This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

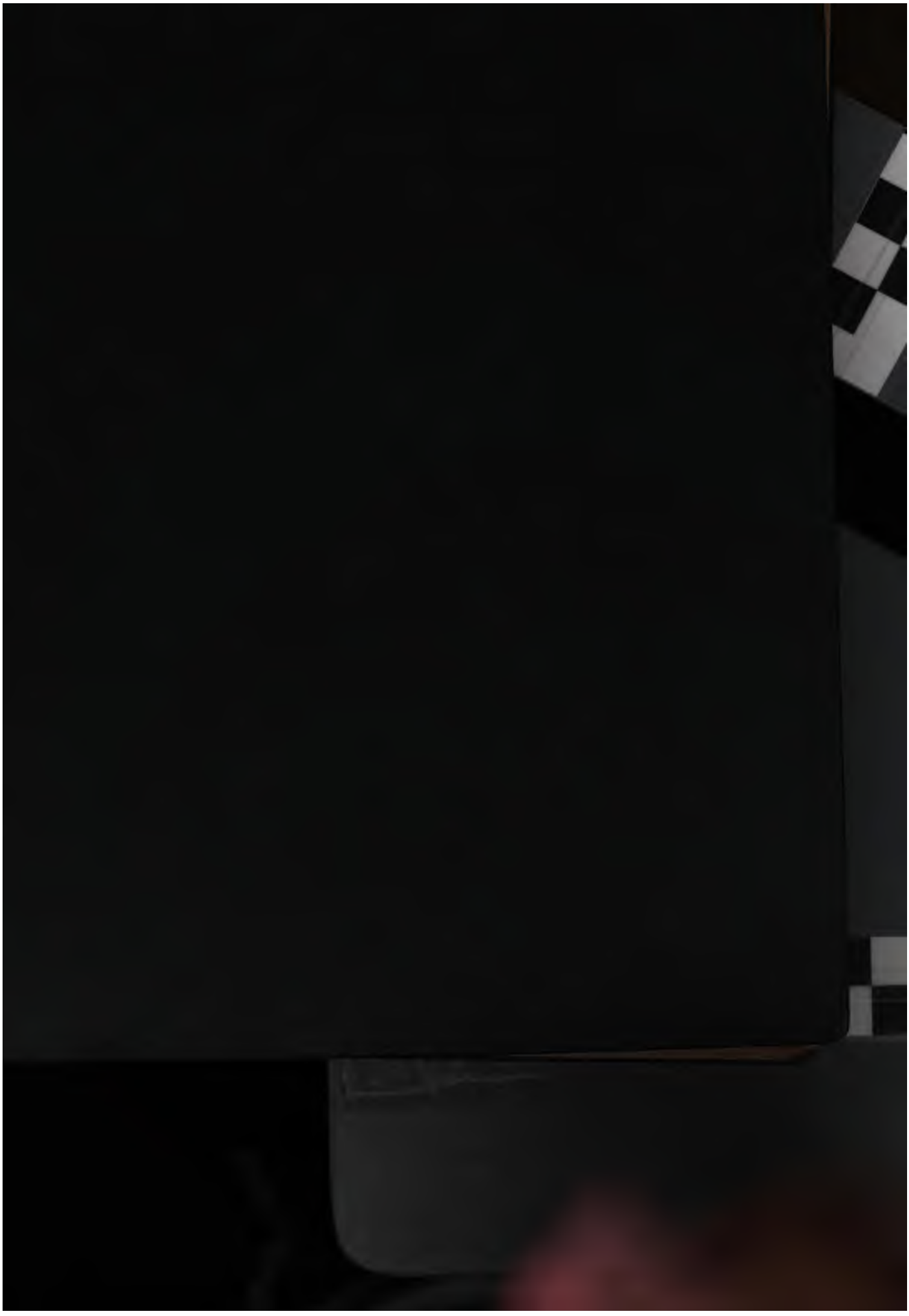

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

Gerov, Naiden

РѢЧНИКЪ

НА

БЛЪГАРСКЪЫЙ ЯЗЫКЪ

съ тлъкование рѣчи-тъı на блъгарскъı и на русскъı.

Събралъ и изтлъкувалъ

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ.

ЧЯСТЬ ПЯТА

Р—ІА

ИЗДАДЕНА ПОДЪ РЕДАКЦИЯ-ТА

ПА

Теодоръ Панчевъ.

ПЛОВДИВЪ.

Дружественна печатница „Съгласие.“

1904.

891.813
G377ri
v.5

Право-то за прѣпечатване е запазено.

Всѣкоѣа книга отъ тоѣа рѣчникъ безъ долний подписъ на урядника му ще се счита укрыта.

795354-172

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ

* 23 Февруария 1823, † Октомврия 1900.

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ

* 23 Февруарија 1823, † 9 Октомврија 1900.

Найденъ Геровъ ся е родилъ въ Копривщицѫ на 23-й Февруарија 1823 лѣто. Изпрьво ся е училъ при бащѫ си, извѣстный даскалъ хаджи Геро Мушекъ, увѣковѣченъ отъ Л. Каравеловъ въ повѣсть-тѫ „Българи отъ старо врѣме“ подъ образа на хаджи Генчо. На единадесятѫ-тѫ си годинѫ былъ даденъ на учение въ Пловдивъ, за да изучи и Грьцскыја языкъ, едничкый-тъ по онова врѣмя междѫ Българи-ты на почитъ языкъ, необходимъ за тогавашне-то плъно образование и възпитание на единъ Българинъ. Прѣзъ 1837 лѣто Пловдивскы-ты прьвенци Копривщенци повыкали отъ Габрово отца Неофита Рылца за учитель въ Копривщицѫ и Найденъ Геровъ ся врьнѫлъ въ родно-то си село и ся училъ при него до 1839 лѣто. На 20-й Септемврија тѫж годинѫ съ помощь отъ чорбаджи Найдена отъ Панагюрище той тръга прѣзъ Цариградъ за Одессѫ, дѣто пристига прѣзъ Ноемврија и ся издрьжа отначяло отъ тамошнија тръговецъ Копривщенецъ Христо Стойковичъ. Тукъ нѣколко врѣмя ся е готвилъ по Русскыја языкъ и на 27-й Августа 1840 лѣто далъ прошение на директора на Ришелевскыја лицей да му позволи да слуша въ горни-ты классовы на гимназиѫ-тѫ при лицеја *„тѣ изъ прѣдметовъ, какія сообразны будутъ съ моею цѣлью — усовершенствоваться особенно въ языкѣ Русскомъ,“* както той самъ казва въ прошение-то си, което е подписалъ така: *Найденъ Герро (!).* На 1841 л той постѫпилъ въ Ришелевскыја лицей, който отпослѣ былъ прѣобрьнѫтъ на университетъ подъ имя Новороссийскый университетъ. Въ лицеја той е слѣдвалъ курса на „камералнитѣ“ наукы, сир. за администрациѫ, финансии и народно стопанство. Прѣзъ 1843 лѣто за голѣмо-то му прилѣжание той ведно съ други двама студенты подъ рѫководство-то на професора Нордмана съ разрѣшение отъ Министра на народно-то просвѣщение былъ пратенъ на научнѫ екскурзиѫ въ Крымъ *для наблюденія по части естественныхъ наукъ.* Журналъ-тъ за тѫж екскурзиѫ, дрьжанъ отъ Н. Г., е былъ разглежданъ въ физико-математическо-то отдѣление на Имперѧторскѫ-тѫ Академиѫ на наукы-ты и былъ наплъно удобренъ. Въ 1845 лѣто той свьршилъ съ отличие камералныја отдѣлъ и написалъ выпускно съчинение по технологиѫ-тѫ, а именно *„Приготовленіе всѣхъ родовъ стекла“*. Прѣзъ 1846 лѣто приялъ Русско подданство и моли Одесскыја воененъ губернаторъ да му даде заграниченъ паспортъ да замине за Вѣнѫ за да ся усъвьршенствова по селско-то хозіайство, технологиѫ-тѫ и комерциѫ-тѫ. Това негово желание,

неизвѣстно по кои причинѣ, не ся сѫднѫло и още сѫщѫ-тѫ годинѫ той ся врьща въ Блъгариѭ за да ся посвяти на службѫ роду си. На минаване прѣзъ Свищовъ было му прѣдложено да остане за учитель въ тоя градъ съ заплатѫ 6000 гроша, нъ той ся не съблазнилъ отъ голѣмѫ-тѫ за онова врѣмя платѫ и заминѫлъ за Пловдивскѫтѫ епархиѭ, дѣто гръцизмъ-тъ былъ най-силенъ и дѣто имало най-голѣмѫ потрѣбѫ отъ Блъгары работници-будители. Отначяло прѣзъ 1847, 1848 и чясть отъ 1849 лѣто той учителствовалъ въ родно-то си село, дѣто ся стичѧть ученици и отъ вънъ: Пловдивъ, Панагюрище, Клисурѫ, Вратцѫ, Пиротъ. Слѣдъ двѣ годинѣ въ 1849 лѣто той по настоѧване на свои-ты съотечественици, личнѣ Пловдивскѣ чорбаджии, заминѫлъ за Пловдивъ да основе Блъгарско училище въ тоя градъ. Въ кѫщѫ-тѫ, на мѣсто-то на кожто сега е дѣвическа-та гимназиа, той отвариа прьво-то Блъгарско училище заедно съ пансионъ при него. Въ това училище дошли негови-ти стари ученици и още нѣколко нови. Междѫ ученици-ты му трѣбва да спомянемъ покойны-тѣ Георгий Груевъ, многогодишенъ прѣдсѣдатель на Пловдивскый Апелативенъ Сѫдъ, Д-ръ Ал. Вълковичь, Д-ръ Рашко Петровъ и живы-ты още народны дѣйци г. г. Иоакимъ Груевъ, Хр. Г. Дановъ и другы. Кръмска-та война заварила Н. Г. учитель въ Пловдивъ. Като Русскый падданникъ, отгорѣ гоненъ и отъ Грьци-ты, той трѣбваше да замине за въ Россиѭ, като остави брата си Константина за свой замѣстникъ въ училище-то. Слѣдъ войнѫ-тѫ той ся врьнѫлъ въ Пловдивъ, обаче, клеветенъ отъ Грьци-ты и гоненъ отъ Турци-ты, не можилъ да остане за учитель и былъ принуденъ да ся откаже отъ своѭ-тѫ обычнѫ учителскѫ службѫ. Той помолилъ Русско-то правителство да го изпрати въ Пловдивъ на такѫвѫ работѫ, която да не бѫде изложена на Грьцскы клеветы и гонениа. И наистина въ 1857 лѣто той дохожда прьвъ Русскый Вице-Консулъ въ Пловдивъ, дѣто развива такѫвѫ обществена дѣятелность за повдиганіе народно-то чювство, което въ ничто не е по-долу отъ учителскѫ-тѫ му дѣятелность. На тоя постъ той прѣкаралъ цѣлы двадесять годинъ до възстание-то въ 1876 лѣто, когато былъ обвиненъ отъ Турциты прѣдъ Русско-то правителство за главенъ виновникъ на това възстание и былъ повъканъ въ Цариградъ, а на мѣсто-то му изпратенъ князь Церетелевъ. Въ врѣмя на освободителнѫ-тѫ войнѫ Н. Г. былъ прикомандированъ при князь Черкаскый за да работи за административно-то устройство на бѫдѫщѫ свободнѫ Блъгариѭ и, когато Русскы-ты войскы стѫпихѫ на Блъгарскѫ земѭ, той бъде назначенъ за прьвъ Блъгарскый губернаторъ въ Свищовъ. Слѣдъ Берлинскыя Конгресъ, когато ся установи положение-то на свободнѫ Блъгариѭ, Н. Г. помыслилъ, че ся е свършила вяче негова-та обществена дѣятелность и ся оттеглилъ на миренъ чистенъ животъ за да турне на рядъ богатыя филологическый материалъ, что ималъ събиранъ прѣзъ толкова годинѣ. Макаръ и отдаленъ отъ общественѣ-ты работы, той всякога ся е интересувалъ за тѣхъ и все е помагалъ было съ съвѣтъ, было съ лично участие за правилно-то тѣхно течение. Въ Пловдивъ Н. Г. е былъ толкова извѣстенъ, дѣто народъ-тъ

го ималъ за свой човѣкъ и го наричалъ *даскалъ Найденъ*, *консулъ Найденъ*, *Блъгарс. ый-тъ Консулъ*, *дѣдо Найденъ*.

Въ 1897 лѣто, сдѣдъ като отпразднувалъ най-скромно пятдесятгодишний юбилей отъ свож-тѫ просвѣтителнѫ и общественѫ дѣятелность, Н. Геровъ ся поболилъ и подкачилъ да гасне, той чезнѫлъ въ едно полусъзнание до 9 Октомврила 1900 год., когато безъ никаквы мѫкы оставилъ тоя буренъ животъ. Той былъ честитъ да прѣкара живота си прѣзъ три-ты наши най-великы народны епохы: пробуждание, духовна и политическа борба и свободенъ политическый животъ. Въ тѣзи три епохы той е вложилъ всичкы-ты си силы и познания, цѣлыя си животъ.

Н. Г. наченѫлъ своя общественъ животъ като учитель-възпитатель. Дали бащиный-тъ му примѣръ, или сама-та природа, а може и два-та тия случая были изработили единъ възпитателскый духъ у Н. Г. който духъ и наклонность прѣзъ цѣлыя му животъ сѫ были прѣобладажщи. Още въ най-ранны младины той показва особенѫ обычь камъ училище-то, обычь кожтоималъ до сврышька на дни-ты си. Всичко, что ся отнасяло до училище-то, до възпитание-то, было интересно за него. Благодарение на тѫзи обычь той не ся изкусилъ отъ честито-то бѫдѫще, което му ри вала една административна кариера въ Россиѫ. Той отврылилъ честитѫ-тѫ и обезпеченѫ службѫ, кожто негови-ти лични приятели му изходатайствували въ Россиѫ, като свршилъ съ отличие административны-ты наукы, и дошълъ въ Блъгариѫ, та ся задоволилъ съ едно учителство, не усигорено съ ничто, вѣчно изложено на всякаквы опасности, на постоянниѫ сиромашиѫ. И въ туй си поприще даже избралъ най-изложено-то на бѣды мѣсто, избралъ най-тяжкѫ-тѫ борбѫ. Грьцскый-тъ, Византийскый-тъ Филипополисъ, вторый-тъ тогава слѣдъ Атины Елинскый градъ, е мѣсто-то, дѣто той станѫлъ учитель, дѣто прьвъ пѫть отворилъ истинско Блъгарско училище. Посрѣдъ славны-ты тогава Ромеи, посрѣдъ наеликтризираны-ты съ фанатизмъ Филибилишкы Елины той, като агня междѫ влъци, подкачилъ скромно своѫ-тѫ възпитателскѫ дѣятелность. Кѫща-та, на мѣсто-то на кожто днесь сѫ издига дѣвическа-та гимназия, е была прьво-то огнище, отдѣто свѣтнѫ прьва-та свѣтлина на народно съзнание за Пловдивчанъы и за Пловдивскѫ-тѫ епархиѫ. Това скромно огнище, благодарение на влиятелны-ты тогавашни чорбаджии Чалѫковы, Чомаковы и другы, станѫло за скоро врѣмя опасенъ огънь за Грьци-ты. Нъ какъвъ трудъ, какво постоянство, каквы борбы сѫ ся изисквали за да пламне за прьвъ пѫть това огнище, това знажть само ученици-ти и другари-ти на Герова, отъ които нѣкои още сѫ живи. Непрѣстанный трудъ, безупрѣчный животъ и личный примѣръ сѫ были двигатели-ти, съ които Н. Г. е възпиталъ свои-ты ученици. Самъ прѣподаватель, самъ съставитель на учебници, самъ надзиратель, самъ управитель на пансионъ, той за всичко е пристигалъ. Училище-то е имало четыре чина (класса) и программа-та му е била доста пълна и много разнообразна и приспособима за-въ живота. Въ неѫ не липсвало ни богословие, ни Блъгарскый языкъ, ни Русскый, ни Славянскый, ни Грьцскый, ни Тур-

неизвѣстно по кои причинѣ, не ся сбѫднѫло и още сѫщѫ-тѫ годинѫ той ся врьща въ Блъгариѭ за да ся посвяти на службѫ роду си. На минаване прѣзъ Свищовъ было му прѣдложено да остане за учитель въ тоя градъ съ заплатѫ 6000 гроша, нъ той ся не съблазнилъ отъ голѣмѫ-тѫ за онова врѣмя платѫ и заминѫлъ за Пловдивскѫтѫ епархиѭ, дѣто гръцизмъ-тъ былъ най-силенъ и дѣто имало най-голѣмѫ потрѣбѫ отъ Блъгары работници-будители. Отначяло прѣзъ 1847, 1848 и чясть отъ 1849 лѣто той учителствовалъ въ родно-то си село, дѣто ся стичать ученици и отъ вънъ: Пловдивъ, Панагюрище, Клисурѫ, Вратцѫ, Пиротъ. Слѣдъ двѣ годины въ 1849 лѣто той по настоѭване на свои-ты съотечественици, личны Пловдивскы чорбаджии, заминѫлъ за Пловдивъ да основе Блъгарско училище въ тоя градъ. Въ кѫщѫ-тѫ, на мѣсто-то на кожто сега е дѣвическа-та гимназиа, той отвариа прьво-то Блъгарско училище заедно съ пансионъ при него. Въ това училище дошли негови-ти стари ученици и още нѣколко нови. Междѫ ученици-ты му трѣбва да спомянемъ покойны-тъ Георгий Груевъ, многогодишенъ прѣдсѣдатель на Пловдивскый Апелативенъ Сѫдъ, Д-ръ Ал. Вълковичъ, Д-ръ Рашко Петровъ и живы-ты още народны дѣйци г. г. Иоакимъ Груевъ, Хр. Г. Дановъ и другы. Кръмска-та война заварила Н. Г. учитель въ Пловдивъ. Като Русскый падданникъ, отгорѣ гоненъ и отъ Грьци-ты, той трѣбваше да замине за въ Россиѭ, като остави брата си Константина за свой замѣстникъ въ училище-то. Слѣдъ войнѫ-тѫ той ся врьнѫлъ въ Пловдивъ, обаче, клеветенъ отъ Грьци-ты и гоненъ отъ Турци-ты, не можилъ да остане за учитель и былъ принуденъ да ся откаже отъ свожѫ-тѫ обычнѫ учителскѫ службѫ. Той помолилъ Русско-то правителство да го изпрати въ Пловдивъ на такѫвѫ работѫ, която да не бѫде изложена на Грьцскы клеветы и гонениа. И наистина въ 1857 лѣто той дохожда прьвъ Русскый Вице-Консулъ въ Пловдивъ, дѣто развива такѫвѫ обществянѫ дѣятелность за повдиганіе народно-то чювство, което въ ничто не е по-долу отъ учителскѫ-тѫ му дѣятелность. На тоя постъ той прѣкаралъ цѣлы двадесять годинъ до възстание-то въ 1876 лѣто, когато былъ обвиненъ отъ Турциты прѣдъ Русско-то правителство за главенъ виновникъ на това възстание и былъ повъканъ въ Цариградъ, а на мѣсто-то му изпратенъ князь Церетелевъ. Въ врѣмя на освободителнѫ-тѫ войнѫ Н. Г. былъ прикомандированъ при князь Черкаскый за да работи за административно-то устройство на бѫдѫщѫ свободнѫ Блъгариѭ и, когато Русскы-ты войскы стѫпихѫ на Блъгарскѫ земѭ, той бъде назначенъ за прьвъ Блъгарскый губернаторъ въ Свищовъ. Слѣдъ Берлинскыя Конгресъ, когато ся установи положение-то на свободнѫ Блъгариѭ, Н. Г. помыслилъ, че ся е свършила, вяче негова-та обществена дѣятелность и ся оттеглилъ на миренъ чястенъ животъ за да турне на рядъ богатыя филологическый материалъ, что ималъ събиранъ прѣзъ толкова годины. Макаръ и отдаленъ отъ обществены-ты работы, той всякога ся е интересувалъ за тѣхъ и все е помагалъ было съ съвѣты, было съ лично участие за правилно-то тѣхно течение. Въ Пловдивъ Н. Г. е былъ толкова извѣстенъ, дѣто народъ-тъ

го ималъ за свой човѣкъ и го наричалъ *даскалъ Найденъ*, *консулъ Найденъ*, *Блъгарс. ый-тъ Консулъ*, *дѣдо Найденъ*.

Въ 1897 лѣто, сдѣдъ като отпразднувалъ най-скромно пятдесятгодишний юбилей отъ свож-тж просвѣтителнж и общественж дѣятелность, Н. Геровъ ся поболилъ и подкачилъ да гасне, той чезнжлъ въ едно полусъзнание до 9 Октомврия 1900 год., когато безъ никаквы мжкы оставилъ тоя буренъ животъ. Той былъ честитъ да прѣкара живота си прѣзъ три-ты наши най-великы народны епохы: пробуждане, духовна и политическа борба и свободенъ политическый животъ. Въ тѣзи три епохы той е вложилъ всичкы-ты си силы и познания, цѣлыя си животъ.

Н. Г. наченжлъ своя общественъ животъ като учитель-възпитатель. Дали бащиный-тъ му примѣръ, или сама-та природа, а може и два-та тия случая были изработили единъ възпитателскый духъ у Н. Г. който духъ и наклонность прѣзъ цѣлыя му животъ сж были прѣобладажщи. Още въ най-ранны младины той показва особенж обычь камъ училище-то, обычь кожто ималъ до свршька на дни-ты си. Всичко, что ся отнасяло до училище-то, до възпитание-то, было интересно за него. Благодарение на тжзч обычь той не ся изкусилъ отъ честито-то бждще, което му ре вала една административна кариера въ Россиж. Той отврьлилъ честитж-тж и обезпеченж службж, кожто негови-ти лични приятели му изходатайствували въ Россиж, като свршилъ съ отличие административны-ты наукы, и дошълъ въ Блъгариж, та ся задоволилъ съ едно учителство, не усигорено съ ничто, вѣчно изложено на всякаквы опасности, на постоянж сиромашиж. И въ туй си поприще даже избралъ най-изложено-то на бѣды мѣсто, избралъ най-тяжкж-тж борбж. Грьцскый-тъ, Византийскый-тъ Филипополисъ, вторый-тъ тогава слѣдъ Атины Елинскый градъ, е мѣсто-то, дѣто той станжлъ учитель, дѣто прьвъ пжть отворилъ истинско Блъгарско училище. Посрѣдъ славны-ты тогава Ромеи, посрѣдъ наеликтризираны-ты съ фанатизмъ Филибилишкы Елины той, като агня междж влъци, подкачилъ скромно свож-тж възпитателскж дѣятелность. Кжща-та, на мѣсто-то на кожто днесь сж издига дѣвическа-та гимназия, е была прьво-то огнище, отдѣто свѣтнж прьва-та свѣтлина на народно съзнание за Пловдивчанъı и за Пловдивскж-тж епархиж. Това скромно огнище, благодарение на влиятелны-ты тогавашни чорбаджии Чалжковы, Чомаковы и другы, станжло за скоро врѣмя опасенъ огънь за Грьци-ты. Нъ какъвъ трудъ, какво постоянство, каквы борбы сж ся изисквали за да пламне за прьвъ пжть това огнище, това знажть само ученици-ти и другари-ти на Герова, отъ които нѣкои още сж живи. Непрѣстанный трудъ, безупрѣчный животъ и личный примѣръ сж были двигатели-ти, съ които Н. Г. е възпиталъ свои-ты ученици. Самъ прѣподаватель, самъ съставитель на учебници, самъ надзиратель, самъ управитель на пансионъ, той за всичко е пристигалъ. Училище-то е имало четыре чина (класса) и программа-та му е била доста пълна и много разнообразна и приспособима за-въ живота. Въ неж не липсвало ни богословие, ни Блъгарскый языкъ, ни Русскый, ни Славянскый, ни Грьцскый, ни Тур-

скый, ни математика, ни всеобща история, ни църковна, ни естествена история, ни физика, ни философия, ни търговскы познания. Всичкы-ти тия предмѣти сѫ были учени по запискы, съставяны отъ Н. Геровъ. Управление-то на пансиона е было образцово, поведение-то на ученици-ты му примѣрно, безъ да е употрѣбявалъ неизбѣжны-ты въ всяко тогавашне училище тѣлесны наказания. Той първъ припомни на Българы-ты старо-то Словянско название на Филибе — *Пловдивъ* и първъ посвяти училище-то си на наши-ты равноапостолны просвѣтители Св. Св. Кирилъ и Методия и наряди за първъ пѫть да ся празднува тѣхний-тъ праздникъ. Доколко Н. Г. е обычялъ учителско-то поприще ся вижда отъ слѣдни-ты думы, които той често е повтарялъ: „достигнѫлъ съмъ до голѣмъ чинъ и почести, радвамся на добро имя и, слава Богу, ничто не ми липсува, нъ никога нѣма да забравѭ *20-й Юлиа 1851 лѣто*. Еднѫ недѣлѭ прѣди тоя день Грьци-ти имахѫ изпытъ въ свое-то главно училище, дѣто быхъ поканенъ и азъ. И сега, а тогава още повяче, учение-то въ Грьцскы-ты училища ся състояше само въ изучване старыя Грьцскый языкъ, когото пакъ не научвахѫ и когато напущахѫ училище-то скоро забравяхѫ. На тоя изпытъ присѫтствуваше цвѣтъ-тъ на Пловдивскы-ты Грьци на чело съ владыкѫ-тѫ си. На всичкъ ся четяше на лице-то една гордость, една прѣвзетость: само Грьцскый языкъ е приспособимъ за учение, напусто ся мѫчите съ вашия дебелъ Българскый языкъ, вижте каква дълбока наука ся крые въ нашия языкъ! Слѣдъ изпыта азъ поканихъ владыкѫ-тѫ съ всичкы-ты присѫтствуѭщи първенци Грьци да дойдѫть на моя изпытъ, на Българскыя изпытъ въ Българско-то училище. На 20-й Юлия, Св. Пророкъ Илия Грьмодолець, слѣдъ божественѫ-тѫ службѫ наше-то скромно училище быше вяче прѣпълнено съ народъ, когато Грьцскый владыка ведно съ мнозинѫ Грьци първенци дойде на изпыта. Разнообразие-то на прѣподаванъ-ты прѣдмѣтъ, разбрани-ти отговори на ученици-ты, рѣшение-то на много математическы и физическы задачи, точно-то показване на географическы мѣста слисахѫ присѫтствуѭщи-ты Грьци, тѣ останѫхѫ като грьмнѫтъ, зачтото тѣ никога не очаквахѫ подобенъ успѣхъ и възможность у нашия языкъ да прѣдаде такыва възвышенъ наукы и быхѫ дошли само да ся посмѣѭтъ на Българскыя дебелашкый языкъ и да ся подиграѭть съ Българы-ты и съ тѣхния младъ даскалъ. Владыка-та ся навѫси и подкачи да пыта Грьцскы-ты учители, зачто тия прѣдмѣти да ся не учять въ тѣхно-то училище и какъ е възможно единъ такъвъ дебелъ языкъ въ еднѫ годинѫ да ся усъвръшенствува, та да има такывы наукы на него! Слѣдъ изпыта Грьци-ти си отидохѫ като попаренъ, тѣ ся изпокарахѫ и промѣнихѫ учители-ты си, а мои-ти ученици и наши-ти Българе тръжествуваxѫ. Тоя день е най-радостнъй-тъ въ живота ми и въодушевление-то, което добыхъ тогава, и досега не е още отслабнѫло. За всичкы трудовы и лишения тоя день быхъ стократно възнагражденъ. Такыва дни не ся повтарѭть въ живота на человѣка“.

Събытия-та сами сѫ накарвали всякой старъ нашь дѣець да бѫ-

де и политическый борець. Борба-та ны съ Грьцско-то духовенство за духовенъ свободенъ животъ подготвува борци и за политическѫ свободѫ. Сама-та служба, Русскый консулъ карала Н. Г. да бѫде и политическый дѣець. Още прьвѫ-тѫ годинѫ на учителствуване-то си той подкачилъ да работи за наше народно духовенство. Въ Пловдивъ негова-та кѫща была центръ на борбѫ-тѫ ны съ Грьцско-то духовенство, съ грьцизмъ-тъ, който тогава былъ безпрѣкословенъ господарь въ тоя градъ. Той, Атанасаки Вльковичь и Д-ръ Ст. Чомаковъ сѫ были прьви-ти, които вдигнѫли знамя-то на нашѫ-тѫ духовнѫ борбѫ въ Пловдивъ и, както ся знае, тукъ въ срьдце-то на Румелийскы-ты Грьци тази борба е была най-жестока, нъ и борци-ти сѫ были най-калени. Грьцизмъ-тъ трѣбвало, чини что чини, да смаже тѣзи свои противници и, когато въ Кръмскѫ-тѫ войнѫ Н. Г. былъ принуденъ да напустне Пловдивъ, Грьци-ти тръжествували. Пловдивъ въ онын врѣмена былъ като истинскый Грьцскый градъ, макаръ жители-ти въ него съ малкы изключения и да были всичкы-ти отъ околны-ты Блъгарскы села, нъ ся срамували да говорять блъгарскы и да ся казвать Блъгари. Прѣставѣте си какъвъ голѣмъ ударъ за грьцизма и колко голѣмо насрьдчение за Блъгары-ты е было завръщане-то на Н. Г. въ Пловдивъ като Русскый консулъ—Блъгаринъ, прѣзрѣнъ Блъгаринъ да бѫде прѣдставитель на еднѫ великѫ дръжавѫ и притова православнѫ! Това унижение Грьци-ти не могли да простять на Н. Г. и му отворили отново борбѫ чисто по византийскы: подкачили рядъ клеветы прѣдъ Турско-то правителство, които сѫ свръшили съ политическо то освобождение на Пловдивъ. Въ цѣлѫ-тѫ ны борбѫ за црьковнѫ независимость Н. Г. е ималъ най-дѣятелно участие и не ся е борилъ само противъ Грьцско-то духовенство, нъ и противъ всякѫ чюждѫ пропагандѫ, която е искала да ся ползува отъ раздора на два-та православны народа и да отцѣпи Блъгары ты отъ православие-то. Слѣдъ црьковно-то ны освобождение подкачили въ разны мѣста да ся правять опыти и за политическо освобождение. Тѣзи опыти отначяло были много слаби, нъ отпослѣ постепенно ся усилвали. Нѣмало апостолъ, съ когото Н. Г. да не ся е познавалъ, комуто да не е былъ съ нѣчто полезенъ; нѣмало четѫ, на конто той направо или косвено да не е былъ помогнѫлъ. Кѫща-та му въ Пловдивъ была убѣжище за всичкы гонены отъ Турци-ты и Грьци-ты. До колко живо участие е зималъ Н. Г. въ наши-ты политическы работы ся вижда отъ постѫпкѫ-тѫ на мѣстно-то Турско правителство, което съ единъ длъгъ махзаръ до Высокѫ-тѫ Портѫ въ Цариградъ на 1876 лѣто прѣдставило Н. Г. за главенъ причинитель на Априлско-то възстание и настоявало да ся вдигне той отъ Пловдивъ. Прѣзъ това врѣмя Турското население въ града е било злѣ наежено противъ него и насмалко е щѣло да го убие. Махзаръ-тъ е былъ прѣданъ отъ Портѫ-тѫ на Русско-то посолство въ Цариградъ и Н. Г. е былъ повыканъ отъ началство-то си да даде обяснения по него. Н. Г. е былъ дѣсна-та ржка на графъ Игнатиевъ прѣзъ всичко-то врѣмя на негово-то посолствуване въ Цариградъ.

Още ученикъ въ Одесса въ 1842 л. Н. Г. написалъ и печаталъ

критикѫ „*Нѣколко думы за прѣводжтъ на математическата географія на г. Ивона А. Богоева*“. — прьва-та, може бы, на блъгарскы критика. Въ 1843 л. прѣвелъ отъ Русскы „*Начала на христіанското ученіе или кратка священна исторія и кратакъ катихизисъ*“. Въ 1849 лѣто въ Бѣлградъ е печаталъ еднѫ чясть „*Изводъ отъ физикѫ*“, прьва-та на блъгарскы физика. Въ 1852 лѣто въ „Цареградскый Вѣсникъ“ въ Цариградъ е печаталъ члѣнъ „*Нѣколко мысли за блъгарскый языкъ и образованіе-то у блъгары ты*“, отпечатанъ отпослѣ и на отдѣлнѫ брошурѫ. Въ 1869 лѣто въ в. „Македонія“ е написалъ разсѫждение „*Попъ Богумилъ, пьрвыйтъ подвижникъ между Българыты*“. Той обычалъ да ся занимава и съ поезиѫ и написалъ нѣколко лирическы пѣсны, прьснѫты изъ наши-ты стары стихотворны сбиркы („Блъгарска Гѫслѫ“ 1857, „Славейче“ 1864, „Цигулка“ 1869, „Свѣтлина“ 1897), и еднѫ поемѫ „*Стоянъ и Рада*“, Одесса 1845 л., стъкмена въ народныя духъ и написана съ цѣль да ся докаже на едно събрание отъ Блъгары любители на роднѫ-тѫ рѣчь и книжнинѫ въ Одессѫ, че и Блъгарскый-тъ языкъ е вряденъ за поезиѫ и може да изкарва звучны римы. Това е была прьва-та Блъгарска художествена поема, която, наистинѫ, блѣскаво постигнѫла цѣль-тѫ си.

Обаче главно-то и любимо занятие на Н. Г. е былъ прѣзъ всичко-то врѣмя на дѣйность-тѫ му, като започнемъ отъ 1845 лѣто, Блъгарскый-тъ языкъ — неговый-тъ словарскый имотъ, етимоложскый строй и книжевенъ правописъ. Още студентъ той е печаталъ рядъ народны пѣсни съ тлъкувание значение-то имъ на русскы и едно малко сборничя пословици, които, доколкото знаемъ, сѫ прьвы-ты Блъгарскы печатаны пословици. Тѣзи пословици той былъ събиралъ изъ Блъгарскы-ты колонии въ Россиѫ. Като развивалъ прѣдъ ученици-ты си своя поглядъ врьху мѣнитвѫ-тѫ и образуване-то на думы-ты у Блъгарскыя языкъ, Н. Г. имъ прѣдалъ едно грамматическо учение, което нѣкои отъ тѣхъ и до днесь поддрьжатъ съ тврьдость-тѫ на религиозно убѣждение. Единъ отъ тыя ученици, многозаслужилый-тъ за роднѫ-тѫ просвѣтѫ г-нъ Йоакимъ Груевъ, прѣдставилъ учение-то на учителя си въ „*Основѫ за блъгарскѫ граматикѫ*“ (Бѣлградъ, 1858), написана отъ него по запискы, които самый-тъ учитель имъ давалъ. Тая грамматика, прѣкарала нѣколко изданиа, завоювала на Герово-то учение широкъ просторъ междѫ Блъгарскы-ты книжевници и станѫла водило смаль нѣ на по-голѣмѫ-тѫ чясть отъ нашиа книжевенъ свѣтъ до 1870 лѣто. Поглядъ-тъ на Герова врьху языка ны и правописа, вѣрно проповѣдванъ отъ неговы-ты ученици въ училище и въ книгы, прѣдстава въ историѫ-тѫ на Блъгарскыя книжевенъ языкъ и правописъ така нареченѫ-тѫ „*Пловдивска правописна школи*“, която е прокарвала чисто етимологыческо правописание и която прѣобладаваше въ нашѫ-тѫ литературѫ до появяване-то на прочюто-то учение „*За ново-блъгарско-то азбуке*“ отъ глѫбокоученыя нашь историкъ Господинъ М. С. Дриновъ, което учение даде прѣднинѫ на „*Трьновскѫ-тѫ*“, фонетическѫ школѫ, която ся прие отъ всичкы-ты наши

книжевници. Обаче Н. Г. и нѣкои отъ неговы-ты ученици останѫхѫ вѣрны на свое-то учение прѣзъ цѣлыя си животъ. Отъ многото материалъ, чтоималъ Н. Г. събранъ по языка, успѣ да извади на свѣтъ само „*Буквы Ъ и Ь въ старомъ церковно-славянскомъ языкѣ*“ (Пловдивъ, 1891) и тоя рѣчникъ до рѣчь **наливамь**, като не бѣ честитъ да види цѣлыя си трудъ до край напечатанъ. И тукъ щѫ повторѭ да кажѫ, че всичкы-ты грѣшкы, които сѫ станѫли въ рѣчника отъ *наливамь* до края, сѫ мои; па и много отъ грѣшкы-ты до *наливамь* сѫ сторени неволно пакъ отъ мене, зачтото много нѣчто съмъ азъ самъ помѣстилъ въ рѣчника, безъ да бѫде то провѣрено отъ автора, който имаше голѣмѫ вѣрѭ на мене.

За голѣмы-ты услугы, които Н. Г. принесълъ на народа си и на языка, той былъ награденъ съ высокы Блъгарскы и Русскы ордены, междѫ които и Св. Владимиръ третѭ стьпень, който му давалъ право на потомствено дворянство, бъиде избранъ за почетенъ члѣнъ на Блъгарско-то Книжевно Дружество и на Цариградскый Русскый Археологическый Институтъ, а Пловдивъ го провъзгласи за свой почетенъ гражданинъ.

Т. II.

Р. р. *р.*

надесято слово, осьмнадесята буква въ рскж-тѫ азбукѫ, наричано *рци;* по то начрътание ρ, а по ново-то р, и писно *р.*

ць, *с. м.* Едно растение; варися и ı-та му ся пие за далакъ.

с. ж. 1) Трудъ, мѫка, залѣганіе, гисване да стане нѣчто; рабо́та, трудъ. *ь стане, иска много работж.* 2) ие нѣчто, работеніе, чиненіе, праве- або́тание. *Нѣмамь работж,* не ра- не крыпъ ничто. 3) Поминъкъ, по- ка, занаятъ, гечинмекъ; заня́тіе, ре- , про́мыселт, дѣло. *Отъ тжж ра- ся храны. Туй ми е работа-та.* ѣчто, что ся работи, что работимъ. *и си работж тж у насъ Подойдѣте работж.* 5) Нѣчто, что е изработено; рабо́та. что е изврышено отъ нѣкого; рабо́та. *е негова работа. Да ся засрами аботы-ты си.* 6) Начинъ-тъ, по нѣчто е работено, каквина-та на са- работѫ; рабо́та. *Добра, здрава ра- Блъгарска, Турска работа* 7) вещь; вещь, нѣчто. *Щжть му дѫть работы-ты на мєзатъ. Тыа ы не сж тѣхни.* 8) Нѣчто станѫло, *Не ми дрынкай такывы работы. бѣ отколѣшнка работа* 9) Врѣмя, ; обстоятельство. *Работы-ты мѣ- нь человѣка,* врѣмя-то, нѣчта-та; об- льства измѣняютъ человѣка.—*Бо- Господова работа,* не наша, не съ да ся пыта. *Това е Божиа ра- както* Богъ иска. — *Габровска ра- несвѣстна,* нé за свѣта. *Работа-та Габровска,* не е добра, не гляда на злѣ отива. — *Голѣма работа! а)* человѣкъ, голѣмо нѣчто! *б)* Казвася хъ за праздж работѫ; пустякъ. — *Дълбока работа,* голѣма работа, что дрѣжи отдалечь —*Дребна работа,* малко нѣчто; мéлочь, бездѣлица.—*Лесна работа: а)* Лесно нѣчто. *Това не е лесна работа,* не е така лесно да стане; э́того дѣла вкругъ пáлыца не обмотáешь. *б)* Така казвать, кога не искать нѣчто да се свръши сега, а да остане за нó послѣ. *Лесна работа ва него, да видимъ сега другото.* — *Праздна работа,* что не струна, что не хваща мѣсто; плѣвое дѣло, пустякъ.— *Сурьва работа: а)* Неопечена, непработена както трѣбва, каба. *б)* Тяжькъ человѣкъ, развлѣканъ, повлѣчи-навунце. — *Тяжка работа: а)* Мѫчна, трудна работа; чёрная рабо́та. *б)* Голѣма работа, голѣмо нѣчто. *в)* Тяжькъ человѣкъ, сурьва работа.—*Хубава работа! чудна работа!* казвася на смѣхъ, за чудение, кога нѣчто не е както трѣбва — *Чиста работа!* Хубаво нѣчто. — *Брькамь нѣкому на работж-тж,* прѣчѫ му, развалямь му работѫ-тѫ.—*Глядамь си работж-тж,* не си мѣсѫ въ другы нѣчта, не обычямь да ся брькамь въ людскы-ты работы.—*Глядай си работж* и *глядай си работж-тж,* врѣщи си ѫ, па да не тя е грыжия за нѣчто. — *Заловилъ съмь ся за работж,* подкачилъ съмь, захванѫлъ съмь да работѫ. — *Имамь много работж, прѣтрупанъ съмь съ работж,* имамь много нѣчто да работѫ.—*Каква е работа-та, какъ е работа-та?* наѫсто: какво правите, какъ сте, добрѣ ли сте? — *Не влиза въ работж, не е ва-въ работж,* не го бъива, не може да работи. — *Не е работа,* не е достоинство, не е юначество, не е мурафетъ. *Не е работа да ти го дадѫть, а самъ-си да го спечалишъ.—Не ми е работа,* не съмь азъ длъженъ; не моё дѣло. *Не ми*

Р. р. *р.*

ınадесято слово, осьмнадесята буква въ
ирскж-тж азбукж, наричано *рци;* по
-то начрътание ρ, а по ново-то р, и
писно *р.*

ѣць, *с. м.* Едно растение; варися и
да-та му ся пие за далакъ.

, *с. ж.* 1) Трудъ, мжка, залѣганіе,
ятисваніе да стане нѣчто; работа, трудъ.
нѣ стане, иска много работж. 2)
ение нѣчто, работеніе, чиненіе, праве-
работаньe. *Нѣмамь работж,* не ра-
не врьшъ ничто. 3) Поминъкъ, по-
ка, занаятъ, гечнимекъ; занятіе, ре-
ь, промыселт, дѣло. *Отъ тжк ра-
ся храниж. Туй ми е работа-та.*
нѣчто, что ся работи, что работимъ.
*си си работж тж у насъ Подойдьте
ъ работж.* 5) Нѣчто, что е изработ-
что е извршено отъ нѣкого; работа.
*е негова работа. Да ся засрами
работы-ты си.* 6) Начинъ-тъ, по
нѣчто е работено, каквина-та на са-
ъ работж; работа. *Добра, здрава ра-
. Блъгарска, Турска работа* 7)
ь, вещь; вещь, нѣчто. *Щжть му
ıдѣть работы-ты на мезатъ. Тыа
мы не сж тѣхни.* 8) Нѣчто станжло,
. *Не ми дрънкай такывы работы.
бѣ отколѣшнка работа* 9) Врѣмя,
; обстоятельство. *Работы-ты мѣ-
ть человѣка,* врѣмя-то, нѣчта-та; об-
ельства измѣняютъ человѣка.—*Бо-
, Господова работа,* не наша, не
асъ да ся пыта. *Това е Божия ра-*
както Богъ иска. — *Габровска ръ-
несвѣстна,* нѣ за свѣта. *Работа-та
Габровска,* не е добра, не гляда на
злѣ отива. — *Голѣма работа! а)*
ь человѣкъ, голѣмо нѣчто! *б)* Казвася
ѣкъ за праздж работж; пустякъ. —
Дълбока работа, голѣма работа, что дръ-
жи отдалечь —*Дребна работа,* малко нѣ-
что; мѣлочь, бездѣлица.—*Лесна работа:*
а) Лесно нѣчто. *Това не е лесна работа,*
не е така лесно да стане; этого дѣла
вкругъ пальца не обмотаешь. *б)* Така
казвать, кога не искать нѣчто да се свръ-
ши сега, а да остане за нѣ послѣ. *Лесна
работа за него, да видимъ сега другото.* — *Праздна работа,* что не струва,
что не хваща мѣсто; плѣвое дѣло, пустя-
кѣ.— *Сурьва работа:* а) Неопечена, не-
изработена както трѣбва, каба. *б)* Тяжькъ
человѣкъ, развлѣканъ, повлѣчи-навуще. —
Тяжка работа: а) Мжчна, трудна рабо-
та; чёрная работа. *б)* Голѣма работа, го-
лѣмо нѣчто. *в)* Тяжькъ человѣкъ, сурьва
работа.—*Хубава работа! чудна работа!*
казвася на смѣхъ, за чудение, кога нѣчто
не е както трѣбва —*Чиста работа!* Ху-
баво нѣчто. — *Брькамь нѣкому на рабо-
тж-тж,* прѣчьк му, развалямь му работж-
тѣ.—*Глядамь си работж-тж,* не ся мѣ-
сѣ въ другъ нѣчта, не обычямь да ся
брькамь въ людскы-ты работы.—*Глядай
си работж и глядай си работж-тж,* врь-
щи си къ, на да не тя е грыжа за нѣчто.
— *Заловилъ съмъ ся за работж,* под-
качилъ съмъ, захванжлъ съмъ да работж.
— *Имамь много работж,* прѣтрупанъ
съмъ съ работж, имамь много нѣчто да
работѣ.—*Каква е работа-та, какъ е ра-
бота-та?* намѣсто: какво правите, какъ сте,
добрѣ ли сте? — *Не влиза въ работж,
не е за-въ работж,* не го бъива, не може
да работи. — *Не е работа,* не е достои-
ство, не е юначество, не е мурафетъ. *Не
е работа да ти го даджть, а самъ-си
да го спечалишь.—Не ми е работа,* не
съмъ азъ длъженъ; не моѣ дѣло. *Не ми*

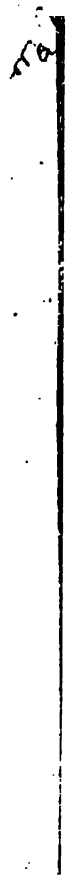

е работа да ся разправямъ съ него. — Не е моя работа, не ся пыта отъ мень; не зависúтъ отъ менé.—*Не му е оферна работа-та, спукана му е работа-та:* *а)* Не отива добрѣ, не врьви напрѣдъ, не му е чиста работа-та. *б)* Не е добрѣ, боленъ е. — *Негова работа, тѣжна работа,* волна му, както обычá, както тѣ искать. — *Нѣмалъ си работж,* сѣдналъ да прави, что не му е работа, что не е за правенье. — *Останжлъ безъ работж,* айлякъ, нѣма какво да работи. — *Отвори ми ся работа, извѣве ми работа,* щж имамъ работж, намѣрихъ си работж, показа ми ся работа. — *Подпирамъ нѣкому работж-тж,* зимамъ му ж, брькамъ му на работж-тж. — *Работа-та е,* достойнство е, мурафетъ е, тамъ му е цаката; дѣло въ томъ. *Работа-та е самъ-си да гы спечалишъ. Работа ли е да го направишъ!* достоинство ли е, голѣмъ мурафетъ ли е, бъява ли! — *Свършилъ си работж-тж,* зелъ далъ, умрѣлъ. — *Спрася работа-та,* не отива напрѣдъ, заседя; дѣло стáло, остановúлось. — *То е друга работа,* не е еднакво, не е същето. — *То не е, Богъ знае, каква работа,* не е голѣмо нѣчто. — *Работа-та му е работа. Хвали го работа-та. Всяка работа отъ майстора ся бои. Гладъ-тъ на много работы майсторъ. Накарай хайлявина на работж, да тя научи на умъ. Накарай мрьзла на работж, да тя научи на память. Ако не спечалишъ отъ работж, отъ вжбыты поспѣсти. Ако искашъ да ты ся не свръши работа-та, прѣдай ѫ другыму да ѫ врьши. Безъ вжзелъ врьвь работж не врьши. Божа работа съ лъжъ не ся врьши. Кжщна-та работа никога ся не свръшва. Затрупанъ отъ много работж. Хванѫлася царска-та дщерка на работж, та ѝ ся изпрыщилы ржцѣ-ты. Безъ работж попъ каретата крьщава. Дяволъ безъ работж дъца-та си бута. Дяволъ-тъ си нѣма работж. Безъ мжжскж работж ничто не быва. Безъ мжжскж работж — кладенецъ безъ водж. Това не е дѣтиска работа. Вечерашнѫ тж работж за утрѣ не оставяй. Нощна-та работж на денка смѣхъ. Завръши работж като кучя на нивж. За парж работж, за двѣ варарь. Който има пары, работа-та му врьви, както той иска. Работж не работи и отъ работж не бѣгай. Ако нѣмашъ работж, свидѣтель ставай; ако имашъ пары, поржчникъ ставай. Скича баба назадъ-напрѣдъ, а работа-та си врьви на свой рядъ. Нѣмала баба работж, та си купила прасенце. Негова-та работа Чафутска сжбота. Работа-та му врьви като ракъ. Работа та му ся вапирясала. Голѣмъ на бой, на работж не мой. Мала работа, голѣма срамота. За малкж работж голѣма срамота. Стара баба за работж, млада за срамотж. Да му ся не види ни работа-та, ни глава-та!*

Работáрка, *с. ж.* Работница.

Работáрь, *с. м.* Работникъ.

Работéние, *с. ср.* отъ **работж.** Врьшене, чинене; **работáнье.** *Пѣстенѥ-то е пóдобро отъ работенѥ-то.*

Рáботица, *ум. ж.* отъ **рáбота.**

Рáботичка, *ум. ж.* отъ **рáботица.**

Работкъúня, *с. ж.* Жена, мома работница.

Работлúвый, въ, ва, во, *пр.* Който обычя да работи; работный, трудолюбивый, чалжшканъ; **работлúвый,** трудолюбúвый, дѣятельный.

Работúникъ, *с. м.* 1) Който обычя да работи нѣчто добрѣ, съ прúсрьдце. *Той е добръ работникъ, отъ работж-тж ся не бои.*

Имамъ сина работника:
Бръго орать, бръго копать. *Пѣс.*

2) Който е хваналъ да работи нѣйдѣ нѣчто, было на день, было за повяче врѣмя; работарь; **рабóчій, работúникъ, батрáкъ, наймúстъ.** 3) На чакрыкъ справа съ пера и зжбы и съ едно голѣмо мекере помеждж имъ за да ся увива и усуква на него нищка-та, что ся точи отъ кадѣлы-тж. Работникътъ стои межджа два-та крака на носицж-тж.

Работúница, *с. ж.* 1) Която обычя да работи, когато работи нѣчто добрѣ, съ прúсрьдце; работлива; **дóбрая работúница.** *Не хвали ми хубавицж, а хвали ми работницж. Сиромащика-та ся бои да извѣве у женж работницж.* 2) Която е хваната да работи нѣйдѣ нѣчто, было на день, было за повяче врѣмя; работарка, работкъúня; **рабóчая, работúница.**

Работúтый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Който обычя да работи, който работи съ прúсрьдце; работлúвый, трудолюбивый, чалжшканъ; **работлúвый,** трудолюбúвый, дѣятельный, прилѣжный. *Ако е работенъ, че быде и имотенъ. Гръда е жена, ама работна ѝ е ржка-та. Рабошна-та снъха по-драга отъ своѫ момж. Работна Стана: въ три годины — двѣ врѣтена, въ двѣ години — двѣ дъца.* 2) Что е за работж, съ когото ся

работи, когато си работи; рабо́чій, работ-ный. *Работенъ добытъкъ Работенъ денъ.* — *Работны лжици*, съ които ядатъ голѣми-ти въ една кѫща, работници-ти.

Рабо́тж, ишь,—тилъ, *гл. д.* и *ср.* 1) Врьшъ, чинъ, правъ нѣчто; рабо́тать. 2) Правъ работж, врьшъ; дѣлать, исполня́ть, отправля́ть. *Работж всякакъвъ работы*; *я дѣлаю всё. Той ми работи всичко.* 3) Напрямся на работж, имамъ занаятъ; врьшъ; занима́ться, отправля́ть ремеслó. *Какво работишь ты?* каква ти е работа-та? —*Азъ съмъ ковачъ;* ты чѣмъ занима́ешся? —я ковачъ. *Той работи абаджелѫкъ.* 4) За нѣкаква направж: врьвъ; идтй, ходи́ть. *Водяница-та не работи*, нѣчто е развалена, та не врьви; мéлница не идётъ. *Часовникъ-тъ не работи*, запрялъ е; часы́ не идутъ, стáли. 5) За заплатж, за лихвж: броякъ, четецъ, плащамся, врьвъ; идтй. *Заплата-та му работи;* жáлованье идётъ ему. *Парыты му работятъ, вачто той да работи?* 6) Отивамъ добрѣ, врьвъ (за търговцы, за занаятъ). *Търговица-та не работи*, запрялá е, нѣма адѫшъ-верищъ. *Занаяти-ти не работятъ.* 7) Направямъ нѣчто, както трѣбва; изработвамъ, обработвамъ, разработвамъ, уработвамъ; обрабóтывать, обдѣлывать. *Тъй ся лове не работи, иска да ся поизпотишъ.*

Останж Нѣчо сирачя,
Безъ бащж Нѣчо, безъ майкж,
Че нѣма нигдѣ никого,
Кой на умъ да го научи,
Да работи Нѣчо, да работи
Бащины-ты си мюлковъ. *Пѣс.*

8) Трудя́ся, мжчъкся, прилѣжавамъ, залѣгамъ, радж, зарадявамъ, застаявамъ, настаявамъ, грѣжъкся, глядамъ, чалѫштисвамъ; стара́ться, хлопота́ть, нéчься, пещúся. *Работж да го оженимъ. Работж за него-то добро.* 9) Напрямся въ нѣкакво положение; правъ, чинъ. *Какво работите? добрѣ ли сте?* какво правите? какъ ноживáете, что подѣлывáете? — тжся, *гл. стр.* Бъвамъ работенъ; врьшъкся, правъкся, ставамъ; дѣлаться, происходи́ть. *Нѣчто ся рабати изъ село. Това дрьво мжчно ся работи.* —тенъ, *прич. стр.* — *Да не работи дрьвенъ господь!* да не играе тоягá-та, да не дойде до бой. — *Исговый дюкянъ много работи*, има много мюштерии, прави голѣмо зимание-даване.— *Работи като безъ ржцѣ*, работи нехриво, както да е, не съ прúсрьдце.—*Работи ми бахтъ-тъ, кжсметъ-тъ*, имамъ честь, имамъ кжсметъ, честитъ съмъ, кжсметлия съмъ; мнѣ везётъ, счáстіе мнѣ везётъ, спори́тъ, слу́житъ счáстіе, мнѣ во всѣмъ лафá.— *Рана-та работи*, не е още зарасла, още тече отъ нея гной. — *Жить-тъ работи:* *а*) Многина врьвятъ изъ него. *б*) Не е затворенъ, може да ся врьви изъ него. *По причинж на многото снѣгъ пжть-тъ прѣзъ планинж-тж не работи.—Който не работи, не бива да яде. Да не бяхж сиромаси-ти, не щяше има и кой да работи. Яде като мечкж, работи като бубулечкж. Работи като кротъ, яде като влякъ. Работи като кротъ подъ земъкъ-тж.*

Рабскый, ска, ско, *пр.* Въ нареченне: *конъ рабскй добж*, камъ зазоряване, прѣдъ съвнуване. *Кога приближило да ся зазорявать, конъ рабскж добж, врагъ-тъ, разлютенъ, пакъ го опиталъ.*

Рабу́лъ, *с. м.* Щрьбо на нѣчто; хрьбелъ, щрьбелъ; зубрина, забу́брина. *Присмѣлся шютарь на рабулъ.*

Рабу́ница, *с. ж.* Метла; метлá.

Ра́бушецъ, *ум. м.* и ра́бушчя, *ум. ср.* отъ ра́бушь.

Ра́бушь, *с. м.* Робушь, пръчка, тояжка, дъсчица, на която нѣкои съ рѣзкы си дрьжятъ смѣткж или си отбѣлѣжятъ нѣчто за помнене, за разпознаване; четела; би́рка, счётная пáлочка, мáрка. Понѣкога рабушь-тъ ся състои отъ двѣ части: майка и щеня. *Разбира колко магаря отъ рабушь. Нема го е записалъ господь на рабушь?*

Равáне, *с. ж. мн.* Срѣщася въ една песень отъ Царибродско.

Народъ си Бога заборавило:
Не си служи свакъ святецъ Господскый,
Ни па иде у прькве равáне! *Пѣс.*

Равенéцъ, *с. м.* Раст. равнецъ.

*Равúнъ, *с. м. Т.* Рахванъ.

Равáнъ, *с. м.* Покана, калеска (?). *Подырь малко пакъ ся събирать всички-ти, които ся поканени съ равашъ, дохожда и крьстникъ-тъ съ хора-та си, и обѣдвать.*

Равенъ, *с. м.* Раст. *Gentiana punctata* и *Gentiana lutea*, горчиво бълие, горчивый буранъ; горочáнка, горчáнка, соко́лій полётъ, соко́лій перелётъ, соко́льница.

Равнéжь, *с. м.* 1) Равнение. 2) Раст. равнецъ.

Ра́вненіе, *с. ср.* отъ ра́внжж. Равнежъ. *Равненіе умрѣлъ*, кога на четыредесятый день слѣдъ смрьть-тъ на нѣкого излѣзатъ на гроба му, та четатъ извѣстны молитвы.

Равнéцъ, *с. м.* Раст. *Achillea millefolium*, равнецъ, равнежъ, рисиава трѣва, посѣкливчя, посѣчка трѣва, сѣчена трѣва, сѣчено биле, спорежъ, хайдучка трѣва, бубни-

чя, еневичка; тысячелúстникъ, гулáвица, гречúна.

Равнúна, *с. ж.* Равно мѣсто; равнище, равница, полúна; равнúна.

Равнúнúе, *с. ж.* Равнина, равнище, полúна; равнúна.

Дѣка слънце-то захожда,
Тамо е равно равнúне,
Подъ равнúне то рудúне,
Подъ рудúне-то зеленъ боръ. *Пѣс.*

Равнúнка, *ум. ж.* отъ равнúна.

Рáвничкый, —чькъ, чка, чка, *пр. смякч.* отъ рáвнъый.

Равнúще, *с. ср.* Равно мѣсто; равнина, равнúне, полúна; равнúна. *Излѣзохмы на едно голѣмо равнище.*

Рáвнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Что врьви по едúх посокх, не ся ни качва, ни слиза, что нѣма ни издагнáты, ни вглъбнáты мѣста; рóвный, рáвный. *Пжть-тъ е равенъ*, нѣма нанагорнúще, нѣма нанадолнúще. *Равно мѣсто*, безъ дупкы, безъ врьховы и долоны. 2) Кога нѣчто отгорѣ е еднакво, та нѣма нѣйдѣ вдлъбнáто, нѣйдѣ изпжкнáло; негрьзделивый, гладкый, дюзъ; глáдкúй. *Равна плочя, равна дъска.* 3) Что е навсякадѣ еднакъвъ, а не намѣсти пó-тънъкъ, намѣсти пó-дебелъ; дюзъ; рóвный. *Равно прядение. Равенъ телъ.* 4) Что е като другый, что прúличя на другый; еднакъвый, еднóчный, подобúвый, барабаръ; рáвный, единáкúй, единáковый. — *Равна снага*, права, въсока, гъздава, хубава. — *Равни двори*, чисти, хубави. —вно, *нар.* 1) Наплъно, ни повúче, ни по-малко, тъкмо, тамамъ; рóвно. *Равно три хиляды гроша.* 3) Все едно, исто, еднакво, барабаръ; равнó, наравнѣ, наровнѣ, нáровень, единáко, единáково.

Рáвнúѫ, нúшь,—нúлъ, *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да стане равно, гладко, навсякадѣ еднакво; изравнявамь; равнáть, ровнáть. *Равнъ пжтя, двора, пржтчкя-тя.* 2) Имамь, земамь, броя, четя нѣкого, нѣчто за равенъ съ другúго, турямь го на едúх дъскя; тъкмя, сравнявамь, барабаря, избарабарявамь; равнáть, верстáть. 3) Правя, докарвамь дѣ́ или повúче нѣчта да дойдáть на равно, барабаръ, да станáть равнúи на тягло, на мѣря и проч., или да стоятъ равно; равнáть, урáвнивать, верстáть, повёрстывать, свёрстывать. 4) За умрѣлъ: на четыредесятый день слѣдъ смрьть-тя му изравнюнамь гроба му и му правя помúнъ. —нúжся, 1) *гл. възвр.* Бромся, имамся за равенъ на нѣкого; тъкмúся, сравнявамся, барабарúся; равнáться, верстáться. 2) Дохождамь на единъ рядъ съ нѣчто; изравнявамся, избарабарявамся; равнáться, верстáться. 3) *гл. стр.* Бúвамь равненъ. —ненъый, *прич. стр.*

*Равона, *с. ж. Гр.* Задавъкъ, прѣднина, пей, нишанъ; задáтокъ. *Жътваржы-ты ся спаварены още прѣвъ великденскы-ты праздници на праздня недѣлъ и имъ е дадено по единъ-два лева пей, равоня, нишанъ.*

*Равонúсвамь и равонúсувамь (да равонúшя), *гл. д. Гр.* Равоня, годявамь, сгодявамь, главявамь; свáтать, говáрювать, обручáть. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бúвамь равонисанъ; равоняся, годявамся, главявамся, армасвамся; обручáться. *Дѣтя-то на овчарятого израстнжло; они го равоняше и, кѣда захванжли сватбя тя, зовали кумятого.*

Равонúсване и **равонúсуване**, *с. ср.* отъ равонúсвамь.

Равонúшя, ешь,—нúсахъ, *гл. свр.* отъ равонúсвамь. Да сгодя, да армасамь.—нúсанъый, *прич. стр.* Сгоденый.

*Равóнъ, *с. м. гр.* Златны и сребрны пары, нанизъ, гривны, обици и др. т. нѣчта, които момъкъ дава на момя-тя, когато ся годявать; мѣна, мѣнежъ.

Много му здравье занесте,
На Стояня на Доброолу,
Да дойде главежь да пиемъ,
Лю да си земе равонъ-тъ:
Двандесять-тѣ-то алтына,
Тринадесять-тѣ-то рубета. *Пѣс.*

Равонъ прьстенъ, прьстенъ мѣнёвникъ, замѣновникъ, мѣна, годеженъ прьстенъ; обручáльное кольцó.

Хаберъ пойде на лудо-то:
Да дой лудо, да дой младо,
Да му даймы сирмя риза,
Да мы даде равонъ прьстенъ. *Пѣс.*

*Равонúя и равунúя, нúшь,—нúлъ, *гл. д. Гр.* Равонисвамь.

Рáда, им. соб. женско. *Наша Рада — наша клоцъ. Рада иска варено, булката пакъ печено, а ные съ дѣда каквото намѣримъ. Бѣла Рада: а)* Така наричать на шяга ракúя-тя. 2) Полско цвѣтие *Convolvulis*, цьвти бѣло, всевлѣкъ, съвлакъ, полулужнякъ; вьюнóкъ.

Радáнъ, им. соб. мужско.

Рáдвамь и **рáдувамь**, *гл. д.* Докарвамь радость, направямь нѣкого да ся радва; рáдовать. *Това не мя радва*, страхъ мя е, че може да ся обрьне на злѣ. —ися, *гл. възвр.* Бúвамь радостенъ, веселъ, благодаренъ сúмъ отъ нѣчто и сѣщамь услади, драго ми е; рáдоваться. *Радвать му ся ка-*

то на ланскына снѣгъ, никакъ не му ся радвать; радъ что ланскому снѣгу. Радвамь ти ся като кравж на мрътво теля. Радвася като помрьзнжлъ (като овябнжлъ) на слънце. Радва ми ся като влъкъ на мѣсячинж. Рыта овчарь-тъ, да ся радва влъкъ-тъ. Двама ся карать, сто ся радвать Единъ ся радва на попа, другъ на попадиж-тж. Като намѣришь, не ся радвай, като загубишь, не тжжи. Радвайся, бабо, дѣдо ще си дойде. Радвайся, додѣ ти е драго.

Дѣца-та пищять, майка гы мири:
Горѣте дѣца, горѣте сръца,
Въ ще станете бѣличькъ пепелъ,
Аъ вашя майка на черенъ вжглень,
За да мя гледа вашя-та баба,
За да мя гледа и да ся радва! *Пѣс.*

Рáдваню и рáдуваню, *с. ср.* отъ **рáдвамь** и **рáдвамся**.

Рáдѣ, *им. соб. мжжко.*

Рáдева бýлчица. Животно *Mustela nivalis*, байнова (батева, енева, попова) булчица, байновка, власица, каджика, калманка, ласица, неврѣска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, царева невѣста (щерка), чюмова сестра; лáсица, лáска, лáстка, норóвъ.

Радѐние, *с. ср.* отъ **радѣ**.

Радѐнко, *им. соб. мжжко.*

Рáди, *прѣдл.* За, заради; **рáди**, *дат.* *Пишжть ми ради Стоана.*

Радúвый, *въ, ва во, пр.* Който ради да врьши нѣчто; работливый, трудолюбивый, чалъшканъ; радúвый, рачúтельный. —**во**, *нар.* Съ раденье, съ залѣганье; радúво, рачúтельно.

Рáдúка, *с. ж.* Раст. *Taraxacum officinale*, борець, глушило, глушина, горець, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтье, магарешка млѣчка, павунко, падикосъ, ушѐлка; одувáнчикъ, попóво гумѐнце, хасúмъ, львúный зубъ.

Радúлъ, *им. соб. мжжко.*

Радúчь, *им. соб. мжжко.*

Рáдка, *им. соб. женско.* *Всичко има Радка, токо нѣма шареня забрадкж. Пчелы безъ маткж—сирота Радка.*

Рáдко, *им. соб. мжжко* *Доста, Радко, додѣка ти е сладко!*

Рáдпѐ, *им. соб. мжжко.*

Рáдный, —**дьнъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* *Радна радостна*, много радостна. *Невѣста-та радна радостна си вема невѣстинскж-тж си стомнж и тръгнува да пойде ва водж.*

Радбй, *им. соб. мжжко.*

Радбица, *им. соб. женско.*

Радомúръ, *им. соб. мжжко.*

Радослáвъ, *им. соб. мжжко.*

Радостлúвый,—**въ, ва, во**, *пр.* Радостный.

Рáдостный,—**стьнъ** и —**стенъ**, **стна**, **стно**, *пр.* Радостливый: 1) Что докарва радость; веселый; рáдостный. *Радостенъ день.* 2) Който има радость; веселый, засмѣнъый; рáдостный. *Радостенъ другарь.* —**стно**, *нар.* Съ радость, радостливо, весело, засмѣно; рáдостно.

Рáдость, *с. ж.* 1) Вжтрѣшна, душевна услада; драгость, драгосия, веселба, веселина; рáдость. *До очи—свѣтъ, до вжбы—сладость, до уши—радость. Старость—не радость.* 2) Нѣчто радостно, что докарва радость, като сватбж, рожбж; рáдость. *Честита вы радость! —Прѣнесе ся отъ радость*, много ся зарадва, та дори ся забрави.

Радýлъ, *им. соб. мжжко.*

Радýпа, *им. соб. женско.*

Радýшь, *им. соб. мжжко.*

Радъ, *им. соб. мжжко.*

Рáдъый, **радъ, да, до**, *пр.* Който ся доволи, който е благодаренъ отъ нѣчто; доволнъый, благодарнъый; довóльный, радъ.—**до**, *нар.* Драго, мило, приятно, любезно; лю́бо, любéзно, прия́тно.—*На радо срьдце*, на драго срьдце, съ радость, на драгость; съ рáдостю.

Али си рада, дѣвойчя, вечерь да дойдань?
— Рада сумь, рада, юначе, вечерь да дойдешь.
Али е рада, дѣвойчя, твоя-та майка?
— Моя-та майка, юначе, още по́-рада! *Пѣс.*

Како е радъ юнакъ ва боленъ побратимъ, така и сиромахъ ва приятель. Вѣрна слугыца — рада домовница. Страдна майка рада и ва слѣпогъ сына Радъ ли си, калугере, да тя женимъ? Младо радо до вѣнчило, а охоло до врѣчило.

Радж, **и́шь**, —**дúлъ**, *гл. ср.* 1) Залѣгамь за нѣчто, имамь си го на умъ; грыжыся; радѣть. 2) Залѣгамь, налѣгамь, настáвамь, застáвамь, зарадвамь, грыжыся; стáрáться, хлопотáть, забóтиться, нѐчься, пещúся, имѣть попечѐніе. 3) Залѣгамь, трудúся, мжчыся, прилѣжавамь, глядамь, чалъштисвамь; стáрáться. *Рядимъ да придемъ на мѣсто.*

Рáё, *им. соб. мжжко.*

Раѣкъı, *с. м. мн.* Прѣди шестдесять-седьмдесять годинъı въ Туско жители ти на нѣкои села сж ся дѣлили на *раекъı* и *войници* Раекъı ти не плащали никакъвъ данъкъ, зачтото ходили всяки пролѣть въ Цариградъ да работять царскж работж, какъото войници-тъı въ другъı нѣкои села.

Ра́ждамъ (да роджѫ), *гл. д.* 1) За жена: добъ́вамъ дѣ́тя, намира́м ся дѣ́тя; стигамъ, оле́чнавамся; ражда́ть, рожа́ть. *Майка му на врѣхъ Велидень родила.* 2) За женско животно: добъ́вамъ подобно на себе́; ражда́ть, кида́ть, мета́ть. За животно по́-чѣето ся казва спорядъ рода: *агнися, козися, котися, кучися* и *щенися, телися, ждрѣбися* и *кончися* и *турмися, влѣчися, мечися, прасися* и пр. 3) За земи-тѣ, за растения-та: давамъ плодъ; принося́ть плодъ. *Слива-та е родила много.*

Черѣшна си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила;
На дрво-то суро пиля,
Токо пѣе, та наричи. *Пѣс.*

4) Давамъ приходъ, принасямъ; дава́ть, принося́ть. *Парица-та грошъ ражда.* 5) Причинявамъ, докарвамъ; ражда́ть, причиня́ть. *Бѣла-та бѣлѫ ражда.* — **мся**, *гл. стр.* 1) Добъ́вамся, стигамся, намирамся; ражда́ться, рожа́ться. 2) Сторвамся; ражда́ться, урождаться. 3) За мѣсячни-тѣ: явявамся, излизамъ нова. *Родила ся нова мѣсячина;* мѣсяцъ народи́лся.

Той си има единъ добъръ адетъ:
Кога ся роди нова мѣсячина,
Да си калеса на нова недѣля. *Пѣс.*

4) Случвамся, ставамъ, сторвамся; ражда́ться. — *Прѣзъ лѣжитрѣвъ ся е родилъ*, обычи много да лъже. — *На воденицѫ ся е родилъ*, обычи много да приказва, голѣ́мъ дрѣдрица е. — *Родилося царчя*, казвать, кога горятъ двѣ свѣщи. — *Ще ся роди царчя*, казвать, кога мрѣзеливъ́ый изврѣши нѣчто. — *И мене е майка родила. Еднѫжка баба дѣтя ражда. Каквато го родила, такава го и повила. Ще му дойде на гостѣ, кога роди майка му. Роди мя, мамо, съ кѫсметъ, па мя хвърли на смѣтъ* (*на бунище*). *Пръгава-та* (*брѣза-та*) *кучка слѣпи ги ражда. Брѣза кобыла слѣпо родила. Врѣба маслины родила! Врѣба сливы не ражда. Роди-ще и нашка-та врѣба гроздже! Белкимъ ще роди крушка-та ябълкы! Пары-тѣ отъ белѫ бѣлѫ раждать. Есень пѣсень не ражда. Зелъ си е табехетъ, още кога ся е родилъ. Който ся е родилъ влъкъ, лисица не става. Който ся е родилъ, ще и да умрѣ. Който не ся е родилъ, не ще и да мре. Родился е да хаби хлѣба. Никой не ся ражда научень. Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Единъ ся ражда за владыкя, а другъ за мотикя. Дрѣнки-тѣ щѫть ся родять тѫкъ годинѫ. Дѣто го не сѣешь, тамъ ся не ражда.* Кога вали дъждъ, по́-голѣмы-тѣ момчета и момчета пѣ́ятъ:

Вали, вали дъждъ,
Да ся роди ръжь,
Да си купя мажь!
Роси, роси росица,
Да ся роди ченица,
Да си купя женицѫ!

Ра́ждание, с. *ср.* отъ ра́ждамъ и **ражда́ся**.

Раз . . ., в. **разъ**.

***Разакия**, *с. ж. Т.* Единъ видъ бѣло дребно гроздие безъ сѣмкы.

Разба́гнувамся, *гл. уч.* отъ **разба́гнѫся**.

Разба́гнѫ (да ся), **нешь**,—**нѫлся**, *гл. об. свр.* Да подкачѫ да ся багнѫ, да ся багнѫ много.

Дѣ да е Стоянъ да дойде,
Стадо-то му ся разбагни:
Всяка овчица по двѣнкы. *Пѣс.*

Разбе́рвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **разби́рамъ**.

Разбе́рѫ, **ешь**,—**брахъ**, *гл. свр.* отъ **разби́рамъ**.—**бра́нъый**, *прич. стр.*

Разби́вамъ (да разби́ѫ), *гл. д.* 1) Съ биение, съ удрянье, съ брьканье направямъ нѣчто да ся размѣси добрѣ, да бухне, да стане на ситны кѫсчета; разбрьквамъ, размѣсвамъ, разджюркваме. *Ако не разбиешь кала, не можешь направи керпичь. Разбий кайца-та да станѫть на пѣнѫ.* 2) Съ ударъ развалямъ нѣчто, направямъ го на парчета; строшавамъ, счюпвамъ; разбива́ть, раздробля́ть, разла́мывать. *Ще дойде тыква за водѫ, и азъ ще гѫ разбиѫ.* 3) изкрьтвамъ, пробивамъ, продънвамъ; выла́мывать.

Той си момци-тѣ поведе,
Посрѣдъ нощь въ Димотъ отъде
Та си конаци бастиса,
Разбилъ е тьмны заданы,
Че си Стояна извади. *Пѣс.*

4) Пробивамъ, разцѣпвамъ, строшавамъ; разбива́ть, прошиба́ть. *Който винце попива, главѫ-тѫ си разбива.* 5) Давамъ по́-голѣмѫ парѫ, та ми даватъ по́-малкъ, по́ дребны пары, колкото врѣви тя; развалямъ; размѣня́ть. 6) За животно, за птицѫ: изревавамъ, куквамъ, изкрякваме, та мя чюва нѣкои на гладно срѣдце Но нѣкои мѣста вѣ́рвать, че было много лоше магаря, кукувица, пупунецъ да разбие нѣкого, сир. да гы чюе той на гладно срѣдце, затова утриньѫ, безъ да хапнѫть нѣчто, не излизать изъ кѫщи. *Ако тя разбие магаря на Гергёвъ-день, не щешь да имашь напрѣдницѫ въ работѫ-тѫ. Ако тя разбие пупунецъ на пролѣть, щѫть ти ми-*

Ра́ждамъ (да роджѫ), *гл. д.* 1) За женѫ: добы́вамъ дѣ́тя, намира́мъ си дѣ́тя; стигамъ, олекчавамся; ражда́ть, рожа́ть. *Майка му на врѣхъ Велидень родила.* 2) За женско животно: добы́вамъ подобно на себе́; ражда́ть, кида́ть, мета́ть. За животно по́-чѣето ся казва спорядъ рода: *агнися, козися, котися, кучися* и *щенися, телися, ждрѣбися* и *кончися* и *турмися, влъчися, мечися, прасися* и пр. 3) За земѭ-тѫ, за растения-та: давамъ плодъ; принося́ть плодъ. *Слива-та е родила много.*

Черъшъя си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила;
На дрьво-то суро пиля,
Токо пѣе, та наричъя. *Пѣс.*

4) Давамъ приходъ, приносямъ; дава́ть, принося́ть. *Парица-та грошъ ражда.* 5) Причинявамъ, докарвамъ; ражда́ть, причиня́ть. *Бѣла-та бѣлѫ ражда.* — **мся**, *гл. стр.* 1) Добы́вамся, стигамся, намирамся; ражда́ться, рожа́ться. 2) Сторвамся; ражда́ться, урожда́ться. 3) За мѣ́сячинѫ-тѫ: навѫвамся, излизамъ нова. *Родила ся нова мѣ́сячина;* мѣ́сяцъ народи́лся.

Той си има единъ добъръ адетъ:
Кога си роди нова мѣ́сячина,
Да си калеса на новѫ недѣлѭ. *Пѣс.*

4) Случвамся, ставамъ, сторвамся; ражда́ться. — *Прѣвъ лѣжитрѣвъ ся е родилъ*, обычѫ много да лъже. — *На водяницѫ ся е родилъ*, обычѫ много да приказва, голѣ́мъ дрьдрица е. — *Родилося царчя*, казвать, кога горять двѣ́ свѣщи. — *Ще ся роди царчя*, казвать, кога мрьзеливъй извършѫ нѣ́что. — *И мене е майка родила. Еднѫжка баба дѣ́тя ражда. Какъвато го родила, такава го и повила. Ще му дойде на гостье, кога роди майка му. Роди мя, мамо, съ кѫсметъ, па мя хвърли на смѣ́тъ (на бунище). Пръгава-та (бръза-та) кучка слѣпы гы ражда. Брѣза кобыла слѣ́по родила. Врьба маслины родила! Врьба сливы не ражда. Роди-ще и нашта-та врьба грозде! Белкимъ ще роди круша-та набълкы! Пары-ты отъ белѫ бѣлѫ раждать. Есень пѣсень не ражда. Зелъ си е табехетъ, още кога ся е родилъ. Който ся е родилъ влъкъ, лисица не става. Който ся е родилъ, ще и да умрѣ. Който не ся е родилъ, не ще и да мре. Родился е да ѭби хлѣба. Никой не ся ражда научень. Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Единъ ся ражда за владыкѫ, а другъ за мотикѫ. Дрѣнки-ты щѫть ся родять тѫмъ годинѫ, Дѣто го не сѣешь, тамъ ся не ражда.* Кога вали дъждъ, по́-голѣмы-ты момчета и момчета пѣ́ять:

Вали, вали дъждъ,
Да ся роди ръжь,
Да си купя мѫжь!
Роси, роси росица,
Да ся роди ченица,
Да си купя женицѫ!

Ра́ждане, *с. ср.* отъ ра́ждамъ и ражда́ся.

Раз . . ., *в.* разъ.

***Разаки́на**, *с. ж. Т.* Единъ видъ бѣ́ло дребно гроздие безъ сѣ́мкы.

Разба́гнувамся, *гл. уч.* отъ **разба́гнѫся**.

Разба́гнѫ (да ся), **нешь**,—**нѫлся**, *гл. об. свр.* Да подкачѫ да ся багнѫ, да ся багнѫ много.

Дѣ да е Стоянъ да дойде,
Стадо-то му ся разбагни:
Всяка овчица по двѣ́ки. *Пѣс.*

Разбе́рвамъ, *гл. жн-кр.* отъ **разби́рамъ**.

Разбе́рѫ, **ешь**,—**брахъ**, *гл. свр.* отъ **разби́рамъ**.—**бра́нъй**, *прич. стр.*

Разби́вамъ (да разби́ѫ), *гл. д.* 1) Съ биение, съ удрянье, съ брьканье направямъ нѣ́что да ся размѣси добрѣ, да бухне, да стане на ситны кѫсчета; разбрьквамъ, размѣсвамъ, рѧзджюрквамъ. *Ако не разбиешь кала, не можешь направи керпичь. Разбий чайца-та да стануть на пѣнѫ.* 2) Съ ударъ развалямъ нѣ́что, направямъ го на парчета; строшавамъ, счюпвамъ; разбива́ть, раздробля́ть, развла́мывать. *Ще дойде тыква за водѫ, и азъ ще ѫ разбиѫ.* 3) изкрьтвамъ, пробивамъ, продънвамъ; вызла́мывать.

Той си момци-ты поведе,
Посрѣдъ нощь въ Димотъ отъде
Та си конаци бастиса,
Разбилъ е тьмны заданы,
Че си Стояна извади. *Пѣс.*

4) Пробивамъ, разцѣпвамъ, строшавамъ; разбива́ть, прошиба́ть. *Който вино попива, главѫ-тѫ си разбива.* 5) Давамъ по́-голѣмѫ парѫ, та ми даватъ по́-малкы, по́ дребны пары, колкото врьви тя; развалямъ; размѣня́ть. 6) За животно, за птицѫ: изревавамъ, куквамъ, изкрякваме, та мя чюва нѣ́кои на гладно срьдце Но нѣ́кои мѣ́ста вѣ́рнать, че было много лоше магаря, кукувица, пупунецъ да разбие нѣ́кого, сир. да гы чюе той на гладно срьдце, затова утриньѫ, безъ да хапнѫть нѣ́что, не излизать изъ кѫщи. *Ако тя разбие магаря на Гергёвъ-день, не щешь да имашь напрѣдницѫ въ работѫ-тѫ. Ако тя разбие пупунецъ на пролѣть, щѫть ти ми-*

умыять уста-та. —ися, *гл. стр.* и *възвр.* Бивамъ разбитъ; счупвамся, строшвамся, пробивамся, продупвамся. *Кога-то стовна части на водж, скоро ся рязбива. Единжъ тыква на водж, дважъ тыква на водж, а на третий пжть ся рызбива;* повáдиася кувши́нъ но́ воду ходи́ть, тамъ сиу́ и го́лову положи́ть.

Разби́ване, *с. ср.* отъ разби́вамъ и разби́вамся. *Ако имате вино за проливане, ние нѣмамы главы за разбиване. Ако имашъ главж за разбиване, азъ нѣмамъ вино за проливане. — Разбиване отъ кукавицж, отъ пупунецъ,* когато нѣкой пролѣть сутрень рано още не мълъ, на гладно срьдце чюе кукувица да кука, пупунецъ да пупа.

Разби́й-прьти́нж. Който прахосва, разнася нѣчто унесвѣсть, на вѣтъра; развѣй-прахъ, разсыпникъ, прахосникъ; мотъ, мотыга, расточи́тель. *Сынъ му е разбий-прьтинж.*

Разби́рамъ (разбе́рамъ, да разбе́ржж), *гл. д.* 1) Знамъ отъ нѣчто, свѣче ми умъ-тъ; отбирамъ, познавамъ, проумѣвамъ, разумѣвамъ; быть свѣдущимъ въ чѣмъ, вѣдать, знать, понима́ть, обнима́ть, смы́слить. *Разбирамъ и отъ тжж работж.* 2) По нѣкои бѣлѣзы, по нѣчто, что знамъ, что ми е останжло въ память-та, познавамъ; понима́ть, знать, познава́ть, узнава́ть, признава́ть. *По очи-ты го разбирамъ, че е той.* 3) Узнавамъ, познавамъ, отбирамъ, сѣщамся, разумѣвамъ, догонѣждамся; понима́ть, постига́ть, разуме́ть. *Не могж да разберж, какво мысли, какво ще прави. Азъ му разбирамъ, что каява. Не разбирамъ му на тоя языкъ.* 4) Получвамъ, добывамъ извѣстие за нѣкого, научвамся, дѣ е той, какъ е; узнава́ть, провѣдывать, довѣдываться, освѣдомля́ться. *Разбирате ли сына си?* имѣте ли извѣстія о сы́нѣ? *Разбрахмы го, че былъ едѣ-дѣ си,* научихмъся, зехмы извѣстие, че . . . . *Отодавна не съмъ разбиралъ брата си,* не съмъ ималъ писмо отъ него, или нѣкакво извѣстие за него. 5) Познавамъ, опознавамъ, разпознавамъ; узнава́ть, распознава́ть.

> Гавранъ дойде Охрицж нахнъ
> Си го найде Марка по механъ,
> По здравицж Марка го разбрала,
> Ми ѣ врьли книгж на скутовъ. *Пѣс.*

6) Прочитамъ, разумѣвамъ; разбира́ть. *Не разбирамъ негово-то писмо,* не могж да го четж. —ися, 1) *гл. възвр.* Разбирамъ, проумѣвамъ нѣчто, както трѣбва. *Разбрахся, что ми каявашъ.* 2) Не ся намирамъ въ залисъ, не съмъ забравенъ, прѣхласнатъ, запѣснатъ; отбирамся, познавамъ, разумѣвамъ, проумѣвамъ. *Не е залисанъ, разбирася.*

> Дрѣвиа, каменіа сѣчюше,
> И пакъ не ся разберяше,
> Отъ сѣчить дрѣвиа, каменіа. *Пѣс.*

3) *гл. възвр.* Проумѣвамъися, разумѣвамъися, познавамъися, отбирамъися. *Едвамъ ся разбрахмы, че и двама-та едно искамы.* 4) *гл. стр.* Бивамъ разбранъ по знаменование-то на глагола. 5) **Разбирася**, *гл. безл.* Видися, познавася, разумѣвася, явно е; ято понятно, разумѣется. *Разбирася, че щемъ идемъ.—Не разбирамъ,* не проумѣвамъ нѣчто ясно, не ми стига глава-та, не зимамъ лесно; недоразумѣва́ть. — *Давамъ му да разбере,* разправямся съ него както трѣбва, та да знае, кой съмъ; отдѣлываться. — *Господь да разбере, кой е крив и кой е правъ. Разбра ли? — Като кръть отъ тръци. Вижъ му дома, та му разбери ума. Глухъ отъ гаїджж не разбира Разбира колкото свиняж отъ дынж. Разбрала ти свинка отъ кладенчевж водж (отъ ново корыто). Разбира колкото магаря отъ кантаръ. Разбира отъ тръговцыъ като муля отъ кантаръ.*

Разби́ране, *с. ср.* отъ разби́рамъ и разби́рамся.

Разби́шкамъ, *гл. д. свр.* Да разбутамъ, да разпяждж, да разгоня.

> Стоянъ на овенъ думаше:
> Ѣ ся разиграй, овенъ аладжа,
> Та ся Власы-ты разбишкай,
> Та ми стадо-то прѣведи! *Пѣс.*

Разби́ж, ешь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ разби́вамъ. —**би́тый**, *прич. стр.*

Разблажнж, и́шь,—жи́лъ, *гл. д. свр.* Да намокрыж, да наквасж, да направыж да стане благо, сладко, да не е прѣсъхнало.

> Прѣхвани, дудо, ковчи хранено
> За копринянъ дизгинъ,
> Дордѣ ти водж налѣмъ,
> Налѣмъ, дудо, донесж:
> Прьвый билюръ щж ти донесж,
> Уста-та да ти разбланы;
> Вторый билюръ щж ти донесж,
> Срьдце-то да ти угасж. *Пѣс.*

Разбли́кам (да ся), *гл. свр.* отъ разбли́квамся.

Разбли́квамся и **разбли́кувамся** (да ся разбли́кам), *гл. възвр.* Разиграмся, вълнувамся, разбрьквамся. *Крьвь-та ся разбликa;* кровь вълнуется.

Разбли́кване и **разбли́куване**, *с. ср.* отъ разбли́квамся.

Разблу́да, *с. ж.* Кога ся нѣкой свѣсти отъ

умыять уста-та. —ися, *гл. стр.* и *възвр.* Бивамь разбитъ; счупвамся, строшавамся, пробивамся, продънвамся. *Кога стовна части на водж, скоро ся рабива. Едножь тыква на водж, дважь тыква на водж, а на трстий пжть ся рыбива;* повáдился кушúнъ нó воду ходúть, тамъ сму и гóлову положúть.

Разбúване, *с. ср.* отъ разбúвамь и разбúвамся. *Ако имате вино за проливанж, ные нѣмамы главы за рабиванж. Ако имашь главж за рабиванж, авъ нѣмамь вино за проливанж.* — *Разбиванж отъ кукавицж, отъ пупунець,* когато нѣкой пролѣть сутрень рано още не мълъ, на глядно срьдце чюе кукувица да кука, пупунець да пупа.

Разбúй-прьтúнж. Който прахосва, разнася нѣчто унесвѣсть, на вѣтьра; развѣй-прахъ, разсыпникъ, прахосникъ; мотъ, мотыга, расточúтель. *Сынъ му е разбий-прьтинж.*

Разбúрамь (разбéрвамь, да разбéржж), *гл. д.* 1) Знамъ отъ нѣчто, свѣче ми умъ-тъ; отбирамь, познавамь, проумѣвамь, разумѣвамь; быть свѣдущимъ въ чѣмъ, вѣдать, знать, понимáть, обнимáть, смы́слить. *Разбирамь и отъ тжж работж.* 2) По нѣкои бѣлѣзъ, по нѣчто, что знамъ, что ми е останжло въ память-та, познавамь; понимáть, знать, познавáть, узнавáть, признавáть. *По очи-ты го разбирамь, че е той.* 3) Узнавамь, познавамь, отбирамь, свѣщамся, разумѣвамь, догонѣждамся; понимáть, постигáть, разумѣть. *Не могж да разберж, какво мысли, какво ще прави. Авъ му разбирамь, что кавва. Не разбирамь му на тоя языкъ.* 4) Получвамь, добывамь извѣстие за нѣкого, научвамся, дѣ е той, какъ е; узнавáть, провѣдывать, довѣдываться, освѣдомлáться. *Разбирате ли сына си? имѣте ли извѣстія о сúнѣ? Разбражмы ю, че былъ едѣ-дѣ си,* научихмъся, зехмы извѣстие, че . . . . *Отодавна не съмь разбиралъ брата си,* не съмъ ималъ писмо отъ него, или нѣкакво извѣстие за него. 5) Познавамь, опознавамь, разпознавамь; узнавáть, распознавáть.

Гавранъ дойде Охрицж нахнк
Си го найде Марка по механъ,
По здравицж Марка го разбрала,
Ми мъ врьли книгж на скутовъ. *Пѣс.*

6) Прочитамь, разумѣвамь; разбирáть. *Не разбирамь негово-то писмо,* не могж да го четж. —ися, 1) *гл. възвр.* Разбирамь, проумѣвамь нѣчто, както трѣбва. *Разбражся, что ми кавваш.* 2) Не ся намирамь въ зались, не съмъ забравенъ, прѣхласнатъ, запѣснлъ тъ; отбирамся, познавамь, разумѣвамь, проумѣвамь. *Не в залисанъ, разбирася.*

Дрѣвы, каменю сѣчюше,
И пакъ не ся разберваше,
Оть сѣчить дрѣвы, каменю. *Пѣс.*

3) *гл. възв.* Проумѣвамъся, разумѣвамъся, познаванъся, отбиранъся. *Едвамь ся разбражмы, че и двама-та едно искамы.* 4) *гл. стр.* Бивамь разбранъ по знаменование-то на глагола. 5) **Разбирася,** *гл. безл.* Видися, познавася, разумѣвася, явно е; ято понятно, разумѣется. *Разбирася, че щемъ идемъ.*—*Не разбирамь,* не проумѣвамь нѣчто ясно, не ми стига глава-та, не зинамь лесно; недоразумѣвáть. — *Давамь му да разбере,* разправямся съ него както трѣбва, та да знае, кой съмъ; отдѣлываться. — *Господь да разбере, кой е крывъ и кой е правъ. Разбра ли? — Като крытъ отъ трыци. Вижь му дома, та му разбери ума. Глухъ отъ гайдж не разбира Равбира колкото свиня отъ дынж. Разбрала ти свиня отъ кладенчевж водж (отъ ново корыто). Разбира колкото магаря отъ кантарь. Разбира отъ трговцыкъ като муля отъ кантарь.*

Разбúране, *с. ср.* отъ разбúрамь и разбúрамся.

Разбúшкамь, *гл. д. свр.* Да разбутамъ, да разпадж, да разгоня.

Стоянъ на овенъ думаше:
Ыа ся разиграй, овенъ аладжа,
Та ся Власы-ты разбишкай,
Та ми стадо-то прѣведи! *Пѣс.*

Разбúя, ешь,—бúлъ, *гл. свр.* отъ разбúвамь. —бúтый, *прич. стр.*

Разблажúя, úшь,—жúлъ, *гл. д. свр.* Да намокрь, да накваса, да направя да стане благо, сладко, да не е прѣсъхнало.

Прѣхвани, лудо, конча хранено
За копринянъ дизганъ,
Дордѣ ти водж налѣмъ,
Налѣмъ, дудо, донесж:
Прьвый билюръ щж ти донесж,
Уста-та да ти разбланы;
Вторый билюръ щж ти донесж,
Срьдце-то да ти угасж. *Пѣс.*

Разблúкамь (да ся), *гл. свр.* отъ разблúквамся.

Разблúквамся и **разблúкувамся** (да ся разблúкамь), *гл. възвр.* Разигравамся, възнувамся, разбрьквамся. *Крьвь-та ся разблика;* кровь волнúется.

Разблúкване и **разблúкуване,** *с. ср.* отъ разблúквамся.

Разблýда, *с. ж.* Кога ся нѣкой свѣсти отъ

нѣчто, кога ся окопити и види, че ся е лъгалъ за нѣчто; разочарова́ніе.

Разблудѝа, *с. ж.* Брьконина, брькотня, блудъ, смутня, смятня, размирица, размирно врѣмя, бозгунъ, карашакладъкъ; мятѐжное врѐмя, мятѐжъ, полити́ческіе безпоря́дки.

Разблу́дъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Кога има разблудьи; размирънъый, бозгунъ; мятѐжный, смутный. *Разблудна жена.* 3) Что нѣма сговоръ слога; несговорънъый; несогла́сный, разногла́сный. *Разблудна дружина*, несговорна. —дно, *нар.* Съ разблудьи.

Разблудѫ́, ѝшь,—дѝлъ, *гл. сер.* отъ разблудѝа́вамь. —дѣнъый, *прич. стр.*

Разблудѝа́вамь (да разблудѫ́) *гл. д.* Направямь да стане разблудьи, смятни; размирявамь, разбрьквамь, брькамь, мятя, буня; мути́ть, дѣлать смути́и, возмущѝть, бунтова́ть. *Разблудѫва селены-ты.*—мся, *гл. възвр.* Вдигамся, бунѫся, размирявамся, разбрьквамся; бунтова́ться, мятѐжничать.

Разблудѝа́ваніе, *с. ср.* отъ разблудѝа́вамь и разблудѝа́вамся.

Разблъбо́лѭ (да ся), шшь,—лился, *гл. възвр. сер.* Да подкачѫ да блъболѭ много.

Разблѣнѹ́вамь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да подкачѫ да блѣнувамь много.

Разблѣ́ѭ (да ся), ешь,—блѣялся, *гл. възвр. сер* Да подкачѫ да блѣя много. *Овця-ты ся разблѣяхѫ.*

Разбогатѣ́вамь (да разбогатѣѭ), *гл. ср.* Ставамь богатъ, добывамь имание; забогатѣвамь, обогатявамся; дѣлаться зажѝточнымъ, богатѣть, разжива́ться. *Когато разбогатѣе село-то, попъ тъ ся кръви.*

Разбогатѣѭ, ешь, — тѣлъ, *гл. сер.* отъ разбогатѣ́вамь. Да забогатѣя, да ся обогатя: забогатѣть, разбогатѣть, обогатѣть.

Разбо́й, *с. м.* Справа за тъкание; станъ; тка́цкій станъ, кросна́, кро́сны. *Ивтъкахъ си платно то, да ти рытамь разбоя. Крыви на навой, прави на разбой.*

Разбо́йникъ, *с. м.* Който прѣсрѣща пътници, та гы обира; хайдутинъ, харамия; разбо́йникъ. *Планешкый разбойникъ.*

Разбо́йнъый камъкъ. Метеорическый камень, падналъ отъ въздуха; аероли́ты.

Разболѣ́вамся (да ся разболѣѭ), *гл. възвр.* Ставамь боленъ, заболѣвамь, поболѣвамся, занемогвамь, занемощявамь; заболѣва́ть, разба́ливаться, занемога́ть, захвора́ть.

Разболѣ́ваніе, *с. ср.* отъ разболѣ́вамся. Поболѣваніе.

Разболѣѭ (да ся), ешь, — лѣлся, *гл. сер.* отъ разболѣ́вамся.

Разболѝѭ, ѝшь,—лѝлъ, *гл. сер.* отъ разболѝа́вамь.—лѣнъый, *прич. стр.*

Разболѝа́вамь (да разболѝѭ), *гл. д.* Направямь нѣкого да стане болѣнъ, докарвамь му болесть; поболявамь; дѣлать больны́мъ. — мся, *гл. възвр.* Разболѣвамся, поболѣвамся.

Не ходи, съинко, не ходи,
Лоше ке ми те прокльнамь,
Тяжка клятва ке ти давамь:
Тъ тамо ке ся разболиш,
Никой край тебе ке нѣмать,
Орлове гробъ ке копаать,
Чавкъы попове ке бъідать. *Пѣс.*

Разболѝа́ваніе, *с. ср.* отъ разболѝа́вамь. Поболяваніе.

Разборя́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. сер.* отъ разборя́вамь. Да разправя.—венъый, *прич. стр* Разправенъый.

Разборя́вамь (да разборя́вѭ), *гл. д.* Разправямь.

Разборя́ваніе, *с. ср.* отъ разборя́вамь. Разправяніе.

Разбо́рѝтый, тъ, та, то, *пр.* Что ся лесно разбира, что разправя, тлъкува всичко изтънко; разборънъый.

Стано-ле, лѣпа невѣсто,
Попѣй ми пѣсмѫ гласовнѫ,
Гласовнѫ и разборѝтѫ,
Дрѣмка-ва да ми помине! *Пѣ.*

Ова пѣсма много гласовита,
Гласовита много разборита,
Дали ти е нива много родовита,
А волове много юнакови? *Пѣс.*

Разбо́рънъый, — рънъ и — ренъ, рна, рно, и *пр.* Что ся разбира; разборитый, ясънъый. — рно, *нар.* Да ся разбира; разборито, ясно, отворено. *Чете разборно.*

Разбраджѫ́, ѝшь, —дѝлъ, *гл. сер* отъ разбраждамь.—дѣнъый, *прич. стр.*

Разбра́ждамь (да разбраджѫ́), *гл. д.* Нѣчто забрадено отвивамь, откръвамь, махвамь, развалямь забрадкя-тя на нѣчто; отбраждамь. — мся, *гл. възвр.* и *стр.* Бъівамь разбраденъ; отбраждамся.

Разбра́жданіе, *с. ср.* отъ разбра́ждамь и разбра́ждамся.

Разбраздѫ́, ѝшь,—дѝлъ, *гл. сер.* отъ разбраздѝа́вамь.—дѣнъый, *прич. стр.*

Разбраздѝа́вамь (да разбраздѫ́), *гл. д.* На нивя прокарвамь нѣкои браздъі по-дълбоко отъ другъі-ты, за да направя нивя-тя на лѣхъі; лоши́ть, лѣши́ть.

Разбраздѝа́ваніе, *с. ср.* отъ разбраздѝа́вамь.

Разбра́нъый, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ разбе́рѫ. 2) *пр.* Който разбира отъ малко, който има умъ, та зима отъ малко и не прави лоши работы; умнъый, разум-

-ный, акълина; разу́мный. *Разбрана жена. Разбранъ главъ има.* — но, нар Умно, разумно, съ акълъ; разу́мно. *Прикаява разбрано.*

Разбрѣлямъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачъ да бръзамъ тврьдѣ много. *Разбрълали сж ся да трѣбять.*

Разбрѣскамъ, *гл. д. свр.* Съ бръскание да разврълъ, да разпрьсиж нѣчто на разны страны. —скапъ, *прич. стр.*

Разбрѣбржж (да ся), ешь,—рался, *гл. възвр. свр.* Да подкачъ да брьбржж много. *Какво сте ся разбрьбрали?*

Разбрѣкамъ, *гл. свр.* отъ разбрѣкпамъ. —канъ, *прич. стр.*

Разбрѣкпамъ и разбрѣкувамъ (да разленчя, деланка, кочю бълю, чернокосъ; валерія́на, мау́нъ, земляно́й ла́донъ, болдырья́нъ.

Развали́жж, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ развáлямъ. — ло́пъ, *прич. стр.* 1) По знаменование-то на глагола. 2) като *пр.* Изсъхналъ, мрьшавъ, слабнатъ. 3) Който е съ лошь нравъ, съ лоше срьдце; покваренъ, бозукъ.

Развáлямъ (да развали́жж), *гл. д.* 1) Нѣчто направено, нарядено, бутамъ, брькамъ, трошъкъ, направямъ да падне, да ся събори, да ся разбрька, да ся разпрьсне; събарямъ, разсъпвамъ, турвамъ, уривамъ, съровувамъ; разруша́ть, развоя́ть. *Развалили му кжщж-тж, стѣнж-тж, копж-тж.* 2) Нѣчто нарядено, нагласено да стане, да врьви, не оставямъ, прѣчъ да врьви, да стане, разтурямъ; разруша́ть, разстро́ивать, по́ртить, уничтожа́ть. *Драганъ развали да не идемъ на събора. Нѣкой е развалилъ водяницж-тж, та не меле.* 3) Докарвамъ врѣдж, тщетж, нагубж; врѣдж, кварж, накостж, повръждамъ, напокостявамъ, боздисвамъ; по́ртить, повреждáть, искажáть, на́костить, на́костничать, подпа́костить, разстро́ивать, га́дить, изгаживать. *Не барай го: щеш го развалишь. Самъ щешь си развалишь работж-тж.* 4) Направямъ нѣчто да не може да влѣзе въ работж, да не струва ничто, да стане по́-лоше; пзхабявамъ, похабявамъ, повръждамъ, знаносвамъ; по́ртить, га́дить, изга́живать, отдѣлывать. *Развалили всичкж-тж книгж. Шивачь-тъ въ кроежа развали дрѣхж-тж, абж-тж* 5) За годежь: отъ странж на годеникъ или годеницж врьщамъ годежны ты даровъ и разтурямъ годежа. *Въ недѣлж ся годили и въ вторникъ момата годжа развалила.* 6) Възкъсняло, фтасало тѣсто направямъ на питъ да ся пече; разнемамъ, разминамъ. *Тѣсто-то не е още фтасало,* го; да ся разбрьбржж. *Что си ся развръщелявилъ?*

Разбу́дъ, *с. м* Разбуждане. *На развудъ: а)* На съвнуване, рано кога да ся съвне. *Прѣзъ прьвж-тж нощь никой не спи, вачтото ся врьщала душа-та на покойника, а на вторына день на развудъ много жены отивать на гроба съ ядене и пиене. б)* За разбуждане, за събуждане.

Закукупа кукупица,
Закукупа жално мпло,
Жално мпло на развуда,
Да си буди два овчара,
Два овчара, два другари. *Пѣс.*

Разбу́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ раз- [illegible] *развалишь* 10) Разтурямъ, промѣнямъ ряда, обычпа, нърава, адета, что има нѣкой или нѣйдѣ; наруша́ть. *Не си развалка рахата, тертипа.* 11) Не дръжъ, не изплъпвамъ думж, сговоръ, миръ; погазвамъ, потъпквамъ; наруша́ть. *И двамата развалили тоя сговоръ.* 12) Докарвамъ крамолж, ставамъ причинж на свадж, на несъгласие; разтурямъ; разстро́ивать. *Развалилъ кжщж-тж си.* 13) Разнебитвамъ, покварямъ, похабявамъ, похарвамъ; по́ртить, разстро́ивать. *Развалилъ веселбж-тж, сѣдянкж-тж.* 14) Направямъ събрание, сборъ да ся разиде, да не стане; разтурямъ, разпрьсвамъ, разнелѣвамъ, разгонвамъ; разстро́ивать. *Сбижжся и развалижж хоро-то.*

Дано Заманда не дойде,
Заманда млада войвода,
Че, ако Заманда дофтаса,
Събора ще пъ развали,
Панаиръ ще пъ разполе! *Пѣс.*

15) Кладж, наклаждамъ, подклаждамъ, разклаждамъ, развъждамъ, заналямъ, навалямъ огънь; разводи́ть, расклáдывать огóнь.

Развалили силяъ нѣ огневъ,
Изгрѣвали дѣтя малечково. *Пѣс.*

— ися, 1) *гл. възвр.* Изпадамъ, измрьшавѣвамъ, съхнж, пусталѣкъ; со́хнуть, худѣть, отощава́ть. *Отъ болесть, отъ мысль лицето му ся е развалило.* 2) Изгубвамъ си имота; изпадамъ, западамъ, засиромашявамъ; упада́ть въ своёмъ состоя́нии, развоя́ться. 3) Скарвамся, сразявамся, бозущисвамся съ нѣкого; ссо́рпться. 4) Ставамъ по́-лошь, по́-долень, не́ завъ работж, непотрѣбенъ; повръждамся, похабявамся, пзхабявамся; по́ртиться, га́дитьсл, изга́живаться, повреждáться, отбúться отъ рукъ. 5) За врѣмя-то: ставамъ дъждовенъ, мьглявъ, студенъ. *Прѣзъ Марта врѣмя-то чясто ся развалка.* 6) *гл.*

-ный, -акллна; разу́мный. *Разбрана жена. Разбранъ главж има.* — но, нар Умно, разумно, съ акжлъ; разу́мно. *Приказва разбрано.*

Разбрѣ́лямъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачѣ да бръзамъ тврьдѣ много. *Разбрѣвали сж ся да трѣбять.*

Разбрѣ́скамъ, *гл. д. свр.* Съ бръскание да разврьжѣ, да разпрьсиж нѣчто на разны странъ. —скапъ, *прич. стр.*

Разбрѣ́брж (да ся), ешь,—рался, *гл. възвр. свр.* Да подкачѣ да брьбрж много. *Какво сте ся разбрьбрали?*

Разбрѣ́камъ, *гл. свр.* отъ разбрѣ́квамъ. —канъ, *прич. стр.*

Разбрѣ́квамъ и разбрѣ́кувамъ (да разленчя, деланка, кочие былие, чернокосъ; валерія́на, мау́нъ, земляно́й ла́дбнъ, болдырья́нъ.

Развали́ж, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ развя́лямъ. — ло́пъ, *прич. стр.* 1) По знаменование-то на глагола. 2) като *пр.* Изсъхналъ, мрьшавъ, слабнжтъ. 3) Който е съ лошь нравъ, съ лоше срьдце; покваренъ, бозукъ.

Развя́лямъ (да развали́ж), *гл. д.* 1) Нѣчто направено, нарядею, бутамъ, брькамъ, трошж, направямъ да падне, да ся събори, да ся разбрька, да ся разпрьсне; събарямъ, разсъпвамъ, турвамъ, уривамъ, съровувамъ; разруша́ть, развря́ть. *Развалили му кжщж-тж, стѣнж-тж, копж-тж.* 2) Нѣчто нарядено, нагласено да стане, да врьви, не оставямъ, прѣчж да врьви, да стане, разтурямъ; разруша́ть, разстро́ивать, по́ртить, уничтожа́ть. *Драганъ развали да не идемъ на събора. Нѣкой е развалилъ воденицж-тж, та не меле.* 3) Докарвамъ врѣдж, тщетж, нагубж; врѣдж, кварж, накостж, повреждамъ, напокостявамъ, бозднсвамъ; по́ртить, повреждя́ть, искажа́ть, на́костить, на́костничать, подна́костить, разстро́ивать, га́дить, изгаждивать. *Не барай го: щешь го развалишь. Самъ щешь си развалишь работж-тж.* 4) Направямъ нѣчто да не може да влѣзе въ работж, да не струва ничто, да стане по́-лоше; пзхабявамъ, похабявамъ, повреждамъ, знаносвамъ; по́ртить, га́дить, изгаждивать, отдѣлывать. *Развалили всичкж-тж книгж. Шивачь-тъ въ кросжа развали дрѣхж-тж, абж-тж* 5) За годежь: отъ странж на годеникъ или годеницж врьщамъ годежны ты даровъ и разтурямъ годежа. *Въ недѣлж ся годили и въ вторникъ момата годежа развалила.* 6) Възкъсиждо, фтасало тѣсто направямъ на питы да ся пече; разнемамъ, разнимамъ. *Тѣсто-то не е още фтасало,* го; да ся разбрьбрж. *Что си ся развьрщелсавилъ?*

Разбу́дъ, *с. м* Разбуждание. *На развдуь: а)* На сьвнуванье, рано кога да ся сьвие. *Прѣвъ прьвж-тж ноць никой не спи, вачтото ся врьщала душка-та на покойника, а на вторына день на развдуь много жены отивать на гроба съ ждение и писне. б)* За разбуждание, за събуждание.

Закукупа кукупица,
Закукупа жално мплно,
Жално мплно на развдуа,
Да ся буди два овчара,
Два овчари, два другари. *Пѣс.*

Разбу́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ раз-

развалишь 10) Разтурямъ, промѣнямъ ряда, обычая, нърава, адета, что има нѣкой или нѣйдѣ; наруша́ть. *Не си развалка рахата, тертипа.* 11) Не дръжъ, не изплъпямъ думж, сговоръ, миръ; погазвамъ, потъпквамъ; наруша́ть. *И двамата развалили тока сговоръ.* 12) Докарвамъ крамолж, ставамъ причинж на свадж, на несъгласне; разтурямъ; разстро́ивать. *Развалилъ кжщж-тж си.* 13) Разнебитвамъ, покварямъ, похабявамъ, похарвамъ; по́ртить, разстро́ивать. *Развалилъ всеслбж-тж, сѣдянкж-тж.* 14) Направямъ събрание, сборъ да ся разиде, да не стане; разтурямъ, разпрьсвамъ, разнелѣнамъ, разгонвамъ; разстро́ивать. *Сбижжся и развалижж хоро-то.*

Дано Заманда не дойде,
Заманда млада войвода,
Че, ако Заманда дофтаса,
Събора ще пъ развали,
Панаиръ ще пъ разпелѣе! *Пѣс.*

15) Кладж, наклаждамъ, подклаждамъ, разкладжамъ, развъждамъ, завалямъ, навалямъ огънь; разводи́ть, расклады́вать ого́нь.

Развалили силпъ нѣ огневъ,
Изгрѣвали дѣтя малечково. *Пѣс.*

— ися, 1) *гл. възвр.* Изпадамъ, измрьшавѣвамъ, съхнж, пусталѣк; со́хнуть, худѣть, отощава́ть. *Отъ болесть, отъ мысль лицето му ся е развалило.* 2) Изгубвамъ си имота; изпадамъ, западамъ, засиромашавамъ; упада́ть въ своёмъ состоя́нін, разоря́ться. 3) Скарвамся, сразявамся, бозущисвамся съ нѣкого; ссо́риться. 4) Ставамъ по́-лошь, по́-долень, нѣ завъ работж, непотрѣбенъ; повреждамся, похабявамся, пзхабявамся; по́ртиться, га́диться, изга́ждиваться, повреждя́ться, отбиться отъ рукъ. 5) За врѣмя-то: ставамъ дъждовенъ, мьглявъ, студенъ. *Прѣвъ Марта врѣмя-то чясто ся развалка.* 6) *гл.*

Разбу́лчнж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ разбу́лчвамъ.—че́нъ, *прич. стр.*

Разбу́лнж, ишь, — лилъ, *гл. свр.* отъ разбу́лвамъ.—ле́нъ, *прич. стр.*

Разбу́нвамъ и разбу́нювамъ (да разбу́нж), *гл. д.* Повдигамъ нѣкого възъ начялство-то, възъ главатари-тъ му, възъ господари-тъ му; възбунявамъ, разлудявамъ, размирявамъ, разбрьквамъ; мути́ть, бунтова́ть, возмущя́ть. —мся, *гл. възвр.* Вдигамся възъ господари-тъ си; възбунявамся, разлудявамся, размирявамся; бунтова́ться, мятѣ́жничать.

Разбу́нване и разбу́нюване, *с. ср.* отъ разбу́нвамъ.

Разбу́нж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ разбу́нвамъ.—не́нъ, *прич. стр.*

Разбу́тамъ, *гл. свр.* отъ разбу́твамъ. —та́нъ, *прич. стр.*

Разбу́твамъ и разбу́тувамъ (да разбу́там), *гл д.* Съ бутане разтурямъ, размѣствамъ нѣчто на разны страны, бутамъ на разны страны; раста́лкивать. — мся, *гл. възвр.* Начинамъ да ся бутамъ много, да ся бутамъ единъ другъ.

Разбу́тване и разбу́туване, *с. ср.* отъ разбу́твамъ.

Разбухтѣ́вамъ (да разбухтѣ́ж), *гл. ср.* Прорастямъ, пущамъ листе, стволъ, корень, безъ да съмъ посаденъ; избухтѣ́вамъ.

Разбухтѣ́ване, *с. ср.* отъ разбухтѣ́вамъ. Избухтѣ́ване.

Разбухтѣ́ж, ешь, — тѣ́лъ, *гл. свр.* отъ разбухтѣ́вамъ. Да избухтѣ́ж.

Разбучи́авж, ишь,—вилъ, *гл. д. свр.* Да направя бучавъ; да набучавя да разрошя. —вено́, *прич. стр.* Разрошено́, рошавъ, бучавъ, бухалатъ, руптавъ.

Разбучи́авямъ (да разбучи́авж), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане бучаво, рошаво, руптаво; набучавямъ, разрошямъ. —мся, *гл. стр.* Бъ́вамъ разбучавенъ; набучавямся, разрошямся.

Разбучи́авване, *с. ср.* отъ разбучи́авямъ. Разрошване.

Разбушу́вамъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкача да бушувамъ твърдѣ много; да ся разлудувамъ; разбуя́ниться.

Разбѣ́камъ, *гл. д. свр.* Да набѣкамъ къ разны мѣ́ста.

Разбъ́ърж (да ся), ишь,—рился, *гл. възвр. свр* Да станж бъ́ърз; да ся избъ́ърз, да ся изпесня. *Разбъ́ързия водата, работа-та.*

Разбѣ́гамъ (да ся), *гл. свр.* отъ разбѣ́гвамся. Да ся разбѣгнж.

Разбѣ́гвамся и разбѣ́гнувамся (да ся разбѣ́гамъ и да ся разбѣ́гнж), *гл. об.* Бѣгамъ мнозина, бѣгамъ въ разны страны; разбѣгиваться, разбѣжа́ться. *Разбѣгахмся момчета-та. Разбѣгахмся като мышкы отъ попадийкж.*

> Разбѣгалася е Влашка та земя,
> Влашка-та земя и още Богданска,
> И Богданската, всичка-та Доброджя,
> Кой горѣ ходи, кой долу бѣга
> Отъ люты Турци, страшны Маджары. *Пѣс.*

Разбѣ́гване и разбѣ́гнуване, *с. ср.* отъ разбѣ́гвамся.

Разбѣ́гнж (да ся), ешь,—гнжлся, *гл. свр.* отъ разбѣ́гвамся.

Разбѣ́свамся и разбѣ́сувамся (да ся разбѣ́сж), *гл. об.* За женскы животны: разпасямся, развождамся, подкачямъ да ся ходж, да ся бѣсувамъ, да ся гоны много; разбѣсѣнямся. *Разбѣсилися като коткы прѣзъ Мартж. Разбѣсилася като аламанкж.*

Разбѣ́сване и разбѣ́суване, *с. ср.* отъ разбѣ́свамся.

Разбѣсѣня́вамся (да ся разбѣсѣня́ж), *гл. об.* 1) Подкачямъ да бѣсѣня, да лудувамъ много. *Что си ся разбѣсѣня́лъ такъвъ?* 2) Разбѣсявамся. *Разбѣсѣня́лися като коткы прѣзъ Марта.*

Разбѣсѣня́ване, *с. ср.* отъ разбѣсѣня́вамся.

Разбѣсѣня́ж (да ся), ешь,—нѣлся, *гл. свр.* отъ разбѣсѣня́вамся.

Разбѣ́сж (да ся), ишь,—сился, *гл. свр.* отъ разбѣ́свамся.

Развя́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ развя́ждамъ. —де́нъ, *прич. стр.*

Развя́ждамъ (да развя́дж), *гл. д.* Двама схванжти отдѣлямъ единъ отъ другъ: раздѣлямъ, разнемамъ, разтръгвамъ.

Развя́ждане, *с ср.* отъ развяждамъ. Разтръгване, раздѣляне.

Развя́ла, *с. ж.* 1) Развалване нѣчто, когато е да ся развали нѣчто; разрушѐніе, разворѐніе. *Не говори на развалж*, да ся развали. *Отива на развалж*, не отива напрѣдъ, не врьви добрѣ, *гляда на развалж*, ще ся развали, не ще има добръ сетнипъ. 2) Врѣда, нрѣдъ, загуба, пагуба, поквара, затръвъ, затра, сътра, тщета, зараръ, зианъ; пагуба, потѐря, утра́та, уро́нъ, убы́токъ, пбрча, вредъ, наклядъ, погибель, мезя́нъ.

Развале́нка, *с ж.* 1) Раст. *Solanum dulcamara*, разводникъ, рущеливо бъ́ле, кучче гроздіе, развалничи, утрова; пасленъ сладкогорькій, сороčьи ягоды. 2) Раст. *Atropa Belladona*, развалничя, разгонка, отровно бъ́ле, старо бъ́ле; одурь краса́вица, бѣшенная ягода, коропя́къ. 3) Раст. *Poterium Sanguisorba*, развалничя, обыч-

ничя, дивечя, дивка, гологлавчя; черногóлвникъ. 4) *Дѣвичава развалеяка*, раст. *Parietaria officinalis*; стѣнница, ночь да день.

Развали́-кжщж. Който разваля кжщж, който не е вриденъ да направи, да поправи нѣчто, а само прахосва готово-то *Развали-кжщж, направи-находъ.*

Развали́-прътúнж. 1) Разбий-прътинж, прахосникъ. 2) Който си влачи крака-та, кога ходи; рóзвалень, увалень.

Развали́-трапéзж. Който обича да се кара, кога е нѣйдѣ на гощавкж.

Развáлничя, *с. ср.* 1) Растение разваленка въ 1-то, 2-то и 3-то знаменованиа. 2) брькамь), *гл. д.* 1) Съ брькане размѣсвамь нѣколко нѣчта; боравж; мѣшать, размѣшивать. *Колкото разбрькваш кала, по́ смрьди* 2) Ровж, брькамь нѣчто да гори, да съхне; разравямь; перемѣшивать. *Разбрькай главни-ты да пламнжть.* 3) Нѣчто наредено разваляме, разтурямь, разярямь, разравямь; перемѣшивать, перерывáть, перебарабóшивать. *Разбрька ми книгы-ты. Разбрькала всичко въ ковчега.* 4) Разплаквамь, разклащамь, размжтвамь, избурчквамь; вабáлтывать. *Докдѣ не разбрькашь водж-тж не ся извыстрова.* 5) Правж да ся скарать нѣкои, да ся спрѣпржть, да станжть единъ възъ другъ; повдигамь, излъпувамь, разблудявамь, размиравамь; мутúть. *Разбрька цѣлж-тж кавж.* 6) Развалямь ума, мысли-ты нѣкому, направямь го да не е миренъ, да не знае какво да прави; размжтвамь. *Разбрькали му ума, жовъка.* — **мся,** *гл. възвр* и *стр.* Бывамь разбрьканъ по знаменование-то на глагола. *Разбрькали му ся чирва-та. Разрькался съ трици ты.* — *Разбрькали си шапкы-ты*, промѣнили си шапкъ ты, казали си противны думы, поскарался.

Разбрѣ́кване и разбрѣ́куване, *с. ср.* отъ **разбрѣ́квамь.**

Разбрьлúкамь, *гл. д. свр.* Да разгриж, да разплакнж, да разбрькамь, да развлъпувамь.

Разбрьнúкамь, *гл. д. свр.* Съ брьникане да размѣсж, да разровж нѣчто; да разбрькамь. —**канъ,** *прич. стр.* Разбрьканъ.

Разбрьнчúж (да ся), úшь,—чúлся, *гл. свр.* отъ **разбрьнчúвамся.**

Разбрьнчúвамся (да ся **разбрьнчúж**), *гл. възвр.* Подкачамь да брънчж много. *Мухы-ты ся разбрьнчиахж.*

Разбрьщелóвиж (да ся), úшь,—лся, *гл. възвр. свр.* Да подкачж да брьщелевж много. *та го не развалúй.* 7) Давамь по-голѣмж паржа, та ни давать по-малкъ, по́-дребинъ, колкото врьви тя; разбивамь, раздробявамь размѣнявамь; размѣнивать. *Развалямь пары* | намѣнить денеч. *Ни да развалишь жлтицж-тж.* 8) Направямь нѣкого, нѣчто да изпадне, да омрьзнавѣе; поврѣждамь, болущувамь; пóртить. *Такава храна ще го развали.* 9) Направямь нѣкого, нѣчто да добъде лошавъ нравъ, научвамь нѣкого на нѣчто лоше, непохвално; онравямь, изгалящамь, развратявамь, изхабявамь изхуйлузявамь, изхайтвамь; пóртить, навлажнивать. *Лоши-ти другари го развалихж. Пусто-то писне го развулдáло.* —**донъ,** *прич. стр.*

Разбýждамь и разбýдвамь (да **разбýдж**), *гл. д* 1) Прѣкжсвамь, развалямь нѣкому съня-тъ, спание-то, вдигамь нѣкого отъ съня; събуждамь; разбуждáть, разбýживать.

Марийка дума славѣю:
Славѣйчи сладкопойничи,
Авъ ти харизвамь кръпца-та,
Кръпца-та, още крачка-та,
Иди славѣи отглядай,
Едно то да ми харижешь,
Вечерь да си мя приспива,
Заранъ да си мя разбужда! *Пѣс.*

2) За ранж, за болкж: поврѣждамь, разврѣждамь, подлютявамь, разлютявамь, подкустрюнамь; раздражáть, распалúть, усúливать. *Раны си разбудихж, раны си подкустрихж, та съмь налѣтѣла на трьне, на глозы, на вѣмены кости, на влѣчи челюсти, на трьстикови корени.* —**мся,** *гл възвр.* и *стр.* Ставамь отъ съня, прѣкжсна ми си съня-тъ, спание-то, бывамь разбуденъ; събуждамся, пробуждамся; пробуждáться, просыпáться.

Разбýждане, *с. ср.* отъ **разбýждамь** и **разбýждамся.**

Разбýлвамь и разбýлювамь (да **разбýлж**), *гл. д.* Свалямь було-то на нѣчто; разбулосвамь, отбулявамь, откръвамь. — **мся,** *гл. възвр.* Махвамь си, свалямь си було-то; разбулосвамся, отбулявамся, откръвамся.

Разбýлване и разбýлюване, *с. ср.* отъ **разбýлвамь.**

Разбулóсамь, *гл. свр.* отъ **разбулóсвамь.** — **санъ,** *прич. стр.*

Разбулóсвамь и разбулóсувамь (да **разбулóсамь**), *гл. д.* Разбулявамь.

Разбýлчвамь и разбýлчювамь (да **разбулчúж**), *гл д.* Накарвамь, направямь булкж да си остави юнака.

Колко си булкы разбулчилъ,
Колко си момъ размомилъ! *Пѣс.*

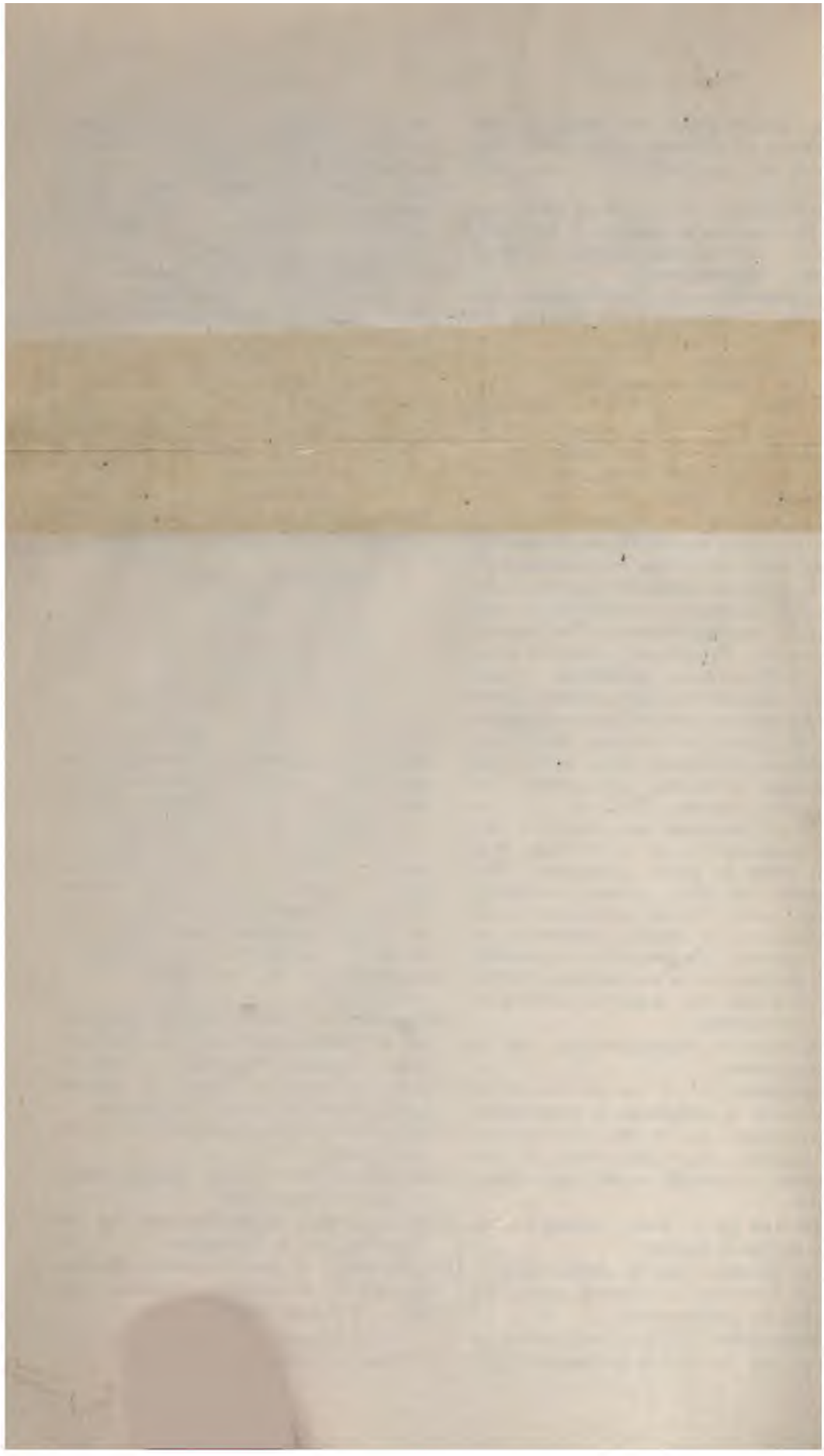

стр. Бывамь развалень по знаменование-то на глагола.—*Развалихмы калимерж тж*, не смъ добрѣ, не си приказвамъ, скарани смъ. — *Развалямь махмурлукъ*, кога отрѣзвѣмъ, иматъ пакъ за да ми мине главоболие-то, махмурлукъ-тъ, да ми се пукне ѳфионъ-тъ; охмелѣть, онохмелѣть, онохмелѣться. — *Развалямь си уста-та*, приказвамь неприличны думы, псувамь.— *Чтото мысли мышка-та, котка-та го развалка. Шыпъ, шыпъ кжщж развалка. Волка-та развалка добрж-тж женя. За хилядж сладко, за парж горчиво развалка сладко-то. Плъко-то грѣня нека мя развали. Чтото излѣзе изъ тридесять и два вжба, развалка тридесять и два града. Дошълъ гость, развалилъ постъ. Главж-тж му строшавамь, хатжра му не развалямь. Лесно е да развалишь, мжчно е да направишь. Остави го да си развали и той калпавыка грошь. Да имаше дъждъ, не бы ся развалкало врѣмя-то. На заидъ слънце нехвела да ся дава оцетъ, ще ся развали.*

Развáлиание, *с. ср.* отъ развáлиамь и развáлиамся.

Развариж, и́шь — ри́лъ, *гл. свр.* отъ развари́вамь — ре́нъ, *прич. стр.*

Развари́вамь (да развариж), *гл. д.* Напрамамь нѣчто да ври поняче отколкото трѣбва. —мся, *гл. възвр.* 1) Умирамь поняче отколкото трѣбва, та ся скашкамь. 2) Набъбвамь отъ врѣне; навирамь. *Дай по-малко орисъ, че той ся разварява.*

Развари́ване, *с. ср* отъ развари́вамь и развари́вамся,

Развдúгамь и **развдúгнувамь** (да развдúгнж), *гл. д.* 1) Вдигамь много нѣчто и всако турямь на мѣсто-то му: разтрѣбвамь. 2) Вдигамь, събуждамь, скорвамь мнозина.

Петканка дума зорници:
Зорнице, мила звѣздице,
Зачто ми тъй рано изгрѣла,
Дѣца-та да си разплачешь,
Момъ-тъ да си развдигнешь,
Булкъ-тъ да си разбудишь? *Пѣс.*

Развдúгване и **развдúгнуване**, *с. ср* отъ развдúгамь.

Развдúгнж, ешь,—нжлъ, *гл свр.* отъ развдúгамь. —нжтый, *прич. стр.*

Развéждж, éшь,—вéдохъ,—вéдъ, *гл. свр.* отъ развéждамь и развóждамь. —вéдéный, *прич. стр.*

Развóждамь (да развéдж), *гл. д.* Развождамь. —мся, *гл. възвр.* Изправямся, та сторямь пжть, или разлистямся (?).

Горнце-ле лилякова,
Разведися, разклонися,
Сгори менѣ пжть да мина,
Че не ми е за стоване,
Добра коня за дрьжане! *Пѣс.*

Горнце-ле, гжста горо,
Разведися листъ да мине,
Листъ да мине, листъ да дойде;
Развежмся на листъ гора. *Пѣс.*

Развéждане, *с. ср.* отъ развéждамь и развéждамся.

Развéзвамь (да развéжж), *гл. д.* в. развúзвамь.

Развéзвамь и **развéзувамь** (да развезж), *гл. д.* Съ возене, съ кола разнасямь на разны страны; развозвамь.

Развезж, éшь,—вéзохъ, *гл. свр.* отъ развéзвамь. —вéзенъ, *прич. стр.*

Развесéлный, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что развеселява, что докарва веселие; разговорный.

Сама си Стана думаше:
Трандафиле разговорный,
Разговорный, развеселный,
Дали сьмъ тя поливала? *Пѣс.*

Развеселúж, úшь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ развеселúвамь. —лéнъ, *прич. стр.*

Развеселúвамь (да развеселúж), *гл. д* Докарвамь веселие, правя нѣкого да е веселъ; развеселѣть. *Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то!* —мся, *гл. възвр.* Ставамь веселъ, дохождамь веселинж; развеселúться, повеселѣть. *Развесели ми ся срьдце-то*, зарадвахся.

Развеселúване, *с. ср.* отъ развеселúвамь и развеселúвамся.

Развúвамь (да развúж), *гл. д.* 1) Нѣчто навито, намотано отвивамь, размотавамь, разсуквамь; развивáть, отвивáть, развéртывать, размáтывать, открúчивать. *Развий платно-то.*

Сиромахъ Стоянъ, сиромахъ,
На два го пжтіа вардіахж,
На третіа го хванжхж,
Черны му врьви развихж,
Бѣлъ му ржцѣ врьзахж. *Пѣс.*

2) Нѣчто завито като витло, бурмж врьтж на друга-тж страна за да го извадж; отвивамь, отврьтѣвамь, разврьтѣвамь; отвúртывать, отмúнчивать, вывúнчивать, развúнчивать, отвивáть, вывивáть. *Развилъ витло-то.* 3) Отврьтвамь, отвивамь, махамь нѣщинцы-ты на нѣчто повито. *Развивамь дѣтя;* рáспелúвать. 4) За знамя, за байракъ: разпущамь, развѣйвамь, вдигамь, побивамь; распускáть. 5) Нѣчто изопнжто, стегнжто, свито направямь да е по-слабо; отвивамь, отпущамь, разпущамь,

стр. Бывамь развaленъ по знаменование-то на глагола.—*Развалихмы калимерж тж*, не смъ добрѣ, не си приказвамъ, скарани смъ. — *Развалямь махмурлукъ*, кога отрѣзвѣмъ, иматъ пакъ за да ми мине главоболие-то, махмурлукъ-тъ, да ми се пукне афионъ-тъ; охмелúть, онохмелúть, онохмелúться. — *Развалямь си уста-та*, приказвамь непривичны думы, псувамь.— *Чтото мысли мышка-та, котка-та го развалка. Шыпъ, шыпъ кжщж развалка. Волка-та развалка добрж-тж женя. За хилядж сладко, за парж горчиво развалка сладко-то. Илъно-то гръня некамя развали. Чтото излѣзе изъ тридесять и два вжба, развалка тридесять и два града. Дошълъ гость, развалилъ постъ. Главж-тж му строшавамь, хатжра му не развалямь. Лесно е да развалишь, мжчно е да направишь. Остави го да си развали и той калпавына грошь. Да имаше дъждъ, не бы ся развалкало врѣмя-то. На ваидъ слънце нехвела да ся дава оцетъ, ще ся развали.*

Развáлиание, *с. ср.* отъ развáлиамь и развáлиамся.

Разварúж, úшь — рúлъ, *гл. свр.* отъ разварúвамь —рéнъ, *прич. стр.*

Разварúвамь (да разварúж), *гл. д.* Направямь нѣчто да ври поняче отколкото трѣбва. —мся, *гл. възвр.* 1) Увирамь поняче отколкото трѣбва, та ся скашкамь. 2) Набъбвамь отъ врѣне; навирамь. *Дай по-малко орисъ, че той ся разварява.*

Разварúване, *с. ср* отъ разварúвамь и разварúвамся,

Развдúгамь и развдúгнувамь (да развдúгнж), *гл. д.* 1) Вдигамь много нѣчто и велико турямь на мѣсто-то му: разтрѣбвамь. 2) Вдигамь, събуждамь, скорвамь мнозина.

Петканка дума зорници:
Зорнице, мила звѣздице,
Зачто ми тъй рано изгрѣла,
Дѣца-та да си разплачешь,
Момъ-тъ да си развдигнешь,
Булкъ-тъ да си развбудишь? *Пѣс.*

Развдúгване и развдúгнуване, *с. ср* отъ развдúгамь.

Развдúгнж, ешь,—нжлъ, *гл свр.* отъ развдúгамь. —нжтъ, *прич. стр.*

Развéждж, éшь,—вéдохъ,—вéдъ, *гл. свр.* отъ развéждамь и развóждамь. —вéдéнъ, *прич. стр.*

Развóждамь (да развéдж), *гл. д.* Развождамь. —мся, *гл. възвр.* Направямся, та сторвамь пжть, или разлистваме (?).

Горнце-ле лилякова,
Разведися, разклонися,
Сторя менѣ пжть да мина,
Че не ми е за стоване,
Добра коня за дрьжане! *Пѣс.*

Горнце-ле, гжста горо,
Разведися листъ да мине,
Листъ да мине, листъ да дойде;
Развежмся на листъ гора. *Пѣс.*

Развéждане, *с. ср.* отъ развéждамь и развóждамся.

Развéзвамь (да развéжж), *гл. д.* в. развúзвамь.

Развéзвамь и развéзувамь (да развезж), *гл. д.* Съ возене, съ кола разпасямь на разны страны; развозвамь.

Развезж, éшь,—вéзохъ, *гл. свр.* отъ развéзвамь. —везенъ, *прич. стр.*

Развесéлнъ, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что развеселява, что докарва веселие; разговорнъ.

Сама си Стана думаше:
Трандафиле разговорнъ,
Разговорнъ, развеселнъ,
Дали съмъ ти поливала? *Пѣс.*

Развеселúж, úшь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ развеселúвамь. —лéнъ, *прич. стр.*

Развеселúвамь (да развеселúж), *гл. д* Докарвамь веселие, правя нѣкого да е весел; развеселя́ть. *Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то!* —мся, *гл. възвр.* Ставамь весел, дохождамь весели; развеселя́ться, повеселѣть. *Развесели ми ся срьдце-то*, зарадвахся.

Развеселúване, *с. ср.* отъ развеселúвамь и развеселúвамся.

Развúвамь (да развúж), *гл. д.* 1) Нѣчто навито, намотано отвивамь, размотавамь, разсуквамь; развивáть, отвивáть, развéртывать, размáтывать, открúчивать. *Развий платно-то.*

Сиромахъ Стоянъ, сиромахъ,
На два го пжтіа вардіахж,
На третіа го хванжхж,
Черны му врьви развихж,
Бѣлы му ржцѣ врьзахж. *Пѣс.*

2) Нѣчто завито като витло, бурмя врьтя на другя-тя страня за да го извадя; отвивамь, отврьтѣвамь, развртѣвамь; отвéртывать, отвúнчивать, вывúнчивать, развúнчивать, отвивáть, вывивáть. *Развилъ витло-то.* 3) Отврьтвамь, отвивамь, махвамь понякъ-ты на нѣчто понито. *Развивамь дѣтя;* распелéнывать. 4) За знамя, за байракъ: разпущамь, развѣвамь, вдигамь, побивамь; распускáть. 5) Нѣчто изопнато, стегнато, свито направямь да е по-слабо; отвивамь, отпущамь, разпущамь,

отлабвамь, разслабвамь; отпусκáть, опусκáть, отдавáть. 6) За стадо, за калабалъκъ: накарвамь да ся врьти и прьска нéйдé на равнина, на рудина; запрьтéвамь, запрьтéнамь, разкарвамь.

Никола стадо развива
По Богдановó ливадjе. *Пѣс.*

7) Тъκувамь, разправямь нéчто потънко; толковáть, развивáть мысль. 8) *гл. ср.* Пущамь листъ, шиша, цвéть; разлиствамся, разшюмяванся, разцеленяванся, разцьвтéванся, развивамся; распускáться, развéртываться. *Дошла пролéть, развила шюма-та, старый-тъ пратилъ сúна си да пасе прьча.*

Развила гора, гора зелена,
И трéва-та ми разцеленила,
И дрьва-та ми ся разцутнали. *Пѣс.*

У нуκъ та една бахча голéна,
А у бахчъ-та нúкво цвéтjе нéмаше!
Настрéдъ бахчъ моръ трендафелъ развиваше,
Подъ трендафелъ мáлка мома сéдяше. *Пѣс.*

— мся, 1) *гл. възвр.* За составъ, за пáпъ, за ржка, за глава: ослабвамь нéйдé, та боля, та не могá да дрьжа. *Развила ми ся е пáпъ-тъ боли ня, врьти ня. Развила му ся глава-та, та го боли. Развила ми ся е ржка-та,* ослабнала е въ нéκой составъ, та не дрьжи, боли ня въ ставъ-тъ; у менé рукá развилáсь. 2) Подкачамь да растá, пущамь листъ, шиша, цвéть; разлиствамся, разшюмяванся, разцеленяванся, разцьвтéвамся, разпущамся; распускáться, развéртываться. *Иска да ся развие дрво-то, слана-та не го остáвя.*

Буйна се гора развива,
Майци ся срьдце налива. *Пѣс.*

Что ни гора на росевъ мирише,
Да ли ся е гора-та развила,
Или змей ни горá-тъ поломи?
— Нито ся е гора-та развила,
Нито змей ни горá-тъ поломи. *Пѣс.*

Развивася ружа у градинá,
Подъ ружъ-тъ мома Катерина,
На ржцé ѝ сúво соκоленце. *Пѣс.*

Вила ся е гора,
Вила, развила,
Салтъ едно дрво
Не ся е развило. *Пѣс.*

) Завивамь, извивамь, завивамся, размахамся, развртéвамся, завръщамся; развúвамь, замáхвамь. *Развися насамъ, атамъ, ма . . .*

Ка ся разви младъ Босолъ,
Извади сабьк френгиjь,
Напрéдъ потéрь невéче,
Само Арапчи остана. *Пѣс.*

) За животнъ-тъ: искамь да ся вода; развождамся, разпасамся, разéвамся, бéсумамся; бéгаться, яровáть, случáться, обгонáться. *Крава-та ся е развила.* 5) *гл. стр.* Бúвамь развивамъ, развитъ по знаменованиjето на глагола.

Развúване, *с. ср.* отъ развúвамь и развúвамся.

Развúдрмъ (да ся), *нмь*,—*рмся*, *гл. възвр. сър.* Да ся развéдрм.

Развидéлú (да ся), — *лúлося*, *гл. сър.* отъ развидéлúвася.

Развидéлúвася и **развúдéлювася** (да ся развидéлú), *гл. безл.* Начина да става видело, да ся разсвнува; разсвтáт.

Развидéлúване, *с. ср.* отъ развидéлúвася. Разсвнуване.

Развилнéвамся (да ся развилнéм), *гл. възвр.* Подкачамь да вилнéм твърдé много. *Халъ-тъ ся развилнéлъ, облаци-тя ся спустнáли на планина-тя.*

Развилнéване, *с. ср.* отъ развилнéвамся.

Развилнéм (да ся), *нмь*,—*нéлся*, *гл. сър.* отъ развилнéвамся.

Развúрамся (да ся развúрм), *гл. възвр.* Увирамь много, отъ много врéне ставамь на каша; разварявамся; развáрнаться. *Мясо-то ся развúрéло*, станало на конци.

Развúране, *с. ср.* отъ развúрамся. Разваряване.

Развúм, *нмь*,—*нлъ*, *гл. сър.* отъ развúвамь. —*вúтый* и —*вúнтый*, *прич. стр.*

Развладъúчм, *нмь*,—*чилъ*, *гл. сър.* отъ развладъúчвамь. —*ченъый*, *прич. стр. Не мя вема, развладъúчено, не мя вема развладъúчено.*

Развладъúчмамь и **развладъúчвамь** (да развладúчм), *гл. д.* Разстрыгвамь владъúка, зимамь му владъшúкия чин.

Все съмь свéто понамила . . .
Попчета съмь разпопила,
Владъúка съмь развладъúчила,
Патрúка съмь разпатричила. *Пѣс.*

Развлáчнмчивъый, *въ*, *ва*, *во*, *пр.* Мрьзеливый, нехривый, тромый, лéнивый, тяжкый, сирьдливый; лéнúвый. —*во*, *нар.* Мрьзеливо, нехриво, тромо, лéниво, тяжко, сирьдливо; лéнúво.

Развлáчм, *нмь*,—*чилъ*, *гл. сър.* отъ развлáчмамь. —*ченъый*, *прич. стр.*

Развлáчмамь (да развлáчм), *гл. д.* Навлачамь, увлачамь много, всичко-то. —*мся*, *гл. възвр.* Взимамь да влача много, привсива ми ся много да влача.

Развлáчмамь (да развлéкм), *гл. д.* Развличамь.

Развлáчване, *с. ср.* отъ развлáчмамь и развлáчмамся.

Развлúчмамь (да развлéкм), *гл. д.* Разва-

ѹслабвамь, разслабвамь; отпусκáть, опусκáть, отдавáть. 6) За стадо, за калабалúкъ: накарвамь да ся врьти и прьска нéйдѣ на равнúна, на рудúна; запрьтѣвамь, изврьтѣвамь, разкарвамь.

Никола стадо развúва
По Богдановó лúвадје. *Пѣс.*

7) Тъкувамь, разправямь нéчто потънко; ѹмовáть, развúвать мúсъл. 8) *гл. ср.* ѹщамь лúстъ, цвúтъ, цвѣтъ; разлúствам ся, разцвúтвам ся, разцвѣтявам ся, развúвам ся; распускáть ся, развúртувать ся. *Дошла пролѣт, развила цвúтма-та, старúй-тъ пратúлъ сúна си да пасе прьчна.*

Развúла гора, гора зелена,
И трéва-тъ ми раззелéнила,
И дрúва-та ми ся разцутúли. *Пѣс.*

У нúкъ тъ една бáхча голѣма,
А у бáхчъ-тъ нúкво цвѣтје нѣмаше!
Настрéдъ бáхчъ изкъ трендафéлъ развúваше,
Подъ трендафéлъ мáлка мома сѣдúаше. *Пѣс.*

— ся, 1) *гл. възвр.* За составъ, за пúлъ, за ръκа, за глава: ослабвамь нѣйдѣ, та боúш, та не могъ да дръжъ. *Развúла ми ся е пúлъ-тъ боли ня, врьти ня. Развúла му ся глава-та, та го боли. Развúла ми ся е ръκа-та,* ослабúла е въ нѣκой составъ, та не дръжи, боли ня въ ставъ-тъ; у менé рукá развúлась. 2) Подкачамь да растъ, пущамь лúстъ, цвúтъ, цвѣтъ; разлúствам ся, разцвúтвам ся, разцвѣтявам ся, разцъвтѣвам ся, разпущам ся; распускáть ся, развúртувать ся. *Иска да ся развúе дрво-то, слана-та не го остáвя.*

Буйна се гора развúва,
Майци ся срьдце нúлива. *Пѣс.*

Что ни гора на росенъ мúрише,
Да ли ся е гора-та развúла,
Или змéй ни горá-тъ полóми?
— Нúто ся е гора-та развúла,
Нúто змéй ни горá-тъ полóми. *Пѣс.*

Развúвася ружúа у градúна,
Подъ ружúк-тъ мома Катерúна,
На ръцѣ ѝ сúно соκолéнце. *Пѣс.*

Вúла ся е гора,
Вúла, развúла,
Салъ едно дрво
Не ся е развúло. *Пѣс.*

9) Завивамь, извивамь, завивам ся, разнахам ся, развртѣвам ся, завръщам ся; развúвать ся, замáхвать ся. *Развúся насамъ, натамъ, ма . . .*

Ка ся развú младъ Босолъ,
Извади сабúк френгúк,
Напрéдъ потéрк изсѣче,
Само Арапчúн остáна. *Пѣс.*

10) За животнúтъ-тъ: искамь да ся вода; развождам ся, разпасвам ся, разéждам ся, бúсувам ся; бúгать ся, яровáть, случáть ся, обгонúть ся. *Крава-та ся е развúла.* 5) *гл. стр.* Бúвамь развúвамъ, развúтъ по знáменование то на глагола.

Развúване, *с. ср.* отъ развúвамь и развúвам ся.

Развúдрък (да ся), нúшь,—рúлся, *гл. възвр. сър.* Да ся развéдрък.

Развúдѣлúм (да ся), — лúлося, *гл. сър.* отъ развúдѣлúвася.

Развúдѣлúвася и **развúдѣлювася** (да ся развúдѣлúм), *гл. безл.* Начúна да става видѣло, да ся разсъмнува; разсвѣтáть.

Развúдѣлúване, *с. ср.* отъ развúдѣлúвася. Разсъмнуване.

Развúлúвам ся (да ся развúлúнúк), *гл. възвр.* Подкачамь да вúлнúк търдѣ много. *Халúт-тъ ся развúлúлú, облацú-тú ся спустнúли на планúна-та.*

Развúлúване, *с. ср.* отъ развúлúвам ся.

Развúлúнúк (да ся), нúшь,—нúлся, *гл. сър.* отъ развúлúвам ся.

Развúрам ся (да ся развръκ), *гл. възвр.* Увирамь много, отъ много врѣне ставамь на κашúк; разварявам ся; развáрвать ся. *Мясо-то ся развърéло*, станало на κонцú.

Развúране, *с. ср.* отъ развúрам ся. Разварване.

Развúк, нúшь,—вúлъ, *гл. сър.* отъ развúвамь. —вúтъ и —вúнѣлъ, *прúч. стр.*

Развладъúчúк, нúшь,—чúлъ, *гл. сър.* отъ развладъúчвамь. —чѣнъ, *прúч. стр. Не мя вема, развладъúчено, не мя вема развладъúчено.*

Развладъúчúм и **развладъúчвамь** (да развладъúчúк), *гл. д.* Разстрúгвамь владúκа, знúмамь му владúшκúя чúнъ.

Все сúм свѣто помúмúла . . .
Попчета сúм разпопúла,
Владúка сúм развладъúчúла,
Патрúка сúм разпатрúчúла. *Пѣс.*

Развлáчмичвúвъ, вúа, вúо, *пр.* Мрьзелúвъ, нехрúвъ, тромъ, лѣнúвъ, тúжκъ, сирьдúвъ; лѣнúвъ. —во, *нар.* Мрьзелúво, нехрúво, тромо, лѣнúво, тúжко, сирьдúво; лѣнúво.

Развлáчúк, нúшь,—чúлъ, *гл. сър.* отъ развлáчмамь. —чѣнъ, *прúч. стр.*

Развлáчмамь (да развлáчúк), *гл. д.* Навлачмамь, увлачмамь много, всúчко-то. —ся, *гл. възвр.* Взúмамь да влачúм много, прúскам ня ся много да влачúм.

Развлáчвамь (да развлѣκ), *гл. д.* Развлúчмамь.

Развлáчване, *с. ср.* отъ развлáчмамь и развлáчвам ся.

Развлúчмамь (да развлѣκ), *гл. д.* Разва-

1) Влѣка на разны страны; раз-
ѣкамъ, разкарвамъ; развлекáть, растá-
ть. 2) Направямъ нѣчто да стане про-
ю, разкашкано, лигаво. 3) Врьшъ нѣ-
юлека, разнѣтно; провлѣчѣмъ, прота-
, разтапамъ —мся, *гл. възв.* 1) Ста-
проточенъ, разкашканъ, лигавъ; про-
амся, проточвамся. *Армия-та ся е
лѣкла.* 2) Пущамся, протакамся на-
ь, напирь. *Развлѣкли му ся чир-
а като на бабушкя. Развлѣкълся
; одранъ царвулъ.* 3) Прьсвамся на
нѣста.

Тъя ся буди Нанка чобанъ:
Стадо-то ти развлѣкало,
Развлѣкало, прѣвлѣкало
Девять ръта калинчевъ
И десято босилково. *Пѣс.*

лѣчѣнье, *с. ср.* отъ **развлѣчѣмъ** и
лѣчѣмся.

ѣнювамъ (да развлѣнѣжъ), *гл. д.* Раз-
амъ тъкань за нищкъ-ты ѝ. —мся,
тр. Разнищвамся.

ѣнюване, *с. ср.* отъ **развлѣнювамъ**
звлѣнювамся.

ѣнѣжъ, нѣшь,—нѣлъ, *гл. сер.* отъ раз-
нювамъ. —нѣтый, *прич. стр.*

ѣкáна, *с. ж.* Развлѣчена, развлачни-
, разпасана жена, мома; разтрьсана,
ѣкана, бунжица, лигушка; нерáха.

ѣкáнъ, *с. м.* Развлачничвамъ, развлѣ-
човѣкъ, халтавъ, тѣнькъ на работа,
дъ; разтрьсанъ, повлѣканъ, повлѣкло,
ѣчи-навуще, клинчало, калтабанъ; не-
, неуклюжій.

ѣкѫ́, чѣ́шь,—влѣкохъ,—влѣкълъ, *гл.*
отъ **развлѣчѣмъ** и **развлáчѣмъ**.
ѣчѣтый, 1) *прич. стр.* по знаме-
ие-то на глагола. 2) *пр.* Разтрьсенъ,
санъ, развлачничванъ; неопрáт-

ѣникъ, *с. м.* Раст. *Solanum dulca-*
, разводничя, разваленка, развлачня,
ѣникъ, рупеливо бълю, кучю гроздю,
а; пáсленъ сладкогóрькій, сорóчьи
.

ѣничя, *с. ср.* Растение разводникъ.

ѣнѣжъ, нѣшь,—нѣлъ, *гл. сер.* отъ раз-
ѣнювамъ.—нѣтый, *прич. стр.*

ѣнѣвамъ (да разводнѣжъ), *гл. д.* На-
ь водя въ нѣчто да ся разрѣди, на-
ѣмъ нѣчто водяво; разводѣ́ть. *Раз-
лъ вино-то.*—мся, *гл. стр.* Бъвамъ
ѣвенъ.

ѣнѣване, *с. ср.* отъ **разводнѣ́вамъ**.

ѣжъ, нѣшь, — дилъ, *гл. сер.* отъ раз-
ѣмъ. —дѣтый, *прич. стр.*

дамъ (да разводѫ́ и да разведѫ́),
гл. д. Развождамъ, водя нѣкого, нѣчто на-
горѣ, надолу, на разны страны да ся раз-
ходи, да види, да врьши нѣчто, да го ви-
дятъ; разкарвамъ, прошътвамъ. *Разведи ко-
не-ты*, прошътай гы. *Който ся жени
скрышемъ, за срамъ го навно развож-
дать.*—мся, 1) *гл. възв.* За животны-
ты: развивамся, разпасвамся, разгонвамся,
разежвамся, бѣсувамся; бѣгатьси, яровáть,
случáтьси, обгонáтьси. *Крава-та ся е
разводила.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ разводенъ.

Развождáне, *с. ср.* отъ **развождáмъ** и
развождáмся.

Развóзвамъ и **развóзувамъ** (да развезѫ́),
гл. д. Возя, карамъ нѣчто на разны стра-
ны; развезвамъ.—мся, *гл. стр.*

Развóзване и **развóзуване** *с. ср.* отъ
развóзвамъ.

Развонѣвамъ (да развонѣжъ), *гл. ср.* Раз-
вонявамъ.

Развонѣ́жъ, еш,—нѣлъ, *гл. сер.* отъ раз-
вонѣ́вамъ.

Развонѝжъ, ѝшь,—нѝлъ, *гл. сер.* отъ раз-
вонѝвамъ. Да развонѣжъ.

Развонѝвамъ (да развонѝжъ), *гл. ср.* Пу-
щамъ вонь, смрадъ; развонѣвамъ, навоня-
вамъ, подвоняванъ; манускáть вонь, нѣ-
смрáдить.—мся, *гл. възв.* Зимамъ да во-
нѣжъ.

Развонѝване, *с. ср.* отъ **развонѝвамъ**.
Развонѣване.

Развоювамъ (да ся), *гл. възв. сер.* За бо-
лѣсть порядимъ: да подкачѫ́ да рядя, да
хващамъ най-много.

Развратѝтый,—тьнъ и —тенъ, тна, тно,
пр. Развратенъ, разваленъ, разблуденъ,
блудный, безчестенъ, безнравенъ, чапкавъ;
развратный.

Развратѫ́жъ, ѝшь,—тѝлъ, *гл. сер.* отъ раз-
вратѝвамъ и **развръщамъ**. —тѣ́тый,
прич. стр. Развратный.

Развратѝвамъ и **развръщамъ** (да развра-
тѫ́жъ), *гл. д.* Развалямъ, вкарвамъ нѣкого въ
лошь, безнравенъ животъ, направямъ нѣко-
го да стане развратенъ, чапкавъ; развра-
щáть. —мся, *гл. възв.* Ставямъ развра-
тенъ, разблуденъ, чапкавъ; развръщáтьси.

Развратѝване и **развръщане**, *с ср.* отъ
развратѝвамъ.

Развръзвамъ (да ся развръжъ), *гл. възв.* и *вз.* Подкачамъ да врьша много бръзо,
подкачамъ да врьшимъ многима. *Развръзвá
ся свѣтъ-тъ.*

Развръжъ, ѝшь,—ѝлъ, *гл. сер.* отъ раз-
врьщвамъ. —нѣтый, *прич. стр.*

Развръжъ (да ся), ѝшь,—ѣлся, *гл. сер.*
отъ **разврьщвамъ**.

Развръщвамъ (да развръжъ), *гл. д.* Нѣ-

аврьвено развалямь; изврьвявамь,
авамь. —ися, *гл. възвр.* и *стр.*
ми ся врьвь-та, конець-тъ, на който
аврьвенъ, бъвамь развръвенъ; из-
ен, отврьвяванися.
ávане, *с. ср.* отъ **разврьвáвамь.**
аване, отврьвяване.
ямь, *гл. свр.* отъ **развръгвамь.**
ый, *прич. стр.*
вамь и **разврьгувамь** (да **разврь-**
гл. д. 1) Врьгамь на разны стра-
разврьлямь, разпръсквамь, разбрь-
разбрáсывать, **разворóчать**, **невo-**
. 2) Размéтамь данъкъ, пáры възъ
, да знае всякой, какво му ся пада
ца; разврълямь, разрéзвамь; рас-
ять. —ися, *гл. възвр.* 1) Зимамь
амь твръдѣ много. 2) Врьгамь ся
тъ на разны страны; съблячамся.
ане, *с. ср.* отъ **разврьгвамь** и
гвамся.
ъ, ешь,—врьзáхъ, *гл. свр.* отъ
знамь. —врьзанъ, *прич. стр.*
нчя, *с. ср.* и
нъ бýрянъ. Раст. *Herniaria hir-*
шунчя.
амь и **разврьзувамь** (да **разврь-**
гл. д. Развързвамь: 1) Нѣчто врьза-
валямь; отврьзвамь, отрѣшювамь;
ивать, **отвáзывать**, **отрѣшáть.**

Нѣчто сеймени думаше:
Сеймени, билюкъ-башии,
Колба щѫ въ ся помолѫ,
Ржѫ-тѫ да ми разврьжете,
Ржѫ-тѫ още дѣсѫ-тѫ,
Да брьнѫ въ коюнъ джебовъ,
Като сахатчя да невадѫ,
Да вазе да го харижѫ. *Пѣс.*

го завързано съ магыя развалямь;
ивать, отвораживать. *Често ся*
младожењць-тъ да бѫде завръ-
Тогава повыкватъ нѣкоя бабичкѫ,
знае да развръзува, и тя го раз-
—ися, 1) *гл. възвр.* Отварямся,
давамся, отпущамся. *Разврьза ми*
къ-тъ, отпустиѫхся, зехъ да при-
. 2) Отврьзвамся, отвързвамся, отрѣ-
я; развáзываться, отвáзываться,
ться. 3) *гл. стр.* Бъвамь отврь-
— *Разврьзалъ кесиѫ-тѫ*, зелъ да
ръ. — *Разврьзалъ си учкурлука*,
безъ нéрд. — *Разврьзалъ като*
-тѫ *воискѫ-тѫ*, захванялъ много
а нѣма да гы свръши.
ане, *с. ср.* отъ **разврьзвамь** и
звамся.
ѫ, ишь,—илъ, *гл. свр.* отъ раз-
ишь.—ленъ, *пр* . *стр.* Разврь-

ганъ, разбрьканъ, разтуренъ, нечистъ.
Разврьлено като въ Цигански шилтъ
(като въ Чафутски чаршыя), много не-
чисто, неурядено.
Разврьлямь (да **разврьля**), *гл. д.* **Разврь-**
вамь, разхврьлямь.
Разврьляне, *с. ср.* отъ **разврьлямь.** Раз-
врьгане.
Разврьнувамь, *гл. уч.* отъ **разврьнѫ.**
Разврьнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **раз-**
врьщамь.—нѫтъ, *прич. стр.*
Разврьне (да ся),—нѫлося, *гл. безл. свр.*
За дъждъ: да подкачи да вали твръдѣ мно-
го; да ся разпльска. *И токо дошло вре-*
мя-то кай полнощь, ете ти еденъ си-
лен дъждъ ся разврьнѫло.
Разврьтвамь, *гл. мн-кр.* отъ **разврьтѣ-**
вамь.
Разврьтѣвамь (да **разврьтѫ**, **разврьтвамь**),
гл. д. Нѣчто заврьтѣно, стегнато врьтя
на другѫ тѫ страна да го отслабя, да го
направя да ся врьти.—ися, 1) *гл. възвр.*
Бързо, скоро направямь, изврьщамь нѣчто;
възсувамся на нѣчто; развурамся. *Раз-*
врьтѣся, та насѣче дрва. 2) *гл. стр.*
Бъвамь развртѣнъ.
Разврьтѣване, *с. ср.* отъ **разврьтѣвамь**
и **разврьтѣвамся.**
Разврьтѫ, ишь, — тѣлъ, *гл. свр.* отъ **раз-**
врьтѣвамь.—тѣнъ, *прич. стр.*
Разврьшѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **раз-**
врьщамь.—шенъ, *прич. стр.*
Разврьшямь (да **разврьшѫ**), *гл. д.* Сврь-
шено нѣчто разтурямь, развалямь. *Едни*
врьшятъ, други разврьшятъ.
Разврьшяне, *с. ср.* отъ **разврьшямь.**
Развалямне.
Разврьщамь (да **развьѫ**, **разврьнувамь**),
гл. д. 1) Правя нѣкого да размахне, пре-
думамь го да ся откаже отъ напѣремие-то
си. *Разврьнѫла го да ся не жени.* 2)
Врьщамь да не отиде на нѣкждѣ; повр-
щамь.

Малка мома отговаря:
Ой ти тебе, вакълъ овчарь,
Разврьни ся сиво стадо. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Размахвамь да на-
правя нѣчто; повръщамся. 2) *гл. стр.* Бъ-
вамь разврънатъ.
Разврьщане, *с. ср.* отъ **разврьщамь** и
разврьщамся.
Развръдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ раз-
врѣждамь.—денъ, *прич. стр.*
Развръждамь, развръдявамь (да **развръ-**
дж), *гл. д.* За рана: повръждамь, подвръ-
ждамь, подкустрювамь, подлютявамь, разлю-
тявамь, разбуждамь, разновражданъ; вере-
дѣть, раздражѣть, расцалѣть, растрáлю-

, усиливать. *Разверъди ми рана-та.*

тговора Помакъ, добъръ юнакъ:
лъчи пиля, ве ма разлютавай,
е ма струвай да развръждамъ,
а развръждамъ мой-тъ тристо ранъ! *Пѣс.*

я, 1) *гл. възвр.* За рана, за болка: ждамся, подвръждамся, подкустрюва-подлютавамся, разлютавамся, разбуш-, разковраждамся, аздисвамъ; раздра-ся, распалáться, растрáвливаться, ваться. *Рана-та му ся разверъдитново.* 2) *гл. стр.* Бивамъ развръ-

ждание, *с. ср.* отъ развръждамъ и рѣждамся.

ѫ (да ся), ѝшь,—врѣлся, *гл. сер.* развирáмся.

кáмъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да под-да врякамъ тврьдѣ много; да ся раз-амъ, да ся развряща.

скáмъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да чък да врякамъ тврьдѣ много; да ся кáмъ, да ся развричък, да ся раз-ъ.

чѫ (да ся), ѝшь,—чúлся, *гл. възвр* Да ся развряща.

щѫ (да ся), ѝшь,—щúлся, *гл. възвр.* Да подкачък да вряща тврьдѣ мно-а ся развричък, да ся развряскамъ.

амъ (да ся), *гл. възвр. сер.* 1) Да чък да удрямъ, да бия. 2) Да ся раз-. *Развурася и го направи.*

ѫ, ѝшь,—дúлъ, *гл. сер.* отъ раз-дамъ. —дéнъ, *прич. стр.*

ждамъ и развѣждавамъ (да развѣдѫ), . 1) Въдя нѣчто да стане много; на-мъ, подвъждамъ, наплодявамъ, разпло-ъ; разводúть, расположáть, размно-2) Кладя, наклаждамъ, подклаждамъ; ждамъ, развалямъ, заналямъ, нава-огънь; разводúть, раскладывать . *Развъждамъ огънь.* —мся, *гл. стр.* ждамся, подвъждамся, наплодявамся, раз-вамся; разводúться, расположáться, ожáться.

ждание, *с. ср.* отъ развѣждамъ и ъждамся.

кáмъ (да ся), *гл. сер.* отъ развъ̀ик-; раскричáться.

кúвамся и развъ̀икувамся (да ся кáмъ), *гл възвр.* Подкачвамъ да въ-тврьдѣ много. *Развъикался е та ся о всичко тя махалж.*

нар. Осѣнь, ако; рáвнѣ. *Какъ да идѫ, рáвнѣ ако не ся случи нѣчто.*

амъ и развѣ̀ивамъ (да развѣ̀ѫ), *гл.* Съ вѣяние разнасямъ нѣчто на раз-транъ; развѣвáть, раздувáть. 2) Дрънк нѣчто на вѣтъра, въ въздуха да ся вѣе, махамъ нѣчто да ся вѣе. *Развéвамъ байракъ.* —мся, *гл. възвр.* 1) Вѣкся на разнъ страни; развѣвáться. 2) Ходя, скитамся. *Какво ся развéваш тáдéва?* — *Развéлъ го е като байракъ*, разнесълъ го е, разказалъ го е всекиму.

Развéване, *с. ср.* отъ развéвамъ и развéвамся.

Развéдрювамся (да ся развéдрѫ), *гл. об.* За врéмя-то: ставамъ вéдро; извéдрювамся, изчистювамся, разчистювамся, разкарвамся, отварямся; развéдрявáться, извéдрявáться, выяснявáться. *Врéмя-то ще ся развéдри.*

Развéдрилася планина-та,
Видяся горѣ и долѣ,
Видяся въ поле Ирана,
Поле-то лове Лалано. *Пѣс.*

Развéдрюване, *с. ср.* отъ развéдрювамся.

Развéдрѫ (да ся), ѝшь,—рúлся, *гл. възвр.* отъ развéдрювамся.

Развéй-плéвж. Който много говори безъ да му мисли, лекомисленъ, брѣбрица, цапало.

Развéй-прахъ. Който харчи унесéть, на вѣтъра; разпилéй-прахъ, разбúй-прътина, прахосникъ, разпръсникъ, разсъпникъ; мотъ, мотúга, вертопráхъ, расточúтель. *Сúнъ му излéзе единъ развéй-прахъ.*

Развéрѫ (да ся), ѝшь,—рúлся, *гл. сер.* отъ развéрявамся.

Развéрявамся (да ся развéрѫ), *гл. възвр.* Оставямъ вéра-та си, не дрънк, не пазя вéра-та си; отвéрявамся.

Богъ да убие земъ Палявамся,
Тамо ся е вéра развéрила:
Не почитать ни баща, ни майка,
Нито брата, нито мила сестра, . . .
Не ся ходять во честнъ черковы,
Не ся кръстять, не ся Богу молять,
Не ся знать свята литургия! *Пѣс.*

Развéряване, *с. ср.* отъ развéрявамся.

Развéѫ, ешь,—вéлъ и —вéяхъ, *гл. сер.* отъ развéвамъ. —вéянъ, —вéтъ и —вéванъ, *прич. стр.*

Развúѫ, ешь,—вúяхъ, *гл. сер.* отъ развúвамъ. —вúянъ, *прич. стр.*

Развúзвамъ и развúзувамъ (да развúѫ), *гл. д.* 1) Развръзвамъ. 2) Нѣчто вързано, што развалямъ, разшивамъ.

Тамо сѣди, риза вяше,
Риза вяше, развизува,
Иорнекъ не го аресува,
Аресува, бещасува. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Развръзвамся; развúзываться. 2) *гл. стр.* Бивамъ разшивенъ.

Развúзване и развúзуване, *с. ср.* отъ развúзвамъ.

тый, тъ, та, то, *пр.* Повяналый, лый; поблёклый.

Горѫ найде повяната,
Повяната, развяната.
Ѫ опытва дивнъый Марко:
Что си, гора, повяната,
Повяната, развяната? *Пѣс.*

амь и разгáзувамъ (да разгáжѫ), Газѫ по нѣчто нагорѣ надолу; раз-ѫ, стъпквамъ. —**ися**, *гл. възвр.* нагорѣ надолу; разхождамся, разтъпк-

ѫ, ишь,—**зилъ**, *гл. свр.* отъ **разгáз-**—**зенъый**, *прич. стр.*

дувамъ и разгáйдувамъ (да разгáйл. *д.* Оставямъ нѣкого на волѫ да каквото си ще, та става разпустнáтъ, на; разгащвамъ, разпущамъ, отпущамъ, ѫмъ. *Не имъ давай, каквото тѣ ѣ, че щешь гы разгайдишь.* —**ися**, *възвр.* Ставамъ разпустнáтъ, хайма-азпущамся, развалямся, изхулúлузя-*Да ходи нагорѣ надолу, та ся йди, сега мѫчно можешь го при-*2) *гл. стр.* Бывамъ разгайденъ.

ване, *с. ср.* отъ **разгáйдвамъ и йдвамся.**

ѫ, ишь,—**дилъ**, *гл. свр.* отъ **раз-амъ.** —**денъый**, *прич. стр.* Раз-тъый, отпустнáтъый, разслабенъый, раз-ъый, развален. *Ходи разгайденъ,* рано, неспрѣтнáто, развлѣканъ. *Врь-разгайдено*, не му отива напрѣдъ.

амь и разгáлямь (да разгáлѫ), Гáлѫ. научвамъ нѣкого на галеню; звамъ, разлавямъ; изнѣжвамъ, из-лвамъ. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Науч-на галеню, ставамъ галенъ; разглѣз-разлавямся; изнѣжватъся, изба-аться. 2) *гл. стр.* Бывамъ разгаленъ.

ане и разгáляне, *с ср.* отъ **лвамъ.**

ѫ, ишь,—**лилъ**, *гл. свр.* отъ **раз-имъ.** —**ленъый**, *прич. стр.* Разглѣ-, разлавенъый; изнѣженный, изба-ный. *Рада е такава разгалена,* а!

амь (да разгорѫ), *гл. д.* Разгоря-

вамъ и разгáщувамъ (да разгáщѫ), 1) Свалямъ, отврьзвамъ нѣкому га л. *Единъ плаща, другъ разгаща.* гайдвамъ, разпущамъ, отпущамъ, раз-ъ, не дръжѫ стягнáто. —**ися**, 1) *звр.* Отврьзвамъ си, свалямъ си га-. 2) Разгайдвамся, разпущамся, от-ся, развалямся. 3) *гл. стр.* Бывамъ енъ.

Разгáщване, *с. ср.* отъ **разгáщвамъ и разгáщвамся.**

Разгáщѫ, ишь,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разгáщвамъ.** —**щенъый**, *прич. стр.* Разпасанъый, разгайденъый, разпустнáтый, развален.

Разгвáцвамъ и разгвáцувамъ (да разгвáчѫ), *гл. д.* Съ гвацане направямъ нѣчто да стане нѣко, разклáтвамъ нѣчто; раздúвамъ; разжúвамъ, изжúвамъ. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да гвачѫ тврьдѣ много, иска ми ся много да гвачѫ. *Какво си ся разгвацала?* 1) *гл. стр.* Бывамъ разгвацанъ.

Разгвáцване, *с. ср.* отъ **разгвáцвамъ и разгвáцвамся.**

Разгвáчѫ, ешь,—**гвáцахъ**, *гл. свр.* отъ **разгвáцвамъ.** —**гвáцанъый**, *прич. стр.*

***Разгелдúсвамъ и разгелдúсувамъ** (да разгелдúшѫ), *гл. д. Т.* Сварнъ, случвамъ, сполучвамъ по добрѫ случѫ.

Разгелдúсване и разгелдúсуване, *с. ср.* отъ **разгелдúсвамъ.**

Разгелдúшѫ, ешь,—**дúсахъ**, *гл. свр.* отъ **разгелдúсвамъ.** —**дúсанъый**, *прич. стр.*

***Рáзгеле**, *нар. Т.* Растъ-геле, по добрѫ случѫ, случайно; кстáти. *Станѫ разгеле. Разгеле си дошълъ, да го направимъ. Разгеле, Гано, джюрканъ бобъ!*

Разглáбвамъ (да разглобѫ), *гл. д.* Разглобявамъ.

Разглáбване, *с. ср.* отъ **разглáбвамъ.** Разглобяване.

Разглавѫ (да ся), **.ишь,**—**вúлся**, *гл. свр.* отъ **разглáвямся.**—**вéнъый**, *прич. стр.*

Разглáвямся (да ся разглавѫ), *гл. възвр.* Врьщамъ, развалямъ главезь; разгодявамся.

Разглáвяване, *с. ср.* отъ **разглáвямся.** Разгодяване.

Разглáсувамъ и

Разгласѫ, úшь,—**сúлъ**, *гл. свр.* отъ **разглсúвамъ.**—**сéнъый**, *прич. стр.*

Разгласúвамъ (да разгласѫ и да разгласувамъ), *гл. д.* 1) Нѣчто тайно, нѣчто казано разказвамъ, разправямъ да ся чюе, да ся знае отъ мнозина; разглашáтъ. 2) Обаждамъ на народа; въпямъ; обявúтъ наро́ду, оглашáтъ.

Телилъ ми въика изъ Будина града,
Телилъ ми въика, въика разгласява:
Чювате ли мало, мало и голѣмо,
Цоне пехлеване борбѫ ще си бори? *Пѣс.*

Отдѣка е чюлъ селскъый протогеръ,
Па е разгласувалъ на все-то село,
Рѣчь по рѣчь до царь ся чюло! *Пѣс.*

3) Нѣчто нагласено, съгласено развалямъ; разлáквамъ, разстро́квамъ. *Разгласена му гждулка-та.*—**ися**, *гл. стр.* Бывамъ

разгласенъ по знаменование-то на глагола.

Разгласи́ване, *с. ср.* отъ **разгласи́вамъ** и **разгласи́вамъ**.

Разглоби́ѫ, и́шь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ **разглоби́вамъ**. —бе́нъ, *прич. стр.*

Разглоби́вамъ (да разглоби́ѫ), *гл. д.* 1) Направямъ нѣчто на части-тъ, отъ които е сставено то; разтурямъ, разковавамъ; **разбира́ть, разнима́ть, развинчивать.** 2) Развалямъ, разнебитвамъ; **разбива́ть.** — **мъ**, 1) *гл. възвр.* Разпадамъ на части-тъ, отъ които съмъ направенъ; разтурямъ; разковавамъ. *Бъкълъ-тъ ся разглоби.*

Кога джитнѫ жлъта бождугана,
Го погоди между двѣ-тъ очи,
Ся разглоби глава Арапинска,
Какъ дѫбъ печенъ тога той ся спружи,
Той ся спружи на суровѫ земьѫ. *Пѣс*

2) Ослабвамъ, отслабвамъ, отслабѣвамъ, изнемогвамъ, отпадамъ, чмаѫ. *Разглобилася, станѫла коска и кожа.* 3) *гл. стр.* Бъвамъ разглобенъ.

Разглоби́ване, *с. ср.* отъ **разглоби́вамъ** и **разглоби́вамъ**.

Разглъчи́ѫ (да ся), и́шь,—чи́лся, *гл. свр.* отъ **разглъчи́вамъ**.

Разглъчи́вамъ (да ся разглъчи́ѫ), *гл. възвр.* Начинамъ да глъчѫ тврьдѣ много; развъквамъ; **раскрича́ться.** *Разглъчилися като Цигани на пазаръ (като въ Цигански механѫ, като на Цигански сватбѫ).*

Разглѣ́звамъ и **разглѣ́зувамъ** (да разглѣ́зѫ), *гл. д.* Глѣзѫ, научвамъ нѣкого на глезение; разгалвамъ, разлавямъ; **изнѣ́живать, избало́бывать.**—**мъ**, 1) *гл. възвр.* Научвамъ на глѣзение, ставамъ галенъ; разгалвамъ, разлавямъ; **изнѣ́живаться, избало́бываться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ разглѣзенъ.

Разглѣ́зване, *с. ср.* отъ **разглѣ́звамъ** и **разглѣ́звамъ**.

Разгля́дамъ, *гл. свр.* отъ **разгля́ждамъ**. —данъ, *прич. стр.*

Разгля́ждамъ и **разгля́двамъ** (да разгля́дамъ), *гл. д.* 1) Глядамъ нѣчто отъ вси страны; **разгля́дывать, разсма́тривать, обозрѣва́ть.** 2) Глядамъ наоколо; **обгля́ждамъ, огля́ждамъ, прѣгля́ждамъ, изгля́ждамъ; обгля́дывать, огля́дывать, осма́тривать, озира́ть, обзира́ть.** —**мъ**, *гл. възвр.* Глядамъ около себе-си, глядамъ наоколо.

Разгля́ждане, *с. ср.* отъ **разгля́ждамъ** и **разгля́ждамъ**.

Разгне́чкамъ, *гл. свр.* отъ **разгне́чквамъ**. —канъ, *прич. стр.*

Разгне́чквамъ и **разгне́чкувамъ** (да разгне́чкамъ), *гл. д.* Съ гнечкане направямъ нѣчто да омякне; **размачкватъ; разминя́ть.** —**мъ**, *гл. стр.* Бъвамъ разгнечканъ.

Разгне́чкване и **разгне́чкуване**, *с. ср.* отъ **разгне́чквамъ**.

Разгнѣви́ѫ, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **разгнѣви́вамъ**. —ве́нъ, *прич. стр.* Надсанъ, разлютенъ; **гнѣвный.**

Разгнѣви́вамъ (да разгнѣви́ѫ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому гнѣвъ; надосвамъ, разлютявамъ, разсрьждамъ; **разгнѣвля́ть, разсе́рживать.** —**мъ**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамъ гнѣвенъ, бъвамъ разгнѣвенъ; **надо**вамъ, разлютнавамъ, разсрьждамъ, къвамъ; **разгнѣвля́ться.**

Разгнѣви́ване, *с. ср.* отъ **разгнѣви́вамъ** и **разгнѣви́вамъ**.

Разгова́рямъ (да разгово́рѫ), *гл. д.* Говореніе, съ приказкъ, съ думъ тѣшя, залисвамъ нѣкого; прѣговарямъ; **разгова́ривать.** *Отиде при Пенѫ да ѫ разговори.*

Карамфиле, малой моме,
Ела да мя разговоришь.
— Море лудо, море младо,
Со что да тя разговорьѫ? *Пѣс.*

—**мъ**, 1) *гл. вз.* Говорѫ, приказвамъ нѣкого; **бесѣдѫ**; **разгова́ривать, бесѣдвать.** 2) *гл. възвр.* Забавямъ, залисвамъ съ разговоркъ, еглендисвамъ; **забавля́ться, развлека́ться.** 3) *гл. вз.* Мирѫся, примирявамъ, помирявамъ, прѣдварямъ, прѣговарямъ, баращисвамъ; **помиря́ться.** 4) Говоримъ си, приказвамъ си какъ да стане нѣчто; прѣговарямъ, сговарямъ, удумвамъ; **перегова́рываться.** 5) *гл. стр.* Бъвамъ разговоренъ.

Разгова́рянье, *с. ср.* отъ **разгова́рямъ** и **разгова́рямъ**.

Разгово́ра, *с. ж.* Разговорка, забава, еглендже. *Млада душе, севдиджимъ разговоре!*

Ра́зговорецъ, *ум. м.* отъ **ра́зговоръ**.

Разгово́рка, *с. ж.* 1) Забава, разговора, увеселение, еглендже; **забава, развлече́ніе.** *Това е една разговорка за мене, да си минувамъ по́-весело дни тъ.* 2) Разговоръ

Па ся врьнѫ старъй дѣдо,
Па си въкнѫ, та заплака:
Бабице-ле раздумчице,
Брадице-ле разговорко! *Пѣс.*

Ра́згово́рнъ, — рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что докарва разговоркѫ, веселие, що развеселява; развеселнъй; **разгово́рчивый, занима́тельный.** *Разговоренъ човѣкъ.*

Сама си Стана думаше:
Трандафиле разговорнъй,
Разговорнъй, развеселнъй,
Дали съмъ тя поливала? *Пѣс.*

Да мъ запѣешь пѣсень разговорнж,
Пѣсень разговорнж, пѣснь разсмѣянж. *Пѣс.*

Разговорли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който обича да ся разговаря; говорливый, сборлистый, сборливый; расгово́рчивый.

Ра́згово́ръ, *с. м.* Кога ся нѣкой разговаря съ нѣкого; говоръ, разговорка, бесѣда, сборъ; **разгово́ръ**. *Дойдохмы на разговоръ, падняхмы въ разговоръ*, стана дума. *Саможивый е студень въ разговора.*

Разгово́рнж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разгова́рямь**.—**ренъый**, *прич. стр.*

Разговѣ́вамь (да разговѣ́нж), *гл. ср.* Развалямь постъ, ямь блажно, прѣставамь да говѣ́нж; отговѣ́вамь; **разга́вливаться**.

Разговѣ́ване, *с. ср.* отъ **разговѣ́вамь**. Отговѣ́ване.

Разговѣ́лкы, *с. ж.* Кога ся свръшнать поста-ти, та разговѣ́мъ; отговѣ́лкы.

Разговѣ́нж, ешь,—вѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **разговѣ́вамь**. Да отговѣ́нж.

Разгода́ж, и́шь,—да́лъ, *гл. свр.* отъ **разгода́вамь**. —**де́нъый**, *прич. стр.*

Разгода́вамь (да разгода́ж), *гл. д.* 1) Развалямь годежь, тъкмежь, разтъкмавамь. 2) Натъкмавамь, нагодявамь кой, кое дѣ да стои; наряждамь, разтъкмавамь, настанявамь.

Разгодихмы юнаци-ты:
Кждѣ двоица, кждѣ троица,
Нъе накупъ девятмина,
А сосъ мене дори десять
Въ старъый Ано базиргано. *Пѣс.*

—ся, 1) *гл. възвр.* Врьщамь, развалямь годежа си; разглавямся, разтъкмавамся, разженвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разгоденъ.

Разгода́ване, *с. ср.* отъ **разгода́вамь** и **разгода́вамся**.

Разго́лвамь и **разго́лювамь** (да разго́лнж), *гл. д.* Разгалямь, повдигамь дрѣхы-ты да ся види голо; възгалямь, загалямь; обна́живать. **—ся**, *гл. възвр.* Разврьгамь си дрѣхы-ты да ми ся види голо; възгалямся, загалямся; обна́живаться. *Какво си ся разголилъ?*

Разго́лване и **разго́люване**, *с. ср.* отъ **разго́лвамь**.

Разголога́щвамся и **разголога́щувамся** (да ся разголога́щж), *гл. възвр.* Свалямь си гащы-ты, та ми ся види голо.

Разголога́щж (да ся), ишь,—щился, *гл. свр.* отъ **разголога́щвамся**. —**щенъый**, *прич. стр. Ходи разгологащенъ*, нестягнатъ.

Разголога́ззвамся и **разголога́ззувамся** (да си разголога́ззж), *гл. възвр.* Възголвамся та ми ся види дърникъ-тъ, задникъ-тъ.

Разголога́ззж (да ся), ишь,—зился, *гл. свр.* отъ **разголога́ззвамся**.

Разго́нвамь и **разго́нювамь** (да разго́ннж), *гл. д* Гоня нѣчто да побѣгне на разны страны; разпаждамь; **разга́нвать**. **—ся**, *гл. възвр.* 1) Начинамы да ся гоним тврьдѣ много. 2) За животно: развождамся, разпасвамся, развивамся *Разгонилася крава-та му.*

Разго́нване, *с. ср.* отъ **разго́нвамь** и **разго́нвамся**.

Разго́нка, *с. ж.* 1) Разны трѣвы и былкы, что могать да раздѣлять дѣ либета. *Знае всякаквы былкы и разгонкы.*

Либя хубава Скумрие,
Сиопе-то моги запали,
Ала сѣно-то не моги,
Че си има въвъ сѣно-то
Всякаквы былкы разгонкы:
Синя-та бѣла тентява
И жлъта-та куманига,
Та щать мя, либя, накади,
Та щать тя отъ мень намрази. *Пѣс.*

2) Трѣва или друго нѣчто, съ което ся разгонва нѣкакво зло. 3) Раст. *Atropa Belladona*, разваленка, развалничя, отровно бълие, старо бълие; о́дурь краса́вица, бѣшеная я́года, корова́къ. Съ това растение понѣ́йдѣ цѣрять отокъ. 4) Раст. *Solanum nigrum*, кучие (кучево, кученко) гроздие, зрьнатка, зрьнящець, зрьнешникъ, кученка отрова, мачкыно гроздие, иодриць, муркенъ, отровачка; па́сленъ черноя́годный, ворони́ьи я́годы.

Разго́нъ, *с. м.* 1) Раст. *Ranunculus ficaria*, жлъторчя, мазни кокалчя; луговой ранункулъ. 2) Раст. *Scrophularia*, норичникъ, пе́сья голова́, соба́чья голова́, зо́бная трава́, зо́бный ко́рень. 3) Раст. *Caltha palustris;* курослѣпъ, боло́тный желтоголо́вникъ.

Разго́ннж, и́шь,—нилъ, *гл свр* отъ **разго́нвамь**.—**ненъый**. *прич. стр.*

Разгорнж, и́шь, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разгорня́вамь** и **разгаря́мь**.

Разгорня́вамь (да разгорнж), *гл. д.* Разгарямь, направямь нѣчто да гори буйно; разпалвамь. **—ся**, *гл. възвр.* Начинамь да горя буйно; разпалвамся, разжарямся; разгора́ться.

Разгорня́ване, *с. ср* отъ **разгорня́вамь** и **разгорня́вамся**.

Разго́твнж (да ся), ишь,—вился, *гл. възвр. свр* Да подкачя да готвя тврьдѣ много; да ся разпытамь. *Разготвилася гостие да посрѣща.*

Разгра́бамъ, *гл. сер.* отъ **разгра́бвамъ**. Да разграбѫ.—**банъ**, *прич. стр.*

Разгра́бвамъ и **разгра́бамъ** (да разгра́бамъ и да разгра́бѫ), *гл. д.* 1) Грабамъ бързо много нѣчта; расхищáтъ. 2) Зимамъ, купувамъ бързо, скоро; брáтъ наподхвáтъ. — **ся**, *гл. стр.* Бивамъ разграбанъ; разпродавамся.

Разгра́бване и **разгра́бване**, *с. ср.* отъ **разгра́бвамъ**.

Разгра́бѫ, **ши**,—**билъ**, *гл. сер.* отъ **разгра́бвамъ**.—**бенъ**, *прич. стр.*

Разградя́, **и́ши**,—**дѝлъ**, *гл. сер.* отъ **разгра́ждамъ**. —**дѐнъ**, *прич. стр.*

Разгра́ждамъ и **разграда́вамъ** (да разградя́), *гл. д.* Развалямъ, махвамъ заграда-тя около нѣчто; отгражда́мъ; разгора́живатъ. — **ся**, *гл. стр.* Бивамъ разграденъ; разгора́живатъся.

Разгра́ждане и **разграда́ване**, *с. ср.* отъ **разгра́ждамъ**.

Разгранѝ (да ся), **и́ши**,— **ни́лся**, *гл. възв. сер.* За рани, за болки: да гранясамъ, да почервенѣ, да врѣжа; быть поражённымъ гангрéною.

Да бы далъ Богъ, Стояне,
Капнѫла ти дѣсна рáка,
А лѣва-та разгранила,
Като рунь у градинѫ! *Пѣс.*

Разгребя́, **ёши**, — **гре́бахъ**, *гл. сер.* отъ **разгри́бамъ**.—**бе́нъ**, *прич. стр.*

Разгри́бамъ (да разгребя́), *гл. д.* Гребя на разны страны за да отворѫ нѣчто; разравямъ, разрѣвамъ.— **ся**, *гл. стр.* Бивамъ разгребенъ.

Разгри́бване, *с. ср.* отъ **разгри́бамъ**. Разравяне, разрѣване.

Разгро́бѫ, **ши**,—**билъ**, *гл. д сер.* Да разровѫ, да разкопаѫ гробъ; да отгробѫ. —**бенъ**, *прич. стр.* Отгробенъ.

Разгрѣ́лѫ, **ши**,—**лилъ**, *гл. сер.* отъ **разгрѣ́лямъ**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Разгрѣ́лямъ (да разгрѣ́лѫ), *гл. д.* Разгрѫщамъ, разгрѣтамъ, разгражда́мъ, отгрѣлямъ. —**ся**, *гл. стр.* и *възв.* Разгрѫщамся, разгрѣтамся, разгражда́мся, отгрѣлямся.

Разгрѣ́лване, *с. ср.* отъ **разгрѣ́лямъ**. Разгрѫщане, разгражда́не.

Разгрѣ́нувамъ, *гл. уч.* отъ **разгрѣ́нѫ**.

Разгрѣ́нѫ, **ешъ**,—**нѫлъ**, *гл. сер.* отъ **разгрѣ́щамъ** и **разгрѣ́тамъ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Разгрѣ́щамъ и **разгрѣ́тамъ** (да разгрѣ́нѫ, **разгрѣ́нувамъ**), *гл. д.* 1) Нѣчто загрѣнѫто разтварямъ; отгрѫщамъ, отгрѣтамъ, разгрѣлямъ, отварямъ; распáхвамъ, развёртывамъ, раскрывáтъ. 2) Прѣгрѣнатъ раздѣлямъ, разнимамъ; разним 1) *гл. възв.* Разтварямъ, о хъ ты си; разгрѣлямся, отгр *во си ся разгрѣнѫла?* 2) вамъ разгрѣнатъ.

Разгрѣ́щане и **разгрѣ́тане**, **разгрѣ́тамъ**. Разгрѣлане.

Разгрѣ́жѫ (да ся), **ши**—**ж** *сер.* Да зема да ся грѣжѫ да ся разкахарѫ, да ся разг

Разгрѣ́звамъ и **разгрѣ́зув** грязя́), *гл. д.* Съ грѣзене раздробявамъ нѣчто; разгры *гл. стр.* Бивамъ разгрѣзе зáться.

Разгрѣ́зване и **разгрѣ́зув** отъ **разгрѣ́звамъ**.

Разгрѣзя́, **ёши**,—**грѣ́зохъ**, **разгрѣ́звамъ**. —**зе́нъ**, **Разгрѣжѫ** (да ся), **и́ши**,—**нѣ** *сер.* Да загрѣжѫ тврьдѣ мног

Разгрѣ́вамъ (да разгрѣ́жѫ), 1) запрѣзнялло турямъ на огънь, ся рѣстопи. 2) *гл. ср.* Подмач да свѣтя; изгрѣвамъ.

Кога излѣзе хубава дѣвойка
Во дворовъ слънце разгрѣ

—**ся**, *гл. възв.* 1) Отъ сл ло разтопявамся, стопляваме какъвто сьмъ былъ; размразя дя́ть. *Проговори-ти ны ся* на́ши стѣкла отошли́. 2) тврьдѣ много.

Разгрѣ́ване, *с. ср.* отъ **ра разгрѣ́вамся**.

Разгрѣшя́, **и́ши**,—**шѝлъ**, *гл.* **грѣшя́вамъ**. Да съгрѣшѫ.

Разгрѣшя́вамъ (да разгрѣш Направямъ грѣхъ; сгрѣшава вамъ, съгрѣшавамъ, сбрьквамъ *Като шава, разгрѣшава.*

Разгрѣшя́ване, *с. ср.* отъ **вамъ**. Сгрѣшаване.

Разгрѣ́жѫ, **ешъ**, — **грѣ́жалъ**, **разгрѣ́вамъ**. —**грѣ́нъ**, —**грѣ́жанъ**, *прич. стр.*

Разгражда́нъ, *с. м.* Който хо денъ градъ; пологру́дый.

Разгражда́мъ и **разгражда́** **гражда́**), *гл. д.* Разтварямъ дрѣхъ-ты на градъ-ты, да отгражда́мъ, разгрѣлямъ. —**ж** Отварямъ си градъ-ты; отгр грѣлямся. *Разгрѣдился ка (като халачь).*

Разгражда́не, *с. ср.* отъ **раз разгражда́мся**.

Разгражда́, **ши**,—**дилъ**, *гл.*

гра́двамь. Да отграда. —денъ, *прич. стр.* Разгръденъ. —дено, *нар.* Съ отворены градъ; отградено, разгръдено; на распа́шку.

Разгу́гамь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да начена да гугамь тврьдѣ много; да ся разгукамь, да ся разгугукамь; разворкова́ться.

Заспала ми назла Ана
Базиргяну на колѣна.
Базиргянъ ѫ тихомь будитъ:
Стани, стани назла Ано,
Отъ ся зора обворила,
Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворы,
Кумрии ся разгугали
По твои-ты керамиды! *Пѣс.*

Разгугу́камь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да ся разгугамь.

Разгугу́чѫ (да ся), ишь,—чился, *гл. възвр.* Да ся разгугамь.

Разгу́камь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да начена да гукамь тврьдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугучѫ; разворкова́ться.

Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворы,
Билбили ся разпѣяли
По твои-ты трендафилы,
Гълъби ся разгугали
По твои-ты паратвры. *Пѣс.*

Разгѣ́нвамь и разгѣ́вамь (да разгѣ́нѫ), *гл. д.* Нѣчто вгънато, загънато разтварямь, раздиплювамь; отгънвамь; разгибáть. —ися, *гл. стр.* Бывамь разгънатъ; отгънвамся, разтварямся; разгибáться.

Разгѣ́нване и разгѣ́ване, *с. ср.* отъ **разгѣ́нвамь**.

Разгѣ́нѫ, ешь,—налъ, *гл. сер.* отъ **разгѣ́нвамь**. —натый, *прич. стр.*

Разгы́здвамь и разгы́здувамь (да разгы́ждѫ), *гл. д.* Нагъздено развалямь, махвамь гъздила-та. —ися, 1) *гл. възвр.* Махвамь си, свалямь си гъздила-та. 2) *гл. стр.* Бывамь разгъзденъ.

Разгы́здване, *с. ср.* отъ **разгы́здвамь и разгы́здвамся**.

Разгъ́грѫ (да ся), ешь,—рался, *гл. възвр сер.* Да подкачѫ да гъгрѫ тврьдѣ много; да ся разбрьбрѫ, да ся разприказвамь.

Разгъ́чкамь, *гл. сер.* отъ **разгъ́чквамь**. —канъ, *прич. стр.*

Разгъ́чквамь и разгъ́чкувамь (да разгъ́чкамь), *гл. д.* Гъ́тамь нѣчто на разны страны да падне; събарямь, развалямь. —ися, *гл. стр.* Бывамь разгъ́чканъ; събарямся, развалямся.

Разгъ́чкване, *с. ср.* отъ **разгъ́чквамь**. Събаряне, развалане.

Разда́вамь (да разда́мь), *гл. д.* Давамь отъ нѣчто едному, другыму, на мнозина; раздава́ть. *Раздалъ си парчы-ты по сиромасы. Раздалъ имъ по едно комачя хлѣбець.*

Момана сабѣ извади,
Стояну главѫ отсѣче,
И кемеръ му разпаса,
Дребны жлътици извади,
На юнаци гы раздаде,
Та гы въ горѫ поведе. *Нѣс.*

—ися, *гл. стр.* Бывамь раздаванъ; разда́ваться. — *Раздава за богъ да прости: а)* Раздава за помянъ нѣкой умрѣлъ. *б)* Говори праздны работы. *в)* За жена: подадва, попшавва, мрьсува.—*За живъ давай за мрьтвець раздавай. Девятый день да му не раздадѫть!*

Разда́ване, *с. ср.* отъ **разда́вамь**. Раздавачка.

Раздава́чка, *с. ж.* 1) Която раздава нѣчто; раздава́тельница. 2) Която раздава за Богъ да прости, която подадва, мрьсува; безчестна жена, блудница, курва; блудни́ца, любодѣ́йка. *Жена-та отъ тѫмъ кѫщѫ была раздавачка, а мѫжъ-тъ и былъ кацъ правъ человѣкъ.* 3) Раздаване. *Това не е за раздавачкѫ.*

Раздава́чь, *с. м.* 1) Който раздава нѣчто; раздава́тель. 2) Който не е стиснатъ, а обычна да раздава, чтото има; джунертъ.

Разда́въкъ и разда́вокъ, *с. м.* Хлѣбъ или друга гостба отъ задушницѫ, раздаванъ за Богъ да прости. *Младоженцѫ и невѣста не быва да ядѫть отъ раздовокъ до еднѫ годинѫ, оти и они щѫть умрѫть.*

Раздале́чь, *с. м.* Мѣсто-то отъ едното нѣчто до друго, между два прѣдмѣта; разстѫпъ; разстоя́ние, отстоя́ние, о́тступъ, отдале́нность.

Разда́мь, даде́шь да́дохъ, да́лъ, *гл. сер.* отъ **разда́вамь**.—да́де́нъ, *прич. стр.*

Раздво́й, *с. м.* Раздвояване, раздорица, раздоръ, разколъ. *Направихъ раздвой*, раздѣлихъ гы на двѣ партии, на два тарафа, една противъ другѫ, да ся карать, да ся гонять.

Раздво́йникъ, *с. м.* Който раздвоява, прави партии между нѣкои. *Имамы въ общиняѫ-тѫ, въ еснафа два троицѫ раздвойници.*

Раздво́йница, *с. ж.* Която раздвоява, прави партии между нѣкои.

Раздвоя́, и́шь,—двои́лъ, *гл. сер.* отъ **раздвоя́вамь**.—двое́нъ, *прич. стр.*

Раздвоя́вамь (да раздвоя́), *гл. д.* 1) Раздѣлямь, направямь нѣчто на двѣ; вадвáивать, раздвáивать. 2) Раздѣлямь, скарвамь, смразявамь дванина.—ися, 1) *гл.*

Разгрáбамъ, *гл. сов.* отъ **разгрáбвамъ**. Да разграбя.—**банѣ́й**, *прич. стр.*

Разгрáбвамъ и разгрáбямъ (да разгрáбамъ и да разгрáбя), *гл. д.* 1) Грабамъ бързо много нѣчта; расхищáтъ. 2) Зимамъ, купувамъ бързо, скоро; брáтъ наподхвáтъ. — **ися**, *гл. стр.* Бивамъ разграбенъ; разпродавамся.

Разгрáбване и разгрáбяне, *с. ср.* отъ **разгрáбвамъ**.

Разгрáбя, **и́шъ**,—**билъ**, *гл. сов.* отъ **разгрáбвамъ**.—**бенѣ́й**, *прич. стр.*

Разградж, **и́шъ**,—**дѝлъ**, *гл. сов.* отъ **разгрáждамъ**. —**дѐнѣ́й**, *прич. стр.*

Разгрáждамъ и разградúвамъ (да разградж), *гл. д.* Развалямъ, махвамъ заградж-та около нѣчто; отгражданъ; разгорáжвамъ. — **ися**, *гл. стр.* Бивамъ разграденъ; разгорáжватъся.

Разгрáждане и разградúване, *с. ср.* отъ **разгрáждамъ**.

Разгранѝ (да ся), **и́шъ**,—**нѝлся**, *гл. възв. сов.* За рани, за болки: да гранясамъ, да почервенѣ, да врѣкна; быть поражѐнным гангрѐною.

Да бы далъ Богъ, Стояне,
Капнѝла ти дѣсна ржа,
А лѣва-та разгранѝла,
Като рунъ у градинѝ! *Пѣс.*

Разгребж, **ѐшъ**, — **грѐбахъ**, *гл. сов.* отъ **разгрúбамъ**.—**бѐнѣ́й**, *прич. стр.*

Разгрúбамъ (да разгребж), *гл. д.* Гребя на разны страны за да отворя нѣчто; разравямъ, разрѣвамъ.— **ися**, *гл. стр.* Бивамъ разгребенъ.

Разгрúбване, *с. ср.* отъ **разгрúбамъ**. Разравяне, разрѣване.

Разгрóбя, **ишъ**,—**билъ**, *гл. д сов.* Да разровя, да разкопая гробъ; да отгробя. —**бенѣ́й**, *прич. стр.* Отгробенѣ́й.

Разгрѣ́лямъ, **ишъ**,—**лилъ**, *гл. сов.* отъ **разгрѣ́лявамъ**. —**ленѣ́й**, *прич. стр.*

Разгрѣ́лявамъ (да разгрѣ́ля), *гл. д.* Разгръщамъ, разгръвамъ, разгражданъ, отгръвамъ. —**ися**, *гл. стр.* и *възв.* Разгръщамся, разгръвамся, разгражданъ, отгръвамся.

Разгрѣ́лване, *с. ср.* отъ **разгрѣ́лявамъ**. Разгръщане, разгражданъ.

Разгрѣ́нувамъ, *гл. уч.* отъ **разгрѣ́ня**.

Разгрѣ́ня, **ешъ**,—**нѣлъ**, *гл. сов.* отъ **разгрѣ́щамъ и разгрѣ́тамъ**. —**нѣ́тый**, *прич. стр.*

Разгрѣ́щамъ и разгрѣ́тамъ (да разгрѣ́ня, разгрѣ́нувамъ), *гл. д.* 1) Нѣчто загрѣнѣто разтварямъ; отгръщамъ, отгръвамъ, разгръвамъ, отварямъ; распáхивать, развёртывать, раскрывáть. 2) Прѣгрѣнѣ́тъ раз-дѣлямъ, разнимамъ; разним 1) *гл. възв.* Разтварямъ, о хъ ты си; разгръвамся, отгр *во си ся разгрѣнѣ́ла?* 2) вамъ разгрѣнѣ́тъ.

Разгрѣ́щане и разгрѣ́тане, разгрѣ́тамъ. Разгръвамъ.

Разгрѣ́жня (да ся), **ишъ**—**ж** *сов.* Да земя да ся грѣ́ня да ся разкалѣ́ря, да ся рази

Разгрѣ́звамъ и разгрѣ́зув грѣ́жж), *гл. д.* Съ грѣзене раздробявамъ нѣчто; разгрѣ *гл. стр.* Бивамъ разгрѣз зáться.

Разгрѣ́звамъ и разгрѣ́зув отъ **разгрѣ́звамъ**.

Разгрѣ́зж, **ѐшъ**,—**грѣ́зохъ**, **разгрѣ́звамъ**. —**зѐнѣ́й**, *п*

Разгрѣ́мжж (да ся), **и́шъ**,—**мѣ** *сов.* Да загрѣ́мя твръдѣ мно

Разгрѣ́вамъ (да разгрѣ́вя), 1) замрѣзналъ турямъ на огънь ся рѣ́стопя. 2) *гл. ср.* Подка да свѣ́тя; изгрѣ́вамъ.

Кога налѣзе хубава дѣвойк
Во дворовѣ слънце разгрѣ́

—**ися**, *гл. възв.* 1) Отъ сл ло разтопявамся, стопляваме какъвто сьмъ бълъ; разпраз дѝть. *Провърци-ти ни ся* на́ши стѐкла отопля́. 2) твръдѣ много.

Разгрѣ́ване, *с. ср.* отъ **р разгрѣ́вамся**.

Разгрѣ́шжж, **и́шъ**,—**шѝлъ**, *гл.* **грѣ́шѝвамъ**. Да съгрѣ́шя.

Разгрѣ́шѝвамъ (да разгрѣ́ш Направямъ грѣхъ; сгрѣ́шавам вамъ, съгрѣ́шавамъ, сбрьквам *Като шава, разгрѣ́шава.*

Разгрѣ́шѝване, *с. ср.* отъ вамъ. Сгрѣ́шаване.

Разгрѣ́жж, **ешъ**, — **грѣ́жалъ**, **разгрѣ́вамъ**. —**грѣ́нѣ́й**, —**грѣ́жанѣ́й**, *прич. стр.*

Разгражда́нъ, *с. м.* Който хо денъ градъ; пологру́дый.

Разгрáждвамъ и разгрáждув **гражж**), *гл. д.* Разтварямъ дрѣхъ-ты на градъ-ты, д отгражданъ, разгръвамъ. —**и** Отварямъ си градъ-ты; отгр грѣ́вамся. *Разгрѣ́дился ка (като халачь).*

Разгрáждване, *с. ср.* отъ **ра разгрáждвамся**.

Разгражджж, **ишъ**,—**джалъ**, *гл.*

гра́ждамь. Да отгра́дя. —денъ, *прич. стр.* Разгръденъ. —дено, *нар.* Съ отворены градъ; отгра́дено, разгръдено; на расна́шку.

Разгу́гамь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да начена да гугамь тврьдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугукамь; разворкова́ться.

Заспала ми назя Ана
Базиргяну на колѣна.
Базиргянъ ѧ тихомь будитъ:
Стани, стани назя Ано,
Отъ ся зора обворила,
Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворъ,
Кумри ся разгугали
По твои-ты керамидъ! *Пѣс.*

Разгугу́камь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да ся разгугамь.

Разгугу́чя (да ся), ишь,—чился, *гл. възвр.* Да ся разгугамь.

Разгу́камь (да ся), *гл. възвр. сер.* Да начена да гукамь тврьдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугучя; разворкова́ться.

Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворъ,
Билбили ся разпѣвали
По твои-ты трендафилъ,
Гълъби ся разгукали
По твои-ты паратиръ. *Пѣс.*

Разгѣ́нвамь и разгѣ́вамь (да разгѣ́ня), *гл. д.* Нѣчто вгънато, загънато разтварямь, раздиплювамь; отгънвамь; разгибя́ть. —ися, *гл. стр.* Бывамь разгънатъ; отгънвайся, разтварямся; разгибя́ться.

Разгѣ́нване и разгѣ́ване, *с. ср.* отъ разгѣ́нвамь.

Разгѣ́ня, ешь,—нялъ, *гл. сер.* отъ разгѣ́нвамь. —натый, *прич. стр.*

Разгъ́здвамь и разгъ́здувамь (да разгъ́здя), *гл. д.* Нагъздено развалямь, махамь гъздила-та. —ися, 1) *гл. възвр.* Махамь си, свалямь си гъздила-та. 2) *гл. стр.* Бывамь разгъзденъ.

Разгъ́здване, *с. ср.* отъ разгъ́здвамь и разгъ́здвайся.

Разгя́гря (да ся), ешь,—рялся, *гл. възвр сер.* Да подкача да гягря тврьдѣ много; да ся разбрьбря, да ся разприказвамь.

Разгя́чкамь, *гл. сер.* отъ разгя́чквамь. —канъ, *прич. стр.*

Разгя́чквамь и разгя́чкувамь (да разгя́чкамь), *гл. д.* Гятамь нѣчто на разны страны да падне; събарямь, развалямь. —ися, *гл. стр.* Бывамь разгячканъ; събарямся, развалямся.

Разгя́чкване, *с. ср.* отъ разгя́чквамь. Събаряне, развалянье.

Раздя́вамь (да раздя́мь), *гл. д.* Давамь отъ нѣчто едному, другыну, на мнозина; раздава́ть. *Раздялъ си пары-ты по сиромасы. Раздялъ имъ по едно комачя хлѣбець.*

Момяна сабя извади,
Стояну главя отсѣче,
И кемеръ му разпаса,
Дребны жълтици извади,
На юнаци гы раздаде,
Та гы изъ горя поведе. *Нѣс.*

—ися, *гл. стр.* Бывамь раздаванъ; раздава́ться. — *Раздава за богъ да прости: а)* Раздава за помянъ нѣкой умрѣлъ. *б)* Говори праздны работы. *в)* За жена: подадва, пошлява, мрьсува.—*За живъ давай за мрьтвець раздавай. Девятый день да му не раздаджть!*

Раздя́ване, *с. ср.* отъ раздя́вамь. Раздавачка.

Раздавя́чка, *с. ж.* 1) Която раздава нѣчто; раздава́тельница. 2) Която раздава за Богъ да прости, която подадва, мрьсува; безчестна жена, блудница, курва; блудни́ца, любодѣйка. *Жена-та отъ тяхъ кяця была раздавачка, а мяжь-тя и былъ яцѣ правъ человѣкъ.* 3) Раздаване. *Това не е за раздавачя.*

Раздавя́чь, *с. м.* 1) Който раздава нѣчто; раздава́тель. 2) Който не е стисналъ, а обычя да раздава, чтото има; джомертъ.

Раздя́въкъ и раздя́вокъ, *с. м.* Хлѣбъ или друга гостба отъ задушниця, раздаваны за Богъ да прости. *Младоженяхъ и невѣста не быва да ядятъ отъ раздовокъ до едня година, оти и они щятъ умрятъ.*

Раздале́чь, *с. м.* Мѣсто-то отъ едното нѣчто до друго, между два прѣдмѣта; разстя́пъ; разстоя́ние, отстоя́ние, о́тступъ, отдале́нность.

Раздя́мь, дадешь да́дохъ, дя́лъ, *гл. сер.* отъ раздя́вамь.—да́денъ, *прич. стр.*

Раздво́й, *с. м.* Раздвояване, раздорица, раздоръ, разколъ. *Направихъ раздвой*, раздѣлихъ гы на двѣ партии, на два тарафа, една противъ другя, да ся карать, да ся гонять.

Раздво́йникъ, *с. м.* Който раздвоява, прави партии между нѣкои. *Имамы въ общиня-тя, въ еснафа два троця раздвойници.*

Раздво́йница, *с. ж.* Която раздвоява, прави партии между нѣкои.

Раздвоя́, ишь,—двоя́лъ, *гл. сер.* отъ раздвоя́вамь.—двое́нъ, *прич. стр.*

Раздвоя́вамь (да раздвоя́), *гл. д.* 1) Раздѣлямь, направямь нѣчто на двѣ; ведя́вамь, раздя́вамь. 2) Раздѣлямь, спарямь, сиразявамь двамина.—ися, 1) *гл.*

Разгра́бамъ, *гл. сер.* отъ **разгра́бвамъ**. Да разграбя.—**бенъ**, *прич. стр.*

Разгра́бвамъ и **разгра́бямъ** (да разгра́бамъ и да разгра́бя), *гл. д.* 1) Грабя бързо много нѣчта; расхищавамъ. 2) Земамъ, купувамъ бързо, скоро; брамъ наподхващъ. — **мся**, *гл. стр.* Бивамъ разграбенъ; разпродавамся.

Разгра́бване и **разгра́бяне**, *с. ср.* отъ **разгра́бвамъ**.

Разгра́бя, **ишъ**,—**билъ**, *гл. сер.* отъ **разгра́бвамъ**.—**бенъ**, *прич. стр.*

Разградя́, **и́шъ**,—**дѝлъ**, *гл. сер.* отъ **разгра́ждамъ**. —**дѐнъ**, *прич. стр.*

Разгра́ждамъ и **разграда́вамъ** (да разградя́), *гл. д.* Развалямъ, махвамъ заграда-та около нѣчто; отграждамъ; разгора́живамъ. — **мся**, *гл. стр.* Бивамъ разграденъ; разгора́живамъ се.

Разгра́ждане и **разграда́ване**, *с. ср.* отъ **разгра́ждамъ**.

Разгранѝ (да ся), **и́шъ**,— **ни́лся**, *гл. възв. сер.* За рана, за болка: да гранясамъ, да почервенѣя, да врѣкна; быть поражѐнным гангре́ною.

Да бъ далъ Богъ, Стояне,
Капнѣла ти дѣсна ржка,
А лѣва-та разгранѝла,
Като руны у градинѫ! *Пѣс.*

Разгребя́, **е́шъ**, — **гре́бахъ**, *гл. сер.* отъ **разгри́бамъ**.—**бе́нъ**, *прич. стр.*

Разгри́бамъ (да разгребя́), *гл. д.* Гребя на разны страны за да отворя нѣчто; разравямъ, разръвамъ.— **мся**, *гл. стр.* Бивамъ разгребенъ.

Разгри́бане, *с. ср.* отъ **разгри́бамъ**. Разравяне, разръване.

Разгро́бя, **ишъ**,—**билъ**, *гл. д сер.* Да разровя, да разкопая гробъ; да отгробя. —**бенъ**, *прич. стр.* Отгробенъ.

Разгрѣ́лѧ, **ишъ**,—**лилъ**, *гл. сер.* отъ **разгрѣ́лямъ**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Разгрѣ́лямъ (да разгрѣ́лѧ), *гл. д.* Разгръщамъ, разгръстамъ, разгражданъ, отгръляма. —**мся**, *гл. стр.* и *възв.* Разгръщамся, разгръстамся, разгражданъ, отгръляма.

Разгрѣ́ляне, *с. ср.* отъ **разгрѣ́лямъ**. Разгръщане, разграждане.

Разгрѣ́нувамъ, *гл. уч.* отъ **разгрѣ́нѧ**.

Разгрѣ́нѧ, **ешъ**,—**нѫлъ**, *гл. сер.* отъ **разгрѣ́щамъ** и **разгрѣ́тамъ**. —**нѫтъ**, *прич. стр.*

Разгрѣ́щамъ и **разгрѣ́тамъ** (да разгрѣ́нѧ, разгрѣ́нувамъ), *гл. д.* 1) Нѣчто загрънѫто разтварямъ; отгръщамъ, отгръстамъ, разгръляма, отварямъ; распа́хвамъ, развѐртывамъ, раскрывамъ. 2) Прѣгрънѫты раздѣлямъ, разнинямъ; разним 1) *гл. възв.* Разтварямъ, от хъ ты си; разгръляся, отгр *во си ся разгрѣнѫла?* 2) з вамъ разгръня́тъ.

Разгрѣ́щане и **разгрѣ́тане**, **разгрѣ́тамъ**. Разгръляне.

Разгръ́жнѧ (да ся), **ишъ**—**жи** *сер.* Да земя да ся грънѫ т да ся разкажѫ, да ся разн

Разгръ́звамъ и **разгръ́зува** грызя), *гл. д.* Съ грызене раздробявамъ нѣчто; разгры *гл. стр.* Бивамъ разгръзе за́ться.

Разгръ́зване и **разгръ́зув** отъ **разгръ́звамъ**.

Разгръзя́, **е́шъ**,—**грѫзохъ**, разгръ́звамъ. —**зе́нъ**, *пр*

Разгрѣнѝ (да ся), **и́шъ**,—**нѫ** *сер.* Да загрѣня тврьдѣ много

Разгрѣ́вамъ (да разгрѣ́я), 1) запрѣзнѫло турямъ на огънь, ся рѣстопя. 2) *гл. ср.* Подкач да свѣтя; изгрѣвамъ.

Кога излѣзе хубава дѣвойка
Во дворовъ слънце разгрѣ́я

—**мся**, *гл. възв.* 1) Отъ сл ло разтопявамся, стопявамся какъвто сѣмъ бѣлъ; размразя дя́ть. *Провърци-ти ны ся* на́ши стѣкла отопля́. 2) тврьдѣ много.

Разгрѣ́ване, *с. ср.* отъ **ра разгрѣ́вамся**.

Разгрѣшѝ, **и́шъ**,—**шѝлъ**, *гл.* **грѣшя́вамъ**. Да съгрѣшя.

Разгрѣшя́вамъ (да разгрѣш Направямъ грѣхъ; сгрѣшява вамъ, съгрѣшявамъ, сбрькваме *Като шкава, разгрѣшява.*

Разгрѣшя́ване, *с. ср.* отъ вамъ. Сгрѣшяване.

Разгрѣ́я, ешъ, — **грѣ́ялъ**, **разгрѣ́вамъ**. —**грѣ́нъ**, —**грѣ́нѧнъ**, *прич. стр.*

Разгражда́нъ, *с. м.* Който хо денъ градъ; пологру́дый.

Разгра́ждамъ и **разгра́дува** (гра́дя), *гл. д.* Разтварямъ дрѣхъ-ты на градъ-ты, да отграждамъ, разгръляма. —**м** Отварямъ си градъ-ты; отгр гръляся. *Разгрѣдился ка (като халачь).*

Разгра́ждане, *с. ср.* отъ **ра разгра́ждамся**.

Разгра́дя, **ишъ**,—**дилъ**, *гл.*

гра́двамь. Да отгра́дя. —де́нъ, *прич. стр.* Разгръ́денъ. —дено, *нар.* Съ отворены градъ; отгра́дено, разгръ́дено; на расна́шку.

Разгу́гамь (да ся), *гл. възвр. сво.* Да начена да гугамь тврьдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугукамь; разворкова́ться.

Заспала ми наза Ана
Базиргяну на колѣна.
Базиргянъ ѫ тихомь будитъ:
Стани, стани наза Ано,
Отъ ся зора обворила,
Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворъ,
Кумри ся разгугали
По твои-ты керамидъ! *Пѣс.*

Разгугу́камь (да ся), *гл. възвр. сво.* Да ся разгугамь.

Разгугу́чих (да ся), ишь,—чился, *гл. възвр.* Да ся разгугамь.

Разгу́камь (да ся), *гл. възвр. сво.* Да начена да гукамь тврьдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугучих; разворкова́ться.

Пауни ся разиграли
По твои-ты равны дворъ,
Бълбили ся разпѣвали
По твои-ты трендафилъ,
Гълъби ся разгукали
По твои-ты паратиръ. *Пѣс.*

Разгѣ́нвамь и разгѣ́вамь (да разгѣ́на), *гл. д.* Нѣчто изгънато, загънато разтварямь, раздиплювамь; отгънвамь; разгибя́тъ. —ися, *гл. стр.* Бъвамь разгънатъ; отгънвамь ся, разтварямъ ся; разгибя́тъ ся.

Разгѣ́нване и разгѣ́ване, *с. ср.* отъ разгѣ́нвамь.

Разгѣ́на, ене,—нахъ, *гл. сво.* отъ разгѣ́нвамь. —натъ, *прич. стр.*

Разгъ́здвамь и разгъ́здувамь (да разгъ́здя), *гл. д.* Нагъздено развалямь, махвамь гъздила-та. —ися, 1) *гл. възвр.* Махвамь ся, свалямь ся гъздила-та. 2) *гл. стр.* Бъвамь разгъзденъ.

Разгъ́здване, *с. ср.* отъ разгъ́здвамь и разгъ́здвамъ ся.

Разгъ́грѫ (да ся), ене,—рахъ ся, *гл. възвр сво.* Да подкачя да гъгрѫ тврьдѣ много; да ся разбрьбрѫ, да ся разприказвамь.

Разгъ́чкамь, *гл. сво.* отъ разгъ́чквамь. —кантъ, *прич. стр.*

Разгъ́чквамь и разгъ́чкувамь (да разгъ́чкамь), *гл. д.* Гъ́тамь нѣчто на разны страны да падне; събарямь, развалямь. —ися, *гл. стр.* Бъвамь разгъ́чканъ; събарямъ ся, развалямъ ся.

Разгъ́чкване, *с. ср.* отъ разгъ́чквамь. Събаряне, развалянѣ.

Раздя́вамь (да раздя́мь), *гл. д.* Давамь отъ нѣчто едному, другыму, на иногима; раздава́тъ. *Раздалъ си парыты по сиромасы. Раздалъ имъ по едно комачя хлѣбецъ.*

Момана сабя извади,
Стояну главя отсѣче,
И кемеръ му разпаса,
Дребны жълтици извади,
На юнаци гы раздаде,
Та гы изъ горѫ поведе. *Нѣс.*

—ися, *гл. стр.* Бъвамь раздаванъ; раздава́тъся. — *Раздава за богъ да прости:* *а)* Раздава за поминъ нѣкой умрѣлъ. *б)* Говори праздны работы. *в)* За жена: подадва, пошлява, мрьсува.—*За живъ давай за мрьтвецъ раздавай. Девятый день да му не раздаджтъ!*

Раздя́ване, *с. ср.* отъ раздя́вамь. Раздавачка.

Раздавя́чка, *с. ж.* 1) Която раздава нѣчто; раздава́тельница. 2) Която раздава за Богъ да прости, която подадва, мрьсува; безчестна жена, блудница, курва; блудни́ца, любодѣ́йка. *Жена-та отъ тяхъ кяще была раздавачка, а мяжъ-тъ и былъ яцѣ правъ человѣкъ.* 3) Раздаване. *Това не е за раздавачя.*

Раздавя́чь, *с. м.* 1) Който раздава нѣчто; раздава́тель. 2) Който не е стиснятъ, а обычя да раздава, чтото има; джумертъ.

Раздя́въкъ и раздя́вокъ, *с. м.* Хлѣбъ или друга гостба отъ задушницѣ, раздаваны за Богъ да прости. *Младоженякъ и невѣста не быва да ядятъ отъ раздовокъ до единя годиня, оти и они щятъ умрятъ.*

Раздале́чь, *с. м.* Мѣсто-то отъ едното нѣчто до друго, между два прѣдмѣта; разстя́пъ; разстоя́ние, отстоя́ние, о́тступъ, отдале́нность.

Раздя́мь, дадешь да́дохъ, да́лъ, *гл. сво.* отъ раздя́вамь.—да́де́нъ, *прич. стр.*

Раздво́й, *с. м.* Раздвояване, раздорица, раздоръ, разколъ. *Направихъ раздвой*, раздѣлихъ гы на двѣ партии, на два тарафа, една противъ другя, да ся карать, да ся гонять.

Раздво́йникъ, *с. м.* Който раздвоява, прави партии между нѣкои. *Имамы въ общиня-тя, въ еснафа два троицѣ раздвойници.*

Раздво́йница, *с. ж.* Която раздвоява, прави партии между нѣкои.

Раздвоя́, я́шь,—двоя́лъ, *гл. сво.* отъ раздвоя́вамь.—двое́нъ, *прич. стр.*

Раздвоя́вамь (да раздвоя́), *гл. д.* 1) Раздѣлямь, направямь нѣчто на двѣ; вздвя́ивать, раздвя́ивать. 2) Раздѣлямь, скарвамь, сразявамь двамина.—ися, 1) *гл.*

Начинамъ да дрънкамъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъвамъ раздрънканъ.

Раздрѣкиване, *с. ср.* отъ **раздрѣкивамъ** и **раздрѣкивамся**.

Раздрѣпамъ, *гл. свр.* отъ **раздрѣпвамъ**.—**пантый**, *прич. стр.* Разкъсанъый, разпокъсанъый, изпокъсанъый, дрипавъый.

Раздрѣпвамъ и **раздрѣпувамъ** (да раздрѣпамъ), *гл. д.* 1) Дръпамъ нѣчто на разны страны. 2) Съ дръпане зимамъ многина нѣчто; разграбвамъ, раззинвамъ. 3) Съ дръпане развалямъ, разбрьквамъ, раздрънквамъ; перековерквамъ, растаскивамъ. 4) Съ дръпане късамъ нѣчто; разкъсвамъ, разпокъсвамъ, изпокъсвамъ, раздирамъ. — **мся**, 1) *гл. възвр.* Дръпамся на разны страны. 2) *гл. стр.* Бъвамъ раздрънканъ.

Раздрѣпване, *с. ср.* отъ **раздрѣпвамъ** и **раздрѣпвамся**.

Раздрѣмвамся и **раздрѣмувамся** (да ся раздрѣмнѫ), *гл. възвр.* Минува ми дрѣмката, развали ми ся дрѣмка-та, не ми ся дрѣме вече. *Дай му нѣчто кыселко да ся раздрѣме.*

Миленъ Милица думаше:
Либя хубава Милице,
Нѣчто ми ся дрѣмка додрѣма,
Ѣ въкна, либя, та запѣй,
Та и азъ да ся раздрѣмнѫ. *Пѣс.*

Раздрѣмка, *с. ж.* *За раздрѣмкѫ*, да ся раздрѣнемъ, да ны мине дрѣмка-та. *Сушены дрѣнкы за раздрѣмкѫ. Пѣсень разговора на раздрѣмкѫ.*

Раздрѣмнѫ (да ся), ешь, — мался, *гл. свр.* отъ **раздрѣмвамся**.

Раздумамъ, *гл. свр.* отъ **раздумвамъ**. — **мантый**, *прич. стр.*

Раздумвамъ и **раздумувамъ** (да раздумамъ), *гл. д.* 1) Съ думы, съ приказкы тѣшы, утѣшавамъ нѣкого; разговарямъ; **утѣшавамъ**, **разговарвамъ**.

А майка й ѫ раздумва:
Ѣ мълчи Ѣнке, не плачи,
Два-та сѫ града сватба-та,
Свѣ соколъ—самъ-си Милунко! *Пѣс.*

Пенчю ся жалба нанесли,
Нѣма кой да го раздума,
И наназадъ ся е врънкалъ,
И въ градинкѫ си е влѣзълъ . . .
И тамъ ся Пенчо обѣси. *Пѣс.*

Раздумвай болныка, додѣ му излѣзе душка-та. 2) Съ думы, съ съвѣты накарвамъ нѣкого да не прави, чтото по-напрѣдъ е былъ намыслилъ да прави; **отговарвамъ**, **отсовѣтывамъ**, **отсъждавамъ**, **отсъжвамъ**, **отвращавамъ**, **отмолвимъ**. *Съ ничто не можешь го раздума да не иде.* 3) *гл. ср.* Оставямся, махамся да направѧ нѣчто; размахвамъ, **вазгечтисѧ**, **мывамъ**, **отдумывамъ**, **одумывамъ**, **мыслимъ**, **отхотѣвамъ**, **перемѣнѧ**. *Раздумахъ да не ходѧ* 1) *гл. възвр.* Тѣшѫся, утѣшавамъ. 2) *гл. стр.* Бъвамъ **мичькъ**. 2) *гл. стр.* Бъвамъ **знаменование-то на глагола**.

Раздумване, *с. ср.* отъ **раздумвамся**. Раздумка.

Раздумка, *с. ж.* Раздумване. *само за раздумкѫ.*

Раздумчица, *ум. ж.* отъ **раз**

Обрьснѫ си бѣлѫ брадѫ,
Заколи си старѫ бабѫ,
Па си врънѫ старый дѫ
Па си въпкнѫ, та запланѫ
Бабице-ле раздумчице,
Брадице-ле разговорко!

Раздухамъ, *гл. свр.* отъ **—ханый**, *прич. стр.*

Раздухвамъ и **раздухувамъ** (**д**
гл. д. 1) Съ духане прьскѫ разны страны; **раздувамъ**. 2 нѣчто да ся разпали; **надувамъ**. *Раздухай огньа.* 3) Тъкмъ карамъ нѣкого да направи нѣчто да стане по-голѣмо, да да ся разпрьсне на по-много **клаждамъ**, **подбуждамъ**, **разпалдамъ**, **подбождамъ**, **подбутвамъ**, **подустамъ**, **подшишкивамъ**, **раздувамъ**, **поддувамъ**, **возпогамъ**, **подгнѣщамъ**, **подбуждамъ**, **подстрекамъ**, **насыпамъ**, **вамъ**. *Още повяче раздухатѫ помеждѫ имъ.* —**мся**, Начинамъ да духамъ тврьдѣ *стр.* Бъвамъ раздуханъ.

Раздухване и **раздухуване** **раздухвамъ**.

Раздърпѫ (да ся), ешь,—**рѫ** *свр.* Да земѫ да дърпѫ тврьд

Раздѣвкамъ и **раздѣвкувамъ** **чѫ**), *гл. д.* Съ дъвчене нап да омякне; разгвацвамъ. — *възвр.* Начинамъ да дъвчѫ 2) *гл. стр.* Бъвамъ раздъвк

Раздѣвчѫ, ешь,—вкахъ, *гл.* **дѣвкамъ**.—**вканый**, *прич*

Раздѣвамъ (да раздѣнѫ), *гл.*

Раздѣване, *с. ср.* отъ **разд** **дѣнване**.

Раздѣла, *с. ж.* 1) Раздѣлван разлука. *Жива раздѣла.* 2 раздѣля нѣкоп.

Ся разбуди лудо младо,
Не си найде мала мома,
Со постелы ся караше:

Ты постелѣ, ты раздѣлѣ,
Ты раздѣли малк момк! *Пѣс.*

Раздѣ́лба, *с. ж.* Раздѣла.

Слънче ми е на заходбк,
Юнаку душна на раздѣлбк. *Пѣс.*

Раздѣ́лвамь, *гл. мн-кр.* отъ **раздѣ́лямь**.

Раздѣлёнъ, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **раздѣля́**. *Раздѣлены мжжъ и жена*; **супру́ги** въ **раздѣлѣ**.

Раздѣли́на, *ин. соб.* женско.

Раздѣ́лнъ, — **льнъ** и — **ленъ**, **лна**, **лно**, *пр. Раздѣлны билкы*, трѣвы, что могатъ да раздвоятъ, да раздѣлятъ любя отъ любя, мжжъ отъ женк и др.

Змѣй си на Радк думаше:
Майка ти сѣди въ горень катъ,
За тебе ризы съшива,
Всякакивъ бълкъ обшива,
Окразны бълкы, раздѣлнъ,
Дано тя, Радо, намразк. *Пѣс.*

Раздѣля́, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **раздѣ́лямь**.

Раздѣ́лямь и **раздѣля́вамь** (да **раздѣля́**, **раздѣ́лявамь**), *гл. д.* 1) Дѣля нѣчто на нѣколцинк; подвоявамь; **раздѣля́ть**. 2) Съединены нѣчта развалямь; разставямь, отдѣлямь; **отдѣля́ть**. 3) Напирамся помежду двѣ нѣчта; дѣля, отдѣлямь, разставямь; **отдѣля́ть**. *Доле ни раздѣлна нивы-ты.* 4) Правк раздоръ, сиразнавамь, раставямь; **разлуча́ть**.

Мари Мито, Мито моме,
Не слушай свѣтскъ сборовъ,
Сборовъ, остръ ножевъ,
Си мачать да ны раздѣлять
Тебека, Мито, отъ мене,
Менека, Мито, отъ тебе! *Пѣс.*

— **мся**, 1) *гл. възвр.* Не врьвк, не съмъ съ нѣкого заедно; отдвоявамся, отдѣлямся; **отдѣля́ться**, **выдѣля́ться**, **разлуча́ться**, **разстава́ться**, **отшиба́ться**. *На пжтка ся раздѣлихмы, той хванк пжта нагорѣ, азъ надолу.* 2) Не другарувамь, не съмъ вече съдружникъ съ нѣкого, не живѣкъ съ нѣкого; отдѣлямся, отдвоявамся, раздвоявамся; **раздѣля́ться**, **разлуча́ться**. 3) Разпадамся на части; **раздѣля́ться**. 4) *гл. стр.* Бъвамь раздѣленъ.—*Раздѣлямся отъ душк* разставамся съ душк, излиза ми душа-та, умирамь.— *Раздѣлямь нѣкого отъ душк*, убивамь го, погубямь го, умориавамь го, земамь му душк-та. — *На три магарета плѣвк тк не може да раздѣли*, много е глупавъ.— *Скуби-свѣкрѣвк, раздѣли-братка*, казвать на злк женк. — *Раздѣлился съ механджикъ-тк, а съ механк-тк не ся раздѣля. Раздѣлилася Коляда отъ бѣдный вечеръ.*

Раздѣ́лнване и **раздѣля́ване**, *с. ср.* отъ **раздѣ́лнямь** и **раздѣ́лнямся**.

Раздѣ́нвамь и **раздѣ́нувамь** (да **раздѣ́нк**), *гл. д.* Раздѣвамь, задѣнато нѣчто отдѣнвамь. —**мся**, *гл. възвр.* Чтото е задѣнато на гръба ми, свалямь; раздѣвамся.

Робъпна люлкк раздѣнк,
На клонатъ трънк ѣ прикачи. *Пѣс.*

Раздѣ́нване и **раздѣ́нуване**, *с. ср.* отъ **раздѣ́нвамь**. Раздѣване.

Раздѣ́нк, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **раздѣ́нвамь**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Раздѣ́гнювамь (да **раздѣ́гнк**), *гл. д.* Разпетлѣвамь дугмета.

Кадкнъ Тодорка тоно си сѣди,
Та раздѣгнува златнъ дугмета,
Едно задѣгни, друго раздѣгни. *Пѣс.*

Раздѣ́гнюване, *с. ср.* отъ **раздѣ́гнювамь**. Разпетлѣване.

Раздѣ́гнк, **нешь**,—**нилъ**, *гл. свр.* отъ **раздѣ́гнювамь**. —**нёнъ**, *прич. стр.*

Раздя́чвамь и **раздя́чювамь** (да **раздя́чк**), *гл. д.* Разстръгвамь дяконъ, накарвамь дяконъ да ся разстръжке, да не е вече дяконъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* За дяконъ: разстръгвамся, отричамся отъ дяконство-то, бъвамь раздячёнъ.

Сама си ся оглядува,
Па си сама тихомь дума:
Колкото съмъ бѣло бѣлолика,
Да съмъ малко черноока,
Поповъ бъкъ разпопила,
А дяконъ раздячила. *Пѣс.*

Раздя́чване и **раздя́чюване**, *с. ср.* отъ **раздя́чвамь**.

Раздя́чк, **ишь**,—**чилъ**, *гл. свр.* отъ **раздя́чвамь**. —**ченъ**, *прич. стр.*

Разе́жвамся и **разе́жювамся** (да ся **разе́жк**), *гл. възвр.* За животно: подкачамь да ся водк, да ся бѣсувамь; разбѣсвамся, разбѣснѣвамся, развождамся, развивамся, разпасвамся, разгонвамся; бѣгатся, яровя́ть, случа́ться, обгоня́ться. *Влъци-ти ся разежжювать.*

Разе́жване и **разе́жюване**, *с. ср.* отъ **разе́жвамся**.

***Разеки́на**, *с. ж.* Разакина.

Разе́нъ, *с. ж.* Мрьвка мясо.

Разеши́к, **и́шь**,—**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ **разеши́вамь**. —**ше́нъ**, *прич. стр.*

Разеши́вамь (да **разеши́к**), *гл. д* Развалямь ешь; раздружавамь. *Не брькай ги, че щешь ги разешишь.* —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Развалямся, раздружавамся, бъвамь разешенъ.

Разеши́ване, *с. ср.* отъ **разеши́вамь**. Раздружаване.

Разжёнвамь и **разжёнямь** (да **разжёнк**),

гл. д. 1) Утъкмени да се женятъ направямъ да ся не земѫтъ; разгодявамъ, разглавявамъ. 2) Направямъ женени да ся напустнѫтъ, развалямъ женилкѫ.

Тъменъ сьмъ разтъкмила,
Жененъ сьмъ разженила. *Пѣс.*

—ся, 1) *гл. възвр.* Оставямъ женѫ си (мѫжа си), напущамся, раздѣлямся; разженя́ться. *Лесно е да ся оженишъ, нѣ какъ щешъ ся разженишъ.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ разжененъ.

Разжéнване и разжéняне, *с. ср.* отъ **разжéнвамъ**.

Разжéнѫ, ѫ́шъ,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разжéнвамъ**. —**нен**ъ**й**, *прич. стр.*

Разжѝ́рвамся и разжѝ́рямся (да ся разжѝ́рѫ), *гл. възвр.* Разгорявамся, разпалвамся и ставамъ на жаръ. *Тури на огънѧ малко кимюръ да ся разжари.*

Разжѝ́рване и разжѝ́ряне, *с. ср.* отъ **разжѝ́рвамся**.

Разжѝ́рѫ (да ся), ѫ́шъ,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разжѝ́рвамся**.

Разза́рямся (да ся раззорѝ́), *гл. безл.* Раззорявамся.

Разземенѫ (да ся), ѫ́шъ,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разземенѝ́вамся**.

Разземенѝ́вамся (да ся разземенѫ), *гл. възвр.* Пущамъ листе та ставамъ зеленъ; разшумявамся, разлиствамся. *Гора-та ся разземенѧва; лѣсъ оки́дывается. Разземенилъ ся като липа въ пожаръ.*

Разземенѝ́ване, *с. ср.* отъ **разземенѝ́вамся**.

Раззе́мѫ, е́шъ,—зя́хъ,—зя́лъ, *гл. свр.* отъ **раззи́мамъ** и **раззе́мамъ**.

Раззи́мамъ и раззе́мамъ (да раззе́мѫ), *гл. д.* Мнозина земамъ нѣчто и набързо. —**ся**, *гл. стр.* Разграбвамся, разпродавамся.

Раззи́мане и раззе́мане, *с. ср.* отъ **раззи́мамъ**.

Раззи́нвамъ и раззи́нувамъ (да раззи́нѫ), *гл. д.* Разтварямъ си уста-та; зѣпвамъ; раззѣва́ть. *Раззинѫлъ уста, чегато ще мя лапне. Раззинѫлъ уста като магаря, кога реве. Раззинѫлъ уста като мигирчя на слънце (като патя).* —**ся**, *гл. възвр.* Раззѣвамся.

Раззи́нване и раззи́нуване, *с. ср.* отъ **раззи́нвамъ**.

Раззи́нѫ, ешъ, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **раззи́нвамъ**.

Раззна́вамъ (да раззна́ѫ), *гл. д.* Научвамся за нѣчто; узнавамъ, познавамъ, разбирамъ.

Залюбилися до дѣ ми луди,
Любили ми ся до три годинъ,
Никой не гъ раззнала,
Раззнала гъ кучка мащеха. *Пѣс.*

Раззна́ване, *с. ср.* отъ **разз**
Раззна́ѫ, ешъ,—зна́хъ, *гл.* **зна́вамъ**.
Раззори́ (да ся), —ри́лося, **раззори́вася**.
Раззори́ване, *с. ср.* отъ Рзздрачаване.
Раззори́вася (да ся раззор Раззарявся, начина да ся по зазорявася, разсъвнувася, раз видѣлявася; забре́живатьс
Раззѣвамся (да ся раззѣ Цѣпвамся, щуквамся, разсъхв ся, та зѣя́; раззинвамся.

Стѣнъ-ты ся разлюлѣхѫ,
Ключелѫ ся отворихѫ,
Портъ-ты ся раззѣяхѫ,
Тогазь влѣзе Татаръ паша.

Раззѣване, *с. ср.* отъ **разз** зинване.
Раззѣѫ (да ся), ешъ,—ялся **раззѣвамся**.
Разигра́вамъ (да разигра́ѫ), карвамъ конь или друго добт да ся перчи, кога ходи; раз чѫ конь; гарцова́ть. 2) На да играе. 3) Отнанвамъ нѣ пращамъ ту тукъ, ту тамъ; вамъ; вертѣ́ть кого́. *Разигр си ще;* онъ вѣ́ртитъ менѣ мается. —**ся**, 1) *гл. въз* да играѫ тврьдѣ много; ра Подкачамъ да ся двиѫ́ бръ вамъ; волнова́ться, ваволно *гра ми ся крѣвтѧ. Раз но море.* 3) Отъ много тр слабвамъ; расходи́ться, раз *вика-та ся е разиграла лѣзе.* 4) *гл. стр.* Бъвам — *Намѣри врѣмя да си нѧ*, да прави каквото ще.
Разигра́ване, *с. ср.* отъ р **разигра́вамся**.
Разигра́ѫ, ешъ,—ра́лъ, *гл.* с **гра́вамъ**. —**ра́нъ**й, *прич.*
Рази́дѫ (да ся), ешъ,—идѣ *гл. свр.* отъ **разиждамся**.
Разиждамся (да ся рази́дѫ), За иногинѫ: разтурямся, раз отивамъ си; расходи́ться, *Гостѣ-то ся разидохѫ.* 2 разтурямся, разтопявамся;
Разижда́ние, *с. ср.* отъ **разиж**
Разѝ́мамъ (да разе́мѫ), *гл.*
Ра́зи́нъ, *с. м.* Раст. *Pimpi* анасонъ, аласонъ, ликансово;
Разка́жѫ, ешъ,—ка́захъ, *гл.* **ка́звамъ**. —**ка́зан**ъ**й**, *пр*

Разка́звамъ и разка́зувамъ (да разка́жѫ), *гл. д.* 1) Говоря, казвамъ нѣчто надлъго и широко; приказвамъ, разправямъ; разсказвамъ, повѣствова́ть, повѣдать. 2) Казвамъ, изказвамъ нѣчто на мнозина; высказвамъ. *Да не си го разказалъ нѣкому.* 3) Дрънкамъ, дрдорѫ, плещя, трескамъ. *Разказва ми бабины девятини.* —**ися**, *гл. стр.* Бъвамъ разказанъ.

Разка́зване и разка́зуване, *с. ср.* отъ **разка́звамъ**.

Разказли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който обича да разказва, да разправя кому трѣбва ло и кому нетрѣбвало.

Доно, мила сестро,
На бъ ти казало,
Но ти си разказлива,
Тъй ке ме разкажешь
По твой-тъй другачкъ,
По мой-тъй дружинѫ! *Пѣс.*

Ра́зказъ, *с. м.* Разказване, приказване нѣчто; приказъ, приказка; разска́зъ.

Разка́йвамся и разка́ювамся (да ся разка́ѫ), *гл. об.* 1) Изповѣдамъ грѣховъ-тъй си, казвамъ, че съмъ виноватъ за нѣчто; покайвамся, каямся; ка́яться, вска́яться, раска́иваться. 2) Ставамъ пишманъ, блъскамъ си главѫ-тѫ; каямся, жалѣмъ, вайкамся, окайвамся, пишманяся; ка́яться, раска́иваться. *Направи го, нѣма да ся разкайвашь.*

Разка́йване и разка́юване, *с. ср.* отъ **разка́йвамся**.

Разка́йница, *с. ж.* Чтото плати глобѫ нѣкой, кога ся разкае, попишмани за нѣчто и не го направи; отмѣтница, пишманлѫкъ; плата за неустойку.

Разкалапу́швамъ и разкалапу́шамъ (да разкалапу́шѫ), *гл. д.* Разслабвамъ, разпущамъ, отслабвамъ, отпущамъ. —**ися**, *гл. възвр.* Разслабвамся, разпущамся, отслабвамся, отпущамся.

Разкалапу́шване и разкалапу́шаню, *с. ср.* отъ **разкалапу́швамъ**.

Разкалапу́шѫ, **ишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разкалапу́швамъ**.—**шенъ**, *прич. стр.*

Разка́лвамся и разка́лювамся (да ся разка́ламъ), *гл. об.* Ставамъ каленъ; подкалвася; погрязнѣть. *Пътица-та ся разкалѫха.*

Разкалу́герство, *с. ср.* Кога ся нѣкой разкалугери.

А момъ му тихомь говорять:
Е калугере, е дрънъй дяволе,
Та мѫчно ли е разкалугерство:
Връли си гунѫ на жлътѫ дунѫ,
А калимавѫ на бѣлъ трендафилъ,
Чашмирци-тъй на чешмирци-тъй,
А сребренъ дивитъ у саленъ огънь,
А черно вънния у мътнѫ водѫ! *Пѣс.*

Разкалугери́ѫ (да ся), **и́шь**, — **ри́лся**, *гл. възвр. свр.* За калугеръ: да ся разстрѣжѫ и оставѫ калугерство-то, да прѣстанѫ да сѫмъ калугеръ, да врѣжѫ расо-то.—**ре́нъй**, *прич. стр.*

Разка́лямъ (да ся), *гл. свр.* отъ **разка́лвамся**. —**лянъй**, *прич. стр.*

Разка́пвамъ и разка́пуваму (да разка́ѫ), *гл. д.* Въ пѣсень:

Майка ѝ вели, говори:
Пустни го, керко, на горѫ,
Белки го мечкъ изядѫть,
Белки го вълци разкапѫть! *Пѣс.*

—**ися**, *гл. възвр* 1) Зимамъ да капѫ тврдѣ много. 2) Скапвамся, сплувамся, разплувамся, смъвамся, стопявамся, схумвамся, изгнивамъ; сгнива́ть, истлѣва́ть, разлага́ться. *Мръша-та ве да вонѣе, ще ся разкапе. Лажна-та ся разкапа.*

Разка́пване и разка́пуване, *с. ср.* отъ **разка́пвамся**.

Разка́пчѫмъ (да разко́пчѫ и да разкопчѫ́ѫ), *гл. д.* Разкопчавамъ.

Разка́ѫ (да ся). **ешь**, — **ялся**, *гл. свр.* отъ **разка́пвамся**.—**панъй**, *прич. стр.* Скапанъй, сплутъй, смътъй, схумнѫтъй, изгнилъй.

Разка́рамъ, *гл. свр.* отъ **разка́рвамъ**. —**ранъй**, *прич. стр*

Разка́рвамъ и разка́рувамъ (да разка́рамъ), *гл. д.* 1) Карамъ нѣчто нагорѣ-надолу, насамъ-нататъкъ: развождамъ. 2) Разтирвамъ, разгонвамъ, разпрьсвамъ.

Стоянъ майкѫ си не слушѫ,
Най си стадо-то разкара,
Изъ самодивскѫ дъбравѫ. *Пѣс.*

3) Врътѫ, разигравамъ; **вертѣть кого́**. —**ися**, 1) *гл. възвр.* За врѣмя-то: оправямся, разяснявамся, изясняващся, извѣдрявамся; **вывѐдриваться**, **выя́снивать**, **ведрѣть**, **проясня́ться**. *Врѣмя-та ся разкара.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ разкаранъ. 3) *гл. вз.* Карамъся тврдѣ много; скарвамся; **рассо́риваться**.

Разка́рване, *с. ср.* отъ **разка́рвамъ и разка́рвамся**.

Разкахжрѭ́ѫ (да ся), **и́шь**,—**ри́лся**, *гл. свр.* отъ **разкахжрѭ́вамся**.

Разкахжрѭ́вамся (да ся разкахжрѭ́ѫ), *гл. възвр.* Ставамъ кахжренъ.

Разкахжрѭ́ване, *с. ср.* отъ **разкахжрѭ́вамся**.

Разка́чвамъ и разка́чювамъ (да разка́чѫ), *гл. д.* Окачамъ нѣчто на много мѣста; накачамъ.

Додѣ Еленка отдума,
Той главѫ-тѫ ѝ отрѣза
И ѝ мяса-та разкачи
По плетища и колища. *Пѣс.*

Па изножи тънѫ саблѫ,
Че си погнѫ дели Дина:
Достигнѫ го, съсѣче го,
Разкачи го по дрангъ-тъ. *Пѣс.*

Разка́чѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разка́чвамь**. —ченъ, *прич. стр.*

Разка́шкамь, *гл. свр.* отъ **разка́шквамь**. —канъ, *прич. стр.*

Разка́шквамь и **разка́шкувамь** (да **разка́шкамь**), *гл. д.* Направямь нѣчто на каша, да стане кашаво, като каша. —ся, *гл. възвр.* Ставамь кашавъ, като каша. *Врѣмя-то ся е разкашкало*, разкалало ся е, станало е мочюрливо.

Разка́шкване, *с. ср.* отъ **разка́шквамь** и **разка́шквам ся**.

Разка́шлювам ся (да ся **разка́шлѫ**), *гл. об.* Зимамь да кашлѫ твърдѣ много; закашлювам ся много. *Разкашлялся е като водянчаръ.*

Разка́шлѫ (да ся), ешь,—лялся, *гл. свр.* отъ **разка́шлювам ся**.

Разка́ѭ (да ся), ешь,—ка́ялся, *гл. свр.* отъ **разка́йвам ся**.

Разка́ямь (да ся), *гл. свр.* отъ **разка́йвам ся**. Да ся разкаямъ.

Разква́свамь и **разква́сямь** (да **разква́сѫ**), *гл. д.* Намокрювамь нѣчто изсъхнало, прѣсъхнало; смáчивать, увлажáть, освѣжáть.

Тодоръ Николу думаше:
Ьа дай ми ножѭ касапскѫй
Да си мáлъкѫ разрѣжѫ,
Да си уста-та разквасѫ. *Пѣс.*

Разква́сване и **разква́сяне**, *с. ср.* отъ **разква́свамь**.

Разква́сѫ, ишь,—силъ, *гл. свр.* отъ **разква́свамь**. —сенъ, *прич. стр.*

Разква́цвам ся и **разква́чвам ся** (да ся **разква́чѫ**), *гл. възвр.* За кокошкѫ: начинамь да квачѫ; разклопвам ся, разклапвам ся.

Разква́чѫ (да ся), ешь,—цала ся, *гл. свр.* отъ **разква́цвам ся**.

Разквичѫ́ (да ся), и́шь,—чи́ался, *гл. свр* отъ **разквичи́авам ся**.

Разквичи́авам ся (да ся **разквичѫ́**), *гл. възвр.* Начинамь да квичѫ твърдѣ много. *Хора ся разглъчили, свине ся разквичили.*

Разки́лвамь и **разки́лювамь** (да **разки́лѫ**), *гл. д.* На нѣчто намотано направямь да ся смъкнѫтъ нѣкои нищкъ; изкилвамь. *Разкили гѫбела.* —ся, *гл. стр.* Бъ**вамь разкиленъ.**

Разки́лване и **разки́лювани**
разки́лвамь.

Разки́лѫ ишь,—лилъ, *гл. с*
ки́лвамь. —ленъ, *прич.*

Разкла́вамь (да **разкла́мь** и д
гл. д. Клавамь на разнъ
рямь, наряждамь по нѣчто.
хлѣбъ на филии и го ра
трапезѫ-тѫ.

Разкладѫ́, е́шь,—дохъ, *гл. с*
кла́ждамь и **разкла́вамь**.

Разкла́ждамь (да **разкладѫ́**),
денъ огънь развалямь да не
вамь. *Разклаждамь огня.*

Разкла́ждане, *с. ср.* отъ **ра**

Разкла́мь, кладе́шь, *гл. свр.*
вамь. Да раскладѫ.

Разкла́памь (да ся), *гл. свр.*
вам ся. Да ся разклопѫ.

Разкла́пвам ся и **разкла́памс**
кла́памь), *гл. възвр.* За ко
намь да клапамь; разклопвам
ся. *Кокошка-та ся е разкло*
й е да мати.

Разкла́пване и **разкла́памь**
разкла́пвам ся.

Разкла́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. с*
кла́щамь. —тенъ, *прич.*

Разкла́щамь и **разкла́твамь**
тѫ), *гл. д.* 1) Клатѫ нѣчт
странѫ, ту на другѫ; колеба
вать. 2) Съ клатене, съ лю
вамь нѣчто стягнѫто да отсл
да ся клати; разша́тывать,
Разклатилъ кола. Щѫ м
кѫтници-тѫ! 3) Клатѫ,
камь, плакнѫ; шелыха́ть,
лыха́ть. 4) Разлюлявамь, раз
брьквамь; вабáтывать. —
възвр. Клатѫ ся ту на едно
другѫ; колеба́ться, раскáчив
люлéвам ся, разтрьсвам ся, разтр
Разигравам ся, разлюлéвам ся,
4) *гл. стр.* Бъвамь разклат

Разкла́щане, *с. ср.* отъ **ра**
разкла́щам ся.

Разкли́камь (да ся), *гл. възв*
мѫ да кликамь твърдѣ много
въкамь.

Разкли́нчѫ, ишь,—чилъ, гл
развалѫ нѣчто заклинчено.
кли́нчѫ, *гл. възвр. сер.* Д
чило; да ся разпустнѫ. *Как*
клинчилъ като нѣкой клин

Разклисáвѫ, ишь,—вилъ, а
клисáвам ся. —венъ, *пр*

Разклисáвам ся (да ся разкл

свър. Ставамъ клисавъ, клишавъ. *Разклисавился като клисавж турлж.*

Разклисáване, *с. ср.* отъ **разклисáвамъ се**.

Разклокáмъ (да ся), *гл. свър. сер* Да заклокамъ тврьдѣ много.

Разклонúжъ, úшь,—úлъ, *гл. сер.* отъ **разклонúвамъ**. —нéнъ, *прич. стр.*

Разклонúвамъ (да разклонúжъ), *гл. д.* Оправямъ клоне-то на нѣчто. —**ся**, 1) *гл. свър.* Пущамъ клоне; развѣтвлúвамъ се.

Анка му цвѣтие прѣпрашла
Колко го Анка прѣпрашла,
И цвѣтие-то ся разклони,
Разклони, още разцьвтѣ. *Пѣс.*

2) Разтварямъ клоне-то си да мине нѣкой; раздавáмъ се. 3) *гл. стр.* Бивамъ разклоненъ.

Разклонúване, *с. ср.* отъ **разклонúвамъ** и **разклонúвамъ се**.

Разклóпвамъ се и **разклóнувамъ се** (да ся разклóнжъ), *гл. свър.* За кокошки: разклапвамъ се, разкъцвамъ се, разкъчвамъ се.

Разклóпване и **разклóпуване**, *с. ср.* отъ **разклóпвамъ се**.

Разклóнжъ (да ся), нешь,—нилъ се, *гл. сер.* отъ **разклóпвамъ се**.

Разклóцамъ (да ся), *гл. сер.* отъ **разклóцвамъ се**.

Разклóцвамъ се и **разклóцувамъ се** (да ся разклóцамъ), *гл. свър.* Начинамъ да клоцамъ тврьдѣ много; разръитвамъ се, раздзипвамъ се. *Конь-тъ ся разскачилъ, ся разклоцалъ и сжинилъ подпржга. Чюждата жена като чюждж кобилж ся разклоцува.*

Разклóцване и **разклóцуване**, *с. ср.* отъ **разклóцвамъ се**.

Разклѣцамъ, *гл. сер.* отъ **разклѣцвамъ**. —**цанъ**, *прич. стр.*

Разклѣцвамъ и **разклѣцувамъ** (да разклѣцамъ), *гл. д.* Съ клъцане надробявамъ нѣчто. —**ся**, *гл. свър.* Начинамъ да клъцамъ тврьдѣ много.

Разклѣцване и **разклѣцуване**, *с. ср.* отъ **разклѣцвамъ**.

Разкльвáвамъ (да разкльвжъ), *гл. д.* Съ кльване надробявамъ, нападамъ нѣчто. —**ся**, *гл. свър.* Начинамъ да кльвж тврьдѣ много.

Разкльваване, *с. ср.* отъ **разкльвáвамъ** и **разкльвáвамъ се**.

Разкльвжъ, éшь,—вáлъ, *гл. сер.* отъ **разкльвáвамъ**. —вáнъ, *прич. стр.*

Разклúпнжъ, нешь,—пилъ, *гл. сер.* отъ **разклúпвамъ**, —пенъ, *прич. стр.*

Разклúпвамъ (да разклúпнжъ), *гл. д.* Разтварямъ, отклопвамъ. *Разклюпи си бѣлж книгж.* —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ разклюпенъ.

Разклúпване, *с. ср.* отъ **разклúпвамъ**. Разтваряне.

Разкóбничя, *с. ср.* Разковничя.

Разкóбно, *с. ср.* Разковно.

Разковáвамъ (да разковжъ), *гл. д.* Нѣчто заковано развалямъ; откованвамъ; разкóвывать, отколáчивать.

Да е знаила войну майка,
Че ще войно да ся жени,
Да е гривнъ разковала,
Войну коня подковала,
Да е пелешкъ разнизала,
Войну коня обнизала. *Пѣс.*

—**ся**, 1) *гл. свър.* Начинамъ да ковж тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бивамъ разкованъ.

Разковáване, *с. ср.* отъ **разковáвамъ** и **разковáвамъ се**.

Разкóвичя, *с. ср.* Раст. *Trifolium repens;* трилúстникъ ползучій, бѣлый клéверъ.

Разкóвничя, *с. ср.* Разкобничя, разкобно, разковно, разковно бълие, ежева трѣва, демиръ-бозанъ-оту, кимя-оту; разрúвъ-трава. Трѣва, за коятто народъ-тъ вѣрва, че ужь отварнала бравъ и кофаръ, правила да ся дава инане, прѣправяла желѣзо на злато и проч. Вѣрвать, че въ полунощь срѣщж Киевъ-день, 24 Юния, папърь-та ся разцьвтѣвала и тутакси прѣцьвтѣвала; тоя цвѣтъ былъ ужь разковничя-то.

Разкóвно, *с. ср.* Разковничя. *Приятель бевъ погрѣшкж — ненамѣрвано разковно.*

Разкóвно бълие. Разковничя.

Разковрáдж, ишь,—дилъ, *гл. сер.* отъ **разковрáждамъ**. —денъ, *прич. стр.*

Разковрáждамъ (да разковрáдж), *гл. д.* За рани: повръждамъ, подвръждамъ, развръждамъ, подкустрювамъ, подлютявамъ, разлютявамъ, разбуждамъ; вреди́ть, развере́живать, раздражáть, распалáть, растрáвлквать, усúливать. *Разковради раны-ты му.* —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ разковраденъ; развере́живаться.

Разковрáжданне, *с. ср.* отъ **разковрáждамъ** и **разковрáждамъ се**.

Разковжъ, éшь,—вáлъ, *гл. сер.* отъ **разковáвамъ**. —вáнъ, *прич. стр.*

Разкóлець, *ум. м.* и **разкóлчя**, *ум ср.* отъ **разкóлъ**.

Разкóлничавъ, въ, ва, во, *пр.* Който има нѣкакви болесть въ срьдце-то.

Разкóлъ, *с. м.* 1) Мѣсто, дѣто ся крьстосвать пътища, дѣто пътъ ся дѣли на двѣ и повече странъ; разкрьстница, разкрьстакъ, разпътъ, разпътие, раздрумъ, крьстопътъ, връзкрьстница; перекрёстокъ, распутіе, раздорóжница, разъѣздная, раздѣльная дорóга. 2) Широко равно мѣсто въ

градъ, въ село между кащи-ты; площь, стыгда, мейданъ, мейданлѣкъ; плóщадь, плацъ. *Сбиратся на разкола та играѣтъ хоро.* 3) Нѣманіе съгласіе, слогѣ; несъгласіе, несговоръ, неслога, раздвой, раздоръ, раздорица; раздóръ, несогласíе, несогласíца. 4) Който дрьжи, изповѣда нѣкоѣ ересь, който е отстѣпилъ отъ правѣтѣ вѣрѣ; еретикъ; раскóлникъ, отцепéнецъ, еретúкъ. 5) Дѣленіе, дѣлежь, дѣлба, раздѣлянье. *Да ударимъ овця-ты на разколѣ*, да гы раздѣлимъ, да гы разлѣчимъ.

Сговарятся до тронца братіа,
Дѣка да идѣтъ да лѣтувать.
Отидохѣ на Витошъ,
Направихѣ витый разколъ,
Отлѣчихѣ шилетини,
Шилетини, изладжини,
Изладжини, сагиалици. *Пѣс.*

Разкопáвамъ (да разкопáѣ и да разкóпнѣ), *гл. д.* Съ копанье разровамъ, изровамъ, отровамъ нѣчто; раскáпывать, вскáпывать.

Разкопáваніе, *с. ср.* отъ **разкопáвамъ**.

Разкопáнѣ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **разкопáвамъ**. —пáнъый, *прич. стр.*

Разкóпнѣ, ешь,—нѣлъ, *гл. свр.* отъ **разкопáвамъ**. —нѣтый, *прич. стр.*

Разкóпчвамъ и **разкóпчювамъ** (да разкóпчѣ), *гл. д.* Скопченъ нѣчта раздѣлямъ. —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ разкопченъ.

Разкóпчваніе и **разкóпчюваніе**, *с. ср.* отъ **разкóпчвамъ**.

Разкóпчѣ, ешь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкóпчвамъ**. —ченъый, *прич. стр.*

Разкопчúвамъ (да разкопчúѣ), *гл. д.* Закопчано нѣчто откопчювамъ; разшетлявамъ, отшетлявамъ; отстёгивать, разстёгивать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Излизамъ изъ копчѣ-тѣ, изъ душкѣ-тѣ; откопчювамся, разшетлявамся, отшетлявъ мся; разстёгиваться. 2) *гл. стр.* Бывамъ разкопчанъ.

Разкопчúваніе, *с. ср.* отъ **разкопчúвамъ** и **разкопчúвамся**.

Разкопчúѣ, ешь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкопчúвамъ**. —чúнъый, *прич. стр.*

Разкорúшвамъ и **разкорýшамъ** (да разкорýшѣ), *гл. д.* Разкормямъ.

Разкорýшваніе и **разкорýшаніе**, *с. ср.* отъ **разкорýшвамъ**.

Разкорýшѣ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разкорýшвамъ**. Да разкормѣ.

Разкóрмѣ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **разкóрмямъ**. —менъый, *прич. стр.*

Разкóрмямъ и **разкóрмювамъ** (да разкóрмѣ), *гл. д.* 1) Разрѣзвамъ корема на животно, да му извадѣ утробы-ты; разкормушвамъ, изкормушвамъ, изкормямъ, изтрамбушвамъ, изтръбушвамъ, изтрамбушвамъ; потрошúть, вымáрывамъ. 2) Разширямъ, промушвамъ да му ся изтрьсять черва-тѣ изтрамбушвамъ; распóрывать. *гл. стр.* и *възвр.* Бывамъ разкормушвамся, изкормямся, изкормямся.

Разкóрмяніе и **разкóрмюваніе** отъ **разкóрмямъ**.

Разкóстѣ (да ся), ишь,—тилъ *свр.* Да ми ся разнимять кости отдѣлять една отъ другѣ.

Хай на Господь да ся м
Да ми те Господь прост
Тогай юнакъ ся разкост
Ся разкости коска отъ

Ей ди сестро, злата Ангели
Извади ми триста лакты п
Да прѣстягнамъ моѣ полов
Вяке ми ся коскъ разкост

Разкосѣ, úшь, — сúлъ, *гл.* **косúвамъ**. —сéнъый, *прич.*

Разкосúвамъ (да разкосѣ), рѣзвамъ нѣчто като съ кос *разкоси крака та.* 2) Коса кого тврьдѣ много; разлютя вамъ, разсрьждамъ. —**мся**, *гл.* ся, надосвамся тврьдѣ много ся, разядосвамся, разсрьжда кѣпвамъ.

Димитрина, милъый сыну
Нѣчто майка ке ти кажи
Ама да ся не разкосиш
Пакарай ы, сыну, невѣ
Да не ходва горѣ-долѣ,
Горѣ-долѣ на бѣлъ Дуна
Да не лъже гемеджии,
Гемеджии црьнокапци!

Разкосúваніе, *с. ср.* отъ **разкосúвамся**.

Разкóшкамъ, *гл. д. свр.* косѣ-тѣ нѣкому съ кошкане **кóшкамъ**, *гл. възвр. свр.* шкавъ съ кошканье.—**кашъ**

Разкрáквамъ и **разкрáкувамъ** (да **кракнѣ**), *гл. д.* Разкрачвам

Разкрáкваніе и **разкрáкуваніе** отъ **разкрáквамъ**.

Разкрáкнѣ, ешь,—нѣлъ, *гл.* **кráквамъ**.—нѣтый, *прич.*

Разкрáчвамъ и **разкрáчювамъ** (да **крáчнѣ**), *гл. д.* 1) Разтварямъ кому, на нѣчто; разкраквамъ раскарáчивать. *Разкрачихся* разкрачихся. 2) На перо, на чекѣмъ врьха, та пише деб *гл. възвр.* Разтварямъ си кр

вамся, разкрачвам разкрокавамся, раз-
крачвамся, разчек чекоряхся; рас-
кора́чвамъ се. *Р ся като рак на брѣгъ́.* 2) *гл. с* . Бивамь разкра-
ченъ.

Разкра́чване, *с. ср.* отъ **разкра́чвамь** и **разкра́чвамся.**

Ра́зкрачь, *с. м.* Мѣсто-то между единыа и другыа крак; кога сѫ раскрачены; стѫпка, крачка, чекоръ, разчекоръ, адѫмъ; шагъ. *Единъ разкрачь мѣсто.*

Разкра́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкра́чвамь.**—ченъ, *прич. стр. Съ разкрачены крака*; каря́ка.

Разкрачя́сам (да ся), *гл. свр.* отъ **разкрачя́свам.**

Разкрачя́свам (да ся разкрачя́сам), *гл. възвр.* Разкрачвам.

Разкри́ва, *с. об.* 1) Комуто не може да ся угоди; гевезе. 2) Който е много грозенъ, разкривенъ. *Та е жива разкрива*: *съ криви очи, гровны уста, съ голѣмы уши. —Разкрива мѫжъ*, смѣшникъ, шагобия.

Разкривѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **разкри́вамь.**—ве́нъ, *прич. стр.*

Разкри́вамь и **разкрива́вамь** (да разкривѭ́), *гл. д.* Изкривѫвамь нѣчто на разны страны. *Разкриви очи на страна.*—**ся**, 1) *гл. възвр.* Отъ болѣсть или отъ друго нѣчто ставамь крив, лихъ, та всичко ми ся види криво, чоглаво, отъ всичко ми е мѫчно, съ ничто не може да ми ся угоди; повривявамся, полишавамся, излишавамся, влишавамся; дѣлаться своенра́вным, кричу́дливым, капри́зным. *Дѣтя то ся е разкривило.* 2) *гл. стр.* Бивамь разкривенъ.—*Разкривилы му ся кола-та*, разкривился е.

Разкри́ване, *с. ср.* отъ **разкри́вамь** и **разкри́вам се.**

Разкро́квам и **разкро́кнувам** (да ся разкро́кнѫ), *гл. възвр.* Разкрачвам.

Разкро́кване и **разкро́кнуване**, *с. ср.* отъ **разкро́квам се.**

Разкро́кнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разкро́квам се.**

Разкро́чвам и **разкро́чювам** (да разкро́чѫ), *гл. д.* Разкрачвам.

Разкро́чване, *с. ср.* отъ **разкро́чвам** и **разкро́чвам се.**

Разкро́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкро́чвам.** —чепъ, *прич. стр.*

Разкроѭ́, и́шь,—кроѝлъ, *гл. свр.* отъ **разкроя́вам.** —кроѐнъ, *прич. стр.*

Разкроя́вам (да разкроѭ́), *гл. д.* Скроявам, изкроявам всичко-то; раскра́ивать.

Разкръва́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разкръва́вамь.** —венъ, *прич. стр.*

Разкръва́вамь (да разкръва́вѭ), *гл. д.* Удрѫвамь, наранявамь нѣкого, та потича кръвь. *Да му разкръвавѫ носа;* разбия́ ему носъ въ кровь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Удрѫвам се, наранявам се нѣйдѣ, та ми потича кръвь. 2) *гл. стр.* Бивамь разкръвавенъ.

Разкръва́вяне, *с. ср.* отъ **разкръва́вамь** и **разкръва́вам се.**

Разкрѣ́ивамь и **разкрѣ́йвамь** (да разкрѣ́ѭ), *гл. д.* Нѣчто закрыто, скрыто отварямь, отвивамь, изваждамь наявѣ да ся види; откривамь; раскрывать. — **ся**, *гл. стр.* Бивамь разкрытъ.

Разкрѣ́ване и **разкрѣ́йване**, *с. ср.* отъ **разкрѣ́ивамь.**

Разкрѣ́лвамь и **разкрѣ́лямь** (да разкрѣ́лѭ), *гл. д.* Разтварямь крылѣ, рѫцѣ. —**ся**, *гл. възвр.* Разтварямь, разпервамь крылѣ-ты си, рѫцѣ-ты си.

Разкрѣ́лване и **разкрѣ́ляне**, *с. ср.* отъ **разкрѣ́лвамь.**

Разкрѣ́лѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разкрѣ́лвамь.** —ленъ, *прич. стр. Съ разкрѣлены рѫцѣ го посрѣщнѫ*, на драго срьдце, радостенъ.

Разкрѣ́ѭ, ешь,—кры́лъ, *гл. свр.* отъ **разкрѣ́ивамь.** —кры́тъ, *прич. стр.*

Разкрѣ́пѭ, ишь,—пилъ, *гл. д. свр.* Закрѣпено да разперѫ. Да ся **разкрѣ́пѭ**, *гл. възвр. свр.* Да начена да крѣпѣ тврьдѣ много.

Разкрѣ́стица и

Разкрѣ́стница, *с. ж.* Разколъ, разкрьстакъ, разпѫкъ, разпѫкча, раздрумъ, крьстопѫтница, крьстопѫть, връзкрьстница; перекрёстокъ, распу́тіе, раздоро́жница, разъѣдна́я, раздѣльная доро́га.

> Налютися Хрело шестокрыло,
> Что изпрати по-старего дѣвера
> По пѫтища и по вси-ты друмища,
> И по вси-ты, богме, разкрьстници,
> Со здравицѫ по-малъ дѣверъ да ми бара,
> Кой не найде, дѣверъ да си земе. *Пѣс.*

На разкрьстницѫ да не мочи человѣкъ нощно врѣмя, оти нехвела. На разкрьстницѫ съ водѫ да го посыпѫть! Орли-ти, враны-ты и пси-ти да тя изкинѫть на нѣкоѭ разкрьстницѫ! Клятвы.

Разкрѣ́стякъ, *с. м.* Разкрьстица, разкрьстница.

Разкрѣ́твамь и **разкрѣ́тувамь** (да разкрѣ́тѭ), *гл. д.* Разкрыщамь: 1) Крытѫ, изкрытвамъ нѣчто на разны мѣста; вала́мывать. *Разкрытилъ лѣпежа.* 2) Съ крытене разклатвамь, разлюлѣвамь нѣчто.

—ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бивамъ разкрытенъ; разкрящамся.

Разкрѣтваніе и **разкрѣтуваніе**, *с. ср.* отъ **разкрѣтвамъ**. Разкрящаніе.

Разкрѣтж, ишъ,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разкрѣтвамъ** и **разкрѣщамъ**. —тенъ, *прич. стр.*

Разкрѣшвамъ и **разкрѣшювамъ** (да разкрѣшж), *гл. д.* 1) Съ крьшеніе прѣчюпрамъ нѣчто на двѣ; прѣкрьщвамъ. *Разкрьшилъ прятчкя-тж.* 2) Крьшъ, кишъ, извивамъ, чюпъ, врьтж; изгибáтъ, извивáтъ, изминáтъ. *Равнж снагж разкрьшва.* 3) Ярчъ, разиграмъ конь; гарцовáтъ. 4) Разчюпвамъ, начюпвамъ, накробявамъ нѣчто на залци, на кжсовы; натрошявамъ, накрошявамъ; перекрóшивать, раскрóшивать.

И си отиахъ двѣ бѣлы проскуры
Отъ моя-тж мила старя майкя,
Гы разкрьшихъ на хрьты, зажгры;
Хрьти іаджть, зажгри не іаджть! *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Извивамся, врьтжся, крьшкся, чюпъ си снагж-тж; разминáться. 2) *гл. стр.* Бивамъ разкрьшенъ.

Разкрѣшваніе, *с. ср.* отъ **разкрѣшвамъ** и **разкрѣшвамся**.

Разкрѣшж, ишъ,—шилъ, *гл. свр* отъ **разкрѣшвамъ**. —шенъ, *прич. стр.*

Разкрѣщамъ (да **разкрѣтж**), *гл. д.* Разкрьтвамъ.

Разкрякáмъ (да ся), *гл. възвр. свр* Да закрякамъ тврьдѣ много.

Разкрякáмъ (да ся), *гл. свр.* отъ **разкрякáквамся**. Да ся разкрящж.

Разкрякáквамся и **разкрякáскувамся** (да ся **разкрякáкамъ** и да ся **разкрящж**), *гл. възвр* Начинамъ да крякамъ тврьдѣ много; да ся развыкамъ, да ся разглъчъкъ; раскричáться. *Разкрякáлися като жабы въ каль.*

Разкрящж (да ся), ѝшъ,—щѝался, *гл. свр.* отъ **разкрякáквамся**.

Разкудкудѝакамъ, *гл. свр.* отъ **разкудкудѝакваммъ**. *Да ся разкудкудѝакамъ*, да начена да кудкудякамъ тврьдѣ много.

Разкудкудѝакваммъ и **разкудкудѝацваммъ** (да **разкудкудѝакамъ**), *гл. д.* Скрышно нѣчто разправямъ, разказвамъ на мнозина; раздрънквамъ; разглашáть. *Разкудкудякаго по цѣло-то село.*

Разкукурѝкамъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начена да кукурикамъ много.

Разкумѝчж (да ся), ишъ,—чился, *гл. свр.* отъ **разкумѝчамся**.

Разкумѝчамся (да ся раскумѝчж), *гл. възвр.* Прѣставамъ да бъда нѣкому кумъ; разкумямся. *Вечерь ся к ся разкумичя.*

Разкумѝж (да ся), ѝшъ,— отъ **разкумямся**.

Разкумямся (да ся разкум Прѣставамъ да бъда нѣко лямъ кумство; разкумича *вляхъ станяли кумове, нѧть кокошж, кога разкумилися.*

Разкупувамъ и **разкупува** пж), *гл. д.* Купувамъ вси продамъ, безъ да оставя раскупáть, выкупáть. — Бивамъ разкупенъ.

Разкупуваніе и **разкупува разкупувамъ**.

Разкупѝж, ишъ,—пилъ, *гл* купувамъ. —пенъ, *пр*

Разкупамъ (да ся), *гл. въз* качя да купамъ тврьдѣ м

Разкѣнвамъ и **разкѣнува** *гл. д.* Разкясвамъ.

Разкѣнж, ешъ,—налъ, *гл.* кѣнвамъ. —натъ, *пр*

Разкыкóтж (да ся), кишъ, *вр. свр.* Да подкачя да ся много; да ся разкъскамъ.

Разкѣнвамъ и **разкѣнув** нж), *гл. д* Разкъвамъ, р *ли мя, усто, щж тя ра (орли) да го разкънятъ*

Разкѣнж, ешъ,—налъ, *гл.* кѣнвамъ. —натъ, *пр*

Разкъпѣвамъ (да разкъп правямъ нѣкого да къпи, да ся надосва. *Надъ мя р чюжъ такова нѣчто.* —ж Начинамъ да къпя тврьдѣ вамъ, разядосвамся, разлю

Разкъпѣваніе, *с. ср.* отъ и **разкъпѣвамся**.

Разкъпнж, ѝшъ,—пѣлъ, *гл* къпѣвамъ.

Разкъсвамъ и **разкъсну** кѣснж), *гл. д.* Съ късн нѣчто да омякне, да набъби —ися, *гл. възвр.* Отъ къ омяквамъ, набъбвамъ; ра хáть, размáчиватьсѧ. *Д разкъсне.*

Разкъсваніе и **разкъсну разкъсвамъ**.

Разкъселнж (да ся), ѝш *възвр. свр.* Да станя къс срьдж, да ся разлютя. *Р като къселицж.*

Разкъскамъ (да ся), *гл.*

земѫ да ся къскань тврьдѣ много; да ся разкъкотѫ.

Разкѣснѫ, ешь,—налъ, *гл. свр.* отъ **разкѣсвань**. —**натый**, *прич. стр.*

Разкѣтвань и **разкѣтувань** (да разкѣтѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто накѣтено развалнань; **разкѣчвань**. 2) Накѣтвань нѣчто тврьдѣ много; **разкѣчвань**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свалнань си къчила та; **разкѣчвамся**. 2) Накѣтвамся тврьдѣ много; **разкѣчвамся**. 3) *гл. стр.* Бѣвань **разкѣченъ**.

Разкѣтване, *с. ср.* отъ **разкѣтвань** и **разкѣтвамся**.

Разкѣтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разкѣтвань**. —**тенъый**, *прич. стр.*

Разкѣхань (да ся), *гл. възвр. свр.* Да зенѫ да къхань тврьдѣ много.

Разкѣчвань и **разкѣчювань** (да разкѣчѫ), *гл. д.* Разкѣтвань.

Разкѣчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкѣчвань**. —**ченъый**, *прич. стр.*

Разкѧкрувамся (да ся разкѧкрѫ), *гл. възвр.* Начинань да кѧкрѫ тврьдѣ много. *Разкѧкралася е като грѣня съ копривѫ.*

Разкѧкрѫ (да ся), ешь,—рался, *гл. свр.* отъ **разкѧкрувамся**.

Разкѧсань, *гл. свр.* отъ **разкѧсвань**. —**санъый**, *прич. стр.*

Разкѧсвань и **разкѧсувань** (да разкѧсамь), *гл. д.* 1) Кѧсань нѣчто та го правѫ на кѧсовѣ, на парцалѣ; раздирань, разкѫнвань, разкѣнвань, разкѧцвань; разрывáть, раздирáть, растёрзывать. *Разкѧсалъ си дрѣхѫ-тѫ, книгѫ-тѫ. Разкѧсва го съ зѫбы-тѣ си.* 2) Надосвань нѣкого тврьдѣ много. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Надосвамся тврьдѣ много. *Ще ся разкѧса отъ надъ.* 2) *гл. стр.* Бѣвань разкѧсанъ; **разкѫнвамся**, **разкѣнвамся**.

Разкѧсване и **разкѧсуване**, *с. ср.* отъ **разкѧсвань**.

Разкѧцань, *гл. свр.* отъ **разкѧцвань**. Да разкѧсамь. —**цанъый**, *прич. стр.*

Разкѧцвань и **разкѧцувань** (да разкѧцамь), *гл. д.* Разкѧсвань, **разкѫнвань**, **разкѣнвань**. *Да было лесно живъ да го разкѧцѫтъ отъ надъ.*

Разкѧцване, *с. ср.* отъ **разкѧцвань**. Разкѧсване.

Разлáвань, *гл. ср.* Не мирувань, бѣснѣѫ, бѣсувань, лудувань, салмувань, паскачѫмь; **шалúть**. *Дѣтя кога разлава прѣдъ свѣтъ, трѣбва всякой да го заплука. Кога дѣтя разлава, играе му нѣкое ребро. Не разлавайте, дѣца!*

Разлáвенъый, нъ, на, но, *пр.* За дѣтя: разгаленъый, разглѣзенъый.

Разлáгань (да разлóжѫ), *гл. д.* Разставѫмь, разтурѫмь, наряждань; **раскладывать**, **разлагáть**. —**мся**, *гл. възвр.* Изтягамся, тръкалямся, разполагамся. *Разложися на миндера да го чака.*

Разлáгане, *с. ср.* отъ **разлáгань** и **разлáгамся**.

Разлáтый, тъ, та, то, *пр.* Что е съ низкъ, съ полѣгатъ кранща, первазъ; плоскый, плътькый; **плóскій**, **блюдовáтый**. *Разлатъ сждъ*, блюдо. *Разлата паница.*

Разлúвань (да разлѣѫ), *гл. д.* 1) Направѫмь нѣчто да изтече; изливань, разсыпвань; **разливáть**, **выливáть**, **наливáть**, **изливáть**. *Разлѣяхъ водѫ-тѫ.* 2) Лѣѫ водѫ или друго нѣчто на разнѣ мѣста, въ разнѣ сждовѣ; **разливáть**. 3) Изливань много водѫ; проливань; **проливáть**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Истичамь изъ сжда; изливамся, разсыпвамся; **разливáться**, **выливáться**, **наливáться**. 2) Излизамь изъ брѣговѣ-тѣ си, та заливамь много мѣста; **разливáться**. *Рѣка-та се разлѣ;* рѣка́ **выступила** изъ **берегóвъ**.

Тундиѭ крѣпко врьви, ала тинко носи,
Отъ балканъ истичѫ отъ Старѫ планинѫ,
Два снѣга ся топять, въ два брѣга ся бѣѫть,
Че ся разлива по росно ливадѥ,
Че си ми носи всѣкаквѣ бѣлкѣ. *Пѣс.*

3) Изливамся, источвамся, разточвамся, разплющвамся.

Той, что ми даде ябълко,
Да ся тръкалѫ като него;
Той, что ми даде прьстена,
Да ся разлѣе като него;
Той, что ми цѣлуна лице-то,
Да ся блажѫва со мене! *Пѣс.*

4) *гл. стр.* Бѣвамь разлѣнъ; изливамся, разсыпвамся; **разливáться**, **выливáться**.

Разлúване, *с. ср.* отъ **разлúвань** и **разлúвамся**.

Разлúвище, *с. ср.* Низко мѣсто край рѣкѫ, което може да бѫде заливано, когато придойде рѣка-та; **нúзменность**.

Разлигáвѫ (да ся), ишь,—вился, *гл. свр.* отъ **разлигáвамся**. —**венъый**, *прич. стр.*

Разлигáвамся (да ся разлигáвѫ), *гл. възвр.* 1) Зимать да ми текѫть лигы-ты, покрывамся съ лигы. *Разлигавился като лигавѫ магарицѫ.* 2) Разплаквамся, разциврювамся, разцилямся. *Какво си ся разлигавилъ, потрай, щѫ ти дамь.*

Разлигáване, *с. ср.* отъ **разлигáвамся**.

Рáзлика, *с. ж.* Кога едно нѣчто ся различи отъ друго, когато не си приличать; отлика; **различúе**, **рáзность**, **отмѣна**. *Нѣмать никаквѫ разликѫ*, не могѫть по нищо да ся различать.

Третіа му вели говори:
Ша азе нѣмамь ничтичко,
Ама сьмь баре хубавка,
Хубавка, аманъ гыздавка,
На слънце-то сьмь приликa,
На мѣсячинѫ, аманъ, разликa! *Пѣс.*

Разли́ствамся и разлистя́вамся (да ся разли́стѫ), *гл. възвр.* Пущамь, разпущамь листіе, покрывамся съ шюмѫ; разшюмявамся, зашюмявамся; одѣва́ться, покрыва́ться ли́стьемъ, опуша́ться, оки́дыватьсѧ. *Гора-та ся разлистѵа*, разшюмява; лѣсъ оки́дывается.

Разли́ствање и разлистя́вање, *с. ср.* отъ **разли́ствамся.**

Разли́стѫ (да ся), **ишь,—тилсѧ**, *гл. свр.* отъ **разли́ствамся.** —**стенъ**, *прич. стр.*

Разли́чнъ, —**чьнъ** и —**ченъ**, **чна, чно**, *пр.* Что не е еднакъвъ съ друго, что има разликѫ, что сѧ различна, что не приличѵа на друго; разнъ, отличнъ; **разли́чный, отли́чный, отли́кій, отмѣнный, ра́зный.** —**чно**, *нар.* Нееднакво, разно; **разли́чно, отли́чно, отмѣнно.**

Различи́ѫ, **и́шь,—чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **различа́вамь.** —**че́нъ**, *прич. стр.*

Различа́вамь (да различи́ѫ), *гл. д.* Разпознавамь едно нѣчто отъ друго по нѣкои бѣлѣзи; отличавамь; **различа́ть, отлича́ть.** —**мся**, *гл. възвр.* Различѵамь, отличавамсѧ.

Различа́ваніе, *с. ср.* отъ **различа́вамь** и **различа́вамся.**

Разли́чѵамь, *гл. ср.* Не приличѵамь на нѣчто, нѣмамь приликѫ съ него; различавамся, отличѵамь, отличавамсѧ; **различа́ться, разли́чествовать, отлича́ться.**

Разли́чѵаніе, *с. ср.* отъ **разли́чѵамь.** Отличаніе.

Разло́женъ, нъ, на, но, *пр.* Който има широко сърдце, не е припрѧтъ, който не му мъсли много, а сѧ живѣе нашироко.

Разло́жѫ, **ишь,—жилъ**, *гл. свр.* отъ **разла́гамь.** —**женъ**, *прич. стр.*

Разло́мѧ, **и́шь,—ми́лъ**, *гл. свр.* отъ **разлома́вамь.** —**ме́нъ**, *прич. стр.*

Разлома́вамь и разло́мѵамь (да разло́мѧ), *гл. д.* Съ ломене направѵамь нѣчто на кѫсовъ; **разла́мливать, разла́мывать.** —**мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Ломѫсѧ на кѫсовъ; **разла́мливаться.**

Разлома́ваніе и разла́мѵаніе, *с. ср.* отъ **разлома́вамь.**

Разлошѵа́вѧ, **и́шь,—ви́лъ**, *гл. свр.* отъ **разлошѵава́вамь.** —**ве́нъ**, *прич. стр.*

Разлошѵава́вамь (да разлошѵа́вѧ), *гл. д.* Направѵамь нѣкого да стане лошъ, лошавъ; развалѵамь. *Сатана-та разпращалъ вситы даволы по людѳ-то да гы лъжѫтъ и разлошювать.* —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь лошъ.

Разлуду́вамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да лудувамь твърдѣ много.

Разлу́пвамь и разлу́пѵамь (да разлу́пѧ), *гл. д.* Олупѵамь, окрътвамь нѣчто на много мѣста. —**мся**, *гл. стр.* Бѣвамь разлупенъ.

Разлу́пваніе и разлу́пѵаніе, *с. ср.* отъ **разлу́пвамь.**

Разлу́пѧ, **ишь,—пилъ**, *гл. свр.* отъ **разлу́пвамь.** —**пенъ**, *прич. стр.*

Разлѣгамся и разлѣгнувамся (да сѧ разлѣгнѫ), *гл. възвр.* Простирамся, разлѣтвамся, тръкалѵамся, изтягамся; **вавáливатьсѧ.** *Разлѣгалися по трѣвѫ-тѫ.*

Разлѣгнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разглѣгамся.**

Разлѣжѫ́ (да ся), **ишь,—жѫ́лся**, *гл. възвр. свр.* Да лѣжѫ твърдѣ много.

Водилисѫ ся, водили,
Не было малко за много,
За еднѫ за двѣ недѣли,
Та че сѧ Анка разболѣ,
Разболѣ, тѫжко разлѣжѫ! *Пѣс.*

Разлѣпѧ́ (да ся), **и́шь, — пи́лся**, *гл. свр.* отъ **разлѣпѵа́вамся.**

Разлѣпѵа́вамся (да сѧ разлѣпѧ́), *гл. възвр.* Ставамь лѣпивъ, хващамѧ лѣпость, мрьзелъ; **разлѣпиваться.**

Разлѣпѧ́, **и́шь,—пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **разлѣпѵамь.**—**пе́нъ**, *прич. стр.*

Разлѣпѵамь и разлѣпѵа́вамь (да разлѣпѧ́), *гл. д.* 1) Залѣпено отлѣпѵамь; **разлѣпля́ть.** 2) Лѣпѫ, залѣпѵамь нѣчто на много мѣста; налѣпѵамь; **разлѣпля́ть.**—**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да лѣпѫ твърдѣ много. 2) *гл. стр.* Бѣвамь разлѣпенъ.

Разлѣпѵаніе, *с. ср.* отъ **разлѣпѵамь** и **разлѣпѵамся.**

Разлѣтѫ́ (да ся), **и́шь,—тѣлся**, *гл. възвр. свр.* 1) Да земѫ да лѣтѫ твърдѣ много. 2) Съ лѣтѣне да сѧ разпрьснѫ на разнъ странъ.

Разлѣ́жѫ, **ешь,—лѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **разли́вамь.** —**лѣ́нъ** и —**лѣ́тъ**, *прич. стр.*

Разлюлѣ́вамь (да разлюлѣ́жѫ), *гл. д.* Съ люлѣне разклащамь, раздрусвамь, раздвижвамь нѣчто; **раска́чивать, расколеба́ть, растряса́ть, разша́тывать.**—**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Зимамь да сѧ люлѣѫ, бѣвамь разлюлѣнъ; разклащамсѧ, раздрусвамсѧ. *Цѣла-та кѫща ся разлюлѣла.*

Двамь обиде, тримь удари,
Твари ми сѧ разлюлѣхѫ,
Ключалкы сѧ потрошихѫ
И портъ се отворихѫ,
Та е влѣзълъ Татаръ паша. *Пѣс.*

Разлюлѣване, *с. ср.* отъ **разлюлѣвам** и **разлюлѣвам се**.

Разлюлѣ|я, ешь,—лѣлъ, *гл. свр.* отъ **разлюлѣвам**. —лѣ́нъ, *прич. стр.*

Разлютѫ́, и́шь, — тѝлъ, *гл. свр.* отъ **разлютя́вам**. — тѣ́нъ, *прич. стр.*

Разлютя́вам (да разлютѫ́), *гл. д.* 1) Докарвамъ нѣкому лютина, направямъ го да стане лютъ; сърдя, ядосвамъ, разсърдявамъ, разядосвамъ, подядявамъ, разгнѣвявамъ, раздражавамъ; **ялобя, озлобя́ть, ожесточа́ть, разсе́рдявам, разгнѣвя́ть, раздража́ть.**

Отговаря Помакъ, добъръ юнакъ:
Мълчи, пилѝ, не мя разлютявай! *Нѣс.*

2) За рана: повръждамъ, подвръждамъ, развръждамъ, подкустрювамъ, подлютявамъ, разковражда̀мъ, разбуждамъ; **вреди́ть, развере́живать, раздража́ть, распаля́ть, растра́вливать, уси́ливать.** — **мся**, 1) *гл. възвр.* Ядосвамся, разядосвамся, разгнѣвявамся, разсърждамъ, къпвамъ, врѣквамъ, вспѣхвамъ; **озлобля́ться, ожесточа́ться, разгнѣвля́ться, вспы́хивать, приходи́ть въ запа́льчивость.** *Кога тя яде носъ-тъ, на лютина е: щешь ся разлютишь за нѣчто и може да ся скарашь съ нѣкого.* 2) *гл. стр.* Бивамъ разлютенъ.

Разлютя́ване, *с. ср.* отъ **разлютя́вам** и **разлютя́вам се**.

Разлю́шкам, *гл. д. свр.* Да разлюлѣя. —**кан**ъ**й**, *прич. стр.* Разлюлѣянъ**й**.

Разлѧ́чя, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разлѧ́чвам**. —**чен**ъ**й**, *прич. стр.*

Разлѧ́чвам и **разлѧ́чвам** (да разлѧ́чя), *гл. д.* Съ лѧчене отдѣлямъ едно нѣчто отъ друго; отлѧчвамъ; разлуча́ть. *Да разлѧчимъ овця-ты.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Отдѣлямся отъ другыго, раздѣлямся съ него; отлѧчвамся; разлуча́ться. *Не искать да ся разлѧчять.* 2) *гл. стр.* Бивамъ разлѧченъ.

Разлѧ́чване и **разлѧ́чване**, *с. ср.* отъ **разлѧ́чвам**.

Разма́жя, ешь,—ма́захъ, *гл. свр.* отъ **разма́звам**. —**ма́зан**ъ**й**, *прич. стр.*

Разма́звам и **разма́зувам** (да разма́жя), *гл. д.* 1) Натискамъ нѣчто, та го смазвамъ, смачквамъ; размачквамъ. 2) Мажа нѣчто, съ нѣчто на разны мѣста; разма́звать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да мажа твръдѣ много. 2) *гл. стр.* Бивамъ размазанъ.

Разма́зване и **разма́зуване**, *с. ср.* отъ **разма́звам**.

Разма́йвам и **разма́ювам** (да разма́я), *гл. д.* Мая, задръжамъ нѣкого нагорѣ-надолу; бавя. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Маяся нагорѣ-надолу; бавя̀ся. 2) *гл. стр.* Бивамъ размайванъ.

Разма́йване и **разма́юване**, *с. ср.* отъ **разма́йвам** и **разма́йвам се**.

Разма́мвам и **разма́мям** (да разма́мя), *гл. д.* Мамя нагорѣ надолу, съ маменье разпрьсвамъ.

Овчарь край лозе ходяше,
Сиво си стадо размамва,
Размамва и още разсвирва,
Съ мѣдня го свирня разсвирва. *Пѣс.*

Разма́мване и **разма́мяне**, *с. ср.* отъ **разма́мвам**.

Разма́мя, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **разма́мвам**. —**мен**ъ**й**, *прич. стр.*

Разма́хам, *гл. свр.* отъ **разма́хвам**. —**ха-нъ**й, *прич. стр.*

Разма́хвам и **разма́хувам** (да разма́хам), *гл. д.* Махамъ нѣчто насамъ натамъ; разма́хивать. *Още кона не видѣлъ крака-та си размахалъ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Махамся насамъ натамъ. 2) Начинамъ да махамъ твръдѣ много.

Разма́хвам и **разма́хнувам** (да разма́хня), *гл. д.* 1) Оставямся, махвамся да направя нѣчто; раздумвамъ, разтурямъ, вазгечтисвамъ; **отмѣня́ть, перемѣня́ть намѣре́ніе, переду́мывать, оду́мываться, отду́мывать, перемы́слить, отхотѣ́ть.** 2) Земамъ нѣчто отъ едно мѣсто и го турямъ на друго; размѣщамъ. —**мся**, *гл. възвр.* Помѣрвамъ, засуквамъ да ударя нѣчто; замахвамъ, замахвамся; **замáхиваться.**

Разма́хване и **разма́хуване**, *с. ср.* отъ **разма́хвам**.

Разма́хване и **разма́хнуване**, *с. ср.* отъ **разма́хвам**.

Разма́хня, ешь,—нѧлъ, *гл. свр.* отъ **разма́хвам**. —нѧ**т**ъ**й**, *прич. стр.*

Разма́цам, *гл. свр.* отъ **разма́цвам**. —**ца-нъ**й, *прич. стр.*

Разма́цвам и **разма́цувам** (да разма́цам), *гл. д.* Намацвамъ, замацвамъ нѣчто на разны мѣста. —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ размацанъ.

Разма́цване и **разма́цуване**, *с. ср.* отъ **разма́цвам**.

Разма́чкам, *гл. свр.* отъ **разма́чквам**. —**кан**ъ**й**, *прич. стр.*

Разма́чквам и **разма́чкувам** (да разма́чкам), *гл. д.* 1) Натискамъ нѣчто, та го смачквамъ; размазвамъ; **растира́ть, размина́ть.** 2) Мачкамъ нѣчто, съ нѣчто на разны мѣста.—**мся**, 1) *гл. възвр.* Смачквамся, размазвамся. 2) Начинамъ да мачкамъ твръдѣ много. 3) *гл. стр.* Бивамъ размачканъ.

Разма́чкване и разма́чкуване, *с. ср.* отъ **разма́чкамъ**.

Разма́мъ, **е́шь**,—**ма́хъ**, *гл. свр.* отъ **разма́хвамъ**.—**ма́натъ**, *прич. стр.*

Разметѫ́, **е́шь**, —**ме́тохъ**, —**ме́лъ**, *гл. свр.* отъ **размя́тамъ**.—**мете́нъ**, *прич. стр.*

Размину́вамъ и размина́вамъ (да **размина́мъ**), 1) *гл. ср.* Махвамся, минувамъ, отминувамъ, прѣминувамъ; **проходя́тъ, минова́тъ.**

Стоянъ Петкани думаше:
Вънки, Петкано, та запѣй,
Нѣчто ми дрѣмка нападна,
Ега ми дрѣмка размине! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Минувамъ изъ другъ пѫть, отбивамся нѣйдѣ, та не срѣщамъ нѣкого, что е вишълъ изъ сѫщия пѫть. *Разминѫ́хъ дѣтя Михаила.* — **мся**, 1) *гл. възвр.* Не ставамъ, минувамъ, махвамся, заминувамъ, отминувамъ; **миновáтъ.** *Разминѫ́хся и това лѣто безъ дъждъ. Нѣма да ся размине*, ще стане. 2) *гл. вз.* На пѫть не ся срѣщамъ съ нѣкого, что е вишълъ изъ сѫщия пѫть. *Разминѫ́ли смы ся въ пѫтя.* 3) *гл. безл. свр. Не може да ся размине*, има калабалъкъ, та пѫть-тъ е запръщенъ и мѫчно си пробива човѣкъ пѫть.

Разминува́не, *с. ср.* отъ **разминува́мъ** и **разминува́мся.**

Разми́нѫ, **е́шь**,—**нѫхъ**, *гл. свр.* отъ **разминува́мъ** —**нѫтъ**, *прич. стр.*

Разми́рамъ (да **размѣ́рѫ**), *гл. д.* Размѣ́рвамъ.

Размире́нъ, **нъ**, **на**, **но**, *прич стр.* отъ **размирѭ́**.

Размири́свамъ и размири́сувамъ (да **размири́шѫ**), *гл. ср.* Пущамъ миризмѫ навсякадѣ, подмирисвамъ много; **надуша́тъ.** —**мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да миришѫ твърдѣ много.

Размири́ца, *с. ж.* Размирно, разблудно врѣмя; размирия, размирство, размиръ, разблудия, брькония, брькотия, блудъ, смутия, смѫтня, бозгунъ, бозгунлукъ, кяршѫкла́къ; **мятѣ́жное, воѣ́нное врѣ́мя, мятѣ́жъ, полити́ческіе беспоря́дки.**

Размири́шѫ, **ешь**,—**ри́сахъ**, *гл. свр.* отъ **размири́свамъ.**

Размири́я, *с. ж.* Размирица, размирство, размиръ.

Кога бѣше прьва размирия,
Та удрихмъ Бугари на воиска,
Та ся бихмъ съсъ плятъ-тъ Турци,
Тамо бѣхмъ, бре, вси-ти юнаци. *Пѣс.*

Размири́никъ, *с. м.* Който прави размирици, брьконѭ; **мятѣ́жникъ.**

Размири́ница, *с. ж.* Която прави размирици, брьконѭ; **мятѣ́жница.**

Размирѭ́нъ, — **рьнъ** и —**р**
пр. Кога има размирици;
гунъ; **мятѣ́жный, смути**
врѣмя, размирны годинъ
Размирство, *с. ср.* Разми
размиръ. *Кога ся появят*
и сукаци, показва, че н
динѫ ще има студъ, в
размирство и скѫпия
стокѫ.

Ей тя тебе, младо чохадарч
Искамъ тебе нѣчто да тя п
Да ли ми е морина морило,
Или ми е размирство става

Размиръ, *с. м.* Размирица,
мирство, брьконня.

Знаешь ли, мале, помн
Кога бѣ размиръ годи
Кога татари врьшахѫ,
Всичко-то село побѣгна
И тебѣ, мале, думахѫ,
Та и ты, мале, да бѣ

Ра́зминъ, *с. м.* Раст. *Artem*
божѣ дрьво, божие дрьво, к
ка, рузмаринъ; **бо́жье де́р**

Размирѭ́, **е́шь**,—**ри́лъ**, *гл.*
мири́вамъ. —**ре́нъ**, *п*

Тин ся хора пиени,
Пиени и размирени,
Сватбѫ-тѫ щѫть разм

Размири́вамъ (да **размири́**
вямъ да стане размирица, р
ния, смѫтня; разблудява
брькамъ, мѫтѫ, буня;
смути́ти, возмуща́ть, бу
гл. възвр. Вдигамся, буня
ся, разбрькамся; **бунтова́**
чать.

Той си има сестрѫ най-
Най-хубавѫ, гюзелъ Гюр
За нея ся земя размири
Размирила, земя разтури

Размири́ване, *с. ср.* отъ
и размири́вамся.

Разми́самъ (да **размѣ́сѫ**), *г*
размѣ́шамъ.

Разми́тамъ (да **разметѫ́**),
тамъ, измитамъ на разнъ
тамъ. 2) Съ метене разпр

Разможѫ́, **е́шь**,—**жи́лъ**,
можа́вамъ. —**же́нъ**,

Разможа́вамъ (да размо
правямъ нѣчто да стане
жавамъ, разнъждамъ; **разм**
1) *гл. възвр.* Ставамъ по
можавамся, разнъждамся
2) *гл. стр.* Бивамъ разм

Размножа́ване, *с. ср.* отъ **размножа́вамь** и **размножа́вамся**.

Размо́мвамь и **размо́мямь** (да размо́мѫ), *гл. д.* Развалямь момѫ; разбулчвамь; растлѣва́ть.

Колко си булкы разбулчилъ,
Колко си момы размомилъ? *Пѣс.*

Размо́мване и **размо́мяне**, *с. ср.* отъ **размо́мвамь**.

Размо́мѫ, мишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **размо́мвамь**. —**менъ**, *прич. стр. Размомена мома*, развалена, что не е излѣзла дѣвица.

Размота́вамь (да размота́ѫ), *гл. д.* Намотано нѣчто развалямь; отмотавамь; **разма́тывать**. —**мся**, 1) Ходѫ нагорѣ надолу безъ работа; скытамся, шлякамь. 2) *гл. стр.* Бывамь размотанъ.

Размота́ване, *с. ср.* отъ **размота́вамь** и **размота́вамся**.

Размота́ѫ, ешь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **размота́вамь**. —**та́нъ**, *прич. стр.*

Ра́зпразъ, *с. м.* Прѣзъ зимѫ топло врѣмя, та ся топи; **о́ттепель**.

Разпразѫ́, и́шь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ **разпрази́вамь**. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Разпрази́вамь (да разпразѫ́), *гл. д.* Замрьзнѫло нѣчто направямь да ся разтопи; отмразявамь, размрьзвамь, разгрѣвамь, разтопявамь; **раста́ивать**, **отта́ивать**. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Отъ топло зимамь да ся топѫ; отмразявамся, размрьзвамся, разгрѣвамся, разтопявамся; **растаява́ть**, **отмерза́ть**.

Разпрази́ване, *с. ср.* отъ **разпрази́вамь** и **разпрази́вамся**.

Разпрѣ́вѫ, вишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́вямь**. —**венъ**, *прич. стр.*

Разпрѣ́вямь (да разпрѣ́вѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто на мрьвѫ, на прахъ; натрошавамь, разтрошавамь. *Да разтроши и разпрьви земѫ-тѫ.*

Разпрѣ́дамь, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́двамь**. —**данъ**, *прич. стр.*

Разпрѣ́двамь и **разпрѣ́дувамь** (да разпрѣ́дамь), *гл. д* Разклащамь, разлюлѣвамь, раздрусвамь, разнищвамь; **разшевели́вать**. — **мся**, *гл. възвр.* Начинамь да ся мрьдамь тврьдѣ много.

Разпрѣ́звамь и **разпрѣ́знувамь** (да разпрѣ́знѫ), 1) *гл. ср.* Разпразявамся, разпрьзвамся, отпрьзвамь, разтопявамся; **раста́ивать**, **отмерза́ть**. 2) *гл. д.* Разпразявамь.—**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Разпразявамся, разпрьзвамь, отпрьзвамь, разтопявамся; **растаява́ть**, **отмерза́ть**, **отходи́ть**.

Разпрѣ́знѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́звамь**.

Разпрьмо́рѫ (да ся), **ишь,— рился**, *гл. възвр. свр.* Да земѫ да мрьморы тврьдѣ много. *Разпрьморилися като Евреи въ хаврѫ.*

Разпрѫ́ (да ся), **ешь,— рѣлся**, *гл. възвр. свр.* Да начнемъ да премъ мнозина.

Кого ли да проводимъ,
Че ся е село разпрѣло,
Разпрѣло и разбѣгало? *Пѣс.*

Разму́швамь и **разму́шювамь** (да разму́шѫ), *гл. д.* Съ мушене разпрьсвамь, разтварямь нѣчто. *Размуши гы съ лактѣто и минѫ прѣзъ срѣдѫ-тѫ.*—**мся**, *гл. възвр.* Начинамь да мушы тврьдѣ много.

Разму́шване и **разму́шюване**, *с. ср.* отъ **разму́швамь**.

Разму́шѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разму́швамь**.—**шенъ**, *прич. стр.*

Размъ́ивамь (да разми́ѫ), *гл. д.* Въ водѫ или въ друго брькамь нѣчто да ся разтопи и размѣси добрѣ съ водѫ-тѫ. — **мся**, *гл. възвр.* Разтопявамся, разпждамся; **расходи́ться**.

Размъ́ване, *с. ср.* отъ **размъ́ивамь** и **размъ́ивамся**.

Размъ́сленъ, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* Който мысли за много нѣчта, комуто умъ-тъ е прьснатъ; захласнѫтый, прѣнесенъ; **разсѣя́нный**. *Размыслена жена неопрана ходи.*

Ра́змъслъ, *с. м.* Мъсъль нѣкаква, мъслене, размъсляне; **размышле́ніе**, **ду́ма**. *Имамь нѣчто размъслъ*

Размъ́слѫ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **размъ́слямь**.—**ленъ**, *прич. стр.*

Размъ́слямь, **размъ́слювамь** и **размъшля́вамь** (да размы́слѫ), *гл. д.* Прѣкарвамь нѣчто прѣзъ ума си, на ума си разгляждамь нѣчто и мъслѫ какъ да стане; прѣмъслювамь, помъслювамь, прѣдумвамь, прѣслагамь; **размышля́ть**, **обду́мывать**. *Размъслай и прави.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Прѣдавамся на мъсль, мъслѫ си нѣчто; замъслювамся, умъслювамся; **заду́мываться**. 2) *гл. стр.* Бывамь размъсленъ.

Размъ́слване, **размъ́слюване**, *с. ср.* отъ **размъ́слямь**.

Размъ́ѫ, ешь,—мы́лъ, *гл. свр.* отъ **размъ́вамь**.—**мъ́тый**, *прич. стр.*

Разме́на, *с. ж.* Мѣняване едно нѣчто съ друго; замѣна, промѣна, прѣмѣна; **вы́мѣнъ**, **размѣна**, **размѣнъ**, **обмѣна**, **обмѣнъ**, **перемѣна**. *Отъ размѣнѫ на размѣнѫ падѫ кончя на полянѫ.*

Разме́нѫ, ѝшь,—нѝлъ, *гл. свр.* отъ **разме́нямь**.—**не́нъ**, *прич. стр.*

Разме́нямь и **разме́нявамь** (да разме́нѫ), *гл. д.* Зимамь, давамь едно нѣчто за друго, мѣнявамь едно съ друго; замѣня-

вамь, отмѣнѣвамь, промѣнѣвамь, прѣмѣнѣмь; **размѣнивать, замѣнять, обмѣнинивать, промѣнивать, перемѣнять.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Мѣнѣвамъ си едно нѣчто съ друго; **размѣниваться.** 2) *гл. стр.* Бѣвамь размѣненъ.

Размѣнѣнаю, *с. ср.* отъ **размѣнѣвамь** и **размѣнѣвамся.**

Размѣрвамь и размѣрѣмь (да размѣрѫ), *гл. д.* Мѣрѫ на разнѣ странѣ, мѣрѫ нѣчто да видѫ какъ иде. —**мся,** *гл. стр.* Бѣвамь размѣренъ.

Размѣрбаню и размѣрѣню, *с. ср.* отъ **размѣрвамь.**

Размѣрѫ, ишь,—**рилъ,** *гл. свр* отъ **размѣрвамь.** —**ренъ,** *прич. стр.*

Размѣсвамь и размѣсувамь (да размѣсѫ), *гл. д.* Размѣшамь, размисамь, ровѫ, брькамь, разбрькѫвамь, разровѫвамь, смѣсвамь; **смѣшивать, размѣшивать, перемѣшивать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Сбрькѫвамся, смѣсвамся, влизамь, каращисвамся. 2) Начинамь да мѣсѫ тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бѣвамь размѣсенъ. — *Щемъ си размѣсимъ шапкы-ты,* щемъ ся скарамъ.

Размѣсваню, *с. ср.* отъ **размѣсвамь** и **размѣсвамся.**

Рáзмѣсомь, *нар.* Размѣсено, смѣсено, разбрькано. *Не го пытай нарядъ, пытай го размѣсомь,* разбрькано.

Зачюла ми ся е Керима,
Керима бѣла ханѫма,
Че ще Керима да мине
Съ пятстотинъ души отбранъ,
Всичкъ-ти черни Манафци
Размѣсомь съсъ Арнаутъ. *Пѣс.*

Размѣствамь и размѣстувамь (да размѣстѫ), *гл. д.* Размѣщамь: 1) Помѣствамь нѣчто отъ мѣсто-то му, дѣто трѣбва да стои то; прѣмѣствамь; **перемѣщáть, передвигáть.** 2) Турямь, намѣщамь на разнѣ мѣста; **размѣщáть.** *Размѣстила гы по полици-ты. Размѣстили гы по кѫщи-ты.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Промѣнямь мѣсто-то си; измѣствамся, прѣмѣщамся; **перемѣнять мѣсто, перемѣщáться.** 2) *гл. стр.* Бѣвамь размѣстенъ.

Размѣстваню, *с. ср* отъ **размѣствамь** и **размѣствамся.**

Размѣстѫ, ишь,—**стилъ,** *гл. свр.* отъ **размѣствамь** и **размѣщамь.** —**стенъ,** *прич. стр.*

Размѣтамь, *гл. свр.* отъ **размѣтвамь.**—**танъ,** *прич. стр.*

Размѣтамь и размѣтнувамь (да размѣтнѫ), *гл. д.* 1) Глядамь кому колко ще ся падне пай; **извéрстывать.** 2) Простирамь. *Лѣжи, размѣтнѫлъ ржцѣ и кр* —**мся,** *гл. стр.* Бѣвамь размѣтнѫтъ
Размѣтаню и размѣтнуваню, *с. ср.* **размѣтамь.**

Размѣтвамь и размѣтувамь (да р тамь), *гл. д.* 1) Разврьгамь, мѣтамь на разнѣ мѣста; **разбрáсывать.** 2) тамь, махамь нѣчто насамъ натамъ; махвамь. —**мся,** *гл. възвр.* 1) Мѣ насамъ натамъ. 2) Разлѣгамся, развр ся. *Размѣталися по (изъ) трѣвѫ*
Размѣтваню и размѣтуваню, *с. ср.* **размѣтвамь.**

Рáзмѣтно, *нар.* Провлѣчено, проточено; **бóрчиво.** *Въ цркывѫ четѫть размѣ* провлѣчено, провлачать.

Размѣтнѫтый понедѣлникъ. Понедѣлни слѣдъ свѣтлѫ-тѫ недѣлѫ, Томинъ пон никъ; **понедѣльникъ Ѳóминой недѣл**

Размѣтнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* **мѣтамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.* отъ

Рáзмѣтъ, *с. м.* Дѣление нѣчто на видов достоинство, по качество; **разбóръ,** с **рóвка.** *Размѣтъ на овця-ты.*

Размѣшамь (да размѣсѫ), *гл. д.* Р вамь.

Размѣщамь (да размѣстѫ), *гл. д.* Раз вамь.

Размѫ́твамь и размѫ́щамь (да разм *гл. д.* 1) Брькамь нѣчто, та да ся не утайка-та въ него и да стане то м небъистро; **мѫтѫ,** разбрькѫвамь; **мутúть мучáть, перемутúть.** 2) Правѫ да с рать нѣкои, да ся спрѣпрѫть, да не с мирни, правѫ смѫтнѫ; **мѫтѫ,** разбрьк повдигамь, смутѫвамь; **мутúть, возму волновáть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* С мѫтенъ; **мутнѣть.** 2) *гл. стр.* Б размѫтенъ. — *Размѫтихъ му вод* прѣпрѣчихъ му, побрькахъ му на работ
Размѫ́тваню и размѫ́щаню, *с. ср* **размѫ́твамь и размѫ́щамь.**

Размѫтú-гйолъ. Немирникъ, пакост *Лапни-шарань, бутни-храстъ и мѫти гйолъ сѫ троица братя.*

Размѫ́тѫ, ишь,—**тилъ,** *гл. свр.* отъ **мѫ́твамь.** —**тенъ,** *прич. стр.*

Разнáсямь (да разнесѫ), *гл. д.* Разно разнисамь.

Разнáсяню, *с. ср.* отъ **разнáсямь.** сяню, разнисаню.

Разнебúтвамь и разнебúщамь (да р **бúтѫ**), *гл. д.* 1) Събарямь, разва разтурямь, похарямь *Желаешь ли до то, разнебищашь свое-то.* 2) рямь нѣчто на части-ты, отъ конто вено; разглобявамь; **разбирáть, разни развúнчивать.** *Разнебити пушкѫ-т*

пакъ ѫ направи, събра. **—мся**, 1) *гл. възвр.* Събарямся, развалямся, разтурямся, похарямся. 2) *гл. стр.* Бивамь разнебитенъ.

Разнебúтване и разнебúщане, *с. ср.* отъ **разнебúтвамь**.

Разнебúтеность, *с. ж.* Кога е нѣкой разнебитенъ.

Разнебúтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разнебúтвамь и разнебúщамь**. **—тенъый**, 1) *прич. стр.* Разтуренъый, разглобенъый. 2) Като *пр.* Слабъый, капнѫлъый, утепанъый, уморенъый; **нанурёный**.

Разнéмамь и разнúмамь (да разнéмѫ), *гл. д.* 1) Раздѣлямь дваминѫ или повиче, които сѫ ся хванѫли да ся биятъ; разтръвавамь, разтръгамь, разваждамь; **разнимáть**. 2) Фтасало тѣсто направямь на питы да ся пече; развалямь хлѣбъ. **—мся**, *гл. възвр.* Раздѣлямся.

Ка ѫ е майкѫ проклѫла,
Все е ѫ клятва стигнѫла:
И още девять лѣжала,
Кость по кость ся разнела,
Низъ кости трѣва ничала,
Низъ трѣвѫ змии лазили. *Пѣс.*

Разнéмане и разнúмане, *с. ср.* отъ **разнéмамь и разнúмамь**.

Разнéмѫ, ешь,—нáхъ,—нáлъ, *гл. свр.* отъ **разнéмамь и разнúмамь**.

Разнесѫ́, éшь,—нéсохъ, *гл. свр.* отъ **разнóсямь и разнáсямь**.

Разнúжѫ, ешь,—нúзалъ, *гл. свр.* отъ **разнúзвамь**. **—нúзанъый**, *прич. стр. Разнизанъ сждъ, корабъ*, разглобенъ, разхлопанъ.

Разнúзвамь и разнúзувамь (да разнúжѫ), *гл. д.* Нанизано развалямь; изнизвамь, отнизвамь; **разнúзывать**.

Да е знаѫла войну майка,
Че ще войно да ся жени,
Да е гривнъы разковала,
Войну коня подковала,
Да е пелешкъы разнизала,
Войну коня обнизала. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Изнизвамся, отнизвамся, излизамь. 2) Раздѣлямся, разнемамся, разтурямся, развалямся, снизвамся, разносямся. *Кости-тъы да ти ся разнижѫть!* 3) *гл. стр.* Бивамь разнизанъ.

Разнúзване, *с. ср.* отъ **разнúзвамь и разнúзвамся**.

Разнúмамь (да разнéмѫ), *гл. д.* Разнемамь

Разнúсамь (да разнесѫ́), *гл. д.* Разносямь.

Разнúшвамь и разнúшлямь (да разнúшѫ), *гл. д.* 1) Въznувамь, разигравамь, разлюлѣвамь, разбрьквамь; **волновáть**.

Подухнѫлъ ми тихъ бѣлъ вѣтъръ,
Та разнишпалъ Бѣло море
Та откаралъ три гемии
На зло мѣсто безбродливо,
Безбродливо тъпиаливо. *Пѣс.*

2) Разлюлѣвамь, разклащамь, размрьдвамь, разтрьсвамь. *Като слѣгне отъ коня, невѣста-та разслабва попряга на коня и три пѫти разнишва самара му.* 3) Врьтѫ, люлѣѫ, махамь, размахвамь.

Кога си ойдешь уйкъынъ,
Тогава сабѫ разнишпай.
Илиа макъ не слушпа:
Отдалекъ коиа разигра,
Отдалекъ пушкѫ изхврьли,
Отдалекъ сабѫ разнишпа. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Въznувамся, разигравамся, разлюлѣвамся, разбрьквамся; **волновáться**. *Като засвирихѫ, всичката гора ся уехтѣ и морета-та ся разнишпахѫ.*

Хубавъый святъый Иоване,
Разнишпаса Бѣло море,
Бѣло море и бѣлъ Дунавъ,
Та ся чюдѫ что да чинѫ,
Что да чинѫ съ Бѣло море,
Съ Бѣло море и бѣлъ Дунавъ! *Пѣс.*

Разнúшване и разнúшлане, *с. ср.* отъ **разнúшвамь**.

Разнúшѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разнúшвамь и разнúшлямь**.

Разнúщвамь и разнúщувамь (да разнúщѫ), *гл. д.* На тъкань вадѫ нищкъы-тъы еднѫ по еднѫ; нищѫ, изнищвамь, развлънювамь. **—мся**, *гл. стр.* Бивамь разнищенъ; нищѫся, изнищвамся, изръыгвамся, развлънювамся; **осыпáться**.

Разнúщване, *с. ср.* отъ **разнúщвамь и разнúщвамся**.

Разнúщѫ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **разнúщвамь**. **—щенъый**, *прич. стр.*

Разновúтъ бýрнанъ. Единъ бѣлъ бурнанъ съ когото лѣкувать ранъы.

Разноглáдъый, дъ, да, до, *пр.* Комуто очитъы глядать нé и двѣ-тъы направо по еднѫ посокѫ; разокавъый, кривоглядъый, кривоокъый, вягавъый, вягъый, вядъый, гавроглядъый, назорливъый, шиатавъый, шиашиавъый; **косóй, косоглáзый, косоóкій, косúня**. *Избави, Боже, отъ лисочелѫ, отъ разноглядѫ, отъ жлътобрадѫ и кривоносѫ.*

Разнóсвамь и разнóсувамь (да разнесѫ́), *гл. д.* Разносямь.

Разносвáчка, *с. ж.* Когато разноси нѣчто на разнъы мѣста.

Разносвáчь, *с. м.* Който разноси нѣчто на разнъы мѣста.

Разнóскъы, *с. ж. мн.* и

вамъ, отмѣнѣвамъ, промѣнѣвамъ, прѣмѣнѣмъ; размѣнивать, замѣня́ть, обмѣнивать, промѣнивать, перемѣня́ть. —мся, 1) *гл. възв.* Мѣнѣвамъ си едно нѣчто съ друго; размѣниваться. 2) *гл. стр.* Бѣвамъ размѣненъ.

Размѣнѣване, *с. ср.* отъ **размѣнѣвамъ** и **размѣнѣвамся.**

Размѣ́рвамъ и **размѣ́рямъ** (да размѣ́рѫ), *гл. д.* Мѣ́рямъ на разнѣ странѣ, мѣ́рямъ нѣчто да видѫ́ какъ иде. —мся, *гл. стр.* Бѣвамъ размѣ́ренъ.

Размѣ́рване и **размѣ́рѣване,** *с. ср.* отъ **размѣ́рвамъ.**

Размѣ́рѫ, ѝшь,—рилъ, *гл. свр* отъ **размѣ́рвамъ.** —ренъ, *прич стр.*

Размѣсвамъ и **размѣ́сувамъ** (да размѣ́сѫ), *гл. д.* Размѣ́шамъ, размисамъ, ровѫ́, брькамъ, разбрьквамъ, разроввамъ, смѣсвамъ; смѣ́шивать, размѣ́шивать, перемѣ́шивать. —мся, 1) *гл. възв.* Сбрькѫ́вамся, смѣсвамся, вдизамъ, каращисвамся. 2) Начинамъ да мѣсѫ́ тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бѣвамъ размѣсенъ. — *Щемъ си размѣсимъ шапкѣ-тѣ*, щемъ ся скарамъ.

Размѣсване, *с. ср.* отъ **размѣ́свамъ** и **размѣ́свамся.**

Ра́змѣсомъ, *нар.* Размѣсено, смѣсено, разбрькано. *Не го пѣтай нарядъ, пѣтай го размѣсомъ*, разбрькано.

Зачюла ми ся е Керима,
Керима бѣла ханѫма,
Че ще Керима да мине
Съ пятстотинѫ души отбранѣ,
Всичкѣ-ти черни Манафци
Размѣсомъ съсъ Арнаутѣ. *Пѣс.*

Размѣ́ствамъ и **размѣ́стувамъ** (да размѣ́стѫ), *гл. д.* Размѣщамъ: 1) Помѣ́ствамъ нѣчто отъ мѣ́сто-то му, дѣто трѣ́бва да стои то; прѣмѣ́ствамъ; перемѣщѫ́ть, передвигѫ́ть. 2) Турямъ, намѣщамъ на разнѣ мѣ́ста; размѣщѫ́ть. *Размѣ́стила гѣ по полици-тѣ. Размѣ́стили гѣ по кѫщи-тѣ.* —мся, 1) *гл. възв.* Промѣнямъ мѣ́сто-то си; измѣ́ствамся, прѣмѣщамся; перемѣня́ть мѣ́сто, перемѣщѫ́ться. 2) *гл. стр.* Бѣвамъ размѣ́стенъ.

Размѣ́ствание, *с. ср* отъ **размѣ́ствамъ** и **размѣ́ствамся.**

Размѣ́стѫ, ѝшь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **размѣ́ствамъ** и **размѣщамъ.** —стенъ, *прич. стр.*

Размѣ́тамъ, *гл. свр.* отъ **размѣ́твамъ.**—танъ, *прич. стр.*

Размѣ́тамъ и **размѣ́тнувамъ** (да размѣ́тнѫ), *гл. д.* 1) Глядамъ кому колко ще ся падне пай; изве́рстывать. 2) Простирамъ. *Лѣжи, размѣ́тнѫлъ ржцѣ и крака.* —мся, *гл. стр.* Бѣвамъ размѣ́тнѫтъ.

Размѣ́тане и **размѣ́тнуване,** *с. ср.* отъ **размѣ́тамъ.**

Размѣ́твамъ и **размѣ́тувамъ** (да размѣ́тамъ), *гл. д.* 1) Разврьгамъ, мѣ́тамъ нѣчто на разнѣ мѣ́ста; разбра́сывать. 2) Мѣ́тамъ, махамъ нѣчто насамъ натамъ; размахвамъ. —мся, *гл. възв.* 1) Мѣ́тамся насамъ натамъ. 2) Разлѣгамся, развръгамся. *Размѣ́талися по (изъ) трѣвѫ-тѫ.*

Размѣ́тване и **размѣ́туване,** *с. ср.* отъ **размѣ́твамъ.**

Ра́змѣтно, *нар.* Провлѣчено, проточено; разбо́рчиво. *Въ црьквѫ четѫтъ размѣ́тно*, провлѣчено, провлачатъ.

Размѣ́тный понедѣ́лникъ. Понедѣлникъ-тъ слѣдъ свѣтлѫ-тѫ недѣлѭ, Томинъ понедѣ́лникъ; **понедѣ́льникъ Ѳо́миной недѣли.**

Размѣ́тнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* о́тъ **размѣ́тамъ.** —нѫтый, *прич. стр.*

Ра́змѣтъ, *с. м.* Дѣление нѣчто на видовы по достоинство, по качество; разбо́ръ, сортиро́вка. *Размѣ́тъ на овця-тѣ.*

Размѣ́шамъ (да размѣсѫ́), *гл. д.* Размѣ́свамъ.

Размѣ́щамъ (да размѣ́стѫ), *гл. д.* Размѣ́ствамъ.

Размѫ́твамъ и **размѫ́щамъ** (да размѫ́тѫ), *гл. д.* 1) Брькамъ нѣчто, та да ся повдигне утайка-та въ него и да стане то мѫтно, небъ́стро; мѫтѫ́, разбрьквамъ; мути́ть, намуча́ть, перемути́ть. 2) Правѭ да ся скарать нѣкои, да ся спрѣпрѫ́ть, да не стоять мирни, правѭ смѫтны́; мѫтѫ́, разбрьквамъ, повдигамъ, смутнѣвамъ; мути́ть, возмуща́ть, волнова́ть. —мся, 1) *гл. възв.* Ставамъ мѫтенъ; мутне́ть. 2) *гл. стр.* Бѣвамъ размѫтенъ. — *Размѫтихъ му водѫ-тѫ*, прѣпрѣчихъ му, побрькахъ му на работѫ-тѫ.

Размѫ́тване и **размѫ́щане,** *с. ср.* отъ **размѫ́твамъ** и **размѫ́щамъ.**

Размѫ́тѫ-гйолъ. Немирникъ, пакостникъ. *Лапни-шаранъ, бутни-храстъ и размѫти гйолъ сѫ троица братя.*

Размѫ́тѫ, ѝшь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **размѫ́твамъ.** —тенъ, *прич. стр.*

Разна́сямъ (да разнесѫ́), *гл. д.* Разносямъ, разписамъ.

Разна́сяне, *с. ср.* отъ **разна́сямъ.** Разносяне, разписане.

Разнебѝтвамъ и **разнебѝщамъ** (да разнебѝтѫ), *гл. д.* 1) Събарямъ, развалямъ, разтурямъ, похарямъ *Желаешь ли чюждо-то, разнебищашъ своѐ-то.* 2) Разтурямъ нѣчто на чясти-тѣ, отъ конто е съставено; разглобявамъ; **разбира́ть, разнима́ть, развѝнчивать.** *Разнебити пушкѫ-тѫ* и

пакъ ѫ направи, събра. **—мся**, 1) *гл. възвр.* Събарямся, развалямся, разтурямся, потарямся. 2) *гл. стр.* Бъвамъ разнебитенъ.

Разнебúтване и разнебúщане, *с. ср.* отъ **разнебúтвамъ**.

Разнебúтеность, *с. ж.* Кога е нѣкой разнебитенъ.

Разнебúтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разнебúтвамъ и разнебúщамъ**. **—тенъ**, 1) *прич. стр.* Разтуренъ, разглобенъ. 2) Като *пр.* Слабъ, капнѫлъ, утепанъ, умренъ; **нанурёный**.

Разнемáмъ и разнúмамъ (да **разнемѫ**), *гл. д.* 1) Раздѣлямъ двамина или повече, които сѫ хванѫли да ся бият; разтървавамъ, разтръгамъ, разваждамъ; **разнимáть**. 2) Фтасало тѣсто направямъ на пити да ся пече; развалямъ хлѣбъ. **—мся**, *гл. възвр.* Раздѣлямся.

Ка ѫ е майкѫ проклѧла,
Все е ѫ клятва стигнѫла:
И още девять лѣжала,
Кость по кость ся разнела,
Низъ кости трѣва ничала,
Низъ трѣвѫ змии лазили. *Пѣс.*

Разнемáване и разнúмане, *с. ср.* отъ **разнемáмъ и разнúмамъ**.

Разнемѫ, ешь,—нáхъ,—нáлъ, *гл. свр.* отъ **разнемáмъ и разнúмамъ**.

Разнесѫ́, éшь,—нéсохъ, *гл. свр.* отъ **разнóсямъ и разнáсямъ**.

Разнúжѫ, ешь,—нúзалъ, *гл. свр.* отъ **разнúзвамъ**. **—нúзанъ**, *прич. стр.* *Разнизанъ сждъ, корабъ*, разглобенъ, разхлопанъ.

Разнúзвамъ и разнúзувамъ (да **разнúжѫ**), *гл. д.* Нанизано развалямъ; изнизвамъ, отнизвамъ; **разнúзывать**.

Да е знаюла войну майка,
Че ще войно да сѧ жени,
Да е гривнъ разковала,
Войну коня подковала,
Да е пелешкъ равнизала,
Войну коня обнизала. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Изнизвамся, отнизвамся, излизамъ. 2) Раздѣлямся, разнемамся, разтурямся, развалямся, снизвамся, разносямся. *Кости-ты да ти сѧ разнижѫть!* 3) *гл. стр.* Бъвамъ разнизанъ.

Разнúзване, *с. ср.* отъ **разнúзвамъ и разнúзвамся**.

Разнúмамъ (да **разнемѫ**), *гл. д.* Разнемамъ

Разнúсамъ (да **разнесѫ́**), *гл. д.* Разносямъ.

Разнúшвамъ и разнúшлямъ (да **разнúшѫ**), *гл. д.* 1) Влънувамъ, разигравамъ, разлюлѣвамъ, разбрьквамъ; **волновáть**.

Подухнѫлъ ми тихъ бѣлъ вѣтъръ,
Та разнишалъ Бѣло море
Та откаралъ три гемии
На зло мѣсто безбродливо,
Безбродливо тъпиливо. *Пѣс.*

2) Разлюлѣвамъ, разклащамъ, размрьдвамъ, разтрьсвамъ. *Като слѣзне отъ коня, невѣста-та разслабва попряга на коня и три пѫти разнишва самара му.* 3) Врьтѫ, люлѣѫ, махамъ, размахвамъ.

Кога си ойдешь уйкъны,
Тогава сабѫ разнишай.
Илиа маѫ не слушa:
Отдалекъ коня разигра,
Отдалекъ пушѫ изхврьли,
Отдалекъ сабѫ разнишa. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Влънувамся, разигравамся, разлюлѣвамся, разбрьквамся; **волновáться**. *Като засвирихѫ, всичката гора сѧ уехтѣ и морета-та сѧ разнишахѫ.*

Хубавъй святый Иоване,
Разнишаса Бѣло море,
Бѣло море и бѣлъ Дунавъ,
Та си чюдѫ что да чинѫ,
Что да чинѫ съ Бѣло море,
Съ Бѣло море и бѣлъ Дунавъ! *Пѣс.*

Разнúшване и разнúшлане, *с. ср.* отъ **разнúшвамъ**.

Разнúшѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разнúшвамъ и разнúшлямъ**.

Разнúщвамъ и разнúщувамъ (да **разнúщѫ**), *гл. д.* На тъкань вадѫ нищѫъ-ты еднѫ по еднѫ; нищѫ, изнищвамъ, развлънювамъ. **—мся**, *гл. стр.* Бъвамъ разнищенъ; нищѫся, изнищвамся, изръгвамся, развлънювамся; **осыпáться**.

Разнúщване, *с. ср.* отъ **разнúщвамъ и разнúщвамся**.

Разнúщѫ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **разнúщвамъ**. **—щенъ**, *прич. стр.*

Разновúтъ бýрянъ. Единъ бѣлъ бурянъ съ когото лѣкувать раны.

Разноглáдъй, дъ, да, до, *пр.* Комуто очитъ глядать нé и двѣ-тъ направо по еднѫ посокѫ; разокавъй, кривоглядъй, кривоокъй, вягавъй, вягъй, вядъй, гавроглядъй, назорливъй, шатавъй, шашавъй; **косóй, косоглáзый, косоóкій, косúня**. *Избави, Боже, отъ лисочелѫ, отъ разноглядѫ, отъ жлътобрадѫ и кривоносѫ.*

Разнóсвамъ и разнóсувамъ (да **разнесѫ́**), *гл. д.* Разносямъ.

Разносвáчка, *с. ж.* Която разноси нѣчто на разны мѣста.

Разносвáчъ, *с. м.* Който разноси нѣчто на разны мѣста.

Разнóскъ, *с. ж. мн.* и

Ра́носъ, *с. м.* Что ся разноси, харчи, пждивава за нѣчто; пждивение, харчь, масрафъ; расхо́дъ, надержки, тра́та.

Разно́сямъ (да разнесѫ), *гл. д.* Разнасямъ, разписамъ, разносвамъ: 1) Носѫ, занасямъ на разны мѣста, по разны мѣста; разноси́ть. *Вѣтръ го разнесе на четыре страны.* 2) Давамъ на мнозина: раздавамъ; раздава́ть. *Разносять питѫ за бабѫ шаржѫ.* 3) Прьскамъ на разны страны; разпрьскамъ, разкарвамъ, разтурямъ; разноси́ть, разсѣва́ть. *Излѣзе вѣтръ та разнесе облаци-ты.* 4) Харчъ, прьскамъ, пждивавамъ изхарчювамъ; тра́тить, растра́чивать, поистра́тить, поистря́сть, надержи́вать. *Разнесе по сына си всичко, что си имаше скѫтано.* 5) Прьскамъ, разказвамъ нѣчто да го знаятъ мнозина; бубе́нить, бараба́нить, наба́тить. *Не му го кавай, че ще го разнесе по цѣло-то село.* 6) Прьскамъ нѣчто на много мѣста; направямъ нѣчто да иде, да ся носи надалечь; распространя́ть. **—мся**, 1) *гл. вз.* и *възвр.* Разотивамъ си, разтурямъся, разпрьскамъся; расходи́ться. *Калабалжкъ-тъ ся разнесе. Гостье-то ся разнесохѫ*, разотидохѫ си; го́сти разошли́сь. 2) *гл. възвр.* Прьскамся, разтурямся, отминувамъ; миновáть, проходи́ть. *Отокъ-тъ ся разнесе*, не бере вяче, самъ прѣминѫ. *Дъждъ-тъ ся разнесе*, не ще вали. 3) Разнизвамся, снизвамся, разкоствамся, разпадамся.

Майка Стоѭну думаше:
Лѣжѫлъ си девять годинъ,
И още девять да лѣжишь,
Душа да ти не излѣзе,
Кость по кость да ся разнесешь,
Кости-ты да ти съберѫ,
Въ гробища да гы занесѫ! *Пѣс.*

4) *гл. стр.* Бывамъ разнесенъ по знаменование-то. — *Разнесохжся като даровы по сватовы. Разнесеся като прахъ на топанъ.*

Разно́сяне, *с. ср.* отъ **разно́сямъ** и **разно́сямся.**

Разну́здвамъ и **разпу́здувамъ** (да разну́здѫ), *гл. д.* Свалямъ, изваждамъ юздѫ-тѫ на конь; разуздвамъ, разюздвамъ, изуздвамъ, изюздвамъ, изпуздвамъ; разну́здывать. **—мся**, 1) *гл. възвр.* Свалямъ си, изваждамъ си юздѫ-тѫ; разуздвамся, разюздвамся; разну́здываться. 2) *гл. стр.* Бывамъ разузденъ.

Разну́здване и **разну́здуване**, *с. ср.* отъ **разну́здвамъ.**

Разну́здѫ, **ишь**,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разну́здвамъ.** **—денъ**, *прич. стр.*

Ра́знъ, **—зьнъ** и **—зенъ**, Различенъ.

Разоба́рямъ и **разобо́рвам** рѫ), *гл. д.* Съсъпвамъ, раз пастявамъ, закопавамъ, разор лямъ, халосвамъ; разора́ть погубля́ть, подсѣчь кого́ л го́ изъ сапого́въ въ ла́пты. *възвр.* Съсъпвамся, опропаст лямся, смахвамся, халосвамся Бывамъ разоборенъ.

Разоба́рване и **разобо́рван разоба́рямъ.**

Разобори́на, *с. ж.* и

Ра́зоборъ, *с. м.* Разсъпня, разо ла, развалване, съсъпня, съст

Разобо́рѭ, **ишь**,—рилъ, *гл.* **оба́рямъ.** —**ренъ**, *прич*

Разо́кавица, *с. ж.* Разноглед на, мома; коси́ня.

Разо́кавъ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* кривоглядъ.

Разопа́чвамъ и **разопа́чям** чѫ), *гл. д.* Разкривявам **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* развалямся. *Колкото вадя разопачи.*

Разопа́чване и **разопа́чян разопа́чвамъ.**

Разопа́чѭ, **ишь**,—чилъ, *гл.* **па́чвамъ.**—**ченъ**, *прич*

Разопи́нямъ, **разо́пвамъ** и (да разо́пнѫ), *гл. д.* Опина нѣчто на разны страны да опнамъ, изопинямъ, разтяга вать, натя́гивать, напряга́ *възвр.* и *стр.* Бывамъ раз вамся.

Разопи́нане и **разо́пване**, **опи́нямъ.**

Разо́пнѫ, **ешь**,—нѫлъ, *гл.* пи́нямъ.—**нѫтъ**, *прич.*

Разопъ́тамъ, *гл. свр.* отъ Да разпъ́тамъ, да попъ́тамъ.

Разопъ́твамъ и **разопъ́тув** пы́тамъ), *гл. д.* Разпытвам спра́шивать, распра́шивать.

Тога сборивть младо Турч
А ей гиди Стоѭнице,
Стоѭнице, бре невѣсто,
Тебе ке те разопъ́тамъ,
Менѣ право да ми кажешь

Разора́вамъ (да разорѫ), *гл.* вамъ цѣлинѫ; вспа́хивать, ра́ть, распа́хивать. 2) Въ ным: заорано да не мѣта

Разора́ване, *с. ср.* отъ **раз** раване цѣлинѫ.

Ра́зорекый, ска, ско, *пр.* отъ **ра́зоръ**. *Разорска вода.*

Ра́зоръ, *с. м.* Трапъ, хендекъ между двѣ нивы, обикновено пльнъ съ водж. *Ако ся омиешь за здравье отъ лѣковито кладенчя или пакъ отъ разоръ, остави нѣчто за нишанъ. Вика лѣкувать съ разны омываниа и баяне по разори и лѣковиты воды Водять болныа по ниви-ты и ливады ты и го кжпжть на разоры.*

Разорѫ́, ёшь, — **ра́лъ**, *гл. свр.* отъ **разора́вамь**. —**ра́нъый**, *прич. стр.*

Разорѭ́, и́шь,—**ра́лъ**, *гл. свр.* отъ **разора́вамь**. —**ре́нъый**, *прич. стр.*

Разорѝа́вамь (да **разорѭ́**), *гл. д* Разобарямь, съсыпвамь, опропастяавамь, закопавамь, погубямь, баттжрдисвамь; **разора́ть**. —**ися**, *възвр* и *стр* Разобарямся, съсыпвамся, опропастяаваме, закопавямся, баттжрдисвамся; **разора́ться**.

Разорѝа́ваніе, *с. ср.* отъ **разорѝа́вамь** и **разорѝа́вамся**.

Разоспѭ́ (да ся), и́шь, — **спа́лся**, *гл. възвр. свр.* Да спж много врѣмя; да ся успж; **разоспа́ться**. —**спанъый**, *прич. стр.* Успанъый.

Зима бѣше мощнѣ разоспана,
Седумь пати дѣтя не го узна. *Пѣс.*

Разоти́вамь (да **разоти́дж**), *гл ср.* и

Разоти́вамся (да ся **разоти́дж**), *гл възвр.* Отивамъ, прьскамъся на разны страны; разтурвамся, разпрьскамся; расходи́ться, схлы́нуть. *Гостье-то си разотидожж. Разотидожжся по дома си. Навалицася разотиде.*

Разоти́ваніе, *с. ср.* отъ **разоти́вамся**. *На разотиваніе ся скарахж.*

Разоти́дж (да ся), ешь,—**дохся**,—**оти́шьлся**, *гл. свр.* отъ **разоти́вамся**.

Разпа́дамся и **разна́двамся** (да ся **разпа́днж**), *гл. възвр.* Разглобявамся, разтурямся, разнизвамся, разносямся на чястъ, отъ конто съмъ станжлъ. *Разпаднжлся като разсолджийскж кацж.*

Разпа́днж (да ся), ешь, — **нжлся**, *гл. свр.* отъ **разпа́дамся**.

Разпа́лвамь и **разпа́лямь** (да **разпа́лиж**), *гл. д.* 1) Запалямь нѣчто да гори, да пламти; **воспала́ть**, **воспламеня́ть**. 2) Докарвамь огънь, **лютинж**; запалямь, залютѣвамь, разлютявамь; **воспала́ть**. 3) Карамь, тыкамь нѣкого да направи нѣчто; подбадамь, подбождамь, подбуждамь, подбутвамь, подклаждамь, подкустрювамь, подуствамь, подшишкавамь, насъсквамь, раздухвамь, раздражявамь, **раздразняваме**; **распала́ть**, **подожига́ть**, **возжига́ть**, **раздува́ть**, **поддува́ть**, **подбужда́ть**, **возбужда́ть**, **подгнѣща́ть**, **подстрека́ть**, **подтра́вливать**, **подзадо́ривать**, **подза́ривать**, **насыка́ть**. *Кога хвали, ще разпачи; кога кори, ще изгори.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да горжж, да пламтжж; запалямся, разгарямся; воспламеня́ться, **загора́ться**, **возгара́ться**, **возжига́ться**, **распыла́ться**. 2) Пламвамь, добъвамь голѣмо желание да направжж нѣчто; запалвамся, раздражявамся, раздразняваме; **воспыла́ть**, **распала́ться**, **воспала́ться**, **горяча́ться**, **одушевля́ться**. *Господь да чюва отъ старо бунище, кога ся разполи. Разпалися каква* запалися кавга, зежж да ся карать много; **загорѣлась** ссо́ра. 3) *гл. стр.* Бъвамь разпаленъ.

Разпа́лваніе и **разпа́ляніе**, *с. ср.* отъ **разпа́лвамь** и **разпа́лямь**.

Разпа́лиж, ишь,—**лилъ**, *гл. свр.* отъ **разпа́лвамь** —**ленъый**, *прич стр. Разпаленъ человѣкъ*, който лесно пламва, лесно ся разпалва: **о́гненный**.

Разпа́ра, *с. ж. На разпарж*, на дѣлежь (?), въ пѣсень:

Тури земьж на разпарж
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъый день роса да роси,
Трекъый день слънце да грѣе.
—Святъ Гергий майкж послушіа:
Тури земьж на разпарж
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъый день роса росило,
Трекъый день слънце грѣіало. *Пѣс.*

Разпа́рвамь и **разпа́рямь** (да **разпо́рьж**), *гл. д.* Распорвамь.

Разпарцаладѝ́свамь (да **разпарцаладѝ́шьж**), *гл. д.* Направямь нѣчто на парцалы; разпарцалявамь, **разпокжсвамь**.—**ися**, *гл. възвр.* Ставамь на парцалы, **изпокжсвамся**, **разпокжсвамся**.

Разпарцаладѝ́шьж, ешь,—**ди́сахъ**, *гл. свр.* отъ **разпарцаладѝ́свамь**. —**ди́санъый**, *прич. стр. Разпарцаладисаны дрѣхы*, разпарцаленъ.

Разпарцали́ж, и́шь, — **ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **разпарцали́вамь**. —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Разпарцали́вамь (да **разпарцали́ж**), *гл. д.* Разпарцаладисвамь.

Разпа́санъый, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **разпа́шьж**. 2) *пр.* Разгащенъый, разпустжтый, разгайденъый, разваленъый. *Не ще да влиза въ борбж съ таквыс разпасаны дописници.*

Разпа́свамь и **разпа́шьмь** (да **разпа́шьж**), *гл.* Развръзвамь поясъ; сопасвамь; распоя́сывать. *Гжста кашка попасъ разпашка.*

Пенчо ся жіалба нажіали,
Червенъ си попасъ разпаса,

Ра́носъ, *с. м.* Что ся разноси, харчи, ждивѣва за нѣчто; ждивение, харчь, масрафъ; **расхо́дъ, надѣ́ржки, тра́та.**

Разно́сямъ (да разнесѫ), *гл. д.* Разнасямъ, разписамъ, разносвамъ: 1) Носѫ, запасямъ на разнѣ мѣста, по разнѣ мѣста; **разноси́ть.** *Вѣтръ го разнесе на четыре страны.* 2) Давамъ на мнозина: раздавамъ; **раздава́ть.** *Разносать питѫ за бабѫ шаржѫ.* 3) Прьскамъ на разнѣ страны; разпрьскамъ, разкарвамъ, разтурямъ; **разноси́ть, разсѣва́ть.** *Излѣзе вѣтръ, та разнесе облаци-ты.* 4) Харчѫ, прьскамъ, ждивѣвамъ, изхарчювамъ; **тра́тить, растра́чивать, поистра́тить, поистря́сть, надѣ́ржывать.** *Разнесе по свѣта си всичко, что си имаше скѫпано.* 5) Прьскамъ, разказвамъ нѣчто да го знаѫтъ мнозина; **бубе́нить, бараба́нить, наба́тить.** *Не му го казвай, че ще го разнесе по цѣло-то село.* 6) Прьскамъ нѣчто на много мѣста; направямъ нѣчто да иде, да ся носи надалечъ; **распространя́ть. —мся,** 1) *гл. вз.* и *възвр.* Разотивамъ си, разтурямъся, разпрьскамъся; **расходи́ться.** *Калабалѫкъ-тъ ся разнесе. Гостѣ-то ся разнесохѫ*, разотидохѫ си; **го́сти разошлѝсь.** 2) *гл. възвр.* Прьскамся, разтурямся, отминувамъ; **миновáть, проходи́ть.** *Отокъ-тъ ся разнесе*, не бере вече, самъ прѣминѫ. *Дъждъ-тъ ся разнесе*, не ще вали. 3) Разнизвамся, снизвамся, разкоствамся, разпадамся.

Майка Стоѣну думаше:
Лѣжѣлъ си девять годинъ,
И още девять да лѣжишь,
Душна да ти не излѣзе,
Кость по кость да си разнесешь,
Кости-тъ да ти съберѫ,
Въ гробища да гъ занесѫ! *Пѣс.*

4) *гл. стр.* Бѣвамъ разнесенъ по знаменование-то. — *Разнесохѫся като даровы по сватовы. Разнесеся като прахъ на топанъ.*

Разно́сяне, *с. ср.* отъ **разно́сямъ** и **разно́сямся.**

Разну́здвамъ и **разну́здувамъ** (да разну́здѫ), *гл. д.* Свалямъ, изваждамъ юздѫ-тѫ на конь; разуздвамъ, разюздвамъ, изуздрамъ, изюздвамъ, изпуздвамъ; **разну́здывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Свалямъ си, изваждамъ си юздѫ-тѫ; разуздвамся, разюздвамся; **разну́здываться.** 2) *гл. стр.* Бѣвамъ разузденъ.

Разну́здяне и **разну́здуване**, *с. ср.* отъ **разну́здвамъ.**

Разну́здѫ, нешь,—дилъ, *гл. сер.* отъ **разну́здвамъ. —денъ, прич. стр.**

Ра́знъ, —зьнъ и **—венъ,** Различенъ.

Разоба́рямъ и **разобо́рвам** рѫ), *гл. д.* Съсыпвамъ, раз пастиявамъ, закошавамъ, разор лямъ. халосвамъ; **разора́ть погубля́ть, подсѣчь кого́ л го́ изъ сапого́въ въ ля́пты.** *възвр.* Съсыпвамся, опропаст лямся, смахвамся, халосвамся Бѣвамъ разоборенъ.

Разоба́рване и **разобо́рван разоба́рямъ.**

Разобори́на, *с. ж.* и

Ра́зоборъ, *с. м.* Разсыпина, разо за, развалване, съсыпина, съст

Разобо́рѫ, нешь,—рилъ, *гл.* **обарямъ. —ренъ, прич**

Разо́кавица, *с. ж.* Разноглядна, мома; **косо́ня.**

Разо́кавъ, въ, ва, во, *пр.* кривоглядъ.

Разопа́чвамъ и **разопа́чам чѫ**), *гл. д.* Разкривявам **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* развалямся. *Колкото задл разопачи.*

Разопа́чване и **разопа́чван разопа́чвамъ.**

Разопа́чѫ, нешь,—чилъ, *гл.* **па́чвамъ.—ченъ, прич**

Разопи́нямъ, разо́пвамъ и (да разо́пнѫ), *гл. д.* Опина нѣчто на разнѣ страны да опнамъ, изопинамъ, разтяг вать, натя́гивать, напряга́ *възвр.* и *стр.* Бывамъ раз вамся.

Разопи́нване и **разо́пване, опи́нямъ.**

Разо́пнѫ, еш,—нѫлъ, *гл.* **пи́нямъ.—нѫтъ, прич.**

Разопъ́тямъ, *гл. сер.* отъ Да разпъ́тямъ, да попъ́тямъ

Разопъ́твамъ и **разопъ́тув пы́тамъ**), *гл. д.* Разпытвам спра́шивать, распра́шивать.

Тога сборвить младо Турч
А ей гида Стоянице,
Стоянице, бре невѣсто,
Тебе ке те разопъ́тамъ,
Менѣ право да ми кажешь

Разора́вамъ (да разорѫ), *гл.* вамъ цѣлинѫ; вспа́хивать, ра́ть, распа́хивать. 2) Въ гнѫ: заорано да не мѣта

Разора́ване, *с. ср.* отъ **ра** раване цѣлинѫ.

Ра́зорскый, ска, ско, *пр.* отъ **ра́зоръ**. *Разорска вода.*

Ра́зоръ, *с. м.* Трапъ, хендекъ между двѣ нивы, обыкновено пльнъ съ водж. *Ако ся омыешь за здравье отъ лѣковито кладенчя или пакъ отъ разоръ, остави нѣчто за нишанъ. Вика лѣкувать съ равны омыванича и баяне по разори и лѣковиты воды Водять болныа по нивы-ты и ливады ты и го кжпжть на разоры.*

Разорѫ́, ёшь, — ра́лъ, *гл свр.* отъ **разора́вамь**. —**ра́нъый**, *прич. стр.*

Разорѭ́, и́шь,—ра́лъ, *гл. свр.* отъ **разора́вамь**. —**ре́нъый**, *прич. стр.*

Разорі́авамь (да разорѭ́), *гл д* Разобарнѣ, съсъпвамь, опропастявамь, закопавамь, погубямь, баттярдисвамь; **разора́ть**. —**ися**, *възвр* и *стр* Разобарнамся, съсъпвамся, опропастявамься, закопавямся, баттярдисвамся; **разора́ться**.

Разорі́аванье, *с. ср.* отъ **разорі́авамь** и **разорі́авамся**.

Разоспѭ́ (да ся), и́шь, — спа́лся, *гл. възвр. свр.* Да спѫ много врѣмя; да ся успѫ; **разоспа́ться**. —**спанъый**, *прич. стр.* Успанъый.

Зимна бѣше мощнѣ разоспана,
Седумь пѫти дѣтя не го узна. *Пѣс.*

Разоти́вамь (да разоти́дж), *гл ср.* и

Разоти́вамся (да ся разоти́дж), *гл. възвр.* Отивамъ, прьскамъся на разнъ странъ; разтурвамся, разпрьскамся; расходя́ться, схлы́нуть. *Гостье-то си разотидожж. Разотидожжся по дома си. Навалицася разотиде.*

Разоти́ванье, *с. ср.* отъ **разоти́вамся**. *На разотиванье ся скаражж.*

Разоти́дѫ (да ся), ешь,—дохся,—оти́шьлся, *гл. свр.* отъ **разоти́вамся**.

Разпа́дамся и **разпа́днувамся** (да ся разпа́днѫ), *гл. възвр.* Разглобявамся, разтурямся, разнизвамся, разносямся на чястъ, отъ които съмъ станѫлъ. *Разпаднѫлся като разсолджийскя кацж.*

Разпа́днѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **разпа́дамся**.

Разпа́лвамь и **разпа́лямь** (да разпа́лѭ), *гл. д.* 1) Запалямь нѣчто да гори, да пламти; **воспала́ть**, **воспламеня́ть**. 2) Докарвамь огънь, лютинѫ; запалямь, залютѣвамь, разлютявамь; **воспала́ть**. 3) Карамь, тъкамь нѣкого да направи нѣчто; подбадамь, подбождамь, подбуждамь, подбутвамь, подклаждамь, подкустрюнамь, подуствамь, подшишкамь, насъсквамь, раздухвамь, раздражнавамь, раздразнявамь; **распала́ть**, **подожига́ть**, **возжига́ть**, **раздува́ть**, **поддува́ть**, **подбужда́ть**, **возбужда́ть**, **подгнѣща́ть**, **подстрека́ть**, **подтра́вливать**, **подзадо́ривать**, **подзя́ривать**, **насыка́ть**. *Кога хвали, ще разпачи; кога кори, ще изгори.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да горѫ, да пламтѫ; запалямся, разгарямся; воспламеня́ться, загора́ться, возгара́ться, возжига́ться, распыла́ться. 2) Пламвамь, добъвамь голѣмо желание да направѫ нѣчто; запалвамся, раздражнавамся, раздразнявамся; воспыля́ть, распала́ться, воспала́ться, горячи́ться, одушевля́ться. *Господь да чюва отъ старо бунище, кога ся разполи. Разпалися каква* запалися кавга, зехѫ да ся карать много; загорѣлась ссо́ра. 3) *гл. стр.* Бъвамь разпаленъ.

Разпа́лванье и **разпа́лянье**, *с. ср.* отъ **разпа́лвамь** и **разпа́лямь**.

Разпа́лѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разпа́лвамь** —**ленъый**, *прич стр. Разпаленъ человѣкъ*, който лесно пламва, лесно ся разпалва: **о́гненный**.

Разпа́ра, *с. ж. На разпарж*, на дѣлежь (?), въ пѣсень:

Тури земѫ на разпарж
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъый день роса да роси,
Трекъый день слънце да грѣе.
—Святъ Гергий майкж послушіа:
Тури земѫ на разпарж
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъый день роса росило,
Трекъый день слънце грѣяко. *Пѣс.*

Разпа́рвамь и **разпа́рямь** (да разпо́рѭ), *гл. д.* Распорвамь.

Разпарцаладѝсвамь (да разпарцаладѝшѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто на парцалъ; разпарцалявамь, разпокжсвамь.—**ися**, *гл. възвр.* Ставамь на парцалъ, изпокжсвамся, разпокжсвамся.

Разпарцаладѝшѫ, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **разпарцаладѝсвамь**. —**ди́санъый**, *прич. стр. Разпарцаладисаны дрѣхы*, разпарцаленъ.

Разпарцалѭ́, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разпарцали́авамь**. —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Разпарцали́авамь (да разпарцалѭ́), *гл. д.* Разпарцаладисвамь.

Разпа́санъый, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **разпа́шѫ**. 2) *пр.* Разгащенъый, разпустнѫтъый, разгайденъый, разваленъый. *Не ще да влиза въ борбж съ таквъсь разпасаны дописници.*

Разпа́свамь и **разпа́шамь** (да разпа́шѫ), *гл.* Развръзвамь пояс; сопасвамь; распоя́сывать. *Гжста кашка поясъ разпаши.*

Пенчо ся жалба нажали,
Червенъ ся поясъ разпаса,

На забъкѫ го прѣмѣтнѫ
И тамъ ся Пенчо обѣси. *Пѣс.*

Дълга си пушкѫ израмчи,
Че ѫ на дрво покачи,
Тънкѫ си сабѫ разпаса,
Че ѫ до дрво изправи. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Развръзвамъ си пояса; отпасвамся, сопасвамся; **распоясывáться.** 2) За животно: искамъ да ся водѫ; развождамся, разкивамся, разежвамся, бѣсукамся; **бѣгáться, яровáть, случáться, обгоняться, ломáться.** *Тѣхна-та крава ся е разпасала.* 3) *гл. стр.* Бивамъ разпасанъ.

Разпáсване и разпáшване, *с. ср.* отъ **разпáсвамъ и разпáшвамъ.**

Разпасѫ́ (да ся), **éшъ,—пáсохся,** *гл. възвр. свр.* Да земѫ да пасѫ тврьдѣ много.

Разпатри́чвамъ и разпатри́чамъ (да **разпатри́чѫ**), *гл. д.* Разстригвамъ патрикъ, свалямъ патрикъ.

Владъкѫ съмъ равладъчила,
Патрикѫ съмъ разпатричила. *Пѣс*

Разпатри́чѫ, ишъ,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разпатри́чвамъ. —ченъ,** *прич. стр*

Разпáшѫ, ешъ,—пáсахъ, *гл. свр.* отъ **разпáсвамъ и разпáшвамъ.**

Рáзпивамъ (да **рáзпиѫ**), *гл. д.* Разпинамъ.

Разпекѫ́, чéшъ,—пéкохъ, *гл. свр.* отъ **разпи́чвамъ. —пéчéнъ,** *прич. стр.*

Разпелѣ́вамъ (да **разпелѣ́ѫ**), *гл. д.* Разпилѣвамъ: 1) Прьскамъ, харчѫ, изгъбясвамъ, прахосвамъ, разносямъ, разврьгвамъ, разсъпвамъ; **растрáчивать, промáтывать.** 2) Разгонвамъ, разтирвамъ, разпрьсвамъ, разтурямъ, развалямъ; **разгонáть, разсѣвáть.**

Дано Заманда не дойде,
Заманда, млада войвода,
Че, ако Заманда дофтаса,
Събора ще ѫ развали,
Панаиръ ще ѫ разпелѣе. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Прьскамся, отивамъ на разнѫ странѫ; стрѣвямся, разпрьсвамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ разпелѣнъ.

Разпелѣ́ване, *с. ср.* отъ **разпелѣ́вамъ и разпелѣ́вамся.**

Разпелѣ́й-прахъ. Развѣй-прахъ, разбий-прьтинѫ, разсъпникъ прахосникъ; **вертопрáхъ, расточúтель, мотъ, мотúга.**

Разпелѣ́ѫ, ешъ,—лѣ́хъ, *гл. свр.* отъ **разпелѣ́вамъ. —лѣ́нъ,** *прич. стр.*

Разпéрвамъ и разпéрювамъ (да **разпéрѫ**), *гл. д.* 1) Наежвамъ, изправямъ и разширявамъ перя; **топúрить, натопúривать.** *Мисирякъ-тъ си разперилъ опашкѫ-тѫ.* 2) Разтварямъ и изправямъ крѫле, рѫцѣ, прьстие; **разперчвамъ; растопúривать.** *Разперилъ крылѣ като мисиръ прѣзъ Мар-та (като пѣтелъ на стобо перены рѫцѣ го прикалъ.* *възвр.* Наежвамъ, изправямъ разтварямъ крѫла-та си, от разперчвамся, хохорямся; **раст натопúриваться, нахóхлива риваться.** *Разперился кат стоборъ (като патя въ ры*

Разпéрване, *с. ср.* отъ **ра разпéрвамся.** Разперчване.

**Разпердýшвамъ и разпер разпердýшѫ), *гл. д.* Разкъ чета кокошкѫ, птицѫ или д

Долѣтало диво пиле,
Ѣ грабнѫла невѣстѫ-тѫ,
Разпердуши невѣстѫ-тѫ,
Всякое трънчя и тръбу
Всякое грумча и пердух

Разпердýшване и разпердý отъ **разпердýшвамъ.**

Разпердýшѫ, ишъ,—шилъ, разпердýшвамъ. —шенъ

Разпéрлѫ, ишъ,—лилъ, *гл* разрошѫ, да разчорлявѫ, д разперчѫ, да наежѫ; **възер нъ́й,** *прич. стр.* **възорóше**

А твоз-то побратимчя,
Кога дойде отъ чешмъ
Руса глава разрошена
Разрошена, разперлена

Разпéрчвамъ и разпéрчван чѫ), *гл. д.* Разперчвамъ. *Ра лъ като мисиръ прѣзъ Ма чился като пѣтелъ на с*

Разпéрчване и разпéрчван разпéрчвамъ. Разперване.

Разпéрчѫ, ишъ,—чилъ, *гл.* **пéрчвамъ. —ченъ,** *при*

Разпéръ, *с. м.* Риба *Aspius* стрѣлка, харамия, хвучанъ ресиéръ. *Риба разперъ бъ*

Разпéржѫ, ешъ,—пржхъ, *гл.* **ни́рамъ. —пржнъ,** *прич*

Распéржѫ (да ся), **ешъ,—пржхъ,** *свр.* Да земѫ да перѫ тврь

Разпéрѫ, ишъ,—рилъ, *гл.* **пéрвамъ. —ренъ,** *прич* ченъ.

Разпечáтамъ, *гл. свр.* отъ **р —танъ,** *прич. стр.*

Разпечáтвамъ и разпечáт печáтамъ), *гл. д.* Махвам валямъ печата на нѣкъ печатвамъ; **распечáтывать** *стр.* Бивамъ разпечатанъ.

Разпечáтване и разпечá отъ **разпечáтвамъ.**

Разпи́вамся (да ся разпи́ѭ), *гл. възвр.* Начинамъ да пиѭ твърдѣ много.

Разпилѣ́вамъ (да разпилѣѭ), *гл. д.* Разпелѣ́вамъ.

Разпилѣ́ѭ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разпила́вамъ.** —**лѣ́нъ**, *прич. стр.*

Разпила́вамъ (да разпилѣ́ѭ), *гл. д.* Разрѣ́звамъ, прѣ́тръгвамъ нѣ́что съ пилѧ; **раз-пи́ливамъ.** —**ся**, *гл. стр.* Бъ́вамъ разпиленъ.

Разпи́намъ (да ра́спиѭ), *гл. д* Разпвамъ: 1) Опинамъ, тягля нѣ́что да ся разпустне. да ся разпири; разтягамъ, разпъ́вамъ. 2) Заковавамъ нѣ́кого на кръ́стъ да умре; разпъ́вамъ; **распина́ть.** 3) Мѧчѫ, пекѫ нѣ́кого за нѣ́что; разпъ́вамъ —**ся**, 1) *гл. възвр.* Мѧчѫ́ся, силѫ́ся, зорладисвамся да направѧ нѣ́что. 2) Простирамся, разопвамся, разтягвамся. *Кога ся разпнѫть облаци-ти, азъ не могѫ да ги пробиѭ* 3) *гл. стр.* Бъ́вамъ разпнатъ.

Разпи́нание, *с. ср.* отъ **разпи́намъ** и **разпи́намся.** Разпъ́ване.

Разпи́рамъ (да разпе́рѫ), *гл. д* 1) Нѣ́что зашито съ пореле развалямъ; разпарямъ, разпорвамъ, отпирамъ, отпарямъ; **распа́рывать, отпа́рывать, выпа́рывать, опа́рывать.** *Разпрахъ си дрѣхѧ-тѧ.* 2) Разрѣ́звамъ, разкѫсвамъ, разпорвамъ, разпердушвамъ.

Баба ти много знаѣше:
Съсъ святенѫ тя водѫ окѫпа,
Съсъ сметанѫ тя намаза,
Ройно тя вино запои,
Шѣрено пиля хванѫхмъ,
На гра́дъ ти го разпрахмъ. *Пѣс.*

—**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скѫсвамся, разкѫсвамся, разпарямся, отпарямся, разпарвамся. *Ако си ся разпралъ на едно мѣ́сто, закрѣпи го, докълѣ не си ся разпралъ и на друго.*

Разпи́рамъ (да ра́спиѭ), *гл. д.* Възпирамъ, допирамъ, съпирамъ, спирамъ нѣ́кого да не врѣви; **остана́вливать, остановля́ть.**

Станянине господине,
Малко дѣ́тя овце насе,
Малко много девятстотинъ,
Ту разпира, ту размаява. *Пѣс.*

Разпи́раніе, *с. ср.* отъ **разпи́рамся.** Разпоранѣ.

Разпи́раніе, *с. ср.* отъ **разпи́рамъ.** Възпиранѣ, запиранѣ, спиранѣ.

Разпи́свамъ и **разпи́сувамъ** (да разпи́шѫ), *гл. д.* 1) Написвамъ нѣ́что на много мѣ́ста. 2) Написано заличавамъ; отписвамъ, задрасквамъ, изтрѣ́звамъ; **вычёркивать, вымарывать.** *Ако е писалъ Господь, да го разпише.* 2) Написвамъ.

Ѣ́А си земи дивитъ и писалкѫ
И си земи пустѫ бѣ́лѫ книгѫ,
Да разпишешь седьмь осьмь книгы! *Пѣс.*

—**ся**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да пишѫ твърдѣ много, отварѧ ми ся ищахъ за писанѣ. 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ разписанъ.

Разпи́сваніе и **разпи́суваніе**, *с. ср.* отъ **разпи́свамъ.**

Разпи́чѫмъ (да разпекѫ́), *гл. ср.* Начинамъ да пекѫ, да грѣ́ѭ много; припичѫмъ. *Чтомъ разпекло слънце-то, излѣгълъ изъ езеро-то*

Разпи́нѫ (да ся), ешь,—**пи́лся**, *гл. свр.* отъ **разпи́вамся.**

Разпла́квамъ и **разпла́кувамъ** (да разпла́чѫ), *гл. д.* Накарвамъ, направямъ нѣ́кого да плаче, докарвамъ нѣ́кому плачъ; разревавамъ. *Много свѣтъ е разплакалъ.* —**ся**, *гл. възвр* Начинамъ да плачѫ. *Како капкѫ подъ стрѣхѧ: овдѣ ся насмѣ́калъ, ондѣ ся разплакалъ.*

Разпла́квамъ и **разпла́кувамъ** (да разпла́кнѫ), *гл. д.* 1) Плакнѫ нѣ́что на разнѫ страны да ся оплакне. 2) Разлюлѣ́вамъ, вълнувамъ водѫ. море да играе; разигравамъ, разбрьквамъ, разбрьликвамъ. —**ся**, *гл. възвр.* Разигравамся, разбрьквамся, разлюлѣ́вамся.

Разпла́кваніе и **разпла́куваніе**, *с. ср.* отъ **разпла́квамъ.**

Разпла́кваніе и **разпла́кнуваніе**, *с. ср.* отъ **разпла́квамъ.**

Разпла́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ **разпла́квамъ.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Разпластѫ́, **и́шь,—ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **разпласта́вамъ.** —**сте́нъ**ый, *прич. стр.*

Разпласта́вамъ (да разпласт**ѫ́**), *гл. д.* Направямъ на пластовъ. наряждамъ нѣ́что на пластовъ; **распла́стывать.** —**ся**, 1) *гл. възвр.* Разпростирамся, разпружвамся, разплощвамся, изопвамся. 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ разпластенъ.

Разпласта́ваніе, *с. ср.* отъ **разпласта́вамъ** и **разпласта́вамся.**

Разплатѫ́, **и́шь,—ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **разпла́щамъ.** —**то́пъ**ый, *прич. стр.*

Разпла́чѫ, ешь,—пла́калъ, *гл. свр.* отъ **разпла́квамъ.** —**пла́канъ**ый, *прич. стр.*

Разпла́щамъ (да разплат**ѫ́**), *гл. д.* Плащамъ на мнозина, плащамъ всичко; **разпла́чивать, упла́чивать.** —**ся**, 1) *гл. вз.* Разправямся, виждамъ си смѣ́ткы-ты съ нѣ́кого и му плащамъ, чтото му длъ́жѫ; наплащамся, отплащамся; **распла́чиваться, опла́чиваться, квита́ться.** 2) *гл. възвр.* Плащамъ на всинцѫ, на които имамъ да давамъ, плащамъ всичкы-ты си дълговы. 3) *гл. стр.* Бъ́вамъ разплатенъ.

Разпла́щание, *с. ср.* отъ **разпла́щамь** и **разпла́щамся**.

Разпле́скамь, *гл. свр.* отъ **разпле́сквамь**. Да разплещѫ. —**скапъ**, *прич. стр.*

Разпле́сквамь и **разпле́скувамь** (да **разпле́скамь** и да **разпле́щѫ**), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да стане плоско; разплоскваль, разплющвамь; **распло́щивать**, **плющи́ть**, **плости́ть**, **выпло́щивать**, **выпла́щивать**, **отта́гивать**. 2) Разказвамь, плескамь прѣдъ мнозина; разносямь. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь разплескапъ.

Разпле́скване и **разпле́скуване**, *с. ср.* отъ **разпле́сквамь**.

Разплетѫ, **е́шь**,—**плето́хъ**, *гл. свр.* отъ **разпли́тамь**. —**тенъ**, *прич. стр.*

Разпле́щѫ, **ешь**,—**пле́скахъ**, *гл. свр.* отъ **разпле́сквамь**. Да разплескамь.

Разпли́тамь (да **разплетѫ**), *гл. д.* Наплетено, заплетено, сплетено развалямь, изваждамь; отплитамь; расплета́ть, отплета́ть, выплета́ть. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь разплетенъ; расплета́ться.

Разпли́тане, *с. ср.* отъ **разпли́тамь** и **разпли́тамся**.

Разпло́сквамь и **разпло́щвамь** (да **разпло́щѫ**), *гл. д.* Съ натискане, съ плескане направямь нѣчто да стане плоско: разплескваль, разплющвамь. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Простирамся, колкото си съмь дългъ; разпластявамся, разпростирамся, разпружавамся, изплощвамся, изтягамся, изопвамся. 2) *гл. стр.* Бъвамь разплощенъ.

Разпло́скване и **разпло́щване**, *с. ср.* отъ **разпло́сквамь** и **разпло́щвамь**.

Разпло́щѫ, **ишь**,—**щилъ**, *гл. свр.* отъ **разпло́сквамь** и **разпло́щвамь**. —**щенъ**, *прич. стр.*

Разплу́вамся (да ся **разплу́ѫ**), *гл. об.* Сплувамся, скапвамся, снизвамся, разнизвамся, разхумвамся, разкапвамся, схумвамся, смъвамся, стопявамся; сгнива́ть, истлѣва́ть, разлага́ться.

Разплу́ване, *с. ср.* отъ **разплу́вамся**. Сплуване, скапване.

Разплу́ѫ (да ся), **ешь**,—**плу́лся**, *гл. свр.* отъ **разплу́вамся**. —**плу́тъ**, *прич. стр.*

Разплѣзвамся (да ся **разплѣзѫ**), *гл. възвр.* Начинамь да ся плѣзѫ твърдѣ много; раздеверювамся. *Какво си ся разплѣзилъ?*

Разплѣзѫ (да ся), **ишь**,—**зълся**, *гл. свр.* отъ **разплѣзвамся**.

Разплю́щвамь и **разплю́щувамь** (да **разплю́щѫ**), *гл. д.* Разплоскваль, разплощвамь, разплескваль. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь разплющенъ.

Разплю́щване и **разплю́щуване**, *с. ср* отъ **разплю́щвамь**.

Ра́спнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл.* **нанъ**. —**пѫтъ**, *прич.*

Разпови́вамь (да **разпови́**вито развръзвамь повоя и **вивкъ-ты**; развъвамь; ра

Разпови́ване, *с. ср.* отъ Развиване.

Разпови́нѫ, **ешь**,—**вилъ**, *г* **пови́вамь**. —**ви́тъ**, *пр*

Разподѣли́ѫ, **и́шь**,—**ли́лъ**, **разподѣля́мь**. —**ле́нъ**

Разподѣля́мь (да **разподѣл** дѣлямь, подѣлямь нѣчто на *гл. стр.* Бъвамь разподѣ

Разподѣля́не, *с. ср.* отъ Раздѣляне.

Разпознава́мь (да **разпози** личамь едно нѣчто отъ д **ва́ть**, **различа́ть**. —**мся**, 1 личамь, отличамь отъ дру *вз.* Познавамся, опознавамся *да ся разпознаемъ*. 3) *г* разпознатъ.

Разпознава́не, *с. ср.* отъ **и разпознавамся**.

Разпозна́ѫ, **ешь**,—**зна́лъ**, **разпознава́мь**. —**зна́тъ**

Разпо́йница, *с. ж.* Желѣзн то разтягать, натягать пла тъкать; прѫгъ, прѫгли, зл напрузци, разпънкъ.

Разпокѫсамь, *гл. свр.* отъ —**санъ**, *прич. стр.*

Разпокѫсвамь и **разпокѫ** покѫсамь), *гл. д.* Къс нѣчто на много късовъ. *стр.* и *възвр.* Късамся, много мѣста, на много късов Измачвамся. *Разпокѫсах вамь да иде.*

Разпокѫсване и **разпокъ** отъ **разпокѫсвамь**.

Разпола́гамь (да **разполо́** лагамь, турямь, наряждам разнъ мѣста. —**мся**, 1) *г* нѣйдѣ и врѣшѫ, владамь тѫ сп. *Момча то му од па ся врѣнжло и ся р стокѫ тѫ му.* 2) *гл. ст* положенъ.

Разпола́гане, *с. ср.* отъ **разпола́гамся**.

Разположѫ, **и́шь**,—**ви́лъ**, **положи́вамь**. —**ве́нъ**,

Разположи́вамь (да **разп** Направямь, раздѣлямь нѣ **вины**; **разполо́ть**. —**мся** Ставамь, раздѣлямся на д

гл. стр. Бывамъ разположенъ. — *Кога нѣкой бере душа, не быва да ся плаче съ высокъ гласъ, че пѫтникъ-тъ щѣлъ да ся разположи*, щѣлъ да ся мачи много врѣмя.

Разположáване, *с. ср.* отъ **разположáвамъ** и **разположáвамся**.

Разполóжа, **жишъ**,—**жилъ**, *гл. свр.* отъ **разполагáмъ**. —**жепъ**, *прич. стр.*

Разпонка, *с. ж.* Така ся наричатъ двѣ-тѣ дъски, что разтварятъ важета-та на платина люлка за дѣтя.

Разпóпвамъ и разпóпамъ (да **разпóпа**), *гл. д.* Разстригвамъ попъ, земамъ чина на попъ; **лишáвамъ сáна свещéнства**.

Колкото съмъ бѣлолика,
Да съмъ малко черноока,
Поповъ бѣхъ разпопила,
А дяконъ раздячила. *Пѣс.*

—ся, 1) *гл. възвр.* Разстригвамся, врѣтамъ раско-то, оставямъ попство-то. 2) *гл. стр.* Бывамъ разпопенъ.

Разпóпване и разпóпяне, *с. ср.* отъ **разпóпвамъ и разпóпвамся**.

Разпóпица, *с. ж.* и

Разпóпъ, *с. м.* Священникъ, что си е остригалъ брадѫ-тѫ и косѫ-тѫ и ся е разпопилъ; **распóпа, разстрúга**.

Разпóпя, **пишъ**,—**пилъ**, *гл. свр.* отъ **разпóпвамъ**. —**пенъ**, *прич. стр.*

Разпóрвамъ и разпóрювамъ (да **разпóра**), *гл. д.* Разпарямъ: 1) Нѣчто зашито съ порене разва̀мъ; разпарамъ, отпирамъ, отпорвамъ; **распáрювам, отпáрювам, опáрювам, выпáрювам**. 2) Разрѣзвамъ, разкормювамъ, разпердушвамъ; **вспáрювам**. *Боже, наспори, вси-ты Грьци разпори, токо единъ остави и пѫдарь го направи!* **—ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скѫсвамся, разкѫсвамся, разпарямся, разпирамся, отпарямся, отпирамся, отпорвамся.

Разпóрване и разпóрюване, *с. ср.* отъ **разпóрвамъ**.

Разпóръ, *с. м. На разпоръ*, на дребно, на малко, не всичко-то изеднѫжъ, парлама. *Продавамъ на разпоръ, по разпоръ*, продавамъ парлама, на дребно; **продавáмъ** въ **рóзницу, продавáмъ** по **рáзницѣ, търговáмъ мелочнúмъ товáромъ**.

Разпóря, **пишъ**,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **разпóрвамъ и разпáрямъ**. —**репъ**, *прич. стр.*

Разпоря́дникъ, *с. м.* Който разпоряжда, разправя нѣчто: **распоряди́тель**.

Разпоря́дница, *с. ж.* Която разпоряжда, разправя нѣчто; **распоряди́тельница**.

Разпорядя́, **и́шъ**,—**дúлъ**, *гл. свр.* отъ **разпоря́ждамъ**. —**дéнъ**, *прич. стр.*

Разпоря́ждамъ (да **разпоряда́**), *гл. д.* Ряда̀, наряждамъ нѣчто, какъ да стане то; боравя̀, разправямъ, врѣта̀; **распоряжа́мъ**.

Разпоря́жданъе, *с. ср.* отъ **разпоря́ждамъ**. Разправянъе.

Разпостéля, **ешъ**,—**стлáхъ**, *гл. свр.* отъ **разпостúлямъ**. —**стлáнъ**, *прич. стр.*

Разпостúлямъ (да **разпостéля**), *гл. д.* Постилямъ много, на разны мѣста.

Разпрáва и разправúна, *с. ж.* и

Рáзправъ, *с. м.* 1) Шътня, трудъ, главоболие *Самичькъ е, па иска разправъ*, да ся шъта. 2) Кога ся разправямъ съ нѣкого за нѣчто. *Имамъ една малка разправиа съ него.* 3) Разправянъе, разказванъе, анатѫрдисванъе. *Съ малко разправъ тя разбрала всичко.*

Разпрáвя, **вишъ**,—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **разпрáвямъ**. —**вепъ**, *прич. стр.*

Разпрáвямъ (да **разпрáва**), *гл. д.* 1) Казвамъ нѣкому нѣчто, каквото да го резбере добрѣ; доказвамъ, анатѫрдисвамъ; **обяснúмъ**. *Разправямъ му нѣчто, ала не може да мя разбере. На магаря-то разправяли, а то си мрьднѫло ушиты.* 2) Говоря̀, казвамъ нѣчто надлъго и широко; разказвамъ, приказвамъ; **разкáзвамъ, повѣствовáмъ, повѣдамъ**. *Разправя ми за неговѫ белѫ.* *Разправямъ му една станѫла работѫ.* 3) Дрънкамъ, дрдоря̀, плещя̀, тракамъ, разказвамъ; **калáкамъ**. *Разправя ми ни врѣлы, ни кыпѣлы.* 4) Доказвамъ, съ думы искамъ да оправя̀; **докáзвамъ**. *И тѫй му разправяхъ, и инакъ му разправяхъ, все не мя вѣрва, мысли, че съмъ го азъ зелъ.* 5) Врѣта̀, крѫшъ, чинъ, глядамъ нѣчто, грѫжъмъ, залѣгамъ за нѣчто; оправямъ; **вéстя, вéдамъ, управлáмъ**. *Той разправя всичкы-ты ми работи. До мене не е опрѫло да разправямъ селскы-ты работы — Разправямъ кѫщѫ*, врѣта̀ кѫща̀, рядя̀ ѫ, приносямъ едно друго въ нея̀; **хозя́йничамъ** въ **домѣ, управлáмъ имъ, доставлáмъ нúжное**. *Той може всичко да разправя; онъ всѣмъ воро́чаетъ.* 6) Боравя̀, разборавямъ, сѣдя̀, нося̀ся, дръжъмъ, владамся; **распоряжáмъ**. *Азъ разправямъ у васъ като у дома си.* 7) Наряждамъ, натъкмявамъ, раздѣлямъ; **разбирáмъ**. *Да разправимъ сега стокѫ-тѫ, по послѣ щемъ видимъ кому да ѫ прѣдадемъ.* 8) Нѣчто разбърькано турямъ нарядъ: оправямъ; **выпýтывам, отпýтывам, распýтывам, поправлáмъ**. *Разправямъ си косѫ-тѫ*, рѣшя̀ ѫ да ся оправи; **раздѣлúмъ, пробрáмъ вóлосы на головѣ**.

Да ми пущашь товаръ чешлъ,
Товаръ чешлъ, страня хума,
Да си измъя главище-то,
Да си разправя косище-то! *Пѣс.*

Разправямь клоню-то, оправямь гы, раздѣлямь гы да врьвять право.

Расти, Боринче, порасти,
Че ти е майка рождена,
Всяка сутреня дохожда,
Та ти корена полива,
И ти врьше-то разправя. *Пѣс.*

9) Направямь, отварямь пѫть на нѣчто да врьви; оправямь.

Маламка цвѣтие разсажда,
Стоянъ водя-тя разправи,
Да ся цвѣтие-то полива. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Имамь съ нѣкого нѣчто; вѣдаться. 2) Виждамь си съ нѣкого работя-тя, прѣкасвамь си съ него смѣткыты; разплащамся, наплащамся, отплащамся; **расправля́ться, раздѣлыватіся съ кѣмъ, квита́ться.** 3) Откъсвамся, махвамся, отдѣлямся, избавямся, отръвавамся; **отвя́зываться, отдѣлываться, отдува́ться.** *Едвамь ся разправихъ съ него.* 4) Мъчя ся, трудя ся, залѣгамь, чалъштисвамь; **вози́ться.** 5) *гл. вз.* Прѣпирамся, карамся, дѣкамся, споря ся; **спо́рить, перекоря́ться.** *Млъкнѣте, стига сте ся разправяли.* 6) *гл. стр.* Бывамь разправянъ. — *Разправямь нѣкого,* глядамь, грыжя ся за него, врьша му работы-ты. *Съ вилы да тя разправять!* клятва. — *Разправямь съ ржць, съ главя,* съ махание и врътѣние ржць, съ клатене глава искамь да разправя, да разкажя да разберѫть.

Разпра́вяние, *с. ср.* отъ **разпра́вямь** и **разпра́вямся.**

Разпраматóсамь, *гл. свр.* отъ **разпраматóсвамь.** **—санъ,** *прич. стр*

Разпраматóсвамь и **разпраматóсувамь** (да разпраматóсамь), *гл. д.* Раздагамь, наряждамь праматарска стока на показъ, отварямь сергия.

Разпра́тъ, *прич. стр.* отъ **разпе́рж.** *Ядe като разпранъ,* много, лакомо.

Разпра́тя, **шь,—тилъ,** *гл. свр.* отъ **разпра́щамь.** **—тенъ,** *прич. стр.*

Разпра́швамь и **разпра́шямь** (да разпра́шя), *гл. д.* Разпъ́тявамь; **распра́шивать.** **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разпрашенъ; разпъ́тявамся.

Тутинча, младо забанча,
Лели мя прашашь, разпрашашь,
Право ве ти кажямь. *Пѣс.*

Разпра́шване и **разпра́шяне,** *с. ср.* отъ **разпра́швамь.** Разпъ́тване.

Разпра́шя, **шь,—шилъ,** *гл.* **пра́швамь.** **—шенъ,** *пр*

Разпра́щамь (да разпра́тя), на много мѣста, на мнозин **—мся,** *гл. стр.* Бывамь р **сыла́ться.**

Разпра́щане, *с. ср.* отъ **ра**

Разпри́дамь (да разпридя) дено развалямь, прѣ,ядено пущамь, разсуквамь. **—мся** чинямь да прядя тврьдѣ мног

Разпри́дане, *с ср.* отъ **ра**

Разприка́жя (да ся), **ешь,** *възвр.* Да земя да приказва го; да ся заприказвамь.

Разпрода́вамь (да разпрода́ давамь всичко, что имамь продавамь; **распродава́ть** Бывамь разпродаденъ; изп **продава́ться.**

Разпрода́ване, *с. ср.* отъ и **разпрода́вамся.**

Разпрода́мь, **дадéшь,—да́до** *свр.* отъ **разпрода́вамь.**

Разпро́сня, **ешь,—нялъ,** *гл* **прости́рамь.** **—снятый,** прострѣнъ́ый.

Разпрости́рамь (да разпро́ про́сня), *гл. д.* Простирамь та. **—мся,** *гл. стр.* и *възв* рамся на разны мѣста. 2 изтягамся. *Разпрострѣлс длъгъ.*

Разпрости́ране, *с. ср.* от **рамь** и **разпрости́рамся.**

Разпространя́, **ешь,—нялъ** **разпространя́вамь.** **—** *стр.*

Разпространя́вамь (да р *гл. д.* Прьскамь, разпасямь ста; разпръ́свамь; **распрост** *гл. стр.* и *възвр* Прьскам на много мѣста; **распростр**

Разпространя́ване, *с. ср* **страня́вамь.**

Разпро́стря, **ешь,—рѣлъ,** *гл* **прости́рамь.** **—рѣнъ́ый,**

Разпру́жя, **шь,—жилъ,** *гл* **пру́жямь.** **—женъ́ый,** *пр*

Разпру́жямь и **разпру́жва жя),** *гл. д.* Простирамь, **—мся,** *гл. възвр.* и *стр* разпростирамся.

Разпру́жяне и **разпру́жва разпру́жямь.**

Разпру́сать (да ся), *гл. въз* мъ да пруса́мь тврьдѣ мног

Разпръ́пкамь (да ся), *гл. възвр. сво.* Да земѫ да пръпкамь твръдѣ много.

Разпръ́хамь (да ся), *гл. възвр. сво.* Да земѫ да пръхамь твръдѣ много.

Разпрѣ́свамь и разпрѣ́снувамь (да разпрѣ́снѫ), *гл. д.* Разпръсквамь.

Разпрѣ́скамь, *гл. сво.* отъ **разпрѣ́сквамь**. —**скамъ**ый, *прич. стр.*

Разпрѣ́сквамь и разпрѣ́скувамь (да разпрѣ́скамь), *гл. д.* Разпръсвамь: 1) Пръскамь, врьгамь на разны страны; разврьгкамь; **разбра́сывать**. 2) Разгонвамь, разпелѣвамь, разтирвамь; **разгоня́ть**, **разсѣва́ть**.

Пенна конча-то възсѣдна,
Въпъ отъ братника налѣзна,
Чифте пищовъ изпустна,
Че си сватба-тѫ посрѣщна,
И си конча-то прѣпустна,
Че си сватба-тѫ разпръсна. *Пѣс.*

3) Правѫ да ся чюе, да ся разчюе, да ся разнесе, да иде на далечь; разпространявамь; **разсѣ́вать**, **разпространя́ть**. *Разпръска лоши дума.* 4) Направямь нѣчто на кѫсовъ, на парчета; прьскамь, пукамь, разпуквамь; **взрыва́ть**. *Разпръснѫ цѣлѫ-тѫ скалѫ. Разпръснѫ му главѫ-тѫ.*—**ся**, 1) *гл. възвр.* Разписамся, разносямся, разтурямся, разотивамся; **разходи́ться**. 2) Простирамся, прьскамся, разнѫсамся на разны страны; разпространявамся; **разсѣ́ваться**, **распространя́ться**. 3) Вдигамся, махамся, прьскамся, разносямся; **разсѣ́ваться**. *Облаци-ти щѫть ся разпръснѫть и врѣмя-то ще ся оправи.* 4) Прьскамся, пукамся, разпуквамся; **ло́пать**, **ло́паться**. *Глава-та ми ще ся разпръсне отъ болкы.* 5) *гл. стр.* Бъвамь разпръсканъ, разпръснѫть.

Разпрѣ́скване, *с. ср.* отъ **разпрѣ́сквамь** и **разпрѣ́сквамся**.

Разпрѣ́сникъ, *с. м* Който харчи, прьска унесѣ́вать; прахосникъ, разсъпникъ, развѣй-прахъ, разпелѣй-прахъ, разбий-прьтинѫ; **мотъ**, **моты́га**, **вертопра́хъ**, **расточи́тель**.

Разпрѣ́сница, *с. ж.* Която харчи, прьска унесѣ́вать; прахосница, разсъпница; **расточи́тельница**.

Разпрѣ́снѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сво.* отъ **разпрѣ́свамь**. Да разпръскамь. —**снѫ́тый**, *прич. стр.* —**снѫ́то**, *нар.* **вразбро́съ**, **враски́дку**, **по́розь**.

Разпрѣ́стица, *с. ж.* Мѣра дъга отъ врьха на показалеца, до врьха на кутля то, кога сѫ разперени. *Разпръстица-та е по́-малка отъ пядж.*

Разпрѣ́тамь, *гл. сво.* отъ **разпрѣ́твамь**. —**тамъ**ый, *прич. стр.*

Разпрѣ́твамь и разпрѣ́тувамь (да разпрѣ́тамь), *гл. д.* Запрѣ́тано отравямь; разравямь, ожарявамь.

Разпрѣ́тване и разпрѣ́туване, *с. ср.* отъ **разпрѣ́твамь**.

Ра́зпрѫ, **ешь**,—**пра́лъ**, *гл. сво.* отъ **разпи́рамь**. Да запрѫ, да спрѫ.

Разпря́гамь и разпря́гнувамь (да разпря́гнѫ), *гл. д.* 1) Волъ или друго животно, впрягнѫто въ кола, въ ларемъ, пущамь; изпрягамь, отпрягамь, отжеглювамь; **отпряга́ть**, **выпряга́ть**, **распряга́ть**, **откла́дывать**. 2) Нѣчто впрягнѫто, сгънѫто развалямь, разтварямь; разгъвамь, раздиплювамь. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Бъвамь разпрягнѫтъ.

Разпря́ганье и разпря́гнуване, *с. ср.* отъ **разпря́гамь**.

Разпрядѫ́, **ешь**, — **пра́дохъ**, — **пра́лъ**, *гл. сво.* отъ **разпри́дамь**. —**дѐнъ**ый, *прич. стр.*

Ра́зпря, *с. ж.* Прѣпиране, прѣпорица, прѣпирня, каране, свада; **спо́ръ**.

Разпу́камь, *гл. сво.* отъ **разпу́квамь**. —**камъ**ый, *прич. стр.*

Разпу́квамь и разпу́кнувамь (да разпу́кнѫ и да разпу́камь), *гл. д.* Пукамь на разны мѣста; разпръсвамь, разбивамь, разцѣпвамь, попуквамь. —**ися**, *гл. възвр.* 1) Попуквамся, разцѣпвамся, разпръсвамся, разбивамся. 2) Цъвамь, разцъвтѣвамся, разтварямся, разпулвамся, пукамся.

Разпу́кване, *с. ср.* отъ **разпу́квамь** и **разпу́квамся**.

Разпу́кнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сво.* отъ **разпу́квамь**. —**нѫ**тый, *прич. стр.*

Разпу́лвамся и разпу́лямся (да ся разпу́лѫ), *гл. възвр.* 1) Разгляждамь, обгляждамь, огляждамь, изгляждамь, прѣгляждамь наоколо; **обгла́дывать**, **оглядывать**, **осма́тривать**, **обира́ть**.

Та скачися на въсокы чардаци,
Разпулися на кафезлии пенджеры,
Разпулися горѣ долу конъ поле,
Да ми видишь младъ господарь дѣ грядить. *Пѣс.*

Очи, прьнъ очи,
Что не ся разпулите
По широко поле,
По бѣлъ друмовы? *Пѣс.*

Когъ излѣзе млада Анкулица,
Си ся качи на диванъ въсокый,
Ся разпули по горѫ зеленѫ,
Что да видить чюдо и голѣмо? *Пѣс.*

Ся изкачи Бѣда на хамбаръ-тъ,
Ся разпули Бѣда горѣ-долѣ,
Горѣ-долѣ Бѣда по бѣлъ Вардаръ. *Пѣс.*

2) Пукамся, разпуквамся, цъвамь, разцъв-

тѣвамся, разтварямся. *Свѧтъ Георгию му ся цвѣте разпули.*

Разпу́лване и **разпу́лание**, *с. ср.* отъ **разпу́лвамся.**

Разпу́лѫ (да ся), **ишь**,—**лился**, *гл. свр.* отъ **разпу́лвамся.**

Разпу́скамь (да разпу́снѫ), *гл. д.* Разпущамь

Разпу́скание, *с ср.* отъ **разпу́скамь.** Разпущане.

Разпу́снѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́скамь.** —**снѫтый**, *прич. стр.* 1) По знаменование-то на глагола. 2) Като *пр.* Разгаленъ̀ый; **изнѣженный.** 2) Разгащенъ̀ый, разгайденъ̀ый —**снѫто.** *нар.* Нашироко; **машѝсто.** *Живѣе разпуснѫто*, харчи много.

Разпу́стѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́щамь.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Ра́спустъ, *с. м* 1) Слобода, слободия, воля; **свобо́да.** *Давашь на дѣца-та много разпустъ.* 2) Дни-ти слѣдъ Димитровъ-день, когато ся свръшва година-та на цѣненъ̀ы-тъ до тоя день, та тѣ ся разотивать по домовъ̀ы-ты си; разпущеню. 3) Лѣтно свободно врѣмя. кога училища-та и другъ мѣста не работятъ; **вака́ціѧ, каникулы.**

Разпу́стѫ, **ишь**,—**стилъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́щамь.** —**стѣтый**, *прич. стр.*

Разпу́хамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да пухамь тврьдѣ много.

Разпу́хвамь и **разпу́хнувамь** (да разпу́хнѫ), *гл. ср.* Подпухвамь, напухвамь, издувамся, надувамся, набъбвамь, шюпвамь, бабунясвамь, кабарднясвамь; **подыма́ться**, **всходи́ть**, **напу́чиваться**, **вздува́ться**, **надува́ться.**

Разпу́хване и **разпу́хуване**, *с. ср.* отъ **разпу́хвамь.**

Разпу́хнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́хвамь.**

Разпу́шкамь и **разпу́шнамь** (да разпу́шнѫ), *гл. д* На запушено махвамъ запушалкѫтѫ; отпушвамь, отты́квамь; **откупо́ривать**, **отты́кать**, **раскупо́ривать.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да пушѫ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь разпушенъ̀.

Разпу́шкание и **разпу́шнание**, *с. ср.* отъ **разпу́шкамь** и **разпу́шнамся.**

Разпу́шнѫ, **ишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́шкамь.** —**шенъ̀ый**, *прич. стр.*

Разпу́щамь (да разпуста́, да разпу́щѫ и да разпустна́), *гл. д* Разпускамь: 1) Давамъ волѫ да ся раздѣлѧ: **распуска́ть.** 2) Пущамь, оставямь, докарвамь да врѣви, да тече на разны страны.

Лели изкарахѫ водѫ студенѫ,
Та ѫ изкарахѫ на Ѣди кули,
Та напрѣки чешма шадарванъ,
Шадарванъ сосъ четыред
Та разпущи водъ студен
Водъ студенъ̀ низъ град

3) Пущамь, пращамь на разпращамь.

Че отиде у Стамбула гра
Па разпустѫ до три ми
Та въ̀ка три дни и три
Нѣма дѣтя нидѣ погубено
Нѣма дѣтя нидѣ запѫтѫен
Нѣма дѣтя нидѣ заробено

4) Правѫ нѣчто по-широк **разста́вливать**, **разставля́т** *дрѣжѫ, сукманъ* 5) Нѣчто нѫто направямь да е по-сла отслабвамь, отпущамь; от **кать**, **отдава́ть.** *Разпуст конѧ, вжже-то.* 6) Дава нѣкому да прави каквото нѣкого слабо; отпущамь, ос 1) *гл. възвр.* Ставамь по-длъгъ; ослабвамся, разслабв **отдаваться**, **обта́гиваться** *разпуща*, разслабвася, ста Добъ́вамь дрьзость, срьдце; бождавамся, отварямся. 3) вѣмъ по-нашироко. *Да с като ножичкѫ въ огънь.* здраво, не си глядамь раб отпущамся, оставямся. 5) вамь разпустнать.

Разпу́щане, *с ср.* отъ **раз пу́щамся.**

Разпущени́е, *с. ср.* Така п 27 Октомврия; распустъ в

Разпу́щѫ, **ишь**,—**щилъ**, *гл* **пу́щамь.** Да распустѫ, д разпуснѫ. —**щенъ̀ый**, *при*

Разпѣ́камь (да ся), *гл. въз* мѫ да пъкамь тврьдѣ мног

Разпѣ́хамь (да ся), *гл. въз* да пъхамь тврьдѣ много.

Разпѣ́хтѫ (да ся), **и́шь**,—*свр.* Да ся разпъшкамь.

Разпѣ́шкамь (да ся), *гл.* земѫ да пъшкамь тврьдѣ

Разпъ́тамь, *гл. свр.* отъ —**танъ̀ый**, *прич. стр.*

Разпъ́твамь и **разпъ́тува** тать), *гл. д.* Пытамь нѣк нѣчто съ цѣль да го научи прѣпрашвамь; **распра́шива** *стр.* Бъ́вамь разпытанъ.

Разпъ́тване и **разпъ́тув разпъ́твамь.**

Разпъ́щвамь и **разпъ́щу** ня́щѫ), *гл. д.* Нѣчто запъ отпъ́щвамь, отпрѣщвамь,

вам; отпружинвам, отпружа́м. —ся, *гл. възвр.* и *стр.* Отпъщвам, отпръщвам, отюпвам; отпружинвам се.

Разпъ́щване и **разпъ́щуване**, *с. ср.* отъ **разпъ́щвам**.

Разпъ́щя, **щи**, —**щи**лъ, *гл. свр.* отъ **разпъ́щвам**. —**щен**ъ, *прич. стр.*

Разпѣ́вам (да **разпѣ́я**), *гл. д.* Разпявам.

Разпьна́лка, *с. ж.* Тояга, която дръжи прьвото кросно на станъ да не ся отвива; обтягъ, окрѣпалка, повратулка, повръталo.

Разпѣ́явам и **разпѣ́нувам** (да **разпѣ́я**), *гл. д.* Разпявам: 1) Разпинавам и въ трите знаменования. 2) Разтварямъ, опвам, курдисвам, турямъ, поставямъ, настанявам; разбива́м, раскидывам. *Чергари разпънали черги-ты си.* 3) Нѣчто запъна то откачвам; отпвам, низпрягамъ. —ся, *гл. възвр.* и *стр.* Бъвамъ разпънатъ; отпвам ся.

Разпѣ́яване и **разпѣ́нуване**, *с. ср.* отъ **разпѣ́явам**. Разпъване.

Ра́зпъпкъ, *с. ж. мн.* Разпойница, прѫгъ, прѫгли, зѫбци, напрузци, напрѫжкъ.

Разпѣ́я, **ешь**, —**пя́**лъ и —**пя́хъ**, —**пя́**лъ, *гл. свр.* отъ **разпѣ́явам** и **разпѣ́вам**. Да разпя. —**пя́**тъ и —**пя́тъ**, *прич. стр.* Разпятъ.

Разпѣ́плювам ся (да ся **разпѣ́пля**), *гл. възвр.* Начинавъ да пъпя твърдѣ много, да пъпемъ мнозина; да ся разпъпвавъ; расна́лявам ся, новора́шивам ся.

Разпѣ́пля (да ся), **ешь**, —**ляла** ся, *гл. свр.* отъ **разпѣ́плювам** ся.

Разпѣ́стрювам (да **разпѣ́стря**), *гл. д.* Пъстря на разны страны; распещря́м, расписывам. —ся, *гл. стр.* Бъвамъ разпъстренъ.

Разпѣ́стряване, *с. ср* отъ **разпѣ́стрювам** и **разпѣ́стрювам** ся.

Разпѣ́стря, **пѣ**, —**пя**лъ, *гл. свр.* отъ **разпѣ́стрювам**. —**рян**ъ, *прич. стр.*

Разпѣ́вам (да **разпѣ́я**), *гл. д.* Повтарямъ да пѣя, чтото другъ е пѣлъ прѣди мене. *Едни пѣкть, други разпѣвать.* —ся, *гл. възвр.* Начинавъ да пѣя твърдѣ много; расна́ся.

Разпѣ́ване, *с. ср* отъ **разпѣ́вам** и **разпѣ́вам** ся.

Разпѣ́явам и **разпѣ́нявам** (да **разпѣ́я**), *гл. д.* Направямъ нѣчто на пѣя, направямъ нѣчто да ся покрые съ пѣна; вспѣ́нявам. —ся, 1) *гл. възвр.* Ставамъ на пѣна, покрывам ся съ пѣна; вспѣ́няватъ ся. 2) Надсявам ся, къпвам. *Разпѣнился като бѣсно куче.* 3) *гл. стр.* Бъвамъ разпѣненъ.

Разпѣ́яване и **разпѣ́нване**, *с. ср.* отъ **разпѣ́явам** и **разпѣ́явам** ся.

Разпѣ́я, **пѣ**, —**пя**лъ, *гл. свр.* отъ **разпѣ́явам**. —**пѣ́**нъ, *прич. стр.*

Разпѣ́я, **пѣ**, —**пя**лся, *гл. възвр. свр.* 1) Да стана на пѣна, да ся покрыя съ пѣна; да ся разпѣя; вспѣ́нятъ ся. 2) Да ся разядосам, да къпна съ пѣна въ уста; да ся разпѣя. —**пѣ́**нъ, *прич. стр.* По знаменование-то на глагола.

Разпѣ́я (да ся), **ешь**, — **пѣ́**лъ, *гл. свр.* отъ **разпѣ́вам** ся.

Разпя́ждя, **пи**, —**дя**лъ, *гл. свр.* отъ **разпя́ждам**. —**дя́**нъ, *прич стр.*

Разпя́ждам и **разпя́двам** (да **разпя́ждя**), *гл. д.* Испяждам, отпяждам, пропяждам, изгонвам, прогонвам, разгонвам, прокудвам; прогоня́м, выгоня́м, оттоня́м, разгоня́м, высыла́м, отсыла́м, вънкива́м. —ся, *гл. стр.* Бъвамъ разпяждянъ.

Разпя́ждане и **разпяждване**, *с. ср.* отъ **разпя́ждам**.

Разпя́пвам ся и **разпя́кам** ся (да ся **разпя́пя**), *гл. възвр.* За пъпка: разтварям ся, пукам ся, цъвтя; распуска́ть ся.

Разпя́пване и **разпя́кване**, *с. ср.* отъ **разпя́пвам** ся.

Разпя́пя (да ся), **пи**, — **пи**лся, *гл. свр.* отъ **разпя́пвам** ся.

Разпя́ть, *с. м.* и **разпя́тка**, *с. ж.* Разкрьстница, кръстопять.

> Моль ти ся, Ралине юначе,
> Не губи ня въ това пусто поле,
> Нъ ня води на пять на крьстопять,
> На разпятие на друмъ на раздрумъ. *Пѣс.*

Разпя́тый, **тъ**, **та**, **то**, *прич. стр.* отъ **разпѣ́я**. Разпънатый; распя́тый. *Трѣкалкаст татко, разпята майка, шюплива дъца?* Гат.—Чекрѣкъ съ врьтящка и цѣвъ. — *Разпятый пятькъ*, пятькъ прѣзъ страстна-та недѣля, великый пятькъ; пя́тница страстно́й недѣли. *Нѣкои селяни празднувать разпяты (велики) пятьци.*

Разрабо́твам и **разрабо́тувам** (да **разрабо́тя**), *гл. д.* 1) Работя нѣчто добрѣ, направямъ нѣчто както трѣбва; изработвам, обработвам; обрабо́тывам, разрабо́тывам, обдѣлывам. *Разработихъ си нивы-ты*, разорахъ гы, наторихъ гы както трѣбва. 2) Работя съ нѣчто та го направямъ да работи, да врьви добрѣ; обдѣ́ржвам, обка́тывам, разрабо́тывам. —ся, 1) *гл. възвр.* Начинавъ да работя твърдѣ много; отварямъ ся. 2) *гл. стр.* Бъвамъ разработенъ. *Мръзливи-ти по вечерь ся раз-*

работвать. Мръзеливи-тѣ жени у сѫбо-тѫ вечерь ся разработвать.

Разрабо́тване, *с. ср.* отъ **разрабо́твамъ** и **разрабо́твамся.**

Разрабо́тѫ, **иши**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **разрабо́твамъ.** —**тенъ**, *прич. стр.*

Разра́внямъ (да **разро́вѫ**), *гл. д.* Разровнямъ, разровнямъ: 1) Нѣчто заровено открывамъ; отравнямъ, отровнямъ, откопавамъ, разкопавамъ, разрѣвамъ; **разрыва́ть, раска́пывать, взрыва́ть, вска́пывать.** 2) За огънь: разпрѣтвамъ, ожаравнямъ. 3) Брьчкамъ, ровѫ нѣчто; разбрьквамъ; **перерыва́ть, перемѣ́шивать.** —**ся**, *гл. стр.* Бъвамъ разровенъ.

Разра́вняне, *с. ср.* отъ **разра́внямъ.** Разровняне, разровнене.

Разра́ствамся и **разра́стнувамся** (да ся **разрастѫ** и да ся **разра́стнѫ**), *гл. възвр.* Начинамъ да растѫ тврьдѣ много; порастванъ. *Разрастеся на голѣмо дрьво.*

Разра́стване и **разра́стнуване**, *с. ср.* отъ **разра́ствамся.**

Разра́стнѫ (да ся), **ешь**,—**нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разра́ствамся.**

Разрастѫ́ (да ся), **ешь**,—**ра́стохся**, *гл. свр.* отъ **разра́ствамся.**

Разрева́вамъ (да **разревѫ́**), *гл. д.* Направямъ, накарвамъ нѣкого, нѣчто да реве; разплаквамъ. —**ся**, *гл. възвр.* Начинамъ да ревѫ; разплаквамся. *Разревался като магаря. Магарета-та ся разреваѫ.*

Разрева́ване, *с. ср.* отъ **разрева́вамъ** и **разрева́вамся.**

Разре́вамъ, *гл. д.* Разкарвамъ, разгонвамъ, разтирвамъ, разпелѣвамъ.

Мама Стоѭну думаше:
Не си разревай стадо-то
Низъ самодивскѫ падинѫ,
Или като го разревашъ,
Съ мѣденъ си кавалъ не свири,
Да ми ти дива не чюе. *Пѣс.*

Разревѫ́, **е́шь**,—**ва́лъ**, *гл. свр.* отъ **разрева́вамъ.** —**ва́нъ**, *прич. стр.*

Разри́нямъ и **разри́нувамъ** (да **разри́нѫ**), *гл. д.* 1) Ринѫ нѣчто на разнѣ странѣ, съ ринатѣ разпрьскамъ. 2) Поринямъ, изринямъ, огребамъ; **огреба́ть.** —**ся**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да ринѫ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъвамъ разринатъ.

Разри́няне и **разри́нуване**, *с. ср.* отъ **разри́нямъ.**

Разри́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разри́нямъ.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Разри́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* Да разкарамъ, да разтирѫ, да разгонѫ.

Стоѭнъ си майка не слушна,
Ноль си стадо-то разринѫ
Низъ самодивскѫ пад
Съ мѣденъ си кавалъ
Самодивѫ си покани,
Да дойде да ся побор

Разро́би (да ся), —**ро́билос**
Зели да работять, да плѣ

Размирилося, разробилос
Та старо губать, а млад

Разро́вням и **разро́вувам**
гл. д. Разравнямъ.

Разро́нѫ, **ниши**,—**нилъ**, *гл*
ра́вням и **разро́вням**
прич. стр.

Разро́вням (да **разро́вѫ**),
разровнямъ.

Разро́га, *с. ж.* Кога един
странѫ, а другъ на друга
слога, несговоръ, раздоръ;
согла́сіе. *Безъ Бога — ра*
Бога, срьдце камъ разро

Разро́нвам и **разро́нвам**
гл. д. Роня нѣчто на разн
гл. възвр. и *стр.* Ронѫся

Разро́нване и **разро́нва**
разро́нвамъ.

Разро́нѫ, **ниши**,—**нилъ**, *г*
ро́нвамъ. —**нентый**, *пр*

Разросѫ́ (да ся), **и́шь**,—*с*
свр. Да земѫ да росѫ, д

Что гора-та на росѭнъ м
НА поле-то на чрьвенъ тр
Да ли ми ся е гора-та ра
Или ми ся е росѭнъ разр

Разро́швам и **разро́шва**
гл. д. Направямъ нѣчто
рошѫ, разчёрлямъ, разбр
вамъ, разрошавнямъ; **мло**
еро́шить, пу́тать, шерб
вать, растрёпывать, ска
шихъ си косѫ-тѫ. —**мо**
шѫ си косѫ-тѫ; рошѫс
разбучавамся, набучавамс
ся. *Разрошилася като*

Разро́шване и **разро́ши**
разро́швамъ и **разро́ш**

Разро́шѫ, **ишь**,—**ши́лъ**,
ро́швамъ. Да разрошн
прич. стр. Разрошавен
ный, всклоко́ченный, в

Разроша́вѫ, **ишь**,—**вил**
разроша́вамъ. Да разро

Разроша́вямъ (да разро
Разрошавамъ, разрошямъ.

Разру́двамъ и **разру́дува**
гл. д. Гася варь; **мори́т**

Разру́дване и **разру́дув**
разру́двамъ. Гасене вар

Разруджь, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разрудвамь**. —денъ**ый**, *прич. стр.*

Разрукамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да рукамь тврьдѣ много.

Разрутвамь и разрутувамь (да разрутѫ), *гл. д.* Събарямь, развалямь, разрушамь; **разруша́ть**. —**ися**, *гл. стр.* Бивамь разрутенъ.

Разру́тване и разру́туване, *с. ср.* отъ **разру́твамь**. Разрушане.

Разру́тѫ, **ишь**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **разру́твамь**. —**тенъ**ый, *прич. стр.*

Разру́чкамь, *гл. свр.* отъ **разру́чквамь**. —**канъ**ый, *прич. стр.* Разрутенъый.

Разру́чквамь и разру́чкувамь (да **разру́чкамь**), *гл. д.* Развалямь, разрушамь, разрутвамь, събарямь. —**ися**, *гл. възвр.* Бивамь разручканъ.

Разру́шѫ, **и́шь**,—**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ **разру́шамь**. —**шѣ́нъ**ый, *прич. стр.*

Разру́шамь (да **разру́шѫ**), *гл. д.* Развалямь, разрутвамь, разручквамь, събарямь; **разруша́ть**. —**ися**, *гл. стр.* Бивамь разрушенъ; **разруша́ться**.

Разру́шане, *с. ср.* отъ **разру́шамь и разру́шамся**.

Разръва́вамь (да **разръвѫ**), *гл. д.* Съ рване раздѣлямь, разкѫсвамь, нападамь нѣчто. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да рвѫ тврьдѣ много. *Разръвалися като кучета.* 2) *гл. стр.* Бивамь разръванъ.

Разръва́ване, *с. ср.* отъ **разръва́вамь и разръва́вамся**.

Разръвѫ́, **е́шь**,—**ва́лъ**, *гл. свр.* отъ **разръва́вамь**. —**ва́нъ**ый, *прич. стр.*

Разры́вамь (да **разры́жь**), *гл. д.* Разравямь, разкопавамь; **разрыва́ть**. —**ися**, *гл. стр.* Разравямся, разкопавамся; **разрыва́ться**.

Разры́ване, *с. ср.* отъ **разры́вамь**. Разравяне, разкопаване.

Разрꙑ́тамь, *гл. свр.* отъ **разрꙑ́твамь**. —**танъ**ый, *прич. стр.*

Разрꙑ́твамь и разрꙑ́тувамь (да **разрꙑ́тамь**), *гл. д.* Съ рытане разирьскамь на разны странъ. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да рытамь тврьдѣ много. *Разрꙑталися като магарета.* 2) *гл. стр.* Бивамь разрытанъ.

Разрꙑ́тване и разрꙑ́туване, *с. ср.* отъ **разрꙑ́твамь**.

Разрꙑ́жь, **ешь**,—**рꙑ́лъ**, *гл. свр.* отъ **разрꙑ́вамь**. —**рꙑ́тъ**ый, *прич. стр.*

Разрѣдѫ́, **и́шь**,—**дя́лъ**, *гл. свр.* отъ **разрѣ́ждамь**. —**дѣ́нъ**ый, *прич. стр.*

Разрѣ́ждамь и разрѣдя́вамь (да **разрѣдѫ́**), *гл. д.* 1) Разиствамь на по́-рѣдко; **разрѣжа́ть**. 2) Нѣчто гѫсто правѫ по́-рѣдко; **нарѣ́жвамь**, **разбавля́ть**. —**ися**, *гл. стр.* и *възвр.* Бивамь разрѣденъ, ставамь по́-рѣдъкъ, разиѣщамся на по́-рѣдко; **разрѣжа́ться**. *Рѣпа-та колкото ся разрѣдява, по́-кадра става.*

Разрѣ́ждане и разрѣдя́ване, *с. ср.* отъ **разрѣ́ждамь**.

Разрѣ́жѫ, **ешь**,—**рѣ́захъ**, *гл. свр.* отъ **разрѣ́звамь**. —**рѣ́занъ**ый, *прич. стр.*

Разрѣ́звамь и разрѣ́зувамь (да **разрѣ́жѫ**), *гл. д.* 1) Рѣжѫ нѣчто на кѫсовы; нарѣзвамь; **разрѣ́зывать**. 2) Разпирамь, разпарямь, разпорвамь, разкормювамь, изкормювамь; **врѣ́зывать**, **выпа́рывать**. 3) Развряамь, размѣтамь данъкъ, парꙑ възъ селянꙑ, да знае всякой, какво му ся пада да плаща. *Разрѣзахъ парꙑ-тꙑ въ село-то.* —**ися**, *гл. стр.* Бивамь разрѣзанъ.

Разрѣ́зване и разрѣ́зуване, *с. ср.* отъ **разрѣ́звамь**.

Разрѣ́шамь и разрѣ́шамь (да **разрѣ́шѫ**), *гл. д.* Рѣшѫ нѣчто да бухне, да бѫде добрѣ срѣсано; расчѣсывать. *Разрѣшилъ си косѫ-тѫ.*

Стоянъ си Гюли говори:
Ѣ речи на по́-малкѫ-тѫ,
Като щѫть да мя обѣсять,
Ривѫ-тѫ да ми оперѫть,
Перчима да ми разрѣшять,
Че ми е драго, Гюло-ле,
Кога юнака обѣсять,
Рива-та да му ся бѣлѣе,
Перчимъ-тъ да му ся вѣе. *Пѣс.*

Разрѣ́шване и разрѣ́шане, *с. ср.* отъ **разрѣ́шамь**.

Разрѣ́шѫ, **ишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разрѣ́шамь**. —**шенъ**ый, *прич. стр.*

Разрѣ́шѫ, **ишь**,—**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ **разрѣ́ша́вамь**. —**шѣ́нъ**ый, *прич. стр.*

Разрѣ́ша́вамь (да **разрѣ́шѫ**), *гл. д.* Давамь волѫ, изинъ; дозволявамь, изволявамь, позволявамь, допущамь; **разрѣша́ть**, **позволя́ть**, **допуска́ть**. *Дошълъ гость, разрѣшилъ постъ.*

Иорданъ Разходки думаше:
Щѫ д'идѫ, моме хубава,
При владꙑкѫ, старѫ патрикѫ,
Много щѫ парꙑ да и дамь,
Три хилядꙑ карагрошевꙑ,
Владъци да нꙑ разрѣшять,
Попове да нꙑ вѣнчаѫть,
Мома Разходке хубава! *Пѣс.*

Разрѣ́ша́ване, *с. ср.* отъ **разрѣ́шавамь**. Изволяване.

Разрядѫ́, **и́шь**,—**дя́лъ**, *гл. свр.* отъ **разря́ждамь**. —**дѣ́нъ**ый, *прич стр.*

Разря́ждамь и разря́двамь (да **разрядѫ́**), *гл. д.* Турямь, разтурямь, наряждамь всяко нѣчто на мѣсто-то му.

Разря́ждане и разря́дване, *с. ср.* отъ **разря́ждамь**.

Разрясѧ (да ся), ѝшь, — сѣлся, *гл. възвр. сѣр.* Да пуснѫ рясы.

Рáзса, *с. ж.* 1) Много четалисто дрво. 2) На кола разсоха, самобытна или прикована на края на потяглицѫ, дѣто ся закачи харемъ-тъ; гарванець.

Рáзсадець, *ум. м.* отъ **рáсадъ**. Малко разсадъ.

Рáсадъ, *с. м.* Млады растенига, конто послѣ разсаждать; разсáда. *Кога садять разсадъ, не быва да ся вика: помози Богъ, защото разсадъ-тъ ще изсъхне.*

Разсадѧ, ѝшь, — дѣлъ, *гл. сѣр.* отъ **разсáждамь**. —дѣнъый, *прич. стр.*

Разсáждамь и разсадúвамь (да разсадѧ), *гл. д.* 1) Млады растенига, разсадъ, изваждамь отъ мѣсто-то, дѣто сѫ поникнали, и гы насаждамь на друго мѣсто; **разсáживать**. 2) Изваждамь растение отъ мѣсто-то му и го посаждамь на друго мѣсто; прѣсаждамь; **пересáживать, высáживать**. 3) Нѣчто израсло нагѫсто, натѣсно, садѫ на по́-широко; разрѣдявамь посадено; **отсáживоть**. —ися, *гл. стр.* Бывамь разсаденъ.

Разсáждане и разсадúване, *с. ср.* отъ **разсáждамь**.

Разсáлвамся и разсáлямся (да ся разсалѧ), *гл. възвр.* Запарвамся, спарвамся, подсичамся подъ мъшници-ты и на другы мѣста, дѣто кожа-та ся трыка. *За да не ся разсалѫ дѣтя, солять го.*

Разсáлване и разсáляне, *с. ср.* отъ **разсáлвамся**.

Разсалѧ (да ся), ѝшь,—лúлся, *гл. сѣр.* отъ **разсáлвамся**. —лéнъый, *прич. стр.*

Разсáчамь (да разсѣкѧ), *гл. д.* Разсичамь.

Разсвúрвамь и разсвúрювамь (да разсвúрѧ), *гл. д.* Свирѣ на стадо да ся запасе.

> Овчарь край лозе ходяше,
> Сиво си стадо размамва,
> Размамва и още разсвирва. *Пѣс.*

—ися, *гл. възвр.* Начинамь да свирѣ тврьдѣ много. — *Срьдце ми ся е разсвирило*, прѣдчювствувамь, че ще мя сполѣти нѣчто бѣда.

> Менѣ ми ся не вечерѩ,
> Срьдце ми ся разсвирило,
> Разсвирило, разпѣяло,
> Ке ми бъде нѣчто сироти главѫ,
> Ке ми бъде нѣчто коба. *Пѣс.*

Разсвúрване, *с. ср.* отъ **разсвúрвамь** и **развúрвамся**.

Разсвúрѧ (да ся), ишь,—рился, *гл. сѣр.* отъ **разсвúрвамся**.

Разсвѣтѧ (да ся), ишь,—тился, *гл. об. сѣр.* Да зема да свѣтѣ много; да свѣтнѣ.

Разсéлвамь и разсéлямь (да разсéлѧ), *гл. д.* 1) Заселвамь и разселя́ть. 2) Развалямь

> Колко си села разсел
> Колко черковы изгор

Разсéлване и разсéляне сéлвамь.

Разсéлѧ, ишь,—лилъ, *гл* сéлвамь. —ленъый, *при*

Разсúлѧ (да ся), ишь,—л *сѣр.* Да ся напьнѫ, да с насилѫ да направѫ нѣчто;

> Ся разсили малечекъ От
> Ѣ прѣсѣче хубавѫ невѣс
> Си ѫ врьли въ она цры

Рáсица и рáсичка, *ум.*

Разсúчамь (да разсѣкѧ), *г* съ сѣчене направямь нѣ насичамь; **разсѣкáть**, ра *гл. стр.* Бывамь разсѣчен **разрубáться**.

Разсúчане, *с. ср.* отъ **ра** сачане.

Разскáчамь (да ся), *гл.* земѫ да скачамь тврьдѣ

Разслáба, *с. ж.* Разслабъ: кого, нѣчто слабо, разпуснѫ ба, отпущéніе, снисхож ніе. 2) Утѣха, утѣшение, покой, радость; **отрáда**.

Разслáбвамь и разслáбямь *гл. д.* 1) Стягнато, опн щамь; ослабѣмь, отслабн **отпускáть, опускáть, отд** *вамь поясъ, коланъ;* о подпругу. 2) Намалявамь то; ослабвамь; **разслабл обесúливать**. *Циенг-то слаби.* 3) Дрьжѫ нѣкого, вамь му волѫ, оставилъ ви, каквото си ще; разпу —ися, 1) *гл. възвр.* Ст навъ; ослабвамь, ослабнѣ отпадамь, омалѣвамь; ра бѣвáть, обесúлѣть, намем ся. 2) Ставамь слабъ, хал ослабвамь, отслабвамь, о вúться, расходúться. 3) по́-нашироко, по́ съ много; пущамся. 4) *гл. стр.* Б по знаменованне-то на гла

Разлáбване и разслабя разслáбвамь и разслáб

Рáзслабо, *нар.* Нашироко лено. *Живѣе разслабо,* широко, охално, слободно;

Разслáбнѫ, ешь,—нѫлъ, разслабѣ. —нѫтый, *п*

пр. Болнавъ, боленъ, слабъ; **разслáбленный.** *Разслабнятъ чловѣкъ.*

Рáслабъ, *с. м.* Разслаба. *На разслабъ,* разслабно, нашироко, охолно.

Разслáбнѫ, **нешь,**—**бнѫлъ,** *гл. свр.* отъ **разслáбвамь.** —**бенъ,** *прич. стр.*

Разслáбвамь (да **разслáбнѫ**), *гл. д.* Разслабвамь.

Разслýшвамь и разслýшювамь (да **разслýшамь**), *гл. д.* Зачювамь и различамь, что ся говори или въика; **разслúшать.**

Разслýшамь, *гл. свр.* отъ **разслýшвамь.** —**шанъ,** *прич. стр.*

Разсмúвамь (да **разсмѣнѫ**), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого да ся сиѣе, докарвамь нѣкому сиѣхъ; разсмѣвамь, разсмѣшавамь; смѣшúть, разсмѣшúть, насмѣшúть, пересмѣшúть. *Ты мене разсмѣй, тебе Господь да разсмѣе като пукнѫлъ конь.* —**ся,** *гл. възвр.* Зимамь да ся сиѣнѫ, дохождамь сиѣхъ, става ми весело; засмивамся, разсмѣвамся, разсмѣшавамся.

Разсмúване, *с. ср.* отъ **разсмúвамь** и **разсмúвамся.**

Разсмѣвамь (да **разсмѣнѫ**), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣшавамь.

Разсмѣшúнѫ, **úнешь,**—**шúлъ,** *гл. свр.* отъ **разсмѣшúвамь.** —**шѣнъ,** *прич. стр.*

Разсмѣшúвамь (да **разсмѣшúнѫ**), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣвамь.

Разсмѣшúване, *с. ср.* отъ **разсмѣшúвамь.** Разсмиване.

Разсмúнѫ, **ешь,**—**снѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разсмúвамь.** —**снѣнъ,** *прич. стр.*

Разснопúнѫ, **úнешь,**—**пúлъ,** *гл. свр* отъ **разснопúвамь.** —**пѣнъ,** *прич. стр.*

Разснопúвамь (да **разснопúнѫ**), *гл. д.* 1) Раздѣлямь, разсичамь свинѫ на двѣ снопы; **пластúть.** 2) Направямь нарѣзвамь нѣчто на снопъ, на брусовъ за да го посолѫ; наснопявамь; **мясничáть, пластúть, распластúть.** —**ся,** *гл. стр.* Бъвамь Разснопенъ.

Разсовúтъ, **тъ, та, то,** *пр.* Что има разсѣи, что е съ разсои; четалистъ; **развúлистъ, разсóвистъ.** *Разсовото дръво. Разсовато колѫ въ земѫ не влиза. Разсовато колѫ не ся забива.*

Дѣ има дръво въсоко,
Въсоко още кѫчясто,
Кѫчясто и разсовато,
Люлка-тѫ да ся прикачѫ? *Пѣс.*

Разсóй, *с. м.* Разсоха, разсоя, соха, четалъ, чаталъ.

Разсолджúйскый, **ска, ско,** *пр.* Разсоловъ. *Разсолджúйска каца,* прѣсолева, лахнева. *Разпаднѫлся като разсолджийскѫ кацѫ.*

Разсолецъ, *ум. м.* отъ **разсолъ.** Малко разсолъ.

Разсóлница, *с. ж.* Разсолова вода, армѣева чорба; сокъ, юва; **разсóлъ канустный.**

Разсóловъый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **разсолъ.** *Разсолова вода,* разсолница, сокъ, чорба отъ кисело зеле, юва. *Таква рода—разсолова вода.*

Разсолъ, *с. м.* 1) Кисело зеле, купусъ, прѣсолъ, лахна, армѣя; **кúслая кануста.** 2) Вода съ разтопенѫ въ нѣѫ соль за обсоляване нѣчто; прѣсолъ, саламура; **разсóлъ.** — *Зимѣ разсолъ и сланина, лѣтѣ крава и градина. Да ся скапешь у разсола!* Клятва. *Жлъты прасци въ тынѫ лѣжятъ?* Гат. — Разсолъ.

Разсолúнѫ (да ся), **úнешь,**—**лúлся,** *гл. ср.* отъ **разсолúвамся.**

Разсолúвамся (да ся **разсолúнѫ**), *гл. възвр.* 1) Нѫмь нѣчто солено за да си земѫ сольтѫ; обсолявамся. 2) Начинамь да солѫ тврьдѣ много.

Разсолúване, *с. ср.* отъ **разсолúвамся.** Обсоляване.

Разсополúвнѫ (да ся), **нешь,** — **вился,** *гл. възвр. свр.* Да ми потекѫтъ сополи; да ся разцивкарѫ.

Разсóха, *с. ж.* 1) Раздвоено като вилѫ; разсой, разсоя, соха, сока, чепарка, четалъ, чаталъ; **разсóха, карúка.** 2) Разцѣпъ, чаталъ, въ който бъва прикрѣпенъ чюкъ-тъ на самоковъ. 3) Разсовато дрьво, въ което затискатъ котля съ качанакъ, кога го брькать; соха, катарага, каракачка, катарачка, робъня.

Разсóя, *с. ж.* Разсоха, разсой, соха, сока, чепарка, четалъ.

Разсрѣдвамь и разсрѣждамь (да **разсрѣдѫ**), *гл. д.* Правѫ нѣкого, нѣчто да ся срьди, да ся люти, да ся ядосва; разлютявамь, разядосвамь, раздражавамь, ядосвамь; **разсéрживать, раздражáть, серчáть** *Разсрьдилъ говядарѫ, че не ще да каде.* —**ся,** *гл. възвр.* 1) Ставамь срьдитъ; ядосвамся, разядосвамся, разлютявамся, раздражавамся; **разсéрживаться, раздражáться.** 2) Срьдитъ съмъ нѣкому, не искамь да ся сбирамъ, да си ходимъ, не съмъ добрѣ съ нѣкого; скарвамся. *Не знаѫ, зачто ми ся е разсрьдилъ, та не ще думѫ да ми продума.* 3) *гл. стр.* Бъвамь разрьденъ. —*Разсрьдился като змѫ осойничѫ. Разсрьдился Горанъ, а гора-та хаберъ нѣма. Разсрьдился говядарь-тъ, та не ще да каде. Разсрьдился говядарь-тъ, че си отрѣвалъ уши-тѫ. Ако ся е раз-*

Разрѧсѣ (да ся), и́шь, — сѣ́лся, *гл. възвр. сѣр.* Да пуснѫ рясы.

Рáзса, *с. ж.* 1) Много четалисто дрьво. 2) На кола разсоха, самобытна или прикована на края на потягличѫ, дѣто ся закачя яремъ-тъ; гарванец.

Рáзсадец, *ум. м.* отъ **рáзсадъ.** Малко разсадъ.

Рáзсадъ, *с. м.* Млады растения, които послѣ разсаждать; **разсáда.** *Кога садять разсадъ, не бива да ся вика: помози Богъ, защото разсадъ-тъ ще изсъхне.*

Разсадѭ, и́шь, — дѣ́лъ, *гл. сѣр.* отъ **разсáждамь.** —**дѣ́нъ,** *прич. стр.*

Разсáждамь и разсадúвамь (да разсадѭ), *гл. д.* 1) Млады растения, разсадъ, изваждамь отъ мѣсто-то, дѣто сѫ поникнали, и гы насаждамь на друго мѣсто; **разсáживать.** 2) Изваждамь растение отъ мѣсто-то му и го посаждамь на друго мѣсто; прѣсаждамь; **пересáживать, высáживать.** 3) Нѣчто израсло нагѫсто, натѣсно, садѫ на по́-широко; разрѣдявамь посадено; **отсáживать.** —**ися,** *гл. стр.* Бывамь разсаденъ.

Разсáждане и разсадúване, *с. ср.* отъ **разсáждамь.**

Разсáлвамся и разсáлямся (да ся разсалѭ), *гл. възвр.* Запарвамся, спарвамся, подсичямся подъ мышници-ты и на другы мѣста, дѣто кожя-та ся трька. *За да не ся разсалѭ дѣтя, солять го.*

Разсáлване и разсáляне, *с. ср.* отъ **разсáлвамся.**

Разсалѭ (да ся), и́шь,—ля́лся, *гл. сѣр.* отъ **разсáлвамся.** —**лѣ́нъ,** *прич. стр.*

Разсéчямь (да разсѣкѫ), *гл. д.* Разсичямь.

Разсвúрвамь и разсвúрювамь (да разсвúрѫ), *гл. д.* Свирѫ на стадо да ся запасе.

> Овчарь край лозе ходяше,
> Сиво си стадо размамва,
> Размамва и още разсвирва. *Пѣс.*

—**ися,** *гл. възвр.* Начинамь да свирѫ тврьдѣ много. — *Срьдце ми ся е разсвирило,* прѣдчювствувамь, че ще мя сполѣти нѣчто бѣда.

> Менѣ ми ся не вечеря,
> Срьдце ми ся разсвирило,
> Разсвирило, разшѣнало,
> Ке ми бъде нѣчто сироти главѫ,
> Ке ми бъде нѣчто коба. *Пѣс.*

Разсвúрване, *с. ср.* отъ **разсвúрвамь** и **развúрвамся.**

Разсвúрѫ (да ся), и́шь,—рѣлся, *гл. сѣр.* отъ **разсвúрвамся.**

Разсвѣтѫ (да ся), и́шь,—тѣлся, *гл. об. сѣр.* Да земе да свѣтѫ много; да свѣтнѫ.

Разсéлвамь и разсéлямь (да разсéлѭ), *гл. д.* 1) Заселявамь **разселя́ть.** 2) Развалям

> Колко си села разсе
> Колко черковы изго

Разсéлване и разсéлян
сéлвамь.

Разсéлѭ, и́шь,—лѣлъ, *г*
сéлвамь. —**ленъ,** *пр*

Разсúлѭ (да ся), и́шь,—
сѣр. Да ся напьнѫ, да
насилѫ да направѫ нѣчто

> Ся разсили малечевъ О
> Ѣ прѣсѣче хубавѫ нев
> Си ѫ врьли въ она пр

Рáзсица и рáзсичка, *у*

Разсúчамь (да разсѣкѫ), съ сѣчене направямь н
насичямь; **разсѣкáть,** р
гл. стр. Бывамь разсѣче
разрубáться.

Разсúчане, *с. ср.* отъ **р**
сачяне.

Разскáчямь (да ся), *гл.*
земѫ да скачямь тврьдѣ

Разслáба, *с. ж.* Разслабъ:
кого, нѣчто слабо, разпусн
ба, отпущéние, синсхо
ние. 2) Утѣха, утѣшение
покой, радость; **отрáда.**

Разслáбвамь и разслáбя
гл. д. 1) Стягнѫто, оп
щамь; ослабѭмь, отслаб
отпускáть, опускáть, от
вамь пояс, колан;
подпругу. 2) Намалявам
то; ослабвамь; **разслаб**
обесúливать. *Пиене-т*
слаби. 3) Дрьжѫ нѣкого
вамь му волѫ, оставилъ
ви, каквото си ще; разп
—**ися,** 1) *гл. възвр.* С
нанъ; ослабвамь, ослаби
отпадамь, омалѣвамь; ра
бѣвáть, обесúлѣть, изне
ся. 2) Ставамь слабъ, ха
ослабвамь, отслáбвамь,
вáться, расходúться. 3)
по́-нашироко, по́ съ много
пущамся. 4) *гл. стр.* Б
по знаменование-то на гл

Разслáбване и разслаб
разслáбвамь и разслá

Рáзслабо, *нар.* Наширо
лено. *Живѣе разслабю,*
широко, охално, слободно

Разслáбѭ, ешь,—ѫлъ,
разслабѫ. —**ѫтый,**

пр. Болнавъ, боленъ, слабъ; разслáбленный. *Разслабнѫтъ чловѣкъ.*

Рáслабъ, *с. м.* Разслаба. *На разслабъ*, разслабно, нашироко, охолно.

Разслáбѣкъ, ѣшь,—бйлъ, *гл. свр.* отъ **разслáбвамь**. —бенъный, *прич. стр.*

Разслáбвамь (да разслáбѣкъ), *гл. д.* Разслабвамь.

Разслýшвамь и разслýшювамь (да разслýшамь), *гл. д.* Зачювамь и различамь, что ся говори или въика; разслúшать.

Разслýшамь, *гл. свр.* отъ **разслýшвамь**. —шанъный, *прич. стр.*

Разсмúвамь (да разсмѣкъ), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого да ся смѣе, докарвамь нѣкому смѣхъ; разсмѣвамь, разсмѣшавамь; смѣшúть, разсмѣшúть, насмѣшúть, пересмѣшúть. *Ты мене разсмѣй, тебе Господь да разсмѣе като пукнѫлъ конь.* —ися, *гл. възвр.* Зимамь да ся смѣкъ, дохожда ми смѣхъ, става ми весело; засмивамся, разсмѣвамся, разсмѣшавамся.

Разсмúване, *с. ср.* отъ **разсмúвамь** и **разсмúвамся**.

Разсмѣвамь (да разсмѣкъ), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣшавамь.

Разсмѣшúкъ, úшь,—шúлъ, *гл. свр.* отъ **разсмѣшáвамь**. —шѣнъный, *прич. стр.*

Разсмѣшáвамь (да разсмѣшúкъ), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣвамь.

Разсмѣшáване, *с. ср.* отъ **разсмѣшáвамь**. Разсмиване.

Разсмúкъ, ешь,—смѣлъ, *гл. свр.* отъ **разсмúвамь**. —смѣнъный, *прич. стр.*

Разснопúкъ, úшь,—пúлъ, *гл. свр* отъ **разснопáвамь**. —пѣнъный, *прич. стр.*

Разснопáвамь (да разснопúкъ), *гл. д.* 1) Раздѣлямь, разсичамь свинь на двѣ снопы; пластáть. 2) Направямь нарѣзвамь нѣчто на снопы, на брусовы за да го посолѧ; насноплавамь; мясничáть, пластáть, распластáть. —ися, *гл. стр.* Бывамь Разснопенъ.

Разсовáтый, тъ, та, то, *пр.* Что има разсои, что е съ разсои; четалистый; развúлистый, разсóшистый. *Разсовото дрьво. Разсовато колѧ въ земѧ не влива. Разсовато колѧ не ся забива.*

Дѣ има дрьво въсоко,
Въсоко още кычясто,
Кычясто и разсовато,
Люлка-тѫ да си прикачѫ? *Пъе.*

Разсóй, *с. м.* Разсоха, разсоя, соха, четалъ, чаталъ.

Разсолджúйскый, ска, ско, *пр.* Разсоловый. *Разсолджúйска каца*, прѣсолева, лахнева. *Разпаднѫлся като разсолджийскѫ кацѫ.*

Разсолецъ, *ум. м.* отъ **разсолъ**. Малко разсолъ.

Разсóлница, *с. ж.* Разсолова вода, армиева чорба; сокъ, юва; разсóлъ канустный.

Разсóловый, въ, ва, во, *пр.* отъ **разсолъ**. *Разсолова вода*, разсолница, сокъ, чорба отъ кысело зеле, юва. *Таква рода—разсолова вода.*

Разсолъ, *с. м.* 1) Кысело зеле, купусъ, прѣсолъ, лахна, армея; кúслая капýста. 2) Вода съ разтопенѫ въ неѫ соль за обсоливаие нѣчто; прѣсолъ, саламура; разсóлъ. — *Зимѣ разсолъ и сланина, лѣтѣ крава и градина. Да ся скапешь у разсола!* Клятва. *Жлъты прасци въ тынъкъ лѣжятъ?* Гат. — Разсолъ.

Разсолúкъ (да ся), úшь,—лúлся, *гл. ср.* отъ **разсолúвамся**.

Разсолúвамся (да ся разсолúкъ), *гл. възвр.* 1) Ямь нѣчто солено за да си земѧ сольтѫ; обсолявамся. 2) Начинамь да солѧ тврьдѣ много.

Разсолúване, *с. ср.* отъ **разсолúвамся**. Обсоливане.

Разсополúвкъ (да ся), ившь, — вился, *гл. възвр. свр.* Да ми потекѫтъ сополи; да ся разцивкарѫ.

Разсóха, *с. ж.* 1) Раздвоено като вилѫ; разсой, разсоя, соха, сока, чепарка, четалъ, чаталъ; разсóха, карúка. 2) Разцѣпъ, чаталъ, въ който быва прикрѣпенъ чюкъ-тъ на самоковъ. 3) Разсовато дрьво, въ което затискатъ котля съ качамакъ, кога го брькать; соха, катарага, каракачка, катарачка, робъина.

Разсóя, *с. ж.* Разсоха, разсой, соха, сока, чепарка, четалъ.

Разсрѣдвамь и разсрѣждамь (да разсрѣдѫ), *гл. д.* Правѫ нѣкого, нѣчто да ся срьди, да ся люти, да ся ядосва; разлютявамь, разядосвамь, раздражавамь, ядосвамь; разсéрживать, раздражáть, серчáть *Разсрьдилъ говядарѧ, че не ще да каде.* —ися, *гл. възвр.* 1) Ставамь срьдитъ; ядосвамся, разядосвамся, разлютявамся, раздражавамся; разсéрживаться, раздражáться. 2) Срьдитъ съмь нѣкому, не искамь да ся сбирамъ, да си ходимъ, не съмь добрѣ съ нѣкого; скарвамся. *Не знаѫ, зачто ми ся е разсрьдилъ, та не ще думѫ да ми продума.* 3) *гл. стр.* Бывамь разрьденъ. —*Разсрьдился като змѫкъ осойницѫ. Разсрьдился Горанъ, а гора-та хаберъ нѣма. Разсрьдился говядарь-тъ, та не ще да каде. Разсрьдился говядарь-тъ, че си отрѣзалъ уши-тѣ. Ако ся в раз-*

срѣдилъ, то ще ся и прѣсрѣди. Ако ся е разсрѣдилъ, щѫ си отперѫ джеба. Ако ся е разсрѣдилъ, то и авъ щѫ си обрѣнѫ кожуха наопакъ.

Разсрѣдяване и разсрѣждане, *с. ср.* отъ **разсрѣдявамъ и разрѣдвамся.**

Разрѣдѫ, иш, —дилъ, *гл. свр.* отъ **разсрѣдявамъ и разсрѣждамъ; разсердя́ть, осердя́ть, осерчя́ть, взбѣся́ть, вздуря́ть. —денъ, й,** *прич. стр.* **разсе́рденный.**

Разста́вка, *с. ж.* Разставяне, раздѣляне, раздѣла.

Дойде врѣмя обоица да ся разставять,
На разставки единъ другому говорять. *Пѣс.*

Разста́вънъ, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Широкъ, голѣмъ; **просто́рный.** *Разставны одаи,* широки.

Разста́вѭ, иш, —вилъ, *гл. свр.* отъ **разста́вямъ. —венъ, й,** *прич. стр.*

Разста́вямъ (да разста́вѭ), *гл. д.* 1) Отдѣлямъ едно нѣчто отъ друго; раздѣлямъ *Разстави мя съ живота,* раздѣли ме отъ животъ, зе ме живота. 2) Разлагамъ, разтурямъ, наряждамъ; **разкла́дывать, разлага́ть.** 3) Разтурямъ, раздумивамъ, размахвамъ. *Разстави мя да не камъ* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Раздѣлямся на ставовъ; разпадамся, разнизвамся, разносямся. *Руда-та става ся разставила.* 2) Разстаямся, раздѣлямся, отдѣлямся; **разстава́ться, разлуча́ться.** *Дойде врѣмя обоица да ся разставять Разставихся съ душѫ,* умрѣхъ. 3) Раздѣлямся, раздвоявамся; **раздѣля́ться.**

Святъ Никола съ патерицѫ
Удри море быстрѫ водѫ,
Море си е разставило,
Кое горѣ, кое долѣ. *Пѣс.*

Па си викнѫ, что си можи:
Горице, разставай ми ся,
Водице, доставай ми ся,
Тате ле, оглашай ми ся! *Пѣс.*

Разста́вяне, *с. ср.* отъ **разставямъ и разставямся.**

Разста́нѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **разстаямся.** Да ся разставѫ.

Разста́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да станешь многина, всинца.

Разста́ямся (да ся разста́нѫ), *гл. вз.* и *възвр.* Раздѣлямся, разлѫчамся, разставямся; **разстава́ться, разлуча́ться.**

Разста́яне, *с. ср.* отъ **разста́ямся.** Разставяне, разставка, раздѣла.

Разсте́лѭ, ешь,—стлахъ, *гл. свр.* отъ **разсти́лямъ. —стла́нъ, й,** *прич. стр.*

Разсти́лямъ (да разсте́лѭ), *гл. д.* Разпростирамъ, постиламъ нѣчто на разны страны; **разстила́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Стелямся, простирамся, разпростирамся ны; **разстила́ться.** 2) *гл* разстлянъ; **разстила́ться.**

Разсти́лане, *с. ср.* отъ **разсти́лямся.**

Разстра́ямъ, *гл. д.* Заѣся уѣсвамъ. *Тогава чаѫ р лаци-ты. Хванѫть да р гачьк-тѫ.*

Разстро́га, *с. ж.* и

Разстрогъ, *с. м.* в. **разтр**

Разстръва́вамъ (да разстръ съпвамъ, изсъпвамъ, изтр *по дыркѫ тѫ на разстръв*

Разстръва́ване, *с. ср.* отъ **р** Разсъпване, изтръпване.

Разстръвѫ, е́шь,—ва́лъ, гл стръва́вамъ —ва́нъ, й

Разстрьвѫ, я́шь,—ви́лъ, *г* **стрьвя́вамъ. —ве́нъ, й,**

Разстрьвя́вамъ (да разтры учвамъ нѣкого, нѣчто да нѣчто лоше; застрьвявамъ, подкустрювамъ; **пова́жива** *възвр.* Научвамся да ходѫ нѣчто лоше; настрьвявамся, **пова́живаться.**

Разстрьвя́ване, *с. ср.* о **вамъ и разстрьвя́вамся.**

Разсту́дка, *с. ж.* Студена в горящѫ за да ѫ поизстуди

Разстудѫ, и́шь,—ди́лъ, гл. студя́вамъ. —де́нъ, й

Разстудя́вамъ (да разтудѫ топло, горящо направямъ стане по-хладно; изстудява **вать, охола́живать, охлаж простужа́ть. —мся,** 1) *гл* мя-то: ставамъ студенъ, и стънвамъ; остыва́ть, холо 2) *гл. стр.* Бъвамъ разст

Разстудя́ване, *с. ср.* отъ **и разстудя́вамся.**

Разстѫпвамся и разстѫпи стѫпѭ), *гл. възвр.* Отстъ на страна, та отварямъ пъ *стѫпихся, та му напр мине.*

Разстѫпване и разстѫпи разстѫпвамся.

Ра́зстѫпъ, *с м.* Мѣсто-то мѣтъ до другъ; раздалечь; **стоя́ние, о́тступъ.**

Разстѫпѭ (да ся), **ишь,—** отъ **разстѫпвамся и раз**

Разсука́лка, *с. ж.* Гладка ные петуры; разсукъ, сука. **чилникъ, махалка, оклагия**

Разсу́кванъ и разсу́кувамъ (да разсу́чѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто засукано, насукано, усукано развалямъ, размотавамъ, отсуквамъ. 2) Съ разсукалка изтъпанвамъ тѣсто на петури; разточвамъ, насуквамъ, наточвамъ.

Тъи да станешь утрѣ по̀-рано,
Да мѣсишь двѣ бѣлы погачи,
Да разсукашь двѣ тънкы баници,
Да наточишь двѣ златъи здравици
И да справишь до два добры коня. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Отсуквамся, отмотавамся, размотавамся. 2) Начинамъ да сучѫ тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бъвамъ разсуканъ.

Разсу́куване, *с. ср.* отъ **разсу́кванъ и разсу́квамся.**

Ра́зсукъ, *с. м.* Разсукалка, сукалка, точилка, точилникъ, махалка, оклагия; ска́лка.

Разсу́чнѫ, ешь,—су́кахъ, *гл. свр.* отъ **разсу́кванъ.** —**су́канъый**, *прич. стр.*

Разсучна́лъ, *с. м.* Бѣла памучна крьпа за главѫ; забрадя, забрадка, чемберъ, дема, шамия; же́нская головна́я пова́вка.

Разсѣ́нница, *с. ж.* Кога не може човѣкъ да спи, не го хваща сънъ отъ мъисль или отъ что да бъло; безсъница, разсънка; безсо́ница, безсо́нье. *Хванѫ мя разсѣнница, цѣлѫ-тѫ нощь не можахъ да спѫ.*

Разсѣ́нвамся и разсъня́вамся (да ся разсъня́), *гл. възвр.* 1) Налѣга мя, хваща мя разсънница, бѣга ми, разваля ми ся сънъ-тъ, та не могѫ да спѫ. 2) Въ Македония, *разсонвамся:* разбуждамся, ставамъ, събуждамся.

Ако спиешь, разбудися,
Ако сонишь, разсонися,
Ако сѣдишь, заслушайся,
Что ти вели шпаренъ кавалъ! *Пѣс.*

Разсѣ́нванѣ и разсъня́ванѣ, *с. ср.* отъ **разсѣ́нвамся.**

Разсѣ́нка, *с. ж.* Разсънница, безсънница; безсо́ница, безсо́нье.

Разсъня́ (да ся), я́шь,—ня́лся, *гл. свр* отъ **разсѣ́нвамся.** —**не́нъый**, *прич. стр.*

Разсѣ́хвамся и разсѣ́хнувамся (да ся разсѣ́хнѫ), *гл. възвр.* За сѫдъ: изсъхвамъ та ся сбирамъ и между дъгы-тъи ми ся отварять разстроги; разчюхвамся; разсъха́тъся. *Каца-та ся разсъхнѫ.*

Разсѣ́хванѣ и разсѣ́хнуванѣ, *с. ср.* отъ **разсѣ́хвамся.**

Разсѣ́хнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разсѣ́хвамся.** —**нѫтъый**, *прич. стр.*

Разсы́пванъ и разсы́пувамъ (да разсы́пѫ), *гл. д.* 1) Сыпя. роня на разнъи мѣста; **разсъпа́тъ.** 2) Направямъ да ся изсъше нѣчто изъ сѫдъ; изсъпвамъ, изтръпвамъ; **разсъпа́тъ.** *Разсъпахъ жито-то.* 3) Казвася и за водя, за водно нѣчто: изсъпвамъ, изливамъ, разливамъ; **вълива́тъ, проълива́тъ.** *Бутнѫлъ чашѫ-тѫ съ вино-то, та ѫ разсъпалъ.* 4) Съсъпвамъ, събарямъ, развалямъ, запустявамъ; **разруша́тъ, опустоша́тъ, погромля́тъ.** *Разсъпа кѫщѫ-тѫ*, събори ѫ. *Село-то ни разсъпа.* 5) Харчѫ унесвѣсть, разносямъ, прахосвамъ, изгъбясвамъ, разпелѣвамъ, разобарямъ; расточа́тъ, мота́тъ. *Разсъпа толкова парѫ, иманѥ.* 6) Направямъ, накарвамъ нѣкого да изгуби, чтото има; разобарямъ, съсъпвамъ; **разора́тъ.** *Тѣжкы масрафи, голѣми салтанати го разсъпахѫ.* 7) Докарвамъ повръдя, повръждамъ, разобарямъ, съсъпвамъ, развалямъ. *Здравѥ-то си разсъпахъ да тъчямъ по тѣхъ.*

Ленка шеташе низъ бахче,
Ситнъи сльзъи роняше,
Ѫ догледа майка ѣ,
Мило ѣ рече:
Мълчи, Ленче, не плачи,
Не разсъпуй си очи-тъи! *Пѣс.*

8) Развалямъ, разтурямъ, разрѣпявамъ, развръзвамъ, размахвамъ. *Дойде гость, разсъпа пость. Кога видѣ терзий-тъ това чудо, много баше ся оскръбилъ и варекъ-тъ, что баше ся варекълъ да не проговори, баше разсъпалъ.* 9) Направямъ да ся не чуе, да ся не послуша, да ся не направи; развалямъ, попръчвамъ. *Тамо баше ся притрусалъ и гаволъ-тъ, та кой что кажаше, той му го разсъпваше.* 10) Развалямъ, разпелѣвамъ, разпръсвамъ, разгонвамъ, разтирвамъ; разсъпа́тъ, разгона́тъ, **разсѣва́тъ.**

Джубе си съблѣче, тестемелъ ся видѣ,
И го доглядахѫ Радини-ти братя,
Съборъ разсъпахѫ, по Радя пущихѫ. *Пѣс.*

Да разсъпемъ голѣмѫ ордия,
Да откупимъ наши дробнъи дѣца! *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Изсъпвамся, изтръпвамся; разсъпа́тъся. *Жито-то ся разсъпа.* 2) Изсъпвамся, изливамся, разливамся; **вълива́тъся, проълива́тъся.** *Вино ся разсъпа.* 3) Съсъпвамся, развалямся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; **разора́тъся** *Отъ обричане кѫща ся не разсъпва. Съ мѫжь ся прави, съ мѫжь ся разсъпва.* 4) Развалямся, повръждамся, ставамъ нѣ за-въ работѫ. *Не хвела да ся дава оцетъ на заходъ слънце, оти ще ся разсъпе.* 5) За врѣмя-то: развалямся, замъглямся, заоблачвамся. *Въ жниенѥ-то сгора ся разсъпало врѣмя-то и дошло на врънене.* 6) *гл. стр.* Бъвамъ разсъпанъ по знаменование-

срѣдилъ, то ще ся и прѣсрѣди. Ако ся е разсрѣдилъ, щѫ си отперѫ джеба. Ако ся е разсрѣдилъ, то и авъ щѫ си обрѣжѫ кожюха наопакъ.

Разсрѣдяване и разсрѣждане, *с. ср.* отъ **разсрѣдявамъ и разсрѣждамъ**.

Разсрѣдѫ, иш, —**дилъ**, *гл. свр.* отъ **разсрѣдявамъ и разсрѣждамъ**; **разсердúть, осердúть, осерчáть, взбѣсúть, вздурúть.** —**денъ**, *прич. стр.* **разсéрженный.**

Разстáвка, *с. ж.* Разставяне, раздѣляне, раздѣла.

Дойде врѣмя обоица да ся разставять,
На разставкѫ единъ другому говорять. *Пѣс.*

Разстáвенъ, —**вънъ** и —**венъ, вна, вно**, *пр.* Широкъ, голѣмъ; **простóрный.** *Разставны одаи*, широкъ.

Разстáвѫ, иш, —**вилъ**, *гл. свр.* отъ **разстáвямъ.** —**венъ**, *прич. стр.*

Разстáвямъ (да разстáвѫ), *гл. д.* 1) Отдѣлямъ едно нѣчто отъ друго; раздѣлямъ *Разстави мя съ живота*, раздѣли ме отъ живота, зе ме живота. 2) Разлагамъ, разтурямъ, наряждамъ; **разклáдывать, разлагáть.** 3) Разтурямъ, раздумямъ, размахвамъ. *Разстави мя да не кажѫ* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Раздѣлямъ ся на ставовъ; разпадамъ ся, разнизвамъ ся, разнасямъ ся. *Руда-та става ся разставила.* 2) Разстанамъ ся, раздѣлямъ ся, отдѣлямъ ся; **разставáться, разлучáться.** *Дойде врѣмя обоица да ся разставять Разставихся съ душѫ*, умрѣхъ. 3) Раздѣлямъ ся, раздвоявамъ ся; **раздѣлúться.**

Свѧтъ Никола съ патерицѫ
Удри море бързѫ водѫ,
Море ся е разставило,
Кое горѣ, кое долѣ. *Пѣс.*

Па си въикнѫ, что си можи:
Горице, разставяй ми ся,
Водице, доставяй ми ся,
Тате ле, оглашай ми ся! *Пѣс.*

Разстáване, *с. ср.* отъ **разставямъ** и **разставямъ ся.**

Разстáнѫ (да ся), **ешь**,—**нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разстанямъ ся.** Да ся разставѫ.

Разстáнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. ср. свр.* Да станемъ инозина, всинца.

Разстáямъ ся (да ся разстáнѫ), *гл. вз.* и *възвр.* Раздѣлямъ ся, разлѫчамъ ся, разставямъ ся; **разставáться, разлучáться.**

Разстáяние, *с. ср.* отъ **разстáямъ ся.** Разставяне, разставка, раздѣла.

Разстéлѫ, ешь,—**стлахъ**, *гл. свр.* отъ **разстúлямъ.** —**стлáнъ**, *прич. стр.*

Разстúлямъ (да разстéлѫ), *гл. д.* Разпростирамъ, постилямъ нѣчто на разни страни; **разстилáть.** —**ся**, 1) *гл. възвр.* Стелямъ ся, простирамъ ся, разпростирамъ ся на ни; **разстилáться.** 2) *гл.* разстланъ; **разстилáться.**

Разстúлание, *с. ср.* отъ **разстúлямъ ся.**

Разстрáмямъ, *гл. д.* Замѣсвамъ, умѣсвамъ. *Тогава чакъ ра лаци-ты. Хванѫть да ра гачъкъ-тѫ.*

Разстрóга, *с. ж.* и

Разстрогъ, *с. м.* в. **разстрóга**

Разстрѣвáвамъ (да разстрѣ съпвамъ, изсъпвамъ, изтрѣ *по дыркѫ тѫ на разстрѣва*

Разстрѣвáване, *с. ср.* отъ **р** Разсъпване, изтръпване.

Разстрѣвѫ, éш, —**вáлъ**, *гл.* **стрѣвáвамъ** —**вáнъ**, **

Разстрѣвúвѫ, úш, —**вúлъ**, *г.* **стрѣвúвамъ.** —**вéнъ**, **

Разстрѣвúвамъ (да разтрѣ учвамъ нѣкого, нѣчто да нѣчто лоше; застрѣвявамъ, подкустрюбамъ; **новáжнват** *възвр.* Научвамъ ся да ходѫ нѣчто лоше; настрѣвявамъ ся, **новáжнваться.**

Разстрѣвúване, *с. ср.* от **вамъ и разстрѣвúвамъ ся.**

Разстýдка, *с. ж.* Студена в горящѫ за да ѫ покастуди.

Разстудѫ, úш, —**дúлъ**, *гл.* **студúвамъ.** —**дéнъ**, **

Разстудúвамъ (да разтудѫ) топло, горящо направямъ д стане по-хладно; **изстудява вать, охолáжнвать, охлаж простужáть.** —**ся**, 1) *гл* мя-то: ставамъ студенъ, **и** стънвамъ; **остывáть, холо** 2) *гл. стр.* Бъвамъ **разст**

Разстудúване, *с. ср.* отъ **и разстудúвамъ ся.**

Разстѫпвамъ ся и разстѫпя стѫпѫ), *гл. възвр.* Отстъ на страни, та отварямъ пѫ *стѫпихмся, та му напра мине.*

Разстѫпване и разстѫпя разстѫпвамъ ся.

Рáзстъпъ, *с. м.* Мѣсто-то о мѣтъ до другъ; **раздалечь; стоáніе, отступъ.**

Разстѫпѫ (да ся), **ишь**,— **отъ разстѫ** и **

Разсукáлка, *с. ж.* гладка п ние петуръ; разсукъ, **сукá чилникъ, махалка, сплагка;**

Разсу́кванъ и разсу́кувамъ (да разсу́чѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто засукано, насукано, усукано развалямъ, размотавамъ, отсуквамъ. 2) Съ разсукалка изтъпквамъ тѣсто на петури; разточвамъ, насуквамъ, наточвамъ.

Тъи да станешь утрѣ по̀-рано,
Да мѣсишь двѣ бѣлъи погачи,
Да разсукашь двѣ тънкъи баници,
Да наточишь двѣ златнъи здравици
И да справишь до два добръи коня. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Отсуквамся, отмотавамся, размотавамся. 2) Начинамъ да сучѫ тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бъвамъ разсуканъ.

Разсу́куване, *с. ср.* отъ **разсу́кванъ и разсу́квамся.**

Ра́зсукъ, *с. м.* Разсукалка, сукалка, точилка, точилникъ, махалка, оклагия; ска́лка.

Разсу́чѫ, ешь,—сукахъ, *гл. свр.* отъ **разсу́кванъ.** —**су́канъ,** *прич. стр.*

Разсучна́лъ, *с. м.* Бѣла памучна крьпа за главѫ; забрада, забрадка, чемберъ, дема, пашма; же́нская головна́я нова́зка.

Разсѣ́нница, *с. ж.* Кога не може човѣкъ да спи, не го хваща сънъ отъ мъисль или отъ что да бъило; безсъница, разсъпка; безсо́ница, безсо́нье. *Хванѫ мя разсѣнница, цѣлѫ-тѫ нощь не можахъ да спѫ.*

Разсѣ́нвамся и разсъпна́вамся (да ся разсъпна́), *гл. възвр.* 1) Налѣга ми, хваща ми разсъница, бѣга ми, развала ми ся сънъ-тъ, та не могѫ да спѫ. 2) Въ Македония, *разсонвамся:* разбуждамся, ставамъ, събуждамся.

Ако спиешь, разбудися,
Ако сонишь, разсонися,
Ако сѣдишь, заслушайся,
Что ти вели шпаренъ кавалъ! *Пѣс.*

Разсѣ́нване и разсъпна́ване, *с. ср.* отъ **разсѣ́нвамся.**

Разсѣ́нка, *с. ж.* Разсъница, безсъница; безсо́ница, безсо́нье.

Разсъпна́ (да ся), я́шь,—пна́лся, *гл. свр* отъ **разсѣ́нвамся.** —**пѣ́нъ,** *прич. стр.*

Разсѣ́хвамся и разсѣ́хнувамся (да ся разсѣ́хна), *гл. възвр.* За сѫдъ: изсъхвамъ та ся сбирамъ и между дъгъи-тъи ми ся отварятъ разстроги; разчюхвамся; разсъха́ться. *Каца-та ся разсѣхна.*

Разсѣ́хване и разсѣ́хнуване, *с. ср.* отъ **разсѣ́хвамся.**

Разсѣ́хна (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разсѣ́хвамся.** —**нѫтъ,** *прич. стр.*

Разсъ́пвамъ и разсъ́пувамъ (да разсъ́пя), *гл. д.* 1) Съпя. роня на разнъи мѣ́ста; **разсъпа́тъ.** 2) Направямъ да ся изсъпе нѣчто изъ сѫдъ; изсъпвамъ, изтръпвамъ; **разсъпа́тъ.** *Разсъпахъ жито-то.* 3) Казвася и за водѫ, за водно нѣчто: изсъпвамъ, изливамъ, разливамъ; **вылива́тъ, пролива́тъ.** *Бутнѫлъ чашък-тѫ съ вино-то, та ѫ разсъпалъ.* 4) Съсъпвамъ, събарямъ, развалямъ, запустявамъ; **разруша́тъ, опустоша́тъ, погроми́тъ.** *Разсъпа кѫщѫ-тѫ,* събори ѫ. *Село-то ни разсъпа.* 5) Харчѫ унесвѣ́стъ, разносямъ, прахосвамъ, изгъбясвамъ, разпелѣ́вамъ, разобарямъ; **расточа́тъ, мота́тъ.** *Разсъпа толкова пари, иманѥ.* 6) Направямъ, накарвамъ нѣкого да изгуби, чтото има; разобарямъ, съсъпвамъ; **разора́тъ.** *Тѫжки масрафи, голѣми салтанати го разсъпахѫ.* 7) Докарвамъ поврѣ́дя, поврѣ́ждамъ, разобарямъ, съсъпвамъ, развалямъ. *Здраве-то си разсъпахъ да тъичамъ по тѣхъ.*

Ленка шеташе низъ бахче,
Ситнъи сльозъи роняше,
Ѭ догледа майка ѣ,
Мило ѣ рече:
Мълчи, Ленче, не плачи,
Не разсъпуй си очи-тъи! *Пѣс.*

8) Развалямъ, разтурямъ, разрѣ́пявамъ, разврьзвамъ, размахвамъ. *Дойде гость, разсъпа пость. Кога видѣ тервий-тъ това чудо, много бяше ся оскрѣбилъ и варекъ-тъ, что бяше ся варекълъ да не проговори, бяше разсъпалъ.* 9) Направямъ да ся не чуе, да ся не послуша, да ся не направи; развалямъ, попрѣчвамъ. *Тамо бяше ся притрусалъ и гаволъ-тъ, та кой что кажяше, той му го разсъпваше.* 10) Развалямъ, разпелѣ́вамъ, разпрьсвамъ, разгонвамъ, разтирвамъ; **разсъпа́тъ, разгона́тъ, разсѣва́тъ.**

Джубе си съблѣче, тестемелъ ся видѣ,
И го доглядахѫ Радини-ти братіа,
Съборъ разсъпахѫ, по Радя пущихѫ. *Пѣс.*

Да разсъпемъ голѣмъ ордиъ,
Да откупимъ наши дробнъи дѣца! *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Изсъпвамся, изтръпвамся; **разсъпа́тъся.** *Жито-то ся разсъпа.* 2) Изсъпвамся, изливамся, разливамся; **вылива́тъся, пролива́тъся.** *Вино ся разсъпа.* 3) Съсъпвамся, развалямся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; **разора́тъся.** *Отъ обичанѥ кѫща ся не разсъпва. Съ мѫжь ся прави, съ мѫжь ся разсъпва.* 4) Развалямся, поврѣ́ждамся, ставамъ нѣ за-въ работѫ. *Не хвела да ся дава оцетъ на заходъ слънце, оти ще ся разсъпе.* 5) За врѣмя-то: развалямся, замъглямся, заоблачвамся. *Въ жнienе-то сгора ся разсъпало врѣмя-то и дошло на врънenе.* 6) *гл. стр.* Бъвамъ разсъпанъ по знаменование-

то на глагола. *Разсипала ся така врѣзаница*, развалило ся условие-то, сговоръ-тъ.—*Разсыпвамъ хатѫръ*, развалямъ, разтурямъ, крьпя, трошя хатѫръ, не правя каквото нѣкому ся иска. *Царь-тъ не щалъ да разсипе хатѫра на пашъ-тѫ.* — *Разсыпвамся отъ умъ*. изгубвамъ си ума, излизамъ изъ умъ, подивѣвамъ, полудѣвамъ, обезумявамся; лиша́ться ума́, разсу́дка, выжива́ть изъ ума́; наумля́ться.

Та что ми е мило онае дѣвойчя,
На сънъ ми ся врьлать въ шарены одья
На мяки постелы, шарены перници;
Кога ся разбудвамъ, моя не нахождамъ.
Въ уста ми клажать грудя шекеровя,
Кога ся разбудвамъ, отъ умъ ся разсъцвамъ!
Пѣс.

Разсы́пване, *с. ср.* отъ **разсы́пвамъ** и **разсы́пвамся.**

Разсыпи́-кѫщѫ. Който разсыпва, развалю кѫща; разсыпникъ, прахосникъ.

Разсыпи́на, *с. ж.* Разсыпване, развалюване, развала, разсыпувачка, разоборина, разоборъ, съсыпня, съсыпня, съсыпъ.

Разсы́пникъ, *с. м.* Който харчи унесвѣсть; разпрьстникъ, разтурачь, разтурникъ, развѣй-прахъ, разлелѣй-прахъ, разсыпи-кѫща, разбий-прьтина; мотъ, мотыга, вертопра́хъ, расточи́тель.

Разсы́пница, *с. ж.* Която харчи унесвѣсть; распрьстница, прахосница, разтурачка разтурница; расточи́тельница. *Имай женя разсыпницѫ, та да ти ся запусти кѫща-та*

Ра́зсыпнъ, **—пьнъ** и **—пенъ, пна, пно**, *пр.* Что докарва разсыпня.

Поди имъ речи, мале-ле,
Другому да го не давать,
Да ы не мыслы, мале-ле,
Въ черня-ня земы разсыпня. *Пѣс.*

Разсыпува́чка, *с. ж.* Разсыпня.

Ра́зсыпъ, *с. м.* 1) Когато мѣсячина-та слѣдъ пълнолуние земе да намалѣва, да ся губи; гынежь, изядъ, погыбежь, погыбель; ущёрбъ. *Мѣсяць-тъ, мѣсячина-та е на разсыпъ. Овця ся не крѣмять на разсыпъ, щали да умирать.* 2) Развала, съсыпъ, разоборня изъ дъно; погро́мъ. — *На разсыпъ е*, на загубѫ, на пагубѫ.

Разсы́пѫ, **ешь**,—**палъ**, *гл. свр.* отъ **разсы́пвамъ.** —**панъ**, *прич. стр.*

Разсѣ́вне (да ся), —**нѫло ся**, *гл. свр.* отъ **разсѣ́внувася.** Да ся разсъмне.

Разсѣ́внуване, *с. ср.* отъ **разсѣ́внувася.** Разсъмнуване.

Разсѣ́внувася (да ся **разсѣ́вне**), *гл. безл.* Подкача да ся съмнува, да става видѣло; завидѣлявася, раздрачавася, **разсвѣта́ть.**

Разсѣ́мнувася (да ся **разсѣ́** Разсъмнувася.

Разсѣ́вамъ и **разсѣ́ивамъ** (*д.* 1) Съм на разны мѣс 2) Разнасямъ, разпрьскам **разсѣва́ть.** —**мся**, 1) *гл.* ходя насамъ натамъ. 2) вамъ разсѣянъ.

Разсѣ́ване и **разсѣ́ване**, **сѣ́вамъ** и **разсѣ́вамся.**

Разсѣдамся, разсѣ́двамся и ся (да ся **разсѣдня**), *гл* сѣдялъ нѣйдѣ повяче врѣ *сѣднешь!* да потънешь в Сѣдамъ, наряждамъся мно **насѣдамъ**; **разса́живаться.** *ся на трапезя-тѫ.* 3) Отд вамся, отлѣпямся, отмѣства что; **отсѣда́ть.** *Оборъ-тъ ся* поотдѣлился е отъ кѫща-т настраня.

Разсѣ́дане, разсѣ́дване и р *с. ср.* отъ **разсѣ́двамся.**

Разсѣдла́вамъ (да **разсѣдла́** лямъ сѣдло отъ конь; разс лямъ, отсѣдлавамъ; **разсѣдл** 1) *гл. възвр.* Свалямъ си **сѣдлыватьсѧ.** 2) *гл. стр.* ланъ.

Братець си коня сѣдля
Конь му ся разсѣдлава
Баща му порта отвара
Порта ся сама затвара

Разсѣдла́ване, *с. ср.* отъ Разсѣдлане.

Разсѣдла́ѫ, **ешь**,—**ла́лъ**, *гл* сѣдла́вамъ. —**ла́нъ**, *пр*

Разсѣ́длица, *с. ж.* Неосѣдл вый, голина, голица, голиш *разсѣдлицѫ*, на голъ конь, голицѫ. *Укачилъ ми рач сѣдлицѫ, ходилъ ми три щи низъ папурака, низъ и хѫ да си дыри.*

Разсѣ́длѫ, **ишь**,—**лилъ**, *гл.* **сѣ́длямъ.** —**ленъ**, *при*

Разсѣ́дляме (да **разсѣдля**), лавамъ; **разсѣдлывать.**

Разсѣдлане, *с. ср.* отъ Разсѣдлаване.

Разсѣ́днувася (да ся **разсѣ́** Разсѣдамся.

Разсѣ́дѫ (да ся), **ешь**,—**п** отъ **разсѣдамся** и **разсѣ́д**

Разсѣ́дѫто, като *с. ср.* **Мѣ** да, **кѫща** ся е **пукнѫла**, та

ла; отсѣ́дина. *Да замажемъ разсѣдѝното то.*

Разсѣ́ивамъ и разсѣ́ювамъ (да разсѣ́ѭ), *гл. д.* Разсѣ́вамъ.

Разсѣ́кѫ, чѐшъ,—сѣ́кохъ, *гл. сер* отъ **разсѣ́чамъ** и **разсѣ́чамъ**. —сѣ́чѐнъ, *прич. стр.*

Разсѣ́ѭ, ѐшъ,—сѣ́лъ и — сѣ́ялъ, *гл. сер* отъ **разсѣ́вамъ** и **разсѣ́ивамъ**. —сѣ́нъ, —сѣ́тъ и —сѣ́ѣнъ, *прич. стр.*

Ра́зсѫдъ, *с. ср.* Разсѫждение, мъ́сление, обмъ́сление нѣ́что; разсу́докъ.

Разсѫ́дя, ѝшъ, — дилъ, *гл. сер.* отъ **разсѫ́ждамъ**.—дѐнъ, *прич. стр.*

Разсѫ́ждамъ и разсѫжда́вамъ (да разсѫ́дя), *гл. д.* Мъ́слѧ, размъ́слямъ за нѣ́что, обмъ́слямъ какъ е и что е; разсужда́ть.

Разсѫ́ждение и разсѫжда́ване, *с. ср.* отъ **разсѫ́ждамъ**.

Разта́ивамъ и разта́ювамъ (да ся разта́ѭ), *гл. въвр.* Разтопявамъ, разстопявамъ, стопявамъ; растаявать.

Разта́камъ (да разто́чѫ), *гл. д.* Разточвамъ. —**мъ**, *гл. въвр.* Ходя́ нагорѣ надолу безъ работя́; дѐнгубя́; губа́рѧ. *Ученици-ти ся разтакать изъ пѧтница-та, по пѧтница та.*

Разта́кане, *с. ср.* отъ **разта́камъ** и **разта́камъ**.

Ра́стакъ, *с. м.* Разтягъ.

Разта́пямъ (да разтопѫ́), *гл. д.* Разтопявамъ.

Разтарашю́вамъ (да ся), *гл. въвр. сер.* Да земя́ да трьса, да тарашювамъ нагорѣ надолу; да ся разтрься́. *Разтрашювалися като обирници.*

Разта́ѭ (да ся), ѐшъ, — та́ялся, *гл. сер.* отъ **разта́ивамъ**. *Разтаялый*; отта́ялый.

Разтва́рямъ и разтво́рвамъ (да разтво́рѭ), *гл. д* Отварямъ много нѣ́чта, часто пѧти; **растворя́ть**, раскрывя́ть. —**мъ**, 1) *гл. въвр.* Отварямъ; растворя́ться, раскрывя́ться. 2) Отварямъ, расчапявамъ, разцъвтя́вамъ; распускя́ться. 3) *гл стр.* Бъ́вамъ разтворенъ. — *Какво да ѫ сборишъ, какви уста да разтворишъ! Разтворилъ уста до уши. Разтворилъ уста, та ще мя лапне.*

Разтва́ряне и разтво́рване, *с. ср.* отъ **разтва́рямъ**.

Разтво́рнѫ, —рънъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Прокъселнѫ́, что отварѧ ищахъ за ядене; прохлади́телный, возбужда́ющій апети́тъ къ ѝдещѣ.

Разтво́рѭ, ѝшъ,—рилъ, *гл. сер.* отъ **разтва́рямъ**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разтегавица, разтѐглювамъ, ра́зтегъ, в **разтяга́вица, ра́зтягъ**.

Разтекѫ́ (да ся), чѐшъ,—тѐкохся, *гл. въвр. сер.* 1) Да земя́ да текя́ твръдѣ много. *Разтекохся оныя ми ти воды.* 2) Да ся разтичамъ.

Разти́рвамъ и разти́рямъ (да разти́рѭ), *гл. д.* Разгонвамъ, разпелѣ́вамъ, разпръсвамъ; разгоня́ть, разсѣва́ть.

Не растирай сиво стадо
Изъ корията султанова,
Тука ходи дели Димо,
Дели Димо курудинца
Съ дъгя́ пушя́ гегалийска,
Убива тя, изпиша тя. *Пѣс.*

Тамамъ му очи прѣврьзвать,
Рацой съ юнаци дофтаса,
Гавазы открай разтири,
Вуйчю си на гръбъ задигна,
Та го въ горя́-тя занесе. *Пѣс.*

—мъ, 1) *гл. въвр.* Начинамъ да пръ́пкамъ твръдѣ много; да ся разпръ́пкамъ, да ся разтичамъ. 2) *гл. стр* Бъ́вамъ разтиренъ.

Разти́рване и разти́рямъ, *с. ср.* отъ **разти́рвамъ**.

Разти́рѭ, ѝшъ, — рилъ, *гл. сер.* отъ **разти́рвамъ**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разти́чамъ (да ся), *гл. въвр. сер.* Да земя́ да тичамъ твръдѣ много; да затичамъ мнозина; да ся разпръ́пкамъ. *Разтичамъ, разтичахся нагорѣ надолу.*

Разтлъкува́мъ, *гл. д. сер.* Да намѣ́рѧ, да покажя́ знаменование-то на нѣ́что; да изтлъкувамъ; растолкова́ть, истолкова́ть. —**ванъ**, *прич. стр.* Изтлъкуванъ; растолкова́нный, истолкова́нный.

Разтлѣ́вамъ (да ся разтлѣ́ѭ), *гл. въвр.* 2) Начинамъ да тлѣ́ѧ твръдѣ много. 2) Ставамъ на прахъ, на пепелъ; изгнивамъ, стопявамъ, разтопявамъ разхумявамъ, схумявамъ, сплувамъ, разплувамъ разкапвамъ, скапвамъ; истлѣ́вать, сгнива́ть.

Разтлѣ́ване, *с. ср.* отъ **разтлѣ́вамъ**. Изгниване, схумване.

Разтлѣ́ѭ (да ся), ѐшъ,—лѣ́ялся, *гл. сер.* отъ **разтлѣ́вамъ**.

Разтова́рвамъ и разтова́рямъ (да разтова́рѭ), *гл. д.* Свалямъ товара отъ нѣ́что натоварено; развью́чивать, разгружа́ть. *Разтоварихъ коня Да разтоваримъ кашка.* —**мъ**, 1) *гл. въвр.* Свалямъ си, врьгамъ си товара; развью́чиватъся. *Комуто тяжи да ся разтовари.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ разтоваренъ; развью́чиватъся, разгружа́тъся. *Чюждо-то магаря на пѧта ся разтоварва.*

то на глагола. *Разсыпала ся тава врѣ-заница*, развалило ся условие-то, сговоръ-тъ.—*Разсыпвамъ хатѫръ*, развалямъ, раз-турямъ, крѫшѫ, трошѫ хатѫръ, не правѫ каквото нѣкому ся иска. *Царь-тъ не щалъ да разсыпе хатѫра на пашѫ-тѫ.* — *Разсыпвамся отъ умъ*, изгубвамъ си ума, излизамъ изъ умъ, подивѣвамъ, полудѣвамъ, обезумявамся; лишáться умá, разсýдка, выживáть изъ умá; изумяáться.

Та что ми е мило онае дѣвойча,
На съѫ ми ся врѫпать въ шарена одая
На мяка постелѫ, шарена перница;
Кога ся разбудвамъ, моя не нахождамъ,
Въ уста ми клавѫть грудѫ шекерова,
Кога ся разбудвамъ, отъ умъ ся разсъпвамъ!
Пѣс.

Разсы́пване, *с. ср.* отъ **разсы́пвамъ** и **разсы́пвамся.**

Разсыпни́-кѫ́щѫ. Който разсыпва, развалю кѫщѫ; разсыпникъ, прахосникъ.

Разсыпни́на, *с. ж.* Разсыпване, развалюване, развала, разсыпувачка, разоборина, разоборъ, съсыпня, съсыпня, съсыпъ

Разсы́пникъ, *с. м.* Който харчи унесвѣсть; разпрьстникъ, разтурачь, разтурникъ, раз-вѣй-прахъ, разнелѣй-прахъ, разсыпи-кѫщѫ, разбий-прътинѫ; мотъ, мотыга, вертопрáхъ, расточи́тель.

Разсы́пница, *с. ж.* Колато харчи унесвѣсть; распрьстница, прахосница, разтурачка раз-турница; расточи́тельница. *Имай женѫ разсыпницѫ, та да ти ся запусти кѫ-ща-та*

Рáзсыпнѫтый, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Что докарва разсыпнѫ.

Поди имъ речи, мале-ле,
Другому да го не давать,
Да ѫ не мъслѫ, мале-ле,
Въ черня-нѫ земѫ разсыпнѫ. *Пѣс.*

Разсыпувáчка, *с. ж.* Разсыпня.

Рáзсыпъ, *с. м.* 1) Когато мѣсячина-та слѣдъ пълнолунне земе да намалѣва, да ся губи; гынежь, изнадъ, погыбежь, погыбель; у-щéрбъ. *Мѣсяць-тъ, мѣсячина-та е на разсыпъ. Овця ся не крѣмять на раз-сыпъ, щали да умирать.* 2) Развала, съсыпъ, разоборня изъ дъно; погрóмъ. — *На разсыпъ е*, на загубѫ, на пагубѫ.

Разсы́пѫ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **раз-сы́пвамъ.** —пянъый, *прич. стр.*

Разсѣ́вне (да ся), —нѫлося, *гл. свр.* отъ **разсѣ́внувася.** Да ся разсъмне.

Разсѣ́внуване, *с. ср.* отъ **разсѣ́внувася.** Разсъмнуване.

Разсѣ́внувася (да ся разсѣ́вне), *гл. безл.* Подкача да ся съмнува, да става видѣло; завидѣлявася, раздрачавася, разсвѣтáть.

Разсѣ́мнувася (да ся разсѣ́ Разсъмнувася.

Разсѣ́кванъ и разсѣ́квамъ (д. 1) Съѫ на разнъ мѣст 2) Разнасямъ, разпръскам разсѣвáть. —ися, 1) *гл.* ходѫ насамъ натамъ. 2) вамъ разсѣянъ.

Разсѣ́кване и разсѣ́квание, сѣ́квамъ и разсѣ́квамся.

Разсѣ́дамся, разсѣ́двамся и ся (да ся разсѣ́днѫ), *гл* сѣ́днѫлъ нѣйдѣ повяче врѣм *сѣ́днешь!* да потънешь въ Сѣдамъ, наряждамъся мно насѣдамъ; разсáждвать се. *ся на трапезѫ-тѫ.* 3) Отд вамся, отлѣпямся, отмѣства что; отсѣдáть. *Оборѫ-тъ ся* поотдѣлися е отъ кѫщѫ-т настранѫ.

Разсѣ́дане, разсѣ́дване и р *с. ср.* отъ **разсѣ́двамся.**

Разсѣ́длáвамъ (да разсѣ́длáм лямъ сѣдло отъ конь; разсѣ лямъ, отсѣдлавамъ; разсѣдл 1) *гл. възвр.* Свалямъ си сѣдлываться. 2) *гл. стр.* лянъ.

Братець ся коня сѣдла
Конь му ся разсѣдлава
Баща му порта отвариа
Порта ся сама затвариа

Разсѣ́длáване, *с. ср.* отъ **р** Разсѣдлане.

Разсѣ́длáнѫ, ешь,—лáлъ, *гл* сѣ́длáвамъ. —лáнъый, *пр*

Разсѣ́длица, *с. ж.* Неосѣдла въый, голина, голица, голищ *разсѣдлицѫ*, на голъ конь, голицѫ. *Укачилъ ми рачи сѣдлицѫ, ходилъ ми три д щи низъ папурака, низъ ш хѫ да си дыри.*

Разсѣ́длнѫ, нешь,—лилъ, *гл.* сѣ́длямъ. —ленъый, *при*

Разсѣ́длянъ (да разсѣ́длнѫ), лавамъ; разсѣдлывать.

Разсѣ́дляне, *с. ср.* отъ Разсѣдлаване.

Разсѣ́днувамся (да ся разсѣ́д Разсѣдамся.

Разсѣ́днѫ (да ся), ешь,—пя отъ **разсѣ́дамся** и **разсѣ́д**

Разсѣ́днято, като *с. ср.* Мѣс да, кѫща ся е пукнала, та

ла; отсѣ́дина. *Да замажемъ разсѣдѝното то.*

Разсѣ́ивамь и **разсѣ́ювамь** (да разсѣ́ѭ), *гл. д.* Разсѣ́вамь.

Разсѣ́кѫ, чѐшь,—сѣ́кохъ, *гл. свр* отъ **разсѣ́чамь** и **разсѣ́чамь**. —сѣ́чѐнъ, *прич. стр.*

Разсѣ́ѭ, ѐшь,—сѣ́лъ и — сѣ́ялъ, *гл. свр* отъ **разсѣ́вамь** и **разсѣ́ивамь**. —сѣ́нъ, —сѣ́тый и —сѣ́янъ, *прич. стр.*

Ра́зсѫдъ, *с. ср.* Разсѫждение, мъ́сление, обмъ́сляне нѣ́что; разсу́докъ.

Разсѫ́дѫ, ѝшь, — дилъ, *гл. свр.* отъ **разсѫ́ждамь**.—денъ, *прич. стр.*

Разсѫ́ждамь и **разсѫжда́вамь** (да разсѫ́дѫ), *гл. д.* Мъ́слѫ, размъ́слямъ за нѣ́что, обмъ́слямъ какъ е и что е; разсъжда́ѭ.

Разсѫ́ждение и **разсѫжда́вание**, *с. ср.* отъ **разсѫ́ждамь**.

Разтаи́вамь и **разтаю́вамь** (да ся разтаѭ), *гл. въвр.* Разтопявамъ, разстопявамъ, стопявамъ; растаявам.

Разта́камь (да разто́чѫ), *гл. д.* Разточвамъ. —**ня**, *гл. въвр.* Ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ; денгубя́; нубя́рить. *Ученици-ти ся разтакатъ изъ пѫтница-та, по пѫтница та.*

Разта́каване, *с. ср.* отъ **разта́камь** и **разта́камъ**.

Ра́зтакъ, *с. м.* Разтягъ.

Разта́пвамь (да разтопѝѫ), *гл. д.* Разтопявамъ.

Разтарашю́вамь (да ся), *гл. въвр. свр.* Да земъ да трьса, да тарашювамъ нагорѣ надолу; да ся разтрьсѫ. *Разтрашювалися като обирници.*

Разта́ѫ (да ся), ѐшь, — та́ялся, *гл. свр.* отъ **разта́ивамъ**. *Разтаялый;* отта́ялый.

Разтва́рямь и **разтво́рвамь** (да разтво́рѭ), *гл. д* Отварямъ много нѣ́чта, често пѫти; **растворя́ть**, раскрывам. —**мся**, 1) *гл. въвр.* Отварямъ; растворя́ться, раскрывам. 2) Отварямъ, распѫвамъ, разцъвтявамъ; раскускам. 3) *гл стр.* Бъ́вамъ разтворенъ. — *Какъвъ да съ сборишъ, какъвъ уста да разтворишъ! Разтворилъ уста до уши. Разтворилъ уста, та ще мя лапне.*

Разтва́рване и **разтво́рване**, *с. ср.* отъ **разтва́рямь**.

Разтво́ренъ, —рънъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Прокъселѫтъ, что отварѫ нящахъ за ядене; прохлади́телный, возбужда́ющій апети́тъ къ ня́щѣ.

Разтво́рѭ, ѝшь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтва́рямь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разтегавица, **разте́глювамь**, **ра́зтегъ**, в **разтяга́вица**, **ра́зтягъ**.

Разтекѫ́ (да ся), чѐшь,—те́кохся, *гл. въвр. свр.* 1) Да земъ да текѫ тврьдѣ много. *Разтекохся онъва ми ти води.* 2) Да ся разтичамъ.

Разти́рвамь и **разти́рямь** (да разти́рѭ), *гл. д.* Разгонвамъ, разпелѣ́вамъ, разпрьсвамъ; разгоня́ть, разсѣва́ть.

Не растирай сиво стадо
Изъ корыт султанов,
Тука ходи дели Димо,
Дели Димо куруджиа
Съ дългъ пушк гегалийск,
Убива тя, изпиа тя. *Пѣс.*

Тамамъ му очи прѣврьзвать,
Радой съ юнаци дофтаса,
Гавазы отирай разтири,
Вуйчо си на гръбъ задигна,
Та го въ горѫ-тѫ занесе. *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. въвр.* Начинамъ да пръ́пкамъ тврьдѣ много; да ся разпръ́пкамъ, да ся разтичамъ. 2) *гл. стр* Бъ́вамъ разтиренъ.

Разти́рване и **разти́рване**, *с. ср.* отъ **разти́рвамь**.

Разти́рѭ, ѝшь, — рилъ, *гл. свр.* отъ **разти́рвамь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разти́чамь (да ся), *гл. въвр. свр.* Да земъ да тичамъ тврьдѣ много; да затичамъ инозина; да ся разпръ́пкамъ. *Разтичахся, разтичахся нагорѣ надолу.*

Разтлъкува́мь, *гл. д. свр.* Да намѣ́рѫ, да покажѫ знаменование-то на нѣ́что; да изтлъкувамъ; растолкова́ть, истолкова́ть. —**ванъ**, *прич. стр.* Изтлъкуванъ; растолкова́нный, истолкова́нный.

Разтлѣ́вамь (да ся разтлѣ́ѭ), *гл. въвр.* 2) Начинамъ да тлѣѫ тврьдѣ много. 2) Ставамъ на прахъ, на пепелъ; изгнивамъ, стопявамъ, разтопявамъ разхумявамъ, схумявамъ, сплувамъ, разплувамъ разкапвамъ, скапвамъ; истлѣ́вать, сгнива́ть.

Разтлѣ́ване, *с. ср.* отъ **разтлѣ́вамь**. Изгниване, схумване.

Разтлѣ́ѭ (да ся), ѐшь,—лѣ́лся, *гл. свр.* отъ **разтлѣ́вамь**.

Разтова́рвамь и **разтова́рямь** (да разтова́рѭ), *гл. д.* Свалямъ товара отъ нѣ́что натоварено; развью́чивать, разгружа́ть. *Разтоварихъ коня Да разтоваримъ кашка.* —**мся**, 1) *гл. въвр.* Свалямъ си, врьгамъ си товара; развью́чиватъся. *Комуто тяжи да ся разтовари.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ разтоваренъ; развью́чиватъся, разгружа́тъся. *Чюждо-то магаря на пята ся разтоварва.*

то на глагола. *Разсыпала ся така врѣзаница*, развалило ся условие-то, сговорътъ.—*Разсыпвамъ хатѫръ*, развалямъ, разтурямъ, крьпя, трошя хатѫръ, не правя каквото нѣкому ся иска. *Царь-тъ не щалъ да разсыпе хатѫра на пашъ-тж.* — *Разсыпвамся отъ умъ*, изгубвамъ си ума, излизамъ изъ умъ, подивѣвамъ, полудѣвамъ, обезумявамся; лишáться умá, разсудка, выживáть изъ умá; изумлáться.

Та что ми е мило онае дѣвойчя,
На съпъ ми ся врьлать въ шаренъ одаъ
На мяхъ постелы, шаренъ перницы;
Кога ся разбудвамъ, моя не нахождамъ,
Въ уста ми клажятъ грудя шекеровъ,
Кога ся разбудвамъ, отъ умъ ся разсъпвамъ!
Пѣс.

Разсы́пване, *с. ср.* отъ **разсы́пвамъ** и **разсы́пвамся**.

Разсыпи́-кѫ́щж. Който разсъпва, развалю кѫщя; разсъпникъ, прахосникъ.

Разсыпи́ца, *с. ж.* Разсъпване, развалюне, развала, разсъпувачка, разоборица, разоборъ, съсъпица, съсъпица, съсъпъ.

Разсы́пникъ, *с. м.* Който харчи унесвѣсть; разпрьстникъ, разтурачь, разтурникъ, развѣй-прахъ, разпелѣй-прахъ, разсъпи-кѫща, разбий-прътиня; мотъ, мотúга, вертопрáхъ, расточúтель.

Разсы́пница, *с. ж.* Когато харчи унесвѣсть; распрьстница, прахосница, разтурачка разтурница; расточúтельница. *Имай женж разсыпницж, та да ти ся запусти кжща-та*

Рáзсъпнъ, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Что докарва разсъпня.

Поди имъ речи, мале-ле,
Другому да го не давать,
Да ы не мъслы, мале-ле,
Въ черня-ня земы разсъпня. *Пѣс.*

Разсъпува́чка, *с. ж.* Разсъпица.

Рáзсъпъ, *с. м.* 1) Когато мѣсячина-та слѣдъ пълнолуние земе да намалѣва, да ся губи; гънежь, изядъ, погъбежь, погъбель; ущéрбъ. *Мѣсяць-тъ, мѣсячина-та е на разсыпъ. Овця ся не крѣмять на разсыпъ, щали да умирать.* 2) Развала, съсъпъ, разоборица изъ дъно; погрóмъ. — *На разсыпъ е*, на загубя, на пагубя.

Разсы́пя, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **разсы́пвамъ**. —пянъый, *прич. стр.*

Разсѣ́вне (да ся), —нжлося, *гл. свр.* отъ **разсѣ́внувася**. Да ся разсъмне.

Разсѣ́внуване, *с. ср.* отъ **разсѣ́внувася**. Разсъмнуване.

Разсѣ́внувася (да ся разсѣ́вне), *гл. безл.* Подкача да ся съмнува, да става видѣло; завидѣлявася, раздрачавася, разсвѣтáва.

Разсѣ́мнувася (да ся разсѣ́ Разсъвнувася.

Разсѣ́вамъ и **разсѣ́йвамъ** (*д.* 1) Съя на разны мѣс 2) Разнасямъ, разпрьскам разсѣвáть. —мся, 1) *гл.* ходя насамъ натамъ. 2) вамъ разсѣянъ.

Разсѣ́ване и **разсѣ́йване**, сѣ́вамъ и **разсѣ́вамся**.

Разсѣ́дамся, разсѣ́двамся и ся (да ся разсѣ́дня), *гл* сѣднялъ нѣйдѣ повяче врѣ *сѣднешь!* да потънешь в Сѣдамъ, наряждамъся мно насѣдамъ; **разсáждаться**. *ся на трапезж-тж.* 3) Отд вамся, отлѣпямся, отмѣства что; **отсѣдáть**. *Оборъ-тъ ся* поотдѣлился е отъ кѫща-т настраня.

Разсѣ́дане, разсѣ́дване и р *с. ср.* отъ **разсѣ́двамся**.

Разсѣ́длáвамъ (да **разсѣ́длá** лямъ сѣдло отъ конь; разс лямъ, отсѣдлавамъ; **разсѣ́дл** 1) *гл. възвр.* Свалямъ си сѣдлываться. 2) *гл. стр.* ланъ.

Братець си коня сѣдла
Конь му ся разсѣдлава
Баща му порта отвара
Порта ся сама затвара

Разсѣ́длáване, *с. ср.* отъ Разсѣдлюне.

Разсѣ́длáнж, ешь,—лáлъ, *гл* сѣдлáвамъ. —лáнъый, *пр*

Разсѣ́длица, *с. ж.* Неосѣдл вый, голина, голица, голиш *разсѣдлицж*, на голъ конь, голиця. *Укачилъ ми рач сѣдлицж, ходилъ ми три* щи низъ папурака, низъ *жж да си дъри.*

Разсѣ́длнж, нешь,—лилъ, *гл.* сѣдлямъ. —ленъый, *при*

Разсѣ́длямъ (да разсѣ́длнж), лавамъ; разсѣдлывать.

Разсѣдлюне, *с. ср.* отъ Разсѣдлаване.

Разсѣ́днувамся (да ся разсѣ́ Разсѣдамся.

Разсѣ́днж (да ся), ешь,—пя отъ **разсѣ́дамся** и **разсѣ́д**

Разсѣ́днѫто, като *с. ср.* Мѣ да, кѫща ся е пукнала, та

ла; отсѣ́дина. *Да замажемъ разсѣднѫто то.*

Разсѣ́ивамь и разсѣ́ювамь (да разсѣ́ѭ), *гл. д.* Разсѣ́вамь.

Разсѣ́кѫ́, чѐшь,—сѣ́кохъ, *гл. свр* отъ **разси́чамь и разса́чамь**. —сѣ́чѐ́нѣ́й, *прич. стр.*

Разсѣ́ѭ, ѣ́ешь,—сѣ́лъ и — сѣ́ялъ, *гл. свр* отъ **разсѣ́вамь и разсѣ́ивамь**. —сѣ́нѣ́ый, —сѣ́тый и —сѣ́ианый, *прич. стр.*

Ра́зсѫдъ, *с. ср.* Разсѫждание, мъисленѣ, обмъисляне нѣ́что; разсу́докъ.

Разсѫ́дѫ, ишь, — дилъ, *гл. свр.* отъ **разсѫ́ждамь**.—денъ, *прич. стр.*

Разсѫ́ждамь и разсѫжда́вамь (да разсѫ́дѫ), *гл. д.* Мъслѫ, размъисляѫ за нѣ́что, обмъисляѫ какъ е и что е; разсъждава́ть.

Разсѫ́ждание и разсѫжда́ване, *с. ср.* отъ **разсѫ́ждамь**.

Разта́йвамь и разта́ювамь (да ся разта́ѭ), *гл. въвр.* Разтопявамь, разстопявамь, стопявамь; растаявáть.

Разта́камь (да разто́чѫ), *гл. д.* Разточвамь. —**ня**, *гл. въвр.* Ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ; денгубѫ; кубáрить. *Ученици-ти ся разтакать изъ пѫтища-та, по пѫтища та.*

Разта́каване, *с. ср.* отъ **разта́камь и разта́камь**.

Ра́зтакъ, *с. м.* Разтягъ.

Разта́пямь (да разтопѧ́), *гл. д.* Разтопявамь.

Разтарашу́вамь (да ся), *гл. въвр. свр.* Да земѫ да трьса, да тарашювамь нагорѣ надолу; да ся разтрьсѫ. *Разтрашювалися като обирници.*

Разта́ѫ (да ся), ѣ́ешь, — та́ялся, *гл. свр.* отъ **разта́ивамь**. *Разтаялый;* **отта́ялый**.

Разтва́рямь и разтво́рвамь (да разтво́рѫ), *гл. д* Отварямь много нѣ́чта, често пѫти; **растворя́ть**, раскрывáть. —**мся**, 1) *гл. въвр.* Отварямъ; растворя́ться, раскрыва́ться. 2) Отварямъ, распѫвамъ, разцъвтя́вамъ; раскускáться. 3) *гл стр.* Бывамь разтворенъ. — *Какъвъ да съ сборишь, какъвъ уста да разтвориш! Разтворилъ уста до уши. Разтворилъ уста, та ще мя лапне.*

Разтва́ряне и разтво́рване, *с. ср.* отъ **разтва́рямь**.

Разтво́рнѫ́ый, —рънъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Прокъсълнѫ́ый, что отварѫ нѫщахъ за ядене; прохлади́тельный, возбужда́ющій апети́тъ къ ѣ́ще.

Разтво́рѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтва́рямь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разтегавица, разте́глювамь, ра́зтегъ, в **разтяга́вица, ра́зтягъ**.

Разтекѫ́ (да ся), чѐшь,—те́кохся, *гл. въвр. свр.* 1) Да земѫ да текѫ тврьдѣ много. *Разтекохся очѣма ми ти води.* 2) Да ся разтичамь.

Разти́рвамь и разти́рямь (да разти́рѫ), *гл. д.* Разгонвамь, разпелѣ́вамь, разпрьсвамь; разгоня́ть, разсѣва́ть.

Не растирай сиво стадо
Изъ корията султанова,
Тука ходи дели Димо,
Дели Димо куруджина
Съ дългѫ пушкѫ гегалийскѫ,
Убива тя, изпиша тя. *Пѣс.*

Тамамъ му очи прѣврьзвать,
Радой съ юнаци дофтаса,
Гавазы открай разтири,
Вуйчо си на гръбъ задигна,
Та го въ горѫ-тѫ занесе. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. въвр.* Начинамь да пръпкамь тврьдѣ много; да ся разпръпкамь, да ся разтичамь. 2) *гл. стр* Бывамь разтиренъ.

Разти́рване и разти́ряне, *с. ср.* отъ **разти́рвамь**.

Разти́рѫ, ишь, — рилъ, *гл. свр.* отъ **разти́рвамь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Разти́чамь (да ся), *гл. въвр. свр.* Да земѫ да тичамь тврьдѣ много; да затичамъ мнозина; да ся разпръпкамь. *Разтичахся, разтичахжся нагорѣ надолу.*

Разтлъкува́вамь, *гл. д. свр.* Да намѣ́рѫ, да покажѫ знаменование-то на нѣ́что; да изтлъкувамь; растолкова́ть, истолкова́ть. —**ванъ**, *прич. стр.* Изтлъкуванъ; растолкова́нный, истолкова́нный.

Разтлѣ́вамь (да ся разтлѣ́ѭ), *гл. въвр.* 2) Начинамь да тлѣѫ тврьдѣ много. 2) Ставамь на прахъ, на пепелъ; изгнивамь, стопявамь, разтопявамь разхумявамь, схумявамь, сплувамь, разплувамь разкапвамь, скапвамь; истлѣ́вать, сгнива́ть.

Разтлѣ́ване, *с. ср.* отъ **разтлѣ́вамь**. Изгниване, схумване.

Разтлѣ́ѫ (да ся), ѣ́ешь,—лѣ́лся, *гл. свр.* отъ **разтлѣ́вамь**.

Разтова́рвамь и разтова́рямь (да разтова́рѫ), *гл. д.* Свалямь товара отъ нѣ́что натоварено; развьючивать, разгружáть. *Разтоварихъ коня Да разтоваримъ кашка.* —**мся**, 1) *гл. въвр.* Свалямъ си, врьгамъ си товара; развьючиваться. *Комуто тяжи да ся разтовари.* 2) *гл. стр.* Бывамь разтоваренъ; развьючиваться, разгружáться. *Чюждо-то магаря на пѫтя ся разтоварва.*

Разтова́рване и разтова́рване, *с. ср.* отъ **розтова́рвамъ и разтова́рвамся.**

Разтова́рѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтова́рвамъ.** **—рѣнъ**, *прич. стр.*

Разто́ка, *с. ж.* 1) На кола: дъго-то дрво, което стои надъ двѣ-тѣ оси подъ столовытѣ и скачи двѣ тѣ колесарѫ; разточникъ, стръчичка. стръчище, опашка, опашница; дрога́, осе́лина. *Полѣла го на пѫтя на крьстопѫтя и на кола-та на разтокѫ-тѫ.* 2) Въ пѣсень:

Уплашися Верунъ челебия,
Уплашися, още засрамися,
Па загази това Црьно море:
Загазилъ е прьвѫ-тѫ разтокѫ,
Хванѫ коня до златны зенгии;
Загазилъ е вторѫ-тѫ разтокѫ,
Хванѫ юнакъ до свиленъ поясъ;
Загазилъ е третьѫ-тѫ разтокѫ,
Потънѫлъ е Верунъ челебия.

Разтопи́ѫ, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **разтопи́вамъ.** **—пе́нъ**, *прич. стр.*

Разтопи́вамъ (да разтопи́ѫ), *гл. д.* Разтапямъ: 1) Замрьзнѫло, кораво турямъ на огънь, на топло, въ водѫ за да стане на водѫ, да ся размъе; стопявамъ; раста́ивать, раста́пливать, растопля́ть, растворя́ть. *Разтопявамъ лой, восъкъ. Разтопявамъ соль, шекеръ.* 2) Натопявамъ, намокрювамъ, наквасвамъ, разквасвамъ, разхладявамъ; ома́чивать.

Дай ми, аго, остро ножчя,
Да разсѣкѫ жлътѫ дунь,
Да разтопѭ пустѫ устѫ,
Че ми уста погорѣла
Като корѫ калинковѫ! *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Ставамъ мякъ, ставамъ на водѫ; стопявамся, размъвамся; истаева́ть, обта́ивать, выта́ивать, раста́пливаться, растопля́ться. 2) Разтлѣвамся, стопявамся, схумвамся, сплувамся, скапвамся. изгнивамъ, разплувамся. разкапвамся; истлева́ть, сгнива́ть. 3) Губѫ силъ, топѫся, чезнѫ, чиѫ, изнемощявамъ; истаева́ть, истощя́ться. 4) *гл. стр.* Бывамъ разтопенъ.

Разтопи́ване, *с. ср.* отъ **разтопи́вамъ** и **разтопи́вамся.**

Разто́чвамъ и разто́чювамъ (да разто́чѫ), *гл. д.* Разтакамъ: 1) Нѣчто врьвъ, нищкъ разпростирамъ надлъжъ; разсуквамъ, развивамъ; развива́ть, развёртывать, разкручивать. 2) Разтъпявамъ тѣсно съ точилкѫ, та го правъ на петуры; наточвамъ, източвамъ, изсуквамъ, разсуквамъ; разсу́чивать. 3) Откачямъ разтокѫ-тѫ на кола, та направямъ кола-та на двѣ колесаркъ.

Кола-та да си разточѫ,
Кравѫ-тѫ да си приведе,
Тава да си ѫ полѣе,
Бъци щѫть да ся порѫ

4) Разтварямъ. *Разточил сглабовы.* **—мся**, 1) *гл. вз* да точѫ тврьдѣ много. 2) Р суквамся, размотавамся, прот чинамъ да ся точѫ; проточ такамся. 5) *гл. стр.* Бъ

Разто́чване и разто́чюван разто́чвамъ и разто́чвамс

Разто́чено, като *с ср.* Нѣчто туры; млинъ, баница.

Разто́чникъ, *с. м.* 1) Разто та, что съединява лѣсици-т разтокѫ-тѫ.

Разто́чница, *с. ж.* Кола съ и съ разтокѫ, а не колесарк

Разто́чѫ, ишь,—чилъ, *гл.* то́чвамъ и разта́камъ. — *стр.*

Разтра́жѫ (да ся), **ишь,—ж** *вр. свр.* Да ся раздърѫ, трьсѫ.

Разтрепе́рвамъ и разтрепе́р трепе́рѫ), *гл. д.* Направямъ да трепере; разтрьсвамъ. — Начинамъ да треперѫ. *Разтр страхъ, отъ студъ. Разтр изпустнѫ на земьѫ-тѫ.*

Разтрепе́рване, *с. ср.* отъ **ра** и **разтрепе́рвамся.**

Разтрепе́рѫ, ешь,—ралъ, *гл.* **трепе́рвамъ. —рапъ**, *пр*

Разтро́га, *с. ж.* и

Разтроѭ, *с. м.* Разстрога, Пукнѫтина, цѣпотина, празд междѫ нѣчто, та ся прозира зпрка, прозпрка, пролука, п цѣпъ, разцѣпка, тряскотина, петпна, цѣпотина, цѣпка, а жина, щель, тре́щина. 2) Д пукнѫтина голѣма; разсѣли *прѣзъ разтрозы-ты на пл плънимъ товь разтрогъ. С ми разтрогы и пространнѫ дѫ противоположны-ты с глядняла прѣзъ разтрогы й чете жлътици.*

Разтро́памъ (да ся), *гл. свр.* вамся.

Разтро́пвамся и разтро́пув разтро́памъ), *гл. възвр.* 1) тропямъ тврьдѣ много. 2) Да да ся разскачямъ.

У градинѫ подъ іабълкѫ
Сѣди тънка Мара,
Съсъ прьстенъ потропу
Ивану срьдце разтропув

Разтрошѫ, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разтроша́вамь**. —ше́нъ, *прич. стр.*

Разтроша́вамь (да **разтрошѫ**), *гл. д.* Трошѫ на части, на късовъ, съ трошене направямь на късовъ, на парчета; разчопвамь; раскро́шивать, раздроби́ть. —**ся**, *гл. стр* Бъвамь разтрошенъ.

Разтроша́ване, *с. ср.* отъ **разтроша́вамь** и **разтроша́вамся**.

Разтру́памь, *гл. свр.* отъ **разтру́пвамь**. —**панъ**, *прич. стр.*

Разтру́пвамь и **разтру́пувамь** (да **разтру́памь**), *гл. д.* Нѣчто затрупано, натрупано, утрупано разтварямь, разкръвамь; оттрупвамь —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Бъвамь разтрупанъ; оттрупвамся.

Разтру́пвамь и **разтру́пямь** (да **разтру́шѫ**), *гл. д.* Направямь, разсичамь дърво на трупове. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Нѣчто ми е разтрупено, разкръшенъ съмь, потрошенъ съмь, не ми е добрѣ, като да съмь понастинѫлъ. 2) *гл. стр.* Бъвамь разтрупенъ.

Разтру́пване и **разтру́пяне**, *с. ср.* отъ **разтру́пвамь**.

Разтру́шѫ, **шишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разтру́пвамь**. —**шенъ**, *прич стр. Нѣчто ми е разтрупено*, не ми е добрѣ, разтрупвамся.

Разтру́фѫ, **ишь**,—**филъ**, *гл. свр.* отъ **разтру́фямь**. —**фенъ**, *прич. стр.*

Разтру́фямь (да **разтру́фѫ**), *гл. д.* Натрупено развалямь; разкъчвамь, разгъздвамь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да ся трупъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъвамь разтрупенъ.

Разтру́фяне, *с. ср.* отъ **разтру́фямь** и **разтру́фямся**.

Разтръбу́швамь и **разтръбу́шямь** (да **разтръбу́шѫ**), *гл. д.* Изтръбушвамь, изтрабушвамь, изкормювамь, разкормювамь; **потроши́ть**, **выпа́рывать**, **обряжа́ть**. *Тамъ да ми сѣчешь моѫ-тѫ главѫ, да мя разтръбушишь, да видишь колко срьдца имамь.* —**ся**, *гл. стр.* Бъвамь разтръбушенъ.

Разтръбу́шване и **разтръбу́шяне**, *с. ср* отъ **разтръбу́швамь**.

Разтръбу́шѫ, **ишь**, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **разтръбу́швамь**. —**шенъ**, *прич стр*

Разтръва́вамь и **разтрѣвямь** (да **разтръвѫ**), *гл. д.* 1) Изгубямь, загубямь, изтръвавамь, изтрьшямь; разпръсквамь, разсипвамь; разстръвавамь. 2) Разтръгвамь, разнемамь. *Разтръвахъ ги да ся не бияхъ.*

Разтръва́ване и **разтрѣвяне**, *с. ср.* отъ **разтръва́вамь**.

Разтръвѫ, **е́шь**,—**ва́лъ**, *гл. свр.* отъ **разтръва́вамь**. —**ва́нъ**, *прич. стр.*

Разтрѣгвамь, **разтрѣгамь** и **разтрѣгнувамь** (да **разтрѣгнѫ**), *гл. д.* 1) Тръгамь, тягля, дрьпнамь нѣчто на разни страни; расторга́ть. 2) Раздѣлямь, разнемамь, разнимамь, разтръвавамь; разними́ть.

Живи ми ся двѣ-ти загръняхѫ,
Мрьтвы ми ги двѣ-тѣ разтръгняхѫ. *Пѣс.*

Разтрѣгване, **разтрѣгане** и **разтрѣгнуване**, *с. ср.* отъ **разтрѣгвамь**.

Разтрѣгнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл свр.* отъ **разтрѣгвамь**. —**нѫтъ**, *прич. стр.*

Разтрѣкамь, *гл. свр.* отъ **разтрѣквамь**. —**канъ**, *прич стр.*

Разтрѣквамь и **разтрѣкувамь** (да **разтрѣкамь**), *гл. д* 1) Съ тръкане направямь нѣчто на прахъ, на ситно; разтрѣвамь; **растира́ть**. 2) Тръкамь нѣчто отгорѣ да мине, да се разнесе; разтрѣвамь разжювамь. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамь разтръканъ; **растира́ться**.

Разтрѣкване и **разтрѣкуване**, *с. ср.* отъ **разтрѣквамь**.

Разтрѣтвамь и **разтрѣщамь** (да **разтрѣтѫ**), *гл. д.* Удрямь нѣчто и го натръщамь; **натруча́ть**. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто, та ся натръщамь. 2) *гл. стр.* Бъвамь разтръртенъ.

Разтрѣтване и **разтрѣщане**, *с. ср.* отъ **разтрѣтвамь**.

Разтрѣтѫ, **ишь**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **разтрѣтвамь** и **разтрѣщамь**. —**тенъ**, *прич. стр.* Натръртенъ.

Разтръ́ивамь (да **разтръ́ѫ**), *гл. д.* 1) Съ тръене направямь нѣчто на прахъ, на ситно; разтръквамь; **растира́ть**. 2) Трънъ боленъ, настинѫлъ по тѣло-то да му отмине болесть-та, настинка-та. 3) Затръвамь, изтръвамь, сътръвамь, изгубямь, погубямь.

Мома хубава Дафино,
Ьа ми не гъни овчари,
Че ми овчари измами,
Та ми стокѫ-тѫ разтръхѫ. *Пѣс.*

—**ся**, 1) *гл. възвр.* Тръня ся по тѣло-то да ми мине болесть, настинка. 2) Начинамь да трънъ тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бъвамь разтрътъ.

Разтръ́иване, *с. ср* отъ **разтръ́ивамь** и **разтръ́ивамся**. Разтрънка

Разтръ́ивка, *с. ж.* Разтръване за болесть, за настинкѫ; **масса́жъ**.

Разтръ́ѫ, **ешь**,—**ръ́лъ**, *гл. свр.* отъ **разтръ́ивамь**. —**тръ́тъ**, *прич. стр*

Разтрьса́на, *с. ж.* Комато ходи разтрьсена; повлѣкана, развлѣкана.

Разтрьса́нъ, *с. м.* Който ходи разтрьсенъ; развлѣканъ, повлѣканъ.

Разтрѣсвамь и разтрѣсувамь (да разтрѣсѫ), *гл. д.* Разтрьшамь, разтрьсямь: 1) Друсамь, клатѫ, трьскамь нѣчто за да опада прахъ-тъ, или чтото друго ся намира по него; отрьсвамь, изтрьсвамь. *Разтрьси дрѣжѫ-тѫ.* 2) Трься, трьскамь, друсамь чясто, много пѫти; перетрясáть, перетрáсывать. 3) Разбрьквамь, разбухвамь *Разтрьсвамь дюшекъ;* перебúть тюфáкъ. 4) Разтрясвамь; трясти́. *Така мя разтрьси тряска-та . . .;* мени́ такъ вы́трясла лихорáдка . . . 5) Раздрусвамь, разклащамь, разлюлѣвамь, потрьсвамь. *Скокнѫ Перушанъ, подскокнѫ, цѣлѫ-тѫ земьк разтрьси.* —мся, 1) *гл. възвр.* Раздрусвамся, разклащамся, разлюлѣвамся, потрьсвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разтрьсенъ.

Разтрѣсвамь и разтрѣсувамь (да разтрѣсѫ), *гл. д.* Трьсѫ, тражѫ, дърьк на разны мѣста. *На го разтрьси, та вижь да нѣма нѣчто скрито.* —мся, *гл възвр.* Начинамь да трьсѫ тврьдѣ много; да ся раздърьк, да ся разтражѫ.

Разтрѣсване и разтрѣсуване, *с. ср.* отъ **разтрѣсвамь.**

Рáстрьсенъ, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Който е бръзъ и лекъ на работѫ, който ся не лѣни и лесно хваща; пръгавъ, прáдъ, отрьсенъ, чалѫшканъ; енергúчный, бóдрый. *Разтрьсна жена,* пръгава, урядна. —сно, *нар.* Бръзо и леко, пръгаво, бодро.

Разтрѣсѫ, нишь,—сихъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамь и разтрѣшамь.** —сенъ, *прич. стр.* като *пр.* Нестягнѫтъ, разпасанъ, повлѣчи-навуще, бунжалúстый, буржалúстый.

Разтрѣсѫ, нишь,—сихъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамь.** Да раздърьк.

Разтрѣсямь (да разтрѣсѫ), *гл. д.* Разтрьсвамь, разтрьшамь.

Разтрьчúѫ (да ся), úшь,—чúлся, *гл. свр.* отъ **разтрьчúвамся.**

Разтрьчúвамся (да ся разтрьчúѫ), *гл възвр.* Начинамь да трьчѫ тврьдѣ много; разпръщквамся.

Разтрѣшамъ (да разтрѣсѫ), *гл. д.* Разтрьсвамь, разтрьсямь.

Разтрѣбвамь и разтрѣбямь (да разтрѣбѫ), *гл. д.* Трѣбѫ, чистѫ, наряждамь на разны мѣста; изтрѣбвамь, отрѣбвамь разчиствамь, изчиствамь, изкытвамь; убирáть, очищáть.

Разтрѣбване и разтрѣбяне, *с. ср.* отъ **разтрѣбвамь.**

Разтрѣбѫ, нишь,—бихъ, *гл. свр* отъ **разтрѣбвамь.** —бенъ, *прич. стр.*

Разтрѣзвамь и разтрѣзнувамь (да разтрѣзнѫ), *гл. ср.* Прѣминува то, та дохождамь на себе-си изтрѣзнѣвамь, изтаврѣзвамь, отрѣзнѣвамь; вытрезвля́ться,

Пиянъ ли си, разтрѣзни
Заспалъ ли си, разбудис

Разтрѣзване и разтрѣзну отъ **разтрѣзвамь.**

Разтрѣзнѫ, ешь,—нихъ, *гл.* **трѣзвамь.**

Разтрáсвамь и разтрáсувам сѫ), *гл. д.* Разтрьсвамь, раз люлѣвамь: растрáсывать, рас *трясе цѣлѫ-тѫ кѫщѫ. Т трясе.*

Разтрáсвамь и разтрáснув трáснѫ), *гл. д.* Трясямь, та го пуквамь, разпуквамь, *Разтрясня го шипъ, ст* убúлъ его́, мóлнія поразúла *разтрясне шипъ-тъ!* клятв *стр.* Бывамь разтрясняхъ. *Р* падня гръмъ; попукася.

Разтрáсване и разтрáсув отъ **разтрáсвамь.**

Разтрáсване и разтрáснув отъ **разтрáсвамь.**

Разтрáснѫ, ешь,—нихъ, *гл.* **трáсвамь. —снѫтый,** *пр*

Разтрясѫ, éшь,—трáсохъ, **разтрáсвамь. —сенъ, *п***

Разтýпамь (да ся), *гл. възвр.* да тупамь тврьдѣ много.

Разтýра, *с. ж.* 1) Кога ся н развали; развала, съсыпня, съшня, разсъшня, разсъпъ. *бы голѣма разтура.* 2) *с. Страшна разтура е стан*

Разтурáчка, *с. ж.* Когато раз нѣчто; разтурница разтура, разсъши-кѫщѫ, разсъпница,

Разтурáчь, *с. м.* Който разт нѣчто; развали-кѫщѫ, разсъ бий-прьтинѫ; разтурникъ, раз прьстникъ, прахосникъ; верт мотúга, расточúтель. *На ра хожда память-та, ала от де стокѫ-тѫ.*

Разтýрвамь и разтýрювамь *гл. д.* Разтурямь.

Разтýренъ, нъ, на, но, *п* то *пр.* 1) Разваленъ, раз Разпокжсанъ, раздѣленъ. *с было разтурено;* было Разпространенъ, разпрьснѫ *разтурены по долинѫ-тѫ. но ми,* не ми е добрѣ, нѣм трупено ми е; я не въ дух

Разту́рна, *с. ж.* 1) Колато разтурня, раздумва, отвръща нѣкого отъ нѣчто. 2) Разтурачка. *Уста разтурко!*

Разту́рникъ, *с. м.* Разтурачь, разсъшникъ, разпръсникъ, прахосникъ.

Разту́рница, *с. ж.* Разтурачка, разсъшница, разпръсница, прахосница.

Разту́рнѫ, нишь,—рнѫлъ, *гл. свр.* отъ **разту́рвамь**. **—рненъ, ѣ**, *прич. стр.*

Разту́рвамь и разту́рнѫмь (да **разту́рнѫ**), *гл. д.* 1) Турямь, наряждамь, намѣщамь нѣчто на разны мѣста; разставямь, разлагамь, размѣщамь; **разкла́дывать, разлага́ть**. *Скнѧ серемъ разтурилъ. Разтурямь си калабалъкъ-тъ.* 2) Турямь, намѣщамь, помѣщамь на разны мѣста; размѣщамь, разпръсквамь; **размѣща́ть, раскида́вать**. *Разтурали гы по богатскы-ты кѫщи. Ни тъкано, ни прядено, ни шито, по кукы разтурено.* 3) Нѣчто турено на рядъ, наредено развалямь; разбрьквамь, разпръсвамь. *Разтурилъ ми книгы-ты.* 4) Раздавамь, размѣщамь, намѣщамь, разпръсвамь; разносямь. *Пары-ты си разтурилъ насамъ натамъ.* 5) Събарямь, развалямь, разсъшвамь, разнебитвамь, турвамь, уравнямь, съровувамь; **разрушя́ть, разора́ть**. 6) Наредено, нагласено да врьви, да стане развалямь, разнебитвамь; **разруша́ть, разстро́ивать, по́ртить, уничтожа́ть, испровергя́ть**. *Разтурихмы годежа, сватбѫ-тѫ. Разтурилъ водяницѫ-тѫ, та не врьви.* 7) Раздѣлямь, направямь нѣчто на чясти-ты, отъ които е сглобено то; разглобявамь, разковавамь; **разби́рать, разнима́ть, развѝнчивать**. 8) Разпущамь, разплитамь; **разпуска́ть**.

Си зачюдвать нейдзини-ти братіа:
Ай въ въе двѣ младъ невѣстъ,
Что е ова въе что чините,
Что си косъ въе разтурили,
Али ни е сестра загынѫла? *Пѣс.*

9) Докарвамь крамолѫ, ставамь причинѫ на свадѫ, на несъгласие; развалямь; **разстро́ивать**. *Разтурилъ кѫщѫ-тѫ си.* 10) Покварямь, похабявамь, похарвамь, разнебитвамь, развалямь; **по́ртить, разстро́ивать**. *Разтури веселбѫ-тѫ, сѣдянкѫ-тѫ.* 11) Прьскамь, прахосвамь, разсъшвамь, разнелѣвамь, изгыбясвамь, разобарямь; **расточя́ть, мота́ть**. *Луди печалили, мждри разтурили.* 12) Развалямь, разпръсвамь, разнелѣвамь, разгонвамь, разсѣйвамь, разтирвамь; **разгоня́ть, разсѣва́ть, разсыпать, разстро́ивать**. *Боже, наспори, вси-ты Іуди разтури, салъ едного остави и него коварь направи!* 13) Развалямь, **разсъшвамь, разрѣпявамь**, разврьзвамь. *Дошълъ гость, разтурилъ постъ.* 14) Развалямь, разбивамь, размѣнявамь, раздробявамь; **размѣнивать**. *Разтурямь пары;* **промѣня́ть** дѣньги. 15) Оставямся, махвамся да направя нѣчто; размахвамь, раздумвамь, възгечтисвамь; **отмѣня́ть, промени́ть намѣре́ніе, переду́мывать, отду́мываться, отду́мывать, перемы́слить, отхотѣ́ть. —мся**, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Разотивамь си, разносямся, прьскамся, разпръсвамся; **расходи́ться**. *Калабалъкъ-тъ ся разтури; разошла́сь толпа́.* 2) *гл. възвр.* Разпадамся на чясти-ты, отъ които съмъ направенъ; разглобявамся, разковавамся, разнизвамся. *Кѫща-та ся разтури.* 3) Прьскамся, разносямся, отминувамь; **миновать, проходи́ть**. *Врѣмя-то ся разтури. Отокъ-тъ ся разтури.* 4) *гл. стр.* Бывамь разтуренъ по знаменование-то на глагола,

За нѣмъ ся земя размирила,
Размирила, земя разтурила. *Пѣс.*

— *Разтурямь дрѣмкѫ*, направямь да прѣминe, да се разнесе. *Дай му нѣчто кыселко, да му ся разтури дрѣмка-та*, да ся раздрѣме. — *Разтури му ся кефъ-тъ*, развали му ся кефъ-тъ, бѣга му кефъ-тъ, стана нѣчто нему неприятно, та ся навѫси, та ся замъсли, та ся разкахѫри. —*Разтурямь хатѫръ*, разсъшвамь хатъръ.

Разту́рнѫне, *с. ср.* отъ **разту́рвамь** и **разту́рнѫмь**.

Разту́ха, *с. ж.* Разтушнѫне, утѣха, утѣшение, разслаба, услада.

Разтушнѫ, ишь,—шнѫлъ, *гл. свр.* отъ **разту́шнѫмь**. **—шенъ, ѣ**, *прич. стр.*

Разту́шнѫмь (да **разтушнѫ**), *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да ся разпусне, да ся поразслаби, да ся поразвесели, да си поотдъхне. *Кахѫра да си разтушнѫ*, да си прьсна кахѫра, да го забравя.

Анка ще да ся засмѣе,
Майка й ще ся зарадва
Нанавънъ ще си излѣзне,
Да си кахѫри разтуши. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* Разпущамся да си поотдъхна, да ся поразслабя, да ся развеселя; разтѫжавамся; **развлека́ться, утѣша́ться**.

Разту́шнѫне, *с. ср.* отъ **разту́шнѫмь** и **разту́шнѫмся**. Разтуха.

Разтъка́вамь (да **разтъкнѫ**), *гл. д.* 1) Натъкано развалямь, разнищвамь; **разтыка́ть**. 2) Тъкѫ, нѣчто съ много шаркъ. **—мся**, *гл. стр.* Бывамь разтъканъ. *Съгласие то денѣ ся тъче, а нощь ся разтъкава.*

Разтъка́ване, *с. ср.* отъ **разтъка́вамь** и **разтъка́вамся**.

Разтрѣсвамъ и разтрѣсувамъ (да разтрѣсж), *гл. д.* Разтрьшамъ, разтрьсямъ: 1) Друсамъ, клатя, трьскамъ нѣчто за да опада прахъ-тъ, или чтото друго ся намира по него; отрьсвамъ, изтрьсвамъ. *Разтрьси дрѣхж-тж.* 2) Трься, трьскамъ, друсамъ чясто, много пжти; перетрясáть, перетрáсывать. 3) Разбрьквамъ, разбухвамъ *Разтрьсвамъ дюшекъ;* перебúть тюфя́къ. 4) Разтрясвамъ; трясти́. *Така мя разтрьси тряска-та . . .;* мени́ такъ вы́тресла лихора́дка . . . 5) Раздрусвамъ, разклащамъ, разлюлѣвамъ, потрьсвамъ. *Скокнж Перушанъ, подскокнж, цѣлж-тж земъ разтрьси.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Раздрусвамся, разклащамся, разлюлѣвамся, потрьсвамся. 2) *гл. стр.* Бывамъ разтрьсенъ.

Разтрѣсвамъ и разтрѣсувамъ (да разтрѣсж), *гл. д.* Трьсж, тражж, държж на разнъ мѣста. *А го разтрьси, та вижъ да нѣма нѣчто скрито.* —**ся**, *гл. възвр.* Начинамъ да трьсж тврьдѣ много; да ся раздържж, да ся разтражж.

Разтрѣсване и разтрѣсуване, *с. ср.* отъ **разтрѣсвамъ.**

Ра́стрьснъый, —**сьнъ** и —**сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* Който е бръзъ и лекъ на работя, който ся не лѣни и лесно хваща; пржгавъ**ый**, пржд**ый**, отрьснъ**ый**, чалжканъ; енергúчн**ый**, бóдр**ый**. *Разтрьсна жена*, пржгава, урядна. —**сно**, *нар.* Бръзо и леко, пржгаво, бодро.

Разтрѣсж, **ишь**,—**силъ**, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамъ** и **разтрѣшамъ**. —**сенъ**ый, *прич. стр.* като *пр.* Нестягнжтъ**ый**, разпасанъ**ый**, повлѣчи-навуще, бунжалистъ**ый**, бурж**а**листъ**ый**.

Разтрѣсж, **ишь**,—**силъ**, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамъ**. Да раздържж.

Разтрѣсямъ (да разтрѣсж), *гл. д.* Разтрьсвамъ, разтрьшамъ.

Разтрьчúкъ (да ся), **и́шь**,—**чúлся**, *гл. свр.* отъ **разтрьчúвамся.**

Разтрьчúвамся (да ся разтрьчúкъ), *гл възвр.* Начинамъ да трьчж тврьдѣ много; разпръшквамся.

Разтрѣшамъ (да разтрѣсж), *гл. д.* Разтрьсвамъ, разтрьсямъ.

Разтрѣбвамъ и разтрѣбямъ (да разтрѣбя), *гл. д.* Трѣбж, чистя, наряждамъ на разнъ мѣста; изтрѣбвамъ, отрѣбвамъ разчиствамъ, изчиствамъ, изкъртвамъ; убирáть, очищáть.

Разтрѣбване и разтрѣбяне, *с. ср.* отъ **разтрѣбвамъ.**

Разтрѣбя, **ишь**,—**билъ**, *гл. свр* отъ **разтрѣбвамъ.** —**бенъ**ый, *прич. стр.*

Разтрѣзвамъ и разтрѣзнувамъ (да разтрѣзнж), *гл. ср.* Прѣминува то, та дохождамъ на себе-си; изтрѣзнѣвамъ, изтаврѣзвамъ, отрѣзнѣвамъ; вытрезвя́ться,

Пиянъ ли си, разтрѣзни
Заспалъ ли си, разбуди

Разтрѣзване и разтрѣзну
отъ **разтрѣзвамъ.**

Разтрѣзнж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл.*
трѣзвамъ.

Разтря́свамъ и разтря́сувам
сж), *гл. д.* Разтрьсвамъ, раз
люлѣвамъ; **растря́сывать**, рас
трясе цѣлж-тж кжщж. Тр
трясе.

Разтря́свамъ и разтря́снув
тря́снж), *гж. д.* Трискамъ, у
та го пуквамъ, разпуквамъ, т
Разтрясня го шипъ, стр
уби́лъ его́, мо́лнія порази́ла
разтрясне шипъ-тъ! клятв
стр. Бывамъ разтряснатъ. *Р*
падня гръмъ; попукася.

Разтря́сване и разтря́сув
отъ **разтря́свамъ.**

Разтря́сване и разтря́снув
отъ **разтря́свамъ.**

Разтря́снж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл.*
тря́свамъ. —**снжтый**, *при*

Разтрясж, **ёшь**,—**тря́сохъ**,
разтря́свамъ. —**сенъ**ый, *пр*

Разту́намъ (да ся), *гл. възвр.*
да тупамъ тврьдѣ много.

Разту́ра, *с. ж.* 1) Кога ся н
развали; развала, съсыпня,
съсыпня, разсыпня, разсыпъ. *С*
бы голѣма разтура. 2) *с.*
Страшна разтура е стан

Разтура́чка, *с. ж.* Която раз
нѣчто; разтурница разтура, р
разсыпи-кжщж, разсыпница,

Разтура́чъ, *с. м.* Който разту
нѣчто; развали-кжщж, разсы
бий-прътня; разтурникъ, раз
прътникъ, прахосникъ; верт
мотыга, расточи́тель. *На ра*
хожда память-та, ала от
де стокж-тж.

Разту́рвамъ и разту́рювамъ
гл. д. Разтурямъ.

Разту́ренъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр*
то *пр.* 1) Разваленъ**ый**, разн
Разпокжсанъ**ый**, раздѣленъ**ый**.
с было разтурено; было р
Разпространенъ**ый**, разпръснат
разтурены по долинж-тж.
но ми, не ми е добрѣ, нѣма
трупено ми е; я не въ дух

Разту́рна, *с. ж.* 1) Колато разтурва, раздумва, отвръща нѣкого отъ нѣчто. 2) Разтурачка. *Уста разтурко!*

Разту́рникъ, *с. м.* Разтурачъ, разсъпникъ, разпръсникъ, прахосникъ.

Разту́рница, *с. ж.* Разтурачка, разсъпница, разпръсница, прахосница.

Разту́рнѫ, нѣшь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разту́рвамъ.** —**ренъ, ренъ,** *прич. стр.*

Разту́рвамъ и разту́рвамъ (да разту́рнѫ), *гл. д.* 1) Турвамъ, наряждамъ, намѣщамъ нѣчто на разны мѣста; разставямъ, разлагамъ, размѣщамъ; раскла́дывамъ, разлага́мъ. *Скнѧ серемъ разтурилъ. Разтурвамъ си калабалъкъ-тъ.* 2) Турвамъ, намѣщамъ, помѣщамъ на разны мѣста; размѣщамъ, разпръсквамъ; размѣща́мъ, раскла́дывамъ. *Разтурвали гы по богатскы-тъ кѫщи. Ни ткаено, ни прядено, ни шиено, по куки разтурено.* 3) Нѣчто турено на рядъ, нарядено развалямъ; разбрьквамъ, разпръсквамъ. *Разтурилъ ми книгы-тъ.* 4) Раздавамъ, размѣщамъ, намѣщамъ, разпръсквамъ; разносямъ. *Цары-тъ си разтурилъ насамъ натамъ.* 5) Събарямъ, развалямъ, разсъпвамъ, разнебитвамъ, турвамъ, уравнямъ, съровувамъ; разруша́мъ, разора́мъ. 6) Нарядено, нагласено да врьви, да стане развалямъ, разнебитвамъ; разруша́мъ, разстро́ивамъ, по́ртимъ, унищожа́мъ, испровергна́мъ. *Разтурихмы годежа, сватбѫ-тъ. Разтурилъ водяницѫ-тъ, та не врьви.* 7) Раздѣлямъ, направямъ нѣчто на части-ты, отъ които е сглобено то; разглобявамъ, разковавамъ; разбира́мъ, разнима́мъ, развѝнчивамъ. 8) Разпущамъ, разплитамъ; разпуска́мъ.

Си зачюдвать нейдзини-ти братіа:
Ай въ въе двѣ младъ невѣстъ,
Что е ова въе что чините,
Что си косъ въе разтурили,
Али ни е сестра загынѫла? *Пѣс.*

9) Докарвамъ крамолѫ, ставамъ причинѫ на свадѫ, на несъгласие; развалямъ; разстро́ивамъ. *Разтурилъ кѫщѫ-тъ си.* 10) Покварямъ, похабявамъ, похарвамъ, разнебитвамъ, развалямъ; по́ртимъ, разстро́ивамъ. *Разтури веселбѫ-тъ, сѣдянкѫ-тъ.* 11) Прьскамъ, прахосвамъ, разсъпвамъ, разпилѣвамъ, изгыбясвамъ, разобарямъ; расточа́мъ, мота́мъ. *Луди печалили, мждри разтурили.* 12) Развалямъ, разпръсквамъ, разпилѣвамъ, разгонвамъ, разсѣйвамъ, разтирвамъ; разгона́мъ, разсѣва́мъ, разсыпамъ, разстро́ивамъ. *Боже, наспори, вси-тъ Іуди разтури, салъ едного остави и него коварь направи!* 13) Развалямъ, разсъпвамъ, разрѣпявамъ, разврьзвамъ. *Дошълъ гость, разтурилъ постъ.* 14) Развалямъ, разбивамъ, размѣнявамъ, раздробявамъ; размѣнивамъ. *Разтурямъ пары;* промѣна́мъ де́ньги. 15) Оставямъ, махвамъ да направъ нѣчто; размахвамъ, раздумвамъ, възгечтисвамъ; отмѣна́мъ, промена́мъ намѣреніе, предумывамъ, отдумываться, отдумывамъ, предмыслямъ, отхотѣ́мъ. —**мъ,** 1) *гл. възвр.* и *вз.* Разотивамъ си, разносямъ, прьскамъ, разпръсвамъ; расходи́мъ. *Калабалъкъ-тъ ся разтури;* разошла́ъ толпа́. 2) *гл. възвр.* Разпадамъ на части-ты, отъ които съмъ направенъ; разглобявамъ, разковавамъ, разнизвамъ. *Кѫща-та ся разтури.* 3) Прьскамъ, разносямъ, отминувамъ; миновамъ, проходи́мъ. *Врѣмя-то ся разтури. Отокъ-тъ ся разтури.* 4) *гл. стр.* Бывамъ разтуренъ по знаменование-то на глагола,

За нѣмъ ся земя разширила,
Разширила, земя разтурила. *Пѣс.*

— *Разтурямъ дрѣмкѫ,* направямъ да прѣминѣ, да се разнесе. *Дай му нѣчто кыселко, да му ся разтури дрѣмка-та,* да ся раздрѣме. — *Разтури му ся кефъ-тъ,* развали му ся кефъ-тъ, бѣга му кефъ-тъ, стана нѣчто нему неприятно, та ся навѫси, та ся замъсли, та ся разкахъри. —*Разтурямъ хатъръ,* разсъпвамъ хатъръ.

Разту́рване, *с. ср.* отъ **разту́рвамъ и разту́рвамъ ся.**

Разту́ха, *с. ж.* Разтушване, утѣха, утѣшение, разслаба, услада.

Разтушѫ́, ши́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разту́швамъ.** —**шѣ́нъ, шѣ́на, шѣ́но,** *прич. стр.*

Разту́швамъ (да разтушѫ́), *гл. д.* Направямъ нѣкого, нѣчто да ся разпусне, да ся поразслаби, да ся поразвесели, да си поотдъхне. *Кахъра да си разтушѫ,* да си прьсна кахъра, да го забравя.

Анка ще да ся засмѣе,
Майка й ще ся зарадва
Нанавънъ ще си излѣзне,
Да си кахъри разтуши. *Пѣс.*

—**мъ,** *гл. възвр.* Разпущамъ да си поотдъхна, да ся поразслабя, да ся развеселя; разтъжвамъ ся; развлека́мъ ся, утѣша́мъ ся.

Разту́шване, *с. ср.* отъ **разту́швамъ и разту́швамъ ся.** Разтуха.

Разтъка́вамъ (да разтъкѫ́), *гл. д.* 1) Натъкано развалямъ, разнищвамъ; разтыка́мъ. 2) Тъкъ, нѣчто съ много шарки. —**мъ,** *гл. стр.* Бывамъ разтъканъ. *Съгласие то денѣ ся тъче, а нощь ся разтъкава.*

Разтъка́ване, *с. ср.* отъ **разтъка́вамъ и разтъка́вамъ ся.**

Разтъкнѫ́, и́шь,—мѝлъ, *гл. свр.* отъ **разтъкна́вамъ**. —**нѐнъ**, *прич. стр.*

Разтъкна́вамъ (да **разтъкнѫ́**), *гл. д.* 1) Нѣчто натъкмено развалямъ, разтурямъ. 2) Развалямъ, разтурямъ, връщамъ годежъ; разгодявамъ. —**мся**, *гл. възвр.* Връщамъ тъкмежъ; разгодявамся.

Все сьмь свѣта помамила:
Тъкменъ сьмь разтъкмила,
Жененъ сьмь разженила . . .
Не мя зема неженено,
Не мя зема разтъкмено,
Не мя зема разженено. *Пѣс.*

Разтъкна́ване, *с. ср.* отъ **разтъкна́вамъ** и **разтъкна́вамся**.

Разтъкѫ́, чѐшь,—ка́хъ, *гл. свр* отъ **разтъка́вамъ**. —**ка́нъ**, *прич. стр.* *Разтъкана черга*, что е съ много шаровъ, съ много дѣги.

Разтѣпквамся и **разтѣпчѫ́мся** (да ся **разтѣпчѫ́**), *гл. възвр.* Излизамъ да ся разходѫ́, да си поразтроша крака-та. *Отиде да ся поразтѣпче*, да ся поразходи, да земе вѣтрець.

Разтѣпквамъ и **разтѣпкувамъ** (да **разтѣпчѫ́**), *гл. д.* Нѣчто натъпкано развалямъ; изтъпквамъ. —**мся**, *гл. стр.* Бѣвамъ разтъпканъ.

Разтѣпчѫ́, ешь,—пкалъ, *гл. свр.* отъ **разтѣпквамъ**. —**пка́нъ**, *прич. стр.*

Разтърва́вамъ и **разтѣ́рвямъ** (да **разтървѫ́**), *гл. д.* Разтръвавамъ.

Разтъ́камъ, *гл. свр.* отъ **разтъ́квамъ**. —**ка́нъ**, *прич. стр.*

Разтъ́квамъ и **разтъ́кувамъ** (да **разтъ́камъ**), *гл. д.* Тъкамъ на разны страны, съ тъкане разпръскамъ, раздѣлямъ. *Разтъка ги и мнѫ.* —**мся**, 1) *гл. стр.* Бѣвамъ разтъканъ. 2) *гл. възвр.* Начинамъ да тъкамъ твърдѣ много.

Разтъ́нчѫ́, и́шь,—чѝлъ, *гл. свр* отъ **разтъ́нча́вамъ**. —**чѐнъ**, *прич. стр*

Разтъ́нча́вамъ (да **разтъ́нчѫ́**), *гл. д.* Разтъ́навамъ.

Разтъ́нѫ́, и́шь, нѝлъ, *гл. свр.* отъ **разтъ́на́вамъ**. —**нѐнъ**, *прич. стр*

Разтъ́на́вамъ (да **разтъ́нѫ́**), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане по-тънко; разтъ́нчавамъ, отъ́нчавамъ, изтъ́навамъ, изтъ́нчавамъ; **вытанывать, отонять**. —**мся**, *гл. стр.* Бѣвамъ разтъ́ненъ.

Разтъ́на́ване, *с. ср.* отъ **разтъ́на́вамъ**. Разтъ́нчаване.

Разтѣ́трувамъ (да **растѣ́трѫ́**), *гл. д.* Тътрѫ нѣчто на разны страны, съ тътране разпосямъ: развличамъ. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Тътрѫ́ся на разны мѣста; разхождамся.

Отиде да ся разтътре ж
2) *гл. стр.* Бѣвамъ разтътр
Разтѣ́труване, *с. ср.* отъ **р**
и разтѣ́трувамся.
Разтѣ́трѫ́, ешь,—ра́лъ, *гл. с*
тѣ́трувамъ. —**ранъ**, *пр*
Разтѣ́рамъ, *гл. свр.* отъ **разтѣ**
нъ, *прич. стр.*
Разтѣ́рвамъ и разтѣ́рувамъ (
гл. д. Тѣрамъ по разны мѣст
разгонвамъ, разтирвамъ. —**м**
Бѣвамъ разтеранъ; разкарва
ся, разтирвамся.
Разтѣ́рване и разтѣ́рувани
разтѣ́рвамъ.
Разтѫ́жвамъ и разтѫ́жямъ (
гл. д. Докарвамъ тъга. —**м**
1) Разкарвамъ си тъга-та;
2) Начинамъ да тъжѫ, да т

Да бяше къ́тка въ градин
Врѣшѫ-щѣхъ, откѫснѫ тя
На главѫ тя щѣхъ закъчи
Кадѣто ходѫ, дѣвойко,
Съсъ тебе да си разтѫжвам

Додѣ е къ́тка весела,
Дотонова е бъ́лъ весел
Хванѫла къ́тка да вихн
Да вихне, къ́тка да съ
И ся е тога разтѫжилъ.

Разтѫ́жване и разтѫ́жани
разтѫ́жвамъ и разтѫ́жва
Разтѫ́жилъ, —**жьнъ** и —**же**
пр. Что разкарва, разгонва
селый.

Чюжда е земя притѫжи
Кайно ми майкѫ мащех
Наша е земя разтѫжна
Кайно ми майкѫ рожде

Ѣ си мя, брате, отнеси
Въ нашѫ-нѫ земѭ раз
Та си мя, брате, остави
На въсокѫ-нѫ планинѫ

Разтѫ́жѫ́, и́шь,—жѝлъ, *гл.*
тѫ́жвамъ. —**жѐнъ**, *при*
Разтяга́вица, *с. ж.* Жена, **н**
не добрѣ сложена.
Разтя́гамъ (**разтя́гвамъ**, да
тя́гнувамъ), *гл. д.* 1) Тяг
нѣчто надлъжъ, напирь; пр
дълго. по-широко: разтягл
намъ; растя́гивать. 2) Разш
го, разтягать го, мжчят
1) *гл. възвр.* Ставамъ по-д
рокъ; разтяглювамся разош
гиватьсѧ, вытя́гиватьсѧ. 2
жѫвамся, отлѣжавамъ си, др
изтягамся; валя́тьсѧ. 3) І
нѫлъ, проснѫтъ; изтягамся;

разтáгивáться. 4) *гл. стр.* Бúвам разтúгнáть.

Разтáгане, *с. ср.* отъ разтáгам и разтáгам се.

Разтягáрникъ, *с. м.* Мжжъ высокъ, нъ не добрѣ сложенъ.

Разтáгвам, *гл. мн-кр.* отъ разтáгам.

Разтáглювам (да разтáглѫ), *гл. д.* 1) Разтягам въ 1-то знамен. 2) Тегля, прѣтеглювам нѣчто на мнозина; развѣшивам. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Разтягам се, разопинам се; разтáгивáм се, вытáгивáм се. 2) *гл. стр.* Бúвам разтегленъ.

Разтáглюване, *с. ср.* отъ разтáглювам и разтáглювам се.

Разтáглѫ, **ѝш**,—**ѝлъ**, *гл. свр.* отъ разтáглювам. —**ѣнъ**, *прич. стр.*

Разтáгнувам, *гл. уч.* отъ разтáгна.

Разтáгна, **ѐш**,—**нáлъ**, *гл. свр.* отъ разтáгам. —**нáтъ**, *прич. стр.*

Рáзтягъ, **рáзтяги**, *с. м* Мѣра три аршина, метръ и половина; стáженъ, разтакъ, колачъ; сáжен, сажéн.

Разýвам (да разýя), *гл. д.* Свалям, изваждам обувкы, чорапы, гащы, потуры; изувам, събувам; разувáм, снимáм штанú. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Вадя си, свалям си обувкы-ты, потуры-ты, гащы-ты; изувам се, събувам се; разувáм се. 2) *гл. стр.* Бúвам разутъ.

Разýване, *с. ср.* отъ разýвам и разýвам се. Изуване, събуване.

Разýздвам и **разýздувам** (да разýзда), *гл. д.* Разнуздавам, разюздавам, изуздавам, изюздавам, изнуздавам; разнýздывáм. —**ся**, *гл. стр.* и *възвр.* Разнуздавам се, разюздавам се, изуздавам се, изюздавам се, изнуздавам се; разнýздывáм се.

Разýздване, *с. ср.* отъ разýздвам и разýздвам се.

Разýзда, **ѐш**,—**дúлъ**, *гл. свр.* отъ разýздвам. —**дéнъ**, *прич. стр.*

Разýка, *с. ж.* Разучване, отучване, отука, отвъикване; отучéніе, отвúчка, отвáдка. *Има наука, има и разука.*

Разузнáя (да ся), **ѐш**, — **лся**, *гл. възвр. свр.* Да ся разчюя, та всякой да ми знае и познава. *Тога ми ся чюма разузнала.*

Разýмникъ, *с. м.* Разуменъ мжжъ; умникъ; **разýмникъ**.

Разýмница, *с. ж.* Разумна жена, мома; умница; **разýмница**.

Рáзýмнúй, — **мньъ** и — **менъ**, **мна**, **мно**, *пр.* 1) Който има умъ, който мисли и прави както трѣбва; умнúй, умовитúй, памятúй, акýлúя; разýмный, умный. *Разумно момчя.* 2) Что е направено съ разумъ, съ умъ, както трѣбва. *Разумна работа.* —**но**, *нар.* Съ разумъ, прѣмúслено добрѣ; умно, умовито; **разýмно**. *Не е разумно да ходишь днесь.*

Като е толко хубава,
Да ли е, сънко, разумна,
Да ли е, сънко, памятна,
Да ли е отъ разумно колѣно? *Пѣс.*

Разуменъ като разумнúй Радой. Пó-добрѣ разуменъ, а не агуменъ. Пó-добрѣ разуменъ душманинъ, а не безуменъ прúятель.

Разýмъ, *с. м.* Дарба да разбирамъ, да мúслимъ, да размúшлявамъ; умъ, память, акýлъ; **разýмъ**. *Нѣма разумъ. Останѫлъ безъ разумъ. Направено съ разумъ*, разумно. *Умъ и разумъ съ разумъ ся не купувать Умъ има, разумъ нѣма.*

Разумѣвам (да разумѣя), *гл. д.* 1) Знам отъ нѣчто, сѣче ми умъ-тъ; разбирам, отбирам, познавам, проумѣвам; быть свѣдущимъ въ чѣмъ, вѣдать, знать, понимáть, обнимáть, смúслить, **разумѣть**. 2) Разбирам, познавам; понимáть, знать, познавáть, узнавáть, признавáть. *По стѫпкы-ты разумѣхъ, че скоро е влизалъ нѣкои.* 3) Узнавам, познавам, разбирам, отбирам, сѣщам се, договарям се; понимáть, постигáть, **разумѣть**. *Сега разумѣхъ какво ще прави. Не му разумѣвам, что ми казва.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Разбирам се. 2) *гл. безл.* Разбирася, видися, познавася, явно е; **разумѣться**. *Разумѣвася, че е така.*

Разумѣване, *с. ср.* отъ **разумѣвам** и **разумѣвам се**.

Разумѣя, **ѐш**,—**мѣлъ**, *гл. свр.* отъ **разумѣвам**.—**мѣнъ**, *прич стр.*

Разýчвам и **разýчавам** (да разýча), *гл. д.* Накарвам, направям нѣкого, нѣчто да остави да врьши нѣчто, на което ся е былъ научилъ, на което е былъ навыкналъ; отучвам; отучáм, отвáждам. *Имане научва, имане разучва* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Оставям нѣкакъвъ навыкъ; отучвам се, отвыквам, изоставям, прѣгарям; отучáм се, отставáм, отвыкам. 2) *гл. стр.* Бúвам разученъ.

Разýчване и **разýчаване**, *с. ср.* отъ **разýчвам** и **разýчвам се**.

Разýча, **ѝш**,—**чúлъ**, *гл. свр.* отъ **разýчвам** —**ченъ**, *прич. стр.*

Разýя, **ѐш**,—**разýлъ**, *гл. свр.* отъ **разýвам**.—**ýтый**, *прич. стр.*

Разфучúвам се (да ся разфучя), *гл. възвр* Разхвучавам се.

Разхáждам се (да ся разхóдя), *гл. възвр.* Разхождам се.

Разхáпвам и **разхáпувам** (да разхáпя),

гл. д. Отхапвам отъ нѣчто; нахапвам, разръвам. —**мся**, *гл. възвр.* Начинам да хапя твърдѣ много.

Разха́пване и **разха́пуване**, *с. ср.* отъ **разха́пвам**.

Разха́пя, ешь,—**пах**, *гл. свр.* отъ **разха́пвам**. —**пя́нъ**, *прич. стр.*

Разха́рчвам и **разха́рчювам** (да **разха́рчя**), *гл. д.* Харчя, похарчвам нѣчто нагорѣ надолу —**мся**, *гл. възвр.* Отпущам-ся да харчя)

Разха́рчване и **разха́рчюване**, *с. ср.* отъ **разха́рчвам**.

Разха́рчя, **ишь**,—**чих**, *гл. свр.* отъ **разха́рчвам**. —**чѣ́нъ**, *прич. стр.*

Разхва́ля, **ишь**,—**лих**, *гл. свр.* отъ **разхва́лям**, —**лѣ́нъ**, *прич. стр.*

Разхва́лям (да **разхва́ля**), *гл. д.* Хваля нѣкого, нѣчто твърдѣ много, прѣдъ мнозина. —**мся**, *гл. възвр* Начинам да ся хваля твърдѣ много.

Разхва́ляване, *с. ср.* отъ **разва́лям** и **разва́лямся**.

Разхва́ня, ешь,—**нах**, *гл. свр.* отъ **разхва́щам**. —**нѫ́тый**, *прич. стр.*

Разхва́там (да **разхва́тя**), *гл. д.* Разхващам.

Разхва́тя, **ишь**,—**тих**, *гл. свр.* отъ **разхва́щам**. - **тѣ́нъ**, *прич. стр.*

Разхва́щам и **разхва́там** (да **разхва́тя** и да **разхва́ня**), *гл. д.* 1) Хващам мнозина, много нѣчта. 2) Нѣчто схванѫто, захванѫто направям да ся разпустне, да ся освободи.

Додай ми, сестро, водицѧ
Низъ зеленѧ-тѫ стовницѫ,
Уста ми ся захванѫхѫ,
Гръло ми с загракнѫло,
Уста-та да си разхванѧ,
Гръло-то да си натопѧ! *Пѣс.*

Разхватила по горѫ-тѫ, хванѫла горѫ-тѫ, духнѫла, задула изъ горѫ-тѫ.

И излѣзи, мори пуста,
Мори шура хрътице,
А кѫдѣ си разхватила
По горѫ-вѫ по планинѧ? *Пѣс.*

Разхвръ́гам, **рахвръ́лям**, в. **развръ́гам**, **развръ́лям**.

Разхвучя́ (да ся), **и́шь**,—**чя́л ся**, *гл. свр.* отъ **разхвучя́вам ся**.

Разхвучя́вам ся (да ся **разхвучя́**), *гл. възвр.* 1) Начинам да хвучя, да бучя твърдѣ много. *Вѣтьръ-тъ ся с разхвучялъ.* 2) Развиквам ся, разгръмявам ся. *Разхвучялся с та ще изкаде свѣта.*

Разхвучя́ване, *с. ср.* отъ **разхвучя́вам ся**.

Разхладя́, **и́шь**,—**дя́л**, *гл.* **хладя́вам**. —**дя́нъ**, *прич.*

Разхладя́вам и **разхлáм** **хладя́**), *гл. д.* Направям хладно, да изстине; охлад **дя́ть**, прохлаждя́ть, освѣ *вѣтрецъ, та поразхлади*

Духни ми, вѣтре хлади
Разхлади поле широко,
По поле цръвъ аргатъ
По планинъ младъ п

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Ст охлаждавам ся, изстивам; охл хлаждя́ть ся, освѣжя́ть ся. *разхлади;* ста́ло прохлад Бивам разхладенъ.

Разхладя́ване и **разхлáм** отъ **разхладя́вам**.

Разхля́пам (да ся), *гл. свр.* вам ся. —**пя́нъ**, *прич.*

Разхля́пвам ся и **разхля́пу** **разхля́пам**), *гл. възвр* Ра

Разхля́скам, *гл. д. свр.* разпрьсня, да раздѣлѫ; да *ся разхласкамъ*, да зем твърдѣ много.

Разхлéнчвам ся и **разхлéн** **разхлéнчя**), *гл. възвр.* На чя; разплаквам ся, разревав

Разхлéнчя (да ся), **ишь**,— отъ **разхлéнчвам ся**. Да с

Разхлúпам (да ся), *гл. възв* пам твърдѣ много; да ся ся разплача, да ся разрева;

Разхлóпам (да ся), *гл. свр.* вам ся. —**пя́нъ**, *прич.*

Разхлóпвам ся и **разхлóпу** **разхлóпам**), *гл. възвр.* Ра Начинам да хлопам, да много. 2) Разпиквам ся, ра чюхвам ся, разпадам ся, разгл *хлопанъ сждъ, корабъ*, р *хлопанъ обуща*, много н нѫлъ халтавъ, като хлапа

Разхлóпване и **разхлóпу** отъ **разхлóпвам ся**.

Разхлýня, **ишь**,—**пих**, *гл.* **хлýпам**. —**пѣ́нъ**, *пр*

Разхлýпам и **разхлýпва** **пя**), *гл. д.* Захлупено от пам. —**мся**, *гл. стр.* Б пенъ; отхлупвам ся.

Разхлýпване и **разхлýпва** **разхлýпам**. Отхлупване.

Разхлъ́цам (да ся), *гл.* земя да хлъцам твърдѣ мн

Разхлъскам, *гл. д. свр.* С разпрьсня, да разлѣя. —

Да ся изхлъскамъ на разны страны, —скаѝтый, *прич. стр.*

Разхо́дка, *с. ж.* 1) Ходеніе нѣйдѣ нѐ за работѫ, а да ся поразтъпчемъ за разтухѫ, за удоволствіе; прошетка, прошетъ; прогу́лка. 2) Трѣва нѣкаква, съ която нала́гать заушкъ, отокъ. 3) Имя соб. женско.

Мама Разходки думаше:
Мома Разходке хубава. *Пѣс.*

Разхо́дникъ, *с. м.* Раст. *Solanum dulcamara,* разводникъ, разводничя, разваленка, развалинчя, рупеливо бы́лие, кучіе гроздіе, утрова; ма́сленъ сладкого́рькій, сора́чьи я́годы.

Разхо́дя (да ся), ишь,—дидся, 1) *гл. сер.* отъ **разхо́ждамся** и **разха́ждамся.** 2) *гл. възвр. сер.* Да земѫ да ходѫ тврьдѣ много. 3) *гл. вз.* Да ся разотидѫ, да ся разпрьснѫ.

Разхо́ждамся (да ся разхо́дя), *гл. възвр.* Разхаждамся, ходѫ нѣйдѣ нѐ по работѫ, а да ся разтъпчѫ, за разтухѫ, за удоволствіе; шѣтамся, прошетвамся, прошѣтавамся, прохождамся; прохаживаться, прогу́ливаться. *Разхождася като пѣтелъ около кокошкы (на купище). Разхождася като Циганскый хараччика, докле още не е събралъ харача.*

Разхо́ждане, *с. ср.* отъ **разхо́ждамся.** Разхаждане, разходка.

Разхо́камъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да земѫ да хокамъ тврьдѣ много.

Разхоратя́, я́шь,—тя́лъ, *гл. сер.* отъ **разхоратя́вамъ.** —тѐнъый, *прич. стр.*

Разхоратя́вамъ (да разхоратя́), *гл. д.* Накарвамъ нѣкого да земе да хорати; захоратявамъ. —мся, *гл. възвр.* Начинамъ да хоратѫ тврьдѣ много, добывамъ щѣние за хоратеніе.

Разхоратя́ване, *с. ср.* отъ **разхоратя́вамъ** и **разхоратя́вамся.**

Разхохо́рвамся (да ся разхохо́рѫ), *гл. възвр.* Ставамъ рошавъ, разрошвамся; расшума́ться.

Разхохо́рѫ (да ся), ишь,—рился, *гл. сер.* отъ **разхохо́рвамся.**

Разхри́памъ (да ся) и

Разхри́пкамъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да земѫ да хрипамъ, да хрипкамъ тврьдѣ много.

Разхру́памъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да земѫ да хрупамъ тврьдѣ много.

Разхру́скамъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да земѫ да хрускамъ тврьдѣ много.

Разхубавѣ́вамся (да ся разхубавѣ́ѫ), *гл. възвр.* Ставамъ хубавъ.

Разхубавѣ́ване, *с. ср.* отъ **разхубавѣ́вамся.**

Разхубавѣ́ѫ (да ся), ешь,—вѣ́лся, *гл. сер.* отъ **разхубавѣ́вамся.**

Разхубавя́, я́шь,—ви́лъ, *гл. сер.* отъ **разхубавя́вамъ.** —вѐнъый, *прич. стр.*

Разхубавя́вамъ (да разхубавя́), *гл. д.* Правѫ нѣчто да ся види хубаво; захубавявамъ; придава́тъ красоту́, дѣлать краси́вымъ. —мся, 1) *гл. възвр.* Ставамъ хубавъ; разхубавѣвамся, захубавявамся; хорошѣть. 2) *гл. стр.* Бывамъ разхубавенъ.

Разхубавя́ване, *с. ср.* отъ **разхубавя́вамъ** и **разхубавя́вамся.**

Разху́мвамся и **разхумя́вамся** (да ся разхумя́), *гл. възвр.* Ставамъ на прахъ, на пепелъ, начинамъ да гнимъ; изгнивамъ, стопявамся, разтопявамся, разтлѣвамся, схумвамся, сплувамся, разплувамся, скапвамся, разкапвамся; истлѣва́тъ, сгнива́тъ.

Разху́мване и **разхумя́ване,** *с. ср.* отъ **разху́мвамся.**

Разхумя́ (да ся), я́шь,—ми́лся, *гл. сер.* отъ **разху́мвамся.**

Разцапамъ (да ся), *гл. възвр. сер.* Да земѫ да цапамъ тврьдѣ много.

Разцапвамъ и **разцапу́вамъ** (да разцапя́), *гл. д.* Разцѣпвамъ. *Засмѣвася, та устата ще си разцапи.*

Разцапо́рокъ, *с. м.* Разцѣпено на дърпкѫ поле на горны дрѣхѫ.

Разцапя́, я́шь,—пилъ, *гл. сер.* отъ **разцапя́вамъ.** —пенъый, *прич. стр.*

Разцвили́ (да ся), ишь,—лился, *гл. сер. възвр.* Да земѫ да цвилѫ тврьдѣ много.

Разцвътѣ́вамся (да ся разцвътя́), *гл. възвр.* Разцъвтѣвамся.

Разцвѣтѣ́вамся (да ся разцвѣтя́), *гл. възвр.* Разцъвтѣвамся.

Разцивкавя́ (да ся), я́шь,—ви́лся, *гл. възвр. сер.* Да ся разсополивя.

Разци́врювамся (да ся разци́врѫ), *гл. възвр.* Начинамъ да ся циврѫ; разлигавямся, разплаквамся, разцилямся.

Разци́врюване, *с. ср.* отъ **разци́врювамся.** Разлигавяне.

Разци́врѫ (да ся), ишь,—рился, *гл. сер.* отъ **разци́врювамся.**

Разци́лѫ (да ся), ишь,—лился, *гл. сер.* отъ **разци́лямся.**

Разци́лямся (да ся разци́лѫ), *гл. възвр.* Разциврювамся.

Разци́лване, *с. ср.* отъ **разци́лямся.** Разциврюване.

Разцири́камъ (да ся), *гл. сер.* отъ **разцири́квамся.** Да ся разпискамъ.

Разцири́квамся (да ся разцири́камъ), *гл. възвр.* Начинамъ да пискамъ, да квичѫ; да ся разпискамъ, да ся разквичѫ.

Разцѣвнувамся и разцѣввамся (да ся разцѣвнѫ), *гл. възвр.* Разцъвтѣвамся.

Разцѣвнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разцѣвнувамся.** —нѫтый, *прич. стр.* Разцъвтѣный.

Разцъвтѣвамся (да ся разцъвтѫ), *гл. възвр.* Разцѣвнувамся, разцвѣтѣвамся, пущамь цвѣть, разтварямся; **разцвѣтáть.**

Разцъвтѣване, *с. ср.* отъ **разцъвтѣвамся.** Разцвѣтѣване.

Разцъвтѫ (да ся), ѝшь,—тѣлся, *гл. свр.* отъ **разцъвтѣвамся.** —тѣнъый, *прич. стр.*

Разцѣкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начена да цѣкамь твърдѣ много.

Разцѣпвамь и разцѣпувамь (да разцѣпѫ), *гл. д.* Разцапвамь: 1) Съ цѣпене направямь на части; **раскáлывать, перекáлывать, щепáть, разщéпывать.** *Нѣма кой да ны разцѣпи дрьва-та. Разцѣпилъ дъскѫ-тѫ на клѣчкы.* 2) Цѣпвамь нѣчто на двѣ, раздѣлямь, разкѫсвамь на двѣ; **разщéпывать, раздѣлять, разрывáть.** 3) Цѣпвамь нѣчто нѣйдѣ, та го раздирамь, съдирамь. —ися, 1) *гл. възвр.* Раздѣлямся съ цѣпене на части. 2) Раздирамся, съдирамся. 3) Дѣлкся отъ нѣкого, правѫ разколъ; двоякся. 4) *гл. стр.* Бывамь разцѣпенъ.

Разцѣпване, *с. ср.* отъ **разцѣпвамь** и **разцѣпвамся.**

Разцѣпка, *с. ж.* Разтрога, разтрогъ, зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнатина, рѣзка, трясютина, цапотина, цѣпетина, цѣпотина, цѣпка, араллъкъ; **скважина, щель, трéщина.**

Разцѣпѫ, ѝшь,—пѫлъ, *гл. свр.* отъ **разцѣпвамь.** —пенъый, *прич. стр.*

Разчалѫ, ѝшь,—лѫлъ, *гл. свр.* отъ **разчалúвамь.** —лéнъый, *прич. стр.*

Разчалúвамь (да разчалѫ), *гл. д.* Зачалено разграждамь. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчаленъ.

Разчалúване, *с. ср.* отъ **разчалúвамь** и **разчалúвамся.**

Разчёврѣкамь, *гл. свр.* отъ **разчёврѣкнамь.** —канъый, *прич. стр.*

Разчёврѣкнамь и разчёврѣкувамь (да разчёврѣкамь), *гл. д.* 1) Съ чевръкане развалямь, размѣствамь, разбрѣкнамь, разтварямь нѣчто; разчёплювамь. 2) Нѣчто минѫло, забравено подновявамь; разчёплювамь. —ися, *гл. стр.* Бывамь разчевръкнатъ; разчёплювамся.

Разчёврѣкване и разчёврѣкуване, *с. ср.* отъ **разчёврѣкнамь.**

Разчéзвамь и разчéзнувамь (да разчéзнѫ), *гл. д.* Нѣчто сраснято, скачено, слѣпено раздѣлямь; отчезвам
разчеквамь, отчéквамь. —ме
и *стр.* Бывамь разчезнатъ.

**Разчéзване и разчéзнуван
разчéзвамь.**

Разчéзнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.*
чéзвамь. —нѫтый, *прич*

Разчéквамь и разчéкнувам
нѫ), *гл. д.* 1) Разтварямь
уста твърдѣ много. *Разчекн
ка-та. Щѫ му разчекнѫ*
Разкѫсвамь нѣчто на двѣ чи
краѣ на всѣкѫ часть; раз

Качете ѫ въе на два
Подъ конїе ю ноздѣ зак
Ударѣте два конїа хра
Ударѣте, та ѫ разчекн

3) Разчесвамь, отчесвамь, от
вамь, разчезвамь. —ися,
Разтварямь си крака-та, раз
крачвамся твърдѣ много; да
2) Разчесвамся, отчесвамся,
чезвамся, разчезвамся, отдѣ
дамь, клякамь отъ работѫ.
*нешь, пакъ не можешь го
чекнѫлся да прыпка.* 4)
вамь разчекнѫтъ.

Разчéкване, *с. ср.* отъ
разчéквамся.

Разчéкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.*
чéквамь. —нѫтый, *прич*

Разчекóрвамь и разчекóрю
кóрѫ), *гл. д.* Разтварямь
вамь, разкраквамь; **разкарáч**
гл. възвр. Разтварямь си
крачвамся, разкраквамся,
разкроквамся, разкрочвамся;
ся. *Вдѣла изъ комина
рила надъ мангала да с*

Разчекóрване, *с. ср.* отъ
и **разчекóрвамся.**

Разчéкоръ, *с. м.* Разкрачь,
стѫпка, адѫмъ; шагъ.

Разчекóрѫ, ишь,—рилъ, *г*
чекóрвамь. —ренъый, *пр*

Разчéпкамь, *гл. свр.* отъ
—канъый, *прич. стр.*

Разчéпкамь и разчéпкува
камь), *гл. д.* 1) Разчесвамь
разръвамь, разкопавамь. —
Бывамь разчепканъ.

Разчéпкване и разчéпку
отъ **разчéпкамь.**

Разчёплювамь (да разчёпля
Съ чепене разтварямь, р
брѣкнамь, разврѣждамь нѣч
вамь. 2) Нѣчто забравено,

ваиь; разчеврькваиь. —ися, *гл. стр.* Бывамь разчепленъ.

Разчёплюваніе, *с. ср.* отъ **разчёплювамь**. Разчеврькваніе.

Разчёплнѫ, ешь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разчёплювамь**. —лёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчёрлáвнѫ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлáвамь**. —вёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчёрлáвамь (да **разчёрлáвнѫ**), *гл. д.* Разчёрлямь, разрошвамь, разрошнавамь, разбучнавамь, набучнавамь; **клóчить**, **клокатúть**, **ерóмить**, **нутать**, **шерóмить**, **възерóшивать**, **растрёпывать**, **склóчивать**. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Рошѫ си коса-та; разрошвамъ, разрошнавамъ, разчёрлямъ, разбучнавамъ; **възерóшиваться**.

Разчёрлáваніе, *с. ср.* отъ **разчёрлáвамь** и **разчёрлáвамся**.

Разчёрлáвнѫ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлáвамь**. —вёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчёрлнѫ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлямь**. —лёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчёрлямь (да **разчёрлнѫ**), *гл. д.* Разчёрлавамь. *Та отишла сутрень-тѫ рано при владыкѫ-тѫ разчерлена и облѣчена както си спи.*

Разчёрляніе, *с. ср.* отъ **разчёрлямь**. Разчёрлаваніе.

Разчéсвамь и **разчéснувамь** (да **разчéснѫ**), *гл. д.* 1) Нѣчто срасналося, скачено, слѣпено раздѣлямь; разчезвамь, разчекваиь отчезвамь, отчекваиь. 2) Разчекваиь въ 2-то знаменование. *И царицины-ты сестры былы разчеснѫты всякоѩ на два комата.* —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчеснатъ.

Разчéсвамь и **разчéсувамь** (да **разчéшѫ**), *гл. д.* Разчешлювамь: 1) Съ чесание оправямь, направямь нѣчто да бухне; разрѣсвамь, дарнасвамь; раздрьпвамь; **разчёсывать**. 2) Съ чесание убивамь, одрьгвамь, охлузвамь нѣчто; раздрьгвамь; **разчёсывать**, **перечёсывать**. —ися, 1) *гл. възвр.* Начинамь да чешѫ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамь разчесанъ.

Разчéсваніе и **разчéснуваніе**, *с. ср.* отъ **разчéсвамь**. Разчекваніе.

Разчéсваніе и **разчéсуваніе**, *с. ср.* отъ **разчéсвамь**, чешѫ. Разчешлюваніе.

Разчéснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разчéсвамь**. Да разчекнѫ. —нѫтъ**ый**, *прич. стр.* Разчекнатый.

Разчéтвамь и **разчéтувамь** (да **разчетѫ**), *гл. д.* Разчитамь.

Разчетѫ, ешь,—чётохъ,—чéлъ, *гл. свр.* отъ **разчúтамь**. —четенъ**ый**, *прич. стр.*

Разчéшлювамь (да **разчéшлѫ**), *гл. свр.* Разчесвамь, разрѣшвамь.

Разчéшлюваніе, *с. ср.* отъ **разчéшлювамь**. Разчесваніе, разрѣшваніе.

Разчéшлѫ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разчéшлювамь**. —лёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчéшѫ, ешь,—чéсахъ, *гл. свр.* отъ **разчéсвамь**. —чéсанъ**ый**, *прич. стр.*

Разчигарѫ, úшь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **разчигарúвамь**. —рёнъ**ый**. *прич. стр.*

Разчигарúвамь (да **разчигарѫ**), *гл. д.* Рѣжы, кастры клоновъı-ты, кранща-та на нѣчто; окастрямь, окрьнавамь, орѣзвамь, обрѣзвамь, подрѣзвамь; **обрѣзывать**, **подрѣзывать**. —ися, *гл. стр.* Бывамь разчигаренъ.

Разчигарúваніе, *с. ср.* отъ **разчигарúвамь**. Окастряне.

Разчúствамь и **разчúстувамь** (да **разчúстѫ**), *гл. д.* 1) Очиствамь, изчиствамь навсякадѣ, на разны мѣста. 2) Виждамь, прѣгляждамь смѣтка и зимамь и давамь, чтото ся пада. *Разчистихмы си смѣткы-ты.* —ися, 1) *гл. възвр.* Начинамь да чистя тврьдѣ много. 2) *гл. вз.* Виждамъ си, прѣгляждамъ си съ нѣкого смѣтны-ты и ся наплащамъ. 3) *гл. стр.* Бывамь разчистенъ.

Разчúстваніе и **разчúстуваніе**, *с. ср.* отъ **разчúствамь** и **разчúствамся**.

Разчúстѫ, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **разчúствамь**. —стенъ**ый**, *прич. стр.*

Разчúтамь и **разчúтвамь** (да **разчетѫ**), *гл. д.* Разчетвамь, съ четене разбирамь нѣчто написано; прочитамь, прословувамь; **прочúтывать**, **разбирáть**. *Не можа да разчете писмо-то.* —ися, 1) *гл. възвр.* Начинамь да четя тврьдѣ много; зачитамся; **разчитáться**. 2) *гл. стр.* Бывамь разчетенъ.

Разчúтаніе и **разчúтваніе**, *с. ср.* отъ **разчúтамь** и **разчúтвамь**.

Разчýлвамь и **разчýлнѫмь** (да **разчýлнѫ**), *гл. д.* Нѣчто зачулено отвивамь, свалнамь чула на нѣчто зачулено. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Свалнамь си чула, пада ми чулъ-тъ, бывамь разчуленъ.

Разчýлваніе и **разчýлнаніе**, *с. ср.* отъ **разчýлвамь**.

Разчýлнѫ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разчýлвамь**. —лёнъ**ый**, *прич. стр.*

Разчю́вамь (да **разчю́нѫ**), *гл. д.* Чювамь нѣчто, дохождамъı до уши-ты нѣчто; зачювамь; **заслúшать**, **услúшать**. —ися, *гл. възвр.* Чювся, отивамь, разнасямся надалечь; научвать ми мнозина.

Разчю́ваніе, *с. ср.* отъ **разчю́вамь** и **разчю́вамся**.

Разчю́камь, *гл. свр.* отъ **разчю́квамь**. —кан**ый**, *прич. стр.*

Разцѣвнувамся и разцѣввамся (да ся разцѣвнѫ), *гл. възвр.* Разцьвтѣвамся.

Разцѣвнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разцѣвнувамся. —нѫтый**, *прич. стр.* Разцьвтѣнъый.

Разцьвтѣвамся (да ся разцьвтѫ), *гл. възвр.* Разцьвнувамся, разцвьтѣвамся, разцвѣтѣвамся, пущамь цвѣть, разтварямся; **разцвѣтáть.**

Разцьвтѣване, *с. ср.* отъ **разцьвтѣвамся.** Разцвьтѣване.

Разцьвтѫ (да ся), **и́шь,—тѣлся**, *гл. свр.* отъ **разцьвтѣвамся. —тѣнъый**, *прич. стр.*

Разцѣкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да наченѫ да цькамь тврьдѣ много.

Разцѣпвамь и разцѣпувамь (да разцѣпѫ), *гл. д.* Разцапвамь: 1) Съ цѣпене направямь на части; **раскáлывать, перекáлывать, щепáть, разщéпывать.** *Нѣма кой да ны разцѣпи дрьва-та. Разцѣпилѫ дъскѫ-тѫ на клѣчкы.* 2) Цѣпвамь нѣчто на двѣ, раздѣлямь, разкѫсвамь на двѣ; **разщéпывать, раздѣлáть, разрывáть.** 3) Цѣпвамь нѣчто нѣйдѣ, та го раздирамь, съдирамь. **—мся**, 1) *гл. възвр.* Раздѣлямся съ цѣпене на части. 2) Раздирамся, съдирамся. 3) Дѣлямся отъ нѣкого, правѫ разколъ; двоямся. 4) *гл. стр.* Бывамь разцѣпенъ.

Разцѣпване, *с. ср.* отъ **разцѣпвамь** и **разцѣпвамся.**

Разцѣпка, *с. ж.* Разтрога, разтрогъ, зврка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнѫтина, рѣзка, траскотина, цапотина, цѣпетина, цѣпотина, цѣпка, арaлѫкъ; **скважина, щель, трéщина.**

Разцѣпѫ, ешь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разцѣпвамь. —пенъый**, *прич. стр.*

Разчалѫ, и́шь,—лѝлъ, *гл. свр.* отъ **разчалѝвамь. —лéнъый**, *прич. стр.*

Разчалѝвамь (да разчалѫ), *гл. д.* Зачалено разграждамь. **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчаленъ.

Разчалѝване, *с. ср.* отъ **разчалѝвамь** и **разчалѝвамся.**

Разчёврькамь, *гл. свр.* отъ **разчёврьквамь. —канъый**, *прич. стр.*

Разчёврьквамь и разчёврькувамь (да разчёврькамь), *гл. д.* 1) Съ чеврькане развалямь, размѣствамь, разбрькамь, разтварямь нѣчто; разчёплювамь. 2) Нѣчто минѫло, забравено подновявамь; разчёплювамь. **—мся**, *гл. стр.* Бывамь разчеврькванъ; разчёплювамся.

Разчёврькване и разчёврькуване, *с. ср.* отъ **разчёврьквамь.**

Разчéзвамь и разчéзнувамь (да разчéзнѫ), *гл. д.* Нѣчто сраснато, скачено, слѣпено раздѣлямь; отчезвам
разчеквамь, отчеквамь. —м
и *стр.* Бывамь разчезнѫтъ

Разчéзване и разчéзнува
разчéзвамь.

Разчéзнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.*
чéзвамь. —нѫтый, *прич*

Разчéквамь и разчéкнува
нѫ), *гл. д.* 1) Разтварямь
уста тврьдѣ много. *Разчек*
ка-та. Щѫ му разчекнѫ
Разкѫсвамь нѣчто на двѣ чи
крaкъ на всякѫ часть; раз

Качете ѫ въе на два
Подъ копе ю ногѣ зак
Ударѣте два коне хра
Ударѣте, та ѫ разчекн

3) Разчесвамь, отческамь, от
вамь, разчезвамь. **—мся,**
Разтварямь си крака-та, раз
крачвамся тврьдѣ много; да
2) Разчесвамся, отчесвамся,
чезвамся, разчезвамся, отдѣ
дамь, клякамь отъ работѫ.
нешь, пакъ не можешь го
чекнѫлся да прыпка. 4)
вамь разчекнѫтъ.

Разчéкване, *с. ср.* отъ
разчéквамся.

Разчéкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.*
чéквамь. —нѫтый, *прич*

Разчекóрвамь и разчекóрю
кóрѫ), *гл. д.* Разтварямь
вамь, разкраквамь; **разкаря**
гл. възвр. Разтварямь си
крачвамся, разкраквамся,
разкроквамся, разкрочвамся;
ся. *Влѣзла изъ комина*
рила надъ мангала да с

Разчекóрване, *с. ср.* отъ
и разчекóрвамся.

Разчéкоръ, *с. ж.* Разкрачь,
стѫпка, адѫмъ; шагъ.

Разчекóрѫ, ешь,—рилъ, *г*
чекóрвамь. —ренъый, *пр*

Разчéпкамь, *гл. свр.* отъ
—канъый, *прич. стр.*

Разчéпквамь и разчéпкува
камь), *гл. д.* 1) Разчесвамь
разрывамь, разкопавамь. —
Бывамь разчепканъ.

Разчéпкване и разчéпку
отъ **разчéпквамь.**

Разчёплювамь (да разчёпл
Съ чепене разтварямь, р
брькамь, разврѣждамь нѣч
намь. 2) Нѣчто забравено,

вавамъ; разчеврьквамъ. —мся, *гл. стр.* Бъвамъ разчепленъ.

Разчёплюване, *с. ср.* отъ **разчёплювамъ**. Разчеврькване.

Разчёплякъ, кшь,—клъ, *гл. свр.* отъ **разчёплювамъ**. —лёнъ, *прич. стр.*

Разчёрлáвякъ, кшь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлáвамъ**. —вёнъ, *прич. стр.*

Разчёрлáвамъ (да разчёрлáвкъ), *гл. д.* Разчёрлямъ, разрошвамъ, разрошнавамъ, разбучавамъ, набучавамъ; клóчитъ, клокатúтъ, ерóмитъ, нутатъ, шерóмитъ, възерóшивать, растрёпвать, склóчивать. —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Рошъ си коскъ-тъ; разрошвамъ, разрошнавамъ, разчёрлямъ, разбучавамъ; възерóшиватъ.

Разчёрлáване, *с. ср.* отъ **рачёрлáвамъ** и **разчёрлáвамъ**.

Разчёрлáвякъ, кшь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлáвамъ**. —вёнъ, *прич. стр.*

Разчёрлякъ, кшь,—клъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлямъ**. —лёнъ, *прич. стр.*

Разчёрлямъ (да разчёрлякъ), *гл. д.* Разчёрлавамъ. *Та отишла сутрень-тъ рано при владыкя-тъ разчерлена и облѣчена както си спи.*

Разчёрляне, *с. ср.* отъ **разчёрлямъ**. Разчёрлавяне.

Разчéсвамъ и **разчéснувамъ** (да разчéсякъ), *гл. д.* 1) Нѣчто срасналося, скачено, слѣпено раздѣлямъ; разчезвамъ, разчеквамъ отчезвамъ, отчеквамъ. 2) Разчеквамъ въ 2-то знаменование. *И царицины-тъ сестры былы разчесняты всякоя на два комата.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Бъвамъ разчеснатъ.

Разчéсвамъ и **разчéсувамъ** (да разчéшякъ), *гл. д.* Разчешлювамъ: 1) Съ чесане оправямъ, направямъ нѣчто да бухне; разрѣсвамъ, дарнасвамъ; раздрьпвамъ; разчёсывать. 2) Съ чесане убивамъ, одрьгвамъ, охлузвамъ нѣчто; раздрьгвамъ; разчёсывать, перечёсывать. —мся, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да чешъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъвамъ разчесанъ.

Разчéсване и **разчéснуване**, *с. ср.* отъ **разчéсвамъ**. Разчекване.

Разчéсване и **разчéсуване**, *с. ср.* отъ **разчéсвамъ**, чешъ. Разчешлюване.

Разчéсякъ, ешь,—якълъ, *гл. свр.* отъ **разчéсвамъ**. Да разчекнъ. —якътый, *прич. стр.* Разчекнатый.

Разчéтвамъ и **разчéтувамъ** (да разчетякъ), *гл. д.* Разчитамъ.

Разчетякъ, ешь,—чéтохъ,—чéлъ, *гл. свр.* отъ **разчúтамъ**. —четёнъ, *прич. стр.*

Разчéшлювамъ (да разчéшлякъ), *гл. свр.* Разчесвамъ, разрѣшвамъ.

Разчéшлюване, *с. ср.* отъ **разчéшлювамъ**. Разчесване, разрѣшване.

Разчéшлякъ, кшь,—клъ, *гл. свр.* отъ **разчéшлювамъ**. —лёнъ, *прич. стр.*

Разчéшякъ, ешь,—чéсахъ, *гл. свр.* отъ **разчéсвамъ**. —чéсанъ, *прич. стр.*

Разчигарякъ, кшь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **разчигарúвамъ**. —рёнъ. *прич. стр.*

Разчигарúвамъ (да разчигарякъ), *гл. д.* Рѣжъ, кастръ клоновъ-тъ, краища-та на нѣчто; окастрямъ, окрьнавамъ, орѣзвамъ, обрѣзвамъ, подрѣзвамъ; обрѣзывать, подрѣзывать. —мся, *гл. стр.* Бъвамъ разчигаренъ.

Разчигарúване, *с. ср.* отъ **разчигарúвамъ**. Окастрване.

Разчúствамъ и **разчúстувамъ** (да разчúстякъ), *гл. д.* 1) Очиствамъ, изчиствамъ навсякждѣ, на разны мѣста. 2) Виждамъ, прѣгляждамъ смѣтки и зимамъ и давамъ, чтото ся пада. *Разчистихмы си смѣткы-ты.* —мся, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да чистя тврьдѣ много. 2) *гл. вз.* Виждамъ си, прѣгляждамъ си съ нѣкого смѣтны-ты и ся наплащамъ. 3) *гл. стр.* Бъвамъ разчистенъ.

Разчúстване и **разчúстуване**, *с. ср.* отъ **разчúствамъ** и **разчúствамся**.

Разчúстякъ, кшь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **разчúствамъ**. —стенъ, *прич. стр.*

Разчúтамъ и **разчúтвамъ** (да разчетякъ), *гл. д.* Разчетвамъ, съ четене разбирамъ нѣчто написано; прочитамъ, прословувамъ; прочúтывать, разбирáть. *Не можа да разчете писмо-то.* —мся, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да четя тврьдѣ много; зачитамся; разчитáться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ разчетенъ.

Разчúтане и **разчúтване**, *с. ср.* отъ **разчúтамъ** и **разчúтвамъ**.

Разчýлвамъ и **разчýлямъ** (да разчýлякъ), *гл. д.* Нѣчто зачулено отвивамъ, свалямъ чула на нѣчто зачулено. —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Свалямъ си чула, пада ми чулъ-тъ, бъвамъ разчуленъ.

Разчýлване и **разчýляне**, *с. ср.* отъ **разчýлвамъ**.

Разчýлякъ, кшь,—клъ, *гл. свр.* отъ **разчýлвамъ**. —лёнъ, *прич. стр.*

Разчю́вамъ (да разчю́къ), *гл. д.* Чювамъ нѣчто, дохождамъ до уши-ты нѣчто; зачювамъ; заслúшать, услúшать. —мся, *гл. възвр.* Чюкся, отивамъ, разнасямся надалечъ; научвать мя мнозина.

Разчю́ване, *с. ср.* отъ **разчю́вамъ** и **разчю́вамся**.

Разчю́камъ, *гл. свр.* отъ **разчю́квамъ**. —канъ, *прич. стр.*

Разчю́кванъ и разчю́кувамъ (да разчю́камъ), *гл. д.* Съ чюкане направямъ на кѫсовъ; счюкванъ. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да чюкамъ тврьдѣ много.

Разчю́кване и разчю́куване, *с. ср.* отъ **разчю́кванъ**.

Разчю́пванъ и разчю́пувамъ (да разчю́пнѫ), *гл. д.* Съ чюпене направямъ нѣчто на кѫсовъ; счюпванъ, начупванъ; **разла́мывать**. —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ разчюпенъ.

Разчю́пване и разчю́пуване, *с. ср.* отъ **разчю́пванъ**.

Разчу́нѫ, нешь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разчю́пванъ**. —**пенъ, пенъ**, *прич. стр.*

Разчю́хвамся и разчю́хнувамся (да ся разчю́хнѫ), *гл. възвр.* Разсъхвамся.

Разчю́хване и разчю́хнуване, *с. ср.* отъ **разчю́хвамся**. Разсъхване.

Разчю́хнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разчю́хвамся**. Да ся разсъхнѫ.

Разчю́шка недѣ́лиа. Втора-та недѣлиа прѣдъ сърницѫ, въ когато ся яде нарядъ блажно; рушна недѣлиа, рядовна недѣлиа; **сплошна́я**, всѣдная недѣля.

Разчю́ѭ (да ся), **ешь,—чю́лся**, *гл. свр.* отъ **разчю́вамся**.

Разше́нвамся и разше́нювамся (да ся разше́нѫ), *гл. възвр.* Ставамъ шенъ; развеселявамъ, да ся зарадвамъ.

Разше́нване и разше́нюване, *с. ср.* отъ **разше́нвамся**.

Разше́нѫ (да ся), **ишь,—нился**, *гл. свр.* отъ **разше́нвамся**. — **нен, нен**, *прич. стр.*

Разше́тамъ, *гл. ср. свр.* и да ся **разше́тамъ**, *гл. възвр. свр.* Да ся разходѫ. *Ка равшета по горѫ вселенѫ, го намѣри това сухо дрво.*

Разши́вамъ (да разши́нѫ), *гл. д.* Зашито отпирамъ; разпирамъ, разпарямъ. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да шивамъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бивамъ разшитъ.

Разши́ване, *с. ср.* отъ **разши́вамъ**.

Разширочѫ, и́шь, — **чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **разширочи́вамъ**. —**чѣ́нъ, чѣ́на, чѣ́но**, *прич. стр.*

Разширочи́вамъ (да разширочѫ), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане по́-широко; разширявамъ; **разшири́ть**. — **мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ по́-широкъ, по́-голѣмъ; разширявамся, разпространявамся; **разшири́ться**. 2) *гл. стр.* Бивамъ разширенъ; разширявамся.

Разширочи́ване, *с. ср* отъ **разширочи́вамъ**. Разширяване.

Разширѫ, и́шь, —**ри́лъ**, *гл. свр.* отъ **разшири́вамъ**.—**ре́нъ, ре́на, ре́но**, *прич. стр.*

Разшири́вамъ (да разширѫ), *гл. д.* 1) Направямъ нѣчто да стане по́-широко, разширявамъ; **разшири́ть**. *Разшири* Хващамъ нѣчто по́-широко, на л лѣмявамъ; **разшири́ть**. *Разш вишъ тж си.* 3) Разтварямъ, ра *ширилъ ржцѣ широкы.* —**м** *вр.* Ставамъ по́-широкъ, раст разширочавамся; **разшири́ть** по́-голѣмъ, хващамъ по́-голѣм широчавамся, разпространяв ра́ться. 3) Зинамъ да живѣ отпущамся. 4) *гл. стр.* Быва разширочавамся. *Умрѣ свѣкр шири ся кжща-та.*

Разширилъ Стоянъ силно с
У-въ Арапийско рагно пол

Разшири́ване, *с. ср.* отъ р и **разшири́вамся**.

Разши́нѫ, ешь,—ши́лъ, *гл.* **ши́вамъ**.—**ши́тъ, ши́та, ши́то**, *прич.*

Разшѣкамъ *гл. свр.* отъ —**канъ, кана, кано**, *прич. стр.*

Разшѣквамъ и разшѣкувам ѣкамъ), *гл. д.* Съ шъканье ра пждамъ. —**мся**, *гл. възвр* шъкамъ тврьдѣ много.

Разшѣтамъ, *гл. свр.* отъ — **танъ, тана, тано**, *прич стр.*

Разшѣтвамъ и разшѣтувам тамъ), *гл. д.* 1) Изшътвамъ ста; разтрѣбвамъ, разчистван дамъ. *Разшътайте го низ да си отбере, что му хо гл. възвр.* 1) Начинамъ да ш много. 2) Разхождамся.

Разшюнѫ (да ся), **и́шь,—ш** отъ **разшюни́вамся**. —**н** *стр.*

Разшюни́вамся (да ся разши *вр.* Покрѣвамся съ шюмъ, листвамся; **оки́дываться**. *Гор шюмява.*

Разшюни́ване, *с. ср.* отъ р ся. Разлистване.

Разши́вамъ (да ся), *гл. възвр* да шивамъ на разны страны

Разши́ржѫ (да ся), *гл. възвр.* да шаржѫ на разны страны

Разщрѫкля́вамся (да ся ш *гл. възвр.* Хваща мя щрък мамъ да лудѣ; пощрѫкля́ва камъ; **бздыри́ть, бзы́рить.** *нжгъ ся разщрѫкля́ли и ся*

Разщрѫкля́ване, *с. ср.* отъ вамся. Пощрѫкляване.

Разщрѫкля́нѫ (да ся), **ешь,** *свр.* отъ **разщрѫкля́вамся**.

Разщѫ́кванъ (да ся), *гл. въз*

разпиавръ. *Разщракали ся като щръкълы.*

Разъ, *прѣдл.* Употрѣбявася само съставенъ съ другы-ты рѣчи и имъ дава знаменование: 1) Дѣление на части, по части: *разбивамъ, раздробявамъ, разглобявамъ, раздѣлямъ.* 2) Усилване, добъване щѐне за врьшене нѣчто твърдѣ много: *разпръпкахжся, разбръвахся, разбрьбрахжся, да ся развыкамъ, да ся разшътамъ, да ся разнамъ.* 3) Развала, разваляне по́-прѣшно дѣйствие: *разкрьтвамъ, разчѣплювамъ, разврьзвамъ, разшивамъ, разпирамъ, разковавамъ, разпищвамъ, разпопъкъ, развладычъкъ.* 4) Привожданье въ друго състоянье, промѣна: *разсмивамъ, разплаквамъ, разбогатѣвамъ, разбуждамъ, развеселявамъ, развидѣлявася, разсъмнжся, разчаснжся.* 5) Мѣняванье мѣсто-то: *размѣщамъ, размѣтамъ, разписамъ, раздвигамъ, разкарвамъ, разваждамъ.* 6) Движение въ разны посокъ: *разминувамъся, разхождамся.* 7) Врьшене нѣчто на разны мѣста: *разлѣпилъ гы по стѣнжтж, разкачилъ гы по дракы ты, разчиствамъ, разтрѣбвамъ, раздавамъ.* 8) Отдѣляне едно нѣчто отъ друго, прьскане на разны страны: *разгонвамъ, разтиравамъ, разпръскамъ, разчекъвамъ, разчевамъ, разполовявамъ, разсноплявамъ, раздвоявамъ разсѣкавамъ.* 9) Правенье нѣчто още по́-голѣмо: *различнамъ, разтакамъ, разопинамъ, разтягамъ, разширявамъ, размножавамъ, развъждамъ.* 10) Докарване отслабжа въ нѣчто: *разврьтѣвамъ, разсъхвамся, разпущамъ, разслабвамъ, разгалвамъ, разгайдж, разгащвамся.* 11) Разнообразно дѣйствие: *разблудявамъ, разтваряамъ; разваряавамся, разкопавамъ, разоравамъ, разработвамъ; разказвамъ, разтлъкувамъ, разчаснявамъ; разговаряамся, раздумвамся, размахвамъ, размъслювамся; разбрьквамъ, разгмечкъвамъ.*

Разю́га, *с. ж.* Лоше врѣмя. *Зимно врѣмя разюга и мъгла.*

Разю́двамъ и разю́дувамъ (да разю́дж), *гл. д.* Направямъ нѣкого да стане като **юдж, диволитъ.** —**ися,** *гл. възвр.* Ставамъ **юда, диволитъ.**

Разю́дване и разю́дуване. *с. ср.* отъ **разю́двамъ и разю́двамся.**

Разю́дж, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разю́двамъ.** —**денъ,** *прич. стр. Развривенъ и разюденъ.*

Разю́здвамъ и разю́здувамъ (да разю́здж), *гл. д.* 1) Разуздвамъ, разнуздвамъ. 2) Развалямъ, разпущамъ нѣкого въ нъравы-ты, въ владание-то. —**ися,** 1) *гл. възвр.* Разуздвамся, разнуздвамся. 2) Развалямся, разпущамся въ нъравы-ты, въ владание-то. 3) *гл. стр.* Бъвамъ разюзденъ.

Разю́здване, *с. ср.* отъ **разю́здвамъ и разю́здвамся.**

Разю́здж, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разю́здвамъ.** —**денъ,** *прич. стр.*

Разя́гнувамся (да ся разя́гнж), *гл. възвр.* Подкачамъ да ся ягнж тврьдѣ много; разягнувамся, разбагнувамся.

Дойди, дойди, левентъ Марко,
Овця ти ся разягнили,
Всяка овца рудо ягня,
Прѣходница двѣ ягънца. *Пѣс.*

Разя́гнжк (да ся), **ишь,**—**нилася,** *гл. свр.* отъ **разя́гнувамся.** Да ся разбагнжк.

Разя́дамъ и разя́ждамъ (да разя́мъ), *гл. д.* 1) Докарвамъ щѐне за ядене, отварямъ иштахъ за ядене. *Това мезе разяда.* 2) Ямъ, дъвамъ, развръждамъ, разтварямъ (за нѣчто ядовито); **въдя́ться.** *Ръжда-та е разяла желѣзо-то. Тыя раны му разядохж мѣса-та.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Отварямъ ми ся иштахъ за ядене, добъвамъ щѐне да ямъ много; **разъдя́ться.** *Хапни си, куме, уста сж псешкы (кучешкы): разядатся.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ разяденъ. *По мрькжло не бъва да ся яде, че ся разядать на човѣка уста-та,* крайща-та имъ раняватъ.

Разя́даване и разя́ждане, *с. ср.* отъ **разя́дамъ и разя́дамся.**

Разядо́самъ, *гл. свр.* отъ **разядо́свамъ.** Да разядж. —**санъ,** *прич. стр.*

Разядо́свамъ и разядо́сувамъ (да разядо́самъ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому ядъ; разядявамъ, разлютявамъ, подядявамъ, разгнѣвявамъ, разсръждамъ, раздражавамъ, разярявамъ; **злобитъ, озлобля́ть, ожесточа́ть, разсе́рдивать, разгнѣвля́ть, раздража́ть.** —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Дохождамъ ядъ, хващамъ ядъ; ядосвамся, разядявамся, разлютявамся, подядявамся, разгнѣвявамся, разсръждамся, раздражавамся, разярявамся, къпвамъ, врьквамъ, вспъхвамъ, пламнувамъ; **приходи́ть въ запа́льчивость, озлобля́ться, ожесточа́ться, разгнѣвля́ться, вспы́хивать.**

Разядо́сване, *с. ср.* отъ **разядо́свамъ и разядо́свамся.**

Разядж, **и́шь,**—**дя́лъ,** *гл. свр.* отъ **разядя́вамъ.** —**де́нъ,** *прич. стр.*

Разядя́вамъ (да разядж), *гл. д.* Разядосвамъ. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Разядосвамся.

Разчю́квамъ и разчю́кувамъ (да разчю́камъ), *гл. д.* Съ чюкане направямъ на кѫсовъ; счюквамъ. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да чюкамъ твръдѣ много.

Разчю́кване и разчю́куване, *с. ср.* отъ **разчю́квамъ.**

Разчю́пвамъ и разчю́пувамъ (да разчю́пнѫ), *гл. д.* Съ чюпене направямъ нѣчто на кѫсовъ; счюпвамъ, начупвамъ; **разла́мывать.** —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ разчюпенъ.

Разчю́пване и разчю́пуване, *с. ср.* отъ **разчю́пвамъ.**

Разчу́пнѫ, пшь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разчю́пвамъ.** —**пенъ**, *прич. стр.*

Разчю́хвамся и разчю́хнувамся (да ся разчю́хнѫ), *гл. възвр.* Разсъхвамся.

Разчю́хване и разчю́хнуване, *с. ср.* отъ **разчю́хвамся.** Разсъхване.

Разчю́хнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся**, *гл. свр.* отъ **разчю́хвамся.** Да ся разсъхнѫ.

Разчю́шка недѣ́ля. Втора-та недѣля прѣдъ сърницѫ, въ кожто ся наде нарядъ блажно; рушна недѣля, рядовна недѣля; **силошна́я**, всеѣдная недѣля.

Разчю́нѫ (да ся), **ешь,—чю́лся**, *гл. свр.* отъ **разчю́вамся.**

Разшенвамся и разшенювамся (да ся разшенѫ), *гл. възвр.* Ставамъ шенъ; развеселявамъ, да ся зарадвамъ.

Разшенване и разшенюване, *с. ср.* отъ **разшенвамся.**

Разшенѫ (да ся), **шешь,—нился**, *гл. свр.* отъ **разшенвамся.** —**шенъ**, *прич. стр.*

Разшетамъ, *гл. ср. свр.* и **да ся разшетамъ**, *гл. възвр. свр.* Да ся разходѫ. *Ка разшета по горѫ зеленѫ, го намѣри това сухо дрво.*

Разши́вамъ (да разши́нѫ), *гл. д.* Защито отпирамъ; разпирамъ, разпарямъ. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамъ да шинѫ твръдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамъ разшитъ.

Разши́ване, *с. ср.* отъ **разши́вамъ.**

Разширочи́нѫ, ишь, — **чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **разширочи́вамъ.**—**чѣ́нъ**, *прич. стр.*

Разширочи́вамъ (да разширочи́нѫ), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане по́-широко; разширявамъ; **разшири́ть.** — **мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ по́-широкъ, по́-голѣмъ; разширявамся, разпространявамся; **разшири́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ разширенъ; разширявамся.

Разширочи́ване, *с. ср* отъ **разширочи́вамъ.** Разширяване.

Разширѭ́, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разширя́вамъ.**—**ре́нъ**, *прич. стр.*

Разширя́вамъ (да разширѭ́), *гл. д.* 1) Направямъ нѣчто да стане по́-широко, разширявамъ; **разшири́ть.** *Разшири* Хващамъ нѣчто по́-широко, на лѣмзявамъ; **разшири́ть.** *Разш вижъ тж сж.* 3) Разтварямъ, ра *ширилъ ржцѣ широкъ.* —**м** *вр.* Ставамъ по́-широкъ, раст разширочавамся; **разшири́ть** по́-голѣмъ, хващамъ по́-голѣм широчавамся, разпространя **ри́ться.** 3) Зимамъ да живѣх отпущамся. 4) *гл. стр.* Быва разширочавамся. *Умрѣ свѣкр шири ся кжща-та.*

Разширилъ Стоянъ силно с
У-въ Арапийско ранно по

Разширя́ване, *с. ср.* отъ **р** и **разширя́вамся.**

Разши́нѫ, ешь,—ши́лъ, *гл.* **ши́вамъ.**—**ши́тъ**, *прич.*

Разшѣ́камъ *гл. свр.* отъ —**канъ**, *прич. стр.*

Разшѣ́квамъ и разшѣ́кувам камъ), *гл. д.* Съ шкане р нѫждамъ. —**мся**, *гл. възвр* шкамъ твръдѣ много.

Разшѣ́тамъ, *гл. свр.* отъ — **танъ**, *прич стр.*

Разшѣ́твамъ и разшѣ́тувам тамъ), *гл. д.* 1) Изшътвамъ ста; разтрѣбвамъ, разчистван дамъ. *Разшътайте го ни да си отбере, что му хо гл. възвр.* 1) Начинамъ да много. 2) Разхождамся.

Разшюнѫ (да ся), **и́шь,—** отъ **разшюня́вамся.** —**ня́вамся** *стр.*

Разшюня́вамся (да ся разши *вр.* Покръвамся съ шюнѫ, листвамся; **окѝдыватьс**я. *Го шюнява.*

Разшюня́ване, *с. ср.* отъ **р** ся. Разлистване.

Разши́вамъ (да ся), *гл. възвр* да шнявамъ на разнъ страни

Разши́вржѫ (да ся), *гл. възвр.* да шнаржѫ на разнъ страни

Разщръкля́вамся (да ся *гл. възвр.* Хващамъ мя щръкл мамъ да лудѣмъ; **пощръкля́в** вамъ; **бадя́рить, баярить.** *нлгъ ся разщръкля́ли и ся*

Разщръкля́ване, *с. ср.* отъ вамся. Пощръкляване.

Разщръкля́нѫ (да ся), **ешь,** *свр.* отъ **разщръкля́вамся**

Разщѣ́камъ (да ся), *гл. въз*

разпиавръ. *Разщракали ся като щръкли.*

Разъ, *прѣдл.* Употрѣбявайсе само ставенъ съ другы-ты рѣчи и имъ дава знаменование: 1) Дѣленье на чясти, по чясти: *разбивамъ, раздробявамъ, разглобявамъ, раздѣлямъ.* 2) Усилване, добиване щѐне за врьшене нѣчто твърдѣ много: *разпръпкахжся, разбръвахся, разбрьбражся, да ся развикамъ, да ся разшътамъ, да ся разнамъ.* 3) Развала, разваляне по-прѣшно дѣйствие: *разкрътвамъ, разчѐплювамъ, разврьзвамъ, разшивамъ, разпирамъ, разковавамъ, разпищвамъ, разпопъкъ, развладичъкъ.* 4) Привожданье въ друго състоянье, промѐна: *разсмивамъ, разплакавамъ, разбогатѐвамъ, разбуждамъ, развеселявамъ, развидѐлявася, разсъмнжся, разчаснися.* 5) Мѐнаванье мѐсто-то: *разжѐщамъ, разжѐтамъ, разписамъ, раздвигамъ, разкарвамъ, разваждамъ.* 6) Движение въ разны посокы: *разминувамися, разхождамся.* 7) Врьшение нѣчто на разны мѐста: *разлѐпилъ гы по стѣнжтж, разкачилъ гы по дракы ты, разчистванъ, разтрѐбвамъ, раздавамъ.* 8) Отдѐлване едно нѣчто отъ друго, прьсканье на разны страны: *разгонвамъ, разтиравамъ, разпръскамъ, разчекванъ, разчевамъ, разполовявамъ, разсноплявамъ, раздвоявамъ развешавамъ.* 9) Правенье нѣчто още по-голѐмо: *различамъ, разтакамъ, разопинамъ, разтягамъ, разширявамъ, размножавамъ, развѐждамъ.* 10) Докарване отслабж въ нѣчто: *разкрътвамъ, разсъхвамся, разпущамъ, разслабвамъ, разгалвамъ, разгайдж, разгащвамся.* 11) Разнообразно дѣйствие: *разблудявамъ, разтварямъ; разваряваамся, разкопавамъ, разоравамъ, разработвамъ; разказвамъ, разтлъкувамъ, разчасняванъ; разговарямся, раздумвамся, размахвамъ, размъслювамся; разбрьквамъ, разгмечкванъ.*

Разю́га, *с. ж.* Лоше врѐмя. *Зимно врѐмя разюга и мъгла.*

Разю́двамъ и разю́дувамъ (да разю́дж), *гл. д.* Направямъ нѣкого да стане като юдж, дяволитъ. —**ся,** *гл. възвр.* Ставамъ юда, дяволитъ.

Разю́дване и разю́дуване. *с. ср.* отъ **разю́двамъ и разю́двамся.**

Разю́дж, ишъ,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разю́двамъ.** —**денъ,** *прич. стр. Разкривенъ и разюденъ.*

Разю́здвамъ и разю́здувамъ (да разю́здж), *гл. д.* 1) Разуздвамъ, разнуздвамъ. 2) Развалямъ, разпущамъ нѣкого въ нъравы-ты, въ владание-то. —**ся,** 1) *гл. възвр.* Разуздвамся, разнуздвамся. 2) Развалямся, разпущамся въ нъравы-ты, въ владание-то. 3) *гл. стр.* Бивамъ разюзденъ.

Разю́здване, *с. ср.* отъ **разю́здвамъ и разю́здвамся.**

Разю́здж, ишъ,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разю́здвамъ.** —**денъ,** *прич. стр.*

Разя́гнувамся (да ся разя́гнж), *гл. възвр.* Подкачамъ да ся ягнж твърдѐ много; разягнувамся, разбагнувамся.

Дойди, дойди, левентъ Марко,
Овця ти ся разягнили,
Всяка овца рудо ягня,
Прѣходница двѐ ягънца. *Пѣс.*

Разя́гнж (да ся), **ишъ,—нилася,** *гл. свр.* отъ **разя́гнувамся.** Да ся разбагнж.

Разя́дамъ и разя́ждамъ (да разя́мъ), *гл. д.* 1) Докарвамъ щѐне за ядене, отварямъ иштахъ за ядене. *Това мезе разяда.* 2) Ямъ, дълбамъ, развръждамъ, разтварямъ (за нѣчто ядовито); въдя́вамъ. *Ръжда-та е разяла желѣзо-то. Тыка раны му разядохж мѐса-та.* —**ся,** 1) *гл. възвр.* Отварямъ ми ся иштахъ за ядене, добивамъ щѐне да ямъ много; разъдя́вамъ. *Хапни си, куме, уста сж псешкы (кучешкы): разядатся.* 2) *гл. стр.* Бивамъ разяденъ. *По мрьжжло не быва да ся яде, че ся разядать на човѣка уста-та,* крайща-та имъ раняватъ.

Разя́даване и разя́ждане, *с. ср.* отъ **разя́дамъ и разя́дамся.**

Разядо́самъ, *гл. свр.* отъ **разядо́свамъ.** Да разядж. —**санъ,** *прич. стр.*

Разядо́свамъ и разядо́сувамъ (да разядо́самъ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому ядъ; разядявамъ, разлютявамъ, подядявамъ, разгнѣвявамъ, разсрьждамъ, раздражавамъ, разярявамъ; злобя́вамъ, озлобля́вамъ, ожесточа́вамъ, разсе́рдявамъ, разгнѣвля́вамъ, раздража́вамъ. —**ся,** *гл. възвр.* и *стр.* Дохождамъ ми ядъ, хващамъ ядъ; ядосвамся, разядявамся, разлютявамся, подядявамся, разгнѣвявамся, разсрьждамся, раздражавамся, разярявамся, къпвамъ, врьквамъ, вспъхвамъ, пламнувамъ; приходя́вамъ въ запа́лчивость, озлобля́вамъ се, ожесточа́вамъ се, разгнѣвля́вамъ се, вспъхвамъ.

Разядо́сване, *с. ср.* отъ **разядо́свамъ и разядо́свамся.**

Разядж́, я́шъ,—дя́лъ, *гл. свр.* отъ **разядя́вамъ.** —**дя́нъ,** *прич. стр.*

Разядя́вамъ (да разядж́), *гл. д.* Разядосвамъ. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Разядосвамся.

Дѣ е дочюлъ кралъий Марко,
Разнадися, разлютися,
Разлютися на Филипъ Маджара,
Че погубилъ дѣтя Дукатинча. *Пѣс.*

Разнадáване, *с. ср.* отъ **разнадáвамъ.** Разнадосване.

Разнáздвамъ и разнáздувамъ (да разнáздж), *гл. д.* Съ назденe разкарвамъ.

Гиди дѣтя, дѣтя Дукатинче,
Да изкарашъ твой-та добра конa,
Да идемъ въвъ Косово поле,
Да идемъ коне да разназднимъ! *Пѣс.*

Разнáздж, нишъ,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разнáздвамъ.** —**денъий,** *прич. стр.*

Разнáмъ, надéшъ, надохъ, нáлъ, *гл. свр.* отъ **разнáдамъ и разнáждамъ.**

Разнарнж, нишъ,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **разнарнáвамъ.** —**рéнъий,** *прич. стр.*

Разнарнáвамъ (да разнарнж), *гл. д.* Докарвамъ, причинявамъ нѣкому ярость, гнѣвъ: разнадосвамъ; **остервенúтъ, взънярúтъ, разънярúтъ.** —**мся,** *гл. възвр.* Дохождa ми ярость; разнадосвамся; **остервенúтъся, разънярúтъся, лютéтъ, свирѣпéтъ.**

Ненчо си кончя разнари
Но-скоро да го занесе;
Като прѣзъ Трьновъ врьвяше,
Калдаржмъ искръ пущаше. *Пѣс.*

Разнарнáване, *с. ср* отъ **разнарнáвамъ** и **разнарнáвамся.**

Разнáснювамъ (да разнáснж), *гл. д.* Направямъ врѣмя-то да стане ясно; разкарвамъ, изяснювамъ, развѣдрямъ, извѣдрювамъ. —**мся,** *гл. възвр.* Ставамъ ясенъ; изяснювамся, **извѣдрúмся,** развѣдрямся, разкарвамся, отварямся; **ведрéтъ, вывéдриватъся, выяснúвать, разъяснúвать, разъяснúватся, проясняtъся.** *Врѣмя-то бяше облачно, ала зе да ся разнаснюва.*

Разнáсняване, *с. ср.* отъ **разнáснювамъ** и **разнáснювамся.**

Разнáснж, нишъ,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разнáснювамъ.** —**нénъий,** *прич. стр.*

Разнаснúж, нúшъ,—нúлъ, *гл. свр.* отъ **разнаснúвамъ.** —**нéшъий,** *прич. стр.*

Разнаснúвамъ (да ся разнаснж), *гл. д.* Правъ да стане ясно, да ся разбира, да ся види, че е така; изяснявамъ. тлъкувамъ; **изънсняtъ, обънсняtъ.** —**мся,** *гл. стр.* Бивамъ разнасненъ: изяснявамся.

Разнаснúване, *с. ср.* отъ **разнаснúвамъ.** Изяснаване, тлъкуване.

Рáё, им. соб. мжско.

Рáецъ, *ум. м.* отъ **рай.**

Рай, *с. м.* 1) Хубава градина, въ кожто сж живѣли наши-ти прародители Адамъ и Ева; **рай.** 2) Мѣсто на небо-то, дѣто отиватъ души-тъ на праведнъ-тъ; **рай.** 3) Хубаво, красиво мѣсто. — *На н не ще да иде въ рай! Не вый да влѣзе въ рай! На ся не влива. Който трае, де. Комуто е добра жена трѣбва рай. Добра жена — зла жена — мжжю адъ. Ак въ рая, въ пъкъла съ тъпан Самъ човѣкъ и у рай н да не види! — Рай Бож* баво нѣчто. *Отвори си чем че ны введе въ рай Божъ ны гости, прѣгости, че на дари витъ прѣвитъ крава*

Рáйка, им. соб. женско. *Наж До хлѣбъ, майци!*

Райко, 1) им. соб мжско. *С глядай, Трайко! Честит шапка! — Не е моя, бае* Така понѣйдѣ наричатъ слъ

Рáйковъ корень. Раст. *Pol gare,* сладка папърь, блага папрать, папреть, папрьть, п рапковъ корень, сладко коре **сладкúй кóренъ.**

Райна, им. соб. женско.

Рáйно, 1) им. соб. мжско. 2 дѣ наричатъ слънце-то до Ен ко. *Дѣдо райно, носи мн наши-ты!*

Рáйнъий, рáенъ, рáйна, но,

Рáйскъий, ска, ско, *пр.* отъ *Райскы ключеве, градины.*

Дѣлъ ся падна на святъпа
Падна му ся райни-ти кню
Да си стои на райнъ-тъ п
Да си стои рай да отвари,
Да отвари и па да затвари

Рáйчё, им. соб. мжско.

Райчúнъ, им. соб. мжско.

Рáка, *с. ж.* Столъ, въ който пятица-та на водянично врѣте *га като нѣкоя ягулъ, ч отъ ракя.*

***Ракáмъ,** *с м. Т.* Рокамъ.

Ракúёвъий, въ, па, во, *пр.*

Ракúйка, *ум. ж.* отъ **ракúя**

Ракúница, *ум. ж.* отъ **ракúя**

***Ракú-сапýнъ.** Сапунъ, что и Турцы, отъ Грьцкъ-тъ ос като нашия. *Арапинъ съ р мые, и пакъ е черенъ.*

***Ракúя,** *с. ж Т.* Лютo питие, прѣваряване гроздовъ джибр довъ или другъ нѣкои растен **водка, винó.** — *Блага ра ракия,* подсладена съ медъ **ракия,** съ кожто служатъ с

медѣлникъ слѣдъ свадбж-тѫ, ако невѣста-та е излѣзла дѣвица. — *Вино-ракия*, виножито, божий лѫкъ, бабина риза, бабинъ поясъ, бабино платно, богородиченъ поясъ, зонница, зонка, зуница, зунка, облакъ, поясъ, узуница, дъга на небо-то; ра́дуга. — *Ракия съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ; хлѣбъ съ дупкы, сърене безъ дупки. Ракия на ересиѫ, вино на вѣрѫ. Ракиѫ пие, хлѣбъ не яде. Брисене-то скжпо, а ракия-та евтина. Прощавай за вино, че нѣмамы ракиѫ. Мрътвецъ да вардишь и ракиѫ да варишь, не трѣбва да спишь. Дѣка ракия улази, кашъ гази. Раздразнилъ му овця-ты, че му дава ракиѫ да пие.*

Ракиа́рь, *с. м.* Който продава или купува ракиѫ; ракаджия. *Ракиари сѫ, ракиѫ ми сакоть.*

Ра́кла, *с. ж.* 1) Долапъ съ врата въ стѣна. 2) Долапъ за туряне въ него постилкы, завивкы, дрѣхы; масандра, юклукъ. 3) Сандъкъ, ковчегъ, въ който стои прѣмена-та на млада булкж. *Аминь ракльѫ не плъни.* 4) Рако, сводъ, окно, гѣозъ на мостъ.

На го не дамь, та не дамь,
Дори не сгради, не сгради
На Тунджы рѣкж мостовы,
На всеки ракж по чешмж,
А до чешмж-тѫ и врьбж,
По врьбж и бѣлж лозж. *Пѣс.*

Ра́клица и **ра́кличка**, *ум. ж.* и **ракля́**, *ум. ср.* отъ **ра́кла**.

Дѣ щемъ стигнѫ туй кончя
Да го врьнимъ въ бѣлъ Дунавъ,
Да разматнимъ Дунава,
Да извадимъ ракличкж,
Въвъ ракличкж булченце,
На булченце шапченце. *Пѣс.*

Ракло́, *с. ср.* Извита часть на мостъ между два подпора; ракла, сводъ, окно, гѣозъ; сводъ. *Мостъ съ пять ракла.*

Ра́ко, *ин. соб.* мжско.

Ра́ковъ, **ъ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **ракъ**; ра́ковый. *Раково сѣмя: а)* Яйца-та, сѣмя-то на ракъ. *б)* Между друго гроздие малкы кѫчворчета гроздие съ дрѣбнѫ зрьна безъ сѣмкы. *Избира само раково-то сѣмя.*

Ракъ, **ра́ци**, *зв.* **ра́чѐ**, *с. м.* 1) Животина *Cancer*; ракъ. 2) Животина *Gryllotalpa vulgaris*, диво прасе, попово прасе, дивъ ракъ, жюркъкъ, конопешница, конопишница, коноличица, конощипица, конощипъ, конщипъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечие прасе, рачецъ, рачькъ, рачка, ручёкъ, слѣпо кучя, усилка; сверчо́къ земляно́й, земляно́й ракъ, медьвѣдка. 3) Желѣзна плочя, въ кожто ся завира пята-та на воденично колело, та да ся врьти врѣтено-то; рака, кременица. 4) Червенъ плъненъ пиперкъ. — *Кривъ ракъ* и *опакъ ракъ*, животина *Telphusa fluviatilis* и *Cancer uricolai*, ракъ широкъ, врьви настранѫ; приколашь, прьколашь; полево́й крабъ, морско́й ракъ. — *Правъ ракъ*, животина *Astacus fluviatilis*. — *Ракъ и жаба за похабж. Отъ раци сборъ быва ли? Что е ракъ, что му е сокъ-тъ! Что е ракъ, да е чорба! Перися като ракъ на брѣвѣй. Напинася (запрягнѫлся, заловился) като ракъ на брѣвѣй. Зачервился като варенъ ракъ. Дѣто конь съ копыто, тамъ и ракъ съ клѣщы-ты. Врьви напрѣдъ (навадъ) като ракъ Трѣгнали смы напрѣдъ като раци. Работа-та му врьви като ракъ. Иво ся вови съ девять ловы, и напрѣдъ ходи, и навадъ ходи, самъ Богъ ся чюди, какъ ся вови?* Гат. — Ракъ.

Ракы́та, 1) *с. ж.* Раст. *Salix viminalis*, рѣкыта; родъ и́вы. *Отъ ракытѫ гроздже не быва. — Червена ракыта*, раст. *Salix purpurea*, червена врьба. *Покрай рѣкж-тѫ расте червена ракыта.* 2) Име соб. женско.

Ракытáкъ, *с. м.* Мѣсто обраснѫло съ ракытѫ.

Ракы́тка, *ум. ж.* отъ **ракы́та**.

Ракы́товъ, **ъ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **ракы́та**; рѣкытовый. *Ракытовы прѫтчкы.*

***Ракѫджи́я**, *с. м. Т.* Който вари ракиѫ; който тръгува съ ракиѫ.

Ра́лецъ, *с. м.* Желѣзна лопата съ дрьвянѫ дрѫжкѫ.

Ра́лика, *с. ж.* Раст. *Delphinium consolida*, ралица, раличка, кошничкы, опашка, злы ятрьвы, сини кытки, ржка, хуркы; живоко́сть, кавалерійскія шпо́ры.

Ра́лица, *с. ж.* 1) Растение ралика 2) Закривено дрьво на рало, което орачь-тъ дрѫжи и налѣга, когато оре; рогачь, ржчица; ла́па. 3) Съзвѣздие отъ шесть звѣзды, нарядены като ралицѫ-тѫ на рало. 4) На лозовъ пънь дълга прѫтчка, оставена за отводъ, за далджмѫ. — *Трошки-ралицѫ*, раст. *Colutea arborescens*, плюскавичя, плюскавичя, плюскачь; пузы́рьникъ древе́сный, пузы́рное де́рево.

Ра́личка, *ум ж.* отъ **ра́лица**. *Раличкы*, растение ралика.

Ра́лникъ, *с. м.* Остро желѣзо на плугъ, което рови, пори земѭ-тѫ; плугъ, рало, напуць, палешникъ, палечникъ, лемежь, емежь, ламежь, пилижникъ; сошни́къ, плужни́къ, ле́мехъ, ле́мешъ, напо́локъ, отва́лъ.

Ра́ло, *с. ср.* 1) Справа, съ която орѫть зе-

мѣ-тѫ; орáло, дамалугъ, демалугъ; орáло, сохá. *Надéно рало крúво орé. Рало и мотúка свѣта хрáни.* 2) Плугъ, плужница; плугъ. 3) Ралникъ. 4) Орань, оране. *Сѣмя-то ся сѣе слѣдъ второ рало.* 5) Мѣсто, колкото може да ся изоре въ единъ день. *Пять рала ловга и десять рала нивá.* 6) Двѣ еднаквы нѣчта, които ся земать като нѣчто цѣло; двой, четá, чифтъ; пáра. *Рало волóве, рало чорапи, рало обѣты, рало гащы, рало клѣцкл.* 7) И повече нѣчта, когато ся земать за едно цѣло. *Рало бройници. Три рала сватове. Девять рала тъпани.*

Тога си Стоянъ пишмани,
Девять рала слъзы поронк,
Па си на мамѫ говори:
Мале-ле, стара майчице,
Тáя невѣста ми е четврьта! *Пѣс.*

Ралцé, *ум. ср.* отъ **рáло.**

***Рамазáнъ**, *с. м. Т.* 1) Единъ отъ лунныты мѣсяци у Мухамеданы-ты. 2) Пости у Турци-ты.

Раменúца, *с. ж.* Рамо *Чешлала едно дѣвойчя толкова лично, что отъ чело-то му слѣнце грѣяло, отъ грждк-ты му мѣсячинѫ, отъ дѣв-ты раменици —дѣв звѣзды денници.*

Раменцá, *ум. ср. мн.* отъ **раменá.**

Рани́ и **рамтú**, *гл. безл.* в. **рьми́, рьмтú.**

Рáминца, *с. ж.* Равница, полана. *До гóрѫ-тѫ една рамница.*

Рáминый, **—мьнъ** и **—менъ, мина, мно**, *пр.* Равнъй.

Рáно, рáмена, рамéнѣ, *с. ср.* Горна-та часть на рѫкѫ-тѫ, дѣто тя ся съединява съ плещкѫ-тѫ, и разстояние-то отъ тамъ до шúмѫ-тѫ; рамениця; плечó, рáно. *Зимамъ нѣчто на рамо*, нарамвамъ. *Здравс до раменѣ. Отъ умъ неберене, крѣшене раменѣ.*

Рамóнъ, *с. м.* Раст. *Matricaria chamomilla*, рамонъ, боливачъ, бѣлеочь, бѣлъ-попокъ, врьти-попъ, лáй-кучка, лáй-лáй-кучка, попадúйка, попадница, попадичя, подрумичя, ѧмѧмила; романшка.

Рамулéние, *с. ср.* отъ **рамулúѣ.**

Рамулúѣ, **ѣшь,—лѣлъ**, *гл. ср.* Казвася за гласа, что издава вода, когато тече по дребны камъне; журчáть. *Вода-та, вада-та рамули.*

Рáмци, *с. м. мн.* Шяркы и нашивкы на рамена-та на ризѫ.

Рамчéць, *с. м.* Раст. *Achillea clypeolata*, жлъть равнець.

Рáна, *с. ж.* Болка на тѣло отъ ударене, отъ убито или отъ друго нѣчто; сиза, язва, лузна, кърá; рáни. *Дѣто рана, тамъ и муха. Дѣто рана, и на юнаку не грози. Бла лемъ на раня*, казвать н лихъ члокѣкъ.

Рáналия, *пр. неизм.* Что ларалия.

Рáнамъ, *нар.* Рано. *Това ранамъ поранамъ.*

Рананúя, *с. ж.* Въ песень

Два си змѣя въ планинѫ
Отъ нихъ тече рѣка рана
Красмъ бие той темны те

Рáнгелъ, *им. соб. мѫжско.*

Ранéние, *с. ср.* отъ **ранúѣ.**

Рáнина, *с. ж.* Рано врѣмя;

Кога было утрѣ зара
Утрѣ рано у ранинѫ,
Конѧ стига младъ Гру
Конѧ стига слъзы ро

Рáнинне, *с. ср.* Рано врѣмя

Станѫла баба въ рани
Та ми отишла въ град
Ми набрала зеленце,
Засукала зелнича. *Пѣ*

Рáница и **рáничка**, *ум. ж*

Рáничко, *нар. смягч.* отъ *Дойди пó-раничко.*

Раничя, *с. ср.* Малко живот было пó-рано. *Раничя к* оиагнило най-напрѣдъ.

Мама на Лалѫ думаш
Мамина Лало хубава,
Раничя пили гергйовчя
Пò-рано іагня прѣзъ

Рáнко, *нар. смягч.* отъ *Още е ранко.*

Рáнко, *им. соб.* мѫжско.

Рáно, *им. соб* мѫжско.

Рáно, *нар.* 1) Кога сьвнува, качи сутрень-та, день-тъ; врѣмя, прѣди да му дойде

Ей горице, горо ми зелен
Что си толко рано повяхн
Дали тя е слана попарила
Или тя е пожарь пожари

Станѫлъ рано: прѣди воры (та взоры)! Рано лѣгни. Рано ручкай, не ся женѓ, не кайся. Рано дѣва. Ако рано мрьква, и гай; ако късно сьвнува, ставай. Който става ра гать навуща. Който ран ся и обуе, той рано ще

Ранобýдникъ, *с. м.* Който ст ющій рáно.

Ранобýдница, *с. ж.* Която с шеранка; вставющая рáно.

Ранобу́дый, дъ, да, до *пр.* Что става рано; **встаю́щій ра́но.**

Рано рани Марко, вряденъ юнакъ,
Рано храни ранобуда коня,
Навоба го зоба, зобъ пченица,
Напои го ройно вино, вода. *Пѣс.*

Ра́ноиъ, *нар.* Рано. *Това баше варань раноиъ, пораноиъ.*

Ранонóлница, *с. ж.* Така понѣйдѣ наричать праздникъ Св. Евангелистъ Марко.

Ра́нскый, ска, ско, *пр.* Ранъй, что става рано. *Ранска доба*, сутрень рано.

Ра́нъый, нъ, на, но, *пр.* Что става рано, что расте, цъвти, зрѣе, раждася рано; **ра́нній.** *Рано пиля рано пѣе, късно-то си дупця дере*; или: *рано пиля рано пѣе, ако не пѣе, баре подскача.*

Шътала е мома-та,
Кждѣто е шътала,
Бѣли поли вѣяла,
Ранъ босилакъ сѣяла. *Пѣс.*

Ранѝ́, ни́шь,—ни́лъ, *гл. ср.* Ставамь рано; **ранявамь**, подранявамь.

Ранѝ́, ни́шь,—ни́лъ, *гл. сер.* отъ **ранѝ́вамь.** —не́нъый, *прич. стр.*

Ранѝ́вамь (да ранѝ́), *гл. д* Правя нѣкому рани; убивамь; **ра́нить.** —ися, 1) *гл. възвр.* Направямь си рани; убивамся. 2) *гл. стр.* Бъвамъ раненъ.

Ранѝ́вамь, *гл. ср.* Ставамь рано, рани, подранявамь.

Ранѝ́ваніе, *с. ср.* отъ **ранѝ́вамь.**

Ра́нявкый, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **ра́нявый.**

Ра́нявый, въ, ва, во, *пр.* Покрътый съ рани; **ранясалый.** *Ранява кучя.*

Ранѝ́самь, *гл. сер.* отъ **ранѝ́свамь.** *Ранясалый*, **ранявый.**

Ранѝ́свамь и ранѝ́сувамь (да ранѝ́самь), *гл. ср.* Отварямь ми ся рани, покръвамся съ рани, ставамь ранявъ. *Уста-та ми ранясажа.*

Ранѝ́сваніе и ранѝ́суваніе, *с. ср.* отъ **ранѝ́свамь.**

Ра́пица, *с. ж.* Растения *Brassica rapa* и *Brassica napus*, рѣпица, сурѣпица; рѣпа, **сурѣпица.**

Ра́пка, *с. ж.* Раст. *Zea mays* и неговъй плодъ; арапка, влашка, грьчка, гугули, гугуци, гълябе, коломбокъ, кукумарка, кукурузъ, мамулъ, масуръ, мисирка, мисиръ, моморозка, моморозъ, моруза, мумурузка, мумурузъ, папуръ, патка, пченка, печенка пченичка, цабланъ, царевица, царевка, царица, царка, цамбуръ, ченичка, ченка; **ма́исъ, кукуру́за, туре́цкая пшени́чка, кикѝ**

Рапко́вина, *с. ж.* Ороненъ кочнанъ царевица; **влакиокана**, гроздчиничка, дудулецъ, жюна, калаваръ, каламаръ, какалашка, класура, класчюнка, козулакъ, кочнанкъ, кубакъ, кукулашкъ, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъ, лущка, мамулъ, махалка, мисирликъ, тувка, чеканъ, чекутка ченкушка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; **кукуру́зина** съ обѝтыми зърнами.

Ра́йковъ ко́рень. Растение райковъ корень.

Ра́плавый, въ, ва, во, *пр.* Что има дупкы, шюплъ; шюпливый. *Да не бѫдете како нѣкое дрво цѣрово безплодно и раплаво.*

Рапо́нёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **рапо́нъ.** *Рапонёво сѣмя, листо.*

Рапо́нець, *ум. м* отъ **рапо́нъ.** Малко нѣщо рапонъ. *Отрѣжи ми рапонець*

Рапо́ичя, *ум. ср.* отъ **рапо́нъ.** Малка глава рапонъ.

Рапо́нъ, *с м.* Растение рѣпа. — *Трые мурапонъ на зѫбы тъ*, подсказва му хлѣба. — *Лиже соль като волъ, да е волъ, не е волъ, да е конь, не е конь, има мышъ опашкя?* Гат. — Рапонъ.

Рапса́лъ, *с. м.* Единъ видъ жито.

Ра́са, в. **ра́зса.**

***Ра́са**, *с. ж. Гр.* Расо.

Ра́сище, *ув. ср.* отъ **ра́со.** *Тъ си направилъ гавола единъ калугеръ съ едно длъго брадище, съ едно голѣмо расище.*

Ра́скъы, *с ж. мн.* Шющкъ, шющие, сламкъ, прахъ, ръсъ.

А ја си пыя студена вода,
Студена вода наполу раскы! *Пѣс.*

Ты водя не ми даваше,
И кога да ми даваше,
Полу со раскъ мѣшаня! *Пѣс*

Расоманинъ и расома́нъ, *с. м.* Разпустнятъ, разпасанъ човѣкъ. *Расаманину проклятый! Харенъ расоманинъ е станялъ!*

***Ра́со**, *с. ср. Гр* Черна дълга горна дрѣха, кокто носять духовнъ лица; раса; **ра́са.** *Врълилъ расо то*, разкалугерился, раздячился, разпопился, разстръгался. *Намѣтнялъ расо-то*, пострѣгался, покалугерился, задячился, запопился.

Ра́совачь, *с. м.* Прьвъй валякъ, прьва-та топка най-чисто желѣзо, что излиза най-напрѣдъ изъ видня-тя.

Расте́ніе, *с. ср.* отъ **растя́.**

Расте́ница, *с. ж.* Пукнятто на прьстъ на краякъ отдолу, дѣто ся свивать.

Расти́ца, *с. ж.* 1) Младо дрьво. 2) Младочка, фиданъ, филизъ покаралъ отъ корена на дрьво. 3) Дрьво *Carpinus duinesis*, храстица, габьръ.

Ра́стница, *с. ж.* Млада гора, дѫбрава.

Растови́тый, тъ, та, то, *пр.* Что расте ско-

ро, что врьга голѣмъ бой; израстнъ̀ый, урастнъ̀ый.

Растъ, *с. м.* 1) Рьстъ. *Човѣ́ческъ̀ый растъ,* адамъ бою.

Садило моме ранъ бѣ̀ъ босилекъ,
Какъ го садило, не го видѣло,
Растъ порастнѫло буйно голѣмо,
Буйно голѣмо конь да младиува. *Пѣс.*

2) Тънка вѣ́йка за плетъ, за ограда; прѫ́тъ, прѫ́тчка.

Ра́стъкъ, *с. м.* Врьва-та младочка, която израства отъ сѣмя-то или отъ корена на растение; **расто́къ.** *Пущамъ растъкъ,* клинъ, клицамъ.

Растѫ́, е́шь, ра́стохъ, ра́сълъ, ра́сла, *гл. ср.* 1) Съ растение ставамъ голѣмъ на рьст, на въ̀сочина, на голѣмина; **расти́, матере́ть.** *Дѣца-та лесно растѫ́тъ* 2) Излизамъ, покарвамъ, поникнамъ, изникнамъ, порастнамъ, израстнамъ, нарастнамъ; **произраста́ть, произба́ть, нараста́ть, отраста́ть.** *На дѣтя-то растѫ́тъ зѫ́бы;* у ребёнка произлѣзнаются зу́бы. *На двора зела да расте трѣва.* 3) За растения: въдѫ́вамъ, развъждамъ, имамъ, живѣ́я; **расти́, води́ться.** *Тамъ растѫ́тъ и гѫ́бы. Но насъ не растѫ́тъ орѣхы.* 4) Ставамъ по-голѣмъ; наголѣмѣ́вамъ, голѣмѣ́я, нарастнамъ, порастнамъ; **разрастатьси, увеличиватьси, умножа́тьси, нараста́ть, накопля́тьси, усугубля́тьси.** *Дѣ-нь-тъ зима да расте. Царь-тъ му растѫ́тъ, ала и разноскы-тъ му растѫ́тъ. Рана-та расте,* отварѭси още повече.— *Расте като подъ камъкъ. Расте като гѫ́бѫ подъ лайно. Расте, чегато го дѫ́воли тяглять за уши-тъ. Лѫ́жь, бабо, да растешь, да си лъ̀жа, да врѫ́шешь. Колко е по́-нарѣдко рѣпа-та, толкось по́-надро расте. Трънакъ-тъ расте, дѣто земя-та, не е очистена. Дѣто сѫ́жти, трѣва не расте. Безъ грѫ́жьк глава въ градинѫ расте. Дѣто го не сѣ́ешь, тамъ расте. Въ горѫ расло, трѣвѫ пасло. Кога умрѣ мостю магаря, и да расте трѣва, и да не расте, все едно.*

Растѫ́, е́шь,—тя́лъ, *гл. д.* Отглеждамъ дѣтя или друго да порастне. *По врѣмя родила едно мѫ́жко дѣтя и го глядала, растила, токмо до двадесять години*

Тъи си умрѣ да безъ врѣме,
Ми остави три сираци,
Вси-тъи три на вои-тъи рѫцѣ,
Вси-тъи три азъ да гъи гледамъ,
Да гъи гледамъ, да гъи растамъ,
И азъ да си гъи удомамъ,
Домаѣнци да гъи сторамъ. *Пѣс.*

Ра́тай, *с. м.* Селскъ̀ый слуга, пае, да оре, да гляда добъ̀т ши другъи полскъи работъи; приставъ, момокъ. *Ако н самъ си иди въ горѫ-тѫ.*

Какъ зачю Господь тѫ́лъ д
Че си ангелъи проводи,
Ангелъи божии ратаи,
Ѣнкъи душѫ-тѫ да асмѫт

Ратайкъ̀ина, *с. ж.* Жена, тайца, слугъина, аргаткъина
Рата́йца, *с. ж.* Ратайкъина *ся ратайца-та край огн*
Ра́тайчя, *ум. ср.* отъ **ра́тай.** ратай.

Стоянъ Недѣли думаше:
Помнишь ли, Недѣле, яна
Когато бѣхъ у васъ ратай
Люта мя тряска затрясе,
Врьла мя глава заболѣ,
Азъ ти водицѫ поискахъ,
Тъи ми водицѫ не даде? *Л*

Ратёнье, *с. ср.* отъ **ратѫ́.**
Рати́ло, *с ср.* Прорастване на чкѫ, турнѫта въ торъ, въ стне само корень, та послѣ
Ратѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. ср. възвр.* Ртъ, ртъ̀ся, казв прѫ́тчкъи, кога ся турнѫть натопятъ въ водѫ нѣколко стнѫть само растькъ, коре ся посадятъ, дѣто щѫть рас *Прѫ́тчкъи-тъи отъ лозе-т* стнѫлъи клакна за корень.
Ратя́вамъ, *гл. мн кр.* отъ
***Рафтака́,** *с. ж. Гр.* Раптаво *Шиѫ рафтакѫ,* шиѫ н ся плаща на ушито парчя, з
***Рафтъ,** *тове, с м. Т.* Р стѣнѫ отъ едно дъ̀ска.
***Рахатланджрди́свамъ** (да ди́шѫ), *гл. ср. Т.* Упоко
Рахатланджрди́шѫ, ешь, *свр.* отъ **рахатланджрди́**
***Рахатли́ма,** *пр. неизм. Т.* хать, что е съ рахать. *Раз* на който ся сѣди добрѣ. *Р бота,* която става, ся вр мѫкѫ.
***Рахатлѫ́къ,** *с. м. Т.* Раха войствие, нарь, лесота.
Рахату́вамъ, *гл. ср.* Имамъ на рахать, напарюко; нарув *младинци ся труди, на хатува.*
Рахату́ване, *с ср.* отъ ра
***Раха́ть,** *Т.* 1) *с. м.* Ра спокойствие, нарь; **поко́й.**

, нѣмамь спокойствие. *Не мя оста-а рахатъ*, не мя оставя на мира. *рахатъ*, упокоися. 2) *пр. неизм.* лна, миренъ, тихъ, спокоенъ. *Бжди тъ. Рахатъ работа*, лесна, мирна, лна. 3) *нар.* Спокойно, мирно, наши-*Живѣе рахатъ Минѫхмы рахатъ.*
ъсамь, *гл. свр.* отъ рахатѝасвамь.
успокоя, да мирнасамь
ъсвамь и рахатѝасувамь (да рахатъ), *гл. ср.* Ставамь рахатъ бърамь ънъ на рахатъ; мирнасвамь, утихвамь, навамся, успокоявамся. *Не могж да тасамь отъ него*
ъсване и рахатѝасуване, *с. ср.* рахатѝасвамь.
нъ, *с. м Т.* Кога конь на ходъ, на каие въ едно врѣмя вдига и два-та ака на една-тъ страна; раванъ; ѝно-*Рахванъ конь;* иноходецъ.
ни. соб. женско.
ни соб. мъжско.
, рáхтове, *с. м. Т.* Нѣчта, потрѣбна осѣдлаване конь; конска збруя, обй снарядъ.

Че поведе коня зеленика,
Заведе го на негово дворе,
Че отвори тьмны ѣахърьі,
Че извади позлатьі рахтовъ,
Че осѣдла коня зеленика. *Пѣс.*

кы, *с. ж. мн.* Разна боя висулкы да на невѣстинъ раченикъ.
гамь (да рахчетѫ), *гл. д.* ви. разнь.
ь, *с. ж.* Игра нѣкаква, хоро нѣкакво.
ни. соб. мъжско. *Рачё рачи, Недка*
ъ.
ъ, *с. м.* Животина рачькъ, рачець,
ъ, *с. ср.* отъ рáчьк.
ькъ, *с. м.* Раченикъ.
, 1) *ум. ср.* отъ ракъ. 2) *с. м.* гина рачькъ, рачка.
кый, шка, шко, *пр.* отъ ракъ. Ра-ѝ; рáковый. —шкы, *нар.* Като ракъ, къ-тъ, назадъ. *Врьвъ рачешкы*, на-*Рачешкы да иде!*
къ-тъ, *нар.* Като ракъ, рачешкы мъле *напрѣдъ рачешкъ-тъ.*
с. ж. Животина рачькъ, рачёкъ, ра-
ь, *с. м.* Диволитъ човѣкъ. *Рачкарь го затре!*
къ, *с. м.* Астие раци съ оризъ като икъ. *Рачникъ прави съ живы раци, рачникъ правила, раци ты живы ила.*
ь, *с. м.* Животина *Gryllotalpa vul-garis*, диво прася, попово прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощипица, конощипъ, конщипъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечие прася, рачёкъ, рачець, рачка, ручёкъ. слѣпо кучя, усилка; сверчóкъ земляно́й, земляной ракъ, медьвѣдка.

Ра́чѫ, ишь,—чи́лъ, *гл д.* Искамь, щѫ, сакамь, желаѫ; хотѣть. *Не рачѫ*, не щѫ. *Влъня влачи, мжжь не рачи. Рачё рачи, Недка влачи. Не рачи го Рада, че не и́ ся пада. Ако не рачишь, щешь плачешь.*

Проводи Милунко за Ѭанка
Девять сватовъ за Ѭанка,
Баща и ѫ дава и майка,
Сама го Ѭанка не рачи,
Ами му врьща сватовъ. *Пѣс.*

Ра́шё, им. соб. мъжско.
Ра́шепю, *с. ср.* отъ ра́шѫся.
Ра́шка, *с. ж.* Единъ видъ врушъ, зрѣе прѣзъ Септемв, ия.
Ра́шко, им. соб. мъжско.
Ра́шѫся, ишся,—ши́лся, *гл. об.* За рыбѫ: врьгамь си хайвера, бишся, мрьстѫся, мрѣстѫся, нѫрщамся; мета́ть икру́, ро́стить-ся, пуска́ть моло́ки, икри́ться. *Проле́тъ ся лови рыба, кога ся раши.*
*Раи́, *с. ж. съб. Т.* 1) Стадо. *Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира раѫ-тѫ?* 2) Така ся наричѫть християни-ти, что сѫ подвластни на Турци-тъ.
Раи́тинъ и раи́тъ, *с. м.* Така въ Прилѣпско ся нарича всякой селянинъ, който има свои земьк, свой домъ.
Раи́тскый, ска, ско, *пр.* отъ раи́тинъ. *Има цѣли раитскы села и има и цѣлы села чифтливы.*
Ре́авка, *с. ж.* Животно *Myoxus nitela.*
Ре́бомь, *нар.* Отъ странъ, по ребра-та.

Ѭребичице ребомь шарена,
По поле лѣташь, въсоко лѣташь *Пѣс.*

Ре́бремь, *нар.* Съ остро то, а не съ широко-то, не полѣгато. *Плочка-та падняла ребремь*, забилася съ остро-то въ каль-тѫ.
Ре́бреие, *с. ср* отъ ре́брѫся.
Ребрениа́къ, *с. м.* Шивъ, что отива надлъжь на дрѣхѫ-тѫ.
Ребри́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Gladiolus communis;* шпа́жникъ, шпа́жная трава́. 2) Раст. *Coronilla varia;* горо́хъ полево́й, ва́зель.
Ребро́, *с. р. мн.* ре́брие и ребра́. 1) Крива плоска кость у животнъ-тъ, что образува кошя на гръдъ-тъ и корема; ребро́. *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Счюпилъ му ребро. Чифте пищове на голы ребра.* 2) Нанадолнище на планина; склонъ.

ро, что врыга голѣмъ бой; израстнъый, урастнъый.

Растъ, *с. м.* 1) Рьстъ. *Човѣческый растъ, адамъ бою.*

Садило моме ранъ бѣлъ босилекъ,
Какъ го садило, не го видѣло,
Растъ порастнѫло буйно голѣмо,
Буйно голѣмо конь да пладнува. *Пѣс.*

2) Тънка нѣйка за плетъ, за оградѫ; прѫтъ, прѫтчка.

Ра́стъкъ, *с. м.* Прьва-та младочка, която израства отъ сѣмя-то или отъ корена на растение; **расто́къ.** *Пущамъ растъкъ, клинъ, клицамъ.*

Растѫ́, **е́шь, ра́стохъ, ра́сълъ, ра́сла,** *гл. ср.* 1) Съ растение ставамъ голѣмъ на рьстъ, на възочанѫ, на голѣминѫ; **расти́, матере́ть.** *Дѣца-та лесно растѫтъ.* 2) Излизамъ, покарвамъ, поникѫвамъ, изникѫвамъ, порастѫвамъ, израстѫвамъ, нарастѫвамъ; **произраста́ть, произба́ть, нараста́ть, отраста́ть.** *На дѣтя-то растѫтъ зѫбы;* у ребёнка произѣзываются зубы. *На двора зела да расте трѣва.* 3) За растения: вѫдѫся, развѫждамся, имамъ, живѣмъ; **расти́, води́ться.** *Тамъ растѫтъ и гѫбы. По насъ не растѫтъ орѣхы.* 4) Ставамъ по-голѣмъ; наголѣмѣвамъ, голѣмѣѫ, нарастѫвамъ, порастѫвамъ; **разрастаться, увеличиваться, умножа́ться, нараста́ть, наконля́ться, усугубля́ться.** *Дѣнь-тъ зима да расте. Пары-ты му растѫтъ, ала и разноскы-ты му растѫтъ. Рана-та расте,* отварясѫ още повече.— *Расте като подъ камыкъ. Расте като гѫбѫ подъ лайно. Расте, чегато го дѫ воли тяглять за уши-ты. Ѫжъ, бабо, да растешь, да си жака, да врѣшешь. Колко е по́-нарѣдко рѣпа-та, толкось по́-кадро расте. Трънакъ-тъ расте, дѣто земя-та не е очистена. Дѣто сѫжти, трѣва не расте. Безъ грижѫ глава въ градинѫ расте. Дѣто го не свѣшь, тамъ расте. Въ горѫ расло, трѣвѫ пасло. Кога умрѣ моето магаря, и да расте трѣва, и да не расте, все едно.*

Растѫ́, **ѫшь,—тѣлъ,** *гл. д.* Отглеждамъ дѣтя или друго да порастне. *По врѣмя родила едно мѫжко дѣтя и го глядала, растила, тюмо до двадесять годины.*

Тъй си умрѣ да безъ врѣме,
Ми остана три сираци,
Вси-тъ три на мна-тъ рацѣ,
Вси-тъ три азъ да гъй глядамъ,
Да гъй глядамъ, да гъй растямъ,
И азъ да си гъй удомямъ,
Домакыня да гъй сторямъ. *Пѣс.*

Ра́тай, *с. м.* Селскый слуга, пае, да оре, да гляда добът ши другъи полскъи работы; пристанъ, момокъ. *Ако м самъ си иди въ горѫ-тѫ.*

Какъ зачю Господь тѫзь
Че си ангелъи проводи,
Ангелъи божии ратаи,
Ѭнѣъи душѫ-тѫ да земѫт

Ратайкъ́ыня, *с. ж.* Жена, тайца, слугъиня, аргаткъиня
Рата́йца, *с. ж.* Ратайкъиня *си ратайца-та край ог*
Ра́тайчя, *ум. ср.* отъ **ра́тай** ратай.

Стоянъ Недѣли думаше:
Помнишь ли, Недѣле, знас
Когато бѣхъ у васъ ратай
Люта ля трясна затрясе,
Врьла мя глава заболѣ,
Азъ ти водицѫ поискахъ,
Тъй мя водицѫ не даде?

Ратѐние, *с. ср.* отъ **ратѫ́.**
Рати́ло, *с ср.* Прорастване ня чкѫ, турнѫта въ торъ, въ стне само корень, та послѣ
Ратѫ́, **ѫшь,—тѣлъ,** *гл. ср. възвр.* Ръткѫ, ръткѫся, назв прѫтчкъи, кога ся турнѫть натопять въ водѫ нѣколко стнѫть само растькъ, коре ся посадять, дѣто щѫть рас *Прѫтчкы-ты отъ лозе-т* стнѫлъи влакна за корень.
Рати́вамъ, *гл мн кр.* отъ
***Рафтака́,** *с. ж. Гр.* Раптако *Шиѫ рафтакѫ,* шѫмъ н ся плаща на ушито царчя, а
***Рафтъ,** *тове, с м. Т.* Р стѣнѫ отъ една дъскѫ.
***Рахатланджрди́свамъ** (да ди́шѫ), *гл. ср. Т.* Упоко
Рахатланджрди́шѫ, **ешь,** *сер.* отъ **рахатланджрди́**
***Рахатли́ѫ,** *пр. неизм. Т.* хать, что е съ рахать. *Ра* на който ся сѣди добрѣ. *Р бота,* която става, ся вр ѫѫкѫ.
***Рахатлѫ́къ,** *с. м. Т.* Раха койствие, миръ, лесно́та.
Рахату́ѫмъ, *гл. ср.* Имамъ на рахать, нашароко; мирув *младинкы ся труди, на хатуса.*
Рахату́ване, *с ср.* отъ **ра**
***Раха́ть,** *Т.* 1) *с. м.* Ра спокойствие, миръ; поко́й.

ъ, нѣмамъ спокойствие. *Не мя оста-
ма рахатъ*, не мя оставя на мира.
рахатъ, упокоих. 2) *пр. неизм.*
лима, миренъ, тихъ, спокоенъ. *Бжди
ите. Рахатъ работа*, лесна, мирна,
лима. 3) *нар.* Спокойно, мирно, наши-
Живѣе рахатъ Минжхмы рахатъ.
а́самъ, *гл. сер.* оть рахатѝа́свамъ.
и успокоя, да мирясамъ
а́свамъ и рахатѝа́сувамъ (да раха-
мъ), *гл. ср.* Ставамъ рахатъ бърамъ
енъ на рахатъ; мирясвамъ, утихвамъ,
гавамся, успокоявамся. *Не могж да
тжасамъ отъ него.*
а́сване и рахатѝа́суване, *с. ср.*
рахатѝа́свамъ.
ѝнъ, *с. м Т.* Кога конь на ходъ, на
ѝкане въ едно врѣмя вдига и два-та
рака на една-тж страна; равенъ; ѝно-
. *Рахавъ конь;* иноходецъ.
, ии. соб. женско.
, ии соб. мжжко.
ъ, ра́хтове, *с. м. Т.* Нѣчта, потрѣб-
за осѣдлаване конь; конска збру́я,
ко́й снарядъ.

Че поведе коня зеленика,
Заведе го на негово дворие,
Че отвори тьминъ іажкры,
Че извади позлатны рахтовы,
Че осѣдла коня зеленика. *Пѣс.*

кы, *с. ж. мн.* Разна боя висулкы
да на невѣстинъ раченикъ.
тамъ (да рахчетж), *гл. д.* вм. раз-
амъ.
а, *с. ж.* Игра нѣкаква, хоро нѣкакво.
ии. соб. мжжко. *Рачё рачи, Недка
ж.*
ъ, *с. м.* Животина рачькъ, рачець,
.
ие, *с. ср.* отъ ра́чимж.
и́мъ, *с. м.* Ръченикъ.
ь, 1) *ум. ср.* отъ ракъ. 2) *с. м.*
отина рачькъ, рачка.
кый, мка, мко, *пр.* отъ ракъ. Ра-
й; ра́ковый. —шкы, *нар.* Като ракъ,
пжж-тж, назадъ. *Врьвж рачешкы*, на-
Рачешкы да иде!
жж-тж, *нар.* Като ракъ, рачешкы
жжлж напрѣдъ рачешжж-тж.
, *с. ж.* Животина рачькъ, рачёкъ, ра-

рь, *с. м.* Дяволитъ човѣкъ. *Рачкарь
го затре!*
къ, *с. м.* Истие раци съ оризъ като
ижъ. *Рачникъ прави съ живы раци,
рачникъ правила, раци ты живы
ѣила.*
ъ, *с. м.* Животина *Gryllotalpa vul-
garis*, диво прася, попово прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощишица, конощипъ, конщипъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечие прася. рачёкъ, рачець, рачка, ручёкъ. слѣпо кучя, усилка; сверчо́къ земляно́й, земляной ракъ, медьвѣдка.

Ра́чжж, ишь,—чѣлъ, *гл д.* Искамъ, щж, сакамъ, желамъ; хотѣть. *Не рачъ*, не щж. *Влъняж влачи, мжжъ не рачи. Рачё рачи, Недка влачи. Не рачи го Рада, че не и́ ся пада. Ако не рачишь, щешь плачешь.*

Проводи Милунко за Ѥанкж
Девять сватовъ за Ѥанкж,
Баща и ѭ дава и майка,
Сама го Ѥанка не рачи,
Ами му врьща сватовъ. *Пѣс.*

Ра́шё, ии. соб. мжжко.
Ра́шение, *с. ср.* отъ ра́шжся.
Ра́шка, *с. ж.* Единъ видъ крушж, зрѣе прѣзъ Септемв. ия.
Ра́шко, ии. соб. мжжко.
Ра́шжся, ишся,—шѣлся, *гл. об.* За рыбж: врьгамъ си хайвера, бимся, мрѣстжся, мрѣстжся, нжршмися; метать икру́, ро́ститьсе, пуска́ть моло́ки, икри́ться. *Пролѣть ся лови рыба, кога ся раши.*
*Раѝа́, *с. ж. съб. Т.* 1) Стадо. *Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира раѣк-тж?* 2) Така ся наричать християни-ти, что сж подвластни на Турци-ты.
Раѝа́тинъ и раѝа́тъ, *с. м.* Така въ Прилѣпско ся нарича всякой селянинъ, който има своѭ земѭ, свой домъ.
Раѝа́тскый, ска, ско, *пр.* отъ раѝа́тинъ. *Има цѣли раятскы села и има и цѣлы села чифтлиѭы.*
Ре́авка, *с. ж.* Животно *Myoxus nitela.*
Ре́бомь, *нар.* Отъ страны, по ребра-та.

Ѥребичицо ребомь шарена,
По поле лѣташь, въсоко лѣташь *Пѣс.*

Ре́бремь, *нар.* Съ остро то, а не съ широкото, не полѣгато. *Плочка-та падняла ребремь*, забилася съ остро-то въ каль-тж.
Ре́бреие, *с. ср* отъ ре́бржся.
Ребрениа́къ, *с. м.* Шивъ, что отива надлъжь на дрѣхж-тж.
Ребри́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Gladiolus communis;* шпа́жникъ, шпа́жная трава́. 2) Раст. *Coronilla varia;* горо́хъ полево́й, вѣзель.
Ребро́, *с. р. мн.* ре́брие и ребра́. 1) Крива плоска кость у животны-ты, что образува кошж на гржды-ты и корема; ребро́. *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Счюпилъ му ребро. Чифте пищове на голы ребра.* 2) Нанадолнище на планина; склонъ.

Ре́брыжся, ишся,—рился, *гл. об.* 1) Плашыжся, боыжся, страхувамся. 2) Тюхкамся, косжся. *Сироти врабчиня токося ребрять да не стане домакыня-тъ.*

Па го прати при сребрара,
Сребрарь сребри, онъ си ребри;
Па го прати при златара,
Златарь злати, онъ ся клати! *Пѣс.*

Ребърцé, *ум. ср.* отъ **ребрó.**

Рева́ше, *с. ср* отъ **ревж.** *Отъ чловѣкъ дума, а отъ магаря реване.*

***Ревéпъ,** *с. м. Т.* Раст. *Rheum palmatum;* **ревéнь.**

Ре́вла, *с. ж.* Която често реве, която много реве; **плáчка, плаксúха, плакýша, рёва, ревýнья, ревýха, ревýша.**

Ре́влё, *с. ж.* Който често и много реве; **ревчё, ревунчё, плачко, плачлё; плáкса, ревýнъ, рёва.** *Наший-тъ ревлё пакъ зарева.*

Ревли́вый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който много реве, плаче, хленчи за ничто и никакво, и имало си и нѣмало си мѣсто; **плачли́вый, плакли́вый, плачли́вый, плаксúвый.** *Ревливо дѣтя.* 2) Ревнивый.

Ре́вненье, *с. ср.* отъ **ре́вняся.**

Ре́внеся, —лося, *гл. безл.* Съ мѣстоим. *ми; ревне ми ся:* **нрави ми ся, вдражава ми ся, аресва ми ся, бевндисвамъ; мнѣ прáвится, взглянýться, приглянýться.**

Ревни́вый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что ся ревне, что може да ся поревне, да ся вдражи; **ревлúвый; прúятный, привлекáтельный.** 2) Что ся лесно жыне.

Дѣ да е нява ревнива,
Българъ да и ожънать. *Пѣс.*

Ре́внове, *с. м. мн.* Завист, **кысканджелкъ; ре́вность.**

Брать си сестрж водиаше,
Пръко равнъ дворовъ;
Дворове си ишпахж
Отъ моминъ страмовъ,
Юнаковъ ревновъ. *Пѣс.*

Ревнови́тый, тъ, та, то, *пр.* Что има ревновъ; **ревни́вый.**

Не си срадж на сухж вечерь,
Не си срадж на твое юнаство,
Нело съмъ си много надовита,
Надовита, Марко, ревновита. *Пѣс.*

Ре́вность, *с. ж.* Голѣмо залѣпие за нѣчто, на нѣкоя работа; **ре́вность, усéрдіе.** *Работи съ голѣмж ревность,* залѣга много.

Ревнотá, *с. ж.* Кога си нѣкому нѣчто поревне; ревнение. *По Димитровъ день тыка ще е ревнота,* т. е. ще бадне така хубаво, дѣто да ся поревне чловѣку да . . .

Ре́внувань, *гл. уч.* отъ **ре́вняж.**

Ре́вняж, ешь,—нжлъ, *гл.* Да заплачж, да изревж.

Ре́вняжся, ешся,—пялся, *г* вдражавамся, аресвамъ, ар вамся; **прáвиться, казáт ся, придтú по прáву.**

Ре́во, *с. м.* Който реве; плачіа. *Да не дойде пух* ма бой и плачь *Сѣди ми пухо и рево. Пухо пуха, ко плаче.*

Ревóтъ, *с. м.* Голѣмъ рев мученіе.

Ревýнчё и ре́вчё, *с. м* Ре лё; **плáкса, рёва, ревýнъ**

Ревъ, *с. м.* отъ **ревж.** Рева *Чюся ревъ,* плачь *Мага*

Ревж, éшь,—вáлъ (да ре́в *гл. ср.* Ровж: 1) Плачж въ Викамъ, пѣкж колкото си ораáть. 3) Казвася за гла нѣкои животиня; **ревѣть,** тáть. *Реве на страня* рало. *Магаря реве, м момины врата всякаке вять. Намѣсто волове кола-та скрыцать.*

Реняшко́нь, реняшкы́нь *нар* Съ ренъ, съ реване

Редá, редóвникъ, редъ, рядóвникъ, рядъ, ряд

Реджóсанъый, нъ, на, но, нечистый, мрьсныый.

Да ми видишь кошю
Каква ми е реджосан
Три годины неперена
Три годины некрьпе

Ре́жница, *с. ср. мн.* Тын жеглы, что минувать прѣ ща, та правять литры-тъ

***Резé,** реа́ета, *с. ср. Т.* напаци, на прозорци жел тѣ ся окаченъ на прагов та и около конто тѣ ся жлабка; пéтля у днерéй, Желѣзна заключалка; зад васóвка.

Реанле́ние, *с. ср.* отъ ре ля́ся.

***Рези́лъ,** *с. м. Т.* 1) Сра маскаралкъ. 2) *пр.* нем за срамъ, за смѣхъ ни д менъ, осраменъ, осмѣянъ, рало, маскара; отрытнатъ останенъ. *Днесь везирь, у но-то прави чловѣка* вилъ. — *Правж, чинж*

ревиле, резилѣ. — *Ставамъ ревилѣ,* ѣся.

анъ си Милунко проводи:
а дадать Анѣ, да дадать,
а ми не трудять сватоны,
а ми не врьща рядѫ-тѫ,
а ми не стругать да идѫ,
Анѣх щѫ резилъ да сторы! *Пѣс.*

ѣ, и́шь,—и́лъ, *гл. д. Т.* Правѣ, , сторвань нѣкого резилъ; срамѣ, по-авань, направянь нѣкого да стане за ь, за подиграло на другы-ты, маска-унижа́ть. —ли́ѣся, *гл. възвр. и стр.* ѣ резилъ, маскара, смѣшило, подигра-другы-ты; маскарѣся, срамѣся, по-авася; унижа́ться.

ѣ (да реко́ѫ, да речѣ́, да ре́кнѫ), . 1) Казвань, думань, изустванъ; ска-говори́ть. *И той нѣчто рече, ала разбрахъ. Речи, какво е това,* ка-2) Отговарянь, отричанъ, отдумванъ, ювань; отвѣча́ть. *Азъ го попитахъ: го счопи? — Пытай другыго, ми той.* 3) Казванъ, наряцанъ, заповѣ-ѣ; прика́зывать, проси́ть. *Рече да пишѣ. Речи му да слушѫ.* 4) ѣнь намѣрение, искань, намъслювань, ъслювань, замъслювань, наканванъ; ма́ть, заду́мывать, вздумывать, воз-риваться. *Рекохъ да подойдѫ да вы , что чините. Рече да хване, да ене,* поиска. 5) Струва ми ся, чини ѣ, мъслѣ, сѣкань; ду́мать, предпо-ть, мека́ть, смека́ть, мере́кать. *Ре-, че е тъй. Рекохъ, че е другъ, а ъ былъ ты.* 6) Казвася намѣсто нѣ-лаголъ, напр. *речи го тъй,* обрьни урни го, намѣсти го. — *Да речемъ,* ѣнемъ, да помъслимъ; поло́жимъ, . . *Да речемъ, че баше така.* — , кажи, то ся въка, почти; почти́. , *че го сврьшихмы;* почти́ что ко́и-. — *Като речи, токо речи,* почти; и́. *Като речи, че е така.* — *Ще* ще каже, ще ся каже, работа е; зна́-, и такъ. *Ще рече, че той е кри-къ. Ще рече, че не трѣбва никого ѣрвамы.* — *Ако е рекълъ Господь,* обычна Господь, ако е угодно Богу. *рече Господь, щѫ врьвъ.* — *Речено* , писано ми е, тъй ми е писано, та-ѣ ся пише, така ми е отрядено отъ уписано ми е, такъвъ ми е късметъ-тъ; суждено́. *Речено му было да умре ѫже;* ви́дно ему́ на роду́ было́ на-ле умере́ть на ви́сѣлицѣ. — *Рекълъ* , *кому какво драго. Ако рече, не че. Както рече, тъй го изпече. Что-то речешь, това щешь стечешь. Рекне ли ти, рекни му. По́-добрѣ е да чюешь, а не да речешь. Недъй да речешь, какво съмъ, а какво щѫ бѫдѫ. Речи и влѣчи. Като е рѣкълъ дѣдо, нека врьжемъ пся-то. Рекли на лисицѫ-тѫ, а тя на опашкѫ-тѫ си. Рѣкли на куця-то, а куця-то на опашкѫ-тѫ. Рекли баби да прьдне, а тя ся насрала. Речи ми, да ти рекѫ. Речи не щѫ, че не реквай лъжѫ. Нашла баба краставицѫ, па рекла крива е. Като рече царь-тъ, рекла го и говядарь-тъ.*

Ре́кване, *с. ср.* отъ ре́квамъ.

Ре́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ ре́квамъ. Да реко́ѫ, да речѫ.

Рекѫ́, речѣ́шь, ре́кохъ, ре́къ, ре́кла, *гл. свр.* отъ ре́квамъ. Речѣ́ный, *прич. стр.*

Ре́лё, *им. соб.* мжско. Хрелѣ.

Ре́люшка, *с. ж.* Оронена гроздова пжпка; челка. *Гроздовы зрьна, нито гроздовы релюшкы въ огнь не врьлять.*

*Ре́ма, *с. ж. Гр.* Хрема, хрѣма, кога нѣкому отъ настынкѫ тече носъ-тъ и често къ-ха; мрьхавица, хропотница; на́сморкъ.

Рема́вене, *с. ср.* отъ рема́вамъ.

Рема́вамъ, ишь,—вилъ, *гл. ср.* Вали ситенъ дъждъ като росѫ; рийнавамъ, росѫ, рѣмамъ.

Ременли́ѫ, *пр. неизм.* Что е съ ремень.

И ти граби твое мжско дѣтя,
И ти граби сабѫ ременлиѫ,
И ти граби чашѫ вѣдорницѫ. *Пѣс.*

Ре́мень, *с. м.* Ремыкъ. *Подотпущи ми ремена, далеко да си отлѣтѫ.*

Ре́мчя, *с. ср.* Ивица отъ нѣчто като ремыкъ. *Едно ремчя книгѫ.*

Ремы́къ и ре́мъкъ, *с. м.* Тѣсна дълга ивица отъ кожѫ; ре́мень, ремычка, канишь; реме́нь. *Ремыкъ за заглажданье брьснач;* паса́къ.—*Отъ въшкѫ ремыкъ,* голѣма лъжа. *Не ти трѣбва отъ мечкѫ ремыкъ. Ремыкъ съ ремыкъ, лыко съ лыко. Попытали ремыка: колко годинъ можешь да траешь? — Пытайте масло-то, рекълъ той.*

Ремы́чецъ, *ум. м.* отъ ремы́къ.

Ремы́чка, *с. ж.* Тънъкъ ремыкъ. *Царвулы съ ремычкы. Ремычка-та ся скжса.*

Ремы́чя, *ум. ср.* отъ ремы́къ.

*Ренде́, *с. ср. Т.* 1) Дюлгерско сѣчиво за изглажданье дъскы, грядѫ и другы нѣчта; стръгало, ниринде; стругъ, на́стругъ, руба́нъ, медвѣдокъ, шерхебе́ль, шершебе́ль. 2) Готварско сѣчиво отъ изкорубенѫ тенекиѫ съ надупчены на неѫ зѫбы за стръженье рапонъ, хрѣнъ и друго; тѣрка.—*Озжбенъ старецъ на стѣнѫ виси?* Гат.—Рен-

де. *Имамъ си едно добичя, съ корема чаде, съ грѣба сере?* Гат.—Ренде.

Рендéнце, *ум. ср.* отъ **рендé**.

Рéндзамь, *гл. ср.* За малкъ дѣца: плача, ревѫ, хленча.

Рéндзаньо, *с. ср* отъ **рéндзамь**.

Рендóсамь, *гл. свр* отъ **рендóсвамь**.—**сан**ъ**й**, *прич. стр.*

Рендóсвамь и рендóсувамь (да **рендóсамь**), *гл. д.* Углаждамъ, изглаждамъ дъска или друго съ ренде.— **мся**, *гл. стр* Бивамъ рендосанъ.

Рендóсваньо и рендóсуваньо, *с. ср.* отъ **рендóсвамь**.

***Ренкъ**, *с. м Т.* Цвѣтъ, шаръ, свѣщь, боя, съга; цвѣтъ, масть.

***Ренчепéръ**, *с. м. Т.* Ренчеръ работникъ, что работи тяжкъ работы, хамалскѫ работѫ; **чернорабóчій**.

Рéпа, *с. ж.* в. **рѣпа**.

Рéпамь, *гл д.* Скубамъ космъ-тъ, что растѫтъ по лице-то нѣкому.

Ресá, ресáчка, ресѫ́, в. **рясá, рясáчка, рясѫ́**, съ *я*

Рéсенъ, *с. м.* Раст *Vinca minor*, зеленика, зимзеленъ, самодивско цвѣтие; **барвѝнокъ, могѝльница, гробъ трава**.

***Рéснимъ**, *с. м. Т.* 1) Планъ, копия; **планъ**. 2) Парь, что зима сѫдия за сѫдбѫ; **пóшлинныя дéньги за судопроизвóдство**. *Аджамина кадиа два пѫти ресимъ вима.*

***Рéхимъ**, *с. м. Т.* Нѣчто заложено, дадено за вѣрѫ; залогъ, аманетъ; **залóгъ, закладъ**. *Оставямь ресимъ.* залагамъ; **закладывать**.

Речéница, *с. ж.* 1) Въ *мн. реченици:* речници, орисници, урисници, наречници, наржчници. *Кога было на третиж-тиж вечерь, дошли три реченици да наржчать дѣтя-то* 2) Когато е наречена, опрѣдѣлена за нѣкого да ѫ земе той; наречница; **сýженая**. *Ти с моя реченица.*

Рéчници, *с. ж. мн.* Реченици, орисници. *Речници да го наречѫть!*

Речѫ́, **ешь, рекохъ, рéкълъ**, *гл. свр* Да река. —**чéнъ**й, *прич. стр.*

Рѝбаника, *с. ж.* Тънъкъ рѣзенъ тънка филия хлѣбъ.

Рѝбанчя, *ум. ср.* отъ **рѝбаника**.

Ривцé, *с ср.* Парь или монисто, нанизанъ на врѣвь за да ся носить. за накитъ; **низъ, врѣвь, грѣде, гердáнъ, дизия**; **нивь, нанизка, нанизь, монѝсто, ожерéлье**. *Ривце жълтици.*

Земи ми, тейно, земи ми,
Ако си ривце прѣнижешь,
Прѣнижешь, още прѣмъешь,
Дѣто го мама носила,
Тогъва да ся земемъ!

Риганёвъй, въ, ва, во, *Риганёво масло.*

Ригáнь, *с. м.* Растение; *satureja hortensis?*

Рѝда, *с. ж.* вм. **рядá**. Вя

Рѝдецъ, *ум. м.* отъ **ридт**

***Риджá**, *с. ж. Т.* Молба. молися за нѣчто; проси

***Риджáлъ и риджáрь**, *с.* **вельмóжа**.

Погубиха, войска поло
Поломиха, воиска довр
Погубиха царскъ-тъи
Съсъ чохадаръ царскъ
Съсъ риджаръ царско

Обложила ся Калин
Съсъ царіа и съсъ
Съ дванайсеть милъ
Саде на Шуменъ да
На Шуменскѫ-тѫ о

Рѝдѝна, *с. ж* Ридъ, дѣлъ

Рѝдѝнка, *ум. ж.* отъ **рѝ**

Ридóвка и ридовкъѝ**на**, утровна змия по наши т ка, пепеленка, пепелушк пелявка, присойница, о лютица, стрѣлушка, **улог**

Ридъ, рѝдове, *с. м.* Врьхъ хлъмъ, ритъ, хрьтъ, р чюканъ, банръ; **бугóръ**, горá, **пикъ**

Ридъѝ**й, да, до**, *пр.* *Рид* вода.

Заспала мома и съ
Че потекла рида во
Та понела моми вѣ
Моми вѣнець, момк

Рѝжѫ́, ешь, рижáлъ, *г* цвилѣ; ржать.

Рѝза, *с. ж.* 1) Най-долна ха; **кошюла**; **рубáха**. *Х ризж.* 2) Спорядъ разказъ тънка-та цина врьху ко новороденъ дѣца, когато сама ся сличала отъ дѣт *тя ся роди съ ризж бъ щѣло да стане голѣм* брѫшене съ нея; обрусъ, *бинж риза*, бабинъ пояс вино жито, вино-ракия, б городиченъ поясъ, зонича зунка, облакъ, узунича, рѝдуга. — *Френска ри* бѣла памучна дрьха; со *му и ризж-тиж си от* всичко, что ималъ. — *З*

тѫ отъ гребa, зелъ му всичко, обралъ го съвсѣмь. — *Оставилъ го по ризѫ и гащы*, обралъ го съвсѣмь и го оставилъ само съ долны-ты дрѣхы. — *Останѫлъ само съ едня ризѫ*, изгубилъ всичко, съвсѣмь западналъ. — *Крысти, водо, свѣкръвинѫ ризѫ!* казвася за недобро пране. — *Ривата е по́-бливо до кожѫ-тѫ Рива-та е по́-бливо отъ гащы-ты. Свога та рива е по-бливо до свое-то мясо. Каквѫто ризѫ облѣчешь, такwѫсь и щешь съдереш. Както ся ушие рива та, тъй ся и сдира. Отъ голына ризѫ ище.*

Ри́зань, *гл. д.* Слушамь, покорявамся, почитамь; слушать, слушаться, повиновáться. *Исусъ Христосъ, кога былъ дѣтя, много си ривалъ татка си. Галена-та невѣста не рива свѣкръвѫ-тѫ. Ами вата конa, что имашь, те ривать барем троха?*

Ри́зание, *с. ср.* отъ ри́зань. Слушаню.

Ризе́нце, *ум. ср.* отъ ризя́.

Ризи́карный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Честитый, късметлия.

Сирмо, Сирмо, разикарна,
Ако имашь два ризика,
Да ми родишь мѫжско дѣтя,
Да ми родишь женско чядо,
Ке те облачѫмь все во сребро,
Ке те опашѫмь все во злато. *Пѣс.*

***Ризикъ**, *с. м.* Честь, срѣща, дѣлба, късметъ; счáстіе, судьбá. *Имамь ризикъ*, имамь късметъ, честитъ съмь; мнѣ везѣтъ.

Гю́ргице кадънъ хубава,
Трынь е но́-града отъ тебе,
А отъ Бога ризикъ имала,
Девять сыновы стигнѫла,
Десетъ керѫ Султана,
Самъ царь-тъ пратилъ по нея. *Пѣс.*

Ри́зица, *ум. ж.* отъ ри́за.

Ри́зичка, *ум. ж.* отъ ри́зица.

Ри́зка, *ум. ж.* отъ ри́за.

Ризле́нце, *ум. ср.* отъ ризля́.

Ризля́, *ум. ср.* отъ ри́за.

Ри́зница, *с. ж.* Дрѣха, риза направена отъ желѣзо или уплетена отъ телъ за да пази тѣло-то отъ ножь и стрѣлѫ; панзуръ, панциръ; на́ницырь, брóня, лáты, кольчу́га, **кольчу́жная рубáха.**

Ризя́, 1) *ум. ср.* отъ ри́за. Ризица, ризка, ризля. 2) *с. ср.* Вязана крьпичка. 3) Раст. *Narcissus poeticus*, бѣло лале, бургина, гергевчя, диве-бой, качюнка, латинчя, мензифэрь, миргишеле, овчица, рьземка, шишарка, щръкоцвѣтие; нарцúссъ бѣлый.

Ри́нявѫ, нешь,—нялъ, *гл. ср.* Валя ситно като росѫ; ренявѫ, росѫ, рьнѫ.

Ри́кань, в. ръ́кань.

Ри́кла, в. ръ́кла.

Ри́клы, *с. ж. мн.* Лѣса отъ прáтие или дъскы отстранъ на кола, опрѣна на клини-ты; ритлы, литры.

Ри́клици, *ум. ж.* отъ ри́клы.

Ри́кличкы, *ум. ж* отъ ри́клици.

Ри́ла, *с. ж.* вм. ли́ра.

Ри́лица, рилка, ри́лнъый, в. ръ́лица, ръ́лка, ръ́лнъый.

Ри́низнъый, вм. хри́низнъый.

Ри́натие и ри́нение, *с. ср.* отъ ри́нѫ.

Ри́нѫ, ешь,—на́лъ, *гл. д.* Съ лопатѫ чистѫ нѣчто, обирамь боклукъ.

Ри́пань, в. хри́пань.

Рипа́ница, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговый корень, рапонъ, рьдовка, рѣпа, рупа, трупка, ѫрдоква, ѫрдъква; рѣдька.

Ри́пякъ, *с. м.* Дългъ, високъ, ала сухъ човѣкъ; дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, дългый-сойле, сомустрачъ, сукела; долгови́зый, остоло́пъ.

Рисница трéва. Растение равнец *Achillea millefolium.*

Ри́совый, рисъ, рисѫ, в. ръ́совый, ръ́съ, ръ́сѫ съ ѣ.

Ристиа́нинъ, Ри́сто, вм. **Христиа́нинъ, Хри́сто.**

Ри́тань, ри́таница, ритли́вый, в. ръ́тань, ръ́таница, ръ́тли́вый.

Ри́тець, *ум. м.* отъ ритъ.

Ри́тища, *с. ср. мн.* Дрѣхы, халища, облѣкло.

Ри́тла, *с. ж.* Дрьва, нарядены като стѣна; дрьвникъ, рукла, ръкла; полѣница.

Ритли́на, *с. ж.* Ритъ.

Ри́тлища, *с. ср. мн.* Двѣ-ты длъгы дрьвета на ритлы, въ които стоять ръжница-та; литрила, литриница, литрица.

Ри́тлы, *с. ж. мн.* Риклы, литры на кола.

Ритчя, *ум. ср.* отъ ритъ.

Ритъ, *с. м.* Могыла, ридъ, рьтъ, врьхъ, брьдо, ридина, ритлина, рьтлина, хлъмъ, хритъ, хрьтъ, чюка, чюканъ, баиръ; холмъ, бугóръ, приго́рокъ, горá, пикъ.

Ри́чка, *с. ж.* Малъкъ ритъ, рьтлина, рьтець, ритчя, баирчя. *На всякоѫ ричкѫ свѣщичка*

Ри́шне, им. соб. мѫжко. Срѣщася въ коляндарскѫ пѣсень вмѣсто Христосъ.

Замячися Божия майка въ града Русулена,
Ришне-ле, Божне-ле, Коладе-ле.

Робáница, *с. ж.* Въ пѣсень: *тече банѫ низъ робанѫ (?).*

Ро́бе, им. соб. мѫжко.

Робе́нце, *с. ср.* отъ робѫ́.

Ро́бец, *ум. м.* отъ робъ.

Ро́бка, *с. ж.* Робыня. *Заробилъ е седемдесять робкы.*

Ро́бство, *с. ср.* Нѣщание свобода; робуване; **невóля, невóлничество.**

Робу́вамь, *гл. ср.* 1) Бивамь плѣненъ, заробенъ отъ нѣкого, та му работя като слугя, намирамся въ робство; **быть въ невóлѣ, быть невóльникомъ.** 2) Работя нѣкому нѣкоя тяжка работа съ съвсѣмъ малка заплата. *Три години съмъ му робувала, и сега не ще ничто да ми плати. Умъ царува, умъ робува, юнакъ лове копа.* 3) Карамъ коне да врѣшкать.

Робу́ване, *с. ср.* отъ **робу́вамь.**

Ро́бушь, *с. м.* Рабушь.

Ро́бчи, *ум. ср.* отъ **робъ.** Малъкъ, младъ робъ.

Нѣма Марко назадъ да си дойде,
Да ли Марко нѣйдѣ погубихя,
Или Марко робчи заробихя,
Или Марко въ тъмницяхъ врѣшихя?

Пошлѣнени Момчилови двори,
Пошлѣни гы паша Влахавна:
Стара майка за стара робъня,
Прѣвно любия за любия отведе,
Мѫжево дѣтя за маленко робчи,
Мила сестра слуга да му бѫде. *Нѣс.*

Робъ, ро́бю, робо́ве, *с. м.* 1) Който е заробенъ, плѣненъ, откаранъ отъ непрiятели; **плѣнникъ, невóльникъ, рабъ.** 2) Който работи нѣкому тврдѣ тяжка работа, всичко что го накарать, и му плащать много малко, който е като заробенъ нѣкому; **рабъ.** *Черенъ робъ,* слуга на черно тягло. — *Игра на робе,* игра гоненица, къ която всякой гляда да стигне противника си, да го удари и да го заробн. — *Робу всякога, гробу никога. Робу ся надѣй, а гробу недѣй. Робъ ся засмива, гробъ ся не засмива. На мирнѫ земѫ черенъ робъ. Очи плакяхъ, ржцѣ робе. Человѣкъ е робъ на борчка си.*

Робъ́ица и робъ́ичица, *ум. ж.* отъ **робъ́ица.**

Робъ́ица, *с. ж.* 1) Жена, мома робъ; **плѣница, невóльница, рабъ́ица.** 2) Разсоха въ 3-то знаменование; катарага, караканчка, сохя.

Робя́мь, ѧшь,—бя́лъ, *гл. д.* Хващамь, зимамь нѣкого робъ; заробявамь, поробявамь, плѣня, плѣнявамь; брать въ плѣнь, плѣнить, порабощя́ть.

Марко, Марко, кралъй Марко,
Тъи си сѣдишь, та си мислишь,
Та си мислишь и си пишешь,
Сели ти ся бастисала
Трюста Турци Анадолци,
Рядя ти ся плѣнъ плѣнили,
Люби ти ся робъ робили! *Нѣс.*

—бя́ся, *гл. възвр.* Ставамь нѣкому робъ; заробявамся, поробявамся.

Рованя́къ, *с. м.* Рошава ч
кытено, кытеникъ.

А Цигании й думахя
Имамъ былие оиразно
Ала го скѫпо давамъ
За едня шьня жлъти
И единъ кытенъ рова
И едня ризя леняя.

***Ро́вие,** *с. ср.* Гр. Рофя, б
кавица, вѣда, мѣлница, мъ
мо́лнія.

Ро́вение, *с. ср.* отъ **ро́вя.**

Ровёсамь, *гл. свр.* отъ **ро**
ный, *прич. стр* Грьмня

Ровёснамь и ровёсувамь
гл. д. За ровя, за мѣлня
нѣчто, та го разтрясвамь;
вя-та да го ровёса, да
да го втврать!

Ровёсване и ровёсуване,
вёсвамь.

Рове́тина, *с. ж.* Ровъ, ров
це, хубаво имце, кога
азъ изъ роветины ся
лозие рѣже, азъ отъ него
кога рече возилница
кесия прьць!

Ро́вец, *ум. м.* отъ **ровъ.**

Рови́на, *с. ж.* Ровъ, ровет
яма, дупка, трапъ, трапчи

Море Стояне, Стояне
Саде пъи кажи мечкя
Съ това мечя стрѣлни
У коя си е долиня,
У коя си е ровиня?

Ка го чюли пуста-ти душ
Не дали му ни душя да
Бутяли го у едня ров
Бутяли го и закопали

Ровини́къ, *с. м.* Ровъ, р
ровище, яма, дупка трапъ
дек. *Козарь-тъ отъ т*
ровиняци, прѣзъ каме
си опинци-ты. Всякой
ровиняци-ты.

Ро́нище, *с. ср.* 1) Ровиня
Това е ровище, пѣсъкъ.

Ро́нкый, —въкъ, вка, вко,
лесно да ся рови, да ся чю
рохкавый, пухкавый, сѣпк
ко́нкій. *Ровка земля,* —
сварено нестягнато, а м
сиятку.

Ро́нкычкый, —чькъ, чка,
отъ **ро́нкый.**

Ровъ, ро́вове, *с. м.* Изкоп
дълбоко мѣсто; роветина, р
ровище, яма, трапъ, дупка

дéнъ; ровъ, ѝна. *Ровъ изрови, себе-си зарови.*

Ровъ, *с. м.* Раст. *Vicia Cracca* и неговый плодъ; оровъ, борчакъ; вы́ка, воробьи́ный горóхъ, журавли́ный горóхъ, коровóй горóшекъ. — *Като да е калъ ровъ*, изглéда като ахмакъ.

Ровѝ́, óвѣ,—вáлъ, *гл. ср.* Ревѫ, плачѫ, варвáнѣ. *Всички хванѫли да окать и ровѣть по него.*

Тамамъ си Стоянъ прѣказа,
И си му душа изпадé,
Тегай си майка зарова,
Ровала много ни малко,
Доръ двѣ годины голѣмъ. *Пѣс.*

Рóвѣ, вѣ́шъ,—вáлъ, *гл. д.* 1) Съ крака, съ рацѣ или съ друго нѣчто мѣщамъ, брькамъ, рѣ́мъ; рыть. *Ровѫ огънь*, брькамъ, чепкамъ; мѣша́ть огóнь. 2) Съ прьстю прѣмѣтамъ листа-та на книгѫ; перебира́ть. *Ровѣ книгѫ.* 3) Барамъ, хващамъ, брькамъ, тарашовамъ; рыть, мѣша́ть, трога́ть, конюши́ть. *Какво ровишъ тука? Не ми ровѣ книгы-ты. Не ровѣ изъ санджка.* 4) Брькамъ, мáтѫ, буня́; мути́ть, дѣлать смýтни. *Ровѣ изъ село-то.* 5) Заровáмъ, закопáвамъ, погребáвамъ, загробвамъ; погреба́ть, хорони́ть, зарыва́ть. *Подыръ го опѣва и го носять да го ровѣть.* —вѣ́ѫ се, 1) *гл. възвр.* Брькамъ, дърѫ, трьсѫ, тарашовамъ; копа́ться. 2) Ровѣ изъ нѣчто; рыться. *Ровѣ́ся изъ праха.* 3) Мѣ́сѫ се, брькамъ; принима́ть учáстіе въ чѣмъ, мѣша́ться. *Не ся ровѣ, дѣто не ти е работа.* 4) *гл. стр.* Бывамъ ровенъ. —вѣ́нъ, *прич. стр.* Брькáнъ, мѣшáнъ. — *Какви щешъ ты ровишъ?* какво щешъ правишъ, та нѣма да ся съгласишъ? — *Ровѣ като Харватинъ. Ровѣ като кокошкѫ гюбре. Ровѣ като кротъ подъ земѭ-тѫ. Ровѣ като свинѫ въ градинѫ. Кокошка-та и въ хамбара ровѣ. На свинѫ отрѣжи вурлѫ-тѫ, та пакъ си ровѣ. Не ровѣ го, да ти не вонѣе. Волѫ-ть ровѣ съ рога-та си, а прьсть-та пада на грѣба му. Свинка-та ровѣ ва главѫ-тѫ си Ровила, ровила свинката, докълѣ си намѣрила белѫ-тѫ. Когато Чафутинъ задлъжнѣе, ровѣ вѣхты-ты тефтеры. Кой дѣ умре, тамъ го и ровѣть.*

Рова́ница, *с. ж.* Слама отъ ровъ; оровянúца, борчаковúца.

Рóвка, *с. ж. Гр.* Рофя, ровю, грѣмъ, шипъ, стрѣла. *Ровка-та удрила надъ црькѫ. Кога биеть ровка, св. Илия тръчалъ съ кочиѫ по облацы-ты. Како не падня една ровка отъ небеси и да удраше тѫкъ проклѣтя смрѣть! Молниа-та и ровка-та да тя ударять! Ровка-та да го ровёса, да на дно въ земи да го втѣра!*

Рога́нъ, *с. м.* 1) Нож съ двѣ дрьжкы за гладене дъскы; рокáнъ, обѣ́ржчка, скобель, стругъ. 2) Срѣщася въ единъ народенъ пѣсень:

Кой ти купи рогáнъ чевлы?
— Ми гы купи комшичя-то,
Азъ да носамъ, той да гледа.

Рога́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога, роговы; роговатый; рога́тый. *Имало нѣчто чепато и рогато.* 2) Който ся дрьжи на срѣщѫ, не отстѫпа, който обычя да боде было съ думѫ, было съ друго нѣчто. 3) Кáсый, едноврáкый, нечестивый, врагъ, бѣсъ, дяволъ, сотона; бѣ́съ, дья́волъ. — *Шютъ не може ся бори съ рогатъ. Съ богатъ да ся не карашъ, съ рогатъ да ся не бодешъ, съ келявъ да ся не боришъ. Съ келявъ да ся боришъ, съ рогатъ да ся бодешъ, да си намѣришъ белѫ-тѫ. Есень богата, зима рогата. Рогати-ти да го земѫть! Рогати-ти да го сбацать!*

Рога́чъ, *с. м.* 1) Животно *Cervus elaphus*, еленъ, роглавецъ; оле́нъ. 2) Насѣкомо *Lucanus cervus*, еленъ, ковачъ, сѣчко; рога́чъ. 3) Чясть на плугъ, който орачъ дрьжи, та оправя рáлника, кога оре; ржчица. —*Правъ рогачъ*, прѣвръщамся прѣзъ главѫ, правѫ такли; прѣзкамбичамся, прѣзкундамся; кувúркаться, перекувúркиваться, перекúдываться.

Рога́чя, *ум. ср.* отъ рога́чъ. Малко-то на рогачъ.

Ро́главецъ, *с. м.* Животно рогачъ въ 1-то знаменование.

Ро́глѣ и

Ро́глѣвецъ и **ро́глѣ́цъ**, *с. м.* Животина *Helix*, бабуръ, бахалъ, бохлѣ́, бохлёвъ, бухъръ, гугупетръ, гужелъ, гулúшекъ, жембалъ, жюжелъ, лигавецъ, лигавúчя, лиговецъ, лопей, мелчё, мелчёвъ, охлѣ́, охлевчя, охлёвъ, пасмолецъ, пасочя, пажёкъ, пахалъ, пижёвякъ, пижелъ, пижёкъ, пишёвякъ, пиши-рогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плужекъ, пльджявъ, пльжецъ, пльжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьжлокъ, прьжёкъ, прьжяйка, повецъ, пужель, пужимусъ, пужь, рожко, рожковецъ, рожковъ, салякъ, слимакъ, слимукъ, слинякъ, слъменъ, слюмакъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодоръ, улешка, улешь, уфлешка, шелиангосъ, шилякъ; улúтка.

Рогова́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога; рогатый. 2) Что е като рогъ. *Роговато малосато.*

Ро́бство, *с. ср.* Нѣмание свобода; робуване; **невóля, невóльничество.**

Робу́вамъ, *гл. ср.* 1) Бивамъ плѣненъ, заробенъ отъ нѣкого, та му работя като слугя, намирамся въ робство; **быть въ невóлѣ, быть невóльникомъ.** 2) Работя нѣкому нѣкоя тяжка работа съ съвсѣмъ малка заплата. *Три годинъ съмъ му робувала, и сега не ще ничто да ми плати. Умъ царува, умъ робува, юнакъ лове кога.* 3) Карамъ коне да врѣшкатъ.

Робу́ване, *с. ср.* отъ **робу́вамъ.**

Ро́бушъ, *с. м.* Рабушъ.

Ро́бчя, *ум. ср.* отъ **робъ.** Малъкъ, младъ робъ.

Нѣма Марко назадъ да си дойде,
Да ли Марко нѣйдѣ погубихя,
Или Марко робчя заробихя,
Или Марко въ тъмницѣ врѣзихя?

Поплѣнени Момчилови двори,
Поплѣни гы паша Влахавна:
Стара майка за старя робъвя,
Прьвно любви за любви отведе,
Мяжко дѣтя за маленко робча,
Мила сестра слуга да му бѣде. *Пѣс.*

Робъ, робóве, робóве, *с. м.* 1) Който е заробенъ, плѣненъ, откаранъ отъ непрятели; **плѣнникъ, невóльникъ, рабъ.** 2) Който работи нѣкому тьрдѣ тяжка работа, всичко что го накарать, и му плащать много малко, който е като заробенъ нѣкому; **рабъ.** *Черенъ робъ,* слуга на черно тягло. — *Игра на робе,* игра гоненица, въ коя то всякой гляда да стигне противника си, да го удари и да го зароби. — *Робу всякога, гробу никога. Робу ся надѣй, а гробу недѣй. Робъ ся засмива, гробъ ся не засмива. На жирня земъ черенъ робъ. Очи плакъ, ржцѣ робе. Човѣкъ е робъ на борча си.*

Робъ́инка и робъ́инчица, *ум. ж.* отъ **робъ́ина.**

Робъ́ина, *с. ж.* 1) Жена, мома робъ; **плѣнница, невóльница, рабъ́ина.** 2) Разсоха въ 3-то знаменование; катарага, каракачка, соха.

Робя́ж, **я́шь,** — **бя́лъ,** *гл. д.* Хващамъ, запазамъ нѣкого робъ; заробявамъ, поробявамъ, плѣня, плѣняваль; брать въ плѣнъ, плѣнять, **порабощáть.**

Марко, Марко, кралъй Марко,
Тъй си сѣдишь, та си ядешь,
Та си ядешь и си пиешь,
Село ти ся бастисали
Трista Турци Анадолци,
Ради ти ся плѣнъ плѣнали,
Любя ти ся робъ робяли! *Пѣс.*

—бя́ся, *гл. възвр.* Ставамъ нѣкому робъ; заробявамся, поробявамся.

Рованя́къ, *с. м.* Рошава ч
кытено, кытеникъ.

А Цигании й думахя
Имамъ былие образ
Ала го скѫпо давамъ
За едня шьпя жлъти
И единъ кытенъ рова
И едня риза денязя.

***Ро́вие,** *с. ср.* *Гр.* Рофа, б
кавица, вѣда, мазница, мъ
мóлния.

Ро́вение, *с. ср.* отъ **ро́вя.**

Ровёсамъ, *гл. свр.* отъ **ро**
нъ́ый, *прич. стр* Грьмнъ

Ровёсвамъ и ровёсуватъ
гл. д. За ровя, за мазница
нѣчто, та го разтрясвамъ;
вя-та да го ровёса, да
да го втѣрать!

Ровёсване и ровёсуване,
вёсвамъ.

Ровéтина, *с. ж.* Ровъ, ров
це, хубаво имце, кога
азъ изъ роветины ся
лозе рѣже, азъ отъ него
кога рече возилница
кесиъ прьць!

Ро́вец, *ум. м.* отъ **ровъ.**

Ровúна, *с. ж.* Ровъ, ровет
нама, дупка, трапъ, трапчи

Море Стояне, Стояне
Саде изъ важа мечкя
Съ това мечя стрьпи
У коя си е долинъ,
У коя си е ровинъ?

Ка го чюля пусти-та душ
Не дали му ни душя да
Бутнали го у едня ров
Бутнали го и закопали

Ровинúакъ, *с. м.* Ровъ, р
ровище, нама, дупка трапъ
декъ. *Козарь-тъ отъ т*
ровинаци, прѣзъ камен
си опинци-ты. Всякой
ровинаци-ты.

Ро́вище, *с. ср.* 1) Ровина
Това е ровище, пѣсъкъ.

Ро́вкый, —**въкъ, вка, вко,**
лесно да ги рови, да са чю
рохкавый, пухкавый, съпк
ко́нкій. *Ровка земля,* —
сварено нестягнато, а м
сна́тку.

Ро́вкычкый, —**чкъ, чка,**
отъ **ро́вкый.**

Ровъ, ро́вове, *с. м.* Изкоп
дълбоко мѣсто; роветина, р
ровище, нама, трапъ, дупка

декъ; ровъ, ѧма. *Ровъ изрови, себе-си заровы.*

Ровъ, *с. м.* Раст. *Vicia Cracca* и неговъ плодъ; оровъ, борчакъ; вѧка, воробьѧный горóхъ, журавлѧный горóхъ, кормовóй горóшекъ. — *Като да е калъ ровъ*, изглѧда като ахмакъ.

Ровѣ́, ѣ́шь,—вáлъ, *гл. ср.* Ревѫ, плачѫ, варвакѫ. *Всички хванѫли да окать и ровѣть по него.*

Тамамъ си Стоянъ прѣказа,
И си му душа изпадé,
Тегай си майка зарова,
Ровала много ни мало,
Докъ двѣ годинъ голѣмъ. *Пѣс.*

Рóвѫ, ѫшь,—вáлъ, *гл. д.* 1) Съ крака, съ рѫцѣ или съ друго нѣчто мѣщѫмь, брькамь, рѫмъ; рыть. *Ровѫ огънь*, брькамь, чепкамь; мѣшáть огóнь. 2) Съ прьстіе прѣвѣтамь листа-та на книгѫ; перебирáть. *Ровѫ книгѫ.* 3) Барамь, хващамь, брькамь, тарашювамь; рыть, мѣшáть, трогáть, комошúть. *Какво ровишь тука? Не ми рови книгы-ты. Не рови изъ сандъка.* 4) Брькамь, мáтѫ, буня; мутúть, дѣлать смýтни. *Рови изъ село-то.* 5) Заровѫмь, закопавамь, погребавамь, загробвамь; погребáть, хоронúть, зарывáть. *Подыръ го опѣва и го носять да го ровять.* —вѫ́кся, 1) *гл. възвр.* Брькамь, дърѫ, трьсѫ, тарашювамь; копáться. 2) Ровѫ изъ нѣчто; рыться. *Ровися изъ праха.* 3) Мѣсѫся, брькамся; приниúмать участіе въ чѣмъ, мѣшáться. *Не ся рови, дѣто не ти е работа.* 4) *гл. стр.* Бывамь ровенъ. —венъ, *прич. стр.* Брьканъ, мѣшанъ. — *Какъвъ щешь гы ровишь?* какво щешь правишь, та нѣма да ся съгласишь? — *Рови като Харватинъ. Рови като кокошкѫ гюбре. Рови като крътъ подъ земьк-тѫ. Рови като свинѫ въ градинѫ. Кокошка-та и въ хамбара рови. На свинѫ отрѣжи вурлѫ-тѫ, та пакъ си рови. Не рови го, да ти не вонѣе. Волъ-тъ рови съ рога-та си, а прьст-та пада на грѣба му. Свинка-та рови за главѫ-тѫ си Ровила, ровила свинката, докле си намѣрила белък-тѫ. Когато Чафутинъ задлъжнѣе, рови въхты-ты тефтеры. Кой дѣ умре, тамъ го и ровять.*

Ровѧ́ни́ца, *с. ж.* Слама отъ ровъ; оровяница, борчаковица.

***Рóвна**, *с. ж. Гр.* Рофя, ровя, грѣмъ, шипъ, стрѣла. *Ровка-та удрила надъ црькѫ. Кога биеть ровка, св. Илия тръчалъ съ кочиѫ по облаци-ты. Како не падня една ровка отъ небеси и да удряше тѫмъ проклятѫ смрьть! Молния-та и ровка-та да тя ударять! Ровка-та да го ровѣса, да на дно въ земи да го втѣра!*

Рогáнъ, *с. м.* 1) Ножъ съ двѣ дрьжкы за гладене дъскы; рокань, обѣрѫчка, скобель, стругъ. 2) Срѣщася въ една народна пѣсень:

Кой ти куши рогань чевлы?
— Ми гы куши комшичя-то,
Изъ да носамь, той да гляда.

Рогáтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога, роговъ; роговатый; рогáтый. *Имало нѣчто чепато и рогато.* 2) Който ся дрьжи на срѣщѫ, не отстѫпа, който обычя да боде было съ думѫ, было съ друго нѣчто. 3) Кáсый, еднокракый, нечестивый, врагъ, бѣсъ, дяволъ, сотона; бѣсъ, дьяволъ. — *Шютъ не може ся бори съ рогатъ. Съ богатъ да ся не карашъ, съ рогатъ да ся не бодешъ, съ келявъ да ся не боришъ. Съ келявъ да ся боришъ, съ рогатъ да ся бодешъ, да си намѣришъ белък-тѫ. Есень богата, зима рогата. Рогати-ти да го земять! Рогати-ти да го сбаять!*

Рогáчь, *с. м.* 1) Животно *Cervus elaphus*, еленъ, роглавецъ; олéнь. 2) Насѣкомо *Lucanus cervus*, еленъ, ковачь, сѣчко; рогáчь. 3) Чясть на плугъ, който орачь дрьжи, та оправя ралника, кога оре; рѫчица.—*Правъ рогачь*, прѣвьртамся прѣзъ главѫ, правы такыы; прѣзкамбичамся, прѣзкундамся; кувúркаться, перекувúркиваться, перекúдываться.

Рогáчя, *ум. ср.* отъ **рогáчь**. Малко-то на рогачь.

Рóглавецъ, *с. м.* Животно рогачь въ 1-то знаменование.

Рóглѣ и

Рóглѣвецъ и **рóглéцъ**, *с. м.* Животина *Helix*, бабуръ, бахалъ, бохлѣ, бохлѣвъ, бухыръ, гугупетръ, гушелъ, гулúёкъ, жембалъ, жюжелъ, лигавецъ, лигавничя, лиговецъ, лопей, мелчѣ, мелчёвъ, охлѣ, охлевчя, охлёвъ, пасмолецъ, пасочя, пашёкъ, пахалъ, пишёвякъ, пижелъ, пижёкъ, пишёвякъ, пипи-рогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плужекъ, пльджявъ, пльжецъ, пльжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьлокъ, прьжёкъ, прьжайка, повець, пужель, пужинусъ, пужь, рожко, рожковецъ, рожковъ, салякъ, слимакъ, слимукъ, слинякъ, слыменъ, слюмакъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодоръ, улешка, улешь, уфлешка, шелангосъ, шалякъ; улúтка.

Роговáтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога; рогатый. 2) Что е като рогъ. *Роговато малосато.*

Рогóже, *с. ср.* Рогожа, рогожка, рогозина, рогозка, хасѧръ.

Рогóжка, *с. ж.* Рогожа.

Рогóжа, *с. ж.* Рогоже, рогожка, рогозина, рогозка, хасѧръ; **рогóзина**. *Не му гори рогажа-та*, не гори негова-та черга, не е пряла майка му за него, та да му мисли, не го е грижа.— *Подѣхѫ му водѫ подъ рогожък-тѫ*, развалихѫ му работѫ тѫ.

Рогожáрка, *с. ж.* Жена, мома рогожарь; рогозарка, хасѧрджийка.

Рогожáрь, *с. м.* Който плете, продава рогожи; рогозарь, хасѧрджия; **рогóжникъ**. *Рогожари рогожи продавать.*

Рогозáрка, *с. ж.* Рогожарка, хасѧрджийка.

Рогозáрь, *с. м.* Рогожарь, хасѧрджия; **рогóжникъ**.

Рогóзина, *с. ж.* Пола като плать утъкана, уплетена отъ растение рогозъ; рогоже, рогожка, рогожа, рогозка, хасѧръ; **рогóзина**. *Постлали едно рогозино и насѣдали на него.*

Рогóзинка, *ум. ж.* отъ **рогóзина**.

Рогóзка, *с. ж.* Рогозина.

Рогóзчица, *ум. ж.* отъ **рогóзка**.

Рогозъ, *с. м.* 1) Раст. *Typha*, калугери, кошюдъ, сазъ, топузка, топузъ, чакутъ, шамакъ; **пáлочникъ**, **рогóзъ**. 2) Малка блатлива рѣка съ шаваръ.

Рогýлъ, *с. м.* Рогъ, катъ, който на нѣчто.

Рогýшка, *с. ж.* Рогушка.

Рогýшкый, **шка**, **шко**, *пр.* отъ **рогýшка**.

Брату ле, брату Стоане,
Харамъ ти было юнаство,
Юнаство, брату, левенство,
Что ти пашихѫ стадо-то,
Сиво-то стадо рогушко,
Рогушко стадо, калешо! *Нѣс.*

Рогýшка, *с. ж.* Овца, коза съ хубавы вити рога. *Щира ходила овца рогушка, щира ходила девять годины.*

Рогчя, *ум. ср.* отъ **рогъ**. Рожа; **рожёкъ**. *Стоанъ ми младый войвода съ жълто рогчя провыкнѫ.*

Рогъ, **рога**, **рогове**, *с. м.* 1) У нѣкои животны твърдо нарастение на главѫ-тѫ; рогъ. *Крава съ прѣбитъ рогъ.* 2) Сѣкдъ отъ рогъ за туранье въ него нѣчто. *Рогъ за барутъ, за катранъ.* 3) Направа отъ рогъ, направа като рогъ за свирнѫ. *Съ мѣдна рога да изтрѫбѫ.*

Проговори царь Милутинъ:
Свитъ Илиѣ позовджиѣ,
Ѣ си земи рогъ прѣкованъ,
Та надѣнши на ливадие,
На ливадие шесторядо,
Та засвири, та затрѫби,
Да ти чюе царь Костадинъ,
Та да стане да си дойде. *Нѣс.*

4) Издаденъ врьхъ на нѣчто три или повече стѣны; рогъ *рися о рога на собя-тѫ*. 5) Мѣсто въ стаѫ, дѣто д ръ-ть ся сбирать; катъ, рожка, кйоше; **ýголъ**, **кут** *рога до собя тѫ.* 6) Бр **планинѫ**; **отрóгъ горы́**. отъ ударено; брьбонка, врьг ка, краставица, чворуга, че **волдырь**, **выль**, **желвáкъ**, ща-та на нещѣнѫ мѣсячи то, кога изгрѣва. *Мѣсячи Сльнце рогъ подава*, изг *ли му*, *счюпили му р ты*, накарали го да уклюви наведе главѫ, да не е съ **сбить кому́ рога**. — *Из вы ты*, якара го въ пат умъ-разумъ, стори го тер *го, матъпка го въ ковий* нищо и никакъвъ. — *Т рогъ*, много тьмно; тёмно **коли**. — *Искамы да см ны стоять рога-та. В че имамь рога. Рогове т шени. Когато израстя говѣ. На вола рога-та* ѣ *ты* ови съ *рога-та* пада на грьба му. *Вол рога-та, а човѣкъ ва дрьжи рога-та, другъ до бодливѫ кравѫ Господь Видѣла камила-та у роговы. Камила-та от па ся врьнжла безъ у ве никнять!*

Рода, *с. ж.* 1) Кога нѣкой нѣкому, кога нѣкой е отъ нѣкого; **родствó**. *Рода с си.* 2) Близкы, свои пом едно кръвь; роднина, род **рода**. *Тѣхна-та рода е ва рода девять покаса. солова вода.*

Отдвойси, моме, отъ
Като витѫ силѫ отъ
Чюжда рода родъ да
Чюждѫ майкѫ мале д
Чюждѫ бащѫ тате да

Марко си ю потихом
Такомь Бога гыздава
Казуй, мори, отъ ком
Отъ комъ си пустѫ п

3) Родъ, племя, корень, колѣно, насмина, пашмя, насъ, сой, фара; **колѣно**,

плéмя, кровь, порóда. *Щѫ тя гонѣ до девятѣ родѣ.*

Родáнъ и рудáнъ, *с. м.* Чекрѣкъ за прядене съ нарядъ-ты си.

Рóдевнѣтый, —вьнъ и —вѣнъ, вна, вно, *пр.* Рожделнѣтый.

Роделѝвый, въ, ва, во, *пр.* Родливый, плодороднѣтый, плодовитый.

Ой ты Пѣ̀, левентъ Пѣ̀,
Нивѣ орашь, пѣснѣ пѣешь,
Пѣснѣ пѣешь і ласовитѣ;
Дали тъ е нива роделива,
Или джевгаръ много силенъ? *Нѣс.*

Родѐнѣтый, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **роджѝ**. *Чегато е роденъ на водяницѫ, много приказва. Още Петко нероденъ, шапкѫ му шиѭть. Роденъ за мотыкѫ, станѫлъ владыка. Голъ като отъ майкѫ роденъ.* 2) *пр.* Рожделнѣтый; родно́й.

Допущлъ книгѫ нейзнѣтый братъ:
Ей сестро, сестро родена,
Дали чифтликъ да си продавамь,
Дали тимаръ да си заложѫ,
Аѣ тебе да тя откупѭ? *Нѣс.*

Родѝлка, *с. ж.* Жена родила наскоро; родилна, родителка, родулна, родилница, рождѣлница, рожденка, лахуса, лахутка, лехуса; **родѝльница**. *Завилася като родилкѫ.*

Родѝлница, *с. ж.* Родилка.

Родѝло, *с. ср.* Рожба. *Харо да тя найде, кучешко родило!*

Родѝлчица, *ум. ж.* отъ **родѝлка**.

Родѝлна, *с. ж.* Родилка. *На бабинъ-день родилча-та отива у бабѫ-тѫ.*

Родѝтелка, *с ж.* 1) Родилка. 2) Майка; **родѝтельница**. *Хай ты майче, стара родителко, отвори ми тыя лѣжкы порты.*

Родѝтелскѣй, ска, ско, *пр.* отъ **родѝтели**; **родѝтельскѝй**.

Родѝтель, *с. м.* Който нъ е родилъ, гледалъ и отхранилъ; баща; **родѝтель**. *Родители*, баща и майка. *Нѣма си родители.*

Родѝца, *с. ж.* Свой човѣкъ, рода, роднина, родъ; родня́, ро́да.

Въикна Бона, въикнѫ та заплака:
Дѣка умрѫ, тамъ мя закопайте,
На гроба ми байрѫкъ забодѣте,
За байрѫка коня ми врѣжете:
Конь да копа, мене да закопа,
Конь да цвили, мене да увъиква,
Че си нѣмамь никаквѫ родицѫ,
Нити бащѫ, нити милѫ майкѫ,
Нити майкѫ, нити милъ братѭ. *Пѣс.*

Родли́вѣый, въ, ва, во, *пр.* Что дава, кога има голѣма рожба; роделивъй, родовитый, плодовитый, плодороднѣй, берекетлия, берекетный; плодоро́дный, урожа́йный, изобѝльный. *Родлива нива. Пакъ бѣ година родлива.*

Ро́дни́на, *с. ж.* Блинни, свои помежда, людіе отъ една кръвь, отъ единъ родъ; рода, родъ, родница, своецина; родня́, ро́да. *Роднина — клинъ на ржкавъ! Роднина — по бѣлѫ-тѫ кобыла!*

Не думай, байне, тѫсь думѫ,
Нали смъ пуста роднина,
Роднина еднокръвнина:
Мама и стрина ятръвы,
Тато и чичо два брата,
Нъе братови челяди? *Пѣс.*

Ро́днинка, *ум ж.* отъ **ро́дня́на**.

Родни́нски, *нар.* Като роднинъ.

Родни́ца, *с. ж.* Роднина. *Той ти е своя роднича.*

Ро́днѣый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что има родъ, что е рода съ нѣкого.

И си кани всичко наше село,
Всичко село родно и безродно. *Пѣс.*

Родовѝтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что дава рожбѫ; родливый. *Родовита земна. Бездѣткына жена е дрво неродовито.* 2) Който има голѣмъ родъ, много роднинѫ. *Нъе смы, Койчо, родовити, щемъ искамы много дарове.*

Родолю́бецъ, *с. м.* Който обича свой родъ, свое-то отечество; патріо́тъ.

Роду́лна, *с. ж.* Родилка.

Родъ, *с. м.* 1) Всичкы, които сѫ отъ едно потекло, отъ едны прародители; родъ. *Дуплековскый-тѫ родъ е много голѣмъ.* 2) Рода, роднина, родъ, своецина; родня́, ро́да. *Дойдохъ да си видѫ родове-ты. Родъ рода не храни, тежко му кой го нѣма. И за кучя-то питать, отъ какъвъ е родъ.*

Хубава мома родъ нѣма,
Морскый пѣсъкъ брой нѣма,
Дълбока вода бродъ нѣма,
Гъста-та гора сѣчь нѣма. *Пѣс.*

3) Рода, влака, корень, кръвь, кръвнина, крътило, колѣно, пасмина, плѣмя, повой, поясъ, лоза, сой, фара, черга; колѣно, поколѣніе, родъ, порóда, племя, кровь. 4) Врѣзъ, плодъ, рожба; плодъ, родъ.

Черѭша си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила. *Пѣс.*

— *Събралися родъ роднина*, цѣлъый-тъ родъ, всичкъы-ти роднина *Тии сѫ родъ роднина*, тии сѫ роднинѫ.

Родъы, *с. ж. м.* Рода, роднина, родъ. *Родъы смъы*, роднина сме.

Родѣнѫся, ешся, *гл. об.* Роднина съмъ съ нѣкого; родѫся, родѭсвамся. *Нъе ся родѣмъ съ Стояна: отъ двѣ сестры дѣца смъы.*

Родѫ́, и́шь,—дѣ́лъ, *гл. сер.* отъ ра́ждамъ. —денъ, *прич. стр.*

Родѫ́ся, и́шся,—дѣ́лся, *гл. об.* Родѣ́ямся, родѣ́свамся.

Родѣ́свамся, *гл. об.* Родѣ́ямся, родѣ́ямся.

Роѣ́ние, *с. ср.* отъ **рой**.

Ро́ецъ, *ум. м.* отъ **рой**.

Ро́жба, *с. ж.* 1) Раждание; ро́ды. 2) Всичко, что раждать животнитѣ-ты и растенията; родило, рожда, породъ, плодъ; плодъ. *Нѣмамъ рожбѫ*, нѣмамъ дѣтя. *Ела, рожбо, ела, чядо! Отъ сръдце рожбѫ нѣмамъ*, нѣмамъ свое чядо.

Дано ми Господь подари,
Отъ сръдце рожбѫ да имамъ,
Богумчо щемъ го кръстимъ! *Пѣс.*

Добра дръво садила,
Добрѫ рожбѫ родило:
На всѣкѫ вѣйкѫ забѣлкѫ,
И на врьха верандѫ. *Пѣс.*

Ро́жбица, *ум. ж.* отъ **ро́жба**.

Ро́жда, *с. ж.* Рожба.

Рождѣ́лница, *с. ж.* Родилка.

Рождѣ́лнѣлый, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Който е отъ еднѫ кръвь, отъ еднѣ родители съ нѣкого, който е сѫщий баща, сѫща майка; рожденый, роденый, родевнѣлый; родно́й. *Рожделна майка*, сѫща майка, не мащеха.

Рожденѣ́е, *с. ср.* Рожба, дѣтя, чядо.

Рождѣ́никъ, *с. м.* Сѫщь братъ, рожденъ братъ; родно́й братъ.

Чюва майка девять милъ щеркъ,
Нѣмахѫ си брата рожденика,
Та си плачѣть сестръ колко можѣть. *Пѣс.*

Рождѣ́нка, *с. ж.* Родилка.

Рождѣ́нѣлый, нъ, на, но, *пр.* Рожделнѣлый; родной. *Рожденъ братъ*, братъ отъ еднѣ родители; родно́й братъ.

Ела си вива прѣвива,
Мома си съ родѫ прощава:
Прощавай, родо голѣ́ма
И тъ рождена майчице! *Пѣс.*

Расти, Боринче, порасти,
Че ти е майка рождена,
Всѣкѫ сутренѫ дохождѫ,
Та ти коренѫ полива. *Пѣс.*

Рождество́, *с. ср.* Коляда, божикъ, божичъ, божюкъ.

Ро́жецъ, *ум. м.* отъ **рогъ**.

Рожи́ще, *ув. ср.* отъ **рогъ**.

Ро́жка, *с. ж.* Рогъ, рогулъ, кѫтъ, кѫтина, кйоше.

Ро́жко, *с. м.* Животина роглё.

Ро́жко, *нар. Откради, ала рожко да излѣзе*, майсторскъ, юнашкъ.

Ро́жковецъ, *с. м.* Животина роглё.

Ро́жковчя, *ум. ср.* отъ **ро́жковъ**.

Ро́жковъ, *с. м.* 1) Раст. говъ плодъ; рожко́вое рожко́къ. 2) Животина рог

Ро́жкъино цвѣ́тие. Раст. *piint*, вампиръ, джефа, ди качюлъ, люлка, модръ п повлѣкъ, чадърча, чанк забо́рный.

Рожѝ, *с. ср.* 1) *ум.* отъ Врьтѣлъ, ръженъ, шишъ;

Ти сьмь готвила вече
Печено агня на рожя
Со дрьвенъ шекеръ з

Розга́, *с. ж.* Тънка пръчк *му шипова розга.*

Розли́снѣлый, —сънъ и —с Что не е още грѣ́нанъ отъ

Уви ы китка розласна,
Че на Стояна отдаде. *П*

Розъ, *с. м.* Сѫкълъ на глуждъ, глужь, глюждъ, гредѣ́й, сгрежь, сѫкъ, коръ, чепуръ, чепъ, члан

Рой, *с. м.* Купъ млады пч дѣлять отъ кошера и от мѣсто; ромакъ; рой. *Да* ромавамъ. *Пчелы-тѣ дадоа ла съ чюждѫ силѫ.* Срѣ

Дребно камънье брой нѣ
Сугаря агня рой нѣма,
Дълга-та платна ходъ нѣ
Широко поле край нѣма
Высоко дрьво сѣнъ нѣм
Хубава мома родъ нѣма.

Ро́йка, им. соб. женско.

Ройница, *с. ж.* *Круша ро* да много и е сочна. *Тал ройница.*

Ро́йность, *с. ж.* Нѣчто жи́дкость, жи́дкое тѣ́ло.

Ро́йнѣлый, ро́енъ, ро́йна, н за хубаво, чисто, бързр *плѣна съ тригодишне р*

Вино ся пие, дори е ро
Цвѣтие ся носи, дори е
Либи ся либи, дори е м

Срѣщася като название народнѫ пѣсень: *качих конѫ.*

Ро́йнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* затечемъ, да тръгнемъ, нѣйдѣ инозина. *Хора-п церквѫ*, затекохѫся да от

***Рока́нъ**, *с. м. Т.* Смѣтание, счисле́ние.

Рока́нъ и рука́нъ, *с. м.* чиво, съ което стръжмъ ка; ско́бель, драчь.

Ро́клица, *ум. ж.* отъ ро́кля.

Ро́кличка, *ум. ж.* отъ ро́клица. —*Рокличкы*, раст. *Galystegia sepium;* зурличкы, бѣла чашка.

***Ро́кля**, *с. ж.* Женска горна дрѣха; фустанъ, кинтимь; плáтье.

Романáтинъ, романáтъ, *с. м.* Който отива на работа по Романе, по Романы; романецъ.

Романи́е и Руманиé, *им. соб.* Романа, Романия, Тракия, Южна България, Румелия. *Романиа—слободиа.*

Что ся по горѫ скытамы,
Или юнашство нѣмамы;
Хайде да идемъ, дружина,
Долу по равно Романе. *Пѣс.*

Романе́ць, нци́, *с. м.* 1) Който живѣе въ Романе. 2) Който отива на работа по Романе; ромунянинъ, романатинъ. 3) Източенъ вѣтъръ въ Софийско.

Романка́, *с. ж.* 1) Което живѣе въ Романе. 2) Което ходи на работа по Романе.

Романя́, *им. соб.* Романе.

Ромóнение, *с. ср.* отъ **ромóнѫ**. Говорене, приказване, врѣвене.

Ромóнѫ, нишь,—нилъ, *гл. д.* Говоря, приказвамъ, велѫ, врѣвя, румолѫ, сборувамъ; говорáтъ.

Ро́мпулецъ, *ум. м.* отъ ро́мпулъ. Малко нѣчто ромпулъ.

Ро́мпулчя, *ум. ср.* отъ ро́мпулъ. Главица ромпулъ.

Ро́мпулъ. *с. м.* Раст. *Solanum tuberosum* и неговъ плодъ; барабой, брѣбой, комбара, компиръ, кромпилъ, кромпиръ, гомбалкы, пататы; картóфель.

Ромýнянинъ, няне, *с. м.* Косаче, което ходятъ на коситба въ Цариградъ, въ Романия и Срѣбия; романецъ.

Ро́нение, *с. ср.* отъ **ро́нѫ**.

Ро́нка, *с. ж.* Троха, кáсча, парча. *Не бяше хапнѣло ни ронкя. Ке те цвсѣчькть валчя по валчя, мрькя по мрькя, ронкя по ронкя, най-мала ронка, что мравкя носи.*

Ро́нкамь, *гл. д.* 1) Роня. 2) Броя.

Ро́нкание, *с. ср.* отъ **ро́нкамь**. *Ронкание царевиця*, роненѣ, чюпканѣ.

Ро́нкичка, *ум. ж.* отъ **ро́нка**. Трохъца, трошичка.

Кога си е дома дошелъ,
Отъ погачьк ни ронкъичкя,
Отъ кокошкя ни костичкя,
Отъ картя вино ни капкя. *Пѣс.*

Ро́нѫ, нишь,—нúлъ, *гл. д.* 1) Нѣчто като пѣсъкъ, на зрьна изпущамь да пада по земьтя, крьтя го, трошѫ го да ся сыпе. 2) За царевиця: избивамь зрьна-та отъ мамула да падятъ; ронкамь, трошѫ, чюпкамь, грухамь. 3) Плачѫ съ надъ сльзы, текятъ ми надъ сльзы; проливáть слѣзы. *Градомь сльзы рони.* —**нѫ́ся**, *гл. възвр.* 1) Падамь на прахъ, на зрьна; съпя́ся; осыпáться. *Брѣгъ ся рони, щешь паднешь. Ронися гровдже-то.* 2) За сльзы: текя, падамь. 3) *гл. стр.* Бывамь роненъ.

Ро́па, *с. ж.* 1) Дупка, локва, ропка, рупа, яма, хендекъ; я́ма. 2) Низко мѣсто; падина. 3) Рупа, ропка въ 2-то знаменование.

Ро́памь, *гл. ср.* Роповамь, роповамь, удрямь, о нѣчто да издава гласъ; тропамь, чюкамь, бльскамь; стучáть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Извъикамь нѣкому изведнажь и надовито; сопамся, ръжькся; огрызáться. 2) *гл. безл.* Тропася, чюкася, бльснася.

Ро́нание, *с. ср.* отъ **ро́памь** и **ро́памся**.

Ропéвамь и ропóвамь, *гл. ср.* Ропамь, тропамь. *Что ропева на врата-та? Что ропова на дворовы?*

Ро́пка, *с. ж.* 1) Ропа, дупка. 2) Яма, мѣсто, отдѣто крьтять камьне; ропа, рупа: лóмка, каменолóмня. 3) Одмакъ, огнище, дѣто горять дрьва на кимюръ; яма, жижница, торлукъ; у́голня.

Ронотни́ца, *с. ж.* Хропотница.

Ро́потъ, *с. м.* Въкъ, въкотъ, въкотня, въкотница; кри́ки. *Дадохмы ропотъ*, нададохмы въкъ, извъикахмы. *Дойдохя харамии, дадохмы ро́потъ, та извѣгахя.*

Ронтáние, *с. ср.* отъ **ронтáмь**.

Ронтáмь, ешь,—тáлъ, *гл. ср.* Ропщя.

Ропщéние, *с. ср.* отъ **ропщя́**.

Ропщя́, éшь,—щáлъ, *гл. ср.* Роптамь, съ думы, съ гласъ изказвамь, че не съмь доволенъ отъ нѣчто; роптáть.

Роса́, *с. ж.* 1) Ситнъ капкъ вода като отъ дъждъ, что покрывать лѣтѣ сутрень земьтя и растения-та; роса́. 2) Много ситенъ дъждъ. *Ситна роса зароси.* 3) Потъ на капкы, что избива човѣка по лице-то.

Калинка на дворъ заспала,
Ситна ѭ роса избило. *Пѣс.*

— *Отрьсился като кучя отъ рося*, оправдался. *Жадна-та мечка и рося-тя лиже. Дѣца-та ся като рося: сега гы има, сега гы нѣма. Божа плюнчица, Богородична сльзица, наша прохладица, ваша помокрица?* Гат. — Роса.

Росали́на, *им. соб.* женско.

Ро́сеновъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **ро́сенъ**. *Росенова гора*, изъ който има цвѣтие росенъ.

Останяле два сирака,
Два сирака, два близнака,
Врьшка гы въ чистя горя,
Въ чистя горя лилековя,
Лилековя, осеновя,
Осеновя, росеновя. *Пѣс.*

Ро́сенъ, *с. м.* 1) Раст. *Dictamnus albus*, росянъ, русалчя, русалнѝчя, чевирие; я́сенецъ. Това е най-любимо то растение на русалкъ-ты, расте по горъ-ты и по самодивскъ-ты хорища.

Тръгнѫла е малка мома,
Ой коладе, мой коладе,
Прѣзъ горицѫ росеновѫ,
Да си бере ситенъ росенъ. *Пѣс.*

2) Раст. *Lilium Martagon.* руганъ, цръвенъ замбакъ; сарана́. 3) Им. соб. мѫжко.

Роси́лничя, *с. ср.* Назъвание за младо либя въ пѣсень:

А бре люби росилничя,
Росилничя, дъждовничя,
Кѫдѣ сѣдишь доръ донъкѫ?

Роси́нка, им. соб. женско.

Роси́ца, *ум. ж.* отъ **росá**. *Божа росица на дѣдовѫ брадицѫ.* Кога роси ситенъ дъждъ, дѣца-та пръскать гологлавъ и пѣкать:

Роси, роси, росица,
Да ми расте косица,
Колко едно лозницѫ!

Роси́чка, *ум. ж.* отъ **роси́ца**.

Ро́сманъ, *с. м.* Нѣкаково цвѣтие, срѣщася въ пѣсень. *Остань сбогомъ, мома ружо румяна! — Ходъ съ здравие, мой росмане зеленъй!*

Ро́сни́ца, *с. ж.* 1) Болесть въ дроба на овця; става, кога пасѫть роснѫ трѣвѫ; митълъ. 2) Чиста вода, набрана отъ росѫ. 3) Много ситна и прѣзъ чисто рѣшето прѣкарвана трахана; ерище. *Дѣца-та ся утепали и ся чинилъ росници. Росници да ядѣ!* да ся разболѣе. *Донела му пандуж росници.*

Майка ти варить костенъ,
А мъе два-та гостени;
Майка ти варить росници,
А мъе два-та врьстници. *Пѣс.*

Росни́чя, *с. ср.* Назъвание за младо момичя въ пѣсни-ты. *Момичя ситно росничя.*

Ро́снъ, **—сьнъ** и **—сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* 1) Что има росѫ, много росѫ; **росѝстый**. 2) Что е скоро бранъ, та още стои по него роса-та; **свѣ́жій**. *Росна кытка. Росно цвѣтие.* 3) Что има злакъ, зеленинѫ; зеленъй, злачнъй; **зла́чный**, **ту́чный**. *Росно ливадѣ.* — *Росенъ дъждецъ*, ситенъ като росѫ. *Росна росица млѣчяна.*

Тя ми поръси и ми продума:
Цвѣтие си носи, дори е росно,
Вино си пие, дори е ройно,
Либя си либи, дори е младо! *Пѣс.*

Росто́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) За лъко, за вѫже: коравый, сертъ. *Лъко-то е ростово, та не ся вяже харно.* 2) Что има скробъ, чиренъ; скробна
Ростово платно.

Ро́сый, **съ**, **са**, **со**, *пр.* Ка
Пасѣхъ росы быволы.

Тодорка бѣсна дъхан
Влѣзла е въ тьмны м
Росы бъволы закла
И врано конче хране

Росѫ́, **и́шь**,—**си́лъ**, *гл. ср.* валы, рынк. прьшёрк, ре
моросѝть. *Дъждъ, роса р*

Ро́снанъ, *с. м.* Росенъ.

**Рофи́́́

ши-ты. 2) Тънкъ влакна отгорѣ на платъ като мъхъ; ряса, хавъ; вóрса.

Ро́шава канди́лка. Цвѣтие кралий Марко.

Ро́шавъ, ва, во, *пр.* Рохавъ, рохлистый, рѣхавъ, разрошавенъ, рѣшнъ, рунтавъ, багаматый, барачистый, бухалатый, бучавъ, влънистый, косматый, кочавъ, разчѣрленъ; съ растрѣпанными, съ всклокóченными волосáми, клокáстый, шершáвый, космáтый, шерстúстый, волосúстый, власáтый.

Роя́, и́шь, ро́ил (**роя́вамь**), *гл. ср.* и **ро́я се, гл.** *въвр.* За млады пчелы: излизамъ, отдѣлямъ се отъ старѣя конеръ, отъ другы-ты пчелы; давамъ рой, роявамь; ро́ится, отрáивать. *Пчелы-ты роижъ Рой роила съ чюждж силж.*

Роя́вамь, *гл. мн-кр.* отъ **роя́.**

Рояк, *с. м.* 1) Рой; рой. 2) *с съб.* Много нѣчто, кунъ, стадо, билюкъ; стáя, кýча. *Рояк мухы*; мушкарá. *Когато бѣхъ младъ и зеленъ, билюкъ момы слѣдъ мене; като остарѣхъ, рояк мухы на мене.*

Роя́самь, *гл. свр.* отъ **роя́свамь.**

Роя́свамь и роя́сувамь (да роя́самь), *гл. ср.* Рои.

Ру́ба, *с. ж.* 1) Облѣкло, дрѣха, одѣло, рубо, рухо; одёжка, одёжда, плáтье. *Руба краси, руба гнжси.* 2) Пращане моминъ даровы на момковж-тж родж прѣди сватбж-тж.

Руба́къ, *с. м.* Плоско ю́-голѣмо камъчя въ игрж титрж.

Руба́лчя, *с. ср.* Раст. *Glechoma hirsuta,* урбáлчя, урбáличя; бýдра, кóшечья мáта.

Ру́бене, *с. ср.* отъ **ру́бя.**

Рубе́нце, *ум. ср.* отъ **руба́.**

Рубне́, *с. ср.* Раст. рубúйкы.

Рубúйка, 1) *ум. ж.* отъ **рубúна.** Рубя. 2) *с. ж. мн. рубúйкы,* раст. *Bellis perenis,* рубúйци, рубне, рубета, момина сльза, моминска сльза, ергенска сльза, маргаритарь, очица, пáрици, бѣла марта, арнаутъ; маргарúтка.

Копа кове гола дервишина,
Копа кове, самъ ногж му дрьжи,
Что плочи му клава все каргрошевъ,
Клинци му ряди все дробнъ рубúйкы. *Пѣс.*

Рубúйци, *с. м. мн* Раст. рубúйкы.

Рубúйчя, *ум. ср.* отъ **руба́.** Рубенце, рубúйка.

Рубúна, *с. ж.* Рудина.

Дѣка че слънце да зайде,
Тамо е равна рубúна,
Подъ рубúние-то зеленъ боръ,
Подъ бора студенъ кладенецъ. *Пѣс.*

Рубúнка, 1) *ум. ж.* отъ **руба.** Рубица. 2) Вехта окъсана риза за спанье.

Ру́бица, *ум. ж.* отъ **ру́ба.** Рубинка.

***Рубúна,** *с. ж. Т.* Една жълтица отъ мяко злато различна стойность.

Ру́бница, *с. ж.* Прѣпорьць, уруглица, руглица, знамя, что носять по сватбы-ты.

Ю рубница ми трепере
Срѣди дворъ войновъ,
Подъ ню войно сѣдаше,
Дребнъ сльзъ роняше. *Пѣс.*

Ру́бо, *с. ср.* Руба, облѣкло, дрѣха, одѣло, рухо; одёжда, плáтье.

Ру́бушь, *ни. соб.* мжжско въ пѣсни-ты.

Рубъ, *с. м.* Край-ть отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ; краюха, горбýшка.

Ру́бя, шь,—бúлъ, *гл. д.* 1) Сѣкж дрьва отъ коренж имъ; рубúть. 2) Ржбя.

Руба́, *ум. ср.* отъ **рубúна.** Рубúйка и въ двѣтѣ знаменованиа.

Ру́га, *с. ж.* 1) Руганье, ругаване, хоканье, караньe, глъчь. 2) Плата, заплата, хакъ, айлакъ; плáта. *Извадилъ пары да му плати ругж-тж, колкото бяше цѣненъ. Другъ пасе овця-ты, а другъ събира ругж-тж. Плати ми ругж-тж, что съмъ ти работилъ.*

Руга́ня, *с. ср.* отъ **руга́ж.** Ругаване.

Ру́ганъ, *с. м.* Растение росенъ въ 2-то знаменование.

Руга́ж, ешь,—галъ, *гл. д.* и **руга́жся,** *гл. въвр.* Въкамъ, хокамъ, карамся, глъчя нѣкому; руга́ть, руга́ться.

Руга́ване, *с. ср.* отъ **руга́ж** и **руга́жся.** Руганье, руга.

Ру́глица, *с. ж.* Сватбарско знамя; рубница, уруглица, прѣпорьць.

Ру́да, *с. ж.* 1) Земя, пѣсъкъ, каменье, които копаятъ изъ земы-тж, та вадятъ отъ тѣхъ металы, сѣрж и др. т.; мадемъ; руда́. *Руда да копа, та да помине!* 2) Тънка, мяка, руда влъна.

Погледа мама, послуша,
Да ли е Пенка запѣла,
И ситенъ ржкавъ зашила,
И тънкж рудж запряла? *Пѣс.*

3) Овца съ рудж, тънкж, мякж влънж; рудвца.

Поблѣла ми бѣла-та руда
Въ тъмно нощие въ полунощие. *Пѣс.*

Руда́нъ, *с. м.* в. **рода́нъ.**

Руда́рь, *с. м.* 1) Който копае и плави рудъ; рудоко́пъ. 2) Който пасе овця рудици.

Тима дойдоха рудари,
Рудъ рудици да плавять. *Пѣс.*

Руде́ние, *с. ср.* отъ **руде́ж.**

Руде́ць, *с. м.* Овенъ съ жжсж мякж влънж, рудъ овенъ.

Рудина, *с. ж.* Равнина на планинж съ хубавж пашж; планинско пасище; рубúна,

Ро́сенъ, *с. м.* 1) Раст. *Dictamnus albus*, росянъ, русалчя, русалийчя, чевирме; я́сенецъ. Това е най-любимо то растение на русалкы-ты, расте по горы-ты и по самодивскы-ты хорища.

Тръгнала е малка мома,
Ой коладе, мой коладе,
Прѣзъ горицѫ росеновѫ,
Да си бере ситенъ росенъ. *Пѣс.*

2) Раст. *Lilium Martagon* руганъ, црьвенъ замбакъ; сарана́. 3) Им. соб. мѫжско.

Роси́лничя, *с. ср.* Назъвание за младо либя въ пѣсень:

Ьа бре люби росилничя,
Росилничя, дъждовничя,
Кадѣ сѣдишь доръ донынѣ?

Роси́нка, им. соб. женско.

Роси́ца, *ум. ж.* отъ **росá**. *Божа росица на дѣдовѫ брадицѫ.* Кога роси ситенъ дъждъ, дѣца-та пръпкать гологлавы и пѣкать:

Роси, роси, росица,
Да ми расте косица,
Колко една лозницѫ!

Роси́чка, *ум. ж.* отъ **роси́ца**.

Ро́сиянъ, *с. м.* Нѣкакво цвѣтие, срѣщася въ пѣсень. *Остань сбогомъ, мома ружо ружяна! — Ходъ съ здравѥ, мой росмане зелѥный!*

Ро́сни́ца, *с. ж.* 1) Болесть въ дроба на овця; става, кога пасѫть роснѫ трѣвѫ; митилъ. 2) Чиста вода, набрана отъ росѫ. 3) Много ситна и прѣзъ чясто рьшето прѣкарвана трахана; ерище. *Дѣца-та ся утепали и ся чинилы росници. Росници да каде!* да ся разболѣе. *Донела му панудж росници.*

Майка ти варить костенъ,
А мъе два-та гостени;
Майка ти варить росница,
А мъе два-та врьстница. *Пѣс.*

Росни́чя, *с. ср.* Назъвание за младо момичя въ пѣсни-ты. *Момичя ситно росничя.*

Ро́снъ, **—сънъ** и **—сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* 1) Что има росѫ, много росѫ; **росúстый**. 2) Что е скоро бранъ, та още стои по него роса-та; **свѣжій**. *Росна кытка. Росно цвѣтѥ.* 3) Что има злакъ, зеленинѫ; зеленъ, **злáчный**; **алáчный**, **тýчный**. *Росно ливадѥ.* — *Росенъ дъждецъ*, ситенъ като росѫ. *Росна росица млѣчяна.*

Тъа ми поръси и ми продума:
Цвѣтие ся носи, дори е росно,
Вино ся пие, дори е ройно,
Либя ся либи, дори е младо! *Пѣс.*

Ростóвый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) За лъко, за вѫже: коравый, сертъ. *Лъко-то е ростово, та не ся вяже харно.* 2) Что има скробъ, чирешъ; скробна
Ростово платно.

Ро́сый, **съ**, **са**, **со**, *пр.* Ка
Пасѣхъ росы быволы.

Тодорка бѣсна дъхан
Влѣзла е въ тьминъ
Росы быволы заклал
И врано конче хране

Росѫ́, **и́шь**,—**сúлъ**, *гл. ср.* валѫ, рьмѫ. прьшёрѫ, ре
моросúть. *Дъждъ, роса*

Ро́снанъ, *с. м.* Росенъ.

Рофйо́снамь (да **рофйо́сам**
намь.

***Ро́фия и ро́фина**, *с. ж.* *тя рофйосала!*

Ро́хавый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* разрошавенъый, рохлистый рачистый, влънистый, коч **трéпанными волосáми**, **р**
рáвый. *Рохавъ като чю*

Самодива ся вѣстала
Като малко момчя ро

2) За цвѣта на цвѣтие: р
тый, влбистый, еднорядый
катъ. *Рохаво цвѣтѥ;* пл

Ро́хкавый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* кавый, съпкавый; **ря́хлы**
каво пайце; **пáцó** въ сма

Ро́хла, *с. ж.* Жена, мома с
нечёса, растрёпа.

Ро́хлё, *с. ж.* Човѣкъ съ р
чёса, растрёпа, косма́чъ,

Ро́хлистый, **стъ**, **ста**, **сто**
рошавый, разрошавенъый
рачистый, багашатый, бу
кый, влънистый, кочавъ
шершáвый, **космáтый** и

Ро́хълчя, *ум. ср.* отъ **ро́х**

Ро́хълъ, **ро́хли**, *с. м.* Разр
съ; рошя; **клокъ**, **лóконь**

Рошёгла́вый, **въ**, **ва**, **во**, главѫ. *И го дари добра*
кы сыновци и рошёглавы

Ро́шение, *с. ср.* отъ **ро́ши**

Ро́шица и **ро́шичка**, *ум.*

Ро́шѫ, **шишь**,—**шúлъ**, *гл.* *д*
му косѫ-тѫ, на нѣчто ко
стане разбрькана, да щръ
те; рунтѫ, разрошвамъ, ра
чкавамъ, набучкавамъ; **клóч**
ерóшить, **пýтать**, **шерó**
мшáрить. —**шúжся**, *гл.*
косѫ-тѫ, козинѫ-тѫ; разр
лямся; **клóчиться**, **ерóши**
мшáриться.

Ро́шня, *с. ж.* 1) Разрошн
рохълъ; **клокъ**, **лóконь**.

ши-ты. 2) Тънкъ влакна отгорѣ на платъ като мъхъ; ряса, хавъ; вóрса.

Ро́шава канди́лка. Цвѣтие крали Марко.

Ро́шавъ, ва, во, *пр.* Рохавъ, рохлистый, рѣхавъ, разрошавенъ, рѣшнъ, рунтавъ, багашнатый, барачистый, бухалатый, бучавъ, влънистый, косматый, кочавъ, разчѣрленъ; съ растрѣпанными, съ всклокóченными волосáми, клокáстый, шершáвый, космáтый, шерстúстый, волосúстый, власáтый.

Рои́ть, и́шь, роúлъ (роúвамь), *гл. ср.* и **рои́ться,** *гл. възвр.* За млады пчелы: излизамы, отдѣлямъся отъ старыя конеръ, отъ другы-ты пчелы; давамь рой, роясвамь; **рои́ться, отрáивать.** *Пчелы-ты роишѫ Рой роила съ чюждѫ силѫ.*

Роúвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рои́ть.**

Роякъ, *с. м.* 1) Рой; рой. 2) *с събир.* Много нѣчто, кунъ, стадо, билюкъ; стáя, кýча. *Рояк мухы*; мушкарá. *Когато бѣхъ младъ и зеленъ, билюкъ момы слѣдъ мене; като остарѣхъ, рояк мухы на мене.*

Роúсамь, *гл. свр.* отъ **роúсвамь.**

Роúсвамь и роúсувамь (да роúсамь), *гл. ср.* Рои.

Рýба, *с. ж.* 1) Облѣкло, дрѣха, одѣло, рубо, рухо; одёжа, одёжда, плáтье. *Руба краси, руба гнѣси.* 2) Пращане момины даровы на момковѫ-тѫ родѫ прѣди сватбѫ-тѫ.

Рубáкъ, *с. м.* Плоско нó-голѣмо камъчя въ игрѫ титрѫ.

Рубáлчя, *с. ср.* Раст. *Glechoma hirsuta,* урбалчя, урбаличя; бýдра, кóшечья мáта.

Рýбение, *с. ср.* отъ **рýбя.**

Рубéнце, *ум. ср.* отъ **рубú.**

Рубúе, *с. ср.* Раст. рубúйкы.

Рубúйка, 1) *ум. ж.* отъ **рубúна.** Рубя. 2) *с. ж. мн. рубúйкы,* раст. *Bellis perenis,* рубúйци, рубие, рубета, момина сльза, моминска сльза, ергенска сльза, маргаритарь, очица, парици, бѣла марта, арнаутъ; маргарúтка.

Копа кове гола дервишина,
Коня кове, самъ ногѫ му дрьжи,
Что плочи му клава все карагрошевъ,
Клинци му ряди все дробнъ рубúйкъ. *Пѣс.*

Рубúйци, *с. м. мн* Раст. рубúйкы.

Рубúйчя, *ум. ср.* отъ **рубú.** Рубенце, рубúйка.

Рубúна, *с. ж.* Рудина.

Дѣка че слънце да зайде,
Тамо е равна рубúна,
Подъ рубúние-то зеленъ боръ,
Подъ бора студенъ кладенецъ. *Пѣс.*

Рубúнка, 1) *ум. ж.* отъ **руба.** Рубица. 2) Вехта окъсана риза за спанье.

Рýбица, *ум. ж.* отъ **рýба.** Рубинка.

***Рубúна,** *с. ж. Т.* Една жлътица отъ мнако злато различна стойность.

Рýбница, *с. ж.* Прѣпорьць, уруглица, руглица, знамя, что носять по сватбы-ты.

Ю рубница ми трепере
Срѣди дворы войновъ,
Подъ ню войно сѣдаше,
Дребнъ сльзы роняше. *Пѣс.*

Рýбо, *с. ср.* Руба, облѣкло, дрѣха, одѣло, рухо; одёжда, плáтье.

Рýбушь, ни. соб. мужско въ пѣсни-ты.

Рубъ, *с. м.* Край-ть отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ; краюха, горбýшка.

Рýбя, ишь,—бúлъ, *гл. д.* 1) Сѣкъ дрьва отъ корена нищъ; рубúть. 2) Рѫбя.

Рубú, *ум. ср.* отъ **рубúна.** Рубинка и въ двѣтѣ знаменованиа.

Рýга, *с. ж.* 1) Руганье, ругаване, хоканье, караню, глъчь. 2) Плата, заплата, хакъ, айлакъ; плáта. *Ивадилъ пары да му плати ругѫтѫ, колкото бяше цѣненъ. Другъ пасе овцѫ-ты, а другъ събира ругѫ-тѫ. Плати ми ругѫ-тѫ, что съмъ ти работилъ.*

Ругáне, *с. ср.* отъ **ругáя.** Ругаване.

Рýганъ, *с. м.* Растение росенъ въ 2-то знаменование.

Ругáя, ешь,—галъ, *гл. д.* и **ругáяся,** *гл. възвр.* Въкамь, хокамь, карамся, глъчя нѣкому; ругáть, ругáться.

Ругáяване, *с. ср.* отъ **ругáя** и **ругáяся.** Руганье, руга.

Рýглица, *с. ж.* Сватбарско знамя; рубница, уруглица, прѣпорьць.

Рýда, *с. ж.* 1) Земя, пѣсъкъ, камьне, които копаятъ изъ земьѫ-тѫ, та вадятъ отъ тѣхъ металы, сѣрѫ и др. т.; маденъ; рудá. *Руда да копа, та да помине!* 2) Тъпка, мяка, руда влъна.

Погледа мама, послушa,
Да ли е Пенка запѣла,
И ситенъ ръкавъ зашила,
И тънкѫ рудѫ запряла? *Пѣс.*

3) Овца съ рудѫ, тънкѫ, мякѫ влънѫ; рудвца.

Побѣла ми бѣла-та руда
Въ тъмно нощие въ полунощие. *Пѣс.*

Рудáнъ, *с. м.* в. **родáнъ.**

Рудáрь, *с. м.* 1) Който копае и плави руды; рудокóпъ. 2) Който пасе овци рудици.

Тина дойдоха рударн,
Рудъ рудици да плавять. *Пѣс.*

Рудéние, *с. ср.* отъ **рудя́.**

Рудéцъ, *с. м.* Овенъ съ кѫсѫ мякѫ влънѫ, рудъ овенъ.

Рудина, *с. ж.* Равнина на планинѫ съ хубавѫ пашѫ; планинско пасище; рубúна,

рудина, рѣлина, полугарь. *Како что си сѣдѣлѫ, видѣлѫ отспротивѫ на еднѫ рудиньѫ, каѝ излѣгувало чядѫ отъ огньь. Излѣзли сѫ низъ горѫ, низъ брѣжицѫ, низъ скалы, низъ сложица, низъ долица, низъ рудины, низъ планины.*

Запладни Нанко шилета
На врьхъ на Старѫ-планинѫ
На равнѫ-тѫ рудинѫ
Подъ стодовато орѣхчя. *Пѣс.*

Дѣка слънце-то захожда,
Тамо е равно равнине,
Подъ равнине-то рудине,
Подъ рудине-то зеленъ боръ. *Пѣс.*

Ми идѣле, завалъ, что идѣле,
Си ми нашле нѣгдѣка лядине,
Хемъ лядине, завалъ, хемъ рудине. *Пѣс.*

Слѣзе Димо отъ планинѫ,
Отъ планинѫ отъ рудинѫ. *Пѣс.*

Лели си ходилъ, Иване-ле,
По планины-ты, по рудины-ты,
По рудины-ты, по бачии-ты,
Лели си видѣлъ бѣлы снѣговы,
Бѣлы снѣговы, прѣсно сърене? *Пѣс.*

Хоро ми игралы триста самовилъ
На врьхъ планинѫ на равнѫ рудинѫ. *Пѣс.*

Рудиню, *с. сб.* Рудо стадо, стадо отъ овця рудици.

Авъ щѫ отъ мамѫ да бѣгамь,
Та щѫ при тебе да дойдѫ,
Тебе да си намѣрьѫ
Въ тѫхъ горѫ зеленѫ,
По тѫна тьмны усое,
Да пасешь стадо рудиню. *Пѣс.*

Рудинка, *ум. ж.* отъ **рудина**.

Руди́ца, *с. ж.* Овца съ рудѫ влънѫ; руда. *Вакльі рудици.*

Тіа си на Герги думаше:
Не ли ти стига, Герги-ле,
До три агѫла рудици
И четвртьтый вакльі овнета? *Пѣс.*

Стоіанъ си скокнѫ накупи
Тѫна ми сивъі говида,
И тѫна рудъі рудици
И прьчерогъі козици. *Пѣс.*

Ру́дище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся копае, дѣто ся вади руда; руна; **руди́нкъ**.

Изъгаля сѫ царицѫ
Съ малко дѣтя Демяна,
Та гы прѣвъ Искъръ прѣвели
Изъ Панчіарскъы-тъі рудища. *Пѣс.*

Ру́днина, *с. ж.* Рудина, рубина, полугарь.

Прѣлѣтѣхѫ три лебеди,
Ка лѣтѣхѫ та ехтѣхѫ,
Та падяхѫ на планинѫ,
На планинѫ, на рудинѫ. *Пѣс.*

Ру́дъый, рудъ, руда, рудо, *пр.* 1) За влънѫ: тънкъый, мякъый. *Руда елена;* тънкая шерсть. 2) Животно съ *Руда овца*, рудица. *Рудъ Рудо стадо*, рудиню.

Останѫхъ сиракъ сирота бе
Како рудо-но іагня леле суг

3) Хубавъый, гъздавъый; к *сѣдняхѫ по рудѫ лядинѫ по рудѫ лядинѫ. Още да руде-то костены ва рудо*

Кога погляда Радина майк
Црьны тъі вѣждъі ѣ покап
Црьна-та коса ѣ порусѣла,
Руда-та става ся разставил

Рудѭ́ѫ, и́шь,—дѣ́лъ, *гл. д.* въ рудѫ за да ѫ смива м остава само руда-та; плавѫ. *лѣво.*

Ру́е, им. соб. мажско.

Ру́евъый, въ, ва, во, *пр.* 1 ный, портокалевъый. 2) За б да зрѣе и да ся налива; ру

Ру́енъ и ру́янъ, *с. м.* Наз сяць Септемврина.

Ру́енъый, нъ, на, но, *пр.* Р знаменование. *Руенъ бобъ.*

Ру́жение, *с. ср.* отъ **ру́жѭ**

Ружинъ, *с. м.* Цвѣтие нѣк ружа.

Сѣй ми си, лудо, ружинъ-т
Акъ не ти нинеть ружин
Много ке ся ружишь по м

Ру́жица, *ум. ж.* отъ **ру́жа** *то ружицѫ.*

Елка коси зелено ливадѥ,
Съ еднѫ косѫ три откоса
Единъ откосъ трѣва дятел
Другъый откосъ шарена р
Трекъый откосъ ранъ боси

Ру́жичка, *ум. ж.* отъ **ру́жк**

Ружмари́нъ, *с. м.* Раст. ру

Ружница, *с. ж.* Единъ видъ чало, само съ гайдуницѫ.

Ру́жскъый, ска, ско, *пр.* Фр *скы ножи.*

Ру́жѭ, ишь,—жи́лъ, *гл.* *Може да ружи и да бие* 2) Грозѫ, грубѫ, загрозява вгрозявамь; безобра́зить, о *Тѣзи кози уши мя ружѫ* вѣмь, готвъ, тъкмъ, стя нѣйдѣ.

Что ми чинить мой-тъ бра
— Ми ти ружіать бръза к
Ке те въікать на прьвича.

—**жи́ѭся**, 1) *гл. възвр.* Р зѫся, грубѫся, загрозявамся вгрозявамся; обезобра́живат ся, тъкмъся, справямся за

4) Надѣвамся, надѣкся, надамся, уздамся. *Ако не ти нижеть ружинъ-тъ, много ке ся ружишь по мене.* 5) *гл. стр.* Бъ̀вамь руженъ по знаменование-то на глагола.

Ру́жна, *с. ж.* 1) Раст. *Althaea officinalis*, бѣла ружна, дива ружна; собáчья ро́жа, проскурня́къ. 2) Раст. *Malva alcea*, божа рáчица, волово око, камбула, камбулешь, камилникъ, камилка, камилякъ, камиличя, кралица, молохо, просвурникъ, проскурнякъ, дива ружна, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзъ, укрълчя, окрълачь, шлѣзъ, шапка; ро́жа просви́рка. 3) Раст. *Verbascum thapsus*, бабякъ, лопенъ, лѣнянъ, дивъ кобакъ, лубовачка, мечье ухо, пукъ, овча опанка, свищулка, свѣщилка, папалечь, богородичина и богородична хурка, фенерча; медвѣжье ухо, коровя́къ, вербя́шникъ, ца́рскій скипетръ, ца́рская свѣча́. 4) Така нѣкои въкать женъ-тъ си. 5) Им. соб. женско. — *Сина ружа, магарешка ружа,* раст. *Iris germanica,* кривъ дѣдо, ливадарь, магарешкъ уши, манастирско цвѣтие, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтие, хурка; каса́тникъ, нѣтуше́къ. — *Нето ружа безъ трънье, нето обычь безъ сватбж. Ружа безъ трънье, либя безъ прѣчкж не быва*

Снощи додохъ на сѣдіанкж,
Заварихъ тя самж тебе,
Посрьнжла, повянжла,
Като просо прѣврѣяло,
Като ружж прѣцьвтѣла. *Пѣс.*

Ру́жнамь, *гл. д.* 1) Хокамь, мъмрж нѣкого, карамся, въкамь нѣкому; ружж, рушж, тякамь, сждж, глъчж нѣкого; браня́ть, крича́ть, пѣня́ть, журя́ть, тазя́ть, щуня́ть, выгова́ривать. *Не мой казва, кога дойде, мене да не ружи.* 2) Справямь, стягамь, готвж, тъкжмь нѣчто за нѣйдѣ, снаряжа́ть. *Что конж ружашь, дѣка ке ходишь.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Справямся, стягамся, готвжся, тъкжмся, ружжся за нѣйдѣ; снаряжа́ться. 2) *гл. стр.* Бъ̀вамь ружанъ. —**жанъ,** *прич. стр.* 1) Хоканъ, мъранъ, руженъ, глъчанъ. 2) Справянъ, стянанъ, руженъ, готвенъ, тъкменъ.

Ру́жнанье, *с. ср.* отъ **ру́жнамь** и **ру́жнамся.**

***Рузмари́нъ,** *с. м.* Раст. ра́змиръ, ружмаринъ.

Руй, *с. м.* и *с. ж.* руй-тъ и руй-та. Раст. *Rhus cotinus*, сирадлика, тетра; сумáхъ, краси́льный жёлтникъ. Съ това растение щавить кожи и боядисвать жлто.

Ру́йколъ, *с. м.* *Голъ руйколъ,* животина *Limax,* голъ охлёвъ, голъ бабуръ, голъ пушякъ, голякъ, водна прьжайка, дивъ пльжякъ, дивъ лигавець, циганскъй (зьискъй) бухъръ; сли́вень.

Ру́йна, им. соб. женско.

Ру́йнж, ешь,—нжлъ, *гл. ср. свр.* За вода: да потекж изведнжжь много; да хлуйнж, да рукнж, да бликнж; хли́нуть, поли́ться.

Ру́камь (да ру́кнж), *гл. ср.* и *д.* Въкамь; зва́ть, кли́кать, крича́ть. *Баща ти рука,* въка. *Какъ тя рукать? Рукни му да дойде. Баща ти тя рука Не мой рукай.*

Ру́каніе, *с. ср.* отъ **ру́камь** Въканіе.

Рука́нъ, *с. м.* Роканъ.

Руката́, *с. ж.* Гръня съ дрьжж, съ поврьзло отгорѣ; оватка, рачникъ, латвица, котленка.

Ру́кванье (да ру́кнж, ру́кнувамь), *гл. ср.* 1) Запалвамся, подкачамь да горж съ пламъкъ; пламнувамь, пламвамь, вспъхвамь; вспы́хивать, пламенѣть, опламенѣть. *Подухай огьнь-тъ да рукне.* 2) Казвася и за човѣкъ, кога по нѣкои причина ся сгорящи, земе да гори и се зарумяни; пламвамь. *Рукнжхъ въ огьнь;* мена́ бро́сило въ жаръ. 3) За нѣчто водно: потичамь изведнжжь и много; хлуйвамь, бликвамь, брысвамь, плискамь; хли́нуть. *Рукнж крьвь изъ носа му;* кровь пошла́ у него́ изъ но́су.

Стоіанъ ся навънъ изъкнж,
Ламж по главж удари,
Че и главж-тж отсѣче,
До три ся рѣкъі рукнжлъі. *Пѣс.*

4) Спущамся възъ нѣчто, стичамъся множина отъ разны страны на едно мѣсто; надохождамъ, навалямъся, врьгамся; хли́нуть, броса́ться. *Рукнжли ся като стадо на крьмж. Рукнжли като пчелы на медъ.*

Майно-ле, стара майно-ле.
Снощи на полугарь отидохъ,
Че ми е стадо рукнжло
И ми ся псета лавнжли. *Пѣс.*

Ру́кванье, *с. ср.* отъ **ру́кванъ.**

Ру́кла, *с. ж.* 1) Привръзана на прът рѫкойка слама, комъто запалять на сърны заговѣзни и врътять, докле изгори или изгасне; курелникъ, оратникъ, самодивскъй огьнь 2) Наряденъ, натрупанъ дрьва за горѣне; ръкла, ритла, дрьвникъ; полѣница, костёръ. *Рукли дрьва.*

Ру́клица, *ум. ж.* отъ **ру́кла.**

Ру́кнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́кнж.**

Ру́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **ру́камь** и **ру́кванъ.**

Ру́котъ и **рукъ,** *с. м.* Въкотъ въкъ; крикъ. *Рукъ до Бога. Чловѣшкъй рукотъ ся чюе.*

Ру́лекъ, *с. м.* Рулка.

Ру́лка, *с. ж.* Пелена, или люлка за малко

дѣтя (?); рулекъ. *И си вика на дѣтя отъ рулека. Мжкы, мжкы отъ рулкж до дупкж.*

Ру́лчя, *с. ср* Малко дѣтя още въ пеленъ; пеленачя, повивачя, повивчя, повитачя, повойничя; пелéночный ребёнокъ.

Ру́ма, им. соб. женско.

Румани́ца, *с. ж.* Романе Романца.

Романли́ца, *пр. негизм.* Назъване за чюмж въ пѣсень:

Рушижлася чюма романлица,
На день бие двѣстѣ и двайсеть,
На нощь бие триста и трисеть. *Пѣс.*

Руми́нщина, *с. ж.* Грозде ситно, алено като мискета, нъ безъ аромата му; румущина.

Ру́мва ми (да ми ру́мне, ру́мнува ми), *гл. безл.* Хрумва ми: 1) Дохожда ми на умъ, спомня ми ся, брехва ми, спомнувамь си, помни ми ся, припомнювамь си; по́мнится мнѣ, па́мятуется мнѣ. 2) Дохожда ми на умъ, текнува ми, скъмнюва ми, намъслювамь; приходи́ть на мысль. *Румжло му е да иде на рыбж.*

Руме́ние и

Руме́нчя, *с. ср.* Ссждъ за водж; стовничка; рогъ.

При неж стои руменчя.
Стоянъ на Станж говори:
Ѣ ми додай студнж водж
Низъ това златно руменчя. *Пѣс.*

Тъ наточи кръви у руменчя,
Па си ойди на Иберъ на водж,
Кждѣ минешь все бѣлѣни,
Все бѣлѣни дрьве и камьне. *Пѣс.*

Ѣ си земи това остро ножя,
Та разлюти мои лютъ ранъ,
Та наточи кръви у руменю,
Па си слѣзни долѣ у горицж,
Забѣлѣни дрьве и каменю *Пѣс.*

Руми́ца, *с. ж.* Хрумица.

Ру́мне (да ми), —жло ми, *гл. свр.* отъ ру́мва ми.

Ру́мнува, *гл. уч.* отъ ру́мне ми.

Румо́ление, *с. ср.* отъ румо́лжк.

Румо́лжк, ишь,—ли́лъ, *гл. д.* и *ср.* 1) Ромонж, говорж; говори́ть (Ени-кйой, Дедеагачко). 2) Казвася за гласа, что издава вода, кога тече по дребно камьне; рамулж; журча́ть.

Румущина, *с. ж.* Единъ видъ грозде мискетъ; руманщина.

Ру́мяна, им. соб. женско.

Ру́мяность, *с. ж.* Качество на румянъ; руми́яность, кра́ска.

Ру́мянъ, им. соб. мжжско.

Ру́мянъ, нъ, на, но, *пр.* Бѣлъ та червенъ; червенъ; руми́ный. *це*, бѣло червено.

Бѣла сьмь, байно юнач
Бѣла сьмь като млѣчи
Тънка сьмь като книж
Румна като јабълкж.

Ако е, щерко, щерко рум
Росна е кътка за мирис
Бѣло е лице за цалуване,
Рамна е снага за прѣгръ

Ру́на, им. соб. мжжско.

Рупо́, *с. ср.* Влъна-та отъ е женж и неразмжсана още; *мж овцж дъв руна не с Отъ влажно руно.* — *Баб* ние нѣкакво. — *Мечке ру horbia myrisinites;* родъ Ру́нтавица, *с. ж.* Рунтава *ся мой чёперко по мойк-м* Гат. — Гребенъ.

Ру́нтавичкый, —чькъ, *смякч.* отъ ру́нтавый.

Ру́нтавый, въ, ва, во, *пр.* *таво куча.*

Ру́нтене, *с. ср.* отъ ру́нтж

Ру́нтж, ишь,—тѝлъ, *гл. д.* *гл. възвр.* Рошыся.

Ру́па, *с. ж.* 1) Ропа. 2) Ра Рудище; рудни́къ.

Рупала́нъ, *с. м.* Дивъ чов белакъ, селянинъ.

Рупа́жк, ешь,—па́лъ, *гл.* нѣкого нѣчто съ силж, не мира да ми го даде или врьтж, длъбамь, дрьгнж, м ни́чить. *Тогози рупажть* 2) Ружань въ 1-то знаме *жа-та майка жк рупала*

Рупели́во бѣ́лие. Растение

Рупели́чя, *с. ср.* Рост *Mo rium,* дивъ пипонъ, дино д ставица, дивъ костенъ, пипо

Рупе́лъ, *с. м.* 1) Вѣтръ го 2) Болесть *Erisipelas,* чер венка, црьвеница, устрѣлъ; растение, съ което лѣкувати

Ру́пецъ, *ум. м.* отъ рупъ.

Рупо́тене, *с. ср.* отъ рупо

Рупо́тж, ишь,—тилъ, *гл. ср* потж, тропань, ропань; стуч *слушж, дѣка рополи нѣ тж-тж.*

Руптѣние, *с. ср.* отъ руптж тѣние.

Руптж, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср* рьж съ пламъкъ силно; пламенѣть, пылáть.

Ру́пчё, им. соб. мжжско.

Рупчя, *с. ср.* Стара пара, грошя. *Дава рупчя, вика крапчя.*

***Рупъ**, *с. м. Т.* 1) Четвъртина отъ грошъ, десять пары. 2) Една осма часть отъ лакъть, отъ ендазе.

Ру́са, им. соб. женско.

Руса́, *с. ж.* Една болесть, която ужь бѣлѣ изпращалѣ русалкѣ-тѣ; единъ видъ раны, нещо излизать по лице-то на малкѣ дѣца.

Русалии, *с. м. мн.* Така наричать по нѣкои мѣста въ Южна Македония особенѣ-тѣ дружинѣ коледари, които отъ Божикъ до Водици шетать отъ къща въ къща, отъ село на село, играещемъ русалскѣ-тѣ игрѣ, и събирать парѣ, подаръци за нѣкои нови черкови; русалци, ешка; в. калушиарь.

Русали́йка, *ум. ж.* отъ **русали́я**. Малко русалия.

Русали́йскый, ска, ско, *пр.* Русалскый. *Лазарь говяда пасяше изъ русалийскы гробища.*

Русали́я, *с. ж.* 1) Раст. *Levisticum officinale*, девесилъ, киненъ, селинъ, питоменъ бъздунякъ; ворѣ. 2) Русалка.

Самодивѣ, самодивѣ,
И въе лоши юдѣ,
И въе бѣлѣ русалии,
Сиви шарени змѣеве.

Руса́лка, *с. ж.* 1) Въобразяемѣ духове богѣни като моміѣ, съ дългѣ косѣ и бѣлѣ дрѣхѣ; живѣѣть по вировѣ-тѣ изъ горѣ-тѣ и ся явяватъ прѣзъ русалска-тѣ недѣлѣ; русалия. 2) Пеперуда *Ephemera vulgata*.

Руса́лна срѣда. Срѣда-та, когато се пада половина-та между Велидень и Духовъ-день; прѣполовение; руса срѣда, русалска срѣда. *На русалнѣ срѣдѣ не ся яде зелено. На русалнѣ срѣдѣ бержть хумѣ, русалнѣ хумѣ, съ които си мѣкать главѣ-тѣ за да имъ расте коса-та.*

Руса́лска недѣлия. Недѣля-та на Св. Троица; русалия, бѣла недѣля; руса́льная недѣля. *Прѣзъ русалскѣ-тѣ недѣлѣ жены-тѣ не работѣть, за да не гѣ сбѣхтѣть русалкѣ-тѣ.*

Руса́лска срѣда. Русална срѣда.

Руса́лскый, ска, ско, *пр.* отъ **руса́лка**. *Русалска болесть*, когато напращать русалкѣ-тѣ. *Русалска лѣпка*, човѣкъ голѣма лѣпка.

Руса́лци, *с. м. мн.* Русалии, калушиари.

Руса́лчя, *с. ср.* Раст. Росенъ въ 1-то знаменование.

Руса́лия, *с. ж.* Русална недѣлия, русалска недѣлия.

Русали́къ, *с. м.* Раст. *Cuscuta europaea*, кукувичина, кукувича прѣжда, русонецъ; повили́ка, повили́ца, крестови́къ, крани́вная мали́на.

Руса́на, им. соб. женско.

Руса́нда, им. соб. женско.

Русанли́йчя, *с. ср.* Растение росенъ въ 1-то знаменование.

Руса́ срѣ́да. Русална срѣда, русалска срѣда.

Ру́сѣ, им. соб мужско.

Ру́синъ, им соб. мужско.

Ру́сичкый, —чкъ, чка, чко, *пр. смягч.* отъ **ру́сый**.

Ру́ска, им. соб. женско.

Ру́скань (да ру́сня), *гл. д.* Хрускань.

Ру́ско, им. соб. мужско.

Русоко́сый, съ, са, со, *пр.* Който има русѣ коси.

Русокра́кый, къ, ка, ко, *пр.* Що има русѣ крака. *Че ѫ дари съ триста биволици все русокракы.*

Русопе́ць, *с. м.* Растение русалякъ.

Русота́, *с. ж.* Качество на русый.

Ру́сна, *с. ж.* Черупка, костилка, кокъчка отъ нѣчто.

Ру́счѣ, им. соб. мужско.

Русъ, *с. м.* Шющякъ отъ сланкѣ; прашець, ръсъ, раскы. *Русъ ми улѣзе у око-то.*

Ру́сый, съ, са, со, *пр.* За цвѣтъ: бѣложлъ-тый, что удря на кестенивъ; ру́сый, бѣлокуры́й. *Руса коса, глава. Руса мома. Руси биволи. Русы очи.*

Ру́та, *с. ж.* Крьпа, пошь, мандулъ, тестемелъ; плато́къ.

Ру́тене, *с. ср.* отъ **ру́тя** и **ру́тѫся**. Рутинане.

Рути́нань, *гл. д.* Рутя, катурямь, събарямь.

Рути́нане, *с. ср.* отъ **рути́нань**. Рутене, катуряне.

Ру́тица и **ру́тичка**, *ум. ж.* отъ **ру́та**. Крьпица, пошець.

Ру́тище, *с. ср.* Рубо, руба, рухо, облѣкло, одѣло, дрѣха, ритница, халица; одѣжда, плаѣье. *Облѣченъ во бѣлы рутища. Рутище ся крои все на новинѫ, за да быде всякога ново. Носилъ скжсаны, нечисты рутища.*

Рутла́вица, *с. ж.* Единъ видъ гроздие црьно и много крѣхко.

Ру́тя, мишь,—тѣлъ, *гл. д.* Събарямь, развалямь, катурямь, повалямь, урвамь, ручкамь, рушь, рутинань, орѫ, кутвамь; ру́шить, разруша́ть. —**ся**, *гл. възвр.* Събарямся, развалямся, катурямся, повалямся, урвамся, рутинамся, орѫся, кутвамся; ру́шиться, разруша́ться.

***Руфе́тъ**, *с. м.* Носия, облѣкло, рухо; костю́мъ.

Ру́хвань, *гл. мн-кр.* отъ **ру́хкань**.

Ру́хкамь (ру́хвамь, да ру́хнѫ, ру́хнувамь), *гл. ср.* и **ру́хкамся**, *гл. възвр.* Падамь, катурнамся, събарнамся, рутѫся, ручкамся, повалнамся; **обрушáться**, **обвáливаться**, ру́хнуть. *Рухнѫ на земьѫ-тѫ*, паднѫ, катурися.

Ру́хканьо, *с. ср.* отъ **ру́хкамь** и **ру́хкамся**.

Ру́хнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́хнѫ**.

Ру́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ру́хкамь**; ру́хнуть, ру́хнуться.

Ру́хо, *с. ср.* 1) Рубо, руба, рутище, ритище, халище, одѣло, облѣкло, дрѣха; **одéжда**, **плáтье**. *Бѣло рухо.* 2) Кроежь-тъ, шивъ-тъ, дрѣхы-ты, както ся носять нѣйдѣ; носила, облѣкло, руфетъ; **костю́мъ**. *Рухо-то ны е таково.* 3) Кѫсчя, парча, парцалъ, излѣзлъ отъ кроеньо нѣчто; петакъ, обрѣзкъ, петнакъ; **окрóекъ**, **обрéвки**. *Като крокѫ, останѫ много руха.*

Рухтѣньо, *с ср.* отъ **рухтѫ́**.

Рухтѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Ручѫ́. *Долъ-тъ рухти.*

Ручёкъ и **ручѣ́къ**, *с. м.* 1) Врѣмя то по срѣдѫ-тѫ на денна, кога надемъ; обѣдъ; **обѣд**. *Още не е дошьлъ ручекъ. Иде ручекъ*, иде врѣмя да обѣдвамъ. *Намѣрихмы злаго чорбаджика: ручекъ станѫ, подручекъ не ны дава. Кога было на ручекъ, на вси момы балгуръ чорбѫ.* 2) Ѣстие, гостба, хлѣбъ, приготвенъ за ручекъ, за ручаньо; обѣдъ: **обѣд**.

Кога излѣзнѫхъ ручекъ да готвѫ,
Ручекъ да готвѫ, добрѫ вечерѫ,
Робъинка пое на мѫжско дѣтя. *Нѣс.*

Глядала го у тьмнѫ тьмницѫ, носила му ручекъ и вечерьѫ. 3) Животина рачькъ. — *Голѣмъ ручекъ, старъ ручекъ*, голѣмъ обѣдъ, пладня. *Малькъ ручекъ*, закуснаньо нѣчто малко по́-рано отъ обѣдъ.; **зáвтракъ**.

Ручéньо, *с. ср.* отъ **ручѫ́**.

Ручи́ло, *с. ср.* Длъга-та тржба на гайдѫ; ручало, бучало, бряцало.

Ру́чка, *с. ж.* Калянъ сждъ, съ който кадять темянъ; **кадилница**, **кандилница**, **кандилка**, **кадило**; **кади́ло**, **кури́льница**, **ла́донка**. *Ручка съ темянъ.*

Ру́чкамь (да ру́чнѫ, ру́чнувамь), *гл. д* Събарнамь, развалнамь, катурнамь, повалнамь, рутѫ, рутинамь, рушѫ, урвамь, орѫ, кутвамь, съсъпвамь: ру́шить, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать. —**ися**, *гл. възвр.* Падамь, рухкамь, рухкамся, рутѫся, рутинамся, рушѫся, събарнамся, развалнамся, повалнамся, катурнамся, урвамся, орѫсл, кутвамся, съсъпвамся; ру́шиться, разруша́ться, обру́шиваться, обва́ливаться.

Ру́чканье, *с. ср.* отъ **ру́чкамь** и **ру́чкамся**.

Ру́чкы, *с. м. мн.* отъ **ручёкъ** и **ручѣ́къ**.

Тамо видѣ старый дѣ сѣди, сладкы ручкы ру ша дошьлъ, готвять му

Ру́чнувамь, *гл. уч.* отъ **р**

Ру́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* камь. —нѫтый, *прич.*

Ручѣ́къ, *с. м.* Ручёкъ.

Ручи́, и́шь,—чи́лъ, *гл.* пламыкъ; руптѫ, плантѫ ла́ть. *Огънь-тѫ ручи. Вода-та ручи*, тече мно тѫ ручала быстра вода ленъ, нъ глухъ гласъ; р чы; надава́ть шумъ, ш ручи на брѣгъи-ты. *Руч дѫ-тѫ ручи.*

Ручи́ало, *с ср.* 1) Ручило, на гайдѫ. 2) Свирка, на занѫ на витель корѫ от на трѫбѫ съ гайдуницѫ

Ручи́алце, *ум. ср.* отъ **ру**

Ру́чнамь, *гл. ср* и *д.* 1) Н вамь; обѣдать. 2) Намь *па тогава дойди. Съдни*

Ру́чнаньо, *с. ср.* отъ **ру́чк**

Ручна́ньо, *с. ср.* отъ **ручи**

***Рушветчилѫкъ**, *с. м. Т* рушветъ; **взя́точничество**

***Рушветчи́на**, *с. м.* Койт **взя́точникъ**.

***Рушве́тъ**, *с. м. Т.* Пары что ся дава нѣкому, за не спорядъ законы ты м а по волѫ-тѫ на който т то, подкупъ; **взя́тка**. *Ак подь, дяволъ-тъ рушвет*

Ру́шеньо, *с. ср.* отъ **ру́ш** Ручканье.

Ру́шка, *с. ж.* Руда овца *рушке, что си блѣешь*

Ру́шкамь (да ру́шнѫ, ру Изненадѣйно удрямь, бль дадено. *Рушнѫхъ го с* —**ися**, 1) *гл. възвр.* У изненадѣйно о нѣчто изд *о горнюка прагъ, о р Като врьвѣхъ, не видѣ ся рушнѫхмы*, блъсн другъ. 2) Въ *свр. вид Рушнѫлася чюма*, зел 3) *гл. стр.* Бъвамь руп

Ру́шканье, *с. ср.* отъ **ру́ камся**.

Ру́шкый шибо́й. Раст. *А* слановы уста, арсланча, зини-лапни, зѣйка, зѣпла ченца, таушанча, устича, ф ско цвѣтие; **львóвы уст**

Ру́шна недѣ́ля. Недѣля-та прѣдъ чистѫ̀ недѣлѭ̀, втора-та недѣля прѣдъ сърницѫ̀; рядовнѫ̀ недѣля.

Ру́шнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́шнѫ.**

Ру́шнѫ, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. свр.* отъ **ру́шкамь.** **—нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Ру́шкамь, ишь,—ша́лъ, *гл. д.* 1) Ручкамь. 2) Развалюмь постъ, разрѣшавамь, нмь блажно въ постенъ день; **разрѣша́ть на скоро́мное** въ **по́стные дни.** **—шѫ̀ся,** *гл. стр.* и *възвр.* Ручкамся.

Руша́тъ, *с. м.* Даръ, подаръкъ, бакшишъ на момъкъ за сватбѫ̀-тѫ̀ му. *Като чюли, че владыка-та ще ся жени, хора-та вели да му носятъ рушатъ за сватбѫ̀-тѫ̀: кой овенъ, кой пуякъ.*

Ру́шавый, въ, ва, во, *пр.* Руевый.

Ру́шанъ, *с. м.* Мѣсяцъ Руенъ, Септемврій.

Рци. Осьмнадесято слово, осьмнадесята буква въ Блъгарскѫ̀-тѫ̀ азбукѫ̀, **р; рцы.**

Рѣ́вамь и рѣ́фамь (да рѣ́внѫ), *гл. д.* Кѫ̀самь нѣчто кѫ̀съ по кѫ̀съ съ зѫ̀бы-ты си; ръвѫ̀.

Рѣ́ваніе и рѣ́фаніе, *с. ср.* отъ **рѣ́вамь.**

Рѣва́ніе, *с. ср.* отъ **ръвѫ́.**

Рѣ́внувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́внѫ.**

Рѣ́внѫ, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръвѫ́.** **—нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Ръвѫ́, е́шь,—ва́лъ (да рѣ́внѫ, рѣ́внувамь), *гл. д.* 1) Нмь нѣчто залъгъ по залъгъ като го кѫ̀самь съ зѫ̀бы-ты си; **ръ̀вамь; куса́ть.** *Рѣве като Циганча рѣженъ хлѣбъ.* 2) Съ зѫ̀бы-ты си направямь рана на нѣчто, нѣкому; **хапа́; ку́сать, ку́саться.** *Рѣве като куча. Рѣве като нерѣвъ. Негово-то куче рѣве.* 3) Съ думы бодѫ̀, докачамь силно; **хапа́; куса́ть.** *Не го закачай, да тя не рѣвне съ нѣчто.* **—вѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* Рѣвѫ̀ себе-си; **хапя́ся.** *Направи го, да не ся рѣвешь послѣ.* 2) *гл. вз.* Рѣвемся единъ другъ; **хапемся; куса́ться.** 3) Бодемся, докачамъюся единъ другъ съ думы; **хапемся; куса́ться.** *Рѣвятся като кучета.* 4) *гл. възвр.* Дрѣзкя, боръкя, не ся подавамь, не **приставамь; не дава́ться, не соглаша́ться, не быть поводли́вымъ.** *Рѣвися, Голѣ, царство ни е!* 5) За чирва: крукамь, **кручѫ̀.** *Рѣвятъ ми ся чирва-та;* **ворчи́тъ, бурчи́тъ, урчи́тъ въ животѣ, въ брюхѣ.** 6) *гл. стр.* Бѣвамь рѣванъ.

Рѣ́га, *с. ж.* Въ клятки: *рога-та да го прѣпне!*

Рѣ́гамь (рѣ́гвамь, да рѣ́гнѫ, рѣ́гнувамь), *гл. д.* 1) Съ нѣчто остро бутамь; **бодѫ̀, мушкѫ̀, дупчѫ̀, дупкѫ̀, пъшкамь ръчкамь; коло́ть.** *Не го рѣгай, то само врѣви.* 2) **Забождамь, побождамь** въ нѣчто; **втыкамь, мушкѫ̀, ръчкамь, пъхамь, пъшкамь, въвирамь, бодѫ̀, бучѫ̀, забучвамь; втыка́ть, вонза́ть.** *Рѣгнѫ го съ ножъ въ срѣдце-то.* 3) Втыкамь, въвирамь, **мушкѫ̀,** бъкамь, пъхамь; **всова́ть, всо́вывать, впыря́ть.** *Рѣгнѫ́хъ го въ пазухѫ̀,* скрыхъ го. 4) *гл. ср.* Ходѫ̀ нагорѣ надолу, скътамся безъ работѫ̀; **митамь, миткамь, шмъкамся,** рѣхамся, рѣкся, **шътамь, отлатѫ̀,** рысѫ̀, аскамь, **блъдѫ̀, блъдамь,** бродѫ̀, гънѫ̀, **клапамь,** лутамся, **лътамь, нуркамся; шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слоня́ться.** *Дѣ си рѣгалъ? кѫ̀дѣ си ходилъ? Да рѣгашь поди хижъкъ како прошлякъ! Пустъ останѫ̀лъ, та безъ стопанинъ рѣгалъ! Още ся не жени, нъ рѣга по сѫ̀данкы-ты.* 5) **Минувамь,** врьвѫ̀ прѣзъ нѣчто тичяшкомь; спущамся, стрѣлкамся, **жюгамь,** затирвамся, **затрьчавамся; броса́ться, устремля́ться, брѫ́згать, убѣга́ть.** *Рѣгнѫ̀ да бѣга,* трьти да бѣга.

Дору мама портъ да отвори,
Пакъ кончя ся прѣзъ портъ прѣврьли,
Та че ръгнѫ̀ прѣзъ широко поле,
Че не можа главѫ̀ да му земе. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Ръгамь себе-си; бодѫ̀ся, мушкѫ̀ся, дупчкѫ̀ся, пъшкамся, ръчкамся; **коло́ться.** 2) Въвирамся, втыкамся, мушкѫ̀ся, бъкамся, пъхамся; **всо́вываться.** *Какво ся рѣгашь изъ навалицѫ̀-тѫ̀?* 3) *гл. стр.* Бъвамь ръганъ.

Рѣ́ганіе, *с. ср.* отъ **рѣ́гамь и рѣ́гамся.**

Рѣ́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́гнѫ.**

Рѣ́гнѫ, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣ́гамь.** **—нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Рѣ́гнавый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый, нечистый. *Всякый день Мара гъздава, на Велидень рѣгава.*

Ръжда́, *с. ж.* Черно окъисление, что става на нѣкои металъ отъ въздуха; **ръгя; ржа, ржа́вина, ржа́вчина.** *Изяла го ръжда-та,* ръждясало много, та не е за работѫ̀. *Хващамь ръждѫ̀,* ръждясвамь. *Чисто сребро ръждѫ̀ не хваща. Злато-то ръждѫ̀ не хваща. Хвалба е ръжда.*

Ръжда е мало, майно-ле,
Мои-ты жлъти жлътици,
Размѣсомь дребны дукаты,
Кога щѫ̀, мале, да умрѫ̀! *Пѣс.*

— *Наде го ръжда-та,* има нѣчто та го мѫ̀чи извѫ̀трѣ, мѫ̀чи го нѣкаква мъсль, наде го нѣкаква болесть.

Ръждя́вица, *с. ж.* Назъванне на ръждивѫ̀, ръждясалѫ̀ сабя.

На отиди при бичакчия,
Да източи сабя ръждавицѫ̀,
Девять годинъ не хванята. *Пѣс.*

Ръждя́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има ръж-

Ру́хкамь (ру́хвамь, да ру́хнѫ, ру́хнувамь), *гл. ср.* и **ру́хкамся**, *гл. възвр.* Падамь, катурямся, събарямся, рутяся, ручкамся, повалямся; **обруша́ться, обва́ливаться**, ру́хнуть. *Рухнѫ на земь-тѫ*, падна, катурна.

Ру́ханье, *с. ср.* отъ **ру́хкамь** и **ру́хкамся**.

Ру́хнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́хнѫ**.

Ру́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ру́хкамь**; **ру́хнуть, ру́хнуться**.

Ру́хо, *с. ср.* 1) Рубо, руба, рутище, ритище, халище, одѣло, облѣкло, дрѣха; **одёжда, пла́тье**. *Бѣло рухо.* 2) Кроежь-тъ, шивъ-тъ, дрѣхы-ты, както ся носять нѣйдѣ; носиня, облѣкло, руфетъ; **костю́мъ**. *Рухо-то ны е таково.* 3) Кжсчя, парча, парцалъ, излѣзлъ отъ кроене нѣчто; петакъ, обрѣзкъ, петякъ; **окро́екъ, обрѣзки**. *Като крояхѫ, останяхѫ много рухо.*

Рухтѣ́ние, *с. ср.* отъ **рухтѫ́**.

Рухтѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Ручѫ́. *Долъ-тъ рухти.*

Ручёкъ и ручѣ́къ, *с. м.* 1) Врѣмя то по срѣдѫ-тѫ на деня, кога надемъ; обѣдъ; **обѣдъ**. *Още не е дошълъ ручекъ. Иде ручекъ*, иде врѣмя да обѣдвамъ. *Намѣрихмы влаго чорбаджиа: ручекъ станѫ, подручекъ не ны дава. Кога было на ручекъ, на вси момы балгуръ чорбѫ.* 2) Ястие, гостба, хлѣбъ, приготвенъ за ручекъ, за ручяне; обѣдъ; **обѣдъ**.

Кога налѣзняхъ ручекъ да готвѫ,
Ручекъ да готвѫ, добрѫ вечерѫ,
Робъинка пое на мѫжско дѣтя. *Нѣс.*

Глядала го у тьмнѫ тьмницѫ, носила му ручекъ и вечерѫ. 3) Животина рачькъ. — *Голѣмъ ручекъ, старъ ручекъ*, голѣмъ обѣдъ, пладня. *Малькъ ручекъ*, закусване нѣчто малко по́-рано отъ обѣдъ.; **за́нтракъ**.

Ручёние, *с. ср.* отъ **ручѫ́**.

Ручи́ло, *с. ср.* Дъуга-та тржба на гайдя; ручяло, бучяло, бряцало.

Ру́чка, *с. ж.* Калянъ сждъ, съ който кадять темянъ; **кадилница, кандилница, кандилка, кадило**; **кади́ло, кури́льница, ла́донка**. *Ручка съ темянъ.*

Ру́чкамь (да ру́чнѫ, ручнувамь), *гл. д* Събарямь, развалямь, катурямь, повалямь, рутя, рутинамь, рушя, урвамь, орѣ, кутвамь, съсъпвамь: **ру́шить, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать**. —**ися**, *гл. възвр.* Падамь, рухкамь, рухкамся, рутяся, рутинамся, рушяся, събарямся, развалямся, повалямся, катурямся, урвамся, орѣся, кутвамся, съсъпвамся; **ру́шиться, разруша́ться, обру́шиваться, обва́ливаться**.

Ру́чканье, *с. ср.* отъ **ру́чкамь** и **ру́чкамся**.

Ру́чкы, *с. м. мн.* отъ **ручёкъ** и **ручѣ́къ**.

Тамо видѣ старый д
сѣди, сладкы ручкы ру
ша дошълъ, готвять му

Ру́чнувамь, *гл. уч.* отъ

Ру́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.*
камь. —**нѫтый**, *прич.*

Ручѣ́къ, *с. м.* Ручёкъ.

Ручя́, и́шь,—чя́лъ, *гл.*
пламыкъ; руптя, плантя
ля́ть. *Огнь-тъ ручи.*
Вода-та ручи, тече мно
тѫ ручяла быстра вод
ленъ, нъ глухъ гласъ; р
чя; **издава́ть шумъ**, ш
ручи на брѣзѣи-ты. Ру
дѫ-тѫ ручи.

Ручя́ло, *с. ср.* 1) Ручяло
на гайдя. 2) Свирка, на
зана на витель корѫ от
на трѫбѫ съ гайдуницѫ

Ручя́лце, *ум. ср.* отъ **ру**

Ру́чямь, *гл. ср* и *д.* 1) Ѣ
вамь; **обѣдать**. 2) Ям
па тогава дойди. Сѣдн

Ру́чяне, *с. ср.* отъ **ру́чя**

Ручя́ние, *с. ср.* отъ **руч**

***Рушветчилѫ́къ**, *с. м.* Т
рушветъ; **взя́точничество**

***Рушветчи́я**, *с. м.* **Кой**
взя́точникъ.

***Рушве́тъ**, *с. м. Т.* Пары
что ся дава нѣкому, за
не спорядъ законы тъи м
а по волѫ-тѫ на който
то, подкупъ; **взя́тка**. *Ад*
подь, даволъ-тъ рушвет

Ру́шение, *с. ср.* отъ **ру́ш**
Ручяне.

Ру́шка, *с. ж.* Руда овц
рушке, что си блѣешь

Ру́шкамь (да ру́шнѫ, ру
Изненадѣйно удрямь, бл
дадено. *Рушнѫхъ го с*
—**ися**, 1) *гл. възвр.* У
изненадѣйно о нѣчто изд
о горнига прагъ, о р
Като врьвѣхъ, не видѣ
ся рушнѫхмы, блъсн
другъ. 2) Въ *свр. вид*
Рушнѫлася чюма, зе
3) *гл. стр.* Бъивамь ру

Ру́шкание, *с. ср.* отъ **ру**
камся.

Ру́шкый шибо́й. Раст.
слановъ уста, арсланча,
зини-лапни, зѣйка, зѣпли
ченца, таушанча, устича, ф
ско цвѣтие; **львови уст**

Ру́шна недѣ́ля. Недѣля-та прѣдъ чистѫ̀ недѣлѭ̀, втора-та недѣля прѣдъ сърницѫ̀; рядовнѫ̀ недѣля.

Ру́шнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́шнѫ.**

Ру́шнѫ, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. свр.* отъ **ру́шкамь.** —**нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Ру́шѫ, шешь,—ша́лъ, *гл. д.* 1) Ручкамь. 2) Развалямь постъ, разрѣшавамь, мнѣ блажно въ постенъ день; **разрѣша́ть** на скоро́мное въ по́стные дни. —**шѫ̀ся,** *гл. стр.* и *възвр.* Ручкамся.

Руша́тъ, *с. м.* Даръ, подарѣкъ, бакшишъ на момѣкъ за сватбѫ̀-тѫ̀ му. *Като чюли, че владыка-та ще ся жени, хора-та зели да му носятъ рушатъ за сватбѫ̀-тѫ̀: кой овенъ, кой пунакъ.*

Ру́явый, въ, ва, во, *пр.* Руевый.

Ру́янъ, *с. м.* Мѣсяцъ Руенъ, Септемврий.

Рци. Осьмнадесято слово, осьмнадесята буква въ Блъгарскѫ̀-тѫ̀ азбукѫ̀, р; рцы.

Рѣ́вамь и рѣ́фамь (да рѣ́внѫ̀), *гл. д.* Кѫ̀самь нѣчто кѫ̀съ по кѫ̀съ съ зѫ̀бы-ты си; рѣвѫ̀.

Рѣ́ваніе и рѣ́фаніе, *с. ср.* отъ **рѣ́вамь.**

Рѣва́ню, *с. ср.* отъ **рѣвѫ̀.**

Рѣ́внувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́внѫ̀.**

Рѣ́внѫ̀, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣвѫ̀.** —**нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Рѣвѫ̀, е́шь,—ва́лъ (да рѣ́внѫ̀, рѣ́внувамь), *гл. д.* 1) Нѣмь нѣчто залъгъ по залъгъ като го кѫ̀самь съ зѫ̀бы-ты си; рѣвамь; **куса́ть.** *Рѣве като Циганча рѣженъ хлѣ́бъ.* 2) Съ зѫ̀бы-ты си направямь рана на нѣчто, нѣкому; хапѫ̀; **кусать, кусаться.** *Рѣве като куча. Рѣве като нерѣвъ. Негово-то куча рѣве.* 3) Съ думы бодѫ̀, докачамь силно; хапѫ̀; **куса́ть.** *Не го закачай, да тя не рѣвне съ нѣчто.* —**вѫ̀ся,** 1) *гл. възвр.* Рѣвѫ̀ себе-си; хапѫ̀ся. *Направи го, да не ся рѣвешь послѣ.* 2) *гл. вз.* Рѣвемся единъ другъ; хапемся; **куса́ться.** 3) Бодемся, докачамъ̀ися единъ другъ съ думы; хапемся; **куса́ться.** *Рѣвятся като кучета.* 4) *гл. възвр.* Дрѣжѫ̀ся, боржся, не ся подавамь, не приставамь; **не дава́ться, не соглаша́ться,** не быть **поводли́вымъ.** *Рѣвися, Голѣ, царство ни е!* 5) За чирва: крукамь, кручѫ̀. *Рѣвятъ ми ся чирва-та;* **ворчи́тъ, бурчи́тъ, урчи́тъ** въ животѣ, въ брюхѣ. 6) *гл. стр.* Бѣвамь рѣванъ.

Рѣ́га, *с. ж.* Въ клятѫ̀: *рога-та да го прѣпне!*

Рѣ́гамь (рѣ́гвамь, да рѣгнѫ̀, рѣ́гнувамь), *гл. д.* 1) Съ нѣчто остро бутамь; бодѫ̀, мушѫ̀, дупчѫ̀, дупѫ̀, пъшкамь ръчкамь; **коло́ть.** *Не го рѣгай, то само врѣви.* 2) Забождамь, побождамь въ нѣчто; втыкамь, мушѫ̀, ръчкамь, пъхамь, пъшкамь, въвирамь, бодѫ̀, бучѫ̀, забучвамь; **втыка́ть, вонза́ть.** *Рѣгнѫ̀ го съ ножъ въ срѣдце-то.* 3) Втыкамь, въвирамь, мушѫ̀, бъкамь, пъхамь; **всова́ть, всо́вывать, впыря́ть.** *Рѣгнѫ̀ го въ пазухѫ̀,* скрыхъ го. 4) *гл. ср.* Ходѫ̀ нагорѣ надолу, скитамся безъ работѫ̀; митамь, миткамь, шлякамся, рѣхамся, рѣкся, шътамь, отлатѫ̀, рысѫ̀, аскамь, блѫ̀дѫ̀, блѫ̀дамь, бродѫ̀, гынѫ̀, клапамь, лутамся, лътамь, нуркамся; **шля́ться, скита́ться, блудя́ть, слоня́ться.** *Дѣ си рѣгалъ?* кѫ̀дѣ си ходилъ? *Да рѣгашь поди хижѫ̀ како прошлякъ! Пустъ останѫ̀лъ, та безъ стопанинъ рѣгалъ! Още ся не жени, нъ рѣга по сѫ̀данкы-ты.* 5) Минувамь, врѣвѫ̀ прѣзъ нѣчто тичяшкомъ; спущамся, стрѣлкамся, жюгамь, затирвамся, затрѣчавамся; **броса́ться, устремля́ться, брѫ́згать, убѣга́ть.** *Рѣгнѫ̀ да бѣга,* трѣти да бѣга.

Дору мама портъ̀ да отвори,
Пакъ кончя ся прѣзъ портъ̀ прѣврѣли,
Та че рѣгнѫ̀ прѣзъ широко поле,
Че не можа главѫ̀ да му земе. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл. възвр.* Рѣгамь себе-си; бодѫ̀ся, мушѫ̀ся, дупчѫ̀ся, пъшкамся, ръчкамся; **коло́тьса.** 2) Въвирамся, втыкамся, мушѫ̀ся, бъкамся, пъхамся; **всо́вываться.** *Какво ся рѣгашь изъ навалицѫ̀-тѫ̀?* 3) *гл. стр.* Бѣвамь рѣганъ.

Рѣ́ганіе, *с. ср.* отъ **рѣ́гамь и рѣ́гамся.**

Рѣ́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́гнѫ̀.**

Рѣ́гнѫ̀, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣ́гамь.** —**нѫ̀тый,** *прич. стр.*

Рѣ́гнавый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый, нечистый. *Всякый день Мара гъздава, на Велидень рѣгава.*

Ръжда́, *с. ж.* Черно окъисление, что става на нѣкои металъ̀ отъ въздуха; ръга; **ржа, ржа́вина, ржа́вчина.** *Изяла го ръжда-та,* ръждясало много, та не е за работѫ̀. *Хващамь ръждѫ̀,* ръждясвамь. *Чисто сребро ръждѫ̀ не хваща. Злато-то ръждѫ̀ не хваща. Хвалба е ръжда.*

Ръжда е яло, майно-ле,
Мои-ты жлъти жлътици,
Размѣсомь дребнъ̀ дукаты,
Кога щѫ̀, мале, да умрѫ̀! *Пѣс.*

— *Яде го ръжда-та,* има нѣчто та го мѫ̀чи извѫ̀трѣ, мѫ̀чи го нѣкаква мъсль, яде го нѣкаква болесть.

Ръждя́вица, *с. ж.* Назъванне на ръждивѫ̀, ръждясалѫ̀ сабѫ̀.

На отиди при бичакчия,
Да източи сабѫ̀ ръждавицѫ̀,
Девять годинъ не хванѫ̀та. *Пѣс.*

Ръждя́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има ръж-

дѫ, что е покрытъ съ ръждѫ; ръгавый, ръждясалый, ърждивый; ржáвый. *Курдисался като ръждивъ пищовъ.*

Извади сабѫ ръждивѫ,
Уплаши бабѫ страхливѫ. *Пѣс.*

Ръждúца, *ум. ж.* отъ **ръждá**.
Ръждúчка, *ум. ж.* отъ **ръждúца**.
Ръждúсало, като *с. ср.* Мѣсто покрыто съ ръждѫ; **заржáвина**.
Ръждúсамь, *гл. свр.* отъ **ръждúсвам**ь. *Ръждясалый*, что има ръждѫ; **ръждивый**; **заржáвѣлый**, **изоржáвѣлый**.
Ръждúсвамь и **ръждúсувам**ь (да ръждúсам), *гл ср.* Добывамъ ръждѫ, хващамъ ръждѫ; **ржáвѣть**, **изоржáвѣть**, **оржáвѣть**. *Желѣзо-то е вело да ръждяса — Ще ръждяса*, казвать за ергенъ, что не ся жени, а сѣди да застарѣе.
Ръждúсване и **ръждúсуване**, *с. ср.* отъ **ръждúсвам**ь.
Ръжёвый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Ръждивый. *Ръжёвы саби да мыж.*
Ръженáкъ, *с. м.* Ржанъ хлѣбъ; ръженикъ. *Жюлимъ ръженакъ.*
Ръжéне, *с. ср* отъ **ръжѣ́ся**.
Ръжéнець, *ум. м.* отъ **ръжéнъ**. Ръженча.
Ръженúкъ, *с. м.* Ръженакъ.
Ръжéнча, *ум. ср.* отъ **ръжéнъ**. Ръженецъ.
Ръжéнъ, *с. м.* 1) Желѣзна лопата, съ която ринѫть огънь; ватралъ, кацица, кукувалка, ожегъ; óжегъ, кочергá. *Съ златенъ ся ръженъ подпира, копринены пелены да сбере. Или на двама-та коньи, или на едного ръженъ.* 2) Желѣзенъ, дрвянъ прѫтъ, на който съ врътѣне надъ огънь пекѫть натъкнѫто на него мясо; врътѣлъ, шишъ, рожня; вéртелъ. *Мясенъ ръженъ. Ръженъ го ръгнѫлъ прѣзъ срдце-то!*

И остръ ръженъ отсѣче,
Мясо-то на кебапъ да опече. *Пѣс.*

3) Въ мн. *ръжни:* прѣчкы-ты, прѫтчкыты на рикѫлъ.
Ръжнúна, *с. ж.* Ръжина слама; ръжяница.
Ръжнúца, *с. ж.* и **ръжнúще**, *с. ср.* Ръжни, прѣчка на рикѫлъ.
Ръжнúчнъый, —**чнъ** и —**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* Что има и ръжь. *Ръжнично жито.* размѣсено съ ръжь.
Ръжь, *с. ж.* Раст. *Secale cereale* и неговый плодъ; оржь, ържь; **рожь**. *Не гази ли ти мечка-та ръжь-тя, не барай ѫ. Жито евтиниѫ не прави: да сѫ живи ръжь и панурь. Дай, Боже, дъждь, да ся роди ръжь, да си купѫ мяжь! Растохъ, растохъ дъвойчински, поклонихся невѣстински, сѣкохъ мя като роба, вѣкохъ мя като булѫ, по главѫ като змыѫ?*
Ръжѣ́ся, ёшь,—жѣ́лъ, *гл. с*
давамъ особенъ гласъ; виска
лѫ; ржать. —**жѣ́ся**, *гл*
кучя: издавамъ срьдитъ гл
ръмжѫ, рьичыся; курчáть,
чя-то ся ръже. 2) Забы
дито ся канѫ да му напра
ръмжѫ, рьичыся; кри́сит
на кого́. *Ръжеся като ку
ся ръжѫть въѫ Христи*
Ръжанéнъый, въ, ва, во,
плѣва, отъ ръжяницѫ.
Ръжяни́ца, *с. ж.* Слама, п
ръжнина, ръжянка.
Ръжáнка, *с. ж.* Ръжяница.
Рѣжяновъый, въ, ва, во,
Ръжяново жито.
Рѣжянъый, нъ, на, но, *пр.*
ръжяновый; ржанóй, орж
жито, ръжь. *Ръжяна сл*
ръжнина. *Ръжянъ хлѣбъ,
ръжянъ хлѣбъ манджа е*
Рѣжявъый, въ, ва, во, *пр.*
жявый.
Рѣмбулъ, *с. м.* Щрьбо грън
*ся юпъ на рѣмбулъ, ко
жялъ, дно-то му нѣма.*
Ръмжѣ́ся, ишь,—жѣ́лъ, *гл.*
ръжыся, рьичыся; мурчáть,
вáться. *Куча-то ръмжи.*
кому, ръжыся, рьичыся, со
кри́ситься, скáлиться н
вáться. *Ръмжѫ срѣщу*
—**жѣ́ся**, *гл. възвр.* Ръм
знаменования.
Ръмжѣ́ние, *с. ср.* отъ **ръ
жѣ́ся**.
Рѣсение, *с. ср.* отъ **рѣсѫ**.
тенѫ вода; **водокропле́ни**
Рѣсова бѣ́лка. Едно расте
кувать порѣзано.
Ръсолúкъ, *с. м.* Ситенъ д
ше малко рѣсолякъ.
Ръсъ, *с. м.* Русъ, шюшякъ,
Рѣсѫ, ишь,—сѣ́лъ, *гл. ср.*
камъ съ водѫ, съ нѣчто во
Рѣсѫ съ водѫ. 2) Казвася
кога ходи да рьси съ свате
нѣть. *Ще мине днесь пот*
За ситенъ дъждъ: рьмыж,
валъ слабо; крáнать, мо
съпвамъ, посолванамъ съ н
сѫ съ пѣсѫкъ. 5) Като в
разсъпвамъ, изсъпвамъ нѣч
Дѣ е минѫлъ, все е
—**сѫся**, *гл. възвр.* 1) Рѣс

бе-си съ водѫ или съ друго подобно; кре-на́ться. *Да идемъ да ся ресимъ.* 2) За нѣчто дребно, ситно: сыпѫся, сѣѫся, прьскамся, изтрьшнамся, ронѫся. 3) *гл. стр.* Бывамь ръсенъ.

Ръте́ние, *с. ср.* отъ **ръта́ѫ.**

Ръть, в. **рьть.**

Ръта́ѫ, и́шь,—та́лъ (**ръта́вамь**), *гл. ср.* и **ръта́ѫся,** *гл. възвр.* Ратѫ, ратѫся; ро́стить.

Ръта́вамь, *гл. мн-кр.* отъ **ръта́ѫ.** Ратавамь.

Рѣ́фамь, ви. **рѣ́вамь.**

Ръчкало, *с. ср.* Прать, дрьво, съ което ръчкать.

Рѣ́чкамь (да **рѣ́чнѫ, рѣ́чнувамь**), *гл. д.* Ръгамь въ 1-то и 2-то знаменованиа.

Рѣ́чканіе, *с. ср.* отъ **рѣ́чкамь.** Бодение, ръгание.

Рѣ́чнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́чнѫ.** Ръгнувамь.

Рѣ́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣ́чкамь.** Да ръгнѫ.

Ръши́нъ, ви. **аршѝнъ.**

Ръшнение, *с. ср.* отъ **ръшнѫ.**

Ръшница, *с. ж.* Водянице само съ два камъка, врьтися, карася съ ракѫ; мелять съ нѣм брашно, соль и др; рѫченица.

Ръшнѫ, нешь,—нѫлъ, *гл. д.* Направямь нѣчто да стане на ситно, натрошнавамь на ситно; ситнѫ.

Ръ́ба, *с. ж.* Животно, живѣе въ водѫ-та, съ пера вмѣсто нозѣ и крылѣ; нѣкои са покрыты съ люспы; ры́ба. *Ситна, дребна риба;* мелузга́, мелюзга́. *Риба чорба;* щерба́. — *Пече му рыбѫ на уста-та,* мачи го. — *Попова риба,* ръба *Catlus gobio,* главанакъ, главанякъ, главочь, главурець, попчя; бычёкъ, подка́меньщикъ. — *Егюпскы рыбы, цигански рыбы,* малко-то на жлѣбѫ, докле не му са изъасли още крака; врьтокопанець, главистица, главулякъ, главунякъ, главочь, жлѣбина, копани, пайвутка, палагуньць, плъхуци, поповы лъжичета, попадийка, пулеглавици, скрьдокопани, калугерци, мраморци, мрьморци; голова́стикъ лагушечный. — *Малко вирчя дребна рыба. Въ голѣмѫ рѣкѫ голѣма и риба. Голѣма риба въ малкѫ водѫ не сѣди (въ плытѫ водѫ не живѣе). Риба безъ водѫ и влькъ безъ горѫ не може да живѣе. Воняща риба мащеркѫ обыча. Риба-та отъ главѫ тѫ ся въвонѣва. Голѣма-та риба каде по-малкѫ-тѫ. Риба безъ кости не быва. Риба стара быва-ли? Риба стара не быва — баба дѣда обыча. Риба и жена не старѣѫть. Риба не остарѣва, ала ся въвонѣва. Не щѣла мачка прѣснѫ рыбѫ! Мачка рыбѫ не ще, а за нѣѫ мустака си облизва. Бѣхтися като рыбѫ о брѣгъ. Двѣ рыбы ся пекѫть на огньа, една другѫ си не хващать вѣрѫ на мѫкы-ты. Ако го слушашь, щешь ловишь по море вайци, по горѫ рыбѫ. Рыба-та рекла: на мя печи, додѣ ми побѣлѣѫть добрѣ очи-ты, на накарвамь твои-ты да побѣлѣѫть. Болѣ рыба дѣлена, негли брады скубаны. Кашлякся како попъ на рыбѫ. Който има брадѫ, рыбѫ гаде. Мокры гащы каджть рыбѫ. Сухо дупя рыбѫ не лови. Съ сухъ глѣѫ риба не ся лови. Все, что е мало, е мило, само мала риба не е мила. Жѫденъ е като рыбѫ за водѫ. Рыба-та още въ море-то, а ные ѫ каджмъ. Още риба-та въ море-то, той точи ѫжбы да каде. Още риба-та у море-то, турилъ тавѫ-тѫ на огньа. Рыба-та въ море-то, тава-та на огньа. Рыба-та въ море-то, ные турамы котля-то. Рыбѫ-тѫ въ рѣкѫ-тѫ, тѣ и рѣжѫть лука. Свѣтъ-тъ чорба отъ рыбѫ да ся стори, пакъ за васъ не ке остане. Сложни калугери и въ пѫтькъ рыбѫ каджть*

Рыба́рець, *с. м.* Птица рыбарча.

Рыба́рка, *с. ж.* Жена, мома, която лови или продава рыбѫ.

Рыба́рница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто продавать рыбѫ; ры́бная ла́вка.

Рыба́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **рыба́рь;** рыба́цкій, рыба́чій. *Рыбарскый дюкянъ,* рыбарница.

Рыба́рча, 1) *ум. ср.* отъ **рыба́рь.** Момъкъ, младъ рыбарь. 2) *с. ср.* Птица *Alcado ispida;* алкіонъ, зиморо́докъ, ива́нокъ, леде́шникъ. 3) Птица *Cinclus aquaticus,* гурлё, клячка, подклякарь; водяна́я оля́пка, водяно́й воробе́й. 4) Птица *Egretta garzetta,* рыбарець.

Рыба́рь, *с. м.* 1) Който лови или продава рыбѫ; **рыба́къ.** 2) Птица *Egretta alba,* креалъ. 3) Птица *Ardea purpurea.* 4) Птица *Sterna hirundo,* коклина, чапъ

Ры́бю бы́лю. Единъ видъ орѣхы, съ които тровять рыбѫ.

Ры́бёвый, въ, ва, во, *пр* Рыбий, рыбиный; **ры́бій.**

Рыбе́нце, *ум. ср.* отъ **рыбя́.**

Ры́бій, бя, бю, *пр.* отъ **ры́ба.** Рыбевый, рыбиный, рыбный; **ры́бій.**

Ры́бинъый, нъ, на, но, *пр* Что е отъ рыбѫ; рыбій, рыбевый; **ры́бій.** *Рыбина чорба.* — *Рыбина коска,* раст *Capsella bursa pastoris,* бабины гнидъы, бѣла трѣва люгичя, овчарска торбичка, спорка; пастушья сумка.

Ры́бица, *с. ж* 1) *ум.* отъ **ры́ба:** *а)* Мал-

дѫ, что е покрытъ съ ръждѫ; ръгавый, ръждясалый, ърждирый; **ржа́вый.** *Курдисался като ръждивъ пищовъ.*

Извади сабѫ ръждивѫ,
Уплаши бабѫ страхливѫ. *Пѣс.*

Ръждѝца, *ум. ж.* отъ **ръждѝ́.**
Ръждѝчка, *ум. ж.* отъ **ръждѝца.**
Ръждѝсало, като *с. ср.* Мѣсто покрито съ ръждѫ; **заржа́вина.**
Ръждѝсамъ, *гл. свр.* отъ **ръждѝсвамъ.** *Ръждясалый,* что има ръждѫ; **ръждивый; заржа́вѣлый, изоржа́вѣлый.**
Ръждѝсвамъ и ръждѝсувамъ (да ръждѝсамъ), *гл. ср.* Добывамъ ръждѫ, хващамъ ръждѫ; **ржа́вѣть, изоржа́вѣть, оржа́вѣть.** *Желѣзо-то е вело да ръждяса — Ще ръждяса,* казвать за ергенъ, что не ся жени, а сѣди да застарѣе.
Ръждѝсване и ръждѝсуване, *с. ср.* отъ **ръждѝсвамъ.**
Ръжёнъый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый. *Ръжёвы саби да мыкъ.*
Ръжепа́къ, *с. м.* Ръжанъ хлѣбъ; ръженакъ. *Жюлимъ ръженакъ.*
Ръжéние, *с. ср* отъ **ръжéмся.**
Ръжéнец, *ум. м.* отъ **ръжéнъ.** Ръженчи.
Ръжепи́къ, *с. м.* Ръженакъ.
Ръжéнчя, *ум. ср.* отъ **ръжéнъ.** Ръженецъ.
Ръжéнъ, *с. м.* 1) Желѣзна лопата, съ коѭто ринѫть огънь; ватралъ, кацина, кункавалка, ожегъ; о́жегъ, кочергá. *Съ златенъ ся ръженъ подпира, копринены пелены да сбере. Или на двама-та коньи, или на едного ръженъ.* 2) Желѣзенъ, дрвянъ прѫтъ, на който съ врътѣние надъ огънь пекѫть натъкнѫто на него мясо; врътѣлъ, шишъ, рожня; вéртелъ. *Мясенъ ръженъ. Ръженъ го ръгнѫлъ прѣзъ срдцѐ-то!*

И остръ ръженъ отсѣче,
Мясо-то на кебапъ да опече. *Нѣс.*

3) Въ мн. *ръжни:* прѣчкы-ты, прѫтчкыты на рикалѫ.
Ръжни́ня, *с. ж.* Ръжяна слама; ръжяница.
Ръжни́ци, *с. ж.* и **ръжни́ще,** *с. ср.* Ръжни, прѣчка на рикалы.
Ръжни́чнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что има и ръжь. *Ръжнично жито.* размѣсено съ ръжь.
Ръжь, *с. ж.* Раст. *Secale cereale* и неговъый плодъ; оржь, ържь; **рожь.** *Не гази ли ти мечка-та ръжь-тя, не барай ж. Жито евтиниъ не прави: да сѫ живи ръжь и папура. Дай, Боже, дъждъ, да ся роди ръжь, да си купъ мѫжь! Растохъ, растохъ дъвойчински, поклонихся невѣстински, сѣкохъ мя като роба, влѣкохъ мя като булъ, по главѫ като змиъ?* Г
Ръкѣ́, е́шь,—жѣ́лъ, *гл. ср* давамъ особенъ гласъ; виска лѫ; ржать. **—жѣ́ся,** *гл* кучя: издавамъ срьдитъ гла ръмжѫ, рьичъкся; мурча́ть, *чя-то ся ръже.* 2) Забъ дито ся нѣкъ да му направ ръмжѫ, рьичъкся; кри́сить на кого. *Ръжеся като ку ся ръжѫть въз Христи*
Ръжяне́нъый, въ, ва, во, *плѣва,* отъ ръжяница.
Ръжяни́ца, *с. ж.* Слама, п ръжнина, ръжяна.
Ръжи́ка, *с. ж.* Ръжяница.
Рѣжяновъый, въ, ва, во, *Ръжяново жито.*
Рѣжяпъый, въ, на, но, *пр.* ръжяновъый; ржано́й, орж *жито,* ръжь. *Ръжяна сла* ръжнина. *Ръжянъ хлѣбъ, ръжянъ хлѣбъ манджа е*
Рѣжявъый, въ, ва, во, *пр.* жявъый.
Рѣмбулъ, *с. м.* Щрьбо грън *ся кюпъ на рѣмбулъ, ко нѣлъ, дно-то му нѣма.*
Рѣмжѣ́, е́шь,—жѣ́лъ, *гл.* ръжъкся, рьичъкся; мурча́ть, за́ться. *Куця-то рѣмжи.* кому, ръжъкся, рьичъкся, со **кри́ситься,** ска́литься на за́ться. *Рѣмжи срѣщу* **—жѣ́ся,** *гл. възвр.* Рѣм зъаменованиа.
Рѣмжѣ́ние, *с. ср.* отъ **рѣмжѣ́ся.**
Рѣсение, *с. ср.* отъ **рѣсѫ.** *тенѫ вода;* **водокропле́ние**
Рѣсова бъ́лка. Едно растени кувать порѣзано.
Рѣсоли́къ, *с. м.* Ситенъ дъ *ше малко рѣсолякъ.*
Рѣсъ, *с. м.* Русъ, шюцякъ,
Рѣсѫ, ишь,—сѣ́лъ, *гл. ср.* камъ съ водѫ, съ нѣчто во *Рѣсѫ съ водѫ.* 2) Казвася кога ходи да рѣси съ святе пи́ть. *Ще мине днесь пот* За ситенъ дъждъ: рьмѫ, валѫ слабо; кра́пать, мор съпивамъ, посолявамъ съ нѣ сѫ съ пѣсъкъ. 5) Като ва разсыпвамъ, изсыпвамъ нѣч *Дѣ е минѫлъ, все е* **—сѫся,** *гл. възвр.* 1) Рѣс

бе-си съ водѫ или съ друго подобно; кре-ни́ться. *Да идемъ да ся ресимъ.* 2) За нѣчто дребно, ситно: сыпѫся, сѣѫся, прьскамся, изтрьшѫмся, ронѫся. 3) *гл. стр.* Бывамь ръсенъ.

Ръте́ние, *с. ср.* отъ **ръта́мь**.

Ръть, в. **рьть**.

Ръта́мь, и́шь,—ти́лъ (**ръти́вамь**), *гл. ср.* и **ръта́мся**, *гл. възвр.* Ратѫ, ратѫся; ро́стить.

Ръти́вамь, *гл. мн-кр.* отъ **ръта́мь**. Ративамь.

Ръ́фамь, ви. **ръ́вамь**.

Ръчкало, *с. ср.* Прѫтъ, дрьво, съ което ръчкатъ.

Ръ́чкамь (да ръ́чнѫ, ръ́чкувамь), *гл. д.* Ръгамь въ 1-то и 2-то знаменованиа.

Ръ́чкание, *с. ср.* отъ **ръ́чкамь**. Бодение, ръгание.

Ръ́чкувамь, *гл. уч.* отъ **ръ́чнѫ**. Ръгнувамь.

Ръ́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръ́чкамь**. Да ръгнѫ.

Ръши́нъ, ви. **арши́нъ**.

Ръшение, *с. ср.* отъ **ръшинѫ**.

Ръшица, *с. ж.* Водяница само съ два камъка, врьтися, карася съ рѫкѫ; мелятъ съ нея брашно, соль и др; рѫченица.

Ръшинѫ, инѫ,—инѫлъ, *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане на ситно, натрошавамъ на ситно; ситнѫ.

Ръ́ба, *с. ж.* Животно, живѣе въ водѫ-тѫ, съ пера вмѣсто нозѣ и крылѣ; нѣкои сѫ покрыты съ люспы; ры́ба. *Ситна, дребна риба; мелузга́, мелюга́. Риба чорба;* щерба́. — *Пече му рыбѫ на уста-та,* мѫчи го. — *Попова риба*, ръба *Cattus gobio,* главанакъ, главанякъ, главочь, главурецъ, попчя; бычёнъ, подка́меньщикъ. — *Егюпскы рыбы, цигански рыбы,* мало-то на жябѫ, докле не му сѫ изѫасли още крака; врьтокопанець, главистица, главулякъ, главунякъ, главочь, жябина, копани, пайвутка, палагуньць, плъхуци, поповы лъжичета, попадийка, пулеглавици, скрьдокопани, калугерци, мраморци, мрьморци; голова́стикъ лагушечный. — *Малко вирчя дребна риба. Въ голѣмѫ рѣкѫ голѣма и риба. Голѣма риба въ малкѫ водѫ не сѣди (въ плитѫ водѫ не живѣе). Риба безъ водѫ и влькъ безъ горѫ не може да живѣе. Воняща риба мащерѫ обычя. Риба-та отъ главѫ тѫ ся въвонѣва. Голѣма-та риба гаде по-малкѫ-тѫ. Риба безъ кости не быва. Риба стара быва-ли? Риба стара не быва — баба дѣда обычя. Риба и жена не старѣѫть. Риба не остарѣва, ала ся въвонѣва. Не щѣла мачка прѣснѫ рыбѫ! Мачка рыбѫ не ще, а за нея мустака си облива. Бѣхтися като рыбѫ о брѣгъ. Двѣ рыбы ся пекѫть на огьня, една другѫ си не хващать вѫрѫ на мѫкы-ты. Ако го слушашь, щешь ловишь по море зайци, по горѫ рыбѫ. Риба-та рекла: ха мя печи, додѣ ми побѣлѣѫть добрѣ очи-ты, ха накарвамь твои-ты да побѣлѣѫть. Болѣ риба дѣлена, негли брады скубаны. Кашлѫся како попъ на рыбѫ. Който има брадѫ, рыбѫ гаде. Мокры гащы каджть рыбѫ. Сухо дупя рыбѫ не лови. Съ сухъ гльзъ риба не ся лови. Все, что е мало, е мило, само мала риба не е мила. Жѫденъ е като рыбѫ за водѫ. Риба-та още въ море-то, а ные ѫ хадемъ. Още риба-та въ море-то, той точи зѫбы да гаде. Още риба-та у море-то, турилъ тавѫ-тѫ на огьня. Риба-та въ море-то, тава-та на огьня. Риба-та въ море-то, ные турамы котля-то. Рыбѫ-тѫ въ рѣкѫ-тѫ, тѣ и рѣжѫть лука. Свѣтъ-тъ чорба отъ рыбѫ да ся стори, пакъ за васъ не ке остане. Сложни калугери и въ пятъкъ рыбѫ каджть*

Рыба́рець, *с. м.* Птица рыбарчя.

Рыба́рка, *с. ж.* Жена, мома, която лови или продава рыбѫ.

Рыба́рница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто продавать рыбѫ; ры́бная ла́вка.

Рыба́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **рыба́рь**; рыба́цкій, рыба́чій. *Рыбарскый дюкянъ*, рыбарница.

Рыба́рчя, 1) *ум. ср.* отъ **рыба́рь**. Момъкъ, младъ рыбарь. 2) *с. ср.* Птица *Alcado ispida;* алкіонъ, зиморо́докъ, ива́нокъ, ледѣшникъ. 3) Птица *Cinclus aquaticus,* гурлё, клячка, подклякарь; водяна́я оля́пка, водяно́й воробе́й. 4) Птица *Egretta garzetta,* рыбарець.

Рыба́рь, *с. м.* 1) Който лови или продава рыбѫ; рыба́къ. 2) Птица *Egretta alba,* креалъ. 3) Птица *Ardea purpurea.* 4) Птица *Sterna hirundo,* коклика, чапъ

Ры́бю бы́лю. Единъ видъ орѣхы, съ които тровять рыбѫ.

Ры́бёвый, въ, ва, во, *пр* Рыбий, рыбиный; ры́бій.

Рыбе́нце, *ум. ср.* отъ **рыбя́**.

Ры́бий, бя, бю, *пр.* отъ **ры́ба**. Рыбевый, рыбиный, рыбный; ры́бій.

Ры́бинъый, нъ, на, но, *пр* Что е отъ рыбѫ; рыбий, рыбевый; ры́бій. *Рыбина чорба. — Рыбина коска*, раст *Capsella bursa pastoris,* бабины гимдъ, бѣла трѣва люгичя, овчярска торбичка, спорка; пастушья сумка.

Ры́бица, *с. ж* 1) *ум.* отъ **ры́ба**: *а)* Мал-

ка рѣба; рѣбя, рѣбка. *б)* Малко нѣчто рѣбж. 2) Мясо-то покрай гръбнака на животнѣ; безъ; **хребто́вая полоса́, спи́нка, филе́й.** 3) Такова мясо посолено и изсушено на пастѫрмѫ; безъ; **солёная и провѣ́сная спи́нка.** — *Паднѫлы му рыбици-ты,* боли го крьст-ъ.

Рѣ́бичка, *ум. ж.* отъ **рѣ́бица.**

Рѣ́бка, *ум. ж.* отъ **рѣ́ба.** Рѣбица, рѣбя.

Рѣ́бникъ, *с. м.* Печена въ тавѫ рѣба съ орисъ, кѣсело зеле, или пакъ съ орѣхъ; рѣбнякъ. *Рѣбникъ пекѫть на Св. Николѫ.*

Рѣ́бный, —**бнъ** и —**бенъ, бна, бно,** *пр.* отъ **рѣ́ба.** Рѣбевый, рѣбинъй, рѣбий; **рыбный.** *Рѣбный Св. Никола,* праздникъ Св. Никола на 6-й Декемврина.

Рѣ́бнякъ, *с. м.* 1) Хлѣбъ съ рѣбъ назатрѣ; **кулеба́ка.** 2) Рѣбникъ.

Рѣболо́въ, *с. м.* Който лови рѣбѫ; рѣбарь; **рыболо́въ.**

Рѣбоя́дець, *с. м.* Птица *Pandion haliaëtus.*

Рѣ́бска чорба́. 1) Раст. *Petroselinum sativum,* рѣбя чорба, рѣбя (кокошя) мерудия, магданозъ, майданозъ, петружелъ; **петру́шка.** 2) Раст. *Anthriscus cerefolium,* керевизъ, кервизъ; **ке́рвель.**

Рѣ́бскъй, ска, ско, *пр. Рѣбско плетеня, рѣбскы уплетена,* съ косж, сплетена чакъ отъ чело-то.

Рѣ́бчя, *ум. ср.* отъ **рѣ́ба.** Рѣбя, рѣбица, рѣбка; **ры́бка.** *Дори не врѣлишь рѣбчя, не хващашь крапчя.*

Рѣбя́, *ум. ср.* отъ **рѣ́ба.** Рѣбчя.

Рѣбя́къ, *с. м.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогжзица, мрьдулка, кондупашь, пендупашка, пиндопашка, пидипашка, пилепашка, стрѣчи-опѫшка, стрѣчичка, трясопашка; **трясогу́вка, гу́вица, гжиго́лка.**

Рѣ́бя мерудя́. Раст. рѣбска чорба въ 1-то знаменов.

Рѣ́бя чорба́. Раст. рѣбска чорба въ 1-то знаменование.

Рѣга́ло, *с. об.* Който говори всякакво, что му дойде на умъ, и неприлично.

Рѣ́гамь (**ры́гвамь, да ры́гнѫ, ры́гнувамь**), *гл. ср.* и *д.* 1) Вадж изъ уста-та си, что-то имамь въ желѫдъка; бльвамь, блювамь, повръщамь; **блева́ть, рвать.**

Веднѫжь рѣгнѫ сура ламя,
Та изрѣгнѫ бѣло мѫ́ко,
Бѣло мѫ́ко, жлъто масло. *Пѣс.*

2) Изкарвамь изъ уста-та си въздухъ изъ желѫдъка; урѣгамся; **рыга́ть, рыга́ться.** — *Рѣга глупости,* говори, приказва глупости. *Доста си рѣгалъ глупости.*

Рѣ́ганье, *с. ср.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гнувамь, *гл. уч.* отъ **р**

Рѣ́гнѫ, **ешь,**—**нѫлъ,** *гл.* **гамь; рыгну́ть.**

Рѣда́ние, *с. ср.* отъ **рѣда́**

Рѣда́ѫ, **ешь,** *гл. ср.* Плач **рыда́ть.** *Единъ рѣдае, Едни играѫть, други р*

Рѣ́ене, *с. ср.* отъ **рѣ́ѫ.**

Рѣ́ждъй, дъ, да, до, и

Рѣ́жий, жь, жа, же, *пр* кавъй, кестенявый; **ры́ж** *са. Рѣждъ человѣкъ; ры́ж*

Рѣ́камь (**ры́квамь, ры́кн** *гл. ср.* За животно: **мука** чѫ, ревѫ; **рыка́ть, мыча́т котя́ть.** *Волъ рыка. Бре кашь отъ жкль. Змѣй-ты толко силно, что цѣло трясѣла. Бнхѫ рѣкали ловы. Рѣкнѫло магаря-рѣкане-то му клалъ* **к** *като магаря, кога рѣка ря, кой го слуша! Магар тѫ да му рѣкать! Кр теля то, менѣ текнѫ за*

Рѣ́каие, *с. ср.* отъ **рѣ́ка** чене; **рыкъ.** *Со рѣво ар калъ силно и отъ рѣ вси-ты животинкы бнхѫ лы. Сѫще така было гладенъ да чюе магарет*

Рѣка́чь, *с. м.* Животно *Bo* волъ; **бу́йволъ.**

Рѣ́квамь, *гл. мн-кр.* отъ

Рѣ́кла, *с. ж.* Рукла, ритл **лѣ́пница, костёръ.**

Рѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **р**

Рѣ́кнѫ, **ешь,**—**нѫлъ,** *гл.* **камь; рыкну́ть.**

Рѣ́лина, *с. ж.* Рудина **на** бина, рудинна.

Станте, станте до дна
Стадо изъ ся уринѫло
По плавинъ по рѣли
Безъ овчаре, безъ ку

Рѣ́лка, *с. ж.* 1) Зурла, ду цуна на животно; **но́рда,** Джюка, джюна, жюка, жю устна, гѫба; **гу́ба, брыла́,** *горнѫ-тѫ рѣлкѫ пѫчи женѣ ако ся сдебелкать р ско ще роди. Хапала си кѫ. Слънце мя грѣнало, горѣлы.* 3) Въ *мн. ч.* **р** чясть на носа около дупкъ дри, рѣнкъ, хрѣнкъ, шю **ноздри́.**

Рѣ́лнѣый, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* За гѫстѫ растовитѫ горѫ.

Горо-ле силна и рѣлна,
Да знаешь, горо, да помнишь,
Кога ся е Йанка приставала,
Кога сама себя обѣсила! *Шѣс.*

Рѣсение, *с. ср.* отъ **рѣсѫ**.

Рѣсовѣый, въ, ва, во, *пр.* отъ **рѣсъ**; **рѣсiй**.

Рѣсъ, *с. м.* Животно *Felis Lynx*; рысь, **островúдъ**, **пардалéй**. *Онъ е съ рѣсово мясо захранен, та е вълк како рѣсъ.*

Рѣсѫ, **и́шь**,—**снлъ**, *гл. ср.* Митамь, миткамь, шляпамся, скѣтамся, шѣтамь, отлатѫ, рѣгамь, рѣхамся, рѣкся, аскамь, блъдамь, блъдѫ, бродѫ, гънѫ, клапамь, лутамся, лѣтамь, нуркамся; **шлáться**, **скитáться**, **блудáть**, **слонáться**. *Научися да рѣси по плата.*

Рѣ́тамь (**рѣ́твамь**, да **рѣ́тнѫ**, **рѣ́тнувамь**), 1) *гл. ср.* Шмаврѫ съ крака-та си, махамь крака; клоцамь, претамь; **бараxтáться**, **болтáть** ногáми. 2) *гл. д.* Бльскамь, удрямь, тъкамь нѣчто съ кракъ; зипамь, клошкамь; **нихáть**, **толкáть**, **пырáть**. 3) За животно: Бльскамь, удрямь, бимъ съ кракъ, дзипамь, зипамь, **клóшкамь**, клоцамь, клошкамь, кошкамь; **нинáть**, **лягáть**, **лягáться**, **брыкáть**, **брыкáться**. *Конь-тъ рѣта; лóшадь бьётся зáдомъ. Всичко това нека рѣтне съ дѣснѫ-тѫ си ногѫ.* 4) За пушкѫ, за пищовъ: като гръмнѫ, сѣпвамся, поврѣщамся назадъ; **отдавáть**, **отбивáть**. *Пушка-та рѣта*; ружьѣ **отдаётъ**, **отбивáетъ**. 5) Имамь нѣчто за долне, за ничто, та не щѫ да го знамъ; прѣзирамь, не зачитамь, не брóмъ, не тачѫ; **презирáть**. *Рѣтамь торбѫ съ грошѣвы, на Стамболъ сѫ съ кошѣвы.* — **мся**, 1) *гл. вз.* Удрямъся единъ другъ съ кракъ; дзипамъся, зипамъся; **перелягáться**. 2) *гл. стр.* Бъвамь рѣтнѫтъ. 3) *гл. възвр.* Врѣгамь ся настранѫ отъ нѣчто, отскоквамь, побѣгвамь. *Момата ся рѣтнѫла отъ него*, побѣгнѫла. — *Рѣтнѫлъ си честь тѫ*, потъкнѫлъ си честь-тѫ, потъпкалъ си късмета, не ся възползувалъ, когато му ся прѣдставилъ случай, когато было врѣмя. — *Работа-та рѣтнѫ назадъ*, удари назадъ, убрькася, тръгнѫ злѣ, не отива вяче добрѣ. — *Млъчи като да го е рѣтнѫло теля въ уста-та. Да тя рѣта чловѣкъ, та не бось Циганинъ. Да мя рѣташе конь, не щяше да мя е кадъ, а то мя рѣта краставо магаря. Атове-ти ся рѣтать, магарета-та тѣглять (умирать). Двѣ магарета ся рѣтать въ чюждъ оборъ. Не ми стига кахърь-тъ, а мя рѣтнѫ и катърь-тъ. Рѣтнѫ крава-та млѣкото. Ни ся води, ни ся кара: ако го водишь, хапе, ако го карашь, рѣта. Извикахъ си платью-то да ти рѣтамь разбоя (рѣтамь ти кросмо-то).*

Рѣ́таніе, *с. ср.* отъ **рѣ́тамь**. **Рѣтаница**

Рѣтаница, *с. ж.* 1) Рѣтаніе 2) **Рѣтникъ**.

Рѣ́твамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣ́тамь**.

Рѣтли́вѣый, въ, ва, во, *пр.* Что рѣта. *Рѣтлива кобыла.*

Рѣтни́-канѫ. Една игра, въ която дѣца-та рѣтать единъ другиму шапкы-ты си; рѣть-капѫ.

Рѣтни́къ, *с. м.* и **рѣтни́ца**, *с. ж.* Ударъ съ кракъ; рѣтаница, дзипаница, дзипня, зипня, текне; **нинóкъ**. *Да му дамъ единъ рѣтникъ.*

Рѣ́тнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́тнѫ**.

Рѣ́тнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **рѣ́тамь**.—**нѫтый**, *прич. стр.*

Рѣтъ, *с. м.* в. **ритъ**.

Рѣтъ-ка́нѫ. Игра рѣтни-капѫ.

Рѣ́нѫ, **ешь**, **рылъ**, *гл. д.* 1) Ровѫ, копамъ; рыть. *Единъ пѣтелъ си рыле на смѣтлище-то Волъ рые, задъ роговы-ты му пада.* 2) Зарывамъ, заровямъ, заравямъ, прѣткамь. **Рѣтый**, *прич. стр.*

Рѣдóква, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговъ корень; рапонъ, рипаня, рѣпа, рупа, прозупла, трунка, трупка, трупъ, ѫрдъква, ѫрдоква; рѣдька. *Скуби рѣдоквѫтѫ отъ корень.*

Рѣзе́мка, *с. ж.* Растение ризя въ 3-то знаменование.

Рѣмежли́акъ, *с. м.* Ситенъ дъждъ, что само рѣми; рѣможлякъ.

Рѣ́мелъ, *с. м.* Растение нѣкакво.

Рѣ́мкамь, *гл. ср.* Рѣмк, **рѣмтѫ́**, росѫ. *Ситенъ дъждецъ рѣмка.*

Рѣможли́акъ, *с. м.* Дъждъ рѣмежлякъ.

Рѣмо́нъ, *с. м.* Раст. рамонъ.

Рѣмтѫ́, **и́шь**,—**тѣлъ**, и

Рѣмѫ́, **и́шь**,—**мѣлъ**, *гл. ср.* За дъждъ, за снѣгъ: вали тихо и много ситно; росѫ, рѣсѫ, прьщёрк, ремавк, рийнавк; моросѝть, кра́пать.

Рѣнза, *с. ж.* Ряса на дрьво.

Рѣ́нкамь, *гл. ср.* Рѣнчк, рѣнчкся.

Рѣ́нкѣы, *с. ж. мн* Рѣлка въ 3-то знамен.; хрѣнкы.

Рѣнчѫ́, **и́шь**, — **чи́лъ**, *гл. ср.* Рѣижк. —**чѫ́ся**, *гл. възвр.* Рѣижкся. *Рѣнчися като кучя.*

Рѣпчи́аніе, *с. ср.* отъ **рѣнчѫ́**.

Рѣполи́вѣый, въ, ва, во, *пр.* Что има рѣполяци. *Рѣполивъ пѫть.*

Рѣполи́акъ, *с. м.* Изсъхнала топка каль.

Рѣсть, *с. м.* Възочина на чловѣка или на

ка рѣ́ба; рѣ́бя, рѣ́бка. *б)* Малко нѣ́что рѣ́бѫ. 2) Мясо-то покрай гръбнака на животнѫ; бѣ́лъ; **хребто́вая полоса́, спи́нка, филе́й.** 3) Такова мясо посолено и изсушено на пастѫ́рмѫ; бѣ́лъ; **солёная и провя́ленная спи́нка.** — *Падна́лы му рѣ́бици-тѣ*, боли го кръ́ст-тѣ.

Рѣ́бичка, *ум. ж.* отъ **рѣ́бица.**

Рѣ́бка, *ум. ж.* отъ **рѣ́ба.** Рѣ́бица, рѣ́бя.

Рѣ́бникъ, *с. м.* Печена въ тавѫ рѣ́ба съ орисъ, кѣ́село зеле, или пакъ съ орѣ́хъ; рѣ́бнякъ. *Рѣ́бникъ пекѫ́ть на Св. Никола́.*

Рѣ́бнѫ́ый, —бнъ и —бенъ, бна, бно, *пр.* отъ **рѣ́ба.** Рѣ́бевъ, рѣ́бинъ, рѣ́бий; **рѣ́бный.** *Рѣ́бный Св. Никола́*, праздникъ Св. Никола на 6-й Декемврия.

Рѣ́бнякъ, *с. м.* 1) Хлѣ́бъ съ рѣ́бъ извѫтрѣ́; **кулеба́ка.** 2) Рѣ́бникъ.

Рѣ́боло́въ, *с. м.* Който лови рѣ́бѫ; рѣ́барь; **рѣ́боло́въ.**

Рѣ́боя́дець, *с. м.* Птица *Pandion haliaëtus.*

Рѣ́бска чорба́. 1) Раст. *Petroselinum sativum,* рѣ́бя чорба, рѣ́бя (кокошя) мерудия, магданозъ, майданозъ, петружелъ; **петру́шка.** 2) Раст. *Anthriscus cerefolium,* керевизъ, кервизъ; **ке́рвель.**

Рѣ́бскѫ́ый, ска, ско, *пр. Рѣ́бско плетене, рѣ́бскѫ уплетена*, съ косѫ, сплетена чакъ отъ чело-то.

Рѣ́бчя, *ум. ср.* отъ **рѣ́ба.** Рѣ́бя, рѣ́бица, рѣ́бка; **ря́бка.** *Дори не врѣ́лишь рѣ́бчя, не хващашь крапчя́.*

Рѣ́бѫ́, *ум. ср.* отъ **рѣ́ба.** Рѣ́бчя.

Рѣ́бѫкъ, *с. м.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрѣдогѫзица, мрѣдулка, кондупашь, пендупашка, пиндопашка, пидипашка, пилепашка, стрѣчи-опашка, стрѣ́чичка, трясопашка; **трясогу́зка, гу́зица, гжиго́лка.**

Рѣ́бѫа перуди́ѫа. Раст. рѣ́бска чорба въ 1-то знаменов.

Рѣ́бѫа чорба́. Раст. рѣ́бска чорба въ 1-то знаменование.

Рѣга́ло, *с. об.* Който говори всякакво, что му дойде на умъ, и неприлично.

Рѣ́гамь (рѣ́гвамь, да рѣ́гнѫ, рѣ́гнувамь), *гл. ср.* и *д.* 1) Вадѫ изъ уста-та си, что-то имамь въ желѫдъка; бльвамь, блювамь, повръщамь; блева́ть, рвать.

> Веднѫжь рѣ́гнѫ сура ламя,
> Та изрѣ́гнѫ бѣло млѣ́ко,
> Бѣло млѣ́ко, жлъто масло. *Пѣс.*

2) Изкарвамь изъ уста-та си въздухъ изъ желѫдъка; урѣгамся; рыга́ть, **рыга́ться.** — *Рыга глупости*, говори, приказва глупости. *Доста си рыгалъ глупости.*

Рѣ́гане, *с. ср.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣ́гамь.**

Рѣ́гнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ**

Рѣ́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* гамь; **рыгну́ть.**

Рѣда́ние, *с. ср.* отъ **рѣда́**

Рѣда́мь, ешь, *гл. ср.* Плач **рыда́ть.** *Единъ рѣ́дае, д Едни играятъ, други рѣ*

Рѣ́ене, *с. ср.* отъ **рѣ́нѫ.**

Рѣ́ждъый, дъ, да, до, и

Рѣ́жнй, жь, жна, жe, *пр* кавъый, кестеневъый; **ря́жн** *са. Рѣ́ждъ чловѣкъ;* **ряжн**

Рѣ́камь (**ря́квамь, ря́кнѫ** *гл. ср.* За животно: **мука чѫ, реве́;** **рыка́ть, мыча́т кота́ть.** *Волъ рѣ́ка. Бре кашь отъ жаль. Змѣ́й-тъ толко силно, что цѣла трясѣла. Бнахѫ рѣ́кали ловы. Рѣ́кнѫло магаря-т рыкане-то му клалъ като магаря, кога рѣ́ка. ря, кой го слушка! Магар тѫ да му рѣ́кать! Кр теля то, менѣ текнѫ ва*

Рѣ́каие, *с. ср.* отъ **рѣ́ка** чене; **рыкъ.** *Со прьво ар калъ силно и отъ рѣ́к вси-тѣ животинкы бнахѫ лы. Сжще така было гладенъ да чюе магарешк*

Рѣка́чь, *с. м.* Животно *Bo* волъ; **бу́йволъ.**

Рѣ́квамь, *гл. мн-кр.* отъ

Рѣ́кла, *с. ж.* Рупла, ратла, лѣ́нница, **костёръ.**

Рѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ**

Рѣ́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* **камь; рыкну́ть.**

Рѣ́лина, *с. ж.* Рудина на бина, рудина.

> Станте, станте до два
> Стадо въ ся урнѫло,
> По планинѣ по рѣлин
> Безъ овчаре, безъ ку

Рѣ́лка, *с. ж.* 1) Зурла, дул цуна на животно; мо́рда, р Дюка, дюня, нюка, нюн устна, гѫба; гу́ба, брыла́, *горнѫ-тѫ рѣлкя пличмы женѫ ако ся сдебелнать р ско ще роди. Хапала си д кѫ. Слънце мя грѣ́кало, горѣлы.* 3) Въ *мн. ч. р* часть на носа около дупкъ дри, рѣ́нкъ, хрѣ́нкъ, шн **ноздри́.**

Рѣ́лнтый, —лньъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* За гѫстѫ растовитѫ горѫ.

Горо-ле силна и рѣлна,
Да знаешь, горо, да помнишь,
Кога ся е Анка приставала,
Кога сама себя обѣсила! *Цѣс.*

Рѣсение, *с. ср.* отъ рѣсѫ.

Рѣ́совый, въ, ва, во, *пр.* отъ рѣсъ; рѣ́сій.

Рѣсъ, *с. м.* Животно *Felis Lynx;* рысь, островидъ, пардалей. *Онъ е съ рѣсово мясо захранень, та е вѣлѫ како рѣсъ.*

Рѣсѫ, нешь,—снѫлъ, *гл. ср.* Митамь, миткамь, шляпамся, скѣтамся, шѣтамь, отлятѫ, рѣгамь, рѣхамся, рѣмся, аскамь, блждамь, блждѫ, бродѫ, гънѫ, клапамь, лутамся, лѣтамь, нуркамся; шля́ться, скита́ться, блуда́ть, слоня́ться. *Научися да рѣси по пяхта.*

Рѣ́тамь (рѣ́твамь, да рѣ́тнѫ, рѣ́тнувамь), 1) *гл. ср.* Шварлѫ съ крака-та си, махамь крака; клощамь, претамь; бара́хтаться, болта́ть нога́ми. 2) *гл. д.* Бльскамь, удрямь, тыкамь нѣчто съ кракъ; зипамь, клошкамь; нихáть, толкáть, пырáть. 3) За животно: Бльскамь, удрямь, бимь съ кракъ, дзипамь, зипамь, клйошкамь, клощамь, клошкамь, кошкамь; нина́ть, лягáть, лягáться, брыкáть, брыкáться. *Конь-тъ рѣта;* ло́шадь бѣ́тся за́домъ. *Всичко това нека рѣтне съ дѣсняк-тѫ си ногѫ.* 4) За пушкѫ, за пищовъ: като гръмнѫ, сѣпвамся, повръщамся назадъ; отдава́ть, отбива́ть. *Пушка-та рѣта;* ружьѣ отдаѣтъ, отбива́етъ. 5) Имамь нѣчто за долне, за ничто, та не щѫ да го знаѫ; прѣзирамь, не зачитамь, не броѫ, не тачѫ; превира́ть. *Рѣтамь торбѫ съ грошѣвы, на Стамболъ сѫ съ кошѣвы.* — **ися**, 1) *гл. вз.* Удрямъися единъ другъ съ кракъ; дзипамъися, зипамъися; перелягáться. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь рѣтнѫтъ. 3) *гл. възвр.* Врѫгамь ся настрамѫ отъ нѣчто, отскоквамь, побѣгвамь. *Момата ся рѣтнѫла отъ него,* побѣгнѫла. — *Рѣтнѫлъ си честь тѫ,* потыкнѫлъ си честь-тѫ, потъпкалъ си кѫсмета́, не ся възползувалъ, когато му ся прѣдставилъ случай, когато было врѣмя. — *Работа-та рѣтнѫ назадъ,* удари назадъ, убрькася, тръгнѫ злѣ, не отива вяче добрѣ. — *Мълчи като да го е рѣтнѫло теля въ уста-та. Да тя рѣта чловѣкъ, та не бось Циганинъ. Да мя рѣташе конь, не щяше да мя е надъ, а то мя рѣта краставо магаря. Атове-ти ся рѣтать, магарета-та тѫглять (умирать). Двѣ магарета ся рѣтать въ чюждъ оборъ. Не ми стига кажнрѣ-тѣ, а мя рѣтнѫ и катнрѣ-тѣ. Рѣтнѫ крава-та мля́ко-то. Ни ся води, ни ся кара: ако го водишь, хапе, ако го карашь, рѣта. Извѣкахъ си платно-то да ти рѣтамъ разбоя (рѣтамъ ти кросно-то).*

Рѣтание, *с. ср.* отъ рѣ́тамь. Рѣтаница

Рѣ́таница, *с. ж.* 1) Рѣтание 2) Рѣтникъ.

Рѣ́твамь, *гл. мн-кр.* отъ рѣ́тамь.

Рѣтли́вый, въ, ва, во, *пр.* Что рѣта. *Рѣтлива кобыла.*

Рѣтни́-капѫ. Една игра, въ която дѣца-та рѣтать единъ другѣму шапкы-ты си; рѣтъ-капѫ.

Рѣтни́къ, *с. м.* и **рѣтни́ца**, *с. ж.* Ударъ съ кракъ; рѣтаница, дзипаница, дзипня, зипня, текне; нинóкъ. *Да му дамь единъ рѣтникъ.*

Рѣ́тнувамь, *гл. уч.* отъ рѣ́тнѫ.

Рѣ́тнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ рѣ́тамь.—нѫтый, *прич. стр.*

Рѣтъ, *с. м.* в. ритъ.

Рѣтъ-ка́пѫ. Игра рѣтни-капѫ.

Рѣ́пѫ, ешь, рылъ, *гл. д.* 1) Ровѫ, копамъ; рыть. *Единъ пѣтелъ си рылъ на смет-лище-то Волъ рие, задъ роговы-ты му пада.* 2) Заръвамь, заровямь, заравямь, прѣткамь. **Рѣ́тый**, *прич. стр.*

Рѣдóква, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговый корень; рапонъ, рипаня, рѣпа, рупа, прозупла, трунка, трупва, трупъ, ѫрдъква, ѫрдоква; рѣ́дька. *Скуби рѣдоквѫтѫ отъ корень.*

Рѣзе́мка, *с. ж.* Растение ризя въ 3-то знаменование.

Рѣнежли́акъ, *с. м.* Ситенъ дъждъ, что само рѣни; рѣножлякъ.

Рѣнелъ, *с. м.* Растение нѣкакво.

Рѣнкамь, *гл. ср.* Рѣнѫ, рѣнтѫ, росѫ. *Ситенъ дъждецъ рѣнка.*

Рѣножли́акъ, *с. м.* Дъждъ рѣнежлякъ.

Рѣно́нъ, *с. м.* Раст. рамонъ.

Рѣнтѫ, ѝшь,—тѣлъ, и

Рѣнѫ, ѝшь,—нѣлъ, *гл. ср.* За дъждъ, за снѣгъ: вали тихо и много ситно; росѫ, ръсѫ, прьщёрѫ, ремавѫ, рийнавѫ; морося́ть, кра́пать.

Рѣнза, *с. ж.* Ряса на дрьво.

Рѣнкамь, *гл. ср.* Рѣнчѫ, рѣнчѫся.

Рѣ́нкы, *с. ж. мн* Рѣлка въ 3-то знамен.; хрѣнкы.

Рѣнчѫ́, ѝшь, — чѝлъ, *гл. ср.* Рѣмжѫ. —чѫ́ся, *гл. възвр.* Рѣмжѫся. *Рѣнчися като кучя.*

Рѣнчя́ние, *с. ср.* отъ рѣнчѫ́.

Рѣполи́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има рѣполяци. *Рѣполивъ пѫть.*

Рѣполя́къ, *с. м.* Изсъхнала топка каль.

Рѣсть, *с. м.* Възвишина на чловѣка или на

животно; растъ, врьсть, възрастъ, израстъ, бой; ростъ. *Срѣдень рьстъ человѣкъ*; средня́го ро́ста.

Рѣтець, *ум. м.* отъ **рьтъ**. Рьтчя, рьтлинка.

Рьтли́на, *с. ж.* Рьтъ.

Рьтли́нка, *ум. ж.* отъ **рьтли́на**. Рьтець.

Рѣтчя, *ум. ср.* отъ **рьтъ**. Рьтець, рьтлинка.

Рьтъ, *с. м.* Ридъ, ридина, ритъ, врьхъ, могыла, хлъмъ, хрьтъ, рьтлина, хратъ, чюка, чюканъ, баиръ; бугъ́ръ, холмъ, приго́рокъ, гора́, пикъ.

Рьшета́рка, *с. ж.* Като прави и продава рьшета; рѣшетарка. *И рьшетарка мжжа си трьговець направа.*

Рьшета́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **рьшета́рь**. Рѣшетарскый.—скы, *нар.* Като рьшетарь.

Рьшета́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ рьшетарь; рѣшетарчя.

Рьшета́рь и рьшета́ринъ, *с. м.* Който прави и продава рьшета, обыкновенно Циганинъ; рѣшетарь.

Рьше́тка, *с. ж.* 1) Раст. *Carlina acaulis*, рѣшетка, лугочка, трьнова гулия, шеремет-ка, дива зелка; колю́чникъ, пухо́вникъ безстебе́льный. 2) Сѣдъ, надупченъ съ малкы дупкы за прѣцѣждане; рѣшетка; реше́тка. *Направи го на рьшетку*, надупчи го много.

Рьше́то, *с. ср.* Направа отъ лубъ и изопнатата на него кожа за дъно съ много дупкы по нея за прѣсѣване жито и др. п.; рѣшето; решето́. *Отсѣкмы го съ рьшето.* — *И рьшето срьдце има*, и трьпѣние-то има край, и кроткый тъ може да ся надоса. *И рьшето срьдце има: настжпи го на луба, ще тя удари по колѣно-то.* — *Минжлъ е прѣвъ рьшето*, много е видѣлъ, много е тяглилъ, много е изпълталъ, всичко е прѣкаралъ, та ся е калилъ, та знае много; минжлъ е прѣзъ огънь и водж; онъ прошѣлъ сквозь огонь и во́ду. — *Надувася като патя въ рьшето*, голѣмѣися, перчися напраздно. — *Направихъ го на рьшето*, на рьшетка, надупчихъ го, издупчихъ го много; нарѣшети́ть. — *Врьтися като водж у рьшето. Ново рьшето, дъ да тя закачимъ? Крые слънце въ рьшето. Носи въ рьшето водж за жьдны-ты. Ще носи съ рьшета водж. Съ вилы орѣхы и съ рьшето водж щж носж на сватбж-тж ти.*

На бродѣла сѣдя бродница,
Бродница слѣпа слѣпица,
Съсъ кракъ е бродѣла запрѣла,
Въ рьшето събрала звѣзды-ты,
Въ скута си мѣсяць снимаше. *Пѣс.*

Рьше́тце, *ум. ср.* отъ **рьше́то**.

Рьше́тчица, *ум. ж.* отъ **рь**

Рѣдихелъ, *с. м.* 1) Рѣдко н рѣдни́на. 2) Рѣдка, водява

Рѣдичкый, —чькъ, чка, чк отъ **рѣдкый**.

Рѣдкомь, *нар.* Рѣдко пати, рѣдчижь, рѣдко.

Частомь да ся напиваш
Рѣдкомь да ся цѣливаш

Рѣдкопрѣста жена́. Жена, ирьдлива жена; раздавачка.

Рѣдкый, —дькъ, дка, дко, намира неблизо единъ до д по́-голѣмо разстояние отк вено; негжстый, нечистый; *гора*. 2) За тъкань: негжст нетъканый набито. *Рѣдко п* полотно́. 3) За цѣта на честый, зжбистый, еднор рохавый, малкнъ-кать. *Рѣд* За роины тѣла: негжстый, шавый, водявый; жи́дкий, ко, водяво. *Въ рѣдж ко говно) камыкъ не врьлвай, прьска.* —дко, *нар.* 1) Не зо единъ до другъ, негжсто, ко. *Много рѣдко гы посад* пати, не много пати, сегъ комь, рѣдче, рѣдчижь; рѣд *виждамы. Като мома л ко свѣ. Рѣдко, Радко,* ч

Рѣдче и рѣдчижь, *нар.* Р рѣдко.

Рѣжница, *с. ср. мн.* в. рѣ

Рѣжнж, ешъ, рѣзáхъ (рѣзв рѣзнувамъ), *гл. д.* 1) За н остъръ сьмь, та сѣкж, та рѣзать. *Ножь-тъ рѣже.* сѣчиво сѣкж, дѣлж на част *жж хлѣбъ, мясо;* ру́шать вамь, подрѣзвамь лозе, лозя *дохж да рѣжжть ловя* тамь, развръгамь, развръзв порѣзъ, данъкъ, пары, да з ково му ся пада да плаща. *Л* распрѣдѣля́ть по́дать.

Събрали ни ся, набрал
Китове и чорбадии,
Тяжк вергнж да рѣж
Да рѣжжть още да ж

5) За вино и другы питжа: ка и грыло-то, кога ся пижк; на вкусъ, щипа́ть. *Вино-т* вѣтръ: вѣжк сухо и студен це-то човѣку да изпрьхне; *тьрк тъ рѣже.* 7) Зачи жнамь за нѣчто; брьснж, хв *же*, кой тя брьсне, кой тя

гл. възвр. и *стр.* Рѣжѫ себе-си, бъ̀вамъ рѣзанъ. — *Рѣже като трьонъ*, за нож, кога не рѣже. — *Рѣжѫтъ като кучешки зѫби*, за ножици, что не рѣжѫтъ. — *Прѣсно сѣрене като хлѣбъ рѣже. Рѣже го като прѣсно сѣрене. Който си рѣже нокте-то въ недѣлѫ, здраве-то си рѣже.*

Рѣза, *с. ж.* Жълтъникаво вещество като жълтъка на прѣпечено яйце, намирася въ жълчный мѣхуръ на нѣкои воловы, съ него ся запомазват жълтеничавы людие и ония, които бъ̀ват натисканы отъ морѫ.

Рѣзаніе, *с. ср.* отъ **рѣзѫ̀**.

Рѣзанъ, ѫ, о, но, *прич. стр.* отъ **рѣзѫ̀**. Надъ когото е извършенъ обрѧдъ обрѣзание.

Рѣзáчь, *с. м.* Който ходи да рѣже лоза.

Отлѣтѣла прѣперуга
Отъ орачъ на орачъ,
Отъ копачъ на копачъ,
Отъ рѣзачъ на рѣзачъ. *Пѣс.*

Рѣзвань, *гл. мн-кр.* отъ **рѣзѫ̀**.

Рѣзенчя и **рѣзьнчя**, *ум. ср.* отъ **рѣзенъ**. Рѣзня.

Рѣзенъ и **рѣзьнъ**, рѣзнове, *с. м.* Отрѣзанъ кѫсъ хлѣбъ, мясо, овощие и проч.; крьшенка, филия; **отрѣзанный кусóкъ**, **рѣзень**.

Рѣзка, *с. ж.* 1) Бѣлѣгъ, рѧбъ на нѣчто, дѣто е рѣзнѫто; надрѣзъ, рубéцъ. 2) Тънглена съ нѣчто остро дълга рѣзка; чрьта, чизия; чертá, лúния, калёвка. *Тънглъ рѣзкѫ*; калевать. *Тънглихъ едня рѣзкѫ.* 3) Разцѣпка.

Рѣзкый, —зъкъ, зка, зко, *пр.* Что рѣже; рѣзливый; рѣзкій, óстрый. *Рѣзко вино*, что ся е врѣзнѫло, та рѣже, като ся пие.

Рѣзлúвый, въ, ва, во, *пр.* Рѣзкый. *Рѣзлива бова. Сладка, рѣзлива—главѫ ны развúва*, въкать бозаджии-ты изъ платна, кога продавать бозѫ.

Рѣзнáкъ, *с. м.* Рѣзко вино, что е зело да къпи и рѣже.

Рѣзнувань, *гл. уч.* отъ **рѣзнѫ̀**.

Рѣзнѫ̀, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **рѣжѫ̀**. —знѫтый, *прич. стр.*

Рѣзня́, *ум. ср.* отъ **рѣзенъ**. Рѣзенчя. *Едно рѣзня каблъкѫ.*

Рѣзчица, *ум. ж.* отъ **рѣзка**.

Рѣзъ, *с. м.* Ножъ на рало за рѣзание цѣлинѫ; чирясло, чрьтало; рѣзáкъ.

Рѣзьнъ, рѣзнове, *с. м.* Рѣзенъ.

Рѣкá, *с. ж.* Водъ, что ся сливать отъ разны утоци и текѫть въ едно, та ся вливать въ пó-голѣмѫ водѫ или въ море; рѣкá. *Отиде на рѣкѫ-тѫ на бѣлянкѫ-тѫ платно да бѣли. Да е съ ржкѫ тѫ, че ако ще бы и отъ рѣкѫ-тѫ. Тиха-та рѣка носи клады-ты. Всякога рѣка-та пънюжкы не носи. Въ голѣмѫ-тѫ рѣкѫ голѣма и рыба. Ака рѣка съ потоци. На едня рѣкѫ си прали дрѣхы-ты. Отъ едня рѣкѫ всичкый свѣтъ водѫ пие. Да тя прѣведе прѣзъ рѣкѫ и да ти не даде водѫ да пиешь! Да го отнесе мѫтна-та рѣка! Кокато рѣка е плъна съ трьне, гази ли ся?*

Рѣкъ́ита, *с. ж.* Растение ракъ́ита.

Рѣкъ́итовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **рѣкъ́ита**. Ракъ́итовый.

На плавай, плавай, Дафинке,
Дано си накрай напливашь,
Мама ти да тя извади.
— Не можѫ, мамо, не можѫ,
Че ми ся коса заплела
У рѣкъ́итово коренье. *Ивн.*

Рѣкъ́ица и **рѣкъ́ичка**, *ум. ж.* отъ **рѣкá**.

Рѣпа, *с. ж.* Растение рьдоква. *Черна рѣпа*, раст. *Raphanus sativus niger. Бѣла рѣпа, Raphanus sativus albus. Мигарь щѫ му съдъ рѣпѫ на дъно-то*, нѣма да му прѣдървамъ изтънко. *Колко е пó-нарѣдко рѣпа-та, толкова пó-надро расте. На котя рѣпа, на жлабѫ хрьвулка.*

Рѣпица и **рѣпичка**, 1) *ум. ж.* отъ **рѣпа**. 2) *с. ж.* Рапица.

Рѣпкы, *с. ж. мн* Раст. *Helianthus tuberosus* и неговый корень като плодъ; гулúя, гулкы, дивы наблъкы, зимны, земны наблъкы, каракушкы, кочáни, чалгáни, шалгáни, ждоквы; бýлва, земляни́я грýши.

Рѣпéй, *с. м.* Раст. трьнь *Lappa major*, бутракъ, лопушь, лѣпка, чичка, чичёкъ; лапýхъ, лапýшникъ, репéйникъ, репéйнишникъ. *Залѣпился за него като рѣпéй.*

Рѣсаніе, *с. ср.* отъ **рѣшѫ̀** и **рѣшѫ̀ся**.

Рѣсѫ̀, ишь,—силъ, *гл. д.* Рѣшавань. *Баше рѣсилъ живота си и нѣмалъ никъдѣ да ся избави отъ това силно море.* —сѫ̀ся, *гл. възвр.* Рѣшавамся. *Да ся рѣсятъ още три-четыре глухци и ставори да пойдятъ до него да видятъ, да ли вистинѫ ся показалъ.*

Рѣхавый, въ, ва, во, *пр.* Рошавый, рѣхкавый. *Рѣхова коса*, рошава. *Рѣхавъ бодилъ*, растение.

Рѣхамся, *гл. об.* Лутамся, скътамся, ръгамъ, ръсѫ̀.

Рѣханіе, *с. ср.* отъ **рѣхамся**. Лутание, скътание, ръсание.

Рѣхкый, —хъкъ, хка, хко, *пр.* Рѣхавый. *Рѣжка коса.*

Рѣчба, *с. ж.* Рѣчь, дума, рѣчка; слóво.

Рѣчёвитый, тъ, та, то, *пр.* Който знае,

може да говори добрѣ, сладко; рѣчúстый, краснорѣчúвый. *Ако не е рѣчёвито, то е гласовито*, казвать на присмѣхъ за магаря.

Да ми въикнешь единъ пѣсенъ
Рѣчёвитъ, гласовитъ:
Гласовита въ сине небе,
Рѣчевита по всъ земъ. *Пѣс.*

Рѣчéніе, *с. ср.* Който е нареченъ, опрѣдѣленъ за нѣкоѣ да го земе; наречникъ, кердосникъ; суженый. *Дѣто падне аблъка, тамъ е мой-то рѣчение.*

Рѣчúца, *ум. ж.* отъ **рѣкá**. Рѣкыца, рѣчка.

Рѣчка, *с. ж.* 1) Рѣчь, рѣчба, дума, сборъ, лафъ; слóво. 2) Кѫсо изречение, кѫсичка мысль, която народъ-тъ често казва за поучение; пословица; поговóрка.

Рѣчкá, *ум. ж.* отъ **рѣкá**. Рѣкыца, рѣчица.

Рѣчникъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто е текла рѣка, та земя-та е нанесена и пѣсъчива.

Рѣчникъ, *с. м.* Книга, въ която думы-тъ на единъ народъ, на единъ наукъ, сѫ събранъ, наряденъ по азбучнъ рядъ и изтлъкуванъ; словáрь, лексикóнъ.

Рѣчнъ, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **рѣкá**; рѣчнóй. *Рѣчна вода*, налѣна, иде отъ рѣкъ. —*Рѣченъ кефалъ*, рыба *Squalius cephalus*, бѣлевица, клѣнъ, скоберъ.

Рѣчь, рѣчи, *с. ж.* и **рѣчь**, рѣчёве, *с. м.* Дума, рѣчка, рѣчба, сборъ, лафъ; слóво. *Имамъ рѣчь да ти кажамъ.*

Откакъ сѫ Янка родила,
Мами сѫ рѣчь не врънала *Пѣс.*.

Имамъ дума да ѝ думамъ,
Да ѝ кажъ два рѣчевы. *Пѣс.*

— *Врѣщамъ рѣчь нѣкому*, врѣщамъ му думѫ, отговарямъ му противно, повърщамъ, отказвамъ; възражáть, противорéчить, прекослóвить. —*Мѣтамъ рѣчь: а)* Подвърлямъ думы, отдалечъ докарвамъ на умъ, казвамъ да сѫ сѣтять, подсѣщамъ, напомнямъ; намекáть. *б)* Мѣтамъ думы, вадѫ думы нѣкому, казвамъ за него нѣчто, което той не е направилъ; сплéтничать на когó.

Ивану сѫ рѣчь мѣтнѫли,
Бѣдѫ го сѫ набѣднли:
Дѣ е хватилъ Турскѫ моѫ
И напсувалъ Турскѫ майкѫ. *Пѣс.*

Блага-та рѣчь желѣзны врата отваря. Добра-та рѣчь иде надалечь, а лошата още по-надалечь. Брѣзъ конь ся стига, а брѣза-та рѣчь не можс. Рѣчь-та не е брѣмя. Рѣчь изъ уста, а камыкъ на ржѫ.

Рѣшеніе, *с. ср.* отъ **рѣшѫ** и **рѣшѫся**. Рѣсаніе.

Рѣшетáрка, рѣшетáрь, в. рѣшетáрь.

Рѣшетéніе, *с. ср.* отъ **рѣше**

Рѣшéтка, *с. ж.* 1) Стовна съ гръло-то си. 2) Растение рѣ

Рѣшéто, *с. ср.* Рѣшето. *Земѣ шето*, не бъва да сѫ ходи *Докълѣ рѣшето-то е ново, да го закачимъ, а кога по врѣгамы го задъ врата-та.*

Рѣшетѫ, ѝшь,—тѝлъ, *гл.* прѣзъ рѣшето.

Рѣшнтый, —шьнъ и —шенъ *пр.* Рошавый рѣхавый. *Н ны пашкулы, не сѫ плета*

Рѣшѫ, ѝшь, рѣсáхъ, *гл.* гребенъ прѣзъ коса или прѣ да ѫ оправя; чеша, че —шѫся, *гл. възвр.* Опра си съ гребенъ; чешѫся, чешлѫ *Плѣнъ сѫ плѣни, баба сѫ*

Рѣшѝ, ѝшь,—шѝлъ, *гл.* *сѣ* вамъ. Да рѣсѫ. —шéпый,

Рѣшúвамъ (да рѣшѫ), *гл.* дамъ, отряждамъ, отсѣчамъ, бивамъ; полагáть, опрѣдѣ 2) Прѣмалвамъ нѣчто, отпис что, имамъ го за загубено; *гл. възвр.* Сѣкъ, посягамъ д что; дрѣзвамъ, рѣсѫся; смѣть, ся, дерзáть, рѣшáться.

Рѣшúваніе, *с. ср.* отъ **рѣш шúвамся.**

Рѣжѫся, ешся, рѣжался, *гл.* рѣсѫ, лутамся, скѣтамся, р развѣйвамся; шляться, ски няться, блудúть. *Рѣжтся Рѣжашеся по булварыты*

Рѣзаніе, *с. ср.* отъ **рѣжѫся.**

Ржбáтый, тъ, та, то, *пр.* Ч въ, что има ржбовъ; чарк

Ржбéжь, *с. м.* 1) Ржбеніе. жа, помежда, граница, край отаръ, прѣдѣлъ, слогъ, сѫд межá, предѣлъ, рубéжъ.

Ржбеніе, *с. ср.* отъ **ржбѫ.**

Ржбецъ, *ум. м.* и **ржбчя, ржбъ.**

Ржбýшка, *с. ж.* Ржбъ въ вание.

Ржбъ, *с. м.* 1) Шивъ, край нѣчто поржбенъ, обшитъ от *Ржбове-ти на сукмана сѫ* Издадены като зѫбы части на парѫ, на колѣло, или на зѫбъ, зѫбецъ, чаркъ; зуб *Ржбъ на монета;* гуртъ. ща на нѣчто отъ двѣ стѣ

На рѣтъ, на брѣдо острина-та, горѣ было-то. *Ржѣ на рѣтъ.* 5) Рѣзка, бѣлѣгъ отъ нѣчто; ржбушка; рубе́цъ, надрѣзъ. 6) Женскый станъ за тъкание.

Ржбѣж, мишь,—бѝлъ, *гл. д* Обшивамъ краища-та на дрѣхж, на платъ за да не ся нищять; рубѝть, оторáчивать.

Ржгáѣж, ешь,—гáлъ и —гáмалъ, *гл. д.* Ругам, въкамъ въз нѣкого съ неприличны думы; ругáть.

Ржжю, *с. ср.* Оржжю, оржжие, оружие, пусать; оружіе.

Станка си косж отрѣза,
Наложи калпакъ босанскый,
Оржжи ржжю башино,
Бѣлыя байржкъ понесе,
Селскы-ты момци поведе,
Че гы на воиска заведе. *Пѣс.*

***Ржзлѝма**, *пр. неизм. Т.* Честенъ, почетенъ, сой, ѧрзлима.

***Ржзъ**, *с. м. Т.* Честь, честность.

Ржкá, *дв.* ржцѣ, *мн.* ржкы, *с. ж* 1) Члѣнъ на човѣшко-то тѣло отъ рамо-то до врьха на прьстю-то; рукá. *Изтрьпнж ми ржка-та. Измрьзнжж ми ржцѣ-тж. Плещж ржцѣ*; бить въ ладóши. 2) Грьсть, грьща, грьщь, пригрьща, стиска, кривачка, жмика, ржкатка, шьпа, шяка; горсть. 3) Начинъ-тъ, по който пише всякой единъ; перо; нóчеркъ, писмó, перó. *Има хубавж ржкж*, пише хубаво. *Това писмо не е негова ржка.* 4) Начинъ-тъ, бръзина-та, съ кожто всякой врьши нѣчто. *Тяжкж ржка, лека ржка. На брѣвж ржкж го направихъ.* 5) Положение то, въ което човѣкъ ся намира отъ-камъ имоть; состоя́ніе. *Срѣдна ржка хора*, не много богати, еснафъ. 6) Рядъ-тъ, пѫть-тъ, по който е врьшено нѣчто; сеферъ. *Втора ржка копань*, втора копань. *Засѣяхмы прьвжтж ржкж отъ пролѣтны-ты сѣитбы.* 7) *мн. ч. ржцѣ.* Работници, души. *Малко ржцѣ не хващать* 8) Двой, чета, рала, чифтове; пáры. *Толкова ржцѣ*, толкова чифтове. 9) Раст. *Opuntia vulgaris*, арапска смоква, арапскый язык, лопатъ, лопатки, френска смоква, язык; индѣйская смóква. 10) Раст. *Delphinium consolida*, ралика, ралица, раличка, кошничкы, опашка, злы ятрьвы, сини кытки, хуркы; живокóсть, кавалерійскія шибóры. — *Богородичина, прѣчистина ржка*, в. ржница въ 4-то знаменование. — *Богородичина и богородична ржка*, раст. *Lonicera caprifolium*, богородичини прьстю, богородичино цвѣтю, аманилы, мустакы, нокъть пѣтлеви ноктю; кóзья жúмолость. — *Добра му е ржка-та*, каквото хване, все на добро отива; счастли́вая, лѣгкая рукá. — *Ржка-та му е джумертъ*, много обычна да дава, да дари. — *Ржка-та му е сребрьна*, каквото похване, все пары става, все изкарва нѣчто. — *Ржкж хваканю*, малъкъ годежъ. — *Вдигамъ ржкж въз нѣкого*, замахвамъ да го ударж, искамъ да го бия; поднимáть руку на кóго. — *Влизамъ въ ржцѣ*, хващать мя, уловявать мя; попадáться въ ру́ки. *Влѣзе въ ржцѣ*, попаднжся на непріятель, намѣрися подъ душманинъ; попáсться въ кóгти. — *Врьзалъ си ржцѣ-ты*, хванжлъ ся съ нѣчто, та не може да врьши друго. — *Въ ржцѣ му е*, отъ него ся пыта, той коли, той бѣси; отъ него́ зави́сить. — *Дава ми ржкж*, могж, имамъ възможность, заможенъ съмъ, стига ми ржка; я въ состоя́ній, у меня́ есть сре́дства. — *Далъ му печенъ хлѣбъ въ ржцѣ-ты*, далъ му поминъкъ, научилъ го да си изкарва прѣхранж-тж. — *Едно (двѣ, пять . . .) на ржкж*, казвать при смѣтание числа, когато излѣзе сборъ отъ пóгорѣнь рядъ. — *Зелъ си очи-ты въ ржцѣ*, уплашился, тръгналъ за нѣкадѣ. — *Иде ми отъ ржкы: а)* Прилѣга ми, иде ми на колай. *б)* Могж, умѣжъ, знаж какъ да подхванж; удава́ться. *Не му иде работата отъ ржкы*, ако и да иска да направи нѣчто, не може — *Иде ми на-прѣзъ ржкж*, не ми прилѣга, не ми иде на прилѣгъ, избредно ми е, не ми иде на чалжмъ, на колай. — *Изваждамъ нѣчто изъ ржкж*, продавамъ го, махвамъ го, избавямся отъ него; сбывáть, спускáть съ рукъ. — *Изъ ржцѣ въ ржцѣ, изъ ржкж въ ржкж*, отъ едного на другыго; изъ рукъ въ руки, изъ колы въ кóлу. — *Има длъгж ржкж: а)* Има похватъ, похваща, обычна да зима скрьшемь, да краде. *б)* Може всичко да врьши, заможенъ е. —*Като съ ржкж махнж болесть-тж*, много лесно го излѣкува; какъ рукóю снялó, рукóю отвѣлъ боль. —*Косьмъ съ ржцѣ на двѣ дѣли*, много умѣе, много е вряденъ голѣмъ майсторъ е. —*Не си поплюва на ржкж*, не го е страхъ отъ никого, не му мига око-то отъ ничто, не му мысли много, когато е да удари или да направи друго такова нѣчто. —*Не искамъ да си валямъ ржцѣ-ты съ нѣчто*, искамъ да бжда честенъ и правъ въ тжж работж; не хочу́ рукъ мара́ть. —*Не съмъ врьлилъ камыкъ за него да мя заболи ржка-та*, не съмъ ся грыжилъ, трудилъ за него, та не ми е милъ. —*Отъ ржкж е*, казвать, кога служнать нѣкого, добра ржка тя служи, отъ срьдце е. —*Падамъ нѣкому въ ржцѣ-ты*,

влизамь му въ ржцѣ-ты, хваща ня, улавя ня; попада́ться въ ру́ки, доставя́ться кому́ ли́бо. *Каквото му падне на ржкж, все го изпива. Добрѣ, щешь ми паднешь (паднж щешь ми) ты въ ржцѣ;* добро (хорошо́), попадёшся ты мнѣ! *—Подлагамь ржкж*, простирамь ржцѣ за просимъ; прося, пытамь; проси́ть милости́ню, ни́щенствовать, побира́ться. *Кой не друса на младость, онъ подлага ржкж у старость. — Подъ неговж ржкж*, той го разправя, отъ него ся пыта за това, той му сѣди; подъ его́ вѣдѣніемъ, въ его́ вѣдѣніи. *— Сгрѣжлъ, крьстосалъ ржцѣ, скрьстилъ ржцѣ*, ничто не работи, сѣди, та чака на готово; сидѣть поджа́вши ру́ки. *— Стига ми ржка*, могж, имамь възможность, дава ми ржка, стига ми умъ-тъ. *— Съ голы (праздны) ржцѣ*, бъзъ ничто; съ пусты́ми рука́ми. *Останжлъ съмь съ голы ржцѣ. Дошьлъ съ праздны ржцѣ. Очи плъны, ржцѣ праздны. — Съ ржкж да посягнешь*, много близо; какъ ру́ку пода́ть. *— Той му е дѣсна ржка*, той му е добръ, вѣренъ помощникъ, всичко му врьши той, за всичко до него ся допытва; онъ у него пра́вая рука́. *— Турямь на ржкж*: *а)* Турямь нѣкого, нѣчто подъ моите власть, накарвамь го да ми отива по волы-тж, отъ мене да ся пыта; подгиба́ть подъ но́готь. *б)* Знямь нѣчто за мое, присвоявамь, посвоявамь, засвоявамь, усвоявамь, обсебявамь; осво́ивать, присво́ивать, отжи́ливать. *Турилъ на́ ржкж пары-ты и́;* де́нежки ся въ рука́мъ прибра́лъ. *—Тури му ржцѣ-ты подъ камыкъ*, врьза му ржцѣ-ты, направи да не може да си врьши работж-тж. *Турилъ си ржцѣ-ты подъ камыкъ*, затворилъ си пары-ты въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. *—Хваща безъ ржцѣ*, врьзливо, тяжко, не съ присрьдце. *—Црьвивъ е у ржцѣ-ты*, не може ничто да хване, да врьши. *—Да ми изсъхнжть, да ми откапжть ржцѣ-ты!* клятва; отойми́сь, рука́ ной! *Да ми изсъхнжть ржцѣ-ты, ако лъжж!* отсуши́ мнѣ, Богъ, ру́ки и но́ги, е́сли я лгу! *— Плюни ми на ржкж-тж, да тя помажж по лице-то (да ти намажж лице-то, очи-ты). Бѣлы ты ржцѣ обычать чюжды трудовы. Хванжлася царска-та дщерка за работж, та и́ ся изпрьщилы ржцѣ-ты. Твои-ты ржцѣ не сж свиларскы. Ржцѣ-ты ся единж другж мыжть. Ржка ржка мые, да бждять и дѣ-ты бѣлы. Ржка ржкж мые, а и дѣ-ты обрава. Една-та ржка мые другж-тж, а и дѣ-ты лице то. и въ море-то не може ся ржка и въ Дунавъ ся не л цѣ и Богу ся възпротивам кж сѫди. Съ чюжды ржцѣ що желѣво. Ковачь-ты си та не си гори ржцѣ-ты. машъ, зачто да си гори цѣ-ты? Докълѣ има Цигани зачто да си горн ржцѣ-т жена-та, ала работна и́ Трьнъ му въ уста-та а кж-тж. Ржка теревикъ нѣм въ единж ржкж не стоямть. да имъ напълнишь ржцѣ-т харню. Трепере му ржка-т Чафутинъ. Мрьдать му р на младж невѣстж новѣ-т е у ржцѣ-ты. Чтото е на лъжка. Още не ся нарадв нжло му отъ ржцѣ-ты. обычать да похващать, мать мѣсто. Въ добржгл цѣ. Грѫды отъ камыкъ, р сыкъ. По море съ ржцѣ не рѣвали му ржцѣ-ты, че з отвадѣ му. Правдны р поглядъ. Очи плахы, р ти е студено, подухай си Каквыто ржцѣ пипалы, та носила. Брадва—глава, с тесла—ржцѣ, трьнье—сръ ржкж дава, а съ другж тж сика—потрясина: дай съ съ новѣ. Ако ржка дава, дава, ничто не става. дава, не ся съче. Чтото д ржкж, това ще иде за тѣ*

Ржка́, *с. ж.* Заржка, заржчка ржка, поржчба, поржчка, пор повеление, повеля; повелѣ ніе. *Ржкж ми поржчка*, зар

Варай, Вардаренко хубава дѣ
Варай, кой ти даде тжк хуб
— Майка ми ѫ даде, ржкж
Ржкж ми порѫчче да не си
Да не си ѫ дадамь на клятый

Ржкава́дка, *с. ж.* Ржкойка. *Б една ржкавадка.*

Ржка́вец, *ум. м.* отъ ржк

Ржкави́ца, *с. ж.* Дрѣха, обу за ржцѣ-ты съ отдѣлни мѣс то, или пакъ само едно мѣс голѣмыма прьстъ, а другы-тѣ перча́тка, рукави́ца.

Ржкави́чка, *ум. ж.* отъ ржк

На ржкж му златна ржкавичк
На ржкавичкж-тж шыя сокол

Ржа́вница, *с. ж.* Горна дрѣха безъ нахъ, съ цѣпнати ржкавы, дълга до-подъ колѣна-та; долама, халина.

Ржа́вчя, *ум. ср.* отъ **ржа́въ**. Ржкавець; рукавóкъ.

Ржа́въ, *с. м.* Чясть на дрѣхъ, въ комто влиза ржка-та; рука́въ. *Дълги, кжси ржкави.—Вали като изъ ржкавъ*, силенъ дъждъ, порой вали; ведрóмъ льетъ, дождь ли́ venia льетъ. — *Врьви му като изъ ржкавъ*, врьви му нанапрѣдъ, отива му работа-та добрѣ. — *Ни въ клинъ ни въ ржкавъ. Не влиза ни за-въ клинъ, ни за-въ ржкавъ. Роднина—клинъ на ржкавъ! Добри сл и тѣсни ржкави, ала платно-то не стига.*

***Ржа́нъ**, *с. м. Т.* Рокамъ.

Ржа́тка, *с. ж.* Сѣно, трѣва, или друго нечто, колкото може да ся земе съ една ржка; стиска, хватка, жъика, ржка, грьсть, грьща, пригрьща, шъпа, шъка, кривачка; горсть. *Баше мрьзнало и не откорнжла ни една ржатжк трѣвж. Отскубвать отъ сѣно-то една ржатжк, та извметвать кжщж-тж си.*

Ржкоболъ, *с. м* Заплата за нѣкаква работа, что ся зима за ржцѣ освѣнь сама-та заплата, освѣнь самъта хакъ, като Турското *анжтеръ. Овчкари-ты на мандрж зимать ржкоболъ скренг.*

Ржкóвка, *с. ж.* Ржкойка, ржколка, ржкавадка.

Ржкодѣлецъ, *с. м.* Който изкарва прѣхранж-тж си съ нѣкаква ржчна работа, съ занаятъ; занаятчия; ремéсленникъ.

Ржкодѣлие, *с. ср.* 1) Поминъкъ съ нѣкаква ржчна работа; занаятъ; ремéсло. 2) Нѣчто изработено съ ржка; рукодѣлie, надѣлie.

Ржкóйка, *с. ж.* Една хватка класове, колко жътварь може да ожъне съ единъ махъ; ржковадка, ржковка, ржколка, ржколка, ржкоятка. *Мома Мара ржкойкы прѣверьца, та си дари сжрмяно коланче.*

Ржкóйчица, *ум. ж.* отъ **ржкóйка**.

~~**Ржкóлка**~~ и **ржкóлка**, *с. ж* Ржкойка.

Ржкополáгань (да ржкополóжнж), *гл. д.* За владыка: турнань, възлагань ржка-тж си възъ глава-тж нѣкому, та го посвящавань за діаконъ, священникъ и проч; рукополагáть. *Днесь владыка-та ще ржкоположи попъ за село.*

Ржкополáгание, *с. ср.* отъ **ржкополáгань**.

Ржкополóжнж, **нжь**,—**жилъ**, *гл. сер.* отъ **ржкополáгань**; рукоположúть. — **жепый**, *прич. стр.*

Ржкóсань (да ся), *гл. сер.* отъ **ржкóсвамся**. Да ся ржкувань.

Ржкóсвамся и **ржкóсувамся** (да ся ржкóсамь), *гл. вз.* Ржкувамся.

Ржкóсваніе и **ржкóсуваніе**, *с. ср.* отъ **ржкóсвамся**. Ржкуваніе.

Ржкýвамся, *гл. вз.* Подавань нѣкому ржка, като ся срѣщнемъ за здрависваніе; ржкосвамся.

Ржкýваніе, *с. ср.* отъ **ржкýвамся**. Ржкосваніе.

Ржкъ́ица и **ржкъ́ичка**, *ум. ж.* отъ **ржкá**. Ржчица.

Ржмóнъ, *с. м.* Растение рамонъ.

Ржчéлецъ, *ум. м.* отъ **ржчéлъ**. Малко нѣчто ржчелъ.

***Ржчéлъ**, *с. м. Т.* Прѣварено сладко вино мусто на гжсто съ нарѣзанж въ него тъиквж и съ другы овощия; петмезъ, пекмезъ, маджунъ, агда; родъ варéнья.

Ржченúкъ, *с. м.* Дъга крьпа тестемелъ, на два-та краа вързана и съ рясны; съ нея ся забраждать по нѣйдѣ млады булкы, като оставять два-та и краа да ся спущать по гръба имъ; чемберъ. *Копримень ржченикъ. Забради си снахынъ ржченикъ. Ржченикъ да си навяжъ.*

Ржченúца, *с. ж.* 1) Игра на крьпы съ приклякване; посадне, посадникъ, посѣдникъ, посѣдня, прѣскума, пѣпиачка, ржчници, чепаница; ли́ска въ присáду. 2) Водяница, който врьти човѣкъ, а не конь или вода; ржчница, ръшница. 3) Шейна за дрьва, въ комто ся впряга човѣкъ, та ѭ влачи. 4) Коприна, точена на ржка.

Ржчéнце, *ум. ср.* отъ **ржчя́**.

Ржчúца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ржкá**. Ржкъица, ржчка, ржчя. *Както ржчица хватала, така гжвица носила.* 2) Ржчка, дръжка, дръжнало; ру́чка. 3) Закривено дрьво на плугъ, което орачь-тъ дръжи и налѣга, та оправя орань-тж, кога оре; ралица, рогачь; ла́па. 4) Къчесть корень отъ едно растение, който, сухъ, ся свива, а, като ся натопи въ водж, разпущася, та ся отваря като на ржкж прьстие-то; донасять го отъ Св. Горж и отъ Божий Гробъ; богородичина, прѣчистина ржка, богородична трѣва, богородична ржчица. Такъвъ корень, увитъ съ червенж копринж и съ сребрьнъ бабкъ, окаченъ по него, бабъ-тъ топять въ водж, та ръсять женъ-ты, когато ся мжчять да родять, и имъ давать да пиять отъ водж-тж. — *Божа ржчица*, раст. *Abutilon Avicennae*, просвурникъ. — *Богородична ржчица*, богородична тѣва, в. по́-горѣ 4-то знаменование.

Ржчúчка, *ум. ж.* отъ **ржчúца**.

Ржчúще, *с. ср. ув.* отъ **ржкá**; ручúща.

Ржчка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ржкá**. Ржчица.

Отишълъ на мечкы, дошълъ си безъ ржчкы. 2) Направа, издадена чясть на нѣчто, за кожто го хващать; дрьжка, дрьжалка, дрьжало, дрьжале, грездіе, ржчица; ручка, рукоя́тка. *Грѣня безъ ржчкж като мжжь безъ женж.*

Ржчникъ, *с. м.* Гръня съ дрьжкж като повръзло надъ устю-то му; рукатка, ушатка, латвица, оватка, котленка.

Ржчница, *с. ж.* 1) Водяница за иленье брашно на ржцѣ; ръченица, ръшница. 2) Каляна трѫба цѣвь на врьха на духало до само то огнище.

Ржчници, *с. м. мн.* Игра ръченица. *Играѣ на ржчницы.*

Ржчный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **ржка́**. Что ся кара, движи съ ржкж, что ся работи съ ржкж; ручно́й.

Ржчя́, *ум. ср.* отъ **ржка́**. Ръчка, ръчица, ржкъца.

Ржчѧмь, *гл. д.* и *ср.* Поржчѧмь, заржчѧмь, наржчѧмь. *Баща му мине помине и ржча поржча: расти ми, сыне, порасти като мене да станешь вакълъ овчарь.*

Татко ѝ ржча поржча:
Ка знае Анка ханжмка,
Да не си мѣни вѣржтж,
Да не си губи имя-то. *Пѣс.*

Ржшь, *с. м.* Аржшь, водило, потяглица на кола; ды́шло.

Ряда́, *с. ж.* 1) Овощиа, шекеръ и другъ сладкъ нѣчта, что посять въ пошь на годеницж, когато идѫть у нея съ годеника. 2) Крьпа за истръкване ржцѣ тъи и лицето; наржчникъ, прѣзржчникъ, просопъ, пешкиръ, обрусъ, убрусъ; полоте́нце, отира́льникъ, утира́льникъ.

Ряде́жь, *с. м.* Нѣколко отдѣлнъи рядици въ коцака, събранъи ведно.

Ряде́ніе, *с. ср.* отъ **рядж** и **рядже́ся**.

Ря́дець, *ум. м.* отъ **рядъ**.

Ряди́ца, *с. ж.* Уплетена коса; пленикъ, пленица, плетеница, плетенка, плетица, плетка, плетушка, плитка, сплитка; коса́, коси́чка, плетена́ца, плетешёкъ.

Ряди́ца, *ум. ж.* отъ **ряда́**.

Ряди́чка, *ум. ж.* отъ **ряди́ца**.

Ряднѝчина, *с. ж.* Всяка болесть, кожто дохожда отъ врѣми на врѣмя и хваща иногинж; рядушка, рядушчина, потечище, порядица; нова́льная болѣзнь, нова́лъ, повѣтріе, эпиде́нія.

Рядно, *нар.* Рядовно. *Както е рядно*, както е рядъ-тъ, както му е рядъ-тъ.

Ря́дова недѣ́лиа. Рядовна недѣлиа.

Рядова́ть шибо́й. Раст. *Matthiola annua*, шибой, виенъ шибой, четворенъ шибой, плъно менение.

Рядо́вна недѣ́лиа. Втора-та сърница, или трета-та прѣ тъи, въ кожто ся наде наря дова недѣлиа, разчюшка недѣ дѣлиа; силошна́и, всеѣдная *тя-та недѣлиа прѣди вел казва рядова. Тогава с срѣдж и въ пятъкъ.*

Рядо́вникъ, *с. м.* Приносъ, сиана за упокоение душк рядовно всякой пятъкъ веч кожж сжботж утрень-тж до день слѣдъ сирьть-тж му.

Рядо́вность, *с. ж.* Качество

Рядо́внъий, — вьнъ и — в *пр.* Что е на своя рядъ, ка дъ-тъ, както му е рядъ-тъ; отива, что е спорядъ законт обычаи-тъи на едно мѣсто **поря́дочный**, **регуля́рный**, —**вно**, *нар.* 1) Както му законъи-тъи, по обычаи-тъи вилно. 2) Вынагъи, всяк все едно, еднонанъ, непрѣк стайно, безпрѣстанно; **беспре постоя́нно**.

Ря́дома, *нар.* На всяко мѣс домь, навсякждѣ, навсждѣ, н всѫду, всждѣ, сѫду, сждѣ; повсю́ду. *Засякали ж от рядома Рядома ходж.*

Ря́домь и **ря́дъмь**, *нар.* 1) на рядовъи, наряденъи, намѣс нарядъ; ря́домъ.

Послушахж Крждалии,
Сѣдяхж рядомь по рядом
Свалихж самуръ калпаци.

2) Кому кога дойде рядъ, слѣдъ другъ, нарядъ; но *му рядомь цалувать.*

Мѣсили бѣлж погачы
Турили жлътж жлътяцы
Рядомъ по залъгъ дѣли
Бонии падяж жлътица,
Тя войвода ще да ста

Рядомь си водж наливать. нарядъ безъ да прѣскача; *захванж, рядомь всичкы-домь прѣтрьсили;* учвни ббискъ.

Чичо му сейменъи молаше
Молаше и още думаше:
Рядомь по рядомь глядайт
Ако тръговчи найдете,
Мене ми сюргюнъ сторѣте
Женж ми робъиж земѣте,
Съсъ всичко тяжко имание
И съсъ все мамскъи дѣчи

Рядýда и рядýдка, *с. ж.* Крьстата памучна крьпа съ рясы на двѣ-тьі странъі.

Рядýшка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ рядъ. Рядецъ; ря́децъ, ря́дникъ. *Дѣ рядушкы писмо.* 2) Рядничина, рядушчина, потечище, порядина; **новáльная болѣзнь, новáлъ, новѣтріе, эпидéмія.**

Рядýшчина, *с. ж.* Рядушка въ 2-то знаменование.

Рядъ, ря́довѣ, *с. м.* 1) Човѣци, нѣчта, наредени, турнати единъ до другъ по една правъ чрьта; **рядъ, строй.** *Ученици-ти млизать на рядовы.* 2) Шнарка, писмо, или друго нѣчто, что отива по една чрьта; **стрька; строка́.** *Два ряда писмо. Рядъ зелено, рядъ червено.* 3) Идение, врьвѣние, ставание нѣчто едно по друго; врьволица; **рядъ.** *Рядъ убийства и кражбы.* 4) Законъ, обычай, наряда, нарядба; **распоряжéніе, распоря́докъ, расположéніе.** *Както му е рядъ-тъ Тъй му е рядъ-тъ. Така го иска рядъ-тъ.* 5) Наряда, нарядба, споворъ, слога, рядовность въ нѣчто; **поря́докъ, аккура́тность.** *Тукъ нѣма рядъ. Въ такъва работа най много ся иска рядъ.* 6) Врѣмя, чясъ, сгоденъ случай; **врéмя, пора́, удóбный слýчай.** *Иде рядъ за жътва;* настаётъ врéмя жáтвы. *Всичко си иска ряда;* на всѣ есть своё врéмя. *Всако нѣчто на ряда си;* вся́кому дѣлу своя́ пора́. 7) Врѣмя-то да врьши нѣкой нѣчто; чрѣда, прѣтѣръ, поста, постъ, сѫра; óчередь. *Дошло е рядъ за васъ Неинъ рядъ е да си налѣе водѫ. Той си изкара ряда;* онъ отходи́лъ свою́ óчередь. 8) Работение нѣчто отъ единъія ну край до другъія; прѣтѣръ, постъ. поста. сѫра *Изкара два ряда и ся умори. Остава ны още единъ рядъ да ожънемъ нивѫ-тъ.* 9) Плоска дълга и широка чясть отъ нѣчто напластено; пластъ, стивъ; **пластъ, полоса́, слой.** *Покрилъ го съ рядъ слама, рядъ прьсть и най-отгорѣ рядъ шюмѫ. Руда-та врьви на рядовы.* 10) Катъ на сградѫ; стропъ, стѣпень; **стáжъ, я́русъ.** *На горний рядъ;* на вѣ́рхнемъ стáжѣ. 11) Женскъій накитъ за главѫ; левчя, чело. — *Сторвамъ, чинѫ рядъ нѣкому,* сторвамъ ну мѣсто, давамъ ну врѣмя да направи нѣчто. — *Безъ-рядъ: а)* Нѣмание рядъ, безрядица, безря́дина, безрядность, неурядъ; **безпоря́дочно.** *б)* Безрядно, безприлично, неприлично, безнáтно; **непристóйно, неумѣ́стно.** — *Врядъ, нар* На всяко мѣсто, всякадѣ, всадѣ, навсадѣ, навсякадѣ, врядомъ; всадѣ, всю́ду. — *Дóряда, нар.* Идущина пать, другъ пать, допати; слѣ́дующій разъ, другóй разъ. — *Наряд, нар. а)* На рядовъі, въ единъ рядъ, наредени, намѣстени въ рядъ, рядомъ; ря́домъ. *б)* Кому кога дойде рядъ, по рядъ, единъ слѣдъ другъ, рядомъ; по óчереди. *в)* Рядома, рядомъ, всичкъі-тъі; ря́домъ. — *Поря́дъ, нар.* Единъ слѣдъ другъ, нарядъ, рядомъ, порядомъ; ря́домъ, по óчереди, по очередно. — *Съ рядъ.* порядъ нарядъ, рядомъ. — *Далъ Господь медъ, ала далъ и рядъ. Кой не е кметъ, за него нѣма рядъ. Безъ рядъ приказва, ватова поразва. Залудо му трудъ, кога нѣма рядъ. Водяница меле съ рядъ. Всякой мре за ряда си. Скача баба навадъ, напрѣдъ, а работа-та врьви на свой рядъ.*

Рядѫ́, я́шъ,—дя́лъ, *гл. д.* 1) Турямъ, кладѫ нѣчто нарядъ, едно подъір другó, едно до друго; наряждамъ, наклаждамъ; разставля́ть, раскла́дывать рядáми, выводи́ть въ рядъ, строи́ть въ ряды́, располага́ть, обставлямъ, обставля́ть. *Рядимъ столовы по двора за гостѥ-то. Отишълъ да ряди дѣца-та. Не може аскеръ да ряди.* 2) Разбрькано, бъзъ рядъ нѣчто оправямъ; наряждамъ, суряждамъ, уряждамъ, прибирамъ, раздигамъ, натъкмявамъ, скътвамъ, начинявамъ; **приводи́ть въ поря́докъ, убира́ть.** *Рядѫ книгы-тъі, възглавницитъі, чє бѣхѫ разверьлены.* 3) Правъ, наромъ, спохождамъ всичкъі-тъі нарядъ; изряждамъ; обходя́ть по óчереди. *Като тръгне, ряди нарядъ.* 4) Гласѫ, тъкмъ, снобъ, нагаждамъ, наряждамъ, нагласявамъ да стане нѣчто; **устра́ивать, обдѣлывать, клеи́ть, ла́дить, нала́живать, обла́живать.** *Рядимъ да идемъ на разходкѫ.* 5) Чинъ, врьвъ, врьтѫ, глядамъ, разправямъ, оправямъ, наряждамъ, повеляямъ; вести́, вѣдать, управля́ть, распоряжа́ть, располага́ть, уха́живать. *Рядѫ кѫщѫ,* врьтѫ ѫ. *Пó-старъ да ряди, пó-младъ да слушя.* 6) Кътѫ, къчъ, труфъ, наряждамъ; **наряжа́ть, убира́ть, украша́ть.** *Кътъі бере, главѫ ряди. Ага Петканѫ рядяхѫ, Милушя прѣмѣнувахѫ.* 7) Кога плачъ на умрѣлъ, надъ него или надъ гроба ну, изказвамъ добринъі-тъі ну, разказвамъ живота ну; наряждамъ наричамъ, въпамъ, тъжъ, припѣвамъ; **причита́ть.** 8) Уча, нарячамъ, зарячамъ, порячамъ, наряждамъ, повеляямъ; **учи́ть, наставля́ть, поручи́ть, наказывать.** *Царь-тъ хванѫ еднѫ бабѫ и ѫ рядяше: тъі щешъ глядашъ мое-то дѣтя и надворѣ нѣма да излазите.* — **дѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* Влизамъ въ ряда; наряждамся, избарабарвамся; **стать ря́домъ.** 2) Къі-

тѫся, къчѫся, труфѫся, наряждамся; убирáться, наряжáться, украшáться. 3) *гл. вз.* Отивамъ единъ слѣдъ другъ да врѣшимъ нѣчто; изряждамъся; чередовáться, перечерéдоваться, перебывáть. 4) *гл. стр.* Бъивамъ ряденъ.

Рясá, *с. ж.* 1) Въ цвѣтъ-тъ на растения тьничкъ влакънца съ плодотворный прашець на тѣхъ, *Stamen;* ты́чка, тычи́нка. *Липовый цвѣтъ е добръ, кога ся бере прѣди да му окапе ряса-та.* 2) Цвѣтъ тъ на лозѫ и на нѣкои другъ растения прѣди да земѫть да врѣзвать. 3) Брада, коса, свила на царевицѫ и на другъ нѣкои растения. *Рясы на царевицѫ,* брада на царевицѫ.

И ходай си во горѫ зеленѫ,
Та найди си рясѫ костеновѫ,
И найди си гламнѫ обгоренѫ,
Да напишешь вѣждъ и мустакъ. *Пѣс.*

4) Въ кранща-та на платъ, на дрѣхѫ, на крънѫ висулкъ, къткъ, писюлъ отъ конци, отъ нищкъ; рясна, рясулка, висулка; мохóръ, мохрú. *Ширитъ съ рясы;* бахромá. 5) Тънкъ малкъ влакна като мъхъ отгорѣ на платъ; рошя, хавъ; вóрса. 6) Наведени, увиснѫли клоне на елѫ. 7) Една трѣва въ Охридско езеро.

Рясáрка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia,* глуха кокошка, лѣщарка, парла, тетерка; ряб́чикъ.

Рясáтка, *с. ж.* Растение нѣкакво.

Рясáчка, *с. ж.* Горня шанчна дрѣха, безъ рѫкавъ, разна дължинѫ, съ намѣтало по кранща-та съ рясы, увиснѫло надъ гръба, служи и за качулкѫ кога вали или вѣе.

Тинѫ ми глобѫ глобинѫ:
Црънѫ рясачкѫ Янинскѫ,
Со двайдесять ширитъ,
Со тринадесять петлици.

Рясúца, *ум. ж.* отъ **рясá**.

Рясна́, *с. ж.* 1) Ряса въ 4- *Рясны на попасъ.* 2) Р рѣмъчкъ, конто окачатъ воловъ, на бъволы, за да мухъ.

Рясна́тый, тъ, та, то, *пр.* расны; рясный.

Рясни́ца и рясни́чка, *ум.* *Рясничка на ковань гер* трепка.

Ря́сный, —сьнъ и —сенъ, Что ина рясы, что е съ ря *Рясенъ вѣнецъ,* сребьренъ никъ съ рясны по него.

Рясу́лка, *с. ж.* Ряса въ 4-

Рясу́лява бы́лка. Раст. *folium,* бубинчя, врабчино трѣва, еневичка, качино цв посѣкливчя, посѣчка трѣва нежь, равнець, ряснява тр ва, сѣчено быле, споренъ, тысячелúстникъ, гулявиц

Ряснѫ, ѝшь,—сѝлъ, *гл. ср.* щамь рясы, напъпвамь, цъ

На щѫ да ся отбъмъ,
Ново сьмь лозе посади
Да видѫ рясило ли е,
Рясило, ромбѫ родило

Ря́хвамся и ря́хнувамся *гл. об.* Събирамся, катур падамь; пронадáть. *Всичк на Грьци-ты ся ряхнѫ въ Черно и Бѣло море.*

Ря́хнѫ (да ся), ешь,—нѫл ря́хвамся.

С. с. *с*

С. Девятнадесято слово, девятнадесята буква въ Блъгарска-тѫ азбукѫ, наричано *слово;* по старото начрътание **с**, а по ново-то **с**, и рѫкописно *с.*

***Саадé**, *пр. немзм.* и *нар. Т.* Саде.

***Сааля́мъ**, *Т.* 1) *Пр немзм.* Здравъ. *Саалямъ работѫ,* здрава работа, нечурукъ. 2) *нар.* Здраво, наздраво, навѣрно; навѣрно.

***Сáчь**, *с. м. Т.* Сачь, колелатъ изпѫкналъ захлупакъ, съ който захлупать подницѫ, кога ся пече въ нея нѣчто; врьшникъ.

***Сабáтъ**, *с. м. Т.* Собатъ, *честитъ сабатъ!*

***Сабáхле и сабáхлень**, *Т.* Зарань, утро, утрена, су утро. *Сабахлень-та бѣш нар.* Утрено врѣмя, сутрен сутра, утронь зарань; утр *не ми ся ѫде. Какво с бахле толкова рано?* — тѫ, на другъ день утре тѫ; взорѣ; завтра утромъ.

тя дошълъ и видѣлъ, че го нѣма. Кога станяхмы сабахлень-тя, врѣмя-то ся раввалило.

Сáбица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ сáбя. Саблица. 2) *Сабицы:* двѣ отвѣсны правы плоскы дрьвета въ набрьдила, вглавенъ въ долнище-то, прокараны прѣзъ горнище-то и привръзанъ съ горния край о прѣпрѣченъ на корунъ-ты прятъ. 3) Двѣ якы дрьвета на селскя вратница за да стягать вратния-та. 4) Рыба *Pelecus cultratus;* чехóнь, чехóния, сáбля.

Сáблица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ сáбля. Сабица; сáбелька. 2) *Саблицы:* въ крайща-та на литры два пó дебелы и плоскы жегла, затврьдены съ клиновы, за да стягать литрища-та; понѣйдѣ турять и четыре такывы жеглы, по два въ край; кордила, спетази.

Сáбличка, *ум. ж.* отъ сáблица.

***Сáбля**, *с. ж.* Сабя. *Поклоненя главя сабля не сѣче;* новúнную гóлову и мечъ не сѣчѣтъ. *На голѣ мѣхъ сабля не мява.*

***Сабуръ**, *с. м. Т.* Трьпѣние. *Стори си сабуръ*, потрьпи, почекай, не ся притѣснявай, не ся мячи.

***Сáбя**, *с. ж.* Дългъ ножь, извитъ, отъ едныхъ странъ остъръ, носися окаченъ да виси на бедро-то; сабля, калячка, калячь, кялячь; сáбля. *Сабя-та му сѣче и налѣво и надѣсно,* ноже му ся и тъй и инакъ. *На войнѣ ся сабя на ваемъ не дава. Отъ плѣнаво желѣво добра сабя не става. Ивади сабѣ ръждивѣ, уплаши бабѣ страхливѣ.*

Сáва, им. соб. мужско. *Какъвто Сава, такавсь му и слава.*

***Сáвана**, *с. ж.* и савáнъ, *с. м. Гр.* Бѣло платно, съ което обвивать мрьтвець; бѣла дрѣха, съ комто обличать мрьтвець; сáванъ. *Болному саванъ-тъ още е ексикъ,* готовъ е за умиране, скоро ще мре.

Сáвичкый, чка, чко, *пр. Савичкый попасъ*, въ пѣсень:

Прѣпѣвнея гюзелъ Тодора
Теник ленних кошулъ,
Сосъ моралнъ сагнъ,
Запаса попасъ савичкый,
Та отиде на хоро-то. *Пѣс.*

***Сáвчя**, *с. ср. Т.* Содъ за вино.

***Сагúна**, *с. м. Гр.* Бѣла горна женска дрѣха, комто едно врѣмя сж носилъ моиъ и невѣсты; сая.

Сѣднала Стойна, сѣднала,
Да шие Стойна, да кроя
На Стоя теник кошулик,
За себе бѣлх сагнъ. *Пѣс.*

Да не си сбрькать кондуры,
Кондуры, бѣли чорапы
И бѣлы нихны сагни. *Пѣс.*

Сагналджийскый, ска, ско, *пр.* отъ сагналджúя. Сегналджийскый.

***Сагналджúя**, *с. м. Т.* Който има, който паси овця сагналъ; сегналджия, подойничарь.

Хвала Боже, сагналджия,
Като стоя на Перина,
Платя ли си трѣвнина-тя,
Трѣвнина-тя, отлаака? *Пѣс.*

Сагнáлець, *ум. м.* отъ сагнáлъ. Сегналець.

Сагналúца, *с. ж.* Овца сегналъ; сегналица, подойница, мльзница.

Мое стадо нѣма броя,
Нѣма броя, нѣма края:
Что е листье у горж-тя,
Толко ми сж сагналици,
Что е пѣсокъ у море-то,
Толко ми сж шилежника. *Пѣс.*

***Сагнáлъ**, *с. м. Т.* Стадо овця, на които агнета та сж закланы или отлъченъ, та овця-ты ся доять; сегналъ, подойници, мльзници.

Садáлка, *с ж.* Сѣдалка, сѣдѣло, гнѣздо; гнѣздó.

Садáчка, *с. ж.* Което сади нѣчто; сажáлщица.

Садáчь, *с. м.* Който сади нѣчто; сажáльщикъ.

***Садé**, *пр. неизм.* и *нар. Т.* Само, салъ; тóлько. *Иде саде хлѣбъ. Саде тыка пары ми останяхя. Саде вода съмъ. Саде сега го направи,* другъ пять нѣма тя накарвамъ. *Да го знаешь саде ты и махалджика-тъ. Саде той да вяде и всичко-то село.*

Садéние, *с. ср.* отъ садж.

Садéфець, *ум. м.* и садéфчя, *ум. ср.* отъ садéфъ.

Садéфчя, *с. ср.* Растение садефъ.

***Садéфъ**, *с. м. Т.* Седефъ: 1) Бѣла, лъскава черупка на пѣкои индъи; перламутъ. 2) Раст. *Ruta graveolens,* садефчя; рута-садóвая.

Садéфянъный, нъ, на, но, *пр.* Направенъный отъ садефъ.

Сáдець, *ум. м* отъ садъ.

***Сáджакъ**, *с. м. Т.* Перустия, пирустия, пирусъ; тренóжникъ, тагáнъ.

Сáдúво, *с. ср.* 1) Нѣчто насадено за ядение; зеленчюкъ. 2) Нѣчто за садене. 3) Бахчия, бостанъ, градина. *Тамо да насадишь единъ бостанъ: лубеници, краставици, съ всякаково садиво, и что промине человѣкъ, все да го повикашь на колыбж-тя си и да го нагостишь отъ садиво-то. Ты, като си тукашень, знаешь, кждѣ има садива, заведи мя, да ся понаядемъ.*

тѫся, къчѫся, труфѫся, наряждамся; убирáться, наряжáться, украшáться. 3) *гл. вз.* Отивамъ единъ слѣдъ другъ да врьшимъ нѣчто; изряждамъися; чередовáться, перечерéдоваться, перебывáть. 4) *гл. стр.* Бъивамъ ряденъ.

Рясá, *с. ж.* 1) Въ цвѣтъ-тъ на растения тънчкъ влакънца съ плодотворнъй прашецъ на тѣхъ, *Stamen;* тъчка, тъчúнка. *Литовый цвѣтъ е добръ, кога ся бере прѣди да му окапе ряса-та.* 2) Цвѣтъ тъ на лозѫ и на нѣкои другъ растения прѣди да земѫтъ да врьзвать. 3) Брада, коса, свила на царевицѫ и на другъ нѣкои растения. *Рясы на царевицѫ,* брада на царевицѫ.

И ходай си во горѫ зеленѫ,
Та найди си рясѫ костеновѫ,
И найди си гламнъ обгоренѫ,
Да напишешь вѣждъ и мустакъ. *Пѣс.*

4) Въ кранща-та на платъ, на дрѣхѫ, на крънѫ висулкъ, къткъ, писюлъ отъ конци, отъ нищкъ; рясна, расулка, висулка; мохóръ, мохрú. *Ширитъ съ рясы;* бахромá. 5) Тънкъ малкъ влакна като мъхъ отгорѣ на платъ; рошúна, хавъ; вóрса. 6) Наведени, увиснѫли клонѣ на елѫ. 7) Една трѣва въ Охридско езеро.

Рясáрка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia,* глуха кокошка, лѣщарка, парла, тетерка; ряб̀чúкъ.

Рясáтка, *с. ж.* Растение нѣкакво.

Рясáчка, *с. ж.* Горнѣ шамачна дрѣха, безъ рѫкавъ, разна дължинѫ, съ намѣтало по кранща-та съ рясъ, увиснѫло надъ гръба, служи и за качулкѫ кога вали или вѣе.

Тънкѫ ми глобѫ глобихѫ:
Црънѫ рясачкѫ Янинскѫ,
Со двайдесять ширитъ,
Со тринадесять петлици.

Рясúца, *ум. ж.* отъ **рясá**.

Рясна́, *с. ж.* 1) Ряса въ 4-т *Рясны на покась.* 2) Ря рѣмъчкъ, които окачѫтъ воловъ, на бъволъ, за да нухъ.

Рясна́тый, тъ, та, то, *пр.* рясъ; рясъный.

Рясни́ца и рясни́чка, *ум.* *Рясничка на коване герд* трепка.

Рáсный, —сьнъ и —сенъ, Что има рясъ, что е съ ряс *Рясенъ вѣнецъ,* сребрѣнъ никъ съ рясъ по него.

Рясу́лка, *с. ж.* Ряса въ 4-т

Рясу́лява бúлка. Раст. *folium,* бубничя, врабчино трѣва, еневичка, начино цвѣ посѣкливчя, посѣчка трѣва, нежь, равнецъ, рисиава трѣ ва, сѣчено бълѣ, споренъ, тысячелúстникъ, гулúвица

Рясѫ́, я́шь,—сúлъ, *гл. ср.* щамъ рясъ, напъпвамъ, цъ

А щѫ да ся отбъ,
Ново сьмъ лозе посади
Да видѫ рисило ли е,
Рисило, ромбѫ родило

Рáхвамся и рáхнувамся (*гл. об.* Събарямся, катурн падамъ; пропадáть. *Всичк на Грьци-ты ся рахнѫх въ Черно и Бѣло море.*

Рáхнѫ (да ся), ешь,—нѫлс **рáхвамся.**

С. с. *с.*

С. Девятнадесято слово, девятнадесята буква въ Блъгарска-тъ азбука, наричано *слово;* по старото начрътание **с**, а по ново-то **с**, и рѫкописно *с.*

***Сааде́**, *пр. неизм.* и *нар. Т.* Саде.

***Саала́мъ**, *Т.* 1) *Пр неизм.* Здравъ. *Саалямъ работѫ,* здрава работа, нечурукъ. 2) *нар.* Здраво, наздраво, навѣрно; навѣрно.

***Сáчь**, *с. м. Т.* Сачь, колелатъ изпаднѫлъ захлупакъ, съ който захлупать подницѫ, кога ся пече въ нѣм нѣчто; врьшникъ.

***Сабáтъ**, *с. м. Т.* Собатъ, *честитъ сабатъ!*

***Сабáхле и сабáхлень**, *Т.* Зарань, утро, утрена, сут утро. *Сабахлень-та бѣш нар.* Утрено врѣмя, сутрен сутра, утромь зарань; утро *не ми ся гаде. Какво си бахле толкова рано?* — тѫ, на другъ день утрен тѫ; взорѣ; зáвтра утромъ.

тя дошълъ и видѣлъ, че го нѣма. Кога станяхмы сабахлень-тя, врѣмя-то ся развалило.

Сáбица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **сáбя**. Саблица. 2) *Сабицы:* двѣ отвѣсъы правы плоскы дрьвета въ набрьдила, вглавенъы въ долнище-то, прокаранъы прѣзъ горнище-то и привръзанъы съ горния край о прѣпрѣченъ на корунъы-ты прятъ. 3) Двѣ макы дрьвета на селскы вратницы за да стягать вратнила-та. 4) Рыба *Pelecus cultratus;* чехóнь, чехóния, сáбля.

Сáблица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **сáбля**. Сабица; сáбелька. 2) *Саблици:* въ крайца-та на литры два пó дебелы и плоскы жегла, затврьдены съ клиновы, за да стягать литрица-та; понѣйдѣ турять и четыре такывы жеглы, по два въ край; кордила, спетази.

Сáбличка, *ум. ж.* отъ **сáблица**.

***Сáбля**, *с. ж.* Сабя. *Поклонены главж сабля не сѣче;* новúнную гóлову и мечъ не сѣчѣтъ. *На голъ мѣхъ сабля не мява.*

***Сабуръ**, *с. м. Т.* Трьпѣние. *Стори си сабурь*, потрыи, почакай, не ся притѣснявай, не ся мячи.

***Сáбя**, *с. ж.* Дългъ ножъ, извитъ, отъ едныхъ странъ остъръ, носися окаченъ да виси на бедро-то; сабля, калъчка, калъчь, калъчь; сáбля. *Сабя-та му сѣче и халѣво и наддѣсно,* може му ся и тъй и инакъ. *На войнж ся сабя на ваемъ не дава. Отъ плѣнаво желѣво добра сабя не става. Извади сабьк ръждивж, уплаши бабж страхливж.*

Сáва, им. соб. мужско. *Какъвто Сава, такавсь му и слава.*

***Сáвана**, *с. ж.* и **саванъ**, *с. м. Гр.* Бѣло платно, съ което обвивать мрьтвець; бѣла дрѣха, съ която обличать мрьтвець; сáванъ. *Болному саванъ-тъ още е ексикъ,* готовъ е за умиране, скоро ще мре.

Сáвичкый, чка, чко, *пр. Савичкый попасъ*, въ пѣсень:

Прѣмѣнися гюзелъ Тодора
Тенка ленника кошула,
Сосъ моралыкъ сагныкъ,
Запаса попасъ савичкый,
Та отиде на хоро-то. *Пѣс.*

***Сáвчя**, *с. ср. Т.* Складъ за вино.

***Сагúна**, *с. ж. Гр.* Бѣла горна женска дрѣха, която едно врѣмя сж носилъ момы и невѣсты; сана.

Сѣднала Стойна, сѣднала,
Да шие Стойна, да ироп
На Стоя тенкж кошюлы,
За себе бѣлж сагныкъ. *Пѣс.*

Да не си сбрькать кондуръ,
Кондуры, бѣли чорапъ
И бѣлы мяхкъ сагни. *Пѣс.*

Сагиалджийскый, ска, ско, *пр.* отъ **сагиалджúя**. Сегиалджийскый.

***Сагиалджúя**, *с. м. Т.* Който има, който пася овця сагиалъ; сегиалджия, подойничарь.

Хвала Боже, сагиалджия,
Като стоя на Перина,
Плати ли си трѣвнинж-тж,
Трѣвнинж-тж, отлака? *Пѣс.*

Сагиáлець, *ум. м.* отъ **сагиáлъ**. Сегиалець.

Сагиалúца, *с. ж.* Овца сегиалъ; сегиалица, подойница, мльзница.

Мое стадо нѣма броя,
Нѣма броя, нѣма края:
Что е листье у горж-тж,
Толко ми сж сагиалици,
Что е пѣсокъ у море-то,
Толко ми сж шилежника. *Пѣс.*

***Сагиáлъ**, *с. м. Т.* Стадо овця, на които агнета та сж закланы или отлъченъ, та овця-ты ся доять; сегиалъ, подойници, мльзници.

Садáлка, *с. ж.* Сѣдалка, сѣдѣло, гнѣздо; гнѣздó.

Садáчка, *с. ж.* Което сади нѣчто; **сажáльщица**.

Садáчь, *с. м.* Който сади нѣчто; **сажáльщикъ**.

***Садé**, *пр. неизм.* и *нар. Т.* Само, салъ; тóлько. *Идe саде хлѣбъ. Саде тыка пары ми останяхж. Саде вода съмъ. Саде сега го направи, другъ пять нѣма тя накарвамъ. Да го знаешь саде ты и махалджика-тъ. Саде той да вяде и всичко-то село.*

Садéние, *с. ср.* отъ **садж**.

Садéфець, *ум. м.* и **садéфчя**, *ум. ср.* отъ **садéфъ**.

Садéфчя, *с. ср.* Растение садефъ.

***Садéфъ**, *с. м. Т.* Седефъ: 1) Бѣла, лъскава черупка на нѣкои инды; перламутъ. 2) Раст. *Ruta graveolens,* садефчя; рута-садóвая.

Садéфянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ садефъ.

Сáдець, *ум. м* отъ **садъ**.

***Сáджакъ**, *с. м. Т.* Перустия, пирустия, пирусъ; треногúникъ, тагáнъ.

Сáдúво, *с. ср.* 1) Нѣчто насадено за ядене; зеленчюкъ. 2) Нѣчто за садене. 3) Бахчия, бостанъ, градина. *Тамо да насадишь единъ бостанъ: лубеници, краставици, съ всякакво садиво, и что промине човѣкъ, все да го повикашь на колыбж-тж си и да го нагостишь отъ садиво-то. Ты, като си тукашенъ, знаешь, кждѣ има садива, заведи мя, да ся понаядемъ.*

Садѝлка, *с. ж.* и
Садѝло, *с ср.* Сѣчиво, съ което правятъ дупкы въ земьк-тѫ за да садятъ лозе, тютюнъ и пр.; чапарешка; лу́пникъ.
Садѝлце, *ум. ср.* и **садѝлчица,** *ум ж.* отъ **садѝло** и **садѝлка.**
Са́дѝна, *с. ж.* 1) Садъ, садище. 2) Отборъ трѣва, что дава най-хубаво сѣно; сѣжана трѣва 3) Кѫръ-ть, поле-то покрай село, дѣто изкарватъ добытъкъ на пашк 4) Растение нѣкакво.
Са́дѝнакъ, *с. м.* Мѣсто, на което трѣва-та е садина.
Са́дѝновъ́ый, въ, ва, во, *пр* отъ **са́дѝна.** *Садиново сѣно.*

Леле коню, мой поклонко,
Зачто цвилишь, зачто тропашь?
За тебе е ситно сѣно,
Ситно сѣно садиново. *Пѣс.*

Садѝще, *с. ср.* Садина, садъ. *Полински-тыи садища.*
Са́дно, *с. ср* Рана на добытъкъ, на тѣло отъ ожюлено, отъ одрьгнѫто, отъ самаръ, отъ юларъ или отъ друго нѣчто; **садно́, на́чѣсъ, подпа́рина** *Ирьво види ми садна-ва послѣ прашкай мя, рекло магаря-то Разтворувалися садна много по гръба отъ добытъка. Много ще тѫжи на магаря-то и садна щешь му отворишь*
Са́дносамъ, *гл. свр* отъ **са́дноснамъ.** Да одрьгнѫ, да охлузѫ, да ожюлѫ, да и раня; **оса́днитъ, ссадни́тъ, начеса́тъ.—санъ́ый,** *прич. стр.* Одрьгнѫтъый, ожюленъый, охлузанъый.
Са́дноснамъ и са́дносувамъ (да са́дносамъ), *гл. д* Направямъ ранѫ садно на нѣчто; одрьгвамъ, охлузвамъ, ожюлвамъ; са́днитъ, начѣсывать, обдира́ть, натира́ть. *Садноса ми магаря-то.* **—нси,** 1) *гл. възвр.* Ожюлвамси, одрьгвамся нѣйдѣ, та ми става садно. 2) *гл. стр.* Бывамъ садносанъ.
Садно́сване и садно́суване, *с. ср.* отъ **садно́снамъ.**
Садо́вина, *с. ж.* в. **сѫдо́вина.**
***Садраза́мъ и садраза́минъ,** *с. м. Т.* Название на прьвый министръ въ Турцыя; великъ везиръ.
Садъ, *с. м.* 1) Нѣчто ново, скоро насадено като лозе, черници и проч.; садина. садище; планта́ция. *Садъ лозе,* новонасадено лозе, фиде. *Имамъ садъ, та отидохъ да го наглядамъ* 2) Дрьво-то, прѫтчка-та, храсть-ть на нѣкои растения. *Садъ-тъ на гюла прилича на трьнъ.*

Садъ садила малка мома,
Садъ садила желтя ружа,
Желтя ружа, ранъ босилакъ *Пѣс.*

Садѫ́, я́шь,—дя́лъ, *гл. д.* 1) Турямъ, заправямъ нѣчто сѣмя, дрьвмьк-тѫ да расте; посаждамъ сѣя́намъ; **сажа́тъ, сади́тъ** *лозе.* 2) За коконкъ: т пологъ, та да лѣжи клопу да гы излупи; насаждамъ 3) Разтиламъ, развръгамъ по харманъ за да ся врьн *Садж харманъ.* — **дѫ́с** вамъ саденъ; **сажа́тъся.**
Са́жбъи, *с. ж. мн.* Сребр градъи.
Са́ждёнъый, въ, ва, во, *пр* дъи, что е покрытъ, ума что е направенъ отъ сажд
Са́ждици и са́ждичкы, *ум*
Са́ждъи, *с. ж. мн.* Черно что ся олѣпа на нѣчто о дъимъ; **са́жа, ко́поть.** *напълнилъ ся саждж, т сило ся гроздѥ, ни ся* Гат. — Саждъи.
Са́женъ, са́жени и са́жни,
Саза́нецъ, *ум. м.* и **саза́н саза́нъ.**
Саза́нъ, *с. м.* Рыба *Cypri* ранъ; **ка́рпъ, саза́нъ.**
Са́здо, им соб. мѫжко.
Са́зецъ, *ум. м.* отъ **сазъ.**
***Сазлѫ́къ,** *с. м. Т.* Мѣсто
***Сазъ,** *с. м. Т.* Раст. *Гур* лугери, кошюдъи, рогозъ, папуракъ, папуръ, рогозъ, чикутъ, шамакъ, шаваръ; **роколя́стный, рого́зъ.**
Сай, *нар.* Тъй, така, сака.
Сайбу́йка, *с. ж.* Домакъин баджайка, зейка; **хоза́йка**
Сайбу́йскъый, ска, ско, *пр* Домакънскъый; **хоза́йскій** *конче-тъи гои.* **—скъи,** *н* домакънскъи; **хоза́йски.**
***Сайбу́ица,** *с. м. Т.* Домакъ нанинъ, чорбаджиза, зейко *познава сайбина си. Скх чя безъ сайбина. Пѣсн Сайбина не пыта мага го товари.*
Сайва́нтецъ, *ум м.* и **сай** отъ **сайва́нтъ.**
***Сайва́нтъ,** *с. м. Т.* За слонъ, спутница, сушина **ова́инъ, наме́тъ.**
***Сайги́ица,** *с. ж Т.* Почетъ, почитание, причетъ, почте **че́тъ, по́честъ, почте́ніе.** *ръ сайгиъкъ,* никой не ни
***Сайдѝсвамъ и сайдѝсуа**

ник), *гл. д. Т.* Правя нѣкому честь, почитъ, инамъ му сайгим-тѫ; зачитамъ, почитамъ, послагамъ, тачѫ; окáзвам почтéние, чтя́, почитáм, уважáм. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр* Зачитамся, почитамся, послагамся, тачѫся; имѣ почтéние, чтя́ся, уважáся.

Сайдѝсване и **сайдѝсуване**, *с. ср.* отъ **сайдѝсвам**.

Сайдѝшник, ешь,—дѝсал, *гл свр.* отъ **сайдѝсвам**. Да зачетѫ, да почетѫ, да послóжѫ, да потачѫ. —**дѝсан**ый, *прич. стр.*

Сáйно, *нн. соб.* мжжско.

Сайца и **сайчка**, *ум. ж.* отъ **сая́**.

Сайнк, *с. м.* Гвоздейчя, пиронча.

***Сайна**, *с. м. Т.* Чловѣкъ нарочно пратенъ нѣйдѣ съ писмо или за друго нѣчто; улака; ходóкъ, могóнщикъ, гонéцъ.

Сака́, *нар.* Така, тъй, сай; такъ.

***Сака́**, *с. ж. Т.* 1) Мѣхове за носене съ коне водѫ. 2) Единъ товаръ, два нѣха вода. *Докарай ни двѣ сакы водѫ.*

Сакавúца, *с. ж.* Брадва, сѣкъра, балтия, топоръ; топóръ.

Сакаджúйский, ска, ско, *пр.* отъ **сакаджúя**. *Сакаджийский конь.*

***Сакаджúя**, *с. м. Т.* Който кара съ сакѫ водѫ; водовóзъ.

***Сáкань**, *гл. д.* 1) Искамъ, ищѫ, рачѫ, хочѫ, щѫ, волѫ; хотѣ́ть, трéбовать. *Сака да каде. Не сака да стане така.* 2) Искамъ, ищѫ, просѫ; проси́ть. *Сака милостынъ. Колко сакашь тѫй краѫ?* 3) Пристоямъ, инамъ волѫ, искамъ, ищѫ, рачѫ, хочѫ, щѫ; хотѣ́ть. *Сакашь ли да дойдешь съ мене? — Не сакамъ.* 4) Трьсѫ, тражѫ, дърпѫ, барамъ, брькамъ, палямъ, тѣрамъ, бирямъ, срькамъ, бродѫ; иска́ть. *Тръгнялъ съмъ, бабо, да сакамъ навамо.* —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ сакамъ; искамся. — **Сáка ми ся**, *гл. безл.* Иска ми ся, ище ми ся, ще ми ся; мнѣ хóчется. — **Сáкан**ый, *прич. стр.* Исканый. — *Който сборува, каквото сака, той слушна, каквото не сака. Дали Марку двѣ, онъ сака три. Ажъ, Пено, сърене, че си овчарка сакала. Ако му дадешь поклупкѫ-тѫ, ще ти сака гръня-то. Грънчарь-тѫ, дѣто сака, тамъ турка дръжкѫ-тѫ. Дома си правишь, каквото сакашь. Сакалъ да забие единъ гвоздь, та заптисалъ всѫ-тѫ кжщѫ. Сакать, не сакать, ще го протакать*

Сáкань, *гл. ср.* Сѣкамъ, мъслѫ струва ми ся, чини ми ся; дýмать, предполагáть, мекáть, смекáть, мерéкать.

Зора ся е заворила,
Не бѣ зора нато зорѫ,
Ами бяше звена звѣзда,
Звена звѣзда керванка-та;
Мома сака, съвикло е,
Та отиде ленъ да бере. *Пѣс.*

Сáканье, *с. ср.* отъ **сáкамъ**. Сакачка.

Сакáръ, ра, ро, *пр.* Що има бѣлъи бѣлѣзъи по козинѫ-тѫ си; брѣзъий. *Сакари биволи.*

Сакáтичкый, —чъкъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сакáтый**.

***Сакатлѫкъ**, *с. м. Т.* Качество на сакатый.

Сакáтникъ, *с. м* Сакатъ, хромъ, чкулявъ човѣкъ; калѣка.

Тъи си молъ, младо тъи патничя,
Подари мя мене сакатника,
Сакатника, мене темничаря,
Съмъ безъ очи и съмъ безъ рачичкъ! *Пѣс.*

Сакáтница, *с. ж.* Саката. хрома, чкулява жена, мома; калѣка.

Сакáтничя, *с. ср.* Сакато, хромо, чкулаво дѣтя.

Добъли си мжжско дѣтя
И оно е сакатничя:
Хемъ безъ рѫка, хемъ безъ нога,
Хемъ безъ тънка половина,
Хемъ безъ дѣсно црьно око. *Пѣс.*

***Сакáтый**, тъ, та, то, *пр. Т.* 1) За човѣкъ, за животно: Който има и рѫцѣ, и крака, и очи нѣчто повредены; хромый, чкулявый, кйопавый; увѣчный, изувѣченный, изуродованный, хромóй, калѣка. 2) Счюпенъий, ощрьбенъий, ненаправенъий спорядъ формѫ-тѫ, спорядъ калъпа. *Саката дръха.* 3) Ненаправенъий както трѣбва, неизвършенъий добрѣ, осакатенъий. *Саката работа.*

Сáкачка, *с. ж.* Сакание, искание.

Сáкивый, сакѣвъ, сакивá, сакивó, *мѣстоим.* Такивъ; такóй.

Сáкерица, *с. ж.* Птица *Garrulus glandarius*, дери-гѫзица, осойка, усойка, сойка, сока, сокерица, ширка; сóя, рóнжа.

***Сáкма**, *с. ж.* Горна дръха да пази отъ дъждъ и отъ лоше врѣмя; кабанана, кабаница, гунтешь, чепкенъ, пѫнджякъ, пѫнджякъ, пагмурлукъ; плащь, епанчá.

Сакси́йка, *ум. ж.* и **сакси́йчя**, *ум. ср* отъ **сакси́я**.

***Сакси́я**, *с. ж. Т.* Прьстянъ сждъ, въ който садятъ цвѣтие; црѣпчя, черепъ, чирепъ; цвѣтни́къ.

Саку́лица и **саку́лка**, *ум. ж.* и **саку́лчя**, *ум. ср.* отъ **саку́лия**.

***Сáкулъ**, *с. м.* и **саку́лия**, *с. ж. Гр.* Голѣмъ човаль, врѣтище, врѣчия, врѣка, врѣща, мутавецъ, платникъ, торба, аралъ, араръ; мѣшѣкъ, куль, врéтище, верéтище. *Правъ като вжже у сакулъ Оправился като вжже въ сакулъ Изправдни сакулъ,*

дожачи комать. Правдна сакулка бие Циганкя-тя, а не Циганина.

***Сакъ**, са́ци, *с. м. Т.* Мрѣжа на два прта за ловение рыбя; сакъ. *Ловъ рыба съ сакъ.*

Сакѣвъ, сака́ва, сако́ва, *мѣстоим.* Сакъвый, такъвъ; тако́й. *Ами мень кому оставашь сакова младо зелено?*

Сакѣица и сакѣичка, *ум. ж.* отъ **сака́**.

***Сакя́къ**, *с. м. Т.* Гвачка, дъвка; маста́ка (смола́).

***Сакя́нъ**, *междом. Т.* Пазися, внимавай! *Сакянъ да не си направилъ тлъкъ глупость!*

***Салава́тъ**, *с. м.* Неразборна, глъчь, гюрюлтиа. *Дигналося страшенъ салават, сбралася цѣла-та сватба да гляда.*

***Салаво́ръ и салахо́ръ**, *с. м.* Хора карани вкупъ на меджия.

***Саламу́ра**, *с. ж* Вода съ разтопенъ въ нея соль за обсоляване нѣчто; солиура, прѣсолъ, разсолъ; разсо́лъ.

Саламу́рица и саламу́рка, *ум. ж.* отъ **саламу́ра**.

***Саланда́ръ** *с. м. Гр.* Сарандаръ.

***Са́лата**, *с. ж. Т.* 1) Зеленчюкъ или друго нѣчто нарѣзано, посолено и полѣно съ оцетъ и зехтинъ да се яде за разядкя съ друго ястие; комбосъ; сала́тъ. 2) Раст. *Lactuca sativa,* брѣдоквы, нарула; лату́къ, сала́тъ. 2) Раст. *Taraxacum officinale,* борецъ, глушило, глушина, глухарча, горецъ, горчивичъ, кашкосъ, конско цвѣтие, келявча, магарешка млѣчка, павунко, пашкосъ, пикраради, радика, ушёлка; одува́нчикъ, попо́во гуме́нце, хася́мъ, льви́ный зубъ.

Са́латица, *ум. ж.* отъ **са́лата**.

Салахо́ръ, *с. м.* Салаворъ. *Ивкара гы салахоръ да му работять.*

> Той си салахоръ изкара,
> Та си плтица правихя. *Пѣс.*

Сала́шецъ, *ум. м.* и **сала́шчя**, *ум. ср.* отъ **сала́шь**.

***Сала́шь**, *с. м. Т.* Колъба отъ дъскы; балага́нъ, шала́шъ.

***Салгя́нъ**, *с. м. Т.* 1) Потечище, порядина, рядничина, рядушка, рядушчина; пова́лъная болѣзнь, пова́лъ, повѣтрie, эпиде́мия. *Има, ходи салгянъ. Това е отъ салгянъ-тъ* 2) Ходене често повънъ; болесть дриснна, бѣгавица, цьцьръ, сюрмекъ; поно́съ, мытъ.

***Салджи́ика**, *с. м. Т.* Който има, който кара салъ; пла́вщикъ.

***Салди́сванъ и салди́сувамъ** (да салди́шкя), *гл. ср. Т.* Спущамся, налитамъ на нѣчто.

Салди́сване и салди́сува салди́свамъ.

Салди́шкя, ешь,—ди́салъ, ди́свамъ.

Сале́пецъ, *ум. м.* отъ **са лепъ**.

Салепчи́йскый, ска, ск лепчи́ика.

***Салепчи́ика**, *с. м. Т.* Който

Сале́пчя, *с. ср.* Растение

***Сале́пъ**, *с. м. Т.* 1) Рас цвѣтъ, ливадарича, ливад ронига, салепча, тлъкъ; кины слѣзы, кисе́льный никъ. 2) Питие, направен това растение.

Сали́нъ, *с. м* Селинъ, рас

Са́листый, стъ, ста, сто, го сало; тлъстый. *Салис*

***Сали́тра**, *с. ж.* Селитра, с

Салкя́нецъ, *ум. м.* и сал отъ **салкя́нъ**. *Жлто* Раст. *Cassia Senna,* селе Раст. *Cytisus Laburnum*

***Салкя́нъ**, *с. м. Т.* 1) Гро чюръ, плшка, чепка; кист гревнъ. *Дай ми единъ с* 2) Раст. *Robinia pseud* бѣлъ лилякъ, бѣло цвѣ кралчице, кралча, люлякъ, френскый трънь; бѣлая

***Саллади́сванъ** (да саллад *Салладисвамъ каукъ,* кл вх, клинамъ му за всичко е така, ободрявань го; д

***Салина́**, 1) *с. об.* Лудетина, н никъ, обѣсникъ, обѣшник вѣса, худе́сникъ, куролѣс гомоза́, непосидень. 2) *Пущи добытка салма вѣць по поле-то и хичь*

Салиу́ванъ, *гл. ср.* Не ми бѣсуванъ, брьлѣкъ, врьлу паскачанъ, разлаванъ, са куроле́сить, новѣсничать.

Салиу́ване, *с. ср.* отъ с мѣване.

Салиѣкя, ешь,—мѣлалъ, г

Салиѣване, *с. ср.* отъ **сали**

***Салнано́**, *с ср. Т.* Книга, тъ, съ праздници-тъ за ц разнъ бѣлѣжкъ за тѣхъ лендаръ, мѣсяцослово́ъ.

Са́ло, *с. ср.* 1) Мазь, ма лой; са́ло, жиръ, вóрван *чя сало, па ся облизал* на пипонъ и на другъ п мяка-та чясть, въ която л

***Салтамáрка**, *с. ж.* Чохана или памучна каса до пояса горния дрéха, подплатена съ кожи; кусо, скуртейка. *Одралъ лисицѫтѫ да си капладише салтамаржѫтѫ.*

Салтамáрчица, *ум. ж.* к **салтамáрча**, *ум. ср.* отъ **салтамáрка**.

Салтанáтец, *ум. м.* отъ **салтанáтъ**.

***Салтанатлúя**, *Т.* 1) *пр. неизм.* Что е направенъ съ много богатство; богатъ, скѫпъ, хубавъ; великолѣпный, величественный, дорогóй, ицúный, роскóшный. *Салтанатлия дрéха.* 2) *нар.* На богатъ начинъ; богато, болярскы, чорбаджискы; богáто, великолѣпно, ицúно, роскóшно.

***Салтанáтъ**, *с. м. Т.* Скѫпъ накытъ на нѣчто; богатство; великолѣпіе, рóскошь, ицúность. *Станѫ съ голѣмъ салтанатъ*, съ голѣмо богатство, станѫ величествено. *Продавамъ салтанатъ*, обличамся съ скѫпы дрéхы да ме видять хора-та.

***Салтáръ**, *с. м. Т.* ви. **сантáръ**. Мѣдянъ, тучянъ содъ.

Ми излова рыбѫ златокрылѫ,
Ѫ изгуши со фрушко-но ножи,
Ѫ изпече на стребренѫ скарѫ,
Ми ѫ кладе во златый-ъ салтáръ,
Ѫ извади прѣдъ честнего кума. *Пѣс.*

***Салтъ**, *нар. Т.* Салъ, саде, само; тóлько. *Салтъ амине не е молба*, или: *салтъ амине не спасава. Салтъ отъ амине дяволъ-тъ не бѣга. Салтъ то не бише мя лапало, и то мя залапа.*

***Сáлхана**, *с. ж. Т.* Мѣсто, ограда, дѣто колятъ добытъкъ; насапница; бóйница, скотобóйня.

Сáлханица и **сáлханичка**, *ум. ж.* отъ **сáлхана**.

***Сáлица**, *с. ж.* Чорбица, сочиво отъ нѣчто печено, прьжено.

Сáлце, *ум. ср.* отъ **сáло**. Малко сало, назчица, лоецъ. *Чуму ти е прася?—Ке си стопамъ салце. — Чуму ти е салце? — Да си мѣсамъ мазничя.*

Сáлчё, ви. соб. мужско.

***Салъ**, **сáловé**, *с. м. Т.* 1) Грядъ, баскыи, дъскы наряденъ и скованъ едныхъ възъ другы и спустнаты въ рѣкы да гы занесе тя нѣйдѣ; плотъ, гóнка. 2) Ладиа, канкъ, что плава само по течение-то на рѣкы; невратъ; нарóмъ. 3) Плоскодънна ладиа, съ комто прѣкарвать нѣйдѣ нѣчто прѣзъ рѣкы; нарóмъ.

***Салъ**, *нар. Т.* Салъ. *Салъ ты да знаешь и цѣло-то село.*

Самáкытка, *с. ж.* 1) Раст. *Aconitum napellus;* борéцъ, волкобóй, лютáкъ, лóтинъ голубóй, борщéвникъ. 2) Раст. *Erythraea (Chironia) Centaurium*, басма, жлъчка, злъчка, кытчица, трыска, трыскавичя золототысячникъ, краснянка.

Самáнда, Самáндра и **Самасадýра**, ни. соб. мужско въ пѣсни-ты и въ изречение: *самъ Саманда у горѫ зеленѫ.*

Старци-ти вино си пиѫть
И вышняго Бога си молять,
Да не му дойде Самандра,
Самандра, Самасадýра,
Да не му разсыпе собора. *Пѣс.*

Самарджúйница, *с. ж.* Дюнянъ, дѣто правять и продавать самары.

Самарджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **самарджúя**. *Самарджийска игла*, губерка, самарна игла.

***Самарджúя**, *с. м. Т.* Който прави и продава самары. *Ако всичкы-ты магарета быхѫ носилы самары, самарджии-ти щяхѫ да ядѫть изъ златы паници.*

Самáренъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **самáръ**.

Самарéнце, *ум. ср.* отъ **самáръ**. *Криво магаренце съ вехто самаренце.*

Самáрецъ *ум. м* и **самáрча**, *ум. ср.* отъ **самáръ**. *Порасло магарчя-то, скѫсило ся самарчя-то.*

Самáрнъый, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* *Самарна игла*, самарджийска игла, губерка.

***Самáръ**, *с. м. Т.* Семеръ: 1) Направа, комто турять на гръба на животно, за да ся турѫ на нѣкъ товаръ-тъ и да си маха пóдобрѣ. 2) Гръдна-та кость на птицѫ.—*Наложихъ му, натъпкахъ му самара*, набихъ го.—*Тури му самаръ, па го пусни да брули круши*, ако е лошъ, натири го. — *Харенъ самаръ носи*, добрѣ е натоваренъ. — *Бый (удрай) самара да ся сѣща магаря-то (кобыла-та)*; кóшку бьютъ, а невѣстѣ навѣтки даютъ. *Магаря-то не бие, та бие самара. Ако магаря-то не може да удари, самара му може, ха! Бие самара, като не ѝ ся пада да бие магаря-то. Нѣма что да чини на конѫ, онѣ му бие самара. Магаря нали си, самари много. Имашъ ли грѣбъ—триста самари. Коньтъ за четыредесять, самарь-тъ му за пятдесять. Докдѣ има самаръ, зачто да газди на голо. Канили магаря на сватбѫ, па му варячали да си земе и самара.*

Самéць, мцú, *с. м.* 1) Който си нѣма нидѣ никого, останалъ саминькъ; самица, единакъ; одинóкій. 2) Който не ся е женилъ, та останалъ самъ; одинéцъ, одинóкій. 3) Който ся е отдѣлилъ отъ задругѫ, отъ бащѫ, отъ братя и живѣе отдѣлно самъ съ дѣцата си; живѫщій своéю сéмью, не въ рóдѣ, особникъ, особнякъ. 4) Влъкъ или друго

докачи комать. Правдна сакула бие Циганкя-тж, а не Циганина.

***Сакъ**, сáци, *с. м. Т.* Мрéжа на два прáта за ловение рыбá; сакъ. *Ловъ рыба съ сакъ.*

Сакéвъ, сакáва, сакóва, *мéстоим.* Сакъвый, такъвъ; такóй. *Ами мень кому оставашь сакова млado велено?*

Сакъíца и сакъíчка, *ум. ж.* отъ **сакá.**

***Сакжзъ**, *с. м. Т.* Гвачка, дьвка; мастúка (смолá).

***Сакжнъ**, *междом. Т.* Пазися, внимавай! *Сакжнь да не си направилъ тжк глупость!*

***Салавáтъ**, *с. м.* Неразборна, глъчь, гюрюлтия. *Дигналося страшень салават, сбралася цéла-та сватба да гляда.*

***Салавóръ и салахóръ**, *с. м.* Хора карани вкупъ на неджи.

***Саламу́ра**, *с. ж* Вода съ разтопенъ въ нея соль за обсоляване нéчто; солиура, прéсолъ, разсолъ; разсóлъ.

Саламу́рица и саламу́рка, *ум. ж.* отъ **саламу́ра.**

***Саландáръ** *с. м. Гр.* Сарандаръ.

***Сáлата**, *с. ж. Т.* 1) Зеленчукъ или друго нéчто нарéзано, посолено и полéно съ оцетъ и зехтинъ да се яде за разядка съ друго ястие; комбосъ; салáтъ. 2) Раст. *Lactuca sativa,* брьдоквы, маруля; латýкъ, салáтъ. 2) Раст. *Taraxacum officinale,* борецъ, глушило, глушина, глухарчя, горецъ, горчивичъ, капикосъ, конско цвéтие, келявчя, магарешка млéчка, павунко, пáдикосъ, пикрариди, радика, ушéлка; одувáнчикъ, попóво гумéнцо, хасáнъ, львúный зубъ.

Сáлатица, *ум. ж.* отъ **сáлата.**

Салахóръ, *с. м.* Салаворъ. *Извкара ги салахоръ да му работять.*

Той си салахоръ извара,
Та си шатица правихъ. *Пéс.*

Салáшецъ, *ум. м.* и **салáшчя,** *ум. ср.* отъ **салáшъ.**

***Салáшъ**, *с. м. Т.* Колúба отъ дъскы; балагáнъ, шалáшъ.

***Салгжшъ**, *с. м. Т.* 1) Потечище, порядия, рядничина, рядушка, рядушчина; повáлъная болéзнь, повáлъ, повéтрie, эпидéмия. *Има, ходи салгжшъ. Това е отъ салгжшъ-тъ* 2) Ходене чясто повънъ; болесть дриснa, бéгавица, цъцъръ, сюрмекъ; поно́съ, мытъ.

***Салджúя**, *с. м. Т.* Който има, който кара салъ; плáвщикъ.

***Салди́свамъ и салди́сувамъ** (да салди́шемъ), *гл. ср. Т.* Спущамся, налитамъ на нéчто.

Салди́свание и салди́сува салди́свамъ.

Салди́шемъ, ешь,—ди́салъ, а ди́свамъ.

Сале́пецъ, *ум. м.* отъ **сал** лепъ.

Салепчúйскый, ска, ско **лепчúя.**

***Салепчúя**, *с. м. Т.* Който

Сале́пчя, *с. ср.* Растение с

***Сале́пъ**, *с. м. Т.* 1) Раст цвéтъ, ливадарчя, ливада ронига, салепчя, тжпякъ; кины слéзкы, кисéльный никъ. 2) Питие, направен това растение.

Салúмъ, *с. м* Селимъ, раст

Сáлистый, стъ, ста, сто, го сало; тлъстый. *Салис*

***Салúтра**, *с. ж.* Селитра, с

Салкжнецъ, *ум. м.* и **сал** отъ **салкжшъ.** *Жлъто* Раст. *Cassia Senna,* селем Раст. *Cytisus Laburnum;*

***Салкжшъ**, *с. м. Т.* 1) Гроз чюръ, пашка, чепка; кисть грезнъ. *Дай ми единъ с* 2) Раст. *Robinia pseuda* бéлъ лилякъ, бéло цвéт краличце, кралчя, люлякъ, с френскый трънъ; бéлая а

***Салладúсвамъ** (да салладú *Салладисвамъ каукъ,* кл вх, клинамъ му за всичко, е така, ободрявамъ го; да

***Салúна**, 1) *с. об.* Лудетина, не никъ, обéсникъ, обéшникъ вéса, худéсникъ, куролéс гомовá, непосúдень. 2) *Пущи добытка салма* вéць по поле-то и хичъ

Салúувамъ, *гл. ср.* Не мир бéсувамъ, брълéкъ, врълу пáскачамъ, разлавамъ, са куролéсамъ, повéсничамъ.

Салúуване, *с. ср.* отъ с мéване.

Салúшемъ, ешь,—мéлалъ, гл

Салúване, *с. ср.* отъ **салúш**

***Салúанé**, *с ср. Т.* Книга, тъ, съ праздници-тъ за ц разнъ бéлéжкъ за тéхъ; лендáрь, мéсяцослóвъ.

Сáло, *с. ср.* 1) Мазь, маз лой; сáло, жиръ, вóрванъ *чя сало, па ся облизали* на пипонъ и на другы по мяка-та чясть, въ която ле

***Салтанáрка**, *с. ж.* Чохана или памучна каса до пояса горня дрѣха, подплатена съ кожи; кусо, скуртейка. *Одралъ лисицѫтѫ да си капладише салтамарѫкѫтѫ.*

Салтанáрчица, *ум. ж.* и **салтанáрчя**, *ум. ср.* отъ **салтанáрка.**

Салтанáтецъ, *ум. м.* отъ **салтанáтъ.**

***Салтанатлúя**, *Т.* 1) *пр. неизм.* Что е направенъ съ много богатство; богатъ, скѫпъ, хубавъ; великолѣпный, величественный, дорогóй, пúшный, роскóшный. *Салтанатлúя дрѣха.* 2) *нар.* На богатъ начинъ; богато, болярскы, чорбаджискы; богáто, великолѣпно, пúшно, роскóшно.

***Салтанáтъ**, *с. м. Т.* Скѫпъ накытъ на нѣчто; богатство; великолѣпіе, рóскошь, пúшность. *Станѫ съ голѣмъ салтанатъ*, съ голѣмо богатство, станѫ величествено. *Продавамъ салтанатъ*, обличамся съ скѫпы дрѣхы да ме видять хора-та.

***Салтáръ**, *с. м. Т.* ви. сантаръ. Мѣдянъ, тучянъ сосѫдъ.

Ми излова рыбѫ златокрылѫ,
Ѫ изгуши со фрѫшко-но ножи,
Ѫ изпече на стребренѫ скарѫ,
Ми ѫ кладе во жлътый-ѫ салтаръ,
Ѫ извади прѣдъ честнего кума. *Пѣс.*

***Салтъ**, *нар. Т.* Салъ, саде, само; тóлько. *Салтъ амина не е молба*, или: *салтъ амина не спасава. Салтъ отъ амина дяволъ-тъ не бѣга. Салтъ то не бише мя лапало, и то мя валака.*

***Сáлхана**, *с. ж. Т.* Мѣсто, ограда, дѣто колятъ добытъкъ; касапница; бóйня, скотобóйня.

Сáлханица и **сáлханичка**, *ум. ж.* отъ **сáлхана.**

***Сáлица**, *с. ж.* Чорбица, сочиво отъ нѣчто печено, прьжено.

Сáлце, *ум. ср.* отъ **сáло.** Малко сало, назчица, лоецъ. *Чуму ти е прася?—Ке си стопамъ салце. — Чуму ти е салце? — Да си мѣсамъ мазничя.*

Сáлчё, ви. соб. мжско.

***Салъ**, **сáловé**, *с. м. Т.* 1) Грядъ, баскыи, дъскы наряденъ к скованъ едни възъ другѫ и спустнѫты въ рѣкѫ да гы занесе тя нѣйдѣ; плотъ, гóнка. 2) Ладиа, канкъ, что плава само по течение-то на рѣкѫ; невратъ; нарóмъ. 3) Плоскодънна ладиа, съ конто прѣкарвать нѣйдѣ нѣчто прѣзъ рѣкѫ; нарóмъ.

***Салъ**, *нар. Т.* Салъ. *Салъ ты да знаешь и цѣло-то село.*

Самáкытка, *с. ж.* 1) Раст. *Aconitum napellus;* борéцъ, волкобóй, лютáкъ, лютикъ голубóй, борщевникъ. 2) Раст. *Erythraea (Chironia) Centaurium*, басма, жлъчка, злъчка, кытчица, трыска, трыскавичя золототысячникъ, краснянка.

Самáнда, Самáндра и **Самасадýра**, ни. соб. мжско въ пѣсни-ты и въ изречение: *самъ Саманда у горѫ веленѫ.*

Старци-ти вино си пиѫть
И въшнаго Бога си молять,
Да не му дойде Самандра,
Самандра, Самасадура,
Да не му разсыпе собора. *Пѣс.*

Самарджúйница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять и продавать самары.

Самарджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **самарджúя.** *Самарджийска игла*, губерка, самарна игла.

***Самарджúя**, *с. м. Т.* Който прави и продава самары. *Ако всичкы-ты магарета быхѫ носилы самары, самарджии-ти щяхѫ да ядѫть изъ златы паници.*

Самáренъый, въ, ка, во, *пр.* отъ **самáръ.**

Самарéнце, *ум. ср.* отъ **самáръ.** *Криво магаренце съ вехто самаренце.*

Самáрецъ *ум. м* и **самáрчя**, *ум. ср.* отъ **самáръ.** *Порасло магарчя-то, скжсило ся самарчя-то.*

Самáрнъый, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр. Самарна игла*, самарджийска игла, губерка.

***Самáръ**, *с. м. Т.* Семеръ: 1) Направа, конто турять на гръба на животно, за да ся турѫ на нея товаръ-ть и да си яха пóдобрѣ. 2) Гръдна-та кость на птицѫ.—*Наложихъ му, натъпкахъ му самара*, набихъ го.—*Тури му самаръ, па го пусни да брули круши*, ако е лошь, натири го. — *Харенъ самаръ носи*, добрѣ е натоваренъ. — *Бый (удрай) самара да ся същѫ магаря-то (кобыла-та);* кóшку бьютъ, а невѣстѣ навѣтки даютъ. *Магаря-то не бие, та бие самара. Ако магаря-то не може да удари, самара му може, ха! Бие самара, като не и ся пада да бие магаря-то Нѣма что да чини на коня, онъ му бие самара. Магаря нали си, самары много. Имашь ли гребъ—триста самари Конь-тъ ва четыредесять, самарь-тъ му ва пятдесять. Докдѣ има самаръ, зачто да кавди на голо. Канили магаря на сватбѫ, па му варѫчали да си веме и самара.*

Самéць, мцú, *с. м.* 1) Който си нѣма нидѣ никого, останалъ саничькъ; самица, единакъ; одинóкій. 2) Който не ся е женилъ, та останалъ самъ; одинéцъ, одинóкій. 3) Който ся е отдѣлилъ отъ задругѫ, отъ бащѫ, отъ братя и живѣе отдѣлно самъ съ дѣцата си; живѫщій своéю сéмью, не къ рóдѣ, особникъ, особнякъ. 4) Въкъ или друго

дожачи комать. Праздна сакулка бие Циганкя-тя, а не Циганина.

***Сакъ**, са́ци, *с. м. Т.* Мрѣжа на два прата за ловение рыбѣ; сакъ. *Ловъ рыба съ сакъ.*

Сакъ́въ, сака́ва, сако́ва, *мѣстоим.* Каквый, такъвъ; тако́й. *Ами мень кому оставяшь сакова младо велено?*

Сакъ́ица и сакъ́ичка, *ум. ж.* отъ **сака́**.

***Сакя́къ**, *с. м. Т.* Гвачка, дъвка; маста́ка (смола́).

***Сакя́нъ**, *междом. Т.* Пазися, внимавай! *Сакянъ да не си направилъ тъкъ глупость!*

***Салава́тъ**, *с. м.* Неразборица, глъчь, гюрюлтия. *Дигналося страшенъ салават, сбралася цѣла-та сватба да гляда.*

***Салаво́ръ и салахо́ръ**, *с. м.* Хора карани вкупъ на неджия.

***Саламу́ра**, *с. ж* Вода съ разтопенъ въ нея соль за обсоляване нѣчто; соломура, прѣсолъ, разсолъ; разсо́лъ.

Саламу́рица и саламу́рка, *ум. ж.* отъ **саламу́ра**.

***Саланда́ръ** *с. м. Гр.* Сарандаръ.

***Са́лата**, *с. ж. Т.* 1) Зеленчюкъ или друго нѣчто нарѣзано, посолено и полѣно съ оцетъ и зехтинъ да се яде за разядкя съ друго ястие; комбосъ; сала́тъ. 2) Раст. *Lactuca sativa,* брѣдоквы, нарула; лату́къ, сала́тъ. 2) Раст. *Taraxacum officinale,* борецъ, глушило, глушина, глухарчя, горецъ, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтие, келявчя, магарешка млѣчка, навунко, пядикосъ, пикрариди, радика, ушёлка; одува́нчикъ, попо́во гуме́нцо, хася́мъ, льви́ный зубъ.

Са́латица, *ум. ж.* отъ **са́лата**.

Салахо́ръ, *с. м.* Салаворъ. *Ивкара гы салахоръ да му работять.*

Той си салахоръ ивкара,
Та си пятица правяхя. *Пѣс.*

Сала́шецъ, *ум. м.* и **сала́шчя**, *ум. ср.* отъ **сала́шь**.

***Сала́шь**, *с. м. Т.* Колъба отъ дъскы; балага́нъ, шала́шъ.

***Салгя́нъ**, *с. м. Т.* 1) Потечище, порядия, рядничина, рядушка, рядушчина; пова́льная болѣзнь, пова́лъ, повѣтрie, эпиде́мія. *Има, ходи салгянъ. Това е отъ салгянъ-тя* 2) Ходене чисто повънъ; болесть дрисня, бѣгавица, цьцъръ, сюрмекъ; поно́съ, мытъ.

***Салджи́я**, *с. м. Т.* Който има, който кара салъ; пла́вщикъ.

***Салди́свамъ и салди́сувамъ** (да салди́шя), *гл. ср. Т.* Спущамся, налитамъ на нѣчто.

Салди́сване и салди́суване
салди́свамъ.

Салди́шя, ешь,—ди́салъ, а
ди́свамъ.

Сале́пецъ, *ум. м.* отъ сал
лепъ.

Салепчи́йскый, ска, ско
лепчи́я.

***Салепчи́я**, *с. м. Т.* Който

Сале́пчя, *с. ср.* Растение с

***Сале́нъ**, *с. м. Т.* 1) Раст
цвѣтъ, ливадарнчя, ливада
ронига, салепчя, тяжякъ;
кины слѣзкы, кисе́льный
никъ. 2) Питие, направен
това растение.

Сали́нъ, *с. м* Селинъ, раст

Са́листый, стъ, ста, сто, я
го сало; тлъстый. *Салист*

***Сали́тра**, *с. ж.* Селитра, с

Салкя́нецъ, *ум. м.* и сали
отъ **салкя́нъ**. *Жлъто*
Раст. *Cassia Senna,* селе
Раст. *Cytisus Laburnum;*

***Салкя́нъ**, *с. м. Т.* 1) Гроз
чюръ, пашка, чепка; кист
гревнъ. *Дай ми единъ с*
2) Раст. *Robinia pseud*
бѣлъ лилякъ, бѣло цвѣт
кралчице, кралчя, люлякъ,
френскый трънь; бѣлая а

***Салладя́свамъ** (да саллад
Салладисвамъ каукъ, кл
вя, клинамъ му за всичко,
е така, ободрявамъ го; да

***Сална́**, 1) *с. об.* Лудетина, не
никъ, обѣсникъ, обѣшеникъ
вѣса, худе́сникъ, куроле́с
гомова́, непосидень. 2)
Пущи добытка салма
вѣцъ по поле-то и хичъ

Салну́вамъ, *гл. ср.* Не ин
бѣсувамъ, брълѣкъ, врълу
паскачамъ, разлавамъ, са
куроле́сить, новѣсничать.

Салну́ване, *с. ср.* отъ с
мѣляне.

Салнѣнъ, ешь,—мѣналъ, гл

Салнѣяне, *с. ср.* отъ **салн**

***Салнамо́**, *с ср. Т.* Книга,
ты, съ праздници-ты за ц
разны бѣлѣжкы за тѣхъ
лендарь, мѣсяцосло́въ.

Са́ло, *с. ср.* 1) Мазь, маз
лой; са́ло, жиръ, во́рвани
чя сало, па ся облизал
на пипонъ и на другы по
мяка-та часть, въ кокто ле

***Салтамáрка**, *с. ж.* Чохана или шамчна каса до пояса горна дрѣха, подплатена съ кожи; кусо, скуртейка. *Одралъ лисицѫтѫ да си капладише салтамаржкѫтѫ.*

Салтамáрчица, *ум. ж.* и **салтамáрча**, *ум. ср.* отъ **салтамáрка**.

Салтанáтецъ, *ум. м.* отъ **салтанáтъ**.

***Салтанатлúя**, *Т.* 1) *пр. неизм.* Что е направенъ съ много богатство; богатъ, сиренъ, хубавъ; великолѣпный, величественный, дорогóй, нúщный, роскóшный. *Салтанатлúя дрѣха.* 2) *нар.* На богатъ начинъ; богато, болярскы, чорбаджискы; богáто, великолѣпно, нúщно, роскóшно.

***Салтанáтъ**, *с. м. Т.* Сирѣчъ накытъ на нѣчто; богатство; великолѣпіе, рóскошь, нúщность. *Станѫ съ голѣмъ салтанатъ*, съ голѣмо богатство, стана величествено. *Продавамъ салтанатъ*, обличамся съ скѫпы дрѣхы да ма видять хора-та.

***Салтáръ**, *с. м. Т.* ви. **сантáръ**. Мѣдянъ, тучянъ содъ.

Ми язова рыбѫ златокрыла,
Ѣѫ изгуши со фрѫшко-но ножа,
Ѣѫ изпече на стребренѫ скарѫ,
Ми ѫ кладе во златый-ъ салтáръ,
Ѣѫ извади прѣдъ честнего кума. *Пѣс.*

***Салтѫ**, *нар. Т.* Салъ, саде, само; тóлько. *Салтѫ амина не е молба*, или: *салтѫ амина не спасява. Салтѫ отъ амина дяволъ-тъ не бѣга. Салтѫ то не баше мя лапало, и то мя залапа.*

***Сáлхана**, *с. ж. Т.* Мѣсто, ограда, дѣто колятъ добытъкъ; касапница; бóйня, скотобóйня.

Сáлханица и **сáлханичка**, *ум. ж.* отъ **сáлхана**.

***Сáлица**, *с. ж.* Чорбица, сочиво отъ нѣчто печено, прьжено.

Сáлце, *ум. ср.* отъ **сáло**. Малко сало, мазница, лоецъ. *Чуму ти е прася?—Ке си стопамъ салце. — Чуму ти е салце? — Да си мѣсамъ мазничя.*

Сáлчё, ви. соб. мжско.

***Салъ**, **сáловé**, *с. м. Т.* 1) Грады, баскыи, дъскы наряденъ к скованъ едны въз другы и спустнаты въ рѣкы да гы занесе тя нѣйдѣ; плотъ, гóнка. 2) Ладиа, канъ, что плава само по течение-то на рѣкы; неврътъ; нарóмъ. 3) Плоскодънна ладиа, съ конто прѣкарвать нѣйдѣ нѣчто прѣзъ рѣкы; нарóмъ.

***Салъ**, *нар. Т.* Салъ. *Салъ ты да знаешь и цѣло-то село.*

Самáкытка, *с. ж.* 1) Раст. *Aconitum napellus;* борéцъ, волкобóй, лютáкъ, лютикъ голубóй, борщéвникъ. 2) Раст. *Erythraea (Chironia) Centaurium*, басма, жлъчка, злъчка, кытчица, трыска, трыскавичя золототысячникъ, краснянка.

Самáнда, Самáндра и **Самасадýра**, ви. соб. мжско въ пѣсни-ты и въ изречение: *самъ Саманда у горѫ зеленѫ.*

Старци-ти вино си пиѫть
И въшниаго Бога си молять,
Да не му дойде Самандра,
Самандра, Самасадýра,
Да не му разсыпе собора. *Пѣс.*

Самарджúйница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять и продавать самары.

Самарджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **самарджúя**. *Самарджийска игла*, губерка, самарна игла.

***Самарджúя**, *с. м. Т.* Който прави и продава самары. *Ако всичкы-ты магарета быхѫ носилы самары, самарджии-ти щяхѫ да ядѫть изъ златы паници.*

Самáренъый, въ, ка, во, *пр.* отъ **самáръ**.

Самарéнце, *ум. ср.* отъ **самáръ**. *Криво магаренце съ вехто самаренце.*

Самáрецъ *ум. м.* и **самáрчя**, *ум. ср.* отъ **самáръ**. *Порасло магарчя-то, скжсило ся самарчя-то.*

Самáрнъый, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* *Самарна игла*, самарджийска игла, губерка.

***Самáръ**, *с. м. Т.* Семеръ: 1) Направа, конто турять на гръба на животно, за да ся турѫ на нѣм товаръ-ть и да си ѫха пóдобрѣ. 2) Градна-та кость на птицѫ.—*Наложихъ му, натъпкахъ му самара*, набихъ го.—*Тури му самаръ, па го пусти да брули круши*, ако е лошь, натири го. — *Харенъ самаръ носи*, добрѣ е натоваренъ. — *Бый (удрай) самара да ся сѣща магаря-то (кобыла-та)*; кóшку бьютъ, а невѣстѣ навѣтки даютъ. *Магаря-то не бие, та бие самара. Ако магаря-то не може да удари, самара му може, та! Бие самара, като не ú ся пада да бие магаря-то Нѣма что да чини на коня, онѣ му бие самара. Магаря нали си, самары много. Имашь ли гребъ—триста самари Конь-тъ за четыредесять, самаръ-тъ му за пятдесять. Докдѣ има самаръ, зачто да язди на голо. Канили магаря на сватбѫ, па му заржчали да си земе и самара.*

Самéць, мци, *с. м.* 1) Който си нѣма нидѣ никого, останалъ саничькъ; самица, единакъ; одинóкий. 2) Който не ся е женилъ, та останалъ самъ; одинéцъ, одинóкий. 3) Който ся е отдѣлилъ отъ задругѫ, отъ бащѫ, отъ братя и живѣе отдѣлно самъ съ дѣцата си; живущий своéю сéмью, не въ рóдѣ, особникъ, особнякъ. 4) Влъкъ или друго

хъщно животно отишло само да си дъри хранѫ.

Самѝнкъый, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Останѫхмы саминкы, никой не дойде да ны обыколи.*

Самѝца, *с. об.* Самець, единакъ; одинóкій, одинóчка. *Останѫ сама самица*, съвсѣмь сама

Самѝчкъый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Всичкы излѣзли, а той останялъ самичькъ вкжци Кога пита и плоска, кога пита самичка. Самичко-то вжже паде сухыа комать. Самичькъ Господь надъ насъ, черна-та земя подъ насъ.*

Санкá, *с. ж.* Жена, когато е сама въ кжщи, та нѣма мжжь или друга нѣкоя помощница; саница.

Самненѝнкъый, нка, нко, и

Самненѝчкъый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Самъ самненичькъ*, съвсѣмь самъ; одинёхонекъ, одинёшенекъ. *Съмненичькъ си сѣди;* жить одноюо головóю.

Сáмо, *нар.* 1) Несмѣсено съ нѣчто друго, а чисто; саде, салтъ, салъ; тóлько. *Тука с само жито. Ѣмь само хлѣбъ.* 2) Не съ другыго, а единъ; токо, саде, салтъ, салъ: тóлько. *Само азъ съмь дошълъ.* 3) Не повяче, тъкмо, саде, салтъ, салъ; тóлько, не болѣе, лишь. *Имамь само тжж дрѣхж. Това струва само пять грошка. Да кажемъ само*; скáжемъ лишь. 4) Токо, салтъ, салъ; тóлько. *Само дойди, та щемъ видимъ. Не само;* нетóлько. *Не само щж да дойдж, а щж го и набиѫ. Само да;* лишь бы, тóлько бы. *Само пары да имахъ, та . . .* 5) Понѣ, баре, баремь, баръ, баже, бажьмь, божемь, саде, салтъ, салъ; по крáйней мѣрѣ, хотя, хотя́ бы, лишь, всё такú. *Ако друго ми не давашь, само това ми дай. Прави му каквото щешь, само не го бий.* 6) Наглядъ, да ся види, да ся чини; колко, саде, салтъ, салъ; лишь бы, тóлько бы. *Направи го само за очи. Само да си с. Иди, само да ся каже, че си ходилъ.* 7) Покрытъ цѣлъ, навсякждѣ; саде, салтъ, салъ. *Само вода съмь*, виръ-вода съмь *Тъ си само кръвь, само саждж*, цѣлъ уплѣсканъ съ кръвь, съ саждъ.

Сáмо, *нар.* Самъ, тукъ; сюдá. *Ела само*, ела самъ!

Самó, в. **самъый**.

Самобъытнъый, —тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что е отъ само-себе такъвъ, отъ природѫ-та, отъ естество то; самобытный, естéственный, природный. 2) Что е навсядѣ, въ всичкы-ты си ч
отъ едно нѣчто направенъ
становитый, битовна; масúв

Самовѝла, *с. ж.* 1) Измъисле
духово; самодива, вила, д
вихры, хала, самоюды, юдъ
Вихрушка, что ся вдига наго
като фунúя; кошь, вирулка,
зáверть, крутемь. 3) Пепе
pavonia, вечерница, вѣще
мантица; вечéрній мотылёк
сумéречникъ, ночнóй ман
рошава, разчёрлавена жена
самовило недна! — Наро
прави разлика между *сам
дивы* и ето какво вѣрва
отъ самовилы-ты ся нарича
вици, бѣлолики, чернооки
гы русы разплетены косы,
длъгы бѣлы дрѣхы, нареч
другы пакъ сж много гроз
вѣстять като патки или
много дѣца. Самовилы-ты
далечь по планинскы пуст
много около езера и водне-т
чюркы водяници, подъ голѣ
вета, подъ стрѣхы, въ зап
и въ другы влажны, тьми
мѣста и пещеры. Чтомь
лѣть, по Благовець, тѣ
свои-ты зимовища, дохож
и стоять до Сѣкновение;
най-много по потайно врѣмя
бж, и, като чюють прьвы
рятся въ жилища та си. Ко
самовилы ты ся събирать п
подъ голѣмы горничевы
смоквы ты по дворища-та,
вечерьк тж си и слагать соф
Послѣ отивать по водьы-ты
вы-ты, изворы-ты, кладен
чюркы водяници, съблича
рять сѣнкы-ты си, простир
сячина да съхнать, а прѣ
тѣ ся кжпять и пазять
нѣкой сѣнкы-ты имъ, зачто
была сила-та: самовила без
ла на обыкновена жена и
покорна на она, който има
Окжпаны тии ся сбирать и
ны, дѣто пѣють, свирять и
дивскы хора. На такывы с
ща дѣнѣ хоро-то личи: трѣ
дѣто сж скачяли самовилы
да-тж, дѣто е стоялъ сви
ситна и по зелена отъ окол
дивскы-ты хорища расте ц
ницкать гжбы червенкы,

самодивы-ты гостба. Слѣдъ хоро-то, когато земе да наближава врѣмя-то за прьвы пѣтлы, самовилы-ты отиватъ пакъ да ся капятъ, дѣто людешкы ся веселятъ, смѣятся, кыкотятся, крѣхотятся като моиы и весельы-ты имъ ся чювать понѣкога надалечъ. Денѣ като играятъ въ облаци-ты, докарватъ голѣмы-ты вихрушкы. Нѣкои вѣрватъ, че самовилы-ты ся съвкупяватъ съ еднъ чернъ чюдовища като арапъ и отъ тѣхъ добывать дѣца Има нѣкои самодивы, что си избиратъ за мажіе обыкновенъ человѣци, при конто отиватъ нощимъ та лѣжятъ съ тѣхъ. Такыва мажіе съхнатъ, вяхнатъ, болѣдуватъ и най-послѣ умиратъ. Случвася понѣкога, та нѣкой юнакъ мажъ издѣби самовилы-ты, когато ся капятъ, и земе на нѣкоя сѣнка-та, дрѣха-та; тогава тя се вѣсти прѣдъ него като хубавица мома и му ся моли да ѝ даде дрѣха-та ѝ. Ако той не ѝ даде сѣнка-та, тя тръгва слѣдъ него и му става жена. На такава самодива все е мило за самовилскыя животъ, та гляда какъ-какъ да си земе сѣнка-та и да побѣгне при свои-ты другаркы. Нѣкои отъ самовилы-ты правятъ голѣмы добрины на юнаци ты: побратимяватся съ тѣхъ та имъ ставатъ посестримы, даватъ имъ сила, помагатъ имъ въ борбы и биткы и лѣкуватъ раны-ты имъ съ самовилско быліе. Самовилы-ты обычатъ да градятъ вихы калета въ облаци-ты и гы подграждатъ съ човѣшкы тѣла. Тѣ ся лютятъ много, когато нѣкой спи на игрища та имъ, подъ дрьвета-та имъ или подъ стрѣхы-ты, дѣто си си готвятъ вечерьа-та; когато нѣкой ся измочи подъ стрѣха, та омрьси настие-то имъ, когато настапи или прѣпикае софра-та имъ; когато нѣкой катури тѣхни-ты сждовы, та излѣе вода-та имъ, или пакъ отсѣче нѣкое отъ любимы-ты имъ дрьвета; когато нѣкой излиза нощимъ прѣди пѣтлы, а най-много когато минува нѣкой прѣзъ тѣхни-ты хорища и покрай водыты, дѣто тии ся капятъ. Такъвъ быва сбыхтѣнъ отъ самовилы-ты, оградисва, изгубя си ума, хваща го устрѣлъ и умира или пакъ остава хромъ съ нѣчто. Трѣбва да бѣгамы настрана отъ вихрушкы-ты, зачтото самовилы-ты могатъ да ны вдигнатъ въ сине небе и да ны врьлятъ отъ тамъ и да ся прибиемъ. Междя самовилыты има нѣкои въоржены съ лаковы и стрѣлы; тѣ правятъ най-голѣмы пакости на человѣци-ты. Сбыхтѣный-тъ отъ самовилы може да ся излѣкува, като ся кане въ самовилскы вирища, като сѣдне четвръточенъ день голъ на горнява на лѣвичярка водяница и си заврьти до три пати и послѣ ся облѣче въ съвсѣмъ новы дрѣхы, или пакъ като ся пуши, като ся мые, като пие самовилско быліе. Такыва болни не быва да надятъ свинско. Само овчяри-ти не ся боятъ отъ самовилы и свободно ходятъ нощимъ навсякадѣ съ стада-та си: овчярь-тъ гази всякаквы лѣковиты былкы, та самовилы-ты ся боятъ отъ него. па ся и радватъ, когато той гы весели съ своя мѣденъ кавалъ. Каквы вѣрованиа сж имали нѣкога Блъгари-ти и имать още и днесь за самовилы-ты и самодивы-ты, може да ся види отъ тыя пѣсни:

Пасълъ е Стоіанъ телци-ты
На самодивскы хорища
И си съ мѣшничка самъ свирѣлъ.
Самодивы се събрали,
Събрали и сж играли,
Играли и ся уморили,
Че сж высоко врьнжли
По зелены-ты елхыци
Край быстрыи-ты ми кладенци
И по цвѣтны-ты моравкы
До равны-ты ми полянкы.
Три-тъ ся голы съблѣкли,
Да влѣзатъ да ся окапятъ,
Че си рокли-ты съблѣкли
И златокрайкы махрамы
Съсъ зеленъ поіасъ моминскыій
И самодивско забунчя.
Стоіанъ си стадо покара,
Че го на валогъ прѣвали,
Самодивы-тъ издѣбнж,
Та имъ рокли-ты откраднж.
Самодивы сж излѣзли
И три-ты голы безъ ризы.
Три-ты ся молятъ Стоіану:
Стоіане, младо овчярче,
Дай ны, Стоіане, рокли-ты,
Рокли-ты самодивскы-ты.
Стоіанъ имъ гы не дава.
Най прьвата му говори:
Дай ми, Стоіане, рокльж-тж,
Че имамъ майкж мащехж,
И майка ми мя убива.
Стоіанъ ѝ ничто не каза,
Най ѝ рокльж-тж подаде.
Втора-та дума Стоіану:
Дай ми, Стоіане дрѣхы-ты,
Че имамъ братіа до девять,
И тебе и мень убиватъ.
Стоіанъ ѝ ничто не каза,
Най ѝ дрѣхы-ты подаде.
Третіа-та казвать Марийка,
Тіа си Стоіану думаше:
Дай ми, Стоіане, дрѣхы ты,
Дрѣхы-ты самодивскы-ты,
Че съмъ си една на майкж
За сынецъ и за дъщерьж;
Тъі да не сакашъ, Стоіане,
Самодивж женж да водишъ:
Самодива домъ не бере,
Нито тя дѣца отглежда.
Стоіанъ ѝ тихо говори:
Таквась си трьсж дѣвицж,
Дѣто е една у майкж.
Че ж у тѣхъ си заведе,

хъщно животно отишло само да си дъри хранѫ.

Самѝнкъый, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Останѫхмы саминкы, никой не дойде да ны обыколи.*

Самѝца, *с. об.* Самець, единакъ; **одинóкій**, **одинóчка**. *Останѫ сама самица*, съвсѣмь сама

Самѝчкъый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Всичкы излѣзли, а той останѫлъ самичькъ вкѫщи. Кога пита и плоска, кога пита самичка. Самичко-то вжже ѫде сухыа комать. Самичькъ Господь надъ насъ, черна-та земя подъ насъ.*

Самкѝ, *с. ж.* Жена, която е сама въ кѫщи, та нѣма мѫжь или другъ нѣкой помощница; самица.

Самненѝнкъый, нка, нко, и

Самненѝчкъый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъый. *Самъ самненичькъ*, съвсѣмь самъ; **одинѣхонекъ**, **одинёшенекъ**. *Съмненичькъ си сѣди;* жить **одно́ю** голово́ю.

Са́мо, *нар.* 1) Несвѣсено съ нѣчто друго, а чисто; саде, салъ, салъ; **то́лько**. *Тука с само жито. Ѫмь само хлѣбъ.* 2) Не съ другыго, а единъ; токо, саде, салъ, салъ: **то́лько**. *Само азъ съмь дошълъ.* 3) Не повиче, тъкмо, саде, салъ, салъ; **то́лько, не болѣе, лишь**. *Имамь само тжж дрѣжж. Това струва само пять грошка. Да кажемъ само;* **ска́жемъ лишь**. 4) Токо, салъ, салъ; **то́лько**. *Само дойди, та щемъ видимъ. Не само;* **нето́лько**. *Не само щж да дойдж, а щж го и набиѭ. Само да;* **лишь бы, то́лько бы**. *Само пары да ималъ, та . . .* 5) Понѣ, баре, баренъ, баръ, баже, бажьнь, божень, саде, салъ, салъ; **по кра́йней мѣрѣ, хотя, хоти́ бы, лишь, всё таки́**. *Ако друго ми не давашь, само това ми дай. Прави му каквото щешь, само не го бий.* 6) Наглядъ, да ся види, да ся чини; колко, саде, салъ, салъ; **лишь бы, то́лько бы**. *Направи го само за очи. Само да си с. Иди, само да ся каже, че си ходилъ.* 7) Покрытъ цѣлъ, навсякждѣ; саде, салъ, салъ. *Само вода съмь, виръ-вода съмь Ты си само кръвь, само саждыı*, цѣлъ уплѣсканъ съ кръвь, съ саждыı.

Са́мо, *нар.* Самъ, тукъ; **сюда́**. *Ела само,* ела самъ!

Само́, в. **самъый**.

Самобы́тнъый, —тънъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что е отъ само-себе такъвъ, отъ природѫ-тѫ, отъ естество то; **самобы́тный, есте́ственный, приро́дный**. 2) Что е навсѣдѣ, въ всичкы-ты си отъ едно нѣчто направенъ становитъый, битовна; **масо́**

Самовѝла, *с. ж.* 1) Изпълс духово; самодива, вила, вихрыı, хала, самоюды, юд Вихрушка, что ся вдига наго като фуниа; кошь, вирулка, **за́верть, крутень**. 3) Пе *pavonia*, вечерница, вѣщ мамница; **вече́рній мотылёк сумѣ́речникъ, ночно́й ма** рошлава, разчёрлавена жен *самовило недна!* — Нар прави разлика между *сам дивы* и ето какво нѣрва отъ самовилы-ты ся мамв вици, бѣлоликы, черноокы гы русы разплетены косы дългы бѣлы дрѣхы, наре другы пакъ съ много гро вѣстять като патки или много дѣца. Самовилы-ты далечь по планинскы пус много около езера и водю-т чяркы водяници, подъ гол вета, подъ стрѣхы, въ за и въ другы влажны, тьм мѣста и пещерыı. Чтомь лѣть, по Благовець, тѣ свои-ты зимовища, дохо и стоять до Сѣкновеню; най-много по потайно врѣм бж, и, като чюмть прьвы рятся въ жилища та си. Ко самовилы ты ся събирать подъ голѣмы горничевы смоквы ты по дворища-та вечерыı тѫ си и слагать со Послѣ отивать по водыı-ты выı-ты, изворыı-ты, кладе чяркы водяници, съблич ржть сѣнкыı-ты си, прости сячина да съхнать, а пр тѣ ся кѫпять и пазять нѣкой сѣнкыı-ты инъ, зач была сила-та: самовила без ла на обыкновена жена н покорна на она, който има Окѫпанъı тии ся сбирать нъı, дѣто пѣкать, свирять динскы хора. На такывы ща дънѣ хоро-то личи: тр дѣто сѫ скачалы самовил да-тѫ, дѣто е стоялъ с ситна и по̀ зелена отъ окол динскыı-ты хорища расте никнать гѫбы червенкы,

самодивъ-ты гостба. Слѣдъ хоро-то, когато земе да наближава врѣмя-то за прьвы пѣтлъ, самовилъ-ты отивать пакъ да ся кѫпять, дѣто людешкъ ся веселять, сиѣмтся, къкотятся, крѣхотятся като момъ и весель-ты имъ ся чювать понѣкога надалечь. Денѣ като играѣть въ облаци-ты, докарвать голѣмъ-ты вихрушкъ. Нѣкои вѣрвать, че самовилъ-ты ся съвъкупнавать съ еднъ черенъ чюдовища като арапъ и отъ тѣхъ добывать дѣца Има нѣкои самодивъ, что си избирать за мѫже обыкновенъ человѣци, при които отивать нощинѫ та лѣжять съ тѣхъ. Такъва мѫже съхнѫть, вяхнѫть, болѣдувать и най-послѣ умирать. Случвася понѣкога, та нѣкой юнакъ мѫжь издѣби самовилъ-ты, когато ся кѫпять, и земе на нѣкоѭ сѣнкѫ-тѫ, дрѣхѫ-тѫ; тогава тя се вѣсти прѣдъ него като хубавицѫ момѫ и му ся моли да ѝ даде дрѣхѫ-тѫ ѝ. Ако той не ѝ даде сѣнкѫ-тѫ, тя тръгва слѣдъ него и му става жена. На такѫва самодивѫ все е мило за самовилскъѭ животъ, та гляда какъ-какъ да си земе сѣнкѫ-тѫ и да побѣгне при свои-ты другаркъ. Нѣкои отъ самовилъ-ты правять голѣмъ добринъ на юнаци ты: побратимявается съ тѣхъ та имъ ставать посестримъ, давать имь силѫ, помагать имь въ борбъ и биткъ и лѣкувать ранъ-ты имъ съ самовилско былю. Самовилъ-ты обычнать да градять витъ калета въ облаци-ты и гъ подграждать съ человѣшкъ тѣла. Тѣ ся лютять много, когато нѣкой спи на игрища та имъ, подъ дрьвета-та имъ или подъ стрѣхъ-ты, дѣто си си готвять вечерѭ-тѫ; когато нѣкой ся измочи подъ стрѣхѫ, та омрьси настие-то имъ, когато настѫпи или прѣпикае софрѫ-тѫ имъ; когато нѣкой катури тѣхни-ты сѫдовъ, та излѣе водѫ-тѫ имъ, или пакъ отсѣче нѣкое отъ любимъ-ты имъ дрьвета; когато нѣкой излиза нощинѫ прѣди пѣтлъ, а най-много когато минува нѣкой прѣзъ тѣхни-ты хорища и покрай водъ-ты, дѣто тии ся кѫпять. Такъвъ бъва сбъхтѣнъ отъ самовилъ-ты, оградисва, изгубя си ума, хваща го устрѣлъ и умира или пакъ остава хромъ съ нѣчто. Трѣбва да бѣгамъ настранѫ отъ вихрушкъ-ты, зачтото самовилъ-тъ могѫть да нъ вдигнѫть въ сине небе и да нъ врьлять отъ тамъ и да ся прибиемъ. Междѫ самовилъ-ты има нѣкои въоружены съ лѫковъ и стрѣлъ; тѣ правять най-голѣмъ пакости на человѣци-ты. Сбъхтѣнъй-тъ отъ самовилъ може да ся излѣкува, като ся кѫне въ самовилскъ вирища, като сѣдне четвръть-ченъ день голъ на горнѭка на лѣвичаркѫ водяницѫ и си заврьти до три пѫти и послѣ ся облѣче въ съвсѣмъ новъ дрѣхъ, или пакъ като ся пуши, като ся мые, като пие самовилско былю. Такъва болни не бъва да надѫть свинско. Само овчари-ти не ся боятъ отъ самовилъ и свободно ходять нощинѫ навсякадѣ съ стада-та си: овчарь-тъ гази всякакъвъ лѣновитъ бълкъ, та самовилъ-ты ся боять отъ него. па ся и радвать, когато той гъ весели съ свою мѣденъ кавалъ. Каквъ вѣрованиа сѫ имали нѣкога Блъгари-ти и имать още и днесь за самовилъ-ты и самодивъ-ты, може да ся види отъ тъя пѣсни:

Пасълъ е Стоіанъ телци-ты
На самодивскъ хорища
И си съ мѣшничкѫ самъ свирѣлъ.
Самодивъ с і събрали,
Събрали и сѫ играли,
Играли и ся уморили,
Че сѫ въсоко врьскнѫли
По зеленъ-ты елхъщи
Край бъстръ-ты ми кладенци
И по цвѣтнъ-ты моравкъ
До равнъ-ты ми полянкъ.
Три-тъ ся голъ съблѣкли,
Да влѣзѫть да ся окѫпять,
Че си рокли-ты съблѣкли
И златокрайкъ махрамъ
Съсъ зеленъ поясъ моминскъй
И самодивско забунчя.
Стоіанъ си стадо покара,
Че го на валогъ прѣвали,
Самодивъ-тъ издѣбнѫ,
Та имъ рокли-ты отпраднѫ.
Самодивъ сѫ излѣзли
И три-тъ голъ безъ ризъ.
Три-тъ ся молять Стоіану:
Стоіане, младо овчіарчи,
Дай нъ, Стоіане, рокли-ты,
Рокли-ты самодивскъ-тъ.
Стоіанъ имъ гъ не дава.
Най прьвата му говори:
Дай ми, Стоіане, рокльѫ-тѫ,
Че имамъ майкѫ мащехѫ,
И майка ми мя убива.
Стоіанъ ѝ ничто не каза,
Най ѝ рокльѫ-тѫ подаде.
Втора-та дума Стоіану:
Дай ми, Стоіане дрѣхъ-ты,
Че имамъ братіа до девять,
И тебе и мень убивать.
Стоіанъ ѝ ничто не каза,
Най ѝ дрѣхъ-тъ подаде.
Третіа-та казвать Марийка,
Тіа си Стоіану думаше:
Дай ми, Стоіане, дрѣхъ тъ,
Дрѣхъ-тъ самодивскъ-тъ,
Че съмъ си една на майкѫ
За съпецъ и за дъщерь;
Тъ да не сакашь, Стоіане,
Самодивѫ женѫ да водишь:
Самодива домъ не бере,
Нито тя дѣца отглѣжда.
Стоіанъ ѝ тихо говори:
Такваса си трьсѫ дѣвицѫ,
Дѣто е една у майкѫ.
Че ѫ у тѣхъ си заведе,

Съ другъ ѧ дрѣхъ облѣче
И за нем се ожени,
Святъй Иванъ гъ вѣнчавалъ.
Три годинъ ся водили,
Станѫла трудна неволна,
Мжиска е рожбѫ добъла,
Святъй Иванъ ѧ крьщавалъ.
Като дѣтя-то крьстили,
Ѣлися още пилися,
Святъй Иванъ ся сумјаса,
Че на Стојана думаше:
Стојане, кумче Стојане,
Ѣ да ми, кумче, посвирнѣш,
Съ твойтѫ гайдѫ мѣшничкѫ,
Кумица да ми поиграй
Какъ самодивъ играѣть.
Стојанъ съ мѣшницѫ засвири,
А Марийка заиграла,
Както хора-та играѣть.
Святъй Иванъ ѝ говори:
Марийке, мила кумице,
Что ми кумичке, не играйш,
Както самодивъ играѣть?
— Куме-ле, Святъй Иване,
Молися, куме, Стојану
Да ми извади дрѣхъ-тъ,
Дрѣхъ-тъ самодивскъ-тъ,
Безъ тѣхъ не могѫ да играѣ.
— Святъй Иванъ му ся помоли,
И ми ся Стојанъ прѣдума,
Самси ся Стојанъ излъга,
Като му е рожбѫ добъла,
Не ще за назадъ помъсли,
Че ѝ роклѣ-тѫ извади,
Извади та ѝ подаде.
И Марийка ся развръть,
Че изъ комиња изврькнѫ,
Че на кѫщѫ-тѫ нацнѫла,
Самодивскъ си засвири,
Че на Стојана думаше:
Нали ти рекохъ, Стојане,
Самодива домъ не домува?
— Плеснѫла рѫцѣ, плеснѫла,
И е въсоко врькнѫла,
И е далеко отишла
У пустъ горъ зеленъ
На самодивскъ селища,
При моминскъша кладенець.
Тамъ ся Марийка окѫпа,
Моминство ѝ ся поврьнѫ,
Че у маминъ си отиде. *Пѣс.*

Дѣто слънце-то залазя,
Тамъ има мома заспала,
На лоше е мѣсто заспала
На самодивско играло,
На говедарско падало.
Спала мома-та что спала,
Като ся отъ сънъ събуди,
Възъ нем сѣдять три момъ,
Три момъ, три самодивъ.
— Прьва-та отговаряше:
Хайде да земемъ Марийкѫ
За самодивскѫ попадъ.
— Втора-та отговаряше:
Какъ щемъ да земемъ Марийкѫ,
Като е единчка у майка,
Тја за сънъ, тја за дъщерь?
— Трета-та отговаряше:
И ние такѫвъзь трьснемъ,
Дѣто е една на мамѫ,
Че ще мамѫ ѝ да плаче,
Да плаче да ѝ весели

Въ понѣлникъ на изворъ
Въвъ вторникъ въ нивѫ
Въ градинѫ още на ник
На нивѫ още на лове.
— Че на Марийкѫ дума
Стани, Марийке, а стани
Та си ми иди у ваве,
Та си кажи мами си,
Че щемъ да тя земемъ
За самодивскѫ попадъ,
Да додешь на нашь вила
Да видишь какво е хуб
Не прядемъ, мари, не тъ
Като день съ хоро съ
Като день хоро играемъ,
Като день ладемъ и пи
Да ти ся мама нарадва,
Да ти ся мама надума.
— Като си у тѣхъ оти
Дождѣ мами си изкаже,
И ся отъ душьк отдѣли.

Богъ го убилъ Секула Дѣт
Дупнѫ коња по горѫ да б
Си помнѫ край свой войн
Та ся удри къ свое бѣло с
Тога велить Секула Дѣтенц
— А егиди хубава дѣвойко
Извъикай Ирина Самовилѫ,
Таја ми е вѣрна посестрим
Таја знаить бъликъ чемерл
Ке ми оздравить мое бѣло
— И говорить хубава дѣво
А егиди незнаенъ делија,
И да въикнамь, мене не поз
Не познавать мене по глас
Само въикни, тебе не позна
— Само въикнѫ Секула Дѣ
Айде, айде Ерино самовило,
Айде, айде моја посестримо,
Донеси ми бъликъ чемерли
— Уще сборъ-тъ не ми го
Вчясъ ми дойде Ерина сам
Му донесе бъликъ чемерли
И назоли нему блѣдо срьц
Вчясъ ми станѫ на ногѫ и

Мама Стојану думаше:
Стојане, сънко, Стојане,
Стадо-то си не разтирја
Изъ самодивскѫ дъбрав
Или, като го разтиряш
Съсъ тънкѫ свиркѫ не
Да тя не чюе дива-та,
Дива-та самодива-та,
Да ся не бори съсъ теб
— Стојанъ майкѫ си н
Най си стадо-то разкар
Изъ самодивскѫ дъбрав
Съсъ свиркѫ-тѫ си зас
Самодивѫ-тѫ покани
Да доде да ся поборять.
— Самодива ся вѣстила
Като малко момчи роха
Плеснѫли и ся вловили
Та сѫ ся три дни бори
Стојанъ ще да ѝ надви
Самодива ся провъикнѫ
Стихни, сестръ вихруп
Днесь ще мя Стојанъ и
— Стихни сѫ ся спусн
И свилъ сѫ ся вихруш
Че сѫ Стојана вдигнѫлъ

Отъ дрво на клонъ слагалъ,
Отъ врьхъ на врьхъ дигалъ,
Парче по парче кжсалъ
И стадо-то му прьснжлъ. *Пѣс.*

Стоянъ си бащж не слушя,
Па тръгнж та ми отиде.
Тамамъ низъ портъ излѣзе,
Че го срѣщнжли три женъ,
Три женъ, три самодивъ
И три го въ срьдце ударят,
Люта го тряска затрясло.
Па ся назадъ повръщж,
Па си на майкж говори:
— Постилай, мале, дебело,
Турай възглавие въсоко,
Люта ми тряска разтрясе.
Докѣ да си думж издума,
И съ душж ся раздѣли. *Пѣс.*

Градъ градила самовила.
Ни на небо, ни на земи,
Токо така подъ облака.
Что диредзи ми рядзаше —
Все юнаци отбирани;
Что парнаци ми рядзаше —
Все дѣвойкъ отбиранъ;
Что пенджеръ ми рядзаще —
Все дѣчина отбиранъ. *Пѣс.*

Силенъ вѣтръ вѣяше, личнъ пилци лѣтжж? Гат. — Самовила.

Самовилджи́ја, *с. м.* Приятель, познайникъ на самовилъ-тъ; той води болнъ по самовилскъ водъ, та гъ лѣкува.

Самови́лникъ, *с. м* Лошъ човѣкъ, лошётникъ; самодивникъ. *Самовилникъ-тъ да го срѣтне!* Клятва.

Самови́лскъ́ый, ска, ско, *пр.* отъ **самови́ла**. Самодивскъ́ый. — **скъ́ы**, *нар.* Като самовилж, като самовилъ-тъ; самодивскъ. *Самовилска болесть*, припадание, падание отвънъ, навѣсъ, надвора, надворище, надворщина, надворщиние; поду́чая болѣзнь. — *Самовилско цвѣтие*, раст. *Primula elatior*, бѣличка, бѣлючка, иглички, кукавичино цвѣтие, ягуличка, иглика, лангуличка; бу́квица, бара́ничникъ, скороспѣлка.

Самово́лникъ, *с. м.* Нередовенъ войникъ, башибозукъ; волонтёръ.

Самово́лнъ́ый, — льнъ и — ленъ, лна, лно, *пр.* Който може да врьши нѣчто по волж-тж си, както той иска и когато той иска; свободнъ́ый; свобо́дный, самово́льный, своево́льный. *Самоволенъ животъ.* — **лно**, *нар.* По своя волж, слободно; свобо́дно, самово́льно, своево́льно.

Та что стоишь, та что глядашь,
Та не роншшь дребнъ сльзъ? —
Фесчя-то е самоволно,
Крьпа-та е грьшевита,
Грьшевита, ядовита! *Пѣс.*

Самогла́вница, *с. ж.* Жена, вдовица, която е сама глава вкжщи.

Събрали ми ся, набрали
Вси-тъ дѣвойкъ Беровкъ
У Николицж вдовицж,
У тяхъ самоглавницж. *Пѣс.*

Самогла́вщина, *с. ж.* 1) Бога нѣкой ся инати, та стои на свое-то си, не ся сговаря; бъковитость, инатъ, пизма; упо́рство, упря́мство, огу́рство. 2) *пр. неизм.* Бъковитъ, опоритъ, прѣкъ́ый, зурепавъ, непослушенъ, инатъ; упря́мый, упря́мецъ, блажно́й, огу́рливый.

Самогля́дникъ, *с. м.* Назъвание на Бога, който само може всичко да види.

Ненчо ся Богу помоли:
Божне-ле самогляднико,
Сега ми, Божне, помогни! *Пѣс.*

Като ѭ видѣ Манолъ майсторъ,
Сльзъ порони до земь
И ся на Бога помоли:
Боже-ле самоглядниче,
Ѣ дай ми, Боже, ѭ дай ми,
Силенъ ми вѣтръ да духне! *Пѣс.*

Самого́рскъ́ый, ска, ско, *пр.* Что ся намира, что живѣе, что расте само въ горж-тж. *Самогорскъ самовилъ.*

Изгазила жлъто цвѣтие,
Жлъто цвѣтие самовилско,
Самовилско, самогорско.
Ѣ дойдохж самовилъ,
Самовилъ самогорскъ. *Пѣс.*

Самогра́дъ, *с. м.* Сама заграда отъ плетъ; отдѣлно мѣсто заградено съ плетъ.

Самоди́ва, *с. ж.* Самовила. *Водна самодива, морска самовила;* руса́лка. *Нощна самодива*, вѣщерица. *Самодива въ въздуха и полянъ-тъ*, юда, самоюда.

Самоди́вникъ, *с. м.* Лошъ, зълъ човѣкъ; лошётникъ, пакостникъ, самовилникъ. *Ты си самодивникъ.*

Самоди́вска ху́рка. Раст. *Equisetum maximum*, самодивскъ́ый хвощъ; родъ хвоща́.

Самоди́вско дрьво́. Раст. *Sorbus aucuparia*, брѣкыня, възкрушя, калина, мяко дрьво, оскорушя, оскрушя, офика, скорушя, смрьдливо дрьво, смрьдлика; рябина.

Самоди́вско цвѣтие. Раст. *Vinca minor*, зеленика, зимзеленъ, ресенъ; барви́нокъ, моги́льница, гробъ трава́.

Самоди́вскъ́ый, ска, ско, *пр.* отъ **самоди́ва**. Самовилскъ́ый. *Самодивско игрище, самодивско хорище*, дѣто ся събират самодивъ-тъ, та играят свои-тъ хора. *Самодивскъ́ый огнь*, рукла, оратникъ, курелникъ. — **скъ́ы**, *нар.* Като самодивж, като самодивъ тъ; самовилскъ.

Самоди́вскъ́ый боси́лякъ. Едно растение, което горят и съ дъма му пушят настинжлъ.

Самоди́вскъый бу́рианъ. Раст. *Asarum europaeum,* старо было, кържец; **копи́тникъ, копи́тень, подорёшникъ, подлёснакъ, сухо́й водоле́нь, обла́па, скипидарникъ, пардъ дикій.**

Самоди́вскъый хвощъ. Растение самодивска хурка.

Самоди́вщници, *с. ж. мн.* Еднъı отъ седемь-тъı ерменкъı, отъ седемь-тъı вёръı злинъı. *Тръгнжлися седемдесять и седемь вёръı злинъı: еврейци, латинци, извтровници, изгадници, извпивници, полонишници, самодивщници . . . .*

Саможи́вец, *с. м.* Който не живува съ хора-та; **саможивщина; неужи́вчивый, нелюди́мъ.**

Саможи́вщина, *с. об.* 1) Саможивец, подивёлъ, та страни отъ людье-то; **нелюди́мъ, нелюди́мка, одича́лый.** 2) Който не обича другъı-тъı; **човёконенавистникъ; мизантро́пъ.**

Саможи́въый, въ, ва, во, *пр.* Който гляда само за себе-си, а за другъı-тъı не ще ни да знае. *Саможивъ човёкъ;* **себялю́бъ, само́тникъ, эгои́стъ.** *Саможиви чорбаджии. Саможивъый-тъ е студенъ въ разговора.*

Са́моко́въ, *с. м.* Направа, дёто работятъ желёзо; **видня, маданъ.**

Самокъı́тка, *с. ж.* Раст. *Dianthus carthusianorum,* дивъ карамфилъ, плёавъ карамфилъ.

Самокъı́шъ, *с. м.* Прёсно млёко, оставено да прокъисне отъ самосебе-си; **прокъишна.**

Самонаре́ченъый, *нъ, на, но, пр.* който самъ себе-си наричя за нёчто голёмо. *Самонаречень святыня.*

Самора́слъый,—*слъ, сла, сло, пр.* Израслъый самъ, безъ да го сади нёкой; **вырослій** самъ собо́ю.

Самора́слякъ, *с. м.* Растение, израсло само, безъ да го сади нёкой. *Крушка самораслякъ,* израсла отъ сёмкж.

Самостре́лецъ, *с. м.* Който е ображенъ съ самострёлъ.

> А Стойна му отговарна:
> Не щж позна мила брата,
> Че бяхъ азе още малка,
> Нъ щж позна прьво либи,
> Че бё въ горж дрьводёлець,
> Дрьводёлець, самострёлець,
> Та отиде въ жаворъ горж
> Да отсёче жаворъ дрьво,
> Та отврькнж жаворъ трёска,
> Удари го въ клятж главж,
> Направи му личенъ бёлёгъ,
> Личенъ бёлёгъ на главж-тж. *Нёс.*

Самостре́лъ и
Самостре́лякъ, *с. м.* Особенъ лякъ за врьгание надалечь голёмъı стрё ржчь и тетивж той има и самострёлъ.

Са́мость, *с. ж.* Самота, самотагарь, женж; **одино́чество.**

> Пустж самость не ся тръı
> Само лёгни, само стани,
> Самъ си стави, самъ си м
> Самъ постели, самъ си вди

Самота́, *с. ж.* 1) Нёмание н другарь, ни женж; самотиня, щина; **одино́чество.** 2) Кои дёли отъ хора-та нёйдё на го рёдко ся събира съ т **уедине́ние.** 3) Отстранено, т то хора почти ся не вижд **уедине́ние, пусты́ня.**

Самотво́рнъый, — *рьнъ и* — *пр.* Что е станжлъ самъ от направенъ отъ другъıго. *Руб*

Самотво́ръ, *с. м.* Въ пёсе всякога чистъı:

> Похвали ся млада Павлев
> НА что имамь у царіа го
> НА си имамь дворъı самот
> И имамь си отъ злато зат
> И имамь си до девять под

Самоти́ня, *с. ж.* Самота въ менованиа. *Самотиня—ср*

Самото́къ, *с. м.* 1) Най-чи отдёлилъ, изцёдилъ самъ; *Масло самотокъ. Медъ* ток*а*. 2) Вино скоро изто много врёмя въ джибръı-тъ

Самоуби́ецъ, *с. м.* Който убилъ; **самоуби́йца.** *Не к убиецъ въ гробища, зачт вали дъждъ.*

Самоу́ка, *с. ж.* Жена, мома у́чка.

Самоу́къ, *с. м.* Който ся на нёчто, безъ да го учи нё

Самоу́чя, *ум. ср.* отъ само

> Досётися едно гlячя,
> Едно гlячя самоучя,
> Отвори си манастира.

Самоцрьнка, *с. ж.* Платъ отъ само-себе црьнъ, а не црьнка.

Самочёрнъый, —*рьнъ и*—*пр.* Черньій отъ само-себе, не вапсанъ. 2) Что е само другъ шаръ.

Самочрьнка, *с. ж.* Самоцръ *ки влъна,* черна влъна. *Са якъ,* изтъканъ отъ черня

Само́щина, *с. ж.* Самость, с одино́чество.

Смъюли Бога, дойди вечерь,
На вечерьи, на разговоръ,
Отн ми ся сдодѣяло
Отъ пустѫ-вѫ бекіярщинѫ,
Бекіярщинѫ, самощинѫ! *Пѣс.*

Самоюда, *с. ж.* Юда, самовила, самодива.

Самоядо, самодиво,
Ьа отсѣдни врана коня,
Че присѣдни на туй столчя! *Иѣс.*

***Самса́ринъ и самса́ръ,** *с. м. Т.* Симсаръ, посрѣдникъ при купуване или продаване нѣчто; **биржево́й, купе́ческій ма́клеръ.**

***Самсарлѫ́къ,** *с. м. Т.* Симсарлъкъ: 1) Работа, занаятъ на самсаринъ; **ма́клерство.** 2) Плата на самсаринъ за труда му; **курта́жъ.** *Работѫ самсарлѫкъ, работа-та ми е самсарлѫкъ*; **ма́клерить.**

Самса́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **самса́ринъ; ма́клерскій.**

***Самса́ръ,** *с. м. Т.* 1) Самсаринъ. 2) Животно *Mustella,* куна, кунада, конада, бѣлка; **ку́на, куни́ца.**

Самси́, *мѣстоим.* отъ *самъ* и *си* вм. **са́мый.** Азъ сѫщій-тъ, ты сѫщій-тъ, той сѫщій-тъ; я самъ, ты самъ, онъ самъ. *Самси го видѣхъ. Самси го направи.*

Самсоно́лець, *с. м.* Пѫтеникъ, който уцѣлѣе до четыредесятыя день отъ сирьть-та си, спорядъ народа ся увлъчвалъ, та ставалъ другъ видъ пѫтеникъ, нареченъ самсоно́лецъ. Самсомолци-ти имали пѫть, ала безъ кости, и могли да ся вѣстять на люде-то, когато искать. Нощинѫ оставяли ужь пѫтьта си и ходили да правять пакости на хора та. Слѣдъ нѣколко недѣли такъвъ животъ самсомолци-ты ставали на вампыри.

Саму́вамь, *гл. ср.* Сѣдѫ, живѣѭ, прѣкарвамь живота си самъ-саминькъ, безъ другаръ, безъ женѫ; **одино́чествовать.**

Саму́ване, *с. ср.* отъ **саму́вамь.**

Саму́нецъ, *ум. м.* и **саму́нчя,** *ум. ср.* отъ **саму́нъ.**

***Саму́нъ,** *с. м. Т.* Сомунъ, пита хлѣбъ, пещникъ, пещерникъ, фурникъ. *Самунъ хлѣбъ. Изяде два самуна.*

Саму́ревый, въ, ва, во, *пр.* и

Саму́ренъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **саму́ръ.** Направенъый отъ кожѫ самуръ; самурлиѧ; **собо́лій, соболи́ный.**

Тодорка му ся оправя:
Рекла сьнь, байно, рекла сьмь,
Зачто не ти сьмь прилика:
Ты носишь ризѫ ленянѫ,
Ленянѫ и копринянѫ,
Азъ носѫ ризѫ отъ черга;
Ты носишь калпакъ самурен:,
Азъ носѫ крьпѫ отрѣбкѫ. *Пѣс.*

Саму́рецъ, *ум. м.* отъ **саму́ръ.** Малко самуръ.

***Самурли́ѧ,** *пр. неизм. Т.* Самуренъый; **собо́лій.**

***Саму́ръ,** *с. м. Т.* 1) Животно *Mustela zibelina;* **со́боль.** 2) Кожиа-та на това животно обработена за шапкы и кожюсы; **соболи́ная шку́ра.** 3) *пр. неизм.* Самуренъый, самурлиѧ; **собо́лій.** *Нахлупи самуръ калпакъ.*

Саму́шиа, *с. ж.* Жена, мома саможивщина.

Самъый, самъ, сама́, само́, *мѣстоим.* 1) Слугува за усилване личны-ты мѣстоименіа и лица-та; той сѫщій, а не другъ, самси, саминькъ; самъ. *Азъ самъый си знаѫ, какво ми е. Азъ самъ знаѫ, что съмъ изтяглилъ;* **одна́** грудь **завѣдаетъ, ско́лько** я **до́лженъ** былъ **перене́сть** въ **э́томъ** **слу́чаѣ.** *Това наскрѣби самаго мене;* **э́то огорчи́ло меня́ самаго́.** *Самъый си го направи,* той сѫщій-тъ. *Самъ не знае, какво прави;* онъ самъ не **зна́етъ,** что **дѣлаетъ.** *Азъ самъ съ очи-ты си го видѣхъ. Самъый-тъ царь да дойде, пакъ нѣма да станѫ. Тѫа сама въ ржкѫ му го подаде. Самѫ-тѫ неѫ съмъ чюла да казва. Удари го въ самѫ-тѫ главѫ. До самѫ-тѫ кѫщѫ има и ливадѫ. Самъ си тяглилъ вѫже-то.*

Хубава Добро болярко
Самъый ныъ Господь допрати,
Да му призаймешь, Добро-ле,
Отъ сухо злато плавано,
Манастиръ да си доправи,
Врата-та да си изѣве. *Пѣс.*

2) Не и другъ, не и съ другъго, единъ; **одинъ.** *Азъ съмъ самъ вкѫщи. Сѣди по цѣлы дни сама като кукувицѫ. Само́ ся не живѣе. Самъ си постели, самъ лѣгни, самъ стани, животъ ли е? Ты самъ щешь всичко да платишь. — Да отвори дюкянъ самъ на главѫ,* да си отвори дюкянъ и той саминькъ да е глава. — *Самъ самненичькъ,* съвсѣмь самъ; **одинъ одинёхонекъ.** *Самъ-самъый, самъ-сама, самъ-само,* съвсѣмь самъ, съвсѣмь сама, съвсѣмь само. *Самъ сама отиде,* самненичка. — *Отъ само себя,* не отъ другъго, а отъ него сѫщій тъ. *Отъ само себя ся разбира;* **само́ собо́ю разумѣется.** *Свѣщь-та изгасна отъ само себя;* **свѣча́ пога́сла сама́ собо́ю.** *Отъ само себя ся сѣтихъ,* азъ саминькъ ся сѣтихъ, не мя нѣкой другъ подсѣти. — *Богу ся моли и само печали. Грькъ лъже и самъ си вѣрѫ хваща. Добро-то ся само хвали. Сама шиа краста иска. Самъ кытѫ, а кытѫ сака. Сама стока сбори. Само́ мясо дома дошло. Оженихмы калинѫ, кучката ще умре, щемъ*

останемъ сами. Самъ да съмъ, та и въ горѫ-тѫ да съмъ. Сама ржка и въ Дунавъ ся не мые. Сама вмиа въ грададж не стои. Самъ дробилъ, самъ да куса.

Самъ, *нар.* Само, тукъ, тука, на това мѣсто; сюда́. *Ела самъ*, дойди тукъ! *Самъ-тамъ*, по нѣкои мѣста, тукъ-тамъ, понѣйдѣ; коегдѣ, мѣста́ми. *Самъ-тамъ има изгорѣно.* — **Наса́мъ, отса́мъ**, в. гы на ряда имъ.

Самѣ, *нар* Право, направо, тъкмо; пра́мо. *Дѣтя-то было оставено на слънце-то, та му пекло самѣ въ очи-ты.*

Санда́леный, нъ, на, но, *пр.* Вапсанъый съ боя бакамъ; бакамовый; **санда́льный.**

Влѣзнѫ мома въ тейновѫ си,
Въ тейновѫ си ламперишкѫ,
Та надѣнѫ всичко лѣпо,
Всичко лѣпо копринено,
Ощь по-лѣпо сандалено. *Пѣс.*

***Санджаги́-шери́фъ.** *Т.* Священо знамя у Турци-ты.

***Санджа́къ**, *с. м. Т.* 1) Окрѫгъ; о́кругъ. *Санджакъ бегъ*, началникъ на окрѫгъ. 2) Въ долны-тѫ пѣсень знамя и знаменосець.

Е гиди санджакъ дѣвойко,
На много села сьмь шеталъ,
Какъ тебе не сьмь видѣло,
Санджакъ дѣвойка бъдить,
Со сто педесять санджаци,
Калци со копци да носить,
Бѣлъı елеци съ петлици! *Пѣс.*

***Санджа́къ**, *с. м. Т.* Сандукъ, сънджакъ, четвртита направа отъ вси странъı съ дъскъı и съ капакъ за турване въ нея нѣчто; ковчегъ; сунду́къ, я́щикъ, ковче́гъ, ларь, ка́сса. *Санджкъ отъ лубъ;* ко́робъ. *Аминъ санджкъ не плъни. Санджкъ на водяницж*, мучникъ; коре́цъ.

***Санджрди́свамь и санджрди́сувамь** (да санджрди́шѫ), *гл. д. Т.* Сандърдисвамь, накарвамь нѣкого да му отрьзне нѣчто, направямь го да му ся отще, да изгуби нщахъ за нѣчто.

Санджрди́шѫ, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **санджрди́свамь. —ди́санъый**, *прич. стр.*

Санджчецъ, *ум м.* и **санджчя**, *ум. ср.* отъ **санджкъ.** Ковчежецъ.

Са́ни, *с. ж. мн.* Направа като кола съ пльзъı вмѣсто колела за возене съ нея нѣчто по снѣгъ и ледъ; санкъı, шейна, шина; са́ни.

Са́нки и са́нкимь, *нар. Т.* 1) Сирѣчь; и́менно, то есть. 2) Лема, нема: ра́звѣ. *Чюнкимь, санкимь и белкимь — троица братя.*

Са́нкъı, *с. ж мн.* 1) Сани. 2) На шинѫ, на сани, двѣ-тъı дрьвета, по които ся влачи; пльзъı, плазове, съпари; по́лозъ.

Са́но, им. соб. мѫжко.

Санови́тость, *с. ж.* Качество **врача́н сть; оса́нка.**

Санови́тый, тъ, та, то, *пр.* гыздавый, левентъ; **врача́н** има нѣчто голѣмо, тяжко, н сч, въ работя-тѫ си, въ дв левентъ; **оса́нистый.**

Са́нокъ, *нар.* Всѫ нощь, всич нощь. *Санокъ ми е хавня* ля-тѫ нощь. *Санокъ на стоялъ санокъ унеры съм*

***Сансаръ**, *с. м. Т.* Животно *turius*, мрьсулка, поръ, тор хорёкъ.

***Сантра́чь**, *с. м. Т.* Сѣчиво, банти рѣжыть копыта та на га да го ковѫть.

Са́нецъ, *ум. м.* отъ **сапъ.**

Сапика́самь *гл. свр.* отъ **—санъый**, *прич. стр.*

***Сапика́свамь и сапика́сув** ка́самь), *гл. д. Гр.* Забѣлѣ вамь, смотрявамь, заушвам зрьвамь, съзирамь; усѣща **—ися**, 1) *гл. възвр.* Гляд вы нѣчто неприлично, не за- вардѫся да мя не види н вы нѣчто срамотно. *Сапи хора-та*, имай срамъ. 2) вамь сапикасанъ.

Сапика́сваніе, *с. ср.* отъ с **сапика́свамся.**

Сапикасли́вый, въ, ва, во, да сапикасва, лесно да забѣ

Па си имамь мила сестрѫ,
И тя сама съ мень да иде
А тамъ има черно вагря
Сапикасливо и привливо.
Видѣ-ще ых, уве-ще ых. *Пѣ*

Сапика́шѫ, ешь, — ка́сахъ, сапика́свамь Да сапикасам

Са́нница, *с. ж.* Чюлъ за-въ на конь, на магаря; загребу

Саполя́на, *с. ж.* Съполана, полива; саполка, саполкови на; сопли́вица, сопли́оха, во гри́вка.

Саполя́нъ, *с. м.* Съполанъ, тръва саполъı-тъı, саполивъ ли́вецъ, сопля́къ, возгри́в

Сапо́лецъ, *ум. м.* отъ **сап**

Саполи́веніе, *с. ср.* отъ **сап полива́ся.** Съполивеніе,

Саполи́вичькъ, чка, чко, и

Саполи́вкый, вка, вко, *пр* **саполи́вый.** Съполивкый.

Саполи́вщина, *с. ж.* Съполивщина, сапо лана.

Саполи́вый, въ, ва, во, *пр.* Който има саполы; съполивый, мрьсоливый, мрьсуливый; сопли́вый, возгри́вый. *Саполива жена. Саполиво нос.*

Саполи́вя, ишь,—вилъ, *гл. д.* Съполивя, умацвамь, намазвамь нѣчто съ саполы; сопли́вить, возгри́вить. —вя се, *гл. възвр.* Текать ми много сополи ти, та ставамь нечистъ; съполивамъ се; сопли́вѣть, возгри́вѣть.

Сапо́лко, *с. м.* Съполко: 1) Саполивъ, саполанъ. 2) Младъ, некадаренъ още за нищо. 3) Раст. *Amaranthus,* златоръ, златуръ, кадифе, кокудича, мрьсолъ, сополъ, слатуръ, страторъ, стратулъ; амара́нтъ.

Сапо́лковица, *с. ж.* Съполковица, саполана, саполивщина.

Сапо́лча, *ум. ср.* отъ сапо́лъ. Съполча, саполец.

Сапо́лъ, *с. м.* Съполъ, сополъ: 1) Гаста нечистота, която тече понѣкога изъ носа; мрьсолъ, мрьсулъ; со́пли, возгря́, хля́ки. *На хора-та е саполъ, а менъ е сокóлъ.* 2) Увисналo наращение надъ клюна на мисирякъ и на нѣкои другы птици; сопля́. 3) Растение саполко. 4) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Сапи́рамь (да са́пиржа), *гл. д.* вм. съпи́рамь.

Сапуна́рка, *с. ж.* Която вари или продава сапунъ; сапунджи́йка; мыловáрка.

Сапуна́рскый, ска, ско, *пр.* отъ сапуна́рь. Сапунджи́йскый.

Сапуна́рча, *ум. ср.* отъ сапуна́рь. Сапунджи́йча.

Сапуна́рь, *с. м.* Който вари или продава сапунъ; сапунджия; мыловáрь, мы́льникъ.

Сапунджи́йка, *с. ж.* Сапунарка.

Сапунджи́йница, *с. ж.* Мѣсто, ограда, дѣто варять сапунъ; мыловáрня.

Сапунджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ сапунджи́я. Сапунарскый; мыловáрскій. *Сапунджийскый дюканъ.*

Сапунджи́йча, *ум. ср.* отъ сапунджи́я. Сапунарча.

***Сапунджи́я,** *с. м. Т.* Сапунарь.

Сапу́нёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ сапу́нъ. Сапунявый.

Сапу́нец, *ум. м.* отъ сапу́нъ. Малко сапунъ; мы́льце.

Сапуни́свамь и сапуни́сувамь (да сапуни́шя), *гл. д.* Натрьквамь съ сапунъ размывамь сапунъ да стане на пѣна; сапунясвамь; мы́лить. —ся, 1) *гл. възвр.* Натрьквамся съ сапунъ, съ пѣна отъ сапунъ; сапунясвамся; мы́литься. 2) *гл. стр.* Бивамь сапунисанъ.

Сапуни́сване и сапуни́суване, *с. ср.* отъ сапуни́свамь.

Сапуни́шя, ешь,—ни́сахъ, *гл. свр.* отъ сапуни́свамь.

Сапу́нко, *с. м.* Растение нѣкакво.

Сапу́нча, *с. ср.* 1) *ум.* отъ сапу́нъ. Калапча сапунъ; мы́лишко. 2) Раст. *Saponaria officinalis,* сапунъ, ракы-сапунъ; мы́льная трава́, татарское мы́ло, мы́льникъ, мыльня́нка. 3) Раст. *Herniaria hirsuta,* раки-сапунъ, разврьзанча, развръзанъ бурянъ.

***Сапу́нъ,** *с. м. Т.* 1) Смѣсь отъ лугъ и тлъстины, съ която ся мыкть и перять; мыло; мы́ло. *Нѣмамь потрѣбя за вдовишкый сапунъ* 2) Растение сапунча въ въ 2-то знаменование. Въ които каща има това цвѣте, тамъ ся карать ятрѣвы-ты. — *Мачкинъ сапунъ,* раст. *Parietaria diffusa.* — *Записвамь, задавамь на сапунъ,* написвамь имя-то нѣкому на касъ сапунъ и го врьгамь въ водя, отъ дѣто той налива, та да ся магиоса и земе да ся топи, както ся топи сапунъ-тъ въ водя-тя.

Сапу́нявый, нъ, на, но, *пр.* отъ сапу́нъ. Что има сапунъ, что е направенъ съ сапунъ; сапунёвый; мы́льный.

Сапуня́свамь, *гл. свр.* отъ сапуня́свамь. Да сапунишя.

Сапуня́свамь и сапуня́сувамь (да сапуня́сямь), *гл. д.* Сапунисвамь.

Сапуня́сване, *с. ср.* отъ сапуня́свамь. Сапунисване.

Са́пча, *ум. ср.* отъ сапъ. Сапец.

***Сапъ,** *с. м. Т.* 1) Дрьжалка, дрьжало, дрьжале, дрьжка, топоришка, топорище; топори́ще. *Сапъ на сабя,* чиренъ; рукоя́тка. 2) Сарня, задница, задникъ, заднякъ на конь, на добытча.

> Стоянъ Турчина пристигна,
> Съ конча-то го затъпка,
> Калпяка за рякя взови,
> Че ы на сапа подмѣтна,
> Че си ся назадъ повърна. *Пѣс.*

Сарави́ца, *с. ж.* Сурьвица, сарвица.

***Сараджа́,** *с. ж. Т.* Болесть *scrophula,* живеница, живница, желка, заушка, крътица, крътичина; золоту́ха, сви́нка, свину́ха.

Сараджали́вец, *с. м.* Сараджаливъ человѣкъ. *Сараджаливецу проклятый!*

Сараджали́вый, въ, ва, во, *пр.* Който има болесть сараджа; живничавый, желкавый, крътичавый, гринчастый; золоту́шный, золоту́шливый, свину́шный. *Сараджаливы дѣца.*

***Сараджи́я,** *с. ж. Т.* Сарачь.

Сарáецъ, *ум. м.* и **сарáйчя**, *ум. ср.* отъ **сарáй**.

***Сарáй**, *с. м. Т.* Серай, голѣма, богатска кѫща, въ която живѣе царь, князь или нѣкой голѣмець; палатъ, дворéцъ, палáта.

***Саралѫкъ**, *с. м. Т.* Болесть жлътеница; желтýха, златенáца.

***Сарандáръ**, *с. м. Т.* Молитвы за умрѣлъ, които ся четѫть въ црькви всякой день до четыредесятыя день отъ смрьть-тѫ ну; сорокоýстъ.

Сарандóсамь, *гл. свр.* отъ **сарандóсвамь**.

***Сарандóсвамь и сарандóсувамь** (да сарандóсамь), *гл. д. Гр.* 1) За умрѣлъ: свршѫвамь четыредесять дни слѣдъ смрьть-тѫ си. 2) За родилка: четѫ си очистителнѫ молитвѫ на четыредесятый день отъ раждане то.

Сарандóсване и сарандóсуване, *с. ср.* отъ **сарандóсвамь**.

Сарафладúсвамь и сарафладúсувамь (да сарафладúшѫ), *гл. д.* Развалѭамь паръ.

Сарафладúсване и сарафладúсуване, *с. ср.* отъ **сарафладúсвамь**.

Сарафладúшѫ, ешь,—дисáлъ, *гл. свр* отъ **сарафладúсвамь**.

***Сарафлѫкъ**, *с. м. Т.* 1) Работа, занаятъ на сарафъ. 2) Плата за промѣняване единъ паръ съ другы, плата за развалѭане паръ; башъ; промѣнъ, размѣнъ, куртáжъ, áжio, лажъ.

Сарáфскый, ска, ско, *пр.* отъ **сарáфъ**. *Сарафскый дюкянъ.*

***Сарáфъ и сарáфинъ**, *с. м. Т.* Който развалѭа паръ, който промѣня единъ паръ съ другы; мѣняло, мѣновщúкъ, обмѣнщикъ; банкéръ.

Сарачúйница, *с. ж.* Сарачийскый, сарачскый дюкянъ.

Сарачúйскый, ска, ско и

Сарачскый, ска, ско, *пр.* отъ **сарáчь**. Сѣдларскый.

Сарáчь, *с. м. Т.* Който шие сѣдла, прави гемовы и другы конскы потрѣбы отъ кожы; сѣдларь; сѣдѣльный мáйстеръ, шóрникъ.

Сарвúца, *с. ж.* Суръвица, саравица.

***Сардéла**, *с. ж.* 1) Рыба *Sardina* посолена въ качета или пакъ маринатъ въ тенекиены кутии; сардúнъ. 2) Раст. *Malva crispa*, слѣзенъ, молоха, млоха; родъ мáльвы.

Сардéлица и сардéлка, *ум. ж.* отъ **сардéла**.

***Сардúсвамь и сардúсувамь** (да сардúшѫ), *гл. д. Т.* Зимамь на маасаре, забъкалѭамь, заобъкалѭамь, объколѭавамь, обколвамь, обколисвамь, опасвамь, очрьтавамь, заграждамь, запасвамь; о гáть, осаждáть, блокúрова *стр.* Бывамь сардисанъ.

Сардúсване и сардúсуван сардúсвамь.

Сардúшѫ, ешь,—дúсалъ, *г* дúсвамь. —дúсанъый, *п*

Сарúна, *с. ж.* Задница на кон знаменование.

> Пошали го капитанскѫ д
> Подаде му зеленъ бардакъ
> Той ѭ хванѫ за дѣснѫ-т
> И ѭ качи коню на сарыѭ

***Сарнá**, *с. ж. Т.* 1) Ластие виткы, цѣлоглътка; галýш Ластие отъ кльцанъ агнешк срьдце съ оризъ и меризмы, пѫ-тѫ на ягня-то и опеч сáльникъ. *Чорбаджие чор ромаси сармѫ ядѫть.*

Сарнúца и сарнúчка, *ум*

Сарнá, *с. ж.* На плетъ срьз нажь градени.

> Кмете Благое, Благое,
> Братие ти си дѣлбѫ дѣ
> И на тебе дѣлъ остави
> Сивы юнци неучены,
> Угари непрѣбрьканы,
> Сарпы недоградены!
> — Не ми е страхъ, ки
> Сивы юнци нѫ научѫ
> Угары щѫ прѣбрьнамѫ
> Сарпы щѫ доградѫ. *Л*

***Сарпъ**, *пр. неизм. Т.* 1) малко разлютява; злъый, л сертъ; пылкій, вспылъчи *Сарпъ чловѣкъ.* 2) Врьлъый ный; крутóй. *Сарпъ мѣсо* в, ьлъый, лютый, кескинъ; *Сарпъ оцетъ на кюпь-тѫ*

***Сарчá**, *с. ж. Т.* Стъкло; с

***Сарж-асмá**, *с. ж. Т.* Птиц *bula*, гроздарка, желва, жлъ ка, чичѣпѣ; виноягодник

***Сарѫкъ**, *с. м. Т.* 1) Простор жина, врьлина, дрѫгъ, жерда жердь, ослóпина, щесть, ви ва, гѫжёва, гѫжь, пошина, ча чалмá.

Сарѫчецъ, *ум м.* и **сарѫчъ сарѫкъ**,

Сáсеръ, *с. м.* Животно *Myox* рица.

Сатанá, *с. м.* и

Сатáница, *с. ж.* Сатанъ, с чёртъ; сатанá.

Сатáнъ, *с. м.* Сатана. *Сата ца, али сте отъ вѣтръ,*

Бога? Со харно сте дошли, со по-харно да си ходите! Изъ баняне.

Сату́на и **сату́ница**, *с. ж.* Сатана. Срѣщася въ баняне надъ жена, на които дѣца та не трыкть, мрать. *Не могж сега да ти отворь, че съмь стигнжла дѣтя отрочя, че ще дойде сатуна вечерна, дѣтя отрочя да ми веме!*

Сатѫ́рецъ, *ум. м* и **сатѫ́рчя**, *ум. ср* отъ **сатѫ́ръ**.

***Сатѫ́ръ**, *с. м. Т.* Широкъ кжсъ ножъ на дрьвяна дрьжка за чюкане мясо или за сѣчене кокалы. *Хатжръ, хатжръ, па послѣ сатжръ.*

***Сафи́**, *пр. неизм. Т.* Чистъ, очистенъ. безъ да има нѣчто смѣсено; чи́стый, не́тто. *Сафи злато*, чисто злато. *Стока-та сафи излѣве толкова*, безъ дарж-та, само стока.

Сафири́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **сафири́свамся**. Да ся свѣстя.

***Сафири́свамся** и **сафири́сувамся** (да ся **сафири́самь**), *гл. възвр.* Дохождамъ въ свѣсть, на себе-си, свѣствамся, окопищамся, окопитомявамся, оборявамся, опомнювамся, събуждамся, съживѣвамся; приходи́ть въ себи́, опо́миватьси, опа́мятыватьси. *Орля-то чжж тогась ся сафирясало и зело да вика на майкж си, да не бута чловѣка.*

Сафири́свание и **сафири́сувание**, *с. ср.* отъ **сафири́свамся**.

Саха́нецъ, *ум. м* и **саха́нча**, *ум. ср* отъ **саха́нъ**.

***Саха́нъ**, *с. м. Т.* Мѣданъ разлать сладъ блюдо. *Обливася като кучя, кога ближе блажень сахань.*

Саха́тецъ, *ум. м.* отъ **саха́тъ**. Сахатча, часовничи.

Сахатчи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сахатчи́я**. Часовникарскый.

***Сахатчи́я**, *с. м Т.* Който прави или продава сахаты; часовникарь; часовщи́къ.

Саха́тча, *с. ср* 1) *ум.* отъ **саха́тъ**. Сахатецъ. 2) Раст. *Erodium cicutarium*, вийвий караджа.

***Саха́тъ**, *с. м. Т* 1) Направа, машина, която показва врѣмя-то въ едно денонощие; часовникъ; часы́. *Да курдишъ сахата;* **завести́** часы́. 2) Една двадесять и четвьрта часть отъ денонощие-то, която има шестдесять минуты; часъ; часъ. *Минжся вяче единъ сахатъ врѣмя оттогава.* 3) Мѣсто, пать, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ сахатъ врѣмя; часъ. *Отъ село до града има два сахата пжть.* — *Какъвто ти атъ-тъ, такъвъ ти и сахатъ-тъ. Спроти атъ-тъ и сахатъ-тъ.* — *На сахата, о сахатъ*, начяса, завчясъ, навчясъ веднага, тоюси часъ; се́й-часъ, тотчасъ, вдругъ, ма́хомъ.

Саха́ть-чиче́, *с. ср Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, чаргифилекъ; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

Сахо́рьж, **ишь**,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **сахо́рямь**. —**ренъый**, *прич. стр.*

Сахо́рямь (да сахо́рьж), *гл. д.* Развалямь, събарямь, струтвамь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Развалямся, събарямся, струвамся

Гръмни, Боже, пролѣтна гръма,
И залѣти пролѣтна дъжда,
Да сахорящь въсоки кулы,
Въсоки кулы, врата желѣзны,
Да налѣзж на бѣлж ласнина! *Пѣс.*

***Сахтиянджи́я**, *с. м. Т.* Който продава сахтиянъ; сафья́нщикъ.

Сахтиянецъ, *ум. м.* отъ **сахтиянъ**. Малко сахтиянъ.

Сахтиянови́ый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сахтиянъ**; сафья́новый, сафья́нный.

***Сахтиянъ**, *с. м. Т.* Убработена коза кожа; сафья́нъ.

***Сача́къ**, *с. м. Т.* Край, кранще, первазъ, кенаръ; кайма́, кро́мка, бахрома́. *На всяко шивя рубика, на всякой сачакъ маргаритъ.*

Са́чбой, *с. м.* Шажбой, панизъ отъ бѣлы стары паръ, носися на плетенкы-ты на коса. *Сачбой му задрьнка.*

***Сачи́-кжбржъ**, *с. м. Т.* Една червена боя; купоро́съ.

***Сачма́**, *с. м. Т* Дребны като зрьна коршумчета, отъ които на едно пльнение ся турять по нѣколко; дробь.

Сачми́ца и **сачми́чка**, *ум. ж.* отъ **сачма́**.

***Сачь**, *с. м. Т.* Сачь: 1) Сачь, врьшникъ. 2) Тънко обло желѣзо, на което пекать питы, петуры, листа отъ тѣсто.

Сащи́самь *гл. свр.* отъ **сащи́свамь**. —**санъый**, *прич. стр.*

***Сащи́свамь** и **сащи́сувамь** (да сащи́самь), *гл. д. Т.* Сащисвамь, забрьквамь, побрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайва́мь, сжщжрдисвамь; смуща́ть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвявамся, сжщжрдисвамся; смуша́тьси, торопѣть, стать въ пень. *Сащисалъ съмь ся какво да правъж.* 2) *гл. стр.* Бывамь сащисанъ.

Сащи́сване и **сащи́сувание**, *с. ср* отъ **сащи́свамь**.

Сащи́шж, **ешь**,—**щи́салъ**, *гл. ср.* отъ **сащи́свамь**. Да сащисамь.

Са́ня, *с. ж.* 1) Орѣхъ, съ който лучять, когато играять на орѣхы; фиска, е́равець. 2) Хума, мазна глина.

Сарáецъ, *ум. м.* и **сарáйчя**, *ум. ср.* отъ **сарáй**.

***Сарáй**, *с. м. Т.* Серай, голѣма, богатска кѫща, въ която живѣе царь, князь или нѣкой голѣмець; палатъ, дворéцъ, палáта.

***Саралѫкъ**, *с. м. Т.* Болесть жлътеница; желтýха, златенúца.

***Сарандáръ**, *с. м. Т.* Молитвы за умрѣлъ, които ся четѫть въ црькви всякой день до четыредесятыя день отъ смрьть-тѫ му; сорокоýстъ.

Сарандóсамь, *гл. свр.* отъ **сарандóсвамь**.

***Сарандóсвамь** и **сарандóсувамь** (да сарандóсамь), *гл. д. Гр.* 1) За умрѣлъ: свръшвамь четыредесять дни слѣдъ смрьть-тѫ си. 2) За родилкѫ: четѫ си очистителнѫ молитвѫ на четыредесятый день отъ раждане то.

Сарандóсване и **сарандóсуване**, *с. ср.* отъ **сарандóсвамь**.

Сарафладúсвамь и **сарафладúсувамь** (да сарафладишѫ), *гл. д.* Развалѭмь паръ.

Сарафладúсване и **сарафладúсуване**, *с. ср.* отъ **сарафладúсвамь**.

Сарафладúшѫ, ешь,—дисáлъ, *гл. свр* отъ **сарафладúсвамь**.

***Сарафлѫкъ**, *с. м. Т.* 1) Работа, занаятъ на сарафъ. 2) Плата за промѣнѭване еднъ паръ съ другъ, плата за развалѭване паръ; башъ; промѣнъ, размѣнъ, куртáжъ, áжіо, лажъ.

Сарáфскъый, ска, ско, *пр.* отъ **сарáфъ**. *Сарафскъый дюкянъ.*

***Сарáфъ** и **сарáфинъ**, *с. м. Т.* Който развалѭ паръ, който промѣня еднъ паръ съ другъ; мѣняáло, мѣновщúкъ, обмѣнщикъ; банкúръ.

Сарачúйница, *с. ж.* Сарачийскъый, сарачскъый дюкянъ.

Сарачúйскъый, ска, ско и

Сарачскъый, ска, ско, *пр.* отъ **сарáчь**. Сѣдларскъый.

Сарáчь, *с. м. Т.* Който шие сѣдла, прави гемовъ и другъ конскъ потрѣбъ отъ кожы; сѣдларь; сѣдѣльный мáйстеръ, шóрникъ.

Сарвúца, *с. ж.* Суръвица, саравица.

***Сардéла**, *с. ж.* 1) Рыба *Sardina* посолена въ качета или пакъ маринатъ въ тенекиенъ кутии; сардúнъ. 2) Раст. *Malva crispa*, слѣзенъ, молоха, илоха; родъ мáльвы.

Сардéлица и **сардéлка**, *ум. ж.* отъ **сардéла**.

***Сардúсвамь** и **сардúсувамь** (да сардúшѫ), *гл. д. Т.* Зимамь на маасаре, забъкалѭмь, заобъкалѭмь, объколѭвамь, обколвамь, обколисвамь, опасвамь, очрьтавамь, загражданъ, запасвамь; о
гáть, осаждáть, блокúрова
стр. Бъвамь сардисанъ.

Сардúсване и **сардúсуван**
сардúсвамь.

Сардúшѫ, ешь,—дúсалъ, *г.*
дúсвамь. —дúсанъый, *п*

Сарúна, *с. ж.* Задница на ко
знаменование.

Повíали го капитанскѫ д
Подаде му зеленъ бардакт
Той ѭ хванѫ за дѣснѫ-т
И ѭ качи коню на сарин

***Сарнá**, *с. ж. Т.* 1) Настие
виткъ, цѣлоглътка; галýш
Настие отъ клъцанъ агнеш
срьдце съ оризъ и неризмъ
пѫ-тѫ на ягня-то и опеч
сáльникъ. *Чорбаджие чор*
ромаси сармѫ ѫджть.

Сарнúца и **сарнúчка**, *ум.*

Сарпá, *с. ж.* На плетъ свръз
нѫжь градени.

Кмете Благое, Благое,
Братіе ти си дѣлбѫ д
И на тебе дѣлъ остав
Сивъ юнци неученъ,
Угари непрѣбрьканъ,
Сарпъ недограденъ!
— Не ми е страхъ, ки
Сивъ юнци нѫ научы
Угаръ щѫ прѣбрькам
Сарпъ щѫ доградѫ. *І*

***Сарпъ**, *пр. неизм. Т.* 1)
малко разлютява; злъый, л
сертъ; пылкúй, всúлъчи
Сарпъ чловѣкъ. 2) Врълый
нъый; крутóй. *Сарпъ мѣс*
в, ълъый, лютый, кескинъ; к
Сарпъ оцетъ на кюпъ-тѫ

***Сарчá**, *с. ж. Т.* Стъкло; с

***Сарж-асúна**, *с. ж. Т.* Пти
bula, гроздарка, желва, жл
ка, чичёпёё; винноягодник

***Сарѫкъ**, *с. м. Т.* 1) Просто
жина, врьлина, дрѫгъ, жерда
жердь, ослóпина, шесть, ви
ва, гѫжёва, гѫжь, пошна, ч
чалмá.

Сарѫчецъ, *ум м.* и **сарѫч**
сарѫкъ,

Сáсеръ, *с. м.* Животно *Myo*
рица.

Сатанá, *с. м.* и

Сатáница, *с. ж.* Сатанъ, с
чёртъ; сатанá.

Сатáнъ, *с. м.* Сатана. *Сат*
ца, али сте отъ вѣтръ,

Бога? Со харно сте дошли, со по́-харно да си ходите! Изъ бане.

Сату́на и **сату́ница**, *с. ж.* Сатана. Срѣщася въ баяне надъ жена, на които дѣца та не трыкть, мрать. *Не могя сега да ти отворя, че съмъ стигнала дѣтя отрочя, че ще дойде сатуна вечерна, дѣтя отрочя да ми земе!*

Сатъ́рець, *ум. м* и **сатъ́рчя**, *ум. ср* отъ **сатъ́ръ**.

***Сатъ́ръ**, *с. м. Т.* Широкъ касъ ножъ на дрьвяна дрьжка за чюкане мисо или за сѣчене кокалы. *Хатъръ, хатъръ, па послѣ сатъръ.*

***Сафи́**, *пр. неизм. Т.* Чистъ, очистенъ. безъ да има нѣчто смѣсено; чи́стый, не́тто. *Сафи злато*, чисто злато. *Стока-та сафи излѣзе толкова*, безъ дарж-тж, само стока.

Сафири́асамъ (да ся), *гл. свр.* отъ **сафири́асвамся**. Да ся свѣстя.

***Сафири́асвамся** и **сафири́асувамся** (да ся **сафири́асамъ**), *гл. възвр.* Дохождамъ въ свѣсть, на себе-си, свѣствамся, окопищамся, окопатомнавамся, оборавямся, опомнювамся, събуждамся, съживѣвамся; приходя́ть въ себя́, опо́мнивать се, опа́мятывать се. *Орля-то чакъ тогась ся сафирясало и зело да вика на майкж си, да не бута чловѣка.*

Сафири́асване и **сафири́асуване**, *с. ср.* отъ **сафири́асвамся**.

Саха́нець, *ум. м* и **саха́нчя**, *ум. ср* отъ **саха́нъ**.

***Саха́нъ**, *с. м. Т.* Мѣданъ разлат сладъ блюдо. *Облизвася като кучя, кога ближе блажень саханъ.*

Саха́тець, *ум. м.* отъ **саха́тъ**. Сахатчя, часовничя.

Сахатчи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сахатчи́я**. Часовникарскый.

***Сахатчи́я**, *с. м Т.* Който прави или продава сахаты; часовникарь; часовщи́къ.

Саха́тчя, *с. ср* 1) *ум.* отъ **саха́тъ**. Сахатецъ. 2) Раст. *Erodium cicutarium*, вийвий каранджа.

***Саха́тъ**, *с. м. Т* 1) Направа, машина, която показва врѣмя-то въ едно денонощие; часовникъ; часы́. *Да курдишъ сахата;* **завести́** часы́. 2) Една двадесять и четвьрта часть отъ денонощие-то, която има шестдесять минуты; часъ; часъ. *Минжся вяче единъ сахатъ врѣмя оттогава.* 3) Мѣсто, пать, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ сахатъ врѣмя; часъ. *Отъ село до града има два сахата пжть.* — *Какъвто ти атъ-тъ, такъвъ ти и сахатъ-тъ. Спроти атъ-тъ и сахатъ-тъ.* — *На сахата, о сахатъ*, начяса, завчясъ, навчясъ веднжга, тояси чясъ; се́й-часъ, тотчасъ, вдругъ, ма́хомъ.

Саха́тъ-чиче́, *с. ср Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, чаргифилекъ; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

Сахо́рямъ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сахо́рямь**. —ренъый, *прич. стр.*

Сахо́рямь (да сахо́рямъ), *гл. д.* Развалямь, събарямь, струтвамь. —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Развалямся, събарямся, струвамся

Гръмни, Боже, пролѣтна гръма,
И залѣти пролѣтна дъжда,
Да сахорящь въсоки кулы,
Въсоки кулы, врата желѣзны,
Да излѣзя на бѣля ланина! *Пѣс.*

***Сахтинанджи́я**, *с. м. Т.* Който продава сахтинанъ; сафья́нщикъ.

Сахтина́пець, *ум. м.* отъ **сахтина́нъ**. Малко сахтинанъ.

Сахтина́новый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сахтина́нъ**; сафья́новый, сафья́нный.

***Сахтина́нъ**, *с. м. Т.* Убработена коза кожа; сафья́нъ.

***Сача́къ**, *с. м. Т.* Край, кранще, первазъ, кенаръ; кайма́, кро́мка, бахрома́. *На всяко шия рубия, на всякой сачакъ маргаритъ.*

Са́чбой, *с. м.* Шажбой, панизъ отъ бѣлы стары паръ, носися на плетенкы-ты на коса. *Сачбой му задрьнка.*

***Сачи́-кжбржкъ**, *с. м. Т.* Една червена боя; купоро́съ.

***Сачма́**, *с. м. Т* Дребны като зрьна коршумчета, отъ които на едно пльнение ся турять по нѣколко; дробь.

Сачми́ца и **сачми́чка**, *ум. ж.* отъ **сачма́**.

***Сачь**, *с. м. Т.* Саачь: 1) Саачь, врьшникъ. 2) Тънко обло желѣзо, на което пекать питы, петуры, листа отъ тѣсто.

Сащи́самь *гл. свр.* отъ **сащи́свамь**. —санъый, *прич. стр.*

***Сащи́свамь** и **сащи́сувамь** (да сащи́сам), *гл. д. Т.* Сащисвамь, забрьквамь, побрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайва́мь, сащжрдисвамь; смуща́ть. —мся, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвнавамся, сащжрдисвамся; смуша́ться, торони́ть, стать въ пень. *Сащисалъ съмъ ся какво да правъ.* 2) *гл. стр.* Бывамь сащисанъ.

Сащи́сване и **сащи́суване**, *с. ср* отъ **сащи́свамь**.

Сащи́шь, ешь,—щи́салъ, *гл. ср.* отъ **сащи́свамь**. Да сащисамь.

Са́ня, *с. ж.* 1) Орѣхъ, съ който лучять, кога играять на орѣхы; фиска, ѐравець. 2) Хума, мазна глина.

Сара́ецъ, *ум. м.* и **сара́йчя**, *ум. ср.* отъ **сара́й**.

***Сара́й**, *с. м. Т.* Серай, голѣма, богатска кѫща, въ която живѣе царь, князь или нѣкой голѣмець; палатъ, дворе́цъ, пала́та.

***Саралѫ́къ**, *с. м. Т.* Болесть жлътеница; желту́ха, златени́ца.

***Саранда́ръ**, *с. м. Т.* Молитвы за умрѣлъ, които ся четѫть въ црькви всякой день до четыредесятыя день отъ смрьть-тѫ му; сорокоу́стъ.

Саранло́самъ, *гл. свр.* отъ **саранло́свамъ**.

***Саранло́свамъ** и **саранло́сувамъ** (да саранло́самъ), *гл. д. Гр.* 1) За умрѣлъ: свршѭамъ четыредесять дни слѣдъ смрьть-тѫ си. 2) За родилка: четѫ си очистителнѫ молитвѫ на четыредесятый день отъ раждане то.

Саранло́сване и **саранло́суване**, *с. ср.* отъ **саранло́свамъ**.

Сарафлади́свамъ и **сарафлади́сувамъ** (да сарафлади́шѫ), *гл. д.* Развалямъ паръ.

Сарафлади́сване и **сарафлади́суване**, *с. ср.* отъ **сарафлади́свамъ**.

Сарафлади́шѫ, ешь,—дисалъ, *гл. свр* отъ **сарафлади́свамъ**.

***Сарафлѫ́къ**, *с. м. Т.* 1) Работа, занаятъ на сарафъ. 2) Плата за промѣнѭане еднъ паръ съ другъ, плата за развалѭане паръ; башъ; промѣнъ, размѣнъ, куртѫ́жъ, ѫ́жіо, лажъ.

Сара́фскъый, ска, ско, *пр.* отъ **сара́фъ**. *Сарафскый дюкянъ.*

***Сара́фъ** и **сара́финъ**, *с. м. Т.* Който развала паръ, който промѣня еднъ паръ съ другъ; мѣня́ло, мѣновщи́къ, обмѣнщикъ; банки́ръ.

Сарачи́йница, *с. ж.* Сарачийскый, сарачскый дюкянъ.

Сарачи́йскъый, ска, ско и

Сарачскъый, ска, ско, *пр.* отъ **сара́чь**. Сѣдларскый.

Сара́чь, *с. м. Т.* Който шие сѣдла, прави гемовы и другъ конскъ потрѣбъ отъ кожы; сѣдларь; сѣдѣльный ма́йстеръ, шо́рникъ.

Сарви́ца, *с. ж.* Суръвица, саравица.

***Сарде́ла**, *с. ж.* 1) Рыба *Sardina* посолена въ качета или пакъ маринать въ тенекиенъ кутии; сарди́нъ. 2) Раст. *Malva crispa*, слѣзенъ, молоха, влоха; родъ ма́львы.

Сарде́лица и **сарде́лка**, *ум. ж.* отъ **сарде́ла**.

***Сарди́свамъ** и **сарди́сувамъ** (да сарди́шѫ), *гл. д. Т.* Зпмамъ на маасаре, забъкалямъ, заобъкалямъ, объколявамъ, обколвамъ, обколисвамъ, опасвамъ, очрьтавамъ, заграждамъ, запасвамъ; о гáть, осаждáть, блоки́рова *стр.* Бъвамъ сардисанъ.

Сарди́сване и **сарди́сува сарди́свамъ**.

Сарди́шѫ, ешь,—ди́салъ, *г* ди́свамъ. —ди́санъый, *п*

Сари́ца, *с. ж.* Задница на ко знаменование.

> Пожіали го капитанскѫ д
> Подаде му зеленъ бардак
> Той ѭ хванѫ за дѣснѫ-т
> И ѭ качи коню на сари

***Сарма́**, *с. ж. Т.* 1) Ястие вптъ, цѣлоглътка; галу́ш Ястие отъ кльцанъ агнеш срьдце съ оризъ и мерзинъ пѫ-тѫ на ягня-то и опеч са́льникъ. *Чорбаджие чор ромаси сармѫ ядѫть.*

Сарми́ца и **сарми́чка**, *ум.*

Сарпа́, *с. ж.* На плетъ свръ нѫжь градени.

> Кмете Благое, Благое,
> Братѥ ти си дѣлбѫ д
> И на тебе дѣлъ остав
> Сивъ юнци неученъ,
> Угари непрѣбрьканъ,
> Сарпъ недограденъ!
> — Не мя е страхъ, ки
> Сивъ юнци нѫ научъ
> Угаръ щѫ прѣбрькам
> Сарпъ щѫ доградѫ.

***Сарпъ**, *пр. неизм. Т.* 1) малко разлютява; злъй, з сертъ; пы́лкій, вспы́льчи *Сарпъ чловѣкъ.* 2) Врьлъй нъый; крутóй. *Сарпъ мѣс* в, ьлъый, лютый, кескинъ; *Сарпъ оцетъ на кюпѣ-тъ*

***Сарча́**, *с. ж. Т.* Стъкло; с

***Сарж-аси́а**, *с. ж. Т.* Пти *bula*, гроздарка, желва, жл ка, чичёпёё; виноя́годник

***Сарѫ́къ**, *с. м. Т.* 1) Просто жина, врьлина, дрѫгъ, жерда жердь, осло́пина, шесть, в ва, гѫжёва, гѫжь, пошна, ч чалма́.

Сарѫ́чецъ, *ум. м.* и **сарѫ́ч сарѫ́къ**,

Са́серъ, *с. м.* Животно *Myo* рица.

Сата́на, *с. м.* и

Сата́ница, *с. ж.* Сатанъ, с чёртъ; сатана́.

Сата́нъ, *с. м.* Сатана. *Сат ца, али сте отъ вѣтръ,*

Бога? Со харно сте дошли, со по-харно да си ходите! Изъ баняне.

Сату́на и **сату́ница**, *с. ж.* Сатана. Срѣщася въ баняне надъ жена, на конто дѣца та не трашть, ирашть. *Не могя сега да ти отворя, че съмь стигняла дѣтя отрочя, че ще дойде сатуна вечерна, дѣтя отрочя да ми веме!*

Сатѣ́рецъ, *ум. м* и **сатѣ́рчя**, *ум. ср* отъ **сатѣ́ръ**.

***Сатѣ́ръ**, *с м. Т.* Широкъ кѣсъ ножъ на дрьвяна дрьжка за чюканяне мясо или за сѣчене кокалы. *Хатяръ, хатяръ, па послѣ сатяръ.*

***Сафи́**, *пр. неизм. Т.* Чистъ, очистенъ. безъ да има нѣчто смѣсено; чи́стый, не́тто. *Сафи злато*, чисто злато. *Стока-та сафи извѣзе толкова*, безъ дарж-тѣ, само стока.

Сафири́асамъ (да ся), *гл. свр.* отъ **сафири́асвамся**. Да ся свѣстя.

***Сафири́асвамся** и **сафири́асувамся** (да ся **сафири́асамъ**), *гл. възвр.* Дохождамъ въ свѣсть, на себе-си, свѣстявамся, окопищамся, окопитомявамся, оборавямся, опомнювамся, събуждамся, съживѣвамся; приходи́тъ въ себи́, опо́мниватся, опа́мятыватся. *Орля-то чякъ тогась ся сафирякало и вело да вика на майкя си, да не бута човѣка.*

Сафири́асване и **сафири́асуване**, *с. ср.* отъ **сафири́асвамся**.

Саха́нецъ, *ум. м* и **саха́нчя**, *ум. ср.* отъ **саханъ**.

***Саха́нъ**, *с. м. Т.* Мѣданъ разлатъ сждъ блюдо. *Облизвася като кучя, кога ближе блажень саханъ.*

Саха́тецъ, *ум. м.* отъ **саха́тъ**. Сахатчя, часовничя.

Сахатчи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сахатчи́я**. Часовникарскый.

***Сахатчи́я**, *с. м Т.* Който прави или продава сахаты; часовникарь; часовщи́къ.

Саха́тчя, *с. ср* 1) *ум.* отъ **саха́тъ**. Сахатецъ. 2) Раст. *Erodium cicutarium*, вийвий карадже.

***Саха́тъ**, *с. м. Т* 1) Направа, машина, която показва врѣмя-то въ едно денонощие; часовникъ; часы́. *Да курдишъ сахата;* завести́ часы́. 2) Една двадесять и четвьрта часть отъ денонощие-то, която има шестдесять минуты; часъ; часъ. *Минямъ вяче единъ сахатъ врѣмя оттогава.* 3) Мѣсто, пать, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ сахатъ врѣмя; часъ. *Отъ село до града има два сахата пять.* — *Какъвто ти атъ-тъ, такъвъ ти и сахатъ-тъ. Спроти атъ-тъ и сахатъ-тъ.* — *На сахата, о сахатъ*, начяся, завчясъ, навчясъ веднага, тоюси чясъ; сёйчасъ, тотчасъ, вдругъ, ма́хомъ.

Саха́тъ-чичѐ, *с. ср Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, чаргифилекъ; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

Сахо́рямъ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сахо́рямь**. —ренъый, *прич. стр.*

Сахо́рямь (да сахо́рямъ), *гл. д.* Развалямь, събарямь, струтвамь. —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Развалямся, събарямся, струвамся

Гръмни, Боже, пролѣтна гръма,
И залѣти пролѣтна дъжда,
Да сахоришь въсоки кулны,
Въсоки кулны, врата желѣзны,
Да залѣзя на бѣли ягнина! *Пѣс.*

***Сахтиянджи́я**, *с. м. Т.* Който продава сахтиянъ; сафья́нщикъ.

Сахтия́нецъ, *ум. м.* отъ **сахтия́нъ**. Малко сахтиянъ.

Сахтия́новый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сахтия́нъ**; сафья́новый, сафья́нный.

***Сахтия́нъ**, *с. м. Т.* Убработена коза кожа; сафья́нъ.

***Сача́къ**, *с. м. Т.* Край, кранще, первазъ, кенаръ; кайма́, кро́мка, бахрома́. *На всяко шивя рубина, на всякой сачакъ маргаритъ.*

Са́чбой, *с. м.* Шамбой, нанизъ отъ бѣлы стары паръ, носися на плетенкы-ты на коса. *Сачбой му задрьнка.*

***Сачи́-кя́бржъ**, *с. м. Т.* Една червена боя; купоро́съ.

***Сачма́**, *с. м. Т* Дребны като зрьна коршумчета, отъ които на едно пъленяе ся турять по нѣколко; дробь.

Сачми́ца и **сачми́чка**, *ум. ж.* отъ **сачма́**.

***Сачь**, *с. м. Т.* Саачь: 1) Саачь, врьшникъ. 2) Тънко обло желѣзо, на което пекять питы, петуры, листа отъ тѣсто.

Сащи́самъ *гл. свр.* отъ **сащи́свамъ**. —санъый, *прич. стр.*

***Сащи́свамъ** и **сащи́сувамъ** (да сащи́самъ), *гл. д. Т.* Сащисвамъ, забрьквамъ, побрьквамъ, сбрьквамъ, замайвамъ, смайва́мъ, сящярдисвамъ; смуща́тъ. —мся, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвнавамся, сящярдисвамся; смуша́тъся, торопѣтъ, стать въ пень. *Сащисалъ съмь ся какво да правя.* 2) *гл. стр.* Бывамъ сащисанъ.

Сащи́сване и **сащи́суване**, *с. ср* отъ **сащи́свамъ**.

Сащи́шямъ, ешь,—щи́салъ, *гл. ср.* отъ **сащи́свамъ**. Да сащисамъ.

Са́ня, *с. ж.* 1) Орѣхъ, съ който лучять, кога играять на орѣхы; фиска, ѐравець. 2) Хума, мазна глина.

Сáна, *мѣстоим. ж.* отъ **сбúа**. Тая.

Не мой ми, майчѣ, провадя
Сáмъ утринѫ на водѫ,
На двѣ-нѣ чешмѣ шаренъ,
На два-на врисе студенъ. *Пѣс*

***Сана́**, *с. м. Т.* 1) Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, сайвантъ; навѣсъ, овúнъ, намéтъ. 2) Слонъ съ зимовище въ горѫ за овця, за козы, за добытъкъ; поната, палата, кúшла, агúлъ, бачúя, кошара: овчáрня, овéчiй хлѣвъ, загóнъ. 3) Мѣсто за подслонѫ на добытъкъ, на друго нѣчто; оборъ, ахáръ, сламянúкъ. 4) Бѣла дълга горна женска дрѣха като джубе, комто едно врѣмя сѫ носúлы момы и невѣсты; сагúя. 5) Кафтанъ, сукманъ, фустанъ, рокля 6) Крына тестемелъ, рѫченúкъ, чеиберъ.

***Санаджúя**, *с. м. Т.* Брояч, който брои овця за бегликъ.

Сбабичiáсамь (да ся) *гл. свр.* отъ **сбабичiáсвамся**. Да ся сбабѫ.

Сбабичiáсвамся и сбабичiáсувамся (да ся сбабичiáсамь), *гл. възвр.* За кожы-тѫ, за мяса-та на чловѣка: сбрьчвамся, сгрьчвамся, свивамся, сбирамся, спардушвамся, сбáбямся, изтрьпвамь; смóрщиваться. *Ржцѣ-ты му ся сбабичiасалы.*

Сбабычiáсваніе и сбабичiáсуваніе, *с. ср.* отъ **сбабичiáсвамся**.

Сбáбѭ (да ся), **ишь**,—**бился**, *гл. свр.* отъ **сбáбямся**. Да ся сбабичiасамь. —**бенъ**, *прич. стр.* Сбрьченъ, сгрьченъ, остарѣлъ. *Той още младъ и снаженъ, а жена му вяче сбабена.*

Сбáбямся (да ся **сбáбѭ**), *гл. възвр.* Сбабичiасвамся; смóрщиваться. *Сбабили ти ся крака-та!* казвать жены, когато имъ извъикамъ бабо.

Сбáбяніе, *с. ср.* отъ **сбáбямся**. Сбабичiасваніе.

Сбанѣць, *с. м.* Долнѣа-та чясть на левкы, кога е отъ желѣзо.

Сбáрамь, *гл. свр.* отъ **сбáрвамь**. Да набарамь, да напипамь, да намѣрѫ. —**ранъ**, *прич. стр.* Набаранъ, напипанъ, намѣренъ.

Сбáрвамь и сбáруваль (да **сбáрамь**), *гл. д.* Набарвамь, напипвамь, намирамь, заставамь —**мся**, *гл. стр.* Бъивамь сбаранъ.

Сбáскамь, *гл. свр.* отъ **сбáсквамь**. —**скáнъ**, *прич стр.*

Сбáсквамь и сбáскуваль (да **сбáскамь**), *гл. д.* Набасквамь нѣчто набързо, съ баскане нарѣзвамь; съсичамь.

Сбáцамь, *гл. свр.* отъ **сбáцвамь**. Да сбъхтя. —**цанъ**, *прич. стр.*

Сбáцвамь и сбáцуваль (да **сбáцамь**) *гл. д.* Сбъхтявамь. *Рогаты-тѫ цать!* —**мся**, *гл. стр.* Б

Сберáло, *с. ср.* Сбирало, сбо *Та отиде на хоро-то ср*

Сбéрѫ, **ешь**, **сбрахъ**, *гл. св* **Сбранъный**, *прич. стр.*

Сбúвамь (да **сбúѭ**), *гл. д.* каинь, джюркамь нѣчто да с размѣся; набáлтывать, набú *кайца*. 2) Изравнямь, изръи

Лѣгнѫ сѫ Павелъ па
Конѣа сѫ врьза за ног
Уздъı сѫ тури до него
Слънце ойде никиндын,
Конь сѫ цвили, трапе
На сиромахъ робъ от

—**мся**, 1) *гл. вз.* Биемся ед съ другъ; бúться, дрáть *Посбилы ми ся, посбил рѣкы, три сестры. Ск сбили* 2) *гл. възвр.* Сбир сгнетявамся, спластявамся, *то ся утепе, шакъ-тѫ ливать му пѫпкы спля ся сбивать.* 3) За гласъ: надалечь. *Арапчя силно ре му ся къ Богу сбиваше то клнѣаше.*

Кога сѫ дѣтя пищаше
Небо сѫ земіа сбиваше
Друмове сѫ позапрiахѫ
Божы сѫ майкѫ пора

4) Разбивамся, прьскамся, размахвамся. *Удри го по му ся сбие несрѣка-та* 5) *гл. стр.* Бъивамь сбитъ женѫ: хващать мя мáкы-т

Сбила ми сѫ Божіа майка
Никой ми сѫ покрай неѫ
Сгодила сѫ Аламанка дѣв
Сопасала свиленъ повесъ
Го повяла Христа Бога м

Сбúваніе, *с. ср.* отъ **сбúвам** **Сбивáчь**, *с. м.* Особенъ чюк ѫть, чюкать коваче желѣз вять плоско; баския.

Сбирáло, *с. ср.* Сборище, сб *Отиде на сбирало то.*

Сбúрамь (да **сбéрѫ**), *гл. д.* (браніе натрупвамь, турнам мѣсто; прибирамь; сбирáть, бирáть, убирáть. *Сбери* купъ. *Сбери дрѣхы-ты, ч* 2) Прибирамь, свыквамь; с *ди чюмѫ тѫ, та си не сб Сбралъ дѣ да си е дѣц* свыквамь, набирамь; набн *воиска сбира, на бой ще* рамь, берѫ, набирамь, зима

едного отъ другого; **собира́ть**. *Да сберемъ помеждѫ си да го погребемъ.* 5) Зимамь, вмѣщавамь, берѫ, побирамь; **вмѣща́ть**. *Не сбира ни окѫ.* 6) За конь: стягамь, опиамь юздѫ-тѫ му, да земе да ся перчи; **собра́ть** ло́шадь, подтя́нуть повóдья и придáть ей осáнку. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Срѣщамся, ставамся съ нѣкого, ходѫ съ него; събирамся; **собира́ться**. *Сбирамся съ женѫ*, оженвамся. *Сбирамся съ люде.* 2) Трупамъся инозина на едно мѣсто; набирамся, събирамся, натрупвамся, навалямся; **сбира́ться, набира́ться, набра́живать**. *Цѣло-то село ся сбрало чюдо да гляда.* 3) Готвямся, справямся, тъкмямся, събирамся да направѫ нѣчто; **собира́ться, гото́виться, приготовля́ться, снаряжа́ться**. *Сбирамся да идѫ едѣ-дѣ-си.* 4) За платъ, за кожѫ, за нищкъ: набирамся, събирамся, нагрьчвамся, сгрьчвамся, сбивамся, сгнѣтявамся, степвамся, обтягамся; **сада́ться, сеѣда́ться, съѣживаться**. *Сукно-то, да ся намокри, сбирася;* сукнó въ мóчкѣ ссѣдáется. 5) Вмѣщамся, зимамся, побирамся, събирамся; **вмѣща́ться**. *Не ще ся сбере въ тоя мѣдникъ.* 6) *гл. стр.* Бъвамь сбиранъ, сбранъ. — *Сбери му ювды-ты*, стягни го, прибери го, не оставяй да прави, каквото си иска; прибери му дизгинъ-тъ. — *Сбирай си концы-ты*, поприбирайся, не ся отпущай. — *Сбирай си парцалы-ты! а)* Бѣгай, махнися оттука. *б)* Стой мирень, мирясай, мирувай, приберися! — *Сбирай си ума!* прибирай си акъла, бъди умень, мъсли, каквото щешь правишь, не ся разпущай. — *Сбралися куда и куржда*, спр. всякакви хора. — *Сбирамь дни-ты нѣкому*, зимамь му дни тъ, прѣмахвамь го, умарявамь го. — *Сбира клинци да си купи конь Сбирай си петала-та (чюковы-ты) и ся махай оттукъ. Сбирай си уста та, че ты равчеквамь. Тяглы, моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Гора съ горѫ ся не сбира, человѣкъ съ человѣкъ ся сбира*

Сбѝрание, *с. ср.* отъ **сбѝрамь** и **сбѝрамся**.

Сбира́чь, *с. м.* Направа, съ комто бъчварь сбира дъгы-тъ, та имъ турна обрѫчи и дъно и прави ссѫдъ; щипка.

Сбирѝтъкъ, *с. м.* Сбирнакъ, сбирщина. *Село-то имѫ е сбиритъкъ отъ разны села.*

Сбѝрище, *с ср* Сберало, сбирало, сборище, сбирнина *Рано да рани кѫщѫ-тѫ да помете и рано смета да изверьли на селско-то сбирище.*

Сбѝрка, *с. ж.* Сборъ, сбирнина, събрание. *Бѣсовы сбиркы — вѣтровы пыленкы.*

Сбирна́къ, *с. м.* Нѣчта нееднакви, а сбранѫ, едно оттукъ, друго оттамъ; сбирщина. *Чяши-ты ны останѫлы все сбирнакъ*, различны, не приличят една на другѫ.

Сбѝрнина, *с. ж.* 1) Мѣсто, дѣто ся събират на разходкѫ; сберало, сбирало, сбирище, сборище. *На Иринъ-Пиринъ планинѫ на юнашкѫ-тѫ сбирнинѫ.* 2) сборъ, сбирка, сбирня; **собра́ніе**.

Сбирня́, *с. ж.* Калабалъкъ, много людие, събрални нѣйдѣ за нѣчто; сбирнина, сбирка, сборъ, съборъ; **собра́ніе**.

Сбѝрщина, *с. ж.* 1) Нѣчто нееднакво, а сбрано оттукъ, оттамъ; сбирнáкъ сбиритъкъ. 2) Людие смахнѫти, не еднакъвъ еснафъ. а сбранѫ куда и куркуда; сбиритъкъ: сбродъ. 3) Сбрани людие за нѣчто; дружина.

> Още на дружинѫ думаше:
> Дружина, моя сбирщина! *Пѣс.*

— *Да засвири на сбирщинѫ*, да засвири на сборъ, да ся съберѫт всичкы, които трѣбва.

> Ой тя тебе, святый Иване,
> На извади мѣденъ навалъ,
> Че засвири на сбирщинѫ,
> Та събери святии-ты,
> Да гы сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ! *Пѣс.*

Сби́тъкъ, *с. м.* Не голѣмъ, нъ стегнѫтъ, съ комто направѫ човѣкъ или конь; завръзакъ, чкрепъ, шкрепъ; **крѣпко сло́женый, пло́тный, корена́стый**. *Сбитъкъ человѣкъ.*

Сби́нѫ, **е́шь**, **сбилъ**, *гл. свр.* отъ **сби́вамь**. — **Сби́тый**, *прич. стр.*

Сблажня́, **и́шь**,—**жи́лъ**, *гл свр.* отъ **сблажня́вамь**. — **жéнъный**, *прич. стр.*

Сблажня́вамь (да сблажня́), *гл. д.* Давамь нѣкому да хапне нѣчто благынѫ; ублажнявамь съ нѣчто. —**ися**, *гл. възвр.* Хапвамь нѣчто благынѫ; ублажнявамся съ нѣчто. *Сблажнихмыся съ рыбѫ, съ лебеницѫ.*

Сблажня́ваніе, *с. ср.* отъ **сблажня́вамь** и **сблажня́вамся**.

Сближня́, **и́шь**,—**жи́лъ**, *гл. свр.* отъ **сближня́вамь**. —**жéнъный**, *прич. стр.*

Сближня́вамь (да сближня́), *гл. д.* 1) Направямь, докарвамь нѣчто да дойде близо до друго; приближнявамь; сближа́ть. 2) Направямь двамина да ся опознѫтъ единъ другъ, да станѫтъ пó-свои помеждѫ си; сближа́ть. —**ися**, *гл. вз.* 1) Дохождамъ пó близу единъ до другъ; приближнявамся; сближа́ться. 2) Ставамъ помеждѫси пó-запознати, пó-свои; сближа́ться.

Сближня́ваніе, *с. ср.* отъ **сближня́вамь** и **сближня́вамся**.

Сблѝкамь (да сблѝкнѫ, сблѝкнувамь), *гл. ср.* Казвася за гадинъ, кога гы има нѣйдѣ много; врѫ, гъмжѫ, гъмжѫ, клопотѫ, пъ-

Са́ма, *мѣстоим. ж.* отъ **сѫ́ма**. Сама.

Не мой ми, майчѣ, провадя
Сѫ́ти утринѫ на водѫ,
На двѣ-нѣ чешмѣ шаренъ,
На два-на врисе студенъ. *Пѣс*

***Сана́**, *с. м. Т.* 1) Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, сайвантъ; навѣсъ, о**вѫ́**нъ, наме́тъ. 2) Слонъ съ зимовище въ горѫ за овця, за козы, за добытъкъ; поята, палата, кѫ́шла, агѫ́лъ, бачия, кошара: овча́рня, овечій хлѣвъ, загóнъ. 3) Мѣсто за подслонѫ на добытъкъ, на друго нѣчто; оборъ, ахаръ, сламянникъ. 4) Бѣла дълга горня женска дрѣха като джубе, което едно врѣмя сѫ носилы момы и невѣстъ; сагия. 5) Кафтанъ, сукманъ, фустанъ, рокля 6) Крыша тестемелъ, рѫ́ченникъ, чемберъ.

***Санаджи́я**, *с. м. Т.* Брочаль, който брои овця за бегликъ.

Сбабича́самъ (да ся) *гл. свр.* отъ **сбабича́свамъ ся**. Да ся сбабѫ.

Сбабича́свамъ ся и сбабича́сувамъ ся (да ся сбабича́самъ), *гл. възвр.* За кожѫ-та, за мяса-та на человѣка: сбрьчвамъ ся, сгрьчвамъ ся, свивамъ ся, сбирамъ ся, спардушвамъ ся, сбабѫ́мъ ся, изтрьпвамъ; смо́рщиватъся. *Рѫцѣ-ты му ся сбабичѫ́салы.*

Сбабъича́свание и сбабича́сувание, *с. ср.* отъ **сбабича́свамъ ся**.

Сба́бѫ (да ся), **нешь**,—**бѫлся**, *гл. свр.* отъ **сба́бѫмъ ся**. Да ся сбабичасамъ. —**бенъ**, *прич. стр.* Сбрьченъ, сгрьченъ, остарѣлъ. *Той още младъ и снаженъ, а жена му вяче сбабена.*

Сба́бѫмъ ся (да ся сба́бѫ), *гл. възвр.* Сбабичасвамъ ся; смо́рщиватъся. *Сбабили ти ся крака-та!* казвать жены, когато имъ извѣкамъ бабо.

Сба́бѫване, *с. ср.* отъ **сба́бѫмъ ся**. Сбабичасване.

Сбанѣ́ць, *с. м.* Долня-та чясть на левкы, кога е отъ желѣзо.

Сба́рамъ, *гл. свр.* отъ **сба́рвамъ**. Да набарамъ, да напипамъ, да намѣрѫ. —**ранъ**, *прич. стр.* Набаранъ, напипанъ, намѣренъ.

Сба́рвамъ и сба́рувамъ (да сба́рамъ), *гл. д.* Набарвамъ, напипвамъ, намирамъ, заставамъ —**мся**, *гл. стр.* Бѫвамъ сбаранъ.

Сба́скамъ, *гл. свр.* отъ **сба́скѫмъ**. —**скапъ**, *прич стр.*

Сба́скѫмъ и сба́скувамъ (да сба́скамъ), *гл. д.* Набасквамъ нѣчто набрьзо, съ баскане нарѣзвамъ; съспчамъ.

Сба́цамъ, *гл. свр.* отъ **сба́цѫмъ**. Да сбѫхтѫ. —**цанъ**, *прич. стр.*

Сба́цѫмъ и сба́цувамъ (да сба́цамъ) *гл. д.* Сбѫхтѫвамъ. *Рогаты-т цать!* —**мся**, *гл. стр.* Р

Сбера́ло, *с. ср.* Сбирало, сби *Та отиде на хоро-то ср*

Сбе́рѫ, **ешь**, **сбрахъ**, *гл. св* **Сбра́нъ**, *прич. стр.*

Сби́вамъ (да сби́ѫ), *гл. д.* камъ, джюркамъ нѣчто да с размѣся; набя́тывать, набя́ *яйца.* 2) Изравнямъ, изръв

Лѣгнѫ си Павелъ па
Коня си врьза за ног
Уздъ си тури до него
Слънце ойде никнины,
Конь си цвили, трапе
На сиромахъ робъ от

—**мся**, 1) *гл. вз.* Биемся ед съ другъ; би́ться, дра́т *Посбилы ми ся, посбил рѣкы, три сестры. Ск сбили* 2) *гл. възвр.* Сбир сгнетявамся, спластявамся, *то ся утепе, шакъ-тъ ц ливать му пѫпкы спли ся сбивать.* 3) За гласъ: надалечь. *Арапчя силно ре му ся къ Богу сбиваше то клѣнаше.*

Кога си дѣтя пищаше,
Небо ся земя сбиваше
Друмове ся позапріяхѫ
Божы си майкѫ поряз

4) Разбивамся, прьскамся, размахвамся. *Удри го по му ся сбие несрѣка-та* 5) *гл. стр.* Бѫвамъ сбитъ женѫ: хващать мя мѫкы-т

Сбила ми ся Божя майка
Никой ми ся покрай неѫ
Сгодила ся Аламанка дѣво
Сопасала свиленъ поясъ
Го повила Христа Бога м

Сби́ване, *с. ср.* отъ **сби́вам**

Сбива́чь, *с. м* Особенъ чюк мыть, чюкать коваче желѣз вять плоско; баския.

Сбира́ло, *с. ср.* Сборище, сб *Отиде на сбирало то.*

Сби́рамъ (да сбе́рѫ), *гл. д.* (бране натрупвамъ, турямъ мѣсто; прибирамъ; сбира́ть, бира́ть, убира́ть. *Сбери купъ. Сбери дрѣхы-ты, че* 2) Прибирамъ, свыквамъ; с *ди чюмѫ тѫ, та си не сб Сбралъ дѣ да си е дѣц* свыквамъ, набирамъ; наби *войска сбира, на бой ще* рамъ, берѫ, набирамъ, зима

едного отъ другого; **собирáть**. *Да сберемъ помеждж си да го погребемъ.* 5) Зимамь, вимѣщавамь, берж, побирамь; **вимѣщáть**. *Не сбира ни окж.* 6) За конь: стягамь, опинамь юздж-тж му, да земе да ся перчи; **собрáть лóшадь, подтáнуть повóдья и придáть ей осáнку.** —**ися**, 1) *гл. възвр.* Срѣщамся, ставамся съ нѣкого, ходж съ него; събирамся; **собирáться**. *Сбирамся съ женж*, оженвамся. *Сбирамся съ люде.* 2) Трупамъся многина на едно мѣсто; набирамся, събирамся, натрупвамся, навалямся; **сбирáться, набирáться, набрáждивать**. *Цѣло-то село ся сбрало чюдо да гляда.* 3) Готвямся, справямся, тъкмямся, събирамся да направя нѣчто; **собирáться, готóвиться, приготовлáться, снаряжáться**. *Сбирамся да идж едѣ-дѣ-си.* 4) За платъ, за кожи, за нищъ: набирамся, събирамся, нагрьчвамся, сгрьчвамся, сбивамся, сгнѣтявамся, степвамся, обтягамся; **садáться, сѣдáться, съёживаться**. *Сукно-то, да ся намокри, сбирася;* **сукнó** въ **мóчкѣ сѣдáется**. 5) Вимѣщамся, зимамся, побирамся, събирамся; **вимѣщáться**. *Не ще ся сбере въ тоя мѣдникъ.* 6) *гл. стр.* Бивамь **сбиранъ, сбранъ**. — *Сбери му ювды-ты*, стягни го, прибери го, не оставяй да прави, каквото си иска; прибери му дизгинъ-ты. — *Сбирай си концы-ты*, поприбирайся, не ся отпущай. — *Сбирай си парцалы-ты! а)* Бѣгай, махнися оттука. *б)* Стой миренъ, мирясай, мирувай, приберися! — *Сбирай си ума!* прибирай си акъла, бъди уменъ, мъсли, каквото щешь правишь, не ся разпущай. — *Сбралися куда и куржда*, спр. всякакви хора. — *Сбирамь дни-ты нѣкому*, зимамь му дни ты, прѣмахвамь го, умарявамь го. — *Сбира клинци да си купи конь Сбирай си петала-та (чюковы-ты) и ся махай оттукъ. Сбирай си уста та, че ты разчеквамь. Тягли, моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Гора съ горж ся не сбира, человѣкъ съ человѣкъ ся сбира*

Сбѝрание, *с. ср.* отъ **сбѝрамь** и **сбѝрамся**.

Сбирáчь, *с. м.* Направа, съ комто бъчварь сбира дъгы-ты, та имъ турна обрѫчи и дъно и прави ссждъ; щипка.

Сбирѝтъкъ, *с. м.* Сбирнакъ, сбирщина. *Село-то имъ е сбиритъкъ отъ разны села.*

Сбѝрище, *с ср* Сберало, сбирало, сборище, сбирнина *Рано да рани кжщж-тж да помете и рано смета да изврьли на селско-то сбирище.*

Сбѝрка, *с. ж.* Сборъ, сбирнина, събрание. *Бѣсовы сбирки — вѣтровы пыленкы.*

Сбирнáкъ, *с. м.* Нѣчта нееднакви, а сбраны, едно оттукъ, друго оттамъ; сбирщина. *Чаши-ты ны останяхы все сбирнакъ*, различны, не приличать една на другж.

Сбѝрнина, *с. ж.* 1) Мѣсто, дѣто ся събират на разходкж; сберало, сбирало, сбирище, сборище. *На Иринъ-Пиринъ планинж на юнашкж-тж сбирнинж.* 2) сборъ, сбирка, сбирня; **собрáніе**.

Сбирнѝ, *с. ж.* Калабалакъ, много людие, събрали ся нѣйдѣ за нѣчто; сбирнина, сбирка, сборъ, съборъ; **собрáніе**.

Сбѝрщина, *с. ж.* 1) Нѣчто нееднакво, а сбрано оттукъ, оттамъ; сбирнакъ сбиритъкъ. 2) Людие смахнати, не еднакъвъ еснафъ. а сбраны куда и куркуда; сбиритъкъ: сбродъ. 3) Сбрани людие за нѣчто; дружина.

> Още на дружинж думаше:
> Дружина, моя сбирщина! *Пѣс.*

— *Да засвири на сбирщинж*, да засвири на сборъ, да ся съберат всички, които трѣбва.

> Ой тя тебе, святый Иване,
> На извади мѣденъ кавалъ,
> Че засвири на сбирщинж,
> Та събери святии-ты,
> Да гы сядимъ страшнж сядбж! *Пѣс.*

Сбѝтъкъ, *с. м.* Не голѣмъ, нъ стегнатъ, съ якж направж човѣкъ или конь; завръзакъ, чкрепъ, шкрепъ; **крѣпко слóженый, плóтный, корена́стый**. *Сбитъкъ человѣкъ.*

Сбѝжж, ешь, сбилъ, *гл. свр.* отъ **сбѝвамь**. — **Сбѝтый**, *прич. стр.*

Сблажѝж, ѝшь,—жѝлъ, *гл свр.* отъ **сблажѝвамь**. — **жѐнъный**, *прич. стр.*

Сблажѝвамь (да сблажѝж), *гл. д.* Давамь нѣкому да хапне нѣчто благыня; ублажавамь съ нѣчто. —**ися**, *гл. възвр.* Хапвамь нѣчто благыня; ублажавамся съ нѣчто. *Сблажихмыся съ рыбж, съ лебеницж.*

Сблажѝвание, *с. ср.* отъ **сблажѝвамь** и **сблажѝвамся**.

Сближѝж, ѝшь,—жѝлъ, *гл. свр.* отъ **сближѝвамь**. —**жѐпый**, *прич. стр.*

Сближѝвамь (да сближѝж), *гл. д.* 1) Направямь, докарвамь нѣчто да дойде близо до друго; приближавамь; **сближáть**. 2) Направямь двамина да ся опознаят единъ другъ, да станат по-свои помеждж си; **сближáть**. —**ися**, *гл. вз.* 1) Доходамъ по близу единъ до другъ; приближавамся; **сближáться**. 2) Ставамъ помеждж си позапознати, по-свои; **сближáться**.

Сближѝвание, *с. ср.* отъ **сближѝвамь** и **сближѝвамся**.

Сблѝкамь (да сблѝкнж, сблѝкнувамь), *гл. ср.* Казвася за гадинъ, кога гы има нѣйдѣ много; врж, гъмжж, гъмжж, клопотж, пъ-

плж; кипѣть, кишѣть, кишúя кипѣть, гомозúться, копошúться.

Сблúкание, *с. ср.* отъ **сблúкамь**.

Сблúкнувамь, *гл. уч.* отъ **сблúкнж**.

Сблúкнж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. свр* отъ **сблúкамь**.

Сблѣскамь, *гл. свр.* отъ **сблѣсквамь**. —**скалъ**, *прич. стр*

Сблѣсквамь и **сблѣскувамь** (да **сблѣскамь**), *гл. д.* 1) Блъскамь едно нѣчто о друго 2) Набльсквамь, набивамь нѣкого, нѣчто бръзо и много. 3) За урисници, за самодивъ; блъскамь, удрямь нѣкого, та го поболявамь: сбъхтѣвамь, устрѣлвамь. *Глядать да не бъ дѣтя-то да е сблъскано отъ урисници-тъ.* — **мся**, 1) *гл. вз.* Удрямъся блъскамъся единъ о другъ. 2) *гл. безл.* Земе да ся блъска бръзо и много; прибльсквася. *Прѣзъ нощь-тж сблъскася на врата-та.* 3) *гл. стр.* Бывамь сблъсканъ.

Сблѣскване и **сблѣскуване**, *с. ср.* отъ **сблѣсквамь**.

Сблѣжж (да ся), **ешь**, **сблѣ́ялося**, *гл. възвр. свр.* Да заблѣ́ж много и бръзо.

Като си овень продума,
Всичко ся стадо сблѣ́ялло. *Пѣс.*

Сбóгомь, *нар.* в **Бóгомь**.

Сбогóсамь (да ся), *гл. свр.* отъ **сбогóсвáмся**.

Сбогóсвамся и **сбогóсувамся** (да ся сбогóсамь), *гл вз.* Сбогувамся.

Сбогóсване и **сбогóсуване**, *с. ср* отъ **сбогóсвамся**. Сбогуване.

Сбогýвамся, *гл. вз.* Казвамъ си: *остай съ Богомь, иди съ Богомь*, на изпращане; сбогосвамся.

Сбогýване, *с. ср.* отъ **сбогýвамся**. Сбогосване

Сбодúкамь, *гл. д. свр.* Да ушúкъ нѣчто бръзо, на̀ двѣ на̀ три

Сбодж́, **е́шь**, **сбóдохъ**, **сболъ**, *гл. свр.* отъ **сбóждамь**. —**дéнъ**, *прич. стр.*

Сбóждамь (да **сбодж́**), *гл. д.* 1) Ушúвамь нѣчто бръзо и какъ да е. *Рекохъ да сбодж два три чиѳта гащички на дѣцата* 2) Бодж, мушúкъ нѣчто бръзо и много; сбутвамь.

Задалося ясно зорюе,
Не ми бъло ясно зорюе,
Най ми было добръ юнакъ,
Добъръ юнакъ съ добра коня;
Конь си сбоде, конь въздъше,
Конь въздъше синь бѣлъ пламакъ. *Пѣс.*

Сбóница, *с. ж.* Болесть, что хваща нѣкого, когато той бъ̀ва сбъхтѣнъ, сблъсканъ отъ урисници, отъ самодивъ.

Сболѣва (да **сболѣе**), *гл. д* Заболѣва. *Глава мя сболѣва.*

Сболѣе, —**лѣло**, *гл. свр.* о заболѣе.

Сбóракъ, *с. м.* Ситнъ парч фурда отъ желѣзо.

Сбóрба, *с. м.* Сборъ, дума слóво.

Сбóрвамся и **сбóрювамся** *гл. вз.* Хващамся да ся *Сборися съ мечкж-тж.*

Сбóрвамь, *гл. д.* Сборувамь

Сбóрване, *с. ср.* отъ **сбóрвамь**.

Сбóрвж, **ишь**,—**вилъ**, *гл Не сборви таквъ сборов*

Сбóрвене, *с. ср.* отъ **сбóр**

Сборéвамь, в. **сбóрýвамь**.

Сбóрене, *с. ср.* отъ **сбóр** говорене.

Сбóренинъ, в. **сбóрянинъ**

Сбóрецъ, *ум. м.* отъ **сбор**

Сбóрище, *с. ср.* Мѣсто въ ва сборъ; сберало, сбирало нина.

Сборлúвый, въ, ва, ло, *п* много да сборува, да прика брьбривый, разговорливый ворлúвый, словоохóтлив *дѣтя да каде языкъ, ке Сборливий-тъ е писмо Мома-та повяче да е малко да е сборлива.*

Сбóрлистый, стъ, ста, сто,

Сбóрокъ, *ум. м.* отъ **сбор** сборецъ, сборчя.

Поминжхъ потува, Вишъ
Сборокъ да й речъ, вино
Ѣазка ке й дадж паръ неб
Тава да ми даде вино пемѣ

Сборонджúя, *с. м.* Който говори, който знае много р рóкъ, говорýнъ.

Проговори святый И
Хвала тебѣ, святъ Ил
Святъ Илиѣ сборонди
Сѣти ли си, что нъ
У трапезъ шесторядъ
Шесторядъ седмопол

Сбóрýвамь, **сборвамь** и **с** (сборúкъ, сборúкъ, сборúкъ, ромонúкъ, разговарямь, бесѣ говорúть, бесѣдовать. *Ко квото сака, той слушка. Който много сбору знае, или много лъже. тя прашать, не молчи гайца. Сборувать како ницж. Сборувахъ, сбор мя доболѣ, и пакъ не м*

рувамъ ти, щерко, съквайся, снахо. Влякъ-тъ ѫ попиталъ: что сбореваш, кумице лѣсице? Она рекла: сбореважъ си съ худѫ-тѫ главѫ. —**мся**, 1) *гл. възвр. и стр.* Сборѫкся, сборвкся, сборукся, говорѫкся, хоратѫся, ромонѫкся; **говори́ться.** 2) *гл. вз.* Давамъ си единъ другиму думѫ да направимъ нѣчто; обрѫчамся, вричамся, сговарямся; **обѣщáть, обѣщáться.**

Да не ми ся налютишь,
Какъ си сборъ-тъ имамъ,
Какво смъ си сборвали,
Да ѣ кажешь майкѣ ми,
Оба да го дрънимъ,
Така да си земемъ. *Пѣс.*

—**ванъ́ый**, *прич стр* Говоренъ́ый, хоратенъ́ый, прѣговарянъ́ый, прѣдуманъ́ый, удуманъ́ый.

Сбо́ру́ване, сбо́рване и **сборе́ване**, *с. ср.* отъ **сбо́ру́вамъ.**

Сбо́ру́вамъ, ешь, *гл. д* Сборувамъ. *Сборуй му ты на шютъ човѣкъ: съ едно-то ухо слушѫ, съ друго-то пущѫ. Сборуй си, ако нѣмашъ работѫ.*

Сбо́рчя, *ум. ср.* отъ **сборъ.** *Сборъ-тъ сборчя отварка.*

Сборъ, **сбо́рове**, *с. ср.* 1) Много людіе надошли, събрални на едно мѣсто за нѣчто; съборъ, събрание; собра́ніе, сбо́рище, сборъ. 2) Праздникъ-тъ на црьквѫ, на монастиръ, когато народъ-тъ отива на поклонение тамъ; съборъ. 3) Праздникъ, когато нѣкой празднува и събира родниньі и съсѣдьі у дома си, та гьі гощава.

Лѣла си хаберъ пратіаше:
Чини що чини младъ Недко
Да доде лѣли на сборъ-тъ...
Вранё си кончя накъти,
Та у лѣлини отводи,
У нилѫ лѣлы на сборъ-тъ. *Пѣс.*

4) Съборъ, панаиръ, панагиръ, панагюръ, жупци, весградъ; я́рмарка, я́рмонка. 5) Дума, хората, рѣчь, рѣчка; сло́во. *Ке ти кажамъ два сбора.* 6) Нѣчто сборувано, казано; дума. *Такъвъ ны е сборъ-тъ, да идемъ утрѣ. Како что ся кучкы сосборвахѫ, така си го сборъ-тъ свршихѫ.* 7) Сказване, приказкъ, разговоръ, дума, бесѣда; разгово́ръ, поговóрка, бесѣда. 8) Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, прокъкня; худа́я поговóрка.

На Севдѫ сборъ искарали:
Врагувала съ нихний-тъ овчіарь. *Пѣс.*

— *Сборъ-тъ назадъ не си земамъ*, стоѫ си на думѫ-тѫ, не ся повръщамъ отъ думѫ-тѫ си. — *Бы-ще и въ наше село сборъ. Отъ рачи сборъ бъва ли? Грозна булка домъ бере, а хубава сборъ бере. Да пометемъ двора, да посрѣщнемъ сбора. Да заколимъ вола, да направимъ сбора. Който шята по двора, той играе на сбора. Много сборове — торба орѣхы. Мехлемъ на ранѫ, сборъ на жалбѫ Сборъ-тъ дупкѫ не дупнува, ала ся памятува. Сборовы трѣбва да харчишь, кога сакашь нѣчто да продадешь. Сборъ-тъ, дори не го прѣдумашь и прѣживишь харно, не сборуй го прѣдъ всякого. Сборъ-тъ ся каде човѣку, не мясото. Кѫдѣ сборъ, тамо и и душка. Овдѣ сборъ, овдѣ бунаръ. Отъ сборовы прѣко главѫ капа та ми ся скънѫ.*

Сбо́рѭ, **и́шь**,—**рилъ**, *гл. д.* Сборувамъ. *Сама стока сбори. Криво съди, право сбори. Какѫ да ѫ сборишь, каквы уста да разтворишь!*

Сбо́рѭ (да ся), **и́шь**,—**ри́лся**, *гл. свр.* отъ **сбо́рвамъ.**

Сбо́рянинъ, *с. м.* Отишълъ на сборъ.

Сбо́рянка, *с. ж.* Отишла на сборъ.

Сбо́рянчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ сборянинъ.

Сбра́нъый, **нъ, на, но**, *прич. стр.* отъ **сбе́рѭ.**

Сбратимѭ (да ся), **и́шь**,—**ми́лся**, *гл. свр.* отъ **сбратими́вамъ.**

Сбратими́вамъ (да ся **сбратимѭ**), *гл. вз.* Ставамъ съ нѣкого побратими, като братя, голѣми приятели; побратимявамъ, сприятелявамъ; брата́ться.

Сбратими́ване, *с. ср.* отъ **сбратими́вамъ.** Побратимяване.

Сбрѣскамъ, *гл. д. свр.* Да избръскамъ, да прѣбръскамъ бързо.

Сбрѣдно, *нар.* и *с. ср.* Нанадолне мѣсто, нанадолнище, продолина, навално, низбразно, низбрьдно, низбрьдце, стрьвно, стрьмнина, поднога; **пока́тое мѣсто, накло́нъ, откло́нъ, спускъ, вго́ру,**

Сбрѣкамъ, *гл. свр.* отъ **сбрѣквамъ.** —**канъ́ый**, *прич. стр.*

Сбрѣквамъ и **сбрѣкувамъ** (да **сбрѣкамъ**), *гл. д.* 1) Ровъ нѣчто да ся размѣси; разбрьквамъ, сгрѣшявамъ, караштисвамъ; мѣша́ть, перемѣшивать. *Сбрькахъ имъ малко трыци.* 2) Мѣсѫ, мѣшъ, смѣсвамъ, смѣшямъ, намѣшямъ едно нѣчто съ друго; караштисвамъ; мѣша́ть, смѣшивать, примѣшивать, соединя́ть. *Глядай да гы не сбрькашь, че не можемъ гы отдѣли.* 3) Съ брькане направямъ нѣчто; забрьквамъ, джюркамъ. *Сбрькай малко калъ да залѣпимъ стѣнѫ-тѫ.* 4) Забрьквамъ, побрьквамъ, сшитамъ, сплитамъ, прѣплитамъ,

заплитамъ. сплъстявамъ: **замутывать, спутывать.** *Сбркахъ ницкы-ты Сбрквамъ коѫ;* **забивáть.** 5) Дрѣвамъ нѣкому. пьна нѣкого на работѫ-тѫ му, бавя го. побрьквамъ: **мѣшáть, препáтствовать.** *Щешь го сбркашь на работѫ-тѫ му. Това нѣма да ни сбрка.* 6 Смайвамъ. списвамъ. забрьквамъ, защисвамъ, шашардисвамъ: **озадáчивать, смѣшивать.** 7) Грѣшъ. погрѣшнавамъ, сгрѣшнавамъ. направямъ грѣшка: **дѣлать ошúбку.** *Прѣпиши го и гледай да не сбркашь нѣчто.* 8) Мъслъ, говоръ, правъ нѣчто погрѣшно нѣ както е. както трѣбва: сбрьквамся, погрѣшнавамъ, сгрѣшнавамъ, лъжъся; **ошибáться, обмахнýться.** 9) Спущамся слѣдъ нѣкого. слѣдъ нѣчто да го гонъ; погвамъ, погнувамъ погонвамъ, спогвамъ. спогнувамъ, спогонвамъ, подгонвамъ. потирвамъ. спотирвамъ, подсбрьквамъ; **гнáться, погонáться, преслѣдовать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Мѣсѫся. смѣсвамся, смѣшвамся, намѣшвамся, забрьквамся; **мѣшáться, смѣшиваться.** 2) Заплитамся въ работъ-тъ си: забрьквамся, побрьквамся, забатачвамся, закасвамъ, залѣзва ми чивията; **спýтываться, растрóиваться.** *Сбркался е въ търговиѫ-тѫ си.* 3) Забрьквамся, побрьквамся, изгубвамся; **плутáться, сбиváться.** *Въ тъмнинѫ-тѫ ся сбркалъ и не можалъ да намѣри врата та.* 4) Забрьквамся, побрьквамся, списвамся, смайвамся, насмѣтамся, защисвамся, шашардисвамся; **теряться, приходúть въ замѣшáтельство.** *Сбркахся что да чинъ;* **потерýть гóлову.** *Сбркахся отъ страхъ* 5) Сбрькванъ въ *х*-то знаменование. 6) *гл. стр.* Бъвамъ сбрьканъ. — *Сбркалъ ком ци-ты: а)* Побркала му ся работа-та, закасалъ работѫ-тѫ, побркался е въ работъ-тъ си, не му отивать добрѣ работъ-тъ, залѣзва му чивия-та, уплелся, забатачился. *б)* Сбркался, смялся, списался, защисался, шашардисался; **потерялся, пришёлъ въ замѣшáтельство.** —*Сбркали си шапкы-ты,* скарался. — *Ако сполучи, той сбркалъ; ако сбрка, хора та му кривя. Ако сполучатъ тии ся хвалятъ; ако сбркатъ, тебе мъмржтъ. Дважъ мѣри единжъ да не сбркашь. Глупавъ самъ-си сбрква, уменъ многинжъ съблазнява. Когато ся сбрка языкъ-тъ, тогась си право-то казва. Сбркася та каза право-то Сбркался като гжскя въ мьглѫ.. Сбркался като кучя въ сливы Сбркался като кучя на мостъ (на брѣвь, на водницѫ).*

Сбрѣкване и **сбрѣкуване,** *с. ср.* отъ **сбрѣквамъ** и **сбрѣквамся.**

Сбрѣчвамъ и **сбрѣчкамъ** (
д. Правя нѣчто на брь
сбрѣчквамъ, сбрѣчкосвамъ,
щивать. —**мся,** *гл. възв*
бирамся на брѣчкы. на впр
ся, сбрѣчкосвамся, сбабичас
сгрѣчвамся. свивамся, сби
вамся; **смóрщиваться, об**
Сбрѣчване и **сбрѣчкане,** с
вамъ. Сбрѣчкване.
Сбрѣчкамъ, *гл. свр.* отъ
сбрѣчкъ. да сбрѣчкосамъ; с
нъый, *прич. стр.* Сбрѣч
ный. сгрѣченъый; **смóрщени**
Сбрѣчквамъ и **сбрѣчкува**
камъ), *гл. д.* Сбрѣчкамъ.
Сбрѣчкване и **сбрѣчкува**
сбрѣчквамъ. Сбрѣчкване.
Сбрѣчкóсамъ *гл. свр.* отъ
Да сбрѣчкамъ. —**санъый,**
Сбрѣчкóсвамъ и **сбрѣкóсу**
кóсамъ), *гл. д.* Сбрѣчкамъ.
Сбрѣчкóсване и **сбрѣчкó**
отъ **сбрѣчкóсвамъ.** Сбрѣч
Сбрѣчнѫ, нешь,—чнѣлъ, *гл.*
вамъ и **сбрѣчкамъ.** Да сбр
кóсамъ, да сгрѣчкъ; **смóрщ**
прич. стр. Сбрѣчканъый,
Сбрѣчкамъ (да **сбрѣчкъ**), *г*
Сбýдѫ, дешь,—дѣлъ, *гл*
дамъ. Да събудѫ, да разб
— **денъый,** *прич. стр.*
буденъый.
Сбýждамъ (да **сбýдѫ**), *гл.*
развалямъ нѣкому съмъ-тъ
гамъ нѣкого отъ съмъ; съб
дамъ. разбуждамъ, скорвамъ
буждáть, разбýждивать.

Найдохъ моме, дѣва спие
Жѣлъ ми бяше да го сб
Та си собрахъ късенъ ц
Го накласнихъ съ бъстра
Си попръскахъ малко мо
Тога моме ся разбуди. *П*

— **ися,** *гл. възвр.* и *ст*
съмъ, прѣкъсва ми ся спа
ся, пробуждамся, разбужд
скоримся; **пробýждáться**
Сбýждане, *с. ср.* отъ **сбýж**
дамся.
Сбýна, *с ж.* 1) Множество,
дие; паплачь, паплъчь, пъ
пьплякъ, навалица, брана,
смречь, тишина, орлякъ, ку
па, мáсса нарóду, набрóд
затóръ. *Селяни-ти врьв
сбуны въ града,* на купов
ва, кога ся повдига народъ

то, въ̀ъ главатаре́ты си; повдигъ, буна, разширна; мятёжное вре́мя, мятёжъ, возмущёніе, востáніе.

Сбу́тань, *гл. сер.* отъ **сбу́тванъ**. —танъ̀ый, *прич. стр.* 1) Направенъ̀ый какъ да е; стутанъ̀ый. 2) Смачканъ̀ый на нѣкои страни. 3) като *пр.* Глупавъ̀ый, безумнъ̀ый, палавъ̀ый, латойнъ̀ый, смахнáтый, серсемъ; глу́пый, безу́мный.

Сбу́тванъ и сбу́тувань (да сбу́тань), *гл. д.* 1) Бутань нѣчто бръзо и много; стыквань. *Сбутахъ го да стане.* 2) Бутань, бодя нѣчто да земе да врьви по бръзо; сбождань.

Че си сбута храненъ коня,
Че отиде при Лазара,
Дѣто момъ̀ лазаръ играѣть. *Пѣс.*

3) Смачкват, стмечквань нѣчто на нѣкои страни. 4) Стутванъ, направянъ нѣчто прѣзъ купъ за грошь. *Сбутахъ го какъ да е.* 5) Направянъ нѣкои да си скарать помежда си; скарванъ, сважданъ; сóбрить. —ися, 1) *гл. вз.* Имань съ нѣкого прѣпирнъ за нѣчто, имамъ бутнъ помежда си; скарвамся, свадямся, сважданся, прѣпирамся; сóбрить се. 2) *гл. стр* Бъ̀ивань сбутанъ.

Сбу́тване, *с. ср.* отъ **сбу́тванъ** и **сбу́тванся**.

Сбъхтáвичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сбѣ́хтванъ и сбѣ́хтувань (да сбъхтж), *гл. д.* 1) Бъхтя, бнъ нѣчто много и бръзо. 2) Накарванъ нѣкои да си бъхтять помежда си; сбиванъ 3) За недѣвкъ, за самодивъ, за юдъ: нагазванъ нѣкого, та лѣга боленъ; сбиванъ, удрянъ, сбацванъ, сбъщювань. *Сбъхтѣлъ го сладкъ и медянъ.* —ися, 1) *гл. вз.* Бъхтимся единъ другъ; сбивамся, сджокванся. *Сбъхтѣлися врабци-тъ около чюждо просо.* 2) *гл. стр.* Бъ̀ивань сбъхтѣнъ.

Сбѣ́хтване и сбѣ́хтуване, *с. ср.* отъ **сбѣ́хтванъ и сбѣ́хтванся**.

Сбъхтж, нешь,—тѣлъ, *гл. сер.* отъ **сбѣ́хтванъ**. —тѣ́нъ̀ый, *прич. стр.*

Сбѣщювань (да сбъщж), *гл. д.* Сбъхтванъ въ 3-то знаменование. *Когато урисници-тъ сбѣщять нѣкоя лехуса, трѣбва да и́ ся бае ва сбѣщюване.*

Сбѣщюване, *с. ср.* отъ **сбѣщювань**. Сбъхтване.

Сбъщж, нешь,—щiалъ, *гл. сер.* отъ **сбѣщювань**. Да сбъхтя.

Сбы́ванся (да ся сбы́нж), *гл. об.* Сбяждамся; сбываться.

Владъ̀ику главя да земять,
Дано ся нему сбъпаше. *Пѣс.*

Сбы́нж (да ся), ешь, сбы́лся, *гл. сер.* отъ **сбы́ванся**.

Сбѣснѣ́ванъ (да сбѣснѣ́нж), *гл. ср.* Разбѣснѣвамся, разбѣсвамся, побѣснѣванъ. *Сбѣснѣлъ като мачкя (като вълци) въ сѣчко.*

Сбѣснѣ́ване, *с. ср.* отъ **сбѣснѣ́ванъ**. Разбѣснѣване.

Сбѣснѣ́нж, ешь,—нѣлъ, *гл сер.* отъ **сбѣснѣ́ванъ**. Да разбѣснѣя.

Сбя́ждванся и сбя́ждпувамся (да ся сбя́дня), *гл. об.* За нѣчто казано, прѣдречено: ставанъ, изплъ̀ъвамся, сбъ̀ивамся; сбъ̀ива́ться, соверша́ться, исполня́ться. *Думы-тъ му ся сбя́дняхя.*

Сбя́ждване и сбя́ждпуване, *с. ср.* отъ **сбя́ждванся**.

Сбя́дникъ, *с. м.* Който иска да стане каквото е рекълъ, да стане негова-та.

Сбя́дница, *с. ж.* Която иска да стане каквото е рекла, да стане нейна-та.

Сбя́дничя, *ум. ср.* отъ **сбя́дникъ**. Момчя, момичя сбядникъ.

Сбя́дня (да ся), ешь,—ня́лся, *гл. сер.* отъ **сбя́ждванся и сбя́ждпувамся**.

Сва, *мѣстоим.* За соченье, за показване близкъ нѣчта; сова, това.

Сва, *мѣстоим ж.* отъ **сьвь**: всичкъ̀ый, цѣлъ̀ый, весь. *Свя ноць не съмь спалъ. Мое-то мило свя ноць сѣдѣло.*

Сва́да, *с. ж.* Свара, каране, каранница, скарване, въ̀ыкъ, глъчь, прѣпирня, прѣпорица, разпря, побѣса, ссоръ, крамола, кавга; ра́спря, ссо́ра, шумъ.

Свадли́въ̀ый, въ, ва, во, *пр.* Който обича да прави свадя; крамолникъ, кавгаджия; вадо́рливый, ссо́рливый, свáрли́вый, неугомо́нный, не́угомонь, заѣ́дуга, заѣ́дчивый.

Сва́дя, нишь, — дя́лъ, *гл. сер.* отъ **сва́ждамъ и сва́дпанъ**. Да скарамъ, да сиразя, да сбутанъ —денъ̀ый, *прич. стр.*

Сва́ждамъ и сва́дпанъ (да сва́дя), *гл. д.* Докарванъ свадя помежда нѣкои; скарвамъ, сиразявамъ, сбутвамъ; ссо́рить. — ися, *гл. вз.* Скарвамся, сиразявамся, сбутвамся съ нѣкого; завождамся; ссо́риться.

Свадилса комаръ съ мухя-тя,
Да бъ̀ило зачто за някво,
За едня женскя мушиця. *Пѣс.*

Сва́ждане, *с. ср.* отъ **сва́ждамъ и сва́ждамся**.

Сва́ка и сва́кя, *с. ж.* Погачя, что нѣсять въ пятъкъ и въ сяботя спроти сватбя у момъка и у моня-тя; сватя, намливо. *Кога мѣсять сваки-тя, момы-ты пѣкать пѣсни.*

Сва́ко, *с. м.* 1) Така въ̀ика шурей зятя си отъ по́-старя сестря. 2) Така казвать на зять и на лѣлъ̀ъ по майкя, кога да гъ повъ̀икать. 3) Така казвать на мяжа на лѣлъ̀ъ по майкя, на мяжа на майчина сестря; лѣлинъ, лѣлякъ, тетинъ, уйчё, ка-

заплитамъ, сплъстявамъ; запутывать, спутывать. *Сбрькахъ нищкы-ты. Сбрькваль косж;* забивáть. 5) Додѣвамъ нѣкому, пьнж нѣкого на работж-тж му, бавж го, побрьквамъ; мѣшáть, препáтствовать. *Щешь го сбрькашь на работж-тж му. Това нѣма да ны сбрька.* 6) Смайвамъ, слисвамъ, забрьквамъ, защисвамъ, шапардисвамъ; озадáчивать, смѣшивать. 7) Грѣшж, погрѣшявамъ, сгрѣшявамъ, направямъ грѣшкж; дѣлать ошúбку. *Прѣпиши го и гляждай да не сбрькашь нѣчто.* 8) Мыслж, говорж, правж нѣчто погрѣшно. нѐ както е, както трѣбва; сбрьквамся, погрѣшявамъ, сгрѣшявамъ, лъжыся; ошибáться, обмахнýться. 9) Спущамся слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто да го гонж; погвамъ, погнувамъ. погонвамъ, спогвамъ, спогнувамъ, спогонвамъ, подгонвамъ, потирвамъ. спотирвамъ, подсбрьквамъ; гнáться, погонúться, преслѣдовать. —мся, 1) *гл. възвр.* Мѣсяся, смѣсвамся, смѣшямся, намѣшямся, забрьквамся; мѣшáться, смѣшиваться. 2) Заплитамся въ работы-ты си; забрьквамся, побрьквамся, забатачвамся, закасвамъ, залѣзва ми чивиятa; спýтываться, разстрóиваться. *Сбрькался е въ тръговиж-тж си.* 3) Забрьквамся, побрьквамся, изгубямся; плутáться, сбивáться. *Въ тъмниж-тж ся сбрькалъ и не можялъ да намѣри врата та.* 4) Забрьквамся, побрьквамся, слисвамся, смайвамся, насмѣтамся, защисвамся, шапардисвамся; терáться, приходúть въ замѣшáтелство. *Сбрькахся что да чиня;* потерáть гóлову. *Сбрькахся отъ страхъ* 5) Сбрьквамъ въ 8-то знаменование. 6) *гл стр.* Бъвамъ сбрьканъ. — *Сбрькалъ кон ци-ты: а)* Побрькала му ся работа-та, закасалъ работж-тж, побрькался е въ работы-ты си, не му отивать добрѣ работы-ты, залѣзва му чивия-та, уплелся, забатачался. *б)* Сбрькался, смаялся, слисался, защисался, шапардисался; потерáлся, пришёлъ въ замѣшáтельство. —*Сбрькали си шапкы-ты,* скарались. — *Ако сполучи, той сврьшилъ; ако сбрька, хора та му криви. Ако сполучять тии ся хвалять; ако сбрькать, тебе мъмржть. Дважь мѣри еднжь да не сбрькашь. Глупавъ самъ-си сбрьква, умень мнозиж съблазнява. Когато ся сбрька языкъ-тъ, тогась си право-то казва. Сбрькася та каза право-то Сбрькался като гжскж въ мьглж.. Сбрькался като кучя въ сливы Сбрькался като кучя на мостъ (ни брьвь, на водяницж).*

Сбрѣкване и **сбрѣкуване**, *с. ср.* отъ **сбрѣквамъ** и **сбрѣквамся**.

Сбрѣчвамъ и **сбрѣчямъ** (д
д. Правж нѣчто на брьч
сбрьчквамъ, сбрьчкосвамъ, с
щивать. —мся, *гл. възвр*
бирамся на брьчкы, на впр
ся, сбрьчкосвамся, сбабичас
сгрьчвамся, свивамся, сбир
вамся; смóрщиваться, обр

Сбрѣчване и **сбрѣчяне**, *с.*
вамъ. Сбрьчкване.

Сбрѣчкамъ, *гл. свр.* отъ с
сбрьчкы, да сбрьчкосамъ; см
ный, *прич стр.* Сбрьче
ный, сгрьченый; смóрщени

Сбрѣчквамъ и **сбрѣчкува**
камъ), *гл. д.* Сбрьчвамъ.

Сбрѣчкване и **сбрѣчкува**
сбрѣчквамъ. Сбрьчване.

Сбрьчкóсамъ *гл. свр.* отъ
Да сбрьчкамъ. —санъый, *п*

Сбрьчкóсвамъ и **сбрькóсув**
кóсамъ), *гл. д.* Сбрьчвамъ.

Сбрьчкóсване и **сбрьчкó**
отъ **сбрьчкóсвамъ.** Сбрьч

Сбрѣчжк, ишь,—чúлъ, *гл.* с
вамъ и **сбрѣчямъ.** Да сбр
кóсамъ, да сгрьчжк; смóрщ
прич. стр. Сбрьчканый, с

Сбрѣчямъ (да **сбрѣчжк**), *г*

Сбýджк, ишь, — дúлъ, *гл.* с
дамъ. Да събýджк, да разб
— деный, *прич. стр.* (
буденый.

Сбýждамъ (да **сбýджк**), *гл.*
развалямъ нѣкому съня-ть,
гамъ нѣкого отъ съня; събу
дамъ, разбуждамъ, скорвамъ,
буждáть, разбýживать.

> Найдохъ моме, дѣва спиет
> Жiалъ ми бiаше да го сбу
> Та си собрахъ късих цв
> Го наквасихъ съ бъстржк
> Си попрскахъ малко мом
> Тога моме ся разбуди. *П*

— мся, *гл. възвр.* и *стр*
съня, прѣкжсва ми ся спав
ся, пробуждамся, разбужда
скорявамся; пробуждáться,

Сбýждане, *с. ср.* отъ **сбýжк**
дамся.

Сбýна, *с ж.* 1) Множество,
дие; паплачь, паплъчь, пы
пьплякъ, навалица, брана,
сиречь, тишма, орлякъ, куп
пй, мáсса нарóду, набрóдт
затóръ. *Селяни-ти врьв*
сбуны въ града, на купов
на, кога ся повдига народъ

то, въ̀ъ главатаре-ты си; повдигъ, буна, разпирня; мятёжмое врёня, мятёжъ, вовмущёніе, возстáніе.

Сбу́тань, *гл. сер.* отъ **сбу́тванъ**. —танъ̀ый, *прич. стр.* 1) Направенъ̀ый какъ да е; стутанъ̀ый. 2) Сначканъ̀ый на нѣкои страня. 3) като *пр.* Глупавъ̀ый, безумнъ̀ый, палавъ̀ый, латойнъ̀ый, спахнатъ̀ый, серсемъ; глу́пый, безу́мный.

Сбу́тванъ и сбу́тувань (да сбу́тань), *гл. д.* 1) Бутань нѣчто бръзо и много; стъкванъ. *Сбутахъ го да стане.* 2) Бутань, бодя нѣчто да зеие да врьви по бръзо; сбождань.

Че си сбута хранень поня,
Че отиде при Лазара,
Дѣто момъ лазаръ играеть. *Пѣс.*

3) Сначкванъ, стначкванъ нѣчто на нѣкои страня. 4) Стутванъ, направянъ нѣчто прѣзъ купъ за грошь. *Сбутахъ го какъ да е.* 5) Направянъ нѣкои да си скарать помежда си; скарванъ, сважданъ; ссóрить. —ися, 1) *гл. вз.* Имань съ нѣкого прѣпирнъ̀ за нѣчто, имамъ бутнъ̀ь помежда си; скарвамся, свадямся, сважданся, прѣпирамся; ссóрнться. 2) *гл. стр* Бъ̀вамъ сбутанъ.

Сбу́тване, *с. ср.* отъ **сбу́тванъ** и **сбу́тванся**.

Сбъхтáвичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сбѣ́хтванъ и сбѣ́хтуванъ (да сбъхтя), *гл. д.* 1) Бъхтя, бнъ нѣчто много и бръзо. 2) Накарванъ нѣкои да ся бъхтять помежда си; сбиванъ 3) За недѣвкъ̀ь, за сподивъ̀ь, за юдъ̀ь: нагазванъ нѣкого, та лѣга боленъ; сбиванъ, удрянъ, сбацванъ, сбъщювань. *Сбъхтѣлъ го сладкъ̀ и медянъ̀.* —ися, 1) *гл. вз.* Бъхтимся единъ другъ; сбивамся, сдюкванся. *Сбъхтѣлися врабцы-ты около чюждо просо.* 2) *гл. стр.* Бъ̀вамъ сбъхтѣнъ.

Сбѣ́хтване и сбѣ́хтуване, *с. ср.* отъ **сбѣ́хтванъ** и **сбѣ́хтванся**.

Сбъхтя́, нешь,—тѣлъ, *гл. сер.* отъ **сбѣ́хтванъ**. —тѣнъ̀ый, *прич. стр.*

Сбѣщювань (да сбъщя), *гл. д.* Сбъхтванъ въ 3-то знаменование. *Когато урисници-ты сбъщять нѣкоя лехуса, трѣбва да и́ ся бае за сбъщюване.*

Сбѣщюване, *с. ср.* отъ **сбѣщювань**. Сбъхтване.

Сбъщя́, нешь,—щя́лъ, *гл. сер.* отъ **сбѣщювань**. Да сбъхтя.

Сбъ́ванся (да ся сбъ́нъ), *гл. об.* Сважданся; сбъва́ться.

Владъ́ку главя да земять,
Дано ся нему сбъ́паше. *Пѣс.*

Сбъ́нъ (да ся), ешь, сбъ́лся, *гл. сер.* отъ **сбъ́ванся**.

Сбѣснѣ́ванъ (да сбѣснѣ́нъ), *гл. ср.* Разбѣснѣванся, разбѣсванся, побѣснѣванъ. *Сбѣснѣлъ като мачя (като влъци) въ сѣчко.*

Сбѣснѣ́ване, *с. ср.* отъ **сбѣснѣ́ванъ**. Разбѣснѣване.

Сбѣснѣ́нъ, ешь,—нѣлъ, *гл сер.* отъ **сбѣснѣ́ванъ**. Да разбѣснѣнъ.

Сбя́ждванся и сбя́ждняванся (да ся сбя́дня), *гл. об.* За нѣчто казано, прѣдречено: ставанъ, изплъзвамся, сбъ́ванся; сбъва́ться, соверша́ться, исполня́ться. *Думы-ты му ся сбядняля.*

Сбя́ждване и сбя́ждняване, *с. ср.* отъ **сбя́ждванся**.

Сбя́дникъ, *с. м.* Който иска да стане каквото е рекълъ, да стане негова-та.

Сбя́дница, *с. ж.* Която иска да стане каквото е рекла, да стане нейна-та.

Сбя́дничя, *ум. ср.* отъ **сбя́дникъ**. Момчя, момичя сбядникъ.

Сбя́дня (да ся), ешь,—ня́лся, *гл. сер.* отъ **сбя́ждванся и сбя́ждняванся**.

Сва, *мѣстоим.* За соченне, за показване близкъ̀ь нѣчта; сова, това.

Сва, *мѣстоим ж.* отъ **сьвь**: всичкъ̀ый, цѣлъ̀ый, весь. *Свя ноць не сьмь спалъ. Мосто мило свя ноць сѣдѣло.*

Сва́да, *с. ж.* Свара, каране, караница, скарване, въ̀ыкъ, глъчь, прѣпирня, прѣпорица, разпря, побѣса, ссоръ, крамола, кавга; ра́спря, ссóра, шумъ.

Свадли́въ̀ый, въ, ва, во, *пр.* Който обича да прави свадя; крамолникъ, кавгаджня; вадóрливый, ссóрливый, сварли́вый, неугомóнный, нéугомонь, заéдуга, заéдчивый.

Сва́дя, нишь, — дя́лъ, *гл. сер.* отъ **сва́ждамь** и **сва́дямь**. Да скарамь, да сиразя, да сбутамь —денъ̀ый, *прич. стр.*

Сва́ждамь и сва́дямь (да сва́дя), *гл. д.* Докарванъ свадя помежда нѣкои; скарванъ, сиразняванъ, сбутванъ; ссóрить. — ися, *гл. вз.* Скарвамся, сиразняванся, сбутванся съ нѣкого; завождамся; ссóриться.

Свадился комаръ съ мухя-тя,
Да было зачто за какво,
За една женска мушица. *Пѣс.*

Сва́ждане, *с. ср.* отъ **сва́ждамь** и **сва́ждамся**.

Сва́ка и сва́кя, *с. ж.* Погачя, что мѣсять въ пятъкъ и въ сяботя спроти сватбя у момъка и у моя-тя; сватя, намлино. *Кога мѣсять свакъ-тя, момы-ты пѣють пѣсни.*

Сва́ко, *с. м.* 1) Така въ̀ыка шурей зятя си отъ по́-старя сестря. 2) Така казвать на зять и на лѣлъ̀ь по майкя, кога да гъ повъ̀ыкать. 3) Така казвать на мажя на лѣлъ̀ь по майкя, на мажя на майчинъ сестря; лѣлинъ, лѣлякъ, тетинъ, уйчё, ка-

леко; дя́дя. 4) Мжжь на женины сестрж, балдзинъ мжжь; свонкъ, бадженакъ; своя́къ.

Сва́кый, къ, ка, ко, *мѣстоим.* Всякой; ка́ждый. *Свакъ Циганинъ рьшето-то си хвали. Свака кова за свой кракъ виси. Свакый день лѣпъ, на добръ день слѣпъ. Свакъ ся бие да добые. Свакый е кука, а не е лопата.*

Сва́кыа, *с. ж.* Погачча сгака, сватпа, намливо.

Сва́лямь и сва́лювамь (да сва́лямь), *гл. д.* Съ валяне, съ тръкалане направямь нѣчто; сва́ливать. *Свалякмы си плъсть.*

Сва́лка, *с. ж.* Совалка.

Свали́ж, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ сва́лямь. —**ле́нъый.** *прич. стр.*

Сва́лямь, *гл. свр.* отъ сва́лвамь. —**лянъый,** *прич. стр.*

Сва́лямь (да свали́ж), *гл. д.* 1) Зимамь нѣчто отъ по́-въисоко мѣсто и го турямь на по́-низко; сливамь, снемамь, снимамь; снима́ть, спуска́ть. *Свали паницж-тж отъ полицж-тж. Низъкъ е та не достига да го свали долу.* 2) Водж, довождамь, завождамь отъ по́-въисоко мѣсто на по́-низко; спуска́ть. *Тока пжть ще ны свали въ долинж-тж* 3) Тыкамь, гатамь, бутамь нѣчто да падне; повалямь, тръкалямь, събарямь, катурямь, гаврьщамь, кутнувамь; сва́ливать, повала́ть, опроки́дывать, испровергя́ть, опру́живать. *Духнж вѣтръ и го свали на земж-тж. Съ единъ ударъ мя свали долу.* 4) Каченъ, натоваренъ на животно спущамь долу, разтоварямь; спимамь, снемамь, снимамь, сѣтинамь, сѣтвамь; снима́ть. *На срѣдъ пжтя го свалилъ отъ коня. Свалихъ малко отъ товара, да поолекне.* 5) Направямь нѣчто да стане по́ низко; скжсявамь, смалявамь, списявамь; понижа́ть, обнижа́ть. *Прѣрѣзалъ крака-та на стола, та го свалилъ малко по́-низко.* 6) Направямь нѣкого да падне низко въ очи-ты на другы ты, да слѣзе отъ по́-горень чинъ на по́ долень; списявамь, понизявамь; понижа́ть, низверга́ть, низводи́ть, низлага́ть. *Господь богаты-ты свали, сиромасы-ты качва.* 7) Намаляваль цѣнж-тж, достоинство-то на нѣчто; побивамь; понижа́ть, сбива́ть. *Свалихъ стокж-тж,* направихъ ѫ да падне, да мине съ по́-долнъ цѣнж 8) Махвамь шапкж отъ главж, покрывкж, було отъ нѣчто, съблачамь дрѣхж; снима́ть. *Свалямь шапкж,* отлагамь шапкж. 9) Махвамь, снемамь, снимамь, изваждамь; снима́ть. *Свали юздж-тж на конж.* 10) Изваждамь едно число по́-малко отъ друго по́-голѣмо; вычита́ть.

—мся, 1) *гл. стр.* Сли спуска́т ся.

Ка гы позна гюлъ Д
Си покачи нѣедно др
Какъ си дочю Омеръ
Свртѣ коня кай дры
Та й вели и говори:
Свали ми ся отъ дрьв

2) *гл. стр* Бывамь свал ванне-то на глагола. — *Л мѣсячинж-тж,* иска да на възможно. — *Свалямь с* сьмь ученъ. *Съ уста п языкъ звѣзды свалнай, ры, ничто не си. — Н очи ты отъ нѣчто,* не си отъ него, много ми е мило него да глядамь; не своди́т го́ ли́бо.

Сва́лване, *с. ср.* отъ **сва́лям**

Свапъыро́сямь (да ся), *гл.* **ныросвамся.** Да ся свап

Свапъыро́свамся и свапъы ся свапыро́сямь), *гл.* въз ся, свапърясвамся. *На н прѣчекорила, ка подали то, ка кой знае нѣчто, прѣвара ѫ нашло, что с*

Свапърѭ́ж (да ся), *гл. свр.* **вамся.** Да ся свапърясам

Свапъряя́вамся (да ся свап Ставамь вампъръ; свампъ ряясвамся. *Гьаволъ влѣзе та бяше се свапърила.*

Свапъряя́сямь (да ся) *гл.* **пъряясвамся.** Да ся свап

Свапъряя́свамся и свапъ ся свапъряя́сямь), *гл. в* вамся, свапъросвамся.

Сва́ра, *с. ж.* 1) Свада. 2) С

Сва́ра, *с. ж.* Кога заври, кого; вара, завара, сварян *Както го свара сварило* завàр·нъ, какъвто е засти *свара сварило!* Клятва.

Сва́рвамь и сварямь (да 1) Намирамь нѣкого нѣйдѣ стигамь, зафтасвамь; заста *го у дома му. Удра Както го вара сварила.*

Да даде Господь Мар
Да ядж да ся заврьнж
Най живж да тя не сн
Съ носило да тя поср

2) Затичамь, застигамь, зав зафтасвамь; застига́ть, вах *нжлъ бѣ, та не можах* 3) Поспивамь, поспѣвамь,

чамъ, прифтасвамъ; поспѣва́ть, подоспѣва́ть, успѣва́ть. *Не може единъ учитель да свари да прѣдаде. Едвамъ сварихъ да ся прѣоблѣчѫ.* —ся, *гл. стр.* Бывамъ сва́ренъ.

Сва́рвамъ, сва́рямъ и сваря́вамъ (да сваря́), *гл. д.* Съ вареню приготвювамъ; заварямъ, отварявамъ, прѣварявамъ, уварявамъ; сва́рявать, отва́рявать —ся, 1) *гл. възвр. и стр.* Бывамъ сваренъ; заварямся, отварямся, прѣварявамся, уварявамся; сва́рявáться, отва́рявáться. 2) *гл. възвр.* Отъ врѣню ставамъ по́ малъкъ.

Сва́рване, *с. ср.* отъ **сва́рвамъ**.

Сва́рѭ, и́шь,—ря́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамъ и сва́рямъ**. —**ренъ**, *прич. стр.* Заваренъ, застигнатъ, затеченъ, зафтасанъ.

Сваря́, и́шь, — ря́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамъ, сва́рямъ и сваря́вамъ**. Да заваря, да отваря, да прѣваря, да уваря. — **ре́нъ**, *прич. стр.* Заваренъ, отваренъ, прѣваренъ, уваренъ.

Сва́рѭ (да ся), **и́шь, — ря́лся**, *гл. вз.* Да ся свадя, да ся скарамъ, да ся сразя, да ся сбутамъ, да ся сдѣкамъ, да ся сдѣчкамъ; **поссо́риться**.

Сва́рямъ, сваря́вамъ, в. **сва́рвамъ**.

Сватане́ць, ици, *с. м.* Роднина по сватовщина: сватъ.

Сва́тба, *с. ж.* Вѣнчаване, оженване, задомаване нѣкои съ всичкы обряды, обычаи и веселбы, что ставать по тоя случай; бракъ; сва́дьба, сва́тьба. *Едно врѣмя, па и сега понѣйдѣ, сватбы-ты ся продлъжавалы цѣлѫ недѣлѫ. Тяжка сватба, голѣма сватба. — Заквасвамъ сватбѫ*, съ замисане хлѣбъ за сватбѫ, подкачамъ сватбѫ-тѫ. — *Градѫ сватбѫ: а)* Закачамъ сватбѫ, заквасвамъ, възмисамъ, подписамъ сватбѫ. *б)* У Помаци-ты: обрѣзваны малкы дѣца, врьщимъ обрѣзване. — *Сватба —свада. Сватбѫ безъ срьднѫ не быва. Едному сватба, другому брадва. Кому сватба, кому брадва. Единъ гляда сватбѫ, а другъ брадвѫ; зять-тъ булкѫ-тѫ си да гляда. Сватба безъ курбанъ не става. Съ едно юзя сватбѫ не става. Съ едно цвѣте пролѣть не быва, съ еднѫ женѫ сватба не става. Безъ гайдѫ сватбѫ сѫщий помянъ. Сватба безъ гѫдулка—пикня безъ прьднѫ. Чюешь му, глзю, че тя выкать на сватбѫ. Кѫщна-та сватба не е комшийска. Нито ружа безъ трьне, нито обычь безъ сватбѫ. Тамамъ сватба на угадѫ: ни хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Който смѣта вурнѫ и тъпанъ, не може направи сватбѫ. Что ще магаря на сватбѫ. Канили магаря на сватбѫ, па му варячали да си земе и самара Магаря-то выкать на сватбѫ ка водѫ, ка дрьва да носи. Разглъчалися като на Циганскѫ сватбѫ. Съ вилы орѣхы и съ рьшето водѫ щѫ носѫ на сватбѫ-тѫ ти.*

Сватба́рина, *с. ж.* Данъкъ, что ся земали нѣкога Турци-ти отъ христианы-ты за сватбѫ; сватбина.

Господине Арапъ отъ прѣко море,
Кажи менѣ, что е сватбарина,
Да ти платѫ царскѫ сватбаринѫ. *Пѣс.*

Сватба́рка, *с. ж.* Която е была на сватбѫ, канена на сватбѫ.

Сватба́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **сватба́рь**. *Глава-та му като сватбарскѫ буклицѫ.*

Сватба́рча, *ум. ср.* Малъкъ, младъ сватбарь.

Сватба́рь и сватба́ринъ, *с. м.* Който е былъ на сватбѫ, който е каненъ на сватбѫ, отишълъ на сватбѫ.

Сва́тбина, *с. ж.* Данъкъ за сватбѫ; сватбарина.

Токо имать тридесеть годины,
Какъ ми дошёлъ црьна Арапина,
Отъ царіа ми сватбинѫ прѣкупилъ:
Кой кіа юнакъ младъый ся оженить,
Нему сакать тридесять и три минца;
А дѣвойка коіа кіа ся мажить,
Нейзѣ сакать тридесять минцовы. *Пѣс.*

Сва́тбинскый, ска, ско, *пр.* Что е за сватбѫ, что става на сватбѫ; сва́дебный. *Сватбинскы пѣсни.*

Рело ми го лѣпо прѣчакало,
Си промѣни по́-мала дѣвера
Со хубавы сватбинскы халища. *Пѣс.*

Сва́тбица и сва́тбичка, *ум. ж.* отъ **сва́тба**.

Сватбу́вамъ, *гл. ср.* Ходѫ на сватбѫ, правѫ сватбѫ; сва́тебничать.

Сватбу́ване, *с. ср.* отъ **сватбу́вамъ**.

Сватёне, *с. ср.* отъ **сватѫ́ся**.

Сва́тецъ, *ум. м.* отъ **сватъ**.

Сва́тица, *с. ж.* Жена сватъ; сватна, сваха; сва́тья. *Сватове-ти и сватици-ты тръгать слѣдъ младоженци-ты.*

Сва́тко, *с. м.* Зять, свако, свако.

Сва́тови, *с. м. мн.* Цѣла-та рода сватове, сватова кѫща съ всичкы въ нея. *Дойдохѫ ны сватови. Да идемъ у сватовы. Сватови ны ся срьдать, че не смы имъ ходили.*

Сва́товникъ, *с. м.* Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годнавкѫ; главежникъ, годежникъ, годежнякъ, годежарь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изглядникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетникъ, просецъ, прѣдумникъ, сватъ, сведокъ, сгляд-

леко; да́дя. 4) Мажь на женинх сестрх, балдазинъ мажь; свонакъ, бадженакъ; своя́къ.

Сва́кый, къ, ка, ко, *мѣстоим.* Всякой; ка́ждый. *Свакъ Циганинъ рьшето-то си хвали. Свака коза за свой крак виси. Свакый день лѣпъ, на добръ день слѣпъ. Свакъ ся бие да добые. Свакый е кука, а не е лопата.*

Сва́кыа, *с. ж.* Погача сгака, сватиа, намливо.

Сва́лвамь и сва́лювамь (да сва́лямь), *гл. д.* Съ валяне, съ тръкалане направямь нѣчто; сва́лявать. *Свалихмы си плъсть.*

Сва́лка, *с. ж.* Совалка.

Свалѣ́ж, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́лямь.** —**ле́пый.** *прич. стр.*

Сва́лямь, *гл. свр.* отъ **сва́лвамь.** —**лянный,** *прич. стр.*

Сва́лямь (да свалѣ́ж), *гл. д.* 1) Зимамь нѣчто отъ по́-высоко мѣсто и го турямь на по́-низко; сливамь, снемамь, снимамь; снима́ть, спуска́ть. *Свали паницж-тж отъ полицж-тж. Низъкъ е та не достига да го свали долу.* 2) Водж, довождамь, завождамь отъ по́-высоко мѣсто на по́-низко; спуска́ть. *Тоа пжть ще ны свали въ долинж-тж* 3) Тыкамь, гатамь, бутамь нѣчто да падне; повалямь, тръкалямь, събарямь, катурямь, гаврьщамь, кутнувамь; сва́лявать, повала́ть, опроки́дывать, испровергáть, опру́живать. *Духнж вѣтръ и го свали на земж-тж. Съ единъ ударъ мя свали долу.* 4) Каченъ, натоваренъ на животно спущамь долу, разтоварямь; сливамь, снемамь, снимамь, смѣтинамь, смѣтвамь; снима́ть. *На срѣдъ пжтиа го свалилъ отъ коня. Свалихъ малко отъ товара, да поолекне.* 5) Направямь нѣчто да стане по́ низко; сжсливамь, смалявамь, списявамь; понижа́ть, обнижа́ть. *Прѣрѣзалъ крака-та на стола, та го свалилъ малко по́-низко.* 6) Направямь нѣкого да падне низко въ очи-ты на другы ты, да слѣзе отъ по́-горень чинъ на по́ долень; списявамь, понизявамь; понижа́ть, низвергáть, низводи́ть, низлагáть. *Господь богаты-ты свалж, сиромасы-ты качва.* 7) Намаляваль цѣнж-тж, достоинство-то на нѣчто; побивамь; понижа́ть, сбива́ть. *Свалихж стокж-тж,* направихж ы да падне, да мине съ по́-долнъ цѣнж 8) Махвамь шапкж отъ главж, покрывкж, було отъ нѣчто, съблачамь дрѣхж; снима́ть. *Свалямь шапкж,* отлагамь шапкж. 9) Махвамь, снемамь, снимамь, изваждамь; снима́ть. *Свали юздж-тж на коня.* 10) Изваждамь едно число по́-малко отъ друго по́-голѣмо; вычита́ть.

—ися, 1) *гл. стр.* Сли спуска́т ся.

Ка гы позна гюлъ Да
Ся покачи нѣдно др
Какъ ся дочю Омеръ
Свртѣ кона кай дры
Та й вели и говори:
Свали ми ся отъ дрьв

2) *гл. стр* Бывамь свал вание-то на глагола. — *Л мѣсячинж-тж,* иска да на възможно. — *Свалямь зе* сьмь ученъ. *Съ уста п языкъ звѣзды свалнай, ры, ничто не си.* — *Л очи ты отъ нѣчто,* не си отъ него, много ми е мило него да глядамъ; не своди́т го́-ли́бо.

Сва́лване, *с. ср.* отъ **сва́лвам**

Сванъро́самь (да ся), *гл.* **нъросвамся.** Да ся сван

Сванъро́свамся и сванъ ся сванъро́самь), *гл.* въз ся, сванърясвамся. *На н прѣчекорила, ка подали то, ка кой знае нѣчто, прѣвара ж нашло, что с*

Сванърѝж (да ся), *гл. свр.* **вамся.** Да ся сванърясам

Сванърѝа́вамся (да ся сван Ставамь вампырь; сванъръ рясвамся. *Гьволъ влѣзе та бяше се сванърила.*

Сванърѝа́самь (да ся) *гл.* **нърѝа́свамся.** Да ся сван

Сванърѝа́свамся и сванъръ ся сванърѝа́самь), *гл.* вз вамся, сванъросвамся.

Сва́ра, *с. ж.* 1) Свада. 2) С

Сва́ра, *с. ж.* Кога заварн, кого; вара, завара, сварян *Както го свара сварило* завàр·нъ, какъвто е засти *свара сварило!* Клятва.

Сва́рвамь и сварямь (да 1) Напрамь нѣкого нѣйдѣ стигамь, зафтасвамь; заста *го у дома му. Удра Както го вара сварила.*

Да даде Господь, Мар
Да идж да ся заврьнж
Най живж да тя не сва
Съ носило да тя носр

2) Затичамь, застигамь, зав зафтасвамь; застига́ть, заки *нжлъ бѣ, та не можах* 3) Поспивамь, поспѣвамь,

чамъ, прифтасвамъ; поспѣва́ть, подоспѣва́ть, успѣва́ть. *Не може единъ учитель да свари да прѣдаде. Едвамъ сварихъ да ся прѣоблѣчѫ.* —ся, *гл. стр.* Бывамъ сва́ренъ.

Сва́рвамъ, сва́рямъ и сваря́вамъ (да сваря́), *гл. д.* Съ вареню приготвювамъ; заварямъ, отварявамъ, прѣварявамъ, уварявамъ; сва́рявать, отва́рявать —ся, 1) *гл. възвр. и стр.* Бывамъ сваренъ; заварямся, отварямся, прѣварявамся, уварявамся; сва́рявать, отва́рявать. 2) *гл. възвр.* Отъ врѣне ставамъ по́ малъкъ.

Сва́рване, *с. ср.* отъ **сва́рвамъ.**

Сва́рѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамъ и сва́рямъ.** —ренъ, *прич. стр.* Заваренъ, застигнатъ, затеченъ, афтасанъ.

Сварю́, и́шь, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамъ, сва́рямъ и сваря́вамъ.** Да заваръ, да отваръ, да прѣваръ, да уваръ. — ре́нъ, *прич. стр.* Заваренъ, отваренъ, прѣваренъ, уваренъ.

Сва́рѭ (да ся), и́шь, — ри́лся, *гл. вз.* Да ся свадѫ, да ся скарамъ, да ся сразѫ, да ся сбутамъ, да ся сдѣкамъ, да ся сдѣчкамъ; **поссо́риться.**

Сва́рямъ, сваря́вамъ, в. **сва́рвамъ.**

Сватане́цъ, нци, *с. м.* Роднина по сватовщинѫ; сватъ.

Сва́тба, *с. ж.* Вѣнчаване, оженване, задомаване нѣкои съ всичкы обряды, обычаи и веселбы, что ставать по тоя случай; бракъ; сва́дьба, сва́тьба. *Едно врѣмя, па и сега понѣйдѣ, сватбы-ты ся продлъжавалы цѣлѫ недѣлѫ. Тяжка сватба, голѣма сватба. — Заквасвамъ сватбѫ,* съ замисане хлѣбъ за сватбѫ, подкачамъ сватбѫ-тѫ. — *Градѫ сватбѫ: а)* Закачамъ сватбѫ, заквасвамъ, възмисамъ, подмисамъ сватбѫ. *б)* У Помаци-ты: обрѣзвамы малкы дѣца, врьшимъ обрѣзване. — *Сватба—свада. Сватбѫ безъ срьднѫ не быва. Едному сватба, другому брадва. Кому сватба, кому брадва. Единъ гляда сватбѫ, а другъ брадвѫ; зять-тъ булкѫ-тѫ си да гляда. Сватба безъ курбанъ не става. Съ едно юзя сватбѫ не става. Съ едно цвѣте пролѣть не быва, съ еднѫ женѫ сватба не става. Безъ гайдѫ сватбѫ сѫщий помянъ. Сватба безъ гѫдулка—пикня безъ прьднѫ. Чюешь му, глзю, че тя выкать на сватбѫ. Кѫщна-та сватба не е комшийска. Нито ружа безъ трьне, нито обычь безъ сватбѫ. Тамамъ сватба на угадъ: ни хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Който смѣта вурнѫ и тъпанъ, не може направи сватбѫ. Что ще магаря на сватбѫ. Канили магаря на сватбѫ, па му заржчали да си земе и самара Магаря-то выкать на сватбѫ ка водѫ, ка дрьва да носи. Разглъчилися като на Циганскѫ сватбѫ. Съ вилы орѣхы и съ рѣшето водѫ щѫ носѫ на сватбѫ-тѫ ти.*

Сватба́рина, *с. ж.* Данъкъ, что ся земали нѣкога Турци-ти отъ христианы-ты за сватбѫ; сватбина.

Господине Арапъ отъ прѣко море,
Кажи менѣ, что е сватбарина,
Да ти платѫ царскѫ сватбаринѫ. *Пѣс.*

Сватба́рка, *с. ж.* Която е была на сватбѫ, канена на сватбѫ.

Сватба́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **сватба́рь.** *Глава-та му като сватбарскѫ буклицѫ.*

Сватба́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ сватбарь.

Сватба́рь и сватба́ринъ, *с. м.* Който е былъ на сватбѫ, който е каненъ на сватбѫ, отишълъ на сватбѫ.

Сва́тбина, *с. ж.* Данъкъ за сватбѫ; сватбарина.

Токо имать тридесеть годины,
Какъ ми дошёлъ црьна Арапина,
Отъ царіа ми сватбинѫ прѣкупилъ:
Кой кіа юнакъ младъый ся оженить,
Нему сакать тридесять и три минца;
А дѣвойка коіа кіа ся мажить,
Нейзѣ сакать тридесять минцовъ. *Пѣс.*

Сва́тбинскый, ска, ско, *пр.* Что е за сватбѫ, что става на сватбѫ; сва́дебный. *Сватбинскы пѣсни.*

Реко ми го лѣпо прѣчіакало,
Си промѣни по́-мала дѣвера
Со хубавъı сватбинскъı халища. *Пѣс.*

Сва́тбица и сва́тбичка, *ум. ж.* отъ **сва́тба.**

Сватбу́вамъ, *гл. ср.* Ходѫ на сватбѫ, правы сватбѫ; сва́тебничать.

Сватбу́ване, *с. ср.* отъ **сватбу́вамъ.**

Сватене́, *с. ср.* отъ **сватѫ́ся.**

Сва́тецъ, *ум. м.* отъ **сватъ.**

Сва́тица, *с. ж.* Жена сватъ; сватна, сваха; сва́тья. *Сватове-ти и сватици-ты тръгать слѣдъ младоженци-ты.*

Сва́тко, *с. м.* Зять, свако, свако.

Сва́тови, *с. м. мн.* Цѣла-та рода сватове, сватова кѫща съ всичкы въ нея. *Дойдохѫ ны сватови. Да идемъ у сватовы. Сватови ны ся срьдать, че не смы имъ ходили.*

Сва́товникъ, *с. м.* Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годенкѫ; главежникъ, годежникъ, годежнякъ, годежарь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изгледникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетникъ, просецъ, прѣдумникъ, сватъ, сведокъ, сгляд-

ник, сговорникъ, сгоденикъ, тъкменджия, снобникъ, стройникъ; сватъ.

Сва́то́вница, *с. ж.* Която е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежъ; главежница, годежница, годежарка, думалница, женилня, женихла, изводница, изгляднца, оглядница, наваджийка, одумница, прѣдумница, сватѣя, сватя, сгляднца, сгоденица, снобница, стройница; сва́ха.

Сва́то́вскъ́ий, ска, ско, *пр.* Сватовъий. *Сватовскъ коне.*

Сватовство, *с. ср.* Роднина по женитбѫ; сватовщина; свойство́, сватовство́.

Сва́товщина, *с. ж.* 1) Сватовство. 2) Искане момѫ; сва́таніе, сватовство́. *Сватѝ-ты за прьв пѫть въ понедѣлникъ отивать да правять сватовщинѫ ва нѣкоѭ момѫ.*

Сва́товъ́ий, въ, ва, во, *пр.* отъ сватъ. Сватовскъ́ий; сва́товъ.

Сватосвамь и сватосуваль (да сватосамь), *гл. д.* Искамь момѫ за нѣкого; сва́тать. — **ися,** 1) *гл. вз.* Роднина смъ съ нѣкого по сватовство, казвамъ си единъ другъ́иму свате. 2) Сватъ́ися; сва́татьси. *Сватосали сѫ Мартѫ за ергенъ, ватуй ся е засмѣла.*

Сватосване и сватосуване, *с. ср.* отъ сватосвамь.

Сватува́мь, *гл. ср.* Бъвамь нѣкому сватъ, ходѫ като сватъ.

Сватува́не, *с. ср.* отъ сватува́мь.

Сватъ, сва́тове, *с. м.* 1) Сватове ся наричѫтъ помежду-си родители-ти и роднинъ-ты, на оженены; сватанецъ; сватъ. 2) Така ся наричѫтъ и онѣя нероднина, които сѫ были нѣкому на сватбѫ-тѫ. 3) Сватовникъ.—*Старъ́ий сватъ,* побащимъ, старокя, заложникъ; посажёный отѣцъ. *Да ся види, кой е кумъ, кой старъ́ий сватъ. — Отишълъ безъ сватъ на годежъ. Мрс отъ гладъ, а готовъ за сватъ. Ако ми е сватъ, не ми е братъ. По́-како е село-то отъ сватовы-ты. Сватъ свахѫ задира, сваха му ся не опира, не противи. Сватове дошли, а момá-та на куклы играе. Кога момá-та не е драга, и сватовы-ты прѣвъ прага. Ако си богатъ, всякому си сватъ. Златъ́ий сватъ срѣща безъ питѫ горящѫ. Изгорѣ ты плѣвникъ-тъ, свато! — Азъ одѣвъ го заключихъ. Свато, свато, та не струвашъ дукато! Сватъ по свата, чс и два-та.*

Сва́ты, *с. ж. мн.* Женъ, момъ, сбранъ въ четвръткъ у момъка за да отпдѫтъ да глядатъ прѣмѣнѫ-тѫ на момѫ-тѫ.

Сватѣ́ня, *с. ж.* Сватня, сватовница.

Сватѫ́ся, а́шси, — тѝлся, а момѫ; сватосвамся; сва́тать лѣмъ *Марка, да ся сват*

Сва́тня, *с. ж.* 1) Така ся въ майкъ-ты и женска-та рода сватица, сваха; сва́тья. 2 сва́ха. 2) Погачя свака, с — *Зачто ми е сватя, к ма? Ходи като сватъ б* въ-ты дрьва *сватя-та н*

Сва́ха, *с. ж.* Сватня въ 1-т *Шта като свахѫ безъ да недареня свахѫ. Прѣдъ хлѣботять.*

Сва́хъица и сва́шица, *ум.* сва́тьюшка.

Подъ него сѣди Михалъ во
Та си варди тяготня сват
Да ми разбие триста свато
Да ми разбие триста сваш

Све и сво, *мѣстоим. ср.* от всичкъ́ий.

Сведени́е, *с. ср.* Хубаво есен ние, особено горний рядъ; с

Сведо́къ, до́ци, *с. м.* Сватов

Сведѫ́, е́шь, све́дохъ, свелъ сво́ждамь и све́ждамь. — *стр. Сведени братя, свед* варени, приведени братя, д бра́тья, дѣти, сво́дные бра

Све́ждамь (да сведѫ), *гл. д*

Све́жданіе, *с. ср.* отъ све́жд

Све́звамь (да све́жѫ), *гл. д*

Свезѫ́, е́шь, све́зохъ, свезлъ сво́зважь. —зе́нъ́ий, *прич*

Свекара́шка, *с. ж.* Птица с

Свекло́, *с. ср.* Раст. *Beta vu* въ́ий корень; цвѣкло, чукунд кеширъ; свёкла, свекловѝц

Свеклове́ъ́ий, въ, ва, во, *пр* свеко́льный. *Свеклово ли* никъ.

Свекоя́къ́ий, къ, ка, ко, *пр* свякоякъ́ий, всякакъвъ; вся

Та извади сабѭ калакли
И пръсѣче на пашѫ-тѫ гл
И что найде свекоюко бла
И му зеде коня отъ конюш
Си товари свекоюко благо.

Све́кровъ́ий, въ, ва, во, *пр.* Свекръвовъ́ий; све́кровъ.

Свекрѣ́ва, *с. ж.* Жена на с та на мѫжа ми, мѫжева ма свекры́.

Борюнка дума мами с
Майно-ле, стара свекъ
Досега ми си свекръва
Отсега ми си майчица.

Тебѣ думамь, свекрѣво, усѣщайся, снгхо; **ко́шку бьютъ, а невѣстѣ навѣтки даю́ть.** *Живѣѣтъ като снъж и свекрѣвж. Зла свекрѣва на по́-злж снъхж. Галена-та невѣста не рива свекрѣвж-тж. Умрѣ свекрѣва-та, разширися кжща-та.*

Свекрѣвинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **свекрѣва**; **свекро́винъ.** *Крьсти, водо, свекрѣвинж ривж!* казвать за недобро праню.

Свекрѣвица и **свекрѣвичка**, *ум. ж.* отъ **свекрѣва.**

Свекрѣвѝще, *с. ср. ув.* отъ **свекрѣва.**

Свекрѣвовъый, въ, ва, во, отъ **свѐкъръ.** Свекровый.

Свѐкърець, *ум. м.* и **свѐкърчя**, *ум. ср.* отъ **свѐкъръ.**

Свекърѝще, *увел ср.* отъ **свѐкъръ.**

Свѐкъръ, *с. м.* Баща-та на **мажа ми, мажевъ баща**; **свѐкоръ.** *Вечерай, свекре, да ти попощж брадж-тж.*

Свекъръ невѣсти продума:
Мома невѣсто, невѣсто,
Моя малка снашище. *Пѣс.*

Свѐнче, *с. ср.* Яйце, сѣмя отъ въшкж, отъ блъхж; пчене, вчене, ченче, щене, гнида, вохче, сѣмче

Свѐчера, *нар.* Отъ вечеръ, отъ вечерь-тж спрати нѣчто; **наканýнѣ.** *Свечера ся готви да стане рано, па сутринж спи до пладне. Още свечера-ся прати калескж.*

Свечерѝ (да ся), — **ри́лося**, *гл. свр.* отъ **свечерѝвася.** Да ся отвечери, да ся замрачи, да ся смрькне, да ся сноквы; **повечерѣть, затемнѣть.**

Свечерѝвася (да ся свечерѝ), *гл. безл.* Става вечеръ, подкача да ся стъмнѣва, да мрьква вечеръ; отвечерявася, замрачява, замрачявася, смрькнувася, сноквяся; **начинáть темнѣть.**

Сви, *мѣстоим. мн.* отъ **сьвь.** Вси, всичкъы, цѣли. *Сви-тъы людже отидохж.*

Похвалися Милки майка
Снощи вечеръ на кладенци
Прѣдъ сви момъы и невѣстъы,
И прѣдъ сви младъы момци. *Пѣс*

Свѝвамь (да **свѝнж**), *гл. д.* 1) Сбирамь нѣколко нищкъы или другъы нѣчта и гъы сучъкъ да станжть едно; завивамь, увивамь, усуквамь; **свивáть, скручивать.** *Свивамь врьвь. Свий ми по́ дебелъ конець.* 2) Навивамь, намотавамь, смотавамь на **клжбо**, на **тржбж**; **свѣртывать.** *Свилъ го на клжбо. Свилъ книгж-тж, штампж-тж.* 3) Вия, увивамь, валямь, правъкъ; **катáть, скáтывать.** *Свивамь топкж снѣгъ.* 4) Съ виене направямь; извивамь, увивамь; **свивáть.** *Свивамь си гнѣздо*; **свить себѣ гнѣздо́**, 5) Связвамь, смотавамь, завивамь съ нѣчто; обвивамь, обвивамь, повивамь, увивамь, обврьтамь, обврьзвамь; **свивáть, завѣртывать, обѣртывать, закýтывать.** *Не го носи така, а го свий въ книгж.* 6) Увивамь дѣтя съ повивкъы; повивамь, споповивамь; **свивáть, повивáть, пеленáть.** 7) Правъкъ нѣчто да стане криво, гънж нѣчто на **джгж**, на колело; огъвамь, прѣгъвамь, сгъвамь, извивамь, прѣвивамь; **сгибáть, выгибáть, гнуть, крю́чить, скрю́чивать.** *Свивамь оброжчь. Пржтъ-тъ е дебелъ, не щешь можешь да го свиешь. Свива ми ржцѣ-тъы назадъ.* 8) Вия, гънж, прѣгъвамь, прѣвивамь, изкривявамь; **гнуть.** *Вѣтърь-тъ свива дръве-то.* 9) Дрьпинамь, налѣгамь клоне или друго нѣчто за да гъы смъкнж камъ земъкъ-тж; прѣвивамь, навождамь, прѣвождамь; **нагибáть, перегибáть.** *Качятся на врьбж-тж и свиjжть клоне-то и́ надъ рѣкж-тж.* 10) Нѣчто отпуснжто, проточено, дълго събирамь, прибирамь, сбирамь; **подбирáть, поддéргивать.** *Свий си крака-та, полъы-тъы.* 11) Сбирамь, завивамь, сгъвамь; **свѣртывать.** *Свивамь байракъ*; **свернýть знáмя.** *На свивай байракъ, тъы Манушь войвода!* 12) Сбирамь, стискамь, стягамь; **сжимáть, ко́рчить.** *Свивамь си джукъы-тъы. Студь-тъ му свилъ прьсте то. Отъ студъ не може да си свие ржкж-тж.* 13) На плетеня зимамь нѣкой и другъ кличь по́-малко на объколкж, за да стѣсня плетиво то; **запускáть, спускáть.** *Свивамь чорапъ*; **запускáть чулóкъ.** 14) Правъкъ на нѣчто брьчкъы; брьчкъ, грьчкъ, сбрьчвамь, сгрьчвамь; **ко́рчить, ковéркать.** 15) Вия нѣчто да сѣди на **кждръы**; завивамь, накждрювамь; **завивáть, свивáть, скручивать.** *Свихъ си косъы-тъы.* 16) За болесть: докарвамь грьчевъы, камь, болъкъ, та накарвамь да ся вие, да ся грьчи; грьчкъ; **кобéнить, ковéркать, ко́рчить, корóбить.** *Свива мя корежъ, свива мя сръдце,* **жде мя, боли мя,** врьти мя. 17) *гл. ср.* Завръщамь, повръщамь, свръщамь на нѣкоѣ страна; възвивамь, завивамь, закривявамь, засуквамь, крьшвамь, отбывамся; **повѣртывать, свѣртывать, поворáчивать, сворáчивать.** *Пжть-тъ свива на дѣсно. Врьвжхъ донѣйдѣ изъ пжтка, па свихъ изъ горж-тж* —**ися**, 1) *гл. вз* Обвивамъыся, завивамъыся единъ около другъ; **свивáться.** 2) *гл. възвр.* Не стоя правъ, обтягнжтъ; смотавамся, увивамся, завивамся, сбирамся, грьчкъся, сгрьчвамся, брьчкъся, сбрьчвамся; **скручиваться, закручиваться.** *Нищкъы-тъы ся свихж*; **нѝтки скрутáлись.** 3) Сбирамся, сгъвамся, сгушвамся; **свивáться, свѣртываться.** *Зъмка-*

та ся свила на клѣбо. 4) Вивкся, гънжся на дъгѫ; огъвамся, извивамся, прѣвивамся, изкривявамся; выгибáться, сгибáться, гнýться. *Дръвета-та ся свиваѫ отъ вѣтъра. Отъ рожбѫ клоне-то ся бѣхѫ свили до земѣ-тѫ. Отъ дебелѫ букѫ оборѫчь ся не свива.* 5) Навождамся, прѣвождамся, прѣвивамся, прѣгръбвамся, сгръбвамся, нагърбвамся; сгибáться, нагибáться, перегибáться, кóрчиться. *Какъвъ си ся свилъ. Отъ старость ся е свилъ на двѣ.* 6) Ставамь пó-кѫсъ, пó-малкъ; сбирамся; сжимáться. *Отъ сухо ся свива, отъ влагѫ ся разпуща.* 7) Сѣдѫ нѣйдѣ сбранъ; сгушвамся, грьчкся, мушкся. *Свивамся въ дупкѫ, въ кйошк. Свился на кутупъ. Свито кучя на бѣлъ камъкъ.* 8) Загръгамся въ нѣчто, съ нѣчто; завивамся, увивамся; завёртываться, окидываться. *Нѣма съ что да се свие.* 9) Усиленъ съмъ за нѣчто, имамъ нуждѫ, гладенъ съмъ, ихтиячь съмъ; вивкся, прѣвивамся. *Свивася за парчя хлѣбъ. Свивамся за парѫ.* 10) Отъ болкѫ, отъ студъ ся мачѫ и ся вивѫ, дохождать ми грьчевъ; грьчкся, стискамся, извивамся, прѣвивамся; кобéниться, ковéркаться, кóрчиться, пожимáться. *Свива ся отъ коремъ*, яде го, боли го коремъ; егó гнѣтъ въ дугý, въ крюкъ. 11) Свѣнувамся, срамувамся, не смѣѫ, не дръзвамь. *Свивамся прѣдъ него.* 12) Не ми ся ще да направѫ нѣчто, ала пакъ склонѭмь; пожимáться. *Свивайся, не свивайся, щешь го направишь.* 13) Гънжся, вивкся, мажся и ся чудѫ надъ нѣчто, какъ да го подкачѫ, да го свршѫ; манéжиться, манéриться. *Какво му ся свиваш, та не подкачишь?* 14) Хващамь нѣчто бръзо; увивамся, възсуквамся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся на нѣчто да го свршѫ. *Като му ся свилъ, додѣ да го видимъ, свршилъ го.* 15) За вѣтъръ, за вихъръ: вивкся, вдигамся, излизамь изведнѫжь и ся врътѫ като вихрушкѫ; завивамь; подымáться, крутúться, закрутúть.

Стихни сѫ ся спустнѫлъ
И свилъ сѫ ся вихрушкъ,
Че сѫ Стоѭна вдигнѫлъ. *Пѣс.*

Свихкся, Стойно, завихѫ
Двѣ силнъ, вилнъ вѣтрушкъ,
Та ми те тебе вдигнѫхѫ. *Пѣс.*

16) Сбрьчвамся, сгрьчвамся, сбирамся, сбабичасвамся, сбабкамся, спардушвамся; смóрщиваться. 17) *гл. стр.* Бывамь свитъ по знаменование-то на глагола.—*Свива ми ся срьдце*, боли мя, милѣѫ за нѣчто, свиди ми ся, жалѫ; бóльно мнѣ, болѣзновать. —*Свивамь си уста-та, свиска*, не говорѫ каквото и да прѣставамь да говорѫ; обуздá —*Сви си дрипы-ты: а)* Пр са, сѣднѫ си на дърника. махнѫся, запелѣся.—*Свилася кисиѫ-тѫ му*, казвать за ч то ся свиди да даде парѫ за *му свиѫ луба*, щѫ го с счюпѫ носа, щѫ го докара обúть пéрья.—*Сви го надвѣ* прави го какъ да е, прѣзъ ку — *Свила си дѣтя-то ка Свивася като Циганинъ нинѫ). Свился като кучя Свилася като коткѫ на в. чюмаво врѣме). Свилася н на помянъ. Свилася кат въ копаниѫ.*

Свúване, *с. ср.* отъ **свúвамь** *Свиване отъ болкы, отъ ус* вúльсія.

Свива́чь, *с. м.* 1) Направа о коѭто коларь свива спици-т та гы вдлабя въ хватовы-т ты-ты; манджалкъ. 2) Дры съ коѭто кацарь свива дж станѫть корубисты, изпѫкна

Свивци́, *с. м. мн.* Жилы-ты подъ колѣно-то, които свивати крака.

Свивъ, свúвове, *с. м.* 1) Мѣ на рѣкѫ, на планинѫ, дѣто нѫ или на другѫ странѫ; врътопъ, кривулъ; поворóтъ, гúбъ, изгúбъ, излýчина, кр чорапъ оная чясть, что ся с затвори чорапъ-тъ.

Свúвъкъ, *с. м.* Малко питля рѣ на срѣдѫ-тѫ на богородич на повойницѫ-тѫ; понуда.

Свигáръ, *с. м.* Вългенъ.

Свúда, *с. ж.* Голѣмъ глинянъ ва, делва, кюпъ.

Свúдися,—**дѣлося**, *гл. безл.* съ *свиди ми ся*, свидно ми е, не ми ся ще да го дамь, дя мило ми е; мнѣ жаль. *Свид масло-то, кашка-та не ст*

Свúдла, *с. ж.* Свидлива жена, то ся свиди; скѫперница, твр стипца, джюмерка, пинта, тама га, скупáга, скупердáйка. *К ла, хапкѫ хлѣбъ не дава!*

Свúдлё, *с. м.* Свидливъ човѣ свиди, скѫпъ, скѫперникъ, скѫпецъ, джюмерка, скржавъ дица, цицина, пинтё, стипца,

скря́га, скуня́га, скупе́ць, скупердя́й. *Страшенъ е свидлѣ, парж не дава!*

Свидли́вый, въ, ва, во, *пр.* Комуто ся свиди; скжпый, скржжавый, стисливый, стисливый, стипца, джюмерка, тамахкяръ; скуно́й. *Свидлива майка — крадливы дѣца.*

Сви́дно ми е, като *гл. безл.* Свиди ми ся. *Който нѣма не му е свидно. Братъ свидно, нъ и чядо мило.*

Сви́днъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Драгый, драгавъый, любезнъый, милъый, приятнъый; ми́лый, дорого́й, люби́мый, любезный, прія́тный.

Свидѣ́телка, *с. ж.* Която е сама видѣла, когато е ставало нѣчто, та го знае добрѣ; шахатка; свидѣтельница.

Свидѣ́телскый, ска, ско, *пр.* отъ свидѣ́тель; свидѣтельскій.

Свидѣ́телство, *с. ср.* 1) Показанна за нѣчто, които дава единъ очевидець, свидѣтель; шахатлжкъ; свидѣтельство. 2) Писменъ документъ за нѣчто; свидѣтельство. *Свидѣтелство ва неговж-тж службж.*

Свидѣ́тель, *с. м.* Който самъ съ очи-тъи си е видѣлъ, когато нѣчто е ставало, та го знае добрѣ; свѣдокъ, шахатъ, мартиръ; свидѣтель. *Ако нѣмашь работж, свидѣтель ставай, ако имашь парꙑ, поручникъ ставай.*

Свій, сьвь, сва, сво (све), сви, *мѣстоим.* Всій, цѣлъый, всичкъый; весь. *Сьвь свѣтъ знае. Сво врѣмя не жде. Сво село е извѣяло. Сви-ти хора отидохж.*

Еленъ у градинж улѣзнж,
Сво-то ти цвѣтіе погази,
Зеленъ ти здравець утъпка,
Сва ти рода сбралася,
Дребнъı сльзъı ронѣхж. *Пѣс.*

Сви́ке, *с. ср.* Въ пѣсень:

Стани ми, стани, Недѣлѣ,
Сега ся рано стануе,
Вѣло ся лице омъıва,
Ситно ся свике облачи.

Сви́ла, *с. ж.* 1) Коприна; шѣлкъ. *По свилж го въвожда, а по трънье го извождa.* 2) Брада, коса, рясы на царевицж.

Свила́рка, *с. ж.* 1) Жена на свиларь, жена свиларь. 2) Раст. *Adonis aestivalis*, арнаутчя; горицвѣтъ.

Свила́рскый, ска ско, *пр.* отъ свила́рь. *Твои-тъı ржцѣ не сж свиларскъı.*

Свила́рство, *с. ср.* Свиларска работа, свиларскъый занаятъ. *Прилѣга му като на камилж свиларство.*

Свила́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ свиларь.

Свила́рь, *с. м.* Който точи или продава свилж; копринарь.

Сви́ленѝца, *с. ж.* 1) Ръıза, вързана съ свиленъı шивовъı. *Мома сѣди у градинж, та си шие свиленицж.* 2) Пръчкж, макара на която намотавать свилж за шивъ; копринарка; вытóкъ, вьюшка, катýшка, коклю́ха, мотóря.

Сви́лица и **сви́личка**, *ум. ж.* отъ **сви́ла**. Коприца.

Сви́лникъ, *с. ж.* Старовѣрскъый копринянъ фустанъ.

Момъı-тъı ся изплашили,
Та прьснжли побѣгнжли,
Селима мома останж,
Тяжко й сребро дотягнж,
Широкъ ѫ свилникъ с пиня. *Пѣс.*

Сви́лнъый, —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е отъ свилж; копринянъый, копринъавый; шѣлковый.

Па си брькнж свилнъı пазухъı,
Та извади тою ситенъ бисеръ. *Пѣс.*

Ьа запрягнъı твои свилнъı скутъı,
Да дарувамь тебѣ голѣмъ пешкешь. *Пѣс.*

Свинá́рка, *с. ж.* Жена, мома, что пасе свиня.

Свинá́рникъ, *с. м.* 1) Кочина, въ която затварять свиня; свинъарница; свино́й хлѣвъ, свинá́рникъ, свинáрня. 2) Мѣсто, дѣто изграять игрж свинкж.

Свинá́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **свинá́рь**. Что е на свинарь, на свинари. —**скъı**, *нар.* Като свинарь, като свинари.

Свинá́рчя, *ум. ср.* отъ **свинá́рь**. 1) Малъкъ, младъ свинарь. 2) Птица *Oedicnemus crepitans*, булийчя, турилникъ.

Свинá́рь, *с. м.* 1) Който пасе или продава свиня; свинъарь; свинáрь. 2) Който на игрж свинкж пасе свинкж-тж.

Сви́ници, *с. ж. мн.* Растение свинскъı въшкъı.

Сви́нка, *с. ж.* 1) Свиня, особено женска; свинáя сáмка. 2) Въ игрж на свинкж топка, която свинарь-тъ ся мжчи да вкара въ дупкж-тж на нѣкой отъ играчи-тъı. —*Закреклася свинка да не жде говна: прѣскокнжла плетъ, изкала пятъ.*

Свино́къ, *с. м.* Раст. *Datura stamonium*, бъıшка, бъıвола, бъıволъ, бъıволчя, дивъ орѣхъ, магарешкъый костенъ, крава, плюскачь, татуле, татулъ; дурма́нъ, бѣшеное зе́лье.

Свинопа́съ, *с. м.* Който пасе свиня; свинарь, свинъарь; свинопа́съ.

Сви́нка жлъчка. Една трѣва, която пуща млѣко, кога ся откжсне, като млѣчёка.

Сви́нскъı вѣшкъı. Раст. *Xanthium strumarium*, свиници.

Сви́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ **свинн́я**. 1) Что е на, отъ свинъı; свино́й, сви́нскій. *Свинско мясо*, сланина; свинн́а. *Дрьжатся като свинскъı*, като свиня-тъı. 2)

Нечистый, мрьсный, калнъй; сви́нскій. *Свинскый животъ.* —скы, *нар.* 1) Като свинь, като свиње-то. 2) Нечисто, мрьсно, кално; сви́нски. *Живѣѭтъ свинскы.*

Свину́рка, *с. ж.* Свинска въшка.

Свинурчя́самь, *гл. свр.* отъ **свинурчя́свамь.**

Свинурчя́свамь и свинурчя́суваль (да свинурчя́самь), *гл. ср.* Въшясвамь отъ свинскы въшкы.

Свинчя́, *ум. ср.* Малка свиня, прася.

Свиншлякъ, *с. м.* Свиня. *Дрьжятся едно за друго като свиншляци.*

Свиня, нета, *с. ср.* и

Свиня́, *с. ж.* 1) Животно *Sus scrofa,* свинка, свиншлякъ; свинья́. 2) Нечистъ, мрьсенъ човѣкъ. 3) Особенъ хлѣбъ, приличенъ на свиньи мѣсять го на бъднъй вечеръ. — *Дива свиня,* глыганъ, глыгарь, глыгъ, вепьръ, вьперъ, кръпакъ; кабанъ.—*Дебела свиня,* кръмакъ, кръпакъ, маторица. —*Мѫжска свиня,* шипаръ; самецъ свинъй. —*Свиня блатска,* нечистъ мрьсенъ човѣкъ.—*Вдигнѫлъ си главѫ-тѫ като свиньк,* разсрьдился —*Свиня-та всякога си е свиня. Свиня-та, что е свиня, па ся тражи отъ сой да е. Развира като (колкото) свиньк отъ дыньк. Знае ти свиньк отъ дыньк. Развира колко свиньк грьцкы. Свиня отъ бисеръ не отбира. Свиня отъ съвѣтъ не разбира. Развира ти свиня отъ кладенчевѫ водж. Развира ти свиня отъ ново корыто. Приличя му като на свиньк звънець. Прилѣга му като на свиньк джангаракъ. На свиньк звънець, на тыквѫ обржчь. Огоился като дунавскѫ свиньк. Кръвенъ като поповѫ свиньк. Свиня-та си рови за главѫ-тѫ. Ровила, ровила свиня-та, докльвси на мѣрила бѣлѫ-тѫ. Зареклася свиня да не рови калъ. На свиньк отрѣжи зурлѫ-тѫ, тя пакъ ще си рови. Когато свиня ся нахаде, обрыца корыто-то. На свиньк дай ново корыто. На свиньк кроїй чеширы. Свиня като мѣсяць ся праси. Свиня та си не позналa прася-то. Отъ шюгаво прася тльста свиня излива. Хубавы-ты круши свиняето ядѫть. Души като свиньк. Зареклася свиня да не яде говна: прѣскокнѫла плетъ, изяла пять. Отъ свиньк бачило не бѣдуе. Който ся мѣси съ трыци ты, изядать го свиняе-то. Клепнѫли му уши-ты като на дрьтѫ свиньк. Бий го, докльвси ся качи свиня на дрьво. Пави, Божс, отъ тунѫ бѣдѫ, отъ пиланѫ женѫ и отъ бѣснѫ свиньк. Да тя пави Господь отъ срьдитъ попъ, отъ сиромахъ хаджиа и отъ ниѫ. Свини гроба му да ни ни му грухали у главѫ-т*

Свинна́рница, *с. ж.* Свинарни

Свиннарча, *с. ср.* Птица *Scol la;* кулйкъ, бекасъ.

Свинна́рь, *с м.* Свинарь.

Сви́рань, (да свръж), *гл. д.* нѣчто въ друго; въвирамь, у камь, бъкамь, пъхамь; всо ря́ть, втискивать, засо́вывa *Дѣ го е свръльъ, не знаѫ, да го намѣрьѫ.* —ися, Въвирамся, увирамся, втыка пъхамся, шопамся, просувам сова́ться, всо́вываться, втиск ра́ться, подвёртываться, ны *ся свирашь тука, като на та.* 2) *гл. стр.* Бывамь св

Сви́ране, *с. ср.* отъ **сви́рань**

Свира́чь, *с. м.* Който знае да что; свирець, свирджия, свир тарь, кеменджия, цигуларь.

Свирбо́, *с. ж.* Свирене съ н *свирять.*

Свирджи́я и

Свиреледжи́я, *с. м.* Свирачь,

Сви́рене, *с. ср.* отъ **сви́рѫ.** С

Сви́ренъй, нъ, на, но, *прич. Лани свирено, а сега играт*

Свире́ць, рца́, *с. м* 1) Свира *рець попъ, отъ попъ свире Himatopus candidus,* черве

Сви́рка, *с. ж.* 1) Орадие за с го; свирня, пищялка, шепел цифара, свиролъ; дуда́, ду́д свирѣль, пищаль. 2) Въ к кость между колѣно-то и гл же и въ ржкѫ-тѫ; пищалъ, ла; бе́рцовая кость. — С *свиркы-ты* строшихъ му но луба, смирихъ го, докарахъ обйть пе́рья, сбйли съ не *Гащи нѣма, свиркѫ сака. дырва свиркѫ и тъпанъ, н не вижда. Отъ всяко дрьв става.*

Свирни́ца, *ум. ж.* отъ **свирн**

Сви́рнувань, *гл уч.* отъ **сви́**

Сви́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр*

Свирня́, *с. ж.* 1) Свирене, с *жии-ти съ особенѫ свирня че хорото ся равтурка. цѣнѫ-тѫ, той слушка (той нѫ-тѫ.* 2) Свирка.

Свиро́лъ, *с. м.* Свирка, кава *шарень кавалъ, писанъ сви*

Та си юе шаренъ свиролъ,
Шаренъ свиролъ, писанъ кавалъ,
Та засвири левентъ Пейчо. *Пес.*

Свирчёвина и свирчёвичина, *с. ж.* Растения *Sambucus nigra* и *Sambucus Ebulus,* абъдъ, абудъ, бъздовина, бъзю, бъзъ, свирчёкъ, свирчёчена, свирчякъ, селешникъ, дрьнбъзъ; бузникъ, дикая бузина, зеленикъ, селеникъ, бузина чёрная.

Свирчёкъ, *с. м.* и **свирчёчепа,** *с. ж.* Растение свирчёвина.

Свирчица, *ум. ж.* отъ **свирка.** Свирча.

Свирча, *ум. ср* отъ **свирка.** Свирчица.

Свирчякъ, *с. м* Растения свирчёвина.

Свирёпый, нъ, па, по, *пр.* Безчловечный, безжалостный, бездушный, немилостивый, лютый, врьлый; свирёпый, жестокій, лютый, злой, грозный. *Свирепъ конь, лудъ. Свирепъ конь отъ юздж не зима (юзда го не спира). Лоша жена — звѣрь свирепъ.*—**но,** *нар.* Безчловечно, безжалостно, бездушно, немилостиво, люто, врьло; свирѣпо, жестоко, люто, грозно.

Свирёпѣжж, ешь,—пѣлъ, *гл. ср.* Ставамъ свирепъ; свирепѣть.

Свиржж, шь,—рялъ (да свиржж, свиржувамъ), *гл. ср.* и *д.* 1) Свирамъ си устнъты и изкарвамъ прѣзъ тѣхъ съ силж пойменъый въздухъ, та издава особенъ звукъ; свистать. *Свирнж му съ уста да дойде.* 2) Надувамъ нѣкаквж свирка, та изкарвамъ приятны гласовы; играть на свирѣли, свистать. *Свирък съ свиркж, на кавалъ.* 3) Съ ржкж, съ лакъ натискамъ, тягли по струны-ты, по клапы-ты на нѣчто, та го правъ да издава приятны, сладкы гласовы; играть. *Свирък на кемане. Не знае да свири съ булгариж.* 4) Казвася за птици, за животны, за насѣкомы, кога съ уста или по другъ начинъ издавать особены пискливы гласовы; свистать. *Птичка свирнж. Щурецъ нѣйдѣ свири. Смокъ свири, крьстата гора играе.* 5) За вѣтъръ, за нѣчто врьлено, что издава особенъ гласъ; свистать, свистѣть. *Вѣтъръ-тъ свири,* вѣе силно, бучи. *Коршумъ му свирнж край ухо-то.* 6) Говорися за водж, кога тече отъ нѣчто чьрсто; шёркамъ; буровить. *Свирнж водж,* хлуйнж. — **ржся,** *гл. стр.* Бъвамъ свиренъ.—*Иди му свири съ габровж пищалкж, свири му ты нему съ габровж пищалкж,* казвай му, нъ той не ще да знае, не зима отъ думж, не хае.—*Единъ свири, а другъ играе. Како ти дѣдо свири, тако и играй. Лудъ свири, лудъ изграе, кой гы гляда, умъ нѣма. Свири, Райко, играй, Трайко. Който плаща, той свири. Гайда свири на гарижж, а попъ-тъ играе. Съ строшенъ кавалъ и на планинж не свирятъ. Авъ съмъ евтинъ: за парж свирьж, за двѣ не мльквамъ.*

Свиряшкомъ, свиряшкымъ и свиряшкж-тж, *нар.* Съ свиреню.

Свисло, *с. ср.* Связка кычюри грозде на прѣтчкы-ты, окачена въ кажци за да си дрьжи грозде-то за много врѣмя; свѣсло; такожде и мамули царевица. *Има нѣчто на свисло,* има го много. *Учители има тукъ на свисло; нъ потрьси вѣстникъ, не можешь намѣри за лѣкъ.*

Свита, *с. ж.* Особена вълняна тъкань, валана и съ мъхъ отгорѣ; сукно, чоха; сукно. *Четыре лакте свита.*

Свитица, *ум. ж.* отъ **свита.** Малко свита; чохъица.

Свитка, *с. ж.* 1) Отврькнжла частица отъ запалено нѣчто; жижка, искра; искра. *Нѣмамъ свиткж огнь.* 2) Животинка *Lampiris,* бльщунка, блѣстунка, вѣщулка, вѣщица, свѣтулка; свѣтлякъ.

Свиткамъ, *гл. д. свр.* Да свимъ. *Свитка главж,* наведе главж, клюмна. *Фи угорѣ, фи удоле, свитка главж, псофиса? Ке свитка майка му тъкъ книгж.*—**канъый,** *прич. стр.* Свитый.

Свито, като *с. ср.* Мѣсто на нѣчто, дѣто то е изкривено, свито, завито; нагибъ.

Свитокостый, стъ, ста, сто, *пр. Свитокоста жена,* на която кости-ты на таза сж свиты, та мжчно добыва.

Свитый, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **свижж,** по знаменование-то на глагола. *Сѣди съ свиты крака;* сидѣть на корточкахъ. 2) *пр.* Който не умѣе ничто да врьши, ничто и никакъвъ; пипавый, пипкавый, пипнивый, пипка, потишливый, сгыпчё, тутавый, тутулявый, туткунъ, сгънатый; пентюхъ, пень, блухъ, плюгавецъ.

Свищулка, *с. ж.* Раст. *Verbascum thapsus,* бабякъ, дивъ кобакъ, лѣпнанъ, лопенъ, лубовачка, мечие ухо, папалечь, пукъ, овча опашка, свѣщилка, богородичина хурка, фенерча; медвѣжье ухо, коровякъ, вербишникъ, царскій скипетръ, царская свеча.

Свижж, ешь, свилъ, *гл. свр.* отъ **свивамъ.** Да свиткамъ.

Свлачамъ (да свлѣкж), *гл. д.* Свличамъ.

Свлачанье, *с. ср.* отъ **свлачамъ.** Свличане.

Свличамъ (да свлѣкж), *гл. д.* Свлачамъ, съ влаченю, съ влѣченю смычамъ, свалямъ нѣчто; стътрувамъ; стаскивать, извлекать. *Свлѣче го долу въ дере-то. Свлѣче му кожж-тж,* закачи го, та му одра кожытж. —**ися,** 1) *гл. възвр.* Влачяшкомъ,

вл҃чѧшкомъ слизамъ; свлачѧмся, смъчѧмся, смъчѧмся, стьтрувамся; ста́скиватьсѧ, низвлека́тьсѧ. *Едвамъ сѧ свлѣче долу.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ свлѣченъ.

Свли́чиаиѣ, *с. ср.* отъ **свли́чѧмъ** и **свли́чѧмся**. Свлачаиѣ.

Свлѣкѫ́, чѐшь, свлѣкохъ, *гл. свр.* отъ **свли́чѧмъ** и **свла́чѧмъ**. Да смъкнѫ́, да стьтрѫ́: стащи́ть, низвле́чь. —чѐнъ, *прич. стр.* Смъкна́тый, стьтранъ; ста́щенный, низвлечѐнный.

Сво, *мѣстоим. ср.* отъ **свий**, **сьвь**.

Свобо́да́, *с. ж.* Слобода; свобо́да. *Нѣмамъ свободѫ́*, не сьмь свободенъ, не могѫ́, има нѣчто та ми прѣчи.

Свобо́днъ, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Слободнъ.

Свобо́дѫ́, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **свобо́ждамъ**. Да слободнѫ́, да освободѫ́; освободи́ть. —денъ, *прич. стр.* Слободенъ, освободенъ, ослободенъ; **освобождѐнный**.

Свобо́ждамъ (да **свобо́дѫ́**), *гл. д.* Слобождамъ, оставѧмъ нѣкого на свободѫ́, давамъ му свободѫ́, да може да прави, каквото си ще, да не е вяче робъ и педвластенъ; освобождамъ, ослобождамъ; **освобожда́ть**. **ися**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ свободенъ, отбивамъ си грѣшѫ́-тѫ́ за нѣчто, оставѧмъ на своѭ волѭ; слобождамся, освобождамся, ослобождамся; **освобожда́тьсѧ**. 2) *гл. стр.* Бъвамъ свободенъ.

Свобо́жданиѣ, *с. ср.* отъ **свобо́ждамъ**. Слобожданиѣ, освобожданиѣ.

Сво́да, *с. ж.* 1) Много дѣца, много людиѣ, събранъ на купъ. *Зачто ми си довлѣкълъ тѫ́съ сводѫ́ тукъ?* 2) Сборъ на гощавкѫ́, на приказкъ. *Канени смъ на сводѫ́. Довечера щемъ имамъ сводѫ́.*

Сво́дникъ, *с. м.* 1) Сватовникъ. 2) Който прави работѫ́ на дваминѫ́; посрѣ́дникъ. 3) Който помага да ставать беззаконнъ съчетаванию междѫ́ мѫ́жь и женѫ́; подводникъ, пезевенкъ; сво́дникъ.

Сво́дница, *с. ж.* 1) Сватовница. 2) Която прави работѫ́ на дваминѫ́; посрѣ́дница. 3) Която помага да ставать беззако́нъ съчетаванию междѫ́ мѫ́жь и женѫ́; подведа, подведница, подводница, кодошка, пезевенкъ; сво́дница, сво́дня.

Сводъ, *с. м.* Свожданиѣ, сбираниѣ двама на едно мѣсто, единъ срѣщѫ́ другъ. *Извадихѫ́ мя на сводъ*, сбрахѫ́ мя съ другъ, изкарахѫ́ мя прѣдъ тѣхъ, да мя видятъ и въ очи-тъ ми да кажатъ истинѫ́-тѫ́; очна́я ста́вка, съ лица́ на лицо́.

Сво́дѫ́ся, ишся,—дихся, *гл. вз.* Лѣгамъ съ нѣкого, та мрьсувамъ; свождамся. *Цари-ца-та сѧ сводила съ друл., че св. Иванъ ще ѫ́ ис*

Сво́дѫ́мъ (да **сведѫ́**), *гл. д.* дамъ.

Сво́дѭаиѣ, *с. ср.* отъ **сво́дѫ́** свежданиѣ.

Своеглавъ, ва, во, *пр* не както го учатъ, а както на своѭ главѫ́, самоволно; своево́льный, упра́мый.

Своёниѣ, *с. ср.* отъ **своѭ́**.

Сво́ецъ, *с. м.* Малка гъсени лецъ, мумулецъ; моль. *Сво ятъ!* да го опасѫ́тъ. Клат

Своёщина, *с. ж.* Свойщина. ѭ́къ, рода, роднина, родница ро́да.

Сво́ждамъ (да **сведѫ́**), *гл. д.* дамъ: 1) Сбирамъ, събирам колцинѫ́ на едно мѣсто; с ня́ть, сводя́ть. *Сведохѫ́ мъ*

Сумрачися и стемнилоса Сведохѫ́ гъ у хладнъ зе Сведохѫ́ гъ тамо да си л

2) Свалѧмъ, скарвамъ, смъ по-низко мѣсто; сводя́ть.

Гради Богданъ магнило Наврьхъ Старѫ́ плани Научися Дафина Ката пладнѣ на водѫ́; Сведе Богданъ стадо-т Та размати водѫ́-тѫ́.

3) Свалѧмъ, навождамъ, п вамъ, наклонѧвамъ, нагъ клони́ть, наклоня́ть, на вать. *Сведохъ клончя, в*

Свекъръ Елени говори Снахо, Елено, Елено, Ѫ свождай клоне зеле Отврьзвай люкѫ́ шпр

—ися, 1) *гл. вз.* Сбира ставѭамся; собира́ться. *Дѣ дня́ть, третий доводѫ́ть.* *гл. възвр.* Навождамся, на гъбамся, навалямся, прѣв ня́тьсѧ, нагиба́тьсѧ, нава *стр.* Бъвамъ сведенъ.

Сво́жданиѣ, *с. ср.* отъ **сво́ѭ** дамся.

Сво́зѭамъ и сво́зѧмъ (да 1) Съ возеніе на нѣчто св нѣйдѣ на по́-низко мѣсто; возеніе докарвамъ на едно сваѭ́вать, свозя́ть. —ися вамъ свезенъ

Сво́зѭаниѣ и сво́зѧниѣ, *с. ср* и сво́зѧмъ.

Свой, сво́ѭа, сво́е, сво́и, *мѣ*

принадлежи нѣкому; свой. 2) Своещина, роднина, ближенъ, познайникъ и голѣмъ приятель; свой. *Който чюждо-то не почита, и свое нѣма да види. Всяка коза за свой кракъ. Всякой тягли вжгленя камъ свое-то чайце. Свое ся бие съ тоягѫ, а хорско-то съ комата. Свое то съ стапъ, чюждо-то съ комать. Свое чюдо никждѣ ся не дѣва. Каквито смы да смы, свои смы. Свой своего не храни, тяжко (горко) му кой го нѣма.*

Свóйникъ, *с. м.* Свой, своещина, роднина.

Свóйный, свóенъ, свóйна, свóйно, *пр.* отъ **свой**. *Свойни люде.*

Свóйщина, *с. ж.* Свой, своещина, свойникъ *На свойщинѫ, на по-свойщинѫ*, като на свои, като съ свои; не както трѣбва, а по хатъръ. *Това е на свойщинѫ. Свръши го като на по свойщинѫ.*

Свонáкъ, *с. м.* Конь, който, кога минува прѣзъ водѫ, лѣга въ нея да ся разхлади.

Свонѫ́, нѐшь,—**свонѐлъ**, *гл. д.* Дрѣжѫ нѣчто чюждо за свое. *На ли свои едно парче нашѫ земѫ?*

Свóякъ, *с. м.* Единъ видъ червякъ; въдися въ жито натрупано нѣйдѣ. *На чистый понедѣлникъ не ся мѣси кыснятъ хлѣбъ, отъ прѣзъ годинѫ-тѫ хлѣбъ тъ ще хваща свояци.*

Своя́къ, *с. м.* 1) Свой, своещина, роднина *Той ми е свояк.* 2) Мѫжъ на женинѫ сестрѫ, балдѫзинъ мѫжъ; свако, бадженакъ; **своя́къ**. *Радъ и Миле сѫ свояци*, водятъ двѣ сестръ.

Свóя-та, като *с. ж.* Все исто-то, една-та. *Кавай му, прави го каквото щешъ, той си знае своѫ-тѫ*; говорѝ ему, дѣлай съ нимъ что хóчешъ, онъ всѣ своѐ зна́етъ, всѣ своѐ несѣтъ.

Сврáка, *с. ж.* Птица *Corvus pica*, гагарашка, гарагашка, гаргашка, канараска, какараска, какарацка, крькараска, сврякарака, сврачка, свекарашка, страчка; сорóка. — *Конска сврака*, птица *Lanius meridionalis*, магарешникъ.—*Живѣе като сврякѫ на дракѫ*, нѣма нидѣ ничто. — *Поще го като сврякѫ-тѫ бывола*, сир. за да ся наяде. *Сврака-та поще бывола, за да си напълни корема. — Кога нѣма кокошкѫ, та и сврака. Зачто да камъ сврака, кога имамъ кокошкѫ. Като нѣма кокошкѫ, Турчину, и сврякѫ чавашъ. Высока тополя, нъ сврякы по неѭ. Сврака на сврякѫ каде чищѫ-тѫ. Сврака-та скачи по плетища-та отъ колечь на колечь, па токо нѣкогашъ ся надѣне. Сврака очи-ты да му изкжца! Сврака му мозъкъ изпила!*

Свракарáка, *с. ж.* Птица сврака.

Сврáкыца и сврáчица, *ум. ж.* отъ **сврáка**.

Сврáтѫ (да ся), и́шь,—**тѝлся**, *гл. възвр. свр.* Да ся свръна, да ся оправѝ, да надебелѣѭ.

Сврáчий, чья, чье, *пр.* отъ **сврáка**; сорóчій, сорóкинъ. *Чюкундуръ глава, сврачя опашка, орлевы ноктье?*

Сврáчка, *с. ж.* Птица сврака.

Сврéделъ, *с. м.* Свръделъ.

Свриш̀кы, *с. ж. мн.* Еднѣ прѣщкѣ по тѣло то; гойници, гнойници, огойници, кравеници, кръвеници.

Свръ́га, *с. ж.* Нараслякъ на растение или на животно; врьга, главулякъ, цицина, чвоурга; нарóсть, ши́шка, болона́. *Цапи едно дрьво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдѫ-тѫ еднѫ страшнѫ свръгѫ.*

Свръделáрь, *с. м.* Който прави и продава свръделы; свределарь *Майсторъ човѣкъ врѣтенарь, дѣца-та му свръделари.*

Свръделчя, *ум. ср.* отъ **свръ́дель**. Свръдля, свределчя; **буравóкъ**, **бурáвчикъ**.

Свръ́делъ, **свръ́дли**, *с. м.* Сѣчиво, съ което проврьтывать дупкы въ дрьво за да заковать пиронъ или за каквѫ да е потрѣбѫ; свредель, бургия; **бурáвъ**, **вертлó**, **напáрье**. *Волъ въ оборъ, рогове му на дворъ*, или: *ужъ магаря въ кошарѫ, уши-ты му не вливать*, или *ни ся води, ни ся тѣра, трага прави?* Гат. — Свръделъ.

Свръдля́, *ум. ср.* отъ **свръ́делъ**. Свръделчя, свредля.

Свръ́жѫ, и́шь,—**жáлъ**, *гл. ср.* За студенъ вѣтъръ: жюлъ. *Баше завѣалъ единъ вѣтъръ студенъ, что дори свръжалъ.*

Свръ́жѫ, ѐшь, **свръзахъ**, *гл. свр.* отъ **свръ́звамь**. —**занѫ́лъ**, *прич. стр.*

Свръ́звамь и свръ́зувамь (да **свръ́жѫ**), *гл. д.* Связвамь: 1) Сбирамь нѣколко нѣчта, та гы врьзвамь въ едно; **свáзывать**. 2) Врьзвамь, заврьзвамь; **завáзывать**. *Краката му и рѫцѣ-ты му добрѣ да свръжешъ.* 3) Договарямся съ нѣкого за нѣчто; заврьзвамь, уврьзвамь; **заключáть**, **обвáзывать**. *Свръзали миръ помеждѫ си.* —**мся**, 1) *гл. вз.* Договарямся за нѣчто; заврьзвамся, уврьзвамся; **обвáзываться**. 2) *гл. възвр.* Хващамся, схващамся, врьзвамся, вдрьзвамся, связвамся. *Свръза ми ся язык-тъ.* 3) *гл. стр.* Бывамь свръзанъ.

Свръ́зване и свръ́зуване, *с ср.* отъ **свръ́звамь**. Связване.

Свръ́но бѣ́лѭ. Трѣва нѣкаква, что могла да прѣврьща, да прѣправя нѣчта-та. *Отишла да си бере свръно былѫ.*

Свръ́нѫ, ѐшь,—**нѫлъ**, *гл. свр.* 1) отъ

сврѣщамь. 2) Да повръна, да възвръна. *Отитла е да си бере свръно былѥ, да си свръне своего сына.*

Свртáлище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто нѣкой ся сврьта, наврьта, дѣто ся прибира; врътилище, живѣлище, жилище; **мѣстопребываніе, жилúще, прiютъ, пристáнище, притóнъ.**

Сврѣтамь (да свртѫ), *гл. д.* 1) Врътѫ, завртамь, привртамь нѣкого, нѣчто около себе-си; привинамь, прибирамь, прикотвамь, прикоторкамь. *Ратай не ся свртѫ при него,* не му стои ратай. 2) Задрѣжамь, запазвамь, завртамь, увардямь. *Не може да сврьти парк.* 3) Свръщамь, повръщамь, къзвинамь, завинамь, възвръщамь; **поврáчивать, оборáчивать.** *Свртѣ коня, пойде на хладны механы.*

Послушна ѫ дѣли юнакъ,
Свртѣ стадо подъ село-то,
Та ся пойде у село-то,
У село-то у Нединъ. *Цѣс.*

—мси, 1) *гл. възвр.* Врътѫся, завртамся, привртамся, намирамся, сѣдѫ при нѣкого, около нѣкого; запирамся, стоѫ нѣйдѣ; **пребывáть, гнѣздиться.** *Не ся свртя въ кѫщи,* не ся запира, все ходи. *Да ходи отъ село на село и никждѣ да не ся сврьти.* 2) Сбирамся, натрупвамся, надохождямь, набирамся; **набирáться, набрáживать.**

Ка ми е майка раждала,
Девять ся баби свртѣли,
Та ми ся имя клавали. *Цѣс.*

3) Завртамся, задрѣжамся, удрѣжамся, пазѫся, трая; **сохранáться.** *Не ся сврьта пара въ джеба му. Не му ся сврьта добытъкъ.* 4) Обръщамся, възвръщамся, тръгамь, врьщамся назадъ; **обращáться.** *Отъ тоя день слънцето ся свртѣло конъ зимѫ.* 5) Обръщамся, прѣобръщамся, прѣврьщамся, промѣнямся, ставамь; **превращáться, обращáться.** *Радость-та ѣ ся свртѣла на жаль.* 6) *гл. стр.* Бъявамь свртѣнъ. **—Сврѣта ми,** *гл. безл.* повячето пáти съ не, *не мя сврьта:* нѣмамь свртъкъ, не мя сдрѣжа на едно мѣсто, нѣмамь сѣдѫкъ, не сѣдамь, не ся спирамь, не ся свртамь нѣйдѣ.

Сврѣтамь (да сврѣнѫ), *гл ср.* Свръщамь.

Сврѣтаніе, *с. ср.* отъ **сврѣтамь** и **сврѣтамся.**

Сврѣтка, *с. ж* Мѣсто, дѣто да ся свртя нѣкой. *Нѣмамь свртъкъ,* не могѫ да ся спрѫ на едно мѣсто. *Нидѣ нѣма свртъкъ. Раны ми ся разлютихѫ, та мя сръбять и болять, та нѣмамь мира и нѣмамь свртъкъ Сѣдѣмь по свѣта да ходишь, никждѣ мира да н ни свртъкъ.*

Свртѫ́, и́шь, — тѣлъ, *гл.* тамь. **—тѣ́нный,** *прич.* с

Сврѣха, *с. ж.* Свръшекъ. с **конéцъ.**

Сврѣчькъ, *с. м.* Животинка *stícus,* царьчькъ, щурець, **чóкъ.**

Свръчи́ѫ, и́шь,—чи́лъ, *гл.* за нѣкои животины: издав кливь глась; свръщѫ, цв цръчѫ, чртѫ. *Свръчькъ св* **сверчáть.** *Диля свръчи,*

Свръчúаніе, *с. ср.* отъ **свръ**

Сврѣшвамь и **сврѣшиамь** *гл. д.* 1) Изкарвамь нѣкоѫ изврьшвамь работѫ тѫ, коѫ врьщамь, отврьщамь, доп чѫмь, прѣправямь, втасва **довершáть, совершáть, сво шáть, окáнчивать, покóнчи отдѣлывать, отдѣлываться** *малко и щѫ свръшѫ. Ощ наустницѫ-тѫ Кога свр тѫ.* 2) Напрáвямь, изврьшва **совершáть, исполнять, дѣл** *му работѫ-тѫ. Каквото все сѣмь го свръшилъ.* 3) кямъ края, приближава, н го свръшѫ; навръшямь, пр ключѫмь, склопямь. *Скоро динѫ-тѫ. Свръшвамь деся* Довръщямь нѣчто, та не ос тукамь, кращамь, докращам **кончáть, потрѣбля́ть, истр** *шихмы си жито-то.* 5) Сг съ момѫ да си земѫть; главна годявамь, оглавямь, углав вамь, придварямь, прѣдна утъкмявамь, равуныѫ, арма **сговáривать, обручáть.** *Р слънце-то, па на свати вси-ты звѣрове.* 6) *гл.* **отходúть.** *Болний-тъ свръ ще свръши,* умира, ще ум *гл. възвр.* Не остаямь вече кращамся, довръщамся, би **чáться, доходúть, подбирáт** *мы ся свръши.* 2) Отавам краяѫ; довръщамся, втасва **кончáться, окáнчиваться,** *тургиша та ся свръши; о Неговы-ты работы никог свръшять.* 3) Главнавамся оглавямся, углавяся, годя нувамся, прѣдварямся, зан вамся; **обручáться.** *Бащ*

ся свръши съ майкѫ ми, видѣлъ единъ сънъ. 4) *гл. стр.* Бъ́вамъ свръшенъ по знаменование-то. — *Свръшвамъ си работѫ-тѫ*, виждамъ си работѫ-тѫ, направямъ, каквото има да ся прави. *Глядайте да си свръшите работѫ съ тыя пари*, да вы стигнѫтъ тыя пари; постарáйтесь оберну́ться э́тими дéньгами. — *Свръшихъ си работѫ-тѫ*, изкаралъ си ряда, умрѣлъ. — *Да му ся свръшятъ кончи-ти!* да умре. — *Свръшихмы гѫ!* угепцухмы мъ, уцапахмы мъ, втасахмы! — *Който никога не начина, той никога и не свръшя. Който захвáща много работы, той ни еднѫ не свръшва. Колкото ходилъ, толковъ и свръшилъ. Былъ юнакъ, та свръшилъ, и ты бѫди, та свръши. Свръши Петко работѫ: изплаши дъца-та, изтрепа жены-ты. Свръшилъ работѫ, колкото пся на нивѫ. Свръшилъ два-та края и срѣдж-тѫ. Захванѫли съ любовь, а свръшили съ омразѫ. Почнѫ за здраве, свръши за Богъ да прости. Врьти, ссучи, свръши го! Какво ще свръшишь съ ножа, кога брадва-та не свръшила! Всѣка молба на аминъ ся свръшя. Кѫщна-та работа никога ся не свръшя. Ако искашь да ти ся не свръшя работа-та, прѣдай ѫ другиму да ѫ врьши. Научился попъ на варенъ бобъ, свръшился бобъ, отучился попъ. Да му ся свръши и корень-тъ и семселе-то!*

Свръ́шване и свръшяне, *с. ср.* отъ **свръ́швамъ и свръ́швамся.**

Свръшёкъ, *с. м.* Свръшькъ.

Свръше́ние, *с ср.* Свръшькъ, свръшекъ, свръха, край, битимъ; коне́цъ, оконча́ніе. *На свръшене тоа мѣсяцъ*, на излѣзъ; въ конце́ э́того мѣсяца.

Свръ́шеникъ, *с. м.* Който е свръшенъ, годенъ за нѣкоѫ момѫ; годеникъ, главеникъ, сгоденикъ, углавникъ, тъкменикъ, армасникъ; обручéнникъ, женáхъ.

Свръ́шеница, *с. ж.* Която е свръшена, годена за нѣкой момъкъ; годеница, главеница, сгоденица, углавница, тъкменица, армасница; обручéнница, невѣста.

Свръ́шькъ, *с. м.* Свръха, свръшёкъ, свръшеніе, край, битимъ; коне́цъ, оконча́ніе, отхо́дъ.

Свръ́шювамъ (да свръ́шѫ), *гл. д.* Свръшвамъ, свръшямъ.

Свръ́шюване, *с. ср* отъ **свръ́швамъ.**

Свръ́шюване, *с. ср.* отъ **свръ́шювамъ.** Свръшювачка.

Свръшюва́чка, *с. ж.* Свръшюване, свръшявачка, главежь, главилка, года, годежь, годявка, запивъ, мѣна, обрѫкъ, огледи, прьстенуване, строй, тъкмежь; сговóръ, помóлвка.

Свръ́шѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **свръ́швамъ и свръ́шямъ.** —**шенъ**, 1) *прич. стр.* По знаменование-то на глагола. 2) Като *пр.* Сѫщъ, истинскъ; настоя́щій, совершённый. *Царица тъ можила вяке да меле брашно на селяны-ты како свръшенъ водяничяръ.*

Свръшявачка, *с. ж.* Свръшювачка.

Свръ́шямъ (да свръ́шѫ), *гл. д.* Свръшвамъ.

Свръ́щамъ (да свръ́нѫ), *гл ср.* и *д* 1) Завръщамъ, повръщамъ, свртамъ, възвивамъ, завивамъ, възвръщамъ; поворáчивать, сворáчивать, оборáчивать. 2) На минуване вмѣсто нѣйдѣ; наминувамъ, заминувамъ, отбивамся, забъкалямъ махвамся; захáжвать, заѣзжать, завéртывать, заворáчивать мимохóдомъ, мимоѣздомъ. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Завръщамся, завзимамся, замогвамся, оправямся. даврандисвамся; поправля́ться, оправля́ться, обмога́ться, омога́ться. *Гровдже-то бѣ васъхнѫло отъ сушѫ-тѫ, нъ сега отъ дъжда ся свръща.* 2) Врьщамся отнѣйдѣ, кадѣто сьмъ былъ отишълъ; завръщамся, повръщамся; возвраща́ться. *Това не ся свръща. Станѫлото не ся свръща. Сврънѫлся отъ онзи свѣтъ*, былъ боленъ, па послѣ ся завзелъ.

Шетала е тънка Неда
Отъ сараи до бунаръ,
Че загуби алтънъ герданъ,
Алтънъ герданъ, сърменъ коланъ,
Че ся свръна да гы трьси. *Пѣс.*

Свръ́щане, *с. ср.* отъ **свръ́щамъ и свръ́щамся.**

Свръщѫ́, ишь, — щялъ, *гл. ср.* Свръчы, цръчы.

Свръ́ѫ, ешь, свръ́лъ, *гл свр.* отъ **свúрамъ.** —**Свръ́пъный**, *прич. стр.*

Свря́скамъ, *гл. ср. свр.* Да завряскамъ изведнѫжь и много; да извряскамъ.

Свъ́камъ, *гл. ср. свр.* Да завъкамъ изведнѫжь и много; да извъкамъ, да привъкамъ. *Царь тъ свъкалъ на джелаты-ты да го хванѫтъ.*

Свъ́камъ, *гл. д. свр.* отъ **свъ́кувамъ.** —**кнъный**, *прич. стр.*

Свъ́кувамъ и свъ́куювамъ (да свы́камъ), *гл. д.* Съ въканье сбирамъ нѣколцина на едно мѣсто; созывáть.

Аврамчо свъка поповы,
Діаконъ още владъци,
Дѣтенце-то сѫ крьстили,
Богомчо сѫ го крьстили. *Пѣс.*

—ися, *гл. вз.* Въкамъся единъ другъ да

ся съберемъ нѣйдѣ наедно. *Дѣца-та ся свикахж да игражть рожѣ.*

Свы́кванся и свы́кнувайся (да ся свы́кнж), *гл. възв* Научавам на нѣчто; навыквамъ, привыквамъ, приучавам, обдрыгвамъ. прѣтрьпявамъ, нахвадамся, алаптисвамъ; вы́кнувъ, привыка́тъ, навыка́тъ, обыка́тъ, новыка́тъ, иріуча́тъся, обжика́тъся, набива́тъ ру́ку.

Свы́кване и свы́куване, *с. ср.* отъ **свы́квамъ**.

Свы́кване и свы́кнуване, *с. ср.* отъ **свы́кванся**.

Свъчъ, *с. ж.* Свѣчь, свѣщь, свѣкь, свѣкя.

Свѣдо́къ, *с. м.* Свидѣтель.

Свѣдо́чене, *с. ср.* отъ **свѣдо́чжк**; свидѣтельствованіе.

Свѣдо́чжк, чишъ,—чилъ, *гл. ср.* Казвамъ за нѣчто, което съмъ видѣлъ съ очи-тъи си или чюлъ съ уши-тъи си; свидѣтельствовать.

Свѣ́кавъ (свѣ́квамъ, да свѣ́кнж, свѣ́нувамъ), *гл. д.* Удрямъ огнило о крѣмъкъ или тръкамъ кибритъ о кутъи за да хванж огънь; сѣкамъ, цвѣкамъ; высѣка́тъ, прксѣка́тъ, кресѝтъ, выкрещя́тъ, вырубя́тъ огонь.

Свѣ́каване, *с. ср.* отъ **свѣ́кавъ**. Сѣкане, цвѣкане.

Свѣ́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **свѣ́кавъ**.

Свѣ́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **свѣ́кнж**.

Свѣ́кнж, ешъ, — нжлъ, *гл. свр.* отъ **свѣ́кавъ**. **—нжтъ**, *прич. стр.*

Свѣкъ и свѣ́кя, *с. ж.* Свѣщь, свѣчь, свѣчь. *Милъ святъ Никола, ке ти запалимъ свѣкъ колко вотягаржя. Свѣкъ на гроба да нѣма кой да му запали!*

Свѣне́не, *с ср.* отъ **свѣнжкся**. Свѣнуване, срамуване.

Свѣнли́въ, **въ, ва, во**, *пр.* Който ся свѣни, който си свѣнува; срамежливъ; застѣнчивъ, ро́бкій, стъдли́въ. *Свѣнливъ момъкъ.* **—во**, *нар.* Съ свѣнъ, съ свѣнуване, срамежливо; застѣнчиво, ро́бко, стъдли́во.

Свѣну́вамся, *гл. об.* Имамъ свѣнъ, срамъ за нѣчто, идемъ срамно да го направъ; свѣнъ мя е, свѣнжкся. срамувамся, срѣчавамся; стъда́тъся, стѣсня́тъся, со́вѣститъся, пересемѣнквамъ. *Свѣнувамся да му го кажж, да го направъ.*

Свѣну́ване, *с. ср.* отъ **свѣну́вамся**. Свѣнене, свѣнъ, срамуване.

Свѣнцонь, *с. м.* Квасникъ хлѣбъ, что носятъ отъ момъка у невѣстж-тж въ четвръткъ вечеръ прѣдъ сватбж тж.

Свѣнъ, *с. м.* Свѣнене, свѣнуване, срамъ, срамуване, зазоръ; стъдъ, зазо́ръ, зазрѣние. *Нѣма свѣнъ отъ м безъ свѣнъ.* — **Свѣнъ мя** Срамъ мя е, срамувамся, нжкся; мнѣ стъ́дно, со́вѣ

Свѣнжкся, нжся,—нжлся, вамся. свѣнъ мя е.

Свѣсло́, *с. ср.* Грозде на окачено нѣйдѣ да виси, м много врѣмя; свисло.

Свѣсньій, —сьнъ и сенъ Свѣстный.

Свѣ́стка, *с. ж.* Женина сест нам, балдъза; своячина,

Свѣ́стный, —стьнъ и—ст *пр.* Свѣсный: 1) За чл врьши работъ-тъи, който е приличо; добрый, ра разумнъый, акъллия; смы стенѐнный. *Той баше ед лямнж.* 2) Что е за-въ п направенъый както трѣбва, но. *Досега не е направи но. Дай ми нѣкоя по Свѣсна работа.* —сти приличо, както го иска н

Свѣстъ, *с. м.* и **свѣсть**, *с.* свѣсь. свѣсъ; созна́ние, у *въ главж-тж си. Дойди тж, свѣстися. Свѣсть-т врьти, та да падне!*

Свѣстжк, нжъ,—стжлъ, *гл.* тя́вамъ. **—сте́нъый**, *пр*

Свѣстя́вамъ (да свѣстжк), *г* окопнщамъ, окопитомявам живявамъ. **—ся**, 1) *гл* дамъ на себе си, дохожд си; окопнщамся, окопитом ся, опомнювамся, събуждам сафирясвамся; приходя́т ваться, опаня́тываться, очуня́тъся, образу́мливатъ Бъвамъ свѣстенъ. *Хора вай*, свѣнувайся, срамувай *и ся свѣсти. Боже, пр сти, кога пѣтелъ на гн огнище!*

Свѣсъ, *с. м.* и **свѣсь**, *с.* *ми ся свѣсь*, врьти ни *губвамъ си свѣса*, замай зашемедявамся, прѣносна заплесвамся; забыва́тъся, приходя́тъ въ беспа́мятс ходя́тъся. *Не е у феса, вѣкъ безъ свѣсъ*, что нѣм

Свѣтене, *с. ср.* отъ **свѣ**

Свѣтя́лникъ, *с. м.* Свѣн никъ, свѣтя́льникъ.

Свѣтѝлничя, *ум. ср.* отъ **свѣтѝлникъ**. Свѣщничя.

Свѣтѝло, *с. ср.* 1) Садъ съ дрьвяно масло, съ лой или съ друго и съ фитилъ за свѣтене; кандилъ, кандило; лáмпа, ночнúкъ. *Като двѣ божи свѣтила.* 2) Нѣчто что ся гори за да свѣти, като масло, лой, свѣщь и пр; видѣло. *Нѣмамы свѣтило въ кѫщи.* — *Зе си свѣтила-та, хванѫлъ си свѣтила-та*, отишълъ, задулъ, завилъ, кадѣто му очи видять. *Омрьзнѫлъ му свѣть-тъ, та си хванѫлъ свѣтила-та.* — *Удари го прѣко свѣтила-та*, по очиты, по главж-тѫ, та да му свѣтне. *Ако тя ударѫ прѣко свѣтила-та, обѣ-тѣ очи четыре щѫть ти ся видять. Така силно бѣше го ударилъ прѣко свѣтила, что умѣ-тъ му ся беше. Ако ти речить нѣкой, удри го прѣко свѣтила.*

Свѣтѝлце, *ум. ср.* отъ **свѣтѝло**.

Свѣтка, *с. ж.* Животинка свѣтулка.

Свѣткá (да свѣтне, свѣтнувá), *гл. ср. безл.* и **свѣткáся**, *гл. възвр. безл.* Бльскася, блѣскася. лъскася, мъскася изъ облаци-ты, сева, севася; мóлнія сверкáетъ. *Свѣткася, ще вали дъждъ. Доклѣ не свѣтне, не грѣмнува.*

Свѣткáвица, *с. ж.* 1) Кога свѣтка изъ облаци-ты; бльскавица, блѣскавица, лѣскавица, вѣда, мълнúя, мълня, рофя; мóлнія, блистáвица. 2) Животинка свѣтулка.

Свѣткáмь (да свѣтнѫ, свѣтнувамь), 1) *гл. ср.* Издавамь, пущамь отъ врѣмя на врѣмя свѣтлинѫ, свѣтѫся понѣкога; бльскамь, бльснамся, блѣскамь, блѣскамся; сверкáть, блеснѣть, блистáть. *Огнегь свѣткаше изъ-помеждѫ дрьве-то. Сабиты имъ свѣткать отъ слънце-то. Удари го, да му свѣтнѫть очи-ты.* 2) *гл. д.* Удрямь мѫ-тѫ; бльскамь, враскамь, цапамь; цамать, вевáрнвать. *Свѣтнѫ го по главж-тѫ*; свистнуть по головѣ. 3) Пнѫ, жюлѫ, врьгамь, мѣтамь. *Свѣткамь вино, свѣтни му още еднѫ чашѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свѣткамь въ 1-то знаменование. *Свѣтулка ся свѣтка. Нѣчто ся свѣтнѫ въ трѣвж-тѫ.* 2) Удрямся, трискамся, бльскамся о нѣчто; ударáться, бúться о чѣмъ. 3) Ходѫ нагорѣ надолу да изкарамь, да спечалѫ нѣчто; бльскамся, бнѫ си главж-тѫ; бúться, домогáться, старáться. 4) Скытамся, шлякамся, митамь, миткамь, шытамь, отлатѫ, ръгамь, рысѫ, рѣхамся, рѣкыся, аскамь, блждаѫ, блждѫ, бродѫ, гынѫ, клапамь, лутамся, лытамь, нуркамся; шляáться, скитáться, блудúть, слоняáться. *Кждѣ си ся свѣткалъ досега?*

Свѣткáне, *с. ср.* отъ **свѣткáмь** и **свѣткáмся**.

Свѣтлúвъый, **въ, ва, во**, *пр.* Что свѣтка, что ся свѣтка; свѣтликавъый, бльскавъый, блѣскавъый, лъскавъый, свѣтлъый, свѣтнъый; блестящій, свѣтлый.

Свѣтлúкавъый, **въ, ва, во**, *пр. смякч.* отъ **свѣтлúвъый**; свѣтловáтый.

Свѣтлúкъ, *с. м.* Свѣтлина.

Свѣтлинá, *с. ж.* 1) Видѣлина, видѣло, свѣтликъ; свѣтъ. 2) Здракъ, лѫчь, лѫчя, шипъ; лучъ.

Свѣтлинкá, *ум. ж.* отъ **свѣтлинá**. Видѣлинка, видѣлко.

Свѣтличкъый, —**чькъ, чка, чко**, *пр. смякч.* отъ **свѣтлъый**.

Свѣтлъый, —**тълъ, тла, тло**, *пр.* 1) Что има свѣтлинѫ, дѣто не е тьмно; видѣлъый; свѣтлый. *Свѣтлы стаи.* 2) Что свѣти, пущѫ свѣтлинѫ; свѣтливъый, свѣтнъый, бльскавъый, блѣскавъый, лъскавъый; свѣтлый, блестящій. *Не си нѣчто подала ва Христово свѣтло имя. Приготвилъ му свѣтло-но оружје.* —**тло**, *нар.* Не тьмно, кога ся види, видѣло; свѣтлó, вúдно.

Свѣтлѣ́ѭся, **ешся**,—**лѣлся**, и

Свѣтлúжся, **ишся**,—**лúлся**, *гл. об.* Свѣтѫ, свѣтѫся, свѣткамся; свѣтáться, блеснѣть, блистáть, сверкáть. *У еднѫ горѫ огнь ся свѣтли Глава-та да ми ся свѣтлѣе.*

Свѣтне, **нжло**, *гл. свр.* отъ **свѣтка**.

Свѣтникъ, *с. м.* Свѣтилникъ, свѣщникъ, свѣщилникъ.

Свѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **свѣтнѫ**.

Свѣтнъый, —**тьнъ** и —**тенъ, тна, тно**, *пр.* Свѣтлый.

Свѣтнѫ, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **свѣткамь** и **свѣтѫ**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Свѣтóвнъый, —**вьнъ** и —**венъ, вна, вно**, *пр.* Свѣтскый. *Свѣтовны работы. Свѣтовно то на свѣта остава.*

Свѣтóмь, *нар.* Съ свѣтлинѫ, свѣтло.

Тя му свѣтомь свѣтила
И му слуга служила. *Пѣс.*

Свѣтскъый, **ска, ско**, *пр.* 1) Что е за тоя свѣтъ, что е отъ тоя свѣтъ; свѣтовнъый; свѣтскій, мірскій. *Свѣтскы работы, свѣтскы грыжи и кахжри.* 2) Човѣческъый, людскъый, хорскъый; людскóй. 3) Не свой, чюждъый, людскъый, хорскъый; чужóй, людскóй. *Не мой слушай свѣтскы сборовы.*

Свѣтýвамь, *гл. ср.* 1) Прѣминувамь врѣмято весело; веселѭся; веселúться. 2) Живѣѭ си добрѣ, на широко; людувамь, вѣкувамь, благувамь, богувамь, добрувамь; добровáть, благодéнствовать, блаженствовать, красовáться, красовúтничать. *Свѣ-*

тувахъ черенъ свѣтъ. Свѣтувамъ съ тѣлъ дрѣжѫ, съ нея излизамъ прѣдъ хора-та, съ нея ся явявамъ въ свѣта. *Несмѣслено свѣтъ свѣтува.*

Свѣтýване, *с. ср.* отъ **свѣтýвамъ.**

Свѣтýлка, *с. ж.* Животинка *Lampiris,* свитка, свѣтка, свѣткавица, блискавица, блистунка, бльскавичка, бльщукавичка, бльщунка, блѣстунка, блѣщунка, ламберуда, вѣщица, вѣщулка, невѣстулка, цвитка; **свѣтлячъ.** *Понѣйдѣ ловять прьвы-ты свѣтулкы, та гы давать на кравы, за да имать млѣко. Едно нѣчто нощинѫ лѣти, нѣйдѣ-годѣ засвѣтва?* Гат. — Свѣтулка.

Свѣтýлчица, *ум. ж.* отъ **свѣтýлка.**

Свѣтъ, *с. м.* 1) Небе-то и земя-та съ всичко, что е по тѣхъ; вѣкъ; **свѣтъ, міръ, вселéнная.** *Богъ е направилъ свѣтъ-тъ въ шесть дни.* 2) Земя-та, на която живѣемъ; **земля́, міръ.** 3) Всичкый родъ человѣческый; **свѣтъ, міръ.** 4) Хора, людіе; **свѣтъ.** *Хубавъ свѣтъ,* хубави людіе. 5) Добро живѣяніе, честитъ животъ. *Несмѣслено свѣтъ свѣтува.* — *Бѣлъ свѣтъ,* добръ, честитъ животъ. *Излѣзълъ на бѣлъ свѣтъ,* на видѣло. *Изваждамъ нѣчто на бѣлъ свѣтъ,* направямъ да ся види, да ся познае, изваждамъ го на явѣ, на лице, на мейданъ; **изводи́ть нару́жу, обнару́живать.** — *Видѣлъ съмъ свѣтъ,* ходилъ съмъ много, живѣлъ съмъ напироко, свѣтувалъ съмъ. — *Вие ми ся свѣтъ, врьти ми ся свѣтъ,* вие ми ся глава-та, вие ми ся шемедъ, имамъ шемедъ, замаяна ми е глава-та, замайвамся, тьмнѣе ми прѣдъ очи-ты; **кружи́тся голова́, невзвиди́ть свѣта.** *Да тя ударя въ тылъ-тъ, да ти ся завие свѣтъ-тъ! Завилъ му ся е свѣтъ: а)* Вие му ся свѣтъ. *б)* Слисался е, замаялся е, да не знае какво да прави, довило му е; **у него́ голова́ вскружи́лась.** — *Горенъ свѣтъ,* животъ-тъ, свѣтъ-тъ горѣ на небето. — *Доленъ свѣтъ,* животъ, свѣтъ нѣйдѣ долѣ подъ насъ, подъ земя-тѫ. *Качился на черныя орелъ, та го свалилъ на долныя свѣтъ.* — *За свѣта, за-въ свѣта, за-прѣдъ свѣта, за-ў свѣтъ,* за-въ хора-та, за въ людіе, за-прѣдъ хора, както приличя. — *Душа и свѣтъ му е да направи нѣчто,* иска му ся много. *Това му е душа и свѣтъ,* то му е всичко, това му ся иска много. — *Изпокаде свѣта,* изъде всичко. — *Онзи свѣтъ, другій тъ свѣтъ, онзи свѣтъ,* животъ-тъ, свѣтъ-тъ, който ще настане, който щемъ живѣемъ слѣдъ смрьть-тѫ си; **тотъ свѣтъ.** *На онзи свѣтъ;* **на томъ свѣтѣ.** *Онзи свѣтъ не е като този.* — *Половинъ свѣтъ,* человѣкъ осакатенъ или много ослабн — *Пратили го на онзи* го; **дать корочунъ.** — *Т* в-тъ-тъ, свѣтъ-тъ тукъ на **свѣтъ.** *Каквото напра свѣтъ, ще ти ся намѣри — Трѣгамы у свѣтъ,* кѫ дять, кѫдѣ ны очи тамъ глядамъ накѫдѣ, зимамы с *Хванѫ си свѣта,* побѣгн *ренъ свѣтъ.* лошъ, тяжък *ренъ животъ.*— *Свѣтъ кат е това: не прави, да Свѣтъ широкъ, хора всяк рѣкѫ всичкый свѣтъ водя свѣта не плаши: дѣто с ши. Половинъ свѣтъ — Свѣтъ-тъ ще ся сарьш никога. Свѣтъ-тъ е на м онзи свѣтъ никой не ся нѫлся отъ онзи свѣтъ, Никой не знае, что има Не можешъ да затъкнеш всичкыя свѣтъ. Който без очи остава Орало нять свѣта. Кога азъ нѣка опустѣе всичкый умрѫ, тебѣ свѣтъ-тъ не умре всичкый свѣтъ, ты побиешь. Който издыра пань, никога свѣтъ не в лено свѣтъ свѣтува, кой го не види. До очи св сладость. Казвамъ ти к та да го знае всичкый главнѫ да горишъ свѣта ходи, още ли свѣта лѫж чё до стѣнѫ, до тукъ св Като тя почита кѫщ тать тя и комши-ты; тать комши-ты, почит свѣтъ.*

Свѣтѫ, **и́шь,** —**ти́лъ** (да с **нать**), *гл. ср.* 1) Пущамъ, надѣлнѫ, горѣ, грѣѫ; с 2) Бѣлнамъ като запаленъ; **пламенѣть, пылáть.** 3) Бл блѣщѫ, блѣщѫся, лѫщѫ, свѣтѫся; **блистáть, блест** *злато.* 4) Съ свѣщь, съ какво да е друго запалено дѣло, да ся види; дрьжѫ го запалено, та да свѣти; человѣкъ: бѣлзамъ радостен е засмѣно. *Той свѣтѣш* 6) Ослабнѫлъ съмъ много, и изцибрилъ съмъ ся, та ся нѣкои мои чясти. *Уши-т*

7) Пущамь, пропущамь свѣтлинѫ. *Провореџь-тъ е малькъ, та не свѣти. Прѣвъ пролужѫ-тѫ свѣти* —тѫся, *гл. възвр.* Пущамь свѣтлинѫ, издавамь свѣтлинѫ, свѣтѫ; блѣщѫ, бльщѫ, льщѫ; **свѣтиться, блистáть, блистѣть.** *Нѣчто ся свѣти, виждася да свѣти.* — *Свѣтять му уши-тѣ*, много е изсъхналъ, изцибрили му ся уши-тѣ.—*Свѣтять му ся очи-тѣ*, пущать искры. *Свѣтять му очи-тѣ като на котакъ.* — *Ако му свѣти*, ако му дрьжи, ако му стиска, ако смѣе. *Свѣти ли му да тръгне самъ?*

Свѣчь, *с. ж.* Свѣщь, свьчь, свѣща.

Свѣ́ща, *с. ж.* Свѣщь, свѣчь, свьчь. *На вечерь по еднѫ бѣлѫ свѣщѫ.*

Съѣщáвамь (да свѣстѫ), *гл. д.* Свѣствамь.

Свѣщáваніе, *с. ср.* отъ **свѣщáвамь.** Свѣствáніе.

Свѣщáликъ, *с. м.* Свѣщникъ, свѣщилникъ, свѣтникъ.

Свѣщáрка, *с. ж.* Която лѣе или продава свѣщи.

Свѣщáрникъ, *с. м.* Сѫдъ за дрьжáніе въ него свѣщи.

Свѣщáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **свѣщáрь.**

Свѣщáрь, *с. м.* Който лѣе или продава свѣщи; **свѣчнúкъ.**

Свѣщúла, *с. ср. мн.* Раст. *Gentiana asclepiadea,* свѣщилникъ.

Свѣщúлка, *с. ж.* Растение свящулка.

Съѣщúлникъ, *с. м.* 1) Свѣщникъ, свѣщалникъ, свѣтникъ. 2) Раст. свѣщила.

Свѣщúличя, *ум. ср.* отъ **свѣщúликъ.** Свѣщичя.

Свѣщúца, *ум. ж.* отъ **свѣщь**; свѣчка. *На слѣнчице поспала, на свѣщицѫ попрѣла (посѣдѣла).*

Свѣ́щникъ, *с. м.* Направа подложка като стлъбецъ, въ който намѣщать свѣщь, кога да гори; свѣтилникъ, свѣтникъ, свѣщалникъ, свѣщилникъ, шанданъ; **подсвѣчникъ.**

Свѣ́щничя, *ум ср.* отъ **свѣщникъ.**

Свѣщь, *с. ж.* Свѣща, свѣчь, свѣкна, свѣкь, свьчь: 1) Прѣтчица отъ восъкъ, отъ лой или отъ друго нѣчто съ фитилъ по срѣдѫтѫ; свѣчá. *Лѣѫ свѣщи;* макáть свѣчи. *Да запалѫ свѣщъ въ црьквѫ, прѣдъ иконѫ;* постáвить свѣчу. 2) Замрьзнала водѫ, ледъ на прѣтчици на стрѣхѫ; кронди́лъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, пранзули, саполъ, сопови, суджукъ, сулинаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркы, шишяркы, шюшюлкы; висýлька, висю́лька, ледянáя сосýлька. 3) Цвѣтъ, шаръ, ренкъ, боя, съга; цвѣтъ, масть. *Вино-то не е на тѫѫ свѣщь;* не того цвѣта. 4) Врѣмя-то на мѣсячинѫ-тѫ, когато тя ся явява въ разны-ты си видовы; мѣна; **фазъ.** *Нова свѣщь,* нова мѣсячина, новина, новолуние; новолýніе. *На всякѫ новѫ свѣщь* (новъ мѣсяць) *трѣбва да ся святи водѫ. Плѣна свѣщь,* плънежь, плънина; полнолýніе. *Стара свѣщь,* гънежь, изядъ, погыбежь, погыбель, разсыпъ; ущéрбъ. — *Дрьжѫ нѣкому свѣщь,* чакамь го да издъхне, да му затворѫ очи-тѣ. — *Да му запалѫ свѣщь,* да го убиѫ, да го прѣмахнѫ, да му святѫ масло. — *Креваніе свѣщи,* обычѫй на другыя день слѣдъ службѫ, въ който ся четѫть молитвы и ся гощавать за Богъ да прости. — *Съ свѣщь си го трьси,* прави, чини, иска му ся да стане нѣчто. — *У Недины свѣщи горять,* казвать, кога нѣкой гори двѣ свѣщи. — *Правъ като свѣщь. Господь знае, чиѫ свѣщь гори. Доклѣ гражданка свѣщь запали, селянка ся ожени. Който пали въ черковѫ голѣмѫ свѣщь, не го бѣди съ малькъ грѣхъ. Ако палишь Богу еднѫ свѣщь, дяволу запали двѣ. Запали дяволу свѣщь, доклѣ минешь моста. Запали му свѣщь, че му дай яйце да бѣли. За парѫ мрытвець, за десять свѣщь. Свои съѣщи гори, чюжды хегапы прави. Трьси си лобута съ свѣщь. Чегато го е съ свѣщь трьсилъ. Съ свѣщь да го трьсишь не щешь да го намѣришь. За парѫ нѣчто кжщѫ-тѫ напльва?* Гат. — Свѣщь.

Свя́жѫ, ешь, связáхъ, *гл. свр.* отъ **свя́звамь.** Да сврьжѫ. **Свя́занъый,** *прич. стр.*

Свя́звамь и свя́зувамь (да свя́жѫ), *гл. д.* Сврьзвамь. —**ися,** *гл. възвр. вз.* и *стр.* Сврьзвамся. *Связа ми ся срьдце-то, та не можахъ да кажѫ ничто.*

Свя́ко, *с. м.* Свако, сватко.

Свя́кнамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся святѫ, да ся посвятѫ. *Сакамь да ся свякнамь.*

Свя́пвамся и свя́пувамся (да ся свя́нѫ), *гл. об.* Загубвамь зеленинѫ-тѫ си и ся спарвамь; свяхвамся, извянвамь, извяхвамь, повянвамь, повяхвамь, увянвамь, увяхвамь; **извядáть, повядáть, увядáть, блéкнуть.** *Свянися, мила врьбо, отъ врьхъ до корень.*

Свя́пване и свя́пуване, *с. ср.* отъ **свя́пвамся.**

Свя́нѫ (да ся), ешь,—**нѫлся,** *гл. свр.* отъ **свя́нвамся.** Да ся свяхнѫ, да извяхнѫ, да извянѫ, да повянѫ, да повяхнѫ, да увянѫ, да увяхнѫ; **извя́нуть, повя́нуть, увя́нуть, поблёкнуть.**

Свя́жѫтый, тъ, та, то, *пр.* Свяхнѫтый, повяхнѫлый, блѣдный.

Свята Гора́. Планинско мѣсто съ много православни монастири въ южнията край на Македония; Аѳонъ.

Свяще́ніе, *с. ср.* отъ **святѫ́.** *Святенѥ водѫ,* водосвятъ; **водосвя́тіе, водоосвяще́ніе.** *Святенѥ масло;* **елеосвяще́ніе.**

Свяще́нъ, ъ, на, но, *прич. стр.* отъ **святѫ́.** *Святена вода,* свята вода, пѣяна вода; **свята́я вода́.** *Имамы и попъ и святенѫ водѫ.*

Святеня́къ, няци, *с. м.* Святци, святан.

Свяще́цъ, тца́, *с. м.* 1) Человѣкъ, живѣлъ святъ животъ и слѣдъ смрьть тѫ си ся посвятилъ, та го почитамы; святия, святенякъ; **свято́й.** 2) Праздникъ, служба, тощарка за честь на нѣкой святия. *Стоянъ днесь има святецъ,* има службѫ. 3) Особенъ обряденъ хлѣбъ, что мѣсять кога имать святецъ. 4) Человѣкъ, когото много обычамы, почитамы и за всичко слушамы; **кумі́ръ.** *Стоянъ му е святецъ тъ.* — *Не знаѫ вяче, на кой святецъ да ся молѫ,* смаялъ съмъ ся, изгубилъ съмъ вяче всяка надѣждѫ. — *Правъ като святецъ Имай Бога, хвани си и святецъ. Прѣкаленъ святецъ и Богу не е драгъ. Богъ да ны чюва отъ прѣправены святци. Спорядъ святеца и тропарь-тъ. Какъвто святецъ-тъ, такъвъ и темянъ тъ.*

Святилѫ́къ, *с. м.* Святость.

Свята́ица, *с. ж.* 1) Жена, дѣвица, когато е живѣла святъ животъ и слѣдъ смрьть-тѫ си ся е посвятила, та ѭ почитамы; **свята́я.**

Что орешь, дѣдо, что орешь
Тъпа ми черкъ угаръ
Въвъ тѫхъ святѫ святицѫ,
Святицѫ, святѫ Недѣлѭ? *Пѣс.*

2) Икона, кипа, убрусъ на нѣкой святецъ, а най-много на Святѫ Богородицѫ; **ико́на, о́бразъ, образа́.**

Святичіа́рка, *с. ж.* Жена святичіарь; сѫботница, вампырарка.

Святичіа́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **святичіа́рь.** Вампырарскый.

Святичіа́рь, *с. м.* Който носи икопѫ, та гони вампыры-ты; сѫботникъ, вампырарь, вампыраджия. *Святичіарь трѣбва да е роденъ въ сѫботѫ.*

Свята́ина, *с. ж.* Святецъ. *На святика прилѣгнѫлъ. И святии ти грѣшили, и пакъ сѫ ся посвятили.*

Свято́пецъ, пци, *с. м.* *Скрипци святогорци,* така нарічать нѣкои селяны ты отъ село Скрино, близо до Рылскыя монастиръ, зачтото едно врѣмя были гонили святаго Ивана.

Свято́рецъ, рци, *с. м.* 1) Калугеръ, духовникъ отъ нѣкой святогор
2) Който е ходилъ на Сви
клонение.

Святого́рскый, ска, ско, **Гора́.** *Святогорскый из*
тогорскый житохъ.

Свято́вный, — вьнъ и —
пр. Святый, божѣвный.

Тамо е, Радке, святов
Свитовно, Радке, боже

Свя́тость, *с. ж.* Нѣманіе
чистъ, святъ животъ; кач
святилѫ́къ; свя́тость.

Свято́ѣлица, *с. ж.* Назы
рицѫ, кокто живѣе нечест
лугерица святотѣлица
отишла, дѣтя си родил

Свя́тчя, *с. ср.* Црьковна кн
пасхалиѫ, тропаръ и кон
каноны и молитвы; **свя́тч**

Святы́й, ть, та, то, *пр.* І
стый и прѣнепорочный;
Троица. Святый Духъ.
святость, камъ непорочнос
святость и непорочность;
щенъй; **свято́й.** *Свято т*
та та вѣра Христова
по Божии-ты заповѣди; св
ный, непорочный; **свято́**
вѣкъ, святъ животъ. Св
ли, святи-ти Божи уго
то ся празднува, тачи
Господскый праздникъ; св
ный. *Святъ день. Свя*
Сятому, за святого: а
гы нѣчта, что ся давать,
за святецъ, за службѫ
Подаръкъ паръ, что дават
ни-ти на оный, който г
Святый Отецъ, така нар
на Рылскыя монастиръ С
скый. — *Отче святый,*
ние къмъ духовно лице
Изпѣхѫ му дълго то
умрѣлъ — *Чистъ: свят*
та! Поклонися злому
то святому. Поклонися
святому. Ни Богу, ни
ни, святый владыко,
ми. Богъ далъ, а свяшт
жалъ. Святый Спасъ е
тый Атанасъ, обрѣнис
Свята гора има, свято
та Гора свята, а кал

Святы́пи́, *с. об.* Почтено
ховно лице. *Святыня В*
те? Святыня му, отец
былъ истиненъ угодникъ

Святы́ня, *с. ж.* Нѣчто свято, что почитатъ като свято; **святи́ня.**

Святѫ́, и́шь,—та́лъ, *гл. д.* Съ молитвы и съ другы црьковны обрядъ направямъ нѣчто да стане свято; освятявамъ; **свята́ть, освяща́ть.** *Святилъ имъ водж. Святихъ водѫ̀ тѫ̀ на Богоявление,* крьстихъ ѫ̀. *Святѫ̀ масло;* соборовать, особо́ровать. *Святѫ̀ си масло;* особо́роваться. *Да святѫ̀ нѣкоту масло-то,* да го прѣмахнѫ̀, да го убиѫ̀. —тѫ́ся, 1) *гл. въвр.* Ставамъ святъ, святецъ; посвятявамъ; дѣлаться святи́мъ. *Людже-то не щѫ̀т да ся святѧт Не ми ся моли да ся святѧт вси-ти людже.* 2) *гл. стр.* Освятявамъ.

Свята́вамъ, *гл. мн-кр.* отъ **святѫ́.**

Свя́хвамъ и свя́хнувамъ (да ся свя́хнѫ̀), *гл. въвр.* Свивамъ.

Свя́хване и свя́хнуване, *с. ср.* отъ **свя́хвамъ.**

Свя́хнѫ̀ (да ся), **е́шь,—нѫ̀лся,** *гл. свр.* отъ **свя́хвамъ.** Да ся свиѫ̀.

Свящѐнникъ, *с. м.* Ржкоположенъ отъ владыка да извършва црьковны трѣбы; попъ; **свящѐнникъ, ба́тюшка, попъ.**

Свящѐнъ,ый, нъ, на, но, *пр.* Что има святость, что е святъ; святый; **свящѐнный.** *Священо писание,* книгы-ты отъ вѣхтый и новый завѣтъ, написаны по вдъхновение отъ Духа Святаго.

Свякоя́къ,ый, къ, ка, ко, *пр.* Всякоякый, всякакъвъ, сякоякый; **вся́кій, вся́ческій.** *Сгазило е свякоякo цвѣте.*

Свя́къ,ый и свя́кой, къ, ка, ко, *мѣстоим.* Всякъый, всякой, сякой; ка́ждый, вся́кій. *Свяка крава нощиѫ̀ е черна. Свяка крава теля-то си лиже. Свяка свекръва своѫ̀-тѫ̀ снахѫ̀ мрази.*

Сгабо́сам, *гл. свр.* отъ **сгабо́свамъ.** — **са́нъ,ый,** *прич. стр.*

Сгабо́свамъ и сгабо́сувамъ (да сгабо́сам), *гл. д.* Изгабвамъ, изгабосвамъ, изнамвамъ, излъгвамъ, излъхтосвамъ, изиграмъ; обдума́ть, махлева́ть, оплета́ть. —**мся,** *гл. въвр. и стр.* Изгабвамся, изгабосвамся, изнамвамся, излъгвамся, излъхтосвамся, изиграмся.

Сгабо́сване и сгабо́суване, *с. ср.* отъ **сгабо́свамъ.**

Сга́двася (да ся сга́ди), *гл безл.* Повдигася на блюване, пада укропъ; гадися; га́дитъ, га́дитъся, тошни́ть, тошни́тъся. *Сгади ми ся;* мнѣ ста́ло то́шно.

Сга́ди (да ся),—**лося,** *гл. свр.* отъ **сга́двася.**

Сга́ждамъ и сга́дямъ (да сгодѫ̀), *гл. д.* Наряждамъ, натъкмявамъ, утъкмявамъ, нагаждамъ да е сгодно; сгодявамъ.

Желтѫ̀ ченицѫ̀ да карамъ,
Да карамъ да ѫ̀ продавамъ,
Желты алтанъ да сгадямъ,
На шийкѫ̀ да гъ нанижъ, *Пѣс.*

—**мся,** *гл. въвр.* Случвамся, ставамъ, изплъвамся, сбѫ̀ждамся, стрѣтвамся, сгодявамся. *Заманъ съноѫ̀ не ся сгажда.*

Не сгаждася съноѫ̀ у недѣлъ,
Не сгаждася, что си тъзе видѣлъ. *Пѣс.*

Сга́ждане и сга́дяне, *с. ср* отъ **сга́ждамъ и сга́ждамся.**

Сга́звамъ и сга́зувамъ (да сга́зѫ̀), *гл. д.* 1) Стъпквамъ, затъпквамъ, потъпквамъ, погазвамъ нѣчто съ крака; ста́птывать, раста́птывать, прита́птывать. *Бѣгай на страняѫ̀, да не тя сгази конь-тъ. Който ни мрази, Господь да го сгази.* 2) За болесть, за лошетиѫ̀: сполитамъ, снамирамъ, сбъхтвамъ. *Нѣчто зло мя е сгазило, та нехвеламъ.* —**мся,** *гл. стр.* Бъвамъ сгазенъ.

Сга́зване и сга́зуване, *с. ср.* отъ **сга́звамъ.**

Сга́зѫ̀, ишь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ **сга́звамъ.** —**зенъ,ый,** *прич стр.*

Сгань, *с. ж.* Много хора събраны нѣгдѣ; джгань, брана, калабалыкъ, купъ, навалица, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пьплечь, пьплякъ, сбуна, сиречь, тишма; масса наро́ду, толпа́, чернь, набро́дъ, ара́ва, ора́ва, зато́ръ.

Сга́рямъ (да сгорѫ̀), *гл. д.* Сгорявамъ.

Сгва́цвамъ и сгва́цуванъ (да сгва́чѫ̀), *гл. д.* Смачквамъ, сдробявамъ нѣчто съ забыты си; сдъвквамъ; нажёвывать, сжева́ть. *Не можахъ да го сгвачъѫ̀, че бяше жилаво. Сгвацахъ му хлѣбецъ и маслинкѫ̀, та го награнихъ.* —**мся,** *гл. стр.* Бъвамъ сгвацанъ; сдъвквамся.

Сгва́цване и сгва́цуване, *с. ср.* отъ **сгва́цвамъ.**

Сгва́чѫ̀, ешь, сгвацáхъ, *гл. свр.* отъ **сгва́цвамъ.** —**цанъ,ый,** *прич. стр.*

Сгла́бецъ, *ум. м.* отъ **сглабъ.**

Сглабъ, *с. м.* 1) Мѣсто на тѣло, на ржкѫ̀, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отвара и затвара; сглобъ, ставъ; суста́въ. 2) Мѣсто, дѣто сѫ сглобены двѣ дрьвяны, желѣзны чясти; сглоба. *Равточи си саблѫ̀ на сглабовъ,* разтвори.

На си брьнкѫ̀ у свилнъ джебовъ,
Та взвади саблѫ̀ на сглабовъ,
Что ся вне, та ся у джебъ крые,
Та отсѣче тѫ̀ъ русѫ̀ главѫ̀,
Та погуби дѣти Дукадинчя. *Пѣс.*

Свята Гора́. Планинско мѣсто съ много православнѣ монастири въ южнѣя край на Македонїя; Аѳонъ.

Свяще́ніе, с. *ср.* отъ **святѫ́.** *Святене водѫ,* водосвя́тїе; **водосвя́тіе, водоосвящє́ніе.** *Святене масло;* **елеосвящє́ніе.**

Свяще́нъый, въ, на, но, *прич. стр.* отъ **святѫ́.** *Святена вода,* свята вода, пѣзана вода; **свята́я вода́.** *Имамъ и попъ и святенѫ водѫ.*

Святеніа́къ, нїаци, *с. ж.* Святци, святан.

Свяще́цъ, тца́, *с. м.* 1) Човѣкъ, живѣлъ святъ животъ и слѣдъ смрьть тѫ си ся посвятилъ, та го почитамъ; святца, святеніакъ; **свято́й.** 2) Праздникъ, служба, го щанка за честь на нѣкой святца. *Стоянъ днесь има святець, има службѫ.* 3) Особенъ обряденъ хлѣбъ, что мѣсять кога имать святець. 4) Човѣкъ, когото много обычнамъ, почитамъ и за всичко слушнамъ; **кумі́ръ.** *Стоянъ му е святець тъ. — Не знаѫ вяче, на кой святець да ся молѫ,* смаялъ съмъ ся, изгубилъ съмъ вяче всякѫ надѣждѫ. — *Правъ като святець Имай Бога, хвани си и святець. Прѣкаленъ святець и Богу не е драгъ. Богъ да ны чюва отъ прѣправены святци. Спорядъ святеца и тропарь-тъ. Какъвто святець-тъ, такъвъ и тежанъ тъ.*

Святилѫ́къ, *с. м.* Святость.

Свята́ица, *с. ж.* 1) Жена, дѣвица, когато е живѣла святъ животъ и слѣдъ смрьть-тѫ си ся е посвятила, та ѫ почитамъ; **свята́я.**

Что орешь, дѣдо, что орешь
Тъпо ни черныъ угаръ
Въвъ тѫлъ святѫ святицѫ,
Святицѫ, святѫ Недѣлѫ? *Пѣс.*

2) Икона, куна, убрусъ на нѣкой святець, а най-много на Святѫ Богородицѫ; **ико́на, о́бразъ, образа́.**

Святичіа́рка, *с. ж.* Жена святичіарь; сѫботница, вампърарка.

Святичіа́рскый, ска, ско, *пр* отъ **святичіа́рь.** Вампърарскъй.

Святичіа́рь, *с. м.* Който носи иконѫ, та гони вампъры-тъ; сѫботникъ, вампърарь, вампъраджия. *Святичіарь трѣбва да е роденъ въ сѫботѫ.*

Свята́ица, *с. ж.* Святець *На святика прилѣгнѫлъ. И святци ти грѣшили, и пакъ сѫ ся посвятили.*

Святого́пецъ, пци, *с. м.* *Скрипци святогопци,* така наричать нѣкои селяны тъи отъ село Скрино, близо до Рыльскъя монастиръ, зачтото едно врѣми бъли гонили святаго Ивана.

Святого́рецъ, рци, *с. м.* 1) Калугеръ, духовникъ отъ нѣкой святогор
2) Който е ходилъ на Сва
клонение.

Святого́рскый, ска, ско, Гора́. *Святогорскый из тогорскый житохъ.*

Свято́нъый, — вънъ и — *пр.* Святъй, божѣвнъй.

Тамо е, Радке, свято
Святовно, Радке, боже

Свя́тость, *с. ж.* Нѣманіе чистъ, святъ животъ; кач
святилѫ́къ; свя́тость.

Святотѣ́лица, *с. ж.* Назъ рицѫ, комъто живѣе нечест *лугерица святотѣлица отишла дѣтя си родил*

Свя́тчя, *с. ср.* Црьковна кн пасхалнѣ, тропарѣ и кон канонѣ и молитвѣ; **свя́т**

Свя́тъый, тъ, тя, то, *пр.* стъй и прѣнепорочнъй; *Троица. Святый Духъ.* святость, камъ непорочнос святость и непорочность; щенъй; **свято́й.** *Свято т та та вѣра Христова* по Божи-тъи заповѣди; с нъй, непорочнъй; **свято́** вѣкъ, *святъ животъ. Сѫ ли, святи-ти Божи уго* то ся празднува, тачи н Господскъй праздникъ; с нъй. *Святъ день. Свя Святому, за святого; а* гъи нѣчта, что ся давать, за святець, за службѫ. Подаръкъ нарѣ, что давать ни-ти на онъй, който г *Святый Отецъ,* така нар на Рыльскъя монастиръ С скъй. — *Отче святый* нне къмъ духовно лице *Иядохъ му дълго то* умрѣлъ. — *Чистъ: свят та! Поклонися злому то святому. Поклонися святому. Ни Богу, ни ни, святый владыко, ми. Богъ далъ, а святи малъ. Святый Спасъ е тый Атанасъ, обрънис Свята гора има, свято та Гора свята, а калу*

Святъина́, *с об.* Почтено ховно лице. *Святинка В те? Святынка му, отец* бълъ истиненъ угодникъ

Святы́ня, *с. ж.* Нѣчто свято, что почитамы като свято; святы́ня.

Святѫ́, и́шь,—та́лъ, *гл. д.* Съ молитвы и съ другы црьковны обряды изправямь нѣчто да стане свято; освятѣвамь; свята́ть, освяща́ть. *Святилъ имъ водѫ. Святихѫ водѫтѫ на Богоявление,* крьстихѫ ѭ. *Святѫ масло;* собо́ровать, особо́ровать. *Святѫ си масло;* особо́роваться. *Да святѫ нѣкоту масло-то,* да го прѣпахнѫ, да го убиѭ. —тѫ́ся, 1) *гл. възвр.* Ставямь святъ, святець; посвятѣвамся; дѣлаться святы́мъ. *Людје-то не щѫть да ся святѧть Не ми ся моли да ся святѧть вси-ти людје.* 2) *гл. стр.* Освятѣвамся.

Свята́вамь, *гл. мн-кр.* отъ святѫ́.

Свя́хвамся и свя́хнувамся (да ся свя́хнѫ), *гл. възвр.* Свянвамся.

Свя́хване и свя́хнуване, *с. ср.* отъ свя́хвамся.

Свя́хнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ свя́хвамся. Да ся свянѫ.

Свящённикъ, *с. м.* Ржкоположенъ отъ владыкѫ да извршва црьковны трѣбы; попъ; свящённикъ, ба́тюшка, попъ.

Свящёнъный, нъ, на, но, *пр.* Что има святость, что е святъ; святъный; свящённый. *Священо писание,* книгы-ты отъ вѣхтъный и новъный завѣтъ, написаны по вдъхновение отъ Духа Святаго.

Свякоя́къный, къ, ка, ко, *пр.* Всякоякъный, всякакъвъ, сякоякъный; вся́кій, вся́ческій. *Сгавило е свякоякако цвѣте.*

Свя́къный и свя́кой, къ, ка, ко, *мѣстоим.* Всякъный, всякой, сякой; ка́ждый, вся́кій. *Свяка крава нощиѫ е черна. Свяка крава теля-то си лиже. Свяка свекръва своѫ-тѫ снахѫ мрави.*

Сгабо́свамь, *гл. свр.* отъ сгабо́свамь.—санъный, *прич. стр.*

Сгабо́свамь и сгабо́сувамь (да сгабо́самь), *гл. д.* Изгабвамь, изгабосвамь, измамвамь, излъгвамь, излъхтосвамь, изиграмь; обду́вать, махлева́ть, оплета́ть. —ися, *гл. възвр. и стр.* Изгабвамся, изгабосвамся, измамвамся, излъгвамся, излъхтосвамся, изиграмся.

Сгабо́сване и сгабо́суване, *с. ср.* отъ сгабо́свамь.

Сга́двася (да ся сга́дя), *гл безл.* Повдигася на блюване, пада укроп; гадися; га́дить, га́диться, тошни́ть, тошни́ться. *Сгади ми ся;* мнѣ ста́ло то́шно.

Сга́ди (да ся),—лося, *гл. свр.* отъ сга́двася.

Сга́ждамь и сга́дямь (да сгодѫ́), *гл. д.* Наряждамь, натъкмявамь, утъкмявамь, нагаждамь да е сгодно; сгодявамь.

Желтѫ чеиицѫ да карамь,
Да карамь да ѭ продавамь,
Желты алтаны да сгадямь,
На шийѫ да гы нанижѫ, *Пѣс.*

—ися, *гл. възвр.* Случвамся, ставамь, изплъвамся, сбѫждамся, стрѣтвамся, сгодявамся. *Заманъ сънокъ не ся сгажда.*

Не сгаждася сънокъ у недѣлы,
Не сгаждася, что си тъзе видѣлъ. *Пѣс.*

Сга́ждане и сга́дяне, *с. ср* отъ сга́ждамь и сга́ждамся.

Сга́звамь и сга́зувамь (да сга́зѫ), *гл. д.* 1) Стъпквамь, затъпквамь, потъпквамь, погазвамь нѣчто съ крака; ста́птывать, раста́птывать, прита́птывать. *Бѣгай на странѫ, да не тя сгази конь-тъ. Който ни мрави, Господь да го сгази.* 2) За болесть, за лошетиѫ: сполитамь, снамирамь, сбъхтвамь. *Нѣчто зло мя е сгавило, та нехвеламь.* —ися, *гл. стр.* Бывамь сгазенъ.

Сга́зване и сга́зуване, *с. ср.* отъ сга́звамь.

Сга́зѫ, ишь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ сга́звамь. —зенъный, *прич стр.*

Сгань, *с. ж.* Много хора събраны нѣгдѣ; джгань, брань, калабалыкъ, купъ, навалица, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пьплечь, пьплякъ, сбуна, сиречь, тишма; масса наро́ду, толпа́, черньо, набро́дъ, ара́ва, ора́ва, зато́ръ.

Сга́рямь (да сгорѫ́), *гл. д.* Горявамь.

Сгва́цвамь и сгва́цувамь (да сгва́чѫ), *гл. д.* Смачквамь, сдробявамь нѣчто съ забъты си; сдъвквамь; нажёвывать, сжева́ть. *Не можахъ да го сгвачѫ, че бѫше жилаво. Сгвацахъ му хлѣбець и маслинкѫ, та го награнихъ.* —ися, *гл. стр.* Бывамь сгвацанъ; сдъвквамся.

Сгва́цване и сгва́цуване, *с. ср.* отъ сгва́цвамь.

Сгва́чѫ, ешь, сгвацахъ, *гл. свр.* отъ сгва́цвамь. —цанъный, *прич. стр.*

Сгла́бець, *ум. м.* отъ сглабъ.

Сглабъ, *с. м.* 1) Мѣсто на тѣло, на ржкѫ, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; сглобъ, ставъ; суста́въ. 2) Мѣсто, дѣто сѫ сглобены двѣ дрьвяны, желѣзны чясти; сглоба. *Равточи си саблѫ на сглабовы,* разтвори.

На си брынѫ у свилнъ джебовъ,
Та изводи саблѫ на сглабовъ,
Что ся вие, та ся у джебъ крые,
Та отсѣче тѫмъ русѫ главѫ,
Та погуби дѣтя Дукадинчя. *Пѣс.*

Пуста сабля, сабля на сглабовъ,
Саблъ-тъ е на колаче събралъ,
Па ѣ турилъ подъ лѣва-тъ мъшка,
А боздуганъ на коня закачилъ. *Пѣс.*

Сглáбнать (да сглóбѫ), *гл. д.* Сглобявам.
Сглáбване, *с. ср.* отъ **сглáбнать**. Сглобяване.
Сглáвие, *с. ср.* и
Сглáвница, *с. ж.* Възглавница, възглавие, възглавка, главница, лъганица, перница, сидѣлка, чючка; изголóвье, подýшка. *Что и тури сглавие? — Турихъ и бревенци-тъ. На ржкѫ му легни като на сглавницѫ.*

Поболѣлся краль ми Димитрия,
Та ми лѣжа тъкмо девять годинъ,
Та изгнои до девять постелкъ
И изгнои до девять сглавници. *Пѣс.*

Сглáдѫ, ѝшь,—дѝлъ, *гл. свр.* отъ **сглáждам**. —**денъ**, *прич. стр.* Угладеният. *Гладенъ, че сгладенъ*
Сглáждам (да сглáдѫ), *гл. д.* Направям нѣщо да е гладко; изглаждам, углаждам; прибирам, наряждам. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Изглаждам се, углаждам се; прибирам се, наряждам се, дюздисвам се.
Сглáждане, *с. ср.* отъ **сглáждам** и **сглаждам се**.
Сгласѫ, ѝшь,—сѝлъ, *гл. свр.* отъ **сгласúвам** и **сглáсвам**.
Сгласúвам и **сглáсвам** (да сгласѫ), *гл. д.* Нагодявам, наряждам, гласѫ. докарвам гласовъ, както трѣбва единъ къмъ другъ; **соглашáть**, **лáдить**, **строúть**, **настрóивать**, **налáживать**. —**ся**, *гл. възвр.* Нагодявам се, съгласявам се съ нѣкого да пѣѫ.

Звъ·ецъ дрънка, Руйна пое,
Та ся тѫи два-та сглашѫть,
Кой гы чюе и ся чюди. *Пѣс.*

Сгласúване и **сглáсване**, *с. ср.* отъ **сгласúвам**.
Сглóба, *с. ж.* Място-то, дѣто двѣ нѣща се сглобенъ; сглъб. *Каквато скоба, такъвсъ и сглоба.*
Сглóбница, *с. ж.* 1) Сабя на сглабовъ. *Сабя сглобница.* 2) Горна женска дрѣха съ късъ възвитъ ръкавъ; клашникъ, клашникъ. късакъ, късача.
Сглобъ, *с. м.* 1) Сглъб, сставъ; сустáвъ. *Човѣкъ има седемдесять и седемъ сглобовъ. Найди му сглоба, удри му ножа.* 2) Дупка-та подъ чело-то, въ което е намѣстено око-то; глобъ; главнáя впáдина. *Изврътѣ му очи отъ сглобовъ.*
Сглобѫ, ѝшь, — бѝлъ, *гл. свр.* отъ **сглобúвам**.—бéнъ. *прич. стр.*
Сглобúвам и **сглáбнать** (да сглобѫ), *гл. д.* 1) Сковавам нѣщо, събирам части-тъ му та го направям. 2) Н
как да е, нáдвѣ, нáтри
вам, прѣтупвам, скалосва
вахлáть, навахлáть, нал
вать. *Сглобихъ си хамб*
как да е. —**ся**, *гл. ст*
бенъ.
Сглобúване и **сглáбване** **сглобúвам**.
Сглáда, *с. ж.* Кога оглади
огладнѣ моѫ за невѣс
огладнѣние моѫ; сглядъ, смóтрины.
Сглáдам, *гл. свр.* отъ **сгл**
нъ, *прич. стр.*
Сглáждам и **сглáждам**
гл. д. Бъвам на сглада,
сглядъ, за сглядъ, изглаж
моѫ; смотрѣть невѣсту. *Д*
ници да сглядвать Стоѝ
вз. 1) Глядамъся единъ д
данъ за да ся земемъ.

Изтече звѣзда деница,
Та ся съ войно сглядали,
Да ли сѫ яина пришла.

2) Кога говорим нѣкои, позг
другъ; переглядываться. *
имъ кава това, баща-м
ся сглядахѫ помеждъ
вихѫ.
Сглáждане и **сглáждане**, вам и **сглáдвам се**.
Сглáдникъ, *с. м.* Който сг
товникъ; сватъ.

Тодорка дума Богдану
Богдане, прьво вѣнчи
Хайде да дадемъ Мари
Али ѫ ищать сгляд
Отъ девять добры до

За Станка дошли сгл
И ся е Станкѫ сгодил

Сглáдница, *с. ж.* Която сг
товницѫ; свáха.
Сглядъ, *с. м.* Сглада. *Ер*
за себе-си сглядва.
Сглáждам (да сглáдам)
вам.
Сглáждане, *с. ср.* отъ **сглáж**
дане моѫ, сглада.
Сгнéчкам, *гл. свр.* отъ сг
нъ, *прич. стр.*
Сгнéчквам и **сгнéчкув**
кам), *гл. д.* Съ гнечкан
помачквам, смачквам
—**ся**, *гл. възвр.* и *стр*
мачквам се.
Сгнéчкване и **сгнéчкув**
сгнéчквам.

Сгнѝсѝ (да ся), —сѝлося, *гл. сер* отъ **сгнѝсѝвася**. Да ся погнуси.

Сгнѝсѝвася (да ся сгнѝсѝ), *гл. безл. Сгнѝсѝва ми ся*, дохожда ми гнусъ, става ми гнусно, отвръща ми ся отъ нѣчто; погнусявамся; имѣть, чувствовать отвращéніе, брéзгать, гнушáться. *Сгнѝсило му ся и си отлѣтѣлъ, безъ да го види.*

Сгова́рямь (**сгово́рямь**, да **сгово́рѫ**), *гл. д.* 1) Скарамъ помирявамь; мирь, примирявамь, придобрявамь, одобрявамь, одоброволямь, прѣдобрявамь, прѣговарямь, прѣдварямь, прѣдворявамь, прѣдумвамь, сдобрявамь, потъкмявамь, баращисвамь; мирáть, помирáть, утишáть, говáрвать. *Едвамь можахъ да гы сговорѫ.* 2) Правя пазарлъкъ; пазарувамь, пазарь, пазарявамь, цѣня, удумвамь, главявамь; търгувáть, покупáть, наемáть. 3) Годявамь, сгодявамь, запявамь, прьстенувамь, вглавявамь, главявамь, оглавявамь, углавявамь, придварямь, прѣдварямь, утъкмявамь, свръшвамь, равуня, армасвамь; сватáть, говáрвать, обручáть. —**ся**, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирявамся, примирявамся, придобрявамся, одобрявамся, одоброволявамся, прѣдобрявамся, прѣговарямся прѣдварямся, прѣдворявамся, прѣдумвамся, сдобрявамся, баращисвамся; мирáться, помирáться. *Скарани бяхѫ, ала ся сговорихѫ. Съ когото ся караш, съ него щешъ ся и сговаряш.* 2) Живѣя съ нѣкого добрѣ, живувамъ си, другарувамъ; лáдить. *Радой и Владъ ся говарятъ.* 3) Нагласявамся съ нѣкого за нѣчто; наговарямся, додумвамся, надумвамся, сдумвамся, удумвамся, нахоратявамся, спитвамся, сдушвамся; говáрвáться; перенóхиваться. 4) Погаждамся, погодявамся, потъкмявамся, спазарявамся; уговáрвáться, говáрвáться, услóвливаться, стáкиваться, лáдиться, сдѣлáться. 5) Годявамся, сгодявамся, запявамся, прьстенувамся, вглавявамся главявамся, оглавямся, углавямся, прѣдварямся, утъкмявамся, свръшвамся, армасвамся; обручáться. 6) *гл. стр.* Бивамь сговоренъ.

Сгова́рянѥ, *с. ср.* отъ **сгова́рямь** и **сгова́рямся**.

Сговнѝ́ѫ, **нѝшь**,—**нѝлъ**, *гл. д. сер.* Да направя нѣчто какъ да е, ничто и никакво, да го уплескамъ; наговнѝть. *Сговнихмы т!*

Сгово́ра, *с. ж.* Споворъ. *Харамлии на сговорѫ ся выговорѣ сговарахѫ.*

Сговорнѝкъ, *с. м.* Който сговаря нѣкого за нѣкого; сватовникъ; свáтъ. *Сговорници отивать, та молять бащ-тѫ на пристанущъ да ѫ прости.*

Сговорнѝца, *с. ж.* Която сговаря нѣкого за нѣкого; сватовница; свáха.

Сговорнѝшкый, **шка**, **шко**, *пр. Сговорнишкый вѣнецъ*, единъ отъ вѣнци-ты, които понѣйдѣ невѣста носи на сватбѫ-тѫ; момковъ вѣнецъ.

Сго́ворный, —**рьнъ** и —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что имать помежда си споворъ, слогъ, съгласие; задружный, додумный; дружный, единодушный, съгласный. *Сговорна дружина и въ пятъкъ благо ѫдять. Сговорна дружина отъ сейменъ не ся боять. Сговорно-то е най-умно-то. Дружино вѣрна сговорна!* —**рно**, *нар.* Съ споворъ и съгласие; задружно; дружно.

Сго́воръ, *с. м.* 1) Когато нѣкои ся говарять помежда си, живувать си добрѣ и ся слушнать единъ другъ; спода, съгласие, слога; съгласíе. 2) Когато нѣкои ся говорять, утъкмять, спазарять за нѣчто; условие, тъкмежъ, договоръ; договóръ, услóвíе, контрáктъ, кондúція. 3) Когато нѣкои ся говорять, сдумвать да направять нѣчто; заговоръ, сдумване. *Сговоръ ся сговорихмы*, съгласихмыся, надумахмыся. *На сборъ на голѣмъ сговоръ.* 4) Съгласие между момковы ты и моминъ-ты за даровъ, което бива прѣдъ сватбѫ-тѫ; споворъ, удумване, тъкмежъ; говóръ.—*Дето има споворъ, тамъ и коршумъ по водѫ плавѫ, а дѣто нѣма сговоръ, тамъ и кратуна потъва. Споворъ кѫщѫ не събарa. Съ споворъ и пелынъ-тъ е медъ. Соль, пиперъ да е, нало споворъ да е*

Сго́ворь, *с. ж.* Споворъ въ 4 то знаменование. *Сега иде на рядъ сговоръ-та.*

Сгово́рѭ, **ишь**, —**рилъ**, *гл. сер* отъ **сгова́рямь**. —**ренъ**, **ый**, *прич стр.*

Сго́да, *с. ж.* 1) Добъръ, сгоденъ случай, начинъ, способъ, калай, чалъмъ; удóбный слýчай, спóсоб, средство. *Това е на сгодѫ*, сгодно е, добъръ случай. *Щешъ ми паднешъ на сгодѫ*, щешъ ми дойдешъ на чалъмъ. *Дългъ на сгодѫ и до сто годины се наплаща.* 2) Споворъ, съгласие, слога, миръ; съгласíе. *Ако сынъ-тъ не ся спогожда съ бащ си и ся отдѣли, казвать, че си нѣмать сгодѫ. Саде хлѣбъ и вода, та у кѫщи спода.*

Сгоденѝкъ, *с. м.* 1) Годеникъ, свръшеникъ. 2) Сватовникъ.

Сгоденѝца, *с. ж.* 1) Годеница, свръшеница. 2) Сватовница.

Сго́дный, —**дьнъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* 1) Что иде на сгодѫ, на калай, го́дный, пригóдный, удóбный. *Сгодно врѣмя, сгоденъ случай* 2) Что иде на сѣтка, что понося, что износи; износенъ; вы́годный.

Пуста сабля, сабля на сглабовъ,
Саблѣ-тѫ е на колче сѣбралъ,
Па ѣ турилъ подъ лѣвѫ-тѫ мѣшкѫ,
А боздуганъ на коня закачилъ. *Пѣс.*

Сглáбiамь (да сглобѭ), *гл. д.* Сглобявамь.

Сглáбiанiе, *с. ср.* отъ **сглáбiамь**. Сглобяване.

Сглáвiе, *с. ср.* и

Сглáвница, *с. ж.* Възглавница, възглавие, възглавка, главница, лъганица, перница, сидѣлка, чючка; изголóвье, подýшка. *Что ѝ тури сглавѣ? — Турихъ ѝ бревенчи-тѣ. На ржкѫ му легни като на сглавницѫ.*

Поболѣлся краль ми Димитрiя,
Та ми лѣжа тъкмо девять годинъ,
Та изгнои до девять постелкъ
И изгнои до девять сглавници. *Пѣс.*

Сглáдѫ, ѝшь,—дѝлъ, *гл. свр.* отъ **сглáждамь**. —денъ, *прич. стр.* Угладенъ. *Гладенъ, че сгладенъ*

Сглáждамь (да сглáдѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто да е гладко; изглаждамь, углаждамь; прибирамь, наряждамь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Изглаждамся, углаждамся; прибирамся, наряждамся, дюздисвамся.

Сглáждане, *с. ср.* отъ **сглáждамь** и **сглаждамся**.

Сгласѫ, ѝшь,—сѝлъ, *гл. свр.* отъ **сгласúвамь** и **сглáшамь**.

Сгласúвамь и **сглáшамь** (да сгласѫ), *гл. д.* Нагодявамь, наряждамь, гласѫ. докарвамь гласовъ, както трѣбва единъ къмъ другъ; соглашáть, лáдить, строúть, настроúвать, налáживать. —**мся**, *гл. възвр.* Нагодявамся, съгласявамся съ нѣкого да пѣмъ.

Звънецъ дрънка, Руйна пое,
Та ся тѫи два-та сглашѫть,
Кой гъ чюе и ся чюди. *Пѣс.*

Сгласúване и **сглáшане**, *с. ср.* отъ **сгласúвамь**.

Сглóба, *с. ж.* Мѣсто-то, дѣто днѣ нѣчта сѫ сглобенъ; сглабъ. *Каквато скоба, такъвась и сглоба.*

Сглóбница, *с. ж.* 1) Сабя на сглабовъ. *Сабя сглобница.* 2) Горна женска дрѣха съ кѫсъ възвитъ ръкавъ; клашеникъ, клашникъ. кѫсакъ, кѫсача.

Сглобъ, *с. м.* 1) Сглабъ, ставъ; сустáвъ. *Человѣкъ има седемдесять и седемъ сглобовъ. Найди му сглоба, удри му ножа.* 2) Дупка-та подъ чело-то, въ което е намѣстено око-то; глобъ; глазнáя впáдина. *Извртѣ му очи отъ сглобовъ.*

Сглобúѫ, úшь, — бúлъ, *гл. свр.* отъ **сглобúвамь**.—бéнъ. *прич. стр.*

Сглобúвамь и **сглáбiамь** (да сглобѭ), *гл. д.* 1) Ковавамь нѣчто, събирамь части-тѣ му та го направямь. 2) Н
какъ да е, нáдвѣ, нàтри
вамь, прѣтупвамь, скалосв
вахлáть, навахлáть, нал
вать. *Сглобихъ си хамб*
какъ да е. —**мся**, *гл. св*
бенъ.

Сглобúване и **сглáбiанi**
сглобúвамь.

Сглáда, *с. ж.* Кога оглядн
огляждать моѫ за невѣс
огледване моѫ; сглядъ,
смóтрины.

Сглáдамь, *гл. свр.* отъ **сгл**
ный, *прич. стр.*

Сглáдвамь и **сглáждамь**
гл. д. Бъвамь на сглада,
сглядъ, за сглядъ, изглед
моѫ; смотрѣть невѣсту. *Д
ници да сглядвать Стоѝ
вз.* 1) Гладамъся единъ д
дамъ за да ся земемъ.

Изтече звѣзда денница,
Та ся съ войно сгладали,
Да ли сѫ лика прилика.

2) Кога говори нѣкои, позг
другъ; переглеждываться. *
имѫ кава това, баща-т
ся сглядахѫ помеждѫ
вихѫ.*

Сглáдване и **сглáждане**,
вамь и **сглáдвамся**.

Сглáдникъ, *с. м.* Който сг
товникъ; сватъ.

Тодорка дума Богдану
Богдане, прьво вѣнчи
Хайде да дадемъ Мар
Ѣли ѣ ищать сглад
Отъ девять добрѣ до

За Станиѫ дошли сгл
И ся е Станиѫ сгоди

Сглáдница, *с. ж.* Която с
товницѫ; свáха.

Сглядъ, *с. м.* Сглада. *Е
за себе-си сглядва.*

Сглáждамь (да сглáдамь)
вамь.

Сглáждане, *с. ср.* отъ **сглá**
дане моѫ, сглада.

Сгнéчкамь, *гл. свр.* отъ **сг**
ный, *прич. стр.*

Сгнéчквамь и **сгнéчкув**
камь), *гл. д.* Съ гнечкан
помачквамь, смачквамь
—**мся**, *гл. възвр.* и *стр*
мачквамся.

Сгнéчкване и **сгнéчкув**
сгнéчквамь.

Сгнѝсѝ (да ся), —сѝлося, *гл. свр* отъ **сгнѝсѝвамъ ся**. Да ся погнуси.

Сгнѝсѝвамъ ся (да ся сгнѝсѝ), *гл. безл. Сгнѝсѝва ми ся*, дохожда ми гнусъ, става ми гнусно, отвръща ми ся отъ нѣчто; погнусявамъ ся; имѣть, чувствовать отвращéніе, брéзгать, гнушáться. *Сгнѝсило му ся и си отлѣтѣлъ, безъ да го види.*

Сгова́рямъ (сгово́рямъ, да сгово́рѭ), *гл. д.* 1) Скарамъ помирявамъ; мирѫ, примирявамъ, придобрявамъ, одобрявамъ, одоброволявамъ, прѣдобрявамъ, прѣговарямъ, прѣдварямъ, прѣдворявамъ. прѣдумвамъ, сдобрявамъ, потъкмявамъ, бараниевамъ; мирáть, помирáть, утишáть, угова́ривать. *Едвамъ можахъ да ги сговорѭ.* 2) Правѭ пазарлъкъ; пазарувамъ, пазарѫ, пазарявамъ, цѣнѫ, удумвамъ, главявамъ; търгувáть, покупáть, наемáть. 3) Годявамъ, сгодявамъ, запивамъ, прьстенувамъ, вглавявамъ, главявамъ, оглавявамъ, углавявамъ, придварямъ, прѣдварямъ. утъкмявамъ, свръшвамъ, равунѫ, армасвамъ; сватáть, сгова́ривать, обручáть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирявамся, примирявамся, придобрявамся, одобрявамся. одоброволявамся, прѣдобрявамся, прѣговарямся прѣдварямся, прѣдворявамся, прѣдумвамся, сдобрявамся, баранисвамся; мирáться, помирáться. *Скарани бяхѫ, ала ся сговорихѫ. Съ когото ся карашъ, съ него щешъ ся и сговарѭшъ.* 2) Живѣѭ съ нѣкого добрѣ, живувамъ си, другарувамъ; лáдя. *Радой и Владъ ся сговарѭтъ.* 3) Нагласявамся съ нѣкого за нѣчто; наговарямся, додумвамся. надумвамся, сдумвамся, удумвамся. нахоратявамся, спитвамся, сдушвамся; сгова́рямъ ся; перенóхиваться. 4) Погаждамся, погодявамся, потъкмявамся, спазарявамся; угова́ривать ся, сгова́ривать ся, услóвливать ся, стáкивать ся, лáдить ся, сдѣлать ся. 5) Годявамся. сгодявамся, запивамся, прьстенувамся, вглавявамся главявамся, оглавямся, углавямся, прѣдварямся, утъкмявамся. свръшвамся, армасвамся; обручáть ся. 6) *гл. стр.* Бивамъ сговоренъ.

Сгова́рянье, *с. ср.* отъ **сгова́рямъ** и **сгова́рямся**.

Сговнѝ́ж, и́шъ,—ни́лъ, *гл. д. свр.* Да направѭ нѣчто какъ да е, ничто и никакво, да го уплескамъ; наговнѝ́ть. *Сговнихмы ѫ!*

Сгово́ра, *с. ж.* Споворъ. *Харамлии на сговорѫ ся заговоръ сговарѭхѫ.*

Сговорни́къ, *с. м.* Който сговаря нѣкоя за нѣкого; сватовникъ; свáтъ. *Сговорници отивать, та молять бащ-тѫ на пристанущъ да ѫ прости.*

Сговорни́ца, *с. ж.* Която сговаря нѣкоя за нѣкого; сватовница; свáха.

Сговорни́шкый, шка, шко, *пр. Сговорнишкый вѣнецъ*, единъ отъ вѣнци-ты, които понѣйдѣ невѣста носи на сватбѫ-тѫ; моиковъ вѣнецъ.

Сго́ворный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что имать помежда си споворъ, слогѫ, съгласие; задружный, дóдумный; дружный, единодýшный, съгласный. *Сговорна дружина и въ пятъкъ благо ѫдѫть. Сговорна дружина отъ сейменъ не ся боять. Сговорно-то е най-умно-то. Дружино вѣрна сговорна!* —**рно**, *нар.* Съ споворъ и съгласие; задружно; дружно.

Сго́воръ, *с. м.* 1) Когато нѣкои ся сговарѭть помежда си, живувать си добрѣ и ся слушѭть единъ другъ; сгода, съгласие, слогѫ; съгла́сіе. 2) Когато нѣкои ся споворѭть, утъкмѭть, спазарѭть за нѣчто; условие, тъкмежъ, договоръ; договóръ, услóвіе, контрáктъ, кондúція. 3) Когато нѣкои ся споворѭть, сдумвать да направѭть нѣчто; заговоръ, сдумване. *Сговоръ ся сговорихмы*, съгласихмыся, надумахмыся. *На сборъ на голѣмъ сговоръ.* 4) Съгласие между моиковы-ты и моминъ-ты за даровъ, което бива прѣдъ сватбѫ-тѫ; споворъ, удумване, тъкмежъ; сговóръ.—*Дето има сговоръ, тамъ и коршумъ по водѫ плавѫ, а дѣто нѣма сговоръ, тамъ и кратуна потъва. Споворъ кѫщѫ не събарa. Съ споворъ и пелынъ-тъ е медъ. Соль, пиперъ да е, нало споворъ да е*

Сго́ворь, *с. ж.* Споворъ въ 4 то знаменование. *Сега иде на рядъ сговорь-та.*

Сгово́рѭ, ишъ, — рилъ, *гл. свр* отъ **сгова́рямъ**. —**ренъ**, *прич стр.*

Сго́да, *с. ж.* 1) Добъръ, сгоденъ случай, начинъ, способъ, калай, чалѫмъ; удóбный слýчай, спóсобъ, средство. *Това е на сгодѫ*, сгодно е, добъръ случай. *Щешъ ми паднешъ на сгодѫ*, щешъ ми дойдѫшъ на чалѫмъ. *Дълъгъ на сгодѫ и до сто годины се наплаща.* 2) Споворъ, съгласие, слогѫ, миръ; съгла́сіе. *Ако сынъ-тъ не ся спогожда съ бащ си и ся отдѣли, казвать, че си нѣмать сгодѫ. Саде хлѣбъ и вода, та у кѫщи сгода.*

Сгоденѝкъ, *с. м.* 1) Годеникъ, свръшеникъ. 2) Сватовникъ.

Сгоденѝца, *с. ж.* 1) Годеница, свръшеница. 2) Сватовница.

Сго́дный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Что иде на сгодѫ. на калай го́дный, приго́дный, удóбный. *Сгодно врѣмя, сгоденъ случай* 2) Что иде на сѣткѫ, что поноси, что износи; износнъй; вы́годный.

Пуста сабля, сабля на сглабовъ,
Саблъ-тъ е на колаче събралъ,
Па ъ турилъ подъ лѣвъ-тъ мъшкъ,
А боздуганъ на коня закачилъ. *Пѣс.*

Сглáбнать (да сглóбѫ), *гл. д.* Сглобявать.

Сглáбяне, *с. ср.* отъ **сглáбнать**. Сглобяване.

Сглáвие, *с. ср.* и

Сглáвница, *с. ж.* Възглавница, възглавие, възглавка, главница, льганица, перница, сидѣлка, чючка; изголóвье, подýшка. *Что й тури сглавие? — Турихъ и бревенци-тъ. На ржкѫ му легни като на сглавницѫ.*

Поболился краль ми Димитрия,
Та ми лѣжа тъкмо девять годинъ,
Та изгнои до девять постелкъ
И изгнои до девять сглавници. *Пѣс.*

Сглáдѫ, ѝшь,—дѝлъ, *гл. свр.* отъ **сглáждать**. —**денъ**й, *прич. стр.* Угладенъй. *Гладенъ, че сгладенъ*

Сглáждать (да сглáдѫ), *гл. д.* Направявать нѣчто да е гладко; изглаждать, углаждать; прибирамъ, наряждамъ. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Изглаждамся, углаждамся; прибирамся, наряждамся, дюздисвамся.

Сглáждане, *с. ср.* отъ **сглáждать** и **сглаждáмся**.

Сгласѫ, ѝшь,—сѝлъ, *гл. свр.* отъ **сгласúвать** и **сглáсвать**.

Сгласúвать и **сглáсвать** (да сгласѫ), *гл. д.* Нагодявамъ, наряждамъ, гласѫ. докарвамъ гласовъ, както трѣбва единъ къмъ другъ; **соглашáть**, **лáдить**, **строúть**, **настрóивать**, **налáживать**. —**ся**, *гл. възвр.* Нагодявамся, съгласявамся съ нѣкого да пѣмъ.

Звъ·ецъ дрьнка, Руйна пое,
Та ся тви два-та сглашать,
Кой гы чюе и ся чюди. *Пѣс.*

Сгласúване и **сглáсване**, *с. ср.* отъ **сгласúвать**.

Сглóба, *с. ж.* Мѣсто-то, дѣто двѣ нѣчта съ сглобенъ; сглабъ. *Каквато скоба, такъвась и сглоба.*

Сглóбница, *с. ж.* 1) Сабя на сглабовъ. *Сабя сглобница.* 2) Горня женска дрѣха съ късъ възвитъ ръкавъ; клашникъ, клашнúкъ. касакъ, касача.

Сглобъ, *с. м.* 1) Сглабъ, ставъ; **суставъ**. *Човѣкъ има седемдесять и седемъ сглобовъ. Найди му сглоба, удри му ножа.* 2) Дупка-та подъ чело-то, въ комто е намѣстено око-то; глобъ; **глазнáя впáдина**. *Извртѣ му очи отъ сглобовъ.*

Сглобúѫ, ѝшь, — **бúлъ**, *гл. свр.* отъ **сглобúвать**.—**бéнъ**й. *прич. стр.*

Сглобúвать и **сглáбнать** (да сглобѫ), *гл. д.* 1) Сковавамъ нѣчто, събирамъ части-тъ му та го направямъ. 2) Н
както да е, нáдвѣ, нàтри · с
вамъ, прѣтупвамъ, скалосва
вахлáть, навахлáть, нал
вать. *Сглобихъ си хамбе*
както да е. —**ся**, *гл. стр*
бенъ.

Сглобúване и **сглáбнать** **сглобúвать**.

Сглядá, *с. ж.* Кога оглядни
огляждать моихъ за невѣст
огледане моихъ; сглядъ,
смóтрины.

Сглядáть, *гл. свр.* отъ **сгл**
нъй, *прич. стр.*

Сглядвать и **сглéждать** *гл. д.* Бывамъ на сглядъ, с
сглядъ, за сглядъ, изглеж
моихъ; смотрѣть невѣсту. *Д*
ници да сглядвать Стой
въ. 1) Гледамъся единъ др
дамъ за да ся земемъ.

Изтече звѣзда деница,
Та ся съ войно сглядали,
Да ли съ лика прилика.

2) Кога говори нѣкои, позн
другъ; переглеждываться. *Д*
имъ каза това, баща-т
ся сглядахъ помеждъ с
вихъ.

Сглéдване и **сглéждане**, с
вамъ и **сглáдвамся**.

Сглáдникъ, *с. м.* Който сгл
товникъ; сватъ.

Тодорка дума Богдану
Богдане, прьво вѣнчал
Хайде да дадемъ Мари
Али ъ ищатъ сгледи
Отъ девять добры дом

За Станка дошли сгл
И ся е Станка сгодил

Сглáдница, *с. ж.* Комато сг
товницѫ; свáха.

Сглядъ, *с. м.* Сгледа. *Ер*
за себе-си сглядва.

Сглéждать (да **сглáдамъ**),
вамъ.

Сглéждане, *с. ср.* отъ **сглá**
дане момъ, сгледа.

Сгнéчкать, *гл. свр.* отъ сгн
нъй, *прич. стр.*

Сгнéчквать и **сгнéчкув**
кать), *гл. д.* Съ гнечкан
помачквамъ, смачквамъ и
—**ся**, *гл. възвр.* и *стр.*
мачквамся.

Сгнéчкване и **сгнéчкува**
сгнéчквать.

Сгнѫсѝ (да ся), —сѝлося, *гл. сер* отъ **сгнѫсѝвася**. Да ся погнуси.

Сгнѫсѝвася (да ся сгнѫсѝ), *гл. безл. Сгнѫсѝвава ми ся*, дохожда ми гнусъ, става ми гнусно, отвръща ми ся отъ нѣчто; погнусявамся; имѣть, чувствовать отвращéніе, брéзгать, гнушáться. *Сгнѫсило му ся и си отлѣтѣлъ, безъ да го види.*

Сгова́рямь (сгово́рямь, да сгово́рѭ), *гл. д.* 1) Скарамъ помирявамъ; мирѫ, примирявамъ, придобрявамъ, одобрявамъ, одоброволямъ, прѣдобрявамъ, прѣговарямъ, прѣдварямъ, прѣдворявамъ. прѣдумвамъ, сдобрявамъ, потъкмявамъ, баращисвамъ; мирáть, помирáть, утишáть, угова́ривать. *Едвамъ можахъ да гы сговорѭ.* 2) Правѭ пазарлѫкъ; пазарувамъ, пазарѫ, пазарявамъ, цѣнѫ, удумвамъ, главявамъ; търговáть, покупáть, наминáть. 3) Годявамъ, сгодявамъ, запивамъ, прьстенувамъ, вглавявамъ, главявамъ, оглавявамъ, углавявамъ, придварямъ, прѣдварямъ. утъкмявамъ, свръшвамъ, равунѫ, армасвамъ; сватáть, сгова́ривать, обручáть. —**ся**, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирявамся, примирявамся, придобрявамся, одобрявамся. одоброволяваамся, прѣдобрявамся, прѣговарямся прѣдварямся, прѣдворявамся, прѣдумвамся, сдобрявамся, баращисвамся; мирáться, помирáться. *Скарани бяхѫ, ала ся сговорихѫ. Съ когото ся карашъ, съ него щешъ ся и сговарѭшъ.* 2) Живѣѭ съ нѣкого добрѣ, живувамъ си, другарувамъ; лáдить. *Радой и Владъ ся сговарѭтъ.* 3) Нагласявамся съ нѣкого за нѣчто; наговарямся, додумвамся. надумвамся, сдумвамся, удумвамся. нахоратявамся, спитвамся, сдушвамся; сгова́риваться; мерени́хиваться. 4) Погаждамся, погодявамся, потъкмявамся, спазарявамся; угова́риваться, сгова́риваться, услóвливаться, стáкиваться, лáдиться, сдѣлаться. 5) Годявамся. сгодявамся, запивамся, прьстенувамся, вглавявамся главявамся, оглавямся, углавямся, прѣдварямся, утъкмявамся, свръшвамся, армасвамся; обручáться. 6) *гл. стр.* Бивамъ сговоренъ.

Сгова́рянье, *с. ср.* отъ **сгова́рямь** и **сгова́рямся**.

Сговни́ѫ, ѝшь,—ни́лъ, *гл. д. сер.* Да направѭ нѣчто какъ да е, ничто и никакво, да го уплескамъ; наговня́ть. *Сговнихмы ѫ!*

Сгово́ра, *с. ж.* Споворъ. *Харамлии на сговорѫ ся заговорѣ сговарѭхѫ.*

Сговорни́къ, *с. м.* Който сговаря нѣкоѭ за нѣкого; сватовникъ; свáтъ. *Сговорници отивать, та молять бащѫ-тѫ на пристанушъ да ѫ прости.*

Сговорни́ца, *с. ж.* Която сговаря нѣкоѭ за нѣкого; сватовница; свáха.

Сговорни́шкый, шка, шко, *пр. Сговорнишкый вѣнецъ*, единъ отъ вѣнци-ты, които понѣйдѣ невѣста носи на сватбѫ-тѫ; момковъ вѣнецъ.

Сго́ворный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что имать помежда си сговоръ, слогѫ, съгласие; задружный, додумный; дружный, единоду́шный, согла́сный. *Сговорна дружина и въ пятькъ благо ѫдять. Сговорна дружина отъ сейменъ не ся боять. Сговорно-то е най-умно-то. Дружино вѣрна сговорна!* —**рно**, *нар.* Съ сговоръ и съгласие; задружно; дружно.

Сго́воръ, *с. м.* 1) Когато нѣкои ся говарять помежда си, живувать си добрѣ и ся слушнать единъ другъ; сгода, съгласие, слогѫ; согла́сіе. 2) Когато нѣкои ся говорять, утъкмять, спазарять за нѣчто; условие, тъкмежъ, договоръ; договóръ, услóвіе, контрáктъ, кондáція. 3) Когато нѣкои ся говорять, сдумвать да направять нѣчто; заговоръ, сдумване. *Сговоръ ся сговорихмы*, съгласихмыся, надумахмыся. *На сборъ на голѣмъ сговоръ.* 4) Съгласие между момковы ты и моминъ-ты за даровъ, което быва прѣдъ сватбѫ-тѫ; споворъ, удумване, тъкмежъ; сговóръ.—*Дето има сговоръ, тамъ и коршумъ по водѫ плавѫ, а дѣто нѣма сговоръ, тамъ и кратуна потъва. Сговоръ кѫщѫ не събарѫ. Съ сговоръ и пелынъ-тъ е медъ. Соль, пиперъ да е, нало сговоръ да е*

Сго́ворь, *с. ж.* Споворъ въ 4 то знаменование. *Сега иде на рядъ сговорь-та.*

Сгово́рѭ, ришь, —рилъ, *гл. сер* отъ **сгова́рямь**. —**ренъ**, *прич стр.*

Сго́да, *с. ж.* 1) Добъръ, сгоденъ случай, начинъ, способъ, калай, чалѫмъ; удóбный слу́чай, спóсобъ, средство. *Това е на сгодѫ*, сгодно е, добъръ случай. *Щешъ ми паднешъ на сгодѫ*, щешъ ми дойдѫшъ на чалѫмъ. *Дълъгъ на сгодѫ и до сто годины се наплаща.* 2) Споворъ, съгласие, слогѫ, миръ; согла́сіе. *Ако сынъ-тъ не ся спогожда съ бащѫ си и ся отдѣли, казвать, че си нѣмать сгодѫ. Саде хлѣбъ и вода, та у кѫщи сгода.*

Сгоденѝкъ, *с. м.* 1) Годеникъ, свръшеникъ. 2) Сватовникъ.

Сгоденѝца, *с. м.* 1) Годеница, свръшеница. 2) Сватовница.

Сго́дный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Что иде на сгодѫ. на калай го́дный, приго́дный, удóбный. *Сгодно врѣмя*, сгоденъ случай 2) Что иде на сѣтѫ, что поноси, что износи; износный; вы́годный.

3) Что е както трѣбва за да угоди; прі-я́тный. *Това станѫ сгодно.* 4) Комуто ся стой, комуто ся пада нѣчто; достойнъ; досто́йный. *Леле варе, грѣшна мале, не си сгодна въ рай да идешь!* —дно, *нар.* По знаменование-то на думѫ-тѫ.

Сгодѫ́, ѝшь, — **дѝлъ,** *гл. сѣр.* отъ **сгоди́вамъ.** —**дѣ́нъ,** *прич. стр.*

Сгоди́вамъ (да сгодѫ́), *гл. д.* 1) Споварямъ въ 3-то знаменование. 2) Сгаждамъ. 3) Отивамъ, намирамся нѣйдѣ случайно; погодявамъ, погаждамъ, изпадамъ, попадамъ, нападамъ, заскоквамъ, наскоквамъ, намирамъ; **попада́ть, напада́ть, находи́ть.** *Сгодихъ добры господари.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Споварямся въ 5-то знаменование. 2) Живувамъ си съ нѣкого; погаждамся, спогаждамся, обычнамся съ него, споварямся, другарувамъ, другувамъ, водѫ́ся; **жить дру́жно съ кѣмъ, дружа́ть, ла́дить.** 3) Потъкмявамся, погаждамся, споварямся, спазарявамся; **сгова́риваться, угова́риваться, усло́вливаться, ста́киваться.** 4) Има мя, намирамся, нахождамся, случвамся; **быть, находи́ться.**

Кога бѣше срѣдъ нощь полунощь,
Дѣти имъ рипнѫ и зарева,
Ка рече, в да та вода;
Вода ся дома не сгоди. *Нѣс.*

5) *гл. стр.* Бувамъ сгоденъ. 6) *гл. безл.* Случвася, става, сбѫ́ждася, сгаждася; **случа́ться.** *Сгодися, та нѣмахмы корѫ хлѣбецъ.* 7) Сгаждамся, случвамся, погаждамся, погодявамся, изпазамъ; **выходи́ть, ока́зываться.** *Купихъ си сукно за дрѣхѫ, ала ся сгоди да е гнило, та дрѣхѫ-тѫ не трая.*

Сгоди́ваніе, *с. ср.* отъ **сгоди́вамъ** и **сгоди́вамся.**

Сгоди́тикъ, *с. м* Който сгодява нѣкомъ за нѣкого; сватовникъ; **сватъ.** *Пратихмы сгодатици.*

Сгоди́тица, *с. ж.* Пратена да сгодява нѣкомъ за нѣкого; сватовница; **сва́ха.**

Сголѣне́нъ, нъ, на, но, *пр.* Който са е сголѣмилъ; подголѣменъ, навдигнѫтъ, надутъ, гордѣливъ, прѣнъзнесенъ; напыщенъ, надме́нный, спесивъ.

Сголѣнѫ́ (да ся), **ѝшь,** — **нѝлся,** *гл. сѣр.* отъ **сголѣмя́вамся.**

Сголѣмя́вамся (да ся сголѣмѫ́), *гл. възвр.* Дръжъся на въсоко, на голѣмо; подголѣмявамся, въздигамся, навдигамся, възнасямся, подпасямся, врѣчѫ, възгордявамся, надувамся; **нести высоко́ себя́, нести́ся, величáться, превозноси́ться, горди́ться, надмева́ться, кичи́ться, чва́ниться, ломи́ться, напыща́ться, спеси́ться.**

Егюпци-ти ся сголѣмѫ врядни на работѫ-тѫ.

Сголѣмя́ваніе, *с. ср.* отъ Подголѣмяваніе.

Сго́моть, *с. ж.* Шюмъ, мл та, дандана; **шумъ,** мо *моть,* става дандана, ще

Сго́нвамъ и сго́нювамъ (Гонѫ нѣчто отъ различнъ рамъ на едно мѣсто; сгон

Пошли ся сѫ четворица
По Гиринъ поле ловъ д
Ловъ да ловять, сгонъ

Сго́нваніе и сго́нюваніе, вамъ.

Сго́нджанъ, *гл. ср.* Вдига вѣкъ, правѫ сгомоть; н **шумъ.**

Сго́нджаніе, *с. ср.* отъ с ганіе врѣвѫ.

Сгонъ, *с. м.* Много ловци, горѫ, дѣто има дивячь, жѣвать помеждѫ-си, па сѣкъ изпѫждать дивяча камъ дѣто има скрыти д ка; обла́ва, обло́ва. *Изл*

Сго́нѫ, нѫшь,—нѫлъ, *гл.* вамъ. —**нѣнъ,** *прич.*

Сгори́на, *с. ж.* Най-чисто м ся е отдѣлило и е падня пещь-тѫ като самотокъ; най-добры-тъ пратчкъ,

Сго́рнище, *с. ср.* Пары, с что ся продава възъ урѣч отгорѣ, придъ, панагонъ, придача. *Колко сгорнищ дадешь да си промѣн* ско́лько дашь мнѣ въ промѣня́ться лошадьми? *направимъ единъ трам вѫ? — Имамъ кефъ, ам нѣчто сгорнище за чив по-скѫпъ отъ копринѫ-т*

Сгору́ха и сгору́шица, горчива плюнка, что изли нѣкога, кога ся урыгнемъ вина, урыгване; **отрѫж** *иде,* иде ми горуха, пож иде ми да ся урыгнѫ.

Сго́рѣ, *нар* 1) Отгорѣ, озг ху. 2) Отъ горнѫ-тѫ ст горъ; свѣ́рху, съ вѣ́рхнѣ

Сгорѣ́вамся (да ся сгорѫ́ горѣвамся добрѣ, та плам вамъ на живъ вѫгленье. рѣ. *Кимюръ-тъ още* добрѣ.

Сгорѣ́ване, *с. ср.* отъ **сгорѣ́вамся**. Разгорѣ́ване.

Сгорѝ́м (да ся), и́шь—рѣ́лся, *гл. свр.* отъ **сгорѣ́вамся**.

Сгорѝ́м, и́шь,—рѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **сгоря́вамъ** и **сга́рямъ**, —ре́нъ, *прич. стр.*

Сгоря́вамъ и **сга́рямъ** (да сгорѝ́м), *гл. д.* За нѣкакъвъ потрѣбъ изгарямъ нѣчто да стане на пепелъ. *Отъ всякъ метлъ зимать по едно сламче, сгоряватъ гы и пепельтъ имъ врягатъ въ водж, съ кожто капятъ болно-то дѣтя. Сгори едно дрипелче отгорѣ на брадвѣ-тъ и съ бѣлѣ-тъ пепелъ намажи сугребѣ-тъ.*

Сгоря́ване и **сга́рянѣ**, *с. ср.* отъ **сгоря́вамъ** и **сга́рямъ**.

Сгорящѝ́м, и́шь,—щѝ́лъ, *гл. свр.* отъ **сгорящава́мъ**. —щѐнъ, *прич. стр.*

Сгорящава́мъ (да сгорящѝ́м), *гл. д.* Направямъ да стане горящъ, да стане горящо; стоплювамъ, нагорящавамъ, нажежавамъ; согрѣва́тъ, нагрѣва́тъ, накаливатъ. —**мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Бывамъ сгорященъ, ставамъ горящъ; стоплювамся, нагорящавамся, нажежавамся; согрѣва́тъся, нагрѣва́тъся, нака́ливатъся. — *Сгорящихъ го отъ едъкого-си*, уплашихся, зехъ да му мыслѣ.

Сгорящава́ване, *с. ср.* отъ **сгорящава́мъ** и **сгорящава́мся**.

Сгѣ́твувамъ и **сгѣ́твямъ** (да сгѣ́твѫ), *гл. д.* 1) Направямъ, справямъ нѣчто да е готово, да ся намѣри за нѣкакъвъ случай, за нѣкакъвъ потрѣбъ; готвѫ, наготвювамъ, приготвювамъ, уготвювамъ; гото́вятъ, приготовля́тъ, подготовля́тъ, заготовля́тъ, изготовля́тъ, припаса́тъ.

Миломе, зете Миломе,
Много сватовъ да канишъ,
Много съмъ дара сготвила:
На всякъй сватъ по коня,
А на нунко-то два коня,
На старосватъ мъскъ кованъ. *Пѣс.*

2) Правѫ, сторвамъ, сварявамъ ястие; наготвювамъ, уготвювамъ; гото́вятъ кушанье, стря́пятъ. *Не съмъ сготвила вечерѣ.* 3) Стягамъ нѣкого, нѣчто за нѣкоя работѫ, справямъ, стъкмявамъ, нагодявамъ, нагласявамъ, наряждамъ, приготвювамъ; стро́ятъ, гото́вятъ, приготовля́тъ, нала́гвятъ, справля́тъ, снаряжа́тъ. *Да сготвишъ до два бръвы коня.* —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ сготвенъ.

Сгѣ́твюване и **сгѣ́твяне**, *с. ср.* отъ **сгѣ́твювамъ**.

Сгѣ́твѫ, **шь**,—**вѝ́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгѣ́твювамъ**. —**вѐнъ**, *прич. стр.*

Сграбва́мъ и **сграбя́мъ** (да сграбѫ́), *гл. д.* Бързо, бързо съ ржцѣ допирамъ нѣчто; сграбчювамъ, сгрепцвамъ, схващамъ; схва́тывамъ. —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ сграбенъ; сграбчвамся.

Сграбва́не и **сграбя́не**, *с. ср.* отъ **сграбва́мъ**. Сграбчване.

Сграбичя, *с. ср.* Раст. *Astragallus glycyphyllus*, клинавичя, клинавъ бурянъ.

Сграбчвамъ и **сграбчямъ** (да сграбчѫ́), *гл. д.* Сграбвамъ, сграбямъ, схващамъ. *Котка-та сграбчи мишкѫ-тъ.* —**мся**, 1) *гл. вз.* Хващамъся, скопчвамъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся боримъ или за друго нѣчто; сграбвамся, склопявамся; схва́тываться. 2) *гл. стр.* Бывамъ сграбченъ; сграбвамся.

Сграбчване и **сграбя́не**, *с. ср.* отъ **сграбчвамъ**.

Сграгорѝ́м, и́шь,—ря́лъ, *гл. д. свр.* Да направѫ нѣкого, нѣчто на грагоръ; да вкаменѫ, да скаменѫ, да скаливнѫ. *Да тя сграгори Господь!* Клятва.

Сгра́да, *с. ж.* Направа като кѫщѫ, домъ, колыбѫ и проч.; сградие, ограда, бина, напна; зда́ние, сооруже́ние, строе́ние.

Сгра́дие, *с. ср.* 1) *сб* отъ **сгра́да**. 2) Сграда; зда́ние, сооруже́ние.

Заградилъ ми е Манулъ майсторъ,
Заградилъ ми е съ девять майсторы,
Заградилъ ми е голѣмо сградие,
Градили го сѫ девять годинъ,
Денъ го градятъ, нощѣ ся съпе. *Пѣс.*

Сгра́дица и **сгра́дичка**, *ум. ж.* отъ **сгра́да**. Ограда; строе́ньице.

Сградѝ́м, и́шь,—дѝ́лъ, *гл. свр.* отъ **сгра́ждамъ**. —дѐнъ, *прич. стр.*

Сгра́ждамъ и **сгра́дямъ** (да сградѝ́м), *гл. д.* 1) Направямъ, иззидвамъ сградѫ; съграждамъ; стро́ятъ, сооружа́тъ. 2) Направямъ, извършвамъ, учинявамъ, утъкмявамъ, приготвювамъ. *Писмо сградятъ*, готвятъ, пишатъ писмо.

Что ти съмъ, Іане, сторила,
Что ти съмъ, майко, сградила,
Та си мя, мене, не даде? *Пѣс.*

3) Вграждамъ въ 2-то знаменование; зазиждамъ.

Кога си дойде най-напрѣдъ,
Та обѣдъ да мы донесе,
Нема въвъ сграда да сградимъ,
Дано мы сграда не пада. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. стр.* Бывамъ сграденъ по знаменование-то на глагола.

Сгра́ждане и **сгра́дяне**, *с. ср.* отъ **сгра́ждамъ**.

Сгребѝ́м, е́шь,—сгрѐбохъ, *гл. свр.* отъ **сгря́бамъ**. —бѐнъ, *прич. стр.*

Сгрежъ, *с. м* Сжитъ на дрво, на дъски; глуждъ, глужъ, глюждъ, глѣзенъ, грежъ,

3) Что е както трѣбва за да угоди; прі-я́тный. *Това станѫ сгодно.* 4) Комуто ся стой, комуто ся пада нѣчто; достойнъ; досто́йный. *Леле варе, грѣшна мале, не си сгодна въ рай да идешь!* —дно, *нар.* По знаменование-то на думѫ-тѫ.

Сгоджѫ, и́шь, — ди́лъ, *гл. свр.* отъ **сгоди́вамъ**. —де́нъ, *прич. стр.*

Сгоди́вамъ (да сгоджѫ), *гл. д.* 1) Сговарямъ въ 3-то знаменование. 2) Сгаждамъ. 3) Отивамъ, намирамся нѣйдѣ случайно; погодявамъ, погаждамъ, изпадамъ, попадамъ, нападамъ, заскокванъ, наскокванъ, намирамъ; попада́ть, напада́ть, находи́ть. *Сгодихъ добры господари.* —мся, 1) *гл. възвр.* Сговарямся въ 5-то знаменование. 2) Живувамъ си съ нѣкого; погаждамся, спогаждамся, обычамся съ него, сговарямся, другаруванъ, другувамъ, водѫся; жить дру́жно съ кѣмъ, дружа́ть, ла́дить. 3) Потъкмявамся, погаждамся, сговарямся, спазарявамся; говаря́ватъся, уговаря́ватъся, усло́вливатъся, ста́кивамъся. 4) Има ня, намирамся, находѫмся, случавамся; быть, находи́тъся.

Кога бѣше срѣдъ нощь полунощь,
Дѣтя имъ рипна и заревa,
Ка рече, в да та вода;
Вода ся дона не сгоди. *Нѣс.*

5) *гл. стр.* Бъвамъ сгоденъ. 6) *гл. безл.* Случвася, става, сбѫждася, сгаждася; случа́тъся. *Сгодися, та нѣмахмы корѫ хлѣбецъ.* 7) Сгаждамся, случвамся, погаждамся, погодявамся, излизамъ; выходи́ть, ока́зываться. *Купихъ си сукно за дрѣхѫ, ала ся сгоди да е гнило, та дрѣхѫ-тѫ не трая.*

Сгоди́ваню, *с. ср.* отъ **сгоди́вамъ** и **сгоди́вамся**.

Сгоди́тикъ, *с. м* Който сгодява нѣкоѫ за нѣкого; сватовникъ; сватъ. *Пратихмы сгодатици.*

Сгоди́тица, *с. ж.* Пратена да сгодява нѣкоѫ за нѣкого; сватовница; сва́ха.

Сголѣме́нѫый, нъ, на, но, *пр.* Който ся е сголѣмилъ; подголѣменъый, навдигнѫтъый, надутъый, гордѣливъый, прѣвъзнесенъый; напы́щенъый, надме́нный, спесивый.

Сголѣмѫ́ (да ся), и́шь, — ми́лся, *гл. свр.* отъ **сголѣмя́вамся**.

Сголѣмя́вамся (да ся сголѣмѫ́), *гл. възвр.* Дръжѫся на въсоко, на голѣмо; подголѣмявамся, въздигамся, навдигамся, възнасямся, поднасямся, врьчѫ, възгордявамся, надувамся; нести́ высоко́ себе́, неста́ся, велича́ться, превозноси́тъся, горди́тъся, надмева́тъся, кичи́тъся, чва́нитъся, лома́тъся, напыща́тъся, спеси́вѣть. *Егюпци-ти ся сголѣми врядни на работѫ-тѫ.*

Сголѣмя́ваню, *с. ср.* отъ Подголѣмяваню.

Сго́ноть, *с. ж.* Шюмъ, мл та, дандана; шумъ, мол *моть*, става дандана, ще

Сго́нвамъ и сго́нювамъ (Гоня нѣчто отъ различны рамъ на едно мѣсто; сгон

Пошли си сѫ четворица
По Гюринъ поле ловъ
Ловъ да ловять, сгонъ

Сго́нваню и сго́нюваню, вамъ.

Сго́нджамъ, *гл. ср.* Вдига въкъ, правѫ сгоноть; шумъ.

Сго́нджаню, *с. ср.* отъ сг ганю врѣвѫ.

Сгонъ, *с. м.* Много ловци, горѫ, дѣто има дивячь, жявать понеждѫ-си, па съкъ изпѫждать дивяча камъ дѣто има скрыти д ка; обла́ва, обло́ва. *Ивл*

Сго́нѫ, ишь,—ни́лъ, *гл.* вамъ. —ненъый, *прич.*

Сгори́ва, *с. ж.* Най-чисто с ся е отдѣлило и е падня пещь-тѫ като самотокъ; най-добры-ты пра́тчкы,

Сго́рнище, *с. ср.* Пары, с что ся продава възъ урѣче отгорѣ, придъ, панагонъ, придача. *Колко сгорнищ дадешь да си прожѣ* ско́лько дашь мнѣ въ промѣня́тъся лошадьми? *направимъ еднѫ трам вѫ? — Имамъ кефъ, ам нѣчто сгорнище за чив по-скѫпъ отъ копринѫ-т*

Сгору́ха и сгору́шица, горчива плюнка, что изли нѣкога, кога ся урыгнемъ вина, урыгване; отры́ж *иде*, иде ми горуха, пож вде ми да ся урыгнѫ.

Сго́рѣ, *нар* 1) Отгорѣ, озг ху. 2) Отъ горны-тѫ ст горъ; сверху, съ вѣрхнѣ

Сгорѣвамся (да ся сгорѫ́ горѣвамся добрѣ, та плам вамъ на живы въгленя. рѣ. *Кимюръ-тѫ още* добрѣ.

Сгорѣ́ване, *с. ср.* отъ **сгорѣ́вамъ се**. Разгорѣване.

Сгорѣ́вамъ (да се), **и́шъ—рѣ́лся**, *гл. свр.* отъ **сгорѣ́вамъ се**.

Сгорѣ́вамъ, **и́шъ,—рѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгоря́вамъ** и **сга́рямъ**, —**ре́нъ**, *прич. стр.*

Сгоря́вамъ и **сга́рямъ** (да сгорѣ́), *гл. д.* За нѣкакви потрѣби изгарямъ нѣчто да стане на пепелъ. *Отъ всякъ метлъ зимать по една сламка, сгорявать ги и пепель-тъ имъ врѣгать въ водж, съ кожто капъть болно-то дѣтя. Сгори едно дрипелчя отгорѣ на брадвж-тъ и съ бѣлж-тъ пепель намажи сугребь-тъ.*

Сгоря́ване и **сга́рянье**, *с. ср.* отъ **сгоря́вамъ** и **сга́рямъ**.

Сгорящѣ́вамъ, **и́шъ,—щѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгорящава́мъ**. —**щѣ́нъ**, *прич. стр.*

Сгорящава́мъ (да сгорящѣ́), *гл. д.* Направямъ да стане горящъ, да стане горящо; стоплювамъ, нагорящавамъ, нажежавамъ; согрѣва́тъ, нагрѣва́тъ, нака́ливатъ. —**мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Бъвамъ сгорященъ, ставамъ горящъ; стоплювамся, нагорящавамся, нажежавамся; согрѣва́тъся, нагрѣва́тъся, нака́ливатъся. — *Сгорящихъ го отъ едъкого-си*, уплашихся, зехъ да му мъслъ.

Сгорящава́ване, *с. ср.* отъ **сгорящава́мъ** и **сгорящава́мся**.

Сго́твувамъ и **сго́твямъ** (да сго́твѣ), *гл. д.* 1) Направямъ, справямъ нѣчто да е готово, да ся намѣри за нѣкакъвъ случай, за нѣкакви потрѣби; готвя, наготвювамъ, приготвювамъ, уготвювамъ; гото́вимъ, приготовля́тъ, подготовля́тъ, заготовля́тъ, изготовля́тъ, припаса́тъ.

> Милоше, зате Милоше,
> Много сватовъ да канишъ,
> Много сѣмъ дара сготвила:
> На всакъвъ сватъ по коня,
> А на кунко-то два коня,
> На старосватъ мѣсяцъ кована. *Пѣс.*

2) Правъ, сторвамъ, сварявамъ ястие; наготвювамъ, уготвювамъ; гото́вимъ кушанье, стря́патъ. *Не сѣмъ сготвила вечеръ.* 3) Стягамъ нѣкого, нѣчто за нѣкоя работа, справямъ, стъкмявамъ, нагодявамъ, нагласявамъ, наряждамъ, приготвювамъ; стро́имъ, гото́вимъ, приготовля́тъ, нала́живатъ, справля́тъ, снаряжа́тъ. *Да сготвишъ до два бръвна конна.* —**мся**, *гл. стр.* Бъвамъ сготвенъ.

Сго́твюване и **сго́твяне**, *с. ср.* отъ **сго́твювамъ**.

Сго́твѣнъ, **нъ,—вѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **сго́твювамъ**. —**венъ**, *прич. стр.*

Сгра́бвамъ и **сгра́бямъ** (да сгра́бнѣ), *гл. д.* Бързо, бързо съ ржцѣ допирамъ нѣчто; сграбчювамъ, сгрепцвамъ, схващамъ; **сква́тывамъ**. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамъ сграбенъ; сграбчвамся.

Сгра́бване и **сгра́бяне**, *с. ср.* отъ **сгра́бвамъ**. Сграбчване.

Сгра́бичя, *с. ср.* Раст. *Astragallus glycyphyllus*, клинавича, клинавъ бурянъ.

Сгра́бчвамъ и **сгра́бчямъ** (да сгра́бчнѣ), *гл. д.* Сграбвамъ, сграбямъ, схващамъ. *Котка-та сграбчи мишкж-тъ.* —**мся**, 1) *гл. вз.* Хващамъся, скопчвамъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся боримъ или за друго нѣчто; сграбвамся, склопявамся; сква́тываться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ сграбченъ; сграбвамся.

Сгра́бчване и **сгра́бяне**, *с. ср.* отъ **сгра́бчвамъ**.

Сграгорѣ́вамъ, **и́шъ,—рѣ́лъ**, *гл. д. свр.* Да направя нѣкого, нѣчто на грагоръ; да вкаменя, да скаменя, да скаляня. *Да тя сграгори Господь!* Клятва.

Сгра́да, *с. ж.* Направа като кжща, домъ, колыбж и проч.; сграде, ограда, бина, зидина; **зда́ние**, **сооруже́ние**, **строе́ние**.

Сгра́дие, *с. ср.* 1) *сѣб* отъ **сгра́да**. 2) Сграда; **зда́ние**, **сооруже́ние**.

> Заградилъ ми е Манулъ майсторъ,
> Заградилъ ми е съ девять майсторъ,
> Заградилъ ми е голѣмо сградие,
> Градили го сж девять годинъ,
> Денъ го градятъ, нощѣ ся съпе. *Пѣс.*

Сгра́дица и **сгра́дичка**, *ум. ж.* отъ **сгра́да**. Оградица; строе́ньице.

Сградѣ́вамъ, **и́шъ,—де́лъ**, *гл. свр.* отъ **сграждамъ**. —**де́нъ**, *прич. стр.*

Сгра́ждамъ и **сгра́дямъ** (да сградѣ́), *гл. д.* 1) Направямъ, иззидвамъ сградж; съграждамъ; стро́имъ, сооружа́тъ. 2) Направямъ, извършвамъ, учинявамъ, утъкмявамъ, приготвювамъ. *Писмо сградямъ*, готвятъ, пишатъ писмо.

> Что ти сѣмъ, ване, сторила,
> Что ти сѣмъ, майко, сградила,
> Та си мя, мане, не даде? *Пѣс.*

3) Вграждамъ въ 2-то знаменование; зазидвамъ.

> Кога си дойде най-напрѣдъ,
> Та обѣдъ да ны донесе,
> Нѣмъ въвъ сградж да сградимъ,
> Дано ны сграда не пада. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. стр.* Бъвамъ сграденъ по знаменование-то на глагола.

Сгра́ждане и **сгра́дяне**, *с. ср.* отъ **сгра́ждамъ**.

Сгребѣ́вамъ, **е́шъ,—сгребо́хъ**, *гл. свр.* отъ **сгря́бамъ**. —**бе́нъ**, *прич. стр.*

Сгрежь, *с. м* Сжкълъ на дърво, на дъски; глуждъ, глужь, глюждъ, глѣзенъ, грежь,

гре́здѣй, розъ, сжкъ, чворъ, чверъ, чекоръ, чепуръ, чепъ, членъ, будакъ; сукъ.

Сгре́бцамь, *гл. свр.* отъ **сгрѣпцвамь**. —**цанъ**, **цанъ**, *прич. стр.*

Сгре́бцвамь и сгре́пцувамь (да сгре́пцамь), *гл. д.* Сграбвамь, сграбчвамь, схващвамь, натискамь; **схва́тывать**. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь сгрепцанъ; сграбчвамся.

Сгре́пцване и сгре́пцуване, *с. ср.* отъ **сгре́пцвамь**.

Сгри́бамь (да сгребѫ), *гл. д.* Отъ разны мѣста съ гребене събирамь вкупъ; сгреба́ть. —**мся**, *гл стр.* Бъвамь сгребенъ

Сгри́бане, *с. ср.* отъ **сгри́бамь**; сгреба́ніе.

Сгри́бчѫ, **мшь**,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгри́бчамь**. —**ченъ**, **ченъ**, *прич. стр.*

Сгри́бчамь (да сгри́бчѫ), *гл. д.* Намирамь нѣкого на тѣсно, въ нужда. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь сгрибченъ

Сгри́бчане, *с ср.* отъ **сгри́бчамь**.

Сгромоли́свамь и сгрумули́свамь, в. **сгръмоли́вамь**.

Сгру́бѫ, **шь**, **билъ**, *гл. д свр.* Да загрозя; **обезобра́зить**.

Сгрути́вамь (да ся), *гл. възвр. свр.* За млѣко: да стана на грудкъ да ся съсърм, да ся прѣсѣчѣ; свёртываться. *Млѣко то и ся сгрутувало отъ видуване нѣчто за падне*

Сгру́ха (да ся), —**ха́лося**, *гл. безл. Да ми ся сгруха*, да ми стане лоше, да ми припадне на стомаха. *Не знамъ, да ли отъ паденето ми ся така сгруха.*

Сгру́хамь, *гл. д. свр* За свинь: да изнамь царевица-та.

Сгру́хамь (да ся). *гл. свр.* отъ **сгрухвамся**. Да грухна.

Сгрухвамся и сгру́хувамся (да ся сгру́хамь), *гл. възвр.* 1) Разпазвамся да падна, да грухна; распада́ться, разсыпа́ться. 2) Отъ старость или отъ болнавость изпадамь, отпадамь изнемощавамь; дряхлѣть, дряхнуть, слабѣть. 3) Струпалямся. падамь, сгрьмолявамся, строполясвамся: ру́хнуть, грохнуться.

Сгру́хване и сгру́хуване, *с. ср.* отъ **сгру́хвамся**.

Сгрѣбомь, *нар* Съ грѣба камъ: грѣбомъ грѣбъ шкомь. грѣбяшкъмь. грѣбяшка-та; свиною.

Сгръготѣвамь (да сгръготѫ), *гл. ср.* Изгрьмѣвамь.

Сгръготѣване, *с. ср.* отъ **сгръготѣвамь**. Изгрьмѣване.

Сгръготѫ, **шь**,—**тѣлъ**, *гл. свр.* отъ **сгръготѣвамь**. Да изгрьмя.

Сгръмолѫ, **ѩшь**,—**ли́лъ**, *гл. свр* отъ **сгръмоли́вамь**.

Сгръмоли́вамь (да сгръмоли барнамь, катурнамь, срупалм вамь, строполясвамь, сгръмоли *гл. възвр.* Падамь, събарнам срупалямся, строполясвамс сгрьвалямся, сгръмолясвам грóхнуться.

Сгръмоли́ване, *с. ср.* от вамь. Сгръмолясване.

Сгръмоли́самь *гл. свр.* отъ вамь. Да сгръмолѫ.

Сгръмоли́свамь (да сгръмо Сгръмолявамь.

Сгръмоли́сване, *с. ср.* от вамь. Сгръмолѣване.

Сгрѣнѫ, **ешь**,—**нѣлъ**, *гл.* тамь и сгрѣщамь.

Сгрѣтамь (да сгрѣнѫ), *гл.*

Сгрътáчь, *с м.* Товаръ, н земе човѣкъ въ ржцѣ-ты сн мя. хватъ; бре́мя, заха́нъ, *прѣдъ нѣкъ единъ сгретачъ рекль да ѫ изнаде.*

Сгрѣщамь и сгрѣтамь (да *д* 1) Свивамь, сгъвамь, сг щамь, завивамь дрѣхы-ты нать за да завивать снага-плáтье. 2) Сгъвамь, сгънм загръщамь; запрывáть. — Бъвамь сгрънатъ —*Сгрѣнѣ* то не работи, сѣди, та чака стосалъ, скрьстилъ ржцѣ. *С ты ржцѣ;* **сидѣть, поджа́** ру́ки.

Сгрѣщане и сгрѣтане, *с.* щамь.

Сгрьвалѫ́ (да ся), **ѩшь**,— отъ **сгрьвáлямся**.

Сгрьвáлямся (да ся сгрьвал Падамь, събарямся, катурм ся. строполясвамся, сгрукв вамся, сгръмолясвамся; ру́хн ся. *Още малко останѫл вали отъ моста.*

Сгрьвáлване, *с. ср.* отъ Сгръмолявание

Сгрьнѫ́, **ѩшь**,—**мѣлъ**, *гл.* грьмы, да изгрьмы *Ще змей, та ще погуби и ва*

Сгрѣчвамь и сгрѣчамь (да *д.* 1) Правы да стане грьчк свивамь, нагрьчвамь; **скóрч кивать**. 2) За болесть: до вы, свивамь; **скóрчивать**. кого за нѣчто, накарвамь г направи нѣчто; свивамь, **ставля́ть, принуждáть**. —**м** *ср.* Свивамся, сбрьчвамся, с

грьчвамся; ско́рчиваться, сковёркиваться. *Сгрѣчился като старѫ бабѫ. Сгрѣчился като кожѫ въ дъждъ.* 2) Свивамся, прѣвивамся отъ грьчевы; кобе́ниться, ковёркаться, ко́рчиться. *Сгрѣчился е отъ болкы* 3) Съдѫ нѣйде сгрьченъ, свитъ; свивамся. сгушвамся. *Сгрѣчился е въ кѫта.* 4) *гл. стр.* Бывамь сгрьченъ

Сгрѣ́чване и сгрѣ́чване, *с ср* отъ **сгрѣ́чвамь и сгрѣ́чвамся.**

Сгрѣ́чѫ, **и́шь**,—**чи́лъ**, *гл свр.* отъ **сгрѣ́чвамь.** —**чёнъ**, *прич стр.*

Сгрѣ́вамь (да сгрѣ́вѫ), *гл. д.* 1) Давамь топлина; **стоплювамь; согрѣва́ть, обогрѣва́ть.** 2) Турямь нѣчто на огънь, срѣщѫ огънь, срѣщѫ слънце да ся грѣе, да ся пече, та да ся стопли; загрѣвамь, огрѣвамь, нагрѣвамь, припичамь, стоплювамь; **согрѣва́ть, огрѣва́ть, отогрѣва́ть, нагрѣва́ть, взогрѣва́ть, отта́пливать.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь топлъ, дохожда ми топлина; загрѣвамся, стоплювамся; согрѣватьсѧ. *Сгрѣ ся врѣмя-то*, отоплися 2) Пекѫся на огънь, на слънце, та ставамь топлъ; огрѣвамся, припичамся, стоплювамся; **согрѣва́ться, обогрѣва́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь сгрѣ́янъ. — *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срѣдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣя, че ще бѫде както искамь. *Не ми ся сгрѣва срѣдце-то отъ това.*

Сгрѣ́ване, *с. ср.* отъ **сгрѣ́вамь и сгрѣ́вамся.**

Сгрѣ́шѫ, **и́шь**,—**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгрѣ́шава́мь.** —**ше́нъ**, *прич. стр.*

Сгрѣ́шава́мь (да сгрѣ́шѫ), 1) *гл. ср.* Правя, струвамь нѣкакъвъ грѣхъ, прѣстѫпямь Божи-ты законы; съгрѣшавамь; согрѣша́ть. 2) Направямь, сторвамь нѣкаква грѣшка, вина; сбрьквамь, погрѣшавамь, побрьквамь; **ошиба́ться, погрѣша́ть, согрѣша́ть.** 3) *гл. д.* Забрьквамь, сбрьквамь, разбрьквамь, смѣсвамь, размѣсвамь. *Сгрѣши на кожишта-ты малко трыци.*

Сгрѣша́ване, *с. ср.* отъ **сгрѣша́вамь.**

Сгрѣ́нѫ, **ешь**,—**ѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **сгрѣ́вамь.** —**ѣ́нъ**, —**ѣ́нѫлъ** и —**ѣ́тъ**, *прич стр.*

Сгургуро́свамь (да ся), *гл. възвр свр.* Да ся прѣгрѣбвамь, да ся прѣвивамь; **сгро́биться.** *Ега ся сгургуроса!* Клятва.

Сгурё, *с. м.* Грозенъ, нескопосанъ човѣкъ; **неуда́лый, нёудаль.**

Сгури́ца, *с. ж.*

Сгуръ, *с. м.* и **сгурь**, *с. ж.* и

Сгурія, *с. м.* 1) Сплавъ отъ желѣзо, глина, пѣсъкъ и отъ друго нѣчто, что става, кога ся работи желѣзо; **шлакно, шлакна, шубъ; нагаръ, нагарина, нагаръ, шлакъ, окалина.** *Сгуръ отъ желѣзо.* 2) Останѫло отъ нѣчто горѣло; **огарки, огарина, огарь, вы́гарки.** *Сгурика отъ черѫ, отъ коcть.* 3) Миризма отъ пригорѣло; изгорѣло, пригорѣло, опърлено, скрумъ. праговина; **паленица, паленина.** *Мирише на сгурь*

Сгу́рнавый, **въ, ва, во**, *пр.* За човѣкъ: който не вирѣе, не расте. колкото трѣба: заврьзакъ. *Сгурнава мома.*

Сгутавя, **ишь**,—**вилъ**, *гл свр* отъ **сгутавамся.** —**венъ**, *прич. стр.* Който има вдлъбнатъ въ ръченѣ-ты глѣбъ.

Сгута́вамся (да ся сгутавя), *гл. възвр.* Сгушвамь ся, свивамь ся глава-та, шията въ рамена-та; сгутурчвамся.

Сгута́ване, *с. ср* отъ **сгута́вамся.** Сгутурчване

Сгуту́рчя (да ся), **ишь**,—**чился**, *гл. свр.* отъ **сгуту́рчамся.**

Сгуту́рчамся (да ся сгуту́рчя), *гл. възвр.* Сгутавамся.

Сгуту́рчване, *с. ср.* отъ **сгуту́рчамся.** Сгутавване.

Сгу́швамь и сгу́шамь (да сгу́шѫ и да сгу́шя), *гл д* Свивамь, притискамь, прибирамь нѣчто при себе-си, подъ себе-си; **прижима́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свивамся, притискамся, гушкся, прибирамся при нѣчто, подъ нѣчто; **прижима́ться, ютйться.** *Сгушился въ кюше.* 2) *гл. вз.* Прѣгрѫщамъся единъ другъ; прѣгрътамся, прѣгрѣлвамся, прѣгушкавамся; **обнима́ться.** *Како ся сгушняхѫ братъ и сестра, така ся смраморихѫ.* 3) *гл. стр.*

Сгу́шване и сгу́шване, *с. ср.* отъ **сгу́швамь и сгу́швамся.**

Сгу́шѫ, **ишь**,—**ши́хъ**, *гл. свр.* отъ **сгу́швамь.** —**шенъ**, *прич. стр.*

Сгѣ́вамь и сгѣ́нвамь (да сгѣ́нѫ), *гл. д.* 1) Свивамь, сгрѫщамь, загрѫщамь; **запа́хивать; скла́дывать.** *Сгънѫлъ рѫцѣ*, сгрънѫлъ рѫцѣ. 2) Затварямь, загрѫщамь, сгрѫщамь; **закрыва́ть, сгиба́ть.** 3) Вирягамь, диплѫ, спрягамь, сдиплювамь; **плои́ть.** *Сгъни го на двѣ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свивамся, прѣвивамся; **сгиба́ться, гнуться.** 2) *гл. стр.* Бывамь сгънатъ.

Сгѣ́ване и сгѣ́нване, *с. ср.* отъ **сгѣ́вамь и сгѣ́нвамь.**

Сгѣ́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сгѣ́нвамь.** —**нѫтый**, 1) *прич. стр.* 2) Като *пр.* Свитый въ 2-то знаменование.

Сгъ́нвамь и сгъ́нувамь (да сгъ́нѫ), *гл. ср.* Загънвамь, загыбвамь, погыбвамь, погънвамь, губкся, ирѫ, свршвамся отъ нѣкаква неволѫ, погубямся, загубямся, прѣмахвамся, затрѫвамся; **погиба́ть.**

гездѣй, розъ, сжкъ, чворъ, чвъръ, чекоръ, чепуръ, чепъ, чланъ, будакъ; сукъ.

Сгрéбцамь, *гл. сер.* отъ **сгрѣпцвамь**. —**цанъ**й, *прич. стр.*

Сгрéбцвамь и сгрéпцувамь (да сгрéпцамь), *гл. д.* Сграбвамь, сграбчвамь, схващвамь, натискамь; схва́тывать. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь сгрепцанъ; сграбчвамся.

Сгрéпцване и сгрéпцуване, *с. ср.* отъ **сгрéпцвамь**.

Сгри́бамь (да сгребѫ́), *гл. д.* Отъ разнѣ мѣста съ гребене събирамь вкупъ; сгреба́ть. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь сгребенъ

Сгри́бане, *с. ср.* отъ **сгри́бамь**; сгреба́ніе.

Сгри́бчѫ, **ши**, —**чи́лъ**, *гл. сер.* отъ **сгри́бчамь**. —**ченъ**й, *прич. стр.*

Сгри́бчамь (да сгри́бчѫ), *гл. д.* Намирамь нѣкого на тѣсно. въ нуждѫ. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь сгрибченъ

Сгри́бчане, *с ср.* отъ **сгри́бчамь**.

Сгрохоли́свамь и сгрумули́свамь, в. **сгръмоли́вамь**.

Сгру́бѫ, **ши**, —**билъ**, *гл. д сер.* Да загрозѫ; **обезобра́зить**.

Сгруту́вамь (да ся), *гл. възвр. сер.* За млѣко: да станѫ на грудкъ да ся съсърѫ, да ся прѣсѣчѫ; свёртываться. *Млѣко то и ся сгрутувало отъ видуване нѣчто за надне*

Сгру́ха (да ся), —**ха́лося**, *гл. безл. Да ми ся сгруха*, да ми стане лоше, да ми припадне на стомаха. *Не знамь. да ли отъ ядене то ми ся така сгруха.*

Сгру́хамь, *гл. д. сер* За свинѫ: да изямь царевицѫ-тѫ.

Сгру́хамь (да ся). *гл. сер.* отъ **сгрухвамся**. Да грухнѫ.

Сгрухвамся и сгру́хувамся (да ся сгру́хамь), *гл. възвр.* 1) Разпазвамся да паднѫ, да грухнѫ; распада́ться, разсыпа́ться. 2) Отъ старость или отъ болнавость изпадамь, отпадамь изнемощавамь; дряхле́ть, дряхнуть, слабе́ть. 3) Сгрупавамся. падамь, сгрьмолявамся, строполясвамся; ру́хнуть, грохнуться.

Сгру́хване и сгру́хуване, *с. ср.* отъ **сгру́хвамся**.

Сгрѣ́бомь, *нар* Съ грѣба камъ: грѣбомь грѣб шкомь. грѣбяшкъмь. грѣбяшка-тѫ; свиною.

Сгръготѣвамь (да сгръготѫ́), *гл. ср.* Изгрьмѣвамь.

Сгръготе́ване, *с. ср.* отъ **сгръготе́вамь**. Изгрьмѣване.

Сгръготѫ́, **ши**, —**тѣ́лъ**, *гл. сер.* отъ **сгръготе́вамь**. Да изгрьмѫ.

Сгръмолѫ́, **и́ши**, —**ли́лъ**, *гл. сер* отъ **сгръмоли́вамь**.

Сгръмоли́вамь (да сгръмол
барнамь, катурнамь, срупалн
вамь, строполясвамь, сгръмол
гл. възвр. Падамь, събарнам
срупалямся, строполясвамс
сгрьвалямся, сгръмолясвам
грóхнуться.

Сгръмоли́ване, *с. ср.* от
вамь. Сгръмолясване.

Сгръмоли́сам *гл. сер.* от
вамь. Да сгръмолѫ.

Сгръмоли́свамь (да сгръмо
Сгръмолявамь.

Сгръмоли́сване, *с. ср.* от
вамь. Сгръмолявание.

Сгрѣ́нѫ, **ешь**, — **нѫлъ**, *гл.*
тамь и сгрѣщамь.

Сгрѣтамь (да сгрѣнѫ), *гл.*

Сгръта́чь, *с м.* Товаръ, к
земе човѣкъ въ ржцѣ-тѫ сн
мя. хватъ; бре́мя, заха́нъ,
прѣдъ нѣк единъ сгретачь
рекле да ѫ изнаде.

Сгрѣщамь и сгрѣтамь (да
д 1) Свивамь, сгъвамь, с
щамь, завивамь дрѣхъ-тѫ
нать за да завивать снага
плáтье. 2) Сгъвамь, сгъна
загръщамь; закрыва́ть. —
Бъвамь сгрънать —*Сгрѣн*
то не работи, сѣди, та чака
стосалъ, скрьстилъ ржцѣ. *С*
тѫ ржцѣ; сидѣть, подпи
руки.

Сгрѣщане и сгрѣтане, *с.*
щамь.

Сгрьвалѫ́ (да ся), **и́ши**, —
отъ **сгрьва́лямся**.

Сгрьва́лямся (да ся сгрьвал
Падамь, събарямся, катурн
ся. строполясвамся, сгруки
вамся, сгръмолясвамся; ру́хн
ся. *Още малко останѫл*
вали отъ моста.

Сгрьва́лане, *с. ср.* отъ
Сгръмолявание

Сгрьнѫ́, **и́ши**, —**нѫлъ**, *гл.*
грьмъ, да изгрьмъ *Ще*
змей, та ще погуби и ва

Сгрѣчвамь и сгрѣчамь (д
д. 1) Правъ да стане грьч
свивамь, нагрьчвамь; скóрч
кивать. 2) За болесть: до
въ, свивамь; скóрчивать.
кого за нѣчто, накарвамь к
направи нѣчто; свивамь,
ставля́ть, принужда́ть. —
ср. Свивамся, сбрьчвамся, с

грьчвамся; скóрчиватьсѧ, сковéркиватьсѧ. *Сгрѣчилсѧ като старѫ бабѫ. Сгрѣчилсѧ като кожѫ въ дождъ.* 2) Свивамся, прѣвивамся отъ грьчевъ; кобéнитьсѧ, ковéркатьсѧ, кóрчитьсѧ. *Сгрьчилсѧ е отъ болкы* 3) Сѣдѫ нѣйде сгрьченъ, свитъ; свивамся. сгушвамся. *Сгрьчилсѧ е въ кѫта.* 4) *гл. стр.* Бывамъ сгрьченъ

Сгрѣчване и сгрѣчванѥ, *с ср* отъ **сгрѣчвамъ и сгрѣчвамся.**

Сгрѣчѫ, **ишь**,—**чилъ**, *гл свр.* отъ **сгрѣчвамъ.** —**чѣнъ**, *прич стр.*

Сгрѣвамъ (да сгрѣѭ), *гл. д.* 1) Давамъ топлинѫ; **стоплювамъ**; **согрѣвáтъ, обогрѣвáтъ.** 2) Турямъ нѣчто на огънь, срѣщѫ огънь, срѣщѫ слънце да ся грѣе, да ся пече, та да ся стопли; загрѣвамъ, огрѣвамъ, нагрѣвамъ, припичамъ, стоплювамъ; **согрѣвáтъ, огрѣвáтъ, отогрѣвáтъ, нагрѣвáтъ, взогрѣвáтъ, оттáпливатъ.** —**мсѧ**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ топълъ, дохождамъ до топлинѫ; загрѣвамся, стоплювамся; согрѣватьсѧ. *Сгрѣ сѧ врѣмѧ-то*, отоплисѧ 2) Пекѫ сѧ на огънь, на слънце, та ставамъ топълъ; огрѣвамся, припичамся, стоплювамся; **согрѣвáтьсѧ, обогрѣвáтьсѧ.** 3) *гл. стр.* Бывамъ сгрѣванъ. — *Не мѧ сгрѣва, не ми сѧ сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамъ, да сѧ надѣѭ, че ще бѫде както искамъ. *Не ми сѧ сгрѣва срьдце-то отъ това.*

Сгрѣване, *с. ср.* отъ **сгрѣвамъ и сгрѣвамся.**

Сгрѣшѭ, **ѝшь**,—**шѝлъ**, *гл. свр.* отъ **сгрѣшѝвамъ.** —**шѐнъ**, *прич. стр.*

Сгрѣшѝвамъ (да сгрѣшѭ), 1) *гл. ср.* Правѭ, струвамъ нѣкакъвъ грѣхъ, прѣстѫпѭвамъ Божии-ты законы; съгрѣшавамъ; согрѣшѝтъ. 2) Направямъ, сторвамъ нѣкакъвъ грѣшѫ, вина; сбрьквамъ, погрѣшавамъ, побрьквамъ; ошибáтьсѧ, погрѣшáтъ, согрѣшáтъ. 3) *гл. д.* Забрьквамъ, сбрьквамъ, разбрьквамъ, смѣсвамъ, размѣсвамъ. *Сгрѣши на кокошки-ты малко трѫпци.*

Сгрѣшѝване, *с. ср.* отъ **сгрѣшѝвамъ.**

Сгрѣѭ, **ешь**,—**лъ**, *гл. свр.* отъ **сгрѣвамъ.** —**ѣтъ**, —**ѣянъ** и —**ѣтъ**, *прич стр.*

Сгургурóсвамъ (да сѧ), *гл. възвр свр.* Да сѧ прѣгръбвамъ, да сѧ прѣвивамъ; сгóрбитьсѧ. *Ега сѧ сгургуроса!* Клятва.

Сгурѐ, *с. м.* Грозенъ, нескопосанъ човѣкъ; **неудáлый, нéудаль.**

Сгурѝа, *с. ж.*

Сгуръ, *с. м.* и **сгурь**, *с. ж.* и

Сгура, *с. м.* 1) Сплавъ отъ желѣзо, глина, пѣсъкъ и отъ друго нѣчто, что става, кога сѧ работи желѣзо; шлакно, шлакна, шубъ; **изгáрь, изгáрина, нагáръ, шлакъ, окáлина.** *Сгуръ отъ желѣзо.* 2) Останѫло отъ нѣчто горѣло; **огáрки, огáрина, огáрь, вы́гарки.** *Сгурика отъ черга, отъ кость.* 3) Миризма отъ пригорѣло; изгорѣло, пригорѣло, опърлено, скрумъ. праговина; **палéница, палéнина.** *Мирише на сгурь*

Сгýрнатый, **въ, ва, во**, *пр.* За човѣкъ: който не вирѣе, не расте. колкото трѣба: завързакъ. *Сгурнава мома.*

Сгутáвамъ, **ишь**,—**вилъ**, *гл свр* отъ **сгутáвамся.** —**вѐнъ**, *прич. стр.* Който има вдѣбнатъ въ ремен-ты глава.

Сгутáвамся (да сѧ сгутáвѭ), *гл. възвр.* Сгушвамъ сѧ, свивамъ сѧ главѫ-та, шиѭта въ рамена-та; сгутурчавамся.

Сгутáване, *с. ср* отъ **сгутáвамся.** Сгутурчване

Сгутýрчѫ (да сѧ), **ишь**,—**чилсѧ**, *гл. свр.* отъ **сгутýрчамся.**

Сгутýрчамся (да сѧ сгутýрчѫ), *гл. възвр.* Сгутавамся.

Сгутýрчване, *с. ср.* отъ **сгутýрчамся.** Сгутаване.

Сгýшвамъ и сгýшнамъ (да сгýшѭ и да сгýшнѫ), *гл д* Свивамъ, притискамъ, прибирамъ нѣчто при себе-сѧ, подъ себе-сѧ; **прижимáтъ.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свивамся, притискамся, гушѫся, прибирамся при нѣчто, подъ нѣчто; **прижимáтьсѧ, ютúтьсѧ.** *Сгушилсѧ въ кюше.* 2) *гл. вз.* Прѣгръщамъсѧ единъ другъ; прѣгръщамся, прѣгръмамся, прѣгушквамся; **обнимáтьсѧ.** *Како сѧ сгушнѫжѫ братъ и сестра, така сѧ смрамориха.* 3) *гл. стр.*

Сгýшване и сгýшнанѥ, *с. ср.* отъ **сгýшвамъ и сгýшвамся.**

Сгýшѫ, **ишь**,—**шѝхъ**, *гл. свр.* отъ **сгýшвамъ.** —**шенъ**, *прич. стр.*

Сгѣвамъ и сгѣнвамъ (да сгѣнѫ), *гл. д.* 1) Свивамъ, сгръщамъ, загръщамъ; **запáхивать; склáдывать.** *Сгънѫлъ ржѫ*, сгънѫлъ рѫцѣ. 2) Затварямъ, загръщамъ, сгръщамъ; **закрывáть, сгибáть.** 3) Впрягамъ, диплѫ, спрягамъ, сдиплювамъ; **плóйть.** *Сгъни го на двѣ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свивамся, прѣвивамся; **сгибáтьсѧ, гнýтьсѧ.** 2) *гл. стр.* Бывамъ сгънатъ.

Сгѣване и сгѣнване, *с. ср.* отъ **сгѣвамъ и сгѣнвамъ.**

Сгѣнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сгѣнвамъ.** —**нѫтъ**, 1) *прич. стр.* 2) Като *пр.* Свитъ въ 2-то знаменование.

Сгъ́нвамъ и сгъ́нувамъ (да сгъ́нѫ), *гл. ср.* Загинвамъ, загубвамъ, погубвамъ, погинвамъ, губѫся, мра, свършамся отъ нѣкакъвъ неволѭ, погубѭмся, загубѭмся, прѣмахвамся, затрѫвамся; **погибáтъ.**

гроздѣй, розъ, сжкъ, чворъ, чвъръ, чекоръ, чепуръ, чепъ, чланъ, будакъ; сукъ.

Сгрéбцамь, *гл. свр.* отъ **сгрѣпцвамь**. —цанъый, *прич. стр.*

Сгрéбцвамь и сгрéпцувамь (да сгрéпцамь), *гл. д.* Сграбвамь, сграбчвамь, схващвамь, натискважь; схáтывать. —мся, *гл. стр.* Бывамь сгрепцанъ; сграбчвамся.

Сгрéпцване и сгрéпцуване, *с. ср.* отъ **сгрéпцвамь**.

Сгрúбамь (да сгребж), *гл. д.* Отъ разны мѣста съ гребенe събирамь вкупъ; сгребáть. —мся, *гл. стр.* Бывамь сгребенъ

Сгрúбане, *с. ср.* отъ **сгрúбамь**; сгребáніе.

Сгрúбчж, ишь,—чúлъ, *гл. свр.* отъ **сгрúбчамь**. —ченъый, *прич. стр.*

Сгрúбчамь (да сгрúбчж), *гл. д.* Намирамь нѣкого на тѣсно. въ нужда. —мся, *гл. стр.* Бывамь сгрибченъ

Сгрúбчване, *с ср.* отъ **сгрúбчамь**.

Сгромолúсвамь и сгрумулúсвамь, в. **сгръмолúвамь**.

Сгрýбж, ишь, билъ, *гл. д свр.* Да загрозж; **обезобрáшть**.

Сгрутýвамь (да ся), *гл. възвр. свр.* За млѣко: да станж на грудкъ да ся съсърж, да ся прѣсѣчь; свёртываться. *Млѣко то ѝ ся сгрутувало отъ видуване нѣчто за кадне*

Сгрýха (да ся), —хáлося, *гл. безл. Да ми ся сгруха*, да ми стане лоше, да ми припадне на стомаха. *Не знамь. да ли отъ каденe-то ми ся така сгруха.*

Сгрýхамь, *гл. д. свр* За свиньж: да изнамь царевицж-тж.

Сгрýхамь (да ся). *гл. свр.* отъ **сгрухвамся**. Да грухнж.

Сгрухвамся и сгрýхувамся (да ся сгрýхамь), *гл. възвр.* 1) Разпизвамся да падnж, да грухнж; распадáться, разсыпáться. 2) Отъ старость или отъ болнавость изпадамь, отпадамь изнемощавамь; дряхлѣть, дряхнуть, слабѣть. 3) Струпалямся. падамь, сгръмолявамся, строполясвамся: рýхнуть, грохнуться.

Сгрýхване и сгрýхуване, *с. ср.* отъ **сгрýхвамся**.

Сгрѣбóвь, *нар* Съ гръба камъ: гръбомъ гъб шкомъ. гръбяшкъмъ. гръбяшкъ-тж; спиною.

Сгръготѣвамь (да сгръготж), *гл. ср.* Изгрьмѣвамь.

Сгръготѣване, *с. ср.* отъ **сгръготѣвамь**. Изгрьмѣване.

Сгръготж, ишь,—тѣлъ, *гл. свр.* отъ **сгръготѣвамь**. Да изгрьмж.

Сгръмолúж, úшь,—лúлъ, *гл. свр* отъ **сгръмолúвамь**.

Сгръмолúвамь (да сгръмол
барнамь, катурнамь, срупалн
вамь, сгромолясвамь, сгръмол
гл. възвр. Падамь, събарнам
срупалямся, строполясвамс
сгрьвалямся, сгръмолясвам
грóхнуться.

Сгръмолúване, *с. ср.* от
вамь. Сгръмолясване.

Сгръмолúсамь *гл. свр.* отъ
вамь. Да сгръмолж.

Сгръмолúсвамь (да сгръмол
Сгръмолявамь.

Сгръмолúсване, *с. ср.* от
вамь. Сгръмолявање.

Сгрѣнж, ешь,—нúлъ, *гл.*
тамь и сгрѣщамь.

Сгрѣтамь (да сгрѣнж), *гл.*

Сгрътáчь, *с м.* Товаръ, к
земе човѣкъ въ ржцѣ-ты сн
мя. хватъ; брéня, захáнъ,
прѣдъ нeмъ единъ сгретачь
рекль да ѫ изнаде.

Сгрѣщамь и сгрѣтамь (да
д 1) Свивамь, сѣзвамь, сн
щамь, завивамь дрѣхы-ты
нать за да завивать снага-
плáтье. 2) Сгъвамь, сгънв
загръщамь; закрывáть. —
Бывамь сгрънатъ —*Сгрѣнь*
то не работи, сѣди, та чинка
стосалъ, скрьстилъ ржцѣ. *С*
ты ржцѣ; сидѣть, поджá
рýки.

Сгрѣщане и сгрѣтане, *с.*
щамь.

Сгрьвалúж (да ся), úшь,—
отъ **сгрьвáлямся**.

Сгрьвáлямся (да ся сгрьвал
Падамь, събарямся, катурн
ся. строполясвамся, сгрукв
вамся, сгръмолясвамся; рýхн
ся. *Още малко останжл*
вали отъ моста.

Сгрьвáлване, *с. ср.* отъ
Сгръмолявање

Сгрьнúж, úшь,—нúлъ, *гл.*
грьмъ, да изгрьмъ *Ще*
змей, та ще погуби и ва

Сгрѣчвамь и сгрѣчамь (да
д. 1) Правъ да стане грьчн
свивамь, нагрьчвамь; скóрч
кивать. 2) За болесть: до
въ, свивамь; скóрчивать.
кого за нѣчто, накарвамь г
направи нѣчто; свивамь, н
ставлáть, принуждáть. —м
ср. Свивамся, сбрьчвамся, сг

грьчвамся; ско́рчиватьсѧ, сковёркиватьсѧ. *Сгрѣчилсѧ като старж бабж. Сгрѣчилсѧ като ковж въ дждъ.* 2) Свивамся, прѣвивамся отъ грьчевъ; кобе́нитьсѧ, ковёркатьсѧ, ко́рчитьсѧ. *Сгрѣчилсѧ е отъ болкы* 3) Сѣдж нѣйде сгрьченъ, свитъ; свивамся. сгушвамся. *Сгрѣчилсѧ е въ кжта.* 4) *гл. стр.* Бывамъ сгрьченъ

Сгрѣ́чване и сгрѣ́чванѣ, *с. ср* отъ сгрѣ́чвамъ и сгрѣ́чвамся.

Сгрѣ́чѫ, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ сгрѣ́чвамъ. —чёнъ, *прич. стр.*

Сгрѣ́вамъ (да сгрѣ́жж), *гл. д.* 1) Давамъ топлинж; стопля́вамъ; согрѣва́ть, обогрѣва́ть. 2) Турямъ нѣчто на огънь. срѣщж огънь, срѣщж слънце да ся грѣе, да ся пече, та да ся стопли; загрѣвамъ. огрѣвамъ. нагрѣвамъ, припичамъ стопля́вамъ; согрѣва́ть, огрѣва́ть, отогрѣва́ть, нагрѣва́ть, взогрѣва́ть, отта́пливать. —мся, 1) *гл. възвр.* Ставамъ топлъ, дохождж ми топлинж; загрѣвамся, стопля́вамся; согрѣватьсѧ. *Сгрѣ сѧ врѣмя-то,* отоплисѧ 2) Пекжсѧ на огънь, на слънце, та ставамъ топлъ; огрѣвамся, припичамся, стопля́вамся; согрѣва́тьсѧ, обогрѣва́тьсѧ. 3) *гл. стр.* Бывамъ сгрѣ́янъ. — *Не мя сгрѣва, не ми сѧ сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто,* не стига това за да вѣрвамъ, да ся надѣя, че ще бждж както искамъ. *Не ми сѧ сгрѣва срьдце-то отъ това.*

Сгрѣ́ване, *с. ср.* отъ сгрѣ́вамъ и сгрѣ́вамся.

Сгрѣ́шѫ, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ сгрѣ́шя́вамъ. —ше́нъ, *прич. стр.*

Сгрѣ́шя́вамъ (да сгрѣ́шѫ), 1) *гл. ср.* Правж, струвамъ нѣкакъвъ грѣхъ, прѣстжпвамъ Божи-ты законъ; съгрѣшявамъ; согрѣша́ть. 2) Направявамъ, сторвамъ нѣкакъвъ грѣшкж, винж; сбрьквамъ, погрѣшявамъ, побрьквамъ; ошиба́тьсѧ, погрѣша́ть, согрѣша́ть. 3) *гл. д.* Забрьквамъ, сбрьквамъ, разбрьквамъ, снѣсвамъ, размѣсвамъ. *Сгрѣши на кокошки-ты малко трыци.*

Сгрѣшя́ване, *с. ср.* отъ сгрѣшя́вамъ.

Сгрѣ́нѫ, ешь,—нѣ́лъ, *гл. свр.* отъ сгрѣ́вамъ. —нѣ́тый, —нѣ́нный и —нѣ́тый, *прич стр.*

Сгургуро́свамъ (да ся), *гл. възвр свр.* Да ся прѣгрьбвамъ, да ся прѣвивамъ; сго́рбитьсѧ. *Ега сѧ сгургуроса!* Клитва.

Сгурё, *с. м.* Грозенъ, нескопосанъ човѣкъ; неудалый, нѣ́даль.

Сгурна, *с. ж.*

Сгуръ, *с. м.* и **сгурь**, *с. ж.* и

Сгура, *с. м.* 1) Сплавъ отъ желѣзо, глинж, пѣсъкъ и отъ друго нѣчто, что става, кога сѧ работи желѣзо; шлакно, шлакна, шубъ; изга́рь, изга́рина, нага́ръ, шлакъ, ока́лина. *Сгурь отъ желѣзо.* 2) Останжло отъ нѣчто горѣло; огарки, огарина, ога́рь, вы́гарки. *Сгурика отъ черж, отъ кость.* 3) Маризма отъ пригорѣло; изгорѣло, пригорѣло, опрьлено, скрумь. праговина; паленица, паленина. *Мирише на сгурь*

Сгу́рнавый, въ, ва, во, *пр.* За човѣкъ: който не вирѣе, не расте. колкото трѣба: завързакъ. *Сгурнава мома.*

Сгутанѫ, нешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ сгутавамся. —нѫтый, *прич. стр.* Който има вдъбнатъ въ ремен-ты глезж.

Сгута́навамся (да ся сгутанѫ), *гл. възвр.* Сгушвамъ си, свивамъ си глава-та, шиятата въ рамена-та; сгутурчавамся.

Сгута́ване, *с. ср* отъ сгута́навамся. Сгутурчване

Сгуту́рчѫ (да ся), нешь,—чи́лся, *гл. свр.* отъ сгуту́рчавамся.

Сгуту́рчавамся (да ся сгуту́рчѫ), *гл. възвр.* Сгутавамся.

Сгуту́рчване, *с. ср.* отъ сгуту́рчавамся. Сгутаване.

Сгу́швамъ и сгу́шнѫмъ (да сгу́шнѫ и да сгу́шнѫ), *гл д* Свивамъ, притискамъ, прибирамъ нѣчто при себе-си, подъ себе-си; прижима́ть. —мся, 1) *гл. възвр.* Свивамся, притискамся, гушвамся, прибирамся при нѣчто, подъ нѣчто; прижима́тьсѧ, ютитьсѧ. *Сгушилсѧ въ кюше.* 2) *гл. вз.* Прѣгръщанъюся единъ другъ; прѣгръщамся, прѣгръщамся, прѣгушквамся; обнима́тьсѧ. *Како сѧ сгушнѫжа братъ и сестра, така сѧ смраморихѫ.* 3) *гл. стр.*

Сгу́шване и сгу́шнѫнѣ, *с. ср.* отъ сгу́швамъ и сгу́швамся.

Сгу́шнѫ, нешь,—шнѫ́хъ, *гл. свр.* отъ сгу́швамъ. —шенъ, *прич. стр.*

Сгѣ́вамъ и сгѣ́нвамъ (да сгѣ́нѫ), *гл. д.* 1) Свивамъ, сгръщамъ, загръщамъ; запа́хивать; скла́дывать. *Сгънѫлъ ржцѣ*, сгънѫлъ рѫцѣ. 2) Затварямъ, загръщамъ, сгръщамъ; закрива́ть, сгиба́ть. 3) Вирягамъ, диплж, спрягамъ, сдиплювамъ; плоя́ть. *Сгъни го на двѣ.* —мся, 1) *гл. възвр.* Свивамся, прѣвивамся; сгиба́тьсѧ, гнутьсѧ. 2) *гл. стр.* Бывамъ сгънатъ.

Сгѣ́ване и сгѣ́нванѣ, *с. ср.* отъ сгѣ́вамъ и сгѣ́нвамъ.

Сгѣ́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ сгѣ́нвамъ. —нѫтый, 1) *прич. стр.* 2) Като *пр.* Свитый въ 2-то знаменование.

Сгъ́нвамъ и сгъ́нувамъ (да сгъ́нѫ), *гл. ср.* Загънвамъ, загыбвамъ, погыбвамъ, погънвамъ, губьсѧ, мра, сврьшвамся отъ нѣкакъвъ неволь, погубвамся, загубвамся, прѣмахвамся, затрывамся; погиба́ть.

Сгы́нваніе и сгы́нуваніе, *с. ср.* отъ **сгы́нвамь**.

Сгы́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сгы́нвамь**; **погúбнуть**.

Сгы́пчё, *с. м.* Пипка, свитый въ 2-то знаменование.

Сгѫ́грювамся (да ся **сгѫ́грѫ**), *гл. възвр.* Сгрьчвамся. *Сгѫгрался като козя въ дъждъ (като срѣпъ на планинѫ).*

Сгѫ́грюваніе, *с. ср.* отъ **сгѫ́грювамся**. Сгрьчваніе.

Сгѫ́грѫ (да ся), **ешь**,—**рался**, *гл. свр.* отъ **сгѫ́грювамся**.

Сгѫ́жвамся и сгѫ́жвяамся (да ся **сгѫ́жвѫ**), *гл. възвр.* Ставамь като гѫжва, като чалма, ставамь на топка; свивамся, сбирамся, смотавамся.

Сгѫ́жваніе и сгѫ́жвяаніе, *с. ср.* отъ **сгѫ́жвамся**.

Сгѫ́жвѫ (да ся), **ешь**,—**вúлся**, *гл. свр.* отъ **сгѫ́жвамся**.

Сгѫ́ствамь и сгѫ́стпувамь (да **сгѫ́стнѫ**), *гл. д.* Сгъстявамь.

Сгѫ́стнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сгѫ́ствамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.* Сгъстенъ; **огустѣлый**.

Сгѫстѫ́, **и́шь**,—**стúлъ**, *гл. свр.* отъ **сгѫстя́вамь**. —**тёнъый**, *прич. стр.*

Сгѫстя́вамь (да **сгѫстѫ́**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане гъсто; сгъствамь, счистявамь; сгущáть, огущáть, возгущáть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь гъстъ; сгъствамь, счистявамь; сгущáться, огущáться, возгущáться, огустѣвáть. *Чорба-та ся сгъсти.* 2) *гл. стр.* Бъвамь сгъстенъ; сгъствамся.

Сгѫстя́ваніе, *с. ср.* отъ **сгѫстя́вамся**. Сгъстваніе.

Сдáвамь (да сдамь), *гл. д.* Създавамь, направямь, створявамь, сътворявамь; твори́ть, создавáть.

Господь слушна гл.ва низъ торбица,
Та му даде рацѣ и па нозѣ,
И сдаде му мжиска половина,
И сдаде му херилна кошюлъ,
И сдаде му моравъ долами,
И сдаде му терлица папуця,
Та излѣзна глава низъ торбица. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Показвамся отдалечь, че идя; задавамся; **покáзваться**, **появя́ться**. *Сынъ ти по-голѣмъ кжсметъ ще има отъ тебе, ама до тридесять години ще живѣе, па щжть ся сдаджть усрѣдъ день облаци, па ще излѣзе трискавица, та ще го удри.*

Отъ пладнина ся сдадоха
По пятища, по друмища
Темнъ мьглъ и прахове;
Не ся бълъ темнъ мьгл
Токъ ся бъли врьли Тур

2) *гл. стр.* Бъвамь сдаденъ;
3) *гл. безл. сдава ми ся:* у
удава ми ся, подава ми ся, с
направъ нѣчто, иде ми отъ р
умѣ; удавáться. *Ще му ся*
сполучи.

Сдáваніе, *с. ср.* отъ **сдáвамь**

Сдáванка, *с. ж.* Мома, невѣста
изпратъ, съ волъ отъ родите
не пристанала; дедеица, сдаде

Сдáввамь и сдáвямь (да сдáв
Спущамся възъ нѣчто да го
мачкамь. *Влькъ-тъ го сдавилъ*
грызлъ на нѣколко мѣста.
гл. вз. Спущамъся единъ въз
ся давимъ. *Врълилъ на кучет*
кокалъ и тѣ ся сдавили кое
да го налапа. 2) *гл. възвр.*

Сдáвванѣ и сдáвяаніе, *с. ср.*
вамь и сдáввамся.

Сдáвнѫ, **ишь**,—**вúлъ**, *гл. свр*
вамь. —**венъый**, *прич. стр.*

Сдáденица, *с. ж.* Сдаванка.

Сдамь, **сдадéшь**, **сдáдохъ**, **сдал**
отъ **сдáвамь**.

Сдебели́ѫ (да ся), **и́шь**,—**ли́ля**
отъ **сдебели́вамся**.

Сдебели́вамся (да ся **сдебели́ѫ**)
Ставамь дебелъ, шишкавъ; на
полнѣть, отолстѣвáть. *Жена,*
на, ако ѣ ся сдебелять рилк
ско ще си роди, и ако ѣ
гмъ-тъ, па женско ще роди.

Сдебели́ваніе, *с. ср.* отъ **сдеб**
Надебелѣваніе.

Сдéрѫ, **ешь**, **сдрахъ**, *гл. свр.* от
Сдрáнъый, *прич. стр.*

Сджóкамь, *гл. свр.* отъ **сджó**
скарамь. —**канъый**, *прич. ст*

Сджóквамь и сджóкувамь (да
гл. д. Накарвамь нѣкои да ся
между си; скарвамь, свайдамь,
сбутвамь; **ссóрить**. —**мся**, *гл*
вамся, свайдамся, сиразвамся,
завождамся; **ссóриться**. *Сджо*
праздны думы.

Сджóкваніе, *с. ср.* отъ **сдж**
сджóквамся.

Сджю́ркамь, *гл. свр.* отъ **сдж**
—**канъый**, *прич. стр.*

Сджю́рквамь и сджю́ркувамь (
камь), *гл. д.* Съ джюркане
нѣчто; раздjюрквамь. *Земи д*
та сджюркай копривѫ-тъ.
стр. Бъвамь сджюркань.

Сджи́ркване и **сджи́ркуване**, *с. ср.* отъ **сджи́ркамъ**.

Сдѝплювамъ (да сдѝплѫ), *гл. д.* Свивамъ, сгъвамъ на диплъ; впрягамъ, спрягамъ, удиплювамъ; склáдывамъ, сгибáмъ, плоя́мъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Свивамъ се, сгъвамъ се, впрягамъ се, спрягамъ се, удиплювамъ се, склáдывамъ се, сгибáмъ се, плоя́мъ се.

Сдѝплюване, *с. ср.* отъ **сдѝплювамъ**. Спрягане.

Сдѝплѫ, **ѝшъ**,—**плѣ**, *гл. свр.* отъ **сдѝплювамъ**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Сдѝрамъ (да сдѐрж), *гл. д.* Съдирамъ, раздирамъ; раздирáмъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Съдирамъ се, раздирамъ се; раздирáмъ се.

Сдѝране, *с. ср.* отъ **сдѝрамъ**. Съдиране, раздиране.

Сдлъжѝм (да ся), **и́шъ**,—**жѝлся**, *гл. свр.* отъ **сдлъжѝвамъ ся**.

Сдлъжѝвамъ ся (да ся сдлъжѝм), *гл. възвр.* Ставамъ по́ длъгъ; продлъжавамъ се, протакамъ се, простирамъ се; продожáвамъ се. *Сдлъжи ми ся пѫть-тъ*, видѣ ми ся много длъгъ *Кога ходи человѣкъ на пѫть, да не гляда навадъ, ще му ся сдлъжи пѫть-тъ и брго ще ся умори.*

Сдлъжѝване, *с ср.* отъ **сдлъжѝвамъ ся**. продлъжаване.

Сдобáвѫ, **и́шъ**,—**вилъ**, *гл. д. свр.* Да сграбча, да допипамъ. *Тамо ся погоди единъ орачь и го сдобави за опашж.*

Сдобрѫ́, **и́шъ**,—**рѝлъ**, *гл. свр.* отъ **сдобрѝвамъ**. —**рѐнъ**, *прич. стр.*

Сдобрѝвамъ (да сдобрѫ́), *гл. д.* Скарамъ мирж, помирявамъ, примирявамъ, одобрявамъ, придобрявамъ, одоброволямъ, прѣговарямъ, сговарямъ, прѣдумявамъ, баращисвамъ, потъкмявамъ; мирáмъ, помирáмъ, утишáмъ, уговáрявамъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *вз.* Мирѭся. помирявамъ се, примирявамъ се, одобрявамъ се, одоброволямъ се, придобрявамъ се, прѣговарямъ се, сговарямъ се, прѣдумявамъ се, потъкмявамъ се, погаждамъ се, баращисвамъ се; мирáмъ се, помирáмъ се.

Сдобрѝване, *с. ср.* отъ **сдобрѝвамъ** и **сдобрѝвамъ ся**.

Сдобъ́ывамъ (да сдобъ́ѫ), *гл. д.* 1) Сподобявамъ ся да имамъ нѣчто; спечелявамъ, добъ́ывамъ, придобъ́ывамъ; добъ́ывáмъ, доставáмъ, прiобрѣтáмъ, въ́игрывамъ. *Ничто сдобывъ не сдобыхъ*, не спечелихъ 2) Добъ́ывамъ, раждамъ; раждáмъ. *Ако ны помогнешь да си добъ́емъ едно мѫжко дѣтенце, чтожъ настане до дванадесять годины нагорѣ, да быде твое.* —**мся**, *гл. възвр.* Сподобявамъ ся да имамъ нѣчто; обзаводѣ́мъ се, прiобрѣтáмъ. *Сдобыхся съ конь, съ парѣ, имамъ гы.* — *Сдобыхъ срѫдце*, съзяхся, запогнахся, станахъ.

Сдобъ́ываніе, *с. ср.* отъ **сдобъ́ывамъ** и **сдобъ́ывамъ ся**.

Сдобъ́ывъ, *с м.* Добъ́ывачка, добъ́ывка, добъ́ывъ, добъ́итъ, придобъ́ывка, придобъ́ивъ, печала, печялба, стекъ, кѫпъ; прѝбыль, въ́игрышъ, барѝшъ, въ́игода, по́льза, хабáръ.

Води гъ Дамянъ, води гъ
До двѣ ни до три годины,
Ничто сдобывъ не сдобыхъ,
Что сдобыхъ, загубихъ. *Пѣс.*

Сдобъ́ѫ, **ешъ**,—**бы́лъ**, *гл. свр.* отъ **сдобъ́ывамъ**. —**бъ́итъ**, *прич. стр.*

Сдодѣ́вамъ ся (да ся сдодѣ́), *гл. безл.* Домачнѣва, дотягва, досаждам ся, омрьзва; надоѣдáмъ, наскучáмъ. *Граченѥ-то негово ся сдодѣ́ло на едно момчя. Единъ день му ся сдодѣ́ло да сѣди все у дома. Откога посѣдѣ́ло нѣкое врѣмя момчя-то, му ся сдодѣ́ло само въ тѫмъ пустелиѫ.*

Смъсли Бога, дойди вечерь
На вечеря, на разговоръ,
Оти ми ся сдодѣ́ало
Отъ пустя-въ бекіарщинъ,
Бекіарщинъ, самощина! *Пѣс.*

Что ми метешь равнъ дворъ
И ми ронишь сльзы по образъ,
Али ти ся вино доточило,
Али ти ся хазна доброила,
Али ти ся тебѣ сдодѣ́ало? *Пѣс.*

Сдодѣ́ване, *с. ср.* отъ **сдодѣ́вамъ ся**. Дотягване, досадба, омрьзване.

Сдодѣ́е (да ся), —**дѣ́мало ся**, *гл свр.* отъ **сдодѣ́вамъ ся**.

Сдо́й, *с. м.* Прьво издоиване всичкы-ты овця на едно мандра. *Мандра-та ся отвара съ сдой.*

Сдо́лѣ, *нар.* Отъ долны-тъ страна; отдолу, отдолѣ; сни́зу.

Сдра́нъ, **ъ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **сдѐржъ**. Съдранъ.

Сдрачѝ (да ся), —**чѝло ся**, *гл. свр.* отъ **сдрачѝвамъ ся**.

Сдрачь, *с. м.* Тьмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сумракъ, дрязгавина; су́мерки. *Не дѣй ка у сдрачь, кога си иде чрѣда-та, оти щешь окелявѣешь.*

Сдрачѝвамъ ся и **сдрáчвамъ ся** (да сдрачѝ), *гл. безл.* Закачя да притьмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрязгачявамъ ся; смеркáмъ ся. *Почакай още малко, ди ся сдрачи хубавѣ, па тогава щемъ ядемъ. Още не ся е сдрачило.*

Сдрачѝване, *с. ср.* отъ **сдрачѝвамъ ся**. Сдрачь, сумракъ.

Сдробя́, и́шь,—би́лъ, *гл. сер.* отъ **сдробя́вавь**. —бе́нъ, *прич. стр.*

Сдробя́вавь (да сдробя́), *гл. д* 1) Направявь нѣчто на дробенъ, на кѫсовъ: надробявавь, натрошявавь, накрошявавь, накѫсвавь, нарѣзавь, раздробявавь; перепро́шивавь, раскро́шивавь, размелча́ть. 2) Строшявавь, счюпявавь, взпочюпявавь; разла́мывавь. *Повърнѫся Марко назадѣ, сдроби три синджири и робе-то изпущи* —ися, 1) *гл взвр.* Надробявавамся, раздробявавамся, натрошявавамся, накрошявавамся; перекро́шиватьсѧ, раскро́шиватьсѧ, размелча́тьсѧ. 2) Строшявавамся, счюпявамся, взпочюпявам-я; разла́мыватьсѧ. *Сдробихжся кола-та.* 3) *гл стр.* Бъвавь сдробенъ. — *Срьдце мя сдроби*, заболѣ мя, мале мя срьдце, прикаде ня на срьдцето, прегрызе мя. *Свѣка: срьдце мя сдроби! и главж вседнѫжь наведе.*

Сдробя́вавье, *с. ср.* отъ **сдробя́вавь** и **сдробя́вавамся**.

Сдру́жникъ, *с. м.* Бойто ся е сдружилъ съ нѣкого да врьшѧтъ нѣчто и да си дѣлятъ печалѣ-тѣ или загубѣ-тѣ; съдружникъ, съдруга, ортакъ, ортакчия; това́рищъ, па́йщикъ, половя́нщикъ, подру́гъ, клеврѣ́тъ.

Сдружя́, и́шь,— жи́лъ, *гл. сер.* отъ **сдружя́вавь**. —же́нъ, *прич. стр.*

Сдружя́вавь и **сдру́жявавь** (да сдружя́), *гл. д* Направявъ нѣкои да станѫтъ другари помежду си; спринателявавь: сдружа́ть, подружа́ть. —ися, 1) *гл. вз.* Стававь другарь съ нѣкого: спринателявавамся; сдружа́тьсѧ, подружа́тьсѧ. *Кога да идешь на крадежь, сдружися прьвѣ съ кучя-то* 2) Сбирамся съ нѣкого да врьшимъ и двама-та нѣчто и да си дѣлимъ печалѣ-тѣ или загубѣ-тѣ; стававь сдружникъ, ортакъ на нѣчто, вортачявамся; вдта́ въ до́лю, дѣлатьсѧ това́рищемъ съ кѣмъ по торго́вому предпріа́тію. *Кога излѣзохъ калфа, сдрумихмыся съ майстора.* 3) *гл. стр.* Бъвавь сдруженъ.

Сдружя́вавье, *с. ср.* отъ **сдружя́вавь** и **сдружя́вавамся**.

Сдрѣ́вчя (да ся), и́шь,—чи́лся, *гл. сер.* отъ **сдрѣ́вчявамся**.

Сдрѣ́вчявамся (да ся сдрѣ́вчя), *гл. взвр.* Сдрьвявавамся, вдрьвявавамся, стававь коравъ. *Чловѣкъ, кога умре, ся сдрьвчя.*

Сдрѣ́вчявье, *с ср.* отъ **сдрѣ́вчявамся**. Сдрьвявавье

Сдрьви́ (да ся), и́шь,—ви́лся, *гл. сер.* отъ **сдрьвя́вавамся**.

Сдрьвя́вавь (да сдрьви́), *гл. д.* Направявь да стане коравъ вато дрьво; вдрьвявавь, вкокалявавь, вкоченявавь, вцѣпявавь, вцѣлявавь; востенѣ́ть. — *ер.* Стававь като дрьво, та поклатя; сдрьвчявамся, вдрьлявавамся, вкоченявавамся, вцѣлявавамся, прѣмирявь: *а)* От деревянѣ́ть, костенѣ́ть, ко нѣ́ть, леденѣ́ть, крѣ́мнуть, окостенѣ́вать, околѣ́вать. *ся крака-та. б)* Отъ страх бенѣ́ть, стать въ пень. *мѣсто-то си, като го ч сдрьвишь въ клъковя-ты! вишь, та сухо дрьво да*

Сдрьвя́вавье, *с. ср.* отъ **сдрьвя́вавамся**.

Сдрѣ́жявамся, *с. м* Сядникъ,

Сдрьжи́, и́шь—жи́лъ, *гл* жявавь. —жя́нъ, *прич*

Сдрѣ́жявавь (да сдрьжи́), *г* вявь нѣкого да направи жявавь, задрьжявавь, възпир воздѣ́рживатъ, задѣ́рживат удѣ́рживатъ, останя́вливат *взвр.* Пазяся да не напра дрьжявамся, задрьжявамся, въ рамся, удрьжявамся, страйва воздѣ́рживатьсѧ, остана́вл ничиватьсѧ, покрѣпитьсѧ. *да не кавь Едвивь ся му не кажѫ. — Не мя* хвата сѣдка, не могѫ да ся ня зена, не мя стрьпѣва.

Сдрѣ́жявавье, *с. ср.* отъ **сдрѣ́жявамся**.

Сдрязгачя́вася (да ся сдря Сдрачявася.

Сду́вамся (да ся сду́ѫ), *г* вамся. *Даде Господь лѣт ся сдува на конѧ оруж*

Сду́ваніе, *с. ср.* отъ **сду́ва**

Сду́вавь (да ся), *гл. сер.* о

Сду́ивамся и **сду́пувамся** *гл вз.* Нагласявамся съ н сговарямся, наговарямся, дувамся, удувамся, нахо вамся, съгласявамся съвѣ рявать, усло́вявать. *кы села.*

Събрали ся ся, събра
На въсо..ѫ ня плани
До девитина овчаря,
Та ся сдумувать, спы

Сду́ваніе и **сду́пуваніе**, вамся.

Сду́пвавь и **сду́пувавь** *д* Подсторвавь, надувавь прави нѣчто зло, да налѣт насѫсквавь, насѫквавь, под

ивань, надуванъ, наустванъ, наушванъ, надъхванъ, надъхванъ, подоструванъ, подбутванъ, насѣванъ, душа, дрѣта; насыкáть, наусъкивать, натрáвливать, подстрекáть. —ися, *гл. стр.* Бывань сдуенъ.

Сду́ваніе и сду́нуваніе, *с. ср* отъ сду́нванъ.

Сду́нвк, нвш, —нйлъ, *гл. сов.* отъ сду́нвать. —нѣный, *прич. стр.*

Сду́тый, тъ, та, то, *пр.* Изгнилый, сплутый. *Сдутъ кругъ.*

Сду́хать (да ся), *гл. сов.* отъ сду́хвамся. Да ся сдухъ.

Сду́хвамся и сду́хуваамся (да ся сду́хать), *гл. възвр* 1) Изгубвамся въ тѣло-то си, изпадать, изнемощявать, изсъхвать, изрьшавѣвать, изгрьчавѣвать, изпустѣвать; худѣть. 2) За плодъ: изгнивать, сплувамся, сдувамся, чурудисвать, развалямся.

Сду́хваніе и сду́хуваніе, *с. ср.* отъ сду́хвамся.

Сду́швамся и сду́шиоваамся (да ся сду́шнж), *гл. възвр.* Сближавамся, сговарямся, сдувамся; перевóхватъся. *Кучя-то и котка-та ся сдушили. Слугы-ты ся сдушили помеждж си и зели да го краджть.*

Сду́шваніе и сду́шіованіе, *с. ср.* отъ сду́швамся.

Сду́шнж (да ся), *нш, —нйлся, гл. сов* отъ сду́швамся.

Сду́нж (да ся), *ешь, сдýлся, гл. сов.* отъ сду́вамся. Да ся сдухать.

Сдъ́хать, *гл. ср.* Въздъхать, въздъхать, въздъшвать; вадыха́ть, воздыха́ть. *Това е мои сдъхове, что сдъхамъ кавка за тебе.*

Сдъ́хвать и сдъ́хнуватъ (да сдъ́хнж), *гл. ср.* Отдъхвать си, отдъхать си, въздъхать си, понивать си душъ-та, зивать си сѣлука, почивать си слѣдъ умораване, отморявамся; перевестѝ дýхъ, отвестѝ дýшу, отдувáться, передохнýть. *Сдъжлъ малко подъ дрьво то да си сдъхне, чунки отдалеко идѣлъ пѣшъ*

Сдъ́хваніе и сдъ́хнуваніе, *с. ср.* отъ сдъ́хвать.

Сдъ́хнж, ешь, —нжлъ, *гл. сов.* отъ сдъ́хвать. Да отдъхнж

Сдъхъ, *с. м.* 1) Пара-та съ въздуха, что излизать изъ уста-та ны като дъхамъ; дъхъ, дъхъ, душа; духъ, дыха́ніе. *Цѣлж-тж годинж ще му смрьди сдъхъ-тъ.* 2) Дъшване, дъшене, дъхане, сѣлукъ; дыха́ніе. *Схвати му ся сдъхъ-тъ.* 3) Въздъшка, въздъшване, издъхъ, издъшване; вадохъ.

Сдѣ́квать и сдѣ́вкуватъ (да сдѣ́вчж), *гл. д.* Сначкванъ, сдробявать нѣчто съ забъты си; сгвацвать, сласквать; изжёвывать, сжевáть. —ися, *гл. стр.* Бывань сдъвканъ; сгвацвамся, сласквамся.

Сдѣ́квваніе и сдѣ́вкуваніе, *с. ср.* отъ сдѣ́квать.

Сдѣ́вчж, ешь, —вкáлъ, *гл. сов.* отъ сдѣ́квать. —вканъ, *прич. стр.*

Сдѣ́кать (да ся), *гл. сов.* отъ сдѣ́квамся. Да ся скарань.

Сдѣ́квамся и сдѣ́кувамся (да ся сдѣкать), *гл. въ.* Скарвамся, свадамся, сдѣчквамся, сбутвамся, сдюкамся; сбрúться. *Единжъ ся сдѣкали Грькъ и Блъгаринъ.*

Сдѣ́квваніе и сдѣ́куваніе, *с. ср.* отъ сдѣ́квамся. Сдѣчкване.

Сдѣ́лка, *с. ж.* ви. **сидѣ́лка**. Сглавие, сглавница

Сдѣ́лкать, *гл. д. сов.* Да направж нѣчто на дѣлотинъ; да надѣлкать.

Сдѣ́лювать (да сдѣ́лать), *гл. д.* Правж, направявать, строя, построявать; строúть, класть, городúть.

Святый Никола корабъ сдѣлюва,
Хемъ го сдѣлюва, хемъ го спюва,
Съсъ три дюнгери, най-башъ м.йнари,
Та го сдѣлюха, та го спюхъ,
Па го врьлюхъ у Черно море. *Пѣс.*

Сдѣ́лнать, *гл. сов.* отъ сдѣ́лювать. —лнанъ, *прич. стр*

Сдѣ́нвать и сдѣ́нуватъ (да сдѣ́нж), *гл. д.* за снопе: натрупвать, правъ на копнъ, на крьстци.

Кога е пошла на нивъ,
До пладне нивъ ожнали,
Отъ пладне крьстци сдѣнали. *Пѣс.*

Ако си нивъ пожне
И у стогъ да ж сдѣне,
Да земе деватъ юнаци. *Пѣс.*

Сдѣ́ваніе и сдѣ́нуваніе, *с. ср.* отъ сдѣ́нвать.

Сдѣ́нж, ешь, —нжлъ, *гл. сов.* отъ сдѣ́нвать. —нжтый, *прич. стр.*

Сдѣ́чкать (да ся) *гл сов.* отъ сдѣ́чквамся. Да ся сдѣкать.

Сдѣ́чквамся и сдѣ́чкувамся (да ся сдѣчкать), *гл. въ.* Сдѣквамся.

Сдѣ́чквваніе и сдѣ́чкуваніе, *с. ср.* отъ сдѣ́чквамся.

Се, ви все, вси и всий.

Сѣбе и сѣбя, *мѣстоим. възвр. вин. падежъ.* Съкратено ся; по-часто придружено съ си за успливане; себú. *Който врьлка задъ себе, ще найде прѣдъ себе. Всякой знае себе си. Отъ-подъ себе-си да хапне! Всякой за себе-си, а Господь за всичкы-ты. — Дохождать на себе-си,* свѣстявамся,

Сдробѝ́, и́шь,—бѝ́лъ, *гл. сер.* отъ сдробя́вавь. —бѐнъ, *прич. стр.*

Сдробя́вавь (да сдробѝ́), *гл. д* 1) Направявь нѣчто на дробенъ, на касовъ; надробявавь, натрошявавь, накрошявавь, накасвавь, нарѣзавь, раздробявавь; перекро́шивать, раскро́шивать, размелча́ть. 2) Строшявавь, счюпявавь, изпочюпявавь; разла́мывать. *Повърнжся Марко назадъ, сдроби три синджиры и робье-то изпущи* —ися, 1) *гл взвр.* Надробявався, раздробявався, натрошявався, накрошявався; перекро́шиваться, раскро́шиваться, размелча́ться. 2) Строшявався, счюпявася, изпочюпявався; разла́мываться. *Сдробижся кола-та.* 3) *гл стр.* Бъявавь сдробенъ. — *Срьдце мя сдроби*, заболѣ мя, наде мя срьдце, прияде мя на срьдцето, пригрызе мя. *Свика*: *срьдце мя сдроби! и главя вєдняжь наведе.*

Сдробя́вавье, *с. ср.* отъ **сдробя́вавь** и **сдробя́вався**.

Сдру́жникъ, *с. м.* Който ся е сдружилъ съ нѣкого да врьшять нѣчто и да си дѣлять печалл-та или загубл-та; съдружникъ, съдруга, ортакъ, ортакчия; това́рищъ, па́йщикъ, полова́рникъ, подру́гъ, клеврѐтъ.

Сдружѝ́, и́шь,—жѐлъ, *гл. сер.* отъ **сдружя́вавь**. —жѐнъ, *прич. стр.*

Сдружя́вавь и **сдру́жявь** (да сдружѝ́), *гл. д* Направявь нѣкои да станѣть другари помежда си; спривателявавь; сдружа́ть, подружа́ть. —ися, 1) *гл. вз.* Стававь другарь съ нѣкого; спривателявався; сдружа́ться, подружа́ться. *Кога да идешь на крадежь, сдружися прьвѣ съ кучята* 2) Сбирався съ нѣкого да врьшинъ и двама-та нѣчто и да си дѣлимъ печалл-та или загубл-та; стававь сдружникъ, ортакъ на нѣчто, вортачявався; идти́ въ до́лю, дѣлаться това́рищемъ съ кѣмъ по торго́вому предпріа́тію. *Кога извѣвохъ калфа, сдрумихмыся съ майстора.* 3) *гл. стр.* Бъявавь сдруженъ.

Сдружя́вавье, *с. ср.* отъ **сдружя́вавь** и **сдружя́вався**.

Сдрѣ́вчѝ (да ся), и́шь,—чился, *гл. сер.* отъ **сдрѣ́вчявався**.

Сдрѣ́вчявався (да ся сдрѣ́вчѝ), *гл. взвр.* Сдрьвявався, вдрьвявався, стававь коравъ. *Человѣкъ, кога умре, ся сдрьвчи.*

Сдрѣ́вчявавье, *с ср.* отъ **сдрѣ́вчявався**. Сдрьвяване

Сдрьвѝ́ (да ся), и́шь,—вѝ́лся, *гл. сер.* отъ **сдрьвя́вався**.

Сдрьвя́вавь (да сдрьвѝ́), *гл. д.* Направявь да стане коравъ като дрво; вдрьвявавь, вкокалявавь, вкочявавь, вцѣпявавь, вцѣлявавь; востеня́ть. — *ср.* Стававь като дрьво, та поклатя; сдрьвчявався, вдрьлявався, вкочявався, вцѣлявався, прѣмирявь: *а)* От деревя́нѣть, костеня́ть, ко нѣть, леденѣть, крѣпнуть, окостенѣвать, околѣвать. *ся крака-та. б)* Отъ страх бенѣть, стать въ пень. *мѣсто-то си, като го ч сдрьвишь въ клъковы-ты! вишь, та сухо дрьво да*

Сдрьвя́вавье, *с. ср.* отъ **сдрьвя́вався**.

Сдрѣ́жавь, *с. м* Сядникъ,

Сдрьжѝ́, и́шь—жѝ́лъ, *гл* жявавь. —жѝ́нъ, *прич*

Сдрѣ́жявавь (да сдрьжѝ́), *г* вявавь нѣкого да направи жявавь, задрьжявавь, възпир воздѐрживать, задѐрживат удѐрживать, останя́лявать *взвр.* Пазяся да не напра дрьжявався, задрьжявався, въ рався, удрьжявався, страйвав воздѐрживаться, остана́вл нѝчиваться, покрѣпиться *да не камь Едвимь ся му не кажьк. — Не мя* хвата сѣдка, не могх да с мя зена, не мя стрьпѣва.

Сдрѣ́жявавье, *с. ср.* отъ **сдр жявався**.

Сдрязгачя́вася (да си сдря Сдрачявася.

Сду́вався (да ся сду́ѭ), *г* вався. *Даде Господь лѣт ся сдува на конха оруж*

Сду́ваніе, *с. ср.* отъ **сду́ва**

Сду́вавь (да ся), *гл. сер.*

Сду́вався и **сду́мувався** *гл вз.* Нагласявався съ сговарямся, наговарямся, думявася, удумявася, нахо вався, съгласявася съвѣ риваться, усло́вливаться. *кы села.*

Събрали сѫ ся, събр
На въсо́ка ни плани
До девитина овчари,
Та ся сдумуват, сѣт

Сду́ваніе и **сду́муваніе**, вався.

Сду́вавь и **сду́пувавь** *д* Подстървавь, надувавь правя нѣчто зло, да налѣ насѣскавь, насѣквавь, под

вамь, надувамь, наустамь, наушвамь, надъхвамь, издъхвамь, подоструамь, подбутвамь, насмвамь, душа, дрётя; масыка́ть, наусъкивать, натрáпвивать, подстрека́ть. —ися, *гл. стр.* Бъвамь сдупенъ.

Сду́ване и сду́нуване, *с. ср* отъ сду́пвамь.

Сду́нък, кнь,—нйлъ, *гл. свр.* отъ сду́пвамь. —нёнъй, *прич. стр.*

Сду́тый, тъ, та, то, *пр.* Изгнилъй, сплутый. *Сдутъ кругъ.*

Сду́хамь (да ся), *гл. свр.* отъ сду́хвамся. Да ся сдухъ.

Сду́хвамся и сду́хуамся (да ся сду́хамь), *гл. взвр.* 1) Изгубвамся въ тѣло-то си, изпадамь, изнемощнавамь, изсъхвамь, изрьцнавёвамь, изгрьчнавёвамь, изпуставёвамь; худёть. 2) За плодъ: изгнивамь, сплувамся, сдувамся, чурудисвамь, развалямся.

Сду́хване и сду́хуване, *с. ср.* отъ сду́хвамся.

Сду́швамся и сду́шюамся (да ся сду́шнъ), *гл. взв.* Сближавамся, сговарямся, сдувамся; мерем̀хиватьсе. *Кучя-то и котка-та ся сдушили. Слугы-ты ся сдушили помеждж си и зели да го краджть.*

Сду́шване и сду́шюване, *с. ср.* отъ сду́швамся.

Сду́шнъ (да ся), *шнь,—шйлся, гл. свр* отъ сду́швамся.

Сду́хъ (да ся), *ешь, сдулася, гл. свр.* отъ сду́вамся. Да ся сдухамь.

Сдъ́ихамь, *гл. ср* Въздъхамь, въздъхамь, въздъшвамь; вадыха́ть, воздыха́ть. *Това е мои сдъихове, что сдъихамь кавка за тебе.*

Сдъ́ихвамь и сдъ́ихнувамь (да сдъ́ихнъ), *гл. ср.* Отдъхвамь си, отдъхамь си, въздъхамь си, понямь си душа-та, зимамь си сдука, почивамь си слѣдъ умарявање, отпорявамся; перевести́ дух, отвести́ дýшу, отдува́ться, передохнуть. *Сьдяхъ малко подъ дрьво то да си сдъихне, чунки отдалеко идёхъ пёшъ*

Сдъ́ихване и сдъ́ихнуване, *с. ср.* отъ сдъ́ихвамь.

Сдъ́ихнъ, ешь,—нйхъ, *гл. свр.* отъ сдъ́ихвамь. Да отдъхна

Сдъихъ, *с. м.* 1) Пара-та съ въздуха, что излизать изъ уста-та ны като дъханы; дъхъ, дыхъ, душа; духъ, дыха́ніе. *Цёля-та година ще му смрьди сдъихъ-тъ.* 2) Дъшвање, дъшене, дъхане, сдукъ; дыха́ніе. *Схвати му ся сдъихъ-тъ.* 3) Въздъшка, въздъшване, издъхъ, издъшване; вадехъ.

Сдѣ́вкамь и сдѣ́вкуамь (да сдѣ́вчнъ), *гл. д.* Смачкамь, сдробявамь нѣчто съ забыты си; сгвацамь, силаскамь; изжёвывать, сжева́ть. —ися, *гл. стр.* Бъвамь сдъвканъ; сгвацвамся, силаскамся.

Сдѣ́вкване и сдѣ́вкуване, *с. ср.* отъ сдѣ́вкамь.

Сдѣ́вчнъ, ешь,—нйхъ, *гл. свр.* отъ сдѣ́вкамь. —нканъй, *прич. стр.*

Сдѣ́камь (да ся), *гл. свр.* отъ сдѣ́квамся. Да ся скарамь.

Сдѣ́квамся и сдѣ́куамся (да ся сдѣ́камь), *гл. взв.* Скарямся, свяждамся, сдъчквамся, сбутвамся, сдюквамся; собриться. *Еднжъ ся сдъкали Грькъ и Блъгаринъ.*

Сдѣ́кване и сдѣ́куване, *с. ср.* отъ сдѣ́квамся. Сдъчкване.

Сдѣ́лка, *с. ж.* ви. **сндѣ́лка.** Сглавие, сглавница

Сдѣ́лкамь, *гл. д. свр.* Да направя нѣчто на дѣлкотины; да надѣлкамь.

Сдѣ́лювамь (да сдѣ́лямь), *гл. д.* Правя, направямь, строя, построявамь; стро́ить, класть, городи́ть.

Святый Никола корабъ сдѣлюва,
Хемъ го сдѣлюва, хемъ го спюва,
Съсъ три дюнгери, най-башь майнари,
Та го сдѣлюха, та го спюха,
Па го врьлюх у Черно море. *Пѣс.*

Сдѣ́лямь, *гл. свр.* отъ сдѣ́лювамь. —лянъй, *прич. стр*

Сдѣ́нвамь и сдѣ́нуамь (да сдѣ́нъ), *гл. д.* за снопие: натрупвамь, правъ на копнъ, на крьстци.

Кога е пошла на нива,
До пладне нивж ожнали,
Отъ пладне крьстци сдянали. *Пѣс.*

Ако си нивж пожьне
И у стогъ да ѭ сдѣне,
Да земе девять юници. *Пѣс.*

Сдѣ́нване и сдѣ́нуване, *с. ср.* отъ сдѣ́нвамь.

Сдѣ́нъ, ешь,—нйхъ, *гл. свр.* отъ сдѣ́нвамь. —нятый, *прич. стр.*

Сдѣ́чкамь (да ся) *гл свр.* отъ сдѣ́чквамся. Да ся сдѣкамь.

Сдѣ́чквамся и сдѣ́чкуамся (да ся сдѣ́чкамь), *гл. взв.* Сдѣквамся.

Сдѣ́чкване и сдѣ́чкуване, *с. ср.* отъ сдѣ́чквамся.

Се, ви все, вси и всий.

Сёбе и сёбя, *мѣстоим. взвр. вин. падежъ.* Съкратено ся; по-часто придружено съ си за успиване; себя́. *Който врьлка задъ себе, ще найде предъ себе. Всякой знае себе си. Отъ-подъ себе-си да хапне! Всякой за себе-си, а Господь за всичкы-ты. — Дохождамь на себе-си,* свѣстявамся,

окопитвамся; **приходи́ть въ себа́.** — *Отъ само себе*, в. **са́мъый.** — *Ходя, отивамъ по себе*, ходя повънъ, ходя да никъмъ, да ся насадя; **быть на низъ, ходи́ть на низъ, на дворъ.**

***Себе́бъ**, *с. м. Т.* Повод, причина, вина; **причи́на, пово́д.** *Станя себебъ да идемъ на градъ. Бѣгай отъ себебъ, да не влѣзешь въ грѣхъ.*

Се́бѣ, *дат. пад.* отъ *мѣстоим.* **се́бе.**

Се́вамъ, *гл. ср.* и **се́вамся**, *гл. възвр.* Свѣткамъ, свѣткамся и свѣтка, свѣткася. *Халъ-ты, кога врькать по небо-то, севать искры отъ облаци-ты. Сева мунка. Сева ся на небе то*, свѣтка, свѣткася.

***Севда́**, *с. ж. Т.* 1) Любовь. *Станко ле, севда голѣма!*

Керимо, бѣла ханъмо,
Азъ имамъ севдя на тебе,
Скръшня щя думя да кажа. *Пѣс.*

Удавили ся двама та,
Либа за либи отиде,
Севда за севдя потъня! *Пѣс.*

2) Дрьво севлия.

Се́вда и Севдали́на, име соб. женско.

***Севдали́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва севдя; **милъ**, любезенъ.

Снощи отидохъ на нова чешма,
На нова чешма конь да напоя,
Конь кондалиа, конь севдалиа. *Пѣс.*

Севдели́евъый, **въ, ва, во**, *пр. Дрьво севделиево*, срѣщася въ пѣсня-ты:

Ходилъ соколъ и ся врьналъ,
На си Марку потихомь говори:
Твои двори у пелъинъ урасли,
Срѣдъ пелъина дрьво севделиево,
На дрьво-то до три кукавици. *Пѣс.*

***Севдигимъ и севди́мъ**, *Т.* Любезна моя.

Севли́енъый, **въ, ьа, но**, *пр.* отъ **севли́я.** *Севлиенъ санджкъ.*

***Севли́я**, *с. ж.* 1) Дрьво *Cupressus sempervirens*, селиа, кипарисъ; **кипари́съ.** 2) Им. соб. женско. Селиа.

Севру́га, *с. ж.* Рыба. *Acipenser stellatus*; **севри́га.**

***Сенте́**, в. **сефте́.**

***Сенъ.** *съюз. Т.* Или, и; **ли́бо.** *Сенъ това, сенъ онова.*

Сега́, *нар.* Сегана, сегъ, съга, сънъ: 1) Тоя часъ, тъя минутъ, но това врѣмя, въ сегашне врѣмя, сега; нынѣ; **тепе́рь, нынѣ.** *Сега съмъ тукъ, кадѣ щя бядя утрѣ, не зная.* 2) Прѣди малко; **сей часъ, тепе́рь.** *Сега бяше тука, кой даволъ го е зелъ!* 3) До тоя часъ, до това врѣмя, досега, донынѣ, доднесь; **до сихъ поръ, досе́лѣ, до сего́ вре́мени, по сіе вре́мя.** *Бой, мякки толкова врѣмя сега какъ трьпи. Сега чакъ разбра-жешь* 4) Днесь, тоя день; *го направи? — Сега пр-* 5) Тоя пять, тоя рядъ, тоя **тотъ разъ.** *Сега тя пр- другъ пять си отваряй* При такъвъсь условия, тъй *като ти казахъ всичко, мя послушаешь? Амань, Г- овака ся стори една рабо- ли сега на можя-то еднъ* **сега́**, досегы, досенова, до тоя часъ, до днесь, до нъ- **поръ, досе́лѣ, до сего́ вр- вре́мя.** —**Засега́**, въ сегаш- **настоя́щее вре́мя.** *Засега добры.* — **Отсе́га**, отсенова, прѣдъ, за нататъкъ; **отны́нѣ** *татъкъ щемъ чакамы — Сега за сега*, днесь за д- не, въ нынѣшне врѣмя. —*Д-* сага нататъкъ, послѣ това *щешь видишь, какъ мякъ- — Вижте мя сега, че ил- га може, часъ Боже. Се- рихъ, сега тя опоскахъ изпиъ кръвь-тя!*

Сега́на и сега́накъ, *нар.* Се-

Сега́нка и сега́нкана, *нар.* **сега́на и сега́**; **тепе́рича.**

Сега́сь-тога́сь, *нар.* Отъ вр- наврѣмени, понѣкога, сегыс- **вре́мени до времени, нн- на́мъ.** *Сегась-тогась му дав-*

Сега́шний, **—шнь и —шен-** *пр* отъ **сега́.** Что става с- сега; нынѣшний, днѣшний **нынѣшній, настоя́щій.**

Сегда́, *нар.* вм. **всегда́.**

Сегдѣ и сегдѣка, *нар.* На- **всяду, всядѣ, сяду, сядѣ, всядѣ, насядѣ, врядъ, наврядъ, повсю́ду.** *Кай да зам- пици наставены, за да сегдѣ пусни накладены, да-*

***Сегналъ**, *с. м. Т.* Сагнялъ.

***Сегме́нъ**, *с. м. Т.* Сѣмянъ.

Сегы́, *нар.* Сега.

Сегы́нка и сегы́чка, *нар.* **сегы́.** Сеганка. 2) Тоя си- **веднага, изведнажъ, тутакси-**

Сегы́сь-тогы́сь, *нар* Сегась

Сегы́чка, *нар.* Сегынка.

Сегы́шний, **—шнь и —ш-** *пр.* Сегашний.

Седемдеса́ть, *числ.* Седемъ **се́дмьдесять.**

Седеннáдесятый, тъ, та, то, *числ. пор.* отъ **седеннáдесять**.

Седеннáдесять и **седеннáесеть**, *числ.* Десять и седемь; **седемьнáдесять**, **семнáдцать**.

Седентúна, *с. ж.* Седемь души; седмина; **сéмеро**.

Сéдемь и **сéдьмь**, *числ.* Шесть и едно; семь, седмь. *Седемь пъти толкова*; **всéмеро**.

***Седéфъ**, *с. м. Т.* Садефъ.

***Седжадé**, *с. ср. Т.* Сиджаде, единъ видъ килимъ, кътено; **килúчя**.

Седжъ, *с. м.* Вода варена съ пепель; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лерещь, лешúва, лисква, лисида, лишей, лишúва, луга, отава, пепелница, протё, сяждець, цвикъ, цекъ, цеджь, цёжда; **букъ**, **щёлокъ**.

Седнáкъ, *с. м.* 1) Нёчто, что има седемь единици; **семерúкъ**. 2) Дъска, гряда дълга седемь пяди. 3) Седемгодишне животно.

Седнúна, *с. ж.* Седемь души; седентина; **сéмеро**.

Седнúнка, *ум. ж.* отъ **седнúна**.

Седница, *с. ж.* Седемь дена; недёля; недёла, **седнúца**.

Седнúчка, *ум. ж* отъ **седнúца**.

Седмогóдчя, *с. ср.* Что е на седемь годины *Едно седмогодчя дётя. Дукадинче, дётя седмогодчя! Мое дётя, мое седмогодчя!*

Седмокрълúлый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь крила. *Седмокрили ангели.*

Седмополúлый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь полы, что е съ седемь полы. *Седмопола черга.*

Что скалеса, все дойдохл,
Па гы тури у трапезъ,
У трапезы шесторядъ,
Шесторядъ седмополъ. *Пёс.*

Седмослёбый, бъ, ба, бо, *пр.* Что има седемь слъба, седемь клона.

На отиди у ливадье,
У ливадье шесторядо,
Подъ дрво-то седмослъбо,
Та засвири и на лёво,
И на лёво и на дёсно,
Онъ ще чюе, самъ ще дойде. *Пёс.*

Сéдмый, ма, мо, *числ. пор.* отъ **сéдемь**; **седьмóй**.

Сéдьмь и **сéдмь**, *числ.* Седемь.

Се-édно, *нар.* Всякога, постоянно, едностайно, безпрёстайно, безпрёстанно; **постоя́нно**, **безпрестáнно**. *Се-едно Бога си молять, Господь да му дава животъ. Болёдува и ся мжчи, и вёкъ-тъ ти ся отмили, Бога се-едно молнаше, за да умрешь ты сакаше.*

Сезнúк (да ся), **нúшь**,—**знúлся**, *гл. сов.* отъ **сезнáвамся**. —**зéнтый**, *прич. стр. Севено яйце*, посгастено, ровко; **яйцó во смáтну**.

Сезнáвамся (да ся **сезнúк**), *гл. възвр.* Казвася за яйце или за друго нёчто, когато ся посгасти и стане ровко.

Сезнáване, *с. ср.* отъ **сезнáвамся**.

Сей, **сúя**, **сúе**, *мѣстоим.* за показване; сь, са со, сьй, сая, сое, той, тая, това, тъй; **сéй**, **э́тотъ**.

***Сейбúна**, *с. м. Т.* Сайбина. *И кучя-то обычна свога сейбина.*

***Сейвáнъ**, *с. м. Т.* Сайвантъ.

Сéйзи, **сáзи**, **сóзи**, *мѣстоим.* за показване; **тойзи**, **тази**, **този**

***Сейзúнъ** и **сейзъ**, *с. м. Т.* Който гляда коне у нёкой господарь; коняръ; **кóнюхъ**. *На бёлъ конь сейзинъ не ставай и у новъ чорбаджиъ измикаръ не ся хващай.*

Сейчя, *ум. ср.* отъ **сейзúнъ**. Малъкъ, младъ сейзинъ.

Сейменскúый, ска, ско, *пр.* отъ **сейменъ**.

Сейменчя, *ум. ср.* отъ **сейменъ**. Малъкъ, младъ сейменъ.

***Сейменъ** и **сейменúнъ**, *с. м. Т.* Сегиенъ, въоруженъ служитель при началство-то за пазене рядъ, миръ и тишинъ; забтие, забтиа, пандуръ, стражарь; **полицéйскúй**, **жандáрмъ**. *Сговорны дружина отъ сейменъ ся не боять.*

***Семрджúя**, *с. м. Т.* Който гляда, чини семръ; **зрúтель**.

Сéйрекъ, *с. м.* Едно растение, отъ което вадять масло безиръ, а влакна-та му употрёбяват за чопъ.

Сейрецъ, *ум. м.* отъ **сейръ**.

***Сейръ**, *с. м. Т.* Весело, забавно, джумбушлия зрёлище; **зрёлище**. *Глядамъ, чинъ сеиръ*, глядамъ; глядамъ нёчто за забавъ, за развлёчение, за джумбуш. *Кога ми ся прёвири, наврага ти сеири.*

Мушица хоро крьшаше,
Комаръ ѣ сеиръ струваше. *Пёс.*

***Сейсанá**, *с. м. Т.* Сексана.

Сéквамся, **сéкнъ**, в **сúквамся**, **сúкнъ**.

***Сексанá**, *с. ж. Т.* Сейсана, товаренъ конь, особено съ инане; **вьючная лóшадь**. *Натовари три сексаны имане.*

Секýла, им. соб. **мъжско**

Селáченинъ, *с. м.* 1) Селянинъ 2) Дебелакъ, простакъ, селачь; **мужúкъ**, **деревéнщина**, **мужлáнъ**.

Селáченка, *с. м.* 1) Селянка. 2) Дебелакъиня, простакъиня, селачка; **мужúчка**, **деревéнщина**.

Селáченчя, *ум. ср.* отъ **селáченинъ**.

Селáчка, *с. ж.* Селаченка и въ 2-ты знаменования.

окопитвамся; приходи́ть въ себа́. — *Отъ само себе*, в. **са́мъ**ый. — *Ходя, отивамъ по себе*, ходя повънъ, ходя да никъмъ, да ся изсядя; быть на низъ, ходи́ть½ на низъ, на дворъ.

***Себе́бъ**, *с. м. Т.* Поводъ, причина, вина; **причи́на, пово́дъ**. *Станя себебъ да идемъ на градъ. Бѣгай отъ себебъ, да не влѣзешь въ грѣхъ.*

Се́бѣ, *дат. пад.* отъ *мѣстоим.* **се́бе**.

Се́вамъ, *гл. ср.* и **се́вамся**, *гл. възвр.* Свѣткамъ, свѣткамся и свѣтка, свѣткася. *Халыты, кога врькать по небо-то, севать искры отъ облаци-ты. Сева мунна. Сева ся на небе то*, свѣтка, свѣткася.

***Севда́**, *с. ж. Т.* 1) Любовь. *Станко ле, севда голѣма!*

Керино, бѣла ханъмо,
Азъ имамъ севдя на тебе,
Скръшня щя думя да кажа. *Пѣс.*

Удавили ся двама та,
Либя за либя отиде,
Севда за севдя потъня! *Пѣс.*

2) Дрьво севлия.

Се́вда и Севдали́на, име соб. женско.

***Севдали́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва севдя; милъ, любезенъ.

Сюнци отидохъ на новя чешмя,
На новя чешмя конь да напоя,
Конь кондалия, конь севдалия. *Пѣс.*

Севделе́евъый, въ, ва, во, *пр. Дрьво севделиево*, срѣщася въ пѣсня-ты:

Ходилъ соколъ и ся врьналъ,
Па си Марку потихомь говори:
Твои двори у пелъня урасли,
Срѣдъ пелъня дрьво севделиево,
На дрьво-то до три жукавици. *Пѣс.*

***Севдигимъ и севди́мъ**, *Т.* Любезна моя.

Севли́енъый, въ, ьа, но, *пр.* отъ **севли́я**. *Севлиенъ сандякъ.*

***Севли́я**, *с. ж.* 1) Дрьво *Cupressus sempervirens*, селвия, кипарисъ; **кипари́съ**. 2) Им. соб. женско. Селвия.

Севруга, *с. ж.* Рыба. *Acipenser stellatus*; **севру́га**.

***Севте́**, в. **сефте́**.

***Сеѣ**. *съкз. Т.* Или, ли; **ли́бо**. *Сеѣ това, сеѣ онова.*

Сега́, *нар.* Сегиня, сегъ, сьга, сьгъ: 1) Тоя часъ, тъмъ минутъ, по това врѣмя, въ сегашне врѣмя, сега; нынѣ; **тепе́рь, ны́нѣ**. *Сега сьмь тукъ, кядѣ щя бядя утрѣ, не внаъ.* 2) Прѣди малко; сей часъ, **тепе́рь**. *Сега бяше тука, кой дяволъ го в зелъ!* 3) До тоя часъ, до това врѣмя, досега, донынѣ, доднесь; до сихъ поръ, досе́лѣ, до сего́ вре́мени, по сіе вре́мя. *Бой, мякъ толкова врѣмя сега какъ трьпи. Сега чакъ разбра жешь* 4) Днесь, тоя день; *го направи? — Сега пр* 5) Тоя пять, тоя рядъ, тоя **тоть** разъ. *Сега тя пр другъ пять си отваряй* При такъвсь условия, тъй *като ти казахъ всичко, мя послушашь? Аманъ, Г овака ся стори една рабо ли сега на момчя-то едня* **сега́**, досегъ, досенова, до тоя часъ, до днесь, до нъ **поръ, досе́лѣ**, до сего́ вр **вре́мя**. —**Засега́**, въ сегаш **настоя́щее вре́мя**. *Засега добры.* — **Отсе́га**, отсенова, прѣдъ, за нататъкъ; **отны́нѣ** *татъкъ щемъ чакамы — Сега за сега*, днесь за д не, въ нынѣшне врѣмя. —*Д* сага нататъкъ, послѣ това. *щешь видишь, какъ мячи — Вижте мя сега, че им га може, часъ Боже. Се рихъ, сега тя опоскахъ изпиях кръвь-тя!*

Сега́на и сега́накъ, *нар.* Се

Сега́нка и сега́нкана, *нар* **сега́на и сега́**; **тепе́рича**.

Сега́сь-тога́сь, *нар.* Отъ вр наврѣмени, понѣкога, сегыс **вре́мени до времени, ни на́мъ**. *Сега́сь-тогась му дав*

Сега́шний, —шьнь и —шен *пр* отъ **сега́**. Что става с сега; нынѣшний, днешний **ны́нѣшній, настоя́щій**.

Сегда́, *нар.* вм. **всегда́**.

Сегдѣ и сегдѣка, *нар.* На **всяду, всядѣ, сяду, сядѣ, всядѣ, насядѣ**, врядъ, навря **ду, повсю́ду**. *Кай да вами пици наставени, за да сегдѣ пусни накладени, да*

***Сегиялъ**, *с. м. Т.* Сагизъ.

***Сегине́нъ**, *с. м. Т.* Сейменъ.

Сегы́, *нар.* Сега.

Сегы́нка и сегы́чка, *нар.* **сегы́**. Сегинка. 2) Тоя си **веднята, изведнята, тутакси**,

Сегы́сь-тогы́сь, *нар* Сегась

Сегы́чка, *нар.* Сегынка.

Сегышний, —шьнь и — ше *пр.* Сегашний.

Седемдеся́ть, *числ.* Седемь **се́дмьдесять**.

Седеми́десятый, тъ, та, то, *числ. пор.* отъ **седеми́десять**.

Седеми́десять и **седеми́есеть**, *числ.* Де. сять и седемь; **седемьни́десять**, **семни́дцать**.

Седемти́на, *с. ж.* Седемь душь; седмина; **се́меро**.

Се́демь и **се́дьмь**, *числ.* Шесть и едно; семь, седмь. *Седемь пжти толкова;* **всемеро**.

***Седе́фъ**, *с. м. Т.* Садефъ.

***Седжаде́**, *с. ср. Т.* Сиджаде, единъ видъ килимъ, кътено; **килимче**.

Седжь, *с. м.* Вода варена съ пепель; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лерещь, лешива, лисква, лисида, лишей, лишива, луга, отава, пепелница, протё, сяждець, цвикъ, цекъ, цеджь, цёжда; **букъ**, **щёлокъ**.

Седи́нъкъ, *с. м.* 1) Нѣчто, что има седемь единици; **семери́нъкъ**. 2) Дъска, гряда дълга седемь пяди. 3) Седемгодишне животно.

Седми́на, *с. ж.* Седемь душь; седеитина; **се́меро**.

Седми́нка, *ум. ж.* отъ **седми́на**.

Седмица, *с. ж.* Седемь деня; недѣля; недѣля, **седми́ца**.

Седми́чка, *ум. ж* отъ **седми́ца**.

Седмого́дчя, *с. ср.* Что е на седемь годины *Едно седмогодчя дѣтя. Дукадинче, дѣтя седмогодчя! Мое дѣтя, мое седмогодчя!*

Седмокрълълый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь крыла. *Седмокрыли ангели.*

Седмополълый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь полы, что е съ седемь полы. *Седмополо черга.*

Что скалеса, все дойдоха,
Па гы тури у трапезы,
У трапезы шесторядцы,
Шесторядцы седмополы. *Пѣс.*

Седмослѣбълый, бъ, ба, бо, *пр.* Что има седемь слъба, седемь клона.

На отиди у ливадје,
У ливадје шесторядо,
Подъ дрьво-то седмослъбо,
Та засвири и на лѣво,
И на лѣво и на дѣсно,
Онъ ще чюе, самъ ще дойде. *Пѣс.*

Се́дмый, ма, мо, *числ. пор.* отъ **се́демь**; **седьмо́й**.

Се́дьмь и **се́дмь**, *числ.* Седемь.

Се-е́дно, *нар.* Всякога, постоянно, едностайно, безпрѣстайно, безпрѣстанно; **постоя́нно**, **безпресто́янно**. *Се-едно Бога си молять, Господь да му дава животъ. Болѣдува и ся мжчи, и вѣкъ-тъ ти ся отмили, Бога се-едно молкаше, за да умрешь ты сакаше.*

Сезнѣ́ (да ся), **и́шь**,—**зя́лся**, *гл. сов.* отъ **сезнавамся**. —**зе́нтый**, *прич. стр. Сезвено яйце*, посгастено, ровко; **яйцо́ во сма́тку**.

Сезнавамся (да ся сезнѣ́), *гл. въвр.* Казвася за яйце или за друго нѣчто, когато ся посгасти и стане ровко.

Сезна́ване, *с. ср.* отъ **сезна́вамся**.

Сей, **сия́**, **сие́**, *мѣстоим.* за показване; сь, са со, сьй, сая, сое, той, тая, това, тъй; **се́й**, **э́тотъ**.

***Сейби́я**, *с. м. Т.* Сайбия. *И кучя-то обычя свога сейбия.*

***Сейва́нъ**, *с. м. Т.* Сайвантъ.

Се́йзи, **са́зи**, **со́зи**, *мѣстоим.* за показване; тойзи, тази, този

***Сейзи́нъ** и **сейзъ**, *с. м. Т.* Който гляда коне у нѣкой господарь; коняръ; **ко́нюхъ**. *На бѣлъ конь сезинъ не ставай и у новъ чорбаджи́ъ изми́каръ не ся хващай.*

Сейчя, *ум. ср.* отъ **сейзинъ**. Малъкъ, младъ сезинъ.

Сейме́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ **сейме́нъ**.

Сейме́нче, *ум. ср.* отъ **сейме́нъ**. Малъкъ, младъ сейменъ.

***Сейме́нъ** и **сейме́нинъ**, *с. м. Т.* Сегиенъ, въоруженъ служитель при началство-то за пазене рядъ, миръ и тишина; забтие, забтина, пандуръ, стражарь; **полице́йскій**, **жанда́рмъ**. *Сговорны дружина отъ сейменъ ся не боять.*

***Сенрджи́я**, *с. м. Т.* Който гляда, чини сенръ; зри́тель.

Се́йрекъ, *с. м.* Едно растение, отъ което вадять масло безиръ, а влакна-та му употрѣбявать за чопъ.

Сейре́цъ, *ум. м.* отъ **сейръ**.

***Сейръ**, *с. м. Т.* Весело, забавно, джумбушлия зрѣлище; **зрѣлище**. *Глядамъ, чинъ сеиръ*, глядамъ; глядамъ нѣчто за забава, за развлѣчение, за джумбуш. *Кога ми ся прѣвири, на́врага ти сеири.*

Мушица хоро крьшаше,
Комаръ ѣ сеиръ струваше. *Пѣс.*

***Сейсана́**, *с. м. Т.* Сексана.

Се́квамся, **се́кнѫ**, в **се́квамся**, **се́кнѫ**.

***Сексани́**, *с. ж. Т.* Сейсана, товаренъ конь, особено съ имане; **вью́чная ло́шадь**. *Натовари три сексаны имане.*

Секу́ла, им. соб. мжско

Села́ченинъ, *с. м.* 1) Селянинъ 2) Дебелакъ, простакъ, селачь; **мужи́къ**, **деревѐнщина**, **мужла́нъ**.

Села́ченка, *с. м.* 1) Селянка. 2) Дебелакына, простакына, селачка; **мужи́чка**, **деревѐнщина**.

Села́ченчя, *ум. ср.* отъ **села́ченинъ**.

Села́чка, *с. ж.* Селаченка и въ 2-ты знаменования.

Селя́чъ, *с. м.* Селченинъ и въ 2-ты знаменованія.

Селя́шкый, шка, шко, *пр.* 1) Что е на (отъ, за) селячи; **мужи́цкій.** 2) Дебелашкый, просташкый; **мужикова́тый, грубова́тый.** — **шкы**, *нар.* Като селячи, дебелашкы, просташкы; **мужикова́то, грубова́то.**

***Селви́на**, *с. ж. Т.* Селина. *Ракыто, тынка селвио!*

***Селеме́тъ**, *с. м. Т.* Помощь подмога; по́мощь, подсо́ба, подспо́рье. *Мѣмамь селеметъ отъ никого. И отъ тока илачь не видѣхъ никакъвъ селеметъ.*

***Селе́нникй**, *с. м. Т.* Раст. *Cassia senna*, жълто сапаличя.

***Селеми́на**, *с. ж. Т.* Селемина. *Антерина селемина.*

Селенецъ, се́ленка, в. **се́лянецъ, се́лянка.**

Се́лешникъ, *с. м.* Раст. *Sambucus Ebulus*, обудъ, абъдъ, бъзина, бъздовина, бъзе, динъ бъзъ, свирчёвина, свирчёкъ; **бузи́нкъ, ди́кан буанна́, зелени́къ, селени́къ.**

***Селй́нъ**, *с. м. Т.* Раст. *Levisticum officinale*, девесилъ, кименъ, русалина, питоменъ бъздунякъ; **ворй́.**

***Селй́тра**, *с. ж.* Соль *Nitrum*, геверджеле; **селй́тра.**

Се́лище, *с. ср.* 1) Мѣсто, дѣто нѣкога е имало село; **сельбй́ще.** 2) Мѣсто, селскый дворъ съ кжщи-та, оборы-ты, харманя и проч — *Самодивскы селища*, мѣста, дѣто живѣкыть самодивы

Село, *с. ср.* 1) Много кжщи на едно мѣсто съ много люде, нъ по́-малко отъ градъ; **село́, селй́ще, дере́вня, слобода́.** 2) Съ ударение на прьвыя слогъ, *се́ло:* село-то, отъ което съмъ азъ, мое-то село. *Да идемъ на се́ло. Ходилъ ли си си скоро въ се́ло? Днесь дойдохъ отъ се́ло. Днесь го донесохъ отъ се́ло.* 3) Жители-ти на село; **міръ.** *Цѣло-то село излѣзе да гляда. — На всяко село и законъ. На вехто село нов законъ не прави (не быва). Въ старо село нов адетъ не быва. Въ всяко село и адетъ, въ всякж кжщж и табехетъ. Вехто село, вехтъ кметъ. Кметъ село брани, кметъ село храни, кметъ село хвали, кметъ село пали. Въ малко село чясто вергиня (голѣма бирия). Много ходи изъ село, та си дойде безъ чело. Като ходи изъ село, ще остане безъ чело. Който шета по́ село не наде дома всело. Когато разбогатѣе село-то, попъ тр ся крыи. Врьжи попътъ да е мирно село-то. Врьзанъ попъ — мирно село. Илъ попъ тъ благо, село-то криво. Село то ту то го изважда. Село ж живѣй. Село-то хубаво, струва. Село договарка, По́-яко е село-то отъ с горя-тя мечкы, въ села видѣно село водачь не тр дошълъ на село-то нзи, и хоро-то изи. Бы-ще сборъ. Врьжи прьстъ и село, та да видишь лѣк да го знае и всичко то село може, кжщж взъ к Кога ся село васели, и ведохъ? Египтинъ под а Египка по село пита. та (кучета) не быва. Н псета, пошелъ безъ тов село безъ кучета, трьгнж Село безъ худъ не быва ни Село гори, баба си гори, баба ся чешле.*

Се́лскый, ска, ско, *пр.* от живѣе, что ся намира въ село; се́льскій. *Селскый кжща. Селска го воба го кучета или* 2) Избр ны-ты за да имъ врьти скый; се́льскій, мірскій. 3) Свойственъ на селянъ за селянъ-ты; се́льскій, д *скый животъ селска р уста не сж човаль да* —**скы**, *нар.* 1) Като въ села-та, като селянинъ 2 всичкы-ты селяни *Селск*

Се́лци, *с. м. мн.* Селяне, с

Се́лчанинъ, *с. м.* Селянин

Се́лщина, *с. ж.* Селскъ об

Се́лѣся, шся, —**лйся**, *г* нѣкамся нѣйдѣ да живѣк селямся; поселя́ться, се сели село за завдтъ, а ло ся не сели за таврж

Се́лянецъ, *с. м.* Селянинъ.

Се́лянинчя, *ум. ср.* отъ линчя.

Се́лянинъ, *с. м.* Житель нинъ, селачь, селчанинъ, ни́нъ, сельча́нинъ, міря нинъ, мужи́къ. *Видите — Видимъ тк, видимъ, До годинж хичь да мя*

Се́лянка, *с. ж.* Конато жи ска жена, мома; селячена, ка; селя́нка, сельча́нка, стьянка, мужи́чка. *Дов свѣщь запали, селянка*

Сéлянчя, *ум. ср.* отъ сéлянинъ. Малъкъ, младъ селянинъ; селянинчя.

***Селяни́на**, *с. ж. Т.* Селенина, копринена тъкань съ сърма по нея.

Изгънилъ е три постели,
Три дюшеня бенедии,
Три юргана селянии,
Три перини басмалии,
Три чаршафа отъ Венедикъ *Пѣс.*

Два си луди у бахчи любили,
Постилка имъ халово седнаде,
Юрган имъ моравo кадифе,
Перница имъ телли селянии,
Чаршафо имъ ерши аргачии! *Пѣс.*

***Селя́къ**, *с. м. Т.* Здравание, здравуване, здрависване, поздравяване; привѣтствіе. *Давамъ нѣкому селякъ*, здравамъ, здрависвамъ, поздравявамъ; кла́нятьси, привѣтствувамъ. *Не му прие селяка*, не му отговори на здрависването-то, не щи и той да го поздрави. — *Селякъ алекимъ!* така здрависва Турчинъ нѣкого, кога го срѣщне или стигне, на което той отговаря: *алекимъ селякъ! Селякъ алекимъ, кадна! — Алекимъ селякъ, Стояне!*

Като го съгледа съборъ-тъ,
Всекый му селякъ подаде,
Младъ Стоянъ, луда гадина,
Нито му селякъ подаде . . .
Какъвъ си ты, бре Стояне,
Нито ни дивянъ поставашь,
Нито ни селякъ подавашь! *Пѣс.*

Сéна и **сéната**, *нар.* Всичкъ, всичкъ-ти. *Падняла со сема ти чаши и гы окрышила. Во исто-то врѣмя му ся чави гаволя-тъ црънъ, тъменъ, со семата ти рогови. Зелъ клончя-то, что вязела со сема ти игли. Отъ той силенъ огонь ся запалили и келии-ты со сио тъ манастиръ, та изгорѣли со сема ти калугери-ти.*

***Сенéръ**, *с. м. Т.* Самаръ.

***Семида́лъ**, *с. м. Гр.* Семолина.

Семи́децъ, *ум. м.* отъ **семи́дъ**. Малко семидъ.

Семидчи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **семидчи́я**.

***Семидчи́я**, *с. м. Т.* Който нѣси, пече или продава семидъ.

Семи́дчя, *ум. м.* отъ **семи́дъ**. Малка питка семидъ.

***Семи́дъ** и **семи́тъ**, *с. м. Т.* Симидъ: 1) Особенъ малъкъ бѣлъ хлѣбчета, конто фурнаджии правятъ и продавать на таблъ по улици-тъ. 2) Животина *Gyrinus natator*, богородичкъ, калайджийчета, памарци, совалкъ; вертя́чка.

***Семоли́на**, *с. ж.* Семидалъ, единъ видъ много ситенъ балгуръ; ирникъ; на́шная крупа́, крупча́тая мука́, крупча́тка.

***Семселе́**, *с. ср. Т.* Колѣно; поколѣніе. *Да ти ся сърши и коренъ-тъ и семселе-то!*

***Семтъ**, *с м. Т.* Страна. *Рече и си отлѣтѣ въ семта-та нейзвѣстна. Иде ми на семта*, иде ми на страна.

***Сенéдъ**, *с. м. Т.* Запись, тапиецкъ, тахвилъ; вéксель, облига́ція. *Още не е дошло ваде-то на сенеда.*

Сéнова, *нар.* Сега. *До сенова*, до сега. *Отъ тонова до сенова.*

***Сербéзъ**, *пр. неизм. Т.* Юначенъ, мужественъ, сѣлъ; мужественный, бо́дрый, сѣлый. *Беглихчии-ти ся сербезъ.*

***Сербéстъ**, *пр. неизм Т.* Быковитъ, бъкоглавъ, инатъ; упря́мый.

Сергиджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сергиджи́я**.

***Сергиджи́я**, *с. м. Т.* Който е отворилъ сергия; гостиноприе́мецъ.

***Серги́-параси́**, *Т.* Данъкъ, что плаща сергиджиите на общинатъ за сергя-тъ си всякой пазаръ.

***Серги́я**, *с. ж. Т.* Дъскы наряденъ или нѣчто друго, послано на земя-тъ на пазаръ, дѣто търговецъ наряжда стока-тъ си за продань. *Отворилъ, простялъ сергиятъ.*

***Сердáръ**, *с м. Т.* Чинъ въ Турцыя.

Сéрезъ, **серя́вый**, **сéрый**, **серъ́й**, в. **сѣ́резъ**, **сѣря́вый**, **сѣ́рый**, **сѣръ́й**.

Сéреніе, *с. ср.* отъ **сéря**. Сраніе.

Сéрпа, *с. ж.* Болка, врѣтенъ въ кости-ты и въ сглабовы-ты, въ ставовы-ты на тѣло-то; лома́та.

Серми́йка, *ум. ж.* отъ **серми́я**. Малка сермия.

***Серми́я**, *с. ж. Т.* Пары, колкото има нѣкой вложены въ нѣкоя работа да работи съ тѣхъ; капита́лъ. *Толкова му е сермията*, толкова пары има. *Извади си сермиятъ-тъ*, колкото пары имаше. *Нѣмамъ никакъвъ сермиятъ въ него*, не ми е грыжа за него, не съмъ работилъ за него. *Който дава на вересия, ще си остане безъ сермиятъ*

Сéрникъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто ходять повънъ, дѣто ходять по себе; заходъ, кенефъ, коцъ, мущуракъ, нуждникъ, стоборъ, хале; отхо́жее мѣсто, одхо́дное мѣсто, отхо́дъ, захо́дъ, ну́жное мѣсто, ну́жникъ.

Серо́тина, *с. ж.* Мѣсто, данга на дрѣха, дѣто бѣха или друга животинка ся е изсрала. *Глядай да изперешь и серотиныты.*

Серпе́цъ, *с. м. Т.* Раст. *Serratula tinctoria;* сернуха́, ни́льная трева́.

***Серсе́мъ**, *пр. неизм. Т.* Глупавъ, безуменъ,

Села́чъ, *с. м.* Селаченинъ и въ 2-ты знаменования.

Села́шкый, шка, шко, *пр.* 1) Что е на (отъ, за) селачи; **мужи́цкій.** 2) Дебелашкый, просташкый; **мужикова́тый, грубова́тый.** — **шкы,** *нар* Като селачи, дебелашкы, просташкы; **мужикова́то, грубова́то.**

***Селни́я,** *с. ж. Т.* Сеялня. *Ракыто, тыка селвио!*

***Селеме́тъ,** *с. м. Т.* Помощь подмога; **по́мощь, подсо́ба, подспо́рье.** *Мѣмамь селеметъ отъ никого. И отъ това илачь не видѣхъ никакъвъ селеметъ.*

***Селенки́,** *с. м. Т.* Раст. *Cassia senna,* **жлъто салкамчя.**

***Селени́я,** *с. ж. Т.* Селямня. *Антерика селемика.*

Селенецъ, се́ленка, в. **се́лянецъ, се́лянка.**

Се́лешникъ, *с. м.* Раст. *Sambucus Ebulus,* обудъ, збъдъ, бжзина, бждовина, бжзе, дивъ бжзъ, свирчёвина, свирчёкъ; **буни́къ, ди́кая бузина́, зелени́къ, селени́къ.**

***Сели́мъ,** *с. м. Т.* Раст. *Levisticum officinale,* девесилъ, кименъ, русалия, питоменъ бждунякъ; **ворй.**

***Селй́тра,** *с. ж.* Соль *Nitrum,* геверджеле; **селй́тра.**

Се́лище, *с. ср.* 1) Мѣсто, дѣто нѣкога е имало село; **сельба́ще.** 2) Мѣсто, селскый дворъ съ кжща-та, оборъ-тъ, харманъ и проч — *Самодивскы селища,* мѣста, дѣто живѣятъ самодивы

Село, *с. ср.* 1) Много кжщи на едно мѣсто съ много людіе, въ по́-малко отъ градъ; **село́, селя́ще, дере́вня, слобода́.** 2) Съ ударение на прьвыя слогъ, *се́ло:* село-то, отъ което съмъ азъ, мое-то село. *Да идемъ на се́ло. Ходилъ ли си си скоро въ се́ло? Днесъ дойдохъ отъ се́ло. Днесъ го донесохъ отъ се́ло.* 3) Жители-ти на село; **міръ.** *Цѣло-то село излѣзе да гляда. — На всяко село и законъ. На вехто село новъ законъ не прави (не быва). Въ старо село новъ адетъ не быва. Въ всяко село и адетъ, въ всякж кжщж и табехетъ. Вехто село, вехтъ кметъ. Кметъ село брани, кметъ село храни, кметъ село хвали, кметъ село пали. Въ малко село чясто вергиа (голѣма бирия). Много ходи изъ село, та си дойде безъ чело. Като ходи изъ село, ще остане безъ чело. Който шета по́ село, не заде дома всесело. Когато разбогатѣе село-то, попъ-тъ ся крыи. Врьжи попъ-тъ да е жирно село-то. Врьзанъ попъ — жирно село. Нлъ попъ-тъ благо, село-то криво. Село то ту то го изважда. Село х живѣй. Село-то хубаво, струва. Село договаря, По́-како е село-то отъ с горж-тж мечкы, въ села видѣно село водачь не тр дошьлъ на село-то ны, и хоро-то ны. Бы-ще и сборъ. Врьжи прьстъ и село, та да видишь лѣко да го знае и всичко то село може, кжщж въ к Кога ся село васели, и ведохж? Егюптинъ под а Егюпка по село пита. та (кучета) не быва. Н псета, пошелъ безъ тож село безъ кучета, тръгнж Село безъ лудъ не быва ни Село гори, баба си гори, баба ся чешле.*

Се́лскый, ска, ско, *пр.* от живѣе, что ся намира въ село; **се́льскій.** *Селскый кжща. Селска го зоба го кучета нли* 2) Избр ны-ты за да вмъ врьти скый; **се́льскій, міре́кій.** 3) Свойственъ на селяны за селяны-ты; **се́льскій, де***ски́й животъ селска р уста не сж човалъ да* —**скы́,** *нар.* 1) Като въ села-та, като селянинъ 2 всичны-ты селяни *Селскы*

Се́лци, *с. м. мн* Селяне, с

Се́лчанинъ, *с. м* Селянин

Се́лщина, *с. ж.* Селскы об

Се́лѣжся, шася,—лѣлся, г нявамся нѣйдѣ да живѣя, селямся; **поселя́тъся,** се *сели село за завѣтъ, а лo ся не сели за таврж,*

Се́лянецъ, *с. м.* Селянинъ.

Се́лянинчя, *ум ср.* отъ лянчя.

Се́лянинъ, *с. м.* Житель нинъ, селачь, селчанинъ, ня́нъ, сельча́нинъ, мірянинъ, **мужа́къ.** *Видите — Видимъ тя, видимъ, До годинж жичь да мя*

Се́лянка, *с. ж.* Която живѣ ска жена, мома; селченка, ка; **селя́нка, сельча́нка, стьянка, мужи́чка.** *Дож свѣщь запали, селянка с*

Сéлянчя, *ум. ср.* отъ **сéлянинъ**. Малъкъ, младъ селянинъ; селяничя.

***Селами́я**, *с. ж. Т.* Селемия, копринена тъкань съ сърмя по нея.

Изтъкналъ е три постели,
Три дюшеня бележди,
Три юргана селамии,
Три перници басмални,
Три чаршафа отъ Венедикъ. *Пѣс.*

Два ся луди у бахчя любили,
Постилка имъ халово сидяде,
Юрган имъ мораво кадифе,
Перница имъ телли селамия,
Чаршафо имъ ерешь аргачия! *Пѣс.*

***Селя́къ**, *с. м. Т.* Здравяне, здравуване, здрависване, поздравяване; привѣтствіе. *Давамъ нѣкому селякъ*, здравявамъ, здрависвамъ, поздравявамъ; кланяться, привѣтствувамъ. *Не му прие селяка*, не му отговори на здрависването-то, не щя и той да го поздрави. — *Селякъ алекюмъ!* така здрависва Турчинъ нѣкого, кога го срѣщне или стигне, на което той отговаря: *алекюмъ селякъ! Селякъ алекюмъ, кадна! — Алекюмъ селякъ, Стоване!*

Като го съгледа съборъ-тъ,
Всякъ му селякъ подаде,
Младъ Стоянъ, луда гадина,
Нито му селямъ подаде . . .
Какъвъ си ты, бре Стоване,
Нито ни дивянъ поставашь,
Нито ни селямъ подавашь! *Пѣс.*

Сéма и сéмата, *нар.* Всичкъ, всичкъ-ти. *Падналъ со сема ти чаши и гы окръшилъ. Во исто-то врѣмя му ся нави гаволя-тъ црьнъ, тьменъ, со семата ти рогови. Зелъ клончя-то, что вявела со сема ти иглъ. Отъ той силенъ огонь ся запалили и келии-ты со сио ти манастиръ, та изгорѣли со сема ти калугери-ти.*

***Сепе́ръ**, *с. м. Т.* Самаръ.

***Семида́лъ**, *с. м. Гр.* Семолина.

Семи́децъ, *ум. м.* отъ **семи́дъ**. Малко семидъ.

Семидчи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **семидчи́я**.

***Семидчи́я**, *с. м. Т.* Който мѣси, пече или продава семидъ.

Семи́дчя, *ум. м.* отъ **семи́дъ**. Малка питка семидъ.

***Семи́дъ и семи́тъ**, *с. м. Т.* Симидъ: 1) Особенъ малъкъ бѣлъ хлѣбчета, които фурнаджии правятъ и продаватъ на таблъ по улици-тъ. 2) Животина *Gyrinus natator*, богородичкъ, калайджийчета, мамарци, совалкъ; вертячка.

***Семоли́на**, *с. ж.* Семидалъ, единъ видъ много ситенъ балгуръ; прикъ; манная крупа, крупчатая мука, крупчатка.

***Семселе́**, *с. ср. Т.* Колѣно; поколѣніе. *Да ти ся серьши и корень-тъ и семселе-то!*

***Семъ́**, *с. м. Т.* Страна. *Рече и си отлѣтѣ въ семъ-тъ нейвинъ. Иде ми на семъ*, иде ми на страна.

***Сенéдъ**, *с. м. Т.* Записъ, типисюкъ, тахвилъ; вексель, облигація. *Още не е дошло ваде-то на сенеда.*

Сéнова, *нар.* Сега. *До сенова*, до сега. *Отъ тонова до сенова.*

***Сербéзъ**, *пр. неизм. Т.* Юначенъ, мажественъ, смѣлъ; мужественный, бодрый, смѣлый. *Беглихчия-ти ся сербезъ.*

***Сербéстъ**, *пр. неизм Т.* Быковитъ, бъикоглавъ, инатъ; упрямый.

Сергиджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сергиджи́я**.

***Сергиджи́я**, *с. м. Т.* Който е отворилъ сергия; гостиноприемецъ.

***Серги́-параси́**, *Т.* Данъкъ, что плаща сергиджиия на общинатъ за сергя-тъ си всякой назаръ.

***Серги́я**, *с. ж. Т.* Дъскы наряденъ или нѣчто друго, послано на земя-тъ на пазаръ, дѣто търговецъ наряжда стока-тъ си за продань. *Отворилъ, простялъ сергиякъ.*

***Сердáръ**, *с. м. Т.* Чинъ въ Турция.

Сéрезъ, серúвый, сéрый, серѣй, в. **сѣрезъ, сѣрúвый, сѣрый, сѣрѣй**.

Сéреніе, *с. ср.* отъ **сéрж**. Сраняне.

Сéрма, *с. ж.* Болка, врътежъ въ кости-тъ и въ сглабовъ-тъ, въ ставовъ-тъ на тѣло-то; лома́та.

Серми́йка, *ум. ж.* отъ **серми́я**. Малка сермия.

***Серми́я**, *с. ж. Т.* Пары, колкото има нѣкой вложены въ нѣкоя работа да работи съ тѣхъ; капиталъ. *Толкова му е сермията*, толкова пары има. *Изядe си сермиякъ-тъ*, колкото пары имаше. *Нѣмамъ никакъвъ сермиякъ въ него*, не ия е грыжа за него, не съмъ работилъ за него. *Който дава на вересия, ще си остане безъ сермиякъ.*

Сéрникъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто ходять повънъ, дѣто ходять по себе; заходъ, ненефъ, коцъ, мущуракъ, нуждникъ, стоборъ, хале; отхóжее мѣсто, одхóдное мѣсто, отхóдъ, захóдъ, нужное мѣсто, нужникъ.

Серóтина, *с. ж.* Мѣсто, дапка на дрѣха, дѣто бѣха или друга животинка ся е изсрала. *Глядай да изперешь и серотины-ты.*

Серпéць, *с. м. Т.* Раст. *Serratula tinctoria;* сернуха, пальная трева.

***Серсéмъ**, *пр. неизм. Т.* Глупавъ, безуменъ,

палавъ, затоенъ, сбутанъ, смахнатъ, шашкавъ; глупый, безумный.

*Сертли́къ, *с. м. Т.* Надвитость; кру́тость.

*Серти́е, *с. ср Т.* Мрѣжа като торбѫ съ коршумъ на устіе-то, кокто врѣгать въ водѫ и тѣглять, та ловять съ неѫ рѣбы; загъжда; родъ не́вода. *Сертие топло не дръжи.*

Серти́енце, *ум ср.* отъ серти́е. Малко сертие.

*Сертъ, *пр. неизм. Т.* 1) Който ся отъ малко разлютява, надсява; сарѝъ, лютъ, лютакъ, зълъ, врѣлъ, бръзъ; ни́лкій, вспы́льчивый, горя́чій *Сертъ Турчинъ. Сертъ конь*, лудъ; рѣзвая ло́шадь. 2) Якъ, врѣлъ, лютъ, кескинъ, сарѝъ; крѣпкій, ѣдкій. *Сертъ оцетъ самъ на себе си докундисува.* 3) За желѣзо: что ся лесно чюпи, троши; нежилавъй, крѣхкъй, лютъ; ло́мкій, хру́пкій. *Сертъ брадва.* 4) Коравъ *Сертъ дрво*, что ся мѫчно рѣже. *Сертъ брада.*

*Серчи́мъ, *с. м. Т.* Данъкъ за свинѫ.

Се́рѫ, ешь, сря́хъ, *гл. д.* и *ср.* Отнимамъ по себе за голѣмѫ-тѫ работѫ; изсѫдямся; испражня́ться.

Сестра́, се́стро, сестры́, *с. ж.* 1) Когато е родена отъ еднѫ родители съ другаго, или ѭ отъ еднѫ бащѫ, ѭ отъ еднѫ мѫйкѫ; сестра́. 2) Женѫ, момѫ на еднѫ порѫ помеждѫ си си въкать *сестро Такѫва работы, сестро.* 3) Женѫ, момѫ, что си живувать. *Сестра да ми си.* 4) Калугеркѫ-тѫ ся наричѫть еднѫ другѫ *сестры.* 5) Когато ся говори за нѣкоѫ женѫ, момѫ, когато слушѫ, что се казва за неѫ, намѣсто да кажѫть: *тая жена*, казвать: *тая сестра.* — *Най-малка сестра*; меньшѝца. — *Рождена* и *родена сестра*, сестра отъ еднѫ родители; родна́я сестра́. — *Приведна сестра* доведена отъ мащехѫ; сведе́нная, сво́дная сестра́. — *Природена сестра*, родена отъ майкѫ мащехѫ; сестра́ отъ ма́чихи. — *Чюмова сестра*, животно *Mustela nivalis*, байнова (батева, енева, попова, радева) булчица, байновка, власица, кадѫнка, калманка ласица, невръска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, царева невѣста (щерка); ла́сица, ла́ска, ла́стка, поро́къ. — *Сестра сестрѫ жены. Братие смы, братие, ала кесии-ты ны не сѫ сестры.*

Проѭнякся юнакъ заралиа:
Дѣ си, сестро, сестро самодиво,
Ела, сестро, сла вацѣри ми!
Зачюла го е сестра самодива,
Че подирьнѫ, при юнакъ отиде. *Пѣс.*

Се́стрение, *с. ср.* отъ се́стрѫ.

Сестре́нце, *ум. ср.* отъ сес сестри́чка.

Се́стринекъ, *с. м.* Сестрине

Се́стринецъ, *с. м.* Чядо на некъ, сестриникъ, сестричи внукъ; племя́нникъ отъ

Се́стриникъ, *с. м.* Сестрин

Се́стриница, *с. ж.* Дъщеря трична, внучка; племя́нн

Сестринка́, *ум. ж.* отъ се сестрична, сестря.

Оставѫ Герги сирачя
Съ сестриняѫ Велиѫ
Учися Герги на книгѫ
Хубавѫ книгѫ научи.

Се́стрипый, нъ, на, но, се́стринъ.

Сестри́ца, *ум. ж.* отъ сест ка, сестрична, сестра; сест казва булка на по́голѣм мъижа си· злъва, калинка,

Се́стричичь, *с. м.* Сестрин

Сестри́чка, *ум ж.* отъ се

Се́стричникъ, *с м.* Сестри

Се́стричница, *с. ж* Сестр

Сестри́чня, *ум. ср.* отъ се сестря.

Се́стрѫ, нешь,— стря́лъ, ком за сестрѫ, казвамъ й с вамъ.

Чюждъ щѫ братие да бр
Чюждъ щѫ сестръ да се

Чюждо си братчя не брат
Чюждѫ си сестрѫ не сес

Сестря́, *ум. ср* отъ сестр трична.

Сетни́къ, *с. м.* Най-послѣд кога са вари, кога си прѣ патокъ, мѫтница ракия, нино́, ногонъ, отгонка, о

Се́тній, —тьнь и —тень, отъ се́тнѣ. Что иде, что най-сетнѣ; сетнѣшній, пос ній, напокошній; послѣ *Това е сетня работа.*

Тримина Турци минѫ
Три ми робъня носи
Една-та бяше невѣст
Друга-та бяше вдови
Сетня-та бяше двой

Сетнина́, *с. ж.* Всичко что произлиза отъ нѣчто по ра рѣшено; послѣдствіе. *сетнинѫ-тѫ, юнакъ не сетнины да харижс Бо* за добро бѫдѫще.

Се́тнинка, *нар.* Сетнѣ, въ послѣдній разъ.

Нени ми, нени, Иванко,
Сетнинка, сънко, сетнинка,
Сетнинка да тя залюлямь,
Сетнинка да ти попомь,
Сетнинка да тя напръмым,
Че ще майка ти да умре. *Пѣс.*

Сѣ́тничькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сѣ́тний**.

Сѣ́тнѣ, *нар.* Послѣ, потомъ, оттува, напоконъ, слѣдъ това, слѣдне; **по́слѣ**, **пото́мъ**. *Щѫ отидѫ по́ напрѣдъ у васъ, сетнѣ у тѣхъ. То добро, ами сетнѣ?*

Сѣ́тнешний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Сетний.

Сеть, трете лице мн. ч. отъ спомаг. гл. *съмь*; *съ*.

***Сефа́**, *с. ж. Т.* Весело, добро разположение, удоволствие, кефъ. *Чинѫ, струвамь сефѫ*, глядамь нѣкаква веселбѫ съ удоволствие, правя си кефъ-тъ, сефувамь.

***Сефаджи́йка**, *с. м. Т.* Който прави забава, веселбѫ, джумбушь; джумбушлия; **весельча́къ**.

***Сефали́йка**, *пр. неизм. Т.* Что докарва сефѫ, забава, удоволствие, веселие; **джумбушлия**; **забавны́й**. *Сефалийка кѫща*, грайна.

***Сефе́ръ**, *с. м. Т.* 1) Кога отивать войска отъ едно мѣсто на друго да ся бимть; война; **похо́дъ**.

Въпать ми, съпко, на войска,
На войска, щерко, на сеферъ;
Не ми е, щерко, да идѫ,
Най съмь, щерко, остарѣлъ,
Остарѣлъ, още измощѣлъ:
Не могѫ на конь да възѫ,
Не могѫ пѣшкомь да ходѫ,
Не могѫ сабѫ да врътѫ,
Не могѫ топузъ да врълямь. *Пѣс.*

2) Отиване, ходене да ся врьши нѣчто. *Направи го на два сефера*, два пѫти ходи и ся врьща, докѫдѣ да го направи. *На вторыта сеферъ не можа да стигне до краа. Съ единъ сеферъ*, изъ единъ пѫть, изведнѫжь, съ едно напьване, съ единъ нагонъ, на единъ солукъ.

***Сефе́ръ-тасъ**, *с. м Т.* Съдове, тасове единъ възъ другъ, въ които носять ястие, когато излизать нѣйдѣ навънъ.

***Сефте́**, *с. ср. Т.* Продаване, купуване, извършване нѣчто прьвъ пѫть, най-напрѣдъ; начинание нѣчто; паръ тъи, что зима търговець най-напрѣдъ, кога продава; **почи́нъ**, **нача́ло**. *Той ми е сефте-то*, той най-напрѣдъ купи отъ мене. *Добро му е сефте-то*, има добръ полѣзъ, та щѫ имамь много купувачи. *Днесь не съмь сториль сефте*, още не съмь продалъ ничто; и сего́ дня **безъ почи́ну**. *За сефте;* на почи́нъ. *Отъ тебе сефте, отъ Бога берекетъ*, казвать продавци, кога имъ направи нѣкой сефте, и трькать паръ-тъи о брадѫтѫ си.

Сефто́самь, *гл. ср.* отъ **сефто́свамь**. —**са́нъый**, *прич. стр.*

Сефто́свамь и **сефто́сувамь** (да **сефто́сам**ь), *гл. д.* 1) Сторвамь сефте. 2) Подкачамь да носѫ, да куландрисвамь, да си врьшѫ работѫ-тѫ съ нѣчто за прьвъ пѫть; честитявамь; **обновля́ть**. —**ися**, *гл. стр.* Бивамь сефтосанъ.

Сефто́сване и **сефто́суване**, *с. ср.* отъ **сефто́свамь**.

Сефу́вамь, *гл. ср.* Правя, чиня сефѫ, глядамь веселбѫ; веселѫся.

Сефу́ване, *с. ср.* отъ **софу́вамь**. Веселене.

Сѣ́чиромь. Срѣщася въ пѣсень: *Сечиромь темна мьгла.*

Сешѝѫ, **ѝшь**,—**ши́лъ**, *гл. ср.* отъ **сеши́вамь**. —**ше́нъый**, *прич. стр.*

Сеши́вамь (да **сеши́ѫ**), *гл. д.* Направямь, докарвамь двѣ или повиче нѣчта да станѫть ешове, да станѫть ешь. —**ися**, *гл. вз.* Ставамь ешь, чета съ нѣчто, ставамъ ешь, направямъ чифть; **пари́ться**, **сипа́ться**.

Сеши́ване, *с ср.* отъ **сеши́вамь** и **сеши́вамся**.

Си, *мѣстоим. дат. пад.* отъ **сѣ́бе**: 1) Свой; свой. *Дадохъ му дрѣхѫ-тѫ си. Видѣхъ го съ очи-тъи си. Барахъ го съ ржцѣ-тъи си Отиде у дома си. Не е излизалъ изъ кѫщѫ-тѫ си. Не вачита ни бащѫ си, ни майкѫ си.* 2) Употрѣбявася съ другъи мѣстоимения и съ нѣкои нарѣчия за усилване тѣхно-то значение. *Азъ не вѣрвамь себе си, та тебе ли да повѣрвамь? Изгори своѫ-тѫ си кѫщѫ. Дошьлъ нѣкой си пѫтникъ и казалъ нѣчто си. Иди ся моли нѣкому си. Еде-кой си и еде какъвъ си. Дошьлъ по нѣкое си врѣмя. Отишьлъ нѣйдѣ си. Еде-кога си, нѣкога си имало нѣкой си царь.* 3) Съ глаголъ-тъи показва притяжание, или пакъ ся употрѣбява само така, безъ особено нѣкое значение. *Прибрахмъи си ся*, прибрахмъи ся дома си. *Отидохъ си* отидохъ дома си. *Ще си дойде*, ще дойде на кѫщѫ-тѫ си, дома си. *Азъ си играѫ. Мыслѫ си. Нѣмамь си нидѣ никого. Имамь си отъ всичко. Сѣдѫ си все въ кѫщи. Той си е много добръ. Тъа си ни е едничка. Каквито смъи си, да смъи си, добри смъи си.*

Си, *мѣстоим.* 1) Намѣсто *сий, свий, всий*, **всичкъый**, **цѣлъый**. *По си свѣтъ, по си ве-*

палавъ, лятоенъ, сбутанъ, смахнатъ, шашкавъ; глу́пый, безумный.

*Сертли́къ, *с. м. Т.* Надовитость; кру́тость.

*Серти́, *с. ср Т.* Мрѣжа като торбѫ съ коршумъ на устѣ-то, който врьгать въ водѫ и тяглять, та ловять съ нея рыбѫ; загъжда; родъ не́вода. *Сертме топло не дръжи.*

Серти́нце, *ум ср.* отъ серти́. Малко сертме.

*Сертъ, *пр. неизм. Т.* 1) Който ся отъ малко разлютява, надосва; сариъ, лютъ, лютакъ, зълъ, врьлъ, бръзъ; пи́лкій, вспы́льчивый, горя́чій *Сертъ Турчинъ. Сертъ конь*, лудъ; рѣавая ло́шадь. 2) Якъ, врьлъ, лютъ, нескинъ, сариъ; кре́пкій, ѣдкій. *Сертъ оцетъ сам на себе си докундисува.* 3) За желѣзо: что ся лесно чюпи, троши; нежилавъй, крѣхкъй, лютъ; ло́мкій, хру́пкій. *Сертъ брадва* 4) Коравъ *Сертъ дрво*, что ся мѫчно рѣже. *Сертъ брада.*

*Серчи́мъ, *с. м. Т.* Данъкъ за свиня.

Се́рѫ, ешь, сря́хъ, *гл. д. и ср.* Отивамъ по себе за голѣмѫ-тѫ работѫ; изсѫдвамся; испряжня́ться.

Сестра́, се́стро, сестры́, *с. ж.* 1) Която е родена отъ еднъ родители съ другаго, или ѭ отъ единъ бащѫ, ѭ отъ еднѫ мѫйкѫ; сестра́. 2) Женъ, момъ на еднѫ порѫ помеждѫ си си въкать *сестро Такъва работъ, сестро.* 3) Женъ, момъ, что си живувать. *Сестра да ми си.* 4) Калугеркъ-тъ ся наричать еднѫ другѫ *сестры.* 5) Когато ся говори за нѣкоѭ женѫ, момѫ, която слушѫ, что се казва за неѭ, намѣсто да кажѫть: *така жена*, казвать: *така сестра.— Най-малка сестра;* меньшя́ца. — *Рождена* и *родена сестра*, сестра отъ еднъ родители; родна́я сестра́. — *Приведна сестра* доведена отъ мащехѫ; сведе́нная, сно́дная сестра́. — *Природена сестра*, родена отъ майкѫ мащехѫ; сестра́ отъ ма́чихи. — *Чюмова сестра*, животно *Mustela nivalis*, байнова (батева, енева, попова, радева) булчица, байновка, власица, кадѫнка, калманка ласица, невръска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, царева невѣста (щерка); ла́сица, ла́ска, ла́стка, поро́къ. — *Сестра сестрѫ жены. Братие смы, братие, ала кесим-ты мы не сѫ сестры.*

Провъикнася юнакъ заралия:
Дѣ си, сестро, сестро самодиво,
Еля, сестро, еля нацѣри ми!
Зачюла го е сестра самодива,
Че подърьнѫ, при юнакъ отиде. *Пѣс.*

Сéстреніе, *с. ср.* отъ сéстрѭ.

Сестре́нце, *ум. ср.* отъ сес сестри́чка.

Се́стринекъ, *с. м.* Сестрине

Се́стринецъ, *с. м.* Чядо на некъ, сестриникъ, сестричн внукъ; племя́нникъ отъ

Се́стриникъ, *с. м.* Сестрин

Се́стриница, *с. ж.* Дъщеря тричица, внучка; племя́нн

Сестрини́, *ум. ж.* отъ се сестричя, сестря.

Останѫ Герги сарачя
Съ сестриняѫ Велиѫ
Учиси Герги на книгѫ
Хубавѫ книгѫ научи.

Се́стрипый, въ, на, по, сéстринъ.

Сестри́ца, *ум. ж.* отъ сест ка, сестричя, сестра; сес казва булка на по́-голѣм мъижа си· зълва, калинка,

Се́стричичь, *с. м.* Сестрин

Сестри́чка, *ум ж.* отъ се

Се́стричникъ, *с м.* Сестри

Се́стричница, *с. ж* Сестр

Сестри́чя, *ум. ср.* отъ се сестря.

Се́стрѭ, ишь,— стря́лъ, *г* коѭ за сестрѫ, казвамъ й с вамъ.

Чюждъ щѫ братие да бр
Чюждъ щѫ сестръ да се

Чюждо си братчя не бра
Чюждѫ си сестрѫ не сес

Сестра́, *ум. ср.* отъ сестр тричя.

Сетна́къ, *с. м.* Най-послѣд кога ся пари, кога ся пръ патокъ, мятеница ракия, вино́, пого́нъ, отго́нка, о

Се́тний, —тънь и —тень, отъ се́тнѣ. Что иде, что най-сетнѣ; сетнѣшний, по ний, напокошний; послѣ *Това е сетнка работа.*

Тримана Турци манѫ
Три ми робъпа носиѫ
Една-та биаше невѣст
Друга-та биаше вдови
Сетна-та биаше дѣвой

Сетнина́, *с. ж.* Всичко что произлиза отъ нѣчто по ра врьшено; послѣдствіе. *сетнинѫ-тѫ, юнакъ не сетнины да харижде Бо* за добро бѫдѫще.

Се́тницки, *нар.* Сетнѣ, въ послѣдній разъ.

Нени ми, нени, Иванко,
Сетнинка, сънко, сетнинка,
Сетнинка да тя залюлямь,
Сетнинка да ти попоя,
Сетнинка да тя напръмя,
Че ще майка ти да умре. *Пѣс.*

Сѣ́тничькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сѣ́тний**.

Сѣ́тнѣ, *нар.* Послѣ, потомъ, оттува, напоконъ, слѣдъ това, слѣдне; **по́слѣ**, **пото́мъ**. *Щѫ отидѫ по́ напрѣдъ у васъ, сетнѣ у тѣхъ. То добро, ами сетнѣ?*

Сѣ́тнешний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Сетний.

Сеть, трете лице мн. ч. отъ спомаг. гл. *съмь*; *съ*.

***Сефа́**, *с. ж. Т.* Весело, добро разположение, удоволствие, кефъ. *Чинѫ, струвамь сефѫ*, глядамь нѣкакѫвъ веселбѫ съ удоволствие, правя си кефъ-тъ, сефувамь.

***Сефаджи́я**, *с. м. Т.* Който прави забавѫ, веселбѫ, джумбушь; джумбушлия; **весельча́къ**.

***Сефали́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва сефѫ, забавѫ, удоволствие, веселие; джумбушлия; **забавны́й**. *Сефалийка кѫща*, грайна.

***Сефе́ръ**, *с. м. Т.* 1) Кога отиватъ войска отъ едно мѣсто на друго да ся биять; война; **похо́дъ**.

Въикать ми, съинко, на войска,
На войска, щерко, на сеферъ;
Не ми е, щерко, да идѫ,
Най съмь, щерко, остарѣлъ,
Остарѣлъ, още измощѣлъ:
Не могѫ на конь да възѫ,
Не могѫ пѣшкомь да ходѫ,
Не могѫ сабѫ да врътѫ,
Не могѫ топузъ да врълямь. *Пѣс.*

2) Отиване, ходене да ся врьши нѣчто. *Направи го на два сефера*, два пѫти ходи и ся врьща, докѫдѣ да го направи. *На вторыя сеферъ не можа да стигне до края. Съ единъ сеферъ*, изъ единъ пѫть, изведнѫжь, съ едно напьване, съ единъ нагонъ, на единъ солукъ.

***Сефе́ръ-тасъ**, *с. м Т.* Съдове, тасове единъ възъ другъ, въ които носятъ ястие, когато излизатъ нѣйдѣ навънъ.

***Сефте́**, *с. ср. Т.* Продаване, купуване, извършване нѣчто прьвъ пѫть, най-напрѣдъ; начинание нѣчто; пари тъи, что зима търговець най-напрѣдъ, кога продава; **почи́нъ**, **нача́ло**. *Той ми е сефте-то*, той най-напрѣдъ купи отъ мене. *Добро му е сефте-то*, има добръ полѣзъ, та щѫ имамъ много купувачи. *Днесь не съмъ сторилъ сефте*, още не съмъ продалъ ничто; я сего́ дня безъ почи́ну. *За сефте;* на почи́нъ. *Отъ тебе сефте, отъ Бога берекетъ*, казватъ продавци, кога имъ направи нѣкой сефте, и трькатъ пари-тъи о брадѫтѫ си.

Сефто́самъ, *гл. сер.* отъ **сефто́свамъ**. —**са́ный**, *прич. стр.*

Сефто́свамъ и сефто́сувамъ (да сефто́самъ), *гл. д.* 1) Сторвамъ сефте. 2) Подкачамъ да носѫ, да куландрисвамъ, да си врьшѫ работѫ-тѫ съ нѣчто за прьвъ пѫть; честитявамъ; обновля́мъ. —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ сефтосанъ.

Сефто́сване и сефто́суване, *с. ср.* отъ **сефто́свамъ**.

Сефу́вамъ, *гл. ср.* Правя, чиня сефѫ, глядамъ веселбѫ; веселѫ ся.

Сефу́ване, *с. ср.* отъ **сефу́вамъ**. Веселение.

Сѣчиромь. Срѣщася въ пѣсень: *Сечиромь темна мъгла.*

Сеши́ѫ, и́шь,—ши́лъ, *гл. сер.* отъ **сеши́вамъ**. —**ше́нъ**, *прич. стр.*

Сеши́вамъ (да сеши́ѫ), *гл. д.* Направямъ, докарвамъ двѣ или повече нѣчта да станѫтъ ешове, да станѫтъ ешь. —**ся**, *гл. вз.* Ставамъ ешь, чета съ нѣчто, ставамъ ешь, направямъ чифтъ; **пари́ться**, **сипари́ться**.

Сеши́ване, *с ср.* отъ **сеши́вамъ** и **сеши́вамся**.

Си, *мѣстоим. дат. пад.* отъ **сѣ́бе**: 1) Свой; свой. *Дадохъ му дрѣхѫ-тѫ си. Видѣхъ го съ очи-тъи си. Барахъ го съ ржцѣ-тъи си Отиде у дома си. Не е излизалъ изъ кѫщѫ-тѫ си. Не вачита ни бащѫ си, ни майкѫ си.* 2) Употрѣбявася съ другы мѣстоимения и съ нѣкои нарѣчия за усилване тѣхно-то значение. *Азъ не вѣрвамь себе си, та тебе ли да повѣрвамь? Изгори своѫ-тѫ си кѫщѫ. Дошьлъ нѣкой си пѫтникъ и казалъ нѣчто си. Иди ся моли нѣкому си. Еде-кой си и еде какъвъ си. Дошьлъ по нѣкое си врѣмя. Отишьлъ нѣйдѣ си. Еде-кога си, нѣкога си имало нѣкой си царь.* 3) Съ глаголы-тъи показва притяжание, или пакъ ся употрѣбява само така, безъ особено нѣкое значение. *Прибрахмъи си ся*, прибрахмъи ся дома си. *Отидохъ си* отидохъ дома си. *Ще си дойде*, ще дойде на кѫщѫ-тѫ си, дома си. *Азъ си игражъ. Мыслѫ си. Нѣмамь си нидѣ никого. Имамь си отъ всичко. Сѣдѫ си все въ кѫщи. Той си е много добръ. Тя си ны е едничка. Каквито смъи си, да смъи си, добри смъи си.*

Си, *мѣстоим.* 1) Намѣсто *сий, свий, всий*, **всичкы́й**, **цѣлы́й**. *По си свѣтъ, по си ве-*

лемъ. 2) *мн. число* намѣсто *сви, вси,* всичкы, цѣли. *Си-ти людѣ отидохж.*

Си, второ лице един. число настояще врѣмя отъ глаголъ **съмь; еси.** *Ты си добрѫ;* ты хорóшъ. *Ты си дошьлъ.*

Сибúчя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сúве, *с. ср.* Птица кукувица.

Сúвичкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сúвый.** Сивкый.

Сúвка, *с. ж.* Название на сивѫ кравѫ, на сивѫ овцѫ.

Сúвкавый, въ, ва, во, *пр.* Что удря, что бие, докарва на сиво; **сéровáтый.**

Сúвко, им. соб. мѫжско.

Сúвкый, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **сúвый.** Сивичкый, сивкавый.

Сúвнувамь (да сúвнѫ), *гл. д.* Сивамь, сивнувамь, свалямь. *Ка гы видѣ Русалка дѣвойка, сивнѫ перо отъ главѫ, у травѫ го врьли.*

Сивнѣте мя коню отъ сѣдло-то,
Турѣте мя у честна трапезѫ!
Сивнáхѫ го отъ врана-та коню,
Турúхѫ го на честнѫ трапезѫ. *Пѣс.*

Сúвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сúвнувамь.** **—нѫтый,** *прич. стр.*

Сúво, име соб. мѫжско.

Сивотá, *с. ж.* Свойство на сивъый, кога нѣчто е сиво.

Сивýйница, *с. ж.* Дружина момъ, които на водокрьще, на Богоявление ходять по кѫщы-ты, дѣто има ергенъ, та гы прѣпѣвать (село Леденикъ, Трьновско).

Сúвчё, *с. м.* Название на синъ конь, на сивъ волъ. *Сивчё напрѣдъ, бѣлчё по него. Дѣ, сивчё, дѣ, кривчё.*

Сúвъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има бѣлъы и черны влакна, шаркъы размѣсенъы, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тъ; барзавъый, барзивъый, бозавъый, пепелничавъый, пепеляавъый, суръый, сѣръый; **сúвый, сѣрый, сúвый.** *Сива влѧна. Сивъ конь. Сивъ бѣлъ соколъ. Вѣтръ го вѣе на сивѫ кобылѫ. Сиви биволи,* съ синъы очи.

Повярало е малко момчя,
Малко момчя сиво стадо
Изъ корúмъ султановѫ,
Султановѫ султанъ бейскѫ. *Пѣс.*

2) Комуто коса-та е промѣсила, побѣлѣла е нѣколко, посивѣла е; барзавъый, бозавъый; **сúвый, сѣдый, просѣдый.** *Брада сива, глава дива.* 3) За чловѣкъ, что има цвѣтъ бѣложлътъ, та удря на костениевъ; русъый; **бѣлокурый, русúй, блондúнъ.** 4) За очи: шаренъый, гаръый, гравъый; **сѣрый.** *Сивы очи.—Сива гълъбица,* наричать понѣйдѣ Коляда.

Сúвякъ, *с. м.* Змиа *Vipe* какулата, какулеста змиа, чюлата змиа, сорокчя; род

Сúга, *с. ж.* Цвѣтъ сало на нѣ сага, сьга.

Сидерóсамь, *гл. свр.* отъ **—санъый,** *прич. стр.*

***Сидерóсвамь и сидерóсув** рóсамь), *гл. д. Гр.* Углаж друго нѣчто, потопено въ **крахмáлить.**

Сиджúнець, *ум. м.* отъ **сид** чица, врьвчица.

Сиджúнка, *с. ж.* Сиджимъ.

Сиджúничица, *ум. ж.* отъ **с** жинець, врьвчица.

Сиджúничя, *ум. ср.* отъ **сидж** чица, врьвчица.

***Сиджúмъ,** *с. м. Т.* Сиджим ва, врьвица, повора; вербн

Сидѣлка, *с. ж.* Сдѣлка, въз вие; наголóвье, подýшка.

Сидѣло, *с. ср.* Гнѣздо, сѣд *влѣзлъ въ сидѣло-то си.*

Сидѫ́, úшь,—дѣлъ, *гл. д. Сиди му ся на сдѣлкѫ.*

Сикво-такво́. Едно-друго. *Нос во-такво за ядене.*

Сúла, *с. ж.* 1) Естествена врьшимъ нѣчто, да можемъ; якость, коветъ; **сúла, моч** *лѫ. Отпаднѫхѫ ми сил силѫ.* 2) Имотъ, имание, стоянiе, важáточность. *Д кому какво сила-та дост* можение, могѫщество, коветъ *Имамь силѫ,* отъ мене то азъ кажѫ, то става; Помощь, подмога, подкрѣпа мóга, подсóба, подсóбie. *силѫ,* съ божиѫ помощь. чинъ, срѣдство, колай за сúла, срéдство, спóсобъ. *чкы силы да го направи* жяше и имаше. 6) Насилие ка, поиѫда, зоръ, зорбаджѫ сúла, насúлie. *Съ силѫ силѫ не зима.* 7) Мноэи *Страшна сила идѫть.* 8 нѣчто. *Не губися тама вм* 9) Задухъ въ воздуха прѣд лѣтѣ; тяжинна, тяжчина. *ще вали дъждъ.—Насил* ломь, насильомь, съ зоръ, насúлу, насúльно, сúлов *на силѫ.—Съ всѫ силѫ,* лѫ, колкото може. *Удари лѫ. — Сила Бога не м*

разумъ сама ся сѣсипва. По́-добръ единъ драмъ память, а не сто окы сила. Сила волъкъ развална. Сила фараонова. Егюпска сила тръне врѣшила. Рой роила се чюждя силя. При сила правиня нѣма. Дѣто сила владѣе, тамъ законъ-тъ ся стлписва. Сила-та е въ соль-тя.

Силвéстры, *с. ж. мн.* Срѣщася въ баяне за сбъхтване отъ урисници нѣкои лѣкуся: *лекусы силвестры, девять сестры, като сте ударили . . . въ крака, въ ржцѣ . . .*

Силѣ́, *с. ср.* Болѣсть *Phthisis*, охтика, суха болѣсть; чахо́тка.

***Силеджéнъ**, *с. м. Т.* Едно лѣтно цвѣтіе.

Сѝленіе, *с. ср.* отъ сѝлѧкъ и сѝлѧкся.

Силѝници, *с. ж. мн.* Раст. *Viola sylvatica*, конопица, кюпечиче, подлѣсной; фіа́лка лѣсна́я.

Сѝлица и **сѝличка**, *ум. ж.* отъ сѝла.

Сѝличкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ сѝлнъый.

Сѝлнъый, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Что има силя; мощнъый, можнъый, якъый, врьлъый; сѝльный, мо́чный, мо́щный, могу́чій, могущественный. *Силенъ царь. Силенъ като асланъ. Силный-тъ мжжъ прѣполовява дни-ты си. Братъ, помогнятъ отъ братъ, по́-силенъ е отъ якъ градъ.* 2) Буйнъый, якъый, храбрый, юначнъый; хра́брый, смѣлый, отва́жный.

Поведи силня, буйня воиска. *Пѣс.*

3) Что става скоро и съ голѣмъ силя; буйнъый, чевръстый, врьлъый; сѝльный, бы́стрый. *Силенъ вѣтръ*, буенъ, голѣмъ вѣтръ; сѝльный, норы́вистый, бу́рный, наглый вѣтеръ. *Силна вода*, бръза, буйна, голѣма рѣка; бы́страя вода́, бу́рная вода́. *Силенъ огънь*, лютъ, буенъ огънь. *Силенъ дъждъ.* 4) Что е много на брой; многобройнъый, голѣмъый, тяжкъый; многочи́сленный.

Разширилъ Стоянъ силно стадо
У-въ Арапийско рамно поле. *Пѣс.*

Ой Стояне, милъый брате,
Ай пойди си на друмовъ,
Прѣчакай си силенъ карванъ
Четыре стотинъ мьскъ. *Пѣс.*

5) Что трѣбва да се свръши скоро, что ся бръза; усиленъый, бръзъый, прибръзанъый, врьлъый; трѣбующій скóраго исполнéния, что къ спѣху, спѣшный. *Силна-та работа сиромащикъ докарва.* 6) Врьлъый, голѣмъый, лошій, лютый; сѝльный, жесто́кій. *Силна клятва, силенъ кеседжия.* 7) Что докарва якя, что не се трьпи; ячный, тяжкъый, врьлый, лютый; лю́тый, жесто́кій, мучи́тельный, ти́гостный. *Силна го тряска затрясе.* 8) Врьлый, лютый, кыселый, сарпъ, сертъ, кескинъ; крѣпкій, ѣдкій, жгу́чій. *Силна ракия, силенъ спиртъ.* 9) Страшнъый; жесто́кій, гро́зный. *Засвирилъ Стоянъ съ писанъ кавалъ, силенъ хаберъ му е дойдѣлъ, бѣла книга отъ Перинъ планиня отъ старя самовиля: ако каве го надиграмъ, ке му пикамъ дъв-ты чрьны очи.* —лно, *нар.* 1) Съ голѣмъ силя; яко, яка-тя; сѝльно, крѣпко. *Удари го по́-силно да ся свести.* 2) Съ голѣмъ гласъ; въсоко, яко, яка-тя; сѝльно. *Викай силно да тя чюе.* 3) Бръзо, скоро, чевръсто; бы́стро. *Бѣга, ходи силно.*

Сѝлоничка, *нар.* Силомъ, насиля, съ силя, едвамъ.

Сѝломъ, *нар.* 1) Съ силя, съ зоръ; насиля, насиломъ, зорле, зорленъ; сѝлою, насѝлу, насѝльно, нахрано́къ, нахра́помъ. *Отнимамъ нѣчто силомъ; отнѧ́ть отъёмомъ. Силомъ можешь ми ге, не не можешь ми да. Силомъ добро не става. Силомъ хубость не быва. Силомъ баба у рай влѣла. Силомъ зайцъ не ся лови, ами съ колай.* 2) Съ всичка силя, силно.

Който си тропномъ подскочи,
Сабы-тя да си откачи,
Той ще въйвода да стане.
Силомъ всичкы-ты скачюли,
Нито единъ ы досягя. *Пѣс.*

Сѝлѧкъ, **нѧ**, —ля́лъ, *гл. д.* 1) Накарвамъ насиля, силомъ на нѣчто, давамъ зоръ; насилвамъ, присилвамъ, приволявамъ, приневолявамъ, принядявамъ, натѣрвамъ; принево́ливать, принуждáть, заставля́ть. *Не го сили, кога не ще.* 2) Давамъ силя, правя силенъ, якъ; засилвамъ; усѝливать, укрѣпля́ть. *Силилъ мя, рядилъ мя мой милый татко.* —лѧкся, *гл. възвр.* 1) Ставамъ силенъ; засилвамся, усилвамся, замогвамся; усѝливаться. *Не оставяйте да врие вода-та, ке ся силять Евреити.* 2) Стоя на срѣщя; боржся, дръжкся, крѣпкся; перемога́ться. 3) Напинамся, засилвамся, насилвамся да направя нѣчто; дѣлать усѝліе. *Силися да го достигне, да прѣскокне трапа.* 4) Бъхтяся, бикся, мячкся, напинамся, глядамъ, залѣгамъ, прилѣжявамъ, трудя́ся, чалащисвамъ; му́читься, стара́ться, вози́ться, нарохти́ться, лѣзть низъ нишо́къ.

Сѝлянъ, им. соб. мяжко.

***Силя́хъ**, *с. м. Т.* 1) Оряжие, оряжие, оружие, ряжие, пусатъ; ору́жіе. *Влъка видимъ и силяхъ дърнмъ.* 2) Мѣшинянъ

легать. 2) *мн. число* наместо *сви, вси,* всичкы, цѣли. *Си-ти люде отидохж.*

Си, второ лице един. число настояще врѣмя отъ глаголъ съмь; еси. *Ты си добръ;* ты хорóшъ. *Ты си дошьлъ.*

Сибúнчя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сúве, *с. ср.* Птица кукувица.

Сúвичкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сúвый.** Сивкый.

Сúвка, *с. ж.* Назъвание на сивж крава, на сивж овцж.

Сúвкавый, въ, ва, во, *пр.* Что удря, что бие, докарва на сиво; сѣровáтый.

Сúвко, *им. соб.* мжжско.

Сúвкый, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **сúвый.** Сивичкый, сивкавый.

Сúвнувамь (да сúвнж), *гл. д.* Сивамь, сивнувамь, свалямь. *Ка гы видѣ Русалка дѣвойка, сивнж перо отъ главж, у травж го врьли.*

Сивнѣте мя коню отъ сѣдло-то,
Гурѣте мя у честна трапезж!
Сивнахж го отъ врана-та коня,
Турихж го на честнж трапезж. *Пѣс.*

Сúвнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сúвнувамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Сúво, *им. соб.* мжжско.

Сивотá, *с. ж.* Свойство на сивый, кога нѣчто е сиво.

Сивýйница, *с. ж.* Дружина момъ, които на водокрьще, на Богоявление ходять по кжщы-ты, дѣто има ергенъ, та гы прѣпѣвать (село Леденикъ, Трьновско).

Сúвчё, *с. м.* Назъвание на сивъ конь, на сивъ волъ. *Сивчё напрѣдъ, бѣлчё по него. Дѣ, сивчё, дѣ, кривчё.*

Сúвый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има бѣлъ и черенъ влакна, шарки разнѣсенъ, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тж; барзавый, барзивый, бозавый, пепелничавый, пепелявый, суръй, сѣрый; сúвый, сѣрый, сúвый. *Сива влъна. Сивъ конь. Сивъ бѣлъ соколъ. Вѣтрѣ го вѣе на сивж кобылж. Сиви бяволи,* съ сивы очи.

Покарало е малко момча,
Малко момча сиво стадо
Изъ корныж султановж,
Султановж султанъ бейскж. *Пѣс.*

2) Които коса-та е пронѣсила, побѣлѣла е нѣколко, посивѣла е; барзавый, бозавый; сúвый, сѣдый, просѣдый. *Брада сива, глава дива.* 3) За човѣкъ, что има цвѣтъ бѣложлътъ, та удря на костениевъ; русый; бѣлокýрый, рýсый, блондúнъ. 4) За очи: шаренъй, гарый, гривый; сѣрый. *Сивы очи.—Сива гължбица,* наричать понѣйдѣ Коляда.

Сúвякъ, *с. м.* Зима *Vipe* какулата, какуляста зима, чюлата зима, сорокча; род

Сúга, *с. м.* Цвѣтъ асало на нѣ сага, сыга.

Сидерóсамь, *гл. свр.* отъ —санъый, *прич. стр.*

***Сидерóсвамь и сидерóсув** рóсамь), *гл. д. Гр.* Углан друго нѣчто, потопено въ крахмáлить.

Сиджúнец, *ум. м.* отъ сид чица, врьвчица.

Сиджúнка, *с. ж.* Сиджинъ.

Сиджúнчица, *ум. ж.* отъ с жинец, врьвчица.

Сиджúнчя, *ум. ср.* отъ сидж чица, врьвчица.

***Сиджúнъ,** *с. м. Т.* Сиджин ва, врьвица, повора; вербн

Сидѣлка, *с. ж.* Сдѣлка, въз вие; наголóвье, подýшка.

Сидѣло, *с. ср.* Гнѣздо, сѣд *влѣзлъ въ сидѣло-то си.*

Сидж, úшь,—дѣлъ, *гл. д. Сиди му ся на сдѣлкж.*

Сиквo-такво́. Едно-друго. *Нос во такво ва гадене.*

Сúла, *с. ж.* 1) Естествена врьшинъ нѣчто, да можемъ; якость, коветъ; сúла, моч лж. *Отпаднжх ми сил силж.* 2) Имотъ, имание, стоúніе, зажáточность. *Д кому какво сила-та дост* можеше, могащество, коветъ *Имамь силж,* отъ мене то азъ кажъ, то става; Помощь, подмога, подкрѣпа нóга, подсóба, подсóбіе. *силж,* съ божиж помощь. чинъ, срѣдство, колай за сúла, срéдство, спóсобъ. *чкы силы да го направи* жиаше и инаше. 6) Насилие ка, понжда, зоръ, зорбаджи сúла, насúліе. *Съ силж силж не вима.* 7) Мнози *Страшна сила идѣть.* 8 нѣчто. *Не губися така зи* 9) Задухъ въ воздуха прѣд лѣтѣ; тяжнина, тяжчина. *Ще вали дъждъ.—Насил* ломь, насилонь, съ зоръ, насúлу, насúльно, сúлом *на силж.—Съ всъж силж,* лж, колкото може. *Удари лж. — Сила Бога не м*

разумъ сама ся сѣсипва. По́-добръ единъ драмъ память, а не сто оки сила. Сила волъкъ развалка. Сила фараонова. Егюпска сила трьне врьшила. Рой роила се чюждя силя. При сила правиня нѣма. Дѣто сила владѣе, тамъ законъ-тъ ся стлписва. Сила-та е въ соль-тя.

Силвéстры, *с. ж. мн.* Срѣщася въ баяние за сбъхтване отъ уриснаци нѣкои лекуся: *лекусы силвестры, девять сестры, като сте ударили . . . въ крака, въ ржцѣ . . .*

Силѣ́, *с. ср.* Болѣсть *Phthisis*, охтика, суха болѣсть; чахо́тка.

***Силеджéнъ**, *с. м. Т.* Едно лѣтно цвѣтіе.

Си́леніе, *с. ср.* отъ си́лить и си́лишся.

Силя́нци, *с. м. мн.* Раст. *Viola sylvatica*, конопица, кюпечиче, подлѣской; фіа́лка лѣсна́я.

Си́лица и **си́личка**, *ум. ж.* отъ си́ла.

Си́личкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ си́лнъый.

Си́лнъый, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Что има силя; мощнъый, можнъый, якъый, врьлъый; си́льный, мо́чный, мо́щный, могу́чій, могущественный. *Силенъ царь. Силенъ като асланъ. Силнъй-тъ мяжъ прѣполовява дни-тъ си. Братъ, помогнятъ отъ братъ, по́-силенъ е отъ якъ градъ.* 2) Буйнъый, якъый, храбрый, юначнъый; хра́брый, сме́лый, отва́жный.

Поведи силня, буйня воиска. *Пѣс.*

3) Что става скоро и съ голѣ́мя силя; буйнъый, чевръстый, врьлъый; си́льный, бы́стрый. *Силенъ вѣтръ*, буенъ, голѣ́мъ вѣ́тръ; си́льный, порывистый, бу́рный, наглый вѣ́теръ. *Силна вода*, бръза, буйна, голѣ́ма рѣка; бы́страя вода́, бу́рная вода́. *Силенъ огънь*, лютъ, буенъ огънь. *Силенъ дъждъ.* 4) Что е много на брой; многобройнъый, голѣ́мъый, тяжкъый; многочи́сленный.

Разширилъ Стоянъ силно стадо
У-въ Арапийско рамно поле. *Пѣс.*

Ой Стояне, милъый брате,
Ай пойди си на друмовъ,
Прѣчакай си силенъ карванъ
Четыре стотинъ мьскъ. *Пѣс.*

5) Что трѣбва да се свръши скоро, что ся бръза; усиленъый, бръзъый, прибръзанъый, врьлъый; трѣбующій скóраго исполнéния, что къ спѣху, спѣшный. *Силна-та работа сиромащиъ докарва.* 6) Врьлъый, голѣ́мъый, лошій, лютый; си́льный, жесто́кій. *Силна клятва, силенъ кеседжия.* 7) Что докарва мяка, что не се трьпи; мя́чный, тяжкъый, врьлъый, лютый; лю́тый, жесто́кій, мучи́тельный, ти́гостный. *Силна го тряска затрясе.* 8) Врьлъый, лютый, къселъый, сарпъ, сертъ, кескинъ; крѣпкій, ѣдкій, жгу́чій. *Силна ракия, силенъ спиртъ.* 9) Страшнъый; жесто́кій, гро́зный. *Засвирилъ Стоянъ съ писанъ кавалъ, силенъ хаберъ му е дойдѣлъ, бѣла книга отъ Перинъ планиня отъ старя самовиля: ако каве го надиграмъ, ке му пикамъ дѣ-ты црьны очи.* —лно, *нар.* 1) Съ голѣ́мя силя; яко, яка-тя; си́льно, крѣпко. *Удари го по́-силно да ся свѣсти.* 2) Съ голѣ́мъ гласъ; въсоко, яко, яка-тя; си́льно. *Викай силно да тя чюе.* 3) Бръзо, скоро, чевръсто; бы́стро. *Бѣга, ходи силно.*

Си́лоничка, *нар.* Силомъ, насиля, съ силя, едвамъ.

Си́ломъ, *нар.* 1) Съ силя, съ зоръ; насиля, насиломъ, зорле, зорленъ; си́лою, наси́лу, наси́льно, нахрано́къ, нахра́помъ. *Отнимамъ нѣчто силомъ; отня́ть отъёмомъ. Силомъ можешь ми ве, не не можешь ми да. Силомъ добро не става. Силомъ хубость не быва. Силомъ баба у рай влѣла. Силомъ зайцъ не ся лови, ами съ колай.* 2) Съ всичка силя, силно.

Който си тропномъ подскочи,
Сабык-тя да си откачи,
Той ще въйвода да стане.
Силомъ всичкы-ты скачюли,
Нито единъ ы досягя. *Пѣс.*

Си́лить, нишь,—ли́лъ, *гл. д.* 1) Накарвамъ насиля, силомъ на нѣчто, давамъ зоръ; насилвамъ, присилвамъ, приволявамъ, приневолявамъ, принуждавамъ, натѣрвамъ; принево́ливать, принужда́ть, заставля́ть. *Не го сили, кога не ще.* 2) Давамъ силя, правя силенъ, якъ; засилвамъ; уси́ливать, укрѣпля́ть. *Силилъ мя, рядилъ мя мой милый татко.* —лишся, *гл. възвр.* 1) Ставамъ силенъ; засилвамся, усилвамся, замогвамся; уси́ливаться. *Не оставяйте да врие вода-та, ке ся силять Евреити.* 2) Стоя на срѣщя; боръся, дръжа́ся, крѣпя́ся; перемога́ться. 3) Напинамся, засилвамся, насилвамся да направя нѣчто; дѣлать уси́лie. *Силися да го достигне, да прѣскокне трапа.* 4) Бъхтя́ся, бия́ся, мя́чыся, напинамся, глядамъ, залѣгамъ, прилѣжавамъ, трудя́ся, чалащисвамъ; му́читься, стара́ться, вози́ться, нарохти́ться, лѣзть низъ нишо́къ.

Си́лянъ, им. соб. мяжко.

***Силя́хъ**, *с. м. Т.* 1) Оряжие, оряжю, оружие, ряжю, пусатъ; ору́жie. *Влъка видимъ и силяхъ дърнмъ.* 2) Мѣщинянъ

поясъ съ прѣградъ отпрѣдъ за турѧне въ него ножь, пищовъ и пр. *Запаши червенъ силяхъ на крьста.*

***Сѝма,** *с. ж. Гр.* или *Т.* Образъ, видъ, изглядъ на лице-то; **бѣликъ, чертѝ лица, фигу́ра.**

Симана, *им. соб.* женско.

Сѝмвамь и сѝмнувамь (да сѝмнѫ), *гл. д.* Снимань, снемамь, сивнувамь, симинямь, свалямь; **снима́ть.** *Симни си капѫ,* снеми си, свали си, отложи си шапкѫ. *Симнѫ пушкѫ отъ дѣсно рамо, та ми удри бѣлѫ Румянѫ.*

Прихванѫ му врана коня,
Па му симнѫ сине сѣдло,
Извади му златѫ юздѫ,
Уведе го у ахарь. *Пѣс.*

Сѝмване и сѝмнуване, *с. ср.* отъ **сѝмвамь.** Свалане.

***Синенчичѐ,** *с. ср. Т.* Раст. *Convallaria majalis,* бисеръ, гергёвденчя, гергёвъ бабкъ, двулистъ, маргаритъ, момина сълза, момински сълзи, гороцвѣтъ, просце; **ла́ндышъ.**

***Симѝдъ,** *с. м.* в. **семѝдъ.**

Симѝнямь, *гл. д.* Симвамь, свалямь; **сима́ть.** *Симинала отъ полици-ты посадкѫ-тѫ и ѫ клавала на земи. Въ старо врѣмя свѣтъ-тъ си симинали главы-ты: кс си ѫ земять въ ржцѣ главѫ-тѫ и кс си ѫ изпощѫть.*

Симѝнане, *с. ср.* отъ **симѝнямь.** Симване, свалане.

Сѝмнувамь (да сѝмнѫ), *гл. д.* в. **сѝмвамь.**

Сѝмнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѝмвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Сѝно, *им. соб.* мѫжско.

Синáквица, *с. ж.* 1) Животинка *Meloe proscarabacus.* 2) Синаковица.

Синáковица, *с. ж.* Болесть *Carbunculus,* лошя нѫпка, сладка нѫпка, овчий (козий) дяволъ, далакъ, лоше зрѣно, нѫгленъ, синаквица; **карбу́нкулъ, чу́нный нары́въ.**

***Синамбе́ль,** *с. м. Т.* Класъ жито; **ко́лосъ.**

Да нъ донесешь два грозда гроздје,
Два гроздје гроздје, два синамбеля. *Пѣс.*

***Синáпъ,** *с. м. Гр.* Раст. *Sinapis arvensis,* хардалъ; **полева́я горчи́ца.**

***Сингéрець,** *ум. м.* и **сингéрчя,** *ум. ср.* отъ **сингéръ.**

***Сингéръ,** *с. м. Т.* Сюнгеръ, животнорастение *Spongia officinalis,* гѫба; **грѣцкая гу́бка.**

***Синджирли́я,** *пр. неизм. Т.* Зинджирлия, что е като синджиръ или е направенъ съ синджиръ; **цѣпно́й.**

Синджи́рчя, *ум. ср.* отъ **синджи́ръ.** Зинджирчя; **цѣпо́чка.**

***Синджи́ръ,** *с. м. Т.* Зинд
веруга; **цѣпь.**

Сѝнё. *с. ср.* Извѣстенъ цвѣтъ

Сѝнё бѣ́ло цвѣ́тице. Раст.
зеленика, зимзеленъ, самодив
сенъ; **барви́нокъ, могѝльница**

Синёго́рскый, ска, ско, *пр.*
тентявѫ. *Вратика и кух
негорска тентява.*

Сѝнё дрьво́. Растение нѣкаки

Сѝнека, *нар.* Снощи, синоч
черомъ.

Сине́ковица, *с. ж.* Птица
чийка, граговецъ, синя гар
га, зарзаванка, звѣздовранка
пездрованка, синявица, си
вранка; **сивоворо́нка.**

Сине́ние, *с. ср.* отъ **синѫ́ть.**

Синебѣ́кый, къ, ка, ко, *пр.*
очи; модроокый; **голубогла́з**

Синё цвѣ́тие. Растение синче

Сѝнець, сѝнци, *с. м.* Манжет
сы, про́низи.

Синѝгерчя, *ум. ср.* отъ с
лъкъ, младъ синигеръ.

Синѝгеръ и синѝгъръ, *с.*
rus major и *Parus coeru*
чя, подмрѣжица, циригарен
зѝнька, синѝца, лазбренка
геръ въ кратунѫ, намирася
копсалъ е като синигеръ
Зять на кѫщѫ — синигер

Сѝний, нь, ня, не, *пр.* Что
шаръ на синё; модрый, м
голубо́й. *Синё отворено;*
ний шаръ; **голубизна́, лазу**
ленъ, цѣлъ посинѣлъ отъ
друго нѣчто.—*Синь като*
Синё като сине-то небе.

Синѝйка, *ум. ж.* и **синѝйч**
синѝя.

Синѝкавый, въ, ва, во,
синё; синкавый, присинѣл
дрькавый; **синева́тый, голу**

Сѝни коко́шкы Раст. *Aqui*
вѣдрица, кандилка, кандил
кандилъ, кошничкы, любин
голубки, звонки, кавалѐре
локо́льчики, павли́ньи очк

Сѝни кѣ́ткы. Раст. *Delph*
da, злы игрывы, кошничкы
ка, ралица, раличка, рана,
ко́сть, кавалерійскія шпо́р

Синилѝчкы, *с. ж. мн.* Раст

Сѝнѝло, *с. ср.* Синя боя, ко
растение *Indigofera argente*
диго, йндигъ, ку́бовая кра́

Сѝнѝлце, *ум. ср.* отъ сѝнѝло. Малко синило.

Сѝни метлѣ́. Растение синчец.

Синина́, *с. ж.* 1) Синь цвѣтъ, синь шаръ, синё; синева́. 2) Синякъ въ 1-то знам. *Тѣло-то ми е саде синины.*

***Синиргели́я**, *с. м. Т.* Който има болесть грьчевъ, надворщинъ.

Синиргя́сам, *гл. сер.* отъ **синиргя́свам**.

***Синиргя́свам** и **синиргя́сувам** (да синиргя́сам), *гл. ср. Т.* или *Гр.* Имамъ болесть грьчевъ, надворщинъ, та падамъ отвънъ.

Сини́ца, *с. ж.* 1) *ув.* Съвсѣмъ, много синь. *Сина синица.* 2) Птица *Parus coeruleus*, синигеръ, циригаренъ; лазо́ревка.

Сѝничкый, —чъкъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синкый.

***Сини́я**, *с. ж. Т.* 1) Голѣмъ мѣдянъ разлатъ сждъ; тава, тепсия. 2) Софра, трапеза, паралешка, паралия; столъ. *Голъ новъ подъ синиѫ, печено прася надъ синиѫ.* 3) Така наричатъ понѣйдѣ даровъты, които момъкъ-тъ дава на невѣстѫ-тѫ си и на нейнъ-ты родители и роднины.

Сѝникавый, въ, ва, во, *пр.* Синикавый, подрикавый; синева́тый.

Сѝникый, ика, ико, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синичкый.

Сѝнкый, ика, ико, *мѣстоим.* вм. **всѝнкый**. Всичкый.

Сѝно́йка, *нар.* Снощи, синокь, синека. *Синойка дошло мое-то младо.*

Сѝнокъ, *с. м.* Растение синчец.

Сѝнонь и **сино́кя**, *нар.* Снощи, синека, синойка, синойкя; вчера́ ве́черомъ. *Синоща, како си идяхъ отъ школѣ́-то, срѣ́кнѫ мя на пѫтя еденъ чловѣкъ. Что синокъ много сѣдѣхте?*

Сѝнорникъ, *с. м.* Зимя синокъ, стрѣлецъ.

***Сѝноръ**, *с. м Гр.* и *Т.* Сѫнаръ, граница, крайнина, крайще, межда, межя, помежда, отаръ, прѣдѣлъ, рѧбежь, слогъ; грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.

Сѝнпурный, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Что е отъ синпуръ, что има синпуръ; кюкюртлия, тюкюртлия; сѣ́ристый.

Сѝнпуръ, *с. м.* Насножлъто вещество, запалено горя съ синь пламъкъ; кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, тѧфъ; сѣ́ра.

Сѝнца, *мѣстоим.* вмѣсто всѝнца; всѣ. *Синца ходимъ кодъ Бога, но не синца по Бога.*

Синци, *с. м. мн.* отъ синецъ.

Синчѐц, *с. м.* 1) Раст. *Centaurea Cyanus*, зиберъ бой, волско цвѣтие, горка, горкова метла, метлига, метличина, метлинка, метлянка, дрьвенка, модра метла, сине цвѣтие, синиличкы, сини метлы, синокъ, синя метлянка, синя былка, спинячя, сокле; василѐкъ, синю́ха. 2) Раст. *Scilla bifolia, синчецъ бъклецъ*, синчецъ бъкълчецъ, синь бъкълчецъ, дивъ зюмбюлъ; рясть.

Синь бъкълчѐц. Растение синчецъ въ 2-то знаменование.

Синь ка́мъкъ. *Vitriolum coeruleum;* сѝний, мѣ́дный купоро́съ.

Синь минзифа́рь. Раст. *Crocus vernus*, пролѣтенъ минзифарь, качюнка, качюнъ; шафра́нъ весе́нний.

Синь натлѫджа́нъ. Раст. *Solanum Melongena* и неговый плодъ; бадинджа́нъ, демья́нка.

Синь сънъ ко́тка. Раст. *Pulsatilla vulgaris*, съсънъ, котя; простре́лъ.

Сѝнѣ́й, *с. м.* 1) Синина, синё то на небе-то; небе́сная лазу́рь. 2) Дълбокъ виръ на рѣ́ка, дѣто вода-та ся синѣе; синявець. 3) Посинѣло отъ ударено; синявець, синякъ; синева́.

Синѣ́ѭся, ешся,—нѣ́мался, *гл. об.* Видя ся, показвайся отдалечь синь; **сини́ться**. *Далечь въ поле-то нѣчто ся синѣе.*

Синѣ́ване, *с. ср* отъ **синѣ́ѭся**.

Синѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Правя синё, вапсвамъ синё; сини́ть.

Синя бы́лка. Растение синчец въ 1-то знаменование.

Сѝнявець, *с. м.* Синѣй въ 2-то и 3-то знаменования.

Синя́вица, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝня га́рга. Птица синековица.

Сѝня жлѣ́чка. Раст. *Cichorium intybus*, гасилка, гвачка, дьвка, кучешка дьвка, синя млѣчка; цикорій.

Сѝня йордѐчина. Раст. *Iris Sintenisii*, единъ видъ лала.

Сѝнякъ, *с. м.* 1) Посинѣло и издулося мѣсто на снагѫ отъ ударено; синина, синѣй, синявець, чворуга, челенка; синева́. 2) Сине ядро зрьно като цирей, излиза по снагѫ-тѫ и нагноява. 3) Запрьзнала роса по дрьвя-та, стѣны-ты и другадѣ прѣзъ влажны зимны дни; иней, иня, скрежь; и́ней.

Сѝня лула́чка. Раст. *Dipsacus fullonum;* ворса́нка суконна́льная.

Сѝня метла́ и **сѝня метля́нка**. Раст. синчец въ 1-то знамен.

Сѝня млѣ́чка. Растение синя жлъчка.

Сѝня ру́жа. Раст. *Iris germanica*, магарешка ружа, магарешкы уши, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтие, хурка; каса́тикъ, мѣтуши́къ.

поясъ съ прѣградьі отпрѣдъ за турѧне въ него ножь, пищовъі и пр. *Запаши червенъ силяхъ на крьста.*

***Сѝма**, *с. ж. Гр.* или *Т.* Образъ, видъ, изглядъ на лице-то; **о́бликъ**, **черты́ лица́**, **фигу́ра.**

Симана, им. соб. женско.

Сѝмвамь и **сѝмнувамь** (да **сѝмиж**), *гл. д.* Симамь, снемамь, сивнувамь, симинѧмь, свалямь; **снима́ть.** *Симни си капж*, снеми си, свали си, отложи си шапкѫ. *Симиж пушкж отъ дѣсно рамо, та ми удри бѣлж Румянж.*

Прихванж му врана коня,
Па му симнж сине сѣдло,
Извади му златж юздж,
Уведе го у ахърьі. *Пѣс.*

Сѝмване и **сѝмнуване**, *с. ср.* отъ **сѝмвамь.** Свалѧне.

***Симе́нчиче́**, *с. ср. Т.* Раст. *Convallaria majalis,* бисеръ, гергёвденчя, гергёвьі бабкьі, двулистъ, маргаритъ, момина сълза, момински сълзьі, гороцвѣтъ, просце; ла́ндьіш.

***Сини́дъ**, *с. м.* в. **сени́дъ.**

Сими́нямь, *гл. д.* Сивамь, свалямь; **сима́ть.** *Симинала отъ полици-тьі посадкж-тж и ѫ клавала на земи. Въ старо врѣмя свѣтъ-тъ си симинялы главьі-тьі: кс си ѫ земжть въ ржцѣ главж-тж и кс си ѫ изпощжть.*

Сими́нване, *с. ср.* отъ **сими́нямь.** Сивапе, свалѧне.

Сѝмнувамь (да **сѝмиж**), *гл. д.* в. **сѝмвамь.**

Сѝмиж, **ешь**,—**ѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сѝмвамь.** —**ѫтьій**, *прич. стр.*

Сѝмо, им. соб. мѫжско.

Сина́квица, *с. ж.* 1) Животинка *Meloe proscarabaeus.* 2) Синаковица.

Сина́ковица, *с. ж.* Болесть *Carbunculus,* лошя пѫпка, сладка пѫпка, овчий (козий) дяволъ, дялакъ, лоше зрѣно, вѫгленъ, синаквица; **карбу́нкулъ**, **чумный нары́въ.**

***Синамбе́ль**, *с. м. Т.* Класъ жито; **ко́лосъ.**

Да ньі донесешь два гроздя гроздје,
Два гроздје гроздје, два синамбеля. *Пѣс.*

***Сина́пъ**, *с. м. Гр.* Раст. *Sinapis arvensis,* хардалъ; **полева́я горча́ца.**

***Синге́рець**, *ум. м.* и **синге́рчя**, *ум. ср.* отъ **синге́ръ.**

***Синге́ръ**, *с. м. Т.* Сюнгеръ, животнорастение *Spongia officinalis,* гѫба; **гре́цкая гу́бка.**

***Синджирли́я**, *пр. неизм. Т.* Зинджирлия, что е като синджиръ или е направенъ съ синджиръ; **цѣпно́й.**

Синджи́рчя, *ум. ср.* отъ **синджи́ръ.** Зинджирчя; **цѣпо́чка.**

***Синджи́ръ**, *с. м. Т.* Зинд
веруга; **цѣпь.**

Сѝнё. *с. ср.* Извѣстенъ цвѣтъ

Сѝнё бѣ́ло цвѣ́тиче. Раст.
зеленика, зимзеленъ, самодив
сенъ; **барви́нокъ**, **могильница**

Синёго́рскый, **ска**, **ско**, *пр.*
тентиавж. *Вратика и кум
негорска тентиава.*

Сѝнё дрьво́. Растение нѣкаки

Сѝнека, *нар.* Сноща, синок
черомъ.

Сине́ковица, *с. ж.* Птица
чийка, граговецъ, синя гар
га, зарзаванка, звѣздовранка
пездрованка, синявица, сив
вранка; **сивоворо́нка.**

Сине́ние, *с. ср.* отъ **синиж.**

Синео́кый, **къ**, **ка**, **ко**, *пр.*
очи; модроокый; **голубогла́з**

Синё цвѣ́тие. Растение синче

Сѝнець, **сѝнци**, *с. ж.* Манаст
сьі, **про́нзи.**

Синигерчя, *ум. ср.* отъ с
лъкъ, младъ синигеръ.

Синигеръ и **сини́гьір**, *с.*
rus major и *Parus coeru*
ча, подмрѣжица, циригарен
зи́нька, **синя́ца**, **лазо́ренка**
герь въ кратунж, намирася
копсалъ е като синигеръ
Зять на кжщж — синигер

Сѝний, **нь**, **ня**, **не**, *пр.* Что
шаръ на синё; модрый, м
голубо́й. *Синё отворено;*
ний шаръ; **голубина́**, **лазу**
лень, цѣлъ посинѣлъ отъ
друго нѣчто.—*Синь като*
Синё като сине-то небе.

Сини́йка, *ум. ж.* и **сини́йч**
сини́ца.

Сини́канъый, **въ**, **ва**, **во**, **к**
синё; синкавый, присинъй
друкавый; **синева́тый**, **голу**

Сѝни коко́шкы Раст. *Aqui*
вѣдрица, кандилка, кандил
кандилъ, кошничкъ, любин
голубки, звонки, кавалере
локо́льчики, павли́ньія оч

Сѝни кьі́ткы. Раст. *Delph*
da, злъ ятрьвъ, кошничкъ
ка, ралица, раличка, рака,
ко́сть, кавалерійскія шпо́р

Синили́чкы, *с. ж. мн.* Раст

Сѝни́ло, *с. ср.* Синя боя, ко
растение *Indigofera argente*
диго, ѝндигъ, ку́бовая кра́

Сѝнѝлце, *ум. ср.* отъ сѝнѝло. Малко синило.

Сѝни метлѣ́. Растение синчець.

Синина́, *с. ж.* 1) Синь цвѣтъ, синь шаръ, синё; синева́. 2) Синякъ въ 1-то знам. *Тѣло-то ми е саде синины.*

***Синиргелѝя**, *с. м. Т.* Който има болесть грьчевѣ, надворщинѫ.

Синиргя́самь, *гл. сер.* отъ **синиргя́свамь**.

***Синиргя́свамь** и **синиргя́суваль** (да синиргя́самь), *гл. ср. Т.* или *Гр.* Имамь болесть грьчевѣ, надворщинѫ, та падамь отвънъ.

Синѝца, *с. ж.* 1) *ув.* Съвсѣмь, много синь. *Сина синица.* 2) Птица *Parus coeruleus*, синигеръ, циригаренъ; лазбревка.

Сѝничкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синкый.

***Синѝя**, *с. ж. Т.* 1) Голѣмъ мѣднъ разлатъ сладъ; тава, тепсия. 2) Софра, трапеза, паралешка, паралия; столъ. *Голѣ нова̀ подъ синиѫ, печено прася надъ синиѫ.* 3) Така наричать понѣйдѣ даровѣты, които момъкъ-тъ дава на невѣстѫ-тѫ си и на нейнѣ-тѣ родители и роднинѣ.

Сѝникавый, въ, ва, во, *пр.* Синикавый, подрикавый; синева́тый.

Сѝникый, ика, ико, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синичкый.

Сѝникый, ика, ико, *мѣстоим.* вм. **всѝникый**. Всичкый.

Сѝнóйка, *нар.* Снощи, синокъ, синека. *Синойка дошло мое-то младо.*

Сѝнокъ, *с. м.* Растение синчець.

Сѝнонь и **синóйка**, *нар.* Снощи, синека, синойка, синойка; вчера́ вѐчеромъ. *Синока, како си идяхъ отъ школѐ-то, срѣкнѫ мя на пѫтя еденъ чловѣкъ. Что синокъ много сѣдѣхте?*

Сѝнорникъ, *с. м.* Зима синокъ, стрѣлець.

***Сѝноръ**, *с. м Гр.* и *Т.* Сѫнаръ, граница, крайнина, крайще, межда, межа, помежда, отаръ, прѣдѣлъ, рѧбежь, слогъ; грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.

Сѝнпурный, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Что е отъ синпуръ, что има синпуръ; кюкюртлия, тюкюртлия; сѣрнстый.

Сѝнпуръ, *с. м.* Насмолъто вещество, запалено гори съ синь пламъкъ; кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, тиафъ; сѣра.

Сѝнца, *мѣстоим.* вмѣсто всѝнца; всѣ. *Синца ходимъ кодъ Бога, но не синца по Бога.*

Синци, *с. м. мн.* отъ синецъ.

Синчѐць, *с. м.* 1) Раст. *Centaurea Cyanus*, аиберъ бой, волско цвѣтие, горка, горкова метла, метлига, метличина, метлинка, метлянка, дрьвенка, модра метла, сине цвѣтие, синиличкѣ, сини метлѣ, синокъ, сиия метлянка, сиия бълка, спинача, сокле; василѐкъ, синю́ха. 2) Раст. *Scilla bifolia, синчець бъклець*, синчець бъкълчець, синь бъкълчець, дивъ зюмбюлъ; рясть.

Синь бъкълчѐць. Растение синчець въ 2-то знаменование.

Синь ка́мъкъ. *Vitriolum coeruleum*; сѝнѝй, мѣдный купорбсъ.

Синь минзифа́рь. Раст. *Crocus vernus*, пролѣтенъ минзифарь, качюнка, качюнъ; шафра́нъ весѐнний.

Синь натлѫджа́нъ. Раст. *Solanum Melongena* и неговый плодъ; бадиджа́нъ, демья́нка.

Синь сънъ ко́тка. Раст. *Pulsatilla vulgaris*, сѫсънъ, котя; прострѣлъ.

Сѝнѣ́й, *с. м.* 1) Синина, синё то на небе-то; небе́сная лазу́рь. 2) Дълбокъ виръ на рѣка, дѣто вода-та ся синѣе; синявець. 3) Посинѣло отъ ударено; синявець, синякъ; синева́.

Синѣ́ѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Видя ся, показвамся отдалечь синь; **синѣ́ться**. *Далечь въ поле-то нѣчто ся синѣе.*

Синѣ́ване, *с. ср* отъ **синѣ́ѭся**.

Синѣ́ѭ, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Правя синё, вапсвамь синё; **сини́ть**.

Сиия бѣ́лка. Растение синчець въ 1-то знаменование.

Сѝнявець, *с. м.* Синѣй въ 2-то и 3-то знаменования.

Синя́вица, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝния га́рга. Птица синековица.

Сѝния жлѣ́чка. Раст. *Cichorium intybus*, гасилка, гвачка, дѣвка, кучешка дѣвка, сиия млѣчка; цикорій.

Сѝния йордѐчина. Раст. *Iris Sintenisii*, единъ видъ лале.

Сѝнякъ, *с. м.* 1) Посинѣло и издулося мѣсто на снагѫ отъ ударено; синина, синѣй, синявець, чворуга, челенка; синева́. 2) Сине ядро зрьно като цирей, излиза по снагѫ-тѫ и нагноява. 3) Запрьзнала роса по дрьвия-та, стѣнѣ-тѣ и другадѣ прѣзъ влажнѣ зимнѣ дни; иней, иния, скрежь; и́ней.

Сѝния лула́чка. Раст. *Dipsacus fullonum*; ворса́нка сукнова́льная.

Сѝния метла́ и **сѝния метля́нка**. Раст. синчець въ 1-то знамен.

Сѝния млѣ́чка. Растение сиия жлъчка.

Сѝния ру́жа. Раст. *Iris germanica*, магарешка ружа, магарешкѣ уши, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтие, хурка; каса́тикъ, мѣтушо́къ.

помєсъ съ прѣградъ отпрѣдъ за турнне въ него вонъ, пищовъ и пр. *Запашн червенъ силяхъ на кръста.*

***Сѝма,** *с. ж. Гр.* или *Т.* Образъ, видъ, изглѣдъ на лице-то; о́бликъ, черти́ лицá, фигу́ра.

Симана, *им. соб.* женско.

Сѝмвамъ и сѝмнувамъ (да сѝмнж), *гл. д.* Симамъ, снемамъ, свалямъ, сминамъ, свалямъ; снимáть. *Симни си капк, снеми си, свали си, отложи си шапка. Симнж пушкъ отъ дѣсно рамо, та ми удри бѣлъ Румънж.*

Прихванж му врана конж,
Па му симна сине сѣдло,
Извади му златъ юздж,
Уведе го у ахыры. *Пѣс.*

Сѝмване и сѝмнуване, *с. ср.* отъ **сѝмвамъ.** Свалúне.

***Синенчичѐ,** *с. ср. Т.* Раст. *Convallaria majalis,* биссръ, гергёвденчя, гергёвъ бáбкъ, двулúкъ, маргарúтъ, момúна сълза, момúнскъ сълзъ, гороцвѣтъ, просце; лáндъшъ.

***Симѝдъ,** *с. м.* в. **семѝдъ.**

Сѝмѝнамъ, *гл. д.* Симвамъ, свалямъ; снимáть. *Сѝминала отъ полицы-ты посадкж-тж и ж клавала на земи. Въ старо врѣмя свѣтъ-ть си сѝминалъ главж-тж: ке си ж земжть въ ржцѣ главж-тж и ке си ж изпощжть.*

Сѝмѝнане, *с. ср.* отъ **сѝмѝнамъ.** Свúване, свалúне.

Сѝмнувамъ (да **сѝмнж**), *гл. д.* в. **сѝмвамъ.**

Сѝмнж, ешь,—нжлъ, *гл. сер.* отъ **сѝмвамъ.** —**нжтъ**й, *прич. стр.*

Сѝмо, *им. соб.* мúлско.

Синáквица, *с. ж.* 1) Животúнка *Meloe proscarabacus.* 2) Синáковица.

Синáковица, *с. ж.* Болéсть *Carbunculus,* лошá пáпка, сладка пáпка, овчúй (козúй) дáволъ, дáлакъ, лошé зрúно, нáгленъ, синáквица; карбýнкулъ, чýмный нарóвъ.

***Синамбéль,** *с. м. Т.* Класъ жúто; кóлосъ.

Да мъ донесешъ два грозда грозде,
Два грозде грозде, два синамбеля. *Пѣс.*

***Синáпъ,** *с. м. Гр.* Раст. *Sinapis arvensis,* хардалъ; полевáя горчúца.

***Сингéрецъ,** *ум. м.* и **сингéрчи,** *ум. ср.* отъ **сингéръ.**

***Сингéръ,** *с. м. Т.* Сюнгéръ, животнорастéнне *Spongia officinalis,* гúба; грéцкая гýбка.

***Синджирлúя,** *пр. неизм. Т.* Зинджирлúя, что е като синджúръ или е направенъ съ синджúръ; цѣпнóй.

Синджúрчя, *ум. ср.* отъ **синджúръ.** Зинджúрчя; цѣпóчка.

***Синджúръ,** *с. м. Т.* Зинд
верúга; цѣпь.

Сúнё. *с. ср.* Извѣстенъ цвѣтъ

Сúнё бѣ́ло цвѣ́тнце. Раст.
зеленúка, зимзелéнъ, самодúв
сенъ; барвúнокъ, могúльнúц

Синёгóрскый, ска, ско, *пр.*
тентúнах. *Вратúка и кул
негорска тентúява.*

Сúнё дрьвó. Растéнне нѣкак

Сúнека, *нар.* Свощи, сúно
чéрокъ.

Синéковица, *с. ж.* Птúца
чúйка, граговéцъ, сúня гар
га, зарзавáнка, звѣздовранк
пездровáнка, синявúца, сú
врáнка; сивоворóнка.

Синéнне, *с. ср.* отъ **синѣ́ть.**

Синеóкый, къ, ка, ко, *пр.*
очú; модроокый; голубогля́

Синё цвѣ́тне. Растéнне синче

Сúнец, сúнци, *с. м.* Манас
сы, прóнизи.

Синúгерчя, *ум. ср.* отъ
лъкъ, млáдъ синигеръ.

Синúгеръ и синúгъръ, *с.*
rus major и *Parus coeru*
чя, подмрѣжница, цúригарен
зúнька, синúца, лазóревка
герь въ кратунк, намирася
копсалъ е като синигеръ
Зять на кжщж — синигер

Сúнúй, нь, ня, не, *пр.* Что
шаръ на синё; модрúй, м
голубóй. *Синё отворено;*
нúй шаръ; голубúвнá, лаз
лéнь, цѣлъ посинѣлъ отъ
друго нѣчто.—*Синь като*
Синё като сине-то небе.

Синúйка, *ум. ж.* и **синúйч**
синúя.

Синúкавый, въ, ва, ве,
синё; синкавый, присинúй
друкавый; синевáтый, гол

Сúни кокóшкы Раст. *Aqu*
нѣдрици, кандúлка, кандúл
кандúлъ, кошúнчкы, любú
голубкú, звонкú, кавалéрс
локóльчики, навалúйны оч

Сúни кѣ́ткы. Раст. *Delph*
da, злы ятрúвы, кошúнчкы
ка, ралúца, ралúчка, ржка,
кóсть, кавалерúйскúя шпóр

Синилúчкы, *с. ж. мн.* Рас

Сúнúло, *с. ср.* Синя бóя, ко
растéнне *Indigofera argente*
дúго, úндигъ, кýбовая кр

Сѝнѝлце, *ум. ср.* отъ **сѝнѝло**. Малко синило.

Сѝни метлы́. Растение синчець.

Синнина́, *с. ж.* 1) Синь цвѣтъ, синь шаръ, синё; синева́. 2) Синякъ въ 1-то знам. *Тѣло-то ми е саде синины.*

***Синиргели́на**, *с. м. Т.* Който има болесть грьчевъ, надворщинъ.

Синиргя́самь, *гл. сер.* отъ **синиргя́свам**ь.

***Синиргя́свам**ь и **синиргя́сувам**ь (да **синиргя́сам**ь), *гл. ср. Т.* или *Гр.* Имамъ болесть грьчевъ, надворщинъ, та падамъ отвънъ.

Сини́ца, *с. ж.* 1) *ув.* Съвсѣмъ, много синь. *Сина синица.* 2) Птица *Parus coeruleus*, синигеръ, циригаренъ; лазо́ревка.

Сѝничкы́й, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синкый.

***Сини́на**, *с. ж. Т.* 1) Голѣмъ мѣдянъ разлатъ сждъ; тава, тепсия. 2) Софра, трапеза, паралешка, паралия; столъ. *Голы нова подъ синиѫ, печено прася надъ синиѫ.* 3) Така наричатъ понѣйдѣ даровъты, които момъкъ-тъ дава на невѣстѫ-тѫ си и на нейны-ты родители и родинны.

Сѝнкавы́й, въ, ва, во, *пр.* Синикавый, модрикавый; синева́тый.

Сѝнкы́й, **нка**, **нко**, *пр. смякч.* отъ **сѝний**. Синичкый.

Сѝнкы́й, **нка**, **нко**, *мѣстоим.* вм. **всѝнкы́й**. Всичкый.

Сѝно́йка, *нар.* Снощи, синокь, синека. *Синойка дошло мое-то младо.*

Сѝнокъ, *с. м.* Растение синчець.

Сѝнокь и **сино́ка**, *нар.* Снощи, синека, снойка, синойка; вчера́ ве́черомъ. *Синока, како си идяхъ отъ школё-то, срѣкнѫ мя на пѫта еденъ чловѣкъ. Что синокъ много сѣдѣхте?*

Сѝнорникъ, *с. м.* Змия смокъ, стрѣлець.

***Сѝноръ**, *с. м Гр.* и *Т.* Сѫнаръ, граница, крайнина, крайще, межда, межа, понежда, отаръ, прѣдѣлъ, рѧбежь, слогъ; грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.

Сѝнпурны́й, — **рьнъ** и — **ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что е отъ синпуръ, что има синпуръ; кюкюртлия, тюкюртлия; сѣрнстый.

Сѝнпуръ, *с. м.* Насножлъто вещество, запалено гори съ синь пламъкъ; кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, тѧфъ; сѣра.

Сѝнца, *мѣстоим.* вмѣсто **всѝнца**; всѣ. *Синца ходимъ кодъ Бога, но не синца по Бога.*

Синци, *с. м. мн.* отъ **синецъ**.

Синче́ць, *с. м.* 1) Раст. *Centaurea Cyanus*, замберъ бой, волско цвѣтие, горка, горкова метла, метлига, метличина, метлинка, метлянка, дрьвенка, модра метла, сине цвѣтие, синиличкы, сини метлы, синокъ, сина метлянка, сина былка, спиначя, сокле; василёкъ, сини́ока. 2) Раст. *Scilla bifolia, синчець бъклець*, синчець бъкълчець, синь бъкълчець, дивъ зюмбюлъ; рясть.

Синь бъкълче́ць. Растение синчець въ 2-то знаменование.

Синь ка́мъкъ. *Vitriolum coeruleum;* сѝни́й, мѣдный купоро́съ.

Синь минзифа́рь. Раст. *Crocus vernus*, пролѣтенъ минзифарь, качюнка, качюнъ; шафра́нъ весе́нний.

Синь патлиджа́нъ. Раст. *Solanum Melongena* и неговый плодъ; бадиджа́нъ, демья́нка.

Синь сънъ ко́тка. Раст. *Pulsatilla vulgaris*, сѫсънъ, котя; простре́лъ.

Сѝне́й, *с. м.* 1) Синина, синё то на небе-то; небе́сная лазу́рь. 2) Дълбокъ виръ на рѣка, дѣто вода-та ся синѣе; синявець. 3) Посинѣло отъ ударено; синявець, синякъ; синева́.

Сине́ѭся, **ешся**,—**нѣмался**, *гл. об.* Видя ся, показвамся отдалечь синь; **сине́ться**. *Далечь въ поле-то нѣчто ся сине.*

Сине́ѭване, *с. ср* отъ **сине́ѭся**.

Синѭ́, **и́шь**,—**ни́лъ**, *гл. д.* Правя синё, вапсвамь синё; **сини́ть**.

Синя бы́лка. Растение синчець въ 1-то знаменование.

Сѝня́вець, *с. м.* Синёй въ 2-то и 3-то знаменования.

Синя́вица, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝня га́рга. Птица синековица.

Сѝня жлѣ́чка. Раст. *Cichorium intybus*, гасилка, гвачка, дьвка, кучешка дьвка, сина млѣчка; цикорій.

Сѝня йорде́чина. Раст. *Iris Sintenisii*, единъ видъ лале.

Сѝнякъ, *с. м.* 1) Посинѣло и издулося мѣсто на снагѫ отъ ударено; синина, синёй, синявець, чворуга, челенка; синева́. 2) Сине ядро зрьно като цирей, излиза по снагѫ-тѫ и нагноява. 3) Запрьзнала роса по дрьва-та, стѣны-ты и другадѣ прѣзъ влажны зимны дни; иней, иня, скрежь; и́ней.

Сѝня лула́чка. Раст. *Dipsacus fullonum;* ворса́нка сукнова́льная.

Сѝня метла́ и **сѝня метля́нка**. Раст. синчець въ 1-то знамен.

Сѝня млѣ́чка. Растение сина жлъчка.

Сѝня ру́жа. Раст. *Iris germanica*, магарешка ружа, магарешкы уши, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтие, хурка; каса́тикъ, нѣтуше́къ.

поясъ съ прѣградъ отпрѣдъ за турнане въ него ножъ, пищовъ и пр. *Запаши червенъ силяхъ на крьста.*

***Сѝма**, *с. ж. Гр.* или *Т.* Образъ, видъ, изглядъ на лице-то; **о́бликъ**, **черты́ лица́**, **фигу́ра**.

Симана, *им. соб.* женско.

Сѝмвамъ и **сѝмнувамъ** (да **сѝмнѫ**), *гл. д.* Снимамъ, снемамъ, сивнувамъ, симинямъ, свалямъ; **снима́ть**. *Симни си капѫ*, снеми си, свали си, отложи си шапкѫ. *Симнѫ пушкѫ отъ дѣсно рамо, та жи удри бѣлѫ Румянѫ.*

Прихванѫ му врана коня,
Па му симнѫ сине сѣдло,
Извади му златѫ юздѫ,
Уведе го у ахѫръ. *Пѣс.*

Сѝнване и **сѝмнуване**, *с. ср.* отъ **сѝмвамъ**. Свалане.

***Симепчичѐ**, *с. ср. Т.* Раст. *Convallaria majalis*, бисеръ, гергёвденчя, гергёвъ бабкъ, двуликъ, маргаритъ, момина сълза, моминскъ сълзъ, гороцвѣтъ, просце; **ла́ндышъ**.

***Сими́дъ**, *с. м.* в. **семи́дъ**.

Сими́нямъ, *гл. д.* Симвамъ, свалямъ; **сними́ть**. *Симинала отъ полици-тѣ посадкѫ-тѫ и ѫ клавала на земи. Въ старо врѣмя свѣтъ-тъ си симинялы главы-ты: ке си ѫ вемѫть въ ржѫ главѫ-тѫ и ке си ѫ изпощѫть.*

Сими́нане, *с. ср.* отъ **сими́нямъ**. Симване, свалане.

Сѝмнувамъ (да **сѝмнѫ**), *гл. д.* в. **сѝмвамъ**.

Сѝмнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сов.* отъ **сѝмвамъ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Сѝмо, *им. соб.* мѫжко.

Синáквица, *с. ж.* 1) Животинка *Meloe proscarabacus*. 2) Синаковица.

Синáковица, *с. ж.* Болесть *Carbunculus*, лошѫ пѫпка, сладка пѫпка, овчий (козий) дяволъ, далакъ, лошѐ зрѣно, вѫгленъ, синаквица; **карбу́нкулъ**, **чу́мный нары́въ**.

***Синамбе́ль**, *с. м. Т.* Класъ жито; **ко́лосъ**.

Да въ донесешь два гроздя гроздие,
Два гроздѐ гроздие, два синамбеля. *Пѣс.*

***Сина́пъ**, *с. м. Гр.* Раст. *Sinapis arvensis*, хардалъ; **полева́я горча́ца**.

***Синге́рецъ**, *ум. м.* и **синге́рчя**, *ум. ср.* отъ **синге́ръ**.

***Синге́ръ**, *с. м. Т.* Сюнгеръ, животнорастение *Spongia officinalis*, гѫба; **гре́цкая гу́бка**.

***Синджирли́я**, *пр. неизм. Т.* Зинджирлия, что е като **синджи́ръ** или е направенъ съ **синджи́ръ**; **цѣпно́й**.

Синджи́рчя, *ум. ср.* отъ **синджи́ръ**. Зинджирчя; **цѣпо́чка**.

***Синджи́ръ**, *с. м. Т.* Зинд
веруга; **цѣпь**.

Сѝнё. *с. ср.* Извѣстенъ цвѣтъ

Сѝнё бѣ́ло цвѣ́тиче. Раст.
зеленика, зимзеленъ, самодив
сенъ; **барвѝнокъ**, **могѝльница**

Синёго́рскый, **ска**, **ско**, *пр.*
тентявѫ. *Вратика и кул
негорска тентява.*

Сѝнё дрьво́. Растение пѣкан

Сѝнека, *нар.* Снощи, синоч
черомъ.

Сине́ковица, *с. ж.* Птица
чийка, граговецъ, синя гар
га, заразанка, звѣздовранка
пездрованка, синявица, си
вранка; **сивоворо́нка**.

Сине́ню, *с. ср.* отъ **синѭ́**.

Синео́кый, **къ**, **ка**, **ко**, *пр.*
очи; модроокый; **голубогля́**

Синё цвѣ́тие. Растение синче

Сѝнець, **сѝнци**, *с. м.* Манѫст
сы, **про́нии**.

Сини́герчя, *ум. ср.* отъ
лъкъ, младъ синигеръ.

Сини́геръ и **сини́гыръ**, *с.*
rus major и *Parus coeru*
чя, подмрѣжица, циригарен
ва́нька, сини́ца, лавóренка
герь въ кратунѫ, напраса
копсалъ е като синигерь
Зять на кѫщѫ — синигер

Сѝний, **нь**, **ня**, **не**, *пр.* Что
шяръ на синё; модрый, м
голубо́й. *Синё отворено;*
ний шяръ; **голубина́**, **лаз**
лень, цѣлъ посинѣлъ отъ
друго нѣчто.—*Синь като*
Синё като сине-то небе.

Сини́йка, *ум. ж.* и **сини́йч**
сини́ца.

Сини́кавый, **въ**, **на**, **во**,
синё; синкавый, присинъ
дрýкавый; **синева́тый**, **гол**

Сѝни коко́шкы Раст. *Aqui*
вѣдрица, кандилка, кандил
кандилъ, кошничкъ, любц
голубкй, звонкй, канале́рс
локо́льчики, павли́ниы очи

Сѝни къ̀ткы. Раст. *Delph*
da, злы ятрывы, кошничкъ
ка, ралица, ралчка, ржка,
ко́сть, кавадерійскія шпо́р

Синили́чкы, *с. ж. мн.* Рас

Сѝни́ло, *с. ср.* Синя боя, ко
растение *Indigofera argente*
диго, ѝндигъ, ку́бовая кр

Сѝнѝлце, *ум. ср.* отъ сѝнѝло. Малко синило.

Сѝни метлы́. Растение синчець.

Синина́, *с. ж.* 1) Синь цвѣтъ, синь шаръ, синё; синева́. 2) Синякъ въ 1-то знам. *Тѣло-то ми е саде синины.*

***Синиргелѝя**, *с. м. Т.* Който има болесть грьчевы, надворщинх.

Синиргѝсамь, *гл. сер.* отъ синиргѝсвамь.

***Синиргѝсвамь** и **синиргѝсувамь** (да синиргѝсамь), *гл. ср. Т.* или *Гр.* Имамь болесть грьчевы, надворщинх, та падамь отвънъ.

Синѝца, *с. ж.* 1) *ув.* Съвсѣмь, много синь. *Синна синица.* 2) Птица *Parus coeruleus*, синигеръ, циригаренъ; лазо́ревка.

Сѝнѝчкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ сѝнний. Синкый.

***Синѝна**, *с. ж. Т.* 1) Голѣмъ мѣданъ разлатъ сждъ; тава, тепсия. 2) Софра, трапеза, паралешка, паралия; столъ. *Голы нов̀ подъ синиѫ, печено прася надъ синиѫ.* 3) Така наричать понѣйдѣ даровыты, които момъкъ-тъ дава на невѣстѫ-тѫ си и на нейны-ты родители и родинны.

Сѝнкавый, въ, ва, во, *пр.* Синикавый, модрикавый; синева́тый.

Сѝнкый, нка, нко, *пр. смякч.* отъ сѝнний. Синичкый.

Сѝнкый, нка, нко, *мѣстоим.* вм. всѝнкый. Всичкый.

Сѝно́йкна, *нар.* Снощи, синокъ, синека. *Синойка дошло мое-то младо.*

Сѝнокъ, *с. м.* Растение синчець.

Сѝнокъ и **сино́кна**, *нар.* Снощи, синека, снойка, синойка; вчера́ ве́черомъ. *Синока, како си идяхъ отъ школѣ-то, срѣкнѫ мя на пѫта еденъ чловѣкъ. Что синокъ много сѣдѣхте?*

Сѝнорникъ, *с. м.* Зима синокъ, стрѣлець.

***Сѝноръ**, *с. м Гр.* и *Т.* Сѧнѧръ, граница, крайнина, крайще, межда, межа, понежда, отаръ, прѣдѣлъ, рѧбежъ, слогъ; грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.

Сѝнпурный, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Что е отъ синпуръ, что има синпуръ; кюкюртлия, тюкюртлия; сѣ́рнстый.

Сѝнпуръ, *с. м.* Насмолъто вещество, запалено гори съ синь пламъкъ; кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, тѧфъ; сѣ́ра.

Сѝнца, *мѣстоим.* вмѣсто всѝнца; всѣ. *Синца ходимъ кодъ Бога, но не синца по Бога.*

Синци, *с. м. мн.* отъ синець.

Синчѐць, *с. м.* 1) Раст. *Centaurea Cyanus*, зиберъ бой, волско цвѣтие, горка, горкова метла, метлига, метличина, метлинка, метлянка, дрьвенка, модра метла, сине цвѣтие, синиличкы, сини метлы, синокъ, синя метлянка, синя былка, спиначя, сокле; василѣкъ, синю́ха. 2) Раст. *Scilla bifolia, синчець бъклець*, синчець бъкълчець, синь бъкълчець, дивъ зюмбюлъ; рясть.

Синь бъкълчѐць. Растение синчець въ 2-то знаменование.

Синь ка́мыкъ. *Vitriolum coeruleum;* сѝний, мѣдный купоро́съ.

Синь минзифа́рь. Раст. *Crocus vernus,* пролѣтенъ минзифарь, качюнка, качюнъ; шафра́нъ весе́нний.

Синь патлѫджа́нъ. Раст. *Solanum Melongena* и неговый плодъ; бадиджа́нъ, демьа́нка.

Синь сънъ ко́тка. Раст. *Pulsatilla vulgaris,* съсънъ, котя; простре́лъ.

Сѝнѣй, *с. м.* 1) Синина, синё то на небе-то; небе́сная лазу́рь. 2) Дълбокъ виръ на рѣкѫ, дѣто вода-та ся синѣе; синявець. 3) Посинѣло отъ ударено; синявець, синякъ; синева́.

Синѣ́ѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Видѫся, показвамся отдалечь синь; синѣ́ться. *Далечь въ поле-то нѣчто ся синѣе.*

Синѣ́ѭние, *с. ср* отъ синѣ́ѭся.

Синѣ́ѭ, ѭшь,—нѣлъ, *гл. д.* Правѫ синё, вапсвамь синё; синѣ́ть.

Синя бы́лка. Растение синчець въ 1-то знаменование.

Сѝнявець, *с. м.* Синѣй въ 2-то и 3-то знаменования.

Синя́вица, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝня га́рга. Птица синековица.

Сѝня жлѣ́чка. Раст. *Cichorium intybus,* гасилка, гвачка, дьвка, кучешка дьвка, синя млѣчка; цико́рій.

Сѝня йордѐчина. Раст. *Iris Sintenisii,* единъ видъ лаля.

Сѝнякъ, *с. м.* 1) Посинѣло и издулося мѣсто на снагѫ отъ ударено; синина, синѣй, синявець, чворуга, челенка; синева́. 2) Сине ядро зрьно като цирей, излиза по снагѫ-тѫ и нагноява. 3) Запрьзнала роса по дрьвя-та, стѣны-ты и другадѣ прѣзъ влажны зимны дни; иней, инна, скрежь; и́ней.

Сѝня лула́чка. Раст. *Dipsacus fullonum;* ворса́нка сукнова́льная.

Сѝня метла́ и **сѝня метлѝа́нка.** Раст. синчець въ 1-то знаен.

Сѝня млѣ́чка. Растение синя жлъчка.

Сѝня рѹ́жа. Раст. *Iris germanica,* магарешка ружа, магарешкы уши, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтие, хурка; каса́тикъ, нѣтуше́къ.

Сѝния тинтáва. Раст. *Gentiana Pneumonanthe;* горечáвка, стародýбка, сазáны, разстрѣлъ.

Синя́чка, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝнячя, *с. ср.* Растение синчець въ 1-то знаменование.

***Сѝозба** и **сóзба,** *с. ж. Т.* Пары, които господарь на имотъ дава на изполджиъ за да си купи, чтото му трѣбва.

***Сѝозля́ня,** *пр. неизм. Т.* Словеснъй.

***Сѝоз,** *с. м. Т.* Дума. *Сѝозъ вердимъ,* дадохъ думъ.

Сѝпакъ, сѝпаница, сѝпиванъ, сѝпка, сѝпиж, в. гы съ ъы.

Сиракýванъ, *гл. ср.* Сиракъ съмъ, ходж сиракъ; сирóтствовать, сиротѣть.

Останжлъ Влъче сирачя
Отъ день-тъ отъ молитвы-ты,
Ходилъ е, сиракувалъ е
Четырнадесте годины. *Пѣс.*

Сиракýване, *с. ср.* отъ **сиракýванъ;** сирóтствованіе, сиротѣніе.

Сирáкъ, *с. м.* Който нѣма бащж или майкж, който нѣма ни бащж, ни майкж; сирота, сиротина; сирóта. *Цѣлъ сиракъ, свсѣмь сиракъ,* нѣма ни бащж, ни майкж; кръ́глая сирóта.

Дай ми, Боже, росицж,
Да навадимъ пшеницж,
Да направимъ колаци,
Да нахранимъ сираци! *Пѣс.*

Како да не жьламъ, лудо,
Како да не плачьмъ, лудо:
Завчера милъй татко, леле, закопахъ,
Денеска мила майна, леле, ми умрѣ,
Останжхъ сиракъ сирота безъ майкж,
Како рудо-но магня, леле, сугаря! *Пѣс.*

Сирáченце, *ум. ср.* отъ **сирáчя;** сирóтиночка.

Сирáчя, *ум. ср.* отъ **сирáкъ.** Сиротица, сиротинка; сирóтинка. *Накалъ ся като сирачя на службж. Сирачя-то само си обрѣвва пжпа. Дѣтя безъ бащж—половинъ сирачя, а безъ майкж — цѣло сираче. Дѣтя безъ бащж не е сирачя, а безъ майкж е сирачя.*

Сирáшкый, шка, шко, *пр.* отъ **сирáкъ.** Что е на, за, отъ сираци; сирóтскій. *Сирашкый хакъ не зимай.*

***Сирия́нъ,** *с. м. Т.* Веселба, веселие, сеиръ, джунбушь.

***Сѝрма,** *с. ж. Т.* Сърма. *На тенкж сирмж нижани.*

Сѝрма, им. соб. женско. *Сирмо, Сирмо чернооко!*

Сѝрма, *с. ж.* Болесть като настинка въ ржцѣ-ты лѣтно врѣмя; отокъ на ржкж, на ногж что става отъ неизвѣстнж причинж; цирма. *Сирма, жрма на ла, на пазаръ ходила, влякъ, изжлъ ъкъ безъ уст безъ дупя.* Баланъ.

Сиромахъ́ина, *с. ж.* Жена, сиромахъина; бѣдня́га.

Сирóма́хъ, *с. м.* 1) Който имотъ, пары за прѣхранж лъй, зулумъ, фукара; бѣдн бѣдный, ни́щій, убо́гій, не сѣмь, *голѣмъ сиромахъ,* гол 2) Достойнъй за жаленіе; стый, клятый, кутрый, трь горканъ, сирота, сиротичка, н никъ, тжжникъ; бѣдня́га, ня́жка, бѣдня́жечка, бѣдны горемы́чный, горемы́ка. *Сл е. Сиромахъ тъ не види! тъ на конь язди, а сиро комь ходи. Зима-та пра хамалы, а сиромасы-ты подь богаты-ты свалга, качва. На сиромаха дѣца а на богатый телци. До фъ-тъ на чорбаджиж, на ша-та излазя. Докль с накапять, сиромаси-ти л лярин кога ще, сирома (кога намѣри). Сиромаси свѣщи-ты, да смѣтать парыты. Сиромахъ е, а с кы. Сирамахъ е дяволъ. вѣкъ—готовъ дяволъ. Сир волъ-тъ, че нѣма надѣж е крьлешь, че си нѣма д маха, ни думж-тж му. ся закмети, сиромахъ н лете. Да не бяхж сирома ше има и кой да работ махъ, хемъ вдигноглавъ. О Грыкъ, отъ Циганинъ Т сиромахъ чорбаджиж да Сиромахъ хаджина, дрипа чява свиня едно сж. Сир обиръ не бои. Сиромахъ поминува. Сиромахъ чл гладъ спи. Сиромахъ-тъ тягло. Сиромахъ-тъ съ р вива. Чтомь ся сиромах никому не ще да помогн сиромахъ, стжпи му на в чи го въ каль-тж). Сир обрали си попа. Сиромас право-то си сакали. Како ва боленъ побратимъ, т ва приятель.*

Сиромахъ́ина, *с. ж.* Жена, сиромахъина.

Сиромашéние, *с. ср.* отъ **сиромашѣ** и **сиромашѣ́ся**.

Сиромашѝйка, *ум. ж.* отъ **сиромашѝя**.

Сиромашѝя, *с. ж.* 1) Нѣманіе ничто, ни пары, ни имоть за прѣхранѣ; сиромащина, сиромащилѫкъ, голотия, нѣмотия, сиромащия, сиротия, фукаралѫкъ; бѣдность, нищетá, скудость, голь. 2) *с. съб.* Сиромаси-ти, сиротыня. *Сиромашка-та кутува по едня окя брашно, и отъ насъ е пó весела. — Сиромашка, голотия. Сиромашка до шия. Сиромашка до шия, неволя до воля. Сиромашка не е играчка. Сиромашка ся трьпи, а слободна не. За сиромашя никого не сѫ обѣсили. Сиромашка и кашлица не могять да ся крыять. Сиромашка та е най-тяжка болесть. Хванала тяжка-та болесть на сиромашя-тя. Доклѣ има овця, сиромашя нѣма. Сиромашка и круши продава (и телци пасе). Сиромашіе, тяжко на село-то, а камо ли менѣ, сиромаху! Богъ да ни пази отъ сиромашя и отъ простотыя!*

Сиромáшкый, **шка**, **шко**, *пр.* 1) Что е сиромахъ; нѣмотный, оскáдный, нищый, сиромащный; бѣдный, нúщій, убóгій. *Сиромашкы родители.* 2) Что е на, за, отъ сиромахъ. *Сиромашка кжща.* 3) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сиромашкый-тъ чловѣчецъ, отиде си! —шкы, нар.* Като сиромахъ, като сиромасы-ты; нѣмотно, оскáдно; бѣдно, убóго. *Живѣе сиромашкы. — Сиромашко лѣто*, топли-ти дни слѣдъ Димитровъ-день. *Народъ-тъ вѣрва, че сиромашко-то лѣто трае четыредесять дни.*

Сиромашкы́ня, *с. ж.* Сиромахкыня, сиромахыня.

Сиромашлѫ́къ, *с. м.* Сиромашия. *Сиромашлѫкъ-тъ е отъ Бога, пиянство-то е отъ дявола.*

Сúромашь, *с. ж. съб.* Сиромаси-ти, сиротыня, сиромашия. *Сиромашь-тá смирява уши-ты.*

Сиромашѫ́, **ѝшь**,—**шѝлъ**, *гл. д.* Направямь нѣкого да стане сиромахъ, да западне; осиромашявамь; нúщитъ. —**шѫ́ся**, *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, сиромашявамъ, сиромашяюся, осиромашявамь, засиромашявамь; бѣднѣ́ть, нищáть, обнищевáть. *Майка ся сиромаши, дѣтя ся богати.*

Сиромашѝя́ть, **ѝешь**,—**шѝялъ**, *гл. ср.* и —**шѝя́ться**, *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, нѣмотенъ; сиромашюся, осиромашявамь, засиромашявамь; бѣднѣ́ть, нищáть, обнищевáть.

Сиромашѝя́ване, *с. ср.* отъ **сиромашѝя́ть** и **сиромашѝя́ться**.

Сиромащилѫ́къ, *с. м.* Сиромашия. *Кога ручалъ чловѣкъ, ако ся протягнялъ на софрѫ-тѫ, на сиромащилѫкъ было.*

Сиромáщина, *с. ж.* Сиромашия. *На сиромащиня е*, на нѣманіе.

Сиромащúя, *с. ж.* Сиромашия. *Сиромащия-та ся бои да влѣзе у женя работницѫ. Силна-та работа сиромащиѫ докарва.*

Сиромáщный, —**щьнъ** и —**щенъ**, **щна**, **щно**, *пр.* Сиромашкый, нѣмотный, оскáдный, нищый, сиромахъ. *Сиромащенъ чловѣкъ.*

Сúротá, *с. об.* Сиротина, сиротия: 1) Сиракъ; **сиротá**. 2) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сироты дѣца*, сирачета. *Доброволна сирота коремъ-тъ ú до земь-тѫ (до зѫбы-ты). Като сиротя на помянъ. Свилася като сиротя на помянъ. Пчелы безъ матя сирота Радка.*

Сиротúна, *с. об.* Сирота.

> А Тодора сиротина
> Сирачя си останала,
> И безъ татка и безъ майка,
> И безъ брата и безъ сестря. *Пѣс.*

Сиротúнскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **сирота**. *Сиротинска майка.*

Сúротúца, *ум. ж.* отъ **сúротá**; **сиротúнка**, **сиротка**; **бѣдня́жка**. *Заплакала мя жатица прѣдъ сиротица.*

> Си посвршн кусый врабець,
> Кусый врабець койнопарець
> За дѣвойня сиротицѫ. *Пѣс.*

Сиротичка, *ум. ж.* отъ **сиротица**; **сиротúночка**; **бѣдня́жечка**. *Ете имало едно удовица, па си живѣяла сама, сиротичка-та.*

Сиротúя, *с. ж.* 1) Сиромашия. 2) Сирота, сиротина.

> Закукала синя кукувица,
> Не е была синя кукувица,
> Токъ е была Ана сиротия,
> Дѣкъ си мете нейнъ равнъ дворъ. *Пѣс.*

Сиротчентце, *ум. ср.* Сирачя; **сиротúнка**, **сиротка**.

> Останало дѣтя малечкаво,
> Малечкаво дѣтя сиротченце,
> Ни татково дѣтя, ни майкыно. *Пѣс.*

Сироты́ня, *с. съб.* Сиромаси-ти, сиромашия, сиромашь.

Сúрѣчь, *нар.* Така, имено, тоесть; úменно, то есть.

Сúса, *с. ж.* 1) Сиска. 2) Им. соб. женско.

Сисáлчя, *с. ср.* Дѣтя, животно, което още сиса; бозайничя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя,

Си́ня тинтя́ва. Раст. *Gentiana Pneumonanthe;* **горечавка, стародубка, сазаны, разстрѣлъ.**

Синя́чка, *с. ж.* Птица синековица.

Си́ничя, *с. ср.* Растение синчець въ 1-то знаменование.

***Сйо́зба и со́зба,** *с. ж. Т.* Пари, които господарь на имотъ дава на изполджия за да си купи, чтото му трѣбва.

***Сйозли́ва,** *пр. неизм. Т.* Словесный.

***Сйозъ,** *с. м. Т.* Дума. *Сйозъ вердимъ,* дадохъ думя.

Си́пакъ, си́паница, си́пкавамъ, си́пка, си́пнж, в. гы съ ъы.

Сиракува́мъ, *гл. ср.* Сиракъ съмъ, ходя сиракъ; **сиро́тствовать, сиротѣть.**

Останялъ Въче сирачя
Отъ день-тъ отъ молитвы-тъи,
Ходилъ е, сиракувалъ е
Четырнадесте годины. *Пѣс.*

Сиракува́ние, *с. ср.* отъ **сиракува́мъ;** **сиро́тствованіе, сиротѣніе.**

Сира́къ, *с. м.* Който нѣма бащя или майкя, който нѣма ни бащя, ни майкя; сирота, сиротина; **сирота́.** *Цѣлъ сиракъ, съвсѣмъ сиракъ,* нѣма ни бащя, ни майкя; **круглая сирота́.**

Дай ми, Боже, росицж,
Да навадимъ пшеницж,
Да направимъ колаци,
Да нахранимъ сираци! *Пѣс.*

Како да не жалямъ, лудо,
Како да не плачямъ, лудо:
Завчера милъй татко, леле, закопахъ,
Денеска мила майка, леле, ми умрѣ,
Останяхъ сиракъ сирота безъ майкя,
Како рудо-но магия, леле, сугаря! *Пѣс.*

Сира́ченце, *ум. ср.* отъ **сира́чя;** **сироти́ночка.**

Сира́чя, *ум. ср.* отъ **сира́къ.** Сиротица, сиротинка; **сироти́нка.** *Начялъ ся като сирачя на службя. Сирачя-то само си обрѣвва пжпа. Дѣтя безъ бащя—половинъ сирачя, а безъ майкя — цѣло сираче. Дѣтя безъ бащя не е сирачя, а безъ майкя е сирачя.*

Сира́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **сира́къ.** Что е на, за, отъ сираци; **сиро́тскій.** *Сирашкый хакъ не зимай.*

***Сирина́нъ,** *с. м. Т.* Веселба, веселие, сеиръ, джумбушь.

***Си́рма,** *с. ж. Т.* Сърма. *На тенкя сирмя нижани.*

Си́рма, *им. соб. женско. Сирмо, Сирмо черноока!*

Си́рма, *с. ж.* Болесть като настинка въ ракѣ-ты лѣтно врѣмя; отокъ на ракя, на ногя что става отъ неизвѣстнія причинія; цирма. *Сирма, гарма нала, на пазаръ ходила, влякъ, изнялъ ъ бевъ уст бевъ дупя.* Баание.

Сиромахъ́ина, *с. ж.* Жена, сиромахъина; **бѣдня́га.**

Сироха́хъ, *с. м.* 1) Който имотъ, пари за прѣхраня гый, зулямъ, фукара; **бѣдн бѣдный, ни́щій, убо́гій, не** *сѣмь, голѣмъ сиромахъ,* гол 2) Достойнъй за жалеие; стый, клятый, кутрый, тръ горканъ, сирота, сиротичка, н никъ, тжникъ; **бѣдня́га, ня́жка, бѣдня́жечка, бѣдны горемы́чный, горемы́ка.** *Сл е. Сиромахъ тъ не види! тъ на конь язди, а сиро комь ходи. Зима-та пра хамалы, а сиромасы-ты ч подь богаты-ты свалга, качва. На сиромаха дѣча а на богатый телци. До фъ-тъ на чорбаджыкъ, на шка-та излазя. Дожлъ с наканять, сиромаси-ти и лярин кога ще, сирома (кога намѣри). Сиромаси- свѣщи-ты, да смѣтать парыты. Сиромахъ е, а с кы. Сирамахъ е дяволъ. С вѣкъ—готовъ дяволъ. Сир волъ-тъ, че нѣма надѣж е крылешь, че си нѣма д маха, ни думж-тж му. ся закмети, сиромахъ н лете. Да не бяхя сирома ше има и кой да работ махъ, хемъ вдигноглавъ. О Грыкъ, отъ Циганинъ Т сиромахъ чорбаджикъ да Сиромахъ хаджина, дрипа чява свиня едно сж. Сир обиръ не бои. Сиромахъ поминува. Сиромахъ чл гладъ спи. Сиромахъ-тъ тягло. Сиромахъ-тъ съ р вива. Чтомъ ся сиромах никому не ще да помог сиромахъ, стяпи му на в чи го въ каль-тж). Сир обрали си попа. Сиромаси право-то си сакали. Како ва болень побратимъ, т ва приятель.**

Сиромахъ́ина, *с. ж.* Жена, сиромахъина.

Сиромашéние, *с. ср.* отъ **сиромашѫ́** и **сиромашѫ́ся**.

Сиромашѝйка, *ум. ж.* отъ **сиромашѝя**.

Сиромашѝя, *с. ж.* 1) Нѣманіе ничто, ни пары, ни имоть за прѣхранѫ; сиромащина, сиромащилѫкъ, голотия, нѣмотия, сиромащия, сиротия, фукаралѫкъ; бѣдность, нищетá, скудость, голь. 2) *с. съб.* Сиромаси-ти, сиротыня. *Сиромашка-та купува по едня окя брашно, и отъ насъ е пó весела. — Сиромашка, голотия. Сиромашка до шия. Сиромашка до шия, неволя до воля. Сиромашка не е играчка. Сиромашка ся трьпи, а слободна не. За сиромашя никого не ся обѣсили. Сиромашка и кашлица не могять да ся крыять. Сиромашка та е най-тяжка болесть. Хванала тяжка-та болесть на сиромашя-тя. Доклѣ има овця, сиромашя нѣма. Сиромашка и круши продава (и телци пасе). Сиромашіе, тяжко на село-то, а камо ли менѣ, сиромаху! Богъ да ни пази отъ сиромашя и отъ простотыя!*

Сиромáшкый, **шка**, **шко**, *пр.* 1) Что е сиромахъ; нѣмотный, оскáдный, нищъй, сиромащный; бѣдный, нúщій, убóгій. *Сиромашкы родители.* 2) Что е на, за, отъ сиромахъ. *Сиромашка кжща.* 3) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сиромашкый-тъ чловѣчецъ, отиде си! —шкы, нар.* Като сиромахъ, като сиромасы-ты; нѣмотно, оскáдно; бѣдно, убóго. *Живѣе сиромашкы. — Сиромашко лѣто*, топли-ти дни слѣдъ Димитровъ-день. *Народъ-тъ вѣрва, че сиромашко-то лѣто трае четыредесять дни.*

Сиромашкыня, *с. ж.* Сиромахкыня, сиромахыня.

Сиромашлѫ́къ, *с. м.* Сиромашия. *Сиромашлѫкъ-тъ е отъ Бога, пиянство-то е отъ дявола.*

Сúромашь, *с. ж. съб.* Сиромаси-ти, сиротыня, сиромашия. *Сиромашь-тá смирява уши-тѣ.*

Сиромашѫ́, **ѝшь**,—**шѝлъ**, *гл. д.* Направямь нѣкого да стане сиромахъ, да западне; осиромашявамь; нúщитъ. —**шѫ́ся**, *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, сиромашявамь, сиромашяюся, осиромашявамь, засиромашявамь; бѣдня́тъ, нищáть, обнищевáть. *Майка ся сиромаши, дѣтя ся богати.*

Сиромашѝѫ, **ѝшь**,—**шѝлъ**, *гл. ср.* и —**шѝяюся**, *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, нѣмотенъ; сиромашяюся, осиромашявамь, засиромашявамь; бѣдня́тъ, нищáть, обнищевáть.

Сиромашѝяние, *с. ср.* отъ **сиромашѝѫ** и **сиромашѝяюся**.

Сиромащилѫ́къ, *с. м.* Сиромашия. *Кога ручялъ чловѣкъ, ако ся протягняль на софрѫ-тѫ, на сиромащилѫкъ было.*

Сиромáщина, *с. ж.* Сиромашия. *На сиромащинѫ е*, на нѣманіе.

Сиромащúя, *с. ж.* Сиромашия. *Сиромащка-та ся бои да влѣзе у женѫ работницѫ. Силна-та работа сиромащицѫ докарва.*

Сиромáщицый, —**щцынъ** и —**щенъ**, **щна**, **щно**, *пр.* Сиромашкый, нѣмотный, оскáдный, нищъй, сиромахъ. *Сиромащенъ чловѣкъ.*

Сúротá, *с. об.* Сиротина, сиротия: 1) Сиракъ; сиротá. 2) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сиротыдѣца*, сирачета. *Доброволна сирота коремъ-тъ úдо земя-тѫ (до зѫбы-ты). Като сиротѫ на помянъ. Свилася като сиротѫ на помянъ. Пчелы безъ матѫ сирота Радка.*

Сиротина, *с. об.* Сирота.

> А Тодора сиротина
> Сирачя си останяла,
> И безъ татка и безъ майка,
> И безъ брата и безъ сестрѫ. *Пѣс.*

Сиротúнскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **сирота**. *Сиротинска майка.*

Сúротúца, *ум. ж.* отъ **сúротá**; **сиротúнка**, **сиротка**; **бѣдня́жка**. *Заплакала мѫжатица прѣдъ сиротица.*

> Си посвръши кусый врабець,
> Кусый врабець койнопарець
> За дѣвойкя сиротицѫ. *Пѣс.*

Сиротичка, *ум. ж.* отъ **сиротица**; **сиротúночка**; **бѣдня́жечка**. *Ете имало едно удовица, па си живѣяла сама, сиротичка-та.*

Сиротúя, *с. ж.* 1) Сиромашия. 2) Сирота, сиротина.

> Закукала синя кукувица,
> Не е была синя кукувица,
> Токъ е была Яна сиротия,
> Дѣкъ си нете нейнъ равнъ дворъ. *Пѣс.*

Сиротчице, *ум. ср.* Сирачя; **сиротúнка**, **сиротка**.

> Останяло дѣтя малечкаво,
> Малечкаво дѣтя сиротченце,
> Ни татково дѣтя, ни майкыно. *Пѣс.*

Сиротъ́ыня, *с. съб.* Сиромаси-ти, сиромашия, сиромашь.

Сúрѣчь, *нар.* Така, имено, тоесть; úменно, то есть.

Сúса, *с. ж.* 1) Сиска. 2) Им. соб. женско.

Сисáлчя, *с. ср.* Дѣтя, животно, което още сиса; бозайничя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя,

сукалчя, цицейчя; грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́терними молоко́мъ, моло́чникъ, сосунбкъ.

Сѝсамь, *гл. д.* Бозаж, сучы, цицамь, бицамь; соса́ть. *Кротко агня двѣ матери сиса.* —**сапъ́й,** *прич. стр.* Бозанъ́й; сбсанный.

Сѝсаніе, *с. ср.* отъ сѝсамь. Бозание, сучение, цицание; соса́ніе.

Сѝска, сѝскы, *с. ж.* 1) Бозка, гради, нинка, сиса, цица, цицка; грудь, ти́тька, сѝса, сѝся, сѝська. 2) Издаденъ части на боботеца, на оплена и на ость-тж на кола.

*Сѝстро, *с. ср. Гр.* Огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружка, стругало, стружка, стръгачка; родъ кирки́, скребка́.

Ситне́жь, *с. м.* Дребнъ нѣчта, дребнъ паръ; дребулина, дребулия, дребусакъ, дребъ, пепелоръ, поситница, ситница, ситноръ; ме́лочь.

Ситне́ніе, *с. ср.* отъ ситнѣжь.

Сѝтни́ца, *с. ж.* 1) Ситнежь. *Рыба ситница,* малка, ситна рыба; ме́лкая ры́ба. 2) За рѣкж, за дрво: съ ситнъ, дребнъ каменчета, листа, клончета. *Рыка ситница. Елица ситница.*

Сѝтничкъ́й, — чькъ, чка, чко, *прил. смякч.* отъ сѝтнъ́й.

Сѝтномь, *нар.* Ситно. *Ситномь сборвать.*

Ситнорѝна, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситноръ; ме́лочь.

Ситнорбсничя, *с. ср.* Назъвание на момичя, что ситни, кога ходи.

Момичя ситнороснича! *Пѣс.*

Ситно́ръ, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситнорина, пепелоръ, поситница, дребулина, дребулия, дребъ, дребусакъ; ме́лочь.

Ситнота́, *с. ж.* Свонство на сѝтнъ́й; мелиза́, ме́лкость, мелкота́.

Сѝтнъ́й,—тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* Что не е надъръ, дребнъ́й, дребнавъ́й, дробнъ́й; ме́лкій. *Ситенъ пѣсъкъ. Ситна роса вароси, ситенъ дждецъ вавалъ. Ситенъ шивъ,* съ гастъ бодовъ. *Ситно сито, рьшета,* съ малкъ дупчица. *Ситно писмо,* съ малкъ дребнъ буквъ. *Ситно ходене,* прѣстжпване съ малкъ крачкъ. *Ситны, дребны, непотрѣбны,* малкъ нѣчта, нѣчто незначително; ме́лочь, безде́лица. —тно, *нар.* Нежадро, ситномь, дребнаво, дробно; ме́лко. *Ходж ситно,* ситнж. *Нарѣзано, склъцано ситно. Ситно като просо. Ситно брашно като пѣнж. Ситно кажыне брой нѣма. Димо сѣди, ситно слово пише.*

Ситнѣжь, йшь,—нилъ, 1) *гл. д.* Правж нѣчто на ситнъ, дрѣбнъ частици; наситнявамь, надробявамь, раздробявамь, надробявамь, раздроб
мелѝть. 2) *гл. ср.* Ходж
пиамь съ малкъ крачкъ, н
пиамь; прусамь; сѣменѝть.
но не ситни. —нѣ́ся,
вамь ситненъ; мелѝться.

Сѝто, *с. ср.* Седъ отъ лабъ
но отъ примкъ или копри
него брашно; струнжкъ; сѝ
то то, да е сита година
учнж, на го карамь, оно
такъ, шлака-такъ? или:
ты го тупашь, то си
телелей лей, па сере, т
или: *ты го бнешь, ты г*
ти сыпва да гадешь? Гат

Сѝтце, *ум. ср.* отъ сѝто; с

Сѝчкона, сѝчкъ́й, вмѣсто вс
къ́й.

**Сина́йница, сина́йнъ́й, си
ница, сѝа́йнъ́й, сѝа́нж.**

Ска́знж, ешь, сказа́хъ, *гл.*
вамь.—**занъ́й,** *прич. ст*

Ска́за, *с. ж.* Сказване, прик
ди така за сказж, за пр
казна, за приказище, да с
него.

Сказа́ніе, *с. ср.* Тлъкуване, тл
кова́ніе, сказа́ніе.

Попове книжкъ четіали
И си сказание казвали:
Черна морина ще тръгне,
Рядомь ще рядомь моря,
Най-много единъ у мамж.

Ска́звань и ска́зувамь (да
1) Говорж, казвамь, разка
вамь, разправямь; ска́зыв
вать, повѣствова́ть. *Ива
Иваница новины сказва.
насна и сказва по свѣто*
млъвж, бесѣдж, казвамь, пр
говарямся; говори́ть, разго
сѣдовать. *Обычна много*
едного съ другиго Съднят
си сказвать по цѣлы чя
гл. стр. Бывамь сказванъ.

Ска́зване и ска́зуване, *с.*
звамь.

Сказва́чка, *с. ж.* Която об
да приказва.

Сказва́чь, *с. м.* Който обича
приказва.

Скакалецоіа́дъ, *с. м.* Птица

Скакале́ць, ацй, *с. м.* Жи
и *Locusta viridissima,* зеле
калъ, скакълъ, скачка, ска
нецъ; кузне́чикъ, саранча́,

падняли като скакалци. Ивали всичко като скакалци.

Скака́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто се надскачатъ.

Ска́калъ, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́кань, *гл. ср.* Скачѫмь. *Колко знае дѣдо, толко хоро скака.*

Ска́каньо, *с. ср.* отъ **ска́кань**. Скачѫне.

Скакарака, *с. ж.* Птица сврака, страчка; **сорóка**.

Ска́кулецъ, лци, и **скакýнецъ**, нци, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́кци, *с. м. мн.* Въ клятва: *скакци тя хванѫли!* съ кокто надосана кака кльне, когато ѫ въкать како.

Ска́кълъ, ска́кли, *с. м.* Животина скакалець.

Скала́, *с. ж.* Голъ брѣгъ, голо странище отъ камъкъ, голѣмъ камъкъ като могыла; канара, карпа, зѫберъ, стѣпа, спила, къчеръ, заряда; **скáла**, утѣсъ. *Магарецината не ходи по горы-ты и скалы-ты, а по хора-та.*

***Скáла**, *с. м. Гр.* Слъба, стлъба, мердевенъ; лѣствица.

Скалéсань, *гл. свр.* отъ **скалéсвань**. —**санъ**, *прич. стр.*

Скалéсвань и **скалéсувань** (да **скалéсань**), *гл. д.* 1) Канѫ, поканвамь, въкамь, калесвамь; приглашáть. *Не скалесанъ гость готово магаря.* 2) Наканвамь, навъкивамь инозинѫ да дойдѫть; да накалесамь; назвáть. *Скалесалъ е и малко и голѣмо, цѣло-то село.*

Скалесалъ е кралий Марко
Седемдесять кралье и везиры. *Пѣс.*

Скалéсваньо и **скалéсуваньо**, *с. ср.* отъ **скалéсвань**.

Скалéска, *с. ж.* Калеска, калешка, калезма, покана; приглашéніе.

Скалúвинѫ, нишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да направѫ нѣкого на скалѧ́, да вкаменѫ, да скаменѫ, да сграгорѫ; окаменúть. *Да тя скаливни Господь!*

Скалúстый, сть, ста, сто, *пр.* Что има много скалы; **скалúстый**, утесúстый. *Скалисто мѣсто, скалиста планина.*

Скалúца, *ум ж.* отъ **скалá**. Канарица.

Ска́лица, *ум ж.* отъ **ска́ла**. Слъбица, стлъбица.

***Скалóнъ**, *с м.* Раст. *Allium cepa*, червенъ лукъ, кромидъ; лукъ.

Скалóсань, *гл. свр.* отъ **скалóсвань**. —**санъ**, *прич. стр.*

Скалóсвань и **скалóсувань** (да **скалóсань**), *гл. д.* Свршѫмь, направямь нѣчто набрѫзо, прѣзъ купъ за грошь, какъ да е, или безъ да ся види и отбере; скопосвань, скатвань, смуталявамь, стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь; вахлáть, навахлáть, налáпать, отмáхвать. —**ся**, *гл. стр.* Бывамь скалосанъ.

Скалóсваньо и **скалóсуваньо**, *с. ср.* отъ **скалóсвань**.

***Скалýда**, *с ж.* Скилида.

Скалѫпóсань, *гл. свр.* отъ **скалѫпóсвань**. —**санъ**, *прич. стр.*

Скалѫпóсвань и **скалѫпóсувань** (да **скалѫпóсань**), *гл. д.* Вирягамь нѣчто и го наряждамь като въ калѫпъ. —**ся**, *гл. стр.* Бывамь скалѫпованъ *Дрѣхы-ты и ся скалѫпосаны въ два санджка.*

Скалѫпóсваньо и **скалѫпóсуваньо**, *с. ср.* отъ **скалѫпóсвань**.

Скáма, *с. ж.* Пѣна отъ сапунъ.

Скаменѫ́, ни́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **скименúвань**. —**не́нъ**ый, *прич. стр.*

Скаменúвань (да **скаменѫ́**), *гл. д.* Правя нѣчто да стане като камъкъ; вкаменявань, сиранорвамь; окаменя́ть. —**ся**, *гл. стр.* и *възвр.* Ставамь на камъкъ; вкаменявамся; каменѣть, окаменя́ться. *Господь прокльнѫлъ дявола да ся скамени. Ега даде Господь да ся скаменишь!*

Скáминѫ, нишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да направѫ на камъкъ, като камъкъ; да скаменѫ, да вкаменѫ, да скаливнѫ, да сграгорѫ; окаменúть. *Отъ това гы скамнилъ грѣхъ-тъ, та да стоять и день денеска тамо, за да ся плашять и другы людже. Можаше и тебе да скамни, како что ме скамнила.*

Скандали, *с. м. мн.* Агодъ отъ дрьво черница; барабонкъ, бобонкъ, брьбонкъ, галашкъ, дудули, кáкъли, капинкъ, муръ, мурвъ, мургвъ, муренкъ, съканенци, црьничкъ; а́года тутовато дéрева.

Скáнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* ви. да **скънѫ**. Да разчюпѫ, да разчѣпѫ. *Сканѫла калинкя-тя*, нара.

Скáнвань и **скáпувань** (да **скáпѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто да ся скапе, да изгние; изгноявань; сгнáвать. *И си скапа три постели. Инать главя-тя ще му скапе. Скапали го отъ кютекъ за паковъ тъ, что сторилъ.* —**ся**, *гл. възвр.* 1) Ставамь на прахъ, на пепелъ отъ гниене; изгнивамь, сплувамся, стопявамся, схумвамся; сгнивáть, истлѣвáть. *Ега ся не скапешь у гроба!* 2) Развалявамся, разсыпвамся отъ гниене, та ставамь не здравъ, не добръ; изгнивамь, окапвамь, сплувамся; сгнивáть, трýхнуть, выгнивáть, перегнивáть. *Скапалы му ся мяса-та отъ лѣжане* 3) Отъ сѣдѣне много врѣмя на едно мѣсто, или отъ друго нѣчто повреждамся, развалявамся. *И покась-тъ ся скынѫлъ, чунки*

сукалчя, цицейчя; грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́тернимъ молоко́мъ, моло́чникъ, сосуно́къ.

Сѝсамъ, *гл. д.* Бозая, сучя, цицамъ, бицамъ; **соса́ть.** *Кротко кагня дѣ̀ матери сиса.* —**санѣ́й,** *прич. стр.* Бозанъ́й; **со́санный.**

Сѝсаніе, *с. ср.* отъ **сѝсамъ.** Бозание, сучение, цицание; **соса́ніе.**

Сѝска, сѝскы, *с. ж.* 1) Бозка, гра̀ды, нянка, сиса, цица, цицка; **грудь, ти́тька, сѝса, сѝся, сѝська.** 2) Издаденъ части на боботеца, на оплена и на ость-тѣ на кола.

***Сѝстро,** *с. ср. Гр.* Огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружка, стругало, стружка, стръгачка; **родъ кирки́, скребка́.**

Ситне́жь, *с. м.* Дребнъ нѣчта, дребнъ паръ; **дребулина, дребулия, дребусакъ,** дребъ, **пепелоръ, поситница, ситница, ситноръ; ме́лочь.**

Ситне́ніе, *с. ср.* отъ **ситнѣ́жь.**

Сѝтни́ца, *с. ж.* 1) Ситнежь. *Рыба ситница,* малка, ситна рыба; **ме́лкая ры́ба.** 2) За рѣ̀ка, за дрьво: съ ситнъ, дребнъ каменчета, листа, клончета *Рѣка ситница. Елица ситница.*

Сѝтничкы́й, — **чькъ, чка, чко,** *прил. смлкч.* отъ **сѝтнъ́й.**

Сѝтномь, *нар.* Ситно. *Ситномь сборвать.*

Ситнори́я, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситноръ; **ме́лочь.**

Ситнороснича, *с. ср.* Назъванне на момича, что ситни, кога ходи.

Момича ситнороснича! *Пѣс.*

Ситно́ръ, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситнория, пепелоръ, поситница, дребулина, дребулия, дребъ, дребусакъ; **ме́лочь.**

Ситнота́, *с. ж.* Своиство на **сѝтнъ́й;** мелиана́, **ме́лкость, мелкота́.**

Сѝтнъ́й,—**тънъ** и—**тенъ, тна, тно,** *пр.* Что не е надъръ, дребнъ́й, дребнавъ́й, дробнъ́й; **ме́лкій.** *Ситенъ пѣсъкъ. Ситна роса вароси, ситенъ дъждецъ завалѝ. Ситенъ шивъ,* съ ръ̀стъ бодовъ. *Ситно сито, рѣшета,* съ малкъ дупчици. *Ситно писмо,* съ малкъ дребнъ буквъ. *Ситно ходене,* пръстъпване съ малкъ крачкъ. *Ситны, дребны, непотрѣбны,* малкъ нѣчта, нѣчто незначително; **ме́лочь, бездѣ́лица.** —**тно,** *нар.* Незадро, ситномь, дребнаво, дробно; **ме́лко.** *Ходя ситно,* ситнъ. *Нарѣзано, склъцано ситно. Ситно като просо. Ситно брашно като пѣпъ. Ситно камъне брой нѣма. Дѝмо сѣди, ситно слово пише.*

Ситнѣ́жь, я́шь,—нилъ, 1) *гл. д.* Правъ нѣчто на ситнъ, дрѣбнъ частици; **наситнявамъ, надробявамъ, раздроб**
мелѝть. 2) *гл. ср.* Ходя
пиамъ съ малкъ крачкъ, на
пиамъ; прусамъ; **сѣменя́ть.**
но не ситни. —**ни́ѫся,**
вамъ ситненъ; **мелѝться.**

Сѝто, *с. ср.* Сѣдъ отъ лябъ
но отъ примкъ или коприн
него брашно; струнякъ; **сѝ**
то то, да е сита година
учи, на го карамъ, оно
такъ, шлака-такъ? **или:**
ты го тупашь, то сы
телелей лей, па сере, т
или: *ты го бишь, ты г*
ти сыпва да падешь? Гат.

Сѝтце, *ум. ср.* отъ **сѝто; с**

Сѝчкона, сѝчкы́й, вмѣсто вс
кы́й.

Сина́йница, сина́йнъ́й, си
ница, сѝа́йнъ́й, сѝа́нж.

Ска́жѫ, ешь, сказа́хъ, *гл.*
вамъ.—**занъ́й,** *прич. ст*

Ска́за, *с. ж.* Сказване, прик
ди така за сказя, за пр
казня, за приказище, да с
него.

Сказа́ніе, *с. ср.* Тълкуване, тл
кова́ніе, сказа́ніе.

Попове книжкъ четяли
И сѝ сказание казвали:
Черна морина ще тръгне,
Рядомъ ще рядомъ моря,
Най-много единъ у манж.

Ска́звамъ и ска́зувамъ (да
1) Говоря, казвамъ, разка
вамъ, разправямъ; **ска́зы**
вать, повѣствова́ть. *Иван*
Иваница новины сказва.
нася и сказва по свѣто
мъвъ, бесѣдя, казвамъ, пр
говарямся; **говори́ть, разго**
сѣдовать. *Обычя много*
едного съ другиго Съднят
си сказвать по цѣлы ня
гл. стр. Бъвамъ сказванъ.

Ска́зване и ска́зуване, *с.*
звамъ.

Сказва́чка, *с. ж.* Която об
да приказва.

Сказва́чъ, *с. м.* Който обича
приказва.

Скакалецоѝдъ, *с. м.* Птица

Скакале́цъ, лца, *с. м.* Жив
и *Locusta viridissima,* зеле
кал, скакълъ, скачка, скак
нецъ; **кузне́чикъ, саранча́,**

падняли като скакалци. Ивали всичко като скакалци.

Скака́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто се надскачатъ.

Ска́калъ, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́кань, *гл. ср.* Скачанъ. *Колко знае дѣдо, толко хоро скака.*

Ска́каньо, *с. ср.* отъ **ска́кань**. Скачаньо.

Скака́рака, *с. ж.* Птица сврака, страчка; **сорóка**.

Ска́кулець, **лци**, и **скаку́нець**, **нци**, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́кци, *с. м. мн.* Въ клятва: *скакци тя хванѫли!* съ кожто надосана кака кльне, когато ѫ въкать како.

Ска́къльъ, **ска́кли**, *с. м.* Животина скакалець.

Скала́, *с. ж.* Голъ брѣгъ, голо странище отъ камъкъ, голѣмъ камъкъ като могила; канара, карпа, зѫберъ, стѣна, спила, къчеръ, заряда; **ска́ла**, утѣсъ. *Магарецината не ходи по горы-ты и скалы-ты, а по хора-та.*

***Ска́ла**, *с. ж. Гр.* Слъба, стлъба, мердевенъ; **лѣствица**.

Скалéсань, *гл. свр.* отъ **скалéсвань**. —**са́нъ**, *прич. стр.*

Скалéсвань и **скалéсуванъ** (да **скалéсамъ**), *гл. д.* 1) Канъ, поканвамъ, въкамъ, калесвамъ; приглашáть. *Не скалесахъ гость готово магаря.* 2) Наканвамъ, навъкивамъ многимъ да дойдатъ; да накалесамъ; назвáть. *Скалесалъ е и малко и голѣмо, цѣло-то село.*

Скалесалъ е краля Марко
Седемдесять крале и везиры. *Пѣс.*

Скалéсаньо и **скалéсуваньо**, *с. ср.* отъ **скалéсвань**.

Скалéска, *с. ж.* Калеска, калешка, калезма, покана; приглашéніе.

Скали́внѫ, **нѫшь**,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* Да направѫ нѣкого на скалѫ́, да вкаменѫ, да скаменѫ, да сграгорѫ; окамени́ть. *Да тя скаливни Господь!*

Скали́стый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Что има много скалы; **скали́стый**, **утеси́стый**. *Скалисто мѣсто, скалиста планина.*

Скали́ца, *ум ж.* отъ **скала́**. Канарица.

Ска́лица, *ум ж.* отъ **ска́ла**. Слъбица, стлъбица.

***Скало́нъ**, *с м.* Раст. *Allium sera*, червенъ лукъ, кромидъ; лукъ.

Скало́сань, *гл. свр.* отъ **скало́свань**.—**са́нъ**, *прич. стр.*

Скало́свань и **скало́суванъ** (да **скало́самъ**), *гл. д.* Свршамъ, направямъ нѣчто набрзо, прѣзъ купъ за грошъ, какъ да е, или безъ да ся види и отбере; скопосвамъ, скатвамъ, смуталявамъ, стутвамъ, потутвамъ, прѣтупвамъ; вахлáть, навахлáть, налáпать, отмáхивать. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамъ скалосанъ.

Скало́сваньо и **скало́суваньо**, *с. ср.* отъ **скало́свань**.

***Скалу́да**, *с ж.* Скилида.

Скалѫпо́сань, *гл. свр.* отъ **скалѫпо́свань**. —**са́нъ**, *прич. стр.*

Скалѫпо́свань и **скалѫпо́суванъ** (да **скалѫпо́самъ**), *гл. д.* Впрягамъ нѣчто и го наряждамъ като въ каланъ. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамъ скалѫпованъ *Дрѣхы-ты и ся скалѫпосаны въ два санджка.*

Скалѫпо́сваньо и **скалѫпо́суваньо**, *с. ср.* отъ **скалѫпо́свань**.

Ска́ма, *с. ж.* Пѣна отъ сапунъ.

Скаменѭ́, **ни́шь**,—**ни́лъ**, *гл. свр.* отъ **скаменя́вань**. —**не́нъ**, *прич. стр.*

Скаменя́вань (да **скаменѭ́**), *гл. д.* Правя нѣчто да стане като камъкъ; вкаменявамъ, сираморвамъ; окамеля́ть. —**ся**, *гл. стр.* и *възвр.* Ставамъ на камъкъ; вкаменявамъ; каменѣ́ть, окамеля́ться. *Господь прокльнѫлъ дявола да ся скамени. Ега даде Господь да ся скаменишь!*

Ска́мнѭ, **нѫшь**,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* Да направя на камъкъ, като камъкъ; да скаменѫ, да вкаменѫ, да скалинѫ, да сграгорѫ; окамени́ть. *Отъ това гы скамнѫлъ грѣхъ-тъ, та да стоять и день денеска тамо, за да ся плашять и другы людже. Можаше и тебе да скамни, како что ме скамнила.*

Скандали, *с. м. мн.* Агоды отъ дрво черница; барабонкы, бобонкы, брьбонкы, галашкы, дудули, кжкыли, кланинкы, муры, мурвы, мургвы, муренкы, съкаменци, црьничкы; а́года ту́товаго де́рева.

Ска́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* вм. да **скънѫ**. Да разчюпѫ, да разчѣпля. *Сканѫла калинкѫ-тѫ*, нара.

Ска́пвань и **ска́нувань** (да **ска́пѫ**), *гл. д.* Направямъ нѣчто да ся скапе, да изгние; изгноявамъ; сгни́вать. *И си скапа три постели. Инатъ главѫ-тѫ ще му скапе. Скапали го отъ кютекъ за паковъ тъ, что сторилъ.* —**ся**, *гл. възвр.* 1) Ставамъ на прахъ, на пепелъ отъ гниене; изгнивамъ, сплувамся, стопявамся, схумвамся; сгнивáть, истлѣвáть. *Ега ся не скапешь у гроба!* 2) Развалямся, разсыпвамся отъ гниене, та ставамъ не здравъ, не добръ; изгнивамъ, окапвамъ, сплувамся; сгнивáть, тру́хнуть, выгнивáть, перегнивáть. *Скапалы му ся мяса-та отъ лѣжанье* 3) Отъ сѣдѣне много врѣмя на едно мѣсто, или отъ друго нѣчто повреждамся, развалямся. *И попасъ-тъ ся скънѫлъ, чункы*

сукалчя, пицейчя; грудно́й младе́нецъ, живо́тное, питаемое ма́терининъ молоко́мъ, моло́чникъ, сосуно́къ.

Сѝсанъ, *гл. д.* Бозая, сучя, цицанъ, бицанъ; соса́ть. *Кротко чагня двѣ матери сиса.* —**санъ**ый, *прич. стр.* Бозаный; со́санный.

Сѝсаніе, *с. ср.* отъ **сѝсанъ**. Бозане, сучение, цицане; соса́ніе.

Сѝска, **сѝсны**, *с. ж.* 1) Бозка, градъ, нянка, сиса, цица, цицка; грудь, ти́тька, сѝса, сѝся, сѝська. 2) Издадены чясти на боботеца, на оплена и на ость-тѫ на кола.

***Сѝстро**, *с. ср. Гр.* Огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружба, стругало, стружка, стръгачка; родъ кирки́, скребка́.

Ситне́жь, *с. м.* Дребны нѣчта, дребны пари; дребулина, дребулия, дребусакъ, дребъ, пепелоръ, посипница, ситница, ситноръ; ме́лочь.

Ситне́ніе, *с. ср.* отъ **ситни́ѫ**.

Сѝтни́ца, *с. ж.* 1) Ситнежь. *Рыба ситница*, малка, ситна рыба; ме́лкая ры́ба. 2) За рѣкя, за дрьво: съ ситны, дребны каменчета, листа, клончета *Рѣка ситница. Елица ситница.*

Сѝтничкый, — **чькъ**, **чка**, **чко**, *прил. смякч.* отъ **сѝтный**.

Сѝтномь, *нар.* Ситно. *Ситномь сборвать.*

Ситнорѝна, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситноръ; ме́лочь.

Ситноро́сничя, *с. ср.* Назъванне на момичя, что ситни, кога ходи.

Момичя ситнороснича! *Пѣс.*

Ситно́ръ, *с. м.* Ситнежь. ситница, ситнорна, пепелоръ, посипница, дребулина, дребулия, дребъ, дребусакъ; ме́лочь.

Ситнота́, *с. ж* Свойство на **сѝтный**; мелиана́, ме́лкость, мелкота́.

Сѝтный,—**тьнъ** и—**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* Что не е надъръ, дребный, дребнавый, дробный; ме́лкій. *Ситенъ пѣсъкъ. Ситна роса зароси, ситенъ дъждецъ завалѣ. Ситенъ шивъ*, съ гѫсты бодовы. *Ситно сито, рѣшета*, съ малкы дупчици. *Ситно писмо.* съ малкы дребны буквы. *Ситно ходене*, пръстъпване съ малкы крачбы. *Ситны, дребны, непотрѣбны*, малкы нѣчта, нѣчто незначително; ме́лочь, бездѣлица. —**тно**, *нар.* Недадро, ситномь, дребнаво. дробно; ме́лко. *Ходж ситно*, ситны. *Нарѣвано, скълцано ситно. Ситно като просо. Ситно брашно като пѣнж. Ситно камьне брой нѣма. Димо сѣди, ситно слово пише.*

Ситни́ѫ, **и́шь**,—**нилъ**, 1) *гл. д.* Правы нѣчто на ситны, дрѣбны чястица; наситнявань. надробявань, раздробявань, мели́ть. 2) *гл. ср.* Ходя пянь съ малкы крачкы, н пянь; прусань; сѣмени́ть, но не ситни. —**ни́ѫся**, вань ситненъ; мели́ться.

Сѝто, *с. ср.* Ссадъ отъ лабно отъ прянкы или коприн него брашно; струпякъ; сѝ то то, да е сыта годин учьк, ка го карань, оно такъ, *шлака-такъ?* или: ты го тупашь, то си телелей лей, па сере, т или: ты го биешь, ты г ти сыпва да ядешь? Гат

Сѝтце, *ум. ср.* отъ **сѝто**; с

Сѝчкома, **сѝчкый**, вѣсто вс кый.

Сиа́йница, **сиа́йнъый**, си ница, **сиа́йнъый**, **сиа́нѫ**.

Ска́жѫ, **ешь**, **сказа́хъ**, *гл.* вань.—**занъый**, *прич. ст*

Ска́за, *с. ж.* Сказване, прия *ди така за сказѫ*, за пр казня, за приказище, да с него

Сказа́ніе, *с. ср.* Тлъкуване, тл кова́ніе, сказа́ніе.

Попове книжкы четіали
И си сказаніе казвали:
Черна морна ще тръгне,
Рядомь ще рядомь мори,
Най-много единъ у мамя.

Ска́звань и ска́зувань (да 1) Говорь, казвань, разка вань, разправянь; ска́зы вать, повѣствова́ть. *Ива Иваница новины сказва. наска и сказва по свѣт* плъны, бесѣдя, казвань, пр говарнямся; говори́ть, разг сѣдовать. *Обычя много едного съ другыго Сѣднят си сказвать по цѣлы чя гл. стр* Бывамь сказванъ.

Ска́званіе и ска́зуваніе, *с.* звань.

Сказва́чка, *с. ж.* Което об да приказва.

Сказва́чь, *с. м.* Който обычн приказва.

Скакалецоіа́дъ, *с. м.* Птица

Скакале́цъ, **лци**, *с. м.* Жи и *Locusta viridissima*, зел кал, скакълъ, скачка, ска нещь; кузне́чикъ, саранча́,

падняли като скакалци. Ивали всичко като скакалци.

Скака́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто се надскачатъ.

Ска́калъ, *с. м.* Животина скакалецъ.

Ска́камь, *гл. ср.* Скачамь. *Колко знае дѣдо, толко хоро скака.*

Ска́каніе, *с. ср.* отъ **ска́камь.** Скачаніе.

Скака́рака, *с. ж.* Птица сврака, страчка; **сорóка.**

Ска́кулецъ, лци, и **скакýнецъ, нци,** *с. м.* Животина скакалецъ.

Ска́кци, *с. м. мн.* Въ клятвѫ: *скакци тя хванѫли!* съ комто надсана кака клне, когато ѫ въкать како.

Ска́кълъ, ска́кли, *с. м.* Животина скакалецъ.

Скалá, *с. ж.* Голъ брѣгъ, голо странище отъ камъкъ, голѣмъ камъкъ като могила; канара, карпа, зѫберъ, стѣна, спида, кичеръ, заряда; **скáла, утёсъ.** *Магарешината не ходи по горы-ты и скалы-ты, а по хора-та.*

***Скáла,** *с. м. Гр.* Слъба, стлъба, мердевенъ; **лёствица.**

Скалёсамь, *гл. свр.* отъ **скалёсвамь.** —**самъ́й,** *прич. стр.*

Скалёсвамь и **скалёсувань** (да **скалёсамь**), *гл. д.* 1) Канѫ, поканвамь, въкамь, калесвамь; **приглашáть.** *Не скалесанъ гость готово магаря.* 2) Наканвамь, навъкивамь мнозина да дойдатъ; да накалесамь; **назвáть.** *Скалесалъ е и малко и голѣмо, цѣло-то село.*

Скалесалъ е краля Марко
Седемдесять крале и везиры. *Пѣс.*

Скалёсваніе и **скалёсуваніе,** *с. ср.* отъ **скалёсвамь.**

Скалёска, *с. ж.* Калеска, калешка, калезма, покана; **приглашéніе.**

Скали́внѫ, ни́шь,—**нилъ,** *гл. д. свр.* Да направѧ нѣкого на скалѧ́, да вкаменѧ, да скаменѧ, да сграгорѧ; **окамени́ть.** *Да тя скаливни Господь!*

Скали́стый, *стъ, ста, сто, пр.* Что има много скалы; **скали́стый, утеси́стый.** *Скалисто мѣсто, скалиста планина.*

Скали́ца, *ум ж.* отъ **скалá.** Канарица.

Ска́лица, *ум ж.* отъ **скáла.** Слъбица, стлъбица.

***Скалóнъ,** *с м.* Раст. *Allium cepa,* червенъ лукъ, кромидъ; **лукъ.**

Скалóсамь, *гл. свр.* отъ **скалóсвамь.**—**самъ́й,** *прич. стр.*

Скалóсвамь и **скалóсувань** (да **скалóсамь**), *гл. д.* Свршамь, направямь нѣчто набрѣзо, прѣзъ купъ за грошь, какъ да е, или безъ да ся види и отбере; скопосвамь, скатвамь, смуталявамь, стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь; **вахлáть, навахлáть, налáпать, отмáхивать.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь скалосанъ.

Скалóсваніе и **скалóсуваніе,** *с. ср.* отъ **скалóсвамь.**

***Скалýда,** *с ж.* Скилида.

Скалѫпóсамь, *гл. свр.* отъ **скалѫпóсвамь.** —**санъ́й,** *прич. стр.*

Скалѫпóсвамь и **скалѫпóсувань** (да **скалѫпóсамь**), *гл. д.* Впрягамь нѣчто и го наряждамь като въ калѫкъ. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь **скалѫпованъ** *Дрѣхы-ты и сѫ скалѫпосаны въ два санджка.*

Скалѫпóсваніе и **скалѫпóсуваніе,** *с. ср.* отъ **скалѫпóсвамь.**

Скáна, *с. ж.* Пѣна отъ сапунъ.

Скаменѧ́, ни́шь,—**ни́лъ,** *гл. свр.* отъ **скаменя́вамь.** —**не́нъ́й,** *прич. стр.*

Скаменя́вамь (да **скаменѧ́**), *гл. д.* Правя нѣчто да стане като камъкъ; вкаменявамь, сиранорвамь; **окамеля́ть.** —**мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Ставамь на камъкъ; вкаменявамся; **каменѣ́ть, окамеля́ться.** *Господь прокльнѫлъ дявола да ся скамени. Ега даде Господь да ся скаменишь!*

Скáмнѧ́, нишь,—**нилъ,** *гл. д. свр.* Да направя на камъкъ, като камъкъ; да скаменя, да вкаменя, да скаливня, да сграгоря; **окамени́ть.** *Отъ това гы скамнилъ грѣхъ-тъ, та да стоять и день денеска тамо, за да ся плашять и другы людж. Можаше и тебе да скамни, како что ме скамнила.*

Скандали, *с. м. мн.* Агоды отъ дрьво черница; барабонкы, бобонкы, брьбонкы, галашкы, дудули, кжкыли, кжпинкы, муры, мурвы, мургвы, муренкы, съкаменци, црьничкы; **áгода тýтоваго дéрева.**

Скáнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. д. свр.* ви. да **скънѫ.** Да разчюпя, да разчёпля. *Сканѫла калинкѫ-тѫ,* нара.

Скáпвамь и **скáпувань** (да **скáпѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто да ся скапе, да изгние; изгноявамь; **сгнáвать.** *И си скапа три постели. Инатъ главѫ-тѫ ще му скапе. Скапали го отъ кютекъ за паковъ тъ, что сторилъ.* —**мся,** *гл. възвр.* 1) Ставамь на прахъ, на пепелъ отъ гниене; изгнивамь, сплувамся, стопявамся, схумамся; **сгнивáть, истлѣвáть.** *Ега ся не скапешь у гроба!* 2) Развалямся, разсыпвамся отъ гниене, та ставамь не здравъ, не добръ; изгнивамь, окапвамь, сплувамся; **сгнивáть, трýхнуть, выгнивáть, перегнивáть.** *Скапалы му ся мяса-та отъ лѣжане* 3) Отъ сѣдѣне много врѣмя на едно мѣсто, или отъ друго нѣчто повреждамся, развалямся. *И попась-тъ ся скънѫлъ, чункы*

бълъ скапанъ. Всичко, что посъжть людѣ-то, все да имъ ся скапе, та да мя познавать. Скапался е, та го нѣма, не го бува вече, снизался е. *Скапажж ли ся кола-та, триста ти коловозници за парж. — Скапися тука!* слуйся, сѣдни! 4) *гл. стр.* Бувамь скапанъ.

Ска́иване, *с. ср.* отъ **ска́ивамь** и **ска́ивамся.**

Ска́ижж, ешь,—на́лъ, *гл. свр.* отъ **ска́ивамь. —панъ́й,** *прич. стр.* Развалень, повреденъ отъ гниене; изпилъ, слутый; **изгнилый, иструхлый, опрѣлый, мо́глый.**

***Скара,** *с. ж. Гр.* 1) Сждъ желѣзна рьшетка за печене съ него нѣчто на жаравж. 2) Желѣзна рьшетка на собж, на пещь или на друго подобно; **решетка.** 3) Нѣчто написано, наридено на графъ, на колонъ; **таблица; табли́ца.**

Ска́рамь, *гл. свр.* отъ **ска́рвамь. —ранъ́й,** *прич. стр.*

Ска́рвамь и ска́рувамь (да **ска́рамь**), *гл. д.* 1) Отъ разнъ мѣста съ каране сбирамь, докарвамь на едно мѣсто; **сгони́ть.** 2) Отъ высоко мѣсто съ кола, съ добытькъ свалямь нѣчто на по́-низко; **свозвамь.** 3) Съ каране, съ возене докарвамь на едно мѣсто; **свозвамь; сваживать, свози́ть.** 4) Докарвамь карницж, свадъ помеждж нѣкои; сваждамь, сразявамь, сбутвамь; **сбо́рить.** *Дяволь-ть ни оре, ни копа, само людѣ-то скарва.* **—мся,** 1) *гл. възвр Скарвамся нѣкому:* брьбрьк, въкамь, глъчьж, гадж, мърж, сждж, хокамь, ружамь, хукамь, смѣшьж, карамся, псувамь, попрьжамь; **крича́ть, брани́ть, гони́ть, пога́нивать, жури́ть, пепи́ть, таза́ть.** 2) *гл вз. Скарвамся съ нѣкого:* сваждамся, сразявамся, сбутвамся, сджокамся, спрѣчкамся, завождамся, сдѣкамся, сдѣчкамся; **сбо́ритьси, брани́тьси.** *Скаралися врабци-ти за чюждо-то просо.* 3) *гл. стр.* Бувамь скаранъ.

Ска́рване, *с. ср.* отъ **ска́рвамь** и **ска́рвамся.**

Скарица и **скаричка,** *ум. ж.* отъ **скара.**

Скарни́авамь, *вм.* **скрьни́авамь.**

Ска́ра́дпъй, —дьнъ и **—денъ, дна, дно,** *пр.* 1) Който пѣсти; пѣстеливый, пѣстовный, прикатливый; **борежли́вый.** 2) Който знае рядъ и врьши всяко нѣчто на врѣми-то му; **урядный.**

Скаряджа́ся, и́шся,—дя́лся, *гл. об* Свади ми ся да дамь, да похарчы нѣчто, бувамь скапъ; **скапы́ся, стаскамся, свивамся;** скупи́тьси. *Что ся скарядишь?*

Скари́савамь, *гл. свр.* отъ **—са́нъй,** *прич. стр.* *С мо*, стъкмено, нагодено, сн

***Скари́свамь и скари́сува** самь), *гл. д. Гр.* Направ бързо и какъ да е; скалос

Ска́чвамь и ска́чямь (да 1) Сбирамь, доближавамь нѣчта, та гы закачямь еди**дня́ть.** *Скачи два-та к* качено нѣйдѣ свалямь, сн *Останялъ самичькъ на ло кой да го скачи отг гл. вз.* Сбирамъся, свързва вамъся единъ до другъ; **соединя́ться.** 2) *гл. възвр* **лизамь.** *Та скачися, ма высокы чардаци.*

Ска́чка, *с. ж.* 1) Мѣсто-то, чять на едно скачане, н **прыжо́къ.** 2) Скакалець. 3 ци въ съренье.

Ска́чыж, ишь, ча́лъ, *гл. свр* **—ченъ́й,** *прич. стр.*

Скачяшко́мь, скачяшкы́ кж-тж, *нар.* Съ скачане **вскачь, вскокъ.**

Ска́чямь (да **ско́чыж** и да **вамь, ско́кнувамь**), *гл.* Наскявамся и ся врьгамь на подскачямь, хрипамь; **ска** 2) Прѣврьгамся прѣзъ нѣч прѣхрипвамь; **скака́ть, пе репры́гиваться, перебра́ махивать.** *Скачи прѣз* Врьгамся отъ по́-високо н ко; хрипамь. *Скочи отъ тж.* 4) Врьгамся, хрипам **пры́гать отъ ра́дости.** Да ся врьжж, да станж из хрипнж. — *Скачи като обѣсень, като вакланъ, то пиланъ). Скачи кат кокошкж (като магаря хы). Единъ плаче, а др жанъ скачи, Стоянъ чче браче, кой тя има, нѣма, плаче! Голо гор е скакала кова-та, та Скачи баба и назадъ бота-та си врьви на с отъ добро да не скочиш ня Перушанъ, подскожи потрьси.*

Ска́чване, *с. ср.* отъ **ска́**

Ска́шкамь, *гл. свр.* отъ **ска́** ный, *прич. стр.*

Ска́шкване и **ска́шкуван**

гл. д. Направямь нѣчто на кашы; смачкамь. —ися, 1) *гл. възвр.* Ставамь на каши; сплувамся, скапвамся. *Да ся скашкѫ въ армиѫ-тѫ.* 2) *гл. стр.* Бъвамь скашканъ.

Скáшкване, *с. ср.* отъ скáшквамь и скáшквамся.

Сквóрець, рци, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris*, ковранець, сковранець, сколованець, скоровранець, скорець; сквóрецъ.

Сквърнословéние, *с. ср.* отъ сквърнослóвѫ; сквернослóвіе.

Сквърнослóвѫ, вишь,—вилъ, *гл. ср.* Казвамь неприличны думы, ирьснѫ думы; ирьсувамь съ уста; сквернослóвить.

Скéле, *с. ср.* Скела.

Скéлица и **скéличка**, *ум. ж.* отъ **скéла**.

***Скéла**, *с. ж. Т.* 1) Мѣсто на брѣгъ на море, на голѣмѫ рѣкѫ, направено за да ся спират кораби-ти; пристанище; прúстань, гáвань, кортъ. 2) Направѫ на водѫ като мостъ за нѣчто; мостúк, плотъ. 3) Гряды и дъскы около новѫ градѫ, кога ся гради, за да ся качват по тѣхъ зидарити; лѣсá, мостúк, подмóстки, пóдвязи, плотъ. 4) Страда отъ дереци и прѣпрѣчены на тѣхъ грядъ, на комто окачатъ нѣчто за сушение; вѣшалы.

***Скéмле**, *с. ср.* и **скéмла**, *с. ж. Т.* Столъ на крака безъ гръбъ за сѣдание на него или за турване нѣчто възъ него; скоменча; скамéйка, стулъ, табурéтка. *Сѣдни на скемле-то.*

> Заспала е малка мома
> Въвъ градинѫ подъ трендафелъ,
> При главы ѝ садефъ скемле,
> На скемле-то билюръ бардакъ,
> Въвъ бардака шекеръ шербетъ,
> Въвъ шербета топъ каранфилъ. *Пѣс.*

Скéмленце, *ум. ср.* отъ **скéмле**. Скоменча.

Скéпаръ, *с. м.* 1) Тесла. 2) *Скепари*, сѣчива, халатъ.

***Скилúда**, *с. ж. Гр.* Скалуда, една часть отъ чесновъ лукъ; чесня, чесънъ. *Три скилиды чесновъ лукъ.*

Скитáсамь и **скитáксамь**, *гл. свр.* отъ **скитáксвамь**. —**санъ**ый, *прич. стр.*

***Скитáксвамь** и **скитáсвамь** (да **скитáксамь**), *гл. д. Гр.* Забѣлѣжвамь, съглеждамь, смотрявамь, зрьвамь, съзирамь, сапиасвамь; замѣчáть.

Скитáксване и **скитáсване**, *с. ср.* отъ **скитáсвамь**.

Склавъ, *с. м.* Робъ, плѣнникъ; плѣнникъ. *Два старца съ коршумъ удрихѫ, трима склавове ведохѫ, село-то изгорихѫ.*

Складѫ, ешь, склáдохъ, склалъ, *гл. свр.* отъ **скла́ждамь**.

Скла́ждамь и **скла́двамь** (да складѫ), *гл. д.* 1) Струпвамь, натрупвамь, скупчамь, начовалямь, събирамь, навалямь нѣчто на купъ; нава́лвамь. *Складохмы снопе-то на крьсти.* 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, развъждамь, завалямь, навалямь огънь; разводúть, раскла́дывать огóнь. *Когато не склаждашь, не гори огънь-тъ.* 3) Насичамь нѣчто отъ кладъ-ты. —ися, *гл. стр.* Бъвамь складенъ по знаменование то на глагола.

> Богомчо пъта бащѫ си:
> Тейно-ле, тейно Аврамчо,
> Что остришь, точишь ножéвъ,
> Что склаждашь дрьва суровъ. *Пѣс.*

Скла́ждане и **скла́дване**, *с. ср.* отъ **скла́ждамь**.

Скла́нямь (да склонѫ), *гл. ср.* Склонявамь.

Скла́няне, *с. ср.* отъ **скла́нямь**. Склоняване.

Скла́намь, *гл. ср. свр. Кога ручашь, ако ти падне прьвный-тъ, или вторый-тъ залъкъ отъ уста, ке склапа нѣкой свой отъ гурбетъ.*

Склапáчь, *с. м.* Двѣ извитъ дрьвета на устие-то на колыбѫ, на зимникъ вмѣсто праговъ-ты на врата.

Склапъ, *с. м.* Въпа, далга, талазъ край брѣгъ; буру́нъ; в. **слапъ**.

Скла́пямь (да склóпѫ), *гл. д.* Склопямь, склопвамь.

Скла́пяне, *с. ср.* отъ **скла́пямь**. Склопяне, склопване.

Склéпвамь и **склéпнувамь** (да склéпнѫ), *гл. ср.* Мьгамь съ клепачи-тъ, съ очи-тъ.

Склéпвамь и **склéпямь** (да склéпѫ), *гл. д.* Направямь, нагласявамь, натъкмявамь, утъкмявамь, наряждамь, нагаждамь, насобявамь; ла́дить, клеúть, нала́гвать, обла́гвать, обдѣлывать, устра́ивать. —ися, *гл. стр.* Бъвамь склепанъ.

Склéпване и **склéпнуване**, *с. ср.* отъ **склéпвамь**.

Склéпване и **склéпяне**, *с. ср.* отъ **склéпвамь** и **склéпямь**.

Склéпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **склéпвамь** и **склéпнувамь**.

Склéпѫ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **склéпвамь**. —**панъ**ый, *прич стр.*

Скличь-вѣждъ. Съ кличь вѣждъ, съ ключь вѣждъ, ключены вѣждъ, конто сѫ скачены надъ носа; сходя́щіяся бро́ви.

Склóбець, *с. м.* Сѫдъ склопци.

Склóвие, *с. м. мн.* Въ пѣсень: *Не врьлкай склове прѣзъ рамо.*

Склóнный, —**ньнъ** и —**ненъ**, **нна**, **нно**, *пр.* Что склана, склонява да стане нѣчто;

съгласный; **склóнный**, согласный. *Ако си склонанъ, лъсно че ся погодимъ.*

Склонъ, *с. м.* 1) Наздолнище, стрьвнина; **склонъ**. 2) Кога нѣкой склања, склонява да направи нѣчто; **склáняне**, съгласие.

Склонúж, **úшь**,—**нúлъ**, *гл. свр.* отъ **склонúвамъ** и **склáнямъ**. —**нéнъ**, **нéтый**, *прич. стр.*

Склонúвамъ (да **склонúж**), *гл. д.* 1) Навождамъ, свождамъ, наклонявамъ, прѣклонявамъ, прѣвивамъ; **склонúть**, **преклонúть**. 2) *гл. ср.* Клинамъ, падамъ, слизамъ, намирамся; **склонúться**, **нисходúть**. *Слонце склонило на ручёкъ.* 3) *гл. ср.* Склонявамъ, прѣклонявамся, приставамъ, прѣдумвамся, съглашавамся; **склонúться**, **преклонúться**. *Богданъ склонилъ да иде съ тѣхъ. Тѣ не склонили да му ѣ дадѫтъ.* —**ся**, 4) *гл. възвр.* Навождамся, прѣвивамся, клинамся, прѣкланямся, прѣклонявамся, наклонявамся; **преклонúться**. 2) Склонявамъ въ 3-то знам. 3) *гл. стр.* Бивамъ склоненъ.

Склонúване, *с. ср.* отъ **склонúвамъ** и **склонúвамся**. Склоняване.

Склóпвамъ и **склóпямъ** (да **склóпя**), *гл. д.* Склопявамъ.

Склопéно блю́до. Единъ обряденъ хлѣбъ на поминъ мрьтъвци.

Склóпéць, **пцá**, *с. м.* 1) Сждъ гаванкы, гаванци, заклупкы, застругъ, застръгъ, захлупци, лигодавино, панница, пахлупци, похлупци, склобець, склюпець; **стáвецъ**, **стáвень**. 2) Сждъ дрьвяна панница. 3) Болесть по малкы-ты дѣца, отъ кокто имъ ся схващать, склопнать челюсти ты или нѣкои другы ставовы. *Баба-та тура въ устата на дѣтя-то палеца си и го изважда изъ корыто то, ва да не лови дѣтя-то склопци.*

Склóпúж, **úшь**,—**пúлъ**, *гл. свр.* отъ **склóпвамъ** и **склонúвамъ**. —**пенъ**, **пéтый**, *прич. стр.*

Склопúвамъ (да **склопúж**), *гл. д.* Склапямъ, склопвамъ, склопямъ: 1) Сбирамъ, събирамъ, съединявамъ, ставямъ; **соединúть**. 2) Турямъ на нѣчто захлупка; заклапямъ, заклопявамъ, захлупвамъ; **накрывáть крúшкою**. 3) За очи, за клепачи: затварямъ; **смыкáть**. *Не склопихъ цѣлѫ нощь очи*, не съмъ заспалъ; **всю ночь глазъ не сомкнýлъ**. *Склопи очи и почини. Не щѫ лѣгнá, не щѫ заспá, дорь не склопѫ вѣлня съ вѣлня?* 4) Докарвамъ нѣчто камъ края, приближавамъ, наближавамъ да го свршъ; напрьщвамъ, прѣврьщвамъ, скрьщвамъ, прикючвамъ, скючвамъ. *Склопилъ годинк-тѫ. Още не е склопилъ годинк-тѫ*, не

—**ся**, 1) *гл. вз.* Схващам ся, прѣгрьщамъся съ нѣко сграбчвамся, сграбвамся, с чвамся; **схвáтываться**, **вцѣ ля́ться**.

> Па са ся съ Стоянъ
> Та са ся били, борил
> А Милица стои, та гл
> Никому не ся ми пом

Двама-та ся склопихѫ, см извадятъ. 2) *гл. стр.* пенъ по знаменование-то на

Склопúване, *с. ср.* отъ Склапяне, склопване.

Склóпямъ (да **склóпя**), *гл* склапямъ, склопвамъ.

Склóцамъ, *гл. свр.* отъ с склъцамъ.

Склóцвамъ и **склóцувамъ** *гл. д.* Склъцвамъ.

Склýница, *с. ж.* Справа да въ нея; клопка, клѣтка, ловка, примка, курцохватъ, капканъ, пасть, клапцы, *едно зрно пченицѫ вра ща въ склупцѫ-тѫ.*

Склѣцамъ, *гл. свр.* отъ с счюкамъ. —**цанъ**, *прич.*

Склѣцвамъ и **склѣцувамъ** *гл. д.* Направямъ нѣчто на та; склоцвамъ, счюквамъ, с дасвамъ; **кромсáть**, **кромш** *стр.* Бивамъ склъцанъ.

Склѣцване и **склѣцуван склѣцвамъ**. Склоцване.

Склѣчвамъ и **склѣчямъ** (д *д.* Извивамъ, измѣстямъ ч тѣло-то; изкльчвамъ, изнѣх измѣтамъ, уловямъ; **снúхи выпáхивать**, **выпахáть**. ть-тѫ. —**ся**, *гл. стр.* ченъ.

Склѣчване и **склѣчане**, с вамъ.

Склѣчúж, **úшь**,—**чúлъ**, *гл.* вамъ. —**ченъ**, *прич.*

Склѣщвамъ и **склѣщувам** *гл. д.* Притискамъ дѣ нѣч го мяк-тѫ. —**ся**, *гл.* другы нѣкои животны: сс съ женско и ся съединяват сáмкою (о собáкахъ). *Ку руды-ты сѫ ся склѣщил*

Склѣщване и **склѣщува склѣщвамся**.

Склѣщж, **úшь**,—**щúлъ**, *гл.* вамъ. —**щенъ**, *прич.*

мы овощe, срастнѫлыся наедно, клѣщакъ; **двойчáтка.**

Склѣпецъ, *с. м.* Склопецъ.

Склю́чвамъ и **склю́чямъ** (да **склю́чѫ**), *гл. д.* Докарвамъ нѣчто камъ края, приближавамъ, наближавамъ да го свръхъ; наврѣшамъ, приврѣшамъ свръхъ склопявамъ, приключамъ. *Още не е сключилъ годинѫтѫ*, още не е изкаралъ, не сторилъ.

Катъ ся на лѣво развртѣ,
Додѣ ся сключи на дѣсно,
Салъ кехая-та останѫ. *Пѣс.*

Склю́чване и **склю́чаню**, *с. ср.* отъ **склю́чвамъ.**

Склю́чѫ, ишъ,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **склю́чвамъ.** —**ченъ**, *прич. стр.*

Скоба, *с. ж.* 1) Желѣзна прѫтчица съ остры и завиты на една страна краища за стягане дрѣвянѫ нѣчта; **скоба́.** *Каквато скоба, такваса и сглоба.* 2) Прѣскокнѫто, нехванѫто рядовно отъ вѫтъка мѣсто отъ основа-тѫ на тъкань; прѣскакулка.

Ско́балъ, *с. м.* Една рыба въ Охридско-то езеро.

Скобаръ, *с. м.* Скобьръ: 1) Рыба *Squalius cephalus*, скоберъ, бѣлевица, рѣченъ кефалъ, клѣнъ. 2) Рыба *Chondrostoma nasus.*

Скобель, *с. м.* Дрьводѣлско сѣчиво; роганъ, роканъ, обѣрѫчка, стругъ; **ско́бель.**

Скоберъ, *с. м.* Рыба скобаръ въ 1-то знаменование.

Скобица и **скобичка**, *ум. ж.* отъ **скоба.**

Ско́бустъ, *с. м.* Една рыба въ Охридско-то езеро.

Ско́бьръ, *с. м.* Рыба скобаръ и въ двѣ-тѣ знаменованиа.

Сковáвамъ (да **сковѫ**), *гл. д.* 1) Съ кование направямъ, изработвамъ нѣчто, отсичамъ отъ металъ; изковавамъ; **выко́вывать, ско́вывать, выбива́ть.** *Ке и́ сковемъ златны пафты.*

И дойде святый Илиа,
Си скова коля огнена,
Си спрягна кони четыре,
Четыре кони крылатны,
Та си отиде на небо. *Пѣс.*

2) Направямъ нѣчто набрѣзо и какъ да е. 3) Направямъ нѣчто да замрьзне, да ся вдрьви; вковавамъ, вцѣпвамъ; **приводи́ть въ оцѣпенѣніе.** *Студъ-тъ скова земѫтѫ*, замрази ѫ, стягна ѫ. 4) Направямъ наряждамъ, скроявамъ, изнайсторявамъ, изковавамъ; **устра́ивать.** *Сковахъ му еднѫ лѣжѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Отъ студъ, отъ страхъ или отъ друго нѣчто ставамъ тврьдъ, неподвиженъ; вковавамся, вдрьвявамся, вцѣпвамся, сдрьвявамся, скаменявамся; **цѣпенѣ́ть, столбенѣ́ть.** *Скова ми ся языкъ-тъ, та не можахъ думѫ да продумамъ* 2) *гл. стр.* Бывамъ скованъ.

Сковáване, *с. ср.* отъ **сковáвамъ** и **сковáвамся.**

Ско́вранецъ, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris*, скворецъ, сковранецъ, сколовранецъ, скорецъ, скоровранецъ, ковранецъ; **скворе́цъ.**

Ско́вранъ, *с. м.* Птица *Turdus Merula*, врагово пиля, дроздъ, дрозенъ, дзворецъ, зворецъ, кйосавецъ, кйосъ, косакъ, косарецъ, косарь, косеръ, косъ, сколовранецъ, черна кокошка, чернокосъ; дроздъ чёрный.

Сковѫ́, ёшь,—**вáлъ**, *гл. свр.* отъ **сковáвамъ.** —**вáнъ**, *прич. стр.*

Ско́йка, *с. ж.* Животина *Mytilus edulis* сколка, жлъба, мида, хаджийка, шевада; ракушка (слизнякъ).

Скокалѫ́, и́шъ,—**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **скокали́вамъ.** —**лѣ́нъ**, *прич. стр.*

Скокали́вамъ (да **скокалѫ́**), *гл. д* Направямъ нѣчто да стане тврьдо като кокалъ; вкокалявамъ, вдрьвявамъ, сдрьвявамъ; **костени́ть.** —**мся**, *гл възвр.* и *стр* Ставамъ като кокалъ коравъ; вкокалявамся, вдрьвявамся, сдрьвявамся; **костенѣ́ть, окостенѣва́ть.** *Да тя скокали Господь!*

Скокали́ване, *с. ср.* отъ **скокали́вамъ** и **скокали́вамся.**

Ско́камъ, *гл. д.* Скокощя, гъдичкамъ, гъдьличкамъ.

Ско́каню, *с. ср* отъ **ско́камъ.** Скокощение, гъдичкане.

Ско́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ска́чамъ.**

Ско́квамъ (да **ско́кнѫ**), *гл. ср.* Изъ единъ пать, ненадѣйно ставамъ на крака, изправямся, врьгамся, хрипвамъ; **вспря́дывать, вспры́гивать, вска́кивать.** *Скокнѫ като да го нѣчто ужили.* — *Жито-то скокнѫ*, покачися на цѣня, вдигнася.

Скокли́вый, въ, ва, во, *пр.* Скокнстый. *Скокливо дѣтя, хоро.*

Ско́клистый, сть, ста, сто, *пр.* Что скача, что ся врьши съ скачане, скокливый. *Скоклиста игра, скоклисто хоро.*

Скокляшко́мъ, скокляшкы́мъ и **скокляшкѫ́-тѫ**, *нар.* Съ скачане, скачашкомъ, скачашкъмъ, скачашкѫ-тѫ, скокномъ; вскачь, вскокъ, ско́комъ.

Ско́кномъ, *нар.* Скокляшкомъ. *Кога момци, либя-ле, скокномъ скокнѫтъ.*

Ско́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ско́кнѫ.**

Ско́кнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **ска́чамъ.**

Ско́комъ, *нар.* Като скачамъ, съ скачане, скокляшкомъ.

Скокоти́шкамъ, *гл. д.* Скокощя. —**мся**, *гл. възвр.* Скокощася.

съгласный; **склóнный, согласный.** *Ако си склонилъ, лъсно че ся погодимъ.*

Склонъ, *с. м.* 1) Нанадолнище, стрьвнина; **склонъ.** 2) Кога нѣкой склания, склонява да направи нѣчто; склапяне, съгласие.

Склонѣ́жж, я́шь,—нѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **склоня́вамъ и склáнямъ. —нѣ́нъ,** *прич. стр.*

Склоня́вамъ (да склонѣ́жж), *гл. д.* 1) Навождамъ, свождамъ, наклонявамъ, прѣклонявамъ, прѣвивамъ; **склоня́ть, преклоня́ть.** 2) *гл. ср.* Климамъ, падамъ, слизамъ, намирамся; **склоня́ться, нисходя́ть.** *Слонце склонило на ручёкъ.* 3) *гл. ср.* Склонявамъ, прѣклонявамся, пристанямъ, прѣдумвамся, съглашамся; **склоня́ться, преклоня́ться.** *Богданъ склонилъ да иде съ тѣхъ. Тѣ не склонили да му ѫ дадѫтъ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Навождамся, прѣвивамся, кланямся, прѣкланямся, прѣклонявамся, наклонявамся; **преклоня́тьси.** 2) Склонявамъ въ 3-то знам. 3) *гл. стр.* Бивамъ склоненъ.

Склоня́ванье, *с. ср.* отъ **склоня́вамъ и склоня́вамся.** Склапяне.

Склóпвамъ и склóпямъ (да склóпжж), *гл. д.* Склопявамъ.

Склопéно блю́до. Единъ обряденъ хлѣбъ на помянъ мрьтвеца.

Склопéцъ, пца́, *с. м.* 1) Сждъ гаванинъ, гаванца, заклупкы, застругъ, застръгъ, захлупци, лигодавино, панница, пахлупци, похлупци, склобецъ, склюпецъ; **ста́вецъ, ста́вень.** 2) Сждъ дрьвяна панница. 3) Болесть по малкы-ты дѣца, отъ коѭто имъ ся схващать, склопнать челюсти-ты или нѣкои другы ставовы. *Баба-та тура въ устата на дѣтя-то палеца си и го изважда изъ корыто то, ва да не лови дѣтя-то склопци.*

Склóпжж, я́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **склóпвамъ и склоня́вамъ. —пенъ,** *прич. стр.*

Склоня́вамъ (да склонѣ́жж), *гл. д.* Склапямъ, склопвамъ, склопямъ: 1) Сбирамъ, събирамъ, съединявамъ, ставямъ; **соединя́ть.** 2) Турямъ на нѣчто захлупкж; заклапямъ, заклопявамъ, захлупвамъ; **накрыва́ть крышкою.** 3) За очи, за клещи: затварямъ; **смыка́ть.** *Не склопихъ цѣлж нощь очи,* не съмъ заспалъ; всю ночь глазъ не **сомкну́лъ.** *Склопи очи и почини. Не щж лѣгнѫ́, не щж заспа́, дорь не склопжж влязж съ влязя?* 4) Докарвамъ нѣчто камъ края, приближавамъ, наближавамъ да го свршъ; навршнямъ, прибршнямъ, свршнямъ, приключнямъ, сключнямъ. *Склопилъ годинж-тж. Още не е склопилъ годинж-тж,* не

—мся, 1) *гл. възв.* Схващам ся, прѣгрьщамъси съ нѣко сграбчвамся, сграбвамся, сч чиамся; **схва́тываться,** вщ ля́ться.

> Па сж си съ Стоянъ
> Та сж си биля, борил
> А Милица стои, та гл
> Никому не си ми пом

Двама-та ся склопихж, си иввадять. 2) *гл. стр.* пенъ по знаменование-то на

Склопя́ванье, *с. ср.* отъ Склапяне, склопване.

Склóпямъ (да склóпжж), *гл.* склапямъ, склопвамъ.

Склóцамъ, *гл. свр.* отъ с склъцамъ.

Склóцвамъ и склóцувамъ *гл. д.* Скъцвамъ.

Склу́пца, *с. ж.* Справа да въ нещ; клопка, клѣтка, ловка, примка, курцохватъ, капка́нъ, пасть, клапцы, *едно зрьно пченицж вра ща въ склупцж-тж.*

Склѣцамъ, *гл. свр.* отъ с счюкамъ. **—цанъ,** *прич.*

Склѣцвамъ и склѣцувамъ *гл. д.* Направямъ нѣчто на та; склоцвамъ, счюквамъ, с дисвамъ; **кромса́ть, кромш** *стр.* Бивамъ склъцанъ.

Склѣцване и склѣцува склѣцвамъ. Склоцване.

Склѣчвамъ и склѣчямъ (*д.* Извивамъ, измѣствамъ ч тѣло-то; и кльчвамъ, извѣх измѣтамъ, улвамъ; **снѣхи вывáхвать, вывихáть.** *тж-тж.* **—мся,** *гл. стр.* ченъ.

Склѣчване и склѣчане, с **вамъ.**

Склѣчжж, шь,—чи́лъ, *гл.* **вамъ. —ченъ,** *прич.*

Склѣщвамъ и склѣщувам *гл д.* Притискамъ днѣ нѣч го зжб-тж. **—мся,** *гл.* другы нѣкои животны: сс съ женско и ся съединяват самкою (о собáкахъ). *Ку руды-ты ся ся склѣщилъ*

Склѣщване и склѣщува склѣщвамся.

Склѣщж, шь,—щи́лъ, *гл.* **вамъ. —щенъ,** *прич.*

на овоще, срастнѫлыся наедно, клѣщакъ; **двойчáтка.**

Склѣнецъ, *с. м.* Склопецъ.

Склю́чвамъ и **склю́чамъ** (да **склю́чѫ**), *гл. д.* Докарвамъ нѣчто камъ края, приближавамъ, наближавамъ да го свръшъ; наврѣшамъ, приврѣшамъ свръшамъ склопявамъ, приключамъ. *Още не е сключилъ годинѫтѫ*, още не е изкаралъ, не сторилъ.

Катъ ся на лѣво развртѣ,
Додѣ ся сключи на дѣсно,
Салъ кехая-та останѫ. *Пѣс.*

Склю́чване и **склю́чаме**, *с. ср.* отъ **склю́чвамъ.**

Склю́чѫ, **и́шъ**,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **склю́чвамъ.** —**чѣнъ**, *прич. стр.*

Скоба, *с. ж.* 1) Желѣзна пратчица съ остры и завитъ на една страна кранща за стяганѣ дрѣвнѣ нѣчта; **скоба́.** *Каквато скоба, такваси и сглоба.* 2) Прѣскокнѫто, нехванѫто рядовно отъ вѫтъка мѣсто отъ основѫ-тѫ на тъкань; прѣскакулка.

Ско́балъ, *с. м.* Една рыба въ Охридско-то езеро.

Скобаръ, *с. м.* Скобьръ: 1) Рыба *Squalius cephalus*, скоберъ, бѣлевица, рѣченъ кефалъ, клѣнъ. 2) Рыба *Chondrostoma nasus.*

Скобель, *с. м.* Дрьводѣлско сѣчиво; роганъ, роканъ, обѣрначка, стругъ; **ско́бель.**

Скоберъ, *с. м.* Рыба скобаръ въ 1-то знаменованиѥ.

Скобица и **скобичка**, *ум. ж.* отъ **скоба.**

Ско́бустъ, *с. м.* Една рыба въ Охридско-то езеро.

Ско́бьръ, *с. м.* Рыба скобаръ и въ двѣ-тѣ знаменованиа.

Сковáвамъ (да **сковѫ**), *гл. д.* 1) Съ кование направямъ, изработвамъ нѣчто, отсичамъ отъ металъ; изковавамъ; **выко́бывать, ско́бывать, выбива́ть.** *Ке и́ сковемъ златны пафты.*

И дойде святый Илиа,
Си скова коля огнѣна,
Си спрягна кони четыре,
Четыре кони крылатны,
Та си отиде на небо. *Пѣс.*

2) Направямъ нѣчто набрѣзо и какъ да е. 3) Направямъ нѣчто да замрьзне, да ся вдрьви; вковавамъ, вцѣпвамъ; приводи́тъ въ оцѣпенѣніе. *Студъ-тъ скова земѫтѫ*, замрази ѫ, стягна ѫ. 4) Направямъ наряждамъ, скроявамъ, изнайсторявамъ, изковавамъ; устра́ивать. *Сковахъ му еднѫ лъжѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Отъ студъ, отъ страхъ или отъ друго нѣчто ставамъ тврьдъ, неподвиженъ; вковавамся, вдрьвявамся, вцѣпвамся, сдрьвявамся, скаменявамся; **цѣпенѣ́ть, столбенѣ́ть.** *Сковá ми ся языкъ-тъ, та не можахъ думѫ да продумамъ* 2) *гл. стр.* Бывамъ скованъ.

Сковáване, *с. ср.* отъ **сковáвамъ** и **сковáвамся.**

Ско́вранецъ, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris*, скворецъ, сковранецъ, сколовранецъ, скорецъ, скоровранецъ, ковранецъ; **скворе́цъ.**

Ско́вранъ, *с. м.* Птица *Turdus Merula*, врагово пиля, дроздъ, дрозенъ, дзворецъ, зворецъ, кйосавецъ, кйосъ, косакъ, косарецъ, косарь, косеръ, косъ, сколовранецъ, черна кокошка, чернокосъ; дроздъ чѣ́рный.

Сковѫ́, **ёшь**,—**вáлъ**, *гл. свр.* отъ **сковáвамъ.** —**вáнъ**, *прич. стр.*

Ско́йка, *с. ж.* Животина *Mytilus edulis* сколка, жлаба, мида, хаджийка, шевада; ракýшка (слизнякъ).

Скокалѫ́, **и́шъ**,—**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **скокали́вамъ.** —**лѣ́нъ**, *прич. стр.*

Скокали́вамъ (да **скокалѫ́**), *гл. д* Направямъ нѣчто да стане тврьдо като кокалъ; вкокалявамъ, вдрьвявамъ, сдрьвявамъ; **костени́ть.** —**мся**, *гл възвр.* и *стр* Ставамъ като кокалъ коравъ; вкокалявамся, вдрьвявамся, сдрьвявамся; **костенѣ́ть, окостенѣва́ть.** *Да тя скокали Господь!*

Скокали́ване, *с. ср.* отъ **скокали́вамъ** и **скокали́вамся.**

Ско́камъ, *гл. д.* Скокощя, гъдичкамъ, гъдьличкамъ.

Ско́каме, *с. ср* отъ **ско́камъ.** Скокощение, гъдичкаме.

Ско́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ска́чамъ.**

Ско́квамъ (да **ско́кнѫ**), *гл. ср.* Изъ единъ пѫтъ, ненадѣйно ставамъ на крака, изправямся, врьгамся, хрипвамъ; **вспря́дывать, вспрыгивать, вска́кивать.** *Скокнѫ като да го нѣчто ужили.* — *Жито-то скокнѫ*, покачися на цѣна, вдигнася.

Скокли́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Скоклистый. *Скокливо дѣтя, хоро.*

Ско́клистый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Что скача, что ся врьши съ скачаме, скокливый. *Скоклиста игра, скоклисто хоро.*

Скокляшко́мъ, **скокляшкы́мъ** и **скокляшкѫ́-тѫ**, *нар.* Съ скачаме, скачашкомъ, скачашкъмъ, скачашкѫ-тѫ, скокномъ; вскачь, вскокъ, ско́комъ.

Ско́кномъ, *нар.* Скокляшкомъ. *Кога момци, либя-ле, скокномъ скокнѫтъ.*

Ско́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ско́кнѫ.**

Ско́кнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **ска́чамъ.**

Ско́комъ, *нар.* Като скачамъ, съ скачаме, скокляшкомъ.

Скокотѝшкамъ, *гл. д.* Скокощя. —**мся**, *гл. възвр.* Скокощася.

Скокоти́шканіе, *с. ср.* отъ **скокоти́шкамь**. Скокощеніе.

Скокотли́вый, *въ, ва, во, пр.* Който ся скокоще, не може да трае да го скокощѧть; **щекотли́вый**.

Ско́котъ, *с. м.* Чювствованіе то отъ скокощеніе; гѧдьлъ; **щеко́тка**. **Скокотъ мя е**, не могѫ да траѭ да мя скокощѧть, скокощѧся, гѧдьлъ мя е; мнѣ **щеко́тно**.

Скоко́щеніе, *с. ср.* отъ **скоко́щѫ**. Гѧдичканіе, скоканіе; **щекота́ніе**.

Скоко́щѫ, ешь,—**щи́хъ**, *гл. д.* Съ леко досѧганіе нѣкого по снагѫ-тѫ правѣ го да трѣпка и объикновено да ся смѣе; **скокамь**, **скокотишкамь**, **гѧдичкамь**, **гѧдьличкамь**; **щекота́ть**, **щекоти́ть**. —**щѫся**, *гл. възвр.* Кога мя скокощѧть, не могѫ да траѭ; **скокотъ мя е**; **скокамся**, **скокатишкамся**, **гѧдичкамся**, **гѧдьличкамся**; быть **щекотли́вымъ**.

Скокъ, *с. м* 1) Скачіаніе, хрипканіе: **скокъ, прыжо́къ**. 2) Мѣсто на рѣкѫ, дѣто водата скача отъ высоко право надолу; **водопадъ**, **водоскокъ**, **бучало**, **падало**, **плескало**; **водопа́дъ**, **водоска́тъ**, **паду́нъ**, **каскадъ**. 3) *Междум.* намѣсто *гл. скачамь*. *И скокъ врѣлися долу изъ проворецѫ.*

Скола́самь, *гл. свр.* отъ **скола́свамь**. Да намѣрѭ врѣмя, да пристигнѫ.

***Скола́свамь и скола́сувамь** (да **скола́самь**), *гл. ср. Гр.* Намирамь врѣмя, пристигамь, фтасвамь, застигамь, поспѣвамь, поспивамь, прифтасвамь; **поспѣвать**. *Едва сколаса да побѣгне. Не съмь сколасала въ кжщи да влѣзѫ да го наглядамь.*

Скола́сваніе и скола́суваніе, *с. ср.* отъ **скола́свамь**.

Ско́лка, *с. ж.* Животина скойка. *Сколкыты ловять по рѣкы-ты и блата-та.*

Сколо́вра́нецъ, *с. м.* Птица сковранъ. *И си зеда за старосватъ сколовранецъ.*

Колу́па, *с. ж.* Нѣкакво зло, злочестие, бѣда, напасть, намѣтище, пакость, бела; **бѣда́**, **несго́да**, **несго́дье**.

Ско́ма раки́ја, в. **ску́ма раки́ја**.

Скоменчя, *ум. ср.* отъ **ско́менъ**. Столчя, скемле; **скаме́йка**, **сту́лкъ**.

***Ска́менъ**, *с. м. л. Scamnum*, столъ, скемја; **стулъ**, **скамьй**.

Ско́мина, *с. ж.* Изскрьбваніе, оскрьбваніе на забъ-ты; оскомина, оскомени, оскомеци; **оско́мина**. *Единъ каде найде-то, другъ бере скомиѫ-тѫ. Младо грызе, а на дрѣты скомина.*

Ско́ндалецъ, *с. м. Стѫпи на едны гряды, правены отъ Турци-ты на скондалецъ, и падня на колѣно.*

Ско́нчиѫ, ишь,—**чилъ**, *гл.* **чіамь**. —**ченъ**, *прич.*

Ско́нчіамь и скончіа́вамь, *гл. д.* Изкарвамь нѣкомъ свръшвамь, довръшвамь, изшіамь, доизкарвамь, прѣпребиттисвамь; **окáнчивать**, **верша́ть**, **соверша́ть**, **сконча́ть**, **додѣлывать**, **отдѣ**1) *гл. възвр.* Умирамь, изсвръшвамь; **умира́ть**, **отходъ**. Бывамь скончень.

Ско́нчіаніе и скончіа́ваніе, **ско́нчіамь**.

Скопа́къ, *с. м.* Скопенъ ко

Собрахѫ ся сто скопа
Сто скопаци, сто ато

Скопе́нъый, *въ, на, но, при*ниѫ. *Скопенъ конь*, скопа*телѧ*; **каплу́нъ**.

Скопе́цъ, пци, *с. м.* Скопенминъ; **скопе́цъ, евну́хъ**, *му казвамь, че съмь ско**пита, какво ти правят*

Скопи́рничя, *с. ср.* Раст. *Ка*гороцвѣтъ, жабрьнякъ, ѫкосъ, кръвавича, крьви-нослютича, лютница, непрьтъкка, слѣти коса, струминко**вича**; **лю́тикъ**, **прегра́дъ**, **нова печа́ть**, **луговой ра**ная слѣнота́, **чечи́на**.

Ско́пиѫ, ешь,—**иѫлъ**, *гл.* разтопиѫ, да ся стопиѫ; **ра**

Да е грудка спѣжбанц
Отъ слънце не скопи

Скопо́самь, *гл. свр.* отъ **ско**ный, *прич. стр.*

***Скопо́свамь и скопо́сува**самь), *гл. д. Гр.* Скалосвамы да го скопосамы, да го нарядимъ, да го направи*възвр.* Ураждамся, наряжда*Скопосвася да гладува.*

Скопо́сваніе и скопо́суваніе скопо́свамь.

Скопосникъ, *с. м.* Скопосе

Скопосница, *с. ж.* Скопосн

Ско́посный, —**сьнъ** и —**с***пр.* Прибранъый, урядныйстягнѫтъый, разбранъый.

***Ско́посъ**, *с. м. Гр.* Радъ, *единъ скопосъ.*

Ско́нчиѫ, ишь,—**чилъ**, *гл.* **чіамь**. —**ченъый**, *прич.*

Ско́нчіамь (да **ско́нчиѫ**), *г*вамь, сбирамь, допирамь да ся закончіамъ. 2) Вкончи

докопвамь, допипвамь, вчепквамь, хващамь, ловя, натискамь; подцѣпля́ть, лови́ть, схва́тывать. *Скопчих го натѣсно.*—ися, 1) *гл. възвр.* Улавямся за нѣчто и ся дрьжа мкм-тк о него; вкопчамся, вчепквамся, докопвамся; вцѣпля́ться. 2) *гл. вз.* Схващамъся, счекваме, прѣгръщамъся съ нѣкого да ся боримъ; сграбвамся, сграбчвамся, склопвамся, вкопчвамся; схва́тываться, сцѣпля́ться, вцѣпля́ться. 3) *гл. стр.* Бывамь скопченъ.

Скóпчиание, *с. ср.* отъ **скóпчиамь** и **скóпчиамся.**

Сконя́ть, я́шь,—я́лъ, *гл ср.* отъ **скопя́вамь.** —пя́тый, *прич. стр.*

Скопя́вамь (да сконя́), *гл. д.* 1) Извадамь нѣдѣ-то на животно, да не може женско да зачева отъ него: прѣвивамь, подвивамь, прѣбивамь; валу́шить, волóшить, класть, холости́ть, охола́щивать, легчи́ть, скопи́ть. *Скопявамь пѣтель; каплу́нить. Скопява кучета та*, стои безъ работа. *Ходилъ да скопява кучета-та*, ходилъ безъ работа. 2) За растение: кѣсамь сиията или нѣкои стрѣковы, за да врьже по́голѣмы главы, да стане къчесто. *Селянки-ты знаятъ да скопявать и лукъ, и краставици, и шибой и др.* —ися, *гл. стр.* Бывамь скопенъ.

Скопя́ване, *с. ср.* отъ **скопя́вамь.**

Скорбя́ть, я́шь,—бя́лъ, *гл. ср.* Скръбя.

Скóрвамь и **скóрнувамь** (да скóрна), *гл. д.* Скорявамь, скорвямь, сбуждамь, събуждамь, вдигамь отъ сънь, разбуждамь, пробуждамь; разбужда́ть, разбу́живать.

> Отъ жалости така не ми скорна,
> Не скорна Святаго Георгия. *Нѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Ставамь отъ сънь, прѣкасва ми ся спание-то; скорявамся, скорвямся, сбуждамся, събуждамся, разбуждамся, пробуждамся, ставамь; пробужда́ться, просыпа́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь скорнатъ.

Скóрване и **скóрнуване,** *с. ср.* отъ **скóрвамь.**

Скóрвя, я́шь,—вя́лъ, *гл. ср.* отъ **скóрвямь.** Да скорна.

Скóрвямь (да скóрвя), *гл. д.* Скорвамь, скорявамь.

Скóренъ, рни, *с. м.* Обущe высоко до-подъ колѣнѣ-ты; ботуши, бътуши, чизмы; сапóгъ. *Купи си едно рало скорны. Былъ обуенъ со едны скорны до колѣна. Не мамися, моме, за жлъты скорны. Всити юнаци со скорны, моето гаро съ опинци. Слѣчи ми го ты дѣсный въ скорень. Харамина и съ скорны да шета изъ чаршиа, пакъ никой честь не му дава.*

Скóрец, *с. м.* 1) Птица скворец. 2) Направа на воденица като хлѣбъ, окачена на конца и клатена отъ крьчеталка-тк; гаска. *Отъ коиа мливо-то пада въ скорецъ, а отъ тамъ въ устие-то на горняка.*

Скори́вамь, *гл. д.* Скорвамь, сбуждамь, събуждамь. *То мощнѣ рано ке станвить и мене ке ме скорявать.*

Скори́на, *с. ж. Ходжахъ вечерь срѣщя праздникъ на дюкана, когато момчета-та чакахж скориж.*

Скóрица, *нар. смякч.* отъ **скóро.** Бързичко.

Скóрнувамь, *гл. уч.* отъ **скóрвамь.**

Скóрнж, ешь, — нжлъ, *гл. ср.* отъ **скóрвамь.** —нжтый, *прич. стр.*

Скóро, *нар.* 1) Бързо, бръже, брьго, срьдчено, чеврьсто; скóро, ски́стро, прúтко, поспѣшно, нáскоро. *Врьви, работи скоро.* 2) Веднага, изведнажь, тоиси чисъ, завчисъ, тутакси; сейчасъ, немéдленно, мúгомъ, мáхомъ, духомъ, разомъ, крýто, вкрýтѣ. *Скоро да идешь да го выкашь. Скоро да ми дадешь пары ты! Извкара го на паварь и скоро-скоро ся разпродаде.* 3) Съ бързина, бързо, бързинкомь, набързо; съ поспѣшностью, нáскоро, на спѣхъ, на скóрую рýку, крýто, вкрýтѣ, опромéтчиво. *Работено е много скоро, та не е хубаво.* 4) Не прѣди много врѣмя, неодавна, прѣди малко; недáвно. *Скоро ли си дошълъ?—Скоро, нѣма единъ чисъ. Не съмъ го виждалъ скоро.* 5) Не слѣдъ много врѣмя, слѣдъ малко, наскоро; не нóвдно. *Скоро щемъ останемъ и безъ хлѣбъ. Скоро слѣдъ това той ся помина.—Хайде пó-скоро;* ну! новбртывайся. *Кой пó-скоро*, показва надварване, кой пó-напрѣдъ; на перехвáть, наподхвáть, въ перегóнку. *Много скоро, тврьдѣ скоро*, тврьдѣ бързо; скóро нáскоро. — *Дóскоро*, до-прѣди малко врѣмя, неодавна; недáвно, незадóлго. *До скоро бяше тука.—Наскоро*, в. нáскоро.— *Отскоро*, отъ прѣди малко, неотодавна; недáвно. — *Скоро да идешь: да сѣкаш, че отиваш, а ты да ся врьщашь. Скоро слагай, че отъ сватбж идж. Скоро баби девятыни. Невидѣно лице скоро ся забрава.*

Скороврáнець, *с. м.* Птица скворанец, скворец.

Скорозрѣйка, *с. ж.* Аблъка, слива, что узрѣва рано; скороспѣлка.

> На рана коси алтанъ кошничка,
> У-въ кошничка-тк до три аблъкъ,
> До три аблъкъ, три скороврѣйкъ. *Нѣс.*

Скокоти́шкание, *с. ср.* отъ **скокоти́шкамь.** Скокощение.

Скокотли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който ся скокоще, не може да трае да го скокощатъ; **щекотли́вый.**

Ско́котъ, *с. м.* Чювствование то отъ скокощение; гъдьлъ; **щеко́тка. Скокотъ мя е,** не могъ да траѣ да мя скокощатъ, скокощаѣ ся, гъдьлъ мя е; **мнѣ щеко́тно.**

Скоко́щение, *с. ср.* отъ **скоко́щѫ.** Гъдичкание, скокание; **щекота́нье.**

Скоко́щѫ, ешь,—щи́хъ, *гл. д.* Съ леко досягание нѣкого по снагѫ-тѣ правѣ го да трѣпка и обыкновено да ся сиѣе; скокамь, скокотишкамь, гъдичкамь, гъдьличкамь; **щекота́ть, щекоти́ть. —щѫся,** *гл. възвр.* Кога мя скокощатъ, не могъ да траѣ; скокотъ мя е; скокамся, скокатишкамся, гъдичкамся, гъдьличкамся; **быть щекотли́вымъ.**

Скокъ, *с. м* 1) Скачиание, хрипкание: **скокъ, прыжо́къ.** 2) Мѣсто на рѣкѫ, дѣто водата скачиа отъ высоко право надолу; **водопадъ, водоскокъ,** бучало, падало, плескало; **водопа́дъ, водоска́тъ, паду́нъ, каскадъ.** 3) *Междум.* намѣсто *гл. скачамь. И скокъ врълися долу изъ провореца.*

Сколя́самь, *гл. свр.* отъ **сколя́свамь.** Да намѣрѣ врѣмя, да пристигнѫ.

***Сколя́свамь и сколя́сувамь** (да сколя́самь), *гл. ср. Гр.* Намирамь врѣмя, пристигамь, фтасвамь, застигамь, поспѣвамь, поспивамь, прифтасвамь; **поспѣвать.** *Едва сколаса да побѣгне. Не съмь сколасала въ кжщи да влѣзѫ да го наглядамь.*

Сколя́свание и сколя́сувание, *с. ср.* отъ **сколя́свамь.**

Ско́лка, *с. ж.* Животина скойка. *Сколкыты ловять по рѣкы-ты и блата-та.*

Сколо́вра́нецъ, *с. м.* Птица сковранъ. *И си веда ва старосвать сколовранецъ.*

Сколу́па, *с. ж.* Нѣкакво зло, злочестие, бѣда, напасть, намѣтище, пакость, бела; **бѣда́, несго́да, несго́дье.**

Ско́па ракия, в. **ску́ма ракия.**

Скопенчя, *ум. ср.* отъ **ско́пенъ.** Столчя, скемле; **скамейка, сту́лецъ.**

***Ска́менъ,** *с. м. л. Scamnum,* столъ, скемля; **стулъ, скамья́.**

Ско́мина, *с. ж.* Изскрьбване, оскрьбване на забы-ты; оскомина, оскомени, оскомеци; **оско́мина.** *Единъ каде найде-то, другъ бере скоминѫ-тѫ. Младо грозе, а на дрьтъ скомина.*

Ско́ндалецъ, *с. м. Стълпи на едни гряды, правены отъ Турци-ты на скондалецъ, и падняѫ на колѣно.*

Ско́нчѫ, нешь,—чилъ, *гл.* **чиамь. —ченъ, ченый,** *прич.*

Ско́нчиамь и сконча́вамь, *гл. д.* Изкарвамь нѣкоѣ свършвамь, довършвамь, изш шиамь, доизкарвамь, прѣпр биттисвамь; **ока́нчивать,** **верша́ть, совершать,** сво **шать, додѣлывать, отдѣ** 1) *гл. възвр.* Умирамь, изл свършвамь; **умира́ть, отход** Бывамь скончень.

Ско́нчиание и сконча́ван ско́нчиамь.

Скопа́къ, *с. м.* Скопенъ ко

Собрахѫ ся сто скопа
Сто скопаци, сто ато

Скопе́нъ, ый, на, но, *при* **нѣ.** *Скопенъ конь,* скопа *телъ;* **каплу́нъ.**

Скопе́цъ, пца, *с. м.* Скопен минъ; **скопе́цъ, евну́хъ,** *му казвамь, че съмь ско пыта, какво ти правят*

Скопи́рпича, *с. ср.* Раст. *Ra* гороцвѣтъ, жабрынакъ, косъ, кръвавича, кръви-нос лютича, лютница, непръть ка, слѣти коса, струминко вича; **лю́тикъ, прегра́дъ,** нова печа́ть, луговой ра ная слѣпота́, чечи́на.

Ско́пиѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* разтопѣ, да ся стопѣ; ра

Да с грудка снѣжѣвиц
Отъ слънце ке скопи

Скопо́самь, *гл. свр.* отъ **ско** пый, *прич. стр.*

***Скопо́свамь и сконо́сува** сам), *гл. д. Гр.* Скалосв мы да го скопосамы, да го нарадимъ, да го направ *възвр.* Уряждамся, наряж *Скопосвася да гладува.*

Скопо́сване и скопо́сува сконо́свамь.

Скопосникъ, *с. м.* Скопосе

Скопосница, *с. ж.* Скопосн

Ско́посный, —*сьнъ* и —*с пр.* Прибранъый, уряднъый стягнѫтый, разбранъый.

***Ско́посъ,** *с. м. Гр.* Радъ, *единъ скопосъ.*

Ско́пчѫ, нешь,—чилъ, *гл.* **чиамь. —ченъый,** *прич.*

Ско́пчиамь (да ско́нчѫ), *г* вамь, сбирамь, допирамь да ся закончиамъ. 2) Вкопч

докопвам, допипвам, вчепквам, хващам, ловя, натискам; подцéпля́ть, ловя́ть, схва́тывать. *Скопчих го натъсно.*—**ся**, 1) *гл. възвр.* Улавям ся за нéщо и ся дрьжа мкм-тъ о него; вкопчвам ся, вчепквам ся, докопвам ся; вцéпля́ться. 2) *гл. вз.* Схващам ся, счеквам ся, прéгръщам ся съ нéкого да ся боря́т; сграбвам ся, сграбчвам ся, склопвам ся, вкопчвам ся; схва́тывáться, сцéпля́ться, вцéпля́ться. 3) *гл. стр.* Бивам скопенъ.

Скóпчване, *с. ср.* отъ **скóпчвам** и **скóпчам ся**.

Сконúкъ, и́ка, —и́лъ, *гл. свр.* отъ **скопя́вам**. —**пéнъ**, *прич. стр.*

Скопя́вам (да сконúкъ), *гл. д.* 1) Изваждам мдже-то на животно, да не може женско да зачева отъ него: прéвивам, подвивам, прéбивам; валу́шить, воло́шить, класть, холости́ть, охоля́щивать, легчи́ть, сконя́ть. *Скопявам пътелъ*; кастри́ть. *Скопява кучета та*, стои безъ работа. *Ходилъ да скопява кучета-та*, ходилъ безъ работа. 2) За растение: кáсам сямото или нéкои стрáкове, за да врьже по́голéмы главы, да стане къчесто. *Селянкы-ты знаякть да скопявать и лукъ, и краставици, и шибой и др.* —**ся**, *гл. стр.* Бивам скопенъ.

Скопя́ване, *с. ср.* отъ **сконя́вам**.

Скорбúкъ, и́ка,—би́лъ, *гл. ср.* Скръбя.

Скóрвам и **скóрнувам** (да скóрнкъ), *гл. д.* Скорявам, скорвам, сбуждам, събуждам, вдигам отъ сънъ, разбуждам, пробуждам; разбуждáть, разбуживать.

Отъ жалости тая не ми скорнкъ,
Не скорнкъ Святаго Георгия. *Нйс.*

—**ся**, 1) *гл. възвр.* Ставам отъ сънъ, прéкасва ми ся спание-то; скорявам ся, скорвам ся, сбуждам ся, събуждам ся, разбуждам ся, пробуждам ся, ставам; пробуждáться, просыпáться. 2) *гл. стр.* Бивам скорнатъ.

Скóрване и **скóрнуване**, *с. ср.* отъ **скóрвам**.

Скóрвúкъ, и́ка,—вúлъ, *гл. свр.* отъ **скóрвам**. Да скорнкъ.

Скóрвам (да скóрвкъ), *гл. д.* Скорвам, скорявам.

Скóрепъ, рни, *с. м.* Обуще високо до-подъ колéнé-ты; ботуши, бътуши, чизмы; сапóгъ. *Купи си едно рало скорны. Былъ обуенъ со едны скорны до колéна. Не мажися, моме, ва жлъты скорны. Всити юнаци со скорны, моето гаро съ опинци. Слъчи ми го ты дъсныйъ въ скорень. Харамина и съ скорны да шета изъ чаршыкъ, пакъ никой честь не му дава.*

Скóрец, *с. м.* 1) Птица скворец. 2) Направа на водяницк като жлéбъ, окачена на кошпа и клатена отъ крьчеталка-та; гáска. *Отъ кошпа мливо-то пада въ скореца, а отъ тамъ въ устье-то на горнюка.*

Скоря́вам, *гл. д.* Скорвам, сбуждам, събуждам. *То мощнъ рано кв станвить и мене ке ме скорявать.*

Скоря́на, *с. ж. Ходнахъ вечерь срéщк праздникъ на дюкана, когато момчета-та чакахк скорнкъ.*

Скóричко, *нар. смякч.* отъ **скóро**. Бръзичко.

Скóрнувам, *гл. уч.* отъ **скóрнк**.

Скóрнк, ешь, —нклъ, *гл. ср.* отъ **скóрвам**. —**нктый**, *прич. стр.*

Скóро, *нар.* 1) Бръзо, бръже, бръго, срьдчено, чевръсто; скóро, спéшно, прúтко, поспéшно, нáскоро. *Врьви, работи скоро.* 2) Веднага, изведнажь, тонаси чясъ, завчясъ, тутакси; сейчас, немéдленно, мúгомъ, мáхомъ, духомъ, разомъ, крýто, вкрýтѣ. *Скоро да идешь да го выкашь. Скоро да ми дадешь пары ты! Извкара го на паварь и скоро-скоро ся разпродаде.* 3) Съ бръзина, бръзо, бръзяшкомь, набръзо; съ поспéшностью, нáскоро, на спéхъ, на скóрую рýку, крýто, вкрýтѣ, опромéтчиво. *Работено е много скоро, та не е хубаво.* 4) Не прéди много врéмя, неодавна, прéди малко; недáвно. *Скоро ли си дошълъ?—Скоро, нéма единъ чясъ. Не съмъ го виждалъ скоро.* 5) Не слéдъ много врéмя, слéдъ малко, наскоро; не нóздно. *Скоро щемъ останемъ и безъ хлéбъ. Скоро слéдъ това той ся помина.—Хайде пó-скоро;* ну! повéртывайся. *Кой пó-скоро*, показва надварване, кой пó-напрéдъ; на перехвáть, наподхвáть, въ перегóнку. *Много скоро, тврьдъ скоро*, тврьдѣ бръзо; скóро нáскоро. — *Дóскоро*, до-прéди малко врéмя, неодавна; недáвно, незадóлго. *До скоро баше тука.—Наскоро*, в. **нáскоро**.— *Отскоро*, отъ прéди малко, неотодавна; недáвно. — *Скоро да идешь: да сéкаш, че отиваш, а ты да ся врьщашь. Скоро слагай, че отъ сватбк идк. Скоро баби девятыни. Невидѣно лице скоро ся забрава.*

Скороврáнец, *с. м.* Птица скворанец, скворец.

Скорозрéйка, *с. ж.* Аблъка, слива, что узрéва рано; скороспéлка.

На рана поси алтынъ кошничка,
У-въ кошничка-тъ до три аблъкы,
До три аблъкы, три скорозрéйкы. *Нйс.*

Скорозрѣлецъ, *с. ж.* Овощие, плодъ, что зрѣе рано; **скороспѣлка**. *Посѣй бѣлъ бѣлиѫ и това просо скороврѣлецъ.*

Скоромѫжепъ́ый, ъ, а, о, *пр.* Който скоро ся е оженила; младоженка. *Не харесалъ ни момя, ни скоромѫжеиѫ.*

Скороро́дичь, *с. м.* Едно растение; сварено пиѭть го трудны жены, кога наврѣменять, за да родять лесно.

Ско́рость, *с. ж.* Бързина, бързота, бързотиа, бързость; **ско́рость, быстрота́, бо́рзость, поспѣшность, торопли́вость, прово́рность.**

Скоротéча, *с. м* Пратеникъ бързъ пѣйдѣ за нѣчто; **узакъ**; **скоротéча, скоротéчецъ, скорохо́дъ, гонéцъ.**

Скорохва́тъ, *с. м.* *Ножчя скорохватъ*, ножчя, что ся носи вързано за поясъ.

Ско́рошний, —шьнь и—шень, шна, шне, *пр.* 1) Что става скоро; скорый, бързый; **ско́рый, бы́стрый.** 2) Что не е отъ одавна, что е отъ скоро; неотдавнашний; **неда́вный.**

***Ско́рпиа**, *с. ж.* 1) Животина *Scorpio*, скрапля, скрокъ, скрѣплиянъ, чрапиа, чрапля, акранъ; **скорпио́нъ.** 2) Насѣкомо скрипа.

Ско́ррýшиа, *с. ж.* Раст. *Sorbus aucuparia* и неговый плодъ; брѣкыня, възкрушиа, калина, мяко дрьво, оскорушиа, оскрушиа, офика, самодивско дрьво, смрьдливо дрьво, смрьдлика; **рябúна.**

Ско́рчё, *с. м.* Който все бръза, а пакъ ничто му не спори.

Ско́рчивый, въ, ва, во, *пр* Въ пѣсень:

> Втасала рѣка Иордана,
> Занесла дрьва скорчивъ,
> На дрьва цвѣтие петровно.

Ско́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что е правенъ съ бързание; бързый; **сдѣланый съ поспѣшностью.** *Скоро-то ходенє не ся дродължава за много.*

Скорúсамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся облѣкъ набързо.

Скосѫ́, и́шь,—сúлъ, *гл. свр.* отъ **скосúвамь.** —сéпый, *прич. стр.*

Скосúвамь (да скосѫ́), *гл. д.* 1) Сѣдамь, скѣцвамь нѣчто съ зжбы, прѣмѣдамь го, та го направиамь на ситно *Молци скосили пряждж-тѫ.* 2) Рѣжѫ нѣкого съ думы като съ ножь; прѣкосявамь, задосвамь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Много мя е надъ за нѣчто, задосвамся, пукамся, излизамь си изъ кожы-тѫ. *Скосихся да му кавамь.* 2) *гл. стр.* Бывамь скосенъ.

Скосúвание, *с. ср.* отъ **скосúвамь** и **скосúвамся.**

Скотовѣ́дець, *с. м.* Който ся занимава съ скотовъдство; домазлякчин **скотово́дъ.**

Скотовѣ́дство, *с. ср* Гляд ние домашны животны, о **скотово́дство.**

Ско́тскый, ска, ско, *пр.* бытъшкый: **ско́тскій.** — скоть, като скотовы-ты; с

Ско́тство, *с. ср.* Качество, н личва человѣка на скоть; *е скотство.*

Скоть, тове, *с. м.* Добычя, вотно; **скоть.** *Ако чло снагж-тѫ како скоть, а ть како Богъ.*

Скотúасамь, *гл. свр.* отъ с

Скотúасвамь и скотúасува самь), *гл. ср.* Ставамь ка

Скотúасваніе и скотúасува скотúасвамь.

Скофúца, *с. ж.* Поличка въ

***Скофúа**, *с. ж.* *Гр.* Нѣкан тенъ фесъ.

Ско́чецъ, *ум. м.* Малъкъ с

Скочипёнь, *нар.* Срѣщася благословиѫ: *Овжъ кол свѣала, она ся смѣала, ла, она ся подносила, хытринёмь, като влъкъ*

Ско́чиѫ, ишь,—чúлъ, *гл.* **чиамь и ско́чиамь.**

Ско́чиамь (да ско́чиѫ), *гл.*

Скочиаúсамь (да ся), *гл.* **чиаúсвамся.**

Скочиаúсвамся (да ся ск *възвр* Ставамъ коранъ ка вiавамся, сдрьвiавамся, вц вамся, скаменiавамся. *Да насать рѫцѣ-ты! Скоч не скочени.*

Скочиаúсваніе, *с. ср.* о вамся.

Скрай, *нар.* Край. *Отъ скр Тѣрайте стадо отъ скр мене по́-скрая.* В. **скрáй**

Скрамоли́ѫ, и́шь,—лúлъ, намь. —ле́пый, *прич.*

Скрамолúаамь (да скрамол дамь, скарвамь.

Скрамолúаваніе, *с. ср.* намь. Сваждане. скарване

Скрáпиа, *с. ж.* Животина

Скрáпиѫ, и́шь,—пúлъ, *гл.* **пúаамь.** —пе́пый, *при*

Скрапúаамь и **скрáпиамь** *гл. д.* Правя нѣчто по скасiавамь, скратiавамь; щать, убавлять, коротя

възвр. и *стр.* Ставамъ по́-кратъ, по́-кѫсъ, бивамъ скрапенъ; скѫсявамся, скратявамся; **сокращáться**. *Скрапили му ся дни-ти*, скѫсили му ся дни-ти, умрѣлъ.

Скрапи́ване, *с. ср.* отъ **скрапи́вамъ**. Скѫсяване.

Скра́ставѫ (да ся), **и́шь**,—**вился**, *гл. свр.* отъ **скра́ставямъ**.

Скра́ставямъ (да ся **скра́ставѫ**), *гл. възвр.* Ставамъ кратавъ, добивамъ кратя; ократавѣвамъ; коро́стевѣть, коро́стѣть, **шелуди́вѣть**. *Въ това врѣмя измекаръ-тъ бѣше ся хватилъ отъ новѣ и ржжѣ, а обѣсеникъ-тъ бѣше ся скраставилъ.*

Скра́ставяване, *с. ср.* отъ **скра́ставямъ**. Ократавѣване.

Скратѫ́, **и́шь**,—**ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **скрати́вамъ**. —**тѣ́пъ**, *прич. стр.*

Скрати́вамъ (да **скратѫ́**), *гл. д.* Скращамъ: 1) Свршвамъ; **оканчивать**. 2) Скрапявамъ. *Скрати му живота*, свръши му, прѣкѫсни му живота. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скрапявамся.

Скрати́ване, *с. ср.* отъ **скрати́вамъ** и **скрати́вамся**.

Скра́ма, *нар.* Далече, далечь, надалечь; далекó, вдали́. *Скрама е още*, далече е. *Болестьта, лоше-то да е скрама отъ насъ.*

Скрéба, *с. ж.* Раст. скребръ.

Скребръ и **скрéбъръ**, *с. м.* Раст. *Clematis Vitalba*, скреба, бѣла лоза, витва, павитъ, паветъ, повитъ, повой, повѣй, совлѣкъ; ломоно́съ.

Скрéбърянъ, **ѫ**, **на**, **но**, *пр.* отъ **скрéбъръ**.

Скрéжецъ, *с. м.* 1) *ум.* отъ **скрежь**. 2) Насѣкомо *Cicada orni*, жеже-пече, жътварь, жътварча, жюжеръ, жюжелъ, жюжя, жюжялъ, кречь, кречякъ, скрежь, скрьжь, црькалецъ, црьцорецъ; **трава́нна кобы́лка**, **кузнéчикъ**.

Скрежь, *с. м.* 1) Замрьзнала роса по дрьва-та, стѣны-тъ и другдѣ прѣзъ влажны зимны дни; иней, инѣ, крьчь, синякъ, шюшлекъ; и́неи, и́морозь. *Заврьнѫло снѣгъ, покрыло скрежь*, казвать за забогатѣлъ и забравилъ приятели ты си. 2) Много тънка кора ледъ на водѫ. *Хващамъ скрежь*, покрывамся съ иней, скрежявамся; **и́ндивѣть**. 3) Насѣкомо скрежецъ въ 2-то знаменование.

Скрежѫ́ (да ся), **и́шь**, — **жи́лся**, *гл. свр.* отъ **скрежя́вамся**.

Скрежя́вамся (да ся **скрежѫ́**), *гл. об.* Покрывамся съ скрежь, хващамъ скрежь; **и́ндивѣть**. *Вода-та се е скрежила.*

Скрентѫ́ване, *с. ср.* отъ **скрентѫ́**. Скрьцане, скрибуцане.

Скрентѫ́, **и́шъ**, —**тѫ́лъ**, *гл. ср.* Скрьцамъ, скрибуцамъ, скрипуцамъ.

Скрибу́цамъ (да **скрибу́цѫ**), *гл. ср.* Скрипуцамъ, скрентѫ, скрьцамъ. *Перо-то скрибуца, като пишемъ. Врата-та скрибуцатъ.*

Скрибу́цане, *с. ср.* отъ **скрибу́цамъ**. Скрипуцане, скрьцане.

Скрипа́, *с ж.* Насѣкомо *Scolopendra*, краканакъ, попадина, попадийка, скрипецъ, скрипна, скорпина, сонакъ, стонога, стоногалица, стоногалка, стоножецъ, стоножица, сунакъ, щипулка; **сороконо́жка**.

Скрипа́лецъ, **лци**, *с. м.* Скрипецъ, скрипци; **блокъ**, **ве́кша**.

Скрипе́цъ, **пци**, *с. м.* 1) Колелце съ жлѣбъ за врьвь, за вѫже да ся вдига, да ся тягли съ него нѣчто; скрькалци, макара; **блокъ**, **ве́кша**. *Невѣста плато ткаеше, скрипци-ти ѣ пѣснь пѣкѫ.* 2) Насѣкомо скрипа.—*Стои на скрипецъ*, лесно може да ся поклати. — *Крыцка като скрипецъ Майсторъ хватѣ девять занаята знае: боринѫ цапи, катранъ вари, скрипци прави, трески бере . . .*

Скри́пи, *с. м. мн.* Особенъ урядъ, на кой то е прикрѣпена гривѫ-тѫ на дрьжкѫ-тѫ на млатъ у самоковъ.

Скри́пка, *с. ж.* Раст. *Smilax excelsa;* родъ сарсапари́ли.

Скри́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **скри́пнѫ**.

Скри́пнѫ, **еш**, — **нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **скрипнѫ́**.

Скрипу́цамъ, *гл. ср.* Скрибуцамъ, скрентѫ, скрьцамъ. *Дъскы-ты скрибуцатъ, като ходишъ по тѣхъ. Да подмажемъ колата да не ны скрипуцатъ.*

Скрипу́цане, *с. ср.* отъ **скрипу́цамъ**. Скрибуцане, скрьцана.

Скрипѣне, *с. ср.* отъ **скрипнѫ́**. Скрибуцане, скрипуцане, скрьцане.

Скрипнѫ́, **и́шь**,—**пѣлъ** (да **скри́пнѫ**, **скри́нувамъ**), *гл. ср.* 1) Отъ трьканье ьздавамъ единъ писклив гласъ, издавамъ гласъ скрьць, скрьць! скрентѫ, скрибуцамъ, скрипуцамъ, скрьцамъ **скрине́ть**. *Скрипятъ като ненамазанѫ колѫ. Самаръ скрипи по планинѫ, няго мое!* 2) Рѣжъ нѣчто съ ножици; стрижъ, скрьцамъ; **чи́кать**.

Скрипна, *с. ж.* 1) Насѣкомо скрипа. 2) Насѣкомо *Scutigera coleopterata*, зьмскый, запрьтъкъ, зьмина майка.

Скробъ, *с. м.* 1) Балгуръ, блъгуръ, булгуръ, коркутъ, ярма; **круна́ пшени́чная**. 2) Една рѣдка каша, комто кусать съ лѫжици утрина; тръеница, трахана. 3) Варено брашно, тръци за топене въ него прѣжда за основѫ на тъкань, за лѣпене

Скорозрѣлець, *с. ж.* Овощие, плодъ, что зрѣе рано; **скороспѣлка.** *Посѣй бѣлъ бѣлищ и това просо скорозрѣлець.*

Скоромя́женъ, жена, жено, *пр.* Което скоро ся е омжжила; **младоженка.** *Не харесалъ ни момж, ни скоромжженж.*

Скороро́дичь, *с. м.* Едно растение; сварено пиятъ го трудны жены, кога наврѣменять, за да родять лесно.

Ско́рость, *с. ж.* Бръзина, бръзота, бръзотия, бръзость; **ско́рость, быстрота́, бо́рзость, поспѣшность, торопли́вость, прово́рность.**

Скоротёча, *с. м* Пратеникъ бръзъ нѣйдѣ за нѣчто; **улакъ; скоротёча, скоротёчецъ, скорохо́дъ, гонёцъ.**

Скорохва́тъ, *с. м.* *Ножия скорохватъ,* ножия, что ся носи вързано за поясъ.

Ско́рошний, —шьнь и—шень, шна, шне, *пр.* 1) Что става скоро; скорый, бръзый; **ско́рый, бы́стрый.** 2) Что не е отъ одавна, что е отъ скоро; неотдавнашний; **неда́вный.**

***Ско́рпия,** *с. ж.* 1) Животина *Scorpio,* скрапля, скрокъ, скръпланъ, чрапия, чрапля, акрапъ; **скорпио́нъ.** 2) Насѣкомо скрипа.

Ско́ррýша, *с. ж.* Раст. *Sorbus aucuparia* и неговый плодъ; брѣкъиня, възкрушя, калина, мяко дрво, оскорущя, оскрушя, офика, самодивско дрво, смрьдливо дрво, смрьдлика; **рябина́.**

Ско́рчё, *с. м.* Който все бръза, а нак нячто му не спори.

Ско́рчявый, въ, ля, во, *пр* Въ пѣсень:

Втасала рѣва Иордана,
Занесла дрва скорчявъ,
На дрва цвѣтие петровно.

Ско́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что е правенъ съ бръзание; бръзый; **сдѣланый съ поспѣшностью.** *Скоро-то ходение не ся дродължава за много.*

Скори́сать (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся облѣкж набрзо.

Скосѫ́, я́шь,—ся́лъ, *гл. свр.* отъ **скоси́вать. —се́ный,** *прич. стр.*

Скоси́вать (да скосѫ́), *гл. д.* 1) Сѣдамь, скѣцвамь нѣчто съ зжбы, прѣядамь го, та го направямь на ситно *Молци скосили пряждж-тж.* 2) Рѣжж нѣкого съ думы нато съ ножь; прѣносявамь, надосвамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Много мя е надъ за нѣчто, надосямся, пукамся, вдизамь си изъ кожж-тж. *Скосихся да му казвамь.* 2) *гл. стр.* Бывамь скосенъ.

Скоси́ване, *с. ср.* отъ **скоси́вать** и **скоси́вамся.**

Скотовѣдець, *с. м.* Който ся занимава съ скотовъдство; домазлжчия **скотово́дъ.**

Скотовѣ́дство, *с. ср* Гляд ние домашны животны, о **скотово́дство.**

Ско́тскый, ска, ско, *пр.* бытъшкый: **ско́тскій.** —с скотъ, като скотовы-тъ; с

Ско́тство, *с. ср.* Качество, н личка человѣка на скотъ; *е скотство.*

Скотъ, това, *с. м.* Добычя, вотно; **скотъ.** *Ако чло снагж-тж како скотъ, а еть како Богъ.*

Скоти́асать, *гл. свр.* отъ с

Скоти́ясвать и **скоти́асува** сать), *гл. ср.* Ставамь ка

Скоти́асване и **скоти́асува скоти́ясвать.**

Скофи́ца, *с. ж.* Поличка въ

***Скофи́я,** *с. ж. Гр.* Нѣкак тенъ фесъ.

Ско́чець, *ум. м.* Малъкъ с

Скочинёнь, *нар.* Срѣщася благословиж: *Овжлж коле сѣала, она ся смѣяла, ла, она ся подносила, житринёнь, като влъкъ*

Ско́чиж, ишь,—чи́лъ, *гл.* **чиать** и **ско́чиать.**

Ско́чиать (да ско́чиж), *гл.*

Скочиани́сать (да ся), *гл.* **чиани́свамся.**

Скочиани́свамся (да ся ско *възвр* Ставамъ коравъ като вивамся, сдрьвянамся, вц вамся, скаменявамся. *Да икасать ржцѣ-ты! Скоч не скочени.*

Скочиани́сване, *с. ср.* о **вамся.**

Скрай, *нар.* Край. *Отъ скр Търайте стадо отъ скр мене по́-скрая.* В. **скра́**

Скрамоли́ж, ишь,—ли́лъ, вать. **—ле́ный,** *прич.* с

Скрамоли́ванать (да скрамол дамь, скарвамь.

Скрамоли́ване, *с. ср.* о **вамь.** Скаждане, скарване

Скра́пля, *с. ж.* Животина

Скра́пиж, ишь,—пилъ, *гл.* **пи́ванамь. —пенъ,** *пр*

Скрапи́ванать и **скра́пиван** *гл. д.* Правя нѣчто по́-силисвамь, скратванамь: к щать, убавлять, корота

възвр. и *стр.* Ставамъ пб-крапъ, пб-кжсъ, бывамъ скрапенъ; скжсвамся, скратявамся; **сокращáться**. *Скрапили му ся дни-ти*, скжсили му ся дни-ти, умрѣлъ.

Скрапи́ване, *с. ср.* отъ **скрапи́вамъ**. Скжсване.

Скра́ставамъ (да ся), **ишь**,—**вился**, *гл. свр.* отъ **скра́ставамъ ся**.

Скра́ставамъ ся (да ся **скра́ставамъ**), *гл. възвр.* Ставамъ краставъ, добивамъ крастя; окраставѣвамъ; **коро́стевѣть**, **коро́стѣть**, **шелуди́вѣть**. *Въ това врѣмя измекаръ-тъ бяше ся хватилъ отъ новѣ и ржжъ, а обѣсеникъ-тъ бяше ся скраставилъ.*

Скра́ставяване, *с. ср.* отъ **скра́ставамъ ся**. Окраставѣване.

Скратя́, **и́шь**,—**ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **скрати́вамъ**. —**тѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрати́вамъ (да **скратя́**), *гл. д.* Скращамъ: 1) Свршвамъ; **окáнчивать**. 2) Скрапявамъ. *Скрати му живота*, свршн му, прѣкжсна му живота. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скрапявамся.

Скрати́ване, *с. ср.* отъ **скрати́вамъ** и **скрати́вамъ ся**.

Скра́ма, *нар.* Далече, далечь, надалечь; далекó, вдали́. *Скрама е още*, далече е. *Болестьта, лоше-то да е скрама отъ насъ.*

Скрéба, *с. ж.* Раст. скребръ.

Скребръ и **скрéбъръ**, *с. м.* Раст. *Clematis Vitalba*, скреба, бѣла лоза, витва, павитъ, паветъ, повитъ, повой, повѣй, совлáкъ; **ломоно́съ**.

Скрéбърянъный, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* отъ **скрéбъръ**.

Скрéжецъ, *с. м.* 1) *ум.* отъ **скрежь**. 2) Насѣкомо *Cicada orni*, жеже-пече, жьтварь, жьтварчя, жюжеръ, жюжелъ, жюжя, жюжялъ, кречь, кречякъ, скрежь, скрьжь, црькалецъ, црьцорецъ; **травна́я кобúлка**, **кузнéчикъ**.

Скрежь, *с. м.* 1) Замрьзнала роса по дрьва-та, стѣны-тъ и другдѣ прѣзъ влажны зимны дни; иней, инна, крьчь, синякъ, шюшлекъ; **и́ней**, **и́зморозь**. *Заврьнжло снѣгъ, покрыло скрежь*, казвать за забогатѣлъ и забравилъ приятели ты си. 2) Много тънка кора ледъ на водж. *Хващамъ скрежь*, покрывамся съ иней, скрежявамся; **и́ндивѣть**. 3) Насѣкомо скрежецъ въ 2-то знаменование.

Скрежи́, **и́шь**, — **жи́лся**, *гл. свр.* отъ **скрежя́вамся**.

Скрежя́вамся (да ся **скрежи́**), *гл. об.* Покрывамся съ скрежь, хващамъ скрежь; **и́ндивѣть**. *Вода-та се е скрежила.*

Скрентéние, *с. ср.* отъ **скрептя́**. Скрьцание, скрибуцание.

Скрептя́, **и́шъ**, —**тѣ́лъ**, *гл. ср.* Скрьцамъ, скрибуцамъ, скрипуцамъ.

Скрибу́цамъ (да **скрибу́цнж**), *гл. ср.* Скрипуцамъ, скрептя, скрьцамъ. *Перо-то скрибуца, като пишемъ. Врата-та скрибуцатъ.*

Скрибу́цане, *с. ср.* отъ **скрибу́цамъ**. Скрипуцание, скрьцание.

Скрипа́, *с ж.* Насѣкомо *Scolopendra*, краканакъ, попадина, попадийка, скрипецъ, скрипня, скорпина, сонакъ, стонога, стоногалица, стоногалка, стоножецъ, стоножица, сунакъ, щипулка; **сороконóжка**.

Скрипа́лецъ, **лци**, *с. м.* Скрипецъ, скрипци; **блокъ**, **вéкша**.

Скрипе́цъ, **пци**, *с. м.* 1) Колелце съ жлѣбъ за врьвь, за вжже да ся вдига, да ся тягли съ него нѣчто; скрькалци, макара; **блокъ**, **вéкша**. *Невѣста плато ткаеше, скрипци-ти ѣ пѣснь пѣхж.* 2) Насѣкомо скрипа.—*Стои на скрипецъ*, лесно може да ся поклати. — *Крьцка като скрипецъ Майсторъ хватѣ девять занаята знае: боринж цапи, катранъ вари, скрипци прави, трески бере . . .*

Скри́пи, *с. м. мн.* Особенъ урядъ, на кой то е прикрѣпена гривж-тж на дрьжкж-тж на млатъ у самоковъ.

Скри́пка, *с. ж.* Раст. *Smilax excelsa;* родъ **сарсапари́ли**.

Скри́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **скри́пнж**.

Скри́пнж, **еш**, — **нжлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **скрипя́**.

Скрину́цамъ, *гл. ср.* Скрибуцамъ, скрептя, скрьцамъ. *Дъскы-ты скрибуцатъ, като ходишъ по тѣхъ. Да подмажемъ колата да не ны скрипуцатъ.*

Скрипу́цане, *с. ср.* отъ **скрипу́цамъ**. Скрибуцание, скрьцанна.

Скрипя́, **и́шь**,—**пѣлъ** (да **скри́пнж**, **скри́нувамъ**), *гл. ср.* 1) Отъ трьканне ьздавамъ единъ писклив гласъ, издавамъ гласъ скрьць, скрьць! скрептя, скрибуцамъ, скрипуцамъ, скрьцамъ **скрипѣть**. *Скрипятъ като ненамазанж колж. Самаръ скрипи по планинж, няго мое!* 2) Рѣжж нѣчто съ ножици; стрижж, скрьцамъ; **чи́кать**.

Скрипня, *с. ж.* 1) Насѣкомо скрипа. 2) Насѣкомо *Scutigera coleopterata*, зьмскый, запрьтъкъ, зьмина майка.

Скробъ, *с. м.* 1) Балгуръ, блъгуръ, булгуръ, коркутъ, ярма; **крупá пшенúчная**. 2) Една рѣдка каша, комто кусать съ лжжици утринж; тръеница, трахана. 3) Варено брашно, тръци за топене въ него прежда за основж на тъкань, за лѣпене

съ него нѣчто; керосина, нишесте, нишище, чиреш, скробь; **крахма́лъ, крухма́лъ, скорби́ло.** *Да варимъ скробь ва пряждж-тж.*

Скро́бь, *с. ж.* Скробъ въ 3-то знаменование.

Скробѣ́ж, и́шь,—би́лъ (скробя́вамь), *гл. д.* Потопявамь, къснж пряждж, платно въ скробъ; керосвамь; **крахма́лить, крухма́лить, скорби́ть, накрахма́ливать.**

Скробя́вамь, *гл. мн-кр.* отъ **скробѣ́ж.**

Скро́бявъ, въ, ва, во, *пр.* Что има скробъ, направенъ съ скробъ; ростовъ, нишестянъ, чиреш-лия; **крахма́льный, крухма́льный, скорби́льный.**

Скро́вище, *с. ср.* 1) Виръ, дълбоко мѣсто на рѣкж, дѣто рыбы-ты прѣкарват зимжтж; виръ, топликъ, ято; **ято́вь, ято́вье.** 2) Скръвалище, дѣто змии-ты сж сбират по Сѣкновение за да зимувать тамъ; зимовище.

Скро́й, *с. м.* Начинъ-тъ, по който е скроена една дрѣха; кроежь, бичимъ; **покро́й, фасо́нъ.**

Скрокъ, *с. м.* Насѣкомо скорпиа въ 1-то знаменование.

Скро́мъ, мъ, ма, мо, *пр.* Миренъ, смиренъ, прибранъ; **скро́мный.**

Елка джалепка, скрома пепѣста,
Ранила рано, рано сутрень-тж,
Па си омъла и си уплела. *Нѣс.*

Скротѣ́ж, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **скроти́вамь.—тѣ́нъ,** *прич. стр.*

Скроти́вамь (да скротѣ́ж), *гл. д.* Направямь да стане кротъкъ, ми, енъ; прикротявамь, укротявамь, умирявамь, смирявамь; **укроща́ть, смиря́ть, умиря́ть.** *Кога ся люти дѣтя на собржтж, да глядашь да го скротишь.* **—мся,** *гл. възвр. и стр.* Бывамь скротенъ; прикротявамся, укротявамся, умирявамся, смирявамся; **укроща́ться, смиря́ться.**

Скроти́вание, *с. ср.* отъ **скроти́вамь** и **скроти́вамся.**

Скроѣ́ж, и́шь, скрои́лъ, *гл. свр.* отъ **скроя́вамь. —роѣ́нъ,** *прич. стр.*

Скроя́вамь и скро́йвамь (да скроѣ́ж), *гл. д.* 1) Съ рѣзание изкарвамь отъ тъкань, отъ книгж, отъ кожж изници, за да ушиѣ, за да направѣ отъ тѣхъ нѣчто; **скра́ивать.** *Купи ми кожия хранено и скрой ми рубж юнашкж.* 2) Намъсляювамь какъ да направѣ, да изврѣш нѣчто; въ ума си, на ума си наглеждамь да направѣ нѣчто; **заду́мывать, обду́мывать, придду́мывать, рѣша́ть.** *Сбрали ся и скроили да идѣт всички вкупъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь скроенъ и въ двѣ-тѣ знаменования.—*Харенъ кюлафъ му скроили,* изгласили, направили му нѣчто зло, нѣкакъв измамж.

Скрои-цж ту капж. Скро
бота-та. Както ся е с
ще ся и извноси.

Скроя́вание и скро́йвание, *с*
я́вамь.

Скрумъ, *с. м.* 1) Сгорѣна в
нѣчто, та станжла на сгуръ
скрумявать наранено; шкру
Миризма отъ изгорѣлж вълн
жириса ми на скрумъ,
палило нѣчто.

Скру́мъ, мъ, ма, мо, *пр*
раканъ въ пѣсень; в. **скум**

Герги на дюгенъ сѣдаше,
Црьвено вино пиваше
И скрумж жлътж ранкъ,
Съ мѣднж булгарж свирж

Скрумѣ́ж, и́шь, — ли́лъ, *гл*
посыпявамь ранж съ скрумъ
скрумявамь; **прикла́дывать**

Скру́пецъ, пци, *с. м.* Скруп
Скрупецъ соль. Искашь
нѣкой гость по́-скоро,
скрупци соль въ обуща-та

Скру́хъцъ, хци, *с. м.* Бучка
скрупецъ, скрушецъ, крухъ,
шецъ, крусецъ, крустецъ, гр

Скру́шецъ, шци, *с. м.* Скру
ба има скрушци.

Скрьбе́ние, *с. ср.* отъ **скрь**
тъжение.

Скрѣ́бный, —бънъ и —бе
пр. 1) Който скръби за нѣ
жж скръбь; жалнъ, жал
ный, нажаленъ, жигови
тъжевитъ, печалитъ, пов
сенъ, угрыженъ, увлеч
кахърнъ; **печа́льный, ск**
ный, го́рестный, озабо́че
срьдце жде, болно не жде
ва скръбь, что е за скръбь;
лостенъ, жаловитъ, гор
печа́льный, жа́лостный,
ный, уны́вный, зауны́вны
боты. **—бно,** *нар.* Жално,
ловно, тъжно, печално, ух
печа́льно, грустно, прискб
Скрьбь, *с. ж.* Душевно бол
жалба, жалость, жаль, ж
га, тягоба, кахъръ; **скорбь**
го́рест, грусть, кручи́н
Имамь нѣкакеж скрьбь,
жалжж; горева́ть. *По́-доб*
съ жирь, а не много кас
Скрьбѣ́ж, и́шь,—бѣлъ, *гл.*
пакжа скрьбь, намирамся в
что; жалѣжж, жалѣ, жи
тъжжж, тягувамь, горювамь

ться, **тужѝть**, **горевáть**, **грустѝть**, **ѝть**.

нóзѣ, *нар.* Съ скрьстенъ, съ крьстонозѣ, по Турскъ, крьстато, кръзнозѣ. **ѕнозѣ сѣдить**; **сидѣть калáчикомъ**.

ь, *нар.* Кръзъ, крозъ, чрѣзъ, прѣзъ, **о**, низъ; сквозь, насквóзь.

лиянъ, *с. м.* Насѣкомо скорпиа въ знаменование.

кáлище, *с. ср.* Мѣсто скрьто въ ка-да не ся познава отвънъ и да не ся входъ-тъ му, та да ся крые тамъ друго; скрьшница, скутница; **потаéнчулáнъ**, **тайнúкъ**, **потайнúкъ**. *Не и да намѣрять скрьвалище-то.*

ѣмь (да **скрúѭ**), *гл. д.* 1) Турямь **о** нѣйдѣ, дѣто да не могѫть да го нать, да не може да ся види; скѫтвамь, **ѣмь**; **скрывáть**, **прáтать**. 2) Турямь **о** нѣйдѣ, дѣто да ся пази да не ся за-; **скѫтвамь**, **скутвамь**, **прикѫтвамь**, у-ѣмь, суправямь; **прáтать**. *Скрьй го ндяка.* 3) Прибирамь нѣчто нѣйдѣ, да ся пази да не ся поврѣди, да не зхаби, да не ся увехти; **прáтать**. 4) **ѣмь** нѣчто на страна да ся намира ѣкой случай; спастрювамь, скѫтвамь, врамь; **прáтать**. 5) Таѫ, потаѫмь, казвамь нѣчто за да не стане изю; **скрывáть**, **таѝть**. *Всичко нѣма ги каже, нѣчто ще скрье.* 6) Дрънѣйдѣ хора, та гы крьѭ; **скрывáть**, **ь**, **даváть убѣжище**. —**ся**, 1) *гл.* **о**. Отивамь нѣйдѣ, дѣто да не могѫть я намѣрять, да не могѫ да ся видѫ, я не знаѫть на кое мѣсто съмь; **скрыся**, **прáтаться**. 2) *гл. стр.* Бывамь **ть**.—*Щѫ го скрьѭ въ издъненѫ-тѫ ицѫ, щѫ го изѭмь.* — *Скрьлся като ково кучя на сѣнкѫ (като плъхъ въ ци като блъхѫ въ гащи).*

ѣнію, *с. ср.* отъ **скрúвамь** и **скрúся**.

нúтый,—**тьнъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* то не ся види, что не се знае; скрьскрьшний, скутнúтый, потайнúтый, по-ый, **тайный**, **секрéтный**. *Скрытно мѣ* 2) За члѣвѣкъ: който крье мъсли-и, който ся таи, не казва, какво мъкакво ще прави; скрьтый, скрьшвѫтрѣшний, тайнúтый, потайнúтый; **тный**. *Скрытна жена.* —**тно**, *нар.* да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да иди; скрьто, скрьтомь, скрьшемь, **шно**, скрьшнúѫ-тѫ, потулно, тайно, **ѣно**, скутно, укутомь; **скрúтно**, **тайно**, **бмъ**, **потаéнно**.

ѣомь, *нар.* Безъ да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да види; крьемь, крьшёмь, скрьтно, скрьто, скрьшёмь, скрьшно, скрьшнúѫ-тѫ, потулно, тайно, потайно, скутно, скутомь; скрытно, тáйно, тайкóмъ, потаéнно.

Скрúтый, **тъ**, **та**, **то**, 1) *прич. стр.* отъ **скрúѭ**, 2) *пр.* Скрытнúтый и въ двѣ-ты знаменования. *Има шило и то скрыто.* 3) Что не може да ся сѣти, да ся види какво е, что е; потайнúтый, потаенúтый. —**то**, *нар.* Скрытомь.

Скрúшёма и **скрьшёмь**, *нар.* Скрытомь. *Скрышёма отъ мамѫ и отъ тате. Който ся жени скришёмь, ва срамъ го явно развождать. Който ся скрышёмь жени, нанавъ срамъ продава.*

Скрúшний, —**шнь** и —**шень**, **шна**, **шно**, *пр.* Скрытнúтый, скрытúтый. —**шно**, *нар.* Скрытомь. *Земѭта скрышно не дрьжи. Скрышно-то на мегданъ извѣва.*

Скрúшница, *с. ж.* Скрывалище.

Скрúшнѭ-тѫ, *нар.* Скрытомь. *Щѫ ти кажѫ нѣчто скрышнѫ-тѫ.*

Скрúѭ, **ешь**, **скрылъ**, *гл. сер.* отъ **скрúвамь**. —**тый**, *прич. стр.*

Скрьдокóпани, *с. м. мн.* Малко-то на жабѫ, докѣ не му сѫ израсли още крака; врътокопанець, главистица, главулякъ, главулякъ, главуняк, главочь, егюпскъ (цигански) рыбы, жабина, калугерици, копани, мраморци, мрьморци, пайвутка, палагунець, плъхуци, поповы лъджичета, полуглавець, попадийка, пулёглавци; **головáстикъ лягýшечный**.

Скрьжь, *с. м.* Насѣкомо скрежець въ 2-то знаменование.

Скрьжавúтый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Скѫпый, скѫпець, свидливый, скрьчавый, стисливый, стипца, джюнерка, тамахкиаръ; **скупóй**, **скрáга**, **крѣпúшъ**, **кащéй**. *Единъ човѣкъ былъ много богатъ, ама былъ пакъ и много скрьжавъ: да можаше хлѣбъ дома не бы купилъ. Скрьжавый дава ednѫ маслинкѫ за да земе мѣхъ масло. Лъжь и скрьжавъ ednѫжь ся спогаждать на пазаръ.*

Скрькалци, *с. м. мн.* Скрипець въ 1-то знаменование.

Скрькамь, *гл. ср. сер.* Да закрькамь, да закрякамь изведнѫжь и много. *Пѣтелъ-тъ скрькалъ по кокошкы ты за да бѣгать да не гы грабне лисица-та.*

Скрьнавúтый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Който не може да яде всичко, който на яденье пробира, не яде като какво да е; млинавúтый, муханатъ; **брезгли́вый**, **брезгýнъ**, **брезгá**, **гадли́вый**.

Скрьнѝ, *с. м. мн.* Срѣщася въ пѣсень:

съ него нѣчто; керосина, нищесте, нищище, чиреш, скробь; **крахма́лъ, крухма́лъ, скорби́ло.** *Да варимъ скробъ за пряждж-тѫ.*

Скро́бь, *с. ж.* Скробъ въ 3-то знаменование.

Скроби́ѫ, и́шь,—би́лъ (скроби́вамъ), *гл. д.* Потопявамъ, кысна пряжда, платно въ скробъ; керосвамъ; **крахма́лить, крухма́лить, скорби́ть, накрахма́ливать.**

Скроби́вамъ, *гл. жн-кр.* отъ **скроби́ѫ.**

Скро́бливый, въ, ва, во, *пр.* Что има скробъ, направенъ съ скробъ; ростовъ, нищестянъ, чиреш; **крахма́льный, крухма́льный, скорби́льный.**

Скро́вище, *с. ср.* 1) Виръ, дълбоко мѣсто на рѣка, дѣто рыбы-ты прѣкарват зимата; виръ, топлякъ, ято; **ато́вь, ато́вье.** 2) Скрывалище, дѣто змии-ты са сбират по Сѣкиновение за да зимуват тамъ; зимовище.

Скро́й, *с. м.* Начинъ-тъ, по който е скроена една дрѣха; кроежъ, бичимъ; **покро́й, фасо́нъ.**

Скрокъ, *с. м.* Насѣкомо скорпиа въ 1-то знаменование.

Скро́мный, мъ, ма, мо, *пр.* Мирный, смиренъ, прибранъ: **скро́мный.**

Елна джалепка, скрома невѣста,
Ранила рано, рано сутрень-та,
Па си омыла и ся упаса. *Нѣс.*

Скрота́ѫ, и́шь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **скрота́вамъ.—те́нъ,** *прич. стр.*

Скрота́вамъ (да скрота́ѫ), *гл. д.* Направямъ да стане кротъкъ, ми, енъ; прикротявамъ, укротявамъ, умиряавамъ, смиряавамъ; **укроща́ть, смиря́ть, умиря́ть.** *Кога ся люти дѣтя на собряж-тѫ, да глядашь да го скротишь.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамъ скротенъ; прикротявамся, укротявамся, умиряавамся, смиряавамся; **укроща́ться, смиря́ться.**

Скрота́вание, *с. ср.* отъ **скрота́вамъ** и **скрота́вамся.**

Скрои́ѫ, *и́шь,* **скрои́лъ,** *гл. свр.* отъ **скрои́вамъ. —рое́нъ,** *прич. стр.*

Скрои́вамъ и скро́йвамъ (да скроѭ), *гл. д.* 1) Съ рѣзание изкарвамъ отъ тъкань, отъ книга, отъ кожа ивица, за да ушия, за да направя отъ тѣхъ нѣчто; **скра́ивать.** *Купи ми конча хранено и скрой ми рубя юнашка.* 2) Намыслювамъ какъ да напра̀вя, да изправя нѣчто; въ ума си, на ума си наглашамъ да направя нѣчто; **заду́мывать, обду́мывать, приду́мывать, рѣша́ть.** *Сбрахмся и скроили да идѣт всичкы вкупъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамъ скроенъ и въ двѣ-тѣ знаменования.—*Харена юлавѣ му скроили,* нагласили, направили му нѣчто зло, нѣкаква измама.

Скрои-цѫ ту капа. Скро бота-та. Както ся с ще ся и износи.

Скрои́ване и скро́йване, и́вамъ.

Скрумъ, *с. м.* 1) Сгорѣна нѣчто, та станала на сгурь скрумявать наранено; шкр Миризма отъ изгорѣла въ *мириса ми на скрумъ, палило нѣчто.*

Скру́мый, мъ, ма, мо, *пр* раканъ въ пѣсень; в. **скум**

Герги на дюгенъ сѣдяше,
Црьвено вино пиеше
И скрума жлъта рана,
Съ мѣдна булгарка свири

Скрумя́ѫ, и́шь, — ли́лъ, *гл* посыпвамъ рана съ скрум скрумяавамъ; **прикла́дывать**

Скру́пецъ, пци, *с. м.* Скру *Скрупецъ соль. Искашь нѣкой гость по́-скоро, скрупци соль въ обуща-т*

Скру́хъцъ, хци, *с. м.* Бучка скрупецъ, скрушецъ, крухъ, щецъ, крусецъ, крустецъ, г

Скру́шецъ, шци, *с. м.* Скру *ба има скрушци.*

Скръбе́ние, *с. ср.* отъ **скрт тъжение.**

Скрѣбнѫый, —бнъ и —бе *пр.* 1) Който скръби за нѣ вя скръбь; жалнъый, жал ный, нажаленъый, жигови тъжевнъый, печалнъый, по сенъый, угрыженъый, увле кахърнъый; **печа́льный, с ный, го́рестный, озабо́че** *сърдце каде, болно не ка* ва скръбь, что е за скръбь лостнъый, жюловнъый, гор **печа́льный, жа́лостный,** ный, уны́вный, зауны́вн *бота.* **—бно,** *нар.* Жално ловно, тъжно, печално, ух **печа́льно, гру́стно,** прис

Скръбь, *с. ж.* Душевно бо жалба, жялость, жяль, ж га, тягоба, кахъръ; **скорб го́рест, грусть, кручи́н** *Имамъ нѣкаква скрьбь,* жялъ; **горева́ть.** *По-до съ мирз, а не много ка*

Скръби́ѫ, и́шь,—би́лъ, *гл.* каква скрьбь, намирамся нѣчто; жялѣа, жялъ, ж тъжъ, тягувамъ, горювамъ

чáлиться, тужѝть, горевáть, грустѝть, жалѣть.

Скръзнóзѣ, *нар.* Съ скрьстены, съ крьстосаны нозѣ, по Турскы, крьстато, кръзнозѣ. *Скръзнозѣ сѣдить;* сидѣть калáчикомъ.

Скръзъ, *нар.* Кръзъ, крозъ, чрѣзъ, прѣзъ, прѣко, низъ; сквозь, насквозь.

Скръплянъ, *с. м.* Насѣкомо скорпиа въ 1-то знаменованіе.

Скръвáлище, *с. ср.* Мѣсто скрыто въ кащѫ да не ся познава отвънъ и да не ся види входъ-тъ му, та да ся крые тамъ едно другó; скрышница, скутница; потаéнный чулáнъ, тайнѝкъ, потайнѝкъ. *Не могли да намѣрять скрывалище-то.*

Скръ́вамь (да скрúѭ), *гл. д.* 1) Турямь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да не могѫть да го намѣрять, да не може да ся види; скѫтвамь, скутвамь; скрывáть, прáтать. 2) Турямь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да ся пази да не ся загуби; скѫтвамь, скутвамь, прикѫтвамь, укрывамь, суправямь; прáтать. *Скрый го въ сандѫка.* 3) Прибирамь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да ся пази да не ся повредѝ, да не ся изхаби, да не ся увехти; прáтать. 4) Турямь нѣчто на страна да ся намира за нѣкой случай; спастрювамь, скѫтвамь, прибирамь; прáтать. 5) Тамь, потамь, не казвамь нѣчто за да не стане извѣстно; скрывáть, таѝть. *Всичко нѣма да ти каже, нѣчто ще скрые.* 6) Дрьжѫ нѣйдѣ хора, та гы крыѭ; скрывáть, таѝть, давáть убѣжище. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Отивамь нѣйдѣ, дѣто да не могѫть да мя намѣрять, да не могѫ да ся видѫ, да мя не знаѫть на кое мѣсто сьмь; скрывáться, прáтаться. 2) *гл. стр.* Бывамь скрытъ.—*Щѫ го скрыѭ въ издѣненѫ-тѫ кошницѫ*, щѫ го изнамь. — *Скрылся като черниво кучя на сѣнѫ (като плѣхъ въ трѫгы като блѣхѫ въ гащи).*

Скръ́ваніе, *с. ср.* отъ **скръ́вамь** и **скръ́ваися**.

Скръ́тнъый,—тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что не ся види, что не се знае; скрытый, скрышний, скутный, потайнъый, потулнъый, тайный, секрéтный. *Скрытно мѣсто.* 2) За члѣвѣкъ: който крые мъысльты си, който ся таи, не казва, какво мъысли, какво ще прави; скрытый, скрышний, вѫтрѣшний, тайнъый, потайнъый; скрúтный. *Скрытна жена.* —**тно**, *нар.* Безъ да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да ся види; скрыто, скрытомь, скрышемь, скрышно, скрышнѫ-тѫ, потулно, тайно, потайно, скутно, укутомь; скрúтно, тайно, тайкóмъ, потаéнно.

Скръ́томь, *нар.* Безъ да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да ся види; крыемь, крышёмь, скрытно, скрыто, скрышёмь, скрышно, скрышнѫ-тѫ, потулно, тайно, потайно, скутно, скутомь; скрытно, тáйно, тайкóмъ, потаéнно.

Скръ́тый, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **скръ́ѭ**, 2) *пр.* Скрытнъый и въ двѣты знаменованія. *Има шило и то скрыто.* 3) Что не може да ся сѣти, да ся види какво е, что е; потайнъый, потаенъый. —**то**, *нар.* Скрытомь.

Скръ́шёма и скръшёмь, *нар.* Скрытомь. *Скрышёма отъ мамѫ и отъ тате. Който ся жени скришёмь, ва срамъ го навно развождать. Който ся скрышёмь жени, нагавѣ срамъ продава.*

Скръ́шний, —шьнь и —шень, шна, шно, *пр.* Скрытнъый, скрытый. —**шно**, *нар.* Скрытомь. *Земѫта скрышно не дрьжи. Скрышно-то на мегданъ излѣва.*

Скръ́шница, *с. ж.* Скрывалище.

Скръ́шнѫ-тѫ, *нар.* Скрытомь. *Щѫ ти кажѫ нѣчто скрышнѫ-тѫ.*

Скръ́ѭ, ешь, скрылъ, *гл. свр.* отъ **скръ́вамь**. —**тый**, *прич. стр.*

Скръдокóпани, *с. м. мн.* Малко-то на жнабѫ, докѣ не му сѫ израсли още крака; врътокопанецъ, главистица, главулякъ, главулякъ, главунякъ, главочь, егюпскы (цигански) рыбы, жнабина, калугерици, копани, мраморци, мрьморци, пайвутка, палагунецъ, плъхуци, поповы лъджичета, полуглавецъ, попадийка, пулёглавци; головáстикъ лягýшечный.

Скрьжь, *с. м.* Насѣкомо скрежецъ въ 2-то знаменованіе.

Скрѣ́жнавъый, въ, ва, во, *пр.* Скѫпый, скѫпецъ, свидливъый, скрьчавъый, стисливъый, стипца, джюмерка, тамахкяръ; скупóй, скрáга, крѣпúшъ, кащéй. *Единъ човѣкъ былъ много богатъ, ама былъ пакъ и много скрьжавъ: да можаше хлѣбъ дома не бы купилъ. Скрьжавъый дава единѫ маслинкѫ за да земе мѣхъ масло. Лъжь и скрьжавъ единѫжь ся спогаждать на пазаръ.*

Скрѣ́калци, *с. м. мн.* Скрипецъ въ 1-то знаменованіе.

Скрѣ́камь, *гл. ср. свр.* Да закрькамь, да закрякамь изведнѫжь и много. *Пѣтелъ-тѫ скрькалъ по кокошкы ты за да бѣгать да не гы грабне лисица-та.*

Скрьнавъый, въ, ва, во, *пр.* Който не може да ѭде всичко, който на ѭдене пробира, не ѭде като какво да е; мънавъый, муханатъ; брезгли́вый, брезгýнъ, брезгá, гадли́вый.

Скрьнѝ, *с. м. мн.* Срѣщася въ пѣсень:

На ти водица потѣрахъ,
Да си развързѫ уста-та;
Маръ ты си омъı рѫкъı-ты,
Та и рѫкъı-ты, очи-ты,
Та ми подаде скрьнъı-ты! *Пѣс.*

Скрьнѣ́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **скрьни́вамь**. —**нѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрьнѫ́ж (да ся), е́шь,—нѫ́лся, *гл. възвр. свр.* Да ся загубѫ́ (?).

Заглядалася Мария
У тѣ́мъ пусти́ дуванищ;
Скрьнѫ́лося е царчя-то.
Царица-та ю говори:
Марие, царчя да найдешь,
Или ти рѫцѣ́ отрѣзвамь
И ти очи-ты взврътамь! *Пѣс.*

Скрьни́вамь (да скрьнѣ́ж), *гл. д.* Обрѣзвамь нѣкои отъ клоние-то на дрво; окастрювамь, окрьнявамь, разчигарявамь, арашладисвамь; **обрѣзывать, подрѣзывать.** —**мся**, *гл. стр.* Бъıвамь скрьненъ; окастрювамся, окрьнявамся, разчигарявамся, арашладисвамся; **обрѣзываться, подрѣзываться.**

Скрьни́ваніе, *с. ср.* отъ **скрьни́вамь**. Окастрюваніе.

Скрѣ́нивамь и **скрѣ́пувамь** (да **скрѣнѣ́ж**), *гл. д.* Отъ вехтъı дрѣхъı ушивамь нѣчто какъ да е; **перекро́пывать, скропа́ть.** *Скрьпихъ му едно елече.* —**мся**, *гл. възвр.* Скрьшвамся, доврьшвамся, загънивамь. *Скрьпился свѣтъ-тъ за него. Ако ся убие, не ще ся скрьпи свѣтъ-тъ за него.*

Скрѣ́нѣ́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **скрѣ́нивамь**. —**нѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрѣ́ствамь и **скрѣ́стувамь** (да **скрѣ́стѫ́**), *гл. д.* Направямь нѣчто на крьстъ, прѣпрѣчвамь нѣчто на крьстъ; скрьстосвамь; **скла́дывать кре́стомъ, скреща́ть.** *Скрьстилъ рѫцѣ́.* крьстосалъ рѫцѣ́, сгръ̀нѫлъ рѫцѣ́, сѣ́ди та чака наготово, ничто не работи; **сидѣ́ть поджа́вши ру́ки.**

Скрьствање и **скрѣ́стуване**, *с. ср.* отъ **скрѣ́ствамь**.

Скрѣ́сти, *с. м. мн.* Изли́зане съ крьстонъı и иконъı вѣнъ отъ село, отъ градъ на молитва Богу за дъждъ.

Скрьсто́самь, *гл. свр.* отъ **скрьсто́свамь**. Да скрьстѫ́. —**санъ**ый, *прич. стр.*

Скрьсто́свамь и **скрьсто́сувамь** (да **скрьсто́самь**), *гл. д.* Скрьствамь.

Скрѣ́стѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **скрѣ́ствамь**. —**стенъ**ый, *прич. стр.*

Скрѣ́цамь (**скрѣ́цувамь**, да **скрѣ́цнѫ́**, **скрѣ́цнувамь**), *гл. ср.* 1) Издавамь гласъ скрьцъ, скрьцъ! крьцамь, скрептѫ́, скрибуцамь, скрипуцамь, скрипи́ж; **скрипе́ть.** *Врата-та скрьцатъ. Скрьцнѫ́ врата-та;* **зае́ялъ** заме́къ. *Скрьцамь зѫбы (съ зѫбы);* **скрежета́ть.** 2) Рѣжѫ́ нѣчто съ ножица; крьцамь, скрипѫ́, стрижѫ́; **чи́** *съ ножици, та го прѣрѣз* съ гласъ изказвамь, че не отъ нѣчто; роптѫ́, ропщѫ́; *нека скрьцатъ, тъı си гл Не скрьцай де!* прѣдумайс прави! *Скрьца като непод* брьбре, пъка, караса. — *Дѣ та, прьстъ не турцай. Ко постали-ти, парьı не м мѣсто волове-ти да ре скрьцатъ. Намажи коле скрьцатъ кола-та. Скрьц* безъ катранъ (*като врьбо скрьцай като врьбовъ кли*

Скрѣ́цаніе, *с. ср.* отъ **скрѣ́** ніе, **скрежета́ніе.**

Скрѣ́цвамь, *гл. мн-кр.* отъ

Скрѣ́цнувамь, *гл. уч.* отъ

Скрѣ́цнѫ́, е́шь,—нѫ́лъ, *гл.* цамь.

Скрьць! *междом.* Гласъ-ть, кога нѣчто ся трька или скрипи́, скрѣ́жетъ. *Скрьць столица!*

Скрѣ́чавъый, въ, ва, во, *пр*

Скрѣ́шивамь и **скрѣ́шнамь** *гл. д.* 1) Прѣкрьшвамь, прѣчюпвамь; **перела́мывать** *шишь прѫтчкѫ тѫ.* 1) О шнавамь, счюпвамь; **сла́мы вать, разла́мывать.** *Ако ч нѣчто у понедѣлникъ, вс крьшилъ. Како не си скр гж на пѫть тъ. Азъ напр та щерка да падне и д двѣ-тъı ногъ.* 3) Направям совъı; разчюпвамь, счюпва разкрьшвамь; **разла́мывать,** *Пѣ-старъıй-тъ скрьшва п скрьшила въшкѫ халовицѫ казанъı чорбѫ.* —**нсл**, *гл* скрьшенъ. — *Скрьшвамь ра*, развалямъ му хатѫра, каквото той иска. *Снаха шила хатѫра.*

Скрѣ́шиваніе и **скрѣ́шнаніе скрѣ́шнамь.**

Скрѣ́шнѫ́, и́шь,—ни́лъ, *гл.* с вамь. —**нѣ́ный**, *прич.* *скрьшенъ парѫ*, ни счюпе тѫ, нѣма ни парѫ, нѣма напо́тъ въ карма́нѣ.

Скрѣ́нѫ́ж, а́шь,—ни́лъ, *гл.* ни́вамь. —**нѣ́ный**, *прич*

Скрѣ́пи́вамь (да **скрѣнѫ́ж**), нѣчто да стане яко; замач учеврьстявамь; **укрѣпля́т**

скрѣпи́ть. —ися, *гл. стр.* Бъвамь скрѣпенъ.

Скрѣпя́ване, *с. ср.* отъ **скрѣпя́вамь.**

Скуба́къ, *с. м.* Нѣчто скубано, съ скубане събрано. *Вълна скубакъ.*

Ску́бамь и ску́бямь, ску́бѫ, шь,—билъ, *гл. д.* 1) Съ дръпинане, съ тягленe изваждамь, изкарвамь нѣчто отъ корень; изскубвамь, изтръгвамь, корвамь, кубѫ, мъкнѫ, измъчамь; рвать, вырыва́ть, дёргать, выдёргивать, тереба́ть, отерёбливать, щипа́ть, вымыка́ть, корчева́ть. *Скубать си брады-ты. Скубамь ленъ*; брать, тереба́ть ленъ. 2) Съ измамѫ, по нечестенъ начинъ земамь отъ нѣкого пары или друго нѣчто; обирамь, ограбвамь, оскубвамь; обира́ть, луп́ать, отерёбливать, обдира́ть, облупа́ть, очища́ть, охола́щивать. *Намѣрилъ овцѫ да ѫ скуба.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* За вълнѫ, за козинѫ: падамь, капѫ, окапвамь, литамь; лѣзть, вылѣзывать, слѣза́ть, спада́ть. *Кожухъ-тъ вве да ся скуба Ковина-та ся скуба.* 2) *гл. стр.* Бъвамь скубанъ. **—банъ,** *прич. стр.* *Болѣ рыба дѣлена, негли брады скубана.*

Скуба́ню и ску́бяню, *с. ср.* отъ **ску́бамь и ску́бямь.**

Скуба́ръ, *с. м.* Рыба скобарь.

Скуба́чь, *с. м.* Който скуба, обира нѣкого; обира́ло. *Скубаче много.*

Скуби́-свекрѣвѫ. Така наричать злѫ, лошѫ снахѫ. *Скуби свекрѣвѫ, раздѣли братя.*

Ску́бѫ, шь,—билъ, *гл. д.* Скубамь. *Скуби рьдковѫ-тѫ отъ корень.*

Ску́гурець, *с. м.* Срѣщася въ гатанкѫ за запаленъ памукъ на пѫпъ: *на врѣхъ тъпанъ скугурець?*

Ску́гурчя, *ум. ср.* отъ **ску́гурець.**

Ску́дникъ, *с. м.* Скутникъ. *Цутъ беретъ во скудници. Когато на нѣкоѫ трудня женя ся съпаше скудникъ-тъ самъ отъ себе, вѣрвать, че наскоро щяла да роди.*

Ску́днъй, —денъ и —день, дна, дно, *пр.* Скѫдный: 1) Който си нѣма нѣчто; оскѫдный, сиромахъ; ску́дный, убо́гій. *Тѫжко кой е боленъ и скуденъ И нѣе знаемы добро-то, ама смы скудни у сребро-то. Идпаше му мѫка, оти не посѣкълъ и той да си има жито, ами да быде скуденъ.* 2) Който е лишенъ отъ нѣ что, та е жаленъ, че го нѣма, и желае да го добъде; жѣдный, жѣденый, страдный, петимный. *Кога отишълъ постникъ-тъ кай неѫ, вистинѫ бѣше ѫ нашълъ скудна за единъ залъгъ хлѣбъ.* 2) Неплодороднъй, гладный, оскудный, оскѫдный; голо́дный. *Скудна година. Старити знаѫть, далы ке бѣдить година-та скудна.* **—дно,** *нар.* Оскѫдно, нѣмотно, сиромашкы; ску́дно.

Ску́дость, *с. ж.* Нѣманe нѣчто, скѫдость, нѣмотия, сиромашия, оскудность; ску́дность. *Много го тщетили, и отъ това е во скудость.*

Ску́ла, *с. ж.* Рана на тѣло-то, енза, язва, яра; ра́на. *Каквыто скулы сѫ го постигналы, да пази Господь! Дѣто е драло кучя, не быва да ся стѫпна, вачтото излазять скулы. Скулы и врѣзули.*

***Скуламе́нтъ,** *с. м.* Една болесть въ дѣторо́днъ-ты органъ.

***Скулу́въ и ску́луфъ,** *с. м. Т.* Коса-та между очи-ты и уши-ты; зулувъ; высо́къ, ни́сикъ. *Пустняль скулуфы.*

Ску́лявъй, въ, ва, во, *пр.* Който има скулы по тѣло-то си; раняавый, яралия.

Ску́ма рака́ия. Силна, люта, яка ракия; скома ракия, скрума ракия.

Зарань ще да тя изпраща
Съсъ шише скумѫ ракия,
Вечерь ще да тя посрѣща
Съ кронділъ вино червено. *Пѣс.*

Вино пиять троица деле,
Вино пиять три недѣли врѣмя,
Изпили сѫ триста мѣры вино
И още триста скумѫ ракия. *Пѣс.*

Скумри́йка, *ум. ж.* отъ **скумри́ия.**

***Скумри́ия,** *с. ж. Гр.* Рыба *Scomber thynnus*, скѫбрица; скумбра, тума́къ, ту́нецъ. — *Дунавскѫ скумрия*, рыба *Alosa vulgaris*, трица.

Ску́пвамь и ску́пувамь (да ску́пѫ), *гл. д.* Накупувамь много нѣчта и отъ много мѣста; ску́пать.

Ску́пвамь и ску́пямь (да ску́пѫ), *гл. д.* Натрупвамь, събирамь на купъ; скупчвамь; ску́чивать. **—ися,** 1) *гл. вз.* Събирамся, сбирамся, ставямся, срѣщамся. *Сетнѣ ся скупихѫ повторъ ученый-тъ и простый-тъ.* 2) *гл. стр.* Бъвамь скупенъ.

Ску́пване и ску́пуване, *с. ср.* отъ **ску́пвамь.**

Ску́пване и ску́пяне, *с. ср.* отъ **ску́пвамь и ску́пямь.**

Ску́помь, *нар.* Всичкы ведно, накупъ всичко-то, накупъ заедно; скупъ, вкупомь, вкупъ, изкупомь, джумле; вмѣстѣ, заразъ, вдругъ. *Отидохѫ всичкы-ты скупомь. Всичко-то това скупомь*; всѣ ѳто вмѣстѣ. *Има скупомь длъжность*, има и тъмъ длъжность; имѣетъ та́кже (вмѣстѣ) обя́заность.

Ску́пчвамь и ску́пчямь (да ску́пчѫ), *гл.*

На ти водица потѣрахъ,
Да си развиасѫ уста-та;
Маръ ты си омы ржкы-ты,
Та и ржкы-ты, очи-ты,
Та ми подаде скрьнъı-ты! *Пѣс.*

Скрьнѣ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **скрьни́вамь**. —**нѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрьнѫ (да ся), **е́шь**,—**нѫлся**, *гл. възвр. свр.* Да ся загубя (?).

Заглядаласи Марија
У тѣхъ пустѫ дунаимѫ;
Скрьнѫлося е царчи-то.
Царица-та ю говори:
Марие, царчи да найдешь,
Или ти ржцѣ отрѣзвамь
И ти очи-ты взврьтамь! *Пѣс.*

Скрьни́вамь (да скрьнѣ́), *гл. д.* Обрѣзвамь нѣкои отъ клоние-то на дрво; окастрювамь, окрьнявамь, разчигарявамь, арашладисвамь; **обрѣзывать, подрѣзывать**. —**мся**, *гл. стр.* Бивамь скрьненъ; окастрювамся, окрьнявамся, разчигарявамся, арашладисвамся; **обрѣзываться, подрѣзываться**.

Скрьни́ваніе, *с. ср.* отъ **скрьни́вамь**. Окастрюваніе.

Скрѣ́пвамь и **скрѣ́пувамь** (да **скрѣпѫ́**), *гл. д.* Отъ вехтъı дрѣхъı ушивамь нѣчто какъ да е; **перекрѣ́пывать, скропа́ть**. *Скрьпихъ му едно елече.* —**мся**, *гл. възвр.* Скрьшвамся, доврьшвамся, загънивамь. *Скрьпился свѣтъ-тъ за него. Ако ся убие, не ще ся скрьпи свѣтъ-тъ за него.*

Скрѣ́пѫ, **пшь**,—**пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣ́пвамь**. —**пѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрѣ́ствамь и **скрѣ́стувамь** (да **скрѣ́стѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто на крьстъ, прѣпрѣчвамь нѣчто на крьстъ; скрьстосвамь; **склáдывать крéстомъ, скрещáть**. *Скрьстилъ ржцѣ*, крьстосалъ ржцѣ, сгрънѫлъ ржцѣ, сѣди та чиака наготово, ничто не работи; **сидѣ́ть поджáвши рýки**.

Скрьствáніе и **скрѣ́стуваніе**, *с. ср.* отъ **скрѣ́ствамь**.

Скрѣ́сти, *с. м. мн.* Изпазание съ крьстовъı и иконъı вѣнъ отъ село, отъ градъ на молитвѫ Богу за дъждъ.

Скрьсто́самь, *гл. свр.* отъ **скрьсто́свамь**. Да скрьстѫ. —**санъ**ый, *прич. стр.*

Скрьсто́свамь и **скрьсто́сувамь** (да **скрьсто́самь**), *гл. д.* Скрьствамь.

Скрѣ́стѫ, **пшь**,—**тѫ́лъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣ́ствамь**. —**стѣ́ный**, *прич. стр.*

Скрѣ́цамь (**скрѣ́цвамь**, да **скрьцнѫ́**, **скрѣ́цнувамь**), *гл. ср.* 1) Издавамь гласъ скрьцъ, скрьцъ! крьцамь, скрептя, скрибуцамь, скрипуцамь, скрипѫ́; **скрипѣ́ть**. *Врата-та скрьцатъ. Скрьцнѫ́ врата-та*; **заи́кнулъ замо́къ**. *Скрьцамь зжбы (съ зжбы)*; **скрежета́ть**. 2) Рѣжа нѣчто съ ножица; **крьцамь, скрипѫ́, стрижа**; **чи́** *съ ножици, та го прѣрѣз* съ гласъ изказвамь, че не отъ нѣчто; роптаѫ, ропщѫ́ *нека скрьцатъ, тъı си гл Не скрьцай де!* прѣдумайс правя! *Скрьца като непо* брьбре, пъка, караси. — *Дѣ та, прьстъ не турай. Ко постали-ти, парьı не м мѣсто волове-ти да ре скрьцатъ. Намажи коле скрьцатъ кола-та. Скрьц* безъ катранъ (*като врьбо скрьцай като врьбовъ кли*

Скрѣ́цаніе, *с. ср.* отъ **скрѣ́ніе, скрежета́ніе**.

Скрѣ́цвамь, *гл. мн-кр.* отъ

Скрѣ́цнувамь, *гл. уч.* отъ

Скрѣ́цнѫ, **е́шь**,—**нѫлъ**, *гл.* **цамь**.

Скрьць! *междом.* Гласъ-тъ, кога нѣчто ся трьба или **скрипъ, скрéжетъ**. *Скрьць столица!*

Скрѣ́чавъый, ъ, а, о, *п*

Скрѣ́швамь и **скрѣ́швамь** *гл. д.* 1) Прѣкрьшвамь, прѣчюпвамь; **перела́мывать** *шишь прѫтчкѫ тѫ.* 1) О шавамь, счюпвамь; **сла́мы вать, разла́мывать**. *Ако* нѣчто у понедѣлника, *вс* крьшилъ. *Како не си скр гѫ на пѫть-тъ. Азъ нап та щерка да падне и д дво-тъı ноэв.* 3) Направям совъı; разчюпвамь, счюпва разкрьшвамь; **разла́мывать**, *По-старый-тъ скрьшва п скрьшила въшкѫ халовицѫ кавани чорбѫ.* —**мся**, *гл* скрьшенъ. — *Скрьшвамь ра*, развалямь му хатѫра, каквото той иска. *Снаха шила хатѫра.*

Скрѣ́шваніе и **скрѣ́шваніе скрѣ́швамь.**

Скрѣ́шѫ, **пшь**,—**ши́лъ**, *гл.* **вамь**. —**шѣ́ный**, *прич.* *скрьшенѫ парѫ*, на счюп тѫ, нѣма ни парѫ, нѣма капо́тъ въ карма́нѣ.

Скрѣпѣ́, **я́шь**,—**пи́лъ**, *гл.* **пи́вамь**. —**пѣ́ный**, *прич*

Скрѣпи́вамь (да **скрѣпѣ́**), нѣчто да стане яко; **зачи** учьврьстявамь; **укрѣпля́т**

скрѣпля́ть. —ися, *гл. стр.* Бъ́вамь скрѣ́пенъ.

Скрѣпя́ване, *с. ср.* отъ **скрѣпя́вамь.**

Скуба́къ, *с. м.* Нѣ́что скубано, съ скубане събрано. *Влѣна скубакъ.*

Ску́бамь и ску́бямь, ску́бѫ, ешь,—билъ, *гл. д.* 1) Съ дръпване, съ тегление изваждамь, изкарвамь нѣ́что отъ корень; изскубвамь, изтръгвамь, корвамь, кубѫ, мъ́кѫ, измъ́чамь; рвать, вырывáть, дёргать, выдёргивать, теребúть, отерёбливать, щипáть, выщыкáть, корчевáть. *Скубать си брады-тъ. Скубамь лѣнъ*; брать, теребúть лѣнъ. 2) Съ измамѫ, по нечестенъ начинъ земамь отъ нѣ́кого пари́ или друго нѣ́что; обирамь, ограбвамь, оскубвамь; обирáть, лупúть, отерёбливать, обдирáть, облупáть, очищáть, охолáщивать. *Намѣ́рилъ овцѫ да ѫ скуба.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* За влѣнѫ, за козинѫ: падамь, капѫ, окапвамь, литамь; лѣ́зть, вылѣ́зывать, слѣзáть, спадáть. *Кожухъ-тъ вве да ся скуба Ковина-та ся скуба.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамь скубанъ. **—банъ,** *прич. стр.* *Болѣ́ рыба дѣ́лена, негли брады скубаны.*

Скубáню и ску́бяню, *с. ср.* отъ **ску́бамь и ску́бямь.**

Скубáръ, *с. м.* Рыба скобарь.

Скубáчь, *с. м.* Който скуба, обира нѣ́кого; обирáло. *Скубаче много.*

Скуби́-свекрѣ́вѫ. Така наричатъ злѫ, лошѫ снахѫ. *Скуби свекрѣвѫ, раздѣли братя.*

Ску́бѫ, ешь,—билъ, *гл. д.* Скубамь. *Скуби рѣдковѫ-тѫ отъ корень.*

Ску́гурець, *с. м.* Срѣщася въ гатанкѫ за запаленъ памукъ на пѫпъ: *на врѣхъ тъпанъ скугурець?*

Ску́гурчя, *ум. ср.* отъ **ску́гурець.**

Ску́дникъ, *с. м.* Скутникъ. *Цутъ беретъ во скудници. Когато на нѣ́коѫ трудня женя ся съпаше скудникъ-тъ самъ отъ себе, вѣ́рвать, че наскоро щала да роди.*

Ску́днъ́й, —денъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Скѫ́днъ́й: 1) Който си нѣ́ма нѣ́что; оскѫ́днъ́й, сиромахъ; ску́дный, убо́гій. *Тѣ́жко кой е боленъ и скуденъ И нѣ́е знаемъ добро-то, ама смъ́ скудни у сребро-то. Идяше му мѣ́ка, оти не посѣ́кълъ и той да си има жито, ами да бѣ́де скуденъ.* 2) Който е лишенъ отъ нѣ́что, та е жаленъ, че го нѣ́ма, и желае да го добъ́е; жѣ́дный, жѣ́денъ, страдный, потѣ́пный. *Кога отишълъ постникъ-тъ кай неѫ, вистинѫ бѣ́ше ѫ нашълъ скудна за единъ залъгъ хлѣ́бъ.* 2) Неплодороднъ́й, гладнъ́й, оскудный, оскѫ́дный; голо́дный. *Скудна година. Старити знаѣ́тъ, дали ке бѣ́дить година-та скудна.* **—дно,** *нар.* Оскѫ́дно, нѣ́мотно, сиромашкъ; ску́дно.

Ску́дость, *с. ж.* Нѣ́мане нѣ́что, скѫ́дость, нѣ́мотия, сиромашия, оскудность; ску́дность. *Много го тщетили, и отъ това е во скудость.*

Ску́ла, *с. ж.* Рана на тѣ́ло-то, язва, яра; ра́на. *Каквѣ́то скулы сѫ го постигналы, да пави Господь! Дѣ́то е драло кучя, не бъ́ва да ся стѫпя, вачтото извлавять скулы. Скулы и врѣ́зули.*

***Скуламе́нтъ,** *с. м.* Една болесть въ дѣ́тороднъ́-тъ органъ.

***Скулу́въ и ску́луфъ,** *с. м. Т.* Коса-та между очи-тъ и уши-тъ; зулувъ; высо́къ, не́сикъ. *Пустнялъ скулуфы.*

Ску́лявъ́ый, въ, ва, во, *пр.* Който има скулъ́ по тѣ́ло-то си; раняв́ый, яралия.

Ску́ма ракúя. Силна, люта, яка ракия; скома ракия, скрума ракия.

Зарань ще да тя изпраща
Съсъ шише скумѫ ракия,
Вечерь ще да тя посрѣща
Съ кронділъ вино червено. *Пѣс.*

Вино пиять троица деле,
Вино пиять три недѣли врѣ́мя,
Изпили сѫ триста мѣ́ръ вино
И още триста скумѫ ракия. *Пѣс.*

Скумрúйка, *ум. ж.* отъ **скумрúя.**

***Скумрúя,** *с. ж. Гр.* Рыба *Scomber thynnus*, скѫ́брица; скумбра, тумáкъ, ту́нецъ. — *Дунавскѫ скумрия*, рыба *Alosa vulgaris*, трица.

Ску́пвамь и ску́пувамь (да ску́пѫ), *гл. д.* Накупувамь много нѣ́чта и отъ много мѣ́ста; ску́пáть.

Ску́пвамь и ску́пямь (да ску́пѫ), *гл. д.* Натрупвамь, събирамь на купъ; скупчвамь; ску́чивать. **—ися,** 1) *гл. вз.* Събирамся, сбирамся, ставямся, срѣщамся. *Сетнѣ ся скупихѫ повторъ ученый-тъ и простый-тъ.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамь скупенъ.

Ску́пване и ску́пуване, *с. ср.* отъ **ску́пвамь.**

Ску́пване и ску́пяне, *с. ср.* отъ **ску́пвамь и ску́пямь.**

Ску́помь, *нар.* Всичкъ ведно, накупъ всичко-то, накупъ заедно; скупъ, вкупомь, вкупъ, изкупомь, джумле; вмѣ́стѣ, заразъ, вдругъ. *Отидохѫ всичкы-тъ скупомь. Всичко-то това скупомь*; всѣ́ това вмѣ́стѣ. *Има скупомь длъжность*, има и тъ́ѫ длъжность; имѣ́ть та́кже (вмѣ́стѣ) обя́заность.

Ску́пчвамь и ску́пчямь (да ску́пчѫ), *гл.*

д. Натрупвамъ на купъ; скупвамъ, начовалвамъ; **ску́чивать. —мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Бывамъ скупченъ; скупвамся, начовалвамся; **ску́чиваться.**

Ску́пчваніе и **ску́пчиваніе**, *с. ср.* отъ **ску́пчвамъ.** Скупване.

Ску́пчѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **ску́пчвамъ. —чёнъ, —чёнъ**, *прич. стр.*

Скупъ, *нар.* Скупомъ; **вмѣстѣ, заразъ, вдругъ,**

Ску́пѫ, ишь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **ску́пвамъ. —пенъ**, *прич. стр.*

Скура́вча и **скура́фча**, *с. ср.* Ножча, що ся отварча и затварча; бритва, заклапачь, заклопча, захлупача, клепача, поклепачь, пахлупача, похлупача, сойка.

***Скура́въ** и **скура́фъ**, *с. м. Гр.* Брьсначь, бричь.

Скурвѣ́ѫ, и́шь,—ви́лъ, *гл. ср свр.* Да извършя курварство; **прелюбодѣ́йствовать.** *Скурвила и го добыла.* Пѣс.

***Скуре́псамъ** и **скуро́самъ**, *гл. д. свр. Гр.* Да подрѣжя брадицѧ-тѧ на лукъ.

Скурте́йка, *с. ж.* 1) Дрѣха, салтамарка, кусо. 2) Женска горнча дрѣха подобна на кюрча, подплатена съ кожи.

Скурцохва́тъ, *с. м.* Капанъ отъ коръто да ся ловять птаци; курцохватъ.

Скусѫ́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр* отъ **скуси́вамъ. —со́нъ**, *прич. стр.*

Скуси́вамъ (да скусѫ́), *гл. д.* Скѧсівамъ. *Отъ той сахатъ на бухъ-тъ давали по двѣ врабчиня ката день, царь-тъ му скусилъ едно-то врабчя и останѫлъ само съ едно до день денеска.* **—мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Скѧсівамся. *Порасло магарчя-то, ся скусило самарчя-то.*

Скуси́ваніе, *с. ср.* отъ **скуси́вамъ.** Скѧсіване.

Ску́та и

Скута́йка, *с. ж.* и

Скута́къ, *с. м.* Скутникъ.

Ску́та́ле, *с. ср.* Скутникъ.

Ску́тамъ, *гл. свр.* отъ **ску́твамъ.** Да скѧтамъ. **—танъ**, *прич. стр.*

Скута́чка, *с. ж.* Скутникъ.

Ску́твамъ и **ску́тувамъ** (да **ску́тамъ**), *гл. д.* Скѧтвамъ. **—мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Скѧтвамся. *Отвори ми да ся скутамъ.*

Ску́тваніе и **ску́туваніе**, *с. ср.* отъ **ску́твамъ.** Скѧтване.

Ску́тье, *с. ж. мн.* в. **скутъ.**

Ску́тецъ, *ум. м.* отъ **скутъ.**

Ску́тина, *с. ж.* Скутникъ.

Ску́тичя, *с. ср.* Прѣдня пола на дрѣхѧ; скутница. *Сѣбери мя у скутичя и насѣй мя у градинчя.*

Ску́тникъ, *с. м.* Крьстатъ продлъговатъ плать, съ който си прѣстилать пр
вязка, запрѧщка, запрѣщка,
кацерча, опрьлячка, опрягач
врьзка, прѣдскутникъ, прѣл
ка, прѣстилка, прѣцемникъ,
никъ, скута, скутайка, ск
скутачка, скутина, унечка,
ка, утайка, фута, хута;
понъ, фа́ртукъ.

Ску́тница, *с. ж.* 1) Прѣдни
хѧ; скутичя. 2) Скутъ. 3
скрьшница; **потае́нный чу
потайна́къ.**

Ску́тничя, *ум. ср.* отъ **ск
стилча.**

Ску́тный, —тьнъ и **—тенъ**
Скѧтный, скрытый, скрыт
потайнъ, потулнъ; **та́йн**
Скутно мѣсто. **—тно**,
скрыто, скрьшно, тайно, по
укутомъ; **скры́тно, та́йно,
таѣнно.**

Скутъ, ску́тове и **ску́тье**, *с.*
чясть на чловѣка, въ (на)
дѣтя или друго нѣчто да
нѣдро. *Врьлило му ся*
лилося на колѣнѣ-тѣ му.
скута си, въ скута си,
лѣнѣ-тъі си. *Чловѣку на*
а на честь-тѧ му не мо

Извади коня дорна,
И сълпи дитрѧ ранно,
Да пиямь да си напи
На скутъі да ти полѣ
Тебе да глядамь, тъі
Додѣ смъі младъі зеле

2) Прѣдня-та пола на дрѣ
сукманъ; скутница, скутичя

Послушя го млада Павло
Та запрягна нейнъі свил
Насъпа й все желтъі жел

На бродѣя сѣди бродница
Бродница слѣпа слѣпица,
Съсъ кракъ е бродѣя зап
Въ рьшето събрала звѣзд
Въ скута си мѣсяць сним

Не щѧ да ти послужя
Че ми рѧчица трепер
Та щѧ си нино разлѣ
И щѧ си скутъі уѣъ

Па го е въ скутъі събра
Та го занесла, занесла
Въ срѣдъ село на пущ

***Ску́фа**, *с ж. Гр.* Шапка
често на поздравление,
дира скуфа-та

Ску́чна, *пр. ж.* За кучкѧ,
е зачнала и има малкъі въ
ся пучи.

Скѣ́вамь и скѣ́нвамь (да скѣ́нѫ), *гл. д.* Съсвамь, скънвамь.

Скѣ́ване и скѣ́нване, *с. ср.* отъ скѣ́вамь. Съсване.

Скѣ́нѫ, е́ш, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ скѣ́вамь.—**нѫ́тый**, *прич. стр.*

Скъ́ва́лъ, *с. м.* Плѣва, что ся набира надъ вито, кога ся сѣе прѣзъ рѣшето; заборина, зуборина, мякъ́на, опашина, печинкъ, плѣворъ; мякъ́на, пела́, пушни́ца, плѣвель. *Сѣе скъ́валъ на чюждо гумно*, казвать, кога нѣкой ся мѣси въ чюждъ работъ.

Скъ́ивамь (да скъ́инѫ), *гл. д.* Скънвамь.

Скъ́ивнува (да скъ́ивне), *гл. безл.* Скъ́ива.

Скъ́ида́мь (да скъ́инѫ), *гл. д.* 1) Скънвамь, скѫсвамь. *Мара си скъ́иде жълъ́ты папучи.* 2) Свалямь, снимамь; ски́дывать. — **ня**, *гл. възвр.* Скънвамся, скѫсвамся. *Една жилка му ся скъ́иде.*

Скъ́ида́ние, *с. ср.* отъ **скъ́ида́мь** и **скъ́ида́мся**.

Скъ́ина́мь (да ски́инѫ), *гл. ср.* Съ къ́ината давамь знакъ за нѣчто. *Скъ́инѫ ми да мълчѫ.* —**ня**, *гл. вз. свр.* Съ къ́инание да ся сговоримъ за нѣчто.

Скъ́ива и скъ́ипува (да ски́ине), *гл. безл. Скъ́ива ми:* дохожда ми на умъ, бреха ми на умъ, теква ми, тумнува ми, румнува, румва ми, намъ́слювамь; приходи́ть на мысль, вади́ться. *Скъ́инѫ ми да идѫ едѣ-дѣ-си*, тумнѫ ми. *Скъ́имнува ми да направѫ едѣ-что-си.*

Скъ́ине, —**нѫло**, *гл. свр.* отъ **скъ́ива**.

Скъ́инѫ, **е́ш**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ина́мь**. Да къ́ивнѫ.

Скъ́интѣ́не, *с. ср.* отъ **скъ́интѫ́**, Скъ́ичане, хлѣ́нчене.

Скъ́интѫ́, **и́ш**,—**тѣ́лъ**, *гл. ср.* Плачѫ, хлѣ́нчѫ, скъ́ичѫ; хныкать, ку́кавить. *Стига си скъ́интѣ́лъ.*

Скъ́ичѫ́, **и́ш**,—**чи́лъ**, *гл. ср.* Скъ́интѫ, хлѣ́нчѫ, плачѫ. *Скъ́ичи като малко дѣтя.*

Скъ́ича́не, *с. ср.* отъ **скъ́ичѫ́**. Скъ́интѣ́не.

Скъ́ина́мь и скъ́и́нувамь (да ски́нѫ), *гл. д.* Съ́вамь, съ́ивамь, съ́идамь: 1) Скѫсвамь, прѣкѫсвамь, разкѫсвамь; разрыва́ть. *Наше-то е на скъ́ини-врѣжи*, ничто не правимъ. *Ортомѫ на моста да скъ́ине!* 2) Откъ́ивамь, откъ́нвамь, откѫсвамь, отъ́ртъгвамь; отрыва́ть, срыва́ть. *Да ми скъ́инить три златны ябълка.*

Садило моя цвѣтице,
Го садило на пазъ́ва,
Кой да мине да скъ́ине. *Пѣс.*

—**ня**, *гл. стр.* и *възвр.* Бъ́ивамь скъ́инѫть; съ́ивамся, съ́ивамся, съ́идамся, скѫсвамся, откѫсвамся; разрываться, отрыва́ться, срыва́ться. *Скъ́инѫ ся отъ работѫ. Отъ сборовы прѣко главѫ капа-та ми ся скъ́инѫ. Скъ́инѫло му ся сръдце на Божиѭ правинѫ.* — *Рѣка-та е скъ́инѫла*, намалѣла е, спаднѫла е; ни́зиться.

Скъ́ина́не и скъ́и́нуване, *с. ср.* отъ **скъ́ина́мь**.

Скъ́и́нѫ, **е́ш**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ина́мь**. —**нѫ́тый**, *прич. стр.*

Скъ́ипрювамь (да ски́прѫ), *гл. д.* Накъ́ипрювамь, изкъ́ипрювамь, накъ́итвамь, накъ́ичвамь, нагъ́издвамь, натруфя́мь, натаврю́вамь. *Скъ́иприлъ си уста-та*, свилъ гы да стоять хубаво. —**ня**, *гл. възвр.* и *стр.* Накъ́ипрювамся, изкъ́ипрювамся, накъ́итвамся, накъ́ичвамся, нагъ́издвамся, натрюфя́мся, натаврю́вамся.

Скъ́ипрюване, *с. ср.* отъ **скъ́ипрювамь** и **скъ́ипрювамся**.

Скъ́ипрѫ́, **и́ш**,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ипрювамь**. —**ренъ́ый**, *прич. стр.*

Скъ́исвамь и скъ́иснувамь (да ски́снѫ), 1) *гл. д.* Направямь нѣчто да стане къ́исело, да прокъ́исне; вкъ́исвамь, вкъ́иселявамь; ква́сить, дѣ́лать ки́слымъ, дава́ть проки́снуть, проква́шивать. *Щрькъ ся посра, все-то море скъ́иснѫ.* 2) *гл. ср.* Ставамь къ́иселъ; вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся, прокъ́исвамь, развалямся отъ къ́ислота; проки́сать, оки́сать. *Кога пиькть у нѣкоѭ кѫщѫ, дѣто има вино, нехвела да подавать прѣко огнь, оти ще имъ скъ́иснѣло вино-то.* 3) За хлѣбъ, за тѣсто: отъ кваса прокъ́исвамь колкото е потрѣбно да ся разнимамь; втасвамь; выки́сать, ква́снуть, ква́ситься. *Едны жены, кога мѣсять хлѣба, шмукать му како на конь за да скъ́иснить брѣго.* —**ня**, 1) *гл. възвр.* Ставамь къ́иселъ, вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся; кислѣ́ть, ки́снуть, ски́сать, ски́саться. 2) Развалямся отъ къ́ислота, прокъ́исвамь, вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся; проки́сать, оки́сать. 3) Заквашямся, подквашямся, подквасвамся, подкъ́иселявамся; ква́ситься, ква́шиваться, проква́шиваться. *У благо мълѣко турять маѫ да ся скъ́исне.* 4) *гл. стр.* Бъ́ивамь скъ́иснѫть.

Скъ́исване и скъ́иснуване, *с. ср.* отъ **скъ́исвамь**.

Скъ́иснѫ, **е́ш**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́исвамь**. —**нѫ́тый**, *прич. стр.*

Скъ́итамся, *гл. об.* Ходѫ нагорѣ-надолу безъ работа; скътосвамся, аскамь, блаждѫ, блъ́ждѫ, бродѫ, гънѫ, клапамь, лутамся, лъ́итамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатѫ, ръгамь, ръ́исѫ, рѣ́хамся, рѣ́мся, свѣ́ткамся, хойкамь, шлякамся; шля́ться, скита́ться,

д. Натрупвамь на купъ; скупвамь, начовалвамь; **ску́чивать. —ися**, *гл. стр.* и *възвр.* Бивамь скупченъ; скупвамся, начовалвамся; **ску́чиваться.**

Ску́пчваніе и **ску́пчіаніе**, *с. ср.* отъ **скупчвамь.** Скупване.

Ску́пчѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **ску́пчвамь. —ченъ**, *прич. стр.*

Скупъ, *нар.* Скупомь; **вмѣстѣ**, заразъ, вдругъ,

Ску́пѭ, ишь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **ску́пвамь. —пенъ**, *прич. стр.*

Скура́вча и **скура́фча**, *с. ср.* Ножча, что ся отваря и затваря; бритва, заклапачь, заклопча, захлупача, клепача, поклепачь, пахлупача, похлупача, сойка.

***Скура́въ** и **скура́фъ**, *с. м. Гр.* Брьсначь, бричь.

Скурвѣ́ѫ, и́шь,—ви́лъ, *гл. ср свр.* Да извършѫ курварство; **прелюбодѣ́йствовать.** *Скурвила и го добыла.* Пѣс.

***Скуре́псамь** и **скуро́самь**, *гл. д. свр. Гр.* Да подрѣжѫ брадицѫ-тѫ на лукъ.

Скурте́йка, *с. ж.* 1) Дрѣха, салтамарка, кусо. 2) Женска горна дрѣха подобна на кюрча, подплатена съ кожи.

Скурцохва́ть, *с. м.* Капанъ отъ коръто да ся ловять птици; курцохватъ.

Скусѫ́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр* отъ **скуси́вамь. —се́нъ**, *прич. стр.*

Скуси́вамь (да скусѫ́), *гл. д.* Скѫсявамь. *Отъ той сахать на бухъ-тъ давали по двѣ врабчина ката день, царь-тъ му скусилъ едно-то врабчя и останѫлъ само съ едно до день денеска.* **—ися**, *гл. стр.* и *възвр.* Скѫсявамся. *Порасло магарчя-то, ся скусило самарчя-то.*

Скуси́ваніе, *с. ср.* отъ **скуси́вамь.** Скѫсяване.

Ску́та и
Скута́йка, *с. ж.* и
Скута́къ, *с. м.* Скутникъ.

Ску́та́ле, *с. ср.* Скутникъ.

Ску́тамь, *гл. свр.* отъ **ску́твамь.** Да скѫтамь. **—танъ**, *прич. стр.*

Скута́чка, *с. ж.* Скутникъ.

Ску́твамь и **ску́тувамь** (да **скутамь**), *гл. д.* Скѫтвамь. **—ися**, *гл. стр.* и *възвр.* Скѫтвамся. *Отвори ми да ся скутамь.*

Ску́тваніе и **ску́туваніе**, *с. ср.* отъ **ску́твамь.** Скѫтване.

Ску́тіе, *с. ж. мн. ч.* **скутъ.**

Ску́тецъ, *ум. м.* отъ **скутъ.**

Ску́тина, *с. ж.* Скутникъ.

Ску́тича, *с. ср.* Прѣдня пола на дрѣхѫ; скутница. *Сѣвери мя у скутича и насѣй мя у градинча.*

Ску́тникъ, *с. м.* Брьстать продълговать плать, съ който си прѣстилать пр
вязка, запрѫщка, запрѣщка,
кацерца, опрьлячка, опрягач
врьзка, прѣдскутникъ, прѣ
ка, прѣстилка, прѣцемникъ,
никъ, скута, скутайка, ск
скутачка, скутина, унечка,
ка, утайка, фута, хута;
понъ, фа́ртукъ.

Ску́тница, *с. ж.* 1) Прѣдн
хѫ; скутича. 2) Скутъ. 3
скрѣшница; **потае́нный чу
потайникъ.**

Ску́тича, *ум. ср.* отъ **ск
стилча.**

Ску́тный, —**тьнъ** и —**тенъ**
Скѫтный, скрѣтый, скрѣтн
потайнъый, потулнъый; **та́йн**
Скутно мѣсто. —**тно**,
скрѣто, скрѣшно, тайно, по
укутомь; **скры́тно, та́йно
таенно.**

Скутъ, ску́тове и **ску́тіе**, *с.*
чясть на човѣка, въ (на)
дѣтя или друго нѣчто да
нѣдро. *Врьлило му ся*
лилоси на колѣнѣ-тѣ му.
скута си, въ скута си,
лѣнѣ-тъі си. *Човѣку на*
а на честь-тѫ му не мо

Извади коня дорна,
И съпи дитрѫ равнѫ,
Да пиемь да ся напиѫ
На скутъі да ти полѣг
Тебе да гледамь, тъі м
Додѣ смъі младъі зелє

2) Прѣдня-та пола на дрѣ
сукманъ; скутница, скутича

Послушна го млада Павло
Та запрягнѫ нейнъі свили
Насъпа ѝ все желтъі жѣ

На бродѣа сѣди бродница
Бродница слѣпа слѣпица,
Съсъ краѫ е бродѣа зап
Въ рѣшето събрала звѣзд
Въ скута си мѣсяць сним

Не щѫ да ти послужа
Че ми рѫчица трепере
Та щѫ си вино разлѣ
И щѫ си скутъі улъі

На го е въ скутъі събрал
Та го занесла, занесла
Въ срѣдъ село на лупищ

***Ску́фа**, *с. ж. Гр.* Шапка
*често на поздравление, с
дира скуфа-та*

Ску́чна, *пр. ж.* За кучка, з
е зачнала и има малкъі въ
ся пучи.

Скѣвань и скѣнвань (да скѣнѫ), *гл. д.* Съсвань, скънвань.

Скѣване и скѣнване, *с. ср.* отъ **скѣвань**. Съсване.

Скѣнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скѣвань**.—**нѫтый**, *прич. стр.*

Скъвáлъ, *с. м.* Плѣва, что ся набира надъ вито, кога ся сѣе прѣзъ рѣшето; заборина, зуборина, мякъна, опашина, печинкъ, плѣворъ; мякúна, пелá, пушúница, плéвель. *Сѣе скъвалъ на чюждо гумно*, казвать, кога нѣкой ся мѣси въ чюждъ работъ.

Скъ́ивань (да скúнѫ), *гл. д.* Скънвань.

Скъ́ивнува (да скúвне), *гл. безл.* Скъ́нва.

Скъ́идань (да скúнѫ), *гл. д.* 1) Скънвань, скѫсвань. *Мара си скъиде жлъты папучи.* 2) Свалянь, снимань; скúдывать. — **ся**, *гл. възвр.* Скънвамся, скѫсвамся. *Една жилка му ся скъиде.*

Скъ́иданю, *с. ср.* отъ **скъ́идань** и **скъ́идамся**.

Скъ́инань (да скúнѫ), *гл. ср.* Съ къ́ване давань знакъ за нѣчто. *Скъ́инѫ ми да млъчѫ.* —**ся**, *гл. вз. свр.* Съ къ́ване да ся сговорим за нѣчто.

Скъ́ива и скъ́ипува (да скúне), *гл. безл. Скъ́ива ми:* дохожда ми на умъ, бреха ми на умъ, теква ми, тумнува ми, румнува, румва ми, намъслювань; приходúть на мысль, вадúнаться. *Скъ́инѫ ми да идѫ едѣ-дѣ-си*, тумнѫ ми. *Скъ́имнува ми да направѫ едѣ-что-си.*

Скъ́ине, —нѫло, *гл. свр.* отъ **скъ́ива**.

Скъ́инѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скъ́инань**. Да къ́внѫ.

Скъ́интѣне, *с. ср.* отъ **скъ́интѫ**, Скъ́ичане, хлѣнчене.

Скъ́интѫ, úшь,—тѣлъ, *гл. ср.* Плачь, хлѣнчь, скъ́ичь; хныкать, кúксить. *Стига си скъ́интѣлъ.*

Скъ́ичѫ, úшь,—чúлъ, *гл. ср.* Скъ́интѫ, хлѣнчь, плачь. *Скъ́имчи като малко дѣтя.*

Скъ́ичúне, *с. ср.* отъ **скъ́ичѫ**. Скъ́интѣне.

Скъ́ивань и скъ́инувань (да скúнѫ), *гл. д.* Скъвань, скъ́ивань, скъ́идань: 1) Скѫсвань, прѣкѫсвань, разкѫсвань; разрывáть. *Наше-то е на скъ́ини-врѣжи*, ничто не правимъ. *Ортомѫ на моста да скъ́ине!* 2) Откъ́ивань, откъ́нвань, откѫсвань, отъ́ргвань; отрывáть, срывáть. *Да ми скъ́инить три златны хаболка.*

Садило моя цвѣтице,
Го садило на плтю,
Кой да мине да скъ́ине. *Пѣс.*

—**ся**, *гл. стр.* и *възвр.* Бывань скъ́инатъ; скъ́ивамся, скъ́ивамся, скъ́идамся, скѫсвамся, откѫсвамся; разрываться, отрывáться, срывáться. *Скъ́инѫся отъ работѫ. Отъ сборовы прѣко главѫ капа-та ми ся скъ́инѫ. Скъ́инѫло му ся срѣдце на Божиѭ правинѫ.* — *Рѣка-та е скъ́инѫла*, намалѣла е, спаднѫла е; нúзиться.

Скъ́инване и скъ́ипуване, *с. ср.* отъ **скъ́инвань**.

Скъ́инѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скъ́инвань**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Скъ́ипрювань (да скúпрѫ), *гл. д.* Накъ́ипрювань, изкъ́ипрювань, накъ́итвань, накъ́ичвань, нагъ́ездвань, натрýфнань, натáврювань. *Скъ́иприлъ си уста-та*, свилъ гы да стоять хубаво. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накъ́ипрювамся, изкъ́ипрювамся, накъ́итвамся, накъ́ичвамся, нагъ́ездвамся, натрюфнамся, натáврювамся.

Скъ́ипрюване, *с. ср.* отъ **скъ́ипрювань** и **скъ́ипрювамся**.

Скъ́ипрѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **скъ́ипрювань**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Скъ́исвань и скъ́иснувань (да скúснѫ), 1) *гл. д.* Направянь нѣчто да стане къ́исело, да прокъ́исне; вкъ́исвань, вкъ́иселявань; квáсить, дѣлать кúслымъ, давáть прокúснуть, проквáшивать. *Щрькъ ся посра, все-то море скъ́иснѫ.* 2) *гл. ср.* Ставань къ́иселъ; вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся, прокъ́исвань, развалнамся отъ къ́ислотѫ; прокúсать, окúсать. *Кога пúкать у нѣкоѭ кѫщѫ, дѣто има вино, нехвела да подавать прѣко огнь, оти ще имъ скъ́иснѣло вино-то.* 3) За хлѣбъ, за тѣсто: отъ кваса прокъ́исвань колкото е потрѣбно да ся разнúнань; втасвань; выкúсать, квáснуть, квáситься. *Едны жены, кога мѣсятъ хлѣба, шмукать му како на конь за да скъ́иснить брѣго.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Ставань къ́иселъ, вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся; кúслѣть, кúснуть, скúсать, скúсаться. 2) Развалнамся отъ къ́ислотѫ, прокъ́исвань, вкъ́исвамся, вкъ́иселявамся; прокúсать, окúсать. 3) Заквашнамся, подквашнамся, подквасвамся, подкъ́иселявамся; квáситься, заквáшинваться, проквáшиваться. *У благо млѣко турять маѫ да ся скъ́исне.* 4) *гл. стр.* Бывань скъ́иснатъ.

Скъ́исване и скъ́иснуване, *с. ср.* отъ **скъ́исвань**.

Скъ́иснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скъ́исвань**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Скъ́итамся, *гл. об.* Ходѫ нагорѣ-надолу безъ работѫ; скъ́итосвамся, аскань, блядѫ, блядѫ, бродѫ, гънѫ, клапань, лутамся, лъ́тань, митамъ, миткань, нуркамся, отлатѫ, ръгань, ръсѫ, рѣхамся, рѣмся, свѣткамся, хойкань, шлякамся; шля́ться, скита́ться,

блудя́ть, слоня́ться, мота́ться. *Скѣтамся изъ горж-тѫ. Кой пѣта, онъ не ся скѣта. Кой не пѣта, онъ ся скѣта. Скѣтася като кучя безъ сайбиѣ.*

Скѣ́тание, *с. ср.* отъ **скѣ́тамся.**

Скѣта́чь, *с. м.* Скѣтникъ.

Скѣ́тникъ, *с. м.* Който ся скѣта, не ся запира на едно мѣсто; скѣтачь, звентѣлъ; **скита́лецъ, лыту́нъ, шату́нъ, броди́га.**

Скѣ́тница, *с ж.* Която ся скѣта. не ся запира на едно мѣсто; **скита́лица, лыту́нья, шату́нья, броди́га.**

Скѣтня́, *с. ж.* 1) Скѣтание, лутание. 2) *с. об.* Човѣкъ небрѣзъ, тѫжькъ на работѫ.

Скѣтóсвамся и скѣтóсувамся, *гл. об.* Скѣтамся. *По чюждѣ-ты кѫщы да ся скѣтосуваш!*

Скѣтóсване и скѣтóсуване, *с. ср.* отъ **скѣтóсвамся.**

Скѣтъ, *с. м.* Хамбаръ, изба

Скѣ́чвамь и скѣ́чамь (да **скѣ́чѫ**), *гл. д.* Направямь, увивамь кѣткѫ.

И скѣчи кѣткѫ шареиѫ,
Че ѫ Стояну подаде *Нѣс.*

Скѣ́чване и скѣ́чаие, *с. ср.* отъ **скѣ́чвамь.** Увиване кѣткѫ.

Скѣ́чѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **скѣ́чвамь.—ченый**, *прич. стр.*

Скѣ́шканый, *ъ, на, но, пр.* Врѣтоглавый. *Скѣшканъ човѣкъ.*

Скѫбри́ца, *с. ж.* Рыба скомрия; **скумбра, тума́къ, ту́нецъ.**

Скѫ́дный, —*дънъ* и —*денъ, дна, дно, пр.* Скудно.

Скѫ́дость, *с. ж.* Скудость, нѣмотия, сиромашия.

Скѫкѣ́лвамь и скѫкѣ́лнувамь (да **скѫкѣ́лѫ**), *гл. д.* За болѣсть, за нѣчто зло: дохождамь изведнѫжь, напирамь, хващамь, налѣгамь, сполятамь; схва́тывать, нагря́нуть. *Скѫкълнѫло го,* повалило го изведнѫжь, та лѣгналъ боленъ. *Нужда го скѫкълнѫ,* намѣрила го, натиснала го нужда.

Скѫкѣ́лване и скѫкѣ́лнуване, *с. ср.* отъ **скѫкѣ́лвамь.**

Скѫкѣ́лѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скѫкѣ́лвамь. —нѫтый**, *прич. стр.*

Скѫ́пане, *с. ср* Кога на четыредесятый день отъ рожденѣ-то крѫстникъ окѫпва крьщелничя-то си и гощава кумцѫ-тѫ родилкѫ. *Слѣдъ очистителнѫ молитвѫ отива у кума на скѫпане.*

Скѫ́пвамь и скѫ́пувамь (да **скѫ́пѫ**), *гл. д.* Окѫпвамь, изкѫпвамь дѣтя на скѫпане.

На день Велик-день родено,
На день Гергевъ-день крьстено,
На день Спасовъ-день скѫпано
Со ройно вино црьвено. *Цѣс.*

Скѫпе́ние, *с. ср.* отъ **скѫпи́**

Скѫпе́рниковый, въ, ва, во
пе́рникъ. *Скѫперниково*
джть нехайковци.

Скѫперникъ, *с м.* Скѫпъ,
жавъ човѣкъ; скѫпець, с
свидлё. стяслё, вариклечко,
тия, стипца, тврьдица, тама
скупо́й, скупецъ, скупи́г
скупердя́йка, скря́га, кре
Лъжливъ и скѫперникъ
гаждать. Скѫперникъ-тъ,
ре, прави добро Скѫпер
жять свѣта.

Скѫперница, *с ж.* Жена, но
скѫпла.

Скѫпе́рничество, *с. ср.* Сп
перникъ; **скупость, скря́жи**

Скѫне́ць, *с. м.* Скѫперникъ
пары-ты ходять все по а

Скѫ́пичкый, — *чькъ, чк*
смякч отъ **скѫ́пый**; **ску**

Скѫпи́на, *с. ж.* Скѫпота,
скѫпиѫ иде евтиния.

Скѫ́пла, *с. ж.* Жена, ном
скѫперница

Скѫплё, *с. м.* Скѫпчё, скѫпе

Скѫпли́вый, въ, ва, во, *пр.*
ный. *Скѫплива година,*
ся продава скѫпо. *Година*
лива, ала и скѫплива:
— кола жлътици.

Скѫпнный, —*пьнъ* и—*пенъ*
Скѫпый, **скѫпливый.** *Скѫ*
кило-то жито стотина,
флорина.

Скѫпота́ и скѫнотѝя, *с.*
дава нѣчто съ голѣмѫ, съ
скѫпия; дорогови́зна. *Врѣ*
давава, а скѫпота го ку
много скѫпотия.

Скѫпоцѣ́нный, — *ненъ,*
Скѫпый въ 2-то знам.

Скѫ́пче, *с. м.* Скѫплё, скѫпе

Скѫпый, *пъ, па, по, пр.*
много, не евтеный, что ся
лѣмѫ, съ высокѫ цѣнѫ;
щять бы и девять джи
кога нѣма парж-тѫ, и
2) Что е направенъ съ м
скѫпоцѣнный, богатый, хуб
лия; дорого́й, великолѣп
венный, пы́шный. *Скѫпъ*
муто ся свиди, който ся
да даде нѣчто; скрьжавый
кій. *Скѫпъ човѣкъ,* скѫ
гато всичко ся продава съ
сокѫ цѣнѫ, когато има ск

вый, скѫпый; дорого́й. *Скѫпа година.* —**Скѫпо,** *нар.* 1) Съ много пари, не евтено; до́рого. *Продавамъ скѫпо; луп́ѝ.* 2) Съ голѣмъ мнѫ съ много жртвы: до́рого. *Стана ми скѫпо,* солено. —*Честь-та е по́-скѫпа отъ пари-ты. Скѫпъ е градъ и за пятачя, кога го нѣма. Скѫпо найче за свѧтъ день. Скѫпъ бѣша, крадливъ свинъ На брашно-то ефтина, на трѫци-ты скѫпа. Скѫпъ два пяти плаща, а лѣнивъ по́-далеко ходи.*

Скѣпѫ, ѐшь,—палъ, *гл. свр.* отъ **скѣпѝвамъ.** —**панъ́ый,** *прич. стр.*

Скѫпѝ́вамъ, а́ѝшь,—пѝ́лъ, *гл. д.* и *ср.* Продавамъ скѫпо; лупя́ть. —**пѝ́ѫся,** *гл. възвр.* Бѣвамъ скѫпъ, скѫперникъ; стискамся, скарадя́ся; скупя́ться. *Что са скѫпишъ та не дадешъ и ты нѣчто.*

Скѣ́рдж (да ся), ѝшь,—дился, *гл. вв. свр.* За овця: да ся сберемъ накупъ и да запладнимъ. *Господь благослови овця-ты и ся скѣрдихмъ: главы-ты едно до друго на купъ си гы сбрахмъ.*

Скѣсамъ, *гл. свр.* отъ **скѣсвамъ.**—**санъ́ый,** *прич. стр.* Скънатый, скънатый.

Скѣсвамъ и скѣсуванъ (да скѣсамъ), *гл. д.* 1) Съ кѫсание направямъ нѣчто на двѣ или на повече части; разкѫсвамъ, прѣкѫсвамъ, покѫсвамъ, скъвамъ, скънвамъ, скъ́дамъ; разрыва́ть, прерыва́ть, срыва́ть. *Щешъ скѫсашъ вѫже-то.*

Той и главѫ-тѫ отрѣза
И скѫса гердана алтѫненъ. *Пѣс.*

2) Направямъ нѣчто на кѫсовы; накѫсвамъ, покѫсвамъ, разкѫсвамъ, скъвамъ, скънвамъ, скъ́дамъ; разрыва́ть.

Стихии сѫ ся спусна́ли,
Че сѫ Стояна вдигна́ли,
Отъ дрво на клонъ слагали,
Отъ врьхъ на врьхъ дигали,
Парче по парче скѫсали,
И стадо-то му прьсна́ли. *Пѣс.*

3) Носѫ нѣчто много, та направямъ дупкы по него; разкѫсвамъ, покѫсвамъ, изкѫсвамъ, скъвамъ, скънвамъ, раздирамъ, съдирамъ; раздира́ть, изорва́ть, рвать, драть. *Скѫса си хубавы-ты дрѣхы, новы-ты постала.* 4) Свршвамъ, прѣставямъ да врьшѫ нѣчто, прѣкѫсвамъ; прерыва́ть. *Скѫсахъ всяко виманѐ-даванѐ съ него.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Съ кѫсание раздѣлямся на двѣ или на повече части; разкѫсвамся, прѣкѫсвамся, покѫсвамся, скъвамся, скънвамся, скъ́дамся; разрыва́ться, прерываться, срыва́тъся, оборва́ться, ло́пать. *Вѫжето ся скѫса, скѫсахмъ струны-ты на гусля-тѫ. Крѫстомъ ся хоро скѫсало.* 2) Раздирамся, съдирамся, разкѫсвамся, покѫсвамся, изкѫсвамся, скъвамся, скънвамся; раздира́ться, изорва́ться. *Дрѣхы-ты ми ся скѫсахѫ.* 3) *гл. стр.* Бѣвамъ скѫсанъ — *Скѫсали крьпѫ-тѫ,* скарали́ся, раздѣлили́ся.—*Скѫсали му ся дни-ти,* скѫсили му ся, скрапили му ся дни-ти, умрѣлъ, свршилъ. —*Скоро скѫсайся отъ тука!* махни ся отъ тука; убира́йся.

Скѣсване и скѫсуване, *с. ср.* отъ **скѣсвамъ и скѣсвамся.**

Скѫсѣ́, ѝшь,—сѝлъ, *гл. свр.* отъ **скѫсѝ́вамъ.** —**сѐнъ́ый,** *прич. стр*

Скѫсѝ́вамъ (да скѫсѣ́), *гл. д* 1) Направямъ нѣчто по́-кѫсо; скрапнавамъ, скратнавамъ, скуснавамъ; корота́ть, корота́ть, обнижа́ть. *Прѣрѣзалъ го, та го скѫсилъ да може да влѣзе.* 2) Свалнавамъ, смалнавамъ, намалнавамъ, скуснавамъ, скрапнавамъ, скратнавамъ; сокраща́ть, убавля́ть, уменьша́ть. *Скѫсили му заплатѫ-тѫ, таинъ-тъ.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ покѫсъ; скрапнавамся, скратнавамся, скуснавамся, намалѣвамъ, смалнавамся; корота́ться, сокраща́ться, убавля́ться, уменьша́ться. 2) *гл. стр.* Бѣвамъ скѫсенъ. — *Скѫсили му ся дни-ти,* скрапили му ся, скѫсали му ся дни-ти, умрѣлъ, свршилъ.

Скѫсѝ́ване, *с. ср* отъ **скѫсѝ́вамъ и скѫсѝ́вамся.**

Скѣ́тамъ, *гл свр.* отъ **скѣ́твамъ.** —**тапъ́ый,** *прич. стр.*

Скѣ́твамъ и скѣ́тувамъ (да скѣ́тамъ и да скѣ́тнѫ), *гл. д.* Скутвамъ: 1) Скрывамъ, укрывамъ; скрыва́ть, пря́тать. *Скѫтай го нѣйдѐ, да ся не намѣри.* 2) Турнамъ нѣчто на страна, спѣстнавамъ, прикѫтвамъ; приберега́ть, сберегать. *Да скѫтамъ нѣкоѫ парицѫ,* да спечалѫ, да си добыѫ. 3) Наряждамъ, уряждамъ, суряждамъ, изправямъ, суправямъ, прибирамъ натъкмявамъ, нагъздявамъ, изгъздявамъ, прикѫтвамъ, укѫтвамъ; охора́шнивать, убира́ть, оправля́ть. 4) Направямъ, изврьшвамъ, свршвамъ нѣчто надвѣ-натри, какъ да е; скалосвамъ, скопосвамъ, стутвамъ, потутвамъ, прѣтутвамъ; ганаша́ть, вала́ть, навахла́ть, нала́нать, отма́хивать. *Да го скѫтамъ надвѣ-натри.* 5) Отрѣбвамъ, очиствамъ, затрѫвамъ, доврьшнамъ, прѣмахвамъ; уничтожа́ть. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Скрывамся, укрывамся, скутвамся; скрыва́ться, пря́таться. 2) Наряждамся, уряждамся, суряждамся, изправямся, суправямся, прибира́мся, натъкмявамся, нагъздявамся, изгъздявамся, прикѫтвамся, укѫтвамся; охора́шиватьсѧ, убира́ться, оправля́ться. 3) *гл. стр.* Бѣвамъ скѫтанъ.

Скѧтваніе, *с. ср.* отъ **скѧтвамь** и **скѧтвамся.**

Скѧтный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Скутный.

Скѧтнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **скѧтвамь.** Да скѧтамь малко.

Скѧцамь, *гл. свр.* отъ **скѧцвамь.** —**цанъ**, *прич. стр.*

Скѧцвамь и скѧцувамь (да скѧцамь), *гл. д.* За градъ: удрямь, бия, чюкамь, очюквамь. *Градъ гладъ не прави, ама тяжко му, кого скѫца.*

Пронели го прѣко вода,
Вода-та е изсъхнала;
Пронели го прѣко поле,
Поле-то го градъ скѫцало. *Пѣс.*

Скѧцваніе и скѧцуваніе, *с. ср.* отъ **скѧцвамь.**

Скіарýвамь, *гл. д. свр.* Да изкюрувамь, да спечалѧ; **нажи́ть.**

Зарекло ми ся малко момчи
Нито да яде, нито да пие,
Токо да ходи кюръ да кюрува,
Та си скіарува доръ три катѫра,
Доръ три катѫра жлъты алтѫны. *Пѣс.*

***Скіáсамь**, *гл. д. свр. Гр.* Да сплашѧ. *Да има нѣчто да го скѫса.*

Слабáкъ, *с. м.* Слабъ, немощенъ, слабунавъ човѣкъ. *Слабакъ жена.*

Слáбеніе, *с. ср.* отъ **слáбѣѫ** и **слáбѣѫся.**

Слабина́, *с. ж.* 1) Слабость. 2) Мѣсто-то, дѣто ся свршива коремъ-ть и ся начина кракъ-тъ; долна-та часть на корема до крака; пахъ, паховúна. *Болять мя слабины-ты.*

Слабúнка, *с. ж.* Раст. *Syringa vulgaris,* аргованъ, лилака, лилакъ люлякъ, оргонъ; сирéнь, синéль.

Слáбичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **слáбый**; **слáбенькій.**

Слабнѣѫ, ешь,—нѣлъ, *гл. ср.* Ставамь слабъ; слабѣѫ, отслабвамь, ослабвамь; **слабѣть, ослабѣвáть, обевсúлѣть.**

Слабнѣваніе, *с. ср.* отъ **слабнѣѫ.** Ослабваніе, отслабваніе.

Слáбѣѫ, ешь,—лъ, *гл. ср.* Ставамь слабъ, губя си силы-ты; слабѣѫ, слабѣя, ослабвамь, ослабѣвамь, ослабнѣвамь, отслабвамь, отпадамь, омалѣвамь, омаляскамь, отънѣвамь, омршавѣвамь; **слабѣть, ослабѣвáть, осóвываться.**

Слáбѣѫтый, тъ, та, то, *пр.* Разналенъ, изсъхналъ, мршавъ, омршавѣлъ, дрыгавый, крьмавый, сушивый, постáлый; **напурённый, навождённый, истощáлый.**

Слáбо, *нар.* в. **слáбый.**

Слабоду́шный, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* Който нѣма срьд ство, има слабѫ душѫ; слаб *си ми толко слабодушен нешь.*

Слабономóщный, —щьнъ и щно, *пр.* Что има слабѫ мощь, безсилный, слабый;

Слабонóга, *с. ж.* Раст. *Itra gere;* **недотрóга, нетрóнь мúнъ.**

Слабопѣнъ, *с. ж.* Който не пикочи си, та ся напъкава

Слáбость, *с. ж.* 1) Нѣмание слабина; **слáбость, безсúлі** нѣчто, нѣмание якость, твр гръжа; **слáботь, конёкъ.** *слабость*; у него свой ко *е слабость-тѫ.*

Слабýвамь, *гл. ср.* Намирам что, имамь слабость на нѣч

Слабýваніе, *с. ср.* отъ **слаб** *ри мя на слабуваніе-то*

Слабýнавый, въ, ва, во, малко ся разболѣва, слабне; вый; **перепáдчивый, нѣ ный.** *Имать дѣтя много*

Слабъ, *с. м.* Дрво *Pinus* сирика.

Слáбый, бъ, ба, бо, *пр.* 1 трѣбѫ-тѫ силѫ; безсилны бомощный, кекавый, кежл клисавый, клякавый, трем **слáбый, безсúльный.** *Той вѣте го, ва тѫж работ по-якъ.* 2) Что нѣма потр нѫ. якость, что нѣма да много; нездравый, незакъ *Слабѫ гряда, слаба ст* нѣкаква немощь, та все ный, слабакъ, болнавый; ный, **перепáдчивый.** *Сла то човѣкъ,* слабакъ; гни 4) Разваленъ, изсъхналъ омршавѣлый, мюлявый, ливый, слабнатый, сухый сталый, забунъ; **худóй, с жáрый, тóщій, истощáлый напурённый.** *Слабъ на говяда.* 5) Что не расте, ки добрѣ, неналѣнъ, нена данъ; **слáбый.** *Слабо зр слабо цвѣте.* 6) Что нѣ храна, силѫ, мощь, конет *на,* нехранителна, что не *ба жива,* неплодородна, *лива. Слаба зима,* мака та. *Слаба ракия,* нелют Что нѣма много зимание-дав

на голѣмъ злѫшь-вериш; тáхій. *Трговиѕа-та е слаба;* торгóвля въ застóѣ. *Злѫшь-вериш-тъ бѣше слабъ прѣзъ годинѫ-тѫ.* 8) Който не може да ся въздръжи да не направи нѣчто, нѣма тврьдость въ характера си, нѣма тврьдѫ волѭ; хлабавый, хлѣмавый, халтавый; слáбый. *Слабъ бащца, слаба майка.* 9) Отпуснѫтый, нестягнѫтый, халтавый, каба; слáбкій, слáбый. *Слаба ватѕикалка.* — **Слáбо,** *нар.* 1) Безсилно, немощно, кекаво, кекѭаво, клипаво, клисаво, клякаво, тронаво, гевшекъ; слáбо, безсúльно. 2) Нездраво, немощно, нестягнѫто, намалко; непрóчно. *Дрьжися слабо.* 3) Нестягнѫто, отпуснѫто, халтаво; хлабаво, хлѣмаво, каба; слáбо. *Дрьжѫ слабо. Врьвалъ вже-то слабо.* 4) Малко, не много, слаба работа. *Слабо знаѫ,* не знаѭ много. 5) Не много пѫти, не често пѫти, сегѫсъ-тогѫсь; рѣдко, рѣдкомь, рѣдче, рѣдчиш; рѣдко. *Слабо ся виждамъ съ едѣ-кого-си.* — *Слаба работа,* малко нѣчто, малко, не много, слабо. *Имате ли хранѫ?* — *Слаба работа.*

Слабѣѭ, ешь,—бѣлъ, *гл. ср.* Ставамь слабъ; слабнѣѭ, слабнѫ, съхнѫ, чамѫ; слабѣть.

Слабѣѭание, *с. ср* отъ **слабѣѭ.** Слабнѣѭание.

Слáбѭ, ишь,—бúлъ, *гл. д.* Дрьжѫ слабо, отпущамь слабо.

Слáва, *с. ж.* 1) Почеть, похвала, добра дума за нѣкого; слáва. *Слава-та му отиде надалечь. Слава-та му голѣма, пари ѫ му малко.* 2) Посрѣщание, изпращание, извръшване нѣчто на голѣмо, съ почести; тръжество, алай; торжéственность, торжество́. *Станѫ съ голѣмѫ славѫ. Посрѣщнѫхѫ го съ славѫ.* 3) Благословия, пѣсня, които колядари, коврѫженци казвать, кога ходять по кѫщи-тѫ. *Колкото звѣзды на горне небо, толкова слава на сона домъ. Нека бучи, че е слава. Какъвто Сава, такваси му и слава.* — *Слава Богу,* казвася въ отговоръ на пытание: какъ сте? добрѣ ли сте? какво правите? что чините? и кога да покажемъ, че смы благодарни отъ нѣчто: хвала Богу, благодарим Бога, сполай Богу; слáва Бóгу, благодарѭ Бóга. *Слава Богу, добрѣ смы. Слава Богу на Евреинъ нѣма да давамъ.*

Слáве, им. соб. мѫжско.

Слáвение, *с. ср.* отъ **слáвѭ** и **слáвѭся.**

Слáвець и **слáвий,** *с. м* Птица славѣй.

Слáвикъ, *с. м.* Славѣй. *Аве си имамъ два брата, два славика.*

Слáвица и **слáвичка,** *ум. ж.* отъ **слáва.**

Слáвнѫый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Достойный за славѫ, да ся слави; прочютый; слáвный. *Славенъ царь. Закарахѫ всичко славно благо.* — **вно,** *нар.* Съ славѫ, съ алай; слáвно, торжéственно.

Славослóвение, *с. ср.* отъ **славослóвѭ.** Славение.

Славослóвѭ, ишь,—вúлъ, *гл. д.* Славѭ; **славослóвить.**

Слáвѣй, *с. м.* Птица *Motacilla luscinia,* славець, славий, славикъ, билбюлъ; соловéй. *Кога гарванъ грачи, славѣй бѣга и плаче. Слава славѣѭ не храни. Славѣй-тъ тягли отъ явыка си.*

Слáвѣйко, *ум. м.* отъ **слáвѣй.**

Слáвѣйчя, *ум. ср.* отъ **слáвѣй.**

Слáвѭ, ишь, — вúлъ, *гл. д.* 1) Въздавамь славѫ, хвалѫ, похвалѫ нѣкому; славословѭ; слáвить. *Водѫ да ми пиѫть, имя-то да ми го славять Посака Господь да направи и люде на земѫ-вѫ да живѣѫть и да го славять.* 2) Пѣѭ коляндарскы пѣсни и колядувамь; слáвить Христá. *Славите ли, да славимы. Славѣте дружина, и благослаѫйте, Богу помолимся!* така обыкновенно ся подачать коляндарскы-ты славы. 3) Тачѭ, почитамь, дрьжѫ, вардѫ, празднувамь; прáздновать.

Богъ да биеть Легенскы христіаны,
Не ся знаиш по́ старо, по́-младо,
Не си славать святци отъ годинѫ,
Не си дрьжать Пятки и Недѣлки! *Пѣс.*

—**вѭся,** *гл. възвр.* и *стр.* Въздава ми ся славѫ, хвалѫ, похвалѫ; славословѭся; почитамся, тачѭся; хвалѭся, похвалямся; слáвитьси, прáздноватьси. *Направи си гнѣздо, смесе кайца, измѫти пилета, свири си, славися. Баба прави, джаволъ-тъ ся слави.*

Слáгамь (да слóжѫ), *гл. д.* 1) Турямь нѣйдѣ нѣчто; ставѭ, поставямь, оставямь, клавамь, гуждамь; класть, полагáть, поставлáть. *Дѣ сьмь го сложила, не помнѫ.* 2) Чтото носѭ, чтото дрьжѫ, турямь долѣ нѣйдѣ; свалямь, полагамь; полагáть, класть, поставлáть, повергáть. *Зехъ го отъ стола и го сложихъ въ крака-та му. Сложихъ блюдо-то на стола. Сложила го до стѣнѫ-тѫ. А го сложете на земѫ-тѫ да го розглядамь по́-добрѣ.* 3) Оставамь да стои, да сѣди, да ся опира на нѣчто, възъ нѣчто; полагамь, опирамь, възславямь; полáгать, прислонѭть. *Изведнѫжь той си сложилъ ржкѫ-тѫ въ главѫ-тѫ му.*

Сѣдѣла сѣдлаикувала,
Че й ся дрѣмна додрѣма,
Главж ся на столъ сложила,
Сложила и е заспала. *Нѣс.*

4) Турямъ софрж и наряждамъ на неж ястиета и потрѣбнъ-тъ нарядъ, ставж; набира́ть, накрыва́ть на столъ. *Иди да сложишь да надемъ, че огладнѣхъ.* 5) Смѣтамъ, броѭ, хесапѭ; счисля́ть, вычисля́ть, выки́дывать, выкладывать, вымётывать. *Слагамъ, колко имамъ да земамъ.* 6) Смѣтамъ хващамъ, прихващамъ, броѭ; счита́ть. *Азъ не слагамъ това,* не го хващамъ. *Това не слагамъ,* на игрж, не хващамъ; э́та игра́ не въ игру́, не счита́ется. 7) Броѭ, имамъ, зимамъ, сматрямъ, смѣтамъ, четж за . . .; счита́ть чѣмъ. *Человѣка слагать будала, ако ходи по правинж и по Бога. Който има дома брашно, не го слагай сиромахъ.* 8) Мисліж, кроѭ, смѣтамъ да . . .; заду́мывать, обду́мывать, замышля́ть, намѣрева́ться, располага́ть, предполага́ть, расчи́тывать. *Слагамъ да идж нѣйдѣ;* предполага́ю, расчи́тываю идти́. *Така бяше си прѣслагалъ человѣкъ-тъ, дори вечерялъ, и цѣлж-тж нощь что слагалъ, и никако отъ това нѣчто не ся прѣврътилъ. Лѣгнѫли си на вечерь-тж на моста, како что слагалъ попъ-тъ.* 9) Правж нѣкому честь, почетъ, икрамъ, имамъ му сайгыж-тж: зачитамъ, почитамъ, послагамъ, тачѫ, сайдисвамъ; ока́зывать почте́ніе, чтить, почита́ть, уважа́ть. *Той слага господаря си.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Слазіамъ, слизамъ, отивамъ камъ земьж-тж; слогвамся, спасявамся, спишавамся; понижа́ться, опуска́ться. *Слънце ся слага да вайде.* 2) Сѣдамъ, свивамся, сврѣвамся, слогвамся, залагамся, пишкся; засѣда́ть. *Пждаринъ-тъ ся слагаше изъ граха съ пушкж на рамо.* 2) Съ бръзание, съ лакомство изядамъ нѣчто; сѣдамъ, увивамся, залагамся на нѣчто; нава́ливаться. *Като ся сложи на питж-тж, трожж не остави.* 4) *гл. вз.* Имамъ си слогжтъ; живувамъ си, другарувамъ съ нѣкого, сговарямъ ся; ла́дить. *Не могжть да ся сложять,* да ся сговорятъ. *Сложилися като гжскж и прася* 5) Виждамъ си смѣткж-тъ съ нѣкого; наплащамъ ся; разсчи́тываться съ кѣмъ. *Не смы ся още сложили съ Ивана.* 6) *гл. стр.* Бивамъ слаганъ, сложенъ по знаменование-то на глагола. *Тъй ся не слага. Четыредесять денж человѣкъ ако не е зелъ наборя, не ся слага у вѣрж-тж.*

Сла́ганіе, *с. ср.* отъ **сла́гань** и **сла́гаюся.** Слагань.

Сла́гань и сла́ганица, *с. ж.* Слагание.

Слагови́тый, тъ, та, то, *пр.* четь, честь, икрамъ; когот тать; **почётный, зна́тный.**

Сладе́ніе, *с. ср.* отъ **сладж́**

Сладина́, *с. ж.* Сладость.

Слади́ца, *с. ж.* Сладка. *Сл ца*, сладка-медяна.

Сла́дичкый, —чькъ, чка, отъ **сла́дкый**; **сла́денькій**

Сла́дка, *с. ж. Зимамъ си с* слѣдъ игрж-тж, кога да с удрятъ и това наричатъ *сладкж.*

Сла́дка бъ̀лка. Растение нѣ ржать по поле-то и употрѣб блага бълка.

Сла́дка па́пърь. Раст. *Polyp* блага папърь, папра, папрат прть, папура, папурь, р сладко коренчя, сладунъ; с

Сла́дка пѫ́пка. Болесть *Са* ша пѫпка, овчій (козій) д лоше зрьно, вѫгленъ, синяк ца; **карбу́нкулъ, чумный**

Сла́дко, 1) *с. ср.* Плодове вѫ за служение гостье; благо; в стяво ястие направено съ медъ. *За хилядо сладко, чиво, развала сладко-то.* сладость; благо; **сла́дко.** *Г* говорить пріятно. *Да т* обычай като пие нѣкой как ло, който го служи и конто да му казвать така, както и *го! наздравѫ ти!* на кое ря: *сладко ьы здравѫ! здра*

Сладкогла́сный, —сьнъ и сно, *пр.* Който има сладкъ **когла́сный.**

Сладкоду́мникъ, *с. м.* Който ко; **краснобай.**

Сладкоду́мница, *с. ж.* Конат ко; **краснобайка.**

Сладкоду́мный, —мьнъ и жно, и

Сладкоду́мый, мъ, ма, мо, ри приказва сладко; **сладкор**

Земи ни, мале, бѣлж Бугар
Че сѫ Бугарцы много хуб
Хемъ сѫ хубавцы, хемъ сла

Сла́дко ко́ренчя. Растение с

Сладкопо́йничя, *с. ср.* Кое сладко.

Марійца луна славѣю:
Славѣйчя сладкопойничя,
Азъ ти харизамъ крѣлц
Крѣлца-та още крачка-т

Сладкопо́йнтый, **нóенъ, нойна, нойно**, *пр.* Който пѣе хубаво и има сладъкъ гласъ; **прія́тно** помощій. *Българкы сѫ и хубавы, и сладкодумы и сладкопойны.*

Сладкопѣ́сный, —**сьнъ** и —**сенъ, сна, сно**, *пр.* Сладкопойный. *Сладкопѣсно момичя.*

Сла́дкый, —**дъкъ, дка, дко**, *пр.* 1) Что слади, кога го ядемъ; благый; **сла́дкій**. *Сладкы ябълкы, сладъкъ медъ, сладко вино.* 2) Что ся яде съ сладость; благый; **вку́сный, ла́комый**. *На здравъ человѣкъ всичко е сладко.* 3) Кога нѣчто нъ прияе, докарва нъ усладѫ, сладость; приятнъый; **прія́тный, благопрія́тный**. *Цары-ты сѫ сладкы, ала мѫчно ся печалять.* 4) Добрый, благый; **сла́дкій, до́брый, хоро́шій, прія́тный, нѣжный**. *Сладкы думы, сладъкъ гласъ. Да заживѣмъ сладъкъ животъ.* 5) Тихый, кроткый, благый, харный; **ти́хій, кро́ткій**. *Человѣкъ сладка душа.* 6) Прѣсный; **свѣ́жій**. *Сладка вода.* —**дко**, *нар.* в го на ряда му. — *Сладка ракия*, блага ракия, подсладена съ медъ или съ шекеръ ракия. Съ такава ракия понѣйдѣ служять сутрень въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-та, ако невѣста-та е излѣзла дѣвица. — *Сладкы и мѣдяны*, казвася за шарка, за болесть, за самодивы на мѣсто ния-то имъ, като вѣрвать, че съ това щать гы подсладять; медяна и маслява, жива и здрава, живы и здравы. — *Докльо е человѣкъ здравъ, и вода-та му е сладка. Сладко като медъ (като въ гладъ). Малко та сладко, много та горчиво. Да е малко, та да е сладко. Пита сладка, нъ горчива платка. Нѣма по́-сладко отъ ябълка и по́-горчиво отъ ябълка. Сладкы сѫ, сладкы, добры сѫ за дрьжане Всякой казва: мое-то млѣко е по́сладко. На евтино млѣко чорбата не е сладка. Сладко было топла погача съ кысело млѣко. Безъ пары отцетъ отъ медъ по́сладъкъ. Сладкы думы желѣзны врата отварять. Безъ соль, безъ хлѣбъ сладкы прикавкы не бывать.*

Сла́дкый ко́рень. Растение сладка папърь.

Сла́достный, — **стьнъ** и — **стенъ, стна, стно**, *пр.* Тврьдѣ сладкый и приятный; **сла́достный**.

Сла́дость, *с. ж.* Свойство на сладкый; сладина, сласть, сладь, благость, благына; **сла́дость**. *Кога е гладость, то е и сладость. Сладость до зѫбы, свѣтъ до очи, радость до уши.*

Сладу́нка, им. соб. женско.

Сладу́нъ, *с. м* 1) Дрьво *Quercus pubescens*, единъ видъ дѫбъ; **сладунякъ**. 2) Растение сладка папърь.

Сладу́някъ, *с. м.* Растение сладунъ въ 1-то знаменование.

Сладу́шка, *с. ж.* Сладка ябълка. *Сладушка ябълка*, шекерка.

Сладъ, *с. м.* Житны зрьна, намокрены и оставены на топло, додѣ подкачять да сладять; **слядь**; **со́лодъ**.

Сладь, *с. ж.* 1) Сладость. *Нѣма никакъвъ сладъ.* 2) Сладъ.

Сладѫ́, **и́шь**,—**дя́хъ**, *гл. ср.* Като ся ямь, докарвамъ приятность, сладость на языка; благнѣя медѫ; **имѣть сладкій вку́съ**. *Слади;* сладкое на вкусъ. *Слади ми въ уста-та. Ни слади, ни блажи.*

Слази́нямь, *гл. ср.* Слазямь. *Не мой отъ коня слазина.*

Слази́нянье, *с. ср.* отъ **слази́нямь**. Слазяне, слизане.

Слази́ямь (да слѣзѫ, слѣзвамъ, да слѣзнѫ), *гл. ср.* Слизамь.

Сла́зяне, *с. ср.* отъ **сла́зямь**. Слазяне, слазинянье.

Слаи́чя, *с. ср.* Птица *Emberiza*, жлъната, жлътурка, жлътунка, жлътурчя, жлътка, жлътонгерица; **подоро́жникъ, пу́ночка, овся́нка**.

Сла́ма, *с. ж.* Стьбла-та на житны-ты растения и на нѣкои отъ зрьненъ-ты безъ класове-ты и безъ зрьна-та; **сламужина**; **соло́ма**. *Ако ся врьше до Богородицѫ, и слама-та става на жито, а ако ся врьше послѣ Богородицѫ, и жито-то става на сламѫ. — Кумова слама, попова слама*, бѣлизникавъ като мьглѫ понасъ на небе-то отъ безбройно много звѣздъ, които не могать да ся различать съ просто око; **кумово сѣно, поповo сѣно; мле́чный путь**.—*По́ добрѣ е и бобова слама отъ праздны класы. Плъна му е глава-та съ сламѫ. Не знае на двѣ магарета сламѫ-тѫ да раздѣли. Изъ сламѫ кале не става. Огънь и слама и топлый-тъ вѣтръ. Който има единъ кошъ сламѫ повяче отъ тебе, съ него не ся захващай. Врьви слѣдъ него като кравѫ за сламѫ.*

Сла́мица и сла́мичка, *ум. ж.* отъ **сла́ма**; **соло́мка**.

Сла́ика, *с. ж.* Едно стьбло **сламѫ**; **соло́мина**. *Не види дирека прѣдъ очи-ты си, а сламкѫ-тѫ на другы-ты. Потъмълый въ море-то и о сламкѫ ся хваща. На сламкѫ и прѣпка.—Нижи́-сламкѫ*, раст. *Impatiens balsamina*, сусамика, кана-чичекъ, кана-чичекъ, мединe, мике; **бальзами́нъ, недотро́пка**.

Сла́нкънъ́ый, къ, ка, ко, *пр.* отъ сла́нка. *Сланкына тоага.*

Сла́нникъ, *с. м.* Продълговато мѣсто, заградено съ плетъ или съ сухъ дуваръ, дѣто дрьжять слама на голѣмы коцы.

Сла́нный, —мьнъ и—менъ, мна, мно, *пр.* *Вода сламна сламяна*, пълна съ слама.

Сламу́жина, *с. ж.* Слама.

Сламу́рякъ, *с. м* *съб.* отъ сла́ма. Много слама.

Сла́нчица, *ум. ж.* и **сланчя́**, *ум. ср.* отъ сла́нка; соло́менника.

Сламяня́къ, *с. м* Постилка, напълнена съ слама; соло́менникъ.

Сла́мяня́ца, *с. ж.* 1) Кжща, покрыта съ слама. 2) Сламяняарка.

Сла́мянъ́ый, къ, ка, ко, *пр.* Направеный съ слама; соло́менный.

Сламяняа́рка, *с. ж.* Сграда оборъ за дрьжане въ нея слама; сламянячя, сламяница, плѣвня.

Сламянячя, *с ж.* Сламяняарка.

Слана, *с. ж.* Скрѣжовитъ, снѣговитъ пластъ, что пада на земя-тя повръхнина прѣзъ ясны зимны, есенны, нѣкога и пролѣтны студены нощи; я́зоровь, я́ней. *Хванж слана.* *Попарила го слана*, посланила го. *Врьла слана осойница.* *Нѣкогажь и пролѣть пада слана.* *Ергенска любовь — пролѣтна слана.* *Да не бы вябнжло, не бы слана паджло.* *Отдѣто чякахмы слънце да ны огрѣе, оттамъ слана ны попари.* *Грыжа Бога за тыквы да гы не попари слана-та.* *Иска дрьво то да ся развие, слана-та не го оставя.* *Како слънце-но и сланж-нж.*

Турчинъ ми кара клятж робыня,
Люто ы кара по лютж слана,
Биемь ы бие по бѣло лице. *Пѣс.*

Сла́пикъ, *с. м* Австрийска бѣла соль камыкъ.

Сланя́на, *с ж* 1) Свинско мясо; свиня́на. 2) Солено свинско мясо безъ крѣхчина-тя; ветчина́. *Зимѣ разсолъ и сланина, лѣтѣ крава и градина.* *Ни ядe, ни пие, длань сланинж бере*, или: *мотовила вила, надъ водж ся вила, ни водж пила, ни трѣвж пасла, а пяда сланина?* Гат. — Тыкна.

Сланя́нка, *ум. ж.* отъ сланя́на. Малко сланина.

Сла́нистый, стъ, стя, сто, *пр.* За човѣкъ: побѣлѣлый нѣколко, прошварилый, карджалъ; сѣдоватый, съ про́сѣдью.

Сланото́къ и **сланто́къ** и

Слану́тъкъ, *с. м.* Раст. *Pisum cicer* и неговый плодъ; нафутъ наутъ, нахуть, нихутъ, нохутъ, лихутъ; овечій горо́хъ.

Сла́нъый, къ, ка, ко, *пр.* Соленый; соле́ный. *Готвила съмъ слан джи. Отиде покрай слан*

Чисто ходи Момчилово л
Чисто ходи у честны тр
Та приноси, сланъ, благъ
И приноси мезе у трапез

Събра къ Господь, съ
Даде къ слано и благ
И у васъ людье дойдо
И къ людье нагостимо

Слани́ж, нишь,—нилъ, *гл. д.* валянь, попарвань, озноб вань, посланувань, услани

Похвалися дрьво брьшлен
Како мене нигдѣ друго н
Лѣтѣ зимѣ зелено ся сто
Слана слани, не ня усла

Слапъ и **сла́пѣй**, *с. м.* Бр вой, плавѣй, склапъ, клом лазъ; волна́. *Да загинжи пѣи-тѣ.*

Два ся змѣа на план на
Отъ нихъ тече рѣка Ру
Слапъ ударя у темна т

— *На слапѣи, на слапѣ* врѣмя, слѣдъ едно опрѣдѣл повтаря, на стиховъ; періо *далъ отъ болесть, что г слапѣи, на слапѣи.*

Сласть, *с. ж.* Сладость, сла гость; сла́дость.

Сла́тина, *с. ж.* Изворъ, и не блика толко силно

Сла́туръ, *с. м.* Раст. *Amar* сополъ, страторъ, стратулт туръ, кадифе, кокудичи, ирь

Сла́хамь (да ся), *гл. възвр.* чя, да ся срѣщня.

Ка ся слахаха снаха и
Снаха и волва къ една г

Слачецъ, *с. м* 1) Раст. *Con sis*, съвлѣкъ, дяво телеграфч но́къ, колоко́льчики павил ны пръщчици по тѣло-то лазищ-тя.

Сла́чка, *с ж.* и дива сла *volvulus sepium*, бѣла рад влекъ, джефа, зурна, качул шяторъ, повивка, повлѣкъ псевлѣкъ, рожкыно цвѣтн шюлкы, съвлакъ, съвлѣкъ бо́рный.

Следение, *с. ср.* Хубаво маз ние; сведение

Следя́ (да ся), я́шь,—дя́л следя́вамся. Да ся сдрьв

Следя́вамся (да ся следя́), вявамся. *Следился отъ с*

ваніе, *с. ср.* отъ **следѝавамся**. Сдръ-ніе.

в. слѣзѝ.

к (да ся), **нѫ**, —**бѝлся**, *гл. вз. сер.* **и залѝбнѫ**.

тканъ сѫмъ ся, тѫнка Ано, слѝбнѫ,
ттогава добра нѝара не чиннѫ,
ттогава врани коне не трѫкѫ,
ттогава сивъй гълѫбъ не гука,
ттогава мсенъ славѣй не пѣе! *Пѣс.*

, *с. ж.* Раст. *Prunus domestica* и не-**й** плодъ; **слѝва**. *Сушены сливы*, **дже-сушелкъ** — *Не го быва ни за сли-*не струва нищо. — *Дрисливы сли-*никакъвъ. — *Чегато има сливѫ въ ѣ-та си*, не може да говори. — *Ще е като сливѫ есень*, нѣма да провоп-— *Врьба сливы не ражда. Гляда кучя на врѣялы сливы. Вчюдва-смаялся) като пся въ сливы. Сли-а брашно.*

къ, *с. м.* Мѣсто, обрасло съ много **ы**, гора сливъ; **сливнѝакъ**.

нѫ (да слѣкѫ), *гл. д* Двѣ нѣчта на-**нѫ** на едно мѣсто, въ единъ сждъ, или нѣчто изъ два или повече сждовъ **вамь** въ единъ; **сливѝать**. *Слѣй го въ ъ сждъ.* —**мся**, 1) *гл. вз.* За рѣкъ, **ждъ**: сбирамъся въ една рѣка, смѣс-**ся** заедно; **сливѝаться**. 2) *гл. възвр.* **ямся** та ставамь на капчъ. *Масти-о ся слива*; **черни́ла заплывѝаютъ**. *л. стр.* Бъвамь слѣнъ.

ніе, *с. ср.* отъ **слѝвамь** и **слѝвамся**

рка, *с ж.* Когато ходи да продава сли-**изъ** село.

рь, *с. м.* Който ходи да продава сли-**изъ** село, изъ градъ.

ци, *с. ж. мн.* Подпухнѫлъ слѣзъ **ѣ** уши-тъ на малкъ дѣца; глъкъ за-**ѣ**, заушкъ, заушници, страници; за-**да**, **заушница**.

ца и слѝвичка, *ум. ж.* отъ **слѝва**. **а** слива.

О, им. соб мѫжко.

ъй, —**вънѣ** и —**венъ**, **вна**, **вно**, *пр.* **е** отъ дрьво слива; **сливовъй**; **слѝв-**. *Сливни клинове.*

вица, *с. ж.* Ракия изварена отъ сли-**слѝвочная во́дка.**

въй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Направенъй отъ **ы**; **сливнъй**; **слѝвочный**. *Сливова ца*, **сливовица**.

и, *с. м. мн.* Останѫло отъ вино, ра-**или** отъ друго нѣкое питие по чя-**ы** и слѣно въ една чаша; **слѝвки**. **е му да пие сливци-тъ отъ хора-та.**

нѫ (слѣзвамь, да слѣзѫ и да слѣзнѫ), *гл. ср.* Слазямь, слазинямь, слѣгнувамь: 1) Спущамся отъ по́-въ́соко мѣсто на по́-низко; спадамь, навалямь; сходѝть, спус-кѝться. *Отъ планинѫ слива, мамо, младо овчарче.* 2) Качѣнъ на нѣчто спу-щамся на земь-тѫ; спадамь, свалямся; **слѣзѝать, сходѝть.** *Слѣзъ отъ конѫ, отъ дрьво-то.* 3) Спирамся на конакъ, на падало; падамь, запирамь, спирамь, кондисвамь; **останѝавливаться.** *Слѣзохмы на конакъ у брата му* 4) Зимамь да ся продавамь по́-евтино, ставамь по́-евтинъ, падамь, спадамь; **нѝадать, унадѝать.** *Жито-то послѣзе, ще слѣзе още, та да почакамы.* — *Слѣзь, Бо́же, та глядай. Слѣзь, кокошь, да тя изямь. Слѣзни, пита, да тя изямь. Слѣзлъ отъ конѫ и ся качилъ на магаря.*

Слѝзаніе, *с. ср.* отъ **слѝзамь**. Слазяне, слазинямне, слѣгнуване.

Слѝзвамся и слѝзнувамся (да ся слѝзнѫ), *гл. възвр.* Слузвамся, смъквамся, лъзгамся по нѣчто; подлузгвамся, подлъзгвамся, подхлъзвамся, подпълзвамся, подмузвамся. *Бо́добрѣ е да ся слизнешь съ ногѫ, а не съ сборъ.*

Слѝзваніе и слѝзнуваніе, *с. ср.* отъ **слѝзвамся**. Слузване.

Слѝзнѫ (да ся), **ешь**,—**нѫлся**, *гл. сер.* отъ **слѝзвамся**. Да ся слузнѫ.

Слизъ, *с. м.* 1) Слѣзенка, слѣзенъ, слѣзка, далакъ. 2) Жилка вода. *И два-та извора сѫ отъ единъ слизъ.*

Слизь, *с. ж.* Лигаво вещество по тѣла-та на нѣкои животнъ и на нѣкои растения; слузь, луга, луза; **слизь.** *Слизь на ры-бѫ*; **глевъ.**

Слѝка, *с. ж.* Лика, лико, прилика, противa, спротива, чета, екранъ, ешь; **пѝара, четѝ, верстѝ, ро́вня.** *Да сѫмы слика прилика.*

Шетба шета Срьбанъ добъръ юнакъ,
Шетба шета по всичкѫ-тѫ земь,
Шетба шета слика да си найде,
Слика да си найде, слика спорядъ него. *Пѣс.*

Слимѝакъ и слимѫ́къ, *с. м.* Животина *Helix*, в. **сльменъ.**

Слѝна, *с. ж.* Мокрота, что излиза изъ **лѣ-**зъ-тъ въ уста-та, та помага за сплане **хранѫ-тѫ**; **слинка, слюна, слюнка, плюнка, плюнка**; **слѝна.** *Слины му потекохѫ.*

Слѝница и слѝничка, *ум. ж* отъ **слѝна.** Плюнчица.

Слѝнка, *с. ж.* Слина. *Кога гы видѣлъ, хва-тило слинкы да му текѫть.*

Слинѝакъ, *с. м.* Животина *Helix*, в **слѝ-менъ.**

Слѝсвамь и слѝсувамь (да слѝшѫ), *гл. д.* Направямь нѣкого да ся забрави, да ся

прѣнесе, да ся замае; сбрьквамъ, забрьквамъ, залисвамъ, смайвамъ, защисвамъ, шашардисвамъ; озадáчивамъ, смѣшивамъ, смущáмъ, отурúвамъ. —мся, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, насмѣтамся, залисвамся, прѣносямся, не ся усѣщамъ, защисвамся, шашардисвамся; терáмъ ся, приходáмъ въ замѣшáтелство, смѣшивамъ ся, смущáмъ ся, изумлáмъ ся, забывáмъ ся. *Като го видѣхъ, слисахся и не знаехъ, какво да правъ. Слисахся отъ радость. Слисанъ отъ дъмъ-тъ, не памѣрилъ врата та.* 2) *гл. стр.* Бивамъ слисанъ.

Сли́сване и сли́суване, *с. ср.* отъ **сли́свамъ и сли́свамся.**

Сли́тамся (да ся сли́тнж), *гл. възвр.* Залитамся, забѣгвамся, затръчвамся, засилвамся, запръпвамся, спръпвамся, спущамся; **разбѣгáмъ ся.**

Кога си слитнж козарче,
Осемь сабли прѣскокнж,
На девятж си налъзнж. *Пѣс.*

Сли́тамъ (да слѣтж), 1) *гл. ср.* За косъмъ, за листие, за цвѣтие: слѣтвамъ, олитамъ, опадвамъ, окапвамъ, ощипвамся; слѣзáмъ, облѣзáмъ, облетáмъ, опадáмъ, вылúпвамъ. 2) *гл. д.* Сполитамъ. —мся, *гл. вз.* Съ лѣтѣние съ врѣчание сбирамъся отъ разны страны на едно мѣсто; **слетáмъ ся.**

Сли́тане, *с. ср.* отъ **сли́тамъ и сли́тамся.**

Сли́тнж (да ся), **ешь,—тнжлся**, *гл. свр.* отъ **сли́тамся.**

Сли́чамъ (да слѣкж и да слѣчíж), *гл. д.* Съличамъ, съблачамъ *Който вино прѣпива, кжщж-тж и челядь тж си слича.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Съличамся. *Слѣклися и влѣгли да ся кжпятъ.*

Сли́чане, *с. ср.* отъ **сли́чамъ и сли́чамся.** Съличане.

Сли́шнж, ешь, слисáхъ, *гл. свр* отъ **сли́свамъ.** —**сапъ**, *прич. стр.*

Слишнж, йшь,—шúлъ, *гл. свр.* отъ **слишúвамъ.** Да излишнж.

Слишúвамъ (да слишнж), *гл. ср.* Излъгвамъ въ игрж; излишвамъ; плутувáмъ въ игрѣ.

Слишúване, *с. ср.* отъ **слишúвамъ.** Излишване

Слобóда, *с. ж.* 1) Когато човѣкъ може да прави, каквото и както той си иска; свобода, слободия; **свобóда, слобóда.** 2) Когато нѣкой не е подвластенъ нѣкому, кога ся избави отъ робство, отъ плѣнъ; свобода; **свобóда, слобóда.**

Слобóдúца, *ум. ж.* отъ **слобóдá.** *Своя кжщица своя слободица.*

Слободúя, *с. ж.* Слобода. *Слободия тя надува, побола тя е сло ти е около шия-тж, та н правишь — Слободия — Слободия — поразия. С по́ тяжка (по́ лоша) и от Сиромашия може да ся бодия не може.*

Слобóдный, —дьнъ и —д *пр.* Свободный: 1) Който каквото си иска и както то бóдный. 2) Който има сво ство или въ плѣнъ; **свобó** си има отъ всичко, та нъ му мысли. —**дно**, *нар.* слободж, свободно, отпустно **бóдно.**

Слобóдж, ишь,—дилъ, *гл.* **бóждамъ.** Да свободж.

Слобóждамъ (да слобóдж), дамъ; **освобождáмъ, своб** *трячи Момчилица мла ла слободи.*

Слобóждане, *с. ср.* отъ Свобождане.

Слонáрь, *с. ж.* Който казва с **проповѣдникъ.**

Словéсие, *с. ср.* Назъвание вѣкъ. *Негово словесие к былъ много ученъ по сли*

Словéсный, —сьнъ и —с *пр.* Който умѣе да говори; **щій даръ слóва, краснорѣ**

Словеснéйший, *пр. прѣвъз* **словéсие.** *Словеснѣйший киръ Райно, здравѣйте!*

Слóво, *с. ср.* 1) Дума, рѣч лафъ; **слóво.** 2) Буква; б *слово*, полека, срачамъ; ч дамъ. *Бѣло книжя, чер* назъвание на деветнадесатж Българска тж азбука, с; чение въ црыква; дамаски *Каввамъ слово*; **говорáмъ**

Слóвомъ, *нар* Срѣщася къ мисюци; и съ дума *100 сто грошя.*

Словослóвъ, *с. м.* Много у мадрець. *Втора слуга словъ, что вное всякакж*

Словцé, *ум. ср.* отъ **слóво** вѣчко.

Слонúя, *с. саб.* отъ **слóво.**

Слóга, *с. ж.* 1) Когато нѣ добрѣ, слушатся единъ др рять помеждж си; слогъ, съгласие; ладъ, согласіе. *слогж помеждж си, живо* вать си добрѣ. *Нѣма слогъ*

не си живувать, не ся сговарять, не ся спогаждать. *У кћщи слога, у момѫ прилика.* 2) Като *пр. неизм.* Послушенъ, послушливъ, сложенъ, покоренъ; послу́шный. *Едно-то момичѫ не было тъй слога, както было друго-то. Слога човѣчецъ.*

Слога́рь, *с. м.* Срѣщася въ една колядарска пѣсень:

Мили ми драгъи колядари,
Нето мъислѣх бой да бих
Влашкѫ земѫ и Богданскѫ,
Снощи ми е слогарь дошълъ
Въ девять села да куновамъ,
Въ десято да сватовамъ. *Пѣс.*

Сло́гвайся и сло́гнувайся (да ся сло́гнѫ), *гл. възвр.* Снисвайся, снишвайся, навождайся, слагайся; склоня́ться. *Вдигне ся та поглядне, па пакъ ся слогне.*

Кога му майка въикнаше,
Задъ копривѫ ся слогнѣше,
Коприва го парнѣше. *Пѣс.*

На слогнися, мила щерко,
На слогнися задъ борика. —
Слогнѣлася мома Милка,
Слогнѣлася задъ борика. *Пѣс.*

Сло́гване и сло́гнуване, *с. ср.* отъ сло́гвайся.

Сло́гнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ сло́гвайся.

Слогъ, *с. м.* 1) Граница, межа, межда, межденикъ, помежда, прѣдѣлъ, отаръ, тиръ, сѫнаръ; грани́ца, межа́, валъ, предѣлъ, означе́нный кучею земли. *Слогъ на нивѫ*, тиръ. *Пасе по слога. Дума слогъ нѣма. Очи-тъи имать слогъ, та не могѫть да ся видятъ.* 2) Мѣра за земя една четвртина отъ уврѣтъ; лѣха. *Ке му даде ага-та и единъ слогъ за параспуръ да си посѣе царевкѫ.* 3) Слога. *Дѣка е слогъ, тамо е и Господь Богъ. — Богъ е Богъ и пакъ има слогъ*, сир. граница както на добрина-та си, така и на гнѣва си. — *Градъ до слогъ бие*, казвать нѣкому, кога работи прѣзъ мартинъи-тъи сѫбботъи и прѣзъ великъи-тъи четвртъци. — *Слогъ отбива*, казва ся за растение, кога порасте и земе да прави, да врьга сѣнка. *Трѣва-та слогъ отбива. Кукурузъ-тъ иска дъждъ, ко'а отбие слогъ. — За има и за слогъ на село-то*, отъ има-то и за сѣтка на село-то.

Сло́жвамъ, *гл. мн-кр.* отъ сла́гамъ. —ся, *гл. възвр.* Лѣгамъ, падамъ боленъ, занемогвамъ, занемощнявамъ; слега́ть, занемога́ть.

Сложи́ще, *ув. ср.* отъ слогъ. *Излѣзли сѫ низъ сложища, низъ долища*

Сло́женъ, —жънъ и —женъ, жна, жно, *пр.* 1) Който ся слага; слога, покорный, послушный; послу́шный, поко́рный. 2) Който живѣе добрѣ и ся спогажда съ другъи-тъи; сговорный, животный, добрый; ла́дный, ужи́вчивый, согла́сный. *Сложни калугери срѣдѫ и пятъкъ мрьсять. Сложни калугери и въ пятъкъ рыбѫ ядѫть.*

Проговори Ѧнъ неказа:
Ей дружина вѣрни сложни,
Вѣрни сложни та сговорни,
Побивайте кривъи гегъи! *Пѣс.*

3) Что не е съвсѣмъ изправенъ, а малко накривенъ на една страна; полѣгатый, низкый; отло́гій, поло́гій, пока́тый, пабскій, накло́нный. *Сложно мѣсто;* косого́ръ. *Мѣсто-то е по-сложно*, по-низко, по-уйгунъ. —жно, *нар.* 1) Прибрано, смирено, тихо; скро́мно. 2) Полегато, назадолне; пока́то, поло́го, отло́го, накло́нно, на́кось.

Сло́жѫ, ишь, — жи́лъ, *гл. свр.* отъ сла́гамъ. —женъый, *прич. стр.*

Сло́ивамъ и слоя́вамъ (да слоя́ѫ), *гл. д.* Поломявамъ, строшявамъ, потрошявамъ, счюпвамъ, почюпвамъ; сла́мливать, сла́мывать. *Сломи клоне-то на дрьва-та. Кога дойде при мене, става хубава мома, та мя сломва и ми снагѫ-тѫ строшава.* —ися, *гл. стр.* Бъивамъ сломенъ.

Сло́иване и слоя́ване, *с. ср.* отъ сло́ивамъ.

Слоя́ѫ, я́ишь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ сло́ивамъ. —ме́нъый, *прич. стр.*

Сло́нецъ, *ум. м.* отъ слонъ.

Сло́новъый, въ, ва, во, *пр.* отъ слонъ. Филовый; слоно́вый.

Сло́нчя, *ум. ср.* отъ слонъ. Малкото на слонъ; слоне́нокъ.

Слонъ, *с. м.* 1) Покривъ, стрѣха нѣйдѣ за подслонѫ, кога вали дъждъ, снѣгъ, въ лоше врѣмя; заклонъ, наслонъ, подслонъ, спустница, сушина, сайвантъ, сана; навѣсъ, ови́нъ, наме́тъ. 2) Ограда съ зимовище въ горѫ за овця, козъи, за добътъкъ; сана, поята, палата, кошара, кашла, агалъ, бачия; овча́рня, овечій хлевъ, загонъ. 3) Ѧгнета-та отъ едно тѫрло, отъ единъ егренъ, доклѣ още не сѫ пущанъи съ майкъи-тъи си на паша.

Слонъ, *с. м.* Най-голѣмо-то сега четвероного животно; филъ; слонъ.

Сло́та, *с. ж.* Лоше врѣмя, бура, виелица, врьтуна; слота́.

Слоши́ (да ся),—ши́лося, *гл. свр.* отъ сло́шявайся.

Слоша́вайся (да ся слоши́), *гл. безл.* Става лошо, зле, болно. *Оставися, ми ся слоши, много ми е лошо.*

Слу́га́, *с. об.* и *с. ж.* 1) Който слугува нѣйдѣ, цѣненъ да слугува; слугарь, монъкъ,

приставъ, ратай, измекяръ, изметчия; слугá, прислýга, мáлой, работникъ. *Остали смы безъ слугѫ.* 2) Който служи, черпи съ нѣчто пиене.

Събрали ми са набрали
До двѣстѣ триста юнаци,
Слуга имъ служи Денинка,
Денинка млада дѣвойка. *Пѣс.*

Просто да стоять слуга да служить
Слуга да служить двотѫ ракыя;
Слуга служить бѣла Грькыня,
Слуга ми служить и сльзы ронить. *Пѣс.*

Сѣднялъ ми е старъйъ Ано,
Сынове му свѣщи свѣтять,
А снахы му диванъ стоять,
А внуци му слуга служать. *Пѣс.*

3) Мѣра вино, ракия, колкото може да изпие единъ.

Тога Богданъ на майкѫ си говори:
Стань наточи три слугы вино:
Прьва слуга на Богданъ добъръ юнакъ,
Втора слуга на брътва коня,
Трета слуга на сестрѫ ми Марыя. *Пѣс.*

4) Ходене слуга, служба, служене, слугуване, приставство, измекярлѫкъ; слýжба.

Ай тя тебе дѣта Андреаше,
Хайде да си слугѫ размѣнимы:
Ты да служишь Будинскѫ кралицѫ,
Ѫ да служы краля отъ Будима. *Пѣс.*

5) Празднуване нѣкой святець съ ядене и пиене; служба.

Щемъ да идемъ долѣ долѣ
Влашку Вану на слугѫ-тѫ
Сега тамо гостие ходять,
И ные щемъ гостие д'идемъ. *Пѣс.*

6) Пануда, повуда, спонуда, смидалъ, обидка, повойница; родúны.

Ѫ земѣте мѣднъ навалъ,
Качетеся на късово,
На въсоко на широко,
Заспирѣте и на лѣво,
И па лѣво и на дѣсно,
Кой на чюе, все да дойде
Млада Бога на крьщение
Божыа майкѫ на слугѫ-тѫ. *Пѣс.*

— *Вѣрен слуга — здравъ ключь. Вѣрвай слугѫ-тѫ, вѣрвай и око-то си. Ако нѣмашь слугѫ, самъ щешь сѣчешь дрьва. Слуга да чува и да знае много, ала да го вори малко. Лѣтѣ господарь, зимѣ слуга.*

Слугáрка, *с. ж.* Слуга, слугыня, служкыня, измекярка; служáнка.

Слугáрскый, ска, ско, *пр.* отъ слугáрь. Слугынскый, слуговый.

Слугáрче, *ум. ср.* отъ слугáрь. Малъкъ, младъ слугарь.

Слугáрь, *с. м.* 1) Слуга въ 1-то знаменование. 2) Сватъ отъ момковѫ страня, что служи на сватовы-ты отъ момина страня.

Слýговый, въ, ва, во, *пр.* гарскый. *Слугова прожьн*

Слýгомь, *нар.* Като слуга,

Вино пиять четыре войн
Слуга имъ е Грунца войн
Слугомь служи, чаши не
Долива гы ситны бъстр

Слугýвамь, *гл. ср.* 1) Цѣн да работѫ, да шытамь, ходя слушамь, измекярувамь; подслужывать. *На чужды* 2) Шытамь, врьшѫ работѫ шямся. *По-добрѣ е самъ да а не да имашь такъвъ п ѫ. — Който не знае д може да господарува. Ма на врѣмя слугувай. Кой вѣтыра, прахъ-тъ му е к Боже, да слугувашь на калугеръ.*

Слугýване, *с. ср.* отъ сл жение.

Слугы́нка, *ум. ж.* отъ слу

Слугы́нскый, ска, ско, *пр.* Слугарскый. *Едно око дом ва повяче отъ двѣ рѫцѣ*

Слугы́ня, *с. ж.* Жена, мом ка, служкыня, ратайкын служáнка.

Слугы́ца, *ум. ж.* отъ слуг гыца, рада домовница.

Слýжба, *с. ж.* 1) Молитвы что ся правять въ црькя врьшва таинство-то на Св стиѫ; литургия; литургия ба. *Днесь нѣма служб* съ гостбѫ, съ гощавкѫ за святия; слуга, святець. *И на святый Георгия.*

Службѫ служить моме кр
Ми го сложить святего
И ми въка седемдесятми
Имъ извади вино тригоди
И ракиѫ въше шестгод

Свята Петка службѫ слу
Службѫ служи, дѣта плет
Та позова осемь девять,
Осемь девять надмяжди.

Махаленска, селска служ но отъ махалѫ-тѫ, отъ се ви за службѫ-тѫ; братч братовщúна, братовщúнки *сирачя на службѫ. Слу бинѫ не става. Канять бѫ, иди; канять ли т чер, не ходи. Иди, баб Кракъ мя боли, не могѫ на службѫ! — Чакай,*

чамъ. 3) Врьшене чюждъ работъ, ходене слуга, слугуване, служене, приставство; **слу́жба.** *Служба-та е хубава, блазѣ му, който може да служи.*

Слу́жбица и **слу́жбичка,** *ум. ж.* отъ **слу́жба.**

Слу́жене, *с. ср.* отъ **слу́жѫ.** *Служене, кога стане нѣкакъвъ сговоръ,* чрьпня, почерпнакъ, кръчма, запивъ, алдамакъ; **магары́чъ, ли́тки, запи́вки.**

Служи́тель, *с. м.* Слуга. *Да пытамы игумены, Божи служители.*

Служкы́нинъ, **ынъ,** **на,** **но,** *пр.* отъ **служкы́ня.** Слугынскый.

Служкы́ня, *с. ж.* Слугыня, слугарка, изнекюрка; **служа́нка.**

Служни́къ, *с. м.* Слуга, служитель, слугарь

Служни́ца, *с. ж.* Слуга. *Звѣзда денница Богу служница.*

Слу́жѫ, **шшь,** — **жи́лъ,** *гл. д.* и *ср.* 1) За священникъ: изврьшвамь црьковнѫ службѫ, литургыѫ; **служи́ть.** *Дѣдо попъ сега служи.* 2) Имамь службѫ, праздникъ. *Дьньска щемъ слумимъ свято̀ъ Игната.* 3) Канѫ съ нѣчто питие, вино, ракыѫ; чрьпѫ нѣкого, гощавамь, заливамь му; **по́дчивать.** *Не ны служижѫ съ ничто.* 4) Слугувамь, слушамь; **служи́ть.** *Едно куче, кога служи на двѣ порты, гладно остана. Служи на умныа, да заповѣдашь на лошиа.*—**жѫ,** 1) *гл. вз.* Служимъ единъ другыго; чрьпѫся. 2) *гл. стр.* Бывамь служенъ.

Слу́звамся и **слу́знувамся** (да ся **слу́знѫ**), *гл. възвр.* Слизвамся.

Слу́зване и **слу́знуване,** *с. ср.* отъ **слу́звамся.** Слизване.

Слу́знѫ (да ся), **ешь,** —**нѫлся,** *гл. свр.* отъ **слу́звамся.** Да ся слизнѫ.

Слу́зь, *с. ж.* Слизь.

Слу́ка, *с. ж.* Случай.

Слу́пвамь и **слу́пнамь** (да **слу́пнѫ** и да **слу́пкамь**), *гл. д.* Удрямь ссѫдъ о нѣчто, та направямь да ся свие, да ся вдъни повръхнина-та му навѫтрѣ. *Слупихъ мѣдника.*

Слу́пване и **слу́пнане,** *с. ср.* отъ **слу́пвамь.**

Слу́пкамь и **слу́пнѫ,** **нешь,**—**пи́лъ,** *гл. свр.* отъ **слу́пвамь.** —**пенъ,** *прич. стр.*

Слутѣвамся, *гл. възвр.* Ходѫ нагорѣ надолу да трьсѫ нѣчто. *Единъ старецъ ся слутѣва по земи и нѣчто тражи.*

Слу́хомь, *нар.* Отъ слушане. *Слухомь го знаѫ, чюлъ сьмь да го назвать. Слухомь слушахъ, че . . .,* слушахъ.

Слухтѣ́не, *с ср.* отъ **слухтѭ.** Услушване.

Слухтѭ, **и́шь,**—**тѣлъ,** *гл. ср.* 1) Слушамь съ особено внимание; **услушвамся, услухвамь,** навирямъ сьмь уши; **прислушвамся; прислу́шиваться, насторожи́ть у́ши.** *Слухти дано чюе нѣчто. Слухти като плъхъ.* 2) Стоѫ буденъ, пазѫ, чювамь нѣчто, будѫ; **бдѣть надъ чѣмъ, бо́дрствовать.** *Слухти да не дойде нѣкой.*

Слухъ, *с. м.* Едно отъ пять-ты външни чювства, съ което сѣщамъ гласовъ-ты; **слухъ.** *Забилъ му ся е слухъ-тъ,* не слушя. *Въ слухъ сьмь,* слухтѫ и изпытвамь да ся научѫ за нѣчто си.

Слу́чвамь и **слу́чнамь** (да **слу́чнѫ**), *гл. д.* Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварвамь, сварвамь, застигамь, завтасвамь, затичвамь, сполучвамь, улучвамь; **заста́вать.** *Не знаѫ щѫ ли го случѫ.* —**ися,** *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ, сгаждамся, сгодявамся, улучвамся, разгелдисвамся. *Случихся и азъ тамъ. И той ся случи, та го видѣ съ очи-ты си.* — **Слу́чвася,** *гл. безл.* Става, бъива, слахвася, сгаждася, стрѣтвася; **случа́ться, выдава́ться.** *Което страдать хора-та, и намъ ще ся случи. Случи ли ми ся да имамь понѣ единъ день честитъ животъ? Рѣдко ми ся случва да ся срѣщнѫ съ него.*

Слу́чване и **слу́чнане,** *с. ср.* отъ **слу́чвамь** и **слу́чвамся.**

Слу́чка, *с. ж.* Нѣчто станѫло, случилося; **случай.** *Зла случка.*

Слу́чнѫ, **нешь,**—**чи́лъ,** *гл. свр.* отъ **слу́чвамь.** —**ченъ,** *прич. стр.*

Слу́чай, *с. м.* Сгодно, удобно врѣмя, мѣсто; сгодна, износна работа, случка; слука; **случай.** *Падня ти ся единъ добъръ случай да идешь да ся учишь. Ето ти случай за лесно обогатяване.*

Случа́йно, *нар.* Безъ да чякамы, нечакано, наулукы; **случа́йно.**

Слу́шкамь, *гл. смякч.* отъ **слу́шнамь.** *Наше-то дѣтенце слушка. Дай му крушкѫ, да тя слушка.*

Слу́шнѫ, **ешь,**—**нѫлъ,** *гл. ед-кр. смякч.* отъ **слу́шнамь.** *Еднѫжь проговори, дважь слушни.*

Слушня́, *с. ж.* Шытня, шытане, врьшене нѣчто въ кѫщи.

Слу́шѫ, **шшь,**—**шилъ,** *гл. ср.* За дрѣхъ: приличамь, идѫ, мязамь. *Такава дрѣха му слуши,* приличя му, отива му.

Слу́шнамь, *гл. д.* 1) Сѣщамъ съ уши-ты си гласовъ-ты; чювамь, чюѫ, слъшамь, слухтѫ; **слъ́шать.** *Съ едно-то ухо не слушя. Слушямъ да видѫ, дали не тропа нѣкой.* 2) Стоѫ нѣйдѣ и внимавамь да чюѫ и разберѫ всичко, что ся приказва; **слу́шать.** *Не сьмь ся случилъ*

да го слушамъ, кога каква слово. 3) Правя каквото ми учатъ; послушвамъ, покорявамся, пощуквамъ, ризамъ; слу́шать, слу́шаться, повинова́ться. *Глѣчахъ го, ама не слуша*, не зима отъ думи; я на него́ крича́лъ, но онъ не послу́шался. 4) Стоя миренъ, мирувамъ, не бѣснѣя, слушкамъ. *Додѣ вы нѣмаше, той мя слуша. Богданчё много слуша.* 5) Слугувамъ, служа, измекярувамъ; прислужинвать, подслу́живать. *Слушамъ у Герги.*

Ако си нива пожьне,
Да земе девять юници;
Ако си нива не пожьне,
Девять годинъ да гы слушна. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Слугувамъ си самъ. *Царска-та щерка ходи изъ кжщи-тѣ, слушася сама.*

Тъи си виче, иване, остарѣла
Тъи не можешь, мамо, да си слушашь,
Ете, мамо, за тебе отмѣна,
Тъи да сѣднишь, она да ти слушна. *Пѣс.*

2) *гл. стр.* Бъ́вамъ слушанъ; чюя́ся, чювамся; слы́шаться. *Пѣсень-та ся слушкаше надалечь.* 3) *гл. безл.* Брънчи на хора-та въ уши-тѣ, говорися, казвася, приказвася, чювася, чюеся; идётъ слухъ, носится слухъ, молва́; слы́шно. *Слушася, че щѣло да има войнж. — Едно-то вика, друго-то не слуша*, намирятся на далечь едно отъ друго. *Уши има, нека слуша. Слушалъ съ носа си. Слуша и съ дво-ты. Слуша като съ мои-ты. Трѣчи, Боже, та слушай. Не мя гляда́й въ очи-ты, нъ слушай ми хората-ты. Който сборува, какво-то сака, той слуша, каквото не сака. Ако слушашь едъ-кого-си, щешь ловишь по море вайри, по горя рибж. Не слушай едного, пакъ да сѣдишь двама. Да слушашь старо, не тя заболѣва глава-та. Слушай стары-ты, за да остарѣешь. Пъ-старъ да наряжда, пъ-младъ да слуша. Който не слуша, нѣма и да заповѣда. Храни душъ, да тя слуша. Зачто да слушамъ хора-та, кога и азъ имамъ умъ. Който слуша женыты, той е дважъ жена. Да бъ слушалъ Господь гарги-ты, коне-ты щяхж да мрѣть повяче. Слушайте, глухи, гляда́йте, слѣпи!*

Слу́шание, с. *ср.* отъ слу́шамъ и слу́шамся.

Слѣба, в. стлѣба.

Слъбецъ, бци, в. стлъбецъ.

Слъбъ, в. стлъбъ.

Слѣгвамъ и слѣгувамъ (да слѣжж), *гл. д.* Изъгвамъ.

Слѣгване и слѣгуване, с. *ср.* вамъ. Изъгване.

Слѣжж, ешь, слъгáхъ, *гл.* вамъ. Да изъжж.

Слѣзвамъ и слѣзнувамъ (да *д.* Съ лъзане смъчамъ нѣчт вамъ. —**ися**, *гл. стр.* Бъ

Слѣзване и слѣзнуване, с вамъ.

Слѣзгавъ, въ, ва, во, *пр.* или мазенъ отгорѣ, та плъ плъзгавъ; по́лъзкій, ско́л

Слѣзгамся (да ся слѣзнж) Слъзвамся.

Слѣзнж, ешь,—нжлъ, *гл.* с вамъ. —нжтый, *прич.* с

Слѣнце, с. *ср.* 1) Голѣмо не то ны свѣти денѣ съ сва со́лнце. 2) Свѣтлина-та, кои слънце-то; свѣтъ со́лнца. *Л слънце като гущеръ.* 3) Нъ ло и много хубаво. *Слънце слънце. — Жегаво слънце,* гж, горящо; пала́щее со́лн чился е спрѣма слънце, кого, когато всичко му отива нжлъ е накриво. — *Като сланж-нж*, така ся мразять.— *да огрѣе цѣлыта свѣтъ*, чл всякому да помогне. — *Нъ това слънце*, нѣма да стане *слънце*, кога изгрѣва слъ слънце, доклѣ не е зашло сл

Либи Петкано, Петкано,
Съсъ слънце порты отвар
Па гы съсъ слънце затвар

Слънце-то наряжъ грѣе, другы вечеръ. Слънце-то н мо за едного. Отдѣто чи це да ны огрѣе, оттамъ с пари. Отдѣто слънце, от млъниа. Отъ тъмнинж Не съмъ слънце, да огрѣя слънце-то въ решето. На кали, на единж мѣсячинж но слънце си сушили дрѣх простира дрѣхы-ты на е него. Двѣ змии на едно кжть, па и дво-ты не ся клѣ слънце-то изгрѣе, ко щжть опустѣять! Слънц вали. Да мя изгори слъ На главж слънце, на сре Една капка медъ по вси или: едно паничя медъ д всичкий-ты свѣтъ? или: м огора было, осдола было, ло, ни хлѣбъ кале, дома

врата ся скрыло? Гат. — Слънце. *Сина риза и бройница, плъна съ просо и пшеницѫ и двѣ дюлы мириливы?* Гат. — Небо, кумова слама, звѣздъı, слънце и мѣсячинѫ.

Слѣнцевъ̀й, въ, ва, во, *пр.* отъ **слѣ́нце**. Слънчевъ̀й.

Слѣнчёва любо́вница,

Слѣнчёва ма́йка и

Слѣнчёва сестра. Раст. *Helianthus annius*, слънчёвница, слънчёглядъ, слънчёво око; подсо́лнечникъ, со́лнечникъ.

Слънчёви́на, *с. ж.* Грѣ́яние отъ слънце-то и мѣ́сто-то, дѣ́то грѣ́е то.

Слънчёвница, *с. ж.* Растение слънчева любовница.

Слѣнчёво око. Растение слънчева любовница.

Слѣнчёвъ̀й, въ, ва, во, *пр.* отъ **слѣ́нце**. Слънцевъ̀й; со́лнечный, со́лнцевъ. *Слънчеви изгрѣви*, дѣ́то изгрѣ́ва слънце-то.

Тури ногѫ въ дѣсня венгиня,
Доръ прѣ́врьıи и лѣвѫ-тѫ ногѫ,
Той отиде слънчевъı изгрѣвъı. *Пѣс.*

Слънчёгля́дъ, *с. м.* Растение слънчева любовница.

Слѣнчице, *ум. ср.* отъ **слѣ́нце**; со́лнышко. *Дѣ́до слънчице и баба мѣсячинка*, казвать дѣ́ца-та на слънце-то и на мѣсячинѫ-тѫ. *На слънчице поспала, на свѣщицѫ потряла.*

Слънчи́асамь, *гл. сер.* отъ **слънчи́асвамь**.

Слънчи́асвамь и **слънчи́асувамь** (да слънчи́асамь), *гл. ср.* Отъ стоянѣ много на слънце удрѫ мя въ главѫ-тѫ, та падамь боленъ; получа́ть со́лнечный уда́ръ.

Слънчи́асване и **слънчиасуване**, *с. ср.* отъ **слънчи́асвамь**.

Слънь, *с. ж.* Трьта на кожьı, станѫла отъ трькане, отъ натискане; кокоши́й, кокоши́нъ трьнь, мозо́лка, мозо́лъ, музулъ, мъзълъ, шия; мозо́ль.

Слъ́шамь, *гл. д.* Слу́шамь, чюя, чювамь; сла́шать.

Слъ́шане, *с. ср.* отъ **слъ́шамь**. Слушане, чюване.

Сльза́, *с. ж.* Быстра капка вода, что изтича изъ очи-ты; слеза́. *Ронѫ сльзы*, плача; **проли́ва́ть сле́зы**. *Пороня сльзы;* **зали́ться слеза́ми**. *Утвамь въ сльзы;* **облива́ться слеза́ми**. *Навирвамся, напльвамся съ сльзы;* **очача́ться**, глаза **очачи́лись слеза́ми**. *Быстра като сльзѫ. Каквото срьдце болѣ́ло, така сльзы пролѣ́ло Каквьıто очи глядали, такывъ сльзы и капали. Който сльзы потачи, и самичкъ ще плаче. Чуждый хлѣбъ съ сльзы ся яде.*

Калинка ще имъ залива:
Стояну чашьк налива,
Съ быстрьı ик сльзьı долива,
Стоянъ си чашик напива. *Пѣс.*

Ергенскы сльзы, раст. *Bellis perennis*, моминъı сльзъı, момиска сльза, маргаритарь, очица, парици, бѣ́ла марта, арнаутъ, рубийкъı, рубийци, рубие, рубета; **маргари́тка**. — *Зъмиска сльза*, раст. *Chelidonium majus;* чистотѣ́лъ. Съ това растение лѣ́кувать брадавици, — *Кукувичины сльзы*, растение нѣкакво. — *Момиска сльза:* 1) Раст. ергенскъı сльзъı. 2) Рас. *Convallaria majalis*, моминъı сльзъı, бкеръ, гергёвденчя, гергёвъı бабкъı, двулик, гороцвѣтъ, маргаритъ, просце, сименъ-чиче; ла́ндъıш. — *Моминъı сльзъı:* 1) Раст. ергенскъı сльзъı. 2) Раст. момиска сльза. 3) Раст. *Briza media*, арапско просо, тряперушка; трясу́нка, змеи́на трава́. — *Можкова сльза*, раст. *Polygonatum multiflorum;* куне́на, лапе́на.

Сльзе́ние, *с. ср.* отъ **сльзя́ж**.

Сльзи́ца и **сльзи́чка**, *ум. ж.* отъ **сльза́**.

Сльзли́въ̀й, въ, ва, во, *пр.* *Сльзливы очи*, който лесно сльзясвать.

Сльзя́ж, я́шь, — **за́лъ**, *гл. ср.* Теча, капя, просмуквамь по малко; слѣзя, плача; **сочи́ться**, **оса́чиваться**. *Буря-то сльзи*, тече по малко. *Вода сльзи изъ скалѫ-тѫ. Очи-ты ми сльзять*, текать по малко сльзъı отъ тѣхъ безъ причинѫ.

Сльзи́асамь, *гл. сер.* отъ **сльзи́асвамь**.

Сльзи́асвамь и **сльзи́асувамь** (да сльзи́асамь), *гл. ср.* За очи: пущамь сльзъı, навирвамся съ сльзъı; сльзя. *Поглядняхъ срѣщѫ слънце-то и очи-ты ми сльзязахѫ.*

Сльзи́асване и **сльзи́асуване**, *с. ср.* отъ **сльзи́асвамь**.

Слѝменъ, *с. м.* Животина *Helix*, бабуръ, бахалъ, бохлё, бохлёвъ, бухъръ, гугупетръ, гужелъ, гулшёкъ, жембалъ, жюжелъ, лигавецъ, лигавничя, лиговецъ, лопей, мелчё, мелчёвъ, охлё, охлёвчя, охлёвъ, пасмолець, пасочя, пажёкъ, пахаль, пижёвякъ, пижёкъ, пижелъ, пишёвякъ, пиширогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плужекъ, пльджявъ, пльжецъ, плъжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьжёкъ, прьжлокъ, прьжайка, повець, пужель, пужимусъ, пужь, роглё, роглёвець, роглець, рожко, рожковець, рожковъ, салякъ, слимакъ, слимукъ, слинякъ, слюнякъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодъръ, улешка, улешь, уфлешка, шелангосъ, шалангосъ, шалякъ; **улйтка**.

Слѣгамь, **слѣ́гвамь** и **слѣ́гпувамь** (да слѣ́гнѫ), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да

лѣгне, да ся наведе, навождамъ, свождамъ, спасявамъ; снимамъ, свалямъ.

Слѣгни граніе, Иоване,
До зелена трава,
Да ся качатъ три лѣпъи,
Три лѣпъи дѣвойкъи. *Пѣс.*

2) *гл. ср.* Намалѣвамъ, спадамъ, смаляамся; нѝзвиться.

Слѣгняла е рѣка Дунавна,
На рѣкѫ-тѫ кована гемиа,
Въ гемиѫ мома Ангелина,
Тамъ ми вяше влабодоновѫ авлиѫ. *Пѣс.*

—ися, *гл. възвр.* 1) Отъ натискание или отъ друго нѣчто слизамъ надолу; свивамся, сбирамся, смачквамся, спадамъ; осѣдáть, опускáться, осáживаться. *Възглавницата ся е слѣгняла. Слама-та ще ся слѣгне.* 2) Ставамъ пó-низькъ, навождамся, свивамся, извривамся надолу; надсѣдáть. *Гряда-та ся е слѣгняла;* полѣно надсѣло. 3) Лѣгамъ, падамъ долу на дъно-то; утайвамся, избъягвамся; отстáвáться, осáживаться, осѣдáть. *Да ся слѣгне мѫтилка-та.*

Слѣганіе, слѣгваніе и слѣгнуваніе, *с. ср* отъ **слѣгамся.**

Слѣгнувамъ (да слѣгнѫ), *гл. ср.* Слизамъ.

Слѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **слѣгамъ и слѣгвамъ.**

Слѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **слѣгнувамъ.** Да слѣзѫ.

Слѣдá, *с. ж.* Дъира; **слѣдъ.** *Минѫли кола водѫ, та оставили слѣдѫ!*

Слѣдвамъ и слѣдувамъ, *гл. ср.* Врѣзвамъ, вдѫ слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто; **слѣдовать.**

Слѣденіе, *с. ср.* отъ **слѣдѫ.**

Слѣдний, —дьнь и —день, дня, дне, *пр.* 1) Что иде, что слѣдва; **слѣдующій.** 2) **Послѣдний,** дъирнй, крáйний; **послѣдній, крáйній, конéчный. —не,** *нар.* Слѣдъ, послѣ.

Слѣдъ, *нар. и прѣдл.* Послѣ, послѣдъ, подъирь, подъирѣ, подъирьѫ, потомъ, потѣмь, сетнѣ, напоконъ, потора, наслѣдъ, насетнѣ, на по, по, за; пóслѣ, позáдѝ, сзáди, влѣдъ, за, по, потóмъ, спустя, чéрезъ, чрезъ. *Слѣдъ праздника, слѣдъ сватбѫ-тѫ,* като ся мине праздникъ-тъ, като ся свърши сватба-та; пóслѣ прáздника, пóслѣ свáтьбы. *Дойди слѣдъ три деня;* придй чрезъ три дни *Спустнѫся слѣдъ него да го гони;* бróсился за нимъ въ погóню. *Отиде слѣдъ него;* идтй за кѣмъ слѣдомъ. *Глядай слѣдъ себе-си;* смотрй сзáди себя. *Врѣвьѫ слѣдъ нѣкого;* идтй позадй кого лйбо. *Оставилъ го далечъ слѣдъ себе-си;* онъ остáвилъ его далéко за собóю. *Пó-напрѣдъ ся скарали, слѣдъ това ся сбили;* сперва он и вслѣдъ за этимъ подра. *малко хлѣбецъ да си дока слѣдъ това ми дай скре намъ хлѣбеца. Налѣй си тебе нека си налѣе и т день. Телялъ слѣдъ телял момы-ты,* по момы-ты, за чи много слѣдъ тѣхъ, по *Слѣдъ дъждъ качулка. С тихо врѣмя настава Сл покаяние не бява.*

Слѣдѫ, ишь,—дѣлъ, *гл. д.* дѫ слѣдъ нѣкого, слѣдъ глядамъ, какво врѣши, кждѣ дамъ; подзирáть, подглядъ *Трѣгнѫлъ полечка слѣдъ ди. Момчя-то слѣди, кѫ кѫпа-та.* 2) Глядамъ, слуп ви нѣкой, та слѣдъ него и вѫ. *Единъй-тъ чифтъ в рѫй-тъ слѣди,* повтаря сл *нять ли вы ся овця-ты слѣдять,* сир. не ся изгаг наскоро, а ся точать едно с ся, *гл. вз* Ходимъ единъ да ся глядамъ, кой какво в дърнмся.

Слѣзá, *с. ж.* 1) Въ тѣло-то ка и гѫбиста часть, что слу ние нѣкакви влагѫ, *Glandu* за, жлока; желѣзá. 2) Зако нѫло мѣсто на тѣло-то; гра

Слѣзанъ, *гл. мн кр.* отъ с

Слѣзене, *с. ср* Раст. *Ma* слѣзъ.

Слѣзéнка, *с. ж.* 1) Синя, часть на лѣвѫ-тѫ странѫ въ *splen,* слизъ, слѣзка, слѣзен на, далакъ; селезéнка. 2)

Слѣзенъ, *с м* Слѣзенка и въ нованіе. *Кръкай, душё, бла и връткавецъ!*

Слѣзецъ, *ум. м.* отъ **слѣзъ** слѣзъ.

Слѣзка, *с. ж.* Слѣзенка въ нне. *На Митровъ-день, ко ня-ты, глядать на слѣз кобавать за вимѫ-тѫ. не трѣбе да надѣ слѣзкѫ на дѣтя-то ке бѫдѫть кр и слѣзкы сбрькалъ на ед*

Слѣзнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл.* замъ. Да слѣзѫ.

Слѣзовъ, въ, ва, во, *Слѣзови листа.*

Слѣзъ, *с. м* 1) Раст. *Ma* слѣзене, слѣзенка, слѣзецъ,

була, камбулешникъ, камбулешъ, камиличя, камилка, камилникъ, камилякъ, косачнякъ, молоха, молохо, укрълчя, шапка; кала́чики. 2) Раст. *Malva crispa,* молоха, млоха, сардела, стамболскый здравецъ. 3) Слѣзенка въ 1-то знаменование. *Дивъ слѣзъ, питомень слѣзъ, бѣлъ слѣзъ,* раст. *Malva rotundifolia, Malva vulgaris,* дива молоха; кала́чики, проскурка.

Слѣзѫ́, и́шь,—зи́лъ, *гл. ср.* Слъзѫ; сочи́ться, оса́чиваться.

Слѣзѫ, ешь, слѣзохъ, — злъ, *гл. свр.* отъ **слизи́ть** и **слази́ть.**

Слѣкѫ́, чешь, слѣкохъ,—клъ, *гл. свр.* отъ **слича́ть.** Да слѣчѫ, да съблѣкѫ.

Слѣ́ня, *с. ср.* Най-голѣмо-то дрьво насрѣдъ покрыва на сградѫ; било, гряда; конь, кнѣзь, кро́вельный конёкъ.

Слѣ́нъый, ъ, а, о, *прич. стр.* отъ **слѣ́кѫ.** Слѣнаный.

Слѣпа ба́ба. Игра слѣпа котка, слѣпа мачка: едному завръзыть очи-ты съ крьпѫ, а другы-ти ся крыють, и той трѣбва да гы дъри и когото най-напрѣдъ намѣри, той ся ряди; игра́ въ гули́чки, има́лки. Когато ся играе тая игра, играчь-тъ съ завръзаны-ты очи паха съ тонгѫ и казва: *слѣпа баба не види, кой-то види, да бѣга.*

Слѣпа ко́тка и слѣпа ма́чка. Игра слѣпа баба.

Слѣпа́ть (да слѣпнѫ), *гл. ср.* 1) Замижавамь, зажмѣвамь, зажимѣвамь, зажьмѣвамь; зажму́риваться. 2) Въ. *свр. в. д.* Да ослѣпѫ, да окйоравѣ; ослѣпи́ть.

Да ти слѣпамь до два бѣлъ града,
Кога нѣмамь очи да гы глядамь. *Пѣс.*

Слѣпа́чка, *с. ж.* Слѣпица *Слѣпа слѣпачка.*

Слѣпи́вамь и слѣпя́вамь (да слѣпѫ́), *гл. д.* Съ лѣпене съединявамь двѣ нѣчта; слѣпливать. —**мся,** *гл. вз.* Залѣпямъся единъ о другъ; слѣпливаться, слѣпля́ться, слипя́ться.

Слѣпи́ване и слѣпя́ване, *с. ср.* отъ **слѣпвамь и слѣпи́вамся.**

Слѣпе́цъ, пца́, *с. м.* 1) Слѣпъ човѣкъ; слѣпчё, койрчё; слѣпе́цъ, слѣпо́й. 2) Който не ся е училъ никакъ на книгѫ и писмо; слѣпо́й. 3) Стражъ, филизъ, покаралъ отстранѫ на царевичино стьбло; копеле. *Кога ся прѣкопава царевица, слѣпци-ты трѣбва да ся чистять* 4) Два-та клина, които стагать боботець-тъ, усглавницѫ-тѫ съ ось-тѫ на кола, на плугъ 5) Слѣпени и нечисти зѫби на брьдо, прѣзъ които основа-та не може лесно и бързо да врьви. — *Дамъ на слѣпецъ око,* отворилъ нѣкому очи-ты, казалъ му какъ е работа-та, направилъ го да види, какво да прави.—*Ходи като слѣпецъ безъ тоягѫ,* спрѣпинася. —*Дрьжися като слѣпецъ о тоягѫ. Прѣпирася като слѣпецъ на прагъ. Пипа като слѣпецъ да найде дувара си. Пъкася като слѣпецъ въ кашъкъ. Слѣпецъ слѣпца води, и двама-та въ ямѫ-тѫ. Слѣпци-ты отъ врата у врата да води. Слѣпецъ за пять и будала за свѣть не трѣбва да пыташъ. Кога ся село васели и слѣпци ся поведожѫ!*

Слѣпигѫ́шь и

Слѣпитро́къ, *с. м.* Животно зима слѣпокъ.

Слѣпи́ца, *с. ж.* Слѣпа жена, нома; слѣпачка; слѣпа́я.

Булка подъ було продума:
Гроздане, млада кумице,
Ако си нѣма нѣмица,
Че слѣпа ли си слѣпица,
Че ми запали було-то? *Пѣс.*

На бродѣя сѣди бродница,
Бродница слѣпа слѣпица. *Пѣс.*

Слѣпи́чище, *с. ср.* Чирка, когато много мачно издава врьхъ, а расте надълбоко въ мясо-то; слѣпачище, слѣпокъ, слѣпъ чирѣй.

Слѣпи́чкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **слѣпъый**; слѣпенькій.

Слѣпнѫ́, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да ослѣпѣѫ; слѣпнуть. *Слѣпнѫлый,* ослѣпѣлый.

Слѣпнѫ́, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **слѣпа́ть.** Да ослѣпѫ. —**нѫтый,** *прич. стр.* Ослѣпенъый.

Слѣпо ку́чя. 1) Животно *Spalax typhlus,* кйораво кучя, слѣпокъ. 2) Животина *Gryllotalpa vulgaris,* диво (попово) праси, дивъ ракъ, жюркълъ, конопенница, конопиница, конопищица, конощипица, конощипъ, конщипъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечье праси, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, усилка; сверчо́къ земляно́й, земляно́й ракъ, медьвѣдка.

Слѣпо́къ, *с. м.* Слѣпоокъ: 1) Животно зима *Anguis fragilis,* слѣпигѫшь, слѣпитрокъ, слѣпо сючя, смокъ; мѣдяница. 2) Животно слѣпо кучя. 3) Слѣпичище.

Слѣпоо́къ, *с. м.* Слѣпокъ.

Слѣпоо́кый, къ, ка, ко, *пр.* Който има слѣпъи очи; слѣпъый.

Слѣпо пи́ля. Животно *Vespertilio murinus,* вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лиликана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопъръ, прилѣпъ, сумракъ; летучая мышь, нетопи́рь, кожа́нъ, ночни́ца.

Слѣпо сно́чя. Животно слѣпокъ въ 1-то знаменование.

Слѣпота́, *с. ж.* Слѣпотия: 1) Кога нѣкому ся повръденъи очи-ты, та не може да вижда; слѣпота́. 2) Кога човѣкъ ся развълнува отъ нѣчто, та стане като слѣпъ; слѣ-

пота́. — *Кокошка слѣпота, болесть въ очи-ты; който и има, не види слѣдъ заходъ слънце; кури́ная слѣпота́, кури́чья слѣпота́. Хванала го кокошка-та слѣпота.*

Слѣпота́ва, *с. ж.* Слѣпота. *Пуста слѣпотава, кога че ни остави!*

Слѣпчё, *с. м.* 1) Слѣпъ человѣкъ; слѣпецъ, ослѣпенникъ, ни́орчё; **слѣпо́й, крипо́й.** 2) Така казвать на уморъ и на снѣгъ на който недогледа; ни́орчё; **слѣпишъ, слѣпецъ, слѣпендра́й.** *Дръжся, слѣпчё, токага-та е готова! Трѣси слѣпчё игли въ сламята. Видѣлъ слѣпчё прѣдни-ти, за дирни-ти не пита. Видѣли у слѣпчка едно-око, и него искать да извадять. Допрѣ слѣпчё до стѣня, дотука свѣтя-ти за него.*

Слѣпчиа́нъ, а́, о, *пр. Слѣпчиаво брѣдо,* което има забъ слѣпци, та каса основа-та.

Слѣпъ кошъ. Справа като врѣшя за ловене съ неа рыбя.

Слѣпъ чи́рѣй. Чирка слѣпчинце, слѣпокъ.

Слѣпъ́й, ъ́, а, о, *пр.* 1) Който нѣма очи, комуто очи-ты сж повредены, та не може да вижда; безокъ́й, слѣпоокъ́й, дзинъ́рый, дзинъ́й, зинъ́рый, ни́оравый; **слѣпо́й, крипо́й.** 2) Който никакъ не сж е училъ книга и писмо; дзинъ́й, ни́оравъ́й; **слѣпо́й.** — *Слѣпа-та сѫбота,* така казвать, кога дойде врѣмя нѣкому за женение; ни́орава-та недѣля. —**но,** *нар.* Съ затворены очи, **слѣпя́-тж, слѣпя́шкомъ, слѣпя́шкъ́ин, слѣпя́шка-тж, ни́оравo;** слѣпо. — *Надворѫ слѣпа, у кѫщи слѣпа,* казвать за жена, за мома, която само сж къти, а кѫщата сж никакъ не гляда. — *Става въ слѣпи ворѣ,* кога спи нѣкой много става съ конопишъ-ты. — *Хвани слѣпъ́й, та му извади очи-ты. Сж едно-то око слѣпя, а сж друго-то не види. Страдна майка рада и за слѣпъ сынъ (и на слѣпо дѣтя). Вгвирася като слѣпъ. Едно-то слѣпо, друго-то не види. Биеся като слѣпъ прѣчь о насѫ. Слушайте, глухы, глядайте, слѣпи! Да чюкашъ камбанъ на глухъ, да кадишъ слѣпъ и да черпишъ пиянищъ, все едно е. Слѣпъ пушнялъ, та ударилъ замокъ, а куцъ прѣпнялъ та го уловилъ. Дѣто всички сж слѣпи, тамъ едноокий царува. Слѣпъ и съ дво-ты очи. Слѣпъ слѣпеца мрави. Врѣва-та котка слѣпи ги окотва. Врѣва кобила слѣпо родила. Прѫгава-та кучка слѣпи ги ражда. Слѣпо,* кога прогляда, далеко (прѣвъ дѣвять баира) види. *Слѣпа кокошка,* кога прогляда, иска да сж кичи и на пѣте отъ слѣпый сж боя. *За кобилка-та. Дѣто слѣпа лѣка нѣма. Да тж чюе кйосе, отъ куцъ и отъ слгж человѣкъ като слѣпъ, ни ди му око то, че слѣпо слѣпо-то пилѣ сѣдѣло-то*

Слѣпы́ о́чи. Отъ дво-ты стр тж нездж очи-ты и уши-ты ри го въ слѣпи-ты очи.

Слѣпѣ́ж, ешь,—нѣлъ, гл. кого да не види; заслѣпявам ослѣпя́ть. *Зерк ты мене слѣпѣешь? Како съмъ тя съмъ тя лъгалъ, оти не ливада-ва?*

Слѣпѣ́ж, я́шь,—нѣлъ, гл. с вамь. —**пенъ́й,** прич. с

Слѣпѣж-тж, *нар.* Слѣпо, слѣп жа-тж, съ закрыты очи. тж, вмѣсто слѣпо.

Слѣпяшко́мъ, слѣпяшкъ́ин кж́-тж, *нар.* Съ затворен му мысля, слѣпо, слѣпя-т слѣпо. *Врьви слѣпяшкомъ*

Слѣпя́вань (да слѣпѣж), г

Слѣпя́чище, *с. ср.* Чирка с покъ.

Слѣтя́-коса́. 1) Растение Раст. *Cuscuta europaea,* к ли́ка, крестови́къ, крайни Раст. *Valeriana officinali* че былие, кочна былка, ч ріа́на, маунъ, земляно́й ля́

Слѣтѣ́вань (да слѣтѫ), гл. *Ако бяде жена, бовка и ако бяде мома, коса и с*

Слѣтѣ́ване, *с. ср.* отъ **слѣтѣ**

Слѣтѫ́, я́шь,—тѣлъ, гл. *сер* и **слѣтѣ́вань.**

Слѣчѣ́ж, е́шь, слѣкохъ, — отъ **слѣчя́нь.** Да слѣка, спять. —**чепъ́й,** прич. *ст*

Слѣ́ж, ешь,—лѣлъ, гл. *сер.* **Слѣ́тый** и **слѣ́ванъ́й,** *пр*

Слю́дка, *с. ж.* Плочица-та, на и комато подрѣгать нагорѣ, кой ще е горень на игра-т

Слюдж (да ся), я́шь,—дя́лся **слюдя́вамся.** —**дѣ́пъ́й,**

Слюдя́вамся (да ся слюдя Уряждамся, утъкмявамся, ма излѣзя прѣдъ хора.

Слюдя́ване, *с. ср.* отъ **слю**

Слюна́къ, *с. м.* Животина с **ненъ.**

Слю́па и слю́нка, *с. ж.* Слина, слинка, плюнка.

Слю́ница и слю́нчица, *ум. ж.* отъ слю́на. Плюнчица.

Сля́кавица, *с. ж.* Моръ по добитъка, а найвяче по воловы-ты.

Сля́кавый, въ, ва, во, *пр.* Грьбавый, грьбатый, прѣгръбавенъый; **сгорба́вшійся, суту́лый, суту́ловатый.**

Сля́къ, *с. м.* Моръ, болесть слякавица.

Сма́жнѫ, ешь,—а́хъ, *гл. свр.* отъ **сма́звамь.** —**занъый**, *прич. стр.*

Сма́звамь и сма́зувамь (да **сма́жнѫ**), *гл. д.* 1) Натискамь нѣчто, та го направямь на питѫ, на кашѫ, на кѫсовъ; смачкамь, сплескамь; **раздавливать, задавливать, подавля́ть, отдавливать, затира́ть.** *Смазахъ ягоды-ты. Смавалъ си пръста. Въ навалищѫ-тѫ щѣли да го смажѫтъ* 2) Съсыпвамь, омаломощнявамь, изядамь, доврьшнамь; **пампи́ять, мнура́ть, удруча́ть.** *Толкова ходѣ, толкова работа, смава го вяче! Смазахъ му главѫ-тѫ*, съсыпахъ го. 3) Брькамь, прѣчѫ на нѣчто да не отава напрѣдъ, да не вдигне врьхъ; потъпквамь, съсыпвамь, смачкамь; **подавля́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Смачкамся, сплескамся. 2) *гл. стр.* Бъвамь смазанъ. — *Смава му луба*, дойде му дохакъ, даде му да разбере, прѣмахнѫ го, направи го да си лѣгне на грѣха; спра́вить се съ кѣнъ. — *Смазахъ му опашкя-тѫ*, прѣбихъ му опашкя-тѫ, засрамихъ го, извадихъ му работы-ты наиавѣ, обуздихъ го, смирихъ го, укротихъ го; **утере́ть кому́ носъ, оши́бать кому́ кри́лья, не́рья.**

Сма́звание и сма́зуване, *с. ср.* отъ **сма́звамь.**

Сма́йвамь и сма́ювамь (да **сма́нѫ**), *гл. д.* 1) Занайвамь, онайвамь. зачюдвамь, очюдвамь, учюдвамь; **удивля́ть, поража́ть, изумля́ть, очаро́вывать, смущать.** 2) Сбрькамь, забрькамь, слисвамь, зълисвамь, занайвамь, зашемедлявамь, сащисвамь, шапардисвамь; **озада́чкивать, смѣшнивать, смущать, ошеломля́ть, вскружа́ть го́лову.** —**мся**, *гл. възвр.* 1) Занайвамся, зачюдвамся, очюдвамся, почюдвамся; **удивля́ться.** 2) Изгубямь си свѣса, не ся усѣщамь, занайвамся, залисвамся, зашемедлявамся, прѣносямся, забравямся, заплѣсвамся; **забыва́ться, теря́ть чувства, приходи́ть въ беспамя́тство, мале́ть.** 3) Забрькамся, сбрькамся, побрькамся, залисвамся, слисвамся, занайвамся, насмѣтамся, сащисвамся, шапардисвамся; **теря́ться, приходи́ть въ замѣша́телство, смѣшиваться, смуща́ться, изумля́тьсѧ.** 4) *гл. стр.* Бъвамь смаянъ. —*Останѫхъ смаянъ. Майка и ся смаяла, отдѣ да и намѣри. Смаялся като кучя въ водяницѫ. Смаялся като пся въ сливы. Брькый крадецъ домакына смайва. Смаяхся каква да ѣ врьшѫ.*

Сма́йване и сма́юване, *с. ср.* отъ **сма́йвамь и сма́йвамся.**

Смалъ, *нар.* Насмалко, безмалко, още малко, едва не, токо что; едва́ не, чуть не. *Смалъ не толкова*, безъ малко не толкова. *Смалъ не всичко-то село изгорѣ.*

Смали́нѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **смали́вамь.** —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Смали́вамь (да **смали́нѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане по́-малко; намалявамь, умалявамь, скъсявамь; **ма́лить, умаля́ть, уменьша́ть, убавля́ть, обнижа́ть.** — **мся**, *гл. възвр.* Ставамь по́-малъкъ, намалявамся, умалявамся, намалѣвамь; **мале́ть, умаля́ться, уменьша́тьсѧ.**

Смали́вание, *с. ср.* отъ **смали́вамь и смали́вамся.**

Сма́нивамь и сма́нямь (да **сма́мнѫ**), *гл. д.* Примамвамь мнозина да дойдѫтъ при мене, да слѣзѫтъ нѣйдѣ на по́ низко. *Сыпала брьканийце-то у чирепа, сыпала водицѫ у другъ чирепъ и смамила пиленца-та.*

Захлади ми хладна хладовина,
Вси овчяри у поле смамихѫ. *Пѣс.*

Сма́нване и сма́мяне, *с. ср.* отъ **сма́нвамь.**

Смаму́лнѫ, нишь, — лилъ, *гл. д. свр.* Да смачкамь. —**ленъый**, *прич. стр.*

Сма́мнѫ, нишь, — ми́лъ, *гл. свр* отъ **сма́нвамь.** —**менъый**, *прич стр.*

Сма́трямь, *гл. д.* 1) Глядамь, внимавамь. *Ты жичь не сматрѫшь, кждѣ врьвишь, ами щешь притъпчешь дѣтя-то.* 2) Имамь за нѣчто, броѫ, зимамь, смѣтамь, слагамь, четѫ за . . . ; **счита́ть чѣмъ.** *Не го сматря за ничто.*

Сма́трямне, *с. ср.* отъ **сма́трямь.**

Сма́хванъ и сма́хнуванъ (да **сма́хнѫ**), 1) *гл. ср.* Попривличамь малко, докарвамь; **смахивать, намахивать, замахивать.** *Смахва на бащ си.* 2) *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да ся смахне. —**мся**, *гл. възвр.* 1) Прѣмахвамся, развалямся, ослабвамь, отслабвамь, изнемощнявамь, занемогвамь, изтънѣвамь. *Смахнѫлся е отъ грыжи.* 2) *гл. стр.* Бъвамь снахнатъ.

Сма́хване и сма́хнуване, *с. ср.* отъ **сма́хвамь и сма́хвамся.**

Сма́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сма́хвамь.** —**нѫтый**, 1) *прич. стр.* 2) *пр.* Налудничавый, съludничавый, палавый, сбутанъый, латойнъый, щурый, серсемъ, шашкавъ; **глу́пый, безу́мный.** 3) Налудничя-

вый, сълудничавъ́ый, полудничавъ́ый, блъснѧтый, потиренъ́ый, пернѧтый, халосанъ́ый, джасиѧтый, лудъ́ый, щуръ́ый; **вабáлмошный, безразсýдный, безтолкóвый, своенрáвный, сумасбрóдный, неугомóнный.**

Сма́цамъ, *гл. свр.* отъ **сма́цвамъ.—цанъ́ый,** *прич. стр.*

Сма́цвамъ и сма́цувамъ (да сма́цамъ), *гл. д.* Намацвамъ.

Сма́цване и сма́цуване, *с. ср.* отъ **сма́цвамъ.** Намацване.

Сма́чкамъ, *гл. свр.* отъ **сма́чквамъ.—канъ́ый,** *прич. стр.*

Сма́чквамъ и сма́чкувамъ (да сма́чкамъ), *гл. д.* 1) Смазвамъ 2) Съ мачкане направямъ нѣчто неѩадко; сгмечквамъ, умачквамъ; **сминáть, ковéркать, кóмкать.** *Смачка ми шапкѫ тѫ.* **—мся,** *гл. стр.* Бъ́ивамъ смачканъ.

Сма́чкване и сма́чкуване, *с. ср.* отъ **сма́чквамъ и сма́чквамся.**

Смачкóсамъ, *гл. свр.* отъ **смачкóсвамъ.—санъ́ый,** *прич. стр.*

Смачкóсвамъ и смачкóсувамъ (да смачкóсамъ), *гл. д.* Открадвамъ.

Смачкóсване и смачкóсуване, *с. ср.* отъ **смачкóсамъ.**

Сма́ювамъ (да сма́ѭ), *гл. д.* Смайвамъ.

Сма́ѭ, ешь, смаѧлъ, *гл. свр.* отъ **сма́йвамъ. —ѧнъ́ый,** *прич. стр.*

Сме́жнъ́ый, —жнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Что ся намира до другъ, что допира до другъ; съсѣдни́ый, близосѣдни́ый, комши́ски; **сме́жный, сосѣдный, сопредѣльный.** *Кочанискы-ты села, които сѫ смежны съ Скопскы-ты и Тетовскы-ты.*

Сме́лямъ, *гл. мн кр.* отъ **сми́лямъ.**

Сме́лѭ, ешь, смилахъ, *гл. свр.* отъ **сми́лямъ. Смили́ѧнъ́ый,** *прич. стр.*

Смери́ка, *с. ж* Растение смрика.

Сме́та, *с. ж.* Влѣчение камъ грѣхъ; **душéвная собла́зънь.**

Сметáна, *с. ж.* Врьхна-та гѫстина на млѣко, дѣто хваща като кожѫ; врьхъ, **пáймакъ; верхóвье, слáвки.** *Не яла (не щала) котана сметанѫ.*

Сметáница и сметáника, *ум. ж.* отъ **сметáна.**

Сметéжъ, *с. м.* 1) Думъ прѣнасѧнъ, пущанъ за омразѫ сметене сплетни, клюкъ; **сплéтни.** 2) Нищо и никаквъ нѣчта; сбирщина.

Сметéне, *с. ср* Сметежъ въ 1-то знамено-ване; **клюкъ; сплéтни.**

Сметенúкъ, *с. ж* Който пуща, прѣнася думъ, сметени за единого, за другого; **сметéня, сплетникъ, клепачъ, клюкарь, клюкарь, мунафѩлчия; сплéтникъ, колотúрь.**

Сметенúца, *с. ж.* Което пу мъ, сметени за едного, за ница, **клюкарка, мѣшачка, сплéтница, колотóвка,** к **тúрница.**

Сметенú, *с. ср.* Сметеникъ.

Смéтúще, *с. ср.* 1) Сметъ. ся врьха сметъ, боклукъ; лище, сметникъ, бунище, **смéтище, навóзная кýча.**

Смéтликъ, *с м.* Сметище вание.

Смéтлище, *с. ср.* 1) Смѣт менование. 2) Непорядъкъ въ оборъ.

Сметникъ, *с. м.* Сметище вание.

Сметóвище, *с. ср.* Смѣтъ.

Сметъ, *с. м.* и **смет,** *с.* нечистотия, нечисто, калъ, сметище, сметовище; **сорт стотá, вúметки, отбрóс** *кѫсметъ врьли мя на с и извърли смета.* 2) Лай оставенъ да угнивъ за да земя; гной, торъ, сметище **наéмъ, позéмъ, перегнó пóстъ.** *—Аляшъ-вериш* злѣ. побърканъ, не отива.

Сметѫ́, ешь, смéтохъ, сме **сми́тамъ. —тéнъ́ый,** пр

Сми́гамъ и сми́гнувамъ (*ср.* Съ мигане карамъ давамъ му съ очи знакъ; подмигамъ; **мигáть, подми гиваться.** *Смигнѫхъ м да тя знаѫ, че ми тъмнинѫ-тѫ. Смигнѫх чимъ.*

Сми́гане и сми́гнуване, гáмъ. Намигане.

Сми́гнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл* гамъ. Да намигнѫ.

Сми́да, *с. ж.* Срѣщася въ

Не ся хванахъ у ко
Нели ся хванахъ у
У момъл-тъи до Петр
Та ѭ сирьшахъ, та
Като свида палавидх
Като пѫтърь буйно
Като Турчи помощи
А кауринъ вакло ѩ

Смидáлъ, *с. м.* 1) Дробени хлѣбъ полѣни съ масло. се роди дѣтя; пита, пога нуда, повойница, обидка, 3) Всяко нѣчто раздробено

Сми́лямъ (сме́лямъ, да см

Направямъ зрънисто нѣчто на брашно, на прахъ; умилямъ; измáлывать, обмáлывать, смолóть. *Който сѣди на водяницѫ-тѫ, смила си жито-то. Дьа камыка брашно смилать. Два люти камыка брашно не смилать.* 2) За стомахъ: прѣобрьщамъ храна-тѫ на млѣчна каша за да ся поглъне отъ чирва-та; переварúвать, сварúвать. 3) Прѣглъщамъ, прѣносямъ, прѣтрьпѣвамъ, изтрьпѣвамъ. *Не ще може да го смеле,* да го прѣнесе. —**ися**, *гл. стр.* Бъвамъ смилянъ по знаменование-то на глагола.

Сми́лание, *с. ср.* отъ **сми́лямъ** и **сми́лайся**.

Сми́лёвъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **смилъ**. *Смилёва кытка.*

Сми́ленъ, *им. соб.* **мужско**.

Сми́лецъ, *ум. м.* отъ **смилъ**. Малко смилъ.

Сми́лий, **ль**, **лйа**, **ле**, *пр.* Въ пѣсень:

Дай ми, Боже, иглѫ отъ мерджана,
Да навлѣкѫ смилйаго юргана,
Да покрыямъ себе и юнака,
Да си видамъ юнакъ како спиеть!

Сми́лнъый, —**льнъ** и —**ленъ**, **лна**, **лно**, *пр.* отъ **смилъ**. Смиловъый.

Смилно езеро съ смилъ покрълено,
Съ смилъ покрълено, съ смилъ заградено. *Пѣс.*

По святый Никола смы пѣтка пѣтували, нощи нощували, черны чизмы пожалили, смилны кытки погубили.

Сми́ловъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **смилъ**. Смилевъый, смилнъый, смиловый. *Смилова кытка*, увита отъ цвѣтие смилъ.

Смилъ, *с. м.* 1) Раст. *Helichrysum arenarium,* жлътъ смилъ, смилъ трава, сминчець, старо цвѣтие, старецвѣтъ, синъ; сóлнечное зóлото, сѣроцвѣтъ. 2) Им соб. **мужско** — *Бѣлъ смилъ*, раст. *Gnaphalium dioïcum;* грúжная трава́, кóшачья лáпа, горлянка, змиевúкъ, сушенúца. *Дѣвойка е смилъ по поле брала.*

Смилúкъ, **úшь**,—**úлъ**, *гл. свр.* отъ **смилúвамъ**. —**ленъый**, *прич. стр.*

Смилúвамъ (да смилúкъ), *гл. д.* 1) Направямъ, накарвамъ нѣкого да ся смили; умилявамъ; умилúя́ть. *Да смилишь злый, да изгубишь добрый.* 2) Жалúя, жалѣя, болѣя, мило ми е, грúжыся за нѣкого, за нѣчто; **жалúть**. *Ако не смили воловытѫ си, какъ ще смили насъ?* —**ися**, *гл. възвр.* Ставамъ милостивъ, зимамъ да жалúя, да милúя за нѣкого, за нѣчто; **умилявамся**; **умилúя́ться**, **сжáлиться**. *Смилѣтеся за мене тьмничарь, дайте ми едня паричь!*

Стори ня, Боже, прѣстори
На какви годѣ гадинки,
На сиво бáло орлище,
Въсоко да си подврьквамъ . . .
И на Бога ся смилило,
Че го на орля прѣсторилъ. *Пѣс.*

Смилúáване, *с. ср.* отъ **смилúáвамъ** и **смилúáвамся**.

Сми́лякъ, *с. м.* Животина *Helix,* в **слѣменъ**.

Сми́ндухъ, *с. м.* 1) Раст. *Trigonella Besseriana,* телчиць; грéческое сѣно, бóжья трава́. 2) Раст. *Thymus Rochelianus,* овчярска мерудия.

Сми́нецъ, *ум. м.* отъ **сми́нъ**. Малко синъ.

Сми́новъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **сми́нъ**. Смиловъый, смилнъый.

Донка съ бѣда бѣдили,
За една кытка синова,
Че ѫ не дала Турчину. *Пѣс.*

Сми́нчецъ, *ум. м.* отъ **синъ**. Сминецъ.

Синъ, *с. м.* 1) Раст. смилъ въ 1-то знаменование. *Жлътъ като синъ.* 2) Раст. *Gnaphalium dioïcum,* бѣлъ смилъ; грúжная трава́, кóшачья лáпа, горлянка, змиевúкъ, сушенúца. 3) Раст. *Xeranthemum;* сухоцвѣтъ, имортéль, неувядáлка.

Синóнка, *с. ж.* **синóнчя**, *с. ср* и **синóпъ**, *с. м.* Рыба *Gobitis fossilis*, виолець, виолка, виолъ, вионець, дърла, зиморка, змѣорчя, зьмина, пѣсъчница, щипець; голéцъ, гóльчикъ, вьюнъ.

Смирéние, *с. ср.* отъ **смирúкъ**; **смирéніе**.

Смирúсамъ, *гл. д. свр.* Да пустнѫ миризмѫ на всякждѣ, да подмиришѫ много, да размиришѫ; напóлнить благоухáніемъ, надушúть.

Дойде врѣмя, дойде нова,
Да разцути трандафилъ-тъ,
Да смирися всѣ-тѣ земы,
Всѣ-тѣ земы Румелийскы. *Пѣс.*

Смúрнъый, —**рьнъ** и —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Мирнъый, тихъый, кроткъый; **смúрный**, **смирéнный**. *Смирна лисицѫ кокошкы яде. Смирни калугери срѣдѫ, пятькъ мрьсять* —**рно**, *нар.* Мирно, тихо, кротко; **смúрно**, **смирéнно**.

Смирúкъ, **úшь**,—**рúлъ**, *гл. свр.* отъ **смирúáвамъ**. —**рéнъый**, *прич. стр.*

Смирúáвамъ (да смирúкъ), *гл. д.* Направямъ, накарвамъ нѣкого, нѣчто да стане миренъ, да мирѫса; умирѫвамъ, помирѫвамъ, укротявамъ; **смирúя́ть**, **умирúя́ть**, **усмирúя́ть**. —**ися**, *гл. възвр.* Ставамъ миренъ, мирѫсвамъ, умирѫвамся, помирѫвамся, укротявамся; **смирúя́ться**, **умирúя́ться**, **усмирúя́ться**. *Смирѫвася като дяволъ въ кратунѫ.*

Смирúáване, *с. ср.* отъ **смирúáвамъ** и **смирúáвамся**.

Сми́самъ (да смѣсѫ), *гл. д.* Смѣсвамъ.

Сми́та, *им. соб.* **женско**.

вый, сълудничавъ̀ый, полудничавъ̀ый, бльснѧтый, потиренъ̀ый, пернѧтый, халосанъ̀ый, джаснѧтый, лудъ̀ый, щуръ̀ый; **вабáлмошный, безразсýдный, безтолкóвый, своенрáвный, сумасбрóдный, неугомóнный.**

Сма́цамъ, *гл. свр.* отъ **сма́цвамъ.—цанъ̀ый,** *прич. стр.*

Сма́цвамъ и сма́цувамъ (да **сма́цамъ**), *гл д.* Намацвамъ.

Сма́цване и сма́цуване, *с. ср.* отъ **сма́цвамъ.** Намацване.

Сма́чкамъ, *гл. свр.* отъ **сма́чквамъ.—канъ̀ый,** *прич. стр.*

Сма́чквамъ и сма́чкувамъ (да **сма́чкамъ**), *гл. д.* 1) Смазвамъ 2) Съ мачкане направямъ нѣчто неѵладко; сгмечквамъ, умачквамъ; **смина́ть, ковéркать, кóмкать.** *Смачка ми шапкѫ тж.* **—ме,** *гл. стр.* Бивамъ смачканъ.

Сма́чкване и сма́чкуване, *с. ср.* отъ **сма́чквамъ и сма́чквамся.**

Смачкóсамъ, *гл. свр.* отъ **смачкóсвамъ.—санъ̀ый,** *прич. стр.*

Смачкóсвамъ и смачкóсувамъ (да **смачкóсамъ**), *гл. д.* Открадвамъ.

Смачкóсване и смачкóсуване, *с ср.* отъ **смачкóсамъ.**

Сма́ювамъ (да **сма́ѭ**), *гл. д.* Смайвамъ.

Сма́ѭ, ешь, смаѧлъ, *гл. свр.* отъ **сма́йвамъ. —ѭнъ̀ый,** *прич. стр.*

Сме́жнъ̀ый, —жнъ̀ и —женъ, жна, жно, *пр.* Что ся намира до другъ, что допира до другъ; съсѣдънъ̀ый, близосѣдънъ̀ый, комшия; **сме́жный, сосѣдный, сопредѣльный.** *Кочанискы-ты села, коѭто сѧ смежны сѫ Скопскы-ты и Тетовскы-ты.*

Сме́лямъ, *гл. мн кр.* отъ **сми́лямъ.**

Сме́лѭ, ешь, смлѧхъ, *гл. свр.* отъ **сми́лямъ. Смлѧнъ̀ый,** *прич. стр.*

Смерúка, *с. ж* Растение смрика.

Сме́та, *с. ж.* Влѣчение камъ грѣхъ; **душéвная собла́зънъ.**

Сметáна, *с. ж.* Врѣхна-та гѫстина на млѣко, дѣто хваща като ножъ; врѣхъ, **кайма́къ; верхóвье, слáвки.** *Не зала (не щала) котана сметанѫ.*

Сметáница и сметáнка, *уж. ж.* отъ **сметáна.**

Сметéжь, *с. м.* 1) Думъ прѣпасѧнъ, пущанъ за омразѫ сметене сплетни, клюкъ; **сплéтни.** 2) Нѣчто и нѣпанъ нѣчта; сбирщина.

Сметéне, *с. ср* Сметежь въ 1-то знаменованиѥ; **клюкъ; сплéтни.**

Сметенúкъ, *с. ж* Който пуща, прѣпасѧ думъ, сметени за единого, за другого; **сметéна, сплетникъ, кленачь, клинарь, клюкарь, мунафлъкчия; сплéтникъ, колотúрь.**

Сметенúца, *с. ж.* Което пу мъ, сметежи за едного, за ница, клюкарка, мѣшачка, **сплéтница, колотóвка,** к **тúрница.**

Сметенú, *с. ср.* Сметеникъ.

Сметúще, *с. ср.* 1) Сметъ. ся врѣга сметъ, боклукъ; лище, сметникъ, бунище, **сметúще, навóзная кýча.**

Сметлúкъ, с *м.* Сметище вание.

Сметлúще, *с. ср.* 1) Смѣт менование. 2) Непоринѫтъ въ оборъ.

Сметнúкъ, *с. м.* Сметище вание.

Сметóвище, *с. ср.* Смѣтъ.

Сметъ, *с. м.* и **сметь,** *с.* нечистотиѧ, нечисто, калъ, сметище, сметовище; **сорътстотá, вúметки, отбрóси** *кжсметъ врьли мя на с и изврьли смета.* 2) Лай оставенъ да угнивать за дъ земиѧ; гной, торъ, сметище. **наéмъ, поéмъ, перегнóпóстъ.** *—Аляшь-вериш* злѣ. побрьканъ, не отива.

Сметѫ́, ешь, смéтохъ, сме **сми́тамъ. —тéнъ̀ый,** пр

Сми́гамъ и сми́гнувамъ (*ср.* Съ мигане климамъ давамъ му съ очи знакъ; подмигамъ; **мигáть, подми гиваться.** *Смигнѫхъ м да тя знаѫ, че ми с тьмнинѫ-тѫ. Смигнѫх чимъ.*

Сми́ганье и сми́гнуване, гáмъ. Намигане.

Сми́гнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл* гамъ. Да намигнѫ.

Сми́да, *с. ж.* Срѣщася въ

Не сѫ хванѫхъ у ме
Нели сѧ хванѫхъ у
У момъ-тъ до Петр
Та ѫ сирьшнхъ, та
Като смида паламидѫ
Като вѣтъръ буйно
Като Турчя попощиц
А каурин вакло

Смидáлъ, *с. м.* 1) Дробени хлѣбъ полѣни съ масло. се роди дѣтя; пита, пога пуда, повойница, обида, 3) Всяко нѣчто раздробено

Сми́лямъ (сме́лямъ, да см

Направямъ зрънисто нѣчто на брашно, на прахъ; умилямъ; измáлывать, обмáлывать, смолóть. *Който сѣди на водяницж-тж, смила си жито-то. Два камыка брашно смилять. Два люти камыка брашно не смилять.* 2) За стомахъ: прѣобрьщамъ храна-тж на млѣчна каши за да ся поглъне отъ чирва-та; переварúвать, сварúвать. 3) Прѣглъщамъ, прѣносямъ, прѣтрьпѣвамъ, изтрьпѣвамъ. *Не ще може да го смеле,* да го прѣнесе. —ися, *гл. стр.* Бывамъ смилянъ по знаменование-то на глагола.

Сми́ланіе, *с. ср.* отъ **сми́лямъ** и **сми́лямся.**

Сми́лёвъ, *ж.* **сми́лёвый,** въ, ва, во, *пр.* отъ **смилъ.** *Смилёва кытка.*

Сми́ленъ, *им. соб.* мжско.

Сми́лецъ, *ум. м.* отъ **смилъ.** Малко смилъ.

Сми́лий, ль, лйа, ле, *пр.* Въ пѣсень:

Дай ми, Боже, иглж отъ мерджана,
Да навлжк смилйаго юргана,
Да покрыямъ себе и юнака,
Да си видамъ юнакъ како спиетъ!

Сми́лнъ, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* отъ **смилъ.** Смиловъ.

Смилно езеро съ смилъ покрыено,
Съ смилъ покрыено, съ смилъ заградено. *Пѣс.*
По святый Никола смы пжтка пжтували, нощи нощували, черны чизмы покалили, смилны кытки погубили.

Сми́ловъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **смилъ.** Смилевъ, смилнъ, смиловъ. *Смилова кытка,* увита отъ цвѣтие смилъ.

Смилъ, *с. м.* 1) Раст. *Helichrysum arenarium,* жлътъ смилъ, смилъ трава, сминчецъ, старо цвѣтие, старецвѣтъ, сминъ; сóлнечное зóлото, сѣроцвѣтъ. 2) Им соб. мжско — *Бѣлъ смилъ,* раст. *Gnaphalium dioïcum;* грúжная трава́, кóшачья лáпа, горлáнка, зміевúкъ, сушенúца. *Дѣвойка е смилъ по поле брала.*

Смилúкъ, úшь,—илъ, *гл. свр.* отъ **смилúвамъ.** —ленъ, *прич. стр.*

Смилúвамъ (да смилúкъ), *гл. д.* 1) Направямъ, накарвамъ нѣкого да ся смили; умилявамъ; умилúямъ. *Да смилишь злый, да изгубишь добрый.* 2) Жалúмъ, жалѣмъ, болѣмъ, мило ми е, грúжкся за нѣкого, за нѣчто; жалѣть. *Ако не смили воловытж си, какъ ще смили насъ?* —ися, *гл. възвр.* Ставамъ милостивъ, зимамъ да жалúмъ, да милѣмъ за нѣкого, за нѣчто; умилявамся; умилúяться, сжалúться. *Смилѣтеся за мене тьмничарь, дайте ми едно парицж!*

Стори ня, Боже, прѣстори
На какви годѣ гадинки,
На сиво бáло орлище,
Въсоко да си подврьквамъ . . .
И на Бога ся смилило,
Че го на орля прѣсторилъ. *Пѣс.*

Смилúáваніе, *с. ср.* отъ **смилúáвамъ** и **смилúáвамся.**

Сми́лякъ, *с. м.* Животина *Helix,* в слѣменъ.

Сми́ндухъ, *с. м.* 1) Раст. *Trigonella Besseriana,* телчицъ; грéческое сѣно, бóжья трава́. 2) Раст. *Thymus Rochelianus,* овчарска мерудина.

Сми́нецъ, *ум. м.* отъ **сми́нъ.** Малко сминъ.

Сми́новъ, *ж.* **сми́новый,** въ, ва, во, *пр.* отъ **сми́нъ.** Смиловъ, смилнъ.

Доняк ся бѣда бѣдили,
За едня кытка сминова,
Че ѣ не дала Турчину. *Пѣс.*

Сми́нчецъ, *ум. м.* отъ **сминъ.** Сминецъ.

Сминъ, *с. м.* 1) Раст. смилъ въ 1-то знаменование. *Жлътъ като сминъ.* 2) Раст. *Gnaphalium dioïcum,* бѣлъ смилъ; грúжная трава́, кóшачья лáпа, горлáнка, зміевúкъ, сушенúца. 3) Раст. *Xeranthemum;* сухоцвѣтъ, имортéль, неувядáлка.

Сминóнка, *с. ж.* **сминóнчя,** *с. ср* и **сминóнъ,** *с. м.* Рыба *Gobitis fossilis,* виолецъ, виолка, виолъ, вионецъ, дърла, зморка, змѣорчя, зьмина, пѣсъчница, щипецъ; голéцъ, гóльчикъ, вьюнъ.

Смирéніе, *с. ср.* отъ **смирúкъ;** смирéніе.

Смирúсамъ, *гл. д. свр.* Да пустнж миризмж на всякждѣ, да подмиришъ много, да размиришъ; напóлнить благоухáніемъ, надушúть.

Дойде врѣмя, дойде кова,
Да разцути трандафилъ-тж,
Да смирися вськ-тж земы,
Вськ-тж земы Румелийскж. *Пѣс.*

Сми́рнъ, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Мирнъ, тихъ, кроткъ; сми́рный, смирéнный. *Смирна лисица кокошкы жде. Смирни калугери срѣдж, пятькъ мрьсять* —рно, *нар.* Мирно, тихо, кротко; сми́рно, смирéнно.

Смирúкъ, úшь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **смирúвамъ.** —рéнъ, *прич. стр.*

Смирúвамъ (да смирúкъ), *гл. д.* Направямъ, накарвамъ нѣкого, нѣчто да стане миренъ, да мирнеса; умирнявамъ, помирнявамъ, укротнявамъ; смиря́ть, умиря́ть, усмиря́ть. —ися, *гл. възвр.* Ставамъ миренъ, мирнесвамъ, умирнявамся, помирнявамся, укротнявамся; смиря́ться, умиря́ться, усмиря́ться. *Смирнявася като дяволъ въ кратунж.*

Смирúáваніе, *с. ср.* отъ **смирúáвамъ** и **смирúáвамся.**

Сми́самъ (да смѣсж), *гл. д.* Смѣсвамъ.

Сми́та, *им. соб.* женско.

Сми́тамь (да смета́), гл. д. 1) Съ метене сбирамь нѣчто накупъ; помитамь, примитамь; **смета́ть.** *Смети трохы-ты на страна.* 2) Отнасямь, открадвамь, смачкосвамь нѣчто. 3) Брькамь, додѣвамь нѣкому на работа-та, съпирамь, пьна, прѣча, прѣчкамь, насмитамь; **мѣша́ть, препя́тствовать, пере́чить.** *Не смита*, не брька, не додѣва. 4) Забрьквамь, избрьквамь, побрьквамь, избрьлявамь, заплитамь, заслювосвамь, замьнюнамь; **запу́тывать, напу́тывать, перепу́тывать.** *Смете работа-та*, побрька ѫ. **—мся,** *гл. стр.* Бъвамь сметенъ.

Сми́тане, *с. ср.* отъ **сми́тамь** и **сми́тамся.**

Сми́чёкъ, *с. м.* Пръщка, что излиза на края на клепачь; ячмыкъ; **ячме́нь.**

Смла́скамь, *гл. свр.* отъ **смла́скамь.** Да смлащя. **—сканый,** *прич. стр.*

Смла́скамь и смла́скувамь (да смла́скамь), *гл. д.* Съ млащене сгвацвамь, сдъвкамь нѣчто. **—мся,** *гл. стр.* Бъвамь смласканъ.

Смла́щя, ешь, смласка́хъ, *гл. д. свр.* Да смласкамь.

Смлъчи́ (да ся), и́шь, — чи́лси, *гл. свр.* отъ **смлъчи́вамся.**

Смлъчи́вамся (да ся смлъчи́), *гл. об.* Спирамь да говоря; замлъчнавамь, млъкъвамь, умлъчнавамся; **замолка́ть, умолка́ть, смолка́ть.** *Като чюя, че иде, смлъчнахся.*

Смлъчи́ване, *с. ср.* отъ **смлъчи́вамся.** Млъкване.

Смли́за, *с. ж.* Прьво мльзене, издояване овца на мандра.

Смли́ванъ, въ, на, но, *прич. стр.* отъ **смели́ж.**

Сно́гвамь и сно́гнувамь (да сно́гнж), *гл. д.* Поспивамь, поспѣвамь, пристигамь, сварямь, затичамь, сполучамь, прифтасвамь; **поспѣва́ть, успѣва́ть, подоспѣва́ть.** *У трита година Лоть смогнълъ да ся куртулиса отъ гавола три пъти и толко пъти навадилъ дърво-то.*

Сно́гване и сно́гнуване, *с. ср.* отъ **сно́гвамь.**

Сно́гнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **сно́гвамь.**

Сно́ква, *с. ж.* 1) Раст. *Ficus carica*, смокиня, смокъня; **смоко́вница.** 2) Плодъ-тъ на това дърво; смоквина, смокъня; **сно́ква, ви́нная я́года, фи́га.** — *Арапска смоква, френска смоква*, раст. *Opuntia vulgaris*, арапскый язывъ, волскый язывъ, далакъ, лопатъкъ, лопаты, ржа, арапска ржа, языкъ; **индѣйская сно́ква.**

Сно́квина, *с. ж.* Смоква, смокъня.

Сно́квица и сно́квичка, *ум*

Сно́ковый, въ, ва, во, *Смоково бълне.*

Смокъ, сно́ци и сно́кове, *Elaphis quadriliniatus*, с никъ, стрѣлець, плазъ. 2 *quaterradius*, мъшкарь, ласкавъ.

Слѣзна си ни Марко до
Та си стягна на конь в
Та му стягна до девять
Колани му девять сури
А юздъ-ты девять люте

Рано рани добъръ юн
Изведе си хранивъ ко
Осѣдла го синё сѣдло,
Прѣпаса го съ пьстръ
Обюзда го съ плъта

Съднали на припекъ ко
Змиа слѣпокъ въ 1-то
Особена чюдновата измъсл
ужь бозала кравъ-ты
ты дебелъ четвръвитъ бу
на два крака, на които с
станъ; плазъ, санка.

Смокъ́ина, *с. ж.* Смоква,

Смокъ́инка, *ум. ж.* отъ с

Смоли́, *с. ж.* Сгжстенъ сок вета или друго нѣчто, что и служи за мазане и лѣ пичь, замкъ, зифть, текъ **памѐдь.**

Кое си Станя съблѣч
Па ѫ съсъ сноля на
Па ѫ Кое на свѣщь
На дружина да му с
Три дни сж ѣали и п
Стана имъ за свѣщь

Смоли́́кы, *с. ж. мн.* П смоля.

Что ни си Дунавъ за
Да ли сж пайкы сно
Или сж момы лазарк

Смоле́ние, *с. ср.* отъ **смо.**

Смоли́ца и смоли́чка, *у*

Смо́лница, *с. ж.* Жилав *Земя смолница.*

Смо́лничавый, въ, ва, *чава земя* смолница.

Смоло́сам, *гл. свр.* — **санчый,** *прич. стр.*

Смоло́свамь и смоло́сува *гл. д.* Смоля.

Си ѫ зави въ рого
Въ рогозина смодо
Ѫ запали во стрѣ

Го сволоча платно бу
И в зави Русатя ирад

Ѣ закопа въ земи до колѣна,
Ѣ смолоса нейзѣ русж косж,
Ѣ запали нейзѣ русж косж. *Пѣс.*

Смолóсваніе и **смолóсуваніе**, *с. ср.* отъ **смолóсвамь**. Смоление.

Смолúж, úшь,—úлъ, *гл. д.* Намазвамь нѣ-что съ смолж, натопяваль го въ смолж; смолосвамь, насмолявамь, засмолявамь; смолúть, насмáливать, осмáливать, высмáливать.

Кога си лице грубяше,
Жежиты камена падвѣхж;
Кога си косж смоляше,
Кръвава роса росяше. *Пѣс.*

—**лúжся**, *гл. стр.* Бывамь смоленъ; смолосвамся, насмолявамся, засмолявамся; смолúться, насмáливаться.

Смолúвъый, въ, ва, во, *пр.* Намазанъый съ смолж; смолосанъый; **смолевóй**. *Смолявы ржцѣ не сж за нийдѣ.*

Смолúсамь, *гл. свр.* отъ **смолúсвамь**. —**санъый**, *прич. стр.*

Смолúсвамь и **смолúсуваль** (да **смолúсамь**), *гл. д.* За молець: изядамь, опасвамь, спасвамь, измолявамь; точúть, тлить. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь смолясанъ, изяденъ отъ молци; измолявамся.

Смолúсваніе и **смолúсуваніе**, *с. ср.* отъ **смолúсвамь**.

Смóмникъ, *с. м.* Сватовникъ, снобникъ, стройникъ; сватъ.

На проводихъ смомници-ты,
Смомници-ты, сгляднци-ты,
Ты си рекла, че ми искашь,
Пакъ майка ти, че мя не ще. *Пѣс.*

Смотáвамь (да **смотáжж**), *гл. д.* 1) Съ мотане свивамь, навивамь; намотавамь; смáтывать. *Смотахж пряждж-тж.*

Три ова памукъ изпряла,
Тридесять врѣтена напряла,
Три мотовилкы смотала. *Пѣс.*

2) Забрьквамь, побрьквамь, заплитамь, замлъняваль, засливосвамь, смрьсвамь, уплитамь, убрьквамь, замотавамь; запýтывать, спýтывать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь смотанъ.

Смотáваніе, *с. ср.* отъ **смотáвамь** и **смотáвамся**.

Смотáжж, ешь,—тáлъ, *гл. свр.* отъ **смотáвамь**. —**тáнъый**, *прич. стр.*

Смотрúвамь, *гл. д.* Забѣлѣжвамь, съглядвамь, заушвамь, заушявамь, зрьвамь, съзирамь, сапикасвамь; замѣчáть.

Смотрúваніе, *с. ср.* отъ **смотрúвамь**. Сапикасваніе.

Смóчецъ, *ум. м.* и **смóчя**, *ум. ср.* отъ **смóкъ**. *Слѣпо смочя*, зина слѣпокъ въ 1-то знаменованіе.

Сирадлúва трѣвá. Раст. *Chenopodium vulvaria*, ирьша; воню́чая лебедá.

Сирадлúвъый, въ, ва, во, *пр.* в. **сирьдлúвъый**.

Сирáдлика, *с. ж.* Раст. *Rhus cotinus*, сирадлякъ, тетра, руй; сумáхъ, краси́льный жéлтникъ. Съ изсушенж-тж и стръ, тж пюмж на това растение щавять кожа съ дрьво-то му, насѣчено на клѣчкы, боядисвать жлъто.

Сирáдлякъ, *с. м.* Растение сирадлика.

Сирадъ, *с. м.* Лопь дъхъ, лопна миризма; сирьделъ, миризъ, вонa; сирадъ, вонь, зáпахъ, пахъ, пахотá. *Иде сирадъ*, сирьди, вонѣе; идѣть вонъ. — *Сирадъ го носи*, казвать за човѣкъ, кога не му отива нѣчто напрѣдъ.

Сиразжк, úшь,—зúлъ, *гл. свр.* отъ **сиразúвамь**. —**зéпъый**, *прич. стр.*

Сиразúвамь (да **сиразжк**), *гл. д.* 1) Направямь, накарвамь нѣкои да ся мразять, да ся ненавиждать; сваждамь, скарвамь, сбутвамь, бозущисвамь; ссóрить. 2) Омрьзва ми нѣкой или нѣчто, та го не обычамь; намразвамь, намразявамь, ненавиждамь, възненавиждамь; ненавúдѣть.

Була ѫ ненаилница,
Какъ е зачюла твзь думы,
Изъ день день ся е чюдила,
Канвж лошетж да стори,
Богданъ Маринкж да срази. *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. вз.* Начинамъ да ся мразимъ, да ся ненавиждамъ единъ другъ; сваждамся, скарвамся, сбутвамся, завождамся, бозущисвамся; ссóриться. *Смразилися като кучя-то и котжк-тж.* 2) *гл. стр.* Бывамь сиразенъ.

Сиразúвамь (да **сиразжк**), *гл. д.* Правж нѣчто да ся сирьзне; замразявамь; замора́живать, леденúть, оледенúть.

Сиразúваніе, *с. ср.* отъ **сиразúвамь** и **сиразúвамся**.

Сирамóрвамь и **сирáморямь** (да **сирамóржк**), *гл. д.* Правж нѣчто да стане на мраморъ, като камъкъ; скаменявамь, вкаменявамь; окаменя́ть. *Мартъ реклъ: Априле, Риле, дай ми три дни и три нощи да смраморъж бабж на планинж!* —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь на мраморъ, на камъкъ; скаменявамся, вкаменявамся, вдрьвявамся; каменѣть, окаменя́ться. *Како ся сгушняхж, така ся смраморихж сестра, та и братъ.*

Сирамóрваніе и **сирáморяніе**, *с. ср.* отъ **сирамóрвамь**.

Сирамóржк, úшь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сирамóрвамь**. Да скаменѣ, да скамнѣ, да вка-

- менѣ, да скалѣвнѣ, да страгорѣ; окаменѣть. —ре́нъ, *прич. стр.*

Сирачи́ (да ся), — чи́лося, *гл. свр.* отъ **сирачи́вася.** Да ся стъмни.

Сира́чничя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сирачи́ваніе, *с. ср.* отъ **сирачи́вася.** Мръкване.

Сирачи́вася (да ся сирачи́), *гл. безл.* Става тъмно, настава мракъ; стъмнувася, затъмнявася, притъмнѣва, мръщинася, сирьквася, мрьква; **тъмнѣть, смеркáться, мрачнѣть.** *Лѣгать, като чтомь ся смрачи. Като ся мрькомь смрачило, Рада навъка излѣзе врьлы пета да нахрани.*

Сире́ка, *с. ж.* Растение смрика.

Сире́ковъ, въ, во, во, *пр.* отъ **сире́ка.** *Набрахъ пржтже смрековы.*

Сиречь, *с. ж.* 1) Сбирщина отъ нищо и никакво; боклукъ; **соръ.** *Зачто си събралъ тоа смречь?* 2) Много люде, животны, събрани нѣйдѣ; **брáня, джгань, купъ, навалица, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пьплечь, пьплякъ,** сбуна, сгань, тишма, калабалыкъ; **мáсса наро́ду, толпá, черни, набро́дъ, арáва, орáва, затóръ.**

Сири́ка, *с. ж.* 1) Растение *Juniperus communis,* сирьчь, смерика, смрека, андрячь, кацарка, овина, оина, хвойна, хойна, хуина; **можжевéльникъ, можжу́ха, вéресъ, арцá, артúшъ, áхра.** 2) Дрво *Pinus montana,* сирьчь, слабъ, клекъ.

Сири́ковъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **сири́ка.** *Смриковы брьбойкы.*

Сиръка́ло, *с. ср.* Справа за сирькане съ нещ нѣчто.

Сирѣкамь (сирѣквамь, да сирѣкнѫ, сирѣкнувамь), *гл. д.* 1) Тегля, понамам, всмуквамь нѣчто прѣзъ носа си; сиръчя; **нюхать.** *Сирькамь емфе;* **нюхать, пить табáкъ.** 2) Пия много; смуча, плюскамь, дрьпамь, врьгамь, мѣтамь *Сирька повячко,* пие множко. *Сирька като сингерь.*

Сирѣ́ркане, *с. ср.* отъ **сирѣ́камь.**

Сиръка́ч, *с. м.* Който обича да сирька, да пие повячко; **смукачь, локачь,** дрьпачь, **опиналкаджия,** пияница; **питу́хъ.**

Сирѣ́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **сирѣ́камь.**

Сирѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **сирѣкнѫ.**

Сирѣкнѫ, еш, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **сирѣ́камь.**—**нѫтъ,** *прич. стр.*

Сирѣ́чко, *с. м.* Така е наречен носъ-ть въ гатанкя за главя-тя.

Сиръчѫ́, ѝш, —чѝлъ, *гл. д.* Сирькамь въ 1-то знаменование.

Сирьнѫ́, ѝш, —нѝлъ, *гл. свр.* отъ **сирѣ́вамь.** —**нѣ́нъ,** *прич. стр.*

Сирѣ́вамь (да сирьнѫ́), *гл. д.* Направямь нѣчто на мрьва, на прахъ. *Въздухъ-тъ, студь-тъ, дъждь-тъ, вѣтъ-на та и влага-та смрьвя и ѫ правять рохла, пр* — **мся,** *гл. възвр.* и *ст* мрьвя, на прахъ; бъвамь

Сирѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **сирѣ́вамся.**

Сирьдéлика, *с. ж.* Раст. *C cens,* сирьдалка, алтанка, п кавича, плюскачь, трошарал **древéсный, пуши́рное дéре**

Сумь главена измекярка
Да го вадамь голѣмо буни
Нощѣ растить трѣва смрь
Нощѣ растить, на утро ѣ

Сирьдéлщина, *с. ж.* Сир жена, мона; вонящица.

Сирѣдéлъ, *с. м.* Сирадъ, **вонь, злово́ніе.**

Сирьдéнко, *с. м.* Назв вани на лукъ; сирьдогажец.

Сирьдéчка, *с. ж.* Гъба *Bo* **боровúкъ вонючíй.**

Сирьдлúво дрьво́. Растени 1-то знаменование.

Сирьдлúвъ, въ, ва, во, *пр* ди, вонѣе; сирадливъ, **ливъ; сирáдный, вонючí нúлый, злово́нный.** *Смрѣ пие смрьдлива духана. С вино-то развала.* 2) Лѣ вый, нехривъ, тромъ, щий: **неопрáтный, нерях** *ма-та была много хуба лива. Нашълъ едно смрь*

Сирьдлúка, *с. ж.* 1) Рас *paria* и неговъ плодъ; крушя, калина, мяко дрьв крушя, офика, самодивско смрьдливо дрьво; **рябúна.** делика.

Сирьдовранúка, *с. ж.* Птиц *rula,* в. **сицековица;** с **вограни́къ, сворáнца, сво**

Сирьдогажец, *с. м.* На за присмѣхъ; сирьденко.

Сирѣдушка, *с. ж.* Раст. *C* **гравнáть.**

Сирьдѣ́ние, *с. ср.* отъ **сир**

Сирьдѣ́жся, еше, —дѣлся дѣвамся, възвонѣвамся, зас **чинáть сирáдить.** *Лани тѫ́ж годинѫ ся смрьдѣл*

Сирьдѫ́, ѝш, —дѣлъ, *гл.* шнѫ дъхъ; вонѣѫ, вонѣ мирящ; **смердѣть, сир** нáхнуть. *Смрди, не во смрди, подъ носа ми*

прѣсто, не смрѣдишь, свой си. Докдѣ не поринешь лайно-то, оно все смрѣди. Колкото пѣ́ разбръкваш кала, пѣ́-смрѣди. Зайче лайно ни смрѣди, ни вони.

Сирѣзвамся и сирѣзнувамся (да ся сирѣзнѫ), *гл. въвр.* 1) Вкоравявамся отъ студъ; **замрьзвамъ**; **замерза́ть, леденѣ́ть, цѣпенѣ́ть.** 2) Изстинвамъ, та ся сгѫстявамъ и вкоравявамъ; **замрьзвамъ**; **застыва́ть.** *Лойта, като изстыне, смрьвася.* 3) *гл. вз.* Замрьзвамъ единъ о другъ; **смерза́ть-ся.** — *Смрьзнѫхся отъ страхъ*, замрьзнѫхъ отъ страхъ, вковахся, вцѣпихся, втрещихся на едно мѣ́сто; **обмира́ть, обомлѣ́ть, оцѣненѣ́ть отъ стра́ха.**

Сирѣзване и сирѣзнуване, *с. ср.* отъ **сирѣзвамся.**

Сирѣзнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **сирѣзвамся.** —нѫтый, *прич. стр.* **Замрьзнѫлый**; **за́блый**; **обомлѣ́лый, оцѣменѣ́лый.**

Сирѣкване, *с. ср.* отъ **сирѣквася.** Сирачкаване.

Сирѣквася и сирѣкнувася (да ся сирѣкне), *гл. безл.* Става тъмно, настава мракъ; **мрьква, сирачкавася, стъмнувася, затъмнявася, притъмнѣ́ва, мрьцинася, замрачкавася, сноквася, отвечерявася, свечерявася**; **темнѣ́ть, мрачнѣ́ть, смерка́ться.** *Нека ся смрькне, не ся е още смрькнѫло.*

Сирѣкне (да ся), —нѫлося, *гл. свр.* отъ **сирѣквася.** Да ся сирачи.

Сирѣсвамъ и сирься́вамъ (да сирьсѫ), 1) *гл. ср.* Разрѣшавамъ на блажно, нъмъ блажно, мрьсно; **мрьсѫ, блажъ, благувамъ**; **ѣ́сть скоро́мное, скоро́мничать.** 2) *гл. д.* **Мрьсѫ, заплитамъ, сплитамъ, заб, ькамъ, побрькамъ, замлъчнявамъ, засливосвамъ, смитамъ, замотавамъ, смотавамъ**; **запу́тывать, спу́тывать, ка́верзить.** 3) Наплесквамъ, напрьсквамъ съ нѣ́что мрьсно, нечисто; **мрьсѫ, опрьснявамъ, умрьснявамъ**; **пога́нить.** *Что ты е коса смрьсена? Не смрьси чорапы-ты, не смрьси руся коса.* —мся, 1) *гл. въвр.* Нъмъ блажно въ постенъ день; **опрьснявамся, огалащавамся, облажнявамся, ублажнявамся**; **скоро́мниться.** *Купи мясо да ся смрьсимъ.* 2) *гл. вз.* Правя срамотнъ работы съ нѣкого; **мрьсѫ, мрьсувамъ.** *Едно врѣмя имало единъ овчарь, който ся смрьсувалъ съ единя кучка.*

Сирѣсване и сирься́ване, *с. ср.* отъ **сирѣсвамъ и сирѣсвамся.**

Сирьсѫ́, ́ишь,—сѫ́лъ, *гл. свр.* отъ **сирѣсвамъ и сирься́вамъ.** —сѣ́нъ, *прич. стр.* *Смрьсена нива*, полѣгнѫла, погазена.

Сирѣтникъ, *с. м.* Умрѣлъ човѣкъ; **мрьтвецъ, мрьтъвецъ**; **мертве́цъ, поко́йникъ.** *Смрьтника носят на гробища-та, а живъка водят на черковж.*

Сирѣтнина, *с. ж.* Сирть, умиране, умирачка, умиралка.

Сирѣтница, *с. ж.* Умрѣла жена, мома; **поко́йница.**

Сирѣтнъ́й, —тънъ и —тенъ, тно, тно, *пр.* 1) Что е така направенъ, каквото да може да умрѣ, когато му дойде врѣмя-то; **сме́ртный.** *Смрьтенъ човѣкъ. Всички смъ смрьтни.* 2) Что докарва сирть, умиралка; **сме́ртный, смертоно́сный.**

Сирть, *с. м.* 1) Кога душа-та излѣзе изъ тѣло-то; **сирътнина, мрѣ́ние, умиране, умрежь, умиралка, умирачка**; **смерть, конча́на.** 2) Начинъ-тъ, както нѣкой умира; **смерть.** *Тяжка, лека смрьть.* 3) Въобразаемъ духъ, който зима души-ты. *Присънила му ся смрьть-тж съ коса въ ржкж.* 4) Нѣ́что, което никакъ не обычнамъ. *Това ми е смрьть-та.* — *Би го до смрьть*, до умрѣло; **билъ его́ на́смерть, досмерть, въ лоскъ положа́ть.** — *Гляда като смрьть*, гляда страшно. — *Пѣ́-добрѣ смрьть, нежели лошь животъ; лу́чше смерть, не́жели золъ живо́тъ.* — *Дѣ́ смрьти не бывать, а безъ единж не може. Смрьть безъ причинж не става. Смрьть ся не лъже. На смрьть лѣка нѣ́ма. Смрьть безъ чясъ не быва. Смрьть-та съ рядъ не иде. Смрьть-та е пѣ́близо и отъ кошюлькътж. Слѣ́дъ смрьть покаяние не быва. Дълга болесть — готова смрьть. При царя — при почетъ, при царя — при смрьть. Смрьть-та не гляда старъ ли си, младъ ли си. Смрьть-та не прашюе. Смрьть-та не пыта чий си сынъ. Човѣкъ ся учи до смрьть. На всяко зло лѣкъ е смрьть-та. Пази, Боже, отъ тунж бѣдж и отъ напраснж смрьть! Като да си глядамъ смрьть-тж, кога го видж.*

Сирьчь, *с. м.* 1) Растение сирика и въ двѣты знаменования. 2) Раст. *Picea excelsa*, сирьчна, червена ела.

Сирѣ́чна, *с. ж.* Растение сирьчь въ 2-то знаменование.

Сирѣ́жвамъ и сирѣ́жнамъ (да сирѣ́жнѫ), *гл. д.* Крьстосвамъ нищъ или врьвь на нѣ́что да стане като мрѣ́жа; **замрѣ́жвамъ.** —мся, *гл. стр.* Бъ́двамъ сирѣ́женъ.

Сирѣ́жване и сирѣ́жнане, *с. ср.* отъ **сирѣ́жвамъ.**

Сирѣ́жнѫ, ́ишь,—жи́лъ, *гл. свр.* отъ **сирѣ́жвамъ.**

Сиу́канъ́й, *прич. стр.* отъ **сиу́чнѫ.**

Сиука́чь, *с. м.* Който обычна да сиуче, да пие много; **сиръкачь.**

- менѣ, да скалѣвнѣ, да сгрогорѣ; **окаменѣть.** —**ре́нъ**ый, *прич. стр.*

Смрачи́ (да ся), — **чи́лося**, *гл. свр.* отъ **смрачи́вася.** Да ся стъмни.

Смра́чничя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Смрачи́ване, *с. ср.* отъ **смрачи́вася.** Мръкване.

Смрачи́вася (да ся смрачи́), *гл. безл.* Става тъмно, настава мракъ; стъмнувася, затъмнявася, притъмнѣва, мръщинява, смръквася, мръква; **темнѣть, смеркáться, мрачнѣть.** *Лѣгать, като чтомъ ся смрачи. Като ся мрькомь смрачило, Рада навънка излѣзе врьлы пета да нахрани.*

Смре́ка, *с. ж.* Растение смрика.

Смре́ковъый, ъ, ва, во, *пр.* отъ **смре́ка.** *Набрахъ прѧтѣ смрековы.*

Смречь, *с. м.* 1) Сбирщина отъ нищо и никакво; боклукъ; сорь. *Зачто си събралъ това смречь?* 2) Много люде, животны, събрани нѣйдѣ; брѧшна, джгань, кущъ, навалища, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пьплечь, цьплякъ, сбуна, сгань, тишма, калабалыкъ; **ма́сса наро́ду, толпа́, чернь, набро́дъ, ара́ва, ора́ва, зато́ръ.**

Смри́ка, *с. ж.* 1) Растение *Juniperus communis*, смрьчь, смерпка, смрека, андрѧчь, кацарка, овина, онна, хвойна, хойна, хунна: **можжеве́льникъ, можжу́ха, бе́ресъ, арца́, арти́шъ, а́хра.** 2) Дрво *Pinus montana*, смрьчь, слабъ, клекъ.

Смри́ковъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **смри́ка.** *Смриковы брьбойкы.*

Смръка́ло, *с. ср.* Справа за смръкание съ нѣкъ нѣчто.

Смрѣ́кань (смрѣ́квамь, да смрѣкнѫ́, смрѣкнувамь), *гл. д.* 1) Тягльк, понямамь, всмуквамь нѣчто прѣзъ носа си; смръчы́к; **нюхать.** *Смрькамь емфе;* **нюхать, пить таба́къ.** 2) Пыкъ много; смучы́к, плюскамь, дрьпамь, врьгамь, мѣтамь *Смрька повячко*, пие множко. *Смрька като сингеръ.*

Смѣ́ркание, *с. ср.* отъ **смрѣ́кань.**

Смръка́чь, *с. м.* Който обычя да смръка, да пие повячко; **смукачь**, локачь, дрьпачь, опиналкаджия, пияница; **питу́хъ.**

Смрѣ́квамь, *гл. мн кр.* отъ **смрѣ́кань.**

Смрѣ́квувамь, *гл. уч.* отъ **смрѣкнѫ́.**

Смрѣкнѫ́, е́шь, — **нѫлъ**, *гл. ед кр.* отъ **смрѣкань.**—**нѫ́т**ый, *прич. стр.*

Смрѣ́чко, *с. м.* Така е наречень носъ-тъ въ гатанкѧ за главѫ-тѫ.

Смръчы́к, и́шь,—**чи́лъ**, *гл. д.* Смръкамь въ 1-то знаменование.

Смрьвы́к, и́шь,—**вы́лъ**, *гл. свр.* отъ **смрѣ́вамь.** —**вѣ́п**ый, *прич. стр.*

Смрѣ́вамь (да смрьвы́к), *гл. д.* Направямь нѣчто на мрьвѫ, на прахъ. *Въздухъ-тъ, студь-тъ, дъжд-тъ, вѣтъ-та и влага-та смрьвѧ и ѫ правять рохла, пр*

— **мся**, *гл. възвр.* и *стр* мрьвѫ, на прахъ; бѣнамь

Смрѣ́ване, *с. ср.* отъ **смрѣ́вамся.**

Смрьдѐлика, *с. ж.* Раст. *Ce сепз*, смрьдлика, алтѧнка, п кавичя, плюскачь, трошировли **древе́сный, пузы́рное де́ре**

Сумь главена намекларка
Да го вадамь голѣмо бун
Нощѣ растить трѣва сир
Нощѣ растить, на утро

Смрьдѐлщина, *с. ж.* Сми жена, мома; вонящица.

Смрѣдель, *с. м.* Смрадъ, **вонь, зловоніе.**

Смрьдѐнко, *с. м.* Назв ван на лукъ; смрьдогѫзець.

Смрьдѐчка, *с. ж.* Гѫба *Ba* **боровѝкъ вонючій.**

Смрьдли́во дрьво́. Растени 1-то знаменование.

Смрьдли́вый, въ, ва, во, *пр* ди, вонѣе; **смрадливый, н ливый; сма́дный, вонючі ня́лый, зловонный.** *Смрь пие смрьдлива духана. С вино-то развала.* 2) **Лъ** вый, нехривый, тромый, щий; **неопря́тный, нера́х** *ма-та бѣла много хубав лива. Нашьлъ едно смрь*

Смрьдли́ка, *с. ж.* 1) Рас *pavia* и неговъй плодъ; крушя, калина, мяко дрьв крушя, офика, самодивско смрьдливо дрьво; **рябина.** делика.

Смрьдовра́нка, *с. ж.* Птац *rula*, в. **синековица;** с **вогра́къ, сиворя́нша, сиво**

Смрьдогѫзець, *с. м.* На за присмѣхъ; смрьденко.

Смрьдушка, *с. ж.* Раст. *G* **гравила́тъ.**

Смрьдѐние, *с. ср* отъ **смрѣ**

Смрьдѐнѫся, ешся,—**дѣлся,** дѣвамся, вънонѣвамся, зас **чинать сма́дять.** *Лани тѫж годинѫ ся смрьдѣл*

Смрьдѫ́, и́шь,—**дѣлъ**, *гл.* пнавъ дъхъ; вонѣк, вонѣ миришь; **смердѣть, сма пахнуть.** *Смрьди, не во смрьди, подъ носа ми*

не смрѣдишь, свой си. Доклѐ не ишь лайно-то, оно все смрѣди. Колко́ разбрѣкваш кала, по́-смрѣди. Лайно ни смрѣди, ни вони.

ся и сирѣзнувамся (да ся сирѣзн... *безвр.* 1) Вкоравявам се отъ студъ; ...мъ; замерза́ть, леденѣть, цѣпене... 2) Изстинвам, та ся сгъстявам и ...вам; запрязвам; застыва́ть. *Лойто изстыне, смрѣзвася.* 3) *гл.* ...ѣзвамъ единъ о другъ; смерза́ть. *Смрѣзнѫхся отъ страхъ*, запрязъ страхъ, вковахся, вцѣпихся, втрена едно мѣсто; обмира́ть, обомцѣненѣть отъ стра́ха.

ю и сирѣзнуване, *с. ср.* отъ **...ися.**

(да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* **...ѣзвамся.** —нѫтый, *прич. стр.* **...лый**; за́блый; обомлѣлый, оцѣ...

...ие, *с. ср.* отъ **сирѣквася.** Сира...

я и сирѣкнувася (да ся сирѣк... *безвл.* Става тъмно, настава мракъ; **...сирачявася**, стъмнувася, затъмня...**...ътъмнѣва**, мръщинявася, замрачява...**...явася**, отвечерявася, свечерявася; **..., мрачнѣть**, смерка́ться. *Нека ся ..., не ся е още смрѣкнѫло.*

(да ся), —нѫлося, *гл. свр.* отъ **...ася.** Да ся сирачи.

ь и сирѣсна́вамь (да сирѣсна́), 1) Разрѣшавам на блажно, нѣмь блаж...**...сно**; мрѣсна, блажа, благувам; **...ороми́ное, скороми́ничать.** 2) *гл. д.* **...** заплитам, сплитам, заб...кавам, **...амь**, замлъчавам, заслиновсвам, сми...**...амотавамь**, смотавамь; запу́тывать, **...ать, ка́верить.** 3) Наплесквам, на...**...ь** съ нѣчто мрѣсно, нечисто; мрѣсна, **...амь**, умрѣснявам; пога́нить. *Что ...оса смрѣсена? Не смрѣси чорапе не смрѣси руся коса.* —мся, 1) *...гр.* Нѣмь блажно въ постенъ день; **...амся**, огалащвамся, облажнявамся, **...вамся**; скороми́ться. *Купи мясо смрѣсимъ.* 2) *гл. вз.* Правя сработы съ нѣкого; мрѣсна, мрѣсу...*...дно врѣмя имало единъ овчарь, ся смрѣсувалъ съ единъ кучка.*

...ие и сирѣсна́ване, *с. ср.* отъ **...амь и сирѣсвамся.**

...и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **сирѣс... сирѣсна́вамь.** —се́нтый, *прич. ...мрѣсена нива*, полѣгнала, погазена.

...къ, *с. м.* Умрѣлъ человѣкъ; мрѣт...**...рѣтъвець**; мертве́цъ, поко́йникъ. *Смрѣтника носятъ на гробища-та, а живѣла водятъ на черковь.*

Сирѣтнина, *с. ж.* Сирѣть, умиране, умирачка, умиралка.

Сирѣтница, *с. ж.* Умрѣла жена, мома; поко́йница.

Сирѣтный, —тънъ и —тенъ, тно, тно, *пр.* 1) Что е така направенъ, каквото да може да умрѣ, когато му дойде врѣмя-то; сме́ртный. *Смрѣтенъ человѣкъ. Всичкы смы смрѣтни.* 2) Что докарва смрѣть, умиралка; сме́ртный, смертоно́сный.

Сирѣть, *с. м.* 1) Кога душа-та излѣзе изъ тѣло-то; сирѣтнина, мрѣне, умиране, умрежь, умиралка, умирачка; смерть, конча́на. 2) Начинъ-тъ, както нѣкой умира; смерть. *Тяжка, лека смрѣть.* 3) Въображаемъ духъ, който зима души-ты. *Присънила му ся смрѣть-тя съ коса въ ржка.* 4) Нѣчто, което никакъ не обычамы. *Това ми е смрѣть-та.* — *Би го до смрѣть*, до умрѣло; билъ его́ на́смерть, досмерть, въ лоскъ положа́ть. — *Гляда като смрѣть*, гляда страшно. — *По́-добрѣ смрѣть, нежели лошь животъ; лу́чше смерть, не́жели золъ живо́тъ.* — *Двѣ смрѣти не бывать, а безъ единъ не може. Смрѣть безъ причинъ не става. Смрѣть ся не лъже. На смрѣть лѣка нѣма. Смрѣть безъ чясъ не быва. Смрѣть-та съ рядъ не иде. Смрѣть-та е по́близо и отъ кошюлькя тя. Слѣдъ смрѣть покаяние не быва. Длъга болесть — готова смрѣть. При царка — при почетъ, при царка — при смрѣть. Смрѣть-та не гляда старъ ли си, младъ ли си. Смрѣть-та не прашюе. Смрѣть-та не пыта чий си сынъ. Человѣкъ ся учи до смрѣть. На всяко зло лѣкъ е смрѣть-та. Пази, Боже, отъ туя бѣдя и отъ напрасна смрѣть! Като да си глядамъ смрѣть-тя, кога го видя.*

Сирѣчь, *с. м.* 1) Растение сирика и въ двѣты знаменования. 2) Раст. *Picea excelsa*, сирѣчна, червена ела.

Сирѣчна, *с. ж.* Растение сирѣчь въ 2-то знаменование.

Сирѣжвамь и сирѣжнамь (да сирѣжна), *гл. д.* Крьстосвам нищкы или врьвь на нѣчто да стане като мрѣжа; запрѣжвамь. —мся, *гл. стр.* Бывамь сирѣженъ.

Сирѣжване и сирѣжнане, *с. ср.* отъ **сирѣжвамь.**

Сирѣжа, ашь,—жа́лъ, *гл. свр.* отъ **сирѣжвамь.**

Сму́канъ, *прич. стр.* отъ **сму́чя.**

Смука́чь, *с. м.* Който обычя да смуче, да пие много; сиръкачь.

Сму́кванъ, *гл. мн-кр.* отъ **сму́чѫ**.
Сму́кнуванъ, *гл. уч.* отъ **сму́кнѫ**.
Сму́кнѫ, **ешъ**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **сму́чѫ**. —**нѫтъ**, *прич. стр*
Смукъ, *междом.* Показва смучене *Укъ, та смукъ!*
Смуле́ць, *с. м* Чрьвь *Lumbricus terrestris*, глистъ, глисгия, дъждовецъ, дъждовникъ, црьвецъ, црьвъ, чрьвь, чрьвякъ; **дождевóй червь**.
Смунёсамъ, *гл. свр* отъ **смунёсвамъ**. —**санъ**, *прич. стр.*
Смунёсвамъ и **смупёсувамъ** (да смунёсамъ), *гл. д.* 1) За муны, за мъчнъ: удрямъ, надамъ възъ нѣчто, та го развалямъ; разтрясвамъ; **убúтъ, поразúтъ**. *Муна-та да го смунёса!* 2) За болесть мунъ: хващамъ, скѫпъливамъ, мамъ, доврьшамъ. *Црьна-та муна да тя хване, та да тя смунёса* —**мся**, *гл ст.* Бивамъ смунёсанъ.
Смунёсване и **смунёсуване**, *с. ср.* отъ **смунёсвамъ**.
Смуртѫ (да ся), **úшъ**,—**тúлся**, *гл. възвр. свр* Да са навлѣкѫ, да ся намусѫ, да ся начюмерѫ, да ся намрьщѫ, да ся насупѫ; **нахмýрúться, насýпúться**. *Смуртился като кога ще врьне.* —**тéнъ**, *прич. стр.* Навлѣченъ, намрьщенъ, намусенъ, насупенъ, начюмеренъ; **нахмýренный, насýпенный, пáсмурный, мрáчный**. *Стара-та жена была смуртена.*
Сму́рѫ, **ишъ**,—**рúлъ**, *гл. свр.* отъ **сму́рямъ**. —**ренъ**, *прич. стр.*
Сму́рямъ и **сму́рвамъ** (да сму́рѫ), *гл. д.* Набирамъ, надипювамъ, набрьчвамъ; **набирáть склáдки, напóлнúть**. —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ смуренъ; набирамся, надипювамся.
Сму́рване и **сму́рване**, *с. ср.* отъ **сму́рямъ**.
Смуталáвѫ, **ишъ**,—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **смуталáвямъ**. —**венъ**, *прич. стр.*
Смуталáвямъ (да смуталáвѫ), *гл. д.* 1) Изврьшамъ, направямъ нѣчто какъ да е; скѫтвамъ, стутвамъ, потутвамъ, прѣтупвамъ, скалоскамъ, скопосвамъ; **вахлáть, гапашáть**. *Смуталави го надвѣ натри.* 2) Не изказвамъ нѣчто както трѣбва, та ся не разбира. *Какво го смуталави, та не тя чюхмы и отбрахмы, какво искашъ?*
Смуталáване, *с. ср* отъ **смуталáвямъ**.
Смутнúа, *с. ж.* Смѫтня.
Сму́чене, *с. ср.* отъ **сму́чѫ**.
Сму́чѫ, **ешъ**, **смукáхъ** (**сму́кванъ**, да **сму́кнѫ**, **сму́кнуванъ**), *гл. д.* 1) Изтеглювамъ сока на нѣчто съ устнъ-тъ си и съ езика и го поемамъ въ себе-си; **сосáть, всмóктвать, смокотáть, смоктáть**. 2) Изтеглювамъ водѫ-тѫ, гноя изъ нѣ **высáсвать**. *Живовлѣкъ- чирѫ, смуче гноя и* смръкамъ, плюскамъ. *Сму*
Сму́шнамъ и **сму́шюкамъ** *гл. д.* 1) Мушѫ нѣчто *Смушихѫ мя да млъкн найдѫ? — Подъ кривѫ Тамъ да тя смушѫ.* 2) нѣчто нѣйдѣ за да го скрт *и го смуши въ пояса си въвър.* Мушкамся нѣйдѣ 2) *гл. стр.* Бивамъ смун
Сму́шване и **сму́шюван сму́шнамъ**.
Сму́шѫ, **ишъ**,—**шáлъ**, *гл.* **вамъ**. —**шенъ**, *прич.*
Смущáвамъ, в. **смѫщáвам**
Смѣкамъ и **смѣчамъ** (**смѣ нѫ**, **смѣкнувамъ**), *гл. д* Съ мъкнатие, съ дрьпнан **намъ** нѣчто отъ нѣйдѣ; **чамъ**; **снимáть, стáски стáгивать**. *Смѫкнѫлъ го отъ дрьво-то, отъ конѫ* **смитамъ, смачкосвамъ, от нѣкому нѣчто; подтáбри подтúпать, подцáпать, с ущечúть**. *Влѣзлъ въ клѣ нѫлъ, какво-то нажѣрил крьпѫ тѫ отъ главѫ-тѫ, въвър.* Слизамъ изъ напад высоко на нó-низко; смъчк ся, свличамся. *Смѫкнѫ Обирници-ти ся смъчка въ село-то.* 2) Падамъ, **лъ-тъ ся смѫкнѫ отъ гр нѫжѫ ми ся гащы-ты, гл. стр.** Бивамъ **смъкнат** *му чула: а)* Насядихъ нахокахъ го, натрькахъ м да разбере. *б)* Извадихъ отъ работѫ-тѫ, нападихъ
Смѣкане и **смѣчане**, **камъ** и **смѣчамъ**.
Смѣкамъ, *гл. мн-кр.* о **смѣчамъ**.
Смѣкнувамъ, *гл уч.* отъ
Смѣкнѫ, **ешъ**,—**нѫлъ**, *гл.* **камъ** и **смѣчамъ**. —**нѫт**
Смѣнрувамъ (да смѣнрѫ), **вамъ**, нахокамъ, посядам **выговáрывать**.
Смѣнруване, *с. ср.* отъ **см говоръ, пéни, перебóръ.**
Смѣнрѫ, **ешъ**,—**рáлъ**, *гл.* **рувамъ**. —**ранъ**, *прич*
Смъцѝнамъ и **смъчѝнамъ**

нь. *Колкото повячѣ има, толко е смѣщна.*

маніе и смъчѝнѣ, *с. ср.* отъ **нѝмамъ.**

ѣ (да смѣкнѫ), *гл. д.* в. **смѣкамъ.**

ѣ (да смѝкнѫ), *гл. д.* Измъквамъ, омъ- *Смывали свѣщь-тѫ и омывали на и тога сахатъ оздравѣвалъ. ли ти языкъ-тъ, смый го.* **—мся,** *възвр. и стр.* Измъквамъ се, омъкваме **ывáться, вымывáться.** 2) *гл. възвр.* **ѝмся, скапквамся, скапвамся.**

ніе, *с. ср.* отъ **смъ́кватъ** и **смъ́кнѫтъ.**

, *с. ж.* Крѣпица за мъене съ нея ; мъвка, омъвка, отрѣбка, отрѣвалрѣвка, пачавра, помъвка, бръсалка, ка, брѣшка; **трáбка, подтúрка,** об-

ювáмъ и смъ́слямъ (да смúслѫ), Смъшлявамъ: 1) Докарвамъ си нѣли нѣчто на умъ, припомнювамъ си; **нáть.** *На си смъсли, какъвъ бакакъвъ си сега. Смъсли Бога, дойчерь на вечерѫ.* 2) Съ мъсленіе, въ намирамъ, скроявамъ нѣчто; измъ**ъ, намъслювамъ; придýмывать.** 3) **ъ си на ума да направѣ нѣчто; на-ювамъ; смъшлáть.** **—мся,** 1) *гл.* Докарвамъ си на умъ, дохождамъ ми **ъ, припомнювамъ си; вспоминáть.** *ися за бащѫ си и за майкѫ си лака.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ смъсленъ.

ювáніе и смъ́слѣніе, *с. ср.* отъ **лювáмъ.** Смъшлѣваніе.

кѫ, нешь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ **смъ́слѣнъ и смъшлúвамъ.**

нѫ (да смѣкнѫ), *гл. д.* Смъкамъ, **нѫ.**

ніе, *с. ср.* отъ **смъ́чѣнъ.** Смъкатъчѣніе.

úвамъ (да смúслѫ), *гл. д.* Смъ**ъ.**

úваніе, *с. ср.* отъ **смъшлúвамъ.** **ювáніе.**

ене, смълъ, *гл. свр.* отъ **смъ́**

Смъ́тый, *прич. стр. Смъто* зе**лúто,** скапано, скашкано зеле.

ѣ, лъ, ла, ло, *пр.* Който не ся бои, **та; какъ; смѣлый. —ло,** *нар.* **трахъ; смѣло.**

с. ж. Работници, конто ся замѣстдъ другы на работѫ-тѫ си; **смѣ***дна-та смѣна прѣвъ недѣлѭ-тѫ ѣла денъ, а пакъ друга-та нощиѫ.* **, нешь,—рúлъ,** *гл. д. свр.* Да намѣ**ѣ найдѫ.**

Вседень сьмь шеталъ нивъ горѫ,
Ничто сьмь мѣрѫ не смѣрилъ,
Ничто сьмь стрѣтъ сострѣтилъ. *Пѣс.*

Смѣрнѫ, нешь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **смѣ-рямъ.**

Смѣрямъ (да смѣрнѫ), *гл. ср.* Бимъ, показвамъ, сочѫ. *Това смѣрна на едѣ что-си,* показва, видися да е. *Думы-ты му смѣрять на едѣ что-си,* бимъть, сочѫть на...

Смѣса и смѣшна, *с. ж.* Мѣшна, мѣшнава, мѣшнавина, намѣса, намѣшна; **учáстіе, дóля.** *Какѫ смѣсѫ има той въ тѭѫ работѫ? Братъ ми нѣма смѣсѫ въ моя дюкянъ, той си има другъ дюкянъ.*

Смѣсвамъ и смѣсувамъ (да смѣсѫ), *гл. д.* Смѣшнамъ, смисамъ: 1) Сбрьквамъ, забрьквамъ, убрьквамъ, намѣсвамъ, примѣсвамъ, сгрѣшнавамъ; **смѣшивать, намѣшивать, примѣшивать.** 2) Измѣсвамъ, размѣсвамъ, разбрьквамъ, изграмвамъ, каращисвамъ; **смѣшивать.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Измѣсвамся, намѣсвамся, размѣсвамся, примѣсвамся, разбрьквамся, влизамъ въ нѣчто; **смѣшиваться, намѣшиваться, примѣшиваться, вмѣшиваться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ смѣсенъ.

Смѣсваніе и смѣсуваніе, *с. ср.* отъ **смѣсвамъ.**

Смѣсенъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **смѣсѫ.** *Смѣсена кытка: а)* Кытка, увита отъ разны цвѣтя.

Да идешь въ малѫ градинѫ,
Да наберешь цвѣтіе всякакво,
Да направишь кытъы смѣсенъы,
На всякого кытѫ да дадешь. *Пѣс.*

б) Растение смѣсна кытка, желѣзница.

Смѣсна кытка. Растение желѣзница, смѣсена кытка.

Смѣсенъый, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Смѣсенъый, размѣсенъый съ друго нѣчто, карашѫкъ; **смѣшанный.** *Смѣсно кравайчя,* мѣсено отъ брашно карашѫкъ. *Смѣсна кытка,* шарена, смѣсена кытка.

Радо-ле, либя Радо-ле,
Ката вечеръ ми дохождашь,
По смѣсна кытка донасашь,
Тось вечеръ что ньми донесе? *Пѣс.*

Смѣсомъ, *нар.* Заедно, размѣсено, разбрькано.

Смѣствамъ и смѣстямъ (да смѣстѫ), *гл. д.* Смѣщамъ: 1) Намѣщамъ нѣйдѣ нѣчто, турямъ го въ друго нѣчто така, каквото да ся сбере въ него; вмѣщамъ; **вмѣщáть, вставливать.** 2) Помѣствамъ нѣчто отъ нѣйдѣ, за да сторѫ мѣсто и за друго нѣчто. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Събирамся, побирамся въ нѣчто; намѣщамся, вмѣствамся; **вмѣщáться, помѣщáться.** *Не може ся смѣсти въ тѭѫ панициѫ.* 2) *гл. вз.* Помѣствамъся, та сторвамъ мѣсто и за другъго;

отодвига́тся. *Смѣстѣтеся да сѣдня и азъ при васъ.* 3) *гл. стр.* Бѣвамь сѣ̀стенъ.

Сѣ̀ствание и сѣ̀стване, *с. ср.* отъ **сѣ̀ствамь**.

Сѣ̀стж, **мь**, —**стѣ́лъ**, *гл. сов.* отъ **сѣ̀ствамь**. —**стенъ**, *прич. стр.*

Сѣ̀та, сѣ̀та́на, в. сѣ́та, сѣта́на.

Сѣ̀тамь (**сѣ̀твамь, да сѣ̀тнж, сѣ̀тнувамь**), *гл. д.* 1) Работя̀ съ числа, правя̀ хесапъ; прѣсѣ̀тамь, прѣслагамь, слагамь, броя̀, хесапя̀; счита́ть, разчи́тывать. *Смѣтамь да видж, колко парѝ ми оставать. Смѣтни какво има да вима. Ако смѣташь бурнж и тѣпанъ, сватбж не направишь.* 2) Мѣслж, намѣслювамь, прѣмѣслювамь, обмѣслювамь, размѣслювамь, прѣдумвамь, прѣсѣ̀тамь, прѣслагамь, шестамь, хесапя̀; обду́мывать, размишля́ть. *Смѣтамь въ ума си, мѣслж си. Не смѣтж, че има и умирачж.* 3) Мѣслж, броя̀, слагамь, хесапя̀ да...; заду́мывать, обду́мывать, замишля́ть, намѣрева́ться, располага́ть, предполага́ть, расчи́тывать. *Тя смѣтала да иде на другия день* 4) Броя̀, мѣслж, внамь, зинамь, сиатрямь, слагамь, четж, хесапя̀ за . . . ; счита́ть чѣмъ. *Него смѣтамь за човѣкъ.* 5) Лъжж, мамя̀, прѣлъгвамь, прѣсатнявамь, сиитамь; обма́нывать, вима́нывать. *Смѣта като брадатъ Цигания.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Броя̀ся, мѣслж ся, имамся, сиатрямся, слагамся, четж ся, хесапя̀ся за . . . ; счита́ться чѣмъ. *И азъ ся смѣтамь за нѣчто.* 2) *гл. вз.* Лъжемся, мамя̀мся, прѣлъгванъ̀ся единъ другъ; обма́нываться, вима́нываться. *Зели да ся смѣтать единъ другъ.* 3) *гл. стр.* Бѣвамь сѣ̀тнжть.

Сѣ̀тане, *с. ср.* отъ **сѣ̀тамь** и **сѣ̀тамся**. *Смѣтане съ числа*, сѣ̀тка, слагане, хесапене; сѣ̀та, вы́кидка.

Сѣ̀твамь, *гл. мн кр.* отъ **сѣ̀тамь**.

Сѣ̀твамь и сѣ̀тнувамь (**да сѣ̀тнж**), *гл. д.* Сѣ̀тинямь, свалямь, снимамь; симма́ть. *Бокъ отъ коня смѣтнжж.*

Мори да знаешь, чупе-ле, да знаешь,
Кано е жалба ле за младость,
Мори на портъ̀ бѣ̀ мя чакало,
Отъ коня тъ̀ бѣ̀ мя сѣ̀тнжло. *Пѣс.*

Смѣтнж си пушкж отъ рамо. И му смѣтнжли царскж корунж, та му наврѣ̀ли френско шапчище. —**ися**, 1) *гл. стр.* Бѣвамь сѣ̀тнжть; свалямся, снимамся. 2) *гл. възвр.* Слизамь, скачамь, сѣ̀тинямся.

Сѣ̀тване и сѣ̀тнуване, *с. ср.* отъ **сѣ̀твамь**.

Сѣ̀тене́, сѣ̀тени́къ, в. тени́къ.

Сѣ̀тѝнямь, *гл. д.* Сѣ̀твам**ямь**. *Дрѣвено мало царь тинять?* Гат. —Ягода.

Сѣ̀тѝняне, *с. ср.* отъ **сѣ̀тѝ**ване, свалане

Сѣ̀тка, *с. ж.* 1) Сѣ̀тане, **н**ие-даване; хесапъ; счѐтъ, дробно изложение за нѣчто; *Ти щешъ ли дадешъ сѣ̀ станло.* 3) Ненадѣйно **неш** — *Виждамы си, глядал ты*, сѣ̀тамъ, кой какво дава, и ся наплащамъ; **сѣ̀** та́ться. —*Виждамъ си с кж-тж*, разправямся, отп**ла**щамъ му. — *Това е друг* га работа; ѕто другóй сч̀ *кому смѣткж*, и нѣго сѣ̀

И менѣ дѣлбж дѣлѣте,
И менѣ сѣ̀тнж чинѣте

Малка смѣтка — длъг смѣтки — длъг животъ, кжсъ животъ.

Сѣ̀тнувамь, *гл. уч.* отъ **с**

Сѣ̀тнж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл.* **тамь**. —**нжтый**, *прич.*

Сѣ̀тнж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл.* **вамь**. Да свалж.

Сѣ̀тчица, *ум. ж.* отъ **сѣ̀**

Сѣ̀хори́ца, *с. ж.* 1) **Сѣ̀х** *станж смѣхорица*, зехъ да го. 2) Нѣчто сѣ̀шно.

Сѣ̀хота́, *с. м.* **Сѣ̀хъ**, **прис** присмивъ, посѣ̀шка; **насѣ** *хотж е.*

Сѣ̀хъ, *с. м.* 1) Приятно, женке на душж-тж, изказ гласъ и съ движение на **н** ци-тѣ на лице-то; **сѣ̀хъ**. присмивка, присмивъ, **прис** посѣ̀шка, сѣ̀хота; **насѣ** *е за смѣхъ*, да му ся *Станала за смѣхъ и за ра-та.*—*За смѣхъ, на с* въ сѣ̀хъ, со сѣ̀хомъ. *смѣхъ, повдигамь на сѣ̀* подни́мать кого́ ма́ сѣ̀х *за смѣхъ*, не ми ся сѣ̀ше, не сѣ̀ѣ̀ веселъ да ся сѣ̀ сѣ̀ху. — *Падамъ отъ вамся на дѣ̀ отъ смѣх корема отъ смѣхъ*, пол *смѣхъ*, сѣ̀ѣ̀ся т **(**ѣ **ѣ**ѣ со сѣ̀ху, задыха́т **отъ** ва́ть кишки, живо**т** и **с** сѣ̀сться сѣ̀хомъ, надо**ѣ** **вѣ**

ся.—*Едни уста и за смѣхъ и за плачъ. Смѣхъ-тъ е и черъ и бѣлъ. Кому е до плачъ, нему не е до смѣхъ. Менъ е до плачъ, тебъ до смѣхъ. Клятва-та на умный е страхъ, на лоший смѣхъ. Нощна-та работа на дена смѣхъ.*

Сѣхъшковѣнь, сѣхъшкъ́нь и сѣхъшкѫ́-тъ, *нар.* Сѣяшкомь.

Сѣяние, *с. ср.* отъ **сѣя́шѫ**, правъ **сѣхъ**.

Сѣя́ллинкъ, *с. м.* Който прави **сѣхъ**; **сѣя́шникъ**; **сѣя́шникъ, сѣхотво́рецъ, мутни́къ, потѣ́шникъ, заба́вникъ, зубоска́лъ.**

Сѣя́ллинца, *с. ж.* Която прави **сѣхъ**; **сѣя́шница**; **сѣя́шница, сѣхотво́рица, мутни́ца, мутѣ́ха, потѣ́шница, заба́вница.**

Сѣя́шникъ, *с. м.* Сѣя́ллинкъ.

Сѣя́шница, *с. ж.* Сѣя́ллинца.

Сѣя́шнѫтый, —**тынъ** и —**менъ, шна, шно,** *пр.* Что докарва **сѣхъ**, что е за **сѣхъ**; **сѣя́шно́й.** *Сѣ́шна жена. Сѣ́шна прикавница.* —**шно,** *нар.* Да докарва **сѣхъ**; **сѣя́шно́.** *Прикавва сѣ́шно.* — *Сѣ́шно ми е,* иде ми да ся **сѣя́**, надува ми да ся **сѣя́**.

Сѣя́шѫ́, **я́шь,**—**шѣ́лъ,** *гл. д.* 1) Правя **сѣхъ**. докарвамъ **сѣхъ**, засмивамъ, разсмивамъ; **сѣя́ллинать.** *Цѣлъ день ны е сѣ́шилъ съ прикавкы-ты си.* 2) Сѣдя, глъчя, хокамъ, карамъ нѣкому, мъмря нѣкого; тикамъ, ружамъ; браня́ть, кричя́ть, неня́ть, журя́ть, тавя́ть, щуня́ть, выговаря́ть. *Оно хванѫло да ѭ сѣ́ши: оти не ми донесе хлѣбъ? Нели тебъ варжчахъ?*

Сѣя́шца (**сѣя́шца**), *с. ж.* Сѣ́са.

Сѣя́шѫмъ (**да сѣя́сѫ**), *гл. д.* Сѣ́свамъ.

Сѣя́шѫване, *с. ср.* отъ **сѣя́шѫмъ**. Сѣ́сване.

Сѣя́щѫмъ (**да сѣя́стѫ**), *гл. д.* Сѣ́ствамъ.

Сѣя́щѫване, *с. ср.* отъ **сѣя́щѫмъ**. Сѣ́ствание.

Сѣ́ѭ, ешь, сѣ́лъ и **сѣ́ялъ,** *гл. ср.* Посягамъ да направя нѣчто; осмѣлявамся, дръзамъ, посмѣ́ивамъ, кайдисвамъ; **сѣ́ять, осмѣ́ливаться, дерзя́ть.** *Ако сѣ́е,* ако му **сѣ́ти,** ако му дръми, ако му стиска. *Ако сѣ́е, нека дойде. Сѣ́е ли да ми каже нѣчто? Не сѣ́е дома да иде. Не сѣ́е дума да продума. Не сѣ́емъ глаза-ти навънъ да си подадемъ.*

Сѣя́ѭся, ешся, сѣ́лся и **сѣ́ялся,** *гл. об.* 1) Показвамъ, изказвамъ радость-тъ си съ **сѣхъ**; **сѣя́ться.** 2) Сѣ́ѭся нѣкому за нѣчто, та го подигравамъ, зимамъ нѣкого на **сѣхъ**; присмивамся, осмивамъ, гаврѫ́ся; **сѣя́ться, осмѣ́ивать, осмѣха́ть, пересмѣха́ть, перецыга́нивать.** *Сѣ́е ми ся, че съмъ билъ паднѫлъ.* 3) Не искамъ да знамъ, не зачитамъ, не ся боя́мъ, не мя е грѫжа; **сѣя́ться,** презира́ть. *Ты го сдишъ, той ся сѣ́е. Заканвашъ му ся, ала той ся сѣ́е.* — *Сѣ́еся изъ-подъ мустакъ (подъ мустакъ),* подъ мустакъ ся посмива, сѣ́еся полека, за себе-си; усмѣха́ется подъ усъ свой, **сѣя́ться** исподтишка́.

Съгледа го Маркова-та майка,
Па на Марко потихомь говори:
Гиди Марко, гиди милый сыну,
Что вечеряшь, подъ мустакъ ся сѣ́ешь,
Дали ся сѣ́ешь майки на старости,
Или ся сѣ́ешь на топлѫ вечеря,
Или, сыну, на вино червено? *Пѣс.*

— *Сѣ́еся прѣзъ главѫ, сѣ́еся до уши,* сѣ́еся тврьдѣ много, умира отъ сѣхъ, пада отъ сѣхъ; **сѣя́ться** до унаду, ката́ться со сѣ́ху. — *Сѣ́еся като гювендиѫкъ (като курвѫ),* сѣ́еся неприлично. — *Сѣ́еся като лудъ,* сѣ́еся высоко и не на мѣсто. — *Сѣ́еся на прѣсѣклицѫ (на лапавица),* ту му ся сѣ́е, ту му ся плаче. — *Сѣ́йтеся, дожлъ вы ся сѣ́е. Сѣ́йтеся, дѣца, че ся сѣ́е баща вы и майка вы (че е настанѫло весело врѣмя). Сѣ́йся, дѣдо, да ся сѣ́емъ, дано ся проумѣемъ. Правый ся сѣ́е, кривый ся крые. Лице ся сѣ́е, а срѣдце плаче. Жално му е, та ся сѣ́е. Ты ся сѣ́ешь, а менъ срѣдце копнѣ. До го направъ едно-то му око да ся сѣ́е, а друго-то да плаче. Сѣ́ешь ли ся много, много щешь и да плачешь. Пѣ́ добрѣ е съ мѫдрый да плачешь, а не съ лудый да ся сѣ́ешь. Будалы-ты все ся сѣ́ѭтъ. Сѣ́еся като умрѣлъ конь. Сѣ́еся и прѣлѣ, ала не му е драго. Сѣ́ехмыся, та ся развривихмы. Сѣ́ехмыся, дорь ся изпотръколихмы. Сѣ́еся на себе-си. Да го биешь ще плаче; да му ся оставишь (да го галишь), ще ти ся сѣ́е. Съ дѣтя на пѫть не ходи: ако ти ся строшѫтъ кола-та, ще ти ся сѣ́е, ако му ся строшѫтъ, ще плаче. Всякой го има, ала комуто ся види, нему ся сѣ́ѭтъ. Всякой има гровотѫ, ала комуто ся види, нему ся сѣ́ѭтъ. Който другиму ся сѣ́е, и нему щѫтъ ся сѣ́ѭтъ. Не ся сѣ́й другиму, да не дойде и тебъ до главѫ-тѫ. Сѣ́йся на старо, да остарѣешъ; не ся сѣ́й на лудъ, да не полудѣешъ. Сѣ́йся на попъ, че нѣма да ся опопишъ.*

Сѣяшкомь, сѣяшкъ́нь и **сѣяшкѫ́-тъ,** *нар.* Съ сѣхъ, съ сѣяние, сѣхъшкомь; сѣ́ясь, со сѣхомъ.

Сѣ́яние, *с. ср.* отъ **сѣ́ѭ**. Дрьзание, кайдисване.

Смѣяние, *с. ср.* отъ **смѣ́ѭся.** Смѣхъ, смѣхове, смѣячка.

А онъ ю отговаря:
Не стой, Стано, спроти мене,
Че погледнемъ у тебека,
У твои-ты прьнъ очи,
У твое-то бѣло лице,
У крѣхко-то ти смѣяние,
У сатно-то ти ходение,
У тънка ти половина. *Пѣс.*

Смѣя́чка, *с. ж.* Смѣяние. *На смѣячкѫ*, да ся веселимъ.

Диванъмъ Нешо црьнооко,
Ѩзъ ке ходамъ на пиячкѫ,
На пиячкѫ, на смѣячкѫ,
Тъй да стоишъ на врата-та,
Съ пень боринѫ въ лѣвѫ рънкѫ,
Съ ибривъ водѫ въ дѣснѫ рънкѫ. *Пѣс.*

Сна́ждвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сна́ждѫ.**

Сна́ждежь, *с. м.* Кога сна́ди нѣйдѣ нѣчто; сна́дѣние.

Сна́жди, —дѣло, *гл. безл.* в. **сна́ждѫ.**

Сна́ждувамь, *гл. уч.* отъ **сна́днѫ.**

Сна́днѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* и *ед-кр.* отъ **сна́ждѫ.**

Сна́ждо́къ, *с. м.* Рыба *Lucioperca sandra*, бѣла рыба, бѣлевица; **суда́къ.**

Сна́дренъй, ѫ, на, ѫо, *пр.* Който има изглядъ, лице умно, мъдро; **лицо́ кото́рого выража́етъ смы́шленность.** *Сна́дрена дѣвойка*, която не изглежда да е ахмакъ.

Сна́дрѫ (да ся), ишь,—дри́лся, *гл. свр.* отъ **сна́дрѫся.**

Сна́дрѫся (да ся сна́дрѫ), *гл. възвр.* Стоѫ мъдро; мъдрѫся, умъдрѫся. *Сна́дрился въ кѫта като младѫ булкѫ.*

Сна́дряне, *с. ср.* отъ **сна́дрѫся.** Мъдрене, умъдряне.

Сна́ждѣ́ние, *с. ср.* отъ **сна́ждѫ.** Сна́дежь.

Сна́ждѫ, и́шь,—дѣлъ (**сна́ждвамь**, да **сна́ждѫ**, **сна́ждувамь**), *гл. д.* и **сна́жди**, —дѣло, *гл. безл.* Усѣщамъ особенъ срьбежь, особена болкѫ на ожюлено, на убито, на подсѣчено и запарено, кога влѣзе сапунъ въ очи, кога намажемъ съ нѣчто, та люти; **болѣ́ть** съ **ѫ́домъ, ѫудѣ́ть, са́днѣть, ѣсть, рвать.** *Сна́жди мя*, жюга ме. — *Сна́ждѫ го*, сѣти, че му казвать нѣчто, отъ което може да пострада, да пати; жегнѫ го, боднѫ го. — *Врьтѣхъ, правихъ, палихъ, сна́ждѣхъ, най-послѣ пристанѫхъ.*

Сна́ждко ѩйце́. Ѩйце, което ся развали, та не ся излупи отъ него пиле; мътнѫкъ, запрътъкъ; **за́портокъ, до́хлое ѩйцо́**, дохлѣ́цъ, дыхлѣ́цъ, дохлени́шъ, болту́нъ, ѩ́валокъ, хлѣ́покъ, **жировбе́ ѩйцо́, голи́шъ.**

Сна́жни́й, *с. ж.* Смутня: 1) Размирица, размирия, блудъ, брьконие, брьготня, караница; **матежное вре́мя, литѝческіе беспора́дки.** 2) Р доръ, несъгласие, несговоръ, колъ, брьконня; **разду́ръ, не согла́сица.** *Станѫ сна́жни.* 3) Брьканица, раздоръ, м гворутня, шамата; **сумато́х сума́тица**, раздоръ, шумъ, в

Сна́жѫ́, и́шь,—жи́лъ, *гл. свр.* вамь. —**же́нъй**, *прич. стр*

Сна́жня́вамь (да **сна́жѫ́**), *гл.* смутявамь: 1) Правѫ **сна́жни** мятвамь, брькамь, разбрькваме повдигамъ; **мути́ть, возмущѫ́т** 2) Ядосвамь, закачамъ, въз щѫ́ть, **трево́жить, встрево́жи** *гл. възвр.* и *стр.* Бъвамъ с **щѫ́ться, волнова́ться.**

Сна́жня́ване, *с. ср.* отъ **сна́жн** щаване, смутяване.

Сна́ѫчвася (да ся **сна́ѫчи**), *гл.* нѣва, довика, дотягва, досам спушнакася, сдодѣвася; **надо́ чѫ́ть.** *Сна́ѫчило му ся от ты и сторилъ ништъ да с от нихъ. Кога ты видѣлъ ны-ты, много бяше му ся*

Сна́ѫчи (да ся), —**чилося, сна́ѫчвяся.** Да домячнѣ.

Сна́жща́вамь (да **сна́жѫ́**), *г* вамь.

Сна́жще́ние, *с. ср.* **Сна́жнява** вляняване; **волне́ние.**

Сна́якчѝ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. с* чи́авамь. —**че́нъй**, *прич.*

Сна́якчи́авамь (да **сна́якчѝ́**), вямь нѣчто да стане мяко; омякчавамь; **мягчи́ть, сми** чѫ́ть. —**ися**, *гл. възвр.* и мякъ, омякнамь, омякнувамь; нуть, **смягча́ться.**

Сна́якчи́аване, *с. ср.* отъ **сн сна́якчи́авамся.**

Снага́, *с. ж.* Тѣло-то на чов ло. *Бѣло лице, равна сна со тебе, какви очи си им ны глядашъ, чунки ныс с не снагы. Снага вино п бие женѫ-тѫ, бие си снагѫ има снагѫ, комуто ся в сна́жѫ. Срьби го снага-т да го почешѫ.*

Снагъ́ица и снагъ́чка, *ум.* га́. Снажица, снавка.

Сна́жистый, стъ, ста, сто, хубавъ снагѫ; снажный, ле вый. *Единъ снажистъ мо*

Снажи́ца, *ум. ж.* отъ **снага́**. Снагъица, снажка.

Сна́жка, *ум. ж.* отъ **снага́**. Снажица, снагъица.

Бѣло лице побѣлѣло,
Моритѣ косы нарошены,
Махрамица смамулена,
Тъпка снажка обтрошена. *Пѣс.*

Юначе лудо и младо,
Черны ми очи прогнила,
Бѣло ми лице пладнинка,
Тънка ми снажка вечерка. *Пѣс.*

Сна́житый, —жънъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Снажистый.

Сна́йдж, ешь,—дохъ, *гл. свр.* отъ **снахаждань**. Да снамѣрьж.

Снами́рань и снамѣ́рвань (да снамѣрьж), *гл. д.* Сполитамь, постигамь, намирамь, снахаждань; **постига́ть**. *Снамѣри го белята на сухо. Что му мыслять баща и майка, да го не сполѣтява, что му мыслять хора-та, то да го снамѣри. Да не вы клятва снамѣри.* **—ися**, *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ; находи́тьси гдѣ либо.

Снами́раню и снамѣ́рваню, *с. ср.* отъ **снами́рань**.

Снамѣ́рьж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **снами́рань и снамѣ́рвань**.

Сна́сьань (да снесѫ), *гл. д.* Сносьань, снисань.

Сна́сьаню, *с. ср.* отъ **сна́сьань**. Сносьаню, снисаню.

Снаха́ и снъха́, *с. ж.* 1) Жена на сынъ; **снохи́, невѣ́стка**. 2) Братова жена; братовица, бѣйновица, була; невѣстка. 3) Тъка въка по́-старъ човѣкъ всяка по́ млада отъ него жена. — *Тѣбѣ думамь, дяце, сѣщайся, снахо, или: сборувамь ти, щерко, сѣквайся, снахо; ко́шку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даютъ. Живѣятъ като снаха и свекрѣва. Зла свекрѣва на по́-зля снаха. Снаха та проговарка и подъ махрамя-тя. Станяла дѣщерата, намѣстилася снаха-та. Работна снаха по́ драга отъ своя момя. Скоро, снахо, дай да ямь, на гостие сьмь была.*

Снаха́ждань и снахо́ждань (да снайдж), *гл. д.* Снамирань, снамѣрвань. *Снахаждать го зли-ти духове.*

Снаха́жданю и снахо́жданю, *с. ср.* отъ **снаха́ждань**. Снамираню.

Снаха́чество, *с. ср.* Бога свекръ мрьсува съ снаха си.

Сна́хъшъй, нъ, на, но, *пр.* отъ **снаха́**. Снашинъй; **снохи́нъ, невѣ́сткинъ**.

Горѣте ми, тънъ дари,
Така гори менѣ срьдце
Отъ башины ми страховы,
Отъ майчины ми жялбовы,
Отъ снахъны ми прѣкорци! *Пѣс.*

Снахъ́ица и снахъ́ичка, *ум. ж.* отъ **снаха́**. Снашица.

Сна́шинъй, нъ, на, но, *пр.* отъ **снаха́**. Снахънъй. *Снашина прѣмѣна.*

Снаши́ца, *ум. ж.* отъ **снаха́**. Снахъица; невѣстушка.

Сне́ньань и сни́ньань (сне́ньамь, да сне́мя и да сне́ня, сне́ньувамь), *гл. д.* Свалямь, сиѣтвамь, сливамь; **снима́ть**. *Сватбя-тя да си посрѣщне, булкя-тя отъ конь да снеме. Далече ся Пенкя срѣщяли и отъ коня я снемяли. Съ уста си птичкы лови, съ явыкъ си звѣзды снема. Снеми самара, раны-ты ся виждать. Снели Цигани ти харачи-ты.*

Сне́ньаню и сни́ньаню, *с. ср.* отъ **сне́ньань и сни́ньань**. Свалняю.

Сне́ньвань и сни́ньвань, *гл. мн-кр.* отъ **сне́ньань и сни́ньань**.

Сне́ненъй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сне́мя**. Снятый.

Сне́ньувань, *гл. уч.* отъ **сне́мя**.

Сне́мя, ешь,—мялъ, *гл. свр.* отъ **сне́ньань**. —**мятый**, *прич. стр.*

Сне́мя, ешь, снялъ, *гл. свр.* отъ **сне́ньань и сни́ньань**.

Сне́свань, *гл. мн-кр.* отъ **сни́сань**.

Снесѫ́, ешь, сне́сохъ, снелъ, *гл. свр.* отъ **сни́сань, сна́сьань и сносьань**. —**сенъй**, *прич. стр.*

Сне́тей, *с. м.* Чернилка въ жито.

Сни́ванъ, *гл. ср.* Съпувамь. *Арнаутинъ-тъ ся свѣстилъ, па не можало да му текне, каква е така работа, да ли снива, или е наистиня.* **—ва ми ся**, *гл. безл.* Авиава ми ся сѣнище, призракъ, привидѣние.

Сни́жьж, ешь, снизя́хъ, *гл. свр.* отъ **сни́звань**. —**запъй**, *прич. стр.*

Сни́звань и сни́зувамь (да сня́жьж), *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да ся сниже, да ся скапе. *Снива мя болесть-та.* **—ися**, *гл. възвр.* 1) Развалямся, разсъпвамся, та ставамь болнавъ, немощенъ; скапвамся. *Снизаяся да го учъя. Снивася та лѣгня.* 2) Раздѣлямся, разнемамся, разтурямся, развалямся, разносямся, скапвамся, разнизвамся; **распада́тьси, развали́ватьси**. 3) *гл. стр.* Бъвань снизанъ.

Дѣ сѣдѣ Господь та слушя,
Та лѣжя още девять годинъ,
Та му душя не излѣзе;
Кости-ты му ся снизаха,
Та гы майка му събрала,
Та гы въ гробища занесе. *Пѣс.*

Сни́зване и сни́зуване, *с. ср.* отъ **сни́звамъ и сни́звамся.**

Сни́зкый, —зъкъ, зка, зко, *пр.* Низичкый, нисичкый, възъ-низкый.

Снизѫ́, и́шь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ **сничзи́вамъ.** —зе́нъый, *прич. стр.*

Снизи́вамъ (да снизѫ́), *гл. д.* Направямъ нѣчто низко, да стане низко; снисявамъ; **ни́зить, понижа́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ по́-низъкъ; снисявамся; **ни́зиться, понижа́ться, опуска́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ снизенъ; снисявамся.

Снизи́ваване, *с. ср.* отъ **снизи́вамъ и снизи́вамся.**

Сни́мамъ (да сне́мѫ), *гл. д.* Снемамъ.

Сни́пнина, *с. ж.* Наемъ на нивѫ; нивнина, юджеретъ.

Сни́самъ (да снесѫ́), *гл. д.* Сносямъ, сносвамъ, снасямъ.

Сни́саване, *с. ср.* отъ **сни́самъ.** Сносяне, сносване, снасяне.

Сни́сѫ́, и́шь,—сни́лъ, *гл. свр.* отъ **снисли́вамъ.** —сне́нъый, *прич. стр.*

Снисли́вамъ и сни́свамъ (да сни́сѫ́), *гл. д.* Правѫ по́-низко; снизявамъ, снишавамъ, свалямъ, смалявамъ, сякасявамъ, скусявамъ; **ни́зить, понижа́ть, обнижа́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ по́-низъкъ; свалямся, снизявамся, снишавамся; **ни́зиться, понижа́ться.** 2) Навождамся, слагамся, слогвамся, снишвамся. *Снисися задъ стѣнѫ-тѫ.* 3) *гл. стр.* Бъвамъ снисенъ.

Снисли́ваване и сни́свване, *с. ср.* отъ **снисли́вамъ.**

Снишли́вамъ, сни́шамъ и сни́швамъ (да снисѫ́), *гл. д.* Снисявамъ.

Снобе́ние, *с. ср.* отъ **снобѭ́.**

Сно́бникъ, *с. м.* 1) Който влиза помежда двоица за да нагласи нѣкоя работа между тѣхъ; посре́дникъ. 2) Сватовникъ

Сно́бница, *с. ж.* 1) Която влиза помежда двоица за да нагласи нѣкоя работа между тѣхъ; посре́дница. 2) Сватовница.

Снобѭ́, и́шь,—би́лъ, *гл. д.* Влизамъ, между двоица за да наглася нѣкоя работа между тѣхъ; посрѣдствувамъ; посре́дничать.

Снова́лка, *с. ж.* Справа за снование нѣчто да ся тъче; снователка; снова́лъня, снова́лка, осно́вный навой.

Снова́ние, *с. ср.* и **сно́вань**, *с. ж.* отъ **сновѫ́**; снова́ние.

Сно́вань, *с. ж.* 1) Сновѫ́ние; снова́ние. 2) Простнатъ-тъ нищъ на тъкань, между които ся пропарва вътъкъ-тъ; основа; осно́ва.

Что платно тъчешь и плачешь,
Что платно тъчешь и кълнешь?
Дали е сновань кжслива,
Или е брьдо колисто,
Дали е ненаръ несгоденъ,
Или е станъ-тъ покривенъ

Снова́телка, *с. ж.* Справа масуръ за снование съ не тъче; снова́лка; снова́лъня

Сновѫ́, е́шь,—ва́лъ, 1) *гл.* натъкмявамъ основѫ на тъ **снова́ть.** *Сновѫ платно* главы. 2) Ходя, шлаякамся нагорѣ-надолу; снова́ть. *К вещь отъ васъ до пазара до васъ?* —**вжся**, *гл. ст* ванъ.

Сно́кви (да ся), —**ни́лося, сно́квиася.** Да ся сноки.

Сно́квиася (да ся сно́кви), вася, сирькнуваси.

Сно́ки (да ся), —**килося**, *г* ся сноквя, да ся сирькне. *ло, пакъ ѥы затворили.*

Сноша́, *с. ж.* Половина свин *на снопа сланина.*

Сно́пець, *ум. м.* и **сно́пчя сно́пъ; сно́пникъ, снопо́че**

Сно́пъ, сно́пие и сно́пове, с ко ржкойкъ свързаны наед *ла снопѫ. Единъ снопъ* 2) Врьзка нѣчто да прил кытка; свѧзка чего́ нибудь на́, пукъ. *Единъ снопъ д чкы. — Благослови, по снопѫ. Вилы на токъ-т рѣкѫ. Не ми глядай сно глядай потовы ты. На на попа снопъ. Чова (ва нѫ горний снопъ.*

Сно́пянъый, нъ, на, но, *пр.* съ сноше *Снопяна клад* ренъый съ сноше. *Снопян* пие натоварены.

Сно́сямъ и сно́свамъ (да сно сямъ, снисамъ: 1) Нѣчто свалямъ на по́-низко; сносп ци: нося яйца; нести, н кайстъся, накла́дыватъся. *снесе яйце. Дѣто сносѫ тамъ тя не кудкудячи.* като ще снесе яйце, к *кошка-та снесла пѣтелъ Снесла кокошка-та яйц всичкѫ-тѫ махалъ.*

Сно́сяне и сно́свне, с сямъ и сно́свамъ.

Сно́щи, *нар.* Вчера вечерь-тѫ; с сиюкя; вчера́ вѣчеромъ. *не е вечерала, много ядс*

сты, кой мя гости сноши. Сноши рече, сега (днеска) не че. Сноши мя е било, сега ми е мило. Сноши булка дошла, сноши свекра била. Сноши вевиря, сега ревиля. Да бѣх сноши умрѣлъ, не щяхъ туй да чюя.

Сно́щка, *нар.* Сноши. *Снощка ми е драго дошло, мене не нашло.*

Сно́щкый,—щкынъ и —щенъ, щна, щно, *пр.* Что е отъ сноши, что е ставалъ сноши. *Снощна вода. Снощна-та кавга.*

Сну́шки (да ся),—шилося, *гл. сер.* отъ **снушка́вася.** Да ся смячи.

Снушка́вася (да ся снушки), *гл. безл.* Смячвася. *Отъ много-то виканье невино, му ся снушки на Бога и дошелъ при нѣк.*

Снушка́ване, *с. ср.* отъ **снушка́вася.** Смячване.

Снъха́ и производны-ты отъ нѣк в. при **снаха́.**

Снѣщи, *нар.* Сноши.

Снѣга́рь, *с. м.* Птица нѣкаква.

Снѣговѝтый, тъ, та, то, *пр.* Снѣжный. *Зима снѣговита,* зима съ голѣмъ снѣгъ. *Грудка снѣговита,* направена отъ снѣгъ.

Снѣгу́шка, *ум. ж.* отъ **снѣгъ.** Малъкъ снѣгъ, снѣжец.

Снѣгъ, *с. м.* Замрьзналъ капкъ, что валятъ въ студено врѣмя наместо дъждъ; **снѣгъ.** Снѣгове-ти бывать: юговъ, прьхъкъ, щрьковъ снѣгъ, суграшица, поледица, хлапавица, грахъ, фурда.—*Бѣлъ като снѣгъ;* бѣлъ какъ лунь. *Снѣгъ засыпва пжтя;* **снѣгъ** замѣтáетъ дорóгу. *Хванъ снѣгъ,* завалѣ снѣгъ и ся дрьми. *Обичамъ го като ланскыя снѣгъ,* или: *радвамъ му ся като на ланскыя снѣгъ;* радъ что ла́нскому сня́гу. *Вѣтръ варенъ, снѣгъ печенъ. Овой вѣкъ како снѣгъ. Дъждъ да вали, снѣгъ да иде, зло врѣмя да не хваща. Ангеле Архангеле, днесь ти е день-ть, утрѣ ти е снѣгъ-ть. Бѣлъ пъсъ на керемиды?* Гат.—Снѣгъ.

Снѣжёвица, *с. ж.* Топка снѣгъ; **снѣжёкъ.**

Снѣжёцъ, *ум. м.* отъ **снѣгъ.** Малко снѣгъ.

Снѣжи́,—жи́ло, *гл. безл.* Вали, рьми, иде снѣгъ; **снѣжи́ть.**

Снѣжи́нка, *с. ж.* Луспа, пластецъ снѣгъ, пеперуда снѣгъ; **снѣжи́на.**

Снѣ́жна кы́тка. Раст. *Viburnum opulus,* бодешъ калина, картопъ, тутунига; **снѣ́жный шаръ,** кали́на.

Снѣ́жный,—жнынъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Снѣговитый: 1) Что има много снѣгъ; **снѣжи́стый, снѣ́жный.** *Снѣжна зима* 2) Что е отъ снѣгъ; **снѣговóй, снѣ́жный.** *Снѣжна топка,* снѣжёвица; **снѣжёкъ.** *Снѣжна вода,* снѣжавица.

Снѣжна́вица, *с. ж.* Вода отъ разтопенъ снѣгъ; **снѣговáя вода́.**

Снѣжна́новый, въ, ва, во, *пр.* Снѣжный, снѣговитый *Да ли ми е грудка снѣжанова? — Не ми было грудка снѣжанова.*

Снѣ́на, **снѣ́мало,** *гл. безл.* *Тъкъ едняжка ъкъ снѣмало,* изгубилася, станяла невидима. *Тако чупя-тя ъкъ снѣмало,* станяла невидима. *Да бара нѣкой край, за да ъкъ снѣма,* да загыне, да ъкъ нѣма, да ся прѣнахне, да ся загуби.

Сня́тый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **сне́ня; сня́тый.** *На снятя главя цѣрь нѣма,* клинне ли глава-та, умре ли човѣкъ, нѣма вече цѣръ.

Со, *прѣдл.* Съ.

Со, чѣнъ, *ср* родъ отъ съ.

***Со́ба,** *с ж. Т.* 1) Пещь, пламяница, кюмбе; печь, пещь. 2) Одая, съ пещь въ нея за топление; ко́мната съ пе́чью.

***Со́бадживя,** *с. м. Т.* Който прави собы; печня́къ, пещня́къ.

***Собя́ть,** *с. м. Т.* 1) Гощавка съ ядене и пиене и съ веселие; зяфетъ, зяфетъ, зевкъ; пиръ. 2) Сабатъ, събрание.

Со́бица и **со́бичка,** *ум. ж.* отъ **со́ба.**

Со́боле́цъ, *с. м.* Животно *Mus citillus,* попова булчица, гутеръ, ладжюнякъ, льджюнякъ, лалугеръ, лагудеръ, срьболецъ, стаболецъ, стамболецъ, суекъ, сумца, съболецъ; **суслякъ.**

Сова́, *мѣстоим. ср.* отъ **со́ня.** Това. *Сова лѣто,* това лѣто.

Сова́къ, *с. м.* Насѣкомо *Julus terrestris,* сунякъ, кракланъ; **вався́къ,** коржа́нъ.

Сова́лка, *с. ж.* 1) Урядъ, въ който стои цѣвь та съ въткна, кога тъкать; свалка, совелка; чѣлнъ, челно́къ у ткачей. *Како совалкя да ся учини! Посягнякъ у дупкя, извадихъ черня Елюпкя?* или шетнялася шетка живъ трьниця рѣдкя сръдцнялася ъкъ друга: *кядѣ, мари луда?* Гат. — Совалки у разбой 2) Кости-ты на ракя-тя между кътки-тя и лакъта; свирки, пищялъ; локотня́я, локтева́я кость и лучева́я кость. 3) Животина *Gyrinus natator,* богородичкы, калайджийчета, мамарци, семидъ; верти́чка.

Со́вань (да со́вня, со́внувань), *гл. д.* 1) Въвирань, навирань, пъхань, тъпчъ, тъкань, пъкань, бъкань; сова́ть. 2) Лапань, навирань нѣчто въ уста-та си. —**ся,** *гл. възв.* Въвирамся, навирамся, тъпчимся, тъкамся, втъкамся, пъкамся, бъкамся; сова́ться. *Что ся совашь?*

Со́ване, *с. ср.* отъ **со́вань** и **со́вамся.**

***Соватланди́свань** и **соватланди́сувань**

(да **соватландúшѫ**), *гл. д.* Ухранявам, напасвам добитъкъ, овця за клане; **нагýлявам**. *Обира волови да ги соватландише.*

Соватландúсване, *с. ср.* отъ **соватландúсвам**; **нагýлка**; **нагýлъ**.

Соватландúшѫ, **ешь**,—**дúсалъ**, *гл. сер.* отъ **соватландúсвам**.—**дúсанъ**, *прич. стр.*

Соватчúйскы, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **соватчúя**.

***Соватчилѫ́къ**, *с. м. Т.* Работа, заплатъ на соватчия.

***Соватчúя**, *с. м. Т.* Който бере добитъкъ за соватъ; **нагýлщикъ**.

***Соватъ**, *с. м. Т.* 1) Чрьда говида, стадо овца, които ся хранять за клане; **скотъ для нагýла**. 2) Мера, пашя за соватъ. *Кара говяда соватъ да ги пасе на селскыя соватъ.*

Совéлка и **совéлкя**, *с. ж.* Совалка.

Сóвлѣкъ, *с. м.* 1) Растение скреба. 2) Попадали стрькове конопъ.

Сóвнувам, *гл. уч.* отъ **сóвнѫ**.

Сóвнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сер.* отъ **сóвам**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Совра́, *с. ж.* в. **софра́**.

Соврѣ́жѫ, **ешь**,—**врѣзалъ**, *гл. сер.* отъ **соврѣ́звам**. —**врѣ́занъ**, *прич. стр.*

Соврѣ́звам и **соврѣ́звувам** (да **соврѣ́жѫ**), *гл. д.* Развързвам.

> Го хватихѫ левентъ Пейчо,
> Му врьзахѫ бѣлъ ржцѣ.
> Тогай вели левентъ Пейчо:
> Арамия, миля брате,
> Совръзайте ми бѣлы ржцѣ,
> Да засвирѫ шюренъ кавалъ. *Пѣс.*

—**ня**, *гл. възвр.* в *стр.* Развързвамся. *Крали Марко врьза жълтый Гино. Ка ся разбуди жълтый Гино, ся тръгнѫ и не може да ся совръдже.*

Соврѣ́звание, *с. ср.* отъ **соврѣ́звам**. Развързване.

Сóвѣсть, *с. ж.* Съвѣсть. *Умъ има, ала совѣсть нѣма.*

Соголвам и **согóлвам** (да **согóлѫ**), *гл. д.* Оголвам. *Кукък-тѫ си ѫ соголихъ*, оголихъ, изпразднихъ, обрахъ.

Согóлване и **согóлюване**, *с. ср.* отъ **согóлвам**. Оголване.

Согóлѫ, **ишь**,—**лилъ**, *гл. сер.* отъ **согóлвам**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Сограджѫ, **йшь**,—**дúлъ**, *гл. сер.* отъ **сограждам**. —**дéнъ**, *прич. стр.*

Сограждам (да **сограджѫ**), *гл. д.* Разграждам, развалям.

Сограждане, *с. ср.* отъ **сограждам**. Разграждане.

Содáдничя, в. **съдáдничя**.

Сóецъ, *ум. м.* отъ **сой**.

Сожвáкам и **содживáкам**, съжвакам, да сдъвча. *Дж кала и не можала да Прьвый-тѫ залъкъ, что нѣма да го глътне.* — *стр.* Съжвакавый, сдъвканъ

***Сóзба**, *с. ж. Т.* Сйозба.

Соséмѫ (да ся), **ешь**,—**сéлся** Да ся земемъ. *Мые оба дя мы, а два млади да ся*

Созрéвѫ, **ешь**,—**вѫлъ**, *гл.* ронѫ нѣчто да стане на зр нище зрѣно по зрѣно.

Сой и **сóя**, **сáя**, **сóва**, **мѣст** това.

***Сой**, *с. м. Т.* 1) Влака, кръвь, кръвнина, крьтило, повой, пояс, лоза, рода, ро ра, черга; **колѣно**, **поколѣ рóда**, **плéмя**, **кровь**. *И трьси. И свиня-та ся да е. Крава отъ сой, же* 2) Нравъ, ćюта, ощуръ, табехетъ; **правъ**. *Такъвъ Единъ сой сѫ*, еднакви сѫ, **на одúнъ покрóй**. 3) Строй **сортъ**, **видъ**, **разбóръ**.

Сóйка, *с. ж.* 1) Птица *Gar rius*, сока, сокерица, сакерица, осойка, усойка, ширка; **сóя** *что было, сойкыно крыло:* нѫ, *мачка-та клѣпнѫ.* 2)

Сóйкыный, нъ, на, но, *Сойкыно крыло, гнѣздо.*

Сóйлё, *с. м. Длъгый сойлё*,

***Сойлúя**, *пр. неизм. Т.* Чт сой, отъ добъръ джинсъ.

Сóйница, *с. ж.* Змия лютица, сойница, пепеленка, пепелуш пепелявка, пепелянка, рядов ка, улогатка змия.

***Сойтарúя** и **сойтарá**, *с. об.* смѣшни работы, прави смѣх рода; гáеръ, арлекúнъ, ша кусникъ.

***Сойтарлѫ́къ**, *с. м. Т.* Раб сойтарня; гáерство, арлек ство́, фóкусничество.

Сóка, *с. ж.* 1) Разсой, разсов чеперка, четалъ, чѣтолъ; ра 2) Птица сойка.

Сокáй и **сукáй**, *с. м.* 1) Един ние за глинъ на женѫ като ш пава съ прѣдницѫ поиздигна и съ крилѫ спусклтъ по гръ ты съ рисы на кранща-та;

ра е булка-та, сокай-тѣ и накриво; хороши́ гусальки, да не хорóшъ гусли́ст. 2) Единъ видъ женскый фесъ отъ копринянъ платъ съ сѫрмѫ. 3) Дълга кърпа за главѫ отъ бѣло платно, врѣзвася подъ гушк-тѫ и виси по гръба, по краища-та обшита съ шевици и съ рясы; сокáйчя.

Невѣстъ-тъ болны лѣжѫтъ,
Сокаи-ти пусти стоятъ,
Какъ шиени неносени,
На ковчезъ нарядени. *Пѣс.*

Сокáйчя, *с. ср.* Сокай въ 3-то знаменование

***Сокáкъ,** *с. м. Т.* Пѫть, улица; у́лица, переу́локъ. *Чикмавъ сокакъ,* улица на единъ край безъ излѣзъ; междениа, междина; глухóй переу́локъ. *Пази, Боже, отъ дългы токагы и отъ тѣсны сокаци.*

Сокáница, *с. ж.* Сокай въ 1-то знаменование.

Сокáшкый, шка, шко, и

Сокáшнъый, —шнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* отъ **сокáкъ.** Пѫтнъый, уличнъый. *Сокашны врата. Сокашкы думы.*

Сóкерица, *с ж.* Птица сойка.

Сóкле, *с. ср.* 1) Сокольча. 2) Раст. синчець, синокъ, сини метлы.

Соколáрь, *с. м.* Който ходи на ловъ съ соколы; доганджия; соко́льникъ.

Златнокрыла гаребице,
Не пѣй рано у ливадје,
Имань брата соколарја,
Та ся кани да тя лови,
Да ти рѣже златны крылѣ. *Пѣс.*

Соколе́нце, *ум. ср.* отъ **соко́лъ.** Сокле, сокольча, соколець, соколовча; соко́ликъ, соколе́ночъ, соко́личъ. *У тьмничи Гюро тьмничяринъ, на ржж му сиво соколенце.*

Соко́лець, *ум. м.* отъ **соко́лъ.** Соколенце; соко́ликъ.

Соколи́нъ, *с. м.* Птица соколъ. *Прьсте крьши, соколина храни.*

Соко́ловча, *ум. ср.* отъ **соко́лъ.** Соколенце.

Соко́ловъый, въ, ва, во, *пр* отъ **соко́лъ;** соколи́ный, соко́лій. *Пиля соколово. Дай ми, Боже, очи соколовы.*

Соко́лча, *ум ср.* отъ **соко́лъ.** Соколенце.

Соко́лъ, *с. м.* 1) Птица *Falco gentilis,* соколинъ, крагуй, гаребичярь; соко́лъ. 2) Птица *Falco tinunculus,* вѣтрушка, керкенекъ, керкенезъ, гергина; пустелга́. 3) Птица *Accipiter,* грѣкъыня, доганъ, пилякъ, усорлица; я́стребъ. *Гарванъ отлита, соколъ долита Отъ бухъ (бухалъ) соколъ, отъ соколъ бухъ. На хора-та е саполъ, а мѣне е соколъ. Да ми е живъ соколъ, гаребицы триста!*

Соколъ, ни, соб. мжско.

Сокъ, *с. м.* 1) Жидкость, вода въ тѣла-та на растения и животны, съ които тѣ ся хранятъ; сокъ. *Сокъ-тъ на нѣкой растения е кыселъ. Что е ракъ, что му е сокъ-тъ?* 2) Зелева, прѣсолева чорба, разсолова вода, разсолница, юва; разсо́лъ капу́стный.

***Солакчи́ja,** *с. м. Т.* Лѣвакъ, лѣвичярь; лѣвору́кій, лѣвша́, но́кша.

Соля́рникъ, *с. м.* Сждъ за соль; соленица, солница, солникъ.

Соля́рь, *с. м.* Който продава соль. *Соль отъ соларка, дрьва отъ дрьварка.*

Со́лба, *с. ж.* Клончя, стлъбъ, стлъбка, вѣйка; вѣтка, вѣточка.

Рекохъ и рекохъ: малка дѣвойко,
Малка дѣвойко, благо маболко,
Юрвай ми, моме, солбѫ босилекъ,
Солбѫ босилекъ, граникъ карафилъ,
За да закачіамъ на бѣлъ чалмѫ,
На бѣлъ чалмѫ надъ црьны очи! *Пѣс.*

Со́лё, *с. м.* Въ гатанкѫ, за дънъ: *дългый солё безъ кокалы?*

Соле́ню, *с. ср.* отъ **солѭ** и **солѭся.**

Соленúкъ, *с. м.* Солникъ, солница, соленица, солинарникъ

Соленица, *с. ж.* Сждъ за дръжаие въ него соль, обыкновено за топеие; соларникъ, соленикъ, солинарникъ, солникъ, солница; солони́ца, соло́нка. *Подаде соленицѫ-тѫ да си топне.*

Соленúчка, *ум. ж.* и **соленúчя,** *ум. ср.* отъ **соленица;** соло́ночка.

Соле́ничкъый, —чькъ, чка, чко, и

Селе́нкъый, нка, нко, *пр. смякч.* отъ **соле́нъый;** солонёнькій.

Соле́нъый, нъ, на, но, 1) *пр.* Что има соль, что има много соль; сланъый; со́лоный, солёный. *Солено ястие,* прѣсолено. 2) Что е на вкусъ като соль-тѫ; со́лоный. *Стипица-та удря на солено* 3) Что струва много; скѫпъый; со́лоный, дорого́й. *Извѣве ми, станѫ ми солено,* скѫпо, много ся плачихъ. 4) Тяжкый, долнъый, неприличнъый; оби́дный. *Солены приказкы, думы.* 5) *прич. стр.* Посыпанъый, наръсенъый съ соль; посоленъый, обсоленъый; солёный, просо́льный. *Солена рыба.*— **но,** *нар.* скѫпо, съ много плака; со́лоно, до́рого.

Со́ливань (да со́линѫ), *гл. д.* Събарянь. *Плотъ ми солинѫ.*

Со́ливание, *с. ср* отъ **со́ливань.** Събарянье.

Со́лика, *с. ж.* Раст. *Conium maculatum,* бозёй, букиниць, букинашь, букунушь, бучениць, бучинишь, джеркало, джергало, цволика, цолика, цркало; оме́гъ, болиголо́въ.

Соли́ло, *с. ср.* Саламура, соломура, пресол, разсол; **разсо́л**.

Солина́рник, *с. м.* Соленица, соларник, соленик, солник.

Соли́ндар, *с м.* Един вид гъба.

Со́лиж, **ешь**,—**ижл**, *гл. сер.* от **со́ливам**. Да съборъ. —**ижтый**, *прич. стр.*

Со́лко и со́лкова, *нар.* Толкова; сто́лько. *Имамъ женж съ дребны дѣчинкы, солкова врѣме какъ гы съмъ оставилъ.*

Солни́къ, *с. м.* 1) Соленица. 2) Разсовать пъпъ, на който турят камък соль да ближе добътъкъ-тъ; солница.

Солни́ца, *с. ж.* Солник въ 2-то знаменование.

Со́лница, *с. ж.* Мѣсто, дѣто копаят или правят соль.

Со́лиж, **ешь**,—**ижл**, *гл. ср. сер.* Да свѣтиж; блеснут.

Солиж дивѣзда по честиж трапезж,
Солиж дивѣзда, та не было звѣзда,
Токо было оно малко момя;
Оно ми е бѣло промѣнато. *Пѣс.*

Солнала дивѣзда покрай трапезж;
Не ми е звѣзда, мало е моя.
Мало е моя около татка. *Пѣс.*

Соломони́я, *с. ж.* Книга написана ужь отъ царя Соломона, въ кожто казва, какъ ся правят сверъхестественъ-тъ работы.

Солону́ра, *с. ж.* Саламура, солило, прѣсол, разсол, тузлукъ; разсо́л, росо́л.

Со́лопскый трънь. Растение салкам въ 2-то знаменование.

Солу́дничавый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* в. **сулу́дничавый**.

***Солу́къ и сулу́къ**, *с. м. Т.* Дъхъ, дъхание, душёкъ. *Зимамъ си солука*, поимам си душъкъ-тъ, отдъхвам са; перевести́ духъ. *Изпи го на единъ солукъ*, изведнажъ, безъ да ся почини, на единъ дюшёкъ; вѝпилъ его́ одни́мъ ду́хомъ. *Направи го на единъ солукъ*, съ единъ пагонъ, напънъ, сеферъ.

Со́лца, *ум. ж.* отъ **соль**. Солчица. *Да донесешъ бѣлж солцж.*

Солчи́ца, *ум. ж.* отъ **соль**. Малко соль; солца.

Соль, *с. ж.* Бѣло вещество, что ся топи въ водж и съ което посыпваны нѣчто за да ся обсоли; соль. *Бѣла, камяна соль*, камъкъ, что копаят, вадят изъ земя-тъ на камъкъ; ка́менная, го́рная соль. *Морска соль, слъска соль, вечна соль*, което вадят изъ морска вода; морска́я, жёлтая соль. *Черна нечиста соль*; буну́нъ. *Шкарена соль*, направена съ разны инрисны за топене. — *Далъ му повяке соль отъ хлѣбъ*, набилъ го добрѣ, наполнилъ го. — *Да стане с* ся разпръсне, да ся разнес не. *Соль и вода нежа* тъ, *что го видѣхъ*. — *за соль*, врънахъ ны пъ отъ каквото сны дали; *Зимамъ си, хващамъ си* лявамся. — *Оплавей си* си круша-ты, михайся от *дятся като хлѣбъ и соль*, варятся, обычатся.—*Ста* ня на прахъ, на пепель, раз на много дребны късчета *соль и вода*, надосахся, ст както соль-тъ въ вода-т *соль на главж-тж*, мач *и соль въ торбж — гото и хлѣбъ — готовъ обѣд хлѣба. Милъ гость на с Безъ соль, безъ хлѣбъ сл не бивать Дай ми пъ-д и хлѣбъ, а не утрѣ не Въ чюждж гостбж соль чюждо грѣхя соль не кой турилъ соль, турил Който гляда, соль и Соль, пиперъ да е, мол Когато изядешъ пять и*

Солютж (**да ся**) **и́шь**,—**тѝл**, **солюти́вамся**.

Солюти́вамся (**да ся солю**) Разлютявамся, надосямся, р гнѣвявамся, разсрьждамся, вамъ, всцыхвамъ; озлобл чи́ться, разгнѣвя́яться, н ходи́ть въ запа́льчивост *краль-тъ солютилъ*.

Солюти́ване, *с. ср.* отъ Разлютяване.

Соли́ж, **и́шь**,—**и́лъ**, *гл. д* нѣчто съ соль, турямъ в ся обсоли; соли́ть. 2) Нос вамъ, золя; посыпа́ть *гл. взвр.* и *стр.* Соля соленъ; соли́тъся. *Как така да го яде. Както така го и срибайте.*

Со́линъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* нъй; солино́й.

Со́ларка, *с. ж* Което про ка. *Кавайски момы сл*

Со́ларь, *с. м.* Който прода

Сонакъ, *с. м.* Продъговат стилание подъ софра.

Сонетж, **е́шь**,—**не́тохъ**,—**н** **сони́тамъ**. —**тенъый**, *пр*

Со́нец, *ум. м.* и **со́нчя**, *ум*

Сопи́тамъ (да сопе́тѫ), *гл. д.* Попитамъ, прѣпахвамъ; сметáтъ.

Сопи́тание, *с. ср.* отъ **сопи́тамъ**. Попитание, прѣпахване.

Со́повъ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **сопъ**; **сопо́вій**. *Сопова глава.*

***Сопу́нъ**, *с. м. Т.* Сапунъ. *Здравє (добро) и топли сапуне и отъ хомини вода!*

Сопустра́къ и **сопутра́къ**, *с. м.* Дългъ, високъ, але сухъ човѣкъ; дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, дългый сойлѐ, рипнакъ, сунела; долговѣзый, остолóнъ.

Сопъ, *с. м.* Рыба *Silurus glanis*; сомъ.

Со́пнѫ, **нѣ**,—**нахъ**, *гл. д.* Сопа, съпа, съпувамъ. *Нощно врѣмя не бива да ся оглѣждашъ въ оглѣдало: лоши сопища ке сопнѣ.*

Со́пище, **сопъ**, **со́пнѫ**, *в.* **сѣпище**, **съпъ**, **съпнѫ**.

Со́па, *с. ж.* Женско муля, мъска.

***Со́па**, *с. ж. Т.* По́-дебела томага; гйосовица, прхтъ, станъ, онашленъ, гега; дубúна, еслóвина, еслóнъ, орáсина, урáвина. *Иска сопѫ*, прави нѣчто за да го бúкнѫ. *Далѫ сопѫ*, биля го. *На едны кола грѣнѫ една сопа стига. Грабавина ще оправи гробúтѣ, а губатина сопа-та.*

Сопáзвамъ и **сопáзувамъ** (да **сопáжѫ**), *гл. д.* Упазвамъ, запазвамъ, увардвамъ; възпирамъ, задрѣмамъ.

Па ся брынѫ у диеповы,
Та извади остръ ноки,
Остръ ноки да ся боде.
Сопази го стара майка:
Не мой, сынко, не бодися! *Пѣс.*

Сопáзване и **сопáзуване**, *с. ср.* отъ **сопáзвамъ**.

Сопáжѫ, **нѣ**,—**зихъ**, *гл. сер.* отъ **сопáзвамъ**. —**зенъ**, **зена**, **зено**, *прич. стр.*

Со́памся (**со́пвамся**, да ся **со́пнѫ**, **со́пнувамся**), *гл. об.* Отговарямъ нѣкому, издумвамъ нѣчто сърдито, като на каране; ропáмся, рънкся; огрúвáтъся.

Со́пане, *с. ср.* отъ **со́памся**. Ропане.

Сопáсвамъ и **сопáсувамъ** (да **сопáшѫ**), *гл. д.* Отпасвамъ, разпасвамъ; распóсúвамъ. *Сопашеле појасы-ты, ся врѣвали побратимъ му и влѣголе въ бунарѫ-тѫ.* —**ся**, *гл. стр.* Бúвамъ сопасанъ; отпасвамся, разпасвамся; распóсúватъся.

Сопáсване и **сопáсуване**, *с. ср.* отъ **сопáсвамъ**.

Сопáшѫ, **нѣ**,—**пасълъ**, *гл. сер.* отъ **сопáсвамъ**. —**санъ**, **сана**, **сано**, *прич. стр.*

Со́пвамся, *гл. мн-кр.* отъ **со́памся**.

Сопúнамъ и **сопúнвамъ** (да **со́пнѫ**), *гл. д.* Спвамъ.

Догляда моих въ ливадѫ,
Да гы сопнива койна-та
Со копринѫты пайванъ.
И мои-ты койна да сопнешъ
Со црынъ бѣлъ момиста,
Со копринѫты пайванъ. *Пѣс.*

Сопúване и **сопúнване**, *с. ср.* отъ **сопúнамъ**.

Сопúрамъ (да **со́прѫ**), *гл. д.* Съпирамъ, спирамъ, запирамъ. *На ти овѫкъ жълтицѫ, сопри си вергьк-тѫ, дай ми кусура.*

Сопúране, *с. ср.* отъ **сопúрамъ**. Съпиране, спиране.

Со́пница и **со́пичка**, *ум. ж.* отъ **со́па**.

Со́пка, *с. ж.* 1) Нѣчто, което сопина нѣкого, та пада, или нѣкоѫ работѫ, та не отива напрѣдъ; спънка, прѣгáда, прѣпка, прѣпона, прѣчка; кренóна, помѣха, останóвка. *Жи ми сопка и жи ми прѣпка, кавгали исполини-ти.* 2) Чючурка на чепикъ; дулецъ, сопъ, сулнаръ, шюлецъ, шюлнеръ, шюпка, чючуръ, сопотъ.

Сопле́тѫ, **бѣ**,—**тохъ**, *гл. сер.* отъ **сопли́тамъ**. Да сплетѫ, да уплетѫ.

Сопли́тамъ (да **сопле́тѫ**), *гл. д.* Сплитамъ, уплитамъ; заплетáтъ.

Со́пнувамся, *гл. уч.* отъ **со́пнѫмся**.

Со́пнѫ, **ѣ**, — **нѫлъ**, *гл. сер.* отъ **сопúнамъ**. Да спьнѫ.

Со́пнѫ (да **ся**), **ѣ**,—**нѫся**, *гл. сер.* отъ **со́памся**.

Со́пнѫтый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* Който обычя да ся сопа; огрúвливый, огрúва, огрúвенъ.

Со́повци, *с. м. мн.* Свѣщь въ 2-то знаменование.

Со́повци, *с. м. мн.* Така ся наречени въ гатанкѫ рынкы-ты, дупкы-ты на поса: *гѫста горица, подъ горица равнище, подъ равнище наплати, подъ наплаты кладенци, подъ кладенци соповци, подъ соповци крьпчица, подъ крьпчица чюкапець?* Гат.—Коса, чело, вѣжды, очи, рынкы, уста, брадичка.

Сополáна, *с. ж.* Саполана, съполана, сополка, сополушка.

Сополáнъ, *с. м.* Сополанъ, съполанъ, сополко.

Сополúвый, **сополúвѫ**, *в.* **саполúвый**, **саполúвѫ**.

Сополка, *с. ж.* Саполка, съполка, саполана, сополана, саполивщина, саполковица, сополушка.

Сополу́ша, *с. ж.* Сополка, съполушка.

У хоро-то до три момы
Най-хубавы, най-гыздавы:
Прьва-та е сополушка,
Втора-та е пепелушка,
А трета-та тынка Стана,
Тынка Стана гюлъ фидана. *Пѣс.*

Сопо́лъ, *с. м.* 1) Съполъ, цивкъ, саполъ и въ 4-ты знаменованиа. 2) Гага, смрькало на слонъ; **хо́боть у слона́**.

Сополи́ѫ, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл. д.* Съполя, сополивъ, саполивъ.

Сополи́анъ, *с. м.* Раст. *Polygonum Fagopyrum;* **гре́ча, гречи́ха, дику́шка.**

Сополи́асамъ, *гл ср.* отъ **сополи́асвамъ.** Да саполясамъ, да съполясамъ.

Сополи́асвамъ и сополи́асувамъ (да сополя́самъ), *гл. ср.* Ставамъ саполивъ; саполясвамъ, съполясвамъ; **сополи́вѣть.**

Сополи́асване, *с. ср.* отъ **сополи́асвамъ.** Саполясване.

Сопотни́къ, *с. м.* Мѣсто като улѣй, направено за да изтичать прѣзъ него помыи и другы нечистоти; гериз, гиризъ, улукъ; **стокъ нечисто́тъ.**

Со́поть, *с. м.* 1) Сопка. 2) Дълъ дрьвянъ кюнкъ въ земѫ за да тече вода прѣзъ него; **дерева́нная труба́ у водопрово́да.** 3) Прокопана матка за да тече по нея вода; када; **водопрово́дъ, кана́ва.**

Со́прѫ, **ешь**,—**пря́лъ**, *гл. свр.* отъ **сопи́рамъ.** —**рянъ**, *прич. стр.*

Сопъ, **со́пове**, *с. м.* Сопка въ 2-то знаменование. *Чешма съ два сопа*, съ два чючюра.

Со́пълъ, **со́пли**, *с. м.* Прьва-та желѣзна трѫба на духало до огънще; рѫчница; **со́пло.**

Со́ра, *с. ж.* в. **ссо́ра.**

Со́рище, *с. ср.* Купъ, купчина; ку́ча, гру́да, ку́па, нава́лъ, во́рохъ.

Сорна́къ, *с. м.* Сито струнякъ, струненикъ, протякъ.

Соро́вѫ, **ишь**,—**вилъ**, *гл свр.* отъ **соро́вамъ.** —**венъ**, *прич стр*

Соро́вамъ (да соро́вѫ), *гл. д.* Съровувамъ, събарямъ, развалямъ, разсъпвамъ, турвамъ, урювамъ; **разруша́ть, разоря́ть.** —**мся**, *гл. възвр* и *стр.* Съровувамся, събарямся, развалямся, разсъпвамся, турвамся, урювамся; **разруша́ться, разоря́ться.** *Что е вре́ва у горнѫ-тѫ махалѫ, дали ся видѣ соровихѫ?*

Соро́ване, *с. ср.* отъ **соро́вамъ** и **соро́вамся.** Събарване.

Со́рокча, *с. ср.* Змиа сивякъ.

Сортачи́ѫ (да ся), **и́шь**,—**чи́лся**, *гл. свр.* отъ **сортачи́авамся.**

Сортачи́авамся (да ся сортачи́ѫ), *гл. възв.* Ставамъ ортавъ съ нѣкого на нѣчто; вортачявамся; **дѣ́латься това́рищемъ** съ кѣмъ **по торго́вому предпрія́тію, сотова́риществовать.** *Еднѫжъ врабчя то и хѣсята ся сортачили, та ся посѣяли жито.*

Сортачи́авание, *с. ср.* отъ **сортачи́авамся.** Вортачяване.

Сору́жи́ѫ, **ишь**,—**жилъ**, *гл*
ру́жамъ. —**женъ**, *прч*

Сору́жамъ (да сору́жи́ѫ), *г*
накъпвамъ съ оражия; об
гл. възвр и *стр.* Накачи
съ оражия; ображямся.

Еване, съно на майк
Что конѣ сѣдишь, со
По тѣмъ ясна мѣсеч
По тѣмъ темнѫ облач
Ни кандило, ни свѣт
Дѣва не пати патува

Сору́жание. *с. ср.* отъ **сор**
жание.

Со́рча, *ум. ср.* отъ **соръ.**

Соръ, *с. м.* Сѣчиво, съ кос
за; косеръ; коса́рь, рѣза́к
Закачилъ соръ-тъ за
торбѫ-тѫ на рамо и до
то. На прьвий Сѣчко с
Трипунъ едно кравайчя
картѫ вино, си закачил
и тръгнялъ да ходи в
кроить. Една свиня жи
едны зѫбы колко едны с

Со́самъ, *гл. ср.* Приличямъ,
добрѣ, идѫ, оттоварямъ,
уйдисвамъ; **идти́, прили́ч**
ставя́ть, годи́ться. *Дългок*

Со́самъ, *гл. свр.* отъ **со́свам**
изнемощѫ.

Со́самъ, *гл. свр.* отъ **со́сва**

Со́самъ (да ся), *гл. възвр.*
вѫ, да ся спасѫ; **спасти́с**

По трагѫ имъ потѣра до
И ся чюдять тридесять к
Кждѣ да ся юнаци сосас

Сособо́рѫ (да ся), **ишь**,—
свр. Да ся сговорямъ, да
ся надумамъ, да ся нагласи

Како что ся научы сособ
Така си го съборъ-тъ сар

Со́свамъ и со́сувамъ (да с
Умирявамся много, падамъ
слабость; капвамъ, изнемощ
вамъ, изпадамъ, ослабвамъ,
дамъ; **истоме́ть, изнемога́**

Со́снамъ и со́сувамъ (да с
1) Бъпамъ доста, колкото
доставя́ть, быть доста́точ

Дано му паръ не ст
Да ся паварь-ъ раз
Парь-ълъ му не сос
Та ся паварь-ъ раз

Момице, ситна росице,
Не ходи ситно по дво
Не вадявай ми задонъ
Мень си созувать мом

Сось мя гали, сось мя мами! стига ня гали, стига ня нами. 2) Давань на заемъ, заимань; дава́ть въ заёмъ. *На сиромасы не дава, комшии не сосва, ами все казва нѣмамь.*

Со́сваніе и со́сованіе, *с. ср.* отъ **сосвань**.

Сосва́тань (да ся) и да ся **сосва́тж**, **нишь**, —**тился**, *гл. вз. свр.* Да станемъ сватове, да ся сродимъ по сватовство. *Сынъ ся мячилъ, златно слънце, за со тебе да ся сосватамь, ако реколь Господь: азъ имамь единъ сынъ, сакамь да го женъж, дай ми единъ керкж, ако е кабилъ.*

Краль-тъ имать единъ милъ керкж,
Азъ ся имамь една мила сына,
Мые да ся оба сосватимъ,
А два млады да ся созематъ. *Пѣс.*

Сосдро́бнж, **нишь**,—**билъ**, *гл. свр.* отъ **сосдро́бнань**. —**бенъ**, *прич. стр.*

Сосдро́бнань (да сосдро́бнж), *гл. д.* Строшинавань, счюнвань, соскрьшвань.

Варай, Боже, милъ Боже,
Бръза копа не нападамь,
Остржсабынъ не соскрьшамь,
Бойно копье не сосдробнамь! *Пѣс.*

Соскрѣ́швань и соскрѣ́шнань (да соскрѣ́шнж), *гл. д.* Сосдробнань.

Соскрѣ́шваніе и соскрѣ́шнаніе, *с. ср.* отъ **соскрѣ́швань**.

Соскрѣ́шнж, **нишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **соскрѣ́швань**. —**шенъ**, *прич. стр.*

Соскъ́ынж, **ешь**,—**ижъ**, *гл. д. свр.* Да скъынж. —**ижтый**, *прич. стр.* Скъынжтый, сжсанъ; со́рванный.

Со́спа, *с. ж.* Навѣянъ нѣйдѣ снѣгъ; прѣспа, намѣтъ; сугро́бъ.

Со́спица и со́спичка, *ум. ж.* отъ **со́спа**. Прѣспица.

Сострѣ́твань и сострѣ́тувань (да сострѣ́тж), *гл. д.* Срѣщань, стрѣтвань; встрѣча́ть. *Да не те нѣчто сострѣпить. Кинисалъ ми ивъ горж зеленж, ничто стрѣка не ми сострѣтило.*

Сострѣ́тваніе и сострѣ́туваніе, *с. ср.* отъ **сострѣ́твань**.

Сострѣ́тж, **нишь**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **сострѣ́твань**. —**тенъ**, *прич. стр.*

Состѣ́пкань и состѣ́пчнж, **ешь**,—**пкалъ**, *гл. д. свр.* Да стъпчнж, да потъпчнж, да смачкань, да сгазнж, да погазнж.

Состѣ́пнж, **нишь**,—**пилъ**, *гл. д свр.* Да повръпнж назадъ, да стъпишнж. *Состъпи войска, Петре войвода, да си поминамь!*

Сосы́пвань и сосы́пуванъ (да сисы́пнж), *гл. д.* 1) Съсыпвань. 2) Изсыпвань, изтръпнань, разсыпвань. —**ися**, *гл. възвр.* 1) Съсыпвамся. 2) Падамь, изсыпвамся, разсыпвамся, посыпвамся. *Нивъ облакъ ситны звѣзды ся сосыпахж*, сыпнжхжся.

Сосы́паніе и сосы́пуваніе, *с. ср.* отъ **сосы́пвань**.

Сосы́пище, *с. ср.* Урва на планинж, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся съпе; съпѣй, съпище, усыпъ, суда, пѣсулякъ, пѣзулякъ; бсынь. *Спустнжся по сосыпище-то въ дола.*

Сосы́пнж, **ешь**,—**палъ**, *гл. свр.* отъ **сосы́пвань**. —**панъ**, *прич. стр.*

Сосѣ́дань и сосѣ́днувань (да сосѣ́днж), *гл. ср.* Слизань отъ конь, отсѣдань, отсѣдлавамся; сходя́ть съ коня́. *Ойдохж си накрай клисурж, сосѣднжхж отъ добрыты коне.*

Сосѣ́длава́ися (да ся сосѣ́длажж), *гл. възвр.* Отсѣдань, сосѣдань. *Отъ коне ся сосѣдлахж, на чардаци ся извачихж.*

Сосѣ́длажж (да ся), **ешь**,—**ла́лся**, *гл. свр.* отъ **сосѣ́длава́ися**.

Сосѣ́днж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **сосѣ́дань**. Да отсѣднж.

Сота́тковникъ, *с. м.* Който е отъ една́ ба́щины съ нѣкого; сооте́чественникъ, сооте́чичъ, земля́къ.

Сота́тковница, *с. ж.* Която е отъ една́ ба́щины съ нѣкого; сооте́чественница, земля́чка.

***Со́тона**, *с. ж.* Сатана, сатаница, сатона, сатанъ, дяволъ, чёртъ, бѣсъ, врагъ, вражлё, еднокракъый, кжсый, нечестивый; сатана́.

Сотру́чвань и сотру́чнань (да сотру́чнж), *гл. д.* Подсѣщань, напущавань, напомнянь, подканянь, договѣствань, подмъслювань; напомина́ть, напа́мятывать, напека́ть, подска́зывать, припомина́ть. *Забрсвилъ бѣхъ да ся женъж, сотручи мя стара майка.*

Сотру́чваніе и сотру́чнаніе, *с. ср.* отъ **сотру́чвань**.

Сотру́чнж, **нишь**,—**чилъ**, *гл свр.* отъ **сотру́чвань**. —**ченъ**, *прич. стр.*

Сотрѣ́вань (да сотрѣ́нж и да со́тржж), *гл. д.* Сътръвамъ, затръвань, загубянь, погубянь, прѣпахвань, убивань, отбавянь, отпасвань; губя́ть, погублять, лиша́ть жи́вни, убива́ть, казни́ть. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Сътръвамся, затръвамся, загубянся, погубянся, прѣпахвамся, убивамся, отбавянся; погиба́ть, погубля́ться, казни́ться. *Голѣма мжка было на царка, дѣка не можалъ да сотрые тжкъ страшнжламъ. Никако не можали да го клавать въ ржкж, да го сотржть и да рахтысать отъ него. Что не направили, за да ъ сотржть Ако умре, Богъ да ъ прости, вѣкъ-тъ не ке ся сотры, може да си земж другж.*

Сотрѣ́ване, *с. ср.* отъ **сотрѣ́вамъ** и **сотрѣ́вамся**.

Сотрѣ́жѫ, ешь,—рѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **сотрѣ́вамъ**. Да сотрж.—рѣ́тый, *прич. стр.*

Сотрѣ́швамъ и **сотрѣ́шювамъ** (да сотрѣ́шѫ), *гл. д.* Отрѣ́швамъ, разврѣзвамъ, отврѣзвамъ, отвязвамъ; **отрѣ́шáть**, **отвáзывать**.

Стрѣте си лѣ́по дѣ́войчя
За зеленъ изворъ врѣзано.
Дѣ́войчя си му велиаше:
Кой ке мя мене сотрѣ́шать,
Со рáкя да ми не хватить,
Со ногя да ми не сгазить!
Лудо си вѣ́рж додрѣжа:
Дѣ́войчя ми го сотрѣ́са,
Отъ зеленъ изворъ врѣзано,
Со рáкя ми го не хватя. *Пѣс.*

Маркова майка отъ очто ся зарадна,
Не чакаше фортомъ да сотрѣ́шить,
Токъ изсѣче со фружкы помина.
Разтоварн три сейсанъ хазно *Пѣс.*

Сотрѣ́шване и **сотрѣ́шюване**, *с. ср.* отъ **сотрѣ́швамъ**.

Сотрѣ́шѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр* отъ **сотрѣ́швамъ**. —шенъ, *прич. стр.*

Со́тржѫ, ешь,—ржлъ, *гл. свр.* отъ **сотрѣ́вамъ**. Да сотрѫ́.

***Соуклу́къ**, *с. м. Т.* Стая прѣдъ баня, прѣдъ хамамъ за съблачяне и почиване въ нея; **передба́ничникъ**.

***Софра́**, *с. ж. Т.* Трапеза, паралия, паралешка, синия; столъ. *Слагамъ софржѫ*; **накрыва́ть** на столъ.

Софри́ца и **софри́чка**, *ум. ж.* отъ **софра́**.

***Софта́**, *с. м. Т.* 1) Турскый учитель. 2) Ученикъ въ Турско горне, въсше училище.

Соха́, *с. ж.* 1) Суровица, побита въ земѭтя за да дрѣжи нѣчто; соха́. *Соха на дрѣвникъ. Соха на чадкрѣ. Останкла е суха соха на голя токъ* 2) Дрво, суровица съ чаталы на единый край; разсой, разсоя, разсоха, сока, чепарка, чаталъ; соха́, разсо́ха, кара́ка. *Побивать сохы въ земѭтя и на тѣхъ турнать било-то.* 3) Дѣ́ изправены дрвета, въ които стоять кросна-та на разбой за килимы, за Пиротскы чергы. 4) Чардакъ, колыба на четыре сохы. 5) Разсовато дрво, въ което затискать котли съ качамакъ, кога го брькать: разсоха, робыша, катарага, катарачка, каракачка.

Сохъ́ица и **сохъ́ичка**, *ум. ж* отъ **соха́**.

Сочéвамся (да си сочéжѫ), *гл. възвр.* За дѣтя: зараждамся въ майчина-тя си утроба; заченамся, зачинамся; начинáться.

Сочéване, *с ср.* отъ **сочéвамся**. Заченане, зачинане.

Со́чение, *с ср.* отъ **со́чѫ**.

Сочéжѫ (да ся), ешь,—жлъ, **сочéвамся**.

Со́чецъ, *ум. м.* отъ **сокъ**.

Со́чиво́, *с. ср.* 1) Гостба, ко ко, да ся срьба; чорба; 2) Раст. *Phaseolus vulga* **со́ль**.

Со́чнъ́ый, —чьнъ и —чен Что има много сокъ; водн **дни́стый**, **во́дяный**, на **чатый**. *Сочна трѣва. Со* нъ, **нале́нъ**. *Сочно жи* **на́дзелень**. *Жито-то, ко клѣ е още сочно, дава*

Со́чѫ, ишь,—чи́хъ, *гл. д.* прьстъ или по другъ начи за да го види; **посочвамъ**; **ка́зывать**. *Сочѫ съ пржс Него сочятъ. Съ прьста чятъ.* 2) Издавамъ, прост го показвамъ да ся види; **вамъ**; **пока́зывать**. *Сочѫ нка си кракъ.* 3) Напра магамъ нѣкому да види, да чи нѣчто; посочвамъ, насоч **ука́зывать**, **направля́ть**. *кы-ты. Сочѫ му как стане.* 4) Помѣрвамъ, ишѫ, насочвамъ, посочва ся, **мѣ́тить**, **наводи́ть**. Служѫ за бѣлѣгъ, за зна нѣчто; глядамъ, показвам *сочи на добро.* 6) Глядам *мя-то сочи на дъждъ. да отскжпне.* 7) Бывамъ це на нѣкоя страня; г *та сочи на пладне.* — *възвр.* Сочѫ себе-си; по **пáться**. 2) *гл. стр.* Бъ чи му, *гл. безл.* Лич видѣ́тъ му е, позната м е. *Сочи му, че е богат былъ боленъ.*

Сошúвамъ (да сошáжѫ), ушивамъ. *Да изпрядешъ, шиешъ єдно кошюлж, до самовилы-ты. На нероде сошили.*

Сошúване, *с. ср.* отъ **со** вание, ушиване.

Сошúца, *с. ж.* Клѣчка, к на разбой за килимы.

Сошúжѫ, ешь,—шúлъ, *гл.* вамъ. —шúтый, *прич.*

Со́ма, **са́ма**, **со́е** и **сова́**, *жѣ* сочение нѣчта, что ся п **ятотъ**. *Сова Петровъ-ден сова лѣто. Бѣ чж отк*

Спа́дамъ и спа́днувамъ (да спа́дна), *гл. ср.* 1) Спущамся изъ нападолнище, отъ по́-въ́соко мѣ́сто на по́-ни́зко; слизамъ, слазамъ, слѣ́гнувамъ, навалямъ; сходя́тъ, спусна́тъ се. *Спадняла въ едно низко мѣсто.*

Девять дена врѣ́въ горѫ ходихѫ,
На спаднахѫ въ поле широко. *Пѣс.*

Спаднялъ е Дунче, спаднялъ е
Въ юручны бѣлы махалы. *Пѣс.*

2) Качамъ на нѣ́что, спущамся отъ него долу на земя́-тѫ; слизамъ, слазамъ, свалямся, сосѣ́дамъ, отсѣ́дамъ, сосѣ́длавамся; слѣ́замъ, сходя́тъ.

Проговори Дя́телинъ войвода:
Е тъзенъ незнайна дело,
На спадни си отъ врана-та коня,
Да тя слушъ това руйно вино. *Пѣс.*

3) Зимамъ да ся продавамъ по́-евтино; побивамся, падамъ, слизамъ; на́дамъ, спада́мъ, упада́мъ. *Цѣна-та на жито-то спаднѣ;* цѣна́ на хлѣ́бъ упа́ла. *Стока-та спаднѣ.* 4) Слизамъ надолу, ставамъ по́ пъ́ть-тъкъ, по́ нагъкъ; падамъ, намалѣ́вамъ, слѣ́гвамъ, сѫ́нѣ; на́мятъся, обмелѣ́тъ, опада́тъ, спада́тъ, убива́тъ. *Вода-та въ рѣкѫ-тѫ спада*; вода́ убива́тъ въ рѣкѣ́. 5) Изгубямъ отъ сила́ тѫ си, ставамъ по́-слабъ; ослабвамъ, отслабвамъ, намалѣ́вамъ; умеля́мъ се. *Спаднѣ студъ-тъ*, стана́ по́-нагъкъ. *Огнь-тъ спаднѣ*, не е толкова голѣ́мъ. 6) Намалѣ́вамъ, свивамся, сбирамся, ирьскамся, разписамся; опада́тъ. *Отоко-тъ спаднѣ. Коремъ-тъ му спаднѣ*, изпаднѣ, изгуби отъ тлъстина́-тѫ си. 7) Свивамся, сбирамся, сначквамся, слѣ́гвамся, улѣ́гвамся; опусна́тъ се, оса́живатъ се, осѣ́дамъ. *Сѣно-то спаднѣ*, улѣгнѣ́ се, слѣгнѣ́ се. *Мѣхуръ-тъ спаднѣ.* 8) Падамся, слизамъ, сѣ́тамся, бро́ямъ се; приходя́тъ се, относи́тъ се. *Въ тѫ́къ епархиѫ спада и наше-то село.* 9) *гл. д.* Намалѣ́вамъ, свалямъ, изваждамъ, изкарвамъ, изврѣ́гамъ вича́тывамъ, сна́дывамъ. *Спадни и разноси-тѣ:* —**ня́ся**, *гл. стр.* Бивамъ спаднѣ́тъ.

Спа́дане и спа́днуване, *с. ср.* отъ спа́дамъ.

Спа́днѣ, е́шъ,—нѣ́лъ, *гл. сер.* отъ спа́дамъ. —**нѣ́тый**, *прич. стр.*

Спадъ, *с. м.* *Вода, рѣка съ спадъ да врѣ́ти колело*, спада, намалѣ́ва толкова, колкото да може да врѣ́ти колело.

Спазарнѣ́, и́шъ,—ри́лъ, *гл. сер.* отъ спазаря́вамъ. —**ре́нъ**, *прич. стр.*

Спазаря́вамъ (да спазарнѣ́), *гл. д.* Напра́вямъ пазаръ, сговоръ съ нѣ́кого за нѣ́что; пазарувамъ нѣ́что, сговарямъ, цѣ́ня́; търгова́тъ, купу́ва́тъ, наема́тъ. *Спазарихмѣ овця́-тѣ.* —**ня́ся**, 1) *гл. въ.* Правѣ пазаря́нъ; пазарѣ́ся, пазарувамся, цѣ́ня́ся, сговарямся, погаждамся, погождавамся, потъкмявамся, стъкмявамся; търгова́тъ се, наема́тъ се, угова́рятъ се, сгова́рятъ се, услабва́тъ се, ста́кватъ се, ла́дятъ се, сдѣ́латъ се. *Спазарихмѣся за цѣнѫ́тѫ.* 2) *гл. стр.* Бивамъ спазаренъ.

Спазаря́ване, *с. ср.* отъ спазаря́вамъ и спазаря́вамся.

Спа́звамъ и спа́зувамъ (да спа́зна), *гл. д.* Запазвамъ, упазвамъ, удрѣ́жамъ, увардвамъ; сохраня́тъ. —**ня́ся**, 1) *гл. въ.* Запазвамся, упазвамся, удрѣ́жамся, увардвамся, утрайвамъ; сохраня́тъ се. 2) *гл. стр.* Бивамъ спазенъ.

Спа́зване и спа́зуване, *с. ср.* отъ спа́звамъ.

Спа́зна, и́шъ,—зна́лъ, *гл. сер.* отъ спа́звамъ. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Спа́лавна (да ся), и́шъ,—вился, *гл. сер.* отъ спа́лавамся.

Спа́лавамся (да ся спа́лавна), *гл. въ.* Ставамъ палавъ, лудъ, безуменъ; полудѣ́вамъ, обезумѣ́вамъ; сходя́тъ съ ума́. *Паша-та ке ся спалавитъ, нигдѣ го мѣсто не зематъ. Кувенджика-та го стопилъ и ся спалавилъ.*

Спа́лавяне, *с. ср.* отъ спа́лавамся. Полудѣ́ване.

Спа́лвамъ и спа́лямъ (да спа́лна), *гл. д.* Запалвамъ нѣ́что да изгори; спала́тъ.—**ня́ся**, 1) *гл. въ.* Запарвамся, спарвамся, подсичамся, разсалвамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ спаленъ.

Спа́лване и спа́ляне, *с. ср.* отъ спа́лвамъ.

Спа́лна, и́шъ,—а́лъ, *гл. сер.* отъ спа́лвамъ. —**ленъ**, *прич. стр.*

***Спана́къ**, *с. м.* Раст. *Spinacia oleracea*; пинна́тъ. *Дивъ спанакъ*, раст. *Blitum capitatum*, бедняво зеле, зимйско гроздие, къ́сесла трѣ́вѣ, чрьвенъ бурянъ, чавгъ́ны уста; жи́нда головча́тая, боро́вникъ.

Спана́чецъ, *ум. м.* отъ спана́къ. Малко спанакъ.

Спана́чникъ, *с. м.* Точено съ спанакъ мезда петуры-тѣ, бюрекъ съ спанакъ; ниро́гъ съ пинна́томъ — *Точи спаначника*, спи.

Спане́, *с. ср.* отъ спя́.

Спанчёве, *с. м. мн.* Мѣсто за расходка; мѣсто для прогу́лки.

Спа́плнѣ, и́шъ,—ялъ, *гл. сер.* отъ спа́плямъ. —**ленъ**, *прич. стр.*

Спа́плямъ (да спаплнѣ́), *гл. д.* За коса́:

разрошавамъ, сплъстявамъ, спльчкавамъ; възеро́шивамъ, всклочивамъ, путамъ.

Либя Петкано, Петкано,
Чти ти си черги събранъ,
А па пашкулъ спапленъ?
— Либа Стояне, Стояне,
Малко си дѣтя донесе,
По глава ми е хващало
Та ми пашкулъ спаплявало
И одръ ми е събрало. *Пѣс.*

Спапъ, *с. м.* Дрѣхъ, что давать родители на дъщерь си, кога ѭ мѫжать; прѣмѣна, придань, придъ, прикиа, чеизъ.

Айшо, мала моме,
Что си уникнала:
Дали даръ нѣмашь,
Даръ да даруваш,
Али спапа нѣмашь,
Спапа да товариш? *Пѣс.*

Стани ми, майко събери
Мои-нъ дружкъ йолдашкъ,
Да ми затягать, запивать
Мои-нъ тѭжкъ спаповъ
И още тънкъ даровъ *Пѣс.*

***Спара́нгъ**, *с. ж мн* Раст. *Asparagus officinalis;* **спа́ржа.**

Спа́рвамся и спа́рювамся (да ся спа́рѭ), *гл. възвр.* 1) Отъ горящина, отъ слана или отъ друго нѣчто попарвамся, повяхвамъ, посрьнувамъ и ся сбирамъ, свивамся; спардушвамся. *Грозде-то ся е спарило,* завяхнало, засъхнало. *Спарены чюшки.* 2) Запарвамся, подсичамся подъ мышници-ты и на други мѣста, дѣто кожа-та ся трька; спалямся, разсалвамся. 3) Загрѣвамся отъ влажность и начинамъ да гниѭ; запарвамся, запалвамся; прѣть, напрѣвать, сопрѣвать. *Мирише на сѣно спарено.*

Спа́рване и спа́рюване, *с. ср.* отъ **спа́рвамся.**

Спардуша́вамся и спардуша́мся (да ся спардуша́ѭ), *гл. възвр.* Извяхвамъ, повяхвамъ, посрьнувамъ, та ся свивамъ и сбирамъ; спарвамся, попарвамся: намя́кнуть, подря́бнуть, дря́бнуть. *Иперкы-ты ся спардушиѫ.*

Спардуша́ване и спардуша́не, *с. ср.* отъ **спардуша́вамся.**

Спардуша́ѭ (да ся), **иш**, — **дялся**, *гл. свр.* отъ **спардуша́вамся.** — **шенъ**, *прич. стр.* Извяхлъ, повяхлъ, посрьнялъ, спаренъ; **дря́блый, вя́лый, повя́лый, намя́клый.**

***Спа́рта**, *с. ж.* 1) Чрьта, тягленъ съ помощь отъ изопнятъ конецъ. 2) Дъсчица съ изопнятъ на нея успорядны конци за тягление чрьты на книга.

Спартосам, *гл. сер.* отъ с
— **санъ**, *прич. стр.*

Спартосвам и спартосувам
сам), *гл. д.* 1) Тягля чрь
спарта. 2) Съ изопнято въ
ты на нивя за рядовъ-ты,
сади нѣчто садъ. — **ся**, *гл*
спартосанъ.

Спартосване и спартосуван
спартосвам.

Спа́рѭ (да ся), **иш**, — **ря́лся**,
спа́рвамся. Да ся спардуша
прич стр. Спардушенъ, п

Спа́са, имя соб. женско.

Спа́свам и спа́сувам (да с
За молець: изядамъ, поядам
нѣчто на много мѣста; изм
ляскамъ, съзобвамъ, опасвам
точа́ть, тлить.

Ще си станя дребенъ моле
Щя си спася девять ризъ
Девять ризъ попрянъ,
Десетя-тя сърма-злато! *П*

Спа́сване и спа́сување, *с.*
вамъ. Опасване

Спасе́ние, *с. ср.* 1) Избавяни
бѣдя; **спасе́ние.** 2) Отиване
въ рая; **спасе́ние.** *Насил*
бива.

Спасия, им. соб. женско.

Спа́совъ-день. Праздникъ Въз
не, Святый Спасъ. *Прѣдъ*
щя Спасовъ-день по глухи
ки-ты берѫть цвѣтие ро
— *Това ти е Спасовъ-де*
сение-то, отъ него щешъ и

Спа́стра, *с ж.* Спастряне
—*готова тщета.*

Спа́стрѭ, **иш**, —**ра́лъ**, *гл.*
стрювамъ. —**ренъ**, *пр*

Спа́стрямъ и спа́стрювамъ
гл. д. Крѫ, вардя, чювам
вамъ, завардвамъ, задрѫжам
назвамъ; бере́чь, сохраня́т
спря́тать. *Чтото остане*
нѣйдѣ, да ся намѣри за
то облѣчешь новы дрѣхы,
спастрящь. —**ся**, *гл.* с
стренъ. *Спастрякай, доде*
стрякай дрьва-та за пр
не горишь колце-то.

Спа́стряне и спа́стрюван
спа́стрямъ. *Спастряне*
чала.

Спасъ, имя соб. мѫжско.
Спасовъ-день

Спасѫ, е́ш **спа́сохъ**, *гл.*
вамъ. Да опася, да сполю

Спасѣ́, и́шь,—сúлъ, *гл. сер.* отъ **спасúвамь**. Да избавя; спася́. —сéнъ, *прич. стр.* Избавенъ. *Претрѣпѣвъ—спасенъ.*

Спасúвамь (да спасѣ́), *гл. д.* Избавямь. —**мся**, *гл. възвр* Избавямся.

Спасúване, *с. ср.* отъ **спасúвамь**. Избавяне.

Спахúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **спахúя**; **помѣщичій**. *Спахийско село, спахийскый конь, спахийска пушка.*

Спахúица, *с. ж.* Жена на спахия; спахица.

Спахúйчя, *ум. ср.* отъ **спахúя**. Малъкъ, младъ спахия.

***Спахилúкъ**, *с. м. Т.* 1) Служба-та, кожто войникъ спахия е служилъ на господаря си, на царя си.

Ся посврьши спахийчя-то,
Во недѣлък сватбк сторя,
Въ понедѣлникъ ся собрахк
Ся собрахк спахии-ти,
Ке ми ходять на спахилúкъ.
— Ой ты майко, стара майко,
Да ми чювашь невѣстѣ-тѣ,
Азъ ке ходамь на спахилúкъ,
Азъ ке сѣдамь три годúнъ,
Три годúнъ, шесть мѣсяци.
Си отиде на спахилúкъ,
Тамо сѣдѣ три годúнъ,
Три годúнъ, шесть мѣсяци.
Дойде врѣмя, дойде кова
Да ся врати отъ спахилúкъ.
— Ой ты майко, старо майко,
Камо ми ы невѣстѣ-тѣ?
— Ой ты сынко, милъый сынко,
Невѣста та ся омажи. *Шѣс.*

2) Населена земя, кожто султани ты сѫ давали на войникъ спахия за нѣкои голѣмк заслугк да ы влада до животъ, а понѣкога и да ы оставя на потомство то си; **помѣстье**, **ленъ**. 3) Данъци-ти, кожто спахия е земалъ отъ подареныт-тъ нему земи, села.

Спахúица, *с. ж.* Жена на спахия; спахица; **помѣщица**.

***Спахúя**, *с. м. Т.* 1) Едноврѣмешень Турскый войникъ конникъ; спаходаръ; **кóнный вóинъ**, **кавалерúстъ**. 2) Господарь, владѣтель на населенк земя, кожто султанъ-тъ е подарилъ лично нему или пакъ нѣкому отъ дѣдъ-тъ му; чокой; **помѣщикъ**. Спахия-та е събиралъ, а понѣдѣ и досега събира, отъ спахилúка си тъя данъци: десятъка отъ всичкъ произведения; бегликъ за добытъкъ овця, козъ, свине, кокошкъ; особенъ данъкъ отъ всичкъ женены въ спахилúка му. 3) Господарь на чифтликъ, на дрьжавя, на мушия; чифтликъ-сайбия.

Хаберъ дошло отъ султана,
Да соберять силнк войскк,
Да соберять занимъ-ты,
Занимъ-тъ, спахии-тъ. *Пѣс.*

***Спахóдаръ**, *с. м. Т.* Войникъ спахия. *Что ся собралъ честенъ сборъ все около тебе, како силны спаходары прѣдъ честнего царя.*

Спекѫ́, чешь, спéкохъ,—клъ, *гл. сер.* отъ **спúчамь**. —ченъ, *прич. стр.*

Спелѣ́вамся (да ся спелѣ́я), *гл. възвр.* Казвася на срьдито: отивамь на нѣкждѣ, замитамся, нахвамся, прьждосвамся, запелѣвамся, отпелѣвамся.

Спелѣ́ване, *с. ср.* отъ **спелѣ́вамся**. Запеляване.

Спелѣ́я (да ся), еешь, — ѣ́лся, *гл. сер.* отъ **спелѣ́вамся**.

Спепели́самь, *гл. сер.* отъ **спепели́свамь**. —санъ, *прич. стр.*

Спепели́свамь и **спепели́сувамь** (да спепели́сам), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто на пепелъ, на прахъ, изгарямь го, та става на пепелъ. *Спепелиса му кожалы-ны.* 2) Разоборявамь, съсыпвамь, закопавамь, погубвамь, опропастявамь; разорáть, погубáть. *Спепелиса го.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь на пепель, на прахъ. 2) Разобарямся, съсыпвамся, закопавамся, погубвамся, опропастявамся, изгубвамь си всичко, пропадамь съвсѣмь; разорáться, погибáть. 3) *гл. стр.* Бывамь спепелисанъ.

Спепели́сване и **спепели́суване**, *с. ср.* отъ **спепели́свамь**.

***Спéнджа**, *с. ж. Т.* Испенчь, данъкъ, който плащахк едно врѣмя всякой не Турчинъ на възрастъ.

Спестя́вамь (да спестѣ́), *гл. д.* в. спѣ́стя́вамь.

Спетя́зи, *с. м. мн.* Саблица въ 2-то знаменование.

Спечя́лвамь и **спечя́лювамь** (да спечя́лък), *гл. д.* 1) Съ работк, съ купуване и продаване, или съ другъ начинъ вадя царъ, изкарвамь печалбк отъ нѣчто; добывамь, придобывамь, кáрувамь, стичамь; наживáть, наживáться, търговáть, доставáть, прiобрѣтáть, добывáть. 2) Сподобявамся да имамь нѣчто; печялмь, добывамь, придобывамь; добывáть, прiобрѣтáть, заслýживать. *Съ това си спечялилъ много неприятели. Въ тѫж биткѫ той спелялы крьстъ.* 3) На игрк, на басъ или на друго нѣчто азъ излизамь отгорѣ, моя-та дума, моя-та работа излиза права; печялмь, надвивамь; выúгрывать, отстáвать. *Спечялвамь басъ;* выúгрывать заклáдъ. *Спечялвамь давиѫ;* выúгрывать, отстáвать тúжбу. *Спечялвамь врѣмя*, глядамь да ся ползувамь отъ врѣ-

мя-то, отъ работы-ты; вúграть врéмя. —ся, *гл. стр.* Бúвамъ спечеленъ; добúвамся, придобúвамся, стúчамся; добúвáться, прiобрéтáться, нажúвáться.—*Който пáви вéсты-ты, спечáлва новы-ты. Ако не спечáлишь отъ работж, отъ зúбыты поспéсти. Щешь спечáлишь като пчелж на брусъ.*

Спечáлване и спечáлюване, *с. ср.* отъ **спечáлвамъ.**

Спечáлж, ишь,—úлъ, *гл. свр.* отъ **спечáлвамъ, —ленъ**, *прич. стр.*

Спúва ми ся (да ми ся спúе), *гл. безл.* Иска ми ся да пúя, допúва ми ся, припúва ми ся, ожúднéвамъ; мнѣ хочется пúть. *Менѣ ми ся водж спúло.*

Спúда, *с. ж.* 1) Спрúна. 2) Спúла, скала, капúкъ. *Вяке ми ся додúна по тéзи лéтны пéковы, по тéзи спúды каменѣ.*

Спúе (да ми ся), **спúло ми ся**, *гл. свр.* отъ **спúва ми ся.**

Спúла, *с. ж.* Канара, карпа, зúберъ, спúда, скала, стѣна, кúчеръ, заряда; утёсъ, скáла. *Тамо трéбва да ся нáздишь по еднж спúлж право у горѣ. Во спúлж-тж има дупкж, максусъ копана со глето. Една дéвойка извéгува отъ море-то и ся качува на едны спúлы. Ластовица-та бúше захватила да прáви сéдéло-то подъ нéкоjъ спúлж, кай что да не може нúчто да úлѣзе во сéдéло-то.*

Спи ми ся, *гл. безл.* в. **спúж.**

Спúрамъ (да спржж), *гл. д.* и *ср.* в. и двата глагола **запúрамъ** въ всúчкы-ты знаменования и изречения; съпирамъ, разпирамъ. *Да спрж крьвь-тж, болесть-тж, пажарьтъ;* **захватúть** кровь, болѣзнь, пожаръ. *Работа-та ся спрúа*, не отúва напрѣдъ; дѣло стáло.

Спúране, *с. ср.* отъ **спúрамъ** и **спúрамся.** Запиране.

Спирúсамъ, *гл. свр.* отъ **спирúсвамъ.** —**рúсанъый**, *прич. стр.*

Спирúсвамъ и спúрисувамъ (да спирúсамъ), *гл. д.* По единъ особенъ начúнъ изработвамъ нѣдь, бакáръ.

Спирúсване и спирúсуване, *с. ср.* отъ **спирúсвамъ.**

Спúри, *с. ж. мн.* Въ изречение: *ами азъ за каквы спúры сúмъ тука?* за какво сúмъ, зачто сúмъ тука? За каквъ чемéръ сúмъ?

Спúсвамъ и спúсувамъ (да спúшж), *гл. д.* Съ писание показвамъ кому какво ся пада; разврúгамъ, размéтамъ, изписвамъ, разпискамъ, рѣжж, разрѣзвамъ; распредѣлúтъ.

Въ село е дошúлъ кадúя,
Кадúя и субашúя,

Та ми списува, казува
Всякому моему по моя

Спúсване и спúсуване, свамъ.

Спúскамъ, *гл. свр.* Да пискамъ изведнáжъ и м жена-та, что и грúло калъ вервевулъ-тъ како осойничавж.

***Спитáлъ**, *с. м.* и **спитáля**, таля, болница; больнúца, нели го на спиталя-то.

Спихтóсамъ (да ся), *гл. св* вамся. Да ся спихтж.

Спихтóсвамся и спихтóс спихтóсамъ), *гл. възвр.* тúмъ; спихтúвамся.

Спихтóсване и спихтóс отъ **спихтóсвамся.**

Спихтúж (да ся), úмъ,—тúл **спихтúсвамся.**

Спихтúвамся (да ся спи Ставамъ на пихтúмъ; спихт вамся. *Крьвь та ся спих*

Спихтúване, *с. ср.* отъ Спихтосване.

Спúца, *с. ж.* 1) Издѣлано единъый край въ главнúж съ другъый въ наплаты-ты острѣна клéчка като шúло; чúлъ го съ спицж. *Нощѣ човѣка спица, не можа оти гаволъ-тъ ся жены спици úнабúжж, душъ*

***Спицарúна и спицерúна**, дѣто дрúжать, прáвять и п аптéка.

Спицерúнъ и спицéръ, спицарúнъ; аптéкарь.

Спúчнякъ, *с. м.* Пó-дебелъ цж, който е вбитъ въ гла вица.

Спúчамъ (да спекж), *гл.* нѣчто да ся спече, да ся *възвр.* Отъ горящúнж или свúвамся, сбúрамся, стúс сгрьчвамся; скóрбнутъ, скóр щúвáться. *Обуща-та ми* изсъхнáли, та ся събрали.

Спúчване, *с. ср.* отъ **спú** чамся.

Спúшж, ешь,—сáхъ, *гл.* вамъ. —**сапъый**, *прич.* с

Спúнж, ешь, *гл. ср.* Спя; *спие на одря-то, можчя то. Спижть съ младж*

Спúна, *с. ж.* Сънъ, спание; *бéхъ прѣспалъ прьвж спи*

жѧжда за водѫ мя събудихѫ. Прьвѣ спиѫ спиѫть съ младѫ Секулицѫ, прьвъ сънъ.

Сплáввамь и сплáвямь (да сплáвѭ), *гл. д.* Стопявамь. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Стопявамся. *Огнь-тъ ся сплави*, станѫ на пепелъ. 2) *гл. д.* Бъявамь сплавенъ.

Сплáвване и сплáвяне, *с. ср.* отъ **сплáвамь**. Стопяване.

Сплáвѭ, **ѝшь**,—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **сплáвамь**. —**венъ**, *прич. стр.*

Спластѫ́, **ѝшь**,—**стúлъ**, *гл. свр.* отъ **спластúвамь**. —**стéнъ**, *прич. стр.*

Спластúвамь (да спластѫ́), *гл. д.* Събирамь нѣчто и го правѣ на пластовѣ; пластѫ́, напластявамь, стивѣ; пластовáть, напластóвывать. *Спластявамь сѣно*, събирамь. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Спластявамся, спьчкѣмся. 2) *гл. стр.* Бъявамь спластенъ.

Спластúване, *с. ср.* отъ **спластúвамь** и **спластúвамся**.

Сплатѫ́, **ѝшь**,—**тúлъ**, *гл. свр.* отъ **сплатúвамь**. —**тéнъ**, *прич. стр.*

Сплатúвамь (да сплатѫ́), *гл. д.* Допирамь едно нѣчто до друго така, каквото да не остава никаква разстрога помежѫ имъ; приплатявамь, доплатявамь, присланямь ставямь; плотúть, спláчивать. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Приплатявамся, доплатявамся, прилѣпявамся, присланямся, ставямся; прислонúться, спláчиватьсѧ.

Сплатúване, *с. ср.* отъ **сплатúвамь** и **сплатúвамся**.

Спла́швамь и сплúшювамь (да спла́шѫ), *гл. д.* Заплашвамь, уплашвамь, подплашвамь; спу́гивать, вспу́гивать. *Ѣ посплаши дѣца-та. Да сплаши гладъ.* —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Уплашвамся, подплашвамся, изплашвамся; пугаться, спу́гиватьсѧ. *Вакли ся овни сплашили*, подплашили.

Спла́шване и спла́шюване, *с. ср.* отъ **спла́швамь** и **спла́швамся**.

Спла́шѫ, **ѝшь**,—**шúлъ**, *гл. свр.* отъ **спла́швамь**. —**шенъ**, *прич. стр.*

Сплéскамь, *гл. ср. свр.* Да изплескамь, да заплескамь изведнѫжъ и много; да спускамь *Кокошка-та сплескала съ крылѥ-то.*

Сплéскань, *гл. свр.* отъ **сплéскамь**. Да сплещѫ. —**сканъ**, *прич. стр.*

Сплéскамь и сплéскувань (да сплéскамь и да сплéщѫ), *гл. д.* Нѣчто изпъкнѣло, издигнѫто удрямь та го направямь да стане плоско, свито; сплю́щивать. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Отъ ударъ, отъ натискане свивамся и ставамь плосъкъ и подвитъ; сплю́щиватьсѧ. *Шапка-та му ся сплеска*

Сплéскване и сплéскуване, *с. ср.* отъ **сплéскамь** и **сплéскамся**.

Сплетнú, *с. ж. мн.* Думы, прѣнасяны, пущанъ за оразѫ; сметежь, сметене, клюкы; сплéтки, сплéтни, кáверзы.

Сплéтникъ, *с. м.* Който пуща, прѣнася сплетни за едного, за другого; сметеникъ, клепачь, кликарь, клюкарь, мунафлѫкчия; сплéтникъ, колотúрь, кáверзникъ.

Сплéтница, *с. ж.* Която пуща, прѣнася сплетни за едного, за другого; сметеница, клюкарка, мѣшячка, мунафлѫкчийка; сплéтница, колотóвка, колотúрка, колотúрница, кáверзница.

Сплетѫ́, **éшь**,—**тохъ**, **сплелъ**, *гл. свр.* отъ **сплúтамь**. —**тéнъ**, *прич. стр.* Вплетенъ, уплетенъ, заплетенъ, забрьканъ.

Сплéщѫ, **ешь**, **сплескáхъ**, *гл. свр.* отъ **сплéскамь**. Да сплескамъ.

***Сплúна**, *с. ж. Гр. Splen, Lien*, слизъ, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзка, слѣзъ, далакъ; селезёнка. *По сплинѫ-тѫ на свинѫ прокобявать за зимѫ-тѫ.*

Сплúница и сплúнка, *ум. ж.* отъ **сплúна**. Слѣзенка, далачецъ.

Сплúтамь (да сплетѫ́), *гл. д.* 1) Съ плетене сбирамь нѣколко нѣчта въ едно; сплетáть. *Сплела рясы-тѣ на покаса да не висять.* 2) Съ плетене направямь; наплитамь, уплитамь; сплетáть. *Сплелъ еднѫ кошницѫ и ѫ напълнилъ съ ягоды.* 3) Направямь на сплитовѣ, на пленици; заплитамь, уплитамь; заплетáть. *Сплетохъ си косѫ-тѫ. Сплели лука.* 4) Забрьквамь нѣкого въ нѣчто, въ нѣкоѫ работѫ; вплитамь, заплитамь, уплитамь; уплетáть, вáзывать, впу́тывать. 5) Забрьквамь, убрьквамь, смитамь, спрьсвамь, заплитамь; запу́тывать, кáверзить. *Още повяче сплете работѫ-тѫ.* 6) Вадѫ и прѣнасямь думы, сплетни, сметежи за оразѫ; сплетáть. 7) Вадѫ, изкарвамь, измислювамь, скроявамь; сплетáть. *Сплетохъ му еднѫ лѫжѫ, тука ли си!* —**ися**, 1) *гл. възвр.* и *вз* Завивамся, вплитамся, заплитамся, прѣплитамся, уплитамся; сплетáться, заплетáться, преплетáться. *Сплеся като пѣтель въ клѣчища.* 2) На ходене крьстосвамь си крака-та като да плетѫ нѣчто съ тѣхъ; заплитамся, прѣплитамся; заплетáть ногóю. 3) Забрьквамся, вплитамся, уплитамся въ нѣчто; вплетáться, вáзываться, впу́тываться, запу́тываться. 4) Завалямся, къл кáмся, политамь, спотурнямся; мотáться. 5) На говора завалямь, мулавѣ съ езика си; прѣплитамся. *Сплете му ся язык-тъ.* 6) *гл. стр.* Бъявамь сплетенъ. —

Законъ-тъ е като пальжинѫ: оса-та ѫ прожѫва, муха-та ся сплита.

Сплѝтание, *с. ср.* отъ **сплѝтамъ** и **сплитамся**.

Сплѝтецъ, *ум. м.* и **сплѝтчя**, *ум. ср.* отъ **сплитъ**. Сплитчица.

Сплѝтка, *с. ж.* Сплитъ: 1) Уплетена коса; пленикъ, пленица, плетица, плетенка, плетеница, плетка, плетушка, плитка, рядица, коса; **косѝ**, **косѝчка**, **плетенѝца**, **плетешѐкъ**. 2) Нѣчто сплетено на рядицѫ; вѣнецъ, вѫженица, вязаница, пизя, плетка, плитка, плитъ. *Една сплитка лукъ.* 3) Гайтанъ, врьвчица, что вплитатъ жены въ плиткы-ты си; косоплитка, сoплитникъ, надавекъ; **косоплѐтина**, **косоплѐтка**.

Сплѝтчица, *ум. ж.* отъ **сплѝтка**. Сплитецъ, сплитчя.

Сплѝтъ, *с. м.* Сплитка въ прьвы-ты двѣ знаменование.

Сплу́вамся (да ся **сплу́ѭ**), *гл. об.* 1) Ставамъ на прахъ, на пепель отъ гниенѣ, изгнивамъ, окапвамъ, скапвамся, стопявамся, схумявамся; сгнива́ть, истлѣва́ть. 2) Развалямся, разсъпвамся отъ гниенѣ, та ставамъ не здравъ, не добръ; изгнивамъ, окапвамъ, скапвамся; сгнива́ть, выгнива́ть, перегнива́ть, тру́хнуть. *Сплулся е отъ лѣжанѣ.* 3) Развалямся, изгнивамъ, сдувамся, сдухвамся, чурудисвамъ; мо́взнуть, изгнуть. *Краставичкы-ты щѫть ся сплу́ѭкть.* — *Сплуйся на жѣсто-то си*, скапися, сѣдны! —*Да ся сплуе въ армѣкътѫк (въ табашкя-тѫ щавж)! Да ся сплуе като котка!*

Сплу́ване, *с. ср.* отъ **сплу́вамся**.

Сплу́скамъ, *гл. д. свр.* Да сплескамъ, да заплескамъ. *Сплускала ржцѣ.*

Сплу́ѭк (да ся), **ѐшь**,—**сплулся**, *гл. свр.* отъ **сплу́вамся**. —**Сплу́тый**, *прич. стр.* Изгнилъый, скапанъый, разваленъый, чурудисалъый; **мо́взлый**. *Сплута тыква.*

Сплъстѫ́, **ѝшь**,—**стѝлъ**, *гл. свр.* отъ **сплъстя́вамъ**. —**стѐпъый**, *прич. стр.* Сластенъый, спапленъый, спльчканъый, сплетенъый, сбрьканъый, разрошенъый; **възеро́шенный**, **всклочѐнный**.

Сплъстя́вамъ (да **сплъстѫ́**), *гл. д.* Валямъ, брькамъ коса, вляна, та ѫ разрошвамъ и направямъ на рохълы, па пашкулы; спапляѭ, спльчкваѭ; **но́лстить**, **еро́шить**, **възеро́шивать**, **всклочивать**. —**ся**, 1) *гл. възвр.* За коса, за нѣчто вляпсто: сплитамся, сбрькамся, спапляѭся, сластявамся, спльчкамся; **склочиваться**, **еро́шиться**, **сбива́ться**, **сва́ливаться**, **перевала́ться**. *Сплъстила му ся коса-та.* 2) *гл. стр.* Бывамъ сплъстенъ.

Сплъстя́ване, *с. ср.* отъ **сплъстя́вамъ** и **сплъстя́вамся**.

Сплъ́вамъ, **ѐшь**,—**нѫлъ**, *гл.* пусна да плъвамъ. *Сплъ… море да плъвамъ.*

Сплѣ́звамъ и **сплѣ́знувамъ**, *гл. ср.* и —**мся**, *гл. възв…* надолу, съ пльзене слиза… вамъ, сва́тываться. 2) Съ… зам. 3) Използвамся, изплѣз… ся; выскольза́ть.

Помнѫвамъ, намнѫва…
На бѣлъ камень носѣд…
Тамкы порты затворе…
А прѣлѣзы прѣградены…
Не сьмь пила, да прѣ…
Не сьмь вода, да прѣ…
Не сьмь змиа, да ся …

Сплѣ́знѫ, **ѐшь**,—**нѫлъ**, *гл.* …вамъ.

Спльчкамъ, *гл. свр.* отъ —**канъый**, *прич. стр.*

Сплѣ́чкамъ и **сплѣ́чкува…** камъ), *гл. д.* Сплъстяваѭ… *възвр.* и *стр.* Сплъстяваѭ… *му ся коса-та.*

Сплѣ́чкване и **сплѣ́чкува…** **сплѣ́чкамъ**.

Сплю́вамъ (да **сплю́ѭ**), *гл.* …излизамъ, избивамъ на чир… побивамъ, наплювамъ, попл… вать, оки́дываться, обме… *го тряска-та;* гу́бы оки… хора́дки, отъ лихора́дки

Сплю́ване, *с. ср.* отъ **спл…** ване, поплюване.

Сплю́скамъ, *гл. свр.* отъ —**сканъый**, *прич. стр.*

Сплю́скамъ и **сплю́скува…** камъ), *гл. д.* Плюскамъ, … плюскамъ изведнѫжъ и ни…

Сплю́танина, *с. ж.* Чирк… отъ сплюто.

Сплю́ѭк, **ѐшь**,—**плюлъ**, *гл.* …вамъ. —**лютый**, *прич. с…*

Спобу́тамъ (да ся), *гл. свр.* …вамся. Да ся спобутнѫ.

Спобу́тване и **спобу́тува…** бу́тамъ и да ся **спобу́тнѫ**) …ваѭся единъ другъ за нѣ… си даваѭ знакъ за нѣчто. *и мльжнѫжѫ.*

Спобу́тнѫ (да ся), **ѐшь**,—**…** отъ **спобу́тване**.

Спога́ждамъ (да **спогодѫ́**), … вамъ.

Спога́ждане, *с. ср.* отъ Спогождаване.

Спо́гвамъ и спо́гнувамъ (да спо́гнѫ), *гл. д.* Спогонвамъ.

Спо́гване и спо́гнуване, *с. ср.* отъ спо́гвамъ. Спогонване.

Спогля́дамъ (да ся), *гл. св. сер.* Да ся погледнемъ единъ другъ за нѣчто, да си дадемъ знакъ съ очи, съ поглядъ за нѣчто; да ся спогледнемъ; переглянѫться.

Спогля́днѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. св. сер.* Да ся споглядамъ.

Спогля́ждамся (да ся спогля́дамъ и да ся спогля́днѫ), *гл. св.* Погледамъ ся единъ другъ за нѣчто, правимъ си знакъ за нѣчто съ поглядъ; переглѣдывамъ ся. *Като ѫ видѣхѫ да влизѫ, всички ся споглѣдахѫ и вехѫ да ся смѣятъ.*

Спо́гля́ждане, *с. ср.* отъ спогля́ждамся; переглѣдка, переглѣды.

Спо́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. сер.* отъ спо́гвамъ. —нѫтый, *прич. стр.*

Спого́да и спого́дба, *с. ж.* Сговоръ, слога, сгода, съгласие.

Спо́годный, —дънъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Сгоднѣй, сговорнѣй, сложнѣй, что ся спогажда съ нѣкого; дружный, единодушный.

Ся оженихъ, ся оклатихъ,
Зедохъ жена неспогодна:
Вси орачи ручегъ и погучегъ,
Азъ ни ручегъ, ни поручегъ! *Пѣс.*

Спогоди́ѫ, и́шь,—ди́лъ, *гл. сер.* отъ спогоди́вамъ. —де́нъ, *прич. стр.*

Спогоди́вамъ (да спогоди́ѫ), *гл. д.* Спогаждамъ, скарамъ попирювамъ; мирѫ, примирювамъ, придобрювамъ, прѣдобрювамъ, одобрювамъ, одоброволювамъ, прѣговарямъ, сговарямъ, прѣдварямъ, прѣдворямъ, прѣдумвамъ, сдобрювамъ, потъпянювамъ, баращисвамъ; мири́ть, помири́ть, утиша́ть, угова́рювамъ. —ся, 1) *гл. св.* Попирювамся, примирювамся и проч.; мири́ться, помири́ться. 2) Инамъ слогъ, живѣемъ си добрѣ, живуваме си, другарувамъ си, говарямъ ся; ла́дитъ. *Два братје сѫ, ала ся не спогаждатъ.* 3) *гл. стр.* Бувамъ спогоденъ.

Спогоди́ване, *с. ср.* отъ спогоди́вамъ и спогоди́вамся. Спогаждане.

Спого́нвамъ и спого́нювамъ (да спого́нѫ), *гл. д.* Спущамся слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто да го гонѫ; погвамъ, погнувамъ, погонвамъ, спогвамъ, спогнувамъ, потирвамъ, спотирвамъ, подгонвамъ, подсбрьквамъ, сбрьквамъ; гна́ться, погоня́ться, преслѣдовать. —ся, *гл. възвр.* Потирвамся, спотирвамся, спущамся, погнувамся, спогнувамся, врьгамся слѣдъ нѣчто да го застигнѫ; гна́ться, погоня́ться.

Спого́нване и спого́нюване, *с. ср.* отъ спого́нвамъ.

Спого́нѫ, нѫшь,—нѫлъ, *гл. сер.* отъ спого́нвамъ. —нѣнъ, *прич. стр.*

Сподарѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. д. сер.* Да подарѫ, да надарѫ и другиго съ сѫще-то нѣчто. *И васъ да сподари Господь съ чядо.*

Сподвали́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. сер.* отъ сподва́лювамъ. —лѣнъ, *прич. стр.*

Сподва́лювамъ (да сподвали́ѫ), *гл. д.* Надвивамъ нѣкому и го повалямъ на земи-тѫ; побора́ть, наслага́ть. *Хванѫ го прѣзъ крьста и го сподвалиха.* —ся, *гл. стр.* Бувамъ сподваленъ; побора́ться.

Сподва́люване, *с. ср.* отъ сподва́лювамъ и сподва́лямъ.

Сподврѣнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. въз. вр. сер.* Да ся поврьнѫ.

Сподоби́ѫ, и́шь,—би́лъ, *гл. сер.* отъ сподоби́вамъ. —бе́нъ, *прич. стр.*

Сподоби́вамъ (да сподоби́ѫ), *гл. д.* Удостоявамъ нѣкого съ нѣчто; сподоби́ть.—ся, *гл. възвр.* Удостоявамся; сподоби́ться.

Сподоби́ване, *с. ср.* отъ сподоби́вамъ и сподоби́вамся.

Спое́нъ, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ споѭ.

Спои́ва (да спо́йне), *гл. безл.* *Спои́лѣло ѫ да роди*, дошло врѣмя да роди, наврѣменила. *Спои́лѣла майкѫ си, да ѫ дашть за невѣстѫ за това момчя*, зела да иска.

Спо́йне, —нѣло, *гл. сер.* отъ спои́ва.

Сполазвамъ и сполазувамъ (да сполазѫ), *гл. д.* Спохаждамъ въ 2-то знаменованіе.

Сполазѫ, нѫшь,—знлъ, *гл. сер.* отъ сполазвамъ.

***Сполай и сполайте**, *междом. Гр.* Благодарѫ; исполать, спасибо. *Сполай на Бога*, благодарѫ Бога, слава Богу. *Да ти е сладко! — Сполайте! За много годинѫ! — Сполайте!*

Спо́лжнавъ, *с. ж.* Животина *Helix*, в. ро́глѣ.

Сполѝтамъ (да сполѣтѫ), *гл. д.* Сполѣтявамъ: 1) За болесть, за нѣчто зло: дохождамъ изведнѫжъ, намирамъ, хващамъ, обрѣщамъ, постигамъ, снамирамъ, снахождамъ, спопадвамъ, налѣгамъ, слитамъ, скѫпявамъ; схва́тывамъ, награ́нѫть, постига́ть. *Сполѣтяхѫ мя бѣди, загубы. Что му мислятъ баща и майкѫ, да го не сполѣтява; что мислятъ хора-та, то да го снамѣри.* 2) Ненадѣйно, безъ да знамъ отивамъ при нѣкого, при нѣчто; налитамъ. *Бѣгахмы отъ баччицѫ, сполѣтяхмы гюмружчицѫ.*

Сполѝтание, *с. ср.* отъ сполѝтамъ. Сполѣтяване.

Сполúчка, *с. ж.* На нáремъ долне-то дрьво, что дохожда подъ гушк-тѣ на впрягатыя добытькъ; поличка, подбрадникъ.

Сполýка, *с. ж.* Сполучваше, сполучáне, случваше улучваше, полука; успѣхъ, удáча. *Не щемъ имамы сполукѫ*, не щемъ сполучимь *Дѣто наука, тамъ и сполука.*

Сполýчвамь и сполýчювамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучамь: 1) Имамь сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направѣ, да спечѣлѣ, да идѫ напрѣдъ; случвамь, улучвамь; успѣвáть, имѣть удáчу въ чѣмъ. *Ако сполучять, тии ся хвалять, ако сбрькать, тебе мѫмрѫть Ако сполучи, той сврьшилъ, ако сбрька, хора-та му криви. И глупавый намѣсти сполучѫ.* 2) Намирамь нѣкого нѣйде; заварвамь, сварвамь. застигамь, затичѣмь, завстасвамь, случвамь, улучвамь; заставáть. —**ися**, *гл. стр.* Бывамь сполученъ.

Сполýчваше и сполýчюваше, *с. ср.* отъ **сполýчвамь**. Сполучáне.

Сполучлúвый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Что е съ сполукѫ, что има сполукѫ; удáчливый, успѣшный. —**во**, *нар.* Съ сполукѫ; удáчливо, успѣшно.

Сполýчѭ, **ишь**,—**чилъ**, *гл. свр.* отъ **сполýчвамь и сполýчѣмь**. —**ченъ**, *прич. стр.*

Сполýчай, *с. м.* Сполучваше, сполучáне, сполука. *Сполучай злочестный*, лошаво сполучваше, несполучваше.

Сполýчѣмь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучвамь.

Сполýчáне, *с. ср.* отъ **сполýчѣмь**. Сполучваше, сполучáй, сполука.

Сполѣтѫ́, **ишь**,—**тѣхъ**, *гл. свр.* отъ **сполúтамь и сполѣтя́вамь**.

Сполѣтя́вамь (да сполѣтѫ́), *гл. д.* Сполитамь.

Спомáгамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Спомогнамь.

Спóмнювамь, **спóмнѣмь** и **спóмвамь** (да спóмнѫ), *гл. д.* Докарвамь нѣкому нѣчто на умъ; напомнѣмь, припомнѣмь, договѣствамь, наумѣвамь, подмѣслювамь, подканѣмь, подсѣщамь; припоминáть, напоминáть, напáмятывать, намекáть. *Спомнювамь си*, дохожда ми на умъ, припомнювамь си, смѣслювамь; вспоминáть.—**вася**, *гл. безл. Сомнюва ми ся*, дохожда ми на умъ, румнува ми, спомнювамь си, припомнювамь си; вспоминáться.

Спóмнюваше, **спóмнѣмье** и **спóмваше**, *с. ср.* отъ **спóмнювамь**.

Спóмнѫ, **ишь**,—**нúлъ**, *гл. свр.* отъ **спóмнювамь и спóмнѣмь**.

Спомóгвамь и спомóгнувамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Помагамь нѣк спомагамь, спомоществувамь; собля́ть, способствовать, *Спомогни му съ нѣкоѣ па го спомага на смилане-т вина, щѫть си спомагат*

Спомóгваше и спомóгнуваше спомóгвамь. Спомагаше.

Спомóгнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл.* **мáгамь и спомóгвамь**. — *стр. Братъ, спомогнѫть силенъ е отъ какъ градъ.*

Спомóществувамь, *гл. ср.* могвамь.

Спомянýвамь (да спомянѫ́), карвамь на умъ съ думы, напомнювамь, спомнювамь нѣ думы; помянувамь, продум вамь, казвамь; поминáть, упоминáть. *Да не си м вяче за него. Прѣди мал мы и за васъ.* 2) Казвамь рѣлъ: *Богъ да го прост* прощавамь; поминáть. *Сп напльни гушѫ. Да ми на сребренъ прьстенъ да го спомянувамь.* 3) За свяще ковны молитвы казвамь ни или на живы. *Попъ-тъ не ши-ты имена.* —**ися**, *гл.* спомянáть.

Спомянýваше, *с. ср.* отъ

Спóмянъ, *с. м. Това ще бл мянъ за него*, да ся пом за него. *За спомянъ*, да пáмять, на пáмять. *Нѣм нѣчто*, не става ни дума, да ся каже за него.

Спомянѫ́, **ёшь**,—**нѫлъ**, *гл* **мянýвамь**. —**нѫ́тый**, *пр*

Спóна, *с. ж.* Вѫже, съ което прѣдень съ единъ задень кйостекъ; кóновязь, путы.

Спóнда, *с. ж.* Спохаждане р ние и пиене; спонуда.

Спóнецъ, **нци**, *с. м.* 1) Стл който стои сграда, бина ил кенове на кйошета. *Един кжщѫ дрьжи?* Гат. — Гъб река отстранъ на врата м долнина прагъ.

Спóнкъ, *с. ж. мн.* Три сп вицѫ, въ теповицѫ, на конт

Спонýда, *с. ж.* 1) Спохажда ждение и пиене вечеръ, д дѣтя-то; пануда, понуда, сл Сладкъ и другъ нѣчтѣ, чт никъ; понада.

Спону́дица, *ум. ж.* отъ **спону́да**.

Спону́дж, **ишь**,—**дилъ**, *гл. сер.* отъ **спону́ждамъ**. —**денъ**, *прич. стр.*

Спону́ждамъ (да **спону́дж**), *гл. д.* Отивамъ на спонуда, поканвамъ родилкъ, болникъ съ нѣчто спонуда. *Да мѣся топля погачя, да си спонудж хубавж Ганж.*

Спону́ждане, *с. ср.* отъ **спону́ждамъ**.

Спопа́двамъ и **спопа́днувамъ** (да **спопа́дна**), *гл. д.* Сполитамъ, постигамъ, намирамъ, снамирамъ, снахаждамъ; **постига́ть**, **схва́тывать**, **нагря́нуть**. *Спопадняло ны е зло.*

Спопа́дна, **ешь**,—**нялъ**, *гл. сер.* отъ **спопа́двамъ**. —**нятый**, *прич. стр.*

Спопѣна, **ешь**,—**пя́хъ**, **пя́лъ**, *гл. д. сер.* Да напьна, да натисна. *Като го спопя баща ми, той обрече едня паница жито.*

Споразумѣ́вамъ (да **споразумѣ́я**), *гл. д.* Сговорвамъ, сговарямъ, сдумвамъ, направямъ нѣкои да ся разумѣ́ятъ помежда си; **согласи́ть**. —**мся**, *гл. вз.* Сговарямся, сдумвамся, наглашнамся съ нѣкого за нѣ́что; **согласи́ться**. *Още не могатъ да ся споразумѣ́ятъ за цѣня-тя.*

Споразумѣ́ване, *с. ср.* отъ **споразумѣ́вамъ** и **споразумѣ́вамся**.

Споразумѣ́я, **ешь**,—**мѣлъ**, *гл. сер.* отъ **споразумѣ́вамъ**.

Спораз, **и́шь**,—**зи́лъ**, *гл. сер.* отъ **спора́зиамъ**. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Спора́зиамъ (да **спораз**), *гл. д.* Правя нѣ́что знанъ, изхабявамъ го безъ полза или безъ потрѣбя; зиносвамъ; **тра́тить** что либо напра́сно или безъ на́добности.

Спора́зиане, *с. ср.* отъ **спора́зиамъ**. Зиносване.

Споре́жъ, *с. м.* 1) Споренъ, спорина, споръ. *Нѣма спорежъ на работя-тя. Пѣтелъ на купище, хурка на огнище, спорежъ на врѣтено.* 2) Раст. *Achillea millefolium*, бубинчя, врабчино цвѣтие, гаскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячнякъ, посѣ́ливчя, посѣ́чка трѣва, раванецъ, равнежъ, равнецъ, риснява трѣва, рясулява бълка, сѣ́чена трѣва, хайдучка трѣва; тысячели́стникъ, гуля́вица, гречи́на.

Споре́нъ, *с. ср.* отъ **спорѣ́я**. Спорежъ, спорина, споръ.

Спо́ренъ, *с. м.* На другыя день слѣдъ запиня понѣйдѣ майка-та на годеника, снаха му и по́-малка-та му сестра отивать у годениця-тя съ ястие и питие и ся споварнать съ нея за нѣкои даровы. Това ся казва споренъ, ходять на споренъ.

Споре́чкамъ *гл. сер.* отъ **споре́чквамъ**. —**канъ**, *прич. стр.*

Споре́чквамъ (да **споре́чкамъ**), *гл. д.* Скарвамъ, спрѣчквамъ, свадамъ, сбутвамъ; **сосо́рить**. —**мся**, *гл. вз.* Скарвамся, спрѣчквамся, свадамся, сбутвамся; **сосо́риться**, **брани́ться**.

Споре́чкване, *с. ср.* отъ **споре́чквамъ**. Скарване, спрѣчкване.

Спорина, *с. ж.* Споренъ, споръ, спорение. *Дѣто правина, тамъ и спорина.*

Спори́тичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Спо́рка, *с. ж.* Раст. *Capsella bursa pastoris*, бабинъ гнидъ, бѣла трѣва, лютичя, овчарска торбичка, поповъ въшкъ, рѣбина коска; **пасту́шья су́мка**.

Спо́рници, *с. м. мн.* Майка-та, снаха-та и по́-малка-та сестра на годеникъ, които сж отишли у годеницж-тж на споренъ.

Спо́рничя, *с. ср.* Раст. *Veronica spiria*; **родъ вероники**.

Спо́рпый, —**рьнъ** и—**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что спори, что има споръ; благодатный, берекетный; **спо́рый**, **спо́рнй**, **пода́тный**, **пода́тливый**, **при́быльный**. *Спорна рабо-та*, что врьви напрѣдъ, отъ когато ся изкарва. *Спорна жътва*, что дава много снопие, сир. нива-та е добра. —**рно**, *нар.* Съ споръ, благодатно; **спо́ро**, **спо́рко**, **пода́тно**, **при́быльно**. *Спорно ставать жита-та на тжа земя*, раждатся доста.

Споръ, *с. м.* Споренъ, спорение, спорина, благодать, берекетъ; **спо́ркость**, **при́быль**, **изоби́лие**. *Нѣма споръ*, не спори.

Спорн, **и́шь**,—**ри́лъ**, *гл. ср.* Отивамъ напрѣдъ, има отъ мене облагя, врьвя; стигамъ за повече врѣмя, хващамъ повече мѣ́сто; **спори́ться**. *Не спори*, нѣма споръ, не врьви, нѣма облагя; **неспори́ть**, **неспори́ться**. *Работа-та му не спори*, не отива напрѣдъ, не изкарва, нѣма облагя; рабо́та не **спори́ть**, рабо́та не **спори́ться**. *Това брашно, купешкый-тъ хлѣбъ не спори*, не насыща, надеся много, та не отива за повече врѣмя. *Спори му като на костянурка (желка) прѣзъ угарь. Спори му като на ракъ въ брѣзей.*

Спо́рнжся, **ишся**,—**рился**, *гл вз.* Надувамся съ нѣкого за нѣ́что, съ думы ся боря съ нѣкого; карамся, дѣкамся, прѣпинвамся, прѣпирамся; **спо́рить**, **перекоря́ться**.

Спора́дникъ, *с. м.* Така наричать понѣйдѣ день-тъ, който ся пада едня недѣля по́-рано отъ нѣкой голѣмъ праздникъ. *Ако Димитровъ-день ся падне въ пятъкъ, то тогава пятъкъ-тъ, който е прѣдъ Димитровъ-день, е спорядникъ на тоя праздникъ. Спорядници-ты сж тачили сжщо така, както и самы-ты праздници.*

Сполúчка, *с. ж.* На кáремъ долне-то дрьво, что дохожда подъ гушьк-тѣ на впрягатыя добытькъ; поличка, подбрадникъ.

Сполýка, *с. ж.* Сполучване, сполучáне, случване, улучване, полука; успѣхъ, удáча. *Не щемъ имамы сполукѫ*, не щемъ сполучимь. *Дѣто наука, тамъ и сполука.*

Сполýчвамь и сполýчювамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучамь: 1) Имамь сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направѫ, да спечалѫ, да идѫ напрѣдъ; случвамь, улучвамь; успѣвáть, имѣть удáчу въ чѣмъ. *Ако сполучять, тиi ся хвалять, ако сбрькать, тебе мѣмржть Ако сполучи, той сврьшилъ, ако сбрька, хора-та му криви. И глупавый намѣсти сполуча.* 2) Намирамь нѣкого нѣйде; заварвамь, сварвамь, застигамь, затичамь, завстасвамь, случвамь, улучвамь; заставáть. —**ися**, *гл. стр.* Бывамь сполученъ.

Сполýчване и сполýчюване, *с. ср.* отъ **сполýчвамь**. Сполучáне.

Сполучлúвый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Что е съ сполукѫ, что има сполукѫ; удáчливый, успѣшный. —**во**, *нар.* Съ сполукѫ; удáчливо, успѣшно.

Сполýчѭ, **ишь**,—**чилъ**, *гл. свр.* отъ **сполýчвамь и сполýчямь**. —**ченый**, *прич. стр.*

Сполýчай, *с. м.* Сполучване, сполучáне, сполука. *Сполучай влочестный*, лошаво сполучване, несполучване.

Сполýчямь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучвамь.

Сполýчяне, *с. ср.* отъ **сполýчямь**. Сполучване, сполучáй, сполука.

Сполѣтѫ́, **ишь**,—**тѣхъ**, *гл. свр.* отъ **сполúтамь и сполѣтя́вамь**.

Сполѣтя́вамь (да сполѣтѫ́), *гл. д.* Сполитамь.

Спомáгамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Спомогвамь.

Спóмнювамь, спóмнямь и спóмвамь (да спóмнѫ), *гл. д.* Докарвамь нѣкому нѣчто на умъ; напомнямь, припомнямь, договѣствамь, наумявамь, подмъслювамь, подканямь, подсѣщамь; припомнúнать, напомнúнать, напáмятывать, намекáть. *Спомнювамь си*, дохожда ми на умъ, припомнювамь си, смъслювамь; вспомнúнать.—**вася**, *гл. безл. Сомнюва ми ся*, дохожда ми на умъ, румнува ми, спомнювамь си, припомнювамь си; вспомнúнаться.

Спóмнюване, спóмняне и спóмване, *с. ср.* отъ **спóмнювамь**.

Спóмнѭ, **ишь**,—**нúлъ**, *гл. свр.* отъ **спóмнювамь и спóмнямь**.

Спомóгвамь и спомóгнувамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Помагамь нѣ спомагамь, спомоществувамь соблять, способствовать, *Спомогни му съ нѣкоя по го спомага на смиране-т зина, щять си спомагат*

Спомóгване и спомóгнува спомóгвамь. Спомагáне.

Спомóгнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл.* **мáгамь и спомóгвамь**. — *стр. Братъ, спомогнятъ силенъ е отъ нѫкъ градъ.*

Спомóществувамь, *гл. ср.* могвамь.

Спомянýвамь (да спомянѫ́) карвамь на умъ съ думы, напомнювамь, спомнювамь н думъ; помянувамь, продум вамь, казвамь; помина́ть, упомина́ть. *Да не си вяче за него. Прѣди мал мы и за васъ.* 2) Казвам рѣлъ: *Богъ да го прост* прощавамь; помина́ть. *С напльни гушъ. Да ми на сребренъ прьстенъ да го спомянувамь.* 3) За свящ ковны молитвы казвамь и или на живы. *Попъ-та не ши-ты имена.* —**ися**, гл спомянáтъ.

Спомянýване, *с. ср.* отъ

Спóмянъ, *с. м. Това ще б мянъ за него*, да ся пом за него. *За спомянъ*, да пáмять, на пáмять. *Нѣм нѣчто*, не става ни дума, да ся каже за него.

Спомянѫ́, **ешь**,—**нѫлъ**, гл мянýвамь. —**нѫтый**, пр

Спóна, *с. ж.* Важе, съ коет прѣденъ съ единъ задень кйостекъ; кóповязь, пúты.

Спóнда, *с. ж.* Спохаждане р ние и пиене; спонуда.

Спóнецъ, нци, *с. м.* 1) Ст който стои сграда, бина ил кенове на кйошета. *Едина кжщж дрьжи?* Гат. — Г река отстранъ на врата и долнна прагъ.

Спóнкы, *с. ж. мн.* Три сп вицѫ, въ теповицѫ, на кон

Спонýда, *с. ж.* 1) Спохажд ждане и пиене вечеръ, дѣтя-то; пануда, понуда, с Сладкы и другы нѣчта, чт никъ; понада.

Спону́дица, *ум. ж.* отъ **спону́да**.

Спону́дж, **ишь**,—**дилъ**, *гл. сер.* отъ **спону́ждамъ**. —**денъ**, *прич. стр.*

Спону́ждамъ (да **спону́дж**), *гл. д.* Отивамъ на спонудж, поканвамъ родилкж, болникъ съ нѣчто спонудж. *Да мѣся топлж погачж, да си спонудж хубавж Анж.*

Спону́ждане, *с. ср.* отъ **спону́ждамъ**.

Спопа́двамъ и **спопа́днувамъ** (да **спопа́днж**), *гл. д.* Сполитамъ, постигамъ, намирамъ, снамирамъ, снахаждамъ; **постига́ть**, **схва́тывать**, **награ́нуть**. *Спопаднжло ны е зло.*

Спопа́днж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. сер.* отъ **спопа́двамъ**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Спопѣнж, **ешь**,—**пя́хъ**, **пя́лъ**, *гл. д. сер.* Да напьнж, да натисна. *Като го спопя баща жи, той обрече еднж паницж жито.*

Споразумѣ́вамъ (да **споразумѣ́нж**), *гл. д.* Сговорвамъ, сговарямъ, сдумвамъ, направямъ нѣкои да ся разумѣ́ятъ помежду си; **соглаша́ть**. —**ися**, *гл. вз.* Сговарямся, сдумвамся, наглашамся съ нѣкого за нѣчто; **соглаша́ться**. *Още не могжтъ да ся споразумѣ́ятъ ва цѣнжтж.*

Споразумѣ́ване, *с. ср.* отъ **споразумѣ́вамъ** и **споразумѣ́вамся**.

Споразумѣ́нж, **ешь**,—**нѣлъ**, *гл. сер.* отъ **споразумѣ́вамъ**.

Споразжи́, **и́шь**,—**зи́лъ**, *гл. сер.* отъ **спора́знамъ**. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Спора́знамъ (да **споразжи́**), *гл. д.* Правя нѣчто знанъ, изхабявамъ го безъ полза или безъ потрѣбж; знаносвамъ; **тра́тить** что либо напра́сно или безъ на́добности.

Спора́зняне, *с. ср.* отъ **спора́знамъ**. Знаносване.

Споре́жъ, *с. м.* 1) Споренье, спорина, споръ. *Нѣма спорежъ на работжтж. Пѣтелъ на купище, хурка на огнище, спорежъ на врѣтено.* 2) Раст. *Achillea millefolium*, бубинчя, врабчино цвѣтие, гаскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячнякъ, посѣ́кливчя, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежъ, равнецъ, риснява трѣва, рисулява бълка, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячели́стникъ**, **гуля́вица**, **гречи́на**.

Споре́нье, *с. ср.* отъ **спорнж**. Спорежъ, спорина, споръ.

Спо́ренъ, *с. м.* На другыя день слѣдъ запива понѣйдѣ кайка-та на годеника, снаха му и по́-малка-та му сестра отивать у годеницж-тж съ ястие и питие и ся сговарятъ съ нея за нѣкои даровы. Това ся казва споренъ, ходять на споренъ.

Споре́чкамъ *гл. сер.* отъ **споре́чквамъ**. —**канъ**, *прич. стр.*

Споре́чквамъ (да **споре́чкамъ**), *гл. д.* Скарвамъ, спрѣчквамъ, сважданъ, сбутвамъ; **собо́рить**. —**ися**, *гл. вз.* Скарвамся, спрѣчквамся, сважданся, сбутвамся; **собо́риться**, **брани́ться**.

Споре́чкване, *с. ср.* отъ **споре́чквамъ**. Скарване, спрѣчкване.

Спори́на, *с. ж.* Споренъ, споръ, спорение. *Дѣто правина, тамъ и спорина.*

Спори́тичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Спо́рка, *с. ж.* Раст. *Capsella bursa pastoris*, бабинъ гнидъ, бѣла трѣва, лютича, овчарска торбичка, поповъ въшкъ, рѣбина коска; **пасту́шья су́мка**.

Спо́рници, *с. м. мн.* Майка-та, снаха-та и по́-малка-та сестра на годеникъ, които сж отишли у годеницж-тж на споренъ.

Спо́рничя, *с. ср.* Раст. *Veronica spiria*; родъ вероники.

Спо́рнъ, —**рьнъ** и—**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что спори, что има споръ; благодатный, берекетный; **спо́рый**, **спорки́й**, **пода́тный**, **пода́тливый**, **при́быльный**. *Спорна рабо-та*, что врьви напрѣдъ, отъ когато ся изкарва. *Спорна жътва*, что дава много снопие, сир. нива-та е добра. —**рно**, *нар.* Съ споръ, благодатно; **спо́ро**, **спо́рко**, **пода́тно**, **при́быльно**. *Спорно ставать жита-та на тжхъ земъ*, раждатся доста.

Споръ, *с. м.* Споренъ, споренье, спорина, благодать, берекетъ; **спо́ркость**, **при́быль**, **изоби́лие**. *Нѣма споръ*, не спори.

Спорнж, **и́шь**,—**ри́лъ**, *гл. ср.* Отивамъ напрѣдъ, има отъ нене облагж, врьвя; стигамъ за повяче врѣмя, хващамъ повяче мѣсто; **спори́ться**. *Не спори*, нѣма споръ, не врьви, нѣма облагж; **неспори́ть**, **неспори́ться**. *Работа-та му не спори*, не отива напрѣдъ, не изкарва, нѣма облагж; **рабо́та** не **спори́ть**, **рабо́та** не **спори́ться**. *Това брашно, купешкый-тъ хлѣбъ не спори*, не насыща, ядеся много, та не отива за повяче врѣмя. *Спори му като на костянужж (желкж) прѣзъ угарь. Спори му като на ракъ въ брѣзей.*

Спо́рнжся, **ишся**,—**рился**, *гл. вз.* Надувамся съ нѣкого за нѣчто, съ думы ся боря съ нѣкого; карамся, дѣкамся, прѣпинвамся, прѣпирамся; **спо́рить**, **перекоря́ться**.

Спора́дникъ, *с. м.* Така наричатъ понѣйдѣ день-тъ, който ся пада едни недѣлы по́рано отъ нѣкой голѣмъ праздникъ. *Ако Димитровъ-день ся падне въ пятыкъ, то тогава пятыкъ-тъ, който е прѣдъ Димитровъ-день, е спорядникъ на това празникъ. Спорядници-ты сж тачили сжщо така, както и самы-ты праздници.*

Сполúчка, *с. ж.* На нарем долне-то дрво, что дохожда подъ гушк-тѣ на впрягатыя добытькъ; поличка, подбрадникъ.

Сполýка, *с. ж.* Сполучване, сполучане, случване. улучваню, полука; успѣхъ, удáча. *Не щемъ имамы сполукѫ*, не щемъ сполучимь. *Дѣто наука, тамъ и сполука.*

Сполýчвамь и сполýчювамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучамь: 1) Имамь сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направѫ, да спечалѫ, да идѫ напрѣдъ; случвамь, улучвамь; успѣвáть, имѣть удáчу въ чѣмъ. *Ако сполучять, тии ся хвалять, ако сбрькать, тебе мъмржть Ако сполучи, той свршилъ, ако сбрька, хора-та му криви. И глупавый намѣсти сполучка.* 2) Намирамь нѣкого нѣйде; заварвамь, сварвамь, застигамь, затичамь, завстасвамь, случвамь, улучвамь; заставáть. —ся, *гл. стр.* Бывамь сполученъ.

Сполýчване и сполýчюване, *с. ср.* отъ **сполýчвамь**. Сполучане.

Сполучлúвый, въ, ва, во, *пр.* Что е съ сполукѫ, что има сполукѫ; удáчливый, успѣшный. —во, *нар.* Съ сполукѫ; удáчливо, успѣшно.

Сполýчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сполýчвамь и сполýчамь**. —ченый, *прич. стр.*

Сполýчай, *с. м.* Сполучване, сполучане, сполука. *Сполучай злочестный*, лошаво сполучване, несполучване.

Сполýчамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучвамь.

Сполýчаню, *с. ср.* отъ **сполýчамь**. Сполучване, сполучай, сполука.

Сполѣтѫ, ишь,—тѣхъ, *гл. свр.* отъ **сполúтамь и сполѣтúвамь**.

Сполѣтúвамь (да сполѣтѫ), *гл. д.* Сполитамь.

Спомáгамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Спомогвамь.

Спóминювамь, спóминамь и спóмивамь (да спóмянѫ), *гл. д.* Докарвамь нѣкому нѣчто на умъ; напомнямь, припомнямь, договѣствамь, наумявамь, подмыслювамь, подканямь, подсѣщамь; припоминáть, напоминáть, напáмятывать, намекáть. *Спомнювамь си*, дохожда ми на умъ, припомнювамь си, смыслювамь; вспоминáть.—вася, *гл. безл. Сомнюва ми ся*, дохожда ми на умъ, румнува ми, спомнювамь си, припомнювамь си; вспоминáться.

Спóминюване, спóминане и спóмиване, *с. ср.* отъ **спóминювамь**.

Спóмянѫ, ишь,—нúлъ, *гл. свр.* отъ **спóминювамь и спóминамь**.

Спомóгвамь и спомóгнувамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Помагамь нѣ спомагамь, спомоществувамь собля́ть, способствовать, *Спомогни му съ нѣкоя по го спомага на смилане-п зина, щять си спомагат*

Спомóгване и спомóгнува спомóгвамь. Спомагане.

Спомóгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* нáгамь и **спомóгвамь**. — *стр. Братъ, спомогнятъ силенъ е отъ якъ градъ.*

Спомóществувамь, *гл. ср.* могвамь.

Спомянýвамь (да спомянѫ) карвамь на умъ съ думы, напомнювамь, спомнювамь н думы; помянувамь, продум вамь, казвамь; поминáть, упоминáть. *Да не си л вяче за него. Прѣди ма мы и за васъ.* 2) Казвам рѣлъ: *Богъ да го прост* прощавамь; поминáть. *С наплъни гушъ. Да ми н сребренъ прьстенъ да го спомянувамь.* 3) За свящ ковны молитвы казвамь и или на живы. *Попъ-та м ши-ты имена.* —ся, *гл* спомянáть.

Спомянýване, *с. ср.* отъ

Спóмянъ, *с. м. Това ще б мянъ за него*, да ся пом за него. *За спомянъ*, да пáмять, на пáмять. *Нѣм нѣчто*, не става ни дума, да ся каже за него.

Спомянѫ, éшь,—нѫлъ, *гл* мянýвамь. —нѫтый, *пр*

Спóна, *с. ж.* Важе, съ коет прѣдень съ единъ задень кйостекъ; кóновязь, пúты.

Спóнда, *с. ж.* Спохаждане п ние и пиене; спонуда.

Спóнецъ, нци, *с. м.* 1) Ст който стои сграда, бина и кенове на кйошета. *Един кѫщѫ дрьжи?* Гат. — Г река отстранъ на врата и долнина прагъ.

Спóпкы, *с. ж. мн.* Три сп вицѫ, въ теповицѫ, на кон

Спонýда, *с. ж.* 1) Спохажд ядене и пиене вечеръ, дѣтя-то; пануда, понуда, с Сладкы и другы нѣчта, ч никъ; понада.

Спону́дица, *ум. ж.* отъ **спону́да**.

Спону́дж, **ишь**,—**дилъ**, *гл. сер.* отъ **спону́ждамь**. —**денъ**, *прич. стр.*

Спону́ждамь (да **спону́дж**), *гл. д.* Отивамь на спонудж, поканвамь родилкж, болникъ съ нѣчто спонудж. *Да мѣсж топлж погачж, да си спонудж хубавж Анж.*

Спону́ждане, *с. ср.* отъ **спону́ждамь**.

Спопа́двамь и **спопа́днувамь** (да **спопа́днж**), *гл. д.* Сполитамь, постигамь, намирамь, снамирамь, снахаждамь; постига́ть, схва́тывать, награ́нуть. *Спопаднжло ны е зло.*

Спопа́днж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. сер.* отъ **спопа́двамь**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Спопѝнж, **ешь**,—**пя́хъ**, **пя́лъ**, *гл. д. сер.* Да напьнж, да натиснж. *Като го спопя баща ми, той обрече еднж паницж жито.*

Споразумѣ́вамь (да **споразумѣ́нж**), *гл. д.* Сговорвамь, сговарямь, сдумвамь, направямь нѣкои да ся разумѣ́ять помежджи си; **согла́шать**. —**мся**, *гл. вз.* Сговарямся, сдумвамся, наглашамся съ нѣкого за нѣчто; **согла́шаться**. *Още не могжть да ся споразумѣ́ять ва цѣнж-тж.*

Споразумѣ́ване, *с. ср.* отъ **споразумѣ́вамь** и **споразумѣ́вамся**.

Споразумѣ́нж, **ешь**,—**мѣ́лъ**, *гл. сер.* отъ **споразумѣ́вамь**.

Споразѫ́, **и́шь**,—**зи́лъ**, *гл. сер.* отъ **спора́знамь**. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Спора́знамь (да **спораз**ѫ́), *гл. д.* Правж нѣчто знанъ, изхабявамь го безъ полза или безъ потрѣбж; знаносвамь; тра́тить что либо напра́сно или безъ на́добности.

Спора́знане, *с. ср.* отъ **спора́знамь**. Знаносване.

Споре́жь, *с. м.* 1) Спореню, спорина, споръ. *Нѣма спорежъ на работж-тж. Пѣтелъ на купище, хурка на огнище, спорежъ на врѣтено.* 2) Раст. *Achillea millefolium*, бубинчя, врабчино цвѣтю, гаскына трѣва, еневичка, качино цвѣтю, мѣсячнякъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванець, равнежь, равнець, риснява трѣва, рисулява бълка, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; тысячели́стникъ, гуля́вица, гречи́на.

Споре́ню, *с. ср.* отъ **спорѝж**. Спорежь, спорина, споръ.

Спо́ренъ, *с. м.* На другыя день слѣдъ запива понѣйдѣ майка-та на годеника, снаха му и по-малка-та му сестра отивать у годеницж-тж съ ястие и питие и ся сговарять съ нея за нѣкои даровы. Това ся казва споренъ, ходять на споренъ.

Споре́чкамь *гл. сер.* отъ **споре́чквамь**. —**канъ**, *прич. стр.*

Споре́чквамь (да **споре́чкамь**), *гл. д.* Скарвамь, спрѣчквамь, свадямь, сбутвамь; осо́рить. —**мся**, *гл. вз.* Скарвамся, спрѣчквамся, свадямся, сбутвамся; сосо́риться, брани́ться.

Споре́чкване, *с. ср.* отъ **споре́чквамь**. Скарване, спрѣчкване.

Спорина, *с. ж.* Спорежь, споръ, спореню. *Дѣто правина, тамъ и спорина.*

Спори́тичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Спо́рка, *с. ж.* Раст. *Capsella bursa pastoris*, бабинъ гнидъ, бѣла трѣва, лютичя, овчарска торбичка, поповъ въшкъ, рѣбина коска; пасту́шья су́мка.

Спо́рници, *с. м. мн.* Майка-та, снаха-та и по-малка-та сестра на годеникъ, които сж отишли у годеницж-тж на споренъ.

Спо́рничя, *с. ср.* Раст. *Veronica spiria*; родъ вероника.

Спо́рнъый, —**рьнъ** и—**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что спори, что има споръ; благодатный, берекетный; спо́рый, спорки́й, пода́тный, пода́тливый, при́быльный. *Спорна рабо-та*, что врьви напрѣдъ, отъ комто ся изкарва. *Спорна жътва*, что дава много снопие, сир. нива-та е добра. —**рно**, *нар.* Съ споръ, благодатно; спо́ро, спо́рко, пода́тно, при́быльно. *Спорно ставать жита-та на тѫжж земъж*, раждатся доста.

Споръ, *с. м.* Спорежь, спореню, спорина, благодать, берекетъ; спо́ркость, при́быль, изоби́лие. *Нѣма споръ*, не спори.

Спорѝж, **и́шь**,—**ри́лъ**, *гл. ср.* Отивамь напрѣдъ, има отъ мене облагж, врьвя; стигамь за повяче врѣмя, хващамь повяче мѣсто; спори́ться. *Не спори*, нѣма споръ, не врьви, нѣма облагж; неспори́ть, неспори́ться. *Работа-та му не спори*, не отива напрѣдъ, не изкарва, нѣма облагж; рабо́та не спори́тъ, рабо́та не спори́ться. *Това брашно, купешкый-тъ хлѣбъ не спори*, не насыща, надеся много, та не отива за повяче врѣмя. *Спори му като на костянуржж (желкж) прѣзъ угарь. Спори му като на ракъ възъ брѣзвй.*

Спо́рясь, **ишся**,—**рился**, *гл. вз.* Надумвамся съ нѣкого за нѣчто, съ думы ся боря съ нѣкого; карамся, дѣкамся, прѣпинвамся, прѣпирамся; спо́рить, перекоря́ться.

Спора́дникъ, *с. м.* Така наричать понѣйдѣ день-тъ, който ся пада едни недѣли по́рано отъ нѣкой голѣмъ праздникъ. *Ако Димитровъ-день ся падне въ пятыкъ, то тогава пятыкъ-тъ, който е прѣдъ Димитровъ-день, е спорядникъ на това празникъ. Спорядници-ты сж тачили сжщо така, както и самы-ты праздници.*

Сполúчка, *с. ж.* На нарeнъ долне-то дрьво, что дохожда подъ гушк-тѣ на впрягатыя добытькъ; поличка, подбрадникъ.

Сполýка, *с. ж.* Сполучване, сполучане, случване, улучване, полука; успѣхъ, удáча. *Не щемъ имамы сполукѫ*, не щемъ сполучимъ. *Дѣто наука, тамъ и сполука.*

Сполýчвамь и сполýчювамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучамъ: 1) Имамъ сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направыѫ, да спечалѫ, да идѫ напрѣдъ; случвамъ, улучвамъ; успѣвáть, имѣть удáчу въ чѣмъ. *Ако сполучять, тии ся хвалять, ако сбрькать, тебе мѣмрѫть Ако сполучи, той сврьшилъ, ако сбрька, хора-та му криви. И глупавый намѣсти сполуча.* 2) Напирамъ нѣкого нѣйде; заварвамъ, сварвамъ, застигамъ, затичамъ, завстасвамъ, случвамъ, улучвамъ; заставáть. —**ися**, *гл. стр.* Бывамъ сполученъ.

Сполýчване и сполýчюване, *с. ср.* отъ **сполýчвамь**. Сполучване.

Сполучлúвый, въ, ва, во, *пр.* Что е съ сполукѫ, что има сполукѫ; удáчливый, успѣшный. —**во**, *нар.* Съ сполукѫ; удáчливо, успѣшно.

Сполýчѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сполýчвамь и сполýчамь**. —**ченый**, *прич. стр.*

Сполýчай, *с. м.* Сполучване, сполучане, сполука. *Сполучай злочестный*, лошаво сполучване, несполучване.

Сполýчамь (да сполýчѫ), *гл. д.* Сполучвамъ.

Сполýчане, *с. ср.* отъ **сполýчамь**. Сполучване, сполучай, сполука.

Сполѣтѫ́, ишь,—тѣхъ, *гл. свр.* отъ **сполúтамь и сполѣтя́вамь**.

Сполѣтя́вамь (да сполѣтѫ́), *гл. д.* Сполитамъ.

Спомáгамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Спомогвамъ.

Спóмнювамь, спóмнямь и спóмвамь (да спóмнѫ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому нѣчто на умъ; напомнямъ, припомнямъ, договѣствамъ, наумявамъ, подмъслювамъ, подкапямъ, подсѣщамъ; припомнáть, напомнúть, напáмятывать, намекáть. *Спомнювамь си*, дохожда ми на умъ, припомнювамъ си, смъслювамъ; вспомнúть.—**вася**, *гл. безл. Сомнюва ми ся*, дохожда ми на умъ, румнува ми, спомнювамъ си, припомнювамъ си; вспомнúться.

Спóмнюване, спóмняне и спóмване, *с. ср.* отъ **спóмнювамь**.

Спóмнѭ, ишь,—нúлъ, *гл. свр.* отъ **спóмнювамь и спóмнямь**.

Спомóгвамь и спомóгнувамь (да спомóгнѫ), *гл. ср.* Помагамъ пѣ спомагамъ, спомоществувамъ собля́ть, способствовать, *Спомогни му съ нѣкоѣ по го спомага на смиляне-п зина, щѣть си спомагат*

Спомóгване и спомóгнув спомóгвамь. Спомаганье.

Спомóгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* нáгамь и **спомóгвамь**. — *стр. Брать, спомогнѣть силенъ е отъ нѫкъ градъ.*

Спомоществувамь, *гл. ср.* могвамъ.

Спомянýвамь (да спомянѫ) карвамъ на умъ съ думы, напомнювамъ, спомнювамъ н думы; помянувамъ, продум вамъ, казвамъ; помина́ть, упомина́ть. *Да не си л вяче за него. Прѣди ма мы и за васъ.* 2) Казвам рѣлъ: *Богъ да го прост* прощавамъ; помина́ть. *С напльни гушъ. Да ми н сребренъ прьстенъ да го спомянувамь.* 3) За свящ ковны молитвы казвамъ и или на живы. *Попъ-тѣ н ши-ты имена.* —**ися**, *гл.* спомянатъ.

Спомянýване, *с. ср.* отъ

Спóмянъ, *с. м. Това ще б мянъ за него*, да ся пом за него. *За спомянъ*, да пáмять, на пáмять. *Нѣ нѣчто*, не става ни думѫ, да ся каже за него.

Спомянѫ́, éшь,—нѫлъ, *гл* мянýвамь. —**нѫтый**, *пр*

Спóна, *с. ж.* Важе, съ коет прѣдень съ единъ задень кйостекъ; кóновязь, пúты.

Спóнда, *с. ж.* Спохаждане ј ние и пиене; спонуда.

Спóнецъ, нци, *с. м.* 1) Ст който стои сграда, бина и кенове на кйошета. *Едина кжщѫ дрьжи?* Гат. — Г река отстранъ на врата долнина прагъ.

Спóпкы, *с. ж. мн.* Три с вицѫ, въ теповицѫ, на ко

Спонýда, *с. ж.* 1) Спохажд ядене и пиене вечеръ, дѣтя-то; нануда, понуда, с Сладкы и другы нѣчтя, ч никъ; понада.

Спону́дица, *ум. ж.* отъ **спону́да**.

Спону́дж, **ишь**,—**дилъ**, *гл. сер.* отъ **спону́ждамъ**. —**денъ**, *прич. стр.*

Спону́ждамъ (да **спону́дж**), *гл. д.* Отивамъ на спонуда, поканвамъ родилка, болникъ съ нѣчто спонуда. *Да мѣся топля погачя, да си спонудж хубавж Ганж.*

Спону́ждане, *с. ср.* отъ **спону́ждамъ**.

Спопа́двамъ и **спопа́днувамъ** (да **спопа́дна**), *гл. д.* Сполитамъ, постигамъ, намирамъ, снамирамъ, снахаждамъ; **постига́ть**, **схва́тывать**, **нагря́нуть**. *Спопадняло ны е зло.*

Спопа́дна, **ешь**,—**нялъ**, *гл. сер.* отъ **спопа́двамъ**. —**нятый**, *прич. стр.*

Спопѝна, **ешь**,—**пя́хъ**, **пя́лъ**, *гл. д. сер.* Да напьна, да натисна. *Като го спопя бащя ми, той обрече едня панищ жито.*

Споразумѣ́вамъ (да **споразумѣ́я**), *гл. д.* Сговорвамъ, сговарямъ, сдумвамъ, направямъ нѣкои да ся разумѣ́ятъ помежда си; **согласи́ть**. —**мся**, *гл. вз.* Сговарямся, сдумвамся, наглашамся съ нѣкого за нѣчто; **согласи́ться**. *Още не могатъ да ся споразумѣ́ятъ ва цѣня-тя.*

Споразумѣ́ване, *с. ср.* отъ **споразумѣ́вамъ** и **споразумѣ́вамся**.

Споразумѣ́я, **ешь**,—**мѣ́лъ**, *гл. сер.* отъ **споразумѣ́вамъ**.

Спораз, **и́шь**,—**зи́лъ**, *гл. сер.* отъ **спора́знамъ**. —**зе́нъ**, *прич. стр.*

Спора́знамъ (да **спораз**), *гл. д.* Правя нѣчто знанъ, изхабявамъ го безъ полза или безъ потрѣба; знаносвамъ; **тра́тить** что либо напра́сно или безъ на́добности.

Спора́знание, *с. ср.* отъ **спора́знамъ**. Знаносване.

Споре́жъ, *с. м.* 1) Спореню, спорина, споръ. *Нѣма спорежъ на работя-тя. Пѣтелъ на купище, журка на огнище, спорежъ на врѣтено.* 2) Раст. *Achillea millefolium*, бубинчя, врабчино цвѣтие, гаскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячнякъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежъ, равнецъ, риснява трѣва, рисулява бълка, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячели́стникъ**, **гула́вица**, **гречи́на**.

Споре́ню, *с. ср.* отъ **спорѝ**. Спорежъ, спорина, споръ.

Спо́ренъ, *с. м.* На другыя день слѣдъ запива понѣйдѣ майка-та на годеника, снаха му и по-малка-та му сестра отивать у годениця-тя съ ястие и питие и ся сговарятъ съ нея за нѣкои даровы. Това ся казва споренъ, ходять на споренъ.

Споре́чкамъ *гл. сер.* отъ **споре́чквамъ**. —**канъ**, *прич. стр.*

Споре́чквамъ (да **споре́чкамъ**), *гл. д.* Скарвамъ, спрѣчквамъ, сваждамъ, сбутвамъ; **собо́рить**. —**мся**, *гл. вз.* Скарвамся, спрѣчквамся, сваждамся, сбутвамся; **собо́риться**, **брани́ться**.

Споре́чкване, *с. ср.* отъ **споре́чквамъ**. Скарване, спрѣчкване.

Спорина, *с. ж.* Споренъ, споръ, спореню. *Дѣто правина, тамъ и спорина.*

Спори́тичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Спо́рка, *с. ж.* Раст. *Capsella bursa pastoris*, бабинъ гнидъ, бѣла трѣва, лютича, овчарска торбичка, поповъ въшкъ, ръбина коска; **пасту́шья су́мка**.

Спо́рници, *с. м. мн.* Майка-та, снаха-та и по-малка-та сестра на годеникъ, които ся отишли у годениця-тя на споренъ.

Спо́рничя, *с. ср.* Раст. *Veronica spiria*; родъ вероника.

Спо́рнъй, —**рьнъ** и—**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что спори, что има споръ; благодатнъй, берекетнъй; **спо́рый**, **спорки́й**, **пода́тный**, **пода́тливый**, **при́быльный**. *Спорна рабо-та*, что врьви напрѣдъ, отъ комто ся изкарва. *Спорна жътва*, что дава много снопие, сир. нива-та е добра. —**рно**, *нар.* Съ споръ, благодатно; **спо́ро**, **спо́рко**, **пода́тно**, **при́быльно**. *Спорно ставать жита-та на тѫжъ земя*, раждатся доста.

Споръ, *с. м.* Споренъ, спореню, спорина, благодать, берекетъ; **спо́ркость**, **при́быль**, **изоби́лие**. *Нѣма споръ*, не спори.

Спорѝ, **и́шь**,—**ри́лъ**, *гл. ср.* Отивамъ напрѣдъ, има отъ мене облагя, врьвя; стигамъ за повяче врѣмя, хващамъ повяче мѣсто; **спори́ться**. *Не спори*, нѣма споръ, не врьви, нѣма облагя; **неспори́ть**, **неспори́ться**. *Работа-та му не спори*, не отива напрѣдъ, не изкарва, нѣма облагя; **рабо́та** не **спори́тъ**, **рабо́та** не **спори́ться**. *Това брашно, купешкый-тъ хлѣбъ не спори*, не насыща, надеся много, та не отива за повяче врѣмя. *Спори му като на костянуржя (желя) прѣзъ угарь. Спори му като на ракъ въ брѣгъй.*

Спо́рнѫся, **ишся**,—**рился**, *гл. вз.* Надувамся съ нѣкого за нѣчто, съ думы ся боря съ нѣкого; карамся, дѣкамся, прѣпинвамся, прѣпирамся; **спо́рить**, **перекоря́ться**.

Спора́дникъ, *с. м.* Така наричатъ понѣйдѣ день-тъ, който ся пада една недѣля по́рано отъ нѣкой голѣмъ праздникъ. *Ако Димитровъ-день ся падне въ пятъкъ, то тогава пятъкъ-тъ, който е прѣдъ Димитровъ-день, е спорядникъ на тоя праздникъ. Спорядници-ты ся тачили сѫщо така, както и самы-ты праздници.*

Споряду́вань, *гл. ср.* Правѣ, носѧ, имань тедаржъ; приготвиань.

Споряду́ване, *с. ср.* отъ **споряду́вань**.

Спо́рядъ, *нар.* Спроти, спротивъ, спрѣма, срѣщѫ, по, при, покрай; но, смотря́ по, соразмѣрно съ чѣмъ, про́тивъ. *Спорядъ работѫ-тѫ и заплата та. Спорядъ главѫ-тѫ и шапкѫ-тѫ. Тога столъ не иде спорядъ другы-ты. Моя-та кѫща спорядъ вашѫ-тѫ иде по́-малка;* мой домъ про́тивъ ва́шего до́ма (въ сравне́нiи съ ва́шимъ до́момъ) ме́ньше. *Спорядъ тебе го направи и той. Стой спорядъ мене. Спорядъ сухо-то гори и сурво-то. Споредъ главѫ-тѫ и брьснаѫ-тъ. Спорядъ святеца и темянъ-тъ. Спорядъ праздникъ не ся работи,* срѣщѫ праздникъ.

Спосо́бъ, *с. м.* Начинъ, похватъ, колай; спо́собъ, мане́ръ.

Спотаи́ѫ, и́шь, — таи́лъ, *гл. свр.* отъ **спо́таи́вань**. —тае́нъый, *прич. стр.*

Спотаи́вань и спотаи́ване (да спотаи́ѫ), *гл. д.* Скрывамь, потулямь нѣчто да не излѣзе на явѣ; тайть. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Млъквамь, мирнсвамь, прибирамся, не говорѫ, таѫся; тайться, молча́ть. *Цѣло-то село ся спотаило Спотаихѫся да гы не чюжть.* 2) *гл. стр.* Бывамь спотаенъ.

Спотаи́ване и спотаи́ване, *с. ср.* отъ **спотаи́вань и спотаи́ся**.

Спотúрвань и спотúрѫвань (да спотúрѫ), *гл. д.* Спогонвамь. —**ся**, *гл. възвр.* Спогонвамся. *Спотирихся да го хванѫ.*

Спотúрване и спотúрване, *с. ср.* отъ **спотúрвань**.

Спотúрѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **спотúрвань**. —ренъый, *прич. стр.*

Спотомúсань, *гл. свр.* отъ **спотомúсвань**. —санъый, *прич. стр.*

Спотомúсвань и спотомúсувань (да спотомúсань), *гл. д.* Скрывамь нѣчто нѣйдѣ да ся не найдѣ; потомисвань, спотулянь, затурямь; прижа́ть къ но́гтю, прижа́ть подъ но́готь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Отивамь нѣйдѣ на незнайно мѣсто, та ся загубимь да ня не знаѫть; потомисвамся. 2) *гл. стр.* Бывань спотомисанъ.

Спотомúсване, *с. ср.* отъ **спотомúсвань и спотомúсвамся**.

Споту́лѫ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **споту́лянь**. —ленъый, *прич. стр.*

Споту́лянь (да споту́лѫ), *гл. д.* Скрывамь нѣйдѣ нѣчто да ся не види, да ся не знае; спотомисвамь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Скрывамся нѣйдѣ да ня не видять, да ня не знаѫть; потулямся, спотаявамся. 2) *гл. стр.* Бывамь спотуленъ.

Споту́лване, *с. ср.* отъ **споту́лямся**.

Споту́рѫ (да ся), ишь,— отъ **споту́рямся**.

Споту́рямся (да ся споту́р Кълкамся, политамь, сплит на ходъ; шата́ться.

Споту́рване, *с. ср.* отъ спо каные, залитане.

Споту́тамь, *гл. сор.* отъ спо нъый, *прич. стр.*

Споту́твамь и споту́тува тамь), *гл. д.* Свршвамь, н набрьзо, прѣзъ кущъ за гр безъ да ся види и отбере; посвамь, скатвамь, смутал а потутвамь, прѣтупвамь; в ля́ть, нала́пать, отма́хнват *стр.* Бывамь спотутанъ.

Споту́тване и споту́туван споту́твань.

Спотъ́кань (да спотъ́кѫ), вамь главни-ты на огънь д потъкамь, спотънвамь; вов *тыкамь огьня.* —**ся**, *гл* пинамся, прѣпинамся, споту спотына́ться.

Спотъ́кане, *с. ср.* отъ **спотъ́камся**.

Спотъ́кнѫ, ешь,—нжлъ, *гл* тъ́кань. —нжтый, *при*

Спотъ́нѫвань, *гл. д.* Потъка вовгнѣща́ти. *Подъ кавам вамь душѫ-тѫ за да спот да вриг кавань-тъ.*

Спотъ́нване, *с. ср.* отъ сп тъкане, спотъкане.

Спохáдѫвань и спохáждан *гл. д.* Спохождамь.

Спохáдване и спохáжда спохáдѫвань. Спохождане.

Спохóдъ, *с. м.* Спохадване, сѣтиване, навѣждане нѣко нѣща́ніе, посѣще́ніе.

> Ѣ-А яди, сестро Петкан
> Нъıе смъı братъа до д
> По недѫлѫ да ти спо
> Тие ѫ девать споход
> А не ли да повторѫтъ
> Та нъıе щемъ ти отр

Спохóдѫ, ишь,—дилъ, *гл.* хóждянь. —денъый, *пр*

Спохóждань и спохóдѫвань *гл. д.* Спохадѫвамь, спохажд при нѣкого да го видѫ; п дамь, обыкалямь, навищд посѣтявамь; навѣща́ть, по ринь рано прьвъ отивамь в

сполазвамъ, полѣзвать, похождамъ. —ися, *гл. стр.* Бъвамъ споходенъ.

Спохóждание и **спохóдяние**, *с. ср.* отъ **спохóждамъ**.

Спохóжникъ, *с. м.* Който спохожда, полѣзва на Игнать или на другъ нѣкой день; полѣзникъ, похожникъ.

Споя́къ, я́шь, **споя́лъ**, *гл. свр.* отъ **споя́вамъ**. **Споѣ́ный**, *прич. стр.*

Споя́вамъ и **спа́ямъ** (да споя́къ), *гл. д.* Съ огънь, на огънь залѣпямъ, заливамъ нѣчто; спа́ивать. —ися, *гл. стр.* Бъвамъ споенъ.

Споя́ване и **спа́яне**, *с. ср.* отъ **споя́вамъ**.

Спра́ва, *с. ж.* Направа за врѣщене съ нея нѣчто; орядие, сѣчиво, алатъ, алать; оруді́е, снара́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ.

Спра́венъ, —вна и —венъ, вна, вно, *пр.* Приготвенъ, наряденъ, натъкменъ, утъменъ, стягнатъ. *Мома-та ни е за даване, отци да ѫ не дадемъ, не е лоше, ама не сме още справни, па и мома-та ни е още малечка.*

Спра́вя, вишь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **спра́вямъ**. —венъ, *прич. стр.*

Спра́вямъ (да спра́вя), *гл. д.* Готвя, приготвувамъ, наготвувамъ, наряждамъ, тъкмя, натъкмявамъ, утъкмявамъ, спрѣмамъ, стягамъ, ружамъ; приготовля́ть, снаряжа́ть.

Станѫли до девѣть краеве,
Та въпали девять сеизина,
Та справиха до девять талигы. *Пѣс.*

Справили нийнъ добръ коне,
Пойдоха на край на кипеурѫ. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Готвъ̀ся, приготвувамся, наготвувамся, спрѣмамся, тъкмъ̀ся, натъкмявамся, утъкмявамся, ружамся, стягамся, къ̀тя̀ся, укътвамся; наряжа́ться, снаряжа́ться, приготовля́ться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ справенъ. *Ты си ся справи, Стояньо. Справилася Харватска дѣвойка: прѣмѣнися у свилно рухо, па си хванѣ добра коня.*

Вси-ты ся момъ справиха,
Вси-ты щать момъ да идать,
И Селима сама да иде,
Мама Селима не пуща. *Пѣс.*

Спра́вя ми ся, *гл. безл.* Чини ми ся; струва ми ся, види ми ся, показва ми ся, мнѣ ка́жется.

Тебь ся справи, Стано мари,
Дѣно си носѣ чифть пищолъ,
Тебь ся справи мои си сѫ,
Пакъ тие сѫ на брата ми. *Пѣс.*

Спра́вяне, *с. ср.* отъ **спра́вямъ** и **спра́вямся**.

Спра́ма, *нар.* Спрѣма. *Не стой спрама мене.*

Спра́снъ, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Казвася за свиня, что носи прасета, та ще ся праси; прасный. *Спрасна свинка.*

Сприка́жъ (да ся), ешь,—ка́зался, *гл. свр.* отъ **сприка́звамся**.

Сприка́звамся и **сприка́зувамся** (да ся сприка́жъ), *гл. вз.* Заприка́звамся, разговарямся, схоратявамся; разговори́ться.

Сприка́звяне и **сприка́зуване**, *с. ср.* отъ **сприка́звамся**.

Спри́мчъ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **спри́мчямъ**. —ченъ, *прич. стр.*

Спри́мчямъ и **спри́мчювамъ** (да спри́мчъ), *гл. д.* 1) Турямъ примкъ отъ вси странъ; да опримчъ, да запримчъ; осѣтить. 2) Хващамъ нѣчто съ примкъ; подтенети́ть. 3) Съ изнами, съ хътрость да хванѫ нѣкого, да го земѫ въ ржцѣ-ты си; да опримчъ; осѣтить, подтенети́ть.

Спри́мчяне и **спри́мчюване**, *с. ср.* отъ **спри́мчямъ**.

Спри́хавъ, ва, во, *пр.* Който нѣма трьпѣние, който не може да трае; прудъ, прьхавъ, нетрьпѣливъ; нетерпѣли́вый. *Той е станѫлъ много сприхавъ.*

Спри́ща, *с. ж.* Силенъ вѣтръ съ прахъ, вихрушка съ силенъ дъждъ, градъ и грѫмотевица; спида, ураганъ.

Спринателя́къ, я́шь,—я́йлъ, *гл. свр.* отъ **спринателя́вамъ** —ля́нъ, *прич. стр.*

Спринателя́вамъ (да принателя́къ), *гл. д.* Направямъ нѣкои да станѫть принатели помеждѫ-си; сдружавамъ; сдружа́ть, подружа́ть. —ися, *гл. вз.* Ставамъ съ нѣкого принатель; сдружавамся; сдружа́ться, подружа́ться.

Спринателя́ване, *с. ср.* отъ **спринателя́вамъ** и **спринателя́вамся**.

Спровя́рамъ (да спро́вржа), *гл. д.* Прокарвамъ прѣзъ нѣчто тѣсно; провирамъ, промъкявамъ; просо́вывать. —ися, *гл. възвр.* и *стр* Минувамъ прѣзъ нѣчто тѣсно; промъкявамся, промушвамся, пропъхвамся, провирамся; просо́вываться. *Има едни дългнавистя дупкя и прѣко неѫ ся спровирать. Что ми даде златъ прьстенъ, да ся спровръ нивъ него.*

Спровя́ране, *с. ср.* **спровя́рамъ** и **спровирамся**.

Спровръвя́къ (да ся), я́шь,—вѣ́лся, *гл. об. свр.* Да нанемъ, да дойдемъ мнозина, всинца; да ся изпровръвя.

Спровръ́ници, *с. ж. мн.* Обаждачи, изпратени да обадять у момковъ, че юнакъ-тъ и булка-та си идать отъ вѣнчило-то; проварници, прѣварници, мущулудии.

Спорядувамъ, *гл. ср.* Правя, нося, имамъ тедарикъ; приготвямъ.

Спорядуване, *с. ср.* отъ **спорядувамъ**.

Спо́рядъ, *нар.* Спроти, спротивъ, спрѣма, срѣщу, по, при, покрай; **по, смотря́ по, соразмѣрно съ чѣмъ, про́тивъ.** *Спорядъ работи-тѣ и заплата та. Спорядъ глави-тѣ и шапки-тѣ. Това столъ не иде спорядъ други-ти. Моя-та къща спорядъ ваши-тѣ иде по́-малка;* **мой домъ про́тивъ ва́шего до́ма (въ сравне́нія съ ва́шимъ до́момъ) ме́ньше.** *Спорядъ тебе го направи и той. Стой спорядъ мене. Спорядъ сухо-то гори и сурво-то. Споредъ глави-тѣ и брьсначь-тъ. Спорядъ святеца и темяни-тѣ. Спорядъ праздници не ся работи,* срѣщу праздникъ.

Спосо́бъ, *с. м.* Начинъ, похватъ, колай; **спо́собъ, мане́ръ.**

Спотаи́ж, **и́шь**, — **таи́лъ**, *гл. свр.* отъ **спо́та́ивамъ.** —**тае́нъ**, *прич. стр.*

Спота́ивамъ и спотаи́вамъ (да **спотаи́ж**), *гл. д.* Скривамъ, потулямъ нѣчто да не излѣзе на явѣ; **тайя.** —**ивамъ ся**, 1) *гл. възвр.* Мълчавамъ, мирясвамъ, прибирамся, не говоря́, **тамъ ся; тайя́ся, молча́я.** *Цѣло-то село ся спотаило. Спотаихмъ ся да ги не чуятъ.* 2) *гл. стр.* Бивамъ спотаенъ.

Спота́иване и спотаи́ване, *с. ср.* отъ **спота́ивамъ и спота́ивамъ ся.**

Спотя́рвамъ и спотя́рямъ (да **спотя́рж**), *гл. д.* Спогонвамъ. —**ивамъ ся**, *гл. възвр.* Спогонвамъ ся. *Спотярихся да го хванж.*

Спотя́рване и спотя́ряне, *с. ср.* отъ **спотя́рвамъ.**

Спотя́рж, **ишь**,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **спотя́рвамъ.** —**рянъ**, *прич. стр.*

Спотомя́савамъ, *гл. свр.* отъ **спотомя́свамъ.** —**савамъ ся**, *прич. стр.*

Спотомя́свамъ и спотомя́сувамъ (да **спотомя́сам**), *гл. д.* Скривамъ нѣчто нѣйдѣ да ся не найдѣ; потомясвамъ, спотулямъ, затурямъ; **прижа́я къ но́гтю, прижа́я подъ но́готь.** —**ивамъ ся**, 1) *гл. възвр.* Отивамъ нѣйдѣ на незнайно мѣсто, та ся загубямъ да ми не знаятъ; потомясвамъ ся. 2) *гл. стр.* Бивамъ спотомясанъ.

Спотомя́сване, *с. ср.* отъ **спотомя́свамъ и спотомя́савамъ ся.**

Споту́лж, **ишь**,—**улъ**, *гл. свр.* отъ **споту́лямъ.** —**лянъ**, *прич. стр.*

Споту́лямъ (да **споту́лж**), *гл. д.* Скривамъ нѣйдѣ нѣчто да си не види, да ся не знае; спотомясвамъ. —**ивамъ ся**, 1) *гл. възвр.* Скривамся нѣйдѣ да ми не видятъ, да ми не знаятъ; потулямся, спотаивамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ спотуленъ.

Споту́ляне, *с. ср.* отъ **споту́лямъ ся.**

Споту́рж (да ся), **ишь**,— отъ **споту́рямъ ся.**

Споту́рямъ ся (да ся **споту́р** Къ́лкамся, полятамъ, сплит на ходъ; **шата́ться.**

Споту́ряне, *с. ср.* отъ **спо** каие, залитание.

Споту́тамъ, *гл. сор.* отъ **сп** нъ́ый, *прич. стр.*

Споту́тване и споту́тува тамъ), *гл. д.* Свършвамъ, набързо, прѣзъ купъ за гр безъ да ся види и отбере; посвамъ, скатвамъ, смутал потутвамъ, прѣтупвамъ; ля́я, нали́пать, отма́хива *стр.* Бивамъ спотутанъ.

Споту́тване и споту́тува споту́твамъ.

Спотъ́ка́мъ (да **спотъ́ка́ж**) вамъ главни-ты на огънь потъкамъ, спотъпквамъ; *тыкамъ огня.* —**ивамъ ся**, пинамся, прѣпинамся, споту **спотыка́ться.**

Спотъ́ка́ване, *с. ср.* отъ **спотъ́ка́мъ ся.**

Спотъ́ка́ж, **ешь**,—**жалъ**, тъ́ка́мъ. —**жатъ**, *при*

Спотъ́пквамъ, *гл. д.* Потък возгнѣща́я. *Подъ каза вамъ душьк-тѣ за да спо да врие казанъ-тъ.*

Спотъ́пване, *с. ср.* отъ с тъкание, спотъкание.

Споха́дамъ и споха́ждам *гл. д.* Спохождамъ.

Споха́дане и споха́ждан споха́дамъ. Спохождане.

Спохо́дъ, *с. м.* Спохождане, сѣтуване, навѣждане нѣк вѣща́ние, посѣще́ние.

> Ы яди, сестро Петк
> Нъе смъ братье до
> По веднажь да ти спо
> Тие сж девять споход
> А не ли да повторям
> Та нъе щемъ ти сир

Спохо́дж, **ишь**,—**дилъ**, *гл.* **хо́ждамъ.** —**денъ**, *пр*

Спохо́ждамъ и спохо́дам *гл. д.* Спохождамъ, спохожд при нѣкого да го видж; дамъ, объкалямъ, нанижд посѣтявамъ; навѣщавамъ, п рини рано прьвъ отивамъ

ъвамъ, полѣ́звать, похо́ждамъ. —**мся**, *пр.* Бъ́вамъ споходенъ.

кдание и **спохо́ждание**, *с. ср.* отъ **о́ждамъ**.

кникъ, *с. м.* Който спохожда, полѣз- . Игнатъ или на другъ нѣкой день; **ник**ъ, похо́жникъ.

и́мъ, **спои́лъ**, *гл. свр.* отъ **спои́-** . **Споѣ́нъ**, *прич. стр.*

амъ и **спа́ямъ** (да спо́ѭ), *гл. д.* **ъ**нь, на огънь залѣ́пямъ, заливамъ ; **спа́ивать**. —**мся**, *гл. стр.* Бъ- споенъ.

аніе и **спа́яніе**, *с. ср.* отъ **спои́-** .

ь, *с. ж.* Направа за врѣшеніе съ нея ; **орѫ́дие**, **сѣ́чиво**, **алатъ**, **алатъ**; **ору- снаря́дъ**, **прибо́ръ**, **инструме́нтъ**.

ѣный, —**вънъ** и —**венъ**, **вна**, **вно**, Іриготвенъ, наряденъ, натъкменъ, **ѣ**нъ, стягна́тъ. *Мома-та ны е ѣ**ване**, **опи да ѫ не дадемъ**, **не е** , **ама не смъ още справни**, **па и ѣ-та ны е още малечка**.

ѭ, **ишь**,—**и́лъ**, *гл. свр.* отъ **спра́-** ь. —**венъ**, *прич. стр.*

амъ (да **спра́вѭ**), *гл. д.* Готвя, при- **вамъ**, наготвувамъ, наряждамъ, тъкмя, **ѭ**мавамъ, утъкмявамъ, спрѣ́мамъ, стя- **ружамъ**; **приготовля́ть**, **снаряжа́ть**.

ганяли до девѣть кралеве,
а въ**ѣ**кали девять сеизина,
а справи**ѭ** до девять талигы. *Пѣс.*

правили нийнъ добръ коне,
ойдоѫ на край на клисурѫ. *Пѣс.*

я, 1) *гл. въ**свр**.* Готвя**ѫ**, приготву- , наготвувамъ, спрѣ́мамъ, тъкмя**ѫ**, **ѭ**мавамъ, утъкмявамъ, ружамъ, стя- , къ**ѣ**тамъ, укъ**ѣ**вамъ; наряжа́ть, **ѭ**жа́ть, приготовля́ть. 2) *гл. стр.* **ѭ** справенъ. *Ты си ся справи*, **аньо**. *Справилася Харватска дѣ- ѣ: прѣмѣнися у свилно рухо, па ѫ**ѣ** добра конѧ.*

Вси-ты ся момъ справи**ѫ**,
Вси-ты щать момъ да идать,
И Селима сама да иде,
Мама Селима не пуща. *Пѣс.*

ѣвя ми ся, *гл. безл.* Чини ми ся; **а** ми ся, види ми ся, показва ми ся, **ка́**ется.

ебь ся справи, Стано мари,
ѣно си нося чифъ пищолъ,
ебь ся справи мои си сѧ,
акъ тие сѧ на брата ми. *Пѣс.*

аніе, *с. ср.* отъ **спра́вямъ** и **спра́- ся**.

Спра́на, *нар.* Спрѣ́ма. *Не стой спрама мене.*

Спра́снъ, —**сьнъ** и—**сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* Казвася за свиня, что носи прасета, та ще ся праси; праснъ. *Спрасна свинка.*

Сприка́жѫ (да ся), **ешь**,—**ка́зался**, *гл. свр.* отъ **сприка́звамся**.

Сприка́звамся и **сприка́зувамся** (да ся **сприка́жѫ**), *гл. вз.* Заприка́звамся, разго- варямся, схоратявамся; разговори́ться.

Сприка́звание и **сприка́зуване**, *с. ср.* отъ **сприка́звамся**.

Спри́ичѫ, **ишь**,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **спри́- ичамъ**. —**ченъ**, *прич. стр.*

Спри́ичамъ и **спри́ичювамъ** (да **спри́- ичѫ**), *гл. д.* 1) Турямъ приклъ отъ вси страны; да опри́ичѫ, да запри́ичѫ; осѣ́- тить. 2) Хващамъ нѣчто съ прикъ; под- тенети́ть. 3) Съ измама, съ хътрость да хвана нѣкого, да го зема въ ржцѣ-ты си; да опри́ичѫ; осѣ́тить, подтенети́ть.

Спри́ичание и **спри́ичюване**, *с. ср.* отъ **спри́ичамъ**.

Спри́хавъ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Който нѣма трьпѣние, който не може да трае; прудъ, прьхавъ, нетрьпѣливъ; нетерпѣли́вый. *Той е станѫлъ много сприхавъ.*

Спри́на, *с. ж.* Силенъ вѣтръ съ прахъ, ви- хрушка съ силенъ дъждъ, градъ и гръмо- тевица; спида, ураганъ.

Спринателѭ, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **спринателя́вамъ** —**ле́нъ**, *прич. стр.*

Спринателя́вамъ (да **принателѭ**), *гл. д.* Направямъ нѣкои да станѫтъ принатели помежда-си; сдружавамъ; сдружа́ть, по- дружа́ть. —**мся**, *гл. вз.* Ставамъ съ нѣко- го принатель; сдружавамся; сдружа́ться, подружа́ться.

Спринателя́ване, *с. ср.* отъ **спринателя́- вамъ** и **спринателя́вамся**.

Спровира́мъ (да **спро́врѫ**), *гл. д.* Прокар- вамъ прѣзъ нѣчто тѣсно; провирамъ, про- мъкваме; просо́вывать. —**мся**, *гл. въ**свр**.* и *стр* Минувамъ прѣзъ нѣчто тѣсно; про- мъкваме, промушвамся, пропъхвамся, про- вирамся; просо́вываться. *Има еднѫ длъг- навистѫ дупкѫ и прѣко нея ся спро- вирать. Что ми даде златъ прьстенъ, да ся спровръ нивъ него.*

Спровира́ние, *с. ср.* **спровира́мъ** и **спро- вирамся**.

Спровръвѭ (да ся), **и́шь**,—**вѣлся**, *гл. об. свр.* Да минемъ, да дойдемъ мнозина, всич- ца; да ся изпровръвѭ.

Спровръ́ници, *с. м. мн.* Обаждачи, изпра- тени да обадятъ у момковъ, че юнакъ-тъ и булка-та си идатъ отъ вѣнчило-то; про- варници, прѣварници, мущулудии.

Спро́врѫ (да ся), ешь,—рѣлся, *гл. свр.* отъ **спрови́рамся.**

Спрости́рамь (да спро́стрѫ), *гл. д.* Простирамь, пружамь, спружамь; **прота́гивать.** —**ися**, *гл. въвр.* Простирамся, пружамся, спружамся; **прота́гиватьсѧ, растя́гиватьсѧ.**

Спрости́раніе, *с. ср.* отъ **спрости́рамь** и **спрости́рамся.**

Спро́стрѫ, ешь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ **спрости́рамь.** —**рѣнъ**ый, *прич. стр.*

Спроти, *нар.* 1) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрама, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, отупрѣжь; **про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ.** *Трѣгнѫ Марко коня на бинекъ-ташь и спроти слънце сѧ прѣкрьсти.*

Па сѧ крьстять и сѧ молять
Спроти това ясно слънце. *Пѣс.*

Мерудо, Мерудо, ясна мѣсячино,
Не стой спроти мене, изгорѣхъ за тебе
Како ленъ за водѫ, босилакъ за сѣнѫ. *Пѣс.*

2) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **про́тивъ, на.** *Отиде спроти Нѣмци-тѣ; о́нъ пошёлъ войно́ю на Нѣмца.* 3) Да отговаря, да иде на нѣчто, въ сравнение съ нѣчто; споредъ, спрѣма, спротива, спротивъ, по, при, покрай; **по, смотря́ по, соразмѣрно** съ чѣмъ, въ сравне́нїи съ кѣмъ, **про́тивъ.** *Мой тъ конь спроти неговыѧ не е ничто; моя́ ло́шадь про́тивъ его́ ло́шади, сравни́тельно съ его́ ло́шадью ничто́жна, ничего́ не зна́читъ. Спроти хатъ-тѣ и сахатъ-тѣ. Протягайся спроти губера си. Спроти нашь Николѫ, та ми ожрьвнѫ и Святый Николѫ* 4) Споредъ, срѣщѫ, свечера, день-тъ прѣди другъ день; **наканунѣ.** *Въ сѫбботѫ спроти недѣлѫ. Спроти праздникъ не сѧ сѣдѧнква.*

Спро́ти́ва, 1) *с. ж.* Лика, лико, прилика, слика, противa, чета, екранъ, ешь; **па́ра, чета́, верста́, ро́вня.** 2) *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменованиѧ. *Крава-та сѧ отели спротива, а па рѣка та дотече, та не можахъ да прѣнесѫ теленце-то,* отелися насрѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ.

Спро́тивнъый, —вьнъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Что сѧ намира, что е спротина; отсрѣщнъый, нас, ѣщнъый, отвѫднъый. *Кѫщата имъ сѧ намира въ спротивнѫ-тѫ махалѫ накрай село-то. Много врѣвене на спротивнѫ-тѫ водяницѫ.*

Спротиво, *нар. Отспротиво*, отсрѣщѫ спроти, спротивъ. *Лудо млядо отспротиво на Невянѫ си сборува.*

Спротивъ, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменованиѧ.

Спру́дище, *с. ж.* Пѣсъкъ, камьне и другъ плавотъ, навлѣченъ и изврь прадище.

Спру́дникъ, *с. м* Хлѣбъ о размѣсомь съ царевично.

Спру́жѫ, жишь,—жи́лъ, *гл.* **жамь.** —**женъый**, *прич.*

Спру́жамь (да спру́жѫ), опружамь, простирамь, спр гамь; **прота́гивать.** *Онѣ ты ржцѣ, и азъ го промѣ жихъ.*

Заспало моя у градинча
Турило глава подъ трап
Спружило нозѣ подъ кар
Врьпило ржцѣ врьзъ бос

—**ися**, 1) *гл. въвр.* Пруж простирамся, спростирамся, тягамся, изтягамся; **прота́г гиватьсѧ.** *Спружися кат пекъ.* 2) *гл. стр.* Бъвамь сп *разпекло слънце-то, изл ро то и сѧ спружилѫ н пече на слънце. Двѣ м. двца, спружены како вак И капина-та еть и дет жена надъ олтара надъ*

Спру́жаніе, *с. ср.* отъ **спру́ жамся.**

Спрѣ́пвамся и **спрѣ́пну** спрѣ́пнѫ), *гл. въвр.* Зап ся, затръчавамся, заспиваме слитамся, спущамся; **разбѣ**

Спрѣ́пваніе и **спрѣ́пнув спрѣ́пвамся.**

Спрѣ́пнѫ (да ся), ешь, — отъ **спрѣ́пвамся.**

Спрѣ́свамь и **спрѣ́снуваль** *гл. ср.* 1) Врьквамь, под нѫжь; прьхамь; **спа́рхив** трьщамь, удрямь на бѣгъ щамся да бѣгамь; **пуска́тьс** *ка го видѣла, спрьснѫла ко видѣ момя лудо-то, да бѣга.*

Спрѣ́сваніе и **спрѣ́снува спрѣ́свамь.**

Спрѣ́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* **свамь.**

Спрѣва́ра, *с. ж.* Кога нѣкой варя нѣкого; прѣвара, прѣ

Спрѣва́ръ, *с. м Спрѣварь с* спрѣварятся, надварятся, напрѣдъ да го свръши. *Г варь спрѣварять, кой да лаѧ.*

Спрѣва́рѫ, ишь,—рилъ, *гл* **ва́рямь.** —**ренъый**, *прич*

Спрѣва́рямь (да спрѣва́рѫ

лизамь, отивамь по́-напрѣдъ отъ другото; свръщвамь нѣчто по́-скоро отъ другыго; прѣварямь, прѣдварямь, надварямь, надминувамь, заминувамь, варнувамь; переда́ть, опере́жвать, уходи́ть, обгоня́ть, перегоня́ть, перега́нвать, обѣжа́ть, объѣжа́ть. *Да гы спрѣваримѫ*, да гы варнемъ. *Който спрѣвари, той натовари.* —мся, 1) *гл. вз.* и *възвр.* Бръзамь да направя нѣчто азъ по́-скоро отъ другыго; прѣварямся, прѣдварямся, надварямся. 2) Мѣримъ си силы-ты съ нѣкого на нѣчто; надварямся, надминувамся, прѣварямся; рабо́тать въ за́пуски, соревнова́ть, конкури́ровать. 3) *гл. стр.* Бывамь спрѣваренъ.

Голѣмъ си спрѣваръ спрѣвари́ать,
Кой да ми земе Люлина
За снъха и за дъщеры.
Спрѣварилъ е свинарь Никола,
Той ми е зелъ Люлина
За снъха и за дъщеры. *Пѣс.*

Спрѣва́рианіе, *с. ср.* отъ **спрѣва́рямь** и **спрѣва́рямся**.

Спрѣда́вѫкъ, *с. м.* Хлѣбъ и баница, които понѣйдѣ носятъ на крьстникъ и на по́-старъ родникъ на Велидень.

Спрѣ́ма, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменованіа; спрама, спрѣмъ. *Не стой спрѣма мене. Да си тражимъ любя спрѣма мене*, спроти, спорядъ мене, като за мене.

Спрѣ́мамь (да спрѣмѫ), *гл. д.* Справямь. *Утро-то рано спрѣма конѣ.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Справямся. *Спрѣма ми ся мой милый драгый, на пѫть ке иде. На това сгора цар-тъ спрѣмалъ войска-та и извѣгълъ на границѫ. Утро-то рано ся спрѣмалъ да си ходи. Бѣше ся спрѣмала, та бѣше ошла кай дѣда Адама.*

Спрѣ́манію, *с. ср.* отъ **спрѣ́мамь** и **спрѣ́мамся**. Справяне.

Спрѣ́мъ, *нар.* Спрѣмя, спорядъ; по, смотря по.

Спрѣ́нѫ, ешь,—ма́лъ, *гл. свр.* отъ **спрѣ́мамь**. Да справя.

Спрѣ́пвамь и **спрѣ́пнувамь** (да спрѣпнѫ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣ́пинамь (да спрѣпинѫ и да спрѣпѣнѫ), *гл. д.* Спрѣпвамь, спрѣпьвамь. турямь кракъ или друго нѣчто на патя нѣкому, та да си удари о него нозѣ-ты и да си сбрька ходъ-тъ, да ся повали; спьвамь, съпинамь, прѣпинамь; запина́ть, подставлять кому ногу. —мся, *гл. възвр.* На ходъ удрямь си крака-та о нѣчто, та политамь, та ся повалямь; спрѣпвамся, спрѣпьвамся, спьвамся, съпинамся, прѣпинамся, прѣпьвамся; спотыка́ться, напина́ться.

Спрѣпи́наніе, *с. ср.* отъ **спрѣпи́намь** и **спрѣпи́намся**.

Спрѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спрѣпи́намь**. —нѫтый, *прич. стр*

Спрѣпу́лка, *с. ж.* Колато часто се спрѣпина; спотыкли́вая.

Спрѣпу́лко, *с. м.* Който часто ся спрѣмина; спотыкли́вый.

Спрѣпѣ́вамь (да спрѣпѣнѫ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣпѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **спрѣпѣ́вамь**. Спрѣпинаніе.

Спрѣпѣ́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ **спрѣпѣ́вамь** и **спрѣпи́намь**. Да спрѣпна. —нѫтый, *прич. стр.* Спрѣпнатый.

Спрѣ́твамся и **спрѣ́тнувамся** (да ся спрѣпнѫ), *гл. възвр.* Усуквамся, увивамся да направя, да свръшя нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, упрѣтвамся, възсуквамся; принима́ться за дѣло, нале́гать. *Спрѣтнѫ имъ ся, та гы насѣче.*

Спрѣ́тваніе и **спрѣ́тнуваніе**, *с. ср.* отъ **спрѣ́твамся**.

Спрѣ́тный, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Спрѣтнѫтый, опрѣтнѫтый, възпрѣтнѫтый, запрѣтнѫтый, запрѣтнъный, опрѣтнъный, засуканый, възсуканый, пръгавый, чалѫшканъ; прово́рный, опря́тный *Спрѣтнѫ мома. Така игра е по́-спрѣтна.* —тно, *нар.* Спрѣтнато, опрѣтнато, възпрѣтнато, запрѣтнато, запрѣтно, опратно, опрѣтно, напято, засукано, възсукано, пръгаво, чалѫшканъ; прово́рно, опря́тно. *Облѣченъ чисто и спрѣтно. Говори спрѣтно.*

Спрѣ́тнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **спрѣ́твамся**.

Спрѣ́тнѫтый, тъ, та, то, *пр.* Спрѣтнъый.

Спрѣ́чкамь, *гл. свр.* отъ **спрѣ́чквамь**. —канъый, *прич. стр.*

Спрѣ́чквамь и **спрѣ́чкуваль** (да спрѣ́чкамь), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкои да ся спрѣчкать помеждѫ-си; скарвамь, сваждамь, сбутвамь; осо́брить. —мся, *гл. вз.* Залавямся, захващамся съ нѣкого; скарвамся, сваждамся, сбутвамся; осо́бриться.

Спрѣ́чкваніе и **спрѣ́чкуваніе**, *с. ср.* отъ **спрѣ́чквамся**.

Спрѣ́чнѫ (да ся), ешь,—чи́лся, *гл. възвр.* Да ся загубя, да ся прѣмахна, да ня нѣма. *Да ся е спрѣчилъ!* Клятва.

Спрѫ, ешь, спрялъ, *гл. свр.* отъ **спи́рамь**. **Спря́нъый**, *прич. стр.*

Спря́га, *с. ж.* Мѣсто, дѣто е было или дѣто е нѣчто спрягнато; впряга, впрягнати-

Спро́врѫ (да ся), ешь,—рѣлся, *гл. свр.* отъ **спрови́рамся.**

Спрости́рамь (да спро́стрѫ), *гл. д.* Простирамь, пружамь, спружамь; прота́гивать. —мся, *гл. възвр.* Простирамся, пружамся, спружамся; прота́гиватьси, растя́гиватьси.

Спрости́ране, *с. ср.* отъ **спрости́рамь** и **спрости́рамся.**

Спро́стрѫ, ешь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ **спрости́рамь.** —рѣнъ, *прич. стр.*

Спроти, *нар.* 1) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрама, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, отупрѣжь; про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ. *Тръгна Марко коня на бинекъ-ташь и спроти слънце ся прѣкрьсти.*

Па ся крьстять и ся молять
Спроти това ясно слънце. *Пѣс.*

Мерудо, Мерудо, ясна мѣсячино,
Не стой спроти мене, изгорѣхъ за тебе
Како ленъ за кодѫ, босилакъ за сѣнкѫ. *Пѣс.*

2) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, врьху, възъ; про́тивъ, на. *Отиде спроти Нѣмци-тѣ;* о́нъ пошёлъ войно́ю на Нѣмца. 3) Да отговаря, да иде на нѣчто, въ сравнение съ нѣчто; споредъ, спрѣма, спротива, спротивъ, по, при, покрай; по, смотря́ по, соразмѣрно съ чѣмъ, въ сравне́нїи съ кѣмъ, про́тивъ. *Мой тъ конь спроти неговыа не е ничто;* моя́ ло́шадь про́тивъ его́ ло́шади, сравни́тельно съ его́ ло́шадью ничто́жна, ничего́ не зна́читъ. *Спроти хать-тѣ и сахать-тѣ. Протягайся спроти губера си. Спроти нашь Николѫ, та ми омрьвнѫ и Святый Николѫ* 4) Споредъ, срѣщѫ, свечера, день-тъ прѣди другъ день; наканунѣ. *Въ сѫбботѫ спроти недѣлѭ. Спроти праздникъ не ся сѣдинква.*

Спро́ти́ва, 1) *с. ж.* Лика, лико, прилика, слика, протива, чета, екранъ, ешь; па́ра, чета́, верста́, ро́вня. 2) *нар.* Спроти въ прьвъ-ты три знаменованиа. *Крава-та ся отели спротива, а па рѣка та дотече, та не можахъ да прѣнесѫ теленце-то,* отелися насрѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ.

Спро́тивнъ, —вънъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Что ся намира, что е спротива; отсрѣщнъ, насрѣщнъ, отвѫднъ. *Кѫщата имъ ся намира въ спротивнѫ-тѫ махалѫ накрай село-то. Много врѣвене на спротивнѫ-тѫ водницѫ.*

Спротиво, *нар. Отспротиво,* отсрѣщѫ спроти, спротивъ. *Лудо млядо отспротиво на Невянѫ си сборува.*

Спротивъ, *нар.* Спроти въ прьвъ-ты три знаменованиа.

Спру́дище, *с. ж.* Пѣсъкъ, камъне и другъ плавотъ, навлѣченъ и изврь прадище.

Спру́дникъ, *с. м* Хлѣбъ о размѣсомъ съ царевично.

Спру́жнѫ, нешь,—жи́лъ, *гл.* жнамь. —женъ, *прич.*

Спру́жнамь (да спру́жнѫ), опружнамь, простирамь, спр гнамь; прота́гивать. *Они ты ржцѣ, и азъ го прожѣ жихъ.*

Заспало момя у градинчя
Турило главѫ подъ трап
Спружило ноздѣ подъ кар
Врълило ржцѣ врьзъ бос

—мся, 1) *гл. възвр.* Пруж простирамся, спростирамся, тягамся, изтягамся; прота́г гиватьси. *Спружися кат пек* 2) *гл. стр.* Бъвамь с *разпекло слънце-то, из. ро то и ся спружилъ н пече на слънце. Двѣ м дѣца, спруженъ како зам И капина-та ечь и ден жена надъ олтара надъ*

Спру́жнане, *с. ср.* отъ **спру́ жнамся.**

Спръ́пвамся и **спръ́пнѫ спръ́пнѫ),** *гл. възвр.* Зал ся, затръчавамся, заспиван слитамся, спущамся; разбѣ

Спръ́пване и **спръ́пнув спръ́пвамся.**

Спръ́пнѫ (да ся), ешь, — отъ **спръ́пвамся.**

Спрѣсвамь и **спрѣснувамь** *гл. ср.* 1) Врьквамь, под нажь; прьхамь; спа́рхи трьщамь, удрямь на бѣг щамся да бѣгамь; пуска́т *ка го видѣла, спръснѫла ко видѣ момя лудо-то, да бѣга.*

Спрѣсване и **спрѣснува спрѣсвамь.**

Спрѣснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* снамь.

Спрѣва́ра, *с. ж.* Кога нѣкой варя нѣкого; прѣвара, пр

Спрѣва́ръ, *с. м Спрѣварь* спрѣварятся, надварятся, напрѣдъ да го свршн. *Г варь спрѣварнать, кой да .нанѫ.*

Спрѣва́рнѫ, нешь,—рилъ, гл ва́рнамь. —ренъ, *прич.*

Спрѣва́рнамь (да спрѣва́рн

ь, отивамь по́-напрѣдъ отъ другого; вамь нѣчто по́-скоро отъ другыго; прѣ ь, прѣдварямь, надварямь, надминуванинувамь, варнувамь; преда́ть, живать, уходи́ть, обгоня́ть, перегоперега́нивать, обѣжа́ть, объѣжа́ть. ы *спрѣварим*ъ, да гы варнемъ. *Кой-грѣвари, той натовари.* —ися, 1) з. и *възвр.* Бръзамь да направы нѣчь по́-скоро отъ другыго; прѣварямся, арямся, надварямся. 2) Мѣримъ си ты съ нѣкого на нѣчто; надварямся, нувамся, прѣварямся; рабо́тать въки, соревнова́ть, конкури́ровать. 3) *тр.* Бывамь спрѣваренъ.

ямъ ся спрѣваръ спрѣвариать,
ой да ми зене Люлиянъ
ъ снъхъ и за дъщеры.
прѣварилъ е свинарь Никола,
ой ми е зелъ Люлиянъ
ъ снъхъ и за дъщеры. *Пѣс.*

рианю, *с. ср.* отъ спрѣва́рямь и ва́рямся.

ивъкъ, *с. м.* Хлѣбъ и баница, които дѣ носятъ на крьстникъ и на по́-старъ нъ на Велидень.

ь, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаания; спрама, спрѣмъ. *Не стой спрѣкене. Да си тражимъ любя спрѣкене,* спроти, спорядъ мене, като за

ямь (да спрѣмъ), *гл. д.* Справямь. *о-то рано спрѣма коня.* —ися, *възвр.* и *стр.* Справямся. *Спрѣма ми ой милый драгый, на пѫть ке иде. пова сгора царь-тъ спрѣмалъ войа и излѣгълъ на границѫ. Утроано ся спрѣмалъ да си ходи. Бѣя спрѣмала, та бѣше ошла кай Адама.*

аню, *с. ср.* отъ спрѣ́мямь и спрѣ́я. Справяню.

ь, *нар.* Спрѣмя, спорядъ; по, смопо.

ъ, ешь,—ма́лъ, *гл. свр.* отъ спрѣ́. Да справъ.

вамь и спрѣ́пнувамь (да спрѣпнъ), д. Спрѣпинамь.

инамь (да спрѣпнъ и да спрѣпьнъ), *д.* Спрѣпвамь, спрѣпьвамь, турямь ь или друго нѣчто на пѫтя нѣкому, а си удари о него нозѣ́ты и да си а ходъ-тъ, да ся повали; спьвамь, съмь, прѣпинамь; запина́ть, подставлять ногу. —ися, *гл. възвр.* На ходъ уь си крака-та о нѣчто, та политань, и повалямь; спрѣпвамся, спрѣпьвамся, спьвамся, съпинамся, прѣпинамся, прѣпьвамся; спотыка́ться, напина́ться.

Спрѣпи́наню, *с. ср.* отъ спрѣпи́намь и спрѣпи́намся.

Спрѣпнъ, ешь,—нълъ, *гл. свр.* отъ спрѣпи́намь. —нътый, *прич. стр*

Спрѣпу́лка, *с. ж.* Което чясто се спрѣпина; спотыкли́вая.

Спрѣпу́лко, *с. м.* Който чясто ся спрѣмина; спотыкли́вый.

Спрѣпьвамь (да спрѣпьнъ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣпьваню, *с. ср.* отъ спрѣпьвамь. Спрѣпинаню.

Спрѣпьнъ, ешь,—нълъ, *гл. свр* отъ спрѣпьвамь и спрѣпи́намь. Да спрѣпнъ. —нътый, *прич. стр.* Спрѣпнатый.

Спрѣтвамся и спрѣтнувамся (да ся спрѣпнъ), *гл. възвр.* Усуквамся, увивамся да направы, да свръшы нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, упрѣтвамся, възсуквамся; приниматься за дѣло, налега́ть. *Спрѣтнъ имъ ся, та гы насъче.*

Спрѣтванюи спрѣтнуванюи, *с. ср.* отъ спрѣтвамся.

Спрѣтпый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Спрѣтнатый, опрѣтнатый, възпрѣтнатый, запрѣтнатый, запрѣтный, опрѣтный, засуканый, възсуканый, пражавый, чалашканъ; прово́рный, опра́тный *Спрѣтнъ мома. Така игра е по́-спрѣтна.* —тно, *нар.* Спрѣтнато, опрѣтнато, възпрѣтнато, запрѣтнато, запрѣтно, опратно, опрѣтно, напято, засукано, възсукано, пражаво, чалашканъ; прово́рно, опра́тно. *Облѣченъ чисто и спрѣтно. Говори спрѣтно.*

Спрѣтнъ (да ся), ешь,—нълся, *гл. свр.* отъ спрѣтвамся.

Спрѣтнатый, ть, та, то, *пр.* Спрѣтный.

Спрѣчкамь, *гл. свр.* отъ спрѣчквамь. —канъый, *прич. стр.*

Спрѣчквамь и спрѣчкуванъ (да спрѣчкамь), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкои да ся спрѣчкать помеждъ-си; скарвамь, сваждамь, сбутвамь; ссо́рить. —ися, *гл. вз.* Залавямся, захващамся съ нѣкого; скарвамся, сваждамся, сбутвамся; ссо́риться.

Спрѣчкванюи спрѣчкуваню, *с. ср.* отъ спрѣчквамся.

Спрѣчнъ (да ся), нешь,—чи́лся, *гл. възвр.* Да ся загубы, да ся прѣнахнъ, да ня нѣма. *Да ся е спрѣчилъ!* Клятва.

Спрѣ, ешь, спрялъ, *гл. свр.* отъ спи́рамь. **Спря́нъый**, *прич. стр.*

Спря́га, *с. ж.* Мѣсто, дѣто е было или дѣто е нѣчто спрягнато; впряга, впрягнати-

Спрóврѫ (да ся), ешь,—рѣлся, *гл. свр.* отъ **спровúрамся.**

Спростúрамь (да спрóстрѫ), *гл. д.* Простирамь, пружамь, спружамь; протáгивать. —**мся**, *гл. възвр.* Простирамся, пружамся, спружамся; протáгиватьсѧ, растáгиватьсѧ.

Спростúраньѥ, *с. ср.* отъ **спростúрамь** и **спростúрамся.**

Спрóстрѫ, ешь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ **спростúрамь.** —рѣнъıй, *прич. стр.*

Спроти, *нар.* 1) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрáма, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, отупрѣжь; прóтивъ, супротúвъ, напротúвъ. *Тръгнѫ Марко коня на бинекъ-ташь и спроти слънце ся прѣкрьсти.*

Па ся крьстять и ся молять
Спроти това ясно слънце. *Пѣс.*

Мерудо, Мерудо, ясна мѣсячино,
Не стой спроти мене, изгорѣхъ за тебе
Како ленъ за водѫ, босилакъ за сѣнкѫ. *Пѣс.*

2) Срѣщѫ, насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, врьху, възъ; прóтивъ, на. *Отиде спроти Нѣмци-тѣ;* óнъ пошёлъ войнóю на Нѣмца. 3) Да отговарѧ, да иде на нѣчто, въ сравнение съ нѣчто; споредъ, спрѣма, спротива, спротивъ, по, при, покрай; по, смотрá по, соразмѣрно съ чѣмъ, въ сравнéнiи съ кѣмъ, прóтивъ. *Мой тъ конь спроти неговыѧ не е ничто;* моя́ лóшадь прóтивъ егó лóшади, сравнúтельно съ егó лóшадью ничтóжна, ничегó не знáчитъ. *Спроти хать-тъ и сахать-тъ. Протягайся спроти губера си. Спроти нашь Николѫ, та ми омрьзнѫ и Святый Николѫ* 4) Споредъ, срѣщѫ, свечера, день-тъ прѣди другъ день; наканýнѣ. *Въ сѫбботѫ спроти недѣлѭ. Спроти праздникъ не ся сѣдинква.*

Спрóтúва, 1) *с. ж.* Лика, лико, прилика, слика, противa, чета, екранъ, ешь; пáра, четá, перстá, рóвня. 2) *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменованиѧ. *Крава-та ся отели спротива, а па рѣка та дотече, та не можахъ да прѣнесѫ теленце-то,* отелися насрѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ.

Спрóтивнъıй, —вьнъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Что ся намира, что е спротива; отсрѣщнъıй, нас, ѣщнъıй, отвѫднъıй. *Кѫщата имъ ся намира въ спротивнѫ-тѫ махалѫ накрай село-то. Много врѣвене на спротивнѫ-тѫ водяницѫ.*

Спротиво, *нар. Отспротиво.* отсрѣщѫ спроти, спротивъ. *Лудо младо отспротиво на Невянѫ си сборува.*

Спротивъ, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменованиѧ.

Спрýдище, *с. ж.* Пѣсъкъ, каньне и другъ плавотъ, навлѣченъ и изврь градище.

Спрýдникъ, *с. м* Хлѣбъ о размѣсомъ съ царевично.

Спрýжѫ, ишь,—жúлъ, *гл.* жамь. —женъıй, *прич.*

Спрýжамь (да спрýжѫ), опружамь, простирамь, спр гамь; протáгивать. *Онъ ты ржцѣ, и азъ го промѣ жихъ.*

Заспало моя у градинча
Турило глава подъ тран
Спружило нозѣ подъ кар
Врьнило рацѣ врьзъ бос

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Пруж простирамся, спростирамся, тягамся, изтягамся; протáг гиватьсѧ. *Спружися кат пекъ* 2) *гл. стр.* Бъıвамъ с *разпекло слънце-то, изл ро то и ся спружилѫ н пече на слънце. Двѣ м дѣца, спружены како вак И капина-та ѥть и ден жена надъ олтара надъ*

Спрýжаньѥ, *с. ср.* отъ **спрý жамся.**

Спръıпвамся и **спръıпнуѫ спръıпнѫ**), *гл. възвр.* Зал ся, затръчавамся, заспиванс слитамся, спущамся; разбѣ

Спръıпваньѥ и **спръıпнува спръıпвамся.**

Спръıпнѫ (да ся), ешь, — отъ **спръıпвамся.**

Спрѣсвамь и **спрѣснуваль** *гл. ср.* 1) Врьквамь, под нѫжь; прьхамь; спáрхив трьщамь, удрямь на бѣгъ щамся да бѣгамь; пускáтьс *ка го видѣла, спрьснѫла ко видѣ момя лудо-то, да бѣга.*

Спрѣсваньѥ и **спрѣснува спрѣсвамь.**

Спрѣснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* свамь.

Спрѣвáра, *с. ж.* Кога нѣкой вара нѣкого; прѣвара, пр

Спрѣвáръ, *с. м Спрѣварь с* спрѣнарятся, надварятся, напрѣдъ да го свршн. *Г вар спрѣварять, кой да лѫнѫ.*

Спрѣвáрнѫ, ишь,—рнлъ, гл вáрнамь. —реньıй, *прич*

Спрѣвáрнамь (да спрѣвáрнѫ

ь, отивамь по́-напрѣдъ отъ другого; вамь нѣчто по́-скоро отъ другіго; прѣ- ь, прѣдварямь, надварямь, надминуза́минувамь, варнувамь; переда́ть, живать, уходя́ть, обгоня́ть, перего- перега́нивать, обѣжа́ть, объѣзжа́ть. ѣ *спрѣваримъ*, да гы варнемъ. *Кой-грѣвари, той натовари.* —ися, 1) з. и *възвр.* Бръзамь да направя нѣч- ь по́-скоро отъ другіго; прѣварямся, арямся, надварямся. 2) Мѣримъ си ты съ нѣкого на нѣчто; надварямся, нувамся, прѣварямся; работя́ть въ ки, соревнова́ть, конкури́ровать. 3) *тр.* Бъвамь спрѣваренъ.

ѣмъ ся спрѣваръ спрѣвари́ать,
ой да ми земе Люлинѫ
ъ снъхѫ и за дъщеры.
прѣварилъ е свинарь Никола,
ой ми е зелъ Люлинѫ
ъ снъхѫ и за дъщеры. *Пѣс.*

рианю, *с. ср.* отъ спрѣва́рямь и ва́рямся.

ѣвъкъ, *с. м.* Хлѣбъ и баница, които дѣ носятъ на крьстникъ и на по́-старъ нѫ на Велидень.

ь, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три зна- ания; спрама, спрѣмъ. *Не стой спрѣ- кене. Да си тражимъ любя спрѣ- кене,* спроти, спорядъ мене, като за

ямь (да спрѣмѫ), *гл. д.* Справямь. *о-то рано спрѣма конѭ.* —ися, ъвр. и *стр.* Справямся. *Спрѣма ми ой милый драгый, на пѫть ке иде. пова сгора царь-тъ спрѣмалъ войа и извѣгълъ на границѫ. Утро- ано ся спрѣмалъ да си ходи. Бѣ- я спрѣмала, та бѣше ошла кай Адама.*

аню, *с. ср.* отъ спрѣ́мямь и спрѣ- я. Справяню.

ь, *нар.* Спрѣмя, спорядъ; по, смо- по.

ѫ, ешь,—ма́лъ, *гл. свр.* отъ спрѣ- . Да справя.

вамь и спрѣпнувамь (да спрѣпнѫ),). Спрѣпинамь.

инамь (да спрѣпнѫ и да спрѣпьнѫ), д. Спрѣпвамь, спрѣпьвамь, турямь ь или друго нѣчто на пѫтя нѣкому, а си удари о него нозѣ́ты и да си а ходъ-тъ, да ся повали; спьвамь, съ- ямь, прѣпинамь; запинать, подставлять ногу. —ися, *гл. възвр.* На ходъ у- ь си крака-та о нѣчто, та политамь, повалямь; спрѣпвамся, спрѣпьвамся, спьвамся, съпинамся, прѣпинамся, прѣпьвамся; спотыка́ться, напина́ться.

Спрѣпи́наню, *с. ср.* отъ спрѣпи́намь и спрѣпи́намся.

Спрѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ спрѣпи́намь. —нѫтый, *прич. стр.*

Спрѣпу́лка, *с. ж.* Която чясто се спрѣпина; спотыкли́вая.

Спрѣпу́лко, *с. м.* Който чясто ся спрѣпина; спотыкли́вый.

Спрѣпѣ́вамь (да спрѣпѣ́нѫ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣпѣ́ванию, *с. ср.* отъ спрѣпѣ́вамь. Спрѣпинаню.

Спрѣпѣ́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ спрѣпѣ́вамь и спрѣпи́намь. Да спрѣпна. —нѫтый, *прич. стр.* Спрѣпнатый.

Спрѣ́твамся и спрѣ́тнувамся (да ся спрѣпнѫ), *гл. възвр.* Усуквамся, увивамся да направя, да свръшя нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, упрѣтвамся, възсуквамся; приниматься за дѣло, налега́ть. *Спрѣтнѫ имъ ся, та гы насъче.*

Спрѣтване и спрѣтнуване, *с. ср.* отъ спрѣтвамся.

Спрѣтнѫтый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Спрѣтнѫтый, опрѣтнѫтый, възпрѣтнѫтый, запрѣтнѫтый, запрѣтный, опрѣтный, засуканъый, възсуканъый, прѫгавъый, чалѫшканъ; прово́рный, опра́тный *Спрѣтнѫ мома. Така игра е по́-спрѣтна.* —тно, *нар.* Спрѣтнато, опрѣтнато, възпрѣтнато, запрѣтнато, запрѣтно, опратно, опрѣтно, напято, засукано, възсукано, прѫгаво, чалѫшканъ; прово́рно, опра́тно. *Облѣченъ чисто и спрѣтно. Говори спрѣтно.*

Спрѣтнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ спрѣтвамся.

Спрѣтнѫтый, ть, та, то, *пр.* Спрѣтнъый.

Спрѣчкамь, *гл. свр.* отъ спрѣчквамь. —канъый, *прич. стр.*

Спрѣчквамь и спрѣчкувамь (да спрѣчкамь), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкои да ся спрѣчкать помежда-си; скарвамь, сваждамь, сбутвамь; ссо́рить. —ися, *гл. вз.* Залавямся, захващамся съ нѣкого; скарвамся, сваждамся, сбутвамся; ссо́риться.

Спрѣчкване и спрѣчкуване, *с. ср.* отъ спрѣчквамся.

Спрѣчнѫ (да ся), нешь,—чи́лся, *гл. възвр.* Да ся загубя, да ся прѣмахна, да ня нѣма. *Да ся е спрѣчилъ!* Клятва.

Спрѫ, ешь, спрялъ, *гл. свр.* отъ спи́рамь. Спри́анъый, *прич. стр.*

Спра́га, *с. ж.* Мѣсто, дѣто е было или дѣто е нѣчто спрягнато; впряга, впрягнати-

на, гънка, брьчкулъ, дипла; сгибъ, скла́дка, боры́. *Дрѣха съ много спрягы.*

Спря́гамь (**спря́гвамь, да спря́гнѫ, спря́гнувамь**), *гл. д.* 1) Турямь добычя въ хомоть на кола да гы кара; впрягамь, запрягамь; **впряга́ть, запряга́ть, закла́дывать.** *Спрягни воловы-ты, кола-та.* 2) Казвася и за човѣка: наряждамь, турямь нѣкого на работѫ, и да му ся не ще; впрягамь, запрягамь; **запряга́ть (о человѣкѣ).** *Спрягни го и той да поработи.* 3) Сгъвамь, свивамь дрѣхъ или нѣчто платъ, както трѣбва, за да не ся мачка; впрягамь, сдиплювамь; **скла́дывать, сгиба́ть, плои́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Сѣдамь на работѫ, ако и да ми ся не ще; впрягамся, запрягамся. *Спрягнѫлся е като волъ.* 2) *гл. стр.* Бъ́ивамь спрягнѫтъ.

Спря́гание, *с. ср.* отъ **спря́гамь** и **спря́гамся.**

Спряга́тый, тъ, та, то, *пр.* Что ся спряга, что е за впрягание; впрягатый; **упряжно́й.** *Спрягати волове.*

Спря́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **спря́гамь.**

Спря́гнувамь, *гл. уч.* отъ **спря́гнѫ.**

Спря́гнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **спря́гамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Спряжь, *с. м.* Раст. *Helleborus niger,* кукурiнъ, кукурякъ, куткурякъ, папийна глава; чемери́ца, чеме́рка, чемери́чникъ, морба́никъ. Съ това растение заспряждвать болкѫ.

Спу́за, *с. ж.* Пепелъ горящь, посѣтлѣлъ съ ситны вѫгленчета въ него; мрьва, мрькъ, зола, пуза, супрашка. *Ще ся пукне отъ мякъ като костенъ въ спузѫ.*

Спу́зица, *ум. ж.* отъ **спу́за.**

Спу́камь, *гл. свр.* отъ **спу́квамь.** —**канъ,** *прич. стр. Спукана му е работа-та,* не е добра, не отива добрѣ; дѣло пло́хо. — *На едного глава-та спукана, на другиго неодѣлана. На спуканы пяты жълты чехли.*

Спу́квамь и спу́кунамь (**да спу́камь**), *гл. д.* 1) Направямь на нѣчто пукотинѫ; разпуквамь, попуквамь, разцѣпвамь, пробивамь; **надбива́ть.** 2) Удрямь нѣкого нѣйдѣ, та му раздирамь кожѫ-тѫ; пробивамь, разпуквамь, разцѣпвамь; **прошиба́ть.** *Спука му главѫ-тѫ.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Пукамся, цѣпькся надлъжь; попуквамся, разпуквамся, трясквамся. *Спукахѫ му ся рѫцѣ-ты.* 2) Надсвамся, кѫсамся, дробимся, косѫся, пукамся; **надрыва́ться, терза́ться, серди́ться.** *Спукася отъ гадъ.* 3) *гл. стр.* Бъ́ивамь спуканъ.

Спу́квание, *с. ср.* отъ **спу́квамь** и **спу́квамся.**

Спу́котѫ, ишь,—**тѣлъ,** *гл.* мѫ да пукамь, да издава *котѣлъ гяволъ-тъ въ ши*

Спу́лна, *пр. ж.* Что но *Спулна магарица.*

Спуре́нъый, ъ, на, но, *п* паренъый; пре́лый. *Мири рено.*

Спу́скамь (**да спу́снѫ**), спуствамь.

Спу́скание, *с. ср.* отъ **спу́**

Спускъ, *с. м.* Мѣсто, дѣт или по което ся спущать;

Спу́сница, *с. ж.* Спустниц

Спу́снѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл.* **камь.** Да спустнѫ, да спу *прич. стр.* Спустнѫтый,

Спу́ствамь и спу́стнувам *гл. д.* Спущамь.

Спу́стница и спу́сница, наслонъ, подслонъ, слонъ, саза; навѣсъ, онйнъ, нам *на кѫщѫ.*

Спу́стнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл.* **вамь.** Да спустѫ.

Спу́стове, *с. м. мн.* Шы надлъжь по рѫканъ на сел

Спу́стѫ, ишь,—**стѝлъ,** *гл.* **щамь.** Да спусня. —**тен** Спуснѫтый.

Спу́хамь, *гл. д. свр.* Да с самь, да съдерж, да пора обувкѫ. *Спухя и тыя по*

Спу́щамь (**да спу́стѫ и да** Спускамь, спуствамь: 1) С въсоко на низко; **спуска́** 2) Нѣчто, что дрьжѫ, ос въ нѣчто нѣйдѣ по́ долу; **ка́ть, диспуска́ть, пиан** *нѫли го съ вѫже въ кла* въсоко давамь, подавамь, нѣчто; пущамь; броса́ть, ска́ть. *Спустили му вѫ чилѫ горѣ.* 4) По водѫ, вямь нѣчто да йде надолу **вля́ть.** *Спустнѫлъ три оризъ за Едрене.* 5) *Въ питѫ-тѫ спустила* Пораства ми нѣчто по́ голѣ не рѣжѫ; пущамь, отпу **отпуска́ть, отра́щивать,** *стнѫлъ коремъ до ко брадѫ.* —**мся,** 1) *гл. въ* надолу въ нѣчто, изъ нѣ **опуска́ться, диспуска́ться** лѣвать, като́ться. *Спусти надолу. Спустился по слѣзнѫлъ.* 2) За мъгла;

нико. *Тъжна жѧ (е спуснѧла.* 3) Затичамся, затиря за чавамся, заличамся, слитвамся, п хавамся, пръпкавам, жвгам, ж ъ, ръгам, трьщам, трещѫ, спрьсвам, хуквам; пускáться, побѣжáть, сбѣгать, бросáться, устремлáться. *Спуснѧжся камъ черковж*, затекохъ ся. *Спуснѧся по него да го гони;* брéснѧся, побѣжáлъ за нимъ въ догóнку, въ погóнку. *Спуснѧся камъ него и го задрьжа;* подбѣжáлъ къ нему и поддержáлъ его. 4) Налитам въз нéкого, въз нéчто; нападам, врьгамся, впущамся; кидáться, накúдыватьсѧ, бросáться, набрáсыватьсѧ на что, нападáть, налетáть, навергáться, метáться. *Спустнѧжся въз мене като влъци въз стадо. Кучя-то ся спуща на (въз) человѣка*; собáка мéчется на людéй. 5) *гл. стр.* Бывам спустенъ. — *Спустнѧлъ очи*, навелъ очи, засрамѝлся; потуплáть глазá. — *Спустнѧлъ му ся странѝци*, падналó му грьлото, ина грьло. — *Спуснѧлъ брадж до попасъ, а ни косъмъ отъ совѣсть. Спуснѧлъ уши като паварскый хлѣбъ.*

Спу́щание, *с. ср.* отъ спу́щам и спу́щамся. Спускане.

Спѣхвамся и спѣхнувамся (да ся спѣхнѫ), *гл. възвр.* Слѣгвамся, спадам, като изкарам въздуха, что е бълъ въ мене; спъхвамся; опускáться, опадáть, осѣдáть. *Надуто бѣ, та ся спъхнѫ. Боднѫ мѣхура и той ся спъхнѫ.*

Спѣхване и спѣхнуване, *с. ср.* отъ спѣхвамся. Спъхване.

Спѣхнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ спѣхвамся. Да ся спъхнѫ. — нѫтый, *прич. стр.*

Спы́там (да ся), *гл. свр.* отъ спы́твамся. Да ся допитам, да ся посъвѣтувам.

Спы́твамся и спы́тувамся (да ся спы́там), *гл. вз.* Допитвамся, съвѣтувамся; совѣтоваться. *Събрáлися овчюри-ти да ся спытувать.*

Спы́тване и спы́туване, *с. ср.* отъ спы́твамся. Допитване.

Спъ́хвамся и снъ́хнувамся (да ся спи́хнѫ), *гл. възвр.* Спъхвамся.

Спъ́хване и спъ́хнуване, *с. ср.* отъ спъ́хвамся. Спъхване.

Спъ́хнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ спъ́хвамся. Да ся спъхнѫ.

Спъ́шкам, *гл. свр.* отъ спъ́шквам. Да сбодѫ, да изпъшкам.

Спъ́шквам и спъ́шкувам (да спи́шкам), *гл. д.* Пъшкам, бодѫ, мушѫ нѣчто бързо и много. *Спъшкувать и очи-ты.*

Спѣвам и спѣнвам (да спѣнѫ), *гл. д.* 1) Спрѣпинам, съпинам. 2) Турам на крака-та на конь букам или спьнкѫ; сопинвам; свáзывать нóги, стренóживать, спу́тывать. 3) Додѣвам, брькам нѣкому на работѫ-тѫ; пьнѫ, прѣчѫ, спирам, спирам; мѣшáть, препáтствовать. —ся, 1) *гл. възвр.* Прѣпинам, прѣпьвамся, спрѣпинам, съпинам; спотыкáться. 2) *гл. стр.* Бывам спьнат по знаменование-то. *Отпрѣди си глядай (глядай въ крáката си), ако нѣчто не намѣришь, баръ не щешь ся спънешь. Конь на четыре, и той ся спъва. Играй самъ-си, ако искашь да ся не спънешь.*

Спѣване и спѣнване, *с. ср.* отъ спѣвам и спѣвамся.

Спѣнатый, тъ, та, то, *пр.* Който мъчно ся учи на нѣчто, мъчно зима; обутый, запятый, спятый, тѫпый, тѫпоумнѣй; тупóй, тупоýмный, непонятливый. *Спънатъ е въ уста-та* не може да говори.

Спѣнка, *с. ж.* 1) Врьв, съ който врьзват крака-та на животно, за да не мнавре то или за да не бѣга; спона. 2) Нѣчто, което прѣпина, спьва нѣкого или нѣкои работѫ, та не отива напрѣдъ; прѣграда, прѣпка, прѣпона, прѣчка, прѣкрата, сопка; препóна, помѣха, останóвка, препáтствіе.

Спѣпчица, *ум. ж.* отъ спѣнка.

Спѣнѫ, ешь,—нáлъ, *гл. свр.* отъ спѣвам. —натый, *прич. стр.*

Спѣвам (да спѣнѫ), *гл. д.* Четѫ и пѣя молитвы-ты за мрьтвецъ или за друго нѣчто; опѣвам, прѣпѣвам; отчитам; отпѣвáть, освящáть. *Спѣвамъ мрьтвецъ*, опѣвам го. *Спѣвамъ курбанъ*, отчитам му.

Спѣване, *с. ср.* отъ спѣвам. Опѣване, отчитане.

Спѣстѫ, ѝшь,— стúлъ, *гл. свр.* отъ спѣстáвам. —стéпый, *прич. стр.*

Спѣстáвам (да спѣстѫ), *гл. д.* Съ пѣстене турам нѣчто на страна; припечалвам, прикатвам, скатвам; сберегáть, приколáть, наекономить, гоношúть. *Ако не спечалишь, отъ уста-та си и отъ грьба си спѣсти.*

Спѣстáване, *с. ср.* отъ спѣстáвам. Прикатване, скатване.

Спѣшене, *с. ср.* отъ спѣшѫ. Бръзане, варкане.

Спѣшѫ, ишь,—шúлъ, *гл. ср.* Залѣгам да свършѫ нѣчто по-скоро; бръзам, варкам; спѣшúть, торопúться.

Спѣѫ, ешь, спѣлъ, *гл. свр.* отъ спѣвам. Да опѣя, да отчета. **Спѣтый**, *прич. стр.*

Спѣѫ, ешь, спѣлъ, *гл. ср.* Врьвя, отивам напрѣдъ; успѣвáть.

Спѣване, *с. ср.* отъ **спѣя**. Напрѣгъкъ: *успѣхъ*.

Спя, **и́шь**, **спалъ**, *гл. ср.* Намирамся въ сънъ; **спи́м**, почивамъ; **спать**, **почива́ть**, **опочива́ть**, **отдыха́ть**. *Спя лѣко*, отъ малко ся събуждамъ. *Спя дълбоко, тяжко*, мачно ся събуждамъ. *Спи заканчай* съмъ лѣко лесно ся събужда. — *На това ухо спи, на тъмъ страна лѣгай, надѣйся мысли, лъжеши, че е така.* — **Спи ми ся**, *гл. безл.* Иска ми ся да спя, кара ми на сънъ. — *Куче-то спи колко-то ще, ала не каже когато ще. Куча и котка щатъ спять заедно. Заякъ-тъ и спи и гледа. Лисица-та, кога спи, не може да лови кокошки. На едно сълнце кали, на единъ мѣсячинъ спали. Мрътвецъ да вардишъ и ракия да варишъ, не трѣбва да спишъ. Както потила, тъй ще спи Богъ не спи. Да спи вло подъ камъкъ Краставици кала, че въ бостана спала. Ще спи като клапъ.*

Спя́тый, **тъ**, **та то**, *пр.* Спънатый, запятый.

Сра́бо́твамъ и сра́бо́тувамъ (*да* **сра́бо́тж**), *гл. д.* Изработвамъ, уработвамъ, извършвамъ, направямъ: **выработывать**, **обработывать**, **дѣлать**. *Наряди съ царь-тъ, единъ това да сработи, другъ онова. Вси-тъ работы, что съ работилъ, безъ дори не ся прашилъ со татка си, не баше чаре да съ сработи и нищо не погрѣшовалъ. За хора-та всичко да сработи Врѣкъ влъкъ сработила.*

Сра́бо́тване и сра́бо́туване, *с. ср.* отъ **сра́бо́твамъ**.

Сра́бо́тж, **ишь**, **-тилъ**, *гл. свр.* отъ **сра́бо́твамъ**. — **-тенъый**, *прич. стр.*

Сравне́ние, *с. ср.* Сравнаване, уприличка; **сравне́ние**.

Сравнѣ́ж, **ишь**, **-нѣлъ**, *гл. свр.* отъ **сравня́вамъ**. **-не́нъый**, *прич. стр.*

Сравня́вамъ (*да* **сравнѣ́ж**), *гл. д.* Намирамъ, показвамъ приликъ-тъ между двѣ нѣща; уприличавамъ: **сра́внивать**.

Сравня́ване, *с. ср.* отъ **сравня́вамъ**. Сравнение, уприличаване.

Сраді́ще, *с. ср.* Срѣдище.

Сра́ка, *с. ж.* Птица сврака. *Друго е сврака, друго е гарга.*

Сра́камъ, *гл. ср.* За сврака: грачъ, крякамъ. *Сракна сврака на кукъ тъ*

Сра́кане, *с. ср.* отъ **сра́камъ**. Грачене, крѣкане

Сравежли́вичкый, **чъкъ**, **чка**, **чко**, *прил. смалч.* Сравежливкый.

Сравежли́вкый, **вка**, **вко**, *пр. смякч.* отъ **сравежли́вый**. Сравежливичкый.

Сравежли́вость, *с. ж.* Ка**ливый**. **стыдли́вость**, **зас**

Сравежли́вчя, *с ср.* Раст. **сравежлика**, **сравничя**

Сравежли́вый, **въ**, **ва**, **в** сранува да направи нѣчто **ливый**. **утъкливый**. **срам** **стыдли́вый**, **застѣнчивы** *като невѣстъ. Сравеж. праздна му торбичка.* **с**ранъ, **сравно**. **сравливо**, **с** **во**; **стыдли́во**, **застѣнчиво**. **ливо**.

Сравежли́ка, *с. ж* Раст.

Сраме́ние, *с. ср.* отъ **сра**

Сра́мецъ, *ум. м.* отъ **сра**

Сравли́вый, **въ**, **ва**, **во**, **—во**, *нар.* Сравежливо.

Сра́вничя, *с ср.* 1) Рас *pendula*, **поминска къткъ волга нитковѣлая**. 2) Р *latifolium*, **сравъ**; **гла́ды ный**, **оле́нiй хвостъ**. 3) **ливчя**.

Сра́вный. **—мъкъ и —м** *пр.* 1) Что докарва сра **приличный**, **безсравный**, **мотный**; **сра́вный**, **постъ гадкiй**, **безче́стный**, **по** *думы, сравны работы.* **сравливый утъкливый**; **стѣнчивый**.

> И ы учить своѭ милѧ
> Дѣснѣ рѧкѣ нему да цѣ
> И пакъ сравна назадъ д
> А на дѣта поклонъ пок

—вно, *нар.* 1) За сравъ. **сравно**, **безчестно**, **сравот** **стыдно**, **похабно**, **гадко** **зорно**. 2) Сравежливо, с **во**; **стыдливо**, **застѣнчив**

Сра́мота́, *с. ж.* 1) Сравъ, **тина**, **безчестие**, **непрличи** *Срамота е, за срамот* **срамъ**, **сравно е**. *Стори. тъ*, **посрамилися**. 2) Въ **ты**, **сравны-ты**, **дѣтородны** **вѣка**. *Показва си срам с грѣхота, то е и сра не е срамота. Кога нѣ дума, не е срамота да рѣ е баба за работъ, л мота Мала работа — на. Отъ Бога е грѣхот срамота.*

Сравотѣ́ние, *с. ср.* отъ **с мотъ́ся**.

Срамотѝна, *с. ж.* Срамота въ 1-то знамен. *Простотиха—срамотиха.*

Срамотни́къ, *с. м.* Който нѣма срамъ; безсрамникъ, безобразникъ; срамни́къ, безстѝдникъ, нагле́цъ, нахалъ, озорни́къ, бзорь, позбрникъ.

Срамотни́ца, *с. ж.* Която нѣма срамъ; безсрамница, безобразница; срамни́ца, безстѝдница, нахалка, озорни́ца, бзорь, позо́рница.

Сра́мо́тный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *нр.* Что докарва срамъ, безчестие, что е за срамъ; сраминый, безсрамный, безчестный, неприличный; сра́мный, постѝдный, похабный, га́дкый, безче́стный, позо́рный. *Прикавва, врьши срамотны нѣчта.* —тно, *нар.* За срамъ, срамно, безсрамно, безчестно, неприлично; сра́мно, постѝдно, похабно, га́дко, безче́стно, позо́рно.

Сра́мо́тъ, *с. м.* Срамъ, срамота, срамотиха. *Това е за срамотъ.*

Срамотѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. д.* Докарвамъ нѣкому срамъ, правя го да ся срамува за нѣчто; засрамямъ, посрамямъ, срамя́: срами́ть, стыди́ть, позо́рить, осрамля́ть, посрамля́ть, пристыжа́ть, устыжа́ть, срѣзать съ ногъ. *Нарукали му ся да си врьви, да не работи съ тѣхъ, да гы несрамоти упрѣжь цары-тъ.* —тѫ́ся, *гл. възвр.* и стр. Дохаждамъ срамъ, срамувамся, срамя́ся, засрамямся, посрамямся; срами́ться, стыди́ться, позо́риться, осрамля́ться, посрамля́ться, пристыжа́ться, устыжа́ться.

Срамува́мся, *гл. об.* Срамъ мя е, имамъ срамъ, имамъ свѣнъ за нѣчто, идe ми срамно да го направя; свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнямся, срѣчавамся, срамя́ся; стыди́ться, стѣсня́ться, со́вѣститься, пересемѣнивать. *Колкото ся надува, толкова ся срамува. Срамувася като момѫ, дойдѣ е у дома. Хайдутина ся не срамува.*

Срамува́ние, *с. ср.* отъ **срамува́мся**. *Срамуването то ся свършило въ свѣта.*

Срамува́шка, *с. ж.* Която ся срамува за нѣчто; срамежлива, свѣнлива.

Срамува́шко, *с. м.* Който ся срамува, свѣни; срамежливъ, свѣнливъ.

Срамъ, *с. м.* 1) Безчестие, неприличие, безсрамство, безочливость, срамота, срамотиха; срамъ, позо́ръ, безстѝдство, на́глость, нахальство. 2) Сѣщание, усѣщание нѣкакво неприличие; срамота, срамотиха; стыдъ. 3) Срамуване, срамене, свѣнене, свѣнуване, зазоръ; стыдъ, зазо́ръ, заврѣніе. 4) Раст. срамничя.—*Срамъ мя е*, срамувамся, свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнямся; мнѣ сти́дно, со́вѣстно. *Нѣмамъ срама*, не мя е срамъ, не ся срамувамъ. — *Да и́ заплати за срама, за честъ-тѫ*, да даде нѣчто годеникъ на годеницѫ тѫ си, кога ѫ врьне.

На Радѫ жалба дошалѣ,
Та накладе силенъ огънь,
Па натрупа свилиѫ даръ,
Па на даровъ говоры:
Горѣте, дари, изгорѣте,
На маѫ ми на задовъ,
На бащѫ ми на срамовъ. *Пѣс.*

Срамъ тъ е чюжда честь. Нѣма срама за парѫ. Ни отъ хора-та има срама, ни отъ Бога грѣха. Кого-то не е срамъ, него не е и грѣхъ Сѣди самъ, да не тя е срамъ. Научился голъ, та го е срамъ обѣченъ. Гладный голъ не е, че да го е срамъ. Ако ѫ баше срамъ, тя не щяше да иде тамъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. За срамъ глава гыне. Прави го отъ кумова срама. Който ся жени скрышёмъ, за срамъ го явно развождать (начавъ срамъ продава). Кой си е загубилъ срама, та ты да го найдешь? Срамъ ся съ сапунъ не опира.

Срами́ѫ, и́шь, — ми́лъ, *гл. д.* Срамотя, засрамямъ, посрамямъ; срами́ть, стыди́ть, позо́рить, осрамля́ть, посрамля́ть, пристыжа́ть, устыжа́ть. *Все, что е живо, ке ми тя гляда и ке ми тя срами. Казанъ-тъ да ми дадешь, да не тя срамамъ.* —ми́ѫся, *гл. възвр.* 1) Срамотя́ся. 2) Срамувамся. 3) *гл. стр* Бывамъ сраменъ. —*Лице отъ лице ся срами.. Не му давало ржка да в рече, чунки ся срамяше. Да не ся боричкашь во моѫтѫ работѫ, да не бѫдешь сраменъ.*

Срана́, вм. **страна́**.

Сраніе, *с. ср.* отъ **се́рѫ**. *Кычися като гладенъ Грькъ на сране.*

Сра́ствамся и сра́стувамся (да ся срастѫ́), 1) *гл. вз.* Заравнявамъ за друго нѣчто; сра́щиваться. 2) *гл. възвр.* Пръставамъ, запирамъ да растѫ, на рьстъ ставамъ по-малъкъ, по́ дребенъ.

Сра́ствание и сра́стуване, *с. ср.* отъ **сра́ствамся**.

Срастѫ́ (да ся), ешь, сра́стохся, сра́сълся, *гл. свр.* отъ **сра́ствамся**.

Сра́торъ, *с. м.* Раст. страторъ.

Сра́тура, *с. ж.* Ръжина слама, съ която гълнять самаръ.

Сра́чка, *с. ж.* вм. **стра́ча**, птица сврака.

Сре́бра, ин. соб. женско.

Сребра́рь, *с. м.* Който работи, прави нѣчта отъ сребро; серебренникъ, серебреныхъ дѣлъ мастеръ. *Прати го при сребрара, сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Сребрё, ин. соб. мжско.

Спѣ́ване, *с. ср.* отъ **спѣ́вамъ.** Напрѣдъкъ; успѣхъ.

Спѝм, ѝш, спа́лъ, *гл. ср.* Намирамся въ сънъ; спѝм, почивамъ; **спа́ть, почива́ть, опочива́ть, отдыха́ть.** *Спѝм лекó,* отъ малко ся събуждамъ. *Спѝм дълбокó, тѣ́жко,* мѫ́чно ся събуждамъ. *Спи вакашкѝй сънъ,* лекó, лесно ся събужда. — *На това ухо спи, на тѣ́зи страна́ лѣгай, надѣ́йся, мъ́сли, лъ́жися, че е така.* — **Спи ми ся,** *гл. безл.* Иска ми ся да спѝм, кара мя на сънъ. — *Куче-то спи колко-то ще, ала не каде когато ще. Кучя и котка щѫ́т спя́т заедно. Заякъ-тъ и спи и гляда. Лисица-та, кога спи, не може да лови кокошкы. На едно слънце гали, на единъ мѣ́сячинъ спали. Мрътвецъ да вардишъ и ракия да варишъ, не трѣ́бва да спишъ. Както постила, тъ́й ще спи Богъ не спи. Да спи зло подъ камѫкъ. Краставици яла, че въ бостана спала. Ще спи като кѫпанъ.*

Спя́тый, тъ, та то, *пр.* Сѫпнатый, запятый.

Сра́бо́твамъ и сра́бо́тувамъ (да сра́бо́тѫ), *гл. д.* Изработвамъ, уработвамъ, изврѣщамъ, направямъ; **изработывать, обработывать, дѣ́лать.** *Наряди гы царь-тъ, единъ това да сработи, другъ онова. Вси-ты работы, что гы работилъ, безъ дори не ся прашалъ со татка си, не бяше чаре да гы сработи и ничто не погрѣшовалъ. За хора-та всичко да сработи. Врѣкъ влѣзѫ сработила.*

Сра́бо́тване и сра́бо́туване, *с. ср.* отъ **сра́бо́твамъ.**

Сра́бо́тѫ, ѝш, — **тилъ,** *гл. свр.* отъ **сра́бо́твамъ.** — **тенъ́й,** *прич. стр.*

Сравне́ние, *с. ср.* Сравнаване, уприличка; **сравне́ніе.**

Сравнѝм, ѝш, — **нѝлъ,** *гл. свр.* отъ **сравня́вамъ.** — **не́нъ́й,** *прич. стр.*

Сравня́вамъ (да сравнѝм), *гл. д.* Намирамъ, показвамъ приликѫ-тъ между двѣ нѣщта; уприличавамъ; **сра́внивать.**

Сравня́ване, *с. ср.* отъ **сравня́вамъ.** Сравнение, уприличаване.

Сради́ще, *с. ср.* Срѣдище.

Сра́ка, *с. ж.* Птица сврака. *Друго е срака, друго е гарга.*

Сра́камъ, *гл ср.* За сврака: грачѫ, крякамъ. *Срачка срака на кукъ-тѫ.*

Сра́кане, *с. ср.* отъ **сра́камъ.** Грачене, крякане.

Срамежли́вичкый,—**чкъ, чка, чко,** *прил. смлкч.* Срамежливкый.

Срамежли́вкый, вка, вко, *пр. смлкч.* отъ **срамежли́вый.** Срамежливичкый.

Срамежли́вость, *с. ж.* Ка… ливый; **стидли́вость,** зас…

Срамежли́вчя, *с ср.* Раст… срамежлика, срамничя.

Срамежли́вый, въ, ва, в… срамува да направи нѣчто … ливый, утыкливый, срам… **стидли́вый, застѣ́нчивы…** *като невѣстѫ. Срамеж… правдна му торбичка.* срамъ, срамно, срамливо, … во; **стидли́во, застѣ́нчиво…** *ливо.*

Срамежли́ка, *с. ж.* Раст.

Срами́не, *с. ср.* отъ **срам…**

Сра́мецъ, *ум. м.* отъ **сра…**

Срамли́вый, въ, ва, во, … — **во,** *нар.* Срамежливо.

Сра́мничя, *с. ср.* 1) Рас… *pendula,* момиска кытк… **волга нитковя́слая.** 2) … *latifolium,* срамъ; **гла́ды… ный, оле́ній хвостъ.** 3) … **лявчя.**

Сра́мнъ́й, —**мьнъ и** —**м…** *пр.* 1) Что докарва сра… **пранчнъ́й,** безсрамнъ́й, **мотнъ́й; сра́мный, посты… га́дкій, безче́стный,** по… *думы, срамны работы.* **срамливый, утыкливый; стѣ́нчивый.**

И ѫ учить своѭ мила…
Дѣсна рѫка нему да ц…
И пакъ срамна назадъ …
А на дѣти поклонъ пок…

—**мно,** *нар.* 1) За срамъ… срамно, безчестно, срамот… **стидно, похабно, га́дко… а́рно.** 2) Срамежливо, … во; **стидли́во, застѣ́нчив…**

Сра́мота́, *с. ж.* 1) Срамъ, … тна, безчестие, неприлич… *Срамота е, за срамо…* срамъ, срамно е. *Стори… тѫ,* посрамилася. 2) Въ … ты, срамны-ты, дѣтородны… вѣка. *Покаява си срам… е грѣхота, то е и сра… не е срамота. Кога жѣ… дума, не е срамота да … ра с баба за работѫ, … мота. Мала работа — … та. Отъ Бога е грѣхот… срамота.*

Сраморе́ние, *с. ср.* отъ … **моте́ѫ́ся.**

Срамотѝна, *с. ж.* Срамота въ 1-то знамен. *Простотиха—срамотиха.*

Срамотни́къ, *с. м.* Който нѣма срамъ; безсрамникъ, безобразникъ; срамни́къ, безстѝдникъ, наглѐцъ, нахалъ, озорни́къ, бѐзорь, позорникъ.

Срамотни́ца, *с. ж.* Която нѣма срамъ; безсрамница, безобразница; срамни́ца, безстѝдница, нахалка, озорни́ца, бѐзорь, позо́рница.

Сра́мо́тный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Что докарва срамъ, безчестие, что е за срамъ; срамный, безсрамный, безчестный, неприличный; сра́мный, постѝдный, похабный, га́дкый, безче́стный, позо́рный. *Приказва, врьши срамотны нѣчта.* —тно, *нар.* За срамъ, срамно, безсрамно, безчестно, неприлично; сра́мно, постѝдно, похабно, га́дко, безче́стно, позо́рно.

Сра́мо́тъ, *с. м.* Срамъ, срамота, срамотия. *Това е за срамотъ.*

Срамотѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. д.* Докарвамъ нѣкому срамъ, правя го да ся срамува за нѣчто; засрамямъ, посрамямъ, срамя: срами́ть, стыди́ть, позо́рить, осрамля́ть, посрамля́ть, пристыжа́ть, устыжа́ть, срѣзать съ ногъ. *Наругали му ся да си врьви, да не работи съ тѣхъ, да гы несрамоти упрѣжъ царь-тъ.* —тѫ́ся, *гл. възвр.* и стр. Дохаждамъ ни срамъ, срамувамся, срамя́ся, засрамямся, посрамямся; срами́ться, стыди́ться, позо́риться, осрамля́ться, посрамля́ться, пристыжа́ться, устыжа́ться.

Срамува́ся, *гл. об.* Срамъ ня е, имамъ срамъ, имамъ свѣнъ за нѣчто, иде ми срамно да го направя; свѣнъ ня е, свѣнувамся, свѣнявамся, срѣчавамся, срамя́ся; стыди́ться, стѣсня́ться, со́вѣститься, пересемѣнивать. *Колкото ся надува, толкова ся срамува. Срамувася като момѫ, дойдѐ е у дома. Хайдутина ся не срамува.*

Срамува́ње, *с. ср.* отъ **срамува́ся**. *Срамуване то ся сврьшило въ свѣта.*

Срамува́шка, *с. ж.* Която ся срамува за нѣчто; срамежлива, свѣнлива.

Срамува́шко, *с. м.* Който ся срамува, свѣни; срамежливъ, свѣнливъ.

Срамъ, *с. м.* 1) Безчестие, неприличие, безсрамство, безочливость, срамота, срамотия; срамъ, позо́ръ, безстѝдство, на́глость, нахалъство. 2) Сѣщание, усѣщание нѣкакво неприличие; срамота, срамотия; стыдъ. 3) Срамуване, срамене, свѣнене, свѣнуване, зазоръ; стыдъ, зазо́ръ, заврѣніе. 4) Раст. срамичя.—*Срамъ мя е*, срамувамся, свѣнъ ня е, свѣнувамся, свѣнявамся; мнѣ сты́дно, со́вѣстно. *Нѣмамъ срама*, не ня е срамъ, не ся срамувамъ. — *Да ѝ заплати за срама, за честъ-тѫ*, да даде нѣчто годеникъ на годеницѫ тѫ си, кога ѫ врьне.

На Радѫ жалба дошалѣ,
Та накладе силенъ огънь,
Па натрупа свилнъы даръ,
Па на даровъы говоры:
Горѣте, дари, изгорѣте,
На мамъ ми на задовъы,
На бащѫ ми на срамовъы. *Пѣс.*

Срамъ тъ е чюжда честь. Нѣма срама за парѫ. Ни отъ хора-та има срама, ни отъ Бога грѣха. Кого-то не е срамъ, него не е и грѣхъ Сѣди самъ, да не тя е срамъ. Научился голъ, та го е срамъ обѣченъ. Гладный голъ не е, че да го е срамъ. Ако ѫ баше срамъ, тя не щаше да иде тамъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. За срамъ глава гыне. Прави го отъ кумова срама. Който ся жени скрышёмъ, за срамъ го явно развождать (налавѣ срамъ продава). Кой си е загубилъ срама, та ты да го найдешъ? Срамъ ся съ сапунъ не опира.

Срами́ѫ, и́шь, — ми́лъ, *гл. д.* Срамотя, засрамямъ, посрамямъ; срами́ть, стыди́ть, позо́рить, осрамля́ть, посрамля́ть, пристыжа́ть, устыжа́ть. *Все, что е живо, ке ми тя гляда и ке ми тя срами. Казанъ-тъ да ми дадешъ, да не тя срамямъ.* —ми́ѫ́ся, *гл. възвр.* 1) Срамотя́ся. 2) Срамувамся. 3) *гл. стр* Бывамъ сраменъ. —*Лице отъ лице ся срами.. Не му давало ржка да ѣ рече, чунки ся срамяше. Да не ся боричкашъ во можтѫ работѫ, да не бѫдешъ сраменъ.*

Срана́, вм. **страна́**.

Сране́, *с. ср.* отъ **се́рѫ**. *Кычися като гладенъ Грькъ на сране.*

Сра́ствамся и **сра́стувамся** (да ся срастѫ́), 1) *гл. вз.* Зарастваль за друго нѣчто; сра́щиваться. 2) *гл. възвр.* Пръставамъ, запирамъ да растѫ, на рьстъ ставамъ по́-малъкъ, по́ дребенъ.

Сра́стване и **сра́стуване**, *с. ср.* отъ **сра́ствамся**.

Срастѫ́ (да ся), ешь, сра́стохся, сра́сълся, *гл. свр.* отъ **сра́ствамся**.

Сра́торъ, *с. м.* Раст. страторъ.

Сра́тура, *с. ж.* Ръжяна слама, съ която гълнять самаръ.

Сра́чка, *с. ж.* вм. **стра́ча**, птица сврака.

Сре́бра, им. соб. женско.

Сребра́рь, *с. м.* Който работи, прави нѣчта отъ сребро; серѐбренникъ, серѐбреныхъ дѣлъ ма́стеръ. *Прати го при сребрара, сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Сребрѐ, им. соб. мѫжко.

Сребреніе, *с. ср.* отъ **сребрѭ.** Посребряване.

Сребренецъ, *с. м.* Раст. топола съ бѣлъ отдолу листие като сребро.

Сребренъ, им. соб. мажско.

Сребренъ̀й, ѫ, на, но, *пр.* Сребрянъ̀й, сребрънъ̀й.

Сребро́, *с. ср.* 1) Скѫпъ металъ, отъ който правятъ бѣлъ-ты пары; **серебро́.** 2) Сребрънъ̀ пары; **серебре́ная моне́та, серебро́.** — *Сухо сребро,* чисто сребро. — *Живо сребро,* роенъ металъ *Hydrargyrum,* живакъ; **ртуть.** — *Чисто сребро рѫжд не хваща. И ние знаемъ добро-то, ала смъ скудни у сребро-то. Висѝ; сребро, че ти е чюдо дошло. Сребро у устата му да излижтъ! Дано тя сребро слѣди!*

Среброгла́въ̀й, въ, ва, во, *пр.* Что има сребрънѫ, посребренѫ главѫ.

Среброкóсъ̀й, съ, са, со, *пр.* Что има косѫ като сребро,

Среброрѫ́къ̀й, къ, ка, ко, *пр.* Что има сребрънъ рѫцѣ, та чтото похване, на сребро става. *Колкото врънца сѣли и прѣмлѣли, толкось сънка среброрѫкы, толкось щеркы златокосы.*

Нъе смъ чюли, та смъ дошли,
Тъ си имашь едного съпка,
Едного съпна златокрълка,
Среброрѫка, златоуста;
Дѣтъ похване, посребрява,
Дѣтъ продума, позлатява. *Пѣс.*

Сребрѣ́ница, *с. ж.* Нѣчто ссѫдъ, направенъ отъ сребро. *Изтурила чашѫ сребрѣницѫ. Болярин сѣди съ младѫ боляркѫ, дуката чете на паралиѫ на сребрѣницѫ.*

Сребрѣ́нъ̀й, ѫ, на, но, *пр.* Что е направенъ отъ сребро, что е за сребро, что дава сребро; сребренъ̀й, сребрянъ̀й, сребрънъ̀й; **серебре́ный, серебря́ный.** *Сребрѣна чашѫ, сребренъ вѣнецъ.* — *Рѫка-та му е сребрѣна,* каквото похване, все пары става, все изкарва нѣчто, среброрѫкъ е.

Сребрѣцѐ, *ум. ср.* отъ **сребро́.** Малко сребро. *Ирьвий тъ вжзелъ сребрѣце.*

Сребрѣ́ѫ, ѝшь, — рѝлъ, *гл. д.* Покрънвамъ съ сребро; посребрявамъ; **серебри́ть.** *Сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Сребрянъ̀й, ѫ, на, но, *пр.* Сребрънъ̀й.

Сребрънъ̀й,—рънъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Сребрънъ̀й.

Срекѫ́, чешь, **сре́кохъ, сре́клъ,** *гл. свр.* отъ **сри́чамь.** —**ченъ̀й,** *прич. стр.*

***Среваки́я,** *с. м. Т.* Който кара талига, кола сремъ.

Среминкъ, *с. м.* Стрѣла.

Сре́мскъ̀й, ска, ско, *пр.* кочия, талига, кола сремъ

Извънкнѫся младъ̀й мла
Такомь Бога, сремджнѣ
На застави тѫ сремскѫ
Та отвори врата и пенд
Да видимъ, зачто дни г

Сремъ, *с. м.* Кочия, талига, кола, нъ не файтонъ. *Нап съ осемь конка—сремъ т*

А свекъръ й оттовар
Ке да речѣ на слуг
Да ти справять срем
Да тя водять у бащ

Сречи́вамся, *гл. д.* к. **ср**

Сре́ша, *с. ж.* Растение и

Сри́нвамь и сри́нувамь (*д.* 1) Изринвамь, поринва събарямь, срупалямь, кату **срыва́ть.** —**мся,** *гл. ст* нать, срѣвамся, срупаля

Сри́ване и сри́нуване, вамь. Срѣване.

Сри́нѫ, ешь,—**нѣлъ,** *гл.* **вамь.** —**натъ̀й,** *прич.*

Сри́ца, *с. ср.* Сестрица.

Сри́чамь (да **срекѫ́**), *гл* слово по слово, сричкѫ цѣлѫ-тѫ думѫ изведнѫжь дамъ. *Сричамь по сл стр.* Бъркамь сричанъ.

Сри́чане, *с. ср.* отъ **сри́**

Сро́дникъ, *с. м.* Който си роднина; **сро́дникъ.**

Сро́дница, *с. ж.* Която с го; роднина; **сро́дница.**

Сродѫ́ (да ся), ѝшь,—**дѝл сродя́вамся; сродни́тьс**

Сродя́вамся (да ся **сродѫ** вамь сродникъ, родница с вамся; **сродни́ться, поро**

Сродя́ване, *с. ср.* отъ **ср** дяване.

Сродя́самь (да ся), *гл.* **самся.** Да ся сродѫ.

Сродя́свамся (да ся **сро** Сродявамся.

Сродя́сване, *с. ср.* от Сродяване.

Срокъ, *с. м.* Опрѣдѣлено ние, за врѣмене нѣчто **срокъ.** *Продължавамь* вать.

Сро́пникъ, *с. м.* Солѣмя *tus,* глушецъ, глухъ, мъ хокъ, пъхъ, пъшѐнъ, п ставороъ, сѫсѣлъ; **кри́са.**

Сру́бвамь и сру́бамь (д

Сѣкѫ дрва отъ корена; **сруба́ть, сѣка́ть.** *Срубили дрва та.* **—мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ срубенъ.

Сру́бване и сру́бяне, *с. ср.* отъ **сру́бвамъ.**

Сру́бѫ, ешь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ **сру́бвамъ. —бенъ́ый,** *прич. стр.*

Сру́кнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. вз. свр.* Да ся струпамъ, да ся навалимъ, да надойдемъ мнозина; **хлы́нуть, броси́ться.**

Струпалѣ́ѫ, и́шь,—ли́лъ, отъ **струпа́лямъ. —ле́пъ́ый,** *прич. стр.*

Струпа́лямъ (да струпалѣ́ѫ), *гл. д.* Строполявамъ, събарямъ, катурямъ, сринвамъ, срувамъ, струтвамъ; **срыва́ть, разрушать.** *Струпали ми кѫщѫ-тѫ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бъ́вамъ струпаленъ; струпалявамся, строполявамся, събарямся, падамъ, струткамся, сринвамся, срувамся.

Струпа́лване, *с. ср.* отъ **струпа́лямъ** и **струпа́лямся.** Струпалявание.

Струпали́ясамъ, *гл. свр.* отъ **струпали́ясвамъ. —сапъ́ый,** *прич. стр.*

Струпали́ясвамъ и струпали́ясувамъ (да струпали́ясамъ), *гл. д* Струпалямъ.

Сру́памъ, *гл. свр* отъ **сру́пвамъ.** Да изямъ. **—панъ́ый,** *прич. стр.*

Струпа́нѫ, ешь,—па́нялъ, *гл. свр.* Да струпалъ, да струпалясамъ. *Да ся струпае бѣда на главѫ-тѫ му.*

Сру́пвамъ и сру́пувамъ (да сру́памъ), *гл. д* Съ рупане, хрускане, изядамъ нѣчто; охрупвамъ, схрусквамъ.

Сру́твамъ и сру́тувамъ (да сру́тѫ), *гл. д.* Събарямъ, катурямъ, струпалямъ, строполявамъ; **разруша́ть, срыва́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Събарямся, падамъ, катурямся, струпалямся, строполявамся; **обруша́ться, обва́ливаться.** *Мостъ тъ ся срути,* съборися, падна́; **мостъ ру́хнулъ.** 2) *гл. стр* Бъ́вамъ срутенъ.

Сру́тване и сру́туване, *с. ср* отъ **сру́твамъ** и **сру́твамся.**

Сру́тѫ, ешь,—тѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **сву́твамъ. —тенъ́ый,** *прич стр.*

Срѣ́вамъ (да срѣ́ѫ), *гл. д* Съ ръене, съ копане развалямъ, събарямъ нѣчто; сринвамъ, струпалямъ, струтвамъ; **срыва́ть.**

Срѣ́ване, *с ср.* отъ **срѣ́вамъ.** Сриване, струтване.

Срѣ́камъ, *гл. ср. свр.* Да изръкамъ, да зарѣкамъ изведнѫжъ и много. *Арсланъ тъ срѣкнѫлъ силно, что да може*

Срѣ́тамъ, *гл. свр.* отъ **срѣ́твамъ. —танъ́ый,** *прич. стр.*

Срѣ́твамъ и срѣ́тувамъ (да срѣ́тамъ), *гл. д.* Рътамъ нѣкого, нѣчто много и бързо. *Срѣтахѫ го като парцалъ.* **—мся,** *гл. вз.* 1) Рътамъся мнозина единъ другъ. *Магарета-та ся срѣтахѫ.* 2) Скарвамъся, спрѣчквамъся. *Срѣтахѫся за нищо и никакво.*

Срѣ́тване и срѣ́туване, *с. ср.* отъ **срѣ́твамъ и срѣ́твамся.**

Срѣ́нѫ, ешь, срылъ, *гл. свр.* отъ **срѣ́вамъ; срыть. Срѣ́тый,** *прич. стр.*

Срѣ́бамъ (**срѣ́бвамъ, да срѣ́бнѫ, срѣ́бнувамъ**), *гл. д.* 1) Нѣчто водяво ямъ съ лъджицѫ или по другъ начинъ; срькамъ, кусамъ; **хлеба́ть.** 2) Пия вино, ракия повячко; смучѫ, цукамъ; врьгамъ, мѣтамъ, прѣобрьщамъ чашкы-ты. *Обычка да срѣбкува. Срѣбнѫжмы му.* **—мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ срѣбанъ. — *Срѣбалъ съмъ му попарѫ-тѫ, налъ съмъ му попарѫ-тѫ, ималъ съмъ съ него нѣкаквѫ работѫ,* та го знам какъвъ е. — *Кой каквото е дробилъ, това ще и да срѣба. Каквото надробишъ, това щешъ срѣбашъ. Както сте го солили, така го и срѣбайте.*

Срѣ́бане, *с. ср.* отъ **срѣ́бамъ.** Срькане, кусане; **хлеба́ние.**

Срѣ́бвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **срѣ́бамъ.**

Срѣбе́жъ и срѣбе́лъ, *с. м.* Кога нѣкого срѣби нѣйдѣ нѣчто; срѣбѣние; **зудъ, свербѣжъ, коло́тье по тѣ́лу.**

Срѣ́бинъ, *с. м* Име на западнъ ты нъи съсѣдъ Словянъ; **сербъ.**

Срѣ́бкамъ, *гл. д.* Така казвать нагалено вм. **срѣбамъ.**

Срѣ́бнувамъ, *гл. уч.* отъ **срѣ́бнѫ.**

Срѣ́бнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **срѣ́бамъ. —нѫтъ́ый,** *прич. стр.*

Срѣбогѫ́зница, *с. ж.* Слободиа. *Прави го отъ срѣбогѫзницѫ.*

Срѣбогѫ́зка, *с. ж* Чрьвенъ́ый плодъ на шипкѫ; шипкы, шипенкы. *Кога има много срѣбогѫзкы, косъ-тъ пѣе чокъ, чокъ и чока, кога нѣма пищи писъ, писъ и писка.*

Срѣболе́ць, *с. м.* Животно стаболець.

Срѣбѣ́ние, *с. ср.* отъ **срѣбнѫ.** Срѣбежь, срѣбелъ.

Срѣбнѫ, и́шь,—бѣ́лъ, *гл. д.* Докарвамъ особено възпаление на кожѫ-тѫ, та иска да ся чеше; глочкамъ; **свербѣ́ть, зудѣ́ть.** *Срѣби мя главѫ-тѫ. Очи-ты мя срѣбять. И срѣби и боли, хемъ срѣби, хемъ боли;* и хо́чется и ко́лется. *Кого дѣ срѣби, тамъ ся и чеше Срѣби го грѣбъ-тъ. та го почеши. Срѣби го грѣбъ-тъ за тоягѫ.*

Срѣ́дба, *с. ж.* Срѣдение, срѣдежь, срѣдня, срѣдетина, срѣчба.

Това сосъ лютбѫ не бъ́вать,
Това сосъ срѣдбѫ не бъ́вать. *Пѣс.*

Сребреніе, *с. ср.* отъ **сре́бря́ж.** Посребряване.

Сре́бренецъ, *с. м.* Раст. топола съ бѣлъ отдолу листие като сребро.

Сре́бренъ, *им. соб. мѫжко.*

Сре́бренъ́ый, ъ́, а́, о́, *пр.* Сребрянъ́ый, сребрънъ́ый.

Сребро́, *с. ср.* 1) Скѫпъ металъ, отъ който правятъ бѣлы-тъ пары; **серебро́.** 2) Сребрънъ пары; **сере́бреная моне́та, серебро́.** — *Сухо сребро,* чисто сребро. — *Живо сребро,* роенъ металъ *Hydrargyrum,* живакъ; **ртуть.** — *Чисто сребро ржджк не хваща. И ние знаемъ добро-то, ала смы скудни у сребро-то. Висй; сребро, че ти е чюдо дошло. Сребро у устата му да излижть! Дано тя сребро слѣди!*

Среброгла́въ́ый, ъ́, а́, о́, *пр.* Что има сребрънѫ, посребренѫ главѫ.

Сребрюко́съ́ый, съ, са, со, *пр.* Что има косѫ като сребро.

Среброрѫ́къ́ый, къ, ка, ко, *пр.* Что има сребрънъ рѫцѣ, та чтото похване, на сребро става. *Колкото врънца сѣли и прѣмлели, толкось сънка среброрѫкы, толкось щеркы златокосы.*

Ние смы чюли, та смъ дошли,
Тъ си имашь едного сънка,
Едного сънка златокрълка,
Среброрѫка, златоуста;
Дѣтъ похване, посребрява,
Дѣтъ продума, позлатява. *Пѣс.*

Сре́брьница, *с. ж.* Нѣчто сѫдъ, направенъ отъ сребро. *Изтурила чашкж сребрьницѫ. Болкаринъ сѣди съ младѫ болкаркѫ, дуката чете на паралкж на сребрьницѫ.*

Сре́брьнъ́ый, ъ́, а́, о́, *пр.* Что е направенъ отъ сребро, что е за сребро, что дава сребро; сребренъ́ый, сребрянъ́ый, сребрънъ́ый; **сере́бреный, сере́бряный.** *Сребрьна чашка, сребренъ вѣнецъ.* — *Ржка-та му е сребрьна,* какъвто похване, все пары става, все изкарва нѣчто, среброрѫкъ е.

Сребрьцѐ, *ум. ср.* отъ **сребро́.** Малко сребро. *Прьвий тъ вжзелъ сребрьце.*

Сребри́ж, и́шь, — ри́лъ, *гл. д.* Покрывамъ съ сребро; посребрявамъ; **серебри́ть.** *Сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Сре́брянъ́ый, ъ́, а́, о́, *пр.* Сребрънъ́ый.

Сре́бърънъ́ый, — рънъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Сребрънъ́ый.

Срекѫ́, чешь, **сре́кохъ, сре́клъ,** *гл. свр.* отъ **сри́чамъ,** —**чепъ́ый,** *прич. стр.*

***Сремджи́я,** *с. м. Т.* Който кара талига, кола сремъ.

Сремникъ, *с. м.* Стрѣла.

Сре́мскъ́ый, ска, ско, *пр.* кочия, талига, кола срем

Извънижся младый мла
Такомь Бога, сремджиѣ
На застави тѫ сремскя
Та отвори врата и пенд
Да видимъ, зачто дни г

Сремъ, *с. м.* Кочия, талига, ла, нъ не файтонъ. *Нап съ осемь конѭ—сремъ п*

А свекъръ й отговар
Ке да речѫ на слуг
Да ти справять срем
Да ти водять у баща

Сречи́авамся, *гл. д.* в. **ср**

Сре́шна, *с. ж.* Растение и

Сри́нвамъ и сри́нувамъ (
д. 1) Изринвамъ, порина
събарямъ, срупалямъ, кату
срыва́ть. —мся, *гл. ст*
нать, срывамся, срупалям

Сри́нване и сри́нуване,
вамъ. Срываме.

Сри́нѫ, ешь,—налъ, *гл.*
вамъ. —натый, *прич.*

Сри́ца, *с. ср.* Сестрица.

Сри́чамъ (да срекѫ), *гл*
слово по слово, сричкя
цѣлѫ-тѫ думѫ изведнѫжь
дамъ. *Сричамъ по сл*
стр. Бъвамъ сричанъ.

Сри́чане, *с. ср.* отъ **сри́**

Сро́дникъ, *с. м.* Който си
роднина; **сро́дникъ.**

Сро́дница, *с. ж.* Която с
го; роднина; **сро́дница.**

Сродѫ́ (да ся), **и́шь,—дѝл**
сродя́вамся; сродя́тьс

Сродя́вамся (да ся **сродѫ**
вамъ сродникъ, родница с
вамся; **сродя́ться, поро**

Сродя́ване, *с. ср.* отъ **ср**
дяване.

Сродя́самъ (да ся), *гл.* **с**
вамся. Да ся сродѫ.

Сродя́свамся (да ся **сро**
Сродявамся.

Сродя́сване, *с. ср.* от
Сродяване.

Срокъ, *с. м.* Опрѣдѣлено
ние, за врѣщане нѣчто
срокъ. *Продлажавамъ*
вать.

Сро́пникъ, *с. м.* Солѣмъ
гих, глушецъ, глухъ, мъ
хокъ, плъхъ, плъшёнъ, п
ставороъ, саселъ; крѫса.

Сръ́бвамъ и сръ́бямъ (

Сѣкѫ дрва отъ корена; **сруба́ть, сѣка́ть.** *Срубили дрва та.* —**мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ срубенъ.

Сру́бване и **сру́бяне,** *с. ср.* отъ **сру́бвамъ.**

Сру́бѫ, ишь,—**ба́лъ,** *гл. свр.* отъ **сру́бвамъ.** —**бенъ, ен,** *прич. стр.*

Сру́кѫ (да ся), **ешь,**—**нѫлся,** *гл. вз. свр.* Да ся струпамъ, да ся навалимъ, да надойдемъ мнозина; **хлы́нуть, броси́ться.**

Струпали́ѫ, и́шь,—**ли́лъ,** отъ **струпа́лямъ.** —**ле́нъ, ен,** *прич. стр.*

Струпа́лямъ (да струпали́ѫ), *гл. д.* Строполявамъ, събарямъ, катурямъ, сринвамъ, срувамъ, струтвамъ; **срыва́ть, разрушать.** *Струпали ми кжщѫ-тѫ.* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бъ́вамъ струпаленъ; струпалясвамся, строполявамся, събарямся, падамъ, струткамся, сринвамся, срувамся.

Струпа́ляне, *с. ср.* отъ **струпа́лямъ** и **струпа́лямся.** Струпалясване.

Струпали́самъ, *гл. свр.* отъ **струпали́свамъ.** —**санъ, ан,** *прич. стр.*

Струпали́свамъ и **струпали́сувамъ** (да струпали́самъ), *гл. д* Струпалямъ.

Сру́памъ, *гл. свр* отъ **сру́пвамъ.** Да изямъ. —**панъ, ан,** *прич. стр.*

Струпа́ѫ, ешь,—**па́лъ,** *гл. свр.* Да струпалѫ, да струпалясамъ. *Да ся струпае бѣда на главѫ-тѫ му.*

Сру́пвамъ и **сру́пувамъ** (да сру́памъ), *гл. д* Съ рупане, хрускане, изядамъ нѣчто; охрупвамъ, схрускамъ.

Сру́твамъ и **сру́тувамъ** (да сру́тѫ), *гл. д.* Събарямъ, катурямъ, струпалямъ, строполявамъ; **разруша́ть, срыва́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Събарямся, падамъ, катурямся, струпалямся, строполявамся; **обруша́ться, обва́ливаться.** *Мостъ тъ ся сруши,* съборися, падна; **мостъ ру́хнулъ.** 2) *гл. стр* Бъ́вамъ срутенъ.

Сру́тване и **сру́туване,** *с. ср.* отъ **сру́тямъ** и **сру́твамся.**

Сру́тѫ, ишь,—**тя́лъ,** *гл. свр.* отъ **сву́твамъ.** —**тенъ, ен,** *прич. стр.*

Сръ́вамъ (да сры́ѫ), *гл. д* Съ ръене, съ копане развалямъ, събарямъ нѣчто; сринвамъ, струпалямъ, струтвамъ; **срыва́ть.**

Сръ́ване, *с. ср.* отъ **сръ́вамъ.** Сринване, струтване.

Сръ́камъ, *гл. ср. свр.* Да изръкамъ, да зарѣкамъ изведнѫжъ и много. *Арсланъ тъ сръкнѣ силно, что да може*

Сръ́танъ, *гл. свр.* отъ **сръ́твамъ.** —**танъ, ан,** *прич. стр.*

Сръ́твамъ и **сръ́тувамъ** (да сръ́тамъ), *гл. д.* Гътамъ нѣкого, нѣчто много и бързо. *Сртахѫ го като парцалъ.* —**мся,** *гл. вз.* 1) Ръгамъся множина единъ другъ. *Магарета-та ся сртахѫ.* 2) Скарвамъся, спрѣчквамъся. *Сртахмся за ничто и никакво.*

Сръ́тване и **сръ́туване,** *с. ср.* отъ **сръ́твамъ** и **сръ́твамся.**

Сръ́нѫ, ешь, сръ́лъ, *гл. свр.* отъ **сръ́вамъ; срыть. Сръ́тый,** *прич. стр.*

Сръ́бамъ (сръ́бвамъ, да сръ́бнѫ, сръ́бнувамъ), *гл. д.* 1) Нѣчто водяво ямъ съ лъжицѫ или по другъ начинъ; срькамъ, кусамъ; **хлеба́ть.** 2) Пия вино, ракия повячко; смучѫ, цукамъ; врьгамъ, мѣтамъ, прѣобрьщамъ чашкы-ты. *Обычка да срьбнува. Срьбнжхмы му.* —**мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ срьбанъ. — *Срьбалъ съмъ му попарѫ-тѫ, ималъ съмъ му попарѫ-тѫ, ималъ съмъ съ него нѣкаквѫ работѫ, та го знамъ какъвъ е. — Кой каквото е дробилъ, това ще и да срьба. Каквото надробишь, това щешь срьбашь. Както сте го солили, така го и срьбайте.*

Сръ́бане, *с. ср.* отъ **сръ́бамъ.** Срькане, кусане; **хлеба́ние.**

Сръ́бвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сръ́бамъ.**

Сръбе́жъ и **сръ́белъ,** *с. м.* Кога нѣкого срьби нѣйдѣ нѣчто; срьбѣне; **зудъ, свербѣжъ, коло́тье по тѣлу.**

Сръ́бинъ, *с. м* Име на западны тъ ны съсѣдъ Словянъ; **сербъ.**

Сръ́бкамъ, *гл. д.* Така казвать нагалено вм. **сръ́бамъ.**

Сръ́бнувамъ, *гл. уч.* отъ **сръ́бнѫ.**

Сръ́бнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **сръ́бамъ.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Сръбогя́зица, *с. ж.* Слободина. *Прави го отъ сръбогязицѫ.*

Сръбогя́зка, *с. ж* Чръненъ плодъ на шипкѫ; шипкы, шипенкы. *Кога има много сръбогязкы, косъ-тъ пѣе чокъ, чокъ и чока, кога нѣма пищи писъ, писъ и писка.*

Сръболе́цъ, *с. м.* Животно стаболецъ.

Сръ́бѣне, *с. ср.* отъ **сръ́бнѫ.** Сръбежъ, сръбелъ.

Сръбя́ѫ, ишь,—**бѣлъ,** *гл. д.* Докарвамъ особено възпаление на кожы-тѫ, та иска да ся чеше; глочкамъ; **свербѣть, зудѣть.** *Сръби мя главѫ-тѫ. Очи-ты мя сръбятъ. И сръби и боли, хемъ сръби, хемъ боли;* и **хо́чется** и **ко́лется.** *Кого дѣ сръби, тамъ ся и чеше Сръби го грѣбъ-тъ, та го почеши. Сръби го грѣбъ-тъ за тоягѫ.*

Сръ́дба, *с. ж.* Сръдене, сръдежъ, сръдня, сръдетина, сръчба.

Това сосъ любѫ не бъ́вать,
Това сосъ сръдбѫ не бъ́вать. *Пѣс.*

Срьдѣжь, *с. ж.* Срьдба. *Има срьдежь помеждж имъ*, срьдятся единъ другиму.

Срѣденю, *с. ср.* отъ **срѣдж** и **срѣджся**. Срьдба, срьдня.

Срѣденъ, **ъ**, **на**, **но**, 1) *прич. стр* отъ **срѣдж**. 2) *пр.* Срьдитый.

Бре Дѣване, бре делиѣ,
Та зачто си срьденъ дойде,
Вижщи вѣзня ощь пò-срьденъ,
На столъ сѣдня ощь пò-срьденъ,
Дали ти е стадо болно,
Дали ти сж злы дружина,
Или ти сж поета бѣсны? *Пѣс.*

Срьдетина́, *с ж.* Срьдба, срьдня, срьдежь, срьдитня, срьденю. *Станаха много срьдетины.*

Срьдѣ́чница, *с. ж.* Болѣсть дриснѣ, дрисъкъ, дрискавица, дрисканица, бѣгавица, цицъръ, сюрнекъ съ кръвь; поно́съ, мытъ, дри́сла, дрисна́, натýжный, крова́вый поно́съ съ рѣзью. *Пуста болѣсть срьдечница въ три дни главж му скынж. Да даде Господъ срьдечницж да хванешь?*

Срьдѣ́чный, —**чьнъ** и —**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) срьдце-то; серде́чный. 2) Милъ́ый, драгъ́ый, любезнъ́ый; серде́чный. —**чно**, *нар.* Отъ срьдце, отъ душж, искренно; серде́чно.

Видишь ли онжзь планинж,
На планинж-тж мыглж-тж?
— Такова ми е на срьдце,
И на срьдечны юренюе,
И на бѣлы-ты дробовы. *Пѣс.*

Срьди́тко, *с. об.* Срьдѣ. *Срьдитко Петко правдна му торбуличка.*

Срьдитня́, *с. ж.* Срьдня, срьдба, срьдежь, срьдетина, срьденю. *Срьдитня-та междж мжжь и женж трае, додѣ ивсѣжне можра крьпа.*

Срьди́тый, **ъ**, **та**, **то**, *пр.* 1) Който ся срьди нѣкому за нѣчто, не е добрѣ съ него; серди́тый. 2) Срьденъ́ый, гнѣвитый, гнѣвнъ́ый, разгнѣвенъ́ый, разлютенъ́ый, надосанъ́ый; гнѣвный. —**то**, *нар.* Съ срѣдны́ж, съ надъ, грѣвно, разгнѣвено, разлютено, надосано; гнѣвно. *Говори срьдито;* говори́ть кру́пно. — *Срьдитъ като вымъкъ осойницж. Срьдито магаря и съ конж ся надтичва. Срьдитъ проскакъ съ праздны́ж торбж. Срьдитъ попъ праздны му дисагы. Да тя пази Господь отъ срьдитъ попъ, сиромахъ хаджиъ и грьчкавж свинъ.*

Срѣ́дла, *с. ж.* Което отъ малко ся срьди; серди́тка, злю́чка.

Срѣ́длѣ, *с. м.* Който отъ малко ся срьди; срьдитко; серди́тка, злю́чка.

Срьдня́, *с. ж.* Кога нѣкой ся срьди нѣкому, кога нѣкои сж срьдити помеждж си; срьдба, срьдежь, срьдетина, сри
гнѣвъ. *Станж срьдня* разсрьдихжся.

Срьдобо́лъ, *с. м.* Кога бол
за нѣчто; сердобо́ле. *И. за нѣчто, за нѣкого,* бо
за него, милѣ́ж, жалж.

Срьдцѐ́тый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* страхъ, не ся бой; срьдчѐ
нъ́ый, юначнъ́ый, юнакъ; от
ственный, смѣ́лый, безстра
ши́мый. 2) Който ходи
скоро; бръзъ́ый, прыгавъ́ы
срьдченъ́ый, чевръстый; пр
ро́тливый, расторо́пный, т
кій, ло́вкій, бо́рвый, сно́р
кій, лѣ́гкій на́ ногу. — т
менование-то на душж-тж.

Срьдце, *с. ср.* 1) Топчистъ с
лы-ты дробовы въ градъ
който кара кръвь-тж да ся
ло-то; се́рдце. *Рѣгнж го, у
це-то. Пукнжло му ся*
У женж: съсѣдъ, дѣто ся
ка, плодница, утроба; утр

Тодоръ Тодорки думаше:
Ето ми девять годины,
Какъ ся съ тебе събрах
Отъ срьдце рожбж нѣма
. . . Тодоркына глава с
И на Николж думаше:
По срьдце-то да ся разп
На срьдце-то да ми видн
Да видишь что има Нико
А Никола ы разрѣзалъ,
Намѣри мажскж рожбиц
Момченце съ златно перч

3) У животно: онъ́ый съсл
сила ядение-то; желудъ
лу́докъ, стома́хъ, брюхо́ви
*что емѣше пилъ, и нему
нжтрѣ у срьдце-то ничи
срьдце.* 4) Срѣда на нѣчто;
*це на велжж, на дныж,
на дрьво*, срьдцевина, муш
сте́ржень. *Срьдце-то на*
тъ; средина государства. 5
кж, на когото е надѣната
тжка; срѣдало. 6) Нѣчто
ми е срьдце-то, много ми

Дѣца-та пищать, майка гы
Горѣте, дѣца, горѣте, срьд
Вы не станете бѣличькъ
Азъ, ваша майка, на чрь

7) Нѣчто много хубаво, н
ка. *Купи срьдце-то на с
срьдце-то на народа.* 8)
та, мысли на человѣка. *
то*, какво той мысли. *Н
це-то на Видинци.* 9) П

нѣчто; охóта, желáніе, побуждéніе. *Нѣма срьдце за работѫ. Тыка го срьдце за това нѣчто.* 10) Безстрашие, храбрость, юначество; смѣлость, хрáбрость, отвáжность, неустрашúмость. *Отдѣ ся зе срьдце у него да извѣзе посрѣдъ ноць!* — *Добро срьдце:* *а)* Добръ, кротъкъ, милостивъ човѣкъ. *б)* Трьпѣливъ човѣкъ ши роко срьдце *Той има добро срьдце.* — *Желѣзно срьдце, кораво срьдце,* коравъ, непрѣклоненъ, якъ човѣкъ; кáменное сéрдце. *Желѣзно срьдце има,* не зима отъ ничто. *Отъ желѣзо пó-якo срьдце има.* — *Заяшко срьдце, бучимишево срьдце, плитакъ на срьдце,* плахъ, страхливъ човѣкъ, бъзлё, страхлё, плашлё; трусъ, трусúшко. — *Широко срьдце,* трьпѣливъ човѣкъ. *Има широко срьдце,* добро срьдце трьпи, не ся утѣснява, не ся надосва. — *На гладно срьдце,* доклѣ още не е ялъ отъ зарань-тѫ; на тóщій желýдокъ, натощáкъ. — *На драго срьдце, на радо срьдце,* на драгость, съ рáдость; съ рáдостію, охóтно. — *Безъ срьдце,* не съ добра волѫ, като насилѫ, не му ся ще; неохóтно. *Работи безъ срьдце* — *На срьдце,* спорядъ мене, както азъ обычнамъ, по нрава ми, мило, обычно; по нутрý. *Не му е на срьдце,* не го обычча, не му е милъ, не е като за него; не по нутрý. — *Отъ срьдце,* отъ душѫ отъ добрѫ волѫ, драговолно; добровóльно, охóтно. *Искамъ го отъ срьдце. Кажамъ ти го отъ срьдце,* чистосрьдечно. *Работи отъ все сродце. Чядо отъ срьдце,* свое, рожденно чядо. *Чядо отъ срьдце да нѣмашь! Пусти ти остали бѣли-ти бешлици, кога си нѣмамъ отъ срьдце рожбѫ! Да го оженимъ, за и тоѝ да види радость и да земе отъ срьдце въ ржцѣ, како что смъзели и ние.*

Вси робыни низъ срьдце дъхнѫлъ,
Вси робыни сльзъ поронилъ,
Вси робыни Марко оплакалъ. *Пѣс.*

— *При срьдце,* като *нар.* Близо до срьдце-то, съ срьдце, отъ срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Работи съ при срьдце;* охóтливый. *Колкото при срьдце, толкова и полука.* — *Съ срьдце,* отъ срьдце, при срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Съ все срьдце;* съ пóлной охóтой. — *Боде мя на срьдце-то,* не мя оставя на мира, иска ми ся да го кажѫ, да го сторѫ. *Бодс мя нѣчто на срьдце-то,* врьти мя изнатрѣ, грызе мя, жеже мя, жарави мя, копае мя, чепли мя, чеврька мя, имамъ нѣчто, което не ми дава да сьмь миренъ; имѣть внутренее безпокóйствіе отъ чегó лúбо. — *Боли мя срьдце-то, боли мя на срьдце-то за нѣкого, за нѣчто,* усѣщамъ жалость, скрьбь; бóлно мнѣ. *Боли мя на срьдце-то да слушамъ да приказвать така за него;* бóлно мнѣ слúшать такіе отзывы о нѣмъ. — *Влизамъ въ срьдце, врѣзвамся въ срьдце,* влизамъ въ очи, ревнѫся, аресвамъ; нрáвиться. *Влѣзе ми въ срьдце,* поревнѫ ми ся. *Тя зела малко помалко да му ся врѣзва въ срьдце-то* — *Гори ми срьдцето:* *а)* Сѣщамъ болкѫ, горящо изнатрѣ. *Изгорѣ ми срьдце-то за водицѫ.* *б)* Имамъ нѣкаквѫ жалбѫ.

Горѣте ми, тынъ даръ,
Така гори мене срьдце
Отъ бащинъ ми страховъ,
Отъ майчинъ ми жалбовъ,
Отъ снахъинъ ми прѣкорци. *Пѣс.*

— *Давамъ срьдце нѣкому,* давамъ жилъ нѣкому, придавамъ му силѫ, давамъ му дрьзость; насрьдчавамъ, подострувамъ, ослобождамъ; ободрáть, одушевлáть, придавáть сúлы, дýху. *Другаръ-тъ му, за да му даде срьдце, рекълъ му, оти това не е ничто.* — *Давамъ си срьдце,* правя да не ся боѫ, насрьдчавамся; придавáть себѣ дýху. *Дай си малко срьдце и иди.* — *Давамъ си срьдце-то за нѣчто,* иска ми ся много да го имамъ. *Давамъ си срьдце-то за нѣкого,* всичко давамъ, жртвувамъ за него. — *Не ми дава срьдце,* не ще ми ся. *Не ми дава срьдце да го погледнѫ, нé да му продумамъ.* — *Да даде колкото му ся отъ срьдце откжсне,* колкото му срьдце дава, колкото обычча. — *Дойде ми срьдце на мѣсто,* минѫ ми страхъ-тъ, умирихся. *Уплашихся и още не може да ми дойде срьдце на мѣсто.* — *Залѣпи ми ся за срьдце-то,* обыкнѫхъ го. *Ничто не му ся залѣпна за срьдце-то,* ничто не може да обыкне. *Сѣдѫ и ся чюдѫ, Господи,* рекълъ *Адамъ, како едно животинче не ми ся залѣпи за срьдце-то.* — *Имамъ нѣчто на срьдце,* наде мя, чепли мя, грызе мя, копае мя нѣчто изнатрѣ.

Стоане, сынко Стоане,
На мѣсяць дойдешь бѣлъ ч рвенъ,
На мѣсяць дойдешь жлътъ зеленъ,
Дали си при зълъ кехаѫ,
Иль имашь момѫ на срьдце? *Пѣс.*

— *Иска ми, сака ми срьдце-то,* иска ми ся, искамъ. *Како ке работи, кога срьдце фуркѫ не ке.* — *И рьшето срьдце има,* и трьпѣние-то има край, и кроткый-тъ може да ся надоса. — *Камыкъ ми лѣжи на срьдце-то,* много ми е мачно,

Срьдѣнь, *с. 'ж.* Срьдба. *Има срьдежь помеждѫ имъ*, срьдятся единъ другиму.

Срѣдение, *с. ср.* отъ **срѣдѫ** и **срѣджся**. Срьдба, срьдня.

Срѣденъ, **ъ**, **а**, **о**, 1) *прич. стр* отъ **срѣдѫ**. 2) *пр.* Срьдитый.

Бре Дѣяне, бре делиѣ,
Та зачто си срьденъ дойде,
Вилци вглѣня ощь по-срьденъ,
На столъ сѣдня ощь по-срьденъ,
Дали ти е стадо болно,
Дали ти сѫ злы дружина,
Или ти сѫ поета бѣситы? *Пѣс.*

Срьдетина, *с ж.* Срьдба, срьдня, срьдежь, срьдитня, срьдение. *Станаха много срьдетины.*

Срьдѣчница, *с. ж.* Болѣсть дриснѣ, дрисъкъ, дрискавица, дрисканица, бѣгавица, цицъръ, сюрмекъ съ кръвь; понóсъ, мытъ, дрúсла, дрисня́, натýжный, кровáвый понóсъ съ рѣзью. *Пуста болѣсть срьдечница въ три дни главѫ му скынѫ. Да даде Господь срьдечницѫ да хванешь?*

Срьдѣчный, —**чьнъ** и —**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) срьдце-то; сердѣчный. 2) Милый, драгый, любезнный; сердѣчный. —**чно**, *нар.* Отъ срьдце, отъ душы, искренно; сердѣчно.

Видишь ли онязь планинѫ,
На планинѫ-тѫ мыглѫ-тѫ?
— Такова ми е на срьдце,
И на срьдечны кореню,
И на бѣлы-ты дробовы. *Пѣс.*

Срьдúтко, *с. об.* Срьдцѣ. *Срьдитко Петко правдна му торбуличка.*

Срьдитня́, *с. ж.* Срьдня, срьдба, срьдежь, срьдетина, срьдение. *Срьдитня-та междѫ мѫжь и женѫ трае, додѣ изсѣкне мокра крьпа.*

Срьдúтый, **ъ**, **а**, **о**, *пр.* 1) Който ся срьди нѣкому за нѣчто, не е добрѣ съ него; сердúтый. 2) Срьденъй, гнѣвитый, гнѣвнный, разгнѣвенъй, разлютенъй, надосанъй; гнѣвный. —**то**, *нар.* Съ срѣдны, съ надъ, грѣвно, разгнѣвено, разлютено, надосано; гнѣвно. *Говори срьдито;* говорúть крýпно. — *Срьдитъ като вълкъ осойницѫ. Срьдито магаря и съ конка ся надтичва. Срьдитъ просякъ съ праздня торбѫ. Срьдитъ попъ праздны му дисагы. Да тя пази Господь отъ срьдитъ попъ, сиромахъ хаджикъ и грьчкавѫ свиньк.*

Срѣдла, *с. ж.* Което отъ малко ся срьди; сердúтка, алúчка.

Срѣдлѣ, *с. м.* Който отъ малко ся срьди; срьдитко; сердúтка, алúчка.

Срьдня́, *с. ж.* Кога нѣкой ся срьди нѣкому, кога нѣкои сѫ срьдити помеждѫ си; срьдба, срьдежь, срьдетина, сри
гнѣвъ. *Станѫ срьдня* разсрьдихся.

Срьдобóлъ, *с. м.* Кога бол
за нѣчто; сердобóлие. *И
за нѣчто, за нѣкого,* бо
за него, милѣя, жалѣя.

Срьдцáтый, **ъ**, **а**, **о**, *пр.* страхъ, не ся бой; срьчѣ
нный, юначный, юнакъ; от
ственный, смѣлый, безстра
шúмый. 2) Който ходи
скоро; бръзый, прáгавы
срьдченъй, чевръстый; пр
рóтливый, расторóпный, т
кúй, лóвкій, бóрзый, сноб
кúй, лѣгкій на́ могу. — т
менование-то на думя-тѣ.

Срьдце, *с. ср.* 1) Топчистъ с
лы-ты дробовы въ градъ
който кара кръвь-тѫ да ся
ло-то; сéрдце. *Ръгнѫ го, у
це-то. Пукнѫло му ся*
У женѫ: съсѫдъ, дѣто ся
ка, плодница, утроба; утр

Тодоръ Тодорки думаше:
Ето ми девять годины,
Какъ ся съ тебе събрах
Отъ срьдце рожбѫ нѣма
. . . Тодоркына глава с
И на Никола думаше:
По срьдце-то да ся разп
На срьдце-то да ми видя
Да видишь что има Нико
А Никола ся разрѣвалъ,
Намѣри мѫжска рожбица
Моченце съ златно перч

3) У животно: онъй съсѫ
сила яденье-то; желудъкъ
лудокъ, стомáхъ, брюхóвин
*что емѫше пилъ, и нему
нѫтрѣ у срьдце-то ничи
срьдце.* 4) Срѣда на нѣчто;
*це на велкя, на дънѫ,
на дрво*, срьдцевина, муш
стéржень. *Срьдце-то на*
тъ; средúна государства. 5
кя, на когото е надѣната
тѫка; срѣдало. 6) Нѣчто
жи е срьдце-то, много ми

Дѣца-та пищять, майка гы
Горѣте, дѣца, горѣте, срьдц
Вы ще станете бѣличькъ
Азъ, ваша майка, на чрьв

7) Нѣчто много хубаво, н
ка. *Купи срьдце-то на с
срьдце-то на народа.* 8)
та, мысли на человѣка. 5
то, какво той мысли. *Н
це-то на Видинци.* 9) П

нѣчто; охóта, желáніе, побуждéніе. *Нѣма срьдце за работѫ Тыка го срьдце за това нѣчто.* 10) Безстрашие, храбрость, юначество; смѣлость, хрáбрость, отвáжность, неустрашúность. *Отдѣ ся ве срьдце у него да извѣзе посрѣдъ нощь! — Добро срьдце: а)* Добръ, кротъкъ, милостивъ човѣкъ. *б)* Трьпѣливъ човѣкъ ши роко срьдце *Той има добро срьдце. — Желѣзно срьдце, кораво срьдце,* коравъ, непрѣклоненъ, якъ човѣкъ; кáменное сéрдце. *Желѣзно срьдце има,* не зима отъ ничто. *Отъ желѣзо пó-како срьдце има. — Заяшко срьдце, бучимишево срьдце, плитакъ на срьдце,* плахъ, страхливъ чловѣръ, бъзлѝ, страхлѝ, плашлѝ; трусъ, трусúшко. *— Широко срьдце,* трьпѣливъ човѣкъ. *Има широко срьдце,* добро срьдце. трьпи, не ся утѣснява, не ся надосва. *— На гладно срьдце,* докатѣ още не е ялъ отъ зарань-та; на тóщій желýдокъ, натощáкъ. *— На драго срьдце, на радо срьдце,* на драгость, съ рáдость; съ рáдостію, охóтно. *— Безъ срьдце,* не съ добра волѫ, като насилѫ, не му ся ще; неохóтно. *Работи безъ срьдце — На срьдце,* спорядъ мене, както азъ обычамъ, по нрава ми, мило, обычно; по нутрý. *Не му е на срьдце,* не го обычя, не му е милъ, не е като за него; не по нутрý. *— Отъ срьдце,* отъ душѫ отъ добрѫ волѫ, драговолно; добровóльно, охóтно. *Искамъ го отъ срьдце. Казвамъ ти го отъ срьдце,* чистосрьдечно. *Работи отъ все сродце. Чядо отъ срьдце,* свое, рожденно чядо. *Чядо отъ срьдце да нѣмашь! Пусти ти остали бѣли-ти бешлици, кога си нѣмамъ отъ срьдце рожбѫ! Да го оженимъ, за и той да види радость и да земе отъ срьдце въ ржцѣ, како что смъ зели и ние.*

Вси робъни низъ срьдце дъхнѫлъ,
Вси робъни слъзъ поронѫлъ,
Вси робъни Марко оплакалъ. *Пѣс.*

— При срьдце, като *нар.* Близо до срьдце-то, съ срьдце, отъ срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Работи съ при срьдце;* охóтливый. *Колкото при срьдце, толкова и полука. — Съ срьдце,* отъ срьдце, при срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Съ все срьдце;* съ пóлной охóтой. *— Боде мя на срьдце-то,* не мя оставя на мира, иска ми ся да го кажѫ, да го сторѫ. *Боде мя нѣчто на срьдце-то,* врьти мя извѫтрѣ, грызе мя, жеже мя, жарави мя, копае мя, чепли мя, чеврька мя, имамъ нѣчто, което не ми дава да сьмь миренъ; имѣть внýтренее безпокóйствіе отъ чегó лúбо. *— Боли мя срьдце-то, боли мя на срьдце-то за нѣкого, за нѣчто,* усѣщамъ жалость, скрьбь; бóльно мнѣ. *Боли мя на срьдце-то да слушамъ да приказвать така за него;* бóльно мнѣ слúшать такіе отзывы о нѣмъ. *— Влизамъ въ срьдце, врѣзвамся въ срьдце,* влизамъ въ очи, ревнѫся, арéсвамъ; нрáвиться. *Влѣзе ми въ срьдце,* поревнѫ ми ся. *Та зела малко помалко да му ся врѣзва въ срьдце-то — Гори ми срьдцето: а)* Сѣщамъ болкѫ, горящо извѫтрѣ. *Изгорѣ ми срьдце-то за водицѫ. б)* Имамъ нѣкаквѫ жалбѫ.

Горѣте ми, тынъы дарꙋ,
Така гори мене срьдце
Отъ бащинꙋ ми страховꙋ,
Отъ майчинꙋ ми жалбовꙋ,
Отъ снахꙋнꙋ ми прѣкорци. *Пѣс.*

— Давамъ срьдце нѣкому, давамъ жилъы нѣкому, придавамъ му силѫ, давамъ му дрьзость; насрьдчавамъ, подострювамъ, ослобождавамъ; ободрáть, одушевлáть, придавáть сúлы, дýху. *Другарь-тъ му, за да му даде срьдце, рекълъ му, оти това не е ничто. — Давамъ си срьдце,* правъ да не ся бомъ, насрьдчавамся; придавáть себѣ дýху. *Дай си малко срьдце и иди. — Давамъ си срьдце-то за нѣчто,* иска ми ся много да го имамъ. *Давамъ си срьдце-то за нѣкого,* всичко давамъ, жрьтвувамъ за него. *— Не ми дава срьдце,* не ще ми ся. *Не ми дава срьдце да го поглядна, нé да му продумамъ. — Да даде колкото му ся отъ срьдце откжсне,* колкото му срьдце дава, колкото обычя. *— Дойде ми срьдце на мѣсто,* минѫ ми страхъ-тъ, умирихся. *Уплашихся и още не може да ми дойде срьдце на мѣсто. — Залѣпи ми ся за срьдце-то,* обыкнѫхъ го. *Ничто не му ся залѣпва за срьдце-то,* ничто не може да обыкне. *Сѣдѫ и ся чюдѫ, Господи, рекълъ Адамъ, како едно животинче не ми ся залѣпи за срьдце-то. — Имамъ нѣчто на срьдце,* яде мя, чепли мя, грызе мя, копае мя нѣчто извѫтрѣ.

Стоане, съынко Стоане,
На мѣсяць дойдешь бѣлъ чорвенъ,
На мѣсяць дойдешь жълтъ зеленъ,
Дали си при зълъ кехаꙗ,
Иль имашь момѫ на срьдце? *Пѣс.*

— Иска ми, сака ми срьдце-то, иска ми ся, искамъ. *Како ке работи, кога срьдце дуркѫ не ке. — И рьшето срьдце има,* и трьпѣние-то има край, и кроткый-тъ може да ся надоса. *— Камыкъ ми лѣжи на срьдце-то,* много ми е мрачно,

Срьдѣжь, *с. ж.* Срьдба. *Има срьдежь помеждѫ имъ*, срьдятся единъ другиму.

Срѣденѥ, *с. ср.* отъ **срѣдѫ** и **срѣдѫся**. Срьдба, срьдня.

Срѣденъ, ъ, а, о, 1) *прич. стр* отъ **срѣдѫ**. 2) *пр.* Срьдитый.

Бре Дѣване, бре делиѣ,
Та зачто си срьденъ дойде,
Вилящи влѣзнѫ ощь пò-срьденъ,
На столъ сѣднѫ ощь пò-срьденъ,
Дали ти е стадо болно,
Дали ти сѫ злъı дружина,
Или ти сѫ поета бѣснъı? *Пѣс.*

Срьдетина, *с ж.* Срьдба, срьдня, срьдежь, срьдитня, срьденѥ. *Станаха много срьдетины.*

Срьдѣчница, *с. ж.* Болѣсть дрисня, дрисъкъ, дрискавица, дрисканица, бѣгавица, цицръ, сюрнекъ съ кръвь; понóсъ, мытъ, дрúсла, дрисня́, натýжный, кровáвый понóсъ съ рѣзью. *Пуста болѣсть срьдечница въ три дни главѫ му скынѫ. Да даде Господь срьдечницѫ да хванешь?*

Срьдѣчнъıй, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) срьдце-то; сердéчный. 2) Милъıй, драгъıй, любезнъıй; сердéчный. —чно, *нар.* Отъ срьдце, отъ душѫ, искренно; сердéчно.

Видишь ли онѫзь планинѫ,
На планинѫ-тѫ иглѫ-тѫ?
— Такова ми е на срьдце,
И на срьдечнъı коренѥ,
И на бѣлъı-тъı дробовъı. *Пѣс.*

Срьдúтко, *с. об.* Срьдѣ. *Срьдитко Петко правдна му торбуличка.*

Срьдитня́, *с. ж.* Срьдня, срьдба, срьдежь, срьдетина, срьденѥ. *Срьдитня-та между мѫжь и женѫ трае, додѣ извѣжне мокра крьпа.*

Срьдúтъıй, тъ, та, то, *пр.* 1) Който ся срьди нѣкому за нѣчто, не е добрѣ съ него; сердúтый. 2) Срьденъıй, гнѣвитый, гнѣвнъıй, разгнѣвенъıй, разлютенъıй, надосанъıй; гнѣвный. —то, *нар.* Съ срѣдньıк, съ надъ, грѣвно, разгнѣвено, разлютено, надосано; гнѣвно. *Говори срьдито;* говорúть крýпно. — *Срьдитъ като вълкъ осойницѫ. Срьдито магаря и съ конѫ ся надтичва. Срьдитъ просякъ съ правднѫ торбѫ. Срьдитъ попъ правднъı му дисагъı. Да тя пази Господь отъ срьдитъ попъ, сиромахъ хаджикъ и грьчнавѫ свиньк.*

Срѣдла, *с. ж.* Когато отъ малко ся срьди; сердúтка, злúочка.

Срѣдлѣ, *с. м.* Който отъ малко ся срьди; срьдитко; сердúтка, злúочка.

Срьдня́, *с. ж.* Кога нѣкой ся срьди нѣкому, кога нѣкои сѫ срьдити помеждѫ си; срьдба, срьдежь, срьдетина, сри гнѣвъ. *Станѫ срьдня* разсрьдихѫся.

Срьдобóлъ, *с. м.* Кога бо за нѣчто; сердобóлие. *И за нѣчто, за нѣкого,* бо за него, милѣк, жалѫ.

Срьдцáтый, тъ, та, то, *пр.* страхъ, не ся бой; срьдчѣ нъıй, юначнъıй, юнакъ; от ственный, смѣлый, безстр шúмый. 2) Който ходи скоро; бръзъıй, прѫгавъı срьдченъıй, чевръстый; пр ротливый, расторóпный, т кúй, лóвкій, бóрвый, сноб кúй, лѣгкій на́ ногу. — т менование-то на думѫ-тѫ.

Срьдце, *с. ср.* 1) Топчистъ с лъı-тъı дробовъı въ градъı който кара кръвь-тѫ да ся ло-то; сéрдце. *Рѣгнѫ го, у це-то. Пукнѫло му ся* У женѫ: съсѫдъ, дѣто ся з ка, плодница, утроба; утр

Тодоръ Тодорин думаше:
Ето ми девять годинъı,
Какъ ся съ тебе събрахѫ
Отъ срьдце ромбѫ нѣмѫ
. . . Тодорѫина глава сѫ
И на Николѫ думаше:
По срьдце-то да ми разп
На срьдце-то да ми видѫ
Да видишь что има Нико
А Никола ѫ разрѣзалъ,
Намѣри мѫжки ромбицѫ
Момченце съ златно перч

3) У животно: онъı съсѫ сила надеже-то; желудък лудокъ, стомáхъ, брюхóвѫ *что емѫше пилъ, и нему нѫтрѣ у срьдце-то ничи срьдце.* 4) Срѣда на нѣчто; *це на велкѫ, на дѫнѫк, на дрво*, срьдцевина, муш стéржень. *Срьдце-то на* тъ; средúна государства. 5 ка, на когото е надѣната тѫка; срѣдало. 6) Нѣчто *ми е срьдце-то*, много мн

Дѣца-тѫ пищѫть, майка гъı
Горѣте, дѣца, горѣте, срьдц
Въı ще станете бѣличькъ
Азъ, ваша майка, на чрьн

7) Нѣчто много хубаво, н ка. *Купи срьдце-то на сѫ срьдце-то на народа.* 8) та, мъıсли на человѣка. 5 то, какво той мъıсли. *Н це-то на Видинци.* 9) П

нѣчто; охóта, желáніе, побуждéніе. *Нѣма срьдце за работѫ Тыка го срьдце за това нѣчто.* 10) Безстрашие, храбрость, юначество; смѣлость, хрáбрость, отвáжность, неустрашúмость. *Отдѣ ся зе срьдце у него да извѣзе посрѣдъ нощь! — Добро срьдце: а)* Добръ, кротъкъ, милостивъ чловѣкъ. *б)* Трьпѣливъ чловѣкъ ши роко срьдце *Той има добро срьдце. — Желѣзно срьдце, кораво срьдце,* коравъ, непрѣклоненъ, якъ чловѣкъ; кáменное сéрдце. *Желѣзно срьдце има,* не зима отъ ничто. *Отъ желѣзо пó-тако срьдце има. — Заяшко срьдце, бучимишево срьдце, плитакъ на срьдце,* плахъ, страхливъ чловѣкъ. *Има широко срьдце,* добро срьдце. трьпи, не ся утѣснава, не ся надосва.—*На гладно срьдце,* докѣ още не е ялъ отъ зарань-тъ; на тóщій желýдокъ, натощáкъ. — *На драго срьдце, на радо срьдце,* на драгость, съ рáдость; съ рáдостію, охóтно. — *Безъ срьдце,* не съ добра волѫ, като насилѫ, не му ся ще; неохóтно. *Работи безъ срьдце — На срьдце,* споридъ мене, както азъ обычнамъ, по нрава ми, мило, обычно; по нутрý. *Не му е на срьдце,* не го обычча, не му е милъ, не е като за него; не по нутрý. — *Отъ срьдце,* отъ душѫ отъ добрѫ волѫ, драговолно; добровóльно, охóтно. *Искамъ го отъ срьдце. Казвамъ ти го отъ срьдце,* чистосрьдечно. *Работи отъ все сродце. Чядо отъ срьдце,* свое, рожденно чядо. *Чядо отъ срьдце да нѣмашь! Пусти ти остали бѣли-ти бешлици, кога си нѣмамъ отъ срьдце рожбѫ! Да го оженимъ, за и той да види радость и да земе отъ срьдце въ ржцѣ, както смъ зели и ние.*

Вси робъни низъ срьдце дъхнѫлъ,
Вси робъни слъзъ поронѫлъ,
Вси робъни Марко оплакалъ. *Пѣс.*

— *При срьдце,* като *нар.* Близо до срьдце-то, съ срьдце, отъ срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Работи съ при срьдце;* охóтливый. *Колкото при срьдце, толкова и полука. — Съ срьдце,* отъ срьдце, при срьдце, на драгѫ волѫ; охóтно. *Съ все срьдце;* съ пóлной охóтой. — *Боде мя на срьдце-то,* не мя оставя на мира, иска ми ся да го кажѫ, да го сторѫ. *Боде мя нѣчто на срьдце-то,* врѣти мя извѣтрѣ, грызе мя, жеже мя, жяравя мя, копае мя, чепли мя, чеврька мя, имамъ нѣчто, което не ми дава да сѣмъ миренъ; имѣть внýтренее беспокóйствіе отъ чегó лúбо. — *Боли мя срьдце-то, боли мя на срьдце-то за нѣкого, за нѣчто,* усѣщанъ жялость, сѣрьбъ; бóлъно мнѣ. *Боли мя на срьдце-то да слушамъ да приказвать така за него;* бóлъно мнѣ слúшать такíе óтзывы о нѣмъ. — *Влизамъ въ срьдце, врѣзвамся въ срьдце,* влизамъ въ очи, ревнѫся, арéсвамъ; нрáвиться. *Влѣзе ми въ срьдце,* поревнѫ ми ся. *Тя зела малко помалко да му ся врѣзва въ срьдце-то — Гори ми срьдцето: а)* Сѣщанъ болкѫ, горящо извáтрѣ. *Изгорѣ ми срьдце-то за водицѫ. б)* Имамъ нѣкаквѫ жялбѫ.

Горѣте ми, тънкы дарѣ,
Така гори мене срьдце
Отъ бащинъ ми страховъ,
Отъ майчинъ ми жялбовъ,
Отъ снахънъ ми прѣкорци. *Пѣс.*

— *Давамъ срьдце нѣкому,* давамъ жилы нѣкому, придавамъ му силѫ, давамъ му дрьзость; насрьдчавамъ, подострювамъ, ослобождамъ; ободрáть, одушевлáть, придавáть сúлы, дýху. *Другарь-тъ му, за да му даде срьдце, рекълъ му, оти това не е ничто. — Давамъ си срьдце,* правѫ да не ся бонѫ, насрьдчавамся; придавáть себѣ дýху. *Дай си малко срьдце и иди. — Давамъ си срьдце-то за нѣчто,* иска ми ся много да го имамъ. *Давамъ си срьдце-то за нѣкого,* всичко давамъ, жрьтвувамъ за него. — *Не ми дава срьдце,* не ще ми ся. *Не ми дава срьдце да го погледнѫ, нé да му продумамъ. — Да даде колкото му ся отъ срьдце откжсне,* колкото му срьдце дава, колкото обычча. — *Дойде ми срьдце на мѣсто,* минѫ ми страхъ-тъ, умирихся. *Уплашихся и още не може да ми дойде срьдце на мѣсто. — Залѣпи ми ся за срьдце-то,* обыкнахъ го. *Ничто не му ся залѣпна за срьдце-то,* ничто не може да обыкне. *Сѣдж и ся чудж, Господи, рекълъ Адамъ, како едно животинче не ми ся залѣпи за срьдце-то. — Имамъ нѣчто на срьдце,* яде мя, чепли мя, грызе мя, копае мя нѣчто извáтрѣ.

Стоане, сънко Стоане,
На мѣсяць дойдешь бѣлъ ч рвенъ,
На мѣсяць дойдешь жлътъ зеленъ,
Дали си при зълъ кехаѫ,
Иль имашь моѫ на срьдце? *Пѣс.*

— *Иска ми, сака ми срьдце-то,* иска ми ся, искамъ. *Како ке работи, кога срьдце фуркѫ не ке. — И рьшето срьдце има,* и трьпѣние-то има край, и кроткый-тъ може да ся надоса. — *Камыкъ ми лѣжи на срьдце-то,* много ми е мячно,

много ми е тяжко отъ нѣчто. *Тыя думы ми лѣгнѫѫ като камыкъ на срьдце-то.* — *Коптиса ми отъ срьдце*, поиска ми ся. *Тамамъ, брате, нали ти коптиса отъ срьдце да идешь съ мене и да ся сторишь хаджия, блазѣ тебѣ и прѣблазѣ на твоѭ-тѫ грѣшнѫ душѫ.* — *Кѫса ми ся срьдце-то, кыне ми ся срьдце-то*, надосвамся, косѫся, кахърыся, скръбѫ много. *Кѫса ми ся срьдце-то отъ жалость*; сѐрдце надрывáется отъ гóря. *Скынѫло му ся срьдце-то на Божиѭ правинѫ.* — *Лѣгнѫ ми на срьдце*, понрави ми ся, поревнѫ ми ся, ареса ми ся. — *Лѣгнѫ ми срьдце на мѣсто*, умирихся, успокоихся, станѫ ми воля-та, както азъ искахъ. — *Не си правъ, не струвамь зло срьдце*, не ся надосвамь, имамь широко срьдце. — *Не ми трае срьдце*, не трѣпѫ, имамь тѣсно срьдце, не траѭ. *Юнашко срьдце не трае.* — *Оживѣло ми е на срьдце-то*, все за него мыслѭ, много ми ся иска, ожавѣло ми е на корема. — *Отъ срьдце-то ми е паднѫло, подъ срьдце-то си сьмь го носила*, казвать жены за чядо-то си, кога го обычнать много. — *Пада ми на срьдце*, за наденѣ: хващабѫ, приѭе, нарадисва, личи. *Пада ли вы на срьдце както кадете?* — *Свива мя срьдце*, наде мя, боли ми. *Како что си спиелъ, баше го свило едно срьдце.* — *Свива ми ся срьдце*, боли мя, милѣѭ за нѣчто, свиди ми ся, жалѭ; бóлъно мнѣ, болѣзновать. — *Связа ми ся срьдце-то*, сврьза ми ся языкъ-тъ, схванѫ ми ся языкъ-тъ, вдрьвихся, связахся, уплашихся, сѫщисахся. *Связа ми ся срьдце-то, та не можахъ ницо да кажѭ.* — *Сгрѣвамь срьдце-то нѣкому*, накарвамь го да вѣрва, да ся надѣва. *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѭ, че ще бàде, както искамь. *Не можа да ми ся сгрѣе срьдце то и отъ неговы-тыѭ думы.* — *Строшило му ся срьдце-то*, показался, зарекся да не прави вяче грѣхóвъ. *Изповѣдникъ-тъ видѣлъ, че ся е строшило срьдце-то на хайдутина.* — *Стяга ми ся срьдце-то*, не сьмь спокоенъ за нѣчто, не могѫ да траѭ, грыжѫся, мыслѭ; беспокóитьси. — *Сѣдѫ, стоѭ нѣкому надъ срьдце-то*, надвисѫ сьмь ся надъ него и чакамь да видѫ, какво ще стане.

Отнякъ ся Анна родила,
Мами си рѣчь не врьнѫла;
Сега си болна разболѣ,
Мама й сѣди надъ срьдце,
Баща й сѣди надъ главѫ. *Нѣс.*

— *Топи ми ся срьдце-то*, копнѣѭ, милѣѭ, болѣѭ за нѣчто; сéрдце облива́ется кро́вью. — *Тупти ми срьдце-то*, съ страхъ чакамь нѣчто. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, което мя прави да му мыслѭ, да ся грыжѫ мълчаливо, да въздышамь; турямь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мерáкландисвамся; нести́ на сéрдце. — *Тягли ми срьдце*, иска ми ся, ще ми ся. *Не ми тягли срьдце да имъ идѫ.* — *Тяжко ми е на срьдце-то*, мáчно ми, тяжко ми е нѣчто. — *Лице ся смѣе, а срьдце плаче. Чисто срьдце излиза на лице. Ако сьмь слабъ на лице, да сьмь здравъ на срьдце. Бѣлъ на лице, черъ на срьдце. Глядашь му лице-то, не му знаешь срьдце-то. Въ оглядало-то ся види лице-то, а въ работы-ты (въ приказкы ты) срьдце-то. На главѫ слънце, на срьдце снѣгъ. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно му е на срьдце-то, а друго на языка. Чтото си дѣтя на срьдце има, това и казва. Срьдце подырь срьдце врьви. Срьдце не остарѣва. Срьдце ключь не поема. Който си казва срьдце-то на женѫ, не е мѫжъ Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто срьдце. Да ми е чисто срьдце-то, та нека газѫ прѣстола. Кога си ты чистъ на срьдце-то, нека казва, кой что ще. Око камъ Бога, срьдце камъ разрогѫ. Дѣто срьдце лѣжи, тамъ око-то лѣти. Както срьдце болѣло, така очи плакали. Каквото срьдце болѣло, така сльзы пролѣло. Очи плавы, срьдце плахо. Кога не си на очи, не си и на срьдце. Ако рѣка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Ни медъ смы яли, ни срьдце ны боли. Мирно срьдце Бога моли, а немирно сльзы рони. Весело срьдце кѫдѣлъ пряде. Има гнило срьдце. Голѣмо дупя, шúпливо срьдце. Срьдце пржаво, дупя трычаво. Ты ся смѣешь, а мень срьдце копнѣе. Едному ся срьдце топи, другыму ся носъ топори. Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири. Човѣшко срьдце е отъ мясо, та ся прѣврыща (лесно ся прѣдумва). Женско-то срьдце е като памученъ чорапъ, разтягася. Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то. Гори му срьдце-то като желѣзо въ ледъ Прудо срьдце, не трае. Камяно срьдце имай, бѣды да трыпишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Остра дума въ срьдце влиза. И мравка срьдце има. И рѣшето срьдце има: настѫпи го на хуба,

ще тя удари на колѣно-то. Болно срьдце не каде, каквкрно си похапнува. Откакъ ми утровилъ срьдцето, велъ да налива плачь на него Срьдце и бѣлъ дробъ сж. И на нѣманѣ срьдце лѣга. Трепка му срьдце-то като на умрѣло кучя опашкя-тж. Срьдце жяли, крьстъ не жяли Срьдце и болесть да го изяде! Коршумъ прѣвъ срьдце да го прониже!

Срьдцебóлъ, *с. м.* Болесть срьдечница.

Срьдцевáдица, *с. ж.* Зло сѫщество, злина, болесть по дѣца-та.

Кръвопийнице, срьдцевадице,
Това ми е дѣтенце
Крьстосано, миросано,
Съсъ доенкя сисѫ задоено,
И съ друмничя запоено. *Баяне.*

Срьдцевúна, *с. ж.* Срѣда-та на дрьво, на растение, около комѣто ся напластява то; срьдце, срьдчинъ, мушякъ; **сердцевúна.**

Срьдчёвнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Който нѣма страхъ, не се бои; срьдцатый, срьдченъый, безстрашнъый, юначнъый, юнакъ; **отвáжный, мýжественный, смѣлый, безстрáшный, неустрашúмый.** *Той былъ до толкова срьдчёвенъ, чтото не ся побоялъ да откраднє коне-ты на Джеладинъ бея.* —**вно**, *нар.* Безъ страхъ, срьдцато, юнашкы; **отвáжно, мýжественно, смѣло, безстрáшно, неустрашúмо.**

Срѣдченъый, нъ, на, но, *пр.* 1) Срьдчевнъый. 2) Който ходи и работи бързо, скоро; бръзъый, прѫгавъый, спрѣтнѫтъый, срьдцатъый, срьдчистъый, срьдчястъый, чевръстъый; **провóрный, поворóтливый, расторóпный, торопли́вый, бóйкій, ловкій, воро́вый, бóрзый, скóрый, мéткій, кѣдкій, шúбкій, лёкій на́ ногу.** —**но**, *нар.* 1) Срьдчевно. 2) Бръзо, прѫгаво, спрѣтнѫто, срьдцато, срьдчисто, срьдчясто, чевръсто; **провóрно, поворóтливо, расторóпно, торопли́во, бѣгло, бóйко, лóвко, борзо, бúстро, скóро, шúбко.** *Срьдчено хваща.*

Срѣдчинъ, *с. м.* Червенъ-тъ, смолистъ-тъ пластове въ борина; срьдце-то на борина.

Срѣдчистъый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъый въ 2-то знаменование.

Срѣдчицé, *ум ср.* отъ **срьдце**; **сердéчко.** *Мами си цѣръ да поискашъ: отъ дива козѫ сърене, отъ птиче млѣко кысело, отъ чарябичкя срьдчице.*

Срѣдчястый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъый въ 2-то знаменование.

Срьдчúсамъ, *гл. свр.* отъ **срьдчúсвамъ.**

Срьдчúсвамъ и **срьдчúсувамъ** (да срьдчúсамъ), *гл. ср.* Добъявамъ болесть на срьдце-то.

Срьдчúсване и **срьдчúсуване**, *с. ср.* отъ **срьдчúсвамъ.**

Срѣдж, ишъ—дúлъ, *гл. д.* Направямъ, накарвамъ нѣкого да ся срьди, да стане срьдитъ; **надосвамъ, лютя, гнѣвя**; **сердúтъ.** — **джся**, *гл. възвр.* 1) Надосвамся, лютяся, гнѣвяся; **сердúтъся, гнѣвáтъся.** 2) Дуяся, дрьпамся, дурлякся, мусяся, вясяся, мрьщяся, надувамся, надсѣдвамъ, да ся напендеря, надувамъ прьлиця. *Не ще ны ся срьди за това;* онъ не посѣтуетъ на насъ за это. *Кумъ ся срьди, кумъ ся дуе, нѣма что да прави. — Не ны срьди, не ны глъчи, стара мале!* не ны сяди, не ны ся карай.

Срѣкамъ (срѣквамъ, да срѣкнѫ, срѣкнувамъ), *гл. д.* 1) Срьбамъ. *Влѣзли у море-то да срькать чорбя.* 2) Прьскамъ съ црькалкя нѣчто водно; црькамъ, бръзгамъ; **брúзгать.** —**мся**, *гл. стр.* Срьбамся; црькамся. *Както е дробилъ, така ще и срька. Что си дробилъ, това щешь срькашъ. Както солишъ, така щешь и срькашъ. Ще дойде лѣто, щемъ срькамы млѣко. Съ дѣца мащеница не ся срька, вачтото щжть тя изпръскать*

Срѣканье, *с. ср.* отъ **срѣкамъ.** Срьбане; црькане.

Срѣквамъ, *гл. мн. кр.* отъ **срѣкамъ.**

Срѣкнувамъ, *гл. уч.* отъ **срѣкнѫ.**

Срѣкнѫ, ешъ,—нѫлъ, *гл. еджр.* отъ **срѣкамъ.** —**нѫтъый**, *прич. стр.*

Срѣменъ, *с. м.* Стрьменъ.

Срьнá, *с. ж.* Животно *Cervus capreolus;* **сéрна, козýля, дивая козá.**

Срьндáкъ, *с. м.* Мжска срьна.

Срьнúца и **срьнúчка**, *ум. ж.* и **срьнú**, *ум. ср.* отъ **срьнá.**

Срьпáрникъ и **срьпáрь**, *с. м.* Единъ видъ голѣмъ, дебелъ, мяснатъ, топчистъ, черенъ щурецъ.

Срѣпецъ, *ум. м.* и **срѣпчя**, *ум. ср.* отъ **срьпъ**; **сéрпикъ.**

Срьпéцъ, *с. м.* Раст. *Serratula tinctoria,* серпецъ; серпухá, пúльная травá. Съ това растение боядисвать жлътъ боя.

Срьпúна и **сърпúна**, *с. ж.* Ограда за дръжяне въ неяхъ жито, царевиця и другы такывы; амбаръ, хамбаръ; **амбáръ.**

Скоро по-скоро грабѣте
На Миленовъ дворовъ,
Прѣзъ Миленовя сърпия
На Миленовъ одровъ. *Пѣс.*

Па отворѣте сърпия,
Та нагребѣте бѣлия,
Бѣлия, бѣля пчениця. *Пѣс.*

На си имамъ три сърпии,
Три сърпии все бѣлия,

много ми е тяжко отъ нѣчто. *Тыя думы ми лѣгнжж като камыкъ на срьдце-то.* — *Коптиса ми отъ срьдце*, поиска ми ся. *Тамамъ, брате, нали ти коптиса отъ срьдце да идешь съ мене и да ся сторишь хаджика, блазѣ тебѣ и прѣблазѣ на твоѣ-тѫ грѣшнѫ душѫ.* — *Кжса ми ся срьдце-то, кыне ми ся срьдце-то*, надосвамся, косѫся, кахарыся, скръбѣ много. *Кжса ми ся срьдце-то отъ жалость*; сѐрдце надрыва́ется отъ го́ря. *Скынѫло му ся срьдце-то на Божиѫ правинѫ.* — *Лѣгнѫ ми на срьдце*, понрави ми ся, поревнѫ ми ся, ареса ми ся. — *Лѣгнѫ ми срьдце на мѣсто*, умирихся, успокоихся, станѫ ми воля-та, както азъ искахъ. — *Не си правѣ, не струвамь зло срьдце*, не ся надосвамь, имамь широко срьдце. — *Не ми трае срьдце*, не трѣпѫ, имамь тѣсно срьдце, не траѫ. *Юнашко срьдце не трае.* — *Оживѣло ми е на срьдце-то*, все за него мыслѫ, много ми ся иска, оживѣло ми е на корема. — *Отъ срьдце-то ми е паднѫло, подъ срьдце-то си сьмь го носила*, казвать женѫ за чядо-то си, кога го обычнать много. — *Пада ми на срьдце*, за надение: хващабе, приѫе, нарадисва, личи. *Пада ли вы на срьдце както кадете?* — *Свива мя срьдце*, наде мя, боли ми. *Како что си спиелъ, бѫше го свило едно срьдце.* — *Свива ми ся срьдце*, боли мя, милѣѫ за нѣчто, свиди ми ся, жалѫ; бо́льно мнѣ, болѣ́новать. — *Связа ми ся срьдце-то*, свръза ми ся языкъ-тъ, схванѫ ми ся языкъ-тъ, вдрьвихся, связахся, уплашихся, сѫщисахся. *Связа ми ся срьдце-то, та не можахъ нищо да кажѫ.* — *Сгрѣвамь срьдце-то нѣкому*, накарвамь го да вѣрва, да ся надѣва. *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѫ, че ще бѫде, както искамь. *Не можа да ми ся сгрѣе срьдце то и отъ неговы-ты думы.* — *Строшило му ся срьдце-то*, покаялся, зарекъл ся да не прави вяче грѣхо́въ. *Изповѣдникъ-тъ видѣлъ, че ся е строшило срьдце-то на хайдутина.* — *Стяга ми ся срьдце-то*, не сьмь спокоенъ за нѣчто, не могѫ да траѫ, грыжѫся, мыслѫ; беспоко́ится. — *Сѣдж, стоѫ нѣкому надъ срьдце-то*, надвиснѫ сьмь ся надъ него и чакамь да видѫ, какво ще стане.

Откакъ ся Анна родила,
Мами си рѣчь не врынѫла;
Сега ся болна разболѣ,
Мама й сѣди надъ срьдце,
Баща й сѣди надъ главѫ. *Нѣс.*

— *Топи ми ся срьдце-то*, копнѣѫ, милѣѫ, болѣѫ за нѣчто; се́рдце облива́ется кро́вью. — *Тупти ми срьдце-то*, съ страхъ чакамь нѣчто. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главатѫ, което мя прави да му мыслѫ, да ся грыжѫ мълчаливо, да въздышамь; турямь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мераклядисвамся; нести на се́рдце. — *Тягли ми срьдце*, иска ми ся, ще ми ся. *Не ми тягли срьдце да имъ идѫ.* — *Тяжко ми е на срьдце-то*, мѫчно ми, тяжко ми е нѣчто. — *Лице ся смѣе, а срьдце плаче. Чисто срьдце излиза на лице. Ако сьмь слабъ на лице, да сьмь здравъ на срьдце. Бѣлъ на лице, черъ на срьдце. Глядашь му лице-то, не му знаешь срьдце-то. Въ оглядало-то ся види лице-то, а въ работы-ты (въ приказы ты) срьдце-то. На главѫ слънце, на срьдце снѣгъ. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно му е на срьдце-то, а друго на языка. Чтото си дѣтя на срьдце има, това и казва. Срьдце подырь срьдце врьви. Срьдце не остарѣва. Срьдце ключь не поема. Който си казва срьдце-то на женѫ, не е мѫжь Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто срьдце. Да ми е чисто срьдце-то, та нека газѫ прѣстола. Кога си ты чистъ на срьдце-то, нека казва, кой что ще. Око камъ Бога, срьдце камъ разрогѫ. Дѣто срьдце лѣжи, тамъ око-то лѣти. Както срьдце болѣло, така очи плакали. Каквото срьдце болѣло, така сльзы пролѣло. Очи плавы, срьдце плахо. Кога не си на очи, не си и на срьдце. Ако рѫка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Ни медъ смы яли, ни срьдце ны боли. Мирно срьдце Бога моли, а немирно сльзы рони. Весело срьдце кѫдѣлѫ пряде. Има гнило срьдце. Голѣмо дупя, шо́пливо срьдце. Срьдце пржгаво, дупя трычаво. Ты ся смѣешь, а мень срьдце копнѣе. Едному ся срьдце топи, другыму ся нось топори. Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири. Чловѣшко срьдце е отъ мясо, та ся прѣврыща (лесно ся прѣдумва). Женско-то срьдце е като памученъ чорапъ, разтягася. Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то. Гори му срьдце-то като желѣзо въ ледъ Прудо срьдце, не трае. Камяно срьдце имай, бѣды да трыпишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Остра дума въ срьдце влиза. И мравка срьдце има. И рѣшето срьдце има: настѫпи го на луба,

ще тя удари на колѣно-то. Болно срьдце не каде, каквърно си похапнува. Откакъ ми утровилъ срьдцето, велъ да налива илачь на него Срьдце и бѣлъ дробъ сж. И на нѣманье срьдце лѣга. Трепка му срьдце-то като на умрѣло кучя опашкж-тж. Срьдце жяли, крьстъ не жяли Срьдце и болесть да го изяде! Коршумъ прѣвъ срьдце да го пронижe!

Срьдцебо́лъ, *с. м.* Болесть срьдечница.

Срьдцева́дица, *с. ж.* Зло сѫщество, злина, болесть по дѣца-та.

Кръвопийнице, срьдцевадице,
Това ми е дѣтенце
Крьстосано, миросано,
Съсъ доенж сисѫ задоено,
И съ друмничя запоено. *Баганье.*

Срьдцевѝна, *с. ж.* Срѣда-та на дрьво, на растение, около който ся напластява то; срьдце, срьдчинъ, мушякъ; **сердцевѝна.**

Срьдчёвнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Който нѣма страхъ, не се бои; срьдцатъый, срьдченъый, безстрашнъый, юначнъый, юнакъ; **отва́жный, мужественный, смѣлый, безстра́шный, неустраши́мый.** *Той былъ до толкова срьдчёвенъ, чтото не ся побоялъ да открадне коне-тъи на Джеладинъ бея.* —**вно**, *нар.* Безъ страхъ, срьдцато, юнашкъи; **отва́жно, мужественно, смѣло, бевстра́шно, неустраши́мо.**

Срѣ́дченъый, нъ, на, но, *пр.* 1) Срьдченъый. 2) Който ходи и работи бързо, скоро; бръзъый, прѫгавъый, спрѣтнѫтъый, срьдцатъый, срьдчистъый, срьдчястъый, чевръстъый; **прово́рный, поворо́тливый, расторо́пный, торопли́вый, бо́йкій, ловкій, воро́вый, бо́рзый, ско́рый, ме́ткій, ка́дкій, ши́бкій, лёкій на́ ногу.** —**но**, *нар.* 1) Срьдчевно. 2) Бръзо, прѫгаво, спрѣтнѫто, срьдцато, срьдчисто, срьдчясто, чевръсто; **прово́рно, поворо́тливо, расторо́пно, торопли́во, бѣгло, бойко, ло́вко, борзо, бы́стро, ско́ро, ша́бко.** *Срьдчено хваща.*

Срѣ́дчинъ, *с. м.* Червенъ-тъи, смолистъи-тъи пластове въ боринѫ; срьдце-то на боринѫ.

Срѣ́дчистъый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъый въ 2-то знаменование.

Срѣ́дчицѐ, *ум ср.* отъ **срьдце**; **сердѐчко.** *Мами си цѣръ да поискашъ: отъ дива козѫ сърене, отъ птиче млѣко кисело, отъ чарябичкѫ срьдчице.*

Срѣ́дчястъый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъый въ 2-то знаменование.

Срьдчя́самь, *гл. свр.* отъ **срьдчя́свамь.**

Срьдчя́свамь и **срьдчя́сувамь** (да срьдчя́самь), *гл. ср.* Добъявамь болесть на срьдце-то.

Срьдчя́сване и **срьдчя́суване**, *с. ср.* отъ **срьдчя́свамь.**

Срѣ́дж, ишь—дѝлъ, *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого да ся срьди, да стане срьдитъ; **ядосвамь, лютѫ, гнѣвѫ; серди́тъ.** — **джся**, *гл. възвр.* 1) **Ядосвамся, лютѫся, гнѣвямся; серди́тъся, гнѣва́тъся.** 2) Дуямся, дрьпамся, дурлякся, мусямся, вясѫся, мрьщѫся, надувамся, надсѣдвамь, да ся напендерѫ, надувамь прьлицѫ. *Не ще ны ся срьди за това;* **онъ не посѣтуетъ на насъ за это.** *Кумъ ся срьди, кумъ ся дуе, нѣма что да прави.* — *Не ны срьди, не ны глъчи, стара мале!* не ны сѫди, не ны ся карай.

Срѣ́камь (**срѣ́квамь, да срѣ́кнѫ, срѣ́кнувамь**), *гл. д.* 1) Срьбамь. *Влѣзли у море-то да срькать чорбѫ.* 2) Прьскамь съ црькалкѫ нѣчто водно; црькамь, бръзгамь; **бры́згать.** —**ися**, *гл. стр.* Срьбамся; црькамся. *Както е дробилъ, така ще и срька. Что си дробилъ, това щешь срькашь. Както солишь, така щешь и срькашъ. Ще дойде лѣто, щемъ срькамы млѣко. Съ дѣца мащеница не ся срька, вачтото щѫть тя изпрьскать*

Срѣ́каньe, *с. ср.* отъ **срѣ́камь.** Срьбаньe; црьканьe.

Срѣ́квамь, *гл. мн. кр.* отъ **срѣ́камь.**

Срѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣ́кнѫ.**

Срѣ́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. едкр.* отъ **срѣ́камь.** —**нѫтъый**, *прич. стр.*

Срѣ́менъ, *с. м.* Стрьменъ.

Срьна́, *с. ж.* Животно *Cervus capreolus;* **се́рна, коза́ля, дикая коза́.**

Срьндя́къ, *с. м.* Мѫжка срьна.

Срьни́ца и **срьни́чка**, *ум. ж.* и **срьни́**, *ум. ср.* отъ **срьна́.**

Срьпа́рникъ и **срьпа́рь**, *с. м.* Единъ видъ голѣмъ, дебелъ, мяснатъ, топчистъ, черенъ щурецъ.

Срѣ́пецъ, *ум. м.* и **срѣ́пчя**, *ум. ср.* отъ **срьпъ**; **се́рпикъ.**

Срьпе́цъ, *с. м.* Раст. *Serratula tinctoria,* серпецъ; **серпуха́, пи́льная трава́.** Съ това растение бонадисвать жлътѫ боя.

Срьпи́на и **сърпи́на**, *с. ж.* Ограда за дрьжанье въ неѫ жито, царевицѫ и другъ такъвъ; **амбаръ, хамбаръ; амба́ръ.**

Скоро по́-скоро грабѣте
На Миленовъ дворовъ,
Прѣвъ Миленовѫ сърпиѫ
На Миленовъ одровъ. *Пѣс.*

Па отворѣте срьпиѫ,
Та нагребѣте бѣлиѫ,
Бѣлиѫ, бѣлѫ пченицѫ. *Пѣс.*

На си имамъ три срьпии,
Три срьпии все бѣлиѫ,

много ми е тяжко отъ нѣчто. *Тыя думы ми лѣгнѫхѫ като камыкъ на срьдце-то.* — *Коптиса ми отъ срьдце*, поиска ми ся. *Тамамъ, брате, нали ти коптиса отъ срьдце да идешь съ мене и да ся сторишь хаджия, блазѣ тебѣ и прѣблазѣ на твоѭ-тѫ грѣшнѫ душѫ.* — *Кѫса ми ся срьдце-то, кыне ми ся срьдце-то*, надосвамся, косѫся, кахарѭся, скръбѭ много. *Кѫса ми ся срьдце-то отъ жалость;* сѐрдце надрывáется отъ гóря. *Скынѫло му ся срьдце-то на Божиѭ правинѫ.* — *Лѣгнѫ ми на срьдце*, понрави ми ся, поревнѫ ми ся, ареса ми ся. — *Лѣгнѫ ми срьдце на мѣсто*, умирихся, успокоихся, станѫ ми воля-та, както азъ искахъ. — *Не си правъ, не струвамь зло срьдце*, не ся надосвамь, имамь широко срьдце. — *Не ми трае срьдце*, не трѫпѭ, имамь тѣсно срьдце, не траѭ. *Юнашко срьдце не трае.* — *Оживѣло ми е на срьдце-то*, все за него мыслѭ, много ми ся иска, оживѣло ми е на корема. — *Отъ срьдце-то ми е паднѫло, подъ срьдце-то си сьмь го носила*, казвать жены за чядо-то си, кога го обычнать много. — *Пада ми на срьдце*, за наденѭ: хващáѭ, приѭе, нарадисва, личи. *Пада ли вы на срьдце както падете?* — *Свива мя срьдце*, наде мя, боли ми. *Како что си спиелъ, бяше го свило едно срьдце.* — *Свива ми ся срьдце*, боли мя, милѭ за нѣчто, свиди ми ся, жалѭ; бóлъно мнѣ, болѣзновать. — *Связа ми ся срьдце-то*, сврьза ми ся языкъ-тъ, схванѫ ми ся языкъ-тъ, вдрьвихся, связахся, уплашихся, сѫщисахся. *Связа ми ся срьдце-то, па не можахъ нищо да кажѭ.* — *Сгрѣвамь срьдце-то нѣкому*, накарвамь го да вѣрва, да ся надѣва. *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѭ, че ще бѫде, както искамь. *Не можа да ми ся сгрѣе срьдце то и отъ неговы-ты думы.* — *Строшило му ся срьдце-то*, показался, зарекся да не прави вяче грѣховъ. *Изповѣдникъ-тъ видѣлъ, че ся е строшило срьдце-то на хайдутина.* — *Стяга ми ся срьдце-то*, не сьмь спокоенъ за нѣчто, не могѫ да трѫпѭ, грѫжѭся, мыслѭ; беспокóиться. — *Сѣдѫ, стоѭ нѣкому надъ срьдце-то*, надвисѫ сьмь ся надъ него и чакамь да видѫ, какво ще стане.

Откакъ ся Анна родила,
Мани си рѣчь не врьнала;
Сега ся болна разболѣ,
Мама ѝ сѣди надъ срьдце,
Баща ѝ сѣди надъ глава. *Нѣс.*

— *Топи ми ся срьдце-то*, копнѣѭ, милѣѭ, болѣѭ за нѣчто; сéрдце облива́ется кро́вью. — *Тупти ми срьдце-то*, съ страхъ чакамь нѣчто. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главѫтѫ, което мя прави да му мыслѭ, да ся грыжѭ мълчаливо, да въздышамь; турямь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мераклядисвамся; нести́ на сéрдце. — *Тягли ми срьдце*, иска ми ся, ще ми ся. *Не ми тягли срьдце да имъ идѫ.* — *Тяжко ми е на срьдце-то*, мячно ми, тяжко ми е нѣчто. — *Лице ся смѣе, а срьдце плаче. Чисто срьдце излиза на лице. Ако сьмь слабъ на лице, да сьмь здравъ на срьдце. Бѣлъ на лице, черъ на срьдце. Глядашь му лице-то, не му знаешь срьдце-то. Въ оглядало-то ся види лице-то, а въ работы-ты (въ приказкы ты) срьдце-то. На главѫ слънце, на срьдце снѣгъ. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно му е на срьдце-то, а друго на языка. Чтото си дѣтя на срьдце има, това и казва. Срьдце подырь срьдце врьви. Срьдце не остарѣва. Срьдце ключь не поема. Който си казва срьдце-то на женѫ, не е мѫжъ Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто срьдце. Да ми е чисто срьдце-то, та нека газѭ прѣстола. Кога си ты чистъ на срьдце-то, нека казва, кой что ще. Око камъ Бога, срьдце камъ разрогѫ. Дѣто срьдце лѣжи, тамъ око-то лѣти. Както срьдце болѣло, така очи плакали. Каквото срьдце болѣло, така сльзы пролѣло. Очи плавы, срьдце плахо. Кога не си на очи, не си и на срьдце. Ако рѫка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Ни медъ смы яли, ни срьдце ны боли. Мирно срьдце Бога моли, а немирно сльзы рони. Весело срьдце кждѣлъ пряде. Има гнило срьдце. Голѣмо дупя, шюпливо срьдце. Срьдце пржаво, дупя трычаво. Ты ся смѣешь, а мень срьдце копнѣе. Едному ся срьдце топи, другыму ся нось топори. Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири. Човѣшко срьдце е отъ мясо, та ся прѣврьща (лесно ся прѣдумва). Женско-то срьдце е като памученъ чорапъ, разтягася. Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то. Гори му срьдце-то като желѣзо въ ледъ Прудо срьдце, не трае. Камяно срьдце имай, бѣды да трѫпишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Остра дума въ срьдце влиза. И мравка срьдце има. И рѫшето срьдце има: настѫпи го на луба,*

ще тя удари на колѣно-то. Болно срьдце не каде, каяжрно си похапнува. Откакъ ми утровилъ срьдцето, велъ да наливa илачь на него Срьдце и бѣлъ дробъ сж. И на нѣманѣ срьдце лѣга. Трепка му срьдце-то като на умрѣло кучя опашкя-тя. Срьдце жяли, крьстъ не жяли Срьдце и болесть да го изяде! Коршумъ прѣвъ срьдце да го прониже!

Срьдцебо́лъ, *с. м.* Болесть срьдечница.

Срьдцева́дица, *с. ж.* Зло сѫщество, злина, болесть по дѣца-та.

Кръвопийнице, срьдцевадице,
Това ми е дѣтенце
Крьстосано, миросано,
Съсъ доенѫ сисѫ задоено,
И съ друминчя запоено. *Баяние.*

Срьдцеви́на, *с. ж.* Срѣда-та на дрьво, на растение, около който ся напластява то; срьдце, срьдчинъ, **мушякъ**; **сердцеви́на.**

Срьдчёвнъый, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Който нѣма страхъ, не се бои; срьдцатый, срьдченый, безстрашный, юначный, юнакъ; **отва́жный, мужественный, сме́лый, безстра́шный, неустраши́мый.** *Той былъ до толкова срьдчёвенъ, чтото не ся побоялъ да открадне коне-ты на Джеладинъ бея.* —**вно**, *нар.* Безъ страхъ, срьдцато, юнашкы; **отва́жно, мужественно, сме́ло, безстра́шно, неустраши́мо.**

Срь́дченый, нъ, на, но, *пр.* 1) Срьдчевнъый. 2) Който ходи и работи бързо, скоро; бръзый, прѧганый, спрѣтнѧтый, срьдцатый, срьдчистый, срьдчястый, чеврьстый; **прово́рный, поворо́тливый, расторо́пный, торопли́вый, бо́йкій, ловкій, воро́вый, бо́рзый, ско́рый, ме́ткій, ка́дкій, ши́бкій, лёкій на́ ногу.** —**но**, *нар.* 1) Срьдчевно. 2) Бръзо, прѧгаво, спрѣтнѧто, срьдцато, срьдчисто, срьдчясто, чеврьсто; **прово́рно, поворо́тливо, расторо́пно, торопли́во, бѣгло, бойко, ло́вко, борзо, бы́стро, ско́ро, ша́бко.** *Срьдчено хваща.*

Срь́дчинъ, *с. м.* Червенъ-тъ, смолистъ-тъ пластове въ боринѫ; срьдце-то на боринѫ.

Срь́дчистый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченый въ 2-то знаменование.

Срь́дчице́, *ум ср.* отъ **срьдце**; **серде́чко.** *Мами си цѣръ да поискашъ: отъ дива козѫ сърене, отъ птиче млѣко кисело, отъ харябичкя срьдчице.*

Срь́дчястый, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченый въ 2-то знаменование.

Срьдчи́асамъ, *гл. свр.* отъ **срьдчи́асвамъ.**

Срьдчи́асвамъ и **срьдчи́асувамъ** (да срьдчи́асамъ), *гл. ср.* Добывамъ болесть на срьдце-то.

Срьдчи́асване и **срьдчи́асуване**, *с. ср.* отъ **срьдчи́асвамъ.**

Срь́дж, ишъ—дѣлъ, *гл. д.* Направямъ, накарвамъ нѣкого да ся срьди, да стане срьдитъ; **надосвамъ, лютя, гнѣвя**; **серди́тъ.** — **джся**, *гл. възвр.* 1) Надосвамся, лютяся, гнѣвяся; **серди́тъся, гнѣва́тъся.** 2) Дуяся, дрьпамся, дурлякся, мусякся, вясякся, мрьщякся, надувамся, надсѣдвамъ, да ся напендерѫ, надувамъ прьлицѫ. *Не ще ны ся срьди за това;* онъ **не посѣтуетъ** на насъ за это. *Кумъ ся срьди, кумъ ся дуе, нѣма что да прави. — Не ны срьди, не ны глъчи, стара мале!* не ны сѫди, не ны ся карай.

Срь́камь (**срь́квамъ, да срь́кнѫ, срь́кнувамъ**), *гл. д.* 1) Срьбамъ. *Влѣзли у море-то да срькать чорбѫ.* 2) Прьскамъ съ црькалкѫ нѣчто водно; црькамъ, бръзгамъ; **бры́згать.** —**мся**, *гл. стр.* Срьбамся; црькамся. *Както е дробилъ, така ще и срька. Что си дробилъ, това щешъ срькашъ. Както солишъ, така щешъ и срькашъ. Ще дойде лѣто, щемъ срькамы млѣко. Съ дѣца мащеница не ся срька, вачтото щѫтъ тя изпръскать*

Срь́каня, *с. ср.* отъ **срь́камъ.** Срьбане; црькане.

Срь́квамъ, *гл. мн. кр.* отъ **срь́камъ.**

Срь́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **срь́кнѫ.**

Срь́кнѫ, ешъ,—нѫлъ, *гл. едкр.* отъ **срь́камъ.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Срь́менъ, *с. м.* Стрьменъ.

Срьна́, *с. ж.* Животно *Cervus capreolus*; **сьрна, козу́ля, дикая коза́.**

Срьнда́къ, *с. м.* Мѫжска срьна.

Срьни́ца и **срьни́чка**, *ум. ж.* и **срьни́**, *ум. ср.* отъ **срьна́.**

Срьпа́рникъ и **срьпа́рь**, *с. м.* Единъ видъ голѣмъ, дебелъ, мяснатъ, топчистъ, черенъ щурецъ.

Срь́пецъ, *ум. м.* и **срь́пчя**, *ум. ср.* отъ **срьпъ**; **сьрпикъ.**

Срьпе́цъ, *с. м.* Раст. *Serratula tinctoria*, серпецъ; серпуха́, пи́льная трава́. Съ това растение бояджисвать жлътъ боя.

Срьпи́на и **сърпи́на**, *с. ж.* Ограда за дрьжане въ неѫ жито, царевицѫ и другы такывы; амбаръ, хамбаръ; **амба́ръ.**

Скоро по́-скоро грабѣте
На Миленовы дворовы,
Прѣвъ Миленовѫ сьрпинѫ
На Миленовы одровы. *Пѣс.*

Па отворѣте срьпинѫ,
Та нагребѣте бѣлинѫ,
Бѣлинѫ, бѣлѫ пченицѫ. *Пѣс.*

НА си имамъ три срьпини,
Три срьпини все бѣлины,

От нихъ ке си опродати,
Та немъ купи руйно вино. *Пѣс.*

Срьпъ, *с. м.* 1) Извитъ, зѫбистъ ножъ за жънатю; серпъ. *Не туркай срьпъ на чюждж нивж.* 2) Работникъ съ срьпъ, жътварь.

Навъзика Стоянъ аргаты,
До пятдесять и пять срьпа;
Стоянъ имъ постъ цѣпяше. *Пѣс.*

3) Растение *Hippuris vulgaris*, борика, пивяница; конехвóстникъ обикновéнный, водня́я сóсенка.

Срьсть, *с. ж.* Вълна отъ коза, отъ козелъ; козина; кóзья шерсть.

Срьтамь, *гл. ср.* Срьтж, вглеждамся, взирамся, зазирамся, призирамся.

Срьтаню, *с. ср.* отъ **срьтамь**. Срьтеню, взираню, призираню.

Срьтéню, *с. ср.* отъ **срьтѫ́**. Срьтаню, срьтѣнна, взираню, зазираню, призираню, вглеждане, присрьтаню. *Колко е срьтеню на това нѣчто.*

Срьтѣ́нна, *с. ж.* Срьтеню, срьтаню, присрьтаню, зазираню.

Срьтѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. ср.* Вглеждамся въ нѣчто, взирамся, зазирамся, призирамся, присрьтамся, призрьтамся, срьтань, приничамь; смотрѣть прúстално, впери́ть глаза́. *Ничто не дума, долу срьти, сльзи му текжть отъ очи-ты.*

Срьчба, *с. ж.* Срьдба, срьдня. *Саде за това нѣчто срьчбж нѣма.*

Срьчи́нъ, *с. м.* Желѣзна пръчка на врѣтено за чекржкъ.

Срѣда (срѣ́да), *с. ж.* Срѣдний день на недѣлж-тж, иде слѣдъ вторникъ; среда́, среда́. *Луда срѣда*, срѣда-та на прьвж-тж недѣлж отъ великъ постъ; понѣйдѣ ж празднувать за да не полудѣжть. — *Русална срѣда, русалска срѣда, руса срѣда*, срѣда-та, когато ся пада половина-та между Великдень и Духовъ день; прѣполовение. — *Смирни калугери срѣдж, пятъкъ мрьсять. Срѣда и пятъкъ двоять ли ся, та и они да ся раздвоять? Одавна е било: вчера срѣда, днеска пятъкъ. Кой на два дни, кой на три дни, Иванъ Пеневъ въ срѣдж вечерь. Мрьси-пятъкъ, дуй-срѣдж.*

Срѣда́, *с. ж.* 1) Мѣсто-то, что ся намира еднакво надалечъ отъ всичкъ-тъ крайца, страны на нѣчто; срьдце, срѣдище, срадище; среди́на, середи́на. 2) Мика-та чясть на хлѣбъ между двѣ-тъ му коры; мя́кишъ. *Очюпи ми срѣдж. Не глядай корж-тж, ни срѣдж-тж. — Свршилъ два-та крака и срѣдж-тж. Остало му да свръши два-та крака и срѣдж-тж.* — **По срѣдж**, като *нар. а)* Ни много, ни малко, умѣрено. *Работи ли? — По срѣ* ни добръ, срѣдень. *Какъвъ — По срѣдж.*

Срѣда́ло, *с. ср.* Срьдце въ 5

Срѣдень, *нар.* Срѣди, срѣдъ. *Пищи птичка срѣдень*

Срѣдзи́ма, *с. ж.* Праздникъ 18-й Януарина.

Срѣди, *нар.* Срѣдъ, срѣдѣ, с

Срѣди́ца и срѣди́чка, *ум.*

Срѣди́ще, *с. ср.* Срѣда, ср срадище; середи́на.

Срѣдко, им. соб мжжко.

Срѣдлѣтний, —тьнь и — *пр.* Что иде, что става срѣдъ лѣто-то. *Пововите срѣдлѣтний.*

Срѣдний, —дьнь и —деи 1) Что ся намира по срѣд тж, въ срѣдж-тж на нѣчто; ний. 2) Что ся намира меи вяче нѣчта; сре́дній. 3) Ч ни младъ; ни голѣмъ, ни ма. ни евтинъ; ни добръ, ни сере́дній. *Человѣкъ срѣдны бой. Та е срѣдне-то ми стока. Срѣдньк ржкж хо хубость.* — **Срѣднѣ**, *нар.* друго. *Ивкарва срѣднѣ н на день*, едно на друго — *Въ срѣдньк горж клѣ* вася, кога кажыть за нѣт а то го има много.

Срѣдникъ и срѣдніакъ, с лѣзенъ клинъ, что минува столъ, боботеца, опашницж ость на кола, та дрьжи ц ныкъ колесарка; грядник шкворень.

Срѣдопóстна недѣ́ля. Чет на великъ постъ; крьстна носна, крьстопоклонна недѣ.

Срѣдопóстница, *с. ж.* Срѣ ня тж, на срѣдопостня-тж, недѣлж прѣзъ великъ по пóста, середокрéстье. То яйца-та.

Срѣдорѣ́къ, *с. м.* 1) Низко кж, около което тя лжка кога притече; лжка; поло Островъ въ рѣкж. *Ако го гылж, хлѣбъ има, водж копать на срѣдорѣкъ, во нѣма.*

Тьнка Янка градъ гради
Градила го на срѣдъ мор
На срѣдъ море на срѣдор

Срѣду́лка, *с. ж.* и срѣд

Срѣда на нѣчто; средúна, середúна. *Срѣдулка на велкѫ*, срьдце, кокошка.

Срѣдъ (срядъ), *нар.* Въ срѣдѫ-тѫ, по срѣдѫ-тѫ, на срѣдѫ-тѫ на нѣчто; междѫ, измеждѫ, помеждѫ нѣчто; срѣдень, срѣди, срѣдѣ, всрѣдъ, насрѣдъ, посрѣдъ, стрѣдѣ; въ середúнѣ, среди́, посрѣди, въ сáмомъ, въ сáмой. *Лѣгнялъ срѣдъ двора*; среди́ двора́. *Отишълъ срѣдъ село*; въ сáмомъ селéній. *Станѫ срѣдъ пладне. Не стой срѣдъ навалицѫ-тѫ. Намѣрилъ го на срѣдъ пѫтя, срѣдъ пѫти. Дойдохѫ до срѣдъ пѫтя. Въ срѣдъ море-то островъ. Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставай.*

Срѣдѣ и стрѣдѣ, *нар.* Срѣдъ. *Срѣдъ моста. Во срѣдѣ лѣто. До срѣдѣ море. По срѣдѣ Прилѣпа. Срѣдѣ море клámбучець? Хытра лисица въ срѣдѣ стѫпицѫ.*

Срѣ́жба, *с. ж.* Срѣща, срѣкиа, срѣчиа, срѣщба; встрѣ́ча. *Досрѣдъ пѫтя срѣжба ке го срѣти. Срѣжба иде, ке тя срѣти.*

Срѣ́жѫ, ешь, срѣзáхъ, *гл. свр.* отъ **срѣ́звамь**. —**занъ**й, *прич. стр.*

Срѣ́звамь и срѣ́зувамь (да **срѣ́жѫ**), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло съ рѣзане направямь на кáсовъ; нарѣзвамь, разрѣзвамь; **разрѣ́звать**. *Срѣзахмы каблкѫ, дынѫ.* 2) Отрѣзвамь, прѣрѣзвамь; срѣзывать, перерѣзывать. *Не е конецъ да го срѣжешь*, не е лесна работа, та скоро да стане.

Срѣ́зване и срѣ́зуване, *с. ср.* отъ **срѣ́звамь**.

Срѣ́кнъй, —**кенъ**, **кна**, **кно**, *пр.* Срѣтнъй. *Ако прѣчвкори конь-тъ съ дѣснѫ-тѫ ногѫ, е срѣкенъ, съ лѣвѫ тѫ — е несрѣкенъ.*

Срѣ́киа, *с. ж.* Срѣща, срѣчиа, срѣжба, срѣщба; встрѣ́ча. *Дѣка ся срѣкиа дѣли*, дѣка опрѣдѣлиать, кому какво да бѫде, кой какъвъ кáсметъ да има. *Срѣкиа ва живота*, какво щѫть прѣкарать прѣзъ живота си. *Срѣчиа у врѣкѫ, пары у торбѫ.*

Срѣ́свамь и срѣ́сувамь (да **срѣ́шѫ**), *гл. д.* Съ рѣсане оправямь косѫ-тѫ нѣкому; срѣшвамь, причесвамь; обчѣсывать, причѣсывать. —**ися**, *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь срѣсанъ, оправямь си косѫ-тѫ съ рѣсане; **причѣсываться**. *Всичко е Мара фтасала, салъ не ся е срѣсала.*

Срѣ́сване и срѣ́суване, *с. ср.* отъ **срѣ́свамь и срѣ́свамь и срѣ́свамь**.

Срѣтвамь (да **срѣтѫ**), *гл. д.* Срѣщамь.

Срѣтéнне, *с ср.* Праздникъ Срѣтение Господне, 2-й Февруариа. *Какво-то тя срѣщне на Срѣтение, такава ще ти бѫде цѣла-та година.*

Срѣтенъ, им. соб. мѫжско.

Срѣтненъй, нъ, на, но, *пр.* Срьдцатый. *Срѣтненъ е*, юнакъ е.

Срѣтнъй, —тьнъ и тенъ, тна, тно, *пр.* Что има, что докарва добрѫ срѣщѫ; честитый, щастливый, срѣкнъй, кáсметлиа; счáстли́вый. *Срѣтенъ пѫть!* добръ часъ! *Кому ке падне цѣло-то, той е срѣтенъ тѫмъ годинѫ.*

Ако ручакъ ручашь,
Сладко да ти е;
Ако вино пиешь,
На здравье да ти е;
Ако пѫть патуваш,
Срѣтенъ да ти бѫде! *Пѣс.*

Срѣ́тнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* Да срѣщнѫ. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Срѣ́тѫ, ишь,—**тúлъ** и **срѣлъ**, *гл. д. свр.* Да срѣщнѫ, да срѣтнѫ; **встрѣ́тить**. *Ке го срѣти.* —**тенъ**й, *прич. стр.* Срѣщнѫтый, срѣтнѫтый; **встрѣ́ченный**. *Дѣда и баба ся срѣтили. А попъ тя срѣлъ, а гаволъ тя срѣлъ, все едно е.*

Срѣ́чиа, *с. ж.* Срѣща, срѣкиа, срѣжба, срѣщба; встрѣ́ча. *Добра срѣчиа!* добра срѣща.

Срѣ́чиавамся, *гл. възвр.* Сранувамся, свѣнувамся, свѣнькся; **стѣсня́ться, стыди́ться**. *Срѣчиавася да каже.*

Срѣ́чиаване, *с, ср.* отъ **срѣ́чиавамся**. Срануване, свѣнуване.

Срѣ́швамь и срѣ́шювамь (да **срѣ́шѫ**), *гл. д.* Срѣсвамь.

Срѣ́шване. *с. ср.* отъ **срѣ́швамь**. Срѣсване.

Срѣ́шѫ, шь, **срѣсáхъ**, *гл. свр.* отъ **срѣ́свамь и срѣ́швамь**. Да причешъ; причеса́ть. —**санъ**й, *прич. стр.* **причёсанный**.

Срѣ́ща, *с. ж.* Срѣжба, срѣкиа, срѣчиа: 1) Кога се приближять двамина, двѣ нѣчта, конто идѫть отъ двѣ противоположны страны; **встрѣ́ча**. *Тамъ имѣ бѣ срѣща-та*, тамъ ся срѣщнѫли. 2) Посрѣщане нѣкого; **встрѣ́ча**. 3) Добъръ случай, честь, дѣлба, щастие, кáсметъ; **счáстіе, судьба́**. *Такава ми была срѣщѫ-та*, тай ми было писано. *Добра срѣща!* поздравъ при срѣщане въ пѫть; миръ по доро́гѣ. *Добра му е срѣща-та*, срѣщане-то съ него е на добро.—*Добра срѣща!* — *Купихъ си калпакъ. Пази, Боже, отъ тунѫ бѫдѫ и отъ злѫ срѣщѫ. Зла ти срѣща и пѣзла ти стига!*

Срѣ́щамь (да **срѣщнѫ**, **срѣщнувамь**), *гл. д.* Срѣтвамь, стрѣтвамь, сотрѣтвамь: 1) Приближавамся до нѣкого, до нѣчто, что иде отъ противнѫ-тѫ странѫ; **встрѣча́ть**. *На отиване срѣщнѫхѫ го, че ся прибираше.* 2) Готвыся, чакамь да дойде нѣкой,

Отъ нихъ ке си опродати,
Та кемъ купи руйно вино. *Пѣс.*

Срьпъ, *с. м.* 1) Извитъ, забистъ ножъ за жънатие; серпъ. *Не туркай срьпъ на чюждж нивж.* 2) Работникъ съ срьпъ, жътварь.

Навъзика Стоянъ аргатъ,
До пятдесять и пять срьпа;
Стоянъ имъ постъ цѣпяше. *Пѣс.*

3) Растение *Hippuris vulgaris*, борика, пиванца; конехвóстникъ обикновéнный, водяна́я сóсенка.

Срьсть, *с. ж.* Вълна отъ коза́, отъ козелъ; козина; кóзья шерсть.

Срѣтамь, *гл. ср.* Срѣтъ, вглядвамся, взирамся, зазирамся, призирамся.

Срѣтание, *с. ср.* отъ **срѣтамь**. Срѣтение, взиране, призиране.

Срѣтéние, *с. ср.* отъ **срѣтѫ́**. Срѣтание, срѣтъня, взиране, зазиране, призиране, вглядване, присрѣтание. *Колко е срѣтение на това нѣчто.*

Срѣтъ́ня, *с. ж.* Срѣтение, срѣтание, присрѣтание, зазиране.

Срѣтѫ́, *и́шь*, —*тя́лъ*, *гл. ср.* Вглядвамся въ нѣчто, взирамся, зазирамся, призирамся, присрѣтамся, призрѣтамся, срѣтамь, приничамь; смотрѣть при́стально, впера́ть глаза́. *Ничто не дума, долу срѣти, сльви му текжть отъ очи-ты.*

Срѣчба, *с. ж.* Срѣдба, срѣдня. *Саде за това нѣчто срѣчбж нѣма.*

Срѣчи́нъ, *с. м.* Желѣзна пра́тчка на врѣтено за чекржкъ.

Срѣда (срѣ́да), *с. ж.* Срѣдний день на недѣлж-тж, иде слѣдъ вторникъ; среда́, среда́. *Луда срѣда*, срѣда-та на прьвж-тж недѣлж отъ великъ постъ; цонѣйдѣ ж праздновать за да не полудѣжть. — *Русална срѣда*, *русалска срѣда*, *руса срѣда*, срѣда-та, когато ся пада половина-та между Великдень и Духовъ день; прѣполовение. — *Смирни калугери срѣдж, пятькъ мрьсять. Срѣда и пятькъ двоять ли ся, та и они да ся раздвоять? Одавна е било: вчера срѣда, днеска пятькъ. Кой на два дни, кой на три дни, Иванъ Неневъ въ срѣдж вечерь. Мрьси-пятькъ, дуй-срѣдж.*

Срѣда́, *с. ж.* 1) Мѣсто-то, что ся намира еднакво надалечъ отъ всичкъ-ты крайща, страны на нѣчто; срьдце, срѣдище, срадище; средина, середи́на. 2) Мека-та чясть на хлѣбъ между двѣ-ты му кори; мя́кишъ. *Очюпи ми срѣдж. Не глядай корж-тж, ни срѣдж-тж.* — *Свршилъ два-та крака и срѣдж-тж. Остало му да свръши два-та крака и срѣдж-тж.* — **По срѣдж**, като *нар. а)* Ни много, ни малко, умѣрено. *Работи ли? — По срѣ* ни добръ, срѣдень. *Какъвъ — По срѣдж.*

Срѣда́ло, *с. ср.* Срьдце въ 5

Срѣдень, *нар.* Срѣди, срѣдъ. *Пищи птичка срѣдень*

Срѣдзи́на, *с. ж.* Праздникъ 18-й Януарий.

Срѣди, *нар.* Срѣдъ, срѣдѣ, с

Срѣди́ца и срѣди́чка, *ум.*

Срѣди́ще, *с. ср.* Срѣда, ср срадище; середи́на.

Срѣдко, *им. соб* мжжко.

Срѣдлѣтний, —*тьнь* и — *пр.* Что иде, что става срѣдъ лѣто-то. *Пововите срѣдлѣтний.*

Срѣдний, —*дьнь* и —*дени* 1) Что ся намира по срѣд тж, въ срѣдж-тж на нѣчто; ний. 2) Что ся намира меж вяче нѣчта; сре́дній. 3) Ч ни младъ; ни голѣмъ, ни ма ни евтинъ; ни добръ, ни сере́дній. *Человѣкъ срѣдны бой. Та е срѣдне-то ми стока. Срѣдныя ржжь хо хубость* — **Срѣднѣ**, *нар.* друго. *Изкарва срѣднѣ н на день*, едно на друго — *Въ срѣдныя горж клѣ* вася, кога кажыть за нѣч а то го има много.

Срѣдникъ и срѣдникъ, с лѣзенъ клинъ, что минува столъ, боботеца, опашницж ость на кола, та дрьжи п ныя тж колесарскж; грядни шкворень.

Срѣдопо́стна недѣ́ля. Чет на великъ постъ; крьстна носна, крьстопоклонна недѣ

Срѣдопо́стница, *с. ж.* Срѣ на тж, на срѣдопостнж-тж, недѣлж прѣзъ великъ по по́ста, середокре́стье. То яйца-та.

Срѣдорѣкъ, *с. м.* 1) Низко кж, около което тя лжка кога притече; лжка; пол Остронъ въ рѣкж. *Ако го гълж, хлѣбъ има, водж копать на срѣдорѣкъ, во нѣма.*

Тънка Янка градъ гради
Градила го на срѣдъ мор
На срѣдъ море на срѣдор

Срѣду́лка, *с. ж.* и срѣд

Срѣда на нѣчто; средина, середина. *Срѣдулка на велкж*, срьдце, кокошка.

Срѣдъ (срядъ), *нар.* Въ срѣдж-тж, по срѣдж-тж, на срѣдж-тж на нѣчто; междж, измеждж, помеждж нѣчто; срѣдень, срѣди, срѣдѣ, всрѣдъ, насрѣдъ, посрѣдъ, стрѣдѣ; въ серединѣ, среди, посрѣди, въ самомъ, въ самой. *Лѣгнжлъ срѣдъ двора*; среди двора. *Отишьлъ срѣдъ село*; въ самомъ селѣнній. *Станж срѣдъ пладне. Не стой срѣдъ навалищж-тж. Намѣрилъ го на срѣдъ пжта, срѣдъ пжти. Дойдохж до срѣдъ пжта. Въ срѣдъ море-то островъ. Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставай.*

Срѣдѣ и стрѣдѣ, *нар.* Срѣдъ. *Срѣдъ моста. Во срѣдѣ лѣто. До срѣдѣ море. По срѣдѣ Прилѣпа. Срѣдѣ море клам-бучець? Хытра лисица въ срѣдѣ стжпицж.*

Срѣжба, *с. ж.* Срѣща, срѣкна, срѣчна, срѣщба; встрѣча. *Досрѣдъ пжтна срѣжба ке го срѣти. Срѣжба иде, ке тя срѣти.*

Срѣжнж, ешь, срѣзáхъ, *гл. свр.* отъ срѣзвамь. —занъ, *прич. стр.*

Срѣзвамь и срѣзувамь (да срѣжнж), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло съ рѣзане направямь на кáсовъ; нарѣзвамь, разрѣзвамь; разрѣзывать. *Срѣзахмы каблжк, дынж.* 2) Отрѣзвамь, прѣрѣзвамь; срѣзывать, перерѣзывать. *Не е конець да го срѣжешь*, не е лесна работа, та скоро да стане.

Срѣзване и срѣзуване, *с. ср.* отъ срѣзвамь.

Срѣкнъ, —кенъ, кна, кно, *пр.* Срѣтнъ. *Ако прѣчекори конь-тъ съ дѣснж-тж ногж, е срѣкенъ, съ лѣвж тж — е несрѣкенъ.*

Срѣкна, *с. ж.* Срѣща, срѣчна, срѣжба, срѣщба; встрѣча. *Дѣка ся срѣкна дѣли*, дѣка опрѣдѣлять, кому какво да бжде, кой какъвъ кáсметъ да има. *Срѣкна за животъ*, какво щять прѣкарать прѣзъ живота си. *Срѣчна у врѣкъж, пары у торбж.*

Срѣсвамь и срѣсувамь (да срѣшнж), *гл. д.* Съ рѣсане оправямь косж-тж нѣкому; срѣшвамь, причесвамь; обчѣсывать, причѣсывать. —ся, *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь срѣсанъ, оправямь си косж-тж съ рѣсане; причѣсываться. *Всичко е Мара фтасала, сама не ся е срѣсала.*

Срѣсване и срѣсуване, *с. ср.* отъ срѣсвамь и срѣсвамся.

Срѣтвамь (да срѣтнж), *гл. д.* Срѣщамь.

Срѣтѣнне, *с ср.* Праздникъ Срѣтение Господне, 2-й Февруария. *Какво-то тя срѣщне на Срѣтение, такава ще ти бжде цѣла-та година.*

Срѣтенъ, ни. соб. мжжко.

Срѣтненъй, нъ, на, но, *пр.* Срьдцатый. *Срѣтненъ е*, юнакъ е.

Срѣтнъй, —тънъ и тенъ, тна, тно, *пр.* Что има, что докарва добрж срѣщж; честитый, щастливый, срѣкнъй, кáсметлия; счáстлúвый. *Срѣтенъ пжть!* добръ часъ! *Кому ке падне цѣло-то, той е срѣтенъ тжж годинж.*

Ако ручакъ ручашь,
Сладко да ти е;
Ако вино пиешь,
На здравье да ти е;
Ако пжть патувашь,
Срѣтенъ да ти бжде! *Пѣс.*

Срѣтнж, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да срѣщнж. —нжтый, *прич. стр.*

Срѣтж, ишь,—тúлъ и срѣлъ, *гл. д. свр.* Да срѣщнж, да срѣтнж; встрѣтить. *Ке го срѣти.* —тенъй, *прич. стр.* Срѣщнжтый, срѣтнжтый; встрѣченный. *Дѣда и баба ся срѣтили. А попъ тя срѣлъ, а гаволъ тя срѣлъ, все едно е.*

Срѣчна, *с. ж.* Срѣща, срѣкна, срѣжба, срѣщба; встрѣча. *Добра срѣчна!* добра срѣща.

Срѣчнавамся, *гл. възвр.* Сраняувамся, свѣнувамся, свѣнькся; стѣсняться, отыдúться. *Срѣчнавася да каже.*

Срѣчнаване, *с, ср.* отъ срѣчнавамся. Сраняване, свѣнуване.

Срѣшвамь и срѣшювамь (да срѣшнж), *гл. д.* Срѣсвамь.

Срѣшване. *с. ср.* отъ срѣшвамь. Срѣсване.

Срѣшнж, шнь, срѣсáхъ, *гл. свр.* отъ срѣсвамь и срѣшвамь. Да причешъ; причесáть. —санъй, *прич. стр.* причѣсанный.

Срѣща, *с. ж.* Срѣжба, срѣкна, срѣчна: 1) Кога се приближять двамина, двѣ нѣчта, които идять отъ двѣ противоположны страны; встрѣча. *Тамъ имѣ бѣ срѣща-та*, тамъ ся срѣщнжли. 2) Посрѣщане нѣкого; встрѣча. 3) Добръ случай, честь, дѣлба, щастие, кáсметъ; счáстіе, судьба. *Такава ми была срѣщж-та*, тжй ми было писано. *Добра срѣща!* поздравъ при срѣщане въ пжть; миръ по дорóгѣ. *Добра му е срѣща-та*, срѣщане-то съ него е на добро.—*Добра срѣща! — Купихъ си калпакъ. Пази, Боже, отъ тунж бѣдж и отъ злж срѣщж. Зла ти срѣща и пóзла ти стига!*

Срѣщамь (да срѣщнж, срѣщнувамь), *гл. д.* Срѣтвамь, стрѣтвамь, сотрѣтвамь: 1) Приближавамся до нѣкого, до нѣчто, что иде отъ противнж-тж страна; встрѣчáть. *На отиване срѣщнжхж го, че ся прибираше.* 2) Готвыся, чакамь да дойде нѣкой,

нѣчто; посрѣщамь, прѣчаквамь, дочаквамь; **встрѣча́ть, приними́ть.** *Срѣщнѫж го съ гайдж. Готвимся да срѣщнемъ Велидень.* 3) Изпрѣчва ми ся нѣчто на пѫтя, на работы-ты; посрѣщамь; **встрѣча́ть.** *Додѣ да го направѭ, срѣщнѫхъ голѣмы мѫчнотии.* 4) Сравнявамь едно нѣчто съ друго; посрѣщамь; **сра́внивать, слича́ть.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Срѣщамъ, посрѣщамъ единъ другъго; **встрѣча́ться, повстрѣча́ться, сходи́ться.** 2) Сбирамся, събирамся, ставямся съ нѣкого, ходѫ съ него; **встрѣча́ться, собира́ться.** 3) Отговарямъ си, приличамъ си, еднакви смъ, посрѣщамъся; **соотвѣтствовать.** 4) *гл. стр.* Бывамь срѣщнѫтъ. — *Нехайникъ нехайника въ механѫ-тѫ срѣща. Женѫ, огнь и море пѫ добрѣ да не срѣщашь. Срѣщни—залиби, замини—отлиби. Срѣщнешь ли дявола, прѣкрьстися и бѣжь. Срѣщнѫло тя у лошь чясъ и на лоше мѣсто. Срѣщнѫлъ го лошь вѣтръ. Домашний хесапъ не ся срѣща съ пазарский.*

Срѣ́щание, *с. ср.* отъ **срѣ́щамь** и **срѣ́щамся.** Срѣща.

Срѣща́чка, *с. ж.* Която срѣща, посрѣща гостие.

Срѣща́чь, *с. м.* Който срѣща, посрѣща гостие; посрѣщачь; **встрѣ́чникъ.**

Срѣ́щба, *с. ж.* Срѣща.

Срѣ́щичя, *с. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni,* срѣщище, стрясничя, богородичя. Съ това растение пушять при родилкѫ.

Срѣ́щище, *с. ср.* Растение срѣщичя.

Срѣ́щка, *с. ж. ум.* отъ **срѣща.** *Добра срѣщка!*

Срѣ́щнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣщнѫ.**

Срѣ́щнѫтый, —**щънъ** и —**щенъ, щна, щно,** *пр.* Что ся намира срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ; насрѣщнѫтый, отсрѣщнѫтый. отупрѣжнѫтый, спротивнѫтый; **противополо́жный.**

Срѣ́щнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **срѣ́щамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Срѣ́що и **срѣ́щу,** *нар.* Срѣщѫ.

Срѣ́щомь, *нар.* Срѣщѫ. *Срѣщомь срѣща ясно слънце. Какъ си врьвять двама братя, срѣщомь срѣщать Влахынчицѫ*

Срѣ́щѫ, *нар.* Срѣщо, срѣщу: 1) Прѣдъ насъ, на срѣщнѫ-тѫ странѫ; верѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спрама, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, противъ, отупрѣжь; **про́тивъ, супрота́въ, напрота́въ.** *Кѫща-та имъ е срѣщѫ нашѫ-тѫ. Не стой срѣщѫ мене. Срѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ, нѣма вяче кѫщи. Что иде срѣщѫ;* **встрѣ́чный.** *Ама что ще и овца-та срѣщѫ влъка!* 2) Насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спроти, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **противъ, на.** *Отиде срѣщѫ Нѣмци-ты;* **онъ пошёлъ войно́ю на Нѣмца.** *Излѣзе самъ срѣщѫ всичкы-ты.* 3) Въ сравнение съ нѣчто, да иде, да отговаря на нѣчто; спорядъ, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, при, покрай; **про́тивъ, въ сравне́нїи съ кѣмъ.** *Мой-тъ конь срѣщѫ неговыя не е ничто;* **мой ло́шадь про́тивъ его́ ло́шади ничто́жна, ничего́ не зна́читъ.** 4) День-тъ прѣди другъ день, врѣмя-то прѣди нѣчто; спорядъ, спроти, свечера; **накану́нѣ.** *Срѣщѫ прѫздникъ не ся работи, не ся сѣдянкува. Срѣщѫ Петровъ день си дойде.* — **Верѣщѫ,** *нар.* Срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спроти, отупрѣжь; **про́тивъ, супрота́въ, напрота́въ.** *Верѣщѫ имъ иде сура ламя.* **Насрѣщѫ, отсрѣщѫ,** в. ты на ряда имъ.

Сржкъ, *нар.* Лесно, удобно, на колай; **сру́чно, сподру́чно.** *Това не мы е сржкъ,* не ми е на колай. *Сржкы му е да бае,* отъ негово-то баяние лесно минава болка-та.

Сржчникъ, *с. м.* У ковачи чюкъ за всякаквѫ работѫ.

Сржчность, *с. ж* Качество на сржчный; **сру́чность, сподру́чность.** *Има сржчность въ работѫ-тѫ,* умѣе, иде му отржкы.

Сржчный, —**чьнъ** и —**ченъ, чна, чно,** *пр.* Что иде за работѫ, что може лесно да ся употрѣбява за-въ работѫ; **сру́чный, подру́чный, сподру́чный.**

Ссадѫ (да ся), **а́шь,**—**дѣлся,** *гл. свр.* отъ **ссаждамся.** Да ся съсадѫ.

Ссаждамся (да ся ссадѫ), *гл. двувр.* Съсадувамся, съсървамся.

Ссо́ра, *с. ж.* и **ссоръ,** *с. м.* Крамола, кавга, каранвица; **ссо́ра, крикъ.**

Ста́ва, *с. ж.* и **ставъ,** *с. м.* Мѣсто на тѣло, на ржкѫ, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; става, сглабъ, сглобъ; **суста́въ,** колѣно, сгибъ. *Болять мя ставы-ты, ставове-ти.*

Ста́вляние, *с ср.* отъ **ста́вямся.** Срѣща, ставяние.

Ста́въи, *с. ж. мн.* Подвързкы, подвязкы; **подвя́вки, подтя́жки.**

Ста́вѫ, ишь,—**вилъ,** *гл. свр.* отъ **ста́вямь.** —**вѣнъ,** *прич. стр.*

Ста́вямь (да ста́вѫ), *гл. д.* 1) Сбирамь, събирамь, срѣщамь; **съединя́ть.** *Господь го стави со мене за зло. Ставихъ га двѣ ты. Край со край не може да стави, за да найде нѣкоѫ работѫ.* 2) Приплатявамь, доплатявамь, сплатявамь; **плата́ть, спла́чивать.** —**мся,** *гл. вз.* Сбирамся, събирамся, срѣщамся, нахождамся съ нѣ-

кого; встрѣча́ться, собира́ться. *Гора съ гора ся ставя, а человѣкъ съ человѣка*

Сставили ся двама юнаци,
Единъ юнакъ Марко Делибаша,
Другъий юнакъ Латинъ бего,
Та си сѣдять у хладня механя. *Пѣс.*

Ста́вание, *с. ср.* отъ **ста́вамъ** и **ста́вамся.** Ставяне.

Су́чение и сукание, *с. ср.* отъ **су́чя.** Бозане, ципане.

Су́чя, ешь, ссука́хъ, *гл. д.* Бозая, ципамъ, сучя. *Врьти, ссучи, свьрши го.*

Сѫ́дина, *с. ж.* Сѫдъ, сѫдъ, съсѫдъ; сосу́дъ.

Сѫдъ, сѫдове, *с. м.* Дрьвяна, желѣзна или каляна направа съ празднота извънтрѣ за дрьжание въ нея нѣчто; сѫдъ, сѫдина; сосу́дъ.

Сѫдя́, *с. ср.* Малъкъ, сплесканъ прьстянъ сѫдъ за ракия; карта, литря, пинта, плоска, шюля, юзя, крондилчя, жлабка, кункума, бахурчя, чѣтура, белеза, грънайка, виначка; **кабачѣкъ.** *Сѫдя-то събира около сто драма ракия.*

Стамболе́цъ, лци́, *с. м.* Животно *Mus citillus,* гутеръ, попова булчица, ладжюнякъ, льджюнякъ, лагудеръ, лалугеръ, срьболецъ, соболецъ, стамболецъ, суекъ, суица, съболецъ; су́сликъ.

Ста́ва, *с. ж.* 1) Снага, тѣло на человѣка; тѣло, станъ человѣка. *Става имашь като морска трьска.*

Патрона си имъ въпкаше:
Калугерици майчици,
Има ли мѣсто за мене
И црьня расъ за става? *Пѣс.*

Ой невѣсто шалваристо,
Умъ изгубихъ, ся чалдисахъ
За твоя-та рамня става,
За твое-то бѣло лице! *Пѣс.*

Найдохъ момъ, дѣка спиеть,
Става клало подъ трендафилъ,
Главя клало подъ карамфилъ,
Рацѣ клало въ ранъ босилякъ. *Пѣс.*

2) Става, ставъ, сглобъ, сглобъ; суста́въ, колѣно, сгибъ. 3) Снопие крьстець, крьстъ, крьстина, ставица, ставина, докурджумъ; крсте́цъ. 4) Натрупанъ, наряденъ накупъ халища, дрѣхъ; юкъ, ствие, ствя, поставъ. *Ручняла става голѣмъ, та ся хубаво прѣмѣнила. — Бѣла става во кукъ, црьна става по поле,* казвать кога пролѣть прьвъ пать чюють жлабъ да крякать, за да не гы надять бълхъ.

Става́лка, *с. ж.* Отбивъ, отводъ, ставило, уставялка, уставячка.

Ста́вамъ и ста́мъ (да ста́нъ, ста́нувамъ), *гл. ср.* 1) Изправямся на крачъ, правъ; вставя́ть, подниматься. 2) Събуждамся отъ съпъ и ся изправямъ, та излизамъ отъ лѣгло-то си; вставя́ть, подниматься. 3) Повдигамся, изправямся, замогвамся, завзимамся, оправямся, оздравямъ. *Нѣма мѣсяць какъ е станялъ отъ болесть-та. Лѣжи година врѣмя, не умира, не става.* 4) Бунѣся, побупвамся, вдигамся, повдигамся, възъ нѣчто, възъ нѣкого; подниматься, бунтова́ться, возмущаться, возставя́ть, мутя́ться. *Станяхъ възъ чорбаджий-та. Станяхъ покрачъ да искать . . .* 5) Давамъ врьзъ, плодъ, рожбя; раждамся. сторвамся; раждя́ться, урождя́ться. *Жито-то не станя, та щемъ имамъ скъпия Ичимъкъ-та станя.* 6) Пригодявамся за нѣчто, влизамъ въ работя, бъявамъ. идя; годя́ться къ чему. *Не става за таково нѣчто.* 7) Употрѣбявамся, служя, влизамъ, бъява мя; идти́, употребля́ться. *Желѣзо-то става ва много работы;* желѣзо идётъ на ра́зныя издѣлія. 8) Зимамъ другъ видъ, другъ изглядъ; прѣврьщамся, обрьщамся, прѣобрьщамся, промѣнявамся, измѣнявамся; превраща́ться, обраща́ться, обёртываться. *Ставамъ влъкъ и ставамъ на влъкъ. Станя на пепелъ. Станя прахъ и пепелъ* 9) Зимамъ, добъявамъ нѣкое другу своиство, друго положение, мѣнявамся, измѣнявамся, промѣнявамся, бъявамъ: ставя́ть, становя́ться, дѣлаться, измѣня́ться, перемѣня́ться. *Станялъ е много мрьзеливъ. Ставать бѣсни,* чинятся. *Изъ день въ день животъ-тъ става по́-тяжькъ. Станялъ мяжъ за женене* 10) Чинякся, сторвамся; дѣлаться, становя́ться. *Станяхмы роднина. Ставамъ нѣкому приятель Станяхмы другари, ортаци. Ставамъ учитель. Станяхъ за смѣхъ. Ставамъ злѣ,* поболѣвамся; плоша́ть. *Станяла си добрѣ,* падняла си добра, оправила си ся. 11) Врьщякся, правякся, чинякся, сторвамся, случвамся; идти́, происходи́ть. *Ставать злины изъ града. Ставать прѣговори за миръ;* иду́тъ ми́рные перегово́ры. *Станяло чюдо голѣмо. Това става всякой день.* 12) Отивамъ, врьщякся; пойти́. *Не ще стане както азъ мыслиахъ;* э́то не такъ пойдётъ, какъ я ду́малъ. 13) Правякъ; составля́ть. *Двѣ и още двѣ колко ставать? Става дълго и широко.* 14) Излизамъ, направямся, ваджя; выходи́ть. *Отъ единъ топъ шакахъ ставать два ката дрѣхы.* 15) Явявамся като слѣдствие; излизамъ; выходи́ть, ока́зываться, проистека́ть, слѣдовать, происходи́ть. *Отъ това щяхъ станять голѣмы злины. Отъ капкя-*

нѣчто; посрѣщамь, прѣчакваль, дочакваль; **встрѣча́ть, приними́ть.** *Срѣщнѫѫ го съ гайдж. Готвимся да срѣщнемъ Велидень.* 3) Изпрѣчва ми ся нѣчто на пѫтя, на работы-ты; посрѣщамь; **встрѣча́ть.** *Додѣ да го направѣ, срѣщнѫѫ голѣмы мѫчноти.* 4) Сравнявамь едно нѣчто съ друго; посрѣщамь; **сра́внивать, сличи́ть.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Срѣщамы, посрѣщамы единъ другъго; **встрѣча́ться, повстрѣча́ться, сходи́ться.** 2) Сбирамся, събирамся, ставямся съ нѣкого, ходж съ него; **встрѣча́ться, собира́ться.** 3) Отговаряме си, приличамы си, еднакви смы, посрѣщамъся; **соотвѣтствовать.** 4) *гл. стр.* Бывамь срѣщнѫтъ. — *Нехайникъ нехайника въ механѫ-тѫ срѣща. Женѫ огнь и море пѫ добрѣ да не срѣщашь. Срѣщни—залиби, замини—отлиби. Срѣщнешь ли дявола, прѣкрѣстися и бѣжь. Срѣщнѫло тя у лошь чясъ и на лоше мѣсто. Срѣщнѫлъ го лошь вѣтръ. Домашний хесапъ не ся срѣща съ пазарскый.*

Срѣ́щаніе, *с. ср.* отъ **срѣ́щамь и срѣ́щамся.** Срѣща.

Срѣща́чка, *с. ж.* Която срѣща, посрѣща гостю.

Срѣща́чь, *с. м.* Който срѣща, посрѣща гостю; посрѣщачь; **встрѣчникъ.**

Срѣ́щба, *с. ж.* Срѣща.

Срѣ́щичя, *с. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni,* срѣщище, стряснича, богородича. Съ това растение пушять при родилкѫ.

Срѣ́щище, *с. ср.* Растение срѣщичя.

Срѣ́щка, *с. ж. ум.* отъ **срѣ́ща.** *Добра срѣщка!*

Срѣ́щнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣ́щнѫ.**

Срѣ́щнѫтый, —**щѫнъ** и —**щенъ, щна, щно,** *пр.* Что ся намира срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ; насрѣщнѫтый, отсрѣщнѫтый. отупрѣжнѫтый, спротивнѫтый; **противополо́жный.**

Срѣ́щнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **срѣ́щамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Срѣ́що и **срѣ́щу,** *нар.* Срѣщѫ.

Срѣ́щомь, *нар.* Срѣщѫ. *Срѣщомь срѣща ясно слънце. Какъ си врѣвять двама брата, срѣщомь срѣщать Влахынчицѫ*

Срѣ́щѫ, *нар.* Срѣщо, срѣщу: 1) Прѣдъ насъ, на срѣщнѫ-тѫ страна; всрѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спрама, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, противъ, отупрѣжь; **про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ.** *Кѫща-та имъ е срѣщѫ нашѫ-тѫ. Не стой срѣщѫ мене. Срѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ, нѣма вяче кѫщи. Что иде срѣщѫ;* **встрѣчный.** *Ама что ще и овца-та срѣщѫ влъка!* 2) Насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спроти, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **противъ, на.** *Отиде срѣщѫ Нѣмци-ты;* **онъ пошёлъ войно́ю на Нѣмца.** *Излѣзе самъ срѣщѫ всичкы-ты.* 3) Въ сравнение съ нѣчто, да иде, да отговаря на нѣчто; спорядъ, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, при, покрай; **про́тивъ, въ сравне́нїи съ кѣмъ.** *Мой-тъ конь срѣщѫ неговыя не е ничто;* **моя́ ло́шадь про́тивъ его́ ло́шади ничто́жна, ничего́ не зна́читъ.** 4) День-ть прѣди другъ день, врѣмя-то прѣди нѣчто; спорядъ, спроти, свечера; **наканунѣ.** *Срѣщѫ праздникъ не ся работи, не ся сѣданкува. Срѣщѫ Петровъ день си дойде.* — **Всрѣщѫ,** *нар.* Срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спроти, отупрѣжь; **про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ.** *Всрѣщѫ имъ иде сура лама.* **Насрѣщѫ, отсрѣщѫ,** в. гы на ряда имъ.

Сржкы, *нар.* Лесно, удобно, на колай; **сру́чно, сподру́чно.** *Това не мы е сржкы,* не ми е на колай. *Сржкы му е да бае,* отъ негово-то баяне лесно минава болка-та.

Сржчникъ, *с. м.* У ковачи чюкъ за всякаквѫ работѫ.

Сржчность, *с. ж* Качество на сржчный; **сру́чность, сподру́чность.** *Има сржчность въ работѫ-тѫ,* умѣе, иде му отржкы.

Сржчный, —**чьнъ** и —**ченъ, чна, чно,** *пр.* Что иде за работѫ, что може лесно да ся употрѣбява за-въ работѫ; **сру́чный, подру́чный, сподру́чный.**

Ссадѫ́ (да ся), **йшь,—дѫлся,** *гл. свр* отъ **ссаждамся.** Да ся съсадѫ.

Ссаждамся (да ся ссадѫ́), *гл. взвр.* Съсадувамся, съсървамся.

Ссо́ра, *с. ж.* и **ссоръ,** *с. м.* Крамола, кавга, каранища; **ссо́ра, крикъ.**

Ста́ва, *с. ж.* и **ставъ,** *с. м.* Мѣсто на тѣло, на рѫкѫ, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; става, сглабъ, сглобъ; **суста́въ, колѣно, сгибъ.** *Болять мя ставы-ты, ставове-ты.*

Ста́влиание, *с ср.* отъ **ста́вямся.** Срѣща, ставяние.

Ста́въы, *с. ж. мн.* Подврѣзкы, подвязкы; **подвя́вки, подтя́жки.**

Ста́вѫ, ишь,—**вилъ,** *гл. свр.* отъ **ста́вямь.** —**вѣнъ,** *прич. стр.*

Ста́вямь (да ста́вѫ), *гл. д.* 1) Сбирамь, събирамь, срѣщамь; **съединя́ть.** *Господь го стави со мене за зло. Ставихъ гы двѣ ты. Край со край не може да стави, за да найде нѣкоѫ работѫ* 2) Приплатявамь, доплатявамь, сплатявамь; **плати́ть, спла́чивать.** —**мся,** *гл. вз.* Сбирамся, събирамся, срѣщамся, находжамся съ нѣ-

кого; встрѣча́ться, собира́ться. *Гора съ гора ся ставка, а човѣкъ съ човѣка*

Ставили ся двама юнаци,
Единъ юнакъ Марко Делибаша,
Другый юнакъ Латинъ бего,
Та си сѣдять у хладнѣ механѣ. *Пѣс.*

Ста́вание, *с. ср.* отъ **ста́вамъ** и **ста́вамся**. Ставыване.

Ссу́чение и ссу́кание, *с. ср.* отъ **ссу́чамъ**. Бозане, ципане.

Ссу́чамъ, ешь, ссука́хъ, *гл. д.* Бозамъ, ципамъ, сучамъ. *Врьти, ссучи, свьрши го.*

Сса́дина, *с. ж.* Ссадъ, сядъ, съсядъ; сосу́дъ.

Ссядъ, ссядове, *с. м.* Дрьвяна, желѣзна или каляна направа съ праздноты извънтрѣ за дрьжане въ неѣ нѣчто; сядъ, ссядина; сосу́дъ.

Ссядя́, *с. ср.* Малъкъ, сплесканъ прьстянъ ссядъ за ракыѣ; карта, литря, пинта, плоска, шюля, юзя, крондличя, жлабка, кункума, бахурчя, чѣтура, белеза, грънайка, виначка; кабачѣкъ. *Ссядя-то събира около сто драма ракыѣ.*

Станболе́цъ, лци́, *с. м.* Животно *Mus citillus*, гутеръ, попова булчица, ладжюнякъ, льджюнякъ, лагудеръ, лалугеръ, срьболецъ, соболецъ, станболецъ, суекъ, суица, съболецъ; суслинъ.

Ста́ва, *с. ж.* 1) Снага, тѣло на човѣка; тѣло, станъ человѣка. *Ставж имашь като морскж трьскж.*

Патрона си имъ въикаше:
Калугерици майчици,
Има ли мѣсто за мене
И црьнѣ расѣ за ставѣ? *Пѣс.*

Ой невѣсто шаваристо,
Умъ изгубихъ, ся чалдисахъ
За твоѣ-тѣ рамнѣ ставѣ,
За твое-то бѣло лице! *Пѣс.*

Найдохъ момѣ, дѣка спиеть,
Ставѣ клало подъ трендафилъ,
Главѣ клало подъ карамфилъ,
Ржцѣ клало въ ранъ босилякъ. *Пѣс.*

2) Става, ставъ, сглѣбъ, сглобъ; суста́въ, колѣно, сгибъ. 3) Снопѣ крьстецъ, крьстъ, крьстина, ставица, ставина, докурджумъ; крсте́цъ. 4) Натрупанъ, наряденъ накупъ халища, дрѣхъ; юкъ, ствие, ствва, поставъ. *Ручнжла ставж голѣмж, та ся хубаво прѣмѣнила.* — *Бѣла става во куку, црьна става по поле*, казвать кога пролѣть прьвъ пать чюють жлабъ да крякать, за да не гы ядать бълъхъ.

Става́лка, *с. ж.* Отбивъ, отводъ, ставило, уставалка, уставачка.

Ста́вамъ и ста́намъ (да ста́нѣ, ста́нувамъ), *гл. ср.* 1) Изправямся на краѣ; правъ; вставáть, поднимáться. 2) Събуждамся отъ сънъ и ся изправямъ, та излизамъ отъ лѣгло-то си; вставáть, поднимáться. 3) Повдигамся, изправямся, замогвамся, завзимамся, оправямся, оздравямъ. *Нѣма мѣсяць какъ е станѣлъ отъ болесть-тж. Лѣжи годинѣ врѣмя, не умира, не става.* 4) Буняжся, побуявамся, вдигамся, повдигамся, възъ нѣчто, възъ нѣкого; подниматься, бунтоваться, возмущáться, возставáть, мутúться. *Станѣлъ въвъ чорбаджий-тъ. Станѣлъ покраѣ да искать . . .* 5) Давамъ врѣзъ, плодъ, рожбѣ; раждамся. сторвамся; раждáться, урождáться. *Жито-то не станѣ, та щемъ имамы скжпнѣ Ичимыкъ-тъ станѣ.* 6) Пригодявамся за нѣчто, влизамъ въ работѣ, бъявамъ. ядѣ; годúться къ чему. *Не става за таково нѣчто.* 7) Употрѣбявамся, служѣ, влизамъ, бъявамъ; идтú, употребля́ться. *Желѣзо-то става за много работы;* желѣзо идѣтъ на рáзныя надѣлія. 8) Зимамъ другъ видъ, другъ изглядъ; прѣврьщамся, обрьщамся, прѣобрьщамся, промѣнявамся, измѣнявамся; превращáться, обращáться, обѣртываться. *Ставамъ влѣкъ и ставамъ на влѣкъ. Станѣ на пепелъ. Станѣ прахъ и пепелъ* 9) Зимамъ, добъявамъ нѣкое друго свойство, друго положение, мѣнявамся, измѣнявамся, променявамся, бъявамъ: ставáть, становúться, дѣлаться, измѣня́ться, перемѣня́ться. *Станѣлъ е много мрьзеливъ. Ставать бѣсни,* чинятся. *Изъ день въ день животъ-тъ става по́-тяжкъ. Станѣлъ мжжъ за женение* 10) Чинѣжся, сторвамся; дѣлаться, становúться. *Станѣжмы роднина. Ставамъ нѣкому приятель Станѣжмы другари, ортаци. Ставамъ учитель. Станѣжъ за смѣхъ. Ставамъ влѣ*, поболѣвамся; плошáть. *Станѣла си добрѣ*, падняла си добра, оправила си ся: 11) Врьщамся, правямся, чинѣжся, сторвамся, случавамся; идтú, происходúть. *Ставать влины изъ града. Ставать прѣговори за миръ;* идутъ мúрные переговóры. *Станѣло чюдо голѣмо. Това става всякой день.* 12) Отивамъ, врьщамся; пойтú. *Не ще стане както азъ мыслѣхъ;* óто не такъ пойдѣтъ, какъ я дýмалъ. 13) Правѣ; составля́ть. *Двѣ и още двѣ колко ставать? Става длъго и широко.* 14) Излизамъ, направявамся, вадѣжся; выходúть. *Отъ единъ топъ шакжъ ставать два ката дрѣхы.* 15) Явявамся като слѣдствие; излизамъ; выходúть, оказываться, проистекáть, слѣдовать, происходúть. *Отъ това щжть станѣть голѣмы влины. Отъ капкж-*

нѣчто; посрѣщамь, прѣчакваль, дочакваль; **встрѣча́ть, приними́ть.** *Срѣщнѫѫ го съ гайдж. Готвимся да срѣщнемъ Велидень.* 3) Изпрѣчва ми ся нѣчто на пѫтя, на работы-ты; посрѣщамь; **встрѣча́ть.** *Додѣ да го направѣ, срѣщнѫѫ голѣмы мѫчноти.* 4) Сравнявамь едно нѣчто съ друго; посрѣщамь; **сра́внивать, слича́ть.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Срѣщамы, посрѣщамы единъ другъго; **встрѣча́ться, повстрѣча́ться, сходи́ться.** 2) Сбирамся, събирамся, ставямся съ нѣкого, ходѫ съ него; **встрѣча́ться, собира́ться.** 3) Отговарямы си, приличямы си, еднакви смы, посрѣщамъся; **соотвѣтствовать.** 4) *гл. стр.* Бывамь срѣщнѫтъ. — *Нехайникъ нехайника въ механѫ-тѫ срѣща. Женѫ, огнь и море пѣ добрѣ да не срѣщашь. Срѣщни—залиби, замини—отлиби. Срѣщнешь ли дявола, прѣкрьстися и бѣжь. Срѣщнѫло тя у лошь чясъ и на лоше мѣсто. Срѣщнѫлъ го лошь вѣтръ. Домашний хесапъ не ся срѣща съ паварскый.*

Срѣща́ние, *с. ср.* отъ **срѣща́мь** и **срѣща́мся.** Срѣща.

Срѣща́чка, *с. ж.* Която срѣща, посрѣща гостие.

Срѣща́чь, *с. м.* Който срѣща, посрѣща гостие; посрѣщачь; **встрѣчникъ.**

Срѣща, *с. ж.* Срѣща.

Срѣщичя, *с. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni,* срѣщище, стрясничя, богородичя. Съ това растение пушять при родилкѫ.

Срѣщище, *с. ср.* Растение срѣщичя.

Срѣщка, *с. ж. ум.* отъ **срѣща.** *Добра срѣщка!*

Срѣщнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣщнѫ.**

Срѣщнѫтый, —**щынъ** и —**щенъ, щна, щно,** *пр.* Что ся намира срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ; насрѣщнѫтый, отсрѣщнѫтый. отупрѣжнѫтый, спротивнѫтый; **противополо́жный.**

Срѣщнѫ, **ещь,**—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **срѣща́мь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Срѣщо и **срѣщу,** *нар.* Срѣщѫ.

Срѣщомь, *нар.* Срѣщѫ. *Срѣщомь срѣща ясно слънце. Какъ си врьвять двама брата, срѣщомь срѣщать Влахынчицѫ*

Срѣщѫ, *нар.* Срѣщо, срѣщу: 1) Прѣдъ насъ, на срѣщнѫ-тѫ страня; **всрѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спрама, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, противъ, отупрѣжь; про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ.** *Кѫща-та имъ е срѣщѫ нашѫ-тѫ. Не стой срѣщѫ мене. Срѣщѫ, прѣзъ рѣкѫ-тѫ, нѣма вяче кѫщи. Что иде срѣщѫ;* **встрѣчный.** *Ама что ще и овца-та срѣщѫ влъка!* 2) Насрѣщѫ, спрѣма, противъ, спроти, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **противъ, на.** *Отиде срѣщѫ Нѣмци-ты;* **онъ пошёлъ войно́ю на Нѣмца.** *Излѣзе самъ срѣщѫ всичкы-ты.* 3) Въ сравнение съ нѣчто, да иде, да отговаря на нѣчто; спорядъ, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, при, покрай; **про́тивъ, въ сравне́нїи съ кѣмъ.** *Мой-тъ конь срѣщѫ неговыя не е ничто;* **моя́ ло́шадь про́тивъ его́ ло́шади ничто́жна, ничего́ не зна́читъ.** 4) День-ть прѣди другъ день, врѣмя-то прѣди нѣчто; спорядъ, спроти, свечера; **наканунѣ.** *Срѣщѫ праздникъ не ся работи, не ся сѣдянкува. Срѣщѫ Петровъ день си дойде.* — **Всрѣщѫ,** *нар.* Срѣщѫ, насрѣщѫ, отсрѣщѫ, спроти, отупрѣжь; **про́тивъ, супроти́въ, напроти́въ.** *Всрѣщѫ имъ иде сура лама.* **Насрѣщѫ, отсрѣщѫ,** в. гы на ряда имъ.

Сржкы, *нар.* Лесно, удобно, на колай; **сру́чно, сподру́чно.** *Това не мы е сржкы,* не ми е на колай. *Сржкы му е да бае,* отъ негово-то баяние лесно минава болка-та.

Сржчникъ, *с. м.* У ковачи чюкъ за всякаквѫ работѫ.

Сржчность, *с. ж.* Качество на сржчнѫтый; **сру́чность, сподру́чность.** *Има сржчность въ работѫ-тѫ,* умѣе, иде му отржкы.

Сржчнѫтый, —**чынъ** и —**ченъ, чна, чно,** *пр.* Что иде за работѫ, что може лесно да ся употрѣбява за-въ работѫ; **сру́чный, подру́чный, сподру́чный.**

Ссадѫ (да ся), **ѣшь,**—**дѣлся,** *гл. свр.* отъ **ссаждамся.** Да ся съсадѫ.

Ссаждамся (да ся ссадѫ), *гл. вчвар.* Съсадувамся, съсървамся.

Ссо́ра, *с. ж.* и **ссоръ,** *с. м.* Крамола, кавга, караница; **ссо́ра, крикъ.**

Ста́ва, *с. ж.* и **ставъ,** *с. м.* Мѣсто на тѣло, на ржкѫ, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; става, сглабъ, сглобъ; **суста́въ, колѣно, сгибъ.** *Болять мя ставы-ты, ставове-ти.*

Ста́вление, *с. ср.* отъ **ста́вямся.** Срѣща, ставяние.

Ста́въи, *с. ж. мн.* Подвързкы, подвязкы; **подвя́зки, подтя́жки.**

Ста́вѫ, **ишь,**—**вилъ,** *гл. свр.* отъ **ста́вямь.** —**вѣнъ,** *прич. стр.*

Ста́вямь (да ста́вѫ), *гл. д.* 1) Сбирамь, събирамь, срѣщамь; **съединя́ть.** *Господь го стави со мене за зло. Ставихъ га двѣ ты. Край со край не може да стави, за да найде нѣкоѫ работѫ.* 2) Приплатявамь, доплатявамь, сплатявамь; **плоти́ть, спла́чивать.** —**мся,** *гл. вз.* Сбирамся, събирамся, срѣщамся, нахождамся съ нѣ-

кого; встрѣча́ться, собира́ться. *Гора съ гора ся ставя, а чловѣкъ съ чловѣка*

Ставили ся двама юнаци,
Единъ юнакъ Марко Делибаша,
Другый юнакъ Латинъ бего,
Та си сѣдять у хладнѣ механѣ. *Пѣс.*

Ста́вяние, *с. ср.* отъ ста́вямъ и ста́вямся. Ставяние.

Ссу́чение и ссу́кание, *с. ср.* отъ ссу́чямъ. Бозаие, цицаие.

Ссу́чямъ, ешь, ссука́хъ, *гл. д.* Бозамъ, цицамъ, сучмъ. *Врьти, ссучи, свршии го.*

Сса́дина, *с. ж.* Ссадъ, сѣдъ, съсѣдъ; сосу́дъ.

Ссадъ, ссадове, *с. м.* Дрьвяна, желѣзна или каяна направа съ праздноть извѣтрѣ за дрьжаие въ неѣ нѣчто; сѣдъ, ссадина; сосу́дъ.

Ссѣдя́, *с. ср.* Малъкъ, сплескавъ прьстянъ ссѣдъ за ракиѣ; карта, литря, пинта, плоска, шюля, юзя, кронделча, жлабка, пункума, бахурча, чѣтура, белеза, грънайка, виначка; кабачѣкъ. *Ссѣдя-то сѣбира около сто драма ракиѣ.*

Станболе́цъ, лци́, *с. м.* Животно *Mus citillus*, гутеръ, попова булчица, ладжюнякъ, льджюнякъ, лагудеръ, лалугеръ, срьболецъ, соболецъ, станболецъ, суекъ, суица, съболецъ; суслинъ.

Ста́ва, *с. ж.* 1) Снага, тѣло на чловѣка; тѣло, станъ человѣка. *Ставя имашь като морскя трьска.*

Патрона си имъ въикаше:
Калугерици майчици,
Има ли мѣсто за мене
И црьиѣ расѣ за ставя? *Пѣс.*

Ой невѣсто шаваристо,
Унъ изгубихъ, ся чалдисахъ
За твоѣ-тѣ рамиѣ ставя,
За твое-то бѣло лице! *Пѣс.*

Найдохъ моиѣ, дѣка спиеть,
Ставя клало подъ трендафилъ,
Главя клало подъ карамфилъ,
Ржцѣ клало въ ранъ босилякъ. *Пѣс.*

2) Става, ставъ, сглѣбъ, сглобъ; суста́въ, колѣно, сгибъ. 3) Снопие крьстець, крьстъ, крьстина, ставица, ставина, докурджумъ; крсте́цъ. 4) Натрупанъ, наряденъ накупъ халища, дрѣхъ; юкъ, ствие, ствва, поставъ. *Ручняла ставя голѣмя, та ся хубаво прѣмѣнила. — Бѣла става во кукы, црьна става по поле*, казвать кога пролѣть прьвъ пать чюють жабы да крякать, за да не гы ядять бълхъ.

Става́лка, *с. ж.* Отбивъ, отводъ, ставило, уставалка, уставачка.

Ста́вамъ и ста́нямъ (да ста́ня, ста́нувамъ), *гл. ср.* 1) Исправямся на краки, правъ; вставя́ть, подниматься. 2) Събуждамся отъ сънъ и ся изправямъ, та излизамъ отъ лѣгло-то си; вставя́ть, подниматься. 3) Повдигамся, изправямся, замогвамся, завзимамся, оправямся, оздравямъ. *Нѣма мѣсяць какъ е станялъ отъ болесть-тя. Лѣжи годиня врѣмя, не умира, не става.* 4) Буняжся, побуявамся, вдигамся, повдигамся, възъ нѣчто, възъ нѣкого; подниматься, бунтова́ться, возмущаться, вóставя́ть, мути́ться. *Станяжъ въвъ чорбаджий-тѣ. Станяжъ покраки да искать . . .* 5) Давамъ врьзъ, плодъ, рожбя; раждамся. сторвамся; раждáться, урождáться. *Жито-то не станя, та щемъ имамы скяпия Ичимыкъ-тѣ станя.* 6) Пригодямся за нѣчто, влизамъ въ работя, бъявамъ. ида; годи́ться къ чему. *Не става за таково нѣчто.* 7) Употрѣбямся, служмъ, влизамъ, бъява ия; идти́, употребля́ться. *Желѣзо-то става за много работы; желѣзо* идётъ на рáзныя надѣлія. 8) Зимамъ другъ видъ, другъ изглядъ; прѣврьщамся, обрьщамся, прѣобрьщамся, промѣнямся, измѣнямся; превращáться, обращáться, обёртываться. *Ставамъ влякъ* и *ставамъ на влякъ. Станя на пепелъ. Станя прахъ и пепелъ* 9) Зимамъ, добъявамъ нѣкое друго свойство, друго положение, мѣнявамся, измѣнявамся, промѣнявамся, бъявамъ: ставáть, становúться, дѣлаться, измѣня́ться, перемѣня́ться. *Станяла е много мрьзеливъ. Ставать бѣсни*, чинятся. *Изъ день въ день животъ-тъ става пó-тяжькъ. Станялъ мжжъ за женене* 10) Чинмся, сторвамся; дѣлаться, становúться. *Станямы роднина. Ставамъ нѣкому приятель Станямы другари, ортаци. Ставамъ учитель. Станякъ за смѣхъ. Ставамъ влѣ*, поболѣвамся; плошáть. *Станяла си добрѣ*, падняла си добра, оправила си ся: 11) Врьшмся, правмся, чинмся, сторвамся, случавамся; идти́, происходúть. *Ставать злины изъ града. Ставать прѣговори за миръ;* идýтъ мúрные перегово́ры. *Станяло чюдо голѣмо. Това става всякой день.* 12) Отивамъ, врьшмся; пойти́. *Не ще стане както азъ мыслякъ; ѳто не такъ пойдётъ, какъ я думалъ.* 13) Правмъ; составля́ть. *Двѣ и още двѣ колко ставать? Става длъго и широко.* 14) Излизамъ, направямся, вадямся; выходúть. *Отъ единъ тотъ шакякъ ставать два ката дрѣхы.* 15) Явявамся като слѣдствие; излизамъ; выходúть, оказываться, проистекáть, слѣдовать, происходúть. *Отъ това щжть станять голѣмы злины. Отъ какякъ*

тѫ гйолѣ става. 16) За врѣмя: дохождамъ, наставамъ, настѫпамъ, идѫ, бъ́вамъ; приходя́ть, наставя́ть, наступя́ть, бъ́вать. *Станѫ зима, станѫ пладне. Въ наши-тъı мѣ́ста става доста топло; въ на́шихъ мѣстя́хъ бъ́ваетъ поря́дочно тепло́.*

Любимся луди млади
Отъ маленкъı до голѣмъı,
Станѫ врѣмя да ся земѫтъ. *Пѣс.*

17) За врѣмя: изминувамся. *Става годинѫ врѣмя, какъ не смъı ся видѣли.* 18) Дохождамъ, идѫ, лѣгамъ, падамся, струвамъ, костувамъ; сто́пъ, обходя́ться. *Станѫ ми много скѫпо. Овця-тъı ми станѫхѫ по тридесять грошя една-та.* 19) При лѣгамъ, идѫ, уйдисвамъ; бъ́ть въ по́ру, въ мѣ́ру, приходя́ть, приходя́ться. *Тъя обуща не ми ставать,* идя́ть ми тѣ́снъı, тѣ́снъı ми ся; э́ти башмаки́ не прихо́дятъ по моимъ нога́мъ, узки. *Ключь-тъ не става на бравѫ-тѫ;* ключъ не прихо́дится къ замку́. 20) Запирамся, спирамся, заставамъ, застанамъ; ставя́ть, остана́вливаться. *Стани тука,* запри ся тука. *Два надесять кобълы връшкять, една прьдне, вси-тъı станѫть*

Девять е горъı минала,
На десятѫ е станала,
Въдьнь е Бога молила. *Пѣс.*

Либи Петкано, Петкано,
Что ми очи-тъı игракять,
Играшкять, либи, не стаіать? *Пѣс.*

—**Ста́ва,** *гл. безл.* 1) Бъ́ва, може, иде, струва, чини ся; мо́жно. 2) Бъ́ва, случвася, слахвася, сгаждася, стрѣтвася; случа́ться, выдава́ться, бъ́вать. 3) Съ мѣ́стоим. *ми:* дохожда, докарва. *Става ми злѣ, добрѣ,* слошава ми ся, прилоша ми, подобрихся, иде ми добрѣ. *Отъ водѫ-тѫ ми става добрѣ.— Станѫ дума,* дойде дума, отворися приказка, случися да ся каже.— *Станѫ крамола,* скаралися.—*Ставамъ мукатъ,* чинъıся мукатъ, погръжнамся за нѣчто. — *Ставамъ нѣкому на́краı,* чиня му покрамъ, правя му честь, почитамъ го. — *Отиде за соль (да купи соль), та станѫ на соль,* казвать, кога пратятъ нѣкого за нѣчто, па ся забави да дойде.— *Станѫла дъщера-та, намѣстила ся снаха та. Става дѣдо,* пада пакъ. *Тъı сѣднешь, и то сѣдне, тъı станешь, и то стане. Гнѣвенъ става, та битъ сѣда. Стани, Боже, та глядай. Стани, владыко святый, че иде кумъ-тъ. Стани — охъ, сѣдни — охъ, сложи питѫ, не вдига ся. Станѫлъ сиромахъ-тъ да играе, скѫсалъ ся тъпанъ-тъ. Става въ слѣпъı-тъı зорьı. Става с Който рано става, нему га. Всрѣдъ нощь да съвне, ставай. Ако късно съмн рано ставай. Рано ста Станали крака та да у тѫ. Отъ просо млинъ н ла пряжда платъ не ст наво желѣзо добра сабя то става овца, изнада го много брадъı по косъмъ ст да. Дѣто плюкять мнови денець става. Капкѫ по става. Отъ старо дръ става. Съ едно цвѣтче л ва. Станѫ каквото ста ка дава, а срьдце не да става. Богъ не дава, и Искамъ, искашъ, то не с вото Господь дава. Коет мѫчно става. Да ста мень иска, че да дума ко Ще стане, кога стане в Когато човѣкъ умрѣ, тога Людско-то свое не става то бубулечкъı, ставать Вси-тъı калугеркъı игумен Да станѫ пакъ булка, д щѫ ся мждрѫ. Стани д доклѣ минешъ моста, че Ако му съмъ драга, да л га. Ако имашъ много парѫ вай; ако имашъ врѣмя в хатинъ ставай. Пишман ся е родилъ. Станѫла т и опашъ. Щешъ не щеш вять Зять сынъ не ста ста дъщера. Днесъ тръгн колко става. Станѫло к въ махалѫ-тѫ.*

Ста́ваніе, *с. ср.* отъ **ста́вам**

Ста́веніе, *с. ср.* отъ **ста́вя**

Ставя́лка, *с. ж.* Дрьвянь ка ние водѫ да не тече въ ул

Ставя́ло, *с. ср.* Мѣсто, напра вадѫ за отбиване водѫ-тѫ; ставалка, уставалка, устава врьтникъ. *Омыся на ста*

Ставя́лце, *ум. ср.* отъ **став**

Ста́вина, *с. ж.* Става въ 3-т

Ста́вица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́** сноше, в **става** въ 3-то з

Ста́воре́цъ и **ставо́ръ,** *с. м* ка *Mus rattus.* глушецъ, оклавкъ, плъхокъ, плъхъ, нецъ, сропникъ, сѫселъ; кр *дохѫ ставори-ти, оти м*

довършѣлъ, ошле кай голѣмыта ставоръ да ся прашать.

Ставъ, в. **сставъ.**

Ста́вмь, шмь,—ви́лъ, *гл д.* 1) Гуждамь, клавамь, кладж, турямь; ста́вить, класть, полага́ть. 2) Наряждамь, настанявамь, нагодявамь, гуждамь, турямь; приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, дава́ть занятіе, заставля́ть. *На сьмь старъ и боленъ и сакамь единъ отъ васъ да ставыж на мое-то жѣсто*

Навали силнъı огневъı,
Надѣнж дѣти на ръженъ,
Стави тетко му да врьти,
Стави братіа му да свирять,
Стави сестръı му да играть,
Стави майкж му да глада. *Пѣс.*

3) Турямь софра и наряждамь па нея настнета и потрѣбнъı-тъı нарядъı; слагамь; набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть. *Тъı стави да вечерямъı, ка да постелжж. Да ти полѣе и да ти стави трапезж повлатенж. И безъ мене лѣпж трапезж не му стави. Ставила му вобъ да воба леблебижж.* 4) Спущамь, запирамь, възпирамь, заставямь; остана́вливать. *Стави́ кочижж-тж.* 5) Запирамь да не тече; запъщвамь, подпъщвамь, прѣставямь, затлачвамь; запружи́вать, запружа́ть, опружи́вать. — *Ставыж нѣкому имя*, гуждамь, изваждамь му имя, прѣкоръ; прѣкарямь го.

Ста́вякъ, *с. м.* Раст. *Equisetum arvense,* горчица, двука, конска борика, кукувичина плюнка, мечје врѣтено, наставча, прьшлика, прясліца, хуркъı; хвощъ полева́, пестъıшки́, пупъıши.

Ста́вямь, *гл д.* и **ста́вямся,** *гл. вз.* в. **сста́вямь.**

Стадарка, *с. ж.* Жена, мома стадарь; овчарка.

Стада́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **стада́рь.** Овчарскъıй. — **скъı,** *нар.* Овчарскъı.

Стада́рча, *ум. ср.* отъ **стада́рь.** Малъкъ, младъ стадарь; овчарча.

Стада́рь, *с. м.* Който пасе стадо; овчарь.

Юда му ся жално моли:
Бре овчарю, бре стадарю,
Не мой си мя кайдисува,
Че си имамь старж майкж,
Прьво люби, дребнъı дѣца! *Пѣс.*

Ста́дникъ, *с. м.* Който има стадо, стопанинъ на стадо.

Ста́до, *с. ср.* Много животнъı накупъ; билюкъ; ста́до, ста́я, ота́ра. *Стадо говяда, чрьда. Сиво стадо. И стадо-то цѣло, и влъкъ-тъ ситъ. Когато овца ся дѣли отъ стадо-то, влъкъ ѫ изяда. Старо (зло) кучя стадо чюва. Което кучя не ще да варди стадо-то, то ходи насамъ натамъ. Дѣто овчарь-тъ, тамъ и стадо-то. Стадо безъ мрьшъкъ не быва. Дѣлися като краставж козж отъ стадото. Една крастава (шюгава) овца всичко то стадо окраставява (ошюгавява). Рукнжлися като стадо на кръмж.*

Ста́жень, *с. м.* Ста́жень.

Ста́йко, им. соб. мжжско.

Ста́ица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́на.** Одаица; ками́рка, ка́ю́та. 2) *с. ж.* Келаръ, келеръ, килеръ, задникъ, земникъ, зимникъ, клѣтъ, прустъ, хамъ; клѣтъ, подклѣтъ, кладова́я, казёнка, чула́нъ.

Ста́ичка, *ум. ж.* отъ **ста́ица.**

Ста́лё, им соб мжжско.

Ста́мболе́ць, лци, *с. м.* Животно стаболець. *Хубавець като стамболець.*

Стамбо́лскъıй здра́вець. Раст. *Pelargonium roseum,* сардела, слѣзенъ, молохо, мушкато.

Станени́на, *пр. неизм.* Нако нѣчто.

Ста́ненъ, им. соб. мжжско.

Ста́ненъıй, нъ, на, но, *пр.* Срѣщася въ пѣсень за мъкъ камъкъ:

Ми прошетала Трьна дѣвойка,
Гола и боса по ситна росж,
Ми доглядала станенъıй камень,
На станенъ камень двѣ люти змии *Пѣс.*

Ста́нъıй, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За хоро: тихо, кротко.

Стано, им. соб. мжжско.

Стану́лъ, им. соб. мжжско.

Ста́нянинъ, *с. м.* Станенинъ *Станянине домакыне.*

Ста́на, им. соб. женско. *Работна Стана: въ три годинъı двѣ врѣтена, а въ годинж двѣ дѣца.*

Станани́къ, *с. м* 1) Станеникъ. 2) Жененъ мжжъ, избранъ отъ колядари за тѣхънь главж, който гъı води, додѣ станануватъ, и у когото тѣ ся събират да прѣговарятъ колядарскъı-тъı пѣсни, да ся готвятъ за станануване-то и да ся веселятъ; старецъ. *Чтомъ дойде Игнаждень, пб-възрастни-ти момци въ село то ся събират и си калесват станаиикъ. Станаиикъ ся казва домакынь-тъ, у когото ся събират момци-ти, ва да прѣговарятъ пѣсни-тъı, които щжтъ пѣятъ на Коляджж. Всякой не приема да бяде станаиикъ, зачтото той и цѣла-та му кжща не ще има мира отъ коладници-тъı, които денъ и нощиж докогато трае коладване-то, щжтъ пѣятъ и играятъ въ неговъıа домъ. Станаиикъ-тъ трѣбва да знае добрѣ всичкъı-тъı колядны пѣсни.*

Станану́вамь, *гл. ср.* 1) Бъıвамь, ходя ста-

тѫ гйолъ става. 16) За врѣмя: дохождамь, наставамь, настѫпямь, идѫ, бъ́ивамь; приходи́ть, наставáть, наступáть, бывáть. *Станѫ зима, станѫ пладне. Въ наши-ты мѣста става доста топло;* въ на́шихъ мѣстáхъ бывáетъ поря́дочно тепло́.

Любилися луди млади
Отъ маленкъ до голѣмъ,
Станѫ врѣмя да ся земѫть. *Пѣс.*

17) За врѣмя: изминувамся. *Става годинѫ врѣмя, какъ не смы ся видѣли.* 18) Дохождамь, идѫ, лѣгамь, падамся, струвамь, костувамь; стóить, обходи́ться. *Станѫ ми много скѫпо. Овця-ты ми станѫхѫ по тридесять гроша една-та.* 19) При лѣгамь, идѫ, уйдисвамь; быть въ по́ру, въ мѣру, приходи́ть, приходи́ться. *Тыя обуща не ми ставать,* идѫть ми тѣснъ, тѣснъ ми ся; э́ти башмаки́ не прихо́дятъ по моимъ нога́мъ, у́зки. *Ключь-тъ не става на бравѫ-тѫ;* ключъ не прихо́дится къ замку́. 20) Запирамся, спирамся, застáвамь, застаямь; ставáть, останáвливаться. *Стани тука,* запри ся тука. *Два надесять кобылы врьшьть, една прьдне, вси-ты станѫть*

Девять е горъ миналa,
На десятѫ е станѫла,
Въздынь е Бога молила. *Пѣс.*

Либя Петкано, Петкано,
Что ми очи-ты играѫть,
Играѫть, либя, не стаѫть? *Пѣс.*

—**Ста́ва,** *гл. безл.* 1) Бъ́ива, може, иде, струва, чини ся; мо́жно. 2) Бъ́ива, случвася, слахвася, сгаждася, стрѣтвася; случа́ться, выдава́ться, бывáть. 3) Съ мѣстоим. *ми:* дохожда, докарва. *Става ми злѣ, добрѣ,* слошава ми ся, прилоша ми, подобрихся, иде ми добрѣ. *Отъ водѫ-тѫ ми става добрѣ.*—*Станѫ дума,* дойде дума, отворися приказка, случися да ся каже́.—*Станѫ крамола,* скаралися.—*Ставамь мукаѫть,* чинъ́ся мукаѫть, погръжвамся за нѣчто. — *Ставамь нѣкому на́кракы,* чинъ́ му икрамъ, правъ́ му честь, почитамь го. — *Отиде за соль (да купи соль), та станѫ на соль,* казвать, кога пратять нѣкого за нѣчто, па ся забави да дойде.— *Станѫла дъщеря-та, намѣстила ся снаха та. Става дѣдо, пада пакъ. Ты сѣднешь, и то сѣдне, ты станешь, и то стане. Гнѣвенъ става, та битъ сѣда. Стани, Боже, та глядай. Стани, владыко святый, че иде кумъ-тъ. Стани*—*охъ, сѣдни*—*охъ, сложи питѫ, не вдига ся. Станѫлъ сиромахъ-тъ да играе, скѫсалъ ся тъпанъ-тъ. Става въ слѣпы-ты зоры. Става съ кокошкы-ты. Който рано става, нему и Богъ пожага. Всрѣдъ нощь да сьвне, посрѣдъ нощь ставай. Ако късно сьмнува, ты пакъ рано ставай. Рано става да додѣва. Станали крака та да ударять главѫ-тѫ. Отъ просо млинъ не става. Гнила пряжда платъ не става. Отъ плѣнаво желѣво добра сабя не става. Който става овца, изяда го влъкъ-тъ. Отъ много брады по косьмъ става цѣла брада. Дѣто плюють мновина, тамъ кладенецъ става. Капкѫ по капкѫ гйолъ става. Отъ старо дрьво обрѫчь не става. Съ едно цвѣтѫе лѣто не става. Станѫ каквото станѫ. Ако рѫка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Богъ не дава, и то не става. Искамь, искашь, то не става, но каквото Господь дава. Което иска Савва, мѫчно става. Да стане каквото ся жень иска, че да дума кой каквото ще. Ще стане, кога стане влъкъ-тъ кучя. Когато човѣкъ умрѣ, тогась добрѣ стане. Людско-то свое не става Дойдять като бубулечкы, ставать като мечкы. Вси-ты калугерки игуменкы не ставать. Да станѫ пакъ булка, да видишь какъ щѫ ся мѫдрѫ. Стани дяволу другарь, докле́ минешь моста, че тя бутнува. Ако му сьмь драга, да му стане врага. Ако имашь много пары, кефилъ ставай; ако имашь врѣмя за губене, шахатинъ ставай. Пишманъ става, дѣто ся е родилъ. Станѫла тыква, надула и опашь. Щешь не щешь, стани баби зять Зять сынъ не става, нето невѣста дъщеря. Днесь тръгнахмы и вчера колко става. Станѫло кокошка жалба въ махалѫ-тѫ.*

Ста́ваніе, *с. ср.* отъ **ста́вамь.**

Ста́веніе, *с. ср.* отъ **ста́вѫ.**

Стави́лка, *с. ж.* Дрьвянь капакъ за отбиване водѫ да не тече въ улѣй; **ста́вень.**

Стави́ло, *с. ср.* Мѣсто, направа на рѣкѫ, на вадѫ за отбиване водѫ-тѫ; отбивъ, отводъ, ставалка, уставалка, уставачка, отврътъ, отвртникъ. *Омыся на ставило-то.*

Стави́лце, *ум. ср.* отъ **стави́ло.**

Ста́винна, *с. ж.* Става въ 3-то знаменование.

Ста́вица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́ва.** 2) Крьстець снопе, в. **става** въ 3-то знамен.

Ста́ворецъ и ставо́ръ, *с. м.* Голѣма мъ́шка *Mus rattus.* глушець, глухъ, мъ́шь, оклаекъ, плъхокъ, плъхъ, плъшёкъ, погане́цъ, сропникъ, сѫселъ; кры́са. *Кога видожѫ ставори-ти, оти мачёрь-тѫ ке гы*

довръшѣлъ, ошле кай голѣмыка ставоръ да ся прашать.

Ставъ, в. **сставъ.**

Ста́вмь, шмь,—**ви́лъ,** *гл д.* 1) Гуждамь, клавамь, кладѫ, турямь; ста́вить, класть, полага́ть. 2) Наряждамь, настанявамь, нагодявамь, гуждамь, турямь; приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, дава́ть занятіе, заставля́ть. *На сьмь старъ и болень и сакамь единъ отъ васъ да ставѫ на мое-то жѣсто*

Навали силнъı огневъı,
Надѣнѫ дѣтя на ръженъ,
Стани тетко му да врьти,
Стани братіа му да свирять,
Стани сестръı му да играть,
Стани майкѫ му да гледа. *Пѣс.*

3) Турямь софрѫ и наряждамь па нѣмъ настнета и потрѣбнъı-тъı нарядъı; слагамь; набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть. *Тъı стави да вечерямъı, ча да постелѫ. Да ти полѣе и да ти стави трапезѫ повлатенѫ. И безъ мене лѣпѫ трапезѫ не му стави. Ставила му вобъ да воба леблебиѫ.* 4) Спущамь, запирамь, възпирамь, заставямь; остана́вливать. *Стави́ кочиѫ-тѫ.* 5) Запирамь да не тече; запъщвамь, подпъщвамь, прѣставямь, затлачвамь; запружи́вать, запружа́ть, опружи́вать. — *Ставѫ нѣкому имя*, гуждамь, изваждамь му имя, прѣкоръ; прѣкарямь го.

Ста́вякъ, *с. м.* Раст. *Equisetum arvense,* горчица, двука, конска борика, кукувичина плюнка, мечю врѣтено, наставча, прьшлика, прислици, хуркъı; хвощъ полевбй, пестъшки́, пупъши.

Ста́вямь, *гл д.* и **ста́вямся,** *гл. вз.* в. **ста́вямь.**

Стада́рка, *с. ж.* Жена, мома стадарь; овчярка.

Стада́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **стада́рь.** Овчярскъıй. — **скъı,** *нар.* Овчярскъı.

Стада́рчя, *ум. ср.* отъ **стада́рь.** Малъкъ, младъ стадарь; овчярчя.

Стада́рь, *с. м.* Който пасе стадо; овчярь.

Юда му ся жялно моли:
Бре овчарю, бре стадарю,
Не мой си ми кайдисува,
Че си имамь старѫ майкѫ,
Прьво любя, дребнъı дѣца! *Пѣс.*

Ста́дникъ, *с. м.* Който има стадо, стопанинъ на стадо.

Ста́до, *с. ср.* Много животнъı накупъ; билюкъ; ста́до, ста́я, ота́ра. *Стадо говяда, чрьда. Сиво стадо. И стадо-то цѣло, и влъкъ-тъ ситъ. Кошто овца ся дѣли отъ стадо-то, влъкъ ѫ изяда. Старо (вло) кучя стадо чюва. Което кучя не ще да варди стадо-то, то ходи насамъ натамъ. Дѣто овчярь-тъ, тамъ и стадо-то. Стадо безъ мрьшъкъ не быва. Дѣлися като краставѫ козѫ отъ стадо-то. Една крастава (шюгава) овца всичко то стадо окраставѫва (ошюгавѫва). Рукнѫлися като стадо на кръмѫ.*

Ста́жень, *с. м.* Стѫжень.

Ста́йко, им. соб. мѫжско.

Ста́ица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́я.** Одаица; ками́рка, кайю́та. 2) *с. ж.* Келяръ, келеръ, килеръ, задникъ, земникъ, зимникъ, клѣтъ, прустъ, хаютъ; клѣтъ, подклѣтъ, кладова́я, казёника, чула́нъ.

Ста́ичка, *ум. ж.* отъ **ста́ица.**

Ста́лё, им соб мѫжско.

Ста́мболе́цъ, лци, *с. м.* Животно стаболець. *Хубавецъ като стамболецъ.*

Стамбо́лскъıй здра́вецъ. Раст. *Pelargonium roseum,* сардела, слѣзецъ, молохо, мушкато.

Стаменя́ма, *пр. неизм.* Нако нѣчто.

Ста́менъ, им. соб. мѫжско.

Ста́менъıй, нъ, на, но, *пр.* Срѣщася въ пѣсень за мѫкъ камъкъ:

Ми прошетала Трьна дѣвойка,
Гола и боса по снѣгя рося,
Ми доглядала стаменъıй камень,
На стаменъ камень двѣ люти змии *Пѣс.*

Ста́нъıй, —**мьнъ** и —**менъ,** мна, мно, *пр.* За хоро: тихо, кротко.

Стано, им. соб. мѫжско.

Стану́лъ, им. соб. мѫжско.

Ста́нянинъ, *с. м.* Станенинъ *Станянине домакыне.*

Ста́на, им. соб. женско. *Работна Стана: въ три годинъı двѣ врѣтена, а въ годинѫ двѣ дѣца.*

Станяни́къ, *с. м* 1) Станеникъ. 2) Жененъ мѫжъ, избранъ отъ колядари за тѣхънь главѫ, който гъı води, додѣ станануватъ, и у когото тѣ ся събирать да прѣговарять колядарскъı-тъı пѣсни, да ся готвять за станануване-то и да ся веселять; старецъ. *Чтомъ дойде Игнаждень, пб-въврастни-ти момци въ село то ся събират и си калесвать станаиикъ. Станаиикъ ся казва домакынь-тъ, у когото ся събирать момци-ти, за да прѣговарять пѣсни-тъı, които щѫть пѣѫть на Коляд*ѫ. *Всякой не приема да бѫде станаиикъ, зачтото той и цѣла-та му кѫща не ще има мира отъ коладници-тъı, които денъ и нощиѫ докогато трае коладване-то, щѫть пѣѫть и играѫть въ неговыа домъ. Станаиикъ-тъ трѣбва да знае добрѣ всичкъı-тъı колядны пѣсни.*

Станану́вамь, *гл. ср.* 1) Бъıвамь, ходѫ ста-

ваникъ на колядари. 2) На колядѫ ходѫ изъ кѫщѫ въ кѫщѫ, та пѣѭ пѣсни и благословии колядарскы; колядувамъ; колядова́ть.

Станану́ване, *с. ср.* отъ **станану́вамъ.** Колядуване; **колядá.**

Ста́нё, им. соб мѫжско.

Станени́къ и **станени́нъ,** *с. м.* Станинъ, станинин, станянинъ: 1) Домакынь, стопанъ, сайбиja, чорбаджиja; **хозя́инъ.** *Что смы друмъ друмували, калны нощи потъпкали, ситны кытки погубили, суры калпаци порусили, правы пушкы потрошили, дордѣ да дойдемъ до тоа нашь старъ станеникъ и старъ господиникъ. На здрави ти старъ станеникъ, тебѣ пѣемъ, Бога славимъ тѭзь вечерь на Колядѫ.* 2) Който дава станъ; гостоприемникъ, конакчиja.

Прочюлъ ми ся е старъ станеникъ,
Че си има девять сынка,
Девять сынка съ девять ралца,
До пладне си орань орѫть,
Отъ пладне си лозе копать. *Пѣс.*

3) Който трьси станъ; пѫтникъ, друмникъ. *Рано ранилъ старъ станеникъ, рано ранилъ въ недѣлѭ, че си тръгнѫлъ старъ станеникъ въ длъгы пѫтѣ, калны друмѥ и си запѣлъ личнѫ пѣсень старъ станенишкѫ.* 4) Стананикъ.

Станени́ца, *с. ж.* Домакыниа, стопанка, зейка, сайбийка, чорбаджийка; **хозя́йка.**

Кона мома либя нѣма,
Либя нѣма, ни либила,
Змѣю да е либовница,
На коня му настойница,
На дружинѫ станеница. *Пѣс.*

Станени́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **станени́къ.** *Пѣсни станенишкы.*

Ста́нец, *ум. м.* отъ **станъ.**

Стани́менъ, *с. м.* Имя Блъгарско на Станимакѫ.

Станини́нъ и **стани́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стани́ще, *с. ср.* Пожьната нива, на комъто стоять още останѫлы-тъи на коренiа сламкы; старнище, странище, стрънище.

Становѐнъый, нъ, на, но, *пр.* Становитый. *Стои мома на становенъ камень, та си брои мѣсяци, годины.*

Станови́тнъый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Становитый. *Три дни ходихѫ по горѫ зеленѫ, да си тражять камень становитенъ, не найдохѫ камень становитенъ.*

Станови́тъый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е наслѫдѣ, въ всичкы-тъи си части еднакъвъ, отъ едно нѣчто, отъ едно вещество направенъ; становенъый, становитнъый, едностайнъый, самобытнъый, битювиа; цѣлный, масси́вный.

Бѣлила е на рѣкѫ Дримъ,
На каменчя е чюкала,
На каменчя становито,
Съсъ позлатенѫ бухалкѫ. *Пѣс.*

Па ми калескѫ допрати
На планинѫ на рудинѫ,
На каменье становито,
На орѣшье столовато. *Пѣс.*

2) Който е имотенъ, та може да дава станъ, да причаква гостiе, да става станеникъ. *Добрѣ ся събрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е наковатъ, да е домовитъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Стано́й, им. соб. мѫжско. — *Станой камень,* становитъ камень.

Ста́нувамся, *гл. вз.* Ставамся, оставамся. *Гора ся съ листа станува, мома ся съ рода прощава.*

Ста́нувамъ, *гл. уч.* отъ **ста́нѫ.**

Стану́вамъ, *гл. ср.* Падамъ на станъ, слизамъ, спирамся на конакъ; застанамъ, прѣпадамъ, кондисвамъ; **останáвливаться на ночлéгъ, постóемъ.** *Кждѣ стана стануваxмы? Добра стана стануваxмы, добра пѫтна пѫтуваxмы.*

Станýване, *с. ср.* отъ **станýвамъ.** Падане на станъ, кондисване.

Станýлъ, им. соб. мѫжско.

Ста́нчё, им. соб. мѫжско.

Ста́нчя, *ум. ср.* отъ **станъ.** Станецъ.

Станъ, *с. м.* 1) Справа за тъкане; разбой; **тка́цкій станъ, кросна́, кро́сны, поста́въ.** *Женскый станъ,* рѫбъ. *Копанъ станъ,* съ крака, забити въ земь-тѫ. 2) Цѣло платно човѣшкый рьстъ отъ шыя-тѫ до подъ колѣны-тъи, прѣмѣтнѫто отпрѣдъ и отздъ; два-та плата за ризѫ. 3) Клинъ на ризѫ междѫ прѣдника и задника; бочникъ, бочница 4) Голѣмина, височина на човѣшко-то тѣло; врьсть, възрастъ, израсть, рьстъ, бой; ростъ. *Высокъ станъ.* 5) Мѣсто на планинѫ, на пѫть, кѫща, дѣто пѫтници нощувать; падало, конакъ; **ночлéгъ, постóй,** стоя́нка, приста́нище. *Падамъ на станъ,* станувамъ, кондисвамъ.

Паскомь паси до село-то,
На станъ падни у чичја ю. *Пѣс.*

Ста́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ставамъ.** —лѫлъый, *прич.* Что е бълъ; **былóй.** *Това, что ти каввамъ, е нѣчто станѫло.*

Станяни́къ и **станяни́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стапа́ло, стапи́ца, стапи́свамся, в. **стѫпа́ло, стѫпи́ца, стѫпи́свамся.**

Ста́пецъ, *ум. м.* и **ста́пчя,** *ум. ср.* отъ

стапъ. Пратчица, тоиажка. *Невѣста-та извадила шарене-то стапчя, за да изпѫди сватбары-ты. Чюкнѫли дѣца наболкѫ со шарены-ты стапчина, со стребрены-ты ржчина, излѣзе божа съ рѣшето, та є пукнѫло мѣшя-то.*

Стапъ, *с. м.* Тоиага, пратчка, палица, сопа, мацукъ; пáлка. — *Торба и стапъ бѣше му остало отъ сермиѫ-тѫ,* всичко бѣше изгубилъ, та трѣбвало да тръгне да проси.—*Стапъ-тъ има два краа. Спрети мечкѫ-тѫ и стапъ-тъ Дѣто сборъ не помага, тамо стапъ помага. Господь да чюва отъ дльгы стаповы и отъ низкы одаи. Свое-то съ стапъ, а чюждо-то съ комать. Нашелъ село безъ кучина, тръгнѫлъ безъ стапъ. Дрьжися като слѣпъ за стапъ.*

Старéкъ, *с. м.* Старый сватъ, старокъ, побащимъ на сватбѫ. *Пó-старъ братъ старекъ го турихѫ. Бѣлъ цвѣтъ долѣтѣлъ отъ мила кума и старека.*

Стáрець, рци, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старúло, старикъ, старешина, старина; старúкъ, стáрецъ. 2) Старѣйшина; старѣйшина, старшинá. *Старци-ти разврьлять данька. Събрали ми ся отъ села-та старци-ты на меджлисъ.* 3) Глава, въйвода на колядари; станеникъ, стананикъ. 4) Въ *мн. ч.* Които за смѣхъ сѫ ся облѣкли съ смѣшны дрѣхы въ извѣстны дни прѣзъ годинѫ-тѫ; бабурци, дракусе, жамалъ, завала, маскары, кукъыри, шюматаре; рáженные, окрýтники. 5) Малкый-тъ желудъкъ на свинь, наплъненъ съ дробено мясо, тлъстинѫ и миризмы и изсушенъ. 6) На нивѫ мѣсто междѫ браздъы-ты прѣскокнѫто и оставсно неорано. — *Кукулиць старець,* раст. *Erithronium dens canis,* наведенъ дѣдо, кривъ дѣдо. — *Баба бабува и старца не заборава. Не учи старца да мака (да мѫти) пайца. Не учи старца да прави дѣца. Не учи старца пайца да мака, онъ знае и по три на зазалакъ. Не учи старець, какъ ся козы пасѫть. Които мома не аресва ергенъ, на старець ся пада. Всякой старець и зналець. Не пытай (не прашай) старца, а паталца. Ходилися старци съ кола на зайци, ходили сѫ два дни, остали сѫ гладни.*

Стáречкый, чка, чко, *пр.* Старешкый.

Старéшина, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старець. 2) Старѣйшина. *Отъ патрика и отъ старешинѫ тѫ ся изпратило хаберъ по вси-ты мѣста.*

Стáрешкый, шка, шко, *пр.* отъ **стáрець.** Что є на (за, отъ) старци; старечкый, старичинскый, дрьтѣшкый, бабешкый; стáрческий, старикóвскый. — **шкы,** *нар.* Като старъ чловѣкъ, като старець; старечкы, дрьтѣшкы, бабешкы; стáрчески, старикóвски.

Старúкъ, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець въ 1-то знаменование. *Старици вино пиахѫ.*

Старúло, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець. *Харило, мое старило, пусты-ты ми старины, какво доживѣхъ! Не пытай старило, а пытай патило.*

Старинá, *с. ж.* 1) Старость; стáрость. *Смѣся на старины-ты ми.* 2) Стариие; старинá. *Отъ старинѫ ны є останѫло така.*

Стариие́, *с. ср.* Старо врѣмя, старина; старинá. *Останѫло отъ стариие.*

Старúца, *с. ж.* Стара жена; старичка, бабичка; старýха. *Стара старица. Старице, майко слънчева!*

Два юнака камень врьлять,
Двѣ дѣвойкы гергевъ вязать,
Два стареца чубукъ пыхть,
Двѣ старици въ черковь ходять. *Пѣс.*

Старúчинскый, ска, ско, *пр.* Старешкый. —**скы,** *нар.* Старешкы.

Стáричка, *с. ж.* Старица. *Таквие старци и старичкы имать честь.*

И отпущилъ три синджиры робие:
Прьвый синджиръ все млады момчиия,
Вторый синджиръ все млады дѣвойкы,
Трекый синджиръ старци хемъ старичкы. *Пѣс.*

Стáричкый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **стáрый; стáренькій.**

Старúна, *с. м.* Старъ чловѣкъ; старець, старикъ; старúкъ.

Станка тетю си думаше:
Тетё-ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахѫръ-тъ? *Пѣс.*

Старкóсъ, *с. м.* Раст. *Anethum graveolens,* копоръ, копрець, копръ, манотъръ; укрóпъ, крóпъ, копёръ.

Старнá, *с. ж* Страна, буза; щёка.

Стáрнина, *с. ж.* Дѣлъ, что ся дава на майкѫ отъ имущество-то, останѫло слѣдъ смрьтьтѫ на бащѫ, и что остава на она сынъ, който ѫ гляда. *Баба Марина има старнинѫ въ парици.*

Старúще, *с. ж.* Странище, стрьнище, станище.

Стáро бъ́лие, 1) Раст. *Atropa Belladona,* отровно бълие, разваленка, развалничя, разгонка; óдурь краса́вица, бѣшенная я́года, коровя́къ. 2) Раст. *Asarum europaeum,* самодивскый бурянъ, кѫржець; копы́тникъ, копы́тень, подорѣшникъ, подлѣсникъ, сухóй водоле́нь, обла́па, скипида́рникъ, пардъ ди́кій.

никовъ на колядари. 2) На колядѫ ходѫ изъ кѫщѫ въ кѫщѫ, та пѣѭ пѣсни и благословии колядарскы; колядувамъ; колядова́ть.

Станану́ване, *с. ср.* отъ **станану́вамъ.** Колядуване; коляда́.

Ста́нё, им. соб мѫжско.

Станени́къ и **станени́нъ,** *с. м.* Станинъ, станинин, станяникъ: 1) Домакынь, стопанъ, сайбиа, чорбаджиа; **хозя́инъ.** *Что смы друмъ друмували, калны нощи потъпкали, ситны кытки погубили, суры калпаци порусили, правы пушкы потрошили, дордѣ да дойдемъ до тоа нашь старъ станеникъ и старъ господиникъ. На здрави ти старъ станеникъ, тебѣ пѣемъ, Бога славимъ тѫзь вечерь на Колядж.* 2) Който дава станъ; гостоприемникъ, конакчиа.

Прочюлъ ми ся е старъ станеникъ,
Че си има девять сынка,
Девять сынка съ девять ралца,
До пладне си орань орѫть,
Отъ пладне си лозе копать. *Пѣс.*

3) Който трьси станъ; пѫтникъ, друмникъ. *Рано ранилъ старъ станеникъ, рано ранилъ въ недѣлж, че си тръгнѫлъ старъ станеникъ въ длъгы пѫтце, калны друме и си запѣлъ личнѫ пѣсень старъ станенишкѫ.* 4) Стананикъ.

Станени́ца, *с. ж.* Домакыниа, стопанка, зейка, сайбийка, чорбаджийка; **хозя́йка.**

Коиа мома либя нѣма,
Либя нѣма, ни либила,
Змѣю да е либовница,
На коиа му настойница,
На дружинѫ станеница. *Пѣс.*

Станени́шкы, шка, шко, *пр.* отъ **станени́къ.** *Пѣсни станенишкы.*

Ста́нець, *ум. м.* отъ **станъ.**

Стани́менъ, *с. м.* Име Българско на Станимакѫ.

Станини́нъ и **стани́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стани́ще, *с. ср.* Пожънатa нива, на комѣто стоять още останѫлы-ты на корения сламкы; старинище, странище, стрьнище.

Становѐнъ, нъ, на, но, *пр.* Становитъ. *Стои мома на становенъ камень, та си брои мѣсяци, годины.*

Становѝтнъ, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Становитъ. *Три дни ходихѫ по горѫ зеленѫ, да си тражять камень становитенъ, не найдохѫ камень становитенъ.*

Становѝтъ, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е наседѣ, въ всичкы-ты си части еднакъвъ, отъ едно нѣчто, отъ едно вещество направенъ; становенъ, становитнъ, едностаен, самобытнъ, битювиа; цѣлный, масси́вный.

Бѣлила е на рѣкѫ Дримъ,
На каменчя е чюкала,
На каменчя становито,
Съсъ позлатенѫ бухалкѫ. *Пѣс.*

Па ми халескѫ допрати
На планинѫ на рудинѫ,
На каменье становито,
На орѣшье столовато. *Пѣс.*

2) Който е имотенъ, та може да дава станъ, да причиква гостие, да става станеникъ. *Добрѣ ся събрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е чаковатъ, да е домовитъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Стано́й, им. соб. мѫжско. — *Станой камень,* становитъ камень.

Ста́нувамся, *гл. вз.* Ставамся, сставамся. *Гора ся съ листа станува, мома ся съ рода прощава.*

Ста́нувамъ, *гл. уч.* отъ **ста́нѫ.**

Стану́вамъ, *гл. ср.* Падамъ на станъ, слизамъ, спирамся на конакъ; застанамъ, прѣпадамъ, кондисвамъ; **останáвливаться на ночле́гъ, посто́емъ.** *Кждѣ стана стануваxмы? Добра стана стануваxмы, добра пѫтца пѫтуваxмы.*

Стану́ване, *с. ср.* отъ **стану́вамъ.** Падане на станъ, кондисване.

Ста́нулъ, им. соб. мѫжско.

Ста́нчё, им. соб. мѫжско.

Ста́нча, *ум. ср.* отъ **станъ.** Станець.

Станъ, *с. м.* 1) Справа за тъкане; разбой; **тка́цкій станъ, кросна́, кро́сны, поста́въ.** *Женскый станъ,* рѫбъ. *Копанъ станъ,* съ крака, забити въ земѭ-тѫ. 2) Цѣло платно човѣшкый рьстъ отъ шиѭ-тѫ до подъ колѣны-ты, прѣмѣтнѫто отпрѣдъ и отзадъ; два-та плата за ризѫ. 3) Клинъ на ризѫ междѫ прѣдника и задника; бочникъ, бочница 4) Голѣмина, височина на човѣшко-то тѣло; врьсть, възрастъ, израстъ, рьстъ, бой; ростъ. *Высокъ станъ.* 5) Мѣсто на планинѫ, на пѫть, кѫща, дѣто пѫтници нощувать; падало, конакъ; **ночле́гъ, посто́й,** стоя́нка, приста́нище. *Падамъ на станъ,* станувамъ, кондисвамъ.

Паскомь паси до село-то,
На станъ падни у чичіа ю. *Пѣс.*

Ста́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ставамъ.** —лѫлый, *прич.* Что е бълъ; **было́й.** *Това, что ти казвамъ, е нѣчто станѫло.*

Станяни́къ и **станяни́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стапа́ло, стапи́ца, стапи́свамся, в. **стѫпа́ло, стѫпи́ца, стѫпи́свамся.**

Ста́пець, *ум. м.* и **ста́пча,** *ум. ср.* отъ

стапъ. Пратчица, тоиажка. *Невѣста-та извадила шарене-то стапчя, за да изпѫди сватбары-ты. Чюкнѫли дѣца наболкѫ со шарены-ты стапчина, со стребрены-ты рѫчина, излѣзе божа съ рѣшето, та ѣ пукнѫло мѣшя-то.*

Стапъ, *с. м.* Тоиага, пратчка, палица, сопа, мацукъ; пáлка. — *Торба и стапъ бѣше му остало отъ сермиѫ-тѫ,* всичко бѣше изгубилъ, та трѣбвало да тръгне да проси.—*Стапъ-тъ има два краа. Спроти мечкѫ-тѫ и стапъ-тъ Дѣто сборъ не помага, тамо стапъ помага. Господь да чюва отъ длъгы стаповы и отъ низкы одаи. Свое-то съ стапъ, а чюждо-то съ комать. Нашелъ село безъ кучина, тръгнѫлъ безъ стапъ. Дрьжися като слѣпъ за стапъ.*

Старéкъ, *с. м.* Старый сватъ, старокъ, побащимъ на сватбѫ. *Пó-старъ братъ старекъ го турихѫ. Бѣлъ цвѣтъ долѣтѣлъ отъ мила кума и старека.*

Стáрець, рци, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старúло, старикъ, старешина, старина; старúкъ, стáрецъ. 2) Старѣйшина; старѣйшина, старшинá. *Старци-ти развръзлять данька. Събрали ми ся отъ села-та старци-ты на меджлисъ.* 3) Глава, въйвода на колиндари; станеникъ, стананикъ. 4) Въ *мн. ч.* Които за смѣхъ сѫ ся облѣкли съ смѣшны дрѣхы въ извѣстны дни прѣзъ годинѫ-тѫ; бабурци, дракусе, жамалъ, завала, маскаръ, кукъыри, шюматоре; рáженные, окрýтники. 5) Малкый-тъ желудъкъ на свинѫ, наплъненъ съ дробено мясо, тлъстинѫ и миризмы и изсушенъ. 6) На нивѫ мѣсто между браздъы-ты прѣскокнѫто и оставено неорано. — *Кукулиць старець,* раст. *Erithronium dens canis,* наведенъ дѣдо, кривъ дѣдо. — *Баба бабува и старца не заборава. Не учи старца да мака (да мѫти) яйца. Не учи старца да прави дѣца. Не учи старца яйца да мака, онъ знае и по три на зазалакъ. Не учи старець, какъ ся козы пасѫть. Когато мома не аресва ергенъ, на старець ся пада. Всякой старець и зналець. Не пытай (не прашай) старца, а паталца. Ходилися старци съ кола на зайци, ходили сѫ два дни, остали сѫ гладни.*

Стáречкый, чка, чко, *пр.* Старешкый.

Старéшина, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старець. 2) Старѣйшина. *Отъ патрика и отъ старешинѫ тѫ ся изпратило хаберъ по вси-ты мѣста.*

Стáрешкый, шка, шко, *пр.* отъ **стáрець.** Что е на (за, отъ) старци; старечкый, старичинскый, дрьтѣшкый, бабешкый; стáрческий, старикóвскый. — **шкы,** *нар.* Като старъ чловѣкъ, като старець; старечкы, дрьтѣшкы, бабешкы; стáрчески, старикóвски.

Старúкъ, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець въ 1-то знаменование. *Старици вино пиахѫ.*

Старúло, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець. *Харило, мое старило, пусты-ты ми старины, какво доживѣхъ! Не пытай старило, а пытай патило.*

Старинá, *с. ж.* 1) Старость; стáрость. *Смѣся на старины-ты ми.* 2) Старинѫ; старинá. *Отъ старинѫ ны е останѫло така.*

Стариниé, *с. ср.* Старо врѣмя, старина; старинá. *Останѫло отъ стариниѫ.*

Старúца, *с. ж.* Стара жена; старичка, бабичка; старýха. *Стара старица. Старице, майко слънчева!*

Два юнака камень врьлять,
Двѣ дѣвойкы гергевъ вязать,
Два стареца чубукъ пыхть,
Двѣ старици въ черковь ходять. *Пѣс.*

Старúчинскый, ска, ско, *пр.* Старешкый. —**скы,** *нар.* Старешкы.

Стáричка, *с. ж.* Старица. *Таквие старци и старичкы имать честь.*

И отпущилъ три синджиры робие:
Прьвый синджиръ все млады момчиня,
Вторый синджиръ все млады дѣвойкы,
Трекый синджиръ старци хемъ старичкы. *Пѣс.*

Стáричкый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **стáрый; стáренькій.**

Старúна, *с. м.* Старъ чловѣкъ; старець, старикъ; старúкъ.

Станка тетю си думаше:
Тетё-ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахѫръ-тъ? *Пѣс.*

Старкóсъ, *с. м.* Раст. *Anethum graveolens,* копоръ, копрець, копръ, манотъръ; укрóпъ, крóпъ, копёръ.

Старнá, *с. ж* Страна, буза; щёка.

Стáрнина, *с. ж.* Дѣлъ, что ся дава на майкѫ отъ имущество-то, останѫло слѣдъ смрьтьтѫ на бащѫ, и что остава на онѫ сынъ, който ѫ гляда. *Баба Марина има старнинѫ въ парици.*

Старúще, *с. ж.* Странище, стрьнище, станище.

Стáро бъ́лие, 1) Раст. *Atropa Belladona,* отровно бълие, разваленка, развалничя, разгонка; óдурь краса́вица, бѣшенная я́года, коровя́къ. 2) Раст. *Asarum europaeum,* самодивскый бурянъ, кѫржець; копы́тникъ, копы́тень, подорѣшникъ, подлѣсникъ, сухóй водоле́нь, обла́на, скипида́рникъ, пардъ ди́кій.

ваникъ на колядари. 2) На колядж ходж изъ кжщж въ кжщж, та пѣж пѣсни и благословии колядарскы; колядувамъ; колядова́ть.

Станану́ване, *с. ср.* отъ **станану́вамъ.** Колядуване; **коляда́.**

Ста́нё, им. соб. мжжско.

Станени́къ и **станени́нъ,** *с. м.* Станинъ, станинин, станяникъ: 1) Домакынь, стопанъ, сайбия, чорбаджия; **хозя́инъ.** *Что смы друмъ друмували, калны нощи потѣпкали, ситны кытки погубили, суры калпаци порусили, правы пушкы потрошили, дордѣ да дойдемъ до тоа нашь старъ станеникъ и старъ господиникъ. На здрави ти старъ станеникъ, тебѣ пѣемъ, Бога славимъ тжвъ вечерь на Коляджа.* 2) Който дава станъ; гостоприемникъ, конакчия.

Прочюлъ ми ся е старъ станеникъ,
Че си има девять сынка,
Девять сынка съ девять ралца,
До пладне си орань оржть,
Отъ пладне си лозе копать. *Пѣс.*

3) Който трьси станъ; пжтникъ, друмникъ. *Рано ранилъ старъ станеникъ, рано ранилъ въ недѣлжа, че си тръгнжлъ старъ станеникъ въ длъгы пжтие, калны друмие и си запѣлъ личнж пѣсень старъ станенишкж.* 4) Стананикъ.

Станени́ца, *с. ж.* Домакыня, стопанка, зейка, сайбийка, чорбаджийка; **хозя́йка.**

Кога мома либя нѣма,
Либя нѣма, ни либила,
Змѣю да е либовница,
На коня му настойница,
На дружинж станеница. *Пѣс.*

Станени́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **станени́къ.** *Пѣсни станенишкы.*

Ста́нец, *ум. м.* отъ **станъ.**

Стани́менъ, *с. м.* Име Българско на Станимакж.

Станинни́нъ и **стани́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стани́ще, *с. ср.* Пожънатa нива, на комто стоять още останжлы-ты на коренна сламкы; старнище, странище, стрънище.

Становѐнъый, въ, на, но, *пр.* Становитый. *Стои мома на становенъ камень, та си брои мѣсяци, годины.*

Становѝтнъый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Становитый. *Три дни ходихж по горж зеленж, да си тражять камень становитенъ, не найдохж камень становитенъ.*

Становѝтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е наседѣ, въ всичкы-ты си части еднакъвъ, отъ едно нѣчто, отъ едно вещество направенъ; становенъый, становитнъый, едностайный, самобытнъый, битювия; цѣлный, масси́вный.

Бѣлила е на рѣкж Дримъ,
На каменчя е чюкала,
На каменчя становито,
Съсъ позлатенж бухалкж. *Пѣс.*

Па ми калескж допрати
На планинж на рудинж,
На каменье становито,
На орѣшие столовато. *Пѣс.*

2) Който е имотенъ, та може да дава станъ, да причаква гостие, да става станеникъ. *Добрѣ ся сѣбрахмы на намѣстниковж трапезж, да е имовитъ, да е становитъ, да е наковатъ, да е домовитъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Стано́й, им. соб. мжжско. — *Станой камень,* становитъ камень.

Ста́нувамся, *гл. вз.* Ставамся, оставамся. *Гора ся съ листа станува, мома ся съ рода прощава.*

Ста́нувамъ, *гл. уч.* отъ **ста́нж.**

Стану́вамъ, *гл. ср.* Падамъ на станъ, слизамъ, спирамся на конакъ; застанамъ, прѣпадамъ, кондисвамъ; **останавливаться на ночле́гъ, постоемъ.** *Кждѣ стана стануваxмы? Добра стана стануваxмы, добра пжтна пжтуваxмы.*

Станува́ние, *с. ср.* отъ **станува́мъ.** Падане на станъ, кондисване.

Станулъ, им. соб. мжжско.

Ста́нчё, им. соб. мжжско.

Ста́нчя, *ум. ср.* отъ **станъ.** Станець.

Станъ, *с. м.* 1) Справа за тъкане; разбой; **тка́цкій станъ, кросна́, кро́сны, поста́въ.** *Женскый станъ,* рабъ. *Копанъ станъ,* съ крака, забити въ земж-тж. 2) Цѣло платно човѣшкый рьстъ отъ шиж-тж до подъ колѣны-ты, прѣмѣтнжто отпрѣдъ и отздъ; два-та плата за ризж. 3) Клинъ на ризж междж прѣдника и задника; бочникъ, бочница 4) Голѣмина, височина на човѣшко-то тѣло; врьсть, възрастъ, израсть, рьстъ, бой; ростъ. *Высокъ станъ.* 5) Мѣсто на планинж, на пжть, кжща, дѣто пжтници нощувать; падало, конакъ; **почле́гъ, посто́й,** стоя́нка, **приста́нище.** *Падамъ на станъ,* станувамъ, кондисвамъ.

Пасконь паси до село-то,
На станъ падни у чичја ю. *Пѣс.*

Ста́нж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **станамъ.** —**лжлый,** *прич.* Что е былъ; **было́й.** *Това, что ти казвамъ, е нѣчто станжло.*

Станяни́къ и **станяни́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стапа́ло, стапи́ца, стапи́свамся, в. **стжпа́ло, стжпи́ца, стжпи́свамся.**

Ста́пец, *ум. м.* и **ста́пчя,** *ум. ср.* отъ

стапъ. Прáтчица, тоягка. *Невѣста-та извадила шкренс-то стапчя, за да изпѫди сватбары-ты. Чюкнѫли дѣца юболкѫ со шкрены-ты стапчина, со стребрены-ты рѫчина, излѣзе божка съ рѣшето, та ѣ пукнѫло жѣшя-то.*

Стапъ, *с. м.* Тоягa, прáтчка, палица, сопа, мацукъ; пáлка. — *Торба и стапъ бѫше му остало отъ сермиѫ-тѫ,* всичко бѫше изгубилъ, та трѣбвало да тръгне да проси.—*Стапъ-тъ има два края. Спроти мечкѫ-тѫ и стапъ-тъ Дѣто сборъ не помага, тамо стапъ помага. Господь да чюва отъ дългы стаповы и отъ низкы одаи. Свое-то съ стапъ, а чюждо-то съ комать. Нашелъ село безъ кучина, тръгнѫлъ безъ стапъ. Дрьжися като слѣпъ за стапъ.*

Старéкъ, *с. м.* Старый сватъ, старокъ, побащимъ на сватбѫ. *Пъ-старъ братъ старекъ го турихѫ. Бѣлъ цвѣтъ долѣтѣлъ отъ мила кума и старека.*

Стáрець, рци, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старúло, старикъ, старешина, старина; старúкъ, стáрецъ. 2) Старѣйшина; старѣйшина, старшинá. *Старци-ти разврьлять данька. Събрали ми ся отъ села-та старци-ты на меджлисъ.* 3) Глава, въйвода на коляндари; станеникъ, стананикъ. 4) Въ *мн. ч.* Които за смѣхъ сѫ ся облѣкли съ смѣшны дрѣхы въ извѣстны дни прѣзъ годинѫ-тѫ; бабурци, дракусе, жамалъ, завала, маскары, кукъри, шюматаре; рáженные, окрýтники. 5) Малкый-тъ желудъкъ на свинь, напълненъ съ дробено мясо, тлъстинѫ и миризмы и изсушенъ. 6) На нивѫ мѣсто между бразды-ты прескокнѫто и оставено неорано. — *Кукулящь старець,* раст. *Erithronium dens canis,* наведенъ дѣдо, кривъ дѣдо. — *Баба бабува и старца не заборава. Не учи старца да мака (да жѫти) яйца. Не учи старца да прави дѣца. Не учи старца яйца да мака, онь знае и по три на завалакъ. Не учи старець, какъ ся козы пасѫть. Когато мома не аресва ергенъ, на старець ся пада. Всякой старець и зналець. Не пытай (не прашай) старца, а паталца. Ходилися старци съ кола на зайци, ходили сѫ два дни, остали сѫ гладни.*

Стáречкый, чка, чко, *пр.* Старешкый.

Старéшина, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старець. 2) Старѣйшина. *Отъ патрика и отъ старешинѫ тѫ ся изпратило хаберъ по вси-ты мѣста.*

Стáрешкый, шка, шко, *пр.* отъ **стáрець.** Что е на (за, отъ) старци; старечкый, старичинскый, дрьтѣшкый, бабешкый; стáрческій, стариковскый. — **шкы,** *нар.* Като старъ чловѣкъ, като старець; старечкы, дрьтѣшкы, бабешкы; стáрчески, стариковски.

Стари́къ, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець въ 1-то знаменование. *Старици вино пиахѫ.*

Стари́ло, *с. ж.* Старъ чловѣкъ, старець. *Харило, мое старило, пусты-ты ми старины, какво доживѣхъ! Не пытай старило, а пытай патило.*

Старина́, *с. ж.* 1) Старость; стáрость. *Смѣся на старины-ты ми.* 2) Старинe; старина́. *Отъ старинѫ ны е останѫло така.*

Старинúе, *с. ср.* Старо врѣмя, старина; старина́. *Останѫло отъ старинѫе.*

Стари́ца, *с. ж.* Стара жена; старичка, бабичка; старýха. *Стара старица. Старице, майко слънчева!*

Два юнака камень врьлять,
Двѣ дѣвойкы гергевъ вязать,
Два стареца чубукъ пыхть,
Двѣ старици въ черковь ходять. *Пѣс.*

Стари́чинскый, ска, ско, *пр.* Старешкый. —**скы,** *нар.* Старешкы.

Стáричка, *с. ж.* Старица. *Таквие старци и старичкы имать честь.*

И отпущялъ три синджиры робие:
Прьвый синджиръ все млады момчиня,
Вторый синджиръ все млады дѣвойкы,
Третый синджиръ старци хемъ старичкы. *Пѣс.*

Стáричкый, —чкъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **стáрый; стáренькій.**

Стари́на, *с. м.* Старъ чловѣкъ; старець, старикъ; стари́къ.

Станка тетю си думаше:
Тетё-ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахѫръ-тъ? *Пѣс.*

Старкóсъ, *с. м.* Раст. *Anethum graveolens,* копоръ, копрець, копръ, манотъръ; укрóпъ, крóпъ, копёръ.

Старна́, *с. ж* Страна, буза; щёка.

Стáрнина, *с. ж.* Дѣлъ, что ся дава на майкѫ отъ имущество-то, останѫло слѣдъ смрьтьтѫ на бащѫ, и что остава на онѫ сынъ, който ѫ гляда. *Баба Марина има старнинѫ въ парици.*

Старни́ще, *с. ж.* Странище, стрьнище, станище.

Стáро бъ́лие, 1) Раст. *Atropa Belladona,* отровно бълие, разваленка, развалничя, разгонка; óдурь краса́вица, бѣшенная я́года, коровя́къ. 2) Раст. *Asarum europaeum,* самодивскый бурянъ, кѫржець; копы́тникъ, копы́тень, подорѣшникъ, подлѣсникъ, сухóй водоле́нь, обла́па, скипида́рникъ, пардъ да́кій.

ваникъ на колядари. 2) На колядѫ ходѫ изъ кѫщѫ въ кѫщѫ, та пѣѭ пѣсни и благословии колядарскы; **колядувамъ**; **колядова́ть.**

Станану́ване, *с. ср.* отъ **станану́вамъ.** Колядуване; **коляда́.**

Ста́нё, им. соб. мѫжско.

Станени́къ и **станени́нъ,** *с. м.* Станинъ, станинин, станяникъ: 1) Домакынь, стопанъ, сайбия, чорбаджия; **хозя́инъ.** *Что смы друмъ друмували, калны нощи потъпкали, ситны кытки погубили, суры калпаци порусили, правы пушкы потрошили, дордѣ да дойдемъ до тоя нашь старъ станеникъ и старъ господиникъ. На здрави ти старъ станеникъ, тебѣ пѣемъ, Бога славимъ тѫзь вечерь на Колядѫ.* 2) Който дава станъ; гостоприемникъ, конакчия.

Прочюлъ ми ся е старъ станеникъ,
Че си има девять сынка,
Девять сынка съ девять ралца,
До пладне си орань орѫть,
Отъ пладне си лозе копать. *Пѣс.*

3) Който трьси станъ; пѫтникъ, друмникъ. *Рано ранилъ старъ станеникъ, рано ранилъ въ недѣлѫ, че си тръгнѫлъ старъ станеникъ въ длъгы пѫтье, калны друме и си запѣлъ личнѫ пѣсень старъ станенишкѫ.* 4) Стананикъ.

Станени́ца, *с. ж.* Домакыня, стопанка, зейка, сайбийка, чорбаджийка; **хозя́йка.**

Коя мома либя нѣма,
Либя нѣма, ни либила,
Змѣю да е либовница,
На коня му настойница,
На дружинѫ станеница. *Пѣс.*

Станени́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **станени́къ.** *Пѣсни станенишкы.*

Ста́нець, *ум. м.* отъ **станъ.**

Стани́менъ, *с. м.* Име Българско на Станимакѫ.

Станини́нъ и **стани́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стани́ще, *с. ср.* Пожънатa нива, на комъто стоять още останѫлы-ты на коренья сламкы; старнище, странище, стрьнище.

Становѐный, нъ, на, но, *пр.* Становитый. *Стои мома на становенъ камень, та си брои мѣсяци, годины.*

Становѝтнтый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Становитый. *Три дни ходихѫ по горѫ зеленѫ, да си тражять камень становитенъ, не найдохѫ камень становитенъ.*

Становѝтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е наседѣ, въ всичкы-ты си части еднакъкъ, отъ едно нѣчто, отъ едно вещество направенъ; становенъый, становитнтый, едностайный, самобытнтый, битювия; цѣльный, масси́вный.

Бѣлила е на рѣкѫ Дримъ,
На каменчя е чюкала,
На каменчя становито,
Съсъ позлатенѫ бухалкѫ. *Пѣс.*

Па ми калескѫ допрати
На планинѫ на рудинѫ,
На каменье становито,
На орѣшье столовато. *Пѣс.*

2) Който е имотенъ, та може да дава станъ, да причаква гостье, да става станеникъ. *Добрѣ ся събрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е чаковатъ, да е домовитъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Стано́й, им. соб. мѫжско. — *Станой камень,* становитъ камень.

Ста́нувамся, *гл. вз.* Ставамся, сставамся. *Гора ся съ листа станува, мома ся съ рода прощава.*

Ста́нувамъ, *гл. уч.* отъ **ста́нѫ.**

Стану́вамъ, *гл. ср.* Падамъ на станъ, слизамъ, спирамся на конакъ; застанамъ, прѣпадамъ, кондисвамъ; **останáвливаться на ночле́гъ, посто́емъ.** *Кждѣ стана стануваxмы? Добра стана стануваxмы, добра пѫтья пѫтуваxмы.*

Станýване, *с. ср.* отъ **станýвамъ.** Падане на станъ, кондисване.

Станýлъ, им. соб. мѫжско.

Ста́нчё, им. соб. мѫжско.

Ста́нча, *ум. ср.* отъ **станъ.** Станець.

Станъ, *с. м.* 1) Справа за тъкане; разбой; **тка́цкій станъ, кросна́, кро́сны, поста́въ.** *Женскый станъ,* рѫбъ. *Копанъ станъ,* съ крака, забити въ земь-тѫ. 2) Цѣло платно човѣшкый рьстъ отъ шыя-тѫ до подъ колѣны-ты, прѣмѣтнѫто отпрѣдъ и отздъ; два-та плата за ризѫ. 3) Клинъ на ризѫ междѫ прѣдника и задника; бочникъ, бочница 4) Голѣмина, височина на човѣшко-то тѣло; врьсть, възрастъ, израстъ, рьстъ, бой; ростъ. *Высокъ станъ.* 5) Мѣсто на планинѫ, на пѫть, кѫща, дѣто пѫтници нощувать; падало, конакъ; **ночле́гъ, посто́й, стоя́нка, приста́нище.** *Падамъ на станъ,* станувамъ, кондисвамъ.

Паскомь паси до село-то,
На станъ падни у чичча ю. *Пѣс.*

Ста́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ставамъ.** —лѫлый, *прич.* Что е былъ; **было́й.** *Това, что ти казвамъ, е нѣчто станѫло.*

Станяни́къ и **станяни́нъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стапа́ло, стапи́ца, стапи́свамся, в. **стѫпа́ло, стѫпи́ца, стѫпи́свамся.**

Ста́пець, *ум. м.* и **ста́пча,** *ум. ср.* отъ

стапъ. Прáтчица, тоиажка. *Невѣста-та извадила шарен-то стапчя, за да изпѫди сватбары-ты. Чюкнѫли дѣца юболкѫ со шарены-ты стапчина, со стребрены-ты ржчина, излѣзе божа съ рѣшето, та ѣ пукнѫло мѣшя-то.*

Стапъ, *с. м.* Тоиага, прáтчка, палица, сопа, мацукъ; пáлка. — *Торба и стапъ биаше му остало отъ сермиѫ-тѫ,* всичко биаше изгубилъ, та трѣбвало да тръгне да проси.—*Стапъ-тъ има два краиа. Спроти мечкѫ-тѫ и стапъ-тъ Дѣто сборъ не помага, тамо стапъ помага. Господь да чюва отъ дългы стаповы и отъ низкы одаи. Свое-то съ стапъ, а чюждо-то съ комать. Нашелъ село безъ кучина, тръгнѫлъ безъ стапъ. Дрьжися като слѣпъ за стапъ.*

Стáрекъ, *с. м.* Старый сватъ, старокъ, побащимъ на сватбѫ. *Пѣ-старъ братъ старекъ го турихѫ. Бѣлъ цвѣтъ долѣтѣлъ отъ мила кума и старека.*

Стáрець, рци, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старúло, старикъ, старешина, стариа; старúкъ, стáрецъ. 2) Старѣйшина; старѣйшина, старшинá. *Старци-ти разврьлиать данька. Събрали ми ся отъ села-та старци-ты на меджлисъ.* 3) Глава, въйвода на колядари; станеникъ, стананикъ. 4) Въ *мн. ч.* Които за смѣхъ сѫ ся облѣкли съ смѣшны дрѣхы въ извѣстны дни прѣзъ годинѫ-тѫ; бабурци, дракусе, жамалъ, завала, маскары, кукъри, шюматаре; рáженные, окрýтники. 5) Малкый-тъ желудъкъ на свинь, наплъненъ съ дробено мясо, тлъстинѫ и миризмы и изсушенъ. 6) На нивѫ мѣсто междѫ бразды-ты прѣскокнѫто и оставено неорано. — *Кукулиаць старець,* раст. *Erithronium dens canis,* наведенъ дѣдо, кривъ дѣдо. — *Баба бабува и старца не заборава. Не учи старца да мака (да мжти) иайца. Не учи старца да прави дѣца. Не учи старца иайца да мака, онъ знае и по три на зазалакъ. Не учи старець, какъ ся козы пасжть. Които мома не аресва ергенъ, на старець ся пада. Всякой старець и знаець. Не пытай (не прашай) старца, а паталца. Ходилися старци съ кола на зайци, ходили сѫ два дни, остали сѫ гладни.*

Стáречкый, чка, чко, *пр.* Старешкъый.

Стáрешина, *с. м.* 1) Старъ чловѣкъ; старець. 2) Старѣйшина. *Отъ патрика и отъ старешинѫ тѫ ся изпратило хаберъ по вси-ты мѣста.*

Стáрешкый, шка, шко, *пр.* отъ **стáрець.** Что е на (за, отъ) старци; старечкый, старичинскый, дрьтѣшкый, бабешкый; стáрческíй, стариковскый. — **шкы,** *нар.* Като старъ чловѣкъ, като старець; старечкы, дрьтѣшкы, бабешкы; стáрчески, стариковски.

Стариúкъ, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець въ 1-то знаменование. *Старици вино пиахѫ.*

Стариúло, *с. м.* Старъ чловѣкъ, старець. *Харило, мое старило, пусты-ты ми старины, какво доживѣхъ! Не пытай старило, а пытай патило.*

Старинá, *с. ж.* 1) Старость; стáрость. *Смѣся на старины-ты ми.* 2) Старинѣ; старинá. *Отъ старинѫ ны е останѫло така.*

Стариніе, *с. ср.* Старо врѣмя, старина; старинá. *Останѫло отъ старинѫ.*

Стариúца, *с. ж.* Стара жена; старичка, бабичка; старýха. *Стара старица. Старице, майко слънчева!*

Два юнака камень врьлиать,
Двѣ дѣвойкы гергевъ вязать,
Два стареца чубукъ пиьть,
Двѣ старици въ черковь ходять. *Пѣс.*

Стариúчинскый, ска, ско, *пр.* Старешкъый. —**скы,** *нар.* Старешкы.

Стáричка, *с. ж.* Старица. *Таквие старци и старичкы имать честь.*

И отпущилъ три синджиры робие:
Прьвый синджиръ все млады момчиниа,
Вторый синджиръ все млады дѣвойкы,
Трекый синджиръ старци хемъ старичкы. *Пѣс.*

Стáричкый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **стáрый; стáренькíй.**

Стариúна, *с. м.* Старъ чловѣкъ; старець, старикъ; стариúкъ.

Станка тетю си думаше:
Тетё-ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахаръ-тъ? *Пѣс.*

Старкóсъ, *с. м.* Раст. *Anethum graveolens,* копоръ, копрець, копръ, манотъръ; укрóпъ, крóпъ, копёръ.

Старнá, *с. ж* Страна, буза; щёка.

Стáрнина, *с. ж.* Дѣлъ, что ся дака на майкѫ отъ имущество-то, останѫло слѣдъ смрьтьтѫ на бащѫ, и что остава на онѫ сынъ, който ѫ гляда. *Баба Марина има старнинѫ въ парици.*

Старнúще, *с. ж.* Странище, стрьнище, станище.

Стáро бъ́лие, 1) Раст. *Atropa Belladona,* отровно бълие, разваленка, развалничя, разгонка; óдурь красáвица, бѣшенная я́года, коровúкъ. 2) Раст. *Asarum europaeum,* самодивскый бурианъ, кѫржець; копы́тникъ, копы́тень, подорѣшникъ, подлѣсникъ, сухóй водолéнь, облáпа, скипидáрникъ, пардъ дúкíй.

Староврѣмешний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Что е отъ едно врѣмя, отъ старо врѣмя; староврѣмскый, старскый, вехтый, едноврѣмешний, едноврѣмскый; стари́нный, дре́вний. *Староврѣмешни работы.*

Староврѣ́мскый, ска, ско, *пр.* Староврѣмешний.

Старовѣ́рци, *с. м. мн.* Така сж нареченъ животны-ты въ едно приказк: *во старо врѣмя ся сосборували старовѣрциты да оженять слънце-то.*

Стáройка и стáройкна, *с. м.* 1) Старокъ, старокна, старокънна. 2) Подкрьстникъ.

Стáройкънница, *с. ж.* Старокънна.

Стáрока, *с. ж.* Старо дрьво, староково дрьво.

Стáрокавый, въ, ва, во, *пр. Старокаво дрьво,* крѣхко дрьво, отъ което ничто не става.

Староковый, въ, ва, во, *пр.* За дрьво: възъ-старый.

Стáрокъ, *с. м.* Старый сватъ, старокна, старойка, старойкна, старекъ, заложникъ, побащимъ.

Стáрокънна, *с. ж.* 1) Която на сватба стои наместо майкж и врьти сватбж-тж; старойка, старойкна, старокна, попайчима, старосваха, старосватица; посажённая мать. 2) Жена на старокъ; попайчима, старойкънница, старосватица.

Стáрокна, *с. м.* и *с. ж.* Старокъ и старокънна.

Старолúкый, къ, ка, ко, *пр.* Който ся види като да е старъ, който има старешко лице.

Старосвáтение, *с. ср.* отъ **старосвáтж.**

Старосвáтець, *с. м.* Старосватъ, старый сватъ.

Старосвáтица и старосвáтка, *с. ж.* Старокънна

Старосвáтъ, *с. м* Старый сватъ, старокъ.

Старосвáтж, шнь,—тилъ, *гл. д.* Зимамь, калесвамь нѣкого за старосватъ.

> Да покаинш троицж юнаци,
> Маркоте чешь кума да укумишь,
> А Момчила че старосватишь,
> Груёте че дѣверъ да покаинш. *Пѣс.*

Старосвáха, *с. ж.* Старокънна, старосватица, старосватка.

Старость, *с. ж.* Врѣмя-то, когато човѣкъ остарѣе, стары годины, старо врѣмя, старина; стáрость. *На старость,* на старо врѣмя, на старине, на старины; на стáрости лѣтъ. *Старость — не радость. Старость — грьдость. Старость — пакость Дойде ли старость, и присмѣхъ дойде. Хой мори Тодоро, старость дошла, изгоро! Жлабы-ты отъ щрькелъ-ты ся боять, а жены-ты отъ старость-тж. Който иска на старос младость трѣбва да с на младость работи, почива. Който на мл той на старость ще ся лъжкть, старости старость по глъв да с*

Стáро цвѣтю и староцв *Helichrysum arenarium* **синлъ, синлъ трава, сини нечное зóлото, сѣроцвѣ**

Старскый, ска, ско, *пр.* врѣмя, отъ старо врѣмя; староврѣмскый, старый, едноврѣмскый, вехтый; ний. *Домакынь-тъ разб цж-тж еднж старскж*

Старсусъ, *с. м.* Раст. *A culus,* тарусъ, тархусъ; гóнъ, тургýнъ.

Старýнж, ешь, *гл. ср.* Го вѣдамь; старшинствовáт *ми старуе; ка ке си ж ражъ, а па ка ке стан*

Старчúще и старчúога, *с.* **старикáшка.** *Туе ми до ще съ бѣло брадище.*

Стáрчнакъ, *с. м.* Старець. *трѣ, видѣло единъ ста*

Стáрый, ръ, ра, ро, *пр.* много годины, прѣкаралъ достигналъ до послѣдния тый, матористый; стáр вѣкъ, старець. *Стара Старъ волъ, стара ов* 2) Баща, майка, вяче о *да не види старый-тъ, Вкжщи останжж сам* Който нѣйдѣ е най-голѣм **стáршій.** *Той е стары него ся пыта.* 4) Който динны отъ другыго; стáр *старъ отъ неж,* по-гол увехтѣлъ, зелъ да ся р вехтый; стáрый. *Стар хваща.* 6) Прѣминалы шéдшій. *Приказва ми* 7) За врѣмя: отъ когат много врѣме; вехтый. *С* то врѣмя, едно врѣмя; *Стары годины,* старости *на стары годины.* 8) врѣмя, отъ едно врѣмя; мешний, староврѣмскый, врѣмешний, едноврѣмскы рúнный, дрéвний. *Стар направа, старъ обычю* много врѣмя, отъ отдавна

тый, одавнашний; ста́рый, ве́хтый. *Старъ приятель, старъ грѣхъ, старо вино.— Въ старо врѣмя;* встарь, въ старину, вда́внѣ. *Отъ старо врѣмя;* и́встари, наза́дъ. — *Старъ баща, старъ татко,* дѣдо, дѣда; дѣдъ.—*Старъ ручёкъ,* голѣ́мъ ручёкъ, голѣ́мъ обѣ́дъ, пладня.—*Стара трапеза,* гощавка у момъка въ сабботъ вечерь-та срѣща вѣнчавка-та. — *Стара майка— старо дѣтя. Дѣца смы, нъ отъ старъ бащя смы. Стара кова — старо гаря. И той отъ старя кова гаря. За млады-ты е вѣкъ-ты, за стары-ты кжтъ-ты. Не питай старо, пытай видѣло (страдало). Да слушашъ старо, не тя заболѣва глава-та. Старъ приятель е пó-добръ отъ старо вино. Старо вино и старъ приятель не изпущай. Ако нѣмашъ старо, купи си, ако имашъ, изпади го. Колкото пó-старъ ся оженишъ, толкось пó-дълги ти бывать нощи-ты. Старо за приликя, младо за хубость Смрьть-та не гляда старъ ли си, младъ ли си. Старо кучя стадо пази Въ старо село нов адетъ не быва. Господь знае и стара баба. Вехто крьпи, конци хаби, старо либи, дъне губи. Отъ старо дрво обрячь не става. Старо дрво мячно ся прѣвива. Старъ влякъ отъ дрво ся не бои. Стара дума не е хума. Стара дума мѣсто хваща. Стара краставица за сѣмя. Стара курва домъ развалува. Кога ся старо купище запали, повяче смрьди.*

Старѣ́й сватъ. Който на сватбя стои наместо бащя и врьти сватбя-та; старокъ, старока, старойка, старойка, старекъ, заложникъ, побащимъ; посажённый оте́цъ, тѣ́сяцкій. *Ще ся види, кой е кумъ, кой старѣ́й сватъ.*

Старѣ́й, *с. м.* 1) Старѣ́йшина. 2) Старъ человѣкъ, старецъ; стари́къ.

Старъ старѣ́я овця пасе
Покрай друмъ на раздрумъ,
Помнякя дѣ́ кошюты,
Подплашиха сиво стадо. *Пѣс.*

Старѣ́йшина, *с. м.* 1) Избранъ пó-старъ человѣкъ отъ народа да врьти, да гляда селски, общъ работы, да заповѣдя нѣйдѣ; старешина, старѣ́й, старецъ, старица, чорбаджия; старѣ́йшина, старшина́. 2) Въ задругя, въ рода: най-старъ́й, който ня оправя; домакынь, глава, челникъ, чорбаджия.

Старѣ́кя, ешь,—рѣ́лъ, *гл. ср* Ставамъ старъ; остарѣ́вамъ, дрьтѣ́мъ; старѣ́ть. *Рыба и жена не стардъкть.*

Старѣ́ванье, *с. ср.* отъ **старѣ́кя.** Остарѣ́ване, дрьтѣ́ване.

Ста́самъ, *гл. свр.* отъ **ста́свамъ.** Да втасамъ, да фтасамъ.

***Ста́свамъ и ста́сувамъ** (да ста́самъ), *гл. д.* и *ср. Гр.* Втасвамъ, фтасвамъ. *Като сташе тѣсто-то, омѣсвать го на хлѣбовы. Чякали, что вло ке гы стаса, оно насрѣкъ было. Четыре сестричкы денъ, нокъ ся брькать, не можкть да ся стасать.*

Ста́сване и ста́суване, *с. ср.* отъ **ста́свамъ.** Втасване

Ста́тила, *с. ср. мн.* Всичкы-ты чясти, принадлѣжности на станъ. *Сбирамъ статила-та да тькя.*

***Стафи́да,** *с. ж. Гр.* Зрьно сушено гроздие; **изю́мина.** *Стафиды;* **изю́мъ.**

Стафи́дица и стафи́дка, *ум. ж.* отъ **стафи́да;** **изю́минка.**

Ста́я, *с. ж.* Горница, килия, одая, чердакъ; ко́мната, поко́й, го́рница, хра́мина, хоро́мина. *Кжща-та имъ има четыре стаи.*

Ста́вамъ (да ста́нкя), *гл ср.* Ставамъ.

Ста́ване, *с. ср.* отъ **ста́вамъ.** Ставане.

Ствáрвамъ (да ствáркя), *гл. д.* Стоварвамъ.

Стваръ, рове, *с. м.* Стварь. *Умрѣлъ баща имъ и имъ оставилъ четыре стваровы: шапкя, стапчя, рало опинци и шюпелкя.*

Стварь, *с. ж.* Нѣчто, вещь, стваръ; вещь, предме́тъ. *Каквы сж тыя ствари?*

Стволова́тый, тъ, та, то, *пр.* Что има голѣмъ, хубавъ стволъ, что има много стволовы; столоватый, клонатый, клонистый, клончистый, кытатый, кычистый, стьблистый, грановитый; ветви́стый, столи́стый. *Подъ врьбя стволоватя.*

Стволъ, *с. м.* Главна-та чясть на растение отъ корения до врьха му; стрькъ, стьбло, хурка, цволъ; стволъ. *Врьба съ много стволовы,* съ много братя.

Створкя, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **створя́вамъ.** —**ре́нъ́ый,** *прич. стр.*

Створя́вамъ (да створкя), *гл. д* Сътворявамъ, направямъ, сторвамъ, сдавамъ; твори́ть, создава́ть. *Дѣдо Господь, кога направилъ тока свѣтъ, былъ створилъ и нѣкаквы духовы. Жялба ся Богу нажялило, та го створи, та е человѣкъ станялъ.* —**ися,** *гл. възвр.* 1) Ставамъ, прѣврьщамся, прѣобрьщамся. *Пакъ ся створилъ на дѣтя и си отишли у дома.*

Ако ударишъ прашнъ друмъ,
Да ся створимъ ситна роса,
Да наросимъ прашнъ друмъ. *Пѣс.*

2) Навявамся, излизамъ, вѣстямся, вѣскамся,

мѣркамсѧ, показвамсѧ; явля́тьсѧ, пока́зватьсѧ, представля́тьсѧ.

Ангелъ сѧ створи задъ него,
Та па Стоѧну говори:
Ѩ сѧ обрьни надзадѣ,
Задъ тебе вакло овненце,
Заколи вакло овненце,
Не коли мѫжско дѣтенце. *Пѣс.*

Створя́ваніе, *с. ср.* отъ **створя́вамъ** и **створя́вамсѧ.**

Ствыѫ, ишь, вм стоѭ.

Сте, *мн. ч. второ лице,* отъ глаголъ **сѣмь.**

Стебле́ніе, *с. ср.* отъ **стебле́ѫ.**

Стебло́, *с. ср.* Клонъ на растение; вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стѣбло, стѣбелъ, стѣбецъ, стѣбка, стѣбъ, щѣбъ, сѣбъ, сѣбка, сѫкъ, сѫчка, чепъ; сте́бель, о́трасль, вѣтвь.

Стебле́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. ср.* Пущамъ стебла; стѣблѭ, клонѭ; **развѣтвля́тьсѧ.**

Израсло дрьво видрово,
Въшенъ въшнило до небо,
Стебла стеблило до земи. *Пѣс.*

Тамо е израсло той дрьво зелено,
Въше е въшнало чакъ до въше небо,
Корень е пущало чакъ до бѣлъй Дунавъ,
Стебла е стеблило доръ до черна земьѧ. *Пѣс.*

Стебьлце́, *ум. ср.* отъ **стебло́.** Клонча; **стебелёкъ.**

Сте́гамь, стегъ, в. **стя́гамь, стягъ.**

Сте́жеръ, *с. м.* 1) Колъ въ срѣдѫ-тѫ на токъ (харманъ), о който сѫ врьзани коне́ти, та сѧ врьтять около него, когато врьшѫть; стоджярь, стрежь, кречь, пѫпъ. 2) Единъ видъ дѫбъ.

Стека́чь, *с. м.* Въ изречение: *Господь е стекачь,* знае кой за какво е достоинъ, та му го дава.

Стекъ, *с. м.* Добъ́вачка, добъ́вка, добъ́въ, придобъ́въ, печѫла, печѫлба, кѫаръ; при́быль, вы́игрышъ, барки́шъ, вы́года, по́льза.

Что сѣмь шеталъ дена три годинъ,
Ни стекъ стекохъ, ни нѣчто загубихъ. *Пѣс.*

Стекѫ́, чёшь, сте́кохъ, стеклъ, *гл. свр.* отъ **сти́чѧмь.** —**чёнъ́ый,** *прич. стр.*

Сте́ле, им. соб мѫжско.

Сте́леніе, *с. ср.* отъ **сте́лѭ** и **сте́лѭсѧ.**

Сте́лна, *пр. ж.* Телна. *Стелна крава;* **те́льная коро́ва.**

Сте́лѭ, ишь, стлахъ, *гл. д.* Постилам; **стлать.** —**лѭсѧ,** *гл. възвр.* Простирамсѧ, разпростирамсѧ; **стла́тьсѧ.** *Растение, что сѧ стеле;* **ползу́чее расте́ніе.** *Брьшлянътъ сѧ стеле по стѣнѫ-тѫ.*

Сте́ля, *с. ср.* 1) Покрѣвъ на сградѫ; покрѣвка; **кри́ша, кро́вля, па́луба.** 2) Стрѣха на сградѫ; **застрѣха, застрѣхъ.**

Сте́лна, *с. ж.* 1) На самаръ мѣшинена-та чясть, напълнена съ сламѫ. *Что парѫ си добыелъ, крыелъ гы въ еднѫ стелѫ отъ единъ ветъхъ самаръ.* 2) Покрѣвка, що турятъ на гръба на конь подъ сѣдло-то, подъ самара. *Стелѭ на конь.*

Сте́ма, *с. об.* Лѣнивъ, мрьзеливъ, дембелъ, хайлазъ, хайнаджия.

Сте́ма, *с. ж.* Навѣянь, натрупанъ нѣйде снѣгъ; прѣспа, сосна, намѣтъ; **сугро́бъ.**

Сте́мнува (да стемни), *гл. безл.* Стъмнува. *Стемнило го, а не го разденило.*—**ѧсѧ,** *гл. възвр. безл.* Стъмнуваса.

Сте́неніе, *с. ср.* отъ **сте́нѭ.** Стенканіе, охканіе, пъшканіе; **стена́ніе.**

Стенимеръ ракѝя. Срѣщася въ пѣсень; вѣроятно Станимашка.

Напой сѝ мѧ, Стоѧне,
Стенимеръ бѣлѫ ракіѧ,
И нахрани мѧ, Стоѧне,
Хюлбескѫ бѣлѫ пшеницѫ. *Пѣс.*

Сте́нкамь, *гл. ср.* Стенѫ. *Кога дойде навечерь, ты да плачешь и да стенкашь.*

Сте́нканіе, *с. ср.* отъ **сте́нкамь.** Стененіе.

Сте́нѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* Пъшкамь, охкамь, стенкамь, ехтѫ, ечкамь; **стена́ть, стона́ть.** *Отъ болкы плаче и стене.*

Сте́пвамь и сте́пувамь (да сте́пѫ), *гл. д.* Утѣпвамь нѣчто повяче отколкото трѣба, та го скѫсявамь; **прѣтепвамь.** —**мсѧ,** 1) *гл. възвр.* Отъ много тепане скѫсявамсѧ, сбирамсѧ. *Димии-ты сѧ степахѫ* 2) *гл. вз.* Сбивамсѧ; **би́тьсѧ, дра́тьсѧ.**

У дрьво-то два гълѫба,
Два гълѫба, три пауна.
Степахѫсѧ два гълѫба,
Два гълѫба, три пауна. *Пѣс.*

Сте́пваніе и сте́пуваніе, *с. ср.* отъ **сте́пвамь и сте́пвамсѧ.**

Сте́пцамь, *гл. свр.* отъ **сте́пцувамь.** —**цанъ́ый,** *прич. стр.*

Сте́пцвамь и сте́пцувамь (да сте́пцамь), *гл. д.* Направямь нѣчто какъ да е; скалоскавамь, скопосвамь. —**мсѧ,** *гл. възвр.* Мѣтамсѧ на нѣкого. *Кой знае на кого сѧ е степцалъ!* на кого сѧ е мѣтналъ.

Сте́пцваніе и сте́пцуваніе, *с. ср.* отъ **сте́пцвамь и стецвамсѧ.**

Сте́пѫ, ешь, — пахъ, *гл. свр.* отъ **сте́пвамь.** —**панъ́ый,** *прич. стр.*

Сте́фо и Сте́фчё, им. соб мѫжско.

***Сти́ва,** *с. ж* и **сти́вие,** *с. ср. Гр.* Стана въ 4-то знаменование.

Стива́самь, *гл. свр.* отъ **стива́свамь.**—**санъ́ый,** *прич стр.*

***Стива́свамь и стива́сувамь** (да стива́самь), *гл. д. Гр.* Стивосвамь: 1) Стивѫ. 2) Натрупвамь, начовалвамь; нава́лвать, накла́дывать, нагромозда́ть. 3) Бѫ, бръскамь, дръпкамь памукъ, вълна да сѧ разчешѧть,

за да ся прядáть; бить, трепáть хлопчáтую бумáгу, шерсть. *Стивасвамь памукъ, та го правѫ на скамаци.* 4) Биѫ, удрáмь, бръскáмь, врáскамь; бить, колотúть, драть.

Стивáсваніе и стивáсуваніе, *с. ср.* отъ **стивáсвамь.**

***Стивóсамь**, *гл. свр.* отъ **стивóсвамь.** Да стивасамь. —**санъ**ый, *прич. стр.*

***Стивóсвамь и стивóсуваль** (да стивóсамь), *гл. д. Гр.* Стивасвамь.

Стивосувáчь, *с. м.* Стивнастарь. *Стивосувачь да стане!*

Стивъ, *с. м.* Пластъ; пластъ, полосá, слой. *Направи го на стивовы.*

Стивнѫ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. д.* Рядѫ нѣчто на стивовъı; пластѫ, напластявамь, стивасвамь, стивосвамь; пластовáть.

Стúвна, *с. ж.* Стива, стивие, става въ 4-то знаменование.

Стивнастáрь, *с. м.* Който бие памукъ; стивосувачь, халачь, памукчúя, брьскачь, дрьндарь; шерстобóй, шерстобúть.

Стúга, *с. ж.* Стиганье. *Добра стига!* привѣтствие, кога нѣкой стигне нѣкого на пѫть. *Добра срѣща и добра стига!* благословия на изпращание нѣкого на пѫть. *Стигѫ нѣма*, не може ся стигне. *Виждѫ нѣма и стигѫ нѣма*, не може ся види, не може ся стигне.

Аве ся изправихъ, та го люто покляхъ:
Зла ти срѣща, либя, и нò-зла ти стига! —
Не прифтаса мома дома да си иде,
Срѣщнѫли го врьли хайдути,
Обрали сѫ го, убили сѫ го. *Пѣс.*

Стúга, *нар.* 1) Само, нека само; лишь. *Стига да плати;* лишь бы заплатúлъ. *Стига да е така.* 2) Доста, повяче да не е; бúдеть, довóльно, пóлно. *Стига пи;* полно пить. *Стига мя си дрънкалъ. Стига ми ся хвали, та ми срьдце пали Не стига ли ти, ами още глъчишь?* не отзе ли си?

Стúгамь (**стúгвамь, да стúгнѫ, стúгнувамь**), 1) *гл. д.* Догонвамь, достигамь; настигамь, пристигамь, втасвамь; достигáть, догонáть. *Драганъ си отиде, стигни го, та го врьни Хрътка стига, че и́ сѫ дльгы крака-та.* 2) Въ учение или на другѫ нѣкоѫ работѫ залѣгамь да работѫ, да ся учѫ, та да ся изравнѫ съ другы-тъı; достигамь; настигáть. *На писаніе го стигнѫхъ, ала на смѣтаніе още не съмь го стигнѫлъ.* 3) Дохождамь донѣйдѣ; достигамь; достигáть. *Стигнѫлъ на книгѫ-тѫ дъно-то. Късно щемъ стигнемъ планинѫ-тѫ.* 4) Достигамь, доживѣвамь; доживáть. *Лоши врѣмена стигнѫхмы. Стигнѫхъ да видѫ и унукы задомены.* 5) Постигамь, намирамь, снамирамь, случвамся, сполитамь, слитамь; постигáть. *Стигнѫхѫ го клятвы тъı ми. Клятва и благословиа отъ майкѫ и бащѫ стигать. Стигнѫ го грѣхъ тъ му.* 6) Добъıвамь, придобъıвамь, спечялявамь, стичамь; наживáть, наживáться, наторговáть, доставáть, добъıвáть, прiобрѣтáть. *Стигнѫхмы голѣмо иманье.*

Тодоръ Тодорки думаше:
Тъı бяше клято сиракя,
Азъ бяхъ чюждо аргатчя,
Какъ ся съсъ тебе събрахмы,
Хубава мѫка стигнѫхмы,
Злато отъ сребро пò-много. *Пѣс.*

7) Раждамь, добъıвамь, постигамь; раждáть. *Една жена стигнѫла два близнака. Тъа му стигнѫла едно мѫжско дѣтя.* 8) *гл. д.* и *ср.* Достигамь, застигамь, докачамь, допирамь, доближавамь, досягамь; досягáть, доставáть. *Стигамь тованка, и стигамь до тованка. Не стигамь полицѫ-тѫ. Вжже-то не стигнѫ земъкъ-тѫ (до земъкъ-тѫ).* 9) *гл. ср.* Достигамь, дохождамь, пристигамь, втасвамь; достигáть, доходúть, доѣзжáть, прúбъıвáть, приходúть, прiѣзжáть. *Прѣди малко стигнѫхъ,* дойдохъ си. *Стигнѫхмы късно село-то.* 10) Дохождамь, пристигамь, идѫ; приходúть, доходúть, достигáть. *Стигать лоши извѣстиа.* 11) Дохождамь, достигамь. *Стигамь на годины,* порастамь; войдтú въ лѣта. *Стигнѫлъ на врьсть, дошълъ на врьсть,* порасълъ. 12) Доста съмь, бъıвамь доста, дососвамь; быть достáточну, доставáть, хватáть. *Това стига за мене;* э́того для менѣ достáточно. *Сукно-то не стигнѫ за ржкавы;* сукнó не достáло, не хватúло на рукáва. *Глядайте да вы стигнѫть тъıа пары,* да си свършите работѫ съ тѣхъ; постарáйтесь обернýться э́тими дéньгами. *Хлѣбъ-тъ не ми стигнѫ,* не ся наядохъ съ него.

Не могѫ, царю, да пѣя,
Монастиръ съмь заправила,
Па ми злато-то не стига,
Злато-то още сребро-то. *Пѣс.*

—ися, *гл. стр.* По знаменование-то на глагола. *Съ клятвы не ся стига. Стигнѫлся на двадесятый Аннуарика,* родúлся, намѣрúлся. — *Не му стига глава-та,* не му зима глава та, не разбира, не приима, не може да ся учи; ему́ ничегó не лѣзеть, не входúть въ гóлову. — *Не му стига една-та дъска,* хлапа му дъска-та, липсва му една-та дъска, има да дава на Михаля, не е съ цѣлъ умъ, глу-

павъ е; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ строни́льца нѣтъ; у него́ въ голове́ одно́й клѣпки нѣтъ. — *Стига ми ржка*, могѫ, имамъ възможность, дава ми ржка, заможенъ съмъ, стиженъ съмъ; я въ состоя́ній, у меня́ есть сре́дства. — *Ще ся хапе, дѣто не може да ся стигне*, ще ся кае. — *Стигнѫ ще го дрьвяна кучка. Стигамъ до булкѫ-тѫ, рекълъ гость; а азъ стигамъ до ръжена, рекълъ свекъръ-тъ. На ачикъ одаѫ една пенджера стига. Не ми стига кахърътъ, а мя ръткѫ катжръ-тъ. Единъ влъкъ стига на едно стадо. На едны кола грънци една сопа стига. Когато нѣма, то стига. Дѣто стига, тамъ го врьжи. Добри сѫ и тѣсни ржкави, нъ платното не стига. Кой что чини, това стига. Брѣзый конь ся стига, а бръза-та рѣчь не може. Заякъ съ ботуши не ся стига. Голѣмъ — не му ся стига носъ-тъ съ посранѫ клѣчкѫ!*

Сти́ганіе, *с. ср.* отъ **сти́гамъ** и **сти́гамся**.

Сти́гвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сти́гамъ**.

Сти́глицъ, *с. м.* Птица *Fringilla carduelis*, догуляч, кадѫнка, кадкадѫнка, калинчица; **щегóлъ**.

Сти́гнувамъ, *гл. уч.* отъ **сти́гнѫ**.

Сти́гнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сти́гамъ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Сти́жный, —**жънъ** и —**женъ**, **жна**, **жно**, *пр.* Комуто стига ржка, който може, има възможность; възможный, заможный, имотный, имовитый, дрьжѣливый, можный; **доста́точный**, **зажи́точный**. *Той е стиженъ, та нѣма потрѣбѫ да продава захере-то си, когато нѣма цѣнѫ.*

Сти́пца, *Гр.* 1) *с. ж.* Соль *Alumen;* **кваснцы́**. 2) *пр. неизм.* Скѫпъ, свидливъ, скрьжавъ, стисливъ, стягнѫтъ, неподатливъ человѣкъ; вариклечко, джюмерка, пинтия, свидлё, скѫперникъ, скѫпець, скѫплё, скѫпчё, стислё, тамахкяръ, тврьдица, цицина; **скуно́й**, **скупе́цъ**, **скупя́га**, **скупердя́й**, **скупердя́йка**, **скря́га**, **крѣпы́шъ**, **кащей**. *Голѣмъ стипца е, ничто не дава. Иди му поискай нѣчто, та щешь видишь, каква е стипца!*

Стипцо́самъ, *гл. свр.* отъ **стипцо́свамъ**; **наквасцова́ть**. —**санъ**, *прич. стр.*

Стипцо́свамъ и **стипцо́сувамъ** (да **стипцо́самъ**), *гл. д.* Турямъ на нѣчто стипцѫ, турямъ нѣчто въ стипцѫ; **квасцова́ть**. *Стипцосвамъ пряжд, платъ, яйца*, топѫ гы, къснѫ гы въ стипцѫ.

Стипцо́сване и **стипцо́суване**, *с. ср.* отъ **стипцо́свамъ**.

Сти́нчавый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Что има стипцѫ; **квасцо́вый**. *Стипчава вода.* 2) Что има вкуса на стипцѫ-тѫ. *Стипчаво вино.*

Сти́свамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сти́скамъ**.

Сти́ска, *с. ж.* 1) Ржка-та съ свитъ, стиснѫтъ прьстие въ длань-тѫ; бушница, тупаница, юмрукъ; **кула́къ**. 2) Грьщь, грьща, грьсть, пригрьща, жъмка, кривачка, ржка, ржкатка, хватка, шъпа, шяка; **горсть**. *Една стиска сѣно, една гушка.*

Сти́скамъ (**сти́свамъ, да сти́снѫ, сти́снувамъ**), *гл. д.* 1) Дрьжѫ нѣчто якo, здраво въ ржцѣ-тъи си; **сжима́ть**, **сти́скивать**. *Стискамъ нѣкому ржкѫ-тѫ.* 2) Натискамъ, притискамъ едно нѣчто о друго, едно нѣчто съ друго; **сжима́ть**, **сти́скивать**. *Стискамъ зжбы-ты си, уста та си. Стиснѫ го съ машѫ-тѫ между врата-та.* 3) Стягамъ; **сжима́ть**. *Обуща-та ми сѫ тѣсны, та мя стискать.* 4) Пѣтѫ, стискамся, стягамъ, **тащѫ**, **скарадя́ся**, **сжи́мыся**; **скупи́ться**. *Колкото повяче има, толкова повяче стиска. Кога нѣма грошевы, то и парж-тѫ стискать. Стиска гы като двѣ пары въ съдрани кесиж.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Дрьжѫся съ ржцѣ якo, здраво о нѣчто. *Здраво ся стискай, да не паднешь.* 2) Стискамъ въ 4-то знаменование. 3) *гл. стр.* Бивамъ стиснѫтъ. — *Ако му стиска*, ако му свѣти, ако му дрьжи, ако смѣе. *Ако ти стиска, излѣзь на срѣщѫ. — Стиска го бутушъ-тъ*, напирася въ утѣснение, има нѣкакъвъ зоръ. — *Стиснѫлъ го за гушкѫ (грѣло-то)*, хванѫлъ го за гушъ-тѫ, насилилъ го, кара го нѣчто на сила; **заставля́ть**, **принужда́ть**, **невóлить**, **наступа́** на го́рло. — *Камыкъ да стисне, водѫ ще пусне*, казвася за здравъ, якъ человѣкъ. — *Стиснѫлъ очи*, замижѫлъ. *Чюдился попъ-тъ, мыслился, та че другъ колай нѣма: стиснѫлъ очи, та изкалъ мышкѫ-тѫ.*

Сти́скане, *с. ср.* отъ **сти́скамъ** и **сти́скамся**.

Сти́слё, *с. м.* Человѣкъ стипца. *Стислё и половина е!*

Стисли́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Който ся стиска, комуто ся свиди да даде нѣчтo; **скъпый**, **скрьжавый**, **свидливый**, **стипца**.

Сти́снувамъ, *гл. уч.* отъ **сти́снѫ**.

Сти́снѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сти́скамъ**. —**снѫтый**, *прич. стр.*

***Стисъ**, *с. м. Гр.* Зидъ, стѣна, дуваръ. *Окачилъ балтиѫ-тѫ на стиса надъ постель-тѫ си.*

***Стифъ**, *с. м Гр.* Стивъ. *Да ги наряда на стифъ.*

Стихи́осамъ, *гл. д.* Да ударѫ. *Стихиа тя стихи́осала!* Юда, самовила да тя удари!

***Стихи́ра,** *с. ж. Гр.* Похваленъ тропарь, похвална црковна пѣсень, коѭто пѣѭть на утренѭ и на вечернѭ; **стихи́ра.**

***Стихи́я,** *с. ж. Гр.* Стиа: 1) Силно, яко нѣчто; хала. *Тоа конь е стихиа.* 2) Въздушна самовила.

Самодива ся провъикнѫ:
Стихии, сестръı вихрушкъı,
Днесь ще мя Стоянъ надвие.
Стихии сѫ ся спустнѫли
И свили сѫ ся вихрушкъı,
Че сѫ Стояна вдигнѫли,
Отъ дрьво на клонъ слагали,
Отъ врьхъ на врьхъ дигали,
Парче по парче скѫсали
И стадо-то му прьснѫли. *Пѣс.*

3) Сѫщество измъ́слено, половинъ женѫ половинъ рꙑбѫ съ дългъı разплетенъı косъı; живѣе у рѣкъı-тъı и по дълбокъı-тъı мѣста. *Стихии-тъı давять чловѣка въ водѫ тѫ, като го заплетѫть съ косъı-тъı си.* 4) Нѣкакво измъ́слено животно, което живѣе въ кѫщъı тъı и дѣто има имание и ся навѫва като змиѭ; домашнарь, стопанинъ, таласъ́мъ. *Стихии тъı пазять кѫщъı-тъı и имане-то, дѣто живѣѭть. Всѣка кѫща си има стихиѭ; тъа не бъıва да ся трепе.*

Стихови́тъıй, тъ, та, то, *пр.* Что е на стиховъ. *Стиховитъ чловѣкъ,* навѣ́йничавъ, непостоянень; **непостоя́нный.** *Стиховито врѣ́мя,* что ся мѣнява, не стои все едно; **измѣ́нчивая пого́да.**

***Стихъ,** *с. м. Гр. На стиховс,* отъ врѣмя на врѣмя, понѣкога, не постоянно, не еднакво, да ся повтаря слѣдъ нѣкое врѣмя, на слапѣи, на слапѣи; **періоди́чески.** *Болесть-та му е на стиховы,* на слапѣи. *Врѣмя-то прѣзъ Марта е на стиховы,* мѣняваса, не е всѣ еднакво. *Хваща го на стиховы,* отъ врѣмя на врѣмя, понѣкога. *Чловѣкъ на стиховы,* стиховитъ, непостоянень, навѣ́йничавъ. *Знаѭ му стиха,* знаѭ му нъ́рава, табехета.

Сти́чамъ (да стекѫ́), *гл. д.* 1) Зя водѫ: идѫ, приждамъ, придохождавамъ, прѣливамъ, дотичамъ, потичамъ, притичамъ; **прибъıва́ть, идти́.**

Стече Дунавъ мътенъ и пороенъ,
Нъı занесе наший въисокъ диванъ. *Пѣс.*

Да заврьне дъждовъı, градовъı,
Да ми стече два мътнъı порои,
Да ми крене кулъı и ѫ́ганъı. *Пѣс.*

2) Добъıвамъ, придобъıвамъ, спечѫлвамъ, стигамъ; **наживáть, наживáться, наторгова́ть, достава́ть, добъıва́ть, пріобрѣта́ть.**

Тога велитъ Ѭане Плети-косѫ:
Хайде въıе тридесять юнаци,
Да дѣлимъı кѫра, что смъı стекли!
Си дѣлихѫ кѫра, что си стекли. *Пѣс.*

Стекла майка стребренъ прьстенъ,
Все со него ся понашва,
Като кералъ со имане,
Като хамбаръ со пчѐницѫ. *Пѣс.*

Что ке речешь, това ке стечешь 3) Раждамъ, добъıвамъ, стигамъ, постигамъ; **раждáть.**

Замѫчися Божа майка
Отъ Игната до Божичѭа,
Да си стече млада Бога,
Млада Бога и Божичѭа. *Пѣс.*

Ѭанкулице, бре невѣсто,
Да имамъı два ризика,
Да стечимъı милѫ рожбѫ,
Ако ми е мѫжско дѣтя,
Да го крьстимъ на Велидень. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. въ́звр.* За водѫ: изтичамъ, уливамся надолу; **стека́ться.** *Порой ся стичѭа, пѣсъкъ останва.* 2) Сбирамся, сливамся наедно; **стека́ться.** 3) *гл. вз.* Събирамся, набирамся, трупамся, натрупвамся, валѫся; **стека́ться.** *Стечеся много народъ.* 4) *гл. стр.* Бъıвамъ стеченъ. *Дѣто има, тамъ ся стичѭа.*

Сти́чание, *с. ср.* отъ **сти́чамъ** и **сти́чамся.**

Сти́ѭа, *с. ж.* вм. **стихи́ѭа.**

Стла́нъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сте́лѭ.**

Стлѣ́ба, *с. ж* 1) Направа съ стѫпала за изкачване по неѭ нѣйдѣ; мердевенъ; **лѣ́стница.** *Стлъ́ба, что ся мѣсти,* катерѭга, катерѭаса; **подвижна́я лѣ́стница.** *Турнѫ ны на копѫ-тѫ, па си зема стлъ́бѫ-тѫ.* 2) Стѫпка, стѫпало на стлъ́бѫ; стлъ́пъ, басамакъ; **ступе́нь.** *На стлъ́бы,* на стѫпала, на басамаци. *Свѣтъ-тъ е на стлъ́бы—не се знае.* 3) Стлъ́бъ, клонъ.

Расти ми, расти, тънна калинко,
Расти ми, расти тънка въисочка,
Тънка въисочка съсъ много клоние,
Съсъ двѣстѣ врьше, съсъ триста стлъ́бъı. *Пѣс.*

Юрвай ми, моме, стлъ́бѫ боснѭакъ,
Стлъ́бѫ боснѭанъ, граняѭ карафилъ. *Пѣс.*

Стлъбе́цъ, бца́, *с. м.* 1) Колъ, дерекъ на плетъ, на стоборъ; дерекъ въ ѫгъла на сградѫ; соха, игла. 2) Дрьво, что ся турѭа отстранъı въ стола на кола, за да крѣпи рикълъı-тъı, канатъı-тъı, товара; климиа 3) *Три Стлъ́бца́,* три Стобца́, три Святители, праздникъ на 30-й Иануариа. *Вървать, че три Стлъ́бци крѣпять земѫ-тѫ.*

Стлѣ́бица и **стлѣ́бичка,** *ум. ж.* отъ **стлѣ́ба**; лѣсенка.

павъ е; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ стропи́льца нѣтъ; у него́ въ голове́ одно́й клѣпки нѣтъ. — *Стига ми ржка*, могѫ, имамъ възможность, дава ми ржка, заможенъ съмъ, стиженъ съмъ; я въ состоя́ніи, у меня́ есть сре́дства. — *Ще ся хапе, дѣто не може да ся стигне*, ще ся кае. — *Стигнѫ ще го дрьвяна кучка. Стигамъ до булкѫ-тѫ, рекълъ гость; а авъ стигамъ до ржена, рекълъ свекъръ-тъ. На ачикъ одалъ една пенджера стига. Не ми стига кахкръ-тъ, а мя ръгнѫ катъкръ-тъ. Единъ влъкъ стига на едно стадо. На едны кола грънци една сопа стига. Когато нѣма, то стига. Дѣто стига, тамъ го врьжи. Добри сѫ и тѣсни ржкави, нъ платното не стига. Кой что чини, това стига. Брьзый конь ся стига, а брьза-та рѣчь не може. Занкъ съ ботуши не ся стига. Голѣмъ — не му ся стиго носъ-тъ съ посранѫ клѣчкѫ!*

Сти́ганіе, *с. ср.* отъ **сти́гамъ** и **сти́гамся**.

Сти́гвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сти́гамъ**.

Сти́глицъ, *с. м.* Птица *Fringilla carduelis*, догуличя, кадѫнка, кадкадѫнка, калинчица; щегóлъ.

Сти́гнувамъ, *гл. уч.* отъ **сти́гнѫ**.

Сти́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сти́гамъ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Сти́жный, —жънъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Комуто стига ржка, който може, има възможность; възможный, заможный, имотный, имовитый, дрьжливый, можный; **доста́точный, важи́точный**. *Той е стиженъ, та нѣма потрѣбѫ да продава захере-то си, когато нѣма цѣнѫ.*

Сти́ца, *Гр.* 1) *с. ж.* Соль *Alimen;* **кваси́ца**. 2) *пр. неизм.* Скѫпъ, свидливъ, скрьжавъ, стисливъ, стягнѫтъ, неподатливъ человѣкъ; вариклечко, джюмерка, пинтия, свидлё, скѫперникъ, скѫпець, скѫплё, скѫпчё, стислё, тамахкнаръ, тврьдица, цицина; **скупо́й, скупе́цъ, скупя́га, скупердя́й, скупердя́йка, скря́га, кре́пы́шъ, кащей**. *Голѣмъ стипца е, ничто не дава. Иди му поискай нѣчто, та щешь видишь, каква е стипца!*

Стипцо́самъ, *гл. свр.* отъ **стипцо́свамъ**; **наквасцова́ть**. —**санъ**, *прич. стр.*

Стипцо́свамъ и **стипцо́сувамъ** (да **стипцо́самъ**), *гл. д.* Турямъ на нѣчто стипцѫ, турямъ нѣчто въ стипцѫ; **квасцова́ть**. *Стипцосвамъ пряждѫ, платъ, яйца*, топѫ гы, кысна гы въ стипцѫ.

Стипцо́сваніе и **стипцо́суваніе**, *с. ср.* отъ **стипцо́свамъ**.

Сти́нчивый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има стипцѫ; **квасцо́вый**. *Стипчива вода.* 2) Что има вкуса на стипцѫ-тѫ. *Стипчиво вино.*

Сти́свамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сти́скамъ**.

Сти́ска, *с. ж.* 1) Ржка-та съ свитъ, стиснѫтъ прьстие въ длань-тѫ; бушница, тупаница, юмрукъ; **кула́къ**. 2) Грьщь, грьща, грьсть, пригрьща, жъмка, кривачка, ржка, ржкатка, хватка, шъпа, шяка; **горсть**. *Една стиска сѣно, една гушка.*

Сти́скамъ (**сти́свамъ, да сти́снѫ, сти́снувамъ**), *гл. д.* 1) Дрьжѫ нѣчто якo, здраво въ ржцѣ-тъи си; **сжима́ть, сти́скивать**. *Стискамъ нѣкому ржкѫ-тѫ.* 2) Натискамъ, притискамъ едно нѣчто о друго, едно нѣчто съ друго; **сжима́ть, сти́скивать**. *Стискамъ зѫбы-ты си, уста та си. Стиснѫ го съ машѫ-тѫ между врата-та.* 3) Стягамъ; **сжима́ть**. *Обуща-та ми сѫ тѣсны, та мя стискать.* 4) Пѣстѫ, стискамся, стягамъ, **тащѫ, скарадя́ся, скѫпя́ся**; **скупи́ться**. *Колкото повяче има, толкова повяче стиска. Кога нѣма грошевы, то и парѫ-тѫ стискать. Стиска гы като двѣ пары въ сѫдрана кесиѫ.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Дрьжѫся съ ржцѣ якo, здраво о нѣчто. *Здраво ся стискай, да не паднешь.* 2) Стискамъ въ 4-то знаменование. 3) *гл. стр.* Бивамъ стиснѫтъ. — *Ако му стиска*, ако му свѣти, ако му дрьжи, ако смѣе *Ако ти стиска, излѣзь на срѣщѫ. — Стиска го бутушѫ-тѫ*, намирася въ утѣснение, има нѣкакъвъ зоръ. — *Стиснѫлъ го за гушѫ-тѫ (грѣло-то)*, хванѫлъ го за гушѫ-тѫ, насилилъ го, кара го нѣчто на силѫ; **наставля́ть, принужда́ть, невóлить, наступи́ на го́рло**. — *Камыкъ да стисне, водѫ ще пусне*, казвася за здравъ, якъ человѣкъ. — *Стиснѫлъ очи*, замижѫлъ. *Чюдился попъ-тъ, мыслился, та че другъ колай нѣма: стиснѫлъ очи, та изкалъ мышкѫ-тѫ.*

Сти́сканіе, *с. ср.* отъ **сти́скамъ** и **сти́ска́мся**.

Сти́слё, *с. м.* Человѣкъ стипца. *Стислё и половина е!*

Стисли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който ся стиска, комуто ся свиди да даде нѣчто; **скѫпый**, скрьжавый, свидливый, стипца.

Сти́снувамъ, *гл. уч.* отъ **сти́снѫ**.

Сти́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сти́скамъ**. —**снѫтый**, *прич. стр.*

***Стисъ**, *с. м. Гр.* Зидъ, стѣна, дуваръ. *Окачилъ балтиѫ-тѫ на стиса надъ постель-тѫ си.*

***Стифъ**, *с. м Гр.* Стивъ. *Да ги нарядя на стифъ.*

Стихи́о́сать, *гл. д.* Да ударѫ. *Стихиа тя стихи́осала!* Юда, самовила да тя удари!

***Стихи́ра,** *с. ж. Гр.* Похваленъ тропарь, похвална црьковна пѣсень, която пѣять на утренѫ и на вечернѫ; **стихи́ра.**

***Стихи́я,** *с. ж. Гр.* Стия: 1) Силно, яко нѣчто; хала. *Тога конь е стихиа.* 2) Въздушна самовила.

Самодива ся провъикнѫ:
Стихии, сестръı вихрушкъı,
Днесь ще мя Стоянъ надвие.
Стихии сѫ ся спустиѫли
И свили сѫ ся вихрушкъı,
Че сѫ Стояна вдигиѫли,
Отъ дрьво на клонъ слагали,
Отъ врьхъ на врьхъ дигали,
Парче по парче скѫсали
И стадо-то му прьсниѫли. *Пѣс.*

3) Сѫщество измъислено, половинъ женѫ половинъ рѣбѫ съ дългъı разплетенъı косъı; живѣе у рѣкъı-тъı и по дълбокъı-тъı мѣста. *Стихии-тъı давять чловѣка въ водѫ тѫ, като го заплетѫть съ косъı-тъı си.* 4) Нѣкакво измъислено животно, което живѣе въ кѫщъı тъı и дѣто има иманье и ся явява като змиѫ; домашнарь, стопанинъ, таласѫмъ. *Стихии тъı пазять кѫщъı-тъı и иманье-то, дѣто живѣять. Всяка кѫща си има стихиѫ; тя не быва да ся трепе.*

Стихови́тъıй, тъ, та, то, *пр.* Что е на стиховъ. *Стиховитъ чловѣкъ,* навѣйничавъ, непостоянень; **непостоя́нный.** *Стиховито врѣмя,* что ся мѣнява, не стои все едно; **измѣ́нчивая пого́да.**

***Стихъ,** *с. м. Гр. На стихове,* отъ врѣмя на врѣмя, понѣкога, не постоянно, не еднакво, да ся повтаря слѣдъ нѣкое врѣмя, на слапѣи, на слапѣи; **періоди́чески.** *Болесть-та му е на стиховы,* на слапѣи. *Врѣмя то прѣзъ Марта е на стиховы,* мѣняваса, не е всѣ еднакво. *Хваща го на стиховы,* отъ врѣмя на врѣмя, понѣкога. *Чловѣкъ на стиховы,* стиховитъ, непостоянень, навѣйничавъ. *Знаѫ му стиха,* знаѫ му нърава, табехета.

Сти́чиамь (да стекѫ), *гл. д.* 1) За водѫ: идѫ, приждамь, придохождавамь, прѣлиявамь, дотичиамь, потичиамь, притичиамь; **прибыва́ть, идти́.**

Стече Дунавъ мътенъ и пороенъ,
Ньı занесе наший высокъ диванъ. *Пѣс.*

Да заврьне дъждовъı, градовъı,
Да ми стече два мътниъ порои,
Да ми крене кулъı и ѧ̀ванъı. *Пѣс.*

2) Добъıвамь, придобъıвамь, спечалвамь, стигамь; **нажива́ть, нажива́ться, наторгова́ть, доставáть, добыва́ть, пріобрѣта́ть.**

Тога велить Ѧне Плети-косѫ:
Хайде въıе тридесять юнаци,
Да дѣлимъı кѫра, что смъı стекли!
Си дѣлихѫ кѫра, что си стекли. *Пѣс.*

Стекла майка стребренъ прьстенъ,
Все со него ся понашва,
Като кералъ со иманье,
Като хамбаръ со пчѣницѫ. *Пѣс.*

Что ке речешь, това ке стечешь 3) Раждамь, добъıвамь, стигамь, постигамь; **рожда́ть.**

Замѫчися Божиа майка
Отъ Игната до Божичіа,
Да си стече млада Бога,
Млада Бога и Божичіа. *Пѣс.*

Ѧнкулице, бре невѣсто,
Да имамъı два ризика,
Да стечимъı миѫ рожбѫ,
Ако ми е мѫжско дѣтя,
Да го крьстимъ на Велидень. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* За водѫ: изтичиамь, уливамся надолу; **стека́ться.** *Порой ся стичиа, пѣсъкъ останва.* 2) Сбирамся, сливамся наедно; **стека́ться.** 3) *гл. вз.* Събирамся, набирамся, трупамся, натрупвамся, валѫся; **стека́ться.** *Стечеся много народъ.* 4) *гл. стр.* Бъıвамь стеченъ. *Дѣто има, тамъ ся стичиа.*

Сти́чание, *с. ср.* отъ **сти́чиамь** и **сти́чиамся.**

Сти́ия, *с. ж.* вм. **стихи́я.**

Стла́нъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сте́лѫ.**

Стлѣ́ба, *с. ж* 1) Направа съ стѫпала за изкачванье по неѫ нѣйдѣ; м[illegible]рдевенъ; **лѣ́стница.** *Стлъба, что ся мѣсти,* катарѫга, катарѫса; **подвижна́я лѣ́стница.** *Турѫ ньı на копѫ-тѫ, па си зема стлъбѫ-тѫ.* 2) Стѫпка, стѫпало на стлъбѫ; стлъпъ, басамакъ; **ступе́нь.** *На стлъбы,* на стѫпала, на басамаци. *Свѣтъ-тъ е на стлъбы—не се знае.* 3) Стлъбъ, клонъ.

Расти ми, расти, тънка калинко,
Расти ми, расти тънка въсочка,
Тънка въсочка съсъ много клонье,
Съсъ двѣстѣ врьшье, съсъ триста стлъбъı. *Пѣс.*

Юрвай ми, моме, стлъбѫ босилякъ,
Стлъбѫ босилякъ, гранкѫ карафилъ. *Пѣс.*

Стлъбе́ць, бци́, *с. м.* 1) Колъ, дерекъ на плетъ, на стоборъ; дерекъ въ ѫгъла на сградѫ; соха, игла. 2) Дрьво, что ся турѫ отстранъı въ стола на кола, за да крѣпи рикълъı-тъı, канатъı-тъı, товара; клинна 3) *Три Стлъбци,* три Стобци, три Святители, праздникъ на 30-й Ѧнуариа. *Вѣрвать, че три Стлъбци крѣпять земьк-тѫ*

Стлѣ́бица и стлѣ́бичка, *ум. ж.* отъ **стлѣ́ба**; лѣсенка.

Стлѣ́бка, *с. ж.* Стлъбъ, стлъба, клонъ, стлъбець, стебло, стьбло.

Духнѣте, вихри вѣтрове,
Откршете стлъбки зелена,
Да удари мома прѣзъ образъ,
Та да ся мома разбуди. *Пѣс.*

Стлѣ́бчя, *ум. ср.* отъ **стлъбъ**.

Стлъбъ, *с. м.* Клонъ на растение; вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стебло, стьбло, стлъба, стлъбец, стлъбка, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стрѣкъ, слкъ, слчка, чепъ; сте́бель, о́трасль, вѣтвь. *Марко отишълъ при едно дрво и открышилъ единъ стлъбъ.*

Тзве калинке и ты Малинке,
Не дѣйте жали, не дѣйте тжи,
Стлъбье ирьшете, кытки кытѣте,
Кытки кытѣте, по пать врылайте. *Пѣс.*

Горице-ле, гжста горо,
Веднжь дойде у година,
Донесе ми стлъбъ череши,
Стлъбъ череши, скутъ јаблъкъ. *Пѣс.*

Стлѣ́кванъ и стлѣ́кувамъ (да стлъкж и да стлъчи́ж), *гл. д.* Съ тлъченье направямъ нѣчто на ситнъ кжсчета; сдробнявамъ, склоцвамъ, склъцвамъ, счюкванъ, кайдисвамъ; толо́чь, столо́чь, истоло́чь, кромса́ть, кромши́ть. *Земи та стлъчи малко соль, мясо.* —**ися**, *гл. стр.* Бивамъ стлъченъ.

Стлѣ́кване и стлѣ́куване, *с. ср.* отъ **стлѣ́кванъ**.

Стлъкж, че́шь, стлъкохъ, стлъкълъ, *гл. свр.* отъ **стлѣ́кванъ**. Да стлъчи.

Стлѣ́пецъ, *ум. м.* и **стлъпчя**, *ум. ср.* отъ **стлъпъ**.

Стлѣ́пникъ, *с. м.* Така ся нарича Св. Симеонъ. *Симеонъ Стлъпникъ.*

Стлѣ́пъ, *с. м.* 1) Издѣлано, изравно дрво за подпоржа; стлъбец, длабъ, дерекъ; столпъ. 2) Висока каменна сграда за стражж; кула; столпъ, ба́шня, за́мокъ, калача́. 3) Стлъба въ 2-то знаменование.

Стлъчи́ж, е́шь, стлъкохъ, стлъкълъ, *гл. свр.* отъ **стлѣ́кванъ**. Да стлъкж; столо́чь, истоло́чь. —**че́нъ**, *прич. стр.*

Сто, **стотѣ** и **стотѣхъ**, *числ.* 1) Десять пжти по десять; сто. *Длжи ми сто гроша.* 2) Понѣкога значи нѣкое неопрѣдѣлено число; сто. *Сто пжти съмъ го виждалъ. Казалъ му съмъ го най-малко сто пжти.* — *На чюждъ гръбъ (на чюжды крака) сто токагы сж малко. Единъ лудъ врълка камыкъ въ кладенецъ, сто мждри не могжть да го извадятъ. Двама ся карать, сто ся радвать. Сто пары пѣтелъ, пять грошка кръчма. Сто клятвы за парж. Въ добрж главж сто ржцѣ. Но-добрѣ единъ драмъ память, а не сто окы сила. Единж сто чини. Единж каже, с*

Стобо́рецъ, *ум. м.* и **стоб** отъ **стобо́ръ**.

Стобо́ръ, *с. м.* Заграда, стѣ отъ дъскъ, съ които загра мѣста; парнаклжкъ; досча́т рева́ина стѣна́. *Дворъ-т съ стоборъ. Голѣмися ка стоборъ. Слѣпа кокошка, да, и на стоборъ кукури*

Сто́боръ, *с. м.* Заходъ, кен щуракъ, нуждникъ, сернин жее, отхо́дное, ну́жное з захо́дъ, ну́жникъ.

Стова́рванъ и стова́рнанъ *гл. д.* Стварванъ: 1) Свали нѣчто; разтоварванъ; разв гружа́ть, выгружа́ть, вы са́живать. 2) Махванъ, вр сва́ливать. *Стоварихъ на ботж*, въе да ы врьшите мъслы. *Стоварямъ вин та) възъ нѣкого*, врьгань, тж възъ него, него винъ, виновны́й-тъ; **ваа́ливать**, вину́ на кого́. — *Стова токагж*, ударихъ го; отвѣс

Стова́рване и стова́рнане стова́рванъ.

Стова́ржж, и́шь,—**рилъ**, *гл.* **ва́рванъ**. —**ренъ**, *при*

Сто́вна и сто́мна, *с. ж.* Г вода съ дрьжж и тѣсно кръчнакъ, кувшинъ, канат ши́нъ, куба́шка, корча́га. *на на водж, дважъ стов третий пжть ся развив на чясти на водж, ско Бий циганчя-то прѣди нж-тж. Единж сестрицж ра стои?* Гат. — Стовна.

Сто́вница и сто́вничка, *у* на. Дуля; кувши́нецъ.

Сто́вничя, *ум. ср.* отъ **сто́**

Стовня́ и стовне́нце, *ум.* Стовница; кувши́нчикъ.

Стогоди́шний, —**шнь** и шне, *пр.* Что има сто го сто годины; столѣ́тній. *С рець*, вѣчникъ. *Стогодиш*

Стогъ, *с. м.* 1) Копа сноше пенъ, копна, кладня, дру омётъ, скирдъ, одо́нье. южнемы, *у стогъ да го* лѣма копа сѣно; стогъ. *като да гори нѣйдѣ нѣко* сѣно.

Сто́джиаръ и сто́жеръ, *с. м.* 1) Стежеръ въ 1-то знаменование. 2) Центръ на нѣчто. *Това е стожеръ-тъ на тѣхнѫ-тѫ политикѫ, и когато ся прѣчюпи той, ще ся прѣчюпи и жизненѫ-тѫ основѫ на Грьцкыа бытъ. — Изпрѣчился като стожеръ. На ново гумно старъ стожеръ. Додѣка стои стожеръ-тъ, и конѣ-ти обыкалать около него, а чтомь ся извади, они хванѫть прѣвъ харлана.*

Сто́ё, им. соб. мѫжско.

Сто́ение, *с. ср.* отъ **стоѫ.** Стоанье.

Сто́йка, им. соб. женско.

Стойлъ, им. соб. мѫжско.

Стойменъ, им. соб. мѫжско.

Сто́йна, им. соб. женско.

Сто́йно, им. соб. мѫжско.

Стои́ся, стоѩлося, *гл. безл. Стои му ся,* пада му ся, лаха му ся, хакъ му е; ему слѣдуеть. *Стои ти ся да тя набие, та да видишь.*

Стои́ца, им. соб. женско.

Сто́йчё, им. соб. мѫжско.

Стойчи́нъ, им. соб. мѫжско.

Стойчко, им. соб. мѫжско.

Стоишли́ковъ,ый, въ, ва, во, *пр. Стоишликовы дрьва,* въ горѫ изсъхналъ дрьвета на корения си, не падналъ още; сушни́къ, подсто́й, подсто́йникъ.

Сто́ка, *с. ж.* 1) Всяко нѣчто, съ което тръговець тръгува; това́ръ. *Докаралъ три товара стокѫ. Дюканѫ-тѫ му е праздень, нѣма никакѫвѫ стокѫ. Слѣзлъ до Пловдивъ за стокѫ* 2) Добытъкъ, говяда, коне, овце, свине и всяка домашна живина; жива стока; скотъ. *Джелепска стока,* браница. 3) Имане, имотъ, имотство, благо, добро, мѫка; имѣніе, имущество, богатство, де́ньги. 4) Мѣсто, дѣто двѣ или повяче рѣкы ся сливать, ся стичать въ еднѫ; стокъ; мѣсто слиянія, стеченія двухъ рѣкъ. *За половинѫ чясъ ся стига на стокы-ты, дѣто ся стичать Дринъ и Радика. — Каква стока е!* каква манга е, каква автика е, какъвъ зълъ хытрець е! *— Съ очи тяглена стока,* когато ся купува на око, а не съ мѣрѫ: добытъкъ, дрьва, мѫща. *— Сама стока сбори. Добра стока сама ся хвали. Споти стокѫ-тѫ и кехаѫ-та. Зять рода (роднина) — магаря стока.*

Стокли́чь, *с. м.* Едно горско растение, съ което развалять магии.

Стокнѫ, нешь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **стокни́вамь. —нѣный,** *прич. стр.*

Стокни́вамь (да стокнѫ), *гл. д.* Стъкмявамь, направямь нѣчто да стане токмо, еднакво съ друго нѣчто; изравнявамь, избарабарявамь; сравнявамь; верста́ть, сра́внивать. *Виды святилѫка нейзинъ и стокми го съ твоа. —мся,* 1) *гл. възвр.* Сравнявамся, изравнявамся, избарабарявамся; верста́ться, сра́вниваться, ура́вниваться. 2) *гл. стр.* Бываль стокменъ.

Невѣста ми коня подупнала,
И сватовъ она прѣварила,
И до зятя она ся стокнила,
Та со зятя заедно ходила. *Пѣс.*

Стокни́ваніе, *с. ср.* отъ **стокни́вамь** и **стокни́вамся.**

Стокъ, *с. м.* 1) Стока въ 4-то знаменование. 2) Мѣсто, по което водъ ся стичать, уливать, или дѣто ся стичать, събирать; стокъ.

Сто́къца и сто́кычка, *ум. ж.* отъ **сто́ка.** Малко стока.

Столача́, *с. ср.* Столъ, въ гатанкѫ за гайдѫ: *сѣди сирачя на столачя, па плаче?* Тукъ *столачя* е вмѣсто *колѣно.*

Столе́цъ, *с. м.* Дрьво, что скрьстува вощето съ пльзицѫ-тѫ; попникъ.

Сто́лецъ, *ум. м.* отъ **столъ.**

Столи́ца, *с. ж.* Столъ. *Скрьцъ вратица, хопъ столица.*

Сто́лнина, *с. ж.* 1) Столъ, столица.

Изнесите столнинѫ-тѫ,
Турите ѣ насрѣдъ дворъ,
Да посѣднѫ да поглядамь,
Какъ ся соколъ усукува. *Пѣс.*

2) Мѣсто, дѣто нѣкой стои, дѣто ся наврьта; свртялище, врьтилище, живѣлище, жилище; мѣстопрѣбыва́ніе, жили́ще, прію́тъ, присти́нище, притво́нъ. *Не му ся знае ни гробнина, ни столнина. Азъ ке вы горѫ, азъ ке вы печьѫ, вые столнинѫ овдѣка нѣмате.* 3) Столъ, прѣстолъ, тронъ; ца́рскій столъ, престо́лъ. *Никола сѣднѫ на столнинѫ и си станѫ царь.* 4) Главный градъ въ дрьжавѫ, дѣто стои царь-тъ и главното управление; столъ; столи́ца. 5) Царство, дрьжава, земя; госуда́рство, держа́ва, ца́рство. *Ошелъ у еднѫ чюждѫ столнинѫ. Народъ тъ ся былъ събралъ отъ столнинѫ-тѫ да си избирать краль, оти нѣмало краль.*

Столова́тый, ть, та, то, *пр.* 1) Что има столъ за да стои, что е съ столъ. *Столовата чашка,* высока чашка; стака́нъ на но́жкѣ, ро́мка. 2) Что изглѣжда като столъ. *Столовата планина.* 3) Стволовatый.

Столчецъ, *ум. м.* и **сто́лчя,** *ум. ср.* отъ столъ. Столець, столача, скоменча, скемле; скаме́йка, сту́лникъ.

Столъ, столове и столи, *с. м.* 1) Направа за сѣданье на нея; столнина, столица, скемля, скемле, скоменъ, карекла; стулъ, скамья. *Дльгъ столъ за мновинѫ,* лавица; ла́в-

Стлѣбка, *с. ж.* Стлъбъ, стлъба, клонъ, стлъбецъ, стебло, стъбло.

Духнѣте, вихри вѣтрове,
Открышете стлъбка зелена,
Да удари мома прѣзъ образъ,
Та да ся мома разбуди. *Пѣс.*

Стлѣбчя, *ум. ср.* отъ **стлъбъ**.

Стлъбъ, *с. м.* Клонъ на растение; вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стебло, стъбло, стлъба, стлъбецъ, стлъбка, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стрѫкъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ; **стѐбель**, **о́трасль**, **вѣтвь**. *Марко отишълъ при едно дрво и откршилъ единъ стлъбъ.*

Тъзе калинке и ты Малинке,
Не дѣйте жали, не дѣйте тажи,
Стлъбье крышете, кыткы кытѣте,
Кыткы кытѣте, по пять врълайте. *Пѣс.*

Горице-ле, гаста горо,
Веднажь дойде у година,
Донесе ми стлъбъ череши,
Стлъбъ череши, скутъ јаблъкы. *Пѣс.*

Стлѣкванъ и стлѣкувамъ (да стлъкѫ и да стлъчѫ), *гл. д.* Съ тлъченѣ направямъ нѣчто на ситны кѫсчета; сдробявамъ, склоцвамъ, склъцвамъ, счюквамъ, кайдисвамъ; **толо́чь**, **столо́чь**, **истоло́чь**, **кромса́ть**, **кромши́ть**. *Земи та стлъчи малко соль, мясо.* —**ися**, *гл. стр.* Бивамъ стлъченъ.

Стлѣкваніе и стлѣкуваніе, *с. ср.* отъ **стлѣкванъ**.

Стлъкѫ, **че́шь**, **стлѣкохъ**, **стлъкълъ**, *гл. свр.* отъ **стлѣкванъ**. Да стлъчѫ.

Стлѣпецъ, *ум. м.* и **стлѣпчя**, *ум. ср.* отъ **стлѣпъ**.

Стлѣпникъ, *с. м.* Така ся наричя Св. Симеонъ. *Симеонъ Стлѣпникъ.*

Стлѣпъ, *с. м.* 1) Издѣлано, изравно дрво за подпорѫ; стлъбецъ, длабъ, дерекъ; столпъ. 2) Висока камяна сграда за стражѫ; кула; столпъ, ба́шня, за́мокъ, каланча́. 3) Стлъба въ 2-то знаменование.

Стлъчѫ, **е́шь**, **стлѣкохъ**, **стлъкълъ**, *гл. свр.* отъ **стлѣкванъ**. Да стлъкѫ; **столо́чь**, **истоло́чь**. —**че́нъ**, *прич. стр.*

Сто, **стотѣ** и **стотѣхъ**, *числ.* 1) Десять пѫти по десять; сто. *Длъжи ми сто гроша.* 2) Понѣкога значи нѣкое неопрѣдѣлено число; сто. *Сто пѫти съмъ го виждалъ. Казалъ му съмъ го най-малко сто пѫти.* — *На чюждъ гръбъ (на чюжды крака) сто токачы сѫ малко. Единъ лудъ врълка камыкъ въ кладенецъ, сто мждри не могжть да го извадятъ. Двама ся карать, сто ся радвать. Сто пары пѣтелъ, пять грошка крѫчма. Сто клятвы за парѫ. Въ добрѫ главѫ сто рѫцѣ. Шо́-добрѣ единъ драмъ память, а не сто окы сыла. Еднѫ сто чини. Еднѫ каже, сто*

Стобо́рецъ, *ум. м.* и **стобо́**
отъ **стобо́ръ**.

Стобо́ръ, *с. м.* Заграда, стѣ
отъ дъскы, съ които загра
мѣста; парнаклякъ; досчат
рева́нная стѣна́. *Дворъ-т*
съ *стоборъ. Голѣмися ка*
стоборъ. Слѣпа кокошка,
да, и на стоборъ кукуриг

Сто́боръ, *с. м.* Заходъ, кене
щуракъ, нуждникъ, серник
жее, отхо́дное, ну́жное м
захо́дъ, ну́жникъ.

Стова́рванъ и стова́рямъ (
гл. д. Стварамъ: 1) Свали
нѣчто; разтоварвамъ; разва
гружа́ть, выгружа́ть, вык
са́живать. 2) Махвамъ, вр
сва́ливать. *Стоварихъ на*
ботѫ, въе да ѫ врьшите,
мыслѫ. *Стоварямъ вина*
та) въз нѣкого, врьгамъ,
тъ възъ него, него винѫ,
виновнъй-тъ; **ва́ливать**,
вину́ на кого́. — *Стовар*
тоягѫ, ударихъ го; отвѣс

Стова́рване и стова́рянк
стова́рванъ.

Стова́рѫ, **и́шь**,—**рилъ**, *гл.*
ва́рванъ. —**ренъ**, *прич*

Сто́вна и сто́мна, *с. ж.* Гл
вода съ дрьжкы и тѣсно г
кръчякъ, кувшинъ, каната,
шя́нъ, куба́шка, корча́га.
на на водж, дважъ стовн
третій пѫть ся разбива
на чясти на водж, скор
Бій циганчя-то прѣди д
нѫ-тѫ. Еднѫ сестрицѫ т
ра стои? Гат. — Стовна.

Сто́вница и сто́вничка, *ум*
на. Дула; кувши́нецъ.

Сто́вничя, *ум. ср.* отъ **сто́**

Стовня́ и стовне́нце, *ум.*
Стовница; кувши́нчикъ.

Стогоди́шний, —**шьнь** и
шне, *пр.* Что има сто год
сто годины; столѣтній. *Ст*
рецъ, вѣчникъ. *Стогодишн*

Стогъ, *с. м.* 1) Копа сиопе
пенъ, копна, кладня, дру
омётъ, скирдъ, одо́нье. *Ж*
южнемы, у стогъ да го
лѣма копа сѣно; стогъ. *Н*
като да гори нѣйдѣ нѣко
сѣно.

Сто́джиаръ и сто́жеръ, *с. м.* 1) Стежеръ въ 1-то знаменование. 2) Центръ на нѣчто. *Това е стожеръ-тъ на тѣхнѫ-тѫ политикѫ, и когато ся прѣчюпи той, ще ся прѣчюпи и жизненѫ-тѫ основѫ на Грьцкыа бытъ. — Изпрѣчился като стожеръ. На ново гумно старъ стожеръ. Додѣка стои стожеръ-тъ, и конѣ-ти обыкалать около него, а чтомь ся извади, они хванѫть прѣвъ хармана.*

Сто́ё, им. соб. мѫжско.

Сто́ение, *с. ср.* отъ **стоѫ**. Стоянѣ.

Сто́йка, им. соб. женско.

Стои́лъ, им. соб. мѫжско.

Стои́менъ, им. соб. мѫжско.

Сто́йна, им. соб. женско.

Сто́йно, им. соб. мѫжско.

Стои́ся, стои́лося, *гл. безл.* *Стои му ся*, пада му ся, лаха му ся, хакъ му е; ему слѣдуетъ. *Стои ти ся да тя набие, та да видишь.*

Стои́ца, им. соб. женско.

Сто́йчё, им. соб. мѫжско.

Стойчи́нъ, им. соб. мѫжско.

Стои́чко, им. соб. мѫжско.

Стоишли́ковъ, въ, ва, во, *пр.* *Стоишликовы дрьва*, въ горѫ изсъхналъ дрьвета на корена си, не падналъ още; сушина́къ, подсто́й, подсто́йникъ.

Сто́ка, *с. ж.* 1) Всяко нѣчто, съ което тръговецъ тръгува; това́ръ. *Докаралъ три товара стокѫ. Дюкянѫ-тѫ му е праздень, нѣма никаквѫ стокѫ. Слѣзлъ до Пловдивъ за стокѫ* 2) Добытъкъ, говяда, конѣ, овцѣ, свинѣ и всяка домашна живина; жива стока; скотъ. *Джелепска стока*, браница. 3) Имане, имотъ, имотство, благо, добро, мѫка; имѣніе, имущество, богатство, дѣньги. 4) Мѣсто, дѣто двѣ или повече рѣкы ся сливать, ся стичать въ еднѫ; стокъ; мѣсто слиа́нія, стеченія двухъ рѣкъ. *За половинѫ чясъ ся стига на стокы-ты, дѣто ся стичать Дринъ и Радика. — Каква стока е! какъв манга е, каква автина е, какъвъ зълъ хытрець е! — Съ очи тяглена стока*, когато ся купува на око, а не съ мѣркѫ: добытъкъ, дрьва, мѫща. — *Сама стока сбори. Добра стока сама ся хвали. Спроти стокѫ-тѫ и кехаѫ-та. Зять рода (роднина) — магаря стока.*

Стокли́чь, *с. м.* Едно горско растение, съ което развалять магии.

Стокнѫ, нишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **стокна́вамь**. —**нѣтый**, *прич. стр.*

Стокна́вамь (да стокнѫ), *гл. д.* Стъкнавамь, направямь нѣчто да стане токмо, еднакво съ друго нѣчто; изравнявамь, избарабарявамь; сравнявамь; верста́ть, сра́внивать. *Види святилжка нейзинъ и стокни го съ твоа.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Сравнявамся, изравнявамся, избарабарявамся; верста́ться, сра́вниваться, ура́вниваться. 2) *гл. стр.* Бывамь стокненъ.

Невѣста ми коня подупнала,
И сватовъ она прѣварила,
И до зятя она ся стокнила,
Та со зятя заедно ходила. *Пѣс.*

Стокна́ваніе, *с. ср.* отъ **стокна́вамь** и **стокна́вамся**.

Стокъ, *с. м.* 1) Стока въ 4-то знаменование. 2) Мѣсто, по което водыа ся стичать, уливать, или дѣто ся стичать, събирать; стокъ.

Сто́кыца и сто́кычка, *ум. ж.* отъ **сто́ка**. Малко стока.

Столача́, *с. ср.* Столъ, въ гатанкѫ за гайдѫ: *сѣди сирачя на столачя, па плаче?* Тукъ *столачя* е вмѣсто *колѣно.*

Столе́цъ, *с. м.* Дрьво, что скрьстува вощето съ пльзицѫ-тѫ; попникъ.

Сто́лецъ, *ум. м.* отъ **столъ**.

Столи́ца, *с. ж.* Столъ. *Скрьцъ вратица, хопъ столица.*

Сто́лнина, *с. ж.* 1) Столъ, столица.

Изнесите столнинѫ-тѫ,
Турите ѣ насрѣдъ дворы,
Да посѣднѫ да поглядамь,
Какъ ся соколъ усукува. *Пѣс.*

2) Мѣсто, дѣто нѣкой стои, дѣто ся наврьта; свртали́ще, врьтилище, живѣлище, жили́ще; мѣстопрѣбыва́ніе, жили́ще, прію́тъ, присти́нище, притво́нъ. *Не му ся знае ни гробнина, ни столнина. Азъ ке вы горѫ, азъ ке вы печѫ, вые столнинѫ овдѣка нѣмате.* 3) Столъ, прѣстолъ, тронъ; ца́рскій столъ, престо́лъ. *Никола сѣднѫ на столнинѫ и си станѫ царь.* 4) Главнъый градъ въ дрьжавѫ, дѣто стои царь-тъ и главното управление; столъ; столи́ца. 5) Царство, дрьжава, земя; госуда́рство, держа́ва, ца́рство. *Ошелъ у еднѫ чюждѫ столнинѫ. Народъ тъ ся былъ събралъ отъ столнинѫ-тѫ да си избирать краль, оти нѣмало краль.*

Столова́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има столъ за да стои, что е съ столъ. *Столовата чашка*, высока чашка; стака́нъ на но́жкѣ, рю́мка. 2) Что изглѣжда като столъ. *Столовата планина.* 3) Стволоватый.

Столчецъ, *ум. м.* и **сто́лча**, *ум. ср.* отъ столъ. Столецъ, столача, скоменча, скемле; скаме́йка, сту́лникъ.

Столъ, столове и столи, *с. м.* 1) Направа за сѣданіе на нѣмъ; столнина, столица, скемля, скемле, скоменъ, карекла; стулъ, скамья́. *Дългъ столъ за мнозинѫ*, лавица; ла́в-

ка, ла́вица. *Който сѣди на два стола, лесно пада. Който иска да сѣдне на два стола, сѣдя на земѧ-тѫ. Единъ старецъ съ три влакна подъ него?* Гат. — Столъ.

Вида мома дворъı мете,
Дворъı мете, столъı ряди,
Столъı ряди, сльзъı рони. *Пѣс.*

2) Столнина, прѣстолъ, тронъ; ца́рскій столъ, престо́лъ. *Царскый столъ.* 3) Столнина въ 4-то знаменование. 4) Четвръ-тито дрьво на кола надъ боботеца или остьтѫ, въ което стоять клинии-тъı и надъ което лѣжи потоница та; стольць. 5) Стояло на чашѫ или на друго нѣчто; но́жка. *Чашка съ столъ*, столовата чашка; ста-ка́нъ на но́жкѣ. 6) Издигнѧта пята на обуща посталъı, кундуръı; токунъ; каблу́къ. *Кундури съ низкъı столовы.* 7) У теповицѫ направа, подпрѣна на четъре дрьвета, нареченъı спонци. 8) Столнина въ 2-то знаменование. *Да си ходите, тука столъ нѣмате, вякъ нѣмате!* 9) Ако, тврьдо наращение въ дъно-то на цирѣй далакъ. 10) Вмѣсто стволъ.

Израсло е само дрьво,
Само дрьво столовато,
Стола-то му сребренъı,
Клона-то му позлатени. *Пѣс.*

Сто́льць, *с. м.* Столъ въ 4-то знаменование.

Сто́мана, *с. ж.* 1) Особено калено желѣзо; близна, близница, чиликъ; **сталь**. *Ако като стоманѫ.* 2) Стоманева-та чясть на сѣчиво; нада, близница. 3) Синкавъ пластъ до долнѫ-тѫ корѫ на недопеченъ и клисавъ хлѣбъ; близна; зака́лъ, зака́лина. *Хлѣбъ съ стоманѫ;* хлѣбъ съ зака́ломъ.

Сто́маневый, въ, ва, во, *пр.* 1) Направенъıй отъ стоманѫ; стоманянъıй; стально́й. 2) Что има стоманѫ. *Стоманевъ хлѣбъ;* хлѣбъ съ зака́линою.

Стоманѝца, *с. ж.* Стоманяна плочица съ дупкъı, въ които влиза пятица-та на водянично колело; крѣменица.

Сто́маница и сто́манка, *ум. ж.* отъ **сто́мана**.

Сто́манянъıй, нъ, на, но, *пр.* Направенъıй отъ стоманѫ; стоманевъıй; стально́й.

Стомѝна, *пр. числ.* Сто душъ.

Сто́мна, *с. ж.* Стовна.

Стоно́га, стонога́лица и стонога́лка, *с. ж.* Животина *Scolopendra*, кржкашкъ, попадиа, попадийка, скрипа, скрипецъ, скрипя, скорпия, сушкъ, стоножецъ, стоножица, сушкъ, щипулка; **сороконо́жка**. *Съ него мажѫть ухапано отъ стоногѫ.*

Стоно́жецъ, *с. м.* и **стоно́жица**, *с. ж.* Животина стонога.

Стонъ и стънъ, *с. м.* Четъре-ти стлъбци въ хглъı-тъı на хъижѫ въ Плѣвенско; сохъı, иглъı.

Стопа́нинъ и стопа́нъ, *с. м.* 1) Който стопанисва, влада нѣчто; домакинъ, станинин, сейбия, чорбаджия, господарь; **хозя́инъ, обыва́тель**. 2) Мжжъ спорядъ женѫ си; супругъ, кѫщникъ, войно, юнакъ; **мужъ, супру́гъ**. *Стопанинъ-тъ ми*, мжжъ ми, домакынь-тъ ми; **мой мужъ, мой супру́гъ, мой хозя́инъ**. 3) Стихия въ 4-то знаменование. — *Бѣсно кучя и стопанина си не познава. Калпава пара и лошѫ дума на стопанина си. Врьжи магаря-то, дѣто иска стопанинъ-тъ му, па нѣмай грыжѫ, че влъкъ ще го изядѣ.*

Стопани́свамъ и стопани́сувамъ (да стопани́шѫ), *гл. д.* 1) Владамъ нѣчто; сядѫ, оправямъ, господа, увамъ, стопанувамъ; **владѣ́ть, хозя́йничать**. *Той стопанисва тука*, той заповѣдва. 2) Завладѣвамъ; **овладѣ́ть, прiобрѣ́сть**. *Италия стопаниса Римъ.* —**ися**, *гл. стр.* Бывамъ стопанисанъ.

Стопани́сване и стопани́суване, *с. ср.* отъ **стопани́свамъ**.

Стопа́ница, *с. ж.* Стопанка: 1) Която стопанисва, влада нѣчто; господарка, сайбийка, зейка, чорбаджийка; **хозя́йка, обыва́тельница**. 2) Жена, домакыня, супруга, булка, невѣста; **жена́, супру́га, хозя́йка**.

Стопа́ничка, *ум. ж.* отъ **стопа́нка**.

Стопани́шѫ, ешь,—нйсахъ, *гл. свр.* отъ **стопани́свамъ**. —**нйсанъıй**, *прич. стр.*

Стопа́нка, *с. ж.* Стопаница.

Стопа́новъıй, въ, ва, во, *пр.* отъ **стопа́нъ**. *Стопанова гостба* особна гостба, комто понѣйдѣ кѫщни-ти слагать, за да ядѫ стопанъ тъ на кѫщѫ-тѫ имъ.

Стопа́нскъıй, ска, ско, *прич.* отъ **стопа́нинъ**. Что е на (за, отъ) стопанинъ или стопанкѫ; домакынскъıй; **хозя́йскій.—скы**, *нар.* Като стопанинъ; домакынскы; **хозя́йски**. *Работи стопанскы, да ся поминувашь господарскы. Не стопанскы, но душманскы. Глядай конь стопанскы, газди го душманскы.*

Стопа́нство, *с ср.* Имотъ, домъ, кѫща съ всичкѫ-тѫ покѫщнинѫ въ нея; домакынство, работа на стопанинъ; **хозя́йство**.

Стопану́вамъ, *гл. ср.* Владамъ, заповѣдамъ, сядѫ, оправямъ, господарувамъ, стопанисвамъ; **хозя́йничать**.

Стопа́нъ, *с. м.* 1) Стопанинъ. *Ысъ на нивѫ, стопанъ въ копривѫ.* 2) Измъислено животно, което живѣе въ нѣкои кѫщи и ги пази; духъ тъ на нѣкой бывши владѣтель на кѫщѫ, който ся е посѣлилъ въ

нем и ѣ покровителствува; стопанинъ, стихия, талисмъ. *Кога огладнѣе стопанътъ, кжщни-ти му слагать стопановя гостбж. Всяка кжща има стопанъ, който ся явява като смокъ. Ако убиешь тоя стопанъ, кжща-та щѣла ужь да запостѣе. Не ся само кжщи-ты, дѣто имать стопаны, а и всяко село си има стопанъ, който го пази отъ злины.*

Сто́плювамь и сто́пліамь (да сто́плѭ), *гл. д.* 1) Давамь, докарвамь топлинѫ; сгрѣвамь; **согрѣва́ть, обогрѣвать.** *Припече слънце и стопли земѭ-тѫ.* 2) Направямь нѣчто да стане топло; сгрѣвамь, загрѣвамь, огрѣвамь, нагрѣвамь, припичамь, затоплювамь; **согрѣва́ть, огрѣва́ть, отогрѣва́ть, нагрѣва́ть, взогрѣва́ть, отта́пливать.** *Тури та стопли малко водж. Стопли пелены-ты и кункы-ты на дѣтя-то.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь топълъ, дохождамъ топлина; загрѣвамся, сгрѣвамся; **согрѣва́ться, обогрева́ться.** *Врѣмя-то ся стопли,* отоплися, отвърнѫся. *Иди при огьня да ся стоплишь. Трькамь си рѫцѣ-ты да ся стоплять. Вода-та ся стопли.* 2) *гл. стр.* Бѣвамь стопленъ.

Сто́плюване и сто́пліане, *с. ср.* отъ **сто́плювамь.**

Сто́плѭ, и́шь, — **ли́лъ,** *гл. свр.* отъ **сто́плювамь.** —**ленъ́ый,** *прич. стр.*

Стопори́щж (да ся), **и́шь,**—**щился,** *гл. възвр. свр.* Да ся вдрьвѫ, да ся вкочанѫ отъ студъ; да ся скочанѫ, да ся сдрьвѫ; **одеревянѣть, оцѣпенѣть, окостенѣть, окоченѣть, околѣть.**

Сто́пчѭ, и́шь,—**чи́лъ,** *гл. свр.* отъ **сто́пчіамь.** —**ченъ́ый,** *прич. стр.*

Сто́пчіамь (да сто́пчѭ), *гл. д.* Направямь нѣчто на топкж. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь на топкж, на топкы; бѣвамь стопченъ. — *Стопчилъ го е,* сгрѣлъ го е, уплашился е.

Сто́пчіане, *с. ср.* отъ **сто́пчіамь** и **сто́пчіамся.**

Стопи́ѭ, и́шь,—**пи́лъ,** *гл. свр.* отъ **стопи́вамь.** —**пе́нъ́ый,** *прич. стр.*

Стопи́вамь (да стопи́ѭ), *гл. д* Твърдо, замрьзнало нѣчто съ топлинѫ направямь да стане на водж, да стане мѧко; разтопявамь, сплавямь, сплавямь; **раста́пливать, растопля́ть, раста́ивать, растворя́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь мѧкъ, ставамь на водж отъ топло или отъ друго нѣчто; разтопявамся, размъявамся, сплавямся, да скопнѫ; **истаева́ть, обта́ивать, выта́ивать, раста́пливаться, раста́иваться, растворя́ться.** *Снѣгъ-тъ, свѣщь-та се стопи.* 2) Разтопявамся, разтлѣвамся, схумвамся, сплувамся, разплувамся, скапвамся, разкапвамся, изгнивамь; **истлева́ть, сгнива́ть.** *Да не ся стопи! Въ земѭ-тѫ да ся не стопять!* 3) Губѫ, изгубямь силы, разтопявам ся, чезнѫ, чмаѫ, изнемощявамь; **истаева́ть, истощя́ться.** *Горка-та мома изсъхнѫ, стопися отъ плачевы.* 4) *гл. стр.* Бъвамь стопенъ.

Стопи́ване, *с. ср.* отъ **стопи́вамь** и **стопи́вамся.**

Сто́рвамь и **сто́рювамь** (да сто́рѭ), *гл. д.* 1) Правѫ, направямь, врьшѫ, изврьшямь; дѣлать. *Ничто не можа да стори. Каквото ти кажѫть, стори го.* 2) Струвамь, чинѫ, врядвамь, хващамь; **сто́ить.** *Всичка-та му стока стори едвамь хилядж грошя. Всичко това не ще стори ни парж. Желѣзо-то стори много нѣчто.* 3) Прѣправямь, прѣврьщамь, прѣобрьщамь, прѣобразявамь, прѣличявамь, прѣтварямь, промѣнямь, прѣсторвамь; **обора́чивать, прѣвраща́ть.**

И Стоянъ ся е засрамилъ,
Че ся на Бога помоли:
Стори мя, Боже, прѣстори
На канвж-годѣ гадинѫ,
На сиво-бѣло орлище. *Пѣс.*

4) Изплънямь, наплънямь, изкарвамь, наврьшямь, привръшямь, свръшямь, приключямь, склопямь; **исполня́ться.** *Стори тридесять годины;* ему́ испо́лнилось тря́дцать лѣть.

Откакъ е Христа родила,
Токо е три дни сторила,
И ми е вънка излѣзла,
Копринянъ пеленъ да сбере. *Пѣс.*

Кжщж-тѫ имъ пепелъ щж сторѭ; домъ ихъ обращу́ въ пепелъ. 5) Направямь, извдигамь, изграждамь; **выстра́ивать, постра́ивать.** *Сторихмы си черквж, кжщж.* 6) Направямь, мѣсвамь, готвѫ, приготвювамь, сготвювамь. *Да сторимъ хлѣбъ,* да мѣсимъ. *Да сторимъ манджѫ,* да готвимъ; **стря́пать.** *Манджа-та е сторена за васъ,* сготвена. *Телци не прибрахмы и вечерѭ не сторихмы,* не готвихмы. *Сторвамь гостѭ,* събирамь гостѭ, гощавамь гостѭ *Сторвамь софрѫ,* слагамь.

Тръгнѫли булкж да зимать,
Врьвѣли что повръвали,
Подъ дрво софрѫ сторили. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* 1) Промѣнямся и зимамь другъ образъ, другъ изглядъ; прѣправямся, прѣтварямся, прѣличямся, прѣврьщамся, прѣобрьщамся, прѣсторвамся, ставамь; **обора́чиваться, обраща́ться, обёртываться, превраща́ться.** *Сторился на*

мьглѫ и *сторился мьглѫ*. *Сторися бѣлѫ пепел*. 2) Правѫ, дръжѫ, показвам не такъвъ какъвто съмъ си; прѣправям, прѣчинявам, прѣчинквам, притварям, прѣтварям, прѣструвам, прѣмагавам, прѣсторвам, втъкавам; **твори́ться, прики́дываться, маскирова́ться**. *Сторился умрѣлъ* и *сторился на умрѣлъ*. *Сторился ахмакъ*. 3) Ставам, мѣнявам, измѣнявам, промѣнявам, бъ́вам; **става́ть, становя́ться, дѣ́латься, измѣня́ться, перемня́ться**.

Дѣтя ми расте и ми порасте,
И ми ся стори добръ юнакъ,
И ми ся стори царь надъ царевъ
И ми ся стори краль надъ кралевъ. *Пѣс.*

4) Ставам, чинѫ ся; **дѣ́латься, становя́ться**. *Сторихмыся роднина*. *Сторихся учитель*. 5) Врѣщѫ ся, правѫ ся, чинѫ ся, ставам, случвам ся; **идти́, происходи́ть, совершя́ться**. *И това чюдо не бѣ ся сторило*. *Сторися и такова нѣчто*. 6) Раждам ся, добъ́вам ся; **рожда́ться**. *Пять годинъ откакъ ся е сторилъ*. 7) Раждам ся, ставам; **рожда́ться, урожда́ться**. *Тжѫ годинѫ жито-то ся стори много*. 8) *гл. стр.* Бъ́вам сторенъ. **—рвася**, *гл. безл.* Струвася, показвася, чинися; **ка́жется, пока́зываться, мсти́ться**. *Тъ́й му ся сторило;* **ему́ такъ показа́лось, помсти́лось**. *Стори ми ся, като да го видѣхъ*. — *Сторвамь вѣрѫ и клѧтвѫ*, направям нѣ́ренъ сговоръ, кълна ся, заклинам ся; **дѣ́лать взаи́мное завѣре́ніе, кля́сться, божи́ться, присяга́ть**.

Стоянъ дружина посъ́бра;
Вѣрѫ и клятвѫ сторили:
Кога на пѧтю тръгнемъ,
Който ся боленъ разболи,
Порядомь да го глядамъ,
На рѫцѣ да го носимъ. *Пѣс.*

— *Сторвамь грѣхъ*, направям грѣ́хъ, прѣгрѣшавам, сгрѣшавам, съгрѣшавам; **согрѣша́ть, прегрѣша́ть**. — *Сторвамь добринѫ*, направям нѣкакво добро. *Сторвамь милостынѫ*, давам нѣ́кому милостъ́ня. — *Сторвамь мѣсто*, давам мѣ́сто, размѣщам ся да ся намѣсти и другъ помеждѫ ни. — *Сторвамь нѣкого за . . .*, зимам едного за другъ́го; **принима́ть за кого́ ли́бо**. *Сторихъ го за братъ ти*, стори ми ся, че е братъ ти. — *Сторвамь за продань*, изваждам на продан, изнасямь, изкарвам нѣчто да го продавам.

Остана Стоянъ Сирачя
Съ три сестръ по-малкъ,
Не може да гъ нахрани,
Стори гъ Стоянъ за продань.
Че тръгна да гъ продава. *Пѣс.*

— *Сторвамь потирѫ*, изв
вам, потъ́рк, излизам да
излизамъ потъ́рк; идти́ в
кѣмъ.

Кошюта имъ пать имна
Сватба потирѫ сторяла,
Кошютѫ да си затръкъ
Кошютѫ съ младъ яре

— *Сторвамь пѫть*, давам
чакам пѫть, отбивам ся на
мине, почвам да прѣмине
мене; дать доро́гу, посторо
ва́ться. — *Сторвамь резил*
ным нѣкого резилъ, резилъ
срамувам, маскарк; унижа́

Пакъ си Милунко прово
Да дадать Анкѫ, да да
Да ми не трудать свато
Да ми невръща рядѫ-тѫ,
Да ми не струвать да ѫ
Анкѫ щѫ резилъ да ст

— *Сторвамь рядъ*, давам
вам нѣкого да си свръщи р
га му дойде рядъ-тъ, давам
направи нѣчто. *Не ми ст*
не ми давать рядъ, прѣряждат
вамь трудъ, направям трудъ
помѫчвам ся; **потруди́ться**.
та иди до тѣхъ. — *Стор*
похарчихъ, потрошихъ много

Зачто ми, Анке, не ка
Най сторихъ тяжкъ ха
Повдигнахъ сватбѫ гол

— *Сторвамь честь нѣком*
показвам му честь; **ока́зыва**
почте́ніе. — *Стори добро,*
зло (да си намѣришь бел
ри добро, да тя бияхть.
изкажь лайно. Стори доб
стори зло, надѣйся. Стор
го врьли въ море-то. Сто
добро, да ти извѣве на
ришь милостынѫ на бога
да ѫ врьлишь въ море-то
несторена, докълѣ тя не
мя бѣдахѫ.

Сто́рваню и сто́рюваше, *с.*
вам и сто́рвам ся.

Сто́рѫ, ишь,—ри́лъ, *гл.* **се**
вам. —ренъ, *прич.* **ст**

Стота́къ, *с. м.* Пара, что стр
стотилникъ, юзлукъ.

Стоти́лникъ, *с. м.* 1) Стота
сждъ, что събира сто драма.

Стоти́лница, *с. ж.* Бъчва,
окъ, сто мѣръ.

Похвалися крива лоза:
Азъ съмъ лоза родовита,

Родовита, плодовита:
Отъ главинки по кошничка,
Отъ дюлюмча возлиничка,
Возлиничка стотиличка. *Пѣс.*

— *Риза стотилница*, закрѣпена съ сто крѣпкы. *Коѫ ризѫ да облѣкѫ — стотилницѫ тѫ ли или двѣхилядницѫ-тѫ?*

Стоти́на, *с. ж.* 1) Сто, стотница; сто, со́тня. *Двѣ стотины, три стотины*, двѣсти, триста. *Заборчлалъ съмь хилядѫ и шесть стотины.* 2) Нѣчто до сто, около сто. *Дай ми стотинѫ гроша. Минѫхѫ стотина войника. Прѣди стотинѫ годины.*

Сто́тница, *с. ж.* Стотина, сто; со́тня. *Со стотници старци идѣли кай прѣтопенына. Мѫже и жены на день по много стотници, дори и хилядници бикала чюма-та. Откога разказалъ на другы болны, со стотници отрѣчали и ся измыли.*

Стоя́ѫ, и́шь, стоя́хъ, *гл. ср.* 1) Намирамся изправенъ на крака-та си; стоя́ть. *Зачто стоишь, та не сѣднешь?* 2) Не съмь още лѣгналъ да спѫ; сѣдѫ; сидѣть. *Не е толкова кѫсно, не вѣрвамь да ся легнѫли, иди, може още да стоять.* 3) Намирамся нѣйдѣ, сѣдѫ; находя́тться, быва́ть, остава́ться, лежа́ть. *Той стои при бащѫ си, стои по улици-ты, по механы-ты, стои въ зимника. Стои ми надъ главѫ-тѫ. Цѣлъ дѣнь у тѣхъ е стоялъ.* 4) Не ся движѫ, не врѣвѫ, запирамся, запрѣнъ съмь; стоя́ть. *Стой!* сприся! *Водяницѫ-тѫ стои та не работи.* 5) Жѣдѫ, чакамь, сѣдѫ; ждать. *Постой още малко, сега щѫ ти го дамь Не стояли да пустне черкова.* 6) Идѫ добрѣ, дохождамь на мѣрка, на калапъ; лѣгамь, прилѣгамь, ставамь; приходя́ть, приходя́тться. *Каквѫ-то дрѣхѫ да облѣче, все добрѣ му стои на снагѫ-тѫ.* — **Стои́ся**, *гл. безл.* Пада ся, хакъ е. *Стои ми ся*, пада ми ся, хакъ ми е; мнѣ слѣдуетъ. *Наказахѫ го, стои му ся;* его́ наказа́ли, и подѣло́мъ ему́, ни́што ему́.— *Стоѫ диванъ нѣкому*, стоѫ правъ прѣдъ нѣкого, да му слугувамь.—*Стоѫ диванъ чеправъ*, стоѫ правъ съ сгрънѫты на пояса рацѣ. — *Стоѫ на думѫ-тѫ си*, дрѣжѫ си думѫ-тѫ, устоявамь си на думѫ-тѫ, не си газѫ думѫ-тѫ, правѫ чтото съмь ся врекълъ; держа́ть своё сло́во, не измѣня́ть своему́ сло́ву. *Не е човѣкъ да го вѣрвашь, не стои на думѫ-тѫ си.* — *Стои като кравѫ*, изгледа да е глупавъ. — *Стои на трѣне*, не е миренъ, има нѣчто да го мачи, да мисли, не ся спира. — *Гора и вода да стои, Стоянъ не стои. Праденъ човалъ правъ не стои. Дрипава Мара стои прѣдъ царя. Колкото по́ стои пита-та, по́ добры гостѣ чѫка. Праденъ ходи, праденъ не стой. Шие, пори Мара, праздна да не стои. Низко стой, високо пѣй. Ако попъ-тъ е пиканица, простый трѣбва да стои всякога въ въелницѫ. Двѣ дыни подъ еднѫ мышницѫ не стоять. Всичка-та кожа изотвънъ стои. Вречешь ли ся, стой на думѫ-тѫ си; не си ли ся врекълъ, дрѣжся.*

Стоячкы́мь и стоячкя́тѫ и Стояшко́мь, стояшкы́мь и стояшкя́-тѫ, *нар.* Изправенъ на кракы, правъ, право, правяшкомь, просто; сто́ймя́. *Стояшкомь работѫ, камь. Кой да бие стоячкымь.*

Сто́на, им. соб. женско. *Проговори Стона црьноока.*

Стоя́лка, *с. ж.* Крива подпора прикована отдолѣ на процѣпъ.

Стоя́ло, *с. ср.* Правъ жегълъ, който подпира процѣпа да не пада долу, когато волове-ти ся изпрягнѫти; стоялка, стоялце, стоячка, стоячка.

Стоя́лце, *с. ср.* 1) Стоялло. 2) Подпорка на нѣчто. 3) Право-то дрьво, около което ся врьти врьтѫшка и което е завръно въ пьнъ. 4) Колелце, което турнать долѣ на хурка, за да стои тя право.

Стоя́на, им. соб. женско.

Стоя́ню, *с. ср.* отъ **стоя́ѫ**.

Стоя́новъ, **въ, ва, во**, *пр.* отъ **Стоя́нъ**. *Бѣжанова майка не плаче, а Стоянова.*

Стоя́нъ, им. соб. мѫжско.

Стоя́тный, — тьнъ и — тенъ, тна, тно, *пр. Стоятны дрѣхы*, что ся за-въ праздникъ, праздничны дрѣхы; пра́здничное пла́тье.

Стоя́чка и стоя́шка, *с. ж.* Стоялло, стоялка на процѣпъ.

Стра́га, *с. ж.* Стръга.

Стра́горѫ, ишь,—**рилъ**, *гл. ср.* За страчка: грачѫ, крякамь; ка́ркать.

Стада́лъый, лъ, ла, ло, *прич.* отъ **стра́дамь**. Тяглилъый, патилъый. *Не пытай старо, а страдало;* не спрашивай у ста́раго, а спра́шивай у быва́лаго.

Стра́дамь и страда́ѫ, ешь,—**да́лъ**, *гл. ср.* Същамь, прѣкарвамь нѣкаква мака, болка; тяглѫ, мачѫся, патѫ, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ; стра́дать. *Което страдать хора-та, и намъ ще се случи.*

Стра́данѭ, *с. ср.* отъ **стра́дамь** и **страда́ѫ**; **страда́ніе**.

Стра́днъый, —**дьнъ** и —**денъ, дна, дно**, *пр.* Който е лишенъ отъ нѣчто, та е жаленъ,

че го нѣма, и желае да го добые; жѣднъ́ый, жъденъ́ый, жяднъ́ый, жиалнъ́ый, петимнъ́ый, скуднъ́ый, тѫжнъ́ый, тягловнъ́ый. *За единъ залъгъ хлѣбъ е страдна. Ете ти го пакъ сиромахъ, страденъ за единъ коркъ хлѣбъ. Оставихѫ три дѣца сираци, црьни сиромаси, страдни за хлѣбъ. Крива, крива ржчица, гладна, страдна душица. Страденъ е да умре.*

Снахо Петкано, Петкано,
Мари, что ти е та плачешь,
Да ли си гола и боса,
Или си страдна, иль гладна? *Пѣс.*

Страдна майка рада и на слѣпо дѣтя. Страдна майка рада и за слѣпогъ сына.

Стра́жица и **стра́жичка**, *ум. ж.* отъ **стра́жа**.

Стра́жа, *с. ж.* Сграда, съ пазачи въ нея, нѣйдѣ на пѫть, на крайнинѫ; варда, беклиия, беклентиа; карау́лня, пр'тти́нъ.

Стражи́ръ и **стражи́ринъ**, *с м.* 1) Който пази нѣйдѣ нѣчто; сто́рожъ. 2) Въоруженъ служитель при начялство-то за пазене рядъ, миръ и тишинѫ; забтие, забтиа, пандуръ, сейменъ, сегменъ; **полице́йскій, жанда́рмъ, городово́й.**

Стра́йвамся и **стра́ювамся** (да ся стра́ѭ), *гл. об.* Сдрьжавамся, стрьпѣвамся. *Не можахъ да ся страѭ да му не кажѫ.*

***Стра́кона** и **стра́кѣ́ина**, *с. ж. Гр.* Паница.

Стракъ, *с. м.* вм. **стръкъ**. *Гжста трьница стракъ нѣма.*

***Стракъ**, *с. м. Гр.* Глечь, поликъ, полювъ; глазу́ра, гла́зурь, мура́ва, мурь, поли́ва.

Стралѣ́тый, *тъ, та, то, пр.* вм. **стрѣла́тый**. *На си нахнѫ коня стралѣтаго, та отиде у Сливена града.*

Страну́вамся, странъ, вм. **сраму́вамся, сранъ**.

Страна́, *с, ж.* Старна, стьрна: 1) Мѣсто, что ся намира на лѣво, на дѣсно, отзадъ, отпрѣдъ, срѣщѫ нѣчто; **сторона́, страна́**. *Мини на срѣщнѫ-тѫ странѫ, отъ заднѫ-тѫ странѫ. Намирася на дѣснѫ-тѫ странѫ, на другѫ-тѫ странѫ.* 2) Стѣна, външнѫ чясть на нѣкаква направа; **сторона́**. *Прѣдня-та страна на кѫщѫ-тѫ има гляда камъ насъ.* 3) Плоска, външния чясть на нѣчто; **сторона́**. *Кожата има двѣ страны. Обрьни го и отъ другѫ-тѫ странѫ.* 4) Буза, яблъчица на лице-то; **щека́**. *Плескамь по бузы-ты; бить по щека́мъ.* 5) Хлѣбоци, пахове; **бо́ка, подвадо́хи**. *Мухнѫ го въ странѫ-тѫ. Лѣгнѫлъ на дѣснѫ-тѫ си странѫ.* 6) Мѣсто въ црьква, дѣто стоять нѣвци-ти; **кли́росъ**. *Дрьжѫ странѫ въ черковѫ, пѣѫ отъ една странѫ. Дрьжѫ страна отъ лѣво, или лѣвѫ-тѫ странѫ.* 7) опашка на кантаръ ржбове-ти, на конто отбѣлѣзанъ тяглилкъ ты. *Лека страна тѭжка страна.* 8) Земя, дрьжава, кр на, крайнина, крайще; **страна́, край**. *Оа де, забѣгнѫ въ чюждѫ странѫ. По дъ гы-ты страны не е така.* 9) Една половина отъ товаръ, отъ юкъ, натовар на животно; страница.

Сѣдѣла Мара, чіакала
До двои пѣтлы до трои,
Нѣма Стоіанъ да си дойде!
Девять е хлѣба изпекла,
Товарь е дрьва изгорила
И странѫ бѣлѫ боринѫ,
Окѫ е памукъ изпрала,
Шіаренъ е чорапъ уплела,
Свиленъ е дилберъ навазла,
Па нѣма Стоіанъ да дойде! *Пѣс.*

— *На странѫ* и *на страни*, като на *а)* Неблизу, не на лице, не прѣдъ насъ, при насъ; **въ сто́рону, въ сторонѣ́**. *И стои настранѫ. Минахъ отстрани,* по пѫтя; **идти́ сторо́ною**. *Падамыся странѫ. Тури го настранѫ. б)* Не лице-то си, не по гръба си; **бо́комъ**. *жи на странѫ.* — *Отъ странѫ,* нар. Не направо, не отпрѣдъ; **побо́ч** *Гляда отстранѫ. Что е отстран* **боково́й**. — *На вси странъ*, навсяка на всѣ стороны, вездѣ, всю́ду, повсю повсемѣстно. *Отъ вси странъ*, отвся отвсадѣ, отвсякадѣ, отврядъ, отрядома; всѣхъ сторо́нъ, отовсю́ду. — *Отъ всѫ странѫ: а)* Отъ вси странъ, отвсяду. Въ всяко отношение; **во всѣхъ отно ніяхъ**. — *Отъ нашѫ странѫ*, отъ на отъ (въ) наше имя; съ на́шей сторо въ на́ше и́мя. *Отъ вашѫ странѫ*, васъ, въ (отъ) ваше имя; съ ва́шей с роны, въ ва́ше и́мя. *Той иде отъ стр нѫ на село-то*, село-то го е пратило.

Стра́ние, *с. ср. съб.* отъ **страна́**. *Отиде странѣ-то, изъ странѣ-то.*

Странѐние, *с. ср.* отъ **странѭ́**.

Стра́ненникъ, *с. м.* Малко буря около осем дванадесять окы; панагончя, понагончя.

Страни́ца, *с. ж.* 1) Страна въ 9-то зна нование. *Имахмы го страницѫ, нап вихмы си го брѣмя.* 2) Странкы. 3) отъ **страна́** въ 4-то знам.

То не замѣри звѣздѫ зорницѫ,
Нъ си замѣри Въшъ Грьканъ,
Та ы удари въ лѣвѫ страницѫ. *Пѣс.*

Страни́ци, *с. ж мн.* 1) Подпухнали слѣ около уши-ты на малкы дѣца; глъкы, вушкы, заушкы, заушници, сливици; у́шица, зау́шница. *Спустнѫлы му*

страници, паднѫло му гръло-то. *Тя знае да дига страници.* 2) Болесть *Scrophula*, буци, желка, живинца, живинца, живинца, заушка, кръпица, кръпичина, лолка; **золоту́ха, сви́нка, свину́ха.**

Стра́ни́ще, *с. ср.* 1) Пожънатa нива, на комто стоять още останѫлы ты на коренья сламкы; старинище, стрьнище, станище; **сжа́тое по́ле.** 2) Дънери-ти отъ пожънаты класовы, останѫли на коренья си въ нивѫ-тѫ; странь, странкы. *Дѣтя то ся умурдарило, а она взела странище, та го обрѣсала съ жито.* 3) Нанадолнище, брѣгъ, стрьмнина на планинѫ, на врьхъ; крьшь, пологъ; **крутизна́, крутъ.**

Стра́нка, *с. ж.* Странище въ 1-то и 2-то знаменование.

Стра́нкы, *с. ж. мн.* На самаръ зенгии отъ вѫже; **люлкы,** пращкы, праща, страници.

Стра́нный, —нынъ и —ненъ, нна, нно, *пр.* Что е отъ друго мѣсто; чюждый; **иностра́нный, чужо́й.** *Странень човѣкъ*, чюденецъ.

Стра́нствувамь, *гл. ср.* Ходѫ по чуждꙑ странꙑ; пѫтувамь; **стра́нствовать.**

Стра́нствуване, *с. ср.* отъ **стра́нствувамь.** Пѫтуване.

Стра́нчя, *с. ср.* Подпора, дерекъ въ оградѫ между стлъбци-ты.

Странь, *с. ж.* Стъбло, стволъ, цволъ на растение. *Странь-та на лукъ. Странь-та на жито.*

Страня́ж, я́шь,—ни́лъ, *гл. ср.* 1) Тягляся, глядамь да ся не срѣщнѫ съ нѣкого, не ся приказвамь съ него; избѣгвамь; **обѣга́ть, обѣжа́ть, отлуча́ться, сторони́ться кого́.** *Той страни отъ мене;* **набѣга́етъ** встрѣчи со мно́ю. 2) Стѫпвамь на странкꙑ-ты на самаръ отъ едно-тѫ странѫ, за да дрьжѫ да не падне друга-та натоварена страна. *Единъ богатъ бѣше товарилъ едно врѣкъ парꙑ на едно-тѫ странѫ на самара, а на другѫ-тѫ той бѣше нахнѫлъ, да страни съ парꙑ тꙑ.*

Стра́торецъ, *с. м.* Раст. *Orobanche cruenta.*

Стра́торовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **стра́торъ.** Стратуровый, стратурковый. *Вѣйка стратурова.*

Ѣна дворꙑ мела
Съ метлѫ чемшировѫ,
Другѫ босилковѫ,
Третѫ страторовѫ. *Пѣс.*

Моми имать девять милꙑ братіа,
Сѫ удрилꙑ коле страторовꙑ,
Сѫ удрилꙑ пратіе босилковꙑ,
Да повръжѫть коне на сватовꙑ. *Пѣс.*

Страторо́гый, гъ, га, го, *пр.* Что има страторовꙑ рога.

Моя мете лѣпѫ прьквѫ,
Съ два стрька бѣлъ босилакъ,
Съ лопатѫ страторогѫ. *Пѣс.*

Стра́торъ, *с. м.* Растение стратулъ.

Стра́тулъ, *с. м.* Раст. *Amaranthus,* страторъ, стратуръ, слаторъ, слатуръ, сополко, сополъ, златоръ, златуръ, кадифе, кокудиця, мрьсолъ; **амара́нтъ, пѣту́шій гребешо́къ, ба́рхатникъ.**

Стра́турковый, въ, ва, во, *пр.* Стратуровый, страторовый.

Стра́туровый, въ, ва, во, *пр.* отъ **стра́туръ.** Страторовый.

Брала мома зеленикѫ.
Въвъ два скута копрининꙑ.
Та увила зеленъ вѣнецъ,
На вѣнеца девять кꙑткꙑ,
Девять кꙑткꙑ босилковꙑ,
А десята стратурова. *Пѣс.*

Момини сѫ лични двори:
Пратіе-то сѫ босилкови,
Ѣ полъ-тꙑ стратуровꙑ. *Пѣс.*

Стра́туръ, *с. м.* Растение стратулъ.

Стра́хла, *с. ж.* Страхлива жена, мома; страшля, страхопьзла, бъзла, плашла; **трусе́я, труса́ха.**

Стра́хлё, *с. м.* Страхливъ човѣкъ; страшлё, стрѣжко, плашлё, бъзлё; **трусъ, трусю́шко.**

Страхли́вец, *с. м.* Който ся плаши; страхопьзлё, бъзливец; **трусъ.**

Страхли́вость, *с. ж.* Страшливость, бъзливость, боязливость; страхуване; **тру́сость, трусли́вость, боязли́вость, страшли́вость.**

Страхли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който ся страхува, който ся плаши, когото е страхъ: страшливый, бъзливый, боязливый, плашливый, плахый; **страшли́вый, трусли́вый, боязли́вый, пугли́вый, ро́бкій.** —**во,** *нар.* Съ страхъ, страшливо, боязливо, плашливо, плахо; **страшли́во, трусли́во, боязливо, пугли́во, ро́бко.** *Страхливъ дома сѣди. Страхливъ търговецъ — ни печѫлѫ, ни тщетѫ.*

Страхли́чя, *с ср.* Раст. *Anemone hepatica,* страшничя, пачи крака; **печёночная ве́треница.**

Страхови́тый, тъ, та, то, *пр.* Страшнꙑй.

Страхопьзла, *с ж.* Жена, мома страхопьзлё; страшла, страхла. *Мори жено страхопьзло, что нє идешь да ми земешь калпака?*

Страхопьзлё, лёвци, *с. м.* Страхливец, страхлё; трусъ.

Страхоти́на, *с. ж.* 1) Голѣмъ страхъ; ужасъ. *Хванѫ мя голѣма страхотина.* 2) Нѣчто много страшно; **страши́лище.**

Страхо́тнꙑй, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Страшнꙑй.

Страху́вамся, *гл. об.* Дохожда ми страхъ,

хваща мя страхъ, страхъ мя е, бои́ся, плашúся, плахтýм, плахýм, страшúся; страши́ться, пугáться, боя́ться, опасáться. *Двама въ поле врълувать, а единъ ся страхува. Който е падалъ въ море, не ся страхува отъ дъждъ.*

Страхýване, *с. ср.* отъ **страхýвамся.**

Страхъ, *с. м.* Голѣмо безпокойство, което ся явява въ душúм-тъ, когато си помúслиш, че иде нѣкакво зло; страхуване, боюване, боязнь; **страхъ, перенýгъ, переполóхъ.** *Сѣдж въ овúм темницж съ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ биаше го хватило. Една мечка много голѣмж, за страховы божии, една црьна како катранъ. Докарвамъ страхъ;* **наводи́ть страхъ.** *Замрьзвамъ, помрьзвамъ отъ страхъ;* **морóзъ** по **кóжѣ** подирáетъ. *Заболѣ отъ страхъ;* **занемóгъ отъ испýга.** *Издува мя страхъ,* зема мя, дохождá ми страхъ. *Има страхъ,* страшно е, лоше; **грозúть, угрожáть.** *Имамъ страхъ,* страхъ мя е, бои́ся: **боя́ться. Страхъ мя е,** като *гл. безл.* Иде ми страхъ, страхувамся, имамъ страхъ, боúся, страшúся; мнѣ **стрáшно,** я **боúсь.** *Страхъ мя да го поглядиж, да му кажъ двѣ думы.*

Тама гори менѣ срьдце
Отъ бащинъы ми страховъы,
Отъ майчинъы ми жалбовъы,
Отъ снахъинъы ми прѣкорци! *Пѣс.*

Кога нѣкой ся уплаши, плюне си въ пазухъ и казва: *мечкж страхъ, мень не,* за да му мине страхъ-тъ. — *Боже, помози, мечкж страхъ, мень не. Клятвата на умный страхъ, на лоший смѣхъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. Правденъ пицовъ на двама страхъ. Да тя с страхъ отъ жждрына, а не отъ лудына. Когото не е страхъ, него не е и грѣхъ. Страхъ лове пази. Страхъ брани грахъ. Страхъ крака даде. Страхъ-тъ има голѣмы очи.*

Стрáчение, *с. ср.* отъ **стрáчам.** Стрaгорение, грачение.

Стрáчка, *с. ж.* Птица *Corvus pica,* гарáшка, гарагашка, гаргашка, какараска, какарацка, канараска, крькараска, сврака, сврякарака, сврачка, свекарашка, скакарака; сорóка. — *Дива стрáчка,* птица *Cuculus canorus,* кукавица, куко, куконана, кукувица, кукувѣйка, кукъ; **кокýшка, кукýшка,** вегáица. — *Кога стрáчка безъ опашкж, та и ты безъ женж (та и момчя безъ невѣстж). Ако нѣма кокошкж, земай стрáчкж. Стрáчка чавкж караше: кждѣ си была днеска?*

Страчь, стрáчёве, *с. м.* Ма сушúнкъ около бачúк за

Стрáчам, мишь,—чилъ, *гл.* граганъ, грачъ, страгорúк; кать. *Кога страчи страч кжщж, щѣлъ да си дойде щѣло да има писмо отъ*

Стрáчя, *с. ср.* Малко-то на *страчка извела пять стр*

Страшéние, *с. ср.* отъ **стр шúмся.**

Стрáшла, *с. ж.* Страхла.

Стрáшлё, *с. м.* Страхлё.

Страшлúвость, *с. ж.* Страх

Страшлúвый, въ, ва, во, *пр*

Страшнúкъ, *с м.* Нѣчто и страхотúя; **страшúлище.** *страшенъ страшникъ, бу*

Страшнúчя, *с. ср.* 1) Раст. Раст. *Polytrichum comm* ка, многовлáсникъ, кукýм Това бълúе нѣкои варять, т ся пие за уплашено, за бол другы пакъ го давать на р кога и ся нѣчто слоши.

Стрáшнъый, —шьнъ и —ш *пр.* 1) Что докарва страхъ страхотнъый; **стрáшный,** оп *ный обирачь е по-страше дына. Кучя, дѣто лае,* н *а дѣто дѣби.* 2) Что е *Страшна е войска тръ шенъ народъ ся набрало. кж докара.* —**шно,** *нар.* страхъ; страховито, страхо опáсно. *Гляда, вика, Страшно е,* има страхъ. *ся ходи по горж-тъ.* 2) весма много; **стрáхъ, весьм** мѣрно. *Страшно е богат*

Страшúм, úшь,—**шúлъ,** *гл.* докарвамъ нѣкому страхъ; **шúть, стращáть, пугáть,** жáть. —**шúмся,** *гл. възвр* иде ми, дохождá ми страхъ, страхувамся, плашúся, пла боúся; **страши́ться, полóш** ся, **боя́ться, опасáться.** *О страшишь, то ще тя н да ся страшиж и да с падиж отъ дръво-то. Да и други, да не правять Хичь не страшися, коик отъ слѣпж пó слѣпа е. не страшете ся отъ тев шúй-тъ и отъ дявола н*

Стрáнк (да ся), ешь, стран **отъ страйвамся.**

Стребро́, *с. ср.* вм. **сребро́**.

Стре́желъ, *с. м.* Стрежь.

Стре́жеръ *с. м.* Единъ видъ каба дѫбъ; стежеръ.

Стрежь, *с. м.* 1) Стежеръ, стожеръ, стодѫжарь, стрежелъ, кречь, пѫпъ на гумно. 2) Корень на нѣкои чирѣи, что остава кога ся пробиѭть тѣ и изтече гной-тъ. *Додѣ ся не извади стрежъ-тъ, чиръ-тъ не овдравѣва.* В. **стрѣжь**.

Стре́ксамь и стре́ксенѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стре́ксвамь**. —**санъ**ый, *пр. стр.* Признатый, удобренъй.

***Стре́ксвамь и стре́ксуамь** (да стре́ксамь и да стре́ксенѫ), *гл. ср. Гр.* Пристаѭамь, склоняѭамь, приемамь, кабулѫ́; соглашáться, сомволя́ть. *Попадиха-та на все стрексала, само и само да засвири лудий-тъ.*

Стре́ксване и стре́ксуване, *с. ср.* отъ **стре́ксвамь**.

Стре́менъ, *с. м.* в. **стрѣменъ**.

Стре́пвамся и стре́пнувамся (да ся стре́пнѫ), *гл. об.* 1) Трепвамь изведнѫжь и ненадѣйно; стрясвамся, стряскамся; встрепенýться. *Нѣкой тропнѫ на провореца, та ся стрепнѫ и изпуснѫ лъжицѫ-тѫ.* 2) Дохождамь на себе си и захващамь да работѫ; стрясвамся, стрясамся. *Нѣма да ся стрепне да хване работѫ. Все ли да тя подканѫть, стрепни ся самъ.*

Стре́пване и стре́пнуване, *с. ср.* отъ **стре́пвамся**.

Стре́пнѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **стре́пвамся**; встрепенýться.

Стре́потѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затреперѫ, да ся разтреперѫ, да затрепкамь. *Дарпна жграмотѣ, игла стрепотѣ.*

Стре́птѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затрептѫ, да затрепамь, да затрѣпнѫ; затренетя́ть. *Стрептить пиля со крыла-та.*

Стре́свамся, стре́скамся, стре́спувамся, в. **стря́свамся**.

Стри́ганье, *с. ср.* отъ **стригѫ́**. Стриженье.

Стри́горча, *ум. ср.* отъ **стри́горъ**.

Стри́горъ, *с м.* Животина сльменъ.

Стригъ, *с. м.* Стрижба, крѫкамъ.

Стригѫ́, жёшь, стри́гохъ, стриглъ, *гл. д.* Стрижѫ, рѣжѫ, орѣзвамь козинѫ, косѫ; стричь. —гжся, 1) *гл. бъзвр.* Рѣжѫ си, орѣзвамь си косѫ-тѫ; стри́чься. 2) *гл стр.* Бъзвамь стриганъ. — *Който става овца, всякой го стрижѐ Отъ козѫ каринѫ не стригѫть. Отъ една овцѫ, двѣ руна не ся сригѫть. Влъка стригали, той за овця-тъ пъталъ. Стриже мухѫ-тѫ.*

Стри́жба, *с. ж.* 1) Врѣмя-то, кога стрижѫть овця-тъ; стригъ, крѫкамъ. 2) Обычай понѣйдѣ да завождать три, пять-шестгодишни момчета у крьстника имъ, който отрѣзва отъ седьмь осьмь мѣста отъ косѫ-тѫ имъ и гъ нагощава; настригване, подстригване, наплитане, стриженье.

Царь Родославъ стрижѫ има,
Стрижбѫ има, смужбѫ има,
Да настригва мѫжска рода. *Пѣс.*

Стри́жене, *с. ср.* отъ **стрижѫ**. 1) Стригане. 2) Стрижба въ 2-то знаменован.

Стри́женъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стрижѫ**. Стриганъый. *Брьснѫто, стрижено, все гологлаво;* хоть бри́то, хоть стри́жено, а всѐ голо́. *Косено е. Не! стрижено е;* стри́жено, нѣтъ бри́то.

Стрижѫ, ешь, стри́гохъ и стригáхъ, *гл. д.* 1) Стригѫ. 2) Рѣжѫ нѣчто съ ножицѫ; скрипѫ, сирьцамь; чи́кать.

Стрижа́ченце, *с. ср. Ждрѣбя стрижѫченце*, что ся още стриже.

Стри́лямь, *гл. д.* Правѫ, чинѫ.

Строе́не, *с. ср.* отъ **строѭ**,

Строёсамь, *гл. свр.* отъ **строёсвамь**.—санъый, *прич. стр.*

Строёсвамь и строёсуамь (да строёсамь), *гл. д.* Правѫ строй, годнявамь, прьстенувамь, главнявамь, запнвамь; обруча́ть.

Долѣтѣли два гълѫба,
Не ми бъли два гълѫба,
Токо бъли два стройника,
Да строесать малкѫ момѫ. *Пѣс.*

Строёсване и строёсуване, *с. ср.* отъ **строёсвамь**.

Строй, *с. м.* 1) Права чрьта, рядъ; рядъ, строй, ли́нія. *Кѫщы-ты на тоя градъ сѫ на строй;* дома́ постро́ены въ ли́нію. 2) Видъ, джинсъ, сой; сортъ, видъ, разбо́ръ. *Отъ тоя строй;* этого со́рту. 3) Года, годежь, годнявка, главежь, запнвъ, мѣна, обрѫкъ, свръшнавачка, тъкмежь, прьстенуване, армасъ; сгово́ръ, поно́лвка, обручѐніе. 4) Магия, нѣчто напратено.

Строи́никъ, *с. м.* 1) Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годнявѫ; главежникъ, годежникъ, годежнякъ, годежярь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изгляднякъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетикъ, просецъ, просикъ, прѣдумникъ, сватовникъ, сватъ, сводокъ, сглядникъ, сговорникъ, сгоденикъ, сгодятикъ, смомникъ, снобникъ, тъкменджия; сватъ. *Стройникъ да не му дойде!* 2) Който врьши нѣкои чюждъ работы съ поржкѫ; комиссіоне́ръ, фа́кторъ.

Строи́ница, *с. ж.* Която е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежь; главе́ж

хваща ня страхъ, страхъ ня е, боякся, плашякся, плахтуякъ, плахуякъ, страшякся; страшúтьсѧ, пугатьсѧ, боúтьсѧ, опасáтьсѧ. *Двама въ поле врълувать, а единъ сѧ страхува. Който е падалъ въ море, не сѧ страхува отъ дъждъ.*

Страхýване, *с. ср.* отъ **страхýвамсѧ.**

Страхъ, *с. м.* Голѣмо безпокойство, което сѧ явява въ душя-тѫ, когато си помъслимъ, че иде нѣкакво зло; страхуване, боѧне, боязнь; **страхъ, перепýгъ, переполóхъ.** *Сѣдѫ въ овѫкъ темницѫ съ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ бѣше го хватило. Една мечка много голѣмѫ, за страховы божии, една црьна како катранъ. Докарвамъ страхъ;* **наводúтьсѧ страхъ.** *Замрьзвамъ, помрьзвамъ отъ страхъ;* **морóвъ по кóжѣ подирáетъ.** *Заболѣ отъ страхъ;* **занемóгъ отъ испýга.** *Издува мя страхъ,* **зема мя, дохождá ми страхъ.** *Има страхъ,* **страшно е, лоше; грозúтьсѧ, угрожáтьсѧ.** *Имамъ страхъ,* **страхъ ня е, боякся: боúтьсѧ. Страхъ ня е,** като *гл. безл.* **Иде ми страхъ, страхувамсѧ, имамъ страхъ, боякся, страшякся; мнѣ стрáшно, я боюсь.** *Страхъ мя да го поглѣднѫ, да му кажъ двѣ думы.*

Така гори менѣ срьдце
Отъ бащинъ ми страховъ,
Отъ майчинъ ми жалбовъ,
Отъ снахънъ ми прѣкорци! *Пѣс.*

Кога нѣкой сѧ уплаши, плюне си въ пазухя и казва: *мечкѫ страхъ, мень не, за да му мине* **страхъ-тъ.** — *Боже, помози, мечкѫ страхъ, мень не. Клятвата на умный страхъ, на лошій смѣхъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. Правденъ пищовъ на двама страхъ. Да тя с страхъ отъ жджрыка, а не отъ лудыка. Когото не е страхъ, него не е и грѣхъ. Страхъ лове пази. Страхъ брани грахъ. Страхъ крака даде. Страхъ-тъ има голѣмы очи.*

Стрáченѥ, *с. ср.* отъ **стрáчѫкъ.** Стрягорене, грачене.

Стрáчка, *с. ж.* Птица *Corvus pica,* гагарашка, гарагашка, гаргашка, какараска, какарацка, канараска, крькараска, сврака, сврякарака, сврячка, свекарашка, скакарака; сорóка. — *Дива стрячка,* птица *Cuculus canorus,* кукавица, куко, куконана, кукувица, кукучѣйка, кукъ; **кокýшка, кукýшка,** вегéица. — *Кога стрячка безъ опашкѫ, та и ты безъ женѫ (та и момчя безъ невѣстѫ). Ако нѣма кокошкѫ, земай стрячкѫ. Стрячка чявкѫ караше: кждѣ си была днеска?*

Стрячь, стрáчѣве, *с. м.* Мал сушинкъ около бачя за пс

Стрáчѫкъ, ѫчь,—чилъ, *гл.* ср грагамь, грачь, стрягорьк; кать. *Кога стрячи стрячѫ кѫщѫ, щѣлъ да си дойде щѣло да има писмо отъ*

Стрáчя, *с. ср.* Малко-то на *стрячка извела пять стр*

Страшéнѥ, *с. ср.* отъ **стр шѫкся.**

Стрáшла, *с. ж.* Страхла.

Стрáшлѣ, *с. м.* Страхлѣ.

Страшлúвость, *с. ж.* Страхл

Страшлúвый, въ, ва, во, *пр*

Страшнúкъ, *с м.* Нѣчто н страхотня; **страшúлище.** *страшенъ страшникъ, бує*

Страшнúчя, *с. ср.* 1) Раст. Раст. *Polytrichum commun* ка, **многовлáсникъ, кукýш** Това бълye нѣкои варять, т ся пие за уплашено, за бол другы пакъ го давать на р кога и ся нѣчто слоши.

Стрáшнъый, —шьнъ и **—ш** *пр.* 1) Что докарва страхъ страхотный; **стрáшный,** опá *ный обирачь е пó-страше дыка. Кучя, дѣто лае,* н *а дѣто дѣби.* 2) Что е *Страшна е войска тры шенъ народъ ся набрало. кѫ докара.* **—шно,** *нар.* страхъ; страховито, страхо опáсно. *Гляда, вика, х Страшно е,* има страхъ. *ся ходи по горѫ-тѫ.* 2) весма много; **стрáхъ, весьм** мѣрно. *Страшно е богат*

Страшúѫкъ, úшь,—шúлъ, *гл.* докарвамь нѣкому страхъ; **шúть, стращáть, пугáть,** ж**жáть. —шúкся,** *гл. възр* иде ми, дохожда ми страхъ, страхувамсѧ, плашякся, плаш бояся; **страшúтьсѧ, полóш** ся, боúтьсѧ, опасáтьсѧ. *О страшишь, то ще тя н да сѧ страшѫ и да сѧ падѫ отъ дрьво-то. Да и други, да не правять т Хичь не страшися, коѫ отъ слѣпѫ пó слѣпа е. не страшете сѧ отъ тев шій-тъ и отъ дявола не*

Стрáнк (да ся), **ѐшь,** стран отъ **страйвамсѧ.**

Стребро́, *с. ср.* вм. **сребро́**.

Стре́желъ, *с. м.* Стрежь.

Стре́жеръ *с. м.* Единъ видъ каба дъбъ; стежеръ.

Стрежь, *с. м.* 1) Стежеръ, стожеръ, стодържарь, стрежелъ, кречь, пънъ на гумно. 2) Корень на нѣкои чирѣи, что остава кога ся пробиять тѣ и изтече гной-тъ. *Додѣ ся не извади стрежъ-тъ, чиръ-тъ не оздравва.* В. **стрѣжь**.

Стре́ксамь и стре́кснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стре́ксвамь**. —**санъ**ый, *пр. стр.* Признатый, удобренъ.

***Стре́ксвамь и стре́ксуванъ** (да **стре́ксамь и да стре́кснѫ**), *гл. ср. Гр.* Приставамь, склонявамь, приемамь, кабулъ; съглашавамь ся, съизволявамь. *Попадиа-та на все стрекала, само и само да васвири лудий-тъ.*

Стре́кскване и стре́ксуване, *с. ср.* отъ **стре́ксвамь**.

Стре́менъ, *с. м.* в. **стрѣменъ**.

Стре́пвамся и стре́пнуванся (да ся **стре́пнѫ**), *гл. об.* 1) Трепвамь изведнѫжъ и ненадѣйно; стрясвамся, стряскамся; встрепенувамь ся. *Нѣкой тропнѫ на провореца, тъ ся стрепнѫ и извусни лъжицѫ-тъ.* 2) Дохождамь на себе си и захващамь да работа; стрясвамся, стряскамся. *Нѣма да ся стрепне да хване работѫ. Все ли да тя поджанать, стрепни ся самъ.*

Стре́пване и стре́пнуване, *с. ср.* отъ **стре́пвамся**.

Стре́пнѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **стре́пвамся**; встрепенувамь ся.

Стре́потѫ, нешь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затреперѫ, да ся разтреперѫ, да затрепкамь. *Дарина жграмотѣ, игла стрепотъ.*

Стре́птѫ, нешь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затрептѫ, да затрепамь, да затрѣпнѫ; затрепетавамь. *Стрептить пиля со крыла-та.*

Стре́свамся, стре́скамся, стре́снувамся, в. **стря́свамся**.

Стри́ганье, *с. ср.* отъ **стригѫ**. Стрижене.

Стри́горчя, *ум. ср.* отъ **стри́горъ**.

Стри́горъ, *с м.* Животина сльменъ.

Стригъ, *с. м.* Стрижба, кранямъ.

Стригѫ, жёшь, стри́гохъ, стриглъ, *гл. д.* Стрижъ, рѣжъ, орѣзвамъ козинъ, косъ; стричь. —гжся, 1) *гл. възвр.* Рѣжъ си, орѣзвамъ си коса-тъ; стри́чься. 2) *гл стр.* Бъвамъ стриганъ. — *Който става овца, всякой го стриже Отъ ковъ карина не стригѫть. Отъ една овцѫ, двѣ руна не ся сригѫть. Влъка стригали, той за овця-тъ пъталъ. Стриже мухѫ-тъ.*

Стри́жба, *с. ж.* 1) Врѣмя-то, кога стрижѫть овця-тъ; стригъ, кранямъ. 2) Обычай понѣйдѣ да завождать три, пять-шестгодишни момчета у крьстника имъ, който отрѣзва отъ седьмь осьмь мѣста отъ коса-тъ имъ и гъ нагощава; настригване, подстригване, наплитане, стриженье.

Царь Родославъ стрижѫ има,
Стрижбѫ има, сиумбѫ има,
Да настригва мажска рода. *Пѣс.*

Стри́же́ние, *с. ср.* отъ **стрижѫ**. 1) Стригане. 2) Стрижба въ 2-то знаменован.

Стри́же́нъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стрижѫ**. Стриганъый. *Брьснѫто, стрижено, все гологлаво;* хоть бри́то, хоть стри́жено, а всё голо́. *Косено е. Не! стрижено е;* стри́жено, нѣтъ бри́то.

Стрижѫ, ешь, стри́гохъ и стригѫхъ, *гл. д.* 1) Стригѫ. 2) Рѣжъ нѣчто съ ножицѫ; скрипъ, скрьцамъ; ча́кать.

Стрижа́ченце, *с. ср. Ждрѣбя стрижѫченце*, что ся още стриже.

Стри́лямь, *гл. д.* Правъ, чинъ.

Строе́нье, *с. ср.* отъ **строѫ**,

Строёсамь, *гл. свр.* отъ **строёсвамь**.—**санъый**, *прич. стр.*

Строёсвамь и строёсуванъ (да **строёсамь**), *гл. д.* Правъ строй, годнявамь, прьстенувамь, главнявамь, запнвамь; обруча́ть.

Долѣтѣли два гълъба,
Не ми бъли два гълъба,
Токо бъли два стройника,
Да строесать малѫ момѫ. *Пѣс.*

Строёсване и строёсуване, *с. ср.* отъ **строёсвамь**.

Строй, *с. м.* 1) Права чрьта, рядъ; рядъ, строй, ли́нія. *Кѫщы-тъ на тоа градъ сѫ на строй;* дома́ постро́ены въ ли́нію. 2) Видъ, джинсъ, сой; сортъ, видъ, разбо́ръ. *Отъ тоа строй;* этого со́рту. 3) Года, годежъ, годнавка, главежъ, запнвъ, мѣна, обрѫкъ, свршнавачка, тъкмежъ, прьстенуване, армасъ; гово́ръ, помо́лвка, обруче́ние. 4) Магия, нѣчто напратено.

Стро́йникъ, *с. м.* 1) Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годнавѫ; главежникъ, годежникъ, годежнякъ, годежярь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изгледникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетникъ, просецъ, просикъ, прѣдумникъ, сватовникъ, сватъ, сводокъ, сгледникъ, сговорникъ, сгоденикъ, сгодятикъ, смомникъ, снобникъ, тъкменджия; сватъ. *Стройникъ да не му дойде!* 2) Който врьши нѣкои чюждъ работы съ поржкѫ; комиссіоне́ръ, фа́кторъ.

Стро́йни́ца, *с. ж.* Когато е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежъ; главе́ж

хваща ме страхъ, страхъ ме е, бойся, плашúся, плахтýм, плахýм, страшúся; страшúться, пугáться, боя́ться, опасáться. *Двама въ поле врълувать, а единъ ся страхува. Който е падалъ въ море, не ся страхува отъ дъждъ.*

Страхýване, *с. ср.* отъ **страхýвамся.**

Страхъ, *с. м.* Голѣмо безпокойство, което ся явява въ душúтѣ, когато си помúслимъ, че иде нѣкакво зло; страхуване, боáне, боязнь; **страхъ, перепýгъ, переполóхъ.** *Сѣдж въ овúхъ темницѣ съ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ бяше го хватило. Една мечка много голѣмѣ, за страховы божии, една црьна како катранъ. Докарвамъ страхъ;* **наводúть страхъ.** *Замрьзвамъ, помрьзвамъ отъ страхъ;* **морáзъ** по **кóжѣ** подирáетъ. *Заболѣ отъ страхъ;* **занемóгъ отъ испýга.** *Издува мя страхъ,* зема ме, дохождá ми страхъ. *Има страхъ,* страшно е, лоше; **грозúть, угрожáть.** *Имамъ страхъ,* страхъ ме е, бойся: **боя́ться. Страхъ ме е,** като *гл. безл.* Иде ми страхъ, страхувамся, имамъ страхъ, бойся, страшúся; мнѣ **стрáшно,** я **бóюсь.** *Страхъ мя да го поглядна, да му кажъ двѣ думы.*

Така гори менѣ срьдце
Отъ бащúнъ ми страховъ,
Отъ майчúнъ ми жалбовъ,
Отъ снахúнъ ми прѣкорци! *Пѣс.*

Кога нѣкой ся уплаши, плюне си въ пазухъ и казва: *мечка страхъ, мень не,* за да му мине страхъ-тъ. — *Боже, помози, мечка страхъ, мень не. Клятвата на умный страхъ, на лошúй смѣхъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. Правденъ пúщовъ ни двама страхъ. Да тя с страхъ отъ жáдныка, а не отъ лудыка. Когото не е страхъ, него не е и грѣхъ. Страхъ лове пази. Страхъ брани грахъ. Страхъ крака даде. Страхъ-тъ има голѣмы очи.*

Стрáчение, *с. ср.* отъ **стрáчам.** Стрегорение, грачение.

Стрáчка, *с. ж.* Птица *Corvus pica,* гарáшка, гарагашка, гаргашка, какараска, какарацка, канараска, крькараска, сврака, сврякарака, сврачка, свекарашка, скакарака: **сорóка.** — *Дива стрáчка,* птица *Cuculus canorus,* кукавица, куко, кукона, кукувица, кукучéйка, кукъ; **кокýшка, кукýшка,** вегáица. — *Коя стрáчка безъ опашкж, та и ты безъ женж (та и момчя безъ невѣстж). Ако нѣма кокошкж, земай стрáчкж. Стрáчка чювкж караше: кждѣ си была днеска?*

Стрáчь, стрáчёве, *с. м.* Ма сушúнкъ около бачúя за по

Стрáчам, ишь,—чúлъ, *гл.* ст грабáнь, грачúм, страгорúм; кать. *Кога страчи страч кжщж, щѣлъ да си дойде щѣло да има писмо отъ*

Стрáчя, *с. ср.* Малко-то на *страчка извела пять стр*

Страшéние, *с. ср.* отъ **стр шúмся.**

Стрáшла, *с. ж.* Страхла.

Стрáшлё, *с. м.* Страхлё.

Страшлúвость, *с. ж.* Страхл

Страшлúвый, въ, ва, во, *пр*

Страшнúкъ, *с м.* Нѣчто и страхотúя; **страшúлище.** *страшенъ страшникъ, бу*

Страшнúчя, *с. ср.* 1) Раст. Раст. *Polytrichum commun* ка, многовлáсникъ, кукýш Това бúлюе нѣкои варять, т ся пие за уплашено, за бол другы пакъ го давать на р кога и ся нѣчто слоши.

Стрáшнъый, —шьнъ и —ш*пр.* 1) Что докарва страхъ страхотнъый; **стрáшный,** оп ный *обирачь е по-страше дыка. Кучя, дѣто лае, а дѣто дѣби.* 2) Что е *Страшна е войска тръ шенъ народъ ся набрало. кж докара.* —**шно,** *нар.* страхъ; страховито, страхо опáсно. *Гляда, вика, Страшно е,* има страхъ. ся ходи по горж-тж. 2) весма много; **стрáхъ,** весьм мѣрно. *Страшно е богат*

Страшúм, úшь,—шúлъ, *гл.* докарвамъ нѣкому страхъ; шúть, **стращáть, пугáть,** жáть. —**шúмся,** *гл. възвр* иде ми, дохождá ми страхъ, страхувамся, плашúся, пла бойся; **страшúться, полóп** ся, **боя́ться, опасáться.** *С страшишь, то ще тя н да ся страшж и да с падиж отъ дрьво-то. Да и други, да не правять т Хичь не страшися, кож отъ слѣпж пó слѣпа е. не страшете ся отъ тев шúй-тъ и отъ дявола н*

Стрáнж (да ся), **ешь,** стран **отъ страйвамся.**

Стребро́, *с. ср.* вм. **сребро́**.

Стре́желъ, *с. м.* Стрежь.

Стре́жеръ *с. м.* Единъ видъ каба дъбъ; стежеръ.

Стрежь, *с. м.* 1) Стежеръ, стожеръ, стоджиарь, стрежелъ, кречь, пънъ на гумно. 2) Корень на нѣкои чирѣи, что остава кога ся пробиять тѣ и изтече гной-ть. *Додѣ ся не извади стрежъ-ть, чирь-ть не оздравва.* В. **стрѣжь**.

Стре́ксамь и стре́кснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стре́ксвамь**. —**санъ**ый, *пр. стр.* Признатый, удобренъый.

***Стре́ксвамь и стре́ксуамь** (да **стре́ксамь и да стре́кснѫ**), *гл. ср. Гр.* Пристаямь, склоняямь, приимамь, кабулямь; **соглаша́ться**, **сонзволя́ть**. *Попадиа-та на все стрекала, само и само да засвири лудий-ть.*

Стре́кване и стре́ксуване, *с. ср.* отъ **стре́ксвамь**.

Стре́менъ, *с. м.* в. **стрѣменъ**.

Стре́пвамся и стре́пнуамся (да ся **стре́пнѫ**), *гл. об.* 1) Трепвамь изведнѫжь и ненадѣйно; стрясвамся, стряскивамся; **встрепену́ться**. *Нѣкой тропнѫ на провореца, та ся стрепнѫ и извуснѫ лъжицѫ-тѫ.* 2) Дохождамь на себе си и захващамь да работѫ; стрясвамся, стряскамся. *Нѣма да ся стрепне да хване работѫ. Все ли да тя поджанать, стрепни ся самъ.*

Стре́пване и стре́пнуване, *с. ср.* отъ **стре́пвамся**.

Стре́пнѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **стре́пвамся**; **встрепену́ться**.

Стре́потѫ, нешь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затреперѫ, да ся разтреперѫ, да затрепкамь. *Дарина жграмотѣ, игла стрепотъ.*

Стре́птѫ, нешь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затрептѫ, да затрепамь, да затрѣпнѫ; **затрепета́ть**. *Стрептить пиля со крыла-та.*

Стре́свамся, стре́скамся, стре́снуамся, в. **стря́свамся**.

Стри́ганье, *с. ср.* отъ **стригѫ**. Стриженье.

Стри́горчя, *ум. ср.* отъ **стри́горъ**.

Стри́горъ, *с м.* Животина сьменъ.

Стригъ, *с. м.* Стрижба, крѫкамъ.

Стригѫ, жёшь, **стри́гохъ**, **стриглъ**, *гл. д.* Стрижы, рѣжы, орѣзвамь козинѫ, косѫ; **стричь**. —**гжся**, 1) *гл. възвр.* Рѣжы си, орѣзвамь си косѫ-тѫ; **стри́чься**. 2) *гл стр.* Бъвамь стриганъ. — *Който става овца, всякой го стриже Отъ козѫ карина не стригѫть. Отъ една овцѫ, двѣ руна не ся сригѫть. Влъка стригали, той за овця-ты пыталъ. Стриже мухѫ-тѫ.*

Стри́жба, *с. ж.* 1) Врѣмя-то, кога стрижѫть овця-ты; стригъ, крѫкамъ. 2) Обычай понѣйдѣ да завождать три, пять-шестгодишни момчета у крьстника имъ, който отрѣзва отъ седьмь осьмь мѣста отъ косѫ-тѫ имъ и гы нагощава; настригване, подстригване, наплитане, стриженье.

Царь Родославъ стрижѫ има,
Стрижбѫ има, смужбѫ има,
Да настригва мужска рода. *Пѣс.*

Стри́жене, *с. ср.* отъ **стрижѫ**. 1) Стригане. 2) Стрижба въ 2-то знаменован.

Стри́жёнъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стрижѫ**. Стриганъый. *Брьснѫто, стрижено, все гологлаво;* хоть бри́то, хоть стри́жено, а всё голо́. *Косено е. Не! стрижено е;* стри́жено, нѣтъ бри́то.

Стрижѫ, ешь, **стри́гохъ** и **стригáхъ**, *гл. д.* 1) Стригѫ. 2) Рѣжы нѣчто съ ножицѫ; скрипѫ, скрьцанъ; **чи́кать**.

Стрижа́ченце, *с. ср. Ждрѣбя стрижкаченце*, что ся още стриже.

Стри́лямь, *гл. д.* Правѫ, чинѫ.

Строе́не, *с. ср.* отъ **строѭ**,

Строёсамь, *гл. свр.* отъ **строёсвамь**.—**санъый**, *прич. стр.*

Строёсвамь и строёсуамь (да **строёсамь**), *гл. д.* Правѫ строй, годѭавамь, прьстенуавамь, главѭавамь, запѭавамь; **обруча́ть**.

Долѣтѣли два гълѫба,
Не ми бъли два гълѫба,
Токо бъли два стройника,
Да строесать малѫ момѫ. *Пѣс.*

Строёсване и строёсуване, *с. ср.* отъ **строёсвамь**.

Строй, *с. м.* 1) Права чрьта, рядъ; рядъ, строй, ли́нія. *Кѫщы-тѫ на тоа градъ сѫ на строй;* дома́ постро́ены въ ли́нію. 2) Видъ, джинсъ, сой; сортъ, видъ, разбо́ръ. *Отъ тоа строй;* этого со́рту. 3) Года, годежь, годѭавка, главежь, запивъ, мѣна, обрѫкъы, свръшѭавчка, тъкмежь, прьстенуване, армасъ; сгово́ръ, номо́лвка, обручёніе. 4) Магиа, нѣчто напратено.

Стро́йникъ, *с. м.* 1) Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годѭавкѫ; главежникъ, годежникъ, годежнѭакъ, годежаръ, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изглядникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетникъ, просецъ, просикъ, прѣдумникъ, сватовникъ, сватъ, сводокъ, сглядникъ, сговорникъ, сгоденикъ, сгодѭатикъ, смомникъ, снобникъ, тъкменджиа; сватъ. *Стройникъ да не му дойде!* 2) Който врьши нѣкои чюждъ работы съ поржкѫ; комиссіонёръ, фа́кторъ.

Стро́йни́ца, *с. ж.* Когато е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежь; главе́ж

ница, годежница, годежарка, думалница, женилня, женихла, изводница, изгляднича, наваджийка, огляднича, одумница, прѣдумница, сватовница, сватѣя, сватя, сгляднича, сгоденица, снобница, смомница, тъкменджийка; сва́ха.

Строка́, *с. ж.* 1) Прьхотъ; пе́рхоть. 2) Прьшей, струпѣй; лиша́й.

Стро́памь, *гл. ср. свр.* Да затропамь изведнажь и много; да притропамь.

Строполи́ж, и́шь,—ли́лъ, *гл свр.* отъ **строполя́вамь**. —ле́нъый, *прич. стр.*

Строполя́вамь (да строполи́ж), *гл. д.* Строполясвамь, струпалямь, събарямь, катурямь, сгръмолявамь, сгръмолясвамь, сгромолясвамь, сринвамь, срълвамь, струпалямь, струтвамь; **срыва́ть, разруша́ть. —мся**, 1) *гл. възвр.* Падамь, събарямся, катурямся, сгръмолявамся, струпалямся, сгрухвамся, сгрълвалямся; ру́хнуть, гро́хнуться. 2) *гл. стр.* Бъвамь строполенъ; **срыва́ться, разруша́ться.**

Стр олия́ване, *с. ср.* отъ **строполя́вамь** и **строполя́вамся.**

Строполя́самь, *гл. свр.* отъ **строполя́свамь**. —санъый, *прич. стр.*

Строполя́свамь (да строполя́сам), *гл. д.* Строполявамь.

Стропъ, *с. м.* 1) Праздно-то мѣсто между тованя и покр за (и стрѣхя-тя) на кащя; **верхъ, подве ло́ка, чарда́къ, черда́къ.** 2) Рядъ, стьпень, кать на кащя; **этя́жъ.**

Стро́хамь, *гл. свр.* отъ **стро́хвамь**. —ханъый, *прич. стр.* Строшенъый.

Стро́хвамь и стро́хувамь (да стро́хамь), *гл. д.* Строшявамь.

Стро́хване и стро́хуване, *с. ср.* отъ **стро́хвамь.** Строшяване.

Стро́швамь, в. **строши́вамь.**

Стро́шничя, *с ср.* Раст. *Myosotis palustris*, помничя, помяничя; **незабу́дка, лихора́дочная трава́.**

Строши́ж, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **строши́вамь**. —ше́нъый, *прич стр.*

Стро́шня, *с. ж.* Постелка, губеръ, килимъ, черга кътеникъ, рованикъ.

Строши́вамь и стро́швамь (да строши́ж), *гл. д.* Направямь нѣчто на кьсовъ, нѣчто цѣло развалямь, повръждамь да не работи, да не е за-въ работя; строхвамь, счюпвамь, сломвамь, скрьшвамь, окрьшвамь, соскрьшвамь, сдробявамь, сосдробямь, потрошявамь, почюпвамь, поломявамь; сла́мливать, сла́мывать, разла́мывать, разбива́ть, раздробля́ть. **—мся**, *гл. стр.* Бъвамь строшенъ; строхвамся. — *Строшило му ся срьдце-то*, показался, зарекля да не прави вяче гръховъ. — *Изяжь частие-то, па строши паниця-тя. Билася Мара съ юнака, че му строшила кривака. Съ строшенъ кавалъ и на планинж не свирять. Главж-тж му строшявамь, а хатжра му не развалямь. Ако ми е драгъ, да си строши дѣсныя кракъ. Съ дѣтя на пжть не ходи: ако му ся строшять кола-та, плаче, ако ти ся строшать, смѣеся.*

Строши́ване и стро́шване, *с. ср.* отъ **строши́вамь.**

Стро́ювамь и стро́йвамь, *гл. д.* Искамь момя, прѣдумвамь да дадѣть момя нѣкому, наглашямь да стане годешь; **сва́тать.** *Сега ке ти строювамь царевж-тж керкя.*

Пущи, лудо, два стройника,
Два стройника, два просика,
Отъ майкя да ми изпросать,
Отъ тейко да ми строювать,
Белкимь ке ми майка даде,
Белкимь ке ми тейко такса. *Пѣс.*

Стро́юване и стро́йване, *с. ср.* отъ **стро́ювамь.**

Строя́, я́шь, строялъ, *гл. д.* На частие турямь сбито яйце или размъто брашно, за да ся прѣсѣче; застройвамь, прѣсичямь; запра́вливать, сдобля́ть ку́шанье. *Строя чорбя съ яйце, съ брашно.*

Стру́вамь, *гл. ср.* и *д.* 1) Достоинъ съмь, имамь рядъ за нѣчто; врядя, врядвамь, чинъя, плащамь; сто́ить, зна́чить, заслу́живать. *Това струва много нѣчто, за много нѣчто*; это мно́гаго сто́ить, это мно́го зна́чить. *Той струва за десять душь.* 2) Влизамь въ работя, хващамь мѣсто; врядя, врядвамь, чинъя; **годи́ться, идти́.** *Това не струва за ничто;* это ни къ чему́ не годи́тся. 3) Идя, прилѣгамь, приличямь; **идти́, прили́чествовать.** *Не струва да ся казва такава дума. Тоя притча не струва за тука;* эта послóвица не идѣть сюда́. 4) Дохождамь, ставамь, идя, падамся, чинъя, врядвамь, хващамь; **обходи́ться, сто́ить.** *Едно на друго ми струвать по пять грошя едно-то.*

Драганке, сестро Драганке,
Безъ мене паръ не струвашь,
Каквото азъ безъ тебе. *Пѣс.*

Кончя му струва хиляда,
Бучя му струва два града. *Пѣс.*

Колко струва тая стока? **ско́лько сто́ить** этотъ **това́ръ?** *Тоя конь ми струва хилядо грошя*, дрьжи ми хиляде грошя. 5) Правя, направямь, врьшя, извръшвамь; дѣлать. *Не струваш добрѣ, дѣто не идешь. Струва голѣмы добрины на сиромасы-ты.* 6) Карамь, накар-

вань, тѣрань, натѣрвань, принѫждавань; заставля́ть, принуждáть, невóлить.

Да ми не врьща мѣнѫ-тѫ,
Да ми не струвать да идѫ,
Нѫмѫ щѫ резилъ да сторы. *Пѣс.*

Не ми струвай, пиля,
Да развръждамь
Мои-тъ триста ранъ,
Три стрѣлъ Татарскъ. *Пѣс*

— **Стру́ва**, *гл. безл.* Бъва, става, иде, чини си; годи́тся, метѣтъ. *Не струва да ся пие на гладно срьдце. Не струва*, не влиза за-въ работѫ, не чини, не пристава, не пристаа. — **Стру́вася**, *гл. безл. Струва ми ся*, мъслѫ, трачѫ, читавѫ, прави ми ся, види ми ся, чини ми ся, сторва ми ся; мнѣ ка́жется. — *Струвамь трудъ*, сторнамь, направямь трудъ потрудвамся, помѫчвамся; потруди́ться. — *Не си струва труда*, не врядва, не чини, не струва да ся трудимъ. — *Не струва лула тютюнъ, не струва счюпенѫ парѫ, пръбито дукато, не струва ни дукато*; э́то не сто́ить ло́маннаго (мѣднаго) гроша́, не сто́ить выѣденнаго яйца́. *Струва еднѫ торбѫ камыне. Кожошка-та струва двѣ пары, но и тя си знае врѣмя-то. На водяницѫ гждулка не струва. Бѣжь, не струвай добро, да не влѣзешь въ грѣхъ. Бѣдиче-ле несторена, дожлѣ тя на струваχъ, не мя бѣдахѫ!*

Стру́ване, *с. ср.* отъ **стру́вань**. *Струване мрьтвець*, правеню, изврьшване всичкъ обрядъ при мрьтвець.

Отъ хоро съ пушкѫ грьнѫли,
Вела и Герга ударили,
И двама-та сѫ падѫли,
Падѫли та сѫ умрѣли,
Въ единъ гробъ сѫ гы погребли,
Едно струване сторили. *Пѣс.*

На двора на моравѫ-тѫ слѣдъ черковѫ, кога има струване, Богъ да прости, насѣдвать старци-ти, да си ломнѫть коливо и да пийнѫть по чашкѫ ракийцѫ за мрьтвы-ты.

Стру́га, *с. ж.* Стръга. *Заградишя чюденъ егрекъ, направишя чюднѫ стругѫ.*

Стру́га́ло, *с. ср.* Сѣчиво, съ което стръжѫть ноцъвы; стружка, стръгачка, огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружка, систро; родъ кирки́, скребка́.

Струга́рь, *с. ж.* 1) Който работи на стругъ та прави гаванкы. 2) Момчя отишло на сватбѫ само да ся нажде.

Стру́гнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. д. свр.* Да стръгнѫ.

Струго́сань, *гл. свр.* отъ **струго́свань**. —**санъ**й, *прич. стр.*

Струго́сване и струго́суване (да струго́сань), *гл. д.* Изработвань нѣчто на стругъ; стружѫ. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь стругосанъ.

Стани, стани, старъй свату,
Та си вдигни сватовы нъ,
Отведи гы у дома ти
На одровъ стругосанъ,
На постелкы шаросанъ. *Пѣс.*

Струго́сване и струго́суване, *с. ср.* отъ **струго́свань**. Стружене.

Стругъ, *с. м.* 1) Дръводѣлско сѣчиво съ двѣ рачкы за гладене съ него нѣчто; обърачка, скобель, роганъ, роканъ; ско́бель. 2) Кацарско сѣчиво като реиде на два крака за изглаждане съ него дѫгы-ты, та да ся приплатять добрѣ една до другѫ. 3) Направа съ колело за изработване дрьво, за дълбане гаванкы и проч.; стругъ, токарный стано́къ. *Източвамь на стругъ*, стружѫ, стругосвань; точи́ть, отта́чивать.

Стру́дна, *пр. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; непра́дная, береме́нная, чрѣвна́я, брюха́тая.

Сѣди си, стрѣпи, не иди,
Да не е врьла помама,
А тъ си струдна дебела,
Да не би нѣчто да стане. *Пѣс.*

Стружéне, *с. ср.* отъ **стружѫ́**. Стругосване.

Стружéнъй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стружѫ́**. Стругосанъй.

Стружено мачи
По поле скаче,
Дайте ми стапчя
Да уловѫ врабчя! *Играчка.*

Стру́жка, *с. ж.* Стругало. *Стружка на копралѫ*, огрибка, чикелъ.

Стру́жня, *с. ж.* Направа на водѫ, въ кожто трѣжѫть, рѣжѫть дъскы, талпы; бичкиня, жегарица; лѣсони́лня, ни́лня мелница.

Стружѫ́, и́шь, — жи́лъ, *гл. д.* Изработвань, източвань нѣчто на стругъ; стругосвань; точи́ть, отта́чивать. *Стружи главыни.*

Струкъ, *с. м.* Стрѣкъ, стьбло. *Камчикъ съ три струка*, съ три врьвы, съ три рѣмычкы. *Ми го биеть съ три струка камчика*

Стру́ма, ин. соб. женско.

Стру́мишко цвѣтие. Раст. Скопирничя.

Стру́на, ин соб. женско.

Струна́, *с. ж.* 1) Нищка, жица телъ или тетива, изопнѫта на свирны. на лѫкъ; струно; струна́. 2) Косымъ отъ конскѫ опашкѫ, отъ гривѫ; примка.

Струни́ца и стру́нка, *ум. ж.* отъ **струна́**; стру́нка.

ница, годежница, годежарка, думалница, женилня, женихла, изводница, изгледница, наваджийка, огледница, одумница, прѣдумница, сватовница, сватѣя, сватя, сгледница, сгоденица, снобница, смомница, тъкменджийка; сва́ха.

Строка́, *с. ж.* 1) Прьхотъ; пе́рхоть. 2) Прьшей, струпѣй; лиша́й.

Стро́памь, *гл. ср. свр.* Да затропамь изведнажь и много; да притропамь.

Строполи́ж, и́шь,—ли́лъ, *гл свр.* отъ **строполя́вамь**. **—ле́нъый**, *прич. стр.*

Строполя́вамь (да строполи́ж), *гл. д.* Строполясвамь, струпалямь, събарямь, катурямь, сгръмолявамь, сгръмолясвамь, сгромолясвамь, сринвамь, срывамь, срупалямь, срутвамь; **срыва́ть, разруша́ть. —мся**, 1) *гл. възвр.* Падамь, събарямся, катурямся, сгръмолявамся, срупалямся, сгрухвамся, сгрьвалямся; ру́хнуть, гро́хнуться. 2) *гл. стр.* Бъвамь строполенъ; **срыва́ться, разруша́ться.**

Ст ли́ваніе, *с. ср.* отъ **строполя́вамь и строполя́вамся.**

Строполя́самь, *гл. свр.* отъ **строполя́свамь. —санъый**, *прич. стр.*

Строполя́свамь (да строполя́самь), *гл. д.* Строполявамь.

Стропъ, *с. м.* 1) Праздно-то мѣсто между тованя и пок за (и стрѣхѫ-тѫ) на кѫщѫ; **верхъ, подсло́ка, чарда́къ, черда́къ.** 2) Рядь, стьпень, кать на кѫщѫ; **этѫ́жъ.**

Стро́хамь, *гл. свр.* отъ **стро́хвамь. —ханъый**, *прич стр.* Строшенъый.

Стро́хвамь и стро́хувамь (да стро́хамь), *гл. д.* Строшявамь.

Стро́хваніе и стро́хуваніе, *с. ср.* отъ **стро́хвамь.** Строшяваніе.

Стро́швамь, в. **строши́вамь.**

Стро́шничя, *с ср.* Раст. *Myosotis palustris*, помничя, помяничя; **незабу́дка, лихора́дочная трава́.**

Строши́ж, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **строши́вамь. —ше́нъый**, *прич стр.*

Стро́шіа, *с. ж.* Постелка, губеръ, килимъ, черга кътеникъ, рованикъ.

Строши́вамь и стро́швамь (да строши́ж), *гл. д.* Направямь нѣчто на кѫсовъ, нѣчто цѣло развалямь, повръждамь да не работи, да не е за-въ работѫ; строхвамь, счюпвамь, сломвамь, скрьшвамь, окрьшвамь, соскрьшвамь, сдробявамь, сосдробямь, потрошявамь, почюпвамь, поломявамь; сла́мливать, сла́мывать, разла́мывать, разбива́ть, раздробля́ть. **—мся**, *гл. стр.* Бъвамь строшенъ; строхвамся. — *Строшило му ся срьдце-то*, показался, зарекся да не прави вяче грѣховъ. — *Изважь кастие-то, па строши паницѫ-тѫ. Билася Мара юнака, че му строшила кривака. строшенъ кавалъ и на планинѫ не с рять. Главѫ-тѫ му строшявамь, хатѫра му не развалямь. Ако м драгъ, да си строши дѣсныа кракъ. дѣтя на пѫть не ходи: ако му строшять кола-та, плаче, ако ти строшать, смѣеся.*

Строши́ваніе и стро́шваніе, *с. ср.* **строши́вамь.**

Стро́ювамь и стро́йвамь, *гл. д.* Иск момѫ, прѣдумвамь да дадѫть момѫ нѣко наглашямь да стане годешь; **сва́тать.** *С ке ти строювамь царевѫ-тѫ керкѫ.*

Пущи, лудо, два стройника,
Два стройника, два просика,
Отъ майкѫ да ми изпросять,
Отъ тейко да ми строювать,
Белкимь ке ми майка даде,
Белкимь ке ми тейко такса. *Пѣс.*

Стро́юваніе и стро́йваніе, *с. ср.* **стро́ювамь.**

Строѫ́, шь, строилъ, *гл. д.* На ма турямь сбито яйце или размъто бра за да ся прѣсѣче; застройвамь, прѣсичн **запра́вливать, сдобля́ть ку́шанье.** *Стр чорбѫ съ яйце, съ брашно.*

Стру́вамь, *гл. ср.* и *д.* 1) Достоинъ с имамь рядъ за нѣчто; врядѫ, врядв чинѫ, плащамь; сто́ить, зна́чить, за живать. *Това струва много нѣчто, много нѣчто*; это мно́гаго сто́ить, мно́го зна́чить. *Той струва за дес душь.* 2) Влизамь въ работѫ, хващамь сто; врядѫ, врядвамь, чинѫ; **годи́т идти́.** *Това не струва за ничто;* ни къ чему́ не годя́тся. 3) Идѫ, пр гамь, приличамь; **идти́, приличествув** *Не струва да ся казва такава ду Това притча не струва за тука;* посло́вица не идѣть сюда́. 4) Дохожд ставамь, идѫ, падамся, чинѫ, врядв хващамь; **обходи́ться, сто́ить.** *Едно друго ми струвать по пять грошка но-то.*

Драганке, сестро Драганке,
Безъ мене паръ не струваш,
Каквото азъ безъ тебе. *Пѣс.*

Кончя му струва хиляда,
Булчя му струва два града. *Пѣс.*

Колко струва така стока? **скол сто́итъ этотъ това́ръ?** *Това конь струва хилядо грошка*, дръжи ми хи грошка. 5) Правѫ, направямь, врьшѫ, врьшвамь; дѣлать. *Не струваш до дѣто не идешь. Струва голѣмы до ны на сиромасы-ты.* 6) Карамь, на

тѣрамь, натѣрвамь, принаждавамь; ...ля́ть, принуждáть, невóлить.

Да ми не врьща мѣнж-тж,
Да ми не струвать да идж,
Анижъ щж резилъ да сторы. *Пѣс.*

Но ми струвай, пиля,
Да развръждамь
Мои-тъ триста ранъ,
Три стрѣлъ Татаренъ. *Пѣс*

...ру́ва, *гл. безл.* Бъва, става, иде, ...и; годи́тся, метётъ. *Не струва да ...е на гладно срѣдце. Не струва,* ...за за-въ работж, не чини, не прине пристава. — **Стру́вася**, *гл. безл.* *...ва ми ся,* мъслж, трачж, читавж, ...ми ся, види ми ся, чини ми ся, сторся; мнѣ ка́жется. — *Струвамь* ..., сторвамь, направямь трудъ потруд... помжчвамся; потруди́ться. — *Не струва труда,* не врядва, не чини, не да ся труднимъ. — *Не струва лютюнъ, не струва счюпенж парж, то дукато, не струва ни дукато;* ...е сто́ить ло́манаго (мѣднаго) гро... сто́ить выѣденнаго яйца́. *Струнж торбж камьне. Кожошка-та ...а двѣ пары, но и тя си знае ...-то. На водяницж гждулка не ...а. Бѣжь, не струвай добро, да не ...шь въ грѣхъ. Бѣдице-ле несторена, ...тя на струвахъ, не мя бѣдажж!*

...ие, *с. ср.* отъ **стру́вамь**. *Струварьтвецъ,* правене, извършване всичрядъ при ирьтвецъ.

...ъ хоро съ пушкж грьмнжли,
...ж и Герга ударили,
двама-та сж паднжли,
дижли та сж умрѣли,
единъ гробъ сж гы погребли,
...о струване сторили. *Пѣс.*

...зора на моравж-тж слѣдъ черковж, ...ма струване, Богъ да прости, ...вать старци-ти, да си ломнжть ...о и да пийнжть по чашкж ракий... мрьтвы-ты.

с. ж. Стръга. *Заградишя чюденъ ..., направишя чюдно стругж.*

...ио, *с. ср.* Сѣчиво, съ което стръжжть ...ъ; стружка, стръгачка, огрибка, остру... остругачка, остружка, постружка, си...родъ киркй, скребка́.

...ь, *с. ж.* 1) Който работи на стругъ ...ави гаванкъ. 2) Момчя отишло на ... само да ся наяде.

...ъ, ешь, — ижлъ, *гл. д. свр.* Да ...ж.

...ѣнь, *гл. свр.* отъ **струго́свамь**. ...ѣный, *прич. стр.*

Струго́свамь и струго́сувамь (да струго́самь), *гл. д.* Изработвамь нѣчто на стругъ; стружж. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь стругосанъ.

Стани, стани, старъй свату,
Та си вдигни сватовъ нъ,
Отведи гъ у дома ти
На одровъ стругосанъ,
На постелкъ шаросанъ. *Пѣс.*

Струго́сване и струго́суване, *с. ср.* отъ **струго́свамь**. Стружене.

Стругъ, *с. м.* 1) Дръводѣлско сѣчиво съ двѣ ржчкъ за гладене съ него нѣчто; обѣржчка, скобель, роганъ, роканъ; ско́бель. 2) Кацарско сѣчиво като ренде на два крака за изглаждане съ него дъгы-тъ, та да ся приплатять добрѣ една до другъ. 3) Направа съ колело за изработване дрво, за дълбане гаванкъ и проч.; стругъ, токарный стано́къ. *Източвамь на стругъ,* стружж, стругосвамь; точи́ть, отта́чивать.

Стру́дна, *пр. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; непра́здная, бременна́я, чрѣ...ая, брюха́тая.

Сѣди си, стръни, не иди,
Да не е врьла помана,
А тъ си струдна дебела,
Да не би нѣчто да стане. *Пѣс.*

Стружене, *с. ср.* отъ **стружж**. Стругосване.

Стружѐный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стружж**. Стругосанъ.

Стружено мачя
По поле скаче,
Дайте ми стапчя
Да уловж врабчя! *Иврачка.*

Стру́жка, *с. ж.* Стругало. *Стружка на копралъж,* огрибка, чикелъ.

Стру́жня, *с. ж.* Направа на водж, въ кожто тръжть, рѣжжть дъскъ, талпъ; бичкия, жлгарица; лѣсопи́лня, пи́льная ме́лница.

Стружж, ́шь,—жи́лъ, *гл. д.* Изработвамь, източвамь нѣчто на стругъ; стругосвамь; точи́ть, отта́чивать. *Стружи главыни.*

Струкъ, *с. м.* Стръкъ, стъбло. *Камчижъ съ три струка,* съ три врьвъ, съ три рѣмычкъ. *Ми го биеть съ три струка камчика*

Стру́ма, им. соб. женско.

Стру́нишко цвѣтие. Раст. Скопирничя.

Стру́на, им соб. женско.

Струна́, *с. ж.* 1) Нищка, жица телъ или тетива, изопнжта на свирнж. на лжкъ; струно; струна́. 2) Косъмъ отъ конскж опашкж, отъ гривж; примка.

Струни́ца и стру́нка, *ум. ж.* отъ **струна́**; **стру́нка**.

Стру́но, *с. ср.* Струна.

Стру́панникъ, *с. м.* Сито отъ косъмъ отъ конски опашки; струнникъ, сърникъ, протакъ; сито.

Стру́панница, *с. ж.* Струнна торба, вощалъ. *Прави като чанге у струнянцы.*

Стру́панча, *ум. ср.* отъ **стру́панникъ**. Струнича.

Стру́панъ, **ъ**, **на**, **но**, *пр.* 1) Что е отъ конски; конячъ. *Струнянъ торбя, струнянца, конячъ вощалъ. Струнянъ черга, конякъ. Струнянъ конякъ*, на който основа-тъ е кльчищата. 2) Что е отъ струны, отъ конякъ. *Струнянъ сито*, струнякъ. *Струнянъ вжже.*

Стру́ня, *с. ж.* Тревъ, стоялъ въ червена.

Стру́пакъ, *с. м.* Струпникъ.

Стру́пача, *ум. ср.* отъ **стру́пакъ**. Струпича.

Струпали́ѫ, **а́шь**,—**ли́лъ**, *гл. сер.* отъ **струпа́лямъ**. —**ле́нъ**, **ный**, *прич. стр.*

Струпа́лямъ (да струпали́ѫ), *гл. д.* Строполявамъ, струпалямъ. —**мси**, *гл. възвр. и стр.* Строполявамъ-ся, струпалямъ-ся. *Който си не хвали кжщи-тѣ, струпалъ-ся и го притиска.*

Струпа́лване, *с. ср.* отъ **струпа́лямъ** и **струпа́лямъ-ся**.

Стру́памъ, *гл. сер.* отъ **стру́пвамъ**. Да натрупамъ. —**панъ**, **пна**, *прич. стр.*

Стру́пвамъ и **стру́пувамъ** (да стру́памъ), *гл. д.* 1) Събирамъ, навалямъ нѣчто на купъ; скупчамъ, натрупвамъ, утрупвамъ, начовдямъ; **скучивать, навáливать, сваливать, нагорáживать, наворáчивать, нагромáждивать**. *Струпа го на купъ.* 2) Направямъ нѣчто средъ какъ-да-е; зайдамъ, слайдамъ. *Струпахме си колибка напрѣзъ зимя-тѣ.* —**мси**, 1) *гл. възвр.* Събирамъ-ся, набирамъ-ся мнозина на едно мѣсто, трупамъ-ся накупъ; натрупвамъ-ся, навалямъ-ся, начовдямъ-ся, скупчамъ-ся, нахлупвамъ; **скучиваться, столпля́ться, набѣга́ть, набродя́ть, набрáживать, набива́ться, натѣскиваться, натѣсня́ться**. *Струпалисе като овци на кримъ (като пеета на умрѣлъ конь).* 2) *гл. стр.* Бивамъ струпанъ. — *Много ся струпа, много ся набра, та ся не трѣпи.* — *Струпа му ся на главя-тѣ*, дойде му до (на) главя-тѣ, падна къмъ него, случи му ся нѣчто зло; **обрушилось на его го́лову**. *На главя-тѣ да му ся струпа!*

Стру́пване и **стру́пуване**, *с. ср.* отъ **стру́пвамъ** и **струпвамъ-ся**.

Стру́пица, *с. ж.* Засъхнала кора гной и кръвь на чирякъ или на други болякъ; струпъ, струпей, брука, брока; с
Налѣзли му струпеи
Струполи́ѫ, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл.* **полива́мъ**. —**ле́нъ**, **ный**,
Струполи́вамъ (да струпол
ливамъ, строполявамъ.
Струполи́ване, *с. ср.* отъ
Строполяване.
Струпъ, *с. м.* 1) Струпка,
*надесятий день на Нико
ся тачи за струпе-тѣ*
самовеъ, въ което топлят
желѣзо.
Стру́пей, *с. м.* 1) Струпка,
къ *Impatigo*, лишей, лишъ,
плѣсна, прышей, прышъ,
лишай. 3) Едно растение,
пиять за келъ. — *Слѣ*
струпкы, что лизать п
мыкы дѣца и само струпя
лять.
Струпи́сам, *гл. сер.* отъ
остру́пѣть.
Струпи́свам и **струпи́сув**
пи́сам), *гл. ср.* Стана
хващамъ струпка, покрыва
струпѣть. *Носа-та му с*
пали му струпкы въ нос
Струпи́сване и **струпи́**
отъ **струпи́свамъ**.
Струтѫ́, **вшь**, **струлъ**, *гл*
струи, шюми, шюшне, пр
ключь, прѣди да заклюва.
Струъ́, **ёшь**,—**шлъ**, *гл.*
патрышамъ, разцелѣвамъ,
расыпа́ть. —**шѣся**, *гл.*
Разсыпвамся, натрышимся,
расыпа́ться. *Ва мрачни
не видѣлъ, че кошлъ-то
врѣвлъ, а слама-та с
правила по него дърк
стрѣвять зрьна-та, кого
рузъ, обкржжвать го отво*
Стрѣга, *с. ж.* Стряга, стру
проходъ на загонъ, на ко
прѣзъ който пропущать в
за да гы доять или брокт

На прѣдъ тѣхъ е сѣит
Въ хвала ракя нѣдро
А въ дѣспица канарче
Застръга-ще сами вр
Та ще стори вовя стр

2) Пътека, по която овце
шаръ и излизать изъ н
въ гора, по които дива
выкнала да минувать; ла
дено мѣсто проходъ да с
тебъ цжнь прѣкарать пр

и твой-тъ рядъ ще дойде да тя оскубать.

Стръга́ло, *с. ср.* Ренде, ниринде; стругъ, на́стругъ, руба́нъ, медвёдокъ, шерхебе́ль, шершебе́ль.

Стрѣганѣ, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Стръженѣ.

Стръга́чка, *с. ж.* 1) Стругало. 2) Което стръже нѣчто.

Стръга́чь, *с. м.* 1) Който стръже нѣчто. 2) Който чиака келепиръ, наготово; готованъ, келеперджия, муфтчия; шеромы́га. — *Стръгачь свиня*, дръглива, мръшава свиня.

Стрѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **стрѣжѫ**.

Стрѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **стрѣгнѫ**.

Стрѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **стрѣжѫ**. Да стругнѫ.

Стръго́тина, ны, *с. ж.* Ситенъ прахъ, ситны̀ къ́счета, что падать, кога ся стръже нѣчто; стру́жка, оскрёбокъ, отскре́бки, остру́жины, опи́локъ. *Стръготины̀ отъ дрво, отъ желѣво.*

Стръгу́къ-стръгу́къ, *с. м.* Раст. *Plantago major,* стръгукъ-стръгукъ платънце, жилавецъ, жиловникъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, живовлѣкъ, петрожилка, пятожилы̀, сучи-тъчи, тъчи-тъчка, тяговецъ, буквица, брьци; подоро́жникъ, попу́тникъ.

Стръгѫ́, же́шь, стрѣгохъ, *гл. д.* Стръжѫ.

Стрѣженѣ, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Стръганѣ.

Стрѣжѫ, ешь, стрѣгохъ и стръга́хъ (стрѣгвамь, да стрѣгнѫ, стрѣгнувамь), *гл. д.* 1) Съ остро тръкамь по нѣчто за да го угладѫ, за да го очистѫ; чигрътѫ; стро́га́ть, стружи́ть, скобли́ть. *Стръжѫ дрво. Стръжѫ рыбѫ*, чистѫ ѫ отъ луспы̀ты; чи́стить ры́бу. *Стръжѫ питѫ.* 2) Направямь на ситно; стръвамь; скобли́ть. *Стръжѫ хрѣнъ;* скобли́ть хрѣнъ. 3) За водѫ: прокарвамь, изчиствамь. *Планинска-та вода стръже*, като ся пие, кара навънъ. —**жѫся**, *гл. възвр.* и *стр.* *Съ клѣчѫ да ся стръжешь, пакъ си такъвъ.*

Стръка, стръкы̀, *с. ж.* 1) На кола двѣ-ты̀ дрьвета, между които ся впряга конь; огло́бли. 2) На шейны̀ двѣ ты̀ дрьвета отъ плъзы̀-ты̀ до хомота, что служать вмѣсто процѣпъ. 3) Отвѣснѣ пръчкы̀ на врьтишкѫ что дрьжать двѣ-ты̀ крьстовища и около които стои пряжда-та. 4) Рядъ. *На ножницѫ три стръкы̀ вериги*, три ряда.

Стръка́лвамся (да ся стръколи́ѫ), *гл. възвр.* Тръкалвамся, тръколвамся изъ нанадолнище. *Ошюмоглавенъ, философъ-тъ ся стръкалилъ и паднѫлъ въ дола.*

Стрѣкамь, *гл. свр.* отъ **стрѣквамь**. —**ка́ный**, *прич. стр.*

Стрѣквамь и стрѣкувамь (да стръкамь), *гл. д.* Съ тръкане надробявамь нѣчто на ситно; стръвамь, сдробявамь; **растира́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь стръканъ; **растира́ться**.

Стрѣкване и стрѣкуване, *с. ср.* отъ **стрѣквамь**.

Стръколи́ѫ (да ся), **и́шь**,—**ли́лся**, *гл. свр.* отъ **стръка́лвамся**.

Стрѫкъ, стрѣкове и стрѣци, *с. м.* 1) Вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъба, стлъбецъ, стлъбка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стебло, стьбло, клонъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ, стракъ, струкъ; сте́бель, о́трасль, вѣтвь. *На Лазарь давать у цркви на люде-то стрѫци отъ врьбѫ.* 2) Стволъ, цволъ; **ствола́**. *Единъ Циганинъ улѣзнѫлъ у едня градинѫ, да си откраднe лукъ. Тамамъ хванѫлъ да скуба стрѫковѣ, затекълъ го сейбиѧта.* — *Камчикъ съ три стрѫка*, съ три врьвы̀, съ три рѣмычкы̀.

Стрѣпотны́й, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Врьлы̀й, лошій, крьшны̀й, стрьшны̀й, мѫчны̀й за ходене, сарпъ; **крутой́**. *Стрѣпотно мѣсто.*

Стрѣхнатю, *с. ср.* отъ **стрѣхнѫ**. Настрѣхване.

Стрѣхнѫ, ешь, — **нало́**, *гл. ср.* Вдигамся, изправямся, щръквамь, наежвамся, накревамся, накренвамся, настрѣхвамь; **ощети́ниваться**. *Стрѣхне ми коса-та;* **во́лосы** дыбя́тся, **во́лосы** ста́ли ды́бомъ.

Стръче́ню, *с. ср.* отъ **стръчѝ**.

Стръчѝ-опа́шка и стръчѝ-пи́шка, *с. ж.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогѫзица, мрьдулка, кондупашь, курцохватъ, пендупашка, пидипашка, пиндопашка, пилепашка, рыбнакъ, стръчичка, съпка, трьси-гѫзица, тряси-опашка, трясопашка; **трясогу́зка, гу́зица, гжиго́лка, зелени́чка.**

Стръчи́чка, *с. ж.* 1) Птица стръчи-опашка. 2) На кола разтока, разточникъ, опашка, опашница, стръчище; **дрога́, осе́лина**. *Качился на стрѣчичкѫ-тѫ.*

Стръчи́шка, *с. ж. Много ти здравe отъ тато, да дойдешь, че имамы̀ стръчишкѫ и пищегорство*, годежь и сватба.

Стръчи́ще, *с. ср.* Стръчичка въ 2-то знаменование.

Стрѣчка, *с. ж.* Цркало отъ бѫзъ, цркалка, бръзгалка; **брызга́лка, брызга́ло, шприцъ.**

Стръчѝѫ, **и́шь**,—**чи́лъ**, *гл. ср.* 1) Стоѫ правъ, изправенъ. *Какво стръчишь прѣдъ мене?* 2) Ходѫ безъ работа. *Стръчи по пътица-та, по пазарка. Цѣлъ день стръчи по механы̀-ты̀.* 3) Стоѫ правъ, щръкнѫлъ; **топы́риться**. *Стръчи като ковъ опашкѫ. Дрѣха-та стръчи*, не лѣга, не ся е улѣгнѫла. 4) Подавамся, по-

Стру́но, *с. ср.* Струна.

Стру́нянникъ, *с. м.* Сито отъ космъ отъ конска опашка; струнякъ, сорьякъ, протакъ; сѝто.

Стру́нянница, *с. ж.* Струняна торба, чоалъ. *Правъ като ъже у струнянищж.*

Стру́нянчя, *ум. ср.* отъ **стру́нянникъ**. Струнячя.

Стру́нянъ, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* 1) Что е отъ козина; **козинавъ**. *Струняна торба*, струнянница, козинавъ чоалъ. *Струняна черга*, козякъ. *Струнянъ козякъ*, на който основа-та е кълчищна. 2) Что е отъ струны, отъ примкы. *Струняно сито*, струнякъ. *Струняно вжже.*

Стру́ня, *с. ж.* Тронъ, столъ въ чрковж.

Стру́някъ, *с. м.* Струнянникъ.

Стру́нячя, *ум. ср.* отъ **стру́някъ**. Струнянчя.

Струпали́ж, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **струпа́лямь**. —**ле́нъ**, **ный**, *прич. стр.*

Струпа́лямь (да струпали́ж), *гл. д.* Строполявамь, струпалямь. —**мся**, *гл. взвр. и стр.* Строполявамся, струпалямся. *Който си не хвали кжщж-тж, струпалкася и го притиска.*

Струпа́лянье, *с. ср.* отъ **струпа́лямь** и **струпа́лямся**.

Стру́пямь, *гл. свр.* отъ **стру́пвамь**. Да натрупамь. —**пянъ**, **ный**, *прич. стр.*

Стру́пвамь и **стру́пувамь** (да стру́памь), *гл. д.* 1) Събирамь, навалямь нѣчто на куп; скупчямь, натрупвамь, утрупвамь, начоалвамь; **скучивать**, **нава́ливать**, **сва́ливать**, **нагора́живать**, **наворачивать**, **вгромаждать**. *Струпа го на купъ.* 2) Направямь нѣчто сграда какъ-да-е; ля́пать, сля́пать. *Струпахмы си колыбкъ запрѣзъ зимж тж.* —**мся**, 1) *гл. вз. и взвр.* Събирамъся, набирамъся множина на едно мѣсто, трупамъся накупъ; натрупвамся, навалямся, начоалямся, скупчямся, нахлувамь; **скучиваться**, **столпля́ться**, **набѣга́ть**, **наброди́ть**, **набра́живать**, **набива́ться**, **натиска́ться**, **натѣсня́ться**. *Струпалися като овця на кръмж (като шета на умрѣлъ конь).* 2) *гл. стр.* Бъвамь струпанъ — *Много ся струпа, много ся набра, та ся не трьпи.* — *Струпа му ся на главж-тж*, дойде му до (на) главж-тж, падна къзъ него, случи му ся нѣчто зло; **обру́шилось** на его голову. *На главж-тж да му ся струпа!*

Стру́пване и **стру́пуване**, *с. ср.* отъ **стру́пвамь** и **струпвамся**.

Стру́нка, *с. ж.* Засъхнала кора гной и кръвь на чирка или на друга болка; струпъ, струпѣй, брука, брюка; ст
Извѣзлы му струпкы п

Струполи́ж, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл* **поли́авамь**. —**ле́нъ**, **ный**, *п*

Струполи́авамь (да струпол палямь, строполявамь.

Струполи́аване, *с. ср.* отъ Строполяване.

Струпъ, *с. м.* 1) Струпка, *надесятый день на Ник ся тачи ва струпе-ты* самоковъ, въ което топли желѣзо.

Стру́пѣй, *с. м.* 1) Струпка, ка *Impatigo*, лишей, лишь, плѣсна, прьшей, прьшь, лишай. 3) Едно растение, пиъть за келъ. — *Слад* струпкы, что пзлизать п малкъ дѣца и само струпк лять.

Струпи́асамь, *гл. свр.* отъ **острупѣть**.

Струпи́асвамь и **струпи́асу** пи́асамь), *гл. ср.* Ставам хващамь струпкж, покрыва струпѣть. *Носъ-тъ му ст* нжли му струпкы въ носа

Струпи́асване и **струпи́а** отъ **струпи́асвамь**.

Струпи́ж, **и́шь**, **струпи́лъ**, *гл струпи*, шюми, шюшне, пр ключь, прѣди да заклока.

Стрѣвнѝж, **и́шь**,—**ви́лъ**, *гл.* изтрьшамь, разнелѣвамь, р разсыпа́ть. —**вижся**, *гл.* Разсъпвамся, изтрьшамся, разсыпа́ться. *Въ мрачин не видѣлъ, че кошля-то врьвѣлъ, а слама-та с правила по него дыржк стрьвять зрьна-та, кога рувъ, обкржжвать го отвс*

Стрѣга, *с. ж.* Страга. стру проходъ на загонъ, на к прѣзъ който пропущать о за да гы доять или броят

На прѣдъ тѣхъ е свят
Въ лѣвж ржк кѣдро
А въ дѣсницж манарчи
Застрѣга-ще слши вры
Та ще стори новж стр

2) Пжтека. по който овця шнарж и пзлизать изъ н въ горж, по който дни выкнжли да минувать; ла дено мѣсто проходъ да с *тебь щжть прѣкарать пр*

и твой-тъ рядъ ще дойде да тя оскубать.

Стръга́ло, *с. ср.* Ренде, ниринде; стругъ, на́стругъ, руба́нъ, медвѣдокъ, шерхебе́ль, шершебе́ль.

Стръга́ње, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Стружене.

Стръга́чка, *с. ж.* 1) Стругало. 2) Което стръже нѣчто.

Стръга́чь, *с. м.* 1) Който стръже нѣчто. 2) Който чака келепиръ, наготово; готованъ, келеперджия, муфтчия; шеромы́га. — *Стръгачь свиня*, дръглива, мрьшава свиня.

Стрѣгвамь, *гл. жн-кр.* отъ **стрѣжѫ**.

Стрѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **стрѣгнѫ**.

Стрѣгнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **стрѣжѫ**. Да стругнѫ.

Стръго́тина, **ны**, *с. ж.* Ситенъ прахъ, ситны́ кьсчета, что падать, кога ся стръже нѣчто; стру́жка, оскрёбокъ, отскре́бки, остру́жины, опи́локъ. *Стръготины отъ дрьво, отъ желѣво.*

Стръгу́къ-стръгу́къ, *с. м.* Раст. *Plantago major,* стръгукъ-стръгукъ платънце, **жилавець**, **жиловникъ**, **жиловлѣкъ**, **жиловлакъ**, **жиловникъ**, **жилоглавъ**, **живовлѣкъ**, **петрожилка**, **пятожилъ**, **сучи-тъчи**, **тъчи-тъчка**, **тяговець**, **буквица**, **брьци**; **подоро́жникъ**, **попу́тникъ**.

Стръгѫ́, **же́шь**, **стрѣгохъ**, *гл. д.* Стружѫ.

Стрѣженѣ, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Струганѣ.

Стрѣжѫ, **ешь**, **стрѣгохъ** и **стръга́хъ** (**стрѣгвамь**, да **стрѣгнѫ**, **стрѣгнувамь**), *гл. д.* 1) Съ остро тръкамь по нѣчто за да го угладѫ, за да го очистѫ; чигрътѫ; строга́ть, стружи́ть, скобли́ть. *Стръжѫ дрьво. Стръжѫ рыбѫ*, чистѫ ѭ отъ луспы́ты; чи́стить ры́бу. *Стръжѫ питѫ.* 2) Направямь на ситно; стръвамь; скобли́ть. *Стръжѫ хрѣнъ;* скобли́ть хрѣнъ. 3) За водѫ: прокарвамь, изчиствамь. *Планинска-та вода стръже*, като ся пие, кара навънъ. —**жѫся**, *гл. възвр.* и *стр.* *Съ клѣчкѫ да ся стръжешь, пакъ си такъвъ.*

Стръка, **стрькы**, *с. ж.* 1) На кола дѣ-ты дрьвета, между които ся впряга конь; огло́бли. 2) На шейны дѣ ты дрьвета отъ плъзы-ты до хомота, что служять вмѣсто процѣпъ. 3) Отвѣснъ прѫтчкъ на врьтѫшкѫ что дрьжать дѣ-ты крьстовища и около които стои пряжда-та. 4) Рядъ. *На ножицѫ три стрькы вервгы*, три ряда.

Стръка́лвамся (да ся **стръколѫ**), *гл. възвр.* Тръкалвамся, тръколвамся изъ нанадолнище. *Ошюмоглавенъ, филосо́фъ-тъ ся стргка лилъ и паднѫлъ въ дола.*

Стрѣкамь, *гл. свр.* отъ **стрѣквамь**. —**канъ**, *прич. стр.*

Стрѣквамь и **стрѣкувамь** (да **стрькамь**), *гл. д.* Съ тръканѣ надробявамь нѣчто на ситно; стръвамь, сдробявамь; **растира́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь стръканъ; **растира́ться**.

Стрѣкванѣ и **стрѣкуванѣ**, *с. ср.* отъ **стрѣквамь**.

Стръколѫ (да ся), **ишь**,—**ля́лся**, *гл. свр.* отъ **стръка́лвамся**.

Стрькъ, **стрѣкове** и **стрѣци**, *с. м.* 1) Вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъба, стлъбець, стлъбка, стлъбъ, шлъбъ, слъбъ, слъбка, стебло, стьбло, клонъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ, стракъ, струкъ; сте́бель, о́трасль, вѣтвь. *На Лазарь давать у црьквѫ на люде-то стрьци отъ врьбѫ.* 2) Стволъ, цволъ; стволъ. *Единъ Циганинъ улѣзнѫлъ у едну градинѫ, да си откраднѣ лукъ. Тамамъ хванѫлъ да скуба стрькове, затекълъ го сейбиката. — Камчикъ съ три стрька*, съ три врьвы, съ три рѣмычкы.

Стрѣпотнъый, —**тнъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* Врьлый, лошнй, крьшный, стрьшный, мѫчный за ходенѣ, сарпъ; круто́й. *Стрѣпотно мѣсто.*

Стрѣхпатѣ, *с. ср.* отъ **стрѣхнѫ**. Настрѣхване.

Стрѣхнѫ, **ешь**, —**налъ**, *гл. ср.* Вдигамся, изправямся, щрькъвамь, наежвамся, накревамся, накренвамся, настрѣхвамь; ощети́нивать ся. *Стрѣхне ми коса-та;* во́лосы дыба́тся, во́лосы ста́ли ды́бомъ.

Стръче́нѣ, *с. ср.* отъ **стръчѫ́**.

Стръчѫ́-опа́шка и **стръчѫ́-пи́шка**, *с. ж.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогѫзица, мрьдулка, кондупашь, курцохватъ, пендупашка, пидипашка, пиндопашка, пилепашка, рыбнякъ, стръчичка, съпка, трьси-гѫзица, тряси-опашка, трясопашка; **трясогу́зка**, **гу́зица**, **гжиго́лка**, **зелени́чка**.

Стръчѫ́чка, *с. ж.* 1) Птица стръчи-опашка. 2) На кола разтока, разточникъ, опашка, опашница, стръчище; дрога́, осе́лина. *Качился на стръчичкѫ-тѫ.*

Стръчѫ́шка, *с. ж. Много ти здравѣ отъ тато, да дойдешь, че имамы стръчишкѫ и пищегорство*, годежь и сватба.

Стръчѫ́ще, *с. ср.* Стръчичка въ 2-то знаменованѣ.

Стрѣчка, *с. ж.* Црькало отъ бѫзъ, црькалка, бръзгалка; брызга́лка, брызга́ло, ширицъ.

Стръчѫ́, **и́шь**,—**чѫлъ**, *гл. ср.* 1) Стоѫ правъ, изправенъ. *Какво стръчишь прѣдъ мене?* 2) Ходѫ безъ работѫ. *Стръчи по пѫтица-та, по пазарѫ. Цѣлъ день стръчи по механы-ты.* 3) Стоѫ правъ, щрькнѫлъ; топы́рить ся. *Стръчи като ковъкъ опашкѫ. Дрѣха-та стръчи*, не лѣга, не ся е улѣгнѫла. 4) Подавамся, по-

Стру́но, *с. ср.* Струна.

Стру́няникъ, *с. м.* Сито отъ космъ отъ конска опашка; струняк, сорьак, протакъ; сито.

Стру́няница, *с. ж.* Струняна торба, чоалъ. *Правъ като ѫже у струняницѫ.*

Стру́нячя, *ум. ср.* отъ **стру́няникъ**. Струнячя.

Стру́нянъ, *пр.* 1) Что е отъ козина; козинавъ. *Струняна торба*, струняница, козинавъ чоалъ. *Струняна черга*, козякъ. *Струнянъ козякъ*, на който основа-та е клъчища. 2) Что е отъ струны, отъ примкы. *Струняно сито*, струняк. *Струняно вѫже.*

Стру́нна, *с. ж.* Тронъ, столъ въ черковь.

Стру́някъ, *с. м.* Струняникъ.

Стру́нячя, *ум. ср.* отъ **стру́някъ**. Струнячя.

Струпали́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **струпа́лямь**. —ле́нъ, *прич. стр.*

Струпа́лямь (да струпали́ѫ), *гл. д.* Строполявамь, струпалямь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Строполявамся, струпалямся. *Който си не хвали кѫщѫ-тѫ, струпалмася и го притиска.*

Струпа́лянье, *с. ср.* отъ **струпа́лямь** и **струпа́лямся**.

Стру́пямь, *гл. свр.* отъ **стру́пувамь**. Да натрупамь. —**пянъ**, *прич. стр.*

Стру́пувамь и **стру́пуваль** (да стру́памь), *гл. д.* 1) Събирамь, навалямь нѣчто на куп; скупчямь, натрупвамь, утрупвамь, начовалвамь; скучивать, навáливать, свáливать, нагорáживать, наворáчивать, вгромáжвать. *Струпа го на куп.* 2) Направямь нѣчто градѫ какъ-да-е; ляпать, сляпать. *Струпахмы си колыбкѫ запрѣзъ зимѫ тѫ.* —**мся**, 1) *гл. вз.* и *възвр.* Събирамъся, набирамъся многина на едно мѣсто, трупамъся накуп; натрупвамся, навалямся, начоналямся, скупчямся, нахлувамь; скучиваться, столпля́ться, набѣгáть, набродúть, набрáживать, набивáться, натúскиваться, натѣсня́ться. *Струпалися като овця на кръмѫ (като пеета на умрѣлъ конь).* 2) *гл. стр.* Бъвамь струпанъ. — *Много ся струпа*, много ся набра, та ся не трьпи. — *Струпа му ся на главѫ-тѫ*, добиде му до (на) главѫ-тѫ, падна възъ него, случи му ся нѣчто зло; обрýшилось на его́ голову. *На главѫ тѫ да му ся струпа!*

Стру́пуване и **стру́пуваие**, *с. ср.* отъ **стру́пувамь** и **струпвамся**.

Стру́нка, *с. ж.* Засъхнала кора гной и кръвь на чирк или на другѫ болкѫ; струпъ, струпѣй, брука, брюка; ст
Извѣлълы му струпкы п

Струполя́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл*
поли́ávамь. —ле́нъй, *п*

Струполи́авамь (да струпол
палямь, строполявамь.

Струполи́аване, *с. ср.* отъ с
Строполяване.

Струпъ, *с. м.* 1) Струпка,
надесятый день на Ник
ся тачи за струпе-ты
самоковъ, въ което топили
желѣзо.

Стру́пѣй, *с. м.* 1) Струпка,
ка *Impatigo*, лишей, лишь,
плѣсна, прьшей, прьшь,
лишай. 3) Едно растение,
пиьть за келъ. — *Слад*
струпкы, что излизать п
малкъ дѣца и само струпк
струлять.

Струпи́асамь, *гл. свр.* отъ
остpупѣть.

Струпи́свамь и **струпи́асу**
пи́асамь), *гл. ср.* Ставам
хващамь струпкѫ, покрыва
струпѣть. *Носъ-тъ му ст*
нѫли му струпкы въ носа

Струпи́сване и **струпи́**
отъ **струпи́свамь**.

Стругѫ, **нш**, **струи́лъ**, *гл*
струи, шюми, шюшне, пр
ключь, прѣди да заклока.

Стрѣвнѫ, **и́шь**,—**вилъ**, *гл.*
изтрьшамь, разпелѣвамь,
разсыпáть. —**вжся**, *гл.*
Разсъпвамся, изтрьшамся,
разсыпáться. *Въ мрачинѫ*
не видѣлъ, че кошля-то
врьвѣлъ, а слама-та с
правила по него дырж
стрьвять зрьна-та, кога
рузъ, обкржвать го отвс

Стрѣга, *с. ж.* Страга, стру
проходъ на загонъ, на ко
прѣзъ който пропущать о
за да гы доять или броят

На прѣдъ тѣхъ е свят
Въ лѣва ржка вѣдро
А въ дѣсница манарчи
Застрѣга-ще слыши вры
Та ще стори новѫ стр

2) Пътека, по който овця
шварѫ и излизать изъ н
въ горѫ, по който диви
выкнали да минувать; ла
дено мѣсто проходъ да с
тебь щѫть прѣкарать пр

и твой-тъ рядъ ще дойде да ти оскубать.

Стръга́ло, *с. ср.* Ренде, ниринде; стругъ, на́стругъ, руба́нъ, медвѣдокъ, шерхебе́ль, шершебе́ль.

Стрѣганѣ, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Стръженѣ.

Стръга́чка, *с. ж.* 1) Стругало. 2) Което стръже нѣчто.

Стръга́чь, *с. м.* 1) Който стръже нѣчто. 2) Който чака келепиръ, наготово; готованъ, келеперджия, муфтчия; шеромы́га. — *Стръгачь свинѫ*, дръглива, мръшава свиня.

Стрѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **стрѣжѫ**.

Стрѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **стрѣгнѫ**.

Стрѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **стрѣжѫ**. Да стругнѫ.

Стръго́тина, ны, *с. ж.* Ситенъ прахъ, ситны́ кѫсчета, что падать, кога ся стръже нѣчто; стру́жка, оскрёбокъ, отскре́бки, остру́жины, они́локъ. *Стръготины отъ дрво, отъ желѣво.*

Стръгу́къ-стръгу́къ, *с. м.* Раст. *Plantago major,* стръгукъ-стръгукъ платънце, жиловецъ, жиловникъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, живовлѣкъ, петрожилка, пятожилы, сучи-тъчи, тъчи-тъчка, тяговецъ, буквица, брьци; подоро́жникъ, попу́тникъ.

Стръгѫ́, же́шь, стрѣгохъ, *гл. д.* Стръжѫ.

Стрѣженѣ, *с. ср.* отъ **стрѣжѫ**. Стръганѣ.

Стрѣжѫ, ешь, стрѣгохъ и стръга́хъ (стрѣгнувамь, да стрѣгнѫ, стрѣгнувамь), *гл. д.* 1) Съ остро тръкамь по нѣчто за да го угладѫ, за да го очистѫ; чигрътѫ; строга́ть, стружи́ть, скобли́ть. *Стрѣжѫ дрво. Стрѣжѫ рыбѫ*, чистѫ ѭ отъ луспы-ты; чи́стить ры́бу. *Стрѣжѫ питѫ.* 2) Направямь на ситно; стрѣвамь; скобли́ть. *Стрѣжѫ хрѣнъ;* скобли́ть хрѣнъ. 3) За водѫ: прокарвамь, изчиствамь. *Планинска-та вода стрѣже*, като ся пие, кара навънъ. —**жѫся**, *гл. възвр.* и *стр.* *Съ клѣчѫ да ся стрѣжешь, пакъ си такъвъ.*

Стръка, стрѣкы, *с. ж.* 1) На кола двѣ-ты дрьвета, междѫ които ся впряга конь; огло́бли. 2) На шейныѭ двѣ ты дрьвета отъ плъзы-ты до хомота, что служять вмѣсто процѣпъ. 3) Отвѣснѣ пръчкѣ на врътишкѫ что дрьжать двѣ-ты крьстовища и около които стои пряжда-та. 4) Рядъ. *На ножницѫ три стрѣкы вереѭ*, три ряда.

Стръка́лвамся (да ся стръколѭ), *гл. възвр.* Тръкалвамся, тръколвамся изъ нанадолнище. *Ошюмоглавецъ, философъ-тъ ся стргка лилъ и паднѫлъ въ дола.*

Стрѣкамь, *гл. свр.* отъ **стрѣквамь**. —**канъ**, *прич. стр.*

Стрѣквамь и **стрѣкувамь** (да стрѣкамь), *гл. д.* Съ тръкане надробявамь нѣчто на ситно; стрѣвамь, сдробявамь; **растира́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь стръканъ; **растира́ться**.

Стрѣкванѣ и **стрѣкуванѣ**, *с. ср.* отъ **стрѣквамь**.

Стръколѭ (да ся), **ишь**,—**ли́лся**, *гл. свр.* отъ **стръка́лвамся**.

Стрѣкъ, **стрѣкове** и **стрѣци**, *с. м.* 1) Вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъба, стлъбець, стлъбка, стлъбъ, шлъбъ, слъбъ, слъбка, стебло, стьбло, клонъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ, стракъ, струкъ; сте́бель, о́трасль, вѣтвь. *На Лазарь давать у црьквѫ на люде-то стрѣци отъ врьбѫ.* 2) Стволъ, цволъ; стволъ. *Единъ Циганинъ улѣзнѫлъ у едну градинѫ, да си откradне лукъ. Тамамъ хванѫлъ да скуба стрѣковѣ, затекълъ го сейбиѭта. — Камчикъ съ три страка*, съ три врьвы, съ три рѣмычкы.

Стрѣпотнѣй, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Врьлъй, лошій, крьшнъй, стрьнъй, мѫчнъй за ходенѣ, сарпъ; **крото́й**. *Стрѣпотно мѣсто.*

Стрѣхнатѣ, *с. ср.* отъ **стрѣхнѫ**. Настрѣхванѣ.

Стрѣхнѫ, ешь, —налъ, *гл. ср.* Вдигамся, изправямся, щръквамь, наежвамся, накревамся, накренвамся, настрѣхвамь; **ощети́нваться**. *Стрѣхне ми коса-та;* **во́лосы** дыбя́тся, **во́лосы** ста́ли ды́бомъ.

Стръче́нѣ, *с. ср.* отъ **стръчѝ**.

Стръчѝ-опа́шка и **стръчѝ-пи́шка**, *с. ж.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогѫзица, мрьдулка, кондупашь, курцохватъ, пендупашка, пидипашка, пиндопашка, пилепашка, рыбнакъ, стръчичка, съпка, трьси-гѫзица, тряси-опашка, трясопашка; **трясогу́зка**, **гу́зица**, **гѫзго́лка**, **зелени́чка**.

Стръчѝчка, *с. ж.* 1) Птица стръчи-опашка. 2) На кола разтока, разточникъ, опашка, опашница, стръчище; **дрога́**, **осе́лина**. *Качился на стръчичкѫ-тѫ.*

Стръчѝшка, *с. ж. Много ти здравѣ отъ тато, да дойдешь, че имамы стръчишкѫ и пищегорство*, годежь и сватба.

Стръчѝще, *с. ср.* Стръчичка въ 2-то знаменование.

Стрѣчка, *с. ж.* Црькало отъ бѫзъ, црькалка, брызгалка; **брызга́лка**, **брызга́ло**, **шприцъ**.

Стръчѝѫ, **и́шь**,—**чи́лъ**, *гл. ср.* 1) Стоѭ правъ, изправенъ. *Какво стръчишь прѣдъ мене?* 2) Ходѫ безъ работѫ. *Стръчи по пътица-та, по пазарка. Цѣлъ день стръчи по механы-ты.* 3) Стоѭ правъ, щръкнѫлъ; **топы́рится**. *Стръчи като ковѫ опашкѫ. Дрѣха-та стръчи*, не лѣга, не ся е улѣгнѫла. 4) Подавамся, по-

казвамся, излизамъ изъ нѣ́что правъ; **торча́ть.** *Въ рѣ́кѫ-тѫ стрѣчи единъ голѣ́мъ камыкъ. Изъ стѣ́нѫ-тѫ стрѣчи гряда.* 5) Стоѫ нѣ́йдѣ на высоко, на далечь. *Далечь стрѣчи дрво. На врха стрѣчи развалена та кула.*

Стрѣ́вамъ (да стрѣ́ѫ), *гл. д.* Съ тръ́ение направямъ нѣ́что на дребно, на ситно; **истира́ть, растира́ть.** *Стрѣвамъ рапомъ, стръ́жѫ;* **скобли́ть.** *Стрѣ́й го междѫ два камыка. Съ прьстѥ-то си го стрѣ́ла на прахъ. Изсушила го и го стрѣ́ла* **—мся,** *гл. стр.* Бѣ́вамъ стрѣ́тъ.

Стрѣ́ваньо, *с. ср.* отъ **стрѣ́вамъ.**

Стрѣка́ и стрѣ́ко, *с. м.* Братъ на бащѫ; **чича, чичё, баё; да́дя по отцѣ́, стрый.** *Тоѝ ми є стрѣка, на бащѫ ми братъ.*

Стрѣ́ковчя, *с. ср.* Стрѣковъ сынъ, **браточа́дъ.**

Стрѣ́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **стрѣка́.** Чичевый. *Стрѣкови,* кѫ́ща-та, домашни-ти на стрѣкѫ. *Да идемъ у стрѣковы. Стрѣкови ны дойдохѫ на гостѥ.*

Стрѣкъ, стрѣ́кове, стрѣковци, *с. м.* Дѣ́веръ, драгѣ́нко; **дéверь.** *Стрѣкове, стрѣковци, стрѣчеве,* браточяди.

Стрѣ́на, *с. ж.* 1) Стрѣкова жена; стрѣчи́на, чичяна, чина, чяна, чича; тётка. 2) Така казвать и на всѣ́кыѫ женѫ, комъто не познавать, кога да ѫ повъкать.

Стрѣ́нинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **стрѣ́на.** Чичанинъый.

Стрѣ́нка, *ум. ж.* отъ **стрѣ́на; тётенька.**

Стрѣ́чина, *с. ж.* Стрѣна.

Стрѣ́нѫ, ешь, стрѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **стрѣ́вамъ. Стрѣ́тъый,** *прич. стр.*

Стрѣвéние, *с. ср.* отъ **стрѣвѫ́** и **стрѣвѫ́ся.**

Стрѣви́ло, *с. ср.* Стрѣвь. *Закачи червякъ за стрѣви́ло.*

Стрѣ́вка, *с. ж.* Особена прѣ́стрѣва по водъ́ты изъ западнѫ Македониѫ.

Стрѣвни́къ, *с. м.* Настрѣвенъ на нѣ́что; **лако́мъ чловѣ́къ.**

Стрѣвни́ца, *с. ж.* Настрѣвена на нѣ́что; **лако́ма жена, мома** *Мечка стрѣвница,* съ малкъ мечета, та налита много; **матуха́.** *Стрѣвница да тя каде!*

Дѣ да є Радилъ да дойде,
Да дойде Радилъ на борбежь,
Съ мечкѫ-тѫ да ся побори,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ борбицѫ тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ стрѣвницѫ-тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ кръвницѫ-тѫ. *Пѣс.*

Стрѣвнина́, стрѣ́внъый, в. **стрѣмнина́, стрѣ́мнъый.**

Стрѣ́внъый, —**вньъ** и —**венъ, вна, вно,** *пр.* Что ся є настрѣвилъ на нѣ́что; **жьднъый, лакомъый, ненаситнъый; на́дкій, а́лчны обжо́рливый, прожо́рливый.** *Кума лис є много стрѣвна за ѫдене кокошкы пайкы. Имало една баба много стрѣ на за ѫдене црѣши.*

Стрѣволи́нка, *с. ж.* Мясо, сърене и друг блажнъ, ала сухъ настина. *Мачка-та но торбѫ-тѫ за стрѣволинкѫ-тѫ.*

Стрѣ́вость, *с. ж.* Кога є нѣ́кой настрѣвен лакомъ за нѣ́что; **лакомина, лакомство, л комцина, ненаситность; обжо́рство, а ность.** *Стрѣвость та на бабѫ-тѫ, чи има да ѫде црѣши и да ся качюва црѣшьѫ. Отъ стрѣвость за ѫденѥ п покъ-тъ му побѣгнѫ. — За стрѣвост* за стрѣвило, за стрѣвь. *Едно парче мяс на кукѫ-тѫ кладено, за стрѣвость дивинѥ-то.*

Стрѣвъ, *с. м.* Щрьвъ, **яблъкъ,** шекеръ, хутъ и другъ сухъ нѣ́чта за **принадк** На годеницѫ заедно съ даровъ-тъ нося и стрѣвовъ.

Стрѣвь, *с. ж.* 1) Турнѫто нѣ́йдѣ мясо друго, за да ся пострѣви, полъже но нѣ́кой звѣ́рь да дойде тамъ, та да ся уло или да го убиѫть; стрѣвило, стрѣвост мана́, нажи́ва, прима́нка, прива́да, пр ко́рмка, блёвка, има́ло. *Турямъ, зам гамь стрѣвь;* **наживля́ть.** 2) Рыба стрѣв

Стрѣвѝѫ, и́шь,—ви́лъ, *гл. д.* Съ нѣ́что стрѣ примамвамъ животно да дойде при мен **мамѫ, вабѫ; прима́нивать, ва́бить. —вѝ ся,** *гл. стр.* Примамвамся, мамѫся, ваб ся; **прима́ниваться. —ве́нъый,** *прич. ст* Маменъый, вабенъый.

Стрѣ́кнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* Да ся стрѣчѫ, да ся затрѣчѫ, да спуснѫ. *Чтомъ тя съгляда, веднѫгъ ся стрѣкне низъ горѫ-тѫ. Захванл да грачать, да мяукать и ся стрѣ нѫть та го ловять.*

Стрѣ́менъ, *с. м.* Желѣзна направа, окач на сѣ́дло, за турянье въ неѫ крака-та, к ся язди; стрѣма, стрѣ́менъ, стрѣ́мя, с менъ, крачникъ, зенгина; **стре́мя.**

Снощи дойде чюждый юнакъ у насъ на конa
Ка го видѣ малка мома, тя го заляби,
Возъ конь стои, стрѣменъ дрьжи ѩ на добра ко
У темнинѫ безъ боринѫ, безъ мѣсячинѫ. *Пѣс.*

Пролѣтѣ пиля прѣзъ горѫ,
Ѣницы конь ся подплаши,
Стрѣменъ-тъ ѝ се закачи
За витѫ елхѫ зеленѫ. *Пѣс.*

Стрѣмнина, *с. ж.* Стрѣмно мѣ́сто; крѫ навално, низбрѣдно, сбрѣдно, нанадолини продолина, поднога; **стремнйна, крутна крутъ, утёсъ.** *Полѣтѣ изъ стрѣмн нѫ-тѫ.*

Стрьмнинка, *ум. ж.* отъ **стрьмнина.**

Стрѣ́мничкый, чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **стрѣ́мнъый.**

Стрѣ́мнъый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За мѣсто: что е много нанадоленъ; врьхъый, лоший, крьшнъый, стрѣпотнъый, сарпъ; **крутой́.** *Стрьмно мѣсто*, стрьмнина, витязмо; **крутизна́.** *Стрьмна е гора зелена.*

Стрьмогла́во, *нар.* Бръзо, прѣзъ глава́. *Лѣтять стрьмоглаво.*

Стрѣ́мя, *с. ср.* Стрѣмя, стрьменъ.

Стрьна́, стрьни́ще, в **страна́, страни́ще.**

Стрьпѣ́вамся (да ся стрьпи́ж), *гл. възвр.* Пазя́ся да не направя́ нѣчто; въздрьжамся, задрьжамся, сдрьжамся, удрьжамся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь; **воздѣ́рживаться, остана́вливаться, ограни́чиваться, покрѣпи́ться, стерпѣ́ться, утерпѣ́ть.** *Едвамь ся стрьпѣхъ да му не отврьнж. Не можахъ да ся стрьпж.*

Стрьпѣ́ване, *с ср.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрьпѣ́нъый, нъ, на, но, *прич. стр.* Прѣ-стрьпѣ́нъый, изтрьпѣ́нъый. *Стрьпѣно — безцѣнно* или: *стрьпѣно—спасено*; **стерпи́тся, слюби́тся.**

Стрьпи́ж (да ся), и́шь, — пѣлся, *гл. свр.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрѣ́пна мя, *гл безл. Не мя стрьпна*, не могя́ да ся удрьжи́, не мя удрьжа, не ся стрьпѣвамь, не мя сдрьжа.

Стрѣ́свамь и стрѣ́шамь (да стрѣ́сж), *гл. д.* 1) Трьсж, трясж, разтрьсвамь, раздрусвамь нѣчто, за да падне, чтото има по него; **стряса́ть, стря́хивать, втру́шивать.** 2) Правя́ нѣкого да стане къ́лавъ; изкъ́лвамь, измаждвамь, изтрьсвамь. —**мся,** 1) *гл. възвр* Трясяся, трьсяся, разтрьсвамся, изтрьсвамся, да падне, чтото има цо мене; **стря́хиваться.** 2) Ставамь кила́въ, изкилвамся, измаждвамся, изсъпвамся, изтрьсвамся, пропадамь; **дѣ́латься кила́стымъ.** 3) *гл. стр.* Бывамь стрьсенъ.

Стрѣ́сване и стрѣ́шане, *с. ср.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́свамся.**

Стрѣ́сж, ишь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́шамь.** —**сенъый,** *прич. стр.* Килавъый, изкиленъый, изсъпанъый, измаженъый, изтрьсенъый; **кила́стый, кила́ный.**

Стрьчи́ж (да ся), и́шь,—чи́лся, *гл свр.* отъ **стрьчи́вамся.** Да ся стрькнж.

Стрьчи́вамся (да ся стрьчи́ж), *гл. възвр* Затрьчавамся, затичамся, затварвамся, залитамся, спущамся, хаквамся, пръпвамь; **побѣжа́ть.** *Тога ся стрьча Петръ войвода. Кога чюли, стрьчалися да видять, что сж тына пискотници.*

Стрьчи́ване, *с. ср.* отъ **стрьчи́вамся.**

Стрѣ́шелъ и стрѣ́шенъ, *с. м.* Животина *Vespa crabro*, най-голѣма-та отъ осы-тѣ по насъ; **ше́ршень.**

Мухъы-тѣ съборъ събрали
И ся кадии турняли,
Сеймени още телявъы:
Кадии биахж стрьшели,
Сеймени биахж осы-тѣ,
Субаши биахж пчелъы-тѣ. *Пѣс.*

Стрѣ́шамь (да стрѣсж), *гл. д.* Стрьсвамь.

Стрѣдъ и стрѣдѣ́, *нар.* Срѣдъ.

Стрѣ́жба, *с. ж.* Въ изречение: *да му стане стрѣжба на срьдце-то*, да ся стрясне, да ся стрепне.

Стрѣ́жко, *с. ср.* Страхлѣ, страшлѣ, плашлѣ, бъзлѣ; **трусѝшко, трусъ.**

Стрѣ́жь, *с. м. Да бждж на стрѣжь*, нащрѣкъ, настрѣкъ, да стоя́ наскокъ, да чакамь да не стане нѣчто, да не ся случи, та да сьмь готовъ; **быть на сторо́жѣ.** *Вси-тѣ были на стрѣжь*, готови, чакали.

Стрѣ́жиж (да ся), ешь, — за́лся, *гл. стр. свр.* Да ся срѣжи, да ся отрѣжи. *Кога ся стрѣже тъкань-та, стань-тъ не ся прѣскачю.*

Стрѣ́зо, им. соб. мажско.

Стрѣ́къ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus*, оводъ, щрьклець, щрькъ, щрькълъ; **о́водъ, слѣпе́нь.** —*На стрѣкъ*, като *нар. Стои на стрѣкъ*, нащрѣкъ, на стрѣжь, наскокъ, будно, да чака да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; **быть на сторо́жѣ.**

Стрѣла́, *с. ж* 1) Оржжие като пратчкж съ заостренъ врьхъ, врьгася съ лякъ; **стрѣла́.** *Стрѣла перната*, что е като перо.

Па ся провъикнж Въшіа Грькъіня:
Ой ми тя тебе момчи Латинчя,
Ако напрягнешь стрѣлж пернатж
И да помѣришь звѣздж зорницж,
Тога щешь земешь Въшиж дѣвицж. *Пѣс.*

Со стрѣлъы врьіа Петръ войвода,
Со стрѣлъы врьіа, не ся догадіа,
Со коніа трьчи, не ся вта[illegible]ува. *Пѣс.*

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
На пустж-тж воискж,
На пустж-тж воискж,
Воискж Татарийскж;
Ранилъ го, ранилъ го
Триста дребнъы пушкъы,
Триста дребнъы пушкъы,
Три стрѣлъы Татарскъы. *Пѣс.*

2) Шипъ, что пада отъ облаци-тѣ, кога ся грьми и тряска; **громовая стрѣла́.** *Убила го стрѣла*, разтрясяж го; **гро́мъ уби́лъ его́, мо́лнія поразила его́.** 3) Крѣмъчни кристали, които были ужь падали, кога ся свѣтка; божя стрѣла. 4) Часть на кожю-

казвамся, излизамъ изъ нѣчто правъ; торчáть. *Въ рѣкж-тѫ стрѣчи единъ голѣмъ камыкъ. Изъ стѣнж-тѫ стрѣчи гряда.* 5) Стоѭ нѣйдѣ на възоко, на далечь. *Далечь стрѣчи дрво. На връха стрѣчи развалена та кула.*

Стрѣ́вамъ (да стрѣ́ѭ), гл. д. Съ тръеніе направямъ нѣчто на дребно, на ситно; **истирáть, растирáть.** *Стрѣвамъ рапонъ, стръжѫ;* **скобля́ть.** *Стрѣй го междж два камыка. Съ прьстѥ-то си го стрѣла на прахъ. Изсушила го и го стрѣла* **—мся,** *гл. стр.* Бѣвамъ стрѣтъ.

Стрѣ́ваніе, *с. ср.* **отъ стрѣ́вамъ.**

Стрѣка́ и стрѣ́ко, *с. м.* Братъ на бащѫ; **чичá, чичё, баё; дя́дя по отцѣ, стрый.** *Тоѝ ми е стрыка, на бащѫ ми братъ.*

Стрѣ́ковчя, *с. ср.* Стрѣковъ сынъ, **браточа́дъ.**

Стрѣ́ковый, въ, ва, во, *пр.* **отъ стрѣка́.** Чичевый. *Стрѣкови,* **кащá-та,** домашни-ти на стрѣкѫ. *Да идемъ у стрѣковы. Стрѣкови ны дойдохѫ на гостѥ.*

Стрѣкъ, стрѣ́кове, стрѣковци, *с. м.* Дѣверъ, драгѣнко; **дéверь.** *Стрѣкове, стрѣковци, стрѣчеве,* браточяди.

Стрѣ́на, *с. ж.* 1) Стрѣкова жена; стрѣчина, чичана, чина, чяна, чича; **тётка.** 2) Така казвать и на всѣкоѭ женѫ, коѭто не познавать, кога да ѭ повъкать.

Стрѣ́нинъ, нъ, на, но, *пр.* **отъ стрѣ́на.** Чичанинъ.

Стрѣ́нка, *ум. ж.* **отъ стрѣ́на; тётенька.**

Стрѣ́чина, *с. ж.* Стрѣна.

Стрѣ́нѫ, ешь, стрылъ, *гл. свр.* **отъ стрѣ́вамъ. Стрѣ́тый,** *прич. стр.*

Стрьвéніе, *с. ср.* **отъ стрьвя́ и стрьвя́ся.**

Стрьви́ло, *с. ср.* Стрьвь. *Закачи червякъ за стрьвило.*

Стрѣ́вка, *с. ж.* Особена прѣстрьва по водытѣ изъ западнѫ Македониѭ.

Стрьвни́къ, *с. м.* Настрьвенъ на нѣчто; лакомъ чловѣкъ.

Стрьвни́ца, *с. ж.* Настрьвена на нѣчто; лакома жена, мома *Мечка стрьвница,* съ малкъ мечета, та налита много; **матýха.** *Стрьвница да тя ядe!*

Дѣ да е Радилъ да дойде,
Да дойде Радилъ на борбежь,
Съ мечкѫ-тѫ да ся побори,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ борбицѫ тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ стрьвницѫ-тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ кръвницѫ-тѫ. *Пѣс.*

Стрьвнинá, стрѣ́внѣ́ый, в. стрьмнинá, стрѣ́мнѣ́ый.

Стрѣ́внѣ́ый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Что ся е настрьвилъ на нѣчто; **жьднѣ́ый, лакомъ́ый, ненаситнѣ́ый; на́дкѣ́й, а́лчны обжо́рливый, прожо́рливый.** *Кума ли е много стрьвна за ядене кокошки пайкы. Имало една баба много стрьвна за ядене црѣши.*

Стрьволи́нка, *с. ж.* Мясо, сърене и друг блажнъ, ала сухъ настина. *Мачка-та но торбѫ-тѫ за стрьволинкѫ-тѫ.*

Стрѣ́вость, *с. ж.* Кога е нѣкой настрьвен лакомъ за нѣчто; **лакомия, лакомство, л комщина, ненаситность; обжо́рство, а ность.** *Стрьвость та на бабж-тѫ, ч има да ядe црѣши и да ся качува црѣшьѫ. Отъ стрьвость за ядене п покъ-тъ му побѣгнѫ. — За стрьвос* за стрьвило, за стрьвь. *Едно парче мя на кукж-тѫ кладено, за стрьвость дивинѥ-то.*

Стрьвъ, *с. м.* Щрьвъ, **яблъкъ,** шекеръ, хутъ и другъ сухъ нѣчта за приядк На годеницѫ заедно съ даровъ-тъ носи и стрьвовъ.

Стрьвь, *с. ж.* 1) Турнѫто нѣйдѣ мясо и друго, за да ся пострьви, полъже по не нѣкой звѣрь да дойде тамъ, та да ся уло или да го убиѭть; стрьвило, стрьвост **мана́, нажи́ва, прима́нка, прива́да, пр ко́рмка, блёвка, имáло.** *Турямъ, зал гамь стрьвь;* **наживля́ть.** 2) Рыба стрьви

Стрьвя́ѫ, я́шь,—вя́лъ, *гл. д.* Съ нѣчто стрь примамвамъ животно да дойде при мен **мамя́, вабя́;** прима́нивать, **ва́бить. —вя́ ся,** *гл. стр.* Примамвамся, мамяся, ваб ся; **прима́ниваться. —ве́нъ́ый,** *прич. ст* Маменъый, вабенъый.

Стрѣ́кнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. въз свр.* Да ся стрѣчѫ, да ся затрѣчѫ, да спуснѫ. *Чтомъ тя съгляда, веднѫгъ ся стрькне низъ горж-тѫ. Захванѫ да грачять, да мяукать и ся стрѣ нѫть та го ловять.*

Стрѣ́менъ, *с. м.* Желѣзна направа, окач на сѣдло, за турянье въ неѭ крака-та, к ся язди; стрьмя, стрѣ́менъ, стрѣ́мя, с менъ, крачникъ, зенгия; **стре́мя.**

Снощи дойде чюждый юнакъ у насъ на конак
Ка го видѣ малка мома, тя го залюби,
Возъ конь стои, стрьменъ дрьжи на добра ко
У темнинѫ безъ боринѫ, безъ мѣсячинѫ. *Пѣс.*

Пролѣтѣ пиля прѣкъ горж,
Нѧници конь ся подплаши,
Стрьменъ-тъ й се закачи
За витѫ елхѫ зеленѫ. *Пѣс.*

Стрьмнина, *с. ж.* Стрьмно мѣсто; крь навално, низбрьдно, сбрьдно, нанадолни продолина, подноя; **стремни́на, крутна крутъ, утёсъ.** *Полѣтѣ изъ стрьмн нѫ-тѫ.*

Стрьмнинка, *ум. ж.* отъ **стрьмнина.**

Стрѣ́мничкый, чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **стрѣ́мнъый.**

Стрѣ́мнъый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За мѣсто: что е много нанадоленъ; врьхъый, лоший, крьшнъый, стрѣпотнъый, сарпъ; **крутой́.** *Стрьмно мѣсто*, стрьмнина, витязмо; **крутизна́.** *Стрьмна е гора зелена.*

Стрьмогла́во, *нар.* Бързо, прѣзъ глава. *Летять стрьмоглаво.*

Стрѣ́мя, *с. ср.* Стрѣмя, стрьменъ.

Стрѣна́, стрѣни́ще, в страна́, страни́ще.

Стрьпѣ́вамся (да ся **стрьпи́ж**), *гл. възвр.* Пазя да не направя нѣчто; въздрьжамся, задрьжамся, сдрьжамся, удрьжамся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь; **воздѣ́рживаться, остана́вливаться, ограни́чиваться, покрѣпи́ться, стерпѣ́ться, утерпѣ́ть.** *Едвамь ся стрьпѣхъ да му не отврьня. Не можахъ да ся стрьпъ.*

Стрьпѣ́ване, *с ср.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрьпѣ́нъый, нъ, на, но, *прич. стр.* Прѣ-трьпѣнъый, изтрьпѣнъый. *Стрьпѣно — безцѣнно* или: *стрьпѣно—спасено*; **стерпи́тся, слюби́тся.**

Стрьпи́ж (да ся), **и́шь**, — **пѣлся**, *гл. свр.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрѣ́пна ня, *гл безл. Не мя стрьпи*, не могя да ся удрьжя, не мя удрьжа, не ся стрьпѣвамь, не мя сдрьжа.

Стрѣ́свамь и стрѣ́шамь (да **стрѣ́сж**), *гл. д.* 1) Трься, тряся, разтрьсвамь, раздрусвамь нѣчто, за да падне, чтото има по него; **стряса́ть, стря́хивать, втру́шивать.** 2) Правя нѣкого да стане къла́въ; изкъла́вамь, измя́двамь, изтрьсвамь. **—мся**, 1) *гл. възвр* Трясѫся, трьсѫся, разтрьсвамся, изтрьсвамся, да падне, чтото има по мене; **стря́хиваться.** 2) Ставамь кила́въ, изкила́вамся, измя́двамся, изсъпвамся, изтрьсвамся, пропадамь; **дѣ́латься кила́стымъ.** 3) *гл. стр.* Бывамь стрьсенъ.

Стрѣ́сване и стрѣ́шане, *с. ср.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́свамся.**

Стрѣ́сѫ, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́шамь. —сенъый**, *прич. стр.* Кила́въый, изкиленъый, изсъпанъый, измя́денъый, изтрьсекъый; **кила́стый, кила́вый.**

Стрьчи́ж (да ся), **и́шь,—чи́лся**, *гл свр.* отъ **стрьчи́вамся.** Да ся стрькня.

Стрьчи́вамся (да ся **стрьчи́ж**), *гл. възвр* Затрьчавамся, затичамся, затарвамся, залитамся, спущамся, хаквамся, пръпвамь; **побѣ́жать.** *Тога ся стрьча Петръ войвода. Кога чюли, стрьчалися да видять, что сѫ тыя пискотници.*

Стрьчи́ване, *с. ср.* отъ **стрьчи́вамся.**

Стрѣ́шелъ и стрѣ́шенъ, *с. м.* Животина *Vespa crabro*, най-голѣма-та отъ осы-ты по насъ; **ше́ршень.**

Мухы-ты съборъ събрали
И си кадии турняли,
Сеймени още телалъы:
Кадии биахя стрьшели,
Сеймени биахя осы-ты,
Субаши биахя пчелы-ты. *Пѣс.*

Стрѣ́шамь (да **стрѣ́сж**), *гл. д.* Стрьсвамь.

Стрѣ́дъ и стрѣ́дѣ, *нар.* Срѣдъ.

Стрѣ́жба, *с. ж.* Въ изречение: *да му стане стрѣжба на срьдце-то*, да ся трясне, да ся стрепне.

Стрѣ́жко, *с. ср.* Страхлѣ, страшлѣ, плашлѣ, бъзлѣ; **трусѝшко, трусъ.**

Стрѣ́жь, *с. м. Да бѫдж на стрѣжь*, нащрѣкъ, настрѣкъ, да стоя наскокъ, да чякамь да не стане нѣчто, да не ся случи, та да съмь готовъ; **быть на стороже́.** *Вси-ты были на стрѣжь*, готови, чякали.

Стрѣ́жиж (да ся), **ешь**, — **а́лся**, *гл. стр. свр.* Да ся срѣжя, да ся отрѣжя. *Кога ся стрѣже тъкань-та, стань-тъ не ся прѣскача.*

Стрѣ́зо, им. соб. **мя́жско.**

Стрѣ́къ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus*, оводъ, щрьклець, щрькъ, щрькълъ; **о́водъ, слѣпе́нь. —*На стрѣкъ*,** като *нар. Стои на стрѣкъ*, нащрѣкъ, на стрѣжь, наскокъ, будно, да чяка да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; **быть на стороже́.**

Стрѣла́, *с. ж* 1) Оряжие като прѫтчка съ заостренъ врьхъ, врьгася съ лъкъ; **стрѣла́.** *Стрѣла перната*, что е като перо.

Па ся провъкня Въшпа Грькъыня:
Ой ми ти тебе момчи Латинчя,
Ако напрягнешь стрѣлж пернатж
И да помѣришь звѣздж ворницж,
Тога щешь земешь Въшпж дѣвицж. *Пѣс.*

Со стрѣлъы врьгіа Петръ войвода,
Со стрѣлъы врьгіа, не ся догадіа,
Со коніа трьчи, не ся вта-ува. *Пѣс.*

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
На пустя-тж воискж,
На пустя-тж воискж,
Воискя Татарийскя;
Ранилъы го, ранилъы го
Триста дребнъы пушкъы,
Триста дребнъы пушкъы,
Три стрѣлъы Татарскъы. *Пѣс.*

2) Шипъ, что пада отъ облаци-ты, кога ся грьми и тряска; **громова́я стрѣла́.** *Убила го стрѣла*, разтряскя го; **гром уби́лъ его́, мо́лнія порази́ла его́.** 3) Крѣмъчни кристали, конто были ужь падали, кога ся свѣтка; божия стрѣла. 4) Чясть на кожю-

казвамся, излизамъ изъ нѣ́что правъ; **торча́ть.** *Въ рѣ́кѫ-тѫ стрѣчи единъ голѣ́мъ камыкъ. Изъ стѣ́нѫ-тѫ стрѣчи гряда.* 5) Стои нѣ́йдѣ на високо, на далечь. *Далечь стрѣчи дрво. На врѣха стрѣчи развалена та кула.*

Стрѣ́вамь (да стрѣ́ѭ), *гл. д.* Съ тръене направямъ нѣ́что на дребно, на ситно; **истира́ть, растира́ть.** *Стрѣвамь рапонъ, стръжѫ;* **скобли́ть.** *Стрѣй го междѫ два камыка. Съ прьсте-то си го стрѣла на прахъ. Изсушила го и го стрѣла* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь стрѣтъ.

Стрѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **стрѣ́вамь.**

Стрѣка́ и стрѣ́ко, *с. м.* Братъ на бащѫ; **чичя, чичё, баё; дя́дя по отцѣ, стрый.** *Той ми е стрыка, на бащѫ ми братъ.*

Стрѣ́ковчя, *с. ср.* Стрѣковъ сынъ, браточядъ.

Стрѣ́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **стрѣка́.** Чичевый. *Стрѣкови,* кѫща-та, домашни-ти на стрѣкѫ. *Да идемъ у стрѣковы. Стрѣкови ны дойдохѫ на гостѣ.*

Стрѣкъ, стрѣ́кове, стрѣ́ковци, *с. м.* Дѣверъ, драгѣнко; **дéверь.** *Стрѣкове, стрѣковци, стрѣчеве,* браточяди.

Стрѣ́на, *с. ж.* 1) Стрѣкова жена; стрѣчина, чичяна, чина, чяна, чичя; тётка. 2) Така казвать и на всѣкоѭ женѫ, комъто не познавать, кога да ѭ повъкать.

Стрѣ́нинъ, нина, нино, *пр.* отъ **стрѣ́на.** Чичянинъ.

Стрѣ́нка, *ум. ж.* отъ **стрѣ́на; тётенька.**

Стрѣ́чина, *с. ж.* Стрѣна.

Стрѣ́ѭ, ешь, стрѣлъ, *гл. свр.* отъ **стрѣ́вамь. Стрѣ́тый,** *прич. стр.*

Стрѣвéніе, *с. ср.* отъ **стрѣвѭ́** и **стрѣвѭ́ся.**

Стрѣви́ло, *с. ср.* Стрѣвь. *Закачя червякъ за стрѣвило.*

Стрѣ́вка, *с. ж.* Особена прѣстрѣва по водытѣ изъ западнѫ Македониѭ.

Стрѣвни́къ, *с. м.* Настрѣвенъ на нѣ́что; лакомъ човѣкъ.

Стрѣвни́ца, *с. ж.* Настрѣвена на нѣ́что; лакома жена, мома *Мечка стрѣвница,* съ малкы мечета, та налита много; **матýха.** *Стрѣвница да тя ядѣ!*

Дѣ да е Радилъ да дойде,
Да дойде Радилъ на борбежь,
Съ мечкѫ-тѫ да си поборя,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ борбицѫ-тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ стрѣвницѫ-тѫ,
Съ мечкѫ-тѫ съсъ крѣвницѫ-тѫ. *Пѣс.*

Стрѣвнина́, стрѣ́винъ, в. **стрѣмнина́, стрѣ́минъ.**

Стрѣ́винъ, —вынъ и —венъ, вина, вино, *пр.* Что си е настрѣвилъ на нѣ́что; жѣднъ, лакомъ, ненаситнъ; **на́дкій, а́лчный, обжо́рливый, прожо́рливый.** *Кума лиса е много стрѣвна за ядене кокошкы и пайкы. Имало една баба много стрѣвна за ядене црѣши.*

Стрѣволи́нка, *с. ж.* Мясо, сѣрене и другы блажнъ, ала сухъ частиѭ. *Мачка-та носи торбѫ-тѫ за стрѣволинкѫ-тѫ.*

Стрѣ́вость, *с. ж.* Кога е нѣкой настрѣвенъ, лакомъ за нѣ́что; **лакомиѭ, лакомство, лакомщина, ненаситность; обжо́рство, а́лчность.** *Стрѣвость та на бабѫ-тѫ, что има да ядѣ црѣши и да си качюва на црѣшѫ. Отъ стрѣвость за ядене пѫпокъ-тъ му побѣгнѫ. — За стрѣвость,* за стрѣвило, за стрѣвь. *Едно парче мясо, на кукѫ-тѫ кладено, за стрѣвость на дивиње-то.*

Стрѣвъ, *с. м.* Щрѣвъ, наблъкъ, шекеръ, нахутъ и другы сухы нѣ́чта за принадкы. На годеницѫ заедно съ даровы-ты носять и стрѣвовъ.

Стрѣвь, *с. ж.* 1) Турнѫто нѣ́йдѣ мясо или друго, за да ся пострѣви, полъже по него нѣкой звѣрь да дойде тамъ, та да ся улови или да го убиѭть; стрѣвило, стрѣвость; **мана́, нажи́ва, прима́нка, прива́да, прико́рмка, блёвка, има́ло.** *Турямь, залагамь стрѣвь;* **наживля́ть.** 2) Рыба стрѣвка.

Стрѣвѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. д.* Съ нѣ́что стрѣвь примамвамъ животно да дойде при мене; **мамѭ́, вабѭ́;** прима́нивать, **ва́бить. —мѭ́ся,** *гл. стр.* Примамвамся, мамѭ́ся, вабѭ́ся; **прима́ниваться. —ве́нъый,** *прич. стр.* Маменъый, вабенъый.

Стрѣ́кнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. възв. свр.* Да ся стрѣчѫ, да ся затрѣчѫ, да ся спуснѫ. *Чтомь тя съгляда, веднѫгъ че ся стрѣкне низъ горѫ-тѫ. Захванѫть да грачать, да мяцкать и ся стрѣкнѫть та го ловять.*

Стрѣ́менъ, *с. м.* Желѣзна направа, окачена на сѣдло, за турянье въ неѭ крака-та, кога ся язди; стрѣмя, стрѣменъ, стрѣмя, срѣменъ, крачникъ, зенгиа; **стре́ми.**

Снощи дойде чюждый юнакъ у насъ на конакъ,
Ка го видѣ малка мома, тіа го залюби,
Возъ конь стои, стрѣменъ дрьжи на добра конія
У темнинѫ безъ боринѫ, безъ мѣсячинѫ. *Пѣс.*

Пролѣтѣ пиля прѣзъ горѫ,
Анаци конь си подпланя,
Стрѣменъ-тъ й се закачи
За витѫ елхѫ зеленѫ. *Пѣс.*

Стрѣмнина, *с. ж.* Стрѣмно мѣсто; крѣшь, навално, низбрѣдно, сбрѣдно, нанадолинище, продолина, поднога; **стремни́на, крутина́, крутъ, утёсъ.** *Полѣтѣ изъ стрѣмнинѫ-тѫ.*

Стрьминика, *ум. ж.* отъ **стрьмнина**.

Стрѣ́мничкый, чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **стрѣ́мнкый**.

Стрѣ́мнкый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За мѣсто: что е много нанадоленъ; врьлъый, лоший, крѣшнкый, стрѣпотнкый, сарцъ; **крутой**. *Стрьмно мѣсто*, стрьмнина, витязмо; **крутизна́**. *Стрьмна е гора зелена.*

Стрьмогла́во, *нар.* Брѣзо, прѣзъ главѫ. *Лѣтять стрьмоглаво.*

Стрѣ́ня, *с. ср.* Стрѣмя, стрьменъ.

Стрьна́, стрьни́ще, в. **страна́, страни́ще.**

Стрьпѣ́вамся (да ся стрьпи́ѫ), *гл. възвр.* Пазѫ́ся да не направѭ нѣчто; въздрьжамся, задрьжамся, сдрьжамся, удрьжамся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь; **воздѣ́рживаться, остана́вливаться, ограни́чиваться, покрѣпи́ться, стерпѣться, утерпѣть.** *Едвамь ся стрьпѣхъ да му не отврьнѫ. Не можахъ да ся стрьпѫ.*

Стрьпѣ́ване, *с ср.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрьпѣ́нкый, нъ, на, но, *прич. стр.* Прѣ-стрьпѣ́нкый, изтрьпѣ́нкый. *Стрьпѣно — безцѣ́нно* или: *стрьпѣно—спасено*; **стерпи́тся, слюби́тся.**

Стрьпи́ѫ (да ся), и́шь, — пѣлся, *гл. свр.* отъ **стрьпѣ́вамся.**

Стрѣ́пна мя, *гл безл. Не мя стрьпна*, не могѫ да ся удрьжѫ, не мя удрьжа, не ся стрьпѣ́вамь, не мя сдрьжа.

Стрѣ́свамь и стрѣ́шамь (да стрѣ́сѫ), *гл. д.* 1) Трьсѫ, трясѫ, разтрьсвамь, раздрусвамь нѣчто, за да падне, чтото има по него; **стряса́ть, стря́хивать, втру́шивать.** 2) Правѫ нѣкого да стане кълавъ; изкълвамь, измѫ́двамь, изтрьсвамь. **—мся**, 1) *гл. възвр* Трясѫ́ся, трьсѫ́ся, разтрьсвамся, изтрьсвамся, да падне, чтото има по мене; **стря́хиваться.** 2) Ставамь килавъ, изкилвамся, измѫ́двамся, изсъшвамся, изтрьсвамся, пропадамь; **дѣ́латься кила́стымъ.** 3) *гл. стр.* Бывамь стрьсенъ.

Стрѣ́сване и стрѣ́шане, *с. ср.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́свамся.**

Стрѣ́сѫ, ишь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **стрѣ́свамь и стрѣ́шамь. —сенъый**, *прич. стр.* Килавъый, изкиленъый, изсъпанъый, измѫ́денъый, изтрьсекъый; **кила́стый, кила́ный.**

Стрьчи́ѫ (да ся), и́шь,—чи́лся, *гл свр.* отъ **стрьчи́вамся.** Да ся стрькнѫ.

Стрьчи́вамся (да ся стрьчи́ѫ), *гл. възвр* Затрьчавамся, затичамся, затарвамся, залитамся, спущамся, хаквамся, пръпвамь; **побѣ́жать.** *Тога ся стрьча Петръ войвода. Кога чюли, стрьчалися да видять, что сѫ тыга пискотници.*

Стрьчи́ване, *с. ср.* отъ **стрьчи́вамся.**

Стрѣ́шелъ и стрѣ́шенъ, *с. м.* Животина *Vespa crabro*, най-голѣма-та отъ осы-ты по насъ; **шѐршень.**

Мухы-ты съборъ събрали
И си кадни турнѫли,
Сеймени още телпалы:
Кадни бѣахѫ стрѣшели,
Сеймени бѣахѫ осы-ты,
Субаши бѣахѫ пчелы-ты. *Пѣс.*

Стрѣ́шнамь (да стрѣ́сѫ), *гл. д.* Стрьсвамь.

Стрѣ́дъ и стрѣ́дѣ, *нар.* Срѣдъ.

Стрѣ́жба, *с. ж.* Въ изречение: *да му стане стрѣжба на срьдце-то*, да ся стрясне, да ся стрепне.

Стрѣ́жко, *с. ср.* Страхлѣ, страшлѣ, плашлѣ, бъзлѣ; **трусѐшко, трусъ.**

Стрѣ́жь, *с. м. Да бѫдж на стрѣжь*, нащрѣкъ, настрѣкъ, да стоѫ наскокъ, да чѫкамь да не стане нѣчто, да не ся случи, та да сѫмь готовъ; **быть на стороже́.** *Вси-ты были на стрѣжь*, готови, чѫкали.

Стрѣ́жѫ (да ся), **ешь, — за́лся**, *гл. стр. свр.* Да ся срѣжѫ, да ся **отрѣ́жѫ.** *Кога ся стрѣже тъкань-та, стань-тъ не ся прѣскача.*

Стрѣ́зо, им. соб. **мѫ́жско.**

Стрѣ́къ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus*, оводъ, щрькълець, щрькъ, щрькълъ; **о́водъ, слѣпе́нь. —*На стрѣкъ*, като** *нар. Стои на стрѣкъ*, нащрѣкъ, на стрѣжь, наскокъ, будно, да чѫка да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; **быть на стороже́.**

Стрѣла́, *с. ж* 1) Оружие като прѫтчкѫ съ заостренъ врьхъ, врьгася съ лѫкъ; **стрѣла́.** *Стрѣла перната*, что е като перо.

Па ся провыкнѫ Въшпа Грькъыня:
Ой ми тя тебе момчи Латинчя,
Ако напрягнешь стрѣлѫ пернатѫ
И да помѣришь звѣздѫ зорницѫ,
Тога щешь земешь Въшпѫ дѣвицѫ. *Пѣс.*

Со стрѣлъы врьлпа Петръ войвода,
Со стрѣлъы врьлпа, не си догадпа,
Со конпа трьчи, не ся втаґува. *Пѣс.*

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
На пустѫ-тѫ воискѫ,
На пустѫ-тѫ воискѫ,
Воискѫ Татарийскѫ;
Ранилъ го, ранилъ го
Тристѫ дребнъ пушкъ,
Тристѫ дребнъ пушкъ,
Три стрѣлъ Татарскъ. *Пѣс.*

2) Шипъ, что пада отъ облаци-тъ, кога ся грьми и тряска; **громовая стрѣла́.** *Убила го стрѣла*, разтряснѫ го; **гром убил**ъ **его́, мо́лнія поразйла его́.** 3) Крѣмъчни кристали, конто были ужь падали, кога ся свѣтка; божпа стрѣла. 4) Чясть на кожю-

харски кость за стъргане кожи. — *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Въ другарь стрѣла като въ пънь. Въ камыкъ да стрѣлишь, стрѣлы да хабишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся вабива. Стрѣла да тя пронижe! Стрѣла го устрѣлила!*

Стрѣла́тый, тъ, та, то, *пр.* *Стрѣлатъ конь*, что е бързъ като стрѣла, конь вихрогонь.

Па си махна коня стрѣлатаго,
Та отиде у Сливена града. *Пѣс.*

Стрѣлба, *с. ж.* Стрѣляне, стрѣление, врьгане стрѣлы.

Анина мале, дѣ ти е Ана?
— Отишла ми е съ момъ на Лазарь,
Съ момъ на Лазарь, съ момци на стрѣлбя. *Пѣс.*

Стрѣлвамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* Стрѣлямь, стрѣлкамь

Стрѣле́ние, *с. ср.* отъ **стрѣлѭ́**. Стрѣляне, стрѣлба.

Стрѣле́цъ, лца́, *с. м.* 1) Човѣкъ, който ся стрѣля, стрѣлка, който снове нагорѣ надолу. 2) Змия *Elaphis quadriliniatus*, плазъ, смокъ, синорникъ, сѫнорникъ. 3) Рыба *Alburnus mento*, лѣткачь, турскы делибалыкъ.

Стрѣли́га, *с. ж.* Растение *Arundo phragmites*, камишь, тръстига, тръстика, тръсть, шаваръ; тростни́къ, камы́шъ.

Стрѣли́ца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **стрѣла́**. 2) Рыба *Alburnus lucidus*, стрѣлка, блѣскунъ, бѣлица, оклѣй; уклеи́, уклеи́ка.

Любя Милице, Милице,
И тури до седемдесять,
До седемдесять стрѣлици
За седемдесять дружина,
И единъ тури повече
За Прьвана за войводя. *Пѣс.*

Стрѣлка, *с. ж.* 1) Стрѣла. *Зелъ да врьлка у меѣ съ стрѣлкы, да ѭ утепе.*

Дрьжся, дрьжся, Храбро юнакъ,
Да ти прѣдамь тыихъ стрѣлкя,
Кова ми е много души,
Много души изгубила. *Пѣс.*

2) Желѣзна пластчица въ сукало като врѣтено. 3) Водило, потяглица на рало, на плугъ; вонще, гряда, грядѣлъ, камара, камарица, онще, стрѣка. 4) Рыба *Aspius rapax*, ласперъ, разперъ, харамия, хвучанъ; бѣлевна, шереспе́ръ. 5) Рыба стрѣлица.

Стрѣлкамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* 1) Стрѣляямь. 2) Перкамь нѣчто да полѣти като стрѣла; джитамь, джилкамь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Често прѣминувамь прѣзъ нѣйдѣ безъ работа; ходя нагорѣ надолу; крьстосвамся, сновя, шлякамся; шля́ться, снова́ть, мы́згать. *Стрѣлкася изъ черковя-тя.* 2) Бързо прѣ нѣйдѣ. 3) *гл. стр.* Бъва

Стрѣлканье, *с. ср.* отъ **стрѣл** камся.

Стрѣлни́ца, *с. ж.* Назъвани

Нашло си е момчя Латинч
Че си направи стрѣлня ст
Да си удари звѣзда Деня

Стрѣлнувамь, *гл. уч.* отъ

Стрѣлнѭ, ешь,—нѫлъ, *гл.* **вамь**, **стрѣлкамь** и **стрѣ** тый, *прич. стр.*

Стрѣлу́хый, хъ, ха, хо, джиснатый, пернатый, санъый, смахнатый, полуд ничавъый, сулудничавый, лудый, щурый, неразбран ный, безправсу́дный, безп нра́вный, сумасбро́дный, —хо, *нар.* Блъснато, дж и проч. *Той не бяше лу мо напрасничавъ и стр трѣбва да избѣгва брѣзо промѣнение.*

Стрѣлу́шка, *с. ж.* Змия л присойница, сойница, пепел пепелюшня, пепелявка, пе кыня, улогата змия.

Стрѣлчя, *с. ср.* Назъвание

Намѣрѣте двѣ змѣйчет
Двѣ змѣйчета двѣ стр

Стрѣлѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл.* лѫ; стрѣлямь, стрѣлкамь.

Той си стрѣли златя
Да си бруси до два м
До два ябла, третѣм
Не си стрѣли до два

Стрѣля́мь (да стрѣлнѫ, ст *д.* 1) Стрѣлвамь, стрѣлкам гамь, пущамь стрѣла да уда гамь; **стрѣля́ть**, **стрѣльну**

Малко момчя си наел
Направило лъка стрѣ
Не си стрѣлня сине
Ами стрѣлня малкя
Удари ѭ въ клито ер
Удари ѭ и прибя ѭ.

Да го врьжѣ съ моя ру
Да го бия съ мои бѣлы
Съ бѣлы ржцѣ по бѣло
Да го стрѣлямь съ мои
Да го горѣ съ мои дрьв
Съ дрьвы очи, съ черве

2) Перкамь нѣчто да полѣ стрѣлкамь, джиткамь, дж 3) Врьшѣ работя, нѣчто *ся усрамувашь малце, лъла ва день?* —**ся**, 1 гамся, спущамся; **кида́т**

Стрѣлнѫся въз него да го прибие. 2) Бързо като стрѣла ся спущам; налитам, лѣтя; вомчáвам ся, промчáвам ся. *Стрѣлнѫ ся прѣз навалицѫ-тѫ и влѣзе въ кѫщи.* 3) Стрѣлкам ся. 4) *гл. стр.* Бивам стрѣлян. — *Стрѣлям очи*, поглеждам надовито, разпалено, врьгам, мѣтам надовити погледи. *Очи стрѣлна да мя устрѣли*

Стрѣлание, *с. ср.* отъ **стрѣлям** и **стрѣлям ся**.

Стрѣна, *с. ж.* Мѣра за земя; уврьтъ, врѣтенъ, загонъ, погонъ, дюнюмъ

Стрѣненъ, *с. м.* и **стрѣня**, *с. ср.* 1) Стрьненъ. 2) Клинъ, който дрьжи кобылкѫ-тѫ и процѣпа на водянично колело.

Стрѣпвам (да **стрѣпнѫ**), *гл. д.* ви. **спрѣпвам**.

Стрѣта и **срѣтба**, *с. ж.* ви. **срѣща** и **срѣщба**.

Стрѣтвам (да **стрѣтнѫ**), *гл. д.* Срѣтвам, срѣщам. —**вам ся**, *гл. безл.* Случвам ся, сгаждам ся.

Стрѣтѫ, **нѣш**, —**тилъ** и **стрѣлъ**, *гл. свр.* отъ **стрѣтвам**. Да срѣтна, да срѣщнѫ. *Ходѣлъ, ходѣлъ и стрѣлъ на пѫтя единъ женѫ. Насрѣдъ пѫтя стрѣлъ единъ човѣкъ.*

Стрѣха, *с. ж.* 1) Онази чясть отъ покрива на сградѫ, която излиза навънъ отъ стѣны-ты, та гы пази; стеля; застрѣха, застрѣхъ, подстрѣха. *Подъ стрѣхѫ-тѫ*; подъ стрѣхóй, подъ стѣкомъ, подъ капéлью. *Живѣе като кучя подъ стрѣхѫ. Като капкѫ подъ стрѣхѫ: бѣдѣ ся насмѣялъ, ондѣ ся разплакалъ.* 2) Покрывъ на сградѫ; стеля; крúша, крóвля. *Стрѣха на калканъ*; односкáтная крóвля. 3) Малъкъ покрывъ надъ нѣчто, за да го пази отъ злó врѣмя; слонъ; навѣсъ, свѣсъ. *Надъ пещь-тѫ, надъ варь-тѫ направилъ стрѣхѫ.*

Стрѣхъица и **стрѣхъичка**, *ум. ж.* отъ **стрѣха**.

Стрѣцкый, **цка**, **цко**, *пр.* Общъ на нѣколко душь; заедничкый, орташкый; óбщій.

Стряскам (да **стрясѫ**), *гл. д.* 1) Начинам да тряся; втрясвам, разтрясвам. *Тригодишна тряска ми го стрясе.*

Како что си бѣло и црьвено,
Още да си црьнооко,
И тряска бъ мя стрясло. *Пѣс.*

2) Начинам да тряся, да клатя, да друсам; потрьсвам, разтрьсвам, разтрясвам; трясти. *Стрясе кѫщѫ-тѫ.* —**мся**, *гл. стр.* Бивам стрясенъ; разтрепервам ся. *Бѣше ся стрясълъ отъ страхъ како нѣкой пръть.*

Стряскам и стряснувам (да **стряснѫ**), *гл. д.* Стрясквам.

Стряскване и стряскуване, *с. ср.* отъ **стряскам**.

Стряскване и стряскуване, *с. ср.* отъ **стряскам**. Стрясквание.

Стряскам и стряснувам (да **стряснѫ**), *г. д.* Стрясвам: 1) Накарвам нѣкого да трепне, да ся стрепне. *Не Выкай, да го не стряснешь.* 2) Накарвам нѣкого да дойде на себе-си, да ся събуди, да земе да мисли за нѣчто, да врьши нѣчто; събуждам, свѣстявам; образувáмливам, пробуждáм, разбувáмливам, разшевéливам, встревóжвам. *Стрѣсни го малко*, кажи му, направи му нѣчто да ся свѣсти, да земе да работи, да ся прибере, да земе да му мисли. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Трепвам изведнѫжь и ненадѣйно; стрепвам ся; вадрáгивам, содрогáвам ся, встрепенúвам ся, очунáвам ся, очнúвам ся. *Стряснѫлася отъ страхъ и ся разбудила.* 2) Дохождам на себе-си и захващам да работя, да врьша что е потрѣбно; зимам да мисля за нѣчто, да му отмислям; потрьсвам ся, стрепвам ся, събуждам ся, свѣстявам ся; содрогáвам ся, вадрáгивам, очувствувам ся, пробуждáм ся, встревóжвам ся. *Като чю, стряснѫся и ся прибра въ кѫщи. Отъ ничто не ся стряска. Стряснися и ты, сынко, и помисли за двца-та. си.* 3) *гл. стр.* Бивам стряснат.

Стряскане, *с ср.* отъ **стряскам** и **стряскам ся**.

Стряснича, *гл. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni*, срѣщича, срѣщище, богородича. Съ това растение пушят при родилѫ.

Стряснѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **стряскам**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Стрясѫ, **ешь**, **стрясохъ**, **стрясълъ**, **сла**, *гл. свр.* отъ **стрясвам**. Да втрясѫ, да разтрясѫ. —**сéнтый**, *прич. стр.*

Стубелъ, *с. м.* 1) Широкъ шюпълъ, издълбанъ дънеръ отъ дѫбъ или букъ, турнáт на изворъ, за да тече водѫ-тѫ прѣзъ него, или на кладенець на устье-то, за да ся налива вода прѣзъ него; стубла, стублица. 2) Кладенець съ стубелъ; футулъ. 3) Кладенець съ коритo, съ стублицѫ при него за поение добитъкъ.

Стýбла, *с. ж.* Стубелъ въ 1 то знаменование.

Стýблица, *с. ж.* 1) Стубла, стубелъ въ 1-то знаменование. 2) Дрьвяна чюкурка на изворъ. 3) Дрьвяно коритo при кладенець, при изворъ за поение добитъкъ изъ него.

Студéние, *с. ср.* отъ **студѫ**.

Студенѣць, *с м.* Кладенець, изворъ съ студенѫ водѫ.

харска коса за стъргане кожи. — *Комуто е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Въ другарь стрѣла като въ пънь. Въ камъкъ да стрѣлишь, стрѣлы да хабишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Стрѣла да тя пронижe! Стрѣла го устрѣлила!*

Стрѣла́тый, тъ, та, то, *пр.* *Стрѣлатъ конь*, что е бързъ като стрѣла, конь вихрогонь.

Па си яхна коня стрѣлатаго,
Та отиде у Сливена града. *Пѣс.*

Стрѣлба, *с. ж.* Стрѣляние, стрѣление, врьгание стрѣлы.

Анина мале, дѣ ти е Ана?
— Отишла ми е съ момъи на Лазарь,
Съ момъи на Лазарь, съ момци на стрѣлбя. *Пѣс.*

Стрѣлвамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* Стрѣлямь, стрѣлкамь

Стрѣлéние, *с. ср.* отъ стрѣлѭ. Стрѣляние, стрѣлба.

Стрѣлéць, льцá, *с. м.* 1) Человѣкъ, който ся стрѣля, стрѣлка, който снове нагорѣ надолу. 2) Змия *Elaphis quadriliniatus*, плазъ, смокъ, синорникъ, сѫнорникъ. 3) Рыба *Alburnus mento*, лѣткачь, турскы делибалыкъ.

Стрѣли́га, *с. ж.* Растение *Arundo phragmites*, каниць, тръстига, тръстика, тръсть, шаваръ; тростни́къ, камы́шъ.

Стрѣли́ца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ стрѣла́. 2) Рыба *Alburnus lucidus*, стрѣлка, блѣскунъ, бѣлица, оклѣй; уклéя, уклéйка.

Любя Милице, Милице,
И тури до седемдесять,
До седемдесять стрѣлици
За седемдесять дружина,
И една тури повяче
За Прьвана за войводя. *Пѣс.*

Стрѣлка, *с. ж.* 1) Стрѣла. *Зелъ да врьлка у негѫ съ стрѣлкы, да ѫ утепс.*

Дрьжся, дрьжся, Храбро юнакъ,
Да ти прѣдамь тьнкѫ стрѣлкѫ,
Която ми е много души,
Много души изгубила. *Пѣс.*

2) Желѣзна пратчка въ сукало като врѣтено. 3) Водило, потяглица на рало, на плугъ; вонще, гряда, грядѣлъ, камара, камарица, онще, стрѣка. 4) Рыба *Aspius rapax*, ласперъ, разперъ, харамина, хвучанъ; бѣлезна, шереспе́ръ. 5) Рыба стрѣлица.

Стрѣлкамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* 1) Стрѣлямь. 2) Перкамь нѣчто да полѣти като стрѣла; джитамь, джилкамь. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Често прѣминувамь прѣзъ нѣйдѣ безъ работа; ходя нагорѣ надолу; крь стосвамся, сновя, шлякамся; шля́ться, снова́ть, мы́згать. *Стрѣлкася изъ чер-*

ковя-тя. 2) Бързо прѣ
нѣйдѣ. 3) *гл. стр.* Бъва
Стрѣлканіе, *с. ср.* отъ стрѣл
камся.
Стрѣлни́ца, *с. ж.* Назъвани

Нашло ся е момчя Латинч
Че си направи стрѣла ст
Да си удари звѣзда Деня

Стрѣлнуванъ, *гл. уч.* отъ
Стрѣлнѫ, ешь,—нѣлъ, *гл.* с
вамь, стрѣлкамь и стр
тый, *прич. стр.*
Стрѣлу́хый, хъ, ха, хо,
джяснѧтый, пернѧтый, п
санъый, смахнѧтый, полуд
ничкавый, сулудничкавый,
лудый, щурый, неразбран
ный, безразсу́дный, без
нра́вный, сумасбро́дный,
—хо, *нар.* Бъснято, дж
и проч. *Той не бяше лу
мо напрасничкавъ и стр
трѣбва да избѣгва брѣво
промѣнение.*
Стрѣлу́шка, *с. ж.* Змия л
присойница, сойница, пепел
пепелюшка, пепелявка, пе
кыня, улогата змия.
Стрѣлчя, *с. ср.* Назъване

Намѣрѣте двѣ змѣйчет
Двѣ змѣйчета двѣ стр

Стрѣлѭ, йшь,—ля́лъ, *гл.*
лѧ; стрѣлямь, стрѣлкамь.

Той си стрѣли златѫ
Да си бруси до два м
До два кабла, третѣи
Не си стрѣли до два

Стрѣлямь (да стрѣлнѫ, с
д. 1) Стрѣлвамь, стрѣлкам
гамь, пущамь стрѣлѧ да уда
гамь; стрѣля́ть, стрѣльну

Малко момчя си наел
Направило лѧка стрѣ
Не си стрѣлнѫ сине
Ами стрѣлнѫ малкѫ
Удари ѫ въ клито ср
Удари ѫ и приби ѫ.

Да го врьнѫ съ моя ру
Да го бинѫ съ мои бѣлы
Съ бѣлы ржцѣ по бѣло
Да го стрѣлямь съ мои
Да го горѫ съ мои црьн
Съ црьны очи, съ черве

2) Перкамь нѣчто да полѣ
стрѣлкамь, джиткамь, дж
3) Врьшѫ работѫ, нѣчто
ся усрамувашь малце,
лкала ва день? —**мся**, 1
гамся, спущамся; **кидя́т**

Стрѣлнѫся въвъ него да го прибие. 2) Бързо като стрѣлѫ ся спущамъ; налитамъ, лѣтѫ; вомчáться, промчáться. *Стрѣлнѫ ся прѣзъ навалицѫ-тѫ и влѣзе въ кѫщи.* 3) Стрѣлкамся. 4) *гл. стр.* Бивамъ стрѣлянъ. — *Стрѣлямъ очи*, поглеждамъ надовито, разпалено, врьгамъ, мѣтамъ надовитъ поглядъ. *Очи стрѣлѫ да мя устрѣли*

Стрѣлianю, *с. ср.* отъ **стрѣлямъ** и **стрѣлямся**.

Стрѣна, *с. ж.* Мѣра за земя; уврътъ, врѣтенъ, загонъ, погонъ, дюнюмъ

Стрѣненъ, *с. м.* и **стрѣня**, *с. ср.* 1) Стрѣненъ. 2) Клинъ, който дрѫжи кобълкѫ-тѫ и процѣпа на воденично колело.

Стрѣнивамъ (да **стрѣпнѫ**), *гл. д.* ви. **спрѣпвамъ**.

Стрѣта и **срѣтба**, *с. ж.* ви. **срѣща** и **срѣщба**.

Стрѣтвамъ (да **стрѣтнѫ**), *гл. д.* Срѣтвамъ, срѣщамъ. —**вася**, *гл. безл.* Случвася, сгаждася.

Стрѣтнѫ, **нешь**,—**тилъ** и **стрѣлъ**, *гл. свр.* отъ **стрѣтвамъ**. Да срѣтнѫ, да срѣщнѫ. *Ходѣлъ, ходѣлъ и стрѣлъ на пѫтя едня женя. Насрѣдъ пѫтя стрѣлъ единъ човѣкъ.*

Стрѣха, *с. ж.* 1) Онаа чясть отъ покрива на сградѫ, която излиза навънъ отъ стѣны-ты, та ты пази; стеля; застрѣха, застрѣхъ, подстрѣха. *Подъ стрѣхѫ-тѫ;* **подъ стрѣхóй**, **подъ стѣкомъ**, **подъ капéлью**. *Живѣе като кучя подъ стрѣхѫ. Като капкѫ подъ стрѣхѫ: бвдѣ ся насмѣялъ, ондѣ ся разплакалъ.* 2) Покрывъ на сградѫ; стеля; крúша, крóвля. *Стрѣха на калканъ;* **односкáтная крóвля**. 3) Малъкъ покрывъ надъ нѣчто, за да го пази отъ злó врѣмя; слонъ; навѣсъ, свѣсъ. *Надъ пещь-тѫ, надъ варь-тѫ направилъ стрѣхѫ.*

Стрѣхъица и **стрѣхъичка**, *ум. ж.* отъ **стрѣха**.

Стрѣцкъый, **цка**, **цко**, *пр.* Общъый на нѣколко душы; заедничкъый, орташкъый; óбщій.

Стрáсвамъ (да **стрясѫ**), *гл. д.* 1) Начинамъ да тряса; втрясвамъ, разтрясвамъ. *Тригодишна тряска ми го стрясе.*

Како что си бѣло и црьвено,
Още да си црьнооко,
И тряска бъ ми стрясло. *Пѣс.*

2) Начинамъ да тряса, да клатя, да друсамъ; потрьсвамъ, разтрьсвамъ, разтрясвамъ; **трясти**. *Стрясе кѫщѫ-тѫ.* —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ стрясенъ; разтрепервамся. *Бѣше ся стрясълъ отъ страхъ како нѣкой пръть.*

Стрáсвамъ и стрáснувамъ (да **стрáснѫ**), *гл. д.* Стрясвамъ.

Стрáсване и стрáсуване, *с. ср.* отъ **стрáсвамъ**.

Стрáсване и стрáснуване, *с. ср.* отъ **стрáсвамъ**. Стрискане.

Стрáскамъ и стрáснувамъ (да **стрáснѫ**), *г. д.* Стрясвамъ: 1) Накарвамъ нѣкого да трепне, да ся стрепне. *Не Выкай, да го не стряснешь.* 2) Накарвамъ нѣкого да дойде на себе-си, да ся събуди, да земе да мысли за нѣчто, да врьши нѣчто; събуждамъ, свѣстявамъ; **образýмливать**, **пробуждáть**, **разбýживать**, **разшевéливать**, **встревóживать**. *Стрѣсни го малко*, кажи му, направи му нѣчто да ся свѣсти, да земе да работи, да ся прибере, да земе да му мысли. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Трепвамъ изведнажъ и ненадѣйно; стрепвамся; **вздрáгивать**, **содрогáться**, **встрепенýться**, **очунáться**, **очнýться**. *Стряснѫлася отъ страхъ и ся разбудила.* 2) Дохождамъ на себе-си и захващамъ да работя, да врьша что е потрѣбно; зимамъ да мысля за нѣчто, да му отмысляма; потрьсвамся, стрепвамся, събуждáмся, свѣстявамся; **содрогáться**, **вздрáгивать**, **очýвствываться**, **пробуждáться**, **встревóживаться**. *Като чю, стряснѫся и ся прибра въ кѫщи. Отъ ничто не ся стряска. Стряснися и ты, скнко, и помысли за двца-та. си.* 3) *гл. стр.* Бивамъ стряснатъ.

Стрáскане, *с ср.* отъ **стрáскамъ** и **стрáскамся**.

Стрáсничя, *гл. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni*, срѣщичя, срѣщище, богородичя. Съ това растение пушятъ при родилка.

Стрáснѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **стрáскамъ**. —**нѫтый**, *прич стр.*

Стрясѫ, **ёшь**, **стрáсохъ**, **стрáсълъ**, **сла**, *гл. свр.* отъ **стрáсвамъ**. Да втрясѫ, да разтрясѫ. —**сёнъый**, *прич. стр.*

Стýбелъ, *с. м.* 1) Широкъ пюпъълъ, издълбанъ дънеръ отъ дабъ или букъ, турнатъ на изворъ, за да тече вода-та прѣзъ него, или на кладенецъ на устье-то, за да ся налива вода прѣзъ него; стубла, стублица. 2) Кладенецъ съ стубелъ; футулъ. 3) Кладенецъ съ коръто, съ стублицѫ при него за поене добытъкъ.

Стýбла, *с. ж.* Стубелъ въ 1 то знаменование.

Стýблица, *с. ж.* 1) Стубла, стубелъ въ 1-то знаменование. 2) Дрьвяна чючюрка на изворъ. 3) Дрьвяно коръто при кладенецъ, при изворъ за поене добытъкъ изъ него.

Студéние, *с. ср.* отъ **студѫ**.

Студенéць, *с м.* Кладенецъ, изворъ съ студена вода.

харских коса за стръгане кожи. — *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Въ другарь стрѣла като въ пънь. Въ камъкъ да стрѣлкашь, стрѣлы да хабишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Стрѣла да тя пронижe! Стрѣла го устрѣлила!*

Стрѣлáтый, тъ, та, то, *пр.* *Стрѣлатъ конь*, что е бръзъ като стрѣла, конь вихрогонь.

Па си махна коня стрѣлатаго,
Та отиде у Сливена града. *Пѣс.*

Стрѣлба, *с. ж.* Стрѣляние, стрѣление, врьгание стрѣлы.

Анина мале, дѣ ти е Ана?
— Отишла ми е съ момъ на Лазарь,
Съ момъ на Лазарь, съ момци на стрѣлбя. *Пѣс.*

Стрѣлвамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* Стрѣлямь, стрѣлкамь

Стрѣлéние, *с. ср.* отъ стрѣлнѫ. Стрѣляние, стрѣлба.

Стрѣлéць, лцá, *с. м.* 1) Человѣкъ, който ся стрѣля, стрѣлка, който снове нагорѣ надолу. 2) Змия *Elaphis quadriliniatus*, плазъ, смокъ, синорникъ, сѫнорникъ. 3) Рыба *Alburnus mento*, лѣткачь, турскы делибалыкъ.

Стрѣлúга, *с. ж.* Растение *Arundo phragmites*, камишь, тръстига, тръстика, тръсть, шаваръ; тростúкъ, камúшъ.

Стрѣлúца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ стрѣлá. 2) Рыба *Alburnus lucidus*, стрѣлка, блѣскунъ, бѣлица, оклѣй; уклéя, уклéйка.

Любя Милице, Милице,
И тури до седемдесять,
До седемдесять стрѣлици
За седемдесять дружина,
И единъ тури повече
За Прьвана за войводя. *Пѣс.*

Стрѣлка, *с. ж.* 1) Стрѣла. *Зелъ да врьлка у негъ съ стрѣлкы, да ѫ утепе.*

Дрьжся, дрьжся, Храбро юнакъ,
Да тя прѣдамь тьнкъ стрѣлкя,
Коя ми е много души,
Много души изгубила. *Пѣс.*

2) Желѣзна пратчка въ сукало като врѣтено. 3) Водило, потяглица на рало, на плугъ; вонще, гряда, грядѣлъ, камара, камарица, онще, стръка. 4) Рыба *Aspius rapax*, ласперъ, разперъ, харамия, хвучанъ; бѣлезна, шереспéръ. 5) Рыба стрѣлица.

Стрѣлкамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* 1) Стрѣлямь. 2) Перкамь нѣчто да полѣти като стрѣля; джитамь, джилкамь. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Често прѣминувамь прѣзъ нѣйдѣ безъ работя; ходя нагорѣ надолу; врьстосвамся, сновя, шляякамся; шляáться, сновáть, мúзгать. *Стрѣлкася изъ черковя-тя.* 2) Бързо прѣ нѣйдѣ. 3) *гл. стр.* Бъва

Стрѣлканье, *с. ср.* отъ стрѣл камся.

Стрѣлнúца, *с. ж.* Назъвани

Нaело ся е момчя Латинч
Че си направи стрѣла ст
Да си удари звѣзда Деня

Стрѣлнувамь, *гл. уч.* отъ

Стрѣлнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. е* вамь, стрѣлкамь и стр тый, *прич. стр.*

Стрѣлýхъый, хъ, ха, хо, джяснатый, пернатый, п санъый, смахнатый, полуд ничавъый, сулудничавъый, лудъый, щурый, неразбран ный, безразсýдный, без нрáвный, сумасбрóдный, —хо, *нар.* Бльснато, дж и проч. *Той не бяше лу мо напрасничавъ и стр трѣбва да избѣгва бръво промѣнение.*

Стрѣлýшка, *с. ж.* Змия л присойница, сойница, пепел пепелюшка, пепелявка, пе кыня, улогата змия.

Стрѣлчя, *с. ср.* Назъвание

Намѣрѣте двѣ змѣйчет
Двѣ змѣйчета двѣ стр

Стрѣлнѫ, úшь,—лúлъ, *гл.* лъ; стрѣлямь, стрѣлкамь.

Той си стрѣли златъ
Да си бруси до два м
До два мабла, третѣи
Не си стрѣли до два

Стрѣлямь (да стрѣлнѫ, с *д.* 1) Стрѣлвамь, стрѣлкам гамь, пущамь стрѣлъ да уда гамь; стрѣлáть, стрѣльну

Малко момчя си наел
Направило лъка стрѣ
Не си стрѣлнъ сине
Ами стрѣлнъ малкъ
Удари ѣ въ клято ср
Удари ѣ и приби ѣ.

Да го врьнѫ съ моя ру
Да го бинѫ съ мои бѣлы
Съ бѣлы ржцѣ по бѣло
Да го стрѣлямь съ мои
Да го горѫ съ мои прьн
Съ прьнъы очи, съ черве

2) Перкамь нѣчто да полѣ стрѣлкамь, джиткамь, дж 3) Врьшѫ работя, нѣчто *ся урамуваш малце, лъла ва день?* —**ся**, 1 гамся, спущамся; кидáть

Стрѣлнѫся въз него да го прибие. 2) Бързо като стрѣла ся спущамь; налитамь, лѣтам; вомчáться, промчáться. *Стрѣлнѫ ся прѣз навалицѫ-тѫ и влѣзе въ кѫщи.* 3) Стрѣлкамся. 4) *гл. стр.* Бивамь стрѣлянъ. — *Стрѣлямь очи*, поглеждамь ядовито, разпалено, врьгамь, мѣтамь ядовитъ погледъ. *Очи стрѣлна да мя устрѣли*

Стрѣляние, *с. ср.* отъ **стрѣлямь** и **стрѣлямся**.

Стрѣна, *с. ж.* Мѣра за земя; увртъ, врѣтенъ, загонъ, погонъ, дюнюмъ

Стрѣненъ, *с. м.* и **стрѣня**, *с. ср.* 1) Стрѣненъ. 2) Клинъ, който дрьжи кобылкѫ-тѫ и процѣпа на воденично колело.

Стрѣпвамь (да стрѣпнѫ), *гл. д.* вм. **спрѣпвамь**.

Стрѣта и **срѣтба**, *с. ж.* вм. **срѣща** и **срѣщба**.

Стрѣтвамь (да стрѣтнѫ), *гл. д.* Срѣтвамь, срѣщамь. —**вася**, *гл. безл.* Случвася, сгаждася.

Стрѣтнѫ, **нѣ**, —**тилъ** и **стрѣлъ**, *гл. свр.* отъ **стрѣтвамь**. Да срѣтна, да срѣщна. *Ходѣлъ, ходѣлъ и стрѣлъ на пѫтя еднѫ женѫ. Насрѣдъ пѫтя стрѣлъ единъ человѣкъ.*

Стрѣха, *с. ж.* 1) Онаа часть отъ покрыва на сградѫ, която излиза навънъ отъ стѣны-ты, та ты пази; стеля; застрѣха, застрѣхъ, подстрѣха. *Подъ стрѣхѫ-тѫ;* подъ стрѣхóй, подъ стѣкомъ, подъ капéлью. *Живѣе като кучя подъ стрѣхѫ. Като капкѫ подъ стрѣхѫ: бвдѣ ся насмѣялъ, ондѣ ся разплакалъ.* 2) Покрывъ на сградѫ; стеля; крúша, крóвля. *Стрѣха на калканъ;* односкáтная крóвля. 3) Малъкъ покрывъ надъ нѣчто, за да го пази отъ злó врѣня; слонъ; навѣсъ, свѣсъ. *Надъ пещь-тѫ, надъ варь-тѫ направилъ стрѣхѫ.*

Стрѣхъица и **стрѣхъичка**, *ум. ж.* отъ **стрѣха**.

Стрѣцкый, **цка**, **цко**, *пр.* Общъй на нѣколко душь; заедничкый, орташкый; óбщій.

Стрáсвамь (да стрясѫ), *гл. д.* 1) Начинамь да тряса; втрясвамь, разтрясвамь. *Тригодишна тряска ми го стрясе.*

Како что си бѣло и црьвено,
Още да си црьнооко,
И тряска бы ми стрясло. *Пѣс.*

2) Начинамь да тряся, да клатя, да друсамь; потрьсвамь, разтрьсвамь, разтрясвамь; трясти. *Стрясе кѫщѫ-тѫ.* —**ся**, *гл. стр.* Бивамь стрясенъ; разтреперявамся. *Бѣше ся стрясълъ отъ страхъ како нѣкой пръть.*

Стрáсвамь и **стрáснувамь** (да стрáснѫ), *гл. д.* Стрясвамь.

Стрáсване и **стрáсуване**, *с. ср.* отъ **стрáсвамь**.

Стрáсване и **стрáснуване**, *с. ср.* отъ **стрáсвамь**. Стрясване.

Стрáскамь и **стрáснувамь** (да стрáснѫ), *г. д.* Стрясвамь: 1) Накарвамь нѣкого да трепне, да ся стрепне. *Не Викай, да го не стрáснешь.* 2) Накарвамь нѣкого да дойде на себе-си, да ся събуди, да земе да мысли за нѣчто, да врьши нѣчто; събуждамь, свѣстявамь; образумливать, пробуждáть, разбуживать, разшевéлявать, встревóживать. *Стрáсни го малко*, кажи му, направи му нѣчто да ся свѣсти, да земе да работи, да ся прибере, да земе да му мысли. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Трепвамь изведнѫжь и ненадѣйно; стрепвамся; вадрáгивать, содрогáться, встрепенýться, очунáться, очнýться. *Стрáснѫлася отъ страхъ и ся развдила.* 2) Дохождамь на себе-си и захващамь да работя, да врьша что е потрѣбно; зимамь да мысля за нѣчто, да му отмысляма; потрьсвамся, стрепвамся, събуждамся, свѣстявамся; содрогáться, вадрáгивать, очувствываться, пробуждáться, встревóживаться. *Като чю, стрáснѫся и ся прибра въ кѫщи. Отъ ничто не ся стряска. Стрáснися и ты, сынко, и помысли за дѣца-та. си.* 3) *гл. стр.* Бивамь стрáснатъ.

Стрáскане, *с ср.* отъ **стрáскамь** и **стрáскамся**.

Стрáсничя, *гл. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni*, срѣщичя, срѣщище, богородичя. Съ това растение пущать при родилкѫ.

Стрáснѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **стрáскамь**. —**нѫтый**, *прич стр.*

Стрясѫ, **ёшь**, **стрáсохъ**, **стрáсълъ**, **сла**, *гл. свр.* отъ **стрáсвамь**. Да втрясѫ, да разтрясѫ. —**сёнъый**, *прич. стр.*

Стýбелъ, *с. м.* 1) Широкъ шюпълъ, издълбанъ дънеръ отъ дѫбъ или букъ, турнáть на изворъ, за да тече водя-тѫ прѣзъ него, или на кладенець на устье-то, за да ся налива вода прѣзъ него; стубла, стублица. 2) Кладенець съ стубелъ; футулъ. 3) Кладенець съ коръто, съ стублицѫ при него за поеня добытъкъ.

Стýбла, *с. ж.* Стубелъ въ 1 то знаменование.

Стýблица, *с. ж.* 1) Стубла, стубелъ въ 1-то знаменование. 2) Дрьвяна чючюрка на изворъ. 3) Дрьвяно коръто при кладенець, при изворъ за поеня добытъкъ изъ него.

Студéня, *с. ср.* отъ **студя**.

Студенѣць, *с м.* Кладенець, изворъ съ студена вода.

Студенина́, *с. ж.* 1) Студъ, мразъ; **холо́дъ**. 2) Хладина между людие, необычь; **осту́да**. *Помеждѫ имъ има студенинѫ.*

Студе́ничкый, —чькъ, чка, чко, и

Студе́нкый, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **студе́нъый**.

Студе́но, *с. ср.* Студъ. *Пази го отъ студено. Станѫ студено.*

Студе́нъый, нъ, на, но, *пр.* 1) Что нѣма топлинѫ; **студнъый**; **холо́дный, студёный**. *Зима студена*, мразовита. 2) Что не дръжи топло; **холо́дный**. *Студена кѫща, студена изба.* 3) Който е хладенъ, нечювствителенъ, равнодушенъ; **холо́дный, хладнокро́вный, равноду́шный**. *Студено срьдце има*, не зима отъ ничто. **—но**, *нар.* 1) Зима, нѣманье топлинѫ; **хо́лодно, студёно**. *Студено ми е*, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хо́лодно**. 2) Безъ обычь, хладно, нечювствително, равнодушно: **хо́лодно, хладнокро́вно, равноду́шно**. *Посрѣщнѫ го студено. — Вънъ е много студено;* **стоитъ на дворѣ кру́то**.

Бере ли ся тась калинка червена,
Пие ли ся тази вода студена,
Либять ли ся до три момъи годенъи. *Пѣс.*

—Останѫ (пратихѫ го) на студенъ-тъи бани, **измамихѫ** го, **излъгахѫ** го. — *Студенъ като вълкъ. Студена жена — горящи лайна. Не бие студено желѣзо. Саможивъый е студенъ въ разговора. Изъ едны уста и топло и студено. Ако ти е студено, подухай си на рѫцѣ-тъи. Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоска.*

Студе́ць, *ум. м.* отъ **студъ**; **холодо́къ**.

Сту́днъый, —дньъ и **—денъ, дна, дно,** *пр.* Студенъый; **холо́дный**.

Слѣзълъ Манолчо отъ конча
При една студна чешмица. *Пѣс.*

И та си зеде двѣ вѣдра въ рѫцѣ,
Та си отиде на студна водѫ,
На студна водѫ на нова чешмѫ. *Пѣс.*

Студъ, *с. м.* и **студь**, *с. ж.* Нѣманье топлинѫ; студенина, студъ, мразъ; **хо́лодъ, сту́жа**. *Хванѫ студъ*, станѫ студено. *Камъкъ ся пука отъ студь*, или: *дръво и камъкъ ся пукать отъ студь*, има голѣмъ студъ; на дворѣ **трескучій моро́зъ**. *Ясно небе — голѣмъ студъ. Студь-тъ прави венгины-тъи хамалъи, а сиромасъи-тъи чапкѫнъи.*

Студя́, **и́шь,—дѣлъ**, *гл. ср.* и *д.* Правъ студено, докарвамъ студъ; **студи́ть, холоди́ть**. *Что не дойде тъи зимаска, кога студяше? Ако студи, баремь рахатъ смъи отъ животинкъи. Студи ми*, студено ми, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хо́лодно**.

Вѣтъръ-тъ вѣе, горѫ лѣлѣе,
Момя-то въика: токо ми студи. *Пѣс.*

Сту́лци, *с. м. мн.* Двѣ тояги съ разсохъи, на които стѫпять, та ходять съ тѣъ; гълъи, ждракъли, кокъли, конкъли, кукъли, нащулци, ногачкъи, ногавици, нощалкъи, патарагъи, щули; **ходу́ли**.

Сту́лѫ, ишь, — лѣлъ, *гл. свр.* отъ **сту́лямь. —ленъый**, *прич. стр.*

Сту́лямь (да **сту́лѫ**), *гл. д.* Турямъ нѣчто нѣйдѣ, закръвамъ го да ся не види; затулямъ, заслонямъ, заслъвамъ, скръвамъ; **застѣня́ть, заслоня́ть, закрива́ть**. **—ся**, *гл. възвр.* Отивамъ, скръвамся задъ нѣчто, та да не ся видѫ; затулямся, заслонямся, заслъвамся, задскръвамся; **скрыва́ться, пряталься за чѣмъ**. *Уплашихъ ся да го не усѣтять, та ся стулихъ задъ едно дръво.*

Сту́ляне, *с. ср.* отъ **сту́лямь** и **сту́лямся**.

Сту́памь, *гл. свр.* отъ **сту́пвамь**. **—панъый**, *прич. стр.* Натупанъый.

Ступа́ница, ступа́нъ, в. **стопа́ница, стопа́нъ**.

Сту́пвамь и **сту́пувамь** (да **сту́памь**), *гл. д.* 1) Да затупамъ, да притупамъ многимъ изведнѫжъ и ненадѣйно. 2) Натупвамъ нѣкого много и бързо. *Стигнѫла го и го ступала.* **— мся**, *гл. вз.* Натупвамъся, сбивамъся. *Ступахѫ ся.*

Сту́пка, *с. ж.* Стѫпка.

Ступъ, *с. м.* Мѣсто въ видинъ, дѣто разтопена-та руда ся втвича отъ огнището.

Сту́пѫ, ишь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **сту́пямь. —пенъый**, *прич. стр.*

Сту́пямь (да **сту́пѫ**), *гл. д.* Затъкамъ, затулямъ; **затыка́ть**.

Сту́пяне, *с. ср.* отъ **сту́пямь**. Затъкане, затулане.

Сту́рвамь и **сту́рямь** (да **сту́рѫ**), *гл. д.* 1) Събарямъ, свалямъ, изтурямъ. 2) Метамъ, помѣтамъ, избивамъ, изтурямъ; **выки́дывать недоно́ска**. *Което дръво не роди, оно не стурва.* **—мся**, *гл. стр.* Бъвамъ стуренъ.

Сту́рване и **сту́ряне**, *с. ср.* отъ **сту́рвамь**.

Сту́рѫ, ишь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сту́рвамь**. **—ренъый**, *прич. стр.*

Сту́тамь, *гл. свр.* отъ **сту́твамь**. **—танъый**, *прич. стр.*

Сту́твамь и **сту́тувамь** (да **сту́тамь**), *гл. д.* Направямъ, изврьшамъ нѣчто прибързано, надвѣ-натри, какъ да е; потутвамъ, прѣтутвамъ, скалосвамъ, скалосвамъ, сконосвамъ, скатвамъ, сбутвамъ; **ганаши́ть, нахля́ть, навахля́ть, наля́пать, отма́хивать**. **—мся**, *гл. стр.* Бъвамъ стутанъ.

Сту́тваніе и сту́туваніе, *с. ср.* отъ **сту́твамь.**

Сту́ткамь (да си), *гл възвр. свр* Да ся свиѫ, да ся сгушѫ. *Стуткался като нѣкоѩ сиротицѫ.*

Стушѭ (да ся), **ишь,—шился**, *гл. възвр. свр.* Да ся павѫсѫ, да ся намусѫ, да ся начюмѣрѫ, да ся намрьждѫ, да ся насупѫ, да ся настущѫ; **нахму́риться, насу́питься.** *Стушился като Мартѫ.*

Стущѭ (да ся), **ишь,—щи́лся**, *гл свр.* отъ **стущи́вамся.**

Стущи́вамся (да ся стущѫ), *гл. възвр.* За врѣмя-то: застламся съ облаци, та ся стьмнѭвамь; навѫсвамся.

Стущи́ваніе, *с. ср.* отъ **стущи́вамся.**

Сті́камь (**стѣквамь, да стѣкнѫ, стѣкнувамь**), *гл. д.* 1) Посбутвамь главни-тъ на огънь да гори по́-добрѣ; потъкамь, потъкамь; **возгнѣщѧ́ти.** 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, склаждамь, развъждамь, завалямь, навалямь огънь; **разводи́ть, расклáдывать огóнь.** *Стѣкнѫ огънь*, накладе. **—мся**, *гл. стр.* Бувамь стъкнѧтъ.

Сті́каніе, *с. ср.* отъ **сті́камь.** *Стѣканіе огъньо.*

Сті́квамь, *гл. мн-кр* отъ **сті́камь.**

Стъкмоглáвъый, въ, ва, во, *пр* Еднаквъый, приличнъый, токмоглавъый, едночнъый, подобнъый; **одинáкій, одинáковый, подóбный, похóжій.** *Той имаше двѣ стѣкмоглавы дѣвойкы.*

Стъкмѭ́, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **стъкми́вамь. —ме́нъый**, *прич. стр.*

Стъкми́вамь и сті́кмямь (да стъкмѫ́), *гл. д.* 1) Турямь нѣкаквѫ работѫ нарядъ, на пѧть да стане; наряждамь, уряждамь, натъкмявамь, утъкмявамь, наснобявамь, нагаждамь, нагодявамь, наглашямь, докарвамь; **устрáивать, обдѣлывать, лáдить, клеить, налáживать, облáживать.** *Стъкмихъ работѫ-тѫ. Стъкмихмы да идемъ на разходкѫ.* 2) Направямь да е готово; натъкмявамь, наготвюваль, приготвювамь; **приготовля́ть.** *Стъкмихъ му пары-ты.*

> Купи и кончя хранено,
> Зелъ и е калпакъ босанскъый,
> Стъкми и рубѫ юнашкѫ,
> И си и сабьѫ припаса. *Пѣс.*

3) Наряждамь, нагласявамь да имамь всичко, чтото ще ми потрѣбва; натъкмявамь, утъкмявамь, приготвюваль, наготвюваль; **обзаводи́ть.** *Стъкмихмы си зимнинѫ.* 4) Стокмявамь, сравнявамь, изравнявамь, избарабарявамь; **верстáть, срáвнивать. —мся**, 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмявамся, утъкмявамся да ѥмь готовъ, приготвювамся; **приготовля́ться.** *Царскый-тъ сынъ рекълъ на воиска-та си да ся стъкми.* 2) Приготвювамь си, наготвювамь си всичко, что ще ми дотрѣбва; натъкмявамся, утъкмявамся; **обзаводи́ться.** *Стъкмихмыся съ зимнинѫ.* 3) *гл. вз.* Потъкмявамся, погаждамся, погодявамся, спогаждамся, сговарямся, спазарявамся; **угова́риваться, услóвливаться, стáкиваться, лáдиться, сдѣлаться.** 4) *гл. възвр.* Стокмявамся, сравнявамся, изравнявамся, избарабарявамся; **верстáться, срáвниваться, урáвниваться.** 5) *гл. стр.* Бувамь стъкменъ.

Стъкми́ваніе, *с. ср.* отъ **стъкми́вамь и стъкми́вамся.**

Сті́кнувамь, *гл. уч.* отъ **сті́кнѫ.**

Сті́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сті́камь. —нѫтъый**, *прич. стр.*

Стъл . . . Рѣчи-тъ, които нѣкои начинать съ **стъл**, като **сті́лба, сті́лбка, стълпъ, стълкѫ́** и проч, в. на р'да при **стлъ . . .**

Сті́нжень, *с. м.* Стѫжень

Стънъ, *с. м.* Четыре-ты стлъбци на хъижѫ; стонъ.

Стъпáлкы, *с. ж. мн.* в. **стѫпáлкы.**

Сті́пквамь и сті́пчювамь (да **сті́пчѫ**), *гл. д.* Затъпквамь, потъпквамь, погазвамь, смачквамь нѣчто съ крака; стъптувамь, сгазвамь; **стáптывать, растáптывать, притáптывать.** *Крава-та стѣпкала телятото си. Стѣпкахмы гроздѥ-то, цвѣтѥто.* **—мся**, *гл. стр.* Бувамь стъпканъ. — *Стѣпкалася и не му гы давала*, втълпялася; **притворѝлась, напустѝла на себя́ дурь.**

Сті́пкваніе и сті́пчюваніе, *с. ср.* отъ **сті́пквамь.**

Сті́птувамь (да **сті́птѫ**), *гл. д.* Стъпквамь.

Сті́птѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **сті́птувамь. —тенъый**, *прич. стр.*

Сті́пчѫ, ешь, —пкáхъ, *гл. свр.* отъ **сті́пквамь. —пканъый**, *прич. стр.*

Сті́пчямь (да **сті́пчѫ**), *гл. д.* Стъпквамь.

Стър . . . Рѣчи тъ, които нѣкои начинать съ **стър**, като **стървѫ́, стъ́рга, стъргóтина, стѣ́ржѫ, стърка, стѣ́ркамь, стрѣ́хнѫ, стърчѫ́** и проч. в. на ряда при **стръ . . .**

Стърна́, стърни́ще, стърнѫ́, в. **страна́, страни́ще, странѫ́.**

Стъдéніе, *с. ср.* отъ **стъджѫ** и **стъджся.** Засрамяне.

Стъджѫ́, и́шь, — дѝлъ, *гл. д.* Засрамямь; **стъдѝть. —джся**, *гл. възвр.* Срамувамся, срамѫ́ся, засрамямся; **стъдѝться.**

Стъ́натіе, *с. ср.* отъ **стъ́нѫ.** Стъненіе, изстъване.

Стъ́неніе, *с. ср.* отъ **стъ́нѫ.** Стъ́натіе.

Стъ́нѫ, ешь, стынѫлъ, *гл. ср.* 1) Стоѫ

Студенинá, *с. ж.* 1) Студъ, мразъ; **холóдъ**. 2) Хладина между людие, необычь; **остýда**. *Помеждꙋ имъ има студенинꙋ.*

Студéничкый, —**чькъ**, **чка**, **чко**, и

Студéнкый, **ка**, **ко**, *пр. смякч.* отъ **студéнъый**.

Студéно, *с. ср.* Студъ. *Пави го отъ студено. Станꙋ студено.*

Студéнъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* 1) Что нѣма топлинꙋ; **студнъый**; **холóдный**, **студёный**. *Зима студена*, мразовита. 2) Что не дръжи топло; **холóдный**. *Студена кꙋща, студена изба.* 3) Който е хладенъ, нечювствителенъ, равнодушенъ; **холóдный**, **хладнокрóвный**, **равнодýшный**. *Студено срьдце има*, не зима отъ ничто. —**но**, *нар.* 1) Зима, нѣмание топлинꙋ; **хóлодно**, **студёно**. *Студено ми е*, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хóлодно**. 2) Безъ обычь, хладно, нечювствително, равнодушно: **хóлодно**, **хладнокрóвно**, **равнодýшно**. *Посрѣщнꙋ го студено. — Вънъ е много студено;* **стоитъ на дворѣ крýто**.

Бере ли ся тась калинка червена,
Пие ли ся тази вода студена,
Либять ли ся до три момъ годенъ. *Пѣс.*

— Останꙋ (пратихꙋ го) на студенꙋтꙋ бани, **измамихꙋ** го, **излъгахꙋ** го. — *Студенъ като вълкъ. Студена жена — горящи лайна. Не бие студено желѣзо. Саможивый е студенъ въ разговора. Изъ едны уста и топло и студено. Ако ти е студено, подухай си на ржцѣ-тꙋ. Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоска.*

Студéць, *ум. ж.* отъ **студъ**; **холодóкъ**.

Стýднъый, —**дьнъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* Студенъый; **холóдный**.

Слѣзълъ Манолчо отъ кончя
При едныꙗ студныꙗ чешмицꙗ. *Пѣс.*

И та си зеде двѣ вѣдра въ ржцѣ,
Та си отиде на студныꙗ водꙗ,
На студныꙗ водꙗ на новꙗ чешмꙗ. *Пѣс.*

Студъ, *с. м.* и **студь**, *с. ж.* Нѣмание топлинꙋ; студенина, студъ, мразъ; **хóлодъ**, **стýжа**. *Хванꙋ студъ*, станꙋ студено. *Камыкъ ся пука отъ студъ*, или: *дрьво и камыкъ ся пукать отъ студъ*, има голѣмъ студъ; **на дворѣ трескýчій морóзъ**. *Ясно небе — голѣмъ студъ. Студъ-тъ прави венгины-ты хамалы, а сиромасы-ты чапкꙋны.*

Студꙗ, **и́шь**,—**дѝлъ**, *гл. ср.* и *д.* Правꙋ студено, докарвамъ студъ; **студи́ть**, **холоди́ть**. *Что не дойде ты зимаска, кога студиꙋше? Ако студи, баремь рахатъ смꙋ отъ животинкꙋ. Студи ми*, студено ми, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хóлодно**.

Вѣтъръ-тъ вѣе, горꙗ лѣлѣе,
Моя-то въика: токо ми студи. *Пѣс.*

Стýлци, *с. м. мн.* Двѣ тояги съ разсохы, на които стꙗпать, та ходять съ тѣхъ; **гълъ**, **ждракъли**, **кокъли**, **конкъли**, **кукъли**, **нащулци**, **ногачкъ**, **ногавръци**, **нощалкы**, **патарагы**, **щули**; **ходýли**.

Стýлꙗ, **ишь**, — **лѝлъ**, *гл. свр.* отъ **стýлямь**. —**ленъый**, *прич. стр.*

Стýлямь (да **стýлꙗ**), *гл. д.* Турямь нѣщо нѣйдѣ, закрꙋвамь го да ся не види; **затýлямь**, **заслáнямь**, **заслꙋвамь**, **скрꙋвамь**; **застѣня́ть**, **заслоня́ть**, **закрыва́ть**. —**ся**, *гл. възвр.* Отивамь, скрꙋвамся задъ нѣщо, та да не ся видꙗ; **затýлямся**, **заслáнямся**, **заслꙋвамся**, **задскрꙋвамся**; **скрыва́ться**, **пря́таться за чѣмь**. *Уплашихъ ся да го не усѣтять, та ся стýлихъ задъ едно дрьво.*

Стýлянье, *с. ср.* отъ **стýлямь** и **стýлямся**.

Стýпамь, *гл. свр.* отъ **стýпвамь**. —**панъый**, *прич. стр.* Натупанъый.

Ступáница, **ступáнъ**, в. **стопáница**, **стопáнъ**.

Стýпвамь и **стýпувамь** (да **стýпамь**), *гл. д.* 1) Да затупамъ, да притупамъ мнозина изведнꙗжъ и ненадѣйно. 2) Натупвамь нѣкого много и бързо. *Стигнꙋла го и го ступала.* — **мся**, *гл. вз.* Натупвамъся, сбивамъся. *Ступахꙋ ся.*

Стýпка, *с. ж.* Стꙗпка.

Ступъ, *с. м.* Мѣсто въ видныхъ, дѣто разтопена-та руда ся втича отъ огнището.

Стýпꙗ, **ишь**,—**пѝлъ**, *гл. свр.* отъ **стýпямь**. —**пенъый**, *прич. стр.*

Стýпямь (да **стýпꙗ**), *гл. д.* Затъкамь, затулямь; **затыка́ть**.

Стýпяне, *с. ср.* отъ **стýпямь**. Затъкане, затуляне.

Стýрвамь и **стýрямь** (да **стýрꙗ**), *гл. д.* 1) Събарямь, свалямь, изтурямь. 2) Метамь, помѣтамь, избивамь, изтурямь; **выкúдывать недоно́ска**. *Което дрьво не роди, оно не стурва.* —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь стуренъ.

Стýрване и **стýряне**, *с. ср.* отъ **стýрвамь**.

Стýрꙗ, **ишь**,—**рѝлъ**, *гл. свр.* отъ **стýрвамь**. —**ренъый**, *прич. стр.*

Стýтамь, *гл. свр.* отъ **стýтвамь**. —**танъый**, *прич. стр.*

Стýтвамь и **стýтувамь** (да **стýтамь**), *гл. д.* Направямь, изврьшамь нѣщо прибързано, надвѣ-натри, какъ да е; потутвамь, прѣтутвамь, скалосвамь, скалосвамь, сконосвамь, скатвамь, сбутвамь; **ганашѝть**, **нахля́ть**, **навахля́ть**, **наля́пать**, **отма́хивать**. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь стутанъ.

Сту́тваніе и **сту́туваніе**, *с. ср.* отъ **сту́твамь**.

Сту́ткамь (да ся), *гл възвр. сер* Да ся свинѫ, да ся сгушѫ. *Стуткался като нѣкоѭ сиротицѫ.*

Стушѭ (да ся), **ишь**,—**шился**, *гл. възвр. сер.* Да ся навѫсѫ, да ся намусѫ, да ся начюмѣрѫ, да ся намрьждѫ, да ся насупѫ, да ся настущѫ; **нахму́риться**, **насу́питься**. *Стушился като Мартѫ.*

Стущѭ (да ся), **ишь**,—**щи́лся**, *гл сер.* отъ **стущи́вамся**.

Стущи́вамся (да ся стущѫ), *гл. възвр.* За врѣмя-то: засталамся съ облаци, та ся стьмнѣвамь; навѫсвамся.

Стущи́ваніе, *с. ср.* отъ **стущи́вамся**.

Стѣ́камь (**стѣ́квамь**, да **стѣкнѫ**, **стѣ́кнувамь**), *гл. д.* 1) Посбутвамь главни-тъ на огънь да гори по́-добрѣ; потъкамь, потъкамь; **возгнѣщѧ́ти**. 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, склаждамь, развъждамь, завалямь, навалямь огънь; **разводи́ть**, **раскла́дывать** **ого́нь**. *Стъкнѫ огънь*, накладе. —**мся**, *гл. стр.* Бивамь стъкнѧтъ.

Стѣ́каніе, *с. ср.* отъ **стѣ́камь**. *Стъканіе огънь.*

Стѣ́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **стѣ́камь**.

Стъкмоглáвъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* Еднаквъый, приличъый, токмоглавъый, едночъый, подобъый; **одинáкій**, **одинáковый**, **подóбный**, **похóжій**. *Той имаше двѣ стъкмоглавы дѣвойкы.*

Стъкни́ѫ, **и́шь**,—**ми́лъ**, *гл. сер.* отъ **стъкми́вамь**. —**мѣ́нъый**, *прич. стр.*

Стъкми́вамь и **стѣ́кмямь** (да стъкмѫ), *гл. д.* 1) Турямь нѣкаквѫ работѫ нарядъ, на пѧть да стане; наряждамь, уряждамь, натъкмявамь, утъкмявамь, наснобявамь, нагаждамь, нагодявамь, наглашямь, докарвамь; **устра́ивать**, **обдѣлывать**, **ла́дить**, **клеи́ть**, **нала́живать**, **обла́живать**. *Стъкмихъ работѫ-тѫ. Стъкмихмы да идемъ на разходкѫ.* 2) Направямь да е готово; натъкмявамь, наготвювамь, приготвювамь; **приготовля́ть**. *Стъкмихъ му пары-ты.*

> Купи и кончя хранено,
> Зелъ и е калпакъ босанскъый,
> Стъкми и рубѫ юнашкѫ,
> И си и сабьѫ припаса. *Пѣс.*

3) Наряждамь, нагласявамь да имамь всичко, чтото ще ми потрѣбва; натъкмявамь, утъкмявамь, приготвювамь, наготвювамь; **обзаводи́ть**. *Стъкмихмы си зимнинѫ.* 4) Стокмявамь, сравнявамь, изравнявамь, избарабарявамь; **верста́ть**, **сра́внивать**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмявамся, утъкмявамся да съмь готовъ, приготвювамся; **приготовля́ться**. *Царскый-тъ сынъ рекълъ на воиска-та си да ся стъкми.* 2) Приготвювамь си, наготвювамь си всичко, что ще ми дотрѣбва; натъкмявамся, утъкмявамся; **обзаводи́ться**. *Стъкмихмыся съ зимнинѫ.* 3) *гл. вз.* Потъкмявамся, погаждамся, погодявамся, спогаждамся, сговарямся, спазарявамся; **угова́риваться**, **услóвливаться**, **ста́киваться**, **ла́диться**, **сдѣ́латься**. 4) *гл. възвр.* Стокмявамся, сравнявамся, изравнявамся, избарабарявамся; **верста́ться**, **сра́вниваться**, **ура́вниваться**. 5) *гл. стр.* Бивамь стъкменъ.

Стъкми́ваніе, *с. ср.* отъ **стъкми́вамь** и **стъкми́вамся**.

Стѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **стѣ́кнѫ**.

Стѣ́кнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сер.* отъ **стѣ́камь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Стъл . . . Рѣчи-тъ, които нѣкои начинать съ **стъл**, като **стѣ́лба**, **стѣ́лбка**, **стълпъ**, **стълкѫ** и проч, в. на р'да при **стлъ . . .**

Стѣ́нжень, *с. м.* Стѫжень

Стънъ, *с. м.* Четыре-ты стлъбци на хъижѫ; стонъ.

Стъпа́лкъы, *с. ж. мн.* в. **стѫпа́лкъы**.

Стѣ́пквамь и **стѣ́пчювамь** (да стѣ́пчѫ), *гл. д.* Затъпквамь, потъпквамь, погазвамь, смачквамь нѣчто съ крака; стъптувамь, сгазвамь; **ста́птывать**, **раста́птывать**, **прита́птывать**. *Крава-та стъпкала телято си. Стъпкахмы гроздѥ-то, цвѣтѥто.* —**мся**, *гл. стр.* Бивамь стъпканъ. — *Стъпкалася и не му гы давала*, втълпилася; **притворя́лась**, **напусти́ла на себя́ дурь**.

Стѣ́пкваніе и **стѣ́пчюваніе**, *с. ср.* отъ **стѣ́пквамь**.

Стѣ́птувамь (да стѣ́птѫ), *гл. д.* Стъпквамь.

Стѣ́птѫ, **ишь**,—**тилъ**, *гл. сер.* отъ **стѣ́птувамь**. —**тенъый**, *прич. стр.*

Стѣ́пчѫ, **ешь**, —**пкáхъ**, *гл. сер.* отъ **стѣ́пквамь**. —**пканъый**, *прич. стр.*

Стѣ́пчямь (да стѣ́пчѫ), *гл. д.* Стъпквамь.

Стър . . . Рѣчи-тъ, които нѣкои начинать съ **стър**, като **стървѫ**, **стѣ́рга**, **стъргóтина**, **стѣ́ржѫ**, **стърка**, **стѣ́ркань**, **стрѣ́хнѫ**, **стърчѫ** и проч. в. на ряда при **стръ . . .**

Стърпа́, **стърни́ще**, **стърнѫ**, в. **страна́**, **страни́ще**, **странѫ**.

Стъдéніе, *с. ср.* отъ **стъдѫ** и **стъджся**. Засрамяне.

Стъдѫ, **и́шь**, — **дѝлъ**, *гл. д.* Засрамямь; **стыди́ть**. —**дѫся**, *гл. възвр.* Срамувамся, срамя́ся, засрамямся; **стыди́ться**.

Стѣ́патіе, *с. ср.* отъ **стѣ́нѫ**. Стъпеніе, изстъване.

Стѣ́неніе, *с. ср.* отъ **стѣ́нѫ**. Стънатіе.

Стѣ́нѫ, **ешь**, **стънѫлъ**, *гл. ср.* 1) Стоѫ

Студенинá, *с. ж.* 1) Студъ, мразъ; **холóдъ**. 2) Хладина между людие, необычь; **остýда**. *Помеждꙋ имъ има студенинꙋ.*

Студéничкый, —чькъ, чка, чко, и **Студéнкый, ка, ко,** *пр. смякч.* отъ **студéнъый**.

Студéно, *с. ср.* Студъ. *Паги го отъ студено. Станꙋ студено.*

Студéнъый, нъ, на, но, *пр.* 1) Что нѣма топлинꙋ; **студнъый**; **холóдный, студёный**. *Зима студена*, мразовита. 2) Что не дръжи топло; **холóдный**. *Студена кꙋща, студена изба.* 3) Който е хладенъ, нечювствителенъ, равнодушенъ; **холóдный, хладнокрóвный, равнодýшный**. *Студено срьдце има*, не зима отъ ничто. **—но**, *нар.* 1) Зима, нѣмание топлинꙋ; **хóлодно, студёно**. *Студено ми е*, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хóлодно**. 2) Безъ обычь, хладно, нечювствително, равнодушно: **хóлодно, хладнокрóвно, равнодýшно**. *Посрѣщнꙋ го студено. — Вънъ е много студено;* **стоитъ на дворѣ крýто**.

Бере ли ся тась калинка червена,
Пие ли ся тази вода студена,
Либять ли ся до три момъ годенъ. *Пѣс.*

—Останꙋ (пратихꙋ го) на студенꙋты бани, **измамихꙋ** го, **излъгахꙋ** го. — *Студенъ като вьмꙋ. Студена жена — горящи лайна. Не бие студено желѣзо. Саможивый е студенъ въ разговора. Изъ едны уста и топло и студено. Ако ти е студено, подухай си на ржцѣ-ты. Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоска.*

Студéць, *ум. ж.* отъ **студъ**; **холодóкъ**.

Студнъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Студенъый; **холóдный**.

Слѣзълъ Манолчо отъ кончи
При еднꙋ студнꙋ чешмицꙋ. *Пѣс.*

И та си зеде двѣ вѣдра въ ржцѣ,
Та си отиде на студнꙋ водꙋ,
На студнꙋ водꙋ на новꙋ чешмꙋ. *Пѣс.*

Студъ, *с. м.* и **студь**, *с. ж.* Нѣмание топлинꙋ; студенина, студъ, мразъ; **хóлодъ, стýжа**. *Хванꙋ студъ*, станꙋ студено. *Камыкъ ся пука отъ студь*, или: *дрьво и камыкъ ся пукать отъ студь*, има голѣмъ студъ; **на дворѣ трескýчій морóзъ**. *Ясно небе — голѣмъ студъ. Студь-ть прави зенгины-ты хамалы, а сиромасы-ты чапкꙋны.*

Студꙋ́, **и́шь,—дúлъ**, *гл. ср.* и *д.* Правꙋ студено, докарвамъ студъ; **студúть, холодúть**. *Что не дойде ты зимаска, кога студиаше? Ако студи, баремь рахатъ смꙋ отъ животинкꙋ. Студи ми*, студено ми, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хóлодно**.

Вѣтъръ-тъ вѣе, горꙋ лѣлѣе,
Момя-то въика: токо ми студи. *Пѣс.*

Стýлци, *с. м. мн.* Двѣ тояги съ разсохы, на които стꙋпать, та ходять съ тѣхъ; **гълъы, ждракъыли, кокъыли, конкъыли, букъыли, нащулци, ногачкъ, ногавици, нощакъы, патарагы, щули**; **ходýли**.

Стýлиꙋ, ишь, — илъ, *гл. свр.* отъ **стýлямь**. **—ленъый**, *прич. стр.*

Стýлямь (да **стýлиꙋ**), *гл. д.* Турямь нѣчто нѣйдѣ, закрꙋвамь го да ся не види; **затýлямь, заслáнямь, заслъвамь, скрꙋвамь; застѣня́ть, заслоня́ть, закрыва́ть**. **—ся**, *гл. възвр.* Отивамь, скрꙋвамся задъ нѣчто, та да не ся видꙋ; **затýлямся, заслáнямся, заслъвамся, задскрꙋвамся; скрыва́ться**, **прáтаться за чѣмъ**. *Уплашихꙋ се да го не усѣтять, та ся стýлихъ задъ едно дрьво.*

Стýлиꙋе, *с. ср.* отъ **стýлямь** и **стýлямся**.

Стýпамь, *гл. свр.* отъ **стýпвамь**. **—панъый**, *прич. стр.* Натупанъый.

Ступáница, ступáнъ, в. **стопáница, стопáнъ**.

Стýпвамь и **стýпувамь** (да **стýпамь**), *гл. д.* 1) Да затупамъ, да притупамъ многимъ изведнажъ и ненадѣйно. 2) Натупвамь нѣкого много и бързо. *Стигнꙋла го и го ступала.* **— мся**, *гл. вз.* Натупвамъся, сбиквамъся. *Ступахꙋ ся.*

Стýпка, *с. ж.* Стꙋпка.

Ступъ, *с. м.* Мѣсто въ видныхъ, дѣто разтопена-та руда ся втичва отъ огнището.

Стýпиꙋ, ишь,—пúлъ, *гл. свр.* отъ **стýпямь**. **—пенъый**, *прич. стр.*

Стýпямь (да **стýпиꙋ**), *гл. д.* Затъкамь, затулямь; **затыкáть**.

Стýпяне, *с. ср.* отъ **стýпямь**. Затъкане, затулане.

Стýрвамь и **стýрямь** (да **стýрыꙋ**), *гл. д.* 1) Събарямь, сваляме, изтурямь. 2) Мѣтамь, помѣтамь, избивамь, изтурямь; **выкúдывать недонóска**. *Което дрьво не роди, оно не стурва.* **—мся**, *гл. стр.* Бъвамь стуренъ.

Стýрване и **стýряне**, *с. ср.* отъ **стýрвамь**.

Стýрыꙋ, ишь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **стýрвамь**. **—ренъый**, *прич. стр.*

Стýтамь, *гл. свр.* отъ **стýтвамь**. **—танъый**, *прич. стр.*

Стýтвамь и **стýтувамь** (да **стýтамь**), *гл. д.* Направямь, извършамь нѣчто прибързано, надвѣ-натри, какъ да е; потутквамь, прѣтутвамь, скалосвамь, скалосвамь, скопосвамь, скатвамь, сбутвамь; **ганашúть, нахля́ть, навахля́ть, наля́пать, отмáхивать**. **—мся**, *гл. стр.* Бъвамь стутанъ.

Сту́тваніе и сту́туваніе, *с. ср.* отъ **сту́твамь.**

Сту́ткамь (да си), *гл. възвр. свр* Да ся свиѫ, да ся сгушѫ. *Стуткался като нѣкоѭ сиротицѫ.*

Стушѭ (да ся), **ишь,—шился,** *гл. възвр. свр.* Да ся навѫсѫ, да ся намусѫ, да ся начюмѣрѫ, да ся намрьждѫ, да ся насупѫ, да ся настущѫ; **нахму́риться, насу́питься.** *Стушился като Мартѫ.*

Стущѣ́ (да ся), **ишь,—щи́лся,** *гл свр.* отъ **стущіа́вамся.**

Стущіа́вамся (да ся стущѫ́), *гл. възвр.* За врѣмя-то: застѫламся съ облаци, та ся стьмнѭвамь; навѫсвамся.

Стущіа́ваніе, *с. ср.* отъ **стущіа́вамся.**

Стѣ́камь (**стѣ́квамь, да стѣкнѫ, стѣкнувамь**), *гл. д.* 1) Посбутвамь главни-тъ на огънь да гори по́-добрѣ; **потъкамь, потъ́камь; возгнѣща́ти.** 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, склаждамь, развъждамь, завалѭмь, навалѭмь огънь; **разводи́ть, расклáдывать огóнь.** *Стъкнѫ огънь,* накладе. **—мся,** *гл. стр.* Бувамь стъкнѫтъ.

Стѣ́каніе, *с. ср.* отъ **стѣ́камь.** *Стъканіе огъньо.*

Стѣ́квамь, *гл. мн-кр* отъ **стѣ́камь.**

Стъкмоглáвъый, въ, ва, во, *пр* Еднаквъый, приличнъый, токмоглавъый, едночнъый, подобнъый; **одинáкій, одинáковый, подóбный, похóжій.** *Тоѝ имаше двѣ стъкмоглавы дѣвоѝкы.*

Стъкми́ѫ, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **стъкми́авамь. —ме́нъый,** *прич. стр.*

Стъкми́авамь и стѣ́кмѭмь (да стъкми́ѫ), *гл. д.* 1) Турѭмь нѣкаквѫ работѫ нарядъ, на пѫть да стане; наряждамь, уряждамь, натъкмѭвамь, утъкмѭвамь, наснобѭвамь, нагаждамь, нагодѭвамь, наглашѭмь, докарвамь; **устрáивать, обдѣлывать, лáдить, клеи́ть, налáживать, облáживать.** *Стъкмихъ работѫ-тѫ. Стъкмихмы да идемъ на разходкѫ.* 2) Направѭмь да е готово; натъкмѭвамь, наготвювамь, приготвювамь; **приготовля́ть.** *Стъкмихъ му пары-ты.*

> Купи и копчя хранено,
> Зелъ и е калпакъ босанскъый,
> Стъкми и рубѫ юнашкѫ,
> И си и сабѫ припасѝ. *Пѣс.*

3) Наряждамь, нагласѭвамь да имамь всичко, чтото ще ми потрѣбва; натъкмѭвамь, утъкмѭвамь, приготвювамь, наготвювамь; **обзаводи́ть.** *Стъкмихмы си зимнинѫ.* 4) Стокмѭвамь, сравнѭвамь, изравнѭвамь, избарабарѭвамь; **верста́ть, сра́внивать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмѭвамся, утъкмѭвамся да съмь готовъ, приготвювамся; **приготовля́ться.** *Царскый-тъ сынъ рекълъ на воиска-та си да ся стъкми.* 2) Приготвювамь си, наготвювамь си всичко, что ще ми дотрѣбва; натъкмѭвамся, утъкмѭвамся; **обзаводи́ться.** *Стъкмихмъся съ зимнинѫ.* 3) *гл. вз.* Потъкмѭвамся, погаждамся, погодѭвамся, спогаждамся, сговарѭвамся, спазарѭвамся; **угова́риваться, усло́вливаться, ста́киваться, ла́диться, сдѣлаться.** 4) *гл. възвр.* Стокмѭвамся, сравнѭвамся, изравнѭвамся, избарабарѭвамся; **верста́ться, сра́вниваться, ура́вниваться.** 5) *гл. стр.* Бувамь стъкменъ.

Стъкмі́аваніе, *с. ср.* отъ **стъкмі́авамь и стъкмі́авамся.**

Стѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **стѣ́кнѫ.**

Стѣ́кнѫ, **ешь,—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **стѣ́камь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Стъл . . . Рѣчи-тъ, които нѣкои начинать съ **стъл,** като **стѣ́лба, стѣ́лбка, стълпъ, стълкѫ́** и проч, в. на р'да при **стлъ . . .**

Стѣ́нжень, *с. м.* Стѫжень

Стънъ, *с. м.* Четыре-ты стлъбци на хъижѫ; стонъ.

Стъпа́лкы, *с. ж. мн.* в. **стжпа́лкы.**

Стѣ́пквамь и стѣ́пчювамь (да стѣ́пчѫ), *гл. д.* Затъпквамь, потъпквамь, погазвамь, смачквамь нѣчто съ крака; стъптувамь, сгазвамь; **ста́птывать, раста́птывать, притáптывать.** *Крава-та стъпкала телято си. Стъпкахмы гроздѥ-то, цвѣтѥто.* **—мся,** *гл. стр.* Бувамь стъпканъ. — *Стъпкалася и не му гы давала,* втълпилася; **притворѝлась, напусти́ла на себя́ дурь.**

Стѣ́пканіе и стѣ́пчюваніе, *с. ср.* отъ **стѣ́пквамь.**

Стѣ́птувамь (да стѣ́птѫ), *гл. д.* Стъпквамь.

Стѣ́птѫ, **ишь,—тилъ,** *гл. свр.* отъ **стѣ́птувамь. —тенъый,** *прич. стр.*

Стѣ́пчѫ, **ешь, —пкáхъ,** *гл. свр.* отъ **стѣ́пквамь. —пканъый,** *прич. стр.*

Стѣ́пчіамь (да стѣ́пчѫ), *гл. д.* Стъпквамь.

Стър . . . Рѣчи тъ, които нѣкои начинать съ **стър,** като **стървѫ́, стѣ́рга, стъргóтина, стѣ́ржѫ, стърка, стѣ́ркамь, стрѣ́хѫ, стърчѫ́** и проч. в. на ряда при **стръ . . .**

Стърна́, стърни́ще, стърнѫ́, в. **страна́, страни́ще, странѫ́.**

Стъдéніе, *с. ср.* отъ **стъдѫ́** и **стъджся.** Засрамѭване.

Стъдѫ́, **и́шь,** — **дѝлъ,** *гл. д.* Засрамѭмь; **стыди́ть. —дѫ́ся,** *гл. възвр.* Срамувамся, срамѫ́ся, засрамѭмся; **стыди́ться.**

Стѣ́натіе, *с. ср.* отъ **стѣ́нѫ.** Стъненіе, изстъване.

Стѣ́неніе, *с. ср.* отъ **стѣ́нѫ.** Стънатіе.

Стѣ́нѫ, **ешь, стынѫлъ,** *гл. ср.* 1) Стоѫ

на студено; зябна, мрьзна; мёрзнуть, зя́бнуть, зноби́ться. *Стыне по пътица-та.* 2) Ставамь студенъ; изстывамь; сты́нуть, холоде́ть. *Врѣмя-то захванж да стыне. Остиви го да стине.*

Стѣбелъ, *с. ж.* 1) Стъбло. 2) Чясть отъ клонъ между два става, между двѣ колѣна каквото на лозовж пръчкж, на трьстикж и проч.

Стъбли́стый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много стъбла; стеблистый, клонистый, клонатый, клончистый, грановитый, къгатый, къчистый, стволоватый; стебли́стый, вѣтви́стый.

Стъбло́, *с. ср.* 1) Клонъ на растение; стебло, вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стракъ, струкъ, стрькъ, сжкъ, сжчка, стъбелъ, чепъ; сте́бель, вѣтвь, о́трасль. 2) Стволъ, цволъ, хурка; стволъ.

Стъбли́ж, и́шь,—ли́лъ, *гл. ср.* Стеблж.

Стъблицѐ, *ум. ср.* отъ **стъбло́**. Стебльце.

Стѣгда, *с. ж.* Широко равно мѣсто между кжщъ-тъ въ градъ, въ село; площь, разколъ, мейданъ, мейданлжкъ; пло́щадь, пла́цъ.

Стъклари́ца, *с. ж.* Стъклянъ нѣчто. *Продава стъкларицж.*

Стъкле́нце, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Стъкълце.

Стъкло́, *с. ср.* 1) Прозрачно, тврьдо и крѣхко вещество, което обикновено правять отъ разтопенъ кварцовъ пѣсъкъ и другъ нѣща; цъкло, сжрчка, джамъ; стекло́. 2) Ссждъ направенъ отъ стъкло; шише, стъклянка; бути́лка.

Стъкляни́ца, *с. ж.* Стъклянъ ссждъ.

Стъкля́нка, *с. ж.* 1) Стъкло, шише. 2) Стъкло на прозорець, джамове.

Той да направи срѣдъ море кула
Съ трнета прозорци съ триста стъклянкъ.
Пѣс.

Стѣклянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ стъкло; стекля́нный. *Който има стъклянж главж, да ся не бори съ камънето. — Стъкляна захарь,* варенъ шекеръ и послѣ утаился, та станжлъ на кристалъ; цъклжна захарь; леденѐцъ.

Стъкълцѐ и **стъкля́**, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Шишенце.

Стъмни́ (да ся),—ни́лося, *гл. свр.* отъ **стѣмнувася**.

Стѣмнувася и **стъмня́вася** (да ся стъмни́), *гл. безл.* Става тъмно, настава тъмнина, мракъ; стемнувася, стъмнѣвася, затъмнявася, прѣтъмнѣва, мрьцинася, смрькваася, замрачнявася, смрачнявася; темнѣть, смеркáться, мрачнѣть. *Стъмнися, разденися, дойди, майсторе, плати ми наднищи-тъ.*

Стъмнѣвася (да ся стъмн
Стъмнувася.

Стѣпень, *с. ж.* и **стѣпен**
стропъ, катъ на кжщж; эта
сж на два стъпены.

Стър . . . . Рѣчи-тъ, които
съ стър, като **стървни́ца**, **ви́ж**, **стърпи́ж**ся, **стърчи́**
в. на ряда при **стрь . . .**

Стѣтрувамь (да **стѣтрж**), *гл.*
раняе свлачамь нѣчто отъ
низко; смъчамь; **стáскива**
2) Съ тътраняе надонасамь;
тътрувамь; **натáскивать**. —
възвр. Тътряшкомь слизам
свлачяся, смъчямся, смъч
ваться, **извлекáться**. 2)
вамь стътранъ.

Стѣтруваніе, *с. ср.* отъ
стѣтрувамся.

Стѣтрж, ешь,—рахъ, *гл. сер*
вамь. —**ранъый**, *прич. ст*

Стѣна́, *с. ж.* 1) Заграда, огра
отъ кирпичь, тухлж или отъ
около нѣчто, по страны-тъ
на́. 2) Страна на нѣчто като
лѣмъ камъкъ, канара, скала,
спида, зжберъ, къчеръ, заря
ла. 4) Стръмно каминисто
единъ камъкъ стѣна не с
на уши има, и плетъ оч
слѣпчѐ до стѣнж, дотукъ
него. Орелъ-тъ си направ
еднж высокж стѣнж

Ако мя въ Видинъ зат
Нощѣ ми лешна земнѣт
Че го въ горж-тж занес
Горѣ ми горѣ въ стѣнъ
Тамъ има жворъ подъ
И до жвора пещерж,
Прѣдъ пещерж-тж бѣлъ
И на камъка три крьст
Въ си камъка дигнѣте,
Лешна ми тамъ заровѣт

Стѣни́ца и **стѣни́чка**, *ум.*
Стѣнница, *с. ж.* Насѣкомо *Ci*
или *Acanthia lectularia*,
пушь, тахтаба, тахтабита, та
Стѣнови́тый, тъ, та, то, *п*
стѣнж. *Стѣновито камън*
Стѣнола́зка, *с. ж.* Птица *Ti*
raria.
Стѣсни́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл.* с
ни́ваамь. —**не́нъый**, *прич.*
Стѣсня́ваамь (да **стѣсни́ж**), *гл.*
нѣчто да стане тѣсно, по-т
трѣбна; **стѣсня́ть**, **съужива**
—**ся**, *гл. стр.* Бывамь с
Стѣсня́ваніе, *с. ср.* отъ **стѣ**

Стѣстѧ (да ся), и́шь,— сти́лся, *гл. свр.* отъ **стѣстѝвамся.**

Стѣстѝвамся (да ся стѣстѧ), *гл. възвр.* Ставамъ на тѣсто, като тѣсто. *Топълъ хлѣбъ не ся чюпи, зачтото ся стѣствава.*

Стѣстѝване, *с. ср.* отъ **стѣстѝвамся.**

Стѣ́шнѣый, —шньнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* вм. **срѣ́щнѣый,** стрѣщнѣый.

Стѫга, *с. ж.* Въже, съ което порожвать добѣтъкъ; порожни́ца, порожь, порожи.

Стѫ́жень, жни, *с. м.* Стѣнжень, стажень, нѣра три аршина, метръ и половина; разтягъ, разтакъ, колачь; са́жень, сажѐнь. *Девять стажни го закопа.*

Стѫ́па, *с. ж.* Дръвянъ или камянъ ссадъ за чюкане въ него соль, пиперъ и другы нѣщта; кутелъ, чотура, дибекъ, тлъчѐкъ; ступка бо́лшая дерева́ная или ка́менная.

Стѫпа́лка, *с. ж.* 1) Стѫпка. *Ако гавишь човѣку стѫпалкѫ тѫ, не гави му работѫ-тѫ Гави ми на стѫпалкѫ-тѫ, не гави ми на честь тѫ. Ако ми стѫпишь на стѫпалкѫ-тѫ, на кѫсмета не можешь. Той ѣ рекълъ да стѫпить на пепель-тѫ и да си ходи, да той ке ѣ земѣлъ жѣрѫ отъ стѫпалкѫ-тѫ.* 2) Въ ми. ч. *стѫпалкы:* на станъ окаченъ на нищелкъы-тъы дъскъ, на които стѫпя тъкача-та, та движи нищелкъы-тъы; кракъ, ногалка, настѫпалци, пятитръы, подножка, подножь; подно́га, топта́лка.

Стѫпа́ло, *с. ср.* 1) Долня-та чясть на кракъ, съ който стѫпямъ на земь-тѫ; ходило, табанъ; стопа́, ступня́, подо́шва, сле́дъ, ла́па. *Болѧть мя стѫпала-та.* 2) Долня-та чясть на чорапъ, на обувкѫ, въ който влиза стѫпало-то на крака; ходило, щапало. *Стѫпало на чорапъ. Днеска уплетохъ двѣ стѫпала.* 3) Всяка полѣгата чясть на стлъбѫ, на който стѫпять, кога ся качвать или слизать; стѫпка, басамакъ; ступе́нь. *Стлъба съ шесть стѫпала. Стѫпала-та сѫ изгнилы.* 4) Грънчарска справа съ колело, врѣтено и столъ, на който грънчарь-тъ извръ́тѣва ссадовъ-тъы си. — *Боса на стѫпала,* по чорапе, безъ обуща.

Полѣгнѫла бѣлня пченица,
Полѣгнѫла царю у сараѧ;
Не наеси никой да ѫ жьне,
Наелася Марня скумрня,
Та ѫ жьне гола гологлава,
Та ѫ жьне боса на стѫпала. *Пѣс.*

Полѣгнѫла бѣлня пченица,
Полѣгнѫла царю до сараѧ,
Та ѫ жьне Елена робъня,
Жьне, жьне гола гологлава,
Жьне, жьне боса на стѫпала. *Пѣс.*

Стѫпа́лце, *ум. ср.* отъ **стѫпа́ло.**

Стѫ́пвамь и стѫ́пувамь (да стѫпѫ), *гл. ср.* Стѫпямь

Стѫпи́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.** Да ся стѫпишь.

Стѫпи́свамся и стѫпи́сувамся (да ся стѫпи́шь и да ся стѫпи́самь), *гл. об.* Отъ страхъ или отъ друго нѣчто спирамся, не отивамь напрѣдъ, врѣщамся, отстѫпямь надъръ заднишкомь; поддавамся; отступа́ть, поступа́ться, отпа́чиваться, попа́чиваться, оса́живаться. *Не ся стѫписва отъ (прѣдъ) ничто. Конь тъ ми хванѧ да ся стѫписва,* да ся спира, да отстѫпя назадъ. *Дѣто сила владѣе, законъ-тъ ся стѫписва.*

Стѫпи́свание и стѫпи́сувание, *с. ср.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫпи́ца, *с. ж.* Справа да ся лови нѣчто въ нея; капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, хватъ, склупца; капка́нъ, пасть, клящы́, ловушна. *Хытра лисица дълга стѫпица Хытра лисица стрѣдѣ стѫпицѫ. Хытра лисица и съ двѣ-тъы новѣ въ стѫпицѫ. Хватилася лисица въ стѫпицѫ, а очи-тъы и́ въ кокошкъы-тъы. Механа-та е стѫпица ва пиянициѫ-тѫ. Единъ човѣкъ отишелъ въ планинѫ да наставя еднѫ стѫпицѫ, за да хватить нѣкоѫ дивинѫ мрьшеадняѫ. Кай да заминѫ, все стѫпици наставенъ, за да мя хватять.*

Стѫпи́шнѫ (да ся), ешь,—пи́сахся, *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫпка, *с. ж.* 1) Едно прѣстѫпване съ кракъ; крачка, стѫпъ; шагъ. 2) Мѣсто, что зима човѣкъ, животно съ едно прѣстѫпване; стѫпъ, крачка, разкрачь, чекоръ, разчекоръ, адѫмъ; шагъ. *Стѫпка по стѫпкѫ планина ся прѣврьлка.* 3) Дъпка отъ стѫпено, отъ кракъ; стѫпалка, стѫпунка, стѫпъ; сле́дъ, стопа́. *Направилъ одъра все стѫпкы;* наслѣдѝлъ, наслѣдѝлъ полъ. *Что ся въ кѫщи не повнава?* Гат. — Стѫпка. *Оттува до Стамбулъ блюдца, блюдца?* Гат. — Конскъы стѫпкы. — *Стѫпка по стѫпкѫ,* полека, тихо; нога́ за ногу. — *Четѫ стѫпкы-тъы нѣкому,* гледамь, забѣлѣ́жямь, какво прави, съглядвамь го, кадѣ ходи и какво чини; сле́дѝть за кѣмъ, наблюда́ть за поведе́ниемъ, за всѣ́ми посту́пками кого́ либо. — *Мачя стѫпка,* раст. *Heracleum sphondylium;* медвѣжья ла́па, боршевникъ. — *Мечя стѫпка,* раст. *Primula veris,* аглика, ангелика, ангелинка, еглика, еглича, иглекъ, иглична, иглича, гороцвѣтие, гороцвѣтъ, пятопрьстница, пятопрьсть, христосово цвѣтие, кукувичино цвѣтие, самовилско цвѣтие; бѣ-

на студено; зябна, мрьзна; мѣ́рнуть, зя́бнуть, знобя́ться. *Стыне по пѫтница-та.* 2) Ставамь студенъ: изстывамь: сты́нуть, холоде́ть. *Врѣ́мя-то захвана да стыне. Остиви го да стине.*

Стѣбелъ, *с. м.* 1) Стъбло. 2) Чясть отъ клонъ между два остава, между две колѣна каквото на лозова пра́тчка, на трьстика и проч.

Стъбли́стый, *стъ, ста, сто, пр.* Что има много стъбла: стеблистый, блонистый, клонатый, клончистый, грановитый, къ́татый, къчистый, стволоватый; стебли́стый, вѣтви́стый.

Стъбло́, *с. ср.* 1) Клонъ на растение; стебло, вѣй, вѣ́йка, гранъ, граика, стлъ́бъ, щлъ́бъ, слъ́бъ, слъ́бка, стракъ, струкъ, стрькъ, сжкъ, сжчка, стъбелъ, чепъ; сте́бель, вѣтвь, о́трасль. 2) Стволъ, цволъ, хурка; стволъ.

Стъбли́ж, *и́шь,—и́лъ, гл. ср.* Стеблѫ.

Стъбльце́, *ум. ср.* отъ **стъбло́**. Стебльце.

Стѣ́гда, *с. ж.* Широко равно мѣсто между кащы-ты въ градъ, въ село; площь, разколъ, мейданъ, мейданлжкъ; пло́щадь, пла́цъ.

Стъкларѝа, *с. ж.* Стъклянъ нѣчто. *Продава стъклариѧ.*

Стъкле́нце, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Стъкълце.

Стъкло́, *с. ср.* 1) Прозрачно, тврьдо и крѣхко вещество, което обыкновено правять отъ разтопенъ кварцовъ пѣсъкъ и другы нѣчта: цъкло, сжрчна, джамъ: стекло́. 2) Сждъ направенъ отъ стъкло; шише, стъклянка; буты́лка.

Стъкляни́ца, *с. ж.* Стъклянъ сждъ.

Стъкля́нка, *с. ж.* 1) Стъкло, шише. 2) Стъкло на прозорець, джамове.

Той да напра и срѣдъ море кула
Съ триета проворци сь триста стъкляянъ.
Пѣс.

Стѣ́клянъ, *ъ, на, но, пр.* Направеный отъ стъкло; стекля́ный. *Който има стъкляна глава, да ся не бори съ камънето.* — *Стъкляна захарь*, варенъ шекеръ и послѣ утаялся, та станалъ на кристалы; цъклиана захарь; леденéцъ.

Стъкълце́ и **стъкля́**, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Шишенце.

Стъмня́ (да ся),—**ня́лося**, *гл. свр.* отъ **стѣ́мнувася**.

Стѣ́мнувася и **стъмня́вася** (да ся стъмня́), *гл. безл.* Става тъмно, настава тъмнина, мракъ; стемнувася, стъмнѣвася, затъмнявася, прѣтъмнѣва, мрьцинася, смрькася, замрачявася, смрачявася; темнѣть, смеркáться, мрачнѣть. *Стъмнися, разденися, дойди, майсторе, плати ми надницы-ты.*

Стъмнѣ́вася (да ся стъмня
Стъмнувася.

Стѣпень, *с. ж.* и **стѣпен**
стропъ, катъ на кащя; ета
ся на два стъпены.

Стър . . . . Рѣчи-ты, които
съ стър, като **стървни́ца**, **вя́ж**, **стърпя́ся**, **стърчя́**
в. на ряда при **стрь . . .**

Стѣ́трувамь (да **стѣ́трж**), *гл.* ране свлачамь нѣчто отъ низко; смычамь; **стя́скива**
2) Съ тътране надонасамь; тътрувамь; **натя́скивать**. — *възвр.* Тътряшкомь слизамъ свлачамся, смычамся, смъч**ваться**, **низвлека́ться**. 2) вамь стътранъ.

Стѣ́трување, *с. ср.* отъ **стѣ́трувамся**.

Стѣ́трж, *ешь,—рахъ, гл. сер* **вамь**. —**ранъ**, *прич. ст*

Стѣна́, *с. ж.* 1) Заграда, огра отъ кирпичь, тухла или отъ около нѣчто, по страны-ты на́. 2) Страна на нѣчто като лѣмъ камыкъ, канара, скала, спида, зжберъ, къчеръ, зарл ла. 4) Стръмно каминисто *единъ камыкъ стѣна не с на уши има, и плетъ оч слѣпчё до стѣнж, дотукъ него. Орелъ-тъ си направ единж высокж стѣнж*

Ако ми въ Видинъ затр
Нощъ ми лешна земнѣте
Че го въ горж-тж занес
Горѣ ми горѣ въ стѣны
Тамъ има мавръ подъ
И до мавора пещерж,
Прѣдъ пещерж-тж бѣлъ
И на камъка три крьст
Въ си камъка дигнѣте,
Лешна ми тамъ заровѣт

Стѣни́ца и **стѣни́чка**, *ум.*

Стѣ́ница, *с. ж.* Насѣкомо *Cim* или *Acanthia lectularia*, д пушь, тахтаба, тахтабита, тах

Стѣнови́тый, *тъ, та, то, п* стѣнж. *Стѣновито камъни*

Стѣнола́зка, *с. ж.* Птица *Ti raria.*

Стѣсня́ж, *и́шь,—ня́лъ, гл. с* **ня́вамь**. —**не́нъ**, *прич.*

Стѣсня́вамь (да **стѣсня́ж**), *гл.* нѣчто да стане тѣсно, по-т трѣбва; стѣсня́ть, съужива —**ся**, *гл. стр.* Бывамь с

Стѣсня́ване, *с. ср.* отъ **стѣ**

Стѣстѧ (да ся), и́шь,— ста́лся, *гл. свр.* отъ **стѣстя́вамся.**

Стѣстя́вамся (да ся стѣстѧ), *гл. възвр.* Ставамь на тѣсто, като тѣсто. *Топълъ хлѣбъ не ся чюпи, зачтото ся стѣстява.*

Стѣстя́ване, *с. ср.* отъ **стѣстя́вамся.**

Стѣ́шнъ, —шенъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* вм. **срѣ́щнъ,** стрѣщнъ.

Стѫга, *с. ж.* Въже, съ което порожвать добытъкъ; порожни́ца, порожь, порожя.

Стѫжень, жни, *с. м.* Стѣнжень, стажень, нѣра три аршина, метръ и половина; разтягъ, разтакъ, колачь; са́жень, сажѣ́нь. *Девять стажни го закопа.*

Стѫпа, *с. ж.* Дръвянъ или каменъ сждъ за чюкане въ него соль, пиперъ и другы нѣчта; кутелъ, чотура, дибекъ, тлъчёкъ; ступка большая дерева́ная или ка́менная.

Стѫпа́лка, *с. ж.* 1) Стѫпка. *Ако гавишь човѣку стѫпалкѫ тѫ, не гави му работѫ-тѫ Гави ми на стѫпалкѫ-тѫ, не гави ми на честь тѫ. Ако ми стѫпишь на стѫпалкѫ-тѫ, на кѫсмета не можешь. Той ѣ рекълъ да стѫпить на пепель-тѫ и да си ходи, да той ке ѣ земѣлъ мѣрѫ отъ стѫпалкѫ-тѫ.* 2) Въ мн. ч. *стѫпалкы:* на станъ окаченъ на нищелкъы-ты дъскъ, на които стѫпя тъкачка-та, та движи нищелкъы-ты; кракъ, ногалка, настѫпалци, пятитръ, подножка, подножь; подно́га, топта́лка.

Стѫпа́ло, *с. ср.* 1) Долня-та чясть на кракъ, съ който стѫпямъ на земь-тѫ; ходило, табанъ; стопа́, ступня́, подо́шва, сле́дъ, ла́па. *Болять мя стѫпала-та.* 2) Долня-та чясть на чорапъ, на обувкѫ, въ който влиза стѫпало-то на крака; ходило, щапало. *Стѫпало на чорапъ. Днеска уплетохъ двѣ стѫпала.* 3) Всяка полѣгата чясть на стлъбѫ, на която стѫпять, кога ся качвать или слизать; стѫпка, басаманъ; ступе́нь. *Стлъба съ шесть стѫпала. Стѫпала-та сѫ изгнилы.* 4) Грънчарска справа съ колело, врѣтено и столъ, на който грънчарь-тъ изврътѣва сждовъ-ты си. — *Боса на стѫпала,* по чорапе, безъ обуща.

Полѣгнѫла бѣлня пченица,
Полѣгнѫла царю у сараѧ;
Не наеся никой да ѫ жње,
Наелася Мариа скумриа,
Та ѫ жње гола гологлава,
Та ѫ жње боса на стѫпала. *Пѣс.*

Полѣгнѫла бѣлня пченица,
Полѣгнѫла царю до сараа,
Та ѫ жние Елена робъня,
Жние, жние гола гологлава,
Жние, жние боса на стѫпала. *Пѣс.*

Стѫпа́лце, *ум. ср.* отъ **стѫпа́ло.**

Стѫпвамь и стѫпувамь (да стѫпѫ), *гл. ср.* Стѫпамь

Стѫпи́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.** Да ся стѫпишь.

Стѫпи́свамся и стѫпи́сувамся (да ся стѫпи́шѫ и да ся стѫпи́самь), *гл. об.* Отъ страхъ или отъ друго нѣчто спирамся, не отивамь напрѣдъ, врьщамся, отстѫпямь надъирѣ заднишкомь; поддавамся; отступа́ть, поступа́ться, отпя́чиваться, попя́чиваться, оса́живаться. *Не ся стѫписва отъ (прѣдъ) ничто. Конь тъ ми хваня да ся стѫписва,* да ся спира, да отстѫпя назадъ. *Дѣто сила владѣе, законъ-тъ ся стѫписва.*

Стѫпи́сване и стѫпи́суване, *с. ср.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫпи́ца, *с. ж.* Справа да ся лови нѣчто въ нея; капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, хватъ, склупца; капка́нъ, пасть, клящцы́, ловушна. *Хытра лисица дълга стѫпица Хытра лисица стрѣдѣ стѫпицѫ. Хытра лисица и съ двѣ-ты новѣ въ стѫпицѫ. Хватилася лисица въ стѫпицѫ, а очи-ты и́ въ кокошкы-ты. Механа-та е стѫпица за пиянициѫ-тѫ. Единъ човѣкъ отишелъ въ планиня да наставя едня стѫпицѫ, за да хватить нѣкоѫ дивиня мрьшеадня. Кай да заминѫ, все стѫпици наставенъ, за да мя хватять.*

Стѫпи́шнѫ (да ся), ешь,—пи́сахся, *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫпка, *с. ж.* 1) Едно прѣстѫпване съ кракъ; крачка, стѫпъ; шагъ. 2) Мѣсто, что зима човѣкъ, животно съ едно прѣстѫпване; стѫпъ, крачка, разкрачь, чекоръ, разчекоръ, аджмъ; шагъ. *Стѫпка по стѫпкѫ планина ся прѣврьла.* 3) Дъира отъ стѫпено, отъ кракъ; стѫпалка, стѫпунка, стѫпъ; сле́дъ, стопа́. *Направилъ одъра все стѫпкы;* наслѣди́лъ, наслѣди́лъ полъ. *Что ся въ кѫщи не познава?* Гат. — Стѫпка. *Оттува до Стамбулъ блюдца, блюдца?* Гат. — Конскъы стѫпкы. — *Стѫпка по стѫпкѫ,* полека, тихо; нога́ за ногу. — *Четѫ стѫпкы-ты нѣкому,* гледамь, забѣлѣ́жямь, какво прави, съглядвамь го, кадѣ ходи и какво чини; сле́ди́ть за кѣмъ, наблюда́ть за поведе́ніемъ, за всѣ́ми посту́пками кого́ либо. — *Мачя стѫпка,* раст. *Heracleum sphondylium;* медвѣжья ла́па, боршевникъ. — *Мечя стѫпка,* раст. *Primula veris,* аглика, ангелика, ангелинка, еглика, еглича, иглекъ, иглична, иглича, гороцвѣтие, гороцвѣтъ, пятопрьстница, пятопрьсть, христосово цвѣтие, кукувичино цвѣтие, самовилско цвѣтие; бѣ-

на студено; зябнѫ, мрьзнѫ; мёрнуть, зя́бнуть, зноби́ться. *Стыне по пѫтница-та.* 2) Ставамь студенъ; изстывамь; сты́нуть, холоднѣть. *Врѣмя-то захванѫ да стыне. Остиви го да стине.*

Стѣбелъ, *с. м.* 1) Стъбло. 2) Чясть отъ клонъ между два остава, между двѣ колѣна каквото на лозовѫ пръчкѫ, на трьстикѫ и проч.

Стъбли́стый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много стъбла: стеблистый, клонистый, клонатый, клончистый, грановитый, кытатый, кычистый, стволоватый; стебли́стый, вѣтви́стый.

Стъбло́, *с. ср.* 1) Клонъ на растение; стебло, вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стракъ, струкъ, стрькъ, сѫкъ, сѫчка, стъбелъ, чепъ; сте́бель, вѣтвь, о́трасль. 2) Стволъ, цволъ, хурка; стволъ.

Стъбли́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. ср.* Стеблѫ.

Стъбльце́, *ум. ср.* отъ **стъбло́**. Стебълце.

Стѣгда, *с. ж.* Широко равно мѣсто между кѫщы-ты въ градъ, въ село; площь, разколъ, мейда́нъ, мейданлѫкъ; пло́щадь, пла́цъ.

Стъкларѝа, *с. ж.* Стъкляны нѣчто. *Продава стъклариѫ.*

Стъкле́нце, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Стъкълце.

Стъкло́, *с. ср.* 1) Прозрачно, тврьдо и крѣхко вещество, което обыкновено правять отъ разтопенъ кварцовъ пѣсъкъ и другы нѣчта; цъкло, сѫрчя, джамъ; стекло́. 2) Сждъ направенъ отъ стъкло; шише, стъклянка; буты́лка.

Стъкляни́ца, *с. ж.* Стъклянъ сждъ.

Стъкля́нка, *с. ж.* 1) Стъкло, шише. 2) Стъкло на прозорець, джамове.

Той да направи срѣдъ море кула
Съ трѝста прозорци съ трѝста стъклянкъ.
Пѣс.

Стѣклянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ стъкло; **стекля́ный**. *Който има стъклянѫ главѫ, да ся не бори съ камынето. — Стъкляна захарь*, варенъ шекеръ и послѣ утаенся, та станѫлъ на кристалъ; цъклѧна захарь; леденѐцъ.

Стъкълце́ и **стъкля́**, *ум. ср.* отъ **стъкло́**. Шишенце.

Стъмни́ (да ся),—ни́лося, *гл. свр.* отъ **стѣмнувася**.

Стѣмнувася и **стъмня́вася** (да ся стъмни́), *гл. безл.* Става тъмно, настава тъмнина, мракъ; стемнувася, стъмнѣвася, затъмнявася, прѣтъмнѣва, мрьцинявся, смрькнася, замрачявася, смрачявася; темнѣть, смеркáться, мрачнѣть. *Стъмнися, разденися, дойди, майсторе, плати ми надницы-ты.*

Стъмнѣвася (да ся стъмни Стъмнувася.

Стѣпень, *с. ж.* и **стѣпен** стропъ, катъ на кѫщѫ; эта́ *сѫ на два стъпены.*

Стър . . . . Рѣчи-ты, които съ стър, като **стървни́ца**, **вя́ѫ**, **стърпя́ѫся**, **стърчя́** в. на ряда при **стрь . . .**

Стѣтрувамь (да сте́трѫ), *гл.* раняе свлачнамь нѣчто отъ низко; смычнамь; ста́скива 2) Съ тътране надонасамь; тътрувамь; ната́скивать. *възвр.* Тътряшкомь слизам свлачнамся, смычнамся, смыч ваться, низвлекáться. 2) вамь стътранъ.

Стѣтруваніе, *с. ср.* отъ **стѣтрувамся**.

Стѣтрѫ, ешь,—рахъ, *гл. сов* вамь. —ранъый, *прич. с*

Стѣна́, *с. ж.* 1) Заграда, огра отъ кирпичь, тухлѫ или отъ около нѣчто, по странъ-ты на́. 2) Страна на нѣчто кат лѣмъ камыкъ, канара, скала спида, зѫберъ, кычеръ, зарѝ ла. 4) Стрьмно каминисто *единъ камыкъ стѣна не с на уши има, и плетъ оч слѣпчё до стѣнѫ, дотукъ него. Орелъ-тъ си направ еднѫ высокѫ стѣнѫ*

Ако мя въ Видинъ зат
Нощѣ ми лешна земнѣт
Че го въ горѫ-тѫ зане
Горѣ ми горѣ въ стѣнъ
Тамъ има жаворъ подъ
И до жавора пещерѫ,
Прѣдъ пещерѫ-тѫ бѣлъ
И на камъка три крьст
Въ си камъка дигнѣте,
Лешна ми тамъ заровѣт

Стѣни́ца и **стѣни́чка**, *ум.*

Стѣнница, *с. ж.* Насѣкомо *Cim* или *Acanthia lectularia*, пушь, тахтаба, тахтабита, та

Стѣнови́тый, тъ, та, то, стѣнѫ. *Стѣновито камын*

Стѣнола́зка, *с. ж.* Птица *Ti raria.*

Стѣсня́ѫ, и́шь,—ни́лъ, *гл. с* ня́вамь. —нѐнъый, *прич.*

Стѣсня́вамь (да стѣсня́ѫ), *гл* нѣчто да стане тѣсно, по-т трѣбна; стѣсня́ть, съужива —ися, *гл. стр.* Бывамь с

Стѣсня́ваніе, *с. ср.* отъ **стѣ**

Стѣстѧ (да ся), **ѧ́шь**,— **стѧ́лся**, *гл. свр.* отъ **стѣстѧ́вамся**.

Стѣстѧ́вамся (да ся **стѣстѧ**), *гл. възвр.* Ставамь на тѣсто, като тѣсто. *Топълъ хлѣбъ не ся чюпи, зачтото ся стѣствава.*

Стѣстѧ́ване, *с. ср.* отъ **стѣстѧ́вамся**.

Стѣшпъ́й, —**шьнъ** и —**шенъ**, **шна**, **шно**, *пр.* вм. **срѣщнъ́й**, стрѣщнъ́й.

Стѫга, *с. ж.* Въже, съ което порожвать добътъкъ; порожни́ца, порожь, порожя.

Стѫ́жень, **жни**, *с. м.* Стѣнжень, стажень, мѣра три аршина, метръ и половина; разтягъ, разтакъ, колачь; са́жень, сажѣ́нь. *Девять стажни го закопа.*

Стѫпа, *с. ж.* Дръвянъ или камянъ ссадъ за чюкане въ него соль, пиперъ и другы нѣчта; кутелъ, чотура, дибекъ, тлъчёкъ; ступка болша́я дерева́ная или ка́менная.

Стѫпа́лка, *с. ж.* 1) Стѫпка. *Ако гавишь человѣку стѫпалкѫ тѫ, не гави му работѫ-тѫ Гави ми на стѫпалкѫ-тѫ, не гави ми на честь тѫ. Ако ми стѫпишь на стѫпалкѫ-тѫ, на кѫсмета не можешь. Той ѣ рекълъ да стѫпить на пепель-тѫ и да си ходи, да той ке ѣ земѣлъ жѣрѫ отъ стѫпалкѫ-тѫ.* 2) Въ мн. ч. *стѫпалкы:* на станъ окаченъ на нищелкы-ты дъскъ, на които стѫпя тъкачка-та, та движи нищелкы-ты; кракъ, ногалка, настѫпалци, патитръ, подножка, подножь; поднóга, топта́лка.

Стѫпа́ло, *с. ср.* 1) Долна-та чясть на кракъ, съ който стѫпямъ на земь-тѫ; ходило, табанъ; стопа́, ступня́, подо́шва, сле́дъ, ла́па. *Болять мя стѫпала-та.* 2) Долна-та чясть на чорапъ, на обувкѫ, въ която влиза стѫпало-то на крака; ходило, щапало. *Стѫпало на чорапъ. Днеска уплетохъ двѣ стѫпала.* 3) Всяка полѣгата чясть на стлъбѫ, на която стѫпять, кога ся качвать или слизать; стѫпка, басамакъ; ступе́нь. *Стлъба съ шесть стѫпала. Стѫпала-та сѫ изгнилы.* 4) Грънчярска справа съ колело, врѣтено и столъ, на който грънчярь-тъ извръ́тѣва ссадовъ-тъ си. — *Боса на стѫпала*, по чораше, безъ обуща.

Полѣгнѫла бѣлна пченица,
Полѣгнѫла царю у сараю;
Не наеси никой да ѫ жьне,
Наелася Мариа скумриа,
Та ѫ жьне гола гологлава,
Та ѫ жьне боса на стѫпала. *Пѣс.*

Полѣгнѫла бѣлна пченица,
Полѣгнѫла царю до сараа,
Та ѫ жние Елена робъна,
Жние, жние гола гологлава,
Жние, жние боса на стѫпала. *Пѣс.*

Стѫпа́лце, *ум. ср.* отъ **стѫпа́ло**.

Стѫпвамь и **стѫпувамь** (да **стѫпѫ**), *гл. ср.* Стѫпямь

Стѫпи́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся**. Да ся стѫпимъ.

Стѫпи́свамся и **стѫпи́сувамся** (да ся **стѫпи́шѫ** и да ся **стѫпи́самь**), *гл. об.* Отъ страхъ или отъ друго нѣчто спирамся, не отивамь напрѣдъ, врѣщамся, отстѫпямь надъ́ирѣ заднишкомь; поддавамся; отступа́ть, поступа́ться, отпа́чиваться, попа́чиваться, оса́живаться. *Не ся стѫписва отъ (прѣдъ) ничто. Конь тъ ми хванѫ да ся стѫписва*, да ся спира, да отстѫпя назадъ. *Дѣто сила владѣе, законъ-тъ ся стѫписва.*

Стѫпи́сване и **стѫпи́суване**, *с. ср.* отъ **стѫпи́свамся**.

Стѫпи́ца, *с. ж.* Справа да ся лови нѣчто въ нея; капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, хватъ, склупца; капка́нъ, пасть, клящцы, лову́шка. *Хытра лисица дълга стѫпица Хытра лисица стрѣдѣ стѫпицѫ. Хытра лисица и съ двѣ-ты нозѣ въ стѫпицѫ. Хватилася лисица въ стѫпицѫ, а очи-ты и́ въ кокошкы-ты. Механа-та е стѫпица за пиланицѫ-тѫ. Единъ человѣкъ отишелъ въ планинѫ да наставя еднѫ стѫпицѫ, за да хватить нѣкоѫ дивинѫ мрьшеадѫ. Кай да заминѫ, все стѫпици наставены, за да мя хватять.*

Стѫпи́шѫ (да ся), **ешь**, —**пи́сахся**, *гл. ср.* отъ **стѫпи́свамся**.

Стѫпка, *с. ж.* 1) Едно прѣстѫпване съ кракъ; крачка, стѫпъ; шагъ. 2) Мѣсто, что зима человѣкъ, животно съ едно прѣстѫпване; стѫпъ, крачка, разкрачь, чекоръ, разчекоръ, адѫмъ; шагъ. *Стѫпка по стѫпкѫ планина ся прѣверьлка.* 3) Дъпка отъ стѫпено, отъ кракъ; стѫпалка, стѫпунка, стѫпъ; сле́дъ, стопа́. *Направилъ одъра все стѫпкы;* наслѣди́лъ, наслѣди́лъ полъ. *Что ся въ кѫщи не познава?* Гат. — Стѫпка. *Оттува до Стамбулъ блюдца, блюдца?* Гат. — Конскы стѫпкы. — *Стѫпка по стѫпкѫ*, полека, тихо; нога́ за ногу. — *Четѫ стѫпкы-ты нѣкому*, гледамь, забѣлѣ́жямь, какво прави, съглядвамь го, кадѣ ходи и какво чини; сле́ди́ть за кѣмъ, наблюда́ть за поведе́ниемъ, за всѣ́ми поступками кого́ либо. — *Мачя стѫпка*, раст. *Heracleum sphondylium;* медвѣ́жья ла́па, боршевникъ. — *Мечя стѫпка*, раст. *Primula veris*, аглика, ангелика, ангелинка, еглика, еглича, иглекъ, иглична, иглича, гороцвѣ́тие, гороцвѣ́тъ, пятопрьстница, пятопрьсть, христосово цвѣтие, кукувичино цвѣтие, самовилско цвѣтие; бѣ-

лая бу́квица, бара́нчики, бара́шки, бо́жья ру́чка, гарлу́ша, гѣ́сянкъ, кура́тина, скоросѣ́лка, зара́кула, первоцвѣ́тъ.

Стѫ́ка, *с. ж.* Малъкъ кутелъ, почасто отъ метлъ; стака, ступка, хавань; ступа, яготъ.

Стѫ́пувамъ, *гл. уч.* отъ **стѫ́пя**.

Стѫ́пя, ешь,—пилъ, *гл. ед-кр* отъ **стѫ́пвамъ**.

Стѫпу́нка, *с. ж.* Стапка. *Стапунки отъ коне*, конскы стапкы.

Стѫ́пчица, *ум. ж.* отъ **стѫ́пка**.

Стѫпъ, *с. ж.* Стапка.

Стѫ́пя, пишь,—пѣлъ, *гл. свр.* отъ **стѫ́пвамъ**.

Стѫ́пвамъ (да **стѫ́пя**, да **стѫ́пя**, **стѫ́пувамъ**), *гл. ср.* Стапвамъ: 1) Прѣмѣствамъ си крака-та отъ едно мѣсто на друго, та ходя; прѣстапвамъ; ступя́т. *Дѣтя-то се да стѫпя.* 2) Изправямъся, турямъ си, слагамъ си крака на нѣчто, като на стапало, та стоя или минувамъ по него; ступя́т. *На бѣлъ камъкъ стѫпила, мътна вода минала. Стѫпи на земля-то, та го свали.* 3) На хода си слагамъ си крака врьху нѣчто, та го натискамъ; настапвамъ, застапвамъ; наступя́т. *Стѫпилъ си на нозе-ма ми* 4) Врьвя, ходя; ступя́т. *По-скоро стѫпяй.* 5) Ида, доходамъ, бывамъ. *Не е стѫпилъ тука*, не е доходилъ 6) Вля́замъ въ нѣчто; настапвамъ, забирамъ, настанвамъ; приходя́т, вступя́т. *Стѫпихми въ горя зелена.* 7) Влазамъ, подкачамъ, забирамъ, захващамъ, встапвамъ; вступя́т. *Изкаралъ пѣтъ годинъ и стѫпилъ въ шестъ.* — *Да не си стѫпилъ едѣ-дѣ-си, да не ти е стѫпилъ кракъ тамъ*, да не си ходилъ; ни по но́гу, ни ногою, ногя́ своей не кладй, ногя своей не запосй. — *Да стѫпя нѣкому на врата*, да го подлѣка, та да си правя чтото ща съ него. — *Стѫпи на кракъ да стане едѣ-что си*, залѣгна, стана мукамъ да ся направи, да стане. —*Стѫпямъ на прѣстолъ*, качамся, въцарявамся; вступя́т на престо́лъ.—*Стѫпямъ нѣкому на честь-та*, погазвамъ му честь-та, обезчестявамъ го, оразиланчамъ го. —*Дѣто стѫпи, трѣва не никне. Дѣто стѫпи Грьмъ, тамъ трѣва не никне. Кога стѫпя на сухо, поврага ти ладика. Стѫпва като въ пазница. Стѫпва, като че му пари на крака-та. Стѫпвай мадро, да не паднешъ лудо. Стѫпи на гѣмя-та, а не на опашя-та й.*

Стѫ́пване, *с. ср.* отъ **стѫ́пвамъ**; по́ступь, похо́дка.

Изгорѣхъ, дудукъ, за тебе,
За твое кротко ходене
И твое малкыкъ стапване. *Пѣс.*

Стя́га, *с. ж.* 1) Прѣчка, законка, вгл
у двѣ изправены нѣчта да гы стягн
да гы дрьжи право; преклáдина. *С
въ слапянкя*, что свързва стлъбци
подбомкъ. *Стяги на стана*, двѣ-ты
кы дрьвета, что заклинять корунъ-ты
Клупъ на врата у хыжи; жлабка, р
пѣтля у дворе́й. 3) Стягъ. *Стягъ
на сына си*, стягай го, не го отпущ

Ой Авраме, старъ дѣленинъ,
Стягъ давай на сына си,
На сына си Мавродина,
Да не ходи по моюъ-ты,
Да не граби сиявенъ кытыъ. *Пѣс.*

Стя́гам (да **стя́гна**, **стя́гнувамъ**),
Съ нѣкя или съ друго таково св
нѣчто яко, да стои сбрано, стѣснено;
гивать, ожимáть, огнетáть. *Стягам
къ, кацк.* 2) Завързвамъ, опинамъ
затягамъ, запинамъ; натя́гивать, под
вáть, подпру́живать. *Стягни го да
отвръже. Стягамъ колана, поздж,*
3) Тѣсенъ съмъ изопнатъ съмъ. т
тискамъ, стискамъ; сжимáть. *Стяга
опинуи-ты, обуща-та.* 4) Зачанам
тягамъ, учеврьстявамъ, укрѣпявамъ; у
лáть. *Труда-та стяга человѣка* 5)
вък да не може да излиза по себе
гамъ, защичамъ; производи́ть запо́ръ.
лебика-та, печеный-та желѣдъ стя
6) Нѣчто развалилося крыла, прав
калено-то; поправямъ, потягамъ, зат
закрьпявамъ, мереметя; поправля́ть,
нивать, перебира́ть, хѣтить. *Да
немъ кацк-тя.* 7) Пригорявамъ,
вамъ, натъкмявамъ, стъкмявамъ, спр
приготовля́ть, снаряжáть. *Стягнх
за пять.* 8) Дрьжа нѣкого строго, ста
не отпущамъ, не давамъ воля, възпира
тискамъ; задéрживать, воздéрживать,
нáть. 9) Притискамъ, натискамъ, нас
зорладисвамъ, узорявамъ; принуждáть.
мя за пары. Царьтя го стягн
той си казалъ право-то. 10) Не
вамъ, не прьскамъ, въздрьжамъ, н
дамъ, прикатявамъ, стискамъ, тища,
берéчь, сберегáть, прибережáть. *Д
да стягамъ, кога вяче нѣмаша.*
1) *гл возвр.* Изопвамъ, обтягамъ
нѣчто около себе-си; обтя́гиватьси,
ваться. *Да ся стягашъ много съ
не е добро.* 2) Поправямся, замо
запинамся, изправямся, потягамся
правля́ться. *Стягамся отъ б
оздравявамъ; оправля́ться по́слѣ бо

3) Готвыкся, справямся, спрѣмамся, тъкмыкся, събирамся, сбирамся да направыкнѣчто, натъкмявамся, стъкмявамся, утъкмявамся, приготвямся; **собира́ться, гото́виться, приготовля́ться, снаряжа́ться, обзаводи́ться.** *Стягнжмыся за пжть, за гостие, за зимж. Не стягайся много да ми ся молишь, да ся святять вси-ты люде.* 4) Дрьжимся, въздрьжямся, удрьжямся, крѣпыкся, стискамся, не ся отпущамь, не ся оставямь; **сде́рживать себя́, воздо́рживаться, удо́рживаться.** *Стягнжся да не плачиж, да ся не смѣж.* 5) Давамь си срьдце, дрьзость; прѣстрашявамся, дрьзвамь; **собра́ться съ ду́хомъ.** *Стягнжся и влѣзе въ дупкж-тж при мечкж тж.* 6) За врѣмя-то: ставамь сухо и студено *Врѣмя-то ся стягнж.* 7) Скжпыкся, скараджся, стискамся; **скупи́ться.** 8) *гл. стр.* Бывамь стягнатъ. — *Стяга мя огрълие-то*, лоше ми е, имамь оскадность, нѣмотиж. — *Стягни си опинци-ты*, опнися, иди та си врьши самъ работж-тж. — *Стягамь нѣкому юзды-ты*, спирамь, възпирамь, стягамь, не давамь волж; **прижа́ть къ но́гтю, прижа́ть подъ но́готь.** — *Стяга го Михалѣ*, има да дава на Михаля, длъженъ е на Михаля, не достига му една-та дъска, хлопа му дъска-та, безуменъ е, глупавъ е, не е съ цѣлъ умъ; **у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ стропа́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ одно́й клѣпки нѣтъ.** — *Стягать го святи безсребрьници*, нѣма си паричкы, налѣгнжла го е сиромашия-та. — *Стяга ми ся душка-та (срьдце-то)*, не съмъ спокоенъ за нѣчто, не могж, да трыж, гръжыкся, мыслиж; **беспоко́иться.**

Стя́ганіе, *с. ср.* отъ **стя́гамь** и **стя́гамся.**

Стя́гнувамь, *гл. уч.* отъ **стя́гнж.**

Стя́гнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **стя́гамь. —нжтый,** *прич. стр. Имамь стягнжто срьдце*, припрѣно, нетрьпѣливо. **—нжто,** *нар.* 1) Яко, здраво, чеврьсто; **пло́тно, вплотну́ю, вплоть, кру́то, ту́го, крѣпко, про́чно.** 2) Строго; **стро́го.** *Дрьжи го стягнжто*, не му дава волж, не го отпуща.

Стя́гомь, *нар. Стягожь стяга*, много стяга.

Стя́гъ, *с. м.* Не даваніе волж, спираніе, възпираніе, дрьжаніе строго; стяга, стяжба, забъ.

Стя́гъ, *с. м.* Знаменъ, знамя, прапорецъ, праворъ, прѣпорецъ, прѣпоръ, прѣпорьць, уруглица, хоржгва, хоржгвица, байракъ; зна́мя.

Стя́жба, *с. ж.* Стяганіе, не даваніе волж, стяга, стягъ.

Стя́дзамь, *гл. д.* Стягамь.

Су, *нар.* Употрѣбявася прѣдъ прилагателнъ качественъ и произведенъ-тъ отъ тѣхъ нарѣчия, еднакво съ *възъ, при, у* и *ж*, за да показва качество то слабо, въ малкж мѣрж, както въ Русскый языкъ окончание **оватый, овато,** и въ такъвъ случай ся изричя съ ударение. *Сӯгрозный, сӯгрозно*, вѣзъ-грозенъ, при́грозенъ, грозничькъ; **дурнова́тый, дурнова́то;** *сӯмалечкъ, сӯмалечко*, вѣзъ-малъкъ, при́малъкъ; **маслова́тый, маслова́то,** и проч.

Су, *прѣдл* Употрѣбявася понѣйдѣ ставенъ съ глаголъ-тъ вмѣсто **со** и **съ:** *суврьжиж*, да свръжыж; *суложиж*, да сложыж; *сумрачися*, смрачися; *сустрѣтж*, да стрѣтнж; *суправямь, сурождамь* направямь, нарождамь, и проч.

Су, *спомагат. гл.* вм. **сумь,** съмь.

***Су́ба,** *с. м.* Който мѣсилъ хлѣба и готвилъ ястията-та на работници-тъ при кидыж.

***Суба́тъ,** *с. м Т.* вм. **соба́тъ.**

Тѣзи сж били на субатъ,
На субатъ на вечафетъ. *Пѣс.*

Снощи съмъ била на субатъ,
Тамъ съмъ ся била опила. *Пѣс.*

Су́башица, *с. ж.* Жена на субашия. *Субашица-та ке готви ручекъ и вечерж на агж-тж, кога ке дойде на чифтлика.*

***Су́башия, су́башъ** и **су́башя,** *с. м. Т.* 1) Въ Турско по́-старо врѣмя Турчинъ начялникъ-ага въ нѣкой градецъ или по́-голѣмо християнско село; начялникъ на стражыж въ такъво мѣсто. 2) Въ Турско врѣмя чиновникъ за събиране десятъка, йошура. 3) Въ нѣкои мѣста въ Турско единъ отъ работници-тъ на голѣмъ чифтликъ помощникъ на кехаж-тж.

Та на конакъ отводять,
На субаши-тъ думжхж:
Субаши, наши забтчии! *Пѣс.*

Мухъ-тъ съборъ събрали
И си кадии турнжли,
Сеймени още телялъ:
Кадии бяхж стрьшели,
Сеймени бяхж осъ-тъ,
Субаши бяхж пчелъ-тъ. *Пѣс.*

Су́башчя, *ум. ср.* отъ **су́башия.** Малъкъ, младъ субашия.

Подирь имъ врьви Алиа,
Алиа младо субашчя. *Пѣс.*

Су́вамся (да ся су́нж), *гл. възвр.* Простирамся, пружыкся; **протя́гиваться.** *Отъ кона ся сунжло, та си хванж тжж модржплочиж.*

***Суварй́,** *с. м. мн. Т.* Въоржженъ конникъ; **кавалери́стъ.**

Суврѣжыж, ешь,—врѣзалъ, *гл. свр.* отъ **суврѣзвамь. —занъый,** *прич. стр.*

Суврѣзвамь и **суврѣзувамь (да суврѣжыж),** *гл. д.* Свръзвамь; **свя́зывать.**

Су́га́рнъый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Послѣдний, подърничавъый, къснъый, закъснѣлъый; по́здный, оповда́лый. *Сугарно агня*, что ся е огагнило късно, около Гергевъ день, сугаря. *Гергевско агня сугарно. Сугаренъ кукурузъ*, что никне по́-късно отъ другыа. *Сугарни класове*, изостанѫли да узрѣѭть по́-късно отъ другъı ты. *Сбирать сугарны класовы за вжже.*

Сугарь, *нар.* Късно, сугарно; по́здно. *Сугарь зрѣе*, късно зрѣе.

Сугаря, *с. ср.* 1) Късно родено животно; сугарно агня. *Сугарета агнета*, шилежета. 2) Въ игрѫ титрѫ: който е останѫлъ послѣденъ да си лови титры-ты. *Сугарято остава послѣ да си лови титры-ты.*

Су́гнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. възвр. свр.* Да ся наведѫ, да ся свиѭ. *Ке ся сугнѫть малко и голѣмо да си бержть дребны аспры.*

Су́голѣнъый, нъ, на, но, *пр.* Вѣзъ-голѣмъ, прѝголѣмъ, у́голѣмъ

Сугра́шица, *с. ж.* Много ситенъ и смръзнѫтъ снѣгъ, ситенъ градъ; сугружица, сушець, грахолъ, фурда. *Ирска сугрaшица.*

Су́гребъ, *с. м* 1) Болесть *Urticaria*, единъ видъ пръщкы, что излизать по тѣло то, като отъ ужарено съ копривѫ, и срьбять много; загребъ, усыпъ, припалъ; крапи́вная лихора́дка, крапивообра́зная сыпь. Сугребъ тъ бъıна: козий, кучешкъый, свинскъый, сухъый. Кога ся обрине нѣкой съ сугребъ, то го трькать съ струнянъı торбъı и соленѫ водѫ. *Който рътне козѫ, хваща го сугребъ. Който прѣскача дѣто е драскало куия, хваща го кучешкъый сугребъ. Ега го хванѫть сухъ сугребъ! Суга жаба да го помочи, та сугребъ да му излѣзе!* 2) Драскъı на земъ-тѫ отъ куия; сухъ гребенъ.

Су́грознъый, —зьнъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* Прѝгрознъый, у́грознъый.

Сугру́жица, *с. ж.* Сугрaшица.

Су́да, *с. ж.* Сѫдба, сѫда, сѫдба. *Отиде жѫ судѫ да ся судять.*

Су́да, *с. ж.* Стръмно мѣсто на планинѫ, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся съпе; съпѣй, сосъпище, съпище, усъпъ, пѣсулякъ, пѣзулякъ; о́сыпь.

Судба, *с. ж.* 1) Суда, сѫдба. 2) Опрѣдѣлено-то отъ Бога; судьбы. *Судбы Божии неизпытаны*, Господь човѣку и помага и наказва го.

***Суджу́къ**, *с. м. Т.* 1) Надѣница. 2) Сладка направа отъ нишицъява кашъ, сварена съ мъсть и излѣна като свѣщь възъ нанизанъı на конець надкъ. 3) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Судиа́, *с. м.* Сѫдиа.

Су́днакъ, *с. м.* Сѫднакъ, сѫдиı

Су́дпъый, —денъ, дна, дно, *мѫкъı*, тяжкъı, голѣмъı мѫкъı които прѣтрьпѣвать осѫдени-т *го въ пъкъла, да си чиака су къı. Да не кажеш нѣкому, мѫкъı ке видишь. Судны мя дѣла. Виено, плетено, на с кладено?* Гат. — Верыга.

Судъ, *с. м.* Сѫдъ. *Сображѫ сѧ гове судъ да чинять.*

Су́дж, ишь,—да́лъ, *гл. д.* Сѫд

Су́екъ, *с. м* и **су́ица**, *с. ж.* *citillus*, тутеръ, попова булч някъ, льджюнякъ, лагудеръ, болець, срьболець, стаболець, съболець; су́слякъ. *Кога ся по го скачкъı и суици, на друг ще има студъ, войнѫ, пожа ство и голѣмѫ скѫпиѭ.*

Су́жнъый, —жьнъ и —женъ, *пр.* Осѫденъый.

У темницѫ сужни затвор
Затворени, та забоварени,
Затворени дѣ мили брат
Та лѣжѫли девять годинъ

Сузара́на, *нар.* Утрѣнь-тѫ, зар *было утрѣсь сузарана, от малкъı момъı на водѫ.*

Су́ица, *с. ж.* Животно суекъ.

Сука́й, *с. м.* Сокай. *Намѣри та си вагуби сукаѫ.*

Сука́лка, *с. ж.* 1) Гладка пръ ние петуръı; сукало, разсука точилка, точилникъ, махалка, о ка. 2) Дрѣво за брьканье кач милка, качѫмилникъ.

Сука́ло, *с. ср.* 1) Справа, напр ние цѣвъı. 2) Сукалка; ска́лк

Су́ка́лчя, *с. ср.* Дѣтя, животн суче, бозае; бозайничи, крѫмач чя, млѣкарчя, млѣченичя, пода ничя, спсалчя, цицейчя; гру нецъ, живо́тное, пита́емое м локо́мъ, моло́чникъ, сосунб *прася*; осо́сокъ.

Су́канье, *с. ср.* отъ **су́чѫ**. С

Су́кано, *с. ср.* Нѣчто точено; н

Су́канъый, нъ, на, но, *прич.* чѫ. Сученъый.

Сука́рда, *с. ж.* Горна дрѣха камурлукъ, чепкенъ, гуна.

Сука́рь, *с. м.* 1) Врьвь за заш козленица; обо́ра. 2) Парча у

Сука́тнъый, —тьнъ и —тен *пр. Сукатно врѣтено*, на к масуръı-тъı, кога гъı сучѫть.

Су́кела, *с. об.* Сомустракъ, сомутракъ.

Су́керъ, *с. м.* Котяшко лайно; кочешница, кочникъ.

Сукма́нецъ, *ум. м.* и **сукма́нчя**, *ум. ср.* отъ **сукма́нъ**.

Сукма́нъ, *с. м.* Женска дълга дрѣха отъ шаякъ или отъ сукно, безъ ржкавы; гришка, гришь, вълняникъ, сукня, сукно. *Щипка сукманъ не дере; сло́во вре́да не причиня́етъ.*

Сукни́ца, *с. ж.* Сукнена дрѣха, сукнянъ сукманъ. *Наежился, та ю содралъ моръ сукници. Моръ мя сукница заплита.*

Всичкы-тъи момъи Куниникы
Все въвъ сукнянъи сукници
И въвъ сини манофилъи,
Сирота Рада сирачи
На бѣлъ ржкъ брьченъ,
На червенъ кадревъ вълняникъ! *Пѣс*

Сукно́, *с. ср.* 1) Особена тъкань отъ много руда вълна, валяна и съ мъхъ отгорѣ; свита, чоха; сукно́. 2) Единъ видъ сукманъ.

Сукна́нъый, ъи, на, но, *пр.* Направенъый отъ сукно; чохянъый; суко́нный. *Сукняна дрѣха*, сукница.

Земни го, сънко Борянке,
Да ся, сънко, наносишь
На съни сукнянъи кожюси
Съ по́-много злато отъ сребро. *Пѣс.*

Су́кня, *с. ж.* Дрѣха сукманъ, сукно, гришка, гришь, вълняникъ.

Су́комь, *нар. Сукомь ся засука*, обсука ся.

Сукрѣ́вица, *с. ж.* Гъста влага, что тече отъ ранъ или отъ пръщкъ, гной съ кръвь; гной, матерія, су́кровица.

***Сула́кчя**, *с. ср. Т.* Солакчина. *Разболѣлся Яно сулакчя-то.*

Сулина́ръ, *с м.* Замръзнала вода, ледъ на пръчици на стрѣхъ; крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, саполъ, сопови, свѣщь, суджукъ, сулиндаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркъы, чюрило, шишяркъы, шюшюлкъы; вису́лька, висю́лька, ледяна́я сосу́лька.

Сули́ндаръ, *с. м.* 1) Сулинаръ. 2) Свѣщи отъ камъкъ по сводовъи-тъи на пещеръи, на мостовъи, дѣто ся процѣжда варовита вода; бигоръ; *Stalactites*, капе́льникъ, сталакти́тъ.

Су́лица, *с. ж.* Късичко копие за врьганю.

Су́лнаръ, *с. м.* Чючюркъ на чешмъ; дулець, сопка, сопотъ, сошъ, шюлець, шюлнеръ, шопка, чючюръ.

Сулóжѫ, ишь,—жилъ, *гл. д. свр.* Да сложѫ, да наложѫ *Да бы тя Господь суложилъ!* Клитва.

Султа́на и султа́нка, *с. ж.* Жена на султанъ; султа́нша.

Султа́новъый, въ, ва, во, *пр.* Что е на султанъ; султанскъый.

Султа́нскъый, ска, ско, *пр.* Что е на (за, отъ) султанъ; султа́нскій.

***Султа́нъ**, *с. м Т.* 1) Назъвание, титла на Турскъый царь; султа́нъ. 2) Назъвание на нѣкои беевъи, паши Татарскъи, изпраденъи изъ Россиъ и заселилися въ Турциъ; султанъ-бей.

***Султанъ-бей**, *с. м.* Султанъ.

Султанъ-бейскъый, ска, ско, *пр.* Султанскъый, султановъый.

Су́лудничавъый, въ, ва, во, *пр.* Лудичкъый, бѣсничкъый, немирнъый, налудничавъый, буйнъый, палавъый; безумный, сумаше́дшій, шалу́нъ.

***Сулу́къ**, *с. м. Т.* в. **солу́къ**.

Су́малечекъ, чка, чко, *пр.* Вѣзъ-малъкъ, при-малъкъ.

Сумнѫ́ (да ся), ́ишь,—ни́лся, *гл. свр.* отъ **сумни́авамся**. Да ся съмня.

Сумни́авамся (да ся сумнѫ́), *гл. об.* Съмнявамся.

Су́миракъ, *с. м.* 1) Тъмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сдрачь, дрязгавина; су́мерки. 2) Животно *Vespertilio murinus*, вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лиликана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопъръ, прилѣпъ; лѣту́чая мышь, нетопы́рь, кожа́нъ, ночни́ца. *Сумраку проклятый!*

Сумрачи́ (да ся), —чи́лося, *гл. свр.* отъ **сумрачиавася**. Да ся сдрачи.

Сумрачи́авася (да ся сумрачи́), *гл. безл.* Закачя да притъмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрачиавася, сдрязгачиавася; смерка́ться. *Кога было вечерь, сумрачилося и стьмнилося.*

Сумтѣ́ние, *с. ср.* отъ **сумтѫ́**.

Сумтѫ́, ́ишь,—тѣлъ, *гл. ср.* Дъшамъ изтяжко и силно изъ носа си; сопѣть. *Хрька и сумти. Стига си сумтѣлъ. Сумти като быволъ.*

Су́мунѫ, ешь, су́муалъ, *гл. д.* Спомнювамъ, спомнанувамъ, приказвамъ за нѣкого нѣчто, смъслювамъ; вспоминать, поминать, припоминать, упоминать. *Ако жунешь на софрѫ-тѫ, много за радость было, оти ти былъ най-приятель, что тя сумуналъ Жена-та сумуе той, оной отъ свои-ты.*

Сумь, *гл. спомаг.* вм. **съмь**.

Суми́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **суми́свамся**.

Суми́свамся и **суми́сувамся** (да ся су-

Су́га́рнъ̀ый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Послѣдний, подърничавъ̀ый, къснъ̀ый, закъснѣлъ̀ый; по́здный, опозда́лый. *Сугарно агня*, что ся е опагнило късно, около Гергевъ день, сугаря. *Гергевско агня сугарно. Сугаренъ кукурузъ*, что никне по́-късно отъ другъ̀ыя. *Сугарни класове*, изостанѫли да узрѣѭть по́-късно отъ другъ̀ы-ты. *Сбирать сугарны класовы за вжже.*

Сугарь, *нар.* Късно, сугарно; по́здно. *Сугарь зрѣе*, късно зрѣе.

Сугаря, *с. ср.* 1) Късно родено животно; сугарно агня. *Сугарета агнета*, шилежета. 2) Въ игрѫ титрѫ: който е останѫлъ послѣденъ да си лови титры-ты. *Сугарято остава послѣ да си лови титры-ты.*

Су́гнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. възвр. свр.* Да ся наведѫ, да ся свиѭ. *Ке ся сугнѫть малко и голѣмо да си бержть дребны аспры.*

Су́голѣмъ̀ый, мъ, ма, мо, *пр.* Въ̀ъ-голѣмъ, прѝголѣмъ, у́голѣмъ

Сугра́шица, *с. ж.* Много ситенъ и смръзнѫть снѣгъ, ситенъ градъ; сугружица, сушецъ, грахолъ, фурда. *Ирьска сугрaшица.*

Су́гребъ, *с. м* 1) Болесть *Urticaria*, единъ видъ прѫщкы, что излизать по тѣло то, като отъ упарено съ копривѫ, и срьбять много; загребъ, усѫпъ, припалъ; крапи́вная лихора́дка, крапивообра́зная сыпь. Сугребъ тъ бына: козий, кучешкъ̀ый, свинскъ̀ый, сухъ̀ый. Кога ся обрине нѣкой съ сугребъ, то го трьнать съ струнины торбы и солены водѫ. *Който рѫтне козѫ, хваща го сугребъ. Който прѣскача дѣто е драскало кучя, хваща го кучешкъ̀ый сугребъ. Ега го хванѫть сухъ̀ы сугребы! Суха жаба да го помочя, та сугребъ да му излѣзе!* 2) Драскъ̀ы на земь-тѫ отъ кучя; сухъ гребенъ.

Су́грозни́ъ̀ый, —зьнъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* Прѝгрознъ̀ый, у́грознъ̀ый.

Сугру́жица, *с. ж.* Сугрaшица.

Су́да, *с. ж.* Сѫдба, сѫда, сѫдба. *Отиде жж судѫ да ся судѫть.*

Су́да, *с. ж.* Стрьмно мѣсто на планинѫ, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся съпе; съпѣй, сосъпище, съпище, усѫпъ, пѣсулякъ, пѣзулякъ; о́сыпь.

Судба, *с. ж* 1) Суда, сѫдба. 2) Опрѣдѣлено-то отъ Бога: судьбы. *Судбы Божии неизпытаны*, Господь човѣку и помага и наказва го.

***Судже́къ**, *с. м. Т.* 1) Надѣница. 2) Сладка направа отъ нишишавa кашъ, сварена съ мьсть и изпѣна като свѣщь възъ нанизанъ на конецъ надкъ. 3) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Судни́, *с. м.* Сѫдия.

Су́днакъ, *с. м.* Сѫднакъ, сѫд

Су́дньый, —денъ, дна, дно, *мжкы*, тѭжкы, голѣмы мжк которто прѣтрьпѣвать осѫдени *го въ пькъла, да си чака кы. Да не кажешь нѣкому мжкы ке видишь. Судны дѣла. Виено, плетено, на кладено?* Гат. — Верыга.

Судъ, *с. м.* Сѫдъ. *Собрахѫ гове судъ да чинять.*

Су́дж, ишь,—дѝлъ, *гл. д.* Сѫ

Су́екъ, *с. м* и **су́ница**, *с. ж. citillus*, гутеръ, попова бу някъ, льджюнякъ, лагудеръ, болецъ, срьболецъ, стаболец съболецъ; суслинъ. *Кога ся п го скачкы и сущи, на дру ще има студъ, войнѫ, пож ство и голѣмѫ сжпнѫ.*

Су́жнъ̀ый, —жьнъ и —жен *пр.* Осѫденъ̀ый.

> У темницѫ сушни затво
> Затворени, та забоварен
> Затворени дѣ̀ мили бра
> Та лѣжали деѭть годин

Сузара́на, *нар.* Утрѣнь-тѫ, з *было утрѣсь суварана, о малкы момы на водѫ.*

Су́ица, *с. ж.* Животно суекъ.

Сука́й, *с. м.* Сокай. *Намѣри та си загуби сукаѫ.*

Сука́лка, *с. ж.* 1) Гладка пр ние петуры; сукало, разсук точилка, точилникъ, махалка, ка. 2) Дрѣво за брькане ка милка, качамилникъ.

Сука́ло, *с. ср.* 1) Справа, на ние цѣвъ. 2) Сукалка; ска

Су́ка́лчя, *с. ср.* Дѣтя, живот суче, бозае; бозайничя, крѣм чя, млѣкарчя, млѣченичя, по ничя, списалчя, цицейчя; гр нецъ, живо́тное, пита́емое локо́мъ, моло́чникъ, сосун *прася*; осо́сокъ.

Су́каніе, *с. ср.* отъ **су́чѫ**.

Су́кано, *с. ср.* Нѣчто точено;

Су́канъ̀ый, нъ, на, но, *прич.* чѫ. Сученъ̀ый.

Сука́рда, *с. ж.* Горна дрѣ камуршукъ, чепкенъ, гуна.

Сука́рь, *с. м.* 1) Врьвь за за козленица; обо́ра. 2) Парчя

Сука́тнъ̀ый, —тьнъ и —те *пр. Сукатно врѣтено*, на масуры-ты, кога гы сучѫт

Су́кела, *с. об.* Сонустракъ, сонутракъ.

Су́керъ, *с. м.* Котяшко лайно; кочешница, кочникъ.

Сукма́нецъ, *ум. м.* и **сукма́нчя**, *ум. ср.* отъ **сукма́нъ**.

Сукма́нъ, *с. м.* Женска дълга дрѣха отъ шаякъ или отъ сукно, безъ ржкавы; гришка, гришь, вълняникъ, сукня, сукно. *Щипка сукманъ не дере; сло́во вре́да не причиня́етъ.*

Сукни́ца, *с. ж.* Сукнина дрѣха, сукнянъ сукманъ. *Наежился, та ю содралъ моръ сукници. Моръ мя сукница заплита.*

Всичкы-тъı момъı Куниникы
Все въвъ сукнинъı сукници
И въвъ сини манофилъı,
Сирота Рада сирачи
На бѣлъ ржкъ брьченя,
На червенъ кадревъ вълняникъ! *Пѣс*

Сукно́, *с. ср.* 1) Особена тъкань отъ много руда вълна, валана и съ мъхъ отгорѣ; свита, чоха; сукно́. 2) Единъ видъ сукманъ.

Сукна́ный, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ сукно; чохянъ; суко́нный. *Сукняна дрѣха*, сукница.

Земни го, сънко Борянке,
Да ся, сънко, наносишь
На сънки сукнянъı кожюси
Съ по́-много злато отъ сребро. *Пѣс.*

Су́кня, *с. ж.* Дрѣха сукманъ, сукно, гришка, гришь, вълняникъ.

Су́комь, *нар. Сукомь ся засука*, обсука ся.

Сукрѣ́вица, *с. ж.* Гжста влага, что тече отъ рана или отъ пръщка, гной съ кръвь; гной, матéрія, су́кровица.

***Сула́кчя**, *с. ср. Т.* Солакчия. *Разболѣлся Ано сулакчя-то.*

Сулина́ръ, *с м.* Замрьзнала вода, ледъ на прътчици на стрѣхи; крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, саполъ, сопови, свѣщь, суджукъ, сулиндаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркъı, чюрило, шишюркъı, шюшюлкъı; вису́лька, висю́лька, ледяна́я сосу́лька.

Сули́нда́ръ, *с. м.* 1) Сулинаръ. 2) Свѣщи отъ камъкъ по сводовъı-тъı на пещеръ, на мостовъı, дѣто ся процѣжда варовита вода; бигоръ; *Stalactites*, капе́льникъ, сталакти́тъ.

Су́лица, *с. ж.* Кжсичко копие за врьганю.

Су́лнаръ, *с. м.* Чючюркъ на чешмъ; дулець, сопка, сопотъ, сопъ, шюлець, шюлнеръ, шопка, чючюръ.

Сулó́жнѫ, ишь,—жилъ, *гл. д. свр.* Да сложнѫ, да наложнѫ *Да бы тя Господь суложилъ!* Клятва.

Султа́на и султа́нка, *с. ж.* Жена на султанъ; султа́нша.

Султа́новъый, въ, ва, во, *пр.* Что е на султанъ; султанскъый.

Султа́нскъый, ска, ско, *пр.* Что е на (за, отъ) султанъ; султа́нскій.

***Султа́нъ**, *с. м Т.* 1) Назъване, титла на Турскъый царь; султа́нъ. 2) Назъване на нѣкои беевъı, паши Татарскъı, изпжденъı изъ Россиа и заселилися въ Турциа; султанъ-бей.

***Султанъ-бей**, *с. м.* Султанъ.

Султанъ-бейскъый, ска, ско, *пр.* Султанскъый, султановъый.

Су́лудничавъый, въ, ва, во, *пр.* Лудничкъый, бѣсничкъый, немирнъый, налудничавъый, буйнъый, палавъый; безумнъый, сумаше́дшій, шалу́нъ.

***Сулу́къ**, *с. м. Т.* в. **солу́къ**.

Су́малечекъ, чка, чко, *пр.* Вѣзъ-малъкъ, при-малъкъ.

Сумнѭ́ (да ся), ни́шь,—ни́лся, *гл. свр.* отъ **сумня́вамся**. Да ся съмнѫ.

Сумня́вамся (да ся сумня́), *гл. об.* Съмнявамся.

Су́мракъ, *с. м.* 1) Тъмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сдрачь, дрязгавина; су́мерки. 2) Животно *Vespertilio murinus*, вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лилкана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопъръ, прилѣпъ; лѣту́чая мышь, нетопы́рь, кожа́нъ, ночни́ца. *Сумраку проклятый!*

Сумрачи́ (да ся), —чи́лося, *гл. свр.* отъ **сумрачнявася**. Да ся сдрачи.

Сумрачня́вася (да ся сумрачи́), *гл. безл.* Закачя да притъмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрачнявася, сдрязгачнявася; смерка́ться. *Кога было вечерь, сумрачилося и стъмнилося.*

Сумтѣ́ню, *с. ср.* отъ **сумтѫ́**.

Сумтѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Дъшамъ изтяжко и силно изъ носа си; сопѣть. *Хрька и сумти. Стига си сумтѣлъ. Сумти като быволъ.*

Су́мунѫ, ешь, су́муалъ, *гл. д.* Спомнювамъ, спомнанувамъ, приказвамъ за нѣкого нѣчто, смъслювамъ; вспомина́ть, помина́ть, припомна́ть, упомина́ть. *Ако жунешь на софръ-тѫ, много ва радость было, оти ти былъ най-приятель, что тя сумуналъ Жена-та сумуе той, оной отъ свои-тъı.*

Сумь, *гл. спомаг.* ви. съмь.

Сумя́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **сумя́свамся**.

Сумя́свамся и сумя́сувамся (да ся су-

Су́га́рнъ̀ый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Послѣдний, подърничавый, къснъ̀ый, закъснѣлъ̀ый; по́здный, опозда́лый. *Сугарно ягня*, что ся е оягнило късно, около Гергевъ день, сугаря. *Гергевско ягня сугарно. Сугаренъ кукурузъ*, что никне по́-късно отъ другыя. *Сугарни класове*, изостанѫли да узрѣѭть по́-късно отъ другыты. *Сбирать сугарнѣ класовы за вжже.*

Сугарь, *нар.* Късно, сугарно; по́здно. *Сугарь зрѣе*, късно зрѣе.

Сугаря, *с. ср.* 1) Късно родено животно; сугарно ягня. *Сугарета ягнета*, шилежета. 2) Въ игрѫ титрѫ: който е останѫлъ послѣденъ да си лови титры-ты. *Сугарято остава послѣ да си лови титры-ты.*

Су́гнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. възвр. сверш.* Да ся наведѫ, да ся свиѭ. *Ке ся сугнѫть малко и голѣмо да си бержть дребны аспры.*

Су́голѣмъ̀ый, мъ, ма, мо, *пр.* Вѣзъ-голѣмъ, при́голѣмъ, у́голѣмъ

Сугра́шица, *с. ж.* Много ситенъ и смрѫзнѫть снѣгъ, ситенъ градъ; сугружица, сушець, грахолъ, фурда. *Ирьска сугрaшица.*

Су́гребъ, *с. м* 1) Болесть *Urticaria*, единъ видъ прѫщкы, что излизать по тѣло то, като отъ ушарено съ копривѫ, и срьбять много; загребъ, усыпъ, припалъ; крапи́вная лихора́дка, крапивообра́зная сыпь. Сугребъ тъ быка: козий, кучешкъ̀ый, свинскъ̀ый, сухъ̀ый. Кога ся обрине нѣкой съ сугребъ, то го трькать съ струнянъ торбы и солены водѫ. *Който рѫтне ковж, хваща го сугребъ. Който прѣскача дѣто е драскало кучя, хваща го кучешкъ̀ый сугрѣбъ. Ега го хванѫть сухъ сугребъ! Суха жаба да го помочя, та сугребъ да му излѣзе!* 2) Драскы на земя-тѫ отъ кучя; сухъ гребенъ.

Су́грознъ̀ый, —зьнъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* При́грознъ̀ый, у́грознъ̀ый.

Сугру́жица, *с. ж.* Сугрaшица.

Су́да, *с. ж.* Сѫдба, сѫда, сѫдба. *Отид.ж судѫ да ся судять.*

Су́да, *с. ж.* Стрьмно мѣсто на планинѫ, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся съпе; съпѣй, сосъпище, съпище, усыпъ, пѣсулякъ, пѣзулякъ; о́сыпь.

Судба, *с. ж.* 1) Суда, сѫдба. 2) Опрѣдѣлено-то отъ Бога: судьбы. *Судбы Божии неизпытаны*, Господь човѣку и помага и наказва го.

***Суджу́къ**, *с. м. Т.* 1) Надѣница. 2) Сладка направа отъ нишишлява кашъ, сварена съ мьсть и излѣна като свѣщь възъ нанизанъ на конецъ надкъ. 3) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Судина́, *с. м.* Сѫдина.

Су́днакъ, *с. м.* Сѫднакъ, сѫд

Су́дпъ̀ый, —денъ, дна, дно, *мѫкы*, тяжкъ, голѣмъ мѫк ковто прѣтрьпѣвать осѫдени *го въ пъкъла, да си чяка к кы. Да не кажешь нѣкому мѫкы ке видишь. Судны м дѣла. Виено, плетено, на кладено?* Гат. — Веръга.

Судъ, *с. м.* Сѫдъ. *Собрахѫ гове судъ да чинять.*

Су́дж, ишь,—да́лъ, *гл. д.* Сѫ

Су́екъ, *с. м* и **су́ица**, *с. ж. citillus*, гутеръ, попова бу някъ, льджюнякъ, лагудеръ, болець, срьболець, стаболец съболець; су́слякъ. *Кога ся п го скачкы и сущи, на дру ще има студъ, войнѫ, пож ство и голѣмѫ скѫпиѭ.*

Су́жнъ̀ый, —жьнъ и —женъ *пр.* Осѫденъ̀ый.

> У темницѫ сужни затво
> Затворени, та забоварен
> Затворени дѣ мили бра
> Та лѣжѫли девять годинъ

Сузара́на, *нар.* Утрѣнь-тѫ, з *было утрѣсь сувaрана, о малкы момы на водѫ.*

Су́ица, *с. ж.* Животно суекъ.

Сука́й, *с. м.* Сокай. *Намѣри та си загуби сукаѫ.*

Сука́лка, *с. ж.* 1) Гладка пр ние петуры; сукало, разсук точилка, точилникъ, махалка, ка. 2) Дрѣво за брькане ка милка, качамилникъ.

Сука́ло, *с. ср.* 1) Справа, на ние цѣвы. 2) Сукалка; ска

Су́ка́лчя, *с. ср.* Дѣтя, живот суче, бозае; бозайничя, крѫм чя, млѣкарчя, млѣченичя, по ничя, списалчя, цицейчя; гр нецъ, живо́тное, пита́емое локо́мъ, моло́чникъ, сосун *прася*; осо́сокъ.

Су́кание, *с. ср.* отъ **су́чѫ**.

Су́кано, *с. ср.* Нѣчто точено;

Су́канъ̀ый, нъ, на, но, *прич.* чѫ. Сученъ̀ый.

Сука́рда, *с. ж.* Горна дрѣ камурлукъ, чепкенъ, гуна.

Сука́рь, *с. м.* 1) Врьвь за за козленица; обо́ра. 2) Парча

Сука́тнъ̀ый, —тьнъ и —те *пр. Сукатно врѣтено*, на масуры-ты, кога гы сучѫт

Су́кела, *с. об.* Сомустракъ, сомутракъ.

Су́керъ, *с. м.* Котлишко лайно; кочешница, кочникъ.

Сукма́нецъ, *ум. м.* и **сукма́нчя**, *ум. ср.* отъ **сукма́нъ**.

Сукма́нъ, *с. м.* Женска дълга дрѣха отъ шаякъ или отъ сукно, безъ ржкавы; грижка, грижь, вълняникъ, сукня, сукно. *Щипка сукманъ не дере; слово вреда не причинява.*

Сукни́ца, *с. ж.* Сукняна дрѣха, сукнянъ сукманъ. *Наежился, та ю содралъ моръ сукници. Моръ мя сукница ваплита.*

Всичкы-ты момы Куниякы
Все въвъ сукняны сукници
И въвъ сини манофилы,
Сирота Рада сирачя
На бѣлъ рынъ брьченъ,
На червенъ кждревъ вълняникъ! *Пѣс*

Сукно́, *с. ср.* 1) Особена тъкань отъ много рудж вълнж, валяна и съ мъхъ отгорѣ; свита, чоха; сукно́. 2) Единъ видъ сукманъ.

Сукня́нъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ сукно; чохянъый; суко́нный. *Сукняна дрѣха*, сукница.

Земни го, сънко Борманке,
Да ся, сънко, наносишь
На сыни сукнянъ кожюси
Съ по́-много злато отъ сребро. *Пѣс.*

Су́кня, *с. ж.* Дрѣха сукманъ, сукно, грижка, грижь, вълняникъ.

Су́конь, *нар. Сукомь ся засука*, обсука ся.

Сукрѣ́вица, *с. ж.* Гжста влага, что тече отъ ранж или отъ пръщкж, гной съ кръвь; гной, матерія, су́кровица.

***Сула́кчя**, *с. ср. Т.* Солакчия. *Разболѣлся Ано сулакчя-то.*

Сулина́ръ, *с м.* Замръзнжла вода, ледъ на пржтчици на стрѣхж; кродилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, сапо́лъ, сопови, свѣщь, суджукъ, сулиндаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркы, чюрило, шишаркъ, шюшюлкы; вису́лька, висю́лька, ледняна́я сосу́лька.

Сулиндаръ, *с. м.* 1) Сулинаръ. 2) Свѣщи отъ камыкъ по сводовы-ты на пещеръ, на мостовы, дѣто ся процѣжда варовита вода; бигоръ; *Stalactites*, капе́льникъ, сталакти́тъ.

Су́лица, *с. ж.* Кжсичко копие за врьганю.

Су́лнаръ, *с. м.* Чючюркж на чешмж; дулецъ, сопка, сопотъ, сошъ, шюлецъ, шюлнеръ, шопка, чючюръ.

Сулóжнж, нишь,—жнлъ, *гл. д. свр.* Да сложж, да наложж *Да бы тя Господь суложилъ!* Клитва.

Султа́на и султа́нка, *с. ж.* Жена на султанъ; султа́нша.

Султа́новъый, въ, ва, во, *пр.* Что е на султанъ; султанскъый.

Султа́нскъый, ска, ско, *пр.* Что е на (за, отъ) султанъ; султа́нскій.

***Султа́нъ**, *с. м Т.* 1) Назъване, титла на Турскъый царь; султа́нъ. 2) Назъване на нѣкои беевы, паши Татарскы, изпждены изъ Россиж и заселилися въ Турциж; султанъ-бей.

***Султанъ-бей**, *с. м.* Султанъ.

Султанъ-бейскъый, ска, ско, *пр.* Султанскъый, султановъый.

Су́лудничавъый, въ, ва, во, *пр.* Лудичкъый, бѣсничкъый, немирнъый, налудничавъый, буйнъый, палавъый; безумный, сумашедшій, шалу́нъ.

***Сулу́къ**, *с. м. Т.* в. **солу́къ**.

Су́малечекъ, чка, чко, *пр.* Възъ-малъкъ, при́-малъкъ.

Сумнѣ́жъ (да ся), ѝшь,—ни́лся, *гл. свр.* отъ **сумня́вамся**. Да ся съмнж.

Сумня́вамся (да ся сумнѣ́жъ), *гл. об.* Съмнявамся.

Су́ракъ, *с. м.* 1) Тъмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сдрачь, дрязгавина; су́мерки. 2) Животно *Vespertilio murinus*, вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лиликана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопъръ, прилѣпъ; лѣту́чая мышь, нетопы́рь, кожа́нъ, ночни́ца. *Сумраку проклятый!*

Сумрачи́ (да ся), —чи́лося, *гл. свр.* отъ **сумрачнявася**. Да ся сдрачи.

Сумрачня́вася (да ся сумрачи́), *гл. безл.* Закачя да притъмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрачнявася, сдрязгачнявася; смеркáться. *Кога было вечерь, сумрачилося и стьмнилося.*

Сумтѣ́нне, *с. ср.* отъ **сумтѣ́жъ**.

Сумтѣ́жъ, ѝшь,—тѣ́лъ, *гл. ср.* Дъшнамъ изтяжко и силно изъ носа си; сопѣ́ть. *Хрька и сумти. Стига си сумтѣлъ. Сумти като биволъ.*

Су́мунжъ, ешь, **су́муялъ**, *гл. д.* Спомнювамъ, спомнанувамъ, приказвамъ за нѣкого нѣчто, смъслювамъ; вспомина́ть, помина́ть, припомина́ть, упомина́ть. *Ако жунешь на софрж-тж, много за радость было, оти ти былъ най-приятель, что тя сумуялъ Жена-та сумуе той, оной отъ свои-ты.*

Сумъ, *гл. спомаг.* вм. **съмъ**.

Сумя́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **сумя́свамся**.

Сумя́свамся и сумя́сувамся (да ся су-

мѝсамь), *гл. об.* 1) Дохождамь ми на умъ, намирамь си на умъ, смисльовамь, намисльовамь, договѣждамся, сѣщамся; смишлѧ́ть, вздумать, дога́дываться. *Сумѣсахмѣся да си направимъ училище.* 2) Дохождамь на себе-си, събирамь си ума, вразумявамся, свѣстявамся; образу́мявамся. *Хванѫлъ та ся опилъ и не можалъ да ся сумѣса, та прибилъ човѣкъ* 3) Съмнявамся, съмнявамся, бѣвамь шупелия; сомнѣва́ться, усомни́ться. *Царь-тъ ся сумѣсалъ малко, та пратилъ да видятъ, кждѣ е това царство.*

Сумѝсване и **сумѝсуване**, *с. ср.* отъ **сумѝсвамся**.

***Сундурна́**, *с. ж. Т.* Прустъ; **коридо́ръ**.

Суни́ца, *с. ж.* Раст. *Fragaria collina hortensis* и неговъ плодъ, ягода плюскавица; **клубни́ка**.

Су́нѫ (да ся), **ешь**,—**нѫлся**, *гл. свр.* отъ **су́вамся**. Да ся наведѫ. *Тамамь ся сунѫ да бере росенъ трандафелъ, люта го змиа изяде.*

Су́па и **су́пица**, *с. ж.* Женскъй катѫръ, женско муле; катѫрица.

Су́пене, *с. ср.* отъ **супѫ́вся**.

Супи́нци, *с. ж. мн.* Иглы, иглици, шишеве за плетене чорапе; **вяза́лныя, чуло́чныя, плете́йныя и́глы**.

Суплетѫ́, **ешь**, —**плѣ́тохъ**, —**плѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **суплѝтамь**. —**тѣ́нъй**, *прич. стр.*

Суплѝтамь (да **суплетѫ́**), *гл. д.* Сплитамь, наплитамь, уплитамь. *Руса глава измѣена, дробны косы суплетены.*

Су́пра́ва, *с. ж.* Суправяне, наряжданье, наряда. *Господь ми донесе ово момчя, да мя отмѣни отъ тяжкѫ-тѫ суправѫ на кукѫ тѫ. Зла суправа — готова тщета.*

Супра́вѫ, **вишь**,—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **супра́вямь**. —**вѣнъй**, *прич. стр.*

Супра́вямь (да **супра́вѫ**), *гл. д.* 1) Наряждамь, уряждамь, суряждамь, изправямь, прибирамь, натъкмявамь, утъкмявамь, прикѫтвамь, скѫтвамь, укѫтвамь, изтрѣбвамь, отрѣбнамь; **охора́шивать, убира́ть, оправля́ть**. *Смелъ вси-ты одаи, смелъ дворовы и суправилъ всѫкъ кукѫ, нарядилъ ѫ како нѣкоѫ куклѫ. Суправяше му кукѫ-тѫ, како нѣкоѫ домакыня. Очистили кукѫ-тѫ и ѫ суправили како за Великъ-день. Кукы-ты му былы несуправены и нечисты.* 2) Скрывамь, укрывамь, скѫтвамь, спотомявамь; **скрыва́ть, пря́тать**. *Како да суправи женѫ си и никой да не види.* —**мся**, *гл. стр.* Бѣвамь суправенъ.

Супра́вяне, *с. ср.* отъ **супра́вямь** и **супра́вямся**.

Супра́шка, *с. ж.* Мрьва, мрьвъ, зола, пуза, спуза, горящь пепелъ.

Супъ, *с. м.* Птица *Vultur fulvus*.

Су́пѫся, **пишся**,—**пя́лся**, *гл. възвр.* Васкя ся, мрьждкя ся, мрьщкя ся, мускя ся, чюперкя ся; **су́питься, хму́риться, мо́рщиться**.

Су́рава, в. **су́рова** и **су́рува**.

Су́равый, вм. **су́рѣвый**.

***Суратсѫзлѫ́къ**, *с. м. Т.* Безочливость, безобразие; **безты́дство, наха́льство, на́глость**.

***Суратсѫ́зъ**, *пр. неизм. Т.* Безочливъ, безобразенъ; безобразникъ, безсрамникъ; **безсты́дный, наха́льный, на́глый; безсты́дникъ, наха́лъ, нагле́цъ**.

***Сура́тъ**, *с. м. Т.* Лице, образъ; **лицо́**. *Удари го по сурата. Нѣма сурать да мя гляда.*

Су́рва, *с. ж.* и **Су́рва́кы**, *с. ж. мн.* Сурова година, суръва година, нова година.

Сурва́камь, *гл. свр.* отъ **сурва́квамь**.—**ка́нъй**, *прич. стр.*

Сурвака́рь, *с. м.* Суръкварь.

Сурва́квамь и **сурва́кувамь** (да **сурва́камь**), *гл. д.* Суръквамь.

Сурва́кница, *с. ж.* Дрѣнова пратчка, съ която суруквать; суръкварка.

Су́рвакы, *с. ж. мн.* Сурва.

Су́рвамь и **су́рнувамь** (да **су́рнѫ**), *гл. д.* 1) Сурявамь, събарямь. 2) Слизамь.—**мся**, *гл. възвр.* Сурявамся, урявамся, събарямся. *Сурвахѫ му ся чардаци*; **съборихѫ му ся, паднѫхѫ**.

Су́рване и **су́рнуване**, *с. ср.* отъ **су́рвамь** и **су́рвамся**.

Сурва́тка, *с. ж.* 1) Сурвакница, **суръкварка**. 2) Суроватка.

Сурва́ткамь, *гл. д.* Суруквамь, **сурваквамь**, сурвискамь, суръкамь.

Сурваткарь, *с. м* Който ходи да **сурватка**; суръкварь.

Сурви́скамь, *гл. д.* Суръквамь, **сурваквамь**, сурваткамь.

Су́рвѫся, **пишся**,—**вился**, *гл. възвр.* Сурвамся, събарямся, сурявамся.

***Сургу́нъ**, *с. м. Т.* Сюргюнъ, заточение.

Суря́вамь (да **суря́нѫ**), *гл. д.* Сряпамь, сурвамь, събарямь; **срыва́ть**. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Сряпамся, сурвамся, урвамся, сурвяся, събарямся, падамь; **срыва́ться**.

Суря́ване, *с. ср.* отъ **суря́вамь** и **суря́вамся**.

Суря́кавъй, въ, ва, во, *пр.* Бозавъй, барзавъй, сивъй, сурый; **сѣрова́тый**.

Суря́нѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **суря́вамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

***Суря́на**, *с. ж. Т.* Сурна, сюрия, билюкъ, стадо овця до хиляда главъ.

с. *ж.* Назъване на суро, на сиво
о.

с. ж. Една боя, съ която вапсвать
косъ, вѣжды; сурмя, врапилка, вра-
сурьми́ло. *Сурма косми*, сурмесани.
ить, *гл. свр.* отъ **сурми́свать.** Да
ить. —**санъый,** *прич. стр* Врано-

ать и сурми́сувать (да сурми́сать),
Черня, почернювать косж, вѣжды,
съ боя сурмя; враносвать; **сурь-**
насурьмливать, подсурьмливать,
ливать. *Дрьны очи, что вы сур-*
жъ?
ание и сурми́суване, *с. ср.* отъ
свать.
ъ, вм. **сиромáхъ.**
сурми́нце, *ум. ср.* отъ **сурмá.**
олъый, лъ, ла, ло, *пр.* Дрипавъый,
ивъый. *Сурнопола мома.*
ешь,—**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **сýрвать.**
тъый, *прич. стр.*
годи́на, в. **сýръва годи́на.**
ка, *с ж.* Вода-та, что ся отдѣля,
а, кога млѣко ся подсъри; сурватка,
тка, сурутка, съратка; **сы́воротка.**
суровáтка-та ся прѣвари и ся земе
та, остала-та вода ся наричя цвикъ.
ло въ млѣко-то, та ще въ суро-
-тж.
ná, суровúца, сýровъый, в. **су-**
ná, сурьвúца, сурьвъый.
ъ, ишь,—**нилъ,** *гл. д. свр.* Да изро-
и пороныж; **сронúть.**
ка, *с. ж.* Суровáтка, суръватка, сур-

ікáрь, *с. м.* Сурвакарь, сурваткарь,
арь, суръкварь.
ица, *с. ж.* Смѣсено жито ръжь и
ца; **сýржанка.**
ить, суруквáрка, суруквáрь, в.
свать, суръквáрь.
ий, съ, са, со, *пр* Вѣзъ-русый, при-
, ýрусый.
ь, *с. ж.* Суроватка, сурватка, суру-
съратка.
м. Оврѣшено нѣчто, нъ още не от-
а натрупано накупъ на гумно-то;
врьхъ; **ри́га.**
годи́на. Праздникъ 1-й Января,
одина, Василица, Васильовъ-день, Ва-
сурава, сурва, сурова година, сурва-
ръвакъ; **но́вый годъ.** Рано прѣзъ
ж срѣщж Сурьвж Годинж, момци-тъи
бирать на дружины и ходять изъ
въ кѫщж да суръквать домакъини-
ова правять и прѣзъ цѣлъна день
ъвж Годинж, додѣ изрядять всичкъи-
тъи кѫщи. По другъи мѣста всѣко по́-малко момчя ходи само́ да суръква. Когато суръквать, пѣють тъи пѣсень-благословнъи: *Сурьва година, весела година, голѣмъ класъ на нивж, голѣмъ гроздъ на лозж, жлътъ мамулъ на лѣсж, плъна кѫща съ копринж, червена ябълка въ градинж, мжжско дѣтя въ кѫтинж, живо здраво до годинж, до амина!* Домакъини ти давать на суръквари-тъи паръ, сланинж, надѣници и другъи нѣчта за ядение. Както ся врьши още на Сурьвж Годинж и за Сурьвж Годинж, в. при рѣчи **бѣдникъ, бѣднъый вéчеръ** и **пѣване прѣстенъ** при рѣчь **пѣване.**

Сурьвáкъ, *с. ж. мн.* Сурвакъ, сурьва година.

Суръвáтка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, суроватка, съратка.

Суръвáчка, *с. ж.* Суръкварка, суруквáрка, сурвакница.

Суръвúна, *с. ж* Свойство, качество на сурьвъый; суравина, суровина, сурувина; **суро́вость.**

Сýръвúца, *с. ж.* Суравица, суровица, сурувица: 1) Младо отсѣчено дрьво за горѣние или за другж потрѣбж, нецѣпено и още не изсъхнжло; **кругли́шъ, кругля́къ, кругля́шъ.** *Докаралъ ми си само сурьвици, та нѣма съ какво да си подклаждамъ огня.* 3) Прѫтъ, тояга, врьлина, сопа, омашлекъ, сташъ; **дуби́на, осло́пина, осло́пъ, па́лка, ора́сина, ура́зина.** *Иска сурьвицж. Грабнжла еднж сурьвицж и го погонила.* 3) Высокъ, сухъ и глупавъ человѣкъ; **дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, длъгъый сойлё, ринячъ, сомустракъ, сомутракъ, сукела; осло́пина, остоло́пина, ослопъ, остоло́пъ, долгова́зый.**

Сýръвúчка, *ум. ж.* отъ **сýръвúца.**

Сýръвичкъый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **сýръвъый.** Суръвкъый.

Сýръвкъый, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **сýръвъый.** Суръвичкъый.

Сýръвъый, въ, ва, во, *пр* 1) Что не е изсъхнжлъ, что има още мьзгж, влагж; мокрьый; **сыро́й.** *Сурьвъи дрьва;* **сырúя дрова.** *Покрай сухо-то гори и сурьво-то.* 2) Что не е варенъ, ни печенъ; неуваренъый, недоваренъый, неизпеченъый, недопеченъый; живъый; **сыро́й.** *Сурьвъ хлѣбъ,* живъ, клисавъ; **недопе́ка.** *Сурьво мясо,* живо мясо. *Влъкъ-тъ яде и сурьво Влъкъ-тъ най-сурьво яде, пакъ врать-тъ му е по́-дебелъ. Сурьво, печено — намъ наречено. Болѣнъ мжжъ—сурьвъ тъıквянникъ, болна жена — печена кокошка.* 3) За человѣкъ: **дебелъый, неодѣланъый, каба;** су-

ро́вый, гру́бый. *Сурѣвъ сурѣво дума.* 4) Плѣнъ́й на глядъ, нъ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; ва́лый. *Сурѣвъ чловѣкъ*, неизпеченъ. 5) Нестягна́тый, съшкавъ́й, неизпеченъ́й, каба; ры́хлый. —во, *нар.* По знаменование-то на рѣчь-тѫ. — *Писнѫло е и сухо и сурѣво отъ него*, всичко, цѣлъ свѣтъ е писнѫлъ отъ него.

Су́ръкванъ, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрѭмъ нѣкого съ вѣйкѫ сурѣкваркѫ по гръба и му честитѭвамъ Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамъ, сурваткамъ, сурвискамъ, суруквамъ 2) Бимъ, удрѭмъ, враскамъ съ пра́тчкѫ. *Всякой день го сурѣква́ть.*

Су́ръкване, *с. ср.* отъ **су́ръкванъ**. Сурваквание, суруквание

Сурѣкваркá, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ която сурѣква́ть на Суръвѫ Годинѫ; сурвакница, сурватка, суруквáрка, сурѣвачка.

Сурѣкварь, *с. м.* Който на Суръвѫ Годинѫ ходи да сурѣква; сурвакарь, сурваткарь, сурувичкарь, суруквáрь.

Су́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъ и чернъ влакна, шяркъ размѣсенъ, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъ́й, барзивъ́й, бозавъ́й, пепелнича́вый, пепелявъ́й, сивъ́й, сѣръ́й; си́вый, си́зый, су́рый, сѣ́рый, просѣ́дый, бы́стрый. *Сура коса*, промѣсила, посивѣла; съ просѣдью. *Сура свиня*, черна съ бѣло. *Сура кравица суро теленце отелила. Сури-ти волове и калши-ты овцє мощнѣ сѫ мили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Погледни въше въ небеса,
Каква си хала извива,
Извива хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му дєвить сури смоци,
А юздъ-тъ дєвить люти змии. *Пѣс.*

На дрьво-то суро пиля,
Токо пѣс та наричіа. *Пѣс.*

Вєрвѫ иде сура лама,
Сура лама съсъ три главъ. *Пѣс*

Всичка си снатба спустнѫла
Сура елена да ловить. *Пѣс.*

Овдѣ дрьво столовато,
Столовато, грановато;
Гранки му сѫ до небеси,
А кореие въ сурѫ земѭ. *Пѣс.*

Сурѣ́ница, *с. ж.* Растениа *Brassica rapa* и *Brassica napus*, ранница, рѣ́ница; рѣ́па, сурѣ́ница.

Сурядѫ́, ши́ш, —дя́л, *гл. св* отъ **суря́ждамъ**. —дя́тый, *прич. стр.*

Суря́ждамъ (да сурядѫ́), *гл. д.* 1) Справямъ. 2) Наряждамъ, направямъ, натъкмявамъ; дѣлать. *Да сурядишъ, чтото трѣбва, да не тя биять.* 3) Имъ много и лакомо; плюскамъ, пукамъ, ни́ѫ, бльскамъ; жрать, тр 1) *гл. възвр.* Суправямся, *гл. вз.* Изряждамся, рядим ваться. *Вска-та собра м нѣма юнакъ, кой да из дорницѫ.* 3) *гл. стр* Б

Суря́ждание, *с. ср.* отъ **су** **ря́ждамся**.

Су́ра, *с. ж.* Сурия.

Суса́нецъ, *ум. м.* отъ **суса́м**

Сусами́ка, *с. ж.* Раст. *Itra* нижи-сламка, кана-чичекъ, динне, мике; бальзами́нъ,

Суса́новый, въ, ва, во, *пр* Милатовый; кунжу́тный.

***Суса́мъ**, *с. м. T.* Раст. *Se* вый плодъ; миплать; кун

Сусва́тамъ (да ся), *гл. вз.* тамъ.

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Mar nim.* Отъ това растение кошарина-та на копринен завиване по него кожурц *желка-та брька сусерк ты, кай что и е хладн*

Тамока имало
Отъ сусерка сѣнк
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣ
Момчи и дѣвойчи.

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phth* болесть, сплѣ, охтика, фти хо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамъ и **сускрѣ́ш** шѫ), *гл. д.* Соскрышвамъ.

Сустрѣ́твамъ и **сустрѣ́тув** тѫ), *гл. д.* Сострѣтвамъ.

Сустя́жнѫ, нишъ, —пнлъ, *гл* стя́гнѫ.

***Сусъ!** *междом. T.* Млъкъ

Сусѣдня́тый, тъ, та, то, *п* *сѣдня́ти*, безъ подсъпъ

Сусѣкя́, чѣ́шъ, —сѣ́кохъ, *г* сѣкя́, да отсѣкя́ *Отиде* *си сусѣче сухарь дрьво*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана зантрѣ, заютрѣ, утрѣ; за́

Су́трена и **су́трень**, *с. ж* ви-ты чясове на деня; за́ на, утрень, застра. дзастр *Сутрень-тѫ*, неѫ сутр *день отъ сутрень-тѫ си*

Су́трень и **су́трешѫ**, *нар.* зарань, утромь, сутромь, о застра, озарана; у́тромъ. *трешѫ врѣмя-то е ст набожень, вечерь разлож кань).*

Сýтронь, *нар.* Сутрень и сутренѧ. *Да си пѣе сутромь вечерь.*

Сýтрѣ, *нар.* Сутра, зарàнь, утрѣ, зантрѣ; **зàвтра.**

Сýтрѣшний, —шьнь и —шень, шня, шне, *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѧ; **утрéвнiй.** *Сутрѣшнѧтѫ работѫ не оставяй за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, за сутрѣ; **зàвтрашнiй.** *Да осъмнемь утрѣ, щемъ видимъ, то е сутрѣшня грѣжа.*

Сýха бóлесть, в. **сýска.**

Сýха кóляда. День-тъ прѣди Коляд, малка Коляда, 24-ий Декемврия; **канýнъ Рождествà Христóва.**

Сýха кóпка. Причястие, что носять на кащѧ да причястять болникъ.

Сухáрь, *с. м.* Сухо дрьво; сухъ прѧтчкъ отъ клоне отъ горѧ; **сушнѧкъ, сушнѧкъ, сухомодстóйникъ, сухóль,** друзгъ, **хвóростъ, сушь.**

Залюлѣся Драгана
Надъ тиха бѣла Дунава
На два сухаря прѣгнѧлъ. *Пѣс.*

Щѧ ти жалъ, щѧ ти тѫжъ,
Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

Сýхо, *с. ср.* 1) Сухо мѣсто; сушина. *Мини по сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, хубаво, добро врѣмя. *Жънахмѣ и уврѣхомѣ по сухо.* 3) Не по море, не по водѫ, а съ конь, съ кола, или пѣши по земѩ-тѫ; **нóсуху.** *Отиде въ Цариградъ по сухо.* — *Ще ѧде сухо-то,* ще ѧде бой, щѧть го бѩть. — *Останѫ на сухо,* останѫ на праздно, нѣмà никаквѫ облагѫ за него, не можѫ да ся ползувà. — *Когато стѫпѩ на сухо, поврага ти ладиѧ-та.*

Суховрѣ́хый, хъ, ха, хо, *пр.* Что има сухъ врьхъ; **суховéрхiй.** *Видишь ли въ поле-то широко дрьво суховрьхо?*

Суходóлица, *с ж.* Сухъ долъ, дѣто вода никога не тече, или дѣто тече само, кога вали дъждъ и ся топять снѣгове-ти; **суходóлъ; суходóлъ.** *Рѣка Ржчка на изтокъ отъ Охридъ е суходолица: притичка само около Благовѣщь.*

Суходóлъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили витѫ ѩловинѫ въ суходолъ безъ водѫ, въ сухъ пожаръ безъ трѣвѫ.*

Суховрáзица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ зимно врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомразицѫ-тѫ измрьзвать нивы-ты.*

Сухоплáтивый, въ, ва, во, *пр.* За класъ: что е изсъхнѧлъ още, когато е цьвтѣлъ, прѣди да завръже. *Сухоплативи класове.*

Сухорáчкый, чка, чко, *пр.* Что има сухъ клонь, сухъ сѫчкъ.

Па поглядай въ поле Арбанашко,
Дѣ ся гляда дрьво сухорачно;
Подъ дрьво-то бѣ хладна механа,
Тамо има вино и ракыя. *Пѣс.*

Сухотá, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е суша; **сýхость, сухотá, бездóждiе, засýха.** *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухонáжбина, *с. ж.* Сухо ѩденье, безъ благынѩ; **сухоядѣнiе, сухонáтка.** *Остали смы на сухонажбинѫ.*

Сухрѣ́лый, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ѩдкѫ, что е съ изсъхнѧлъ, запечен ѩдкѫ. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухýвань, *гл. ср.* Ѩмь сухо, поминувайся съ сухо, съ оскѫдно ѩденье. *Не си купихмы свинѫ, та щемъ сухувамы.*

Сухъ втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженѣты вторници прѣзъ годинѫ-тѫ; чрьнъ, усовскый вторникъ. Тоя день ся празднува за болести и за сушь.

Сухъ грéбенъ. Мѣста, кадѣто псета-та прѣпикавать и дращѫть съ задни-ты си нозѣ; сугребъ. *Който мине прѣзъ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сýхый, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѫ, что не е мокръ, невлажнѣный; **сухóй.** *Суха земѩ, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѫ; **изсъхнѧлый, извянѧлый; сухóй.** *Сухо дрьво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушенъый. *Сухы сливы,* сушелкы. 4) Что нѣма водѫ, что е останѧлъ безъ водѫ; **изсъхнѧлый, прѣсъхнѧлый, прѣсякнѧлый; сухóй, безвóдный, высáкый.** *Суха рѣка, сухъ кладенецъ* 5) Когато скоро не сѫ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѫ въ въздуха; **сухóй.** *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ѩде самъ, безъ катѫкъ, безъ нѣкакво вариво. *Ѩдемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ѩденье.* 7) Нетлъстый, нрьшнавый, грьчнавый, дрьгливый, жюлнавый, золавый, клошчнавый, кокалистый, крьжливый, изсъхнѧлый, разваленъый, слабнѧтый, слабый, постѧлый, сушчнавый, забунъ; **худóй, сухóй,** сухощáвый, поджáрый, изнурѣнный, изнождѣнный, истощáлый. 8) Несмѣсенъый съ друго нѣчто; чистый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —**хо,** *нар.* Безъ влагѫ, безъ водѫ; **сýхо.**

Лѣгнѧла мома, заспала,
Подъ сухѫ вѣйкѫ дафинѫ;
Духнѧлъ вѣтъръ отъ море,
Скрьшися вѣйка дафина,
Удрила момѫ по лице. *Пѣс.*

Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
Та купувайте всѩкакво купие,

ро́вый, гру́бый. *Сурѣвъ сурѣво дума.* 4) Плъ̀нъый на глядъ, нъ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; ва́лый. *Сурѣвъ чловѣкъ*, неизпеченъ. 5) Нестигна́тый, съпкавъый, неизпеченъый, каба; ры́хлый. —во, *нар.* По знаменование-то на рѣчь-тѫ. — *Писнѫло е и сухо и сурѣво отъ него*, всичко, цѣлъ свѣтъ е писнѫлъ отъ него.

Су́ръкванъ, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрѫнъ нѣкого съ вѣйкѫ сурѣкваркѫ по гръба и му честитявамъ Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамъ, сурваткамъ, сурвискамъ, сурукванъ 2) Бинъ, удрѫнъ, враскамъ съ пра̀тчкѫ. *Всякой день го сурѣкватъ.*

Су́ръкванѣ, *с. ср.* отъ **су́ръкванъ**. Сурваканѣ, сурукванѣ

Суръква́рка, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ коѭто суръкватъ на Суръвѫ Годинѫ; сурвакница, сурватка, сурукварка, суръначка.

Суръкваръ, *с. м.* Който на Суръвѫ Годинѫ ходи да суръква; сурвакарь, сурваткарь, сурувичкарь, сурукварь.

Су́ръый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъи и чернъи влакна, шиаркъи размѣсенъи, что има цвѣтъ междѫ бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъый, барзивъый, бозавъый, пепелничавъый, пепелявъый, сивъый, сѣрый; си́вый, си́зый, су́рый, сѣрый, просѣдый, бы́стрый. *Сура коса*, промѣсила, посивѣла; съ просѣдью. *Сура свиня*, черна съ бѣло. *Сури-ти волове и калеши-ты овцѣ мощнѣ сѫ мили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Погледни въше въ небеса,
Каква ся хала извива,
Извина хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му дъвить сури смоци,
А юздъ-тъ девить люти змии. *Пѣс.*

На дръво-то суро пили,
Токо пѣс та наричіа. *Пѣс.*

Вервцѫ иде сура ламіа,
Сура ламіа съсъ три главъ. *Пѣс*

Всичка си сватба спустнѫла
Сура елена да ловить. *Пѣс.*

Овдѣ дръво столовато,
Столовато, грановато;
Гранки му сѫ до небеса,
А коренѣ въ сурѫ земѫ. *Пѣс.*

Сурѣ́ница, *с. ж.* Растенна *Brassica rapa* и *Brassica napus*, рапица, рѣпица; рѣпа, сурѣпица.

Сурядѫ́, и́шь,—дя́л, *гл. св* отъ **суря́ждамъ**. —дя́нъый, *прич. стр.*

Суря́ждамъ (да суряд**ѫ́**), *гл. д.* 1) Справямъ. 2) Наряждамъ, направямъ, натъкмявамъ; дѣлать. *Да сурядишъ, чтото трѣбва, да не тя бийть.* 3) Ямъ много и лакомо; плюскамъ, пукамъ, ны, бльскамъ; жрать, тр 1) *гл. възвр.* Справямся, *гл. вз.* Изряждамся, рядим ваться. *Вска-та собра м нѣма юнакъ, кой да изл дорницѫ.* 3) *гл. стр* Бъ

Суря́ждане, *с. ср.* отъ **суря́ждамъ**.

Су́ра, *с. ж.* Сурна.

Суса́мецъ, *ум. м.* отъ **суса́мъ**

Сусами́ка, *с. ж* Раст. *Impat* нижи сламка, кана-чичекъ, дине, мике; бальзами́нъ,

Суса́новъый, въ, ва, во, *пр* Милатовъый; кунжу́тный.

***Суса́мъ**, *с. м. Т.* Раст. *Se* въый плодъ; милать; кун

Сусва́тамъ (да ся), *гл. вз.* в тамъ.

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Mart nit.* Отъ това растение кошарина-та на копринен завиване по него кожурци *желка-та брька сусерк ты, кай что и е хладн*

Тамока имало
Отъ сусерка сѣни
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣд
Момчи и дѣвойчя.

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phth* болесть, сълѣ, охтика, фти хо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамъ и **сускрѣши** шѫ), *гл. д.* Соскрьшвамъ.

Сустрѣ́тванъ и **сустрѣтуи** тѫ), *гл. д.* Сострѣтванъ.

Сустѫ́шѫ, ишь, —пилъ, *гл* стѫшъ.

***Сусъ!** *междом. Т.* Мъкъ

Сусѣдѫ́тъый, тъ, та, то, *п* сѣдѫжти, безъ подсъщъ и

Сусѣкѫ́, чёшь, —сёкохъ, *гл* сѣкѫ, да отсѣкѫ. *Отиде в си сусѣче сухарь дрво*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана, заитрѣ, закотрѣ, утрѣ; зая

Су́трена и **су́трень**, *с. ж* ви-ты чисове на деня; за на, утрень, застра. дзастр *Сутрень-тѫ*, нѣм сутр *день отъ сутрень-тѫ си*

Су́трень и **су́тренѫ**, *нар.* зарань, утромь, сутромь, от застра, озарана; у́тромъ. *тренѫ врѣмя-то е ст набожень, вечерь разлож кань).*

ѣмь, *нар.* Сутрень и сутренѫ. *Да си сутромь вечерь.*

ѣ, *нар.* Сутра, зарàнь, утрѣ, заитрѣ; гра.

ѣшний, —шьнь и —шень, шина, ѣ, *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѫ; евний. *Сутрѣшнѣкъ тѫ работѫ не авкай за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, утрѣ; завтрашний. *Да осъмнемь утщемь видимь, то е сутрѣшна грыжа.*

бóлесть, в. сúска.

кóляда. День-ть прѣди Коляда, малка ада, 24-ий Декемврия; канунъ Рожствá Христóва.

кóника. Причастие, что носять на када причестять болникъ.

ль, *с. м.* Сухо дрво; сухы прѫтчкы клоне отъ горѫ; сушнúкъ, сушнякъ, подстóйникъ, сухóль, друзгъ, хвóгъ, сушь.

Залюлѣся Драгана
Надъ тиха бѣла Дунава
На два сухарѫ прѣгналъ. *Пѣс.*

Щѫ тя нѣлы, щѫ тя тѫлы,
Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

с. ср. 1) Сухо мѣсто; сушина. *Мини сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, ево, добро врѣмя. *Жънахмы и уврьмы по сухо.* 3) Не по море, не по вода съ конь, съ кола, или пѣши по земѫ; нóсуху. *Отиде въ Цариградъ по сухо.* — *Ще ѫде сухо-то,* ще ѫде бой, ъ го биѣть. — *Останѫ на сухо,* нѫ на праздно, нѣмà никакви облагѫ его, не можѣ да ся ползува. — *Когастѫпѣкъ на сухо, поврага ти лашта.*

рѣхъый, хъ, ха, хо, *пр.* Что има врьхъ; суховéрхій. *Видишь ли въ то-то широко дрво суховрьхо?*

óлица, *с ж.* Сухъ долъ, дѣто вода га не тече, или дѣто тече само, кога дъждъ и ся топять снѣгове-ти; сухо; суходóлъ. *Рѣка Ржчка на изтокъ Охридъ е суходолица: притичка около Благовѣщь.*

óлъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили ѫ ѫловинѫ въ суходолъ безъ водѫ, ухъ пожаръ безъ трѣвѫ.*

рáзица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ о врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомрак-тѫ измрьзвать нивы-ты.*

лáтивъый, въ, ва, во, *пр.* За класъ: е изсъхнѫлъ още, когато е цвѣтѣлъ, и да заврьже. *Сухоплативи класове.*

áчкъый, чка, чко, *пр.* Что има сухъ ье, сухъ сѫчкъ.

Па поглядай въ поле Арбанашко,
Дѣ ся гляда дрво сухорчко;
Подъ дрво-то бѣ хладна механа,
Тамо има вино и ракия. *Пѣс.*

Сухотá, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е суша; сúхость, сухотá, бездóждіе, засúха. *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухонáжбина, *с. ж.* Сухо ядение, безъ благини; сухоядѣніе, сухонáтка. *Остали смы на сухонажбинѫ.*

Сухрѣлъый, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ядки, что е съ изсъхнѫлъ, запечен ядки. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухýвань, *гл. ср.* Нѫть сухо, поминувайся съ сухо, съ оскадно ядение. *Не си купихмы свинѫ, та щемъ сухувамы.*

Сухъ втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженыты вторници прѣзъ годинѫ-тѫ; чрьнъ, усовскый вторникъ. Тоя день ся празднува за болести и за сушь.

Сухъ грéбенъ. Мѣста, кадѣто псета-та прѣпикавать и дращать съ задни-ты си нозѣ; сугребъ. *Който мине прѣзъ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сúхъый, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѫ, что не е мокръ, невлажнъый; сухóй. *Суха земя, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѫ; изсъхнѫлъый, извянѫлъый; сухóй. *Сухо дрво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушенъый. *Сухы сливы,* сушелкы. 4) Что нѣма вода, что е останѫлъ безъ вода; изсъхнѫлъый, прѣсъхнѫлъый, прѣсякнѫлъый; сухóй, безвóдный, несúкный. *Суха рѣка, сухъ кладенецъ* 5) Когато скоро не сѫ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѫ въ въздуха; сухóй. *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ѫде самъ, безъ катѫкъ, безъ нѣкакво вариво. *Ядемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ядене.* 7) Нетлъстый, ирьшавъый, грьчавъый, дрьгливъый, жюлявъый, золавъый, клошчавъый, кокалистый, крьжливъый, изсъхнѫлъый, разваленъый, слабнѫтый, слабъый, постѫлъый, сушчавъый, забунъ; худóй, сухóй, сухощáвый, поджáрый, изнурённый, изнождённый, истощáлый. 8) Несмѣсенъый съ друго нѣчто; чистый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —хо, *нар.* Безъ влагѫ, безъ вода; сúхо.

Лѣгнѫла мома, заспала,
Подъ сухѫ вѣйкѫ дафинѫ;
Духнѫлъ вѣтъръ отъ море,
Скрьшися вѣйка дафина,
Удрила момѫ по лице. *Пѣс.*

Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
Та купувайте всякакво купе,

ро́вый, гру́бый. *Сурѣвъ сурѣво дума.* 4) Плънъ́ый на глядъ, нъ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; ва́лый. *Сурѣвъ чловѣкъ*, неизпеченъ. 5) Нестягна́тый, съпкавъ́ый, неизпеченъ́ый, каба; ры́хлый. —во, *нар.* По знаменование-то на рѣчь-тѫ. — *Писнѫло е и сухо и сурѣво отъ него*, всичко, цѣлъ свѣтъ е писнѫлъ отъ него.

Су́ръкванъ, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрянъ нѣкого съ вѣйкѫ сурѣкваркѫ по гръба и му честитнавамъ Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамъ, сурваткамъ, сурвискамъ, сурукванъ 2) Бинъ, удрянъ, врaскамъ съ пра́тчкѫ. *Всякой день го сурѣкватъ.*

Су́ръкване, *с. ср.* отъ **су́ръкванъ**. Сурвакване, сурукване

Сурѣква́рка, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ която сурѣкватъ на Суръвѫ Годинѫ; сурвакница, сурватка, сурукварка, суръначка.

Сурѣква́рь, *с. м.* Който на Сурънѫ Годинѫ ходи да сурѣква; сурвакарь, сурваткарь, сурувичкарь, сурукварь.

Су́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъ и чернъ влакна, шаркъ размѣсенъ, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъ́ый, барзивъ́ый, бозавъ́ый, пепелничавъ́ый, пепелявъ́ый, сивъ́ый, сѣръ́ый; си́вый, си́вый, су́рый, сѣ́рый, просѣ́дый, бы́стрый. *Сура коса*, промѣсила, посивѣла; съ просѣдью. *Сура свиня*, чърна съ бѣло. *Сура кравица сурo теленце отелила. Сури-ти волове и калеши-тъ овце мощнѣ сѫ мили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Погледни въше въ небеса,
Каква ся хала извива,
Извива хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му дѣвять сури смоци,
А юздъ-тъ дѣвять люти змии. *Пѣс.*

На дръво то суро пиля,
Токо пѣс та наричіа. *Пѣс.*

Вервѫщѫ иде сура ламя,
Сура ламя съсъ три главъ. *Пѣс*

Всичка си сватба спустнѫла
Сура елена да ловять. *Пѣс.*

Овдѣ дръво столовато,
Столовато, грановато;
Гранки му сѫ до небеси,
А коренье въ сурѫ земѫ. *Пѣс.*

Сурѣ́ница, *с. ж.* Растенна *Brassica rapa* и *Brassica napus*, ранница, рѣ́ница; рѣ́па, сурѣ́ница.

Сурядѫ́, и́шь,—дя́ль, *гл. св* отъ **суря́ждамъ**. —дя́тый, *прич. стр.*

Суря́ждамъ (да сурядѫ́), *гл. д.* 1) Справямъ. 2) Наряждамъ, направямъ, пътъкмявамъ; дѣлатъ. *Да сурядишъ, чтото трѣбва, да не тя биять.* 3) Имъ много и лакомо; плюскамъ, пукамъ, ни, блъскамъ; жратъ, тр 1) *гл. въвр.* Суправямся, *гл. вз.* Изряждамся, рядия ваться. *Вся-та собра м нѣма юнакъ, кой да из дорницѫ.* 3) *гл. стр* Б

Суря́ждание, *с. ср.* отъ **су ря́ждамъ**.

Су́ра, *с. ж.* Сурия.

Суса́инецъ, *ум. м.* отъ **суса́**

Сусами́ка, *с. ж* Раст. *Itra* нижи сламка, кана-чичекъ, дине, мике; бальзами́нъ,

Суса́ловый, въ, ва, во, *пр* Милатовый; кунжу́тный.

***Суса́мъ**, *с. м. Т.* Раст. *S* вый плодъ; милать; кун

Сусва́тамъ (да ся), *гл. вз.* тамъ.

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Mar nit.* Отъ това растение кошарина-та на копринея завиване по него кожюрц *желка-та брька сусерк ты, кай что и е хладн*

Тамока имало
Отъ сусерка сѣни
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣ
Момчя и дѣвойчя.

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phth* болесть, сплѣ, охтика, фти хо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамъ и сускрѣ́ши шѫ), *гл. д.* Соскрьшвамъ.

Сустрѣ́твамъ и сустрѣ́тун тѫ), *гл. д.* Сострѣтвамъ.

Сустя́кнѫ, нешь, —пнлъ, *гл* стѫпнѫ.

***Сусъ!** *междом. Т.* Млъкъ

Сусѣ́днѫтый, тъ, та, то, *п сѣднѫти*, безъ подсъпъ

Сусѣ́кѫ, че́шь, —сѣкохъ, *г* сѣкѫ, да отсѣкѫ. *Отидс си сусѣче сухарь дрво*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана зайтрѣ, заютрѣ, утрѣ; зая

Су́трена и су́трень, *с. ж* ви-тъ чясове на деня; за на, утрень, застра, дзастр *Сутрень-тѫ*, нѣѫ сутр *день отъ сутрень-тѫ си*

Су́трень и су́тренѫ, *нар.* зарань, утромь, сутромь, о застра, озарана; у́тромъ. *тренѫ врѣмя-то е ст набожень, вечерь разлож канъ).*

Сутромь, *нар.* Сутрень и сутренѧ. *Да си пѣе сутромь вечерь.*

Сутрѣ, *нар.* Сутра, зарань, утрѣ, заитрѣ; **завтра.**

Сутрѣшний, —шьнь и —шень, шиѧ, шие, *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѧ; **утренній.** *Сутрѣшнѧѧ тѫ работѫ не оставай за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, за сутрѣ; **завтрашній.** *Да осъмнемь утрѣ, щемь видимь, то е сутрѣшна грыжа.*

Сухá бóлесть, в. **сúска.**

Сухá кóляда. День-тъ прѣди Коляда, малка Коляда, 24-ий Декемврия; **канýнъ Рождествá Христóва.**

Сухá кóика. Причистие, что носять на кащѧ да причистять болникъ.

Сухáрь, *с. м.* Сухо дрьво; сухы прѧтчкы отъ клоне отъ горѧ; **сушнúкъ, сушнáкъ, сухоподстóйникъ, сухóль, друзгъ, хвóростъ, сушь.**

Залюлѣся Драгана
Надъ тиха бѣла Дунава
На два сухаря прѣгнѧлъ. *Пѣс.*

Щѧ тя жалѣ, щѧ тя тѫжи,
Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

Сúхо, *с. ср.* 1) Сухо мѣсто; сушина. *Мини по сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, хубаво, добро врѣмя. *Жънахмы и уврьхохмы по сухо.* 3) Не по море, не по водѧ, а съ конь, съ кола, или пѣши по земьѧ-тѫ; **нóсуху.** *Отиде въ Цариградъ по сухо. — Ще ѧде сухо-то,* ще ѧде бой, щѧть го биѣть. — *Останѫ на сухо,* останѫ на праздно, нѣмà никаквѧ облагѧ за него, не можа да ся ползува. — *Когато стѫпѣ на сухо, поврага ти ладна-та.*

Суховрьхъ́ый, хъ, ха, хо, *пр.* Что има сухъ врьхъ; **суховéрхій.** *Видишь ли въ поле-то широко дрьво суховрьхо?*

Суходóлица, *с ж.* Сухъ долъ, дѣто вода никога не тече, или дѣто тече само, кога вали дъждъ и ся топять снѣгове-ти; **суходóлъ; суходóлъ.** *Рѣка Рѫчка на изтокъ отъ Охридъ е суходолица: притича само около Благовѣщь.*

Суходóлъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили витѫ халовинѫ въ суходолъ безъ водѫ, въ сухъ пожаръ безъ трѣвѫ.*

Суховрáзица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ зимно врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомразицѫ-тѫ измрьзвать нивы-ты.*

Сухоплáтивъый, въ, ва, во, *пр.* За класъ: что е изсъхнѧлъ още, когато е цьвтѣлъ, прѣди да завръже. *Сухоплативи класове.*

Сухорáчкъый, чка, чко, *пр.* Что има сухы клоне, сухы сѫчкы.

Па поглядай въ поле Арбанашко,
Дѣ ся гляда дрьво сухорачко;
Подъ дрьво-то бѣ хладна механа,
Тамо има вино и ракыя. *Пѣс.*

Сухотá, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е суша; **сýхость, сухотá, бездóждіе, засýха.** *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухоѧ́жбина, *с. ж.* Сухо ядение, безъ благынѧ; **сухоядѣніе, сухоѧ́тка.** *Остали смы на сухоѧжбинѫ.*

Сухрѣ́лъый, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ядкѧ, что е съ изсъхнѧлѧ, запечень ядкѧ. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухýвань, *гл. ср.* Нѧмь сухо, поминувайся съ сухо, съ оскадно ядение. *Не си купихмы свинѫ, та щемь сухувамы.*

Сухъ втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженыты вторници прѣзъ годинѫ-тѫ; чрьнъ, усовскый вторникъ. Тоя день ся празднува за болести и за сушѫ.

Сухъ грéбенъ. Мѣста, кадѣто псета-та прѣпикавать и дращѫть съ задни-ты си нозѣ]; сугребъ. *Който мине прѣзъ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сýхъый, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѧ, что не е мокръ, невлажнъый; **сухóй.** *Суха земѧ, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѧ; **изсъхнѧлъый, извянѧлъый; сухóй.** *Сухо дрьво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушенъый. *Сухы сливы,* сушелкы. 4) Что нѣма водѧ, что е останѧлъ безъ водѧ; **изсъхнѧлъый, прѣсъхнѧлъый, прѣсякнѧлъый; сухóй, безвóдный, иссѧ́клый.** *Суха рѣка, сухъ кладенецъ* 5) Когато скоро не сѧ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѧ въ въздуха; **сухóй.** *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ѧде самъ, безъ катѧкъ, безъ нѣкакво вариво. *Ядемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ядене.* 7) Нетлъстый, мрьшавъый, грьчавъый, дрьгливъый, жюлавъый, золавъый, клошчавъый, кокалистъый, крьклявъый, изсъхнѧлъый, разваленъый, слабнѧтъый, слабъый, посталъый, сушчавъый, забунъ; **худóй, сухóй, сухощáвый, поджáрый, изнурённый, измождённый, истощáлый.** 8) Несмѣсенъый съ друго нѣчто; чистъый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —**хо,** *нар.* Безъ влагѧ, безъ водѧ; **сýхо.**

Лѣгнѧла мома, заспала,
Подъ сухѧ вѣйкѧ дафинѫ;
Духнѧлъ вѣтъръ отъ море,
Скршися вѣйка дафина,
Удрила момѧ по лице. *Пѣс.*

Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
Та купувайте всѣкакво купе,

ро́вый, гру́бый. *Сурѣвъ сурѣво дума.* 4) Плъ̀нъ̀ый на глядъ, нъ̀ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; ва́лый. *Сурѣвъ чловѣкъ*, неизпеченъ. 5) Нестягна́тый, сѫпкавъ̀ый, неизпеченъ̀ый, каба; ры́хлый. —во, *нар.* По знаменование-то на рѣчь-тѫ. — *Писмѫло е и сухо и сурѣво отъ него*, всичко, цѣлъ свѣтъ е писмѫлъ отъ него.

Су́ръкванъ, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрямъ нѣкого съ вѣйкѫ сурѣкваркѫ по гръба и му честитнавамъ Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамъ, сурваткамъ, сурвискамъ, сурукванъ 2) Бимъ, удрямъ, врискамъ съ пръ́тчкѫ. *Всякой день го сурѣквать.*

Су́ръкване, *с. ср.* отъ **су́ръкванъ**. Сурвакване, сурукване

Суръква́рка, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ която сурѣквать на Суръвѫ Годинѫ; сурвавица, сурватка, сурукварка, сурѣначка.

Суръква́рь, *с. м.* Който на Суръвѫ Годинѫ ходи да сурѣква; сурвакарь, сурваткарь, сурувичкарь, сурукварь.

Су́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъ и чернъ влакна, шаркъ размѣсенъ, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъ̀ый, барзавъ̀ый, бозавъ̀ый, пепелнича́вый, пепелява́ый, сивъ̀ый, сѣрый; си́вый, си́ный, су́рый, сѣрый, просѣ́дый, бы́стрый. *Сура коса*, промѣсила, посивѣла; съ просѣдью. *Сура свинѫ*, черна съ бѣло. *Сура кравица суро теленце отелила. Сури-ти волове и калеши-ты овце мощнѣ сѫ жили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Погледни въше въ небеса,
Каква си хала извива,
Извива хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му девять сури смоци,
А юздъ-тъ девять люти змии. *Пѣс.*

На дрьво-то суро пиля,
Токо пѣе та наричіа. *Пѣс.*

Вервщѫ иде сура ламіа,
Сура ламіа съсъ три главъ. *Пѣс*

Всичка си сватба спустнѫла
Сура елена да ловять. *Пѣс.*

Овдѣ дрьво столовато,
Столовато, грановато;
Гранки му сѫ до небеси,
А кореніе въ сурѫ земѫ. *Пѣс.*

Сурѣ́ница, *с. ж.* Растенна *Brassica rapa* и *Brassica napus*, раница, рѣница; рѣпа, сурѣ́ница.

Сурядѫ́, и́шь,—дѝль, *гл. св* отъ **суря́ждамъ**. —дѐный, *прич. стр.*

Суря́ждамъ (да сурядѫ́), *гл. д.* 1) Справямъ. 2) Наряждамъ, направямъ, натъкмявамъ; дѣлать. *Да сурядишъ, чтото трѣбва, да не тя бимъ.* 3) Имъ много и лакомо; плюскамъ, пукамъ, ни, бльскамъ; жрать, тр 1) *гл. въвр.* Справямся, *гл. вз.* Изряждамся, рядя ваться. *Вся-та собра л нѣма юнакъ, кой да из дорницѫ.* 3) *гл. стр* Б

Суря́ждане, *с. ср.* отъ **су ря́ждамся**.

Су́ра, *с. ж.* Сурна.

Суса́нецъ, *ум. м.* отъ **суса́н**

Сусани́ка, *с. ж* Раст. *Itra* нижи сламка, кана-чичекъ, дине, мике; бальзами́нъ,

Суса́новый, въ, ва, во, *пр* Милатовый; **кунжу́тный**.

***Суса́нъ**, *с. м. Т.* Раст. *S* вый плодъ; милять; ку

Сусва́тамъ (да ся), *гл. вз.* тамъ.

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Mar nit.* Отъ това растение кошарина-та на копринен завиване по него кожюрц *желка-та брька сусерк ты, кай что и е хладн*

Тамока имало
Отъ сусерка сѣни
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣ
Момчя и дѣвойчя.

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phth* болесть, силѣ, охтика, фти хо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамъ и сускрѣ́ши шѫ), *гл. д.* Соскрьшвамъ.

Сустрѣ́твамъ и сустрѣ́ту тѫ), *гл. д.* Сострѣтвамъ.

Сустя́жѫ, жишь, —пилъ, *г* стяжѫ.

***Сусъ!** *междом. Т.* Млъкъ

Сусѣ́дѫжтый, тъ, та, то, *п сѣдѫжти*, безъ подсъпъ

Сусѣкѫ́, че́шь, —сѣкохъ, *г* сѣкѫ, да отсѣкѫ *Отидс си сусѣче сухарь дрьво*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана зантрѣ, закотрѣ, утрѣ; за

Су́трена и су́трень, *с. ж* ви-ты чясове на деня; за на, утрень, застра. дзастр *Сутрень-тѫ*, неѫ сутре *день отъ сутрень-тѫ си*

Су́трень и су́тренѫ, *нар.* зарань, утромь, сутромь, о застра, озарана; у́тромъ. *тренѫ врѣмя-то е ст набожень, всчерь разлож кань).*

Сýтрошь, *нар.* Сутрень и сутренѧ. *Да си пѣе сутромь вечерь.*

Сýтрѣ, *нар.* Сутра, зарàнь, утрѣ, заитрѣ; зáвтра.

Сýтрѣшній, —шьнь и —шень, шиѧ, шие, *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѧ; ýтренній. *Сутрѣшньѧ тж работѫ не оставяй за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, за сутрѣ; зáвтрашній. *Да осъмнемь утрѣ, щемь видимь, то е сутрѣшньа грыжа.*

Сýха бóлесть, в. сýска.

Сýха кóляда. День-тъ прѣди Коляднѧ, малка Коляда, 24-ій Декемврия; канýнъ Рождествá Христóва.

Сýха кóнка. Причястие, что носять на кѫщѧ да причастять болникъ.

Сухáрь, *с. м.* Сухо дрьво; сухъ прàтчкъ отъ клоне отъ горѧ; сушнѧкъ, сушнáкъ, сухоподстóйникъ, сухóль, друзгъ, хвóростъ, сушь.

Залюлѣся Драгана
Надъ тиха бѣла Дунава
На два сухаря прѣгнилъ. *Пѣс.*

Щѧ тя жалы, щѧ тя тамы,
Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

Сýхо, *с. ср.* 1) Сухо мѣсто; сушина. *Мини по сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, хубаво, добро врѣмя. *Жънахмы и уврьхохмы по сухо.* 3) Не по море, не по водѧ, а съ конь, съ кола, или пѣши по земѧ-тѧ; нóсуху. *Отиде въ Цариградъ по сухо. — Ще ядеш сухо-то,* ще ядеш бой, щѧть го бить. — *Останѧ на сухо,* останѧ на праздно, нѣмà никаквѧ облагѧ за него, не можѧ да ся ползува. — *Когато стѫпѣх на сухо, поврага ти ладиа-та.*

Суховрьхъій, хъ, ха, хо, *пр.* Что има сухъ врьхъ; суховéрхій. *Видишь ли въ поле-то широко дрьво суховрьхо?*

Суходóлица, *с ж.* Сухъ долъ, дѣто вода никога не тече, или дѣто тече само, кога вали дъждъ и ся топять снѣгове-ти; суходóлъ; суходóлъ. *Рѣка Рѧчка на изтокъ отъ Охридъ е суходолица: притичка само около Благовѣщь.*

Суходóлъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили витѧ каловинѧ въ суходолъ безъ водѧ, въ сухъ пожаръ безъ трѣвѧ.*

Сухомрáзица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ зимно врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомразицѫ-тѧ измрьзвать нивы-ты.*

Сухоплáтивъій, въ, ва, во, *пр.* За класъ: что е изсъхнѧлъ още, когато е цьвтѣлъ, прѣди да завръже. *Сухоплативи класове.*

Сухорáчкъій, чка, чко, *пр.* Что има сухы клоне, сухы сѧчкъ.

Па поглядай въ поле Арбанашко,
Дѣ ся гляда дрьво сухорачно;
Подъ дрьво-то бѣ хладна механа,
Тамо има вино и ракыя. *Пѣс.*

Сухотá, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е суша; сýхость, сухотá, бездóждіе, засýха. *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухоѧжбина, *с. ж.* Сухо ядение, безъ благынѧ; сухоядѣніе, сухомáтка. *Остали смы на сухоѧжбинѫ.*

Сухрѣлъій, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ядкѧ, что е съ изсъхнѧлѧ, запеченѧ ядкѧ. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухýвамь, *гл. ср.* Ямь сухо, поминувамся съ сухо, съ оскадно ядение. *Не си купихмы свинь, та щемь сухувамы.*

Сухъ втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженыты вторници прѣзъ годинѧ-тѧ; чрьнъ, усовскый вторникъ. Тоя день ся празднува за болести и за сушь.

Сухъ грéбенъ. Мѣста, кадѣто псета-та прѣпикавать и дращѧть съ задни-ты си нозѣ]; сугребъ. *Който мине прѣзъ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сýхъій, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѧ, что не е мокръ, невлажныій; сухóй. *Суха земѧ, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѧ; изсъхнѧлъій, извянѧлъій; сухóй. *Сухо дрьво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушенъій. *Сухы сливы,* сушелкы. 4) Что нѣма водѧ, что е останѧлъ безъ водѧ; изсъхнѧлъій, прѣсъхнѧлъій, прѣсякнѧлъій; сухóй, безвóдный, иссѧклый. *Суха рѣка, сухъ кладенецъ* 5) Когато скоро не сѧ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѧ въ въздуха; сухóй. *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ядe санъ, безъ катѧкъ, безъ нѣкакво вариво. *Ядемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ядение.* 7) Нетлъстый, мрьшавый, грьчавый, дрьгливый, жюлавый, золавый, клошчавый, кокалистый, крьжливый, изсъхнѧлъій, разваленъій, слабнѧтый, слабъій, постѧлъій, сушчавый, забунъ; худóй, сухóй, сухощáвый, поджáрый, изнурённый, измождённый, истощáлый. 8) Несмѣсенъій съ друго нѣчто; чистый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —хо, *нар.* Безъ влагѧ, безъ водѧ; сýхо.

Лѣгнѧла мома, заспала,
Подъ сухѫ вѣйкѫ дафинѫ;
Духнѧлъ вѣтъръ отъ море,
Скрьшися вѣйка дафина,
Удрила момѫ по лице. *Пѣс.*

Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
Та купувайте всякакво купе,

ро́вый, гру́бый. *Сурѣвъ сурѣво дума.* 4) Плѣнъ́й на глядъ, нъ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; ва́лый. *Сурѣвъ чловѣкъ*, неизпеченъ. 5) Нестягна́тый, съшкавъ́й, неизпеченъ́й, каба; ры́хлый. —во, *нар.* По знаменование-то на рѣчь-тѫ. — *Писнѫло е и сухо и сурѣво отъ него*, всичко, цѣлъ свѣтъ е писнѫлъ отъ него.

Су́ръкванъ, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрѭмъ нѣкого съ вѣйкѫ сурѣкваркѫ по гръба и му честитявамъ Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамъ, сурваткамъ, сурвискамъ, сурукамъ 2) Бимъ, удрѭмъ, враскамъ съ пра́тчкѫ. *Всякой день го сурѣква́ть.*

Су́ръкване, *с. ср.* отъ **су́ръкванъ**. Сурваквание, сурукване

Сурѣкна́рка, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ която сурѣква́ть на Суръвѫ Годинѫ; сурваквица, сурваткa, сурукварка, сурѣначка.

Сурѣкна́рь, *с. м.* Който на Суръвѫ Годинѫ ходи да сурѣква; сурваварь, сурваткарь, сурувичкарь, сурукварь.

Су́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъ и черъ влакна, шаркъ размѣсенъ, что има цвѣтъ между бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъ́й, барзинъ́й, бозавъ́й, пепелничавъ́й, пепелавъ́й, сивъ́й, сѣръ́й; си́вый, си́зый, су́рый, сѣрый, просѣ́дый, бы́стрый. *Сура коса*, промѣсила, посивѣла; съ просѣдью. *Сура свиня*, черна съ бѣло. *Сура кравица суро теленце отелила. Сури-ти волове и калеши-ты овцѣ мощнѣ сѫ мили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Поглядни въше въ небеса,
Какна си хала извина,
Извина хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му дѣвить сури смоци,
А юздъ-тъ девить люти змии. *Пѣс.*

На дръво-то суро пили,
Токо пѣс та наричѣ. *Пѣс.*

Вервцѫ иде сура ламя,
Сура ламя съсъ три главъ. *Пѣс*

Всичка си снатба спустнѫла
Сура елена да ловить. *Пѣс.*

Овдѣ дръво столовато,
Столовато, грановато;
Граньи му сѫ до небеси,
А кореие въ сурѫ земѫ. *Пѣс.*

Сурѣ́ница, *с. ж.* Растения *Brassica rapa* и *Brassica napus*, раница, рѣница; рѣпа, сурѣ́ница.

Сурядѫ́, и́шь,—дѣ́ль, *гл. св* отъ **суря́ждамъ**. —дѣ́ный, *прич. стр.*

Суря́ждамъ (да сурядѫ́), *гл. д.* 1) Справямъ. 2) Наряждамъ, направямъ, натъкмявамъ; дѣлать. *Да сурядишь, чтото трѣбва, да не тя бимть.* 3) Имъ много и лакомо; плюскамъ, пукамъ, ны́, бльскамъ; жрать, тр 1) *гл. въвр.* Суправямся, *гл. вз.* Изряждамся, рядя ваться. *Вска-та собра м нѣма юнакъ, кой да из дорницѫ.* 3) *гл. стр* Б

Суря́ждане, *с. ср.* отъ **су** **ря́ждамся**.

Су́ра, *с. ж.* Сурна.

Суса́нецъ, *ум. м.* отъ **суса́**

Сусами́ка, *с. ж* Раст. *Itra* нижи-сламка, кана-чичекъ, дине, мике; бальзами́нъ,

Суса́новъ́ый, въ, ва, во, *пр* Милатовъ́ый; кунжу́тный.

***Суса́мъ**, *с. м. Т.* Раст. *S* вый плодъ; милать; кун

Сусва́тамъ (да ся), *гл. вз.* тамъ.

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Mar nim.* Отъ това растение кошарина-та на копринен завиване по него кожурц *желка-та брька сусерк ты, кай что и е хладн*

Тамока имало
Отъ сусерка сѣнк
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣ
Момчи и дѣвойчя.

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phth* болесть, сплѣ, охтика, фти хо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамъ и **сускрѣ́ш** шѫ), *гл. д.* Соскрьшвамъ.

Сустрѣ́твамъ и **сустрѣ́тув** тѫ), *гл. д.* Сострѣтямъ.

Сустя́жнѫ, нешь, —пилъ, *г* стя́гнѫ.

***Сусъ!** *междом. Т.* Млъкъ

Сусѣ́дѫжтый, тъ, та, то, *п* *сѣдѫжти*, безъ подсъпъ и

Сусѣкя́, чёшь, —сѣкохъ, *г* сѣкѫ, да отсѣкѫ. *Отидс си сусѣче сухарь дръво*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана зантрѣ, заютрѣ, утрѣ; за́

Су́трена и **су́трень**, *с. ж* ви-тъ чясове на деня; за́ на, утрень, застра, дзастр *Сутрень-тѫ*, нѣѫ сутр *день отъ сутрень-тѫ си*

Су́трень и **су́тренѫ**, *нар.* заранѣ, утромь, сутромь, о застра, озарана; у́тромъ. *трепѫ врѣмя-то е ст набожень, вечерь разлож кань).*

Сутромь, *нар.* Сутрень и сутренѧ. *Да си пѣе сутромь вечерь.*

Сутрѣ, *нар.* Сутра, зарàнь, утрѣ, зантрѣ; зàвтра.

Сутрѣшний, —шьнь и —шень, шиѧ, шие, *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѧ; утревнíй. *Сутрѣшньѧ тѫ работѫ не оставяй за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, за сутрѣ; зàвтрашнíй. *Да осъмнемь утрѣ, щемь видимъ, то е сутрѣшньа грыжа.*

Сýха бóлесть, в. **сýска.**

Сýха кóляда. День-тъ прѣди Коляднѣ, малка Коляда, 24-ий Декемврия; канýнъ Рождествà Христóва.

Сýха кóпка. Причастие, что носять на кащѧ да причастять болнúкъ.

Сухáрь, *с. м.* Сухо дрьво; сухы прàтчкы отъ клоне отъ горѧ; сушнúкъ, сушнáкъ, сухоподстóйникъ, сухóль, друзгъ, хвóростъ, сушь.

Залюлѣся Драгана
Надъ тиха бѣла Дунава
На два сухаря прѣгнàлъ. *Пѣс.*

Щѧ тя жàлъ, щѧ тя тàлъ,
Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

Сýхо, *с. ср.* 1) Сухо мѣсто; сушúна. *Мини по сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, хубаво, добро врѣмя. *Жънахмы и уврьхохмы по сухо.* 3) Не по море, не по водѧ, а съ конь, съ кола, или пѣши по земьтѧ; нóсуху. *Отиде въ Цариградъ по сухо. — Ще ядеш сухо-то,* ще ядеш бой, щàть го бúть. — *Останѫ на сухо,* останѫ на праздно, нѣмà никаквѧ облагѧ за него, не можа да ся ползува. — *Когато стѫпѣ на сухо, поврага ти ладика-та.*

Суховрѣхъ́ый, хъ, ха, хо, *пр.* Что има сухъ врьхъ; суховéрхíй. *Видишь ли въ поле-то широко дрьво суховрьхо?*

Суходóлица, *с ж.* Сухъ долъ, дѣто вода никога не тече, или дѣто тече само, кога вали дъждъ и ся топять снѣгове-ти; суходóлъ; суходóлъ. *Рѣка Ржча на изтокъ отъ Охридъ е суходолица: притича само около Благовѣщь.*

Суходóлъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили витѫ ядовинѫ въ суходолъ безъ водѫ, въ сухъ пожаръ безъ трѣвѫ.*

Суховрáзица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ зимно врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомразицѫ-тѫ измрьзвать нивы-ты.*

Сухоплáтивый, въ, ва, во, *пр.* За класъ: что е изсъхнàлъ още, когато е цьвтѣлъ, прѣди да заврьже. *Сухоплативи класове.*

Сухорáчкый, чка, чко, *пр.* Что има сухы клоне, сухы сàчкы.

Па поглядай въ поле Арбанашко,
Дѣ ся гляда дрьво сухорачко;
Подъ дрьво-то бѣ хладна механа,
Тамо има вино и ракия. *Пѣс.*

Сухотá, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е сушúа; сýхость, сухотá, бездóждіе, засýха. *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухоя́жбина, *с. ж.* Сухо ядене, безъ благúна; сухоядѣ́ніе, сухоя́тка. *Остали смы на сухояжбинѫ.*

Сухрѣ́лый, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ядкѧ, что е съ изсъхнàлѧ, запеченѧ ядкѧ. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухýвамь, *гл. ср.* Нàмь сухо, поминувайся съ сухо, съ оскадно ядене. *Не си купихмы свинья, та щемь сухувамы.*

Сухъ втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженыты вторници прѣзъ годинѫ-тѫ; чрьнъ, усовскúй вторникъ. Тоя день ся празднува за болести и за сушúа.

Сухъ грéбенъ. Мѣста, кадѣто псета-та прѣпикавать и дращѫть съ задни-ты си нозѣ!; сугребъ. *Който мине прѣвѣ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сýхый, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѧ, что не е мокръ, невлажнúый; сухóй. *Суха земя, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѧ; изсъхнàлый, извянàлый; сухóй. *Сухо дрьво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушенúый. *Сухы сливы,* сушенúы. 4) Что нѣма водѧ, что е останàлъ безъ водѧ; изсъхнàлый, прѣсъхнàлый, прѣсякнàлый; сухóй, безвóдный, насякàлый. *Суха рѣка, сухъ кладенецъ* 5) Когато скоро не сѧ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѧ въ въздуха; сухóй. *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ядене самъ, безъ катàкъ, безъ нѣкакво вариво. *Адемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ядене.* 7) Нетлъстый, ирьпавый, грьчавый, дрьгливый, жюлявый, золавый, клошчавый, кокалúстый, крьжливый, изсъхнàлый, разваленый, слабнàтый, слабый, постàлый, сушчавый, забунъ; худóй, сухóй, сухощàвый, поджàрый, изнурённый, измождённый, истощàлый. 8) Несмѣсенúый съ друго нѣчто; чистый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —**хо**, *нар.* Безъ влагѧ, безъ водѧ; сýхо.

Лѣгнàла мома, заспала,
Подъ сухѫ вѣйкѫ дафинѫ;
Духнàлъ вѣтъръ отъ море,
Скрьшися вѣйка дафина,
Удрила момѫ по лице. *Пѣс.*

Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
Та купувайте всякакво купе,

Всанакво купе, хрниивъ копрнва,
И сухо злато, и сухо сребро! *Пѣс.*

У моих-тъ засѣваха,
Засѣваха, запѣваха
Съсъ двѣ сита копривнвъ,
А трете-то сухо злато. *Пѣс.*

Гине кани това срамно госке,
Та покани сухъ сиротъинъ,
И покани Власъ спромасъ,
И покани до седьмь кралевъ. *Пѣс.*

Писнало е сухо и сурѣво отъ него, прави много злинъ. *Мокрына прѣдникъ сушятъ, а не сухына. Мокръ го пусти, сухъ ще извѣве. Мокръ въ бъчвж влази, а сухъ извлази. При сухо-то гори и сурѣво-то. Сухы дрьва—врядна жена. Останж като жабж на сухъ виръ. Останѫлъ е суха соха на голъ токъ. Заговѣва съ сухъ хлѣбъ. Не каде сухъ хлѣбъ, че не е гладенъ. Гладенъ човѣкъ сухы коркы грызе. Гладно куча и сухы лайна яде. Гложди, бабо, сухы дрѣнкы, докълъ дойде топла пита. Суха пола рыбж не каде, а мокра. Суха-та бъволица пб-добро малачя отхранва. Сухо срьдце—бѣлъ дробъ. Суха лъжа въ кошницж. Голо здравце—суха болесть. Сухо здравце—гола болесть.*

Сухъчкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сухъый**.

Сучене, *с. ср.* отъ **сучнж**. Суканѣ.

Сучено, *с. ср.* Нѣчто сучено, точено; баница, млинъ. *Мѣсвать сучены съ мазъ.*

Сучй-ткай, *с. м.* Едно пролѣтно пиля, което, кога пѣло, ужь казвало: *сучи-ткай, сучи-ткай, сучи-ткай!* или: *цвети трынь, цвети трынь, малка пита, голѣмъ денъ!* та подканвало женъы-тъы на работж.

Сучй-тъчй. Раст. *Plantago*, брьци, буквица, жилавецъ, живовлѣкъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, петрожилка, пятожилъы, стръгукъ-стръгукъ, тъчи-тъчка, тяговецъ; **подорóжникъ, попýтникъ**.

Сýчка, *с. ж.* Сячка. *Бери тынкы сучкы, кладн касенъ огънь.*

Сýчнж, ешь, **сукáхъ**, *гл. д.* 1) Двѣ или повяче нищкы съ врѣтено или по другъ начинъ съединявамь, свивамь заедно; прѣсуквамь, усуквамь, насуквамь; **сучúть**, крутúть. *Сучнж конци, сучнж ибришимъ. Сучи конци — крьпи гащы.* 2) Навивамь нищкж вътъкъ, основж на цѣвь, на масуръ; насуквамь, намотавамь; **намáтывать**, обмáтывать, накáтывать. *Сучнж цѣви.* 3) Вия, завивамь, засуквамь, усуквамь; **закручúвать, скручúвать**. *Сучнж мустаци.* 4) Съ точилкж отварямь листо на цетурж; точнж; **сучúть**. *Сучнж цетуры за млинъ.*

Мѣсять хлѣбъ, сучы пъ
Възсуквамь, засуквамь, вт звн
възпрѣтвамь, запрѣтя ,
прягамь, запрьчвамь; **засýчи**
подбирáть (рукавá, плáтъ
до пожсъ. 6) Врьтж, шавр
нямь, не ми ся ще да напр
чнж, борнж, усиливамь, усуквам
Суче, врьти, па пристан
чи, свръши го. Мжж-тъ
най-послѣ склонилъ. 7) Х
ко отъ бозкж; бозаж, сиса
сáть грудь.

Менѣ ми мама наричя
Девять сьмь годинъы с
Девять годинъы да гов
На свекра и на свекр

Кротко кагня отъ двѣ
Храняж дѣтя съ бозкж, дав
доѫ, подавамь, поддоиавамь,
мúть грýдью. *Сама сьмь*
ми е мило.

Мама й плаче, наричя
Грозданке, мило мамин
Девять годинъы сьмь т
Девять мѣсяца да гов
На свекъръ и на свек
На прьво либи вѣнчя

—**чнжся**, 1) *гл. възвр.* В
завивамся, усуквамся, засук
ся, свивáться. 2) *гл. ст*
канъ, сученъ.

Сушёвúтъый, тъ, та, то,
сушнж, когато много врѣмя
та вспчко изпосъхне: сушн
врѣмя, сушна; **засýха**. *Б*
сушёвита.

Сушéлкъы, *с. ж. мн.* Абълк
въы или другы овощна на
щенъы; сушиво; **сушённый**

Сушéне, *с. ср.* отъ **сушнж**

Сушенúца, *с. ж.* Сушено
пастърма; **сушанúца**.

Сушець, *с. м.* 1) Сграшница
тенъ като прахъ.

Сушнвó, *с. ср.* Сушени пло

Сушúло, *с. ср.* Направа за
сушúло.

Сýшина, *с. ж.* Всяко мѣсто,
дъждь, та човѣкъ може
суша, слонъ, спустница,
оборъ, плѣвня; мѣсто н
дóждя. *Мы смы на суши*
дъждъ.

Сýшинка, *ум. ж.* отъ **сýш**
на (подъ) сушинкж.

Сýшница, *с. ж.* Животно, чт
Жаба сушница.

Сýшнъый, —шнъ и —ш

пр. Сухъ́й, сушёвитый. *Сушно вре́мя*, суша; сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица.

Су́шчавый, въ, ва, во, *пр.* Сухъ́й въ 7-то знаменование.

Сушь, в. сущь.

Сушѝ́ж, и́шь, —ши́лъ, *гл. д.* 1) Правъ нѣ́что да стане сухо, да изсъхне, да не е мокро; суши́ть. 2) Правъ нѣ́кого да ся топи, да чи́ае, да съхне; суши́ть, круши́ть. —**шѝ́жся**, 1) *гл. възвр.* Сушъ мокръ-ты си дрѣ́хы; суши́ться. *Припечеся на слънце да ся суши.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ сушенъ. — *Сушъ́ся на ве́тра*, ве́тре́ъ, пахамся. — *Пратили го на манастира да суши дрѣ́нкы*, за попъ, аргосали го. — *Който мокри, той и суши. Суши просо на ортомж. На едно слънце си сушили дрѣ́хы-ты. Болесть-та суши, не крьви.*

Су́шня, *с. ж.* 1) Когато много врѣ́мя не е валѣ́ло дъ́ждъ, та всичко е изпосъхнѫ́ло; сухо врѣ́мя, сушёвито, сушно врѣ́мя; су́ша, сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица, межени́на. *Хванѫ, станѫ голѣ́ма сушка. Цѣ́ло-то лѣ́то бѫше сушка.* 2) Сушина. *Наряди гы подъ сушъ́к.* 3) Сухо, сухо мѣ́сто. *Минѫ по сушъ́к. — На злѫ сушъ́к и на градушъ́к. На всякого сушка, на попа снопъ. Да не бы сушка ставало, не бы градъ паднѫлъ. Сушка хлѣ́бъ не проси.*

Су́щецъ и **су́щнакъ**, *с. м.* Прахъ, прашецъ отъ нѣ́что; сушка, шющнакъ, шющe, шющка. *Паднѫ сущецъ въ водж-тѫ.*

Су́щка, 1) *с. ж.* Сущецъ. 2) *нар.* Шющка, шюшка, малко, мьничко, мрьва, троха, трошка, тронка; чуть-чуть, чу́тку, чу́точку. *Дай ми сущка. Ни сущка*, никакъ; нисколько. *Нѣ́ма ни сущка.*

Сущь, *нар.* Въ **досу́щь** и **досу́щка**: 1) Всичко-то докрай, съвсѣ́мь, дибидюсъ; до́чиста, совершѐнно, наголо́, вконе́цъ, вдо́сталь. *Изядe го досущка, досущь.* 2) Сѫще, исто, съвсѣ́мь, тѫпкѫ; точь въ точь. *Сынъ-тъ досущь като бащѫ си;* сынъ точь въ точь оте́цъ.

Су́накъ, *с. м.* 1) Насѣкомо стонога, стоногалица, стоногалка. 2) Насѣкомо *Julus terrestris*, совакъ, крананакъ; кався́къ, коржа́нъ.

Схапѫ́ж, ешь,—палъ, *гл д. свр.* Мьозина и изведнѫжь да захапемъ нѣ́кого, нѣ́что. *Кучета-та го схапали.*

Схва́нѫж, ешь,—нѫ́лъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь**. —**нѫ́тый**, *прич. стр.*

Схва́тѫж, ишь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь**. —**тенъ**ый, *прич. стр.*

Схва́щамь (да схва́нѫ и да схва́тѫ), *гл. д.* Хващамь, зимамь, пипвамь нѣ́что изведнѫжь и бръ́зо; сграбчвамь, сграбвамь, сгребцвамь, натисквамь; схва́тывать. —**ся**, 1) *гл. вз.* Хващамъ́ся, скопчвамъ́ся, прѣгръщамъ́ся единъ другъ да ся биемъ, да ся боримъ; сграбчвамся, сграбвамся, склопчвамся, счеквамся, счепквамся; схва́тываться. 2) Залавямся, спрѣ́чквамся, захващамся, закадамся съ нѣ́кого за нѣ́что; схва́тываться. 3) *гл. възвр.* Стяга ми ся ставъ, та не може да работи; хващамся, захващамся, отнимамся, изтрьпвамь; отнима́ться, нѣпѣ́ть. *Язык-тъ ми ся схванѫ, та не можахъ думѫ да продумамъ. Сванѫлъ му ся крьст-тъ, запрѣ́лъ, западнѫлъ.* 4) Отъ студъ или отъ друго нѣ́что грло-то ми прѣ́съхва, хваща ми ся, та говоря мъ́чно и съ хрькание; прѣграквамь, прѣдрязвамь, прѣсипвамь, прѣхрипвамь; осипа́ть, охрипа́ть, захрипѣ́ть. *Глас-тъ ми ся схванѫ.* 5) *гл. стр.* Бъ́вамъ схванѫ́тъ, бъ́вамъ схватенъ.

Схва́щанье, *с. ср.* отъ **схва́щамь** и **схва́щамся**.

Схесапѝ́ж, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **схесапи́вамь**. —**пѐнъый**, *прич. стр.*

Схесапи́вамь (да схесапѝ́ж), *гл. д.* Прѣхесапвамь, прѣсмѣ́тамь, прѣслагамь; сосчи́тывать, выкла́дывать, вычисля́ть, пререкла́дывать, перечисля́ть.

Схесапи́ванье, *с. ср.* отъ **схесапи́вамь**. Прѣсмѣ́тане.

Схорать́ся, и́шся, — та́лся, *гл. свр.* отъ **схорати́вамся**.

Схорати́вамся (да ся схорать́), *гл. вз.* Хоратимъ си, приказвамъ си повяче врѣ́мя, забравямся, замайвамся на хораты, на приказкы; захоратнавамся, запри казвамся, спри казвамся; загова́риваться съ кѣ́мъ, разгово́ри́ться.

Схорати́ванье, *с. ср.* отъ **схорати́вамся**.

Схру́скамь, *гл. свр.* отъ **схру́скваль**. —**скантый**, *прич. стр.*

Схру́скваль и **схру́скувамь** (да схру́скамь), *гл. д.* Сдъвкамь, сгвацвамь, изгадамь нѣ́что хрускаво; схръскваль, срупвамь. *Кучя-то схруска кокала, пиля-то.*

Схру́скванье и **схру́скванье**, *с. ср.* отъ **схру́скваль**.

Схрѣ́скамь, *гл. свр.* отъ **схрѣ́скамь**.—**скантый**, *прич. стр.*

Схрѣ́скамь и **схрѣ́скувамь** (да схрѣ́скамь), *гл. д.* Схрускваль.

Сху́ивайся и **сху́иннувайся** (да ся схуи́нѫ), *гл. възвр.* Отъ гние́ние ставамь на прахъ, на пепель; изгнивамь, окапвамь, скапвамся, стопявамся, сплувамся; гнить, сгнива́ть, истлѣва́ть. *Трупъ-тъ ся е вяче схумнѫлъ;* началъ разлага́ться. *Да ся не схумнешь!* Клятва.

Всинакво купе, хрисивъ коприна,
И сухо злато, и сухо сребро! *Пѣс.*

У моя-та засѣвахѫ,
Засѣвахѫ, запѣвахѫ
Съсъ двѣ сита копринянъ,
А трете-то сухо злато. *Пѣс.*

Гине нани това срамно госке,
Та покани сухѫ сиротѫнѫ,
И покани Власъ сиромасъ,
И покани до седьмь кралевъ. *Пѣс.*

Писнѫло е сухо и сурво отъ него, прави много злинъ. *Мокрѫка прѣдникъ сушѫть, а не сухѫка. Мокръ го пусти, сухъ ще извѣве. Мокръ въ бѣчвѫ влази, а сухъ извлази. При сухо-то гори и сурво-то. Сухъ дрьва—врядна жена. Останѫ като жабѫ на сухъ виръ. Останѫлъ е суха соха на голъ токъ. Заговѣва съ сухъ хлѣбъ. Не яде сухъ хлѣбъ, че не е гладенъ. Гладенъ човѣкъ сухъ коркъ грызе. Гладно кучя и сухъ лайна яде. Гложди, бабо, сухъ дрѣнкъ, доклѣ дойде топла пита. Суха пола рыбѫ не яде, а мокра. Суха-та бъволица пѣ-добро малачя отхранва. Сухо срѣдце—бѣлъ дробъ. Суха лъжа въ кошницѫ. Голо здравце—суха болесть. Сухо здравце—гола болесть.*

Сухъчкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сухъый**.

Сучение, *с. ср.* отъ **сучѫ**. Суканѣ.

Сучено, *с. ср.* Нѣчто сучено, точено; баница, млинъ. *Мѣсвать сученъ съ мазъ.*

Сучи-ткай, *с. м.* Едно пролѣтно пиля, което, кога пѣло, ужь казвало: *сучи-ткай, сучи-ткай, сучи-ткай!* или: *цвети трънь, цвети трънь, малка пита, голѣмъ денъ!* та подканяло женъ-тъ на работѫ.

Сучи-тъчи. Раст. *Plantago*, брѣцп, буквица, жилавецъ, живовлѣкъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, петрожилка, пятожилъ, стръгукъ-стръгукъ, тъчи-тъчка, тяговецъ; подорóжникъ, попутникъ.

Сучка, *с. ж.* Сѫчка. *Бери тънкъ сучкъ, клади касенъ огънь.*

Сучѫ, ешь, сукáхъ, *гл. д.* 1) Двѣ или повече нишкъ съ врѣтено или по другъ начинъ съединявамъ, свивамъ заедно; прѣсуквамъ, усуквамъ, насуквамъ; сучѝть, крутѝть. *Сучѫ конци, сучѫ ибришимъ. Сучи конци — крѣпи гащи.* 2) Навивамъ нишкѫ вътъкъ, основѫ на цѣвь, на масуръ; насуквамъ, намотавамъ; намáтывать, обмáтывать, накáтывать. *Сучѫ цѣви.* 3) Вия, завивамъ, засуквамъ, усуквамъ; закрýчивать, скрýчивать. *Сучѫ мустаци.* 4) Съ точилка отварямъ листо на петурѫ; точѫ; сучѝть. *Сучѫ петуры за млинъ. Мѣсять хлѣбъ, сучѫть*

Възсуквамъ, засуквамъ, възви
възпрѣтвамъ, запрѣтвамъ,
прягамъ, запрьчвамъ; засýчи
подбирáть (рукавá, плáтье
до лакъ. 6) Врьтя, шавря
нямъ, не ми ся ще да напра
чѫ, боря, усилвамъ, усуквамъ
*Сучѫ, врьти, па пристан
чи, серьши го. Мѫжъ-тъ в
най-послѣ склонилъ.* 7) Х
ко отъ бозкѫ; бозаѫ, ексам
сáть грудь.

Менѣ ми мама наричла
Девять сьмь годинъ су
Девять годинъ да говѣ
На свекра и на свекръ

Кротко кагня отъ двѣ м
Храня дѣтя съ бозкѫ, дава
дамъ, подавамъ, поддомавамъ,
мúть грýдью. *Сама сьмь
ми е мило.*

Мама й плаче, наричла
Гроздание, мило мамин
Девять годинъ сьмь тя
Девять мѣсяца да говѣ
На свекъръ и на свекр
На прьво либи вѣнчан

—чѫся, 1) *гл. възвр.* В
завивамся, усуквамся, засукв
ся, свивáться. 2) *гл. стр
канъ, сученъ.*

Сушёвúтый, тъ, та, то, т
сушѫ, когато много врѣмя
та всичко изпосъхне: сушѝ
врѣмя, сушѫ; засýха. *Бѣ
сушёвита.*

Сушéлкы, *с. ж. мн.* Набъкн
въ или другы овощия на
шенъ; сушиво; сушённый

Сушéние, *с. ср.* отъ **сушѫ**

Сушенúца, *с. ж.* Сушено
пастѫрма; сушанúца.

Сушець, *с. м.* 1) Суграшица
тенъ като прахъ.

Сушивó, *с. ср.* Сушени пло

Сушúло, *с. ср.* Направа за
сушúло.

Сýшина, *с. ж.* Всяко мѣсто,
дъждь, та човѣкъ може
суша, слонъ, спустница,
оборъ, плѣвня; мѣсто не
дóждя. *Мы смы на суши
дъждъ.*

Сýшинка, *ум. ж.* отъ **сýша**
на (подъ) сушинкѫ.

Сýшница, *с. ж.* Животно, т
Жаба сушница.

Сýшный, —шьнъ и —ш

пр. Сухъый, сушёвитъый. *Сушно врѣ́мя*, суша; сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица.

Су́шчавъый, въ, ва, во, *пр.* Сухъый въ 7-то знаменование.

Сушь, в. сущь.

Сушѝ́ж, и́шь, —ши́лъ, *гл. д.* 1) Правъ нѣ́что да стане сухо, да изсъхне, да не е мокро; суши́ть. 2) Правъ нѣ́кого да ся топи, да чмае, да съхне; суши́ть, крушѝ́ть. —**шѝ́жся**, 1) *гл. възвр.* Сушъ мокръ-тъ си дрѣ́хъ; суши́ться. *Припечеся на слънце да ся суши.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ сушенъ. — *Сушъ́ся на вѣ́тра*, вѣ́трѣ, пахамся. — *Пратили го на манастира да суши дрѣ́нкъ*, за попъ, аргосали го. — *Който мокри, той и суши. Суши просо на ортомж. На едно слънце си сушили дрѣхъ-тъ. Болесть-та суши, не кръви.*

Су́шна, *с. ж.* 1) Когато много врѣ́мя не е валѣ́ло дъ́ждъ, та всичко е изпосъхнѫ́ло; сухо врѣ́мя, сушёвито, сушно врѣ́мя; су́ша, сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица, межени́на. *Хванѫ, станѫ голѣ́ма сушна. Цѣ́ло-то лѣ́то бѣ́ше сушна.* 2) Сушина. *Наряди гъ подъ сушъ́ж.* 3) Сухо, сухо мѣ́сто. *Минѫ по сушъ́ж. — На злѧ сушъ́ж и на градушъ́ж. На всякого сушна, на попа снопъ. Да не бъ сушна ставало, не бъ градъ паднѫ́лъ. Сушна хлѣ́бъ не проси.*

Су́щецъ и су́щнакъ, *с. м.* Прахъ, прашецъ отъ нѣ́что; сушка, шющнакъ, пющне, пющка. *Паднѫ сущецъ въ водж-тж.*

Су́щка, 1) *с. ж.* Сущецъ. 2) *нар.* Шющка, шюнка, малко, мьничко, мрьва, троха, тронка, тронка; чуть-чуть, чу́тку, чу́точку. *Дай ми сущка. Ни сущка*, никакъ; нисколько. *Нѣ́ма ни сущка.*

Сущь, *нар.* Въ **досу́щь и досу́щка**: 1) Всичко-то докрай, съвсѣ́мь, дибидюсъ; до́чиста, совершѐнно, наголо́, вконе́цъ, вдо́сталь. *Извадѐ го досущка, досущь.* 2) Сѫ́ще, исто, съвсѣ́мь, тѫ́пкѫ; **точь въ точь**. *Сынъ-тъ досущь като бащж си;* **сынъ точь въ точь отѐцъ**.

Су́накъ, *с. м.* 1) Насѣкомо стонога, стоногалица, стоногалка. 2) Насѣкомо *Julus terrestris*, совакъ, краканакъ; кався́къ, коржа́нъ.

Схва́пѫ́, ешь,—палъ, *гл д. свр.* Мьозина и изведнѫ́ж да захапемъ нѣкого, нѣ́что. *Кучета-та го схапали.*

Схва́нѫ́, ешь,—нѫ́лъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь**. —**нѫ́тъый**, *прич. стр.*

Схва́тѫ́, ишь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь**. —**тенъый**, *прич. стр.*

Схва́щамь (да схва́нѫ́ и да схва́тѫ́), *гл. д.* Хващамь, зимамь, пипвамь нѣ́что изведнѫ́ж и бръзо; сграбчвамь, сграбямь, сгребцвамь, натисквамь; **схва́тывать**. —**мся**, 1) *гл. вз.* Хващамъся, скопчвамъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся бием, да ся борим; сграбчвамся, сграбвамся, склопвамся, счеквамся, счепквамся; **схва́тываться**. 2) Залавямся, спрѣчквамся, захващамся, задамся съ нѣкого за нѣ́что; **схва́тываться**. 3) *гл. възвр.* Стяга ми ся ставъ, та не може да работи; хващамся, захващамся, отнимамся, изтрьпвамь; **отнима́ться, нѣ́мѣть**. *Явыкъ-тъ ми ся схванѫ, та не можахъ думж да продумамь. Сванѫлъ му ся крьстъ-тъ, запрѣлъ, западнѫлъ.* 4) Отъ студъ или отъ друго нѣ́что гръло-то ми прѣсъхва, хваща ми ся, та говорѫ мъчно и съ хрьканье; прѣграквамь, прѣдрязвамь, прѣсипвамь, прѣхрипвамь; **осипа́ть, охрипа́ть, захрипѣ́ть**. *Глась-тъ ми ся схванѫ.* 5) *гл. стр.* Бъ́вамъ схванѫ́тъ, бъ́вамъ схватенъ.

Схва́щанье, *с. ср.* отъ **схва́щамь** и **схва́щамся**.

Схесапѝ́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **схесапя́вамь**. —**пѐнъый**, *прич. стр.*

Схесапя́вамь (да схесапѝ́ж), *гл. д.* Прѣхесапвамь, прѣсмѣ́тамь, прѣслагамь; **сосчи́тывать, выкла́дывать, вычисля́ть, пререкла́дывать, перечисля́ть**.

Схесапя́ванье, *с. ср.* отъ **схесапя́вамь**. Прѣсмѣ́танье.

Схорати́ж, и́шся, — ти́лся, *гл. свр.* отъ **схоратя́вамся**.

Схоратя́вамся (да ся схорати́ж), *гл. вз.* Хоратимъ си, приказвамъ си повяче врѣ́мя, забравямся, замайвамся на хораты, на приказкъ; захоратнавамся, запривазвамся, спривазвамся; **заговаря́ться** съ кѣ́мъ, **разговори́ться**.

Схоратя́ванье, *с. ср.* отъ **схоратя́вамся**.

Схру́скамь, *гл. свр.* отъ **схру́сквань**. —**скантый**, *прич. стр.*

Схру́сквань и схру́скувань (да схру́скамь), *гл. д.* Сдъвкванъ, сгвацвамь, изядамь нѣ́что хрускаво; схръскванъ, срупвамь. *Кучя-то схруска кокала, пиля-то.*

Схру́скванье и схру́скванье, *с. ср.* отъ **схру́скванъ**.

Схрѣ́скамь, *гл. свр.* отъ **схрѣ́скамь**.—**скантый**, *прич. стр.*

Схрѣ́скамь и схрѣ́скуванъ (да схрѣ́скамь), *гл. д.* Схрускванъ.

Схýмвамся и схýмнувамся (да ся схýмнѫ́), *гл. възвр.* Отъ гниенѣ ставамъ на прахъ, на пепель; изгнивамъ, окапвамъ, скапвамся, стопявамся, сплувамся; гнить, сгнива́ть, истлѣва́ть. *Трупъ-тъ ся е вѣче схумнѫлъ;* **началъ разлага́ться**. *Да ся не схумнешь!* Клятва.

Схýиване и схýинуване, *с. ср.* отъ **схýивамся.**

Схýинѫ (да ся), **еш,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **схýивамся.**

Сцѣдѫ́, **и́шь,—дѝлъ,** *гл. свр.* отъ **сцѣ́ждамь. —дѐнъый,** *прич. стр.*

Сцѣ́ждамь и сцѣдя́вамь (да **сцѣдѫ́**), *гл. д.* Изцѣ́ждамь, отцѣ́ждамь, нацѣ́ждамь на едно мѣ́сто. **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Изцѣ́ждамся, отцѣ́ждамся, нацѣ́ждамся.

Сцѣ́ждане и сцѣдя́ване, *с. ср.* отъ **сцѣ́ждамь.**

Сцѣлѭ́ (да ся), **и́шь,—лѝлся,** *гл. свр.* отъ **сцѣлявамся.**

Сцѣлявамся (да ся **сцѣлѭ́**), *гл. възвр.* Ставамь цѣ́лъ, едно; сраствамся, слѣпявамся. *Камъне-то сѫ ся сцѣлили.*

Сцѣлява́ване, *с. ср.* отъ **сцѣлявамся.** Срастване, слѣпяване.

Сцѣ́пвамь и спѣ́пвамь (да **сцѣпѭ́**), *гл. д.* Разцѣ́пвамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Схващами ся снага-та, та не могѫ да мрьдамь; вдрьвявамся, вцѣ́пвамся, вцѣ́пявамся, уемамся, вковавамся; **оцѣпенѣва́ть, окостенѣва́ть, коченѣ́ть, столбенѣ́ть.** 2) *гл. стр.* Бѣвамь сцѣпенъ.

Сцѣ́пване и сцѣ́пане, *с. ср.* отъ **сцѣ́пвамь и сцѣ́пвамся.**

Сцѣпѭ́, ишь,—пѝлъ *гл. свр.* отъ **сцѣ́пвамь. —пенъый,** *прич. стр.*

Счѣ́камь (да ся), *гл. свр.* отъ **счѣ́квамся.** Да ся счепкамь.

Счѣ́квамся и счѣ́кувамся (да ся **счѣ́камь**), *гл. вз.* Счепквамся.

Счѣ́пкамь, *гл. свр.* отъ **счѣ́пквамь. —каный,** *прич. стр.*

Счѣ́пквамь и счѣ́пкувамь (да **счѣ́пкамь**), *гл. д.* Хващамь, уловявамь, допипвамь нѣкого изведнѫжь и ненадѣйно; схващамь; **схва́тывать. —мся,** 1) *гл. вз.* Схващамся въ 1-то и 2-то знаменованиа. *Счепкалися, щѫть си извадять очи-ты. Токо гляда да ся счепка съ нѣкого.* 2) *гл. стр.* Бѣвамь счепканъ.

Счѣ́пкване и счѣ́пкуване, *с. ср.* отъ **счѣ́пквамь и счѣ́пквамся.**

Счѣ́свамь и счѣ́сувамь (да **счѣ́шѫ**), *гл. д.* Вчесвамь, причесвамь, срѣсвамь; причёсывать, обчёсывать. *Була му ранила, та му перчема счесала.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Оправямь си косѫ-тѫ съ гребенъ; вчесвамся, причесвамся, срѣсвамся; причёсываться. *Да ся счеше и поскрьпи. Одавна не ся е счесвала.* 2) *гл. стр.* Бѣвамь счесанъ.

Счѣ́сване и счѣ́суване, *с. ср.* отъ **счѣ́свамь и счѣ́свамся.**

Счетѫ́, е́шь, счѣ́тохъ, счелъ, *гл. свр.* отъ **счи́тамь. —тенъый.** *прич. стр.*

Счѣ́шѫ, **ешь, счесо́хъ,** *гл. свр.* отъ **счѣ́свамь. —санъый,** *прич. стр.*

Счи́тамь (да **счетѫ́**), *гл. д.* Броѭ, слагамь, хесапѭ; **счита́ть.** *Гладно магаря не счита удары.* **—мся,** *гл. възвр.* Имамся, броѭся, слагамся, четѫся, начитамся; **счита́ть себя́,** приниа́ть себя за . . . *И той ся счита богатъ.*

Счи́тане, *с. ср.* отъ **счи́тамь и счи́тамся.**

Счю́камь, *гл. свр.* отъ **счю́квамь. —каный,** *прич. стр.*

Счю́квамь и счю́кувамь (да **счю́камь**), *гл. д.* Съ чюкане направямь нѣчто на ситно, на дребно; стлъквамь; **столбчь.** *Счюкай соль, пиперъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бѣвамь счюканъ.

Счю́кване и счю́куване, *с. ср.* отъ **счю́квамь.**

Счю́пвамь и счю́пувамь (да **счю́пѫ**), *гл. д.* Строшявамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Строшявамся. *Счюпилося като клѣчкѫ въ кръвавицѫ. Бий Циганчя-то прѣди да счюпи тыквѫ-тѫ (стовнѫ-тѫ). Счюпи орѣхъ, да си намѣришь честь-тѫ. Счюпенъ звънецъ добръ гласъ не издава. — Кефъ-тъ му е счюпенъ,* нѣма кефъ, кефъ-тъ му е разваленъ. — *Нѣма счюпенѫ парѫ,* нѣма ничто. — *Не струва ни счюпенѫ парѫ,* не струва ничто; не **сто́ить** ло́манного (мѣ́днаго) **гроша́,** не **сто́ить** вы́ѣденнаго **яйца́.**

Счю́пване и счю́пуване, *с. ср.* отъ **счю́пвамь и счю́пвамся.**

Счю́пѫ, **ишь,—пѝлъ,** *гл. свр.* отъ **счю́пвамь. —пенъый,** *прич. стр.*

Счястѫ́, **и́шь,—тѝлъ,** *гл. свр.* отъ **счястя́вамь. —стенъый,** *прич. стр.*

Счястя́вамь (да **счястѫ́**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане чясто, гѫсто; сгѫстявамь, сгѫствамь; **сгущя́ть, огущя́ть, возгущя́ть. —мся,** *гл. възвр.* Ставамь чясть, гѫсть; сгѫстявамся, сгѫствамся; **сгущя́ться, огущя́ться, огустѣва́ть.**

Счястя́ване, *с. ср.* отъ **счястя́вамся.** Сгѫстяване.

Счя́камь (да ся), *гл. свр.* отъ **счя́квамся.** Да ся чякамъ.

Счя́квамся и счя́кувамся (да ся **счя́камь**), *гл. вз.* Събирамъся нѣйдѣ да ся чякамъ единъ другъ. *Сторили кауѫ, на годинѫ-тѫ, за да си идѫть нази дома имъ, на кутро мѣсто да ся счякуватъ,* да ся чякать, та да ся съберѫть и всичкъ заедно да си идѫть.

Съ, са, со, усѣчено окончание отъ показателно мѣстоимение **со́и,** **са́и,** **со́е,** което

въ нѣкои мѣста притурнать при имена-та като члѣнъ вм. *тъ, та, то. Человѣкъ съ, жена-са, дѣтя-со.*

Съ, *прѣдл.* Изричася и *со, сѫсъ* и *сѣсъ;* употрѣбявася отдѣлно и ставенъ съ другы рѣчи. Отдѣлно прѣдъ имя и мѣстоимение тоя прѣдлогъ показва: 1) Подлогъ-тъ и допълнение-то стоять на еднѫ ногѫ и врѣшять едно и сѫщо нѣчто; **съ, со, вмѣстѣ съ.** *Съ богатъ да ся не карашь, съ рогатъ да ся не бодешь, съ келявъ да ся не боришь. Съ Бога приказвали. Не ся прѣпирай съ пó-стары ты. Съ каквыто ся съберешь, такъвъ щешь и да станешь. Съ врага дошло, съ врага и отишло. Сѣднѫлъ Марко съ майкѫ да вечеря, Двама си съ него лѣгнѫли.*

Клята му душпа проклята,
Който ся съ либя шегува:
Либя си шегѫ не знае! *Пѣс.*

Ела ся вива прѣвива,
Мома ся съ рода прощава. *Пѣс.*

2) Допълнение-то се явява като орѫдие, като материалъ или начинъ. *Съ строшенъ кавалъ и на планинѫ не свирять. Съ вилы орѣхы събира, съ рѣшето водѫ носи. Съ брадѫ-тѫ си свѣта лъже. Трѣгнѫли сѫ съ кола на вайци. Съ конь ся стига, а пѣши не може. Маже го съ глинѫ. Врѣзалъ го съ вѫже. Докара го съ кола. Влѣкъ съ хаберъ агня не хапва. Съ вричанье ся стока не свръшва. Вѣдро съ млѣко, бъчва съ вино, шише съ быстрѫ ракиѫ, паница съ вариво, човалъ съ брашно. Съ вѣтъръ ся ничто не купува. Съ зло ся на главѫ не излиза. Съ инатъ ся кѫщѫ не дрѫжи.*

А егиди руса Стано,
Да бiахъ брала кованъ герданъ,
Всѣ-тѫ горѫ ке ѫ обковахъ
Все со злато и со стребро. *Пѣс.*

3) Допълнение-то е принадлежность, качество на подлога; **съ, со.** *Человѣкъ съ голѣмъ умъ. Трѣговець съ тяжкѫ стокѫ, съ много пары. Жена съ длъгѫ русѫ косѫ и съ брадавицѫ на чело то. Дрѣха съ копринены шарκы и съ копчета отъ сребро. Дъска съ три дупкы. Грѣня съ привязло. Конь съ бѣло на чело-то.*

Верѣщѫ иде сура ламiа,
Сура ламiа съ три главы. *Пѣс.*

Мълчи, мале, онѣмѣла,
Онѣмѣла съ бѣло грѣло,
Ослѣпѣла съ черны очи,
Оглушала съ двѣ-ты уши! *Пѣс.*

Съ едно-то око слѣпъ, съ друго-то не види. 4) Количество, множество. *Съ хиляды грошеве сѫ потрошены по него, и пакъ человѣкъ не е станѫлъ. Кога има, не жу мысли, харчи гы съ шыпы. Идѫть съ керваны, съ керваны. Мѫжь-тъ съ кола да внаса, а жена-та съ иглѫ да изнаса, пакъ кѫща-та ще е праздна. Хлѣбъ съ кола, брашно съ човалы, млѣко съ вѣдра, коприна съ окы, дрѣхы съ сандѫци. Съ стотници старци идѣли кай него. Откога разказалъ на другы болны, со стотници оттръчали и ся измыли. Давай жу съ мѣркѫ, а не безъ мѣркѫ.* 5) До, горѣ-долу, около, близо, почти, почьти, токо-речи; **съ, óколо, приближително, почтй.** *Купихъ си съ двѣ окы влънѫ. Остало е около съ два аршина. Имамы още около съ едны кола.* 6) По. *Зарань по зоры излѣзе, вечерь си дойде съ вечерьѫ.*

Тамо има три славѣia:
Прьвий-тъ пѣе съ вечерьѫ,
Вторый-тъ пѣе по срѣдъ нощь,
Третий-тъ пѣе по зоры. *Пѣс.*

7) Заедно, по едно врѣмя, въ едно врѣмя; **съ, со, вмѣстѣ.** *Лѣга съ кокошкы-ты. Съ агнета-та ся стриже.* 8) Рядъ, положение; до. *Съ крыло съ крыло,* крыло до крыло. *Съ рамо съ рамо,* рамо до рамо. 9) Когато ся има, при, покрай; **при.** *Съ двѣ майкы, а безъ майкѫ. Съ пары сьмь, а парѫ сега нѣмамь* 10) Отъ. *Талимъ знаялъ съ Бугарско ючаство.* 11) Ставенъ съ глаголы показва: *а)* Довръшване, завръшване нѣкакво дѣйствие. *Свръшвамь, скончамь, сплувамся. да ся сбыѫ, сбждвамся, да ся сгорѫ,* и проч. *б)* Слизане, свалане отъ пó-высоко на пó низко. *Свалямь, сличамь, свозвозвамь, смъкнувамь, стьтрувамь, скыдамь, слузвамся, строполявамь, соголвамь, събаркамь, сбличамь, сосѣдамь, спадамь, сбувамь, сънимамь,* и проч. *в)* Сбиране, събиране, набиране, натрупване нѣчта отъ разны мѣста на едно мѣсто. *Сбирамь, свождамь, свозвамь свыквамь, скарвамь, скалесвамь, склаждамь, скупчамь, струпвамь,* и проч. *г)* Измѣнване, промѣнване външность-тѫ на нѣчто. *Сбабичасвамся, сбрьчвамся, сгрьчвамся, спардушвамся, свянвамся, спичамся,* и проч. *д)* Ставане, промѣнване на нѣчто. *Сдрьвявамся, следявамся, скаменявамся, скокалявамся, скочанявамся, спихтявамся, сбсырвамся,* и проч. *е)* Наставане друго врѣмя, друго положение. *Свечерявася сдрачявася, стьмнувася, сворявася, слошявася,* и проч. *ж)* Правене, прѣобрьщане нѣчто на дребны чясты, на кашъ. *Сгазвамь, смачквамь, стъпквамь, сгвач-*

вамь, сдробявамь, скосявамь, скрѣшвамь, стлъкж, съобвамь, съврѣнувамь, съсдробвамь, съядамь, спасвамь, и проч. *з)* Съединяване, сбиране, ставяне двѣ или повече нѣчта едно. *Сврѣзвамь, скопчямь, сраствамь, сглобявамь*, и проч. *и)* Врѣщене нѣчто изведнажь, бързо и ненадѣйно. *Сбарвамь, сбасквамь, сблъсквамь, сбождамь, да ся сдавимъ, да срѣкамь, спискамь*, и проч. *к)* Врѣщене нѣчто бързо и какъ да е. *Сбодикамь, сглобявамь, сковавамь, скжтвамь, спотутвамь, стутвамь*, и проч. *л)* Разъ, отъ. *Сопасвамь, совръзвамь, сограждамь, сотрѣшвамь, събраждамь, съпасвамь*, и проч. *м)* У. *Сработвамь, съврѣвамь, сшивамь*, и проч. *н)* Разнообразно знаменование. *Слъгвамь, сглаждамь, сгласявамь, сговарямь, скарвамь, сродявамся, свирамь, скрѣпявамь, сключямь, сдавамь, съвдавамь*, и проч. 12) Ставящи съ нѣкои имена, та прави нарѣчия: *сбогомь, скупомь, скупъ, смѣсомь*. — Има случая, дѣто прѣдлогъ-тъ *съ, с* и *со*, ставенъ съ рѣчь-тж, и́ дава двѣ противоположны знаменования, като *сврѣзвамь*, съединявамь съ врѣзване, и *совръзвамь*, развръзвамь, отвръзвамь; *сграждамь* и *съграждамь*, напрѣвямь, загражда́мь, а *сограждамь*, развалямь, разграждамь; *смъртенъ чловѣкъ*, който ще умрѣ нѣкога, и *смъртна вода*, безсмъртна вода. 12) Като нарѣчие употрѣбявася прѣдъ прилагателны качественъ и произведенъ-тъ отъ тѣхъ нарѣчия еднакво съ **су**, като *сѣ́лудничявъ, сѣ́лудничяво*. В. **су**, *нарѣч.* и **су**, *прѣдл.* на ряда имъ.

Съба́рямь (да **събо́рж**), *гл. д.* Нѣчто направено, изправено, оставено да стои бутамь да падне; катурямь, разсъпвамь, развалямь, турвамь, урвамь, уривамь, съровувамь, рутинамь, рутж, ручкамь, рушм, кутвамь, орм, суривамь, соливамь, сгръмоляваль, срупалямь, строполясвамь: руша́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́лявать, разора́ть, опрокидывать, извръва́ть, извергá́ть. *Кжща-та имъ бяше вехта, та ж съборихж. Котка-та съборила паницж отъ полицж-тж. Цѣлы скалы събарка. Каквы царевы е онъ събарялъ!* — **мся**, 1) *гл. възвр.* Падамь, рухамь, рухкамся, рутжся, рутинамся, ручкамся, рушмся, развалямся, повалямся, катурямся, урвамся, уривамся, соровувамся, съровувамся, суривамся, ормся, соливамся, кутвамся, турвамся, бутурясвамся, срутвамся, съсъпвамся, сгрѣвалямся, сгръмоляваме, срупалямся, строполясвамся, сгрухвамся; ру́хнуть, гро́хнуться, ру́шиться, разруша́ть-ся, обру́шиваться, обва́лявадываться, па́дать. 2) Ходж, камся, та трьсж нѣчто. *Съба щи.* 3) *гл. стр.* Бъвамь с

Съба́ряне, *с. ср.* отъ **събо́ря́мся.**

Събе́ржь, ешь, —**бра́хъ**, *гл.* с **рямь.** —**бра́нъ**, *прич.* с

Съби́рямь (да **събе́ржь**), *гл.* въ всичкъ-ты знаменовани *разсъпаны-ты зрьна;* под паннын вёрна. *Събирамь косж-тж*, прибирамь гы да ты; подбира́ть пла́тье, во́ло обирамь, сбирамь; отбира́ть. *пушкы-ты, силяха.* 3) щамь, сбирамь; соединя́ть. *сѣбра за зло. Прѣви гы два-та крашца.* —**мся**, 1 *вз.* Сбирамся въ всичкъ-ты *Събирамся съ нѣкого*, конуп ща́ться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ рамся. — *Господь нѣма ка само кжсметъ съ кжсметъ каквото е дробилъ, таково Събралися като змии на бралися като орлы на м лися отъ колъ и вжже. В брины на едно мѣсто не*

Съби́ране, *с. ср.* отъ **съби́рамся.** Сбиране. *Добро сѣ* видѣние!

Съблазне́ние, *с. ср.* Причи грѣхъ; собла́знъ.

Съблазня́ж, я́шь, —**ня́лъ**, *гл* **блазня́вамь.** —**не́нъ**, *п*

Съблазня́вамь (да **съблазня́** вамь причинж, измамвамь, кого да направи грѣхъ, вкарв грѣхъ; соблазня́ть. *Глупавъ си, умемъ мновинж съблаз* 1) *гл. възвр.* Измамвамся, п лъгвамся, та направямь грѣхъ ся. 2) *гл. стр.* Бъвамь съ *сладкы-ты му думы ся с*

Съблазня́ване, *с. ср.* отъ **с** и **съблазня́вамся.**

Събла́чвася (да **съблачи**), вм.

Събли́чамь и **събла́чямь** *гл. д.* 1) Свалямь, смъкваи махвамь дрѣхж отъ тѣло-то; мя́ть пла́тье, раздѣва́ть, обн мамь нѣкому нанше-то и го ничто, безъ серимъ като г оголвамь, обрьсвамь, остръгва ограбля́ть, обобра́ть кого к живать. *Както трѣбва го с* 1) *гл. възвр.* Свалямь си, мах

чиамь си дрѣхы-ты; сличамся; раздѣвáться, обнажáться. *Съблѣкля голъ като отъ майкѫ роденъ.* 2) Врьгамь си, мѣнявамь си кожѫ-тѫ, козинѫ-тѫ, пера-та. *Тукъ ся е змиа съблѣкла, ето ѝ кожѫ-тѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамь съблѣченъ.

Съблѝчиание и съблáчиание, *с. ср.* отъ **съблѝчиамь и съблѝчиамся.**

Съблѣкѫ и съблѣчѫ, чéшь, **съблѣкохъ**, **съблѣклъ**, *гл. свр.* отъ **съблѝчиамь и съблáчиамь.** —**лѣчéнъ**, *прич. стр.*

Сѣболецъ, лци, *с. м.* Животно суекъ, сунца.

Събóрвамь и събóрювамь (да събóрѫ), *гл. д.* Събарямь.

Събóръ, *с. м.* 1) Кога ся съберѫть мнозинѫ на едно мѣсто за нѣкаквѫ работѫ; събрание, сборъ; собрáніе, сбóрище, сборъ, собóръ. 2) Праздникъ-тъ на црьквѫ, на монастиръ, на оброчище, когато народъ-тъ отива на поклонение тамъ; сборъ. *Днеска е съборъ-тъ на нашѫ-тѫ черковѫ.* 3) Сборъ, купци, панаиръ, панагиръ, панагюръ, весградъ; ѧрмарка, ѧрмонка. 4) Събираие да ся играмть народны игры; хоро. *Безъ него съборъ не быва. Да дойде доберъ день, па да извѣзнемъ на съборъ.*

Тамо ся бере съборъ-тъ,
Момы-ты хоро играмть,
Старци-ти вино си пиямть,
Ергени облогъ си чинять. *Пѣс.*

Събóрѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **събáрямь.** —**ренъ**, *прич. стр.*

Събрадѫ, ѧшь,—дѧлъ, *гл. свр.* отъ **събрáждамь.** —**дѣнъ**, *прич. стр.*

Събрáждамь (да събрадѫ), *гл. д.* Разбраждамъ, отбраждамь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Разбраждамся, отбраждамся.

Събрáжданиe, *с. ср.* отъ **събрáждамь.** Разбраждание, отбраждание.

Събрáние, *с. ср.* Съборъ, сборъ, сабатъ, собатъ; собрáніе.

Събрáнъ, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **събóрѫ.** Сбранъ.

Събýвамь (да събýѫ), *гл. д.* Свалямь, изваждамь обувкы, чорапы, гащы, потуры; изувамь, разувамь; разувáть, снимáть штаны. *Хвани босыа, та му събуй опинци-ты.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Вадя си, свалямь си обувкы-ты, потуры-ты, гащы-ты; изувамся, разувамся; **разувáться.** *Събувася, та ходи босъ по трѣвѫ-тѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамь събутъ.

Събýваниe, *с. ср.* отъ **събýвамь и събýвамся.**

Събýденичькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **събýденъ.**

Събýденъ, нъ, на, но, *пр.* За човѣкъ: който отбира, лесно зима; умнъ, отворенъ, бодръ, ококоренъ, ачикгозъ; смѣтливый, догáдливый, умный, оборóтливый, бóйкій. *Събуденъ човѣкъ, събудено дѣтя.* —**но**, *нар.* Умно, отворено, бодро, ококорено; смѣтливо, умно, бóйко.

Събýдѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **събýждамь.** —**денъ**, *прич. стр.*

Събýждамь (да събýдѫ), *гл. д.* Прѣкѫсвамь, развалямь нѣкому съня-тъ, вдигамь нѣкого отъ съня; разбуждамь, сбуждамь, скорвамь; разбуждáть, разбýждать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь отъ съня, прѣкѫсва ми ся съня-тъ; разбуждамся, пробуждамся, сбуждамся, скорвамся, скорямся, ставамь; пробуждáться, просыпáться, очунáться. *Събудися пиланица, че поглядня на небе-то: мѣсяць-тъ бѣ като харманъ, а звѣздыты като синило.* 2) За растение: слѣдъ зимѫ-тѫ пролѣть начинамь да ся разпущамь. *Овощкы-ты, гюлове-ти ся събудихѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамь събуденъ. — *Събуди камыка*, спрѣпнѫся о него.

Събýжданиe, *с. ср.* отъ **събýждамь и събýждамся.**

Събýнѫ, ешь,—бýлъ, *гл. свр.* отъ **събýвамь.** —**бýтый**, *прич. стр.*

Сѣборъ, *с. м.* Съборъ.

Съвúвамь (да съвúѫ), *гл. д.* Свивамь.

Съвúнѫ, ешь,—вúлъ, *гл. свр.* отъ **съвúвамь.** —**вúтый**, *прич. стр.* Свитый.

Сѣвланъ и сѣвлѣкъ, *с. м.* 1) Раст. *Convolvulus arvensis*, слачець, диво телеграфчя; полевóй вьюнóкъ, колокóльчики павилúшные. 2) Раст. *Convolvulus sepium*, бѣла рада, вампъръ, всевлѣкъ, джефа, зурна, качюлъ, люлка, модръ пиаторъ, повивка, повлѣкъ, полулужнякъ, псевлѣкъ, рожкъно цвѣтие, слачка, дива слачка, чадырчя, чяшюлкы; вьюнóкъ забóрный.

Сѣвнувася (да ся сѣвне), *гл. безл.* в. **сѣвнувася.**

Съврьшѫ, ѐшь,—врѣхохъ, *гл. д. свр.* Да оврьшѫ, да оврьхѫ, да уврьхѫ; измолотúть, обмолотúть. —**шéнъ**, *прич. стр.* Оврьшенъ, уврьшенъ, изврьшенъ; измолóченный, обмолóченный. *Всякой тичя на съврьшенъ харманъ.*

Съврѣшѫ, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **съврѣшямь.** Да свршѫ.

Съврѣшямь (да съврѣшѫ), *гл. д.* Свршямь.

Съврѣшяниe, *с ср.* отъ **съврѣшямь.** Свршяние.

Съвсѣмь, *нар.* 1) Ни най-малко, николко, никакъ, отвсе, хичь, ептенъ; совсѣмъ, вóвсе, нимáло, отнúдь. *Съвсѣмь не е така.* 2) Всичко-то докрай, наплъно, отъ всич, кы странъ, отвсе, досущь, досущка, отвсе-

панъ, дибидюсъ, еитенъ; совсѣмъ, совершѣнно, наголо́, вконе́цъ, вдъсталь. *Дрѣха съвсѣмь кжса. Съвсѣмь сиромахъ.* 3) Сжще, исто, досущь, досущка, наплъно, тжпкя; точь въ точь. *Съвсѣмь като мене. Сынъ-тъ е съвсѣмь като бащж си;* сынъ точь въ точь оте́цъ.

Съвъ, *мѣстоим.* в. **сьвъ.**

Съвъку́пкк, ишь,—**пилъ**, *гл. сер.* отъ **съвъку́пкамь. —пенъый**, *прич. стр.*

Съвъку́пкамь (да **съвъку́пкк**), *гл. д.* Събирамь наедно; ставамь; **совокупля́ть. —мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Събирамся, ставамся; **совокупля́ться.**

Съвъку́пканіе, *с. ср.* отъ **съвъку́пкамь** и **съвъку́пкамся.**

Съ́вѣсть, *с. ж.* 1) Нравствено съзнание, нравственно чювство въ човѣка; вжтрѣшне разбиране добро-то и зло-то; вжтрѣшенъ гласъ, който удобрява или осжжда напитѣ работы; мысла, мысля; со́вѣсть. *Умъ има, ама съвѣсть нѣма. Грызе мя съвѣсть-та,* бори мя, мжчи мя, мысли; со́вѣсть угрыза́етъ, лежи́тъ на со́вѣсти. 2) Умъ, разумъ, свѣсь, свѣсъ, свѣсть, свѣстъ; **сознаніе, умъ.**

Съвѣ́тваль и съвѣ́тувамь, *гл. д.* Давамь нѣкому съвѣтъ, уча го, какво да прави; **совѣтовать. —мся**, 1) *гл. вз.* Приказвамь си нѣкому за нѣчто, та да ми даде умъ, какво да правя; допытвамся, договарямся; **совѣтоваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь съвѣтванъ.

Съвѣ́тваніе и съвѣ́туваніе, *с. ср.* отъ **съвѣ́тваль.**

Съвѣ́тъ, *с. м.* Даваніе нѣкому умъ какво и какъ да направи; **совѣтъ.** *Давамь съвѣтъ*, съвѣтувамь. *Искамь съвѣтъ*, съвѣтувамся.

Съга́, *с. ж.* Цвѣтъ, свѣщь, ренкъ, боя на вино; **цвѣтъ, масть.** В. **сьга.**

Съгла́са, *с. ж.* и

Съгла́сіе, *с. ср.* Слога, слогъ, сговоръ, сгода; **ладъ, согла́сіе.** *Дѣто съгласие, тамъ и Божие благословение. Съгласие-то денѣ ся тъче, а нощиж ся разтъкава.*

Съгла́сный, —**сьнъ** и —**сенъ, сна, сно,** *пр.* 1) Что склана, склонѣна да стане нѣчто; **склонньый**; **согла́сный, скло́нный.** 2) Что имать помежд си сговоръ, съгласие; **сговорньый, задружньый, додумньый; согла́сный, дружный, единоду́шный.**

Съгласиж, ишь,—**си́лъ**, *гл. сер.* отъ **съгласи́вамь. —се́нъый**, *прич. стр*

Съгласи́вамь и съгла́шкамь (да **съгласиж**), *гл. д.* Съ думы, съ предумване накарвамь нѣкого да склони, да ся склони, да приеме да направи нѣчто; **соглаша́ть. —мся**, 1) *гл. възвр.* Склонявамь, склонѣвамь, склонявамся, прѣклонявамся, п думвамся; **склоня́ться**, пре **глаша́ться.** 2) *гл. стр.* Бъ

Съгласи́ваніе и съгла́шка съгласи́вамь.

Съгля́дамь, *гл. сер.* отъ **съгл нъый**, *прич. стр.*

Съгля́дка, *с. ж.* Кога мож сгляждать за да ся земят огляжда момж; сгляда, сгля лядъ; сно́трины.

Съгля́ждамь и съгля́двамь (*гл. д.* 1) Съзирамь, зазирам трѣвамь, забѣлѣжвамь, зау вамь, виждамь, догляждамь сапикасвамь; **замѣча́ть**, под *сглядахъ;* я недоспотрѣл дамь, разгляждамь, забѣлѣжи нѣкой, какво врьши; слѣ вать, подсма́тривать, под ча́ть, наблюда́ть, слѣда́т *кждѣ ще влѣзе и какво* Дърпк, издървамь, прѣдърп ся, изглаждамь, трьсж, изтр свамь; **быть взыскательны** *стр.* Бывамь съгледанъ.

Съгля́жданіе и съгля́дван съгля́ждамь.

Съгра́да, *с. ж.* Мѣсто съ з драгосна.

Съградж, и́шь,—**ди́лъ**, *гл. сс* дамь. —**де́нъый**, *прич. с*

Съгра́ждамь (да **съградж**), вямь, изздвамь градж из сграждамь, изграждамь; **строи** *Съградилъ си црькеж, нап та-та.* —**мся**, *гл. стр* денъ; сграждамся, изгражда

Съгра́жданіе, *с. ср.* отъ **съгра́ждамся.** Сграждане.

Съгра́ждица, *с. ж.* Сугра сущець, грахолъ, фурда.

Съгрѣвамь (да **съгрѣкк**), *гл — Съгрѣлъ го, сгрѣлъ го* отъ нѣчто, за нѣчто, стопли

Съгрѣваніе, *с. ср.* отъ **съгр** ваніе.

Съгрѣшиж, и́шь,—**ши́лъ**, *гл* **грѣши́вамь.** Да сгрѣшк.

Съгрѣши́вамь (да **сгрѣшиж**), вж, струвамь нѣкакъвъ грѣхъ **согрѣшкавамь; согрѣша́ть.** побрькамь, погрѣшкавамь, грѣшкавамь; **ошиба́ться.** *С пжтища-та, покажи ми*

Съгрѣши́ваніе, *с. ср.* отъ **с** Сгрѣшкаване.

Съгрѣкк, ешь,—**грѣлъ** и —

отъ съгрѣ́вамь. Да сгрѣ́ѫ. —грѣ́нѫтый, —грѣ́тый и —грѣ́ѭнѫтый, *прич. стр.*

Съдáвамь (да съдáмь), *гл. д.* Сдавамь, създавамь, направямь, створявамь, сътворявамь; твори́ть, создавáть.

Стоѭнъ си Бога молѣше:
Боже-ле, милъ́ый Божице,
Съдай ми, Боже, рожденіе,
Годинѫ да гъ почювамь,
Па че гъ, Боже, заколемь,
Илинъ-день курбанъ да бѫдатъ! *Пѣс.*

Съдáваніе, *с. ср* отъ **съдáвамь**. Сдаване, създаване.

Съдáдничя, *с. ср.* Дѣтя родено безъ бащѫ съ помощь отъ Бога; содадничя.

Тогай каже самъ-си Исусъ Христосъ:
Скоро, вые, два ангела мои,
Створѣтеси на вихъръ вѣтъръ,
Духнѣте на кралицѫ честитѫ,
Духнѣте ю, море, въвъ уста-та,
Да ся зачне дѣтя содадничя,
Та да хване Корунъ Кесединіа! *Пѣс.*

Съдамь, съдадéшь, съдáдохъ, съдáлъ, *гл. свр.* отъ **съдáвамь**. Да създамь, да сдамь. —дáдéнъый, *прич. стр.* Създаденъый.

Съдéржѫ, ешь,—дрáхъ, *гл свр.* отъ **съдúрамь**. —дрáнъый, *прич. стр. Добръ конь и подъ сдранъ чюлъ личи. Сдранъ човаль правъ не стои.*

Съдúрамь (да съдéржѫ), *гл. д.* 1) Съ дране, съ цѣпене направямь нѣчто на късовы, на части; раздирамь, сдирамь, разкъсвамь, скъсвамь; раздирáть, разрывáть. *Съдралъ книгѫ-тѫ, платно-то.* 2) Отъ много носене прокъсвамь нѣчто; нанáшивать, оттáптивать. 3) Издрасквамь, удрасквамь; вздарáпывать. *Скаралися, степалися, ржцѣ-ты си сдрали.* —**мся**, *гл. стр.* Бывамь съдранъ. — *Каквѫто ризѫ облѣчешь, такивѫ и щешь съдереш Който си не знае мѣсто-то, съдира си гащы-ты. Който всякому ся отлага, скоро си съдира калпака. Който часто ходи на поздравление, скоро му ся съдира скуфа-та. Додѣ не ся съдере, не го крьпять. Грѣло-то да си съдерешь да выкашь, пакъ нѣма да тя чюе. Съдери си царвулы-ты, че ти купимь опинци. Съдра си даволъ-тъ царвулы-ты.*

Съдúраніе, *с. ср.* отъ **съдúрамь** и **съдúрамся**.

Съдрýга, *с. ж.* 1) Който сѣди при нѣкого или пáтува съ нѣкого заедно; дружина, другарь; товáрищъ, попýтчикъ. *Ные бѣхмы съдруга съ него.* 2) Съдружникъ, дружникъ.

Съдрýжникъ, *с. м.* Сдружникъ, съдруга, ортакъ, ортакчия; товáрищъ, пáйщикъ, половúнщикъ, подрýгъ, клеврéтъ.

Сдружúкѫ, úшь, —жúлъ, *гл. свр.* отъ **съдружúвамь**. —жéнъый, *прич. стр.*

Съдружúвамь (да съдружúкѫ), *гл. д.* Врьвя съ нѣкого, врьщя съ нѣкого нѣчто заедно; придружавамь; провожáть, сопровожáть. —**мся**, 1) *гл. вз.* Сдружавамся и въ 2-ты знаменованія. *Магаря и лисица ся съдружили и излѣзли на ловъ. Единъ день бяхѫ ся содружили вси-ти троица и бяхѫ пошли въ единъ монастирь. Съдружихся съ Цвѣтка, та отворихмы дюкянъ* 2) *гл. стр.* Бывамь съдруженъ.

Съдружúваніе, *с. ср.* отъ **съдружúвамь** и **съдружúвамся**.

Съединúкѫ, úшь,—нúлъ, *гл. свр.* отъ **съединúвамь**. —нéнъый, *прич. стр.*

Съединúвамь (да съединúкѫ), *гл. д.* 1) Сбирамь, събирамь ставямь; соединя́ть. 2) Дѣ́ли повяче нѣчта разбрьквамь и направямь едно; смѣ́шямь; соединя́ть, смѣ́шивать. —**мся**, 1) *гл. вз.* Сбирамся, ставямся; соединя́ться. 2) Смѣ́шамся, сливамся, размѣ́шамся; соединя́ться, размѣ́шиваться. 3) *гл. стр.* Бывамь съединенъ.

Съединúваніе, *с. ср.* отъ **съединúвамь** и **съединúвамся**.

Съжвáкамь, *гл. д. свр.* Да сдьвчѫ, да сгвачѫ, да сласкамь; сжевáть. *Никой не можаль да съжвака камчя-то.*

Съживúкѫ, úшь,—вúлъ и съжúлъ, *гл. свр.* отъ **съживúвамь**. *Съжилъ ѫ и ѫ зелъ за женѫ* —венъый, *прич. стр.*

Съживúвамь (да съживúкѫ), *гл. д.* Врьщамь живота нѣкому, давамь му животъ; оживявамь; оживля́ть, оживотворя́ть, обновля́ть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь живъ; оживѣ́вамь; оживáть. 2) Възвръща ми ся изгубена-та ми сила, добъвамь прѣ́жны-тѫ си силѫ; оживáть. 3) Ставамь живъ, прѫгавъ; оживáть. 4) *гл. стр.* Бывамь съживенъ.

Съживúваніе, *с. ср.* отъ **съживúвамь** и **съживúвамся**.

Съжалúкѫ, úшь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ **съжалúвамь**. —ленъый, *прич. стр.*

Съжалúвамь (да съжалúкѫ), *гл. д.* Става ми жаль, милно за нѣкого, за нѣчто; милѣ́ѫ, болѣ́ѫ за него; ожалямь; сожалѣ́ть. —**мся**, *гл възвр.* Дохожда ми жаль, сѣщамь жалость, милость за нѣчто; сжáлиться.

Съжалúваніе, *с. ср.* отъ **съжалúвамь** и **съжалúвамся**.

Създáвамь (да създамь), *гл. д.* Ви. *съсдавамь*, създавамь, сдавамь, створявамь сътворявамь, направямь; твори́ть, создавáть. *Създай мя, Боже, гадинка!*

Създáване, *с. ср.* отъ **създáвамъ**. Създаване; сдаване.

Създáмъ, дадéмъ,—дáдохъ,—дáлъ, *гл. свр.* отъ **създáвамъ**.

Създáние, *с. ср.* Нѣчто създадено, направено; тварь: созданіе. *Вси-ты създанига, что сеть на земьи-вѣ, сеть за Бижиѣ потрѣбѣ.*

Съзéмамъ и съзúмамъ (да съзéмѫ), *гл. д.* Земамъ, побирамъ, сбирамъ, вѣщамъ; **вѣщáтъ**.

Колко бѣхѫ крьсти малечкави,
Царскы, жортъ не гы соземахѫ,
Прѣкъ беденъ крьсти прѣврьнихѫ! *Пѣс.*

Кога царь-тъ скориъ гы видѣло,
Дѣ-ты ноздѣ царь-тъ гы пыкнало
И обѣ-ты ноздѣ гы созеде. *Пѣс.*

— **мся**, 1) *гл. възвр.* Земамся, намирамся, дохождамъ; явяѣтся, быть. *Отдѣ ся свезѣх црьни облацы, та полѣтѣ дождъ.*

Дѣ ся съзе самодива,
Самодива дѣснокрыла,
Та си простѣх дѣсно крыло,
Та стигнало обсѣмь сѣнка,
Обсѣмь сѣнка на овца-ты. *Пѣс.*

2) Дохождамъ на себе-си; ставамъ по-добрѣ; завземамся, замогвамся, завръщамся, отправямся; поправяѣтся, оправяѣтся, обногáтъся, онагáтъся. *Още не ся е свезѣл отъ болесть-тѫ.* 3) Възгигамся слѣдъ изпадане, дохождамъ на себе-си; завземамся, замогвамся, завранцвамся; подниматься въ своѣмъ состоянiи. *Слѣдъ толкова загубы мжчно ще ся свземе.* 4) *гл. вз.* Земамся, женямся, мажямся за . . . ; сочетáватъся бракомъ. 5) *гл. ср.* Бывамъ съземенъ; да ся сберѫ, да ся вѣстѫ.

Съзéмане и съзúмане, *с. ср.* отъ **съзéмамъ и съзéмамся**.

Съзéмъ, ешь, **съзéхъ, съзéлъ**, *гл. свр.* отъ **съзúмамъ и съзéмамъ**.

Съзи и сúзика, вм. **сóма, сáма**.

Съзúдамъ, *гл. свр* отъ **съзúждамъ**. Да съзúдѫ. —**данъ**, **данъ**, *прич. стр.*

Съзúждамъ и съзúдувамъ (да съзúждамъ и да съзúдѫ), *гл. д.* Иззидвамъ, съграждамъ, направямъ; создáтъ, строитъ.

Съзúждане и съзúдуване, *с. ср.* отъ **съзúждамъ**. Съграждане.

Съзúдѫ, ешь,—**зúдохъ**, *гл. свр.* отъ **съзúждамъ**. Да съзúдамъ.

Съзúрамъ (да **съзрѫ**), *гл. д.* Съглеждамъ въ 1-то знаменование. *Много грѣшкы не семь съзрѣлъ*: недоглѣдъ многихъ ошибокъ. *Съзирамъ нѣчто отдалечь*, виждамъ го, забѣлѣзвамъ го.

Рано рани малка моя
Тръгнала е изъ нате
Съзрѣли ѫ дюнандии
Сбрькали сѫ драмовы-

Съзúране, *с. ср.* отъ **съзи** дане.

Съзóбамъ, *гл. свр.* отъ **съзо** бы. —**банъ**, *прич. стр*

Съзóбвамъ и съзóбямъ (да **съзóбѫ**), *гл. д.* За молец молявамъ, смолясвамъ, спа извѣдáтъ, точитъ, тлитъ. *бали.*

Съзóбване и съзóбяване, *с.* **вамъ и съзóбямъ**.

Съзóбѫ, ишь,—**билъ**, *гл.* **вамъ**. Да съзобамъ.

Съзорú (да ся), —**рúлося**, **съзорúвася**. Да ся зазори

Съзорúвася (да ся съзорú) нача да съмнува; зазорявам заденявася; начинáтъ ра нятъ. *Да тръгнемъ на* **съзори**.

Съзрѣнувамъ (да съзрѣнѫ) вамъ нѣчто на зрѣна, на вамъ нѣчто на зрѣна, рази зрѣно. *Кѣ го съзрѣмъ зрѣ*

Съзрѣнуване, *с. ср.* отъ

Съзрѣнѫ, ешь,—**нáлъ**, *гл.* **нувамъ**. Да созрѣна.

Съзрѣвамъ (да съзрѣя), зрѣлъ; узрѣвамъ, втасва посипвáтъ.

Съзрѣване, *с. ср.* отъ **съз** ване, втасване

Съзрѣя, ешь, съзрѣлъ и *свр* отъ **съзрѣвамъ**.

Съзрѫ, ешь,—**зрѣлъ**, *гл.* **рамъ**. —**зрѣнъ**, *прич.*

Съй, *нар.* По тоя начинъ; так. *Человѣкъ-тъ го мл тжй, не могълъ да го ка*

Съкáенци, *с. м. мн.* Ка черница; барабонкы, бобо галашкы, дудуци, кавалы, ры, мурвы, мургвы, мур црьничкы; ягода тутоваго

Сѣкамъ, в. **сѣкамъ**.

Съкрáдецъ, *с. м.* Който да ци и гы крые; матакъ.

Съкратѫ, ишь,—**тúлъ**, *гл.* **тúвамъ**. —**тѣнъ**, *прич*

Съкратúвамъ и съкрáщам *гл. д.* Правя нѣчто по-к скратявамъ, скрашавамъ, ротúтъ, коротáтъ, укора щáтъ, убавлятъ. —**мся**, *г*

съкратенъ; скратявамся; сокраща́ться.

Съкратя́ване и **съкра́щане**, *с. ср.* отъ **съкратя́вамъ**.

Съкро́вище, *с. ср.* Голѣмо имане, богатство; **сокро́вище**.

Съкрушѫ́, ́и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **съкрушя́вамъ**. —**шѣ́нъ**, *прич. стр.*

Съкрушя́вамъ (да **съкрушѫ́**), *гл. д.* Развалямъ, разсбарямъ, разсыпвамъ, съсыпвамъ; **сокруша́ть**. *Святый Илия да го сокруши.* —**ся**, *гл. стр.* Бывамъ съкрушенъ; **сокруша́ться**.

Съкрушя́ване, *с. ср.* отъ **съкрушя́вамъ**.

Съл . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинать съ **съл**, като **сѣ́лнце**, **сѣ́лничице**, **сълничя́самъ** и проч. в. на ряда при **слъ . . .**

Сѣ́лудничавъ, ва, во, *пр.* Вѣзъ-лудъ, при́лудъ, су́лудъ; смахнатый.

Съме́лѭ, ешь,—мля́хъ, *гл. свр.* отъ **съмя́ламъ**. Да смелъ.

Съмя́ламъ (да **съме́лѭ**), *гл. д* Смилямъ, умилямъ; немáлывать, обмáлывать, смоло́ть. *Отишелъ на водяницѫ, та съмелъ единъ масуръ лудо просо.* —**ся**, *гл. стр.* Бывамъ съменъ.

Съмя́ланье, *с. ср.* отъ **съмя́ламъ**. Смилане, умилане.

Съмни́телнъый, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Что нъ прави да ся съмнѣвамъ, да имамъ шупе; сомни́тельный, подозри́тельный. *Съмнителна работа.* 2) Който ся съмнява, който има нѣкакво шупе за нѣчто; шупелия; подозри́тельный, сомни́тельный. *Съмнителенъ человѣкъ.* —**лно**, *нар.* Шупелия; подозри́тельно, сомни́тельно. *Изгляжда съмнително.*

Съмнѭ́ (да ся), ́и́шь,—ни́лся, *гл. свр.* отъ **съмня́вамъ**.

Съмня́вамъ (да ся **съмнѭ́**), *гл. об.* Мыслѭ за нѣчто, че не е така, както ми го казвать, както ся види; не ми ся нѣрва, имамъ шупе, шупелия съмъ; съмнѣвамся, сумнѣвамся; сомнѣва́ться, подозрѣва́ть. *Той много врѣмя ся съмняваше за него.*

Съмня́ване, *с. ср.* отъ **съмня́вамъ**. Съмнѣване.

Съмня́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **съмня́свамъ**. Да ся съмнѣ.

Съмня́свамъ и **съмня́сувамъ** (да ся **съмня́самъ**), *гл. об.* Съмнѣвамся, сумнѣвамся, сумнѣсвамся.

Съмня́сване и **съмня́суване**, *с. ср.* отъ **съмня́свамъ**.

Съмрькъ, *с. м.* Сирачѣване вечерь слѣдъ заходъ слънце; сумракъ, сдрачь, дрязгавина; сумерки. *Съмрькъ падня, людe отъ работѫ си дойдохѫ, говяда отъ пасенье ся врънѫхѫ.*

Съмрѣ́тнъый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр. Съмртна вода*, безсмртна вода, която умрѣлъ съживява и отъ която който пие, никога не умира. *Крали Марко былъ пилъ съмртнѫ водѫ отъ самовилы-ты, та и досега е живъ.*

Съмъ, в. **сѣмь**.

Съне́нѫ, ешь,—съня́лъ, *гл. свр.* отъ **съ-нимамъ**. —**ня́тый**, *прич. стр.*

Съне́ние, *с. ср.* отъ **сънѫ́**. Сънуване.

Сѣ́неный, нъ, на, но, *пр.* Който токо что е станалъ отъ сънъ и още не е дошълъ на себе си; съливый; со́нный.

Сноши станахъ сънен, буденъ махмуренъ,
Та попитахъ моя майкѫ мащехя:
Пѣли ли съ първи пѣтли и втори,
Въкналъ ли е Селимъ ходжа на мечитъ? *Пѣс.*

Съне́цъ, *ум. м.* отъ **сънъ**. Сънчецъ.

Сѣ́ни, *с. ж. мн.* Сани, санъи, шейна, шина; са́ни.

Съня́мамъ (да **съне́мѫ**), *гл. д.* Снемамъ, снимамъ, свалямъ; снима́ть.

Съня́ване, *с. ср.* отъ **съня́мамъ**. Снемане, снимане.

Съня́ся, —ня́лся, *гл. безл.* Навиваса, виждася насънѣ; присънявася; гре́зиться, погре́зиться, сни́ться, мере́щиться.

Сѣ́нище, ща, *с. ср.* Видѣно, глядано нѣчто насънѣ; сонище; сновидѣніе. *Който вѣрва сънища-та, тупа ума си на облаци-ты.*

Сънко́тка. *с. ж.* Раст. *Pulsatilla vulgaris* и *Pulsatilla pratensis*, сосънка, сънсънкотка, сосънъ, сосънкотка, зуници, мачкы, коткы, котя, синь сънъ котка; прострѣлъ.

Сѣ́нла, *с. ж.* Която обычя много да спи; сънлива; со́ня.

Сѣ́нлё, *с. м.* Който обычя много да спи; съливъ; со́ня, сонли́вецъ.

Съни́вый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който много спи, дрѣме; дрѣмливый; сонли́вый. 2) Сънен; со́нный.

Сънлива, дрѣмлива дѣвойко,
Сънъ ли тя на водѫ не пуща,
Или тя мама ти не пуща? *Пѣс.*

Съно́вникъ, *с. м.* Книга, която тлъкува сънища-та; со́нникъ.

Сѣ́нсънкотка, *с. ж.* Раст сънкотка.

Съну́вамъ, *гл. д.* 1) Виждамъ нѣчто насънѣ; сануvамъ, снивамъ, сонвамъ, сонямъ, сънямъ; ви́дѣть во снѣ, сни́ться, гре́зить, гре́зиться. 2) Казвамъ нѣчто, което никакъ не е было, което по никой начинъ не ще може да бѫде. — *Кой какъвто мысли, това и сънува. Гладна кокошка просо сънува. Гладно пся умрѣлъ конь сънува.*

Съну́ване, *с. ср.* отъ **съну́вамъ**.

Сѣнчюкъ, *с. м. уж.* Сънец. *Малко сънчюкъ ми сонувалъ.*

Сънъ, сѣнове и сѣница, *с. м.* 1) Когато нѣкой спи; спание, спиня; **сонъ.** 2) Видѣно, глядано нѣчто насънѣ; сънище; **сонъ, сновидѣніе.** *Лошъ съмъ сънъ сънувала. Вѣрва сънища-та.—Заяшкый сънъ*, лекъ сънъ, отъ малко ся събуждамъ. *Спи заяшкый сънъ*, спи леко. *Дълбокъ, тяжькъ сънъ*, мячно ся буди, тяжко спание; **крѣпкій сонъ.** *Тяжькъ сънъ мя обори.—Глядамъ сънъ, глядамъ на сънъ*, сънувамъ; **видѣть во снѣ.** — *Да земѫ единъ сънъ*, да дрѣмнѫ, да позаспѫ. — *Капнѫлъ съмъ за сънъ*, много ми ся е доспало —*Налѣгнѫлъ го сънъ*, доспало му ся, приспало му ся, одолѣло го да спи; **напалъ сонъ.**—*Сънъ мя бори, сънъ мя дроби, сънъ мя ломи*, **налѣгнѫлъ** мя е сънъ, та ми ся е приспало; **дрема долитъ.**

Сънъ го ломи, сънъ го дроби,
Нѣмз лудо да ми лѣгне,
Не може младо да заспие *Пѣс.*

Нѣма пò-сладко отъ сънъ. Отъ прьвнѫ женѫ, прьвний залъкъ и прьвний сънъ пò-благо нѣма. Нѣма пò-сладко отъ сънъ, а когато го обычашь повячко, останашь и безъ хлѣбецъ Отъ гладъ мре, а царскы сънища сънува. Прозѣвася булка на отъ гладъ, на за сънъ. Най-сладко, най благо на талуръ не сѣ клава? Гат. — Сънъ.

Сънъ, *с. м.* На водянично колело дрьво, на което стои паприца-та, та врьти горнѫка.

Сънѫ́, ѝшь,—нѝлъ, *гл. д.* Сънувамъ, сонѫ, совнѫ, снивамъ.

Мори моме, малко моме,
Нели легнѫ, нели заспа,
Нели сони сонъ за мене,
Като язе два за тебе? *Пѣс.*

Сѣнярь, *с. м.* Едно отъ двѣтъ дрьвета, на които ся влачять сани; пльза, плазъ, санкъ; **пóлозъ.**

Съóблачвася (да ся съóблачи), *гл. безл.* Става облачно; заоблачвася; **нахмýрватися, наволáкватъ, пáсмурѣть.**

Съóблачи (да ся), —**чилося**, *гл. свр.* отъ **съóблачвася.**

Съпáсвамъ и съпáсувамъ (да **съпáшѫ**), *гл. д.* Отпасвамъ, разпасвамъ, сопасвамъ; **распоясывать.**

И азъ ся отбихъ въвъ гѫстѫ горѫ,
Та си съпасахъ сѫрмалѫ колапъ,
Та си направихъ новѫ люлчицѫ. *Пѣс.*

Съпаса свилинъ коланецъ,
Та го прѣзъ крушъ прѣмѣтнѫ,
Па си из гушъ намѣтнѫ. *Пѣс.*

—**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Разпасвамся, отпасвамся, сопасвамся; **распоясываться.** *Когато на нѣкоѫ труднѫ женѫ ся съпаше скудникъ-тъ, вѣрвать, че наскоро щѣла да роди Двама братя, единый-тъ ся съпасва, другый тъ ся опасва?* Гэт. —Кресна на станъ.

Съпáсване и съпáсуване, *с. ср.* отъ **съпáсвамъ.**

Съпáшѫ, **ешь,—пáсахъ**, *гл. свр.* отъ **съпáсвамъ.** —**пáсанъый**, *прич. стр.*

Съпúвъ, *с. м.* Голѣмъ годежъ, запивъ, впивъ, прѣпивъ.

Съпúнамъ и съпúнямъ (да съпнѫ и да съпúнѫ), *гл. д.* Прѣпинамъ, прѣпьвамъ, спрѣпинамъ, спрѣпьвамъ, спрѣпивамъ, спьвамъ; **запúнáть, подставлáть кому нóгу.** *Тавра мя напина, голота мя съпина. Кѫпина го съпяла.* —**ися**, *гл. възвр.* Прѣпинамся, прѣпьвамся, спрѣпинамся, спрѣпьвамся, спрѣпивамся, спьвамся; **спотыкáться.** *Врьви и ся съпинѫ*

Съпúнане и съпúнянье, *с. ср.* отъ **съпúнамъ и съпúнямся.**

Съпинáчка, *с. ж.* Съпинание, прѣпинание, прѣпка. *Грънчаринъ-тъ, кога тръгне на пѫть, дума: пази, Боже, отъ злѫ срѣщѫ и отъ съпиначкѫ на конѧ.*

Съпúрамъ (да съпрѫ), *гл. д.* Сопирамъ, спирамъ, възпирамъ, разпирамъ: прѣчѫ. *Повръньли сватбѫ и сватовы, съпрали гы у момины дворы.* —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Сопирамся, спирамся. *Кога дойдѫть до кѫщнѫ-тѫ вратѫ, сспирается.*

Съпúраньe, *с. ср.* отъ **съпúрамъ.** Сопиране, спиране.

Сѣпнѫ, **ешь**, —**нѫлъ и съпялъ**, *гл. свр.* отъ **съпúнамъ.** —**нѫтъый**, *прич. стр.*

Съпóлъ и производнѣ-тъі отъ тѣмъ рѣчь и на ряда при сапóлъ и сопóлъ.

Съпротивнѫ́ (да ся), **ѝшь,—вúлся**, *гл. свр.* отъ **съпротúвамся.**

Съпротúвамся (да ся съпротивнѫ́), *гл. об.* Не ся съглашамъ съ нѣкого за нѣчто, не склонямъ, прѣчѫ да стане нѣчто; възпротивамся; **съпротивлáться.**

Съпротúваньe, *с. ср.* отъ **съпротúвамся.** Възпротивание.

Съпрýга, *с. ж.* Онаа, за комъто нѣкой е жененъ; съпружница, жена, **булка, домакыня**, невѣста, стопаница, стопанка; **женá, супрýга, хозáйка.** *Зла съпруга — готова тщета.*

Съпрýгъ, *с. м.* Онъ, за когото нѣкоя е омѫжена; войно, домакынь, **кѫщникъ, мѫжъ**, стопанинъ, юнакъ; **мужъ, супрýгъ, хозáинъ.**

Сѣпругъ, *с. м.* Всякой волъ отъ два-та, что ся впрягать заедно; съпрѫгъ.

Съпру́жница, *с.* Съпруга. *Ты си имашъ младж съпруж ѫ.*

Съ́пржа, ешь, съ … *гл. свр.* отъ **съня́рамъ**. **Съ́пря** … *стр.*

Съпржгъ, *с. м.* 1) Съпругъ. 2) Два вола, впрегнати заедно. *Наремъ съ два съпржга волове ся кавва четверка.*

Съпѣ́нжа, ешь, —нжлъ и съпя́лъ, *гл. свр.* отъ **съпи́намъ**.

Съпя́тый, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **съпѣ́нжа**. 2) *пр.* Който мъчно изговаря нѣкои думы, който заецва въ говорене-то; спьнатый. *Съпятъ въ хоратж тж.* —то, *нар.* Спьнато, мъчно, тяжко, усилно. *Съпято говори.*

Съро́вувамъ (да съро́вжа), *гл. д.* Соровямъ развалямъ, събарямъ.

Съро́вуване, *с. ср.* отъ **съро́вувамъ**. Соровяне, събаряне.

Съро́вжа, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **съро́вувамъ**. —венъый, *прич. стр.*

Съръва́жа, е́шь, —ва́лъ, *гл. свр* отъ **съръ́вамъ**. —ва́нъый, *прич. стр.*

Съръ́вамъ (да съръва́жа), *гл. д.* Съ ръване направямъ нѣчто на късовы; разкъсвамъ; растѣрзывать. *Влькъ го съръвалъ.* —ся, *гл. стр.* Бъвамъ съръванъ; растѣрзываться.

Съръ́ване, *с. ср.* отъ **съръ́вамъ**. Разкъсване.

Съса́дувамъ и съса́ждамъ (да ся съсадя́), *гл. об.* За мъ́ко: развалямъ и ставамъ на извара, на сърене; осаждамъ, осадувамъ, съсървамъ, всървамъ, прѣсичамъ, прѣбивамъ, прочюрѣвамъ; свѣртыватьсѧ, сѣдáться, творóжиться, створáживаться.

Съса́дуване и съса́ждане, *с. ср.* отъ **съса́дувамъ**. Съсърване.

Съсадя́ (да ся), я́шь, —дя́лся, *гл. свр.* отъ **съса́дувамъ**.

Съсдро́бувамъ и съсдро́бямъ (да съсдро́бя́), *гл. д.* Сосдробямъ, сдробявамъ, соскрьшвамъ, съскрьшвамъ, строшавамъ, счюпвамъ.

Съсдро́бване и съсдро́бяне, *с. ср.* отъ **съсдро́бувамъ**.

Съсдро́бя́, я́шь, —бя́лъ, *гл. свр.* отъ **съсдро́бувамъ**. —бенъый, *прич. стр.*

Съсе́, *нар.* Съвсѣмъ.

Съселъ, *с. м.* в. **сжселъ**.

Съси́чамъ (да съсѣка́), *гл. д.* Сосичамъ: 1) Съ сѣчене погубямъ, убивамъ; посичамъ, изсичамъ, разсичамъ; насѣка́ть, высѣка́ть, обезгла́вливать, переби́ть.

Па изножи тънка сабя,
Та си погна дели Дима,
Достигна го, съсѣче го,
Разкачи го по драгы-ты. *Пѣс.*

2) Разрѣзвамъ, направямъ нѣчто на късовы, разсичамъ; разрубáть, разрѣзывать. *Да сосѣка дунья.* —ся, *гл. стр.* Бъвамъ съсѣченъ; сосичамся.

Съси́чане, *с. ср.* отъ **съси́чамъ** и **съси́чамся**. Сосичане.

Съска, *с. ж.* Болесть *Phthisis*, суска, суха болесть, силѐ, охтика, фтикио, веремъ; чахо́тка, сухо́тка. *Съска-та да тя хване, та да тя не пустне.*

Съскамъ, в. **сжскамъ**.

Съско́савамъ, *гл. свр.* отъ **съско́свамъ**. Да фтикясамъ, веремясамъ.

Съско́свамъ и съско́сувамъ (да съско́савамъ), *гл. ср.* Хваща ня болесть съска; фтикясвамъ, веремясвамъ, ставамъ веремлия; страда́ть чахо́ткою, ча́хнуть.

Съскрѣ́швамъ и съскрѣ́шямъ (да съскрѣ́шжа), *гл. д.* Соскрьшвамъ, скрьшямъ, строшавамъ, счюпвамъ, съдробявамъ.

Съскрѣ́шване и съскрѣ́шяне, *с. ср.* отъ **съскрѣ́швамъ**. Соскрьшване.

Съскрѣ́шжа, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **съскрѣ́швамъ**. —шенъый, *прич. стр.*

Съсни́въ, *с. м.* Растение нѣкакво.

Съста́вжа, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **съста́вямъ**. —венъый, *прич стр.*

Съста́вямъ (да съста́вжа), *гл. д.* Сбирамъ, сглобявамъ нѣколко нѣчта и направямъ отъ тѣхъ едно цѣло; четисвамъ; составля́ть. —ся, *гл. стр.* Бъвамъ съставенъ.

Съста́вяне, *с. ср.* отъ **съста́вямъ**. Четисване.

Състарѣ́вамся (да ся състарѣжа), *гл. об.* Ставамъ старъ; остарѣвамъ; состарѣва́ться.

Състарѣ́ване, *с. ср.* отъ **състарѣ́вамся**. Остарѣване.

Състарѣ́жа (да ся), ешь, —рѣлся, *гл. свр.* отъ **състарѣ́вамся**.

Състаря́жа, я́шь, —ря́лъ, *гл. свр.* отъ **състаря́вамъ**. —ре́нъый, *прич. стр.*

Състаря́вамъ (да състаря́жа), *гл. д.* Направямъ нѣкого да остарѣе; остарявамъ; ста́рить. *Жбелъ дѣда състари.*

Състаря́ване, *с. ср.* отъ **състаря́вамъ**. Остарявание.

Състража, и́шь, —нилъ, *гл. д. свр.* Да направя и двѣ-ты страны на товаръ еднакъвы, еднакво тяжкы. —не́нъый, *прич стр.*

Състѣ́пкамъ, *гл. свр.* отъ **състѣ́пквамъ**. Да състъпчжа. —канъый, *прич. стр.* Състъпченъый.

Състѣ́пквамъ и състѣ́пкувамъ (да състѣ́пкамъ и да състѣ́пчжа), *гл. д.* Состъпквамъ, стъпквамъ, потъпквамъ, погазвамъ.

Сѣнчюкъ, *с. м. ум.* Сънец. *Малко сончюкъ ми сонувалъ.*

Сънъ, сънове и сънища, *с. м.* 1) Когато нѣкой спи; спание, спиня; **сонъ.** 2) Видѣно, глядано нѣчто насънѣ; сънище; **сонъ, сновидѣніе.** *Лошъ съмъ сънъ сънувала. Вѣрва сънища-та.—Заяшкый сънъ*, лекъ сънъ, отъ малко ся събуждамъ. *Спи заяшкый сънъ*, спи леко. *Дълбокъ, тяжкъ сънъ*, мачно ся буди, тяжко спание; **крѣпкій сонъ.** *Тяжкъ сънъ мя обори.—Глядамъ сънъ, глядамъ на сънъ*, сънувамъ; **видѣть во снѣ.** — *Да земѫ единъ сънъ, да дрѣмнѫ, да позаспѫ.* — *Капнѫлъ съмъ за сънъ*, много ми ся е доспало —*Налѣгнѫлъ го сънъ*, доспало му ся, приспало му ся, одолѣло го да спи; **напáлъ сонъ.**—*Сънъ мя бори, сънъ мя дроби, сънъ мя ломи*, **налѣгнѫлъ** мя е сънъ, та ми ся е приспало; **дремá долúтъ.**

Сънъ го ломи, сънъ го дроби,
Нѣмя лудо да ми лѣгне,
Не може младо да заспие *Пѣс.*

Нѣма пó-сладко отъ сънъ. Отъ прьвнѫ женѫ, прьвний залъкъ и прьвний сънъ пó-благо нѣма. Нѣма пó-сладко отъ сънъ, а когато го обичашъ повячко, оставашъ и безъ хлѣбецъ Отъ гладъ мре, а църскы сънища сънува. Прозѣвася булка за отъ гладъ, за за сънъ. Най-сладко, най благо на талуръ не сѣ клава? Гат. — Сънъ.

Сънъ, *с. м.* На водянично колело дрьво, на което стои паприца-та, та врьти горнякa.

Съни́ѫ, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Сънувамъ, сонѫ, совнѫ, снивамъ.

Мори моме, малко моме,
Нели легнѫ, нели заспа,
Нели сони сонъ за мене,
Като мзе два за тебе? *Пѣс.*

Сѣнярь, *с. м.* Едно отъ двѣ тъи дрьвета, на които ся влачятъ сани; пльза, плазъ, санкъи; **пóлозъ.**

Съóблачвася (да ся съóблачи), *гл. безл.* Става облачно; заоблачвася; нахмýрваться, заволáкиватъ, нáсмурѣтъ.

Съóблачи (да ся), —**чилося**, *гл. свр.* отъ **съóблачвася.**

Съпáсвамъ и съпáсувамъ (да съпáшѫ), *гл. д.* Отпасвамъ, разпасвамъ, сопасвамъ: **распоясывать.**

И азъ ся отбихъ въвъ гѫста горѫ,
Та си съпасахъ сѫрмалѫ колапъ,
Та си направихъ новѫ люлчицѫ. *Пѣс.*

Съпасъ синалинъ коланецъ,
Та го прѣзъ крушъ прѣмѣтнѫ,
Па си на гушѫ намѣтнѫ. *Пѣс.*

—ся, *гл. възвр. и стр.* Разпасвамся, отпасвамся, сопасвамся; **распоясываться.** *Когато на нѣкоѭ трудня женѫ ся съпаше скудникъ-тъ, вѣрвать, че наскоро щѣла да роди Двама братя, единый-тъ ся съпасва, другый тъ ся опасва?* Гат. —Кросна на станъ.

Съпáсване и съпáсуване, *с. ср.* отъ **съпáсвамъ.**

Съпáшѫ, ешь,—пáсахъ, *гл. свр.* отъ **съпáсвамъ. —пáсанъый**, *прич. стр.*

Съпúвъ, *с. м.* Голѣмъ годежъ, запивъ, впивъ, прѣпивъ.

Съпúнамъ и съпúнамъ (да съпнѫ и да съпúнѫ), *гл. д.* Прѣпинамъ, прѣпьвамъ, спрѣпинамъ, спрѣпьвамъ, спрѣпивамъ, спьвамъ; **запúнáть, подставлúть кому нóгу.** *Таврата мя напина, голота мя съпина. Кѫпина го съпяла.* **—ся**, *гл. възвр.* Прѣпинамся, прѣпьвамся, спрѣпинамся, спрѣпьвамся, спрѣпивамся, спьвамся; **спотыкáться.** *Врьви и ся съпинѫ*

Съпúнание и съпúнанье, *с. ср.* отъ **съпúнамъ и съпúнамся.**

Съпинáчка, *с. ж.* Съпинание, прѣпинание, прѣпка. *Грънчаринъ-тъ, кога тръгне на пѫть, дума: пази, Боже, отъ зълъ срѣщѫ и отъ съпиначкѫ на конѭ.*

Съпúрамъ (да съпрѫ), *гл. д.* Сопирамъ, спирамъ, възпирамъ, разпирамъ: прѣчѫ. *Повърнѫли сватбѫ и сватовы, съпрѣли гы у момины дворы.* **—ся**, *гл. възвр. и стр.* Сопирамся, спирамся. *Кога дойдѫть до кѫщнѫ-тъ вратѫ, сспирятся.*

Съпúраньe, *с. ср.* отъ **съпúрамъ.** Сопиране, спиране.

Сѣпнѫ, ешь, —нѫлъ и съпáлъ, *гл. свр.* отъ **съпúнамъ. —нѫтъый**, *прич. стр.*

Съпóлъ и производны-тъи отъ тъѭ рѣчь в. на ряда при **сапóлъ** и **сопóлъ.**

Съпротивнѫ (да ся), ишь,—нúлся, *гл. свр.* отъ **съпротúвамся.**

Съпротúвамся (да ся съпротивнѫ), *гл. об.* Не ся съглашамъ съ нѣкого за нѣчто, не склонямъ, прѣчѫ да стане нѣчто; **възпротивамся; съпротивлúться.**

Съпротúване, *с. ср.* отъ **съпротúвамся.** Възпротивание.

Съпрýга, *с. ж.* Онаа, за когато нѣкой е жененъ; съпружница, жена, булка, домакъиня, невѣста, стопаница, стопанка; **женá, супрýга, хозяйка.** *Зла съпруга — готова тщета.*

Съпрýгъ, *с. м.* Онъ, за когото нѣкоя е оженена; войно, домакъинъ, **кѫщникъ, мѫжъ,** стопанинъ, юнакъ; **мужъ, супрýгъ, хозяйнъ.**

Сѣпругъ, *с. м.* Всякой волъ отъ два-та, что ся впрягать заедно; съпрѫгъ.

ру́жница, *с. ж.* Съпруга. *Ты си имашь ѫдж сѣпружницѫ.*

ѫ, ешь, съпрѧ́лъ, *гл. свр.* отъ **съпѧ́ть. Сѣпрѧнъ́ый**, *прич. стр.*

жгъ, *с. м.* 1) Съпругъ. 2) Два вола, ѧгнати заедно. *Ѣремъ съ два сѣпрѫга овы ся кавва четверка.*

нѫ, ешь, —нѫлъ и **съпѧ́лъ**, *гл. свр.* **съпѧ́намь.**

гый, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **ѣнѫ.** 2) *пр.* Който мѧчно изговаря ои думы, който заецва въ говорене-то; ѧтый. *Сѣпятъ въ хоратѫ-тѫ.* **—то**, . Спѧнато, мѧчно, тѧжко, усилно. *Сѣго говори.*

вуамь (да сърóвѫ), *гл. д.* Соровямь алямь, събарямь.

вуване, *с. ср.* отъ **сърóвуамь.** Соване, събарѧне.

ѫ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **сърóамь. —венъ́ый**, *прич. стр.*

ѫ, ёшь, —ва́лъ, *гл. свр* отъ **сърѣ́ть. —ва́нъый**, *прич. стр.*

ѧмь (да съръвѫ́), *гл. д.* Съ ръване ѧвямь нѣчто на кѫсовы; разкѫсвамь; ѣрвать. *Влькъ го съръвалъ.* **—ся**, *стр.* Бѣвамь съръванъ; растѣрвасѧ.

ѧване, *с. ср.* отъ **сърѣ́вамь.** Разѧване.

ува ся и **съса́ждам ся** (да ся съса- *гл. об.* За млѣко: развалямся и ста- на изварѫ, на сърене; осаждамся, осамся, съсървамся, всървамся, прѣсися, прѣбивамся, прочюрѣвамь; свѣртыся, съдáться, творóжиться, створáаться.

ване и **съса́ждане**, *с. ср.* отъ **съамся.** Съсърване.

ѫ (да ся), **ѝшь, —дѝлся**, *гл. свр.* отъ **ждвамся.**

бвамь и **съдробѫ́амь** (да съдро- , *гл. д.* Сосдробямь, сдробѧвамь, сошвамь, съскрьшвамь, строшѧвамь, счюш-

бване и **съдробѫ́ане**, *с. ср.* отъ **дробвамь.**

бо́ѫ, ѝшь, —бѝлъ, *гл. свр.* отъ **събвамь. —бенъ́ый**, *прич. стр.*

нар. Съвсѣмь.

ь, *с. м.* в. **сѫ́селъ.**

ѧмь (да съсѣкѫ́), *гл. д* Сосичямь: ъ сѣчене погубямь, убивамь; посиизисичямь, разсичямь; насѣка́ть, выть, обезглáвливать, перебѝть.

Па изножи тънкѫ сабьѫ,
Та си погнѫ дели Дима,
Достигнѫ го, съсѣче го,
Разкачи го по дракъ-ты. *Пѣс.*

2) Разрѣзвамь, направямь нѣчто на кѫсовы, разсичамь; разрубáть, разрѣзывать. *Да сосѣкѫ дунь.* **—ися**, *гл. стр.* Бѣвамь съсѣченъ; сосичамся.

Съси́чане, *с. ср.* отъ **съси́чамь** и **съси́чамся.** Сосичане.

Сѣска, *с. ж.* Болесть *Phthisis,* суска, суха болесть, силѣ, охтика, фтикно, веремъ; чахóтка, сухóтка. *Сѣска-та да тя хване, та да тя не пустне.*

Сѣскамь, в. **сѫ́скамь.**

Съскóсамь, *гл. свр.* отъ **съскóсвамь.** Да фтикѫсамь, веремѫсамь.

Съскóсвамь и **съскóсувамь** (да съскóсамь), *гл. ср.* Хваща ня болесть сѣска; фтикѫсвамь, веремѫсвамь, ставамь веремѫна; страда́ть чахóткою, чáхнуть.

Съскрѣ́швамь и **съскрѣ́шѧмь** (да съскрѣшѫ́), *гл. д.* Соскрьшвамь, скрьшѧмь, строшѧвамь, счюпвамь, сѣдробвамь.

Съскрѣ́шване и **съскрѣ́шане**, *с. ср.* отъ **съскрѣ́швамь.** Соскрьшване.

Съскрѣ́шѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **съскрѣ́швамь. —шенъ́ый**, *прич. стр.*

Съсни́въ, *с. м.* Растение нѣкакво.

Съста́вѫ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **съста́вѧмь. —венъ́ый**, *прич стр.*

Съста́вѧмь (да съста́вѫ), *гл. д.* Сбирамь, сглобѧвамь нѣколко нѣчта и направямь отъ тѣхъ едно цѣло; четисвамь; составля́ть. **—ися**, *гл. стр.* Бѣвамь съставенъ.

Съста́ване, *с. ср.* отъ **съста́вѧмь.** Четисване.

Състарѣ́вамся (да ся състарѣ́ѫ), *гл. об.* Ставамь старъ; остарѣвамь; состарѣва́ться.

Състарѣ́ване, *с. ср.* отъ **състарѣ́вамся.** Остарѣване.

Състарѣ́ѫ (да ся), ешь, —рѣлся, *гл. свр.* отъ **състарѣ́вамся.**

Състарѣ́ѫ, ѝшь, —рѝлъ, *гл. свр.* отъ **състарѧ́вамь. —ре́нъый**, *прич. стр.*

Състарѧ́вамь (да състарѧ́ѫ), *гл. д.* Направямь нѣкого да остарѣе; остарявамь; ста́рить. *Вжделъ дѣда състари.*

Състарѧ́ване, *с. ср.* отъ **състарѧ́вамь.** Остарявание.

Състранѫ́, ѝшь, —нилъ, *гл. д. свр.* Да направѫ и двѣ-тѣ страны на товаръ еднакви, еднакво тѧжкы. **—не́нъый**, *прич стр.*

Сѣстѣ́пкамь, *гл. свр.* отъ **сѣстѣ́пквамь.** Да състъпчѫ. **—канъый**, *прич. стр.* Състъпченъый.

Сѣстѣ́пквамь и **сѣстѣ́пкувамь** (да сѣстѣ́пкамь и да сѣстѣ́пчѫ), *гл. д.* Состъпквамь, стъпквамь, потъпквамь, погазвамь.

Състѣпкване и състѣпкуване, *с. ср.* отъ **състѣпквамъ**.

Състѣпчѫ, ешь, —пкалъ, *гл. свр.* отъ **състѣпквамъ**. Да състъпкамъ.

Състѫпѭ (да ся), ишь, —пился, *гл. свр.* отъ **състѫпямъ ся**.

Състѫпямъ ся (да ся състѫпѭ), *гл. възвр.* Повръщамъ, отстѫпямъ назадъ; стѫписвамъ, поддавамъ ся; отстѫпа́ть, поступа́ть ся, отпа́чиваться, попа́чиваться, оса́живаться.

Излѣзе млада невѣста,
Въвъ ржкы тефтеръ носиаше,
Съсъ черно писмо писано;
Стоіанъ ся назадъ състѫпи,
Невѣста-на му ромоіи:
Не състѫпайся, Стоіане. *Пѣс.*

Състѫпяне, *с. ср.* отъ **състѫпямъ ся**. Стѫписване.

Съсу́квамъ и съсу́кувамъ (да съсу́чѫ), *гл. д.* Съ сученіе, съ усукване съединявамъ двѣ или повиче нищкы наедно: всуквамъ; ссу́чивать, подсу́чивать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ съсуканъ.

Съсу́кване и съсу́куване, *с. ср.* отъ **съсу́квамъ**.

Съсу́чѫ, ешь, —съсу́кахъ, *гл. свр.* отъ **съсу́квамъ**. —**су́канъ**, *прич. стр.*

Съсъ, *прѣдл.* Съ.

Съсѣнка, *с. ж.* Растение сънкотка.

Съсънко́тка, *с. ж.* Раст. сънкотка.

Съсънъ, *с. м.* 1) Раст. сънкотка. 2) Раст. *Hepatica Triloba*, гълъбевъ оченца; водяна́я чечеви́ца.

Съсѣхвамся и съсѣхнувамся (да ся съсъхнѫ), *гл. възвр.* 1) Изсъхвамъ та ставамъ по-малъкъ; ссыха́ться. 2) Изсъхвамъ и ставамъ коравъ; наскорбнуть.

Съсѣхване и съсѣхнуване, *с. ср.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсѣхнѫ (да ся), ешь, —нжлся, *гл. свр.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсъ́ипвамъ и съсъ́ипувамъ (да съсъ́ипѫ), *гл. д.* Сосыпвамъ: 1) Разсъ́ипвамъ, разва́лямъ, разобарямъ, разоравамъ, опропастявамъ, закопавамъ, халосвамъ; разоря́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣчь кого́ либо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ла́пты. *Тяжкы-ти данъци съсъпажѫ народа.* 2) Събарямъ, разсъ́ипвамъ, разва́лямъ, катурямъ, ручкамъ, рушѫ, срѣвамъ; руша́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать, срыва́ть. *Трясавица разсъпа банѫ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Разсъ́ипвамся, разва́лямся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; сокруша́ться, убива́ться, изма́тываться. *Съсъпажся да работѫ, да плачѫ. Съсъпался да харчи по него. От салтанать ся съсъ* Бывамъ съсъ́ипанъ. *Съсъ* бихъ го много. *Гладъ гра*

Съсъ́ипване и съсъ́ипуване, *с. ср.* отъ **съсъ́ипвамъ и съсъ́ипувамъ**.

Съсъ́ипа́ня, *с. ж.* Съсъ́ипване, *с. ср.* отъ **съсъ́ипвамъ и съсъ́ипувамъ**. Ня, съсъ́ипъ, разсъ́ипъ; разв *Това бѣ съсъпина за нег*

Съсъ́ипни́къ, *с. м.* Който с става нѣкого; изяднинъ; роѣдъ.

Съсъ́ипни́ца, *с. ж.* Жена, изяднина; разори́телница

Съсъ́ипни́я, *с. ж.* Съсъ́ипни съ́ипъ; разоре́ніе, погро́м

Сѣсъ́ипъ, *с. м.* Съсъ́ипня, съ́ипъ, развала; разоре́ніе, *правихѫ сѣсъпъ*, съсъ́ипах

Съсъ́ихѫ, ешь, —пахъ, *гл.* вамъ. —**панъ**, *прич.*

Съсъ́ирвамся и съсъ́ирювам рѭ), *гл. об.* За мѣко и ности: развалямся, промѣн ся и ставамъ на парцалы, съ́ирене; съ́ировамся, съсад ся, осадувамся, всъ́ирвамс прѣбивамся, прочюрѣвамъ; ссѣда́ться, твори́ться,

Съсъ́ирване и съсъ́ирюван съсъ́ирвамся.

Съсъ́ирѭ (да ся), ишь, —р отъ **съсъ́ирвамся**. —**рен**

Съсѣдамся и съсѣднувамс нѫ), *гл. об.* 1) Сѣдамъ, за мѣсто; мирясвамъ, разсѣда слизамъ, потъвамъ, свивамся *стѣна-та ся е съсѣднѫл* потънала е.

Съсѣдане и съсѣднуван съсѣдамся.

Съсѣдка, *с. ж.* Жена, мома сѣдка, комшийка; сосѣдка.

Съсѣдний, —дьнь и —де *пр.* Что ся намира до друг другъ; близосѣдний, смеж сосѣдній, сме́жный, сопре

Съсѣдѭ (да ся), ешь, —н отъ **съсѣдамся**.

Съсѣдѫликъ, *с. м.* Съсѣ лина въ равно поле; долин на, руна; логови́на.

Съсѣдъ, *с. м.* Който сѣди, лице-то си близо при дру тѣхъ; близосѣдъ, комшия;

Сѣсѣкъ, *с. м.* 1) Хамбаръ, 2) Отдѣление, гнѣзъ въ ха окно, курсакъ; сусѣкъ, ѕа

ѣпенъ конь за дрѣмание въ него
ѣ като въ хамбаръ; окно.
ѣ и съсѣчѭ, чѣшь, съсѣкохъ, съ-
ь, *гл. свр.* отъ съсѝчамь. —ченъ, *стр.*
ѣць, *ум. м.* и съсѣдчя, *ум. ср.* съсѣдъ.
ь, *с. м.* Сѣдъ, ссѣдъ, ссѣдина; со-

ѣѫ, ѝшь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ сътво-
ѭмь. —рѣнъ, *прич. стр.*
ѝвамь (да сътворѭ), *гл. д.* Ство-
ѭ, направямь, сторвамь, сдавамь, съз-
ь; творѝть, сотворѝть, создавáть.
ѝване, *с. ср.* отъ сътворѝвамь.
ване.
с. ж. Затра, загуба, затрѣвъ, пагу-
ква, развала, тщета, денгубие, за-
, пагуба, потѣря, утрáта, урóнъ, убы-
Сътро, сътро, все по мень ли хо-
?
вамь (да сътрѭ), *гл. д.* Затрѣ-
сотрѣвамь, загубямь, погубямь, от-
ѭ, прѣмахвамь; лишáть жѝзни, гу-
погублáть, убивáть, казнѝть. *Не*
и по другъ начинъ да го сътрѣжть,
о утровили. —ся, 1) *гл. възвр.*
си врѣмя-то за нѣчто. *Два дни ста-*
акъ ся сътрѣвамь въ града по да-
тѫ си. 2) *гл. стр.* и *възвр.* Сотрѣ-
, затрѣвамся, загубямся, погубямся,
хвамся, убивамся, отбавямся; погин-
погублáться, казнѝться.
ване, *с. ср.* отъ сътрѣвамь и
ѣвамся.
ѫ, ешь,—трѣлъ, *гл. свр.* отъ сътрѣ-
. —трѣтый, *прич. стр.*
ътове, *с. м.* Пита отъ пчелы съ ме-
нем; вощина, ущина; сóты, сóто-
ячéи.
самь (да ся), *гл. свр.* отъ съумя-
ся. Да ся сумясамь.
свамся и съумѝсувамся (да ся
ѝсамь), *гл. об.* Сумясвамся.

ятый Иванъ ся съумяса,
а на Стояна думаше:
а ми кумче, посвиришь
ъ твоѭ-тѫ гайдѫ мѣшничѫ. *Пѣс.*

сване, *с. ср.* отъ съумѝсвамся.
сване.
ѭ и сѣхнение, *с. ср.* отъ сѣхнѫ.
, ешь, — налъ, *гл. ср.* 1) Ставамь
сушѫся, чюхнѫ; сóхнуть. *Простни*
ѫ-ты *на слънце да сехнѫть. Сех-*
ми уста-та, прѣсъхвать ми; у
во рту сóхнетъ. 2) Губѫ ся сока,
-тѫ, та вянѫ и ставамь сухъ; изсъх-
чюхнѫ; сóхнуть. *Отъ много торъ*

дръвета-та сехнѫть. 3) Ядe ня болѣть
или нѣчто друго извáтрѣ, та не отивамь
добрѣ; бутѣмь, вяхнѫ, гынѫ, копнѫ, коп-
нѣмь, линѣмь, слабѣмь, тошѫся, чезнѫ, чамь;
сóхнуть, чáхнуть, ныть, нонывáть.
Съчю́вамь, *гл. д. свр.* Да зачювамь, да учю-
вамь, да завардѫ, да увардѫ, да запазѫ,
да закрълѫ, да забранѫ; сохранѝть,
защитить. —ванъ, *прич. стр.* Зачюва-
нъ и пр.
Съшúвамь (да съшúѫ), *гл. д.* 1) Съ шие-
ние съединявамь, сглобявамь нѣколко нѣ-
чта наедно; сшивáть. 2) Съ шиене направя-
вамь; ушивамь; сшивáть.

Въ срѣдѫ сѫ дара кроила,
Въ четвръткъ сѫ го съшила. *Пѣс.*

Съшúване, *с. ср.* отъ съшúвамь. Сошие-
ване.
Съшúѫ, ешь,—шúлъ, *гл. свр.* отъ съшúвамь. —шúтый, *прич. стр.*
Съядáмь (да съядѫ), *гл. д.* Изядамь, по-
ядамь, проядамь нѣчто на много мѣста;
сядамь, спасвамь, опасвамь, съзобвамь, из-
молявамь, смоляcвамь; изѣдать, точѝть,
тлѣть. —ся, *гл. стр.* Бывамь съеденъ;
сядамся, съзобвамся.
Съядáне, *с. ср.* отъ съядáмь. Сядане,
съзобване.
Съядѫ, ядéшь, ядохъ, ялъ, *гл свр.* отъ
съядáмь. —ядéнъ, *прич. стр.*
Сынецъ, *ум. м.* отъ сынъ; синóкъ. *Да*
видѫ тоя сынецъ какво прави.
Сынúца, *с. ж.* Сыновица, синчага.
Сы́нко, сы́нковци, *с. м. зв. п.* Всякой
старъ человѣкъ и всяка стара жена така
викать на по́-младъ, на по-младѫ отъ тѣхъ;
обращéние старикá, старýхи къ мужчúнѣ
или мáлчику. *Бѣдять мя, мамо, хора-*
та. — *Бѣдишся, сынко, самъ-си. Иди,*
бабо, въ черковѫ! — *Кракъ мя боли, не*
могѫ. — *Хайде, бабо, на службѫ!* —
Чакай, сынко, да купямь. Видишь ли,
бабо, дѫба? Не видѫ го, сынко. — *Ви-*
дишь ли дѣда?—*Надвирамь го помалко.*

Марын майка будяше:
На стани, сынко Марнѣ,
Та си кандило запали! *Пѣс.*

Сыновúца, *с. ж.* Млада, снажна, левентъ же-
на, мома; сыница, сынчага, юначина; мо-
лодéцъ. *Видишь ли каква е сыновица.*
Сынóвнъый, —вынъ и —венъ, вна, вно,
пр. отъ сынъ. Что е отъ (за, на) сынъ;
сыновый; сынóвнiй.
Сы́новъый, въ, ва, во, *пр.* отъ сынъ. Сы-
новнъый.
Сынтетúна и сынурúга, *с. об. ув.* отъ
сынъ. Простакъ, дебелакъ человѣкъ.

Състѣпкване и **състѣпкуване**, *с. ср.* отъ **състѣпквамъ**.

Състѣпчѫ, ешь, —пкалъ, *гл. свр.* отъ **състѣпквамъ**. Да **състъпкамъ**.

Състѧпѫ (да ся), ешь, —пился, *гл. свр.* отъ **състѧпямъ ся**.

Състѧпямъ ся (да ся **състѧпѫ**), *гл. възвр.* Повръщамъ, отстѫпямъ назадъ; стѫписвамъ, поддавамъ; отстъпа́ть, поступа́ть, отпа́чивать, попа́чивать, оса́живать.

> Излѣзе млада невѣста,
> Въ рѫкы тефтеръ носеше,
> Съсъ черно писмо писано;
> Стоянъ ся назадъ състѫпи,
> Невѣста-на му рекоше:
> Не състѫпайся, Стояне. *Пѣс.*

Състѧпяне, *с. ср.* отъ **състѧпямъ ся**. Стѫписване.

Съсу́квамъ и **съсу́кувамъ** (да **съсу́чѫ**), *гл. д.* Съ сучене, съ усукване съединявамъ двѣ или повече нищкы наедно: всуквамъ; ссу́чивать, подсу́чивать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ съсуканъ.

Съсу́кване и **съсу́куване**, *с. ср.* отъ **съсу́квамъ**.

Съсу́чѫ, ешь, —съсу́кахъ, *гл. свр.* отъ **съсу́квамъ**. —**су́канъ**, *прич. стр.*

Съсъ, *прѣдл.* Съ.

Съсѣнка, *с. ж.* Растение сънкотка.

Съсънко́тка, *с. ж.* Раст. сънкотка.

Съсънъ, *с. м.* 1) Раст. сънкотка. 2) Раст. *Hepatica Triloba*, гълъбевъ оченца; водна́я чечеви́ца.

Съсѣхвамся и **съсѣхнувамся** (да ся **съсѣхнѫ**), *гл. възвр.* 1) Изсъхвамъ та ставамъ по-малъкъ; ссыха́ться. 2) Изсъхвамъ и ставамъ коравъ; наско́рбнуть.

Съсѣхване и **съсѣхнуване**, *с. ср.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсѣхнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. свр.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсы́пвамъ и **съсы́пувамъ** (да **съсы́пѫ**), *гл. д.* Сосыпвамъ: 1) Разсыпвамъ, развалямъ, разобарямъ, разорявамъ, опропастявамъ, закопавамъ, халосвамъ; разоря́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣчь кого́ либо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ля́пты. *Тяжкы-ти данъци съсыпахѫ народа.* 2) Събарямъ, разсыпвамъ, развалямъ, катурямъ, ручкамъ, рушъ, срѣвамъ; руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать, срыва́ть. *Трясавица разсыпа банѭ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Разсыпвамся, развалямся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; сокруша́ться, убива́ться, намо́тываться. *Съсыпахся да работѫ, да плачѫ. Съсыпался да харчи по него. Отъ салтанатъ ся съсы* Бывамъ съсыпанъ. *Съсы* бихъ го много. *Гладъ гро*

Съсы́пване и **съсы́пуван** **съсы́пвамъ** и **съсы́пван**

Съсыпи́на, *с. ж.* Съсыпван ня, съсыпъ, разсыпъ; раз *Това бѣ съсыпина за нег*

Съсыпни́къ, *с. м.* Който става нѣкого; изядникъ; роѣдъ.

Съсыпни́ца, *с. ж.* Жена, изядница; разори́тельница

Съсыпни́, *с. ж.* Съсыпин съпъ; разоре́ніе, погро́м

Сѣсыпъ, *с. м.* Съсыпна, съпъ, развала; разоре́ніе, *правихѫ съсыпъ*, съсыпах

Съсы́пѫ, ешь, —пахъ, *гл.* вамъ. —панъ, *прич.*

Съсы́рвамся и **съсы́рюван** рѫ), *гл. об.* За мѣко и ности: развалямся, проме ся и ставамъ на парцалы, съреніе; съросвамся, съса ся, осадувамся, всървамс прѣбивамся, прочюрѣвамъ; ссѣда́ться, твори́ться,

Съсы́рване и **съсы́рюва** **съсы́рвамся**.

Съсы́рѫ (да ся), ешь,—р отъ **съсы́рвамся**. —**рен**

Съсѣдамся и **съсѣднуванс** нѫ), *гл. об.* 1) Сѣдамъ, за мѣсто; мирясвамъ, разсѣда слизамъ, потъвамъ, свивамся *стѣна-та ся е съсѣднѫл* потънала е.

Съсѣдане и **съсѣднуван** **съсѣдамся**.

Съсѣдка, *с. ж.* Жена, нона сѣдка, комшийка; сосѣдка.

Съсѣдний, —дьнь и —де *пр.* Что ся намира до друг другъ; близосѣдний, смеж сосѣдній, сме́жный, сопре

Съсѣдѫ (да ся), ешь,—н отъ **съсѣдамся**.

Съсѣдѫликъ, *с. м.* Съсѣ лина въ равно поле; долин па, руна; логови́на.

Съсѣдъ, *с. м.* Който сѣди, лище-то си близо при дру тѣхъ; близосѣдъ, комшия;

Сѣсѣкъ, *с. м.* 1) Хамбаръ, 2) Отдѣление, гнѣзъ въ ха окно, курсакъ; сусѣкъ, за

3) Обгѣненъ конь за дрѣманіе въ него хранѫ като въ хамбаръ; окно.

Съсѣкѫ и **съсѣчѝкѫ**, чѐшь, **съсѣкохъ**, **съсѣкълъ**, *гл. свр.* отъ **съсѝчамь**. —**ченъ**ый, *прич. стр.*

Съсѫ́децъ, *ум. м.* и **съсѫ́дчя**, *ум. ср.* отъ **съсѫ́дъ**.

Съсѫ́дъ, *с. м.* Сѫдъ, сѫдъ, сѫдина; сосѫ́дъ.

Сътворѝкѫ, ѝшь,—рѝлъ, *гл. свр.* отъ **сътворя́вамь**. —**ре́нъ**ый, *прич. стр.*

Сътворя́вамь (да сътворѝкѫ), *гл. д.* Створявамь, направямь, сторвамь, сдавамь, създавамь; твори́ть, сотвори́ть, создава́ть.

Сътворя́ване, *с. ср.* отъ **сътворя́вамь**. Створяване.

Сѫ́тра, *с. ж.* Затра, загуба, затрѣвъ, пагуба, поквара, развала, тщета, денгубие, зараръ; на́губа, поте́ря, утра́та, уро́нъ, убы́токъ. *Сѫтро, сѫтро, все по мень ли ходишь?*

Сътрѣ́вамь (да сътрѣ́кѫ), *гл. д.* Затрѣвамь, сотрѣвамь, загубямь, погубямь, отбавямь, прѣмахвамь; лишáть жѝзни, губѝть, могубля́ть, убива́ть, казни́ть. *Не могли по другъ начинъ да го сътрѣкѫть, та го утровили.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Губѫ ся врѣмя-то за нѣчто. *Два дни станѫ какъ ся сътрѣвамь въ града по давнѫ-тѫ си.* 2) *гл. стр.* и *възвр.* Сотрѣвамся, затрѣвамся, загубямся, погубямся, прѣмахвамся, убивамся, отбавямся; погиба́ть, погубля́ться, казни́ться.

Сътрѣ́ване, *с. ср.* отъ **сътрѣ́вамь** и **сътрѣ́вамся**.

Сътрѣ́кѫ, ешь,—трѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **сътрѣ́вамь**. —**трѣ́тый**, *прич. стр.*

Сѫ́тъ, **сѫтове**, *с. м.* Пита отъ пчелы съ меда въ нѣмъ; вощина, ущина; соты́, со́товыя ячѐи.

Съумя́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **съумя́свамся**. Да ся сумясамь.

Съумя́свамся и **съумя́сувамся** (да ся съумя́самь), *гл. об.* Сумясвамся.

Святый Иванъ ся съумяса,
Че на Стояна думаше:
Ѧ да ми кумче, посвиришь
Съ твоѭ-тѫ гайдѫ мѣшничѭ. *Пѣс.*

Съумя́сване, *с. ср.* отъ **съумя́свамся**. Сумясване.

Сѣ́хнатю и **сѣ́хненю**, *с. ср.* отъ **сѣ́хнѫ**.

Сѣ́хнѫ, ешь, — **налъ**, *гл. ср.* 1) Ставамь сухъ; сушѫся, чюхнѫ; со́хнуть. *Простни дрѣхы-ты на слънце да сѣхнѫть. Сѣхнѫть ми уста-та*, прѣсъхвать ми; у меня́ во рту со́хнетъ. 2) Губѫ ся сока, мьзгѫ-тѫ, та вянѫ и ставамь сухъ; изсъхвамь, чюхнѫ; со́хнуть. *Отъ много торъ дрѣвета-та сѣхнѫть.* 3) Ѧде ня болѣ́ть или нѣчто друго извѫтрѣ, та не отивамь добрѣ; бутѣ́ѭ, вяхнѫ, гынѫ, копнѫ, копнѣ́ѭ, линѣ́ѭ, слабѣ́ѭ, топѫся, чезнѫ, чиѭ; со́хнуть, ча́хнуть, ныть, изныва́ть.

Съчю́вамь, *гл. д. свр.* Да зачювамь, да учювамь, да завардѫ, да увардѫ, да запазѫ, да закрѫлѫ, да забранѫ; сохрани́ть, защитить. —**ванъ**ый, *прич. стр.* Зачюванъый и пр.

Съши́вамь (да съши́кѫ), *гл. д.* 1) Съ шиене съединявамь, сглобявамь нѣколко нѣчта наедно; сшива́ть. 2) Съ шиене направявамь; ушивамь; сшива́ть.

Въ срѣдѫ сѫ дара кроили,
Въ четвръткъ сѫ го съшили. *Пѣс.*

Съши́ване, *с. ср.* отъ **съши́вамь**. Сошиване.

Съши́кѫ, ешь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **съши́вамь**. —**ши́тый**, *прич. стр.*

Съя́дамь (да съя́мь), *гл. д.* Изядамь, поядамь, проядамь нѣчто на много мѣста; сядамь, спасвамь, опасвамь, съзобвамь, измолявамь, смолцсвамь; изъѣдать, точи́ть, тлить. —**ися**, *гл. стр.* Бывамь съяденъ; сядамся, съзобвамся.

Съя́даване, *с. ср.* отъ **съя́дамь**. Сядане, съзобване.

Съя́мь, ядѐшь, я́дохъ, я́лъ, *гл свр.* отъ **съя́дамь**. —**ядѐ**нъый, *прич. стр.*

Сынецъ, *ум. м.* отъ **сынъ**; **сыно́къ**. *Да видѫ тока сынецъ какво прави.*

Сыня́ца, *с. ж.* Сыновица, синчага.

Сы́нко, **сы́никовци**, *с. м. зв. п.* Всякой старъ човѣкъ и всяка стара жена така въикать на по́-младъ, на по-младѫ отъ тѣхъ; обращéніе старика́, стару́хи къ мужчи́нѣ или ма́льчику. *Бѣдять мя, мамо, хората. — Бѣдишся, сынко, самъ-си. Иди, бабо, въ черковѫ! — Кракъ мя боли, не могѫ. — Хайде, бабо, на службѫ! — Чакай, сынко, да кущамь. Видишь ли, бабо, джба? Не видѫ го, сынко. — Видишь ли дѣда?—Надвирамь го помалко.*

Марынъ майка будяше:
Ѧ стани, сынко Марынѣ,
Та си кандило запали! *Пѣс.*

Сыновѝца, *с. ж.* Млада, снажна, левентъ жена, мома; сыница, сынчага, юначина; молодéцъ. *Видишь ли каква е сыновица.*

Сыно́внъый, —**вньъ** и —**венъ**, **вна**, **вно**, *пр.* отъ **сынъ**. Что е отъ (за, на) сынъ; сыновъый; сыно́вній.

Сы́новъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **сынъ**. Сыновнъый.

Сынтети́на и **сынури́ага**, *с. об. ув.* отъ **сынъ**. Простакъ, дебелакъ човѣкъ.

Състѣпкване и състѣпкуване, *с. ср.* отъ **състѣпквамъ**.

Състѣпчѫ, ешь, —пкалъ, *гл. свр.* отъ **състѣпквамъ**. Да състъпкамъ.

Състѫпѭ (да ся), ешь, —пился, *гл. свр.* отъ **състѫпямъ ся**.

Състѫпямъ ся (да ся състѫпѭ), *гл. възвр.* Повръщамъ, отстѫпямъ назадъ; стѫписвамъ ся, поддавамъ ся; отстѫпа́ть, поступа́ть ся, отпа́чивать ся, попа́чивать ся, оса́живать ся.

Излѣзе млада невѣста,
Въ рѫкы тефтеръ носѣше,
Съсъ черно писмо писано;
Стоянъ ся назадъ състѫпи,
Невѣста-на му ромоли:
Не състѫпайся, Стояне. *Пѣс.*

Състѫпяне, *с. ср.* отъ **състѫпямъ ся**. Стѫписване.

Съсу́квамъ и съсу́кувамъ (да съсу́чѫ), *гл. д.* Съ сученѣ, съ усукване съединявамъ двѣ или повече нищкы наедно; всуквамъ; ссу́чивать, подсу́чивать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамъ съсуканъ.

Съсу́кване и съсу́куване, *с. ср.* отъ **съсу́квамъ**.

Съсу́чѫ, ешь, —съсу́кахъ, *гл. свр.* отъ **съсу́квамъ**. —**су́канъ**, *прич. стр.*

Съсъ, *прѣдл.* Съ.

Съсѣнка, *с. ж.* Растение сънкотка.

Съсънко́тка, *с. ж.* Раст. сънкотка.

Съсънъ, *с. м.* 1) Раст. сънкотка. 2) Раст. *Hepatica Triloba*, гълъбевы оченца; водяна́я чечеви́ца.

Съсѣхвамся и съсѣхнувамся (да ся съсъхнѫ), *гл. възвр.* 1) Изсъхвамъ та ставамъ по-малъкъ; ссыха́ться. 2) Изсъхвамъ и ставамъ коравъ; наскорбнуть.

Съсѣхване и съсѣхнуване, *с. ср.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсѣхнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. свр.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсы́пвамъ и съсы́пувамъ (да съсы́пѫ), *гл. д.* Сосыпвамъ: 1) Разсыпвамъ, развалямъ, разобарямъ, разорявамъ, опропастявамъ, закопавамъ, халосвамъ; разоря́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣчь кого́ либо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ля́пты. *Тяжкы-ти данъци съсыпахѫ народа.* 2) Събарямъ, разсыпвамъ, развалямъ, катурямъ, ручкамъ, рушъ, срѣвамъ; руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать, срыва́ть. *Трясавица разсыпа банѭ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Разсыпвамся, разваляма ся, разобарямся, опропастяваме ся, смахвамся, халосвамся; сокруша́ться, убива́ться, намя́тываться. *Съсыпахся да работѫ, да плачѫ. Съсыпался да харчи по него. От салтанать ся съсы* Бывамъ съсыпанъ. *Съсы* бихъ го много. *Гладъ гро*

Съсы́пване и съсы́пуван съсы́пвамъ и съсы́пван

Съсыпи́на, *с. ж.* Съсыпван ня, съсыпъ, разсыпъ; раз *Това бѣ съсыпина за нег*

Съсыпни́къ, *с. м.* Който с става нѣкого; изядникъ; роёдъ.

Съсыпни́ца, *с. ж.* Жена, изядница; разори́телница

Съсыпни́я, *с. ж.* Съсыпи сыпъ; разоре́ніе, погро́м

Сѣсыпъ, *с. м.* Съсыпина, сыпъ, развала; разоре́ніе, *правихѫ съсыпъ*, съсыпах

Съсы́пѫ, ешь, —пахъ, *гл.* вамъ. —**панъ**, *прич.*

Съсы́рвамся и съсы́рюван рѭ), *гл. об.* За мѣко и ности: развалямся, проме ся и ставамъ на парцалы, съреніе; съросвамся, съса ся, осадувамся, всървамс прѣбивамся, прочюрѣвамъ; ссѣда́ться, твори́ться,

Съсы́рване и съсы́рюван съсы́рвамся.

Съсы́рѭ (да ся), ешь,—р отъ **съсы́рвамся**. —**рен**

Съсѣдамся и съсѣднуванс нѭ), *гл. об.* 1) Сѣдамъ, за мѣсто; мирясвамъ, разсѣда слизамъ, потъвамъ, свивамся *стѣна-та ся е съсѣднѫл* потънала е.

Съсѣдане и съсѣднуван съсѣдамся.

Съсѣдка, *с. ж.* Жена, мома сѣдка, комши́йка; сосѣдка.

Съсѣдний, —дьнь и —де *пр.* Что ся намира до друг другъ; близосѣдний, смеж сосѣдній, сме́жный, сопре

Съсѣдѭ (да ся), ешь,—н отъ **съсѣдамся**.

Съсѣдѭлякъ, *с. м.* Съсѣ лина въ равно поле; долин па, руна; логови́на.

Съсѣдъ, *с. м.* Който сѣди, лице-то си близо при дру тѣхъ; близосѣдъ, комши́я;

Сѣсѣкъ, *с. м.* 1) Хамба́ръ, 2) Отдѣление, гнѣзъ въ ха окно, курсакъ; сусѣкъ, за

лѣпенъ конь за дрьжание въ него
, като въ хамбаръ; окно.
ъ и съсѣчѣжь, чѐшь, съсѣкохъ, съ-
, *гл. свр.* отъ съсѝчѣмь. —чѐнъый,
стр.
ѣць, *ум. м.* и съсѣ́дчя, *ум. ср.*
ъсѣ́дъ.
, *с. м.* Сѣ́дъ, ссѣдъ, ссѣдина; со-

жѫ, ѝшь,—рѝлъ, *гл. свр.* отъ сътво-
мь. —рѐнъый, *прич. стр.*
ѝвамь (да сътворѫ), *гл. д.* Ство-
ь, направямь, сторвамь, сдавамь, съз-
; твори́ть, сотвори́ть, създава́ть.
ѝваніе, *с. ср.* отъ сътворя́вамь.
ваніе.
с. ж. Затра, загуба, затрѣвъ, пагу-
квара, развала, тщета, денгубие, за-
пагуба, потѐря, утра́та, уро́нъ, убы-
Сътро, сътро, все по мень ли хо-
?

вамь (да сътрѫ), *гл. д.* Затрѣ-
сотрѣвамь, загубямь, погубямь, от-
ь, прѣмахвамь; лиша́ть жи́вни, гу-
погубля́ть, убива́ть, казни́ть. *Не*
по другъ начинъ да го сътрѣжть,
утровили. —ися, 1) *гл. възвр.*
си врѣмя-то за нѣчто. *Два дни ста-*
жъ ся сътрѣвамь въ града по да-
тж си. 2) *гл. стр.* и *възвр.* Сотрѣ-
затрѣвамся, загубямся, погубямся,
хвамся, убивамся, отбавямся; поги-
погубля́ться, казни́ться.
ваніе, *с. ср.* отъ сътрѣ́вамь и
ѣ́вамся.
жѫ, ешь,—трѣ́лъ, *гл. свр.* отъ сътрѣ́-
. —трѣ́тъый, *прич. стр.*
ѣтове, *с. м.* Пита отъ пчелъ съ ме-
немъ; вощина, ущина; соты́, со́то-
ичѐи.
ѣмь (да ся), *гл. свр.* отъ съумя́-
ся. Да ся сумнасамь.
ѣвамся и съумя́сувамся (да ся
ѣсамь), *гл. об.* Сумнасвамся.

ятый Иванъ ся съумяса,
на Стояна думаше:
да ми кумче, посвирищь
твоѭ-тѫ гайдѫ мѣшничкѫ. *Пѣс.*

ѣваніе, *с. ср.* отъ съумя́свамся.
ѣваніе.
ѭ и сѣ́хненіе, *с. ср.* отъ сѣ́хнѫ.
, ешь, — налъ, *гл. ср.* 1) Ставамь
сушѫся, чюхнѫ; со́хнуть. *Простни*
ѭ-тѫ *на слънце да сѣхнѫть. Сѣх-*
ми уста-та, прѣсъхвать ми; у
во рту со́хнетъ. 2) Губѫ си сока,
-тѫ, та вянѫ и ставамь сухъ; изсъх-
чюхнѫ; со́хнуть. *Отъ много торъ*
дрѣвета-та сѣхнѫть. 3) Наде ня болѐть
или нѣчто друго извънтрѣ, та не отивамь
добрѣ; бутѐѭ, вяхнѫ, гынѫ, копнѫ, коп-
нѣѭ, линѣѭ, слабѣѭ, топѫся, чезнѫ, чамь;
со́хнуть, ча́хнуть, ныть, изнывать.

Съчю́вамь, *гл. д. свр.* Да зачювамь, да учю-
вамь, да завардѫ, да увардѫ, да запазѫ,
да закрѫѭ, да забранѫ; сохрани́ть,
защити́ть. —ванъый, *прич. стр.* Зачюва-
нъый и пр.

Съши́вамь (да съши́жь), *гл. д.* 1) Съ шие-
ние съединявамь, сглобявамь нѣколко нѣ-
чта наедно; сшива́ть. 2) Съ шиене направя-
вамь; ушивамь; сшива́ть.

Въ срѣдѫ сѫ дара кроили,
Въ четвръткъ сѫ го съшили. *Пѣс.*

Съши́ваніе, *с. ср.* отъ съши́вамь. Сши-
ваніе.

Съши́жь, ешь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ съши́-
вамь. —ши́тъый, *прич. стр.*

Съя́дамь (да съямь), *гл. д.* Изядамь, по-
ядамь, проядамь нѣчто на много мѣста;
сядамь, спасвамь, опасвамь, съзобвамь, из-
молявамь, смолясвамь; изъѣдать, точи́ть,
тлѣть. —ися, *гл. стр.* Бывамь съяденъ;
сядамся, съзобвамся.

Съя́даніе, *с. ср.* отъ съя́дамь. Сядание,
съзобване.

Съя́мь, ядѐшь, я́дохъ, я́лъ, *гл свр.* отъ
съя́дамь. —ядѐнъый, *прич. стр.*

Сынецъ, *ум. м.* отъ сынъ; сыно́къ. *Да*
видж тоа сынецъ какво прави.

Сыни́ца, *с. ж.* Сыновица, синчага.

Сы́нко, сы́нковци, *с. м. вв. п.* Всякой
старъ човѣкъ и всяка стара жена така
викать на по́-младъ, на по-младѫ отъ тѣхъ;
обращѐніе старика́, стару́хи къ мужчи́нѣ
или ма́льчику. *Бѣдять мя, мамо, хора-*
та. — *Бѣдишся, сынко, самъ-си. Иди,*
бабо, въ черковж! — *Кракъ мя боли, не*
могж. — *Хайде, бабо, на службж!* —
Чакай, сынко, да куцамь. Видишь ли,
бабо, джба? Не видж го, сынко. — *Ви-*
дишь ли дѣда?—*Надзирамь го помалко.*

Марынѫ майка будяше:
На стани, сынко Марынѐ,
Та ся кандило запали! *Пѣс.*

Съинови́ца, *с. ж.* Млада, снажна, левентъ же-
на, мома; съница, сынчага, юначина; мо-
лоде́цъ. *Видишь ли каква е сыновица.*

Сыно́внъый, —вынъ и —венъ, вна, вно,
пр. отъ сынъ. Что е отъ (за, на) сынъ;
сыновый; сыно́вній.

Сы́новъый, въ, ва, во, *пр.* отъ сынъ. Сы-
новнъый.

Съинтети́на и съинурѝга, *с. об. ув.* отъ
сынъ. Простакъ, дебелакъ човѣкъ.

Състѣпкване и състѣпкуване, *с. ср.* отъ **състѣпквамъ**.

Състѣпчѫ, ешь, —пкалъ, *гл. свр.* отъ **състѣпквамъ**. Да състъпкамъ.

Състѫпѭ (да ся), ишь, —пился, *гл. свр.* отъ **състѫпамся**.

Състѫпамся (да ся състѫпѭ), *гл. възвр.* Повръщамъ, отстѫпамъ назадъ; стѫписвамся, поддавамся; отстѫпа́ть, поступа́ться, отпа́чиваться, попа́чиваться, оса́живаться.

Излѣзе млада невѣста,
Въвъ рѫкы тефтеръ носѣше,
Съсъ черно писмо писано;
Стоянъ ся назадъ състѫпи,
Невѣста-на му ромоли:
Не състѫпайся, Стояне. *Пѣс.*

Състѫпяне, *с. ср.* отъ **състѫпамся**. Стѫписване.

Съсу́квамъ и съсу́кувамъ (да съсу́чѫ), *гл. д.* Съ сучене, съ усукване съединявамъ двѣ или повече нищкъ наедно; всуквамъ; ссу́чивать, подсу́чивать. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамъ съсуканъ.

Съсу́кване и съсу́куване, *с. ср.* отъ **съсу́квамъ**.

Съсу́чѫ, ешь, —съсу́кахъ, *гл. свр.* отъ **съсу́квамъ**. —**су́канъ**, *прич. стр.*

Съсъ, *прѣдл.* Съ.

Съсѣпка, *с. ж.* Растение сънкотка.

Съсънкóтка, *с. ж.* Раст. сънкотка.

Съсънъ, *с. м.* 1) Раст. сънкотка. 2) Раст. *Hepatica Triloba*, гълъбевъ оченца; водяна́ чечевѝца.

Съсѣхвамся и съсѣхнувамся (да ся съсѣхнѫ), *гл. възвр.* 1) Изсъхвамъ та ставамъ по-малъкъ; ссыха́ться. 2) Изсъхвамъ и ставамъ коравъ; наскорбнуть.

Съсѣхване и съсѣхнуване, *с. ср.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсѣхнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. свр.* отъ **съсѣхвамся**.

Съсъ́ипвамъ и съсъ́ипувамъ (да съсъ́ипѫ), *гл. д.* Сосъпвамъ: 1) Разсъпвамъ, развалямъ, разобарямъ, разорявамъ, опропастявамъ, закопавамъ, халосвамъ; разори́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣчь кого́ либо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ля́пты. *Тяжкы-ти данъци съсъпахѫ народа.* 2) Събарямъ, разсъпвамъ, развалямъ, катурямъ, ручкамъ, рушѫ, срѣвамъ; руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать, срыва́ть. *Трясавица разсъпа банѭ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Разсъпвамся, развалямся, разобарямся, опропастявамся, снахвамся, халосвамся; сокруша́ться, убива́ться, намáтываться. *Съсъпахся да работѫ, да плачѫ. Съсъпался да харчи по него. От салтанать ся съсъ* Бъвамъ съсъпанъ. *Съсъ* бихъ го много. *Гладъ гра*

Съсъ́ипване и съсъ́ипуван съсъ́ипвамъ и съсъ́ипван

Съсъпи́на, *с. ж.* Съсъпван на, съсъпъ, разсъпъ; раз *Това бѣ съсъпина за нег*

Съсъпни́къ, *с. м.* Който с става нѣкого; изядникъ; роѣдъ.

Съсъпни́ца, *с. ж.* Жена, изядница; разори́телница

Съсъпни́на, *с. ж.* Съсъпки съпъ; разорѣ́ніе, погро́мъ

Сѣсъпъ, *с. м.* Съсъпина, съпъ, развала; разорѣ́ніе, *правихѫ съсъпъ*, съсъпах

Съсъ́ипѫ, ешь, —пахъ, *гл.* вамъ. —**панъ**, *прич.*

Съсъ́ирвамся и съсъ́ирюван рѭ), *гл. об.* За мѣко и ности: развалямся, промѣн ся и ставамъ на парцалы, съреніе; съросвамся, съсад ся, осадувамся, всъирвамс прѣбивамся, прочюрѣвамъ; сѣдáться, твóрожиться,

Съсъ́ирване и съсъ́ирюван съсъ́ирвамся.

Съсъ́ирѫ (да ся), ишь, —р отъ **съсъ́ирвамся**. —**рен**

Съсѣдамся и съсѣднуванс нѫ), *гл. об.* 1) Сѣдамъ, за мѣсто; мирясвамъ, разсѣда слизамъ, потъвамъ, свивамся *стѣна-та ся е съсѣднѫл* потънала е.

Съсѣдане и съсѣднувани съсѣдамся.

Съсѣдка, *с. ж.* Жена, мома сѣдка, комшийка; сосѣдка.

Съсѣдний, —дьнь и —де *пр.* Что ся намира до друг другъ; близосѣдний, смеж сосѣдній, смѣжный, сопре

Съсѣдѭ (да ся), ешь, —ѭ отъ **съсѣдамся**.

Съсѣдѭликъ, *с. м.* Съсѣ лина въ равно поле; долин ца, руса; логови́на.

Съсѣдъ, *с. м.* Който сѣди, лище-то си близо при дру тѣхъ; близосѣдъ, комшия;

Сѣсѣкъ, *с. м.* 1) Хамбаръ, 2) Отдѣление, гнѣзъ въ ха окно, курсакъ; сусѣкъ,

ѣпенъ конь за дръжание въ него
като въ хамбаръ; окно.
и съсѣчѐкѫ, чѐшь, съсѣкохъ, съ-
гл. свр. отъ съсѝчамь. —ченъ, ѝй,
тр.
ь, ум. м. и съсѣ́дче, ум. ср.
сѣ́дъ.
с. м. Сѣдъ, ссѣдъ, ссѣдина; се-

ѣ, ѝшь,—рѝлъ, гл. свр. отъ сътво-
ь. —рѐнъ, ѝй, прич. стр.
вамь (да сътворѝкѫ), гл. д. Ство-
, направямь, сторвамь, сдавамь, съз-
творѝть, сотворѝть, создавáть.
ване, с. ср. отъ сътворѝвамь.
ване.
ж. Затра, загуба, затръвъ, пагу-
зара, развала, тщета, денгубие, за-
ѝгуба, потѐря, утрáта, урóнъ, убы-
Ътро, сътро, все по мень ли хо-

мь (да сътрѝкѫ), гл. д. Затръ-
отръвамь, загубямь, погубямь, от-
, прѣмахвамь; лишáть жѝзни, гу-
погубя́ть, убивáть, казни́ть. *Не
по другъ начинъ да го сътрѣ́ктъ,
утровили.* —мся, 1) гл. въвр.
и врѣмя-то за нѣчто. *Два дни ста-
ъ ся сътрѣ́вамь въ града по да-
к си.* 2) гл. стр. и въвр. Сотръ-
затръвамся, загубямся, погубямся,
амся, убивамся, отбавямся; поги-
огубя́ться, казни́ться.
ние, с. ср. отъ сътрѣ́вамь и
вамся.
, ешь,—трѣ́лъ, гл. свр. отъ сътрѣ́-
—трѣ́тъ, ѝй, прич. стр.
гове, с. м. Пита отъ пчелы съ ме-
ем; вощина, ущина; соты́, со́то-
ѐи.
мь (да ся), гл. свр. отъ съумя́-
. Да ся сумясамь.
амся и съумя́сувамся (да ся
амь), гл. об. Сумясвамся.

ъ́ый Иванъ ся съумяса,
ла Стоѣна думаше:
да ми кумче, посвириш
'воѣ-тѫ гайдѫ мѣшничкѫ. *Пѣс.*

ание, с. ср. отъ съумя́свамся.
ание.
и сѣ́хнение, с. ср. отъ сѣ́хнѫ.
ешь, — налъ, гл. ср. 1) Ставамь
ушѣ́ся, чюхнѫ; со́хнуть. *Простни
ты на слънце да съхнѫть. Съх-
ми уста-та*, прѣсъхвать ми; у
о рту со́хнетъ. 2) Губы си сока,
ѫ, та вянѫ и ставамь сухъ; изсъх-
охнѫ; со́хнуть. *Отъ много торъ
дръвета-та съхнѫть.* 3) Ако ми болѣ́ть
или нѣчто друго извлтрѣ, та не отивамь
добрѣ; бутѣ́ѫ, вяхнѫ, гынѫ, копнѫ, коп-
нѣ́ѫ, линѣ́ѫ, слабѣ́ѫ, топѫся, чезнѫ, чмая;
со́хнуть, чáхнуть, ныть, ианывáть.

Съчю́вамь, гл. д. свр. Да зачювамь, да учю-
вамь, да завардѫ, да увардѫ, да запазѫ,
да закрѫ́ѫ, да забранѫ; сохрани́ть,
защитить. —ванъ, ѝй, прич. стр. Зачюва-
нъ, ѝй и пр.

Съши́вамь (да съши́кѫ), гл. д. 1) Съ шие-
ние съединявамь, сглобявамь нѣколко нѣ-
чта наедно; сшивáть. 2) Съ шиене направя-
вамь; ушивамь; сшивáть.

Въ срѣдѫ сѫ дара кроили,
Въ четвръткъ сѫ го съшили. *Пѣс.*

Съши́ване, с. ср. отъ съши́вамь. Сши-
ване.

Съши́кѫ, ешь,—ши́лъ, гл. свр. отъ съши́-
вамь. —ши́тъ, ѝй, прич. стр.

Съя́дамь (да съя́мь), гл. д. Изядамь, по-
ядамь, пройдамь нѣчто на много мѣста;
сядамь, спасвамь, опасвамь, съзобвамь, из-
молявамь, смоласвамь; изъѣдать, точи́ть,
тлять. —мся, гл. стр. Бывамь съеденъ;
сядамся, съзобвамся.

Съя́дане, с. ср. отъ съя́дамь. Сядане,
съзобване.

Съя́мь, ядѐшь, ядохъ, ялъ, гл свр. отъ
съя́дамь. —ядѐнъ, ѝй, прич. стр.

Сынецъ, ум. м. отъ сынъ; сынóкъ. *Да
видѫ тоа сынецъ какво прави.*

Сыни́ца, с. ж. Сыновица, синчага.

Сы́нко, сы́нковци, с. м. вв. п. Всякой
старъ човѣкъ и всяка стара жена така
викать на по́-младъ, на по-младѫ отъ тѣхъ;
обращéние старика́, стару́хи къ мужчи́не
или ма́льчику. *Бѣдять мя, мамо, хора-
та. — Бѣдишся, сынко, самъ-си. Иди,
бабо, въ черковѫ! — Кракъ мя боли, не
могѫ. — Хайде, бабо, на службѫ! —
Чакай, сынко, да куцамь. Видишь ли,
бабо, джба? Не видѫ го, сынко. — Ви-
дишь ли дѣда?—Надвирамь го помалко.*

Марын майка будяше:
На стани, сынко Марнѣ,
Та си кандило запали! *Пѣс.*

Съновúца, с. ж. Млада, снажна, левентъ же-
на, мома; сыница, сынчага, юначина; мо-
лодéцъ. *Видишь ли каква е сыновица.*

Сынóвнъ, ѝй, —вьнъ и —венъ, вна, вно,
пр. отъ сынъ. Что е отъ (за, на) сынъ;
сыновъ, ѝй; сынóвнѝй.

Сы́новъ, ѝй, въ, ва, во, пр. отъ сынъ. Сы-
новнъ, ѝй.

Сынтетúна и сынурúга, с. об. ув. отъ
сынъ. Простакъ, дебелакъ човѣкъ.

Сы́нче, *с. м. зв. п.* отъ **сынъ.** Сынко, сынецъ. *Кажи, сынче, что тя боли.*

Сынча́га, *с. об. ув.* отъ **сынъ.** Младъ, снаженъ, левентъ човѣкъ; юначина; моладе́цъ, молодча́на.

Сынъ, сы́новѣ, сы́новци, сы́нковци, *с. м.* Мажско чядо; сынъ. *По́-малькъ сынъ;* **меньша́къ.** *Нѣмамы си сынъ, жъдни смы за сынъ. Трѣгнжлъ съ сына си. Хранила мама едного сы́на Драгана. Имали девять сы́на. Много сы́новѣ и много дъщери. Дари го Богъ добра дара: бѣлолики сыновци и рошѣглавы дъщери. Казвашъ имъ, а тѣ сынковци-ты не щять ни да знаять. Сы́не, сыне, иди паси свиня. Сы́не мой драгый, не ходи по женскы прагы.*

Майка Стояну думаше:
Сынко Стояне, Стояне,
Додѣ бѣ, сыну, при майкя,
А ты бѣ, сыну, бѣлъ-червенъ,
Откакъ ся раздѣли отъ майкя,
А ты си, сыну, жлътъ-зеленъ. *Пѣс.*

Сынъ на бащя си. Ожененъ сынъ е вяче комшика. Зять сынъ не става, нито невѣста дъщерка. Смрьть-та не пыта, чий си сынъ. Кога Богъ дава, не тя пыта, чий сынъ си. Каквато майка-та и баща та, такъвъ и сынъ-тъ. Въ пять и сынъ на бащя другарь. Когы бащата говори, на сына си кавва, млѣчь. Жени сына, кога искашь, а дъщерь давай, кога можешь. Зять като медъ, сынъ като пелынъ. Сынъ като млинъ, зять като ледъ. Баде като поповъ сынъ. Отъ поповъ сынъ прокопсиякъ нѣма: той става и гайдарджика, и хайдутинъ, и говядарь. На лошика сынъ имане не трѣбва, а на добрыка никакъ

Сы́пакъ, *с. м.* Едно птичя отъ рода на врабци-ты; съпка.

Съпана, *им. соб.* женско.

Сы́панаца, *с. ж.* Болесть шяркa, баба шяркa, шяруда; съпка; сыпь, корь, о́спа. *Ега тя съпаница изсыпе!* Съпаница-та бъява: брусница, кожюшка, лѣщница, черенка, дребна, ядра.

Съпаничка, *ум. ж.* отъ **сы́паница.**

Съпаничавъ, въ, ва, во, *пр.* 1) Който има болесть съпаница; **съпанъ, шяренъ; одержи́мый сы́пью, ко́рью, о́спою; о́спенный.** *Съпаничавы дѣца.* 2) Който има по лице-то си граньі отъ съпаница, като отъ съпаница; брождавъ, грапавъ, малигавъ, маруляавъ; рябой, порябѣлый, коряавый.

Съпанъ, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **съпж.** 1) Съпаничавъ, шяренъ. 2) Шяренъ, вязанъ, шитъ конци, съ шяренъ копринъ *съпанъ ржавъ.*

Сѣднжла е малка мома
Въ градиничцж подъ дя
Да си шие ситенъ ряк
Ситенъ ржавъ, ситенъ

Сы́пвань и съ́пувань (
сы́пнж, сы́пнувань), гл. зрьнисто, ситно изтрьшнамъ. единъ сждъ въ другъ ил
сы́пать. *Чюдися въ кожк*
съпе. 2) Лѣя, наливань; л
ни ми млѣчице и авъ
Лѣя, поливань. *Съпи ми*
—ися, *гл. стр.* Бъявань
наться. — *Съпвамся о*
съпжся, шяряся.

Сы́пвайся и сы́пнувайся (
гл. об. 1) За навалицж, я
излизань изведнажь и отъ
высыпа́ть, стека́ться. *Сын*
лжкъ. 2) Прьскайся на
разсыпа́ться. *Народъ-ть*
бѣга изъ улици-ты Зор
съзорися. 3) Трепкань и
събуждань; сѣпайся.

Съпнжся мома събуди,
Лютомъ си вѣтъръ яляна

Съпнжся Яна разбуд
Цинкя си Яна заплак

Сы́пване и сы́пуване, *с.*
вань.

Сы́пване и сы́пнуване,
вайся.

Сы́пе, —па́ло, *гл. безл.* Ва
Съпе дъждъ, вали.

Сы́пище, *с. ср.* 1) **Сыпе́й.**
нанесенъ пѣсъкъ въ устю

Сы́нка, *с. ж.* 1) Една болес
черилка. 2) Една птица о
ци ты; съпкакъ, снѣгарь.
minor; **да́телъ пѣстрый.**
опашка. 5) Болесть съп
сыпь, корь, о́спа.

Дано ся съпка зададе,
Лице-то да ти усъпе,
Коса-та да ти окапе!

Сы́пкавъ, въ, ва, во, *пр*
но чюпи, рони, что ся съп
сы́пчивый, разсы́пчатый.
бой, съпкавъ камыкъ. 2)
зрьнистый, грѣхчатый;
Что може лесно да ся рови
кавъ, пухкавъ; ры́хлы
кава земя.

Сы́пнувань, *гл. уч.* отъ
сы́пвайся.

…пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. сер* отъ сы́пвамь. Да сыпнѫ малко.

…пнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. сер.* отъ сы́пвамся.

…пе́й и **сыпе́нкъ**, *с. м.* Урва на планина, на брѣгъ, дѣто прьсть-тѫ ся сыпе; сыпище, сосыпище, усыпъ, суда, пѣсулякъ, пъзулякъ; о́сыпь. *Слѣзе изъ сыпе́и-ты.*

Оттоварꙗ суро орлꙗ:
Нъие бѣхмъ до два братꙗ,
Па врьчахмы́ по планинъ,
По планинъ по рудинъ,
По камени, сыпѣяци. *Пѣс.*

…пнѫ, ешь, —па́лъ, *гл. сер.* отъ сы́пвамь. —**панъ**, *прич. стр.*

…пнѫ, ешь, — па́лъ, *гл д.* Шия нѣчто съ …ѣренъ шивъ; шиарꙗ, вѣжѫ; вышива́ть. *Дончица си сыпанъ ржкавъ сыпаше.* —**нѫся**, 1) *гл. възвр.* За зрънисто нѣчто: ронѫся изсъпвайся, изтрънайся; сы́пать-ся. 2) За прьсть, за нѣчто ситно: ронѫся, изронвайся, изсъпвайся, падань на прахъ, на зрьна, созрънувайся; осыпа́ться, обсыпа́ться, осо́ваться. *Брѣгъ ся сыпе, брѣгъ ся рони. Камыкъ-тъ ся сыпе.* 3) Нѣкань болесть сыпаница; шиарꙗся. *Болка ми влѣзла въ говяда, сыпало ти ся стадо-то!*

Сыра́тка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, сурватка, суръватка, сурутка, съироватка; сы́воротка.

Сы́рене, *с. ср.* Ядиво, благꙗнꙗ, катѫкъ, направенъ отъ млѣко по извѣстенъ начинъ; сыръ. *Быто сыренѥ*, сърене направено отъ млѣко, отъ което напрѣдъ сѫ избутали масло; сыръ, пригото́вленый изъ молока́ по сня́тїи ма́сла. *Есенно сыренѥ*, правено есень отъ млѣко, безъ да е бито отъ него масло. — *Харно сыренѥ, ала у кучешкый мѣхъ. Сыренѥ нѣма, попарѫ дроби. Да има сыренѥ, да направимъ попарѫ, ала нѣма хлѣбъ. Попово-то сырене скжпо излазꙗ. Рѣже го като прѣсно сыренѥ. Прѣсно сыренѥ като хлѣбъ рѣже. Видѣлъ бучка сыренѥ, сѣкалъ, че е мандра. Ѧжь, Пено, сыренѥ, овчарка си сакала. Братство за братство, а сыренѥ съ пары. Братъ за брата, сыренѥ за пары Ракꙗ съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ; хлѣбъ съ дупкы, сыренѥ …ъ дупкы.*

Сы́рене, *с. ср.* отъ сы́рѣѫ и сы́рѣѫся.

Сы́ренёвый, въ, ва, во, *пр.* Сыренѧвый: 1) Что е за сърене; сърный. *Сыренево качя.* 2) Направенъ съ сърене: сърный. *Сыренева баница.* 3) Напласканъ, намацанъ, уцапанъ съ сърене. *Сыреневы рѫцѣ.*

Сы́ренце, *ум. ср.* отъ **сы́рене**. Малко сърене; сърчя. *Дай ми малко хлѣбецъ, да си доѫмь сыренце то, напоконъ ми дай малко сыренце, да си доѫмь хлѣбеца.*

Сы́ренѧвый, въ, ва, во, *пр.* Сыренёвый.

Сърꙗ́ца, *с. ж.* Овца, что ся дои за сърене.

Агънце дума байну си:
Влъци ти мали сърацы,
Кога не ще е майка ми,
Кротичко да ми постои,
Сладичко да ся насучы! *Пѣс.*

Сы́рище, *с. ср.* Маи, квасъ, съ който ся подсърва млѣко да стане на сърене; сычужо́къ, гля́канка, глякъ. Сърище-то излиза отъ изсушена-тѫ мура на агни бозайничя.

Сы́рница, *с. ж.* 1) Недѣлꙗ-та прѣдъ великы посты; сърна недѣлꙗ, бѣла недѣлꙗ; ма́сленая, ма́сленица. 2) Така наричать понѣйдѣ кладѫ отъ сламѫ, прѫтчкы, листникъ, комто палять и прѣскачать на сърнꙑ заговѣзни. — *Дойде ли сырницѫ, идѫть и великы пости. Ходи безъ учкуръ като калугеры прѣзъ сырницѫ.*

Сы́рничка, *ум. ж.* отъ **сы́рница**.

Сы́рнꙑй, —рнꙑ и —ренъ, рна, рно, *пр.* отъ **сы́рница**. *Сырна недѣлꙗ*, сърница, бѣла недѣлꙗ; сы́рная недѣля, ма́сленая, ма́сленица. *Сырны заговѣзни*, заговѣзни за великы постъ.

Сырова́тка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, суръватка, сурватка, сурутка, съироватка; сы́воротка. *Сыпаше чюднѫ сыроваткѫ у чюдны котловы, та изваришe чюднѫ изварѫ.*

Сы́ровица, *с. ж* Сурѣвица, суровица, сурувица, суравица.

Сыро́сать (да ся), *гл. сер.* отъ **сыро́свайся**. Да ся съсърѫ. —**санъ**, *прич. стр.* Съсърѣнъ *Сыросана крѣвь.*

Сыро́свайся и **сыро́сувайся** (да ся сыро́сать), *гл. об* Съсървайся.

Сыро́сване и **сыро́суване**, *с. ср.* отъ **сыро́свайся**. Съсърване.

Сы́рчя, *ум. ср.* отъ **сы́рене**. Съренце.

Сыръ, *с. м.* 1) Название на сърене.

Да си вне витъ стръгъ,
Да прѣкара сиво стадо,
Да издои бѣло млѣко,
Да подсъри съръ сърене,
Да го дава на пазници,
На пазници, на друмници. *Пѣс*

2) Мѣра паничникъ восъкъ, тꙗжи полонинѫ окѫ. *Сыръ восъкъ*, чистъ, хубавъ восъкъ.

Извади Рада сыръ восъкъ,
Направи свѣщи восчанꙑ. *Пѣс.*

Сы́рѣѫ, ишь, —ре́лъ, *гл. д.* Правꙑ млѣко да стане на сърене; подсървамь; створа́-

живать. —рѫ́ся, *гл. стр.* Подсървамся; створа́живаться, свёртываться.

Сы́тичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сытый**; сытенькій.

Сы́тость, *с. ж.* Кога нѣкой е сытъ; сы́тость.

Сы́тый, тъ, та, то, *пр.* Който ся е наялъ, та не му ся пска да яде, който не е гладенъ; сы́тый. *Сытъ до шиꙗ*, много сытъ; **сытъ по го́рло.** *Сытый-тъ не хваща вѣрѫ на гладныꙗ. И пита-та цѣла, и гладный-тъ сытъ (и кучя-то сыто). И стадо-то да е цѣло, и влькъ-тъ да е сытъ. Гзска бита, ама гушка сыта. Сытый-тъ спи, а гладный-тъ ходи. Сытъ гостянинъ лесно ся гощава. Съ тютюнъ чловѣкъ сытъ не става. Съ игрѫ чловѣкъ сытъ не быва. Отъ что-то сытъ, отъ това и дебелъ. На помянъ съ сытѫ мѣшлинѫ не ходи. Сыта мѣшлина хлѣба пробира. Сѫто кучя сайбиꙗ-тѫ си хапе. Сыта мечка стопанъ не приповнава. Сытъ като просячя. Да не вѣрвашь сытъ влькъ и побльгаренъ Грькъ. Сытъ влькъ по́-голѣмы пакости прави.*

Сь. Съкратено указително мѣстоимение, срѣщ*а*ся заедно съ нѣкои думы вмѣсто *тоя*, като *днесь*, тоя день, *нощесь*, тѫ́ѫ нощь, **миналѫ-тѫ** нощь, *тѣсь, толкось*, и проч.

Сьвúнuся и сьмúнuся (да ся **сьвúне**), *гл. възвр. безл.* Сьвнува.

Сьвне, —нѫло, *гл. свр.* отъ **сьвнува.** Да сьмне, да ся раздени.

Сьвнува и сьвнувася (да **сьвне**, да ся **сьвне**), *гл. безл.* Сьмва, сьмнува, сьвинася, сьминася; настава день, начина да свѣти, разсьвнувася, раздеснавася, развидѣлявася; **разсвѣта́ть, удне́ть.** *Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставамь. Ако късно сьвнува, ты пакъ рано ставай. И безъ пѣтли сьвнува. Сьвнѫ и безъ пѣтлꙗ. Дѣто пѣѭть много пѣтли, тамъ скоро ся не сьвнува.*

Сьвнуване, *с. ср.* отъ **сьвнува** и **сьвнувася.** Сьмнуване, раздеснаване. *На сьвнуване*, призорѣ; на **разсвѣтѣ.**

Сьвъ, сва, сво, сви, мѣст. Всичкый, цѣлый, весь, вьсь; **весь.** *Сьвъ свѣтъ знае, сво село е излѣзло, сви-ти людѥ отидохѫ.*

Сьга, *с. ж.* Цвѣтнасало на нѣчто; сига, цвѣтъ, мусага.

Сьгá и **сьгъ**, *нар.* Сега, сегы. *Сьга сьмь дошьлъ. Сьгъ нека дойде.*

Сьгъ́нка, *нар. смякч.* отъ **сьгá.** Сегынка, сегана.

Сьдѣ и **сьдѣ́ва**, *нар.* Тукъ, тѫдѣва, сюдá.

Сьй, сáꙗ, сóе и **сова́**, *мѣстоим.* Сон сей, э́тот.

Сьл . . . Рѣчи-ты, конто нѣкои начин **сьл**, като **сьлзá, сьлменъ** и проч. ряда при **сль . . .**

Сьмва и **сьмнува** (да **сьмне**), *гл.* Сьвнува.

Сьмúнuся (да ся **сьмúне**), *гл. безл* нува, сьвнувася.

Сьмь, си, е, смы, сте, сѫ, гл *спомаг* сумь, су, еть, са, су, есть; **быть.** *сте?* **каковó пожúвáете?** *Нѣ кавва сьмь, а какво щѫ да сьмь. Не г кой сьмь былъ, а кой сьмь сега. ти трѣбва да знаешь, что сьмь глядай, кой сьмь сега. Самъ да та и въ горѫ-тѫ да сьмь. Какевит да смы, свои смы. Азъ бяхъ (бѣхъ бяше вкѫщи, когато това станѫ бѣ миналѫ-тѫ годинѫ. Азъ быдо казанъ, а ты быде простенъ. Н былъ никога тамъ. Повыкалъ бѫ нъ не смѣѫ. Щѫ бѫдѫ (бидѫ) шенъ. Бы-ще и на нашѫ-тѫ у съборъ. Бѫдú уменъ. Было что Было тѫй, било инакъ, все той е*

Сьр . . . Рѣчи-ты, конто нѣкои начин **сьр**, като **сьрбамь, сьрбéжь, сьрд сьрдце, сьркамь, сьрпéць, сьр** проч. в. на ряда при **сръ . . .**

Сѣвамь и **сѣвáся**, в. **сéвамь.**

Сѣвéрнъый, —рьнъ и —ренъ, рна, р 1) Что ся намира, что живѣе на с **сѣверный.** *Сѣверны морета, с страны.* 2) Что иде отъ**камъ** сѣвер **верный.** *Сѣверенъ вѣтъръ, сѣверн дове.*

Сѣверъ, *с. м.* 1) Мѣсто-то между**ѫ** на западъ срѣщ*ѫ* пладне, срѣщ*ѫ* югъ; г сѣверъ. 2) Студенъ вѣтъръ, что иде сѣверъ; горнякъ, горнанинъ, дурав зица, порязъ; **сѣверный вѣтеръ,** *Веднѫжь ся скарали вѣтрове-ти и югъ. Югъ и сѣверъ ся обложил*

Не дуй, вѣтьръ, не дуй, сѣверъ,
Не ми буди прьвѫ любнѫ. *Нѣс.*

Сѣдалка, *с. ж.* Садалка, сѣдѣло, гнѣдó.

Сѣдáло, *с. ср.* Дебело дрьво съ кр което сѣда, който стръже кожухарскъ

Сѣдамь (сѣдвамь, да **сѣднѫ, сѣдн** *гл. ср.* 1) Спущамь ся да ся слоя стоѫ, да сѣдѫ не на крака-та си н на задницѫ тѫ си; чючѫ; **садúтьс** *сѣднешь, и то сѣдне, ты станешь стане. Сѣдамь на конь*, качвамся,

го. 2) Скрѣвамся, свивамся, слогвамся, слагамся, залагамся; **засѣдáть**. *Той сѣднѫ въ храсталака да го чака съ пушкѫ въ рѫцѣ.* 3) Съ бръзане, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто; **навáливаться**. *Като му сѣднѫ, за единъ чясъ го свръши.* 4) Прѣвърамь, прѣкъпѣвамь; **перебрáжвать, выборáживать, выходúться**. *Вино то още не е сѣднѫло* не е прѣврѣло; **винó** ещё **не выбродило**. 5) Мирясвамь, запирамся на едно мѣсто. *По цѣлы дни не сѣда. Работа му ся е отворила, та не може ни да сѣдне, ни да падне. — Сѣднѫлъ му е дяволъ-тъ на врата*, възсѣднѫлъ го е дяволъ-тъ, казвать за човѣкъ, что ся е прѣдалъ на неправы и лошавы работы. *— Гнѣвенъ става, та битъ сѣда. Сѣднѫлъ напрѣкы, като котка на зло врѣмя. Выкалъ гостие, че сѣднѫлъ да ся още. Сѣдни злѣ и прьдни, па хора-та криви. Сѣдни — охъ, стани — охъ, сложи питѫ не вдигася. Сѣднѫлъ хрьблѣ на пѫтѫа, та ся щрьблю присмива. Сѣднѫла да ся оплака̀ка като женѫ на чождъ гробъ.*

Сѣдание, *с. ср.* отъ **сѣдамь**.

Сѣдáнъ, новци, *с. м.* Който само сѣди, не работи.

Сѣдачя, *с. ср. Дѣтя сѣдачя*, что е зело вяче да сѣда.

Сѣдвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣдамь** и **сѣдѫ́**.

Сѣдиль, *с. м* Горня-та чясть на самаръ, на който сѣдать.

Сѣди́на, *с. ж* Посивѣли, побѣлѣли косми; **сѣдина́**. *Както атъ дѣтинѫ, така и до сѣдинѫ. И они сѫ сѣдины уплели. Момы ходять у бѣлы сѣдины*, не могѫть да ся женять, та момувать до старость.

Посилился црьна Арапина,
Посилился по Бугарскѫ землѫ,
Па забрани на момъ и момци
Да ся женять, ни па да ся любять;
Кой ся жени, любя му отнима,
Момъ ходять у бѣлъ сѣдинъ,
Момци носять брадъ до појасъ. *Пѣс.*

Сѣди́ще, *с ср.* Мѣсто, дѣто нѣкой сѣди, дѣто ся прибира; сѣдѣло, сѣдло, живѣлище, жилище, свръталище; **жили́ще**.

Сѣдка (сядка), *с. ж.* Сѣдание *Не мя хваща сѣдка*, не могѫ да сѣднѫ.

Сѣдлáвамь, *гл д.* Сѣдлаѫ

Сѣдлáние, *с ср.* отъ **сѣдлáмь**. Сѣдлание, сѣдление.

Сѣдлáмь, *ешь,—лáлъ и —лалъ, гл. д.* Турямъ сѣдло на конь; сѣдлаѫ, обсѣдлавамь, осѣдлавамь; **сѣдлáть, осѣдлывать**.

Мое-то либя коня сѣдлае
На пиаръ да иде на Каравлашко. *Пѣс.*

Сѣдлáние, *с. ср.* отъ **сѣдлáмь**. Сѣдлание, сѣдление.

Сѣдлó, *с. ср.* 1) Особена направа, който прикрѣпнать на гръба на конь и на който сѣдать, когато яздять; **сѣдлó**. *Приличя му като на магаря сѣдло. Дай му конь, че му дай и сѣдло. Малка кобылка-та, а за сѣдло мѣсто има.*

Напой го съ сиво ройно вино,
Назоби го съ ѣздъръ бѣлъ оризъ,
Удари му сребрьно-то сѣдло,
Запаши му златы-ты зенгии. *Пѣс.*

седлови...

2) Сѣдище, сѣдѣло, живѣлище, жилище, свръталище; **жили́ще**. *Раны мя болять, раны мя сръбять, та нѣмамь мира, та нѣмамь свръткѫ, та нѣмамь лѣгло, нѣмамь сѣдло*

Сѣдлѭ́, ишь,—лúлъ, *гл. д.* Сѣдлаѫ, осѣдлавамь; **сѣдлáть**.

Евване, сыно на майкѫ,
Что коня сѣдлишь, соружишь
По тѫмѫ ясенѫ мѣсячинѫ,
По тѫмѫ темнѫ облачинѫ?

Сѣдни́шкóмь, *нар.* Сѣдяшкомь, сѣдяшкъымь, сѣдяшкѫ-тѫ.

Сѣднувамь, *гл. уч.* отъ **сѣдѭ́**.

Сѣдѭ́, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѣдамь** и **сѣдѫ́**.

Сѣдьлцé, *ум. ср.* отъ **сѣдлó**; **сѣдéльце**.

Тодоръ гъы гланда, чюдомь ся чюди
Въ огънь да влѣзе кого да вади:
Даль младо булчя съсъ дребнъы дѣца,
Иль врано кончя съ златнъы сѣдьлца! *Пѣс.*

Сѣдѣкюмь, *нар.* Сѣдяшкомь, сѣдяшкомь, сѣдяшкъымь.

Сѣдѣ́ло, *с ср* 1) Сѣдище. 2) Садалка, сѣдалка, гнѣздо; **гнѣздó**. *Тука ѫ съмь долѣтало како пиля отъ сѣдѣло. Изгляда го Пройчо, дѣка сѣдѣло си гради. На слѣно пиля Господь прави сѣдѣлото.* 3) Мѣсто, дѣто кокошкъы носять яйца; подагъ, пологъ, лѣгало, лѣгушь. *Когато кокошка та щѣ снесе, тогава бара сѣдѣло.*

Излѣзло му едно орли,
Грабнѫло ся со дѣдо-то,
Па го дигнѫ со все опинци,
Отнесе го на сѣдѣло,
Нахрани си неговъ пилци. *Пѣс.*

Сѣдѣлце, *ум. ср.* отъ **сѣдѣло**. Гнѣздице. *Кждѣто ся е пиля-то родило, тамъ си прави и сѣдѣлце-то.*

Сѣдѣние, *с ср.* отъ **сѣдѫ́**.

Сѣдѣнка, сѣдѣнквамь, в. **сѣдúнка, сѣдúнквамь**.

живать. —рѫся, *гл. стр.* Подсървамся; створа́живаться, свѣртываться.

Сы́тичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сытый**; сытенькій.

Сы́тость, *с. ж.* Кога нѣкой е сытъ; сы́тость.

Сы́тый, тъ, та, то, *пр.* Който ся е наялъ, та не му ся пска да яде, който не е гладенъ; **сы́тый**. *Сытъ до шиѫ*, много сытъ; **сытъ по го́рло**. *Сытый-тъ не хваща вѣрѫ на гладныя. И пита-та цѣла, и гладный-тъ сытъ (и кучя-то сыто). И стадо-то да е цѣло, и влькъ-тъ да е сытъ. Гжска бита, ама гушка сыта. Сытый-тъ спи, а гладный-тъ ходи. Сытъ гостянинъ лесно ся гощава. Съ тютюнъ чловѣкъ сытъ не става. Съ игрѫ чловѣкъ сытъ не быва. Отъ что-то сытъ, отъ това и дебелъ. На помянъ съ сытѫ мѣшлинѫ не ходи. Сыта мѣшлина хлѣба пробира. Сжто кучя сайбиѫ-тѫ си хапе. Сыта мечка стопанъ не припознава. Сытъ като просячя. Да не вѣрвашъ сытъ влькъ и побългаренъ Грькъ. Сытъ влькъ по́-голѣмы пакости прави.*

Сь. Съкратено указателно мѣстоимение, срѣщася заедно съ нѣкои думы вмѣсто *тоя*, като *днесь*, тоя день, *нощесь*, тѫя нощь, **миналѫ-тѫ** нощь, *тѣсь, толкось*, и проч.

Сьвѝнася и сьмѝнася (да ся сьвѝне), *гл. възвр. безл.* Сьвнува.

Сьвне, —нѫло, *гл. свр.* отъ **сьвнува**. Да сьмне, да ся раздени.

Сьвнува и сьвнувася (да сьвне, да ся сьвне), *гл. безл.* Сьмва, сьмнува, сьвинася, сьминася; настава день, начина да свѣти, разсьвнувася, раздеснавася, развидѣлявася; **разсвѣта́ть, уднѣть**. *Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставамь. Ако късно сьвнува, ты пакъ рано ставай. И безъ пѣтли сьвнува. Сьнѫ и безъ пѣтля. Дѣто пѣкать много пѣтли, тамъ скоро ся не сьвнува.*

Сьвнуваніе, *с. ср.* отъ **сьвнува и сьвнувася**. Сьмнуваніе, раздеснаваніе. *На сьвнуваніе*, призорѣ; **на разсвѣтъ**.

Сьвъ, сва, сво, сви, *мѣст.* Всичкый, цѣлый, весь, вьсь; **весь**. *Сьвъ свѣтъ знае, сво село е излѣзло, сви-ти людіе отидохѫ.*

Сьга, *с. ж.* Цвѣтнасало на нѣчто; сига, цвѣтъ, мусага.

Сьга́ и сьгъ, *нар.* Сега, сегы. *Сьга сьмь дошьлъ. Сьгъ нека дойде.*

Сьгы́нка, *нар. смякч.* отъ **сьга́**. Сегынка, сегана.

Сьдѣ и сьдѣва, *нар.* Тукъ, тѫдѣва, сюда́.

Сьй, сіа, сóе и сова́, *мѣстоим.* Сон сей, этотъ.

Сьл . . . Рѣчи-ты, конто нѣкои начин **сьл**, като **сьлза́, сьлменъ** и проч. ряда при **сль . . .**

Сьмва и сьмнува (да сьмне), *гл.* Сьвнува.

Сьмѝнася (да ся сьмѝне), *гл. безл* нува, сьвнувася.

Сьмь, си, е, смы, сте, сѫ, *гл спомаг* сумь, су, еть, са, су, есть; **быть**. *сте?* **каково́ поживе́те?** *Не кавва сьмь, а какво щѫ да сьмь. Не г кой сьмъ былъ, а кой сьмь сега. ти трѣбва да знаешь, что сьмь глядай, кой сьмь сега. Самъ да та и въ горѫ-тѫ да сьмь. Какевит да смы, свои смы. Азъ бяхъ (бѣхъ бяше вкѫщи, когато това станѫ бѣ миналѫ-тѫ годинѫ. Азъ быдо казанъ, а ты быде простенъ. Н былъ никога тамъ. Повыкалъ бѣ нѣ не смѣѫ. Щѫ бѫдѫ (быдѫ) шенъ. Бы-ще и на нашѫ-тѫ у съборъ. Бѫдѝ уменъ. Было что Было тѫй, било инакъ, все той е*

Сьр . . . Рѣчи-ты, конто нѣкои начин **сьр**, като **сьрбамь, сьрбе́жь, сьрд сьрдце, сьркамь, сьрпе́цъ, сьр** проч. в. на ряда при **сръ . . .**

Сѣвамь и сѣвамся, в. **сева́мь**.

Сѣвернѣый, —рьнъ и —ренъ, рна, р 1) Что ся намира, что живѣе на с **сѣверный**. *Сѣвернѣ морета, с страны.* 2) Что иде откамъ сѣвер **верный**. *Сѣверенъ вѣтръ, сѣверн дове.*

Сѣверъ, *с. м.* 1) Мѣсто-то между на западъ срѣщѫ пладне, срѣщѫ югъ; г сѣверъ. 2) Студенъ вѣтръ, что иде сѣверъ; горнякъ, горнянинъ, дурав зица, порязъ; **сѣверный вѣтеръ**, *Веднѫжь ся скарали вѣтрове-ти и югъ. Югъ и сѣверъ ся обложил*

Не дуй, вѣтьръ, не дуй, сѣверъ,
Не ми буди прьва любяѫ. *Пѣс.*

Сѣдалка, *с. ж.* Седалка, сѣдѣло, гнѣздо́.

Сѣда́ло, *с. ср.* Дебело дрьво съ кр което сѣда, който стръже кожухарскъ

Сѣдамь (сѣдвамь, да сѣднѫ, сѣдн *гл. ср.* 1) Спущамь ся да ся слот стомъ, да сѣдѫ не на крака-та си н на задницѫ тѫ си; чючѫ; **садѝтьс** *сѣднешь, и то сѣдне, ты станеш стане. Сѣдамь на конь*, качвамся,

го. 2) Скрѣвамся, свивамся, слогвамся, слагамся, залагамся; **засѣдáть.** *Той сѣднѫ въ храсталака да го чака съ пушкѫ въ рѫцѣ.* 3) Съ бръзане, съ усърдие врѣшъ нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто; **навáливатьсѧ.** *Като му сѣднѫ, за единъ чясъ го свръши.* 4) Прѣвирамъ, прѣкъпѣвамъ; **перебрáживать, выбрáживать, выходúться.** *Вино то още не е сѣднѫло* не е прѣврѣло; **винó ещё не выбродило.** 5) Мирясвамъ, запирамся на едно мѣсто. *По цѣлы дни не сѣда. Работа му ся е отворила, та не може ни да сѣдне, ни да падне. — Сѣднѫлъ му е дяволъ-тъ на врата,* възсѣднѫлъ го е дяволъ-тъ, казвать за човѣкъ, что ся е прѣдалъ на непрáвы и лошавы работы. *— Гнѣвенъ става, та битъ сѣда. Сѣднѫлъ напрѣкы, като коткѫ на зло врѣмя. Выкалъ гостю, че сѣднѫлъ да ся още. Сѣдни злѣ и прѣдни, па хора-та криви. Сѣдни — охъ, стани — охъ, сложи питѫ не вдигася. Сѣднѫлъ хрѣблѣ на пѫтѫ, та ся щрѣблю присмива. Сѣднѫла да ся оплаква като женѫ на чождъ гробъ.*

Сѣдание, *с. ср.* отъ **сѣдáмъ.**

Сѣдáнъ, повци, *с. м.* Който само сѣди, не работи.

Сѣдачя, *с. ср. Дѣтя сѣдачя,* что е зело вяче да сѣда.

Сѣдвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **сѣдáмъ** и **сѣдѫ́.**

Сѣдилъ, *с. м.* Горна-та чясть на самаръ, на който сѣдать.

Сѣдúна, *с. ж* Посивѣли, побѣлѣли косми; **сѣдúна.** *Както отъ дѣтинѫ, така и до сѣдинѫ. И они сѫ сѣдины уплели. Момы ходять у бѣлы сѣдины,* не могать да си женять, та момувать до старость.

Посивѣлся црьна Арапина,
Посивѣлся по Бугарскѫ землѫ,
На забрани на момъ и момци
Да ся женять, ни па да ся любять;
Кой ся жени, люби му отнима,
Момы ходять у бѣлы сѣдины,
Момци носять брадъ до пояса. *Пѣс.*

Сѣдúще, *с ср.* Мѣсто, дѣто нѣкой сѣди, дѣто ся прúбира; сѣдѣло, сѣдло, живѣлище, жилище, свръталище; **жилúще.**

Сѣдка (сядка), *с. ж.* Сѣдание *Не мя хваща сѣдка,* не могѫ да сѣднѫ.

Сѣдлáвамъ, *гл. д.* Сѣдлаѫ

Сѣдлáние, *с ср.* отъ **сѣдлáмъ.** Сѣдлание, сѣдление.

Сѣдлáмъ, ашъ,—áлъ, *гл. д.* Сѣдлаѫ, осѣдлавамъ; **сѣдлáть.**

Еване, сыно на майкѫ,
Что коня сѣдлишь, соружишь
По тѫѫ часнѫ мѣсячинѫ,
По тѫѫ темнѫ облачинѫ?

Сѣднишкóмъ, *нар.* Сѣдяшкомъ, сѣдяшкъмъ, сѣдяшкѫ-тѫ.

Сѣднувамъ, *гл. уч.* отъ **сѣднѫ.**

Сѣднѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѣдамъ** и **сѣдѫ́.**

Сѣдьлцé, *ум. ср.* отъ **сѣдлó; сѣдéльце.**

Тодоръ гъи гланда, чюдомъ си чюди
Въ огънь да влѣзе кого да вади:
Даль младо булчя съсъ дребнъи дѣца,
Иль врано кончя съ златнъи сѣдьлца! *Пѣс.*

Сѣдѣкюмъ, *нар.* Сѣднишкомъ, сѣдяшкомъ, сѣдяшкъмъ.

Сѣдѣло, *с ср* 1) Сѣдище. 2) Садалка, сѣдалка, гнѣздо; **гнѣздó.** *Тука ѫ съмъ долѣтало како пиля отъ сѣдѣло. Изгляда го Иройчо, дѣка сѣдѣло си гради. На слѣпо пиля Господь прави сѣдѣлото.* 3) Мѣсто, дѣто кокошкъ носять яйца; подагъ, пологъ, лѣгало, лѣгушь. *Когато кокошка та ще снесе, тогава бара сѣдѣло.*

Излѣзло му едно орля,
Грабнѫло ся со дѣдо-то,
Па го дигнѫ со все опинци,
Отнесе го на сѣдѣло,
Нахрани си неговъ пилци. *Пѣс.*

Сѣдѣлце, *ум. ср.* отъ **сѣдѣло.** Гнѣздице. *Кждѣто ся е пиля-то родило, тамъ си прави и сѣдѣлце-то.*

Сѣдѣние, *с ср.* отъ **сѣдѫ́.**

Сѣдѣнка, сѣдѣнквамъ, в. **сѣдúнка, сѣдúнквамъ.**

Сѣдѫ́, и́шь,—дѣ́хъ,—дѣ́лъ (да сѣднѫ), гл. ср. 1) Сложилъ съмъ ся на задницѫ-тѫ си, а не стоѫ правъ или лѣгналъ; сидѣ́ть. *Подвили крака, сѣдять и пушять чибуци. Сѣдять на столовы.* 2) Намирамся въ нѣ́какво положение; стоѫ; сидѣ́ть. *Защо сѣдишь правъ, та не сѣднешь? Сѣди замыслень, кахърень. Сѣдѫ имъ гостенинъ.* 3) Живѣ́ѫ, обытавамъ, намирамся, стоѫ; сидѣ́ть, жить, обита́ть. *Ные сѣдимъ бливо до тѣхъ, въ сѫщѫ-тѫ махалѫ. Тѣ не сѣдять вяче у нашѫ-тѫ кѫщѫ. Много годины е сѣдѣлъ въ Влашко.* 4) Намирамся нѣ́йдѣ; стоѫ, останамъ, лѣ́жѫ; находи́тся, быва́ть, остава́тся, лежа́ть. *Сѣди ми надъ главѫ тѫ. По цѣлы дни сѣди изъ улици-ты, по кръчмы-ты. Сѣди при башѫ си. Сѣди ли още сѣно-то на ливады-ты? Нивы-ты сѣдять непожьнаты. Сѣдѫ въ тъмницѫ.* 5) Не работя́, стоѫ празденъ; почивамъ. *Какво правите?—Ничто, сѣдимъ. Обычна повяче да сѣди. Стига си сѣдѣлъ, помогни и ты нѣчтичко.* 6) Не съмъ още лѣгналъ; стоѫ: сидѣ́ть. *Сноши сѣдѣхмы до късно. У тѣхъ гори свѣщь, още сѣдять.* 7) Не отивамъ на нѣ́кадѣ; останамъ, стоѫ; остава́тся. *Сѣди, посѣди, сѣдни още малко, зачто бръзашь?*

Послушай, сынко Стояне,
Туй лѣто иди кърувай,
Занапрѣдъ сѣди почивай. *Пѣс.*

8) Жьдѫ, чакамъ, стоѫ, останамъ; ждать. *Не сѣдѣхмы да пустне черкова.* 9) Лѣгамъ, прилѣгамъ, ставамъ, стоѫ, отивамъ; приходи́ть, приходи́тся. *Нова-та дрѣха не му сѣди добрѣ.* 10) Безъ особено нѣкое знаменование. *Сѣди та ми дрънка за тока, дѣто духа. Сѣднѫлъ да ми приказва ничто и никакво.* — **Сѣди́ ми,** *гл. безл.* Иде ми, чини ми ся. *Сѣди ми гровно, сѣди ми щуро.* — *Сѣдѫ диванъ нѣкому,* стоѫ правъ прѣдъ нѣкого да му слугувамъ. *Сѣдѫ диванъ чепразъ,* стоѫ правъ съ сгрънѫты на пояса ржцѣ. — *Сѣдѫ на думѫ-тѫ си,* стоѫ на думѫ-тѫ си, устоявамъ на думѫ-тѫ си, дръжѫ си думѫ-тѫ, не си газѫ думѫ-тѫ, правъ чтото съмъ ся врекълъ; держа́ть своё сло́во, не измѣня́ть своему́ слову. — *Сѣди като на тръне, като на иглы,* не е миренъ, има нѣчто да го мжчи, да мъсли, не ся спира; сидя́т какъ на шиля́лкахъ; быть, сидѣ́ть какъ на игóлкахъ. — *Душа-та му сѣди въ зжбы-ты,* не го бъ на вяче, много е отпаднѫлъ, скоро ще да мре, душа-та му мирише на плѣсень. — *Който иска да сѣди на два стола, сѣда на земѫ-тѫ. Който стола, лесно пада. Кри сѫди. Криво да сѣдимъ, тимъ. Да бы мирно сѣд до видѣло. Който не вн лопатѫ-тѫ, сѣди на Остро желѣзо въ човаль самъ, да не тя е срам ка, та нека да е като рыба въ малкѫ водѫ н сѣди подъ крушъ-тѫ, т Хытра лисица задъ вра день сѣди, гладенъ ходи чюди. Сѣди та ся потр*

Сѣдячкы́, *нар.* Сѣднишкоми дяшкымь. *Работи сѣдячк*

Сѣдяшко́мь, сѣдяшкы́мь тѫ, *нар.* Сѣднѫлъ, не пра сѣдѣюмь, сѣдячкы; сѣ *сѣдяшкомь.*

Сѣдя́нка, *с. ж.* Кога ся нѣйдѣ вечерь да работять, вечерка, посѣда; вечерни́ посе́дки. *Кладѫ сѣдянкѫ,* нямь сѣдянкѫ. *Наклал дянкѫ.* По сѣдянкы-ты ж ты ся надбръзвать на раб и дѣвойкы-ты ся огляждат *дянкы, баба на трошень ка за копанкѫ, а голѣм Сѣданкы и попрялкы.* кой работи свое нѣчто, а тять и на она, който е нак

Сѣдя́нквамь и сѣдя́нкува дѫ вечерь късно на работя *Сноши сѣданкувахмы.*

Тодорка го е чакала,
Сѣдѣла сѣдянкувала,
Додѣ пѣтли-ти тринь
Три юза памукъ напр
Три мотовилкы смотя
Тънкѫ ся ризѫ замрѣ

Сѣдя́нкваню и сѣдя́нкуи сѣдя́нквамь.

Сѣдя́нко, *с. м. Влъчий сѣ* нѣкакво.

Сѣ́ение, *с. ср.* отъ сѣ́ѫ. С

Сѣ́йтба, *с. ж.* Сѣтба: 1) С сѣяніе, сѣвъ, посѣвъ. 2) то сѣ́ять нѣчто; посѣвъ; *сѣитбѫ хванѫ дъждець.* сѣяно; посѣвъ, рожба, *Сѣитбы-ты отивать доб*

Сѣка́вица, *с ж.* 1) Сѣчи за сѣчение, за чюкане зел нѣчто; сѣчка, тѣпка. 2) лъпа крьстъ. 3) Свѣткав блѣскавица, лѣскавьць, вѣд

юфия; мо́лнія, блиста́вица. *Остры како сѣкавици.*

ъ уста му бѣлъı пѣнъı падать,
ъ носа му сини пламни бивать,
ъ очи му сѣкавици пущать. *Пѣс.*

, *с. м.* Раст. гѫба *Polyporus fomen-*, прахънь, прахунь, трутъ, трѫтъ;

, *гл. ср.* Мъıслѭ, струва ми ся, чи- ми ся, сакамъ; ду́мать, предполага́ть, ъ, смека́ть, мере́кать. *Той сѣкалъ, ѣкой го гони. Скоро да идешъ: да ись, че ся врьщашъ, а тъı да оти-*

Видѣло теля пещь, сѣкало, че е стиръ. Видѣлъ бучкѫ сърене, сѣ- че е мандра. Сѣкашъ не е калъ ъноши. **Сѣка́ ми ся,** *гл. безл.* Сто- ся, показа ми ся, видѣ ми ся; ка- ъ мнѣ.

, (да сѣкнѫ), *гл. д* Удрямъ крѣмъıкъ нило да хванѫ огънь; цвѣкамъ, кльвѫ. *и ми единъ огънь.* **Сѣкася,** *гл. възв-* Свѣтка, свѣткася, бльскася, блѣскася, ся, мъскася, сева, севася; мо́лнія свер-

е, *с. ср.* отъ **сѣкамъ.** Мъıсленіе, по- ювање.

е, *гл. ср.* отъ **сѣкамъ** и **сѣкася.** вѣканіе. 2) Свѣткане, бльскане, сѣ- а; мо́лнія.

ъ, *с. м.* Особенъ сѣчникъ, на който ъ дрьва за вѫглища.

ися и **сѣкнувамся** (да ся сѣкнѫ), *взвр.* Сѣщамся. *Сборувамъ ти, щер- ѣквайся, снахо.*

зе́ніе, *с. ср.* Праздникъ на 29-й Ав- , посичание Святаго Иоанна Крьстите- **сѣкноглавъ,** обсичание, обсѣчение, усѣк- ие; **усѣкнове́ніе главы́ Іоа́нна Пред-** , **Іва́нъ сухо́й, по́стный.** *На сѣкно- змии, гущери, самодивъı, самовилъı, ви и всичкъı зли духове се приби- , въ зимовища-та си.*

гла́въ, *с. м. Святый Иванъ сѣкно-*, праздникъ сѣкновение. Понѣйдѣ тоя ъникъ казвать и Святый Иванъ *Бру* ачтото тоя день брулять орѣхъı-тъı. ке тоя день ся пости, то нѣкои го ъпать и Святый Иванъ *Постенъ.*

, **ешь,—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **сѣкамъ.** вѣкнѫ. **Да ся сѣкне,** да ся свѣтне, ьсне, да блѣсне.

, **ешь,—нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **сѣкѫ.** ѣснѫ.

, (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **амся.** Да ся сѣтѫ.

а, *нар.* Сѣкомъ.

ый, мъ, ма, мо, *пр.* Что става, что дохожда изведнѫжъ, безъ да му сиъı ся надѣвали, да сиъı го чакали; напраснъıй, нечаканъıй, изненадѣйнъıй; **внезапный, неожи́данный, нечая́нный.** *Сѣкома смрътъ,* напрасна; **скоропости́жная конча́на.**

Сѣкомъ, *нар.* Сѣкома, изведнѫжъ, изненадѣйно, напрасно, нечакано, внеблюдъ, насѣкомъ; **внезапно, неожи́данно, нечая́нно.** *Сѣкомъ умрѣ;* умеръ **скоропости́жно.**

Сѣкъ, сѣкове, *с. м.* Сѫдъ за дрьжание въ него гроздие, вино.

Ке соберамъ, моме, много гроздие, мило,
Ке изполнамъ, моме, голѣмъı сѣковъı,
Ке послужамъ, моме, сватовъı и сватици. *Пѣс.*

Сѣкъ, *с. м.* 1) Погубване, посичане много свѣтъ отъ хайдутъı, отъ кърджалии, въ врѣмя на войнѫ; сѣчь; сѣча. 2) Сѣчение, сѣчь; сѣча. *Сѣкъ нѣма,* не може, не иде да ся сѣче. *Дебело дрьво сѣкъ нѣма,* не прилѣга, не уйдисва да ся сѣче.

Дълбока вода бродъ нѣма,
Високо дрьво сѣкъ нѣма,
Ылова крава грѣхъ нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Сѣкъ́ıра, *с. ж.* Сѣчиво, съ което сѣкатъ дрьва: сакавица, брадва, ножакъ, надяякъ, манара, балтия, топоръ; **топо́ръ.** *Всякому лѣжи сѣкъıра на врата. Сѣче му сѣкъıра-та и отъ дву-тъı страны. Не ся бои гора-та отъ сѣкърж-тѫ, а отъ дръжало-то ѝ. Изведнѫжъ сѣкъıра-та не отсичка.*

Сѣкъ́ирица и **сѣкъ́ирка,** *ум. ж.* и **сѣкъ́ирчя,** *ум. ср.* отъ **сѣкъ́ıра.** Брадвица; **топо́рикъ, топоро́къ.** *Земи си сѣкъıрицѫ.. Поврьти ми, дву-тя, точило-то, да си наточъ сѣкъирчя-то.*

Сѣкѫ, че́шь, сѣкохъ, сѣклъ (да сѣкнѫ), *гл. д.* Сѣчъ: 1) Удрямъ нѣчто съ остро сѣчиво за да го прѣрѣжъ, да го направъ на късовъı; баскамъ; **сѣчь, руби́ть.** *Сѣкѫ кокалъı, сѣкѫ мясо, зелкъı.* 2) За брадвѫ, за сѣчиво: остръ съмъ, та рѣжъ, та дѣламъ лесно; **рѣзать.** *Брадва-та не сѣче,* изхабена е. 3) Съ сѣчение берѫ, събирамъ; **руби́ть.** *Сѣкѫ дрьва,* берѫ дрьва въ гора-тѫ. *Сѣкѫ дрьве отъ корена,* рубъ, срубвамъ *Съ гладнѫ мѣшлинѫ дрьва не сѣкѫтъ. Ако нѣмашъ слугѫ, самъ щешъ сѣчешъ дрьва.* 4) Рѣжъ, разрѣзвамъ, срѣзвамъ, нарѣзвамъ; **разрѣзывать, разруба́ть.** *Кога сѣчѫтъ лубеницѫ, капака сѣчѫтъ накрьстъ.*

Ручай, поручай заболко,
Доръ да ти дойдитъ загия-то,
Съ фрънскъı ножина сѣчено,
Во златѫ тепсъı рядено,
При честна кума ставено. *Пѣс.*

Сѣдѫ́, и́шь,—дѣ́хъ,—дѣ́лъ (да сѣднѫ), гл. ср. 1) Сложилъ съмъ ся на задницѫ-тѫ си, а не стоѫ правъ или лѣгналъ; сидѣ́ть. *Подвили крака, сѣдять и пушять чибуци. Сѣдять на столовы.* 2) Намирамся въ нѣ́какво положение; стоѫ; сидѣ́ть. *Защо сѣдишь правъ, та не сѣднешь? Сѣди замыслень, кажжрень. Сѣдѫ имъ гостенинъ.* 3) Живѣ́ѫ, обытавамъ, намирамся, стоѫ; сидѣ́ть, жить, обита́ть. *Ные сѣдимъ бливо до тѣхъ, въ сѫщѫ-тѫ махалѫ. Тѣ не сѣдять вяче у нашѫ-тѫ кѫщѫ. Много годины е сѣдѣлъ въ Влашко.* 4) Намирамся нѣ́йдѣ; стоѫ, останамъ, лѣ́жѫ; находи́ться, быва́ть, остава́ться, лежа́ть. *Сѣди ми надъ главѫ-тѫ. По цѣлы дни сѣди изъ улици-ты, по кръчмы-ты. Сѣди при бащѫ си. Сѣди ли още сѣно-то на ливады-ты? Нивы-ты сѣдять непожънаты. Сѣдѫ въ тъмницѫ.* 5) Не работѫ, стоѫ празденъ; почивамъ. *Какво правите?—Ничто, сѣдимъ. Обычна повяче да сѣди. Стига си сѣдѣлъ, помогни и ты нѣчтичко.* 6) Не съмъ още лѣгналъ; стоѫ: сидѣ́ть. *Снощи сѣдѣхмы до късно. У тѣхъ гори свѣщь, още сѣдять.* 7) Не отивамъ на нѣ́кадѣ; останамъ, стоѫ; остава́ться. *Сѣди, посѣди, сѣдни още малко, защо бръзашь?*

Послушай, сынко Стояне,
Туй лѣто иди кларувай,
Занапрѣдъ сѣди почивай. *Пѣс.*

8) Жѣдѫ, чакамъ, стоѫ, останамъ; ждать. *Не сѣдѣхмы да пустне черкова.* 9) Лѣгамъ, прилѣгамъ, ставамъ, стоѫ, отивамъ; приходи́ть, приходи́ться. *Нова-та дрѣха не му сѣди добрѣ.* 10) Безъ особено нѣкое знаменование. *Сѣди та ми дрънка за тоя, дѣто духа. Сѣднѫлъ ди ми приказва ничто и никакво.* — **Сѣди́ ми,** *гл. безл.* Иде ми, чини ми ся. *Сѣди ми гровно, сѣди ми щуро.* — *Сѣдѫ диванъ нѣкому,* стоѫ правъ прѣдъ нѣкого да му слугувамъ. *Сѣдѫ диванъ чеправъ,* стоѫ правъ съ сгрънѫты на пояса ржцѣ. — *Сѣдѫ на думѫ-тѫ си,* стоѫ на думѫ-тѫ си, устоявамъ на думѫ-тѫ си, дръжѫ си думѫ-тѫ, не си газѫ думѫ тѫ, правѫ что-то съмъ ся врекълъ; держа́ть своё сло́во, не измѣна́ть своему́ слову. — *Сѣди като на тръне, като на иглы,* не е миренъ, нма нѣчто да го мѫчи, да мъсли, не ся спира; сиди́ть какъ на шпи́лькахъ; быть, сидѣ́ть какъ на игóлкахъ. — *Душа-та му сѣди въ зжбы-ты,* не го бъ ва вяче, много е отпаднѫлъ, скоро ще да мре, душа-та му мирише на плѣсень. — *Който иска да сѣди на два стола, сѣда на земѫ-тѫ. Който стола, лесно пада. Крив сѫди. Криво да сѣдимъ, тимъ. Да бы мирно сѣд до видѣло. Който не ви лопатѫ-тѫ, сѣди на Остро желѣво въ човалъ самъ, да не тя е срам ка, та нека да е като рыба въ малкѫ водѫ н сѣди подъ крушъкъ-тѫ, т Хытра лисица задъ вра день сѣди, гладенъ ходи. чюди. Сѣди та ся потр*

Сѣдячкы́, *нар.* Сѣднишкоми дяшкымъ. *Работи сѣдячк*

Сѣдяшко́мь, сѣдяшкы́мь тѫ, *нар.* Сѣднѫлъ, не пра сѣдѣюмь, сѣдячкы; си́д *сѣдяшкомь.*

Сѣдя́нка, *с. ж.* Кога ся нѣйдѣ вечерь да работять, вечерка, посѣда; вечерни́ посѣ́дки. *Кладѫ сѣдянкѫ,* вамъ сѣдянкѫ. *Наклалѫ дянкѫ.* По сѣдянкы-ты ж ты ся надбръзвать на раб и дѣвойкъ-ты ся огляждат *дянкы, баба на трошенк ка за копанкѫ, а голѣм Сѣдянкы и попрялкы.* кой работи свое нѣчто, а тять и на онѣ, който е нак

Сѣдя́нквамь и сѣдя́нкува дѫ вечерь късно на работѫ *Снощи сѣдянкувахмы.*

Тодорка го е чакала,
Сядѣла сѣдянкувала,
Додѣ пѣтли-ти трижь
Три юва памукъ изпр
Три мотовилкы смота
Тънкѫ си рпзѫ замрѣ

Сѣдя́нкване и сѣдя́нкув сѣдя́нквамь.

Сѣдя́нко, *с. м. Вълчий сѣ* нѣкакво.

Сѣ́ене, *с. ср.* отъ **сѣ́ѫ.** С

Сѣ́йтба, *с. ж.* Сѣтба: 1) С сѣяніе, сѣвъ, посѣвъ. 2) то сѣ́ять нѣчто; посѣвъ; *сѣйтбѫ хванѫ дъждець.* сѣяно; посѣвъ, рожба, *Сѣйтбы-ты отивать доб*

Сѣка́вица, *с. ж.* 1) Сѣчи за сѣчене, за чюкание зел нѣчто; сѣчка, та́пка. 2) лъна крьстъ. 3) Свѣткав бѣскавица, лѣскавьць, вѣд

офия; мо́лнія, блиста́вица. *Остры како сѣкавици.*

ъ уста му бѣлъı пѣнъı падать,
ъ носа му сини пламни бихть,
ъ очи му сѣкавици пущать. *Пѣс.*

, *с. м.* Раст. гѫба *Polyporus fomen-*
, прахънь, прахунь, трутъ, тра́тъ;
•
, *гл. ср.* Мъıслѭ, струва ми ся, чи-
и ся, сакамь; ду́мать, предполага́ть,
ь, смека́ть, мере́кать. *Той сѣкалъ,*
кой го гони. Скоро да идешь: да
ь, *че ся врьщашь, а тъı да оти-*
Видѣло теля пещь, сѣкало, че е
стирь. Видѣлъ бучкѫ сърене, сѣ-
че е мандра. Сѣкашь не е калъ
нощи. **Сѣка́ ми ся**, *гл. безл.* Сто-
ı ся, показа ми ся, виде́ ми ся; ка-
ь мнѣ.
(да сѣкнѫ), *гл. д* Удрѭмь крѣмъıкъ
нило да хванѫ огънь; цвѣкамь, кльвѫ.
и ми единъ огънь. **Сѣкася**, *гл. възв.*
вѣтка, свѣткася, бльскася, блѣскася,
ся, мъскася, сева, севася; мо́лнія свер-
•
е, *с. ср.* отъ **сѣ́камь**. Мъıсление, по-
ование.
е, *гл. ср.* отъ **сѣ́камь** и **сѣкася**.
вѣканіе. 2) Свѣткание, бльскание, сѣ-
а; мо́лнія.
, *с. м.* Особенъ сѣчникъ, на който
ъ дрьва за вѫглища.
ся и **сѣ́кнувамся** (да ся сѣкнѫ),
возвр. Сѣщамся. *Сборувамь ти, щер-*
ьквайся, снахо.
ѣ́ніе, *с. ср.* Праздникъ на 29-й Ав-
посичание Святаго Иоанна Крьстите-
сѣкноглавъ, обсичание, обсѣчение, усѣк-
ие; **усѣкнове́ніе главы́ Иоа́нна Пред-**
Ива́нъ сухо́й, по́стный. *На сѣкно-*
змии, гущери, самодивъı, самовилъı,
и и всичкъı зли духове се прибие-
въ зимовища-та си.
ла́въ, *с. м. Святый Иванъ сѣкно-*
, праздникъ сѣкновение. Понѣйдѣ тоя
никъ казвать и Святый Иванъ *Бру*
ачтото тоя день брулять орѣхъı-тъı
ке тоя день ся пости, то нѣкои го
ять и Святый Иванъ *Постенъ.*
, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѣкать**.
сѣкнѫ. Да ся сѣкне, да ся свѣтне,
ьсне, да блѣсне.
, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **сѣкѫ́**.
снѫ.
(да ся), ешь,—нѫ́лся, *гл. свр.* отъ
амся. Да ся сѣтѫ.
ь, *нар.* Сѣкомь.
ый, мъ, ма, мо, *пр.* Что става, что
дохожда изведнѫжь, безъ да му сиъı ся надѣяли, да сиъı го чакали; напраснъıй, нечаканъıй, изненадѣйнъıй; **внеза́пный, неожи́данный, нечая́нный.** *Сѣкома смрьть,* напрасна; **скоропости́жная конча́на.**

Сѣкомь, *нар.* Сѣкома, изведнѫжь, изненадѣйно, напрасно, нечакано, внеблюдъ, насѣкомь; **внеза́пно, неожи́данно, нечая́нно.** *Сѣкомь умрѣ;* умеръ **скоропости́жно.**

Сѣкъ, сѣкове, *с. м.* Сладъ за дрьжание въ него гроздие, вино.

Ке соберамь, моме, много грозде, мило,
Ке изполнамь, моме, голѣмъı сѣковъı,
Ке послужамь, моме, сватовъı и сватици. *Пѣс.*

Сѣкъ, *с. м.* 1) Погубване, посичане много свѣтъ отъ хайдутъı, отъ кърджалии, въ врѣмя на войнѫ; сѣчь; сѣча. 2) Сѣчение, сѣчь; сѣча. *Сѣкъ нѣма*, не може, не иде да ся сѣче. *Дебело дрьво сѣкъ нѣма*, не прилѣга, не уйдисва да ся сѣче.

Дълбока вода бродъ нѣма,
Въсоко дрьво сѣкъ нѣма,
Калова крава грѣхъ нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Сѣкъ́ира, *с. ж.* Сѣчиво, съ което сѣкать дрьва: сакавица, брадва, ножакъ, надяакъ, манара, балтия, топоръ; **топо́ръ.** *Всякому лѣжи сѣкъıра на врата. Сѣче му сѣкъıра-та и отъ дво-тъı страны. Не ся бои гора-та отъ сѣкърѫ-тѫ, а отъ дръжало-то ѝ. Изведнѫжь сѣкъıра-та не отсичка.*

Сѣкъ́ирица и **сѣкъ́ирка**, *ум. ж.* и **сѣкъ́ирчя**, *ум. ср.* отъ **сѣкъ́ира**. Брадвица; **топо́рикъ, топоро́къ.** *Земи си сѣкъıрицѫ, прѣсѣчи си габровицѫ. Повърти ми, дѣтя, точило-то, да си наточъ сѣкъирчя-то.*

Сѣкѫ́, че́шь, сѣкохъ, сѣклъ (да сѣкнѫ), *гл. д.* Сѣчь: 1) Удрѭмь нѣчто съ остро сѣчиво за да го прѣрѣжѫ, да го направѫ на ка́совъı; баскамь; сѣчь, руби́ть. *Сѣкѫ кокалъı, сѣкѫ мясо, зелкъı.* 2) За брадвѫ, за сѣчиво: остръ съмь, та рѣжѫ, та дѣламь лесно; рѣзать. *Брадва-та не сѣче*, изхабена е. 3) Съ сѣчение берѫ, събирамь; руби́ть. *Сѣкѫ дрьва*, берѫ дрьва въ гора́-та. *Сѣкѫ дрьве отъ корена*, рубѫ, срубвамь *Съ гладнѫ мѣшлинѫ дрьва не сѣкѫть. Ако нѣмашь слугѫ, самъ щешь сѣчешь дрьва.* 4) Рѣжѫ, разрѣзвамь, срѣзвамь, нарѣзвамь; разрѣзывать, разруба́ть. *Кога сѣчѫть лубеницѫ, капака сѣчѫть накрьстъ.*

Ручай, поручай заболко,
Дорь да ти дойдить загия-то,
Съ фружскъı ножина сѣчено,
Во златѫ тепсѫ рядено,
При честна кума ставено. *Пѣс.*

5) Рѣжѫ, орѣзвамь, отрѣзвамь, остригвамь; **обстригáть, остригáть.**

Ке ти клавамъ три младъı берберъı,
Ке ти сѣчѫмь косѫ до појаса.
И му кладе три младъı берберъı,
Му избричи косѫ до појаса. *Пѣс.*

6) Рѣжѫ, отрѣзвамь, прѣсичѫмь, отсичѫмь, посичѫмь, зимамь; **отрѣзывать, отрубáть, обезглáвливать.** *Ржка, что дава не ѫ сѣкѫть. Поклоненѫ главѫ сабла не сѣче;* **новúнную гóлову и мечъ не сѣчётъ.** *Кого стигнѫть, сѣчѫть, колять.*

Па хватихѫ димнъıй Марка,
Во желѣзо гъ окованѫ,
Изкарахѫ острѫ сабѫ,
Да му сѣчѫть русѫ главѫ. *Пѣс.*

7) Правѫ, направямь, вадѫ, изкарвамь. *Сѣкѫ парьı;* **бить, чекáнить монéту.** *Сѣкѫ петала.* 8) За вѣтръ: вѣѫ сухо и студено, та правѫ лице-то човѣку да изпрьхне; рѣжѫ, брьснѫ, стръжѫ. *Отпрѣдъ пече, отзадъ сѣче. Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, никому на вѣрѫ не дава.* 9) Разбирамь, отбирамь. *Сѣче му умъ-тъ, глава-та,* отъ малко зима, разбира. *Сѣче му глава-та като халваджийскѫ тесльѫ.* 10) Рѣжѫ, болѫ, ямь. *Срьдцѐ мя сѣче* 11) Хапѫ, щипѫ, ямь *Болвѫ во сѣчка не чинѣло да отепашь, оти во лѣтѣ ке тя сѣчѫть много болвы-тъı.* 12) Наряждамь, отряждамь, наглашамь; **рѣшáть, постановлáть.** *На водѫ-тѫ Господь стопанъ кладе сурѫ ламѫ мрьшѣкадняѫ. На стопанъ-тъ сѣчахѫ таинъ да давать на день по еднѫ малкѫ момѫ.* **—кѫся,** 1) *гл. вз.* Удрямъıся, биемся, колимся съ ножевъı, съ сабли; **сѣчься, бúться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь сѣченъ. *Която ржка дава, не ся сѣче.* — *Сѣчú главѫ,* изведися още, крьши главѫ. — *Сѣкѫть дъскѫ,* казвася, кога въ четвръткъ вечерь прѣдъ сватбѫ сватовети отсичать, что трѣбва да даде момъкъ-тъ на моминъı-тъı родители за изхранване момѫ-тѫ; в. **сѣчéние прьстенъ.** — *Сѣкѫ куленъ,* за царевицѫ: цьвтѫ, пущамь къткѫ за да врьжѫ.

Сѣкáвамся, *гл. възвр.* Сѣщамся. *Никой ми ся не сѣкава, досѣтися едно гачя самоуче, отвори си монастира.*

Сѣменúтый, тъ, та, то, *пр.* Что има много сѣмя; плодовитый; **сѣменúстый.** *Пакъ тѣзи грьстъı, длъгъı като орачкѫ копралъкъ, да ся сѣменитъı като дванадесять синигера въ еднѫ дупкѫ.*

Сѣменце, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Малко сѣмя; сѣмице.

Сѣменякъ, *с. м.* Кромидъ лукъ израслъ отъ сѣмя, а не отъ арпаджикъ: лукъ, ı шій изъ сѣмянъ.

Сѣмице, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Сѣменце.

Сѣмка, *с. ж.* У нѣкои растения: нд но сѣмя. *Сѣмкъı отъ тъıквѫ, отъ к И сѣмкѫ да не остане отъ него*

Сѣмко, им. соб. мѫжко.

Сѣмо, *нар.* Само, самъ, тукъ, тука, мѣсто, вамо, овдѣ, овдѣка; здѣсь, *Гряди сѣмо,* ела самъ.

Сéмче, *с ср.* Яйце, сѣмя отъ въши блъхѫ; гнида, вохче, вчене, ичене ченче.

Сѣмчица, *ум. м.* отъ **сѣмка; сѣме**

Сѣмъ, *нар.* Оснѣнь, освѣмь, осѣмь; **окрóмѣ, опрúчь.** *Вода-та всичко сѣмь черно лице и лошь язъıкъ.*

Сѣмя, мена́, *с. ср.* 1) У растения-та чясти, онъıя зрънца, отъ които изр новъı растения отъ сѫщия родъ; **саженéцъ.** *Сѣмя отъ тъıквъı,* сѣмк *рабой за сѣмя.* 2) Онова вещест което ся зачвать животинъı-тъı; сѣ Потомство. — *Хамово сѣмя,* ничт какъвъ човѣкъ.

Сѣнéние, *с. ср.* отъ **сѣнѫ́ся.**

Сѣнúще, *с. ср.* 1) Призракъ. видѣние като зълъ духъ, таласѫмъ. вампъıр и др.; **тѣнь.** 2) Сѣнка, мора, что насънѣ людѐ то и гъı мѫчи.

Сѣнка, *с. ж.* 1) Малка тъмнота, коят около нѣчто, подъ нѣчто, что не пуш линѫ-тѫ да мине и тамъ; сѣнь; тѣ нѫ, правѫ, врѣгамь сѣнкѫ. 2) дѣто има сѣнкѫ; затѣнь. *Сѣдимъ кѫ;* **сидѣть въ затѣнии.** 3) Сѣнни двѣ-тъı знаменованиня. 4) Дълга бѣ ха, съ които ужь бъıлъı облѣченъ дивъı-тъı, юдъı-тъı.

Разболѣся юнакъ Марко,
Съгляда го сиво орля,
Че отиде то при Марка,
Съсъ крака му дрьва сбира,
Дрьва сбира, огънь кладе,
Съсъ крълѣ му сѣнкѫ прави,
Съсъ уста му водѫ носи,
Водѫ носи, та го пои. *Пѣс.*

На побийте кривъı харбъı,
Кривъı харбъı и наджаци,
Намѣтайте запуяджии,
Дано стигне обсѣнь сѣнка,
Обсѣнь сѣнка на овця-тъı. *П*

Зайкова сѣнка, раст. *Asparagus nalis,* калинка; спáржа. — *Заяшк ка* раст. *Asparagus tenuifolius,* косъмъ. — *И отъ сѣнкѫ-тѫ си* много е страхливъ. — *Боися и от кѫ-тѫ му,* много ся бои отъ него. *соко дрьво сѣнкѫ не хваща. Съ*

лю всѣ около дрьво-то. Голѣма — голѣма тряска. Голѣма сѣ-гладна дупка. Лѣтѣ подъ сѣнки-имѣ по прѣсны-ты. Който лѣтѣ сѣнкы-ты плывне, зимѣ на снѣга е. Вардися, докле не ти сѫ из-ми сѣнкѫ-тѫ, откакъ ти ѫ из-пь, до тамъ тя кучка и отнесла! вдигнешь сѣнкѫ пó-горѣ! Клятва.

ь, *с. м.* и **сѣнийца**, *с. ж.* Направа, *като колыбѫ отъ клоне съ шюмѫ-тѫ кѫ. Подъ буковѫ сѣнницѫ самъ ѣдяше.*

ср. Покосена и изсушена трѣва; *Сѣно коприна*, много тънко и ху-вно. *Кумово, попово сѣно*, звѣзды попова слама; **млѣчный путь**. — *ва водѫ подъ сѣно-то*, разпалва, ва работѫ-тѫ. — *Отъ сѣно бунище, унище сѣно. Мома вино не пие, сѣно не яде; мома-та съ окѫ-тѫ, а на копѫ-тѫ.*

исница, *с. ж.* и

исъ, *с. м.* Раст. *Cinosurus crista-*ребéнчатая трава.

ъ, *с. м.* 1) Врѣми-то, когато косять -ты, коситба; **сѣнокóсъ**. 2) Който сѣно; косачь; **сѣнокосецъ, косáкъ, косéцъ**.

ж. ср. отъ **сѣно**. Малко сѣно; **сѣнцó**.

ь, *ум. ж.* отъ **сѣнка**.

тый, стъ, сть, сто, *пр.* 1) Что врьга дебелѫ сѣнкѫ; **тѣнúстый**. *сто дрьво.* 2) Дѣто има дебелѫ сѣн-**нúстый**. *Сѣнчасты мѣста.*

нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѣкѫ**. **й, сѣтый.**

ж. Сѣнка; **тѣнь**.

Хубаво моя родъ нѣма,
Дълъбоко море дно нѣма,
Агня сугаря грѣхъ нѣма,
Вдовица жена срамъ нѣма,
Въсоко дрьво сѣнь нѣма. *Пѣс.*

Смилявне лудо дѣтя,
Смиль ти пояс половина,
Сѣнь ти, лудо, хубавина,
Что ти лице увянѫло? *Пѣс.*

, йшся,—нúлся, *гл. об.* За сѣнкѫ, ище: излизамь, навлавамся, показвам-тѫся, вѣскамся, мѣркамся; **явля́ться**. *-та му ся сѣни до темела.*

, *с. м.* Ограда за турѣне въ неѫ **сѣнúйкъ**.

(сѣпвамь, да сѣпнѫ, сѣпнувамь), 1) Сипвамь, прѣпьвамь. 2) Повръ-назадъ; сѣцамь, хецамь; **оса́живать**. *кола-та.* 3) Въздрѣжамь, вразу-. *Сѣпнѫхъ го малко.* **—мся**, 1) *гл. възвр.* Сипвамся, прѣпьвамся. *Сѣпнѫх-ся въ тъмнинѫ-тѫ о камыкъ.* 2) Дрѣпамся, дрѣпинамся, тягльмся изведнѫжь на единѫ странѫ. *Като го видѣ, че иде, сѣпнѫся и изпустнѫ паницѫ-тѫ.* 3) Пробуждамся изведнѫжь отъ нѣчто; трепкамь, сѫпвамся; **просыпáться, очунáться**. *Отъ сънъ ся сѣпнѫ*, пробудися. *Какъ ся сѣпнѫ, събудися. Па ся сѣпнѫлъ, та ся е събудилъ.* 4) Дохождамь на себе-си, опомнювамся, спирамся, въздрѣжамся. *Сѣпнѫлася и не го направила. Като го чю, Богданъ ся сѣпнѫ, уплаши и ся на Бога помоли.* 5) За водѫ: дрѣпамся, губьмся, прѣставамь, сякамся, оттичамся; **убывáть**. *Сѣпнѫся вода-та*, тяглися отдѣто бѣ притекла. 6) *гл. стр.* Бувамь сѣпнáтъ.

Сѣпаню, *с. ср.* отъ **сѣпамь** и **сѣпамся**.

Сѣпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣпамь**.

Сѣпнувамь, *гл. уч.* отъ **сѣпнѫ**.

Сѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѣпамь**. **—нѫтый**, *прич. стр.* **—то**, *нар.* Сопнáто.

Сѣрезъ, *пр. неизм. Сѣрезъ биволи*, които имать бѣло на чело-то; лъси биволи. *Прягнѫли сѣрезъ биволы.*

Сѣрúвый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѣрѣй, что е съ сѣрѣй; сѣрѣливый. *Сѣрива влъна*, още не прана.

Сѣрый, ръ, ра, ро, *пр.* Барзавый, бозавый, пепелявый, сивый, сурый; **сúвый, сѣрый, сúзый**.

Сѣрѣй, *с. м.* Потъ, киръ отъ потъ по овцятъ; **жúрный потъ у овéцъ**.

Сѣрѣйлúвый, въ, ва, во, *пр.* 1) Сѣривый. 2) *Сѣрѣйливо млѣко*, прьво-то млѣко у женѫ и животно слѣдъ рожбѫ-тѫ; коластра; *colostrum;* **молóзиво**.

Сѣтба, *с. ж.* Сѣитба. *По поле бащинѫ сѣтбѫ е събирала.*

Сѣтка, *с. ж.* Една голѣма мрѣжа, съ която ловять скумрии въ Дунава.

Сѣтнъый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; умнъый, събуденъый, **ачикгиозъ**; **дога́дливый, смѣтливый, у́мный**. *Ако си сѣтенъ, можешь да ся отберешь, что ти кажвамь. Сѣтенъ попъ-тъ бѣдѣйкы, му текнѫло, оти Богородица била така, что и́ ся явила два пѫти.*

Сѣтый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **сѣкѫ**. Сѣнъый, сѣиъый.

Сѣтѫ, нешь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **сѣцамь**. **—тенъый**, *прич. стр.*

Сѣцáло, *с. ср.* Остьръ чюкъ, съ когото рѣжять желѣзо, като го чюкать отгорѣ.

Сѣцамь (сѣцвамь, да сѣцнѫ, сѣцнувамь), *гл. д.* 1) Дрѣпамь, дрѣпинамь, тягльмь; тя-

5) Рѣжѫ, орѣзвамь, отрѣзвамь, остригвамь; **обстригáть, остригáть.**

Ке ти клавамь три младъ берберъ,
Ке ти сѣчѫмь косѫ до појаса.
И му кладе три младъ берберъ,
Му избричи косѫ до појаса. *Пѣс.*

6) Рѣжѫ, отрѣзвамь, прѣсичѫмь, отсичѫмь, посичѫмь, зимамь; **отрѣзывать, отрубáть, обезглáвливать.** *Ржка, что дава не гѫ сѣкѫть. Поклоненѫ главѫ саблꙗ не сѣче;* **повúнную гóлову и мечъ не сѣчётъ.** *Кого стигнѫть, сѣчѫть, колять.*

Па хватихѫ димнъй Марка,
Во желѣзо гъ окованѫ,
Изкарахѫ острѫ сабѫ,
Да му сѣчѣть русѫ главѫ. *Пѣс.*

7) Правѫ, направямь, вадѫ, изкарвамь. *Сѣкѫ парꙗ;* **бить, чекáнить монéту.** *Сѣкѫ петала.* 8) За вѣтръ: вѣѫ сухо и студено, та правѫ лице-то човѣку да изпрьхне; рѣжѫ, брьснѫ, стръжѫ. *Отпрѣдъ пече, отзадъ сѣче. Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, никому на вѣрꙗ не дава.* 9) Разбирамь, отбирамь. *Сѣче му умъ-тъ, глава-та,* отъ малко зима, разбира. *Сѣче му глава-та като халваджийскѫ тесламъ.* 10) Рѣжѫ, болѫ, ямь. *Срьдце мя сѣче* 11) Хапѫ, щипѫ, ямь *Болвѫ во сѣчка не чинѣло да отепашь, оти во лѣтѣ кѣ тя сѣчѫть много болвы-ты.* 12) Наряждамь, отряждамь, наглашамь; **рѣшáть, постановлáть.** *На воджтѫ Господь стопанъ кладе сурѫ ламѫ мрлшёнадиѫ. На стопанъ-тъ сѣчѫхѫ таинъ да давать на день по еднѫ малкѫ момѫ.* **—кѫся,** 1) *гл. вз.* Удрюмъ-ся, биемся, колимся съ ножевъ, съ сабли; **сѣчься, бúться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь сѣченъ. *Конато ржка дава, не ся сѣче.* — *Сѣчú главѫ,* наведися още, крьши главѫ. — *Сѣкѫть дъскѫ,* казвася, кога въ четвръткъ вечерь прѣдъ сватбѫ сватовети отсичѫть, что трѣбва да даде момъкъ-тъ на моминъ-тъ родители за изхранване момѫ-тѫ; в. **сѣчéние прьстенъ.** — *Сѣкѫ кулень,* за царевицѫ: цвѣтѫ, пущамь къткѫ за да врьжѫ.

Сѣкáвамся, *гл. възвр.* Сѣщамся. *Никой ми ся не сѣкава, досѣтися едно гѫчя самоуче, отвори си монастира.*

Сѣменúтый, тъ, та, то, *пр.* Что има много сѣмя; плодовитый; **сѣменúстый.** *Пакъ тѣви грьсты, дълги като орачкѫ копралѫ, да ся сѣменитъ като дванадесять синигера въ еднѫ дупкѫ.*

Сѣменце, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Малко сѣмя; сѣмице.

Сѣменякъ, *с. м.* Кромидъ лукъ израслъ отъ сѣмя, а не отъ арнаджикъ; **лукъ, из-шій изъ сѣминъ.**

Сѣмице, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Сѣменце.

Сѣмка, *с. ж.* У нѣкои растения: надро-но сѣмя. *Сѣмкъ отъ тыквѫ, отъ кр... И сѣмкѫ да не остане отъ него!*

Сѣмко, им. соб. мѫжко.

Сѣмо, *нар.* Само, самъ, тукъ, тука, на мѣсто, вамо, овдѣ, овдѣка; здѣсь, ... *Гряди сѣмо,* ела самъ.

Сéмче, *с ср.* Яйце, сѣмя отъ въшкѫ, бъхѫ; гнида, вохче, вчене, нчене, ченче.

Сѣничица, *ум. м.* отъ **сѣнка; сѣмечк...**

Сѣмь, *нар.* Освѣнь, освѣмь, осѣмь; **окрóмѣ, опрúчь.** *Вода-та всичко из... сѣмь черно лице и лошь языкъ.*

Сѣмя, мена́, *с. ср.* 1) У растения-та: ... чясти, онъя зрьница, отъ конто израс... новъ растения отъ сѫщия родъ; ... саженéцъ. *Сѣмя отъ тыквы,* сѣмкъ... *рабой за сѣмя.* 2) Онова вещество ... което ся зачнать животны-тъ; сѣм... Потомство. — *Хамово сѣмя,* ничто ... какъвъ човѣкъ.

Сѣнéние, *с. ср.* отъ **сѣнѫся.**

Сѣнúще, *с. ср.* 1) Призракъ, видѣние, ... като зълъ духъ, таласѫмъ, вампиръ, ... и др.; тѣнь. 2) Сѣнка, мора, что ... насънѣ людие то и гъ мѫчи.

Сѣнка, *с. ж.* 1) Малка тьмнота, конато ... около нѣчто, подъ нѣчто, что не пуща ... линѫ-тѫ да мине и тамъ; сѣнь; **тѣнь** ... *нѫ, правѫ, врьгамь сѣнкѫ.* 2) ... дѣто има сѣнкѫ; **затѣнь.** *Сѣдимъ на... кѫ;* **сидѣть въ затѣни.** 3) Сѣнище ... двѣ-тъ знаменования. 4) Дълга бѣл... ха, съ конто ужь бѣлъ облѣчены ... дивы-ты, юды-ты.

Разболѣся юнакъ Марко,
Съгледа го сиво орля,
Че отиде то при Марка,
Съсъ крака му дрьва сбира,
Дрьва сбира, огънь кладе,
Съсъ крылѣ му сѣнкѫ брани,
Съсъ уста му водѫ носи,
Водѫ носи, та го пои. *Пѣс.*

На побийте кривъ харбъ,
Кривъ харбъ и надѫжаци,
Намѣтайте запуяджени,
Дано стигне обсѣнь сѣнка,
Обсѣнь сѣнка на овця-тъ. *Пѣс.*

Зайкова сѣнка, раст. *Asparagus o... nalis,* калинка; **снáржа.** — *Заяшка... ка* раст. *Asparagus tenuifolius,* ... косъмъ. — *И отъ сѣнкѫ-тѫ си сѫ... много е страхливъ. — Боися и отъ... кѫ-тѫ му,* много ся боя отъ него. — *соко дрьво сѣнкѫ не хваща. Сѣнк...*

алѫ все около дрьво-то. Голѣма а — голѣма тряска. Голѣма сѣн- — гладна дупка. Лѣтѣ подъ сѣнкы- зимѣ по прѣсны-ты. Който лѣтѣ сѣнкы-ты пльзне, зимѣ на снѣга не. Вардися, докльѣ не ти сѫ изили сѣнкѫ-тѫ, откакъ ти ѫ изять, до тамъ тя кучка и отнесла! не вдигнешь сѣнкѫ по́-горѣ! Клятва.

къ, *с. м.* и **сѣнни́ца**, *с. ж.* Направа, **ь** като колъбѫ отъ клоне съ шюмѫ-тѫ **ѣнкѫ**. *Подъ буковѫ сѣнницѫ самъ сѣдяше.*

с. ср. Покосена и изсушена трѣва; . *Сѣно коприна*, много тънко и ху- сѣно. *Кумово, попово сѣно*, звѣздъ **ва**, попова слама; **млѣчный путь**. — *лива водѫ подъ сѣно-то*, разпалва, **хва** работѫ-тѫ. — *Отъ сѣно бунище, бунище сѣно. Мома вино не пие, сѣно не яде; мома-та съ окѫ-тѫ, та на копѫ-тѫ.*

ла́сица, *с. ж.* и **ла́съ**, *с. м.* Раст. *Cinosurus crista-* **гребе́нчатая трава́**.

о́съ, *с. м.* 1) Врѣмя-то, когато косять **цы-ты**, коситба; **сѣнокóсъ**. 2) Който сѣно; косачь; **сѣнокосецъ**, **коса́къ**, **рь**, **косе́цъ**.

, *ум. ср.* отъ **сѣно**. Малко сѣно; **сѣнцо́**. **ца**, *уж. ж.* отъ **сѣнка**.

истый, **стъ**, **стъ**, **сто**, *пр.* 1) Что **я**, врѣга дебелѫ сѣнкѫ; **тѣни́стый**. *ласто дрьво.* 2) Дѣто има дебелѫ сѣн- **тѣни́стый**. *Сѣнчасты мѣста.*

й, **нъ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **сѣ́ѭ**. **тый**, **сѣтый**.

с. ж. Сѣнка; **тѣнь**.

Хубаво моя родъ нѣма,
Дълбоко море дно нѣма,
Ѣгня сугаря грѣхъ нѣма,
Вдовица жена срамъ нѣма,
Вѣсоко дрьво сѣнь нѣма. *Пѣс.*

Смиляние лудо дѣте,
Смиль ти пояс половина,
Сѣнь ти, лудо, хубавина,
Что ти лице увяхло? *Пѣс.*

ся, **и́шся**,—**ни́лся**, *гл. об.* За сѣнкѫ, **ѣнище**: излизамь, явявамся, показвам- **ѣ́стѫся**, вѣскамся, мѣркамся; **явля́ться**. *ка-та му ся сѣни до темела.*

къ, *с. м.* Ограда за турянье въ нея **сѣнни́къ**.

ь (**сѣ́ѭвамь**, да **сѣпнѫ**, **сѣпнувамь**), . 1) Спькамь, прѣпьвамь. 2) Повръ- назадъ; **сѣцамь**, хецамь; **оса́живать**. *и кола-та.* 3) Въздрьжамь, вразу- **мь**. *Сѣпнѫхъ го малко.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Спьвамся, прѣпьвамся. *Сѣпнѫхся въ тьмнинѫ-тѫ о камыкъ.* 2) Дрьпамся, дрьпинамся, тяглѫся изведнѫжь на една страна. *Като го видѣ, че иде, сѣпнѫся и изпустнѫ паницѫ-тѫ.* 3) Пробуждамся изведнѫжь отъ нѣчто; трепкамь, съпнамся; **просына́ться**, **очуна́ться**. *Отъ сънъ ся сѣпнѫ*, пробудися. *Какъ ся сѣпнѫ, събудися. Па ся сѣпнѫлъ, та ся е събудилъ.* 4) Дохождамь на себе-си, опомнювамся, спирамся, въздрьжамся. *Сѣпнѫлася и не го направила. Като го чю, Богданъ ся сѣпнѫ, уплаши и ся на Бога помоли.* 5) За водѫ: дрьпамся, губѫся, прѣставамь, сяквамся, оттичамся; **убыва́ть**. *Сѣпнѫся вода-та*, тяглися отдѣто бѣ притекла. 6) *гл. стр.* Бъкамь сѣпнѫть.

Сѣпаню, *с. ср.* отъ **сѣпамь** и **сѣпамся**.

Сѣпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣпамь**.

Сѣпнувамь, *гл. уч.* отъ **сѣпнѫ**.

Сѣпнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сѣпамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.* —**то**, *нар.* Сопнато.

Сѣрезъ, *пр. неизм.* *Сѣрезъ биволи*, които имать бѣло на чело-то; лъси биволи. *Прягнѫли сѣрезъ биволы.*

Сѣри́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Що има сѣрѣй, що е съ сѣрѣй; **сѣрѣ́йливый**. *Сѣрива влъна*, още не прана.

Сѣрый, **ръ**, **ра**, **ро**, *пр.* Барзавый, бозавый, пепелявый, сивый, суръй; **си́вый**, **сѣрый**, **си́зый**.

Сѣрѣй, *с. ж.* Потъ, киръ отъ потъ по овцяты; **жи́рный потъ у ове́цъ**.

Сѣрѣйли́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Сѣривый. 2) *Сѣрѣйливо млѣко*, прьво-то млѣко у жена и животно слѣдъ рожбѫ-тѫ; коластра; *colostrum*; **моло́зиво**.

Сѣтба, *с. ж.* Сѣитба. *По поле бащинѫ сѣтбѫ е събирала.*

Сѣтка, *с. ж.* Една голѣма мрѣжа, съ която ловять скумрии въ Дунава.

Сѣтнъый, —**тьнъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; умнъый, събуденъый, **ачикгиозъ**; **дога́дливый**, **смѣтливый**, **у́мный**. *Ако си сѣтенъ, можешь да ся отберешь, что ти казвамь. Сѣтенъ попъ-тъ бѣдѣйкы, му текнѫло, оти Богородица была така, что и́ ся явила два пяти.*

Сѣтый, **тъ**, **та**, **то**, *прич. стр.* отъ **сѣ́ѭ**. Сѣнъый, сѣянъый.

Сѣтѫ, **нешь**, —**тилъ**, *гл. свр.* отъ **сѣцамь**. —**тенъый**, *прич. стр.*

Сѣца́ло, *с. ср.* Остьръ чюкъ, съ когото рѣжять желѣзо, като го чюкать отгорѣ.

Сѣцамь (**сѣцвамь**, да **сѣцнѫ**, **сѣцнувамь**), *гл. д.* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, тяглѫ; тя-

5) Рѣжѫ, орѣзвамь, отрѣзвамь, остригвамь; обстригáть, остригáть.

Ке ти клавамь три младъı берберъı,
Ке ти сѣчѣамь косѫ до појаса.
И му кладе три младъı берберъı,
Му избричи косѫ до појаса. *Пѣс.*

6) Рѣжѫ, отрѣзвамь, прѣсичѣамь, отсичѣамь, посичѣамь. зимамь; отрѣзывать, отрубáть, обезглáвливать. *Ржка, что дава не ѫ сѣкжть. Поклоненѫ главѫ сабла не сѣче;* повúнную гóлову и мечъ не сѣчётъ. *Кого стигнжть, сѣчѫть. колять.*

Па хватихѫ димнъıй Марка,
Во желѣзо гъ окованѫ,
Изкарахѫ острѫ сабѫ,
Да му сѣчѣть русѫ главѫ. *Пѣс.*

7) Правѫ, направямь, кадѫ, изкарвамь. *Сѣкѫ парı;* бить, чекáнить монéту. *Сѣкѫ петала.* 8) За вѣтръ: кѣѫ сухо и студено, та правѫ лице-то човѣку да изпрьхне; рѣжѫ, брьснѫ, стръжѫ. *Отпрѣдъ пече, отзадъ сѣче. Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, никому на вѣрѫ не дава.* 9) Разбирамь, отбирамь. *Сѣче му умъ-тъ, глава-та,* отъ малко зима, разбира. *Сѣче му глава-та като халваджийскѫ теслѫ.* 10) Рѣжѫ, болѫ, намь. *Срьдце мя сѣче* 11) Хапѫ, щипѫ, намь *Болвѫ во сѣчка не чинѣло да отепашь, оти во лѣтѣ ке тя сѣчѫть много болвы-тъı.* 12) Наряждамь, отряждамь, нагласямь; рѣшáть, постановлáть. *На водѫтѫ Господь стопанъ кладе сурѫ ламѫ мрьшѣкадиѫ. На стопанъ-тъ сѣчакѫ таинъ да давать на день по еднѫ малкѫ момѫ.* —кѫся, 1) *гл. вз.* Удрямъıся, биемся, колимся съ ножевъı, съ сабли; сѣчься, бúться. 2) *гл. стр.* Бъıвамь сѣченъ. *Кожато ржка дава, не ся сѣче.* — *Сѣчй главѫ,* наведися още, крьши главѫ. — *Сѣкжть дъскѫ,* казвася, кога въ четвръткъ вечерь прѣдъ сватбѫ сватовети отсичать, что трѣбва да даде момъкъ-тъ на моминъı-тъı родители за изхранване момѫ-тѫ; в. сѣчéние прьстенъ. — *Сѣкѫ кулень,* за царевицѫ: цвѣтѫ, пущамь къıткѫ за да врьжѫ.

Сѣкáвамся, *гл. възвр.* Сѣщамся. *Никой ми ся не сѣкава, досѣтися едно гячя самоуче, отвори си монастиря.*

Сѣменúтъıй, тъ, та, то, *пр.* Что има много сѣмя; плодовитъıй: сѣменúстый. *Пакъ тѣзи грьстъı, дългъı като орачкѫ конралѫ, да ся сѣменитъı като двандесять синигера въ еднѫ дункѫ.*

Сѣменце, *ум. ср.* отъ сѣмя. Малко сѣмя; сѣмице.

Сѣменякъ, *с. м.* Кромидъ лукъ израслъ отъ сѣмя, а не отъ арпаджикъ шúй изъ сѣмянъ.

Сѣмице, *ум. ср.* отъ сѣмя

Сѣмка, *с. ж.* У нѣкои расте но сѣмя. *Сѣмкъı отъ тъıк И сѣмкѫ да не остане*

Сѣмко, *пи. соб. мѫжско.*

Сѣмо, *нар.* Само, самъ, тук мѣсто, вамо, ондѣ, овдѣка *Гряди сѣмо,* ела самъ.

Сéмче, *с ср.* Яйце, сѣмя блъхѫ; гнида, вохче, вче ченче.

Сѣмчица, *ум. м.* отъ сѣмк

Сѣмь, *нар.* Освѣнь, освѣмь окрóмѣ, опрúчь. *Вода-та сѣмь черно лице и лошь*

Сѣмя, мена́, *с. ср.* 1) У ра чясти, онъıя зрьнца, отъ новъı растения отъ сѫщ саженéцъ. *Сѣмя отъ тъı рабой за сѣмя.* 2) Оно кое то ся зачвать животи Потомство. — *Хамово сѣ.* какъвъ човѣкъ.

Сѣнéние, *с. ср.* отъ сѣнѫ

Сѣнище, *с. ср.* 1) Призракъ като зълъ духъ, таласъмъ и др.; тѣнь. 2) Сѣнка, насънѣ людето и гъı мѫ

Сѣнка, *с. ж.* 1) Малка тъмн около нѣчто, подъ нѣчто, линѫ-тѫ да мине и тамъ; *нѫ, правѫ, врьгамь сѣ* дѣто има сѣнкѫ; затѣнь. *кѫ;* сидѣть въ затѣни. двѣ-тъı знаменованиа. 4) ха, съ когъто ужь бъıл динъı-тъı, юдъı-тъı.

Разболѣся юнакъ Ма
Съгледа го сиво орл
Че отиде то при Мар
Съсъ крака му дрьва
Дрьва сбира, огънь к
Съсъ крълѣ му сѣнк
Съсъ уста му водѫ и
Водѫ носи, та го по

ІА побийте кривъı
Кривъı харбъı и на
Намѣтайте капунджи
Дано стигне обсѣнь
Обсѣнь сѣнка на ов

Зайкова сѣнка, раст. *A natis,* калинка; сиáржа. – ка раст. *Asparagus te* косъмъ. — *И отъ сѣнкя* много е страхливъ. — *Бо кѫ-тѫ му,* много ся бои *соко дрьво сѣнкѫ не хва*

алиа все около дрьво-то. Голѣма
а — голѣма тряска. Голѣма сѣн-
- гладна дупка. Лѣтѣ подъ сѣнкы-
зимѣ по прѣсны-ты. Който лѣтѣ
сѣнкы-ты пльзне, зимѣ на снѣга
не. Вардися, докльѣ не ти сж из-
или сѣнкж-тж, откакъ ти ж из-
ть, до тамъ тя кучка и отнесла!
е вдигнешь сѣнкж по́-горѣ! Клятва.
къ, *с. м.* и **сѣнни́ца**, *с. ж.* Направа,
като колыбж отъ клоне съ шюмж-тж
нкж. *Подъ буковж сѣнницж самъ*
сѣдаше.
с. ср. Покосена и изсушена трѣва;
Сѣно коприна, много тънко и ху-
сѣно. *Кумово, попово сѣно*, звѣздъ
а, попова слама; **млѣчный путь**. —
ива водж подъ сѣно-то, разпалва,
хва работж-тж. — *Отъ сѣно бунище,*
бунище сѣно. Мома вино не пие,
сѣно не яде; мома-та съ окж-тж,
та на копж-тж.
ни́сица, *с. ж.* и
ни́съ, *с. м.* Раст. *Cinosurus crista-*
гребе́нчатая трава́.
бсъ, *с. м.* 1) Врѣмя-то, когато косять
ы-ты, коситба; **сѣнокóсъ**. 2) Който
сѣно; косачь; **сѣнокосецъ, коса́къ,**
ь, косе́цъ.
ум. ср. отъ **сѣно**. Малко сѣно; **сѣнцо́**.
ца, *ум. ж.* отъ **сѣнка**.
стый, сть, сть, сто, *пр.* 1) Что
, врьга дебелж сѣнкж; **тѣни́стый**.
часто дрьво. 2) Дѣто има дебелж сѣн-
тѣни́стый. *Сѣнчасты мѣста.*
, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѣ́ж**.
ый, сѣтый.
с. ж. Сѣнка; **тѣнь**.

Хубаво моя родъ нѣма,
Дълбоко море дно нѣма,
Ягня сугаря грѣхъ нѣма,
Вдовица жена срамъ нѣма,
Високо дрьво сѣнь нѣма. *Пѣс.*

Смиляние лудо дѣтя,
Смиль ти поясъ половина,
Сѣнь ти, лудо, хубавина,
Что ти лице увяжло? *Пѣс.*

я, и́шся,—ни́лся, *гл. об.* За сѣнкж,
нище: излизамь, навявамся, показвам-
бстжся, вѣскамся, мѣркамся; **явля́ться**.
а-та му ся сѣни до темела.
ъ, *с. м.* Ограда за турянье въ нея
сѣнни́къ.
(**сѣ́пвамь, да сѣпнж, сѣпнувамь**),
1) Спьвамь, прѣпьвамь. 2) Поврь-
назадъ; сѣцамь, хецамь; оса́живать.
и кола-та. 3) Въздрьжамь, вразу-
нь. *Сѣпнжхъ го малко.* —**мся**, 1)
гл. възвр. Спьвамся, прѣпьвамся. *Сѣпнжх-*
ся въ тьмнинж-тж о камыкъ. 2) Дрьпамся, дрьпинамся, тяглыся изведнажь на една страна. *Като го видѣ, че иде, сѣпнжся и изпустнж паницж-тж.* 3) Пробуждамся изведнажь отъ нѣчто; трепкамь, съпвамся; **просыпа́ться, очуна́ться**. *Отъ сънъ ся сѣпнж*, пробудися. *Какъ ся сѣпнж, събудися. Па ся сѣпнжлъ, та ся е събудилъ.* 4) Дохождамь на себе-си, опомнювамся, спирамся, въздрьжамся. *Сѣпнжлася и не го направила. Като го чю, Богданъ ся сѣпнж, уплаши и ся на Бога помоли.* 5) За водж: дрьпамся, губыся, прѣставамь, сяквамся, оттичамся; **убыва́ть**. *Сѣпнжся вода-та*, тяглися отдѣто бѣ притекла. 6) *гл. стр.* Бывамь сѣпнатъ.
Сѣпаню, *с. ср.* отъ **сѣпамь** и **сѣпамся**.
Сѣпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣпамь**.
Сѣпнувамь, *гл. уч.* отъ **сѣпнж**.
Сѣпнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сѣпамь**. **—нжтый**, *прич. стр.* **—то**, *нар.* Сопнато.
Сѣрезъ, *пр. неизм.* *Сѣрезъ биволи*, които имать бѣло на чело-то; лъси биволи. *Прягнжли сѣрезъ биволы.*
Сѣри́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѣрѣй, что е съ сѣрѣй; **сѣрѣ́ливый**. *Сѣрива влъна*, още не прана.
Сѣръ́ый, ръ, ра, ро, *пр.* Барзавый, бозавый, пепеливый, сивый, сурый; **си́вый, сѣ́рый, си́вый**.
Сѣрѣ́й, *с. м.* Потъ, киръ отъ потъ по овцяты; **жи́рный потъ у ове́цъ**.
Сѣрѣ́йли́вый, въ, ва, во, *пр.* 1) Сѣривый. 2) *Сѣрѣйливо млько*, прьво-то млько у жена и животно слѣдъ рожбж-тж; коластра; *colostrum;* **моло́зиво**.
Сѣтба, *с. ж.* Сѣитба. *По поле бащинж сѣтбж е събирала.*
Сѣтка, *с. ж.* Една голѣма мрѣжа, съ която ловять скумрии въ Дунава.
Сѣтнъ́ый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; умнъ́ый, събуденъ́ый, **ачикгиозъ**; **дога́дливый, смѣтливый, у́мный**. *Ако си сѣтенъ, можешь да ся отберешь, что ти казвамь. Сѣтенъ попъ-тъ бѣдѣйкы, му текнжло, оти Богородица была така, что и́ ся явила два пжти.*
Сѣтый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **сѣ́ж**. Сѣнъ́ый, сѣнаный.
Сѣтж, шь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **сѣцамь**. **—тенъ́ый**, *прич. стр.*
Сѣца́ло, *с. ср.* Остьръ чюкъ, съ когото рѣжать желѣзо, като го чюкать отгорѣ.
Сѣцамь (**сѣцвамь, да сѣцнж, сѣцнувамь**), *гл. д.* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, тяглж; тя-

нуть. 2) Повръщамъ назадъ, сѣпамъ, хвърлямъ; осáждамъ. —ся, 1) *гл. възвр.* Дръпамся, дръпвамся, тягля се изведнъжъ, сѣпамся. 2) *гл. стр.* Бързамъ сѣцнатъ.

Сѣцание, *с. ср.* отъ сѣцамъ и сѣцамся.

Сѣцвамъ, *гл. мн-кр.* отъ сѣцамъ.

Сѣцнувамъ, *гл. уч.* отъ сѣцнѫ.

Сѣцнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ сѣцамъ. —**нѫтый,** *прич. стр.*

Сѣчёкáмъкъ, *с. м.* Който сѣче, крои, дѣла камъни. *Имало единъ сѣчёкамъкъ Иованъ сиромахъ.*

Сѣчена трѣва. Растения сѣчено биле.

Сѣчéние, *с. ср.* отъ сѣкѫ и сѣчѫ. *Сѣчение прьстенъ, сѣчение сватбж. сѣчение агарлѫкъ,* обичай понѣйдѣ, една седмица прѣди сватбата да ся уговорятъ сватовете за бащината правдина, за вѣнчанината; сѣкатъ дъска — *Сѣчение на страхъ-тъ,* обичай понѣйдѣ, врьшенъ кога проходи дѣтя; нѣщо като прощапалникъ.

Сѣчéникъ, *с. м.* Сѣчникъ, дрьвникъ, цѣпилка.

Сѣчено бúлие. Растения сѣчена трѣва: 1) *Achillea millefolium,* в. **спорéжъ** въ 2. то знаменование. 2) *Hipericum perforatum,* **звъника, звъничя, кантарионъ, жлътъ кантрионъ, калачево, пелешчици,** порѣзнато (посѣчено) биле, порѣзница, посѣчена трѣва; **звѣробóй, кровцá заячья.** 3) *Prunella vulgaris,* посѣчена трѣва; **черноголóвъ, горлянка.**

Сѣчёсѣмка, *с. ж.* Лебеница, която е още зелена, та сѣмкъ-тъ и лесно ся сѣкатъ; лупаръ.

Сѣчиво, *с ср.* Направа за врьшеня съ нея нѣчто; сѣчило, орждие, справа, алатъ, алатъ; **орýдіе, снарáдъ, прибóръ,** инструментъ. *Сѣчивá,* скепаръ. *Сѣчиво за рѣзанье нѣчто;* **рѣзéцъ.** *Сбирай си сѣчива-та!*

Сѣчúло, *с. ср.* Сѣчиво.

Сѣчко, *с. м* 1) Народно назъвание на мѣсяць Февруарий; **малкынь, малкошанъ, малкый мѣсяць;** паричатъ го и *малкúй сѣчко* за разлика отъ *голѣмый сѣчко,* мѣсяць Январий. *Сѣснѣлъ като мечкж (като вльци) въ сѣчко.* 2) Насѣкомо *Lucanus cervus,* елень, ковачъ, рогачъ; **рогáчъ.** — *Сѣчко сѣче, Марта дерс, Априлъ кожи продава, на вѣрж никому не дава.* Похвалился сѣчко: да не ме е срамъ отъ голѣмина, направилъ бъхъ зимж, та грьня-то отъ единж страна да ври, отъ друга да мрьзне.

Сѣчи, сѣчко, не сѣчи,
Пакъ на пролѣть миришешь:
Половинъ си зименъ,
Половинъ си лѣтенъ.

Сѣчúнкъ, *с. м.* Дебело дрьво, на което сѣкатъ и цѣпятъ другы дрьва; ник, цѣпилка.

Сѣчь, *с. ж.* Сѣкъ и въ дв ния; сѣча. *Ржста-та*

Сѣщамъ (да сѣтж), *гл. д.* т то съ чювства-та си; усѣщ чúвствовать, ощущáть. *болкж. Сѣтихъ единж л си сѣщамъ крака-та,* из изтрьпнали сж, та не мог нóгт нóютъ, нѣмѣютъ. 2) навамъ, разбирамъ; чúвстве сознавáть. *Сѣщамъ ра грѣшкж-тж си.* 3) Вижд забѣлѣжвамъ, усѣщамъ, чи примѣчáть. *Не съмъ сѣти зла въ стажтж и кога*

Какъ щатъ юнаци да ми
Прѣзъ Солунъ града гол
Та никой да гы не сѣти
Не сѣти и не усѣти. *Иѣ*

Кучета та гы сѣтили и
4) Подсѣщамъ, напомнямъ, умѣвамъ, договѣствамъ, под канямъ, сотручвамъ; нако тывать, намéкать, подск минáть. *Като гы видим да имъ го кажж.* —ся Догаждамся, договѣждамся, сѣщамся, подмыслювамся, хождя ми на умъ; сѣкна догáдываться, схвáтыват *тихъ да му го кажа, н го направѣж.* 2) Разбира *ся сѣтихте, че ви го ка Той ся сѣтилъ, че не сж хайдути.* 3) *гл. стр.* — *Не ся сѣщамъ,* изгу ства-та си, стои като умр забравенъ. — *Тебѣ думам ся, снахо;* кóшку бью навѣтки дáютъ. *Бий сал ща магаря-то. Удрай сѣща кобыла-та. Да у да ся сѣща грѣбъ-тъ. С за кждѣлж, кога че то дѣлж. Сѣтилася хурка было срѣщж недѣлж*

Сѣщание, *с. ср.* отъ сѣщам

Сѣкѫ, ешь, сѣхъ и сѣкохъ, гамъ сѣмя въ земь-тъ за что; посѣвамъ, засѣвамъ, н посѣвáть, засѣвáть. *Сѣкѫ* карвамъ нѣчто ситно прѣзъ да го прѣчистя; прѣсѣвам сѣвамъ, пахамъ, чинъ; сѣ просѣвáть, отсѣвáть, пер вáть. *Сѣкѫ жито за водян*

но, пѣсъкъ. 3) Роня нѣчто по земя-тѫ, та ѧ губя; посѣвамъ, загубямъ, изтръшнамъ. —**Сѣ́ѭся,** 1) *гл. възвр.* Ходя нагорѣ надолу безъ работя; скитамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ сѣянъ; сѣ́яться. — *Кой что сѣе, това и жъне. Каквото сѣ́ялъ, такавъсъ ще жъне. Каквото сѣ́ешь, такавъсъ ще никне. Бобъ сѣ́лъ, бобъ ялъ. Жито сѣ́ялъ, ячемя́къ изникнѫло. Който не сѣе, той не вѣе Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Когато мома много пѣе, рѣдко сѣе. Когато жена не ще да мѣси, три дни (весдень) сѣе. Който ся бои отъ врабци-тѣ, просо не сѣе. Който ся плаши отъ птици-тѣ, той не сѣе грѣстне. Дѣто го не сѣешь, тамъ ся ражда (тамъ никне). Мигаръ щѫ му сѣ́къ рѣпѫ на дъно-то. Не щѫ му сѣ́къ просо на дъно-то. Просо ся сѣе до Елисея.*

Сѣя́лка, *с. ж.* и

Сѣя́ло, *с. ср.* Справа за сѣяне съ нея нѣчто; сѣ́ялка, сѣ́яльница, разсѣва́лень.

Сѣ́яне, *с. ср.* отъ **сѣ́ѭ** и **сѣ́ѭся.**

Сѣ́ѧнъ, ѧ, о, но, *прич. стр.* отъ **сѣ́ѭ.** Сѣ́нъ, сѣ́тъ.

Сѣ́ячка, *с. ж* Мома, что сѣе на засѣвкѣ на сватба.

Сѣ́ячъ, *с. м* Който сѣе нѣчто: сѣ́ятель.

Сю, сю, сю! *междом.* За насѫскване, насюкване кучя; сѫ, сѫ! усь.

Сю́камъ (да сю́кнѫ), *гл. д.* Казвамъ на кучя, на животно сю, сю, сю! дръжъ, дръжъ! сѫкамъ, сѫскамъ насюквамъ, насѫквамъ, насѫсквамъ; у́ськать, нау́ськивать, натра́вливать.

Сю́кане, *с ср.* отъ **сю́камъ.** Сѫкане, сѫскане.

Сю́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл ед-кр.* отъ **сю́камъ; у́ськнуть.**

***Сюнгерли́я,** *пр. неизм. Т.* Что е като сюнгеръ. *Сюнгерлия камъкъ.*

***Сюнге́ръ,** *с. м. Т.* Сингеръ.

***Сюне́тъ,** *с. м. Т.* Обрѣзание.

***Сюргю́нъ,** *с. м. Т.* Сургунъ, заточение. *Пратили го на сюргюнъ,* заточили го.

***Сюрди́свамъ и сюрди́сувамъ (да сюрди́шнѫ),** 1) *гл. д Т.* Кара мя да имамъ сюрмекъ, докарва ми сюрмекъ. *Сюрдисва мя на день по два пѫти.* 2) *гл. ср* Продължавамся, протакамся, простирамся, трая, провлачямся; продължа́ться. *Работа-та сюрдиса много врѣмя.*

Сюрди́сване и сюрди́суване, *с. ср.* отъ **сюрди́свамъ.**

Сюрди́шнѫ, ешь,—ди́салъ, *гл. свр* отъ **сюрди́свамъ.**

***Сюре́къ,** *с. м. Т.* Стадо говяда, добытъкъ; чрьда.

Баща тя има сюрекъ говяда,
Говяда дава, тебе не дава. *Пѣс.*

***Сюря́я,** *с. ж. Т.* Стадо овця до хилядя главъ; сурия, суря, билюкъ.

***Сюрме́,** *с. ср. Т.* Заворка, завръница, заключалка, засовница

***Сюрме́къ,** *с. м. Т.* Ходене често повънъ, болесть дриснѫ, бѣгавица, цицъръ, цьцъръ; поно́съ, мытъ. *Имамъ сюрмекъ,* сюрдисва мя.

***Сюрюджи́я,** *с. м. Т.* Който прѣнася поштя; поштаджия, татаринъ; почтали́онъ, почта́рь.

Сѫ, *гл. спом.* трете лице мн. число сегашне врѣмя; сеть.

Сѫ, сѫ! *междом.* 1) Съ ѫ изричано провлѣчено, ся употрѣбява, когато искамъ да накарамъ нѣкои да млъкнѫтъ, да прѣстанѫтъ да глъчятъ; чуръ. 2) За възбуждане кучя възъ нѣкого; сю, сю! усь.

Сѫ́бота, *с. ж* в. **сѫ́бота.**

Сѫ́бе и Сѫбо, им. соб. мѫжско.

Сѫбинъ, им. соб. мѫжско.

Сѫ́бота, *с. ж.* Единъ отъ дни-тѣ къ седмиця-тѣ слѣдъ пятъкъ; суббо́та. *Бѣля сѫбота: а)* Сѫбота прѣзъ сърницѫ; суббо́та ма́сляницы. *Бѣла та сѫбота—черната работа.* Тѫя сѫбота женя-тѣ не ходятъ на баня, не си пъ́ятъ главя-тѣ и не си перѫтъ ризы тѣ *б)* Сѫбота прѣдъ Гергевъ-день; не ся работи за градъ — *Мрътва сѫбота,* сѫботы-тѣ прѣдъ мясно заговѣване, прѣдъ Пятдесятница и прѣдъ колядно заговѣване когато помянувать мрътвы-тѣ; мрътвенъ, душница, задушница, задуши, задушна, одуши; роди́тельская, отцо́вская суббо́та. — *Прьва сѫбота,* помянъ умрѣлъ на прьва тѫ сѫботѫ слѣдъ погребение-то му. — *Слѣпа сѫбота,* така казвать, кога дойде врѣмя нѣкому за женене; кйорава-та недѣля. — *Липсва му една-та сѫбота, не му достига една сѫбота,* липсва му една-та дъска, хлапа му дъска та, не му стига една та дъска, има да дава на Михала, не е съ цѣлъ умъ, глупавъ е; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ строни́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ одно́й клѣпки нѣтъ. — *Пятъкъ сѫботѫ не грѣе,* сир. ако врѣмя-то въ пятъкъ ся отвори, на утрѣшний день ся развала пакъ. *Пятъкъ пече, сѫбота тече. Въ пятъкъ пече, въ сѫботѫ тече. У пятокъ шатокъ, у сѫботѫ ни хлѣбъ. Богъ не плаща всякѫ сѫботѫ. Негова-та работѫ Чафутска сѫбота.*

нуть. 2) Повръщамъ назадъ, сѣпамъ, хвърлямъ; осáждамъ. —мся, 1) *гл. възвр.* Дръпамся, дръпнамся, тегля се изведнажъ, сѣпамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ сѣцнатъ.

Сѣцаніе, *с. ср.* отъ сѣцамъ и сѣцамся.

Сѣцвамъ, *гл. мн-кр.* отъ сѣцамъ.

Сѣцнувамъ, *гл. уч.* отъ сѣцнѫ.

Сѣцнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ сѣцамъ. —нѫтый, *прич. стр.*

Сѣчёкáмыкъ, *с. м.* Който сѣче, крьти, дѣла каменье. *Имало единъ сѣчёкамыкъ Иованъ сиромахъ.*

Сѣчена трѣва. Растение сѣчено биле.

Сѣчéніе, *с. ср.* отъ сѣкѫ и сѣчѫ. *Сѣченіе прьстенъ, сѣченіе сватбѫ. сѣченіе агарлѫкъ*, обычай понѣйдѣ, една седмица прѣди сватбѫ-та да ся уговорятъ сватовете за бащина-та правдина, за вѣнчанина-та; сѣкатъ дъска. — *Сѣченіе на страхъ-тъ*, обычай понѣйдѣ, врьшенъ кога проходи дѣте; нѣщо като прощапалникъ.

Сѣчéникъ, *с. м.* Сѣчникъ, дрьвникъ, цѣпилка.

Сѣчено бúлію. Растение сѣчена трѣва: 1) *Achillea millefolium*, в. споréжъ въ 2. то знаменование. 2) *Hipericum perforatum*, звъника, звъничя, кантарионъ, жлътъ кантрионъ, калъчево, пелешчици, порѣзнато (посѣчено) биле, порѣзница, посѣчена трѣва; звѣробóй, кровцá заячья. 3) *Prunella vulgaris*, посѣчена трѣва; черноголóвъ, горлáнка.

Сѣчёсѣмка, *с. ж.* Лебеница, която е още зелена, та сѣмкы-ты и лесно ся сѣкатъ; лупаръ.

Сѣчиво, *с ср.* Направа за врьшеніе съ нея нѣчто; сѣчило, орѫдіе, справа, алатъ, алатъ; орýдіе, снарáдъ, прибóръ, инструментъ. *Сѣчивá*, скепаръ. *Сѣчиво за рѣзаніе нѣчто;* рѣзéцъ. *Сбирай си сѣчива-та!*

Сѣчúло, *с. ср.* Сѣчиво.

Сѣчко, *с. м* 1) Народно назъвание на мѣсяцъ Февруарий; малкынь, малкошанъ, малкый мѣсяцъ; наричать го и *малкый сѣчко* за разлика отъ *голѣмый сѣчко*, мѣсяцъ Январий. *Сбѣснѣлъ като мечкѫ (като влъци) въ сѣчко.* 2) Насѣкомо *Lucanus cervus*, елень, ковачъ, рогачъ; рогáчъ. — *Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, на вѣрѫ никому не дава.* Похвалился сѣчко: да не ме е срамъ отъ голѣмина, направилъ бъхъ зимѫ, та грѣня-то отъ една страна да ври, отъ друга да мрьзне.

Сѣчи, сѣчко, не сѣчи,
Пакъ на пролѣть миришешь:
Половинъ си зименъ,
Половинъ си лѣтенъ.

Сѣчнúкъ, *с. м.* Дебело дрьво, на което сѣкатъ и цѣпятъ другы дрьвникъ, цѣпилка.

Сѣчь, *с. ж.* Сѣкъ и въ дѣ... ния; сѣча. *Ѓжста-та*

Сѣщамъ (да сѣтѫ), *гл. д.* ... то съ чювства-та си; усѣщ... чúвствовать, ощущáть. *болкѫ. Сѣтихъ една л... си сѣщамъ крака-та, ... изтрьпнѫли сѫ, та не мо... нóгы нóютъ, нѣмѣютъ.* 2) ... навамъ, разбирамъ; чúвстве... совнавáть. *Сѣщамъ ра... грѣшкѫ-тѫ си.* 3) Вижд... забѣлѣжамъ, усѣщамъ, чи... примѣчáть. *Не съмъ сѣти... зла въ стажтѫ и кога*

Какъ щатъ юнаци да ми...
Прѣзъ Солунъ града гол...
Та никой да гы не сѣти...
Не сѣти и не усѣти. *Иѣ*

Кучета та гы сѣтили и ... 4) Подсѣщамъ, напомнямъ, умѣвамъ, договѣствамъ, под... канямъ, сотручвамъ; намо... тывать, намéкать, подска... минáть. *Като гы видимъ да имъ го кажъ.* —мся Догаждамся, договѣждамся, сѣщамся, подмыслювамся, ... хожда ми на умъ; сѣква... догáдываться, схвáтывать *тихъ да му го кажа, ... го направъ.* 2) Разбирам... *ся сѣтихте, че ви го ка... Той ся сѣтилъ, че не ... сѫ хайдути.* 3) *гл. стр.* — *Не ся сѣщамъ*, изгу... ства-та си, стои като упр... забравенъ. — *Тебѣ думам... ся, снахо;* кóшку бью... навѣтки дайтъ. *Бий сал... ща магаря-то. Удрай сѣща кобыла-та. Да у... да ся сѣща грѣбъ-тъ. С... за кѫдѣлѫ, кога че то ... дѣлѫ. Сѣтилася хурка ... было срѣщѫ недѣлѫ.*

Сѣщаніе, *с. ср.* отъ сѣща...

Сѣкѫ, ешь, сѣхъ и сѣкохъ, ... гамъ сѣмя въ земь-тъ за... что; посѣвамъ, засѣвамъ, ... посѣвáть, засѣвáть. *Сѣкъ ... карвамъ нѣчто сито прѣзъ ... да го прѣчистя; прѣсѣвам... сѣвамъ, пахамъ, чина; сѣ... просѣвáть, отсѣвáть, пер... вáть. Сѣкъ жито за водя...*

но, пѣсъкъ. 3) Роня нѣчто по земя-тѫ, та ѧ губя; посѣвамъ, загубямъ, изтръшнямъ. —**Сѣ́ѭся,** 1) *гл. възвр.* Ходя нагорѣ наголу безъ работѫ; скитамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ сѣянъ; **сѣ́яться.** — *Кой что сѣе, това и жъне. Каквото сѣ́ялъ, такавъ ще жъне. Каквото сѣ́ешь, такавъ ще никне. Бобъ сѣ́лъ, бобъ ялъ. Жито сѣ́ялъ, ячемыкъ изникнѫло. Който не сѣе, той не вѣе Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Когато мома много пѣе, рѣдко сѣе. Когато жена не ще да мѣси, три дни (весдень) сѣе. Който ся бои отъ врабци-тѣ, просо не сѣе. Който ся плаши отъ птици-тѣ, той не сѣе грѣстне. Дѣто го не сѣешь, тамъ ся ражда (тамъ никне). Мигаръ щѫ му сѣ́къ рѣпѫ на дъно-то. Не щѫ му сѣ́къ просо на дъно-то. Просо ся сѣе до Елисея.*

Сѣ́ялка, *с. ж.* и

Сѣ́ало, *с. ср.* Справа за сѣяне съ нея нѣчто; **сѣ́ялка, сѣ́яльница, разсѣ́вало.**

Сѣ́яне, *с. ср.* отъ **сѣ́ѭ** и **сѣ́ѭся.**

Сѣ́янъ, ъ, а, о, *прич. стр.* отъ **сѣ́ѭ.** **Сѣ́ный, сѣ́тый.**

Сѣ́ячка, *с. ж* Мома, что сѣе на засѣвкѣ на сватбѫ.

Сѣ́ячъ, *с. м* Който сѣе нѣчто: **сѣ́ятель.**

Сю, сю, сю! *междом.* За насѫскване, насюкване кучя; **сѫ, сѫ!** усь.

Сю́камъ (да сю́кнѫ), *гл. д.* Казвамъ на кучя, на животно сю, сю, сю! дръжъ, дръжъ! **сѫкамъ, сѫскамъ** насюквамъ, **насѫквамъ, насѫсквамъ;** **у́ськать, нау́ськивать, натра́вливать.**

Сю́каніе, *с ср.* отъ **сю́камъ.** Сѫкане, **сѫскане.**

Сю́кнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл ед-кр.* отъ **сю́камъ; у́ськнуть.**

***Сюнгерли́я,** *пр. неизм. Т.* Что е като сюнгеръ. *Сюнгерлия камыкъ.*

***Сюнге́ръ,** *с. м. Т.* Сингеръ.

***Сюне́тъ,** *с. м. Т.* Обрѣзание.

***Сюргю́нъ,** *с. м. Т.* Сургунъ, заточение. *Пратили го на сюргюнъ,* заточили го.

***Сюрди́свамъ и сюрди́сувамъ (да сюрди́шѫ),** 1) *гл. д Т.* Кара мя да имамъ сюрмекъ, докарва ми сюрмекъ. *Сюрдисва мя на день по два пѫти.* 2) *гл. ср* Продължавамся, протакамся, простирамся, трая, провлачамся; продолжа́ться. *Работа-та сюрдиса много врѣмя.*

Сюрди́свание и сюрди́сувание, *с. ср.* отъ **сюрди́свамъ.**

Сюрди́шѫ, ешь,—**ди́салъ,** *гл. свр* отъ **сюрди́свамъ.**

***Сюре́къ,** *с. м. Т.* Стадо говяда, добытъкъ; чрьда.

Баща тя има сюрекъ говяда,
Говяда дава, тебе не дава. *Пѣс.*

***Сюри́я,** *с. ж. Т.* Стадо овця до хилядѫ главъ; сурия, суря, билюкъ.

***Сюрме́,** *с. ср. Т.* Заворка, завръница, заключалка, засовница

***Сюрме́къ,** *с. м. Т.* Ходене часто повънъ, болесть дриснѫ, бѣгавица, цицъръ, цьцъръ; **поно́съ, мытъ.** *Имамъ сюрмекъ,* сюрдисва мя.

***Сюрюджи́я,** *с. м. Т.* Който прѣнася поштѫ; поштаджия, татаринъ; **почтали́онъ, почта́рь.**

Сѫ, *гл. спом.* трете лице мн. число сегашне врѣмя; сеть.

Сѫ, сѫ! *междом.* 1) Съ ѫ изричано провлѣчено, ся употрѣбява, когато искамъ да накарамъ нѣкои да млъкнѫтъ, да прѣстанѫтъ да глъчятъ; **чуръ.** 2) За възбуждане кучя възъ нѣкого; сю, сю! усь.

Сѫ́бота, *с. ж* в. **сѫ́бота.**

Сѫ́бе и Сѫбо, им. соб. мѫжко.

Сѫбинъ, им. соб. мѫжко.

Сѫ́бота, *с. ж.* Единъ отъ дни-тѣ въ седмицѫ-тѫ слѣдъ пятъкъ; **суббо́та.** *Бѣля сѫбота: а)* Сѫбота прѣзъ сърницѫ; **суббо́та ма́сляница.** *Бѣла та сѫбота—черната работа.* Тѣя сѫбота женѫ-тѣ не ходятъ на баня, не си мѣятъ главѫ-тѫ и не си перѫтъ ризѫ-тѣ *б)* Сѫбота прѣдъ Гергевъ-день; не ся работи за градъ — *Мрѣтва сѫбота,* сѫботы-тѣ прѣдъ мясно заговѣване, прѣдъ Пятдесятница и прѣдъ колядно заговѣване когато помянувать мрѣтвы-тѣ; мрѣтвенъ, душница, задушница, задушки, задушна, одуши; **роди́тельская, отцо́вская суббо́та.** — *Прьва сѫбота,* помянъ умрѣлъ на прьвѫ-тѫ сѫбота слѣдъ погребение-то му. — *Слѣпа сѫбота,* така казвать, кога дойде врѣмя нѣкому за женене; кѫ́орава-та недѣля. — *Липсва му една-та сѫбота, не му достига една сѫбота,* липсва му една-та дъска, хлапа му дъска та, не му стига една та дъска, има да дава на Михаля, не е съ цѣлъ умъ, глупавъ е; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ строни́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ одно́й клѣпки нѣтъ. — *Пятъкъ сѫботѫ не грѣе,* сир. ако врѣмя-то въ пятъкъ ся отвори, на утрѣшний день ся развална пакъ. *Пятъкъ пече, сѫбота тече. Въ пятъкъ пече, въ сѫботѫ тече. У пятокъ шатокъ, у сѫботѫ ни хлѣбъ. Богъ не плаща всякѫ сѫботѫ. Негова-та работѫ Чафутска сѫбота.*

Сѫботи́нъ, 1) *с. м.* Сѫботникъ. 2) Им. соб. мѫжко.

Сѫ́ботица и **сѫ́ботка**, *ум. ж.* отъ **сѫ́бота**.

Сѫботни́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ, роденъ въ сѫботѫ; той може да вижда нощиѫ вампъри-тъ и плътници-тъ, та гъ гони и убива; вампъ́рарь, вампъ́рщина, глогъ́нковецъ, святичѫрь. 2) Зло куче, ощенилося въ сѫботѫ.

А овчѫрь гъ люто прокли:
Ей въ вазе двѣ кошютъ,
Двѣ кошютъ, суръ елена,
Налѣтѣте на овчѫри,
На овчѫри, на ловджии,
На злъ псета сѫботници. *Пѣс.*

Сѫ́ботнина, *с. ж.* 1) Помянъ умрѣлъ всѣкѫ сѫботѫ до четъ́редесятый день отъ смрьть-тѫ му. 2) Вечерь тѫ спроти прьвѫ-тѫ сѫ́ботѫ слѣдъ сватбѫ, когато младоженекъ иде съ женѫ си на гостие у бабѫ си, та спи тамъ. 3) Ходение на баньѫ въ прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ, невѣста-та и женска-та рода.

Сѫботни́чя, *ум. ср.* отъ **сѫботни́къ**.

Ималъ караджа кучета,
Кучета сѫботничета,
Чюиѫ-тѫ щѫть си разкѫсать,
Не може чума да влѣзе. *Пѣс.*

Сѫ́ботничѫвъ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) отъ **сѫботни́къ**. 2) Който за ничто и никакво ся срьди; навѣ́йничѫвъ.

Сѫ́ботнъ, — **тънъ** и — **тенъ**, **тна**, **тно**, *пр. Съ́ботенъ день*, сѫбота.

Сѫ́бчё, им. соб. мѫжко.

***Сѫва́**, *с. ж. Т.* Лѣпежь, мазаница; **штукату́ра**.

***Сѫвади́свамъ** и **сѫвади́сувамъ** (да **сѫвади́шѫ**), *гл. д. Т.* Лѣпѫ, излѣпявамъ, измазвамъ; **штукату́рить**.

Сѫвади́сване и **сѫвади́суване**, *с. ср.* отъ **сѫвади́свамъ**.

Сѫвади́шѫ, **ешь**, — **ди́сахъ**, *гл. свр.* отъ **сѫвади́свамъ**. —**ди́санъ**, *прич. стр.*

Сѫ́да и **сѫ́дба**, *с. ж.* Суда, судба, сѫдение, разправяние по сѫдилища, сѫдъ, давия; **судъ**, **распра́ва**, **искъ**, **суде́бный проце́съ**, **тѫ́жба**. *Отидохѫ сѫдѫ да ся сѫдять.*

Изгади си меденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинѫ,
Та събери святыи-тъ
Да гъ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ. *Пѣс.*

Сѫ́дение, *с. ср.* отъ **сѫ́дѫ** и **сѫ́дѫся**. 1) Сѫда, сѫдба, сѫдъ, давия. 2) Сѫденица, каране, мъмране; **пе́ня**.

Сѫ́деница, *с. ж.* Сѫдение, каране, мъмране; **пе́ня**.

Сѫ́денъ, **въ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **сѫ́дѫ**. *Сѫдено ми е*, пише ми ся, писано ми е, отрядено ми е отъ Бога, късметъ ми е.

Сѫди́на, *с. ж.* Сѫдина, сѫдъ, сѫдове, съсѫдъ; **сосу́дъ**, **посу́да**. *Рѣчи майци си да дойде, сѫдины да ни омые.*

Сѫди́я, *с. м.* Човѣкъ, опрѣдѣленъ отъ правителство-то да разгляжда, да прѣсѣдя сѫдбъ между людье то; **сѫдникъ**, **сѫднякъ**, **судия**, **сдрьжава**, **кадия**; **судья́**.

Сѫ́днякъ и **сѫ́дникъ**, *с. м.* Сѫдия *Кого сѫднякъ-тъ сѫди по правинѫ, и Господь ся радва.*

Сѫ́дница, *с. ж.* Жена, мома сѫдия.

Сѫдо́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто сѣди сѫдия, та сѫди; сѫдъ; судъ.

Сѫдо́вия, *с. ж.* Второ пришествие Христово на земьѫ-тѫ.

Сѫду́, *нар.* На всѣко мѣсто; **сѫдѣ**, **всѫду**, **всѫдѣ**, **всѣкѫдѣ**, **навсѣкѫдѣ**, **навсѫдѣ**, **насѫду**, **врядъ**; **всю́ду**, **повсю́ду**, **веадѣ**.

Сѫдъ, *с. м.* Сѫдъ, съсѫдъ, сѫдина, прѣпъ; **сосу́дъ**.

Сѫдъ, *с. м.* 1) Сѫдовище, сѫдилище; судъ. 2) Сѫдение, прѣсѫждание, разгляждание сѫдбѫ; судъ; судъ. 3) Разправяние, тягление по сѫдовища, сѫдение, суда, судъ, сѫда, сѫдба, давия; **судъ**, **распра́ва**, **искъ**, **суде́бный проце́съ**, **тѫ́жба**.

Ой тя тебе, мое ясно слънце,
Зачто ми си така невесело?
На слънце-то дѣвойки отговаря:
Като пъташ, право щѫ ти кажя:
Земя небо на сѫдъ покарала,
Мене въикать марторъ да имъ бѫдѫ. *Пѣс.*

Ся собрахѫ, ся набрахѫ
Вси-ти агъ и бегове,
Судъ да чинять, да ся думать,
Когъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

Сѫдѣ и **сѫдѣ́мъ**, *нар.* Сѫду. *Сѫдѣмъ по свѣтъ да ходишъ, никѫдѣ миркѫ да нѣмашъ, миркѫ ни свръткѫ.*

Сѫ́дѫ, **ишь**, —**ди́лъ**, *гл. д.* Судя: 1) Разгляждамъ нѣкакѫвъ прѣпирнѫ между людье и отсѫждамъ, прѣсѫждамъ по законъ-тъ; **судя́ть**. *Щемъ гъ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ.*

Ей тя тебе Боже, тъ великый Боже,
Имахъ едно либя и той не е тука,
Той ми е отишълъ на чюждѫ чюждинѫ:
Ако пѫть пѫтува, на добро да му е,
Ако вино пие, на здравие да му е,
Ако другѫ люби, има кой да сѫди. *Пѣс.*

2) Карамся нѣкому и го поучявамъ, кога е направилъ нѣчто безрядно; въикамъ, хокамъ, тѣкамъ, глъчѫ, мъмрѫ, брецамъ, ружямъ, смѣшѫ; **браня́ть**, **кричя́ть**, **пеня́ть**, **журя́ть**, **тазя́ть**, **щуня́ть**, **выгова́ривать**.

мя, че не съмь го былъ послу-
. 3) Отъ мене ся пыта за нѣчто,
мь господарь; владамь, господарувамь,
двамь, повелявамь, буюрдисвамь; при-
ать, повелѣвáть, владéть. *Имамь*
а ми сѫди. Тука той сѫди, него
й. —дѫся, 1) *гл. вз.* Вѣкѫся по
ища, та ся разправямь съ нѣкого за
; терамся съ нѣкого, даво вамся, имамь
съ него; судúться, тягáться, вести
, процесъ, имѣть процéсъ съ кѣмъ.
нь годинъ какъ ся сѫдимъ. 2) гл.
Бувамь сѫденъ; судúться. — *Кри-*
ди, право сѫди. Привѣнь мя сѫди,
гава мя бѣси. Не слушай едного,
да сѫдишь двама. Ржка ржк сѫ-
жди себя като другыго, а другыго
себя. Не си ми баща, та мя сѫ-
Звань дому не сѫди. Сѫди си на
ты За малко да ся сѫдишь, мно-
изгубишь.
ць, *с. м.* Пепелива вода, в. **седжь.**
ь, **жни**, *с. м.* Мѣра три аршина,
два метра; саженъ, стѫженъ, стъ-
разтягъ, разтакъ, колачь; сáжень,
ь. *Триста сѫжни бяше во глуби-*
И ми купила три ока ливанъ и
сѫжени дрьва.
и **Сѫйче**, им. соб. мѫжско
(да **сѫкнѫ**), *гл. д.* Сѫскамь: 1)
ь 2) Казвамь *сѫ*, за да накарамъ да
ѫть или да не гълчять; **чурáть.**
кѫ имъ да мълкнѫть.
е, *с. ср.* отъ **сѫкамь.** Сѫскане.
, **сѫкелúвъый**, в. **сѫкълъ, сѫ-**
ивъый.
съ, *с. м. Т.* Вѫтрѣшно притѣснение,
мѫка, тягоба, тѫга, курдежь; **скýка.**
ъый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѫко-
ѫковитый, сѫкълúвъый, чвороватый;
итый. Сѫклива тоѫга.
ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѫ-**
Да сѫскнѫ.
тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Сѫкливый.
ито дрьво. 2) Стъблистый, клони-
Двѣ елы сѫковиты.
с. м 1) На дрьво дънеръ отъ клонъ;
, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ,
ь, грежь, грездéй, розъ, сгрежь, сѫ-
сѫкълъ, сѫкълъ, чворъ, чвъръ, че-
чепуръ, чепъ, чланъ; **сукъ.** 2) Сѫч-
онъ, стъбло.
я и **сѫкълчя**, *ум. ср.* отъ **сѫкълъ**
кълъ.
и **сѫкълъ**, *с. м.* Сѫкъ въ 1-то
ование.
ивъый, въ, ва, во, *пр.* Сѫкливый.
дúсвамся и сѫкѫлдúсувамся (да
ся сѫкѫлдúшѫ), *гл. възвр. Т.* Дохождa
ми сѫклетъ, вѫтрѣшно притѣснение, та ми
е мѫчно и не ми ся ни сѣди, ни работи;
скучáть. *Сѫкѫлдисахся вкѫщи, та из-*
лѣзохъ да ся разходѫ.
Сѫкѫлдúсване и сѫкѫлдúсуване, *с.*
ср. отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫкѫлдúшѫ (да ся). ешь,—дúсался, *гл.*
свр. отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫло, им. соб. мѫжско.
Сѫнóрникъ и сѫнѫрникъ, *с. м.* Змия
Elaphis quadrilineatus, синорникъ, стрѣ-
лець, смокъ, плазъ.
***Сѫнѫръ**, *с. м Гр.* Синоръ, граница, край-
нина, крайще, межда, отаръ, слогъ, прѣ-
дѣлъ; грáница, мéжа, предѣлъ, рубéжъ.
Турамь сѫнѫръ на нѣчто; **огранúчи-**
вать.
***Сѫрá**, *с. ж. Т.* Рядъ, чрѣда, прѣтъръ, по-
ста, постъ; óчередь. *Сега е моя сѫра.*
Не му е дошла още сѫра та.
***Сѫрвé**, *с. ср. Т.* Крьпа, марама. *Жлъты*
сѫрвета.
***Сѫрма**, *с. ж. Т.* 1) Чисто сребро. 2) Тѣ-
нъкъ като нищкѫ телъ отъ злато или отъ
сребро за тъкание, за шиение съ него нѣ-
что; **канитéль.** 3) Сѫрмалия. 4) Болесть
буци по тѣло-то колкото зайце.
***Сѫрмалия**, *пр. неизм. Т.* Что е направенъ отъ сѫрмѫ, что има по себе-си сѫр-
мѫ; сѫрмянъый, сѫрма. *Сѫрмалия жин-*
танъ. Изгуби си сѫрмѫ коланъ.
Сѫрмянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый
отъ сѫрмѫ; сѫрмалия.
***Сѫрчúа**, *с. ж. Т.* Стькло. *Сѫрчка не е,*
да ся окрышить.
Сѫселъ, *с. м.* 1) Голѣма мъшка *Mus rat-*
tus, в. **стáворець.** 2) Раст. *Carduus*
crispus, магарешкъый трънь; **чертополóхъ,**
бодúнъ.
Сѫсълъ, *с. м.* Едно пролѣтно цвѣтие. *Мене*
сѫсълъ, тебѣ сѫмъ, казвать, кога прьвъ
пать видять това цвѣтие, за да не бѫдать
съньливи. Не е ли съньотка?
***Сѫфѫръ**, *с. м Т.* Нула; ноль, пуль.
Сѫчець, *ум м.* отъ **сѫкъ**; сучёкъ.
Сѫчка, *с. ж* 1) Клонъ на растение; сучка,
вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ,
слъбъ, слъбла, стракъ, струкъ, стрѫкъ, стъб-
ло, стъбелъ, чепъ; стéбель, вѣтвь, от-
расль, сукъ. 2) Въ мн. ч. *сѫчкы:* тънкы
дрьвие, прѫтие, врьшина за горѣние; врьж-
дакъ, кращакъ, цакнъ. *Сѫчкы да бере,*
водѫ да топли, мрътвы да кѫпе!
***Сѫшѫрдúсвамь и сѫшѫрдúсувамь** (да
сѫшѫрдúшѫ), *гл. д. Т.* Направямь сѫ-
шѫрмѫ, брьконимъ, та побрьквамь нѣкого;
забрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь,

Сѫботи́нъ, 1) *с. м.* Сѫботникъ. 2) Им. соб. мѫжко.

Сѫ́ботица и **сѫ́ботка,** *ум. ж.* отъ **сѫ́бота.**

Сѫботни́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ, роденъ въ сѫботѫ; той може да вижда нощнѣ вампъри-тѣ и плътници-тѣ, та гѣ гони и убива; вампъ́рарь, вампъриджи́я, глогънковець, святичѣрь. 2) Зло куче, ощенило се въ сѫботѫ.

А овчѣрь гѣ люто прокля:
Ей въ вазе двѣ кошютѣ,
Двѣ кошютѣ, суръ елена,
Налѣтѣте на овчѣри,
На овчѣри, на ловджи́и,
На злъ псета сѫботници. *Пѣс.*

Сѫ́ботнина, *с. ж.* 1) Помянъ умрѣлъ всѣка сѫботѫ до четъредесѣтый день отъ смрьть-тѫ му. 2) Вечерь тѫ спроти прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ, когато младоженекъ иде съ женѫ си на гостѣе у бабѫ си, та спи тамъ. 3) Ходене на баньѫ въ прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ, невѣста-та и женска-та рода.

Сѫботни́чя, *ум. ср.* отъ **сѫботни́къ.**

Ималъ караджа кучета,
Кучета сѫботничета,
Чюмѫ-тѫ щѫть си разкѫсать,
Не може чума да влѣзе. *Пѣс.*

Сѫ́ботничавый, въ, ва, во, *пр.* 1) отъ **сѫботни́къ.** 2) Който за нищо и никакво ся срьди; навѣйничавый.

Сѫ́ботный, — тьнъ и — тенъ, тна, тно, *пр. Съботенъ день,* сѫбота.

Сѫ́бчё, им. соб. мѫжко.

***Сѫва́,** *с. ж. Т.* Лѣпежь, мазаница; штукату́ра.

***Сѫвади́свамь** и **сѫвади́сувамь** (да сѫвади́шѫ), *гл. д. Т.* Лѣпѫ, излѣпявамь, измазвамь; **штукату́рить.**

Сѫвади́сване и **сѫвади́суване,** *с. ср.* отъ **сѫвади́свамь.**

Сѫвади́шѫ, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **сѫвади́свамь.** —**ди́санъый,** *прич. стр.*

Сѫ́да и **сѫ́дба,** *с. ж.* Суда, судба, сѫдене, разправяне по сѫдилища, сѫдъ, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тѧ́жба.** *Отидохѫ сѫдж да ся сѫдятъ.*

Изгади си меденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинѫ,
Та събери святыи-тѣ
Да гѣ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ. *Пѣс.*

Сѫ́дене, *с. ср.* отъ **сѫ́дѫ** и **сѫ́дѫся.** 1) Сѫда, сѫдба, сѫдъ, давия. 2) Сѫденица, каране, мъране; пе́ня.

Сѫ́деница, *с. ж.* Сѫдене, каране, мъране; пе́ня.

Сѫ́денъый, въ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѫ́дѫ.** *Сѫдено ми е,* пише ми ся, писано ми е, отрядено ми е отъ Бога, кѫсметъ ми е.

Сѫди́на, *с. ж.* Сѫдина, сѫдъ, сѫдове, съсѫдъ; сосу́дъ, посу́да. *Рѣчи майци си да дойде, сѫдины да ни омые.*

Сѫдия́, *с. м.* Човѣкъ, опрѣдѣленъ отъ правителство-то да разглѣжда, да прѣсѫжда сѫдбъ между людѣ то; сѫдникъ, сѫднякъ, судия, сдрьжава, кадия; **судьй.**

Сѫ́днякъ и **сѫ́дникъ,** *с. м.* Сѫдия. *Кога сѫднакъ-тъ сѫди по правинѫ, и Господь ся радва.*

Сѫ́дница, *с. ж.* Жена, мома сѫдия.

Сѫдо́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто сѣди сѫдия, та сѫди; сѫдъ; **судъ.**

Сѫдо́вия, *с. ж.* Второ пришествие Христово на земѫ-тѫ.

Сѫду́, *нар.* На всяко мѣсто; сѫдѣ, всяду, всѫдѣ, всякадѣ, навсякадѣ, навсѫдѣ, насѫду, врядъ; **всю́ду, повсю́ду, нездѣ.**

Сѫдъ, *с. м.* Сѫдъ, съсѫдъ, сѫдина, прѣпъ; **сосу́дъ.**

Сѫдъ, *с. м.* 1) Сѫдовище, сѫдилище; **судъ.** 2) Сѫдене, прѣсѫждане, разглѣждане сѫдбѫ; **судъ; судъ.** 3) Разправяне, тягление по сѫдовища, сѫдене, суда, судъ, сѫда, сѫдба, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тѧ́жба.**

Ой тѧ тебе, мое ясно слънце,
Зачто ми си така невесело?
На слънце-то дѣвойки отговарѧ:
Като пъташ, право щѫ ти кажѫ:
Земя небо на сѫдъ покарала,
Мене въкать марторъ да имъ бѫдѫ. *Пѣс.*

Ся собрахѫ, ся набрахѫ
Вси-тѣ вгы и бегове,
Судъ да чинять, да ся думать,
Когъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

Сѫдѣ́ и **сѫдѣ́мь,** *нар.* Сѫду. *Сѫдѣмь по свѣтъ да ходишь, никѫдѣ миркѫ да нѣмашь, миркѫ ни свръткѫ.*

Сѫ́дѫ, нишь,—**дѣлъ,** *гл. д.* Судя: 1) Разглѣждамь нѣкакѫвѫ прѣпирнѫ между людѣ и отсѫждамь, прѣсѫждамь по законъ-тѣ; **судѣ́ть.** *Щемъ гѣ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ.*

Ей тѧ тебе Боже, тъ великъый Боже,
Имахъ едно либѧ и той не е тука,
Той ми е отишълъ на чюждѫ чюждинѫ:
Ако пѫть пѫтува, на добро да му е,
Ако вино пие, на здравье да му е,
Ако другѫ люби, има кой да сѫди. *Пѣс.*

2) Карамся нѣкому и го поучѧвамь, кога е направилъ нѣчто безрядно; въ́камь, хо́камь, тя́камь, глъчѫ, мъмрѫ, брецамь, ружѧмь, смѣшѫ; **брани́ть, кричѧ́ть, пенѧ́ть, журѧ́ть, тазѧ́ть, щуня́ть, выгова́рянать.**

мя, че не съмь го былъ послу-
. 3) Отъ мене ся пыта за нѣчто,
ьмь господарь; владамь, господарувамь,
здвамь, повелявамь, буюрдисвамь; при-
ать, повелѣвáть, владéть. *Имамь*
а ми сѫди. Тука той сѫди, него
й. —**джся**, 1) *гл. вз.* Влѣкѫся по
ища, та ся разправямь съ нѣкого за
; терамся съ нѣкого, даво вамся, имамь
съ него; **судúться, тягáться, вестú**
, **процесъ, имéть процéсъ съ кѣмъ.**
нь годинь какъ ся сѫдимъ. 2) *гл.*
Бывамь сѫденъ; **судúться.** — *Кри-*
ди, право сѫди. Привѣнь мя сѫди,
огава мя бѣси. Не слушай едного,
да сѫдишь двама. Ржка ржкѫ сѫ-
ѫди себя като другыго, а другыго
себя. Не си ми баща, та мя сѫ-
Званъ дому не сѫди. Сѫди си на
ты За малко да ся сѫдишь, мно-
изгубишь.
ць, *с. м.* Пепелива вода, в. **сѣджь.**
ь, жни, *с. м.* Мѣра три аршина,
два метра; саженъ, стѫженъ, стъп-
разтягъ, разтакъ, колачь; сáжень,
Триста сѫжни бѣше во глуби-
И ми купила три ока ливанъ и
сѫжени дрьва.
и **Сѫ́йче,** им. соб. мѫжско
. (да **сѫкнѫ**), *гл. д.* Сѫскамь: 1)
ь 2) Казвамь *сѫ,* за да накарамь да
жть или да не глъчять; **чурáть.**
жъ имъ да мълкнѫть.
е, *с. ср.* отъ **сѫ́камь.** Сѫскане.
, сѫкелúвъый, в. **сѫ́къылъ, сѫ-**
ивъый.
тъ, *с. м. Т.* Вятрѣшно притѣснение,
мѫка, тягоба, тѫга, курдежь; **скýка.**
тый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѫко-
жковитый, сѫкълúвъый, чвороватый;
áтый. *Сѫклива тоѫга.*
, **ешь,**—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **сѫ́-**
Да сѫскнѫ.
тый, тъ, та, то, *пр.* 1) **Сѫкливъый.**
што дрьво. 2) Стьблистый, клони-
Двѣ елы сѫковиты.
с. м 1) На дрьво дънеръ отъ клонъ;
, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ,
ъ, грежь, гроздéй, розъ, сгрежь, сѫ-
сѫкълъ, сѫкылъ, чворъ, чвъръ, че-
чепуръ, чешъ, чланъ; **сукъ.** 2) Сѫч-
онъ, стьбло.
я и сѫ́кълчя, *ум. ср.* отъ **сѫ́къълъ**
къылъ.
, и **сѫ́къылъ,** *с. м.* Сѫкъ въ 1-то
ованне.
ивъый, въ, ва, во, *пр.* Сѫкливъый.
дúсвамся и **сѫкѫлдúсувамся** (да
ся сѫкѫлдúшѫ), *гл. възвр. Т.* Дохождам сѫклетъ, вятрѣшно притѣснение, та ми е мѫчно и не ми ся ни сѣди, ни работи; **скучáть.** *Сѫкѫлдисахся вкѫщи, та излѣзохъ да ся разходѫ.*
Сѫкѫлдúсване и **сѫкѫлдúсуване,** *с. ср.* отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫкѫлдúшѫ (да ся). **ешь,**—**дúсался,** *гл. свр.* отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫ́ло, им. соб. мѫжско.
Сѫнóрникъ и **сѫнѫ́рникъ,** *с. м.* Змия *Elaphis quadrilinatus,* синорникъ, стрѣлець, смокъ, плазъ.
***Сѫнѫ́ръ,** *с. м Гр.* Синоръ, граница, крайнина, крайще, межда, отаръ, слогъ, прѣдѣлъ; **грани́ца, мéжа, предѣлъ, рубéжъ.** *Турамь сѫнѫръ на нѣчто;* **ограничúвать.**
***Сѫрá,** *с. ж. Т.* Рядъ, чрѣда, прѣтѣръ, поста, постъ; **óчередь.** *Сега е мока сѫра. Не му е дошла още сѫра та.*
***Сѫрвé,** *с. ср. Т.* Крьша, марама. *Жлъты сѫрвета.*
***Сѫ́рма,** *с. ж. Т.* 1) Чисто сребро. 2) Тънкъ като нищкѫ телъ отъ злато или отъ сребро за тъкание, за шиене съ него нѣчто; **канитéль.** 3) Сѫрмалия. 4) Болесть буци по тѣло-то колкото зайце.
***Сѫрмалúя,** *пр. неизм. Т.* Что е направенъ отъ сѫрмѫ, что има по себе-си сѫрмѫ; сѫрмянъый, сѫрма. *Сѫрмалúна минтанъ. Изгуби си сѫрмѫ коланъ.*
Сѫ́рмянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ сѫрмѫ; сѫрмалúя.
***Сѫрчúа,** *с. ж. Т.* Стъкло. *Сѫрчúа не е, да ся окрьшить.*
Сѫ́селъ, *с. м.* 1) Голѣма мъшка *Mus rattus,* в. **стáворецъ.** 2) Раст. *Carduus crispus,* магарешкъый трънь; **чертополóхъ, бодúнъ.**
Сѫ́съълъ, *с. м.* Едно пролѣтно цвѣтие. *Мене сѫсълъ, тебѣ сънъ,* казвать, кога прьвъ пѫть видять това цвѣтие, за да не бѫдать съньливи. Не е ли сънкотка?
***Сѫфѫ́ръ,** *с. м Т.* Нула; **ноль, нуль.**
Сѫ́чець, *ум. м.* отъ **сѫ́къ; сучёкъ.**
Сѫ́чка, *с. ж* 1) Клонъ на растение; сучка, вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбла, стракъ, струкъ, стрькъ, стьбло, стьбелъ, чешъ; **стéбель, вѣтвь, óтрасль, сукъ.** 2) Въ мн. ч. *сѫчкы:* тънкы дрьвие, прѫтие, врьшина за горѣние; врьждакъ, кращакъ, цакнъ. *Сѫчкы да бере, водж да топли, мрътвы да кѫпе!*
***Сѫшѫрдúсвамь** и **сѫшѫрдúсувамь** (да **сѫшѫрдúшѫ**), *гл. д. Т.* Направямь сѫшѫрмѫ, брьконимѫ, та побрьквамь нѣкого; забрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь,

Сѫботи́нъ, 1) *с. м.* Сѫботникъ. 2) Им. соб. мѫжко.

Сѫ́ботица и **сѫ́ботка,** *ум. ж.* отъ **сѫ́бота.**

Сѫботни́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ, роденъ въ сѫботѫ; той може да вижда нощни вампъри-тъи и плътници-тъи, та гъи гони и убива; вампъ́рарь, вампъриджи́ия, глогънковецъ, святичѫрь. 2) Зло кучя, ощенилося въ сѫботѫ.

А овчѫрь гъи люто прокля:
Ей въи вазе двѣ кошютъи,
Двѣ кошютъи, суръ елена,
Налѣтѣте на овчари,
На овчари, на ловджии,
На злъи псета сѫботници. *Пѣс.*

Сѫ́ботнина, *с. ж.* 1) Помянъ умрѣлъ всѣка сѫботѫ до четъ́редесатъ́ий день отъ смрътътѫ му. 2) Вечерь тѫ спроти прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ, когато младоженекъ иде съ женѫ си на гостие у бабѫ си, та спи тамъ. 3) Ходение на баня въ прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ, невѣста-та и женска-та рода.

Сѫботни́чя, *ум. ср.* отъ **сѫботни́къ.**

Ималъ каравда кучета,
Кучета сѫботничета,
Чюмѫ-тѫ щѫть си разкѫсать,
Не може чума да влѣзе. *Пѣс.*

Сѫ́ботничавъ́ий, въ, ва, во, *пр.* 1) отъ **сѫботни́къ.** 2) Който за ничто и никакво ся срѣди; навѣ́йничавъ́ий.

Сѫ́ботнъ́ий, — тьнъ и — тенъ, тна, тно, *пр. Съ́ботенъ день,* сѫбота.

Сѫ́бчё, им. соб. мѫжко.

***Сѫва́,** *с. ж. Т.* Лѣпежь, мазаница; штукату́ра.

***Сѫвади́свамь** и **сѫвади́сувамь** (да сѫвади́шѫ), *гл. д. Т.* Лѣпѫ, излѣпявамь, измазвамь: штукату́рить.

Сѫвади́сване и **сѫвади́суване,** *с. ср.* отъ **сѫвади́свамь.**

Сѫвади́шѫ, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **сѫвади́свамь.** —**ди́санъ́ий,** *прич. стр.*

Сѫ́да и **сѫ́дба,** *с. ж.* Суда, судба, сѫдение, разправяне по сѫдилища, сѫдъ, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тѫ́жба.** *Отидохѫ сѫдѫ да ся сѫдятъ.*

Изгади си меденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинѫ,
Та събери святъи-тъи
Да гъи сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ. *Пѣс.*

Сѫ́дение, *с. ср.* отъ **сѫ́дѫ** и **сѫ́дѫся.** 1) Сѫда, сѫдба, сѫдъ, давия. 2) Сѫденица, каране, мъ́рание; пе́ня.

Сѫ́денница, *с. ж.* Сѫдене, каране, мъ́рание; пе́ня.

Сѫ́денъ́ий, въ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѫ́дѫ. *Сѫдено ми е,*** пише ми ся, писано ми е, отрядено ми е отъ Бога, кѫсметъ ми е.

Сѫди́на, *с. ж.* Сѫдина, сѫдъ, сѫдове, съсѫдъ; сосу́дъ, посу́да. *Рѣчи майцѝ си да дойде, сѫдинъи да ни омъе.*

Сѫдия́, *с. м.* Човѣкъ, опрѣдѣленъ отъ правителство-то да разгляжда, да прѣсѫжда сѫдбъи между людие то; сѫдникъ, сѫднакъ, судия, сдрьжава, кадия; **судья́.**

Сѫ́днакъ и **сѫ́дникъ,** *с. м.* Сѫдия *Кога сѫднакъ-тъ сѫди по правинѫ, и Господь ся радва.*

Сѫ́дница, *с. ж.* Жена, мома сѫдия.

Сѫдо́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто сѣди сѫдия, та сѫди; сѫдъ; **судъ.**

Сѫдо́вия, *с. ж.* Второ пришествие Христово на земьѫ-тѫ.

Сѫду́, *нар.* На всяко мѣсто; сѫдѣ, всѫду, всѫдѣ, всякѫдѣ, навсякѫдѣ, навсѫдѣ, насѫду, врядъ; **всю́ду, повсю́ду, нездѣ.**

Сѫдъ, *с. м.* Сѫдъ, съсѫдъ, сѫдина, црѣнъ; **сосу́дъ.**

Сѫдъ, *с. м.* 1) Сѫдовище, сѫдилище: **судъ.** 2) Сѫдение, прѣсѫждание, разгляждание сѫдбѫ; **судъ; судъ.** 3) Разправяние, тягление по сѫдовища, сѫдение, суда, судъ, сѫда, сѫдба, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тѫ́жба.**

Ой тя тебе, мое ясно слънце,
Зачто ми си така невесело?
На слънце-то дѣвойки отговаря:
Като пъ́таш, право щѫ ти кажъ:
Земя небо на сѫдъ покарала,
Мене въ́икать марторъ да имъ бѫдѫ. *Пѣс.*

Си собрахѫ, си набрахѫ
Вси-ти агъи и бегове,
Судъ да чинять, да си думать,
Коіъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

Сѫдѣ́ и **сѫдѣ́мь,** *нар.* Сѫду. *Сѫдѣмъ по свѣтъ да ходишь, никѫдѣ миркѫ да нѣмашь, миркѫ ни свръткѫ.*

Сѫ́дѫ, ишь,—ди́лъ, *гл. д.* Судя: 1) Разгляждамъ нѣкакъвъ прѣпирнѫ между людие и отсѫждамъ, прѣсѫждамъ по законъи-тъи; **судя́ть.** *Щемъ гъи сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ.*

Ей ти тебе Боже, тъи великъий Боже,
Имахъ едно либи и той не е тука,
Той ми е отишълъ на чюждѫ чюджинѫ:
Ако пѫть пѫтува, на добро да му е,
Ако вино пие, на здравие да му е,
Ако другѫ люби, има кой да сѫди. *Пѣс.*

2) Карамся нѣкому и го поучявамъ, кога е направилъ нѣчто безрядно; въ́икамъ, локамъ, тякамъ, глъчѫ, мъмрѫ, брецамъ, ружамъ, смѣшѫ; **брани́ть, кричя́ть, пенять, журя́ть, тазя́ть, щуня́ть, выгова́ривать.**

мя, че не съмь го былъ послу-
в. 3) Отъ мене ся пъита за нѣчто,
ьмь господарь; владамь, господарувамь,
ѣдвамь, повелявамь, буюрдисвамь; при-
зать, повелѣвáть, владѣть. *Имамь*
да ми сѫди. Тука той сѫди, него
ий. —джся, 1) *гл. вз.* Влѣкăся по
ища, та ся разправямь съ нѣкого за
; терамся съ нѣкого, дáво вамся, имамь
ъ съ него; судúться, тягáться, вестú
у, процесъ, имѣть процéсъ съ кѣмъ.
ть годинъ какъ ся сѫдимъ. 2) *гл.*
Бúвамь сѫденъ; судúться. — *Кри-*
ди, право сѫди. Привѣнь мя сѫди,
огава мя бѣси. Не слушай едного,
да сѫдишь двама. Ржка ржкж сѫ-
Сѫди себя като другыго, а другыго
себя. Не си ми баща, та мя сѫ-
Званъ дому не сѫди. Сѫди си на
-ты За малко да ся сѫдишь, мно-
изгубишь.
ць, *с. м.* Пепелива вода, в. **седжь.**
ъ, жни, *с. м.* Мѣра три аршина,
два метра; саженъ, стáженъ, стьн-
разтягъ, разтакъ, колачь; сáжень,
ь. *Триста сѫжни бяше во глуби-*
И ми купила три ока ливанъ и
сѫжени дрьва.
и **Сѫ́йче**, им. соб. мѫжско
ь (да **сѫкнѫ**), *гл. д.* Сѫскамь: 1)
ь 2) Казвамь *сѫ*, за да накарамь да
ѧть или да не глъчять; **чурáть.**
жъ имъ да мълкнѫть.
е, *с. ср.* отъ **сѫ́кань.** Сѫскание.
ь, сѫкелúвъый, в. **сѫ́кълъ, сѫ-**
úвъый.
тъ, *с. м. Т.* Вятрѣшно притѣснение,
, мѫка, тягоба, тѫга, курдежь; **скýка.**
въый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѫко-
сѫковитый, сѫкълúвый, чвороватый;
áтый. *Сѫклива тоѫга.*
, **ешь,**—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **сѫ́-**
. Да сѫскнѫ.
итъый, тъ, та, то, *пр.* 1) Сѫкливый.
вито дрьво. 2) Стъблистый, клони-
Двѣ елы сѫковиты.
с. м 1) На дрьво дънеръ отъ клонъ;
ь, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ,
ъ, грежь, гроздéй, розъ, сгрежь, сѫ-
сѫкълъ, сѫкълъ, чворъ, чвъръ, че-
чепуръ, чепъ, чланъ; **сукъ.** 2) Сѫч-
онъ, стъбло.
ия и сѫ́кълчя, *ум. ср.* отъ **сѫ́кълъ**
кълъ.
ь и сѫ́кълъ, *с. м.* Сѫкъ въ 1-то
ование.
úвъый, въ, ва, во, *пр.* Сѫкливый.
здúсвамся и сѫкѫлдúсувамся (да
ся сѫкѫлдúшѫ), *гл. възвр. Т.* Дохождам сѫклетъ, вятрѣшно притѣснение, та ми е мѫчно и не ми ся ни сѣди, ни работи; **скучáть.** *Сѫкѫлдисахся вкѫщи, та излѣзохъ да ся разходѫ.*
Сѫкѫлдúсваніе и сѫкѫлдúсуваніе, *с. ср.* отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫкѫлдúшѫ (да ся). **ешь,—дúсался**, *гл. свр.* отъ **сѫкѫлдúсвамся.**
Сѫ́ло, им. соб. мѫжско.
Сѫнóрникъ и сѫнѫ́рникъ, *с. м.* Змия *Elaphis quadrilineatus*, синорникъ, стрѣлець, смокъ, плазъ.
***Сѫнѫ́ръ**, *с. м Гр.* Синоръ, граница, крайнина, крайще, межда, отаръ, слогъ, прѣдѣлъ; **грани́ца, мéжа, предѣлъ, рубéжъ.** *Турямъ сѫнѫръ на нѣчто;* **огранúчивать.**
***Сѫра́**, *с. ж. Т.* Рядъ, чрѣда, прѣтъръ, поста, постъ; **óчередь.** *Сега е мóя сѫра. Не му е дошла още сѫра та*
***Сѫрвé**, *с. ср. Т.* Крьша, марама. *Жлъты сѫрвета.*
***Сѫ́рма**, *с. ж. Т.* 1) Чисто сребро. 2) Тънъкъ като нищкă телъ отъ злато или отъ сребро за тъкание, за шиение съ него нѣчто; **канитéль.** 3) Сѫрмалиа. 4) Болесть буци по тѣло-то колкото зайце.
***Сѫрмалиа**, *пр. неизм. Т.* Что е направенъ отъ сѫрмѫ, что има по себе-си сѫрмѫ; **сѫрмянъый**, **сѫрма.** *Сѫрмалиа минтанъ. Изгуби си сѫрмѫ коланъ.*
Сѫ́рмянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ сѫрмѫ; сѫрмалиа.
***Сѫрчúа**, *с. ж. Т.* Стъкло. *Сѫрчка не е, да ся окрьшить.*
Сѫ́селъ, *с. м.* 1) Голѣма мъшка *Mus rattus*, в. **стáворець.** 2) Раст. *Carduus crispus*, магарешкъый трьнь; **чертополóхъ, бодúнъ.**
Сѫ́съльъ, *с. м.* Едно пролѣтно цвѣтие. *Мене сѫсъльъ, тебѣ сѫнъ*, казвать, кога прьвъ пѫть видять това цвѣтие, за да не бѫдать съньливи. Не е ли съньотка?
***Сѫфѫ́ръ**, *с. м Т.* Нула; **ноль, нуль.**
Сѫ́чець, *ум. м.* отъ **сѫкъ; сучёкъ.**
Сѫ́чка, *с. ж* 1) Клонъ на растение; сучка, вéй, вéйка, гранъ, гранка, стълбъ, щълбъ, слъбъ, слъбла, стракъ, струкъ, стрькъ, стьбло, стьбелъ, чепъ; **стéбель, вѣтвь, óтрасль, сукъ.** 2) Въ мн. ч. *сѫчкы:* тънкы дрьвие, пряжие, врьшина за горѣние; врьждакъ, кращакъ, цакнъ. *Сѫчкы да бере, водѫ да топли, мрьтвы да кѫпе!*
***Сѫшѫрдúсвамь и сѫшѫрдúсунамь** (да **сѫшѫрдúшѫ**), *гл. д. Т.* Направямь сѫшѫрмѫ, брьконимъ, та побрьквамь нѣкого; забрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь,

Сѫботи́нъ, 1) *с. м.* Сѫботникъ. 2) Им. соб. мѫжко.

Сѫ́ботица и **сѫ́ботка,** *ум. ж.* отъ **сѫ́бота.**

Сѫботи́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ, роденъ въ сѫботѫ; той може да вижда нощнѫ вампъри-тъ и плътници-тъ, та гъ гони и убива; вампъ́рарь, вампъ́рпджия, глогъ́нковець, святичарь. 2) Зло куче, ощенилося въ сѫботѫ.

А овчарь гъ люто прокля:
Ей въ вазе двѣ кошютъ,
Двѣ кошютъ, суръ елена,
Налѣтѣте на овчари,
На овчари, на ловджии,
На влъ псета сѫботници. *Пѣс.*

Сѫ́ботнина, *с. ж.* 1) Помянъ умрѣлъ всѣкѫ сѫботѫ до четъредесатъ́ий день отъ смрътъ-тѫ му. 2) Вечерь тѫ спроти прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ, когато младоженекъ иде съ женѫ си на гостие у бабѫ си, та спи тамъ. 3) Ходение на баня въ прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ, невѣста-та и женска-та рода.

Сѫботни́чя, *ум. ср.* отъ **сѫботни́къ.**

Ималъ караджа кучета,
Кучета сѫботничета,
Чюмѫ-тѫ щѫть си разкѫсать,
Не може чума да влѣзе. *Пѣс.*

Сѫ́ботничавъ́ий, въ, ва, во, *пр.* 1) отъ **сѫботни́къ.** 2) Който за ничто и никакво ся срѣди; навѣ́йничавъ́ий.

Сѫ́ботнъ́ий, — тьнъ и — тенъ, тна, тно, *пр. Съботенъ день,* сѫбота.

Сѫ́бчё, им. соб. мѫжко.

***Сѫва́,** *с. ж. Т.* Лѣпежь, мазаница; штукату́ра.

***Сѫвади́свамь** и **сѫвади́сувамь** (да **сѫвади́шѫ**), *гл. д. Т.* Лѣпѫ, излѣпявамь, измазвамь; **штукату́рить.**

Сѫвади́сване и **сѫвади́суване,** *с. ср.* отъ **сѫвади́свамь.**

Сѫвади́шѫ, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **сѫвади́свамь.** —**ди́санъ́ий,** *прич. стр.*

Сѫ́да и **сѫ́дба,** *с. ж.* Суда, судба, сѫдение, разправяние по сѫдилища, сѫдъ, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тя́жба.** *Отидохѫ сѫдѫ да ся сѫдятъ.*

Изгади си меденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинѫ,
Та събери свитъи-тъ
Да гъ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ. *Пѣс.*

Сѫ́дение, *с. ср.* отъ **сѫ́дѫ** и **сѫ́дѫся.** 1) Сѫда, сѫдба, сѫдъ, давия. 2) Сѫденица, каране, мъмране; пе́ня.

Сѫ́деница, *с. ж.* Сѫдене, каране, мъмране; пе́ня.

Сѫ́денъ́ий, въ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѫ́дѫ.** *Сѫдено ми е,* пише ми ся, писано ми е, отрядено ми е отъ Бога, късметъ ми е.

Сѫди́на, *с. ж.* Сѫдина, сѫдъ, сѫдове, съсѫдъ; сосу́дъ, посу́да. *Рѣчи майци си да дойде, сѫдины да ни омые.*

Сѫди́я, *с. м.* Човѣкъ, опрѣдѣленъ отъ правителство-то да разгляжда, да прѣсѫжда сѫдбъ́ между людие то; сѫдникъ, сѫднакъ, судия, сдрьжава, кадия; **судъ́я.**

Сѫ́днакъ и **сѫ́дникъ,** *с. м.* Сѫдия *Кога сѫднакъ-тъ сѫди по правинѫ, и Господь ся радва.*

Сѫ́дница, *с. ж.* Жена, мома сѫдия.

Сѫдо́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто сѣди сѫдия, та сѫди; сѫдъ; **судъ.**

Сѫдо́вия, *с. ж.* Второ пришествие Христово на земѫ-тѫ.

Сѫду́, *нар.* На всѣко мѣсто; сѫдѣ, всѫду, всѫдѣ, всѣкѫдѣ, навсѣкѫдѣ, навсѫдѣ, насѫду, врядъ; **всю́ду, повсю́ду, вездѣ.**

Сѫдъ, *с. м.* Сѫдъ, съсѫдъ, сѫдина, црѣпъ; **сосу́дъ.**

Сѫдъ, *с. м.* 1) Сѫдовище, сѫдилище; **судъ.** 2) Сѫдение, прѣсѫждание, разгляждание сѫдбѫ; **судъ; судъ.** 3) Разправяние, тягление по сѫдовища, сѫдение, суда, судъ, сѫда, сѫдба, давия; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тя́жба.**

Ой тя тебе, мое ясно слънце,
Зачто ми си така невесело?
На слънце-то дѣвойки отговаря:
Като пъташ, право щѫ ти кажѫ:
Земя небо на сѫдъ покарала,
Мене въкать марторъ да имъ бѫдѫ. *Пѣс.*

Ся собрахѫ, ся набрахѫ
Вси-ти агъ и бегове,
Судъ да чинять, да си думать,
Когъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

Сѫдѣ́ и **сѫдѣ́нь,** *нар.* Сѫду. *Сѫдѣмъ по свѣтъ да ходишь, никѫдѣ миркѫ да нѣмашь, миркѫ ни свръткѫ.*

Сѫдѫ́, ишь,—ди́лъ, *гл. д.* Судя: 1) Разгляждамъ нѣкакъвѫ прѣпирнѫ междѫ люде и отсѫждамъ, прѣсѫждамъ по законъ-тъ; **судя́ть.** *Щемъ гъ сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ.*

Ей ти тебе Боже, тъ великъ́ий Боже,
Имахъ едно либя и той не е тука,
Той ми е отишълъ на чюждѫ чюджинѫ:
Ако пѫть пѫтува, на добро да му е,
Ако вино пие, на здравие да му е,
Ако другѫ люби, има кой да сѫди. *Пѣс.*

2) Карамся нѣкому и го поучявамъ, кога е направилъ нѣчто безрядно; въкамъ, хокамъ, тякамъ, глъчѫ, мърмѫ, брецамъ, ружѫмъ, смѣшѫ; **брани́ть, крича́ть, пена́ть, жури́ть, таза́ть, щуня́ть, выгова́ривать.**

мя, че не съмь го былъ послу-
. 3) Отъ мене ся пыта за нѣчто,
мь господарь; владамь, господарувамь,
двамь, повелѣвамь, бюрдисвамь; при-
ать, повелѣва́ть, владѣ́ть. *Имамь*
ми сжди. Тука той сжди, него
й. —**джся**, 1) *гл вз.* Влѣкáся по
ща, та ся разправямь съ нѣкого за
; терамся съ нѣкого, даво вамся, имамь
съ него; суди́ться, тягáться, вести́
, процесъ, имѣть процéсъ съ кѣмъ.
ь годинъ какъ ся сждимъ. 2) *гл.*
Бъвамь сжденъ; суди́ться. — *Кри-*
ди, право сжди. Привѣнь мя сжди,
гава мя бѣси. Не слушай едного,
да сждишь двама. Ржка ржк сж-
жди себя като другыго, а другыго
себя. Не си ми баща, та мя сж-
Звань дому не сжди. Сжди си на
ты За малко да ся сждишь, мно-
изгубишь.

ць, *с. м.* Пепелива вода, в. **седжь.**
ь, **жни**, *с. м.* Мѣра три аршина,
два метра; саженъ, стажденъ, стъ-
разтягъ, разтакъ, колачь; са́жень,
ь. *Триста сжжни бяше во глуби-*
ми купила три ока ливань и
сжжени дрьва.

и **Сжйче**, им. соб. мажско
(да **сжкнж**), *гл. д.* Сжскамь: 1)
ь 2) Казвамь *сж*, за да накарамь да
кть или да не глъчять; **чура́ть.**
кхъ имъ да млькнжть.

ь, *с. ср.* отъ **сжкамь.** Сжскане.
, **сжкели́въый**, в. **сжкълъ, сж-**
въый.

ъ, *с. м. Т.* Вътрѣшно притѣснение,
мажка, тягоба, тяга, курдежь; **скýка.**
ъый, въ, ва, во, *пр.* Что има сжко-
кковитый, сжкълявый, чвороватый;
тый. *Сжклива тояга.*

ешь,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **сжа-**
Да сжскнж.

гъый, тъ, та, то, *пр.* 1) Сжкливый.
ито дрьво. 2) Стъблистый, клони-
Двѣ елы сжковиты.

. *м* 1) На дрьво дънеръ отъ клонъ;
, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ,
ь, грежь, гроздѣй, розъ, сгрежь, сж-
жкълъ, сжкълъ, чворъ, чвъръ, че-
пепуръ, чешъ, чланъ; **сукъ.** 2) Сжч-
ъ, стъбло.

я и **сжкълчя**, *ум. ср.* отъ **сжкълъ**
ълъ.

и **сжкълъ**, *с. м.* Сжкъ въ 1-то
ование.

ивъый, въ, ва, во, *пр.* Сжкливый.
ди́свамся и **сжкждди́сувамся** (да
ся сжкждди́шнж), *гл. възвр. Т.* Дохождa
ми сжклетъ, вътрѣшно притѣснение, та ми
е мажно и не ми ся ни сѣди, ни работи;
скучáть. *Сжкждисахся вжщи, та из-*
лѣвохъ да ся разходж.

Сжкждди́сваню и сжкждди́сувaню, *с.*
ср. отъ **сжкждди́свамся.**

Сжкждди́шнж (да ся). ешь,—**ди́сался**, *гл.*
свр. отъ **сжкждди́свамся.**

Сжло, им. соб. мажско.

Сжнóрникъ и сжнжрникъ, *с. м.* Змия
Elaphis quadrilineatus, синорникъ, стрѣ-
лець. смокъ, плазъ.

***Сжнжръ**, *с. м Гр.* Синоръ, граница, край-
нина, крайще, межда, отаръ, слогъ. прѣ-
дѣлъ; грани́ца, ме́жа, предѣлъ, рубе́жъ.
Турамь сжнжръ на нѣчто; **ограни́чи-**
вать.

***Сжра́**, *с. ж. Т.* Рядъ, чрѣда, прѣтѣръ, по-
ста, постъ; о́чередь. *Сега е моя сжра.*
Не му е дошла още сжра та.

***Сжрве́**, *с. ср. Т.* Крьпа, марама. *Жлъты*
сжрвета.

***Сжрма**, *с. ж. Т.* 1) Чисто сребро. 2) Тъ-
нъкъ като нищкa телъ отъ злато или отъ
сребро за тъкане, за шиене съ него нѣ-
что; **канители́.** 3) Сжрмалия. 4) Болесть
буци по тѣло-то колкото найце.

***Сжрмалия**, *пр. неизм. Т.* Что е направ-
венъ отъ сжрмa, что има по себе-си сжр-
мa; сжрмянъый, сжрма. *Сжрмалия жин-*
танъ. Изгуби си сжрмж коланъ.

Сжрмянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый
отъ сжрмa; сжрмалия.

***Сжрчи́**, *с. ж. Т.* Стъкло. *Сжрча не е,*
да ся окрышить.

Сжселъ, *с. м.* 1) Голѣма мъшка *Mus rat-*
tus, в. **ста́ворець.** 2) Раст. *Cardiius*
crispus, магарешкъый трънь; **чертополóхъ,**
бодя́нъ.

Сжсълъ, *с. м.* Едно пролѣтно цвѣтие. *Мене*
сжсълъ, тебѣ сънъ, казвать, кога прьвъ
пать видять това цвѣтие, за да не бждать
съньливи. Не е ли сънкотка?

***Сжфжръ**, *с. м Т.* Нула; ноль, нуль.

Сжчець, *ум м.* отъ **сжкъ**; сучёкъ.

Сжчка, *с. ж* 1) Клонъ на растение; сучка,
вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ,
слъбъ, слъбла, стракъ, струкъ, стрькъ, стъб-
ло, стьбелъ, чешъ; сте́бель, вѣтвь, о́т-
расль, сукъ. 2) Въ мн. ч. *сжчкы:* тънкы
дрьвие, прѫтие, врьшина за горѣние; врьж-
дакъ, кращакъ, цакны. *Сжчкы да бере,*
водж да топли, мрьтвы да кжпе!

***Сѫшжрди́свамь и сѫшжрди́сувамь** (да
сѫшжрди́шнж), *гл. д. Т.* Направямь сѫ-
шжрмa, брьконинъ, та побрьквамь нѣкого;
забрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь,

слисвамь, шашардисвамь, сащисвамь, сѫщисвамь, сѫщѫрдисвамь; смушáть, сѣшивать, озадáчивать. *Съ приказкы-ты си го сѫшѫрдисахъ* —ися, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвявамся, сащисвамся, сѫщисвамся, сѫщѫрдисвамся; смущáться, тороцѣть, стать въ пень. *Сѫшѫрдисалася и не му казала ничто.* 2) *гл. стр.* Бывамь сѫшѫрдисанъ; сѫщисвамся, сѫщѫрдисвамся.

Сѫшѫрдѝсване, *с. ср.* отъ **сѫшѫрдѝсвамь** и **сѫшѫрдѝсвамся.**

Сѫшѫрдѝшѫ, ешь,—дѝсахъ, *гл. свр.* отъ **сѫшѫрдѝсвамь.** —дѝсанъ, *прич. стр.* Сѫщисанъ, смаянъ.

***Сѫшѫрмá**, *с. ж. Т.* Брьконина, брькотина, смятня, гюрултия. *Направи шѫшѫрмѫ, да ся не сѣтимъ, че той го е велъ.*

Сѫщий, щъ, ща, ще, *пр* 1) Что приличя съвсѣмь на другыго, что показва едно, нето-то; истый, истинъный, истоветный, еднаквый, асѫлъ; сýщій, тóчный, тождéственный. *Не е сѫща-та болесть Сѫще-то нѣчто каза и той. Отъ единъ и сѫщъ платъ.* 2) Что е напълно, съвсѣмь приличенъ на другъ; сѫщинскый, истинъный. цѣлый, асѫлъ; настоя́щій, по́лный. *Сѫщъ господарь, сѫщъ Турчинъ.* 3) Что е отъ истина; сѫщинскый, истинъный, истый, вѣрнъый; сýщій, и́стинный, настоя́щій. *Була не е сѫща була. Не е сѫща-та тя. Безъ пары здравье сѫща болесть.* 4) Нé подправенъый, нé лъжёвный, истинскый, истинъый, сѫщинскый, асѫлъ; сýщій, по́длинный, настоя́щій. *Това сѫ сѫщи-ты неговы думы.* 5) Искренъый, нелицемѣрнъый, истинъый, истый, сѫщинскый, асѫлъ; и́стинный, и́скренный, настоя́щій. *Сѫщъ христианинъ, сѫщъ приятель.* 6) Самъый, не другъ; самъ, тотъ же сáмый, одúнъ и тотъ же. *Азъ сѫщий-тъ го видѣхъ На него сѫщий-тъ го дадохъ Въ сѫщий-тъ день станѫ и това.* 7) Рожденъый. рожденый роденый, родевнъый, асѫлъ; родно́й. *Не ми е сѫща майка, тя ми е мащеха. Глядалъ мя е, като да ми баше сѫщъ баща. Сѫща сестра да ми баше, пакъ нѣмаше толкова да милѣе.* — **Сѫщо** и **сѫще**, *нар.* Като друго, еднакво, исто, истомь, така; та́кже, то́чно та́кже, одина́ково, въ обру́бъ, въ обрѣзъ. *Обычамъ тя.* — *Сѫщо и азъ.*

Сѫщи́нскый, ска, ско, *пр.* Сѫщий. *Станѫлъ сѫщинскый търговецъ.*

***Сѫщи́свамь** и **сѫщи́сувамь** (да **сѫщи́шѫ**), *гл. д. Т.* Сащисвамь, сѫшѫрдисвамь.

***Сѫщѫрди́свамь** и **сѫщѫрди́сувамь** (да **сѫщѫрди́шѫ**), *гл. д. Т.* С

Сѫ́щичкый, —чькъ, чка, чк от **сѫ́щий.**

Ся, *възвр. мѣстоим.* съкратен употрѣбявася само съ глаголъ

Ся, *нарѣч.* съкратено отъ *сега.*

Ся ставать девять годины,
Какъ лѣжишь, сыно, какъ б

Ся́вга, *нар* Всякога, сякога.

Ся́гамь (**ся́гвамь**, да **ся́гнѫ**, *гл. ср.* Простирамь, протяга земѫ, да хванѫ, да направя гамь. *Сягни, була, подай*

Вишни череши зрѣвахѫ,
Сватове отъ кони сягахѫ
Вишни череши бержахѫ.

Ся́ганю, *с. ср.* отъ **ся́гамь.**

Ся́гвамь, *гл мн-кр.* отъ **ся́гам**

Ся́гнувамь, *гл. уч.* отъ **ся́г** вамь.

Ся́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл свр.* Да посягнѫ.

Ся́квамь и **ся́кнувамь** (да **ся** и *д.* 1) Пръставамь, запирамь, рестáвать. *Сякнѫ*, не вали, вали. *Дъждъ-тъ баше сякнѫ. в* За пушкѫ: да щракнѫ, да Дрьпамь, тягнѫ, оттягювамь, *ни го настранѫ.* 4) Сльвам сирѣпинамь.—ися, 1) *гл. въ* дрьпамся, губѫся, пръставамь тичамся, прѣсъхвамь; убын насякáть. *Сякнѫся вода-т* загубися; вода ся́кнеть, нас мѣсячинѫ-тѫ: намалѣвамь, г бáть. *Мѣсяць-тъ ся сяква*, сънъ. 3) Сльвамся, прѣпъкн намся. 4) Дрьпамся, тягнѫся, сѣцамся. 5) *гл. стр.* Бывам

Ся́кване и **ся́кнуване**, *с.* вамь и **ся́квамся.**

Ся́кпатю и

Ся́кнене, *с ср.* отъ **ся́кнѫ** *Спуснѫхъ ся пятина да и чина изъ длъбокъ долчин* натіе

Сякни́ло, *с. ср.* Направа за с сякничкы, угасникъ, фитилд

Ся́кничкы, *с. ж. мн.* Сякни

Ся́кнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл.* с вамь. —нѫтый, *прич ст*

Ся́кпѫ, ешь, — палъ, *гл. д.* полы-ты, изтрѣвамь носа н вамь. 2) Съ сякнило запалям за да гори по́-добрѣ; щип вать со свѣчи, снимáть свѣчи, сощикáть. —нѫся,

Ѝистѫ носа си отъ мрьсолъı-тъı; издухвамъı; сморка́ть, сморка́ться. 2) *гл. стр* Бъıвамъ сѧкнатъ.

кнѫто, *нар.* Набито, чясто, гѫсто; пло́тно, туго. *Тъı тъıнко прядешь, сякнѫто тъчешь.*

ѧдамь и сѧ́ждамь (да сѧмь), *гл. д.* Съѧдамь.

ѧница, *с. ж.* Сѧйна звѣзда.

Что ми сіае въ Давидовъı дворъı,
Аль е слънце, аль е мѣсяць,
Аль е звѣзда сіайница?
Не е мѣсяць, не е слънце,
Не е звѣзда сіайница,
Токо ми е дилберъ Ева. *Пѣс.*

ѧйнъıй, сѧ́енъ, сѧ́йна, но, *пр.* Что сіае; свѣтлъıй; свѣтлый.

Что ми е овой тамо горѣ,
Тамо горѣ у горю,
Даль е слънце, даль е мѣсяць,
Даль сѫ сіайнъı звѣздици?
Не е слънце, не е мѣсяць,
Не сѫ сіайнъı звѣздици,
Токо ми сѫ Давидови,
Давидови дворови. *Пѣс.*

ѧчѫ́ (да ся), **ѧ́шь,**—**чя́лся**, *гл свр.* отъ **сѧчя́вамся.**

Сѧчя́вамся (да ся сядѫ́), *гл. об.* Ставамъ якъ, тврьдъ, коравъ; ствръдявамся, втврьдявамся, вкоравявамся; твердѣ́ть, затвердѣва́ть, отвердѣва́ть.

Сѧчя́ваніе, *с. ср.* отъ **сѧчя́вамся.**

Сѧ́какъ, сѧ́какъвъ, сѧ́кога, сѧ́какой, в. **всѧ́какъ, всѧ́какъвъ** и проч.

Сѧѫ́, ешь, сялъ, *гл. ср.* Сіяѫ, свѣтѫ много, пущамъ, издавамъ голѣмѫ свѣтлинѫ; грѣѫ, блъщѫ, блъщѫся, блъщѫся, блѣщѫ, лъщѫся; сія́ть, блиста́ть, блестѣ́ть.

Тамо ми сѧ нѣчто токо сіае,
Да е слънце – още слънце нѣма! *Пѣс.*

Сіаіаше како боринѫ,
Грѣіаше къмъ мѣсячинѫ. *Пѣс.*

Что имаше, мила майко,
До три момъı хубавъı:
Прьва что біаше, мила майко,
Какъ лѣтво слънце грѣяше;
А втора-та, мила майко,
Какъ мѣсячинѫ сіаіаше;
А третіа-та, мила майко,
Какъ звѣздѫ денницѫ свѣтіаше! *Пѣс.*

Кадѣ ходıахъ, и азъ си грохотіахъ,
Кадѣ стоіахъ, като слънце сіаіахъ *Пѣс*

Сѧ́ваніе, *с. ср.* отъ **сѧ́ѫ; сіяніе.**

Т. т. *т.*

Двадесято слово, двадесята буква въ Блъгарскѫтѫ азбукѫ, наричано *тврьдо;* по старо-то начртание Т, а по ново-то т, и рѫкописно *т.*

, *съюз.* 1) Показва занисимость междѫ причинѫ и слѣдствие, или просто послѣдователность по врѣмя; и, да, че, па; и, да. *Иди та вижь, седни та пиши*

Обрадвася Маркова-та майка,
Та дарила Марка дарбѫ господарскѫ *Пѣс.*

Че Недко си хващать уроци,
Та ще Недко да урочіаса. *Пѣс.*

Па си дойде Марко на бѣла чадѫра,
Та си сви бѣлаго чадѫра,
Та го тури подъ себе на коня. *Пѣс.*

Па си бутнѫ прѣзъ срѣдъ бѣло море,
Та изкочи на Прилѣпа града. *Пѣс*
Па ся качи на вранъ коня хранена,
Та си излѣзь навръхъ Старѫ Планинѫ *Пѣс.*

Текомь си лѣліа тичіаше,
Та ся на хоро отиде. *Пѣс.*

Че е катанець на врата, та да го виишь. Ако смъı черны, ти не смъı Цигане ѫ! Ако съмь Помакъ, не съмь охмакъ, та ми давашь зеленъı краставици! 2) За това, поради това, по тѫ́ причинѫ; **такъ что, по э́тому.** *Виновенъ е та го наказахъ. Напрачилъ го е, та го биѫть.* 3) Нъ. ала; но, да. *По́ добрѣ малко, та хубаво, нежели много, та какво да е* 4) Имено; вѣдь. *Та тука е мурафетъ-тъ!* 5) Употрѣбяваса въ възклицателнъı и въпросителнъı изречения за усилване; че, па; же, такъ. *Та что съмь направилъ? что же я сдѣлалъ? Та что ти сторихъ, та мя биешь? Азъ не знаѫ, та тъı ли щешь да знаешь! Та дѣ да го найдѫ? Та и да идѫ, какво щѫ да направѫ? Та кой му е кривъ? Та много ли е? Та не го си купилъ ѫ!* чева не го си купилъ. *Та да е само това, ами още колко има!*

Та чюло ли ся е, разбрало,
Какво е чюдо станѫло! *Пѣс.*

Та что въı сторя майка ми,
Та что въı сторя, направи? *Пѣс.*

слисвамь, шашардисвамь, сащисвамь, сѫщисвамь, сѫщжрдисвамь; смушáть, смѣшивать, озадáчивать. *Съ приказкы-ты си го сѫшжрдисахъ* —мся, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвявамся, сащисвамся, сѫщисвамся, сѫщжрдисвамся; смущáться, торопѣть, стать въ пень. *Сѫшжрдисалася и не му казала ничто.* 2) *гл. стр.* Бъвамь сѫшжрдисанъ; сѫщисвамся, сѫщжрдисвамся.

Сѫшжрдѝсване, *с. ср.* отъ **сѫшжрдѝсвамь** и **сѫшжрдѝсвамся.**

Сѫшжрдѝшѫ, ешь,—дѝсахъ, *гл. свр.* отъ **сѫшжрдѝсвамь.**—**дѝсанъ**, *прич. стр.* Сѫщисанъ, смананъ.

***Сѫшжрмá**, *с. ж. Т.* Брьконина, брькотина, смятня, гюрултина. *Направи шжшжрмж, да ся не свтимъ, че той го е велъ.*

Сѫщий, щъ, ща, ще, *пр* 1) Что приличи съвсѣмь на другыго, что показва едно. исто-то; истый, истинъный, истоветнъый, еднаквый, асжлъ; сýщій, тóчный, тождéственный. *Не е сжща-та болесть Сжще-то нѣчто каза и той. Отъ единъ и сжщъ платъ.* 2) Что е напълно, съвсѣмь приличенъ на другъ; сѫщинскый, истинъный. цѣлый, асжлъ; настоя́щій, пóлный. *Сжщъ господарь, сжщъ Турчинъ.* 3) Что е отъ истинж; сѫщинскый, истинъный, истый, вѣрнъый; сýщій, и́стинный, настоя́щій. *Була не е сжща була. Не е сжща-та тж. Безъ пары здравье сжща болесть.* 4) Нé подправенъый, нé лъжёвнъый, истинскый, истинъый, сѫщинскый, асжлъ; сýщій, пóдлинный, настоящій. *То ва сж сжщи-ты неговы думы.* 5) Искренъый, нелицемѣрнъый, истинъый, истый, сѫщинскый, асжлъ; и́стинный, и́скренный, настоя́щій. *Сжщъ християнинъ, сжщъ приятель.* 6) Самъый, не другъ; самъ, тотъ же сáмый, одúнъ и тотъ же. *Азъ сжщий-тъ го видѣхъ На него сжщий-тъ го дадохъ Въ сжщий-тъ день станж и това.* 7) Рожденъый. рожденый роденъый, родевнъый, асжлъ; родно́й. *Не ми е сжща майка, тж ми е мащеха. Глядалъ мя е, като да ми баше сжщъ баща. Сжща сестра да ми баше, пакъ нѣмаше толкова да милѣе.* — **Сѫщо** и **сѫще**, *нар.* Като друго, еднакво, исто, истомь, така; та́кже, тóчно та́кже, одина́ково, въ обрýбъ, въ обрѣзъ. *Обычамъ тя.* — *Сжщо и азъ.*

Сѫщи́нскый, ска, ско, *пр.* Сѫщий. *Станжлъ сжщинскый трьговецъ.*

***Сѫщи́свамь** и **сѫщи́сувамь** (да **сѫщи́шѫ**), *гл. д. Т.* Сащисвамь, сѫшжрдисвамь.

***Сѫщжрдѝсвамь** и **сѫщжрдѝсувамь** (да **сѫщжрдѝшѫ**), *гл. д. Т.* С

Сѫщичкый, —чкъ, чка, чк отъ **сѫщий.**

Ся, *възвр. мѣстоим.* съкратен употрѣбяваса само съ глаголи

Ся, *нарѣч.* съкратено отъ *сега*

Ся ставать девить годинъ,
Какъ лѣжишь, сыно, какъ б

Ся́вга, *нар.* Всякога, сякога.

Ся́гамь (**ся́гвамь, да ся́гнѫ**, *гл. ср.* Простирамь, протяга земж, да хванж, да направя гамь. *Сягни, булка, подай*

Вишни череши зрѣяхж,
Сватове отъ кони сягахж
Вишни череши берахж.

Ся́ганю, *с. ср.* отъ **ся́гамь.**

Ся́гвамь, *гл мн-кр.* отъ **ся́га**

Ся́гнувамь, *гл. уч.* отъ **ся́г** вамь.

Ся́гнѫ, ешь,—нжлъ, *гл свр.* Да посягнж.

Ся́квамь и **ся́кпувамь** (да с и *д.* 1) Прѣставамь, запирамь, рестана́ть. *Сякнж*, не вали, вали. *Дъждъ-тъ баше сякнж. в* За пушкж: да щракнж, да Дрьпамь, тяглж, оттягювамь, *ни го настранж.* 4) Сьвам спрѣпинамь.—мся, 1) *гл. в* дрьпамся, губьмся, прѣставамь тичамся, прѣсъхвамь; убыв масякáть. *Сякнжся вода-п* загубися; вода ся́кнеть, ма мѣсячинж-тж: намалѣвамь, г бáть. *Мѣсяць-тъ ся сяква,* съшъ. 3) Сьвамся, прѣпъв намся. 4) Дрьпамся, тяглъся, сѣцамся. 5) *гл. стр.* Бъвам

Ся́кване и **ся́кпуване**, *с.* вамь и **ся́квамся.**

Ся́кнатю и

Ся́кнене, *с ср.* отъ **ся́кнж** *Спуснжж ся пятина да и чина изъ дльбокж долчин* натю

Сякни́ло, *с. ср.* Направа за с сякничкы, угасникъ, фитилд

Ся́кничкы, *с. ж. мн.* Сякни

Ся́кнж, ешь, — нжлъ, *гл.* с вамь. —**нжтый**, *прич ст*

Ся́кнж, ешь, — налъ, *гл. д.* полы-ты. изтрывамь носа н вамь. 2) Съ сякнило запамь в за да гори по́-добрѣ; щи вать со свѣчи, снимáть свѣчи, сощикáть. —**нжся,**

истѫ носа си отъ ирьсолъı-тъı; издухвам; сморка́ть, сморка́ться. 2) *гл. стр* ъıвамь сякнатъ.

сѝкнжто, *нар.* Набито, чясто, гѫсто; пло́то, туго. *Тъı тънко прядешь, сякнжто тчешь.*

дамь и сѝждамь (да сѝмь), *гл. д.* Съıдамь.

ница, *с. ж.* Сѝйна звѣзда.

Что ми сіае въ Давидовъı дворъı,
Аль е слънце, аль е мѣсяць,
Аль е звѣзда сіайница?
Не е мѣсяць, не е слънце,
Не е звѣзда сіайница,
Токо ми е дилберъ Ева. *Пѣс.*

йнъıй, сѝенъ, сѝйна, но, *пр.* Что сіае; вѣтлъıй; свѣтлый.

Что ми е оной тамо горѣ,
Тамо горѣ у горю,
Даль е слънце, даль е мѣсяць,
Даль сѫ сіайнъı звѣздици?
Не е слънце, не е мѣсяць,
Не сѫ сіайнъı звѣздици,
Токо ми сѫ Давидови,
Давидови дворови. *Шѣс.*

чѝжь (да ся), **и́шь,**—**чи́лся,** *гл свр.* отъ **начи́вамся.**

Сначи́вамся (да ся сядѫ), *гл. об.* Ставамь якъ, тврьдъ, коравъ; ствърдѣвамся, втврьдѣвамся, вкоравѣвамся; **твердѣ́ть, затвердѣва́ть, отвердѣва́ть.**

Сначи́ваню, *с. ср.* отъ **сначи́вамся.**

Сѝкакъ, сѝкакъвъ, сѝкога, сѝкой, в. **всѝкакъ, всѝкакъвъ** и проч.

Сѝйж, ешь, сиалъ, *гл. ср.* Сіяѫ, свѣтѫ много, пущамь, издавамь голѣмѫ свѣтлинѫ; грѣѫ, блъщѫ, блъщѫся, блъщѣмся, блѣщѫ, лъщѫся; сія́ть, блиста́ть, блесте́ть.

Тамо ми ся нѣчто токо сіае,
Да е слънце – още слънце нѣма! *Пѣс.*

Сіяше како борина,
Грѣяше къмъ мѣсечина. *Пѣс.*

Что имаше, мила майко,
До три момъı хубавъı:
Прьва что біаше, мила майко,
Какъ лѣтно слънце грѣяше;
А втора-та, мила майко,
Какъ мѣсечина сіяше;
А трета-та, мила майко,
Какъ звѣздж денница свѣтяше! *Пѣс.*

Кждѣ ходяхъ, и азъ си грохотяхъ,
Кждѣ стояхъ, като слънце сіяхъ *Пѣс.*

Сѝяние, *с. ср.* отъ **сѝйж; сіяніе.**

Т. т. *т.*

Двадесято слово, двадесята буква въ Българкѫ-тѫ азбукѫ, наричано *твръдо;* по ста-то начръртание **Т**, а по ново-то **т**, и ръкописно *т.*

съкз. 1) Показва зависимость междѫ причинѫ и слѣдствие, или просто послѣдователность по врѣмя; и, да, че, па; **и, да.** *Иди та вижь, седни та пиши*

Обрадвася Маркова-та майка,
Та дарила Марка дарбѫ господарскѫ *Пѣс.*

Че Недко си хващать уроци,
Та ще Недко да урочіаса. *Пѣс.*

Па си дойде Марко на бѣла чадѫра,
Та си сви бѣлаго чадѫра,
Та го тури подъ себе на коня. *Пѣс.*

Па си бутнѫ прѣзъ срѣдъ сѣло море,
Та изкочи на Прилѣпа града. *Пѣс*
Па ся качи на вранъ коніа хранена,
Та си излѣзь наврьхъ Старѫ Планинѫ. *Пѣс.*

Текомь си лѣлія тичіаше,
Та си на хоро отиде. *Пѣс.*

Че е катанець на врата, та да го вишишь. Ако смъı черны, та не смъı Цигане ма! Ако сьмь Помакъ, не сьмь охмакъ, та ми дабашь зеленъı краставици! 2) За това, поради това, по тѫѫ причинѫ; **такъ что, по э́тому.** *Виновенъ е та го наказахъ. Направилъ го е, та го биѭть.* 3) Нъ, ала; **но, да.** *По́ добрѣ малко, та хубаво, нежели много, та какво да е* 4) Именно; **вѣдь.** *Та тука е мурафетъ-тъ!* 5) Употрѣбявася въ възклицателнъı и въпросителнъı изречения за усилване; **че, па; же, такъ.** *Та что сьмь направилъ? что же я сдѣлалъ? Та что ти сторихъ, та мя биешь? Азъ не знажь, та тъı ли щешь да знаешь! Та дѣ да го найджь? Та и да идж, какво щѫ да направѫ? Та кой му е кривъ? Та много ли е? Та не го си купилъ ма! чева не го си купилъ. Та да е само това, ами още колко има!*

Та чюло ли ся е, разбрало,
Какво е чюдо станѫло! *Пѣс.*

Та что въı стори майка ми,
Та что въı стори, направи? *Пѣс.*

Отдѣ та дѣ, съ кое право, по коѭ причинѫ, защо, какъ, отдѣ додѣ? съ какóй стáти, какъ такъ? *Отдѣ та дѣ да е твое?* — *Та лема*, нема, истинѫ ли, белки; рáвнѣ, нѣшто, неужéли. *Та лема го знаѣ? Та лема е дошьлъ?* неужéли онъ пришёлъ? — *Та па, та че*, казвася вмѣсто само *та*, само *па* или само *че*. *Та па не е така, както ты мыслишь. Та па да е само това Сѣднѫ та па ся наяде. Прывожь мя сѫди, та че тогава мя бѣси.*

Та, *мѣстоим.* 1) Лично трете лице женскый родъ; тя, она; онá.

Тамо имать бунаръ баталиа,
Нѫтрѣ имать змиа тройноглава,
Что да влѣзить, все си го изѣдвить,
Никому водѫ та не давать. *Пѣс.*

2) Указателно женскый родъ; таа, тась; óтя.

Извыкнѫся младый младожена:
Такомь Бога, сремджие гидне,
Ѣ застави тѫ сремскѫ кочиѭ,
Та отвори врата и пенджеры. *Пѣс.*

Та, *члѣнъ* женскый родъ единствено число и срѣденъ родъ множествено число. *Жената, дъща-та.*

***Табаана́**, *с. ж. Т.* в. **табаханá.**

***Табаклѫ́къ**, *с. м.* Работа, занаятъ на табакъ.

***Табáкъ**, *с. м. Т.* Който щави кожи; осмарь, усмарь; **кожéвникъ, усмáрь, дубúльщикъ.**

***Табáнекъ** и **табáнъ**, *с. м. Т.* 1) Дебела гряда. 2) Стѫпало, ходило на кракъ; **стопá, ступнá, подóшва, слѣдъ, лáпа.** *Болять мя табанци-ти, табани-ти.*

Табáнчя, 1) *ум. ср.* отъ **табáнъ** и **табáнекъ.** 2) *с. ср.* Колело-то, на което грънчарь слага глинѫ-тѫ, та извърта сѫдинѫ.

***Табарúна**, *с. ж.* Горна дрѣха длъга до пяты-ты.

Тога стана Мирче по-малечекъ,
На майкѫ си хатѫръ не разсъпалъ,
И си навлѫ своа бръза коня,
И си кладе гунѫ табаринѫ,
Отиде у краля Шишманина. *Пѣс.*

***Тóбаръ**, *с. м. Т.* Таборъ, табуръ.

***Табахáна**, *с. м Т.* Мѣсто, дѣто щавять кожи; табаана; **кожéвня.**

Табáшка метлá. Раст. *Centaurea maculosa*, метла.

Табáшкый, шка, шко, *пр.* отъ **табáкъ; кожéвничій, кожéвенный, дубúльный.** *Да ся сплуе въ табашкѫ-тѫ щавѫ!*

Табехéтець, *ум. м.* и **табехéтчя**, *ум. ср.* отъ **табехéтъ.**

***Табехетлúя**, *пр. неизм. Т.* Който има нѣкакъвъ табехетъ.

***Табехéтъ**, *с. м. Т.* Навыкъ. нъравъ, здетъ, табиатъ; **навúкъ, привúчка, повúчка, нравъ, нóровъ.** *Лошь табехетъ. Табехетъ-сайбия*, който настоява на своя табехетъ. *Влѣкъ-тъ козинѫ-тѫ си мѣнкава, ала табехета си не оставя. Въ всяко село и адетъ, въ всякѫ кѫщѫ и табехетъ. Зелъ си табехетъ, още кога ся родилъ.*

Тáбийка и **тáбица**, *ум. ж.* отъ **тáбия.**

***Тáбия**, *с. ж. Т* Окопъ, окопище, хендекъ за закрываие войници, кога ся биять; опора; **редýтъ.**

***Табиáтъ**, *с. м. Т.* Табехетъ. *Хванѫлъ е лошь табиатъ.*

***Тáбла**, *с. ж. Т.* Тавла: 1) Мѣдна или друга нѣкаква сѫдина за наряждание на нѣкои нѣчта за служение; подносникъ, послужéникъ, дискосъ; **подноúсъ.** *Табла за черпене.* 2) Плоскъ дрьвянъ кръгластъ сѫдъ, въ който хлѣбари, овощари наряждать нѣчта-та си за продань; **родъ лотка.** *Симитчийска табла.* 3) Направа като кутия, съ кръглы дъсчици въ неѭ за игра. *Играѣть на таблѫ.* 4) Въ училище черна дъска, на комъто пишать съ тибишир; **доскá.** 5) Отъ черенъ камъкъ дъска за писание на неѭ съ калемъ; плочка, плака; **аспúдная доскá.**

Таблéнце, *ум. ср.* отъ **табля́.**

Тáблица и **тáбличка**, *ум. ж.* отъ **тáбла.**

Табля́, *ум. ср.* отъ **тáбла.** Металическа, глиняна сѫдина, въ комъто натрышать пепелтѫ отъ пигаръ, отъ лулѫ; такатука; **пéпельница, лотóчекъ.**

***Тáборъ** и **тáбуръ**, *с. м. Т.* Пазъкъ Турскы войници; табаръ.

Табуанъ, *с. м.* Тъпанъ, топанъ, гочь, дауль; **барабáнъ.**

Ми удрили свиркы табуаия,
Ми чюкнѫли гласи таламбаси,
Кинисали кытеи сватовс. *Пѣс.*

***Тавá**, *с. ж. Т.* Раздать мѣдинъ сѫдъ, тепсия съ по-высокы первазы. *Тава за сладко, за ржчелъ*, такъ сѫдъ, въ по-дълбокъ, за варение сладко, ржчелъ. *Още рыба-та у море-то, турилъ тавѫ-тѫ на огыя.*

***Тавáнъ**, *с. м. Т.* Тованъ, небе на каша, подъ, подьръ, подере, подаре, потонъ; **потолóкъ.**

***Таватýръ**, *с. м. Т.* Глъчь, глъчка, викъ, викоть, мълва, шюмъ; шумъ, крикъ. *Станѫ таватуръ.*

***Тавджúя**, *с. м. Т.* Каменарь, ташчия.

Тавúца и **тавúчка**, *ум. ж.* отъ **тавá.**

с. ж. Т. Оборъ за коне, ахаръ; ...ник, конюшница, конюрница; ко...я.

...ты майко, ай ты мила майко,
...ко велишь, клятва да ти бъдит,
... бъ дошёлъ Корунъ кеседжия,
ти плѣнить стокж богатиж,
ти земить девять тавлъ кони! *Пѣс.*

с. м. Т. Табла.

...ци́свамь и тавлади́сувамь (да та...ишж), *гл. д. Т.* Накъсвамь, наквасвам, натопявамь, намокрювамь; сма...намáчивать.

...йсваніе и тавлади́суваніе, *с. ср.* **...авлади́свамь.**

...йишж, ешь,—...дúсалъ, *гл. свр* отъ **...ади́свамь. —...дúсанъый,** *прич. стр.* **...а,** *пр. неизм. Т.* 1) Что има потрѣб... влагж; влажный. 2) Ухраненый, ...ый, тлъстый; **отко́рмленный.**

..., ...йшь,—...ли́лъ, *гл. д.* Ухранвамь, ...амь, натлъстявамь; **отка́рмливать.**

Стефанъ мами си думаше:
Храни ми, мамо, кончя-то,
Храни го, мамо, тавли го,
Кончя-то да ми е тавлина *Пѣс.*

...нджилáкъ, *с. м. Т.* Тахминджиство, занаятъ на тавминджия.

...нджи́я, *с. м. Т.* Тахминджия, който приблизително, тахминъ оцѣнява нѣчто. ...-*ты правять чловѣка да е юнакъ, инджия и знаенъ.*

в. **тафра́.**

...ки́йка, *с. ж.* Назъвание на чанта.

...жи́къ, *с. м. Т.* в. **таржи́къ и таржи́къ.**

...ць, *ум. м.* и **тага́рчя,** *ум. ср* отъ ...ъ.

...ица, *с. ж.* Торба, вулгия, чанта. *Во ...чицж хлѣбове.*

..., *с. м. Т.* 1) Малъкъ тъпанъ, само ...ижж-тж странж закрытъ, като шиникъ ...лъкъ шиникъ, шиничя кабранчя. 3) ...ь сєждъ за сядене цвѣтие въ него; ...а. 4) Кошь съ островрьхо дъно за ...ине въ него дѣтя пеленачя.

...ься, ишся,—риися, *гл. възвр* Горд..., горд... надувамся; **гордúться.** *Онж ...жо ...гари. Что трыгж чловѣкъ поко ся тагари!*

...амь, *гл. свр.* отъ **тагáсвамь.** Да ...ж.

...амь и тагáсувамь (да тагáсамь), ... Изгнивамь *Мирише на тагасало.*

...аніе и тагáсуваніе, *с. ср.* отъ **...свамь.**

...ар. Тога, тогава, тъгай, тъгъ, тъгъ. **тадѣва, тадѣвѣ и тадѣсь,** *нар.* **Тадѣ, тадѣва, тадѣвѣ, тадѣсь,** по тыя мѣста, по тукашни-тъи мѣста, тука, насамъ, наоколо, облизо, окрьстъ.

Тадѣшний, —шьнь и —шень, шиа, шие, *пр.* **Тадѣшний**

Таéню, *с. ср.* отъ **таéнж, таéнь.**

Таéню, *с. ср.* отъ **таéнж, таéнь.**

Тáженъ, тажéнж, в. **тáженъ, тъжéнж.**

Тазгоди́шний, —шьнь и —шень, шиа, шие, *пр.* Тасгодишний.

***Тазé,** *пр. неизм. Т.* Прѣсенъый; **свѣжій.**

Тазь, *мѣст.* Тась.

***Тазиатáрь,** *с. м. Т.* Тезгяхтярь, който сѣди на (прѣдъ) тезгяхъ. *Цинцари, млади тазиатари*

***Тай,** *с. м. Т.* Младъ конь още непрѣвитъ.

Тáйко, *с. м.* Тейко, тато.

Тáйна, *с. ж* Нѣчто скрыто отъ другъи-тъи, нѣчто, что знаютъ малцина; **тáйна.** *Нѣмамь никаквж тайнж,* нѣмамь нѣчто скрышне.

***Таинджи́я,** *с. м. Т.* Който дава таинъ.

Тайнецъ, *ум м* отъ **тайнъ.** Малъкъ таинъ.

Тáйница и тáйничка, *ум. ж.* отъ **тáйна.**

Тáйничкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тáйнъый.**

Тáйно, тáйномь и тáйнж-тж, *нар.* Безъ да знае нѣкой; скрышёмь, скрытомь, скутно, скутомь, потулно, потайно, **тáйно, тайкóмъ, потаéнно.**

Байно-ле Цанё, байно ле,
Туй ли ти е вѣрна Тодорка,
Сноши ся тайно годила
За Стояна за чехларчя-то! *Пѣс.*

***Тайнъ,** *с. м. Т.* Тахинъ, дневна, мѣсячна опрѣдѣлена храна, която ся дава на служитель като заплатж; ежеднéвная пóрція, окладъ, паёкъ, мѣсячное, мѣсячина, мѣсчина. *Да си земж таина.*

Тáйнъый, тáенъ, тáйна, но, *пр.* 1) Что не ся знае, что не ся види; скрытый, скрышний; **тáйный.** 2) Който ся таи, който крые мысли ты си. не казва, какво мысли, каквo ще прави; потайный, вжтрѣшний, скрытный, скрытый, скрышний; **скрúтный.** — *Тайна вечерка,* нощныж, кога всичко ся е потанло и доклѣ още не е пѣлъ пѣтелъ; потайно врѣмя, потайна доба, глуха доба, глуходоба.

***Тайфá,** *с. ж. Т.* Нѣколко души събрани за нѣкаква работж, за пжтуваніе, или за друго нѣчто; дружина, чета, куда; толпá, ватáга, артéль. *Една тайфа видари. Шопе-то слизать на тайфы.*

***Тайфали́я,** *пр. неизм. Т.* За женж: что има голѣмж тайфж, голѣма челядь. *Стары жены тайфалии.*

Тáйчя, *ум. ср.* отъ **тай.**

Така́, *нар.* Тако, тъй: 1) По тоя начинъ; сай, сака, съй овако; **такъ.** *Направи така. Така ся не говори. Както рече, така и станж. Така искалъ Така било писано. Така баба знае, така бае.* 2) Еднакво, сѫщо, подобно; **такъ.** *Както менѣ, така и тебѣ. Както екнжло, така ся и отзовало Както мя имашь, така щж тя имамь и азъ.* 3) Истинж, да, есть, аха; **такъ, да, пожа́лой.** *Написа ли писмо-то? — Така. Така ха?* **неужéли, такъ ли, ой ли!** 4) Безъ работж, безъ заплатж, айлякъ, бадихава; **такъ.** *Сѣди така, безъ работж. Работихъ му така, за тоя, дѣто духа.* 5) Безъ да мъслж, не съ нѣкаквж цѣль, токо така; **такъ.** *Каза му го така, само да ся каже, че и той е казалъ нѣчто. Отиде токо така.* 6) Тогава, въ такъвъ случай, съ такъвъ сговоръ; **такъ.** *Ако слушашь, така щж тя пустнж. Трѣбва и азъ да подпишж, така да стане работа-та — И така,* дѣто ще рече, слѣдователно, и тъй; **и такъ.** *И така сами размыслѣте, може ли това сега да стане. — И така и така: а)* И добрѣ и злѣ, ни добрѣ ни злѣ, по срѣдж, и тъй и тъй; **и такъ и сякъ.** *Какъ ся поминувате? — И така и така. б)* И по тоя начинъ, и по другъ начинъ, и въ тоя случай, и другъ пжть; **и такъ и сякъ.** *И така и така щж жамь бой, божемь да походж. в)* Все едно, така и така; всё равно. *— Ни така ни така,* нѣма колай, другъ пжть нѣма, ни тъй ни инакъ, никакъ; **ни такъ, ни сякъ.** *Не става ни така ни така. — Така и така: а)* По тоя начинъ, това и това, тъй и тъй; **такъ и такъ.** *Така и така ми каза, така и така го направилъ. б)* Едно ми струва, все едно, и така и така, тъй и тъй; всё равно. *Така и така ще ся врѣши. понѣ да го свршимь по́ съ врѣмя. — Токо така: а)* Напраздно, напусто, безъ причинж, нафиле. *Токо така не е битъ б)* Безъ да мъслж, не съ нѣкаквж цѣль, така, тъй; **такъ.** *Казалъ му токо така.*

Такава́къ, ковци, *с. м.* Така наричатъ окына Българъ въ Македонинж кждѣ Прилѣпъ. конто често казватъ *така́ ва́ка.*

***Така́зъ,** *с. м. Т.* Хокание, тяканье, мъмрение. укоръ, наказъ *„Додѣкы ми ся отъ одовы ми таказы.*

Така́на, *нар.* Така.

Така́нка, *ум нар.* отъ **така́на.**

Такату́ка, *с. ж.* Табля за пепела отъ цигаръ.

Така́чка, *ум. нар* отъ **так**

Та́квамь (та́кнувамь, да т
Упжтвамся за нѣкждѣ; тр
отправля́ться. *Кога си т*
тръгнешь *Ага такнжхъ к*
идж, продума ми Иван
щж съ тебе да такнж.

Та́кваню, *с. ср.* отъ **та́кв**
креване.

Таквó. *Сикво́ таквó,* едно-др
ли отъ далечень пжть, п
го сикво-таково за каденье
пары.

Таквó́зи и таквó́зь, *пр.* Та

Таквó́зинакъ, *пр.* Таквози,

Та́квый, такъвъ и таковъ,
пр. Такъвъ, такава, таково
ва глава таковъ бричь. М
е пжтвала, зато такова

Та́ке, ум. соб. мжжко Тачё

***Такли́,** *с ж. Т. Правъж т*
такляж, прѣобрящамся, вр
щамся, прѣмѣтамся прѣзъ
рогачь, прѣзкамбичамся, пр
вы́ркаться, перекувы́ркив
дываться, перекинуться

***Такли́тъ,** *пр. неизм. Т.* Л
венъ, калнавъ, напна; **под**
ши́вый.

***Такли́фъ,** *с. м. Т.* Теклиф
му харижж седьмдесять
да имъ зима, таклифъ

Та́кнуваль, *гл уч.* отъ т
камь, кренувамь.

Та́кнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. св*
Да тръгнж.

Та́ко, 1) *нар.* Така. 2) Им.

Тако́. Въ изрѣчение: *тако*
мь Бога, казвано за укѣре
ляне; **ей Бо́гу.**

Тогай вели на войвода
Ей войводо, русъ войв
Молямь ти ся, кланя
Тако ти Бога и вѣр
И тако ти пость, что
Оковай ми отъ желѣзо,
Отпущи ми бѣлъ рак

Тако мь Бога, слънчева
ко мь Бога, старъ егум
тыка очи! Тако ми крь

Тако-речи́. *нар* Токо-речи,
почти. *Тако-речи че е т*

***Такри́ръ,** *с. м Т* 1) Из
знаване. потвърдяване. 3)
жение за нѣчто; **доклáдъ,**

Та́ксамь, *гл. свр* отъ **та́кс**
жж, да обѣщамъ. —**санъ**
Обреченый, обѣщаный.

***Таксидиóтъ**, *с. м. Гр.* Пътникъ калугеръ, изпратенъ да събира пожертвования, оброци за манастира и да кани поклонници.

***Таксилдáръ**, *с. м. Т.* Бирникъ, събирачь на вересии на нѣкой търговецъ.

***Таксиратлúя**, *пр. неизм. Т.* Който ималъ таксиратъ; злощастенъ. *Была много таксиратлия*

***Таксирáтъ**, *с. м. Т.* Злощастие, несполука, писано тягло; таксиръ.

***Таксирдáръ**, *с. м.* Таксилдаръ.

***Таксúръ**, *с. м. Т* Таксиратъ. *Голѣмъ таксиръ си ималъ, дѣто умрѣлъ татко ти, та ми тя оставилъ сиракъ.*

***Тáксуванъ** (да таксамь), *гл. д. Гр.* Фтакцувамь, обричамь, обѣщавамь; **обѣщáть.** *Таксай ми, мори жено, това, что имашь въ тебе, нѣкога да бжде мое.*

Тáксуване, *с. ср.* отъ **тáксуванъ.** Обричане, обѣщаване.

Тáксувачка, *с. ж.* Таксуване.

Такýгере, *нар.* Така сжще. *Рече Господь со сборъ да быде земя-та, и станж; небо-то—такугере.*

***Такýнъ**, *с. м. Гр.* Токунъ, издигнжта пята на обуща посталъ, кундуръ; столъ; **каблýкъ.**

Такѣвзи, таквáзи и **таквáзь, таквáсь, таквóзи** и **таквозь**, *пр.* Такъвъ.

Такѣвъ, такáва, такóво, *пр.* Таквъй: 1) Еднакъвъ, приличенъ, сжщъ; вакъвъ, овакъвъ; **такóй.** *Такъвъ тя искамь да бждешь. И баща му бяше такъвъ. Той не е такъвъ, дѣто да мысли другыму зло.* 2) Тоя, она; **такóй.** *Въ такывы работы не ся мѣси.* 3) Много голѣмъ; **такóй.** *Той ималъ такжвж силж, дѣто съ кутля-то прѣмѣталъ голѣмы камыне. — Такъвъ-онакъвъ: а)* И такъвъ и инакъвъ *б)* Ничто и никакъвъ, много лошъ, всякакъвъ; **такóй сякóй.** *Казвать му, че былъ такъвъ-онакъвъ — Какъвто Петръ, такъвъ и Павелъ. На какъвто конь яздишь, такжвсь пѣсень щешь пѣешь. Такъвъ тя знаж, такъвъ тя пишж. Такъвъ рахатъ и у бащж си не можешь намѣри.*

Такжнецъ, *ум. м.* и **такжнчя**, *ум. ср.* отъ **такжнъ.** *Такжнчя за цигары*, цигарило.

***Такжнлúя**, *пр. неизм. Т.* Что си има всичкы такжнъ.

***Такжнъ**, *с. м. Т.* Нарядъ, наряда; снаряды, убранство. *Нѣмамь такжнъ за таково нѣчто*, нѣмамь нарядъ. *Като безъ такжнъ на годежь*

Талáзецъ, *ум м.* и **талáзчя**, *ум. ср.* отъ **талáзъ.**

***Талáзъ**, *с. м. Т.* Вълна, бранъ, плавой, плавѣй, склапъ, кломбурецъ, далга; волна.

***Таламбáзъ**, *с. м. Т.* Тъпанъ отъ металическо полукжбо; бубенъ, литáвра. *Ми чюкнжли гласи таламбавы. Таламбавы биjжть, та си шенлжкъ правять.*

Тáламь, *гл. ср.* Въ пѣсень (не е ли *тáлкамь?*):

Шетать мома, талать мома изъ роснъ ливадъ,
Лудо ходить по неж, съ кавелъ росж биеть.

Таласжмецъ, *ум. м.* отъ **таласжмъ.** Таласжмчя.

Таласжмчя, *ум ср.* отъ **таласжмъ.** Таласжмецъ.

***Таласжмъ**, *с. м. Т.* 1) Зълъ духъ, който ужь ся явява като сѣнкж нощныж по голѣмы-ты сградъ, та прави пакости; сѣнище, вѣтрощина, буганецъ, буганинъ; **домовóй.** Таласжми-ти ходять, докдѣ попѣкать пѣтли-ти. Всяка пó-голѣма сграда, водяница, мостъ, закопано имание си има по единъ таласжмъ. Народъ-тъ вѣрва, че вградено нѣчто четыредесять деня слѣдъ вграждане то умирало и ставало ужь на таласжмъ; в. вграждамь. 2) Една змиа, която ся въди по кжщи-ты; домашнарь, мышкарь, мышеядка. — *Найдохъ му таласжма*, сир. слабо то мѣсто.

***Талáфъ**, *с. м.* Една лошна болесть по коне-тъ.

***Талáшь**, *с. м. Т.* Трѣскы, струготинъ отъ дрьво, настръганы съ ренде.

Талéрчя, *ум. ср.* отъ **талéръ.** Танурчя, тарелчица.

Талéръ, *с. м.* Сждъ като пято, отъ дрьво; талуръ, талюръ, тануръ, тарелъ, тарелка.

***Талúга**, *с. ж Т.* Кола съ кочиж и коне за караше пътници; теленга: телѣга.

***Талúгаджúя**, *с. м. Т.* Който има, който работи съ талигж; теленгарь.

Талúгъца и **талúжка**, *ум ж* отъ **талúга.**

***Талимлúя**, *пр. неизм. Т.* Ученъ на талимъ.

***Талúмъ**, *с. м Т.* Военны игры, военно учение.

Тáлкамь, *гл. ср.* Скытамся, скытосвамся, аскамь, блждж, блждамь, бродж, гынж, клапамь, лутамся, лытамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатж, ръгамь, рысж, рѣхамся, рѣкся, свѣткамся, хойкамь, шлякамся; **лятьшся, скитáться, блудúть, слоняться,**

Така́, *нар.* Тако, тъ́й: 1) По тоя начинъ; сай, сака, съй овако; **такъ.** *Напрáви така. Така ся не говори. Както рече, така и стáнж. Така искалъ Така было писано. Така баба знае, така бае.* 2) Еднакво, сѫщо, подобно; **такъ.** *Както менѣ, така и тебѣ. Както екнжло, така ся и отвовало Както мя имашь, така щж тя имамь и азъ.* 3) Истинж, да, есть, аха; **такъ, да, пожа́лой.** *Написа ли писмо-то? — Така. Така ха?* **неужéли, такъ ли, ой ли?** 4) Безъ работж, безъ заплатж, айлякъ, бадихава; **такъ.** *Сѣди така, безъ работж. Работихъ му така, за тоя, дѣто духа.* 5) Безъ да мъ́слж, не съ нѣкаквж цѣль, токо така; **такъ.** *Каза му го така, само да ся каже, че и той е казалъ нѣчто. Отиде токо така.* 6) Тогава, въ такъвъ случай, съ такъвъ сговоръ; **такъ.** *Ако слушашь, така щж тя пустнж. Трѣбва и азъ да подпишж, така да стане работа-та — И така,* дѣто ще рече, слѣдователно, и тъ́й; **и такъ.** *И така сами размыслѣте, може ли това сега да стане. — И така и така: а)* И добрѣ и злѣ, ни добрѣ ни злѣ, по срѣдж, и тъ́й и тъ́й; **и такъ и сякъ.** *Какъ ся поминувате? — И така и така. б)* И по тоя начинъ. и по другъ начинъ, и въ тоя случай, и другъ пѫть; **и такъ и сякъ.** *И така и така щж камь бой, божемь да походж. в)* Все едно, така и така; всѐ равно. *— Ни така ни така,* нѣма колай, другъ пѫть нѣма, ни тъ́й ни инакъ, никакъ; **ни такъ, ни сякъ.** *Не става ни така ни така. — Така и така: а)* По тоя начинъ, това и това, тъ́й и тъ́й; **такъ и такъ.** *Така и така ми каза, така и така го направилъ. б)* Едно ми струва, все едно, и така и така, тъ́й и тъ́й; всѐ равно. *Така и така ще ся врѣши. попѣ да го свршимь по́ съ врѣмя. — Токо така: а)* Напраздно, напусто, безъ причинж, нафиле. *Токо така не е битъ б)* Безъ да мъ́слж, не съ нѣкаквж цѣль. така, тъ́й; **такъ.** *Казахъ му токо така.*

Такава́къ, ковци, *с. м.* Така наричатъ онъзи Българъ въ Македонинж кждѣ Прилѣпъ. които често казватъ *така́ вáка.*

***Така́зъ,** *с. м. Т.* Хокание, тякание, мъмрение, укоръ, наказъ. *„Додѣки ми ся отъ дѣдовы ми таказы.*

Така́на, *нар.* Така.

Така́нка, *ум нар.* отъ **така́на.**

Такату́ка, *с. ж.* Табля за печела отъ цигаръ.

Така́чка, *ум. нар* отъ та

Та́кванъ (та́кнувамъ, да Упѫтвамся за нѣкждѣ; тр **отправля́тъся.** *Кога си п* тръгнешь. *Ага такнжхъ идж, продума ми Ива* щж съ тебе да такнж.

Та́кваню, *с. ср.* отъ та́к креване.

Таквó. *Сикво́ таквó,* едно-д *ли отъ далсченъ пѫть, го сикво-такво за каден парыг.*

Таквóзи и **таквóзь,** *пр.* Т

Таквóзинакъ, *пр.* Таквози,

Та́квый, такъвъ и **таковъ** *пр.* Такъвъ, такава, таков *ва глава таковъ бричь. е пѫтвала, зато такво*

Та́ке, ум. соб. мжжско Таче

***Такля́,** *с. ж. Т. Правъ таклж,* прѣобрьщамся, в щамся, прѣмѣтамся прѣзъ рогачь, прѣзкамбичамся, пр **выркаться, перекувы́рки дываться, перека́нуться**

***Такли́тъ,** *пр. неизм. Т.* венъ, калпавъ, напма; по **ши́вый.**

***Такли́фъ,** *с. м. Т.* Текли *му харижж седьмдесят да имъ зима, таклифъ*

Та́кнуванъ, *гл уч.* отъ т намь, крепуванъ.

Та́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. св* Да тръгнж.

Та́ко, 1) *нар.* Така. 2) Ни.

Тако́. Въ изрѣчение: *тако мь Бога,* казвано за увѣр ляне; ей Бо́гу.

Тогай вели на войвод
Ей войводо, русъ вой
Молямь ти ся, кланя
Тако ти Бога и вѣр
И тако ти пость, что
Оковай мя отъ желѣзо
Отпущи ми бѣлы р

Тако мь Бога, слънчева ко мь Бога, старъ егул тыка очи! Тако ми кръ

Тако-речи́, *нар* Токо-речи, почти. *Тако-речи че е т*

***Такри́ръ,** *с. м Т* 1) И знаване. потвърдяване. З жение за нѣчто; **докла́дъ,**

Та́ксамъ, *гл. свр* отъ **та́кс** вж, да обѣщамъ. **—саны** Обреченый, обѣщаный.

***Таксидиóтъ**, *с. м. Гр.* Пътникъ калугеръ, изпратенъ да събира пожертвования, оброци за манастира и да кани поклонници.

***Таксилдáръ**, *с. м. Т.* Бирникъ, събирачь на вересии на нѣкой търговецъ.

***Таксиратлúя**, *пр. неизм. Т.* Който ималъ таксиратъ; злощастенъ. *Была много таксиратлия*

***Таксирáтъ**, *с. м. Т.* Злощастие, несполука, писано тягло; таксиръ.

***Таксирдáръ**, *с. м.* Таксилдаръ.

***Таксúръ**, *с. м. Т* Таксиратъ. *Голѣмъ таксиръ си ималъ, дѣто умрѣлъ татко ти, та ми тя оставилъ сиракъ.*

***Тáксувамь (да таксамь)**, *гл. д. Гр.* Фтакцувамь, обричамь, обѣщавамь; **обѣщáть.** *Таксай ми, мори жено, това, что имашь въ тебе, нѣкога да бжде мое.*

Тáксуване, *с. ср.* отъ **тáксувамь.** Обричане, обѣщаване.

Тáксувачка, *с. ж.* Таксуване.

Такýгере, *нар.* Така сжще. *Рече Господь со сборъ да быде земя-та, и станж; небо-то—такугере.*

***Такýнъ**, *с. м. Гр.* Токунъ, издигната пята на обуща посталъ, кундуръ; столъ; **каблýкъ.**

Такѣвзи, таквáзи и таквáзь, таквáсь, таквóви и таквозь, *пр.* Такъвъ.

Такѣвъ, такáва, такóво, *пр.* Таквъй: 1) Еднакъвъ, приличенъ, сжщъ; вакъвъ, овакъвъ; **такóй.** *Такъвъ тя искамь да бждешь. И баща му бяше такъвъ. Той не е такъвъ, дѣто да мисли другиму зло.* 2) Тоя, она; **такóй.** *Въ такивы работы не ся мѣси.* 3) Много голѣмъ; **такóй.** *Той ималъ такжвж силж, дѣто съ кутля-то прѣмѣталъ голѣмы камьне. — Такъвъ-онакъвъ: а)* И такъвъ и инакъвъ *б)* Ничто и никакъвъ, много лошъ, всякакъвъ; **такóй сякóй.** *Казвать му, че былъ такъвъ-онакъвъ — Какъвто Петръ, такъвъ и Павелъ. На какъвто конь яздишь, такжвжсь пѣсень щешь пѣешь. Такъвъ тя знаж, такъвъ тя пишж. Такъвъ рахать и у бащж си не можешь намѣри.*

Такжмець, *ум. м.* и **такжмчя**, *ум. ср.* отъ **такжмъ.** *Такжмчя за цигары*, цигарило.

***Такжмлúя**, *пр. неизм. Т.* Что си има всичкы такжмы.

***Такжмъ**, *с. м. Т.* Нарядъ, наряда; снаря́ды, убра́нство. *Нѣмамь такжмъ за такова нѣчто*, нѣмамь нарядъ. *Като безъ такжмъ на годежь*

Тала́зець, *ум. м.* и **тала́зчя**, *ум. ср.* отъ **тала́зъ.**

***Тала́зъ**, *с. м. Т.* Вълна, бранъ, плавой, плавѣй, склапъ, кломбурецъ, далга; волна́.

***Таламба́зъ**, *с. м. Т.* Тъпанъ отъ металическо полукжбо; бубенъ, литáвра. *Ми чюкнжли гласи таламбави. Таламбавы бижть, та си шенлжкъ правять.*

Тáламь, *гл. ср.* Въ пѣсень (не е ли *тáлкамь?*):

Шетать мома, талать мома изъ роснъ ливадъ,
Лудо ходить по неж, съ ка·елъ росж биеть.

Таласжмець, *ум. м.* отъ **таласжмъ.** Таласжмчя.

Таласжмнúсамь, *гл. свр.* отъ **таласжмнúсвамь.**

Таласжмнúсвамь (да таласжмнúсамь), *гл. ср.* Ставамь таласжмъ, прѣобрьщамся на таласжмъ; вталасжмявамся.

Таласжмнúсване, *с. ср.* отъ **таласжмнúсвамь.**

Таласжмчя, *ум ср.* отъ **таласжмъ.** Таласжмец.

***Таласжмъ**, *с. м. Т.* 1) Зълъ духъ, който ужь ся навжка като сѣнкж нощныж по голѣмы-ты сградъ, та прави пакости; сѣнище, вѣтрощина, буганецъ, буганинъ; домово́й. Таласжми-ти ходять, докдѣ попѣмять пѣтли-ти. Всяка по́-голѣма сграда, водяница, мостъ, закопано имание си има по единъ таласжмъ. Народъ-тъ вѣрва, че вградено нѣчто четыредесять деня слѣдъ вграждане то умирало и ставало ужь на таласжмъ; в. вграждамь. 2) Една змиа, която ся въди по кжщи-ты: домашнарь, мышкарь, мышеядка. — *Найдохъ му таласжма*, сир. слабо то мѣсто.

***Тала́фъ**, *с. м.* Една лошна болесть по коне-ты.

***Тала́шь**, *с. м. Т.* Трѣскы, стръготины отъ дрьво, настръгани съ ренде.

Тале́рчя, *ум. ср.* отъ **тале́ръ.** Танурчя, тарелчица.

Тале́ръ, *с. м.* Сждъ като пято, отъ дрьво; талуръ, талюръ, тануръ, тарелъ, тарелка.

***Тали́га**, *с. ж Т.* Кола съ кочиж и коне за караше пътници; теленга: телѣга.

***Тали́гаджия**, *с. м. Т.* Който има, който работи съ талигж; теленгарь.

Тали́гъца и тали́жка, *ум ж* отъ **тали́га.**

***Талинили́я**, *пр. неизм. Т.* Ученъ на талимъ.

***Тали́мъ**, *с. м Т.* Военны игры, военно учение.

Тáлкамь, *гл. ср.* Скытамся, скытосвамся, аскамь, блждж, блждамь, бродж, гынж, клапамь, лутамся, лытамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатж, ръгамь, рысж, рѣхамся, рѣкься, свѣткамся, хойкамь, шлякамся; ля́тьшся, скита́ться, блуди́ть, слоня́ться,

мота́ться. *Кай талкашь, бре момчя, во овчя пустелия, кай что пѣтелъ не пѣе и кай что човѣкъ не е стжпилъ?*

Та́лкание, *с. ср.* отъ **та́лкамъ**.

Та́логъ, *с. м.* 1) Нанесено отъ водж, та ся уталожило, улѣгнѫло на дъно-то и́; трупчинякъ, лезга, натлака, ламба, утайка; оса́дка, оса́докъ, отсто́й, отсто́йки, отсѣдъ, о́тлежь, подо́нки. 2) Клѣчкы и другы лекы нѣчта, конто рѣка влачи, кога придойде.

***Та́лпа**, *с. ж. Т.* Дебела дъска.

Та́лпица и **та́лпичка**, *ум. ж.* отъ **та́лпа**.

Талу́ръ и **талю́ръ**, *с. м.* Талеръ.

***Таназлѫкчи́на**, *с. м. Т.* Който има много добытъкъ таназлѫкъ; домазлѫкчия, дамазлѫкчия, добычиарь.

***Таназлѫ́къ**, *с. м. Т.* Домазлѫкъ, дамазлѫкъ, завъда, развъдъ.

Тамане́ние, *с. ср.* отъ **тамамѭ**.

***Тама́мъ** и **тама́нъ**, *нар. Т.* 1) Колкото трѣбва, ни повяче ни по́-малко, тъкмо, равно, наплъно; ро́вно, то́чно, вполнѣ, впо́ру, въ обрѣзъ, какъ разъ. *Дадохъ му тимамъ, колкото искаше Тамамъ ми стигнѫ Дрѣха та ми е тамамъ. Тамамъ за мене е.* 2) Токо что, чтомъ, като чтомъ, едва, въ сѫще-то врѣмя; едва, лишь то́лько, чуть то́лько. *Тамамъ лѣгнѫхъ, слушамъ, нѣкой тропа на врата-та. Тамамъ за него заприказвахмы, и той ся зададе.* 3) Право, направо, тъкмо, самѣ; пря́мо, какъ разъ. *Удари го тамамъ въ око-то. — Тамамъ прилика: дѣто щжть двамина да горять, по́-добрѣ единъ. Тамамъ сватба на улиц: нито хлѣбъ стигнѫ, нито манджа останѫ. Тамамъ за влъка приказвать, и той въ кошарж-тъ. Тамамъ ся сиромахъ-тъ разгрипалъ, и тънанъ-тъ ся скъсалъ. Тамамъ си е потрылъ гурелъсто отъ очи-та.*

Тамами́ѫ, **и́шь**, - **мйлъ**, *гл. д. сар* Направямъ нѣчто да е тамамъ: натаманявамъ, натаманявамъ, пятъкмявамъ, пакусурявамъ

Тамахкя́рка, *с. ж.* Жена, мома тамахкяръ.

Тамахкя́рскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **тамахкя́рь**.

***Тамахкя́рь**, *с. м. Т.* Сѫкнъ, сѫкнець, сърѫкавъ, стисливъ, стисле, стиница, търдина, цицава, варикльчко, дакомерка, попица: скупой, скупе́цъ, скупига, скупердай, сирига, крѣпи́шъ, кащей.

***Тамо́ура́**, *с. ж. Т.* Справа свирня съ телокы; дъика, дрѣнка, булгарина, баглама: бандура, балалайка, мандолина.

Тамоура́ица и **тамбурка́**, *ум. ж.* отъ **тамбура́**.

Та́мка, *нар. смякч.* отъ **тамъ**. **Тамкана**.

Та́мкана, *нар.* Тамка.

Та́мкашний, —**шнь** и —**шень**, **шна**, **шне**, *пр.* Тамошний, тамшний.

Та́мо, *нар.* Тамъ. *Но́ тамо*, по́-отвѫдъ, по́-нататакъ; да́льше, да́лѣе. *По́ тамо и стрѣтилъ святый Петръ.* — *Тамо нему*, не ся отнася до васъ; не будь вамъ ска́зано. *Кава му: бре магаря, тамо нему, что трьсишь тука? Авъ, тамо нему, щж му кажж!* — *Тамо му е врьленъ пжпъ-тъ*, все тамъ късне.

Та́мока, *нар.* Тамка, тамо, тамъ.

Та́мошний, —**шнь** и —**шень**, **шна**, **шне**, *пр.* Что е отъ тамо, отъ тамъ, что стои тамо, тамъ, въ онова мѣсто, за което говоримъ; тамшний, тамкашний; **та́мошній**.

Та́мшний, —**шнь** и —**шень**, **шна**, **шне**, *пр.* Тамошний.

Тамъ, *нар.* 1) Въ онова мѣсто, за което се говори; тамо, тамка, ондѣ, ондѣва, ондѣка, нака; тамъ, туда́. 2) Не тукъ, не при насъ, а по́-надалечь на друго мѣсто; тамъ, ондѣ, ондѣка; тамъ. *Остави го тамъ и! — Самъ-тамъ* и *тукъ-тамъ*, не наредъ, не навсѣкждѣ, по нѣкои мѣста, понѣйдѣ; кое-гдѣ, мѣста́ми. — *Тукъ-тамъ: а)* Самъ-тамъ. *б)* Насамъ-натамъ, нагорѣ-надолу; туда́ сюда́. — *Ни тукъ ни тамъ*, ниде, на никое мѣсто; нита́мъ писа́мъ. — *Ако ж биаше срамъ, не щяше да иде тамъ. Дѣто го не сѣешь, тамъ никне. Дѣто е добро-то нѣчто, тамъ и завистникъ-тъ е чясто. Тамъ му е цака-та. Тамъ му не пѣе пѣтелъ-тъ.* — **До тамъ** (дотамъ), *нар. а)* До онова мѣсто, дотамъ, дондѣ; до того́ мѣста, до тѣхъ поръ, до туда. *До тамъ има сто разкрачия. До тамъ го и видѣли;* то́лько его́ и ви́дѣли. *б)* Съ отрицателна частица *не: не е до тамъ*, не е както трѣбва, колкото може, не дотолкова; наст0́лько, до того́. *Не е до тамъ лубавъ.* — *За тамъ*, за онова мѣсто. *Трѣгнѫ за тамъ.* — **Изъ тамъ**, изъ онъна мѣста. — **На камъ тамъ**, по посока за тамъ. — *На тамъ* (натамъ), *нар.* Камъ тамъ, камъ онъна мѣста; туда́. *Насамъ-натамъ*, нагорѣ-надолѣ, тукъ тамъ; туда́ сюда́. — *Отъ тамъ* (оттамъ), *нар.* Отъ онова мѣсто, отъ онъя страна; отту́да, отту́ду, отто́лѣ, отто́ль. — **Прѣзъ тамъ**, прѣзъ онъна мѣста. *Не минувай прѣзъ тамъ.*

Тамѣ, *нар.* На онова мѣсто; тамъ, ондѣ, ондѣка; тамъ, вонъ тамъ. *Тукъ-тамѣ*, тукъ-тамъ.

Тамѣшний, —**шнь** и —**шень**, **шна**, **шне**, *пр.* Что ся намира тамѣ, что е отъ тамѣ

***Тамя́нъ**, *с. м. Гр.* Темянъ.

***Танади́свамь и танади́сувамь** (да тана-ди́шѫ), *гл. д. Т.* Съгляждамъ, съзирамъ, забѣлѣжвамъ, смотрювамъ, сапикасвамъ; замѣча́ть, подмѣча́ть.

Танади́сване и танади́суване, *с. ср.* отъ **танади́свамь**.

Танади́шѫ, ешь,—да́сахъ, *гл. свр.* отъ **танади́свамь**. —**санъ**ый, *прич. стр.*

Танани́камь, *гл. д.* Пѣя нѣчто за себе-си съ низькъ гласъ, та не ся разбира; тинини-камь, тънъникамь; **курмы́кать**.

Танани́кане, *с. ср.* отъ **танани́камь**.

Танани́нъ, *с. м.* вм. **станени́нъ**,

Тана́съ, им. соб. мѫжско. Атанасъ.

Та́нё, им. соб. мѫжско. Тано.

***Тане́**, *с. ср. Т.* Зрьно, отдѣлно зрьно, парче нѣчто. *Толкова танета жлътици*, толкова жлътици. *За всѭко тане, на тане*, за всѭко отдѣлно парче, за всѭкѫ единицѫ, на парче.

***Танели́ца**, *пр. неизм. Т.* Что е на танета, на зрьна.

***Та́нець**, *с. м.* 1) Хоро. 2) Глава на хоро. 3) Танчеводець. *Кога ся хвати сиромахъ на танеца, скънжся тъпанъ-тъ. Танець нарець води. И танець водѣте, и на дупкѫ глядайте.*

Леле Ѣно Малешевке,
Еднѫжь дойдохъ въ ваше село,
Тебе дома не ти найдохъ,
Токъ ти найдохъ насрѣдъ село,
Да ми водишь до три танци:
Прьвъый танець все ергени,
Вторъый танець все дѣвойкы,
Трекъый танець все невѣсты! *Пѣс.*

Гроздена майкѫ не почю,
Ся прѣмѣни, ся наряди,
Па ся хвати на хоро-то,
На хоро-то на танецо. *Пѣс.*

***Танзима́тъ**, *с. м. Т.* Административнъ реформъ отъ султанъ Абдулъ Меджидъ.

Та́нкъый, *пр* вм. **тънкъый**.

Та́но, им. соб. мѫжско. Танё.

Танту́ристый, сть, ста, сто, *пр.* Дебелый, якый, набитый. *Извѣзе една здрава, тантуриста жена.*

Тану́рець, *ум. м.* и **тану́рчя**, *ум. ср.* отъ **тану́ръ**.

Тану́ръ, *с. м.* 1) Талеръ, тарелъ, тарелка. 2) Кръгла дъска съ опашкѫ за носене хлѣбъ на фурнѫ; кръгъ, блюдъ, настегачь. *Хубость ся на тануръ не топи.*

Танчёво́дець, *с. м.* Който води хоро, танець; хороводець, танчёръ, танець.

Танчёрка, *с. ж.* Която води хоро; танчярка, хороводка.

Танчёръ, *с. м.* Танчёводець.

Танчю́гъ и танчю́къ, *с. м.* Птица *Scolopax*, кололачя, кукуносець; **кули́къ**, **бека́съ**.

Танчя́рка, *с. ж.* Танчёрка. *На танчяркѫ сребренъ прьстенъ.*

На всѭкѫ чупѫ и кътькѫ,
На танчяркѫ тѫ двѣ кътькы;
За всѭкѫ чупѫ и низѫ,
За танчяркѫ-тѫ двѣ низы. *Пѣс.*

Таня́самь, *гл. свр.* отъ **таня́свамь**.

Таня́свамь и таня́сувамь (да таня́самь), *гл. ср.* Тонясвамь, тенясвамь, тънясвамь: 1) За сѫдъ; пропущамь водѫ да минува, да просмуква, та странъы-тъы ми и дъно-то сѫ все влажнъы; тънѫ, тонѫ. *Стовна-та танясва*, пропуща водѫ, та дѣто стои, мокри. 2) За лѣпежь, за избѫ: влаженъ съмь, та мокрѫ; тонѫ. *Мазилка-та танясва*, не съхне, а ся мокри.

Таня́сване и таня́суване, *с. ср.* отъ **таня́свамь**.

Тана́, *съкз.* Казвася вмѣсто само *та*, или само *па*.

***Та́па**, *с. ж.* Затъыкалка отъ дрьво гѫба.

Тапале́ние, *с. ср.* отъ **тапалѣ́ѫ**.

Тапалѣ́ѫ, и́шь, —ли́лъ, *гл. ср.* Показвамъ, че не съмъ благодаренъ, не съмъ доволенъ отъ нѣчто.

Та́пара, *с. ж.* Въ изречение: *хванѫ си тапарѫ-тѫ*, хванѫлъ дрьмя то, зелъ си шюще то, хванѫлъ е лимя-то, завлъ си опашкѫ тѫ, отишълъ си, побѣгнѫлъ.

***Тапи́на**, *с. ж. Т.* Писмено свидѣтелство, издадено отъ сѫдилище за владѣване недвижимъ имотъ; владало; да́иная, владѣиная, владѣияная вънпись, ку́пчая.

***Тапѫджи́ца**, *с. м. Т.* Чиновникъ, който дава тапии.

***Та́раба**, *с. ж. Т.* 1) Слаба сграда отъ дъскы; салашь. 2) Голѣмъы дебелъы и широкъы талпы, съ които сѫ граденъ старъ тъы кѫщи въ нѣкои села. *Въ Копривщицѫ кѫщи-тъы повече сѫ съ тарабы.*

Тарабулу́зъ, *с. м. Т.* 1) Турско название на область Триполи. 2) Шалъ, копринѣнъ поясъ отъ Триполи

***Тара́къ**, *с. м. Т.* Чесало, съ което кожюхари чешѫтъ кожи тъы.

Тарале́жчя, *ум ср.* отъ **тарале́жь**.

Тарале́жь и тарале́пиякъ, *с. ж* Животно *Erinaceus europaeus*, тарлё, тераежь, ежь; ёжъ. *Наежился като тарележь*, измръзнѫлъ *Отдолѣ иде старъ старець, нагрѣбѣ носи бучата колѣ?* Гат. — Тарележь

Тарамба́къ, *с. м.* Нѣчто като караконджо.

***Тарапана́**, *с. ж. Т.* Тарапхана, мѣсто, дѣто сѣкѫть парь; моне́тный дворъ.

Ето става цали трк годинъ,
Ка мя имашь за женѫ намѣсто,
Ала крыешь тѭжкы отключи
На хазны-ты и тарапанъ-ты. *Пѣс.*

Това не е тарапана, спр. не извира, ще ся свръши, казвать за парь, кога ся харчять много.

Тарата́нець, нци, *с. м.* Кесия-та, въ конто стоѭть двѣ-ты човѣшкы ядра; въ изреченіе: *да му земе тарата́нци-ты*, да му земе крака-та!

Таратинцкы́й, ка, ко, *пр.* Въ изречение: *хоро таратинцко ке му играе*, ще го разиграва, ще го разкарва.

Тарато́рець, *ум. м.* Малко нѣчто тараторъ.

***Тарато́ръ,** *с. м. Т.* Сочиво, студена чорба отъ краставици, чесновъ лукъ, орѣхы и отцетъ; тлъченица; пи́гусъ.

***Тара́фъ,** *с. м. Т.* Нѣколко човѣци, съединени съ нѣчто обще противъ другы нѣколко душь, тѣхни противници; страна; па́ртія. *Село-то е раздѣлено на тарафы.*

Тара́шкамь, *гл. ср.* Тарашюнамь, шьтамь.

Тара́шканіе, *с. ср.* отъ **тара́шкамь.** Тарашюваніе

Тарашю́вамь, *гл. ср.* Скытамся да трьсѫ потынко, въ всякой кѫть; тарашкамь, шьтамь; шари́ть.

Тарашю́ваніе, *с. ср.* отъ **тарашю́вамь.** Тарашканіе.

Та́рга, *с. ж.* Носило, носилкы, тезгере; носи́лки, одръ, оде́ръ. *На дюкѧнъ сѣди, съ таргѫ го изнасѧть!* Гат. — Пинаница.

Таре́лка, *с. ж.* Талеръ, талуръ, тарелъ, тануръ

Таре́лчя, *ум. ср.* отъ **таре́лъ.** Талерча.

Таре́лъ, *с. м.* Талеръ, талуръ, тануръ, тарелка.

***Таржи́къ,** *с. м. Т.* Тагарджикъ: 1) Вулгина. 2) Чанта като кобуръ за стрѣлы; тѫлъ, тулъ; колча́нъ, калча́нъ.

Мамо-ле, стара майчице,
Ѝ дай ми таржикъ съ стрѣлы. *Пѣс.*

Та́рла, *с. ж.* и **тарлѐ,** *с. м.* Животно таралежъ. *Тарлѐ си знае едно-то. Тарле ся въ пазвѫ не турѧ. Пустнжли тарлы подъ одѣра, той ся покачи на одѣра.*

Свирилъ гѫзкы, пѣлъ кокошкы,
Играла тарла прѣдъ кума Павла.
Пини ми, братко, да ти е сладко!

***Тарно́нь,** *с. м. Т.* Накытъ, покрывка на главѫ у женъ по нѣкои мѣста; вала; родъ головнаго убо́ра у же́нщинъ.

***Тарсана́,** *с. ж. Т.* Терсана, мѣсто, дѣто осѫдени прѣстѫпници ся пращать на тѭжка работѫ; гале́ра, каторжная рабо́та.

***Та́рторъ и та́ртуръ,** *с. м. Гр.* 1) Царь-тъ, начялникътъ на дяволы-ты; тартаръ-башина. 2) Мѣсто на дъно-то то ся мѫчять най-голѣмъ иновѣрци.

Тару́лець, *ум. м.* и **тару́л тару́лъ.**

Тару́лъ, *с. м.* Тарунъ, танурелъ, тарелка.

Тару́нарь, *с. м.* 1) Който гавани́джина. *Поминѫли триста тануры на гла* чебуръ.

Тару́нець, *ум. м.* и **тару́н тару́нъ.**

Тару́нъ, *с. м.* Тануръ, тарурелъ, тарелка.

Что ми дошелъ дрьна Ар
Подъ Солуна долу въ ли
Главѫ имать колко еденъ
Уши имать колко два тар
Очи имать колко два шш

***Та́русъ и та́рхусъ,** *с. м. dracunculus,* старсусъ; эс
го́нъ, тургу́нъ.

Тасгоди́шний, —шнь и шне, *пр.* Что е отъ тазидишний, тазгодишний.

Тасе́нце, *ум. ср.* отъ **тася́.**

Та́сець, *ум. м.* и **та́счя,** *у.*

Та́ско, *им. соб.* мѫжско.

***Таслади́свамь и таслади́** (**ладя́шѫ**), *гл. д. Т.* Издѣлакъ; **оболва́нивать.**

Таслади́сваніе и таслади́ отъ **таслади́свамь.**

Таслади́шѫ, ешь,—ди́сахъ таслади́свамь; оболва́нилъ *прич. стр.*

***Тасла́къ,** *с. м. Т.* 1) Нѣкамыкъ; нетёсъ. 2) *нар.* брѣ, дебело, грубо; на́груб

Та́со, *им. соб.* мѫжско.

***Тасъ,** *с. м. Т.* Металическ
дълбокѫ паницѫ, като куп
в. на ряда му.

Тась, *мѣстоим.* Тазь, тая,

Тася́, *ум. ср.* отъ **тасъ.** Т

Та́та, *нар.* Татакъ.

Та́такъ, *нар.* Татъкъ, нака
по онъна мѣста; тата, нат
тамка, ондѣва, ондѣка; туд
дѣ ся чюва глъчь. Тата страны има добръ борч та, на татакъ (натата,
в. на ряда нимъ. — *Маз*
бѣгайся, иди си; **убира́йс**

Татари́йскы́й, ска, ско, *п*

Ходилъ юнакъ, ходилъ пома
На пустѫ-тѫ воиска, воиска

Татáринъ, *с. м.* 1) Народно назъвание на едно монголско племя. 2) Поштаджия, сюрюджия; **почталióнъ**.

Татарúя, *с. об.* Юнакъ, страшенъ татаринъ.

Като ы видѣ бре Въячанъ войвода,
Правъ на крака станѫ и ѝ отговаря:
Добрѣ дошла, силна татарúе,
Силна татарúе, страшна асакúе!

Татáркурти, *с. м. мн.* Сплитаие на чирва-та въ корема. *Да тя хване татаркурти!* Клятва.

Татáрка, *с. ж.* Жена. мома татаринъ.

***Татарлѫкъ**, *с. м. Т.* Татарска земя.

Татáрникъ, *с. м.* Лѫкъ съ дъски като пушкя за врыгание съ него стрѣлы.

Татáрско грóздие. Раст. *Ribes sanguinea.*

Татáрско прóсо. Растение като метлѫ, садять го по бостаны-ты и по межды-ты на нивы-ты.

Татáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **татáринъ**. Татарúйскый. —**скы**, *нар.* Като татаринъ.

Татáръ, *с. м.* Татаринъ.

Тáташний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* отъ **тáтакъ**. Что е отъ татакъ, что се намира татакъ.

Тáте, *с. м.* Тато

Тáтевый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáте**. Татовый, татковый.

Тáтенце, *ум. м.* отъ **тáте**. Татко, татице.

Тáтинъый, нъ, на, но, *пр.* Татевый, татовый, татковый.

Разплакася това мѫжско дѣтя:
Леле мале, леле мила мале,
Ѧ ме качи на добра-та коня,
Хемъ е добра, хемъ ми е татина. *Пѣс.*

Тáтице, *ум. м.* отъ **тáте**. Татенце, татко.

Согледа го Петрия,
Тапа на бащѫ говори:
Тате-ле, милый татице,
Ѧ мълчи, тате, не плачи! *Пѣс.*

Тáтко, *ум. м.* отъ **тáто**. Татенце, татице, татче. *Едному татко, другыму отчюхъ не бѫди. На два татка безъ капѫ.* — *Старъ татко*, старъ баща, дѣда, дѣдо; дѣдъ.

Тáтковúна, *с. ж.* 1) Страна-та, въ комъто смъ ся родили и живѣемъ; отечество, бащина, бащиния; отéчество, отчúзна, рóдина, мѣсторождéние. 2) Имание, имотъ, останѫлъ отъ бащѫ; татковнина, бащина, бащиния, наслѣдство, меразъ; отчина, вотчина, отцóвщина, наслѣдie.

Ай, ты Митре, мой господине,
Что ми стори на твое-то братя,
Како тебь лель и той е братя,
И той сакать стокѫ татковинѫ,
Что не му даде стокѫ татковинѫ,
Токъ го врыли во тьмна зандана? *Пѣс.*

Татковнина, *с. ж.* Татковина въ 2-то знаменование.

Тогай вели мома Катерина:
Не продавай, лудо, не издавай
Майчинык, лудо, татковинѫ:
Ако т,и сумь отъ Бога писана,
Сам ce лудо, дома ке ти дойдамь. *Пѣс.*

Тáтковъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáтко**. Татовый.

Тáткъынъый, нъ, на, но, *пр.* Татковый, татовый.

Ке мя найдешь въ майкъынъ пазухъ,
Ке мя найдешь въ таткъынъ скутовъ,
Ке мя найдешь въ братовъ дворовъ. *Пѣс.*

Тáтнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да пукнѫ, да умрѫ, да псовишѫ, да гибердисамь; околѣть. *Да татне и татко ти и ты! Да татне татко ти, та да пукне, три девять лакти въ земьѫ да иде!*

Тáто, *с. м.* Така казвать дѣца на бащѫ си; тате, татко, тейко, татё, бабайко, балё; папá. *По врага тата, ами царвули ти му! Побѣлѣ ми, тато, глава-та, омрьзнѫ ми жена-та!*

Тáтовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáто**. Татевый, татковый, таткъынъый, бабайковый; папáшинъ, отцóвъ, отцóвскiй. *Това е татова работа. Татовы-ты книгы.* — *Татово-то*, казвася на галено за дѣтя; ласкáтельное обращéніе отцá къ дѣтямъ. *Дойди тука татово-то момченце. Татово то—сърма и злато!* — *Татови*, като *с. мн.* Татова-та кѫща съ всичкъ въ неѫ; домъ и семьá отцá. *Ходихмы у татовы. Татови ны дойдохѫ на гостю.*

Тáтула, *с. ж.* Растение татулъ.

Тáтулецъ, *ум. м.* отъ **татулъ**.

Татулúче. Им. соб. мѫжско въ пѣсни ты: *прочюло ми ся дѣтя Татуличе на Демиръ-капиѫ.*

Тáтулъ, *с. м* Раст. *Datura stramonium*, бъшка, бъвола, бъволчя, бъволъ, дивъ орѣхъ, магарешкый костенъ, крава, плюскачь, свинокъ, татула; дурмáнъ, бѣшеное вéлье. *Не съмь пилъ татулъ*, не съмь лудъ. *Татулъ ли си кала, та си полудѣла?*

Тáтче, *ум. м.* отъ **тáто**. Татко, татенце, тетко.

Тáтъкъ, в **тáтакъ**.

***Таутлý**, *пр. неизм. Т.* За писмо: прѣпоръчано, оздравенó.

Таушáнчя, *с. ср.* Раст. *Antirrhinium*, арслановы уста, арсланчя, гура, дойкынчя, зини-лапни, зѣйка, зѣплякъ, зурличкъ, кученца, рушкый шибой, устичя, филибилийчя, чабанско цвѣтие; львóвы устá, львиноустъ.

Ето става цали три годинъ,
Ка мя имашь за женѫ намѣсто,
Ала крѣшешь тѭжкъ отключи
На хазнъ-ты и тарапанъ-ты. *Пѣс.*

Това не е тарапана, сир. не извира, ще ся свръши, казвать за парь, кога ся харчять много.

Тарата́нець, нци, *с. м.* Песия-та, въ конто стоѭть двѣ-ты човѣшкы ѭдра; въ изреченіе: *да му земе тарата́нци-ты*, да му земе врака-та!

Таратинцкы́й, ка, ко, *пр.* Въ изречение: *хоро тарати́нцко ке му играе*, ще го разиграва, ще го разкарва.

Тарато́рецъ, *ум. м.* Малко нѣчто тараторъ.

***Тарато́ръ**, *с. м. Т.* Сочиво, студена чорба отъ краставици, чесновъ лукъ, орѣхы и отцетъ; тлъченица; пи́гусъ.

***Тара́фъ**, *с. м. Т.* Нѣколко човѣци, съединени съ нѣчто обще противъ другы нѣколко душь, тѣхни противници; страна; па́ртія. *Село-то е раздѣлено на тарафы.*

Тара́шкамь, *гл. ср.* Тарашювамь, шьтамь.

Тара́шканіе, *с. ср.* отъ тара́шкамь. Тарашюване

Тарашю́вамь, *гл. ср.* Скѫтамся да трьса потынко, въ всякой кѫть; тарашкамь, шьтамь; шари́ть.

Тарашю́ваніе, *с. ср.* отъ **тарашю́вамь**. Тарашкане.

Та́рга, *с. ж.* Носило, носилкы, тезгере; носи́лки, одръ, оде́ръ. *На дюкянъ сѣди, съ таргѫ го изнасятъ?* Гат. — Пияница.

Таре́лка, *с. ж.* Талеръ, талуръ, тарелъ, танурь

Таре́лчя, *ум. ср.* отъ **таре́лъ**. Талерча.

Таре́лъ, *с. м.* Талеръ, талуръ, танурь, тарелка.

***Таржи́къ**, *с. м. Т.* Тагарджикъ: 1) Вулгина. 2) Чанта като кобуръ за стрѣлы; тѫлъ, тулъ; колча́нъ, калча́нъ.

Мамо-ле, стара майчице,
Ѣ дай ми таржикъ съ стрѣлы. *Пѣс.*

Та́рла, *с. ж.* и **тарлё**, *с. м.* Животно таралежъ. *Тарлё си знае едно-тѫ. Тарлс ся въ пазвѫ не турка. Пустнѫли тарлк подъ одѣра, той ся покачи на одѣра.*

Свирнлы гѫвкы, пѣлы кокошкы,
Играла тарла прѣдъ кума Павла,
Пини ми, братко, да ти е сладко!

***Тарно́шь**, *с. м. Т.* Накытъ, покрывка на главѫ у жены по нѣкои мѣста; вала; родъ головнаго убо́ра у же́нщинъ.

***Тарсана́**, *с. ж. Т.* Тергана, мѣсто, дѣто осѫдени прѣстѫпници ся пращать на тѭжка работа; гале́ра, ка́торжная рабо́та.

***Та́рторъ и та́ртуръ**, *с. ж. Гр.* 1) Царь-тъ, начялникътъ на дяволы-ты; тартаръ-башиа. 2) Мѣсто на дъно-т то ся мѫчять най-голѣми иновѣрци.

Тару́лецъ, *ум. м.* и **тару́ тару́лъ**.

Тару́лъ, *с. м.* Тарунъ, тан релъ, тарелка.

Тару́нарь, *с. м.* 1) Който гаванкаджия. *Поминѫлн триста тануры на гл чебуръ.*

Тару́нецъ, *ум. м.* и **тару́ тару́нъ**.

Тару́нъ, *с. м.* Танурь, тар релъ, тарелка.

Что ми дошелъ црьна А
Подъ Солуна долу въ л
Главѫ имать колко еден
Уши имать колко два т
Очи имать колко два ш

***Та́русъ и та́рхусъ**, *с. м. dracunculus*, старсусъ; г
го́нъ, тургу́нъ.

Тасгоди́шний, —шьнь ш
шне, *пр.* Что е отъ тазы дишний, тазгодишний.

Тасе́нце, *ум. ср.* отъ тас

Та́сецъ, *ум. м.* и та́сча,

Та́ско, ни. соб. мѫжско.

***Таслади́свамь и таслад**
ладишѫ), *гл. д. Т.* Изд
лакъ; оболва́нивать.

Таслади́сваніе и таслад
отъ **таслади́свамь**.

Тасладишѫ, ешь,—ди́сах
таслади́свамь; оболва́ни
прич. стр.

***Тасла́къ**, *с. м. Т.* 1) К
камыкъ; нетёсъ. 2) *нар* брѣ, дебело, грубо; на́гру

Та́со, ни. соб. мѫжско.

***Тасъ**, *с. м. Т.* Металичес
дълбокѫ паница, като ку
в. на ряда му.

Тась, *мѣстоим.* Тазь, тан

Тася́, *ум. ср.* отъ **тасъ**.

Та́та, *нар.* Татакъ.

Та́такъ, *нар.* Татькъ, нак
по онына мѣста; тата, нат
тамка, ондѣва, ондѣка; ту
*дѣ ся чюва глачь. Тат
страны има добръ бер
та, на татакъ* (натата
в. на ряда нимъ. — *Ма*
бѣгайся, иди си; убира́й

Татари́йскый, ска, ско,

Ходилъ юнакъ, ходилъ пом
На пустѫ-тѫ воиска, воиск

Татáринъ, *с. м.* 1) Народно назъвание на едно монголско племя. 2) Поштаджия, сюрюджия; **почталióнъ**.

Татарúя, *с. об.* Юнакъ, страшенъ татаринъ.

Като ѫ видѣ бре Въѣчанъ войвода,
Правъ на крака стана и ѝ отговаря:
Добрѣ дошла, силна татарúе,
Силна татарúе, страшна асакúе!

Татáркурти, *с. м. мн.* Сплитане на чирва-та въ корема. *Да тя хване татаркурти!* Клятва.

Татáрка, *с. ж.* Жена. мома татаринъ.

***Татарлѫ́къ**, *с. м. Т.* Татарска земя.

Татáрникъ, *с. м.* Лѫкъ съ дъска като пушка за врьганне съ него стрѣлы.

Татáрско грóздйе. Раст. *Ribes sanguinea.*

Татáрско нрóсо. Растение като метла, садять го по бостаны-ты и по межды-ты на нивы-ты.

Татáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **татáринъ**. Татарúйскый. —**скы**, *нар.* Като татаринъ.

Татáръ, *с. м.* Татаринъ.

Тáташний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* отъ **тáтакъ**. Что е отъ татакъ, что се намира татакъ.

Тáте, *с. м.* Тато

Тáтевый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáте**. Татовый, татковый.

Тáтенце, *ум. м.* отъ **тáте**. Татко, татице.

Тáтинъый, нъ, на, но, *пр.* Татевый, татовый, татковый.

Разплакася това мѫжско дѣтя:
Леле мале, леле мила мале,
На ме качи на добра-та коня,
Хемъ е добра, хемъ ми е татина. *Пѣс.*

Тáтице, *ум. м.* отъ **тáте**. Татенце, татко.

Согледа го Петрúя,
Тапа на бащѫ говори:
Тате-ле, милый татице,
На мѣчи, тате, не плачи! *Пѣс.*

Тáтко, *ум. м.* отъ **тáто**. Татенце, татице, татче. *Едному татко, другúму отчюхъ не бѫди. На два татка безъ капѫ.* — *Старъ татко,* старъ баща, дѣда, дѣдо; дѣдъ.

Тáтковúна, *с. ж.* 1) Страна-та, въ която смъ ся родили и живѣемъ; отечество, бащина, бащинна; отéчество, отчúзна, рóдина, мѣсторождéние. 2) Имане, имотъ, останѫлъ отъ бащѫ; татковнина, бащина, бащинна, наслѣдство, меразъ; óтчина, вóтчина, отцóвщина, наслѣдie.

Ай, ты Митре, мой господине,
Что ми стори на твое-то братя,
Како тебь лель и той е братя,
И той сапать стокѫ татковинѫ,
Что не му даде стокѫ татковинѫ,
Токъ го врьни во тьмна зандана? *Пѣс.*

Татковнúна, *с. ж.* Татковина въ 2-то знаменование.

Тогай вели мома Катерина:
Не продавай, лудо, не издавай
Майчинѫ, лудо, татковинѫ:
Ако т,и сумь отъ Бога писана,
Сам[ѳ] лудо, дома ке ти дойдамь. *Пѣс.*

Тáтковъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáтко**. Татовый.

Тáткъынъый, нъ, на, но, *пр.* Татковый, татовый.

Ке мя найдешь въ майкъынъ пазухъ,
Ке мя найдешь въ таткъынъ скутовъ,
Ке мя найдешь въ братовъ дворовъ. *Пѣс.*

Тáтнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да пукна, да умра, да псовишѫ, да гибердисамь; околѣть. *Да татне и татко ти и ты! Да татне татко ти, та да пукне, три девять лакти въ земѫ да иде!*

Тáто, *с. м.* Така казвать дѣца на бащѫ си; тате, татко, тейко, татё, бабайко, балё; папá. *По врага тата, ами царвули ти му! Побѣлѣ ми, тато, глава-та, омрьзнѫ ми жена-та!*

Тáтовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тáто**. Татевый, татковый, таткъынъый, бабайковый; папáшинъ, отцóвъ, отцóвскiй. *Това е татова работа. Татовы-ты книгы.* — *Татово-то*, казвася на галено за дѣтя; ласкáтельное обращéние отцá къ дѣтямъ. *Дойди тука татово-то момченце. Татово то—сърма и злато!* — *Татови*, като *с. мн.* Татова-та къща съ всичкы въ нѣѫ; домъ и семьй отцá. *Ходихмы у татовы. Татови нъı дойдохѫ на гостe.*

Тáтула, *с. ж.* Растение татулъ.

Тáтулецъ, *ум. м.* отъ **татулъ**.

Татулúче. Им. соб. мѫжско въ пѣсни ты: *прочюло ми ся дѣтя Татуличе на Демиръ-капиѫ.*

Тáтулъ, *с. м* Раст. *Datura stramonium,* бъшка, бъвола, бъволчя, бъволъ, дивъ орѣхъ, магарешкый костенъ, крава, плюскачь, свинокъ, татула; дурмáнъ, бѣшенное зéлье. *Не сьмь пилъ татулъ*, не сьмь лудъ. *Татулъ ли си кала, та си полудѣла?*

Тáтче, *ум. м.* отъ **тáто**. Татко, татенце, тетко.

Тáтъкъ, в **тáтакъ**.

***Таутлу́**, *пр. неизм. Т.* За писмо: прѣпоръчано, оздравено.

Таушáнчя, *с. ср.* Раст. *Antirrhinium,* арслановы уста, арсланча, гура, дойкънчя, зини-лапни, зѣйка, зѣплякъ, зурличкъ, кученца, рушкый шибой, устича, филибилийчя, чабанско цвѣтие; львóвы устá, львиноýстъ.

***Тафра́**, *с. ж. Т.* Тавра, тафреніе, кытеніе, кыченіе, кыпреніе, гызденіе, хвалба, тафралѫкъ. *Тафра-та мя напина, голота мя сѣпина. Село ся не сели за тафрѫ, нело отъ бѣдѫ. Много дѣца за тафрѫ, а едно за до хранѫ.*

Земанъ въı момѫ-тѫ,
Минѫ въı си тафра-та,
Останѫ въı ръжда-та. *Пѣс.*

Ако щешь дойдешь, сега да дойдешь,
Ала тя ищѫ тафрѫ да дойдешь:
По бѣлѫ шапкѫ фитилиланѫ,
По бѣло елече чичеклиано,
По бѣлѫ ризѫ буруиджучанѫ! *Пѣс.*

***Тафраджи́йа** и
***Тафрали́йа**, *пр. неизм. Т.* Който чини тафрѫ, който ся кыти, гъзди, който ся тафри; накытенъıй, нагъзденъıй; **наря́дливый, щеголева́тый, щёголь, щеголи́ха.** *Рачё тафраджиıа: съ сини шалваръı, все на парцалъı. Блъгаринъ-тъ тафралиıа станѫ.*

***Тафралѫ́къ**, *с. м. Т.* Тафра. *Тафралѫкъ мя жерави, голота мя не оставиа.*

Та́френіе, *с. ср.* отъ **та́фрѣ́ся.** Тафра.

Та́фрувамъ, *гл. ср.* Тафрѣ́ся.

Та́фрѣ́ся, **ишся**, —**рился**, *гл. възвр.* 1) Кытѫ́ся, кычѫ́ся, кыпрѫ́ся, гъздѫ́ся, трухвѫ́ся, контѫ́ся, теферѫ́ся; **щеголя́ть.** *Стига си ся тафрилъ.* 2) Готвѫ́ся, капѫ́ся, тъкмѫ́ся, стягамся, смѣтамъ; **собира́ться, снаряжа́ться.**

***Тахви́лъ**, *с. м. Т.* Записъ, тимисюкъ; **ве́ксель, облига́ція.**

***Тахи́нъ**, *с. м. Т.* Таинъ.

***Тахми́нъ**, *нар. Т.* Напосокѫ, намѣркъı, напрѣумицѫ, наобумъ, приблизително, карламаданъ; **наугадъ, наудачу, наобу́мъ, приблизи́тельно.**

***Тахта́**, *с. ж. Т.* 1) Дъска; **доска́.** 2) Кожа, изопнѫта на дъскъı и изсъхнѫла. *Двѣ тахтъı правять толумъ.*

***Тахта́ба, тахта́бита и тахта́бица**, *с. ж. Т.* Животина *Cimex lectularius*, или *Acanthia lectularia*, дрѣвяница, клопушь, стѣница; **клопъ.**

***Тахтъ**, *нар. Т.* Долѣ. Въ изречение: *На бахтъ, на тахтъ*, или всичко-то, или ничто, или както трѣбва, или съвсѣмъ въ батака; **йли панъ, йли пропа́лъ.**

Тахъ! *междом.* За чюденіе; охъ. *Днесь бахъ, варанъ тахъ!*

Тахѫ́нецъ, *ум. м.* отъ **тахѫ́нъ.** Малко тахѫнъ.

***Тахѫ́нъ**, *с. м. Т.* Млѣчна каша отъ смлянъ печенъ сусамъ, отъ който правять *тахѫнъ-халвѫ.*

***Тахѫрджи́йкъ**, *с. м. Т.* Тагарджикъ, мѣхъ, мѣшина, улиıа, вулиıа, вулгиıа, чанта, то болецъ; **сума́, котома́, мѣхъ.** *Облѣкълъ ѫ съ Циганскъı дрипъı, окачилъ ѝ тахѫрджикъ на рамо и ѫ пратилъ да проси.*

Та́чё, им. соб. мѫжско.

Та́ченіе, *с. ср.* отъ **та́чѫ.**

Та́чка, им. соб. женско.

Та́чко, им. соб. мѫжско.

Та́чѫ, **ишь**,—**чи́лъ**, *гл. д.* 1) Зачитамъ, почитамъ, послагамъ, сайдисвамъ; **оказывать почтéніе, чтить, почита́ть, уважа́ть.** *Не го тачи*, не зачита го за ничто. *Ако мя тачишь, тъı щешь мя влачишь. Ако воловъı тъı тачять, кола-та не повлачѫть.* 2) Дръжѫ вардѫ праздникъ; празднувамъ; **пра́здновать.** *Не тачи праздници-тъı. День Егусъ ся тачи за огънь и за влъци.* 3) Жиаламъ, жалѣѫ, жалѫ мръвецъ; **носи́ть тра́уръ, оплáкивать, горева́ть.** 4) Мъслѫ, струва ми ся, прѣдполагамъ, трачѫ, читаѫ; **ду́мать, предполага́ть, смека́ть.** *На все тачѫ, че онъ ти е ушилъ дрѣхѫ-тѫ.* 5) Брькамъ нѣкого на нѣчто; врѣдѫ; **мѣша́ть кому́ въ чёмъ, вреди́ть.** *Толко нѣчто не тачи, малко тачи*, не врѣди, малко врѣди. *Това не тачи; ѕто не мѣша́етъ.* 6) Съ отрицателнѫ частицѫ *не, не тачѫ:* не марѫ, не хаѫ, не щѫ да знаѫ, не зимамъ, заборавямъ; **нерадѣ́ть, пренебрега́ть.** —**чѫ́ся**, *гл. стр.* Бъıвамъ тачень.

Та́шё, им. соб. мѫжско.

Та́шка, им. соб. женско. Анастасиа.

Та́шка, *с. ж.* Много малка кошница за дѣца, бере около половинѫ окѫ.

Таѫ́, **йшь**, **тайлъ**, *гл. д.* Дръжѫ тайно, потаямъ, потайвамъ, кръıѫ, скръıвамъ, потулямъ, не казвамъ другиму; **тайть.** —**ѫ́ся**, 1) *гл. възвр.* Кръıѫся, скръıвамся, потаямся, потайвамся, потулямся; **тайться, скрыва́ться.** 2) *гл. стр.*

Та́ѫ, **ешь**, **таıахъ**, *гл. ср.* 1) Отъ топлинѫ ставамъ на водѫ, мякъ; топѫся; **та́ять.** 2) Таняславамъ.

Та́иа, *мѣстоим. ж.* отъ **то́иа.** Тась, та, сама; ѕта.

Таиагоди́шний, —**шнь** и —**шень**, **шниа**, **шне**, *пр.* Что е отъ тѫѫ годинѫ; тогодишний.

Та́ианіе, *с. ср.* отъ **та́ѫ.** Топеніе.

Та́ианъ, *с м* 1) Раст. *Achillea millefolium*, бубинчя, врабчино цвѣтіе, гѫскына трѣва, еневичка, качино цвѣтіе, мѣсячнякъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежь, равнецъ, риснява трѣва, расулява бълка, спорежь, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячелйстникъ, гуля́вица, гречи́ха.** 2) Особенъ народенъ женскъı обычай, извръш-

ванъ въ Крушево, Македонияѫ, съ вѣнци, увити отъ цвѣтια таванъ, трендафилъ и косицѫ, *Cuscuta europaea*, срѣщѫ Святый Иванъ Бълѣберъ и утрень-тѫ на самъия праздникъ.

Тва, *мѣстоим.* вм. **това́**.

Тваровúтый, тъ, та, то, *пр. Тваровито дѣтя*, плъно, кръвено. *На младенчя-то давать яйце, за да бѫде то плъмо, тваровито, като яйце.*

Тварь, *с. ж.* Всѣко нѣчто, което е створено; **тварь**.

Твáрѭ, ишь,—рúлъ, *гл. д.* Товáрѭ.

Твой, твóя, твóе, твои, *мѣстоим.* Что е на тебе, что принадлежи тебѣ; **твой**. *Ако е твое, ще е у тебе. Твой сьмь, твой; точи вино, че мя пой Колкото е мое, толкова е и твое. Чтото е твое, то е и твое и мое, а чтото е мое, то си е само мое. Твоя-та (твой-та) работа — Чафутска сѫббота Твой-та, Боже, кой какъ може! Твои-ты думы въ божии-ты уши.*

Твóреніе, *с. ср.* отъ **твóрѭ**.

Твóрѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* Правѭ, направямь, створявамь; **творúть**.

Тврьдáкъ, *с. м.* На нивѫ, на лозе мѣсто всякога тврьдо, сухо.

Тврьдéцъ, *с. м.* Раст. *Potentilla*, прозорчия, прозорча, усойна трава, дива ягода; **могýчникъ, лапчáтка, гусúная трава́**.

Тврьдúца, *с. об.* Скѫпъ, скѫпець, скрьжавъ, стисливъ, стислё, стипца, тамахкяръ, цицияя, варикльчко, джюмерка, пинтия; **крѣпúтъ, скрáга, скупéцъ, скупя́га, кащéй**.

Тврьдúчкый, —чькъ, чка, чко, *пр смяк.* отъ **тврьдый**.

Тврьдо, *с. ср.* Назъвание на двадесято-то слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, т; **твéрдо**.

Тврьдоглáвый, въ, ва, во, *пр.* Быковитый, опоритый, прѣкый, зурепавый, непослушный, самоглавщина, инатъ; **упря́мый, блажнóй, огýрливый**. *Той бълъ тврьдоглавъ, та не могли да го канджрдишѫть. Тврьдоглавъ е като конь.*

Тврьдый, дъ, да, до, *пр.* Коравый, накый, здравъй, трайнъй, чевръстый; **твёрдый**. *Мяко-то вѫже прѣжюля тврьдыя камыкъ Нужда-та отъ камыкъ е пó-тврьда Горѣ высоко, долу тврьдо.*

Тврьдъиня́, *с. ж.* Мѣсто, обградено здраво, за да ся бранять въ него войници; **тврьдѣлъ, кале; крѣпость, укрѣплéніе, твердúня**.

Тврьдѣ, *нар.* Весма, много; óчень. *Тврьдѣ добрѣ;* óчень **хорошó**. *Тврьдѣ много;* **крáйно**.

Тврьдѣлъ, *с. м.* Тврьдъиня.

Тврьдяшкóмъ, тврьдяшкѣмь и тврьдяшкѫ́, *нар.* Высоко, извъсоко, якѫ-тѫ, угласъ, съ голѣмъ гласъ; **грóмко**.

Тé, *нар.* Ете, ето, ато, нà, ей, ева, еве; **вотъ**. *Тé го;* **вотъ онъ**. *Тѣ гы;* **вотъ онú**. *Те каквы работы ставать!*

Те, *мѣстоим.* вин. п. второ лице ед. число вм **тя, тебе**.

Те. Частица, употрѣбявася въ края на глаголъ-ты пръво лице мн. число и слѣдъ нарѣчия за усилване повеление-то. *Да идемъте, да носимъте!* да идемъ, да носимъ всичкы ные. *Мирно-те, тихо-те!* да мируямъ всинца.

***Тебабúня**, *с. м. Т.* Тевабя, людие, които придружять нѣкой голѣмець за нѣчто; **свúта**. *Излѣзлъ царь-тъ съ голѣмѫ тебабиѫ, съ сурлы и тъпаны, за да випрати зятя си. Събери башь-тебабиѫ.*

Тéбе, *мѣстоим.* вин. пад. ед. число второ лице отъ **ты**; тя, те; **тебя́**. *Тебе трьсѫ, тебе гонять.*

Тебеши́рецъ, *ум. м.* и **тебеши́рчя**, *ум. ср.* отъ **тебеши́ръ**.

***Тебеши́ръ**, *с. м. Т.* Тебеширъ, тибиширъ, прьсть *Creta*, съ който пишять на черѫ дъскѫ; крида; мѣлъ.

Тебь, *мѣстоим.* вм **тéбе** и **тéбѣ**.

Тéбѣ, *мѣстоим.* дат. пад. ед. число второ лице отъ **ты**; ти; **тебѣ**. *Тебѣ го дадохѫ, тебѣ думамь.*

***Тевекелли́къ** и **тевекеллиликъ**, *с. м. Т.* 1) Облѣгание, упование на Бога. 2) Щедрость.

***Тевекелли́я**, *пр. неизм. Т.* 1) Който ся надѣва на Бога, който ся е оставилъ въ рѫцѣ-ты на Бога. 2) Простичькъ. *Еднѫжь единъ тевекеллия ся женилъ за единѫ пó-умна отъ него.* 3) Щедръ. *Тевекелли-ты на боклука мрѫть.*

***Тевекéлъ**, *нар. Т.* Напраздно, напусто, залудо, токо-така, нафиле; **дáромъ, напрáсно**. *Тевекелъ не е така. Не е тевекелъ да не дойде,* нѣма да се разминe да не дойде, безъ друго ще дойде. *Тевекелъ не ти е казалъ тыя думы*

***Тевзи́**, *пр. неизм. Т.* Развръленъ, разпрѣдѣленъ, размѣтнѫтъ.

***Тевтéръ**, *с. м. Т.* Тефтеръ.

Тéга, *с. ж.* Тояга.

Тегарчю́къ и **тегáръ**, *с. м.* Тояга-та, съ който мечкарь разиграва мечкѫ-тѫ. *Мечка та ся бои отъ тегарчюка. Мечка съ тегаръ не може да ся бори.*

Тегéлець, *ум. м.* и **тегéлчя**, *ум. ср.* отъ **тегéлъ**

***Тегéлъ**, *с. м. Т.* Единъ видъ шивъ задъ бодъ, задъ игльѫ, като съ машинѫ; **строч-**

***Тафра́**, *с. ж. Т.* Тавра, тафрене, кытене, кыченье, кыпрене, гъздене, хвалба, тафралѫкъ. *Тафра-та мя напина, голота мя съпина. Село ся не сели за тафрѫ, нело отъ бѣдѫ. Много дѣца за тафрѫ, а едно за до хранѫ.*

Земамъ въ момѫ-тѫ,
Минѫ въ си тафра-та,
Останѫ въ ръжда-та. *Пѣс.*

Ако щешь дойдешь, сега да дойдешь,
Ала тя ищѫ тафрѫ да дойдешь:
По бѣлѫ шапкѫ фитвлиянѫ,
По бѣло елече чичеклиано,
По бѣлѫ ризѫ буруджучанѫ! *Пѣс.*

***Тафраджи́на** и
***Тафрали́на**, *пр. неизм. Т.* Който чини тафрѫ, който ся кыти, гъзди, който ся тафри; накытенъй, нагъзденъй; **наря́дливый, щеголева́тый, щёголь, щеголи́ха.** *Рачё тафраджина: съ сини шалвары, все на парцалы. Българинъ-тъ тафралина станѫ.*

***Тафралѫкъ**, *с. м. Т.* Тафра. *Тафралѫкъ мя жерави, голота мя не оставя.*

Та́френіе, *с. ср.* отъ **та́фрѭся.** Тафра.

Та́фрувамь, *гл. ср.* Тафрѭся.

Та́фрѭся, ишся, —рился, *гл. възвр.* 1) Кытѫся, кычѫся, кыпрѫся, гъздѫся, трухвѫся, контѫся, теферѫся; **щеголя́ть.** *Стига си ся тафрилъ.* 2) Готвѫся, канѫся, тъкмѫся, стягамся, смѣтамь; **собира́ться, снаряжа́ться.**

***Тахви́лъ**, *с. м. Т.* Записъ, тимисюкъ; **ве́ксель, облига́ція.**

***Тахи́нъ**, *с. м. Т.* Танинъ.

***Тахми́нъ**, *нар. Т.* Напосокѫ, намѣркъ, напрѣумицѫ, наобумъ, приблизително, карламаданъ; **наугадъ, наудачу, наобу́мъ, приблизи́тельно.**

***Тахта́**, *с. ж. Т.* 1) Дъска; **доска́.** 2) Кожа, изопнѫта на дъскъ и изсъхнѫла. *Двѣ тахты правять толумъ.*

***Тахта́ба, тахта́бита и тахта́бица**, *с. ж. Т.* Животина *Cimex lectularius*, или *Acanthia lectularia*, дрьвеница, клопушь, стѣница; **клопъ.**

***Тахтъ**, *нар. Т.* Долѣ. Въ изречение: *На бахтъ, на тахтъ*, или всичко-то, или ничто, или както трѣбва, или съвсѣмь въ батака; **и́ли пану́ъ, и́ли пропа́лъ.**

Тахъ! *междом.* За чюдене; охъ. *Днесь бахъ, варань тахъ!*

Тахѫнецъ, *ум. м.* отъ **тахѫнъ.** Малко тахѫнъ.

***Тахѫнъ**, *с. м. Т.* Млѣчна каша отъ смлянъ печенъ сусамъ, отъ който правять *тахѫна-халвѫ.*

***Тахѫрджи́къ**, *с. м. Т.* Тагарджикъ, мѣхъ, мѣшина, улина, вулина, вулгия, чанта, то болецъ; **сума́, котома́, мѣхъ.** *Облѣкълъ мъ съ Циганскы дрипы, окачилъ и тахѫрджикъ на рамо и ѫ пратилъ да проси.*

Та́чё, им. соб. мѫжско.

Та́ченіе, *с. ср.* отъ **та́чѭ.**

Та́чка, им. соб. женско.

Та́чко, им. соб. мѫжско.

Та́чѭ, ишь,—чи́лъ, *гл. д.* 1) Зачитамь, почитамь, послагамь, сайдисвамь; **ока́зывать почте́ніе, чтить, почита́ть, уважа́ть.** *Не го тачи*, не зачита го за ничто. *Ако мя тачишь, ты щешь мя влачишь. Ако воловы ты тачять, кола-та не повлачѫть.* 2) Дрьжѫ вардѫ праздникъ; празднувамь; **пра́здновать.** *Не тачи праздници-ты. День Егусъ ся тачи за огънь и за вълци.* 3) Жиаламь, жалѣѫ, жалѫ мрътвецъ; **носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть.** 4) Мъслѫ, струва ми ся, прѣдполагамь, трачѫ, читаѫ; **ду́мать, предполага́ть, смека́ть.** *На все тачѫ, че онъ ти е ушилъ дрѣхѫ-тѫ.* 5) Брькамъ нѣкого на нѣчто; врѣдѫ; **мѣша́ть кому́ въ чёмъ, вреди́ть.** *Толко нѣчто не тачи, малко тачи*, не врѣди, малко врѣди. *Това не тачи; ото не мѣша́етъ.* 6) Съ отрацателнѫ частицѫ *не, не тачѫ:* не марѫ, не хаѫ, не щѫ да знаѫ, не зимамь, заборавямь; **нерадѣ́ть, пренебрега́ть. —чѭся**, *гл. стр.* Бывамь тачень.

Та́шё, им. соб. мѫжско.

Та́шка, им. соб. женско. Анастасиа,

Та́шка, *с. ж.* Много малка кошница за дѣца, бере около половинѫ окѫ.

Таѫ́, йшь, тайлъ, *гл. д.* Дрьжѫ тайно, потаямь, потайвамь, крыѫ, скрывамь, потулямь, не казвамь другыму; **тайть. —ѫ́ся**, 1) *гл. възвр.* Крыѫся, скрывамся, потаямся, потайвамся, потулямся; **тайться, скрыва́ться.** 2) *гл. стр.*

Та́ѭ, ешь, таѭ́хъ, *гл. ср.* 1) Отъ топлинѫ ставамь на водѫ, мякъ; топѫся; **та́ять.** 2) Танясвамь.

Та́ѭ, *мѣстоим. ж.* отъ **то́ѭ.** Тась, та, сама; э́та.

Таѭгоди́шній, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Что е отъ тѫѫ годинѫ; тазгодишний.

Та́ѭаніе, *с. ср.* отъ **та́ѭ.** Топене.

Та́ѭанъ, *с. м.* 1) Раст. *Achillea millefolium*, бубничя, врабчино цвѣтие, гѫскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячинякъ, посѣливчя, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежь, равнец, рисиана трѣва, расулява былка, спорежь, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячелѝстникъ, гуля́вица, гречи́ца.** 2) Особенъ народенъ женскый обычай, изврьш-

ванъ въ Крушево, Македонияѫ, съ вѣнци, увити отъ цвѣтия таванъ, трендафилъ и косицѫ, *Cuscuta europaea*, срѣщѫ Святый Иванъ Бълѣберъ и утрень-тѫ на самъия праздникъ.

Тва, *мѣстоим.* вм. **това́**.

Тваровúтый, тъ, та, то, *пр. Тваровито дѣтя*, плъно, кръвено. *На младенчя-то давать яйце, за да бѫде то плъно, тваровито, като яйце.*

Тварь, *с. ж.* Всяко нѣчто, което е створено; **тварь**.

Твáрѭ, ишь,—рúлъ, *гл. д.* Товáрѭ.

Твой, твóя, твóе, твои, *мѣстоим.* Что е на тебе, что принадлежи тебѣ; **твой**. *Ако е твое, ще е у тебе. Твой съмь, твой; точи вино, че мя пой Колкото е мое, толкова е и твое. Чтото е твое, то е и твое и мое, а чтото е мое, то си е само мое. Твоя-та (твой-та) работа — Чафутска сѫббота Твой-та, Боже, кой какъ може! Твои-ты думы въ божии-ты уши.*

Твóреніе, *с. ср.* отъ **твóрѭ**.

Твóрѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* Правѭ, направямь, створявамь; **творúть**.

Тврьдáкъ, *с. м.* На нивѫ, на лозе мѣсто всякога тврьдо, сухо.

Тврьдéцъ, *с. м.* Раст. *Potentilla*, прозорчя, прозорчя, усойна трава, дива ягода; **могýчникъ, лапчáтка, гусúная трава́**.

Тврьдúца, *с. об.* Скѫпъ, скѫпець, скрьжавъ, стисливъ, стислё, стипца, тамахкяръ, цицина, варикльчко, джюмерка, пинтия; **крѣпы́шъ, скра́га, скупéцъ, скупя́га, кащéй**.

Тврьдúчкый, —чькъ, чка, чко, *пр смяк.* отъ **тврьдый**.

Тврьдо, *с. ср.* Назъвание на двадесято-то слово въ Българскѫ-тѫ азбукѫ, т; **твéрдо**.

Тврьдоглáвый, въ, ва, во, *пр.* Быковитый, опоратый, прѣкый, зурепавый, непослушнъый, самоглавщина, пнятъ; **упря́мый, блажнóй, огýрливый**. *Той былъ тврьдоглавъ, та не могли да го канджрдишѫть. Тврьдоглавъ е като конь.*

Тврьдый, дъ, да, до, *пр.* Коравый, якый, здравый трайнъый. чеврьстый; **твёрдый**. *Мяко-то вѫже прѣжюля тврьдыа камыкъ Нужда-та отъ камыкъ е пó-тврьда Горѣ высоко, долу тврьдо.*

Тврьдъынá, *с. ж.* Мѣсто, обградено здраво, за да ся бранять въ него войници; **тврьдѣлъ, кале**; **крѣпость, укрѣплéніе, твердúня**.

Тврьдѣ, *нар.* Весма, много; óчень. *Тврьдѣ добрѣ;* óчень **хорошó**. *Тврьдѣ много;* **крáйно**.

Тврьдѣлъ, *с. м.* Тврьдъыиа.

Тврьдяшкóмъ, тврьдяшкúмъ и тврьдяшкѫ́, *нар.* Высоко, извисоко, якѫ-тѫ, угласъ, съ голѣмъ гласъ; **гро́мко**.

Тé, *нар.* Ете, ето, ато, нà, ей, ева, еве; **вотъ**. *Тé го;* **вотъ онъ**. *Тѣ гы;* **вотъ онú**. *Те каквы работы ставать!*

Те, *мѣстоим.* вин. п. второ лице ед. число вм **тя, тебе**.

Те. Частица, употрѣбявася въ края на глаголъы-тъ прьво лице мн. число и слѣдъ нарѣчиа за усилване повеление-то. *Да идемъте, да носимъте!* да идемъ, да носимъ всичкъы ные. *Мирно-те, тихо-те!* да мируямъы всинца.

***Тебáбиа**, *с. м. Т.* Тевабн, людие, които придружять нѣкой голѣмець за нѣчто; **свúта**. *Излѣзлъ царь-тъ съ голѣмѫ тебабиѫ, съ сурлы и тъпаны, за да випрати зятя си. Събери башь-тебабиѫ.*

Тéбе, *мѣстоим.* вин. пад. ед. число второ лице отъ **ты**; тя, те; **тебя́**. *Тебе трьсѫ, тебе гонять.*

Тебеши́рецъ, *ум. м.* и **тебеши́рчя**, *ум. ср.* отъ **тебеши́ръ**.

***Тебеши́ръ**, *с. м. Т.* Тебеширъ, тибиширъ, прьсть *Creta*, съ които пишять на черна́ дъскѫ; крида; **мѣлъ**.

Тебь, *мѣстоим.* вм **тéбе** и **тéбѣ**.

Тéбѣ, *мѣстоим.* дат. пад. ед. число второ лице отъ **ты**; ти; **тебѣ**. *Тебѣ го дадохѫ, тебѣ думамь.*

***Тевекелли́къ и тевекеллиликъ**, *с. м. Т.* 1) Облѣгание, упование на Бога. 2) Щедрость.

***Тевекелли́я**, *пр. неизм. Т.* 1) Който ся надѣва на Бога, който ся е оставилъ въ рѫцѣ-ты на Бога. 2) Простичькъ. *Еднѫжь единъ тевекеллия ся женилъ за единѫ пó-умна отъ него.* 3) Щедръ. *Тевекелли-ты на боклука мрѫть.*

***Тевекéлъ**, *нар. Т.* Напраздно, напусто, залудо, токо-така, нафиле; **да́ромъ, напра́сно**. *Тевекелъ не е така. Не е тевекелъ да не дойде,* нѣма да се размине да не дойде, безъ друго ще дойде. *Тевекелъ не ти е казалъ тыа думы*

***Тевзи́**, *пр. неизм. Т.* Разврьленъ, разпрѣдѣленъ, размѣтнѫтъ.

***Тевтéръ**, *с. м Т.* Тефтеръ.

Тéга, *с. ж.* Тоюга.

Тегарчю́къ и тега́ръ, *с. м.* Тоюга-та, съ които мечкарь разиграва мечкѫ-тѫ. *Мечка та ся бои отъ тегарчюка. Мечка съ тегаръ не може да ся бори.*

Тегéлець, *ум. м.* и **тегéлчя**, *ум. ср.* отъ **тегéлъ**

***Тегéлъ**, *с. м. Т.* Единъ видъ шивъ задъ бодъ, задъ игля́, като съ машинѫ; **стрóч-**

ка. *Шия тагли тегли*: строчи́ть, обстра́чивать. остра́чивать.

Работ. рабя от тог. глат.
Тегли тягли от тягло глат. *Пе*

Тегли́чь, тегли́ло, тегло, тегли́ж, тегнж, тегло́й, в. гъ съ я. **тяглича́ть, тяглило** и ср.

Тежина́, те́жкый, тежи́к, в **тяжина́, тя́жкый, тяжи́к.**

***Тегере́**, с. м. *Тегер.* тарга. весло. на силкы за гръбъ. за камъни и за кругы нѣчта: носи́лки. *Зомолиа го на тегере. На тегере га го замелать!*

Тегла́фець, *ум. м* и **тегла́фчя**, *ум. ср.* отъ **тегла́хъ.**

***Тегла́хъ и тегла́фъ**, с. м *Т* Въ кръчма, къ люлеи напрана като каса съ наряены на нем чюши и мѣрки и ст чекидже за пари, земены отъ продаены стоки: вы́ручка. *Свои на теглаха. прдъ теглафа.*

***Тезкере́**, с. ср. *Т.* Тезкере. оправа. оправишна, запись. билѣтъ за патуване напрѣ къ Турска-та дръжава; биле́тъ, видъ

***Тезкередже́йка**, с. м. *Т.* Който пише, който дава тезкерета.

***Тёйбе**, с. ср. *Т.* Тейбе, зарекъ, заречь, заричание, тюйбе; зарёкъ, зарека́ніе. *Сторихъ тёйбе*, зарекохся: зарёчься, дать обѣтъ.

***Тёйбели́йка**, *пр. неизм Т.* Тюйбелиие. който ся е зарекълъ отъ нѣчто, който ся е зарекълъ да не прави нѣчто: ворётчникъ.

Те́йко, с. м. Тато, татко. тейно, баща; оте́цъ. *Тейко на майкж, майка на тейка, останж майка безъ дѣца. Тейко на майкж, майка на тейка, добъ влъхвата обѣйка.*

Те́йковъый, въ, ва, во, *пр.* Татовый, татковый, тейновый, бащинъй; отцо́въ, отно́вскій.

Те́йно, с. м. Тейко, баща.

Те́йновъый, въ, ва, во, *пр.* Тейковъй.

***Тейр**ъ, с. м. *Т.* Теехиръ. отлагание, оставание нѣчто за другъ пать, за друго врѣмя; отстрочка.

Те́кна и те́кнува (да те́кне), *гл. ср. безл.* Дохождя на умъ, бреха, скъмна, румна, румна, румнука, скъмна, тумнука, хрумна; намъслюнамъ: приходи́ть на мысль, вадуматься. *Тамамъ напратилъ сватовъты, текнжло имъ ва дъво Илиж. Тамка работилъ десять годины и, ка му текнжло ва дома, купилъ единж калинкж и ж пущилъ съ нѣкого дома. Единъ велѣлъ ешь отъ бъволчя, другъ велѣлъ отъ теля, другъ —водно бъволчя, другъ-другу, кому како ке му текнѣло. Как-*

што ж текне ча дма отъма. Текне ли мунъ, ся. тогъм кълъ текнечы

Текъый. вам. вое. мѣсяцъ. *не сакъмъ текъвъ кумъ*

***Теке́**, с. ср. *Т.* Мѣсто, къ мать Герания.

Текенкы, с. ж. мн Въ нѣ

Дрянь. Стадо. чашъ-та.
Да благословамъ помъсть
Да ми растать. коростат
Като ранета по поле,
Като теченкъ парами. *Пи*

***Теклифензли́йкъ**. с. м. *Т* калкы церемонных помежи

***Теклифе́нзъ**. *нар Т.* Б безъ церемоньй. на по околи́чностей.

***Текли́фъ**. с. м *Т.* 1) П *текли́фъ*. пѣканиъ. 2) *Нѣ лифъ*. нѣмамъ си церемон нимъ церемоньй.

Текло́самъ, *гл свр.* отъ т зифтосамъ. да насолъ. —с *стр.* Зифтосаный. насолен ный.

Текло́свамъ и текло́суваmъ *гл. д.* Изнязвамъ съ текъ тосвамъ; смоли́ть. *Текло́сва* ным гъ съ текълъ. —**ися**, вамъ теклосамъ; смоли́ться

Текло́сване и текло́суван текло́свамъ.

***Текне́**, с. ср. *Т.* Рътникъ таница, дзипня, зипня, но́къ. *Даде му едно тек Изяде едно текме.*

Те́кне, —**нжло**, *гл. свр.* отъ нува.

***Текнефе́съ**, *пр. неизм. Т.* та мжчно дъшя и чисто *фесъ конь; ло́шадь* съ зап рой запа́лъ, зажо́га.

Те́кнува (да те́кне), *гл. ср*

Те́кнъый, кна, кно, *пр* Что чко не прави двойкъ; неч *кува свои родныны и ком но число.*

Те́кнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. с* Да закачъ да текъ; да поте *кръвь изъ носа.*

Те́комъ, *нар.* Съ тичание съ гомъ, тичяшкомъ, тичяшкъм тикомъ; бѣго́мъ, бѣгу́чи.

Святый Петръръ въ рай к
Въ рай ке пойде, рай да
Грѣшна майка наслѣдъ не
Текомъ тече, сльзъ рони.

Текомь си лѣла тичіаше,
Та си на хоро отиде. *Пѣс.*

***Текра́ръ и текра́фъ**, *нар. Т.* Изново, отново, пакъ; сно́ва.

Те́ку, *нар.* Толкова.

Текъ, *Т.* 1) *пр. неизм.* Самъ, самичькъ. единъ; оди́нъ. *Текъ текомь врьви. Нѣкое дѣвойчя было текъ: татко, майка умрѣли.* 2) За число: что не може да ся дѣли на двѣ безъ остатъкъ; не ешь, не чифтъ; нече́тка, не́четъ, нечётный. *Три. пять, седьмь, двадесять и едно сѫ текъ, У текъ годинѫ ако ся оженишь, щешь имашь много мѫжскы дѣца. а у чифтъ годинѫ — много дѣвойкы* 3) *нар.* Само, нека само, стига да; лишъ бы. *Текъ да дойде. Текъ да е така.*

Текълъ, *с. м.* и **те́къль**, *с ж.* Смола, зифтъ, клей, липничь, замкъ, чамъ сакызъ; смола́, клей, камедь.

Текѫ́ и **течѫ́**, че́шь, те́кохъ, теклъ (да те́кнѫ), *гл. ср.* 1) За водѫ: врьвѫ, минувамь, слизамь по нанадолнище; течь, кати́ться. *Рѣка та тече камъ югъ. Прѣзъ двора имъ тече вада.* 2) Излизамь. идѫ, извирамь, хлумъ, шюртѫ; течь, вытека́ть, выходи́ть. *Изъ скалѫ-тѫ тече цѣла рѣка. Ако не тече, капе.* 3) Капѫ, истичѫмь, просмуквамь по малко; сльзѫ, слѣзѫ, плачѫ; течь, сочи́ться, оса́чиваться. *Смола течяше отъ дрьво-то капкѫ по капкѫ. Очи-ты ми текѫть* капятъ ми сльзы безъ да плачѫ. сльзѫ. 4) Излизамь, потичѫмь, протичѫмь, шюртѫ, шопамь, идѫ; идти́. *Тече му кръвь изъ носа;* у него́ кровь идётъ изъ носу́.

Щѫ отсѣкѫ до три главъ,
Че щѫть текнѫть до три рѣкъ,
До три рѣкъ черъ кръви. *Пѣс.*

5) Врьвѫ, работѫ. *Чошма-та не тече,* пресъхнала е, развалена е, та не иде вода. *Чирка та още тече,* работи, пуща гной. *До вчера течяше, па прѣстанѫ.* 6) Ронѫся, падѫ, капѫ, излизамь; катя́ться. *Сльзы ми текѫть изъ очи-ты;* слёзы ката́тся изъ глазъ. *Потъ му тече по лице-то.* 7) Разтопенъ, размытъ, шюпналъ слизамь, излизамь, потичѫмь; отека́ть, илыть, оплыва́ть, расплыва́ться, полати́. *Свѣщь тѫ тече. Квась-тъ шюпнѫ и потече. Каль-та ся размрази и зе да тече.* 8) Не дрьжѫ, пущамь да излиза, да минува прѣзъ мене вода или друга течность; течь. *Буря-то тече. Покрывъ-тъ тече. Керемиды-ты, чизми-ти текѫть.* 9) За косьма на кожѫ: отивамь все на еднѫ страна, по еднѫ посокѫ. 10) Припкамь, тичѫмь; течь, бѣгать, бѣжа́ть.

Святый Петъръ въ рай походи,
По него е стара майка,
Тихомь тече, гласомь хока:
И ѫ чемь съ тебь у рай дь идемь. *Пѣс.*

Пятькъ тече, сѫбота тече, ако въ пятькъ врѣмя-то е хубаво, въ сѫботѫ ще ся развали. — *Текѫть му лигы-ты,* дощяло му ся нѣчто, иска му ся много отъ нѣчто. — *Что му грьло течеть,* колкото му гласъ дрьжи, колкото си може; во всё го́рло, во весь го́лосъ. *Спискала жена, что и́ грьло течеть.* — *Тече потъ като дъждъ. Текѫть лигы по паспалъ. Тече ли ти, тичай и ты. Течи, Петко, съ плоскѫтѫ. Течете, умни, да ядете отъ стокѫ-тѫ на лудыя.*

Теладу́ръ и **телядуръ**, *с м.* Марангозчия.

***Тела́къ**, *с. м. Т.* Теллакъ. Който капе, изтръва нѣкого въ баня, въ хамамъ; телякъ; ба́нщикъ.

Телакъ́ыня, *с. ж.* Която капе, изтръква нѣкого въ баня, въ хамамъ; телякъыня; ба́нщица.

***Тела́линъ** и **тела́лъ**, *с. м. Т.* Телялинъ, който е пратенъ да въка, да обажда нѣчто изъ село, изъ градъ; бировьна, кехая, махалджия, протогеръ; глаша́тай, кли́чій, би́ричъ, бирю́чъ, геро́льдъ.

Телялинъ личи по града,
По града по Ихтимана. *Пѣс.*

Телалъ въка три дни и три нощи,
Та продава коня дорлина,
Ала има кой конь да купи,
Ала нѣма кой конь да яхѫ! *Пѣс.*

Телалинъ въка изъ Видинъ:
Който Радана улови,
Голѣмъ ще башишь да земе! *Пѣс.*

Телёвщый, —вьинъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Что е съ телъ; теллина.

Боленъ сьмь лѣжялъ, не можѫ
Отъ пустѫ болѫ невѣрнѫ,
Отъ три коршумы телёвнѣ
И два коршума у срьдце! *Пѣс.*

Телегра́фчя, *с. ср.* и
***Телегра́фъ**, *с. м.* Раст. *Convolvulus arvensis,* слачець, съвлакъ, съвлѣкъ, дива рокличка, бѣла рокличка, дива джефа, бѣла Рада, всевлакъ; полевой вьюно́къ, колоко́льчики навилѝшные.

Теле́нга, *с. ж.* Талига.

Теленга́рь, *с. м.* Талигаджия.

Поминѫ Марко теленгарь
Съ девять теленгы по него. *Пѣс.*

Те́леніе, *с. ср.* отъ **те́лѫся**.

Теле́нце, *ум. ср* отъ **теля́**; телёнокъ, телёночекъ, теля́тко.

Телёсвамь (да телёсамь), *гл. д.* Телосвамь.

Теле́цкый, ска, ско, *пр.* отъ **теле́цъ**.

ка. *Шиѭ, тяглѭ тегелъ;* **строчи́ть, обстра́чивать, остра́чивать.**

Рабовъ рабн отъ голо злато,
Тегелъ тягли отъ жълто злато. *Пѣс.*

Тегли́чь, тегли́ло, тегло, теглѭ, тегнѭ, тегоба́. в. гы съ *я*, **тягли́чь, тягли́ло** и пр.

Тежина́, те́жкъый, тежѭ, в. **тяжина́, тя́жкъый, тяжѭ.**

***Те́згере́,** *с. м.* Тезяре, тарга, носило, носилкъ за прьсть, за камьне и за другъ нѣчта; **носи́лки.** *Занесохѫ го на тевгере. На тевгере да го занесѫть!*

Тезгя́фець, *ум. м.* и **тезгя́фчя,** *ум. ср.* отъ **тезга́хъ.**

***Тезгя́хъ** и **тезгя́фъ,** *с. м. Т.* Въ кръчмѫ, въ дюкянъ направа като масѫ съ наряденъ на нѣѫ чяши и мѣркъ и съ чекмедже за парь, земенъ отъ продаденъ стокъ; **вы́ручка.** *Сѣди на тевгаха, прѣдъ тевгафа.*

***Тезкере́,** *с. ср. Т.* Тескере, оправа, оправщина, записъ, билетъ за пътуване вътрѣ въ Турска-тѫ дрьжавѫ; **биле́тъ,** видъ.

***Тезкереджи́ия,** *с. м. Т.* Който пише, който дава тезкерета.

***Тёйбе,** *с. ср. Т.* Тевбе, зарекъ, заречь, заричяне, тюйбе; **зарóкъ, зарека́ние.** *Сторихъ тёйбе,* зарекохся; **зарéчься, дать обѣтъ.**

***Тёйбели́ия,** *пр. неизм Т.* Тюйбелия, който ся е зарекълъ отъ нѣчто, който ся е зарекълъ да не прави нѣчто; **зорóтчикъ.**

Те́йко, *с. м.* Тато, татко, тейно, баща; **оте́цъ.** *Тейко на майкѫ, майка на тейка, останѫ майка безъ дѣца. Тейко на майкѫ, майка на тейка, додѣ влѣхвата одѣйка.*

Те́йковъый, въ, ва, во, *пр.* Татовый, татковый, тейновый, бащинъый; **отцóвъ, отцóвскій.**

Те́йно, *с. м.* Тейко, баща.

Те́йновъый, въ, ва, во, *пр.* Тейковый.

***Тейр̀ъ,** *с. м. Т.* Теехиръ, отлагане, оставяне нѣчто за другъ пѫть, за друго врѣмя; **отстрóчка.**

Те́ква и **те́кнува** (да те́кне), *гл. ср. безл.* Дохожда на умъ, бреха, скъмва, румва, румна, румнува, скъмна, тумнува, хрумна; намъслювамъ; **приходя́ть на мысль, вдумáться.** *Тамамъ извратилъ сватовъты, текнѫло имъ за дѣдо Илиѭ. Тамка работилъ десять годины и, ка му текнѫло за дома, купилъ еднѫ калинкѫ и ѫ пущилъ съ нѣкого дома. Еденъ велѣлъ еть отъ бывольчя, другъ велѣлъ отъ теля, другъ—водно бывольчя, другъ-друго, кому како ке му текнѣло. Какво му текне на ума. доцна. Текне ли нунку ся, тръчи камъ крьщени*

Теквъый, ваа, вое, *мѣстои не сакамъ тевкѫ кочи*

***Теке́,** *с. ср. Т.* Мѣсто, к ѣть дервиши.

Текенкъы, *с. ж. мн.* Въ п

Дрьжи, Стано, чяшьк-тѫ,
Да благословамъ момъ-т
Да ми растѫть, порастѫ
Като ръжь-тѫ по поле,
Като текенкъы парици. *Д*

***Теклифсизли́къ,** *с. м.* Т калкъ, церемонинъ помежд

***Теклифси́зъ,** *нар. Т.* безъ церемонинъ, на по **околи́чностей.**

***Текли́фъ,** *с. м Т.* 1) *теклифѣ,* поканихъ. 2) *лифѣ,* нѣмамъ си церемо вимъ церемонинъ.

Текло́самь, *гл. свр.* отъ зифтосамь, да насмолѫ. — *стр.* Зифтосанъый, насмоле ный.

Текло́свамь и **текло́сувамь** *гл. д.* Измазвамь съ текъ тосвамь; **смоли́ть.** *Теклосв* ныхъ гы съ текълъ. —**ися** вамь теклосанъ; **смоли́тьс**

Текло́сване и **текло́сува текло́свамь.**

***Текие́,** *с. ср. Т.* Рытник таница, дзинна, зинна, но́къ. *Даде му едно те Извади едно тскме.*

Те́кне, —**нжло,** *гл. свр.* от **пува.**

***Текнефе́съ,** *пр. неизм. Т.* та мжчно дъшя и чясто *фесъ конь;* **ло́шадь** съ за **рой заналъ, зажо́га.**

Те́кнува (да те́кне), *гл. ср*

Те́кнъый, кна, кно, *пр* Что чко не прави двойкъ; не *кува свои роднины и ком но число.*

Те́кнѫ, ешь, —**нжлъ,** *гл.* Да закачѫ да текѫ; да пот *кръвь изъ носа.*

Те́комь, *нар.* Съ тичяне с гомь, тичяшкомь, тичяшкъ тикомь; **бѣго́мъ, бѣгу́чи.**

Святый Петръ въ рай
Въ рай не пойде, рай да
Грѣшна майка наслѣдъ
Текомь тече, сльзъ рони.

Текомь си лѣла тичіаше,
Та си на хоро отиде. *Пѣс.*

***Текра́ръ и текра́фъ**, *нар. Т.* Изново, отново, пакъ; сно́ва.

Те́ку, *нар.* Толкова.

Текъ, *Т.* 1) *пр. неизм.* Самъ, самичькъ. единъ; оди́нъ. *Текъ текомь врьви. Нѣкое дѣвойчя было текъ: татко, майка умрѣли.* 2) За число: что не може да ся дѣли на двѣ безъ остатъкъ; не ешь, не чифтъ; нече́тка, не́четъ, нечётный. *Три, пять, седьмь, двадесять и едно сѫ текъ, У текъ годинѫ ако ся оженишь, щешь имашь много мѫжкы дѣца, а у чифтъ годинѫ — много дѣвойкы* 3) *нар.* Само, нека само, стига да; лишь бы. *Текъ да дойде. Текъ да е така.*

Текълъ, *с. м.* и **те́къль**, *с ж.* Смола, зифтъ, клей, липничь, замкъ, чамъ сакѫзъ; смола́, клей, каме́дь.

Текѫ и **течѫ́**, че́шь, те́кохъ, теклъ (да те́кнѫ), *гл. ср.* 1) За водѫ: врьвѫ, минувамь, слизамь по нанадолнище; течь, кати́ться. *Рѣка та тече камъ югъ. Прѣзъ двора имъ тече вада.* 2) Излизамь. идѫ, извирамь, хлуѫ, шюртѫ; течь, вытека́ть, выходи́ть. *Изъ скалѫ-тѫ тече цѣла рѣка. Ако не тече, капе.* 3) Капѫ, изтичамь, просмуквамь по малко; сльзѫ, слѣзѫ, плачѫ; течь, сочи́ться, оса́чиваться. *Смола течаше отъ дрьво-то капкѫ по капкѫ. Очи-ты ми текѫть* капять ми сльзы безъ да плачѫ. *сльзѫ.* 4) Излизамь, потичамь, протичамь, шюртѫ, шопамь, идѫ; идти́. *Тече му кръвь изъ носа;* у него́ кровь идётъ изъ носу́.

Щѫ отсѣкѫ до три главъ,
Че щѫть текнѫть до три рѣкъ,
До три рѣкъ черны кръви. *Пѣс.*

5) Врьвѫ, работѫ. *Чошма-та не тече,* прѣсъхнала е, развалена е, та не иде вода. *Чирка та още тече,* работи, пуща гной. *До вчера течаше, па прѣстанѫ.* 6) Ронѫся, падамь, капѫ, излизамь; ката́ться. *Сльзы ми текѫть изъ очи-ты;* слёзы ката́тся изъ глазъ. *Потъ му тече по лице-то.* 7) Разтопенъ, размытъ, шюпналъ слизамь, излизамь, потичамь; отека́ть, плыть, оплыва́ть, расплыва́ться, волта́. *Свѣщь тѫ тече. Квасъ-тъ шюпнѫ и потече. Каль-та ся развраги и ве да тече.* 8) Не дрьжѫ, пущамь да излиза, да минува прѣзъ мене вода или друга течность; течь. *Буря-то тече. Покрывъ-тъ тече. Керемиды-ты, чизми-ти текѫть.* 9) За косьма на кожы: отивамь все на еднѫ странѫ, по еднѫ посокѫ. 10) Припкамь, тичамь; течь, бѣгать, бѣжа́ть.

Святый Петъръ въ рай походи,
По него е стара майка,
Тихомь тече, гласомь хока:
И ѫ чемь съ тебь у рай дь идемь. *Пѣс.*

Пятькъ тече, сѫбота тече, ако въ пятькъ врѣмя-то е хубаво, въ сѫботѫ ще ся развали. — *Текѫть му лигы-ты,* дощяло му ся нѣчто, иска му ся много отъ нѣчто. — *Что му грьло течеть,* колкото му гласъ дрьжи, колкото си може; во всё го́рло, во весь го́лосъ. *Спискала жена, что ѝ грьло течеть.* — *Тече потъ като дъждъ. Текѫть лигы по паспалъ. Тече ли ти, тичай и ты. Течи, Петко, съ плоскѫтѫ. Течете, умни, да ядете отъ стокѫ-тѫ на лудыя.*

Теладу́ръ и телядуръ, *с м.* Марангозчия.

***Тела́къ**, *с. м. Т.* Теллакъ. Който кѫпе, изтрыва нѣкого въ баня, въ хамамъ; телякъ; ба́ищикъ.

Телакъ́ыня, *с. ж.* Което кѫпе, изтрыва нѣкого въ баня, въ хамамъ; телякъыня; ба́ищица.

***Тела́линъ и тела́лъ**, *с. м. Т.* Телялинъ, който е пратенъ да въика, да обажда нѣчто изъ село, изъ градъ; бировьня, кехая, махалджия, протогеръ; глашата́й, кли́чій, би́ричъ, бирю́чъ, геро́льдъ.

Телялинъ личи по града,
По града по Ихтимана. *Пѣс.*

Телалъ въика три дни и три нощи,
Та продава коня доралия,
Ала има кой конь да купи,
Ала нѣма кой конь да яхѫ! *Пѣс.*

Телалинъ въика изъ Видинъ:
Който Радана улови,
Голѣмъ ще башишь да земе! *Пѣс.*

Телёвпый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Что е съ телъ; теллия.

Боленъ сьмъ лѣжалъ, не можѫ
Отъ пустѫ болѫ невѣрнѫ,
Отъ три коршумы телёванъ
И два коршума у срьдце! *Пѣс.*

Телегра́фчя, *с. ср.* и
***Телегра́фъ**, *с. м.* Раст. *Convolvulus arvensis,* слачець, съвлакъ, съвлѣкъ, дива рокличка, бѣла рокличка, дива джефа, бѣла Рада, всевлакъ; полево́й вьюно́къ, колоко́льчики павили́шные.

Теле́нга, *с. ж.* Талига.

Теленга́рь, *с. м.* Талигаджия.

Поминѫ Марко теленгарь
Съ девять теленгы по него. *Пѣс.*

Те́ленце, *ум. ср* отъ **теля́**; телёнокъ, телёночекъ, теля́тко.

Телёсвамь (да телёсамь), *гл. д.* Телосвамь.

Теле́цкый, ска, ско, *пр.* отъ теле́цъ.

Телешкъ́ый; теля́чій. *Телеуско мясо;* теля́тина.

Теле́цъ, *с. м.* Теля.

Те́лецъ, *ум м.* отъ **телъ**. Малко телъ.

Те́лешкъый, шка, шко, *пр.* отъ **теля́**. Что е на (за, отъ) теля; телеускъый; теля́чій. *Телешко мясо;* теля́тина. *Телешка кожа.* —**шкы**, *нар.* Като теля.

Теля́тнъый, —тьнъ и **—тенъ, тна, тно**, *пр.* За кравж: что ся тели чясто и рядовно; телнъый *И още ми го Господь подари: оратны воловы, телитны кравици, ждрѣбитны кобылкы, ягнитны овчици, козитны козици.*

Теля́ца, *с. ж.* Млада крава още не телила ся; юница; **теля́ца**. *Продай теляцж, купи кумицж.*

Теля́чка, *ум. ж.* отъ **теля́ца**; **те́лка, телу́шка**.

Теличя́рка, *с. ж.* Телчярка.

Теличя́рскъый, ска, ско, *пр.* отъ **теличя́рь**. Телчярскъый.

Теличя́рча, *ум. ср.* отъ **теличя́рь**. Телчярча.

Теличя́рь, *с. м.* Телчярь.

Те́лка, *с, ж.* Брадва, сѣкыра, топоръ.

***Телки́ча**, *с. ж. Т.* Теелтиа, покрѣнка отъ плъсть или отъ друго нѣчто мяко, комто мѣтать на конь подъ сѣдло-то; теркиа, терлъкъ; **потни́къ**.

Извади си тънкж острж саблъ,
Че ѫ точи коню на телкиж. *Пѣс.*

***Телла́къ** и **теля́къ**, *с. м. Т.* Телакъ.

Теллидя́свамъ и **теллидя́суваме** (да **теллидя́шж**, *гл д.* Телосвамъ, телёсвамъ.

Теллѝчнъый, —чьнъ и **—ченъ, чна, чно**, *пр.* Теллиа.

Дѣ го вачю деди Димо,
Помѣри го съ дългж пушкж,
Удари го съ два крошума,
Съ два крошума телличнъи. *Пѣс.*

***Таллѝиа**, *пр. неизм. Т.* Направенъый, увитъый съ телъ, что има телъ; телянъый, телёвнъый, телотенъый, телличнъый; **про́воло́чный**. *Ударенъ е съ теллиа крушумъ. Ударенъ е съ драмлиа сачмж, а не съ теллиа крушумъ. Теллиа крушумъ да го пронижe!*

Те́лна, *пр. ж.* За кравж: трудна ще ражда; стелна; **сте́лъная коро́ва**.

Телосамъ, *гл. свр.* отъ **телосвамъ**. —**са**пъый, *прич. стр.*

Телосвамъ и **телосу́вамъ** (да **телосамъ**), *гл. д.* Телёсвамъ, теллидясвамъ, турямъ, окачямъ телъ на булкж.

Издойдохж кочин-тъи,
Телосахж малкж момж,
Телосахж, варкосахж. *Пѣс.*

***Телосване** и **телосуване**, *с. ср.* отъ **телосвамъ**.

Телосникъ, *с. м.* Хараччия, който събира данъкъ телосъ.

***Телосъ**, *с. м. Гр.* Данъкъ харачъ.

Телотенъый, **нъ, на, но**, *пр.* Нанизанъый на телъ, направенъый съ телъ; теллиа.

Съблѣче сине зелено,
Облѣче бѣло червено,
Натурја нанизъ телотенъ,
Тапа ся хванж у хоро. *Пѣс.*

Телчи́ць, *с. м.* Раст. *Trigonella Besseriana*, сминдухъ; **гре́ческое сѣно, бо́жья трава́**.

Телчи́алникъ, *с. м.* Телчярникъ; **теля́тникъ**.

Настанжхмъ поле широко,
Въ поле-то дрво въсоко,
Подъ дрво-то телчиалникъ
Пѣнъ съ младъ теленца. *Пѣс.*

Телчи́арка, *с. ж.* 1) Която пасе телци; **теля́тница**. 2) Жена на телчярь; **теличярка**. 3) Раст. *Polygala comosa;* **исто́дъ**.

Телчи́арникъ, *с. м.* Кошара за затварване въ нея телци; **телчиалникъ**; **теля́тникъ**.

Телчи́арскъый, ска, ско, *пр.* отъ **телчи́арь**. Теличярскъый.

Телчи́арча, *ум. ср.* отъ **телчи́арь**. Малъкъ, младъ телчярь.

Главила си Марка за телчярча,
Да си пасе вси-тъи телци селцскъи. *Пѣс.*

Телчи́арь, *с. м.* Който пасе телци; теличярь; **пастухъ теля́тъ, теля́тникъ**. *Телчярь и говѣдарь все едно е.*

***Телъ, ове**, *с. м.* и **тель**, *с. ж Т.* Желѣзнъ, металическъ нищкъ, жица; **про́волока**.

Те́лѣжся, шися,—лѝлася, *гл об.* За кравж: раждамъ теля; **теля́ться**. *Крава-та ся тели, а вола боли.*

Теля́, теле́та и **телци**, *с. ср.* 1) Малко-то на кравж; **теля́, телёнокъ**. 2) Глупакъ, ахмакъ, будала. *Сынъ му е едно голѣмо теля. — Гляда като теля*, гляда глупаво. *— И бикъ-тъ му теля родилъ*, разбогатѣлъ. *—Пасе телци-тъи*, ходи безъ работж. *— Моа крава, мое и теля. Теля-то си е пакъ теля. Всяка крава теля-то си ближе. Крава-та стъпкала теля-то си. Радва му ся като кравж на мрътво теля. Той не е на шареніж-тж кравж теля. Не ще да пасе телци. Дрьто дважъ телци пасе. Сиромашия и крушя продава и телци пасе. Не гледай теля-то, а майка му. Трьси подъ вола теля. Въ мълливо врѣмя не трьсять теля-то подкравж-тж, а подъ вола. Ни въ воловы-е*

ты, ни въ телци-ты. Что мя глядашь като посрано теля майкѫ си. На сиромаха дѣца ся раждать, а на богатыа телци. Видѣло теля пещь, сѣкало, че е монастиръ.

Тéлянъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* Теленъ, телéвнъый, телотенъый,

Снощи си Стоянъ дофтаса,
Наранен Стоянъ, ударенъ
Съ три крошума телянъ,
Телянъ, съ телъ врьзанъ. *Пѣс.*

Телядýръ и **телятýръ**, *с. м.* Теладуръ.

***Телúкъ**, *с. м. Т.* Телакъ, теллакъ.

***Телúлинъ** и **телúлъ**, *с. м. Т.* Телалинъ.

Телúлка, *с. ж.* Когато разтваря сергиѫ да продава на дребно; купчийка; разнóщица.

Не мой кльни мое лице,
Пойди кльни телялкѫ-тѫ,
Телялкѫ-тѫ Полянинскѫ,
Что продава драмъ бѣлило. *Пѣс.*

Тема, им. соб. женско.

Темéлецъ, *ум. ж.* отъ **темéлъ**.

Темéлко, им. соб. мѫжско.

***Темеллúахъ**, *с. м. Т.* Теменна.

***Темéлъ**, *с. м. Гр.* 1) Основа; основа, грунтъ. 2) Дебело дрво, на което процѣпъ-тъ на водяницѫ е положенъ и вглавенъ; прагъ, подпорка. — *Нѣма да хване темелъ*, не ще да пустне корень, нѣма да трае.

***Теменнá**, *с. ж.* и **теменнáхъ**, *с. м. Т.* Турско поздравление съ рѫкѫ; даване селямъ; темелиахъ.

Теменýга, *с. ж.* Темянуга.

***Теменýтъ**, *пр. неизм Т.* Тимирутъ, опакъ, навѫсенъ, саможивъ, срьдитъ, непослушенъ, тврьдоглавъ; упрѣмый, сердúтый. *Темерутъ чловѣкъ, жена.*

***Темесýкъ** и **темесúюкъ**, *с. м. Т.* Тимисюкъ, тахвилъ, записъ; вéксель, облигáция.

Темнинá, темнúца, темничáрь, темнотá, тéмнъый, темнúкъ, и пр. в. **тьмнинá, тьмнúца** и пр.

Темниáновъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **темниáнъ**. Темнановъый.

***Темниáнъ**, *с. м.* Темянъ.

***Тéмпло**, *с. ср.* Прѣграда-та, что отдѣля олтаря въ црьквѫ; иконостáсъ въ цéркви.

Темрешь, *с. м.* Шипъ, дюйме на сионець на врата.

Тéмя, *с. ср.* в. **тѣмя**.

Темянýга, *с. ж.* 1) Раст. *Viola tricolor* и *viola odorata*, любика, любимчица, любичица, засмѣнъ ергенъ, калугеричкъ, кокорчя, комунъга, минушка, очета, подлѣской; фіялка трехцвѣтная, Анютины глáзки, Иванъ да Мáрья, фіялка душúстая. 2) Раст. *Cyclamen europaeum*, копытнякъ, любичичя, темянужка; дрáква. 3) Гроздье тéмянка. 4) Им. соб. женско.

Темянýжка, *ум. ж.* отъ **темянýга**.

Темянýша, *с. ж.* Назъване на болесть въ заричане за отокъ. *Темянушё, червенушё, съ кола си дошла, съ конь щѫ тя извратѫ въ пусто горѫ тюлюменско, тамъ да гадешь, тамъ да писнешь, тамъ да стоишь!*

Темúана, им. соб. женско.

Темúанецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянчецъ.

Темúанка, *с. ж.* Миризливо гроздие; темянуга, мискетъ; мускáтъ, мушкáтъ.

Темúановúна, *с. ж.* Миризма отъ темянъ.

Нѣчто му гора мирисать,
Мирисатъ босилковина,
Босилковина и темановина. *Пѣс.*

Темúановъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **темúанъ**. Темнановъый

Темúанчецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянецъ.

***Темúанъ**, *с. м. Гр.* Благовонна смола, която тече отъ дрвета *Juniperus turifera* и *Styrax benzoin* и съ която кадять въ черковѫ; тамянъ; лáданъ, лáдонъ, ѳимiáмъ. — *Даволу темянъ не дава*, голѣмъ скѫпець е, много е тамахкиаръ. — *Носи си темяна подъ носа*, или: *темяна си носи у уши-ты*, душа-та му е междѫ зжбъи-тъ, много е слабъ, едвамъ ся дрьжи да не умре. — *За дявола темянъ, за крадеца тъмница. Бѣга като дяволъ отъ темянъ Съ темянъ ся дяволъ не пропѫжда. Отъ гяволъ темянъ и отъ попъ добрина. Какъвто святець-тъ, такъвъ и темянъ-тъ. Души вонящици-ты да прави темянъ.*

***Тенджéра** и **тéнджура**, *с. ж.* и **тéнджере**, *с. ср. Т.* Котлянница; кастрюля. *Бѣлъ като дъно-то на тенджерѫ*, сир. много черъ — *Загорúй-тенджере*, запалѣсъ човѣкъ, что ся засѣди нѣйдѣ и ся забрави.

Тéнё, им. соб. мѫжско.

***Тенекé**, *с. ср.* и **тенекúя**, *с. ж. Т.* Желѣзо изтънено на листо, желѣзо на петуры; жесть.

***Тенекеджúя** и **тенекиджúя**, *с. м. Т.* Който прави сждовы нѣчта отъ тенекиѫ; мастеръ жестянúхъ надѣлúй.

Тенекúянъый и **тенекúънъый**, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* Направенъый отъ, съ тенекиѫ; жестянóй.

***Тенжýхъ**, *с. м. Т.* Коравъ състакъ, стрытъ на прахъ, докарва къхание; тензýй.

Тéнкъый, —**нъкъ**, **нка**, **нко**, *пр.* Тънкъый.

Тентéна, им соб. женско.

***Тентúсувамъ**, *гл. ср.* Врьщамся, тягльса назадъ, не искамъ да врьвѫ напрѣдъ

Телешкъ́ый; **теля́чій.** *Телеуско мясо;* **теля́тина.**

Теле́цъ, *с. м.* Теля.

Те́лецъ, *ум м.* отъ **телъ.** Малко телъ.

Те́лешкъый, шка, шко, *пр.* отъ **теля́.** Что е на (за, отъ) теля; телеускъый; **теля́чій.** *Телешко мясо;* **теля́тина.** *Телешка кожа.* —**шкъı,** *нар.* Като теля.

Тели́тнъый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* За кравѫ: что ся тели чясто и рядовно; **телнъый** *И още ми го Господь подари: оратны воловы, телитны кравици, ждрѣбитны кобылкы, агнитны овчици, козитны козици.*

Тели́ца, *с. ж.* Млада крава още не телилася; юница; **тели́ца.** *Продай телицѫ, купи кумицѫ.*

Тели́чка, *ум. ж.* отъ **тели́ца;** **те́лка, теля́шка.**

Теличя́рка, *с. ж.* Телчярка.

Теличя́рскъый, ска, ско, *пр.* отъ **теличя́рь.** Телчярскъый.

Теличя́рча, *ум. ср.* отъ **теличя́рь.** Телчярча.

Теличя́рь, *с. м.* Телчярь.

Те́лка, *с, ж.* Брадва, сѣкъıра, топоръ.

***Телки́ня,** *с. ж. Т.* Теелтиня, покръıвка отъ плъсть или отъ друго нѣчто мяко, комъто мѣтатъ на конь подъ сѣдло-то; теркиня, терликъ; **потни́къ.**

Извади си тънкѫ остръ саблъ,
Че ѫ точи коню на телкинѫ. *Пѣс.*

***Телля́къ и теля́къ,** *с. м. Т.* Телякъ.

Теллиди́свамъ и теллиди́сувамъ (да **теллиди́шѫ,** *гл д.* Телосвамъ, телёсвамъ.

Телли́чнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Теллиня.

Дѣ го вачю дели Димо,
Помѣри го съ дългѫ пушкѫ,
Удари го съ два крошума,
Съ два крошума телличнъı. *Пѣс.*

***Талли́ня,** *пр. неизм. Т.* Направенъый, увитъый съ телъ, что има телъ; телянъый, телёвнъый, телотенъый, телличнъый; **про́воло́чный.** *Ударенъ е съ теллиня крушумъ. Ударенъ е съ драмлиня сачмѫ, а не съ теллиня крушумъ. Теллиня крушумъ да го пронижe!*

Те́лня, *пр. ж.* За кравѫ: трудна ще ражда; стелня; **сте́льная коро́ва.**

Телосамъ, *гл. свр.* отъ **телосвамъ.** —**са́нъый,** *прич. стр.*

Телосвамъ и телосувамъ (да **телосамъ**), *гл. д.* Телёсвамъ, теллидисвамъ, турямъ, окачямъ телъ на булкѫ.

Издойдохѫ кочин-тъı,
Телосахѫ малкѫ момѫ,
Телосахѫ, варкосахѫ. *Пѣс.*

***Телосване и телосуване,** *с. ср.* отъ **телосвамъ.**

Телосникъ, *с. м.* Хараччия, който събира данъкъ телосъ.

***Телосъ,** *с. м. Гр.* Данъкъ харачъ.

Телотенъый, нъ, на, но, *пр.* Нанизанъый на телъ, направенъый съ телъ; теллиня.

Съблѣче сине зелено,
Облѣче бѣло червено,
Натурьа нанизъ телотенъ,
Тапа ся хванѫ у хоро. *Пѣс.*

Телчи́ць, *с. м.* Раст. *Trigonella Besseriana,* сминдухъ; **гре́ческое сѣно, бо́жья трава́.**

Телчи́ялникъ, *с. м.* Телчярникъ; **теля́тникъ.**

Настанѫхмъı поле широко,
Въ поле-то дрьво въисоко,
Подъ дрьво-то телчиялникъ
Пъıнъ съ младъı теленца. *Пѣс.*

Телчи́ярка, *с. ж.* 1) Която пасе телци; **теля́тница.** 2) Жена на телчярь; **теличярка.** 3) Раст. *Polygala comosa;* **исто́дъ.**

Телчи́ярникъ, *с. м.* Кошара за затварване въ нея телци; **телчиялникъ; теля́тникъ.**

Телчи́ярскъый, ска, ско, *пр.* отъ **телчи́ярь.** Телчярскъый.

Телчи́ярча, *ум. ср.* отъ **телчи́ярь.** Малъкъ, младъ телчярь.

Главила си Марка за телчярча,
Да си пасе вси-тъı телци селскъı. *Пѣс.*

Телчи́ярь, *с. м.* Който пасе телци; **теличярь; пастухъ теля́тъ, теля́тникъ.** *Телчярь и говѣдарь все едно е.*

***Телъ, ове,** *с. м.* и **тель,** *с. ж Т.* Желѣзнъı, металическъı нищкъı, жици; **про́волока.**

Те́лѭся, шися,—лѭлася, *гл об.* За кравѫ: раждамъ теля; **теля́ться.** *Крава-та ся тели, а вола боли*

Теля́, теле́та и телци, *с. ср.* 1) Малко-то на кравѫ; **теля́, телёнок.** 2) Глупакъ, ахмакъ, будала. *Сынъ му е едно голѣмо теля. — Гляда като теля,* гляда глупаво. — *И бикъ-тъ му теля родилъ,* разбогатѣлъ. —*Пасе телци-тъı,* ходи безъ работѫ. — *Моя крава, мое и теля. Теля-то си е пакъ теля. Всяка крава теля-то си ближе. Крава-та стъпкала теля-то си. Радва му ся като кравѫ на мрътво теля. Той не е на шареня-тѫ кравѫ теля. Не ще да пасе телци. Дрьто дважь телци пасе. Сиромашия и круши продава и телци пасе. Не гледай теля-то, а майка му. Трьси подъ вола теля. Въ мълливо врѣмя не трьсятъ теля-то подкравя-тѫ, а подъ вола. Ни въ воловы-ѫ*

ты, ни въ телци-ты. Что мя глядашь като посрано теля майкѫ си. На сиромаха дѣца ся раждать, а на богатыка телци. Видѣло теля пещь, сѣкало, че е монастиръ.

Тѣлянъ̀й, нъ, на, но, *пр.* Теллиа, телёвный, телотенъ̀й,

Снощи си Стоянъ дофтаса,
Нараненъ Стоянъ, ударенъ
Съ три крошума телянъ̀,
Телянъ̀, съ телъ врьванъ̀. *Пѣс.*

Теляду́ръ и телятýръ, *с. м.* Теладуръ.

***Теля́къ**, *с. м. Т.* Телакъ, теллакъ.

***Теля́линъ и теля́лъ**, *с. м Т.* Телалинъ.

Теля́лка, *с. ж.* Което разтваря сергиѧ да продава на дребно; купчийка; разно́щица.

Не мой кльни мое лице,
Пойди кльни телялкѫ-тѫ,
Телалкѫ-тѫ Полянинскѫ,
Что продава драмъ бѣлило. *Пѣс.*

Тема, им. соб. женско.

Теме́лецъ, *ум. м.* отъ **теме́лъ**.

Теме́лко, им. соб. мѫжско.

***Темелля́хъ**, *с. м. Т.* Теменна.

***Теме́лъ**, *с. м. Гр.* 1) Основа; осно́ва, грунтъ. 2) Дебело дрво, на което процѣпъ-тъ на водяницѫ е положенъ и вглавенъ; прагъ, подпорка.—*Нѣма да хване темелъ*, не ще да пустне корень, нѣма да трае.

***Теменна́**, *с. ж.* и **теменна́хъ**, *с. м. Т.* Турско поздравленіе съ рѫка; даваніе селямъ; темелѫхъ.

Теменýга, *с. ж.* Темянуга.

***Теперу́тъ**, *пр. неизм Т.* Тимирутъ, опакъ, навѫсенъ, саможивъ, срьдитъ, непослушенъ, тврьдоглавъ; упря́мый, сердитый. *Темерутъ чловѣкъ, жена.*

***Тенесу́къ и тенесю́къ**, *с. м. Т.* Тимисюкъ, тахвилъ, записъ; ве́ксель, облига́ція.

Тенинна́, тенни́ца, тенничáрь, темнота́, тѐмнъ̀й, темнѣ́ѭ, и пр. в. **тьминна́, тьмни́ца** и пр.

Темнѝановъ̀й, въ, ва, во, *пр.* отъ **темнѝанъ**. Темнановъ̀й.

***Темнѝанъ**, *с. м.* Темнанъ.

***Те́мпло**, *с. ср.* Прѣграда-та, что отдѣля олтаря въ црьвѫ; иконоста́съ въ цѐркви.

Темрешъ, *с. м.* Шипъ, дюйме на сионець на врата.

Тѐмя, *с. ср.* в. **тѣ́мя**.

Темяну́га, *с. ж.* 1) Раст. *Viola tricolor* и *viola odorata*, любика, любимчица, любичица, засмѣнъ ергенъ, калугеричкъ, кокорчя, комунъга, минушага, очета, подлѣской; фія́лка трехцвѣтная, Анютины глáзки, Ива́нъ да Ма́рья, фія́лка душáстая. 2) Раст. *Cyclamen europaeum*, копытнякъ, любичиця, темянужка; дря́ква. 3) Гроздіе темянка. 4) Им. соб. женско.

Темяну́жка, *ум. ж.* отъ **темяну́га**.

Темяну́ша, *с. ж.* Назъване на болесть въ заричане за отокъ. *Темянушѐ, червенушѐ, съ кола си дошла, съ конь щѫ тя извратѫ въ пусто горѥ тюлюменско, тамъ да ядешь, тамъ да пиешь, тамъ да стоишь!*

Темя́на, им. соб. женско.

Темя́нецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянчецъ.

Темя́нка, *с. ж.* Миризливо гроздіе; темянуга, мискетъ; муска́тъ, мушка́тъ.

Темя́но́вина, *с. ж.* Миризма отъ темянъ.

Нѣчто му гора мирисать,
Мирисать босилковина,
Босилковина и темяновина. *Пѣс.*

Темя́новъ̀й, въ, ва, во, *пр.* отъ **темя́нъ**. Темнановъ̀й

Темя́нчецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянецъ.

***Темя́нъ**, *с. м. Гр.* Благовонна смола, която тече отъ дрьвета *Juniperus turifera* и *Styrax benzoin* и съ която кадять въ черковѫ; тамянъ; ла́данъ, ла́донъ, енніамъ. — *Дяволу темянъ не дава*, голѣмъ скѫпець е, много е тамахкяръ.—*Носи си темяна подъ носа*, или: *темяна си носи у уши-тъı*, душа-та му е междѫ зѫбъı-тъı, много е слабъ, едвамъ ся дрьжи да не умре. — *За дявола темянъ, за крадеца тьмница. Бѣга като дяволъ отъ темянъ Съ темянъ ся дяволъ не пропѫжда. Отъ гяволъ темянъ и отъ попъ добрина. Какъвто святець-тъ, такъвъ и темянъ-тъ. Души воняющици-тъı да прави темянъ.*

***Тенджера** и **тéнджура**, *с. ж.* и **тéнджере**, *с. ср. Т.* Котляница; кастрю́ля. *Бѣлъ като дъно-то на тенджерѫ*, сир. много черъ — *Загорѝ-тенджере*, заплѣсъ човѣкъ, что ся засѣди нѣйдѣ и ся забрави.

Тéнё, им. соб. мѫжско.

***Тенеке́**, *с. ср.* и **тенеки́на**, *с. ж. Т.* Желѣзо изтънено на листо, желѣзо на петуръı; жесть.

***Тенекеджѝна и тенекиджѝна**, *с. м. Т.* Който прави сждовъı. нѣчта отъ тенекиѫ; мастеръ жестяны́хъ издѣлій.

Тенеки́анъ̀й и тенеки́анъ̀й, нъ, на, но, *пр.* Направенъ̀й отъ, съ тенекиѫ; жестяно́й.

***Тенжу́хъ**, *с. м. Т.* Коравъ съставъ, стрътъ на прахъ, докарва къıхание; тенаўй.

Тéнкъ̀й, —нъкъ, нка, нко, *пр.* Тънкъ̀й.

Тенте́на, им соб. женско.

***Тентѝсунамъ**, *гл. ср.* Врьщамся, тяглѫся назадъ, не искамъ да врьвѫ напрѣдъ·

Конь тъ тентисува навадъ.

Тентя́ва, *с. ж.* Раст. тинтява.

Зминца каже Стоану:
Майка ти да си събере
Вратика и куманика
И синегорска тентява. *Пѣс.*

Тену́рка, *с. ж* Разточено тѣсто на листо; петура, губа, обга, олба; лепе́ха, лепе́шка. *Извичать на прьстяня тикля разточены отъ пшенично брашно тенурки.*

***Тенха́,** *с. ж. Т.* Самотия, тишина. *На тенхя*, кога нѣма никой, кога нѣма калабалъкъ, кога смъ сами. *Щя ти го кажя на тенхя. Да ся окжпемъ на тенхя.*

Тепя́самъ, *гл. свр.* отъ **тепя́свамъ.** Да тапасамъ.

Тепя́свамъ и тепя́суванъ (да тепясамъ), *гл. ср.* Тапясвамъ.

Тепя́сване и тепя́суване, *с. ср.* отъ **тепя́свамъ.** Тапясване.

Тепя́вица, *с. ж.* Теповица, направа на водя съ бутовъ и долапъ да ся тепятъ въ нея абъ, димии, чергъ и проч.; валявица, долапъ, тупавица; родъ валя́лъни.

Тепя́вичка, *ум. ж.* отъ **тепя́вица.** Теповичка, тупавичка.

Тепявичя́рка, *с. ж* 1) Жена на тепавичяръ. 2) Жена, мома тепавичяръ; теповичярка, тупавичярка.

Тепявичя́рски, ска, ско, *пр* отъ **тепявичя́ръ.** Теповичярскъй, тупавичярскъй —**скъ,** *нар.* Като тепавичяръ.

Тепявичя́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тепавичяръ; теповичярчя, тупавичярчя.

Тепявичя́ръ, *с м.* Който има тепавица, който работи на тепавица; теповичяръ, тупавичяръ, валявичяръ.

Тепя́мъ, *гл. д.* 1) Бия, бъхтя, удрямъ; бия. 2) Бия трепя, убивамъ. тепя: бия, убива́ть. —**мся,** 1) *гл. вз.* Бия́ся, бъхтя́ся, удрямся; би́ться. 2) *гл. стр* — *Ако майсторъ-тъ тепа чирака у понедѣлникъ, всъ-тъ недѣля ке го тепалъ. Тепайте мя, лели съмь по́мала, ама царь-тъ и васъ ке тепать. Тепатся како кучина.*

Тепя́ване, *с. ср.* отъ **тепя́мъ** и **тепя́.**

Тепя́тъй, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **тепя́мъ** и **тепя́.**

Тепя́чка, *с. ж.* 1) Биене, бъхтене, бой. 2) Убиване, убийство. 3) Убийца. 4) Което е занесла нѣчто на тепавица да го тепе. *Колко люде да ся хватяхя во лошётиня, во тепачкя, во прѣдавачкя, токо ке му гы донесяхя, за да гы прѣсѣди и накаже со тепане или со друго нѣчто.*

Тепячь, *с. м.* 1) Убиецъ, убийца. *Отъ день на день токо ся множехя арамии и тепачи.* 2) Който е отишъ да тепе нѣчто. *Дошли ся*

***Тепди́лъ,** *с. м Т.* Тебдил Прѣоблѣченъ, прѣправенъ д кой е, съ чюждо име; ник вѣдникъ, чешитъ, шпионъ; до́сланецъ, соглядатай. *Сп*

Да ми станить утро во не
Да облѣчить гуня табари
Да подсѣдлать коня со м
Да ся сторить голѣма теп
И да дойдить во рамня д

Сеймени тендилъ тръгн
Чорбадии Петко хвана
Назадъ му рящѣ врьза
На Стамболъ да го зав

***Тепе́,** *с. ср. Т.* Отдѣленъ в

***Тепели́къ,** *с. м. Т.* Накъи чица, която женъ носять на главъ-ты си.

Тепели́чя, *ум. ср.* отъ теп

На главя-тя фино фес
На фесчя-то тепелячя.

Тепило́къ, *с. м* Желѣзна щ кя, съ които удрять ленъ лять тврьды ты луспы от *крышвали лена съ мялиц ли го съ тепилоци, ивч четкы.*

Тепкамъ, *гл. д.* 1) Бия лен за да отдѣля тврьды ты лу та; тепя. 2) *гл. ср.* Запи рък, мячно изричамъ думы заецвамся, захѣвамъ; зами *не ся дава на дѣтя, за ли — да не тепка*

Тепканю, *с. ср.* отъ **тепка** *на имала много лень за кала, что тепкала день жала да го свръши; сты нощь ся чинило, а она локъ-тъ у ржкя-тя.*

Тепнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед*

Теповица, в **тепя́вица.**

Тепрѣва, *нар.* Депрьва, тип татькъ, посемь-сега, послѣ *зима-та Тепрьва баба прьва сура ще съе просо.*

Тепси́йка, *ум. ж.* и **тепси** отъ **тепси́на.**

***Тепси́на и тепци́на,** *с. ж.* ва. *Ако смы извли зелн та е на мейданъ. Голы синя, печено прася на т*

***Тепти́лъ,** *Т.* в. **тепди́лъ.**

Тепнж, ешь,—**пя́хъ** (да тепи За теповица: тупамъ абя щанякъ; валя́ть сукна. 2)

3) Тепамь, трепя, убивань; бить, убивáть. —пжся, *гл. стр.* Бъвамь тепанъ.

Тераéжь, *с. м.* Жив. тарлежь. *Мазынъ како тераежь.*

Тéрамь, *гл. д.* в. тѣ́рамь.

***Тербие́,** *с. ср. Т.* 1) Благонравие, възпитание. *Нѣма никакво тербие. Чловѣкъ безъ тербие.* 2) Наказание. *Сторихъ го тербие,* наказахъ го. *Ке ся чинить тербие,* ще бѫде наказанъ.

***Тербиели́я,** *пр. неизм. Т.* Благонравенъ, възпитанъ.

Тéрга и тéрка, *с. ж.* Водяница, жерка, динка; мéльница.

***Терги́я,** *с. ж. Т.* в. тиргúя.

Терги́свамь (да терги́самь), *гл. ср.* Тиргúсвамь.

***Терджуманлѫ́къ и терженанлѫ́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терджуманъ.

***Терджума́нъ и терджема́нъ,** *с. м. Т.* Тлъмачь, драгоманъ; толмáчъ.

***Тéре,** *с. ср. Т.* Тереоту, раст. *Lepidium,* горуха; жерýха.

Терези́йка, *ум. ж.* отъ терези́я. Кантънкы.

***Терези́я,** *с. ж. Т.* 1) Кантъны, тягло; вéсы. *Ржка терезиѫ нѣма* 2) И отъ двѣ-ты, и на двѣ-ты страны еднакво, равно; равновѣсие; равновѣсіе. *Не е на терезиѫ.*

***Терекили́къ,** *с. м. Т.* Състояние, свойство на терекия.

***Терекúя и терекили́я,** *пр. неизм. Т.* Тирнаки: 1) Кыселъ, лютъ, надосанъ. *Терекия като рамазанлия Турчинъ.* 2) Пристрастенъ на нѣчто. *Голѣмъ терекия е на тютюна.*

Терзúчя, чина, *с. ср.* Терзúйчя.

Терзúйка, *с. ж.* 1) Жена, мома, терзия; портни́ха. 2) Жена на терзия; терзица.

Терзúйскый, ска, ско, *пр.* отъ терзúя. *Терзийскый дюканъ.*

Терзúица, *с. ж.* Жена на терзия; терзийка портни́ха.

Терзúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ терзия; терзичя.

***Терзили́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терзия; шивачество; портнóе мастерство. *Работи терзиликъ.*

***Терзúя,** *с м. Т.* Който шие дрѣхы; шивачь; портнóй. *Терзия-та невакрѣпенъ ходи. Терзия съ невакрѣпены терлици ходи. Терзия-та ся пръселва, игла-та му на главя-тя. Всякой турилъ соль, турилъ и терзия-та.*

***Теркúя,** *с. ж. Т.* Телкия, терлякъ. *Тури го коню на теркиѫ.*

Что е была Савова-та сестра,
Носила е той женскя прѣмѣня,
Носила е на конь на терлия,
Прѣмѣнися, лѣпо накытися,
Прѣмѣнися моминско рухо,
Веднага ѭ братокъ познало. *Пѣс.*

***Терликчúя,** *с. м Т.* Който шие терлици, който тръгува съ терлици.

***Терли́къ,** *с. м. Т.* 1) Плитка обувка отъ аба, отъ бало, отъ мѣшинъ. *Скжсани терлици. Купилъ ú, ушилъ ú шкарены терлици.* 2) Телкия, терлия; потни́къ.

Терли́чя, *ум. ср.* отъ терли́къ. *Ушилъ имъ терличета.*

***Терсана́,** *с. ж. Т.* Сграда, дѣто ся пази оржие; арсенáлъ.

***Терсене́,** *Т.* Терсине, терсъ: 1) *пр. неизм.* Опакъ. *Терсене чловѣкъ.* 2) *нар.* Напротивъ, опако. *Хваща терсене.*

***Тертипли́я,** *пр. неизм. Т.* Който има тертипъ, който обычя тертия. *Тертиплия жена.*

***Тертúпъ,** *с м Т.* Надяда, рядъ *Нѣмамь тертипъ. Обычямь тертипъ. Ей кума лѣсо, веръ ныe отъ тебе повяке ке знаемы тертипы да курдисвамы.*

***Терякилѫ́къ,** *с. м. Т.* Терекиликъ.

***Терякъ,** *с. м.* Единъ съставъ отъ различны нѣчта за цѣреие нѣкои болести; терія́къ.

Тéсамь, *гл. д.* Тепых: 1) Съ ножъ, съ остро сѣчиво изглаждамь, уравнявамь нѣчто; тесáть. 2) Съ мотыкя изравнявамь мѣсто за токъ, за харманъ. —ися, *гл. стр.* Бъвамь тесанъ; тешыся; тесáться.

Тéсание, *с. ср* отъ тéсамь.

Тéсанъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ тéсамь. Уравненъый, изгладенъый; тёсанный. *Кобылица тесана.*

***Тесгúхъ,** *с м. Т.* Тезгяфъ.

***Тескере́,** *с м. Т.* Тезкере.

Тесла́, *с. ж.* Дюлгерско сѣчиво съ дрьвяна дрьжка за дѣлание, за заковаване гвоздеи; тесла́, тесло. *Брадва главя, сѣкыра новъ, тесла ржцѣ, трыонъ сръдце. Курдисался (уплѣскался) като халваджийскя тесля. Кяса була трѣскы бере?* Гат. — Тесла.

***Тесли́нъ,** *нар. Т.* Прѣдаденъ *Купилъ ѭ по грошь окя-тя, теслимъ въ село.*

Тесли́ца, тесли́чка, *ум. ж.* и тесля́ и тесле́пце, *ум. ср.* отъ тесла́. *Брѣзъ на лѣжиця, тромъ на теслиця.*

Тесна́, *с. ж.* 1) Ширитъ, кенаръ, курдела, изплетена отъ нѣчто; тесьмá, гасъ, галýнъ. 2) Рѣмыкъ за точение на него брьснячи.

***Тесте́,** *с. ср. Т* Дванадесеть еднакви нѣчта; дузина; дю́жина. *Едно тѣсте кибритъ,* дванадесеть кутии съ кибритъ. *Тесте книгы,* двадесеть и четыре листа; десть.

Конь тъ тентисува назадъ.

Тентя́ва, *с. ж.* Раст. тинтява.

Зминца каже Стояну:
Майка ти да си събере
Вратник и куманик
И синегорска тентява. *Пѣс.*

Тену́рка, *с. ж* Разточено тѣсто на листо; петура, губа, обга, олба; лепе́ха, лепе́шка. *Извичать на прьстянѫ тиклѫ разточены отъ пшенично брашно тенурки.*

***Тенха́,** *с. ж. Т.* Самотия, тишина. *На тенхѫ*, кога нѣма никой, кога нѣма калабалъкъ, кога сѫ сами. *Щѫ ти го кажѫ на тенхѫ. Да ся окѫпемъ на тенхѫ.*

Тепя́самь, *гл. свр.* отъ **тепя́свамь.** Да тапясамъ.

Тепя́свамь и тепя́сувамь (да тепясамь), *гл. ср.* Тапясвамь.

Тепя́сване и тепя́суване, *с. ср.* отъ **тепя́свамь.** Тапясване.

Тепа́вица, *с. ж.* Теповица, направа на водѫ съ бутовъ и долапъ да ся тепатъ въ неѫ абъ, димии, чергъ и проч.; валявица, долапъ, тупавица; родъ валя́льни.

Тепа́вичка, *ум. ж.* отъ **тепа́вица.** Теповичка, тупавичка.

Тепавичя́рка, *с. ж* 1) Жена на тепавичяръ. 2) Жена, мома тепавичяръ; теповичярка, тупавичярка.

Тепавичя́рски, ска, ско, *пр* отъ **тепавичя́рь.** Теповичярскъй, тупавичярскъй —**скы,** *нар.* Като тепавичяръ.

Тепавичя́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тепавичяръ; теповичярчя, тупавичярчя.

Тепавичя́рь, *с м.* Който има тепавица, който работи на тепавицѫ; теповичярь, тупавичярь, валявичярь.

Тепамь, *гл. д.* 1) Бимь, бъхтѫ, удрямь; бить. 2) Бимь трепѫ, убивамь, тепѫ: бить, убива́ть. —**ися,** 1) *гл. вз.* Бимся, бъхтя́ся, удрямся; би́ться. 2) *гл. стр* — *Ако майсторъ-тъ тепа чирака у понедѣлникъ, всѣк-тѫ недѣлѫ ке го тепалъ. Тепайте мя, лели съмь по́мала, ама царь-тъ и васъ ке тепать. Тепатся како кучина.*

Тепане, *с. ср.* отъ **тепамь** и **тепѫ.**

Тепанъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тепамь** и **тепѫ.**

Тепа́чка, *с. ж.* 1) Биене, бъхтене, бой. 2) Убиване, убийство. 3) Убийца. 4) Което е занела нѣчто на тепавицѫ да го тепе. *Колко людѫ да ся хватѫхѫ во лошётиѫ, во тепачкѫ, во прѣдавачкѫ, токо ке му гы донесѫхѫ, ва да гы прѣвѫди и накаже со тепане или со друго нѣчто.*

Тепачь, *с. м.* 1) Убиец, убийца. *Отъ день на день токо ся множехѫ арамии и тепачи.* 2) Който е отишъ да тепе нѣчто. *Дошли сѫ*

***Тепди́лъ,** *с. м Т.* Тебдил Прѣоблѣченъ, прѣправенъ д кой е, съ чюждо имя; ник вѣдникъ, чешитъ, шпионъ; дбсланецъ, соглядатай. *Ст*

Да ми станить утро во н
Да облѣчить гунѫ табари
Да подѣдлать коня со м
Да ся сторить голѣма теп
И да дойдить во рамны д

Сеймени тендилъ тръг
Чорбадии Петко хвани
Назадъ му рѫцѣ врьза
На Стамболъ да го за

***Тепе́,** *с. ср. Т.* Отдѣленъ
***Тепели́къ,** *с. м. Т.* Накъ
чица, които женъ носять
на главъ-тъ си.

Тепели́чя, *ум. ср.* отъ тел

На глава-тѫ фино фес
На фесчя-то тепелячя.

Тепило́къ, *с. м* Желѣзна п
кѫ, съ които удрять ленъ
лять тврьдъ тъ луспъ от
*крышвали лена съ мялиц
ли го съ тепилоци, ивч
четкъ.*

Те́пкамь, *гл. д.* 1) Бимь ле
за да отдѣлѫ тврьдъ тъ лу
та; тепѫ. 2) *гл. ср.* Запи
рѫ, мѫчно изричамь думъ
заецвася, захѣвамь; зам
*не ся дава на дѣтя, за
ли — да не тепка*

Те́пкание, *с. ср.* отъ **те́пка**
*на имала много лень за
кала, что тепкала ден
жала да го свръши; сть
нощь ся чинило, а она
локъ-тъ у рѫкѫ-тѫ.*

Те́пнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед*

Те́повица, в **тепа́вица.**

Тепрѣва, *нар.* Депрьва, ти
татькъ, посемь-сега, послѣ
*зима-та Тепрьва баба
прьва сура ще сѣе просо*

Тепси́йка, *ум. ж.* и тепс
отъ **тепси́ка.**

***Тепси́ка и тепци́ка,** *с. ж.*
ва. *Ако сѫ извали зел
та е на мейданъ. Голѣ
сиѫ, печено прася на т*

***Тепти́лъ,** *Т.* в. **тепди́лъ.**

Те́пѫ, ешь,—на́хъ (да те
За теповицѫ: тупамь аб
шамакъ; нали́ть су́кна. 2)

3) Тепамь, трепя, убивамь; бить, убивáть. —пжся, *гл. стр.* Бъвамь тепанъ.

Тераѣжь, *с. м.* Жив. таралежь. *Мазьнъ како тераежь.*

Тéрамь, *гл. д.* в. тѣрамь.

***Тербие́,** *с. ср. Т.* 1) Благонравие, възпитание. *Нѣма никакво тербие. Чловѣкъ безъ тербие.* 2) Наказание. *Сторихъ го тербие,* наказахъ го. *Ке ся чинить тербие,* ще бѫде наказанъ.

***Тербиели́йа,** *пр. неизм. Т.* Благонравенъ, възпитанъ.

Тéрга и тéрка, *с. ж.* Водяница, жерка, динка; мéльница.

***Терги́йа,** *с. ж. Т.* в. тиргúйа.

Терги́свамь (да терги́самь), *гл. ср.* Тиргúсвамь.

***Терджуманлѫ́къ и терженанлѫ́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терджуманъ.

***Терджума́нъ и терджема́нъ,** *с. м. Т.* Тлъмачь, драгоманъ; толмáчъ.

***Тéре,** *с. ср. Т.* Тереоту, раст. *Lepidium,* гоpуха; жерýха.

Терези́йка, *ум. ж.* отъ терези́йа. Кантънкъ.

***Терези́йа,** *с. ж. Т.* 1) Кантъни, тягло; вéси. *Ржка терезийъ нѣма* 2) И отъ двѣ-тъ, и на двѣ-тъ страни еднакво, равно; равновѣсие; равновѣсіе. *Не е на терезийъ.*

***Терекили́къ,** *с. м. Т.* Състояние, свойство на терекúйа.

***Терекú́йа и терекили́йа,** *пр. неизм. Т.* Тирпаки: 1) Кисель, лютъ, надосанъ. *Терекúйа като рамазанлúйа Турчинъ.* 2) Пристрастенъ на нѣчто. *Голѣмъ терекúйа е на тютюна.*

Терзúвчя, чина, *с. ср.* Терзúйчя.

Терзúйка, *с. ж.* 1) Жена, мома, терзúйа; портни́ха. 2) Жена на терзúйа; терзúица.

Терзúйскъый, ска, ско, *пр.* отъ терзúйа. *Терзúйскъый дюканъ.*

Терзúица, *с. ж.* Жена на терзúйа; терзúйка: портни́ха.

Терзúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ терзúйа; терзúвчя.

***Терзили́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терзúйа; шивачество; портнóе мастерство. *Работи терзилúкъ.*

***Терзú́йа,** *с м. Т.* Който шие дрѣхъ; шивачъ; портнóй. *Терзúйа-та невакрьпенъ ходи. Терзúйа съ невакрьпенъ терлúци ходи. Терзúйа-та ся прѣселва, игла-та му на главж-тж. Всякой турилъ соль, турилъ и терзúйа-та.*

***Теркú́йа,** *с. ж. Т.* Телкúйа, терликъ. *Тури го коню на теркúйъ.*

Что е была Савова-та сестра,
Носила е той женскя прѣмѣня,
Носила е на конь на теркúя,
Прѣмѣнися, лѣпо накытися,
Прѣмѣнися моминско рухо,
Веднага ѫ братокъ познало. *Пѣс.*

***Терликчи́йа,** *с. м Т.* Който шие терлици, който тръгува съ терлици.

***Терли́къ,** *с. м. Т.* 1) Плитка обувкя отъ абя, отъ бало, отъ мѣшинъ. *Скжсани терлúци. Купилъ ú, ушилъ ú шкарены терлúци.* 2) Телкúйа, теркúйа; потни́къ.

Терли́чя, *ум. ср.* отъ терли́къ. *Ушилъ имъ терличета.*

***Терсана́,** *с. ж. Т.* Сграда, дѣто ся пази оржжие; арсена́лъ.

***Терсене́,** *Т.* Терсине, терсъ: 1) *пр. неизм.* Опакъ. *Терсене чловѣкъ.* 2) *нар.* Напротивъ, опако. *Хваща терсене.*

***Тертипли́йа,** *пр. неизм. Т.* Който има тертипъ, който обычя тертипа. *Тертиплúйа жена.*

***Тертú́пъ,** *с м Т.* Надяда, рядъ *Нѣмамь тертипъ. Обычямь тертипъ. Ей кума лѣсо, зеръ ныe отъ тебе повяке ке знаемы тертипы да курдисвамы.*

***Терякилѫ́къ,** *с. м. Т.* Терекúликъ.

***Терякъ,** *с. м.* Единъ съставъ отъ различны нѣчта за цѣреие нѣкои болести; терúякъ.

Тéсамь, *гл. д.* Тешъ: 1) Съ ножъ, съ остро сѣчиво изглаждамь, уравнявамь нѣчто; тесáть. 2) Съ мотыкя изравнявамь мѣсто за токъ, за харманъ. —мся, *гл. стр.* Бъвамь тесанъ; тешъся; тесáться.

Тéсаие, *с. ср* отъ тéсамь.

Тéсанъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ тéсамь. Уравненъый, изгладенъый; тёсанный. *Кобылица тесана.*

***Тесгя́хъ,** *с м. Т.* Тезгяфъ.

***Тескере́,** *с м. Т* Тезкере.

Тесла́, *с. ж.* Дюлгерско сѣчиво съ дрьвяна дрѣжкя за дѣлание, за заковаване гвоздеи; тесла́, тесло. *Брадва главж, сѣкыра ножъ, тесла ржцѣ, трьнъ срѣдце. Курдисался (уплѣскался) като халваджийскя теслж. Кжса була трѣскъ бере?* Гат. — Тесла.

***Тесли́пъ,** *нар. Т.* Прѣдаденъ *Купилъ ж по грошъ окж-тж, теслимъ въ село.*

Тесли́ца, тесли́чка, *ум. ж.* и тесля́ и тесле́пце, *ум. ср.* отъ тесла́. *Брѣзъ на лѣжицж, тромъ на теслицж.*

Тесмá, *с. ж.* 1) Ширитъ, кенаръ, курдела, изплетена отъ нѣчто; тесьмá, гасъ, галýнъ. 2) Рѣмъкъ за точение на него брьснячи.

***Тесте́,** *с. ср. Т* Дванадесеть еднакви нѣчта; дузина; дю́жина. *Едно тѣсте кибрúтъ,* дванадесеть кутии съ кибрúтъ. *Тесте книгы,* двадесеть и четыре листа; десть.

Тесте книгы за игрѫ, колкото влизать въ игрѫ-тѫ. *Продава сѣ на тестета. Купува сѣ тестета.*

Тестéгюлка, *с. ж.* Въ пѣсень за бѣлѫ Струмѫ.

Богъ да биеть, капиданъ-тъ,
Что ми прати два сеймена
Да ѭ земѫть бѣлѫ Струмѫ,
Бѣлѫ Струмѫ тестегюлкѫ! *Пѣс.*

***Тестемéлъ**, *с. м. Т.* 1) Крьпа, пошь, ржченикъ, ржчникъ, рута, обрусъ; махрама; **платóкъ, платъ, полотéнце, салфéтка.** 2) Крьпа за забраждане; забрадка, махрама; **платóкъ съ бахромáми.** 3) Особена голѣма крьпа за главѫ, съ която понѣйдѣ невѣста дари свѣкрьвѫ си. 4) Шита, визана крьпа.

Кой прѣплава тиха бѣлъ Дунава,
Да отиде отвадъ Влашкѫ земѫ,
Да си влѣзе въ тѣсны бахчийкы,
Да набере дуни и перанзы,
Да наплъни сребьренъ тестемелъ,
Той ще земе Денницѫ двойкѫ! *Пѣс.*

Отпихѫ му си ножеви,
Ѣаници срьдце удрихѫ:
Потекохѫ црьнъи крьви.
Ѣаница хытра, разумна,
Та си брькнѫ у пазухѫ,
Та извади бѣлъ тестемелъ,
Та затиснѫ црьнъи крьви. *Пѣс.*

***Тестúръ**, *с. м. Т.* 1) Волѣ, изволение, позволение, изинъ; **позволéніе, наволéніе, согласíе.** 2) Еснафскый законъ на Прилѣпскы-ты еснафи и тръжествено-то праздване праздника на нѣкой еснафъ. — *Зелъ си тестира*, били го.

***Тестúна**, *с. ж. Т.* Стонна, стомна, кръчагъ, каната.

Заминѫ си покрай студнъи кладенци,
Па на момѫ потихомь говори:
Дай ми, моме, зеленѫ тестинѫ!
Па не уве зеленѫ тестинѫ,
Нолъ си хванѫ момѫ за дѣснѫ ржкѫ,
Па ѭ мѣтнѫ на конь на теркыѫ,
Па ѭ занесе на новѫ механѫ. *Пѣс.*

Тесть, *с. м.* Тьсть, дѣдо, бабалѫкъ; **тесть.**

Тéта, *с. ж* Майчина сестра; тетка, лѣля; тётка.

Богъ да бие твоѭ тетѫ,
Что си дойде на майкѫ ти,
Да ѭ вели и говори:
Варай сестро, милна сестро,
Что си стоишь, что си глядашь? *Пѣс.*

Хубава Ѣана платно си ткае,
Платно си ткае въ нейнѫ-тѫ тетѫ. *Пѣс.*

Стрыко не каже на стрынѫ,
Стрына не каже на тетко,
Тетко не каже на тетѫ. *Пѣс.*

Тéтё, *с. м.* Тато, татко, тейко, тейно, тетко.

Не можѫ, мамо, не можѫ,
Че ми сѧ коса заплела
У рѣкытово коренье,
Иди ми тетіа повыкай,
Косѫ-тѫ да ми отплете!
Тетё ѝ сѧ не наема,
Косѫ-тѫ да ѝ отплете. *Пѣс.*

Дѣ го съглада щерка му,
Че тіа тетіа си пошыта:
Тетё ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахъръ-тъ? *Пѣс.*

Тетёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тéтё.** Татковый, тейковый

Станке-ле, щерко Станке-ле,
Станке-ле мила тетёва,
Като мя пыташ да кажѫ! *Пѣс.*

Тéтеревъ, *с. м.* Птица *Tetrao urogallus*, **дивъ пѣтелъ; глухáрь, тéтеревъ глухóй.**

***Тéтерúца**, *с. ж Т.* Тетерка, тетерме, лъска, златинка, флотора; **блёстка, блёсточка.**

Тéтерка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia*, **глуха кокошка, лѣщарка, парда, рисарка; рябчикъ.**

***Тéтерка**, *с. ж* и **тетермé**, *с. ср. Т.* Тетерица.

Тетивá, *с. ж.* Тютюва, врьвь отъ изсушенъи кози черва: **тетивá.**

Тетивúца, *ум. ж.* отъ **тетивá.** Малко тетива.

Тетинъ, *с. м.* Мѫжь на тетѫ, на тетка; тетко, лѣлинъ, лѣлякъ, свако, свяко, уйчё, калеко; дѧдя, мужъ тётки.

Тéтинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéта.** Теткынъый, лѣлинъый; **тёткынъ.** *Тетини*, като *с. мн.* Тетина-та кѫща съ всичкъ въ неѭ; **домъ и семьи тётки.** *Отидохѫ у тетины.*

Тéтка, *с. ж.* Майчина сестра; тета, **лѣля; тётка.**

Само гръми, дождъ не врьне
Отъ Нединъи неправинъи:
Отровила свой-тѫ сестрѫ,
Залюбила своіа зята!
Останѫли двѣ дѣчиніа,
Двѣ дѣчиніа, сирачиніа,
Па си двѣ-тъи сборували:
Како теткѫ не въикамъи,
Дали тетко, или майко?
Хайде тетко да ѭ въикамъи! *Пѣс.*

Тéтко, *с. м.* Тетинъ *Стрына ке каже на тетко, а тетко на тетѫ.*

Тéткынъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéтка.** Тетинъый.

Тéткыца и тéтчица. *ум. ж* отъ **тéтка.** Лѣлица, лѣлка.

***Тéтра**, *с. ж.* Раст. *Rhus cotinus*, **сирадлика, сирадлякъ, руй; сумáхъ, красúльный жéлтникъ.**

Тéтрица и тéтричка, *ум. ж.* **отъ тéтра.**

Тéтна, *с. ж.* Теща, тъща.

***Тефарúкъ,** 1) *пр неизм. Т* Любопитенъ. 2) *с. м.* Нѣчто рѣдко и скѫпоцѣнно; антика.

Тефéреніе, *с. ср.* **отъ тефéрѭся.** Тафрение; **щеголя́ніе, щегольство́.**

***Тефери́чь,** *с. м. Т.* 1) Разходка. 2) Гощавка, зиафетъ, зиафетъ, собатъ, зевкъ; **пиръ.** 3) Еснафскъй праздникъ; тестиръ. 4) Едно цвѣтіе.

Ако поникне теферичь,
Тефери-щещь си съсъ мене;
Ако поникне тентiава,
Попъ-тъ ще да нъı вѣнчiава. *Пѣс.*

Тефéрѭся, ишся,—ри́лся, *гл. об.* Показвамся, навдигамся, гордѣѭся, голѣмѭся съ нѣчто хубаво; **тафрѭся; щеголя́ть.** *Тъı щешь ся тефериишь съ мене.*

***Тефтердáрь,** *с. м. Т.* Тевтердарь, който дрьжи нѣкому тефтеръı-тъı; **секретáрь, бухгáлтеръ.**

Тефтéрецъ, *ум. м.* **отъ тефтéръ.** Тефтерчя.

Тефтéрчя, *ум. ср.* **отъ тефтерь.** Малъкъ тефтеръ за-въ джебъ, за-въ пазухѫ; джюзданъ; **бумáжникъ.**

***Тефтéръ,** *с. м. Т.* Дефтеръ, тевтеръ: 1) Книга за записване въ неѭ зимане-даване, смѣткъı; **счётная, торго́вая кни́га.** 2) Книга съ списъкъ нѣкои нѣчта; каталогъ; **спúсокъ, ро́спись, ребéстръ.**

Тефти́ковъıй, въ, ва, во, *пр.* Направенъıй отъ тефтикъ; тефтичяньıй, тефтичёвъıй.

***Тефти́къ и тифти́къ,** *с. м. Т.* 1) Вълна отъ извѣстнъı овця за направѫ здравъı дрѣхъı. 2) Платъ, изтъканъ отъ такѫвѫ вълнѫ. 3) Нищкъı, изнищенъı отъ вехтъı ленянъı платна; **ко́рпія.**

Тефтичёвъıй, въ, ва, во, и Тефти́чяньıй, нъ, на, но, *пр.* Что е отъ тефтикъ; тефтиковъıй

***Тефъ,** *с. м. Гр.* Тяфъ, кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, синпуръ; **сёра.**

Тéфяньıй, нъ, на, но, *пр.* Что има тефъ; тяфяньıй, тюкюртлия, тикюртлия; **сёрный.** *Тефяна банѭ,* на коѭ-то вода-та има тефъ; синпурна банѭ.

Технологúсвамъ и технологúсувамъ (да технологúшѫ), *гл. д.* Правѭ грамматическъı разборъ.

Технологúсваніе, *с. ср.* **отъ технологúсвамъ.**

Технологúшѫ, ешь,—гúсахъ, *гл. свр.* **отъ технологúсвамъ.**

***Технолóгия,** *с. ж. Гр.* Грамматическъı разборъ.

Течéніе, *с. ср.* **отъ текѫ и течѭ.**

Течѭ, éшь, **тéкохъ, текълъ,** *гл. ср.* **Текѫ.**

Тéшѫ, ешь, **тесáхъ,** *гл. д.* Тесамъ.

Тéща, *с. ж.* Тетна, тъща, женина майка, баба; **тёща.**

Посврьшился Симонъ добъръ юнакъ,
Ся посврьшилъ много надалеко.
Допущила Симонова тещa:
Ай тъı тебе Симонъ зятащине,
Да не идешь со мало сватовъı. *Пѣс.*

Тéщинъıй, нъ, на, но, *пр.* **отъ тéща.** Тъщинъıй; **тёщинъ.**

Ти, *дат. пад.* **отъ** местоимение, **тъı:** 1) **Тебѣ, тебь; тебѣ.** *Азъ ти казахъ. Дадохъ ти го. Ето ти;* **вотъ тебѣ на! вотъ ещё!** показва внезапность. *И ето ти ѫ, и ето ти го;* **вотъ и вся недолга́.** 2) Вмѣсто твой-тъ, твоя та, твое-то и твои-ти; **твой.** *Баща ти,* твой-тъ баща. *Майка ти,* твоя-та майка. *Дѣца-та ти,* твои-тъı дѣца.

Ти, *члѣн.* мн. ч. мѫжкъı родъ; тѣ. *Человѣци-ти.*

Ти́вкъıй, вка, вко, *пр.* вм. **ти́хкъıй.** *Тивка роса.*

***Тиганúда и тиганúца,** *с. ж. Гр.* Ядене отъ тѣсто, прьжено въ шарлаганъ; мякуща, питулица, лангида; **родъ блино́въ, пúшки.** *Прьжѫ тиганици.*

Тига́ница и тига́нка, *ум ж.* **и тига́нчя,** *ум. ср.* **отъ тига́ня.**

***Тига́нь,** *с. м.* **и тига́ня,** *с. ж. Г.* Мѣдянъ, желѣзенъ сждъ като тавѫ съ опашкѫ за прьжене въ него нѣчто; **сковорода́.** *Ходи ли тиганъ безъ опашкѫ, та и той безъ женѫ! Катурился бардакъ-тъ, та ся излѣлъ въ тиганя Бѣлѣеся като тиганѫ на мѣсячинѫ Мечка стѫпка, сврачя опашка?* Гат —Тиганъ.

***Тиджар'тъ,** *с. м. Т.* Добъıвъ, добъıвачка, добитъ, придобъıвъ. печяла, кяръ; **при́быль, барúшъ, хаба́ръ.**

Тике́, *нар.* Токо.

Ти́кла, *с. ж* 1) Плосъкъ тънъкъ камъıкъ; плочя, площица, плитня; **плита, лещáдка, ле́щадь.** *Кжща-та е покрьта съ тиклы* 2) Прьстянъ изпеченъ захлупакъ на селскѫ пещь

Ти́клица и ти́кличка, *ум. ж.* **отъ ти́кла.** Плочица.

Тикли́шёвъıй, въ, ва, во, *пр.* Что има много тиклъı; тиклястый. *Тиклишёво мѣсто,* дѣто копъıтъ много тиклъı.

Ти́клявъıй, въ, ва, во, *пр* За хлѣбъ; мѣсенъıй отъ прѣстоялo запарено брашно, та ся не опекълъ добрѣ, а станѫлъ на стоманѫ; стоманевъıй. *Тиклявъ хлѣбъ.*

Ти́клястый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много тиклъı, что е само отъ тиклъı; тиклишевъıй.

Тесте книгы за игрж, колкото влизать въ игрж-тѫ. *Продава се на тестета. Купува съ тестета.*

Тестéгюлка, *с. ж.* Въ пѣсень за бѣлѫ Струмкѫ.

Богъ да биеть, капиданъ-тъ,
Что ми прати два сеймена
Да ѫ земѫть бѣлѫ Струмкѫ,
Бѣлѫ Струмкѫ тестегюлкѫ! *Пѣс.*

***Тестемéлъ**, *с. м. Т.* 1) Крьпа, пошь, ржченикъ, ржчникъ, рута, обрусъ; **махрама; платóкъ, платъ, полотéнце, салфéтка.** 2) Крьпа за забраждане; **забрадка, махрама; платóкъ съ бахромáми.** 3) Особена голѣма крьпа за главѫ, съ комто понѣйдѣ невѣста дари свѣкръвѫ си. 4) Шита, визана крьпа.

Кой прѣплава тиха бѣлъ Дунава,
Да отиде отвѫдъ Влашкѫ земѫ,
Да си влѣзе въ тѣснъ бахчийкъ,
Да набере дуни и неранзъ,
Да наплъни сребьренъ тестемелъ,
Той ще земе Денницѫ двойкѫ! *Пѣс.*

Отпихѫ му си ножеви,
Ѣаници срьдце удрихѫ:
Потекохѫ црьнъ кръви.
Ѣаница хъитра, разумна,
Та си брькнѫ у пазухѫ,
Та извади бѣлъ тестемелъ,
Та затиснѫ црьнъ кръви. *Пѣс.*

***Тестúръ**, *с. м. Т.* 1) Волѣ, **изволение, позвололение, изинъ; позволéніе, наволéніе, соглáсіе.** 2) Еснафскый законъ на Прилѣпскъ-тъ еснафи и тръжествено-то праздване праздника на нѣкой еснафъ. — *Зелѫ си тестира*, били го.

***Тестúна**, *с. ж. Т.* Стовна, стомна, кръчагъ, каната.

Замиѫ си покрай студинъ кладенци,
Па на момѫ потихомь говори:
Дай ми, моме, зеленѫ тестинѫ!
Па не узе зеленѫ тестинѫ,
Нолъ си хванѫ момѫ за дѣснѫ ржкѫ,
Па ѫ мѣтнѫ на конь на теркѫ,
Па ѫ занесе на новѫ механѫ. *Пѣс.*

Тесть, *с. м.* Тьсть, дѣдо, бабалѫкъ; **тесть.**

Тéта, *с. ж* Майчина сестра; тетка, лѣля; **тётка.**

Богъ да бие твоѫ тетѫ,
Что си дойде на майкѫ ти,
Да ѝ вели и говори:
Варай сестро, милна сестро,
Что си стоишь, что си глядашь? *Пѣс.*

Хубава Ѣна платно си ткае,
Платно си ткае въ нейнѫ-тѫ тетѫ. *Пѣс.*

Стрѣпко ке каже на стрѣпнѫ,
Стрѣпна ке каже на тетко,
Тетко ке каже на тетѫ. *Пѣс.*

Тéтё, *с. м.* Тато, татко, тейко, тейно, тетко.

Не можѫ, мамо, не можѫ,
Че ми ся коса заплела
У рѣкътово кореніе,
Иди ми тетіа повъикай,
Косѫ-тѫ да ми отплете!
Тетё ѝ ся не наема,
Косѫ-тѫ да ѝ отплете. *Пѣс.*

Дѣ го съгляда щерка му,
Че тіа тетіа си попъита:
Тетё ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахаръ-тъ? *Пѣс.*

Тетёвъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тéтё.** Татковъый, тейковъый

Станке-ле, щерко Станке-ле,
Станке-ле мила тетёва,
Като мя пъиташь да кажѫ! *Пвс.*

Тéтеревъ, *с. м.* Птица *Tetrao urogallus*, **дивъ пѣтелъ; глухáрь, тéтеревъ глухóй.**

***Тéтерúца**, *с. ж Т.* Тетерка, тетерме, **лъска, златинка, флотора; блёстка, блёсточка.**

Тéтерка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia*, **глуха кокошка, лѣщарка, парла, рясарка; рябчикъ.**

***Тéтерка**, *с. ж* и **тетернé**, *с. ср. Т.* Тетерица.

Тетивá, *с. ж.* Тютюна, врьвь отъ изсушенъı кози черва; **тетивá.**

Тетивúца, *ум. ж.* отъ **тетивá.** Малко тетива.

Тетинъ, *с. м.* Мѫжь на тетѫ, на тетко; тетко, лѣлинъ, лѣлякъ, свако, свако, уйчé, калеко; дáдя, мужъ тётки.

Тéтинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéта.** Тетковъый, лѣлинъый; **тёткинъ.** *Тетини*, като *с. мн.* Тетина-та кѫща съ всичкъı въ неѫ; **домъ и семья тётки.** *Отидохѫ у тетинъı.*

Тéтка, *с. ж.* Майчина сестра; тета, лѣля; **тётка.**

Само гръми, дождъ не врьне
Отъ Нединъı неправинъı:
Отровила свой-тѫ сестрѫ,
Залюбила своіа зята!
Останѫли двѣ дѣчиніа,
Двѣ дѣчиніа, сирачиніа,
Па си двѣ-тъı сборували:
Како тетко ке въıкамъı,
Дали тетко, или майко?
Хайде тетко да ѫ въıкамъı! *Пѣс.*

Тéтко, *с. м.* Тетинъ *Стрына ке каже на тетко, а тетко на тетѫ.*

Тéткинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéтка.** Тетинъый.

Тéткъица и тéтчица, *ум. ж* отъ **тéтка.** Лѣлица, лѣлка.

***Тéтра**, *с. ж.* Раст. *Rhus cotinus*, **сирадлка, сирадлякъ, руй; сумáхъ, красúльный жéлтникъ.**

Тéтрица и тéтричка, *ум. ж.* **отъ тéтра.**

Тéтна, *с. ж.* Теща, тъща.

***Тефарúкъ,** 1) *пр неизм. Т* Любопитенъ. 2) *с. м.* Нѣчто рѣдко и скѫпоцѣнно; антика.

Тефéрение, *с. ср.* **отъ тефéрѭся.** Тафрение; **щеголúне, щегольствó.**

***Тефери́чь,** *с. м. Т.* 1) Разходка. 2) Гощавка, зиафетъ, зиафетъ, собатъ, зевкъ; **пиръ.** 3) Еснафскый праздникъ; тестиръ. 4) Едно цвѣтие.

Ако поникне теферичь,
Тефери-щещь си съсъ мене;
Ако поникне тентлава,
Попъ-тъ ще да нъı вѣнчлава. *Пѣс.*

Тефéрѭся, ишся,—рúлся, *гл. об.* Показвамся, навдигамся, гордѣѭся, голѣѭся съ нѣчто хубаво; **тафрѭся; щеголúть.** *Тъı щешь ся тефериш съ мене.*

***Тефтердáрь,** *с. м. Т.* Тевтердарь, който дръжи нѣкому тефтеръı-тъı; **секретáрь, бухгáлтеръ.**

Тефтéрець, *ум. м.* **отъ тефтéръ.** Тефтерчя.

Тефтéрчя, *ум. ср.* **отъ тефтерь.** Малъкъ тефтеръ за-въ джебъ, за-въ пазухѫ; джюзданъ; **бумáжникъ.**

***Тефтéръ,** *с. м. Т.* Дефтеръ, тевтеръ: 1) Книга за записване въ нея зимание-даване, смѣткъı; **счётная, торгóвая книга.** 2) Книга съ списъкъ нѣкои нѣчта; каталогъ; **спúсокъ, рóспись, реéстръ.**

Тефтúковый, въ, ва, во, *пр.* Направенъı отъ тефтикъ; тефтичянъı, тефтичёвый.

***Тефтúкъ и тифтúкъ,** *с. м. Т.* 1) Вълна отъ извѣстнъı овця за направѫ здравъı дрѣхъı 2) Платъ, изтъканъ отъ такáвѫ вълнѫ. 3) Нищкъı, изнищенъı отъ вехтъı ленянъı платна; **кóрпія.**

Тефтичёвый, въ, ва, во, и

Тефтúчянъый, нъ, на, но, *пр.* Что е отъ тефтикъ; тефтиковъı

***Тефъ,** *с. м. Гр.* Тяфъ, кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, синпуръ; **сúра.**

Тéфянъый, нъ, на, но, *пр.* Что има тефъ; тяфянъı, тюкюртлия, тикюртлия; **сéрный.** *Тефяна банѫ,* на коѭ-то вода-та има тефъ; синпурна банѫ.

Технологúсвамь и технологúсуваль (да технологúшѫ), *гл. д.* Правѭ граматическъı разборъ.

Технологúсване, *с. ср.* **отъ технологúсвамь.**

Технологúшѫ, ешь,—гúсахъ, *гл. свр.* **отъ технологúсвамь.**

***Технолóгия,** *с. ж. Гр.* Граматическъı разборъ.

Течéние, *с. ср.* **отъ текѫ́ и течúѫ.**

Течúѫ, éшь, **тéкохъ, теклъ,** *гл. ср.* Текѫ.

Тéшѫ, ешь, **тесáхъ,** *гл. д.* Тесамь.

Тéща, *с. ж.* Тетна, тъща, женина майка, баба; **тёща.**

Посвръшился Симонъ добъръ юнакъ,
Си посвръшилъ много надалеко.
Допущила Симонова теща:
Ай тъı тебе Симонъ зятащине,
Да не идешь со мало сватовъı. *Пѣс.*

Тéщинъый, нъ, на, но, *пр.* **отъ тéща.** Тъщинъı; **тёщинъ.**

Ти, *дат. пад.* **отъ** местоимение, **тъı:** 1) **Тебѣ, тебь; тебé.** *Азъ ти казахъ. Дадохъ ти го. Ето ти;* **вотъ тебé на! вотъ ещё!** показва внезапность. *И ето ти ѫ, и ето ти го;* **вотъ и вся недолгá.** 2) Вмѣсто твой-тъ, твоя та, твое-то и твои-ти; **твой.** *Баща ти,* твой-тъ баща. *Майка ти,* твоя-та майка. *Дѣца-та ти,* твои-тъı дѣца.

Ти, *члѣн.* мн. ч. **мѫжкый** родъ; тѣ. *Чловѣци-ти.*

Тúвкъый, вка, вко, *пр.* вм. **тúхкъый.** *Тивка роса.*

***Тиганúда и тиганúца,** *с ж. Гр.* Ядение отъ тѣсто, прьжено въ шарлаганъ; мякъща, питулица, лангида; **родъ блинóвъ, пúшки.** *Прьжѫ тиганици.*

Тиганúца и тиганúка, *ум ж.* **и тиганчя,** *ум. ср.* **отъ тиганúя.**

***Тигань,** *с. м.* **и тиганúя,** *с. ж. Г.* Мѣдянъ, желѣзенъ ссадъ като тавѫ съ опашкѫ за прьжене въ него нѣчто; **сковородá.** *Ходи ли тигань безъ опашкѫ, та и той безъ женѫ! Катурился бардакъ-тъ, та ся излѣлъ въ тиганя Бѣлѣеся като тиганѫ на мѣсячинѫ Мечя стѫпка, сврачя опашка?* Гат —Тигань.

***Тиджарúтъ,** *с. м. Т.* Добъивъ, добъивачка, добътъ, придобъивъ. печала, кяръ; **прúбыль, барúшъ, хабáръ.**

Тикé, *нар.* Токо.

Тúкла, *с. ж.* 1) Плосъкъ тънъкъ камъикъ; плоча, площица, плитня; **плита, лещáдка, лéщадь.** *Кжща-та е покрьта съ тиклы* 2) Прьстянъ изпеченъ захлупакъ на селскѫ пещь

Тúклица и тúкличка, *ум. ж.* **отъ тúкла.** Плочица.

Тиклúшёвый, въ, ва, во, *пр.* Что има много тиклъı; тиклястый. *Тиклишёво мѣсто,* дѣто копаютъ много тиклъı.

Тúклавый, въ, ва, во, *пр* За хлѣбъ; мѣсенъый отъ прѣстояло запарено брашно, та ся не опекълъ добрѣ, а станѫлъ на стоманѫ; стоманевъый. *Тиклавъ хлѣбъ.*

Тúклястый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много тиклъı, что е само отъ тиклъı; тиклишевъый.

Маламо прьво любово,
Колчишь кравъ-нъı да дойшь
И да си гъı откарашь
Нахъ зелсно-но ливадје,
И мень прѣсничіакъ доннсай
Въ тикласто-но грададје. *Пѣс.*

Ти́ковъый, въ, ва, во, *пр.* Въ изречение: *тикова рода девять покаса.*

Ти́комь, *нар.* Текомь, тичяшкомь, тичиашкъмь, тичящкя-тя.

По него е стара майка,
Тикомь тичіа, гласомь хока. *Пѣс.*

Тикю́ртець, *ум м.* Малко тикюртъ.

***Тикюртли́ја**, *пр. неизм Т.* Что има тикюртъ; тефяный

***Тикю́ртъ**, *с. м. Т.* Тюкюртъ, кюкюртъ, синиуръ, тефъ; сѣра.

Тилилéйско го́рје. Въ заричіанија-та, въ баланија-та, въ клятвъı-тъı и пѣсни-тъı нѣкаква далечна, незнайна и пуста планина; тюлюменско горје. *Да ся прьснѫть тика урокъı, да ся прьснѫть тъıка почюди като пѣнѫ по море като дъждъ по поле, като вѣтъръ по горѫ; да идѫть въ пусто горје тилилейско, дѣто щрькъ не мѫти, лѣстовица не пѣе, дѣто кучя не лае.*

Хадъ да идемъ въ пусто горје,
Въ пусто герје тилилейско,
Дѣто не си птичка врька,
Нето врька, нето црька.

Тимаре́ње, *с. ср* отъ **тимарѭ́ж.** Тимаръ.

***Тимарли́ја**, *пр. неизм. Т.* Който има земъ тимаръ.

***Тима́ръ**, *с. м. Т.* 1) Имотъ земя подаренъ на заслужилъ войникъ, който е билъ длъженъ въ врѣмя на война да отива и той на бой, придруженъ отъ други още единъ, двама, трима или четворица, подрьжанъ отъ него войници, спорядъ голѣмина-та на имота; всяка земя, комто царь подарява нѣкому за нѣчто съ различны условия; ле́на, ленъ.

Допущилъ книгж нейзнъый братъ:
Ей сестро, сестро родена,
Даль чифтликъ да си продавамь,
Даль тимаръ да си заложамь,
Азъ тебе да ти откупамь?

О сестро Анко Щипанко,
Не мой си вѣрж мѣнувай,
Кукъı-тъı ке си продавамь,
Тимаръı ке си заложамь,
Варж-тя ке ти откупамь.

Тога въıкнж кралица Будимска:
Мучи, мучи, Рушице дѣвойко,
ІА чемь тебе тимаръ харизати,
Харизати сосъ Будима града,
У Будима чоха некросна,
У Будима хазна неброена,
У Будима Будимскъı момчета! *Пѣс.*

Който е юнакъ надъ юна
Да излѣзе кодъ царя да
Ке му даде царь-тъ голѣ
Голѣмъ бакшишъ три ти
Прьва земя земя кара-
Втора земя земя, бре,
Трета земя Босна Сара

2) Тимарене, чешене ко
ка тимаръ. 3) Бой, биен

Тимарѭ́ж, и́шь,—ри́лъ, *гл.* чистѝть ко́ня скребни́ц
Бия, чеша, дрьгна нѣко
*знаала, дѣка мѫжь и
кога была пиана.*

***Тими́** и **тими́ја**, *с. ж.* *мать си тимиж.*

***Тимиру́ъ**, *пр. неизм Т*

***Тимисио́къ**, *с. м. Т.* Теме

Тимнё, им соб. мжско.

Тимна́сань, *гл. свр.* отъ Т

Тимна́свань и тимна́сувани
гл. ср. 1) Овлъгвань, на
рѣть, во́лгьуть, мо́кнуть,
влагж омяквань; отмя́кн
—ися, *гл. възвр. На св.*
Анкуарија, земя-та ся
ликъ-тъ пробива изъ не
овлъгнува.

Тимна́сване и тимна́сува
тимна́свань.

Ти́ла и ти́пла, *с. ж.* Р
нанесена утайка, водно,
дѣто ся потъпва; кал,
ти́на, клъ, калу́жа. *Оп
жабж въ тинж.*

Ти́нё, им. соб. мжско.

Тининя́кань, *гл. ср* и *д.*
тананикань, тънъникань;

Тининя́кане, *с. ср.* от
Тананикане.

***Тининико́**, *с. ср. Гр.* П
по Грьцкъй начинъ съ
между *ти-ни-ни* и др. т

Ти́нистъый, стъ, ста, ст
много тинж, что е покръ
нявъый; **ти́нистый.**

Ти́никань, *гл д.* Турямъ
колѣнѣтъı си и го друс
тинка дѣтя-то си, не
гл. възвр. Друсамся на д
го нѣчто пржгаво.

Ти́никане, *с ср.* отъ **ти́ник**

Тинти́ава, *с ж.* Тентява,
Centaurium, синя тин
тинтява; горечавка, ста
разстрѣлъ.

Ти́пна, *с ж* Тина.

Ти́пнавъый, въ, ва, во, *пр.*
пяво мѣсто.

Типа́рчя, *с. ср.* Раст. *Abutilon Avicennae*, просфорникъ.

***Типа́ръ** *с. м* Образецъ, йорнекъ, типосанъ, написанъ на книгѫ за да ся гляда отъ него и да ся изработи на дрьво или на друго нѣчто.

Типо́самь, *гл. свр.* отъ **типо́свамь**. —**санъ**, **сана**, **сано**, *прич. стр.*

***Типо́свамь и типо́сувамь** (да **типо́самь**), *гл. д. Гр.* Печатамъ, напечатвамъ, щампосвамь; **печата́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бувамъ типосанъ; печатамся; **печа́тать**.

Типо́сваньѥ и типо́суваньѥ, *с. ср.* отъ **типо́свамь**.

Типу́ра, *нар.* Теприва. *Типура ке ходѫ, типура ке носѫ.*

Ти́пъ, **пъ**, **па**, **по**, *пр.* Широкъ и плоскъ, сплеснѫтъ, неостръ. *Сивы-ты жены имать типы зрьна на нѣнкы-ты си.*

***Тиргі́а**, *с. ж. Гр.* Тригиа, трагиа, трегиа, тергиа, вкаменилася утайка отъ вино въ бъчвы, дѣто то е было дрьжано; дрождѥ; **ви́нный ка́мень**. *Тиргиѫ срьдце да му хване!*

Тиргі́асамь, *гл. свр.* отъ **тиргі́асвамь**.

Тиргі́асвамь и тиргі́асувамь (да **тиргі́асамь**), *гл. ср.* 1) Хващамь тиргиѫ. *Вино-то тиргіасало.* 2) Отъ много пиенѥ пиѫ и отъ малко ня хваща, отъ малко ся опивамь. *Чирва-та му тиргіасали.*

Тиргі́асваньѥ и тиргі́асуваньѥ, *с. ср.* отъ **тиргі́асвамь**.

Ти́реньѥ, *с. ср.* отъ **ти́рѭ** и **ти́рѭся**.

Ти́рець, *ум. м.* и **ти́рчя**, *ум. ср* отъ **тиръ**.

Ти́ро́нкъы, *с. ж. мн.* Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, когато ся топять тѣ; джибаринъы, джигариткъы, джимиринкъы, джиркъы, джъмаринъы, джюбарлинъы, джюберинкъы, джюгариткъы, джюмеркъы, жюмеркъы, клисъы, жмиркъы, прьженици, прьжкъы, прьжюнъы, туренкъы, цигаридъы, ципоръы, цирункъы, чваркъы; **вы́топки**, **перето́пки**, **отто́пки**.

***Тиръ**, *с. м. Т.* Слогъ, граница, сѫнѫръ. *Тиръ на градинѫ. Изнесе го край нивѫ-тѫ на тира.*

Ти́рѭ, **ишь**,—**ри́лъ**, *гл. д.* Гонѫ, пѫдѫ; гнать, выгонять. —**рѭся**, *гл. възвр.* Прѫпкамь, тичѫмь, трьчѫ; **мча́ться**, **скака́ть во весь опо́ръ**.

Ти́скамь (да **ти́снѫ**), *гл д* Натискамь, стискамь, бутамь, барамь, тищѫ. —**мся**, *гл. стр.* Натискамся, бутамся, тищѫся.

Ти́сканьѥ, *с. ср.* отъ **ти́скамь**. Натисканьѥ.

Ти́снѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **ти́скамь**. Да натиснѫ.

Тисъ, *с. м.* Дрьво *Taxus baccata;* **тисъ ягодоно́сный**.

Ти́тё, *с. м.* Братъ на бащѫ; чичё, чичѳ, стрыка, стрыко, баё; дѧдя по отцѣ, стрый.

Титёвый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Чичёвый, стрыковый.

Падиѫ ѳаря, пукнѫся,
Сѣдиѫ овчѳарь да плаче:
Батево-то ѳаренце,
Титёво-то козенце! *Пѣс.*

Титири́ца, *с. ж.* в. **те́тери́ца**.

***Ти́тла**, *с. ж. Гр.* Знакъ надъ думѫ, въ който има написанъ нѣкои буквы за съкращение; **ти́тло**, **ти́тла**.

***Ти́тра**, *с. ж.* Игра на камъчета. — *Ты си играешь съ мене титрѫ*, ты ся подигравашь, ты ся подзимашь съ мене. —*Играе си на титрѫ. Това не е титра.*

Ти́трица и ти́тричка, *ум. ж.* отъ **ти́тра**.

***Тифти́къ**, *с. м. Т.* Тефтикъ.

Ти́ха, *им. соб.* женско.

Ти́хвамь и ти́хнувамь (да **ти́хнѫ**), *гл. ср.* 1) Утихвамь, млъквамь; **утиха́ть**, **ти́хнуть**. 2) Прѣставамь, напущамь, арнисвамь, сколасвамь; **переста́вать работать**.

Ти́хваньѥ и ти́хнуваньѥ, *с. ср.* отъ **ти́хвамь**.

Ти́хкъый, —**хъкъ**, **хка**, **хко**, *пр.* Тихъый, тивкъый.

Ке ти пищѫ тихкѫ росѫ.
Да изкѫпить мѫжско дѣтя. *Пѣс.*

Ти́хнѫ, **ешь**, — **нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **ти́хвамь**.

Ти́хо, *им. соб.* **мѫжско**.

Ти́хо, *нар.* 1) Тихомь. *Тихо лѣпо говори.* 2) Мирно, кротко. *Не стоять тихо. Живѣѫть си тихо.*

Ти́хомь и ти́хома, *нар.* Тихо, **тихѫ-тѫ**, полека, изнизко; **ти́хо**, **потихо́нько**. *Тихомь му каза. Пошьпнѫ му тихома. Тихомь изъ врата-та излѣзе.*

Ти́хулъ, *им. соб.* **мѫжско**.

Ти́хчё, *им. соб.* **мѫжско**.

Ти́хъый, **хъ**, **ха**, **хо**, *пр.* 1) Мирнъый, кроткъый; **ти́хій**. *Тихъ чловѣкъ.* 2) Что ся врьши, что иде, что врьви, что става безъ шюмъ, небързо, полека; **ти́хій**. *Тихъ бѣлъ Дунавъ Тиха вода, тихъ ходъ, тихъ вѣтръ, тихъ дъждь.* 3) Что не се чюва, малкъый, низкъый; **ти́хій, неслы́шный**. *Тиха рѣчь, тихъ гласъ.— Тихъ като кукувицѫ. Тиха-та вода носи клады-ты. Тиха та вода по́ дълбоко копае Тихата вода брѣгъ рони. Отъ тихѫ-тѫ водѫ да ся боишь Въ тихѫ водѫ высоко полы вдигай*

Ти́хычкъый, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смякч.* отъ **ти́хъый**. Тихъый; **ти́хонькій**. —**чко**, *нар.* Тихко; **тихо́нько**.

Ти́хѫ-тѫ, *нар.* Тихо, тихомь, тихома; **ти́хо**.

Тѝчёмь, *нар.* Текомь, тикомь, тичяшкомь, бѣгомь; **бѣгóмь.**

Тичичь, *с. ж.* Птица врабьць, врабка; **воробéй.** *Каралися тичичи за чуждо просо.*

Тичяшкóмь, тичяшкы́мь и **тичяшкѫ́тѫ**, *нар.* Бързо, бѣгомь, съ тичане, съ пръпкане, текомь, тикомь, тичемь, тропляшкы; **бѣгóмъ, бѣгу́чи, со всѣкъ ногъ, леткóмъ, лѣтоимъ, вскачъ.** *Тичяшкомь да идешь и да ся врънешь.*

Тѝчіамь, *гл. ср.* Врьвѫ бързо, бѣгомь; бѣгамь, бързамь, пръпкамь, трьчѫ, тирьжся; **идтѝ скóро, бѣгать, бѣжáть, мчáться, скакáть во весь опóръ.** *Тичя като бѣсень. Тичя като орелъ на мрьжѫ. Зелени-ти умове тичать на зелены череши. Всякой тичя на овръшень харманъ. И пчелы-ты тичать на хубавыя медъ. Тичя съ лопатѫ на пожарь.*

Тѝчіане, *с. ср.* отъ **тичіамь.** Пръпкане, трьчане.

Тѝшё, *им. соб.* **мѫжско.**

Тѝшей, *с. м.* Мѣсто на рѣкѫ, дѣто вода-та тече тихо, полека; противоположно на *бръзéй.*

Тишинá, *с. ж.* Кога всичко е тихо и мирно; **миръ; тишчнá, миръ, покóй.**

Тѝшка, *с. ж.* Вмѣсто птичка, втичка.

Тишмá, 1) *с. ж.* Много калабалъкъ, навалица, навалъ, джганъ. сганъ, сбуна, смречь, паплачь, паплъчь, пъплякъ, орлякъ, брáня, кушъ; **толпá, мáсса нарóду, набрóдъ, орáва, затóръ.** 2) *нар.* Тврьдѣ много. *Црьква-та бѣ пльна тишма;* **цéрковь былá биткóмъ набúта.**

Тѝщеніе, *с. ср.* отъ **тѝщѫ.**

Тѝщѫ, ишь,—щúлъ, *гл. д.* 1) Тискамь, натискамь, стискамь; **стúскивать, сжимáть.** *Десять тищять, двѣ пищять?* Гат. — Прьсте и бозкъ. 2) Пѣстѫ, стискамь, стискамся, стягамь, скараджся, скѫпѫся; **скупúться.** *Что пищишь толко, на кого ке оставишь?*

Тѝя, *мѣст. мн. число* отъ **тóя.**

Тка́йво, *с. ср.* Нѣчто тъкано; тъкань, тканье; **тканúна.**

Ткалúя, *с. ж.* Тъкачка, която тъче; **ткачúха.**

Тканúе, *с. ср.* Ткайво, тъкань; **тканúна.**

Тка́ніе, *с. ср.* отъ **тка́ѭ.** Тъканье, тъченье; **тка́ніе.**

Тка́пúца, *с. ж.* Тъканъ шаренъ вълненъ поясъ, широкъ два-три пръста като колани-ты; подвязка, попрець.

Тка́ѭ, ешь, ткалъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъчѫ, ткѫ; **ткать.** *Три дни ткала, край не дала.* —**а́ѭся**, *гл. стр.* Ткѫся, тъкѫся; **ткáться.** *Дебело-то платно пó-лесно ся ткае.*

Тка́нъый, *прич. стр.* Тъканъый, тъченъый; **тка́ный.** — *Сучи-ткай,* едно птичя.

Тка́чка, *с. ж.* Совалка, совелка, свалка; **чёлнъ, челнóкъ у ткачéй.**

Ткѫ, тъчéшь, тъкáхъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъкѫ.

Тлака́, *с. ж.* 1) Когато съсѣди, роднины ся съберать вечеръ у нѣкого на сѣдянкѫ, та му работять нѣчто, помагать му на нѣчто безъ заплатѫ; **тлъка; пóмочь, толóка́.** *Работѫ на тлакѫ. Най-чясто нехърь-та си бере тлакѫ.*

Калино Недке мамино,
Мама ти е тлакѫ събрала,
За тебе хаберъ проводи,
Два пѫти сама доходя,
Да додешь, мари Марийко,
Да ми доведешь сватѫ-тѫ,
Сватѫ-тѫ Недѫ на тлакѫ. *Пѣс.*

2) Кога мнозина отиджть да жънѫть господарскѫ нивѫ, на субашь, на чифтликчия; **бáрская толóка́, сгонъ.**

Леле щерко Тренко мрѣнко,
Кога ойдешь на тлакѫ-тѫ,
На тлакѫ-тѫ субашийнѫ,
Не хватайся дѣ е да е,
Не хватайся на постѫ-тѫ,
Не хватайся на срѣдѫ-тѫ,
Нелъ ся хвати опашкѫ-тѫ,
Опашкѫ-тѫ у дѣца-та. *Пѣс.*

Тлаку́вамь, *гл. ср.* Ходѫ на тлакѫ, работѫ нѣкому тлакѫ.

Тлаку́ваніе, *с. ср.* отъ **тлаку́вамь.**

Тлáникъ, *с. м.* Прѣдъ огнище междѫ два-та кѫта мѣсто издадено отъ стѣнѫ-тѫ на комина като лавицѫ; кланикъ, пезулъ, пезынь, фурумъ. *Кога ке влѣзешь въ кукнѫтѫ врата за-въ кукы, отъ дѣснѫ-тѫ странѫ е огнище-то, близо до кусыя видъ направено на колко единъ аршинъ; това мѣсто ся выка тланикъ. Ные, Бугари-ти не ходимы на тугынѫ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы. — Свилъ си врата като мачёръ въ тланикъ. Црънъ калугеръ плещи печетъ?* Гат. — Тланикъ, кланикъ.

Тланичiáрка, *с. ж.* Назъвание на котка, что обычя да лѣжи на планика.

Писнѫ дѣдо да ми плаче:
Леле стара баба моя,
Леле глухчя хамбарничя,
Леле мачка тланичiарка,
Леле крава млѣкарница! *Пѣс.*

Тлáпамь, *гл. д.* и *ср.* Сънувамь тяжкы сънища, говорѫ на съна си; блънувамь, блѣнувамь, бладамь, блъдамь, блъдаѫ, тлапувамь; **брéдить.** *Тлапа у сънѫ-тѫ.*

Тлáпаніе, *с. ср.* отъ **тлáпамь.** Блънуване, блънувка; **бредъ.**

Тлапнúа, *с. ж.* Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, провъкнја; худáя поговóрка, худáя молвá.

Маре Димитре, Димитре,
Какнѫ ли сьнь тлапнѫ дочюла,
Че ти бѣгала невѣста. *Пѣс.*

Тлапýвамь, *гл. д.* и *ср.* Тлапамь, блѣнувамь.

Тлапýване, *с ср.* отъ **тлапýвамь.** Тлапане, блъкуване.

Тлáскамь (да тлáснѫ, тлáснувамь), *гл. д.* Блъскамь, бутамь, бутурвсвамь, тъкамь, джаскамь, халосвамь, хласкамь; **толкáть.** *Тласнѫ мя изъ слъбѫ-тѫ надолу.* —**мся,** 1) *гл. вз.* Тъкамъся единъ другъ; **толкáться.** 2) *гл. възвр.* Бутамся, тъкамся измеждѫ навалицѫ; **толкáться.** 3) *гл. стр* Бъвамь тласканъ; **толкáться.**

Тлáскане, *с. ср* отъ **тлáскамь.** Тласканица.

Тлáсканица, *с. ж.* 1) Голѣмо тласкане въ навалицѫ; **толкотнá.** *Въ черковѫ имаше тласканицѫ.* 2) Игра на тласкане, да ся тласкамъ единъ другъ; цапканица. *Дѣцата играѫть на тласканицѫ.*

Тлáспувамь, *гл. уч.* отъ **тлáснѫ.**

Тлáснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тлáскамь; толкнýть.** —**снѫтый,** *прич. стр.* Тъкнѫтый, хласнѫтый.

Тлáсъкъ, *с. м.* Силно тласкане; **толчёкъ.** *Съ единъ тласъкъ го изтласка изъ собѫ-тѫ навънъ*

Тлъкá, *с. ж.* Тлака.

Тлѣкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тлъкѫ́.**

Тлъкýвамь, *гл. д.* Разказвамь нѣчто да го разберѫть; талкувамь, разтлъкувамь, изяснявамь, разяснявамь; **толковáть, обяснѧть, изъяснѧть.** —**мся,** *гл. стр.* Изяснявамся, разяснявамся; **толковáться.**

Тлъкýване, *с. ср.* отъ **тлъкýвамь.** Изясняване; **толковáніе.**

Тлъкѫ́ и тлъчѫ́, чёшь, тлѣкохъ, тлъклъ (да тлѣкнѫ), *гл. д.* 1) Чюкамь нѣчто да го направя ситно; **толóчь.** *Тлъкѫ соль.* 2) Чюкамь нѣчто да му опадѫть луспы-ты, мякына-та; **отолáчивать.** *Тлъчѫ жито.* —**кѫ́ся,** *гл. стр.* Бъвамь тлъченъ; **толóчься, отолáчиваться.** — *Тлъкѫ му пиперъ на главѫ-тѫ,* **мáчѫ** го.

Тлъмáчь, *с. м.* Който прѣвожда, тлъкува нѣкому нѣчто отъ единъ языкъ на другъ; тержуманъ, драгоманъ; **толмáчъ, перевóдчикъ.**

Тлѣста тъ́ква. Раст. *Bryonia alba,* дива тъква; паралúчная рѣпа, переступéнь. *На Гергевъ-день берѫть тлъстѫ тъквѫ, топятъ ѫ въ водѫ, съ коѭто запоюватъ дойнѭка добытъкъ, да му бѫде млѣко-то тлъсто.*

Тлъстéние, *с. ср.* отъ **тлъстѫ́.** Кръвене.

Тлъстúга и тлъстúка, *с. ж.* 1) Раст. *Portulaca oleracea,* тлъстица, тлъчница, тученица, тучница, тушница, кластица, овчя кластица; **портулáкъ, блóшка.** 2) Раст. *Sedum tectorum,* бабинъ квасъ, дебелецъ, нежито, нежитъ, кашличавча, тучница. 3) Раст. *Sedum Telephium,* дебела Мара; **жирнолúстка, жúрная трáва.**

Тлъстинá, *с. ж.* Мазнина, мазь, лой, сало; **жиръ, сáло, вóрвань.** *Обери тлъстинѫ-тѫ на мясо-то.*

Тлъстинкá, *ум. ж.* отъ **тлъстинá.** Мазнинка.

Тлъстúца, *с. ж.* Раст. тлъстига въ 1-то знаменование.

Тлѣстичкъ́й, —чькъ, чка, чко, *пр. смняч.* отъ **тлѣстъ́й.**

Тлъстовлѣ́ка, ко, кы, *пр.* Съ рудѫ, гѫстѫ влънѫ. *Тлъстовлънкы овчици.*

Тлѣстъ́й, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Что има много тлъстинѫ, мазнинѫ; мазнъй; **жúрный, тýчный, сáлный.** *Тлъсто мясо,* притило мясо; **жировóе мя́со.** 2) Направенъй съ много мазь; мазнъй; **жúрный.** *Тлъста чорба.* 3) Что има много масло; мазнъй; **маслúстый, масленúстый.** *Тлъсты орѣхы.* 4) Дебелъй, кръвенъй, угоенъй, ухраненъй, плънъй, шишкавый, тронтистъй; **тóлтый, жúрный, тýчный, кóрмный.** *Тлъста-та кокошка добро найце не сниса. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излиза.*

Тлъстѣ́ѫ, ешь,—стѣ́лъ, *гл. ср.* Ставамь тлъстъ; дебелѣ́ѫ, плънѣ́ѫ, кръвенѣ́ѫ, кръвя́ся, накръвявамся; **жирѣ́ть, толстѣ́ть, тучнѣ́ть, полнѣ́ть, плотнѣ́ть.**

Тлъстѣ́ване, *с. ср.* отъ **тлъстѣ́ѫ.**

Тлъстѫ́, ишь,—тúлъ, *гл. д.* Правя, храня нѣкого, нѣчто да стане тлъстъ; кръвя, натлъстявамь, ухранявамь, угоявамь.

Тлѣхамь, *гл. ср.* За животно: съ душене дърѫ, трѫ нѣчто за ядене. *Свиня-та тлѣха по гумно-то.*

Тлѣхане, *с. ср.* отъ **тлѣхамь.**

Тлъчёкъ, *с. м.* 1) Дрѫвянъ, желѣзенъ чюкъ, съ който тлъчѫть нѣчто въ кутелъ, въ хаванъ; кльчнякъ, кльцанякъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчякъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобúна; **пестъ.** 2) Сждъ, въ който тлъкать нѣчто; стѫпа, ступа, кутелъ, чотура, дибекъ, хаванъ, чюкало; **стýпка.**

Тлъчéние, *с. ср.* отъ **тлъчѫ́ и тлъкѫ́.**

Тлъченица, *с. ж.* 1) Истие тараторъ; пúгусъ. 2) Нѣчто тлъчено.

Тлъчéнъй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тлъкѫ́ и тлъчѫ́.**

Ти́чёмь, *нар.* Текомь, тикомь, тичяшкомь, бѣгомь; **бѣго́мь.**

Тичичь, *с. ж.* Птица врабьць, врабка; **воробе́й.** *Каралися тичичи за чуждо просо.*

Тичяшко́мь, тичяшкы́мь и тичяшкѫ́тѫ, *нар.* Бързо, бѣгомь, съ тичяне, съ пръпкане, текомь, тикомь, тичемь, тропляшкы; **бѣго́мъ, бѣгу́чи, со всѣкъ ногъ, летко́мъ, лѣтомъ, вскачъ.** *Тичяшкомь да идешь и да ся врънешь.*

Ти́чіамь, *гл. ср.* Врьвѫ бързо, бѣгомь; бѣгамь, бързамь, пръпкамь, трьчѫ, тирѫся; **идти́ ско́ро, бѣгать, бѣжа́ть, мча́ться, скака́ть во весь опо́ръ.** *Тичя като бѣсенъ. Тичя като орелъ на мрьшѫ. Зелени-ти умове тичать на зелены череши. Всякой тичя на овръшенъ харманъ. И пчелы-ты тичать на хубавыя медъ. Тичя съ лопатѫ на пожарь.*

Ти́чіанье, *с. ср.* отъ **тичіамь.** Пръпкане, трьчяне.

Ти́шё, им. соб. **мѫжско.**

Ти́шей, *с. м.* Мѣсто на рѣкѫ, дѣто вода-та тече тихо, полека; противоположно на *бръзей.*

Тишина́, *с. ж.* Кога всичко е тихо и мирно; миръ; **тишина́, миръ, поко́й.**

Ти́шка, *с. ж.* Вмѣсто птичка, втичка.

Тишма́, 1) *с. ж.* Много калабалѫкъ, навалица, навалъ, джгань. сгань, сбуна, смречь, паплачь, паплъчь, пъплякъ, орлякъ, браня, купъ; **толпа́, ма́сса наро́ду, набро́дъ, ора́ва, зато́ръ.** 2) *нар.* Тирьдѣ много. *Црьква-та бѣ пльна тишма;* **це́рковь была́ битко́мъ набита́.**

Ти́щеніе, *с. ср.* отъ **ти́щѫ.**

Ти́щѫ, ишь,—щи́лъ, *гл. д.* 1) Тискамь, натискамь, стискамь; **стискивать, сжима́ть.** *Десять тищять, двѣ пищять?* Гат. — Прьстье и бозкъ. 2) Пѣстѫ, стискамь, стискамся, стягамь, скараджся, скапѫся; **скупи́ться.** *Что пищишь толко, на кого ке оставишь?*

Ти́я, *мѣст.* мн. число отъ **то́я.**

Тка́йво, *с. ср.* Нѣчто тъкано; тъкань, тъкание; **тканина.**

Ткалка, *с. ж.* Тъкачка, която тъче; **ткачи́ха.**

Тканѣ́, *с. ср.* Ткайво, тъкань; **тканина.**

Тка́ніе, *с. ср.* отъ **тка́ѫ.** Тъкание, тъчение; **тка́ніе.**

Тка́пи́ца, *с. ж.* Тъкънъ шяренъ вълненъ поясъ, широкъ два-три прьста като колани-ты; подвързка, попрець.

Тка́ѫ, ешь, ткалъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъчѫ, ткѫ; **ткать.** *Три дни ткала, край не дала.* —**а́ѫся,** *гл. стр.* Ткѫся, тъкѫся; **тка́ться.** *Дебело-то платно по́-лесно ся ткае.*

Тка́нъый, *прич. стр.* Тъканый, тъченый; **тка́ный.** — *Сучи-ткай,* едно птичя.

Тка́чка, *с. ж.* Совалка, совелка, свалка; **чёлнъ, челно́къ у ткачё́й.**

Ткѫ, тъчёшь, тъка́хъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъкѫ.

Тлака́, *с. ж.* 1) Когато съсѣди, роднины ся съберать вечеръ у нѣкого на сѣдянкѫ, та му работять нѣчто, помагать му на нѣчто безъ заплатѫ; тлъка; **по́мочь, толка́.** *Работѫ на тлакѫ. Най-чясто нехърь-та си бере тлакѫ.*

Калино Недке мамино,
Мама ти е тлакѫ събрала,
За тебе хаберъ проводи,
Два пати сама доходя,
Да додешь, мари Марийко,
Да ми доведешь сватьѫ-тѫ,
Сватьѫ-тѫ Недѫ на тлакѫ. *Пѣс.*

2) Кога мнозина отиджть да жьнѫть господарскѫ нивѫ, на субашь, на чифтликчия; **ба́рская толка́,** сгонъ.

Леле щерко Тренко мрѣнко,
Кога ойдешь на тлакѫ-тѫ,
На тлакѫ-тѫ субашийнѫ,
Не хватайси дѣ е да е,
Не хватайси на постѫ-тѫ,
Не хватайси на срѣдѫ-тѫ,
Нелъ си хвати опашкѫ-тѫ,
Опашкѫ-тѫ у дѣца-та. *Пѣс.*

Тлаку́вамь, *гл. ср.* Ходѫ на тлакѫ, работѫ нѣкому тлакѫ.

Тлаку́ваніе, *с. ср.* отъ **тлаку́вамь.**

Тла́никъ, *с. м.* Прѣдъ огнище междѫ два-та кѫта мѣсто издадено отъ стѣнѫ-тѫ на комина като лавицѫ; кланикъ, пезулъ, пезънь, фурумъ. *Кога ке влѣзешь въ кукнѫ-тѫ врата за-въ кукы, отъ дѣснѫ-тѫ странѫ е огнище-то, бливо до куслы видъ направено на колко единъ аршинъ; това мѣсто ся выка тланикъ. Ные, Бугари-ти не ходимы на тугынъ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы. — Свилъ си врата като мачёръ въ тланикъ. Црьнъ калугеръ плещи печеть?* Гат. — Тланикъ, кланикъ.

Тланичіа́рка, *с. ж.* Назъвание на котки, что обычя да лѣжи на планика.

Писнѫ дѣдо да ми плаче:
Леле стара баба моя,
Леле глухчя хамбарнича,
Леле мачка тланичіарка,
Леле крава млѣкарница! *Пѣс.*

Тла́памь, *гл. д.* и *ср.* Сънувамь тяжкы сънища, говорѫ на съна си; бльнувамь, блѣнувамь, бладамь, блъдамь, блъдаѫ, тлапувамь; бре́дить. *Тлапа у съня-тъ.*

Тла́паніе, *с. ср.* отъ **тла́памь.** Бльнуване, бльнувка; бредъ.

Тлапнúа, *с. ж.* Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, провъкна; худáя поговóрка, худáя молвá.

Маре Димитре, Димитре,
Каквѫ ли сьмь тлапнъ̀ дочюла,
Че ти бѣгала невѣста. *Пѣс.*

Тлапýвамь, *гл. д.* и *ср.* Тлапамь, блѣвувамь.

Тлапýване, *с ср.* отъ **тлапýвамь.** Тлапане, блъвуване.

Тлáскамь (да тлáснѫ, тлáснувамь), *гл. д.* Блъскамь, бутамь, бутурясвамь, тъкамь, джаскамь, халосвамь, хласкамь; **толкáть.** *Тласнѫ мя изъ слѣдѫ-тѫ надолу.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Тъкамъся единъ другъ; **толкáться.** 2) *гл. възвр.* Бутамся, тъкамся измеждѫ навалицѫ; **толкáться.** 3) *гл. стр* Бъвамь тласканъ; **толкáться.**

Тлáскане, *с. ср* отъ **тлáскамь.** Тласканица.

Тлáсканица, *с. ж.* 1) Голѣмо тласкане въ навалицѫ; **толкотня́.** *Въ черковѫ имаше тласканицѫ.* 2) Игра на тласкане, да ся тласкамъ единъ другъ; цапканица. *Дѣцата играѫть на тласканицѫ.*

Тлáснувамь, *гл. уч.* отъ **тлáснѫ.**

Тлáснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тлáскамь; толкнýть. —снѫтъ̀й,** *прич. стр.* Тъкнѫтъ̀й, хласнѫтъ̀й.

Тлáсъкъ, *с. м.* Силно тласкане; **толчёкъ.** *Съ единъ тласъкъ го изтласка изъ собѫ-тѫ навънъ*

Тлъкá, *с. ж.* Тлака.

Тлѣкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тлъкѫ́.**

Тлъкýвамь, *гл. д.* Разказвамь нѣчто да го разберѫть; талкувамь, разтлъкувамь, изяснявамь, разяснявамь; **толковáть, обяснѧть, изъяснѧть. —мся,** *гл. стр.* Изяснявамся, разяснявамся; **толковáться.**

Тлъкýване, *с. ср.* отъ **тлъкýвамь.** Изясняване; **толковáніе.**

Тлъкѫ́ и тлъчѫ́, чёшь, тлъкохъ, тлъклъ (да тлѣкнѫ), *гл. д.* 1) Чюкамь нѣчто да го направя ситно; **толóчь.** *Тлъкѫ соль.* 2) Чюкамь нѣчто да му опадѫть луспы-ты, мякына-та; **отолáчивать.** *Тлъчѫ жито.* **—кѫ́ся,** *гл. стр.* Бъвамь тлъченъ; **толóчься, отолáчиваться. —** *Тлъкѫ му пиперъ на главѫ-тѫ,* мáчѫ го.

Тлъмáчь, *с. м.* Който прѣвожда, тлъкува нѣкому нѣчто отъ единъ языкъ на другъ; тержуманъ, драгоманъ; **толмáчъ, перевóдчикъ.**

Тлѣ́ста тъ́ква. Раст. *Bryonia alba,* дива тъква; паралúчная рѣпа, переступéнь. *На Гергевъ-день берѫть тлъстѫ тъквѫ, топятъ ѫ въ водѫ, съ която запоюватъ добитъкъ, да му бѫде млѣко-то тлъсто.*

Тлъстéние, *с. ср.* отъ **тлъстѫ́.** Кръвене.

Тлъстúга и тлъстúка, *с. ж.* 1) Раст. *Portulaca oleracea,* тлъстица, тлъчница, тученица, тучница, тушница, кластица, овча кластица; **портулáкъ, блóшка.** 2) Раст. *Sedum tectorum,* бабинъ квасъ, дебелець, нежито, нежитъ, кашличавча, тучница. 3) Раст. *Sedum Telephium,* дебела Мара; **жирнолúстка, жúрная трáва.**

Тлъстинá, *с. ж.* Мазнина, мазь, лой, сало; **жúръ, сáло, вóрвань.** *Обери тлъстинѫтѫ на мясо-то.*

Тлъстинкá, *ум. ж.* отъ **тлъстинá.** Мазнинка.

Тлъстúца, *с. ж.* Раст. тлъстига въ 1-то знаменование.

Тлѣстичкъ̀й, —чькъ, чка, чко, *пр. смняч.* отъ **тлѣстъ̀й.**

Тлъстовлѣ́нка, ко, кы, *пр.* Съ рудѫ, гѫстѫ влънѫ. *Тлъстовлънкы овчици.*

Тлѣстъ̀й, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Что има много тлъстинѫ, мазнинѫ; мазнъ̀й; **жúрный, тýчный, сáлный.** *Тлъсто мясо,* притило мясо; **жировóе мя́со.** 2) Направенъ̀й съ много мазь; мазнъ̀й; **жúрный.** *Тлъста чорба.* 3) Что има много масло; мазнъ̀й; **маслúстый, масленúстый.** *Тлъсты орѣхы.* 4) Дебелъ̀й, кръвенъ̀й, угоенъ̀й, ухраненъ̀й, плънъ̀й, шишкавый, тронтистый; **тóлтый, жúрный, тýчный, кóрмный.** *Тлъста-та кокошка добро кайцє не сниса. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излиза.*

Тлъстѣ́ѫ, ешь, —стѣ́лъ, *гл. ср.* Ставамь тлъстъ; дебелѣ́ѫ, плънѣ́ѫ, кръвенѣ́ѫ, кръвѫ́ся, накръвявамся; **жирѣ́ть, толстѣ́ть, тучнѣ́ть, полнѣ́ть, плотнѣ́ть.**

Тлъстѣ́ване, *с. ср.* отъ **тлъстѣ́ѫ.**

Тлъстѫ́, ѝшь,—тѝлъ, *гл. д.* Правѫ, храня нѣкого, нѣчто да стане тлъстъ; кръвѫ, натлъстявамь, ухранвамь, угоявамь.

Тлѣ́хамь, *гл. ср.* За животно: съ душене дърѫ, трѫ нѣчто за ядене. *Свиня-та тлѣха по гумно-то.*

Тлѣ́хане, *с. ср.* отъ **тлѣ́хамь.**

Тлъчёкъ, *с. м.* 1) Дрѫвянъ, желѣзенъ чюкъ, съ който тлъчѫть нѣчто въ кутелъ, въ хаванъ; **кльчнякъ, кльцанякъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчякъ, токмакъ, чюкалникъ,** чересло, **лукобúя; пестъ.** 2) Сѫдъ, въ който тлъкать нѣчто; **стѫпа,** ступа, кутелъ, чотура, дибекъ, хаванъ, чюкало; **стýпка.**

Тлъчéние, *с. ср.* отъ **тлъчѫ́ и тлъкѫ́.**

Тлъченица, *с. ж.* 1) Ястие тараторъ; **пúгусъ.** 2) Нѣчто тлъчено.

Тлъчéнъ̀й, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тлъкѫ́ и тлъчѫ́.**

Тѝчёмь, *нар.* Текомь, тикомь, тичяшкомь, бѣгомь; бѣгóмь.

Тичичь, *с. ж.* Птица врабьць, врабка; воробéй. *Каралися тичичи за чуждо просо.*

Тичяшкóмь, тичяшкѣ́мь и тичяшкѫ́тѫ, *нар.* Бързо, бѣгомь, съ тичане, съ пръпкане, текомь, тикомь, тичемь, тропляшкъ; бѣгóмъ, бѣгу́чи, со всѣкъ ногъ, леткóмъ, лѣтомъ, вскачъ. *Тичяшкомь да идешь и да ся врънешь.*

Тѝчѧмь, *гл. ср.* Врьвѫ бързо, бѣгомь; бѣгамь, бързамь, пръпкамь, трьчѫ, тирькся; **идтѝ скóро, бѣгать, бѣжáть, мчáться, скакáть во весь опóръ.** *Тичя като бѣсень. Тичя като орелъ на мрьжѫ. Зелени-ти умове тичять на зелены череши. Всякой тичя на овръшень харманъ. И пчелы-ты тичять на хубавыя медъ. Тичя съ лопатѫ на пожарь.*

Тѝчѧне, *с. ср.* отъ **тичѧмь**. Пръпкане, трьчане.

Тѝшё, им. соб. **мѫжско.**

Тѝшей, *с. м.* Мѣсто на рѣкѫ, дѣто вода-та тече тихо, полека; противоположно на *бръзéй.*

Тишинá, *с. ж.* Кога всичко е тихо и мирно; миръ; **тишчнá, миръ, покóй.**

Тѝшка, *с. ж.* Вмѣсто птичка, втичка.

Тишмá, 1) *с. ж.* Много калабалъкъ, навалица, навалъ, джгань. сганъ, сбуна, смречь, паплачь, паплъчь, пъплякъ, орлякъ, брáня, кушъ; **толпá, мáсса нарóду, набрóдъ,** орáва, ватóръ. 2) *нар.* Тврьдѣ много. *Црьква-та бѣ плъна тишма;* цéрковь былá биткóмъ набúта.

Тѝщеніе, *с. ср.* отъ **тѝщѫ.**

Тѝщѫ, ишь,—щúлъ, *гл. д.* 1) Тискамь, натискамь, стискамь; **стúскивать, сжимáть.** *Десять тищять, двѣ пищять?* Гат. — Прьстье и бозкъ. 2) Мѣстѫ, стискамь, стискамся, стягамь, скараджся, скáпѫся; **скупúться.** *Что пищишь толко, на кого ке оставишь?*

Тѝя, *мѣст.* ми. число отъ **тóя.**

Ткáйво, *с. ср.* Нѣчто тъкано; тъкань, тъкание; **тканúна.**

Ткалúа, *с. ж.* Тъкачка, която тъче; **ткачúха.**

Ткани́е, *с. ср.* Ткайво, тъкань; **тканúна.**

Ткáніе, *с. ср.* отъ **ткáѭ.** Тъкание, тъчение; **ткáніе.**

Ткáпúца, *с. ж.* Тъканъ шяренъ вълненъ поясъ, широкъ два-три прьста като колани-ты; подвизка, попрець.

Ткáѭ, ешь, ткалъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъчѫ, ткѫ; **ткать.** *Три дни ткала, край не дала.* —**áѭся**, *гл. стр.* Ткѫся, тъкѫся; **ткáться.** *Дебело-то платно пó-лесно ся ткае.*

Ткáнъый, *прич. стр.* Тъканъый, тъченъый; **ткáный.** — *Сучи-ткай,* едно птичя.

Ткáчка, *с. ж.* Совалка, совелка, свалка; чёлнъ, челнóкъ у ткачéй.

Ткѫ, тъчéшь, тъкáхъ, *гл. д.* Ткаѭ, тъкѫ.

Тлакá, *с. ж.* 1) Когато съсѣди, роднины ся съберать вечеръ у нѣкого на сѣдянкѫ, та му работять нѣчто, помагать му на нѣчто безъ заплатѫ; тлъка; **пóмочь, толóка.** *Работѫ на тлакѫ. Най-чясто нехърь-та си бере тлакѫ.*

Калино Недке мамино,
Мама ти е тлакѫ събрала,
За тебе хаберъ проводи,
Два пѫти сама доходіа,
Да додешь, мари Марийко,
Да ми доведешь сватьѫ-тѫ,
Сватьѫ-тѫ Недѫ на тлакѫ. *Пѣс.*

2) Кога мнозина отидѫть да жьнѫть господарскѫ нивѫ, на субашь, на чифтликчия; бáрская толóка, сгонъ.

Леле щерко Тренко мрѣнко,
Кога ойдешь на тлакѫ-тѫ,
На тлакѫ-тѫ субашийнѫ,
Не хватайся дѣ е да е,
Не хватайся на посѫ-тѫ,
Не хватайся на срѣдѫ-тѫ,
Нелъ ся хвати опашкѫ-тѫ,
Опашкѫ-тѫ у дѣца-та. *Пѣс.*

Тлакýвамь, *гл. ср.* Ходѫ на тлакѫ, работѫ нѣкому тлакѫ.

Тлакýваніе, *с. ср.* отъ **тлакýвамь.**

Тлáникъ, *с. м.* Прѣдъ огнище междѫ два-та кѫта мѣсто издадено отъ стѣнѫ-тѫ на комина като лавицѫ; кланикъ, пезулъ, пезънь, фурумъ. *Кога ке влѣзешь въ кукнѫ-тѫ врата за-въ кукы, отъ дѣснѫ-тѫ странѫ е огнище-то, близо до кусыя видъ направено на колко единъ аршинъ; това мѣсто ся выка тланикъ. Ные, Бугари-ти не ходимы на тугынѫ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы. — Свилъ си врата като мачёръ въ тланикъ. Црьнъ калугеръ плещи печеть?* Гат. — Тланикъ, кланикъ.

Тланичíарка, *с. ж.* Назъване на котка, что обычя да лѣжи на планика.

Писнѫ дѣдо да ми плаче:
Леле стара баба моя,
Леле глухчя хамбарничя,
Леле мачка тланичарка,
Леле крава млѣкарница! *Пѣс.*

Тлáпамь, *гл. д.* и *ср.* Сънувамь тяжкы сънища, говорьк на съна си; блъ́нувамь, блѣнувамь, бладамь, блъдамь, блъдаѭ, тлапувамь; бредúть. *Тлапа у сънѫ-тѫ.*

Тлáпаніе, *с. ср.* отъ **тлáпамь.** Блъ́нуване, блъ́нувка; бредъ.

Тлапнá, *с. ж.* Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, провъкна; худáя поговóрка, худáя молвá.

Маре Димитре, Димитре,
Каквѫ ли сьмь тлапнѫ дочюла,
Че ти бѣгала невѣста. *Пѣс.*

Тлапýвамь, *гл. д.* и *ср.* Тлапамь, блѣвувамь.

Тлапýване, *с ср.* отъ **тлапýвамь**. Тлапане, блъвуване.

Тлáскамь (да **тлáснѫ**, **тлáснувамь**), *гл. д.* Блъскамь, бутамь, бутурясвамь, тъкамь, джаскамь, халосвамь, хласкамь; **толкáть**. *Тласнѫ мя изъ слѣдѫ-тѫ надолу.* —**мся**, 1) *гл. вз.* Тъкамъся единъ другъ; **толкáться**. 2) *гл. възвр.* Бутамся, тъкамся измеждѫ навалицѫ; **толкáться**. 3) *гл. стр* Бъвамь тласканъ; **толкáться**.

Тлáскане, *с. ср* отъ **тлáскамь**. Тласканица.

Тлáсканица, *с. ж.* 1) Голѣмо тласкане въ навалицѫ; **толкотня**. *Въ черковѫ имаше тласканицѫ.* 2) Игра на тласкане, да ся тласкамъ единъ другъ; цапканица. *Дѣцата играѭть на тласканицѫ.*

Тлáснувамь, *гл. уч.* отъ **тлáснѫ**.

Тлáснѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **тлáскамь**; **толкнýть**. —**снѭтъй**, *прич. стр.* Тъкнѫтъй, хласнѫтъй.

Тлáсъкъ, *с. м.* Силно тласкане; **толчёкъ**. *Съ единъ тласъкъ го изтласка изъ собѫ-тѫ навънъ*

Тлъкá, *с. ж.* Тлака.

Тлѣкнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **тлъкѫ́**.

Тлъкýвамь, *гл. д.* Разказвамь нѣчто да го разберѫть; талкувамь, разтлъкувамь, изясняавамь, разясняавамь; **толковáть**, **обяснѣть**, **изъяснѣть**. —**мся**, *гл. стр.* Изясняавамся, разясняавамся; **толковáться**.

Тлъкýване, *с. ср.* отъ **тлъкýвамь**. Изясняване; **толковáніе**.

Тлъкѫ́ и **тлъчѫ́**, **чёшь**, **тлъкохъ**, **тлъклъ** (да **тлъкнѫ**), *гл. д.* 1) Чюкамь нѣчто да го направя ситно; **толóчь**. *Тлъкѫ соль.* 2) Чюкамь нѣчто да му опадѫть луспъ-тъ, мякъна-та; **отолáчивать**. *Тлъчѫ жито.* —**кѫ́ся**, *гл. стр.* Бъвамь тлъченъ; **толóчься**, **отолáчиваться**. — *Тлъкѫ му пиперъ на главѫ-тѫ*, мамъ го.

Тлъмáчь, *с. м.* Който прѣвожда, тлъкува нѣкому нѣчто отъ единъ языкъ на другъ; тержуманъ, драгоманъ; **толмáчъ**, **перевóдчикъ**.

Тлѣста тъ́ква. Раст. *Bryonia alba*, дива тъква; паралѣчная рѣна, переступéнь. *На Гергевъ-день бержть тлъстѫ тъкѫ, топять ѫ въ водѫ, съ когѫто запоѭвать дойныа добытъкъ, да му бѫде млѣко-то тлъсто.*

Тлъстéние, *с. ср.* отъ **тлъстѫ́**. Кръвене.

Тлъстúга и **тлъстúка**, *с. ж.* 1) Раст. *Portulaca oleracea*, тлъстица, тлъчница, тученица, тучница, тушница, кластица, овча кластица; **портулáкъ**, **блóшка**. 2) Раст. *Sedum tectorum*, бабинъ квасъ, дебелець, нежито, нежитъ, кашличавча, тучница. 3) Раст. *Sedum Telephium*, дебела Мара; **жирнолúстка**, **жúрная трава**.

Тлъстúна, *с. ж.* Мазнина, мазь, лой, сало; **жиръ**, **сáло**, **вóрвань**. *Обери тлъстинѫтѫ на мясо-то.*

Тлъстúнка, *ум. ж.* отъ **тлъстúна**. Мазнинка.

Тлъстúца, *с. ж.* Раст. тлъстига въ 1-то знаменование.

Тлѣстичкъ́й, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смняч.* отъ **тлѣстъ́й**.

Тлъстовлѣ́нка, **ко**, **кы**, *пр.* Съ рудѫ, гѫстѫ влънѫ. *Тлъстовлънкы овчици.*

Тлѣстъ́й, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* 1) Что има много тлъстинѫ, мазнинѫ; мазнъ́й; **жúрный**, **тýчный**, **сáлный**. *Тлъсто мясо*, притило мясо; **жировóе мясо**. 2) Направенъ́й съ много мазь; мазнъ́й; **жúрный**. *Тлъста чорба.* 3) Что има много масло; мазнъ́й; **маслúстый**, **маслеúстый**. *Тлъсты орѣхы.* 4) Дебелъ́й, кръвенъ́й, угоенъ́й, ухраненъ́й, плънъ́й, шишкавый, тронтистый; **тóлтый**, **жúрный**, **тýчный**, **кóрный**. *Тлъста-та кокошка добро кайцє не сниса. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излиза.*

Тлъстѣ́ѫ, **ешь**, —**стѣлъ**, *гл. ср.* Ставамь тлъстъ; дебелѣ́ѫ, плънѣ́ѫ, кръвенѣ́ѫ, кръвѫ́ся, накръвявамся; **жирѣ́ть**, **толстѣ́ть**, **тучнѣ́ть**, **полнѣ́ть**, **плотнѣ́ть**.

Тлъстѣ́ване, *с. ср.* отъ **тлъстѣ́ѫ**.

Тлъстѫ́, **ѭшь**,—**тѫ́лъ**, *гл. д.* Правя, храня нѣкого, нѣчто да стане тлъстъ; кръвя, натлъстявамъ, ухранвамъ, угоявамъ.

Тлѣхамь, *гл. ср.* За животно: съ душене дъря, тръся нѣчто за ядене. *Свиня-та тлѣха по гумно-то.*

Тлѣхане, *с. ср.* отъ **тлѣхамь**.

Тлъчёкъ, *с. м.* 1) Дрѣвянъ, желѣзенъ чюкъ, съ който тлъчѫть нѣчто въ кутелъ, въ хаванъ; кльчнякъ, кльцанякъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчякъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобия; **пестъ**. 2) Сждъ, въ който тлъкать нѣчто; стѫпа, ступа, кутелъ, чотура, дибекъ, хаванъ, чюкало; **стýпка**.

Тлъчёне, *с. ср.* отъ **тлъчѫ́** и **тлъкѫ́**.

Тлъченица, *с. ж.* 1) Истие тараторъ; пѝгусъ. 2) Нѣчто тлъчено.

Тлъчёнъ, **нъ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **тлъкѫ́** и **тлъчѫ́**.

Тлъченáкъ, *с. м.* Тлъчекъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчкáмся, *гл. възв.* в. **тóлчкамся**.

Тлѣчникъ, *с. м.* Тлъчекъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчница, *с. ж.* Раст. *Portulaca oleracea*, тлъстига, тлъстика, тлъстица, тученица, тучница, тушница, кластица, овча кластица: **портулáкъ, блóшка.**

Тлѣчнякъ, *с. м.* 1) Сладъ за чюкане въ него лукъ, чесънъ, агурида, тлъченица и пр.: стáпа, тлъчекъ, чотура, кльцанякъ, клацалникъ, врътокашникъ; стýпка. *Кжща безъ тлъчнякъ не бива.* 2) Кльчнякъ, кльцанякъ, тлъчекъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчякъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобия; пестъ. 3) Дрво за намѣщание ниши тъи, нищелкъи-тъи на станъ за килимъи.

Тлъчúж, **éшь**, *гл. д.* в. **тлъкáж**.

Тлѣчякъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣ́ж, **ешь**, **тлѣ́лъ**, *гл. ср.* **Блѣ́м**: 1) Горѣ полека безъ пламъкъ; тлѣ́мся, брѣ́м, чмам; тлѣ́ть, тлѣ́ться. *Дрво-то си тлѣ́е.* 2) Слабѣ́м, линѣ́м, копнѣ́м, брѣ́м, топмся, чезна, чмам; ныть, нанывáть, чáхнуть. —**жся**, *гл. възвр.* Тлѣ́м въ 1-то знам.; тлѣ́тьси.

Тлѣ́ние, *с. ср.* отъ **тлѣ́ж** и **тлѣ́жся**.

Тлюнецъ, *с. м.* Една рыба въ Охридско езеро.

Тнóкъй, **къ**, **ка**, **ко**, *пр.* Тънкъй. —**ко**, *нар.* Тънко.

Невѣстъ-тъи болнъ лѣжить,
Сокан тъи пусти стоять,
Канъ шиени ионосени,
На ковчезъ наридени
При тнокъ-тъи нимъ кошюли. *Пѣс.*

Тебе не казветь, тноко си придѣла,
Тноко си придѣла, снтно си тквела;
НА не ти донесж триста драмъ памбукъ,
Тъи да направишь триста лактие платно,
Отъ него ти сакамъ зитоскж ризж. *Пѣс.*

То, *съжз.* 1) Отговаря на условнъ-тъи съюзъ и съединява второ-то изречение съ първо-то; то. *Ако приставашь тъи, то пакъ бждж така;* бýде ты согласенъ, то пускай бýдетъ такъ. *Ако (кога) не щешь, то прави каквото щешь;* колú не хóчешь, то дѣлай что тебѣ угóдно. *Ако има вѣкъ, то щж има и лѣкъ. Ако бъи да му потрѣбвать паръи, то му дай двѣстѣ гроша;* въ слýчаѣ éсли понáдобятся ему дéньги, дай ему́ двѣсти пíастровъ. *Ако бъи мирно сѣдѣло, то не бъи чюдо видѣло. Да не бихъ видѣлъ съ очи-тъи си, то не щяхъ да вѣрвамъ. Дóдѣ митариз хванѣли, та стигнѣла.*

Токо съ това думали,
Още го не издумали,
То тихъ вечерь дофта
Та си съ пара хванѣли

Като смъи ся родили, то и кóли родúлись, то и умрéш *е брать, то му помогни.* ívѣ изречения, отъ които вт противоположно заключение, п мъисль; излиза, че, а то; и окáзывается, что. *Азъ мыс му е сжща майка, то му ха;* и дýмалъ, что онá ему́ а выхóдитъ, а окáзывается ма́чиха. *Да е нѣчто, а т Азъ мыслѣхъ, че си сиром за, че си билъ богатъ. Да каквж-годѣ облагъ, а то н ся трудилъ* 3) Казваси и к както въ изречение: *Подп паднахъ. — То (а то) д дѣ стжпашь;* я поскольки Ты бы смотрѣлъ на что и Повтарянъ показва: единъ нать, и — и, ту — ту; то — *то инакъ. То ми го дава, ма. Марта е като мали плаче, то ся смѣе, то ва грѣе.*

То, *мѣстоим.* ср. родъ отъ т

То, *члѣн.* ср род. един. чис

То, *частица* при относителнъ-т и нарѣчия. *Който, колто;*

Тобóлецъ, **лци**, *с. м.* Кожана сение въ нем нѣчто прѣзъ мѣхъ, мѣшина улия, вулин та, тагарджикъ, тахарджикъ ма́, мѣхъ.

Тобóлица, *с. ж.* 1) Кожана ръ. 2) *Тоболици:* раст. пукалкъ, пукалчя; погрему́ш

Тобýлка, *с. ж.* Малка торбич тóмка.

Това́, *мѣстоим.* ср. отъ **тóм** — Оставено съ прѣдлогъ **за** затова́: по тъм причинѣ поради това, затуй, затъй; му́, оттого́, для того́. — Т

Това́кана и **това́нкана**, вм.

Това́нецъ, *ум. м.* и **това́нч** това́нъ.

Тованóсамъ, *гл. ср.* отъ —**санъй**, *прич. стр.*

Тованóсвамъ и **тованóсува** самъ), *гл. д.* Покривамъ ка направамъ тованъ на стамъ.

***Това́нъ и това́нь**, *с. м. Т.* Таванъ: 1) Небе на кѫщѫ, подъ, подьръ, подаре, подере, потонъ; **потоло́къ.** 2) Праздно то мѣсто между покрыва и тована на градѫ; **подволо́ка, чарда́къ, черда́къ.** *Качился на тована. Простни дрѣхы-ты на тована.* 3) Малка станца на тованъ; **вы́шка, чарда́къ, черда́къ.**

Това́рвамь, *гл. мн-кр* отъ **това́рѭ.**

Това́реніе, *с. ср.* отъ **това́рѭ.**

Това́рецъ, *ум. м.* отъ **това́ръ.** Товарча.

Товари́на, *с. ж.* Дрьвянъ ссѫдъ за дрьжание и носение въ него водѫ; бъклъ; **бакла́га.**

Това́рникъ, *с. м.* 1) Товарница. 2) Конь, что ся товари, товаренъ конь; **вью́чная ло́шадь.**

Докарай, Петре, докарай
Три коня, три товарника,
Что сѫ носили товаръ,
Да натоваримъ иманѣ. *Пѣс.*

Това́рница, *с. ж.* Тонга съ малкѫ разсохѫ на врьха, съ конто ся подпира една-тѫ странѫ на товаръ, додѣ ся натовари или разтовари другѫ-тѫ; вастогарка, възтогарка, индивакъ, индивачка, ластоварка, ластагарка, лостагарка, мьстягарка, остягарка, подпорошка, помагалка, товарникъ. *Товарница та има два краꙗ.*

Това́рничка, *ум. ж.* отъ **това́рница.**

Това́рный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что носи товаръ, что може да ся товари; **вью́чный.** *Въ пондила-та лѣжать волови-ти оратни, коне-ти товарни.* 2) Само въ *ж. родѣ:* трудна, тяжка, струдна, неволна, нераздна; **непра́здная, бременна́я, чрева́тая, брюха́тая.**

Тукъ има бабъ жяловнъ,
Тукъ има булкъ товарнъ,
Тукъ има дребнъ дѣчица. *Пѣс.*

Това́рчина, *ум. ж.* отъ **това́ръ.** Товарець, товарча.

Това́рча, *ум. ср.* отъ **това́ръ.** Товарець, товарчина.

Това́ръ, *с. м.* 1) Стока или друго, натоварена на добытъкъ, на кола, на ладиѫ или на друго нѣчто да ся кара нѣйдѣ; юкъ, брѣмя; вьюкъ, грузъ, нагру́зка, кладъ, кла́жа, покла́жа. *Два товара дрьва. Тяжькъ, лекъ товаръ.* 2) Тяжка, непрнятна работа, тягота, мѫка, грыжа, брѣмя, юкъ; **бре́мя, но́ша, обу́за, тягость, кандалы́.** *Да гляда и чюжды дѣца бяше голѣмъ товаръ за неѫ.* 3) Прикя, прикиа, зестра, чеизъ, придань, придъ; **прида́ное.** — *Направи си товара*, направи си юка, направи си гръба, спечали. *Вдига ли магаря уши-ты си, ще врьли товара.*

Това́рѭ, ишь, —рилъ (**това́рвамь**), *гл. д.* Тварьѫ: 1) Качвамь, турямь стокѫ, товаръ на добытъкъ, на кола, на ладиѫ или на друго нѣчто да ся занесе нѣйдѣ; **вьючи́ть, грузи́ть, погружа́ть, навива́ть.** *Товарѭ конь. Товарѭ стокѫ за Цариградъ. Товарѭ кола съ сѣно;* **навива́ть повозку** сѣномъ. 2) Възлагамь нѣкому нѣкаквѫ трудноѫ, непрнятноѫ работѫ, правѫ нѣкому главоболие съ нѣчто; **обременя́ть, отягоща́ть.** *Все съ такыва грыжи мя товари.* 3) Врьгамь възъ нѣкого нѣчто, мѣтамь, качвамь нѣкому нѣчто. *Отъ данька му свалили нѣчто, та го мень натоварили.* —**рѭ-ся**, 1) *гл. възвр.* Награкамь, налѣгамь, натискамь нѣкого да направи нѣчто. *Му ся товарили на овчарь-тъ да и̑ѣ дать кошюлѫ-тѫ самовилчѫ. Царь-тъ не сакалъ да го пущать, ама, почто му ся товарилъ много, не келъ да му развыпеть кефъ-тъ и му далъ извинъ.* 2) *гл. стр.* Бъвамь товаренъ. — *Низко товари, высоко пѣй.*

Това́чка и **това́чкана**, *смякч.* отъ **това́.**

Товрѣ́мешний, —шьнь и —шень, шнꙗ, шне, *пр.* Оновавремешний. *Товрѣмешнити Блъгаре;* **Волга́ре того́ вре́мени.**

Тога́ и

То́га́ва, *нар.* Тогай, тогази, тогазь, тогась, тогы́, тогыва, тогывъ, тогызи, тогызь, тогысь, тада, тъга, тъгай, тъгъ, тъгы, тъгъва: 1) Въ, по онова врѣмя; тонова; **тогда́.** *Тогава продавали быволъ за парѫ. Тога ѫ бѣхъ младъ* 2) съѫз. Отговарꙗ на съѫзъ *когато;* **тогда́.** *Когато хлѣбъ не остане, тогава зелъ да пѣсти.* — Нарѣчиа *тога, тогава*, ставени съ прѣдлозъ, образувать нокъ нарѣчиа: **дотога́, дото́га́ва**, до онова врѣмя, дотонова; до того́ вре́мени, до тѣхъ поръ, дото́лѣ. *Дотогава има още цѣлѫ недѣлѫ* **Оттога́, отто́га́ва**, отъ онова врѣмя; **отту́да**, съ того́ вре́мени, съ той по́ры. *Оттогава е тѫй побрькань.*

Тога́вашний, —шьнь и —шень, шнꙗ, шне, *пр.* Что е бълъ тогава, тогашний, тогывашний, тогышний; **тогда́шній.** *Помнишь ли тогавашниа студъ?*

Тога́зи и **тога́зь**, в. **тога́, тога́ва.** *Тогазь бяше спанѣ свинско. Тогазь ти на хлѣба выкаше папо.*

Тога́й, в. **тога́, тога́ва.**

Тога́сь, в. **тога́ва** и **тога́.** *Кому кога дойде, тогась тягли.*

Тога́шний, —шьнь и —шень, шнꙗ, шне, *пр.* Тогавашний.

Того́ва, *вин. п.* отъ **то́ва.**

Тогы́ и

Тогы́ва и **тогы́въ**, в. **тога́, то́га́ва.** *Тогывъ ѫ бѣхъ младъ.*

Тлъченáкъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчкамся, *гл. вз.* в. **тóлчкамся**.

Тлѣчникъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчница, *с. ж.* Раст. *Portulaca oleracea*, тлъстига, тлъстика, тлъстица, тученица, тучница, тушница, кластица, овчя кластица; портулáкъ, блóшка.

Тлѣчнякъ, *с. м.* 1) Сѫдъ за чюкане въ него лукъ, чесънъ, агурида, тлъченицѫ и др.; стѫпа, тлъчёкъ, чотура, кльцанякъ, клацалникъ, врьтокѫщникъ; стýпка. *Кѫща безъ тлъчнякъ не быва.* 2) Кльчнякъ, кльцанякъ, тлъчёкъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчякъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобия; пестъ. 3) Дрьво за намѣщане ниши-ты, пищелкы-ты на станъ за килимы.

Тлъчѫ́, ёшь, *гл. д.* в. **тлъкѫ́**.

Тлѣчякъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣ́ѭ, ешь, **тлѣ́ялъ**, *гл. ср.* **Клѣ́ѭ**: 1) Горѫ полека безъ пламыкъ; тлѣ́ѭся, крѣ́ѭ, чмаѭ; тлѣ́ть, тли́ться. *Дрьво-то си тлѣе.* 2) Слабѣ́ѭ, линѣ́ѭ, копнѣ́ѭ, крѣ́ѭ, топѫ́ся, чезнѫ, чмаѭ; ныть, изнывáть, чáхнуть. —**ѭся**, *гл. възвр.* Тлѣ́ѭ въ 1-то знам.; тли́ться.

Тлѣ́ѭнѥ, *с. ср.* отъ **тлѣ́ѭ** и **тлѣ́ѭся**.

Тлюнець, *с. м.* Една рыба въ Охридско езеро.

Тнóкый, къ, ка, ко, *пр.* Тънкый. —**ко**, *нар.* Тънко.

Невѣстꙑ-тꙑ болнꙑ лѣжять,
Сокан-тꙑ пусти стоять,
Какъ шиени исносени,
На ковчезꙑ нарядени
При тнокꙑ-тꙑ имъ кошюли. *Пѣс.*

Тебе те назвееть, тноко си придѣла,
Тноко си прядѣла, ситно си ткаела;
Ѩ не ти донесѫ триста драмъ памбукъ,
Тꙑ да направишь триста лактие платно,
Отъ него ти сакамь зитосѫ ризѫ. *Пѣс.*

То, *съюз.* 1) Отговаря на условнꙑ-тꙑ съюзъ и съединява второ-то изречение съ прьво-то; то. *Ако приставашь тꙑ, то нека бѫде така;* бýде ты согласенъ, то пускáй бýдетъ такъ. *Ако (кога) не щешь, то прави каквото щешь;* колú не хóчешь, то дѣлай что тебѣ угóдно. *Ако има вѣкъ, то ще има и лѣкъ. Ако бы да му потрѣбвать парꙑ, то му дай двѣстѣ грошка;* въ слýчаѣ éсли понáдобятся ему дéньги, дай ему двѣсти пiáстровъ. *Ако бы мирно сѣдѣло, то не бы чюдо видѣло. Да не бяхъ видѣлъ съ очи-тꙑ си, то не щяхъ да вѣрвамь. Додѣ митирив хванѫли, та стигнѫла.*

Токо сѫ това думали,
Още го не надумали,
То тѫжькъ аспер дофт
Та си сѫ царя хванѫл

Като смꙑ ся родили, то кóли родúлись, то и умрѣ *е братъ, то му помогни* двѣ изречения, отъ конто противоположно заключение, мъисль; излиза, че, а то; окáзывается, что. *Азъ мꙑ му е сѫща майка, то м ха;* и дýмалъ, что онá ем а выхóдитъ, а окáзываетс мáчиха. *Да е нѣчто, а п Азъ мꙑслѭхъ, че си сирот за, че си билъ богатъ. Д каквѫ-годѣ облагѫ, а то н ся трудилъ* 3) Казвася и както въ изречение: *Подн паднахъ. — То (а то) д дѣ стѫпишь;* я поскольк Ты бы смотрѣлъ на что Повтарянъ показва: единъ пѫть, и — и, ту — ту; то- *то инакъ. То ми го дав ма. Марта е като мал плаче, то ся смѣе, то в грѣе.*

То, *мѣстоим.* ср. родъ отъ

То, *члѣн.* ср. род. един. чи

То, частица при относителнꙑ-т и нарѣчия. *Който, кокато,*

Тобóлець, лци, *с. м.* Кожан сеняе въ неѭ нѣчто прѣзъ мѣхъ, мѣшина улия, вули та, тагарджикъ, тахарджикъ ма, мѣхъ.

Тобóлица, *с. ж.* 1) Кожана ръ. 2) *Тоболици:* раст. пукалкꙑ, пукалчя; погремýш

Тобýлка, *с. ж.* Малка торби тóмка.

Това́, *мѣстоим.* ср. отъ **тóй** — Ставено съ прѣдлогъ **за** **затова́**: по тѫѭ причин поради това, затуй, затъй му, оттого, для того. —

Това́кана и **това́нкана**, ви

Това́нець, *ум. м.* и **това́н** **това́нъ**.

Товапóсамь, *гл. свр.* отъ —**сапый**, *прич. сшр.*

Товапóсвамь и **товапóсува** самь), *гл. д.* Покрꙑвамь к направямь тованъ на стам

***Това́нъ и това́нь**, *с. м. Т.* Таванъ: 1) Небе на кащи, подъ, подьръ, подаре, подере, потонъ; **потоло́къ**. 2) Праздно то мѣсто между покрыва и тована на градж; **подволо́ка, чарда́къ, черда́къ**. *Качился на тована. Простни дрѣхы-ты на тована.* 3) Малка станца на тованъ; **вы́шка, чарда́къ, черда́къ**.

Това́рвамь, *гл. мн-кр* отъ **това́рѫ**.

Това́реніе, *с. ср.* отъ **това́рѫ**.

Това́рецъ, *ум. м.* отъ **това́ръ**. Товарча.

Товари́на, *с. ж.* Дрьвянъ сждъ за дрьжиане и носеие въ него водж; бъклъ; **бакла́га**.

Това́рникъ, *с. м.* 1) Товарница. 2) Конь, что ся товари, товаренъ конь; **вью́чная ло́шадь**.

> Докарай, Петре, докарай
> Три коня, три товарника,
> Что сж носили товаръ,
> Да натоваримъ иманѣ. *Пѣс.*

Това́рница, *с. ж.* Тонга съ малкж разсохж на врьха, съ конто ся подпира еднж-тж странж на товаръ, додѣ ся натовари или разтовари другж-тж; вастогарка, възтогарка, индивакъ, индивачка, ластоварка, ластагарка, лостагарка, мьстягарка, остягарка, подпорошка, помагалка, товарникъ. *Товарница та има два краа.*

Това́рничка, *ум. ж.* отъ **това́рница**.

Това́рный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что носи товаръ, что може да ся товари; **вью́чный**. *Въ пондила-та лѣжать волови-ти оратни, коне-ти товарни.* 2) Само въ *ж. родѣ:* трудна, тяжка, струдна, неволна, непраздна; **непра́здная, бремéнная, чрева́тая, брюха́тая**.

> Тукъ има бабъ жяловнъ,
> Тукъ има булкъ товарнъ,
> Тукъ има дребнъ дѣчица. *Пѣс.*

Това́рчина, *ум. ж.* отъ **това́ръ**. Товарецъ, товарчя.

Това́рчя, *ум. ср.* отъ **това́ръ**. Товарецъ, товарчина.

Това́ръ, *с. м.* 1) Стока или друго, натоварена на добытъкъ, на кола, на ладиж или на друго нѣчто да ся кара нѣйдѣ; юкъ, брѣмя; вьюкъ, грузъ, нагру́зка, кладъ, кла́жа, покла́жа. *Два товара дрьва. Тяжькъ, лекъ товаръ.* 2) Тяжка, непрнятна работа, тягота, мжка, грыжа, брѣмя, юкъ; **бре́мя, но́ша, обу́за**, тягость, кандалы́. *Да гляда и чюжды дѣца биаше голѣмъ товаръ за неж.* 3) Прикя, прикиа, зестра, чеизъ, придань, придъ; **прида́ное**. — *Направи си товара*, направи си юка, направи си гръба, спечали. *Вдига ли магаря уши-ты си, ще врьли товара.*

Това́рѫ, **нишь**, —рилъ (**това́рвамь**), *гл. д.* Тварѫ: 1) Качвамь, турямь стокж, товаръ на добытъкъ, на кола, на ладиж или на друго нѣчто да ся занесе нѣйдѣ; **вьючи́ть, грузи́ть, погружа́ть, навива́ть**. *Товарѫ конь. Товарѫ стокж за Цариградъ. Товарѫ кола съ сѣно;* **навива́ть** повóзку сѣномъ. 2) Възлагамь нѣкому нѣкаквж трудніж, непрнятніж работж, правы нѣкому главоболие съ нѣчто; **обременя́ть, отягоща́ть**. *Все съ такыва грыжи мя товари.* 3) Врьгамь възъ нѣкого нѣчто, мѣтамь, качвамь нѣкому нѣчто. *Отъ данька му свалили нѣчто, та го мень натоварили.* —**рѫ́ся**, 1) *гл. въвр.* Награкваль, налѣгамь, натискамь нѣкого да направи нѣчто. *Му ся товарили на овчарь-тъ да и̑ ѫ дапть кошюлж-тж самовилцѫ.* *Царь-тъ не сакалъ да го пущать, ама, почто му ся товарилъ много, не келъ да му равсыпеть кефъ-тъ и му далъ изинъ.* 2) *гл. стр.* Бывамь товаренъ. — *Низко товари, высоко пѣй.*

Това́чка и **това́чкана**, *смякч.* отъ **това́**.

Товрѣ́мешний, —шьнь и —шень, шниа, шне, *пр.* Оновавремешний. *Товрѣмешнити Блъгаре;* Болга́ре того́ вре́мени.

Тогá и

То́га́ва, *нар.* Тогай, тогази, тогазь, тогась, тогы́, тогыва, тогывъ, тогызи, тогызь, тогысь, тада, тъга, тъгай, тъгъ, тъгы, тъгъва: 1) Въ, по онова врѣмя; тонова; **тогда́**. *Тогава продавали быволъ за парж. Тога и бѣхъ младъ* 2) съмз. Отговаря на съмзъ *когато;* **тогда́**. *Когато хлѣбъ не остане, тогава зелъ да пѣсти.* — Нарѣчиа *тога, тогава*, ставени съ прѣдлозы, образувать нови нарѣчиа: **дотога́, дото́га́ва**, до онова врѣмя, дотонова; до того́ вре́мени, до тѣхъ поръ, дото́лѣ. *Дотогава има още цѣлж недѣлж* **Оттога́, отто́га́ва**, отъ онова врѣмя; **отту́да**, съ того́ вре́мени, съ той по́ры. *Оттогава е тжй побрькань.*

Тогáвашний, —шьнь и —шень, шниа, шне, *пр.* Что е былъ тогава, тогашний, тогывашний, тогышний; **тогда́шній**. *Помнишь ли тогавашниа студъ?*

Тогáзи и **тогáзь**, в. **тога́**, **тога́ва**. *Тогазь биаше спанѣ свинско. Тогазь ти на хлѣба выкаше папо.*

Тогáй, в. **тога́**, **тога́ва**.

Тогáсь, в. **тога́ва** и **тога́**. *Кому кога дойде, тогась тягли.*

Тогáшний, —шьнь и —шень, шниа, шне, *пр.* Тогавашний.

Того́ва, *вин. п.* отъ **то́ва**.

Тогы́ и

Тогы́ва и **тогы́въ**, в. **тога́**, **то́га́ва**. *Тогывъ на бѣхъ младъ.*

Тогъ́вашний, —шьнь и —шень, шиꙗ, шие, *пр.* Тогавашний.

Тогъ́зи, тогъ́зь и тогъ́сь, в. тога́, то́га́ва.

Тогъ́шний, —шьнь и —шень, шиꙗ, шие, *пр.* Тогавашний.

То́да, им. соб. женско.

Тодо́ра, им. соб. женско. *Не е Тодора запрѣдъ хора*

То́дорица, *с. ж* Тудорица, Тодоровъ день, прьва та сѫбота на великъı постъı. Тоꙗ день разкарвать коне-тъı, а понѣйдѣ носять въ цръквѫ колаци за волово здравие.

То́доръ и то́дъръ, *с. м.* Животина сльменъ. *Тодоре, тодоре, пусти баби роговы!*

Тодори́нъ, им. соб. мѫжско.

То́зи, та́зи, то́зи, тѣзи, *мѣстоим.* Тоꙗ, таꙗ, това, тие.

То́зика и то́зикана, *мѣстоим.* **То́зи.**

***Тозлу́ци**, *с. м. мн. Т.* Тузлуци, обувка калцуни безъ ходила, обува само пищялъ-тъı; томаци, калци, наглавци, прътеници, доколѣници, бечвъı, дизии; на́говици, на́галенокъ. *Шкарени тозлуци.*

***Тозъ**, *с. м. Т.* Прахъ; пыль. *Тозъ-шикеръ;* са́харный пѣсо́къ.

Тозь, тазь, тозь, тѣзь, *мѣстоим.* Тоꙗ, таꙗ, това, тие.

***Той**, *с. м. Т.* Птица *Otis tarda,* дропла, дива мисирка; драхва́.

Той, то́ꙗ, то́е, то́и, вм. **твой, тво́ꙗ, тво́е, тво́и.**

Тоꙗ-та майка си прѣмѣнува,
Тои-ти братиа коне сѣдлѣхѫ,
Тои-тъı сестръı кътъı кычахѫ,
Тои-тъı снахъı колакъ мѣсѣхѫ,
Че ке ти дойдать на тебь на гостие. *Пѣс.*

Азе съмь рѣчи дочюла:
Тодорка тоꙗ ке бъıде. *Пѣс.*

Хайде да си мѣнимъı
Тое-то сръдце на мое-то,
Мое-то сръдце за твое-то,
Тои-тъı очи за мои-тъı! *Пѣс.*

Той, та́ꙗ, това́, *мѣстоим. показ.* 1) Тоꙗ, таꙗ, това. 2) Онъıй, онꙗ, онаꙗ, онова, ной, наꙗ, нова, другъıй. *Дѣца кога ся плукаать мегю себе, на той свѣтъ ке ме лижешь, му вика едно-то на друго-то. Слушай вамо, приятеле, кога ке го найшь Бога, те молиме да го прашаш и за насъ, чункимь сме отъ найлоши-тъı арамии на вѣкъ-въ, на той вѣкъ кай ке нъı клаить? На овой вѣкъ съмь ся мѫчилъ, тики и на той вѣкъ да ся мѫчѫ.*

Той, тꙗ и та́ꙗ, то, *мѣстоим.* лично трете лице; онъ, она, оно; **онъ, она́, оно́.** *Той го купи, тꙗ го мѣси, то го изгаде. Той коли, той бѣси,* всичко може да прави, отъ него всичко ся пъıта, той има власть, той заповѣда; онъ тамъ всѣмъ воро́чаетъ, во́ля его́ тамъ зако́нъ. *Тии (тие, тъıа, тѣ) не мъıслять за сетнины-тъı.*

Бръго пойди на нашѫ царицѫ,
Таꙗ, Симонъ, изавъ ке ти дать. *Пѣс.*

— Дат. пад. **не́му, му; ней, й́, ѣ, ю, ной, не́зѣ, не́йзѣ; имъ, нимъ, тѣмъ;** **ему́, ей, ней, нимъ.** *Нему го дадохъ и дадохъ му го. Кажи го ней и кажи й́ го. Не ѣ давать Господь незѣ челядь за добро-то незино. Помози Богъ, ѣ рекольѣ чловѣкъ-тъ на женѫ-тѫ.*

Марко си ю потихомь говори:
Такомь Бога, гъздава дѣвойка,
Казуй, море, отъ коѭ си родѫ? *Пѣс.*

А майка ю потихомь говори:
Леле щерко дели Магдалино,
Ете иде Марко со сватовъı. *Пѣс.*

Задрѣмала обѣдна Мариа,
Задрѣмала у честнъı трапезъı;
Ной си чини, никой ѣ не види,
Нъ ѣ видѣ кума и кумица. *Пѣс.*

Пратилъ имъ малко хлѣбець. Далъ го тѣмъ. Сега и намъ и тѣмъ е добрѣ.

Такомь Бога, шарца добра кониа,
Че излѣзать моминъı тъı сестръı,
Че излѣзать, та че тя прихванать,
Дижюй главѫ и нимъ си не давай. *Пѣс.*

— Вин. падежь **не́го, го, га; не́ѭ, ѫ, ню, ю; тѣхъ, гъı, нихъ, ихъ, ни́ми, нимъ;** его́, её, ихъ, нихъ. *И него ще постигне таꙗ проклятиа. Хванѫ го и го затвори. Послушя го. За неѭ ли мъıслишь, за тѫѭ пустѫ осойницѫ? остави ѫ! Погони змиѫ-тѫ да ю хване.*

Пошла Лада на водѫ
Съсъ кованѫ вѣдрицѫ,
По ню иде младъ войно. *Пѣс.*

За тѣхъ приказвать, че гъı въ село не щѫть. Да гъı хванешь, та да имъ го обльскашь о главѫ-тѫ.

Хой въı Турци Анадолци,
Азъ си имамь до три сестръı,
Ними да си изъ опътамь,
Али да ми потурчите,
Али да ми загубите. *Пѣс.*

Задалиси силни-нѣ нѣтрове,
Задалиси мъглъı и прахове,
По нимъ идѫть силнъı вилиции. *Пѣс.*

— Съкратенъı-тъı формъı отъ дателенъ падежь **му, й́, имъ** ся употрѣбявать и вмѣсто притежателнъı мѣстоименига неговъ, негова, негово, негови; неинъ, нейна, нейно, нейни; тѣхнъ, тѣхна, тѣхно, тѣхни. *Баща му, майка му, дѣтя-то му, ка-*

щя-та му. Крак-тъ и́, дрѣха-та и́, перо-то и́, обуща-та и́. Конь-тъ имъ, крава-та имъ, теля-то имъ, пилци-ты имъ. — Дат. и вин. пад, отъ това мѣстоимение понѣкога ся употрѣбява удвоено, и двѣ-тъ формы, за усилване: *На него сжщия му го кажи Нему му го дадохж. Него го хванжхж. Ней и́ казвать. Неѣ ѣ плюють, тя мысли, че роса ѣ роси. Тѣмъ имъ казвать. Тѣхъ гы хокать.* — Понѣйдѣ и понѣкога употрѣбявать мѣстоимение-то нарядъ съ имя-то, което то замѣства. *Стояна го бихѣ. Дѣтя-то го наказахж. Наши-ти гы нѣма.*

Ни татка жалѣ, ни милѣ майка,
Токъ са го жалѣ лудо-то младо. *Пѣс.*

Посврьшился Митре Поморячча,
Ѣ посврьщи Марѣ Бѣлоградскѣ.
Богъ го убилъ Петре Вайрадинча! *Пѣс.*

— Формы тъ **него, неѣ, тѣхъ** нѣкои понѣкога употрѣбявать вмѣсто указателны мѣстоименна. *Каквото ви казвать, него не правите, а каквото си вые знаете. Когато вы храни, неѣ слушайте. Които краджть, тѣхъ затварять.* — Нѣкои вмѣсто *и́, ней, имъ* изричать *хи́, нѣхи, хми*, та казвать: *азъ хи́ казахъ. Майка хи́. Дай гы нехи.*

Та ся ни единъ не сѣти,
Че хми е мома кехаја. *Пѣс.*

— Понѣйдѣ вмѣсто *та́ж, не́ѣ* и *ѣ* казвать *та́гѣ, нѣгѣ* и *гѣ*.

Како да не смъ роднина:
Тагја е отъ сестрѣ мома,
Тагја е на мене мнука. *Пѣс.*

Сонъ сонила Ѣновица,
Кадѣ лѣтаѣть два гълѣба,
Право кадѣ негѣ идать. *Пѣс.*

Златинъ-тъ снахъ
Вѣнецо и́ плетіахѣ,
Милъ-тъ братја
Въ носило гѣ носіахѣ. *Пѣс.*

Тóйзи, та́йзи и **тази, тазь** и **този, тозь**, *мѣстоим.* Тоя.

Тойзика и **тóйзикана**, *мѣстоим* Тойзи.

Тóка, *с. ж. Правѣ токѣ: а)* Хващамъся за рѣкѣ, кога ся срѣщнемъ за да ся поздравимъ, да си честитимъ нѣчто. *б)* Чюкамъ си чашѣ-тѣ съ чаши-тъ на другы-тъ, кога напивамъ за нѣчто. *Сега зять-тъ и братими ти цѣлувать рѣкѣ на священика, на кума и на пѐстары-тъ, а съ другы-тъ само ся хващать за рѣкѣ, правѣть токѣ.*

Ми помилѣ Марко Кралевике
Покрай портъ папа-Николовъ
И ся врати у попа Николѣ;
Кога видѣ дѣвойкѣ у дворовъ,
Стори токѣ и назадъ ся врати. *Пѣс.*

***Тока́**, *с. ж. Т.* Пряждило, пряжка; **пря́жка.**

Тока́чка, *с. ж.* Домашина кокошка *Numida meleagris.*

***Токпа́къ**, *с. м.* Тотмакъ.

Тóкмо, *нар.* 1) Тъкмо, равно, наплъно, тамамъ; **ро́вно.** *Токмо три годины*, равно, тамамъ три годинъ. 2) Наравно, барабаръ, успорядъ, заедно; **вмѣстѣ, паралле́льно.**

Ой невѣсто, мори будалисто,
Что повяса и напрѣдъ излѣзе,
За да ходишь токмо тъ съ зитја?
Ѣ ела си со мене да ходишь
Токмо равно, како что прилѣга! *Пѣс.*

3) Еднакво, по равно, исто, тъкмо; **одина́ково.**

И му рече Ѣнкула Николу:
Хайде сега, мое мило брате,
Токмо стокѣ мъ да дѣлимъ. *Пѣс.*

Токмогла́въый, въ, ва, во, *пр.* Стъкмоглавъый, еднаквъый, приличнъый, едночнъый, подобнъый; **одина́кій, подо́бный, похо́жій.**

И изставилъ три лѣкъ дѣвойкъ,
Едноликъ, три-тъ токмоглавъ. *Пѣс.*

Токмоно́жечкъ, *нар.* Съ два-та крака въ едно врѣмя и заедно. *Тропяшкомь токмоножечкъ го прѣхрипувамь*, прѣскачамъ го и съ два-та крака едноврѣмено.

Тóкнѣ, ешь, —нѣлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тóчнѣ.**

Токо и туку, *нар.* Тике: 1) Стига, само, нека само, текъ, салъ, салъ, саде; **то́лько, лишь.** *Токо да дойде, та щемъ видѣ. Токо да плати;* **лишь би заплати́лъ.** *Токо да е така. И това ще да стане, токо да смы живы.* 2) Не съ другъго, а единъ, не повяче; само, саде, салъ, салъ; **то́лько.** *Токо азъ съмъ дошълъ. Токо това ны е останжло.*

Та ся Боіана заврьнѣ
Ту налѣво, ту надѣсно;
Кога ся назадъ обрьнѣ,
Токо Керима бѣ остала
Въ тѣнъ златѣ кочинѣ. *Пѣс.*

Па се Татунче заврьтѣ
Налѣво още надѣсно,
Отъ триста души манафъ
Токо троица остали. *Пѣс.*

3) Само, понѣ, баре, баремъ, баръ, баже, бажѣмъ, божемъ, саде, салъ, салъ; **по кра́йней мѣрѣ, хотя́, хотя́ бы, лишь, всё тако́й.** *Прави му каквото щешь, токо не го бій.* 4) Наглядъ, да си види да ся чини, само, колко, саде, салъ, салъ; **лишь бы, то́лько бы.** *Токо да си е. Иди, токо да ся каже, че си ходилъ.* 5) Всякога, постоянно, само, саде; **то́лько.** *Токо си каде, токо си казва Токо ходи и дохожда, токо прѣхожда. Не е работа токо да хоратишь. Не работишь, токо си разправяшь.* 6) Не одавна, не по́-рано;

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Мъжъ отъ нашия
Не умѣлъ рѣза изтрие
Тоя умѣлъ тъмъ трагнало [illegible]

Аз съ Марко ще съ добро живѣ
Не ще плаче тоя [illegible]
Тоя плаче тъмъ чивнала
Тоя обрала черешиче плаче [illegible]

Токо-що, токо-що и т. н. толкоз-що, както-толкоз. *Токо що отиде и веднага се върна. Токо що мислех и умрях.*

Токо бѣ, токо ли, тъкмѣ бѣ. [illegible] *Токо бѣ толкоз ме сплашил-та.* [illegible] *Токо ли* [illegible] *за вечеря-та.* — *Токо ми* [illegible] *за умрѣние, за пръволѣние* [illegible] *Токо ми Богъ; ей Богу. Токо ми* [illegible] *храмъ Божий!* — *Токо реч.* [illegible] *речъ-та, почти: почти.* — *Токо оно е бума, тоя ако ще би отъ тъма. Токо оно е мажъ, като лапо ев ожъ Токо оно ми е у кротуна онолко. Токо ми свята недѣля нѣкога не е била. Токо ми тоя глас Божи! Токо ми тоя святой кротъ! Тока ми сила-та Божия! Токо ми что вѣтри и что облачи!*

Токовина, с. ж. Плата за кола приготвена сиромашка, що плашат на господаря на чиято ливада влиза добитък, за сиромашка [illegible] отишина.

***Току́нъ**, с. м. *Гр.* Такунъ.

Токъ, с. м. Изсѣчено и убито мѣсто, дѣто вършатъ жито; гумно. врахъ. врьхъ. врѣшило. харманъ: токъ, гумно. *Останалъ е сичъ сокъ на токъ токъ Вилъ на токъ-та, сипе край рѣкж.*

То́ла, им. соб. женско.

То́лё, им. соб. мжско.

Толи́ко, *нар.* Толкова.

Толка́вамъ, ва, во, *пр.* Толкова голѣмъ, колкото нѣкой другъ. колкото нѣщо показано: толъкъ. толчавамъ, солкавамъ. оволкавамъ. *Доиссли ми толкавамъ камыкъ.*

То́лко, *нар.* Толкова. *Колко знае баба, толко бае. Колко сърдце болѣло, толко очи плакали. Колко сърдце жалило, толко и пожъ журжж оржжалъ*

То́лкова, *нар.* Колкото и друго нѣщо: такова число; толко, толкози, толкозъ, тол-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Толкоза́гиншній. — жъ [illegible]

Толкозгоди́шній. — жъ [illegible]

То́лкози. [illegible]

То́лкозина. [illegible]

То́лкозъ и **то́лкосъ**, ъ. [illegible] *кстати и нож плашетъ. Колко* [illegible] *колкозъ* [illegible] *колкозъ* [illegible] *и царска-та*

***Толу́ба**, с. ж. *Т.* Тулуб

***Толу́нъ**, с. м. *Т.* Тулунъ.

То́лчёвъ, ва, во, *пр.* Толчи

То́лчкамся, *гл.* *св.* Тлъчк [illegible] Бѣлтѣнъ съ нѣйца да [illegible] *нѣмъ борятъ* крѣшкся, к *нѣйпами, кокаться. Прѣзъ* [illegible] *ликомска сеймица отца* [illegible] *кать гоя крѣшятъ съ ки*

То́лчканіе, с. *ср.* отъ **то́лч** клъцане.

То́лчкавъ, ва, во, *пр* Толче кавъ.

То́лъкъ, толка, толко, *пр.* чавъ. толчёвъ.

Тома́къ, ки, с. м. Гозлуци.

Събу си черны ботуш
Ботуши, бѣлы томаци.

Тома́на, им. соб. женско.

***Тому́къ. тому́къ-ага́**, в. [illegible] **ру́къ-ага́**.

Тому́, тому́ва, тому́зи, тои дат. над. отъ **то́и**. *Тому бѣ, а на себе си правен*

То́ня, им соб. женско.

То́нё, им. соб мжско.

То́нко, ковци, с. м. 1) Зат чанско 2) Глупакъ, ахмак рякъ.

То́нкый, —нъкъ и —нокъ Тънкый.

То́нова, *нар.* Тогава; тогда

дотогава. *Отъ тонова*, оттогава. *Оттонова досенова*, оттогава досега.

На ти, Младене, къткица,
Додѣ е къткa весела,
Дотонова ке тя чакамь;
Хване ли къткa да вяхне,
Тога ке да ся утъкимь. *Пѣс.*

Тóнчё, ми соб. мѫжско.

Тóнче, *с. ср.* Въ пѣсень:

На всякому свата по конча хранено,
По конча хранено и по тонче вино.

Тóнѫ, ешь, — нал, *гл. ср.* Танясвамь, тенясвамь, тинясвамь, тънясвамь, тонясвамь. *Стомна-та тоне.*

Тонáсамь, *гл. свр.* отъ **тонáсвамь**. Да танясамь.

Тонáсвамь и **тонáсувамь** (да тонáсамь), *гл. ср.* Танясвамь.

Тонáсване и **тонáсуване**, *с. ср.* отъ **тонáсвамь**.

Топáлецъ, *ум м.* и **топáлчя**, *ум. ср.* отъ **топáлъ**.

***Топáлъ**, *пр. неизм. Т.* Что има кракъ недѫгавъ, та не ходи съ него добрѣ

Тóпамь (**тóпвамь**, да **тóпнѫ**, **тóпнувамь**), *гл. д.* Удрямь, блъскамь нѣчто да грьми; тупамь, тъпамь. *Топамъ топанъ*

Тóпане, *г. ср.* отъ **тóпамь**. Тупане, тъпане.

Топанъ, *с. м.* Тъпанъ. *По сватбѫ топани.*

Тóпань, *с. ж* Възъ-гасто мастие, что ся топи или яде съ вилица; яхния.

***Топарлáкъ**, *пр. неизм. Т.* Валчистъ.

Топáчкы, *с. ж. мн.* Дебелы мяснаты чюшкы, пиперкы; бумбаркы, калункы, шапкы, топузкы.

***Топáчь**, *с. м. Т.* Топка, буца, валка; комъ, глы́ба, кáтишъ. *Топачь сыренѥ*, дрѣнъ. *Топачь земьк;* глы́ба.

Тóпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тóпамь** и **тонѫ**.

Топéне, *с. ср.* отъ **тонѫ**.

Топенúкъ, *с. м* Хлѣбъ, топенъ въ вино или въ разрѣденъ медъ, да ся раздава за нѣчто.

Топéница и **топéйница**, *с ж.* 1) Хлѣбъ отъ пшенично брашно, уварено по́-напрѣдъ като качамакъ, изсъпанъ въ тепсиѫ, размѣсенъ съ мазь или масло и опеченъ въ фурнѫ; попарникъ. Тоя хлѣбъ нарѣзвать на залци, прѣпрьжвать го съ масло и тогава го ядѫть. 2) Кжпане младоженци на Богоявление.

Тóпецъ, *ум м.* отъ **топъ**.

Тóпикъй, къ, ка, ко, *пр.* Питовнъй, питомнъй, домашний; приру́ченный. *Топика гжска.*

Топи́ло, *с. ср.* Мѣсто на рѣкѫ, виръ, дѣто топять стьбла-та на конопъ, на ленъ.

Жьабъ крякать по топила,
Дѣдо сѣка, че сѫ момъ. *Пѣс.*

Тóпка, *с ж* 1) Валчисто нѣчто: топачь, буца; комъ, кáтишъ, шаръ. *Топка снѣгъ. Топка на кантарь*, топузъ, кънакъ, кукуда. 2) Направа за игрѫ като топкѫ; топъ. лопка; мячъ. *Игра на топкѫ.* 3) *Топкы*, растение нѣкакво.

Тóпление, *с. ср.* отъ **тóплѫ** и **тóплѫся**.

Тóпленъй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тóплѫ**.

Топлúйка, *с. ж.* Игла за зашиване съ нѣкъ нѣчто, има топчицѫ на единъя си край; топлина, иглянка, крафица, чомалюшка; булáвка.

Топлúкъ, *с. м.* 1) Топло то врѣмя прѣзъ година-та; горящинъ-тъ. *Настанѫ топликъ-тъ*, горящинъ-тъ. 2) Топлина. *Топликъ-тъ пробива изъ земьк-тѫ.* 3) Топлъ изворъ. 4) Мѣсто на рѣкѫ, дѣто зимѣ никога не замрьзва. 5) Виръ, дълбоко мѣсто на рѣкѫ, дѣто рыбъ-тъ прѣкарвать зимѫ-та; скровище, ято; ятóвь, ятóвье.

Топлинá, *с. ж.* 1) Приятна за чювства-та температура; тепло́, теплотá. *Ако ти е топло, бери си топлинѫ за зимѫсь.* 2) Топло врѣмя; тепло́. *Вънь е топлина.*

Топлинкá, *ум. ж.* отъ **топлинá**. Малка топлина.

Топлúца, *с. ж.* Топла, марна вода. *Топлица вода пиена*

Тóпличкъй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **топлъй**; тѣпленькій.

***Топлúѭа**, *пр. неизм Т.* Что има топкѫ. *Топлиѭа игла*, иглянка, топлийка, крафица, чомалюшка; булáвка.

Тóплъй, —пълъ, ила, ило, *пр.* Что има топлинѫ, что не е ни студенъ, ни горящъ; тѣплый. *Топълъ хлѣбъ*, още не изстыналъ. —**пло**, *нар.* Кога има топлинѫ, ни студено, ни горящо; тепло́. — *Желѣво-то ся чюка (бий желѣво то), докле е топло. Топълъ съмь като въ майчинѫ пазухѫ. Гложди, бабо, сухы дрѣнкы, додѣ дойде топла пита. Топълъ хлѣбь (топло вино) бие женѫ-тѫ. Топло ли е грѣня-то, топли сѫ достове-ти. Изъ едны уста и топло и студено. Кога думашь топло ми е, вардися да не извстынешь. Заемѫтъ кожюхъ топло не дрьжи.*

Твои-тъ очи два кладенца,
Едень студенъ, другый тополъ. *Пѣс.*

Тóплѫ, нишь, —лúлъ, *гл. д.* 1) Давамь топлинѫ; грѣя, сгрѣвамь, стоплювамь; грѣть, согрѣвáть, обогрѣвáть. *Грѣе. ала не топли.* 2) Правя топло; грѣя, сгрѣвамь, стоплювамь, загрѣвамь, огрѣвамь; дѣлать горáчимъ, грѣть, согрѣвáть, огрѣвáть, отогрѣвáть, оттáпливать.

тóлько. *Сега токо дойде.* 7) Веднага слѣдъ нѣчто; чтомъ, когато; тóлько что.

Токо ся сватбж разтури,
Груё ойде на механж. *Пѣс.*

Токо туй Павунка издума,
Койчё ся отъ душьк отдѣли. *Пѣс.*

8) Изведнажъ, ненадѣйно; вдругъ, внезáпно, нечáянно. *Дѣто си сѣдкахмы, той токо скокнж и ся врьли изъ прозореца долу.* 9) Като съжз. А, нъ, но, най; но.

Мамо-ле, стара мащехо,
Не уловихъ рыбж морунж,
Токо уловихъ главж тръговскж. *Пѣс.*

Ай тъ Марко, ай тъ добъръ юнакъ,
Не мой кльни горж Динкж горж,
Токо кльни старж самовилж,
Что собрала седумдесять кладенци! *Пѣс.*

Токо что, токо като, чтомъ; тóлько-что, какъ-тóлько. *Токо что дойде и подкачи да лудува. Токо что изрѣче и умрѣ* — *Токо до*, близо до, съвсѣмъ близо. *Токо до полы-ты на планинж-тж*, до самы-ты полы на планинж-тж. — *Токо ми*, за увѣрение, за прѣпалание; тако ми. *Токо ми Бога;* ей Бóгу. *Токо ми тови храмъ Божий!* — *Токо речи*, като речи, тако речи, почти; почтú. — *Токо да е дума, та ако ще бы отъ хумж. Токо да е мжжь, като лайно въ дъждъ. Токо да ми е у кратунж опашь. Токо ми свята недѣля надовы не донела. Токо ми тови глась Божий! Токо ми тови святый крьсть! Тока ми силж-тж Божиж! Токо ми что вѣдри и что облачи!*

Тóковина, *с. ж.* Плата за кола приготвенж сирадликж, что плащать на господаря на земж-тж онъя, които бержть тамъ сирадликж-тж; огнищина.

***Токýнъ**, *с. м. Гр.* Такунъ.

Токъ, *с. м.* Изтесано и убито мѣсто, дѣто врьшьть жито; гумно, врахъ, врьхъ, врьшило, харманъ; **токъ**, гумнó. *Останжлъ е суха соха на голъ токъ Вилы на токъ-тъ, снопе край рѣкж.*

Тóла, им соб. женско.

Тóлё, им. соб. мажско.

Толúко, *нар.* Толкова.

Тóлкáвъ, ва, во, *пр.* Толкова голѣмъ, колкото нѣкой другъ, колкото нѣчто показано; толъкъ, толчкавъ, солкавъ, оволкавъ. *Донесли ми толкавъ камыкъ.*

Тóлко, *нар.* Толкова. *Колко знае баба, толко бае. Колко срьдце болѣло, толко очи плакали. Колко срьдце жалило, толко и покасъ хуржж дрьжалъ.*

Тóлкова, *нар.* Колкото и друго нѣчто: такова число; толко, толкози, толкозь, толкось, солкова; **стóлько**, с
толкова, колкото и тебъ
ми давашь толкова мно
чини. Толкова ли сьмь
толкова, близо толкова,
цень. *Не с до толкова л*
толкова глухъ, дѣто нич

Толковагодúшний, —шы
шна, шне, *пр.* Что е отъ
что има толкова годины;
Толковагодишна работа.

Толкозгодúшний, —шьнь
шне, *пр.* Толковагодишний.

Тóлкози, *нар.* Толкозь, т
Колкото му бой-тъ дълг
умъ-тъ кжсъ.

Тóлкозúйна, *пр* Толкова
видѣхъ събрани толковми

Тóлкозь и тóлкось, *нар.*
За толковь и попадик
кстáти и попъ плáшетъ.
болемъ ли си, та тя то.
Колкото главы, толковь
кото пó-много, толковь
кото ходилъ, толковь и
ковь кусурець и царска-т

***Толýмба**, *с. ж. Т.* Тулумб

***Толýмъ**, *с. м. Т.* Тулумъ.

Тóлчёвъ, ва, во, *пр.* Толчя

Тóлчкамся, *гл. вз.* Тълчк
на Велидень съ яйца да
излѣзе борчя; крьшкся, к
я́йцами, кóкаться. *Прѣзъ*
ликденскж седмицж дѣца
кать (ся крьшять) съ я

Тóлчканю, *с. ср.* отъ **тóлч**
клъцане.

Тóлчкавъ, ва, во, *пр* Толчё
кавъ.

Тóлъкъ, толка, толко, *пр.*
чкавъ, толчёвъ.

Томáкъ, ци, *с. м.* Тозлуци.

Събу си черкъы ботуш
Ботуши, бѣлъы томаци.

Томáна, им. соб. женско.

***Томрýкъ, томрýкъ-агá**, в.
рýкъ-агá.

Тому́, тому́ва, тому́зи, тов
дат. над. отъ **тóя.** *Тому*
бобъ, а на себе си празе

Тóна, им соб. женско.

Тóнё, им. соб. мажско.

Тóнко, ковци, *с. м.* 1) Заго
чанско. 2) Глупакъ, ахмак
рáкъ.

Тóнкый, —нъкъ и —нокъ,
Тънкый.

Тóнова, *нар.* Тогава; **тогдá**

дотогава. *Отъ тонова*, оттогава. *Оттонова досенова*, оттогава досега.

Нѣ ти, Младене, къ̀тчицѫ,
Додѐ е къ̀тка весела,
Дотонова ке тя чакамь;
Хване ли къ̀тка да вѧхне,
Тога ке да ся утѣкмѫ. *Пѣс.*

Тóнчё, ѝи соб. мѫжко.

Тóнче, *с. ср.* Въ пѣсень:

На всѣкому сната по конча хранено,
По конча хранено и по тонче вино.

Тóнѫ, ѐшь, — **нàлъ**, *гл. ср.* Танцѹвамь, тенцѹвамь, тинцѹвамь, тънцѹвамь, тонцѹвамь. *Стомна-та тоне.*

Тонѝсамь, *гл. свр.* отъ **тонѝсвамь**. Да танцѹсамь.

Тонѝсвамь и **тонѝсувамь** (да **тонѝсамь**), *гл. ср.* Танцѹвамь.

Тонѝсване и **тонѝсуване**, *с. ср.* отъ **тонѝсвамь**.

Топàлецъ, *ум. м.* и **топàлчя**, *ум. ср.* отъ **топàлъ**.

***Топàлъ**, *пр. неизм. Т.* Что има крàкъ недѫгавъ, та не ходи съ него добрѣ

Тóпамь (**тóпвамь**, да **тóпнѫ**, **тóпнувамь**), *гл. д.* Удрѧмь, бльскамь нѣчто да грѣми: тупамь, тъпамь. *Топамъ топанъ*

Тóпане, *г. ср.* отъ **тóпамь**. Тупане, тъпане.

Топанъ, *с. м.* Тъпанъ. *По сватбѫ топани.*

Тóпань, *с. ж* Възъ-гѫсто ѫстие, что ся топи или ѫде съ вилицѫ; ѫхнѧ.

***Топарлàкъ**, *пр. неизм. Т.* Валчистъ.

Топàчкы, *с. ж. мн.* Дебелы мѧснатѣ чюшкы, пиперкы; бумбаркы, малункы, шапкы, топузкы.

***Топàчь**, *с. м. Т.* Топка, буца, валка; комъ, глы́ба, кàтишъ. *Топачь сыренѥ*, дрѣнъ. *Топачь земѫ*; глы́ба.

Тóпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тóпамь** и **топѫ́**.

Топéне, *с. ср.* отъ **топѫ́**.

Топенѝкъ, *с. м* Хлѣбъ, топенъ въ вино или въ разрѣденъ медъ, да ся раздава за нѣчто.

Топéница и **топéйница**, *с ж.* 1) Хлѣбъ отъ пшенично брашно, уварено по́-напрѣдъ като качамакъ, изсѣпанъ въ тепсиѫ, размѣсенъ съ мазь или масло и опеченъ въ фурнѫ; попарникъ. Тоя хлѣбъ нарѣзвать на залци, прѣпрѣжвать го съ масло и тогава го ѫдѫть. 2) Кѫпане младоженци на Богоѩвление.

Тóпецъ, *ум м.* отъ **топъ**.

Тóпикъй, **къ**, **ка**, **ко**, *пр.* Питовнъй, питомнъй, домашний; приру́ченный. *Топика гѫска.*

Топѝло, *с. ср.* Мѣсто на рѣкѫ, виръ, дѣто топять стьбла-та на конопъ, на ленъ.

Жьабъ крякать по топила,
Дѣдо сѣка, че сѫ момъ. *Пѣс.*

Тóпка, *с ж* 1) Валчисто нѣчто: топачь, буца; комъ, кàтишъ, шаръ. *Топка снѣгъ. Топка на кантаръ*, топузъ, кѫпакъ, кукуда. 2) Направа за игрѫ като топкѫ; топъ. лопка; мячъ. *Игра на топкѫ.* 3) *Топкы*, растение нѣкакво.

Тóпление, *с. ср.* отъ **тóплѫ** и **тóплѫся**.

Тóпленъй, **нъ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **тóплѫ**.

Топлѝйка, *с. ж.* Игла за зашиване съ нѣкъ нѣчто, има топчицѫ на единъя си край; топлина, иглянка, крафица, чомалюшка; була́вка.

Топлѝкъ, *с. м.* 1) Топло то врѣмя прѣзъ годинѫ-тѫ; горящинъ-тъ. *Настанѫ топликъ-тъ*, горящинъ-тъ. 2) Топлина. *Топликъ-тъ пробива изъ земѫ-тѫ.* 3) Топлъ изворъ. 4) Мѣсто на рѣкѫ, дѣто зимѣ никога не замрьзва. 5) Виръ, дълбоко мѣсто на рѣкѫ, дѣто рыбъ-тъ прѣкарвать зимѫ-тѫ; скровище, ято; ятóвь, ятóвье.

Топлина́, *с. ж.* 1) Приятна за чювства-та температура; тепло́, теплотá. *Ако ти е топло, бери си топлинѫ за зимѫсь.* 2) Топло врѣмя; тепло́. *Вънъ е топлина.*

Топлинка́, *ум. ж.* отъ **топлина́**. Малка топлина.

Топлѝца, *с. ж.* Топла, марна вода. *Топлица вода пиена*

Тóпличкъй, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смякч.* отъ **топлъй**; тѣпленькій.

***Топлѝна**, *пр. неизм Т.* Что има топкѫ. *Топлина игла*, иглянка, топлийка, крафица, чомалюшка; була́вка.

Тóплъй, —**пълъ**, **пла**, **пло**, *пр.* Что има топлинѫ, что не е ни студенъ, ни горящъ; тѣплый. *Топълъ хлѣбъ*, още не изстыналъ. —**пло**, *нар.* Кога има топлинѫ, ни студено, ни горящо; тепло́. — *Желѣзо-то ся чюка (бий желѣзо то), докълѐ е топло. Топълъ съмь като въ майчинѫ пазухъ. Гложди, бабо, сухы дрѣнкы, додѐ дойде топла пита. Топълъ хлѣбъ (топло вино) бие женѫ-тѫ. Топло ли е грѣня-то, топли сѫ достове-ти. Изъ едны уста и топло и студено. Кога думашь топло ми е, вардися да не изстынешь. Заемнѫтъ кожюхъ топло не дрѫжи.*

Твои-тъ очи два кладенца,
Еденъ студенъ, другый тополъ. *Пѣс.*

Тóплѫ, **нишь**, —**лѝлъ**, *гл. д.* 1) Давамь топлинѫ; грѣя, сгрѣвамь, стоплювамь; грѣть, согрѣвáть, обогрѣвáть. *Грѣе, ала не топли.* 2) Правя топло; грѣя, сгрѣвамь, стоплювамь, загрѣвамь, огрѣвамь; дѣлать горáчимъ, грѣть, согрѣвáть, огрѣвáть, отогрѣвáть, оттáпливать.

Разболѣся Стоянъ добръ юнакъ
На планинѫ на егликовинѫ,
До крака му пиля соколово,
Съ клюна си студнѫ водѫ носи,
Съ ноктье си сухъ дрьва сбира,
Огънь кладе, че юнака грѣе,
Водѫ топли, та юнака кѫпе. *Пѣс.*

—лѭся, 1) *гл. възвр* Грѣѭ я, пекѫся срѣщѫ нѣчто горяще, за да станѫ топълъ, да ся стоплѭ; **грѣ́ться.** 2) *гл. стр* Бъ-вамъ топленъ; **грѣ́ться, топи́ться.** — *Това не мя топли*, това не мя грѣе, не стига това за да вѣрвамъ, да ся надѣѭ, че ще бѫде, както азъ искамъ.

То́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **то́пнѫ.**

То́пнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **то́памъ** и **топѭ́.**

Топо́ла, *с ж.* Дрьво *Populus;* **то́поль.** *Бѣла тополa*, раст. *Populus alba*, кавакъ, пиринъ; **бѣлый, серебри́стый то́поль.** *Черна тополa*, раст *Populus nigra;* **чёрный то́поль, о́сокорь.** *Треперушка тополa*, раст. *Populus tremula*, треперушка, треперъга, трепетлика, осика, ѣшка, дивъ кавакъ; **оси́на.** *Висока тополa*, раст. *Populus pyramidalis*, кавакъ; **пирамида́льный, итальянскій то́поль.** — *Высокъ колко тополѫ. Висока тополa, но свракы по неѭ. Тополa-та е висока, ама свракы сержть по неѭ.*

Да види мама и тетѣ,
Какво съмъ либя залибилъ
На този чюждый вилаетъ:
Нидѣ го нѣма по свѣтъ-тъ:
На снагѫ тънка тополa,
Лице й прѣсно сърене,
Очи й чрьнъи череши,
Вѣждъи й тънъи гайтани,
Уста й чашка сребрьна,
Ѩзыкъ й захарь продава. *Пѣс.*

Топо́лица и **топо́лка,** *ум. ж.* отъ **топо́ла; то́полникъ.**

Топо́ловъый, въ, ва, во, *пр* отъ **топо́ла; то́полевый.** *Тополова гора;* **то́польникъ.** *Тополово дрьво.*

Топо́реніе, *с. ср.* отъ **топо́рѭся.**

Топо́рецъ, *ум. м.* и **топо́рчя,** *ум. ср.* отъ **топо́ръ; топоро́къ.**

Топори́шка, *с. ж.* и

Топори́ще, *с. ср.* Дрьво-то, на което е набитъ топоръ, чюкъ или друго и за което ся дрьжи, кога сѣкѫть, чюкать нѣчто; дрьжка, дрьжалe, дрьжало, сапъ, чиренъ; **топорѭ́ще, молотови́ще.** *Дѣто топоръ тъ, тамъ и топорище-то. Отъ топора топорище то. Не трьси топора, а топорище-то. Брадва безъ топоришкѫ горѫ не плаши Кога ся дави, пуща брадвѫ-тѫ; кога ся избави, вайкася за топоришкѫ-тѫ.*

Топо́ръ, *с. м.* Особена брадва; **топо́ръ.** — *Видишь ли, дѣ му удрѫ топоръ-тъ?* на кѫдѣ му сочѫть думъ-тъ, какво мъсли?

Топо́рѭ, ишь,—ри́лъ, *гл. д.* Вирѫ, навдигамъ, разпервамъ; **топы́рить, топо́рщить, —рѭся,** 1) *гл. възвр.* Вирѫся, навдигамся, надувамся, разпервамся, изправямся, наежвамся, накренвамся, настръхвамъ, щръкватъ; **топы́риться, топо́рщиться.** *Едному ся сръдце топи (пука), другому ся носъ топори. Баба ся чекори, дѣдо ся топори* 2) *гл. вз.* Мѣрѭся; **мѣ́ряться, верста́ться, равня́ться.** *Съ кѫкъ не ся бори, съ богатъ не ся топори.*

***Топра́къ,** *с. м. Т.* 1) Земя, прьсть. 2) Землище, мера. *Това станѫ на нашъ топракъ Селскый топракъ.* 3) Работна земя; нивъ. *Топракъ тъ ни е малко.*

Топрѣ́ва и **топрѣ́нъ,** *нар* Тепрьва. *Топрьва Мара ке отвара.*

Топтанджи́йскъый, ска, ско, *пр* отъ **топтанджи́ѩ.**

***Топтанджи́ѩ,** *с м. Т.* Който купува, продава топтанъ, не на дребно; **обтовщи́къ, гуртовщи́къ.**

***Топта́нъ,** *нар Т.* Всичко то изведнѫжъ, не по малко, не на дребно; **гу́ртомъ, о́бтомъ.** *Търговецъ-тъ продаде стокѫ-тѫ топтанъ;* **купе́цъ прода́лъ това́ръ о́бтомъ.**

То́птири! *междом.* Казвася, кога подвръ-лимъ топъ да ся тръкалѩ.

Топу́зецъ, *ум. м.* отъ **топу́зъ.** Топузчя.

Топузи́на, *с. ж.* и *ув* Топузъ, топузища.

Замѣтнѫ си лекѫ топузинѫ,
Топузинѫ седьмдесять ока. *Пѣс.*

Топузи́ца, *с. ж.* Топузъ, топузина.

То́пузка, *с. ж.* 1) Раст. *Typha latifolia*, калугери, кошюдъ, мякашъ, мякъшъ, папуракъ, папуръ, рогозъ, сазъ, топузъ, чакутъ, шамакъ, шаваръ; **па́лочникъ широколи́стный, рого́въ.** 2) Въ мн ч. *топу́зкы*, пиперкъ топачкъ.

Топу́зчя, 1) *ум. ср.* отъ **топу́зъ.** Топузецъ. 2) *с. ср.* Раст. *Globularia vulgaris*, вурцудъ, донадба; **шаро́вка.**

***Топу́зъ,** *с. м. Т.* 1) Тояга съ топкѫ на единъия край; джопъ, чопъ, кънакъ; була́ва, кіёкъ. 2) Топка, топка на нѣчто; шаръ. *Топузъ на кантарѫ*, топъ, кукуда, кънакъ, къльць, къюга, тягло; **гѣ́ря у ри́мскихъ вѣсо́въ.** 3) Голѣмъ прать, съ който понѣйдѣ каначи на сватбѫ ходять по кѫщы-тъ да канять сватбари и на когото нанизвать чтото гъи дарять. 4) Растение топузка въ 1-то знаменованіе.

***Топхана́,** *с. ж. Т.* Сграда, дѣто ся пазять военнъи орѫжія, топовъ; **арсена́лъ.**

Топче́нце, *ум. ср.* отъ **топчя.**

Тóпчистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что е като топъ; **калчистый**, **облый**; **кръ́глый**, **шарообра́зный**.

Тóпчица, *ум. ж* отъ **тóпка**.

***Топчи́я**, *с. м. Т.* Войникъ, воинъ при топъ; **артиллери́стъ**; **артилери́стъ**, **канонéръ**, **канони́ръ**.

Топчя, *ум. ср* отъ **топъ**. Топецъ *Топчя конци*, челе. *Топчя ширитъ*.

***Топъ**, *с. м. Т.* 1) Топачъ, топка, валка, буца; **шаръ**. 2) Топка за игра; лопка; **мячъ**. 3) Топка на кантаръ; топузъ, **кукуда**, **къ́накъ**, **къ́ыць**, **къ́юга**, **тягло**; **гúря у рúмскихъ вéсовъ**. 4) Третя-та часть у стомаха на прéживнъ животнъ; **книжка**, **литóнья**, **переберúха**, **лúстовникъ**. 5) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ; постанъ, трáба; **конéцъ**, **кусóкъ**. *Топъ шаякъ, платно*. 6) Двадесеть тестета книга за писание; **стопá**. *Два топа книга*. 7) Военна направа, **кожто плъ́нять** съ барутъ, съ бумбаръ, съ гюлета, за да бúять нѣчто яко и отдалечь; **пýшка**, **орýдіе**. — *Врълилъ топа: а)* Умрѣлъ. *б)* Задлъжнѣлъ, заборчѣлъ, станалъ мюхлюзинъ; **онъ обанкрýтѣлъ**. — *Съ топъ да го биешь, нѣма да изкарашь двѣ пары отъ него*, голѣмъ тамахкяръ; **хоть иглóй въ глазá, не выщéрбишь** (такъ скупъ).

Топи́ж, **и́шь**,—**ни́лъ** (**тóпвамь**, да **тóпиж**, **тóпнувамь**), *гл. д.* 1) Турямь нѣчто въ водж, въ водно, за да късне, да ся намокры; **квасж**, **къснж**, **мокрь**, **бучь**; **мочи́ть**, **обмáчивать**, **обмáкивать**, **погружáть**, **окýнывать**. *Топъж грьстне, платно. Топъж си крака-та въ топлж водж*; **бáпить нóги**. 2) Зимамь, загрибамь съ залъкъ хлѣбъ соль, пиперъ или друго нѣчто; **макамь**; **макáть**. *Топъж медъ, соль*. 3) Поливамь, напрьсквамь нѣчто съ водж да стане мокро, да ся изчисти; **мокрь**, **мъ́ыть**; **мочи́ть**, **омывáть**.

Разплакася Бугарка робъ́ина:
Дребнъ сльзъ рони, бѣло лице топи. *Пѣс.*

Топи, топи, мила майко, мои-вѣ лютъ ранъ.
Топамь, топамь, милъ сънко, твои-тъ лютъ ранъ. *Пѣс.*

4) Съ нагрѣване на огънь правж нѣчто да стане ройно, да ся лѣе; разтопявамь, стопявамь; **плáвить**. *Топъж восъкъ, лойва свѣщи*. — **пѣ́кся**, *гл. възвр* 1) Отъ топлинж ставамь роенъ, мякъ; танъ, копнѣ́ыть; **тáять**. *Снѣгъ-тъ ся топи*. 2) Слабѣ́ыть, болѣ́ыть, копнѣ́ыть, линѣ́ыть, крѣ́ыть, тлѣ́ыть, чезнж, чмаыть; **ныть**, **нанывáть**, **чáхнуть**, **тлѣть**. *Нѣчто го яде, та ся топи*. 3) *гл. стр.* Бъ́ывамь топенъ. — *Топи ми ся срьдце-то*, копнѣ́ыть, милѣ́ыть, болѣ́ыть за нѣчто; **сéрдце облúва́ется кро́вью**. *Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири*.

Торбá, *с. ж.* Сѣдина ушита отъ платъ, отъ нѣкаквж тъканъ за дръжание въ неж нѣчто; врѣща, врѣтище, врѣчня, врѣщь, врѣкня, мутавецъ, платникъ, сакулня, цѣдилникъ, човалъ, вулгия; **мѣшóкъ**, **куль**, **сумá**. *Торба брашно. Конска торба*, въ коѣто ся дава зобъ на конь; **зобилница**, **зобило**, **зобникъ**, **зобница**; **тóрба**. — *Главата му е въ торбж*, или: *турилъ си главж-тж въ торбж-тж* (отъ обычай да ся носи отсѣчена глава въ конскж торба), излагася на бѣдж за да свръши нѣчто; **лѣ́ать въ пéтлю**. *Като день му главата въ торбж-тж. — День тъ не е въ торбж*, работи денѣ, а не нощныж. — *Остро желѣзо въ торбж не сѣди*, зло и лошна работа не ся укрывать. — *Съ двѣ торбы да пойде*, просякъ да стане. — *Торба и стапъ бяше му останжло отъ сермиж-тж*, всичко бяше изгубилъ и трѣбваше да тръгне да проси. — *Торба опишьлъ, торба си дошьлъ*, глупавъ отишьлъ, глупавъ си и дошьлъ. — *Торба-та на пытачка съ ничто не ся плъни. На просякъ лице-то е черно, а торба-та му плъна. Срьдитъ просякъ съ праздниж торбж. Циганска торба е безъ дъно Калугерска торба и Циганска вулгия едно е. Калугерска торба и Циганска вулгия никога не могжть ся напълни Изпразднитъ торбж, напълни вулгиж Мъсли като конь на праздниж торбж. Надъ́ыся като конь на праздниж торбж. Конь не остарѣва, торба остарѣва Двѣ кобылы въ еднж торбж не ся зобять. Излѣзь, коню, изъ гйола, щж ти дамь плънж торбж зобъ. Бой-тъ да ти е просто, че торбж-тж ми дай Оправился като вжже въ торбж. Правъ е като вжже въ торбж. Господь менѣ съ торбж, а азъ тебѣ съ човалъ. Имай благословиж, па и хлѣбецъ въ торбж-тж си Срѣкна у врѣкъ, пары у торбж. Рытамь ти торбж съ грошёвы, въ Цариградъ съ кошёвы. Та това е бела-та въ торбж-тж! Даволу торба камъне. На врата му торбж да закачять!*

Торбáрь, *с. м.* Въ дружинж суруквари момча-то, което носи дисагы-тъ за хлѣба.

Торбáшкы, *с. ж. мн.* Женскый накытъ на грждъ отъ старъ пары наряденъ еднж възъ другж въ видъ на правожгъльникъ.

Торбéнце, *ум. ср* отъ **торбá**. Торбичка.

Торбеши, *с. м мн.* Така ся наричать селяни-ти на нѣкои села въ Гостиварско.

Разболѣся Стоянъ добръ юнакъ
На планинѫ на егликовинѫ,
До крака му пиля соколово,
Съ клюна си студнѫ водѫ носи,
Съ нокте си сухъ дрьва сбира,
Огънь кладе, че юнака грѣе,
Водѫ топли, та юнака капе. *Пѣс.*

—лѭся, 1) *гл. възвр* Грѣѭ̀ я, пекѫ̀ся срѣщѫ̀ нѣчто горящо, за да станѫ̀ топълъ, да ся стоплѭ̀; **грѣ́ться.** 2) *гл. стр* Бѫ̀вамъ топленъ; **грѣ́ться, топи́ться.** — *Това не мя топли*, това не мя грѣе, не стига това за да вѣ́рвамъ, да ся надѣѭ̀, че ще бѫ̀де, както азъ искамъ.

Тóпнувамъ, *гл. уч.* отъ **тóпнѫ̀.**

Тóпнѫ̀, ешь,—нѫ̀лъ, *гл. ед-кр.* отъ **тóпамъ** и **топѭ̀.**

Топóла, *с ж.* Дрьво *Populus;* **тóполь.** *Бѣла тополa*, раст. *Populus alba*, канакъ, пиринъ; **бѣ́лый, серебри́стый тóполь.** *Черна тополa*, раст *Populus nigra;* **чёрный тóполь, óсокорь.** *Треперушка тополa*, раст. *Populus tremula*, треперушка, треперѣга, трепетлика, осика, ѭшка, дивъ канакъ; **оси́на.** *Висока тополa*, раст. *Populus pyramidalis*, канакъ; **пирамида́льный, итальянскій тóполь.** — *Высокъ колко тополѫ̀. Висока тополa, но сврaкы по неѫ̀. Тополa-тa е висока, aмa сврaкы серѧть по неѫ̀.*

Да види мама и тетё,
Какво съмъ либя залибилъ
На този чюждый вилаетъ:
Нидѣ го нѣма по свѣтъ-тъ:
На снагѫ̀ тънка тополa,
Лице й прѣсно сѣрение,
Очи й чрьнѣ череши,
Вѣ̀ждѣ й тънкѣ гайтани,
Уста й чашка сребрьна,
Языкъ й захарь продава. *Пѣс.*

Топóлица и **топóлка,** *ум. ж.* отъ **топóла; тóполикъ.**

Топóловъ, въ, ва, во, *пр* отъ **топóла; тóполевый.** *Тополова гора; тóпольникъ. Тополово дрьво*

Топóрение, *с. ср.* отъ **топóрѭ̀ся.**

Топóрецъ, *ум. м.* и **топóрче,** *ум. ср.* отъ **топóръ; топорóкъ.**

Топори́шка, *с. ж.* и

Топори́ще, *с. ср.* Дрьво-то, на което е набитъ топоръ, чюкъ или друго и за което ся дрьжи, кога сѣкѫ̀ть, чюкать нѣчто; дрьжка, дрьжалe, дрьжало, сапъ, чиренъ; **топори́ще, молотови́ще.** *Дѣто топоръ тъ, тамъ и топорище-то. Отъ топора топорище то. Не трьси топора, а топорище-то. Брадва безъ топоришкѫ̀ горѫ̀ не плаши Кога ся дави, пуща брадвѫ̀-тѫ̀; кога ся избави, вайкася за топоришкѫ̀-тѫ̀.*

Топóръ, *с. м.* Особена брадва; **топóръ.** — *Видишь ли, дѣ му удрѫ̀ топорѫ̀-тъ?* на кѫ̀дѣ му сочѫ̀ думы-ты, какво мысли?

Топóрѭ̀, ишь,—рѭ́лъ, *гл. д.* Вирѫ̀, надѫ̀гамъ, разпервамъ; **топы́рить, топóрщать. —рѭ̀ся,** 1) *гл. възвр.* Вирѫ̀ся, надѫ̀гамся, надувамся, разпервамся, изправямся, наежвамся, накренвамся, настръхвамъ, щръвамъ; **топы́риться, топóрщаться.** *Едному ся сръдце топи (пука), другому ся кост топори. Баба ся чекори, дѣдо ся топори* 2) *гл. вз.* Мѣрѫ̀ся; **мѣ́ряться, верста́ться, равня́ться.** *Съ кѫ̀къ не ся бори, съ богатъ не ся топори.*

***Топрáкъ,** *с. м. Т.* 1) Земя, прьсть. 2) Землище, мера. *Това станѫ̀ на наш топракъ Селскый топракъ.* 3) Работи земя; нивы. *Топракъ тъ ни е малко*

Топрѣ́ва и **топрѣ́въ,** *нар* Тепрьва. *Топрьва Мара ке отвара.*

Топтанджи́йскый, ска, ско, *пр* отъ **топтанджи́я.**

***Топтанджи́я,** *с м. Т.* Който купува, продава топтанъ, не на дребно; **обтовщи́къ, гуртовщи́къ.**

***Топта́нъ,** *нар Т.* Всичко то изведнѫ̀жъ, не по малко, не на дребно; **гу́ртомъ, о́бтомъ.** *Тръговецъ-тъ продаде стокѫ̀-тѫ̀ топтанъ;* **купе́цъ продáлъ това́ръ о́бтомъ.**

Тóптири! *междом.* Казвася, кога подвърлимъ топъ да ся тръкала.

Топу́зецъ, *ум. м.* отъ **топу́зъ.** Топузча.

Топузи́на, *с. ж.* и *ув* Топузъ, топузища.

Замѣтнѫ̀ си лекѫ̀ топузинѫ̀,
Топузинѫ̀ седьмдесять ока. *Пѣс.*

Топузи́ца, *с. ж.* Топузъ, топузина.

Тóпузка, *с. ж.* 1) Раст. *Typha latifolia*, калугери, кошюдъ, мякашь, мякъшь, папуракъ, папуръ, рогозъ, сазь, топузъ, чикуть, шамакъ, шаваръ; **пáлочникъ пирколи́стный, рогóзъ.** 2) Въ мн ч. *топузкы*, пиперкъ топачкъ.

Топу́зча, 1) *ум. ср.* отъ **топу́зъ.** Топузецъ. 2) *с. ср.* Раст. *Globularia vulgaris*, нурцудъ, донадба; **шарóнка.**

***Топу́зъ,** *с. м. Т.* 1) Тояга съ топкѫ̀ на единъя край; джопъ, чопъ, кѭякъ; **булавá, кіёкъ.** 2) Топка, топка на нѣчто; шаръ. *Топузъ на кантарь*, топъ, кукуда, кѭякъ, кѭьць, кѭюга, тягло; **гирa у рѭ́мскихъ вѣсóвъ.** 3) Голѣмъ прать, съ който понѣйдѣ каначи на сватбѫ̀ идять по кѫ̀щы-тъ да канять сватбари и на кого то нанизвать чтото гы дарять. 4) Растение топузка въ 1-то знаменование.

***Топхана́,** *с. ж. Т.* Сграда, дѣто ся пазять военны орѫ̀жия, топовъ; **арсена́лъ.**

Топчéнце, *ум. ср.* отъ **топчя.**

Тóпчистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что е като топъ; **валчистый**, **облъ́й**; **кру́глый**, **шарообра́зный**.

Тóпчица, *ум. ж* отъ **тóпка**.

***Топчи́я**, *с. м. Т.* Войникъ, воинъ при топъ; **артиллери́стъ**; **артиллери́стъ**, **канонéръ**, **канони́ръ**.

Топчя, *ум. ср* отъ **топъ**. Топецъ *Топчя конци*, челе. *Топчя ширитъ*.

***Топъ**, *с. м. Т.* 1) Топачь, топка, валка, буца; **шаръ**. 2) Топка за игрѫ; лопка; **мячъ**. 3) Топка на кантаръ; топузъ, кукуда, кънакъ, къльць, къюга, тягло; **гúря у рúмскихъ вѣсовъ**. 4) Третя-та чясть у стомаха на прѣживны животны; книга, прѣграда; **книжка**, **литóнья**, **переберúха**, **лúстовникъ**. 5) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ; поставъ, трѫба; **конéцъ**, **кусóкъ**. *Топъ шаякъ, платно*. 6) Двадесять тестета книга за писаніе: **стопá**. *Два топа книга*. 7) Военна направа. коѭто плънять съ барутъ, съ бумбары, съ гюлета, за да биѭть нѣчто яко и отдалечь; **пу́шка**, **орудіе**. — *Врълилъ топа: а)* Умрѣлъ. *б)* Задлъжнѣлъ, заборчлѣлъ, станалъ мюхлюзинъ; онъ **обанкру́тѣлъ**. — *Съ топъ да го биешь, нѣма да изкарашь двѣ пары отъ него*, голѣмъ тамахлъкъ; **хоть игло́й въ глава́**, не **выщéрбишь** (такъ скупъ).

Топи́ж, **и́шь**,—**пи́лъ** (**то́пвамь**, да **то́пиѫ**, **то́пнувамь**), *гл. д.* 1) Турямь нѣчто въ водѫ, въ водно, за да късне, да ся намокры; **квасѫ**, **къснѫ**, **мокрѫ**, **бучѫ**; **мочи́ть**, **обма́чивать**, **обма́кивать**, **погружа́ть**, **оку́нывать**. *Топѫ грьстье, платно. Топъ си крака-та въ топлѫ водѫ*; **ба́нить но́ги**. 2) Зимамь, загрибамь съ залъкъ **хлѣбъ** соль, пиперъ или друго нѣчто; **макамь**; **мака́ть**. *Топѫ медъ, соль*. 3) Поливамь, напръсквамь нѣчто съ водѫ да стане мокро, да ся изчисти; **мокрѫ**, **мыѭ**; **мочи́ть**, **омыва́ть**.

Разплакася Бугарка робыня:
Дребны сльзы рони, бѣло лице топи. *Пѣс.*

Топи, топи, мила майко, мои-вѣ люты раны.
Топамь, топамь, милъ сынко, твои-ты лютъ раны. *Пѣс.*

4) Съ нагрѣваніе на огънь правѭ нѣчто да стане ройно, да ся лѣе; разтопявамь, стопявамь; **пла́вить**. *Топѫ восъкъ, лой за свѣщи*. —**пи́ѫся**, *гл. възвр* 1) Отъ топлинѫ ставамь роенъ, мякъ; танъ, копнѣѭ; **та́ять**. *Снѣгъ-тъ ся топи*. 2) Слабѣѭ, болѣѭ, копнѣѭ, линѣѭ, крѣѭ, тлѣѭ, чезнѫ, чмаѭ; **ныть**, **ванува́ть**, **ча́хнуть**, **тлѣть**. *Нѣчто го яде, та ся топи*. 3) *гл. стр.* Бъвамь топенъ. — *Топи ми ся сръдце-то*, копнѣѭ, милѣѭ, болѣѭ за нѣчто; **сéрдце облива́ется кро́вью**. *Нѣкому ся сръдце топи, нѣкому ся оно вири*.

Торба́, *с ж*. Сѫдина ушита отъ платъ, отъ нѣкаква тъкань за дръжание въ неѭ нѣчто; врѣща, врѣтище, врѣчка, врѣщь, врѣкна, мутавецъ, платникъ, сакулна, цѣдилникъ, човалъ, вулгина; **мѣшóкъ**, **куль**, **сума́**. *Торба брашно. Конска торба*, въ коѭто ся дава зобъ на конь; зобилница, зобило, зобникъ, зобница; **то́рба**. — *Глава-та му е въ торбѫ*, или: *турилъ си главѫ-тѫ въ торбѫ-тѫ* (отъ обычай да ся носи отсѣчена глава въ конска торба), излагася на бѣдѫ за да свръши нѣчто; **лѣать въ пе́тлю**. *Като день му глава-та въ торбѫ-тѫ*. — *День съ не е въ торбѫ*, работи денѣ, а не нощиѭ. — *Остро желѣзо въ торбѫ не сѣди*, зло и лошна работа не ся укрывать. — *Съ двѣ торбы да пойде*, просякъ да стане. — *Торба и станъ бяше му останѫло отъ сермиѭ-тѫ*, всичко бяше изгубилъ и трѣбваше да тръгне да проси. — *Торба отишълъ, торба си дошълъ*, глупавъ отишълъ, глупавъ си и дошълъ. — *Торба-та на пытачка съ ничто не ся плъни. На просякъ лице-то е черно, а торба-та му плъна. Срьдитъ просякъ съ празднѫ торбѫ. Циганска торба е безъ дъно Калугерска торба и Циганска вулгина едно е. Калугерска торба и Циганска вулгина никога не могѫть ся напълни Изпразднѝ торбѫ, напълни вулгинѫ Мысли като конь на празднѫ торбѫ. Надѣвася като конь на празднѫ торбѫ. Конь не остарѣва, торба остарѣва Двѣ кобылы въ еднѫ торбѫ не ся зобять. Излѣзь, коню, изъ гйола, щѫ ти дамь плънѫ торбѫ зобъ. Бой-тъ да ти е просто, че торбѫ-тѫ ми дай Оправился като вѫже въ торбѫ. Правъ е като вѫже въ торбѫ. Господь менѣ съ торбѫ, а азъ тебѣ съ човалъ. Имай благословиѭ, па и хлѣбецъ въ торбѫ-тѫ си Срѣка у врѣкѫ, пары у торбѫ. Рытамъ ти торбѫ съ грошёвы, въ Цариградъ съ кошёвы. Та това е белка-та въ торбѫ-тѫ! Даволу торба камьне. На врата му торбѫ да закачять!*

Торба́рь, *с. м.* Въ дружинѫ суруквари момча-то, което носи дисагы-ты за хлѣба.

Торба́шкы, *с. ж. мн.* Женскый накытъ на грѫды отъ стары пары наряденъ еднѫ възъ другѫ въ видъ на правожгълникъ.

Торбéнце, *ум. ср.* отъ **торба́**. Торбичка.

Торбеши, *с. м мн.* Така ся наричать селяни-ти на нѣкои села въ Гостиварско.

Торби́ца, *ум. ж.* отъ **торба́**. Торбя.
Торби́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **торба́**. Торбенце. 2) Раст. *Capsella bursa pastoris*, овчярска торбичка, бабинъ гнидъ, бѣла трѣва, лютичя, поповъ въшкъ, рыбина коска, спорка; **пастуше́ва су́мка**.
Торбули́ца, *с. ж.* Торба. *На срѣдитъ попъ праздна му торбулица. Пакъ шета по полицѫ, на гѫва му торбулица.*
Торбули́чка, *ум. ж.* отъ **торбули́ца**. Торбичка. *Срѣдитъ купецъ праздна му торбуличка. Срѣдитко Петко праздна му торбуличка.*
Торбу́лка, *с ж.* Торба, въ гатанкѫ за джебъ: *увъ букѫ торбулка.*
Торбя́, *ум. ср* отъ **торба́**. Торбица.
Торе́ню, *с. ср.* отъ **торѭ́**.
То́рецъ, *ум м.* отъ **торъ**.
То́рица, *с. ж.* 1) Раст. *Galium*, лѣпка; **подмаре́нникъ**. 2) Раст. *Asperula*; **шеро́шница, ясме́нникъ, сми́лка**. 3) Раст. *Scherardia*; **звѣздочная трава́**.
То́ри́ще, *с. ср.* Мѣсто торено; мѣсто, дѣто сѫ лѣжали говяда, та е остало торъ; мѣсто. дѣто врѣгать тора. *Да идемъ да си наберемъ гѫбы на торище-то.*
То́ркъ, *с. ж. мн.* Зивитъ кукичкъ отъ тѣсто на обрядны хлѣбовъ.
***Горла́къ**, *с. м. Т.* 1) Дивакъ, простакъ, глушакъ. ахмакъ. 2) Нечистникъ, мрьсникъ 3) Насмѣшливо назъвание, което жители-ти отъ една чясть на Българиѫ давать на жители-ти отъ другѫ и обратно. 4) Бѣлы гащи, что носять селяни-ти въ нѣкои Кукушкъ села.
Горла́чка, *с. ж.* Жена, мома горлакъ
Горла́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **горла́къ**. *Горлашкы села.* **—шкы**, *нар.* Като горлакъ, като горлаци-ты. *Иде горлашкы*, нечисто, мрьсно.
То́рникъ, *с. м.* вм. **вто́рникъ**.
То́рчё, *с. м.* Животно *Mustela putorius*, норъ, мрьсулка, сансаръ, гюдженъ; хорёкъ, хорь, тхоръ.
Торъ, *с. м.* Лайна отъ животны, изгнила слама, шюма, които врѣгатъ на нивѫ, на ливадѫ за да стане земя-та силна: гной, сметъ, сметище, любре, фушкина: навóзъ, наѣ́мъ, поѣ́мъ, перегно́й, помётъ, дермо́, компо́стъ.
Торѭ́, и́шь, — ри́лъ, *гл. д* Врѣгамъ торъ на нивѫ или на друго мѣсто да стане то силно; гноѭ; **гноя́ть**, **унавóживать**, **удобря́ть**.
То́ска, *с. ж* Фустанъ отъ платно, носять го понѣйдѣ мѫже.
То́ска, *нар.* Това.
То́ско, *им. соб.* мѫжко.
Тось, тась, тось, *мѣстоим* тоя, таа, това. *Тось чяс*
То́та, *им. соб.* женско.
То́тё, *им. соб* мѫжко.
***Тотма́къ**, *с. м Т.* Токма въ 1-то знамен. 2) Чюкъ н то бие и заедно вала тепиво на вали́ньѣ. *Теповица с* 3) Дрьвянъ чюкъ, съ който тетивѫ-тѫ, та разбива вл тѫ; малница, къпакъ, къп
Тотма́чя, *ум. ср.* отъ **тотм**
То́то, *им. соб.* мѫжко.
Тото́чение, *с. ср.* отъ **тото́**
Тото́чѫ, ишь, —чилъ, *гл.* къкамь ко, ко, ко! кокочъ *кошка-та тоточи да см*
То́цвамь, *гл мн-кр.* отъ камь.
То́цкамь (то́цвамь, да то́ц *гл. д.* Удрямь съ нѣчто; ч рушкамь; удара́ть, бить, *нувать чело-то на нѣ то.* **—мся**, 1) *гл.* **възвр** камся о нѣчто, бльскамся, камся, хрискамся; удара́ чёмъ. *Тоцнѣтеся чело стр.* Бъвамь тоцнатъ.
То́цкание, *с. ср.* отъ **то́цкя**
То́цнуватъ, *гл. уч.* отъ **то́**
То́цнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл.* камь. Да чюкнѫ. **—нѫтъ** Чюкнѫтый, рушнѫтый.
То́ченю, *с. ср.* отъ **то́чѭ**
То́чено, *с. ср.* Баница, или стяво ястие, направено от туръ; сукано; пиро́жное,
То́ченый, *пр.* **ъ, на, но,** то́чѭ.
Точи́лка, *с. ж.* Изтесана п женъ точать петуръ; точ оклагия, сукало, сукалка, сукъ; **ска́лка**.
Точи́ло, *с. ср.* 1) Отъ стом направа, съ комто точать, точи́ло. *Точило отъ сто Охващамъ на точило; острилъ си ѫжбы-ты на ти ми, дѣтя точило-то сѣкърчя-то.* 2) Коло, коле лесо́. 3) Линъ; **дави́льня**, *точило изстиска медъ точило не ближе*
Точи́лникъ, *с. м.* Точилка.
Точи́лце, *ум. ср.* отъ **точ**
То́чка, *с. ж.* Чюпурка на сопка, сопотъ сопъ, сулия лець, шюлнаръ; **жлобъ**,

рекъ камыкъ съ точкы, изъ кoито тече вода.

Тóчка и **тóчкы**, *нар.* Прѣди малко, пó-напрѣдъ, одевѣ, сегычка, прѣгѣ, прѣе, отточка, отточкы; дáвича. *Точка отивахъ. Тогай всичкы ся почюдихж: точкы ду маше другы думы, а сега па другы.*

Ей хвала ти, непознанъ юначе,
Каквж думж точкы удумахмы,
Оти, Марко, на думж не стоя? *Шѣс.*

Тóчнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что става, что врьши всяко нѣчто на врѣмя-то му; рядовнъый; тóчный. —чно, *нар.* На врѣмя-то си, рядовно; тóчно, испрáвно.

Тóчѫ, ишь,—чи́лъ (да тóкнж), *гл. д.* 1) Тръкамь нѣчто съ точило да стане остро; острѫ, изострювамь, охващамь; точи́ть, остри́ть, востри́ть, направля́ть. *Точѫ ножь съ огнило;* мусáтить. *Точѫ косж;* наводи́ть косу́. 2) Правѫ тѣсто да стане на петуры, съ точилкж отварямь петуры; сучѫ; скать, сучи́ть. 3) Пущамь да тече; наливамь, съпвамь, наточвамь; точи́ть, лить, налива́ть, отцѣживать, нацѣживать. *Вино точимъ, водж пиемъ. Грѣхота было, кога ке идешь на чешмж да точишь водж, да зимашь ряда на жены-ты* 4) Изкарвамь на нищкж; мъкнж, тяглѫ; вытя́гивать. *Точѫ копринж;* размáтывать шѣлкъ.

На ржкж му пиля соколово,
Ранж ранять, пиля да го хранить,
Очи точить, водж да го поить. *Пѣс.*

5) Рядѫ, наряждамь едно по друго да идѫть, да врьвять. *Точи думы-ты еднж по еднж като копринж* —чѫся, 1) *гл вз.* Идемъ, врьвимъ единъ слѣдъ другъ, наряждамъся единъ по другъ, идемъ на врьволицѫ. *У тѣхъ цѣлъ день ся точихж гостю.* 2) *гл възвр.* Не ставамь изведнажь, а полека, едно слѣдъ друго; слѣдѫ, влѣчѫся, провлачвамся, протакамся. 3) Развалямся и ся влѣкж като лигы; проклачвамся, проточвамся. *Сокъ-тъ ся точи* 4) *гл. стр.* Бывамь точенъ. — *Точи зжбы*, готвя ся да ѫде. *Точи си зжбы-ты да ѫдешь. Още рыба та въ море то, той точи зжбы да ѫде.* — *Точѫ зжбы за нѣчто*, надѣвамся за нѣчто да го получѫ; мѣтить на что. — *Точи зжбы за печены просета*, чака да ѫде на готово, или: иска му ся да стане селскый чорбаджия.

Точи́рка, *с. ж.* Която точи копринж.

Точи́рь, *с. м.* Който точи копринж отъ мѣхункы, отъ кожюрци.

Тошё, *им. соб.* мажско.

Тóшкамь (да тóшнѫ, тóшнувамь), *гл. д.* Бльскамь, удрямь, тоцкамь, тряскамь, тропамь; бóтать, стучáть.

Не тошкай ны врата, дѣверо,
Че ны е малка мома-та, дѣверо! *Пѣс.*

Тóшканіе, *с. ср.* отъ **тóшкамь**. Бльсканю.

Тóшнувамь, *гл. уч.* отъ **тóшнѫ**. Бльснувамь.

Тóшнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед.-кр.* отъ **тóшкамь**. Да бльснѫ.

Тóя, тáя, товá и туй, тáя, тѣзи, тѣзь, тѣсь, *мѣстоим. показ.* Когото видимъ и сочимъ, за когото говоримъ; сой, соя, сая, сое, въй, вая, вое, овъй, овая, овое, той, този, тази, тозь; э́тотъ. *Тоя человѣкъ нѣма винж. Тоя день и тоя чясъ не бяхъ тамъ. Тая жена е негова сестра. Прѣзъ тжж нощь нѣмаше никого вкжщи. Това дрво е изсъхнжло. Това лѣто имаше голѣмы горянцы. Тому кжсъ, оному кжсъ, тебѣ голъ гжзъ. Томузи (томузь) хатжръ, ономувь хатжръ, на тебе само кажжръ. Томува грахъ, ономува бобъ, а на тебе праздень джебъ.* — *Тоя оня*, единъ другъ. *Сбирася съ тогось оногось*, съ едного, съ другыго. *Поприбери това онова*, едно друго. — *При това*, освѣнь това, още и; ктому́. — *Това ми е и ва основж и за вѣтъкъ*, това ми е всичко, това ми е за всичко, само това имамь.

Тоя́га, *с. ж.* Прѫтчка, станъ, палица, сопа, гйосовица, дѣканикъ, мацукъ, тега, прѫтъ; пáлка, пáлица, батóгъ, дубúна, пóсохъ. *Иска тоягж*, иска бой *Стоварямь нѣкому тоягж*, ударямь го съ тоягж; отвѣсить кому́ удáръ, дать кому́ лóзанъ. — *Шищи баба за тоягж. Срьби го грѣбъ-тъ за тоягж. Чеше му ся грѣбъ-тъ за тоягж. Той може да бие тоягж-тж съ грѣба си. Врьви му като на бѣсно (краставо) кучя тоягж. Обычя го като кучя тоягж. Кучя-то направи другарь и тоягж-тж не пущай. Намѣрилъ село безъ кучета, тръгнжлъ безъ тоягж Обычя го като дѣтя тоягж Милъ му е като на овцж влъкъ, като на дѣца тоягж, като на кучя камыкъ. Пази, Боже, отъ дльгы тоягы и отъ тясны сокаци На чюждь грѣбъ и сто тоягы сж малко. На чюжды крака сто тоягы не сж ничто. На лудыя помага чипова-та тоягa. Дѣто дума не помага, тамъ тоягa. Дрьжся, слѣпчѣ, тоягата е готова. Тоягa-та има два края. Тоягa-та е благословена (отъ рай е извлѣзла).*

Тоя́жка, *ум. ж.* и **тоя́жчя**, *ум. ср.* отъ

то́ага; па́лочка, батожёкъ. *Дай ми чшкж-тж, земи си тожжкж-тж*

Трава́, *с. ж.* Трѣва. *Пачча трава*, раст. *Glyceria fluitans;* овся́нка, ма́нная трава́.

***Траги́на**, *с. ж. Гр.* Тригия, тергия; ви́нный ка́мень. *Хванжли му сж чирва-та трагиж*, отъ много пиеше та вяче не го хваща вино-то, ракия-та; впива́ться.

Тра́га, *с. ж* и **трагъ**, *с. м* Дъра, дъра, пощукъ; слѣдъ.

Азъ нако ке въı разтурамь,
Трагж-тж да имъ ıх барамъı;
Кой ке ми трагж погодить,
Голѣмъ бакшишъ ке му давамь. *Пѣс.*

Но росиж трѣвж тра̀гове-ти ся познавать. Завръижж снѐгове, покрыхж траговы. Ако баба лъже, трагъ не лъже. — *Безъ трага*, като *нар. бѐзтрага*. Кога ся надосать на нѣчто, казвать: *бѐзтрага го!* да иде да ся не види. *Иди бѐзтрага!* махнися оттука, джендемосайся, иди да ся не видишь, да ся не чюешь, да не остане ничто отъ тебе; пропада́-ты! *Отиде бѐзтрага, отиде у бѐзтрага*, съвсѣмь далече, много надалечь. — *Шило бодило, низъ горж ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела. *Ни ся води, ни ся тѣра, трагж прави?* Гат. — свръдель.

Тра́дивъıй, въ, ва, во, *пр.* Быковитый, опоритый, прѣкъıй, зурепавъıй, непослушъıй, самоглавщина, тврьдоглавъıй, инатъ; упря́мый, блажно́й, огурливый.

Тра́жение, *с. ср.* отъ **тра́жиж**. Трьсене, дърене.

Тра́жиж, ишь, —жи́лъ, *гл д.* 1) Трьсж, дърьı. тѣрамь, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь; иска́ть. 2) Пазьı, дѣбьı, стожı да вардж, слѣдж; слѣди́ть. —**жи́ся**, 1) *гл. вз.* Трьсимся, дърнимся, тѣрамъıся; иска́ться. 2) *гл. стр.* Бъıвамь траженъ; трьсѣся, дърьıся. *Тражилъ, та нашелъ Со борницж си го тражи. Тражи подъ вола теля. Врьжи прьстъ, тражи лѣкъ. Да ся тражжж, не можжж да ся найджть И свинка та ся тражи отъ сой да с* —**женъıй**, *прич. стр.* Трьсенъıй. дърenъıй

Тра́йвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тра́иж**.

Тра́йко, им. соб. мжско. *Свири. Райко, играй, Трайко.*

Тра́йлъ, им. соб. мжско, вм. **Трахи́лъ**.

Тра́йнъıй, тра́енъ, тра́йна, но, *пр.* Что трае много врѣмя; здравъıй, якъıй, дълговрѣменнъıй; про́чный, носкій. *Трайны обуща.* —**но**, *нар.* Ако, здраво; про́чно.

Тра́камь (тра́квамь, да тракнж, тра́кнувамь), *гл. д.* Удрямь, чюкамь нѣчто да издава гласъ тракъ, тракъ; траскамь, щракамь: стуча́ть. *Тракамь студъ. Тракнжъ, та та-та.*

Додѣ Марийка надума
Шемширъ сж порты
Сребрьнъı халкъı дрь
Була и иде отъ черк

—**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* то и издавамь гласъ тра камся; стуча́ться. *Нѣчто одра, да ли не е мъıшк*

Тра́каие, *с. ср.* отъ **тра́ка** Щракаие.

Тра́ка-тру́ка! *междом.* за паие; тракъ!

Трака-трука на Вишни
Да излѣзе Виша Грьк

Тракачка, *с. ж.* Дрьвяна звънецъ на добычя.

Тра́квамь, *гл. мн-кр.* отъ вамь.

Тра́кнувамь, *гл. уч.* отъ нувамь.

Тра́кнж, ешь,—нжлъ, *гл.* камь. Да тракнж.

Тракъ, кове, *с. м.* Въняи дилкж.

Тракъ! *междом* За тропа

Трале́вие, *с. ср.* отъ тра

Трале́виж, ишь, —вилъ, *гл* разобарямь, поквариамь, из тить.

Трамби́ка, *с. ж.* Цвѣтие н

Тъı трамбикж не нос
На трамбикж мирише

Трамбу́ла, *с ж.* Раст. *Рар* жа, божичка, божурига, бо божюрнакъ, була, булица, дивъ хашашь, кадънка, к жа, лаля, макъ, мачецъ, руна, пеперуга, пламяница, сковъ, плюсковьць, просун пукалъ, пуплакъ, пъплакъ макъ.

***Трамна**, *с ж. Т.* Мѣна съ друго; мѣна, мѣнка, мѣна, размѣна, размѣнъ, *трамиж*, трампосвамь; вать. *Хай да направимъ азъ да ти дамъ бубака, ми дадешь шиклъı тъı.*

Трампо́самь, *гл свр.* отъ —**сашъı**, *прич. стр.*

***Трампо́свамь** и **трампо́су** по́самь), *гл. д.* Давамь е мамь друго вмѣсто него; трампавамь, мѣнавамь, р ня́ть, обмѣнивать. *Тр*

за гаргѫ. —**мся**, 1) *гл. вз.* Давамъ нѣкому нѣчто и той ми дава друго вмѣсто него; трампѫвамся, мѣнѫвамся; мѣня́ться, переменя́ться. *Да ся трампосамы съ конѭ ты си.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ трампосанъ.

Трампо́сване и трампо́суване, *с. ср* отъ **трампо́свамъ.**

Трампѭ́, **и́шъ**, —**пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **трампя́вамъ.** Да трампосамъ, да мѣнѭ. —**пе́нъ**ый, *прич. стр.* Трампосанъ́ый.

Трампя́вамъ (да трампѭ́), *гл. д.* Трампосвамъ.

Трампя́ване, *с. ср.* отъ **трампя́вамъ.** Трампосване.

Трандафе́лчя, *ум ср.* отъ **трандафе́лъ.** Трендафелчя.

Трендафе́лъ, *с. м. Гр.* Трендафелъ, трѭндафилъ, раст. *Rosa*, гюлъ; ро́за. — *Дивъ трандафелъ*, раст. *Rosa canina*, дивъ гюлъ, шикла, шипка, шипокъ, шипъ; **шипо́вникъ**, ди́кая ро́за. *Зехъ го за трандафелъ, че излѣзе трънь.*

Трапе́за, *с. ж. Гр.* Направа отъ дъ́скы съ крака, които слагатъ на земѭ-тѫ и на които наряждатъ ястиа-та и нарядъ-ты за ядене и около които ся наряждатъ да ядатъ; трѣпеза, паралиа, парал-шка, софра, синиа; **столъ**. *Слагамъ трапезѫ;* **накрыва́ть на столъ.**

Сѣднѫли ми скѫпи гостіе
На трапезъ шесторядъ,
Шесторядъ, седмополъ,
На трапезъ позлатенъ,
На столовъ посребренъ. *Пѣс.*

Щѫ му направѭ трапезѫ, щѫ го по срѣщнѫ, щѫ му пристоѭ много добрѣ. — *Който ся надѣва на чюждѫ трапезѫ, гладенъ остава.* — *Стара трапеза*, гощавка у момъка въ сѫ́ботѫ вечерь срѣщѫ сватбѫ-тѫ.

Трапеза́нъ, *с. м. Т.* Трапузанъ.

Трапе́зица, *с. ж.* Така наричѫтъ въ Трѣново мѣсто-то, дѣто е билъ царскъ́ый сарай; народъ́тъ го нарича *Трепевица.*

Трапе́зица и трапе́зка, *ум. ж.* отъ **трапе́за.**

Трапе́зникъ, *с. м* Платъ, съ който постилатъ трапезѫ; мѣсалъ; ска́терть.

Тра́пецъ, *ум. м.* отъ **трапъ.** Трапча.

Тра́пище, *ув. ср.* отъ **трапъ.** *Изъ пѫтя има голѣмы трапища.*

Тра́пнъый, —**ньъ** и —**пенъ**, **пна**, **пно**, *пр.* Още неокопитился отъ нѣкакво приключение, още не размъ́слилъ да го разбере. *Станѫхъ отъ сънъ трапенъ*, още не съ́чь ся свѣстилъ, не съмъ разбралъ, кадѣ съмъ.

Стоянъ извади Влашкъый ножь,
Та си въ срьдце-то удари;
Трапенъ му язъ́ыкъ думаше...
Като тва Стоянъ издума,
Отъ душѫ си ся раздѣли. *Пѣс.*

Влашко си ножя отбоде
Низъ Марковъ-тъ селя́фъ,
Еленѫ въ срьдце уболе.
Елена трапна продума:
Либя-ле Марко, либя-ле,
Извади свилнѫ махрамѫ,
Та ми срьдце-то прѣвръжи
До дома да си отидѫ. *Пѣс.*

Като въ Ергенѫ нагази,
Теменъ ся облакъ зададе,
Ситенъ си дъ́ждецъ привалѣ,
Още Ергеня притече.
Стоянъ си трапенъ въ́икаше:
Дружина вѣрна, сговорна,
Кога идете дома си,
Тіа ще да доде майка ми
За мене да си попъ́ита,
Право да ѝ не казвате,
Ами да ѫ излъжете:
Ные Стояна оженихмъ
За долнёземскѫ дѣвойкѫ,
За земнѫ-тѫ моравѫ. *Пѣс.*

Трапо́самъ, *гл. свр.* отъ **трапо́свамъ.** Да прошиѭ, да тропосамъ. —**санъ́ый**, *прич. стр.* Прошитый, тропосанъ́ый.

***Трапо́свамъ и трапо́сувамъ (да трапо́самъ)**, *гл. д. Гр.* Тропосвамъ, зашивамъ нѣчто тукъ-тамъ, колко да ся дръ́жи, да ся не размѣща, додѣ ся зашие както трѣ́бва; трипосвамъ, трупосвамъ, прошивамъ; **пришива́ть на живу́ю ни́тку, стега́ть, настёгивать, остёгивать, намётывать, примётывать, обмётывать, подмётывать, смётывать, наживля́ть.** *Трапосвамъ дрѣхѫ.*

Трапо́сване и трапо́суване, *с. ср.* отъ **трапо́свамъ.**

Трапо́ска, *с. ж.* Трапосване, тропосване, прошиване.

***Трапуза́нъ**, *с. м. Т.* Тира-бузанъ, трапезанъ, пармаклѫкъ, ограда около слѣбѫ вѫтрѣ въ кѫщѫ. *Запръска дъждъ та прибери дрѣхы-ты и гы простни на трапузана.*

Трапчивина́, *с. ж* Свойство на трапчивъ́ый; трѣпчивина, трѣпкавина; **те́рпкость.**

Тра́пчи́въый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* Что е на вкусъ къ́иселъ и стипчавъ; трѣпчивъ́ый, трѣпкавъ́ый, трѣпкъ́ый; **те́рпкій.** *Трапчиво вино, трапчивы круши.*

Трапчи́на, *с ж* Малъкъ трапъ, дупка, яма, ровинякъ, хендекъ, вагашъ, падина; **я́мина, вина́дина, ложби́на.**

Трапчи́нка, *ум. ж* отъ **трапчи́на.**

Трапчя, *ум. ср.* отъ **трапъ.** Трапецъ.

Трапъ, тра́повé, тра́пища, *с. м.* Изровено, вдълбнѫто мѣсто; трапчина, дупка, падина,

тоя́га; па́лочка, батожёкъ. *Дай ми чкашкж-тж, земи си тоягкж-тж*

Трава́, *с. ж.* Трѣва. *Пачка трава*, раст. *Glyceria fluitans;* **овся́нка, ма́нная трава́.**

***Траги́ня,** *с. ж. Гр.* Тригиня, тергиня; **ви́нный ка́мень.** *Хванжли му сж чирва-та трагиж*, отъ много пиене та вяче не го хваща вино-то, ракия-та; **впива́ться.**

Тра́га, *с. ж* и **трагъ,** *с. м* Дыра, дърва, пощукъ; **слѣдъ.**

Азъ како ке въ разтурамъ,
Трагж-тж да имъ ж барамъ;
Кой ке ми трагж погодить,
Голѣмъ бакшишъ ке му давамъ. *Пѣс.*

По роснж трѣвж трагове-ти ся познавать. Завърнжж снѣгове, покрыхж трагови. Ако баба лъже, трагъ не лъже. — *Безъ трага*, като *нар. бе́зтрага*. Кога ся надосать на нѣчто, казвать: *бе́зтрага го!* да иде да ся не види. *Иди бе́зтрага!* махнися оттука, джендемосайся, иди да ся не видишь, да ся не чюешь, да не остане ничто отъ тебе; **пропади́-ты!** *Отиде бе́зтрага, отиде у бе́зтрага*, съвсѣмъ далече, много надалечъ. — *Шило бодило, низъ горж ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела. *Ни ся води, ни ся тѣра, трагж прави?* Гат. — свръдель.

Тра́дивый, въ, ва, во, *пр.* Быковитый, опоритый, прѣкый, зурепавый, непослушный, самоглавщина, тврьдоглавый, инатъ; **упря́мый, блажно́й, огу́рливый.**

Тра́жение, *с. ср.* отъ **тра́жиж.** Трьсение, дърение.

Тра́жиж, ишь, —жи́лъ, *гл д.* 1) Трьсж, дърьж, тѣрамь, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь; **иска́ть.** 2) Пазьж, дѣбьж, стоьж да вардж, слѣдж; **слѣди́ть.** —**жиjся,** 1) *гл. вз.* Трьсимся, дъримся, тѣрамъся; **иска́ться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь траженъ; трьсжся, дърьжся. *Тражилъ, та нашелъ Со борницж си го тражи. Тражи подъ вола теля. Врьжи прьстъ, тражи лѣкъ. Да ся тражижж, не можижж да ся найджть И свиня та ся тражи отъ сой да е* —**женъ́ый,** *прич. стр.* Трьсенъый, дърenъый

Тра́йвань, *гл. мн-кр.* отъ **тра́иж.**

Тра́йко, *им. соб.* мжжско. *Свири, Райко, играй, Трайко.*

Трайлъ, *им. соб.* мжжско, *вм.* **Трахи́лъ.**

Тра́йнъый, тра́енъ, тра́йна, но, *пр.* Что трае много врѣмя; здравый, якый, дълговрѣменъый; **про́чный, носки́й.** *Трайны обуща.* —**но,** *нар.* Якo, здраво; **про́чно.**

Тра́кань (**тра́квамь, да тракиж, тра́кнувамь**), *гл. д.* Удрямь, чюкамь нѣчто да издава гласъ тракъ, тракъ; траскамь, щракамь; **стуча́ть.** *Тракамь си зжбы-та студъ. Трякижж, та затворих та-та.*

Доде Марийкж издума,
Шемширъ сж портъы тракнала,
Сребрьнъы халкъы дрьнжли,
Була й иде отъ черковж. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Удрямся то и издавамь гласъ тракъ, тракъ камся; **стуча́ться.** *Нѣчто ся трак одьра, да ли не е мышка?*

Тра́каньe, *с. ср.* отъ **тра́камь** и **тра́** Щраканье.

Тра́ка-тру́ка! *междом.* за тракание, пание; тракъ!

Трака-трука на Вишинж порта,
Да излѣзе Виша Грькиня. *Пѣс.*

Тракачка, *с. ж.* Дрьвяна хлопка, звънецъ на добычя.

Тра́квань, *гл. мн-кр.* отъ **тра́камь.** вамь.

Тра́кнувань, *гл. уч.* отъ **тра́кнж.** нувамь.

Тра́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* от **камь.** Да тракнж.

Тракъ, кове, *с. м.* Вълняна пращка дилкж.

Тракъ! *междом* За тропание, трака

Трале́вение, *с. ср.* отъ **трале́виж.**

Трале́виж, ишь,—вилъ, *гл. д.* Раз разобарямь, покварямь, изхабявамь тить.

Трамби́ка, *с. ж.* Цвѣтие нѣкакво.

Тъи трамбикж не носишь,
На трамбикж мирисишь. *Пѣс.*

Трамбу́ла, *с ж.* Раст. *Papaver rho* жа, божичка, божурига, божурокъ, божурякъ, була, булица, булкъы, дивъ хашашь, каджика, капи-коса, жа, лала, макъ, мачецъ, папаронка руна, пеперуга, пламяница, плюскавец сковъ, плюсковьць, просунякъ, пруп пукалъ, пуплякъ, пъплякъ, тутенка макъ.

***Тра́мпа,** *с. ж. Т.* Мѣнаване едно съ друго; мѣна, мѣнка, замѣна, р мѣна, размѣна, размѣнъ, бара́ть. трампж, трампосвамь; мѣня́ть, о вать. *Хай да направимы една тр азъ да ти дамъ бубака, а пакъ ми дадешь шиклы ты.*

Трампо́сань, *гл свр.* отъ **трампо́** —**санъый,** *прич. стр.*

***Трампо́свань и трампо́сувань** (**по́сань**), *гл. д.* Дакань едно нѣчто мамь друго вмѣсто него; праня трампяавамь, мѣняавамь, размѣняв ня́ть, обмѣнивать. *Трампосва*

гаргѫ. —**нся**, 1) *гл. вз.* Давамъ нѣ-му нѣчто и той ми дава друго вмѣсто го; трамплвамся, мѣнявамся; мѣня́ться, ременя́ться. *Да ся трампосамы съ ѭе ты си.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ трам-санъ.

мпо́сваніе и трампо́суваніе, *с. ср* отъ **ампо́свамъ.**

мпѭ́, **и́шь**, —**пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **трам-а́вамъ.** Да трампосамъ, да мѣнѭ. —**пе́-ый**, *прич. стр.* Трампосанъ́ый.

мпи́вамъ (да трампѭ́), *гл. д.* Трампос-мъ.

мпи́ваніе, *с. ср.* отъ **трампи́вамъ.** ампосваніе.

ндафе́лчя, *ум ср.* отъ **трандафе́лъ.** ендафе́лчя.

ндафе́лъ, *с. м. Гр.* Трендафе́лъ, трян-фи́лъ, раст. *Rosa*, гюлъ; ро́ва. — *Дивъ андафе́лъ*, раст. *Rosa canina*, дивъ лъ, шикла, шипка, шипокъ, шипъ; **ши-вникъ**, ди́кая ро́ва. *Зехъ го за тран-фе́лъ, че излѣзе трънь.*

пе́за, *с. ж. Гр.* Направа отъ дъскы съ ака, кокъто слагатъ на земѭ-тѫ и на кокъ-наряждатъ настиа-та и нарядѫ-ты за ение и около кокъто ся наряждатъ да ѫтъ; трѣпеза. паралиа, парал-шка, софра, ниа; **столъ.** *Слагамь трапезѫ;* **накры-ть на столъ.**

Сѣднѫли ми скѫпи гостіе
На трапезѫ шесторядѫ,
Шесторядѫ, седмополѫ,
На трапезѫ повлатенѫ,
На столовѫ посребренѫ. *Пѣс.*

Ѫк му направѭ трапезѫ, щѫ го по ѣщѫ, щѫ му пристоѭ много добрѣ. — *йто ся надѣва на чюждѫ трапезѫ, аденъ остава. — Стара трапеза*, го-вка у момъка въ сѫботѫ вечерь срѣщѫ тбѫ-тѫ.

пезя́нъ, *с. м. Т.* Трапузя́нъ.

пе́зица, *с. ж.* Така наричатъ въ Трь-о мѣсто-то, дѣто е билъ царскъ́ый сарай; одъ тъ го нарича *Трепевица.*

пе́зица и трапе́зка, *ум. ж.* отъ **тра-за.**

пе́зникъ, *с. м* Платъ, съ който пости-тъ трапезѫ; мѣсалъ; ска́терть.

пець, *ум. м.* отъ **трапъ.** Трапча.

пище, *ув. ср.* отъ **трапъ.** *Изъ пѫтка а голѣмы трапища.*

пнъ́ый, —**пьнъ** и —**пенъ**, **пна**, **пно**, *пр.* е неокопитился отъ нѣкакво приключе-е, още не размъ́слилъ да го разбере. *панѫхъ отъ сънъ трапенъ*, още не съ́чь свѣстилъ, не съмъ разбралъ, кѫдѣ съмъ.

Стоянъ извади Влашкъ́ый ножь,
Та си въ срьдце-то удари;
Трапенъ му изъ́къ думаше...
Като тва Стоянъ издума,
Отъ душѫ си ся раздѣли. *Пѣс.*

Влашко си ножя отбоде
Низъ Марковы-тъ селяфъ,
Еленѫ въ срьдце уботе.
Елена трапна продума:
Либя-ле Марко, либя-ле,
Извади свилнѫ махрамѫ,
Та ми срьдце-то прѣврьжи
До дома да си отидѫ. *Пѣс.*

Като въ Ергеньѫ нагази,
Теменъ си облакъ зададе,
Ситенъ си дъждецъ привалѣ,
Още Ергеня притече.
Стоянъ си трапенъ въ́кашe:
Дружина вѣрна, сговорна,
Кога идете дома си,
Тіа ще да доде майка ми
За мене да си попъ́тя,
Право да й не назвате,
Ами да мѫ излъжете:
Нъ́ые Стояна оженихмы
За долнёземскѫ дѣвойкѫ,
За земнѫ-тѫ моравѫ. *Пѣс.*

Трапо́самъ, *гл. свр.* отъ **трапо́свамъ.** Да прошиѭ, да тропосамъ. —**санъ́ый**, *прич. стр.* Прошитый, тропосанъ́ый.

***Трапо́свамъ и трапо́суванъ (да трапо́-самъ)**, *гл. д. Гр.* Тропосвамъ, зашивамъ нѣчто тукъ-тамъ, колко да ся дрьжи, да ся не размѣща, додѣ ся зашие както трѣбва; трипосвамъ, трупосвамъ, прошивамъ; **при-шива́ть на живу́ю ни́тку, стега́ть, настёгивать, остёгивать, намётывать, прямётывать, обмётывать, подмётывать, смётывать, наживля́ть.** *Трапосвамъ дрѣхѫ.*

Трапо́сваніе и трапо́суваніе, *с. ср.* отъ **трапо́свамъ.**

Трапо́ска, *с. ж.* Трапосваніе, тропосваніе, прошиваніе.

***Трапуза́нъ**, *с. м. Т.* Тира-бузанъ, трапезанъ, пармаклѫкъ, ограда около слъ́бѫ вѫ-трѣ въ кѫщѫ. *Запрьска дъждъ та прибери дрѣхы-ты и гы простни на трапузана.*

Трапчивина́, *с. ж* Свойство на трапчивъ́ый; трьпчивина, трьпкавина; те́рпкость.

Тра́пчи́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* Что е на вкусъ къ́селъ и стипчавъ; трьпчивъ́ый, трьпка-въ́ый, трьпкъ́ый; те́рпкій. *Трапчиво вино, трапчивы круши.*

Трапчи́на, *с ж* Малъкъ трапъ, дупка, яма, ровинякъ, хендекъ, нагашь, падина; я́ми-на, впа́дина, ложби́на.

Трапчи́нка, *ум. ж* отъ **трапчи́на.**

Трапчя, *ум. ср.* отъ **трапъ.** Трапецъ.

Трапъ, **тра́повé**, **тра́пища**, *с. м.* Изровено, вдлъбнѫто мѣсто; трапчина, дупка, падина,

тоя́га; па́лочка, батожёкъ. *Дай ми чашкж-тж, земи си тоягжк-тж*

Трава́, *с. ж.* Трѣва. *Пачи трава*, раст. *Glyceria fluitans;* **овся́нка, ма́нная трава́.**

***Трагия,** *с. ж. Гр.* Тригия, тергия; **ви́нный ка́мень.** *Хванжли му сж чирва-та трагиж*, отъ много пиене та вяче не го хваща вино-то, ракия-та; **впива́ться.**

Тра́га, *с. ж* и **трагъ,** *с. м.* Дъра, дърча, пощукъ; **слѣдъ.**

Азъ како ке въ равтурамь,
Трагж-тж да имъ ж барамъ;
Кой ке ми трагж погодить,
Голѣмъ бакшишъ ке му давамь. *Пѣс.*

По росиж трѣвж трагове-ти ся познавать. Завръжкж снѣгове, покрыжж траговы. Ако баба лъже, трагъ не лъже. — *Безъ трага*, като *нар. бе́зтрага.* Кога ся надосать на нѣчто, казвать: *бе́зтрага го!* да иде да ся не види. *Иди бе́зтрага!* махнися оттука, джендемосайся, иди да ся не видишь, да ся не чюешь, да не остане ничто отъ тебе; **пропади́-ты!** *Отиде бе́зтрага, отиде у бе́зтрага*, съвсѣмъ далече, много надалечъ. — *Шило бодило, низъ горж ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела. *Ни ся води, ни ся тѣра, трагж прави?* Гат. — свръделъ.

Тра́дивый, въ, ва, во, *пр.* Быковитый, опоритый, прѣкый, зурепавый, непослушный, самоглавщина, тврьдоглавый, инатъ; **упря́мый, блажно́й, огурливый.**

Тра́жение, *с. ср.* отъ **тра́жкж.** Трьсене, дърене.

Тра́жкж, ишь, —жа́лъ, *гл д.* 1) Трьсж, държ, тѣрамь, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь; **иска́ть.** 2) Пазж, дѣбж, стожж да вардж, слѣдж; **слѣди́ть.** **—жкжся,** 1) *гл. вз.* Трьсимся, дърим ся, тѣрамъся; **иска́ться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь траженъ; трьсжся, държся. *Тражилъ, та нашелъ Со борницж си го тражи. Тражи подъ вола теля. Врьжи прьсть, тражи лѣкъ. Да ся тражахж, не можахж да ся найдять И свинка та ся тражи отъ сой да е* —**женъ́ый,** *прич. стр.* Трьсенъ, дъренъ

Тра́йвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тра́жкж.**

Тра́йко, *им. соб. мжско. Свири, Райко, играй, Трайко.*

Трайлъ, *им. соб. мжско, вм.* **Трахи́лъ.**

Тра́йный, тра́енъ, тра́йна, но, *пр.* Что трае много врѣмя; здравъ, якъ, дълговрѣменъ; **про́чный, носкій.** *Трайны обуща.* —**но,** *нар.* Яко, здраво; **про́чно.**

Тра́камь (**тра́квамь, да тракнж, тра́кнувамь**), *гл. д.* Удрямь, чюкамь нѣчто да издава гласъ тракъ, тракъ; траскамь, щракамь; **стуча́ть.** *Тракамь си зжбы-ты отъ студь. Тракнжхъ, та затворихъ врата-та.*

Додѣ Марийкж издума,
Шемширъ сж порты тракнжли,
Сребрьнъ халкъ дрьнжли,
Була й иде отъ черковж. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Удрямся о нѣчто и издавамь гласъ тракъ, тракъ; щракамся; **стуча́ться.** *Нѣчто ся трака подъ одъра, да ли не е мышка?*

Тра́каня, *с. ср.* отъ **тра́камь** и **тра́кался.** Щракане.

Тра́ка-тру́ка! *междом.* за тракане, за трепане; тракъ!

Трака-трука на Вишинж порта,
Да излѣзе Виша Грькиня. *Пѣс.*

Тракачка, *с. ж.* Дрьвяна хлопка, дрьвянъ звънецъ на добитчя.

Тра́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **тра́камь.** Щракавамь.

Тра́кнувамь, *гл. уч.* отъ **тра́кнж.** Щракнувамь.

Тра́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. сд-кр.* отъ **тра́камь.** Да тракнж.

Тракъ, кове, *с. м.* Вълняна прашка на цѣдилкж.

Тракъ! *междом* За трепане, трака-трука!

Трале́вение, *с. ср.* отъ **трале́вжк.**

Трале́вжк, ишь,—вилъ, *гл. д.* Развалямь, разобарямь, поквариамь, изхабяпамь; **по́ртить.**

Трамби́ка, *с. ж.* Цвѣтие нѣкакво.

Тъи трамбикж не носишь,
На трамбикж миришешь. *Пѣс.*

Трамбу́ла, *с ж.* Раст. *Papaver rhoeas,* божа, божичка, божурица, божурокъ, божуръ, божурякъ, була, булица, булкы, глушина, дивъ хашашь, кадѣнка, капи-коса, кокуружа, лаля, макъ, мачецъ, пацаронка, папоруна, пеперуга, пламяница, плюскавецъ, плюсковъ, плюсковьць, просунокъ, прусурникъ, пукалъ, пуплякъ, пьплякъ, тутенка; **дѣкій макъ.**

***Трамна,** *с. ж. Т.* Мѣнаване едно нѣчто съ друго; мѣна, мѣнка, замѣна, размѣна; мѣна, размѣна, размѣнъ, бара́тъ. *Правы трамнж*, трампосвамь; **мѣня́ть, обмѣнивать.** *Хай да направимы едня трамна: азъ да ти дамъ бубака, а пакъ ты да ми дадешь шиклы ты.*

Трампо́сань, *гл свр.* отъ **трампо́свань.** **—санъ́ый,** *прич. стр.*

***Трампо́свань и трампо́сувань** (**да трампо́сань**), *гл. д.* Давамь едно нѣчто, та за мамь друго вмѣсто него; правыж трамна; трампиавамь, мѣняванъ, размѣняванъ; **мѣня́ть, обмѣнивать.** *Трампосва врана*

за гаргѫ. —**мся**, 1) *гл. вз.* Давамъ нѣкому нѣчто и той ми дава друго вмѣсто него; трампювамся, мѣнювамся; мѣня́ться, промѣня́ться. *Да ся трампосамъ съ конѣ ты си.* 2) *гл. стр.* Бывамъ трампосанъ.

Трапо́сване и трапо́суване, *с. ср* отъ **трапо́свамъ.**

Трапнѫ́, ѝшь, —**пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **трапя́вамъ.** Да трапосамъ, да мѣнъ. —**пе́нъ**, *прич. стр.* Трапосанъ.

Трапя́вамъ (да трапнѫ́), *гл. д.* Трапосвамъ.

Трапя́ване, *с. ср.* отъ **трапя́вамъ.** Трапосване.

Трандафе́лча, *ум ср.* отъ **трандафе́лъ.** Трендафелча.

***Трендафе́лъ**, *с. м. Гр.* Трендафелъ, трандафилъ, раст. *Rosa*, гюлъ; ро́ва. — *Дивъ трандафелъ*, раст. *Rosa canina*, дивъ гюлъ, шикла, шипка, шипокъ, шипъ; **шипо́вникъ**, ди́кая ро́ва. *Зехъ го за трандафелъ, че излѣзе трынь.*

***Трапе́за**, *с. ж. Гр.* Направа отъ дъскы съ крака, конто слагать на земѭ-тѫ и на конѫ-то наряждать ястия-та и нарядъ-ты за ядене и около конто ся наряждать да ядатъ; трьпеза, паралия, парал-шка, софра, синия; **столъ.** *Слагамъ трапезѫ;* **накрыва́ть на столъ.**

Сѣднѫли ми скѫпи гостіе
На трапезы шесторядъ,
Шесторядъ, седмополъ,
На трапезы позлатенъ,
На столовы посребренъ. *Пѣс.*

Щѫ му направѭ трапезѫ, щѫ го по срѣщнѫ, щѫ му пристоѭ много добрѣ. — *Който ся надѣва на чюждѫ трапезѫ, гладенъ остава.* — *Стара трапеза*, гощавка у момъка въ сѫботѫ вечерь срѣщѫ сватбѫ-тѫ.

***Трапеза́нъ**, *с. м. Т.* Трапузанъ.

Трапе́зица, *с. ж.* Така наричать въ Трьново мѣсто-то, дѣто е билъ царскый сарай; народъ тъ го нарича *Трепевица.*

Трапе́зица и трапе́зка, *ум. ж.* отъ **трапе́за.**

Трапе́зникъ, *с. м* Платъ, съ който постилать трапезѫ; мѣсалъ; ска́терть.

Тра́пецъ, *ум. м.* отъ **трапъ.** Трапча.

Тра́пище, *ув. ср.* отъ **трапъ.** *Изъ пѫтя има голѣмы трапища.*

Тра́пный, —**пьнъ** и —**пенъ**, **пна**, **пно**, *пр.* Още неокопитился отъ нѣкакво приключение, още не размыслилъ да го разбере. *Станѫхъ отъ сънъ трапенъ*, още не съмъ ся свѣстилъ, не съмъ разбралъ, кадѣ съмъ.

Стоянъ извади Влашкый ножь,
Та ся въ срьдце-то удари;
Трапенъ му языкъ думаше...
Като тва Стоянъ издума,
Отъ душѫ си ся раздѣли. *Пѣс.*

Влашко ся ножи отбоде
Низъ Марковы-тъи селяфъи,
Еленѫ въ срьдце уботе.
Елена трапна продума:
Либи-ле Марко, либи-ле,
Извади свилнѫ махрамѫ,
Та ми срьдце-то прѣвръжи
До дома да си отидѫ. *Пѣс.*

Като въ Ергенѫ нагази,
Теменъ ся облакъ зададе,
Ситенъ си дъждецъ привалѣ,
Още Ергена притече.
Стоянъ си трапенъ въпкаше:
Дружина вѣрна, сговорна,
Кога идете дома си,
Тіа ще да доде майка ми
За мене да си попъта,
Право да ѝ не казвате,
Ами да ѫ излъжете:
Ные Стояна оженихмъ
За долнѣземскѫ дѣвойкѫ,
За земнѫ-тѫ моравѫ. *Пѣс.*

Трапо́самъ, *гл. свр.* отъ **трапо́свамъ.** Да прошиѭ, да тропосамъ. —**санъ**, *прич. стр.* Прошитый, тропосанъ.

***Трапо́свамъ и трапо́сувамъ (да трапо́самъ)**, *гл. д. Гр.* Тропосвамъ, зашивамъ нѣчто тукъ-тамъ, колко да ся дрьжи, да ся не размѣща, додѣ ся зашие както трѣбва; трипосвамъ, трупосвамъ, прошивамъ; **пришива́ть на живу́ю ни́тку, стега́ть, настёгивать, остёгивать, намётывать, прамётывать, обмётывать, подмётывать, смётывать, наживля́ть.** *Трапосвамъ дрѣхѫ.*

Трапо́сване и трапо́суване, *с. ср.* отъ **трапо́свамъ.**

Трапо́ска, *с. ж.* Трапосване, тропосване, прошиване.

***Трапуза́нъ**, *с. м. Т.* Тира-бузанъ, трапезанъ, пармаклѫкъ, ограда около слѣбѫ вѫтрѣ въ кѫщѫ. *Запръска дъждъ та прибери дрѣхы-ты и гы простни на трапузана.*

Трапчивина́, *с. ж* Свойство на трапчивый; трьпчивина, трьпкавина; **те́рпкость.**

Тра́пчи́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр* Что е на вкусъ къселъ и стипчавъ; трьпчивый, трьпкавый, трьпкый; **те́рпкій.** *Трапчиво вино, трапчивы крушы.*

Трапчи́на, *с ж* Малъкъ трапъ, дупка, яма, ровинякъ, хендекъ, вагашъ, падина; **я́мина, впа́дина, ложби́на.**

Трапчи́нка, *ум. ж* отъ **трапчи́на.**

Трапча, *ум. ср.* отъ **трапъ.** Трапецъ.

Трапъ, **тра́повѣ**, **тра́пища**, *с. м.* Изровено, вдлъбнѫто мѣсто; трапчина, дупка, падина,

нама, ровинякъ, роветина, ровина, ровъ, ровище, нама, хендекъ, вагашь; ровъ, я́ма. — *Копаж нѣкому трапъ*, правы му зло, искамь му зло-то. — *Задникшж-тж та въ трапа. Подъ краkъ че въ трапъ. Капка капе, на камыкъ трапъ изкопава. Баба мами, трапъ не мами. Ако баба лъже, трпъ не лъже. Прѣдъ тебе маже и глади, а отзадъ трапъ копае. Копаешь ли другѣму трапъ, самъ щешь падмешь въ него.*

Трасúлка, *с. ж.* Продълговатъ кошь безъ дъно, въ който турятъ нечистыня памукъ, та го врътятъ за да ся очисти отъ чюшюлкы-ты и отъ другы-ты нечистотъ; трясилка.

Трáскалка, *с. ж.* Направа за траскание, всяка игралка, что дрънка и ся дава на дѣца да си играятъ; брънкалка, брънкало, дрънкалка, дрънкало, дрънкулка, звякало, звячало; брякýшка, гремýшка, побрякýшка, погремýшка, трещётка, бубéнчикъ.

Трáскалчя, *ум. ср.* отъ **трáскалка**.

Трáскамь (да **трáсна**, **трáснувамь**), 1) *гл. ср.* Праскамь, працж, тряскамь; трещать. 2) *гл. д.* Удрямь нѣчто да дрънка; тряскамь, дрънкамь, брънкамь; брáкать. 3) Говорь праздно нѣчто; брьборь, брьболь, брълѣкь, брътвь, брьщолевь, бъръкь, бръскамь, гръгорь, дрьдорь, дрънкамь, плещ; говорúть вздоръ, болтáть, молóть. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Дрънкамся, трискамся.

Трáскание, *с. ср.* отъ **трáскамь** и **трáскамся**.

Трáснувамь, *гл уч.* отъ **трáсна**.

Трáсна, **ешь**, —**нжлъ**, *гл ед кр.* отъ **трáскамь**.

Трáтуръ, *с. м.* Растение стратулъ.

Тратъ, *с. м.* Тратъ, прахънь. *Сякнжло единъ тратъ, та запалило.*

Траулъ, *с. м.* Печенъ силянъ сусамъ, направенъ на кашъкъ; кулашна.

***Трахана́**, *с. ж. Т.* 1) Стръто тѣсто на зрьна и изсушено за готвение; тръенница. 2) Кашъкъ, варенж отъ траханж; тръенница, скробъ. — *Люта трахана*, пченично и царевично брашно замѣсено съ квасъ и оставено да подлютне, послѣ стръто на траханж.

Траханúца и **траханúчка**, *ум. ж.* Малко трахана.

Трáчение, *с. ср.* отъ **трáчнж**.

Трáчнж, **ншь**, —**чилъ**, *гл. д.* Струва ми ся, прѣдполагамь, мъслж, тачъ, чини ми ся, трефи ми ся, читамъ, читавъ; дýмать, предполагáть, мекать, смекáть, мерекáть.

Трахúлъ, *им. соб.* мжжко.

Трáнж, **ешь**, **трáнлъ** (**трáйвамь**), *гл. ср.* 1) Чакамь, врѣменъ; временúть, поджидáть. *Потрай да пусти* Имамь силж, могж, дръжи терпѣть, выносúть. *Едв крака.* 3) Стоꙗ на срѣщж, трънъ, прѣнасямь, дажнди сносúть, выносúть, пере живать, устáивать, не по *студь не трае.* 4) Стоꙗ нъ, борькся, крѣпькся, си надрьжамся; держáться, ремогáться, перелáмыватъ отступáть. *Трай, баба,* Протакамся, провлачамся, ѣ вамь, дрьжъ, сюрдисвамь; *Ще трае до късно прѣз* Дрьжъ, не ся развалямь, д ществовáть, сохранáться. *ще трае много* 7) Запир завръткамся, сѣдж, живѣъ *тражть дѣца та*, мржть *му трае.*

Дешка и рожба не тр

Откакъ смъ ся, тънка Н
Оттогава добра кіара не
Оттогава врани коне не
Оттогава ясенъ славѣй
Оттогава свѣтій гълабъ

Трай, че нѣма край. трай. Трай, душе, тры нѣй кожё): въ пятъкъ Трай ми, магарице, М Трай, коню, за зеленж магарчя, дори трѣва на срьдце не трае. Който найде. Ще трае отъ б божичь Ще трае отъ н бель. Безъ вжзелъ вже Ако е мжчно да ся сбр но да ся трае.

Трáнанье, *с. ср.* отъ **трáнж**

Трéква (да **трéкне**, **трéкн** Дохожда на умъ, брехва, тевва, тумнува, хрумва, нам ходúть на умъ, вздýматъ *прѣзъ ума*, мина ми прѣз *ло му веднжга, че си е б ница*, сѣтихся

Трекéчя, *с. ср.* Третеча. *Е*

Трéкий, **кь**, **кя**, **ке**, *пр.* в

Трéкнува, *гл. уч* отъ **трé**

Трéкне, —**нжло**, *гл. свр.* текне.

Трéксамь, *гл. свр.* отъ стрексамь, да прпстанж.

***Трéксвамь** и **трéксуваmь** *гл. ср. Гр.* Стрексвамь, нямь; соглашáться, сонзв

Трéксваню и трéксуваню, *с. ср.* отъ **трéксвамь**. Стрексваню.

Трéна, им. соб. женско. *Остала Трена безъ врѣтена*

***Трендáфелъ**, *с. м. Гр.* Растение трандафелъ.

Трéно, им. соб. мѫжско. *Чакай, Трено, за врѣтено.*

Тренъ, *с. м.* Чиренъ, цренчя на ножчя захлупачя.

Трень (?) вечерѭмь, мале, тренъ постелѭмь,
Трѣвѫ детелинѫ постилачка. *Пѣс.*

Трепáлка, *с. ж.* Клепало на око-то; клепка, клепачь, клепнъ, похлепкъ, трепавица, трепка; вѣко.

Трепавúца, *с. ж.* Клепка, трепалка ьа окото; вѣко.

Леле мале, каквѫ момѫ видохъ,
Что хубава, Богъ да ѭ убие!
Два образа — два гюла црьвени,
Днѣ-тѣ очи — двѣ црьнъ череши,
Трепавици — ластовичкъ крьла! *Пѣс.*

Трéпамь (да трéпнѫ, трéпнувамь), *гл. ср.* Трепкамь.

Трéпаню, *с ср.* отъ **трéпамь**. Трепканю.

Трéпаню, *с. ср.* отъ **трéпѫ**. Убиваню.

Трéпвамь, *гл. мн-кр* отъ **трéпкамь**.

Трепевúца, *с. ж.* в **Трапезица**.

Трепéраню, *с ср.* отъ **трепéржѫ**. Трепернѭ.

Треперúга и треперúка, *с. ж.* Растение трепетлика.

Трепéрко, *с. м.* 1) Който трепере, комуто трепержѫть рѫцѣ-тѣ, крака-та. 2) Бъзлѣ, страхлѣ, плашлѣ; трусъ, трусúшко.

Трепернúа, *с. ж.* отъ **трепéржѫ**. Треперяне.

Трепéрушка, *с. ж.* 1) Раст. *Briza media*, аранско просо, момнъ сльзы; трясýнка, змéйная трава. 2) Раст. дрьво трепетлика. 3) *Треперушкы:* накытъ малкъ бѣлъ и жлътъ парици, на срѣдѫ-тѫ продупчены и закачены, защитъ на нѣчто да трепержѫть, да трепкать; трепкъ, трепетулкъ, трепетушка, висулкъ.

На кончя-то, Стояне-ле,
Младо ми булчя хубаво,
На булчя-то, Стояне-ле,
Три треперушкы трепержѫть.
Какъ трепержѫть, Стояне-ле,
Три треперушкъ, либне-ле,
Тъй трепере, Стояне-ле,
Мой-то срьдце за твой-то. *Пѣс.*

На момѫ-тѫ зеленъ вѣнець,
На вѣнеца криво перо,
На перо-то треперушка;
Всякъй минѫ, всякъй трепнѫ,
И ѭ минѫхъ и ѭ трепнѫхъ. *Пѣс*

На главѫ й златнъ иглъ,
Златнъ иглъ треперушкъ. *Пѣс.*

Треперчица, *с. ж.* Назъвание за невѣстѫ въ пѣсень:

Невѣстице, треперчице,
Трепни войну на ржѫ,
Да ти рано разбуди,
Да си тѣсто замѣсишь,
Да си хъныкъ извѣтешь,
Да си водѫ донесешь

Трепéржѫ, ешь, —рѫхъ, *гл. ср.* Треперѭмь: 1) Клати ми ся тѣло-то, друсамся, трясѫся, трьсѫся; дрожѫть, трепетѫть, тряснѫся. *Тѣло то ми трепере. Трепержть ми ржцѣ-тѣ. Трепере отъ студъ, отъ страхъ.* 2) Имамь страхъ отъ нѣчто; страхувамся, боямся; дрожѫть, трепетѫть, тряснѫсь. *Трепере отъ сѣкѫ-тѫ му*, страхъ го е много отъ него. 3) Глядамь, вардѫ нѣчто като очи-ты си, много го пазѫ, милѣкъ, залѣгамь много за него. *Той трепере надъ парѫ-тѫ. По цѣлы нощи е треперала надъ люлкы-ты имъ.* 4) Бльщѫ, бльщѫся, блѣщѫ, блѣщѫся, бльщѣкъ, бльщѣкъся, блѣщѣкъ, льщѫ, льщѫся, льскамь, свѣтѫ, свѣтѫся, трепетѫ, трепкамь, трепотѫ, трептѫ; трепетѫть, блистѫть, блестѣть. *Слънце-то трепере по тѣхъ. — Трепере като листъ на горѫ. Трепере като Циганинъ прѣдъ харачища. Трепере му ржка-та като на Чафутинъ. Трепере му срьдце-то като на мрътъвъ закакъ. Трепере му срьдце-то като на пиля перце-то.*

Трепéряшкомь, трепéряшкъмь и треперяшкѫ-тѫ, *нар.* Съ треперане, съ страхъ; дрожѫ.

Трепéрямь, *гл. ср* Треперѫ.

Трепéряню, *с. ср.* отъ **трепéрямь**. Трепераню

Трепéтеню, *с. ср.* отъ **трепéтѫ**. Трептѣню, трепераню.

Трепетлúка и трепетлúга, *с. ж.* Раст. дрьво *Populus tremula*, треперушка, трепериrа, трепетлика, осика, каснка, кашка, бѣло дрьво, дивъ кавакъ; осúна.

Зарадвася святый Герги,
Изъ друмъ врьви, пѣсень пѣе,
Что го зачю, все послушя;
Едно дрьво трепетлика
Не ся запря, не послушя,
И прокля го святый Герги:
Да бъ далъ Богъ, трепетлика,
Все ты да треперешь! *Пѣс.*

Трепетлúца, *с. ж.* Птица *Otis tetrax*, жрьковецъ, прьшлякъ; стрéпетъ, трясýчка.

Трепетлúка, *с. ж.* Раст. дрьво трепетлика.

Проговарѫ святый Иованъ:
Застой, горо, застой водо,
Кое чюе, да застане,
Да си крьстимъ млада Бога!
Трепетлика не дочюла,
Не дочюла да застане.
Проклялъ ѭ е святый Иованъ:

И тъзека, трепетлиѣ,
Да треперешь и день и нощь,
И сосъ вѣтеръ и безъ вѣтеръ! *Пѣс.*

Трепету́лка, *с. ж.* Накытъ треперушкъı.

Трепету́лчица, *уж. ж.* отъ **трепету́лка.**

Что ми ти кръıла трепотять?
Трепетулчица трепоти. *Пѣс.*

Трепету́шка, *уж. ж.* отъ **трепету́ша.** *Обуща съ трепетушкъı. Дарява невѣстѫ-тѫ съ пахтъı, трепетушкъı и алтѫнъ.*

Трепету́ша, *с. ж.* Женскъıй накытъ, трепкъı, треперушкъı, трепетушкъı. *Злата трепетуша.*

Тре́петъ, *с. м.* Трепераше, треперня; **тре́петъ.** *Ошло сирото дѣтя со голѣмъ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ бяше го хватило. Пиканица-та е страхъ и трепетъ за челядь-тѫ си. Страхъ мя бяше да не ми остане това трепетъ.*

Трепе́тѫ, ишь, —**ти́лъ,** *гл. ср.* Треперѫ въ 4-то знаменование. *Нещѣнети камъне лъскать, трепетять като слънце. Трепети слънце да зайде.*

Тре́пка, *с. ж.* 1) Клепачь, клепка, клепни, похлепкъı, трепалка, трепавица на око; **вѣко.**

Что хубава, Богъ да ѫ пожили!
Два образа — два гюла цръвени,
Двѣ ю трепкъı — кръıла ластовичкъı,
Двѣ ю вѣждъı — морскъı пиявици,
Двѣ ю очи — двѣ капкъı муракепъ! *Пѣс.*

2) Нѣчто окачено да виси и да трепти; треперушкъı. 3) Женскъıй накытъ; треперушкъı, трепетушкъı.

И на калпаци-тъı
Трепкъı треперушкъı
Безъ вѣтъръ треперѫтъ,
Безъ слънце ся лъскать. *Пѣс.*

Тре́пкамь (тре́пвамь, да тре́пнѫ, тре́пнувамь), *гл. ср.* 1) Изведнѫжь потрепервамь и ся дрѣпвамь; сѣпамся, съıпвамся; **вадря́гивать, вадро́гнуть, встрепену́ться.** *Извыкахъ му, той трепна и ся уплаши. Трепкамь отъ сънъ,* пробуждамся изведнѫжь; **вспря́дывать.** *Шюмка шюмнѫ, Манго трепнѫ.* 2) Треперѫ въ 4-то знаменование. *Слънце-то трепка да зайде.* 3) Треперѫ, клатѫся понѣкога; трептѫ. *Срьдце-то му трепка като на мрьтво куче опашкѫ-тѫ.* 4) Трепамь, трепчѫ, мигамь. *Съ очи трепка. — Око му не трепка,* не ще ни да знае, отъ ничто не зима, никакъ не го е страхъ, не му мига око-то; онъ и ухомъ не ведѣтъ.

Тре́пканье, *с. ср.* отъ **тре́пкамь.**

Тре́пнувамь, *гл. уч.* отъ **тре́пнѫ.**

Тре́пнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **тре́пкамь.**

Трепо́внъıй, —вньı и —венъ, вна, вно, *пр.* Уплашенъıй, плахъıй; **испу́ганный. —вно,** *нар.* Уплашено, плахо.

Трепо́тене, *с. ср.* отъ **трепо́тѫ.** Треперене.

Трепо́тѫ, ишь, —**ти́лъ,** *гл. ср.* Треперѫ въ 4-о знаменование. *Трепетулчица трепоти.*

Трептѣ́ние, *с. ср.* отъ **трептѫ́.**

Трептѫ́, и́шь, —**тѣ́лъ,** *гл. ср.* 1) Треперѫ, трепкамь, тупамь, играѫ; **трепета́ть.** *Срьдце ми трепти. Затрептѣ ми срьдцето. Соколъ съ кръıла трепти.* 2) Треперѫ въ 4-то знаменование.

Че си Гроздanка излѣзе
Прѣзъ бащинъı си сараи,
Та ѫ слънце-то съгляда,
Три дни три нощи трептѣло,
Трептѣло, не залѣзвало. *Пѣс.*

Като прѣзъ горѫ щѫть врьвять,
Гора безъ вѣтъръ ще вѣе;
Като прѣзъ поле минувать,
Поле безъ огънь ще трепти. *Пѣс.*

Тре́пченье, *с. ср.* отъ **тре́пчѫ.** Мигане.

Тре́пчѫ, ешь, —**чалъ,** *гл. ср.* Често, често си затварямъ и отварямъ очи-тъı; трепамь, трепкамь, мигамь; **мига́ть, морга́ть, хло́пать глаза́ми.** *Что токо трепчеть како куче?*

Тре́нѫ, ешь, —**на́лъ,** *гл. д.* Зимамь нѣкому живота; биѫ, убивамь, тепамь, тепѫ, морѫ, умарявамь; **бить, убива́ть.** —**нѫся,** 1) *гл. вз.* Трепемся единъ другъ; биемся, убивамъıся. 2) *гл. възвр.* Залѣгамь, радѫ, биѫся, бъхтѫся, съсъıпвамся, чалѫщисвамь; **би́ться, стара́ться.** *Трепеся да изкара нѣкоѫ парѫ за дъща-та си.* 3) *гл. стр.*

Тресáвица, тресáйка, тресúнка, тре́ска, трескáвица, тре́скамь, трескáница, тресѫ́, в. гъı съ я при **тряс . . .**

Третáкъ, *с. м.* Животно на три годинъı; третякъ.

На ти, тейко, дребна лова,
Дребна лова суръ елена,
Суръ елена еленъ третякъ. *Пѣс.*

Третёжéнець, нци, *с. м.* Който ся е женилъ третий пѫть; **третьежéнецъ.** *Третеженець да земе!* клятва.

Третёжéнкъıня, *с. ж.* Която ся е мѫжила третий пѫть.

Третёмь, *нар.* Третё по рядъ; **во тре́тьихъ.**

Веднѫжь тропнѫхъ,
И дважь скокнѫхъ,
Третемь рекохъ
Да подскокнѫ. *Пѣс.*

Изтекло ми тънко дрьвце
На дворовци Димитровъı,
Врьшило до синё небе,
Клонило до черня земя,

Ча завръза до два ябла,
До два ябла, третѐмь дулкъ. *Пѣс.*

Третечя, *с. ср.* Тригодишно животно; третакъ, третякъ.

Не улови Петре лова, что ся лови,
Не улови Петре еленчя третечя;
Нель улови Петре Ѣнгьж малж момж. *Пѣс.*

Трѐтий, ть, тя, тё, *пр.* отъ **три.** Что иде слѣдъ вторый; трекий; **трѐтій.** *Това е вече трѐтий пжть какъ става.*

Сиромахъ Стоянъ сиромахъ,
На два го пжтя вардиахж,
На третіа го хванжхж. *Пѣс.*

— *Трѐтий чинъ,* третя гощавка, что гощава тьсть зетя си; третя вечерь. — *Дѐ двама и той трѐтий,* казвать за оногози, что ся само разтака, а не сѣда да работи. — *Двама отъ вѣрж, трѐтий отъ душъ. Трѐтий пжть баба право ще си каже. Канять ли тя на службж, иди; канять ли тя на трѐтіж вечерь, не ходи.*

Третѝчя, *с. ср.* Кога зять иде на гостие у тьста си третия пятъкъ слѣдъ сватбж-тж и спи тамъ.

Третѝня, *с. ж.* 1) Третіа-та часть отъ цѣло-то; третіа; **треть.** *Много третѝни.* 2) Помянъ умрѣлъ на третия день отъ смрьть-тж му; **третѝны.** *Носимъ третѝныж на умрѣлыа;* **отправлѝть третѝны.**

Третя́къ, *с. ж.* 1) Животно на три годинъ; третакъ, третечя, троякъ; **трехлѣтнее живо́тное, третья́къ.**

Ка дочю Тодора,
Та ойде возъ горж;
Коніа е хванжла
Елена третіака. *Пѣс.*

Дуко храни бръза коня
Отъ третіака до седмака. *Пѣс.*

Бѣга (брѣзъ) като еленъ третякъ. Да ми подскочишь като еленъ третякъ. 2) Малъкъ водяниченъ камъкъ. 3) Третій-тъ по рядъ, по чинъ овчарь при голѣмо стадо.

Трѐфися, — **фѝлося,** *гл. безл. Трефи ми ся,* мыслж, трачж, читакъ, види ми ся, прави ми ся, сторва ми ся, струва ми ся, чини ми ся; **мнѣ кажется.**

***Трехиля́,** *с. ж. Гр.* Огрѣле

Трѐшница, трѐщница, трѐщенъ, трѐщж, в. **тря́щница, тря́щенъ, тря́щж.**

Три, *числ.* Двѣ и едно; **три.** *Два дни пряла, три дни кала. Три-четворица,* три четыре душь. *На́ двѣ на́ три,* какъ да е; **ко́е какъ.** *Три пжти;* **втро́е, втройнѣ.** *Майка му го в кляла и три кляла,* тврьдѣ много кляла. *Отъ два бука три врѣтена. Дали Марку двѣ, онъ сака три. Да му сж много три-ти дни! — Три-девять,* на три мѣста по девять, три пжти по девять; много надалечь, много, мнозина; **три́девять.** *Глась му ходить три-девять планины,* много надалечь. *Собрались три-девять момчина,* мнозина. *Баба Цона му кушжа со три-девять зрьна ячмень. Събирать три-девять кости.*

***Триги́я,** *с. ж. Гр.* Тергия, тиргия, трагия; **вѝнный ка́мень.**

Тригоди́нскый, ска, ско, и

Тригоди́чный, —чнъ и **—ченъ, чна, чно** и

Тригоди́шний, —шнь и **—шень, шна, шне,** *пр.* Что има три годинъ, что е отъ три годинъ; троегодскый, тройгодишний; **трехлѣтній.** *Тригодично кончя. Тригодишна тряска. Тригодишне вино.*

Да ми купишъ портокалъ,
Да разхлада мой-то срьдце,
Мой-то срьдце тригодинско,
Тригодинско уболнено. *Пѣс.*

***Три́госъ,** *с. м. Гр.* Гроздоберъ, гроздебране, виноберма.

Ерембице шарена,
Когъ ке ходжж на тригосъ,
Тебе самж ке найдж,
Дома ке ти изловж. *Пѣс.*

Три́десятый, тъ, та, то, *пр. пор.* отъ **три́десять; тридеся́тый.**

Три́десять, *числ.* На три мѣста по десять; триесеть; **три́дцать.**

Трие́ница, *с. ж.* в. **трые́ница.**

Три́ждевять, *числ.* Три-дев ть, три пжти по девять; **три́девять.** *Падижж отъ Бога триждевять клинци.*

Тришь, *нар.* Тришь, три пжти; **трѝжды.** *Тришь го погльща. Тришь го рѣзахъ, все по́-кжсо.*

***Трике́ръ,** *с. м. Гр.* Свѣщникъ съ три свѣщи, съ който благославя владыка, кога служи; **осѣня́льникъ.**

Трикля́тый, тъ, та, то, *пр.* Много пжти клятый. *Да е проклятъ и триклятъ!*

Три́ма, *числ.* Казвася само за мжже; тримина, троица; **тро́е.** *Минжж трима. Доведи гы и трима-та. Трима едного не чакать*

Три́мерникъ, *с. м.* Който тримири; прѣпостникъ. *Тягли броеницж като тримерникъ.*

Три́мерница, *с. ж.* Която тримири; прѣпостница.

***Три́меро,** *с. ср. Гр.* Тримиреше, тримиръ, прѣпостяване

Тримѝна, *числ.* Трима.

Тримире́ние, *с. ср* отъ **тримирѝж.** Тримеро, тримиръ.

Трѝмиръ, *с. м.* Тръмпрене. *Дрьжалъ тримиры*, тримирилъ.

Тримири́ж, *и́шь*, —*ри́лъ*, *гл. ср* Постя, не ямь ничто отъ понедѣлникъ на чистѫ-тѫ недѣлѭ до-въ срѣдж; прѣпостявамь *Едно врѣмя по-стари-ти всичкы тримирили.*

Три́нка и три́ица, *ум. числ.* отъ **три́на.**

Три́на, *с. ж.* Осилъ, сѣмя, ситно сѣно, что оставать по земьк-тѫ, дѣто е стояло натрупано сѣно. *Посыпвася съ сламж, тринж и плѣвж. Сварять въ котелъ ячмыкъ, или тринж отъ сѣно, или пепель и туркать болныка да ся пари.*

Трина́десятый, *тъ, та, то*, *пр.* отъ **три на́десять**; **тринáдцатый.**

Трина́десять и тринáесеть, *числ.* Десять и три; **тринáдцать.**

Продавалася хубава Ѧна,
Само за Ѧнж девять хилядъ,
За рамнж ставж десять хилядъ,
За бѣло лице единадесеть,
За бѣло гръло до дванадесять,
За прьнъ очи до тринадесять,
За тънкъ вѣждъ четырнадесять,
За русж косж до петнадесять. *Шѣс.*

***Тринда́фелъ**, *с. м. Гр* Трандафелъ.

Трѝнкы, *ум. числ.* отъ **три.** Тричкъ. *Дай ми само тринкы.*

Трибóнъ, *с м.* Трѣонъ.

Трипóсамь, *гл. свр.* отъ **трипóсвамь.** Да трапосамь, да трупосамь.

***Трипóсвамь и трипóсуванъ** (да трипóсамь), *гл. д. Гр.* Трапосвамь, трупосвамь.

Трипóсваніе и трипóсуваніе, *с. ср.* отъ **трипóсвамь.**

***Трисáгиа**, *с. ж. Гр.* Молитва Святый Боже; **трисвятóе.** *Третий-тъ день слѣдъ праздника, патерица-та, е посвятенъ на мрътвы-ты: носять въ черквж питаръ и пшеницж за Богъ да прости и отпѣвать трисагиж надъ гробовы-ты на умрѣлы ты.*

Трѝста, *числ.* Три пати по сто, три стотины; **трѝста.** *Това было прѣди триста годинъ. Врьжи пръстъ—триста лѣкове Триста безъ Христа не струвать ничто. Когато искать триста, не питать попъ Христа. Скапаха ли ся кола-та, триста коловозници за парж Триста лакждии за парж. Триста гарваны единъ гы камыкъ разпрьсва. Триста мечкы подъ единж хвойнж Триста вълци (змии) да го каджть. Триста лека да го не излѣкувать! Триста жалбы да тя стигнѫть!*

***Трифи́лъ**, *с. м. Гр.* Раст. *Trifolium*, дятелина, звѣздѣлъ, жлъто цвѣтие; дѧтлина, трилúстникъ, клéверъ, кашка.

Трифунóсамь, *гл. свр.* отъ **трифунóсвамь.**

***Трифунóсвамь и трифунó** фунóсамь), *гл д. Святы гы трифуноса*, ще напра жыть съ нѣчто. *Трифуно* рѣзвамь го на Св. Трифонъ,

Трифунóсваніе и трифунó отъ **трифунóсвамь.**

Трифунци, *с. м. мн.* Прьв мѣсяць Февруарина. Народ за честь на Святый Триф ужь лозарь. Прьвый-тъ де Трифонъ *зарѣзанъ*, отпивать зна-та, та гы зарѣзвать; орѣ на на лозе, по единъ на в нѣйдѣ народътъ праздва Т да не ядѫть вълци добыт чи прáздници. — *Ако в фунци-ты вали снѣгъ на лѣто-то пчелы-ты щѫт*

Трифунъ, *им. соб.* **мажско и зарѣзанъ.**

Трихливый, *въ, ва, во*, *п* вятрѣ: бухый, куфый. *Ке падне, дрьво-то е тр*

Трѝца, *с. ж.* Рыба *Alosa* ска скумрия.

Трѝчкы, *ум. числ.* отъ *Останѫж ми още три*

Тришь, *нар.* Тржь.

Трóва, *с. ж.* Въ изречение *ся тръкала, тровж не*

Трóвеніе, *с. ср.* отъ **трóви**

Тровúло, *с. ср.* Ядение, п много; плюска, плюсница, п *Оставися отъ това пус*

Трóвиж, *ишь*, —*вúлъ*, *гл.* кому нѣчто утровно да ядо умре; утровамь, отровва *Тровимъ мышкы-ты.* 2) нѣкому нѣчто напротивъ трѣ; надосвамь, коса, намь *тровилъ. послушай мя* — *вижся*, 1) *гл. възвр.* нѣчто утровно; утровамся 2) Ядъ мя е за нѣчто, н ядъ; намся, надосвамся. дробыся, кжсамся; терзáт ся. *Всякой день ся тр си.* 3) Ямь много и ла праскамь, пукамь, тъпанъ ряждамь; трéскать, лóпат *стр.* Бъвемь тровенъ.

Троёглáвый, *въ, ва, во*, главы, что е съ три главъ съ тремя головами.

Ѧ че браки лесно д
Че отида у горю зел
Че уловя зимы трое

Че наточых нада оти змиѣ,
Че отрыѣ мои милъı бракıа. *Пѣс.*.

Па си пойде Гроица дѣтенце,
Па си пойде по рамнъı друмовъı,
По дѣтенце трьчıа хала троѣглава. *Пѣс.*

Троего́дець, *с. м.* Что е на три годинъı, что има три годинъ

Троего́дка, *с. ж.* Което е на три годинъ, което има три годинъ.

Троего́дскъıй, ска, ско, *пр.* Тригодишний, тройгодишний; трехлѣтнíй, трехгодовалый. *Троегодско вино.*

Троеро́гъıй, гъ, га, го, *пр.* Что има три рога.

Онъ положи бойно копıе,
Бойно копıе троерого,
Та надѣнх лютх змиѣ,
Лютх змиѣ троеглавх. *Пѣс.*

Троестрой, *с. м.* Назъвание на камшикъ съ три струка, съ три рѣмъıка. *Зе си троестрой камчикъ.*

Троестрѣлка, *с. ж.* Назъвание на стрѣлх въ пѣсень:

Да ти прѣдамь и третıх стрѣлıх,
Третıх стрѣлıх троестрѣлıх,
И тıа ми е много майкъı,
Много майкъı разплакала. *Пѣс.*

Трой и **тро́и**, *числ.* Три; употрѣбявася прѣдъ съществителны, които имать само множествено число; тро́и. *Двой-трой гащи*, растение нѣкакво.

Груѣ ойде на механх,
Чıакала го е Боıана
До двои пѣтлъı, до трои,
Нѣма ми Груѣ да дойде. *Пѣс.*

Тройгоди́шний, — шьнь и — шень, шнıа, шне, *пр.* Тригодишний.

Тройногла́въıй, въ, ва, во, *пр.* Троеглавый.

Тамо имать бунаръ баталıа,
Нхтрѣ имать змиѣ тройноглавх,
Что да влѣзеть все си го изядвить,
Никому му водх та не давать. *Пѣс.*

Тро́йнъıй, тро́енъ, тро́йна, но, *пр.* 1) Что е отъ три; тройно́й. *Тройна нищка*, отъ три ката. 2) Тржь по́-голѣмъıй; тройно́й. *Тройна загуба.* 3) Трои, третий.

Азъ съмь си снощи сѣдѣла
До двойнъı пѣтлъı до тройнъı. *Пѣс.*

—но, *нар.* Три пıати повıче; втро́е. *Щж му го врънж тройно.*

Трои́ца, *числ.* Трима, тримина, три човѣка; тро́е; казвася само, когато ся говори за людıе, и само въ мжжкъı родъ. *Троица търговци;* тро́е купцо́въ. *Минжж четворица пжтници, троица-та на коне, а четвръıй на магаря;* проѣхало че́тверо доро́жныхъ, тро́е на лошадя́хъ, а четвёртый на ослѣ. *Тии и троица-та сж овчари;* тро́е они́ пастухи́. *Дѣка двоица, онъ троица. Двоица, троица едного не чıакать. Троица съ едня шапкж.*

Тро́ица, *с. ж. Свята Троица*, Богъ Отецъ, Богъ сынъ и Богъ Святъıй Духъ; Свята́я Тро́ица.

Трои́чка, *ум. числ.* отъ **трои́ца**. Тримка.

Тро́лавъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) Лѣнивый, мрьзеливый, нехривый, сирьдливый, вонящъıй, хайлязъ, тромъıй; лѣнта́й, неопра́тный, нера́ха. *Тромавъ човѣкъ.* 2) Немакъıй, слабъıй, тяжкъıй, гевшекъ, тромъıй, кекавъıй, клякавъıй, клипавъıй, клисавъıй, кежлавъıй; сла́бый, безси́льный. *Тромавъ конь.* 3) Който на ядение пробира, не яде като какво да е; муханатый, млинавый, скрьнавый; бревгли́вый. *Тромаво дѣтя.* — во, *нар.* Тромо.

Тро́мъıй, мъ, ма, мо, *пр.* 1) Тромавъıй въ прьвъı-тъı двѣ знаменованıя *Брѣзъ на лѣжицж, тромъ на теслицж* 2) За животно: кроткъıй, тихъıй. *Троми волове.* —мо, *нар.* По знаменование-то

Тро́неню, *с ср.* отъ **тро́нкж**. Роненıе.

Тро́нинка и **тро́нка**, *нар.* Малко, мало, малцѣ, мрьва, шюцка, шющчица, тронца, троха, трошица, трошка, трошкъı; ма́ло, немно́жко.

Тро́нта, *с. ж* Тронтиста жена, мома; дебелана; толсту́ха, жиру́ха.

Тро́нтё, *с. м.* Тронтистъ човѣкъ; дебеланъ, шишко; толста́кь.

Тро́нтистъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Плънъıй на снагх-тх, дебелъıй, плътныи, кръвенъıй, шишкавъıй; тѣльный, по́льный, то́лстый. *Тронтиста жена.*

Тро́нца, *нар.* Тронинка, тронка.

Тро́нчя, *ум ср.* и **тро́нець**, *ум. м.* отъ **тронъ**.

Тронъ, нове, *с. м.* 1) Царскъıй столъ, столнина, прѣстолъ; тронъ. *Сѣднжлъ, качился на трона*, въцарился. 2) Црьковенъ столъ; струня. *Отъ конa на трона.* 3) Носило, ковчегъ за мрьтвець; одръ, оде́ръ.

Тро́нкж, нишь, —ни́лъ, *гл. д.* Избивамь, лущж зрьна да паднжть; трунъ, ронъ, ронкамь, чюшкамь, грухамь. *Тронък царевицж*, ронъ зрьната отъ мамула. —нкжся, *гл. стр.* Бъıвамь троненъ.

Тронáсамь, *гл. свр.* отъ **тронáсвамь**. — санъıй, *прич. стр.*

Тронáсвамь и **тронáсувамь** (да тронáсамь), *гл. д.* Турямь нѣкого да сѣдне на тронъ. — *Да тя тронкасамь въ трончя-то*, да тя запрж, да тя затворъ.

Трѝмиръ, *с. м.* Тръмпрение. *Дрьжалъ тримиры*, тримирилъ.

Тримирѣ́ж, **и́шь**, —**ри́лъ**, *гл. ср.* Постѫ, не ѣмь ничто отъ понедѣлникъ на чистѫ-тѫ недѣлѭ до-въ срѣдѫ; прѣпостѫвамь. *Едно врѣмя по-стари-ти всичкы тримирили.*

Трѝмка и трѝница, *ум. числ.* отъ **трѝма**.

Трѝна, *с, ж.* Осилъ, сѣмя, ситно сѣно, что оставать по земѭ-тѫ, дѣто е стояло натрупано сѣно. *Шосыпвася съ сламѫ, тринѫ и плѣвѫ. Сварять въ котелъ ячмыкъ, или тринѫ отъ сѣно, или пепель и турять болныка да ся пари.*

Трина́десятый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* отъ **три на́десять**; **трина́дцатый**.

Трина́десять и трина́есеть, *числ.* Десять и три; **трина́дцать**.

Продавалася хубава Ѣна,
Само за Ѣнѫ девять хиляды,
За рамнѫ ставѫ десять хиляды,
За бѣло лице единадесеть,
За бѣло гръло до двандесять,
За прьнъ очи до тринадесять,
За тънкы вѣжды четырнадесять,
За русѫ косѫ до петнадесять. *Шѣс.*

***Трианда́фелъ**, *с. м. Гр* Трандафелъ.

Трѝнкы, *ум. числ.* отъ **три**. Тричкы. *Дай ми само тринкы.*

Трио́нъ, *с. м.* Тръонъ.

Трино́самь, *гл. свр.* отъ **трипо́свамь**. Да трапосамь, да трупосамь.

***Трипо́свамь и трипо́сувамь** (да трипо́самь), *гл. д. Гр.* Трапосвамь, трупосвамь.

Трипо́свание и трино́сувание, *с. ср.* отъ **трипо́свамь**.

***Триса́гиа**, *с. ж. Гр.* Молитва Святый Боже; **трисвято́е**. *Третий-тъ день слѣдъ праздника, патерица-та, е посвятенъ на мрьтвы-ты: носять въ черквѫ питаръ и пшеницѫ за Богъ да прости и отпѣвать трисагиѫ надъ гробовы-ты на умрѣлы ты.*

Трѝста, *числ.* Три пати по сто, три стотинъ; **трѝста**. *Това было прѣди триста годинъ. Врьжи прьстъ—триста лѣкове Триста безъ Христа не струвать ничто. Когато искать триста, не питать попъ Христа. Скапаха ли ся кола-та, триста колововници за парѫ Триста лакѫрдии за парѫ. Триста гарваны единъ гы камыкъ разпрьсва. Триста мечкы подъ еднѫ хвойнѫ Триста вълци (змии) да го ядѫть. Триста лека да го не излѣкувать! Триста жалбы да тя стигнѫть!*

***Трифи́лъ**, *с. м. Гр.* Раст. *Trifolium*, дятелина, звѣздѣлъ, жлъто цвѣтие; дя́тлина, трили́стникъ, кле́веръ, ка́шка.

Трифуно́свамь, *гл. свр.* отъ **трифуно́свамь**.

***Трифуно́свамь и трифуно́** фуно́самь), *гл д. Святы* гы *трифуноса*, ще напр жыть съ нѣчто. *Трифун* рѣзвамь го на Св. Трифонъ,

Трифуно́сваніе и трифун отъ **трифуно́свамь**.

Три́фунци, *с. м. мн.* Прьв мѣсяць Февруарина. Народ за честь на Святый Три ужь лозарь. Прьвый-тъ д Трифонъ *зарѣзанъ*, отиват зна-та, та гы зарѣзвать; ор на на лозе, по единъ на нѣйдѣ народътъ праздва да не ядѫть вълци добът чи пра́здници. — *Ако фунци-ты вали снѣгъ на лѣто-то пчелы-ты щѫ*

Три́фунъ, им. соб. мажско и **зарѣзанъ**.

Три́хливый, **въ**, **ва**, **во**, вятрѣ; кухый, куфый. *Ке падне, дрьво-то е тр*

Три́ца, *с. ж.* Рыба *Alosa* ска скумрина.

Три́чкы, *ум. числ.* отъ *Останѫж ми още три*

Тришь, *нар.* Тришь.

Тро́ва, *с. ж.* Въ изречени *ся тръкалка, тровѫ не*

Тро́вение, *с. ср.* отъ **тро́в**

Тровѝло, *с. ср.* Ядение, много; плюска, плюсница, *Оставися отъ това пу*

Тро́вѫж, **нишь**, —**ви́лъ**, *гл.* кому нѣчто утровно да ѫд умре; утроввамь, отровв *Тровимъ мышкы-ты.* 2 нѣкому нѣчто напротивъ трѣ; ядосвамь, косѫ, ѭм *тровилъ, послушай мя* —**вѫся**, 1) *гл. възвр.* нѣчто утровно; утроввамс 2) Ядъ мя е за нѣчто, ядъ; ѭмся, ядосвамся. дробыся, кѫсамся; терва ся. *Всякоі день ся тр си.* 3) Ѭмь много м ля прискамь, пукамь, тъпан ряждамь; тре́скать, ло́пат *стр.* Бывамь тровенъ.

Троёгла́вый, **въ**, **ва**, **во**, главы, что е съ три глав съ тремя головами.

Ѫ че бракѫ лесно д
Че отида у горье зел
Че уловѫ зимы трое

Че наточѫ іада оти змиѭ,
Че отрумѭ мои милъı браѣа. *Пѣс.*.

Па си пойде Грунца дѣтенце,
Па си пойде по рамнъı друмовъı,
По дѣтенце трьчіа хала троѣглава. *Пѣс.*

Троегóдець, *с. м.* Что е на три годинъı, что има три годинъ

Троегóдка, *с. ж.* Което е на три годинъ, което има три годинъ.

Троегóдскъıй, ска, ско, *пр.* Тригодишнъıй, тройгодишнъıй; трехлѣтнíй, трехгодовалъıй. *Троегодско вино.*

Троерóгъıй, гъ, га, го, *пр.* Что има три рога.

Онъ положи бойно копие,
Бойно копие троерого,
Та надѣнѫ лютѫ змиѭ,
Лютѫ змиѭ троеглавѫ. *Пѣс.*

Троестрóй, *с. м.* Назъвание на камшикъ съ три струка, съ три рѣмъıка. *Зе си троестрой камчикъ.*

Троестрѣ́лка, *с. ж.* Назъвание на стрѣлѫ въ пѣсень:

Да ти прѣдамь и третьѭ стрѣлкѫ,
Третьѭ стрѣлкѫ троестрѣлкѫ,
И тіа ми е много майкъı,
Много майкъı разплакала. *Пѣс.*

Трой и **трóи**, *числ.* Три; употрѣбявася прѣдъ сѫществителнъı, които имать само множествено число; трóи. *Двой-трой гащи*, растение нѣкакво.

Груѣ ойде на механѫ,
Чіакала го е Боіана
До двои пѣтлъı, до трои,
Нѣма ми Груѣ да дойде. *Пѣс.*

Тройгоди́шний, — шьнь и — шень, шниа, шне, *пр.* Тригодишнний.

Тройноглáвъıй, въ, ва, во, *пр.* Троеглавъıй.

Тамо имать бунаръ баталиа,
Нѫтрѣ имать змиѭ тройноглавѫ,
Что да влѣзеть все си го изядвить,
Никому му водѫ та не давать. *Пѣс.*

Трóйнъıй, трóенъ, трóйна, но, *пр.* 1) Что е отъ три; тройнóй. *Тройна нищка*, отъ три ката. 2) Тринь пó-голѣмъıй; тройнóй. *Тройна загуба.* 3) Трои, третий.

Азъ съмь си снощи сѣдѣла
До двойнъı пѣтлъı до тройнъı. *Пѣс.*

—но, *нар.* Три пъти повяче; втрóе. *Щѫ му го врьнѫ тройно.*

Трóйца, *числ.* Трима, тримина, три човѣка; трóе; казвася само, когато ся говори за людіе, и само въ мѫжскъıй родъ. *Троица търговци;* трóе купцóвъ. *Минѫхмѫ четворица пѫтници, троица-та на коне, а четврътъıй на магаря;* проѣхало чéтверо дорóжнъıхъ, трóе на лошадяхъ, а четвёртъıй на ослѣ. *Тии и троицата сѫ овчари;* трóе онѝ пастухѝ. *Дѣка двоица, онъ троица. Двоица, троица едного не чакать. Троица съ едня шапкѫ.*

Трóйца, *с. ж. Свята Троица*, Богъ Отецъ, Богъ сынъ и Богъ Святъıй Духъ; Святáя Трóица.

Трóйчка, *ум. числ.* отъ **трóйца**. Тримка.

Трóмавъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) Лѣнивъıй, мрьзеливъıй, нехривъıй, сирьдливъıй, вонящъıй, хайлязъ, тромъıй; лѣнтáй, неопрáтный, нерáха. *Тромавъ чловѣкъ.* 2) Немкъıй, слабъıй, тяжкъıй, гевшекъ, тромъıй, кекавъıй, клякавъıй, клипавъıй, клисавъıй, кежлавъıй; слáбый, безсúльный. *Тромавъ конь.* 3) Който на ядене пробира, не яде като какво да е; муханатъıй, млинавъıй, скрьнавъıй; брезглúвый. *Тромаво дѣтя.* — **во**, *нар.* Тромо.

Трóмъıй, мъ, ма, мо, *пр.* 1) Тромавъıй въ прьвъı-тъı двѣ знаменованиа *Брѣзъ на лѫжицѫ, тромъ на теслицѫ* 2) За животно: кроткъıй, тихъıй. *Троми волове.* —**мо**, *нар.* По знаменование-то

Трóненіе, *с. ср.* отъ **трóнѫ**. Роненіе.

Трóнинка и **трóнка**, *нар.* Малко, мало, малцѣ, прьва, шюцка, шюцчица, тронца, троха, трошица, трошка, трошкъı; мáло, немнóжко.

Трóнта, *с. ж* Трънтиста жена, мома; дебелана; толстýха, жирýха.

Трóнтё, *с. м.* Трънтистъ човѣкъ; дебеланъ, шишко; толстáнь.

Трóнтистъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Плънъıй на снагѫ-тѫ, дебелъıй, плътнъıй, кръвенъıй, шишкавъıй; тѣ́лный, пóлный, тóлстый. *Трънтиста жена.*

Трóнца, *нар.* Тронинка, тронка.

Трóнчя, *ум ср.* и **трóнець**, *ум. м.* отъ **трóнъ**.

Тронъ, нове, *с. м.* 1) Царскъıй столъ, столнина, прѣстолъ; тронъ. *Сѣднѫлъ, качился на трона*, въцарился. 2) Црьковенъ столъ; струна. *Отъ конѫ на трона.* 3) Носило, ковчегъ за мрьтвець; одръ, одéръ.

Трóнѫ, нишь, —нúлъ, *гл. д.* Избивамь, лущѫ зрьна да паднѫть; трунѫ, ронѫ, ронкамь, чюшкамь, грухамь. *Тронѫ царевицѫ*, ронѫ зрьната отъ мамула. —**нѫся**, *гл. стр.* Бъıвамь троненъ.

Тронáсамь, *гл. свр.* отъ **тропáсвамь**. — **санъıй**, *прич. стр.*

Тронáсвамь и **тронáсувамь** (да тронáсамь), *гл. д.* Турямь нѣкого да сѣдне на тронъ. — *Да тя тронѫсамь въ трончя-то*, да тя запрѫ, да тя затворѫ.

Трѝмиръ, *с. м.* Трепиреніе. *Дрьжалъ тримиры*, трепирилъ.

Трепирѣ́ж, и́шь, —ри́лъ, *гл. ср.* Постя, не ямь ничто отъ понедѣлникъ на чистя-тя недѣлы до-въ срѣдж; прѣпостѣвамь. *Едно врѣмя по-стари-ти всичкы тримирили.*

Три́мка и три́мца, *ум. числ.* отъ **три́ма**.

Три́на, *с. ж.* Осилъ, сѣмя, ситно сѣно, что оставать по земя-тя, дѣто е стояло натрупано сѣно. *Посыпвася съ сламж, тринж и плѣвж. Сварять въ котелъ ячмыкъ, или тринж отъ сѣно, или пепель и турять болныа да ся пари.*

Трина́десятый, тъ, та, то, *пр.* отъ **три на́десять**; **трина́дцатый**.

Трина́десять и трина́есеть, *числ.* Десять и три; **трина́дцать**.

Продаваася хубава Ѣна,
Само за Ѣнж девять хилядъ,
За рамнж ставж десять хилядъ,
За бѣло лице единадесеть,
За бѣло гръло до дванадесять,
За прьнъ очи до тринадесять,
За тынкъ вѣждъ четырнадесять,
За русж косж до петнадесять. *Цѣс.*

***Триндáфелъ**, *с. м. Гр* Трандафелъ.

Трѝнкъ, *ум. числ.* отъ **три**. Тричкъ. *Дай ми само тринкъ.*

Трио́нъ, *с. м.* Трьонъ.

Трипо́сань, *гл. свр.* отъ **трипо́свань**. Да трапосань, да трупосань.

***Трипо́свань и трипо́суванъ** (да трипо́сань), *гл. д. Гр.* Трапосвань, трупоснань.

Трипо́сване и трипо́суване, *с. ср.* отъ **трипо́свань**.

***Трисáгиа**, *с. ж. Гр.* Молитва Святый Боже; **трисвято́е**. *Третий-тъ день слѣдъ праздника, патерица-та, е посвятенъ на мрьтвы-ты: носять въ черквж питаръ и пшеницж за Богъ да прости и отпѣвать трисагиж надъ гробовы-ты на умрѣлы ты.*

Три́ста, *числ.* Три пати по сто, три стотины; **три́ста**. *Това было прѣди триста годинъ. Врьжи прьстъ—триста лѣкове Триста безъ Христа не струвать ничто. Когато искать триста, не питать попъ Христа. Скапаха ли ся кола-та, триста коловозници за парж Триста лакжрдии за парж. Триста гарваны единъ гы камыкъ разпрьсва. Триста мечкы подъ еднж хвойнж Триста влъци (змии) да го ядять. Триста лека да го не излѣкувать! Триста жалбы да тя стигнять!*

***Трифи́лъ**, *с. м. Гр.* Раст. *Trifolium*, дятелина, звѣздѣлъ, жлъто цвѣтие; дя́тлина, трили́стникъ, кле́веръ, ка́шка.

Трифуно́сань, *гл. свр.* отъ **трифуно́свань**.

***Трифуно́свань и трифуно́** фуно́сань), *гл. д. Святя* гы *трифуноса*, ще напр жыть съ нѣчто. *Трифун* рѣзвань го на Св. Трифонъ

Трифуно́сване и трифун отъ **трифуно́свань**.

Три́фунци, *с. м. мн.* Пры мѣсяць Февруарина. Народ за честь на Святый Три ужь лозарь. Прьвый-тъ д Трифонъ *зарѣзанъ*, отиват зна-та, та гы зарѣзвать; ор на на лозе, по единъ на нѣйдѣ народътъ праздва да не ядять влъци добыт чи пра́здници. — *Ако фунци-ты вали снѣгъ на лѣто-то пчелы-ты щжп*

Три́фунъ, им. соб. мажско и **зарѣзанъ**.

Три́хливый, въ, ва, во, вятрѣ; кухый, куфый. *Ке падне, дрьво-то е т*

Три́ца, *с. ж.* Рыба *Alosa* ска скумрина.

Три́чкы, *ум. числ.* отъ *Останяжж ми още три*

Тришь, *нар.* Трижь.

Тро́ва, *с. ж.* Въ изречени *ся трькала, тровж не*

Тро́вение, *с. ср.* отъ **тро́в**

Тровѝло, *с. ср.* Ядение, много; плюска, плюсница, *Оставися отъ това пу*

Тро́вѣж, ишь, —ви́лъ, *гл.* кому нѣчто утровно да ял умре; утроввамь, отровв *Тровимъ мышкы-ты.* 2 нѣкому нѣчто напротивъ трѣ; ядосвамь, коса, ям *тровилъ, послушай мя* —вѣжся, 1) *гл. възвр.* нѣчто утровно; утроввамс 2) Ядъ мя е за нѣчто, ядъ; ямся, ядосвамся. дробыся, кжсамся; терза ся. *Всякой день ся т си.* 3) Ямь много и л праскамь, цукамь, тъпан ряждамь; тре́скать, ло́па *стр.* Бывамь тровенъ.

Троёгла́въ, въ, ва, во, главы, что е съ три глав съ тремя головами.

Ѣ че бракя лесно
Че отида у горье зе
Че улова зимы тро

Че наточѫ нада отн змнѣ,
Че отрѫ мои милъı бракıа. *Пѣс.*.

Па сн пойде Грунца дѣтенце,
Па сн пойде по рамнъı друмовъı,
По дѣтенце трьчıа хала троѣглава. *Пѣс.*

Троегóдець, *с. м.* Что е на три годинъı, что има три годинъ

Троегóдка, *с. ж.* Което е на три годинъ, което има три годинъ.

Троегóдскъıй, ска, ско, *пр.* Тригодишний, тройгодишний; **трехлѣтнíй, трехгодовалый.** *Троегодско вино.*

Троерóгъıй, гъ, га, го, *пр.* Что има три рога.

Онъ положи бойно копıе,
Бойно копıе троерсго,
Та надѣнѫ лютѫ змıѣ,
Лютѫ змıѣ троеглавѫ. *Пѣс.*

Троестрой, *с. м.* Назъвание на камшикъ съ три струка, съ три рѣмъıка. *Зе си троестрой камчиѫ.*

Троестрѣлка, *с. ж.* Назъвание на стрѣлѫ въ пѣсень:

Да ти прѣдамь и третьı стрѣлıѫ,
Третьı стрѣлıѫ троестрѣлıѫ,
И тıа ми е много майкъı,
Много майкъı разплакала. *Пѣс.*

Трой и **трóи,** *числ.* Три; употрѣбявася прѣдъ съществителны, които имать само множествено число; **трóи.** *Двой-трой гащи,* растение нѣкакво.

Груѣ ойде на механѫ,
Чıакала го е Боıана
До двои пѣтлъı, до трои,
Нѣма ми Груѣ да дойде. *Пѣс.*

Тройгоди́шний, — **шнь** и — **шень, шнıа, шне,** *пр.* Тригодишний.

Тройноглáвъıй, въ, ва, во, *пр.* Троеглавый.

Тамо имать бунаръ баталıа,
Нѫтрѣ имать змıѣ тройноглавѫ,
Что да вıѣзеть все сн го изядıть,
Никому му водѫ та не давать. *Пѣс.*

Трóйнъıй, трóенъ, трóйна, но, *пр.* 1) Что е отъ три; **трóйно́й.** *Трóйна нищка,* отъ три ката. 2) Тржь пó-голѣмъıй; **трóйно́й.** *Трóйно вагуба.* 3) Трои, третий.

Азъ съмъ сн снощи сѣдѣла
До двойнъı пѣтлъı до тройнъı. *Пѣс.*

—**но,** *нар.* Три пѫти повяче; **втрóе.** *Щѫ му го врънѫ трóйно.*

Трóıца, *числ.* Трима, тримина, три човѣка; **трóе;** казвася само, когато ся говори за людıе, и само въ мѫжскъıй родъ. *Трои́ца трѣговци;* **трóе купцóвъ.** *Минѫхмь четворица пѫтници, троица-та на коне, а четврътый на магаря;* **проѣхало чéтверо дорóжныхъ, трóе** на лошадıáхъ, **а четвёртый** на ослѣ. *Тıи и троица-та сѫ овчıари;* **трóе** онı́ **пастухи́.** *Дѣка двоица, онъ троица. Двоица, троица едного не чıакать. Трои́ца съ еднѫ шıапкѫ.*

Трóи́ца, *с. ж. Свята Трои́ца,* Богъ Отецъ, Богъ сънъ и Богъ Святый Духъ; **Святáя Трóица.**

Трóи́чка, *ум. числ.* отъ **трóи́ца.** Тримка.

Трóмавъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) **Лѣнивъıй,** мрьзеливъıй, нехривъıй, смрьдливъıй, вонящъıй, хайлıазъ, тромъıй; **лѣнтáй, неопрáтный, нерáха.** *Тромавъ чловѣкъ.* 2) **Немкъıй, слáбый, тѫжкъıй,** гевшекъ, тромъıй, кекавъıй, клякавъıй, клипавъıй, клисавъıй, кежлавъıй; **слáбый, бевсúльный.** *Тромавъ конь.* 3) Който на падене пробира, не пада като какво да е; **муханатый, млинавъıй,** скрьнавъıй; **бревглúвый.** *Тромаво дѣтя.* — **во,** *нар.* Тромо.

Трóмъıй, мъ, ма, мо, *пр.* 1) Тромавъıй въ прьвъı-тъı двѣ знаменованıя *Брѣзъ на лѣжиѫ, тромъ на теслиѫ* 2) За животно: кроткъıй, тихъıй. *Трои волове.* —**мо,** *нар.* По знаменование-то

Трóненю, *с ср.* отъ **трóнѫ.** Роненю.

Трóнинка и **трóнка,** *нар.* Малко, мало, малцѣ, прьва, шюшка, шюшчица, тронца, троха, трошица, трошка, трошкъı; **мáло, немнóжко.**

Трóнта, *с. ж* Тронтиста жена, мома; дебелана; **толстýха, жирýха.**

Трóнтё, *с. м.* Тронтистъ човѣкъ; дебеланъ, шишко; **толстáкь.**

Трóнтистъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Плънъıй на снагѫ-тѫ, дебелъıй, плътнъıй, кръвенъıй, шишкавъıй; **тѣлъный, пóлный, тóлстый.** *Тронтиста жена.*

Трóнца, *нар.* Тронинка, тронка.

Трóнчя, *ум ср.* и **трóнець,** *ум. м.* отъ **тронъ.**

Тронъ, нове, *с. м.* 1) Царскъıй столъ, столнина, прѣстолъ; **тронъ.** *Сѣднѫлъ, качился на трона,* въцарился. 2) Црьковенъ столъ; струня. *Отъ конѫ на трона.* 3) Носило, ковчегъ за мрьтвець; **одръ, одéръ.**

Трóнѫ, нишь, —**нúлъ,** *гл. д.* Избивамь, лущѫ зрьна да паднять; трунь, роньı, ронкамь, чюшкамь, грухамь. *Тронь царевиѫ,* роньı зрьната отъ мамула. —**нѫся,** *гл. стр.* Бъıвамь троненъ.

Тронáсамь, *гл. свр.* отъ **тронáсвамь.** — **санъıй,** *прич. стр.*

Тронáсвамь и **тронáсувамь** (да **тронáсамь**), *гл. д.* Турямь нѣкого да сѣдне на тронъ. — *Да тя тронѫсамь въ трончя-то,* да тя запрѫ, да тя затворьı.

Тропи́свање и тропи́сување, *с. ср.* отъ **тропи́свамь.**

Тро́острый, стра, стро, *пр.* Срѣщася въ пѣсень вм. *троестро́й.*

Харватка ся, море, разлютила,
Земала си троостру камджыа,
Та забрала тридесять юнаци. *Пѣс.*

Тро́памь (тро́пвамь, да тро́пнѫ, тро́пнувамь), *гл. д.* 1) Удрямь по нѣчто, та ся чюе гласъ; тошкамь, рошамь, чюкамь, хлопамь, бльскамь, клюкамь; **стуча́ть.** *Нѣкой тропа врата-та, на врата-та.* 2) Като ходѫ, правѫ съ крака-та си шюмъ; **тропотѫ; то́пать.** *Мышкы тропать по тавана, въ долапа. Тропамь съ краката.* 3) Скачамь, играѫ нѣкаквѫ игрѫ; **то́пать, плясать.** *Да му тропнемъ едно хоро.* 4) Въ свр. видъ: казвамь нѣкому нѣчто неприятно; избушвамь, издъвамь, изтрьскамь, цапвамь. *Тропнѫхъ му го прѣдъ всичкы-ты* **—мся,** *гл. стр. Нѣчто ся тропа — Не тропай другыму порта-та, да не тропать и твоѭ-тѫ. Като тропа у комшии-ты, тя ще дойде и у дома.*

Тро́пане, *с. ср.* отъ **тро́памь.** Тропань, трополиа.

Тропа́нка, *с. ж.* Срѣща ся въ цѣсень за хоро, за игрѫ:

Тропни ми, тропни, тропанке,
Дойди ми, дойди, Иованке!

Тро́пань, *с. ж.* отъ **тро́памь.** Тропане, трополиа.

Тропа́рець, *ум. м.* и **тропа́рчя,** *ум. ср* отъ **тропа́ръ.**

***Тропа́ръ,** *с. м. Гр.* Црьковенъ стихъ; **тропа́рь.** *Спорядъ свѧтеца и тропаръ-тѫ.*

Тро́пвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тро́памь.**

Тро́пкамь, *гл. уч. смякч.* отъ **тро́памь.** *Дѣтя-то тропка.*

Тро́пканье, *с. ср.* отъ **тро́пкамь.**

Тропляшко́мь, тропляшкы́, тропляшкы́мь и тропляшкѫ-тѫ, *нар.* Съ тропане, съ тропкане, съ потропване; **тропишкомь, тропиомь; посту́кивая, притопы́вая.** *Скачамь тропляшкы.*

Тропишко́мь, тропишкы́мь и тропишкѫ-тѫ, *нар.* Тропляшкомь, тропиомь. *Тропишкомь порты прѣскочи.*

Тро́пиомь, *нар.* Тропляшкомь, тропишкымь, тропишкомь.

Кога момъı тропиомь тропишкть. *Пѣс.*

Който си тропиомь подскочи,
Сабьѭ-тѫ да си откачи,
Той ще войвода да стане. *Пѣс.*

Тро́пнувамь, *гл. уч.* отъ **тро́пнѫ.**

Тро́пнѫ, ешь,—пнѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тро́памь. —пнѫтый,** *прич. стр.*

Тропняшко́мь, тропняшкы́мь, тропняшкѫ-тѫ, *нар.* Тропляшкомь.

Тропо́леніе, *с. ср.* отъ **тропо́лѭ.** Тропане, трополиа, тропотене.

Трополи́а, *с. ж* Трополеніе. *Мышка трополиа,* праздно плашене, заяшка тупурдиа, аиакъ топурдусу.

Тропо́лѭ, ишь,—лѣлъ, *гл. ср.* Правы тропотъ, вдигамь шюмъ; тропамь, тропкамь, тропотѫ; **шумѣть.** *Мышкы трополять*

***Тропо́свамь** (да **тропо́самь,** *гл. д.* Тропосвамь.

Тропо́теніе, *с. ср.* отъ **тропо́тѫ.** Тропотница.

Тропо́тница, *с. м.* Тропотене, тропане, трополенье, трополиа, тропотъ. бльскъ; **стукъ, шумъ, топотня́, то́потъ.** *Чюлъ еднѫ тропотницѫ отъ дѣца. Тропотница-та дошла до врата-та.*

Тро́потъ, *с. м* Тропане, тропкане, тропотене отъ много крака, трополиа, тропотница, бльскъ; **топотня́, то́потъ, стукъ, шумъ.** *Единъ съ уста да свири, другъ со крылѣ тропотъ да прави.*

Тропо́тѫ, ишь,—та́лъ, *гл. ср.* Правы тропотъ; тропамь, тропкамь; **то́пать.**

Тропъ! *междом.* 1) Показва тропане, скачане. *Днесь хопъ тропъ, утрѣ охъ, охъ!* 2) Нечакано дохождане; **щасть.** *Хопъ, тропъ, здравы ли сте, ланскы найца?*

Тро́сакъ, *с. м* Раст. троскотъ, тросъкъ.

Тро́ска, *с. ж.* и **тро́сковець,** *с. м.* Растение троскотъ.

Намѣри либя край патіа,
Дѣка косило, заспало;
Мермеръ му камъıкъ възглавие,
Троска му трѣва постилка,
Тъменъ му облакъ завивка. *Пѣс.*

Тро́скотъ и тро́съкъ, *с. м.* 1) Раст. трѣва *Cynodon dactylon (Triticum repens),* тросакъ, троска, тросковець, бѣлузнакъ, пачиа трѣва, пировина, пиръ, пирѣй; **пырей.** 2) Раст. *Polygonum aviculare,* пачиа трѣва, пачина, кокошиа (гѫскъина) трѣва, гѫсеница, планъ оту; **горе́цъ птичій, придоро́жникъ, спо́рышъ.** *Дѣка има троскота, тамъ е и Господь. Токо ми троскъ на огнище не изникнѫлъ!*

Па мя пасешь подъ село-то,
Дѣка гѫскъı троскотъ пасѫть,
И поишь мя студнѫ водѫ,
Дѣка момъı платна бѣлять,
А невѣстъı ризъı перѫть. *Пѣс.*

Тро́филеніе, *с. ср.* отъ **тро́филѭ.**

***Тро́филѭ, ишь,—лилъ,** *гл. ср. Гр. Языкъ не ся дава на дѣтя, за да не трофи́ли — да не тепка.*

Троха́, *с. ж.* 1) Малко късчи хлѣбъ или

друго нѣчто; крохá, крупúца. *Гляда да не падне ни троха. Смети трохы-ты. Не щѫ да му намь трохы-ты.* 2) *нар.* Малко нѣчто; трошка. *И язека тѫѫ работѫ понасѣщамь троха, ама не сьмь разбралъ докрай.*

Трохáлище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто нѣкога е бъила црьква; черковище, оброчище. *Около Бѣлицѫ има много разсыпаны црьквици, които тукъ наричать трохалища.*

Трóхлё, *с. м.* Така въ единѫ приказкѫ вино-то нарекло просо то. *Добръ день, трохлё. — Далъ ти Богъ добро, пробий-главѫ!*

Трохнáвецъ, *с. м.* Пѣсъчивъ камыкъ; пѣсчаникъ, лѣска; **песчáникъ.**

Трохобéръ, *с. м.* Единъ отъ колядари-ты, който събира даровы ты и гы носи въ торбѫ; магаря.

Трохъúца и трохъúчка, *ум. ж.* отъ **трохá.** Трошица, трошка.

Трошéние, *с. ср.* отъ **трошúѫ и трошúѫся.**

Трошéница, *с. ж.* Ястие надробени залци, размѣсени съ сърене и съ масло и попарени съ врѣлѫ водѫ; попара; **родъ тúри.**

Трóшéнкы, *с. ж. мн.* Сѣдянка за ронение, за трошение царевицѫ. *Дѣдо на сѣдянкы, баба на трошенкы.*

Трошu-ралицѫ. Раст. *Colutea arborescens,* плюкавичя, плюскавичя, плюскачь; **пузúрьникъ древéсный, пузúрное дéрево.**

Трошúца, *ум. ж.* и *нар.* отъ **трохá.** Трохъица, трошка. *Очи като лѫжицѫ, пакъ не видять ни трошицѫ.*

Трóшка, 1) *ум. ж.* отъ **трохá.** Трохъица, трошица, трошя, ронка; **крóшка, крóшечка.** *Не чинѣло да ся трясять трошкы-ты отъ трапезѫ-тѫ вечерь вонка. Метѫть трошкы-ты отъ софрѫ-тѫ.* 2) *нар.* Малко, мьничко, мало, малцѣ, мрьва, тронка, тронца, тронинка, троха, трошица, сущка, шющка; **мáло, немнóжко, трóха, трóшки, трóшечка.** *Повдигни го трошка,* шющка, малко нѣчто.

Трошлúвъый, въ, ва, во, *пр.* Что ся лесно трощи; **крóпкій, лóмкій, хрýпкій.** *Трошливъ хлѣбъ, камыкъ.*

Трошлúка, *с. ж* Растение нѣкакво въ пѣсень:

Чие е това момичя,
Что играе срѣдъ хоро-то?
Виеси като шибликѫ,
Трошися като трошликѫ. *Пѣс.*

Трóшлякъ, *с. м.* Камьние натрошени на ситно; ситни камьние; чакълъ.

Трóшькъ, *с. м.* Потрошено, похарчено за нѣчто; разносъ, масрафъ, харчь; расхóдъ. *Само азъ не щѫ плащамь трошькъ-тъ.*

Трошúѫ, *йшь,—шúлъ, гл. д.* 1) Правѫ трохъı, правѫ нѣчто на трохъı; крошѫ; **крошúть.** *Трощи хлѣба. Нѫжь, ама не трощи; ѣжь да не крошú.* 2) Правѫ нѣчто на кѫсовъı; дробѫ, кльцамь, чюпѫ, чюкамь, тлъчѫ; **дробúть, кромсáть, крошúть, крошúть, ломáть, разбивáть.** *Трошѫ хлѣбъ за попарѫ. Трощи керемиды за хоросанъ.* 3) Нѣчто цѣло развалямь, разбивамь, чюпѫ; **ломáть, крушúть, разбивáть.** *Глядай да не трошишь паници-ты, че сѫ съ пары. Бурка-та трощи и най-какы-ты корабы.* 4) Крьшѫ, скрьшвамь, прѣбивамь, ломѫ, чюпѫ; **ломúть, ломáть.** *Трошѫ сухари да подкладa огньа. Вѣтръ вѣе, горѫ трощи.* 5) Разбивамь чюрупкѫ-тѫ на нѣчто, да извадѫ ядкѫ-тѫ му; чюкамь, чюпѫ; **щѣлкать.** *Трошѫ орѣхы. Не трощи съ зѫбы-ты си лѣщници.* 6) Извивамь, врьтѫ, крьшѫ, чюпѫ; **изгибáть, извивáть, измивáть, размивáть.** *Трощи си прьстѣ-то, снагѫ-тѫ.* 7) Правѫ трошькъ за нѣчто; потрошавамь, разнисамь, харчѫ, губѫ, изгубямь, хабѫ; **трáтить, надéрживать.** *Что парѫ трощи за ученье. За това ся трошѫть много пары;* на **ѕто мнóго дéржится дéнегъ.** *Трощи си здравѣ-то по народны работы.* — **шѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь на трохъı; крошѫся; **крошúться.** *Хлѣбъ тъ изпрьхва и ся трощи.* 2) Чюпѫся, дробѫся; **ломáться.** 3) *гл. стр.* Бъивамь трошенъ. — *Напусто си трошишь зѫбы-ты,* нѣма кой да тя слушa, не щѫть да тя слушать, напраздно говоришь. — *Не трощи мя: а)* Не мѫчи мя. *б)* Не ся пазарувай, не ми отбивай, не мя карай да ти дамь нѣчто по-евтино; **не торгýйся.** — *Трошѫ нѣкому хатѫра,* крьшѫ му хатѫра, не правѫ, каквото му ся иска. — *Языкъ кости нѣма, а кости трощи. Мома та трощи паници-ты. Камыкъ бѫди, главы трощи. Главѫ му трошѫ. хатѫра не му трошѫ.*

Трошú, *ум. ср.* отъ **трохá.** Трохъица, трошица, трошка.

Трошѫнка, *с. ж.* Трошенка.

Троúкъ, ци, *с. м.* Тригодишно добычя; третакъ, третѫкъ; **третьúкъ.**

Троúкъый, къ, ка, ко, *пр.* 1) Что е отъ три строя; **троúкій.** 2) Что има три годинъı; тригодишний; **трехлѣтній.** —**ко,** *нар.* По три начина; **троúко.**

Троúнка, им. соб. женско. 2) *с. ж.* Единъ обряденъ хлѣбъ, направенъ отъ три отдѣлнъı хлѣбчета, съединени въ единъ.

Троúнъ, им. соб. мѫжско. *Троюнъ пѫть,*

· старъ пѫть при Пазарджикъ; Капуджикъ; Трояновы ворота.

Тру́внатый, тъ, та, то, *пр.* За воловъ въ колядарскѫ благословиѫ: *Господь него дари: сынове принасѧть, дъщеркы стнасѧть, трувнати му воловци, агнати му овчици, прѣчерогы козичкы, ройны му пчеличкы.*

Тру́деніе, *с. ср.* отъ **тру́дѫся**. Трудъ.

Трудецъ, *ум. м.* отъ **трудъ**.

Тру́дна, *пр. ж.* Что носи въ утробѫ-тѫ сѝ дѣтя; затяжчѧла, неволна, нѣпраздна, струдна, товарна, тяжка, чрѣвата; **непра́здная, беремéнная, чрева́тая, брюха́тая.** *Трудна жена*, трудница. *Станжла трудна*, затяжчѧла

Святый Иванъ гъı вѣнчѧвалъ,
Три годинъı сѧ водили,
Станжла трудна неволна,
Тѫжѫ е рожба добъıла. *Шѣс.*

Тру́дница, *с. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; **чрева́тая.**

Снаха остана трудница,
Что ми сѧ роди дѣтенце,
Дѣтя сѧ роди чюдесно. *Шѣс.*

Тру́днъıй, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что става съ голѣмѫ мѫкѫ, что иска усилие, зоръ; **мѫчнъıй**, тѫжкъıй, врълъıй, замлянъıй, нелеснъıй, усиленъıй; **тру́дный, мудрёный, неудóбный, мáетный.** *Трудна работа.* —**дно**, *нар.* Съ мѫкѫ, съ усилие, съ зоръ; **мѫчно**, тѫжко, врьло, усилено; **тру́дно, мудрено́, неудóбно, мáетно.** *Трудно дъıша*

Трудъ, *с. м.* 1) Усилена, мѫчна работа; **мѫка**, зоръ. 2) Работа, работеніе, трудение; **трудъ.** 3) Нѣчто спечѧлено съ трудъ. *Не му тѫжь труда. Това е неговъ трудъ. — Трудъ-тъ печѧли. Нѣма добро безъ трудъ. Безъ трудъ почивка не иде. Бѣлъı-тъı ржцѣ обычать чюжды трудовъı Залудо му трудъ, кога нѣма рядъ. Трудъ-тъ всичко надвива (пробива). Трудъ-тъ му е кюръ, а калевръı-тъı даръ. Трудъ-тъ е вдравье и животъ.*

Тру́дѫся, дшся,—дился, *гл възвр.* 1) Работѫ, врьшѫ, шътамъ, задѣвамся, мѫчѫся, чалѫштисвамъ; **трудúться.** *Цѣлъ день сѧ труди изъ кжщи.* 2) Залѣгамъ, радѫ, настаѫмъ, застаѫмъ, глядамъ, зарадѫвамся, грѣжѫся, налѣгамъ, чалѫштисвамъ; **стара́ться, хлопота́ть, пе́чься, пещúся.** *Трудѫся да го оженѫ*

Трумбу́къ, *с. м.* Трупъ отъ дрьво; дънника, дънище.

Тру́мпа, *с. ж.* Въ изречение: *да направимъ трампа трумпѫ*, да трампосамъı, да замѣнимъ.

Трумъ, *с. м.* мъгла; **тума́н**

Трунéніе, *с. ср.* отъ **трунѫ** неніе

Тру́нка, *с. ж.* Трупка.

Трунѫ́къ, ни́шь, —ни́лъ, *гл* нѫк *гроздѣто.*

Тру́памъ, *гл. д.* 1) Бера, на нѣчто накупъ; валъ, навал човалъ; ку́чить, вали́ть, гр *памъ камъне, пѣсъкъ* 2) нѣчто и го пазѫ; копи́ть. *иманье* —мся, 1) *гл. вз* ся, навалямся, скупчямся, рамъıся мнозина на едно мѣ столпля́ться, ску́чиваться броди́ть, набра́живать, н ти́скиваться, натѣсня́ться *сѧ трупа по пѫтища-т като орлъı на мрьшѫ.* 2 крувамся, завивамся съ м трупвамся, утрупвамся; н тъıваться. *Трупася съ м вивкъı* 3) *гл. стр* Бъıва чи́ться, копи́ться.

Тру́панье, *с. ср.* отъ **тру́пя** ся. *Трупанье нѣйдѣ мног* валежь, валение; **столпле́ні**

Тру́пеніе, *с. ср.* отъ **тру́пя**

Трупи́на, *с. ж* Трупъ, тру

Тру́пка, *с ж.* Раст. *Raph* неговъıй корень; трупъ, р рѣпа, руна, прозупла, рь ѫрдъква, трунка; рѣдька.

Трупoли́ачка, *с. ж.* Назъван пѣсень:

Добро утро, жлабо трупол
Жлабо трупоначо, жлабо
Отговаря жлаба прѣсног
Добрѣ ми дошълъ, р ну

Трупóсамъ, *гл. свр.* отъ т трапосамъ.

Трупóсвамъ и трупóсува самъ), *гл. д.* трапосвамъ.

Трупти́на, *с. ж.* Тѣло безъ г трупина; ту́ловище. *Нам лень, на еднѫ му стр на другъ му трупти́на-*

Роди майка сына жйме
Токо глава, трупъ тому
Засакала глава да сѧ ж
Майка сѝ му потихомъ
Леле съıну, леле милъı
Кой ке тебѣ моѫ да т
Ка сѝ глава, а трупти

Трупти́ня́къ, *с. м.* Гастил нѣчто, уталожилася на дъно талогъ, утайка; оса́дка, о отстóйки, о́тлежъ, отсѣдъ,

Тру́пчя, *ум. ср.* отъ **трупъ.** *Дѣтя като едно трупчя,* крѣвено.

Трупъ, *с. м.* 1) Човѣшко тѣло безъ главѫтѫ, рѫцѣ-тѣ и крака-та; труптина, трупина; ту́ловище. *Со прьво му правѣлъ новѣ-тѣ, послѣ трупа, послѣ рѫцѣ и главѫ.* 2) Мрьтво тѣло; лешъ; трупъ. *Трупъ-тъ му по друмица да ся валча! Трупъ-тъ овдѣ, умъ-тъ тамо.* 3) Дебела-та чясть на дрьво отъ коренѣ до клоне то отсѣчена; дънника, дънище, трумбука: стволъ де́рева, кряжъ. *Бичять дъскы отъ трупге.* 4) Улѣй, бука, варадъ, гурна, коруба, жлѣбъ на воденицѫ. — *Прѣко трупа: а)* Не изпатя, не по пѫть, безъ пѫть. *Трѣгнѫ да пѫтува прѣко трупа. б)* Безъ да му мислимъ, безъ да смѣтамъ потънко; намѣркы, напомѣркы, напосокѫ, напринмницѫ, напрѣумницѫ, наобумъ, карламаданъ, тахмина; наобу́мъ, наугадь, наудачу, приближи́тельно.

***Трупъ,** *с. м. Т* Растение трупка.

Тру́пнѫ, нешь, —пи́лъ, *гл. ср.* Сѣкѫ дрьво на трупъ; прѣтрупямь.

Тру́сямь, *гл. ср.* Прѣкалѣвамь съ нѣчто; крусямь, прѣкарвамь.

Тру́саніе, *с. ср.* отъ **тру́сямь.** Прѣкалѣване, крусаніе.

Тру́ска, *с ж* Сини луспы, что отврьчять отъ желѣзо, кога ся кове.

Трутъ, *с. м* Раст. гѫба *Polyporus fomentarius,* трѫтъ, прахънь, прахунь, сѣкалъ; трутъ,

***Тру́фа и тру́хна,** *с. ж.* Труфило, кыта, кытило, кычило, кычирия, накытка, накытъ, гъздило; нара́дъ, убо́ръ.

***Труфа́ и труфанда́,** *с. ж. Т.* Турфанда, рано узрѣвалый, ранъй; нѣчто ново, прѣсно, тазе за ядене; ра́нный, скороспѣлый, новина́. *Труфанда чиреши,* прьвы ты узрѣлы череши

Тру́феніе, *с. ср.* отъ **тру́фнѫ и тру́фнѫся.**

Труфи́ло и трухви́ло, *с. ср.* Тру́фа, трухва.

Тру́фнѫ и тру́хвнѫ, *нешь,—ви́лъ, гл. д.* Кытѫ, кычѫ, гъздѫ, тъкмѫ, кыпрѫ, контѫ, тавръ; наряжа́ть, убира́ть. **—фнѫся и —внѫся,** *гл. възвр. и стр.* Кытѫся, кычѫся, гъздѫся, тъкмѫся, кыпрѫся, контѫся, тавръся, справямся; рядя́ться, наряжа́ться, убира́ться. *Когато мома много ся труфи, вяче е остарѣла*

Трушийка, *ум. ж* Малко нѣчто трушиѫ

***Трушия́,** *с. ж. Т.* Зеле, пиперкы, краставици или овощие турнѫти въ отцетъ, въ саламурѫ, да втасать и да се ядѫть за прикускѫ; мочённая огоро́дная зе́лень, о́вощь. *Турямь, правѫ трушиѫ;* нама́чивать, наква́шивать.

Тру́нѫ и тру́нямь, *труешь, трулъ, гл. д.* 1) Ямь, изядамь. 2) Харчѫ, прахосвамь, разнисамь.

Зачто плачешь, море црьно орля?
Не ся ядешь, тазе да тя ядамь,
Не юмь тазе тебе да тя трунямь! *Пѣс.*

Ой въ сестръ Ивановъ,
Не труйте си имание то,
Отъ Ивана хаиръ нѣма. *Пѣс.*

Тръбу́хчя, *ум. ср.* отъ **тръбу́хъ.**

Тръбу́хъ, *с. м.* 1) Коремъ, мѣхъ, мѣшина, тръбушина, тумбакъ, бурта, шкембе; брю́хо, живо́тъ. *Тръбухъ-тъ му като тъпанъ. Тръбухъ уши (прозорець) нѣма. Тръбухъ шкѫ не знае Приличя му като на голъ тръбухъ ножь* 2) Една мрѣжа за локеніе рыбѫ.

Тръбу́хистый, ста, сто, *пр.* Който има голѣмъ тръбухъ; коремистый, тумбистый, шкембистый; толстобрю́хій, толстопу́зый, брюха́стый, брюха́нъ, брюха́нья, брюха́чъ.

Тръбу́шеніе, *с. ср* отъ **тръбу́шнѫ.** Кореніе.

Тръбуши́на, *с. ж.* Тръбухъ въ 1-то знаменование

Тръбу́шнѫ, нешь,—ши́лъ, *гл. д.* Разпирамь тръбуха на животно, та му изваждамь ятробъ-тъ: чирва-та, дробовъ тъ и проч., кормѫ, кормушѫ; **потроши́ть. —шнѫся,** *гл. стр.* Кормѫся, кормушѫся; **потроши́ться.**

Трѣгамь (трѣгвамь, да трѣгнѫ, трѣгнувамь), *гл. ср.* 1) Потягювамь за нѣкадѣ; ушѫтвамся, кревамь, тавамь, наврьвявамь, отивамь, отхождамь; **пойти́, отходи́ть, отѣзжа́ть, отправля́ться, покати́ть.** *Трѣгнѫ за Цариградъ. Пѫтници-ти, кола-та още не сѫ трѣгнѫли.* 2) Съ мѣстоим. *си, трѣгамь си:* излизамь отдѣто съмь да си идѫ, да ся приберѫ; отивамь си, отхождамь си, тавамь си; **уходи́ть, уѣзжа́ть, отбыва́ть.** *Кога си трѣгнешь, да ми ся обадишь* 3) Ставамь нѣкакъвъ, ходѫ; сдѣлаться, **пойти́ въ...** *Трѣгнѫлъ просякъ,* **станѫлъ** просякъ.

Останѫ Ненчо сирачя,
Безъ бащѫ Ненчо, безъ майкѫ,
Че нѣма нидѣ никого,
Кой на умъ да го научи,
Ами си тръгнѫ хайдутинъ,
На хайдутъ-тъ байрякгарь. *Пѣс.*

Трѣгамь по просякъ, ставамь просякъ. 4) Начинамь да врьвя; помѣствамся, повдигамся, кревамся; **трогаться, крáтаться.** *Водяница-та едвамь днесь трѣгнѫ,* подкачи да работи. *Кола-та не трѣгать,* не ся мѣстять. — *Трѣгнѫло му* проврьвѣло му; ему́ **повезло́.** *Трѣгнѫло му магаря-*

· старъ пѫть при Пазарджикъ; Капуджикъ; Трояновы ворота.

Трýвнатый, тъ, та, то, *пр.* За воловъ въ коледарски благословии: *Господь него дари: сынове принасять, дъщеркы отнасять, трувнати му воловци, агнати му овчици, прьчерогы козичкы, ройны му пчеличкы.*

Трýденье, *с. ср.* отъ **трýджся**. Трудъ.

Трудецъ, *ум. м.* отъ **трудъ**.

Трýдна, *пр. ж.* Что носи въ утробѫ-тѫ сп дѣтя; затяжчала, неволна, непраздна, трудна, товарна, тяжка, чрѣвата; непрáздная, беремéнная, чревáтая, брюхáтая. *Трудна жена*, трудница. *Станжла трудна*, затяжчала

Святый Иванъ гъ вѣнчавалъ,
Три годинъ ся водили,
Станжла трудна неволна,
Тяжка е рожба добъла. *Пѣс.*

Трýдница, *с. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; чревáтая.

Снаха остана трудница,
Что ми ся роди дѣтенце,
Дѣтя ся роди чюдесно. *Пѣс.*

Трýднъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что става съ голѣмѫ мѫкѫ, что иска усилие, зоръ; мѫчнъый, тяжкъый, врълъый, замляный, нелеснъый, усиленъый; трýдный, мудрёный, неудóбный, мáетный. *Трудна работа.* —**дно**, *нар.* Съ мѫкѫ, съ усилие, съ зоръ; мѫчно, тяжко, врьло, усилено; трýдно, мудренó, неудóбно, мáетно. *Трудно дышя*

Трудъ, *с. м.* 1) Усилена, мѫчна работа: мѫка, зоръ. 2) Работа, работенье, трудене; **трудъ**. 3) Нѣчто спечалено съ трудъ. *Не му кажь труди. Това е негов трудъ. — Трудъ-тъ печали. Нѣма добро безъ трудъ. Безъ трудъ почивка не иде. Бѣлы-ты ржцѣ обычять чюжды трудовы Залудо му трудъ, кога нѣма рядъ. Трудъ-тъ всичко надвива (пробива). Трудъ-тъ му е кваръ, а калеврьы-ты диръ. Трудъ-тъ е здравье и животъ.*

Трýджся, шися,—дился, *гл. възвр.* 1) Работѫ, врьшѫ, шьтамь, задѣвамся, мѫчьмся, чалѫштисвамь; трудúться. *Цѣлъ день ся труди изъ кжщи.* 2) Залѣгамь, радж, настанамь, застанамь, глюдамь, зарадѣвамся, грѣжмься, налѣгамь, чалѫштисвамь; стáраться, хлопотáть, пéчься, пещúся. *Труджся да го оженѫ*

Трýмбýкъ, *с. м.* Трупъ отъ дрьво; дъника, дънище.

Трýпна, *с. ж.* Въ изречение: *да направимъ трампа трумпѫ*, да трапосамъ, да замѣнимъ.

Трумъ, *с. м.* мъгла; туман

Трунéне, *с. ср.* отъ **трýпя** нене

Трýпка, *с. ж.* Трупка.

Трýпѫ, пшь, —пúлъ, *гл.* д пѫ *гроздѣто.*

Трýпамь, *гл. д.* 1) Бер, на нѣчто накупъ; валѫ, навал човалѫ; кýчить, валúть, гр *памь камьне, пѣсъкъ* 2) нѣчто и го пазѫ; копúть. *иманье* —ися, 1) *гл. вз.* ся, навалямся, скупчямся, рачъся мнозина на едно мѣс столпля́ться, скýчиваться, броди́ть, набра́живать, н тúскиваться, натѣсни́ться. *ся трупа по пѫтища-т като орлы на мрьшѫ.* 2 крѫвамся, завивамся съ мн трупвамся, утрупвамся; к тываться. *Трупася съ мн вивкы* 3) *гл. стр* Бывам чúться, копúться.

Трýпанье, *с. ср.* отъ **трýпа** ся. *Трупанье нѣйдѣ много* валежь, валене; **столпле́ни**е

Трýпеше, *с. ср.* отъ **трýпя**

Трупúна, *с. ж* Трупъ, тру

Трýпка, *с. ж.* Раст. *Rapha* неговъый корень; трупъ, р рѣна, руна, прозупла, рьд ѫрдъква, трунка; рѣдька.

Труполя́чка, *с. ж.* Назъван пѣсень:

Добро утро, жлабо трупол
Жлабо трупоплачо, жлабо
Отговаря жлаба пр-снога
Добрѣ ми дошьлъ, р-ку м

Трупóсамь, *гл. свр.* отъ **тр** трапосамь.

Трупóсвамь и **трупóсува** самь), *гл. д.* трапосвамь.

Трупти́на, *с. ж.* Тѣло безъ гл трупина; тýловище. *Нам лень, на едня му стра на другѫ му труптина-т*

Роди майка съна нѫйме
Токо глава, трупъ тому
Засакала глава да ся же
Майка си му потихомь г
Леле съну, леле милъый
Кой ке тебѣ моѫ да т
Ка си глава, а трупти

Труптини́къ, *с. м.* Гастил нѣчто, уталожилася на дъно талогъ, утайка; оса́дка, ос отстóйки, óтлежъ, отсѣдъ,

Тру́пчя, *ум. ср.* отъ **трупъ**. *Дѣтя като едно трупчя*, кръвено.

Трупъ, *с. м.* 1) Човѣшко тѣло безъ главата, ржцѣ-ты и крака-та; труптина, трупина; ту́ловище. *Со прьво му правѣлъ ногѣ-ты, послѣ трупа, послѣ ржцѣ и главж.* 2) Мрьтво тѣло; лешъ; трупъ. *Трупъ-тъ му по друмица да ся валча! Трупъ-тъ овдѣ, умъ-тъ тамо.* 3) Дебела-та чясть на дрьво отъ коренья до клоне то отсѣчена; дъника, дънище, трумбука: стволъ де́рева, кряжъ. *Бичять дъскы отъ трупге.* 4) Улѣй, бука, варадъ, гурна, коруба, жлѣбъ на воденицж. — *Прѣко трупа: а)* Не изпатя, не по пать, безъ пать. *Трѣгнж да пжтува прѣко трупа. б)* Безъ да му мислимъ, безъ да смѣтамъ потънко; намѣркы, напомѣркы, напосокж, напримницж, напрѣумицж, наобумъ, карламаданъ, тахмина; наобу́мъ, наугадь, наудачу, приблизи́тельно.

***Трушъ**, *с. м. Т* Растение трупка.

Тру́пкж, **пшь**, —**пи́лъ**, *гл. ср.* Сѣкж дрьво на трупъ; прѣтрупямь.

Тру́самь, *гл. ср.* Прѣкалявамь съ нѣчто; крусамь, прѣкарвамь.

Тру́саніе, *с. ср.* отъ **тру́самь**. Прѣкалѣване, крусаніе.

Тру́ска, **скы**, *с ж.* Сини луспъ, что отврьчять отъ желѣзо, кога ся кове.

Трутъ, *с. м* Раст. гъба *Polyporus fomentarius*, тржтъ, прахънь, прахунь, сѣкалъ; **трутъ**,

***Тру́фа и тру́хна**, *с. ж.* Труфило, кыта, кытило, кычило, кычирия, накытка, накытъ, гъздило; нара́дъ, убо́ръ.

***Труфа́ и труфанда́**, *с. ж. Т.* Турфанда, рано узрѣвалый, ранъй; нѣчто ново, прѣсно, тазе за ядене; ра́нный, скороспѣлый, новина́. *Труфанда чиреши*, прьвъ ты узрѣлы череши

Тру́феніе, *с. ср.* отъ **тру́фкж и тру́фкжся**.

Труфи́ло и трухви́ло, *с. ср.* Тру́фа, трухва.

***Тру́фкж и тру́хвкж**, **вшь**,—**ви́лъ**, *гл. д.* Кытж, кычж, гъздж, тъкмж, къпржж, контж, таврж; наряжа́ть, убира́ть. —**фкжся и —вкжся**, *гл. възвр. и стр.* Кытжся, кычжся, гъзджся, тъкмжся, къпржся, контжся, тавржся, справямся; ряди́ться, наряжа́ться, убира́ться. *Кожато мома много ся труфи, вяче е остарѣла*

Трушийка, *ум. ж* Малко нѣчто трушиж

***Трушия**, *с. ж. Т.* Зеле, пиперкы, краставици или овощие турнати въ отцетъ, въ саламурж, да втасать и да се ядатъ за прикускж; мочённая огоро́дная зе́лень, о́вощь. *Туркамь, правж трушиж;* нама́чивать, наква́шивать.

Тру́кж и тру́намь, **труешь**, **трулъ**, *гл. д.* 1) Намь, изядамь. 2) Харчжк, прахосвамь, разнисамь.

Зачто плачешь, море црьно орля?
Не ся ядешь, язве да тя ядамь,
Не кюмь язве тебе да тя трупамь! *Пѣс.*

Ой въ сестръ Ивановъ,
Не труйте си имание то,
Отъ Ивана хаиръ нѣма. *Пѣс.*

Тръбу́хчя, *ум. ср.* отъ **тръбу́хъ**.

Тръбу́хъ, *с. м.* 1) Коремъ, мѣхъ, мѣшина, тръбушина, тумбакъ, бурта, шкембе; брю́хо, живо́тъ. *Тръбухъ-тъ му като тъпанъ. Тръбухъ уши (прозорецъ) нѣма. Тръбухъ шкжж не знае Приличя му като на голъ тръбухъ ножь* 2) Една мрѣжа за ловеніе рыбж.

Тръбу́хистый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Който има голѣмъ тръбухъ; кормистый, тумбистый, шкембистый; толстобрю́хій, толстопу́зый, брюха́стый, брюха́нъ, брюха́нья, брюха́чъ.

Тръбу́шеніе, *с. ср* отъ **тръбу́шкж**. Корменіе.

Тръбуши́на, *с. ж.* Тръбухъ въ 1-то знаменование

Тръбу́шкж, **шишь**,—**ши́лъ**, *гл. д.* Разпирамь тръбуха на животно, та му изваждамь ятробъ-ты: чирва-та, дробовъ ты и проч., кормж, кормушж; **потроши́ть**. —**шкжся**, *гл. стр.* Кормяся, кормушяся; **потроши́ться**.

Трѣгамь (**трѣгвамь**, **да трѣгнж**, **трѣгнувамь**), *гл. ср.* 1) Потягювамь за нѣкждѣ; упжтвамся, кревамь, таквамь, навръвавамь, отивамь, отхождамь; **пойти́**, **отходи́ть**, **отъѣжа́ть**, **отправля́ться**, **покати́ть**. *Трѣгнж за Цариградъ. Пжтници-ти, кола-та още не сж трѣгнжли.* 2) Съ мѣстоим. *си, трѣгамь си:* излизамь отдѣто съмь да си идж, да ся приберж; отивамь си, отхождамь си, таквамь си; **уходи́ть**, **уѣзжа́ть**, **отбыва́ть**. *Кога си трѣгнешь, да ми ся обадишь* 3) Ставамь нѣкакъвъ, ходж; сдѣлаться, **пойти́** въ... *Трѣгнжлъ просякъ*, станжлъ просякъ.

Останж Ненчо сирачя,
Безъ бащж Ненчо, безъ майкж,
Че нѣма нидѣ никого,
Кой на умъ да го научи,
Ами си трѣгнж хайдутинъ,
На хайдуты-ты байрактарь. *Пѣс.*

Трѣгамь по просякж, ставамь просякъ. 4) Начинамь да врьвж; помѣствамся, повдигамся, кревамся; тро́гаться, кра́таться. *Водяница-та едвамь днесь трѣгнж*, подкачи да работи. *Кола-та не трѣгать*, не ся мѣстять. — *Трѣгнжло му* проврьвѣло му; ему́ повезло́. *Трѣгнжло му магаря-*

то низъ брьдо, тръгнѫло му назадъ; не му врьви; ему́ не веѣтъ. — *Тръгнѫлъ по кривъ пѫть. Който язди на чюждъ конь, насрѣдъ пѫтя пѣшь тръгва. Намѣрилъ село безъ кучета, тръгнѫлъ безъ тоягѫ. Видѣлъ бучкѫ сърене, тръгнѫлъ мандрѫ да трьси. Врьжи прьстъ и тръгни прѣзъ село, та да видишь лѣкари! Тръгнѫли сѫ старци съ кола за зайци; ходили сѫ два дни, врьнѫли сѫ гладни. Тръгнѫло му като на бѣсно кучя тоягы ты.*

Трѣгамъ (**тръгвамъ, да тръгнѫ, тръгнувамъ**), *гл. д* 1) Дрьпамъ, дрьпинамъ, опинамъ, тръзамъ, тяглѫ, тягнѫ, дрьцамъ, дрьмолѫ; **тянýть.** *Не тръгай, ке ся скъсне́ть* 2) Дрьпамъ, потяглювамъ, опинамъ; дёргать. *Тръга мя за ржава.* 3) Прибирамъ на камъ себя; тяглѫ, дрьпинамъ; **тянýть.** *Всякога мотыка конъ себя тръга.* 4) Тяглѫ, дрьпамъ опинамъ, скубамъ, изскубвамъ; **выдёргивать.**

Черня си косѫ тръгаше,
Тънкъ си прьстче чюпіаше. *Пѣс.*

5) Вадѫ, изваждамъ, мъкнѫ, измъкнувамъ, изтяглювамъ; **вынима́ть, вытáскивать, обнажáть.** *Тръгнѫ ножь да го убие. Смъслихъ пушкѫ да тръгнѫ*, да потяглѫ, да насочѫ. *Тръгни го изъ водѫ-тѫ*, изтягли го. 6) Тяглѫ, прѣкарвамъ.

Сабіа ти е съ туткалъ замазана,
И е сабліа прѣзъ камъкъ тръгнѫта,
Та не може людіе да си сѣче. *Пѣс.*

7) Тяглѫ, прѣтяглювамъ, мѣрѫ, прѣмѣрвамъ, измѣрвамъ; **вѣсить.** *Въ старо врѣмя имало единъ касапъ во Стамболъ, что продавалъ мясо безъ кантарь; кой колко да сака, толко му сѣчналъ и не го тръгналъ. Со алтѫнъ да го тръгашь*, казвать за долнща чловѣкъ. 8) Тяглѫ, мѫчѫся, страдамъ, страдѫ, трьпѫ, носѫ: **мýчиться, выноси́ть, переноси́ть, сноси́ть.** *Бѫше ся поболилъ лоше и тръга много врѣмя отъ тѫжъ пуста болесть.*

Карала Марѫ свѣкрьва
Отъ вечерь, Мара, до утро;
Тръгала, Мара, тръгала
Токмо за девять годинъ,
Единъ си вечерь забѣгнѫ
По Солунскъ-нъ овчари. *Пѣс.*

Тръгать рахатъ како пси-ты на Василицѫ, тягли кучешко тягло. *Съ ума си грѣшы, съ главѫ тѫ си тръга.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Дрьпамся, опинамся, сѣпамся, тяглѫся. *Конь-тъ ся тръга, не ще да врьви.* 2) Отивамъ на странѫ, сторвамъ пѫть; дрьпамся, тяглѫся, оттяглювамся; **отдвига́ться, сторони́ться.** *Тръгни ся малцѣ.*

Единъ майкѫ имамъ, болѣ да ѫ нѣмамъ,
Ке ми наржчюва, ке ми прѣржчюва:
Дѣка да ѫ видишь тѫмъ вражскѫ керкѫ,
Отъ пѫть да ся тръгнешь, мѣсто да ѝ чинишь! *Пѣс.*

3) Оставямся, оттяглювамся, тяглѫся, дрьпамся, прѣставамъ да работѫ нѣчто. 4) Тяглѫся, мѣрѫся; **вѣситься.** *На Гергевь-день Блъгари-ти ся занишвать и ся тръгать со кантарь. Още дѣтя-то незадоено трѣбвало да ся тръга со кантарчя; отъ това не умирало.* 5) *гл. стр.* Бъ-вамъ тръгнѫтъ. — *Тръгамъ нѣкому харчя*, тяглѫ му харчя. азъ плащамъ каквото той е разнесълъ *Хай да ходѫ со лисѫ на хаджелѫкъ, и така ке ми тръга харчя, да белкимь ми ся простять грѣхове-ти.* — *Тръга ми срьдце*, тягли ми срьдце, иска ми ся, ревне ми.

Велико моме хубава,
Отъ что ти ся е додѣяло,
Та ти е срьдце тръгнѫло
Турцка невѣста да бъдешь? *Пѣс.*

Трѣганіе, *с. ср.* отъ **трѣгамъ,** заминувамъ. Заминуване, отиване; **отъѣздъ, отправле́ніе.** *На тръганіе той ми каза пакъ да ся срѣщнемъ.*

Трѣганіе, *с. ср.* отъ **трѣгамъ,** тяглѫ, дрьпамъ.

Трѣгвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **трѣгамъ.**

Трѣгнувамъ, *гл уч.* отъ **трѣгнѫ.**

Трѣгнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл свр.* отъ **трѣгамъ.** Да замянѫ, да потяглѫ, да завръвѫ, да ся упѫтѫ.

Трѣгнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **трѣгамъ.** Да потяглѫ, да дрьпнѫ, да опнѫ. —**нѫтый,** *прич. стр.* Потягленъый, дрьпнѫтый, опнѫтый, дрьцнѫтый.

Тръго́вецъ, вци, *с. м* Който прави тръговиѫ; купецъ, купчина, туджаринъ; **торго́вецъ, купе́цъ, купчи́на, негоціáнтъ.** *Работа-та имъ была тръговци*, бъли тръговци. *Който тръговецъ не си смѣта, скоро слуга става. Тръговецъ! — Трѣга бѫзе! И рьшетарка мѫжка си тръговецъ направя. Ако не сѫ тръговци, какво щѫть правять поповци?*

Стоіане, съинко Стоіане,
Туй лѣто безъ піаръ останѫ;
Снощи тръговци минѫхѫ,
Тръговци, млади Котленци,
За тебе, съинко пытахѫ:
Дѣ е, булне, младъ Стоіанъ,
На піара да го заведемъ
На Рилѫ Старѫ Планиниѫ? *Пѣс*

Тръгови́йка, *ум. ж.* отъ **тръгови́на.**

Тръгóвище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто става тръговия; пазáръ, пазарище; рынокъ, торгóвище, тóржище, базáръ.

Си ѫ остави хубавѫ Анѫ
И си отиде на тръговище . . .
Кога си дойде Гюро тръговчя,
Гюро тръговчя отъ тръговище:
Камо ти, велить на своѫ майкѫ,
Камо ти, майко хубава Ана? *Пѣс.*

Тръговúя, *с. ж.* Купуване и продаване стокъ; работа на тръговець; тръгуване, тръговщина; торгóвля. *Тръговия та очиска.*

Тръгóвка, *с. ж.* Жена, мома тръговець; торгóвка.

Тръгóвскый, вска, вско, *пр.* Что е на (за, отъ) тръговець; купецскый, туджарскый; купéцкій, купéческій, торгóвцевъ. *Главата му тръговска, а нозѣ-ты му кираджийскы.* —**скы,** *нар.* Като тръговець; покупéцки, покупéчески.

Тръгóвчя, *ум. ср.* Малькъ, младъ тръговець. *Гюро младо тръговчя.*

Тръгóвщинá, *с. ж.* Тръговия.

Тръгýвамь, *гл. ср.* 1) Правѫ тръговиѫ, купувамь и продавамь нѣчто за печалѫ; търгувáть. *Безъ умъ да тръгувашь, пары да хабишь.* 2) Пазарувамь, пазарявамь, пазарѫ, сговарямь, цѣнѫ; купувамь; търгувáть, покупáть, нанимáть.

Тръгýване, *с. ср.* отъ **тръгýкамь.**

Трѣзамь, *гл. д.* Тръгамь, тяглѫ, дрѣпамь, дрѣпинамь; тянýть, дёргать. —**мся,** *гл. възвр.* Тръгамся, тяглѫся, дрѣпамся, дрѣпинамся, опинамся, дрѣцамся; тянýться, дёргаться.

Комарь мухѫ водіаше
За два зѫба брѣзана;
Муха ся бѣ тръзала,
Вдигналъ комарь тупузъ-ъ
Удралъ мухѫ въ тръбухъ-ъ. *Пѣс.*

Трѣзане, *с. ср.* отъ **трѣзамь** и **трѣзамся.** Тръгане

Тръкавалúстый, стъ, ста, сто, *пр.* Тръкалястый.

Тръкалáчь, *с. м.* Единъ отъ василичаритѣ, който е направенъ на животно, прѣмѣта ся прѣзъ главѫ и наричя, колко души има въ кѫщи и дѣ трѣбва да ся иде; тръкалашь.

Тръкалнѫ́, ёшь,—нѫлъ, *гл. ум* отъ **тръкáлямь.** Да тръкалѫ малко нѣчто; да тръколнѫ.

Тръкалó, *с. ср.* 1) Коло, колело, точило, тръкалякъ; колесó. 2) Заградено мѣсто като съ обрѫчь; колело, крѫгъ; кругъ. *И тоѝ влиза въ тръкало-то.*

Тръкалцé, *ум. ср* отъ **тръкалó.** Колелце. *Прѣстилка на тръкалца.*

Тръкалнѫ́, ёшь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ **тръкáлямь.** Да тръколѫ. —лéнъый, *прич. стр.* Тръколенъый, поваленъый.

Тръкалúкъ, *с. м.* Тръкало въ 1-то знаменование

Тръкáлямь (да тръкалнѫ́, да тръкалнѫ́ и да тръколнѫ́, да тръколнѫ́), *гл. д.* Тръколявамь: 1) Врѣтѫ, прѣмѣтамь нѣчто по земѫ-тѫ; колвамь, валямь, валкамь; валя́ть, катáть, ворóчать. *Тръкалямь топкѫ снѣгъ. Тръколилъ го изъ брѣдо-то надолу.* 2) Валѫ, повалямь, бичѫ, катурямь, събарямь, туркамь, турвамь; валя́ть, опрокúдывать. *Прѣпьнѫ го и го тръколи на земѫ тѫ.* 3) Дрѣжѫ нѣйдѣ нѣчто заврѣлено да ся вала; гадѫ, пачкамь, кирливѫ, валямь, увалвамь; марáть, гáдить, пáчкать, черня́ть. *Стига си го тръкалялъ, прибери го да не вехтѣе.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Врѣтѫся, обрѫщамся, прѣмѣтамся по земѫ-тѫ; колвамся, валямся, валкамся; валя́ться, катáться, катúться, покатúться. *Колело-то ся тръкаля. Тръколися като клѫбо:* скатáться кубарёмъ. *Тръколился изъ урвѫ-тѫ въ дола. Тръкалямся изъ снѣга;* выкáтываться въ снѣгý. *Който кажыкъ ся тръкаля, мѣхъ не лови. Тръколилася тенджерата, та си намѣрила капака (похлупкѫ-тѫ).* 2) Завръленъ сьмь нѣйдѣ като безъ потрѣбѫ; валямся; валя́ться, быть бро́шену. *Прибери гы да ся не тръкалять изъ двора.* 3) Лѣжѫ празденъ, безъ да работѫ; валямся, лѣжѫ си, излѣжавамся, отлѣжавамь си, изтягамся, дрочкамь, дрочѫ; перевёртываться съ бóку на бокъ, излéживаться, валя́ться, наваля́ться. *Тръкалямся въ постелкѫ-тѫ.* 4) Сѣдѫ нѣйдѣ много и безъ работѫ; валямся, къснѫ, плуѫ; кúснуть гдѣ лúбо. *По цѣлы нощи ся тръкаля изъ кръчмы-ты.* 5) Падамь, повалямся, турвамся, катурвамся. *Тръколнѫся на земѫ тѫ.* 6) *гл. стр.* Бывамь тръкалянъ; валямся.

Тръкáляне, *с. ср.* отъ **тръкáлямь** и **тръкáлямся.**

Тръкалúстый, стъ, ста, сто, *пр.* Тръкавалистый: 1) Что е извитъ като тръкало; крѫглый, крѫглистый, колелатый, колчистый, околчистый, валчестый, валевистый, врькалястый; крýглый, окрýглый. *Тръкалиста плоча.* 2) Что е извитъ отъ вси странъ като топкѫ; топчистый, врькалястый, валчистый, валевистый, крѫглый, околчистый; крýглый, окрýглый, шарообрáзный, окáтистый.

Тръкалѝашка, *с. ж* Дѣтска игра за тръкалиане, за врътѣне; врътѣлашка, връташка, пепелашка, прѣпелашка; **кубáрь**.

Тръкалѝашчица, *ум. ж.* отъ **тръкалѝашка**.

Тръкалашь, *с. м.* Висшичаръ тръкалячь.

Трѣкамь (**трѣквамь**, да **трѣкнж**, **трѣкнувамь**), *гл. д.* 1) Мѣстж едно нѣчто по повръхность-тж на друго съ малко натискане; трънж, трънкъ; терóть. *Трѣкамь си очи-ты*; **кýкепть**. *Ржцѣ-ты му трѣка да ся стоплятъ.* 2) Съ допиране, съ жюлене направямь раны; **жюлж**, дрънгж, охлузвамь, садносвамь; терóть, сáднить, набивáть, натручáть, начёсывать, обдирáть. *Самарь-тъ не лѣжи добрѣ на грѣба на магаря то, та го трѣка и ще му ожюли кожж-тж.* 3) Чистж нѣчто съ тръкане **жюлж**, **брѣшж**, **трънж**; **вънирать** что чѣмъ. *Трѣкамь пáници-ты, ножевы-ты съ пепелъ* 4) Мажж, намазвамь, натрѣквамь, трънж, натрѣвамь, **жюлж**: **натирáть** что чѣмъ. *Трѣкамь го съ мазь* 5) Съ тръкане направямь нѣчто на ситно; натрѣквамь, стрѣквамь, трънж, натрѣвамь, разтрѣвамь, стрѣвамь, трънж; терóть. *Трѣкамь бож, хрѣнъ.* 6) Врътж джурулякъ въ бобъ, въ грахъ, въ копривж или въ друго нѣчто, кога ври, за да ся разбие, да стане на кашж; джюркамь, брѣкамь; **болтáть** мутóвкою. *Трѣкамь бобъ, копривж. Надохмы трѣкань грахъ.*—**мся**, 1) *гл. възвр.* Трѣкамь себе си съ нѣчто, о нѣчто; трънмся, трънмся, **жюлмся**; терóться. *Трѣкамся съ мазь. Трѣкася о стѣнж-тж.* 2) Отъ тръкане повръждамся; **жюлмся**; терóться. *Човалъ-тъ ся трѣка о колело то, та ще ся прожже.* 3) Сбирамся често съ людье, та ся опитомявамь, ставамь опитенъ; отрѣквамся; **обтирáться**. 4) *гл. стр* Бивамь трѣканъ. — *Трѣкай си го о главж-тж!* земи го тъ и го прави, каквото щ шь

Трѣкание, *с. ср.* отъ **трѣкамь** и **трѣкамся**.

Трѣквамь, *гл мн-кр.* отъ **трѣкамь**.

Трѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣкнж**.

Трѣкнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **трѣкамь**. —**нжтый**, *прич стр*

Тръкóлнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. ум.* отъ **тръкáлямь**. Да тръкалнж.

Тръколѝж, и́шь, —**лѝлъ**, *гл. свр* отъ **тръкáлямь** и **трълколѝавамь**. Да тръкалъж —**лѐпъый**, *прич. стр.* Тръкаленъый.

Трълколѝавамь (да **трълколѝж**), *гл. д.* **Тръкалямь**.

Трълинка, в. **трълинка**.

Трѣлица, **трѣлнж**, **трѣлянъый**, **трѣляница**, в. **трь . . .**

Трѣлище и **тѣрлище**, *с. ср* е имало трѣло.

Трѣло и **тѣрло**, *с. ср.* Ко ятж за затварянье въ нея (мя; сана, агьлъ, жгьлъ; т *карамы овця-ты въ трѣл та кжща тждва е съ ши има мѣсто около неѣ и за тѣрло, и за говядлри чинж. Едно вечерь оти тѣрло да краджть овця. дѣтя-то като агня въ т*

Запалила сьмь до девять
До девять тѣрла руди заг

Трълѝакъ, *с. м.* Кошара с тварянье въ нея лѣтѣ агне

***Трѣмýкъ**, *с. м. Т.* Гребло. бли. *Е, па что работи т ли пустый влачи по жя*

Трѣта, *с. ж.* 1) Издадена т заднище-то на птици, дѣто ты пера на опашкж-тж; тр гýвка, хлупь. *На едного кр гыго трѣтж.* 2) Натъртено, то мѣсто; **ушúбъ** безъ р 3) Надебеляване на кожж, тръкане, отъ натискане; м музулъ, мъзълъ, кокоший (к привой, слънт, шиа; мо *трѣтж;* **намозóлить**. 4) червено цвѣтие, не вяне; т

Трѣтавый, въ, ва, во, *пр.* батый, гръгулявый, камбу **горбатый**, **сутýлый**, **сутýло** *тя не давать да яде тр стане трѣтаво.*

Трѣтамь (**трѣтвамь**, да **трѣ** Врьгамь, повалямь, мѣтамь тж изведнажь; трьшкамь, *тихъ го на земжтж*, над реню, повалихъ го. *Вдигн ти на плочи-ты, та ся п* набивамь, натупвамь, трьш *му единъ лобутъ, дакак* бой, набихъ го. 3) За боле изведнажь; трьшкамь, тръ *болесть трѣти да не ст тя трѣтилъ!* бабици! т бабы надосано, кога нѣкой г *Нѣмца да тя трѣти!* т коп, когато искать нѣчто че пѣма. *Грълица (шюга)* клятва за свиня. 4) *гл ср. ти да бѣга*, наду да бѣга, да бѣга. —**мся**, *гл. възвр Трѣтился е нѣйдѣ нѣкой* ъый далъ нѣчто.

Трѣтамь (да **трѣтнж**, **трѣт**

Изпущамь, изкарвамь понѣкога вѣтръ изъ чирвата си; тръткамь, трьцамь.

Трѣтаню, *с. ср.* отъ **трѣтамь** и **трѣтамся**. Трьшканю, тръщаню.

Трѣтаню, *с. ср.* отъ **трѣтамь**. Трътканю.

Трѣтвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣтамь**.

Трѣтекъ, **теци**, *с. м.* Едно червено цвѣтю, не вяне; тръта, магоды.

Трѣтица, *с. ж.* 1) Тръта, тръгѣй; гу́зка, хлупь. 2) Криво перо на опашк-тѫ на патуръ; кривица, витица, гривица; завито́къ на хвостѣ се́лезня.

Трѣтичка, *ум. ж.* отъ **трѣта** и **тръгница**.

Трѣтка, *с. ж.* Зрьно, главучка на врьха на бозкѫ, на въмя, изъ кокѫто изтича млѣко-то; доець, грѣбица, пѫпка; сосо́къ, сосе́цъ.

Трѣткамь (да **трѣтнѫ**, **трѣтнувамь**), *гл. ср.* Тръгамь.

Трѣтканю, *с. ср.* отъ **трѣткамь**. Тръганю.

Трѣтлистый и **трѣтлястый**, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр* Низкъй, нъ набитый и дебелый. *Трѣтлисто дѣтя*, бамбукъ, трьсунякъ; **те́лепень**.

Трѣтница, *с. ж.* Болесть по кокошкъ-тъ, отъ кокѫто тѣ мрѫть. *Пипница и трѣтница вы хванѫла!* Клятва за кокошкъ.

Трѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣтнѫ**.

Трѣтнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **трѣгамь** и **трѣткамь**.

Трѣтолъ, *с м.* Муха между пчелъ-тъ, малко по́ голѣмка отъ тѣхъ, не бере медъ, а само го яде; тръгъ, тръгѣй, трьнтѣй, трьнторъ. *Пчеларъ тъ въ кошкарь-тъ си трѣтоли не дрьжи*

Трѣторци и **трѣторъ**, *с. м* Горища пепель, жаравина, полѣна съ водѫ, за лѣкуване изгорѣно.

Трѣтъ, **трѣтове**, *с. м.* Муха тръголъ, тръгѣй. *Трѣтове-ти ся подушихѫ единъ другый*, изядници-тъ, кокалановци-тъ.

Трѣтъ! *междом* За трътканю; трьць!

Трѣть, *с. ж.* в. **трѫгъ**.

Трѣгѣй, *с. м.* 1) Тръта, тръгница; гу́зка, хлупь. 2) Муха тръголъ. *Ако си пчела да носишь медъ, идвай и занапрѣдъ; ако ли си трѣгѣй да го ядешь, врьви кѫдѣто щешь*

Трѣгѫ, **ишь**, —**гѝлъ**, *гл. свр* отъ **трѣщамь** и **трѣгамь**. —**тѣный**, *прич. стр.* Трьшнѫтый.

Трѣхлявый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Сухый, изсъхнѫлый, гнилый, изгнилый; трьлявый, трьливый.

Трѣщамь (да **трѣгѫ**), 1) *гл ср.* Затичамся, затирвамся, затрьчавамся, залитамся, слитвамся, пущамся, спущамся, хаквамся, прѫпквамь, жюгамь, жюкамь, ръгамь, трящѫ, спрьсвамь, тръгамь, хукванъ, офѣйквамь, удрѫмь, духвамь да бѣгамь, да трьчѫ; обраща́ться въ бѣгство, пуска́ться, побѣжа́ть, сбѣга́ть, броса́ться, устрѣмля́ться. *Трѣти да бѣга.*

Сеймени комарь погнѫли,
Комарь-тъ трѣти да бѣга. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Тръгамь въ всичкъ-тъ знаменувания. *Трѣтихъ го на земь-тѫ, трѣтихъ му единъ бой, трѣтила го болесть* 3) Съ бръзинѫ, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто, сѣдамь, удрѫмь; нава́ливаться. *Трѣтихъ му единъ ходъ, едно ядене, едно спане.* —**мся**, 1) *гл. възвр* Врьгамся, повалямся долу на земь-тѫ; тръгамся, трьскамся, трьшкамся. *На срѣдъ пѫтя ся трѣтилъ да плаче.* 2) *гл. стр.* Бъвамь тръгенъ.

Трѣщаню, *с. ср* отъ **трѣщамь** и **тръщамся**.

Трыво́нъ, *с. м.* Трыо́нъ

Трыѣню, *с. ср.* отъ **трыѣнѫ** и **трыѣнѫся**. Тръканю.

Трыѣница, *с. ж* 1) Стрито тѣсто на зрьно и изсушено за готвеню; трахана. 2) Каша, варенѫ отъ тръеницѫ; трахана, скробъ. *Гладному и трыѣница-та е сладка. Варилъ трыѣницѫ-тѫ, па трѣгнѫлъ да купува лъжицѫ. Който ся е изгорилъ съ трыѣницѫ, той духа и кысело-то млѣко.*

Трыѣничка, *ум. ж.* отъ **трыѣница**. Малко тръеница.

Трыо́нецъ, *ум м* и **трыо́нчя**, *ум. ср.* отъ **трыо́нъ**.

Трыо́нъ, *с. м.* Сѣчиво съ зѫбъ за тръене, за прѣтръване съ него нѣчто; нила́. *Рѣже като трыонъ.*

Трыѣтый, **тъ**, **та**, **то**, и **трыѣнѫый**, **нъ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **трыѣнѫ**.

Трыѝци, *с. ж. мн.* 1) Луспы отъ смлѣно жито, что оставать въ сито-то, когато ся сѣе брашно; подсѣвкы; о́труби, вы́сѣвки. *Брашно-то пуща много трыци.* 2) Ситны класчета, что падать, когато ся тръе нѣчто съ трыонъ или съ пилѫ; опи́лки. 2) Сбрьканы, сгрѣшены трыци за хранѫ на птици, на добытъкъ; крьма; мѣсиво, мѣсятка. *Нахранила кокошкы-ты съ трыци.* — *Каква е трыца!* какъвъ е срьдитко, какъ ся срьди! — *Трыци брькамь за него*, не го обычамь, не го щѫ. — *Честитъ (имотенъ) като мышкѫ въ трыци. Отварка си очи-ты като мышкѫ въ трыци. Мига като мышкѫ въ трыци. Скрылся като плъхъ въ трыци. Мели трыци за брашно. На брашь-*

Тръкалѝашка, *с. ж* Дѣтска игра за тръкалиане, за врътѣне; врътѣлашка, врътлашка, пепелашка, прѣпелашка; **кубáрь**.

Тръкалѝашчица, *ум. ж.* отъ **тръкалѝашка**.

Тръкалашь, *с. м.* Високичаръ тръкалячь.

Трѣкамь (**трѣквамь**, да **трѣкнѫ**, **трѣкнувамь**), *гл. д.* 1) Мѣстѫ едно нѣчто по повръхность-тѫ на друго съ малко натискане; **трѣнѫ**, **трѣлъ**; **терéть**. *Трѣкамь си очитѣ*; **кúксить**. *Ржцѣ-тѣ му тръка да ся стоплятъ*. 2) Съ доширане, съ жюление направямь рана; **жюлѫ**, **дрѣгнѫ**, **охлузвамь**, **садносвамь**; **терéть**, **сáднить**, **набивáть**, **натручáть**, **начёсывать**, **обдирáть**. *Самарѫтъ не лѣжи добрѣ на грѣба на магаря-то, та го тръка и ще му ожюли кожѫ-тѫ*. 3) Чистѫ нѣчто съ тръкане **жюлѫ**, **брѫшѫ**, **трѣнѫ**; **вúтирать** что чѣмъ. *Трѣкамь пѣници-тѣ, ножевѣ-тѣ съ пепелъ* 4) Мажѫ, намазвамь, **натръквамь**, **трѣнѫ**, **натрѣвамь**, **жюлѫ**; **натирáть** что чѣмъ. *Трѣкамь го съ мазь* 5) Съ тръкане направямь нѣчто на ситно; **натръквамь**, **стръквамь**, **трѣнѫ**, **натрѣвамь**, **разтрѣвамь**, **стрѣвамь**, **трѣлъ**; **терéть**. *Трѣкамь бобъ, хрѣнъ*. 6) Врѣтѫ джурулякъ въ бобъ, въ грахъ, въ копривѫ или въ друго нѣчто, кога вря, за да ся разбие, да стане на кашъ; **джюркамь**, **брькамь**; **болтáть мутóвкою**. *Трѣкамь бобъ, копривѫ. Надохмѣ трѣканъ грахъ.*—**мся**, 1) *гл. възвр.* Трѣкамь себе си съ нѣчто, о нѣчто; **трѣнѫмся**, **трѣлъмся**, **жюлѫмся**; **терéться**. *Трѣкамся съ мазь. Трѣкася о стѣнѫ-тѫ*. 2) Отъ тръкане поврѣждамся; **жюлѫся**; **терéться**. *Човалъ-тъ ся трѣка о колело то, та ще ся прожжа*. 3) Сбирамся често съ людие, та ся опитомявамь, ставамь опитенъ; **отръквамся**; **обтирáться**. 4) *гл. стр* Бивамь тръканъ. — *Трѣкай си го о главѫ-тѫ!* земи го тъ и го прави, каквото щѣшь

Трѣкане, *с. ср.* отъ **трѣкамь** и **трѣкамся**.

Трѣквамь, *гл мн-кр.* отъ **трѣкамь**.

Трѣкпувамь, *гл. уч.* отъ **трѣкнѫ**.

Трѣкнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **трѣкамь**. —**нѫтъ**, *прич стр*

Тръкóлнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ум.* отъ **тръкáлямь**. Да тръкалнѫ.

Тръколнѫ, **ѝшь**, —**лѝлъ**, *гл. свр* отъ **тръкáлямь** и **тръколѝавамь**. Да тръкалнѫ —**лéнъ**, *прич стр.* Тръкаленъ.

Тръколѝавамь (да **тръколнѫ**), *гл. д.* Тръкалямь.

Трълинка, в. **трълинка**.

Трѣлица, **трѣлнѫ**, **трѣлякъ**, **трѣлница**, в. **трѣ . . .**

Трѣлище и **тѣрлище**, *с. ср* е имало тръло.

Тръло и **търло**, *с. ср.* Ко натѫ за затварянье въ нея мя; сая, агълъ, ягълъ; т *карамы овця-тѣ въ тръ та кжща тждва е съ ши има мѣсто около нея и за търло, и за говядарн чинѫ. Еднѫ вечерь оти търло да краджть овця. дѣтя-то като агня въ т*

Запалила сьмь до девять
До девять търла руди

Трълѝакъ, *с. м.* Кошара с тварянье въ нея лѣтѣ агне

***Тръмýкъ**, *с. м. Т.* Гребло. бли. *Е, па что работи т ли пустый влачи по жя*

Трѣта, *с. ж.* 1) Издадена т заднище-то на птици, дѣто ты пера на опашкѫ-тѫ; тр гýвка, **хлупь**. *На едного кр гыго трѣтѫ*. 2) Натъртено, то мѣсто; **ушúбъ** безъ р 3) Надебеляване на кожѫ тръкане, отъ натискане; н музулъ, мъзълъ, кокоший (к привой, слѣнѫ, шия; мозо *трѣтѫ;* **намозóлить**. 4) червено цвѣтие, не вяне; т

Трѣтавый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* батый, грѣгулявый, камбу горбатый, **сутýлый**, **сутýлов** *тя не давать да яде тр стане трѣтаво.*

Трѣтамь (**трѣтвамь**, да **трѣ** Врѣгамь, **повалямь**, **мѣтамь** тѫ **изведнѫмь**; **трѣшкамь**, *тихъ го на земѫтѫ*, на реню, **повалихъ** го. *Вдигн ти на плочи-тѣ, та ся п* набивамь, натупвамь, трѣш *му единъ лобутъ, дажѫ* бой, набихъ го. 3) За боле **изведнѫмь**; трѣшкамь, трѣ *болесть трѣти да не ст тя трѣтилъ!* бабицы! т бабѣ надосано, кога нѣкой г *Нѣмца да тя трѣти!* т кои, когато искать нѣчто че нѣма. *Грѣлица (шюга)* клятва за свиня. 4) *гл ср. ти да бѣга*, **наду** да бѣга, да бѣга. —**мся**, *гл. възвр Трѣтился е нѣйдѣ нѣкой* вый далъ нѣчто.

Трѣтамь (да **трѣтнѫ**, **трѣт**

Изпущамь, изкарвамь понѣкога вѣтръ изъ чирвата си; тръткамь, трьцамь.

Трѣтаню, *с. ср.* отъ **трѣтамь** и **трѣтамся**. Трьшканю, тръщаню.

Трѣтаню, *с. ср.* отъ **трѣтамь**. Трътканю.

Трѣтвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣтамь**.

Трѣтекъ, теци, *с. м.* Едно червено цвѣтие, не вяне; тръта, ягодъ.

Трѣтица, *с. ж.* 1) Тръта, тръгвй; гу́зка, хлупь. 2) Криво перо на опашк-тѫ на патуръ; кривица, витица, гривица; завито́къ на хвостѣ сѣлезня.

Трѣтичка, *ум. ж.* отъ **трѣта** и **тръгвица**.

Трѣтка, *с. ж.* Зрьно, главучка на врьха на бозкѫ, на въмя, изъ кожто изтича млѣко-то; доець, грѣбица, пѫпка; сосо́къ, сосе́цъ.

Трѣткамь (да **трѣтнѫ, трѣтнувамь**), *гл. ср.* Тръгвамь.

Трѣтканю, *с. ср.* отъ **трѣткамь**. Тръгваню.

Трѣтлистый и **трѣтлястый, стъ, ста, сто**, *пр* Низкъй, нъ набитый и дебелъй. *Тръгвлисто дѣтя*, бамбукъ, трьсунякъ; **тѣлепень**.

Трѣтница, *с. ж.* Болесть по кокошкъ-ты, отъ кожто тѣ мрѫть. *Пипница и тръгвница вы хванѫла!* Клятва за кокошкъ.

Трѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣтнѫ**.

Трѣтнѫ, ешъ, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣгвамь** и **трѣткамь**.

Трѣтолъ, *с м.* Муха между пчелъ-ты, малко по́ голѣмка отъ тѣхъ, не бере медъ, а само го яде; тръгвъ, тръгвѣй, трьнтѣй, трьнторъ. *Пчеларъ тъ въ кошкарѣ-ты си тръгволи не дръжи*

Трѣторци и **трѣторъ**, *с. м* Горища пепель, жаравина, полѣна съ водѫ, за лѣкуване изгорѣно.

Тръгвъ, трѣтове, *с. м.* Муха тръгволъ, тръгвѣй. *Тръгвове-ти ся подушихѫ единъ другый*, изядници-ты, кокалановци-ты.

Тръгвъ! *междом* За трътканю; трьнь!

Тръгвь, *с. ж.* в. **тръжтъ**.

Трѣгвѣй, *с. м.* 1) Тръта, тръгвица; гу́зка, хлупь. 2) Муха тръгволъ. *Ако си пчела да носишь медъ, идвай и занапрѣдъ; ако ли си тръгвѣй да го ядешь, врьви кждѣто щешь*

Трѣтѫ, ишь, —тѝлъ, *гл. свр* отъ **трѣщамь** и **трѣтамь**. —**тенъый**, *прич. стр.* Трьшнѫтый.

Трѣхлявый, въ, ва, во, *пр.* Сухъй, изсъхналъй, гнилъй, изгнилъй; трьлявъй, трьливъй.

Трѣщамь (да **трѣтѫ**), 1) *гл ср.* Затичамся, затирвамся, затрьчавамся, залитамся, слитвамся, пущамся, спущамся, хаквамся, пръпквамь, жюгамь, жюкамь, ръгамь, трящѫ, спрьсвамь, тръгвамь, хуквамь, офѣйквамь, удрѫмь, духвамь да бѣгамь, да трьчѫ; обращáться въ бѣгство, пускáться, побѣжáть, сбѣгать, бросáться, устрѣмлáться. *Тръгви да бѣга.*

Сеймени комарь погнѫли,
Комарь-тъ тръгви да бѣга. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Трътамь въ всичкъ-ты знаменувания. *Тръгвихъ го на земь-тѫ, тръгвихъ му единъ бой, тръгвила го болесть* 3) Съ бръзинѫ, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто, сѣдамь, удрѫмь; навáливаться. *Тръгвихъ му единъ ходъ, едно хадение, едно спание.* —**ися**, 1) *гл. възвр* Врьгамся, повалямся долу на земь-тѫ; тръгвамся, трьскамся, трьшкамся. *На срѣдъ пѫтка ся тръгвилъ да плаче.* 2) *гл. стр.* Бъвамь тръгвенъ.

Трѣщаню, *с. ср* отъ **трѣщамь** и **тръщамся**.

Тръвóнъ, *с. м.* Тръóнъ

Тръение, *с. ср.* отъ **тръѭ** и **тръѭся**. Тръканю.

Тръéница, *с. ж* 1) Стръто тѣсто на зрьно и изсушено за готвение; трахана. 2) Кашѫ, варенѫ отъ тръеницѫ; трахана, скробъ. *Гладному и тръеница-та е сладка. Варилъ тръеницѫ-тѫ, па тръгнѫлъ да купува лъжицѫ. Който ся е изгорилъ съ тръеницѫ, той духа и кисело-то млѣко.*

Тръéничка, *ум. ж.* отъ **тръéница**. Малко тръеница.

Тръóнець, *ум м* и **тръóнчя**, *ум. ср.* отъ **тръóнъ**.

Тръóнъ, *с. м.* Сѣчиво съ зѫбы за тръение, за прѣтръване съ него нѣчто; нила́. *Рѣже като тръонъ.*

Тръѣтый, тъ, та, то, и **тръенъый, нъ, на, но**, *прич. стр.* отъ **тръѭ**.

Тръѭци, *с. ж. мн.* 1) Луспы отъ силяно жито, что оставать въ сито-то, когато ся сѣе брашно; подсѣвкы; о́труби, вúсѣвки. *Брашно-то пуща много тръци.* 2) Ситны класчета, что падать, когато ся тръе нѣчто съ тръонъ или съ нилѫ; опúлки. 2) Сбрьканы, сгрѣшенъ тръци за хранѫ на птици, на добытъкъ; крьма; мѣсиво, мѣсятка. *Нахранила кокошкы-ты съ тръци. — Каква е тръца!* какъвъ е срьдитко, какъ ся срьди! — *Тръци брькамь за него*, не го обычамь, не го щѫ. — *Честитъ (имотенъ) като мышкѫ въ тръци. Отварка си очи-ты като мышкѫ въ тръци. Мига като мышкѫ въ тръци. Скрылся като плъхъ въ тръци. Мели тръци за брашно. На брашѫ-*

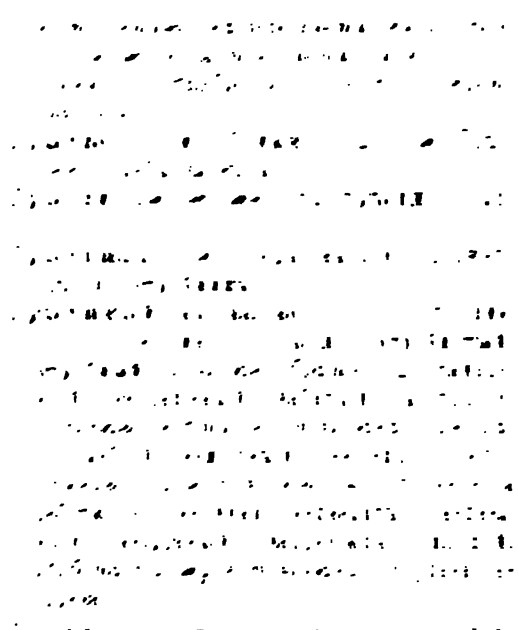

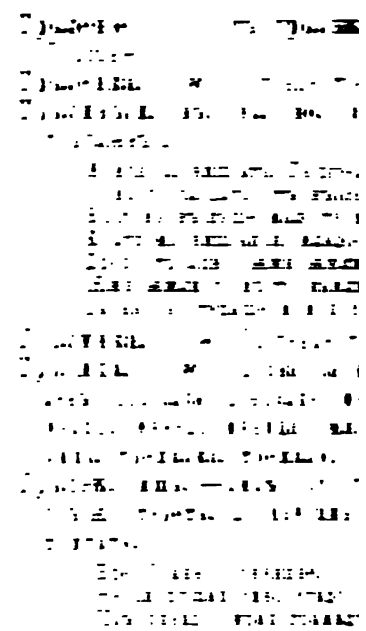

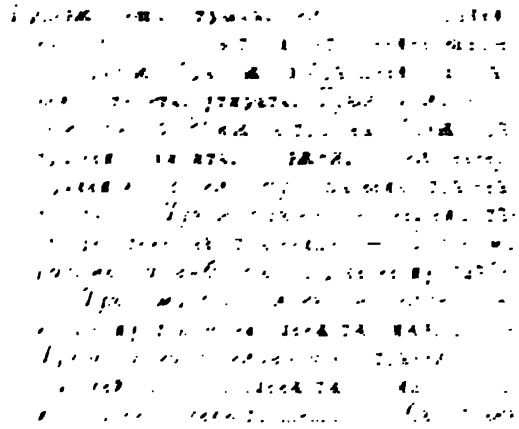

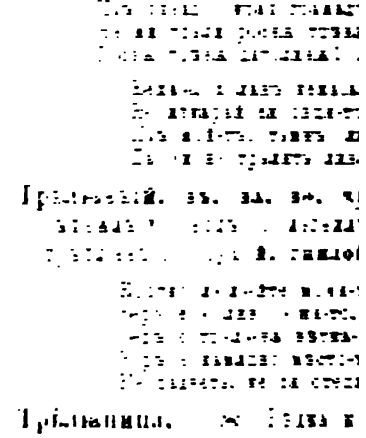

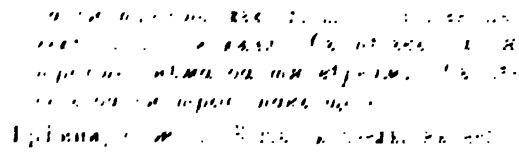

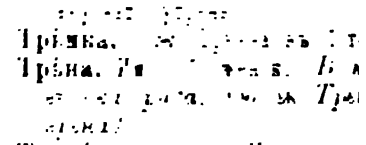

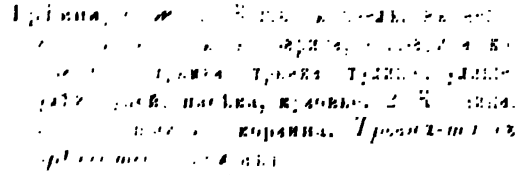

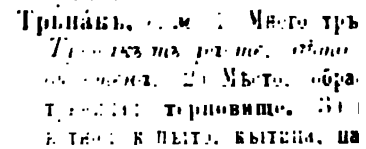

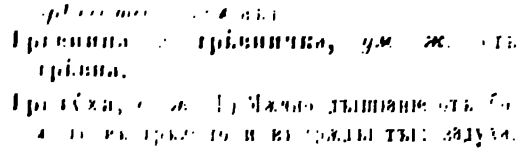

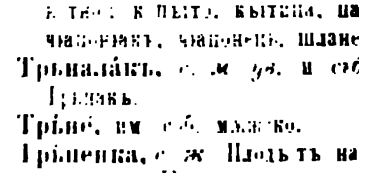

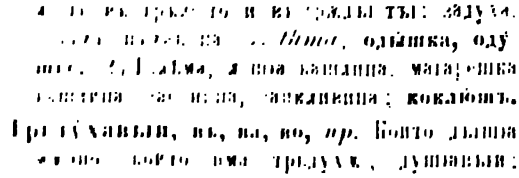

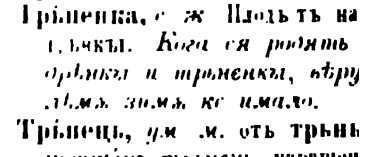

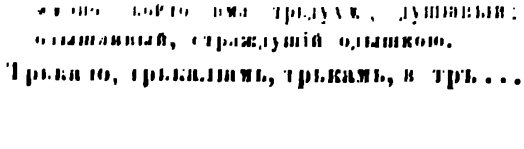

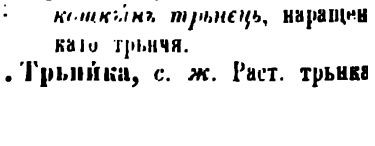

Трѣ́нка, *ж.* [illegible] **трѣ́нинка**, *ум. ж.* [illegible] трѣ́нка.

Трѣ́нка, *с. ж.* [illegible] Частое дышание отъ [illegible] и отъ трудной тяжкой ходьбы. [illegible] *Имат*, одышка, одуше. 2. Болѣзнь, *я имам* [illegible] матерѣшка [illegible] [illegible], [illegible]; [illegible] кокалюшъ.

Трѣ́нкавый, *нъ, ва, во, пр.* Болно дышащо [illegible] [illegible] трудно, душевный; [illegible] одышливый, страждущій одышкою.

Трѣ́нкать, **трѣ́нкнуть**, **трѣ́кать**, *в* трѣ... **Трѣ́нка**, *с. ж.* Раст. трѣнка

Трьни́къ, *с. м.* ви. **отрьни́къ**, **ятрьникъ**.
Трьни́нка, *с. ж.* Раст. трънка.
Трѣни́стый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Що има много трънє, дѣто растѫть много трънє; **терни́стый**.
Трьни́ца, *с. ж.* Мѣсто, обрасло съ трънє; **трънакъ**; **терновѝще**. *Чяста трьница. Гѫста трьница страхъ нѣма. Правый-тъ въ тьмницѫ, кривий-тъ въ трьницѫ.*

На ржѫ му лѣгни като на грамадѫ,
Въ пазухѫ му брънки като во трьницѫ,
Душа му мирише на гнило бунище. *Пѣс.*

Видишь ли поле широко,
Въ поле-то дрво въсоко,
Подъ дрво-то гѫста трьницѫ?
— Тамо е тебѣ бащинна,
Тамо да идешь да орешь. *Пѣс.*

Дльбока вода бродъ нѣма,
Дребно камьнє брой нѣма,
Чяста трьницѫ пѫть нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́чка, *ум ж.* отъ **трьни́ца**.

Дльбока вода бродъ нѣма,
Гѫста трьничка пѫть нѣма,
Дребно каменє брой нѣма,
Въсоко небо край нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́ще, *с. сб.* отъ **трьнь**. 1) Трънакъ, **трънялакъ**. 2) Раст. трънь, драка.
Трѣ́нка, *с. ж* 1) Раст. *Prunus spinosa* и неговъ плодъ; **трънєнка**, **трънинка**, **трънника**, **трънинка**, **пруна**; **тёрнъ**, **бодля́къ**. *Трънка прасковы ражда ли?* 2) Трънна въ 1-то знаменованиє.
Трѣ́нкеница и **трѣ́нковица**, *с. ж.* Ракия изварена отъ трънсливкъ, отъ сушенкъ дженкъ; **сливовица**, **дженковица**.
Трьнкосли́вка, *с. ж.* Раст. *Prunus institítia* и неговъ плодъ; **трънсливка**, **обыкновена слива**, **кумбула**; **сли́ва**.
Трьнли́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Що има много трънє, що е съ трънє, та боде; **бодливъ**, **бодликавый**, **дракистый**; **колю́чій**, **бодли́вый**.
Трѣ́нова гули́на. Раст. *Carlina acaulis*, **дива зелка**, **лугочка**, **рѣшетка**, **рѣшетка**, **шеремётка**; **колю́чникъ**, **пухо́вникъ безстебе́льный**.
Трьно́вамь, *гл. д.* Съ справѫ кривачъ вадѫ вѫглє изъ нивѫ-тѫ.
Трьно́ваньє, *с. ср.* отъ **трьно́вамь**.
Трьно́вица, *с. ж.* Нѣщо, направено отъ трънє. *Трьновица подглавница.*
Трѣ́новый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Що е на (за, отъ) трънь; **терно́вый**. *Трьновы листа.* 2) Направенъ отъ трънє; **терно́вый**. *На главѫ-тѫ му турихѫ трьновъ вѣнецъ.*

Трьнокóпъ, *с. м.* Единъ строй мотыка, съ кѫто копаѭтъ трънливы мѣста; **копачелникъ**, **клюнкъ**; **кирка́**.
Трьноме́твамь, *гл. д.* Обирамь на гумно съ трьнометкѫ надрѫ-тѫ сламѫ, комато е останѫла надъ овршено-то жито.
Трьноме́тка, *с. ж.* Годѣмъ трънь, храстъ, направенъ на метлѫ, съ кѫто омитать надрѫ-тѫ сламѫ отъ врахъ.
Трьноме́чкый, **чка**, **чко**, *пр.* Трънливый. (?)

Ходихѫ, что ми ходихѫ,
Нивъ трьномечкы лѫговы;
Ся запнѫ къска ракытка
За Богданнѫ махрамѫ. *Пѣс.*

Трьноо́рець, *с. м.* Орѫдиє, съ коєто рѣжѫть трънє и гы товарять на кола.
Трьно́сань *гл. свр.* отъ **трьно́свамь**. Да затрънѫ. — **санъый**, *прич. стр.* Затрънѫнъый.
Трьно́свамь и **трьно́суванъ** (да **трьно́самь**), *гл. д.* Загражданъ нѣчто съ трънє, турѫнъ трънє по плетища; **трънѫнъ**, **затрънѫвамь**.
Трьно́сваньє и **трьно́суваньє**, *с. ср.* отъ **трьно́свамь**. Затрънѫваньє.
Трьносли́вка, *с. ж.* Растєніе трънкосливка.
Трѣ́нтистый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Тунтуристый, тунтистый.
Трѣ́нторъ и **трѣ́нтѣй**, *с. м.* 1) Муха тръ́толъ, тръ́тѣй тръ́тъ. 2) Готованъ, хазарджи́я. *Такъвъ трънторъ зять на кжщѫ трѣ́бва да млъчи.*
Трьнци, *с. м. мн.* Прьвобытенъ урядъ за ловєніе рыбѫ по Дунава: на длъгѫ врьвь на прѣзъ единъ разтягъ наврьзвать намѣсто желѣзны вадици глоговъ трънє съ стрьвь.
Трьнчо́ць, *ум. м.* отъ **трьнь**.
Трѣ́нчица, *ум. ж.* отъ **трѣ́нка**.
Трьнчя́, *ум. ср.* отъ **трьнь**. Трънець. *Влѣзло му трънчя.*
Трьнь, *с. м.* 1) Остро наращєніе на растєніе като шипъ, като иглѫ, що боде, кога ся похване; **бодилъ**, **бодилка**; **колю́чка**, **о́стіе**. *Дракы-ты имать много трънє. Боднѫ мя трьнь.* 2) Особенъ растєніа, покрытъ съ много трънє; драка, трънище; **тёрнъ**, **терно́вникъ**. *Дворъ-тъ е обрасълъ съ трънє Оскубай трънє-то — Бодливо трънє*, раст *Onopordon acanthium*, **гингеръ**, **магарешкый трънь**, **магарешко трънє**, **магарешкый бодилъ**; **тата́рникъ колю́чій**. — *Бѣло трънє*, раст. *Eryngium campestre;* **снеголо́вникъ**, **перскатй-по́ле**. — *Глависто трънє*, растєніа, в. го на ряда му. — *Кыселъ трънь*, раст. *Berberis vulgaris*, **дивъ кыселецъ**; **барбари́съ**. — *Магарешко трънє, магарешкый трънь; а)* Растєніа **магарешкый бодилъ**. *б)* Раст.

но-то свѣтинѫ, на трѣци-ти скжпъ. Който ся мѣси съ трѣци-ти, изкадать го свинѣ-то. Разбра ли? — Като кратъ отъ трѣци.

Трѣ́чко, 1) Им. соб. мѫжско. 2) *с. м.* Трѣчавъ, слабъ човѣкъ.

Трѣ́чки, *ум. ж. мн.* отъ **трѣ́ци.** Малко трѣци

Трѣ́чнякъ, *с. м.* Сѫдъ, въ който дрѣжать трѣци; **о́трубникъ.**

Трѣ́чавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има, что пуща много трѣци; **о́трубистый, о́трубный.** *Трѣчаво брашно.* 2) Намацанъ, напрашенъ, набитъ съ трѣци. *Трѣчаво вратище, трѣчава паница.* 3) Слабъ, немощенъ, невшекъ *Сърдце пръгаво. дупя трѣчаво.* 4) Что не е за работѫ, что не чини; нехвелитъ, нехвелнъ, нездравъ, чапрашѫкъ; **плохо́й.** *Работа-та му е трѣчава,* спукана, не здрава.

Трѣ́нѫ, ешь, трылъ, *гл. д* 1) Трѣкамъ въ 1-то, 3 то, 4 то и 5-то знаменованиа. 2) Бръшѫ, брѣшѫ, избрѣшвамъ, изтрѣ́вамъ; **тере́ть, утира́ть.** *Трые си лице-то съ крыпѫ* 3) Рѣжѫ съ трѣонъ; бичѫ, прѣтрѣ́вамъ; **пиля́ть.** —**нѫся,** 1) *гл. възвр.* Трѣкамся. 2) *гл. стр.* Бѣвамъ трѣенъ, трѣ́тъ. — *Трыѫ трыеницѫ,* каламъ тѣсто да стане на трѣеницѫ. — *Трые му рапонѫ на зѫбы-ты,* подсказва му хлѣба. — *Трые му соль (лукъ) на главѫ-тѫ,* врѣше му трѣне на главѫ-тѫ, мѫчи го. — *Трый си го о главѫ-тѫ,* трѣкай си го (бѣскай си го) о главѫ-тѫ, земи го ты и го прави, каквото щешь. — *Съ пѣсъкъ да ся трыешь,* каквото щешь да правишь, както щешь ся мѫчи. *Съ пѣсъкъ да ся трыешь, нѣма да тя вѣрвамь Съ пѣсъкъ да ся трые, пакъ ще е . . .*

Трѣ́вна, *с. ж.* 1) Кошъ съ пчелы въ него; кошеръ, кошъръ, кошѫрина, кошѫрица, кошѫрище, трѣвка, трѣнка, тулище, улище, **улѣ́й**; **у́лей, пасѣ́ка, кузовьё.** 2) Кошница, кошъ, кошникъ; **корзи́на.** *Трѣвна-та съ орѣхы-ты* (Шюменъ).

Трѣ́вница и **трѣ́вничка,** *ум. ж.* отъ **трѣ́вна.**

Трѣду́ха, *с. ж.* 1) Мѫчно дъшпание отъ болесть въ гръло-то и въ грѫды-ты; задуха, задухъ, пъхавица; *Asthma;* **одышка, оду́шье.** 2) Голѣма, лошна кашлица, магарешка кашлица, заекница, заикливица; **коклю́шъ.**

Трѣду́хавый, въ, ва, во, *пр.* Който дъшпа мѫчно, който има трѣдухѫ; душливъ; **одышливый,** стра́ждущій одышкою.

Трѣкало, трѣкалямь, трѣкамь, в. **трѣ . . .**

Трѣ́ление, *с. ср.* отъ **трѣ́лѫ** и **трѣ́лѫ** Трѣкание.

Трѣ́ленка, *с. ж.* Растение трѣвника, трѣв

Трѣлйвый, въ, ва, во, *пр.* Трѣлявъ тръхлявый.

Момчя си пишпать, Гюрге-ле,
Мома го глядать отъ въсокый чардакъ
Въкомь въкаше мало то момя:
Краткомь пишпайси, младо-то момчя,
Дрво трѣливо, мѫжи мѫжливо,
Мѫжя мѫжливо, мѣсто камливо,
Да нь съ отепаше момчи со момѫ. *Пѣс*

Трѣ́линка, *с. ж.* Растение трѣнка.

Трѣлица, *с. ж.* Справа за мѣ ние съ ленъ; дрѣзалка, дрѣцалка, мѣналка, мѣш мялица, мянець, мяница; мя́ло, мя́лка, лица, трена́лка, трена́ло.

Трѣ́лѫ, ишь, —ля́лъ, *гл. д.* 1) Трѣка трѣ́ѫ; **тере́ть.** 2) Мачкамъ, газѫ, тъпч **топта́ть.**

Бре Иване горняпине,
Не си пущай сиво стадо
Изъ ливадъ край грамадъ,
Не ми трѣли роснѫ трѣвѫ,
Роснѫ трѣвѫ дителинѫ! *Пѣс*

Кехаа, холанъ кехаа,
Ѣ изкарай си овци-тъ
Изъ мой-тъ тынъ ливадъ.
Да ми не трѣлять ливадъ! *Пѣс.*

Трѣ́лявый, въ, ва, во, *пр.* Сухъ, съхнѫлъ, гнилъ, изгнилъ, трѣлявъ тръхлявый; **сухо́й, гнило́й.**

Кротко люлайте моми-то,
Зеръ е юзлив / южи-то,
Зеръ е трѣлява вѣтка-та,
Зеръ е камливо мѣсто-то,
Ке падне, ке си отепать! *Пѣс.*

Трѣ́лявица, *с. ж* Рѣдка каша, съ ко закусвать утренъ.

Трѣ́мка, *с. ж.* Трѣвна въ 1-то знаменова

Трѣ́на, Им. соб женско. *Выкнѫ Вида высока рида, чю ѫ Трѣна со чет зрѣна?*

Трѣна́къ, *с. м* 1) Много трѣне; трѣнлз *Трѣнакъ тъ расте, дѣто земя-та очистена.* 2) Мѣсто, обрасло съ трѣ трѣница; **терновѫще.** 3) Нокъть на вотно; копито, кытица, пазинъ, пазинъх чапонякъ, чапонець, шланець; **копыто.**

Трѣнала́къ, *с. м ув.* и *сѫб.* отъ **трѣ** Трѣнакъ.

Трѣнё, им. соб. мѫжско.

Трѣ́ненка, *с ж.* Плодъ-тъ на дрво трѣ трѣнкы. *Кога ся родять мощнѫ мн дрѣнкы и трѣненкы, вѣрувать, отн лѣмѫ зимѫ кѣ имало.*

Трѣ́нець, *ум. м.* отъ **трѣнь.** Трѣнчи *кошкѣ́нъ трѣнець,* наращение на коѫ като трѣнчя.

Трѣни́ка, *с. ж.* Раст. трѣнка.

Трьни́къ, *с. м.* вм. **стрьни́къ**, ятрьникъ.
Трьни́нка, *с. ж.* Раст. трънка.
Тр'нистый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Що има много трънье, дѣто растѫть много трънье; **терни́стый**.
Трьни́ца, *с. ж.* Мѣсто, обрасло съ трънье; трънакъ; **терновѫ́ще**. *Чяста трьница. Гѫста трьница стракъ нѣма. Правый-тъ въ тьмницѫ, кривий-тъ въ трьницѫ.*

На ржкѫ му лѣгни като на грададѫ,
Въ пазухѫ му брькни като во трьницѫ,
Душпа му мираше на гнило бунище. *Пѣс.*

Видишь ли поле широко,
Въ поле-то дрьво въисоко,
Подъ дрьво-то гѫстѫ трьницѫ?
— Тамо е тебѣ бащинна,
Тамо да идешь да орешь. *Пѣс.*

Дълбока вода бродъ нѣма,
Дребно камънье брой нѣма,
Чяста трьницѫ пѫть нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́чка, *ум. ж.* отъ **трьни́ца**.

Дълбока вода бродъ нѣма,
Гѫста трьничка пѫть нѣма,
Дребно каменье брой нѣма,
Въисоко небо край нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́ще, *с. сб.* отъ **трънь**. 1) Трънакъ, трънялакъ. 2) Раст. трънь, драка.
Тр'нка, *с. ж.* 1) Раст. *Prunus spinosa* и неговъ плодъ; трънелка, трънинка, трьника, трънинка, пруна; **тёрнъ**, **бодля́къ**. *Трънка прасковы ражда ли?* 2) Трънна въ 1-то знаменование.
Тр'нкепица и **тр'нковица**, *с. ж.* Ракия изварена отъ трънсливкъ, отъ сушелкъ дженкъ; сливовица, дженковица.
Трьнкосли́вка, *с. ж.* Раст. *Prunus instititia* и неговъ плодъ; трънсливка, обыкновена слива, **кумбула**; **сли́ва**.
Трънли́въ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Що има много трънье, що е съ трънье, та боде; **бодли́въ**, **бодликавъ**, **дракистый**; **колю́чій**, **бодли́вый**.
Тр'нова гули́на. Раст. *Carlina acaulis*, дива зелка, лугочка, рѣшетка, рѣшетка, шеремetka; **колю́чникъ**, **пухо́вникъ безстебе́льный**.
Трьно́вамь, *гл. д.* Съ справѫ кривачѫ вадѫ вѫглие изъ ламѫ-тѫ.
Трьно́ваніе, *с. ср.* отъ **трьно́вамь**.
Трьно́вица, *с. ж.* Нѣчто, направено отъ трънье. *Трьновица подглавница.*
Тр'новъ, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Що е на (за, отъ) трънь; **терно́вый**. *Трьновы листа.* 2) Направенъ отъ трънье; **терно́вый**. *На главѫ-тѫ му турихѫ трьновъ вѣнець.*

Трьнокопъ, *с. м.* Единъ строй мотыка, съ кѫто копаѫтъ трънливы мѣста; копачелникъ, клюнкъ; **кирка́**.
Трьноме́твамь, *гл. д.* Обирамь на гумно съ трьнометкѫ вадрѫ-тѫ сламѫ, кѫто е останѫла надъ овршено-то жито.
Трьноме́тка, *с. ж.* Голѣмъ трънь, храстъ, направенъ на м-тлѫ, съ кѫто омитать вадрѫ-тѫ сламѫ отъ врахъ.
Трьноме́чкый, **чка**, **чко**, *пр.* Трънливый. (?)

Ходихѫ, що ми ходихѫ,
Низъ трьномечкы лѫговы;
Ся зяпнѫ къиска ракѫтка
За Боганинѫ махрамѫ. *Пѣс.*

Трьноо́рець, *с. м.* Орѫдие, съ кесто рѣжѫть трънье и гы товарять на кола.
Трьно́самь *гл. свр.* отъ **трьно́свамь**. Да затрънѫ. — **санъый**, *прич. стр.* Затрънѣнъый.
Трьно́свамь и **трьно́сувамь** (да **трьно́самь**), *гл. д.* Загражданъ нѣчто съ трънье, турѫмь трънье по пластища; трънѫ, затрънявамь.
Трьно́сваніе и **трьно́суваніе**, *с. ср.* отъ **трьно́свамь**. Затрънѣваніе.
Трьносли́вка, *с. ж.* Растение трънкосливка.
Тр'нтистый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Тунтористый, тунтистый.
Тр'нторъ и **тр'нтёй**, *с. м.* 1) Муха тръгольъ, тръгтёй тръгъ. 2) Готованъ, хазѫрджия. *Такъвъ трънторъ зять на кѫщѫ трѣбва да мълчи.*
Трьнци, *с. м. мн.* Прьвобытенъ урядъ за ловение рыбѫ по Дунава: на дългѫ врьвь на прѣзъ единъ разтягъ наврьзвать намѣсто желѣзнъ вадици глоговъ трънье съ стрьвь.
Трьнче́нъ, *ум. м.* отъ **трьнь**.
Тр'нчица, *ум. ж.* отъ **тр'нка**.
Трьнчя́, *ум. ср.* отъ **трьнь**. Трънець. *Влѣзло му трънчя.*
Трьнь, *с. м.* 1) Остро наращение на растение като шипъ, като иглѫ, що боде, кога ся похване; бодилъ, бодилка; **колю́чка**, **о́стіе**. *Дракы-ты имать много трънье. Боднѫ мя трънь.* 2) Особенъ растения, покрытъ съ много трънье; драка, трънище; **тёрнъ**, **терно́вникъ**. *Дворъ-тъ е обрасълъ съ трънье Оскубай трънье-то — Бодливо трънье*, раст *Onopordon acanthium*, гингеръ, магарешкъый трънь, магарешко трънье, магарешкъый бодилъ; **тата́рникъ колю́чій**. — *Бѣло трънье*, раст. *Eryngium campestre;* **синеголо́вникъ**, **перскати-по́ле**. — *Глависто трънье*, растения, в. го на ряда му. — *Кыселъ трънь*, раст. *Berberis vulgaris*, дивъ кыселецъ; **барбари́съ**. — *Магарешко трънье, магарешкъый трънь; а)* Растения **магарешкъый бодилъ**. *б)* Раст.

Xanthium spinosum, бодилъ, казашкъ̀ый бодилъ, бутракъ, холера. *в)* Раст. бодливо трънье. — *Мъ̀ший трънь,* раст. *Ruscus;* иглица, мъ̀ший тёрнъ. — *Черно трънье, черъ трънь,* раст *Paliurus aculeatus,* дрáка, джúгра, чалúя; дерджúдерево, чúжникъ, тегенёкъ. — *Черъ трънь,* раст *Ononis spinosa;* стáльникъ. — *На трънь задоенъ,* казвáт за човёкъ, който отъ нúчто и за нúчто ся срьди. — *Сѣди като на трънье,* сѣди като на пúлъ (на вжглéние), не е мúренъ, не ся спúра, нúма нѣчто да го мúчи, да мúсли; сидúтъ какъ на шúпúлькахъ; быть, сидѣ́т какъ на шúпúлькахъ. — *Отъ трънь та на глогъ* отъ зло на пó-зло; изъ огúня да въ полúмя; изъ кобúлъ да въ клúчи; отъ вóлка бѣжáлъ да на медвéдя напáлъ. — *Трънь му подъ опатúкъ,* пощáдилъ го, изгонúлъ го. *Трънь ти подъ опашь,* добръ ти чясъ! мáлко мя е грúжа, че си отпúвашь. — *Трънь му е у очи-тъ,* вади му очи-тъ, нѣчто му прѣчи, не го обúчя. *Влѣзе му като трънь въ очи-тъ.* — *Подпúлашенъ звéръ трънье не гляда. Здрава глава у трънье Дай си, мúжжё, женúж-тж, а тъ хвани трънье-то. Нúто ружа безъ трънье, нúто обúчь безъ свадж. Зехъ го за трондафúлъ, че излѣзе трънь И на трънь колакъ. Лѣтѣ на трънь колакъ нúма. Забúва трънь въ здравж ногж Злъ трънь — зла копачка По свúлж го въвождá, а по трънье го извождá На трънь да засúи. Като трънь ще боцне. Трънь и бодúлъ ся боде. Трънье коси, бодлы глáси. Трънь, трънь кръвúница, пустúи, дéдо, мазúницж. Еюпска сúла трънье врънúла. Тѣрать го трънье да врúше. Съ трънь да мáхашь, нúчто не можешь да накачúшь. Безъ фáйдж овцж трънь и подъ опашь. Тъ го душúшь съ остенъ, той ти вели: трънь мú вадúшь Окапáлъ като змúж на трънь Да ся извúуши като змúж на трънь! Трънь му въ уста-та, а нáйде въ ржкж тж. Трънье очи тъ да му избодúть!*

Трънь-цвѣтие. Растение съ нáкъ зеленъ стъ́бла, съ срьдцевúдны лúста съ остьръ бодъ на врьха, всякога зелено, врьзва на лúста-та си червены зрънца.

Трънúж, нúшь, —нúлъ, *гл. д.* Трънúсвамъ, затрúнавамъ

Трънúáрка, *с. ж.* Жена, мома трънúарь.

Трънúáрскъ̀ый, ска, ско, *пр* отъ трънúáрь.

Трънúáрчя, *ум. м* отъ трънúáрь. Мáлъкъ, мáладъ трънúарь.

Трънúáрь, *с. м* Който копае или кара трънúе. *Наближо до него единъ трънúар брáлъ трънúе па сѣдѣлъ и слушáлъ.*

Трѣ́па, нм. соб женско

Трѣ́панъ, нм соб мúжско.

Трѣпёнъ, нм. соб мúжско.

Трѣпёжь, *с. м* Трѣпёние *Крѣпежь и трѣпежь дѣ́ села поминúжли*

Трѣпéза, *с. ж* Трапеза. *Сѣднúли мú на честны трѣпезы, нáли, пúли три дни и три нощи*

Трѣ́пенъ, нм. соб. мúжско.

Трѣпéнъ, на, но, като *прич. стр.* отъ трѣпúж. *Трѣпенъ, та спасенъ.*

Трѣпúло, *с. ср* Трѣпéжь, трѣпёние; тягá мúка; терпёние, страдáние. *Изтрѣпѣхми всякакъвы трѣпúла. Трѣпúло нúма, дéвило нѣ́ма*

Трѣ́пка, трѣ́пкы, *с. ж* Трепéране, свúване грѣчене нѣ́йдѣ на тѣло-то: жмарци, пúрницы, грѣчь, усукна; дрожь, содрогáние. *Трѣпкы отъ студ;* знобъ, озноб. *Трѣпкы отъ болкж* грѣчене, усукна; корч, сúдорога, спáзмы. *Побúвать мя трѣпкы, усѣщамъ трѣпкы,* жмарúя, разтрúса мú; дрожь прониúáетъ, ознóбъ, дрожь прóбѣжала, по кóжѣ дерётъ, мене продрúло по кóжѣ. *Хванúжж мя трѣпкы,* разтрúсе мя, зехъ да трепержж

Трѣпкáвица, *с. ж.* Кога изтрѣпне нѣкому крáкъ, ржка; тéрплость. *Трѣпъ, трѣпкавица, иди на старж бабж (на трудня женж),* казвáт, кога изтрѣпне нѣкому нога, и мú плюкать, за да почúне трѣпкавица-та.

Трѣ́пкавъ̀ый, въ, ва, во, *пр.* 1) Койтоúма трѣпкавúцж, комуто е изтрѣпнúла ма нога, ма ржка; тéрплый, отéрплый. 2) Трѣпкъ̀ый *Трѣпкаво вúно Трѣпкавы крушú.*

Трѣ́пко, нм. соб. мúжско.

Трѣ́пкъ̀ый, —пкъ, пка, пко, *пр.* 1) Достóйнъ̀ый за жáление; горкъ̀ый, клятый, кутъ̀ый злочестъ̀ый, пустъ̀ый; бѣ́дный, нещáстнúй, жáлкúй. *Трѣпко дѣ́тя.* 2) Къ̀исело-стúпчивъ̀ый, трѣпкавъ̀ый, трѣпчúвый, трапчúвый прѣсѣдливъ̀ый; тéрпкúй. *Трѣпко вúно трѣпкы яблúкы.*

Трѣ́пнатúе, *с. ср.* отъ трѣ́пнúж Изтрѣпване

Трѣ́пнúж, ешь, —нáлъ, *гл. ср.* За ржка, за крáкъ: ставамъ нечувствúтелень и неподвúженъ; изтрѣпвамъ; тéрпнуть, мѣшѣть, деревенѣть. *Ржка-та ми трѣпне.*

Трѣ́по, нм. соб мúжско.

Трѣпчúвúна, *с. ж* Качество на трѣпчúвъ̀ый трапчúвúна; тéрпкость.

Трѣпчúвъ̀ый, въ, ва, во, *пр* Трапчúвый трѣпкъ̀ый въ 2-то знамéнование.

Трѣпѣ́вамъ, *гл. мн-кр.* отъ трѣпнúж.

Трѣпѣ́ливъ̀ый, въ, ва, во, *пр.* Който мú

трьпѣние, който може да трьпи, да прѣнася, да трае; **терпѣли́вый**. *Блазѣ си му на трьпѣливѫ-тѫ душьѫ.* —**во**, *нар.* Съ трьпѣние; **терпѣли́во**. *Трьпѣливо прѣнаса всичкы мѫкы.*

Трьпѣние, *с. ср.* отъ **трьпѣѫ**. Трьпежь, трьпило; **терпѣніе**. *Ако имашь уста за кривене, азъ нѣмамь главѫ за трьпѣне. Трьпѣние прѣобрьща черничево-то дрьво на копринѫ.*

Трьпѣ́ѫ, и́шь, — пѣлъ (**трьпѣвамь**), *гл. д.* Носа, прѣнасямь, траѫ, тръгамь, тяглѫ, дрьжѫся, кайратѫ; **терпѣ́ть**, **вынося́ть**, **переноси́ть**, **сноси́ть**, **крѣпи́ться**. *Трьпьѫ мѫкы. Трьпьк за водѫ. Таѫ работа не трьпи маежь.* — **пѣ́ѫся**, *гл. стр.* Бывамь трьпѣнъ. *Не ся трьпи,* за нѣчто много тяжко, много лоше; не е за трьпѣние, не може да ся носи; **невтерпѣ́жь**, **невыноси́мо**, **несно́сно**.

Суднъı мѫкъı не ся трьпять,
Не ся трьпять, не ся траѫть. *Пѣс.*

Трьпи като бъıволъ. Трьпи, трай, че нѣма край. Трьпи и крьпи. Трьпи, душё, до-ще Велидень. Трьпи, душё, да ся спасишь. Трьпи, бабо, за хубость. Трьпи баба за хубавинѫ. Трьпи, зло-то, да не дойде по́-лоше-то. Трьпи Циганина, че и ботушка ли му? Лиши Господь не трьпи. Добъръ е Господь, че го трьпи. Заякъ-тъ трьпи зачтото орелъ му с надъ главѫ-тѫ. Трьпѣвамь, стига да станѫ канакъ като тебе. Който трьпи, той знае. Камяно сръдце имай, бѣди да трьнишь. Боленъ ли си, щешь трьпишь, и да миришѫть на хекимина уста-та. Трьпѣлъ си девять мѣсяца въ майкѫ си, сега не можешь ли да потрьпишь три часа? Сиромашка може да ся трьпи, а слободна не.

Грѣ́са, *с. ж.* 1) Нъравъ, навыкъ, естество, табехетъ, табиятъ, адетъ, хощуръ, кюта; **на́выкъ**, **привы́чка**, **повы́чка**, **нравъ**, **но́ровъ**, **характе́ръ**, **темпераме́нтъ**. *Трьса-та му е таквази. Душка излиза, трьса не излиза. Влъкъ-тъ козинѫ-тѫ си мѣнява, а съ трьсѫ-тѫ си умира.* 2) Постѫпъ, ходъ; **по́ступь**, **похо́дка**.

Че ся Тодорка прѣмѣни,
Че ся юнашкъı провъıкнѫ:
Чакайте и мене, юнаци,
И ю щѫ съ васъ да додѫ,
На царя изметъ да чинѫ!
Тии ся чюдомь чюдили:
Бре каква е таа гидиа?
Трьса-та мяса дѣвойка,
Погледа мяса младъ юнакъ! *Пѣс.*

Трьса́вица, *с. ж.* Трьсотевица.

Трѣсвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣсѫ** и **трѣскамь**.

Трѣсение, *с. ср.* отъ **трѣсѫ**. Траение, дърение; **по́искъ**.

Трѣсенъ, **ѫ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **трѣсѫ**. Траенъ.

Трьси́-гѫ́зица, *с. ж.* Птица *Motacilla,* **трьси-опашка**, **тряси-опашка**, **трясопашка**, **трясопатка**, **говядарка**, **мрьдогѫзица**, **мрьдулка**, **кондупашь**, **курцохватъ**, **пендупашка**, **пиди-пашка**, **пиндопашка**, **пилепашка**, **рѣбякъ**, **стрѣличка**, **стрѣли-опашка**, **стрѣли-пишка**, **съпка**; **трясогу́зка**, **гу́зица**, **гѫгого́лка**, **зелени́чка**.

Трьси́лякъ, *с. м.* Трьсище. *Въ поле-то има много трьсиляци.*

Трьси́на, *с. ж.* Дългы косми отъ конскѫ опашкѫ, отъ конскѫ гривѫ; **примкъı**, струна.

Трьси́нянъıй, **ѫ**, **на**, **но**, *пр.* Направенъıй отъ трьсинѫ; **струнянъıй**.

Трепнѫлися девять сита,
Девять сита копринини,
Десято-то трьсинино,
Да прѣсѣвать горѫ, водѫ. *Пѣс.*

Трьси́-опа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Трѣсище, *с. ср.* 1) Мѣсто като блато, та, като ся ходи по него, трьсися и лесно ся потъва; **трьсѣ́й**, **трьсялякъ**, **глибъ**, **мочяръ**, **мочюръ**, **подвирище**, **азмакъ**, **батакъ**; **тряси́на**, **топь**, **мочагъ** **мочажи́на**, **мокреди́на**, **мочеви́на**, **калу́га**, **вязь**, **ыбу́нь**. 2) Мѣсто съ много трьсища; **мочярлакъ**.

Трѣска, *с. ж.* Раст. трьстка.

Трѣскамь (**трѣсвамь**, да **трѣснѫ**, **трѣснувамь**), *гл. д.* 1) Трьсѫ, трясѫ, друсамь, клатѫ, люшкамь, люлѣѫ, мьндрьсамь; **трясти́**, **встря́хивать**. *Кола-та трьскать. Трьсни крушьк-тѫ да си наберемъ и ные. Трьснѫ си влънѫ-тѫ.* 2) Трьшкамь. —**мся**, 1) *гл. възвр.* и *стр.* Трьсѫся, трясѫся, друсамся, мьндрьсамся, клатѫся, люлѣѫся; **трястися**. *Кжща-та ся трьска.* 2) Трьшкамся. — *Трьснѫлъ му влънѫ-тѫ*, набилъ го.

Трьска́ние, *с. ср.* отъ **трѣскамь** и **трѣскамся**. Трясение.

Трьсли́га, вм. **трьстли́га**.

Трѣслъı-трьстли́гъı, *с. ж. мн.* Раст. трьстлика. *Азъ ся ободохъ, азъ ся набодохъ на трьслъı-трьслигъı, на влъчи челюсти.*

Трѣснувамь, *гл. уч.* отъ **трѣснѫ**.

Трѣснѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **трѣскамь** и **трѣсѫ**. Да друснѫ; **потрясти́**. —**нѫтый**, *прич. стр.* Друснѫтый.

Трьсотевица, *с. ж.* Землетрясение, трясавица, тръсъ, трьсавица; **землетрясе́ніе**.

Трьсталѝга, *с. ж.* Прѫтка отъ трьсть;

Xanthium spinosum, бодилъ, казашкый | бодилъ, бутракъ, холера. *в)* Раст. бодливо трънье. — *Мышій трънь,* раст. *Ruscus;* иглица, мышій тёрнъ. — *Черно трънье, черъ трънь,* раст *Paliurus aculeatus,* дракa, джигра, чалиа; дерджидёрево, чежникъ, тегенёкъ. — *Черъ трънь,* раст *Ononis spinosa;* стальникъ. — *На трънь задоенъ,* казвать за човѣкъ, който отъ ничто и за ничто ся сръди. — *Сѣди като на трънье,* сѣди като на иглы (на вжглене), не е миренъ, не ся спира, има нѣчто да го мжчи, да мысли; сидитъ какъ на шпилькахъ; быть, сидѣть какъ на иголькахъ. — *Отъ трънь та на глогъ* отъ зло на по-зло; изъ огня да въ полымя; изъ кобылъ да въ клячи; отъ волка бѣжалъ да на медвѣдя нашолъ. — *Трънь му подъ опатжк,* нанждилъ го, изгонилъ го. *Трънь ти подъ опашь,* добръ ти чясъ! малко мя е грыжа, че си отпашь. — *Трънь му е у очи-тъ,* вади му очи-тъ, нѣчто му прѣчи, не го обычя. *Влѣзе му като трънь въ очи-тъ.* — *Подпашенъ вѣдь трънье не гляда. Здрава глава у трънье. Дай си, мжжё, женж-тж, а ты хвани трънье-то. Нито ружа безъ трънье, нито обычь безъ свадж. Зелъ го ва трандафилъ, че излѣзе трънь И на трънь колакъ. Нѣтѣ на трънь колакъ има. Забива трънь въ здравж ногж Зелъ трънь — зла копачка По свилж го въвожда, а по трънье го извожда На трънь да засни. Като трънь ще боцне. Трънь и бодилъ ся баде. Трънье коси, бодлы гласи. Трънь, трънь кръвчица, пустыи, дъво. мавчицж. Еюпска сила трънье врѣшила. Тѣрать го трънье да врѣше. Съ трънь да малашь, ничто не можешь да накачишь. Безъ байдж овцж трънь и подъ опашь. Ты го дупишь съ остенъ, той ти вели: трънь ми вадишь Окапалъ като змиж на трънь Да ся изгуши като змиж на трънь! Трънь му въ уста-та, а майсе въ ржкж тж. Трънье очи тъ да му избодятъ!*

Трънь-цвѣтие. Растение съ накъ зелены стъбла, съ срѣдневидны листа съ остръ бодъ на врьха, всякога зелено, врѣзва на листа-та си червены зрънца.

Трънѣ, нш, —нилъ, *гл. д* Трънсвамъ, затрънавамъ

Трънйрка, *с. ж.* Жена, мома трънярь.

Трънйрскый, ска, ско, *пр* отъ трънйрь.

Трънйрчя, *у. м* отъ трънйрь. Малъкъ, младъ трънярь

Трънйрь, *с. м* Който копае или кара тръне. *Наблизо до него с брялъ трънье па сѣдѣлъ*

Трѣпа, им. с-б женско

Трѣпанъ, им соб мжжско.

Трънё, им. соб мжжско.

Трънёжь, *с. м* Трънѣние *нежь дѣ села поминялъ*

Трънёза, *с. ж* Трапеза. *С честны трънезы, кали, и три нощи*

Трѣненъ, им. соб. мжжско.

Трънёнъ, на, но, като *прич* нѣж. *Трънень, та спасен*

Трънйло, *с ср* Трънежь. мжка; терпѣніе, страданіе *всякаквы трънила. Тр виле нѣма*

Трѣнка, трѣнки, *с. ж* Трен грѣчене нѣйдѣ на тѣло-т ници, грѣчь, усукня; дро *Трънкы отъ студь;* знобъ *кы отъ болжк* грѣч ве, сѫдорога, спазмы. *Побива усѣщамь трънкы,* жмари дрожь принимаетъ, озно бѣжала, по кожѣ дерётъ ло по кожѣ. *Хванжж м* трясе мя, зехъ да трепержк

Трънкавица, *с. ж.* Кога кракъ, ржка; тѣрпость. *трънкавица, иди на ст трудиж женж),* казвать, нѣкому нога, и ѣ плюкать трънкавица та.

Трѣнкавый, въ, ва, во, *п* трънкавицж, комуто е изтр я ржка; тѣрплый, отѣрплы *Трънкаво вино Трънкавъ*

Трѣнко, им. соб. мжжско.

Трѣнкый, —пкъ, пка, пко нъый за жаленье; горкый, к злочестый, пустый; бѣдны жалкій. *Трънко дѣтя.* 2) кый, трънкавый, трънчив прѣсѣдливый; тѣрпкій. *трънкы каблъкы.*

Трѣнпатие, *с ср* отъ трѣнп

Трѣнпж, ешь, – палъ, *гл.* кракъ: ставамъ нечюствите женъ; пятрънвамъ; тѣрпну ревенѣть. *Ржка-та ми н*

Трѣно, им. соб мжжско.

Трънчивина, *с ж* Качество трънчивина; тѣрпкость.

Трънчйвый, въ, ва, во, трънкый въ 2-то знамено

Трънѣвамъ, *гл. мн-кр.* отъ

Трънѣлйвый, въ, ва, во,

трьпѣние, който може да трьпи, да прѣнася, да трае; **терпѣли́вый**. *Блазѣ си му на трьпѣливѫ-тѫ душьк.* —**во**, *нар.* Съ трьпѣние; **терпѣли́во**. *Трьпѣливо прѣнаса всичкы мѫкы.*

Трьпѣ́ние, *с. ср.* отъ **трьпѣ́ж**. Трьпежь, трьпило; **терпѣ́ние**. *Ако имашь уста за кривение, азъ нѣмамь главѫ за трьпѣние. Трьпѣние прѣобрьща черничево-то дрьво на копринѫ.*

Трьпѣ́ж, *и́шь*, —**пѣлъ** (**трьпѣ́вамь**), *гл. д.* Носѫ, прѣнасямь, траѫ, тръгамь, тяглѫ, дрьжѫся, кайратѫ; **терпѣ́ть**, **вынеси́ть**, **переноси́ть**, **носи́ть**, **крѣпи́ться**. *Трьпьк мѫкы. Трьпьк за водѫ. Така работа не трьпи маежь.* — **пѣ́ѫся**, *гл. стр.* Бъівамь трьпѣнъ. *Не ся трьпи*, за нѣчто много тяжко, много лоше; не е за трьпѣние, не може да ся носи; **невтерпѣ́жь**, **невыноси́мо**, **несно́сно**.

Судъы мѫкы не ся трьпять,
Не ся трьпять, не ся траѫть. *Пѣс.*

*Трьпи като бъівол*ъ. *Трьпи, трай, че нѣма край. Трьпи и крьпи. Трьпи, душё, до-ще Велидень. Трьпи, душё, да ся спасишь. Трьпи, бабо, за хубость. Трьпи баба за хубавинѫ. Трьпи, зло-то, да не дойде по́-лоше-то. Трьпи Циганина, че и ботушка ли му? Лиши Господь не трьпи. Добъръ е Господь, че го трьпи. Заякъ-ть трьпи зачтото орелъ му е надъ главѫ-тѫ. Трьпѣвамь, стига да станѫ канакъ като тебе. Който трьпи, той знае. Камяно сръдце имай, бѣди да трьпишь. Боленъ ли си, щешь трьпишь, и да миришѫть на хекимина уста-та. Трьпѣлъ си девять мѣсяца въ майкѫ си, сега не можешь ли да потрьпишь три часа? Сиромашка може да ся трьпи, а слободна не.*

Трьса, *с. ж.* 1) Нъравъ, навыкъ, естество, табехетъ, табиятъ, адетъ, хощуръ, кюта; **на́выкъ**, **привы́чка**, **повы́чка**, **нравъ**, **но́ровъ**, **характе́ръ**, **темпераме́нтъ**. *Трьсата му е таквази. Душка излиза, трьса не излиза. Влѣкъ-тъ ковинѫ-тѫ си мѣнява, а съ трьсѫ-тѫ си умира.* 2) Постѫпъ, ходъ; **по́ступь**, **похо́дка**.

Че ся Тодорка прѣмѣни,
Че ся юнашкы провыкнѫ:
Чакайте и мене, юнаци,
И ма щѫ съ васъ да додѫ,
На царьа изметъ да чинѫ!
Тии ся чюдомь чюдили:
Бре каква е таіа гидиа?
Трьса-та миаса дѣвойка,
Погледа миаса младъ юнакъ! *Пѣс.*

Трьса́вица, *с. ж.* Трьсотевица.

Трѣсвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣсѫ** и **трѣскамь**.

Трѣсение, *с. ср.* отъ **трѣсѫ**. Траженье, дърение; **по́искъ**.

Трѣсенъ, *ъ, на, но, прич. стр.* отъ **трѣсѫ**. Траженъ.

Трьси́-гѫзица, *с. ж.* Птица *Motacilla*, **трьси-опашка**, **тряси-опашка**, **трясопашка**, **трясопатка**, **говядарка**, **мрьдогѫзица**, **мрьдулка**, **кондупашь**, **курцохватъ**, **пендупашка**, **пидипашка**, **пиндопашка**, **пилепашка**, **рѣбякъ**, **стрѣличка**, **стрѣли-опашка**, **стрѣли-пишка**, **съпка**; **трясогу́вка**, **гу́вица**, **гѫгого́лка**, **зелени́чка**.

Трьси́лякъ, *с. м.* Трьсище. *Въ поле-то има много трьсиляци.*

Трьси́на, *с. ж.* Дългы косми отъ конскѫ опашкѫ, отъ конскѫ гривѫ; **примкъ**, струна.

Трьси́нянъ, *ъ, на, но, пр.* Направенъ отъ трьсинѫ; **струня́нъ**.

Трепнѫлися девять сита,
Девять сита копринени,
Десято-то трьсинено,
Да прѣсѣвать горѫ, водѫ. *Пѣс.*

Трьси́-опа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Трѣсище, *с. ср.* 1) Мѣсто като блато, та, като ся ходи по него, трьсися и лесно ся потъва; **трьсѣ́й**, **трьсилякъ**, **глибъ**, **мочяръ**, **мочюръ**, **подвирище**, **азмакъ**, **батакъ**; **тряси́на**, **топь**, **моча́гъ** **мочажи́на**, **мокреди́на**, **мочеви́на**, **калу́га**, **вязь**, **зыбу́нь**. 2) Мѣсто съ много трьсища; **мочярлакъ**.

Трѣска, *с. ж.* Раст. трьстка.

Трѣскамь (**трѣсвамь**, да **трѣснѫ**, **трѣснувамь**), *гл. д.* 1) Трьсѫ, трясѫ, друсамь, клатѫ, люшкамь, **люлѣ́ѫ**, **мындрьсамь**; **трясти́**, **встря́хивать**. *Кола-та трьскать. Трьсни крушьк-тѫ да си набереж и ные. Трьснѫ си влѣнѫ-тѫ.* 2) Трьшкамь. —**мся**, 1) *гл. възвр.* и *стр.* Трьсѫся, трясѫся, друсамся, мындрьсамся, клатѫся, люлѣ́ѫся; **трястися**. *Кжща-та ся трьска.* 2) Трьшкамся. — *Трьснѫлъ му влѣнѫ-тѫ*, набилъ го.

Трьска́ние, *с. ср.* отъ **трѣскамь** и **трѣскамся**. Трясение.

Трьсли́га, вм. **трьстли́га**.

Трѣслъы-трьстли́гы, *с. ж. мн.* Раст. трьстлика. *Азъ ся ободохъ, азъ ся набодохъ на трьслы-трьслигы, на влѣчи челюсти.*

Трѣснувамь, *гл. уч.* отъ **трѣснѫ**.

Трѣснѫ, *ешь*, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **трѣскамь** и **трѣсѫ**. Да друснѫ; **потрясти́**. —**нѫтый**, *прич. стр.* Друснѫтый.

Трьсотевица, *с. ж.* Землетрясение, трясавица, трѫсъ, трьсавица; **землетрясе́ние**.

Трьсталѝга, *с. ж.* Прѫтка отъ трьсть;

трьстлига; трость. *Мѣрять мрьтвеца съ трьсталигж. Измѣрвать сѣнкж-тж съ трьсталигж.*

Трѣ́стика и трьстига, *с. ж.* Раст. *Arundo phragmites*, трьстка, трьстлига, трьсть, стрѣлига, шаваръ, камишь; **тростни́къ**, трость, **камы́шъ**.

Трьсти́ковъый, въ, ва, во, *пр.* Что е на (отъ) трьстикж; **тростнико́вый**. *Трьстиковы коренѣ.*

Трьсти́на, *с. ж.* Козинаво, яринево влакно, което селяни-ти сами си сучкть. *Конопьць-тъ е отъ клѣчища, а трьстина-та отъ ковинж или яринж. Всяка кола трѣбва да има и трьстинж.*

Трѣ́стка, *с. ж.* Раст. *Phragmites communis* или *Arundo phragmites*, трьстика; **тростни́къ обыкнове́нный**. *Край Дунавъ трьсткы насади. Да порастѫть колко трьсткж срѣдъ море.*

Трьстли́га, *с. ж.* 1) Раст. трьстика. 2) Пръчка отъ трьстикж; трьсталига. *Узе трьстлигж и примѣри сѣнкж-тж. Не хвела да ся пие водж прѣзъ трьстлигж отъ жито, отъ трьстикж, отъ бученишь.*

Трьсть, *с. ж.* 1) Растение трьстика.

Трьсу́някъ, *с. м.* Плъно, кръвено дѣтя; бамбукъ; те́лепень.

Трьсъ, *с. м.* Особенъ конскый ходъ; рысь.

Трѣсѣ́й, *с. м.* Трьсище въ 1-то знаменование.

Трѣ́сж, ишь,—си́лъ (трѣсвамь, да трѣснж, трѣснувамь), *гл. д.* 1) Трьскамь, трясж. 2) Съ вилж прѣмѣтамь и разтрьсвамь насаденъ токъ. — *Трьси си какж-тж отъ него*, не иска да го види, да има зимане-даване съ него, много е лошь. —**сжся**, *гл. възвр.* и *стр.* Трьскамся.

Трѣ́сж, ишь, —си́лъ, *гл. д.* 1) Глядамь, залѣгамь, искамь да намѣрьж нѣчто; тражь, тѣрамь, дърь, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь, шюмкамь, тарапювамь; **иска́ть**. *Отодѣвѣ трьсж шапкж-тж си и не могж да ж намѣржк.* 2) Искамь отъ нѣкого нѣчто, пиамь да зимамь, та си го искамь; дърь, тражь; **иска́ть**. *Азъ трьсж отъ него още сто грошка. Не трьси го за работж*, не искай отъ него работж. 3) Съ дърене искамь да намѣрь, да научь нѣчто; тражь, дърь, издърпамь, изнамѣрвамь; **сы́скивать, отъи́скивать, отыскивать, находи́ть, изслѣдовать**. 4) Дърь, издърпамь, прѣдърпамь, призирамся, изгляждамь, съгляждамь, сашпкасвамь, тражь, изтражвамь, изтрьсвамь, тѣрамь; **быть взыска́тельнымъ**. *Много, много не му трьсѣ. Ако рече да му трьси всичко потънко, ще излѣзе съ праздны рѫцѣ.* —**сжся**, 1) *гл. възв.* Трьспмъ единъ другъго; тражимся, тѣрамъ дърпмся; **иска́ться**. 2) гл трьсенъ; тражься, тѣрамся рамся, брькамся, паламся; *стока сега много ся тр* варъ тепе́рь въ большо́м ный, *прич. стр.* Тражен дъренъй, баранъй, брькан паланъй; **и́сканный**. — чякамь сгоденъ случай, ч падне; **выи́скивать, выи** слу́чай. — *Трьсять го п* сждѣ го трьсять, много го т *сж съ очи-ты нѣкого*, глад **иска́ть глаза́ми кого́**. — *бута съ свѣщь*, прави так да го бикть. — *Който т който пие, васпива. Кой го, загуба и малко то.* трьсишь, *не щешь да Комуто си далъ, трьси* трьси). *Трьси на дъно-то* силъ клинеца, *загубилъ п* силъ плочиж-тж, *загубил* трьсилъ магаря-то, *заг На Циганина плѣвникж-т* иманѣ трьсишь. *Трьси у* село млѣко. *Трьси кириж Трьси баба гнилы круши* въ чюждъ ржцѣ. *Трьси в* то. *Трьси влъжк подъ яв тж. Трьси у кіосе-то бра тж космы. Трьси гровдже* си на трьнь кравай. *Трьс* ско (на пусто) огнище. *Т* е пѣ-длъбокъ. *Трьси вран Трьси щрькъ да му вади* си юня-то подъ быка. *Т* теля. *Въ мьгливо врѣмя трьсять подъ кравж-тж, Трьси хлѣбъ прѣдъ погач* димъ, *тогазь силнахъ т* умира отъ гладъ, *другъ г* си въ пазвж-тж му хл ти плѣвника (кщщж-т врата-та. *Помощь тр* набрахъ (Обыкалнахъ да у васъ не камижкъ. *В* сихъ, попе. — *Че у дом* васъ не ходихъ. *Трьсихъ* намѣрихъ. — *На пещни* трьси ли? — *Не ми до* го трьсять по горж-тж, по овж-тж. *Ако нѣма* дицж, *не го трьси въ бѣл* трьси магаря на врьвеж прьдежъ. *Врьви изъ крив* трьси правыка, *че ся з*

мила-та отишла да трьси рога, та си изгубила и уши-ты.

Трѣцамь (**трѣцвамь, да трѣцнѫ, трѣцнувамь**), *гл. ср.* Трьцкамь, трьчкамь, тръгтамь, тръткамь.

Трѣцаньо, *с. ср.* отъ **трѣцамь.** Трьцканіе, трьчканіе, тръганіе.

Трѣцвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣцамь.**

Трѣцкамь (**да трьцнѫ, трѣцнувамь**), *гл. ср.* Трьцамь.

Трѣцканіе, *с. ср.* отъ **трѣцкамь.** Трьцаніе.

Трѣцнувамь, *гл. уч* отъ **трѣцнѫ.** Тръгнувамь.

Трѣцнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣцамь** и **трѣцкамь.** Да тръгнѫ.

Трьць! *междом.* 1) За трьцаніе; тръгъ! 2) Казвася нѣкому за надосваніе, кога не е могълъ да направи нѣчто. *Трьць! хванѫли го?*

Трьчéніе, *с. ср.* отъ **трьчѭ.** Трьчаніе.

Трѣчкамь (**да трѣчнѫ, трѣчнувамь**), *гл. ср.* Трьцамь, трьцкамь.

Трѣчканіе. *с. ср.* отъ **трѣчкамь.** Трьцаніе, трьцканіе.

Трѣчнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣчкамь.** Да трьцнѫ.

Трьчь! *междом.* 1) За трьчаніе. *Трьчь, козо, на планинѫ! Марта жена и азъ жена* 2) За отбиваніе дѣтя отъ бозкѫ. *Трьчь, мамино-то, нѣма вяче цица.*

Трьчѭ, йшь,—чѭлъ, *гл. ср.* Врьвя много бръзо, хѫзло, отивамъ нѣйдѣ за нѣчто бѣжешкомъ; прѣпкамь, тичѫмь, тирѫся, бѣгамь, слитвамся, спущамся, затирвамся, завтичѫмся; **бѣгать, мчáться, скакáть во весь опóръ.** *Трьчи, Боже, да видишь! Трьчи, Боже, та глядай!* **свидливый далъ нѣкому нѣчто.** — *Трьчи, Боже та слушай!* **лоший похвалилъ нѣкого.**—*Изпусти Исуса, та трьчи по Мухамеда. Текне ли нунку за печено прася, трьчи камъ крьщелника.*

Трьчяшкомь, трьчяшкъмь и трьчяшкѫ-тѫ, *нар.* Съ трьчѫне, съ трьчѫница, бръзо, бѣгомъ, текомь, тикомь, тичемь, тичяшкомь, тичяшкъмь, тичяшкѫ-тѫ, бодинѫница, трьчѫница, тръчѫечкъ, тропляшкъ; **бѣгóмъ, бѣгýчи, со всѣхъ ногъ, летькóмъ, лѣтомъ, вскачъ.**

Трьчѫечкъ, *нар.* Като трьчи; **бѣгýчи.** *Да си затвори очи-ты и трьчѫечкъ да ю каже.*

Трьчѫньо, *с. ср.* отъ **трьчѭ.** Прѣпканіе, тичѫніе. трьчѫница. *Много трьчѫньо мало печѫленьо.*

Трьчѫница, 1) *с. ж.* Трьчѫніе. 2) *нар.* Трьчяшкомь. *Трьчѫница пошёлъ и велъ сабъкъ тѫ. Трьчѫница дошло при татка си.*

Трьчѫчь, *с. м.* Който трьчи, който прѣпка; прѣпкачь.

Трѣшвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣшкамь.**

Трѣшкамь (**трѣшвамь, да трѣшнѫ, трѣшнувамь**), *гл. д.* Съ силѫ, якѫ-тѫ врьгамь, повалямь нѣчто на земъкъ-тѫ; тръгтамь, тръщамь, хрáскамь, трьсвамь; **брóсить, повалѝть на зéмлю.** *Хванѫ го и го трьшнѫ на земъкъ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Удрямся о земъкъ якѫ-тѫ, врьгамся, повалямся съ силѫ на земъкъ-тѫ; тръгтамся, тръщамся, трьсвамся; **броса́ться.** *Плаче, трьшкася и не ще да излѣзе прѣдъ никого. Брѣзо влѣзе въ стаѫкъ-тѫ, врьли си шапкѫ-тѫ и ся трьшнѫ въ постелкъ-ты.* 2) *гл. стр.* Бъвамь трьшнѫтъ.

Трѣшканіе, *с. ср.* отъ **трѣшкамь** и **трѣшкамся.**

Трьшлúка, *с. ж.* Това, что остава при чистеніе ленъ; **нагрéбье, костерá, кострúка, охлóпье, отрéпки пенькú.**

Трьшнúца, *с. ж.* Болѣсть лошя. *Трьшница да тя тръти!*

Трѣшнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣшнѫ.**

Трѣшнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **трѣшкамь.** Да трьснѫ, да тръгнѫ. —**нѫтый**, *прич. стр.* Тръгненый, трьснѫтый.

Трьшь! *междом.* Показва трьшканіе.

Трѣ́ба, *с. ж.* Црьковно приношеніе, като помянъ, жито, оброкъ, пяти-хлѣбъ; **трѣба.** *Да направимъ и тѫкъ трѣбѫ.*

Трѣбáчка, *с ж.* Жена, мома, която трѣби, чисти жито. *Жены и момы трѣбачкы насѣдвать около трьпезѫ-тѫ, та трѣбять пшеницѫ зрьно по зрьно и пѣкять пѣсни.*

Трѣ́бвамь и трѣ́бувамь, *гл. ср.* Има нѣкой потрѣбѫ за мене, потрѣбенъ съмъ нѣкому, нужденъ му съмъ; я нуженъ кому́ лúбо, быть нáдобнымъ, потрéбнымъ, необходúмымъ кому́ лúбо; годúться. *Азъ не му трѣбвамъ, могѫ да си врьвя. Така книга ми трѣ́бва;* **книга э́та мнѣ нýжна.** *Чтото не ти трѣ́бва, можешь да имъ дадешь. Что ми трѣ́бваше да му казвамъ?* — **Трѣ́бва и трѣ́бува**, *гл. безл.* Трѣба и трѣбе: 1) Чинися, показвася, струвася, видися; **кáзваться, вúдно, должнó быть.** *Трѣ́бва да вали дъждъ;* **кáжется, что бýдетъ дóждикъ.** *Трѣ́бва да е така;* **должнó быть такъ, конéчно такъ.** 2) Чинися, видися, струвася, може, прилѣга, белки; **конéчно, вѣроя́тно, вúдно, кáжется.** *Трѣ́бва да не вы сѫ казали за това;* **вамъ, конéчно, объ э́томъ не бы́ло скáзано.** *Трѣ́бва да е дома си,*

прилѣга, може да е дома си; вѣроя́тно онъ до́ма. *Трѣбва вяче да е обѣдвалъ;* должно́ быть онъ уже́ отобѣдалъ. 3) Имася потрѣбѫ, потрѣбно е, трѣбно е, трѣбовно е; надлежа́ть, на́добно, должно́. *Трѣбваше да помисли за това;* ему́ надлежа́ло о томъ поду́мать. — *На такъва очи очила не трѣбвать. На ученъ конь ѫздж не трѣбва. За видѣно село водачь не трѣбва. Комуто е харна жена-та, не му трѣбва рай; комуто е лоша, не му трѣбва вѣчна мѧка. Който купува, что му не трѣбва, продава, что му трѣбва. Га ти трѣбвамь: „баче Койчё“, га ти не трѣбвамь: „лудый Коё“.*

Трѣбе́жь, *с. м.* 1) Трѣбеніе, чистеніе. 2) Мѣсто, дѣто гора-та е изсѣчена и изкоренена.

Трѣбеніе, *с. ср.* отъ **трѣбѫ.** Требежь, чистеніе, шытна.

Трѣбка, *с. ж.* 1) Касъ вѣхть платъ за изтрываніе нѣчто; бръсалка, брысалка, брышка, омывка, помывка, отрѣбка, отрывалка, отрывка, начавра; обти́рка, подти́рка, тра́пка, отъима́лка, стира́лка. 2) Прахъ съ отрѣбкѫ на единыя си край за метеніе ѣ съ него пещь; отрѣбка, пометъ, пана.

Трѣбникъ, *с. м.* Црьковна книга съ рядъ и молитвы за трѣбы-ты; тре́бникъ, потре́бникъ.

Трѣбнъ́ый,—бьнъ и—бенъ, бна, бно, *пр.* Что трѣбва, за когото имамы потрѣбѫ, безъ чтото не ся може; трѣбовнъ́ый, трѣботнъ́ый, потрѣбнъ́ый; потре́бный, на́добный, ну́жный, необходи́мый. *Не е трѣбенъ камень безцѣнъ при вѣренъ приятель. Трѣбно е,* трѣбва, потрѣбно е. *Стари-ти сѫть трѣбни, како что сѫть трѣбни дирещи-ти отъ кукы-ты.*

Трѣбо́внъ́ый, — вьнъ и — венъ, вна, вно, *пр.* Трѣбнъ́ый, трѣботнъ́ый, потрѣбнъ́ый. *Най-трѣбовно-то заборавихъ.*

Трѣбо́тнъ́ый,—тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* Трѣбнъ́ый, трѣбовнъ́ый.

Трѣбѫ́ж, мшь,—би́лъ, *гл. д.* 1) Разбрькано, нѣчто безъ рядъ, нечисто, оправямь, изчиствамь; чистѫ, рядѫ, наряждамь, прибирамь, тъкмѫ, шытамь, сжатвамь, суправямь, суряждамь, начинвамь; приводи́ть въ поря́докъ, убира́ть, чи́стить. *Трѣбѫ кѫщѫ-тѫ.* 2) Махвамь, изврьгамь камыне-то, шющье-то, развалены-ты зрына отъ нѣчто вариво, прѣди да турѫ да ся вари; чистѫ; чи́стить. *Трѣбѫ лящѫ, оризъ.*

Анкулица дворы мете
И си трѣби бѣлъ пченицѫ. *Пѣс.*

Единъ седмицѫ прѣдъ сватбѫ-тѫ всити момкови роднина ся събирать у дома му да трѣбять кармѫ. 3) Чещѫ съ мьналкѫ кльчище, конош чистѫ отъ клѣчкы-ты; трѣ́ѫ, дрьцамь, бимь; мять пеньку, трепа́ть, отре́пливать лён ноплю́. *Трѣбѫ конопе.* 4) махвамь, изтрѣбвамь, довры нявамь, изморявамь, изнада ствамь; истребля́ть, пере *врѣдны-ты бубулечкы.* — *въвр.* Чистѫся, махвамся, п бѫся, изгубвамся, довршамс истребля́ться, переводи́тьс *люде единъ по единъ ся гл. ст.* Бывамь трѣбенъ; нъ́ый, *прич. стр.* Чистенъ

Ся сгоди болно сейменчя,
Посака пустѫ понадѫ:
Ѭдкы орѣхы трѣбенъ,
Прѣснъ яболка люпенъ.

Трѣва́, трія́ва и трава́, *с.* зеленина, что покрыва вр зимѣ остава безъ листіе и злакъ; трава́.

Гора никому не дума,
А Либену гора продум
Доста си по мень похо
Отборъ юнаци поводи
По хладны сѣнкы дебе
По росны трѣвы зелен

2) Зеленъ, неузрѣлъ п злакъ, къселица, тряска; спѣлый плодъ, на́родокъ.— *трѣва,* раст. *Calamintha* диченъ бурянъ, богородичя. *трѣва: а)* в. **ржчи́ца** в вание. *б)* Раст. *Cerinthe* трѣва, проклятина; то́льи —*Бѣла трѣва: а)* раст. *tinea. б)* Раст. в. **торб** знаменование. —*Бѣсна тр banche rubens,* бѣсничя. — *ва,* раст. *Chenopodium sco члива трѣва,* раст. *Ге* дубро́вникъ. — *Далачи* лѣковита былка, съ кожт лакъ. — *Кочна трѣва,* ра *taria,* кочна былка; мя́та с — *Млѣчна трѣва,* раст. *nor,* богородична трѣва, п льникъ, вощи́нка. —*Пач Polygonum aviculare,* ко трѣва, гжсеница, пачина, пт птичій, придоро́жникъ, с *сѣчена трѣва,* раст. *Pr* сѣчено быле; черноголо́ — *Смрьдлива трѣва,* р *um vulvaria,* мрьша; в — *Дѣто стжпи, трѣва*

ра-та трѣвж не пасѧть. И мые хлѣбъ ѧдемы, трѣвж не пасемы. Въ горж расло, трѣвж пасло. Кой знае, знае, кой не знае, трѣвж пасе. Паси трѣвж коѧ знаешь. Квачка не пасе зелена трѣвж. Ославена-та трѣва не ся зеленѣе. Трѣва сланена не е вяче зелена. Миришѧть му зжби-ти на трѣвж. Кога умре магаренце-то, трѣва ако ще нижж, ако не. Не умирай ми, магаря, до зеленж трѣвж. Трай, конѐ, за зеленж трѣвж. Купилъ кравж безъ да знае, да ли ще има лѣтось травж. Ако пасѧть трѣвж-тж, коренче-то стоять. На коѧто трѣвж ся смѣешь, на портж-тж ти изниква. Да му израсте трѣва на гроба!

Трѣва́къ, *с. м. сб.* отъ **трѣва́**. Трѣвулякъ.

Трѣви́ца и **трѣви́чка**, *ум. ж.* отъ **трѣва́**.

Трѣвли́вый, въ, ва, во, *пр.* Чо има много трѣва, что е обрасълъ въ трѣвж; **трѣвясалый**; **трави́стый**.

Трѣ́внина, *с. ж.* Плата за паша, за пасене добытъкъ на чуждо мѣсто; отлакъ-парасж.

Самодива го пыташе:
Хвала Боже, сагмалдина,
Като стоиш на Перина,
Плати ли си трѣвнинж-тж.
Трѣвнинж-тж отлаака? *Пѣс.*

Трѣвни́чя, *с. ср.* Прася, което пасе трѣвж, а не е хранено, или подаяно *Прася трѣвничя не е тъй сладко като бозайничя.*

Трѣ́вный, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Что има много трѣвж, покрытый съ гѧстж сочнж трѣвж; трѣвливый; **трáвный**, **травни́стый**. *Трѣвно мѣсто*, дѣто расте и има трѣвж; **травни́къ**. *Трѣвна година*, кога прѣхваща чясто дъждъ, та трѣва-та не съхне, все е зелена.

Трѣволи́на, *с. ж.* Трѣвалакъ, трѣвулякъ. *Урастохж у трѣволинж.*

Трѣвули́къ, *с. м. сб.* отъ **трѣва́**. Трѣвалакъ, трѣволина. *Обрасло съ трѣвулякъ. Бабины-ты пиленца ся начали, пинжли водицж и пакъ побѣгнали и ся скутали по трѣвулака.*

Трѣвя́сать, *гл. свр.* отъ **трѣвя́свать**; **затравенѣть**, **одернѣть**. *Трѣвясалый*, обрасълый въ трѣвж; **одернѣлый**.

Трѣвя́свать и **трѣвя́сувать** (да **трѣвя́сать**), *гл. ср.* Обрасвамъ въ трѣвж, покрывамся въ трѣвж; **травенѣть**, **дернѣть**.

Трѣвя́сване и **трѣвя́суване**, *с. ср.* отъ **трѣвя́свать**.

Трѣ́звенъый, нъ, на, но, *пр.* Непиянъый, неопитый, трѣзвный; **трéзвый**. *Трѣзвенъ го мысли, пианъ го дума.*

Трѣ́звность, *с. ж.* Свойство на трѣзвъый; **трéзвость**. *Чтото чловѣкъ у трѣзвность мысли, у пианство го продумва.*

Трѣ́звнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Трѣзвенъый; **трéзвый**. *Трѣзвнъый-тъ ся не валка въ кал-тж, а пианъый-тъ.*

Трѣ́мець, *ум. м.* и **трѣ́мчя**, *ум. ср.* отъ **трѣ́мъ**.

Той ны знае, кждѣ сѣдимъ,
Подъ трѣмчя-то въ одайчя-то,
Въ одайчя-то варосано. *Пѣс.*

Хайде да прѣспимамъ
На дворъ подъ трѣмчя-то
На мермернж плочы. *Пѣс.*

Трѣ́мъ, **трѣ́мове**, *с ж.* 1) Отворено мѣсто прѣдъ стаи-ты на кѫщж было на горниа, было на долниа катъ; одьръ, отводъ, прустъ, диванъ, чардакъ; сѣни. 2) Отворена стаа въ горниа катъ на кѫщж прѣдъ другы-ты стаи; одьръ, отводъ, потонъ, пулата, сала, диванъ, чардакъ. 3) Прѣдниа-та чясть отъ кѫщж подъ стрѣхж, пезулъ подъ стрѣхж. 4) У хыжж у земъ въ прѣдныта чясть отдѣсно въ брѣга мѣсто изкопано като одьръ за спаие, за сѣдене лѣтѣ на сѣнкж или кога вали дъждъ. 5) Дълга стрѣха прилѣпена на градж отпрѣдъ; прустъ, слонъ, сайвантъ. *Црьквинскый трѣмъ*, артика; **пáперть**, **прѣдхрáмie**, **притвóръ**. *Загубихж го на црьквинскыа трѣмъ. Сѣдѣлъ си татко еднж вечерь подъ единъ трѣмъ отъ еднж водяницж. Брѣго баба Ева нарядила сыновы-ты си подъ трѣмъ.* 6) Чясть отъ дворъ послана съ калдарѫмъ и покрыта съ стрѣхж. 7) Оборъ, ахаръ за коие; **конюшникъ**, **конюшница**, **конюрница**; **конюшня**. *Царскый-тъ сынъ отнесълъ кобылж-тж и ждрѣбя-то въ трѣма и гы врьзалъ.*

Трѣска́, **трѣски́**, *с. ж.* Парчета отъ дрьво, что падать, кога го сѣкать; **даланка**, **дѣланка**, **дѣланица**, **дѣлкотина**, **дѣлутка**, **иверка**, **клѣчка**, **лущенка**, **парнаръ**, **плоска**; **дровяно́й соръ**, **щепá**, **щéпка**, **ощéпокъ**, **отщéпокъ**, **щéпань**, **лучúна**, **оскóлокъ**. *Набери трѣскы да подкладемъ огьня Който си готви частие-то съ дребны трѣскы, умирисва му ся на дымъ. — У него има трѣскы за дѣлание, има и той винж, има нѣчто за осѫждане, има кусуры да му ся казвать. — Чешеся съ трѣскж*, голъ е, нѣма паръ.

Трѣскáвица, **трѣскавичя**, **трѣскавъый**, **трѣскавь**, в. **тряскáвица**, **тряскавъый** и проч.

Трѣсчи́ца и **трѣсчи́чка**, *ум. ж.* отъ **трѣска́**. *Донеси баби трѣсчици да си накладе огнецъ.*

Трѣкъ, ешь, трѣкалъ, *гл. д.* Трѣбя въ 3-то знаменование.

Трѣкáние, *с. ср.* отъ **трѣкъ.**

Тржбá, *с. ж.* 1) Металическа продълговата свирка, въ която ся духа, която надувать, та свирять; бурия; **трубá.** 2) Дълга цилиндрическа направа, извáтрѣ празна като масуръ, за да врьви прѣзъ нея нѣчто; бурия; **трубá.** *Тржба на пещь,* **луля.** *Тржбы на чешмя,* кюнци, **кюнкове.** 3) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ, навита на валѣкъ; поставъ, топъ, **комотъ; конéцъ, кусóкъ.** *Двѣ тржбы платно за ризы.*

Тржбéние, *с. ср.* отъ **тржбя́.**

Тржбéцъ, *с. м.* Птица *Picus leuconotus.*

Тржбúца и тржбúчка, *ум ж.* отъ **тржбá; трýбка, трýбочка.**

Тржбка, *с. ж.* Стомна съ гръло тѣсно и продълговато като **тржбя.**

Тржбя́, и́шь, —бúлъ, *гл. ср.* Свирьи съ **тржбя; трубúть.** *Да чюешь какъ юнакъ тржби.*

Трждъ, трждове, *с. м.* Болесть *Haemorhoides,* която дохожда отъ много кръвь и напрягание жилы-ты на задния прохабъ; **маасалъ; почечýй, гемерóй.**

Тржсъ, тржсове, *с. м.* Треперание, трьскание на земя-та; землетрясение, трьсотевица, трьсавица, трясавица; **трусъ, землетрясéніе.**

Тржть, *с. м.* и **тржть,** *с. ж.* 1) Раст. гъба *Polyporus fomentarius,* **трутъ,** прахънь, прахунь, **сѣкалъ; трутъ.** 2) Затъкалка отъ кора-та на едно дрьво за затъкание съ нея шишета и другы **сладовы; прóбка.**

Тряперýшка, в. **трепернýшка.**

Трáпка, в. **трѣбка.**

Трясáвица, *с. ж* 1) Тржсъ. 2) Болесть тряска.

Трясáлка, *с. ж.* Дъсчица-та, что ся удря о водяничный камыкъ, кога ся врьти той, та издава гласъ и друса кошя за да падать зрьна въ гръло-то на горняка; друсалка, кречетало, кречеталка, кречя, кричетало, крьчетало, лопаткы, тьтрачка; **конёкъ** въ **мéльницѣ.**— *Трясалка е* скапець е.

Трясáщимь, *нар.* Съ трясение, съ треперание. *Изблѣдѣла като платно отъ страхъ и трясащимь дошла на поляня-тя.*

Трáсвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трáскамь.**

Трясéние, *с. ср.* отъ **тряся́** и **тряся́ся.** *На всяко мѣсение торба трясение.*

Трясé ня, *гл. безл.* в. **тряся́.**

Трясúлка, *с. ж.* Трасилка.

Трясúнка, *с. ж.* Рядко рьшето за прѣсѣване жита; честина, дармонъ.

Трясй-опáшка, *с. ж.* Птица трьси-газица.

Искашь ли да ся оженишь за мо
която не тя обычя, улови едня тр
опашкя, извади кости-ты ѝ и гы
ри да прѣстоять четыредесять д
въ нѣкя капавиця, послѣ заший
тѣхъ въ дрѣхы-ты на момя-тя
щешь видишь, какъ ще ся трясе
тебе. както ся трясе тряси-опашка

Трáска, *с. ж.* 1) Болесть *Febris,* дох
съ студъ, трьпкы и горящиня; **трясав**
грозница, друсла; **лихорáдка, гнетýв**
лихомáнка. *Тряска-та го трьси;*
лихорáдка трéплетъ. *Имамь тря*
трясе мя.

Помнишь ли, Недѣлѣ, знаешь ли,
Когато бѣхъ у васъ ратайчя,
Люта ня тряска затрясе,
Врьла ня глава заболѣ,
Азе ти водиця поснахъ,
Тъи ми водиця не даде,
Ами си хлѣба мѣсваше,
Че ми помъйкя даваше? *Пѣс.*

Ненчю си на умъ науми
Лозя-та да си обиде;
Като лозя-та обхождалъ,
Люта го глава заболѣ,
Врьла го тряска увтрясе. *Пѣс.*

Отъ конскый зобникъ главя изкара,
Ѣ изтръкала прѣдъ султанъ Мурада,
Тригодишна тряска ня го стрясе. *Пѣс.*

2) Раст. *Erythraea (Chironia) centa*
ит, **трясавичя, трясавчя,** басма, **жлъ**
злъчка, кантарионъ, **самакытка, кытчи**
золототы́сячникъ, красня́нка. 3) Пеп
да *Sphinx;* **сумеречная бáбочка.** 4)
узрѣялъ, зеленъ плодъ, горулкы, късе
ци, трѣва; **нáродокъ.** — Кога има нѣ
тряскя, за да го остави тя, турять го
лѣгне по очи-ты си, и прѣкарвать меч
прѣзъ него.— *На попъ тряска, на*
падиж бльска, на калугеръ мравя
менѣ животъ и здравье, казвать нѣ
кога да ся озлачять продѣть съ копри
— *Голѣма сѣнка — голѣма тряс*
Има ли горящиня, и тряска-та е
това. Като види чюмя-тя, става
илъ и за тряскя-тя. Погрьчила
гола-та тряска. Тряска болесть ли
овчарь либя ли е, тутманикъ гост
ли е? Щешь трьсишь лайно-то му
ся прѣкадишь за тряскя, нѣма
го намѣришь.

Трясká́вина и

Трясká́вица, *с. ж.* 1) Гръмъ, грьмотеви
грьмежъ, грьмѣлъ, грьмотъ, бльскавиц
громъ. 2) Гръмъ, громъ, мълния, трясъ
шипъ; **мóлнія, громовáя стрѣлá, перýн**

Трáскáвичя, *с. ср.* 1) Раст. скопирничя.
Раст. тряска въ 2-то знаменование.

Трискáвчя, *с. ср.* Раст. тряска въ 2-то знаменование.

Трѧскавъ́ый, въ, ва, во, *пр.* Който има болесть тряскѫ, когото трясе; трѧскáливый; **стрáждущій лихорáдкою, лихорáдочный.** *Цѣло-то лѣто бѣахъ трѧскавъ.*

Трѧскали́вый, въ, ва, во, *пр.* Трѧскавъ́ый.

Трѧскáликъ, *с. м.* Казвася за укоръ на хлѣбъ, на храна; плюсникъ, плюска, пукникъ, тровило.

Трѧ́скамь (трѧ́свамь, да трѧснѫ, трѧ́снувамь), 1) *гл. д.* Удрямь нѣчто да ся чюе блъсъкъ; блъскамь, праскамь, тоскамь, тропамь, траскамь, чюкамь; бóтать, стучáть, брáкать, 2) Удрямь, бия какъ-тѫ; блъскамь, враскамь, праскамь, хряскамь, шибамь; ударя́ть, бить, вавáривать, трéснуть. *Трѧснѫ го по главѫ-тѫ.* 3) Падамь възъ нѣчто, удрямь нѣчто, та го пуквамь, та го убивамь: разтряснамь. *Стрѣла, шипъ го трѧснѫ;* **громъ убúлъ егó, мóлнія поразúла егó.**

До два ми орла лѣтіахѫ,
Като лѣтіахѫ, грьміахѫ,
Дѣто паднѫхѫ, трѧснѫхѫ. *Пѣс.*

4) Ямь, блъскамь, плюскамь, праскамь, пукамь, сурѣждамь, тровúся, тъпанѫ; трéскать, жрать, лóпать. 5) *гл. ср.* Въкамь, глъчѫ, грьмѫ, кричѫ, шюмѫ, шѭматѫ, бушювамь, трящѫ: кричáть, бушевáть, шюмѣть, гремѣть. 6) Праскамь, прящѫ, пукамь, пуцамь, траскамь, трящѫ; трещáть, хрястѣть. *Ледъ-тъ тряска. Пукнѫ и трѧснѫ.* 7) Врѣгамь, грьмѫ, пукамь, пуцамь, пушкамь; стрѣля́ть.

Цанё ся люто разсрьди,
Че си пушкѫ-тѫ откачи;
И си Тодаркѫ помéри;
Додѣ пушкѫ-тѫ трѧснѫла,
Тодорка мрътва паднѫла. *Пѣс.*

8) Пукамся, тряскамся въ 2-то знаменование. *Дъска-та трѧснѫ.* 9) Само въ *свр. видѫ*: да умрѫ, да пукнѫ, да цръкнѫ, да гибердисамь; умерéть, околѣть.

Дѣца гладни, голи, боси,
Си зобахѫ дробенъ пѣсокъ,
Какъ зобахѫ, такъ трѧснѫхѫ;
Имъ изкопа еденъ гробець,
Си закопа девять дѣца. *Пѣс.*

Грядѫше ми да трѧснѫ, идѫше ми да пукнѫ, да ся пукнѫ. —мся, 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто; блъскамся, враскамся, праскамся, тоцкамся, траскамся, шибамся, хряскамся; ударя́ться, бúться о чѣмъ. *Трѧснѫся о дрво-то.* 2) Пукамся, праскамся, прьскамся, цѣпкамся, тряскамь, трящѫ; трещáть, трéскаться, лóпать, лóпаться, колóться, натрéснуть. *Ледъ-тъ, дъска-та ся трѧснѫ.* 3) *гл. стр.* Възмене падѫ гръмъ, шипъ, стрѣла; разтрясвамся. *Дрво-то ся трѧснѫ*, падѫ възъ него шипъ. 4) Бивамь трѧскѫтъ. 5) *гл. безл.* **Трѧ́скася:** прави грьмотевицѫ, има гръмъ, грьми и ся блъсна и святка; гремúтъ.—*Да пукне и да трякне! Трѧска да го трясне! Да бы ти трѧснѫли очи-ты! Да бы тя трѧснѫлъ Господь!* и *трѧснѫлъ тя Господь!*

Трѧ́скание, *с. ср.* отъ **трѧ́скамь** и **трѧ́скамся.**

Трѧскáница, *с. ж.* Заушница, плесникъ, плесница, тряшница, тупаница, хлюсканикъ, хлюсникъ, шлаканица, шлакница, шамарница, шамаръ; **оплеýха, оплеýшина, пощéчина.**

Трѧскотéвица, *с. ж.* Трясканіе, тряскотъ, трясъкъ.

Трѧскóтина, *с. ж.* Дупка, рѣзка на нѣчто, что ся е трѧснѫло; трѧснѫтина, зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнѫтина, разтрога, разтрогъ, разцѣпка, цапотина, цѣпетина, цѣпка, цѣпотина; трéщина, разсѣлина.

Трѧ́скотъ, *с. м.* 1) Трясканіе, тряскотевица, трясъкъ, тряскавина, тряскавица, тряскъ, гръмъ, громъ, млъния, шипъ; **громовáя стрѣлá, мóлнія, перýнъ.** 2) Въкъ, глъчь, гръмотъ, шюмъ, шѭмата, крясъкъ, трясканіе, тряскотевица, трясъкъ, гръмежь; **шумъ, стукъ, трескъ.**

Падѫлося на святый Илія,
Падѫ му ся тевни-ти облаци,
Той че ходи лѣтѣ подъ небо-то
Съ гръмотевъı и па съ тряскотевъı. *Пѣс.*

Трѧскули́авый, въ, ва, во. *пр.* Что ся трясе, что трепере.

Младо сакахъ, младо узехъ,
Ся погоди трѧскулiаво,
Трѧскулiаво, болникаво,
На день глава, на день тенкъı половинъı.
Пѣс.

Трѧскъ, трáскове, *с. м.* Тряскотъ, тряскотевица, трясъкъ.

Ако дойде силна войска,
Че изпратимь святъ Николѫ
Съ гръмовъı-тъı, съ трясковъı-тъı,
Да изгрьми, да изтрясе,
Да утепа силнѫ войскѫ. *Пѣс.*

Трѧ́сло, *с. ср.* Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, чересло, шлюпка,

Трѧ́сница, *с. ж.* Укорително назъване за ядене и пиене; пукникъ, пукница, плюсница, тряшница. *Трѧсница на душманы!* да трѧснѫтъ, да пукнѫтъ!

Трѧ́снувамь, *гл. уч.* отъ **трѧ́снѫ.**

Трѧ́снѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **трѧ́с-**

Трѣнѫ, ешь, трѣнàлъ, *гл. д.* Трѣбѫ въ 3-то знаменование.

Трѣнáние, *с. ср.* отъ **трѣнѫ.**

Трѫбá, *с. ж.* 1) Металическа продълговата свирка, въ която ся духа, които надуватъ, та свирятъ; бурия; трýба. 2) Дълга цилиндрическа направа, извáтрѣ празна като масуръ, за да врьви прѣзъ нѣм нѣчто; бурия; трýба. *Трѫба на пещь,* лула. *Трѫбы на чешмѫ,* кюнци, кюнкове. 3) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ, навита на валѣкъ; поставъ, топъ, комотъ; конéцъ, кусóкъ. *Двѣ трѫбы платно за ризы.*

Трѫбéние, *с. ср.* отъ **трѫбѣѫ.**

Трѫбéць, *с. м.* Птица *Picus leuconotus.*

Трѫбúца и **трѫбúчка,** *ум ж.* отъ **трѫбá;** трýбка, трýбочка.

Трѫ́бка, *с. ж.* Стомна съ гръло тѣсно и продълговато като трѫбѫ.

Трѫбѣѫ́, ѝшь, —бúлъ, *гл. ср.* Свирѫ съ трѫбѫ; трýбѝть. *Да чюешь какъ юнакъ трѫби.*

Трѫдъ, трѫ́дове, *с. м.* Болесть *Haemorhoides,* която дохожда отъ много кръвь и напряганье жилы-тъи на задния прохабъ; маисалъ; ночечýй, гемерóй.

Трѫсъ, трѫ́сове, *с. м.* Треперанье, трьсканье на земѫ-тѫ; землетрясение, трьсотевица, трьсавица, трясавица; трусъ, землетрясéніе.

Трѫтъ, *с. м.* и **трѫть,** *с. ж.* 1) Раст. гѫба *Polyporus fomentarius,* трутъ, прахънь, прахунь, сѣкалъ; трутъ. 2) Затыкалка отъ корѫ-тѫ на едно дрьво за затыканье съ нѣм шишета и другы сладовы; прóбка.

Тряперýшка, в. **трепéрушка.**

Тря́пка, в. **трѣ́бка.**

Трясáвица, *с. ж* 1) Трѫсъ. 2) Болесть тряска.

Трясáлка, *с. ж.* Дъсчица-та, что ся удря о водяничный камыкъ, кога ся врьти той, та издава гласъ и друса кошя за да падать зрьна въ гръло-то на горнѫка; друсалка, кречетало, кречеталка, кречя, кричетало, крьчетало, лопаткы, тътрачка; конёкъ въ мéльницѣ.—*Трясалка е* скѫпець е.

Трясáщинь, *нар.* Съ трясенье, съ треперанье. *Извлѣдѣла като платно отъ страхъ и трясащимь дошла на полѫнѫ-тѫ.*

Трясвань, *гл. мн-кр.* отъ **тря́скань.**

Трясéние, *с. ср.* отъ **трясѫ** и **трясѫ́ся.** *На всяко мѣсенье торба трясенье.*

Трясѐ ня, *гл. безл.* в. **трясѫ.**

Трясúлка, *с. ж.* Трасилка.

Трясúнка, *с. ж.* Рядко рьшето за прѣсѣванье жита; честина, дармонъ.

Трясѝ-опáшка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Искашь ли да ся оженишь за м
които не тя обычя, улови едня тр
опашкѫ, извади кости-ты ѓ и га
ри да прѣстоять четыредесять
въ нѣкѫ капавицѫ, послѣ заший
тѣхъ въ дрѣхы-ты на момѫ-т
щешь видишь, какъ ще ся трясе
тебе. както ся трясе тряси-опашка

Тря́ска, *с. ж.* 1) Болесть *Febris,* дох
съ студъ, трьпкъы и горящинѫ; трясн
грозница, друсла; лихорáдка, гнету
лихомáнка. *Тряска-та го трьси;*
лихорáдка трéплетъ. *Имамь тря*
трясе мя.

Помнишь ли, Недѣлё, знаешь ли,
Когато бѣхъ у васъ ратайчя,
Люта мя тряска затрясе,
Врьла мя глава заболѣ,
Азе ти водицѫ поискахъ,
Тъи ми водицѫ не даде,
Ами си хлѣба мѣсваше,
Че ми помъйкѫ даваше? *Пѣс.*

Ненчю ся на умъ наумн
Ловіа-та да си обиде;
Като ловіа-та обхождалъ,
Люта го глава заболѣ,
Врьла го тряска увтрясе. *Пѣс.*

Отъ конскый зобникъ главѫ накара,
Ѣѫ изтръкалиа прѣдъ султанъ Мурада,
Тригодишна тряска ми го стрясе. *Пѣс.*

2) Раст. *Erythraea (Chironia) centa*
ит, тряскавчя, тряскавчя, басма, жлъ
злъчка, кантарионъ, самакътка, къгчя
золототысячникъ, краснянка. 3) Пеп
да *Sphinx;* сумеречная бáбочка. 4)
узрѣялъ, зеленъ плодъ, горулкъы, кыс
ци, трѣва; нáродокъ. — Кога има нѣ
тряскѫ, за да го остави тя, турять го
лѣгне по очи-тъи си, и прѣкарвать ме
прѣзъ него.—*На попъ тряска, на*
падиѫ бльска, на калугеръ мравм
менѣ животъ и здравѥ, казвать нѣ
кога да ся озлачять пролѣть съ копра
— *Голѣма сѣнка — голѣма тряс*
Има ли горящинѫ, и тряска-та е
това. Като види чюмѫ-тѫ, става
илъ и за тряскѫ-тѫ. Погрьчила
гола-та тряска. Тряска болесть л
овчярь либя ли е, тутманикъ гос
ли е? Щешь трьсишь лайно-то му
ся прѣкадишь за тряскѫ, нъ нѣма
го намѣришь.

Тряскáвина и

Тряскáвица, *с. ж.* 1) Гръмъ, грьмотев
грьмежь, грьмѣлъ, грьмотъ, бльскан
громъ. 2) Гръмъ, громъ, мълниа, трясъ
шипъ; мóлнія, громовáя стрѣлá, перу

Тряскáвичя, *с. ср.* 1) Раст. скопирнича.
Раст. тряска въ 2-то знаменование.

Трискáвчя, *с. ср.* Раст. тряска въ 2-то знаменование.

Трѧскавъ́ый, въ, ва, во, *пр.* Който има болесть трѧскѫ, когото трясе; трѧскаливъ́ый; стра́ждущій лихора́дкою, лихора́дочный. *Цѣло-то лѣто бѣахъ трѧскавъ.*

Трѧскали́въ́ый, въ, ва, во, *пр.* Трѧскавъ́ый.

Трѧска́ликъ, *с. м.* Казвася за укоръ на хлѣбъ, на хранѫ; плюсникъ, плюска, пукникъ, тровило.

Трѧ́скамъ (трѧ́свамъ, да трѧснѫ, трѧ́снувамъ), 1) *гл. д.* Удрямъ нѣчто да ся чюе блъсъкъ; блъскамъ, прескамъ, тоскамъ, тропамъ, траскамъ, чюкамъ; бо́тать, стуча́ть, бря́кать, 2) Удрямъ, бимъ какъ-тѫ; блъскамъ, враскамъ, праскамъ, хряскамъ, шибамъ; ударя́ть, бить, вавáривать, тре́снуть. *Трѧснѫ го по главѫ-тѫ.* 3) Падамъ възъ нѣчто, удрямъ нѣчто, та го пуквамъ, та го убивамъ: разтрясвамъ. *Стрѣла, шипъ го трѧснѫ;* громъ уби́лъ его́, мо́лнія поразйла его́.

До два ми орла лѣтіахѫ,
Като лѣтіахѫ, грьміахѫ,
Дѣто паднѫхѫ, трѧснѫхѫ. *Пѣс.*

4) Нмъ, блъскамъ, плюскамъ, праскамъ, пукамъ, сурнѫждамъ, тровъ́ися, тъпанъ́ѫ; тре́скать, жрать, ло́пать. 5) *гл. ср.* Въкамъ, глъчъ́, грьмъ́, крича́ть, шюмъ́, шѭматѫ, бушювамъ, трящѫ: крича́ть, бушева́ть, шюме́ть, гремѣть. 6) Праскамъ, прящѫ, пукамъ, пуцамъ, траскамъ, трящѫ; трещáть, хрястѣть. *Ледъ-тъ трѧска. Пукнѫ и трѧснѫ.* 7) Врьгамъ, грьмъ́, пукамъ, пуцамъ, пушкамъ; стрѣля́ть.

Цанѣ ся люто разсрьди,
Че си пушкѫ-тѫ откачи;
И си Тодаркѫ помѣри;
Додѣ пушкѫ-тѫ трѧснѫла,
Тодорка мрьтва паднѫла. *Пѣс.*

8) Пукамся, трѧскамся въ 2-то знаменование. *Дъска-та трѧснѫ.* 9) Само въ *свр. видъ*: да умрѫ, да пукнѫ, да цръкнѫ, да гибердюсамъ; умере́ть, околѣть.

Дѣца гладни, голи, боси,
Си зобахѫ дробенъ пѣсокъ,
Какъ зобахѫ, такъ трѧснѫхѫ;
Имъ накопа еденъ гробецъ,
Си закопа девять дѣца. *Пѣс.*

Грядѫше ми да трѧснѫ, идѫше ми да пукнѫ, да ся пукнѫ. —мся, 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто; блъскамся, враскамся, праскамся, тоцкамся, траскамся, шибамся, хряскамся; ударя́ться, би́ться о чѣмъ. *Трѧснѫся о дрво-то.* 2) Пукамся, праскамся, прьскамся, цѣпъ́ися, трѧскамъ, трящѫ; трещáть, тре́скаться, ло́пать, ло́паться, коло́ться, натре́снуть. *Ледъ-тъ, дъска-та ся трѧснѫ.* 3) *гл. стр.* Възмене падѫ грѣмъ, шипъ, стрѣла; разтрясвамся. *Дрво-то ся трѧснѫ*, падѫ възъ него шипъ. 4) Бъ́ивамъ трѧсвамъ. 5) *гл. безл.* **Трѧ́скася**: прави грьмотевицѫ, има грѣмъ, грьми и ся блъска и святка; гремѝть.—*Да пукне и да трякне! Трѧска да го трясне! Да бы ти трѧснѫли очи-ты! Да бы тя трѧснѫлъ Господь!* и *трѧснѫлъ тя Господь!*

Трѧ́скане, *с. ср.* отъ **трѧ́скамъ** и **трѧ́скамся.**

Трѧска́ница, *с. ж.* Заушница, плесникъ, плесница, тряшница, тупаница, хлюсканикъ, хлюсникъ, шлаканица, шлакница, шамарница, шамаръ; оплеу́ха, оплеу́шина, пощéчина.

Трѧскоте́вица, *с. ж.* Трѧскане, трѧскотъ, трясъкъ.

Трѧско́тина, *с. ж.* Дупка, рѣзка на нѣчто, что ся е трѧснѫло; трѧснѫтина, зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнѫтина, разтрога, разтрогъ, разцѣпка, цапотина, цѣпетина, цѣпка, цѣпотина; тре́щина, разсѣ́лина.

Трѧ́скотъ, *с. м.* 1) Трѧскане, трѧскотевица, трясъкъ, трѧскавина, трѧскавица, трѧскъ, грѣмъ, громъ, мълнія, шипъ; громова́я стрѣла́, мо́лнія, перу́нъ. 2) Въкъ, глъчь, грѣмотъ, шюмъ, шѭмата, крясъкъ, трѧскане, трѧскотевица, трясъкъ, грѣмежь; шумъ, стукъ, трескъ.

Падѫлося на святый Илія,
Падѫ му ся тевни-ти облаци,
Той че ходи лѣтѣ подъ небо-то
Съ грѣмотевъı и па съ трѧскотевъı. *Пѣс.*

Трѧскули́авъ́ый, въ, ва, во. *пр.* Что ся трясе, что трепере.

Младо сакахъ, младо узехъ,
Ся погоди трѧскулѭаво,
Трѧскулѭаво, болникаво,
На день глава, на день теникъı половинъı.
Пѣс.

Трѧскъ, трѧ́скове, *с. м.* Трѧскотъ, трѧскотевица, трясъкъ.

Ако дойде силна войска,
Че изпратимъ святъ Николѫ
Съ грѣмовъı-тъı, съ трѧсковъı-тъı,
Да изгрьми, да изтрясе,
Да утепа силнѫ войскѫ. *Пѣс.*

Трѧ́сло, *с. ср.* Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, чересло, шлюпка,

Трѧ́сница, *с. ж.* Укорително назъване за ядене и пиене; пукникъ, пукница, плюсница, тряшница. *Трѧсница на душманъı!* да трѧснѫть, да пукнѫть!

Трѧ́снувамъ, *гл. уч.* отъ **трѧ́снѫ.**

Трѧ́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **трѧ́с-**

камъ и трящѫ́. —**снѫ́тый,** *прич. стр. Останѫ като тряснѫтъ,* очюденъ, замемеденъ, вдрьвенъ.

Тряснѫ́тина, *с. ж.* Тряскотина.

Трясопа́тка, *с. ж.* 1) Птица трьси-гъзница. 2) Птица *Alauda cristata,* бѣснурка, качюлъ дѣдо, чеварлига, чюврьлига, чючюлига, чючюхвалъ; жа́воронокъ хохла́тый.

Трясопа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гъзница.

Тря́съкъ, *с. м.* Тряскотъ.

Трясѫ́, е́шь, тря́сохъ, тря́слъ (да тря́снѫ, тря́снувамъ), *гл. д.* 1) Трьскамъ, трьсѫ, друсамъ, клатѫ, люшкамъ, люлѣ́ѫ, мьндрьсамъ; трясти́, встря́хивать. *Конь-тъ трясе гривѫ-тѫ си.* 2) За болесть тряскѫ: дрьжѫ нѣкого; трясти́. *Тригодишна тряска го трясе.* —**сѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* Трьскамся, трьсѫся, люлѣ́ѫся, друсамся; трясти́ся. *Врьтися попъ, земя ся трясе. Трясеся като кокошѫ надъ просо.* 2) Треперѫ; трепета́ть, вадря́гивать. *Трясе ся отъ студъ.*

Тря́шница, *с. ж.* 1) Трясканица. *Удри имъ на вси-тъи по еднѫ тряшница. Кога ти дамъ еднѫ тряшницѫ, обѣ-тѣ очи щѫть ти свѣтнѫть!* 2) Трясница.

Тря́щенъый, нъ, на, но, *пр. Трящени камыне,* камъкъ крѣмъкъ, что дава искръ. — *Трященъ е,* врътоглавъ е.

Трящѣ́ние, *с. ср.* отъ **трящѫ́.** Трясканіе.

Трящѫ́, я́шь, — **щѣлъ** (да тря́снѫ), *гл. д.* и *ср.* Трясамъ въ 5-то, 6-то, 8-то и 9-то знамен. *Да мя трящи тока хлѣбъ! Да го трящи святый Илиа отъ невидѣно!*

Трящѫ́, ишь, — **щилъ,** *гл. ср.* Тръщамъ. *Магаря-то трящило да бѣга. Кога видѣла воиска-та такъвъ юнакъ, трящила и избѣгала. Кога чюлъ Лотъ тыа сборовы, трящилъ въ планинѫ-тѫ, та прѣсѣкълъ три суровици.*

Трящя́нъ, *с. м.* Който трящи, въ изречение: *Млѣчянъ питѫ ивада, а Трящянъ грѣня разбива.*

***Трындафи́лъ,** *с. м. Ур.* 1) Раст. трандафелъ, трендафелъ. 2) Им. соб. мажско. — *Не ти казва трындафилъ, а копривѫ. Отъ трынь трындафилъ, отъ трындафилъ трынь.*

Ту, *съкъз.* То. *Ту това, ту онова. Ту тукъ, ту тамъ. Ту го види, ту го чюе. Ту на клинецъ, ту на плочѫ бие. Ту ты, дѣдо, кросно-то, ту ты, бабо, совалка-та.*

Ту́ва, *нар.* 1) Тука, тукъ, туе, овдѣ; здѣсь. *Тува Тета, тамъ Тета, лѣгнѫ Тета, че умрѣ.* 2) Тыа дни, прѣзъ дни-тъи, прѣзъ дене си, нѣкни, нѣкноска, нѣкнѣ, отнѣкынь; наме́дни, *нѣ,* тыа дни.

Святци-нѣ сѫ з
Заплакали, заду
Тува жена да н
Женско пиля да

Она вели и говори
Варай, Марко стои
Тува пѣсна не сѫ
Тува си е лоше мѣ
Тукъ шета Турчин
Сосъ триста души
Мой-тъ прьвъый ду

Дружина му се
Везиръ Марко
Ама лоше любя
Тува станѫ, вед
Тува станѫ, па
Ухълено, упла

— Нарѣчие *тува,* образува новъı нарѣч до това мѣсто, дотук дѣ; досю́да. *Дойди ва* (оттува): *а)* Отъ оттукъ, оттуе; отсю́ отсе́ль. *Оттува до блюдца. б)* Сетнѣ, *махнися оттува;* ньте отъ меня́.

Бре варай лудо, л
Ако си ергенъ, ел
Ако си женетъ, бѣ
Ходи по пать-тъ,

Ту́вашнний, —**шньı** *пр.* Что е отъ тува, кашний, овдѣшний; в *вять пилци, кутр тувашни тъи мѣст гладъ по люде-то.*

Ту́вка, *с. ж.* 1) Орон влашковина, гроздчин калаваръ, каламаръ, класчюнка, козулакъ, кулашкъı, кукумарка лугнъı, лущка, мамул рапковина, тутунешка кушка, чокутка, чи тарка, шютка, шюш обитыми зёрнами. 2 *ми донесешь тувкѫ*

Море лудо, мор
Со что да тя р
Още Маа не е
Още цвѣтіа не
Да направя лѣ
Лѣпа тувка бо
Да тя тебе раз

***Ту́вла,** *с. ж. Т.* Ту цигла, туфла; кирпи

Тувладжийница, *с. ж.* Мѣсто, дѣто правятъ тувлы; тухладжийница.

Тувладжия, *с. ж* Който прави тувлы; тухладжия; кирпичникъ.

Тувлица и **тувличка**, *ум. ж.* отъ тувла; кирпичникъ.

Туга, *с. ж.* Тага — *Нашина туга*, раст. *Fritillaria imperialis*, туй, туй-паше; царскій вѣнецъ.

Туго, *нар.* Тажно, тяжко, мажно. *Цигу мигу за два дни, туго леле за вси дни. Туго, туго, утрѣ друго!*

Тугошанчя, *с. ср.* Тугънчя, тужинчя, чюждинчя, табанчя. *Азъ сьмь туго тугошанчя.*

Тугра, *с. ж. Т.* Тура, Турскъй печатъ-гербъ отъ буквы, думы и титлы на Султана; турѧся на чело на царскы писма и отъ една-тѫ страна на паръ-ты; в. тура.

Тугъй, гъ, га и гя, го и гё, *пр.* Тужий, чюждъй; чужой.

Прости мя, прости, ей милъй татко,
Оти не ходамь на тугѫ кукы,
Во тугы кукы, во тугы люгіе. *Пѣс.*

Тугъина, *с. ж.* Тугъина, чужда страна, чуждина, тужина; чужбина.

Тугъинка, *с. ж.* Тужинка, чюженка; чужевемка, чужестранка.

Синокъ дойде юнакъ отъ тугъинѫ,
Донесолъ е тугъинкѫ дѣвойкѫ. *Пѣс.*

Тугъинчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тугънъ; тужинчя, тугошанчя, чюждинчя, табанчя.

Дѣвойчя, моря дѣвойчя,
На хоро да ся не хващашь,
Оти е момчя тугъинчя,
Да не те хватить за рѫкѫ,
Да не ти скрыши прьстенъ-тъ. *Пѣс.*

Тугъинъ, *с м.* Тужинъ, чюженецъ, табанецъ, табанджия; чужой, чужакъ, чуженинъ, чужевемецъ, чужестранецъ.

Не люби мене, моме, не губи себе,
Оти сумь тугъинъ, моме, тугъинъ табанецъ,
Денесь сумь овдѣ, моме, утрѣ ке си ходамь
На чюжда земѫ, моме, на чуждъ вилаетъ. *Пѣс.*

Тугъина, *с. ж.* Тугъина. *Ные, Бугари-ти, не ходимы на тугъинѫ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы.*

Туджарка, *с. ж.* Жена, мома туджаръ; тръговка.

Туджарлѣкъ, *с. м. Т.* Тръговия; търговля.

Туджарскъй, ска, ско, *пр.* отъ туджаръ. Тръговскъй.

Туджарчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ туджаръ; тръговчя.

Туджаръ, *с. м. Т.* Тяжькъ тръговець, базиргянъ.

Тудорица и **Тудурица**, *с. ж.* Тодорица, конскъй праздникъ.

Тудѣ и **тудѣка**, *нар.* Тука, тува, овдѣ, овдѣка, туе, тува.

Туе и **туека**, *нар.* Тука, тукъ, туй, тува, тудѣ, овдѣ. *До туе*, до тука. *Отъ туе*, оттука. *Что лѣтяше, туе не врьвяше. Още еднѫжь той пѫть ны падня, мые что си отъ туе пройдохмы. Что косняжя црьвенѫ яблькѫ, туека тряснѫжя. Туе поминѫся кираджии.*

Туе ми дойде старчище,
Старчище съ бѣло брадище,
Янинкѫ да си ѫ земеть. *Пѣс.*

Хай отъ туе, незнайно делиѣ,
Ако земемь еденъ камень,
Ке тя удрямь по чело-то,
Двѣ-тѣ очи ке ти паднать на земь! *Пѣс.*

Тужец, *с. м.* Едно растение, съ което пушять за епилепсия.

Тужий, жь, жа, же, *пр.* Тугъй, чюждъй; чужой.

Тужина, *с. ж.* Тугъина.

Тужинка, *с. ж.* Тугъинка.

Тужинчя, *ум. ср.* Тугъинчя.

Тужинъ, *с. м.* Тугъинъ

Тужица, *ум. ж.* отъ туга. Тагъица, тяжица.

Въкна Янинка да плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
А что ми было писано,
Старъ дѣдо азе да земамь! *Пѣс.*

Въкнѫ мома да си плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
Како дома да сь идамь,
Како на майкѫ да кажамь? *Пѣс.*

Тужнина, *с. ж.* Топлина, горящина, тяжнина, тяжчина.

Пладнинѫ, браде, тужнинѫ,
На мъ си водѫ нѣмамъ,
Пущи мя, браде, на водѫ. *Пѣс.*

Тужѫ, нишь,—жаль, *гл. ср.* Тажѫ, плачѫ надъ умрѣлъ, на гробъ; оплаквамь. *Тужили ти на гроба.*

Дзарань-вечерь макя му все тужи,
Жално тужи, до небо ся чюе. *Пѣс.*

Тузи, *нар.* Тамъ, ондѣ; туда. *За насъ Ивмиръ, тузи хава-та като нашѫ-тѫ.*

Тузлукъ, ци, *с. м. Т.* 1) Тозлуци. 2) Разсолъ, саламура; разсолъ, тузлукъ.

Туй, *с. м. Т.* Раст. *Fritillaria imperialis*, туй-паше, пашина туга; царскій вѣнецъ.

Туй, *мѣстоим.* Това. *За туй*, за тъй, за това. *Кога туй за туй, нека си е моето у мене.*

Туй, *нар.* Туе, тука, тува.

Садила Доста ранъ бѣлъ босилекъ,
Туй ми помина Стоянъ нешенатъ. *Пѣс.*

камь и трящѫ́. —снѫ́тый, *прич. стр. Останѫ като тряснѫтъ*, очюденъ, запемеденъ, вдрьвенъ.

Тряснѫ́тина, *с. ж.* Тряскотина.

Трясопа́тка, *с. ж.* 1) Птица трьси-гѫзица. 2) Птица *Alauda cristata*, бѣснурка, качюлъ дѣдо, чеварлига, чюврьлига, чючюлига, чючюхвалъ; **жа́воронокъ хохла́тый.**

Трясопа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Тря́съкъ, *с. м.* Тряскотъ.

Трясѫ́, **бшь, тря́сохъ, тря́слъ (да тря́снѫ, тря́снувамь)**, *гл. д.* 1) Трьскамь, трьсѫ, друсамь, клатѫ, люшкамь, люлѣѫ, мьндрьсамь; **трясти́, встря́хивать.** *Конь-тъ трясе гривѫ-тѫ си.* 2) За болесть тряскѫ: дрьжѫ нѣкого; **трясти́.** *Тригодишна тряска го трясе.* **—сѫ́ся**, 1) *гл. възвр.* Трьскамся, трьсѫся, люлѣѫся, друсамся; **трястѝ́ся.** *Врьтися попъ, земка ся трясе. Трясеся като кокошкя надъ просо.* 2) Треперѫ; **трепета́ть, вадра́гивать.** *Трясе ся отъ студъ.*

Тря́шница, *с. ж.* 1) Трясканица. *Удри имъ на вси-тъи по едня тряшница. Кога ти дамь едня тряшницѫ, обѣ-тѣ очи щѫть ти свѣтнѫть!* 2) Трясница.

Тря́щенъый, нъ, на, но, *пр. Трящени камьне*, камъкъ крѣмъкъ, что дава искръ. — *Трященъ е*, врьтоглавъ е.

Трящѫ́ню, *с. ср.* отъ **трящѫ́**. Трясканю.

Трящѫ́, **и́шь**, — **щѣлъ (да тря́снѫ)**, *гл. д.* и *ср.* Трякамь въ 5-то, 6-то, 8-то и 9-то знамен. *Да мя трящи тоа хлѣбъ! Да го трящи святый Илиа отъ невидѣно!*

Трящѫ́, **ишь**, — **щилъ**, *гл. ср.* Тръщамь. *Магаря-то трящило да бѣга. Кога видѣла воиска-та такъвъ юнакъ, трящила и избѣгала. Кога чюлъ Лотъ тыиа сборвы, трящилъ въ планинѫ-тѫ, та прѣсѣкълъ три суровици.*

Трящи́анъ, *с. м.* Който трящи, въ изречение: *Млъчанъ питѫ ивада, а Трящанъ грѣня разбива.*

***Трѭндафи́лъ**, *с. м. Ир.* 1) Раст. трандафелъ, трендафелъ. 2) Им. соб. мѫжко. — *Не ти казва трѭндафилъ, а копривѫ. Отъ трънь трѭндафилъ, отъ трѭндафилъ трънь.*

Ту, *съкъз.* То. *Ту това, ту онова. Ту тукъ, ту тамъ. Ту го види, ту го чюе. Ту на клинецъ, ту на плочѫ бие. Ту ты, дѣдо, кросно-то, ту ты, бабо, совалка-та.*

Ту́ва, *нар.* 1) Тука, тукъ, туе, овдѣ; здѣсь. *Тува Тета, тамъ Тета, лѣгнѫ Тета, че умрѣ.* 2) Тыиа дни, прѣзъ дни-тъи, прѣзъ дене си, нѣкои, нѣкоска, нѣкнѣ, отнѣкъынь; наме́дни, *нѣ*, тыиа дни.

Святци-нѣ сѫ
Заплакали, заду
Тува жена да
Женско пиля д

Она вели и говор
Варай, Марко сто
Тува пѣсна не ся
Тува си е лоше м
Тукъ шета Турчи
Сосъ триста души
Мой-тъ прьвъый д

Дружина му се
Везиръ Марко
Ама лоше люб
Тува станѫ, ве
Тува станѫ, пи
Ухълено, ушла

— Нарѣчие *тува*, образува новъı нарѣ до това мѣсто, дотуи дѣ; досю́да. *Дойди ва* (оттува): *а)* Отт оттукъ, оттуе; отси отсе́ль. *Оттува до блюдца. б)* Сетнѣ, *махнися оттува* ниьте отъ меня́.

Бре варай лудо,
Ако си ергенъ,
Ако си женетъ,
Ходи по пѫть-тъ,

Ту́вашний, **—шьнь** *пр.* Что е отъ тува, кашний, овдѣшний; вѣтъ пилци, кут тувашни тыи мѣст гладъ по людѫ-то.

Ту́вка, *с. ж.* 1) Оро влашковина, гроздчи калаваръ, каламаръ, класчюнка, козулакъ, кулашкъı, кукумарк лугнъı, лущка, мамул рапковина, тутунешк кушка, чокутка, ч тарка, шютка, шюш обѣтъıми зёрнами. 2 *ми донесешь тувкя*

Море лудо, мор
Со что да тя р
Още Маия не е
Още цвѣтіа не
Да направъ л
Лѣпа тувка б
Да тя тебе раз

***Ту́вла**, *с. ж. Т.* Т цигла, туфла; кирпи

Ту́владжийница, *с. ж.* Мѣсто, дѣто правятъ тувлы; тухладжийница.

Ту́владжия, *с. ж* Който прави тувлы; тухладжия; кирпи́чникъ.

Ту́влица и **ту́вличка**, *ум. ж.* отъ **ту́вла**; кирпи́чникъ.

Туга́, *с. ж.* Тъга — *Нашина туга́*, раст. *Fritillaria imperialis*, туй, туй-паше; ца́рскій вѣне́цъ.

Ту́го, *нар.* Тъжно, тяжко, мъчно. *Цигу мигу за два дни, туго леле за вси дни. Туго, туго, утрѣ другo!*

Тугошанчя, *с. ср.* Тугънчя, тужинчя, чюждинчя, набанчя. *Азъ съмь туго тугошанчя.*

***Тугра́**, *с. ж. Т.* Тура, Турскъй печатъ-гербъ отъ буквы, думы и титлы на Султана; турѫся на чело на царскы писма и отъ една-тѫ страна на паръ-ты; в. **тура́**.

Ту́гый, гъ, га и гя, го и гё, *пр.* Тужий, чюждый; чужо́й.

Прости мя, прости, ей милъый татко,
Оти ке ходамь на тугѫ кукы,
Во тугы кукы, во тугы люгіе. *Пѣс.*

Тугы́на, *с. ж.* Тугъина, чужда страна, чуждина, тужина; чужби́на.

Тугы́нка, *с. ж.* Тужинка, чюжденка; чужезе́мка, чужестра́нка.

Синокъ дойде юнакъ отъ тугынѫ,
Донесолъ е тугынки дѣвойкѫ. *Пѣс.*

Тугы́нчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тугынъ; тужинчя, тугошанчя, чюждинчя, набанчя.

Дѣвойчя, мори дѣвойчя,
На хоро да ся не хващашь,
Оти е момча тугынчя,
Да не те хватить за рѫкѫ,
Да не ти скрьши прьстенъ-тъ. *Пѣс.*

Тугы́нъ, *с м.* Тужинъ, чюжденецъ, набанецъ, набанджия; чужо́й, чужа́къ, чужени́нъ, чужезе́мецъ, чужестра́нецъ.

Не люби мене, моме, не губи себе,
Оти сумь тугынъ, моме, тугынъ набанецъ,
Денесь сумь овдѣ, моме, утрѣ ке си ходамь
На чюждѫ земьѫ, моме, на чуждъ вилает. *Пѣс.*

***Тугы́ня**, *с. ж.* Тугъина. *Ныг, Бугари-ти, не ходимы на тугынѫ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы.*

Туджа́рка, *с. ж.* Жена, мома туджаръ; тръговка.

***Туджарлѫкъ**, *с. м. Т.* Тръговина; търго́вля.

Туджа́рскъый, ска, ско, *пр.* отъ **туджа́ръ**. Тръговскъй.

Туджа́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ туджаръ; тръговчя.

***Туджа́ръ**, *с. м. Т.* Тѫжькъ тръговецъ, базиргянъ.

Ту́дори́ца и **Ту́дурица**, *с. ж.* Тодорица, конскъй праздникъ.

Ту́дѣ и **ту́дѣка**, *нар.* Тука, тува, овдѣ, овдѣка, туе, тува.

Ту́е и **ту́ека**, *нар.* Тука, тукъ, туй, тува, тудѣ, овдѣ. *До туе*, до тука. *Отъ туе*, оттука. *Что лѣтяше, туе не врьвяше. Още еднѫжь той пѫть ны падньѫ, мые что си отъ туе пройдохмы. Что коснѫхѫ црьвенѫ наблъкѫ, туека тряснѫхѫ. Туе поминѫхѫ киражии.*

Туе ми дойде старчище,
Старчище съ бѣло брадище,
Нанинѫ да си ы земеть. *Пѣс.*

Хай отъ туе, незнайно делиё,
Ако земемь еденъ камень,
Ке тя удрамь по чело-то,
Дѣ-тѣ очи ке ти паднать на земы! *Пѣс.*

Ту́жець, *с. м.* Едно растение, съ което пушять за епилепсия.

Ту́жий, жь, жа, же, *пр.* Тугъый, чюждый; чужо́й.

Тужи́на, *с. ж.* Тугъина.

Тужи́нка, *с. ж.* Тугънка.

Тужи́нчя, *ум. ср.* Тугънчя.

Тужи́нъ, *с. м.* Тугънъ

Тужи́ца, *ум. ж.* отъ **туга́**. Тъгъица, тъжица.

Въкна Нанинѫ да плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
А что ми было писано,
Старъ дѣдо азе да земамь! *Пѣс.*

Въкнѫ мома да си плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
Како дома да сь идамь,
Како на майкѫ да кажамь? *Пѣс.*

Тужни́на, *с. ж.* Топлина, горящина, тъжнина, тъжчина.

Пладнинѫ, брале, тужнинѫ,
На мъы си водѫ нѣмамъы,
Пущи мя, брале, на водѫ. *Пѣс.*

Ту́жѫкѫ, шишь,—жи́лъ, *гл. ср.* Тъжѫкѫ, плачѫкѫ надъ умрѣлъ, на гробъ; оплаквамь. *Тужили ти на гроба.*

Дзарань-вечерь макѫ му все тужи,
Жално тужи, до небо ся чюе. *Пѣс.*

Тузи́, *нар.* Тамъ, ондѣ; туда́. *За насъ Извирь, тузи хава-та като нашѫ-тѫ.*

***Тузлу́къ**, ци, *с. м. Т.* 1) Тозлуци. 2) Разсолъ, саламура; рассо́лъ, тузлу́къ.

***Туй**, *с. м. Т.* Раст. *Fritillaria imperialis*, туй-паше, пашина туга; ца́рскій вѣне́цъ.

Туй, *мѣстоим.* Това. *За туй*, за тъй, за това. *Кога туй за туй, нека си е моето у мене.*

Туй, *нар.* Туе, тука, тува.

Садила Доста ранъ бѣлъ босилекъ,
Туй ми помина Стоянъ неженатъ. *Пѣс.*

Тýйка и **тýйкана**, *мѣстоим. смякч.* отъ **туй**. Туйцакъ, товачка.

Тýйкамь, *гл. д.* На сърни заговѣзни въ̀камь и врѣгамь съ пращкѫ логачкы, топкы глина съ забоденѫ на тѣхъ запаленѫ прахнь.

Тýйканю, *с. ср.* отъ **тýйкамь**.

Тýйцакъ, *мѣстоим. смякч.* Туйка, туйкана.

Тýка и **тукъ**, *нар.* 1) На това мѣсто, при, до, около; тува, тудѣ, тудѣка, тѫдѣва, туй, овдѣ, овдѣка, сьди, сьдѣва, цьди, сѣмо, самь, вамо; здѣсь, тутъ, сюдá. *Да е тука, та ако ще бы и като кукѫ. Ныe оттука, Господь тука!* благословия, съ кожто понѣйдѣ гостие-то на тръганю благодарять на домакыни-ты. 2) На мѣсто-то, за което е дума-та; тамъ; сюдá, тамъ. *Стигнѫхмы до единъ сыпѣй; тука пѫть-тъ бѣше съвсѣмь врьлъ, трѣбваше да слѣземъ отъ конѥ-ты.*

Пойдохъ, моми го найдохъ:
Кждѣ трѣвѫ ми брало,
Тука моми заспало,
Срьпъ-тъ клала подсглавие,
Со трѣвѫ ся покрыла. *Пѣс.*

— *Тукъ-тамъ: а)* Не на рядъ, не навсѣкждѣ, по нѣкои мѣста, понѣйдѣ, самъ-тамъ; **кóе-гдѣ, мѣстáми.** *Изъ горѫ тѫ тукъ-тамъ ся срѣщать полянкы. б)* Нагорѣ-надолу, насамъ натамъ; **тудá сюдá.** — *Ни тукъ ни тамъ*, на никое мѣсто, нидѣ; **нитáмъ нисáмъ.** — Нарѣчие *тука, тукъ*, ставено съ прѣдлози образува новъ нарѣчия: *до тука, до тукъ* (дотука, дотукъ), до това мѣсто; дотува, дотудѣ, дотудѣка, дотѫдѣва, дотуе, дотуй, довдѣ, доовдѣ, досьдѣ, досѣмо, довамо; **досю́да.** — *На тука, на тукъ* (натука, натукъ), по посокѫ къмъ тукъ, на камъ тука, насамъ, насѣмъ, навамо, навамъ, навакъ; сюдá, на ýту стóрону.—*Отъ тука, отъ тукъ* (оттука, оттукъ), отъ тъя мѣста; оттува, оттуе; **отсю́да, отсю́ду, отсéлѣ, отсéль.** — *Тука баба, тука трапъ. Тукъ, тамъ, че нидѣ. Тукъ быволъ не може, та магаря ли ще поможе! Тука плачикть, тамъ скачкать.*

Тýкашенецъ, *с м* Човѣкъ отъ тука, отъ тукашни-тъ мѣста; тушникъ.

Тýкашенка, *с. ж.* Жена, мома отъ тука, отъ тукашни-тъ мѣста; тушница.

Тýкашний, —шьнь и —шень, шиа, шие, *пр.* Что е отъ тука, что живѣе, что ся намира тука; тувашний, овдѣшний; вдѣшний. *Тукашне добычя, тукашна стока.*

Тýкана, **тýканка** и **тýканкана**, *нар. смякч.* отъ **тýка**.

Тýку, *нар.* Токо.

Тукъ, **кове**, *с. м.* Прѣтопена мазь отъ нинѫ.

Тукъ, *нар.* Тука.

***Тулбéнъ**, *с. м. Т.* Тулпанъ.

Тýленю, *с. ср.* отъ **тýлѭ** и **тýлѭся** тулѭне.

Тулéйка, *с. ж.* Уши-тъ на брадвѫ, въ то стои топорище-то; **обýхъ.** *Зелѫ тиѭ-тѫ и ѫ удрилъ, удрилъ отъ с камень и ъ направилъ парчя по чя, а останѫло само дрьжаля-т тулейка-та на него.*

Тýлець, *с. м.* в. **тýльць**.

Тýлешникъ, *с. м.* Сждъ, въ който вари носять свѣщи, кога идѫть на во цѫ да мѣлѫть нощнѫ жито.

Тýлúще, *с. ср.* Трьвна въ 1-то знаменов

***Тулпáнъ**, *с. м. Т.* Тулбенъ, тюлбенъ, панъ, тюрпанъ: много тънка памучна канъ; кисей.

Мари Гано, мари горчицо,
Мари болна ли си лѣжала,
Или си боленъ глядала? —
Нито съмъ болна лѣжала,
Нито съмъ боленъ глядала,
Та съмъ такава станѫла:
Царюмъ съмъ тулпанъ тъкала,
На недѣлѫ-тѫ пядѫ-тѫ,
На мѣсяца лакътя! *Пѣс.*

На юстакче сѣдять момя свршено,
Прѣдъ неѫ е зеленъ гергевъ надлалнъ
На гергевъ е аленъ тулбенъ махрама,
На махрамѫ отъ билюра иглица,
На иглицѫ до два ката клабоданъ! *Пѣс.*

Тулýзение, *с. ср. сбр.* Тувкы, стьбла вица, които понѣйдѣ употрѣбявать з рива, за топливо; кукуружлякъ.

***Тулýмба**, *с. ж. Т.* Справа, съ която дять водѫ; извлакъ, излакъ; **насóсъ.** *дѫ водѫ съ тулумбѫ;* **качáть.** *С лумбѫ прскать, ърскать водѫ нада.*

***Тулýмбаджия**, *с. м. Т.* 1) Който п потяга тулумбы. 2) Който работи с лумбѫ да гаси пожарь; пожарникарь; **жáрный.**

Тулýмбица и **тулýмбичка**, *ум. ж.* **тулýмба**; **насóсецъ, насóсикъ.**

Тулýмецъ, *ум. м.* и **тулýмчя**, *ум* отъ **тулýмъ**.

***Тулýмъ**, *с. м. Т.* Толумъ: 1) Кож животно одрана по особенъ начинъ, т правена като сждъ торбѫ за плънен нѣчто; мѣхъ; мѣхъ. *Держ овцѫ на лумѫ;* **снимáть** мѣхъ **дýдкой, бурдю́** *Купихъ единъ тулумъ сыренье и масло.* 2) Коремъ, кормина, мѣхъ, лина, мѣшя, тръбухъ, тумбакъ, ш желудъкъ, бурта; **óходъ, брю́хо, бр**

вина, рубе́цъ, мамо́нъ, живо́ть. —*Далъ маслинѫ, да земе тулума. Приличи му като на голъ тулумъ пищовъ.*

***Тулунджа́**, *пр. неизм.* Назъвание за овенъ въ пѣсень:

Дай ми, мале, кавала
Да засвирѫ жално, тѫжно,
Белки ме чуе тулунджа,
Тулунджа овенъ карабашъ. *Пѣс.*

***Тулу́пъ**, *с. м.* Битъ памукъ навитъ на уравайчета. *Бѣлъ като тулупъ. Риза-та ми на тулупъ*, още не упрядена.

Гиди лудо младо,
Гиди росно грозде,
Лице-то му бѣло,
Лице-то му мяко
Като тулупъ памбукъ. *Пѣс.*

На лудо на младо
Брада-та му е, дружкы,
Като тулупъ бубакъ,
Духъ-тъ му мирише
На моминъ босилакъ. *Пѣс.*

Ой Лазаре войниче,
Риза-та ми на тулупъ,
Рокля-та ми на руно,
Чехли ми сѫ у чехларь! *Пѣс.*

Тулъ, ту́лове, *с. м.* 1) Мѣшиненъ калъпъ, мѣшинена чанта за дрѣжание, за носение стрѣлы; тѫлъ, кубуръ, таржикъ; **колча́нъ, калча́нъ, тулъ.** 2) Такъвъ калъпъ на сѣдло или на крыста за пищовы; **кубу́ра, бльстра, чу́шка.** 3) Дългиста кратуна. 4) Срѣщася въ сватбарскѫ пѣсень, комто пѣкать, когато телосвать невѣстѫ-тѫ:

Майка Анкѫ ситно дребно плете,
Хемъ ѫ плете, хемъ ѫ хытромъ учи:
Слушай, Анко, слушай, щерко,
Кога идешь на момковъ двори,
Тъи не варкай отъ конь да отсѣднешь,
Доръ не доде Ралиновъ бащица,
Да ти даде златены отключе,
Доръ не прости дванадесять робе,
Доръ не прости толкова робъни
И два тула изъ тевнѫ тевницѫ,
Чтото лѣжить дванадесять годинъ! *Пѣс.*

Ту́льць, *с. м.* Дупка та на горнѫка на воденицѫ, на горний жрьновъ, въ комто те че жито-то отъ кошя, та се меле; грѣло.

Ту́лѭ, ишь,—**ля́лъ**, *гл. д.* 1) Закрывамъ да не ся види; прѣчѫ, затулямъ, заслонямъ, заслъвамъ, заслънчвамъ, засѣнявамъ, защилявамъ; **застѣня́ть, заслоня́тъ, застороня́ть.** *Не тули ми слънцето, че не видѫ да вдѣнѫ иглѫ-тѫ.* 2) Крыѫ, скрывамъ, прикрывамъ, потулямъ, тѫ; **скрыва́ть, прикрыва́ть, выгора́живать.** —**лѭся**, 1) *гл. възвр.* Закрывамся задъ нѣчто да не ся видѫ; затулямся, потулямся, заслонямся, заслъвамся, затаявамся, крыямся, скрывамся, прикрывамся; **застѣня́ться, заслоня́ться, застороня́ться, скрыва́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ туленъ

***Ту́мба**, *с. ж.* 1) Купъ людье, турма, калабалъкъ, билюкъ, сганъ; **толпа́.** *Зададеся една тумба откамъ черковѫ-тѫ.*

Осолѣ идать тумба попове,
Тумба попове, двѣстѣ дякони,
Осолѣ идать и калгѫ вдигать. *Пѣс.*

Разиграхмы добры коне,
Раздрусахмы влъчетины,
Влъчетины, мечетины,
Подплашихмы тумба Турци,
Тумба Турци, Турскѫ сватбѫ. *Пѣс.*

2) Врьхъ, хлъмъ, хрьтъ, хритъ, рьтъ, рьтлина, горка, горица, могыла, чюка, банръ; **хо́лмикъ, бугро́ръ, па́горокъ, кургáнъ.** *Край Пловдивъ има много тумбы. Скрылся задъ тумбѫ-тѫ.* 3) Голѣма врьзка стока за товарене на конь, на кола; денкъ; **тюкъ.**

Ту́мба, *междом.* Показва падание и удрянне. *Тумба лумба за два дни, охъ леле за вси дни*, казвася за женене безъ грыжы за сетнины-тъи. *Тумба, тумба шикалкѫ, нѣма сватбѫ никакѫ.*

***Тумбакли́я**, *пр. неизм. Т.* Направенъй отъ тумбакъ; **томпа́ковый, тумпа́ковый.**

Да направишь малъ монастиръ,
Малъ монастиръ Святый Иованъ,
Зидове-ти алтжилии,
Дирецы-ти тумбаклии,
Каламоти сухо злато. *Пѣс.*

Ка си дочю мавро Ани,
Та станѫ, та си прятнѫ
Шяренъ интовъ тумбаклия. *Пѣс.*

***Ту́мбакъ**, *с. м. Т.* Тулумъ въ 2-то знаменование.

***Тумба́къ**, *с. м. Нѣм.* Сплава отъ мѣдь и цинкъ; **томпа́къ, тумпа́къ.**

Ту́мбачя, *ум. ср.* отъ **ту́мбакъ.** Коремча.

***Тумбе́лка**, *с. ж. Т.* Крыца за забрайдане главѫ отъ бѣлъ тулупанъ, тюлбенъ; тюлбенка.

Най ми е драго, либи-ле,
На своѫ нивѫ да жьнѫ,
Да жьнѫ, либя, да пѣкъ,
Бѣлѫ тумбелкѫ да вѣкъ. *Пѣс.*

Ту́мбистый, сть, ста, сто, *пр.* 1) Что има голѣмъ, издутъ тумбакъ; кормистый, шкембистый, тръбухъистый; **толстобро́хій, толстопу́зый, брюха́стый, брюха́нъ, брюха́нья, брюха́чъ.** 2) Издутый, избузенъй, изпъкналъй, кормистый; **кубова́стый, кубова́тый.** *Тумбистъ камыкъ, тумбиста стѣна.*

Ту́мбица и ту́мбичка, *ум. ж.* отъ **ту́мба.**

Тумбу́ркамся (да ся тумбу́рнѫ), *гл. възв.*

вр. Падамъ, тръкалвамся изъ нанадолнище съ шюмъ; лумбуркамся.

Тумбу́рканю, *с. ср* отъ **тумбу́ркамся**. Лумбуркане.

Тумбу́рнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **тумбу́ркамся**. Да ся лумбурнѫ.

Тумбу́ръ, *междом.* Показва паданѣ съ шюмъ; лумбуръ! *Тумбуръ лумбуръ изъ слѣбжтѫ долу!*

Ту́мне, —нѫло, *гл. свр.* отъ **ту́мнува**. Да текне, да хрумне.

Ту́мнува (да тумне), *гл. безл.* Дохожда на умъ, намъслювамъ; бреха, румва, румнува, скъмва, теква, тевнува, треква, хрумва; приходи́ть на мысль, вадуматься. *Тумнѫ ми да направѫ едѣ-что-си*, скъвнѫ ми да . . .

***Тумру́къ**, *с. м. Т.* Дѣ дебелъ тяжкъ цѣпеници съ отворъ, въ конто турять крака-та на затворникъ като въ клюсѫ, и гъ заключатъ; клопа; колѡ́да, кла́да. *Турямъ нѣкого въ тумруци;* посади́ть кого́ въ колѡ́ду.

Като си сѣдишь въ хапсанѫ-тѫ,
На крака-та ти тяжкъ тумруци,
На шнѫ-тѫ ти ситни синджири,
Съ байлямъ свиришь и жално пѣешь,
Ала не знаешь, още хаберъ нѣмашъ:
Щѧть ти затръкѫть младъ и зеленъ. *Пѣс.*

***Тумру́къ-ага**, *с. м. Т.* Начялникъ на тумруци-тъ, на затворници-тъ, турнѫти въ тумруци.

Тумъ, *междом.* Показва удрянѣ нѣчто като тъпанъ. *Кѫдѣ тумъ, и окъ кумъ.*

Ту́на, *пр.* Употрѣбявася само въ женскъй родъ ед. число въ изречение: *туна бѣда*, отъ ничто бѣда, бѣда за нѣчто несторено; суха́я бѣда́, напра́слина. *Съчювай, Боже отъ тунѫ бѣдѫ. Пави, Боже, отъ тунѫ бѣдѫ и напраснѫ смрьть. Богъ да тя чюва отъ тунѫ бѣдѫ и злѫ срѣщѫ. Пави, Боже, отъ тунѫ бѣдѫ, отъ пиканѫ женѫ и отъ бѣснѫ свинѫ.*

Ту́не, *с. ср.* Срѣщася въ гатанкѫ за црьнкѫ, кратунѫ: *плыва туне по море, ни ся туне удавува, ни ся море развѫтува?*

Ту́нтистый, стъ, ста, сто, *пр.* Тунтуристый.

Ту́нтуристый, стъ, ста, сто, *пр.* Издутый, надутый, избузенъ въ лице-то, или нѣйдѣ на друго мѣсто; тунтистый, трънтистый. *Велешкъ-тъ можъ вси-тъ тунтуристъ.*

Тунту́рници, *с. ж. мн.* Плитки отъ коскъ съ парѫ на тѣхъ; носять гъ понѣйдѣ невѣсты отстранъ на слѣпъ-тъ очи за накъ́ить; туртурици.

Ми ѫ удри срѣдъ плещи-тѣ
Ѣ разтури плетенкъ-тъ,
Плетенкъ-тъ сто й педеся
Тунтурици сто й тридесять

Ту́нѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* вамъ, потъвамъ.

Туни́самъ, *гл. свр.* отъ тун

Туни́свамъ и туни́сувамъ (*гл. ср* Танясвамъ, тенясва тънясвамъ.

Стига, Радо, си сѣдѣла
У тѫзи тъмнѫ тъминцѫ,
Тъмка ти снага угнила,
Дълга ти коса улѣтѣ,
Бѣло ти лице туниса,
Туняса и плѣсеняса. *П*

Туни́свание и туни́сувани тунѝсвамъ.

Тупа́вица, *с. ж.* Теповица, т

Тупавичя́рь, *с. м.* Теповичя

Ту́павъый, въ, ва, во, *пр.* Т *ва тесла. Тупавъ му е у*

Ту́памъ (ту́пвамъ, ту́пкамъ, нувамъ), 1) *гл. ср.* Пада тупотъ. *Тупнѫ на земъ-т* на полъ. 2) За срьдце то тупта́, бия́, чюкамъ; бѝть *тупа;* се́рдце бѣ́тся. 3) Б ся, удрямся, топамся, тупам *па тупамъ.* 4) Бия́, бльска ня́, жюлѫ, лупкамъ, млатя́, гамъ, пухамъ, тъпанѫ; бить, ката́ть, кокѡ́шить, колоти́ костыля́ть, таска́ть, вава́р *го по главѫ-тѫ, по грѣба. го тупать.* 5) Удрямъ нѣ тупотъ; бльскамъ; стуча́ть *панъ*, бия́, бльскамъ, топам въ бараба́нъ. *Тупамъ съ н* ногоѭ. 6) Тепя́; вала́ть с много и лакомо; бльскамъ, п камъ, пукамъ, сурѫждамъ, камъ, тъпанѫ; тре́скать, *Отупа цѣлъ пещникъ.* — Бъ́вамъ тупанъ. — *Тупни* сѣ́дне. *Тупни го да си Тупни му самарь-ть и брули круши. Авъ ѫ по* ся *повлѣче, ами да бѫхъ Тупа, лупа, дъще, сглядни*

Тупандуръ, *с. м.* Тъпанарь *жии како селскъ тупанд*

Ту́панѭ, *с. ср.* отъ **тупанѫ**

Тупа́нецъ, *ум. м.* и тупа отъ тупа́нъ. Тъпанецъ

Ту́па́ница, *с. ж.* 1) Т тупане. 2) Кога си с не въ длань-тѫ, та му стане р

ица, пестникъ, пестница, стиска, юм-
кула́къ. *Биятся съ тупаници;*
я на кула́чкахъ. *Ударилъ съ ту-*
цѫ на софрѫтѫ и извлѣзли вска-
ѣ емеци.
, *с. м.* Топанъ, тъпанъ, даулъ, гочь;
а́нь. *Тупанъ-тъ е голѣмъ, ала е*
дент. *Тунани и зурлы да му ся*
ать!
, *с. м. мн.* Справа за набиване въ-
на килимъ, на Пиротскѫ черга; ту-

ь, *гл. мн-кр.* отъ ту́памь.
, *с. ж.* Тупаци.
ь, *гл. уч.* отъ ту́памь.
тый, стъ, ста, сто, *пр.* Валчистый,
истый, кра́глый, обли́й, топчистый;
ый, шарообра́зный.
ямь, *гл. уч.* отъ ту́пнѫ.
, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ ту́-
. —нѫтый, *пр. стр.*
, *с. м.* Бльсъкъ, тупурдиа, тупание,
ние отъ крака; то́потъ. *Тупотъ отъ*
.
инъый, мъ, ма, мо, *пр.* Който има
ъ умъ; тѫпоумный.
ие, *с. ср.* отъ туптѫ́. Тупание, туп-

, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* За стрьдце-то
гы-ты: бимь, удрямь, чюкамь, тупамь,
мь; би́ться. *Тупти ми срьдце то;*
е бьётся. *Туптять му жилы-ты*
ело-то.
ци́на, *с. ж.* Бльсъкъ, глъчь, тропотъ,
ь, шюмъ, шамата трясъкъ, тряскотъ;
тня́, стукотня́. *Заяшка тупурдиа,*
но заканване, праздна работа. *Не бои*
ъ заяшкѫ тупурдиѫ.
тѣ́ню, *с. ср.* отъ тупуртѫ́.
тѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Правъ ту-
ъ нѣйдѣ отдалечь.
ь, *междом.* Показва паданіе съ тръ-
ше. *Тупуръ, лупуръ изъ слѣбѫ-тѫ*
чу.
с. м. Т. 1) Тугра. *Тура-хазѫ*, игра
ры, что подврьгать и глядать съ кое
щѫть паднѫть на земѫ-тѫ; орли́нка,
, и́ли рѣшётка. 2) Мѣрка за ибри-
, за копринѫ; топчя, челе. *Една ту-*
бришимъ.

онино-то носчя френско дудуленце,
онина-та коса тура ибришимъ. *Цвс.*

и́на, *пр. неизм. Т.* Тугралиа, что има
тугрѫ. *Жлътицѫ туралиа.*
, *гл. д.* Черпѫ, чрьпѫ, служѫ; по́д-
ть.
е, *с. ср.* отъ ту́рямь. Черпене, слу-
; по́дчиване.

Тура́чь, *с. м.* Който тура, който черпи; слу-
никъ. *Да ны ся живи турачи-ти, что*
ны турять вино и ракиѫ!
Ту́рнамь, *гл. мн-кр* отъ ту́рямь и ту́р-
камь.
Ту́ргамь (да ту́рнѫ), *гл. д.* Турямь,
Ту́рганіе, *с. ср.* отъ ту́ргамь. Турване.
Ту́реніе, *с. ср.* отъ ту́рнѫ и ту́рнѫся. Ту-
риване, туркане.
Ту́ренкы, *с. ж. мн.* 1) Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, кога ся топять тѣ; в. ти́ро́нкы. 2) Нагодъ отъ дрьво черницѫ; барабонкъ, бобонкъ, брьбонкъ, галашкъ, дудулиа, кавъли, кашинкъ, муръ, мурвъ, мурговъ, муренкъ, скандали, съкаменци, вацани, црьничкъ; я́года ту́тового де́рева.
Ту́ренъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ ту́рнѫ. *Турени мустаци*; накладни́е усы́.
Тури́вамь, *гл. д.* в. ту́рнѫ, туркамь.
Тури́ваніе, *с. ср.* отъ тури́вамь. Туреніе.
Ту́риликъ, *с. м.* Птица *Oedicnetus crepitans*, булийчя, свинарчя.
Тури-по́дпечи. Ястие на петуръ отъ пшенично брашно и масло, печено на тепсиѫ съ врьшникъ; гюмлезець. *На Духовъ-день (Пятдесятницѫ) правять тури-подпечи и раздавать по комшии-ты за святаго и за Бога да прости.*
Тури́чка, *ум. ж* отъ тура́. Тугричка. *Туричка-та ако е изтрыта, паричка-та си личи.*
Ту́ркамь (ту́рвамь, да ту́рнѫ, ту́рнувамь), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто да падне; турѫ, катурямь, събарямь, кутвамь, ручкамь, урвамь, уривамь, суривамь, свалямь, повалямь, тръкалямь; вали́ть, обва́ливать, сва́ливать, спроки́дывать, нинрѣва́ть, нинверга́ть. *Ха дяволе де, ела бабѫ-тѫ да ѫ турнешь отъ урѣшѫ-вѫ. Невѣста та маха главѫ за да турне феса отъ главѫ-тѫ си. Който самъ пада, не трѣбва другъ да го турка.* 2) Нѣчто направено развалямь; турѫ, събарямь, катурямь, разсъпвамь, съровувамь, урвамь, рутинамь, рутѫ, ручкамь, рушѫ, орѫ, суривамь, соливамь, сгръмолявамь, срупалямь, строполясвамь; руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, разора́ть. *Бръза-та и силната вода и отъ камень мостъ туржа. Не ѫ турнѫлъ джемишѫ-тѫ, верь повела Божиа така было, да не ся разсъпе джамиа-та. Разплакалося магаря-то и разхлипалося, ке го турне небо-то.* 3) Валямь, валкамь, колвамь, тръкалямь; вала́ть, ката́ть, воро́чать. *Что токо го туркашь по двора?* 4) Бутамь, тъкамь, тласкамь, хласкамь, джаскамь, халосвамь;

толкáть. *Что токо мя туркашь, поотдалечися.*

Сѣзи долу, дѣвойче, отвори ми.
— Хлѣбъ си мѣсѫ, юначе, не могѫ,
Турни съ влоца, юначе, отвори си! *Пѣс.*

Ты да туркашь, колко что можешь, за да го удавимъ у рѣкѫ-тѫ. 5) Съ силѫ принáждамь да врьви; карамь, тѣрамь, тъкамь, бутамь; сúлою заставлúть идтú. —мся, 1) *гл. възвр.* Падамь, поваляамся, катурямся, събарямся, урвамся, турькся; пáдать, рýхнуть, грóхнуться, опрокúдываться. 2) *гл. стр.* Бъвамь турнáтъ.

Тýркаше, *с. ср.* отъ **тýркамь** и **тýркамся**.

Тýркáница, *с ж.* Туркаше, тъканица, бутаница, хласканица. *Извѣралъ го со турканицѫ отъ одаѫ-тѫ на дворъ.*

Тýркачь, *с. м.* Дебело дрьво въ дуваръ за залостване врата; заворка, заворня, завръница, засовница, ключанка, кросно, лость, мъзгало, пиратъ, подрячь; **запúрка, задвúжка, засóвка.**

***Туркиджúя**, *с. м. Т.* Пѣснопоець, пѣснополець, пѣсноной; **пѣвéць, пѣсенникъ.**

Сиромахъ сумь, баръ юнакъ сумь,
На унеръ — унерджия,
На камена — башъ таванджия,
На пѣсни-тъ — туркиджия. *Пѣс.*

Туркъúнка, *с. ж.* Туркъиня.

Туркъúчя, *ум. ср.* отъ **туркъúня.**

Туркъúня, *с. ж* Жена, мома Турчинъ; **турчáнка.**

Рада войводу думаше:
Войводо, млада, войводо,
Девять сьмь годинъ сѣдѣла,
У тѣхъ тьминѫ тьминицѫ,
Още девять сѣдѣвамь,
Пакъ ти Туркъиня не ставамь. *Пѣс.*

Тýрлѭ, ишь, —лилъ, *гл. д.* Въ играчкѫ: *Атанасе, кусо прася, кой тя пасе? — Чичё Тасе. — Какъ ти вели? — Биши, биши, турли уши, барни круши!*

Тýрна, *с. ж* 1) Гъстъ дъмъ 2) Тумба, калабалъкъ; толпá. *Осдолѣ идѫть турна на Турци.*

Турнáкъ, *с. м.* Мъжско бъволче станало въ вторѫ-тѫ годинѫ.

Турнакъúня, *с. ж* Женско бъволче станало въ вторѫ-тѫ годинѫ.

Турнáче, *с. ср.* Малко бъволче още не годинясало; турня, малача.

Турнéне, *с. ср.* отъ **турнѭ.** Пущане, каденье.

Тýрнене, *с. ср.* отъ **тýрнѭся.** Ждрѣбене.

Турнéнце, *ум ср.* отъ **турня́.**

Турнѭ, ишь, —нúлъ, *гл. ср.* Дъмѫ, кадѫ, пущѫ, чядѫ, чюрлаѫ, чюрѫ; **дымúть.** —нѭся, *гл. възвр.* Дъмѫся, кадѫся, пущѫся, чядѫся, чюрлаѫся, чюрѫся; **дымúться, курúться.**

Тýрнѭся, ишся, —нúлася, *гл. об.* За кобълѫ, за бъволицѫ: раждамь турня; ждрѣбѫся.

Турня́, *с. ср.* 1) Малко-то на бъволица; турначя, малача. 2) Малкото на кобълѫ; ждрѣбя, жрѣбя; **жеребёнокъ, жеребя́.**

Тýрна, *с. ж.* 1) Рыба *Esox lurius*, щука; **щýка.** 2) Птица *Ardea grus*, жеравъ, жерабъ, жюрабъ; **журáвль.**

Тýрнувамь, *гл. уч.* отъ **тýрнѭ.**

Тýрнѭ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **тýргам** и **тýрѭмь.** Да турнѫ —нѫтый, *прич. стр.* Туренъй.

Тýрнѭ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **тýркамь** и отъ **тýрнѭ.** Да катурнѫ, да съборнѫ. —нѫтый, *прич. стр.* Катуренъй, съборенъй.

***Турпáнъ**, *с. м. Т.* 1) Тулпанъ, тулбенъ, тюлбенъ, тюрпанъ; **кисей.** 2) Тъпка крупа за гѫжва; тюрпанъ; **тюрбáнъ.**

Турпасъ, *с. м. (?) Како ся врьти турпасъ-тъ околѣ кѫщѫ-сѫ, тъй да ся вртишь и ты около неѣ.*

Тýрско цвѣтие. 1) Раст. *Iris germanica*, кривъ дѣдо, ливадарь, магарешка рупа, магарешкъ уши, монастирско цвѣтие, патета, перунига, перуника, пиронига, пеперуга, синя ружа, тѫженъ, тѫжнякъ, хурка; **касáтикъ, пѣтушóкъ.** 2) Раст. *Calendula officinalis*, голѣмо цвѣтие, девециповецъ, джунджюла, кроконъ, девянъ, невянъ; **неготкúй.** 3) Раст. *Spiraea Ulmaria*; **тавлúга болóтная, лабáзникъ, царúца луговáя.**

Тýрта, *с. ж.* Хлѣбъ безъ квасъ, прѣсенъ хлѣбъ; пита, погача, прѣсникъ. *Разкласавился като клисавѫ туртѫ. — Шигава турта*, хлѣбъ, мѣсенъ отъ брашно, отсѣто на засѣвкъ на сватбѫ; мажыть и съ медъ и го ядѫть засѣвница ти; шюпскú хлѣбъ, медяникъ.

Туртéнце, *ум. ср.* отъ **туртя́.** Туртичка

Тýртица и тýртичка, *ум. ж.* отъ **тýрта.** Туртя.

Туртулúца, *с. ж.* Птица *Columba turtur*, гръголица, грълавица, грълевица, грълеица, гугувтурка, гугутка, гугушина, гугушка, гугучка, гугущукъ, гургулица, гургуца, гургутка, гурловица, скумруци, туртурица; **гóрлица.**

Туртулúчка, *ум. ж.* отъ **туртулúца.** Туртуричка.

Туртурúца, *с. ж.* 1) Птица **туртулица.** 2) Накытъ тунтурици

Богъ да биеть русѫ Марѫ Бапкѫ-тѫ,
Ми си зеде фалдишь чешелъ,
Да си чешлать хубавѫ косѫ,

(а направить туртурици.
(а уплететь лѣсѫ на косѫ,
(а ѫ видять тръговчина,
(а хваклѫть зазѫбицѫ. *Пѣс.*

ри́чка, *ум. ж.* отъ **туртури́ца.**
, *ум. ср.* отъ **ту́рта.** Туртичка.
нджи́евъий, въ, ва, во, *пр. Т.* Жлъ-
овенъ, портокалевъ; **туруджийскъ**, **нджиавъ**, **турунджианъ**; **ора́нжевый.** *ундже́ва копри́на.*
джи́йскъий, ска, ско, *пр.* Турунджи-
й.
джа́въий, въ, ва, во, и
джа́нъий, нъ, на, но, *пр.* Турун-
въ.
нка, *с. ж. Т.* Дрво *Citrus Auran-*
и неговъ плодъ единъ видъ порто-
; нерандзъ; **помера́нецъ.**

А дѣвойче ѫджамиа,
Что ти расло у пазухѫ,
Аль сѫ дункъ иль турункъ,
Аль сѫ, добро, протокали? *Пѣс.*

анда́, *пр. неизм. Т.* Рано узрѣѫлъ, ий; труфа, труфанда; ра́нний, скоро-ый, новина́.
ли́ѫ, *с. м.* Който знае да говори до-Турскъ; който ѫма Турскъ навици. ѫ *Турчелиа Блъгаринъ.*
нджикъ, *с. м. Т.* Раст. *Papaver as,* турчя, в. **трамбу́ла.**
ние, *с. ср.* отъ **ту́рчѫ** и **ту́рчѫсѧ.**
нъ, ту́рци, *с. м.* 1) Народно назъва-на Османци-тъ и на всякой мухамеда ; **Ту́рокъ.** 2) Раст. *Tropaeolum ta-*
анджеръ, алтѫнка, джифирджифа, жъста
латина, латинчя, латифъ, лятина; **у́рцій, капуци́нъ.** — *Турчинъ вѣнѣма. На Турчинъ достлукъ-тъ е солѣно. Турчинъ и кучя все едно е. дѣй има Турчинъ приятель. Тур-и сѫ кучя вѣра. Турчинъ и Аджеъ едно лайно раздвоено. Да ся не ить Турци-ти, като го сврѣшимъ. ци-ти съ кола зайци ловять. Дѣка Турци, тамо и голъ Хасанъ. Дѣ сичкъ Турци голи, и азъ съмь. Ко-Турчинъ, кога чалма? Безъ врѣмя ъ отъ Турчинъ по́-лошь. Като нѣ-сокошкѫ, Турчину, и сврѫкѫ кавашь ци-тъ трахана, а Блъгари-ти ку-и сланина. Забогатѣе ли Тур-, женѫ зимѫ, а Блъгаринъ — кѫ-правя. Турчинъ не кадва баницѫ, Блъгаринъ не каде лайнца. Доръ каде Христианинъ ланца, Турчинъ каде халвѫ. Турци-ти за петсто-ъ години научихѫ да изкадѫть на илѫ-тѫ палджма, а Блъгари-ти за ъ години щѫть поглъкѫть камилѫ-тѫ съ самарѫ. Турци-ти съ силѫ, Гръци-ти съ книгѫ докарали сѫ ны до тови халъ.*
Ту́рчинъ-куку́рчинъ, *с. м.* Насѣкомо *Pyrrhocorus apterus,* френскъ *suisse.*
Ту́рчѫ, ишь, —чи́лъ, *гл. д.* Накарвамъ нѣкого отъ другъ народность и вѣрѫ да стане Турчинъ; **туре́чить, обращѫ́ть** въ **исла́мъ.** —**чѫсѧ,** *гл. възвр.* Ставамъ турчинъ; **туре́читься.**
Турчя, *с. ср.* 1) Малъкъ, младъ Турчинъ; **турче́некъ.** 2) Растение турченджикъ.
Турчи́ѫ, *с. събир.* отъ **Ту́рчинъ.**
***Турши́ѫа,** *с. ж. Т.* Трушиа.
Ту́рѫ, ишь,—рилъ (да **ту́рѫ**), *гл. д.* 1) Туркамъ. 2) Лѣѫ, поливамъ, съпвамъ, туривамъ; *Наотвади момата имъ туривать водѫ да ся измыкѫть.* 3) Лѣѫ, изливамъ, проливамъ, разливамъ, разсъпвамъ; **туривамъ; разлива́ть, вылива́ть, налива́ть, нализа́ть, проли́ва́ть, налива́ть.**

А невѣста умна и разумна,
Не ѫ изпи, ни чашѫ ѣ даде
Тукъ ѣ тури на земѫ суровѫ. *Пѣс.*

—**рѫсѧ,** 1) *гл. възвр.* Туркамся. 2) Лѣѫся, разливамся, изливамся, разливамся, проливамся, разсъпвамся, туривамся; **разлива́ться, вылива́ться, нализа́ться, проли́ва́ться.**

Коіа ми е звѣзда най-рано рапила?
— Таіа ми е звѣзда войводова слуга;
Како заслугала, така задрѣмала;
Кадѣ задрѣмала, тука ся турила,
Тука ся турила чашпа стребреница;
Кадѣ ся турило войводово вино,
Тамо изникнѫло дрѣво дафиново. *Пѣс.*

3) Крънѫся, скрѫвамся, чюпѫся, грухвамъ. *Турени сеть отъ емишъ годинѫ-вѫ дрьва-та,* грѣхнѫли сѫ отъ рожбѫ, щѫть ся скрѫпять. *Така вели до три пѫти, и въ годинѫ ке ся турѣло дрво-то отъ родъ.* 4) *гл. стр.* Бъвамъ туренъ; туривамся, туркамся. — *Туривамъ, турѫ сльзы,* проливамъ, роня сльзы, плача.—*Турѫ кръвь,* проливамъ кръвь, убивамъ; **проли́ва́ть** кровь.

А ей гиди хубава невѣсто,
Како рѫцѣ ѫ да не сѫ крѫпѫмъ,
Горкъ сльзъ какъ да не туривамъ? *Пѣс.*

Личбѫ личить млада Марковица:
Да слушѫйте Солунскъ граждани,
Овой хайта мощнѣ кабахатиіа:
Колко кръвье турилъ по друмовъ,
Колко недугави хайта не сторило,
Ке го носамъ право при султана! *Пѣс.*

Ту́рѫ, ишь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **ту́рнѫ** и **ту́ргнѫ.** Да туриѫ. —**ренъ**ый, *прич. стр.* Турѫтый.
Ту́рнѫ (**ту́рвамъ, да ту́рѫ** и да **ту́рнѫ,**

тýрнувамь), *гл. д.* Тургань: 1) Оставямь, поставямь, полагамь нѣйдѣ нѣчто да сѣди; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѫ; класть, полага́ть, ста́вить, помѣща́ть. *Тури го на полицѫ-тѫ. Турихъ го въ джеба си, въ пазухѫ-тѫ си;* я положи́лъ его́ въ карма́нъ, за па́зуху. *Тури гы едно до друго;* поста́вь ихъ одно́ по́длѣ друга́го. *Не го турай до печкѫ-тѫ.*

Денѣ го носѫ въ пазухѫ,
Вечеръ го турямь изглавье. *Пѣс.*

2) Пущамь едно нѣчто въ друго, та гы размѣсямь; гуждамь, клавамь, кладѫ; класть, приправля́ть, примѣшивать. *Турямь соль въ ястие-то;* класть соль въ ку́шанье. *Турила и малко мерудийкѫ за меризмѫ.* 3) Наряждамь, натъкнавамь, намѣщамь, поставямь; гуждамь, клавамь, кладѫ; ста́вить, поставля́ть. *Турихъ книгы-ты на полицѫ-тѫ, а друхы-ты въ ковчега. Турила свѣщь на свѣщника.* 4) Качвамь, поставямь на прѣстолъ, на чинъ; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѫ; ста́вить, поставля́ть, возводи́ть. *Турили го цари, войвода да бѫде.*

Мухы-ты съборъ събрали
И си кадии турнѫли,
Сейменъ още телюлъ. *Пѣс.*

5) Наряждамь, настанявамь, нагодявамь, натъкнавамь, намѣщамь, гуждамь, клавамь, ставѫ; приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, помѣща́ть, дава́ть занятіе. *Тури го на работѫ. Азъ съмь болень, та искамь тебе да турѫ на мое мѣсто.* 6) Слагамь, ставѫ, клавамь; набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть, ста́вить. *Софрѫ-тѫ турили и госте-то насѣдали. Турилъ имъ на софрѫ-тѫ плънѫ паницѫ череши.*

Краль-тъ тури да ядѫтъ, да пиѫтъ,
Да пиѫтъ за Секуловѫ душѫ. *Пѣс.*

7) Поставямь, настанявамь, курдисвамь ловкѫ за да ловѫ нѣчто; залагамь; ста́вить, разставля́ть (сѣть, ловушку, западню). *Турилъ капанъ за лисици.* 8) На игрѫ: оставямь, поставямь царъ или онова, на чтото играемъ; залагамь; ста́вить ста́вку въ игрѣ. *Не турай на червено, че на него не ти врьви.* 9) Обличамь, налагамь; вдѣва́ть, надѣва́ть. *Турямъ шапкѫ,* налагамь; накрыва́ться. *Зачто си турилъ новѫ-тѫ дрѣхѫ, не е днесь праздникъ?* 10) Накарвамь, натѣрвамь, надумвамь, надъхвамь, насѫсквамь, гуждамь, клавамь, ставѫ: заставля́ть, подстрека́ть, наўськивать. *Азъ го турихъ да му каже така. Тъ си го турилъ да му запали плѣвника.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Турямь себе-с
ренъ; тургамся, гуждамся,
рися ты на негово мѣсто
не е лесно. Това ся не
— *Турямь нѣкому буко*
желѣза; посади́ть кого́ въ
рямь нѣкого въ бѣдѫ, въ г
въвалямь, вкарвамь го въ б
докарвамь го въ бѣдѫ, въ
вать, вовлека́ть въ бѣду́,
грѣхъ. — *Турямь си в*
си, правѫ си вѣждѫ, вѣжд
ди́ть себѣ бро́ви, сурьми́ться
главѫ-тѫ въ торбѫ тѫ, г.
торбѫ, излагамся на бѣдѫ,
нѣчто; отва́живаться на
стра́хомъ сме́рти, лѣзть въ
тра́тить. — *Турямь грѣня,*
или запаленъ памукъ на
похлупямь съ грѣня, за да
и изопне кожѫ-тѫ, та да
лесть-та; наки́дывать горшо́
си грыжѫ за нѣчто, гры
жѫся, имамь грыжѫ за нѣ
забо́титься, имѣть попече́н
ся о чѣмъ. — *Турямь д*
гамь, размѣтамь новѫ дав
по́дать, обкла́дывать, обла
— *Турямь желѣза, тури*
желѣза, оковавамь го въ
му букаи, окачамь му, на
джиры; сажа́ть кого́ въ кан
кому́ цѣпи, оковывать, зак
вы. — *Турямь законъ,*
вямь законъ. *Законъ тур*
чювать; постановля́ютъ з
блюда́ютъ его́. — *Турямь*
давамь, крьщавамь му имя
наричамь го; дава́ть и́мя,
Турямь краи, прѣсичамь,
рамь, свръщамь нѣчто; по
Намыслилъ да тури краи
бтѫ — *Турямь нѣкому*
му кракъ, прѣпинамь го с
повалѫ; подставля́ть кому́ н
кого́, дать кому́ подно́жку,
плета́ть. — *Турнѫлъ си и*
въ капана, уловился и съ
капана, уловился, хванѫлся н
то. — *Турямь си нѣчто*
ми меракъ, в. по́-долу: *тур*
срьдце-то. — *Турихъ намѣ*
сторихъ намѣрение, намысли
намѣрился. — *Турямь*
на око, зпимамь го, имамь г
го, искамь да му направѫ
мн е турилъ на око. —
възъ нѣчто, врьгамь око

гамъ очи на него, ревне ми ся, та искамъ да го имамъ азъ; при ви́дѣ чего́ возъимѣть желáніе пріобрѣсть óное. — *Турямь ржкж на нѣчто*, гуждамъ ржкж на него, зинамъ го, забтисвамъ го; захва́тывать. *Не турай ржкж на чюждо нѣчто*, не барай чюждо нѣчто. — *Турямь на ржкж: а)* Турямъ нѣкого, нѣчто подъ моѣ власть, накарвамъ го да ми отина по волѣ-тѣ, отъ мене да ся пъита; подгиба́ть подъ но́готь. *б)* Зимамъ нѣчто за мое, присвоявамъ, посвоявамъ, засвоявамъ, усвоявамъ, обсебявамъ; осво́ивать, присво́ивать, отжи́ливать. *Турилъ на́ ржкж паричкытъ и́;* де́нежки ей къ рукáмъ прибрáлъ. — *Тури му ржцѣ-тъ подъ камъкъ*, връ за му ржцѣ-тъ, направи го да не може да си гледа работѣ-тѣ. *Турилъ си ржцѣ-тъ подъ камъкъ*, затворилъ си паръ-тъ въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. — *Турямь нѣчто на рядъ, на пѫть*, наряждамъ го, нагласявамъ го да врьви, да ся врьши; приводи́ть въ поря́докъ, въ дѣйствіе. — *Турямь на смѣткж*, хващамъ на смѣткѣ, прихващамъ, броѣ, смѣтамъ; счита́ть, ста́вить въ счётъ. — *Турямь нѣчто на странж*, гуждамъ на странѣ, оставямъ го, за да ся намѣри, когато потрѣбва; откла́дывать, сберега́ть. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главѣ-тѣ, което мя прави да му мъслѣ, да ся грижѣ мълчаливо, турямъ си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мераклисвамся; нести́. на се́рдце. *Не си го турай на срьдце, че щешь ся разболѣешь.* — *Турямь станъ*, поставямъ, настанявамъ, курдисвамъ станъ да тъкѣ. — *Турямь темелъ, основж*, подкачамъ да врьшѣ, да правѣ, да градѣ нѣчто; полага́ть основа́ніе.

Сакалъ краль-тъ манастиръ да градить,
Ималъ краль-тъ до три кулъ хазно,
Темелъ ке турить само отъ сребро,
А покровъ-тъ отъ жежко злато. *Пѣс.*

— *Турямь въ тьмницж*, затварямъ; сажа́ть въ темни́цу. — *Турямь си нѣчто на ума*, влизж ми нѣчто въ главѣ-тѣ, мъслѣ, че . . ., наумявамъ си; вообрази́ть себѣ, что . . . — *Турямь юздж на конь*, заузвамъ, заюздвамъ, обуздвамъ, обюздвамъ, обуздавамъ; взну́здывать, обу́здывать, мундшту́чить. — *Турямь по́-горѣ, по́-высоко*, качвамъ, повдигамъ. *Турямь по́-долу, по́-низко*, свалямъ, понизявамъ. — *Турямся на чело*, ставамъ водитель, главенъ на нѣчто. — *Въ чюждж гостбж соль не турай. Турка чюждо просо въ нашѣ-тѣ пченицж. Турка масло на огънж. Турилъ рышето на очи-тъ си, да го не е срамъ. Който върува съницата, той турка разума си на облаците. Не турай срьпъ на чюждж нивж. Дѣто скрыца врата, прьстъ не турай. Който има ловѣ, да си тури и пждарь. Грънчарь-тъ знае, отдѣ да тури ухо на гръня-то. Дай ми грошь, да си купѣ кисиѣ, да си турямь пары-тъ. Баба е като улиѣ: каквото и́ туришь, все вима. Добръ день въ джебъ ся не турка. Катанецъ ся турка ва вържѣ.*

Тýрянье, *с. ср.* отъ **тýрямь** и **тýрямся**. Турганье.

Тýтавъй, въ, ва, во, *пр* Който не умѣе нищо да врьши, нищо и никакъвъ; мухлѣ, пипка, туткунъ, пипавъй, пипкавъй, пипнивъй, туталивъй, тутулявъй, потипливъй, свигъй, сгънатъй. *Тутаво дѣвойчя, другѣ работѣ не хваща.* —**во**, *нар.* Пипаво, пипкаво, пипниво, потипливо, тутулаво, туталиво. *Бара тутаво.*

Тýтакси, *нар.* 1) Тоя-си часъ, вчасъ, завчасъ, навчасъ, веднага, изведнажъ, еднагъ; тотчáсъ, сейчасъ. 2) Тврьдѣ скоро, завчасъ, навчасъ, чабуджакъ; вдругъ, мáхомъ.

Тутали́въй, въ, ва, во, *пр.* 1) Тутавъй. 2) Смахнатъй, дрьпнатъй. —**во**, *нар.* 1) Тутаво. 2) Смахнато, дрьпнато.

Тýтамь, *гл. д.* Правѣ нѣчто какъ да е; туткамь. —**мся**, *гл. възвр.* Мѣчѣся да врьпѣ нѣчто, что не ми спори; туткамся.

Тýтанье, *с. ср.* отъ **тýтамь** и **тýтамся**. Туткание.

Тýтенка, *с ж.* Раст. *Papaver rhoeas*, турченджикъ, турчя, в. **трамбýла**.

Прошетала Ана конъ Бътолскѣ странѣ,
Конъ Бътолскѣ странѣ, конъ Прилѣпскѣ земьѣ,
Да ми барать Ана едно лудо младо,
Едно кабанджийчя, едно башъ терзийчя:
Да ѣ кроить Анѣ отъ тутенкѣ кафтанъ,
Да ѣ кладить Анѣ бѣлъ трандафелъ астаръ
Да ѣ кладить Анѣ карафилъ капаци,
Карафилъ капаци, зѣмбаци шеритъ,
Зимбили илици, черешнъ пятлици
Аргафанъ синджефи, пешовъ шибои! *Пѣс.*

Туткáлець, *ум м.* отъ **туткáлъ**. Малко туткалъ.

***Туткáлъ**, *с. м. Т.* Изваръ отъ копъита, рога, кожѣ и кости, съ който лѣпять едно нѣчто съ друго; клей, липничь; клей. *Залѣпено като съ туткалъ*, много здраво.

Тýткамь, *гл. д.* Тутамь. *Туткали, пустили, день два нищо не направили.* —**мся**, *гл. възвр.* Мамся, размайвамся съ нѣчто да го направѣ; тутамся, тутѣ, пипамь, барамь тутаво.

тýрнувамь), *гл. д.* Тургамь: 1) Оставямь, поставямь, полагамь нѣйдѣ нѣчто да сѣди; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѫ; класть, полага́ть, ста́вить, помѣща́ть. *Тури го на полицѫ-тѫ. Турихъ го въ джеба си, въ пазухѫ-тѫ си;* я положи́лъ его́ въ карма́нъ, за па́зуху. *Тури гы едно до друго;* поста́вь их одно́ по́длѣ друга́го. *Не го турай до печкѫ-тѫ.*

Денѣ го носѫ въ пазухѫ,
Вечеръ го турямь изглавѣ. *Пѣс.*

2) Пущамь едно нѣчто въ друго, та гы размѣсямь; гуждамь, клавамь, кладѫ; класть, приправля́ть, примѣшивать. *Турямь соль въ ястие-то;* класть соль въ ку́шанье. *Турила и малко мерудийкѫ за мериѫ.* 3) Наряждамь, натъкмявамь, намѣщамь, поставямь; гуждамь, клавамь, кладѫ; ста́вить, поставля́ть. *Турихъ книгы-ты на полицѫ-тѫ, а друхы-ты въ ковчега. Турила свѣщь на свѣщника.* 4) Качвамь, поставямь на прѣстолъ, на чинъ; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѫ; ста́вить, поставля́ть, возводи́ть. *Турили го царь, воѣвода да бѫде.*

Мухъ-тъ съборъ събрали
И си кадии турнѫли,
Сейменъ ощe телюлъ. *Пѣс.*

5) Наряждамь, настанявамь, нагодявамь, натъкмявамь, намѣщамь, гуждамь, клавамь, ставѫ; приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, помѣща́ть, дава́ть заня́тіе. *Турили го на работѫ. Азъ съмь боленъ, та искамь тебе да турѫ на мое мѣсто.* 6) Слагамь, ставѫ, клавамь; набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть, ста́вить. *Собрѫ-тѫ турили и гостѥ-то насѣдали. Турилъ имъ на собрѫ-тѫ плънѫ паницѫ череши.*

Краль-тъ тури да ядатъ, да пиятъ,
Да пиятъ зъ Сѣкуловѫ душьх. *Пѣс.*

7) Поставямь, настанявамь, курдисвамь ловкѫ за да ловѧ нѣчто; залагамь; ста́вить, разставля́ть (сѣть, лову́шку, западню́). *Турилъ капанъ за лисицѫ.* 8) На игрѫ: оставямь, поставямь царъ или онова, на чтото играемъ; залагамь; ста́вить ста́вку въ игрѣ. *Не турнй на червено, че на него не ти врьви.* 9) Обличамь, налагамь; вадѣва́ть, надѣва́ть. *Турямъ шапкѫ,* налагамь; накрыва́ться. *Зачто си турилъ новѫ-тѫ дрѣхѫ, не е днесь праздникъ?* 10) Накарвамь, натѣрвамь, надумявамь, надъхвамь, насѫсквамь, гуждамь, клавамь, ставѫ: заставля́ть, подстрека́ть, наусъкивать. *Азъ го турихъ да му каже така. Ты си го турилъ да му запали плѣвника.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Турямь себе-си, бъявамь туренъ; тургамся, гуждамся, клавамся. *Турися ты на негово мѣсто, та вишь, че не е лесно. Това ся не тура тако.* — *Турямь нѣкому букаи,* турямь му желѣза; посади́ть кого́ въ кандалы́.—*Турямь нѣкого въ бѣдѫ, въ грѣхъ,* гуждамь, въвалямь, вкарвамь го въ бѣдѫ, въ грѣхъ, докарвамь го въ бѣдѫ, въ грѣхъ; вваля́вать, вовлека́ть въ бѣду́, наводи́ть на грѣхъ. — *Турямь си вѣждьі,* гуждамь си, правѫ си вѣждьі, вѣждосвамся; наводи́ть себѣ бро́ви, сурьми́ться.—*Турямь си главѫ-тѫ въ торбѫ-тѫ,* глава-та ми е въ торбѫ, излагамся на бѣдѫ, за да сврьша нѣчто; отва́живаться на что ли́бо подъ стра́хомъ сме́рти, лѣать въ пе́тлю, го́рьо тра́тить.—*Турямь грѣня,* запаленѫ свѣщь или запаленъ памукъ на корема нѣкому похлупямь съ грѣня, за да му свие пари изопне кожь-тѫ, та да му прѣпине болесть-та; наки́дывать горшо́къ. — *Турямь си грыжѫ за нѣчто,* грыжа ми е, грыжься, имамь грыжѫ за нѣчто, мыслѫ му, забо́титься, имѣть попече́ніе, беспоко́иться о чёмъ. — *Турямь данькъ,* разврягамь, размѣтамь новѫ давань; налага́ть по́дать, обкла́дывать, облага́ть по́датью. — *Турямь желѣза, турямь нѣкого въ желѣза,* оковавамь го въ оковы, турямь му букаи, окачамь му, налагамь му синджиры; сажа́ть кого́ въ кандалы́, налага́ть кому́ цѣпи, око́вывать, заключа́ть въ око́вы. — *Турямь законъ,* гуждамь, поставямь законъ. *Законъ турять, па не го чювать;* постановля́ютъ зако́нъ и не соблюда́ютъ его́. — *Турямь име,* гуждамь, давамь, крьщавамь му имя, отричамь го, наричамь го; дава́ть и́мя, навыва́ть. — *Турямь край,* прѣсичамь, отсичамь, спирамь, сврьщамь нѣчто; полага́ть поне́ць. *Намыслилъ да тури край на тѫжь работѫ.* — *Турямь нѣкому кракъ,* удрямь му кракъ, прѣпинамь го съ краѫ, да го повалѫ; подставля́ть кому́ но́гу, подшиба́ть кого́, дать кому́ подно́жку, запина́ть, подплета́ть. — *Турнѫлъ си и два-та крака въ капана,* уловился и съ два та крака въ капана, уловился, хванѫлся наздраво въ нѣто. — *Турямь си нѣчто меракъ,* хваща мя меракъ, в. по́-долу: *туряль си го на срьдце-то.* — *Турихъ намѣрение,* гудихъ, сторихъ намѣрение, намыслилъ сьнь; я вснамѣрился. — *Турямь нѣкого, нѣчто на око,* зимамь го, имамь го на око, гоня го, искамь да му направя зло. *Отовзи мя е турилъ на око.* — *Турямь око възъ нѣчто,* врьгамь око възъ него, вр-

гамь очи на него, ревне ми ся, та искамь да го имамь азъ; при ви́дѣ чего́ возъимѣть желáніе пріобрѣсть óное. — *Турямь ржкж на нѣчто*, гуждамь ржкж на него, зимамь го, забтисвамь го; захва́тывать. *Не турай ржкж на чюждо нѣчто*, не барай чюждо нѣчто. — *Турямь на ржкж: а)* Турямь нѣкого, нѣчто подъ моѭ власть, накарвамь го да ми отива по волѭ-тѫ, отъ мене да ся пѫта; подгиба́ть подъ но́готь. *б)* Зимамь нѣчто за мое, присвоявамь, посвоявамь, засвоявамь, усвоявамь, обсебявамь; осво́ивать, присво́ивать, отжи́ливать. *Турилъ на́ ржкж паричкы-ты и́; де́нежки еѧ* къ рукáмъ прибрáлъ. — *Тури му ржцѣ-ты* подъ *камыкъ*, врьза му ржцѣ-ты, направи го да не може да си гледа работѫ-тѫ. *Турилъ си ржцѣ-ты подъ камыкъ*, затворилъ си пары-ты въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. — *Турямь нѣчто на рядъ, на пѫть*, наряждамь го, нагласявамь го да врьви, да ся врьши; приводи́ть въ поря́докъ, въ дѣйствіе. — *Турямь на смѣткжж*, хващамь на смѣткѫ, прихващамь, броѭ, смѣтамь; счита́ть, ста́вить въ счётъ. — *Турямь нѣчто на странѫ*, гуждамь на странѫ, оставямь го, за да ся намѣри, когато потрѣбва; откла́дывать, сберега́ть. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, което мя прави да му мыслѭ, да ся грыжѫ млъчаливо, турямь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мераклисвамся; нести́ на се́рдце. *Не си го турай на срьдце, че щешь ся разболѣешь.* — *Турямь станъ*, поставямь, настанявамь, курдисвамь станъ да тъкѫ. — *Турямь темелъ, основжж*, подкачямь да врьшѫ, да правѫ, да градѫ нѣчто; полага́ть основáніе.

Сакалъ краль-тъ манастиръ да градить,
Ималъ краль-тъ до три кулъі хазно,
Темелъ ке турить само отъ сребро,
А покровъ-тъ отъ жежко злато. *Пѣс.*

— *Турямь въ тьмницѫ*, затварямь; сажа́ть въ темни́цу. — *Турямь си нѣчто на ума*, влизѫ ми нѣчто въ главѫ-тѫ, мыслѭ, че . . ., наумявамь си; вообрази́ть себѣ, что . . . — *Турямь юздж на конь*, заюздвамь, заюздявамь, обуздвамь, обюздвамь, обуздавамь; взну́здывать, обу́здывать, мундшту́чить. — *Турямь по́-горѣ, по́-высоко*, качвамь, повдигамь. *Турямь по́-долу, по́-низко*, свалямь, понизявамь. — *Турямся на чело*, ставамь водитель, главенъ на нѣчто. — *Въ чюждж гостбж соль не турай. Турка чюждо просо въ нашѫ-тѫ пченицѫ. Турка масло на огънѫ. Турилъ рышето на очи-ты си, да го не е срамъ. Който вѣрува сънищата, той турка разума си на облациты. Не турай срьпъ на чюждж нивж. Дѣто скрыца врата, прьстъ не турай. Който има ловѣ, да си тури и пждарь. Грънчарь-тъ знае, отдѣ да тури ухо на гръня-то. Дай ми грошь, да си купѫ кисиѭ, да си турямь пары-ты. Баба е като улиѭ: каквото и́ туришь, все зима. Добръ день въ джебъ ся не турка. Катанецъ ся турка за вѣржж.*

Тýрянье, *с. ср.* отъ **тýрямь** и **тýрямся**. Турганье.

Тýтавъый, въ, ва, во, *пр* Който не умѣе нищо да врьши, нищо и никакъвъ; мухлѐ, пипка, туткунъ, пипавъый, пипкавъый, пипнивъый, туталивъый, тутулявъый, потишливъый, свигъый, сгънѫтый. *Тутаво дѣвойчя, другж работѫ не хваща.* —**во**, *нар.* Пипаво, пипкаво, пипниво, потишливо, тутулявo, туталиво. *Бара тутаво.*

Тýтакси, *нар.* 1) Тоя-си чясъ, вчясъ, завчясъ, навчясъ, веднѫга, изведнѫжъ, еднѫгъ; тотчáсъ, сейчасъ. 2) Тврьдѣ скоро, завчясъ, навчясъ, чабуджакъ; вдругъ, мáхомъ.

Туталúвъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Тутавъый. 2) Смахнѫтый, дрьпнѫтый. —**во**, *нар.* 1) Тутаво. 2) Смахнѫто, дрьпнѫто.

Тýтамь, *гл. д.* Правѫ нѣчто какъ да е; туткамь. —**мся**, *гл. възвр.* Мѫчѫся да врьшѫ нѣчто, что не ми спори; туткамся.

Тýтанье, *с. ср.* отъ **тýтамь** и **тýтамся**. Туткаше.

Тýтенка, *с ж.* Раст. *Papaver rhoeas*, турченджикъ, турчя, в. **трамбýла**.

Прошетала Ѭна конъ Бътолскѫ странѫ,
Конъ Бътолскѫ странѫ, конъ Прилѣпскѫ земѭ,
Да ми барать Ѭна едно лудо младо,
Едно кабанджийчя, едно башь терзийчя:
Да ѣ кроить Ѭнѣ отъ тутенкѫ кафтанъ,
Да ѣ кладить Ѭнѣ бѣлъ трандафелъ астаръ
Да ѣ кладить Ѭнѣ карафилъ капаци,
Карафилъ капаци, кѫмбаци шеритъ,
Зимбили илици, черешнъ пятлици
Аргафанъ синджефи, пешовъ пишбон! *Пѣс.*

Туткáлець, *ум м.* отъ **туткáлъ**. Малко туткалъ.

***Туткáлъ**, *с. м. Т.* Изваръ отъ копъита, рога, кожѭ и кости, съ който лѣпять едно нѣчто съ друго; клѣй, липничь; клей. *Залѣпено като съ туткалъ*, много здраво.

Тýткамь, *гл. д.* Тутамь. *Туткали, пустили, день два нищо не направили.* —**мся**, *гл. възвр.* Мыкся, размайвамся съ нѣчто да го направѭ; тутамся, тутѫ, пипамь, барамь тутаво.

тури́вамъ), *гл. д.* Тургамъ: 1) Оставямъ, поставямъ, полагамъ нѣйдѣ нѣчто да сѣди; гуждамъ, клавамъ, кладѫ, ставѫ; класть, полага́ть, ста́вить, помѣща́ть. *Тури го на полицѫ-тѫ. Турихъ го въ джеба си, въ пазухѫ-тѫ си;* я положи́лъ его́ въ карма́нъ, за па́зуху. *Тури гы едно до друго;* поста́вь ихъ одно́ по́длѣ друга́го. *Не го турай до печкѫ-тѫ.*

Денѣ го носѫ въ пазухѫ,
Вечеръ го турямъ изглавье. *Пѣс.*

2) Пущамъ едно нѣчто въ друго, та гы размѣсвамъ; гуждамъ, клавамъ, кладѫ; класть, приправля́ть, примѣшивать. *Турямъ соль въ ястие-то;* класть соль въ ку́шанье. *Турила и малко мерудийкѫ за мериѫ-тѫ.* 3) Наряждамъ, натъкмявамъ, намѣщамъ, поставямъ; гуждамъ, клавамъ, кладѫ; ста́вить, поставля́ть. *Турихъ книгыты на полицѫ-тѫ, а друхы-ты въ ковчега. Турила свѣщь на свѣщника.* 4) Качвамъ, поставямъ на прѣстолъ, на чинъ; гуждамъ, клавамъ, кладѫ, ставѫ; ста́вить, поставля́ть, возводи́ть. *Турили го царь, войвода да бѫде.*

Мухъы-ты съборъ събрали
И си кадии турнѫли,
Сейменъы още телалъы. *Пѣс.*

5) Наряждамъ, настанявамъ, нагодявамъ, натъкмявамъ, намѣщамъ, гуждамъ, клавамъ, ставѫ; приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, помѣща́ть, дава́ть занятіе. *Турили го на работѫ. Азъ съмъ болень, та искамъ тебе да турѫ на мое мѣсто.* 6) Слагамъ, ставѫ, клавамъ; набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть, ста́вить. *Собрѫ-тѫ турили и гостѫ-то насѣдали. Турилъ имъ на собрѫ-тѫ плънѫ паницѫ череши.*

Краль-ть тури да ядатъ, да пиятъ,
Да пиятъ за Секулова душъ. *Пѣс.*

7) Поставямъ, настанявамъ, курдисвамъ ловкѫ за да ловѫ нѣчто; залагамъ; ста́вить, разставля́ть (сѣть, ловушку, западню). *Турилъ капанъ за лисици.* 8) На игрѫ: оставямъ, поставямъ царъ или онова, на чтото играемъ; залагамъ; ста́вить ста́вку въ игрѣ. *Не турай на червено, че на него не ти врьви.* 9) Обличамъ, налагамъ; вадѣва́ть, надѣва́ть. *Турямъ шапкѫ,* налагамъ; накрыва́ться. *Зачто си турилъ новѫ-тѫ дрѣхѫ, не е днесь праздникъ?* 10) Накарвамъ, натѣрвамъ, надумявамъ, надъхвамъ, насѫсквамъ, гуждамъ, клавамъ, ставѫ: заставля́ть, подстрека́ть, наущкивать. *Азъ го турихъ да му каже така. Ты си го турилъ да му запали плѣвника.* —мси, *гл. взвр.* и *стр.* Турямъ себе-си, бъявамъ туренъ; тургамся, гуждамся, клавамся. *Турися ты на негово мѣсто, та вижъ, че не е лесно. Това ся не турна така.* — *Турямъ нѣкому букаи,* турямъ му желѣза; посади́ть кого́ въ кандали́.—*Турямъ нѣкого въ бѣдѫ, въ грѣхъ,* гуждамъ, въвлякамъ, вкарвамъ го въ бѣдѫ, въ грѣхъ, докарвамъ го въ бѣдѫ, въ грѣхъ; вмѣня́вать, вовлека́ть въ бѣду́, наводи́ть на грѣхъ. — *Турямъ си вѣжды,* гуждамъ си, правѫ си вѣжды, вѣждосвамся; наводи́ть себѣ бро́ви, сурьми́ться.—*Турямъ си главѫ-тѫ въ торбѫ-тѫ,* глава-та ми е въ торбѫ, излагамся на бѣдѫ, за да сврьна нѣчто; отва́живаться на что ли́бо водъ стра́хомъ сме́рти, лѣзть въ пе́тлю, го́рю тра́тить.—*Турямъ грѣня,* запаленѫ свѣщь или запаленъ памукъ на корема нѣкому похлупямъ съ грѣня, за да му свие цаи и изопне кожѫ-тѫ, та да му прѣминне болесть-та; наки́дывать горшо́къ. — *Турямъ си грыжѫ за нѣчто,* грыжа ми е, грыжыся, имамъ грыжѫ за нѣчто, мыслѫ му, забо́титься, имѣть попече́ніе, беспоко́ится о чёмъ. — *Турямъ данъкъ,* разврягамъ, размѣтамъ новѫ давань; налага́ть по́дать, обкла́дывать, облага́ть по́датью. — *Турямъ желѣза, турямъ нѣкого въ желѣза,* оковавамъ го въ оковы, турямъ му букаи, окачамъ му, налагамъ му синджиры; сажа́ть кого́ въ кандали́, налага́ть кому́ цѣпи, око́вывать, заключа́ть въ око́вы. — *Турямъ законъ,* гуждамъ, поставямъ законъ. *Законъ турятъ, па не го чювать;* постановля́ютъ зако́нъ и не соблюда́ютъ его́. — *Турямъ име,* гуждамъ, давамъ, крьщавамъ му име, отричамъ го, наричамъ го; дава́ть и́мя, называ́ть. — *Турямъ край,* прѣсичамъ, отсичамъ, спирамъ, сврьщамъ нѣчто; полага́ть коне́цъ. *Намыслилъ да тури край на тѫи работѫ* — *Турямъ нѣкому кракъ,* удрямъ му кракъ, прѣпинамъ го съ краѫ, да го повалѫ; подставля́ть кому́ но́гу, подши́бить кого́, дать кому́ подно́жку, запина́ть, заплета́ть. — *Турнѫлъ си и два-та крака въ капана,* уловился и съ два та крака въ капана, уловился, хванѫлся наздраво въ нѣто. — *Турямъ си нѣчто мераѫ,* хващамъ мераѫ, в. по-долу: *туряамъ си го на срьдце-то.* — *Турихъ намѣрение,* гудихъ, сторихъ намѣрение, напысли́лъ съмъ; я вснамѣрился. — *Турямъ нѣкого, нѣчто на око,* зимамъ го, имамъ го на око, гоня го, искамъ да му направѫ зло. *Стоянъ ми е турилъ на око.* — *Турямъ око въ нѣчто,* врьгамъ око въ него, вр-

гамь очи на него, ревне ми ся, та искамь да го имамь азъ; при ви́дѣ чего́ возъимѣть желáніе пріобрѣсть óное. — *Турѧмь рѫкѫ на нѣчто*, гуждамь рѫкѫ на него, зимамь го, забтисвамь го; захва́тывать. *Не турѧй рѫкѫ на чюждо нѣчто*, не барай чюждо нѣчто. — *Турѧмь на рѫкѫ: а)* Турѧмь нѣкого, нѣчто подъ моѫ власть, накарвамь го да ми отина по волѫ-тѫ, отъ мене да ся пъита; подгиба́ть подъ но́готь. *б)* Зимамь нѣчто за мое, присвоявамь, посвоявамь, засвоявамь, усвоявамь, обсебявамь; осво́ивать, присво́ивать, отжéливать. *Турилъ на́ рѫкѫ паричкы-ты и́; де́нежки еѧ* къ рука́мъ прибра́лъ. — *Тури му рѫцѣ-ты подъ камыкъ*, врѣ за му рѫцѣ-ты, направи го да не може да си гледа работѫ-тѫ. *Турилъ си рѫцѣ-ты подъ камыкъ*, затворилъ си пары-ты въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. — *Турѧмь нѣчто на рядъ, на пѫть*, наряждамь го, нагласявамь го да врѣви, да ся врѣши; приводи́ть въ поря́докъ, въ дѣйствіе. — *Турѧмь на смѣткѫ*, хващамь на смѣткѫ, прихващамь, броѫ, смѣтамь; счита́ть, ста́вить въ счётъ. — *Турѧмь нѣчто на страня*, гуждамь на страня, оставямь го, за да ся намѣри, когато потрѣбва; откла́дывать, сберега́ть. — *Турѧмь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, което ми прави да му мыслѫ, да ся грыжѫ млъчаливо, турѧмь си нѣчто меракъ, хваща ми нѣчто меракъ, мераклидисвамся; нести́. на се́рдце. *Не си го турѧй на срьдце, че щешь ся разболѣешь.* — *Турѧмь станъ*, поставямь, настанявамь, курдисвамь станъ да тъкѫ. — *Турѧмь темелъ, основѫ*, подкачямь да врѣшѫ, да правѫ, да градѫ нѣчто; полага́ть основа́ніе.

Сакалъ краль-тъ манастиръ да градить,
Ималъ краль-тъ до три кулъі хазно,
Темелъ ке турить само отъ сребро,
А покровъ-тъ отъ жежко злато. *Пѣс.*

— *Турѧмь въ тьмницѫ*, затварямь; сажа́ть въ темни́цу. — *Турѧмь си нѣчто на ума*, влизѫ ми нѣчто въ главѫ-тѫ, мыслѫ, че . . ., наумявамь си; вообрази́ть себѣ, что . . . — *Турѧмь юздѫ на конь*, заузвамь, заюздвамь, обуздвамь, обюздвамь, обуздавамь; взну́здывать, обу́здывать, мундшту́чить. — *Турѧмь по́-горѣ, по́-высоко*, качвамь, повдигамь. *Турѧмь по́-долу, по́-низко*, свалямь, понизявамь. — *Турѧмся на чело*, ставамь водитель, главенъ на нѣчто. — *Въ чюждѫ гостбѫ соль не турѧй. Турѧ чюждо просо въ нашѫ-тѫ пшеницѫ. Турѧ масло на огъня. Турилъ рѣшето на очи-тѣ си, да го не е срамъ. Който вѣрува сѣницата, той турѧ разума си на облаците. Не турѧй срѣпъ на чюждѫ нивѫ. Дѣто скрѣща врата, прѣстъ не турѧй. Който има ловѣ, да си тури и пждарь. Грънчарь-тъ знае, отдѣ да тури ухо на грънча-то. Дай ми грошь, да си купѫ кисиѫ, да си турямь пары-ты. Баба е като улиѫ: каквото и́ туришь, все зима. Добръ день въ джебъ ся не турѧ. Катанецъ ся турѧ за вѣрѫ.*

Тýрѧнѣе, *с. ср.* отъ **тýрѧмь** и **тýрѧмся**. Турганѣе.

Тýтавъій, въ, ва, во, *пр* Който не умѣе нищо да врѣши, нищо и никакъвъ; нухлѣ, пипка, туткунъ, пипавъій, пипкавъій, пипнивъій, туталивъій, тутулявъій, потишливъій, свигъій, сгънатъій. *Тутаво дѣвойчя, другѫ работѫ не хваща.* —**во**, *нар.* Пипаво, пипкаво, пипниво, потишлево, тутулявo, туталиво. *Бара тутаво.*

Тýтакси, *нар.* 1) Тоя си часъ, вчасъ, завчасъ, навчасъ, веднага, изведнажъ, еднагъ; тотча́съ, сейчасъ. 2) Тврдѣ скоро, завчасъ, навчасъ, чабуджакъ; вдругъ, ма́хомъ.

Туталúвъій, въ, ва, во, *пр.* 1) Тутавъій. 2) Смахнатъій, дрѣпнатъій. —**во**, *нар.* 1) Тутаво. 2) Смахнато, дрѣпнато.

Тýтамь, *гл. д.* Правѫ нѣчто какъ да е; тýткамь. —**мся**, *гл. възвр.* Мамъся да врѣпнѫ нѣчто, что не ми спори; тýткамся.

Тýтанѣе, *с. ср.* отъ **тýтамь** и **тýтамся**. Тýтканѣе.

Тýтенка, *с ж.* Раст. *Papaver rhoeas*, турченджикъ, турчя, в. **трамбýла**.

Прошетала Ана конъ Бътолскѫ страня,
Конъ Бътолскѫ страня, конъ Прилѣпскѫ земьѫ,
Да ми барать Ана едно лудо младо,
Едно кабанджийчя, едно башъ терзийчя:
Да ѣ кроить Анѣ отъ тутенѫ кафтанъ,
Да ѣ кладить Анѣ бѣлъ трандафелъ астаръ
Да ѣ кладить Анѣ карафилъ капаци,
Карафилъ капаци, алмбаци шерити,
Зимбили илици, черешнъі пятлици
Аргафанъ синджефи, пешовъі шибои! *Пѣс.*

Туткáлець, *ум м.* отъ **туткáлъ**. Малко туткалъ.

***Туткáлъ**, *с. м. Т.* Изваръ отъ копъита, рога, кожѫ и кости, съ който лѣпять едно нѣчто съ друго; клѣй, липничъ; клей. *Залѣпено като съ туткалъ*, много здраво.

Тýткамь, *гл. д.* Тутамь. *Туткали, пустили, день два нищо не направили.* —**мся**, *гл. възвр.* Мамъся, размайвамся съ нѣчто да го направѫ; тутамся, тутяѫ, пипамь, барамь тутаво.

Тýткание, *с. ср.* отъ **тýткамь** и **тýткамся.** Тутаие, тутнатіе.

Туткýнъ, *пр. неизм.* 1) Ничто и никакъвъ човѣкъ, тутавъ; мухлё, мухла, пишка; **нéитюхъ, пень, блухъ, плюгáвецъ.** 2) Който не умѣе ничто да врьши, комуто не иде отржкъ да направи нѣчто; **уядный, уятый, тажкый; кóпоткій, нелóвкій, непровóрный.**

Тýтманикъ, *с. м.* Хлѣбъ настие мѣсенъ съ масло и сърене и печенъ въ тепсиж; баница, мазникъ, млинъ, плакеда; **родъ пирогá.** *Кога има масло и брашно, и моя баба може да мѣси тутманикъ. Тряска болесть ли е, овчарь либя ли е, тутманикъ гостба ли е? Что ври-кыпи подъ земьж?* Гат. — Тутманикъ.

Тýтманичя, *ум. ср.* отъ **тýтманикъ.**

Тýтнатіе, *с. ср.* отъ **тýтнж** и **тýтнжся.** Туткание.

Тутнж, ешь,—налъ, *гл. д.* и **—нжся,** *гл. възвр.* Работж, шюшнж нѣчто едвамь, едвамь; тутамь, тутамся, туткамь, туткамся, пипамь, пипнж; **копошúть.**

Тýтость, *с. ж.* Въ изречение: *кждѣ баше за хубость, сега и за тутость.*

Тутýкъ, *пр. неизм. Тутукъ конь,* който чисто ся съпина.

Тýтулиа, *с. ж.* Цѣва, цѣвь, цѣвка, масуръ; **цѣвка.**

Тутýлявый, въ, ва, во, *пр.* Тутавый.

Тутýнáрка, *с. ж.* 1) Оголено стьбло отъ тютюнъ. 2) Сухъ высокъ човѣкъ. *Тутунарко нѣкога! Прилѣпскы-ты момы вси-ты тутунаркы.*

Тутунешка, *с. ж.* Ороненъ кочанъ царевица, в. **тýвка** въ 1 то знаменование.

На рамо носи тънкж-нж пушкж,
Тънкж-нж пушкж царевковинж,
За поясъ носи чифте пищолы,
Чифте пищолы хемъ тутунешкы. *Пѣс.*

Тутунúга, *с. ж.* Раст. *Viburnum lantana,* калина; **гордъ, гордóвина.**

Тутýнчёкъ, *ум. м.* Тютюнецъ.

***Тутýнъ,** *с. м. Т.* Тютюнъ.

Тутýнъ, *пр. неизм.* Който ся призира, взира на всичко; призрака; **копотýнъ, копотýнья.**

Тýтурка, *с. ж.* Свита книга на фунии за турнание въ нежъ соль, пинерь и др. т., кога ся купувать на малко. *Да даде Господь со тутуркж да му събирать по чаршиjж!*

***Тýфа,** *с. ж.* Сноичя, вързоичя, вязка лукъ, кромидъ. *Една туфа лукъ.*

Туфекчúя, *с. м. Т.* Тюфекчия: 1) Който прави, потяга пушкы; **ружéиный мáстеръ.** 2) Който умѣе добрѣ да борави съ пушкж; нишанджия; **стрѣлóкъ.** *Стоянов тата мощнѣ туфекчия.*

***Туфéкъ,** *с. м. Т.* Тюфекъ, пушка;

***Тýфла** и **тýхла,** *с. ж.* Печенъ к в. **тýвла.**

Тýченіе, *с. ср.* отъ **тýчнж.** Подмаз

Тýченица, *с. ж.* Раст. *Portulaca ol* тучница, тушница, тлъстига, тлъсти стика, тлъчница, кластица, овчя к семизъ-оту; **портулáкъ, блóшка.**

Тýчнúца, *с. ж.* 1) Раст. *Sedum te* тлъстига, тлъстика, бабинъ квасъ, д кашличавчя, нежито, нежитъ. 2) Р тученица.

Тýчный, —чьнъ и—ченъ, чна, ч 1) Тлъстый, мазный; **тýчный, ж сáлный.** 2) Дебелъый, кръвенъый, п тлъстый, тронтистый, угоенъый, ухр **тýчный, тóлстый, жúрный,** к 3) За ливадж, за нивж: что има з нж, якж, та дава голѣмж рожбж. *ливада.* 4) Благодатный, изобилнъ довитый, плодороднъый, берекетнъ **дорóдный, урожáйный, изобúльны годáтный.** *Да е тучна година. мар.* Тлъсто, мазно; **тýчно.**

Утрѣ вечеръ бъдникъ вечеръ,
А задутрѣ тучно потіе. *Пѣс.*

***Тучь,** *с. м. Т.* Сплавъ отъ мѣдь, цинкъ; **брóнза.**

Тýчнж, нешь,—чúлъ, *гл. д.* 1) Тур нинж, тлъстинж въ нѣчто, та да ста но; подмазвамь, подлоiавамь, подкат подблажiавамь, подбѣлiавамь; **мáсли мáсливать, припрáвливать.** *Кой ке го тучить, кой нѣмать ке го с*

Утрѣ вечерь бъдникъ вечеръ,
Кой го има, ке го тучи;
Кой го нѣма, ке го лиже. *Пѣс.*

2) Правъж, хранж нѣчто, нѣкого тученъ; кръвъж, накръвiавамь, тлъс тлъстiавамь, ухранвамь, угоiавамь **нúть, утучнúть, откáрмливать.**

Ке си берамь желядн,
Ке си хранамь прасиня,
Ке си тучамь момъ-тъ. *Пѣс.*

Тýчнный, нъ, на, но, *пр* Направе тучь; **брóнзовый.**

Тýчна, *с. ж.* в. **перенóва тýчна.**

Тýшкамь (да тýшнж), *гл. д.* Тъка то да ся пльзне по нѣчто лъзгаво; лъзгамь, хлъзгамь, хрьзаламь, пльзга заiамь; **катáть.—мся,** *гл. възвр.* по нѣчто лъзгаво; лъзгамся, лузгамс гамся, прьзаiамся, хлъзгамся, хрьз **скользúть, катáться по льдý.** *Не с кай по леда, че е още тънжк.*

Тýшкание, *с. ср.* отъ тýшкамъ и тýшкамся.

Тýшникъ, *с м.* Човѣкъ отъ тука, отъ тукашни-ты мѣста; тукашенець. *Онъ е тушникъ, не е пришлецъ*

Тýшница, *с. ж.* Жена, мома отъ тука; тукашенка.

Тýшница, *с. ж.* Растение тученица.

Тýшнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ тýшкамъ. —нѫтый, *прич. стр.*

Тушáнка, *с. ж.* Раст. гѫба *Lycoperdon*, бабинъ прьдежь (пуежь), бѫбрутка, влъкова прьдежка, кучевъ (мечкинъ) пуежь, мѣшя, памиуръ, папавица, папушнаръ, прахуница, прахутка, прьхавица, прьхуда, пувка, пупавица, пухавица, пухъ; бадýшка, дождевúкъ.

Тщета, *с. ж.* Тъшета, щета: 1) Врѣда, врѣдъ, загуба, затра, затрѣвъ, пакость, поквара, пагуба, потщета, развала, сътра, зараръ, зианъ; пáгуба, потéря, утрáта, уронъ, убúтокъ, пóрча, вредъ, наклáдъ, погúбель, изъянъ. *Каква ти ся тщета отщетило?* 2) Бѣда, зло, злополучие, злочестие, злочестина, злочестина, неволя, пакость, хата; несчáстіе, злосчáстіе, злоключéніе, злополучіе. *Лисица ако ти земе пѫтка, тщета е.*

Свири, свири, Нойко чобанъ,
Добра ти ся тщета стори:
Излѣзнѫли клети Турци,
Клети Турци овчеброе,
Закарали сиво стадо
И въвъ стадо Лядо младо! *Пѣс.*

Вечерѭйте, мене не чѭкайте:
Мене ся е тщета направило,
Влѣло ми лудо въ градинѫ,
Поразило ми всѣкоіако цвѣтіе. *Пѣс.*

— *По́ тщетѫ*, като *нар.* Напраздно, напусто, залудо, нафиле; напрáсно, пóпусту, попустóму, тщéтно, вотщé. *Ке мя тражи, ама по́ тщетѫ. — Тщета ся купува, не ся продава. За еднѫ парѫ рабо-тѫ му свршилъ, за сто грошѫ тщетѫ му сторилъ. Въ поле-то тщета става, въ кѫщи отличѭва. Люта-та кыселина на сѣда си носи тщетѫ. Зла съпруга — готова тщета. Зла суправа — готова тщета. Кому тщета, нему е присмѣха.*

Тщетеніе, *с. ср.* отъ тщетѫ. Отщетяваніе.

Тщетица, *ум. ж.* отъ тщета.

Тщетѫ, нишь, — тилъ, *гл. д.* Направямъ, докарвамъ, сторвамъ нѣкому тщета; отщетявамъ, озарярявамъ: изъянить, изубытчивать. *Много го тщетили, оттова е во скудость.*

Тъ, та, то, ти, ты, тѣ, та, *члѣнъ* при съществ., прилагат., числит., мѣстоим. и причастна-та.

Тъгá, тъгáй, тъгъ, тъгѣва, тъгы́, тъгы́ва, *нар.* Тога, тогава.

Тъй и тъ́ѫ, *нар.* 1) Така, тако. 2) Това, туй. *На вля павя тъй быва;* не кладú злóхо, не вводú вóра въ грѣхъ. *Тъй знае дѣдо Бае, тъй плаши дѣца. Тъй съмъ го купилъ, тъй го продавамъ. Тъй му было писано и урисано.*

Тѣйкана, *нар.* Тъй.

Тъкáніе, *с. ср.* отъ тъкѫ. Тканіе, тканаіе тъкань; ткáніе.

Тѣкань, *с. ж.* 1) Тъканіе, тканіе. 2) Нѣчто изтъкано; ткайво, платъ кумашъ; ткань, ткáнúна, тканьё.

Тъкáчка, *с. ж.* Което тъче нѣчто; ткалúя; ткачúха.

Тъкáчь, *с. м.* Който тъче нѣчто; ткачь, ткáтель.

Тъкмéжь, *с. м.* 1) Тъкменіе, потъкмаваніе, сговоръ, договоръ, условие; договóръ, услóвіе. 2) Сговоръ, года, годежь, удуваніе, главежь, углава, углавъ; сговóръ. 3) Тъкменіе, намѣрение, готвеніе, умутъ; намѣрéніе.

Тъкменджúя, *с. м.* Сватовникъ.

Тъкмéніе, *с. ср.* отъ тъкмѫ и тъкмѫся.

Тъкмéникъ, *с. м.* Който е тъкменъ, сгоденъ за нѣкоя момя; годеникъ, сгоденикъ, главеникъ, углавникъ, свршеникъ, армасникъ; обручéнникъ, женúхъ.

Тъкмéница, *с. м.* Което е тъкмена, сгодена за нѣкой момъкъ; годеница, сгоденица, главеница, углавница, свршеница, армасница; обручéнница, невѣста.

Тѣкминко, *нар. смякч.* отъ тѣкмо.

Разболѣлся е Святый Илия,
Та е лѣжалъ, та е болѣлъ
Тъкминко ми девять годинъ. *Пѣс.*

Тѣкмо, *нар.* 1) Ни повяче, ни пó-малко; токмо, равно, наплъно, тамамъ; рóвно, тóчно, вполнѣ, впóру, въ обрѣзъ, какъ разъ, конéчно. *Тъкмо три годинъ, тъкмо три окы.* 2) Еднакво, по еднакво, по рано, наравно, исто, токмо; одинáково, пóравну. *Раздѣлилъ го тъкмо и на двама-та.* 3) Право, направо, самѣ, тамамъ; прáмо, какъ разъ, въ сáмомъ. *Ударилъ го тъкмо въ око-то.* 4) Не друго, не на друго мѣсто, истомъ, истъмъ. *Тъкмо тамъ щешъ гы намѣришъ. Това сѫ тъкмо неговы-ты думы.* 5) Токо что, чтомъ, чтомъ като, едва, въ сѫще-то врѣмя, тамамъ; едвá, лишь тóлько, чуть тóлько. *Тъкмо това изрѣче, и врата-та ся отворихѫ, та нѣкой влѣзе.* 6) Неповяче, само, саде, салъ, салъ; тóлько, не бóлѣе, лишь, сá-

Тýтканю, *с. ср.* отъ **тýткань** и **тýткамся**. Тутаню, тутнатю.

Туткýнъ, *пр. неизм.* 1) Ничто и никакъвъ човѣкъ, тутавъ; мухлё, мухла, пишка; **пéнтюхъ**, **пень**, **блухъ**, **плюгáвецъ**. 2) Който не умѣе ничто да врьши, комуто не иде отрáкъ да направи нѣчто; **унаднъ**, **уятый**, **тяжкъ**; **кóпоткій**, **нелóвкій**, **непровóрный**.

Тýтманикъ, *с. м.* Хлѣбъ настие мѣсенъ съ масло и сърене и печенъ въ тепсия; баница, мазникъ, млинъ, плакеда; родъ пирогá. *Кога има масло и брашно, и мога баба може да мѣси тутманикъ. Трáска болесть ли е, овчáрь либя ли е, тутманикъ гостба ли е? Что врú-кыпи подъ земьт?* Гат. — Тутманикъ.

Тýтманичя, *ум. ср.* отъ **тýтманикъ**.

Тýтнатю, *с. ср.* отъ **тýтнѫ** и **тýтнѫся**. Туткаю.

Тутнѫ, **ешь**, —**налъ**, *гл. д.* и —**нѫся**, *гл. възвр.* Работя, шюпна нѣчто едвамь, сдвамь; тутамь, тутамся, туткамь, туткамся, пипамь, пипна; **копошúть**.

Тýтость, *с. ж.* Въ изречение: *кждѣ биаше за хубость, сега и за тутость.*

Тутýкъ, *пр. неизм. Тутукъ конь*, който чясто ся съпина.

Тýтула, *с. ж.* Цѣва, цѣвь, цѣвка, масуръ; **цѣвка**.

Тутýлавъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Тутавъый.

Тутýнáрка, *с. ж.* 1) Оголено стьбло отъ тютюнъ. 2) Сухъ высокъ човѣкъ. *Тутунарко нѣкоя! Прилѣпскы-ты момы вси-ты тутунаркы.*

Тутунешка, *с. ж.* Оронемъ кочанъ царевица, в. **тýнка** въ 1 то знаменование.

На рамо носи тънкѫ-нѫ пушкѫ,
Тънкѫ-нѫ пушкѫ царевковинѫ,
За поясъ носи чифте пищолы,
Чифте пищолы хемъ тутунешкы. *Пѣс.*

Тутунúга, *с. ж.* Раст. *Viburnum lantana*, калина; **гордъ**, **гордóвина**.

Тутýнчёкъ, *ум. м.* Тютюнецъ.

***Тутýнъ**, *с. м. Т.* Тютюнъ.

Тутýнъ, *пр. неизм.* Който ся призира, взира на всичко; призрака; **копотýнъ**, **копотунья**.

Тýтурка, *с. ж.* Свита книга на фунии за турване въ нѣк соль, пиперь и др. т., кога ся купувать на малко. *Да даде Господь со тутуркѫ да му събирать по чаршиѫ!*

***Тýфа**, *с. ж.* Снопчя, вързопчя, вязка лукъ, кромидъ. *Една туфа лукъ.*

Туфекчúя, *с. м. Т.* Тюфекчия: 1) Който прави, потяга пушкы; ружéенный мастеръ. 2) Който умѣе добрѣ да борави съ пушкѫ; нишанджия; стрѣлóкъ. *Стоянов калтата мощкѣ туфекчиа.*

***Туфéкъ**, *с. м. Т.* Тюфекъ, пушка; **ружьé**.

***Тýфла** и **тýхла**, *с. ж.* Печенъ кирпичь, в. **тýвла**.

Тýченю, *с. ср.* отъ **тýчѫ**. Подмазване.

Тýченица, *с. ж.* Раст. *Portulaca oleracea*, тучница, тушница, тлъстига, тлъстица, тлъстика, тлъчница, кластица, овча кластица, семизъ-оту; **портулáкъ**, **блóшка**.

Тýчнúца, *с. ж.* 1) Раст. *Sedum tectorum*, тлъстига, тлъстика, бабинъ квасъ, дебелецъ, кашличавчя, нежито, нежитъ. 2) Растение тученица.

Тýчнъый, —**чьпъ** и—**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* 1) Тлъстый, мазный; **тýчный**, **жúрный**, **сáлный**. 2) Дебелый, кръвенъый, плънъый, тлъстый, тронтистый, угоенъый, ухраненъый; **тýчный**, **тóлстый**, **жúрный**, **кóрмный**. 3) За ливадж, за нивж: что има земьт силнж, якж, та дава голѣмж рожбж. *Тучна ливада.* 4) Благодатнъый, изобилнъый, плодовитый, плодороднъый, берекетнъый; **плодорóдный**, **урожáйный**, **изобúльный**, **благодáтный**. *Да е тучна година.* —**чно**, *нар.* Тлъсто, мазно; **тýчно**.

Утрѣ вечеръ бъдникъ вечеръ,
А задутрѣ тучно потие. *Пѣс.*

***Тучь**, *с. м. Т.* Сплавъ отъ мѣдь, олово и цинкъ; **брóнза**.

Тýчѫ, **ишь**,—**чúлъ**, *гл. д.* 1) Турнамь мазнинж, тлъстинж въ нѣчто, та да стане тучно; подмазвамь, подлоявамь, **подкатáчвамь**, подблажнявамь, подбѣлявамь; **мáслить**, намасливать, **припрáвливать**. *Кой имать, ке го тучить, кой нѣмать ке го сушить.*

Утрѣ вечерь бъдникъ вечеръ,
Кой го има, ке го тучи;
Кой го нѣма, ке го лиже. *Пѣс.*

2) Правъ, храня нѣчто, нѣкого да стане тученъ; кръвъ, накръвявамь, тлъстя, натлъстявамь, ухранвамь, угоявамь; **тучнить**, **утучнúть**, **откáрмливать**.

Ке си берамь желѣди,
Ке си хранамь прасина,
Ке си тучамь момы-ты. *Пѣс.*

Тýчнъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр* Направенъый отъ тучь; **брóнзовый**.

Тýчна, *с. ж.* в. **перенóна тýчна**.

Тýшкамь (да **тýшнѫ**), *гл. д.* Тыкамь нѣчто да ся плъзне по нѣчто лъзгаво; **лузгамь**, лъзгамь, хлъзгамь, хрьзалнамь, плъзгамь, прьзалнамь; **катáть**.—**мся**, *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто лъзгаво; лъзгамся, лузгамся, плъзгамся, прьзалнамся, хлъзгамся, хрьзалнамся; **скользить**, **катáться по льду**. *Не ся тушкай по леда, че е още тънкъ.*

Тýшканіе, *с. ср.* отъ тýшкамь и тýшкался.

Тýшникъ, *с м.* Човѣкъ отъ тука, отъ тукашни-ты мѣста; тукашенець. *Онъ е тушникъ, не е пришлецъ*

Тýшница, *с. ж.* Жена, нома отъ тука; тукашенка.

Тýшница, *с. ж.* Растение тученица.

Тýшнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. сов.* отъ тýшкамь. —нѫтый, *прич. стр.*

Тушпáнка, *с. ж.* Раст. гѫба *Lycoperdon*, бабинъ прьдежь (пужь), бѫбарутка, вълкова прьдежка, кучевъ (нечкынъ) пужь, мѣшя, пампуръ, папавица, папушнаръ, прахуница, прахутка, прьхавица, прьхуда, пувка, пупавица, пухавица, пухъ; бездýшка, дождевúкъ.

Тщета, *с. ж.* Тъшета, щета: 1) Врѣда, врѣдъ, загуба, затра, затрывъ, пакость, поквара, пагуба, потщета, развала, сътра, зараръ, зианъ; пáгуба, потéря, утрáта, уронъ, убúтокъ, пóрчя, вредъ, наклáдъ, погúбель, изъя́нъ. *Каква ти ся тщета отщетило?* 2) Бѣда, зло, злополучие, злочестие, злочестина, злочестина, неволя, пакость, хата; несчáстіе, злосчáстіе, злоключéніе, злополýчіе. *Лисица ако ти земе пѫтя, тщета е.*

Свири, свири, Нойко чобанъ,
Добра ти ся тщета стори:
Излѣзнали клети Турци,
Клети Турци овчеброе,
Закарали сиво стадо
И въвъ стадо Ладо младо! *Пѣс.*

Вечерѫйте, мене не чакайте:
Мене ся е тщета направило,
Влѣло ми лудо въ градинѫ,
Поразило ми всякоякo цвѣтие. *Пѣс.*

— *По́ тщетѫ*, като *нар.* Напраздно, напусто, залудо, нафиле; напрáсно, по́пусту, попустóму, тщéтно, вотщé. *Ке мя тражи, ама по́ тщетѫ.* — *Тщета ся купува, не ся продава. За еднѫ парѫ работѫ му свършилъ, за сто грошa тщетѫ му сторилъ. Въ поле-то тщета става, въ кѫщи отличава. Люта-та кыселина на ссѧда си носи тщетѫ. Зла съпруга — готова тщета. Зла суправа — готова тщета. Кому тщета, нему е присмѣха.*

Тщетеніе, *с. ср.* отъ тщетѫ. Отщетяваніе.

Тщетица, *ум. ж.* отъ тщета.

Тщетѫ, ишь, — тилъ, *гл. д.* Направямь, докарвамь, сторвамь нѣкому тщетѫ; отщетявамь, озарарявамь: изъя́нить, изубытчивать. *Много го тщетили, оттова е во скудость.*

Тъ, та, то, ти, ты, тѣ, та, *члѣнъ* при сѫществ., прилагат., числит., мѣстоим. и причастия-та.

Тъгá, тъгáй, тъгъ, тъгѣва, тъгы́, тъгы́ва, *нар.* Тога, тогава.

Тъй и тѫй, *нар.* 1) Така, тако. 2) Това, туй. *На злѫ павѫ тъй быва;* не кладú плóхо, не водú вóра въ грѣхъ. *Тъй знае дѣдо Бае, тъй плаши дѣца. Тъй съмь го купилъ, тъй го продавамь. Тъй му было писано и урисано.*

Тъ́йкана, *нар.* Тъй.

Тъкáніе, *с. ср.* отъ тъкѫ. Тканіе, тканание тъкань; ткáніе.

Тъ́кань, *с. ж.* 1) Тъканіе, тканіе. 2) Нѣчто изтъкано; ткайво, платъ нумашь; ткань, ткани́на, тканьё.

Тъкáчка, *с. ж.* Което тъче нѣчто; ткалa; ткачúха.

Тъкáчь, *с. м.* Който тъче нѣчто; ткачь, ткáтель.

Тъкмéжь, *с. м.* 1) Тъкменіе, потъкмяваніе, сговоръ, договоръ, условие; договóръ, услóвіе. 2) Сговоръ, года, годежь, удумяваніе, главежь, углава, углавъ; говóръ. 3) Тъкменіе, намѣрение, готвеніе, умутъ; намѣрéніе.

Тъкменджúя, *с. м.* Сватовникъ.

Тъкмéніе, *с. ср.* отъ тъкмѫ и тъкмѫся.

Тъкмéникъ, *с. м.* Който е тъкменъ, сговенъ за нѣкоя момя; годеникъ, сговеникъ, главеникъ, углавникъ, свръшеникъ, армасникъ; обручéникъ, женúхъ.

Тъкмéница, *с. м.* Което е тъкмена, сговена за нѣкой момъкъ; годеница, сговеница, главеница, углавница, свръшеница, армасница; обручéница, невѣста.

Тъ́кминко, *нар. смякч.* отъ тъ́кмо.

Разболѣлся е Святый Илия,
Та е лѣжалъ, та е болѣлъ
Тъкминко ми девять годинъ. *Пѣс.*

Тъ́кмо, *нар.* 1) Ни повече, ни по́-малко; токмо, равно, наплъно, тамамъ; рóвно, тóчно, вполнѣ, впóру, въ обрѣзъ, какъ разъ, конéчно. *Тъкмо три годинъ, тъкмо три окы.* 2) Еднакво, по еднакво, по рано, наравно, исто, токмо; одинáково, по́равну. *Раздѣлилъ го тъкмо и на двама-та.* 3) Право, направо, самѣ, тамамъ; прáмо, какъ разъ, въ сáмомъ. *Ударилъ го тъкмо въ око-то.* 4) Не друго, не на друго мѣсто, истомь, истьмь. *Тъкмо тамъ щешь гы намѣришь. Това сѫ тъкмо неговы-ты думы.* 5) Токо что, чтомь, чтомь като, едва, въ сѫще-то врѣмя, тамамъ; едвá, лишь тóлько, чуть тóлько. *Тъкмо това изрѣче, и врата-та ся отворихѫ, та нѣкой влѣзе.* 6) Неповече, само, саде, салъ, салъ; тóлько, не бóлѣе, лишь, сá-

мо. *Така жлътица е тъкмо. Тъкмо едно кучя не вѣкать Караманъ.*

Тъкнѫ́, и́шь,—мѝлъ, *гл. д.* 1) Турямь си на умъ да направя нѣчто, сторямь намѣрение за нѣчто; готвя, кроя, думамь, мъслѧ, възмъслювамь, замъслювамь, намъслювамь, наканвамся, справямся, готвя се, тъкмя се; задýмывать, вадýмывать, замышля́ть, намѣрева́ться, вознамѣрева́ться, полага́ть, норови́ться. *Тъкмъ да идж на Стамболъ.* 2) Стягамь нѣчто, готвя, годя, нагодявамь, глася, нагласявамь, наряждамь, справямь, ружа; стро́ить, ла́дить, гото́вить, приготовля́ть, справля́ть, снаряжа́ть. *Тъкмъ го за пжть.* 3) Струва ми се, чини ми се, трачя, читя, прѣдполагамь; предполага́ть, ду́мать, мека́ть, мерека́ть. *Азъ тъкмахъ така да е.* 4) Споварямь монъкъ съ моя да ся земать; годявамь, главявамь, вглавявамь, оглавявамь, углавявамь, затъкмявамь, утъкмявамь, прьстенувамь, скрьшвамь, придварямь, прѣдварямь, запивамь, равуня, арнасвамь; сгова́рювать, сва́тать, обруча́ть.

Затъкми Стоманъ, затъкми,
Гюбрена вита невѣста,
Затъкми я съ утъкми
И па я Стоманъ доведе. *Пѣс.*

Заженися Иванъ добъръ юнакъ,
Та си пойде у Прилѣпа града,
Та утъкми Прилѣпия дѣвойки,
Та я тъкми три недѣли врѣми,
Пойдоха му три товара имане. *Пѣс.*

Все съмъ свѣто помамила:
И женско, неженено,
И тъкмено, нетъкмено,
Тъкмени съмъ разтъкмила,
Женени съмъ разженила. *Пѣс.*

-нѫ́ся, 1) *гл. възвр.* Готвя се, стягамся, кытя се, справямся, спрѣмамся, събирамся; гото́вить се, приготовля́тьси, снаряжаться, собира́ться. *Тъкмимся за сватбж. Рада ся тъкмяше за хорото, за гостє.* 2) *гл. вз.* Погаждамся, погодявамся, потъкмявамся, споварямся, спазарявамся; сговаряться, условливаться, ладиться, сдѣлаться, стакиваться. *Става вяче недѣлж какъ Радой и Цвѣтко ся тъкмять и още не сж ся потъкмили.* 3) Искамь да ся покажа, че не съмъ подолень отъ другыто; равнявамся, сравнявамся, барабарявамся: равняться, верстаться, тянуться. *Ако си сиромахъ, не тъкмай ся богатъ.* 4) *гл. стр.* Бывамь тъкменъ.

Тъка́ и тъчѫ́, чешь, тъкохъ и тъкахъ, *гл. д.* Ткая: 1) Съ совалка вкарвамь вътъкъ въ основа и го набивамь съ брьдо, та става на платъ; ткать. *Тъка-щешь, ако си пряла. Каквото пряла, такова тъкала.* 2) Тъкмя, глася, наглашавамь да стане нѣчто. *Съгласие-то денъ ся тъче, а нощиж ся разтъкава.* —**ка́ся,** *гл. стр.* Бывамь тъканъ.

Тъл . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинать съ тъл, като **тълку́вамь, тълкѫ́, тълма́чь, тѣ́лстый, тѣ́лхавь, тълчёкъ** и проч., в. на реда при **тлъ . . .**

Тѣнатю, *с. ср.* отъ **тѣнѫ́.** Затъване, потъване.

Тѣнѫ́, ешь,—**на́хъ,** *гл. ср.* Пропадамь, загелявамь въ нѣчто няко, водно; затъвамь, потъвамь, заглѣбвамь; **туна́; тону́ть, завя́зать, погря́зать.** *Затънѫ въ тиня-та.*

Тъни́асамь, *гл. свр.* отъ **тъни́асвамь** Да танясамъ.

Тъни́асвамь и тъни́асувамь (да тъни́асамь), *гл. ср.* Танясвамь, тонясвамь, тонѫ. *Стоена-та тънясва.*

Тѣнамь, *гл. д.* Удрямь нѣчто да бучи; топамь, тупамь. *Тъпамь тъпанъ;* **бить въ бараба́нъ.** *Нѣйдѣ тъпанъ тъпа,* вм. *нѣйдѣ ся тъпа тъпанъ.*

Тѣпанє, *с. ср.* отъ **тѣпамь.** Топане, тупане.

Тъпана́рка, *с. ж.* Която тъпа тъпанъ; жена на тъпанарь.

Тъпана́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **тъпана́рь.**

Тъпана́рь, *с. м.* Който бие, тъпа тъпанъ; тупандуръ, дауджия; **бараба́нщикъ.** *Боля да си врѣтенарь, а не майци тъпанарь.*

Кума на гайдари думаше:
Гайдари и цигулари,
Даулари и тъпанари,
Да въ мълкнать гайды-ты,
Гайдъ-ты и цигулкъ-ты,
Даулъ-ты и тъпани-ти! *Пѣс.*

Тъпандже́, *с. ср.* Чекмакъ на пушка, на пищовъ; бръзакъ; **куро́къ ружья.**

Тъпанє́нє, *с. ср.* отъ **тъпанѫ́.**

Тѣпа́нецъ, *ум. м.* и **тѣпа́нчя,** *ум. ср.* отъ **тѣпа́нъ.** Топанча.

Тѣпа́нчя, *с. ср.* Раст. *Physalis Alkekengi,* пукалча, добрича добрича, **лазаркъини, пурдаротъ, мѣхунича, мѣхункъ, назлово бълє,** горчивкъ пиперкъ, **плюскавича, пляцивича,** црьвеница; **жидо́вскія вишни.** — *Бий бий-тъпанча,* една трѣва, **която дѣцата къкирать къ носа си, та си пущать** крьвь, като пѣкать тѣхъ пѣсенчица:

Бий, бий, тъпанче,
Пустни ми врѣвчица,
Да ня ми боли главица!

Тъпанъ, *с. м.* Направа отъ **дубъ** съ обтянѫты отъ двѣ ты му страни **кожи;** то-

панъ, тупанъ, даулъ, гочь; бараба́нъ. — *Да пре́тупа и това тъпанъ*, да ся свръши и тая работа. — *Грѣми като тъпанъ. Дебелъ като Циганскый тъпанъ. Дяволска кожа и за тъпанъ не чини. Ако мя не щжть въ рая, въ пъкъла съ тъпанъ мя въкать. Праздна Мара тъпанъ била. На тъпана Мара грошь дала, за булкж-тж крыть нѣмала. Който смѣта зурлж и тъпанъ, не може ся ожени. Който издърва свиркж и тъпанъ, никога свѣтъ не вижда. Не удря на тъпана, а удря на каснака. Тъпанъ прахъ не дръжи. Когато тъпанъ прахъ събере, тогава та домъ да събере! Рыкнж волъ въ тьменъ долъ, чюжж лисици-ты, опрычижж опашкы-ты?* Гат. — Тъпанъ.

Тъпанѣ́ж, я́шь, —ни́лъ, *гл. д.* 1) Бия, бльскамь, дрьвя дъня, жюлж, лупкамь, млатж, мѣшина, налагамь, пухамь, тупамь; бия, вала́ть, дуть, ката́ть, кокошить, колота́ть, комша́ть, костыля́ть, таска́ть. 2) Ямь много и лакомо; бльскамь, плюскамь, праскамь, пукамь, сурыждамь, тровыся, трясканъ; тре́скать, жрать, ло́пать.

Тъ́пканіе, *с. ср.* отъ тъ́пчиж и тъ́пчижся.

Тъптѣ́ж, я́шь, —тѣ́лъ, *гл. д.* Тъпчж. *Таквъ чловѣкъ като тебе, дѣто тъпти земьж-сж нафиле, трижь по́-хубаво да го нѣма.*

Тъ́пчиж, ешь, —пка́хъ, *гл. д.* 1) Газя нѣчто съ крака-та си; тъптѣ́ж, мачкамь, трьля; топта́ть, наступа́ть, попира́ть, обмина́ть. *Не тъпчи трѣвж-тж. Тъпчя черги-ты.* 2) Мачкамь, брькамь, газя нѣчто да ся размѣси, да ся умѣси; топта́ть, мѣси́ть. *Тъпче глинж за керпиче. Тъпчъ изъ кала;* мѣси́ть грязь. 3) Натискамь нѣчто да ся смаже; мачкамь, гмечкамь, гмечя, гнечя, гнетж; мять, дави́ть, раздавливать. *Тъпчъ грозде за вино.* 4) Съ тъпкане, съ натискане плъня нѣчто; наплънювамь, натъпквамь; набива́ть, напы́ривать; начина́ть, фарширова́ть. *Тъпчъ възглавници. Тъпчемъ луканкы, кокошкж.* 5) Плъня, наплънювамь нѣчто тврьдѣ много, врьховато; прѣплънювамь, натъпквамь; пи́чкать. *На заемъ брашно натъпкано ся врыща.* 6) Давамь нѣкому да яде много, да ся тъпче; пи́чкать. *Не тъпчи дѣтя-то съ всичко.* 7) Притискамь, натискамь, мачкамь, мачя, гнетж, угнетявамь; гнести́, угнета́ть, притѣсня́ть, гнуть въ дугу, въ крюкъ. *Ако си глава, щжть тя чюкать; ако си опашкж, щжть тя тъпчжть. Не-мя тъпчешь ты, а Горний.* 8) Прѣстжпямь, развалямь, не зачитамь, не пазя, не дръжа, не тача, газя; наруша́ть, попира́ть. *Тъпче закокы-ты. Тъпчъ нѣкому думы-ты,* газя, горя му думы-ты, не гы зачитамь. —чижся, 1) *гл. възвр.* Съ мжкж влизамь въ навалицж, въ нѣчто; въвирамся, тъкамся, гнетжся, нагнитамся, натъпквамся, пъхамся; натиска́ться, протиска́ться, тѣсня́ться. *Кждѣ ся тъпчешь и ты, не видишь ли, че нѣма вяче мѣсто?* 2) Ямь много, безъ мѣрж; натъпквамся, напивамся, тъпанъ; натъ́чкаться, нажра́ться, обжира́ться. *Стига си ся тъпкала, щешь ся прьснешь.* 3) *гл. стр.* Бивамь тъпканъ. —пканый, *прич. стр.*

Тър . . . Рѣчи ты, които нѣкои начинать съ тър, като търбу́хъ, търгамь, търго́вецъ, търкало́, търка́лямь, тъ́ркань, търло, търму́къ, тъ́рта, търтѣй и проч., в. на ряда при тръ . . .

Търъ, *с. м.* *Въ търа́, на търа́, на-въ търа́*, като *нар.* Това си часъ, незабавно слѣдъ нѣчто; то́тчасъ же, немѣдленно, непосрѣдственно за чѣмъ, по гора́чимъ сле́да́мъ. *Като приеме писмо, на-въ търъ-тъ ще отговори.*

Тъчи́-платно́ и
Тъчи́-тъ́чка. Растение тяговецъ.

Тъщета́, *с. ж.* Тщета. *Кому тъщета, томува и присмѣхъ.*

Ты, *мѣстоим.* лично 2-ро лице; тызе, ты-зека, тына, тынака; ты. Вин. пад. *тебе* и *тя*, дат. *тебѣ* и *ти*, ин. инен. *вы* и *вые*, вин. *васъ* и *вы*, дат. *вамъ* и *вы*. *Ты ли сьмь азъ, или азъ сьмь ты. Колкото ты менѣ, толкова и Господь тебѣ. Да ти го кажж като на братъ, та да го знае всичкыи-тъ градъ. Тебе тя не щжть въ село, а ты пыташь за поповж-тж кжщж.*

Ты, *члѣн. мн. ч.* женскый родъ при сжществителны-ты, жен. и ср. родъ при прилагателны-ты и вин. пад. при мжжскый родъ.

Ты́ба, ты́ба-де, *междом.* За пжденье кучя; чибу!

Ты́зе и **ты́зека**, *мѣстоим.* Ты.

Ты́кань (ты́квамь, да ты́кнж, ты́кнувамь), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто нжкж-тж да ся отмѣсти, да ся помѣсти, да падне; бльскамь, тласкамь, джскамь, туркамь, халосвамь, хласкамь; толка́ть, подта́лкивать, пиха́ть, пиха́ться. *Стойна го тыкнжла изъ слѣбж-тж надолу. Съ кракъ го тыка.* 2) Тласкамь, накарвамь нѣчто да врьви; бутамь, карамь, туркамь, тѣрамь; си́лою заставля́ть идти́, побуждать. *Тыкай колата. Иска да го тыкать, та да рабо-*

ти. 3) Въвирамъ, втъкамъ, втъкамъ, бъкамъ, пъхамъ, мушъ, забучвамъ, забуждамъ; тъ́кать, втъка́ть, всова́ть, всо́вывать, впыря́ть, вонза́ть. *Тъкни го нѣйдѣ въ тавана. Полека пипа, длъбоко тъка.* 4) Втъкамъ, влѣпервамъ, влѣпявамъ, втрапявамъ, мушвамъ; всо́вывать въ ру́ку что, подсо́вывать. *Азъ не искахъ, ала той ми го тъкнж въ ржкж-тж и побѣгнж.* 5) Вкарвамъ, въвирамъ въ нѣчто неприятно. *Тъкнж мя въ еднж белж Тъкнжлъ го въ разноскы.* —**мся**, 1) *гл. въвр.* Бутамся, въвирамся, гнетжся, тласкамся измеждж навалицж; толка́ться, тъсни́ться, проти́скиваться. 2) Втъкамся, въвирамся, бъкамся, прѣчъкся, просувамся; всова́ться, все́вываться, подвёртываться, ныря́ть. *Что ся тъкашь, дѣто не ти е работа, та само прѣчишь?* 3) *гл. вз.* Тъкамъ-ся, бутамъ-ся, тласкамъ-ся единъ другъ; толка́ться. 4) *гл. стр.* Бивамъ тъканъ; толка́ться.

Тъ́каніе, *с. ср.* отъ тъ́камъ и тъ́камся. Тъканица.

Тъ́каница, *с. ж.* Тъкание, турканица. *Игражтъ на тъканицж.*

Тъкачъ, *с. м.* Затъкалка, затка, затулка, затъкъ, запушка, запушалка, закукало; затъ́чка, про́бка, втулка.

Тъ́ква, *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita pepo* и неговъ плодъ; тъ́ква. 2) Глава, кемане, щетина, пумпалица, кратуна. *Тъква-та му е зелена.* — *Горчива тъква*, раст. *Coloquintus* и неговъ плодъ, горчива кратавица, балъкъ оту; куклева́нецъ.—*Дива тъква, тлъста тъква*, раст. *Bryonia alba;* парали́чна рѣпа, пересту́пень. — *Дадохж му тъкж въ ржкж*, искалъ мома и не му ѫ дали. *Намазахж го съ тъкж*, за годенъ: врънж ли го, разтурили годежа, врънжли му къткатж, жлътицж-тж.—*Оплакнжлъ си, измълъ си тъквы-ты*, оплакнжлся отъ нѣйдѣ, оплавилъ си соль-тж, обралъ си круши-ты, очистилъ, бѣгалъ, отишълъ си. — *Кога станж тъква и опашь навири? Измолена тъква—кысела гостба. Отъ тъкж му грошь-тъ. Не было въ тъквы, ами въ кратуны. На глядъ като тъкж на плетъ. Човѣкъ ся гляда на прѣдъ като тъкж на плетъ. Мома на глядъ като тъкж на плетъ. Приличи му като на тъкж обржчь. На свинъ въпецъ и на тъкж обржчь. Въ еднж тъкж плюжкть. Грѣжи Бога за тъквы да гы не попари слана-та. Каквото тъква-та, таквась и молитва-та. Удржй Цыганчя-то, докълъ не е счопило тъкж тъ. Еднжж тъква на водж, дважъ, третий пжть ся разбива. Кога тъква чясто ходи на кладенчя, скоро ся строшава. Ще дойде тъква за водж, и азъ щж ѫ разбиж. Учи, учи, тъкж бучи. Нашелъ мъшь дупкж, па понелъ и тъкж. Духа тъкж-тж още на плета. Който ся е горилъ отъ варена тъкж, онъ, и на плота да ѫ види, ке духа. Кой ся е парилъ отъ тъкж, онъ и краставицж духа. Ако не умре у краставици, ке умре у тъквы. Ни яде, ни пие, длань сланинж бере?* или: *мотовила вила, надъ водж ся вила, водж не пила, трѣвж не пасла, а пядя сланина?* Гат. — Тъква.

Тъ́кванъ, *гл. мн-кр.* отъ тъ́камъ.

Тъквáрка, *с. ж.* 1) Която продава тъквы. 2) Която обича да яде тъквы.

Тъквáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тъкварь.

Тъквáрь, *с. м.* 1) Който продава тъквы. 2) Който обича да яде тъквы.

Тъквéнце, *ум. ср.* отъ тъ́ква́. Тъквичка.

Тъ́квица и **тъ́квичка**, *ум. ж.* отъ тъ́ква. Тъквя; тъ́ковка.

Тъ́квичковци, *с. ж. мн.* Които нищо не разбират; тъквяници *Добри сжы си тъквичковци.*

Тъквя́, *ум. ср.* отъ тъ́ква. Малка тъква, тъквица; тъ́ковка.

Тъ́квяникъ, *с. м.* 1) Точено съ тъкж между петуры-ты; пиро́гъ съ тъ́квою. *Боленъ мжжъ — сурвъ тъквяникъ, болна жена — печена кокошка.* 2) Варено каша отъ тъкж съ скильцанъ лукъ и пиперъ; родъ тъ́квеника. 3) Човѣкъ съ глава като тъкж, дѣто не разбира нищо; тъквичковци, простакъ; простофи́ля. *Съ такывы тъквяници учители щемъ прокопсамы.*

Тъ́квяничя, *ум. ср.* отъ тъ́квяникъ. —*Туй котя тъквяничя, не е мартеничя.*

Тъ́квянъ, *пр.* Направенъ отъ тъкж; тъ́квеный. — *Тъквянъ му грошь-тъ*, отъ тъкж му грошь-тъ, празднa му работа-та. *Харенъ ти е сборъ тъ, ала тъквянъ ти е грошь-тъ*

Тъ́кнувамъ, *гл. уч.* отъ тъ́кнж.

Тъ́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ тъ́камъ. —нжтый, *прич. стр.*

Тъ́лецъ, *ум. м.* отъ тълъ.

Тъ́лнё, *с. ср.* Тъпо-то, неостра-та чясть на нож, на сѣчиво; тълникъ, тъла; тупа́я сторона́ о́страго ору́дія, тъ́лье, обу́хъ. *Удари го съ тълне-то на брадвж-тж.*

Тъ́лний, —льнь и —лень, лна, лне, *пр.*

отъ тълъ. Вратний; ты́льный, за́дній. *Тълни-ты жилы.*

Тълникъ, *с. м.* 1) Тълнё. 2) Тълъ, врать.

Тълъ, *с. м.* Задна-та чясть на нѣщо-тѫ; затылъкъ, врать, кутекъ; затылокъ, подзатылокъ, зашéекъ, тылъ. — *Кога си вида тыла*, никога. *Ще стане человѣкъ, ще ся ожени, кога си видѫ тыла.* — *Очи-ты му на тыла, а акѫлѣ-тѫ у чеширы-ты. Ударилъ го въ тылъ-тѫ, та му ся завилъ свѣтъ-тѫ*

Тъ́ла, *с. ж.* Тълнё. *По́-старый братъ махнѫлъ съ тылъ-тѫ на тесля-тѫ въ по́-малкыа братъ и му изкочило едно-то око.*

Тъ́на, *мѣстоим.* Ты.

Пустни го, Ано, въ комшы́,
Тъ́на ми ѣала при мене,
При мене, Ано, до мене. *Пѣс.*

Тѣ́внъый, вм. тѣ́мнъый.

Тъма́, *с. ж.* 1) Тъмнота. 2) Мѣсто на онъа свѣтъ, дѣто души-ты на грѣшни-ты отиватъ да ся мѫчятъ за грѣховы-ты си; пъкълъ, пъкло, пекло, пеклило, пеколъ, адъ, джендемъ; адъ, пе́кло. *Умрѣла майка му и отишла въ тьмѫ-тѫ.*

Тъмне́ню, *с. ср.* отъ тъмнѫ́к.

Тъмнепу́га, *с. ж.* Растение *Viola*, темянуга.

Тъмни́кавъый, въ, ва, во, *пр.* Тъмничавъый, тъмнъый, врачкавъый.

Тъмни́ло, *с. ср.* Темнило, тъмнота, тъмнина, тъмница. *Тъмно тъмнило*, голѣма тъмнота, черенъ мракъ; те́мнеть.

Тъмнина́, *с. ж.* Темнина, тъмнота. *Дѣ да тя знаѫ, че ми си смигнѫлъ въ тъмнинѫ-тѫ. Въ тъмнинѫ-тѫ всичкы-ты кравы сѫ черны.*

Тъмнинка́, *ум. ж.* отъ тъмнина́. Малка тъмнина, тъмничко.

Тъмни́ца, *с. ж.* Темница: 1) Тъмнота, тъмнило, тъмнина, тъма, мракъ. *Страшна тъмница*, тъмно тъмнило, черенъ мракъ; те́мень. *Въ̀нъ е страшна тъмница;* на дворѣ ужа́сная те́мень. *Да нѣмаше тъмницѫ, не щяше е мила видѣлина-та.* 2) Мѣсто, дѣто затварятъ злосторници; затворъ, затворка, зандънъ, хапусхана, хапсана; тюрьма́, остро́гъ. *Чегато е дрѫжанъ въ тъмницѫ*, много ѣаде. *Правина-та у тъмницѫ, а кривина-та царица. Правый въ тъмницѫ, кривый въ трьницѫ. За дъавола темнанъ, за крадеца тъмница.*

Тъмни́чка, *ум. ж.* отъ тъмница.

Тѣ́мничко, *с. ум.* отъ тѣ́мно.

Тѣ́мничкъый, —чькъ, —чка, чко, *пр. смякч.* отъ тѣ́мнъый; тёмненькій.

Тъмни́чнъый, —чнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что е на (за, отъ) тъмницѫ, затворъ; тъмнишкъый; темни́чный, тюре́мный. *Тъмничны врата, тъмниченъ проворець.*

Войвода паръ прибира,
Тъмничны врата отвара. *Пѣс.*

Тъмни́чѫавъый, въ, ва, во, *пр.* Тъмнъый като тъмницѫ; тъмникавъый. *Пойди въ она долъ тъмничѫавъ.*

Тъмничя́рка, *с. ж.* Темничарка: 1) Която лѣжи въ тъмницѫ; затворница; тюре́мница, узница. 2) Която варди тъмницѫ; жена на тъмничярь. 3) Слѣпа жена, нома; слѣпица, слѣпачка; слѣпа́я.

Тога сборвить Момиръ-бегъ войвода:
А невѣсто млада момирице,
Ако стигнешь десято момичка,
Ке ти истамъ нодвѣ отъ колѣна,
Ке ти истамъ рѫцѣ отъ рамена,
Ке ть отврьтамъ очи отъ глобовы,
Ке ть оставамъ млада темничярка,
Ке ть оставамъ млада улогарка! *Пѣс.*

Тъмничя́рскъый, ска, ско, *пр.* отъ тъмничя́рь.

Тъмничя́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тъмничярь; темничярчя.

Тъмничя́рь, *с. м.* Темничярь: 1) Който лѣжи въ тъмница; затворникъ; темни́чникъ, тюре́мщикъ, узникъ. 2) Който варди тъмницѫ; темни́чный стражъ. 3) Слѣпъ человѣкъ, слѣпець, кйорчё, слѣпчё; слѣпе́цъ, слѣпо́й.

Послушпа ѣ царица кралица,
Та отвори темнѫ-тѫ темницѫ,
Та пустила темни темничяри,
Темничяри — милъы-тъы си братіа. *Пѣс.*

Ти ся молѣ, младо ты платничя,
Подари мя мене сакатника,
Сакатника, мене тъмничяра,
Сумь безъ очи и сумь безъ рѫчичкы,
Даруйте мя мене единѫ парѫ,
Единѫ парѫ, брате, за Господа! *Пѣс.*

Тъмни́шкъый, шка, шко, *пр.* отъ тъмни́ца. Темнишкъый; тъмничнъый; темни́чный, тюре́мный.

Послушпа ѣ царица кралица,
Та узела темнишкы ключевъ,
Та отвори темнѫ-тѫ темницѫ. *Пѣс.*

Тѣ́мно, *с. ср.* Тъмнота, тъмница, тъмнина, тъма. *Не ходи по тъмно-то, да ся не блъснешь нѣйдѣ. Прибрася по тъмно. Излѣзе още въ тъмно.*

Тъмножлѣ́тый, тъ, та, то, *пр.* Неотворенъ жлътъ; темножёлтый.

Тъмнозеле́нъый, нъ, на, но, *пр.* Неотворенъ зеленъ; темнозелёный.

Тъмноси́нний, нь, нна, не, *пр.* Неотворенъ синь; темноси́ній.

Тъмнота́, *с. ж.* Темнота, нѣманіе свѣтлинѫ, видѣлинѫ; тъма, тъмнина, тъмно, тъмница,

мракъ, мрачина, мрьчина; темнота́, мракъ, мо́рокъ.

Тьиночервѐнъый, нъ, на, но, *пр.* Неотворенъ червенъ; темнокра́сный.

Тѝнъый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* Темнъый: 1) Что нѣма свѣтлинѫ, видѣлинѫ; тьиникавъый, тьиничавъый, мрачнъый, черньый; тѣмный, мра́чный. *Влѣвохмы въ едня тьмнѫ пещерѫ. Зададохжся тьмни облаци. По дльбоко долге и по тьмно усое. Падняла е тьмна мьгла. Отворила тьмнѫ-тѫ тьмницѫ, та пустила тьмны тьмничари. Прочюлся е тьменъ тяжькъ болюринъ прѣзъ девять кадяжка. Живѣхть въ тьмнѫ прихлупенѫ стаѫ.* 2) За цвѣтъ: что бие камъ тьмно-то, не е отворенъ; тѣмный. *Носи дрѣхы всякога тьменъ цвѣтъ.* —**нно**, *нар.* Съ тьмнотѫ, не свѣтло, не видѣло, мрачно; тѣмно, мрачно. *Вънъ е тьмно*, стьмнилося е. *Тьмно като въ рогъ*, много тьмно; тѣмно хоть глазъ вы́коли. *Тьмно като въ рогъ; барамь — нѣма слогъ.*

Тьинѣѭ, ешь, —нѣлъ, *гл. ср.* 1) Ставамь тьменъ; темнѣть. *Свѣщь-та тьмнѣе. Зе да тьмнѣе*, да ся стьмнюва. 2) Правьм тьмно; тьмнѫ, притьмнявамь; темня́ть. *Не ми тьмнѣй.* 3) Трам, мльчѫ и ся мльчѫ за нѣчто; коптѫ, коптѣѭ, црьнѣѭ. *Азъ си мльчѫ и тьмнѣѫ. Останжхъ да црьнѣѫ и да тьмнѣѫ като кукувицѫ.* —**ѣѭся**, *гл. об.* Виждамся отдалечь тьменъ; темнѣться. *Нѣчто ся тьмнѣе.*

Тьинѣѭнѫе, *с. ср.* отъ тьинѣѭ и тьинѣѭся.

Тьинѣѫ, ѝшь, —ни́лъ, *гл. ср.* Правьм тьмно, тьинѣѭ, притьинѣвамь; темня́ть. *Отмѣстися, че ми тьмнишь, та не виждамь.*

Тьна́къ, *с. сбб. м* Гора отъ тьнкъ дрьвета, отъ младоци.

Тѝнанкъый, ка, ко, *пр. смякч.* отъ тѝнанъый. Тьненкъый.

Море момиченце мьнанко,
Въ крьета ся тварьдѣ тьнанко. *Пѣс.*

Тѝнанъый, нъ, на, но, *пр. смякч.* отъ тѝнкъый. Тьненъый, тьнинъый, тьничкъый; то́ненькій. *Тънако като пржтчицѫ.*

Тьнѐнѭе, *с. ср.* отъ тьпѭ.

Тѝненкъый, нка, нко, *пр. смякч.* отъ тѝненъый. Тьнанкъый.

Тѝненъый, нъ, на, но, *пр. смякч.* отъ тѝнкъый. Тьничкъый, тьнинъый, тьнанъый; то́ненькій. *Тънени гласове далекомь ся чюжть.*

Халалъ да ти е юнашство,
И мой-то конча хранено,
И мой-та снага тънена! *Пѣс.*

Тьнѐнъый, нъ, на, но, *прич* нѭ. Тьненъый.

Тьнинѝкамь, *гл. д.* Тихъ подъ носа си пѣѭ, та не наникамь, тинининкамь, тьн камь; мурлы́кать, мурни́ка

Тьнинѝканѭе, *с. ср.* отъ ты наниканѭе, тьнъниканѭе.

Тѝнинъый, нъ, на, но, *пр* тѝнкъый. Тьничкъый, тьне

Който хване братовъ
Щѫ го дарьѫ добра да
Добра дара тьнинѫ ри
Тьнинѫ ризѫ копринин

Тѝничкъый, —чькъ, чка, ч отъ тѝнкъый. Тьнанъый, ный; то́ненькій.

Тьнковѣ́ждъый, дъ, да, до, тьнкъ вѣ́ждъ.

Тьнкоко́жий, жь, жа, же, тьнкѫ кожьѫ; тонкоко́жій.

Тьнкоко́ръый, ръ, ра, ро, *пр* кѫ корѫ.

Тьнкоко́сый, съ, са, со, *пр* кѫ косѫ.

Тьнкокра́кый, къ, ка, ко, тьнкъ крака; тьнконогъый.

Тьнкокрѣ́стый, стъ, ста, ст тьнкъ крьстъ.

Тьнколи́кый, къ, ка, ко, *пр* къ сламкъ. *Видѣлъ едно ама едно тьнколико был копринѫ.*

Тьнконо́гый, гъ, га, го, *пр* къ ногы; тьнкокракый.

Тьнкоснагый, гъ, га, го, *пр* кѫ снагѫ.

Всадѣ ходихъ, обихож
Отъ Балкана до Дунав
Глядахъ момы, глядах
И тьнкоснагы Влахъи
И бѣлолики Грькынк
И черноокы Блъгарк
Като Пенѫ момѫ не в

Тьнкота́ и **тьнкоти́на**, *с.* тьнкъый; тьничина; то́нкост

Тьнкоу́ластый, стъ, ста, тьнкъый.

Тѝнкъый, —нькъ, нка, нко, 1) Что има много малкѫ д то на дебелъый; кнокъый, т *Тънка пржтчка, тьнкъ* банъый, скапъый, добрѣ изр ный. *Тънка стока.*

Горѣте ми тьнкъ дарь.
Така гори менѣ срьдце
Отъ бащины ми страховъ
Отъ майчины ми жалбов
Отъ снахъины ми прѣкор

3) хубавъ́ій, гъ́здавъ́ій, фиданъ-бойлія, левентъ; стро́йный. *Тънка Стана, тънка снага На снагѫ тънка топола.* 4) Ти́хъ́ій, прія́тнъ́ій, разхладителнъ́ій, прохладнъ́ій; ти́хій, лёгкій. *Тънъкъ вѣтъръ завѣ́къ, та разкара мьглѫ-тѫ.* — *Тънъкъ гласъ*, въ́исокъ, нъ не дебелъ, като у дѣ́ца-та; то́нкій го́лосъ. *Чю ся едно тънко гласчя.* —нко, *нар.* Не дебело, кноко, тноко; то́нко. *По тънко, изъ тънко*, и най-дребнъ́ тъ́ нѣ́чта, много подробно; то́чно. *Ако дъ́ири изъ тънко, не му излиза край-тъ.*—*Тънка като бабѫ. Тънка като тополѫ. Тънъкъ като свиня. Тънъкъ като прьстъ (врълиня). Тънка, тънка като каця. Тънка, тънка, че навънка. Тънка Стана—гюлъ фидана, шѣта, ходи като мецѫ. Тънко копси, тънкофай, ама чобанъ диплофай Дръвото ся прѣ́вива, додѣ е тънко. Вѣтъръ́тъ дебелы-тъ́ дръвета катурка, тънкы-тъ́ само прѣ́вива. Дѣто е тънка тоѫга-та, тамъ ся троши. Дѣто е тънъкъ конецъ-тъ, тамъ ся и кѫса. Вжже-то ся кѫса, дѣто е най-тънко. Воденчѫрскы́й камъкъ колкото е по́-вехтъ, толкова е и по́-тънкъ.*

Тънтѣ́ню, *с. ср.* отъ тънтѫ́. Тънтатю.

Тънтѫ́, и́шь,—тѣ́лъ, *гл. ср.* 1) Като ходя, правя голѣ́мъ тропотъ; тънтя, тупта. 2) Повръщамъ гласъ, издавамъ гласъ; бучя, грьмя, ехтя, ечя, кънтя; гремѣ́ть, раздава́ться, отзыва́ться, отдава́ть отголо́съкъ, гуль, отдава́ться. *Земя-та тънти. Кога е праздна, черкова-та по́-тънти.*

Тънчѣ́ню, *с. ср.* отъ тънчѫ́. Тъненю.

Тънчина́, *с. ж.* Тънкота; тонина́.

Тънчѫ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. д.* Тъня.—чѫ́ся, *гл. възвр.* Ставамъ тънъкъ; тъня́ся. *Правина-та ся тънчи и не ся кыне.*

Тънъни́камь, *гл. д.* Тъниникамь, тананикамь.

Тънъни́каню, *с. ср.* отъ тънъни́камь. Тъниникаю.

Тънѣ́ѫ, ешь, — нѣ́лъ, *гл. ср.* Ставамъ тънъкъ: тъня́ся, тънчы́ся, изтънѣ́вамь, отънѣ́вамь; тончя́ть.

Тънѫ́, и́шь, — ни́лъ, *гл. д.* Правя нѣчто тънко; тънчя, изтъня́вамь, отъня́вамь; тони́ть, тончи́ть. — нѫ́ся, *гл. възвр.* Тънчы́ся, тънѣ́я, изтънѣ́вамь, отънѣ́вамь; тончя́ть.

Тър . . . Рѣчи-тъ, които нѣкои начинать съ тър, като тървна, търду́ха, търли́вый, търлица, тъ́рлѫ, търня́къ, търнь, търно, тъ́рпѫ, тъ́рпѫ, тъ́рся, тъ́рцамь, търчя, тъ́ршкамь и проч., в. на ряда при трь . . .

Тъ́сть, *с. м.* Женинъ баща; дѣдо, тесть, бабалѫкъ; тесть.

Тътра́зеню, *с. ср.* отъ тътра́зѫ и тътра́зѫ́ся. Тътраю.

Тътра́зѫ, ишь, —зилъ, *гл. д.* Тътрѫ. —зѫ́ся, *гл. възвр.* Тътрѫ́ся.

Тътра́ню, *с. ср.* отъ тъ́трѫ и тъ́трѫ́ся. Тътразеню.

Тътра́чка, *с. ж.* Трясалка на водяницѫ; конёкъ въ ме́льницѣ.

Тъ́трѫ, ешь,—ра́хъ, *гл. д.* Тътразѫ, в влѣкѫ́ въ всичкы-тъ знаменованія. —рѫ́ся, *гл. възвр.* и *стр.* Тътразѫ́ся, в. влѣкѫ́ся въ всичкы-тъ знаменованія.

Тъща, *с. ж* Женина майка; баба, тетя, теща; тёща. Кога нѣкой иде нѣйдѣ и свари домакъни-тъ на трапезѫ-тѫ да ядѫть, казвать му: *жива е тъща ти*, или: *тъща ти тя обича;* ако приврьшвать яденюто, казвать: *тъща ти рыта съ крака*, т. е. на умираю е; ако ли пакъ ѣ свари, когато сѫ се вяче наяли и вдигнѫли софрѫ-тѫ, нъ още не примели, казвать му: *тъщѫ ти, Богъ да ѫ прости!* т. е. умрѣ́ла е, или: *тъща ти не тя обича! — Тъща зятю масло вари, додѣ му зло въ кѫщи увари.*

Тъщинъ, на, но, *пр.* отъ тъща. Бабинъ, тетинъ; тёщинъ.

Тѣ, *мѣстоим.* трете лице мн. число; тии, тие, они; она́; в. той, тя.

Тѣ, *члѣн.* Множ. число за мѫжскы́й и за женскы́й родъ на сѫществителны имена и множ. число и за три-тъ рода на прилагателны имена и ѣа мѣстоименія.

Тѣзи и **тѣзь**, *мѣстоим.* мн. число, в. то́ва.

Тѣ́йнъ́ый, тѣ́йнь, йна, йне, *пр.* вм. тѣ́хний.

Тѣ́ло, *с. ср* Става, снага, плъть на човѣкъ, на животно; тѣ́ло. *Цѣло-то тѣ́ло мя боли. Тѣ́ло-то му было покрыто съ синины. По тѣ́ло-то му лазѫхѫ мравкы.*

Тѣ́менце, *ум. ср.* отъ тѣ́мя

Тѣ́мъ, *мѣст.* трете лице мн. число дат. пад.; нимъ, имъ.

Тѣ́мѣ, *нар.* На онова мѣсто; тамѣ, тамъ.

Тѣ́мя, *с. ср.* 1) Горня-та чясть, врьхъ-тъ на човѣшка главѫ: те́мя, ма́ковица, ма́ковка, маку́ша. *Удари го по тѣ́мя-то. Прьснѫ му тѣ́мя-то. Измѣри го отъ тѣ́мя-то до пяты-ты.* 2) Горня-та чясть на уста-та междѫ зѫбы-ты и гръло-то, что е като кубе вдлъбнѫта; небо, нёбце; не́бо, поднебье во рту. *Смжди мя тѣ́мя-то.* 3) Изпѫкнѫло на покрыва на сградѫ като клѫбо; кубе; ку́полъ. *Тѣмя-то на Святѫ Софиѫ е позлатено. Црьква-та на Святы́й Иванъ е съ пять тѣ́мета.*

Тѣ́ра, *с. ж.* Потѣ́ра, потѣ́рја, потира; **пого́ня, пого́нъ.**

И стана Петъръ, отиде
На врьхъ на Старѫ Планина
При неговы-тъи дружина;
Кога е было въ утрин-тѫ,
Тѫжка гъи тѣ́ра потѣ́ра,
Силна си бъитка започна. *Пѣс.*

Тѣ́рамь, *гл. д.* 1) Отнамъ слѣ́дъ нѣ́кого, слѣ́дъ нѣ́что да го стигна, трьса, тражѫ да уловѫ, да прогоня нѣ́кого, нѣ́что; гоня, брькамь, потирвамь, потѣ́рвамь; **гна́ться, ити́ въ пого́ню за кѣ́мъ, преслѣ́дувать.** *Извѣ́вожа потѣ́ра да тѣ́рать арамиитѣ.* 2) Подканямъ да врьви, да ходи; карамь; **гнать, погоня́ть.** *Зобь та тѣ́ра коня, а не камшика-та. Бабы телци тѣ́рать. Тѣ́рай го — клоцать, води го —боцать.*

Бре стой, коню, грива не триси,
Грива не триси, бисеръ не рони,
Азъ не тя тѣ́рамь на силна войска,
Токо тя тѣ́рамь на лѣпа сватба,
Брата ке женя, сестра ке мажъ.

3) Съ сила принаждавамь да врьви; карамь, тыкамь, бутамь, тяглѫ, туркамь; **си́лою заставля́ть ити́.** *Ке го тѣ́рать на хапсана.* 4) Оправямь въ врьвѣ́ние-то; карамь; **пра́вить.** *Не умѣе да тѣ́ра кола.* 5) Врьта, тыкамь, правѫ да врьви, да работи; карамь; **приводи́ть въ движе́ніе.** *Вода-та тѣ́ра дермена.* 6) Карамь, накарвамь, налѣгамь, силя; **заставля́ть, принужда́ть, побужда́ть.** *Тѣ́ра мя да работя.* 7) Искамь, ищя, щя, волѫ, рачѫ, сакамь, хочѫ; **хотѣ́ть.** *Тѣ́ра да иде.*

Папагиръ ми си берѫше,
На Свята Гора монастиръ,
Всичкы си чюли отишли,
Гюргја е чюла, тѣ́ра да иде. *Пѣс.*

8) Искамь, сакамь, прося; **проси́ть, трѣ́бовать.** *Тѣ́ра пары. Тѣ́ра скжпа цѣна. Тѣ́рамь момя,* искамь момя да си оженѫ за нея; **свáтаться.**

Тѣ́рахя ми тя, Маринке,
Оттукъ, оттамо, отридома,
Нидѣ майка не тя даде,
Дори дойдоха, Маринко,
Прѣзъ три горы, прѣзъ четыре,
Прѣзъ девять водъ студенъ.
Тѣ́рахя ми тя, дадоха. *Пѣс.*

9) Глядамь, залѣгамь, искамь да намѣ́рьа нѣ́что; дърьа, трьса, тражѫ, барамь, срькамь, паламь, бродя, биркамь; **иска́ть.** *Онъ си тѣ́ра кесиа-тѫ.* 10) Дърьа, издървамь, прѣ́дървамь, трьса, изтрьсвамь, призирамся, изгляждамь, съгляждамь; **быть взыска́тельнымъ.** *Кираджиа-та не тераль да види, какво е правилъ.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Влѣкя́ся по сядилища, та ся разправямь съ нѣ́кого за нѣ́что; **сядя́ся,** давосвамся, имамь давиа съ нѣ́кого; **суди́ться, тяга́ться, вести́, тя́жбу, проце́съ, имѣ́ть проце́съ съ кѣ́мъ.** 2) Искамъ ся, сакамъ ся, просимся; **свáтаться.** *Тѣ́рахмъ ся и ся зехмъ.* 3) Дърьмся, трьсимся, тражимся, барамъ ся; **иска́ться.** 4) *гл. стр.* Бивамь тѣ́ранъ. *Ни ся води, ни ся тѣ́ра, трагя прави.*

Тѣ́раие, *с. ср.* отъ **тѣ́рамь** и **тѣ́рамся.**

Тѣснина́, *с. ж.* Тѣ́сно мѣ́сто; **тѣсни́на, тѣ́сное мѣ́сто.** *Срѣщнялися въ еднѫ тѣ́снинѫ на планинѫ-тѫ.*

Тѣснинка́, *ум. ж.* отъ **тѣснина́.**

Тѣ́сничкый, **—чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **тѣ́снъый; тѣ́сненькій.**

Тѣснота́ и **тѣснотѝна,** *с. ж.* Нѣ́маие доста мѣ́сто, колкото трѣ́бва; **тѣснота́.** *Живѣ́емъ на тѣ́снотѫ.*

Тѣ́сноу́стый, **стъ, ста, сто,** *пр.* Что е съ тѣ́снъы уста, съ тѣ́сно грло; **узкогóрлый.** *Тѣ́сноустъ ссждъ.*

Тѣ́сньый, **—сьнъ** и **—сенъ, сна, сно,** *пр.* Что има малко мѣ́сто, малъкъ раздалечь междѫ крайща-та си, междѫ стѣ́нъы-тъи си; **тѣ́сный, у́зкій.** *Да ли е кжща тѣ́сна или е челядь бѣ́сна? Добри сѫ и тѣ́сни рѫкавє, нъ платно-то не стига.*

Затръгнялся Марко вряденъ юнакъ,
Та отиде у тѣ́сня клисура,
Та достигна три синджира робя. *Пѣс.*

Изкарай мя въ Никополска чаршыа,
Па си хвани до двамина телалъи,
Та да въикать изъ тѣ́снъи-тъи улици:
Продаваса тънка Ана хубава. *Пѣс.*

Пази, Боже, отъ дльгы тоягы и отъ тѣ́сны сокаци. **—сно,** *нар.* Въ тѣ́снотѫ, на тѣ́снотыа, не на широко; **тѣ́сно, у́зко.** *Да смы заедно—тѣ́сно, да смы пабашка—тѫжно.—На тѣ́сно* (натѣ́сно), *нар.* Въ утѣ́снение, въ нужда, на зорь. *Намирася натѣ́сно;* **находи́ться въ затрудни́тельномъ положе́ніи.**

Тѣсто́, *с. ср.* 1) Брашно, размѣ́сено, разбрькано съ вода; **тѣ́сто.** *Отсѣя брашно и замѣси тѣсто за питъи.* 2) Всяко нѣ́что размачкано, разбрькано като каша.

Тѣстцé, *ум. ср.* отъ **тѣсто́.** Малко тѣ́сто; **тѣстцо́.**

Тѣстѝнъый, **въ, на, но,** *пр.* Тѣстявый.

Тѣстѝявый, **въ, ва, во,** *пр.* 1) Направенъый отъ тѣ́сто; **тѣстянъый; тѣ́стяный.** 2) Умцанъый, уплесканъый съ тѣ́сто; **тѣстянъый.** *Тѣстявъи рѫцѣ.* 3) Что е мякъ и лѣпкавъ като тѣ́сто; **мѣси́коватый.**

Тѣхний, **—хнь, хна, хне,** *мѣстоим.* отъ **тѣхъ. Нихнъый, нѣхнъый; и́хній.** *И за*

това ли да му мысльх: то е тѣхна работа, нека тѣ да му мислятъ.

Тѣхъ, *мѣстоим.* трете лице мн. число винит. падежъ; гы.

Тѣшене, *с. ср.* отъ **тѣшѭ** и **тѣшѫся.**

Тѣшѭ, ишь, — шилъ, *гл. д.* 1) Прѣдумвамъ, которкамъ нѣкого да млъчи, да не плаче, да стои миренъ, да бѫде спокоенъ; мирьх, утѣшавамъ, плътх; **утѣшáть, успокóявать, унúмать.**

Комарь бей ся женѫше,
Мушичка си плачѫше;
Комарь бей ѭ тѣшѫше:
Млъчи, млъчи, мушичко,
Утрѣ ходамъ въ Битольх,
Да ти купамъ кушюльк! *Пѣс.*

2) Залисвамъ, бавьх, залъгвамъ, еглендисвамъ; **тѣшúть, забавлáть, занимáть, развлѣкáть.** *Да гляда да тѣши хора-та.* —**шѭся,** 1) *гл. възвр.* Залисвамся, бавьхся, залъгвамся, еглендисвамся; **тѣшúться, забавлáться, занимáться, развлѣкáться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ тѣшенъ.

Тю! *междом.* За чюдене, за тюхкане; показва разкаяние и съжаление; тюхъ! *Тю, да ся не види макаръ, какво сторихъ! Тю бре гыди!* отишло, нѣма го, заборавихъ!

***Тюй,** *с. м. Т.* Конска опашка, давана едно врѣмя нѣкому за чинъ; **бунчýкъ.** *Той е пашка съ три тюя.*

***Тюйбé,** *с. ср. Т.* в. **тёйбé.**

***Тюйлú,** *пр. неизм. Т.* Что има тюи; **бунчýжный.**

***Тюлбé,** *с. ср. Т.* в. **тюрбé.**

***Тюлбéнка,** *с. ж. Т.* в. **тумбéлка.**

***Тюлбéнъ,** *с. м. Т.* в. **тулпáнъ.**

***Тюлюмбéкъ,** *с. м. Т.* 1) Таламбазъ. 2) Товаръ на конь, възъ когото може да ся язди; дембелекъ, тюмбелекъ.

Тюлюмéнско гóрю, в. **тилилейско гóрю.**

***Тюмбекúя,** *с. м. Т.* Тютюнъ за наргеле.

***Тюмбелéкъ,** *с. м. Т.* Тюлюмбекъ въ 2-то знаменование.

Тюнтюрица, *с. ж.* Нанизъ отъ сребро и сребрьнъ пары, когото невѣста носи за накытъ на тыла си.

***Тюрбé,** *с. ср. Т.* Тюлбе, гробъ, гробница на нѣкой голѣмець; **гробúца, скленъ, мавзолéй.**

***Тюрлúна,** *с. м. Т.* Видъ, родъ, строй, сой, джинсъ; **видъ, сортъ.** *Има много тюрлии пары. Иванъ е друга тюрлина човѣкъ. Разны тюрлии стока.*

***Тюрпáнъ,** *с. м. Т.* в. **турпáнъ.**

Тю́тю! *междом.* Така си казвать дѣца-та, когато ся поглядвать прѣзъ нѣчто; дза!

Тютювá, *с. ж.* Тетива. *Надувайся, докле ти ся пукне тютюва-та.*

Тютюнджúйка, *с. ж.* 1) Която пуши тютюнъ; **курúтельница, табáчница.** 2) Която сѣе или продава тютюнъ; **табáчница.**

Тютюнджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **тютю́нъ.** *Тютюнджийскый дюканъ,* дѣто продавать тютюнъ; **табáчная лáвка.**

Тютюнджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тютюнджия.

***Тютюнджúя,** *с. м. Т.* 1) Който пуши тютюнъ; **курúтель, табáчникъ.** 2) Който сѣе или продава тютюнъ; **табáчникъ.**

Тютю́невъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тютю́нъ; табáчный.**

Тютю́нецъ, *ум. м.* Малко тютюнъ; **табачёкъ.**

Тютюнúца, *с. ж.* Сждъ за дрьжане въ него тютюнъ; **табáчница.** *Кисиа тютюница;* **кисéтъ.**

***Тютю́нъ,** *с. м. Т.* Тутунъ: 1) Раст. *Nicotiana Tabacum;* **табáкъ.** 2) Листа отъ това растение изсушены и нарѣзаны за пущене; духанъ; **курúтельный табáкъ.** *Пуши, пие тютюнъ.* 3) Прахъ отъ стрыты тютюневы листа за смрькане; емфе, емфие, бурнотъ; **нюхательный табáкъ.** — *Хайдушкый тютюнъ,* раст. *Lysimachia vulgaris;* **вербéйникъ, лабáзникъ.** — *Не струва ни хулх тютюнъ,* не струва нищо. *Дай му хулх тютюнъ, да ти изкаже и майчино-то си млѣко.*

***Тютюрмé,** *с. ср. Т.* Тетерме, тетерка, тетерица, лъска, златинка, флотора; **блёстка, блёсточка.**

Тю́хкань (да тю́хнѫ), *гл. ср.* Жалък подърь нѣкакьх несгодх, казвамь тюхъ! *Вайкамь и тюхкамь.* —**мся,** *гл. възвр.* Казвамь тюхъ! каѫся за нѣчто, че не съмь го направилъ, окайвамся за нѣчто неприятно; вайкамся; **áхать, раскáиваться.** *Каѫся и ся тюхкамь, ала е вяче късно.*

Тюхъ! *междом.* Показва разкаяние и съжаление; тю!

Тѫга, *с. ж.* Туга, душевно болѣние за нѣчто; **тѫгъ, тѫговина, тѫжба,** достага, жалба, **жалость, жаль, жигъ, мѫка,** облятина, **печáль, скрѣбь, тягоба, кахъръ; тугá, грусть, гóре, гóресть, тоскá, кручúна, скорбь, печáль.** *Докарвамь тѫгх; кручúнить. Тѫгх тѫжьк,* **тѫгувамь.** *Да ми мине тѫга-та,* да прѣжалых нѣчто, да отмилѣя. *Тѫга ми ся натѫжило,* дошла ми тѫга, зехъ да тѫгувамь. *Паднѫла ми тѫга на срьдце-то,* **тѫжьк, тѫгувамь** за нѣчто.

Мьглѫ, мьгла по поле-то,
Тѫга менѣ за момя-то,
Оти менѣ не дадохх. *Пѣс.*

Тѣ́ра, *с. ж.* Потѣ́ра, потѣ́рпа, потира; **погóня, погóнъ.**

И станѫ Петъръ, отиде
На врьхъ на Старѫ Планинѫ
При неговы-тъı дружина;
Кога е было въ утринь-тѫ,
Тѭжкѫ гъı тѣ́ра потѣ́ра,
Силна си бъ̀тка започнѫ. *Пѣс.*

Тѣ́рамь, *гл. д.* 1) Отивамь слѣ́дъ нѣ́кого, слѣ́дъ нѣ́что да го стигнѫ, трьсѫ, тражѫ да уловѭ, да прогонѭ нѣ́кого, нѣ́что; гонѫ, брькамь, потирвамь, потѣ́рвамь; **гна́ться, идтѝ въ погóню за кѣ́мъ, преслѣ́довать.** *Излѣ́вохѫ потѣ́рка да тѣ́рать арамиитъı.* 2) Подканѭмь да врьви, да ходи; карамь; **гнать, погоня́ть.** *Зобь та тѣ́ра коня, а не камшика-та. Бабы телци тѣ́рать. Тѣ́рай го — клоцать, води го — боцать.*

Бре стой, коню, гривѫ не тряси,
Гривѫ не тряси, бисеръ не рони,
ІАзъ не тя тѣ́рамь на силнѫ войскѫ,
Токо тя тѣ́рамь на лѣпѫ сватбѫ,
Брата ке женѭ, сестрѫ ке мѫжь.

3) Съ силѫ принѫдѭвамь да врьви; карамь, тъıкамь, бутамь, тяглъı, туркамь; **сѝлою заставля́ть идтѝ.** *Ке го тѣ́рать на хапсанѫ.* 4) Оправѭмь въ врьвѣ́ние-то; карамь; **пра́вить.** *Не умѣ́е да тѣ́ра кола.* 5) Врътѫ, тъıкамь, правъı да врьви, да работи; карамь; **приводи́ть въ движе́ніе.** *Вода-та тѣ́ра дермена.* 6) Карамь, накарвамь, налѣгамь, силѫ; **заставля́ть, принужда́ть, побужда́ть.** *Тѣ́ра мя да работѫ.* 7) Искамь, ищѫ, щѫ, волѭ, рачѭ, сакамь, хочѭ; **хотѣ́ть.** *Тѣ́ра да иде.*

Панагиръ ми си берѭше,
На Святѫ Горѫ монастиръ,
Всичкъı си чюли отишли,
Гюргіа е чюла, тѣ́ра да иде. *Пѣс.*

8) Искамь, сакамь, просѫ; **проси́ть, трѣ́бовать.** *Тѣ́ра парь. Тѣ́ра скѫпѫ цѣ́нѫ. Тѣ́рамь момѫ,* искамь момѫ да ся оженѭ за неѭ; **сва́таться.**

Тѣ́рахѫ ми тя, Маринке,
Оттукъ, оттамо, отрядома,
Нидѣ майка не ти даде,
Дори дойдохѫ, Маринко,
Прѣ́зъ три горъı, прѣ́зъ четъре,
Прѣ́зъ девять водъı студенъı,
Тѣ́рахѫ ми ти, дадохѫ. *Пѣс.*

9) Глядамь, залѣгамь, искамь да намѣ́рѭ нѣ́что; дърьк, трьсѫ, тражѭ, барамь, срькамь, паламь, бродѫ, биркамь; **иска́ть.** *Онъ си тѣ́ра кесиѫ-тѫ.* 10) Дърьк, издърквамь, прѣ́дървамь, трьсѫ, изтрьсвамь, призирамся, изгляждамь, съгляждамь; **быть взыска́тельнымъ.** *Кираджиа-та не тералъ да види, какво е правилъ.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Влѣкѫ̀ся по сѫ̀длища, **та ся разправѭмь съ нѣ́кого за нѣ́что; сѫ̀дѫ̀ся,** давосвамся, имамь давиѭ съ нѣ́кого; **суди́ться, тяга́ться, вести́, тя́жбу, проце́съ, имѣ́ть проце́съ съ кѣ́мъ.** 2) Искамъıся, сакамъıся, просимся; **сва́таться.** *Тѣ́рахмъıся и ся зехмъı.* 3) Дърпимся, трьсимся, тражимся, барамъıся; **иска́ться.** 4) *гл. стр.* Бъ̀вамь тѣ́ранъ. *Ни ся води, ни ся тѣ́ра, тражѫ прави.*

Тѣ́раніе, *с. ср.* отъ **тѣ́рамь** и **тѣ́рамся.**

Тѣ́снина́, *с. ж.* Тѣ́сно мѣ́сто; **тѣ́сни́на, тѣ́сное мѣ́сто.** *Срѣщнѫ̀лися въ еднѫ тѣ́снинѫ на планинѫ-тѫ.*

Тѣ́снинка́, *ум. ж.* отъ **тѣ́снина́.**

Тѣ́сничкъıй, **—чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **тѣ́снъıй; тѣ́сненькій.**

Тѣ́снота́ и **тѣ́снота́ѝна,** *с. ж.* Нѣ́маніе доста мѣ́сто, колкото трѣ́бва; **тѣ́снота́.** *Живѣ́мъ на тѣ́снотѫ.*

Тѣ́сноу́стый, **стъ, ста, сто,** *пр.* Что е съ тѣ́снъı уста, съ тѣ́сно гръло; **узкогóрлый.** *Тѣ́сноустъ сѫ̀дъ.*

Тѣ́снъıй, **—сньк и —сенъ, сна, сно,** *пр.* Что има малко мѣ́сто, малъкъ раздалечь междѫ крайща-та си, междѫ стѣнъı-тъı си; **тѣ́сный, у́зкій.** *Да ли е кѫща тѣ́сна или е челядь бѣ́сна? Добри сѫ и тѣ́сни ръ̀кавѣ, нъ платно-то не стига.*

Затръгнѫ̀ся Марко вряденъ юнакъ,
Та отиде у тѣ́снѫ клисурѫ,
Та достигнѫ три синджира робье. *Пѣс.*

Изкарай мя въ Никополскѫ чаршиѫ,
Па си хвани до двамина телалъı,
Та да въ̀икать изъ тѣ́снъı-тъı улици:
Продаваса тънка ІАна хубава. *Пѣс.*

Пази, Боже, отъ дългъı тоягъı и отъ тѣ́снъı сокаци. **—сно,** *нар.* Въ тѣ́снотѫ, на тѣ́снотиѭ, не на широко; **тѣ́сно, у́зко.** *Да смъı заедно—тѣ́сно, да смъı пабашка—тѫ́жно.—На тѣ́сно* (натѣ́сно), *нар.* Въ утѣ́снение, въ нуждѫ, на зорь. *Нажирася натѣ́сно;* **находи́ться въ затрудни́тельномъ положе́ніи.**

Тѣ́сто́, *с. ср.* 1) Брашно, размѣ́сено, разбрькано съ водѫ; **тѣ́сто.** *Отсѣка брашно и замѣси тѣ́сто за питъı.* 2) Всяко нѣ́что размачкано, разбрькано като каша.

Тѣ́стце́, *ум. ср.* отъ **тѣ́сто́.** Малко тѣ́сто; **тѣ́стцо́.**

Тѣ́стя́нъıй, **въ, на, но,** *пр.* Тѣ́ставъıй.

Тѣ́стя́въıй, **въ, ва, во,** *пр.* 1) Направенъıй отъ тѣ́сто; **тѣ́стянъıй; тѣ́стяный.** 2) Умацанъıй, уплесканъıй съ тѣ́сто; **тѣ́стянъıй.** *Тѣ́ставъı ржцѣ.* 3) Что е мякъ и лѣпкавъ като тѣ́сто; **мѣ́сиковатый.**

Тѣ́хний, **—хнь, хна, хне,** *мѣ́стоим.* отъ **тѣ́хъ. Нихнъıй, нѣхнъıй; ихнíй.** *И за*

това ли да му мыслѫ: то е тѣхна работа, нека тѣ да му мыслятъ.

Тѣхъ, *мѣстоим.* трете лице мн. число винит. падежъ; гы.

Тѣшение, *с. ср.* отъ **тѣшѫ** и **тѣшѫся.**

Тѣшѫ, **шишь,** — **шилъ,** *гл. д.* 1) Прѣдумвамъ, которкамъ нѣкого да млъчи, да не плаче, да стои миренъ, да бѫде спокоенъ; **мирѫ, утѣшавамъ, плътѫ; утѣшáть, успокóивать, унúмать.**

Комарь бей ся женѫше,
Мушичка си плачѫше;
Комарь бей ѫ тѣшѫше:
Млъчи, млъчи, мушичко,
Утрѣ ходамъ въ Битолѫ,
Да ти купамъ кушолѫ! *Пѣс.*

2) Залисвамъ, бавѫ, залъгвамъ, еглендисвамъ; **тѣшúть, забавлáть, занимáть, развлѣкáть.** *Да гляда да тѣши хора-та.* **—шѫся,** 1) *гл. възвр.* Залисвамся, бавѫся, залъгвамся, еглендисвамся; **тѣшúться, забавлáться, занимáться, развлѣкáться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ тѣшенъ.

Тю! *междом.* За чюденье, за тюхканье; показва разкаяние и съжаление; тюхъ! *Тю, да ся не види макаръ, какво сторихъ! Тю бре гъди!* отишло, нѣма го, заборавихъ!

***Тюй,** *с. м. Т.* Конска опашка, давана едно врѣмя нѣкому за чинъ; **бунчýкъ.** *Той е пашѫ съ три тюя.*

***Тюйбé,** *с. ср. Т.* в. **тёйбé.**

***Тюйлú,** *пр. неизм. Т.* Что има тюи; **бунчýжный.**

***Тюлбé,** *с. ср. Т.* в. **тюрбé.**

***Тюлбéнка,** *с. ж. Т.* в. **тумбéлка.**

***Тюлбéнъ,** *с. м. Т.* в. **тулпáнъ.**

***Тюлюмбéкъ,** *с. м. Т.* 1) Таламбазъ. 2) Товаръ на конь, възъ когото може да ся язди; дембелекъ, тюмбелекъ.

Тюлюмéнско гóрю, в. **тилилейско гóрю.**

***Тюмбекúя,** *с. м. Т.* Тютюнъ за наргеле.

***Тюмбелéкъ,** *с. м. Т.* Тюлюмбекъ въ 2-то знаменование.

Тюнтюрица, *с. ж.* Нанизъ отъ сребро и сребрьнъ паръ, когото невѣста носи за накытъ на тъла си.

***Тюрбé,** *с. ср. Т.* Тюлбе, гробъ, гробница на нѣкой голѣмець; **гробнúца, скленъ, мавзолéй.**

***Тюрлúя,** *с. м. Т.* Видъ, родъ, строй, сой, джинсъ; **видъ, сортъ.** *Има много тюрлии пары. Иванъ е друга тюрлия човѣкъ. Разны тюрлии стока.*

***Тюрпáнъ,** *с. м. Т.* в. **турпáнъ.**

Тютю! *междом.* Така си казвать дѣца-та, когато ся поглядвать прѣзъ нѣчто; дза!

Тютювá, *с. ж.* Тетива. *Надувайся, доклѣ ти ся пукне тютюва-та.*

Тютюнджúйка, *с. ж.* 1) Която пуши тютюнъ; **курúтельница, табáчница.** 2) Която сѣе или продава тютюнъ; **табáчница.**

Тютюнджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **тютю́нъ.** *Тютюнджийскый дюканъ,* дѣто продавать тютюнъ; **табáчная лáвка.**

Тютюнджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тютюнджия.

***Тютюнджúя,** *с. м. Т.* 1) Който пуши тютюнъ; **курúтель, табáчникъ.** 2) Който сѣе или продава тютюнъ; **табáчникъ.**

Тютю́невъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тютю́нъ; табáчный.**

Тютю́нецъ, *ум. м.* Малко тютюнъ; **табачёкъ.**

Тютюнúца, *с. ж.* Сѣдъ за дрьжане въ него тютюнъ; **табáчница.** *Кисиа тютюница;* **кисéтъ.**

***Тютю́нъ,** *с. м. Т.* Тутунъ: 1) Раст. *Nicotiana Tabacum;* **табáкъ.** 2) Листа отъ това растение изсушеныи нарѣзаныи за пушение; **духанъ; курúтельный табáкъ.** *Пуши, пие тютюнъ.* 3) Прахъ отъ стрѣты тютюневъи листа за смрькание; емфе, емфие, бурнотъ; **нюхательный табáкъ.** — *Хайдушкый тютюнъ,* раст. *Lysimachia vulgaris;* **вербéйникъ, лабáзникъ.** — *Не струва ни лулѫ тютюнъ,* не струва нищо. *Дай му лулѫ тютюнъ, да ти изкаже и майчино-то си млѣко.*

***Тютюрнé,** *с. ср. Т.* Тетерме, тетерка, тетерица, лъска, златинка, флотора; **блёстка, блёсточка.**

Тю́хкань (да тю́хнѫ), *гл. ср.* Жалѫ подърь нѣкакѫ несгодѫ, казвамъ тюхъ! *Вайкамъ и тюхкамъ.* **—мся,** *гл. възвр.* Казвамъ тюхъ! каѫся за нѣчто, че не съмъ го направилъ, окайвамся за нѣчто неприятно; вайкамся; **áхать, раскáиваться.** *Кажся и ся тюхкамъ, ала е вяче късно.*

Тюхъ! *междом.* Показва разкаяние и съжаление; тю!

Тѫга, *с. ж.* Туга, душевно болѣние за нѣчто; **тѫгъ, тѫговина, тѫжба,** достага, жалба, жалость, жаль, жигъ, мѫка, оклатия, печаль, скрѫбь, тягоба, кахъръ; **тугá,** грусть, **гóре, гóресть,** тоскá, **кручúна,** скорбь, **печáль.** *Докарвамъ тѫгѫ;* **кручúнить.** *Тѫгѫ тѫжѫ,* **тѫгувамъ.** *Да ми мине тѫга-та,* да прѣжалѫ нѣчто, да отмилѣѫ. *Тѫга ми ся натѫжило,* дошла ми тѫга, зехъ да тѫгувамъ. *Паднѫла ми тѫга на срьдце-то,* **тѫжѫ, тѫгувамъ** за нѣчто.

Мьглѫ, мьгла по поле-то,
Тѫга менѣ за момя-то,
Оти менѣ не дадохѫ. *Пѣс.*

Пусты-ты мои двѣ тѫгы,
ІА да станете двѣ мѫглъ,
Че ся въсоко вдигнѣте! *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задзуни,
Во свирка-тѫ тѫга тѫжить,
Тѫга тѫжить и ся трисеть. *Пѣс.*

Тѫгвамъ *гл. д.* Тѫгувамъ, тѫжѫ, горювамъ, жалѣ̀ѫ.

Отчто бѣло перешь,
Та ми црьно носишь,
Дали майка жалвашь,
Или татка тѫгвашь? *Пѣс.*

Тѫговина́, *с. ж.* Тѫга.

Тѫгови́тъ̀й, тъ, то, то, *пр.* Тѫжнъ̀й, тѫженъ̀й. *Баща и́ плаче, а тя не е ни жаловита, ни тѫговита.*

Тѫгу́вамъ, *гл. ср.* Имамъ нѣкаква тѫга; тѫгвамъ, тѫжѫ, жалѫ, жалѣ̀ѫ, жигуѫ. милѣ̀ѫ, горювамъ, печалѫся. скрѣбѫ, тѫжно ми е, мило ми е; тужи́ть, жалѣ̀ть, печа́литься, скорбѣ̀ть, горева́ть, грусти́ть, кручини́ться, круши́ться, тоскова́ть. *Момчя-то ны е много ухълно, трѣбува да му е тѫжко нѣчто: ни каде, ни пие, накуси троха и па стане, тѫгува, несѣди.*

Тѫгу́ване, *с ср.* отъ тѫгу́вамъ.

Тѫгъ, тѫгове, *с м.* Тѫга, тѫжба.

Господь ангелъ проводи
Зарадъ безгрѣшнъ душици,
И ангели си отишли
Долу ми на долень свѣтъ;
Намѣрихѫ Ѭнкѫ безгрѣшнѫ,
Не могѫть да си пристѫпять
Отъ маминъ й плачевъ,
Отъ бащинъ й тѫговъ. *Пѣс.*

Тѫгъ́ица и тѫгъ́ичка, *ум. ж.* отъ тѫ́га. Тужица, тѫжбица.

Тѫдѣ́ и тѫдѣ́ва, *нар.* По тукашни ты мѣ́ста, по тъ̀ѫ мѣ́ста; тѫдѣ́сь, тѫдѣ́зи, тадѣ́ва, сьдѣ́ва, тука, тукъ, около, насамъ; въ этихъ мѣстáхъ, здѣсь, сюдá. *Тѫдѣ́ва е валѣ́ло дъждъ. Дошълъ е тѫдѣ́ва, момѫ да изгляжда. Не гы трьси тѫдѣ́ва.* — *До тѫдѣ́* и *до тѫдѣ́ва* (дотѫдѣ́ва), *нар.* До тока мѣ́сто, дотука, до тукъ; досю́да. *Не е стигалъ до тѫдѣ́ва.* — *Изъ тѫдѣ́ва* (изтѫдѣ́ва), *нар.* Изъ тъ̀ѫ мѣ́ста, изтука, оттука. *Не е изъ тѫдѣ́ва.* — *На тѫдѣ́* и *на тѫдѣ́ва* (натѫдѣ́ва), *нар* Накамъ тъ̀ѫ странъ, на-камъ тукъ, натукъ. *Трьси го на тѫдѣ́ва, на-камъ тѫдѣ́ва.* — *Отъ тѫдѣ́* и *отъ тѫдѣ́ва* (оттѫдѣ́ва), *нар.* Отъ тъ̀ѫ мѣ́ста, отъ тъ̀ѫ странъ, оттука, оттука, оттуе; отсю́да, отсю́ду. *Азъ съмъ отъ тѫдѣ́ва. Отъ тѫдѣ́ва ничто не изнасѫть*

Тѫдѣ́вашний, —шьнь и —шень, шиѫ, шне, *пр.* Что е отъ тѫдѣ́ странъ; тѫдѣ́шний, тукашни

Тѫдѣ́зи и тѫдѣ́сь, *нар.* Тѫ

Тѫдѣ́шний, —шьнь и —шен *пр.* Тѫдѣ́вашний.

Тѫ́жба, *с. ж.* Тѫга.

Тѫ́жбица и тѫжбичка, *ум.* ба. Тѫгъ́ица.

Тѫжёвнъ̀й, —вьнъ и —ве *пр.* 1) Който тѫжи за нѣчто тѫга; тѫжнъ̀й, тѫговитъ̀й жѫловитъ̀й, жѫловнъ̀й. жѫ нъ̀й, скрѣбнъ̀й, ухълнъ̀й, ч ча́льный, гру́стный, плаче́ докарва тѫга, что е за тѫ нъ̀й, тѫговитъ̀й, горкъ̀й, ловнъ̀й, жѫлостнъ̀й, печални ухълнъ̀й; жа́лостный, ж ный, плаче́вный, уны́вны —вно, *нар.* Тѫговито, тѫ

Тѫжене, *с. ср.* отъ тѫ́жѫ

Тѫ́женъ, *с. м.* Растение тѫ

Лели ти рекохъ, дѣвойч
Не сади тѫженъ въ гра
Майка ти тѫжи по теб
Баща ти тѫжи за тебе!

Тѫ́жпикъ, *с. м.* и

Тѫ́жница, *с. ж.* Казвася за да го пожѫлимъ за злочести на, горканъ, сиромахъ, сир кутръ̀й, клѫтникъ, клѫтн жалница; несча́стный, бѣд ка, бѣдни́жечка, горемы́чн *Двѣ годины какъ лѣжи тѫ́жникъ-тъ!*

Тѫ́жно, като *с. ср.* Тѫжка чина, жега, маранѫ; зной,

Тѫ́жнъ̀й, —жьнъ и —жен *пр.* Тужнъ̀й: 1) Тѫжёвнъ знаменованиѫ.

Тужися, тужна дѣвойко
Тужно ли ти е за мак
Како маки за тебе? *П*

Иоване, ласенъ мѣсяцо,
Что ми си ласно огрѣ
Подъ горѫ, войно, нау
Въвъ горѫ тѫжна кил
Въ килны лѣпа Мари

2) Който е лишенъ отъ нѣч че го нѣма, и желае да го ж жьденъ̀й, жядный, жѫлн скудный, страдный, тягло ный чего и съ чувством этомъ жа́ждущій прiобрѣс *ни смы за Блъгаринъ вл* но, *нар.* Тужно, тѫжёвно, но, жѫловно, жѫловито, вито, жално, умално, печ

бално, ухълно, туго, тѧжко, кахърно; гру́стно, печа́лно, жа́лко, го́рько, прискóрбно, уны́вно, зауны́вно, морко́тно. *Жално, тѫжно пѣе. Да смы наедно—тѣсно, да смы побашка—тѫжно.* —**Тѫжно ми е**, като *гл. безл.* Жално ми е, мило ми е; мнѣ жаль, гру́стно мнѣ.

Тѫжи́къ, ишь,—жи́лъ, *гл. ср.* Тужы: 1) Тѧгувань. *Като намѣришь, не се радвай; като загубишь, не тѫжи. Кой лъже, той тѫжи; кой оре, той добрѣ.*

Болна лѣжала Анина майка,
Болна лѣжала сама во дворје,
И ми лѣжала и ми тѫжила:
Олеле Боже, Боже до Бога!
Что не си имахъ ощь една керка,
Ощь една керка како Аника? *Пѣс.*

Най-подырь врьви младо Татарче,
Два коня води, три роба кара:
Едно-то бяше, джанѫмъ, калина,
Друго-то бяше мала малина,
Трете-то бяше сама булка имъ.
Калина тѫжи, малина плаче,
А булка имъ гы тихомь миряше. *Пѣс.*

Сѣднѫ ми Ивко да плаче,
Съглядала го снаха му,
Па е тейну си казала:
Не плачи, тейно, не тѫжи,
Азъ щѫ юнаци посрѣщнѫ! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Ходѫ почерненъ за нѣкой свой умрѣлъ; оплаквамь, жалѫ, жалѣмь, тѧгвамь; наряждамь, припѣвамь надъ умрѣлъ: носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть, жале́ть.

Како брата ю да си прѣжалѫ,
Мене не е брига за косѫ-тѫ,
Токъ си тѫжѫ мой милъый брата,
Что загынѫ отъ недуговѫ женѫ! *Пѣс.*

Азъ ке легнѫ на диванъ да спиѫ,
Тъи да сѣднешь до мене да плачешь,
Да запалишь петь-шестина свѣщи,
Да разтуришь своѫ русѫ косѫ,
Да мя тѫжишь тѫгы со гласовъı. *Пѣс.*

—**жи́ться**, *гл. възвр.* Плачься, оплаквамся, жалѣмся, варекамся отъ нѣкого, отъ нѣчто; пла́каться, жа́ловаться. *Стана ся тѫжи отъ мѫжѫся. Стига си ся тѫжила.*

Тужися, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за макы,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Тѫжнакъ, *с. м.* Тѫженъ: 1) Раст. *Orchis*, гороцвѣтъ, ливадарничя, ливадарь, перуница, перуника, салепчя, салепъ; салепъ. **коку́шкины слёзки, кисе́льный ко́рень, ятрышникъ.** 2) Растение турско цвѣтие въ 1-то знаменов.

Тѫжа́чка, *с. ж.* 1) Тѫжене, жалене, оплакване, плачене и наряжданне надъ мрьтвець; припѣвъ. 2) Пѣсна за оплакваие мрьтвець, припѣвъ. 3) Което оплаква мрьтвець и наряжда надъ него; оплакачка; тужёбница, вопленница, пла́кальщица. *Сватби безъ гайдѫ и мрьтвець безъ тѫжачкѫ не быва.*

Тѫй, *нар.* Тъй, така.

Тѫлъ, тѫлове, *с. м.* Тулъ въ 1-то знаменование *Момченчя като асланчя, юначя, на рамо му кривачя, на плещы му тѫлове съ остры стрѣлы набити.*

Тѫпанъ, *с. м.* в. **тънапъ**.

Тѫпичкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѫпъый**.

***Тѫпкѫ**, *нар. Т.* Сѫщо, исто, досущь, досущка, наплъно, съвсѣмь; точь въ точь. *Сынъ-тъ е тѫпкѫ като бащѫ си;* сынъ точь въ точь оте́цъ.

Тѫпоу́мъый, мъ, ма мо, *пр.* Който има тѫпъ умъ, та не зима отъ ничто; тупоумъый; тупоу́мный.

Тѫпъый, нъ, на, но, *пр* Тупавый: 1) Что не е остьръ, нѣма остьръ врьхъ, изхабенъый, что е съ плоско лице, съ плосъкъ рѧбъ; типъый; тупо́й. *Тѫпъ ножь Удари го съ тѫпо-то на брадвѫ-тѫ. Рѫбове-ты му сѫ тѫпи.* 2) Който мѫчно зима, мѫчно разбира, мѫчно ся учи, кому-то не сѣче глава-та; тупо́й, непонятливый. *Тѫпъ ученикъ Запрянъ е тѫпъ на ума.*

***Тѫржи́къ**, *с. м. Т.* Таржикъ, тахарджикъ, мѣхъ, тоболець.

Тѫтнатю, *с. ср.* отъ **тѫтнѫ**. Тътнъ.

Тѫтнѫ, ешь, —налъ, *гл. ср.* 1) Тънтѫ, туптѫ, тропотѫ. 2) Ходѫ насамъ натамъ. *Овца-та токо бѣе и тѫтне.*

Тѫтняшко́нь, *нар.* Съ тътнъ.

Тѫтнъ, тѫтневе, *с м.* Тътнатю, тънтеие, тропотъ, тупотъ; ту́тенъ, шумъ, гулъ, зыкъ.

Та что ми ся тѫтнъ зачю,
Тѫтнъ зачю, екъ зададе:
Дали лова горѫ ломи,
Или змѣйко стѣнъı крьти? *Пѣс.*

А да гриде къитена невѣста
Со гръмовъı и со тѫтневъı. *Пѣс*

Срѣщѫ иде мало дѣтя,
Мало дѣтя башь Груцина,
Со коня си тѫтнъ бие. *Пѣс.*

Тѫхнѫ, тѫхна́ти, ешь, —на́лъ, *гл. ср.* Миришѫ, вонѣѫ; ту́хнуть.

Съну Илиё, Илиё,
Дали кешь, въ огънь горѣти,
Или кешь въ кръви тѫхнати? *Пѣс.*

Тя, *мѣстоим.* второ лице един. число, винит. пад вм. те́бе.

Тя́га́вець, *с. м.* Растение тяговець.

Тя́гавъый, въ, ва, во, *пр.* Что не ся дьвче

Пусты-ты мои двѣ тѫгы,
Іа да станете двѣ мѫгы,
Че ся высоко вдигнѣте! *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задзуни,
Во свирка-та тѫга тажить,
Тѫга тажить и ся трясеть. *Пѣс.*

Тѫгвамь *гл. д.* Тѫгувамь, тѫжѫ, горювамь, жалѣѫ.

Отчто бѣло перешь,
Та ми црьно носишь,
Дали майка жалвашь,
Или татка тѫгвашь? *Пѣс.*

Тѫговина́, *с. ж.* Тѫга.

Тѫгови́тый, тъ, то, то, *пр.* Тѫжнъый, тѫжевнъый. *Баща и плаче, а тя не е ни жаловита, ни тѫговита.*

Тѫгу́вамь, *гл. ср.* Имамь нѣкаква тѫга; тѫгвамь, тѫжѫ, жалѫ, жалѣѫ, жигуѫ. милѣѫ, горювамь, печалѫся. скрѣбѫ, тѫжно ми е, мило ми е; **тужа́ть, жалѣ́ть, печа́литься, скорбѣ́ть, горева́ть, грусти́ть, кручини́ться, круши́ться, тосковáть.** *Момчя-то ны е много ухълно, трѣбува да му е тѫжко нѣчто: ни яде, ни пие, накуси троха и па стане, тѫгува, несѣди.*

Тѫгу́ване, *с ср.* отъ тѫгу́вамь.

Тѫгъ, тѫгове, *с м.* Тѫга, тѫжба.

Господь ангелъ проводи
Зарадъ безгрѣшнъ душици,
И ангели си отишли
Доло ми на долень свѣтъ;
Намѣрихѫ Ѭнихѫ безгрѣшнѫ,
Не могѫть да си приступить
Отъ маминъ и плачевъ,
Отъ бащинъ и тѫговъ. *Пѣс.*

Тѫгъ́ица и тѫгъ́ичка, *ум. ж.* отъ тѫга. Тужица, тѫжбица.

Тѫдѣ и тѫдѣва, *нар.* По тукашни ты мѣста, по тъя мѣста; тѫдѣсь, тѫдѣзи, тадѣва, сьдѣва, тука, тукъ, около, насамъ; въ этихъ мѣста́хъ, здѣсь, сюда́. *Тѫдѣва е валѣло дъждъ. Дошълъ е тѫдѣва, можѫ да изгляжда. Не гы трьси тѫдѣва.* — *До тѫдѣ и до тѫдѣва* (дотѫдѣва), *нар.* До това мѣсто, дотука, до тукъ; досюда. *Не е стигалъ до тѫдѣва.* — *Изъ тѫдѣва* (изтѫдѣва), *нар.* Изъ тъя мѣста, изтука, оттука. *Не е изъ тѫдѣва.* — *На тѫдѣ и на тѫдѣва* (натѫдѣва), *нар* Накамъ тъя страны, на-камъ тукъ, натукъ. *Трьси го на тѫдѣва, на-камъ тѫдѣва.* — *Отъ тѫдѣ и отъ тѫдѣва* (оттѫдѣва), *нар.* Отъ тъя мѣста, отъ тъя страны, оттука, оттува, оттуе; отсю́да, отсю́ду. *Азъ съмъ отъ тѫдѣва. Отъ тѫдѣва ничто не изнасять*

Тѫдѣвашний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Что е отъ тѫдѣ страны; тѫдѣшний, тукашни

Тѫдѣзи и тѫдѣсь, *нар.* Тѫ

Тѫдѣшний, —шьнь и —шен *пр.* Тѫдѣвашний.

Тѫ́жба, *с. ж.* Тѫга.

Тѫ́жбица и тѫжбичка, *ум.* ба. Тѫгъица.

Тѫжёвнъый, —вьнъ и —ве *пр.* 1) Който тѫжи за нѣчто тѫга; тѫжнъый, тѫговитъый жаловитый, жаловнъый, жи нъый, скрѣбнъый, ухълнъый, ч чáльный, грýстный, плаче́ докарва тѫга, что е за тѫ нъый, тѫговитый, горкъый, ловнъый, жалостнъый, печали ухълнъый; жáлостный, ж ный, плаче́вный, уны́вный —вно, *нар.* Тѫговито, тѫж

Тѫженье, *с. ср.* отъ тѫжѫ

Тѫженъ, *с. м.* Растение тѫж

Лели ти рекохъ, дѣвойч
Не сади тѫженъ въ гра
Майка ти тѫжи по тебе
Баща ти тѫжи за тебе!

Тѫ́жникъ, *с. м.* и

Тѫ́жница, *с. ж.* Казвася за да го пожалимъ за злочести на, горканъ, сиромахъ, сир кутръый, клятникъ, клятни жалница; несчáстный, бѣд ка, бѣдня́жечка, горемы́чн *Дѣ годины какъ лѣжи тѫжникъ-тъ!*

Тѫ́жно, като *с. ср.* Тѫжка г чина, жега, маранѣ; зной,

Тѫ́жнъый, —жьнъ и —жен *пр.* Тужнъый: 1) Тѫжёвнъый знаменованиѣ.

Тужисн, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за маки
Како маки за тебе? *Пѣ*

Иоване, засенъ мѣсяцо,
Что ми си засно огрѣ.
Подъ горѫ, войно, надъ
Въвъ горѫ тѫжна кли
Въ клиных лѣца Марна

2) Който е лишенъ отъ нѣчт че го нѣма, и желае да го д жъденъый, жаднъый, жалнъ скуднъый, страдnъый, тяглоп ный чего и съ чувствомъ этомъ жаждущій пріобрѣст *ни смы за Блъгаринъ вла* но, *нар.* Тужно, тѫжёвно, но, жаловно, жаловито, ж вито, милно, умилно, печ

бално, ухълно, туго, тѣжко, кахърно; гру́стно, печа́лно, жа́лко, го́рько, прискърбно, уны́вно, зауны́вно, морко́тно. *Жално, тѫжно пѣе. Да смы наедно—тѣсно, да смы побашка—тѫжно.* —**Тѫжно ми е**, като *гл. безл.* Жално ми е, мило ми е; мнѣ жаль, гру́стно мнѣ.

Тѫжи́к, ишь,—жи́лъ, *гл. ср.* Тужи́: 1) Тя́гувань. *Като намѣришь, не се радвай; като загубишь, не тѫжи. Кой лъже, той тѫжи; кой оре, той добрѣ.*

Болна лѣжала Анина майка,
Болна лѣжала сама во дворје,
И ми лѣжала и ми тѫжила:
Олеле Боже, Боже до Бога!
Что не си имахъ ощь една керка,
Ощь една керка како Аника? *Пѣс.*

Най-подырь врьви младо Татарче,
Два коня води, три роба кара:
Едно-то бяше, джанъмъ, калина,
Друго-то бяше мала малина,
Трете-то бяше сама буля имъ.
Калина тѫжи, малина плаче,
А буля имъ гъ тихомь мирѣше. *Пѣс.*

Сѣдна ми Ивко да плаче,
Съглядала го снаха му,
Па е тейну си казала:
Не плачи, тейно, не тѫжи,
Азъ щѫ юнаци посрѣщна! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Ходя почернень за нѣкой свой умрѣлъ; оплаквамь, жалѫ, жалѣѫ, тягамь; наряждамь, припѣвамь надъ умрѣлъ: носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть, жале́ть.

Како брата ѭ да си прѣжалѫ,
Мене не е брига за коса-та,
Токъ си тѫжѫ мой милъй брата,
Что загына отъ недуговя жена! *Пѣс.*

Азъ ке легна на диванъ да спѫ,
Тъи да сѣднешь до мене да плачешь,
Да запалишь петь-шестина свѣщи,
Да разтуришь своѭ руса коса,
Да мя тѫжишь тѫгы со гласовъı. *Пѣс.*

—**жи́ся**, *гл. възвр.* Плачѫся, оплаквамся, жалѫся, варекамся отъ нѣкого, отъ нѣчто; пла́каться, жа́ловаться. *Стана ся тѫжи отъ мѫжѫся. Стига си ся тѫжила.*

Тужися, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за маки,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Тѫжи́акъ, *с. м.* Тѫженъ: 1) Раст. *Orchis,* гороцвѣтъ, ливадарниче, ливадарь, перуница, перуника, салепче, салепъ; сале́пъ. **кокушкины** слѣзки, кисе́льный ко́рень, **ятрышникъ**. 2) Растение турско цвѣтие въ 1-то знаменов.

Тѫжи́чка, *с. ж.* 1) Тѫжение, жалене, оплакване, плачение и наряжданне надъ мрьтвець; припѣвъ. 2) Пѣсня за оплакване мрьтвець, припѣвъ. 3) Конато оплаква мрьтвець и наряжда надъ него; оплакачка; тужебница, вопленница, пла́кальщица. *Сватби безъ гайдѫ и мрьтвець безъ тѫжачкѫ не быва.*

Тѫй, *нар.* Тъй, така.

Тѫлъ, тѫлове, *с. м.* Тулъ въ 1-то знаменованне *Момченя като асланя, юначя, на рамо му кривача, на плещы му тѫлове съ остры стрѣлы набити.*

Тѫпанъ, *с. м.* в. **тъпанъ**.

Тѫпичкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѫпъ**ый.

***Тѫпкѫ**, *нар. Т.* Сѫщо, исто, досущь, досущка, наплъно, съвсѣмь; точь въ точь. *Сынъ-тъ е тѫпкѫ като бащѫ си;* сынъ точь въ точь оте́цъ.

Тѫпоу́мый, мъ, ма мо, *пр.* Който има тѫпъ умъ, та не зима отъ ничто; тупоумный; тупоу́мный.

Тѫпъый, нъ, на, но, *пр* Тупавый: 1) Что не е остьръ, нѣма остьръ врьхъ, изхабеный, что е съ плоско лице, съ плосъкъ рѫбъ; тупо́й. *Тѫпъ ножь Удари го съ тѫпо-то на брадвѫ-тѫ. Рѫбове-ты му сѫ тѫпи.* 2) Който мѫчно зима, мѫчно разбира, мѫчно ся учи, конто не сѣче глава-та; тупо́й, непонятливый. *Тѫпъ ученикъ Запрянъ е тѫпъ на ума.*

***Тѫржи́к**ъ, *с. м. Т.* Таржикъ, тахърджикъ, мѣхъ, тоболець.

Тѫтнатю, *с. ср.* отъ **тѫтнѫ**. Тътнъ.

Тѫтнѫ, ешь,—нал**ъ**, *гл. ср.* 1) Тънтя, туптя, тропотя. 2) Ходя насамъ натамъ. *Овца-та токо блѣе и тѫтне.*

Тѫтняшко́нь, *нар.* Съ тѫтнъ.

Тѫтнъ, тѫтневе, *с м.* Тѫтнатю, тънтеня, тропотъ, тупотъ; ту́тенъ, шумъ, гулъ, ѕыкъ.

Та что ми ся тѫтнъ зачю,
Тѫтнъ зачю, екъ зададе:
Дали лова горѫ ломи,
Или змѣйко стѣнъı крьти? *Пѣс.*

А дѣ гряде къитена невѣста
Со гръмовъı и со тѫтневъı. *Пѣс*

Срѣщѫ иде мало дѣтя,
Мало дѣтя башь Груцна,
Со коня си тѫтнъ бие. *Пѣс.*

Тѫхнѫ, тѫхна́ти, ешь,—на́л**ъ**, *гл. ср.* Миришь, вонѣѭ; ту́хнуть.

Сыну Илиё, Илиё,
Дали кешь, въ огънь горѣти,
Или кешь въ крьви тѫхнати? *Пѣс.*

Тя, *мѣстоим.* второ лице един. число, винит. пад ви. те́бе.

Тя́га́вець, *с. м.* Растение тяговець.

Тя́гавый, въ, ва, во, *пр.* Что не ся дьвче

Пустъ̀-ты мои двѣ тѫгы,
ІА да станете двѣ мъглы,
Че ся въсоко вдигнѣте! *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задзуни,
Во свирка-тѫ тѫга тѫжить,
Тѫга тѫжить и ся трясеть. *Пѣс.*

Тѫ́гвамъ *гл. д.* Тѫгувамъ, тѫжѫ, горювамъ, жалѣ́мъ.

Отчто бѣ́ло перешь,
Та ми црьно носишь,
Дали майки жалѣвашь,
Или татка тѫгвашь? *Пѣс.*

Тѫговина́, *с. ж.* Тѫга.

Тѫгови́тъ̀й, тъ, то, то, *пр.* Тѫжнъ̀й, тѫжевнъ̀й. *Баща и́ плаче, а тя не е ни жаловита, ни тѫговита.*

Тѫгу́вамъ, *гл. ср.* Имамъ нѣкакви тѫга; тѫгвамъ, тѫжѫ, жалѫ, жалѣ́мъ, жигуѫ. милѣ́мъ, горювамъ, печа́лькся. скрѣбѫ́, тѫжно ми е, мило ми е; тужи́ть, жалѣ́ть, печа́литься, скорбѣ́ть, горева́ть, грусти́ть, кручини́ться, крушѝться, тосковáть. *Момчя-то ны е много ухълно, трѣбува да му е тѫжко нѣчто: ни каде, ни пие, накуси троха и па стане, тѫгува, несѣди.*

Тѫгу́ване, *с ср.* отъ **тѫгу́вамъ**.

Тѫгъ, **тѫгове**, *с ж.* Тѫга, тѫжба.

Господь ангелъ проводи
Зарадъ безгрѣшнъ душици,
И ангели си отишли
Доло ми на долень свѣтъ;
Намѣрихъ Ѣнки безгрѣшни,
Не могѫть да си пристѫпять
Отъ маминъ и плачевъ,
Отъ бащинъ и тѫговъ. *Пѣс.*

Тѫгъ́ица и **тѫгъ́ичка**, *ум. ж.* отъ **тѫ́га**. Тужица, тѫжбица.

Тѫдѣ́ и **тѫдѣ́ва**, *нар.* По тукашни тъ мѣ́ста, по тъ́ма мѣ́ста; тѫдѣ́сь, тѫдѣ́зи, тадѣ́ва, сьдѣ́ва, тука, тукъ, около, насамъ; въ этихъ мѣстáхъ, здѣсь, сюдá. *Тѫдѣ́ва е валѣ́ло дъжд. Дошълъ е тѫдѣ́ва, момж да изгляжда. Не гы трьси тѫдѣ́ва.* — *До тѫдѣ* и *до тѫдѣ́ва* (дотѫдѣ́ва), *нар.* До това мѣ́сто, дотука, до тукъ; досю́да. *Не е стигалъ до тѫдѣ́ва.* — *Изъ тѫдѣ́ва* (изтѫдѣ́ва), *нар.* Изъ тъ́ма мѣ́ста, изтука, оттука. *Не е изъ тѫдѣ́ва.* — *На тѫдѣ* и *на тѫдѣ́ва* (натѫдѣ́ва), *нар* Накамъ тъ́ма странъ, на-камъ тукъ, натукъ. *Трьси го на тѫдѣ́ва, на-камъ тѫдѣ́ва.* — *Отъ тѫдѣ* и *отъ тѫдѣ́ва* (оттѫдѣ́ва), *нар.* Отъ тъ́ма мѣ́ста, отъ тъ́ма странъ, оттука, оттука, оттуе; отсю́да, отсю́ду. *Азъ съмъ отъ тѫдѣ́ва. Отъ тѫдѣ́ва нищо не изнасякъ*

Тѫдѣ́вашний, —шьнь и —шенъ, шна, шне, *пр.* Что е отъ тѫдѣ́ва, отъ тъ́ма странъ; тѫдѣ́шний, тукашний, тувашний.

Тѫдѣ́зи и **тѫдѣ́сь**, *нар.* Тѫдѣ́ва. тѫдѣ.

Тѫдѣ́шний, —шьнь и —шенъ, шна, шне, *пр.* Тѫдѣ́вашний.

Тѫ́жба, *с. ж.* Тѫга.

Тѫ́жбица и **тѫжбичка**, *ум. ж.* отъ **тѫ́жба**. Тѫгъ́ица.

Тѫжёвнъ̀й, —вьнъ и —венъ, вна, вне, *пр.* 1) Който тѫжи за нѣ́что, има нѣ́какъвъ тѫга; тѫжнъ̀й, тѫговитъ̀й, жиговитъ̀й, жаловитъ̀й, жаловнъ̀й, жалнъ̀й, печалнъ̀й, скрѣбнъ̀й, ухълнъ̀й, кахърнъ̀й; неча́льный, грýстный, плачéвный. 2) Что докарва тѫга, что е за тѫгуване; тѫжнъ̀й, тѫговитъ̀й, горкъ̀й, жалнъ̀й, жиловнъ̀й, жалостнъ̀й, печалнъ̀й, скрѣбнъ̀й, ухълнъ̀й: жа́лостный, жа́лкій, неча́льный, плачéвный, унúвный, заунúвный. —вно, *нар.* Тѫговито, тѫжно, жално.

Тѫжене, *с. ср.* отъ **тѫжѫ**. Тѫгуване.

Тѫ́женъ, *с. м.* Растение тѫжакъ.

Дели ти рекохъ, дѣвойчи,
Не сади тѫженъ въ градинѫ,
Майка ти тѫжи по тебе,
Баща ти тѫжи за тебе! *Пѣс.*

Тѫ́жникъ, *с. м.* и

Тѫ́жница, *с. ж.* Казвася за човѣкъ, кога го пожалимъ за злочестие то му; горна, горканъ, сиромахъ, сирота, сиротичи, кутръ̀й, клятникъ, клятница, жалникъ, жалница; несча́стный, бѣдня́га, бѣдня́жка, бѣдня́жечка, горемы́чный, горемы́ка. *Двѣ годины какъ лѣжи на постелѫ, тѫжникъ-тъ!*

Тѫ́жно, като *с. ср.* Тѣжка горящина, печина, жега, марания; зной, жарá.

Тѫ́жнъ̀й, —жьнъ и —женъ, жна, жне, *пр.* Тужнъ̀й: 1) Тѫжёвнъ̀й и въ двѣ-тъ знаменованиа.

Тужиси, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за мама,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Иоване, ясенъ мѣсяцо,
Что ми си ясно огрѣялъ
Подъ горѫ, войно, надъ горѫ?
Въвъ горѫ тѫжна кулия,
Въ кулия лѣпа Марыа. *Пѣс.*

2) Който е лишенъ отъ нѣ́что, та е жаленъ, че го нѣма, и желае да го добъде; жъдня́, жъденъ, жаднъ̀й, жалнъ̀й, петимнъ̀й, скуднъ̀й, страднъ̀й, тягловнъ̀й; лишѐ́нный чего и съ чу́вствомъ жа́лости объ этомъ жа́ждущій прiобрѣ́сть бúое. *Тужни смы за Бльгаринъ владыкя.*—**Тѫ́жно**, *нар.* Тужно, тѫжёвно, тѫговито, жално, жаловно, жаловито, жалостно, жиговито, милно, умилно, печа́лно, скрѣбно,

бално, ухълно, туго, тѣжко, кахърно; гру́стно, печа́лно, жа́лко, го́рько, прискó́рбно, уны́вно, заунывно, морко́тно. *Жално, тѫжно пѣе. Да смы наедно—тѣсно, да смы побашка—тѫжно.* —**Тѫжно ми е**, като *гл. безл.* Жално ми е, мило ми е; мнѣ жаль, гру́стно мнѣ.

Тѫжнк, нишь,—жа́лъ, *гл. ср.* Тужы: 1) Тѫгувамь. *Като намѣришь, не се радвай; като загубишь, не тѫжи. Кой лѣже, той тѫжи; кой оре, той добрѣ.*

Болна лѣжѣала ІАнина майка,
Болна лѣжѣала сама во дворѣе,
И ми лѣжѣала и ми тѫжила:
Олеле Боже, Боже до Бога!
Что не си имахъ ощь единъ керкѫ,
Ощь единъ керкѫ како ІАникѫ? *Пѣс.*

Най-подырь врьви младо Татарче,
Два коня води, три роба кара:
Едно-то бѣаше, джанамъ, калина,
Друго-то бѣаше мала малина,
Трете-то бѣаше сама булѣа имъ.
Калина тѫжи, малина плаче,
А булѣа имъ гы тихомь мирѣаше. *Пѣс.*

Сѣднѫ ми Ивко да плаче,
Съглядала го снаха му,
Па е тейну си казала:
Не плачи, тейно, не тѫжи,
Азъ щѫ юнаци посрѣщнѫ! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Ходѫ почерненъ за нѣкой свой умрѣлъ; оплаквамь, жалѣ, жалѣѣ, тѫгувамь; наряждамь, припѣвамь надъ умрѣлъ: носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть, жале́ть.

Како брата ѫ да си прѣжѣалѣ,
Мене не е брига за косѫ-тѫ,
Токъ си тѫжѣ мой милъый брата,
Что загынѫ отъ недуговѫ женѫ! *Пѣс.*

Азъ ке легнѫ на диванъ да спиѫ,
Тъи да сѣднешь до мене да плачешь,
Да запалишь петь-шестина свѣщи,
Да разтуришь своѫ русѫ косѫ,
Да мя тѫжишь тѫгъи со гласовъи. *Пѣс.*

—**жѫся**, *гл. възвр.* Плачѫся, оплаквамся, жалѫся, варекамся отъ нѣкого, отъ нѣчто; пла́каться, жа́ловаться. *Стана ся тѫжи отъ мѫжѫся. Стига си ся тѫжила.*

Тужися, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за маиѣ,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Тѫжнкъ, *с. м.* Тѫженъ: 1) Раст. *Orchis*, гороцвѣтъ, ливадарнича, ливадарь, перуница, перуника, салепча, салепъ; сале́пъ. **кокýшкины слёзки, кисе́льный ко́рень, ятрышникъ.** 2) Растение турско цвѣтие въ 1-то знаменов.

Тѫжна́чка, *с. ж.* 1) Тѫженѣе, жаленѣе, оплакванѣе, плачене и наряжданѣе надъ мрьтвецъ: припѣвъ. 2) Пѣсна за оплакванѣе мрьтвецъ, припѣвъ. 3) Което оплаква мрьтвецъ и наряжда надъ него; оплаквачка; тужѣ́бница, вопленница, пла́кальщица. *Сватби безъ гайдѫ и мрьтвецъ безъ тѫжачкѫ не быва.*

Тѫй, *нар.* Тъй, така.

Тѫлъ, тѫлове, *с. м.* Тулъ въ 1-то знаменование *Момченця като асланця, юначя, на рамо му кривачя, на плещы му тѫлове съ остры стрѣлы набити.*

Тѫпанъ, *с. м.* в. тъпанъ.

Тѫпичкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ тѫпъый.

***Тѫпкѫ**, *нар. Т.* Сѫщо, исто, досущь, досущка, наплъно, съвсѣмь; точь въ точь. *Сынъ-тъ е тѫпкѫ като бащѫ си;* сынъ точь въ точь оте́цъ.

Тѫпоу́мъый, мъ, ма мо, *пр.* Който има тѫпъ умъ, та не зима отъ ничто; тупоумный; **тупоу́мный.**

Тѫпъый, нъ, на, но, *пр* Тупавый: 1) Что не е остьръ, нѣма остьръ врьхъ, изхабенъый, что е съ плоско лице, съ плосъкъ рѫбъ; тупъый; **тупо́й.** *Тѫпъ ножь Удари го съ тѫпо-то на брадвѫ-тѫ. Рѫбове-ты му сѫ тѫпи.* 2) Който мѫчно зима, мѫчно разбира, мѫчно ся учи, комуто не сѣче глава-та; **тупо́й, непонятливый.** *Тѫпъ ученикъ Запрянъ е тѫпъ на ума.*

***Тѫржи́къ**, *с. м. Т.* Таржикъ, тахърджикъ, мѣхъ, тоболець.

Тѫтнатю, *с. ср.* отъ тѫтнѫ. Тътнъ.

Тѫтнѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* 1) Тънтѫ, туптѫ, тропотѫ. 2) Ходѫ насамъ натамъ. *Овца-та токо блѣе и тѫтне.*

Тѫтняшко́мь, *нар.* Съ тѫтнъ.

Тѫтнъ, тѫтневе, *с м.* Тѫтнатю, тънтеніе, тропотъ, тупотъ; **ту́тенъ**, шумъ, гулъ, зыкъ.

Та что ми сѫ тѫтнъ зачю,
Тѫтнъ зачю, екъ зададе:
Дали лова горѫ ломи,
Или змѣйко стѣнъ крьти? *Пѣс.*

ІА дѣ гряде къитена невѣста
Со гръмовъи и со тѫтневъи. *Пѣс*

Срѣщѫ иде мало дѣтя,
Мало дѣтя башь Груцна,
Со коня си тѫтнъ бие. *Пѣс.*

Тѫхнѫ, тѫхна́ти, ешь,—на́лъ, *гл. ср.* Миришѫ, вонѣѫ; ту́хнуть.

Сыну Илиѣ, Илиѣ,
Дали кешь, въ огънь горѣти,
Или кешь въ кръви тѫхнати? *Пѣс.*

Тя, *мѣстоим.* второ лице един. число, винит. пад вм. тебе.

Тя́га́вецъ, *с. м.* Растение тяговець.

Тя́гавый, въ, ва, во, *пр.* Что не ся дьвче

лесно, некрѣхкый; жилавый, жекавый. *Тягаво мѣсо.* —во, *нар.* Жилаво, тяжко, мѫчно, полека, бавно. *Работа-та врьви тягаво.*

Тягáчка, *с. ж.* Клѣчка, съ коѭ-то врътять прѣдне-то кросно на станъ, за да навиѭть наткано-то.

Тя́гленье, *с. ср.* отъ **тя́глѫ** и **тя́глѭся**.

Тя́гленый, ъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тя́глѫ**.

Тягли́лка, *с. ж.* 1) Справа за тягленье, за мѣренье съ неѭ нѣчто; тягло, тяглило; вѣсы, ва́га. 2) Металическа мѣрка, коѭто ся турѭа на тяглилкѫ, за да ся прѣтягли нѣчто; тягла, тяглила, мѣрило, мѣрилка; гя́ря. *Неговы-ты тяглилкы сѫ ексикъ.*

Тягли́ло, по́ чясто, **тягли́ла**, *с. ср.* 1) Тяглилка и въ двѣ-ты знаменованиѭ. 2) Болка, болежка, бѣда, патило, патима, трьпило; страда́ніе, бѣ́дствіе. *Черно тяглило. Тяглила-та на умъ учять. Тяглило-то състарява човѣка.*

Тягли́чь, *с. м.* 1) Дебело дълго дрво, вглавено съ дебелъѭа си край въ прѣднѫтѫ колесаркѫ, а на по́-тънкъѭа му край направа за турѭане ѭарема; стои междѫ два-та впрягнѫты добытъка; водило, повозница, потяглица, процѣпъ, грядѣлъ, арѫшь на кола; ды́шло. 2) Желѣзна, дрьвяна прѫтчка, коѭто минува прѣзъ жлабкѫтѫ, прѣзъ горнище-то на ѭарема и най-пос лѣ прѣзъ самъѭа процѣпъ, та така дрьжи ѭарема за процѣпа; заврънь; куро́къ, серде́чникъ. 3) Триножна направа, дъска, на коѭто кожухарь обтяга кожи-ты, да ся изопнѫть.

Тягло́, *с. ср.* 1) Болка, болежка, бѣда, наказъ, наказание, патило, патима, трьпило; страда́ніе, бѣда́, бѣ́дствіе. *Какво бы това пусто наше черно тягло!* 2) Кукъѭца на обица, коѭто минува прѣзъ дупкѫтѫ на ухе-то; вегалце, 3) Тяглилка и въ двѣ-ты зѫаменованиѭа. 4) Количество-то колкото тягне едно нѣчто по прието единица; мѣрка, тижина, тяжина; вѣсъ, тя́жесть. *На тягло, съ тягло*, да ся тягли, да ся мѣри, а не кутурица; вѣсомъ, вѣсно́й, вѣсово́й. *Магаря ся съ тягло не купува.*

Тягло́вникъ, *с. м.* Тягловенъ човѣкъ; страда́лецъ.

Тягло́вница, *с. ж.* Тягловна жена, мома; страда́лица.

Тягло́вный, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Който тягли, страда, мѫчиси; страждущій. *Тягловенъ човѣкъ.* 2) Тѫжнъый въ 2-то знаменованиѣ.

Тя́глѫ, нешь, — лѣлъ, *гл. д.* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, дрьцамь, дрьмолѫ, опинамь, тръгамь, тръзамь, тягнѫ; тяну́ть, дёргать. *Не мя тягли за полѫ-тѫ, че щешъ ѫ скѫсашь. Азъ да тяглѫ, ты пакъ тыкай, та дано тръгне. Единъ тягли насамь, другъ тягли натамъ.* 2) Влѣкѫ, влѣчѫ, влачѫ, мъкнѫ, тътрѫ, тътразѫ, тръгамь, тягнѫ; влечь, влачи́ть, волочи́ть, тяну́ть, тащи́ть. *Врьзалъ го съ вжже и зелъ да го тягли изъ кала.* 3) Дрьпамь, оттяглювамь, отмѣствамь, назамь, тръгамь; отдвига́ть. *Да тягли стола оттамъ* 4) Дрьпамь, оттяглювамь, отвождамь, завождамь; отводи́ть. *Хванѫ мя подъ мышницѫ и мя тягли на странѫ, да ми каже нѣчто.* 5) Прибирамь накамъ себе; дрьпинамь, тръгамь; тяну́ть. *Не тягли чергѫ-тѫ, само ты да ся завивашь.* 6) Карамь да дойде камъ мене; дрьпамь, дрьпинамь, влѣкѫ, привличѫамь; притя́гивать. *Нѣчто мя тягли камъ него. Натръканъ кихлибаръ тягли малкы книжкы.* 7) Мъкнѫ, точѫ, тягнѫ, изтяглювамь; вытя́гивать. *Тяглѫ копринѫ;* разма́тывать щёлкъ. *Тяглѫ ницкѫ.* 8) Дрьпамь, опинамь, скубамь, тръгамь; выдёргивать. *Русѫ косѫ тяглѭаше.* 9) Вадѫ, изваждамь, изтяглювамь водѫ-тѫ, гноѭ изъ нѣчто; смучѫ, изсмуквамь; тину́ть, высáсывать. *Лапа-та тягли гноѭ.* 10) Вадѫ, изваждамь, изкарвамь, наливамь, чрьпѫ; достава́ть, че́рпать.

Мари Тодоро, кадѫнъ Тодоро,
Тягли ми водѫ, напой ми коѭа,
Коѭа сосъ ковѫ, мене сосъ уста! *Пѣс.*

11) Вадѫ, изваждамь, мъкнѫ, измъквамь, изножвамь, потяглювамь, вынима́ть, выта́скивать, обнажа́ть. *Скарался съ брата си и тяглилъ нож въз него.*

Заклялся Стоѭанъ, прѣклялся,
Вяче вино да не пие
И тѫѭ лютѫ раниѭ,
Ружъ ножи да не тягли,
Съ дружинѫ кавгѫ да не чини. *Пѣс.*

12) Вдигамь, помѣрвамь, замѣрвамь, потяглювамь, посочвамь, насочвамь, лучѫ, пишѫ, тръгамь; прицѣливаться, мѣтить. *Пушкѫ тяглилъ, бащѫ си да убие.*

Вечеръ дома на не дойде,
Со вси-ты кавгѫ си прави,
На бащѫ му пушкѫ тягли,
На майкѫ му остро ножи,
На брата му чифтъ пищолъ. *Пѣс.*

13) Влѣкѫ, мъкнѫ, водѫ нѣкого да врьви съ мене; тащи́ть съ собо́ю, волочи́ть за собо́ю. *Тягли мя по механы-ты, по пазара.* 14) Влѣкѫ, влѣчѫ, влачѫ, карамь, мъкнѫ, тътрѫ, тръгамь, тѣрамь; пре-

слѣдовать судебными процéссами. *Иска да мя тягли по конаци, по сждилища.* 15) Прѣкарвамь, минувамь, изпивамь, тръгамь. *Тяглихъ го на калѫпъ, на менгеме.* 16) Глядамь да видѫ нѣчто колко е тѫжко; мѣрѫ, прѣмѣрвамь, измѣрвамь, прѣтяглювамь; вѣсить. *Соль ми тягли.* 17) Зимамь, хващамь, мѣрѫ. *Наший-тъ кантарь тягли само до сто окы, повяче не хваща.* 18) Сѣщамь, прѣкарвамь нѣкаквѫ мѫкѫ, болкѫ, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ; страдамь, страдѫмь, тръгамь, мѫчѫ се, патѫ; стрáдать. *Тягли черно-то тяглo.* 19) Влѣкѫ, влѣчѫ, влачѫ, носѫ, трамь, трьшѫ, тръгамь, кайратѫ; терпѣть, выноси́ть, переноси́ть, носи́ть. *Тягли като кучя. Кой ны е кривъ, нека тяглимъ.* 20) Отнивамь, карамь, тръгамь, слизамь, тягнѫ; направля́ться, отправля́ться, остана́вливаться. *Когато речешь да дойдешь, да тяглишь право у насъ. Тяглилъ право въ училище-то.* 21) Изписвамь, написвамь, удрѫмь; проводи́ть, наводи́ть. *Отгорѣ тягли една чевиѫ. Тяглилъ още двѣ бразды,* изкаралъ. *Тяглѫ конець, белгиѫ;* отбива́ть ни́ткою. *Тяглѫ тегелъ,* ушивамь; строчи́ть, обстра́чивать, остра́чивать.

Тогай въикнѫ Лозена дѣвойка:
Бѣло лице, зачто ми тя бѣлихъ?
Тънкъы вѣжды, зачто ли въ тяглихъ?
Црьнъы очи, что въ сурмесувахъ?
Половинъы, зачто въ прѣстягахъ?
Да въ кыне проклято Латинча? *Пѣс.*

22) Отнивамь откамъ нѣкого, дрьжѫ неговѫ странѫ, глядамь, залѣгамь, работѫ за неговѫ ползѫ; норови́ть, тяготѣть, натя́гивать на чью ли́бо сто́рону. *Тяглѫ откамъ него;* натя́гивать на его́ сто́рону. *Тяглѫ нѣкого на своѫ страняѫ;* гнуть на свою́ сто́рону, клони́ть въ свою́ по́льзу. 23) Така казвать за всичко като за изявление, че направено-то, за което е дума-та, е извършено нѣкакъ по́-добрѣ; дрьпамь, тръщамь. *Тяглихъ му едно писмо, единъ шивъ, единъ сънъ Да му тяглѫ едно брѣснатѫе, едно спанѫе.* —лѫ се, 1) *гл. възвр.* Дрьпамся, опинамся, сѣпамся, тръгамся. *Азъ водѫ конѫ, тоій ся тягли, не ще да врьви.* 2) Отнивамь на странѫ, сторвамь пѫть; дрьпамся, оттяглювамся, тръгамся; отдвига́ться, сторони́ться. *Ные ся тяглихмы на странѫ да минѫть тѣ по́-напрѣдъ.* 3) Оставямся отъ нѣкаквѫ работѫ, прѣставамь да ѫ работѫ; дрьпамся, оттяглювамся, тръгамся. *На стары годины ся тяглилъ отъ тръговиѫ-тѫ.* 4) Не щѫ да ся мѣсѫ, оттръгвамся, охлаждамся; сторони́ться. *Правимъ си училище и канимъ селяны-ты да помогнѫть, а они ся тяглять. Той ся е тяглилъ и не ся мѣси вячe.* 5) За водъы-ты: оттичамся, сѣпвамся, сѣквамся, дрьпамся; убива́ть. *Водъы-ты ся тяглихѫ.* 6) Мѣрѫся, прѣтяглювамся, тръгамся; вѣситься. 7) *гл. вз.* Тяглимся единъ другъ. 8) *гл. стр.* Бывамь тягленъ. 9) Не ся тя́гли, като *безл. гл.* Не ся носи, не ся трьпи, не ся трае, не ся тягне; не выноси́мо. *И това не ся тягли.* — *Тяглѫ бройницѫ,* брояѫ бройницѫ, прѣмѣтамь монистата и́; перебира́ть чѣтки. — *Тяглѫ съ весла,* карамь ладиѫ съ весла; веслѫ; грести́. — *Тяглѫ думы-ты нѣкому,* цѣнѫ, разглеждам всякѫ неговѫ думѫ, колко струва; вѣсить слова́ его́. — *Тяглѫ загубѫ,* каквато загубѫ има, на-възъ мене остана; нести́ убы́токъ. — *Тяглѫ кобылѫ на атъ,* довождамь ѫ при атъ да ѫ яри; припуска́ть, случа́ть. — *Тягли ми срьдце,* тягне ми срьдце, иска ми ся, ще ми ся; и́мѣть охо́ту. — *Тяглѫ нѣкому харчa,* тръгамь му харча, азъ плащамь, каквото той е разнесълъ. — *Отдѣ си тягли начяло-то?* отдѣ идѣ; отдѣ ся е подкачило, дѣ му е корень-тъ? отку́да берѣть своё нача́ло? — *Глава прави, глава тягли. Имала глава да тягли. Отъ главѫ-тѫ си тягли. Тягли, главо, да тяглимъ, дано поумнѣемъ. Тяглила глава, тяглила, има още да тягли. Юнакъ прави, юнакъ тягли. Единъ прави, много тяглять. Единъ прави, а хиляда тяглять. Тягли, додѣ умрешь; кога умрешь, пакъ тягли. Който много знае, много и тягли. Кому кога дойде, тогась тягли. Който прави, намѣрва си, въ който тягли, тяжко му. Атове-ти ся рытать, магар та-та тяглять. Тягли, ала умъ-тъ му не дохожда въ куфалницѫ-тѫ. Всякой тягли вжглена камъ свое-то чайце. Тягли, буле, конець-тъ, че ми ся скжса гжзець-тъ. Тягли моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Тягли, тягли, додѣ стигне, тамъ врьжи. Не нашь, не вашь, тягли, враже, кждѣ знашь. Расте, чегато го даволи тяглять за уши-ты. Всичко Мара фтасала, само вѣжды не тяглила.*

Тя́гнатю, *с. ср.* отъ тя́гнѫ.

Тя́гнѫ, ешь, — налъ, *гл. д.* Тегнамь: в. тя́глѫ въ 1-то, 2-то, 7-то и 20-то знаменования. *На грамадѫ сѣдяше, живо мясо тягнѫше.*

Момчя невѣстѫ хвалѫше:
Имамь невѣстѫ работнѫ:

На день си пищи тягнаше,
Въ недѣлѫ каѳѣлѫ, врѣтенце,
И во мѣсяцъ-тъ пасменце,
Во годинѫ-тѫ платненце! *Пѣс.*

Кажне едно Момчюла войвода,
Та ми собра три хилядѫ мина,
Та си взахва таја бръза коня,
Право тягнеть въ града Монастира,
Си достигнѫ на црънѫ изпущанѣ. *Пѣс.*

Влѣгло дѣтя въ конска конушницѫ,
Да обидеть коня за взаханѣ:
Кони тргнат много за опашкѫ,
Кони тягне во дворю изврълять. *Пѣс.*

Ке се ходять за младѫ невѣстѫ,
Напрѣдъ тягне дѣти Голомѣше,
Отъ вси-тъ с той по-добъръ юнакъ,
Како кйосемъ въ това сухо стадо. *Пѣс*

Что ми с срьдце тягнѫло
Башъ харамина да бъдамъ,
Црънѫ кошюлѫ да носамъ,
Чифте пищолъ на поласъ,
Тонкѫ-тѫ пушкѫ на рамо,
Острѫ-тѫ сабѫ на лѣво! *Пѣс.*

Тя́гнѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* 1) Имамъ тяжесть, тягло, толкова ми е тягло-то, толкова съмъ тяжькъ; тяжѫ; тяну́ть, вѣсить. *Това тягне сто окы;* это тя́нетъ сто окъ. *Глава шкеръ тягне около пять окы.* 2) Докарвамъ умора на она, който мя дрѣжи или носи; тяжѫ; тяготи́ть. *Дисагы-ты ми тягнѫть* 3) Докаркамъ скрѣбь, тягобѫ; тяжѫ; тяготи́ть. *Това ми тягне на срьдце-то, на свѣсть-тѫ.* 4) Имамъ нѣкакѫвъ умора, нѣкакѫва болежкѫ нѣйдѣ на тѣло то; тяжѫ. *Глава-та ми нѣчто тягне. Крака-та, очиты ми надтягнѫлѫ отъ работѫ.*

Тягоба́, *с. ж.* 1) Тѫга. 2) Мѫка, курдежь, сѫклеть; скука. *Тягоба ми е,* сѫклеть ми дохожда. 3) Тягота.

Что е тава тягоба на менѣ,
Дали сѫ ми лѣтни дъждове,
Или сѫ ми зимни снѣгове?
— Това ти с Марко даромъ дарилъ. *Пѣс.*

Тя́говецъ, *с. м.* Раст. *Plantago.* бръци, буквица, буковица, живовлѣкъ, живлавецъ, живловецъ, живловлякъ, живовлѣкъ, живовникъ, живоглавъ, петрожилка, пятожилъ, стрѣгукъ стрѣгукъ, сучи-тъчи, тъчи-тъчка, тъчи-платно, тягавецъ; подорожникъ, попутникъ.

Тягота́, *с. ж.* 1) Голѣма тяжнина, голѣмо тягло, тягоба; тяжесть, тягота. *Натоварилъ коны съ голѣмѫ тяготѫ.* 2) Тяжка, непріятна работа; тяжкота, мѫка, грижа, брѣмя, товаръ, юкъ: брѣмя, обуза, ноша, тягость, кандалы. 3) Горящо и задушено врѣмя; тяжнина, тяжнина, тяжчина, тяжкота. *Днесь с голѣма тягота, ще имамы дождь.*

Тяготе́нъ, —тѣнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что тягне много; тяжкый, нелекый; вѣскій, вѣсистый.

На влѣзни въ хладны земници,
Та си хубаво пропѣни,
Что ти е най-башъ прѣмѣна,
И тури злато крьстато
И това сребро тяготно,
Колко что можешь да носишь,
Па си ойди на хоро! *Пѣс.*

2) Что става, что си врьши съ мнозина и съ много салтанатъ; салтанатлия, тяжкый. *Тяготна сватба.*

Задалася сватба тяготна:
Двѣста коняка, триста пѣшака,
Девять кочи бѣли каджы. *Пѣс.*

Тяжéніе, *с. ср.* отъ тяжѫ. Тягнатіе.

Тяжи́на́, *с. ж.* 1) Естествена сила, комато кара всяко тѣло да пада надолу, да си стрѣми камъ срѣдѫ-тѫ на земѫ-тѫ; тягота, тяжнина; тя́жесть. *Круши-ты бяхѫ толкова голѣмы, дѣто отъ тяжинѫ капнажѫ.* 2) Нѣчто много тяжко; тяжнина, тягоба, тягота; тя́жесть, тяготá. *Всякоя планина — своя тяжина. Высоки-ты планины си носять свои-ты тяжины.* 3) Количество-то колкото тягне едно нѣчто по приетѫ единицѫ; тяжнина, тягло, мѣрка; вѣсъ, тя́жесть. *Що има тяжинѫ до еднѫ окѫ.* 4) Тягота въ 3-то знаменованіе.

Тя́жичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ тя́жкый.

Тяжкоба́йчя, *с. ср.* Раст. *Cucurbita lagenaria,* тыква вѫтрѣ праздна; цацарка, цáцурка, цынцарка, кратуна; горла́нка, бутѝлочная тыква, тыкóвница.

Тяжкотá, *с. ж.* 1) Тягота въ 2-то и 3-то знаменованіе. 2) Душевна, вѫтрѣшна мѫка, сѫклеть; тяжнина, тяжчина; тя́гость.

Тяжкоти́на, *с. ж.* Мѫка, мѫчнотия, тягоба.

Тя́жкый, —жькъ, жка, жко, *пр.* 1) Что тяжи, что има голѣмѫ тяжинѫ: тяготный, нелекый; тяжёлый, вѣскій, вѣсистый. *Съ тяжькъ го товаръ натоварилъ.*

Вчера оттамъ минѫхъ,
Край ваши-ты тяжкы портъ. *Пѣс.*

Ето става цали три годинъ,
Ка ми нимашъ за женѫ наместо,
Ала крыешь тяжкы отключи
На хазны-ты и тарапанъ-ты. *Пѣс.*

2) Что иска много трудъ, что си врьши съ голѣмъ трудъ и съ много знаніе: трудный, мѫчный, успѣшный, нелесный, замлянъ; тяжёлый, тя́жкій, натужный, трудный, мудрёный. *Тяжка работа, тяжькъ занаятъ.* 3) Врѣлый, лоший, мѫчный, стрьмный, сарпъ; крутóй, натýжный. *Тяжькъ пять, тяжка планина.*

4) Лошій, мѫчнъ, усилнъ, черньій, трудньій. *Тяжка година;* чёрньій годъ. *Тяжкы врѣмена, тяжкы дни,* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся поминува; времена́ ту́ги. *Дочакахмы тяжкы врѣмена.* 5) Что е не по сила́-тѫ нъ да го дрънимъ, да го носимъ; тяжёлый, обременѝтельный.

Събрали ми ся, набрали,
Киетове в чорбаджии
Верѣдъ село на мегданчя-то,
Тяжка вергия да рѣжыть,
Да рѣжыть още да пишыть. *Пѣс.*

Тя врьнѫ въ теменъ жандъ,
Тя удрѫ судия мѫкъ,
Съ тяжькъ тумрукъ на подвѣ-то,
Дребенъ синджиръ на гръло-то. *Пѣс.*

Обложихмъ гы съ тяжкѫ бирѭкъ, съ тяжкѫ давнинѫ. Това товаръ е тяжькъ за него. 6) Что докарва мѫкъ, что не ся тръпи; врьлъий, лютый, мѫчнъй; тя́гостный, мучи́тельный, лю́тый, жесто́кій. *Тяжка го тряска затрясе. Тяжкы го грѣжи налѣгнѫли. Дойдохѫ ми тяжкы мысли. Кава му тяжкы думи.* 7) Что докарва тяжкотѫ, мѫкѫ, когато ся яде, когато ся пие; тяжёлый. *Тяжко ядене, тяжко вино.* 8) Тврьдѣ голѣмъий, страшнъй; ти́жкій. *Тяжка зима,* голѣма, люта зима. *Тяжькъ студъ;* крѣпкій моро́зъ.

Комаръ ся люто разсърди,
Извади сабьк френгиьк,
Удари мухѫ въ срьдце-то:
Тяжка кръвнина паднѫла
На Цариградскы друмища. *Пѣс.*

Тяжькъ ми грѣхъ сторила:
Майци думѫ врьнѫла,
Тату хатѫръ строшила,
Бойчца си ми змала. *Пѣс.*

Хвала Богу единому, велить,
Зачто тъı мене не ме избавишь
Отъ овего тяжка пизанца! *Пѣс.*

Въ тяжькъ го затворъ турили. 9) Голѣмъий, личнъй, прьвъий, челнъй; ва́жный, зна́тный. *Тяжькъ човѣкъ,* голѣмець; ва́жная, зна́тная осо́ба. *Тяжькъ болѭринъ.* 10) Който надминува другы тъı на нѣчто; голѣмъий, богатый. *Тяжькъ трѫговець;* большо́й купе́цъ. *Тяжькъ стопанинъ. Нашѫта тяжка кѫща.* 11) Что струва много; голѣмъий, скѫпъий. *Тяжькъ даръ;* большо́й пода́рокъ. *Тяжка стока, тяжко имане. Тяжка загуба;* больша́я поте́ря. *Тяжкы разноскы;* больша́я разде́ржки. 12) Что е много на брой; голѣмъий, страшнъй; болшо́й, многочи́сленный. *Не ми ся тяжкы овця-тъı,* не сѫ много. *Тяжка войска;* многочи́сленное во́йско.

Стана Тодорка, отиде
Въ равно-но поле широко,
Та е кехала станѫла
На девять тяжкы сюрии,
На дванадесять овчари. *Пѣс.*

Мама имъ пѣвих пѣвала:
Соколи до два близнака,
Растѣте и порастѣте,
Тяжко имане дѣлѣте,
Тяжка потѣрѫ сберѣте,
Бащино царство земѣте. *Пѣс.*

13) Что става съ много люде, съ голѣмо богатство; тяготнъй, голѣмъий, салтанатлия; многоли́одный, пы́шный. *Тяжка сватба,* голѣма, съ много сватбари. 14) Който не обича да работи, който хваща, ходи много полека; лѣнивъий, лѣнливъий, мрьзеливъий, нехривъий, сирьдливъий, клати-кацѫ, калтабанъ, туткунъ, хайлиязъ; лѣни́вый, нѣшнова́тый, мѣшкотный, неповоро́тливый, неукло́жій, ко́па, вихля́й, увалень. *Тяжькъ човѣкъ, тяжькъ съмъ на работѫ. Воле-тъ е тяжькъ на ходъ.* 15) Само въ *ж. родъ:* трудна, струдна, товарна, непраздна, неволна, чрѣвата; тяжёлая, непраздная, бременна́я, чрева́тая, брюха́тая. *Тяжка жена. Станѫла е тяжка,* зачнала е; обременѣть, обрюха́тѣть. 16) Отъ пиене, отъ ядене или отъ друго нѣчто ставань надтягнѫлъ, мѫчно ся двиих. *Глава-та ми е тяжка отъ пиене;* отягча́ть. 17) Длъбокъий. *Тяжькъ сънъ;* длъбокъ сънъ, длъбоко спане; глубо́кій, крѣпкій сонъ.

Грѣбомь до него прилѣгнѫхъ,
Тяжькъ мя сънъа обори. *Пѣс.*

—жко, *нар.* 1) Кога нѣчто тяжи, тягне; тяготно, нелеко; тяжело́. *Стига си товарилъ, че станѫ тяжко.* 2) Съ мѫкѫ, мѫчно, нелесно, трудно; тяжело́, ти́жко, тру́дно, мудрено́, неудо́бно, ма́етно. *Изъ планинѫ-тѫ тяжко ся ходи.* 3) Полека, бавно, тягаво; ме́дленно. *Работи тяжко.* 4) Тѫжно, тѫжёвно, тѫговито, туго, бално, ухълно, мѫчно, кахърно; гру́стно, приско́рбно, уны́вно, го́рько. 7) Горко! го́ре, бѣда́! — *Тяжка болесть,* болесть *Febris acuta,* огница, огнянца; горя́чка, огневи́ца. — *Тяжка рѫка,* что брька, что прѣчи на нѣчто да отина напрѣдъ, не́ честата рѫка; каквото и да хване, мѫчно ся врьши; тяжёлая рука́. *Рѫка-та му е тяжка, каквото и да хване, не прокопсва.* — *Тяжка страна на кантаръ,* съ които тягнять по́-много окъı, отколко-то съ друга́-тѫ. *Прѣтягли го съ тяжкѫтѫ страна, лека-та нѣма да го хване.* — *Тая обица ще му дойде тяжка,* тая работа скѫпо ще му стане. — *Дръжься*

На день си нищи тягнаше,
Въ недѣлѫ кадѣлѫ, врѣтенце,
И во мѣсяцъ-тъ пасменце,
Во годинѫ-тѫ платненце! *Пѣс.*

Кахпе едно Момчюла войвода,
Та ми собра три хилядѫ мина,
Та си віахва тала бръза коня,
Право тягнеть въ града Монастира,
Си достигна на црькви изпущаню. *Пѣс.*

Влѣгло дѣтя въ конскѫ конушницѫ,
Да обидеть коня за віаханю:
Кони тр‡гать много за опашкѫ,
Кони тягне во дворю изврлять. *Пѣс.*

Ке се ходять за младѫ невѣстѫ,
Напрѣдъ тягне дѣтя Голомѣше,
Отъ вси-тъ е той по-добъръ юнакъ,
Како кйосемъ въ това сухо стадо. *Пѣс*

Что ми е срьдце тягнѫло
Башь харамия да бъдамь,
Црьнѫ кошюлѫ да носамь,
Чифте пищолъ на појасъ,
Тонкѫ-тѫ пушкѫ на рамо,
Острѫ-тѫ сабьѫ на лѣво! *Пѣс.*

Тя́гнѫ, **ешь**,—**налъ**, *гл. ср.* 1) Имамъ тежесть, тягло, толкова ми е тягло-то, толкова съмъ тя́жькъ; тя́жѫ; тяну́ть, вѣсить. *Това тягне сто окы*; это тя́нетъ сто окъ. *Глава шекеръ тягне около пять окы.* 2) Докарвамъ умора на она, който мя дрѣжи или носи; тя́жѫ; тяготить. *Дисагы-ты ми тягнѫть* 3) Докарвамъ скрѣбь, тягобѫ; тя́жѫ; тяготи́ть. *Това ми тягне на срьдце-то, на свѣсть-тѫ.* 4) Имамъ нѣкакѫ умора, нѣкакѫ болежѫ нѣйдѣ на тѣло то; тя́жѫ. *Глава-та ми нѣчто тягне. Крака-та, очиты ми натягнѫжѫ отъ работѫ.*

Тягоба́, *с. ж* 1) Тяга. 2) Мѫка, курдежъ, сѫклетъ; скука. *Тягоба ми е*, съклетъ ми дохожда. 3) Тягота.

Что е тава тягоба на мене,
Дали сѫ ми лѣтни дъждове,
Или сѫ ми зимни снѣгове?
— Това ти е Марко дарокъ даралъ. *Пѣс.*

Тя́говецъ, *с. м.* Раст. *Plantago*, брѣщи, буквица, буковица, живовлѣкъ, жилавецъ, живовецъ, живовлакъ, живовлѣкъ, живовникъ, живовлавъ, петрожилка, пятожилъ, стрѣгукъ стрѣгукъ, сучи-тѣчи, тѣчи тѣчка, тѣчиплатно, тягавецъ; подорожникъ, попутникъ.

Тягота́, *с. ж.* 1) Голѣма тяжнина, голѣмо тягло, тягоба; тя́жесть, тягота. *Натоварилъ коня съ голѣмѫ тяготѫ* 2) Тяжка, непріятна работа; тя́жкота, мѫка, грѫжа, брѣмя, товаръ, юкъ; брѣмя, обуза, ноша, тягость, кандалы. 3) Горящо и задушено врѣмя; тя́жина, тя́жнина, тя́жчина, тя́жкота. *Днесь е голѣма тягота, ще имамы дождь.*

Тягото́тный, —**тьнъ** и —**те**
пр. 1) Что тягне много; тя
вѣскій, вѣсистый.

Ѣ влѣзни въ хладнѣ з
Та ся хубаво промѣни,
Что ти е най-башь прѣм
И тури злато крьстато
И това сребро тяготно,
Колко что можешь да но
Па си ойди на хоро! *Д*

2) Что става, что ся врьши
съ много салтанать; салтан
Тяготна сватба.

Задалася сватба тяготна
Двѣста коняка, триста
Девять кочии бѣли кадѫ

Тяже́ние, *с. ср.* отъ **тяжѫ́**.

Тяжина́, *с. ж.* 1) Естестве
кара всако тѣло да пада
стрѣми камъ срѣдѫ-тѫ на з
тяжнина; тя́жесть. *Крушикова голѣмы, дѣто отъ т*
жѫ. 2) Нѣчто много тяжко
гоба, тягота; тя́жесть, тя
планина — свога тяжин
планины си носять свои
3) Количество-то колкото тя
по приетѫ единицѫ; тяжни
ка; вѣсъ, тя́жесть. *Ще*
до единѫ окѫ. 4) Тягота в
вание.

Тя́жичкый, —**чькъ**, **чка**, **ч**
отъ тя́жкый.

Тяжкоба́йчя, *с. ср.* Раст. *
naria, тыква вътрѣ праздн
цурка, цѣнцарка, кратуна;
тѣлочная тыква, тыкови

Тяжкота́, *с. ж.* 1) Тягота
знаменованія. 2) Душевна.
ка, сѫклетъ; тяжнина, тяж

Тяжкоти́на, *с. ж.* Мѫка, мѫ

Тя́жкый, —**жькъ**, **жка**, **жи**
тяжи, что има голѣмѫ тяжи
нелекый; тяжёлый, вѣскій,
тяжькъ го товаръ натов

Вчера оттамъ минахъ,
Край ваши-ты тяжкы

Ето става цали три годи
Ка ми имашь за женѫ на
Ала крѣешь тяжкы откл
На хазнѫ-ты и тараканы

2) Что иска много трудъ, ч
голѣмъ трудъ и съ много
пый, мѫчный, усиленый,
мянын; тяжёлый, тяжк
трудный, мудрёный. *Тяжк*
жькъ занаятъ. 3) Врѣмъ
нный, стрѣмнѣй, сарпъ; к
ный. *Тяжькъ пѫть, тяж*

4) Лошій, мѫчный, усилный, черный, трудный. *Тяжка година;* чёрный годъ. *Тяжкы врѣмена, тяжкы дни,* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся помину́ва; времена́ ту́ги. *Дочекахмы тяжкы врѣмена.* 5) Что е не по сила́-тѫ нъ да го дрьжинъ, да го носинъ; тяжёлый, обремени́тельный.

Събрали ми ся, набрали,
Кметове и чорбаджии
Вередъ село на мегданчя-то,
Тяжка вергиа да рѣжыть,
Да рѣжыть още да пишыть. *Пѣс.*

Тя врьнихѫ въ теменъ ѫнданъ,
Тя удрихѫ судиа мѫкѫ,
Съ тяжкъ тумрукъ на подвѣ-то,
Дребенъ синджиръ на грьло-то. *Пѣс.*

Обложихѫ гы съ тяжкѫ бирикъ, съ тяжкѫ давниѫ. Тоа товаръ е тяжкъ за него. 6) Что докарва мѫкы, что не ся трьпи; врьлый, лю́тый, мѫчный; та́гостный, мучи́тельный, лю́тый, жесто́кій. *Тяжка го тряска затрясе. Тяжкы го грыжи налѣгнѫли. Дойдохѫ ми тяжкы мысли. Кава му тяжкы думи.* 7) Что докарва тяжкотѫ, мѫкѫ, когато ся ѫде, когато ся пие; тяжёлый. *Тяжко ѫдене, тяжко вино.* 8) Тврьдѣ голѣмый, страшный; та́жкій. *Тяжка зима,* голѣма, люта зима. *Тяжкъ студъ;* крѣпкій моро́зъ.

Комаръ ся люто разсърди,
Извади сабьк френгиь,
Удари мухѫ въ срьдце-то:
Тяжка кръвнина падѫла
На Цариградскы друмища. *Пѣс.*

Тяжкъ ми грѣхъ сторила:
Майци думѫ врьнѫла,
Тату хатѫръ строшила,
Бойчіа си ми змала. *Пѣс.*

Хвала Богу единому, велить,
Зачто тъı мене не ме избавишь
Отъ овего тяжка пизаница! *Пѣс.*

Въ тяжкъ го затворъ турили. 9) Голѣмый, личный, прьвый, челный; ва́жный, зна́тный. *Тяжкъ човѣкъ,* голѣмець; ва́жная, зна́тная осо́ба. *Тяжкъ болѫринъ.* 10) Който надминува другы ты на нѣчто; голѣмый, богатый. *Тяжкъ трьговець;* большо́й купе́цъ. *Тяжкъ стопанинъ. Нашѫта тяжка кѫща.* 11) Что струва много; голѣмый, скѫпый. *Тяжкъ даръ;* большо́й пода́рокъ. *Тяжка стока, тяжко имане. Тяжка загуба;* больша́я поте́ря. *Тяжкы разноскы;* больша́я неде́ржки. 12) Что е много на брой; голѣмый, страшный; болшо́й, многочи́сленный. *Не ми ся тяжкы овця-ты,* не сѫ много. *Тяжка воиска;* многочи́сленное во́йско.

Стаиа Тодорка, отиде
Въ равно-но поле широко,
Та е кехаіа стаиала
На девять тяжкы сюрии,
На дванадесять овчари. *Пѣс.*

Мама имъ пѣвиа пѣвала:
Соколи до два близнака,
Растѣте и порастѣте,
Тяжко имане дѣлѣте,
Тяжиа потѣрѫ сберѣте,
Бащино царство земѣте. *Пѣс.*

13) Что става съ много людіе, съ голѣмо богатство; тяготный, голѣмый, сарганатлиа; многолю́дный, пы́шный. *Тяжка сватба,* голѣма, съ много сватбари. 14) Който не обычіа да работи, който хваща, ходи много полека; лѣнивый, лѣнливый, прьзеливый, нехривый, сирьдливый, клати-кацѫ, калтабанъ, туткунъ, хайлязъ; лѣни́вый, мѣшкова́тый, мѣшкотный, неповоро́тливый, неуклю́жій, ко́па, вихля́й, ѵвалень. *Тяжкъ човѣкъ, тяжкъ съмъ на работѫ. Воле-тѫ е тяжкъ на ходъ.* 15) Само въ *ж. родѣ:* трудна, струдна, товарна, непраздна, неволна, чрѣвата; тяжёлая, непраздная, берема́нная, чрева́тая, брюха́тая. *Тяжка жена. Станѫла е тяжка,* зачнала е; обременѣть, обрюха́тѣть. 16) Отъ пиене, отъ ѫдене или отъ друго нѣчто ставамъ надтягнѫлъ, мѫчно ся движы. *Глава-та ми е тяжка отъ пиене;* отягча́ть. 17) Длъбокый. *Тяжкъ сънъ;* длъбокъ сънъ, длъбоко спане; глубо́кій, крѣпкій сонъ.

Грьбомь до него прилѣгнѫхъ,
Тяжкъ мя сънъ обори. *Пѣс.*

—жко, *нар.* 1) Кога нѣчто тяжи, тягне; тяготно, нелеко; тяжело́. *Стига си товарилъ, че станѫ тяжко.* 2) Съ мѫкѫ, мѫчно, нелесно, трудно; тяжело́, тя́жко, тру́дно, мудрено́, неудо́бно, ма́етно. *Изъ планинѫ-тѫ тяжко ся ходи.* 3) Полека, бавно, тягаво; ме́дленно. *Работи тяжко.* 4) Тѫжно, тѫжёвно, тѫговито, туго, бално, ухълно, мѫчно, кахърно; гру́стно, приско́рбно, уны́вно, го́рько. 7) Горко! го́ре, бе́да! — *Тяжка болесть,* болесть *Febris acuta,* огница, огняница; горя́чка, огнева́ица. — *Тяжка рѫка,* что брька, что прѣчи на нѣчто да отива напрѣдъ, не́ честита рѫка; каквото и да хване, мѫчно ся врьши; тяжёлая рука́. *Рѫка-та му е тяжка, каквото и да хване, не прокопсва.* — *Тяжка страна на кантаръ,* съ които тягля по́-много окы, отколко-то съ друга-тѫ. *Прѣтягли го съ тяжкѫтѫ страиѫ, лека-та нѣма да го хване.* — *Тая обица ще му дойде тяжка,* тая работа скѫпо ще му стане. — *Дрьжыся*

На день си нищкѫ тягнѣше,
Въ недѣлѫ кадѣлѫ, врѣтенце,
И во мѣсяцъ-тъ пасменце,
Во годинѫ-тѫ платненце! *Шѣс.*

Кажше едно Момчюла войвода,
Та ми собра три хиляди мина,
Та си віахва таіа бръза коня,
Право тягнеть въ града Монастира,
Си достигнѫ на црькви изпущаніе. *Шѣс.*

Влѣгло дѣтя въ конскѫ конушницѫ,
Да обидеть коніа за віаханіе:
Кони тр‹гать много за опашкѫ,
Кони тягне во дворю извриіать. *Шѣс.*

Ке се ходять за младѫ невѣстѫ,
Напрѣдъ тягне дѣтя Голомѣше.
Отъ вси-тъі с той по-добъръ юнакъ,
Како кіосемъ въ това сухо стадо. *Шѣс*

Что ми е срьдце тягнѫло
Башъ харамия да бъідамъ,
Црьнѫ кошюлѫ да носамъ,
Чифте пищолъі на поясъ,
Тонкѫ-тѫ пушкѫ на рамо,
Острѫ-тѫ сабіѫ на лѣво! *Шѣс.*

Тя́гнѫ, **е́шь**,—**налъ**, *гл. ср.* 1) Имамъ тежесть, тягло, толкова ми е тягло-то, толкова съмъ тяжькъ; тяжъ; тянýть, вѣсить. *Това тягне сто окъі;* это тя́нетъ сто окъ. *Глава шекеръ тягне около пять окъі.* 2) Докарвамъ умора на онна, който ми дрѣжи или носи; тяжъ; тяготить. *Дисагъі-тъі ми тягнѫть* 3) Докарвамъ скрѣбь, тягобѫ; тяжъ; тяготи́ть. *Това ми тягне на срьдце-то, на съвѣсть-тѫ.* 4) Имамъ нѣкакѫвъ уморѫ, нѣкакѫ болежѫ нѣйдѣ на тѣло то; тяжъ. *Главата ми нѣчто тягне. Крака-та, очиті ми надтягнѫлъ отъ работѫ.*

Тягоба́, *с. ж.* 1) Тяга. 2) Мѫка, курдежъ, сѫклеть; скýка. *Тягоба ми е,* сѫклеть ми дохожда. 3) Тягота.

Что е тава тягоба на мене,
Дали сѫ ми лѣтни дъждове,
Или сѫ ми зимни снѣгове?
— Това ти е Марко даромъ дарилъ. *Шѣс.*

Тя́говецъ, *с. м.* Раст. *Tamarix.* брѣщи, буковица, буковица, живовлѣкъ, живовецъ, живовецъ, живовлякъ, живовлѣкъ, живовникъ, живовлавъ, петрожилка, пятожилъ, стрѣгукъ стрѣгукъ, сучи-тѣчи, тѣчи тѣчка, тѣчиплатно, тягавецъ; подорожникъ, попутникъ.

Тягота́, *с. ж.* 1) Голѣма тяжнина, голѣмо тягло, тягоба; тяжесть, тягота. *Натоварилъ коня съ голѣмъ тяготѫ.* 2) Тяжка, непріятна работа; тяжкота, мѫка, грижа, брѣмя, товаръ, юкъ: брѣмя, обуза, ноша, тягость, кандалы. 3) Горящо и задушено врѣмя; тяжина, тяжнина, тяжчина, тяжкота *Днесь е голѣма тягота, ще имамъі дъждъ.*

Тягóтный, —тьнъ и —те
пр. 1) Что тягне много; тяж
вѣскій, вѣсистый.

На влѣзни въ хладнъі зе
Та ся хубаво промѣни,
Что ти е най-башъ прѣм
И тури злато крьстато
И това сребро тяготно,
Колко что можешь да но
Па си ойди на хоро! *Д*

2) Что става, что ся врьши
съ много салтанатъ; салтан
Тяготна сватба.

Задаіася сватба тяготна
Двѣста коніака, триста
Девять кочни бѣли кадъ

Тяже́ніе, *с. ср.* отъ тяжѫ.

Тяжина́, *с. ж.* 1) Естествен
кара всяко тѣло да пада
стрѣми камъ срѣдѫ-тѫ на зе
тяжнина; тя́жесть. *Крушикова голѣмъі, дѣто отъ т
жж.* 2) Нѣчто много тяжко
гоба, тягота; тя́жесть, тя
*планина — свои тяжин
планинъі си носятъ свои*
3) Количество-то колкото тя
по приетѫ единицѫ; тяжи
ка; вѣсъ, тя́жесть. *Що
до единѫ окъ.* 4) Тягота в
ване.

Тя́жичкъ, —чькъ, чка, ч
отъ тя́жкъ.

Тяжкоба́йчя, *с. ср.* Раст. *
naria, тыква вътрѣ праздн
цурка, цыцарка, кратуна;
тѣлочная тыква, тыко́вина

Тяжкота́, *с. ж.* 1) Тягота
знаменованіе. 2) Душевна,
ка, сѫклеть; тяжнина, тяж

Тяжкоти́на, *с. ж.* Мѫка, мъ

Тя́жкъ, —жькъ, жка, жи
тяжи, что има голѣмъ тяжи
нелекъкій; тяжёлый, вѣскій,
тяжькъ за товаръ натов

Вчера оттамъ минѫхъ,
Край ваши-тъі тяжкъі

Его става цали три годин
Ка ми имашъ за женѫ на
Ала кръшешь тяжкъ откл
На хазнъі-тъі и тарананъі

2) Что иска много трудъ, ч
голѣмъ трудъ и съ много
пъіи, мѫчный, успѣшный,
мляпъіи; тяжёлый, тяжк
трудный, мудрёный. *Тяж
жькъ запанать.* 3) Врьлъі
нъіи, стрьминый, сарпь; к
ный. *Тяжькъ пъть, тяж*

4) Лошій, мѫчный, усилнъый, чернъый, труднъый. *Тяжка година;* чёрный годъ. *Тяжкы врѣмена, тяжкы дни,* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся помнува; времена́ туги. *Дочакахмы тяжкы врѣмена.* 5) Что е не по сила́-тѫ нъ да го дрънинъ, да го носинъ; тяжёлый, обременѝтельный.

Събрали ми ся, набрали,
Кметове и чорбаджии
Вередъ село на мегданчя-то,
Тяжкѫ вергиѫ да рѫжыть,
Да рѫжыть още да пишыть. *Пѣс.*

Тя врънихѫ въ теменъ жандънъ,
Тя удрихѫ судиѫ мѫкѫ,
Съ тяжкъ тумрукъ на подвѣ-то,
Дребенъ синджиръ на гръло-то. *Пѣс.*

Обложихѫ гы съ тяжкѫ бирнѫ, съ тяжкѫ давнинѫ. Това товаръ е тяжкъ за него. 6) Что докарва мѫкъ, что не ся трънѝ; врънъый, лютый, мѫчнъый; тя́гостный, мучи́тельный, лю́тый, жесто́кій. *Тяжка го тряска затрясе. Тяжкы го грѣжи налѣгнѫли. Дойдохѫ ми тяжкы мисли. Кава му тяжкы думи.* 7) Что докарва тяжкотѫ, мѫкѫ, когато ся яде, когато ся пие; тяжёлый. *Тяжко ядене, тяжко вино.* 8) Тврьдѣ голѣмъый, страшнъый; ти́жкій. *Тяжка зима,* голѣма, люта зима. *Тяжкъ студъ;* крѣпкій моро́зъ.

Комаръ ся люто разсърди,
Извади сабьк френгиѫ,
Удари мухѫ въ сръдце-то:
Тяжка кръвнина паднѫла
На Цариградскъы друмища. *Пѣс.*

Тяжкъ ми грѣхъ сторила:
Майци думѫ врънѫла,
Тату хатѫръ строшила,
Бойчя си ми змала. *Пѣс.*

Хвала Богу единому, велить,
Зачто тъы мене не ме избавишь
Отъ овего тяжка пиланица! *Пѣс.*

Въ тяжкъ го затворъ турили. 9) Голѣмъый, личнъый, прънъый, челнъый; ва́жный, зна́тный. *Тяжкъ чловѣкъ,* голѣмець; ва́жная, зна́тная осо́ба. *Тяжкъ болгаринъ.* 10) Който надминува другъы ты на нѣчто; голѣмъый, богатый. *Тяжкъ трговець;* большо́й купе́цъ. *Тяжкъ стопанинъ. Нашка-та тяжка кѫща.* 11) Что струва много; голѣмый, скѫпый. *Тяжкъ даръ;* большо́й пода́рокъ. *Тяжка стока, тяжко имане. Тяжка загуба;* больша́я поте́ря. *Тяжкы разноскы;* больша́я изде́ржки. 12) Что е много на брой; голѣмъый, страшнъый; болшо́й, многочи́сленный. *Не ми ся тяжкы овця-ты,* не сѫ много. *Тяжка войска;* многочи́сленное во́йско.

Станѫ Тодорка, отиде
Въ равно-но поле широко,
Та е кехаја станѫла
На девять тяжкъы сюрии,
На дванадесять овчари. *Пѣс.*

Мама имъ пѣвнѫ пѣвала:
Соколи до два близнака,
Растѣте и порастѣте,
Тяжко имане дѣлѣте,
Тяжкѫ потѣрѫ сберѣте,
Бащино царство земѣте. *Пѣс.*

13) Что става съ много людие, съ голѣмо богатство; тяготнъый, голѣмъый, салтанатлия; многолю́дный, пы́шный. *Тяжка сватба,* голѣма, съ много сватбари. 14) Който не объчна да работи, който хваща, ходи много полека; лѣнивъый, лѣнливъый, мрьзеливъый, нехривый, сирьдливъый, клати-кацѫ, калтабанъ, туткунъ, хайлазъ; лѣни́вый, мѣшкова́тый, мѣшкотный, неповоро́тливый, неукло́жій, ко́па, вихля́й, у́валень. *Тяжкъ чловѣкъ, тяжкъ съмъ на работѫ. Волъ-тъ е тяжкъ на ходъ.* 15) Само въ *ж. родъ:* трудна, струдна, товарна, непразна, неволна, чрѣвата; тяжёлая, непразная, береме́нная, чрева́тая, брюха́тая. *Тяжка жена. Станѫла е тяжка,* зачнала е; обременѣть, обрюха́тѣть. 16) Отъ пиене, отъ ядене или отъ друго нѣчто ставамъ надтягнѫлъ, мѫчно ся двинѫ. *Глава-та ми е тяжка отъ пиене;* отягча́ть. 17) Дълбокъый. *Тяжкъ сънъ;* дълбокъ сънъ, дълбоко спане; глубо́кій, крѣпкій сонъ.

Гръбомъ до него прилѣгнѫхъ,
Тяжкъ ми съна обори. *Пѣс.*

—жко, *нар.* 1) Кога нѣчто тяжи, тягне; тяготно, нелеко; тяжело́. *Стига си товарилъ, че станѫ тяжко.* 2) Съ мѫкѫ, мѫчно, нелесно, трудно; тяжело́, ти́жко, тру́дно, мудрено́, неудо́бно, ма́етно. *Изъ планинѫ-тѫ тяжко ся ходи.* 3) Полека, бавно, тягаво; ме́дленно. *Работи тяжко.* 4) Тѫжно, тѫжёвно, тѫговито, туго, бално, ухълно, мѫчно, нахърно; гру́стно, приско́рбно, уны́вно, го́рько. 7) Горко! го́ре, бѣда́! — *Тяжка болесть,* болесть *Febris acuta,* огница, огнянница; горя́чка, огнева́ца. — *Тяжка ржка,* что брька, что прѣчи на нѣчто да отива напрѣдъ, не́ честата ржка; каквото и да хване, мѫчно ся връши; тяжёлая рука́. *Ржка-та му е тяжка, каквото и да хване, не прокопсва.* — *Тяжка страна на кантаръ,* съ който тягнять по́-много окы, отколко-то съ другѫ-тѫ. *Прѣтягли го съ тяжкѫ-тѫ страна, лека-та нѣма да го хване.* — *Тая обица ще му дойде тяжка,* тая работа скѫпо ще му стане. — *Дръжкся*

на тяжко, дрѣмѣся на въсоко, на голѣмо, голѣмѣся, гордѣся, навдигамся, надувамся, възнасямся, перѣся, врѣчѣ на въсоко; вѣзничать, горди́ться, превозноси́ться, величáться, кичáться. — *Пада ми тяжко*, отъ много ядене, пиене, става ми тяжко, дозлѣва ми. — *Става ми тяжко*, става ми мѣчно, мѣчно ми е, пада ми мѣка, тѣжно ми е, домѣчнѣва, дотягва, натяжѣло ми е; мнѣ стáло въ тя́гость, тяжелó. — *Тяжко ми!* горко ми! го́ре мнѣ, бѣдá мнѣ! *Тяжко имъ на булгура!* Горко имъ! го́ре имъ! — *Тяжко ми е: а)* Не ми е добрѣ, не съмъ здравъ; я не здоро́въ. *б)* Мѣчно ми е, тѣжно ми е, имамъ тяжкотѣ.

Стойно-ле лична невѣсто,
Даль ти е тяжко за дома,
За твое-то мѣжко дѣтя,
За твоѣ-тѣ прьва любовь? *Пѣс.*

— *Камъкъ-тъ на мѣсто-то си е тяжъкъ. Тяжъкъ товаръ носи. Тяжъкъ е чюждый хлѣбъ. Тяжкый мѣжъ и той голъ и жена му гола. Тяжъкъ бѣди, да ти кажъть голѣмець. Тяжъкъ му е кантаръ-тъ. Тяжка рана завдравя, лоша дума не ся забравя. Тяжка мѣка, нехвелита плата. Тяжко ти и горко ти, ако тя жалять. Градъ гладъ не прави, ама тяжко му, кого скѫца. Родъ рода (братъ брата, свой своего), не храни, тяжко му кой го нѣма. Ако камъкъ чюкне кайце-то, тяжко на кайце-то; ако кайце-то чюкне камъкъ, горко на кайце-то. Тяжко на беврогѫ-тѣ ковѫ, кога съ влъка ся бори. Тяжко, та жежко. Тяжко на онѭзь кѫщѫ, дѣто господарь не влазя. Тяжко на главѫ-тѣ, когато опашкѫ-тѣ заповѣдва.*

Тяжнина́, *с. ж.* 1) Тягота, тяжина; тя́жесть. 2) Нѣчто много тяжко; тягоба, тягота, тяжина; тяжелина́, тя́жесть, тяготѣ. 3) Тяжина, тягло, мѣрка; вѣсъ, тя́жесть. 4) Горящо и задушено врѣмя; горящина, здухъ, омалия, омала, омарнина, умарнина, маранѣ, жежчина, жега, тяжчина, тяжкота, сила; зной, жарá. *Стана голѣма тяжнина, та ще вали дъждъ.* 5) Душевна, вѣтрѣшня мѣка, сѫлетъ; тяжкота, тяжчина; тя́гость.

Тяжчина́, *с. ж.* Тяжнина въ 4-то и 5-то знамен. *Тяжчина ми е*, омалия ми падна, стана ми много горящо, много тяжко.

Тяжѣ́ѫ, я́шь, — жѣлъ, *гл. ср.* Тягна. *Камъкъ-тъ на мѣсто-то си тяжи. На овцѫ-тѣ влъна-та не и́ тяжи. Комуто тяжи, да се разтовари. Двама луди отъ единъ мѫдръ по́ тяжять. Тяжи ми на срьдце-то.* — *Тяжи ми нѣчто*, не ми е на срьдце то, не е споридъ сѫлзѣ ми, тяжко ми е, дотягнѣло ми е отъ него.

Тя́йко, *с. м.* Тейко.

Тя́камъ, *гл. ср.* Карамся нѣкому; хокамъ, хукамъ, брьбрѫ, нъкамъ, глъчѫ, гадя, мъра, ружѫмъ, сядя, смѣшѫ, брецамъ, къкамъ, кѣкря; браня́ть, упрека́ть, пеня́ть, журя́ть, таза́ть, щуня́ть, кричá́ть, выговáрявать, брюжá́ть, ворчá́ть, кропота́ть, кропта́ть. *Стига си ми тякалъ Сѫдѫлъ да ми тяка, че не съмъ го былъ канилъ да ходе.*

Тя́каше, *с. ср.* отъ тя́камъ.

Тя́нка, *с. ж.* Лѣля (?), стрына (? Велесъ).

Тя́тя, *с. ж.* Тетя, тетка, лѣля.

Тя, *мѣстоим.* трете лице един. число жен. родъ; она, та; в. той.

Тя́не и **Тя́нко**, им. соб. мѫжко.

***Тяфъ**, *с. м. Гр.* Тефъ.

У. у. *у*

У. Двадесять и прьво слово, двадесять и прьва буква въ Блъгарскѫ-тѣ азбука, наричяно *укъ*; по старо-то начрьтание ѹ, а по ново то **у**, и ржкописно *у*.

У, *прѣдл.* Употрѣбявася отдѣлно и ставенъ съ други рѣчи. Отдѣлно прѣдъ имя и мѣстоимение тоя прѣдлогъ показва: 1) Вѣтрѣ въ нѣчто или нѣйдѣ; въ, во; въ, во, у. *Турила го, събрала го у полы-ты си Затворили го у тьмницѫ. Брькнѫлъ си у пазвичкѫ. Въврѣ ми го у очи ты.*

Доръ туй си змѣя издума
И си ми Радя задигня,
Издигня горѣ въ небеса
До въсокъ-тъ канаръ
У широкъ-тъ пещеръ. *Пѣс.*

Искренъ Милици говори:
Любе Милице, Милице,
Умѣси бѣлѫ погачѫ,
Наточи жлътѫ здравицѫ
У тѫи жлътѫ бъклицѫ. *Пѣс.*

2) Движение, направление за нѣкадѣ; къ. *Отивамы у Цариградъ. У свѣтъ*, на

кѫдѣто нъı очи видять, кѫдѣ нъı очи, тамъ нъı и глава. *Зе си шяпкѫ тѫ и ѷ свѣтъ;* онъ шяпку взялъ и на утёкъ.

Па хайде, любя, да идемъı,
У твоѭ майкѫ на гостіе,
У твоѭ майкѫ и бащѫ. *Пѣс.*

Ке въı пуща съ мое мило брате,
Ке въı пуща у краіа Латинина;
Токъ да ойте у краль Латинина,
Да не брата краль-тъ го загубить. *Пѣс.*

3) По, изъ, въ; въ. *У тыя мѣста, у тыя планины има много дивячь У нашѫ-тѫ горѫ има много круши.*

Заиграла е донанма
У Цариграда голѣма;
Заиграла е донанма
У Будинъ града голѣма. *Пѣс.*

Вси си сватове пущихѫ
Да гонять рогата елена;
Останѫ сама Ѣница
У тѭѭ горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

4) Междѫ, помеждѫ, изпомеждѫ, изъ, въ; между, срѣдѝ, въ. *У сто души щѫ го познаѭ. Изгубися у калабалжка. Който ся мѣси у трыци-тъı, изядать го свиње-то.*

Поминѫ ми црьна Арапина,
Та поведе три синджира робіе:
Единъ синджиръ все млади юнаци,
Другъıй синджиръ все младъı дѣвойкъı,
Третиѝ синджиръ все младъı невѣстъı;
У юнаци твоѝ по-младъıй братець,
Напрѣдъ иде, прѣдень синджиръ води;
У дѣвойкъı твоя мила сестра,
Напрѣдъ иде, вторъıй синджиръ води;
У невѣстъı твое прьво либя,
Напрѣдъ иде, третиѝ синджиръ води! *Пѣс.*

5) Врѣмя, въ, на, по, съ; въ, во, у. *У видѣло, у тьмно,* додѣ е още видѣло, тьмно, съ видѣло. *Прибрался още у видѣло. Ни у едно врѣмя. У добръ ти чясъ! Богъ ся роди у Колядж во вечерь. Кога бяше велика недѣлка прѣдъ Великъ-день у велъıй четвртъкъ, прошетася по кале высоко.* 6) Принадлѣжность, зависимость; въ, на; у. *У него е,* той го има. *У него е заяшко срьдце. У него покжщнина, колкото по тъпана прахъ. У когото е пита-та, у него е и ножь-тъ. Прибрахмъı го у насъ,* въ нашѫ-тѫ кѫщѫ. *Не го носи у себе-си. У Радины гостіе дошли, коньдовели.*

Азъ такѫсь трьсѫ дѣвицѫ,
Дѣто е една у майкѫ. —
Че ѭ у тѣхъ си заведе,
Съ другъı ѭ дрѣхъı облѣче,
И за неѭ ся ожени. *Пѣс.*

7) На, въ; въ, у, на. *Не брькайся у чюждъı работъı;* не мѣшяйся въ чюжія дѣла. *Слѣпци-тъı отъ врата у врата да води!*

Братъ ю е хаберъ допратилъ,
Съ голѣмѫ славѫ да иде,
У вѣрѫ да си остане. *Пѣс.*

Дочю ѭ Прьванъ войвода,
Па на дружинѫ говори:
Что пѣсень пѣе у горѫ,
Да ли е змиѭ осойна,
Или е славѣй у дрьво? *Пѣс.*

Минѫхъ горѫ, минѫхъ другѫ,
Настахъ горѫ засѣновѫ,
У засѣнъ ми славѣй пѣе,
Като пѣе дори дума. *Пѣс.*

8) На, по, съ, въ. *У лице-то прилича на бащѫ си;* лицóмъ онъ походитъ на отцá. *Здравъ у крака-та, силенъ у рѫцѣ-тѣ. Черна у очи, русѫ у косѫ.* 9) Съ, въ; въ. *Облѣкохся у новъı дрѣхъı.* 10) При. *У бащѫ си врата видѣлъ ли си? У Бога ся ничто не доврьшка.*

Отговаріа пиленце соколчи:
Ѣ си имамъ до три милъı сестръı:
Прьва-та е у царіа царица,
Втора-та е у везирь везирка,
Третіа-та е у пашѫ пашица.
Дѣто ми е у царіа царица,
Тіа ми злати кръıло до рамена;
Дѣто ми е у везиръ везирка,
Тіа ми сребри нозѣ до колѣна;
Дѣто ми е у пашѫ пашица,
Тіа ми сади трандафилъ на главѫ! *Пѣс.*

11) Право въ. *Майка сына все у очи гляда.* 12) Прѣдшествува онѫмъ чясть, дѣто пада дѣйствие-то, на въпросъ *дѣ;* въ, по; по. *Ударилъ го у главѫ-тѫ, у чело-то, у срьдце то. Цалунѫ го у уста, у грьло-то.* 13) За, о; за. *Дрьжися като слѣпець у тоягѫ.*

Хайдете да ѭ водимъı,
Дѣно си дѣлать кавали
И шарени-нѣ кѫжлеве:
Ако е мома хубава,
Че ще се хване у кѫжелъ,
Пакъ ако въı е юнакъ кехаіа,
Че ще си хване у кавалъ. *Пѣс.*

14) Има мѣста, дѣто прѣдлогъ *у* съединявать съ прѣдлогъ *въ*, та казвать *увъ село, увъ градъ, увъ церквѫ*, намѣсто *у село, у градъ, у церквѫ*. Уобще на еднъı мѣста употрѣбявать повиче прѣдлогъ *въ*, на другъı повиче прѣдлогъ *у*, та казвать едни: *влизамь, вкжщи, въ село, въ градъ, вловявамь*, а други: улизамь, *у кжщи, у село, у градъ, уловявамь*. — Употрѣбление-то и знаменование-то на прѣдлогъ *у* може да ся види още и отъ слѣдѫщъı-тъı примѣръı: *Какво имашь у рѫкѫ-тѫ си?* что у тебѝ въ рукѣ? *Тъı си какъ у рѫцѣ-тъı;* ты крѣпокъ на рукáхъ. *Усѣщамь болѣсть у крака-та;* чувствую боль въ но-

на тяжко, дрѣжѣся на въсоко, на голѣ́но, голѣ́мѣся, гордѣся, навдигамся, надувамся, възносямся, перѣся, врѣчѣ на въсоко; ва́жничать, горди́ться, превозноси́ться, величáться, кичáться. — *Пада ми тяжко*, отъ много ядение, пиене, става ми тяжко, дозлѣва ми. — *Става ми тяжко*, става ми мжчно, мжчно ми е, пада ми мжка, тжжно ми е, домжчнѣва, дотягва, натяжнало ми е; мнѣ стáло въ тáгость, тяжелó. — *Тяжко ми!* горко ми! го́ре мнѣ, бѣдá мнѣ! *Тяжко имъ на булгура!* Горко имъ! го́ре имъ! — *Тяжко ми е: а)* Не ми е добрѣ, не съмъ здравъ; я не здоро́въ. *б)* Мжчно ми е, тжжно ми е, имамъ тяжкота.

Стойно-ле лична невѣсто,
Даль ти е тяжко за дома,
За твое-то мамско дѣтя,
За твоѫ-тѫ прьва любовь? *Пѣс.*

— *Камѫкъ-тъ на мѣсто-то си е тяжькъ. Тяжькъ товаръ носи. Тяжькъ е чюждый хлѣбъ. Тяжкый мжжь и той голъ и жена му гола. Тяжькъ бѫди, да ти кажькть голѣмець. Тяжькъ му е кантаръ-тъ. Тяжка рана завдравѣ, лошка дума не ся забравѣ. Тяжка мжка, нехвелита плата. Тяжко ти и горко ти, ако тя жѫлять. Градъ гладъ не прави, ама тяжко му, кого сжща. Родъ рода (братъ брата, свой своего), не храни, тяжко му кой го нѣма. Ако камѫкъ чюжне кайце-то, тяжко на кайце-то; ако кайце-то чюжне камѫкъ, горко на кайце-то. Тяжко на беврогѫ-тѫ ковж, кога съ влъка ся бори. Тяжко, та жежко. Тяжко на отжвь кѫщѫ, дѣто господарь не влавѣ. Тяжко на главѫ-тѫ, когато опашкѫ-тѫ заповѣдва.*

Тяжнина́, *с. ж.* 1) Тягота, тяжина; тяжесть. 2) Нѣчто много тяжко, тягота, тяжина; тяжелина́, тя́ 3) Тяжина, тягло, мѣрка; 4) Горящо и задушено врѣ задухъ, омалина, омала, омарѣ маранна, жежчина, жега, тяж сила; зной, жара́. *Става нина, та ще вали дъждъ* вжтрѣшна мжка, сжлеть; чина; та́гость.

Тяжчина́, *с. ж.* Тяжнина в знамен. *Тяжчина ми е*, ома станѫ ми много горящо, мно

Тяжи́ѫ, и́шь, — жна́ѣ, *гл. ср* *мжкъ-тъ на мѣсто-то с овцѫ-тѫ влъна-та не и́ т то тяжи, да се равтовари ди отъ единъ мждръ по́ н жи ми на срьдце-то.* — *Тяж* не ни е на срьдце то, не е тѫ ни, тяжко ми е, дотяг него.

Тя́йко, *с. м.* Тейко.

Тя́кань, *гл. ср.* Карамся нѣ хукамъ, брьбрѫ, въкамъ, глъ ра, ружанъ, сѫдѫ, сѣпѫ, камъ, какрѫ; брани́ть, упре журя́ть, тазя́ть, щуня́ть, в ва́рнвать, брюжа́ть, ворча́т кропта́ть. *Стига си ми нжлъ да ми тяка, че не канилъ да каде.*

Тя́каньe, *с. ср.* отъ тя́кань.

Тя́нка, *с. ж.* Лѣля (?), стрь

Тя́тка, *с. ж.* Тетка, тетка, лѣ

Тя, *мѣстоим.* трете лице ед родъ; она, та; в. той.

Тя́не и **Тя́нко**, *им. соб.* мж

***Тяфъ**, *с. м. Гр.* Тефъ.

У. у. *у.*

У. Двадесять и прьво слово, двадесять и прьва буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбука, наричано *укъ;* по старо-то начрьтание оу, а по ново то у, и ржкописно *у.*

У, *прѣдл.* Употрѣбявася отдѣлно и ставенъ съ други рѣчи. Отдѣлно прѣдъ имя и мѣстоимение тоя прѣдлогъ показва: 1) Вжтрѣ въ нѣчто или нѣйдѣ; въ, во; въ, во, у. *Турила го, събрала го у полы-тъ си Затворили го у тъмницѫ. Брькнѫхъ си у пазвичкѫ. Въврѣ ми го у очи тъ.*

Доръ туй си змѣя надум
И си ми Радѫ задигна,
Издигна горѣ въ небеса
До въсокъ-тъ планъ
У широкъ-тъ пещеръ.

Искренъ Милици говор
Любе Милице, Милице,
Умѣси бѣлѫ погачѫ,
Наточи жлътѫ здравиц
У тѫѫ жлътѫ бъклиц

2) Движение, направление з *Отиваѫ у Цариградъ.*

кѫдѣто нѣи очи видять, кѫдѣ нѣи очи, тамъ нѣи и глава. *Зе си шапкѫ тѫ и ѵ свѣтъ;* онъ шáпку взялъ и на утёкъ.

Па хайде, любя, да идемъ,
У твоѭ майкѫ на гостѭе,
У твоѭ майкѫ и бащѫ. *Пѣс.*

Ке въ пуща съ мое мило брате,
Ке въ пуща у краіа Латинина;
Токъ да ойте у краль Латинина,
Да не брата краль-тъ го загубить. *Пѣс.*

3) По, изъ, въ; въ. *У тыа мѣста, у тыа планины има много дивячь У нашѫ-тѫ горѫ има много круши.*

Заиграла е донанма
У Цариграда голѣма;
Заиграла е донанма
У Будинъ града голѣма. *Пѣс.*

Вси си сватове пущихѫ
Да гонять рогата елена;
Останѫ сама Ѭница
У тѭѭ горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

4) Междѫ, помеждѫ, изпомеждѫ, изъ, въ; между, срѣдѝ, въ. *У сто души щѫ го познаѫ. Изгубися у калабалѫка. Който ся мѣси у трѣци-ты, изядать го свине-то.*

Поминѫ ми црьна Арапина,
Та поведе три синджира робѭе:
Единъ синджиръ все млади юнаци,
Другѣый синджиръ все младѣи дѣвойкѣи,
Третий синджиръ все младѣи невѣстѣи;
У юнаци твой по-младѣый братець,
Напрѣдъ иде, прѣдень синджиръ води;
У дѣвойкѣи твоя мила сестра,
Напрѣдъ иде, вторѣый синджиръ води;
У невѣстѣи твое прьво либя,
Напрѣдъ иде, третий синджиръ води! *Пѣс.*

5) Врѣмя, въ, на, по, съ; въ, во, у. *У видѣло, у тьмно,* додѣ е още видѣло, тьмно, съ видѣло. *Прибрался още у видѣло. Ни у едно врѣмя. У добръ ти чясъ! Богъ ся роди у Колядѫ во вечерь. Кога бяше велика недѣлка прѣдъ Великъдень у белый четвртъкъ, прошетася по калє высоко.* 6) Принадлѣжность, зависимость; въ, на; у. *У него є,* той го има. *У него є заяшко срьдце. У него покѫщнина, колкото по тъпана прахъ. У когото е пита-та, у него е и ножь-тъ. Прибрахмѣ го у насъ,* въ нашѫ-тѫ кѫщѫ. *Не го носи у себе-си. У Радины гостѭе дошли, конь довели.*

Азъ такѫвсь трьсѫ дѣвицѫ,
Дѣто е една у майкѫ. —
Че ѭ у тѣхъ си заведе,
Съ другѣи ѭ дрѣхѣи облѣче,
И за неѭ ся ожени. *Пѣс.*

7) На, въ; въ, у, на. *Не бркайся у чюжды работы;* не мѣшáйся въ чюжія дѣлá. *Слѣпци-тѣи отъ врата у врата да води!*

Братъ ю е хаберъ допратилъ,
Съ голѣмѫ слава да иде,
У вѣрѫ да си остане. *Пѣс.*

Дочю ѭ Прьванъ войвода,
Па на дружинѫ говори:
Что пѣсень пѣе у горѫ,
Да ли е змиа осойна,
Или е славѣй у дрьво? *Пѣс.*

Минѫхъ горѫ, минѫхъ другѫ,
Настахъ горѫ іасѣновѫ,
У іасѣнъ ми славѣй пѣе,
Като пѣе дори дума. *Пѣс.*

8) На, по, съ, въ. *У лице-то прилича на бащѫ си;* лицóмъ онъ похóдитъ на отцá. *Здравъ у крака-та, силенъ у рѫцѣ-тѣ. Черна у очи, русѫ у косѫ.* 9) Съ, въ; въ. *Облѣкохся у новы дрѣхы.* 10) При. *У бащѫ си врата видѣлъ ли си? У Бога ся ничто не доврьшка.*

Отговаріа пиленце соколчя:
Ьа си имамь до три милъи сестръи:
Прьва-та е у царіа царица,
Втора-та е у везирь везирка,
Третіа-та е у пашѫ пашица.
Дѣто ми е у царіа царица,
Тіа ми злати кръило до рамена;
Дѣто ми е у везиръ везирка,
Тіа ми сребри возѣ до колѣна;
Дѣто ми е у пашѫ пашица,
Тіа ми сади трандафилъ на главѫ! *Пѣс.*

11) Право въ. *Майка сына все у очи гляда.* 12) Прѣдшествува онѫѭ чясть, дѣто нада дѣйствие-то, на въпросъ *дѣ;* въ, по; по. *Ударилъ го у главѫ-тѫ, у чело-то, у срьдце то. Цалунѫ го у уста, у грьло-то.* 13) За, о; за. *Дрьжися като слѣпець у тоягѫ.*

Хайдете да ѭ водимъи,
Дѣно си дѣлать кавали
И шарени-нѣ кѫлеве:
Ако е мома хубава,
Че ще се хване у кѫлелъ,
Пакъ ако нѣи е юнакъ нехаіа,
Че ще си хване у кавалъ. *Пѣс.*

14) Има мѣста, дѣто прѣдлогъ *у* съединявать съ прѣдлогъ *въ*, та казвать *увъ село, увъ градъ, увъ церквѫ*, намѣсто *у село, у градъ, у церквѫ*. Уобще на еднѣи мѣста употрѣбявать повяче прѣдлогъ *въ*, на другѣи повяче прѣдлогъ *у*, та казвать едни: *вливамь, вкѫщи, въ село, въ градъ, вловявамь*, а други: *улизамь, у кѫщи, у село, у градъ, уловявамь*. — Употрѣбление-то и знаменование-то на прѣдлогъ *у* може да ся види още и отъ слѣдѫѫщѣи-тѣи примѣръ: *Какво имашь у рѫкѫ-тѫ си?* что у тебѝ въ рукѣ? *Тъ си какъ у рѫцѣ-тѣи;* ты крѣпокъ на рукáхъ. *Усѣщамь болѣ-сть у крака-та;* чýвствую боль въ но-

гáхъ. *И азъ имамь дѣлъ у тжъ кжщж; я тóже имѣю дóлю въ этомъ домѣ. Утънжлъ у крьвь, у водж. У срѣдъ село хоро играе. Та си диже сто хиляды войска, у срѣчьк му пашя Папавъ-пашя. Онъ ся диже тъгай, та отиде у царскыйтъ конакъ. Побѣгнжли у Российскж земьк честитж. Заглядалася Марию у тжъ пустж дунанмж. Ка излѣзе, и пойде и погляда у царскыйтъ сарай крьвъ джамъ, дѣвойка спи. У мжжь вѣра, колкото у кучя вечерка. У сиромаха дѣца ся раждать, у богатыя телци. У Евреинъ пий вино, не спи; у Ерменець спи, не кажь; у Турчинъ пий кафе, вино не пий; у Арнаутинъ пий и кажь, на пжть не ходи; а съ Грькъ ничто не прави.* — 15) Ставенъ съ глаголъ и съ другъ рѣчи, прѣдлогъ **у** показва: *а)* Свръшваше: *уплитамь, уработвамь, ушивамь. увирамь,* и проч. *б)* Вмѣстваше въ нѣчто; *увирамь, увличкамь, уплитамъ, увождамь, уливамь, укрывамь, утъвамь,* и проч. *в)* Врьшене нѣчто по поврьхнинж-тж на нѣкой прѣдмѣтъ: *умазвамь, уплесквамь, укалвамь, уцапвамь, умокрювамь, усирамь,* и проч. *г)* Наранюваше на-камъ вжтрѣшность тж на нѣчто: *убождамь, умушвамь, ухапвамь, утушвамь,* и проч. *д)* Стрѣмленне на-камъ долу, на-камъ горѣ: *угорнина, удолнина, усыпъ, устрѣлъ,* и проч. *е)* Остатъцитѣ отъ нѣчто: *угарци, угрибкъ, угрывкъ, урѣзало, урывакъ.* 16) Ставень съ нѣкои нарѣчия, прѣдлогъ **у** прави новъ сложнъ нарѣчия: *угорѣ, удолѣ, усрѣдъ, усрѣщж,* намѣсто *нагорѣ, надолѣ, насрѣдъ, насрѣщж.* 17) Като нарѣчие, употрѣбявася прѣдъ прилагателнъ и произведенъ отъ тѣхъ нарѣчия еднакво съ *възъ, при* и *ж*, за да показва качество-то слабо, въ малкж мѣрж, както въ Русскый языкъ окончанне **оватый, овато,** и въ такъвъ случай ся изрича съ ударене: *у бѣлъ, възъ-бѣлъ, прúбѣлъ, ж-бѣлъ, бѣличькъ, нѣколко бѣлъ;* **бѣловáтый.**

У! *междом.* За чюденне, изричася провлѣчено; у. *У! акыо. У, какъ не тя е гнусъ! У, стрыно, каква си кална! У, чиче, колко си грозенъ!*

У, *дат. пад.* ств лично мѣстоименне третге лице женскый родъ единствено число; ней, ной, ѝ, ѣ, ю; **сѝ.**

Сѣди Марко, та съ макж вечеря,
Онъ вечеря, макіа не вечеря,
Марко си у потихомь говори:
Вре вечеряй, моіа старо мале! *Нѣс.*

Че излѣзе момина-та макіа,
Че излѣзе, та че тя прихване
Дижіай главж, та у ся не дав

Купи у конја дорина,
Купи у пушкж бойлина,
Купи у саблъкъ френгина,
Купи у кожюхъ спахийс
Купи у калпакъ делийск
Купи у чифте пищолъ,
Та си е пошла да иде,
Дружинж ѣ оставижж.

Убáвнж, шшь, — **вилъ,** *гл.* с
вíамь. Да забавѣ, да замаѣ
прич. стр. Забавенъый, замаѣ
Убáвíамь (да убáвнж), *гл.* с
нѣкого нѣйдѣ или отъ работ
майвамь, задрьжамь, забавя
задéрживать, замéдливать, а

Да направишь кытки сит
Всякыму кытка да дадеш
На байрактаря двѣ кытк
Съ кытки-тъ да гъ уба
Докато дойдж и азе. *Нѣс*

—мся, 1) *гл. възвр.* Забав
ся, замайвамся, закъснѣвамь;
кать, замѣшкивать. 3) *гл.*
убавенъ; забавямся, обавямс
Убáвíанíе, *с. ср.* отъ **убáв**
вíамся. Забавяне.
Убáдамь и убáждамь (да у
Убождамь.
Убáданíе и убáжданíе, *с.*
дамь. Убождане.
Убарáчвамь и убарáчюван
чнж), *гл. д.* Докарвамь нѣкому
кы; урочасвамь; урóчить,
сглáживать, озѣвывать, оз
рить, опризóрить. *Нѣкой*
чилъ, *та си болень.* **—мся**
Отъ невнимание врьхлитамь
ся удрямь о него или близ
обушварямся. *Зѣпаше нагор*
рачи въ каль-тж. 2) *гл.*
убарачень.
Убарáчванíе и убарáчюван
убарáчвамь.
Убарáчнж, шшь, — **чилъ,** *гл.*
рáчвамь. Да урочасамь. —
стр Урочасанъый.
Убáрнамь (да убóрнж), *гл. д.*
Събарямь, повалямь. *Духн*
тыръ, та убóрилъ бадемъ
2) Доказвамь, че нѣчто не
другъ казва или мысли; обар
переспóрить кого́, взять ве
надъ кѣмъ, загонять кого́
двѣ думы го убóрилъ.
Убáрванíе, *с. ср.* отъ **убáрн**
оборване.
Убúвамь (да убúнж), *гл. д.*

кому живота; утрепвамь, утепвамь, умо́рявамь, загубя́мь, погубя́мь, пръ́махвамь, отбавя́мь, отпасвамь, затръ́вамь, затръ́вамь, сътръ́вамь, да бперж; лиша́ть жи́зни, уби́вать, побива́ть, губи́ть, погубля́ть, кази́ть, дать кому́ корочу́нъ, карачу́нъ. *Хайдути го убили;* разбо́йници уходи́ли его́. *Той убилъ вола съ единъ ударъ въ чело-то;* онъ уши́бъ вола́ едни́мъ уда́ромъ въ лобъ. 2) Отъ ударъ докарвамь болкж; уши́бвам. *Убилъ си ржкж-тж;* уши́бъ ру́ку. 3) Съ тръкане, съ натискане докарвамь болкж безъ ранж; натръквамь, натръ́твамь, натръщамь; набива́ть, нагнета́ть, натруча́ть контузи́ть. *Сѣдло-то е е убило коня. Обуща-та ми сж тѣсны, та мя убиватъ.* 4) За градъ: падамь нѣ́йдѣ, та поврѣ́ждамь растения-та и плодовѣ́тъ имъ; побива́ть. *Градъ уби лозя-та.* 5) Биж, брьскамь, дрънкамь памукъ, шарина да ся разчешѣ́ть за да ся прядя́ть; бить, трепа́ть хлопча́тую бума́гу, шерсть и т. п. *Убихъ памукъ, шаринж.* 6) Утъпквамь нѣчто да стане равно; убъ́хтвамь; убива́ть. *Убитъ пжть;* би́тая доро́га. 7) Поливамь съ водж токъ слѣ́дъ тесание-то и го посъ́пвамь съ ланскж слама, па вкарвамь въ него добъ́тъкъ да го утъпче. *Слѣдъ тесание-то тока убиватъ.* 8) Порѣ́звамь лозе, като оставямь по една папкж, по едно око на пра́тчкж. *Убихъ лозе-то* 9) Съ тяжкж дума, съ лошъ работа наранявамь нѣкому срьдце-то да ся мачи; убива́ть. *Ако му кажешь, какво прави сынъ му, щешь го убиешь.* —ися, 1) *гл. възвр.* Умо́рявамся, утрепвамся, утепвамся, загубя́мся, погубя́мся, пръ́махвамся, отбавя́мся, отпасвамся, затръ́вамся, сътръ́вамся; уби́ватьса, погиба́ть. 2) *гл. вз.* Зимамъ си единъ другъмъ живота; уничтожа́тьса. *Едно друго ся убиватъ.* 3) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто, та ся наранявамь, та мя заболѣ́ва; уши́батьса. 4) *гл. стр.* Бъ́вамь убитъ по знаменование-то. — *Единъ умира отъ гладъ, другъ го обива и трьси въ пазвж-тж му хлѣ́бъ. Кога ся нанадишь на мясарницж, или него убий, или мясаря обѣси. Съ твои-ты камьне щжть тя убиѣжть. Да го убиешь съ лафъ, а не съ пушкж. Когато Господь иска да убие нѣкого, по́-напрѣдъ му зима ума. Да мя убие Господь! Да тя убие Господь съ дрьвянъ пищовъ! Богъ да убие винуето, раввесели ми срьдце-то! Да мя убие хлѣбъ-ть! Зло го убило въ главж-тж!*

Ангелино, Богъ убилъ тя,
Богъ убилъ тя, поразилъ тя,
Умори ми два-та сина! *Пѣс.*

Уби́ваніе, *с. ср.* отъ **уби́вамь** и **уби́вамся.**

Убива́телнтый, —льнъ и **—ленъ, лна, лно,** *пр.* Что може да убие; **убійственный.**

Уби́енъый, нъ, на, но, *при. стр.* отъ **уби́жж.** Убитый.

Уби́ецъ, *с. м.* и **уби́йца,** *с. об.* Който уби́ва или е убилъ нѣкого; **убійца.** *Който прави ножевы, не е убиецъ, а който съ тѣхъ коли.*

Уби́то, *с. ср.* Наранено мѣсто отъ ударъ; **уши́бъ.**

У́бишка, *с. ж.* 1) Птица *Falco pygargus,* обишка; бѣ́лый кобе́цъ, орла́нъ. 2) Птица кукумявка, утъ. *Убишка е!*

Уби́жж, ешь, уби́лъ, *гл. свр.* отъ **уби́вамь.**

Уби́тый, *прич. стр.* Убиенъый. *Убитъ пжть,* утъпканъ; би́тая доро́га.

Облажжа́ть, и́шь, — жи́лъ, *гл. свр.* отъ **облажня́вамь. —жёнтый,** *прич. стр.*

Облажня́вамь (да облажжа́), *гл. д.* 1) Давамь нѣкому да яде блажно въ постенъ день; облажнявамь, омрьсявамь, огалащамь; скоро́мить. 2) Турямь на нѣчто медъ, шекеръ, та да стане благо, сладко; подсладя́вамь, подслаждамь; засла́щивать, насла́щивать, ослаща́ть, подслаща́ть. 3) Казвамь блазѣ нѣкому за нѣчто; заблажвамь, заблазвамь, заблазнувамь; **облажа́ть. —ися,** 1) *гл. възвр.* Ямь блажно, когато трѣбва. *Още не смы хапнжли мясо да ся облажимъ.* 2) Ямь блажно въ постенъ день; облажнявамся, омрьсявамся, сирьсявамся, огалащамся; скоро́миться. 3) Виждамь, имамь отъ нѣкого, отъ нѣчто облагж, ползж; облажнявамся; по́льзоваться, попо́льзоваться. *И той ся облажи отъ тжъ работж.* 4) *гл. стр.* Бъ́вамь облаженъ.

Облажня́ваніе, *с. ср.* отъ **облажня́вамь** и **облажня́вамся.**

Облю́вамь, *гл. свр.* отъ **облю́ввамь. —ванъый,** *прич. стр.*

Облю́ввамь и **облю́вувамь (да облю́вамь),** *гл. д.* Блювамь възъ нѣчто, та го нацапвамь съ блювочь; облювамь, наблювамь; наблёвывать. **—ися,** 1) *гл. възвр.* Нацапвамся, наплесквамся съ блювочь; облювамся, наблювамся. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь облювянъ.

Облю́ваніе и **облю́вуваніе,** *с. ср.* отъ **облю́ввамь.**

Убо́двамь и **убо́дувамь (да убодж),** *гл. д.* Убождамь.

Убо́дница, *с. ж.* Подврьгане дума въ нѣкого; упорница, бодъ, набодъ, надумка; задѣва́ніе слова́ми. *Дума убодница.*

Стой не думай тжзи думж,
Тжзи думж убодницж,
Убодницж, упорницж! *Пѣс.*

Ободѫ, ешь, обо́дохъ, обо́лъ, *гл. свр.* отъ **обо́ждамъ** и **оба́дамъ**. —**де́нъ**, *прич. стр.* *Гляда като ободено даначя*, гледа умилно, жално.

Обо́ждамъ и **обо́двамъ** (да ободѫ), *гл. д.* Убадамъ: 1) Наранявамъ съ нѣчто островрьхо; набождамъ, натъкмамъ, нанизвамъ; **ука́лывать, нака́лывать, поколо́ть**. *Ободохъ си пръста*. 2) Бодвамъ нѣкого съ нѣчто остро, та го убивамъ; пробождамъ, промушвамъ; **прока́лывать, прона́ять, проты́кать**. *Ободе го въ клято сръдце*.

Люто яънеть стара майка хайдуть Велкова:
Да бъ далъ Богъ силенъ вѣтъръ изъ Будинъ града,
Да уборитъ бадемъ дрѣво тънко въсоко,
Да ободеть хайдутъ Велко сосъ малѫ момѫ! *Пѣс.*

3) Докачамъ нѣкого съ думъ, пущамъ думъ ободници; **задѣва́ть кого́ слова́ми, коло́ть, язви́ть**. *Каза ми нѣчто, та мя ободе до-въ сръдце-то*. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Набождамся, нанизвамся, натъкмамся, навтъкмамся; **ука́лываться, нака́лываться**. *Ободохся съ трънь*. 2) Бодвамся нѣйдѣ, та ся убивамъ; пробождамся, промушвамся. *Ободеся въ клято сръдце*. 3) *гл. стр.* Бъвамъ ободенъ.

Обо́ждание, *с. ср.* отъ **обо́ждамъ** и **обо́ждамся**.

Обой, *с. м.* Широко мѣсто на пѫть, дѣто могѫть да ся разминѫть двѣ кола. *Спрялъ на убоя да ся разминѫть*.

Обо́рвамъ и **обо́рювамъ** (да обо́рѭ), *гл. д.* Убарямъ.

Обо́рване и **обо́рюване**, *с. ср.* отъ **обо́рвамъ**. Убарянье.

Обо́рѭ, и́шь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **оба́рямъ** и **обо́рвамъ**.

Обоя́ (да ся), я́шь, —я́лся, *гл. свр.* отъ **обоя́вамся**.

Обоя́вамся (да ся обоя́), *гл об.* Страхъ мя е, страхувамся, страшъкся, плашъкся, боякся; **боя́ться, опаса́ться**.

Обоя́ване, *с. ср.* отъ **обоя́вамся**.

Убрашне́вѭ, и́шь —вилъ, *гл. свр.* отъ **убрашне́вямъ**. Да убрашнѭ. —**венъ**, *прич. стр.* Убрашненъ.

Убрашне́вямъ (да убрашне́вѭ), *гл. д.* Упрашвамъ нѣчто съ брашно; убрашнявамъ, набрашневямъ. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Упрашвамся съ брашно; убрашнявамся, набрашневямся; **обмучни́ться**.

Убрашне́ване, *с. ср.* отъ **убрашне́вямъ**. Убрашняване.

Убрашнѭ, и́шь, —ни́лъ, *гл. свр.* отъ **убрашня́вамъ**. Да убрашневѭ. —**нъ**, *прич. стр.* Убрашневенъ, набрашненъ.

Убрашня́вамъ (да убрашнѭ), *гл. д.* Убрашневямъ.

Убрашня́ване, *с. ср.* отъ **убрашня́вамъ**. Убрашневяне.

У бре! *междом.* За чюдене; тю бре! га!

Убре́нзамъ, *гл. свр.* отъ **убре́нзвамъ**. Да умацамъ, да уцапамъ. —**занъ**, *прич. стр.* Умацанъ, уцапанъ.

Убре́нзвамъ и **убре́нзуванъ** (да убре́нзамъ), *гл. д.* Умацвамъ, уплесквамъ, уцапвамъ, намацвамъ, наплесквамъ, нацапвамъ; **нама́рывать, зама́рывать, нама́рывать**. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Умацвамся, уплесквамся, уцапвамся, намацвамся, наплесквамся, нацапвамся; **нама́рываться, зама́рываться, нама́рываться**.

Убре́нзване и **убре́нзуване**, *с. ср.* отъ **убре́нзвамъ**.

Убримка, *с. ж.* Въ пѣсень:

Влъко-ле, Влъко делиё,
Женился Влъко, годился
За лѣпѫ Докы, Тодорцы,
За прѣхубавѫ убримкѫ.

Убрусецъ, *ум м.* и **убрусчя**, *ум. ср.* отъ **убрусъ**.

Убрусъ, *с. м.* 1) Крьпа за изтрѣване рацѣ-тъи лице-то; наряхникъ, обрусъ, прѣряхникъ, просопъ, ряда, пешкиръ; **полотёнце, отира́льникъ, утира́льникъ**. 2) Дъга крьпа за главѫ, врьзвася подъ гушѫ-тѫ и ся спуща по гръба, по краищата обшита съ шевици и съ рясъ, носять ѫ само младъ булкъ; сокай, сокайчя.

Ѣзъ ти ся молямъ и ти наряхчямъ:
Да не излѣгвишь денѣ безъ убрусъ,
Денѣ безъ убрусъ, нокѣ безъ свѣщѫ,
Да нь ти доглядать слънцева майка,
Да нь ти посврьшить за ясно слънце! *Пѣс.*

3) Икона, куна, кунюзма, снятица; **о́бразъ, ико́на**.

Убрѣкамъ, *гл. свр.* отъ **убрѣквамъ**. —**канъ**, *прич. стр.*

Убрѣквамъ и **убрѣкувамъ** (да убрѣкамъ), *гл. д.* 1) Съ брькане правѫ нѣчто; забрькамъ, сбрькамъ, сгрѣшнавамъ, размѣсвамъ, смѣсвамъ. *Убрькай малко трыца на кокошкъ-ты*. 2) Побрькамъ, забрькамъ, замлъняавамъ, избрькнавамъ, заслинюсвамъ, заплитамъ, сплитамъ, смитамъ, мрься, смрьсвамъ; **запу́тывать, спу́тывать, ка́верзить**. *Убрькахъ конци-ты. Убрька работѫ-тѫ*. 3) Намѣщамъ нѣкого въ нѣчто; забрькамъ, уплитамъ; **впу́тывать, опу́тывать, перепу́тывать, оговаривать**. *И мене убрька въ тѫжъ работѫ*. 4) Побрькамъ, сбрькамъ, забрькамъ, сгрѣшнавамъ, погрѣ-

шавамь. *Убрькахъ улици-ты.* 5) Забрьквамь, сбрьквамь, смайвамь, слисвамь, защисвамь, шашардисвамь; озада́чивать, смѣ́шивать. *Съ дѣ́ вумы го убрькахъ, та не можа ничто да каже.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Заплитамся въ работы-ты си, не ми отивать добрѣ работы-ты; забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, забатачвамся, закасвамь, залѣзва ми чивия-та; спу́тываться, растро́иваться. *Убрькалсѧ е въ тръговиж-тѫ си.* 2) Забрьквамся, сбрьквамся, побрьквамся, изгубямся; плута́ться, сбива́ться. *Отишли въ горѫ-тѫ, убрькалисѧ и не могли да сѧ врънѫть вечерь-тѫ.* 3) Забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, слисвамся, смайвамся, насмѣтамся, защисвамся, шашардисвамся; тера́ться, приходи́ть въ замѣша́тельство. *Отъ страхъ сѧ убрькахъ.* 4) *гл. стр.* Бывамь убрьканъ.

Хайдутинъ бъ̀ва черъ по̀-черъ,
Раза-та да му е кирлива,
Глава-та да му е нечиста,
Перчемъ-тъ да му е убрьканъ. *Пѣс.*

Убрѣ́кване и убрѣ́куване, *с. ср.* отъ **убрѣ́квамь и убрѣ́квамся.**

Убу́тамь, *гл. свр.* отъ **убу́твамь.** Да избутамь. —**танъ**ый, *прич. стр.*

Убу́твамь и убу́тувамь (да убу́тамь), *гл. д.* За масло: избутвамь, набутвамь, избивамь, избучквамь; напа́хтать.

Убу́тване и убу́туване, *с. ср.* отъ **убу́твамь.**

Убу́тина и убу́тнина, *с. ж.* Въ жито-то зрьна остали съ луспы-ты; обутина, облѣ́къ, облѣ́чь, обличкы, облящи.

Убѣ́хтамь, *гл. свр.* отъ **убѣ́хтвамь.** Да убиѫ, да утъпчѫ, да убъхтѫ; уби́ть. —**нъ**ый, *прич. стр.* Убъхтѣ́нъый, убитый, утъпканъый. *Убѣхтанъ пѫть*, убитъ; би́тая доро́га.

Убѣ́хтвамь и убѣ́хтювамь (да убъхтамь и да убъхтѫ), *гл. д.* Тупамь нѣчто, ходѫ по нѣчто да стане кораво и равно; убивамь, утъпквамь; убива́ть. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь убъхтанъ, убъхтѣ́нъ. *Пѫть-тъ сѧ убѣхта.*

Убѣ́хтване и убѣ́хтюване, *с. ср.* отъ **убѣ́хтвамь.**

Убъхтѫ́, и́шь, —**тѣ́лъ**, *гл. свр* отъ **убѣ́хтвамь.** Да убъхтамь.

Убъ̀ѣстрѫ́, и́шь, —**рилъ**, *гл. свр.* отъ **убъ̀ѣстря́мь.** —**ренъый**, *прич. стр*

Убъ̀ѣстря́мь и убъ̀ѣстрювамь (да убъ̀ѣстрѫ́), *гл. д* Правъ нѣчто да стане бъ̀ѣстро, да не е мѫтно, да стане ясно; избъ̀ѣстрювамь; очища́ть что отъ му́тности, дѣ́лать прозра́чнымъ, свѣ́тлымъ, освѣтля́ть. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь бъ̀ѣстръ, ясенъ; избъ̀ѣстрювамся; отста́иваться, просвѣтля́ться.

Убъ̀ѣстряне и убъ̀ѣстрюване, *с. ср.* отъ **убъ̀ѣстря́мь.**

Убѣ́гвамь и убѣ́гнувамь (да убѣ́гнѫ), *гл. ср.* Съ бѣ́гане ся избавямь; избѣ́гвамь, утичямь; спаса́ться, скрыва́ться бѣ́гствомъ, уходи́ть. *Нѣма да ми убѣгнешь.*

Убѣ́гване и убѣ́гнуване, *с. ср.* отъ **убѣ́гвамь.**

Убѣ́гнѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **убѣ́гвамь.** Да избѣгнѫ, да утекѫ.

Убѣ́дѫ́, и́шь, —**ди́лъ**, *гл. свр.* отъ **убѣ́ждамь.** —**де́нъый**, *прич. стр.*

Убѣ́ждамь и убѣ́дя́вамь (да убѣ́дѫ́), *гл. д.* 1) Набѣ́ждамь, набѣ́дявамь, избѣ́дявамь, обѣ́дявамь, наваждамь, наклеветявамь, наковлаждамь, напастявамь; заводи́ть напра́слину, наклеве́тывать, огова́ривать. 2) Съ думы или по другъ начинъ склонямь нѣкого на нѣчто; убѣ́ждать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Склонямся, прѣ́клонямся, пристаямь да направя нѣчто; убѣ́ждаться. 2) *гл. стр.* Бывамь убѣ́денъ.

Убѣ́ждане и убѣ́дя́ване, *с. ср.* отъ **убѣ́ждамь.**

Убѣла́зна, *с. ж.* Кошара за овця, сана, слонъ, егрекъ.

Убѣ́лвамь и убѣ́лямь (да убѣ́лѫ), *гл. д.* Правъ нѣчто да стане бѣ́ло, да избѣ́лѣе, да ся бѣ́лне; избѣ́лямь, избѣ́лвамь, выбѣ́ливать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь убѣ́ленъ, избѣ́лямся, избѣ́лвамся; выбѣ́ливаться.

Убѣ́лване и убѣ́ляне, *с. ср.* отъ **убѣ́лвамь.**

Уо́бѣлъ, ла, ло, *пр* При́бѣлъ, вѣ́збѣлъ, ѫ́збѣлъ, бѣ́лизникавъ

Убѣ́лѫ, ишь, —**лилъ**, *гл. свр.* отъ **убѣ́лвамь.** —**ленъый**, *прич. стр.*

Убѣ́тка, *с. ж.* вм. **обѣ́тка.**

Ува́лвамь и ува́лювамь (да ува́лямь), *гл. д.* 1) Съ валяне направямь нѣчто; ува́ливать, вы́валять, нава́лять, сва́ливать, ска́тывать, нака́тывать. *Да увалямь пльсть. Увалихмы нѣколко топкы смѣгъ. Нѣчто увалено отъ влѣна;* нѣчто изъ ова́лянной ше́рсти. 2) Съ валяне покрывамь лице-то на нѣчто съ друго вѣщество; обва́ливать, обка́тывать. *Прѣди да прѣжи рыбы-ты, тя гы увалка въ брашно.* 3) Отъ много носене, отъ тръкаляне нѣчто по земѭ-тѫ, по каль, по мрьсно, направямь го нечисто, вехто; умрьсявамь, умацвамь, укалвамь, уплесквамь, уцапвамь, умачквамь, увехтявамь; мара́ть, вымарывать, измарывать, намарывать,

га́дитъ, ога́жвамъ, обга́дитъ, на́чкамъ, отна́чкамъ, отстря́пвамъ, вычёрнвамъ, изваля́мъ. *Не трѣкалайся изъ трѣвятѫ, че щешъ си увалиашъ дрѣхы-ты.* —мся, 1) *гл. възвр.* Увалямъ себе-си, дрѣхы-ты си. *Съднжхъ на земъкъ-тѫ, та ся увалихъ. О что съмъ ся увалила, не знаѫ.* 2) *гл. стр.* Бивамъ увалянъ по знаменование-то.

Ува́лване и **ува́люване**, *с. ср.* отъ **ува́лямъ**.

Ува́лямъ, *гл. свр.* отъ **ува́лямъ**. —лянъ, *прич. стр.*

Уваипъ́ирѫ (да ся), ишъ,—рился, *гл. свр.* отъ **уваипъ́ирамъ ся**.

Уваипъ́ирамъ и **уваипъ́ирамъ** (да ся **уваипи́рѫ**, да ся **уваи́рѫ**), *гл. об.* Ставямъ ваипъръ, плътникъ, влъколакъ, дивъ гланганъ; ваипъряскамъ, ваипъряскамъ, увълчамъ, покръвничювамъ; дѣлаться уни́ремъ. *Дѣдо му ся увампъриль и изливалъ нощинъ изъ гроба, та ходилъ по село да гы мячи.*

Уваипъ́ряне и **уваипъ́ряне**, *с. ср.* отъ **уваипъ́рамъ ся**.

Ува́рдямъ и **ува́рдювамъ** (да **ува́рдѫ**), *гл. д.* 1) Завардямъ, запазямъ нѣчто цѣло, неповрѣдено до опрѣдѣлено врѣмя; уберега́мъ, сохраня́мъ. *Не можалъ да уварди бащино-то си иманье.* 2) Съ варденье дочаквамъ нѣкого, нѣчто да дойде, да замине, та да му сторы нѣчто; извардямъ; подстерега́мъ. *Увардихъ го въ тьмно-то, та го набихъ.* —мся, 1) *гл. възвр.* Завардямъ ся, запазямъ ся да ми не стори нѣкой нѣкоя врѣдъ; упазямъ ся, учювамъ ся; уберега́мъ ся. *Увардилъ ся, та ся не намокрилъ.* 2) Задрьжамъ ся, удрьжамъ ся, въздрьжамъ ся да не направя нѣчто; упазямъ ся. *Увардихъ ся, та не падохъ блажно цѣлы-ты посты.* 3) *гл. стр.* Бивамъ уваренъ.

Ува́рдване и **ува́рдюване**, *с. ср.* отъ **ува́рдямъ** и **ува́рдямъ ся**.

Ува́рдѫ, ишъ,—дилъ, *гл. свр.* отъ **ува́рдямъ**. —денъ, *прич. стр.*

Уварли́въ, въ, ва, во, *пр.* Что увира лесно, скоро; врящъ. *Уварливъ бобъ, уварлива ляща.*

Уварѭ, и́шъ,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **уваря́вамъ**. —ре́нъ, *прич. стр.*

Ува́рѭ, ишъ, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **ува́рямъ**. Да заварѭ, да сварѭ, да пристигнѫ. —ренъ, *прич. стр.*

Уваря́вамъ и **ува́рямъ** (да **уварѭ**), *гл. д.* Съ варенье приготювамъ; сварямъ, отварямъ; ува́рвамъ, сва́рвамъ, отва́рвамъ. —мся, *гл. стр.* Бивамъ ува́ренъ.

Уваря́ване и **ува́ряне**, *с. ср.* отъ **уваря́вамъ**.

Ува́рямъ (да ува́рѭ), *гл. д.* 1) Напрямъ нѣкого нѣйдѣ; заварямъ, сварямъ, застигамъ, зафтасвамъ; застава́мъ. 2) Поспявамъ, поспѣвамъ, пристигамъ, затичамъ, прафсвамъ, сварямъ; поспѣва́мъ, недоспѣва́мъ, успѣва́мъ. —мся, *гл. стр.* Бивамъ уваренъ; сварямъ ся.

Ува́ряне, *с. ср.* отъ **ува́рямъ**. Сварянье.

Уведе́ние, *с. ср.* *Сега има уведение отъ чюмж-тѫ*, може човѣкъ да ся закрыя, да бѣга отъ нея.

Уведѫ́, ёшь, уведо́хъ, уве́лъ, *гл. свр.* отъ **увеждамъ** и **увождамъ**. —де́нъ, *прич. стр.* *У лоше брьдо уведемо.*

Увеждамъ (да уведѫ́). *гл. д.* Увождамъ.

Увежданье, *с. ср.* отъ **увеждамъ**. Увеждане.

Увезвамъ (да увезѫ), *гл. д.* в. **ува́звамъ**.

Увеселѭ́, и́шъ, ли́лъ, *гл. свр.* отъ **увесели́вамъ**. —ле́нъ, *прич. стр*

Увесели́вамъ (да увеселѭ́), *гл. д.* Доправямъ веселие, правя нѣкого да е веселъ; развеселявамъ; увесели́мъ, развесели́мъ. —мся, *гл. възвр.* Ставямъ веселъ, дохождамъ веселинъ; развеселявамъ ся; увесели́мъ ся, развесели́мъ ся.

Увесели́ване, *с. ср.* отъ **увесели́вамъ**.

Увехтѣ́вамъ (да увехтѣ́ѫ), *гл. ср.* Ставямъ вехтъ; увалявамъ, извѣхтѣвамъ; обветшава́мъ, изветшава́мъ.

Увехтѣ́ване, *с. ср.* отъ **увехтѣ́вамъ**. Извехтѣване.

Увехтѣ́ѭ, ешь, —тѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **увехтѣ́вамъ**.

Увехтѫ́, и́шъ, —ти́лъ, *гл. свр.* отъ **увехти́вамъ**. —тѣ́нъ, *прич. стр.*

Увехти́вамъ (да увехтѫ́), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане вехто, да увехтѣе; извѣхтявамъ; дѣлать ве́тхимъ. —мся, *гл. стр.* Бивамъ увехтенъ.

Увехти́ване, *с. ср.* отъ **увехти́вамъ**. Извехтяване.

Уви́вамъ (да уви́ѫ), *гл. д.* 1) Съ виене направямъ нѣчто; свивамъ; свива́мъ, увива́мъ. *Увивамъ кытѫ цѣтье*, скъпчвамъ. 2) Вия, валямъ, увалявамъ; ката́мъ. *Увивамъ топѫ снѣгъ.* 3) Вия, завивамъ, сучя, усуквамъ; вия, крути́мъ. *Увихъ врьвь, тютюнъ, увива си мустакы-ты.* 4) Навивамъ около нѣчто; вия, обвивамъ, намотавамъ; вия, обвива́мъ, увива́мъ, окрючя́мъ. *Увий го около кръста си.* 5) Завивамъ, повивамъ, обмотавамъ съ нѣчто, въ нѣчто; завъртявамъ, окутявамъ, укутявамъ. *Увила дѣтя-то въ черги.* 6) Врьзвамъ, прѣврьзвамъ, обврьзвамъ, обмотавамъ

съ нѣчто да стои здраво, да ся не развали, да ся не чюпи, да ся не вреди; **увивáть, обвúзывать, перевúзывать, повúзывать, перекладúвать, перевивáть.** *Увихъ си главж-тж съ крыпж. Увивамь денковы;* **увабóвывать.** *Увихъ го съ вжже. Увивамь ченци, каблыкы съ книгж. Увила плиткы-ты си съ ширитчя.* 7) **Вивж, врьтя; крутúть, вертѣть клубóмъ.** *Вѣтыр-тж увива снѣга.* 8) **Гонж, разкарвамь.** *Увивамь конна,* **гонж го нагорѣ наделу да ся умаломощи.** 9) **Ижь много, бързо и лакомо; угъвамь, усуквамь.** *Конь-тъ увива зеленж-тж трѣвж. Дѣца-та му увивать просяникъ, а той по кръчмыты кысне.* 10) **Вивж, мачж, борж, врьтя, усилвамь, усуквамь.** *Мжжъ тъ увивалъ увивалъ, и най-послѣ склонилъ.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* **Вився, врьтжся, крьпжся, извивамся, правж кривулы; изгибáться.** *Увивася като црьвъ у дрьво, като прѣбитж змижж.* 2) **Вився, завивамся, сучжся, усуквамся; вúться, крутúться.** *Прѣсукана пряжда ся увива.* 3) **Вився, навивамся, мотаюся, намотавамся; навивáться, намúтываться.** *Увился около ось тж.* 4) **Завивамся, обвивамся, опасвамся, заплитамся, уплитамся около нѣчто; обвивáться, обгибáться, заплетáться.** *Брѣшлянж-тѣ ся увива около дрьво-то.* 5) **Завивамся, загръщамся въ нѣчто, съ нѣчто; завѣртывáться, окýтываться, укýтываться, окúдываться, опáхиваться.** *Увился съ кюркъ.* 6) **Врьтжся, вився около нѣкого да ся гали, да му ся подмилкамь; увивáться, навивáться.** *Увивася около уйка си, дано извкара нѣчто.* 7) **Съ бръзане, съ лакомство изядамь нѣчто; залагамся на нѣчто, слагамся, сѣдамь; навáливаться.** *Като ся уви на качамака, залъгъ не остави.* 8) **Съ бръзинж, съ усрьдие врьпж нѣчто; възсучамся, засучамся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся на нѣчто да го сврьпж; тръщамся, слагамся, залагамся, сѣдамь, тягля, удрямь, усуквамся, упрѣтвамся; приниúматься за дѣло, налѣгáть.** *Увижся да копаякть. Увися на дрьва-та и гы насѣче.* 9) **Чюджся и ся размайвамь, не ся рѣшавамь да направя нѣчто; сучж, усуквамся, врьтжся; нúться.** *Много ся увива, ала най-сетнѣ пристанж.* 10) **Ходж, прѣстжпямь полека, за да не мя чуякть, за да не мя видять, че врьвж, че идж; дѣбя; подкрáдываться.** *Увивася изъ трънаци-ты и каменаци-ты, ва да не го врънжть, че гы слѣди.* 11) *гл. стр.* **Бивамь увитъ.**

Увúване, *с. ср.* **отъ увúвамь и увúвамся.**

Увúдж, ишь, увидóхъ и увидѣхъ, увидѣлъ, *гл. свр.* **отъ увúждамь.** Да зрьнж, да съглядамь; **увúдѣть.**

Увúждамь (да увúдж), *гл. д.* Зрьвамь, съглядвамь, сапикасвамь.

Увúждане, *с. ср.* **отъ увúждамь.** Зрьване, съглядване.

Увúленъ, ѝ, **но и**

Увúлный, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр* Грыжевный, гржжный, жилный, жиловнъ, скръбнъ, тжжнъ, покруганъ, кахърнъ, навжсенъ, ухълнъ, угрыженъ; **печáльный, грýстный, гóрестный, озабóченный.** *Извѣголъ святый Илия прѣдъ Бога со лице-то увилено.* **—лено и —лпо,** *нар.* **Жилно, жиловно, тжжно, навжсено, ухълно, кахърно; печáльно, грýстно, гóрестно, озабóченно.**

Увиленъ Груё увилно ходи,
Увилно ходи покрай тра езя. *Пѣс.*

Увилúж, ѝшь, — лúлъ, *гл. свр* **отъ увúлямь.** Да наскръбя, да разкахъря — лéнъ, *прич стр* **Наскръбенъ**

Увúлямь (да увилúж), *гл д* **Нажилвамь, наскръбявамь, разтжжявамь, разплаквамь, разкахърявамь; опечáливать.**

И я сьмь по горж ходилъ
Доръ девять годинъ голѣмы,
Много сьмь майкы увилилъ,
Иованова майка най-много. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл възвр.* **Нажилвамся, наскръбявамся, разтжжявамся, разплаквамся, разкахърявамся, угрыжвамся; опечáливаться.** 2) *гл. стр.* **Бивамь увиленъ.**

Ми ся тръгнж опять, бре, невѣста,
Ми ся тръгнж най жлъто Еврейча,
Ся увилихж, бре, къщени сватове. *Пѣс.*

Увúляне, *с. ср.* **отъ увúлямь и увúлямся.**

Увúрамь (да уврж), *гл. д.* **Втъкамь, втыкамь, въвирамь, бъкамь, пъхамь, совамь, шѣпамь; всóвывать, вирáть, втúскивать, засóвывать, запускáть. —ися,** 1) *гл. възвр.* **Въвирамся, втъкамся, бъкамся, прѣчкся, просувамся; совáться, всóвываться, втúскиваться, втирáться, подвѣртываться, ирáть.** *Увирася като червивъ. Увирася като конскж мужж подъ опашь. Уврѣлся като мачкж подъ одьръ.* 2) *гл. стр.* **Бивамь уврѣнъ.**

Увúрамь (да увръ), *гл. ср* **Съ врѣне ставамь удобенъ за нѣчто; сварявамся, уварявамся; прѣть, вúпрѣть.** *Мясо-то още не е увръло;* **мясо ощѣ не вúпрѣло.**

Увúране, *с. ср.* **отъ увúрамь и увúрамся.** Въвиране.

Увúраню, *с. ср.* **отъ увúрамь.** Сварявание; прѣніе.

Увúрѫ (да ся), **нѣш**, — **рился**, *гл. възвр. свр.* Да станѫ виръ-вода, да утънѫ въ водѫ. *Отъ сльзы дори земя ся ѹвири.*

Отъ жалованъ, отъ плакованъ
Дори земѣ ся увирила! *Пѣс.*

Увúсвамь и увúснувамь (да увúснѫ), *гл. ср. и д* 1) Окачамь нѣчто да виси; увѣсвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; вѣшать. 2) Окаченъ съмь, дръжѫся за нѣчто и висѫ; повисáть. *Спуснѫся по вжже-то и увиснѫ надъ камѫ-тѫ.* 3) Навождамся, висѫ надолу, отъ вси странъ; **повисáть, обвúснуть, отвисáть, перевисáть, повúснуть.** *Увиснѫлый;* **обвúслый, перевúслый.** *Слива-та е увиснѫла отъ рожбѫ. Кжща съ увиснѫлы стрѣхы. Увиснѫлы уши,* **клепнѫлы; повúслыя ѹши.** *Увиснѫла глава. Увиснѫлъ си главѫ-тѫ,* угрѫжилъ за нѣчто; **повѣсилъ гóлову.** 4) Натурвамся, натрапвамся, обѣсвамся нѣкому на шиѫ-тѫ, та той да ми ся грѫжи; **навя́зываться, наяниться.** *Увиснѫлъ е и чѫка всичко отъ мене.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Окачамся, хващамся о нѣчто да висѫ; обѣсвамся, увѣсвамся; **вúснуть, повисáть.** *Увиснѫся на клона.* 2) Сѣдѫ, висѫ нѣйдѣ безъ работѫ. *Увиснѫся та не ще ничто.* 3) *гл. стр.* Бѫвамь увиснѫтъ; увѣсвамся.

Увúсваніе и увúснуваніе, *с. ср.* отъ **увúсвамь и увúсвамся.**

Увúснѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **увúсвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Увúшка, *с. ж.* Водило, потяглица на рало, на плугъ; вощце, грѣлѣлъ, камара, камарица, ощце, стрѣлка, стрѣка.

Увúѭ, ешь,—**вúлъ,** *гл. свр.* отъ **увúвамь. —енъый и —тый,** *прич. стр.*

Увкáрамь, *гл. д. свр.* Да вкарамь.

Увлáчѭ, ишь,—**чилъ,** *гл. свр.* отъ **увлáчвамь. —ченъый,** *прич. стр.*

Увлáчвамь и увлáчѣвамь (да **увлáчѭ**), *гл. д.* Съ влаченье приготвямь нѣчто за работѫ; навлачвамь; обчёсывать, разчёсывать. **—мся,** *гл. стр.* Бѫвамь увлаченъ.

Увлáчваніе и увлáчѣваніе, *с. ср.* отъ **увлáчвамь.**

Увлúчвамь (да **увлѣкѫ**), *гл. д.* 1) Съ влѣченье вкарвамь, вкасямь нѣчто нѣйдѣ; въвличвамь, втъ́трувамь; **вовлекáть, вволáкивать, втáскивать, втя́гивать.**

На дрьво-то до три кукавици:
Прьва кука, кука и не млъква,
Втора кука, язъкъ не увличи,
Трекїа кука, вяке прѣсякнѫла. *Пѣс.*

2) Открадвамь, земамь момѫ скрѫшемь отъ родители-тѫ и да ся оженѫ за неѫ; отвождамь, ѹвождамь, отвличвамь, относямь; **уводúть, уносúть, умыкáть. —мся,** *гл. стр.* Бѫвамь увлѣченъ.

Увлúчаніе, *с. ср* отъ **увлúчамь.**

Увлѣчвамся и увлѣчѣвамся (да **ся увлúчѭ**), *гл. възвр.* 1) Ставамь на влъколакъ; ѹвампѫрамся, вампѫрясвамся. 2) Ставамъ лошъ като влъкъ, като влъколакъ; въвличвамся, взвѣрявамся; **овóлчиться,** освирѣпѣть.

Увлѣчваніе и увлѣчѣваніе, *с. ср.* отъ **увлѣчвамся.**

Увлѣчѭ (да ся), **нѣш,—чился,** *гл. свр.* отъ **увлѣчвамся.**

Увлѣкѫ́ и увлѣчѭ́, чéшь,—**лѣкохъ,—лúкълъ,** *гл. свр.* отъ **увлúчамь. —чéнъый,** *прич. стр.*

Увóдъ, *с. м.* Възвито и заровено въ земѫтѫ клончя отъ дръво, за да пустне корень та да се прѣсади; отводъ, **далдúрма;** отвóдокъ.

Увóждамь (да **увеждѫ**), *гл. д.* Увеждамь: 1) Водѫ нѣкого, нѣчто вътрѣ; въвождамь, ввождамь; **водúть.**

Пакъ ангели и вели душицѫ
И ѭ прѣдъ Бога занесли;
Самси ѫ Господь поерѣщнѫ,
Че ѭ въ рай Божiй уведе. *Пѣс.*

Чюйте, стари, запамтѣте, млади,
Како е мати сына отрула:
Така ми е девята невѣста,
До дворъ водимъ, у дворь не уводимъ! *Пѣс.*

2) Завличамь, отвличамь, относямь, отвождамь, открадвамь, откарвамь; **уводúть.** 3) Увличамь въ 2-то знаменование. 4) Прѣкарвамь нищкъи-тъи на основѫ прѣзъ нищелкъи-тъи и прѣзъ брьдо-то; навождамь, наводнямь. *Кога было у пролѣть, баба жнаба изпряла зеленѫ пряждѫ, посновала и навила ѭ, па окнѫла рака напурака да ю помогне да уведѫть пряждѫ-тѫ у брьдо-то и нищелкъи-тъи.* 5) Прѣвивамь клончя отъ растение и го заравямь въ земѫ-тѫ да пустне корень, та да го прѣсадя; отвождамь, далдúрдисвамь; **отводúть** дéрвья, дѣлать **отвóдки. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь на друго мѣсто; бѣгамся, оттегляме, махвамся; **отстоráниваться, удаля́ться, убирáться, отходúть.** 2) Дѣвамся нѣйдѣ, та ми нѣма; махвамся, изгубямся, изтосвамся, витросвамся, прьждосвамся; **исчезáть, пропадáть.** 3) *гл. стр.* Бѫвамъ уведенъ. — *Да си ся майка не сѣтя, че ся е дъщерка ѝ увела. Уведися отъ тука, че ще дойде баща ми, да ма изгаде. Адно подзиме човѣкъ-тѫ ся у вель на курбетъ да казандисува.*

Увóждание, *с. ср.* отъ **увóждамь и увóждамся.** Увеждание.

Увонѣвамся (да ся **увонѣѫ**), *гл. об.* Ставамъ вонящъ; **увонявамся**, **въвонѣвамся**, **завонѣвамъ**; **засмердѣть.**

Увонѣване, *с. ср.* отъ **увонѣвамся.** Въвонѣване, завонѣване.

Увонѣѫ (да ся), **ешь**,—**нѣлся**, *гл. свр.* отъ **увонѣвамся.** Да ся въвонѣѫ.

Увоня́ѫ, **я́шь**,—**ня́лъ**, *гл. свр.* отъ **увоня́вамъ.** Да въвоня́ѫ. —**не́нъ**, **не́нъ**, *прич. стр.* Въвоненъ: **засмердѣлый**, **провоня́лый.**

Увоня́вамъ (да **увоня́ѫ**), *гл. д* Направямъ да вони; **въвоняваме**; **причиня́ть** вонь, **дѣлать** вонючимъ. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да воня, да смърдя, ставамъ вонящъ; **увонѣвамся**, **въвонѣвамся**, **въвоняваме**, **завонѣвамъ**; **дѣлаться** вонючимъ, **засмердѣть.**

Увоня́ване, *с. ср.* отъ **увоня́вамъ** и **увоня́вамся.** Въвоняване.

У́вратъ, в. **у́врьтъ.**

Увръ́жѫ, **ешь**, **увръ́захъ**, *гл. свр.* отъ **увръ́звамъ.** —**занъ**, **зенъ**, *прич. стр.*

Увръ́звамъ и **увръ́зувамъ** (да **увръ́жѫ**), *гл. д.* 1) Врьзвамъ, завръзвамъ нѣчто добрѣ, отъ вси странъ: **увязвамъ**, **обвръзвамъ**, **обвязвамъ**; **увязывать**, **обвя́зывать.** 2) Наряждамъ, направямъ сговоръ или друго нѣчто добрѣ, здраво, да не може да ся развали. *Увръзахмы работѫ тѫ. Той го увръза както трѣбва* —**мся**, 1) *гл. възвр* Съ сговоръ или по другъ начинъ ся задължавамъ да направя нѣчто; **обя́зываться.** *Той ся е увръзалъ да го направи.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ увръзанъ.

Увръ́зване и **увръ́зуване**, *с. ср.* отъ **увръ́звамъ** и **увръ́звамся.** Увръзъ.

У́врьзъ, *с. м.* Сговоръ, съ който нѣкой ся увръзва да направи нѣчто.

У́врьтъ. *с. м.* Уватъ, мѣра за земя, 1600 крьстати крачкы; врѣтенъ, загонъ, погонъ, стрѣма, дюнюмъ.

Увръхѫ и **увръшѫ́**, **ше́шь**, **увръ́хохъ**, *гл. свр.* отъ **увръша́вамъ.** Да извръхя, да оврьхя да съврьшя. —**ше́нъ**, **ше́нъ**. *прич. стр* Изврьшенъ, увръшенъ, съврьшенъ; **вымолоченный**, **измоло́ченный**, **обмоло́ченный**, **смоло́ченный.**

Увръша́вамъ и **увръ́хвамъ** (да **увръхѫ** и да **увръшѫ́**), *гл. д.* Сврьшвамъ да врьшѫ, съ врьшене приготвювамъ; **изврьшавамъ**, **оврьшавамъ**; **вымола́чивать**, **измола́чивать**, **обмола́чивать.**

Увръша́ване и **увръ́хване**, *с. ср* отъ **увръша́вамъ.** Оврьшаване

Увръ́жѫ, **ишь**,—**дилъ**, *гл. свр.* отъ **увръ́ждамъ.** —**денъ**, **дена**, *прич. стр.*

Увръ́ждамъ (да **увръ́жѫ**), *гл. д.* Докарвамъ **повръ́жѫ**, **тщетя**, **пагубя**; **повръ́ждамъ**, **покварявамъ**, **развалямъ**, **напакостявамъ**; **повреждя́ть**, **подна́костить**, **подрыва́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Сторвамъ си повръжя; повръждамся, развалямся, напакостявамъ си; **повреждя́ться**, **подрыва́ться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ увръденъ.

Увръ́ждане, *с ср.* отъ **увръ́ждамъ** и **увръ́ждамся.** Повръждане.

У́врѣмя, *нар.* Докъ има врѣмя, още когато е имало врѣмя, по́-напрѣдъ, съ врѣмя; **оврѣмя**; **во́время**, **заблаговре́менно**, **зара́нѣе.** *Дойде увръмя. Зимай мѣркы увръмя.*

У́врѫ, **ешь**, **увръ́лъ**, *гл. свр.* отъ **увй́рамъ.** Да въврѫ. —**рѣнъ**, **рѣна**, *прич. стр*

Увръ́ѫ, **я́шь**,—**рѣлъ**, *гл. свр.* отъ **увй́рамъ.** Да ся сварѫ; **вы́прѣть.**

Увтря́сва (да **увтрясе́**), *гл. безл.* Дохожда, хваща тряска; **втрясва**; **быва́ть припа́дку лихора́дки.**

Като лозя-та обхождалъ,
Люта го глава заболѣ,
Врьла го тряска увтрясе. *Пѣс.*

Увтрясе́, —**сло**, *гл. свр.* отъ **увтря́сва.** Да втрясе.

Увъ́камъ, *гл. свр.* отъ **увъ́кваме.** Да оплачѫ. —**канъ**, **кана**, *прич. стр.*

Увъ́кваме и **увъ́куваме** (да **увы́камъ**), *гл. д.* Оплаквамъ; **опла́кивать.**

Въкнѫ Бона, въкнѫ, та заплака:
Дѣка умрѫ, тамъ ми закопайте,
На гроба ми барякъ заободѣте,
За барята коня ми врьжете:
Конь да копа, мене да закопа,
Конь да цвили, мене да увъква,
Че си нѣмамъ никаквя родиця,
Нити бащя, нити мйля майкя! *Пѣс.*

Увъ́кване и **увъ́куване**, *с. ср.* отъ **увъ́кваме.** Оплакване.

Увѣ́рвамъ, *гл. д. свр.* Да хванѫ вѣря, да земя да вѣрвамъ; да повѣрвамъ; **повѣ́рить.**

Па гы врьжи въ едня крьпя махрямя,
Па гы тури въ твой-тя дѣсня пазухя,
Давно ми ти врани коне затрякъть,
Давно ми тя дружина-та увѣрвать! *Пѣс.*

Увѣре́ние, *с. ср.* Вѣрване нѣкого, вѣра, довѣряване; **довѣре́ние**, **довѣ́рие.** *Нѣмамъ увѣрение въ него*, не ся довѣрявамъ на него.

Увѣрѫ́, **я́шь**,—**ря́лъ**, *гл. свр.* отъ **увѣря́вамъ.** —**ре́нъ**, **ре́на**, *прич. стр.*

Увѣря́вамъ (да **увѣрѫ́**), *гл. д.* Накарвамъ нѣкого да вѣрва за нѣчто, че е така; **увѣря́ть.** *Нѣма да мя увѣришь, че ты не си былъ тамъ.* —**мся**, 1) *гл. възвр* Зимамъ да вѣрвамъ за нѣчто, че е така; **убѣ́ждамся**; **увѣря́ться**, **убѣ́ждаться.** *Не могя да ся увѣрѫ, че е было тъй.* 2) Имамъ

Увúрѫ (да ся), **ишь**, — **рился**, *гл. възвр. свр.* Да станѫ виръ-вода, да утънѫ въ водѫ. *Отъ сльзы дори земла ся ѹвири.*

Отъ жѣловъı, отъ плаковъı
Дори земѫ ся увирила! *Пѣс.*

Увúснѫмь и увúснувамь (да увúснѫ), *гл. ср.* и *д* 1) Окачамь нѣчто да виси; увѣсвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; вѣшать. 2) Окаченъ съмь, дрьжѫся за нѣчто и висѫ; повисáть. *Спуснѫся по вѫже-то и увиснѫ надъ камѫ-тѫ.* 3) Навождамся, висѫ надолу, отъ вси странъ; повисáть, обвúснуть, отвисáть, перевисáть, повúснуть. *Увиснѫлый;* обвúслый, перевúслый. *Слива-та е увиснѫла отъ рожбѫ. Кѫща съ увиснѫлъı стрѣхъı. Увиснѫлъı уши,* клепнѫлъı; повúслыя ѹши. *Увиснѫла глава. Увиснѫлъ си главѫ-тѫ,* угрѣжнался за нѣчто; повѣсилъ гóлову. 4) Натурвамся, натрашвамся, обѣсвамся нѣкому на шиѭ-тѫ, та той да ми ся грѣжи; навúзываться, найúниться. *Увиснѫлъ е и чака всичко отъ мене.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Окачамся, хващамся о нѣчто да висѫ; обѣсвамся, увѣсвамся; вúснуть, повисáть. *Увиснѫся на клона.* 2) Сѣдѫ, висѫ нѣйдѣ безъ работѫ. *Увиснѫся та не ще ничто.* 3) *гл. стр.* Бъвамь увиснѫтъ; увѣсвамся.

Увúсване и увúснуване, *с. ср.* отъ **увúсвамь и увúсвамся.**

Увúснѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **увúсвамь.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Увúшка, *с. ж.* Водило, потяглица на рало, на плугъ; воище, грядѣлъ, камара, камарица, оище, стрѣлка, стрѣка.

Увúѭ, **ешь**,—**вúлъ**, *гл. свр.* отъ **увúвамь.** —**енъый** и —**тъый**, *прич. стр.*

Увкáрамь, *гл. д. свр.* Да вкарамь.

Увлáчѭ, **ишь**,—**чилъ**, *гл. свр.* отъ **увлáчвамь.** —**ченъый**, *прич. стр.*

Увлáчвамь и увлáчвамь (да увлáчѫ), *гл. д.* Съ влачене приготвямь нѣчто за работѫ; навлачвамь; обчёсывать, разчёсывать. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь увлаченъ.

Увлáчване и увлáчване, *с. ср.* отъ **увлáчвамь.**

Увлúчвамь (да увлѣкѫ), *гл. д.* 1) Съ влѣчене вкарвамь, внасямь нѣчто нѣйдѣ; въвличвамь, втътрувамь; вовлекáть, воволáкивать, втáскивать, втягивать.

На дрьво-то до три кукавици:
Прьва кука, кука и не мълква,
Втора кука, изъıкъ не увличѫ,
Трета кука, вике прѣсякнѫла. *Пѣс.*

2) Открадвамь, зимамь момѫ скрѣшемь отъ родители-тъı и́ да ся оженѫ за неѭ; отвождамь, увождамь, отвличвамь, относямь; уводúть, уносúть, умыкáть. —**мся**, *стр.* Бъвамь увлѣченъ.

Увлúчане, *с. ср* отъ **увлúчамь.**

Увлѣчвамся и увлѣчвамся (да ся увлѣкѫ), *гл. възвр.* 1) Ставамь на влъко… увампирамся, вампирясвамся. 2) Ста… лошь като влъкъ, като влъколакъ; вълчавамся, взвѣрявамся; овóлчиться, вирпéть.

Увлѣчване и увлѣчване, *с. ср.* от… лѣчвамся.

Увлѣчѭ (да ся), **ишь**,—**чился**, *гл.* отъ **увлѣчвамся.**

Увлѣкѫ и увлѣчѭ, чéшь,—лѣкохъ,—клъ, *гл. свр.* отъ **увлúчамь.** —чéн… *прич. стр.*

Увóдъ, *с. м.* Възвито и заровено въ з… тѫ клончя отъ дрьво, за да пустне ко… та да се прѣсади; отводъ, далдáрма; вóдокъ.

Увóждамь (да уведѫ), *гл. д.* Увеждамь… Водѫ нѣкого, нѣчто ватрѣ; въвождамь; вводúть.

Пакъ ангели й вели душицѫ
И ѭ прѣдъ Бога занесли;
Самси ѫ Господь посрѣщнѫ,
Че ѭ въ рай Божій уведе. *Пѣс.*

Чуйте, стари, запамтѣте, млади,
Како е мати сына отрула:
Таја ми е девята невѣста,
До дворъ водимь, у дворь не уводимь! …

2) Завличвамь, отвличвамь, относямь, от… дамь, открадвамь, откарвамь; уводúть. Увличвамь въ 2-то знаменование. 4) Пр… вамь нищкъı-тъı на основѫ прѣзъ нище… тъı и прѣзъ брьдо-то; навождамь, навод… *Кога было у пролѣть, баба жнаба пряла зеленѫ пряждѫ, посновала навила ѫ, па окнѫла рака напу… да ю помогне да уведѫть пряждѫ… у брьдо-то и нищелкъı-тъı.* 5) Прѣвл… клончя отъ растение и го заравнямь в… мѫ-тѫ да пустне корень, та да го прѣс… отвождамь, далдáрдисвамь; отводúть … вья, дѣлать отвóдки. —**мся**, 1) *гл. в…* Отивамь на друго мѣсто; бѣгамся, отт… вамся, махвамся; отстоráниватьсяˌ … лúться, убирáться, отходúть. 2) Дъ… нѣйдѣ, та мя нѣма; махвамся, изгубв… ватосвамся, витросвамся, прьждосвамся … чеáть, пропадáть. 3) *гл. стр.* Бъ… уведенъ. — *Да си ся майка не с… че ся е дъщерa ѝ увела. Уведися … тука, че ще дойде баща ми, да … изнадѐ. Адно подзиме чловѣкъ-тѫ … велѫ на курбетъ да казандисува.*

Увóждание, *с. ср.* отъ **увóждамь и у… дамся.** Увеждание.

Увонѣвамся (да ся увонѣѫ), *гл. об.* Ставамъ вонящъ; увонявамся, въвонѣвамся, завонѣвамъ; **засмердѣть.**

Увонѣване, *с. ср.* отъ **увонѣвамся.** Въвонѣване, завонѣване.

Увонѣѫ (да ся), **ешь,—нѣлся**, *гл. свр.* отъ **увонѣвамся.** Да ся въвонѣѫ.

Увоня́ѫ, ѝшь,—ня́лъ, *гл. свр.* отъ **увоня́вамъ.** Да въвоня́ѫ. **—не́нъ**, *прич. стр.* Въвоненъ: **засмердѣлый, провоня́лый.**

Увоня́вамъ (да увоня́ѫ), *гл. д.* Направямъ да вони; въвонявамъ; **причиня́ть вонь, дѣлать воню́чимъ. —мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да воня́ѫ, да смърдѫ, ставамъ вонящъ; **увонѣвамся, въвонѣвамся, въвонявамся, завонѣвамъ; дѣлаться воню́чимъ, засмердѣть.**

Увоня́ване, *с. ср.* отъ **увоня́вамъ** и **увоня́вамся.** Въвонявание.

У́вратъ, в. **у́врътъ.**

Увръ́зкѫ, ешь, увръ́захъ, *гл. свр.* отъ **увръ́звамъ. —занъ**, *прич. стр.*

Увръ́звамъ и **увръ́зувамъ (да увръ́жѫ)**, *гл. д.* 1) Врьзвамъ, завръзвамъ нѣчто добрѣ, отъ вси страни: **увязвамъ, обвръзвамъ, обвязвамъ; увязывать, обвя́зывать.** 2) Напрягамъ, направямъ сговоръ или друго нѣчто добрѣ, здраво, да не може да ся развали. *Увръзахмы работѫ тѫ. Той го увръза както трѣба* **—мся**, 1) *гл. възвр* Съ сговоръ или по другъ начинъ ся задължавамъ да направя нѣчто; **обя́зываться.** *Той ся е увръзалъ да го направи.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ увръзанъ.

Увръ́зване и **увръ́зуване**, *с. ср.* отъ **увръ́звамъ** и **увръ́звамся.** Увръзъ

У́врьзъ, *с. м.* Сговоръ, съ който нѣкой ся увръзва да направи нѣчто.

У́врътъ. *с. м.* Уватъ, мѣра за земя, 1600 крьстатѣ крачкѣ; врѣтенъ, загонъ, погонъ, стрѣма, дюнюмъ.

Увръхѫ и **увръшѫ́, ше́шь, увръ́хохъ**, *гл. свр.* отъ **увръшя́вамъ.** Да изврьхѫ, да оврьхѫ да съврьшѫ. **—ше́нъ.** *прич. стр* Изврьшенъ, увръшенъ, съврьшенъ; **вы́молоченный, измоло́ченный, обмоло́ченный, смоло́ченный.**

Увръшя́вамъ и **увръ́хвамъ (да увръхѫ** и да **увръшѫ́)**, *гл. д.* Свръшвамъ да врьшѫ́, съ врьшене приготвювамъ; **изврьшявамъ, оврьшявамъ; вымола́чивать, измола́чивать, обмола́чивать.**

Увръшя́ване и **увръ́хване**, *с. ср* отъ **увръшя́вамъ.** Оврьшяване

Увръ́дѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **увръ́ждамъ. —денъ**, *прич. стр.*

Увръ́ждамъ (да увръ́дѫ), *гл. д.* Докарвамъ **повръ́дѫ, тщетѫ, пагубѫ; повръ́ждамъ, поквърявамъ, развалямъ, напакостявамъ; повреждáть, подпáкостить, подрывáть. —мся**, 1) *гл. възвр.* Сторвамъ си повръ́дѫ; повръ́ждамся, развалямся, напакостявамъ си; **повреждáться, подрывáться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ увръ́денъ.

Увръ́ждане, *с ср.* отъ **увръ́ждамъ** и **увръ́ждамся.** Повръ́ждане.

У́врѣмя, *нар.* Доклѣ има врѣмя, още когато е имало врѣмя, по́-напрѣдь, съ врѣмя; **оврѣмя; во́время, заблаговре́менно, зара́нѣе.** *Дойде увръ́мя. Зимай мъ́ркы увръ́мя.*

У́врѫ, ешь, увръ́лъ, *гл. свр.* отъ **увúрамъ.** Да въврѫ. **—рѣ́нъ**, *прич. стр*

Увръ́ѫ, ѝшь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ **увúрамъ.** Да ся сварѫ; **вы́прѣть.**

Увтря́сва (да увтрясе́), *гл. безл.* Дохожда, хваща тряска; втрясва; **бива́ть припа́дку лихора́дки.**

Като лоза-та обхождалъ,
Люта го глава заболѣ.
Врьла го тряска увтрясе. *Пѣс.*

Увтрясе́, —сло, *гл. свр.* отъ **увтря́сва.** Да втрясе.

Увъ́камъ, *гл. свр.* отъ **увъ́квамъ.** Да оплачѫ. **—канъ**, *прич. стр.*

Увъ́квамъ и **увъ́кувамъ (да увъ́камъ)**, *гл. д.* Оплаквамъ; **опла́кивать.**

Въкнѫ Бона, въкнѫ, та заплака:
Дѣка умрѫ, тамъ ми закопайте,
На гроба ми барякъ забодѣте,
За барята конїа ми врьжете:
Конь да копа, мене да закопа,
Конь да цвили, мене да увъква,
Че си нѣмамъ никакѫ родицѫ,
Нити бащѫ, нити милѫ майкѫ! *Пѣс.*

Увъ́кване и **увъ́куване**, *с. ср.* отъ **увъ́квамъ.** Оплакване.

Увѣ́рвамъ, *гл. д. свр.* Да хванѫ вѣрѫ, да земѫ да вѣрвамъ; да повѣрвамъ; **повѣ́рить.**

Па гъ врьжи въ еднѫ крьпѫ махрамѫ,
Па гъ тури въ твой-тѫ дѣснѫ пазухѫ,
Давно ми ти врани коне затрьжѣть,
Давно ми тя дружина-та увѣрвать! *Пѣс.*

Увѣре́ние, *с. ср.* Вѣрване нѣкого, вѣра, довѣряване; **довѣре́ніе, довѣ́ріе.** *Нѣмамъ увѣрение въ него*, не ся довѣрявамъ на него.

Увѣрѫ́, ѝшь,—рѝлъ, *гл. свр.* отъ **увѣ́рявамъ. —ре́нъ**, *прич. стр.*

Увѣрѝавамъ (да увѣрѫ́), *гл. д.* Накарвамъ нѣкого да вѣрва за нѣчто, че е така; **увѣря́ть.** *Нѣма да мя увѣришь, че ты не си былъ тамъ.* **—мся**, 1) *гл. възвр* Зимамъ да вѣрвамъ за нѣчто, че е така; **убѣ́ждаться; увѣря́ться, убѣжда́ться.** *Не могѫ да ся увѣрѫ, че е было тъй.* 2) Имамъ

Увúрѣ (да ся), **ишь**, — **рился**, *гл. възвр. свр.* Да станѣ виръ-вода, да утѣне въ водѣ. *Отъ сльзы дори земя ся ѫвири.*

Отъ желовъы, отъ плаковъы
Дори земѣ ся увирила! *Пѣс.*

Увúсвамь и увúснувамь (да увúснѣ), *гл. ср.* и *д* 1) Окачамь нѣчто да виси; увѣсвамь, обѣсвамь, вдѣсвамь; вѣшать. 2) Окаченъ съмь, дръжѣся за нѣчто и висѣ; повисáть. *Спуснѣся по вѫже-то и увиснѣ надъ камѣ-тѣ.* 3) Навождамся, висѣ надолу, отъ вси странъ; повисáть, обвúснуть, отвисáть, перевисáть, повúснуть. *Увиснѣлый;* **обвúслый, перевúслый.** *Слива-та е увиснѣла отъ рожбѫ. Кѫща съ увиснѣлы стрѣхы. Увиснѣлы уши,* **клепнѣлъ**; **повúслыя ѫши.** *Увиснѣла глава. Увиснѣлъ си главѫ-тѫ,* угръжился за нѣчто; **повѣсилъ гóлову.** 4) Натурвамся, натрашвамся, обѣсвамся нѣкому на шиѣ-тѣ, та той да ми ся грѫжи; **навúзываться, наúниться.** *Увиснѣлъ е и чака всичко отъ мене.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Окачамся, хващамся о нѣчто да висѣ; обѣсвамся, увѣсвамся; **вúснуть, повисáть.** *Увиснѣся на клона.* 2) Сѣдѣ, висѣ нѣйдѣ безъ работѣ. *Увиснѣся та не ще ничто.* 3) *гл. стр.* Бѫвамь увиснѣтъ; увѣсвамся.

Увúсване и увúспуване, *с. ср.* отъ **увúсвамь и увúсвамся.**

Увúснѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **увúсвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Увúшка, *с. ж.* Водило, потяглица на рало, на плугъ; воище, грядѣлъ, камара, камарица, оище, стрѣлка, стрѣка.

Увúѭ, ешь,—**вúлъ,** *гл. свр.* отъ **увúвамь. —енъый и —тый,** *прич. стр.*

Увкáрамь, *гл. д. свр.* Да вкарамь.

Увлáчѭ, ишь,—**чилъ,** *гл. свр.* отъ **увлáчвамь. —ченъый,** *прич. стр.*

Увлáчвамь и увлáчвамь (да **увлáчѫ**), *гл. д.* Съ влачене приготвямь нѣчто за работѣ; навлачвамь; обчѣсывать, разчѣсывать. **—мся,** *гл. стр.* Бѫвамь увлаченъ.

Увлáчване и увлáчване, *с. ср.* отъ **увлáчвамь.**

Увлúчвамь (да **увлѣкѫ**), *гл. д.* 1) Съ влѣчене вкарвамь, внасямь нѣчто нѣйдѣ; въвличѫмь, втъртувамь; вовлекáть, вволáкивать, втáскивать, втягивать.

На дрьво-то до три кукавици:
Прьва кука, кука и не мълква,
Втора кука, язъкъ не увличѫ,
Трекïа кука, вяке прѣсякнѣла. *Пѣс.*

2) Открадвамь, зимамь момѣ скрѫшемь отъ родители-тѣ и да ся оженѣ за нѣмь; отвождамь, увождамь, отвличѫмь, относямь; уводúть, уносúть, умыкáть. **—мся,** *гл. стр.* Бѫвамь увлѣченъ.

Увлúчане, *с. ср* отъ **увлúчамь.**

Увлúчамь (да **увлѣкѫ**), *гл. д.* 1) Съ влѣчене вкарвамь, внасямь нѣчто нѣйдѣ; въвличѫмь, втъртувамь; вовлекáть, вволáкивать, втáскивать, втягивать.

На дрьво-то до три кукавици:
Прьва кука, кука и не мълква,
Втора кука, язъкъ не увличѫ,
Трекïа кука, вяке прѣсякнѣла. *Пѣс.*

2) Открадвамь, зимамь момѣ скрѫшемь отъ родители-тѣ и да ся оженѣ за нѣмь; отвождамь, увождамь, отвличѫмь, относямь; уводúть, уносúть, умыкáть. **—мся,** *гл. стр.* Бѫвамь увлѣченъ.

Увлúчване, *с. ср* отъ **увлúчамь.**

Увлѣчвамся и увлѣчвамся (да **ся увлúчѫ**), *гл. възвр.* 1) Ставамь на влъколакъ; увампирямся, вампирясвамся. 2) Ставамь лошъ като влъкъ, като влъколакъ; **вълчявамся, взвѣрявамся; овóлчиться,** освирѣпѣть.

Увлѣчване и увлѣчване, *с. ср.* отъ **увлѣчвамся.**

Увлѣчѭ (да ся), **ишь,—чился,** *гл. свр.* отъ **увлѣчвамся.**

Увлѣкѫ́ и увлѣчѭ́, чѣ́шь,—**лѣкохъ,**—**лѣклъ,** *гл. свр.* отъ **увлúчамь. —чѣ́ный,** *прич. стр.*

Увóдъ, *с. м.* Възвито и заровено въ земѣ клончя отъ дръво, за да пустне корень, та да се прѣсади; отводъ, **далдърма**; **отвóдокъ.**

Увóждамь (да **уведѫ́**), *гл. д.* Увеждамь: 1) Водя нѣкого, нѣчто натрѣ; въвождамь, ввождамь; **вводúть.**

Пакъ ангели ѝ зели душицѫ
И ѭ прѣдъ Бога занесли;
Самси ѫ Господь посрѣщнѫ,
Че ѭ въ рай Божiй уведе. *Пѣс.*

Чюйте, стари, запамтѣте, млади,
Како е мати сына отрула:
Така ми е девята невѣста,
До дворъ водимь, у дворь не уводимь! *Пѣс.*

2) Завличамь, отвличамь, относямь, отвождамь, открадвамь, откарвамь; **уводúть.** 3) Увличамь въ 2-то знаменование. 4) Прѣкарвамь нищкы-ты на основѫ прѣзъ нищелкы-ты и прѣзъ брьдо-то; навождамь, наводнямь. *Кога было у пролѣть, баба жнаба изпряла зеленѫ пряждь, посновала и навила ѫ, па окнѫла рака напуряка да ю помогне да уведѫть пряждь-тѫ у брьдо-то и нищелкы-ты.* 5) Прѣнавамь клончя отъ растение и го заравямь въ земѣ-тѣ да пустне корень, та да го прѣсадя; отвождамь, далдърдисвамь; **отводúть** дървья, дѣлать **отвóдки. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь на друго мѣсто; бѣгамся, оттегляамся, махвамся; **отстоráниватьси, удалáться, убирáться, отходúть.** 2) Дѣвамся нѣйдѣ, та ми нѣма; махвамся, изгубямся, изтосвамся, витросвамся, прьждосвамся; **исчезáть, пропадáть.** 3) *гл. стр.* Бѫвамь уведенъ. — *Да си ся майка не свѣти, че ся е дъщерка ѝ увела. Уведисѧ статука, че ще дойде баща ми, да ѧ изгаде. Адно подзиме човѣкъ-тѫ ся увелъ на курбетъ да казандисува.*

Увóждане, *с. ср.* отъ **увóждамь и увóждамся. Увеждане.**

Увонѣвамся (да ся увонѣѫ), *гл. об.* Ставамъ вонящъ; увонявамся, въвонѣвамся, завонѣвамъ; засмердѣть.

Увонѣване, *с. ср.* отъ **увонѣвамся.** Въвонѣване, завонѣване.

Увонѣѫ (да ся), ешь,—нѣлся, *гл. свр.* отъ **увонѣвамся.** Да ся въвонѣѫ.

Увоня́ѫ, и́шь,—ня́лъ, *гл. свр.* отъ **уво**ня́вамъ. Да въвоня́ѫ. —не́нъ**ый**, *прич. стр.* Въвоненъ**ый**: **засмердѣлый, провоня́лый.**

Увоня́вамъ (да увоня́ѫ), *гл. д* Направямъ да вони; въвоняваме; **причиня́ть** вонь, **дѣлать** воню́чимъ. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамъ да воня́, да смърдя́, ставамъ вонящъ; **увонѣвамся**, **въвонѣвамся**, **въвоняваме**, **завонѣвамъ**; **дѣлаться** воню́чимъ, **засмердѣть.**

Увоня́ване, *с. ср.* отъ **увоня́вамъ** и **увоня́вамся.** Въвоняване.

У́вратъ, в. **у́врьтъ.**

Увръ́жѫ, **ешь**, **увръ́захъ**, *гл. свр.* отъ **увръ́звамъ.** —**занъ**ый, *прич. стр.*

Увръ́звамъ и **увръ́зувамъ** (да увръ́жѫ), *гл. д.* 1) Врьзвамъ, заврьзвамъ нѣчто добрѣ, отъ вси странъ: **увязвамъ**, **обврьзвамъ**, **обвязвамъ**; **увязывать**, **обвя́зывать.** 2) Наряждамъ, направямъ сговоръ или друго нѣчто добрѣ, здраво, да не може да ся развали. *Уврьзахмы работѫ тѫ. Той го уврьза както трѣбва* —**мся**, 1) *гл. възвр* Съ сговоръ или по другъ начинъ ся задължавамъ да направя нѣчто; **обя́зываться.** *Той ся е уврьзалъ да го направи.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ уврьзанъ.

Увръ́зване и **увръ́зуване**, *с. ср.* отъ **увръ́звамъ** и **увръ́звамся.** Уврьзъ

У́врьзъ, *с. м.* Сговоръ, съ който нѣкой ся уврьзва да направи нѣчто.

У́врьтъ. *с. м.* Уватъ, мѣра за земя, 1600 крьстаты крачкы; врѣтенъ, загонъ, погонъ, стрѣма, дюнюмъ.

Увръхѫ и **уврьше́ѫ**, ше́шь, **увръ́хохъ**, *гл. свр.* отъ **уврьша́вамъ.** Да изврьхя, да оврьхя да съврьшя. —**ше́нъ**ый. *прич. стр* Изврьшенъ, уврьшенъ, съврьшенъ**ый**; **вы́молоченный**, **измоло́ченный**, **обмоло́ченный**, **смоло́ченный.**

Уврьша́вамъ и **увръ́хвамъ** (да уврьхя и да уврьше́ѫ), *гл. д.* Сврьшвамъ да врьше́ѫ, съ врьшене приготвювамъ; изврьшавамъ, оврьшавамъ; **вымола́чивать**, **измола́чивать**, **обмола́чивать.**

Уврьша́ване и **увръ́хване**, *с. ср* отъ **уврьша́вамъ.** Оврьшаване

Увръ́дя, **ишь**,—**дилъ**, *гл. свр.* отъ **увръ́ждамъ.** —**денъ**ый, *прич. стр.*

Увръ́ждамъ (да увръ́дя), *гл. д.* Докарвамъ **повръ́дя**, **тщетя**, **пагубя**; **повръ́ждамъ**, **покварявамъ**, **развалямъ**, **напакостявамъ**; **повреждя́ть**, **подна́костить**, **подрыва́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Сторвамъ си повръ́дя; повръ́ждамся, развалямся, напакостявамъ си; **повреждя́ться**, **подрыва́ться.** 2) *гл. стр.* Бъвамъ увръ́денъ.

Увръ́ждане, *с ср.* отъ **увръ́ждамъ** и **увръ́ждамся.** Повръ́ждане.

У́врѣмя, *нар.* Докле има врѣмя, още когато е имало врѣмя, по́-напрѣдъ, съ врѣмя; **овре́мя**; **во́время**, **заблаговре́менно**, **зара́нѣе.** *Дойде уврѣмя. Зимай мѣркы уврѣмя.*

У́врѫ, **ешь**, **увре́лъ**, *гл. свр.* отъ **уви́рамъ.** Да въврѫ. —**ре́нъ**ый, *прич. стр*

Увры́ѫ, **и́шь**,—**ре́лъ**, *гл. свр.* отъ **уви́рамъ.** Да ся сварѫ; **вы́прѣть.**

Увтря́сва (да увтрясе́), *гл. безл.* Дохожда, хваща тряска; **втрясва**; **быва́ть припа́дку лихора́дки.**

Като лозя-та обхождалъ,
Люта го глава заболѣ.
Врьла го тряска увтрясе. *Пѣс.*

Увтрясе́, —**сло**, *гл. свр.* отъ **увтря́сва.** Да втрясе.

Увъ́камъ, *гл. свр.* отъ **увъ́кваме.** Да оплачѫ. —**канъ**ый, *прич. стр.*

Увъ́кваме и **увъ́куваме** (да увы́камъ), *гл. д.* Оплаквамъ; **опла́кивать.**

Въкня Бона, въкня, та заплана:
Дѣка умрѫ, тамъ ма закопайте,
На гроба ми барякъ забодѣте,
За баряка коня ма врьжете:
Конь да копа, мене да закопа,
Конь да цвили, мене да увъква,
Че си нѣмамъ никакви родиця,
Нити бащя, нити миля майкя! *Пѣс.*

Увъ́кване и **увъ́куване**, *с. ср.* отъ **увъ́кваме.** Оплакване.

Увѣрвамъ, *гл. д. свр.* Да хванѫ вѣря, да земя да вѣрвамъ; да повѣрвамъ; **повѣрить.**

Па гы врьжи въ едня крьпя махрямя,
Па гы тури въ твой-тя дѣсня пазухя,
Давно ми ти врани коне затрамъть,
Давно ми тя дружина-та увѣрвать! *Пѣс.*

Увѣре́нне, *с. ср.* Вѣрване нѣкого, вѣра, довѣряване; **довѣре́ніе**, **довѣ́ріе.** *Нѣмамъ увѣрение въ него*, не ся довѣряямъ на него.

Увѣрѫ́, **и́шь**, —**ри́лъ**, *гл. свр.* отъ **увѣря́вамъ.** —**ре́нъ**ый, *прич стр.*

Увѣря́вамъ (да увѣрѫ́), *гл. д.* Накарвамъ нѣкого да вѣрва за нѣчто, че е така; **увѣря́ть.** *Нѣма да мя увѣришь, че ты не си былъ тамъ.* —**мся**, 1) *гл. възвр* Зимамъ да вѣрвамъ за нѣчто, че е така; **убѣ**ждамся; **увѣря́ться**, **убѣжда́ться.** *Не могя да ся увѣрѫ, че е было тъй.* 2) Имамъ

вѣрж на нѣкого, на нѣчто; вѣрвамь, довѣрявамся, уповавамся; вѣрить, довѣря́ться, повѣря́ться, полага́ться. *Не ся увѣрявамь на едѣ-кого-си.* 3) *гл. стр.* Бывамь увѣренъ.

Увѣря́ване, *с. ср.* отъ **увѣря́вамь** и **увѣря́вамся.**

Увѣсвамь и **увѣсувамь** (да **увѣсѫ**), *гл. д* Окачамь нѣчто да виси; увисвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; вѣшать. —**мся**, 1) *гл. възвр* Окачамся, хващамся о нѣчто да висж; увисвамь, увисвамся, обѣсвамся; вѣснуть, повиса́ть. 2) Замыслювамся, угрижвамся, разкахърявамся: заду́мываться, опеча́ливаться. *Увѣсился като конь на праздны хаслы. Увѣсилъ главж.* замыслилъ ся. 3) *гл. стр* Бывамъ увѣсенъ

Увѣсване и **увѣсуване**, *с. ср* отъ **увѣсвамь** и **увѣсвамся.**

Увѣсенъйй, нъ, на, но, *пр* Замысленъй, угрыженъй, разкахъренъй. *Замысленъ и увѣсенъ.*

У́вѣсъ, *с. м.* 1) Нанадолнище-то на улѣй на водяницж, надвисено мѣсто, та като слиза отъ него вода, да може да кара нѣкаквж силж; падъ; свѣсъ. *Увѣсъ на водяницж.* 2) Отвѣсна-та посока на нѣчто; отвѣстность. 3) Низкъ-тъ клоне на дрво; нишина. *Откжсни орѣхы отъ увѣса.*

Увѣсж, ишь, —**силъ**, *гл. свр* отъ **увѣсвамь.** —**сенъйй**, *прич. стр.*

Увя́жж, ешь, —**вя́захъ**, *гл. свр.* отъ **увя́зяамь.** —**занъйй**, *прич. стр*

Увя́звамь и **увя́зувамь** (да **увя́жѫ**), *гл. д.* Уврьзвамь.

Увя́зване и **увя́зуване**, *с. ср.* отъ **увя́звамь.** Уврьзване

Увя́нвамь и **увя́нувамь** (да **увя́нж**), *гл. ср.* Увяхвамь, загубвамь зеленинж-тж си и ся спарвамь; извянвамь, повянвамь, свянвамся; **увяда́ть**, **извяда́ть**, **повяда́ть**, **бле́кнуть.**

Увя́нване и **увя́нуване**, *с. ср.* отъ **увя́нвамь** Увяхване

Увя́нж, ешь, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **увя́нвамь.** Да извяхнж.

Увя́хвамь и **увя́хнувамь** (да **увя́хнѫ**), *гл. ср.* Увянвамь.

Увя́хнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **увя́хвамь.** Да увянж.

У́гадъ, *с м* Кога всичко е наряднно, натъкмено, както трѣбва и колкото трѣбва. *Тамамъ сватбж на угадъ: ни хлѣбъ стигнж, ни манджа останж.*

Уга́дж, ишь, —**дилъ**, *гл. сьр* **уга́ждамь.** —**денъйй**, *прич. стр.*

Уга́ждамь (да **уга́дж**), *гл. д* и **у́гаждамся**, *гл. възвр.* Сполучвамь да познаж нѣчто какъ е, да прѣдвидж какъ ще бѫде, какво ще излѣзе; погажда договѣждамся, налучвамь, налучквамь, набадквам щамся, усѣщамь, усѣщамся, дывать, отга́дывать, дога́дывать. *Не угадихъ, кога усѣтихъ*, не чюхъ. *Чтом работы-ты отивать злѣ, странж Побратиме, ты ди, че щж да паднж, ты кожешь и кога щж да ум дихъ, кога съмь дошълъ угади, гл. безл свр Без* полека лека. безъ мжкж, неусѣтно; незамѣтно. *Съ да ся угади минжкмы п*

Уга́ждамь (да **угодж**), *гл* угождавамь.

Уга́ждане, *с ср.* отъ **уга́ж** дамся.

Уга́жданіе, *с. ср.* отъ **уга́** ване, угождаване

Угаре́ніе, *с. ср.* отъ **угаре** вторый и трѣтий пать; **уг**

Уга́рекъ и **уга́рецъ**, рци, догорѣло или отъ свѣщь и угаръ, угарькъ, угарка, уга огарець; **ога́рокъ**, огарь, о *отъ свѣщь.*

Уга́рка, *с. ж.* Угарекъ. *Съ ща-та угаркы да пуши.*

Уга́рокъ и **уга́рькъ**, *с. м.* *нель угарока*, набили го.

Что видохъ момча хуб
На бръза коня заваше
Перче-то му си вѣваше
Како лобода въ гради
Како угарокъ борина.

Уга́рчя, *ум. ср.* отъ **уга́** **ога́рочекъ.**

У́гаръ, *с м.* Угарець, угаре гарка, угорешка, огарекъ

Запали угаръ борина,
Да не ти вѣзж въ тьмин
Да не изплашь дѣца-та,
Да не ти станжть дѣца-та

Уга́ръ, *с. м.* Миризма отъ изгорѣло; сгурь, скрумъ. п **палени́ца**, **палени́на.** *Мир* пахнетъ га́рью.

У́гарь, угарь-та́, *с. ж.* Разо посѣяна, а оставена да пр посѣе прѣзъ есень-тж или паренина, паръ, прѣлогъ; и **перело́гъ.** *Готвж угарь,*

Майка Татунчю думаш
Продай си, сънко, пу
И острж сабьк френги

Па куши бръвъ бъволъ,
Изгори бащино угарье,
Посѣй бѣлъ пшеницѫ! *Пѣс.*

Иванчо дума мама си:
Мамо ле, мамо, драго ми
Лъсъ бъволъ да купы,
Черъ угари да орѫ,
Бѣлъ пшеницѫ да сѣя! *Пѣс.*

— *Като жабѫ прѣвъ угарь*, отива полека, не спори. *Личи му като на желѣ прѣвъ угарь. Спори му като на костянуржѫ прѣвъ угарь. Напрягася като желѣ въ угарь Вяса като желѣ прѣко угарь.*

Угарѝ́ѫ, и́шь,—ри́лъ, *гл д.* Разоравамъ ни въ. за да ѫ приготвѫ да ся посѣе, вторъй и третий пѫть ѫ орѫ; готвѫ угарь. *Едны ниви посѣкть, а другы угарять, да ся готовы за лѣтниѫ.* —ре́нъый, *прич. стр. Угарена нива*, угарь.

Ага́свамъ и ага́снувамъ (да ага́сиѫ), 1) *гл. ср.* Пръставамъ да горѫ, да тлѣѫ, да свѣтѫ; угашѫвамъ, угасня́вамъ, изгасвамъ, изгасня́вамъ, загасвамъ, загасня́вамъ; ага́сать, погаса́ть потуха́ть. *Огънь-тъ, свѣщь-та угасниѫ. Звѣзда-та да му угасне!* 2) Гаснѫ, изгасвамъ, угасня́вамъ, ослабвамъ, изнемощнавамъ, доврьшвамся, умирамъ; га́снуть, угаса́ть, ослабѣва́ть. 2) *гл. д* Угасявамъ, угасямъ; угаша́ть.

И говорить нему стара коня:
Покрай фурнѫ ја ке си застоѫ,
Силнѫ фурнѫ ја ке ѫ угасня,
А сумъ изпилъ три студны кладенци....
Кога фурнѫ ми ѫ нагорихѫ,
Тога јавнѫ татков си коња,
Покрай фурнѫ коня си поиграѫ,
Коня фурнѫ ми ѫ угасняла. *Пѣс.*

Ага́свамъ и ага́сувамъ (да угасѫ́) *гл. д* Угасявамъ.

Ага́сване и ага́снуване, *с. ср.* отъ **ага́свамъ**. Угасня́ване.

Ага́сване и ага́суване, *с. ср.* отъ **ага́свамъ**. Угасяване.

Угасня́вамъ (да угасня́ѫ), *гл. ср.* Угасвамъ и угаснувамъ въ 1-то и 2-то знаменованиа.

Угасня́ване, *с. ср.* отъ **угасня́вамъ**. Угасване, угасняване.

Угасня́ѫ, ешь,—нѣлъ, *гл. свр.* отъ **угасня́вамъ**. Да угасня.

Ага́сня, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ага́свамъ и ага́снувамъ**. 1) Да угасня́ѫ. 2) Да угасѫ́. —нѫтъый, *прич. стр.* Угасенъый.

Угасѫ́, и́шь — си́лъ, *гл. свр.* отъ **угася́вамъ**. —се́нъый, *прич. стр.*

Угася́вамъ и ага́сямъ (да угасѫ́), *гл. д.* Угасвамъ, угашѫвамъ: 1) Правѫ да не гори, да не тлѣе, да не свѣти; загасявамъ, изгасявамъ, погасявамъ, угасвамъ; угаша́ть, погашать, потуша́ть. 2) Умалявамъ, намалявамъ, прѣмахвамъ вътрѣшний огънь.

Прѣхвани, лудо, конча хранено
За копринянъ дизгинъ,
Дордѣ ти вода налѣѫ,
Налѣѫ, лудо, донесѫ;
Прьвъый билюръ ще ти донесѫ,
Уста-та да ти разблажѫ;
Вторъый билюръ ще ти донесѫ,
Срьдце-то да ти угасѫ, *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамъ угасенъ; угасвамся, угашѫвамся, угасвамъ, угасня́вамъ, изгасявамся, погасявамся; угаша́тъся, погаша́тъся, потуша́тъся.

Угася́ване и ага́сяне, *с. ср.* отъ **ага́сявамъ**.

Ага́шѫвамъ (да ага́сня и да угасѫ́), *гл. ср.* и *д.* в. **ага́свамъ, ага́снувамъ и ага́сявамъ**.

Ага́цвамъ и ага́цувамъ (да ага́чѫ), *гл. д.* Сгвацвамъ нѣчто ситно, добрѣ; удьвкамъ; пережёвывать. —**ва ми ся**, *гл. безл.* Кога гвачѫ нѣчто, втрясва ми ся, потрясва ми ся. *Ага́ца ми ся хлѣбъ тъ, та го изплюхъ.*

Ага́цване и ага́цуване, *с. ср.* отъ **ага́цвамъ и ага́цвася.**

Ага́чѫ, ешь, ага́цалъ, *гл. свр.* отъ **ага́цвамъ**. —**цанъый**, *прич. стр.*

У́ге, *нар.* Хуге, по́ злѣ, по́-лоше; **ху́же**.

Ге́лпвамъ и ге́лпуамъ (да ге́лпѫ), *гл. д.* Загелпвамъ, заплитамъ, забрьквамъ нѣкоѫ работѫ, та не може да и́ ся земе край-тъ. *Гелпихмы работѫ-тѫ* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Загелпвамся, заглавочвамся, заглобявамся, заглѣбвамся, затъпвамъ, заплитамся, забрьквамся: **завязать**. 2) *гл. стр.* Бывамъ гелпенъ.

Ге́лпване и ге́лпуване, *с. ср* отъ **ге́лпвамъ и ге́лпвамся.**

Ге́лпѫ, ешь, —пилъ, *гл. свр* отъ **ге́лпвамъ**. —**пенъый**, *прич. стр.* Загелпенъый, заплетенъый, забрьканъый, чапрашкъ.

Гла́ба, *с. ж.* 1) Главяване, главежь, главилка, года, годежь, годявка, запивъ, мѣна, обрѫкъ, огледи, прьстенуване, свръшявачка, сговоръ, строй, тъкмежь, удумване, армасъ; **сгово́ръ, помо́лвка**. *Чтомъ момкови-тъ родители сглядать нѣкоѫ момѫ, отивать на главѫ у момины.* 2) Данъкъ, что ся плащали, па и още плащать въ Турско всичкъ мѫжскъ немусулмани като откупъ отъ воинска служба; харачъ, беделъ, телосъ. *Онъ плащалъ главѫ два конка.*

Углавени́къ, *с. м.* Който е главенъ, сгоденъ за нѣкоѫ момѫ; годеникъ, сгоденикъ,

вѣрѫ на нѣкого, на нѣчто; вѣрвамь, довѣрявамся, уповавамся; вѣрить, довѣря́ться, повѣря́ться, полага́ться. *Не ся увѣрявамь на едѣ-кого-си* 3) *гл. стр.* Бъ́вамь увѣренъ.

Увѣря́ване, *с. ср.* отъ **увѣря́вамь** и **увѣря́вамся.**

Увѣсвамь и **увѣ́сувамь** (да **увѣсѫ**), *гл. д* Окачамь нѣчто да виси; увисвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; вѣшать. —**мся**, 1) *гл. възвр* Окачамся, хващамся о нѣчто да виса; увисвамь, увисвамся, обѣсвамся; ви́снуть, повиса́ть. 2) Замъ́слювамся, угрижвамся, разкахърявамся; заду́мываться, опеча́ливаться. *Увѣсился като конь на праздны каслы. Увѣсилъ главѫ.* замъ́слилъ ся. 3) *гл. стр* Бъ́вамъ увѣсенъ

Увѣсване и **увѣ́суване**, *с. ср* отъ **увѣ́свамь** и **увѣ́свамся.**

Увѣсенъый, нъ, на, но, *пр* Замъ́сленъ, угрижденъ, разкахъренъ. *Замъ́сленъ и увѣсенъ.*

У́вѣсъ, *с. м.* 1) Нанадолнище-то на улѣй на водяницѫ, надвисено мѣсто, та като слиза отъ него вода, да може да кара нѣкаква силѫ; надъ; свѣсъ. *Увѣсъ на водяницѫ.* 2) Отвѣсна-та посока на нѣчто; отвѣ́стность. 3) Низкъ-тъ клоне на дръво; нишина. *Откжсни орѣхы отъ увѣса.*

Увѣ́сѫ, **ишь**, —**силъ**, *гл. свр* отъ **увѣ́свамь.** —**сенъ**ый, *прич. стр.*

Увя́жѫ, **ешь**, —**вя́захъ**, *гл. свр.* отъ **увя́зяамь.** —**занъ**ый, *прич. стр*

Увя́звамь и **увя́зувамь** (да **увя́жѫ**), *гл. д.* Уврьзвамь.

Увя́зване и **увя́зуване**, *с. ср.* отъ **увя́звамь.** Уврьзване

Увя́нвамь и **увя́нувамь** (да **увя́нѫ**), *гл. ср.* Увяхвамь, загубвамь зеленина-та си и ся спарквамь; извянвамь, повянвамь, свянвамся; увяда́ть, извяда́ть, повяда́ть, бле́кнуть.

Увя́нване и **увя́нуване**, *с. ср.* отъ **увя́нвамь** Увяхване

Увя́нѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **увя́нвамь.** Да извяхна.

Увя́хвамь и **увя́хнувамь** (да **увя́хнѫ**), *гл. ср.* Увянвамь.

Увя́хнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **увя́хвамь.** Да увянѫ.

У́гадъ, *с м* Кога всичко е наря́дено, натъ́кмено, както трѣ́бва и колкото трѣ́бва. *Тамамъ сватбѫ на угадъ: ни хлѣбъ стигнѫ, ни манджи останѫ.*

Уга́дѫ, **ишь**, —**дилъ**, *гл. свр* **уга́ждамь.** —**денъ**ый, *прич. стр.*

Уга́ждамь (да **уга́дѫ**), *гл. д* и **у́га́ждамся**, *гл. възвр.* Сполучамь да позная нѣчто какъ е, да прѣ́двидѫ какъ ще бѫде, какво ще излѣзе; погажда договѣ́ждамся, налучвамь, п вамь, налучквамь, набадква щамся, усѣщамь, усѣщамся, дывать, отга́дывать, дога́д вовать. *Не угадихъ, кога усѣтихъ*, не чюхъ. *Чтом работы-ты отивать злѣ, страня Побратиме, ты ди, че щѫ да падня, ты кожешь и кога щѫ да ум дихъ, кога съмъ дошълъ п* уга́ди, *гл. безл свр Без* полека лека, безъ мака, неусѣтно; незамѣтно. *Съ да ся угади минжкмы п.*

Уга́ждамь (да **угодѫ**), *гл* угождавамь.

Уга́ждане, *с ср.* отъ **уга́ж** дамся.

Уга́ждане, *с. ср.* отъ **уга́** ване, угождаване

Угаре́ние, *с. ср.* отъ **угарѣ** вторый и тр-тий пать; пр

Уга́рекъ и **уга́рецъ**, рци, догорѣло или отъ свѣщь и. угаръ, угарькъ, угарка, уга огарець; ога́рокъ, огарь, о *отъ свѣщь.*

Уга́рка, *с. ж.* Угарекъ. *Съ ща-та угаркы да пуши.*

Уга́рокъ и **уга́рькъ**, *с. м.* нелъ *угарока*, набили го.

Что видохъ момчи хуб
На бръза коня заваше
Перче-то му си вѣваше
Како лободѫ въ гради
Како угарокъ борина.

Уга́рчя, *ум. ср.* отъ **уга́** ога́рочекъ.

У́гаръ, *с м.* Угарець, угаре гарка, угорешка, огарекъ

Запали угаръ борина,
Да не ти вльзѫ въ тьмин
Да не изплашъ дѣца-та,
Да не ти станать дѣца-та

Уга́ръ, *с. м.* Миризма отъ изгорѣло; сгурь, скрумъ, п паленица, паленина. *Мир* па́хнетъ га́рью.

У́гарь, угарь-та, *с. ж.* Разо посѣяна, а оставена да пр посѣе прѣзъ есень-та или паренина, паръ, прѣлогъ; и перело́гъ. *Готвъ угарь,*

Майка Татунчю думаш
Продай си, сънко, пу
И остри сабъ френги

Па куши бръзъ бъволъ,
Изгори бащино угарье,
Посѣй бѣлъ пшеницѫ! *Пѣс.*

Иванчо дума мама си:
Мамо ле, мамо, драго ми
Лъсъ бъволъ да купъ,
Черънъ угари да орѫ,
Бѣлъ пшеницѫ да сѣя! *Пѣс.*

— *Като жабѫ прѣвъ угарь*, отива полека, не спори. *Личи му като на желъкъ прѣвъ угарь. Спори му като на костянуржѫ прѣвъ угарь. Напрягася като желѣзъ въ угарь Вяса като желкѫ прѣко угарь.*

Угарѝ́ѫ, и́шь,—ра́лъ, *гл д.* Разоравамъ ниви. за да ги приготвѫ да ся посѣе, вторъй и третий пѫть ги орѫ; готовъ угарь. *Едны ниви посѣкть, а другы угарятъ, да ся готовы за лѣтниѫ.* —ре́нъый, *прич. стр. Угарена нива*, угарь.

Ага́свамъ и ага́снувамъ (да ага́снѫ), 1) *гл. ср.* Пръставамъ да горѫ, да тлѣѭ, да свѣтя; угашамъ, угаснѣвамъ, изгасвамъ, изгаснѣвамъ, загасвамъ, загаснѣвамъ; ага́сать, погаса́ть потуха́ть. *Огънь-тъ, свѣщь-та угаснѫ. Звѣзда-та да му угасне!* 2) Гаснѫ, изгасвамъ, угаснѣвамъ, ослабвамъ, изнемощавамъ, доврьшамся, умирамъ; га́снуть, угаса́ть, ослабѣва́ть. 2) *гл. д* Угасявамъ, угасямъ; угаша́ть.

И говорить нему стара коня:
Покрай фурнѫ ја не ся застоѭ,
Силнѫ фурнѫ ја не ѭ угаснѫ,
А сумъ изпилъ три студны кладенци....
Кога фурнѫ ми ѭ нагорихѫ,
Тога јавнѫ татков си коня,
Покрай фурнѫ коня си поигра,
Коня фурнѫ ми ѭ угаснѫла. *Пѣс.*

Ага́свамъ и ага́сувамъ (да угасѫ) *гл. д* Угасявамъ.

Ага́сване и ага́снуване, *с. ср.* отъ **ага́свамъ**. Угаснѣване.

Ага́сване и ага́суване, *с. ср.* отъ **ага́свамъ**. Угасяване.

Угаснѣвамъ (да угаснѣѭ), *гл. ср.* Угасвамъ и угаснувамъ въ 1-то и 2-то знаменованиа.

Угаснѣване, *с. ср.* отъ **угаснѣвамъ**. Угасване, угаснуване.

Угаснѣѫ, ешь,—нѣлъ, *гл. свр.* отъ **угаснѣвамъ**. Да угаснѫ.

Ага́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ага́свамъ и ага́снувамъ**. 1) Да угаснѣѭ. 2) Да угасѫ. —нѫтый, *прич. стр.* Угасенъый.

Угасѫ́, и́шь — си́лъ, *гл. свр.* отъ **угася́вамъ**. —се́нъый, *прич. стр.*

Угася́вамъ и ага́снамъ (да угасѫ), *гл. д.* Угасвамъ, угашамъ: 1) Правѭ да не гори, да не тлѣе, да не свѣти; загасявамъ, изгасявамъ, погасявамъ, угасвамъ; угаша́ть, погашать, потуша́ть. 2) Умалявамъ, намалявамъ, прѣмахвамъ вънрѣшний огънь.

Прѣхвани, лудо, конча хранено
За копринянъ дизгинъ,
Дордѣ ти водѫ налѣѭ,
Налѣѭ, лудо, донесѫ;
Прьвъй билюръ щѫ ти донесѫ,
Уста-та да ти разблажѭ;
Вторъй билюръ ще ти донесѫ,
Срьдце-то да ти угасѫ, *Пѣс.*

—ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамъ угасенъ; угасвамся, угашамся, угасвамъ, угаснѣвамъ, изгасявамся, погасявамся; угаша́ться, погаша́ться, потуша́ться.

Угася́ване и ага́сване, *с. ср.* отъ **угася́вамъ**.

Ага́шамъ (да ага́снѫ и да угасѫ), *гл. ср.* и *д.* в. **ага́свамъ, ага́снувамъ и угася́вамъ**.

Агва́цвамъ и агва́цувамъ (да агва́чѫ), *гл. д.* Сгвацвамъ нѣчто ситно, добрѣ; удьвкамъ; пережёвывать. —ва ми ся, *гл. безл.* Кога гвачѫ нѣчто, втрясва ми ся, потрясва ми ся. *Угваца ми ся хлѣбъ тъ, та го изплюхъ.*

Агва́цване и агва́цуване, *с. ср.* отъ **агвацвамъ и агва́цвася**.

Агва́чѫ, ешь, агва́цалъ, *гл. свр.* отъ **агва́цвамъ**. —цанъый, *прич. стр.*

У́ге, *нар.* Хуге, по́ злѣ, по́-лоше; **ху́же**.

Аге́лпвамъ и аге́лпувамъ (да аге́лпѫ), *гл. д.* Загелпвамъ, заплитамъ, забрьквамъ нѣкоѭ работѫ, та не може да и́ ся земе край-тъ. *Угелпихмъ работѫ-тѫ* —ися, 1) *гл. възвр.* Загелпвамся, заглавочкамся, заглобявамся, заглѣбвамся, затънвамъ, заплитамся, забрьквамся: завнаа́ть. 2) *гл. стр.* Бывамъ угелпенъ.

Аге́лпване и аге́лпуване, *с. ср* отъ **аге́лпвамъ и аге́лпвамся**.

Аге́лпѫ, ешь, —пилъ, *гл. свр* отъ **аге́лпвамъ**. —пенъый, *прич. стр.* Загелпенъый, заплетенъый, забрьканъый, чапрашкъ.

Угла́ба, *с. ж.* 1) Углавяване, главежь, главилка, года, годежь, годявка, запивъ, мѣна, обрѫкъ, огляди, прьстенуване, свръшнавачка, сговоръ, строй, тъкмежь, удумване, армасъ; сгово́ръ, помо́лвка. *Чтомъ момкови-тъ родители сглядать нѣкоѭ момѫ, отивать на углавѫ у момины.* 2) Данъкъ, что ся плащали, па и още плащать въ Турско всичкъ мѫжскъ немусулмани като откупъ отъ воинска служба; харачь, беделъ, телосъ. *Онъ плащалъ углавѫ два конѧ.*

Углавени́къ, *с. м.* Който е углавенъ, сгоденъ за нѣкоѭ момѫ; годеникъ, сгоденикъ,

главеникъ, **углавникъ**, свръшеникъ, тъкменикъ, армасникъ; **обручéнникъ**, **женúхъ**.

Углавени́ца, *с. ж.* Което е углавена, сгодена за нѣкой момъкъ; годеница, сгоденица, главеница, углавница, свръшеница, тъкменица, армасница; **обручéнница**, **невѣста**.

Е тъзена, куме господине,
Нъе си имамъ и другъ адетъ:
Ке изведемъ до двѣ момъ едно,
И двѣ-тъи момъ едно хубавъ,
Кой си познае углавеницѫ,
Тогай ке дадемъ младѫ невѣстѫ. *Пѣс.*

Угла́вникъ, *с. м.* Углавеникъ. *Той е вяче углавникъ и може свободно да отива при углавницѫ-тѫ си.*

Угла́вница, *с. м.* Углавеница. *Мома-та, което отсега вяче е углавница, цѣлува ржка на всичкъ и си излиза.*

У́главъ, *с. м.* На тяжкѫ-тѫ странѫ на кантаръ всяка отъ онъзи дупкъ, что показватъ, че отъ толкова окъ нагорѣ трѣбва да се брои. *Това кантаръ има седемнадесять углавъ.*

Углавѝ́ж, **и́шь**,—**ви́лъ**, *гл. свр.* отъ **углавя́вамъ**. —**ве́нъый**, *прич. стр.*

Углавя́вамъ и **угла́вямъ** (да **углавѝ́ж**), *гл. д.* 1) Сговарямъ момъкъ съ момѫ да ся земѫтъ; годявамъ, главявамъ, вглавявамъ, оглавявамъ, тъкмявамъ, затъкмявамъ, утъкмявамъ, прьстенувамъ, запцивамъ, придварямъ, прѣдварямъ, свръшвамъ, равунѫ, армасвамъ; **сговáривать**, **свáтать**, **обручáть**.

Ой хубава Глядано дѣвойко,
Като ми ти свощи углавихѫ,
Та что ми ти никіахъ издадохѫ? *Пѣс.*

Марко милъый братко,
Не углавяй, братко,
Джеленско, та грозно,
Но углави, братко,
Јако сиромашко,
Та много хубаво. *Пѣс.*

2) Хващамъ нѣкого на работѫ; главявамъ, приставямъ, утъкмявамъ, цѣнявамъ, назаравамъ; **нанимáть** (о лю́дяхъ). —**мся**, *гл. възвр. вз.* и *стр.* 1) Годявамся и проч; **обручáться**. 2) Хващамся нѣйдѣ; **идтй въ рабóтники**, **нанимáться**.

Углавя́ване и **угла́вяне**, *с. ср.* отъ **углавя́вамъ**.

Угла́дѫ, **и́шь**,—**дилъ**, *гл. свр.* отъ **углаждáмъ**. —**денъый**, *прич. стр.*

Угладѫ́, **и́шь**—**ди́лъ**, *гл. свр.* отъ **угладя́вамъ**. —**де́нъый**, *прич. стр.*

Угладя́вамъ (да **угладѫ́**), *гл. д.* Правъ нѣкой да глазува, дръжъ го безъ хранѫ, не му давамъ да яде, та да изгладнѣе; изгладявамъ, огладявамъ; **выголáживать**.

Мома хубава Дафино,
ІА ми не лъжи овчіари,
Че ми овчіари измами,
Та ми стокѫ-тѫ разтръихѫ,
А когъ, мома, запладнѣтъ,
А тин ся въ тебь забравятъ,
Та ми стокѫ-тѫ угладихѫ. *Пѣс.*

Угладя́ване, *с. ср.* отъ **угладя́вамъ** глазуване.

Угла́ждамъ и **угла́дямъ** (да **угла́д**... *д.* Нѣчто грапаво, рошаво, неравно ... нявамъ, направямъ да стане глад... глаждамъ, оглаждамъ, приглаждамъ; **...живать**, **огла́живать**, **наглаживать**... **глаживать**, **выглаживать**. —**мся**, ... *възвр.* Срѣшвамъ си, оправямъ си ко... брадѫ-тѫ, мустакъ-тъ, да не сѫ р... ни; приглаждамся; **пригла́живаться**, ...**живаться**. 2) *гл. стр* Бявамъ угл...

Угла́ждане и **угла́дване**, *с. ср* от... **ла́ждамъ** и **угла́ждамся**.

У́гласъ, *нар.* Съ голѣмъ гласъ; висо... высоко, якѫ-тѫ, твръдяшкомъ, тв... кымъ, твръдяшкѫ-тѫ; **гро́мко**. *В... у́гласъ.*

Угласѫ́, **и́шь**,—**си́лъ**, *гл. свр.* отъ ... **ся́вамъ**. —**се́нъый**, *прич. стр.*

Углася́вамъ (да **угласѫ́**), *гл. д.* К... нѣчто съ высокъ гласъ, разпращамъ ... что писма на всякѫдѣ, та да го з... всичкъ; обаждамъ, явявамъ; **огла... разглашáть**, **оповѣщáть**, **обвѣщáть**. — *гл. стр.* Бявамъ угласенъ

Углася́ване, *с. ср.* отъ **углася́**... Обаждане, явяване.

У́гле, *с. ср. съб* Въгле, въглища, ки... **у́голья**, **у́голье**.

У́гленъ, *с. м.* Въгленъ, мъгленъ; ... *Врьбово угленье — зятнева храна, ...дися отъ потихълъ угленъ.*

Углу́хци, *с. м мн.* и **углу́шкы**, ... *мн.* Въ изречение: *правѫ си, стр... си углухци, углушкы*, правѫ си ог... оглушкъ, удрямъ го на глухо, прав... какъ не слушамъ, не чюѫ, глух... втълявамся; **притворя́ться глухи́м**... **лаю видъ что не слы́шу**.

Углушѝ́ж, **и́шь**, —**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ ... **ша́вамъ**. —**ше́нъый**, *прич. стр.*

Углуша́вамъ (да **углушѝ́ж**), *гл. д.* ... вямъ нѣкого да стане глухъ, повр... му уши-тъ, та не може да слуша, да ... **оглушявамъ**; **оглуша́ть**. —**мся**, *гл* ... Бявамъ углушенъ.

Углуша́вамъ (да **углушѝ́ж**), *гл. ср.* ... вамъ глухъ, не могѫ да чюѫ, да слу... **углъхвамъ**, **оглъхвамъ**, **заглъхвамъ**, **ог**... вамъ; **глóхнуть**.

шáване, *с. ср.* отъ **углушáвамъ.** шиване.

шáѫ, ешь, —**шалъ**, *гл. свр.* отъ **ушáвамъ.**

квамъ и **углѣхнувамъ** (да **углъхнѫ**), *ср.* 1) Запушвамъ ми ся уши-тѣ, та ногѫ да слушѭмъ; **оглъхвамъ, заглъх-**, **углушавамъ**; **глóхнуть.** 2) За расте- задавямся отъ другы трѣвы, та не ѣѫ; **заглъхвамъ**; **глóхнуть, поглóхнуть, стáть.** *Садъ-тъ е углъхнѫлъ въ бу-*.

кване и **углѣхнуване**, *с. ср.* отъ **ѣхвамъ.** Заглъхване.

хнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **углѣх-**. Да заглъхнѫ.

амъ, *гл. свр.* отъ **угля́двамъ.** —**да-**, *прич. стр.*

двамъ и **угля́ждамъ** (да **угля́дамъ**), *д.* Изглядвамъ, оглядвамъ, разглядвамъ; **ждывать, обгля́дывать, обзирáть, осмá-вать, разсмáтривать.** —**мся**, *гл възвр.* **двамся** въ нѣчто много врѣмя, та мя **нѣвать** дори очи-тѣ.

Бронля го тъкмо три дни,
Тъкмо три дни и пладнинѫ:
Очи имъ сѫ углядалъ,
Уста имъ ся разкривилъ,
Нозѣ имъ ся удрьвилъ. *Пѣс.*

дване и **угля́ждане**, *с. ср.* отъ **я́двамъ** и **угля́двамся.**

нѣый, —**дънъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, Что е на глядъ хубавъ, что има ху- изглядъ; **изгляднѣый, грайнѣый; ка-ный, вы́дный, врáчный, прія́тный на ь.** *Углядно е наше мѫжско дѣтя, го не водимъ, че да хване очи, че умре.*

рка, *с. ж.* Жена, мома **углярь**; **вѫг-арка**, кимюрджийка.

рскѣый, ска, ско, *пр.* отъ **угля́рь.** енарскѣый, кимюрджийскѣый.

рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ **углярь**; енарчя, **вѫглищарчя.**

рь, *с. м.* Който гори или продава угле; енарь, **вѫглищарь**, кимюрджия; **уголь-ь, у́гольщикъ.**

кань, *гл. свр.* отъ **угмéчкамъ.** **анѣый**, *прич. стр.*

кѫмъ и **угмéчкувамъ** (да **угмéч-ѫ**), *гл. д.* 1) Съ гмечкане направямъ го готово, гмечкамъ нѣчто колко-то трѣб- да изгмечкамъ, да сгмечкамъ; **умина́ть.** *е още угмечкалъ глинѫ-тѫ.* 2) Съ **кане** помачквамъ; **сгмечквамъ, умач-**; **смина́ть.** *Угмечка ми шапкѫ-тѫ.* **ся**, *гл стр.* Бивамъ угмечканъ; **уми-ься, смина́ться.**

Угмéчкване и **угмéчкуване**, *с. ср.* отъ **угмéчкамъ.**

Угнетѫ, **и́шь**, —**та́лъ**, *гл. свр.* отъ **угни́тамъ.** —**тéнъый**, *прич. стр.*

Угнетáвамъ (да **угнетѫ**), *гл. д.* Угнитамъ.

Угни́вамъ (да **угни́нѫ**), *гл. ср.* 1) Изгнивамъ до колкото е потрѣбно, съ гниене ставамъ готовъ; **прѣть.** *Торъ-тъ още не е угнилъ. Оскруши-ты угнихѫ, добры сѫ за наденѥ.* 2) Ставамъ на прахъ, на пепелъ отъ гниене; **изгнивамъ, стопявамся, схумвамся, сплувамся, скапвамся; сгни-ва́ть, истлѣва́ть.**

Стига, Радо, си седѣла
У тѫзи тьмнѫ тьмницѫ:
Тьнка ти снага угнила,
Дълга ти коса улѣтѣ,
Бѣло ти лице тунáса,
Тунáса и плѣсенáса! *Пѣс.*

Да даде Господь, Петрано,
Девять годинъı да лѣжишь,
Девять постели да изгноишь,
Девять възглавие да мѣнишь,
Снага-та да ти угние,
Мяса-та да ти окапѫть
Като на горѫ листие-то! *Пѣс.*

Угни́ване, *с. ср.* отъ **угни́вамъ.**

Угни́тамъ (да **угнетѫ**), *гл. д.* Угнетявамъ: 1) Угмечквамъ, умачквамъ, утъпквамъ, изгнитамъ; **угнета́ть.** 2) Мѫчѫ, тъпчѫ, гоня, натискамъ, усилямъ нѣкого; **угнета́ть.** *Угнетихѫ ны Турци.* —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ угнетенъ.

Угни́тане, *с. ср.* отъ **угни́тамъ.** Угнетяване.

Угни́нѫ, **ешь**, **угни́лъ**, *гл. свр.* отъ **угни́вамъ.**

Угнусѫ (да ся), **нешь**, —**си́лся**, *гл. свр.* отъ **угнуси́вамся.**

Угнуси́вамся (да ся **угнусѫ**), *гл. об.* Гнусъ мя е, гнусѫся, отвръща ми ся, покръща ми ся, догнусява ми ся; **гнусувамся, гнѫсу-вамся, вгнусявамся, погнусявамся; имѣть отвращéніе, гнушáться.** *Като го видѣхъ, угнусихся.*

Угнуси́ване, *с. ср.* отъ **угнуси́вамся.**

У́го, *нар.* Само.

У́говоръ, *с. м.* Говоръ, съгласие, слога, сгода; **согла́сіе.** *Уговоръ кѫщѫ не събарѫ.*

Угóда, *с. ж.* Да ны е всичко, както ся намъ иска, по волѭ-тѫ ны, лесно, на колай; **угодъ, пригода, пригодиа, леснина, колай; угóда, удóбство.** *Не ми е по угодѫ-тѫ*, не е както азъ искамъ. *Иска всичко да му е на угодѫ. Угодѫ нѣма, оправѫ нѣма.*

Угóдникъ, *с. м.* Който угодява нѣкому; **пригодникъ**; **угóдникъ.**

главеникъ, углавникъ, свръшеникъ, тъкменикъ, армасникъ; обручéнникъ, женáхъ.

Углавени́ца, *с. ж.* Която е углавена, сгодена за нѣкой момъкъ; годеница, сгоденица, главеница, углавница, свръшеница, тъкменица, армасница; обручéнница, невѣста.

Е тъзека, куме господине,
Ные си имамъ и другъ адетъ:
Ке изведемъ до двѣ момъ едно,
И двѣ-тъи момъ едно хубавъ,
Кой си познае углавеницѫ,
Тогай ке дадемъ млада невѣстѫ. *Пѣс.*

Угла́вникъ, *с. м.* Углавеникъ. *Той е вяче углавникъ и може свободно да отива при углавницѫ-тѫ си.*

Угла́вница, *с. м.* Углавеница. *Мома-та, която отсега вяче е углавница, цѣлува ржка на всичкъ и си излиза.*

У́главъ, *с. м.* На тяжкѫ-тѫ странѫ на кантаръ всяка отъ онъзи дупкъ, что показватъ, че отъ толкова окъ нагорѣ трѣбва да се брои. *Тоя кантаръ има седемнадесять углавъ.*

Углавѣ́ѫ, я́шь,—я́лъ, *гл. свр.* отъ **углавя́вамь**. —вéнъ, *прич. стр.*

Углавя́вамь и **угла́вямь** (да углавѣ́ѫ), *гл. д.* 1) Сговаряме момъкъ съ момѫ да ся земѫтъ; годявамь, главявамь, вглавявамь, оглавявамь, тъкмѫ, затъкмявамь, утъкмявамь, прьстенувамь, запивамь, придварямь, прѣдварямь, свръшвамь, равунѫ, армасвамь; **сговáривать**, **сватáть**, **обручáть**.

Ой хубава Гляданово дѣвойко,
Като ми ти снощи углавихѫ,
Та что ми ти никнахъ издадохѫ? *Пѣс.*

Марко милый братко,
Не углавый, братко,
Джелепско, та грозно,
Но углави, братко,
Якo сиромашко,
Та много хубаво. *Пѣс.*

2) Хващамь нѣкого на работѫ; главявамь, приставямь, утъкмявамь, цѣнявамь, назаряавамь; **нанимáть** (о людяхъ). —**мся**, *гл. възвр. вз.* и *стр.* 1) Годявамся и проч; **обручáться**. 2) Хващамся нѣйдѣ; **идтй въ рабóтники**, **нанимáться**.

Углавя́ване и **угла́вяне**, *с. ср.* отъ **углавя́вамь**.

Угла́дѫ, я́шь,—дя́лъ, *гл. свр.* отъ **угладя́вамь**. —денъ, *прич. стр.*

Угладѫ́, я́шь—дя́лъ, *гл. свр.* отъ **угладя́вамь**. —дéнъ, *прич. стр.*

Угладя́вамь (да угладѫ́), *гл. д.* Правя нѣкой да гладува, дръжа го безъ хранѫ, не му давамь да яде, та да изгладнѣе; изгладнявамь, огладнявамь; **выголáживать**.

Мома хубава Дафино,
Ia ми не лъжи овчари,
Че ми овчари изнами,
Та ми стокѫ-тѫ разтръгихѫ,
А когы, мома, запладнять,
А тии ся въ тебь забравять,
Та ми стокѫ-тѫ угладихѫ. *Пѣс.*

Угладя́ване, *с. ср.* отъ **угладя́вамь**. гладнаване.

Угла́ждамь и **угла́двамь** (да угла́дѫ *д.* Нѣчто грапаво, рошаво, неравно н нявамь, направямь да стане гладко глаждамь, оглаждамь, приглаждамь; живать, огла́живать, наглаживать, глаживать, выглаживать. —мся, *възвр.* Срѣшвамь си, оправямь си кос брадѫ-тѫ, мустакъ-тъ, да не сѫ раз ня; приглаждамся; **пригла́живаться**, живаться. 2) *гл. стр* Бывамь угл

Угла́ждане и **угла́дване**, *с. ср* отъ **угла́ждамь** и **угла́ждамся**.

У́гласъ, *нар.* Съ голѣмъ гласъ; високо високо, якѫ-тѫ, твръдишкомь, твр кымь, твръдяшкѫ-тѫ; **гро́мко**. *Вы ýгласъ.*

Угласѫ́, я́шь, — ся́лъ, *гл. свр.* отъ у **ся́вамь**. —сéнъ, *прич стр.*

Углася́вамь (да угласѫ́), *гл. д.* Ка нѣчто съ високъ гласъ, разпращамь з что писма на всякждѣ, та да го зн всичкъ; обаждамь, явявамь; **оглас разглашáть**, **оповѣщáть**, **обвѣщáть**. — *гл. стр.* Бывамь угласенъ.

Углася́ване, *с. ср.* отъ **углася́в** Обаждане, явяване.

У́глю, *с. ср. саб* Вѫгле, вѫглища, кни **у́голья**, **у́голье**.

У́гленъ, *с. м.* Вѫгленъ, вѫленъ; у *Врѣбово угленe — зятнева храна. дися отъ потихълъ уленъ.*

Углу́хци, *с. м мн.* и **углу́шкы**, *мн.* Въ изречение: *правѫ си, стру си углухци, углушкы*, правя си огл оглушкъ, удрямь го на глухо, правя какъ не слушамь, не чюѫ, глуху втълявамся; притворя́ться глухи́мъ, лаю видъ что не слы́шу.

Углушѫ́, я́шь, —шя́лъ, *гл. свр.* отъ у шя́вамь. —шéнъ, *прич. стр.*

Углуша́вамь (да углушѫ́), *гл. д.* Н вямь нѣкого да стане глухъ, поврѣж му уши-тъ, та не може да слуша, да оглушявамь; **оглуша́ть**. —мся, *гл* Бывамь углушенъ.

Углуша́вамь (да углушя́ѫ), *гл. ср.* вамь глухъ, не могѫ да чюѫ, да слуш углъхвамь, оглъхвамь, заглъхвамь, огл вамь; **глóхнуть**.

шáване, *с. ср.* отъ углушáвамъ. ушване.
нáмъ, ешь, —шалъ, *гл. свр.* отъ ушáвамъ.
квамъ и углѣхнувамъ (да углѣхна), *ср.* 1) Запушвамъ ми ся уши-тѣ, та могá да слушамъ; оглъхвамъ, заглъхвамъ, углушавамъ; глóхнувамъ. 2) За растение: задавямся отъ другы трѣвы, та не мъ; заглъхвамъ; глóхнувамъ, поглóхнувамъ, остáвамъ. *Садъ-тъ е углѣхналъ въ бурени.*
кване и углѣхнуване, *с. ср.* отъ глѣхвамъ. Заглъхване.
кна, ешь,—нахъ, *гл. свр.* отъ углѣхвамъ. Да заглъхна.
дамъ, *гл. свр.* отъ угляждамъ. —дай, *прич. стр.*
дамъ и угляждамъ (да угладамъ), *д.* Изглеждамъ, оглеждамъ, разглеждамъ; ждывамъ, обгледывамъ, обзирáмъ, осмáтрямъ, разсмáтрямъ. —мся, *гл. възвр.* дамся въ нѣчто много врѣмя, та мя лѣвамъ дори очи-тѣ.

Бронли го тъкмо три дни,
Тъкмо три дни и пладнина:
Очи имъ сѫ угледалъ,
Уста имъ ся разкривилъ,
Нозѣ имъ ся удрьвилъ. *Пѣс.*

дване и угляждане, *с. ср.* отъ ждамъ и угляждамъ ся.
нъ, —дънъ и —денъ, дна, дно, Что е на глядъ хубавъ, что има хубъ изглядъ; изгледнъ, грайнъ; красивый, видный, врáчный, прiятный на ъ. *Углядно е наше мѫжко дѣтя, го не водимъ, че да хване очи, че умре.*
рка, *с. ж.* Жена, мома угларь; въглярка, кимюрджийка.
рски, ска, ско, *пр.* отъ угларь. ленарски, кимюрджийски.
рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ угларь; ленарчя, въглищарчя.
рь, *с. м.* Който гори или продава въглие; ленарь, въглищарь, кимюрджия; въгольъ, въгольщикъ.
кам, *гл. свр.* отъ угмéчквамъ.
нъ, *прич. стр.*
квам и угмéчкувам (да угмéчна), *гл. д.* 1) Съ гмечкане направямъ го готово, гмечкамъ нѣчто колко-то трѣбва да изгмечкамъ, да сгмечкамъ; умина́вамъ. *е още угмечкалъ глинѫ-тѫ.* 2) Съ кане помачквамъ; сгмечквамъ, умачквамъ; сминáвамъ. *Угмечка ми шапкѫ-тѫ.* ся, *гл стр.* Бивамъ угмечканъ; умиямъ ся, сминáвамъ ся.

Угмéчкване и угмéчкуване, *с. ср.* отъ угмéчквамъ.
Угнетáмъ, áшь, —тáлъ, *гл. свр.* отъ угнíтамъ. —тéнъ, *прич. стр.*
Угнетáвамъ (да угнетáмъ), *гл. д.* Угнитамъ.
Угнúвамъ (да угнúна), *гл. ср.* 1) Изгнивамъ до колкото е потрѣбно, съ гниене ставамъ готовъ; прѣть. *Торъ-тъ още не е угнилъ. Оскруши-ты угнилъ, добры сѫ за каденѥ.* 2) Ставамъ на прахъ, на пепелъ отъ гниене; изгнивамъ, стопявамся, схумявамся, сплувамся, скапвамся; сгнивáмъ, истлѣвáмъ.

Стига, Радо, си седѣла
У тѫзи тьмнѫ тьминцѫ:
Тьма ти снага угнила,
Дълга ти коса улѣтѣ,
Бѣло ти лице тунаса,
Тунаса и плѣсенаса! *Пѣс.*

Да даде Господь, Петрано,
Девять годинъ да лѣжишь,
Девять постели да изгноишь,
Девять възглавье да мѣнишь,
Снага-та да ти угние,
Мяса-та да ти окапыть
Като на горѫ листю-то! *Пѣс.*

Угнúване, *с. ср.* отъ угнúвамъ.
Угнúтамъ (да угнетáмъ), *гл. д.* Угнетявамъ: 1) Угмечквамъ, умачквамъ, утъпквамъ, изгнитамъ; угнетáмъ. 2) Мачкамъ, тъпчамъ, гонимъ, натискамъ, усилямъ нѣкого; угнетáмъ. *Угнетихѫ ны Турци.* —мся, *гл. стр.* Бивамъ угнетенъ.
Угнúтане, *с. ср.* отъ угнúтамъ. Угнетяване.
Угнúнѫ, ешь, угнúлъ, *гл. свр.* отъ угнúвамъ.
Угнусáмъ (да ся), ишь, —сúлся, *гл. свр.* отъ угнусúвамся.
Угнусúвамся (да ся угнусáмъ), *гл. об.* Гнусъ мя е, гнусѣся, отвръща ми ся, покръща ми ся, догнусява ми ся; гнусувамся, гнѫсувамся, вгнусявамся, погнусявамся; имѣть отвращéніе, гнушáвамъ ся. *Като го видѣхъ, угнусихся.*
Угнусúване, *с. ср.* отъ угнусúвамся.
Úго, *нар.* Само.
Úговоръ, *с. м.* Сговоръ, съгласие, слога, сгода; съгласіе. *Уговоръ кѫщѫ не събарѫ.*
Угóда, *с. ж.* Да ны е всичко, както ся намъ иска, по волѫ-тѫ ны, лесно, на колай; угодъ, пригода, пригодина, леснина, колай; угóда, удóбство. *Не ми е по угодѫ-тѫ*, не е както азъ искамъ. *Иска всичко да му е на угодъ. Угодъ нѣма, оправѫ нѣма.*
Угóдникъ, *с. м.* Който угодява нѣкому; пригодникъ; угóдникъ.

Угóдница, *с, ж.* Която угажда нѣкому; пригодница; угóдница.

Ýгоднъй, — дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е както ся нанъ иска, по волѫ-тѫ ны, что има угоды; пригоднъй, приятъный; угóдный, прiятный, удóбный. *Това не ми е угодно,* не е както ся мень иска. *Наготви манджъ угоднѫ.* —дно, *нар.* По угодѫ-тѫ ны, както ся нанъ иска.

Ýгодъ, *с. м.* Угода. *Менѣ е това на угодъ,* аресва ми, приятно ми е. *Ако и́ врьвишь въ угода,* ако и́ угождавашь.

Угодѫ́, и́шь—дѣлъ, *гл. свр.* отъ угожда́вать и угáждать. Да пригодѫ; угодѣ́ть. —дѣ́нъй, *прич. стр.* Улученый.

Угожда́вать и угождáвать (да угодѫ́). Угаждать: 1) *гл. ср.* Правѣ нѣкому волѫ-тѫ, правѣ каквото нему ся иска, отивать му по водѫ-тѫ; пригождавать; угождáть. *Ако го слушашь и му угаждашь, нѣма и тоѝ да тя остави.* 2) Направямь нѣчто приятно нѣкому, льстѫ нѣкому; пригождавать; угождáть. *Господь никога не може да ны угоди.* 3) *гл. д.* Угаждать, налучвать, налучивать, улучвать, отгатвать; угáдывать, отгáдывать. *Не можахъ да угодѫ, какво искашь да кажешь.* 4) Погаждать, погождавать, улучвать, унищвать, измѣрвать, ударвать; изнорáвливать, угодѝть, попáсть. *Пушнѫ въ него, нъ не го угоди.* —ся, 1) *гл. възвр.* Случвам ся, улучвам ся, сгаждам ся, стрѣтвам ся, бывать; случáться. *Като избирашь, глядай да ся угодять все еднакви. И тоѝ ся угоди тамъ, та гы видѣ съ очи-ты си.* 2) Углавявамся, годявамся; обручáться, свáтаться. *Тоѝ ся угоди за малкѫ момѫ за црьновемкѫ.* Изъ пѣсень. 3) *гл. стр* Бывать угоденъ. 4) *гл. безл.* Случва ся, прилучвася, аресвася. *Заселявалися, дѣто имъ ся угодало. Вели, что му ся угодило*

Угодѝ́ване и угождáване, *с. ср.* отъ угодѝ́вать. Угаждане.

Угоéнъй, нъ, на, но, *прич стр.* отъ угоѝ́ж. Тлъстый, ухраненый; кóрмный, отжирѣлый. *Угоенъ человѣкъ,* шишманистъ.

Ýгольъ, *нар* Съвсѣмъ, отвсе. досушь, дибидосъ; совсѣмъ, совершéнно. *Ся нагрѣвалили дѣчинка-та около нежѫ и тые уголь голы.*

Прьвъй синджиръ все млади юнаци,
Все юнаци уголъ црьноокы;
Вторъй синджиръ все млады невѣсты,
Все невѣсты уголъ црьноокы. *Пѣс.*

Уголѣ́нѫ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ уголѣ́нявать. —нѣ́нъй, *прич. стр.*

Уголѣ́нявать (да уголѣ́нѫ́), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане
види, да ся чини по-голѣмо
—ся, 1) *гл. възвр.* Стан
наголѣ́нѣвать, пор ны,
увели́чиваться. 2) *гл. стр*
лѣменъ; увели́чиваться.

Уголѣ́нявание, *с. ср.* отъ
и уголѣ́нявамся.

Угоре́шка, *с. ж.* Угарекъ.
вощяница.

Угóрнина, *с. ж.* Угорно, н
угорнище, нанагорнище, нан
на, възбрьдно, възбрьдце; н
жж (да пъшка) како бивол

Угóрнище, *с. ср.* Угорнина,

Ýгорно, *с. ср.* Угорнина, уго
нище. *Дошли на едно уго
та поостанѫла назадъ.*

Ýгорнъй, —рьнъ и —ренъ
Что отива угорѣ; нанагорни
*угорно, стрьмно и каме
нар.* Угорѣ, нанагорѣ; кѣ
горно и ѝдолно, и добро н

Ýгоръ, *с. м.* Напрѣдъкъ, пр
*Не хвела заранъ да ти
нѣкой съ праздны стовны
щешь имашь угоръ, нѣм
хаирлия. Трѣгнало ми е
нало ми е нанапрѣдъ, отн
ѝгоръ,* за хаиръ, за кæснет

Угóрѣ, *нар.* Камъ по-высок
горѣ; кѣ́рху, вверхъ. *Т
ся хвдишь по еднѫ спил
Угорѣ высоко, долу глъб
роко. Фи угорѣ, фи удол
вѫ, псофиса?* Гат. — Иск

Угостѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. св*
вать и угощáвать. Да
ный, *прич. стр.* Нагостен

Угостя́вать (да угостѫ́), *гл*
гощавать добрѣ; нагощав
—ся, *гл. стр.* Бывать
щавамся; угощáться.

Мама Тодорчю думаше
Тодорче, сънко Тодор
Азъ на умъ да тя нау
На земи мрѣмы ленин
Че иди въ тиха Дунав
Улови рыбѫ моруна,
Добра обѣда да сготви
Съ утровѫ да ми посо
Чичю си да угостишь.

Угостя́ване, *с. ср.* отъ уго
щаване.

Угóтвѫ, шь, —вилъ, *гл.*
вать. —венъй, *прич. с*

Угóтвить и угóтвювать
гл. д. 1) Уготовить, нарян
вать, набирать нѣчто да с

трѣбѫ; наготвямь, приготвямь, сготвямь; гото́вить, уготовля́ть, приготовля́ть, подготовля́ть, заготовля́ть, изготовля́ть, припаса́ть. 2) Правѫ, сторвамь, сварявамь ястие; сготвувамь, наготвувамь; гото́вить ку́шанье, стра́пать. —мся, *гл. стр.* Бъ́вамь уготвенъ.

Уго́твиание и уго́твуваие, *с. ср.* отъ **уго́твямь**.

Угото́вѭ, иш, —вилъ, *гл. свр.* отъ **угото́вямь**. —**венъ**, *прич. стр.*

Угото́вямь (да угото́вѭ), *гл. д.* Уготвямь въ 1-то знаменование.

Угото́виание, *с. ср.* отъ **угото́вямь**. Уготвяие.

Угоща́вамь (да угостѭ), *гл. д.* Угостявамь.

Угоща́ваие, *с. ср.* отъ **угоща́вамь**. Угостяваие.

Угоще́ние, *с. ср.* Гостба, гозба, гощаваие, гощавка, гощеие, зиафетъ; **угоще́ние, пиръ**.

Угоѭ, и́ш, —и́лъ, *гл. свр.* отъ **угои́вамь**. —**енъ**, *прич. стр.*

Угои́вамь и уго́йвамь (да угоѭ), *гл. д.* Храня животно да ся накръви; накръвявамь, ухранвамь, тлъстѣ, тучѣ; **отка́рмливать, выка́рмливать**. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь кръвенъ; накръвявамся, надебелѣвамь, наплънѣвамь, направямся, натлъстѣвамь, утлъстѣвамь, ухранвамся, уядамся; **ботѣть, жирѣть, тучнѣть, толстѣть, ожирѣть, отжирѣть, отучнѣть, отъѣдáться, выходиться, откáрмливаться**.

Угои́ваие и уго́йваие, *с. ср.* отъ **угои́вамь**.

У́гра, *пл. соб.* женеко.

Угра́да, *с. ж.* Направѣ като кѫщѫ, домъ, колыбѣ и проч.; сграда, сградие, бина, ѭпна; **зда́ние, сооруже́ние, строе́ние**.

Угра́дица и угра́дичка, *ум. ж.* отъ **угра́да**.

Уградѭ, и́ш, —ди́лъ, *гл. свр.* отъ **угра́ждамь**. —**де́нъ**, *прич. стр.*

Угра́ждамь (да уградѭ), *гл. д.* Направямь, иззидвамь уградѭ; сграждамь, съграждамь, изграждамь; **стро́ить, сооружа́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бъ́вамь уграденъ; сграждамся.

Угра́ждаие, *с. ср.* отъ **угра́ждамь**. Сграждаие, съграждаие.

У́гренскъй, в. **у́гринскъй**.

Угри́бкы, *с. ж мн.* Останѣло отъ нѣчто гребено; **огрёбки**. *Огребла нощовы-ты и угрибкы-ты изтрьсила на кокошкы-ты.*

У́гриница, *с. ж.* Унгарка, Маджарка.

Угренци му въ́икать:
Марко, спракъ Марко,
Да ти отдадемъ
Момѫ Угриницѫ. *Пѣс.*

У́гринскъй, ска, ско, *пр.* отъ **У́гринъ**.

Унгарскъй, Маджарскъй. *Иде и пие у Угринскѫ земьѭ съ Угринскы юнаци.* —**скы**, *нар.* Като У́гринъ; унгарскы, маджярскы.

У́гринъ, —ренци, *с. м* Унгарець, Маджаринъ.

Чюлъ ми ся Угринъ Татаринъ,
Что го чюло, все бѣгало. *Пѣс.*

Угръ́ижвамся и угръ́ижнамся (да ся угръ́ижѫ), *гл. об.* Ставамь загръженъ, кахърен, замъсленъ; загръжвамся, замъслювамся, увилнамся, увѣсвамся, ухълвамся, укахърявамся; **заду́мываться, опеча́ливаться, повѣсить носъ, го́лову**. *Зачто си ся толкова угръжилъ?*

Угръ́ижваие и угръ́ижнаие, *с. ср.* отъ **угръ́ижвамся**.

Угръ́женъ, нъ, на, но, като *пр.* Загръженъ, замъсленъ, умъсленъ, увиленъ, ухълененъ, грьжнъ, кахърнъ; **озабо́ченный**. *Тѫжъ зарань станѫ угръженъ.*

Угръ́ижѫ (да ся), **ишь, —и́лся**, *гл. свр.* отъ **угръ́ижвамся**.

Угръ́извамь и угръ́изувамь (да угрызѫ), *гл. д.* Ямь нѣкому угръзкы-ты. —**мся**, *гл. възвр.* Облизвамся нѣкому като грызѫ нѣчто. *Не му ся угрызвай насрьщѫ.*

Угръ́изваие и угръ́изуваие, *с. ср.* отъ **угръ́извамь**.

Угръ́изина, *с. ж.* Угрызкы, угръзъ. *Не си чини мощнѫ угрызинѫ*, казвать за който не пробира ядеие-то, а яде какво му ся попадне.

Угръ́изкы, *с. ж. мн.* Остало отъ нѣчто ядено; огрызкы, угрызина, угръзъ; **огры́зокъ, объ́ѣди, объ́ѣдья, объ́ѣдки, недое́дки**. *Сложихѫ му угрызкы-ты.* — *Тамъ има угрызкы*, има нѣчто за ядеие. — *Дошьлъ на угрызкы-ты*, дошълъ късно на трапезѫ-тѫ, дошълъ на вдигане.

У́гръзъ, *с. м.* Угрызкы. *Отъ много дѣца угрызъ не быва.*

Угръзѫ, ешь, угры́зохъ, угры́залъ, *гл. свр.* отъ **угръ́извамь**.

Угрьмѭ (да ся), **и́шь, —мѣлся**, *гл. свр.* отъ **угрьмя́вамся**.

Угрьмя́вамся (да ся угрьмѭ), *гл. об.* Грьмвамь, екъвамь отъ грьмъ. *Всичка-та гора ся бяше угрьмѣла отъ свирньѫ.*

Угрѣ́вамь (да угрѣѭ), *гл. ср.* и *д.* Огрѣвамь.

Угрѣ́хвамь и угрѣ́хнувамь (да угрѣхнѫ), *гл. ср.* За растение: отъ рожѫ ся свивамь. *Слива-та е угрѣхнѫла съ сливы, отъ рожѫ.*

Угрѣ́хваие и угрѣ́хнуваие, *с. ср.* отъ **угрѣ́хвамь**.

Уго́дница, *с, ж.* Която угожава нѣкому; пригодница; уго́дница.

У́годнъий, — дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е както ся нанъ иска, по волѫ-тѫ нъ, что има угоды; пригоднъй, приятъный; уго́дный, прія́тный, удо́бный. *Това не ми е угодно,* не е както ся мень иска. *Наготви манджъкъ угоднѫ.* —дно, *нар.* По угодѫ-тѫ нъ, както ся нанъ иска.

У́годъ, *с. м.* Угода. *Мень е това на угодъ,* аресва ми, приятно ми е. *Ако и́ врѣвишь въ угода,* ако и́ угождавашь.

Угоджѫ́, и́шь—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **угожда́вать** и **уга́ждать**. Да пригодѫ; **угоди́ть**. —**дѣ́нъ**ий, *прич. стр.* Улученъй.

Угожда́вать и **угажда́вать** (да **угоджѫ́**). Угаждать: 1) *гл. ср.* Правѣ нѣкому волѫ-тѫ, правѣ каквото нему ся иска, отивать му по водѫ-тѫ; пригождавать; угождать. *Ако го слушашь и му угаждашь, нѣма и той да тя остави.* 2) Направявать нѣчто приятно нѣкому, льстѫ нѣкому; пригождавать; **угожда́ть**. *Господь никога не може да нѣ угоди.* 3) *гл. д.* Угаждать, налучвать, налучквать, улучвать, отгатвать; **уга́дывать, отга́дывать**. *Не можахъ да угодѫ, какво искашь да кажешь.* 4) Погаждать, погождавать, улучвать, унищвать, изнѣрвать, ударвать; **изнора́вливать, угоди́ть, попа́сть**. *Пушнѫ въвъ него, нъ не го угоди.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Случвамся, улучвамся, сгаждамся, стрѣтвамся, бъвать; **случа́ться**. *Като избирашь, глядай да ся угодять все еднакви. И той ся угоди тамъ, та нѣ видѣ съ очи-тѣ си.* 2) Углавѣвамся, годѣвамся; **обруча́ться, сва́таться**. *Той ся угоди за малкѫ можѫ за црьковемкѫ.* Изъ пѣсень. 3) *гл. стр.* Бъвать угоденъ. 4) *гл. безл.* Случва ся, прилучвася, аресвася. *Заселявалися, дѣто имъ ся угодало. Зелъ, что му ся угодило*

Угоди́ване и **угожда́ване**, *с. ср.* отъ **угоди́вать**. Угаждане.

Угое́нъий, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **угоѫ́**. Тлъстъй, ухраненъй; **ко́рмный**, отжирѣлый. *Угоенъ чловѣкъ*, шишманистъ.

У́голъ, *нар* Съвсѣмъ, отвсе. досушь, дибидюсъ; **совсѣ́мъ, соверше́нно**. *Ся нагрѣвалили дѣчинѫ-та около нещѫ и тѣе уголъ голы.*

Прьвъй синджиръ все млади юнаци,
Все юнаци уголъ црьноокъ;
Вторъй синджиръ все младъ невѣстъ,
Все невѣстъ уголъ црьноокъ. *Пѣс.*

Уголѣмѫ́, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **уголѣмя́вать**. —**мѣ́нъ**ий, *прич. стр.*

Уголѣмя́вать (да **уголѣмѫ́**), *гл. д.* Направявать нѣчто да стане и
види, да ся чини по́-голѣмо
—**ся**, 1) *гл. възвр.* Став
наголѣмѣвать, порас ть,
увели́чиваться. 2) *гл. стр*
лѣненъ; **увели́чиваться**.

Уголѣмя́ване, *с. ср.* отъ
и **уголѣмя́вамся**.

Угоре́шка, *с. ж.* Угарекъ.
вощяницѫ.

Уго́рнина, *с. ж.* Угорно, ни
угорнище, нанагорнище, наг
на, възбрьдно, възбрьдце; н
хѫ (да пѣшка) како бивол

Уго́рнище, *с. ср.* Угорнина,

У́горно, *с. ср.* Угорнина, уго
нище. *Дошли на едно угор
та поостанѫла назадъ.*

У́горнъий, —рьнъ и —ренъ
Что отива угорѣ; нанагорни
*угорно, стрьмно и каме
нар.* Угорѣ, нанагорѣ; **кве́
горно и ѭдолно, и добро н

У́горъ, *с. м.* Напрѣдъкъ, пр
*Не хвела варань да ти
нѣкой съ правдны стовны
щешь имашь угорь, нѣм
хаирлиѫ. Тръгнало ми е
нало ми е нанапрѣдъ, отив
ѭгорь, за хаиръ, за каснет

Уго́рѣ, *нар.* Камъ по́-въ́сок
горѣ; **кве́рху, вверхъ**. *Та
ся кавдишь по едно спил
Угорѣ высоко, долу глъбо
роко. Фи угорѣ, фи удолѣ
вѫ, псофиса?* Гат. — Иск

Угостѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. св*
вамь и **угоща́вамь**. Да н
нъй, *прич. стр.* Нагостен

Угоща́вамь (да **угостѫ́**), гл
гощавамь добрѣ; нагощав
—**ся**, *гл. стр.* Бъвамь
щавамся; **угоща́ться**.

Мама Тодорчю думаше
Тодорче, сънко Тодорч
Азъ на умъ да тя нау
На земи мрѣжы ленни
Че иди въ тиха Дунав
Улови рыбѫ моруна,
Добра обѣда да сготви
Съ утрова да ѫ посо
Чичо си да угостишь.

Угоста́ване, *с. ср.* отъ уго
щаване.

Уго́твѫ, ишь, —вилъ, *гл.*
вамь. —**вѣ**нъй, *прич.* с

Уго́твить и **уго́т** мь
гл. д. 1) Уготовявать, наряя
вать, набирать нѣчто да с

трѣбѫ; наготвямь, приготвямь, сготвямь; гото́вить, уготовля́ть, приготовля́ть, подготовля́ть, заготовля́ть, изготовля́ть, припаса́ть. 2) Правѫ, сторвамь, сварявамь настие; сготвувамь, наготвувамь; гото́вить ку́шанье, стра́пать. —мся, *гл. стр.* Бъ́вамь уготвенъ.

Уго́твиание и уго́твуваие, *с. ср.* отъ **уго́твиамь**.

Угото́вѭ, и́шь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **угото́вямь**. —**венъ**ый, *прич. стр.*

Угото́вямь (да угото́вѭ), *гл. д.* Уготвямь въ 1-то знаменование.

Угото́виание, *с. ср.* отъ **угото́вямь**. Уготвиание.

Угоща́вамь (да угощѫ́), *гл. д.* Угостявамь.

Угоща́ваие, *с. ср.* отъ **угоща́вамь**. Угостяваие.

Угоще́ние, *с. ср.* Гостба, гозба, гощаваие, гощавка, гощение, зиафетъ; **угоще́ние, пиръ**.

Угои́ѭ, и́шь, —и́лъ, *гл. свр.* отъ **угои́вамь**. —**ен**ъ**ый**, *прич. стр.*

Угои́вамь и уго́йвамь (да угоѭ), *гл. д.* Храня животно да ся накръви; накръвявамь, ухранвамь, тлъстѫ, тучѫ; **откармливать, выкармливать**. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь кръвенъ; накръвявамся, надебелѣвамь, напълнѣвамь, направямся, натлъстѣвамь, утлъстѣвамь, ухранвамся, уядамся; **ботѣть, жирѣть, тучнѣть, толстѣть, ожирѣть, отжирѣть, отучнѣть, отъдáться, выходиться, откармливаться**.

Угои́ваие и уго́йваие, *с. ср.* отъ **уго́и́авамь**.

У́гра, *им. соб.* женеко.

Угра́да, *с. ж.* Направѫ като кащѫ, домъ, колъ́бѫ и проч.; сграда, сградие, бина, зданиа; **зда́ние, сооруже́ние, строе́ние**.

Угра́дица и угра́дичка, *ум. ж.* отъ **угра́да**.

Уградѭ, и́шь, —ди́лъ, *гл. свр.* отъ **угра́ждамь**. —**де́н**ъ**ый**, *прич. стр.*

Угра́ждамь (да уградѭ), *гл. д.* Направямь, иззидвамь уградѫ; сграждамь, съграждамь, изграждамь; **стро́ить, сооружа́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бъ́вамь уграденъ; сграждамся.

Угра́ждаие, *с. ср.* отъ **угра́ждамь**. Сграждаие, съграждаие.

У́гренскъый, в. **у́гринскъ**ый.

Угри́бкы, *с. ж мн.* Останѫло отъ нѣчто гребено; **огрёбки**. *Огребла нощовы-ты и угрибкы-ты изтрьсила на кокошкы-ты.*

У́гриница, *с. ж.* Унгарка, Маджарка.

Угренци му въ́икать:
Марко, сиракъ Марко,
Да ти отдадемъ
Момѫ Угриницѫ. *Пѣс.*

Угринскъый, ска, ско, *пр.* отъ **У́гринъ**. Унгарскъ, Маджарскъ. *Ѣде и пие у Угринскѫ земѭ съ Угринскы юнаци.* —**скы**, *нар.* Като У́гринъ; унгарскы, маджярскы.

У́гринъ, —ренци, *с. м* Унгарець, Маджаринъ.

Чюлъ ми ся Угринъ Татаринъ,
Что го чюло, все бѣгало. *Пѣс.*

Угръ́ижвамся и угръ́ижамся (да ся угръ́ижѫ), *гл. об.* Ставамь загръженъ, кахърен, замъсленъ; загръжвамся, замъслювамся, увилямся, увѣсвамся, ухълвамся, укахърявамся; **заду́мываться, опечáливаться, повѣсить носъ, го́лову**. *Зачто си ся толкова угръижилъ?*

Угръ́ижваие и угръ́ижаие, *с. ср.* отъ **угръ́ижвамся**.

Угръ́женъый, **нъ, на, но**, като *пр.* Загръженъ, замъсленъ, умъсленъ, увиленъ, ухъленъ, грънжнъ, кахърнъ; **озабо́ченный**. *Тжѫ зарань станѫ угръженъ.*

Угръ́ижѫ (да ся), **ишь, —ижи́лся**, *гл. свр.* отъ **угръ́ижвамся**.

Угръ́извамь и угръ́изувамь (да угрыжѫ), *гл. д.* Ямь нѣкому угръзкы-ты. —**мся**, *гл. възвр.* Облизвамся нѣкому като грызѫ нѣчто. *Не му ся угрызвай насрѣщѫ.*

Угръ́изваие и угръ́изуваие, *с. ср.* отъ **угръ́извамь**.

Угръ́изина, *с. ж.* Угрызкы, угрызъ. *Не си чини мощнѫ угрызинѫ*, казвать за който не пробира яденье-то, а яде какво му ся попадне.

Угръ́изкы, *с. ж. мн.* Остало отъ нѣчто ядено; огрызкы, угрызина, угрызъ; **огры́зокъ, объ́ѣди, объ́ѣдья, объ́ѣдки, недое́дки**. *Сложихѫ му угрызкы-ты.* — *Тамъ има угрызкы*, има нѣчто за ядение. — *Дошълъ на угрызкы-ты*, дошълъ късно на трапезѫ-тѫ, дошълъ на вдиганье.

У́гръзъ, *с. м.* Угрызкы. *Отъ много дѣца угрызъ не быва.*

Угръзѫ́, ешь, угры́зохъ, угры́залъ, *гл. свр.* отъ **угръ́извамь**.

Угрьмѭ (да ся), **и́шь, —мѣлся**, *гл. свр.* отъ **угрьми́авамся**.

Угрьми́авамся (да ся угрьмѭ), *гл. об.* Грьмвамь, еквамь отъ грьмъ. *Всичка-та гора ся бяше угрьмѣла отъ свирнѫ.*

Угрѣ́вамь (да угрѣ́ѭ), *гл. ср.* и *д.* Огрѣвамь.

Угрѣ́хвамь и угрѣ́хнувамь (да угрѣ́хнѫ), *гл. ср.* За растение: отъ рожбѫ ся свивамь. *Слива-та е угрѣхнѫла съ сливы, отъ рожбѫ.*

Угрѣ́хваие и угрѣ́хнуваие, *с. ср.* отъ **угрѣ́хвамь**.

Угрѣхнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. сер.* отъ **угрѣхвáмь**.

Угрѣшнѫ, íшь,—шúлъ, *гл. сер.* отъ **угрѣшúвáмь**.

Угрѣшúвáмь (да **угрѣшнѫ**), *гл. ср.* и **угрѣшúвáмся**, *гл. възвр.* Направямь нѣкакъвъ грѣхъ; огрѣшавамся, сгрѣшавамь, съгрѣшавамь; **согрѣшáть**. *Алъ въ пятъкъ блажно, кавалъ лошъ думѫ, та ся угрѣшилъ.*

Пиля му ся запѣяло:
Ай ты Турчя, потурнячя,
Харно сонъ ти уварило,
Тебя не ти угрѣшило:
Дѣ ся чюло и видѣло,
Братъ и сестра да се земать! *Пѣс.*

Угрѣшúвáньѥ, *с. ср.* отъ **угрѣшúвáмь** и **угрѣшúвáмся**.

Угýлъ, *с. м. нар.* Уголъ, съвсѣнь.

Кла, Видо, еда,
Свекръва ти чяка,
Кошюлъкъ ти сака,
Угулъ отъ копринъ
Като рогозинъ. *Пѣс.*

Угурсýзъ, *с. м. Т.* в. **урсýзъ**.

Угýртникъ, *с. м.* Козинъ мѣхъ, дрьвянъ сждъ като бъклъ за дрьжанье въ него угуртъ; бота, бурдакъ, ургутникъ.

Угýртнякъ, *с. м.* Кисело млѣко размѣсено съ прѣсно, та станѫло единъ видъ прокъпня; ядатъ го овчяри; ургутъ, ургутникъ, мятеница. бурденякъ.

***Угýртъ**, *с. м. Т.* Млѣко угуртняк, ургутъ.

Угѣвамь (да **угѣнѫ**), *гл. д.* 1) Загъвамь, завивамь въ нѣчто, увивамь; укýтывать. 2) Ямь много и бързо и лакомо; увивамь, усуквамь. *Конь-тъ хрупа и угъва веленѫ-тѫ трѣвѫ.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Загъвамся, завивамся въ нѣчто, съ нѣчто; увивамся, загръщамся; укýтываться, онáхиваться. 2) *гл. стр.* Бъвамь угънатъ.

Угѣваньѥ, *с. ср.* отъ **угѣвамь** и **угѣвамся**.

Угѣнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. сер.* отъ **угѣвамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Угъ́ыздвамь и **угъ́ыздувамь** (да **угъ́ыздѫ**), *гл. д.* Направямь гъздавъ; изгъздвамь, нагъздвамь, укътвамь, укъчвамь, натрýфямь; наряжáть, убирáть, украшáть. *Прѣмѣнена и угъздена мома.*

Угъ́ыздѫ, ишь,—дилъ, *гл. сер.* отъ **угъ́ыздвамь**. —**денъ**, *прич. стр.*

Удáва, *с. ж.* *Това бѣ удава за мень*, удави ня, слони ня, махна ня, прѣмахна ня нравствено.

Удáвамь (да **удáмь**), *гл. д.* 1) Давамь, подавамь, вржчвамь; давáть. 2) Давамь, извол явамь, допущамь: давáть, съизволя́ть, позволя́ть, допускáть.

Дружино вѣрна, сговорна,
Сладко да въ е ядене,
Пивко да въ е пиене,
Менѣ ми изнъ удайте
До дона малко да идж. *І*

—**ися**, 1) *гл. възвр.* Оста
правять нѣчто; вдавамся,
ваться, предавáться, под
ивáть. 2) *гл. стр.* Бъвам

И борба сѫ ся борил
Три дни ми дена три
Нито Калина завалѝ
Ни ся Иванче удава.

Удáвникъ, *с. м.* Удавенъ в
утóпленикъ.

Удáвница, *с. ж.* Удавена в
ма; утóпленица.

Удáвѫ, вишь, — вилъ, *гл.*
бямь. —**венъ**, *прич.*

Удáвямь (да **удáвѫ**), *гл. д.*
съ потопяване въ водж
Стискамь нѣкого за гръ
нѣчто въ уста-та нѣкому
дъшня, та да умре; удуш
удáвлявать, удушáть. 3)
да заглъхне; задавямь; за
1) *гл. възвр.* Умирявамся
въ водж; утонáть, утон
да не ся удавишь, че
2) Удушвамся, задушвамс
удушáться. 3) *гл. стр.*
—*Да е кабилъ у еднѫ*
го удавять. Да може, у
нѫ лѣжищ водж. Кого
сять, той ся не удав
удави, щешь ли ся удави
вася въ еднѫ лѣжищ в

Удáвяньѥ, *с. ср.* отъ **удá**
вямся.

Удáмь, **удадéшь**, **удáдохъ**, отъ **удáвамь**.

Удáрвамь и **удáрювамь**, **удáрямь**.

Удáрено, като *с. ср.* Бъ
зашúбъ.

Ýдаренъ, —рьнъ и—рент
Който ся удря, залѣга да
ный; прилéжный, усéрд
ный. *Ударна мома пр*
Ударно говядо гладно н

Ударъ, *с. м.* Едно удрянье, **удáръ**. *Гладно магаря*
ры. Мый магаря, да т
дары. Ударъ удара, р

Удáрѫ, ишь,—рилъ, *гл.*
рямь и **ýдрямь**. —**рен**
Ходи като ударенъ въ г

Удáрямь (**удáрвамь**, да у
ýдрямь.

Удáрение, *с. ср.* отъ **удáрямь**. Удряне.

Удвоя́ж, **и́шь**,—**воя́лъ**, *гл. свр.* отъ **удвоя́вамь**. —**военъ**, *прич. стр.*

Удвоя́вамь (да **удвоя́ж**), *гл. д.* Направямь нѣчто двойно, два пати по-голѣмо; **удва́ивать**, **удво́ивать**, **удвоя́ть**. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь двоенъ, бъвамь удвоенъ; **удва́иваться**.

Удвоя́ване, *с. ср.* отъ **удвоя́вамь** и **удвоя́вамся**.

Удже, *нар.* Повяче, колкото—толкова. *Удже ходж, удже ми ся ходи.*

Удж(ю)ркамь, *гл. свр.* отъ **удж(ю)рквамь**. Да сджюркамь. —**канъ**, *прич. стр.*

Удж(ю)рквамь и **удж(ю)ркувамь** (да **удж(ю)ркамь**), *гл. д.* Съ джюркане разбърквамь нѣчто; сджюрквамь, разджюрквамь. —**ися**, *гл. стр.* Бъвамь удженркванъ; сджюркванся, раздженркванся.

Удж(ю)рквáне и **удж(ю)ркувáне**, *с. ср.* отъ **удж(ю)рквамь**.

Удивя́ж, **и́шь**,—**ви́лъ**, *гл. свр.* отъ **удивя́вамь**. —**вéнъ**, *прич. стр.*

Удивя́вамь (да **удивя́ж**), *гл. д.* Направямь да ся диви, да ся възчюди; въздивявамь, очюдвамь, почюдвамь, учюдвамь, занайвамь; **удивля́ть**, **изумля́ть**. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Въздивявамся, подивявамся, възчюдвамся, очюдвамся, почудвамся, учюдвамся, занайвамся, смайвамся, възвивамся, озвѣрявамся; **удивля́ться**, **изумля́ться**, приходи́ть въ недоумѣніе. 2) *гл. стр.* Бъвамь удивенъ.

Удивя́ване, *с. ср.* отъ **удивя́вамь** и **удивя́вамся**.

У́дина, *с. ср.* Дебело месо отъ клькъ-тъ; **лудина**, **крѣхчина**, **крѣхтина**; **любови́на**. *Отпрьвень трѣбваше джигерь-тъ да му изядешь, послѣ удиче-то, а пькъ най-послѣ коскь-тъ.*

Удя́плювамь (да **удя́плъж**), *гл. д.* Свивамь, сгъвамь на дяплъ; сдяплювамь, впрягамь, спрягамь; **скла́дывать**, **сгиба́ть**, **плои́ть**. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь на дяплъ, хващамь дяплъ; бъвамь удяпленъ; сдяплювамся, впрягамся, спрягамся; **скла́дываться**, **сгиба́ться**, **плои́ться**.

Удя́плюване, *с. ср.* отъ **удя́плювамь** и **удя́плювамся**.

Удя́плъж, **ишь**,—**лилъ**, *гл. свр.* отъ **удя́плювамь**. —**ленъ**, *прич. стр.* *Укрьпена баба, удяплена, отнидѣ ржѣ нѣма?* Гат. — Зелка.

Удя́рямь, *гл. д.* Удрямь.

Удя́рка, *с. ж.* Обвивка-та на пашкулъ; кошюля, мрѣжа.

***Удя́свамь** и **удя́сувамь** (да **удя́шъж**), *гл. ср.* Уйдисвамь.

Удобря́ж, **и́шь**,—**ря́лъ**, *гл. свр.* отъ **удобря́вамь**. —**ре́нъ**, *прич. стр.*

Удобря́вамь (да **удобря́ж**), *гл. д.* 1) Намирамь нѣчто, че е добрѣ; съглашавамся за нѣчто, че е добрѣ. *Той не удобрилъ изпратенъ-тъ стожъ. Азъ не удобрявамъ тъва работы.* 2) Скаранъ помирявамъ; одоброволявамъ, одобрявамъ, придобрявамъ, сдобрявамъ, прѣговарямъ, сговарямъ, прѣдумвамъ, потъкмявамъ, баращисвамъ; **мири́ть**, **помира́ть**, **утиша́ть**, **угова́ривать**. —**ися**, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирявамся, одоброволявамся, одобрявамся и проч.; **мири́ться**, **помира́ться**. 2) *гл. стр.* Бъвамь удобренъ.

Удобря́ване, *с. ср.* отъ **удобря́вамь** и **удобря́вамся**.

Удови́ца, *с. ж.* Вдовица, навдовица; **вдова́**, **вдо́вая**. *Ете имало една удовица жена, па она си имала двѣ мяжскы дѣчица.*

Удовѣ́вамь (да **удовѣ́ж**), *гл. ср.* Оставамь удовець и удовица; овдовѣ́вамь; **вдовѣ́ть**. *Она удовѣла и останяла удовица.*

Удовѣ́ване, *с. ср.* отъ **удовѣ́вамь**. Овдовѣване.

Удовѣ́ж, **ешь**,—**вѣлъ**, *гл. свр.* отъ **удовѣ́вамь**. Да овдовѣ́ж.

У́долний, —**льнь** и —**лень**, **лня**, **лне**, *пр.* Что не е ни равный, ни отвѣстный, а гляда надолу; **нанадолний**, **полягатый**; **наклóнный**. *Рѣка-та тече на удолне мѣсто.* — *Угорне и удолне*, и добро и зло.

Удóлнина, *с. ж.* и

Удóлнище, *с. ср.* Удолне мѣсто; нанадолнище, продолина, навално, низбрьдно, низбрьдце, сбрьдно, стрьмнина, поднога; **покатое мѣсто**, **наклóнъ**, **откло́нъ**, **спускъ**.

Удóлу и **удóлѣ**, *нар.* По посока надолу; нанадолу; **винзъ**.

Удомя́ж, **и́шь**,—**ми́лъ**, *гл. свр.* отъ **удомя́вамь**. —**мéнъ**, *прич. стр.*

Удомя́вамь (да **удомя́ж**), *гл. д.* Женя, мажя, задомявамь, одомявамь; **жени́ть**, **выдавать за́ мужъ**. *Удомихмы сына си, оженихмы го; жени́ли сы́на. Удомихмы дъщерь, омажихмы ѫ; вы́дали дочь за́ мужъ. Кукъ-тъ да си урядж и дъцата да си удомѫ. Вси-ты три азъ да гы глядамь и азъ да гы удомѫ.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Оженявамся, омажявамся, задомявамся, одомявамся; **жени́ться**, **выходи́ть за́ мужъ**. 2) Стъкмявамъ си къща, покъщнина, домъ; задомявамся, одомявамся; **обзаводи́ться до́момъ**. 3) *гл. стр.* Бъвамь удоменъ; задомявамся, одомявамся.

Удомя́ване, *с. ср.* отъ **удомя́вамь** и **удомя́вамся**.

Удоскóрось, *нар.* Одѣвѣ, прѣди малко; недавнó, дáвича.

Удоскóрошний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Одѣвѣшний.

Удражи́вамь (да удражи́ѫ), *гл. ср.* Ставамь драгъ; вдражнвамся, додражнвамь, подражнвамь, ревнúся, аресвамь, умилѣвамь; нрáвиться, становúться мúлымъ.

Мень е мома удражнала,
Удражнала, умилѣла. *Пѣс.*

Удражи́ване, *с. ср.* отъ **удражи́вамь.** Вдражнване.

Удражи́ѫ, ешь,—жúлъ, *гл. свр.* отъ **удражи́вамь.** Да ся вдражѫ.

Удрáмвамся и удрáмлямся (да ся удрáмѫ), *гл. об.* Казвася за умрѣлъ, за убитъ, кога ся вдрьви, кога патаса. *Отиде стоянъ, да види Петканж закланж; сва и́ снага ся удрамила, клято срьдце играе, не ся удрамва.*

Удрáмване и удрáмляне, *с. ср.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáмѫ (да ся), **ѝшь,—мился,** *гл. свр.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáскамь, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удращѫ. **—сканъ, —скана, —скано,** *прич. стр.*

Удрáскано, като *с. ср.* Бѣлѣгъ отъ драскане; драска, драскотина, драскулъ; царáпина, оцарáпка.

Удрáсквамь и удрáскувамь (да удрáскамь и да удрáщѫ), *гл. д.* Направямь на нѣчто драска, драскотины; оцарáпвамь, оцарáпывамь. **—ся,** 1) *гл. възвр.* Удрасквамь себя-си; оцарáпвамь се. 2) *гл. стр.* Бѣвамь удрасканъ.

Удрáскване и удрáскуване, *с. ср.* отъ **удрáсквамь.**

Удрáщѫ, ешь, удрáскахъ, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удраскамь.

Удренъ, им. соб. мужско.

Удренъ, ѣна, ѣно, *прич. стр.* отъ **ýдрѣжь.** Ударенъ.

Удрьви́ѫ (да ся), **ѝшь,—ви́лся,** *гл. свр.* отъ **удрьвúвамся.** Да ся вдрьвѫ, да ся удубѫ. **—ве́нъ, —ве́на, —ве́но,** *прич. стр.* Вдрьвенъ, удубенъ.

Удрьвúвамся (да ся удрьви́ѫ), *гл. възвр.* Ставамь като дрво, та не могѫ да ся поклатѫ; вдрьвнвамся, удубнвамся, уемамся, вцѣпвамся; деревянéть, костенéть, коченéть, леденéть, столбенéть, млéть, стать въ пень.

Бронли го тъмно три дни,
Тъмно три дни и пладнинѫ:
Очи имъ ся углидалъ,
Уста имъ ся разкривилъ,
Нозѣ имъ ся удрьвилъ. *Пѣс.*

Удрьвúване, *с. ср.* отъ **удрьвúвамся.** Вдрьвнване.

Удрьжи́ѫ, ѝшь, — жúлъ, *гл. свр.* отъ **удрѣ́жнамь.—жúлъ, —жúла, —жúло,** *прич. стр.*

Удрѣ́жнамь (да удрьжѫ), *гл. д.* 1) Не оставамь нѣкого да направи нѣчто; въздрьжнамь, задрьжнамь, сдрьжнамь, възпирамь, запирамь, забтисвамь, узабтнавамь; удéрживать, задéрживать, сдéрживать, воздéрживать, останáвливать. *Едвамь удрьжа коня.* 2) Възпирамь, подпирамь, задрьжнамь, подрьжнамь; удéрживать, поддéрживать. *Да не бяхъ го удрьжналъ, щяше да падне.* 3) Издрьжнамь, изтрайвамь, утрайвамь, утрьпѣвамь, изкайратнавамь; выдéрживать, сдéрживать, надéржáть. *Тяжко, изпустѫ го, не можа да го удрьжи.* 4) Не давамь колкото трѣбва; задрьжнамь, запирамь, опирамь, спирамь, отбивамь; задéрживать, удéрживать. *Удрьжа ми отъ заплатѫ-тѫ.* 5) Задрьжнамь, завртамь, запазвамь, скътвамь, спéстнавамь; сберегáть, сохранáть. *Не може да удрьжи пятъ пары за лошь день.* 6) Изплъвамь, устоявамь, направямь, каквото сьмь казалъ; сдéрживать. *Не си удрьжа думѫ-тѫ,* не направи, каквото ся бяше обрекълъ. **—ся,** 1) *гл. възвр.* Пазѫ ся да не направѫ нѣчто; въздрьжнамся, задрьжнамся, сдрьжнамся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь, стрьпѣвамся, утрьпѣвамь; удéрживаться, воздéрживаться, останáвливаться, ограничúваться, покрѣпúться. 2) *гл. стр.* Бѣвамь удрьжанъ. *Не ся удрьжа за опашкѫ-тѫ, като си му пустнѫлъ гривѫ-тѫ.* **—Удрьжа мя,** *гл. безл. Не мя удрьжа,* не могѫ да ся удрьжа, не стрьпна мя, не ся стрьпѣвамь, не мя сдрьжа, не мя хвата сѣдка, не могѫ да ся спра, нидѣ не мя зема.

Удрѣ́жнане, *с. ср.* отъ **удрѣ́жнамь** и **удрѣ́жнамся.**

Удрѣ́памь (да ся), *гл. свр.* отъ **удрѣ́пвамся. —пáнъ, —пáна, —пáно,** *прич. стр.*

Удрѣ́пвамся и удрѣ́пувамся (да ся удрѣ́памь), *гл. възвр.* Одрьпвамся, окжсвамь, одрипѣвамь, одрипавѣвамь; обдирáться, обнáшнваться, обúться. *Удрьпался като хаболкарский конь.*

Удрѣ́мвамь и удрѣ́мувамь (да удрѣ́мѫ), *гл. д.* Заспивамь излека; задрѣмвамь; воздремáть, вздремнýть.

Майка Нáницѫ плетяше,
Дрѣмка удрѣма Нáницѫ,
Па и полѣгнѫ на скутъ,
И той часъ ся събуди. *Пѣс.*

Удрѣ́мване и удрѣ́муване, *с. ср.* отъ **удрѣ́мвамь.**

Удрѣмѫ, ешь,—малъ, *гл. свр.* отъ **удрѣмвамь**. Да задрѣмѫ.

Ýдрѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **ýдрямь**. Да ударѫ. —**ренъ**ый, *прич. стр.* Удареный.

Удря́хвамь и **удря́хнувамь** (да удря́хнѫ), *гл. ср.* 1) Изгубямь си силы-ты, ставамь немощенъ; изнемогвамь, изнеможвамь, изнеможавамь, изнемощавамь, немощѣѭ, изпадамь, отпадамь, запирамь, капвамь, слабѣѭ, ослабвамь, отслабвамь, чмаѭ; **изнемога́ть, ослабѣва́ть**.

Вси е воиска удряхнѫла,
Удряхнѫла, ухълинѫла,
Вси сѫ главы прѣклониле,
Вси-ты сльзы пароними
Низъ образы до полесы,
На коне-ты до гривы-ты. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Увисвамь, навождамь, поничамь; **поника́ть, потупля́ть**. *Какво си удряхнѫлъ като печенъ прасъ? Удряхнѫлъ очи;* **потупи́лъ** глава́.

Марийка тихомь говори:
Азъ щѫ лице-то почерня,
И очи-ты щѫ удряхнѫ,
И снагѫ-тѫ щѫ поведѫ,
И косѫ-тѫ щѫ отрѣжѫ,
Дано мя Турчинъ не познае. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. възвр.* За нѣчто за ядение и пиене: изгубямь си вкуса, зимамь да ся развалямь; извѣтрѣвамь, спардушвамся, повянвамь; **по́ртиться**.

Удря́хваню и **удря́хнуваню**, *с. ср.* отъ **удря́хвамь**.

Удря́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **удря́хвамь**.

Ýдрямь (да **ýдрѫ**) и **удáрямь** (да **удáрѫ**), *гл. д.* 1) Бия, слагамь ударъ слѣдъ ударъ; удирамь, блъскамь; **ударя́ть, колота́ть, зашиба́ть, ко́кать**. *Удрямь нѣкого какѫ-тѫ*, жегвамь го. *Удра кого дѣ свари.* 2) Блъскамь, цапвамь, лѣпвамь, лупосвамь, плескамь; **ударя́ть**. *Ударилъ му еднѫ плесницѫ. Удри му единъ кютекъ. Удари го о стѣнѫ-тѫ.* 3) Чюкамь, блъскамь, тракамь; **колота́ть**. *Не удрай по софрѫ-тѫ.* 4) Измѣрвамь, погодявамь, погаждамь, угодявамь, улучвамь, унищвамь; **попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать**.

Дѣ го зачю дели Димо,
Помѣри го съ дългѫ пушкѫ,
Удари го съ два кршума,
Съ два кршума теллянъ. *Пѣс.*

Юнакъ лѣжить съ куршумъ удренъ,
Съ куршумъ удренъ въ дѣснѫ рѫкѫ. *Пѣс.*

5) Зимамь, спечялвамь, добъявамь; **зашиба́ть**. *Отъ тѫжѫ работѫ удари много пары;* **онъ мно́го де́негъ зашиби́ть рабо́тою**. *Ударилъ кйораво-то, удрилъ дробкѫ-тѫ, удрямь нѣчто келепиръ*, зимамь го, добъявамь го безъ мѫка, съ малко пари; **поживля́ться**. 6) За болесть: хващамь нѣкого изведнѫжь; скѫкълвамь, сполитамь; **схва́тывать, нагря́нуть**. *Ега го ударилъ лункы-ты!*

Отговаря Троенчя юначя:
Хой тя тебе Сибинке дѣвойке,
Мень мя е ударила чюма-та
На дѣ на три мѣста,
Че не могѫ на конь да ся дръжѫ. *Пѣс.*

Нити мя е дрѣмка нападнѫла,
Нити коню сивѫ гривѫ рѣшѫ,
Црьна мя е чюма ударила,
Та ся така на коня навождамь. *Пѣс.*

7) Ужилвамь, ухапвамь, укѫсвамь, клосамь, клукамь, клъцамь; **уку́сывать, ужа́лить**.

Пущи, Боже, имиѭ троеглавѫ
Да удари Милоша юнака,
Да го удари между дѣ-ты очи. *Пѣс.*

8) Съ бръзинѫ, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; възсучвамся, засучвамся, усучвамся, запрѣтвамся на нѣчто да го свршѫ; тръщамся, слагамся, залагамся, сѣдамь, тяглѫ, дрьпамь, увивамся, усуквамся, упрѣтвамся; **приними́ться за дѣло, налега́ть, нава́ливаться**. *Удари да работи;* **онъ нале́гъ на рабо́ту**. *Ударилъ му едно кадене, единъ шивъ, единъ сѫнъ.* 9) За гръмъ: падамь възъ нѣчто, разтрясвамь; **ударя́ть**. *Гръмъ, шинъ го ударилъ;* **мо́лнія порази́ла его́**. 10) *гл. ср.* За дъждъ, снѣгъ, росѫ: подкачвамь да валѫ, да идѫ, да лѣтѫ, да росѫ; завалѣвамь, залѣтѣвамь; **идти́, гря́нуть**. *Удари единъ силенъ дъждъ, та гы окѫпа. Горящины-ты ударихѫ*, усилихѫся. 11) Съ пръпкание отивамь, налитамь възъ нѣчто; **напада́ть, наноси́ться**. *Ударили възъ непрiятелѫ. Коне-ти ударили възъ стобора.* 12) Упятвамся, тръгвамь бързо прѣзъ нѣчто; прѣкосявамь, прѣпрѣчвамь, крьстосвамь. *За по́-брѣго да стигнѫть удрили прѣко едно поле посѣяно. За да не обикала ударилъ прѣзъ живы-ты.* 13) Докарвамь, дрьзвамь, догонямь, попричвамь, смахвамь; **сма́хивать, нама́хивать, вама́хивать, отзыва́ться**. *Удра на зелено*, бие иде, докарва на зелено. *Удра на горчиво*, като да е горчиво, нагорчява. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Блъскамся, враскамся, чюкамся, шибамся, цапвамся; **ударя́ться, спиба́ться, прираже́ться, колоти́ться, ко́каться, нака́чиваться**. *Удрямся о нѣчто*, брулкамся *Както прыпкала, ударилася о горнища прагъ. Корабь-тъ ся ударилъ о брѣга.* 2) Трудѫся, мѫчѫся, бия́ся, грыжѫся, залѣгамь, радѫ, глядамь, чалѫштисвамь; ста-

Удоскóрось, *нар.* Одѣвѣ, прѣди малко; недавнó, дáвича.

Удоскóрошний, —шьнь и —шень, шна, шне, *пр.* Одѣвѣшний.

Удражи́вамь (да удражи́ѫ), *гл. ср.* Ставамь драгъ; вдражнавамся, додражнавамь, подражнавамь, ревнѫ́ся, аресвамь, умилѣвамь; нрáвиться, становúться мúлымъ.

Мень е мома удражáла,
Удражáла, умилѣла. *Пѣс.*

Удражи́ване, *с. ср.* отъ **удражи́вамь.** Вдражнавяне.

Удражи́ѫ, ешь,—жáлъ, *гл. свр.* отъ **удражи́вамь.** Да ся вдражѫ.

Удрáмвамся и удрáмнамся (да ся удрáмѫ), *гл. об.* Казвася за умрѣлъ, за убитъ, кога ся вдрьви, кога патаса. *Отиде стоянъ, да види Петканѫ закланъ; сва и́ снага ся удрамила, клято срьдце играе, не ся удрамва.*

Удрáмване и удрáмнане, *с. ср.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáмѫ (да ся), ѝшь,—мился, *гл. свр.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáскамь, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удращѫ. —**сканъ, прич. стр.**

Удрáскано, като *с. ср.* Бѣлѣгъ отъ драскане; драска, драскотина, драскулъ; царáпина, оцарáпка.

Удрáсквамь и удрáскувамь (да удрáскамь и да удрáщѫ), *гл. д.* Направямъ на нѣчто драскѫ, драскотинъ; оцарáпвамь, оцарáпывать. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Удрасквамъ себя-си; оцарáпвамся. 2) *гл. стр.* Бивамъ удрасканъ.

Удрáскване и удрáскуване, *с. ср.* отъ **удрáсквамь.**

Удрáщѫ, ешь, удрáскахъ, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удраскамъ.

Удренъ, им. соб. мужско.

Удренъ, ъ, на, но, *прич. стр.* отъ **у́дрѫ.** Ударенъ.

Удрьви́ѫ (да ся), ѝшь,—ви́лся, *гл. свр.* отъ **удрьви́вамся.** Да ся вдрьвѫ, да ся удубѫ. —**вéнъ, прич. стр.** Вдрьвенъ, удубенъ.

Удрьви́вамся (да ся удрьви́ѫ), *гл. възвр.* Ставамъ като дрво, та не могѫ да ся поклатѫ; вдрьвнавамся, удубнавамся, уемамся, вцѣпвамся; деревнѣ́ть, костенѣ́ть, коченѣ́ть, леденѣ́ть, столбенѣ́ть, млѣ́ть, стать въ пень.

Бронли го тъкмо три дни,
Тъкмо три дни и пладнинѫ:
Очи нмъ ся углидалъ,
Уста нмъ ся разкривилъ,
Нозѣ нмъ ся удрьвилъ. *Пѣс.*

Удрьвя́ване, *с. ср.* отъ **удрьвя́вамся.** Вдрьвнаване.

Удрьжѫ́, ѝшь, — жáлъ, *гл. свр.* отъ **удрѣ́жамь.**—**жáнъ, прич. стр.**

Удрѣ́жамь (да удрьжѫ́), *гл. д.* 1) Не оставамъ нѣкого да направи нѣчто; въздрьжамь, задрьжамь, сдрьжамь, възпирамъ, запирамъ, забтисвамъ, узабтнавамъ; удéрживать, вадéрживать, сдéрживать, воздéрживать, останáвливать. *Едвамъ удрьжа коня.* 2) Възпирамъ, подпирамъ, задрьжамь, подрьжамь; удéрживать, поддéрживать. *Да не бяхъ го удрьжалъ, щяше да падне.* 3) Издрьжамь, изтрайвамъ, утрайвамъ, утрѣпѣвамъ, изкайратявамъ; выдéрживать, сдéрживать, надéржать. *Тяжко, изпустя го, не можа да го удрьжи.* 4) Не давамъ колкото трѣбва; задрьжамь, запирамъ, опирамъ, спирамъ, отбивамъ; вадéрживать, удéрживать. *Удрьжа ми отъ заплатя-тя.* 5) Задрьжамъ, завртамъ, запазвамъ, скътвамъ, спéстявамъ; сберегáть, сохранáть. *Не може да удрьжи пять пары за лошь день.* 6) Изплъвамъ, устоявамъ, направямъ, каквото съмъ казалъ; сдéрживать. *Не си удрьжа думя-тя,* не направи, каквото ся бяше обрекълъ. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Пазя ся да не направя нѣчто; въздрьжамся, задрьжамся, сдрьжамся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамъ, стрѣпѣвамся, утрѣпѣвамъ; удéрживаться, воздéрживаться, останáливаться, ограничúваться, покрѣпúться. 2) *гл. стр.* Бивамъ удрьжанъ. *Не ся удрьжа за опашя-тя, като си му пустнѫлъ гривя-тя.* —**Удрьжа мя,** *гл. безл. Не мя удрьжа,* не могѫ да ся удрьжа, не стрѣпя мя, не ся стрѣпѣвамъ, не мя сдрьжа, не мя хвата сѣдка, не могѫ да ся спра, нидѣ не мя зема.

Удрѣ́жане, *с. ср* отъ **удрѣ́жамь и удрѣ́жамся.**

Удрѣ́памь (да ся), *гл. свр.* отъ **удрѣ́пвамся.** —**панъ, прич. стр.**

Удрѣ́пвамся и удрѣ́пувамся (да ся удрѣ́памъ), *гл. възвр.* Одрѣпвамся, окáсквамъ, одрипѣвамъ, одрипавѣвамъ; обдирáться, обнáпиваться, обúться. *Удрпалсѧ като каболкарскúй конь.*

Удрѣ́мвамь и удрѣ́мувамь (да удрѣ́мѫ), *гл. д.* Заспивамъ излека; задрѣмвамъ; вздремáть, вздремнýть.

Майка Йáницѫ плетяше,
Дрѣмка удрѣма Йáницѫ,
Па и полѣгнѫ на скутъ,
И той чясъ ся събуди. *Пѣс.*

Удрѣ́мване и удрѣ́муване, *с. ср.* отъ **удрѣ́мвамъ.**

Удрѣмѫ, ешь,—малъ, *гл. свр.* отъ **удрѣмвамь**. Да задрѣмѫ.

У́дрѣмѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **у́дрямь**. Да ударѣмѫ. —**ренъ**ый, *прич. стр.* Ударенъый.

Удря́хвамь и **удря́хнувамь** (да удря́хнѫ), *гл. ср.* 1) Изгубямь си силъ-тъ, ставамь немощенъ; изнемогвамь, изнеможвамь, изнеможавамь, изнемощавамь, немощаѣмь, изпадамь, отпадамь, запирамь, капвамь, слабѣѣмь, ослабвамь, отслабвамь, чмаѣмь; **изнемога́ть, ослабѣва́ть.**

Вспа е войска удрихнѫла,
Удрихнѫла, ухълнѫла,
Вси сѫ главъ прѣклонили,
Вси-тъ сълзъ паронили
Низъ образъ до поясъ,
На коне-тъ до гривъ-тъ. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Увисвамь, навождамь, поничамь; **поника́ть, потупля́ть.** *Какво си удряхнѫлъ като печенъ прасъ? Удряхнѫлъ очи;* **потупи́лъ** глава́.

Марийка тихомь говори:
Азъ щѫ лице-то почерня,
И очи-тъ щѫ удряхнѫ,
И снагѫ-тѫ щѫ поведѫ,
И косѫ-тѫ щѫ отрѣжѫ,
Дано мя Турчинъ не познае. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. възвр.* За нѣчто за ядене и пиене: изгубямь си вкуса, запамь да ся развалямь; извѣтрѣвамь, спардушвамся, поваявамь; **по́ртиться.**

Удря́хване и **удря́хнуване**, *с. ср.* отъ **удря́хвамь.**

Удря́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **удря́хвамь.**

У́дрямь (да у́дрѫ) и **уда́рямь** (да уда́рѫ), *гл. д.* 1) Бия, слагамь ударъ слѣдъ ударъ; удирамь, бльскамь; **ударя́ть, колоти́ть, зашиба́ть, ко́кать.** *Удрямь нѣкого какѫ-тѫ*, жегвамь го. *Удря кого дѣ свари.* 2) Бльскамь, цапвамь, лѣпвамь, лупосвамь, плескамь; **ударя́ть.** *Ударилъ му еднѫ плесницѫ. Удри му единъ кютекъ. Удари го о стѣнѫ-тѫ.* 3) Чюкамь, бльскамь, тракамь; **колоти́ть.** *Не удрай по софрѫ-тѫ.* 4) Измѣрвамь, погоднавамь, погаждамь, угодняѣмь, улучвамь, унишвамь; **попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать.**

Дѣ го зачю дели Димо,
Помѣри го съ дългѫ пушкѫ,
Удари го съ два крошума,
Съ два крошума теллянъ. *Пѣс.*

Юнакъ лѣжитъ съ куршумъ удренъ,
Съ куршумъ удренъ въ дѣснѫ рѫкѫ. *Пѣс.*

5) Зимамь, спечнавамь, добывамь; **зашиба́ть.** *Отъ тѫжѫ работѫ удари много пары;* **оно́ мно́го де́негъ заши́бъ рабо́тою.** *Ударилъ кйораво-то, удрилъ дробкѫ-тѫ, удрямь нѣчто келепиръ*, зимамь го, добывамь го безъ мѫкѫ, съ малко пары; **поживля́ться.** 6) За болесть: хващамь нѣкого изведнѫжъ; **скакъвамь, сполитамь; схва́тывать, нагря́нуть.** *Ега го ударилъ лункъ-тъ!*

Отговаря Троенчя юначя:
Хой ти тебе Сибинке дѣвойке,
Мень мя е ударила чюма-та
На дѣ на три мѣста,
Че не могѫ на конь да ся дръжѫ. *Пѣс.*

Нити мя е дрѣмка нападнѫла,
Нити коню свнѫ гривѫ рѣшѫ,
Црьна мя е чюма ударила,
Та ся така на коня навождамь. *Пѣс.*

7) Ужилвамь, ухапвамь, укѫсвамь, клосамь, клукамь, клъцамь; **уку́сывать, ужа́лить.**

Пущи, Боже, змнѫ троеглавѫ
Да удари Милоша юнака,
Да го удари между дѣ-тъ очи. *Пѣс.*

8) Съ бръзинѫ, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; възсучвамся, засучвамся, усучвамся, запрѣтвамся на нѣчто да го свршѫ; тръщамся, слагамся, залагамся, сѣдамь, тяглѫ, дръпамь, увивамся, усуквамся, упрѣтвамся; **приниманся за дѣло, налега́ть, нава́ливаться.** *Удари да работи;* **онъ нале́гъ на рабо́ту.** *Ударилъ му едно ядене, единъ шивъ, единъ сънъ.* 9) За гръмъ: падамь възъ нѣчто, разтрясвамь; **ударя́ть.** *Гръмъ, шипъ го ударилъ;* **мо́лнія порази́ла его́.** 10) *гл. ср.* За дъждъ, снѣгъ, росѫ: подкачвамь да валѫ, да идѫ, да лѣтѫ, да росѫ; **завалѣвамь, залѣтѣвамь; идти́, гря́нуть.** *Удари единъ силенъ дъждъ, та гы окъпа. Горящины-тъ ударихѫ*, усилихѫся. 11) Съ пръпкание отивамь, налитамь възъ нѣчто; **напада́ть, наноси́ться.** *Ударили възъ непрнятеля. Коне-ти ударили възъ стобора.* 12) Упятвамся, тръгвамь бързо прѣзъ нѣчто; прѣкосявамь, прѣпрѣчвамь, крьстосвамь. *За по́-бръго да стигнѫть удрили прѣко едно поле посѣяно. За да не обыкала ударилъ прѣзъ нивы-тъ.* 13) Докарвамь, дрьзвамь, догонямь, попричвамь, смахвамь; **сма́хивать, нама́хивать, вама́хивать, отыва́ться.** *Удря на зелено*, бие иде, докарва на зелено. *Удря на горчиво*, като да е горчиво, нагорчява. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Бльскамся, враскамся, чюкамся, шибамся, цапвамся; **ударя́ться, спиба́ться, прираżáться, колоти́ться, ко́каться, нака́чиваться.** *Удрямся о нѣчто*, брулкамся *Както прыпкала, ударилася о горниа прагъ. Корабъ-тъ ся ударилъ о брѣга.* 2) Трудяся, мѫчѫся, бияся, грыжѫся, залѣгамь, радѫ, глядамь, чалѫштисвамь; ста-

ра́ться, хлопота́ть, пе́чься, пещи́ся. *Ударился пари да печали.* 3) Отпущанся на нѣчто, ставань терѧкия, вдавася; удара́ться, вдава́ться, предава́ться, пристраща́ться. *Ударился на чапкънлъкъ.* 4) *гл. вз.* Врѣгамъся единъ възъ другъ да ся биенъ; вступа́ть въ бой. *Дѣ ты войскы ся срѣщнѧлы въ долинѫ-тѫ и ся ударилы.* 5) *гл. стр.* Бѣвань ударенъ. — *Удрѧнь белгия, конець.* чрьтаѫ чрьты съ боѫ; отбива́ть ни́тною, отщѣлинвать. — *Удрѧнь си главѫ-тѫ*, ходѫ по много мѣста, прѣтръвань чюждъ-ты праговъ, влѣкася, въ нѣкакви нуждѫ ходѫ при едного, при другаго да ся нолѫ за нѣчто; прибѣга́ть съ про́сьбою, мета́ться. — *Удрѧнь дамгѫ*, дамгосвань; нажига́ть клейно́, клейни́ть, таври́ть. *Удрѧнь печатѫ*, запечатвань, подпечатвань. — *Удрѧнь на бѣгъ*, побѣгвань, хуквань, тръщань да бѣгань; обраща́ться въ бѣгство. — *Удрѧнь го на глухо*, правѫ ужь какъ не слушнань, не чюѫ, глухувань, втълѣвася, правѫ си, струвань си углушкъ; дѣлаю видъ что не слы́шу, притвора́ться глухи́мъ. — *Удрѧнь на дѣлъ*, раздѣлѣнь, подѣлѣнь; раздѣла́ть.

Па ся пойдохмъ у прьквы,
Удрихмъ на дѣлъ гробища,
Та раздѣлихмъ гробища
Кому по два, кому по три. *Пѣс.*

— *Удрѧнь назадъ*, рътань назадъ, убрькася, тръгань злѣ, не отивань вяче добрѣ. *Работа-та удари назадъ.* — *Удари го на пиянство*, зелъ да пие, пропися; пусти́ся пить, началъ испива́ть. — *Удрѧ го на полудицѫ*, хваща го полудица, лудость, лудува понѣкога. — *Рыба-та удара на ѣдицѫ*, налита на стрьвь-тѫ, та ся хваща; ры́ба охо́тно клю́ еть. *Кога да вали малце роса, рыба-та играе у Вардарѫ и повеке удара на ѣдицѫ.* — *Удрѧнь въ мѧкѫ*, турнань на нѧкѫ; мѧчы; подверга́ть ни́ткѣ.

Богъ да бие врьли Турци!
Те врьлихѫ въ теменъ жандань,
Те удрихѫ судѫ нѧкѫ:
Съ тинькъ тумругъ ка ноѣ-то,
Дребенъ синджиръ на грѣло-то,
Белезия на рѧцѣ-то! *Пѣс.*

— *Удрѧнь въ пайванть*, турнань пайвантъ, спьвань; спу́тывать.

Море лудо, кутро младо,
Ке те уна ја научы:
Удри кони во пайванты,
А мыгы-ты во желѣза,
А жрты-ты во рѧкие,
Та дойди ми на вечерѫ,
Да ся обе повпаемы. *Пѣс.*

— *Удрѧнь темелъ*, турна новѫ на нѣчто; полага́ть, к *Удри темелъ, сугради м Удрѧнь чадѫръ*, разпьвань, вань, курдисвань чадѫръ, би́ть нала́тку.

Попаднѫлъ ми Капланъ па
Низъ Цибрина ра·но поле.
И ми удрилъ два чадѫра
Единъ зеленъ, другый пры

— *Замѣрилъ въ главѫ-тѫ крака-та*, не изѣзло, как сполучилъ: мѣтилъ въ соко́. воро́ну. — *Видишь ли, дѣ пору-тѫ?* на кадѣ му сочи какво мысли? — *Ударила о камыкъ*, тръгнало му зл ударила назадъ. — *Удра бѣгать мышкы-ты*, несмыс *Хвани едного за крака-т другого по главѫ-тѫ. Ед ударять, кавать: били г чя въ главѫ-тѫ, и мома Да врьлишь камыкъ на к даришь момѫ. Дѣ го уд пукнѫ! Дѣто Господь би ти удри съ камыне. Удар прагъ, та погляднѫлъ дол е ударилъ, не го е утрепал па баба удари, лѣка нѣм то мри, ва криво-то удр мыѫ-тѫ по главѫ-тѫ. По г дай, по грьба удрай. М тѫ, удри въ паткѫ-тѫ. К магаря-то магорѣ, удри го рай чайца на масло. Уд да ся сѣща кобыла-та. Д вала, да ся сѣща грьбь-т да му свѣтнѫть очи-ты. нѫлъ, та ударилъ заякъ, а нѫлъ, та го хванѫлъ. У просо-то. Ударя изъ него то изъ мѣшинѫ.*

Удрѧнье, *с. ср.* отъ **удрѧнь** *Съ едно удрѧнье гвоздѣй Господарство съ даванье, удрѧнье.*

Удубѫ́к (да ся), ѫшь,—би́лся, **удубя́вася**. —бе́нъый, *п*

Удубя́вася (да ся удуби Стоѫ като дѫбъ; удрьвявася стать въ пень. *Что си ся*

Удубя́ване, *с. ср.* отъ **удр** дрьвявање.

Удýмань, *гл. сер.* отъ **удý** нъый, *прич. стр.*

Удýмвань и удýмувань (да *д.* 1) Приказвань за нѣкого

той не е при насъ; одумвамъ, прѣдумвамъ, кора, прѣкарвамъ, прѣкарвавамъ, укорявамъ, осмѣдамъ, осмивамъ, бѣдя, худя, хулѧ, мѣшамъ; порицáть, хулáть, браня́ть, цыганить, судáчить, пересудáчивать, пересýживать, переговáрявать. *Ако человѣкъ си гляда ржѫ́т-ты, нѣкой го удумва.* 2) Нагласявамся съ нѣкого за нѣчто; удумвамся, сдумвамся, надумвамся, додумвамся, споварямся, наговарямся, нахоратувамся, спитвамся, съгласявамся, съвѣтувамся; сговáрюватьсѧ, услóвлюватьсѧ. *Думя удумахмы, удумахмы си*, сговорихмъся, наговорихмъся, съгласихмъся. 3) Съ думы накарвамъ нѣкого да направи нѣчто; прѣдумвамъ, прѣговарямъ, прѣклонявамъ, кандардисвамъ; убѣждáть, угováрювать. *Да му удумамы можѧ.* —мся, 1) *гл. възв.* Удумвамъ въ 2-то знаменов. 2) *гл. стр.* Бъвамъ удуманъ.

Запроси Юрушъ Янинкя,
Запроси ѧ, утъкми ѧ,
И за сватбѫ удумахѧ,
Сега недѣлѧ до другѫ,
До другѫ сватбѫ да правятъ. *Пѣс.*

Хей хвала ти, непознанъ юначе,
Какѫ думѫ точитъ удумахмъ,
Отн, Марко, на думѫ не стоя? *Пѣс.*

Удýиване и **удýмуване**, *с. ср.* отъ **удýвамъ**.

Удýмникъ, *с. м.* 1) Който удумва, кори нѣкого; одумникъ, прѣдумникъ; переговóрщикъ, пересýдчикъ. 2) Който е пратенъ да иска момѫ за нѣкого; прѣдумникъ, просанитъ, просець, просетникъ; сватъ. *Ныя тя повыкахмы за удумникъ, да удумашь на нашина ергенъ онѧ момѫ.*

Удýмница, *с. ж.* 1) Която удумва, кори нѣкого; одумница, прѣдумница; переговóрщица, пересýдчица. 2) Която е пратена да иска момѫ за нѣкого; прѣдумница, женилна, женихла, одумница; сваха. *Ращать удумници да искать момѧ-тѧ за тоя ергенъ.*

Удýшвамъ и **удýшамъ** (да удýшѫ), *гл. д.* 1) Упорявамъ нѣкого съ затъкане уста-та и носа му да не може да дъпне; задушвамъ; удушáть, задушáть. 2) Съ душене, съ мирисане познавамъ дѣ има нѣчто; надушвамъ, подушвамъ, помирисвамъ; обонáть, обнюхивать. —мся, *гл. възв.* и *стр.* Задушвамся, бъвамъ удушенъ; удушáться, задушáться.

Удýшване и **удýшване**, *с. ср.* отъ **удýшвамъ**.

Удýшѫ, шишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **удýшвамъ**. —шенъ, *прич. стр.*

Удъ, ýдове, *с. м.* Члѣнъ на тѣло-то, като рѫка, кракъ; удъ.

Удѣвквамъ и **удѣвкувамъ** (да удѣвчѫ), *гл. д.* Сдъвквамъ нѣчто ситно, добрѣ; угващвамъ; пережѣвывать.

Удѣвкване и **удѣвкуване**, *с. ср.* отъ **удѣвквамъ**.

Удѣвчѫ, ешь,—вкáлъ, *гл. свр.* отъ **удѣвквамъ**. —вканъ, *прич. стр.*

Удѣвамъ (да удѣнѫ), *гл. д.* Прокарвамъ, провирамъ нѣчто прѣзъ друго тѣсно; вдѣвамъ; вдѣвáть, продѣвáть, вдѣргивать. *Удѣвамъ конецъ у иглѧ-тѧ.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Вдѣвамся; вдѣвáться, продѣвáться, вдѣргиваться.

Удѣване, *с. ср.* отъ **удѣвамъ**. Вдѣване, провиране.

Удѣнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **удѣвамъ**. —нѫтъ, *прич. стр.*

Удѫ, нишь,—дилъ, *гл. д.* вмѣсто **худѫ**, кора, хулѧ, бѣдя.

Уединѣ, *нар.* *На уединѣ*, насамѣ, отдѣлно; наединѣ, особо, особенно. *Слива-та е на уединѣ.*

Уединѣѫ, ишь,—нѣлъ, *гл. свр.* отъ **уединявамъ**. —нѣнъ, *прич. стр.*

Уединявамъ (да уединѣѫ), *гл. д.* Турямъ нѣкого, нѣчто на уединѣ, отдѣлно, насамѣ; уединять. —мся, 1) *гл. възвр.* Отдѣлямся нѣйдѣ на уединѣ да сьмъ самъ; уединяться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ уединенъ.

Уединявáване, *с. ср.* отъ **уединявáвамъ**.

Уéнамъ и **уйнамъ** (да уéнѫ и да уéнѫ), *гл. д.* 1) Зинамъ уенъ. *Бре водяничарче, вачто ми си толко уемняль мливцето? Който водянчарь ума повячe, отколко му е опрѣдѣлило село-то, кога умре, ще иде право въ пъкла и щѧть му наврѣть на шиѧ-тѧ водяниченъ камень.* 2) Смучѫ, тягнѫ, пия, помамя. *Лажна-та не е още уяла соль-тѧ.* 3) Направямъ нѣчто да стане като дрво, да ся удрьви, да ся вцѣли; вдрьвявамъ, вцѣпвамъ, вкокалявамъ, вковавамъ; приводя́ть въ оцѣпенѣніе, костенѣть. *Самодивы-ты му уяли крака, та изсъхняль.* —мся, *гл. възвр.* Хващамъ ми ся, схващамъ ми ся снага-та, нѣкой удъ, та не могѫ да мрьдамъ; вдрьвявамся, удрьвявамся, вцѣпвамся, вцѣлявамся, вковавамся; оцѣменѣвáть, окостенѣвáть, коченѣть, столбенѣть. *Уяла ми ся е ржка-та*, хванѫла ми ся е, та не работи.

Уéнаню и **уйнаню**, *с. ср.* отъ **уéнамъ** и **уéнамся**.

Уéнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **уéнамъ**. Да уенѫ.

Уенъ, *с. м.* 1) Чтото зима водянчарь отъ

ра́ться, хлопота́ть, бе́чься, вещи́ся. *Ударился пары да печали.* 3) Отпущамся на нѣчто, ставамь терашия, вдавамся; ударя́ться, вдава́ться, предава́ться, пристраща́ться. *Ударился на чапкжняжкъ.* 4) *гл. вз.* Врьгамъися единъ възъ другъ да ся биемъ; вступа́ть въ бой. *Дѣ тыи воискы ся срѣщнжлы въ долинж-тж и ся ударилы.* 5) *гл. стр.* Бъвамь ударенъ. — *Удрнамь белгиж, конецъ,* чрьтам чрьты съ боя; отбива́ть на́ткою, отщѣлкивать. — *Удрнамь си главж-тж,* ходя по много мѣста, прѣтръгвамь чюждъı-тъı праговъı, влѣкася, въ нѣкаквж нужди ходя при едного, при другаго да ся моля за нѣчто; прибѣга́ть съ про́сьбою, нета́ться. — *Удрнамь дамгя,* дамгосвамь; нажига́ть клеймо́, клейми́ть, таври́ть. *Удрнамь печать,* запечатвамь, подпечатвамь. — *Удрнамь на бѣгъ,* побѣгвамь, хуквамь, тръщамь да бѣгамь; обраща́ться въ бѣгство. — *Удрнамь го на глухо,* правя ужь какъ не слушамь, не чюя, глухувамь, втълпвамся, правя си, струвамь си углушкъ; дѣлаю видъ что не слы́шу, притвори́ться глухи́мъ. — *Удрнамь на дѣлъ,* раздѣлямь, подѣлямь; раздѣли́ть.

Па си пойдохмъı у црькъвъı,
Удрихмъı на дѣлъ гробища,
Та раздѣлихмъı гробища
Кому по два, кому по три. *Пѣс.*

— *Удрнамь назадъ,* рътамь назадъ, убрьквамся, тръгамь злѣ, не отивамь вяче добрѣ. *Работа-та удари назадъ.* — *Удари го на пиянство,* зелъ да пие, пропися; пусти́ася пить, началъ испива́ть. — *Удрна го на полудицж,* хваща го полудица, лудость, лудува понѣкога. — *Рыба-та удара на жджицж,* налита на стрьвь-тж, та ся хваща; ры́ба охо́тно клю́еть. *Кога да вали малце роса, рыба-та играе у Вардаръ и повеке удара на жджицж.* — *Удрнамь въ мжкж,* турямь на мжка; мжчя; подверга́ть пы́ткѣ.

Богъ да бие врьли Турци!
Те врьлихя въ теменъ зандань,
Те удрихя судя мжка:
Съ тинькъ тумрукъ на ноще-то,
Дребенъ синджиръ на грьло-то,
Белезии на рацѣ-то! *Пѣс.*

— *Удрнамь въ пайвантъ,* турямь пайвантъ, спьвамь; спу́тывать.

Море лудо, нутро младо,
Ке те ухя за научя:
Удри кони во пайвантъı,
А мъскъı-тъı во желѣза,
А жртъı-тъı во рѣменье,
Та дойди ми на вечерь,
Да си оба познаемъı. *Пѣс.*

— *Удрнамь темелъ,* турям новж на нѣчто; полага́ть, к *Удри темелъ. суградн м Удрнамь чадиръ,* разпъвамь, вамь, курдисвамь чадиръ, бя́ть нала́тку.

Попаднялъ ми Капланъ пан
Низъ Цибриня равно поле,
И ми удрилъ два чадира
Единъ зеленъ, другый црьв

— *Замѣрилъ въ главж-тж крака-та,* не излѣзло, какт сполучилъ; мѣтилъ въ соко́л ворону. — *Видишь ли, дѣ порь-тъ?* на кадѣ му сочя какво мъисли? — *Ударила о камыкъ,* тръгнало му злѣ ударила назадъ. — *Удрна с бѣгать мышкы-тъı,* несмъсл *Хвани едного за крака-та другого по главж-тж Ед ударять, казвать: били г чя въ главж-тж, и мома Да врьлишь камыкъ на к даришь момж. Дѣ го уд пукнж! Дѣто Господь би ти удри съ камыне. Удари прагъ, та погляднялъ дол е ударилъ, не го е утрепал па баба удари, лѣка нѣм то мри, за криво-то удр мж-тж по главж-тж. По гл дай, по грьба удрай. Мѣ тж, удри въ патнж-тж. К магаря-то магорѣ, удри го рнай яйца на масло. Уд да ся свща кобыла-та. Д вала, да ся свща грѣбь-т да му свѣтнжть очи-тъı. нжлъ, та ударилъ заякъ, а нжлъ, та го хванжлъ. Уд просо-то. Удара изъ него то изъ мѣшлинж.*

У́дрнанье, *с. ср.* отъ **у́дрнамь** *Съ едно удрнане гвоздей Господарство съ даване, к удрнане.*

Удубя́къ (да ся), я́шь,—бя́ася, **удубя́вамся.** —бе́нъıй, *пр*

Удубя́вамся (да ся удубя́къ Стоя като дабъ; удрьвамся, стать въ иень. *Что си ся*

Удубя́ванье, *с. ср.* отъ **уду** дрьвыване.

Уду́мамь, *гл. свр.* отъ **уду́** нъıй, *прич. стр.*

Уду́мвамь и уду́мувамь (да *д.* 1) Приказвамь за нѣкого

той не е при насъ; одумвамъ, прéдумвамъ, кóря, прéкарвамъ, прéкарквамъ, укорявамъ, осмúвамъ, осúнвамъ, бéдя, худя, хýля, нéщастя; порицáя, хулáя, брáня, цыганя, судáчя, пересудáчвам, пересýжвам, переговáрвам. *Ако човѣкъ си гляда ржѫ́-ты, нѣкой го удумва.* 2) Нагласявамся съ нѣкого за нѣчто; удумвамся, сдумвамся, надумвамся, додумвамся, сговарямся, наговарямся, нахоратавамся, спúтвамся, съгласявамся, съвéтувамся; сговáрвамся, услóвлявамся. *Думя удумахмы, удумахмы си*, сговорихмъся, наговорихмъся, съгласихмъся. 3) Съ думы накарвамъ нѣкого да направи нѣчто; прéдумвамъ, прéговарямъ, прéклонявамъ, кандáрдисвамъ; убѣждáя, угováрвам. *Да му удумамы момя.* —**ся**, 1) *гл. вз.* Удумвамъ въ 2-то знаменов. 2) *гл. стр.* Бúвамъ удуманъ.

Запроси Юрушъ Янинкя,
Запроси ы, утѣкни ы,
И за сватбя удумахя,
Сега недѣлы до другя,
До другя сватбя да правятъ. *Пѣс.*

Хей хвала ти, непознанъ юначе,
Какви думя точкы удумахмъ,
Отя, Марко, на думя не стоя? *Пѣс.*

Удýиване и **удýмуване**, *с. ср.* отъ **удýвамъ**.

Удýинкъ, *с. м.* 1) Който удумва, кори нѣкого; одумникъ, прéдумникъ; переговóрщикъ, пересýдчикъ. 2) Който е пратенъ да иска момя за нѣкого; прéдумникъ, просáникъ, просецъ, просетникъ; сватъ. *Ныя тя повыкахмы ва удумникъ, да удумашъ на нашия ергенъ онзи момя.*

Удýница, *с. ж.* 1) Която удумва, кори нѣкого; одумница, прéдумница; переговóрщица, пересýдчица. 2) Която е пратена да иска момя за нѣкого; прéдумница, женилня, женихла, одумница; свáха. *Пращать удумници да искать момя-тя за тоя ергенъ.*

Удýшвам и **удýшням** (да **удýшя**), *гл. д.* 1) Умóрявамъ нѣкого съ затыкане уста-та и носа му да не може да дъпня; задушвамъ; удушáя, задушáя. 2) Съ душене, съ мирисане познавамъ дѣ има нѣчто; надушвамъ, подушвамъ, помирисвамъ; обоня́я, обнюхивам. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Задушвамся, бúвамъ удушенъ; удушáя се, задушáя се.

Удýшване и **удýшняне**, *с. ср.* отъ **удýшвамъ**.

Удýшя, **ишь**, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **удýшвамъ**. —**шенъ**, *прич. стр.*

Удъ, **удове**, *с. м.* Члѣнъ на тѣло-то, като ржка, крáкъ; удъ.

Удѣвквамъ и **удѣвкувамъ** (да **удѣвча**), *гл. д.* Сдъвквамъ нѣчто ситно, добрѣ; угващамъ; пережѣвывамъ.

Удѣвкване и **удѣвкуване**, *с. ср.* отъ **удѣвкамъ**.

Удѣвча, **ешь**, —**вкáлъ**, *гл. свр.* отъ **удѣвквамъ**. —**вканъ**, *прич. стр.*

Удѣвамъ (да **удѣя**), *гл. д.* Прокарвамъ, провирамъ нѣчто прѣзъ друго тѣсно; вдѣвамъ; вдѣвáя, продѣвáя, вдѣ́ргивам. *Удѣвамъ конецъ у иглж-тж.* —**ся**, *гл. възвр.* и *стр* Вдѣвамся; вдѣвáя се, продѣвáя се, вдѣ́ргивам се.

Удѣване, *с. ср.* отъ **удѣвамъ**. Вдѣване, провиране.

Удѣя, **ешь**, —**ядъ**, *гл. свр.* отъ **удѣвамъ**. —**ятый**, *прич. стр.*

Ýдж, **ишь**, —**дилъ**, *гл. д.* вмѣсто **хýдж**, кóря, хýля, бéдя.

Уединѣ, *нар.* *На уединѣ*, насамѣ, отдѣлно; наединѣ, особо, особенно. *Слива-та е на уединѣ.*

Уединя, **и́шь**, —**и́лъ**, *гл. свр.* отъ **уединя́вамъ**. —**ённый**, *прич. стр.*

Уединя́вамъ (да **уединя́**), *гл. д.* Турямъ нѣкого, нѣчто на уединѣ, отдѣлно, насамѣ; уединя́я. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Отдѣлямся нѣйдѣ на уединѣ да сьмъ самъ; уединя́вам се. 2) *гл. стр.* Бúвамъ уединенъ.

Уединя́ване, *с. ср.* отъ **уединя́вамъ**.

Уéмамъ и **уи́мамъ** (да **уéмя** и да **уéмнж**), *гл. д.* 1) Земамъ умъ. *Бре водяничарче, зачто ми си толко умнялъ мливцето? Който водянчарь умна повяче, отколкото му е опрѣдѣлило село-то, кога умре, ще иде право въ пъкла и щя му наврѣ́ть на шия-тж водяниченъ камень.* 2) Смучъ, тяглъ, пълнъ, понимамъ. *Лахна-та не е още уяла соль-тж.* 3) Направямъ нѣчто да стане като дрво, да ся удрьви, да ся вцѣли; вдрьвявамъ, вцѣпвамъ, вкокалявамъ, вковавамъ; приводя́я въ оцѣпенѣ́ние, костеня́я. *Самодивы-ты му уяли крака, та изсхнялъ.* —**ся**, *гл. възвр.* Хващамъ ми ся, схващамъ ми ся снага-та, нѣкой удъ, та не могя да мрьдамъ; вдрьвявамся, удрьвявамся, вцѣпвамся, вцѣлявамся, вковавамся; оцѣпенѣ́вам, окостенѣ́вам, коченѣ́я, столбенѣ́я. *Уяла ми ся е ржка-та*, хванала ми ся е, та не работи.

Уéмане и **уи́мане**, *с. ср.* отъ **уéмамъ** и **уéмамся**.

Уéмя, **ешь**, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **уéмамъ**. Да уемя.

Ýемъ, *с. м.* 1) Чтото зима водянчарь отъ

мливо-то на мливари като платѫ за мленѣ-то. *На всякѫ кринѫ мливо водянчарь-тъ уема по единъ кутелъ уемъ за водяницѫ-тѫ.* 2) Плата, что плащать браничари на тепавичарь, на валявичарь за да имъ ся утепѫть, увалять дими ты, тъкань-та.

Уе́мѫ, ешь, уя́хъ, уя́лъ, *гл. свр.* отъ **уе́мамъ** и **уи́мамъ**. Да уемнѫ. **Уе́менъ** и **уя́тый**, *прич. стр.*

Уехтѫ (да ся), и́шь, —тѣлся, *гл. възвр. свр.* Да екнѫ отъ екотъ, отъ много гласовъ. *Засвирили банды-ты, всичка-та гора ся уехтѣ и морета-та ся разнишахѫ.*

Ужва́рлѭ, ишь, —лилъ, *гл. д. свр.* Да отворѭ, да опулѭ, да втрящѫ, да вторачѭ, да втренчѭ. *Ужварлилъ очи:* устремя́ть, вперя́ть глава́. *Той ужварилъ очи-ты си да гляда, дѣка ке закопать пары-ты.*

Ужве́ница, *с. ж.* Ръжянъ хлѣбъ; ръженакъ, ръженикъ.

Донеси ми три къселци,
Три киселци ужвеници
И три коблъ прѣсно млѣко. *Пѣс.*

Ужи́лвамъ и **ужи́лямъ** (да ужи́лѭ), *гл. д.* Наранявамъ, ухапвамъ, къцвамъ, ударямъ вѣкого съ жило; ужа́лить. *Млъкнѫ като да бѣ го ужилила оса по врата.*

Ужи́лване и **ужи́лянѣ**, *с. ср.* отъ **ужи́лвамъ** и **ужи́лямъ**.

Ужи́лѭ, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **ужи́лвамъ**. —**ленъ**, *прич. стр.*

У́жина, *с. ж.* 1) Срѣда-та на денѧ; пладне, пладнина, пладня, южина; по́лдень. 2) Ядене по ужинѫ между обѣдъ и вечерь; южина, пладне, пладнина; по́лдникъ, па́ужина. *Гощавать гы три пѫти въ денѧ: поручёкъ, ручёкъ и ужинѫ.* 3) Сама-та храна, что ся яде на ужинѫ; пладне, пладнина; по́лдникъ.

Кога было на ужинѫ,
Вси аргати лукъ и оцетъ,
Алтынъ Мара зеленъ зелникъ. *Пѣс.*

Ужи́намъ и **ужи́нувамъ**, *гл. д.* Южинамъ, ужнувамъ, нямъ ужинѫ; пладнувамъ; по́лдничать, па́ужинать.

Ужи́нане, *с. ср.* отъ **ужи́намъ**. Южинане, ужнуване.

У́жка, **у́жкакъ** и **у́жкѣмъ**, *нар.* Ужь, като че, като че ли, чегато, на шягѫ, енкастъ, гйо́й, инди, анди; бу́дто. *Прави ся на глухъ, ужка не чюе.*

У́жлътнѣый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* При-жлътый, вѣзъ-жлътый, жлътенавый; желтова́тый.

Ужнувамъ, *гл. д.* Ужинамъ, южинамъ, пладнувамъ.

У́жнуване, *с. ср.* отъ **у́жнувамъ**. Ужинане, пладнуване.

Ужь, *нар.* Ужка. *Ужь не было така. Ужь магаря, уши-ты му на дворъ. Ужькакъ*, в. **у́жка**. *Ужь че;* бу́дто бы.

Ужа́лвамъ и **ужа́лямъ** (да ужа́лѭ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому жалость; нажалявамъ, наскръбявамъ, накахърявамъ, укахърявамъ; опеча́ливать, огорча́ть.

Леле Петко, мило чядо,
Что тя найде, что ми умре,
Куныкъ-тѫ ны ѫ затвори,
Татка ти тъй го ужали,
Мене срьдце ми изгори! *Тѫж.*

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Става ми жално, нажалява ми ся; нажаляваме ся, натѫжавамся, наскръбявамся, накахърявамся, укахърявамся; опеча́ливаться, огорча́тьса, пригорю́ниваться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ ужаленъ, ужалянъ; нажаляваме ся.

Му говорять дробни пилци со шаренъ пердухъ:
Кога ке ся составять тъе двѣ трѣвіа,
Тога ке ся сиракъ юнакъ сиракъ оженить!
Ся ужалиа сиракъ юнакъ, солзы ларони. *Пѣс.*

Чюешь ли мя, моѫ мила снахо,
Зачто менѣ ти ми не кажюваш,
Когъ си была толко ужаляна,
Да тя пущамъ да си ходишь. *Пѣс.*

Ужа́лване и **ужаляне**, *с. ср.* отъ **ужа́лвамъ**.

Ужа́лѭ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **ужа́лвамъ**. —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Уза́емъ, *с. м.* Работене на зарядѫ; замѣница.

Узабтѫ, и́шь, — та́лъ, *гл. свр.* отъ **узабта́вамъ**. —**те́нъый**, *прич. стр.*

Узабта́вамъ (да узабтѫ), *гл. д* Сторвамъ, чинѫ нѣкого забтъ; забтисвамъ, задрѫжамъ, удрѫжамъ, въздрѫжамъ; уде́рживать, наде́рживать, возде́рживать, сде́рживать, остана́вливать. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамъ узабтенъ.

Узабта́ване, *с. ср.* отъ **узабта́вамъ**. Удрѫжане

Узаконѫ, и́шь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **узакона́вамъ**. —**не́нъый**, *прич. стр.*

Узакона́вамъ (да узаконѫ), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане като да е законъ; узаконя́ть.

Узакона́ване, *с. ср.* отъ **узакона́вамъ**.

Уза́рань, *с. ж.* Сутрена.

Узви́вамъ (да узви́ѫ), *гл. д.* Извивамъ, възвивамъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Извивамся, възвивамся.

Узвился е сивъый соколъ
Надъ хубавъый Цариграда. *Пѣс.*

Узвúване, *с. ср.* отъ **узвúвамъ**. Извиване, възвиване.

Узвúя, **ешь**, —**вúлъ**, *гл. свр.* отъ **узвúвамъ**. —**вúтый**, *прич. стр.*

Узвъ̀ыквамъ и узвъ̀ыкнувамъ (да **узвы́кня**), *гл. д.* Извъ̀ыквамъ.

Узвъ̀ыкнува лѣпа Мара:
Ѣ додайте тънко крънчя,
Да прѣкръе бѣло лице. *Пѣс.*

Узвъ̀ыкване и узвъ̀ыкнуване, *с. ср.* отъ **узвы́квамъ**.

Узвъ̀ыкня, **ешь**,—**нялъ**, *гл. свр.* отъ **узвъ̀ыквамъ**. Да извъ̀ыкамъ

Узглáвие, *с. ср* в. **усглáвие**.

Уздá, *с. ж.* 1) Конскый нарядъ, что ся туря на глава-тѫ и въ уста та на добытъкъ; юзда, гемъ; **уздá, удáло, мунщýкъ**. *Турямъ уздж.* заюздавамъ. 2) Срѣдство за удрьжание нѣкого, нѣчто въ правъна пѫть: **уздá**. *Глава-та му уздж не хваща На рѣкж дотеченя уздж не ся клава*

Уздáвамся и у́здамся, *гл. об.* Надѣвамся, надѣ̀ыкси, надѣ̀ямся, надамся; **надѣ́ятьси, уповáть, ожидáть**. *Ѣ ся не уздавахъ отъ тебе чє солкова щешь да знаешь да играешь.*

Уздáване и у́здание, *с. ср.* отъ **уздавамся и у́здамся**.

Уздúца и уздúчка, *ум ж.* отъ **уздá**, Юздица, юздичка.

Уздѣ́хвамъ и уздѣ́хнувамъ (да **уздѣ́хня**), *гл. ср.* Въздъхвамъ, въздъшамъ, въздъхамъ; **вздыхáть, воздыхáть**.

Тате ле, милъый татице,
По дворъ си ходишь ухъленъ,
На столъ си сѣднешь, уздъхнешь. *Пѣс.*

Уздѣ́хване и уздѣ́хнуване, *с. ср.* отъ **уздѣ́хвамъ**.

Уздѣ́хня, **ешь**, —**нялъ**, *гл. свр.* отъ **уздѣ́хвамъ**. Да въздъхня.

Уздѣ́нвамъ и уздѣ́нувамъ (да **уздѣ́ня**), *гл. д.* Натрупвамъ сноше на крьстци, на копнъ; сдѣнвамъ.

Облагала ся е бѣла Петкана
Съ Етрополскъ-тъ касапъ,
За дънь нивя да пожње,
У стогъ да го уздѣне,
Дѣка девять рала орали
И девять души сѣмали. *Пѣс.*

Уздѣ́нване и уздѣ́нуване, *с. ср.* отъ **уздѣ́нвамъ**.

Уздѣ́ня, **ешь**, —**нялъ**, *гл. свр.* отъ **уздѣ́нвамъ**. —**нятый**, *прич. стр.*

У́зеленъый, **въ**, **на**, **но**, *пр.* Зеленикавъый, въз-зеленъ, при-зеленъ, ѧзеленъ; **зеленовáтый**.

Узéмамъ (да **узéмя**), *гл. д.* Узимамъ.

У́земъ, *нар.* Въ земя-тѫ. *Кжща узем, хъижа.*

Узéмя, **ешь**, —**узéхъ**, *гл. свр.* отъ **узúмамъ** и **узéмамъ**. Да земя, да вземя. —**зя́тый**, *прич стр.* Земенъый, зятый.

***Узенгúя**, *с. ж. Т.* Юзенгия, стрьменъ, стрьмя, стрѣменъ, стрѣмя, срьменъ, крачникъ, зенгия; **стрéмя**.

Ми дочюла Гюргія самовила
И си зеде сурего елена,
Си го зеде за конја бръзего,
Узенгии до двѣ лютъи зими,
Жлъта смока за камджиикъ зеде. *Пѣс.*

Узúмамъ и узéмамъ (да **узéмя**), *гл. д.* Узмувамъ, зимамъ, взимамъ, юзимамъ, обзимамъ, обузимамъ; брать. —**мся**, *гл. вз.* и *стр* Юзимамся, узмувамся, зимамся. *Ѣ чє ти лъсно уземя стокж-тѫ. Како станялъ сиромахъ и како на облогъ му была узнета стока-та.*

Уземи брѣзъ бъволъ
Съсъ позлатенъ чуловъ,
Уземи кола желѣзнъ,
Накарай мермеръ камъне. *Пѣс.*

Узúмане и узéмане, *с. ср.* отъ **узúмамъ и узéмамъ**.

Узминýвамъ (да **узмúня**), *гл. д.* Заминувамъ. отминувамъ.

Узминýване, *с. ср.* отъ **узминýвамъ**. Заминуване, отминуване.

Узмúня, **ешь**, —**нялъ**, *гл. свр.* отъ **узминýвамъ**. Да заминя.

У́змувамъ (да **у́змя**), *гл. д.* Узимамъ, уземамъ, зимамъ. *Сакалъ да узме (да узне) на тога дунгерина женж-тѫ. Хайде, рече, да ся узмемъ. Увошеся.*

Узмуване, *с. ср.* отъ **у́змувамъ и у́змуватися**.

У́змя, **ешь**, **узя́хъ**, *гл. свр.* отъ **у́змувамъ**. Да узема.

Узнáвамъ (да **узнáя**), *гл. д.* 1) Познавамъ; **узнавáть, познавáть, признавать**. 2) Научвамъ, научвамся, чювамъ, подушямъ; **узнавáть, вывѣдывать, выспрáшивать**, ос. **вѣдомлятьси**. *Не можахъ да узнаж, кждѣ сж ходили и какво си сж говорили.* —**вамся**, *гл. възвр.* Познава ми ся, видими ся, видѣтъ ми е.

Стойна ми змѣя любила,
Любила что го любила
За двинадесять годинъ;
Никой ж Стойнж не узна,
Дори ся сама казала. *Пѣс.*

Узнáване, *с. ср.* отъ **узнáвамъ и узнаватися**.

Узнáя, **ешь**, —**нáлъ**, *гл. свр.* отъ **узнáвамъ**.

Узоколъ, *нар.* Изоколо, наоколо, отоколо; вокруг.

Узо́рвамь и узо́рямь (да узо́рѫ), *гл. д.* Узорявамь, давамь нѣкому зоръ за нѣчто; усилвамь, насилвамь, притискамь, натискамь, стягамь, зорладисвамь; принуждáть. *Узорилъ го да му даде пары-ты.* —**мся**, *гл. стр.* Бивамь узоренъ. — *Узорило го е*, ослабнѫлъ е на здраве-то, въ лице-то

Узо́рване и узо́ряне, *с. ср.* отъ **узо́рвамь**.

Узо́рнѣлый, —**рьнъ и** —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Силнѣлый, та докарва зоръ, умориява нѣкого. *Узорни коне*, сертъ.

У́зоры́, *нар.* Зарань рано, призоры, призорѣ, зорнодоба, забѣла; передъ разсвѣтомъ, при разсвѣтѣ.

Узо́рѣ, *нар.* Зарань, утрѣ; завтра.

Узо́рѭ, **и́шь**,—**рѝлъ**, *гл свр.* отъ **узо́рвамь** и **узоря́вамь**. Да зорладиша. —**ре́нѣлый**, *прич стр* Зорладисанъ.

Узоря́вамь (да **узорѭ**), *гл. д* Узорвамь, узорямь.

Узпо́лъ, *с. ж. мн.* Ширкъ по шивовъ-ты на женска риза; възполкъ.

Узра́но, *с. ср.* и **узра́ници**, *с м. мн.* Вязанъ ширкъ по рамена-та на дрѣхъ дорамчя.

Узрѣ́вамь (да **узрѣ́ѭ**), *гл. ср.* 1) За плодовъ-ты: ставамь зрѣлъ; съзрѣвамь, втасвамь; созрѣва́ть, вызрѣва́ть, назрѣва́ть, посѣва́ть, высѣва́ть, вы́матерѣть. *Круши-ты узрѣхѫ.* 2) Казвася и за всяко нѣчто за ядене и пиене, кога стане добро да ся яде и пие; втасвамь; крѣпнуть. 3) Достигамь до единъ рядъ да бѫда добръ за нѣчто. *Работа-та не е още узрѣла.* 4) За пръщка: щѫ ся пробия скоро; назрѣвамь; назрѣва́ть, наи́дривать, нардѣва́ть, вы́рдѣть.

Узрѣ́ване, *с. ср.* отъ **узрѣ́вамь**. Втасване, назрѣване.

Узрѣ́лѣлый, лъ, ла, ло, *пр.* Втасалъй, незеленъй, съзрѣлъй; вы́зрѣлый, вы́спѣлый, вы́матерѣлый, лежа́лый. *Узрѣло вино;* лежа́лое вино́.

Узрѣ́чица, *с. ж.* Пословица, изречение; посло́вица.

Узрѣ́ѭ, ешь, —**рѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **узрѣ́вамь**. Да съзрѣя, да втасам.

Узу́ница, *с. ж.* Поясъ-ть, ѧкъ-ть, что ся показва на въздуха отъ седьмь различнъ шарове, кога вали дъждъ и огрѣе слънце; божий ѧкъ, бабина риза, бабино платно, бабинъ поясъ, богородичинъ поясъ, виножито, вино-ракия, дзуница, дѫга, зона, зоница, зонка, зуница, зунка, зюницаваница; ра́дуга.

Узъ, *прѣдл.* Отстранъ, при, дàе. *Узъ нѣкого,* отъ стр не до него. *Узъ букя тор* Джебъ.

Узя́тый, тъ, та, то, *прич.* **ѧ.** Уземенъй, зятый.

***Уйди́свамь и уйди́суваль** *гл. ср. Т.* Удисвамь: 1) гамь, ида; быть въ по́ру, ходи́ть, приходи́ться. *Кл дисва на браѫ-тѫ;* кли диться къ занку. 2) Прил доганямь; походи́ть, под ствувать. *Уйдисвать си к* 3) Приличамь, прилѣгамь, с отговарямь, падася, сосамь прили́чествовать, пристан *Не ми уйдисва авъ да г Уйдисалъ му на калѫпа е на гайды-ты,* повеля ви, каквото му той каже.

Уйди́сване и уйди́суван уйди́свамь.

Уйди́шѫ, ешь, —**ди́сахъ**, *г* **ди́свамь.**

***Уйдурди́свамь и уйдурди́** **дурди́шѫ**), *гл д. Т.* 1) рамь двѣ или повяче еди едно на друго нѣчта; под *да му уйдурдишѫ ешь.* подправямь едно нѣчто да го; поддѣлывать. *Уйдур та отворилъ ковчегъ-тъ.*

Уйдурди́сване и уйдурди́ отъ **уйдурди́свамь.**

Уйдурди́шѫ, ешь, —**ди́сах уйдурди́свамь.**

***Уйдурни́**, *с. ж. Т.* Нарочно ено нѣчто; поддѣлка. *То* нарочно скроено, измъслено

Уйка́, *с. м.* 1) Майчинъ бра вуйче, вуйка; ди́дя но ма́т линъ мѫжь, мѫжь на тетк ко, уйче, вуйче, вуйка, ѧ свако, свяко, тетинъ, кале тѣтки.

У́йко, *с. м.* Уйка.

У́йковецъ, *с. м.* Насѣкомо *С* маръ; конаръ.

У́йковѣлый, въ, ва, во, *пр.* чевѣлый, вуйчевѣлый.

Уйма́мь (да уе́мѫ), *гл. д.* У

У́йна, *с ж.* Жена на майчин ка; вуйна, уйченая, учен бра́та ма́тери.

Уйна, *с. ж.* Раст. *Juniperus* дрѫчь, ардѫчь, кацарка, сирека, смерика, смрьчь,

хунна; можжевéльникъ, можжýха, вéресъ, арцá, артúшъ, áхра.

Уйникъ, *с. м* Който врьти опашкя-тя на хоро.

Ýйнинъый, нъ, на, но, *пр* отъ ýйня. Наинъый.

Уйня́, *с. ср.* вм. овня́.

Ýйчё, *с. м.* Уйка, вуйчё

Ýйчёвъый, въ, ва, во, *пр.* отъ ýйчё. Вуйчевъый, уйковъый

Уйчена́ьа, *с. ж.* Уйна, ученаа.

Ýка, *с. ж.* 1) Поучаване, поучение, поука, наука, унъ, съвётъ: поучéніе, наставлéніе, назидáніе. 2) Навъикъ, наука, нъравъ, адетъ, табехетъ; нáвыкъ, привúчка, новúчка, новáдка. *Ако има укя, има и отукя.*

Како ьк Стоанъ поучи,
Така е ука хванила:
Станила утрё пò-рано,
Пò-рано поклонъ сготвила. *Пёс.*

Азъ нёчто тебе ке попытамь,
Мене укя да ме научишь. *Пёс.*

Слушай, брате, твоьк милк сестрк,
Тьа тебе укя да научить. *Пёс.*

Майка Марьк чешлаше,
Како ьк леко плеташе,
Така ьк укя учаше. *Пёс.*

Подърь тичя милна була,
Тикомь тичя, въкомь въка:
Стой, почакай, драгънко-ле,
Имамь думк да ти думамь,
Едня укя да тя учь. *Пёс.*

Така съмь укя хватило:
Доръ не ся харно оружь,
Отъ кукъ не ся налёгвамь. *Пёс.*

Укадя́, ́ишь, —дúлъ, *гл. свр.* отъ **укадя́вамь**. —дéнъый, *прич. стр.*

Укадя́вамь (да укадя́), *гл. д* Съ кадежь, съ пушякъ направямь нёчто да почернёе, да запримне на дъмъ; накадявамь, окадявамь, начадявамь, напушвамь, упушвамь: окýривать. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Накадявамся, окадявамся, начадявамся, напушвамся, упушвамся; окýриваться.

Укадя́ване, *с. ср.* отъ **укадя́вамь** и **укадя́вамся**.

Ука́лвамь и **ука́лювамь** (да ука́лямь), *гл. д.* Намацвамь, наплёсквамь нёчто съ каль; накалвамь, умацвамь, умачквамь, уцапвамь; грязня́ть, нагряз ня́ть, угряз ня́ть, загряз ня́ть, отпáчкать, обнáрывать, натáптывать, отшлёпывать. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Накалвамся, умацвамся, уцапвамся.

Ука́лване, *с. ср.* отъ **ука́лвамь** и **ука́лвамся**.

Ука́лець, лци, *с. м.* вм. **хука́лець**.

Ука́лямь, *гл. свр.* отъ **ука́лвамь**. —лянъый, *прич. стр.*

Ýкамь (ýквамь, да ýкнк, ýкнувамь), *гл. ср.* и *д.* в. **хýкамь**.

Ука́нвамся и **ука́нювамся** (да ся ука́нямь), *гл. възвр.* Наготвювамся, намъслювамь да направя нёчто: сторвамь нещъ за нёчто; наканвамся, натъпквамся; намёрева́ться, вадумывать, собира́ться, норова́ться.

Ука́нване и **ука́нюване**, *с. ср.* отъ **ука́нвамся**. Наканване.

Ука́ньк (да ся), ́ишь,—ился, *гл. свр.* отъ **ука́нвамся**.

Ука́пвамь и **ука́пувамь** (да ука́пнк), *гл. д.* Напрьсквамь, упрьсквамь нёчто съ капкы; накапвамь, покапвамь; иска́ть, ова́ть, обка́пывать, набры́згивать. —ися, 1) *гл. възвр.* Напрьсквамся, упрьсквамся съ капкъ отъ нёчто; накапвамся, покапвамся; иска́ться, обка́пываться. 2) *гл. стр.* Бъвамь укапанъ.

Ука́пване и **ука́пуване**, *с. ср.* отъ **ука́пвамь**.

Ука́пка, *с. ж.* Вода-та, что ся изцёжда отъ прёсно съренье; суроватка, сурватка, суруватка, сурутка, съратка; сúворотка.

Ука́пкъы, *с. ж. мн.* и **ука́пци**, *с. м. мн.* Вода, набрана капкя по капкя, отъ дёто е капало.

Ука́пнк, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **ука́пвамь**. —панъый, *прич. стр.*

Ука́рамь, *гл. свр.* отъ **ука́рвамь**. Да вкарамь. —ранъый, *прич. стр.*

Ука́рвамь и **ука́рувамь** (да ука́рамь), *гл. д* Вкарвамь. *Богъ дава, ала въ кошарж не укарува.*

Ука́рване и **ука́руване**, *с. ср.* отъ **ука́рвамь**. Вкарване.

Укарúсамь, *гл. свр.* отъ **укарúсвамь**. Да укорясамь.

Укарúсвамь и **укарúсувамь** (да укарúсамь), *гл. д.* Укорясвамь, укорявамь. —ися, *гл. стр.* Бъвамь укарисанъ.

Укарúсване и **укарúсуване**, *с. ср.* отъ **укарúсвамь**.

Ука́самь, *гл. свр.* отъ **ука́свамь**. Да ухапнк. —санъый, *прич. стр.* Ухапанъый. *Укасанъ отъ змиякъ, бёгать и отъ гущерицк.*

Ука́свамь и **ука́сувамь** (да ука́самь), *гл. д.* Ухапвамь, захапвамь, заръвавамь; укýсывать, уязвля́ть.

Укахърúк, ́ишь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **укахърúвамь**. —рéнъый, *прич. стр.*

Укахърúвамь (да укахърúк), *гл. д.* Докарвамь нёкому кахъръ; накахърявамь, наскръбявамь, нажалявамь, ужалвамь; опечáливать, огорчáть. —ися, *гл. възвр.*

Узоколъ, *нар.* Изоколо, наоколо, отоколо; вокруг.

Узо́рвамь и узо́рямь (да узо́рѭ), *гл. д.* Узорявамь, давамь нѣкому зоръ за нѣчто; усилвамь, насилвамь, притискамь, натискамь, стягамь, зорладисвамь; принуждáть. *Узорилъ го да му даде пары-ты.* —ися, *гл. стр.* Бывамь узоренъ. — *Узорило го е*, ослабнáлъ е на здравье-то, въ лице-то

Узо́рване и узо́ряне, *с. ср.* отъ узо́рвамь.

Узо́рнѣй, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Силнѣй, та донарва зоръ, умориява нѣкого. *Узорни коне*, сертъ.

У́зорѣ, *нар.* Зарань рано, призорѣ, призорѣ, зорнодоба, забѣла; передъ разсвѣтомъ, при разсвѣтѣ.

Узо́рѣ, *нар.* Зарань, утрѣ; завтра.

Узо́рѭ, и́шь,—рѝлъ, *гл свр.* отъ узо́рвамь и узоря́вамь. Да зорладишь. —ре́нъй, *прич стр* Зорладисанъй.

Узоря́вамь (да узорѭ), *гл. д* Узорвамь, узорямь.

Узпо́лъі, *с. ж. мн.* Шиарцы по шивовы-ты на женска риза; възполцы.

Узра́но, *с. ср.* и узра́ници, *с м. мн.* Вязанъ шиарцы по рамена-та на дрѣхъ дорамча.

Узрѣ́вамь (да узрѣ́ѭ), *гл. ср.* 1) За плодовы-ты: ставамь зрѣлъ; съзрѣвамь, втасвамь; созрѣва́ть, вызрѣва́ть, назрѣва́ть, носнѣвать, выснѣва́ть, вы́матерѣть. *Круши-ты узрѣхж.* 2) Казвася и за всяко нѣчто за ядене и пиене, кога стане добро да ся яде и пие; втасвамь; крѣпнуть. 3) Достигамь до единъ рядъ да бѫда добръ за нѣчто. *Работа-та не е още узрѣла.* 4) За пръщи: щя ся пробиж скоро; назрѣвамь; назрѣва́ть, наи́дривать, нардѣва́ть, вы́рдѣть.

Узрѣване, *с. ср.* отъ узрѣвамь. Втасване, назрѣване.

Узрѣ́лъй, лъ, ла, ло, *пр.* Втасалъй, незеленъй, съзрѣлъй; вы́зрѣлый, вы́снѣлый, вы́матерѣлый, лежа́лый. *Узрѣло вино;* лежа́лое вино́.

Узрѣ́чица, *с. ж.* Пословица, изречение; послóвица.

Узрѣ́ѭ, ешь, —рѣлъ, *гл. свр.* отъ узрѣ́вамь. Да съзрѣѭ, да втасамь.

Узу́ница, *с. ж.* Поясъ-ты, лъкъ-ты, что ся показва на въздуха отъ седьмь различны шиарове, кога вали дъждъ и огрѣе слънце; божий лъкъ, бабина риза, бабино платно, бабинъ поясъ, богородичинъ поясъ, виножито, вино-ракия, дзуница, дъга, зона, зоница, зонка, зуница, зунка, зюницаваница; ра́дуга.

Узъ, *прѣдл.* Отстрани, і и, дàл. *Узъ нѣкого,* отъ стр не до него. *Узъ букя тор* Дневъ.

Узя́тый, тъ, та, то, *прич.* мж. Уземенъй, зятый.

***Уйди́свамь и уйди́сувамь** *гл. ср. Т.* Удисвамь: 1) гамь, идя; быть въ по́ру, ходи́ть, приходи́ться. *Кл дисва на бравж-тж;* кли диться къ замку. 2) Прил доганямь; походи́ть, под ствувать. *Уйдисвать си к* 3) Приличамь, прилѣгамь, с отговарямь, падамся, сосамь прили́чествовать, пристан *Не ми уйдисва авъ да го Уйдисалъ му на калпа, е на гайды-ты,* повелся ви, каквото му той каже.

Уйди́сване и уйди́суван уйди́свамь.

Уйди́шѭ, ешь, —ди́сахъ, *г* ди́свамь.

***Уйдурди́свамь и уйдурди́** дурди́шѭ), *гл д. Т.* 1) рамь двѣ или повяче еди едно на друго нѣчта; под *да му уйдурдишъ ешь.* подправямь едно нѣчто да го; поддѣлывать. *Уйдур та отворилъ ковчегъ-тъ.*

Уйдурди́сване и уйдурди́ отъ уйдурди́свамь.

Уйдурди́шѭ, ешь, —ди́сах уйдурди́свамь.

***Уйдурма́**, *с. ж. Т.* Нарочно ено нѣчто; поддѣлка. *То* нарочно скроено, измъслено

Уйка́, *с. м.* 1) Майчинъ бра вуйче, вуйка; ди́дя но ма́т линъ мажь, мажь на тетка ко, уйче, вуйче, вуйка, я свако, свяко, тетинъ, калеи тётки.

У́йко, *с. м.* Уйка.

У́йковецъ, *с. м.* Насѣкомо *С* маръ; комаръ.

У́йковъй, въ, ва, во, *пр.* ченъй, вуйченъй.

Уймамь (да уёмж), *гл. д.* У

У́йна, *с ж.* Жена на майчин ка; вуйна, уйченама, учена бра́та ма́тери.

Уйна, *с. ж.* Раст. *Juniperus* дрѫчь, ардѫчь, кацарка, смрека, смерика, сирьчь,

хуина; можжевéльникъ, можжýха, вéресъ, арцá, артúшъ, áхра.

Уйникъ, *с. м* Който врьти опашкя-тя на хоро.

Ýйнишъкый, *къ*, *ка*, *ко*, *пр* отъ ýйнишъ. Наинъкый.

Уйнúя, *с. ср.* ви. **овнúя**.

Ýйчё, *с. м.* Уйка, вуйчё

Ýйчёвъкый, *къ*, *ва*, *во*, *пр.* отъ ýйчё. Вуйченъкый, уйковъкый

Уйченúка, *с. ж.* Уйна, ученяка.

Ýка, *с. ж.* 1) Поучаване, поученье, поука, наука, умъ, съвѣтъ: поучéніе, наставлéніе, назидáніе. 2) Навъкъ, наука, нъравъ, адетъ, табехетъ; нáвыкъ, привúчка, новúчка, новáдка. *Ако има ýка, има и оумъ.*

Како ѣ Стоянъ поучи,
Така е ука хванала:
Станала утрѣ пò-рано,
Пò-рано поклонъ сготвила. *Пѣс.*

Аѣ нѣчто тебе ке попытамъ,
Мене ука да ме научишь. *Пѣс.*

Слушай, брате, твоя мила сестра,
Така тебе ука да научить. *Пѣс.*

Майка Марыя чешлаше,
Како ѣ лепо плетяше,
Така ѣ ука учаше. *Пѣс.*

Подъръ тичя мила була,
Тикомъ тичя, въкомъ въка:
Стой, почакай, драгънко-ле,
Имамъ думя да ти думамъ,
Една ука да тя учъ. *Пѣс.*

Така съмъ ука хватило:
Доръ не ся харно оружъ,
Отъ кукъ не ся налѣгвамъ. *Пѣс.*

Укадж́, и́шь, —дúлъ, *гл. свр.* отъ **укадúвамъ**. —**дéнъкый**, *прич. стр.*

Укадúвамъ (да укадж́), *гл. д* Съ кадежъ, съ пушякъ направямъ нѣчто да почернѣе, да замирише на дънъ; накадявамъ, окадявамъ, начадявамъ, напушвамъ, упушвамъ: окýривать. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накадявамся, окадявамся, начадявамся, напушвамся, упушвамся; окýриваться.

Укадúваніе, *с. ср.* отъ **укадúвамъ** и **укадúвамся**.

Укáлвамъ и **укáлювамъ** (да укáлямъ), *гл. д.* Напацвамъ, наплѣсквамъ нѣчто съ кал; накалвамъ, умацвамъ, умачквамъ, уцапвамъ; грязнúть, нагрязнáть, угрязнáть, загрязнáть, отпáчкать, обмáрывать, натáптывать, отшлёпывать. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накалвамся, умацвамся, уцапвамся.

Укáлваніе, *с. ср.* отъ **укáлвамъ** и **укáлвамся**.

Укáлецъ, *ацы*, *с. м.* ви. **хукáлецъ**.

Укáлямъ, *гл. свр.* отъ **укáлвамъ**. —**лянъкый**, *прич. стр.*

Ýкамъ (ýквамъ, да ýкнж, ýкнувамъ), *гл. ср.* и *д.* в. **хýкамъ**.

Укáнвамся и **укáнювамся** (да ся укáнж), *гл. възвр.* Наготвювамся, намъсльовамъ да направя нѣчто: сторвамъ нитъ за нѣчто; наканвамся, натъкнювамся; намѣрявáться, вадýмывать, собирáться, норовúться.

Укáнваніе и **укáнюваніе**, *с. ср.* отъ **укáнвамся**. Наканваніе.

Укáнж (да ся), нешь,—нúлся, *гл. свр.* отъ **укáнвамся**.

Укáпвамъ и **укáпувамъ** (да укáнж), *гл. д.* Напръсквамъ, упръсквамъ нѣчто съ капкы; накапвамъ, покапвамъ; искáпать, окáпать, обкáпывать, набрúзгивать. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Напръсквамся, упръсквамся съ капкъ отъ нѣчто; накапвамся, покапвамся; искáпаться, обкáпываться. 2) *гл. стр.* Бъвамъ укапанъ.

Укáпваніе и **укáпуваніе**, *с. ср.* отъ **укáпвамъ**.

Укáпка, *с. ж.* Вода-та, что ся изцѣжда отъ прѣсно сърене; суроватка, сурватка, суруватка, сурутка, съратка; сúворотка.

Укáпкы, *с. ж. мн.* и **укáпци**, *с. м. мн.* Вода, набрана капкя по капкя, отъ дѣто е напало.

Укáпнж, нешь,—нáлъ, *гл. свр.* отъ **укáпвамъ**. —**пянъкый**, *прич. стр.*

Укáрамъ, *гл. свр.* отъ **укáрвамъ**. Да вкарамъ. —**ранъкый**, *прич стр.*

Укáрвамъ и **укáрувамъ** (да укáрамъ), *гл. д* Вкарвамъ. *Богъ дава, ала въ кошаръ не укарува.*

Укáрваніе и **укáруваніе**, *с. ср.* отъ **укáрвамъ**. Вкарваніе.

Укарúсамъ, *гл. свр.* отъ **укарúсвамъ**. Да укорясамъ.

Укарúсвамъ и **укарúсуваме** (да укарúсамъ), *гл. д.* Укорясвамъ. укорявамъ. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамъ укарисанъ.

Укарúсваніе и **укарúсуваніе**, *с. ср.* отъ **укарúсвамъ**.

Укáсамъ, *гл. свр.* отъ **укáсвамъ**. Да ухапя. —**санъкый**, *прич. стр.* Ухапанъкый. *Укасанъ отъ змиж, бѣгать и отъ гущерицж.*

Укáсвамъ и **укáсуваме** (да укáсамъ), *гл. д.* Ухапвамъ, захапвамъ, заръвавамъ; укýсывать, уязвúть.

Укахжрнж́, и́шь,—рúлъ, *гл. свр.* отъ **укахжрúвамъ**. —**рéнъкый**, *прич. стр.*

Укахжрúвамъ (да укахжрнж́), *гл. д* Докарвамъ нѣкому кахъръ; накахрявамъ, наскръбявамъ, нажалявамъ, ужалявамъ; опечáлявать, огорчúть. —**ся**, *гл. възвр.*

Узоколъ, *нар.* Изоколо, наоколо, отоколо; вокруг.

Узо́рвамь и узо́рямь (да узо́рѫ), *гл. д.* Узорявамь, давамь нѣкому зоръ за нѣчто; усилвамь, насилвамь, притискамь, натискамь, стягамь, зорладисвамь; принуждáть. *Узорилъ го да му даде пари-ты.* —**ися**, *гл. стр.* Бивамь узоренъ. — *Узорило го е*, ослабнѫлъ е на здраве-то, въ лице-то

Узо́рване и узо́ряне, *с. ср.* отъ **узо́рвамь**.

Узо́рнъ, —**рьнъ** и —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Силнъй, та докарва зоръ, умориява нѣкого. *Узорни коне*, сертъ.

У́зоры, *нар.* Зарань рано, призоры, призорѣ, зориодоба, забѣла; пере́дъ разсвѣтомъ, при разсвѣтѣ.

Узо́рѣ, *нар.* Зарань, утрѣ; за́втра.

Узо́рѭ, **и́шь**,—**ри́лъ**, *гл свр.* отъ **узо́рвамь** и **узоря́вамь**. Да зорладишь. —**ре́нъ**, **прич стр** Зорладисанъй.

Узоря́вамь (да **узоря́ѭ**), *гл. д* Узорвамь, узорямь.

Узпо́лъы, *с. ж. мн.* Шиарцы по шивовы-ты на женски ризѫ; възполцы.

Узра́но, *с. ср.* и **узра́ници**, *с м. мн.* Вязанъ шиарцы по рамена та на дрѣхѫ доранча.

Узрѣ́вамь (да **узрѣ́ѭ**), *гл. ср.* 1) За плодовы-ты: ставамь зрѣлъ; съзрѣвамь, втасвамь; созрева́ть, вызрева́ть, назрева́ть, поспѣвать, выспѣва́ть, вы́матерѣть. *Круши-ты узрѣхѫ.* 2) Казвася и за всяко нѣчто за ядене и пиене, кога стане добро да ся яде и пие; втасвамь; врѣпнуть. 3) Достигамь до единъ рядъ да бѫдѫ добръ за нѣчто. *Работа-та не е още узрѣла.* 4) За пръщцѫ: щѫ ся пробнѫ скоро; назрѣвамь; назрева́ть, наи́дрнвать, нардѣва́ть, вы́рдѣть.

Узрѣ́ване, *с. ср.* отъ **узрѣ́вамь**. Втасване, назрѣване.

Узрѣ́лъй, **лъ**, **ла**, **ло**, *пр.* Втасалъй, незеленъй, съзрѣлъй; вы́зрѣлый, вы́спѣлый, вы́матерѣлый, лежа́лый. *Узрѣло вино;* лежа́лое вино́.

Узрѣ́чица, *с. ж.* Пословица, изречение; посло́вица.

Узрѣ́ѭ, **ешь**, —**рѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **узрѣ́вамь**. Да съзрѣѭ, да втасамь.

Узу́ница, *с. ж.* Поясъ-ть, лѫкъ-ть, что ся показва на въздуха отъ седьмь различны шаровы, кога вали дъждъ и огрѣе слънце; божий лѫкъ, бабина риза, бабино платно, бабинъ поясъ, богородичинъ поясъ, виножито, вино-ракия, дзуница, дѫга, зона, зоница, зонка, зуница, зунка, зюницаванница; ра́дуга.

Узъ, *прѣдл.* Отстранъ, при, дàе. *Узъ нѣкого*, отъ стр не до него. *Узъ букѫ тор* Джебъ.

Узя́тый, **тъ**, **та**, **то**, *прич.* **иѫ**. Уземенъй, зятый.

***Уйди́свамь и уйди́сувамь** *гл. ср. Т.* Удисвамь: 1) гамь, идѫ; быть въ но́ру, ходи́ть, приходи́ться. *Кл дисва на бравя-тѫ;* кли диться къ занку́. 2) Прил доганямь; походи́ть, под ствувать. *Уйдисвать си к* 3) Приличамь, прилѣгамь, с отговарямь, падамся, сосамь прилйчествовать, пристав *Не ми уйдисва азъ да го Уйдисалъ му на калѫпа, е на гайды-ты*, повелся ви, каквото му той каже.

Уйди́сване и уйди́сувани уйди́свамь.

Уйди́шѫ, **ешь**, —**ди́сахъ**, *г* **ди́свамь**.

***Уйдурди́свамь и уйдурди́** **дурди́шѫ**), *гл д. Т.* 1) рамь двѣ или повяче едн едно на друго нѣчта; под *да му уйдурдишѫ ешь.* подправямь едно нѣчто да го; поддѣлывать. *Уйдур та отворилъ ковчегъ-тъ.*

Уйдурди́сване и уйдурди́ отъ **уйдурди́свамь**.

Уйдурди́шѫ, **ешь**, —**ди́сах уйдурди́свамь**.

***Уйдурма́**, *с. ж. Т.* Нарочно ено нѣчто; поддѣлка. *То* нарочно скроено, измыслено

Уйка́, *с. м.* 1) Майчинъ бра вуйче, вуйка; да́дя по ма́т линъ мѫжь, мѫжь на тетк ко, уйче, вуйче, вуйка, л свако, свако, тетинъ, калеи тётки.

У́йко, *с. м.* Уйка.

У́йковецъ, *с. м.* Насѣкомо *С* маръ; кома́ръ.

У́йковъй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* чевъй, вуйчевъй.

Уйнамь (да **уе́мѫ**), *гл. д.* **У**

У́йна, *с ж.* Жена на майчинт ка; вуйна, уйченаа, учен бра́та ма́тери.

Уйна, *с. ж.* Раст. *Juniperus* дрѫчь, ардѫчь, кацарка, сирека, смерика, смрьчь,

— хупна; можжеве́льникъ, ножжу́ха, ве́ресъ, арца́, арты́шъ, а́хра.

Уйникъ, *с. м* Който врьти опашкя-тя на хоро.

У́йминъй, мъ, на, но, *пр* отъ у́йна. Наинъй.

Уйна́, *с. ср.* вм. овна́.

У́йчё, *с. м.* Уйка, вуйчё

У́йчёвъй, въ, ва, во, *пр.* отъ у́йчё. Вуйчевъй, уйковъй

Уйчена́ма, *с. ж.* Уйна, ученама.

У́ка, *с. ж.* 1) Поучаване, поучение, поука, наука, умъ, съвѣтъ: поуче́ніе, наставле́ніе, назида́ніе. 2) Навыкъ, наука, нъравъ, адетъ, табехетъ; на́выкъ, привы́чка, повы́чка, повáдка. *Ако има ука, има и отука.*

Како ьк Стоянъ поучи,
Така е ука хванала:
Станала утрѣ по̀-рано,
По̀-рано поклонъ сготвила. *Пѣс.*

Азъ нѣчто тебе не попытамь,
Мене ука да ме научишь. *Пѣс.*

Слушай, брате, твоя мила сестра,
Така тебе ука да научить. *Пѣс.*

Майка Марья чешлаше,
Како ьк лепо плетяше,
Така ьк ука учяше. *Пѣс.*

Подъръ тичя мила була,
Тикомь тичя, въкомь въка:
Стой, почакай, драгънко-ле,
Имамь дума да ти думамь,
Една ука да тя уча. *Пѣс.*

Така сьмь ука хватило:
Дорь не ся харно оружьа,
Отъ кукы не ся налѣгамь. *Пѣс.*

Укаджа́, ́ишь, —дя́лъ, *гл. свр.* отъ укаджя́вамь. —дя́нъй, *прич. стр.*

Укаджя́вамь (да укаджа́), *гл. д* Съ каджа, съ пушякъ направямь нѣчто да почернѣе, да замирише на дъмъ; накаджявамь, окаджявамь, начаджявамь, напушвамь, упушвамь: окýривать. —ся, *гл. възвр.* и *стр.* Накаджявамся, окаджявамся, начаджявамся, напушвамся, упушвамся; окýриваться.

Укаджя́ване, *с. ср.* отъ укаджя́вамь и укаджя́вамся.

Ука́лвамь и **ука́лювамь** (да ука́лямь), *гл. д.* Напацвамь, наплѣсквамь нѣчто съ кал; накалвамь, умацвамь, умачквамь, уцапвамь; грязни́ть, нагрязня́ть, угрязня́ть, загрязня́ть, отпáчкать, обпáрывать, натáптывать, отплёпывать. —ся, *гл. възвр.* и *стр.* Накалвамся, умацвамся, уцапвамся.

Ука́лване, *с. ср.* отъ ука́лвамь и ука́лвамся.

Ука́лець, ьци, *с. м.* вм. **хука́лець**.

Ука́лямь, *гл. свр.* отъ ука́лвамь. —ля́нъй, *прич. стр.*

У́камь (у́квамь, да у́нжа, у́кнувамь), *гл. ср.* и *д.* в. **ху́камь**.

Ука́нвамся и **ука́нювамся** (да ся ука́нжа), *гл. възвр.* Наготвювамся, намъслювамь да направя нѣчто: сторвамь нѣтъ за нѣчто; наканвамся, натъкнювамся; намѣрева́ться, заду́мывать, собира́ться, норова́ться.

Ука́нване и **ука́нюване**, *с. ср.* отъ ука́нвамся. Наканване.

Ука́нжа (да ся), ́ишь,—нялся, *гл. свр.* отъ ука́нвамся.

Ука́пвамь и **ука́пувамь** (да ука́жа), *гл. д.* Напръсквамь, упръсквамь нѣчто съ капкы; накапвамь, покапвамь; наска́пать, ока́пать, обка́пывать, набрызгивать. —ся, 1) *гл. възвр.* Напръсквамся, упръсквамся съ капкы отъ нѣчто; накапвамся, покапвамся; наска́паться, обка́пываться. 2) *гл. стр.* Бъвамь укапанъ.

Ука́пване и **ука́пуване**, *с. ср.* отъ ука́пвамь.

Ука́пка, *с. ж.* Вода-та, что ся изцѣжда отъ прѣсно сърене; суроватка, сурватка, суруватка, сурутка, съратка; сы́воротка.

Ука́пкы, *с. ж. мн.* и **ука́пци**, *с. м. мн.* Вода, набрана капкя по капкя, отъ дѣто е капало.

Ука́пжа, ́ешь,—пялъ, *гл. свр.* отъ ука́пвамь. —пянъй, *прич. стр.*

Ука́рамь, *гл. свр.* отъ ука́рвамь. Да вкарамь. —ранъй, *прич. стр.*

Ука́рвамь и **ука́рувамь** (да ука́рамь), *гл. д* Вкарвамь. *Богъ дава, ала въ кошаръ не укарува.*

Ука́рване и **ука́руване**, *с. ср.* отъ ука́рвамь. Вкарване.

Укари́самь, *гл. свр.* отъ укари́свамь. Да укорясамь.

Укари́свамь и **укари́сувамь** (да укари́самь), *гл. д.* Укорясвамь. укорявамь. —ся, *гл. стр.* Бъвамь укарисанъ.

Укари́сване и **укари́суване**, *с. ср.* отъ укари́свамь.

Ука́самь, *гл. свр.* отъ ука́свамь. Да ухапя. —санъй, *прич. стр.* Ухапанъй. *Укасанъ отъ змиа, бѣгать и отъ гущерица.*

Ука́свамь и **ука́сувамь** (да ука́самь), *гл. д.* Ухапвамь, захапвамь, заръвавамь; уку́сывать, уязвля́ть.

Укахжря́, ́ишь,—ря́лъ, *гл. свр.* отъ укахжря́вамь. —ря́нъй, *прич. стр.*

Укахжря́вамь (да укахжря́), *гл. д.* Докарвамь нѣкому кахаръ; накахаръвамь, наскръбявамь, нажалявамь, ужалвамь; опеча́ливать, огорча́ть. —ся, *гл. възвр.*

Узоколъ, *нар.* Изоколо, наоколо, отоколо; вокруг.

Узо́рвамь и узо́рямь (да узо́рѫ), *гл. д.* Узорявамь, давамь нѣкому зоръ за нѣчто; усилвамь, насилвамь, притискамь, натискамь, стягамь, зорладисвамь; принуждáть. *Узорилъ го да му даде пары-ты.* —ися, *гл. стр.* Бъвамь узоренъ. — *Узорило го е*, ослабнѫлъ е на здравé-то, въ лице-то

Узо́рване и узо́ряне, *с. ср.* отъ узо́рвамь.

Узо́рнѣй, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Силнѣй, та докарва зоръ, уморява нѣкого. *Узорни коне*, сертъ.

У́зорѣ, *нар.* Зарань рано, призорѣ, призорé, зорнодоба, забѣла; передъ разсвѣтомъ, при разсвѣтѣ.

Узо́рѣ, *нар.* Зарань, утрé; завтра.

Узо́рѭ, и́шь,—рѝлъ, *гл. сер.* отъ узо́рвамь и узоря́вамь. Да зорладинъ. —ре́нъ, *прич. стр* Зорладисанъ.

Узоря́вамь (да узоря́), *гл. д* Узорвамь, узорямь.

Узпо́лъ, *с. ж. мн.* Ширкъ по шивовъ-ты на женска риза; възполъ.

Узра́но, *с. ср.* и **узра́ници**, *с. м. мн.* Вязанъ ширкъ по рамена-та на дрѣха доранчя.

Узрѣ́вамь (да узрѣ́), *гл. ср.* 1) За плодовъ-ты: ставамь зрѣлъ; съзрѣвамь, втасвамь; созрѣва́ть, вызрѣва́ть, назрѣва́ть, поспѣвать, выспѣва́ть, вы́матерѣть. *Круши-ты узрѣхѫ.* 2) Казвася и за всяко нѣчто за ядене и пиене, кога стане добро да ся яде и пие; втасвамь; крѣпнуть. 3) Достигамь до единъ рядъ да бъда добръ за нѣчто. *Работа-та не е още узрѣла.* 4) За пръщя: щъ ся пробия скоро; назрѣвамь; назрѣва́ть, наи́дривать, нардѣва́ть, вы́рдѣть.

Узрѣване, *с. ср.* отъ узрѣвамь. Втасване, назрѣване.

Узрѣлъй, лъ, ла, ло, *пр.* Втасалъй, незеленъй, съзрѣлъй; вызрѣлый, вы́спѣлый, вы́матерѣлый, лежа́лый. *Узрѣло вино;* лежа́лое вино́.

Узрѣчица, *с. ж.* Пословица, изречение; послóвица.

Узрѣ́ѭ, ешь, —рѣлъ, *гл. сер.* отъ узрѣ́вамь. Да съзрѣѭ, да втасамь.

Узу́ница, *с. ж.* Поясъ-тъ, лъкъ-тъ, что ся показва на въздуха отъ седемь различны шарове, кога вали дъждъ и огрѣе слънце; божий лъкъ, бабина риза, бабино платно, бабинъ поясъ, богородичинъ поясъ, виножито, вино-ракия, дзуница, дъга, зона, зоница, зонка, зуница, зунка, зюницаваница; ра́дуга.

Узъ, *прѣдл.* Отстранъ, при, дàлѣ. *Узъ нѣкого,* отъ стр не до него. *Узъ букѫ тор* Джебъ.

Узя́тый, тъ, та, то, *прич.* мѫ. Уземенъй, зятый.

***Уйди́свамь и уйди́суваль** *гл. ср. Т.* Удисвамь: 1) гамь, идѫ; быть въ но́ру, ходи́ть, приходи́ться. *Кл дисва на брава-тѫ;* или диться къ замку́. 2) Прил доганвамь; походи́ть, под ствувать. *Уйдисвать си к* 3) Приличвамь, прилѣгамь, с отговарямь, падася, сосамь приличествовать, пристан *Не ми уйдисва авъ да го Уйдисалъ му на калпта, е на гайды-ты,* повелся ви, каквото му той каже.

Уйди́сване и уйди́суван уйди́свамь.

Уйди́шѫ, ешь, —ди́сахъ, г ди́свамь.

***Уйдурди́свамь и уйдурди́** дурди́шѫ), *гл. д. Т.* 1) рамь двѣ или повече еди едно на друго нѣчта; под *да му уйдурдишѫ ешь.* подправямь едно нѣчто да го; поддѣлывать. *Уйдур та отворилъ ковчегъ-тъ.*

Уйдурди́сване и уйдурди́ отъ уйдурди́свамь.

Уйдурди́шѫ, ешь, —ди́сах уйдурди́свамь.

***Уйдурма́**, *с. ж. Т.* Нарочно ено нѣчто; поддѣлка. *То* нарочно скроено, измислено

Уйка́, *с. м.* 1) Майчинъ бра вуйче, вуйка; ди́дя но ма́т линъ мѫжь, мѫжь на тетка но, уйче, вуйче, вуйка, л свако, свако, тетинъ, кале тётки.

У́йко, *с. м.* Уйка.

У́йковецъ, *с. м.* Насѣкомо С наръ; комаръ.

У́йковъй, въ, ва, во, *пр.* чевъй, вуйчевъй.

Уймамь (да уёмѫ), *гл. д.* У

У́йна, *с ж.* Жена на майчин ка; вуйна, уйченаа, учен брáта ма́тери.

Уйна, *с. ж.* Раст. *Juniperus* дрѣчь, ардѣчь, нацарка, сирека, смерика, сирьчь,

хуина; можжевéльникъ, можжýха, вéресъ, арцá, артúшъ, áхра.

Уйникъ, *с. м* Който врьти опашкя-тя на хоро.

Ýйнинъый, *ъ, на, но, пр* отъ ýйня. Наинъый.

Уйня́, *с. ср.* вм. овня́.

Ýйчё, *с. м.* Уйка, вуйчё

Ýйчёвъый, *ъ, ва, во, пр.* отъ ýйчё. Вуйчевъый, уйковъый

Уйчена́а, *с. ж.* Уйна, ученаа.

Ýка, *с. ж.* 1) Поучаване, поучение, поука, наука, умъ, съвѣтъ: поучéніе, наставлéніе, назидáніе. 2) Навыкъ, наука, нъравъ, здетъ, табехетъ; нáвыкъ, привúчка, новúчка, новáдка. *Ако има ýка, има и отýка.*

Како ьк Стоанъ поучи,
Така е ука хванала:
Станала утрѣ пò-рано,
Пò-рано поклонъ сготвила. *Пѣс.*

Азъ нѣчто тебе ке попытамь,
Мене ука да ме научишь. *Пѣс.*

Слушай, брате, твоя миля сестра,
Така тебе ука да научить. *Пѣс.*

Майка Марья чешлаше,
Како ьк леко плеташе,
Така ьк ука учаше. *Пѣс.*

Подърь тичя мила буля,
Тикомь тичя, въкомь въка:
Стой, почакай, драгънко-ле,
Имамь дума да ти думамь,
Една ука да тя учь. *Пѣс.*

Така сьмь ука хватило:
Дорь не ся харно оружь,
Отъ кукъ не ся налѣгвамь. *Пѣс.*

Укадж́, и́шь, —дúлъ, *гл. свр.* отъ **укадúвамь**. —дéнъый, *прич. стр.*

Укадúвамь (да укадж́), *гл. д* Съ надежь, съ пушякъ направямь нѣчто да почернѣе, да замирише на дъмъ; накадявамь, окадявамь, начадявамь, напушвамь, упушвамь: окýривать. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накадявамся, окадявамся, начадявамся, напушвамся, упушвамся; окýриваться.

Укадúваніе, *с. ср.* отъ **укадúвамь** и **укадúвамся**.

Укáлвамь и **укáлювамь** (да укáлямь), *гл. д.* Намацвамь, наплѣсквамь нѣчто съ кальо; накалвамь, умацвамь, умачквамь, уцапвамь; грязни́ть, нагрязни́ть, угрязни́ть, загрязня́ть, отпáчкать, обнáрывать, натáптывать, отшлёпывать. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накалвамся, умацвамся, уцапвамся.

Укáлваніе, *с. ср.* отъ **укáлвамь** и **укáлвамся**.

Укáлець, *льци*, *с. м.* вм. **хукáлець**.

Укáлямь, *гл. свр.* отъ **укáлвамь**. —**лянъый**, *прич. стр.*

Ýкамь (ýквамь, да ýкнж, ýкнувамь), *гл. ср.* и *д.* в. **хýкамь**.

Укáнвамся и **укáнювамся** (да ся укáнж), *гл. възвр.* Наготвювамся, намъсльовамь да направя нѣчто: сторвамь нѣтъ за нѣчто; наканвамся, натъкнювамся; намѣрявáться, вадýмывать, собирáться, норовáться.

Укáнваніе и **укáнюваніе**, *с. ср.* отъ **укáнвамся**. Наканваніе.

Укáнж (да ся), **нешь**,—**нялся**, *гл. свр.* отъ **укáнвамся**.

Укáпвамь и **укáпувамь** (да укáнж), *гл. д.* Напрьсквамь, упрьсквамь нѣчто съ капкы; накапвамь, покапвамь; искáпать, окáпать, обкáпывать, набрúзгивать. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Напрьсквамся, упрьсквамся съ капкы отъ нѣчто; накапвамся, покапвамся; искáпаться, обкáпываться. 2) *гл. стр.* Бъвамь укапанъ.

Укáпваніе и **укáпуваніе**, *с. ср.* отъ **укáпвамь**.

Укáпка, *с. ж.* Вода-та, что ся изцѣжда отъ прѣсно сърене; суроватка, сурватка, суруватка, сурутка, съратка; сúворотка.

Укáпкы, *с. ж. мн.* и **укáпци**, *с. м. мн.* Вода, набрана капкя по капкя, отъ дѣто е капало.

Укáпж, **ешь**,—**палъ**, *гл. свр.* отъ **укáпвамь**. —**панъый**, *прич. стр.*

Укáрамь, *гл. свр.* отъ **укáрвамь**. Да вкарамь. —**ранъый**, *прич. стр.*

Укáрвамь и **укáруамь** (да укáрамь), *гл. д* Вкарвамь. *Богъ дава, ала въ кошяръ не укарува.*

Укáрваніе и **укáруваніе**, *с. ср.* отъ **укáрвамь**. Вкарваніе.

Укарúсамь, *гл. свр.* отъ **укарúсвамь**. Да укорясамь.

Укарúсвамь и **укарúсуамь** (да укарúсамь), *гл. д.* Укорясвамь, укорявамь. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамь укарисанъ.

Укарúсваніе и **укарúсуваніе**, *с. ср.* отъ **укарúсвамь**.

Укáсамь, *гл. свр.* отъ **укáсвамь**. Да ухапя. —**санъый**, *прич. стр.* Ухапанъый. *Укасанъ отъ змиж, бѣгать и отъ гущериц.*

Укáсвамь и **укáсуамь** (да укáсамь), *гл. д.* Ухапвамь, захапвамь, заръвавамь; укýсывать, уязвля́ть.

Укахжрúж, **ишь**,—**рúлъ**, *гл. свр.* отъ **укахжрúвамь**. —**рéнъый**, *прич. стр.*

Укахжрúвамь (да укахжрúж), *гл. д* Докарвамь нѣкому кахаръ; накахаръвамь, наскръбвамь, нажилявамь, ужилвамь; опечáливать, огорчáть. —**ся**, *гл. възвр.*

и *стр.* Накахърявамся, наскръбявамся; ужáлвамся, угрýжвамся; опечáливаться, огорчáться, пригорю́нивáться.

Укахжрíáване, *с. ср.* отъ **укахжрíáвамъ** и **укахжрíáвамся**.

Ука́чвамъ и **ука́чювамъ** (да ука́чѫ), *гл. д* Качвамъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Качвамся, покачвамся.

Кой ся наема да ся укачи,
Да ми откъне златнѫ яблъка?
Наемнѫлся е младоженькъ,
Младоженькъ съсъ младѫ невѣстѫ,
Наемнѫлися, укачилися,
Укачилися, откънѫли ѫ. *Пѣс.*

Ука́чване и **ука́чюване**, *с. ср.* отъ **ука́чвамъ**.

Ука́чѫ, **и́шь**, — **чилъ**, *гл. свр* отъ **ука́чвамъ**. —**ченъ**, *прич стр.*

Уклёввамъ и **уклёвнувамъ** (да уклёвнѫ), *гл. д.* Увисвамъ надолу. навождамся, спарвамся, посрънувамъ, умрълушвамся, уклёфвамъ, уклювамъ, клювамъ, клепвамъ; обви́снуть, повúснуть, повѣсить носъ, повúсвать го́лову. *Уклёвнѫла му главата. Уклёвнѫлъ като въ горящкици. Уклёвнѫлъ, чегато му сѫ потънѫлы гемии-ты въ Черно Море.*

Уклёване и **уклёвнуване**, *с. ср.* отъ **уклёвамъ**.

Уклёвнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **уклёвамъ**. Да уклёфнѫ.

Уклéпвамъ и **уклéпнуване** (да уклéпнѫ), *гл. ср.* Уклёвамъ, клепвамъ. *Уклепнѫлы уши.*

Уклéпване и **уклéпнуване**, *с. ср.* отъ **уклéпвамъ**.

Уклéпнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **уклéпвамъ**. Да уклёвнѫ.

Уклёфвамъ (да уклёфнѫ), *гл. ср.* Уклёвамъ.

Уклонúжъ (да ся), **ишь**, —**нúлся**, *гл. свр.* отъ **уклонúвамся**.

Уклонúвамся (да ся уклонúжъ), *гл. възвр.* Махвамся, отнахвамся, отбивамся, отстранявамся; **уклонúться**.

Уклонúване, *с. ср.* отъ **уклонúвамся**.

Укльнѫ, **ешь**, **укля́хъ**, *гл. д. свр* Да проклънѫ, да проклятнѫ; **прокля́сть**. *Не кльни ми дца-та, мамо, мене мя е и Господь уклялъ.* — **Укля́тый**, *прич. стр.* Проклятый; **прокля́тый**.

Уклю́ввамъ и **уклю́внувамъ** (да уклю́внѫ), *гл. ср.* Уклёвамъ. *Плъна плоска — весело срьдце, праздна плоска — уклювнѫлы уши.*

Уклю́вване и **уклю́внуване**, *с. ср.* отъ **уклю́вамъ**.

Уклю́внѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ср.* отъ **уклю́вамъ**. Да уклёвнѫ.

Укля́ченъ, **ъ**, **на**, **но**, *пр.* Укокоренъ, ушопенъ, хътрый.

Укля́чѫ (да ся), **ишь**, —**чился**, *гл. възвр. свр.* Да клякнѫ, да приклякнѫ. *Уклячилася насрѣщѫ ми.*

Уковáвамъ (да уковáжъ), *гл. д.* 1) Оковавамъ, обковавамъ; **окóвывать**. 2) Турямъ подкова на добытъкъ, на обуще; **подковавамъ**; **подкóвывать**.

Си извади коня певлиана,
Ѭ отнесе у Муса налбатинъ,
Да уконть коня певлиана. *Пѣс.*

Уковáване, *с. ср* отъ **уковáвамъ**.

Уковáжъ, **éшь**, —**вáлъ**, *гл. свр.* отъ **уковáвамъ**. —**ванъ**, *прич стр*

Укокóрвамся и **укокóрямся** (да ся укокóрѫ), *гл. възвр.* Наперявамся, навдигамся, ококорвамся; **хорохóрить**, **павлúнить**, **чванúться**.

Укокóрване и **укокóряне**, *с. ср.* отъ **укокóрвамся**.

Укокóренъ, **ъ**, **на**, **но**, *пр.* 1) Оперенъ, оперченъ, ококоренъ, събуденъ, бодрый; **бóдрый**. 2) Отворенъ, събуденъ, ококоренъ, умнъ, хътрый, уклченъ, ушопенъ, ачикгиозъ; **смѣтливый**, **дога́дливый**, **у́мный**, **оборóтливый**.

Укокóрѫ (да ся), **ишь**, —**рился**, *гл. свр.* отъ **укокóрвамся**.

У́копъ, *с. м.* Ровина, дере. изровено отъ води; **истóчина**, **протóчина**, **промóкна**, **рытвина**.

Укоренúжъ, **úшь**, —**нúлъ**, *гл. свр.* отъ **укоренúвамъ**. —**нѣнъ**, *прич. стр.*

Укоренúвамъ (да укоренúжъ), *гл. д.* Зачнавамъ; **укрѣпля́ть**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Пущамъ корень; прихващамся, вкоренявамся; **укорени́ться**, **окорени́ться**. 2) Зачнавамся, вкоренявамся; **укорени́ться**, **окорени́ться**, **утверждáться**, **укрѣпля́ться**. 3) *гл. стр.* Бывамъ укорененъ.

Укоренúване, *с. ср.* отъ **укоренúвамъ** и **укоренúвамся**.

Укори́зна, *с. ж.* Укоръ; **укори́зна**.

Укóрный, —**рьнъ** и —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что има, что докарва укоръ, что е за укоръ; **укорнатный**; **укóрный**, **укорúтельный**, **укорúзненый**. *Укорны думы, укорна работа.*

У́коръ, *с. м.* Хорскъ думъ, кореше, прѣдумване, осмиване; надумци, надумкъ, одумкъ, прѣдумкъ, прѣкори, укоризна; **укóра**, **укорúзна**, **укóръ**, **переговóры**, **пересу́ды**. *За укоръ*, да го укоряватъ. *Тръгнѫлъ за срамъ и за укоръ.*

Укорѣ́ж, и́шь, —рѝлъ, *гл. свр* отъ **укоря́вамь**. —ре́нъ, *прич. стр.*

Укоря́вамь (да укорѣ́ж), *гл. д.* Казвамь за нѣкого лоши работы; укарисвамь, укорисвамь, укуждамь, одумвамь, прѣдумвамь, удумвамь; **укоря́ть**, **переговаря́вать**, **пересу́живать**, **осуждя́ть**, **опѣва́ть**, **ха́ять**. —**ся**, *гл. стр.* Бывамь укоренъ.

Укоря́ване, *с. ср.* отъ **укоря́вамь**. Укорисване.

Укоря́самь, *гл свр.* отъ **укоря́свамь**. Да укорѣ. —**санъ**, *прич стр.*

Укоря́свамь и **укоря́сувамь** (да укоря́самь), *гл д* Укорявамь.

Укоря́сване, *с. ср.* отъ **укоря́свамь**. Укорявание.

Укорѣ́тенъ, —**тънъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* Укорнѣ́й. *Укорѣ́тны думы.*

Уко́ствамся и **уко́стувамся** (да ся уко́стж), *гл. възвр.* За вампиръ: добъ́вамь кости, израствать ми кости. *Доде не ся е укостилъ, вампыръ-тъ има само кръвь и душж и не може да ся види; чтомь ся укости, може да ся види.*

Уко́стване и **уко́стуване**, *с. ср.* отъ **уко́ствамся**.

У́кость, *нар. Хванжжся укость*, сграбчихжся да ся борять.

Тие си сабли удрихж,
Сабли-тъ имъ ся строшихж;
Та па ся укость хванжли,
Та сж си три дни борили;
Никой никому не надви *Пѣс.*

Уко́стж (да ся), **ишь**,—**тился**, *гл. свр.* отъ **уко́ствамся**.

Укра́двамь и **укра́днувамь** (да украдж и да укра́днж), *гл. д.* Откравамь; **укра́сть**, **похища́ть**, **отщечи́ть**, **защепля́ть**. *Кой украдне иглж, ке украдне и хазнж. Украднж чичи чуловы, на ука брѣзы волы; у пятокъ гы е украднжлъ, у сжботж го дырихж. Влакно-то кабулъ не чинила тугѣ нѣчто да зеже, али да украде. Отключихж шареиж одажъ, украдохж фружкы-ны ножина.*

Укра́дване и **укра́днуване**, *с. ср.* отъ **укра́двамь**.

Укра́днж, ешь, — **нжлъ**, *гл. свр.* отъ **укра́двамь**. Да откраднж.

Украдж, ешь,—**кра́дохъ**,—**кра́лъ**, *гл. свр.* отъ **укра́двамь**. Да украднж.

Укра́йникъ, *с. м.* Край-тъ отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ, рубъ; краюха, горбу́шка. *Да му даде единъ украйникъ хлѣбъ да грызе.*

Украцу́нвамся и **украцу́нямся** (да ся украцу́ня), *гл. възвр.* Спирамся, изправямся нѣйдѣ отпаднѣлъ и замысленъ, та не хващамь ничто. *Украцунился, не работи ничто.*

Украцу́нване и **украцу́няне**, *с. ср.* отъ **украцу́нвамся**.

Украцу́ня (да ся), **ишь**,—**нился**, *гл. свр.* отъ **украцу́нвамся**.

Укропъ, *с. м.* 1) Мѣка, тѣга, жѣль, печѣль, скрѣбь, тягота; **туга́**, **грусть**, **го́рость**, **тоска́**, **кручи́на**, **печа́ль**. 2) Кога дойдѣ човѣку като за блюване; горуха; **тошнота́**. *Пада ми укропъ*, дохожда ми на баиядисване, на блюване. *Падижло му укропъ*, примрѣлъ, баиядисалъ. *Падижло му укропъ на срьдце-то*, станжло му мѣчно. *Откога ся вѣнчала и го видѣла, укропъ на срьдце ѣ падижло и нѣма останжла.* 3) Поседадена съ медъ или съ шекеръ ракия, съ които служять сутрина въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ; блага ракия. 4) Врѣмя-то, когато ся пие укропъ-тъ.

Укротж, и́шь, — **ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **укроти́вамь**. —**те́нъ**, *прич. стр.*

Укроти́вамь (да укротж), *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да стане кротъкъ; усмирявамь; **укроща́ть**. —**ся**, *гл. възвр.* Ставамь кротъкъ; усмирявамся; **укроща́ться**.

Укроти́ване, *с. ср.* отъ **укроти́вамь** и **укроти́вамся**.

Укръва́вямь (да укръва́вж), *гл. д.* Окръвавямь.

Укры́вамь (да укры́ж), *гл. д.* Скръвамь; **укрыва́ть**, **скрыва́ть**, **пря́тать**, **тайть**. —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скръвамся, бывамь укрытъ; **укрываться**, **скрываться**, **пря́таться**, **тайться**.

Укръ́ване, *с. ср* отъ **укръ́вамь**. Скръване.

Укръ́лвамь и **укръ́лямь** (да укры́лж), *гл. д.* Запазвамь, завардвамь, чювамь, закрълямь; **храни́ть**, **бере́чь**, **защища́ть**, **покровительствовать**. *Святый Архангелъ милостивъ и честенъ крьстъ да ны укрылять!*

Укръ́лване и **укръ́ляне**, *с. ср.* отъ **укръ́лвамь**.

Укръ́лчя, *с. ср* Раст. *Malva sylvestris*, волово око, камбула, камбулешникъ, камбулешь, камиличя, камилка, камилникъ, камилякъ, косичнякъ, молоха, молохо, слѣзене, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзъ, шапка; **кала́чики**.

Укръ́лж, ишь, — **лилъ**, *гл. свр.* отъ **укръ́лвамь**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Укръ́ж, ешь, **укры́лъ**, *гл. свр.* отъ **укръ́вамь**. —**тый**, *прич. стр.*

Укрѣ́пвамь и **укрѣ́пямь** (да укрѣ́пж),

и *стр.* Накахѫрявамся, наскръбявамся; ужалвамся, угръжвамся; **опеча́ливаться, огорча́ться, пригорю́нивaться.**

Укахѫрі́аваніе, *с. ср.* отъ **укахѫрі́авамь и укахѫрі́авамся.**

Ука́чвамь и ука́чювамь (да **ука́чѫ**), *гл. д* Качвамь. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Качвамся, покачвамся.

Кой ся наема да ся укачи,
Да ми откъне златнѫ яблъкѫ?
Наемнѫлся е младоженькъ,
Младоженькъ съсъ младѫ невѣстѫ,
Наемнѫлися, укачилися,
Укачилися, откънѫли ѫ. *Пѣс.*

Ука́чваніе и ука́чюваніе, *с. ср.* отъ **ука́чвамь.**

Ука́чѫ, ишь, — **чилъ,** *гл. свр* отъ **ука́чвамь.** —**ченъ,** *прич стр.*

Уклёввамь и уклёвнувамь (да **уклёвнѫ**), *гл. д.* Увисвамь надолу навождамся, спарвамся, посрьнувамь, умрълушвамся, уклёфвамь, уклювваль, клювамь, клепвамь; **обви́снуть, повиснуть, повѣсить носъ, понури́вать го́лову.** *Уклёвнѫла му главата. Уклёвнѫлъ като въ горѫщници. Уклёвнѫлъ, чегато му сѫ потънѫлы гемии-ты въ Черно Море.*

Уклёвваніе и уклёвнуваніе, *с. ср.* отъ **уклёввамь.**

Уклёвнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уклёвваль.** Да **уклёфнѫ.**

Уклепвамь и уклепнуваніе (да **уклепнѫ**), *гл. ср.* Уклёвваль, клепвамь. *Уклепнѫлы уши.*

Уклепваніе и уклепнуваніе, *с. ср.* отъ **уклепвамь.**

Уклепнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уклепвамь.** Да **уклёвнѫ.**

Уклёфвамь (да **уклёфнѫ**), *гл. ср.* Уклёвваль.

Уклонѭ (да ся), **ишь,** —**ни́лся,** *гл. свр.* отъ **уклоня́вамся.**

Уклоня́вамся (да ся **уклонѭ**), *гл. възвр.* Махвамся, отмахвамся, отбивамся, отстранявамся; **уклоня́ться.**

Уклоня́ваніе, *с. ср.* отъ **уклоня́вамся.**

Укльнѭ, ешь, **укля́хъ,** *гл. д. свр* Да прокльнѫ, да проклятнѫ; **прокля́сть.** *Не кльни ми дъща-та, жамо, мене мя е и Господь укляълъ.* — **Укля́тый,** *прич. стр.* Проклятый; **прокля́тый.**

Уклю́вваль и уклю́внувамь (да **уклю́внѫ**), *гл. ср.* Уклёвваль. *Плъна плоска — весело срьдце, праздна плоска — уклювнѫлы уши.*

Уклю́ваніе и уклю́внуваніе, *с. ср.* отъ **уклю́вваль.**

Уклю́внѭ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. ср.* отъ **ук вамь.** Да **уклёвнѫ.**

Укля́ченъ, ъ, на, но, *пр.* **Укокор ушопенъ, хътръ.**

Укля́чѭ (да ся), **ишь,**—**чился,** *гл. свр.* Да клякнѫ, да приклякнѫ. *Ук лася насрѣщѫ ми.*

Укова́вамь (да **уковѫ́**), *гл. д.* 1) **Окова** обковавамь; **ока́вывать.** 2) **Турям ковѫ на добътъкъ, на обуще; подков подко́вывать.**

Си навади коня невлиана,
Ѭ отнесе у Муса налбатинъ,
Да укопть коня невлиана. *Пѣс.*

Укова́ваніе, *с. ср* отъ **укова́вамь.**

Уковѫ́, е́шь, —**ва́лъ,** *гл. свр.* отъ **у вамь.** —**ванъ,** *прич стр*

Укоко́рвамся и укоко́рнамся (да с ко́рнѫ), *гл. възвр.* Напервамся, навди ококорвамся; **хорохо́риться, навли́ни чва́ниться.**

Укоко́рваніе и укоко́рнаніе, *с. ср* **укоко́рвамся.**

Укоко́ренъ, ъ, на, но, *пр.* 1) нъ, оперченъ, ококоренъ, събуд бодръ; **бо́дрый.** 2) Отворенъ, с нъ, ококоренъ, умнъ, хътръ, ченъ, ушопенъ, ачикгиозъ; **смѣтл дога́дливый, у́мный, обороти́вый.**

Укоко́рнѭ (да ся), **ишь,** —**рнлся,** *гл* отъ **укоко́рвамся.**

У́копъ, *с. м.* Ровина, дере, изровено о рон; **исто́чина, прото́чина, про ры́твина.**

Укоренѭ́, и́шь, —**ни́лъ,** *гл свр.* отъ **рени́вамь.** —**не́нъ,** *прич. стр*

Укорени́вамь (да **укоренѭ́**), *гл. д.* чавамь; **укрѣпля́ть.** —**ися,** 1) *гл.* Пущамь корень; прихващамся, вкорен ся; **укорени́ться, окорени́ться.** 2) 3 вамся, вкоренявамся; **укорени́ться,** ни́ться, **утвержда́ться, укрѣпля́ть** *гл. стр.* Бъвамь укорененъ.

Укорени́ваніе, *с. ср.* отъ **укорени́** и **укорени́вамся.**

Укори́зна, *с. ж.* Укоръ; **укори́зна.**

Уко́рнъ, ъ —**рнъ и** —**ренъ, рна,** *пр.* Что има, что докарва **укоръ,** что **укоръ; укорнатнъ; уко́рный, укор ный, укори́зненый.** *Укорны думы, на работа.*

У́коръ, *с. м.* Хорскъ думы, корене, думване, осмиване; **надумци, над одумкы, прѣдумкы, прѣкори, укориз ко́ра, укори́зна, уко́ръ, перегово́р ресу́ды.** *За укоръ,* да го **укорнавать.** *нѫлъ за срамъ и за укоръ.*

Укорѧ́, ѧ́шь, —ря́лъ, *гл. свр* отъ **укоря́вамь**. —ре́нъ, *прич. стр.*

Укоря́вамь (да **укорѧ**), *гл. д.* Казвамь за нѣкого лоши работы; укарисвамь, укорѧсвамь, укуждамь, одумвамь, прѣдумвамь, удумвамь; **укоря́ть**, **переговаря́ривать**, **пересѫжда́ть**, **осуждать**, **опѣва́ть**, **ха́ять**. —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь укоренъ.

Укоря́ване, *с. ср.* отъ **укоря́вамь**. Укорѧсване.

Укоря́сам, *гл свр.* отъ **укоря́свамь**. Да **укорѧ**. — **санъ**, *прич стр.*

Укоря́свамь и **укоря́сувамь** (да **укоря́сам**), *гл д* Укорѧвамь.

Укоря́сване, *с. ср.* отъ **укоря́свамь**. Укорѧване.

Укорѧтнъ, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Укорнъ. *Укорѧтны думы.*

Уко́ствамся и **уко́стувамся** (да ся **уко́стѧ**), *гл. възвр.* За вампыръ: добъвамь кости, израствать ми кости. *Доде не ся е укостилъ, вампыръ-тъ има само кръвь и душѧ и не може да ся види; чтомь ся укости, може да ся види.*

Уко́стване и **уко́стуване**, *с. ср.* отъ **уко́ствамся**.

У́кость, *нар. Хванѫхся укость*, сграбчихся да ся борять.

Тие си сабли удрихѫ,
Сабли-тъи имъ си строшихѫ;
Та па ся укость хванѫли,
Та сѫ си три дни борили;
Никой никому не надви *Пѣс.*

Уко́стѧ (да ся), **ишь**,—**тился**, *гл. свр.* отъ **уко́ствамся**.

Украда́вамь и **украднува́мь** (да **украдѫ** и да **украднѫ**), *гл. д.* Открадвамь; **украсть**, **похища́ть**, **отщечи́ть**, **защепля́ть**. *Кой украдне иглѫ, ке украдне и хазнѫ. Украднѫ чичи чуловъ, на ука брѣзы бъволы; у пятокъ гъ е украднѫлъ, у сѫботѫ го дърихѫ. Влакно-то кабулъ не чинила тугѣ нѣчто да земе, али да украде. Отключихѫ шкаренѫ одаѫ, украдохѫ фружкы-ны ножина.*

Украда́ване и **украдну́ване**, *с. ср.* отъ **украда́вамь**.

Украднѫ, **ешь**, — **нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **украда́вамь**. Да откраднѫ.

Украдѫ, **ешь**,—**кра́дохъ**,—**кра́лъ**, *гл. свр.* отъ **украда́вамь**. Да украднѫ.

Украйникъ, *с. м.* Край-тъ отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ, рубъ; **краю́ха**, **горбу́шка**. *Да му даде единъ украйникъ хлѣбъ да грызе.*

Украцу́нвамся и **украцу́нѫмся** (да ся **украцу́нѫ**), *гл. възвр.* Спирамся, изправямся нѣйдѣ отпаднѫлъ и замъсленъ, та не хващамь ничто. *Украцунился, не работи ничто.*

Украцу́нване и **украцу́нѫване**, *с. ср.* отъ **украцу́нвамся**.

Украцу́нѫ (да ся), **ишь**,—**нился**, *гл. свр.* отъ **украцу́нвамся**.

Укропъ, *с. м.* 1) Мъка, тъга, жаль, печаль, скръбь, тягота; **туга́**, **грусть**, **го́рест**, **тоска́**, **кручи́на**, **печа́ль**. 2) Кога дойде човѣку като за блуване; горуха; **тошнота́**. *Пада ми укропъ*, дохожда ми на баладисване, на блуване. *Падѫло му укропъ*, примрѣлъ, баладисалъ. *Падѫло му укропъ на срьдце-то*, станѫло му мъчно. *Откога ся вѣнчала и го видѣла, укропъ на срьдце ѣ падѫло и нѣма останѫла.* 3) Подсладена съ медъ или съ шекеръ ракия, съ която служать сутринѫ въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ; блата ракия. 4) Врѣмя-то, когато ся пие укропъ-тъ.

Укротѫ́, **ѧ́шь**, — **тѧ́лъ**, *гл. свр.* отъ **укроти́вамь**. —**те́нъ**, *прич. стр.*

Укроти́вамь (да **укротѫ**), *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да стане кротъкъ; усмирявамь; **укроща́ть**. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь кротъкъ; усмирявамся; **укроща́ться**.

Укроти́ване, *с. ср.* отъ **укроти́вамь** и **укроти́вамся**.

Укрѣва́вамь (да **укрѣва́вѫ**), *гл. д.* Окрѣвавямь.

Укрѣ́вамь (да **укрѣ́ѫ**), *гл. д.* Скрѣвамь; **укрыва́ть**, **скрыва́ть**, **пря́тать**, **тайть**. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Скрѣвамся, бъвамь укрътъ; **укрыва́ться**, **скрыва́ться**, **пря́таться**, **тайться**.

Укрѣ́ване, *с. ср* отъ **укрѣ́вамь**. Скрѣване.

Укрѣ́лвамь и **укрѣ́лямь** (да **укрѣ́лѫ**), *гл. д.* Запазвамь, завардвамь, чювамь, закрѣлямь; **храни́ть**, **бере́чь**, **защища́ть**, **покрови́тельствовать**. *Святый Архангелъ милостивъ и честенъ крьстъ да ны укрѣлять!*

Укрѣ́лване и **укрѣ́лване**, *с. ср.* отъ **укрѣ́лвамь**.

Укрѣ́лчя, *с. ср* Раст. *Malva sylvestris*, волово око, камбула, камбулешникъ, камбулешъ, камилчя, камилка, камилникъ, камилякъ, косичнякъ, молоха, молохо, слѣзене, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзъ, шапка; **кала́чики**.

Укрѣ́лѫ, **ишь**, — **лилъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣ́лвамь**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Укрѣ́ѫ, **ешь**, **укрѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣ́вамь**. —**тъ**, *прич. стр.*

Укрѣ́пвамь и **укрѣ́пямь** (да **укрѣ́пѫ**),

гл. д. Закрѣпвань нѣчто на много мѣста; почи́нивать, зачи́нивать, учи́нивать, запла́чивать, упла́чивать, уштопывать. —**ися**, *гл. стр.* Бѣвань укрѣпенъ. *Укрѣпена баба, удиплена, отнидѣ рѧбъ нѣма?* Гат — Зелка.

Укрѣпване и укрѣпяне, *с. ср.* отъ **укрѣпвань**.

Укрѣпъ, *с. м.* Обычай да дарять сватбари невѣстѫ-тѫ въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ.

Укрѣстъ, *нар.* Крѣстомъ, крѣстосано, накрѣстъ; **на́крестъ**, крестъ на крестъ, крестообра́зно. *Прѣскачи камъка укрѣстъ.*

Укрѣшвань и укрѣшнѧнь (да **укрѣшнѫ**), *гл. д.* Врѣтѫ, вивѫ, усуквань, налѣгань, мачѫ, каранъ нѣкого да направи нѣчто. —**ися**, *гл. възвр.* Правѫ укрѣшнѧци; врѣтѫся, вивѫся, усуквань, чинѫ като да ми ся не ще да направѫ нѣчто. *Стига си ся укрѣшвалъ, извиї го, видися, че ти ся пие!*

Укрѣшване и укрѣшняне, *с. ср.* отъ **укрѣшвань и укрѣшвамся**.

Укрѣшнѧкъ, *с. м. Правъ укрѣшнѧци*, укрѣшвамся, показвамся, като че ужь не ми ся ще. *Ще вие, ще суче, ще прави укрѣшнѧци, па ще склони.*

Укрѣшнѫ, **нѫ**, — **шнѫлъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣшвань**.

Укрѣпнѫ, **нѫ**, — **пнѫлъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣпна́вань**. —**пѣ́нъ**ый, *прич. стр.*

Укрѣпна́вань (да **укрѣпнѫ**), *гл. д.* Направянь, стягань нѣчто да стане яко; затягань, заначавань, учьврьстявань; **укрѣпля́ть**, **вкрѣпля́ть**. —**ися**, *гл. възвр.* и *стр.* Затягамся, заначавамся, учьврьстявамся, скрѣпявамся, захващамся нѣкъ-тѫ; **укрѣпля́ться**.

Укрѣпна́ване, *с. ср.* отъ **укрѣпна́вань** и **укрѣпна́вамся**.

Укуждѫ, **ждѫ**,—**дилъ**, *гл. д. свр.* отъ **укуждань**. —**денъ**ый, *прич. стр.*

Укуждань (да **укуджа**), *гл. д.* Укорявань, укарявань, удумявань. —**ися**, *гл. стр.* Бѣвань укуденъ; укорявамся.

Укуждане, *с. ср.* отъ **укуждань**. Укоряване, укоръ.

Укумя́свамся и укумя́сувамся (да **ся укумя́нѫ**), *гл. възвр.* Укумявамся.

Укумя́сване и укумя́суване, *с. ср.* отъ **укумя́свамся**. Укумяване.

Укумя́нѫ (да **ся**), **ешь**,—**сахся**, *гл. свр.* отъ **укумя́свамся**.

Укумнѫ, **нѫ**, —**мнѫлъ**, *гл. свр.* отъ **укумна́вань**. —**мне́нъ**ый, *прич. стр.*

Укумна́вань (да **укумнѫ**), *гл. д.* 1) Изправянь, опопявань нѣчто срѣщѫ нѣкого да стои право, мирно; окумявань. 2) В. **окумя́вань**, хващань нѣкого з
1) *гл. възвр.* Изправямся срѣщѫ нѣчто, та стоѫ мир
ся, окумявамся. 2) *гл.* с
кумѣнъ.

Укумя́ване, *с. ср.* отъ **укумя́вамся**.

Укуся́сувань и укуся́суванъ (
д. Укушвань.

Ука́усъ, *с. м.* Ядене, пиене, на болникъ, на родилка да нинска, каниска, каниско, повойница. *Да си болна кусъ да си искала!*

Пила Неда студна вод
Та изпила лютѫ зимѫ
Лютѫ зимѫ осойницѫ
Залало ѫ е на срьдце-т
Поискала е Неда укус
Отъ бѣлъ Дунавъ мор
И Софийско бѣло вино
И Гергйовско вакло ма

Укусѫ, **нѫ**, —**силъ**, *гл.* (
шнѫ и **укусвань**. —(
стр.

Укутомъ, *нар.* Скутно, скрт
скрѣшно. *Жена му укуп
чила едно рыбля. Ала
та извѣялъ бѣлѣгъ на дѣ

Укушнѫ (да **укусѫ**), *гл. д.*
вань малко отъ нѣчто за д
е; накусвань, накушнѫ,
ходжань, опитвань; отвѣд
вать. *Кой слушка, онъ
ѫ не укушка, проклят*
—**ися**, *гл. стр.* Бѣвань
Укушване, *с. ср.* отъ **укуш**
ние, накусване.

Укъ, *с. м* 1) Назъване на д
во-то слово въ Блъгарск
укъ. 2) Животно **хукъ**.

Укъ́инвань и укъ́инувань
гл. д. 1) Укасвань. 2) М
вань. —**ися**, *гл стр.* Ма
вамся. *Добрѣ е да ся ук
чай; много момчета с
щжть си купять воловы.*

Укъ́инване и укъ́инуване,
къ́инвань.

Укъ́инѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл.* с
вань. —**нѫ**тъ**ый**, *прич.* с

Укъ́твань и укъ́тувань (
д. Къ́тѫ нѣчто да стане
вань, угъздвань, нагъздва
наряжа́ть, убира́ть, украша́
възвр. Накътвамся, нагъзд
ся, натруфямся; наряжа́ть
2) *гл. стр.* Бѣвань укъ́т
ся, украша́ться, убира́ться

Укы́тване и **укъ́туване**, *с. ср.* отъ **укы́твам**. Укъчване.

Укы́тж, **ишь**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **укы́твам**. —**тенъ**, *прич. стр.*

Укы́чвам и **укы́чам** (да **укы́чж**), *гл. д.* Укътвам.

Укы́чване и **укы́чане**, *с. ср.* отъ **укы́чвам**. Укътване.

Укѣ́сам, *гл. свр.* отъ **укѣ́свам**. —**сапъ**, *прич стр.*

Укѣ́свам и **укѣ́сувам** (да **укѣ́сам**), *гл. д.* Захапвам, ухапвам, ушилвам, ущипвам, удрямъ; **укусывать**, **уязвля́ть**. —**ся**, *гл. стр.* Бивамъ **укѣсанъ**. *Како ни блъха да го укѣсала!*

Лошь сонъ юнакъ ми видѣло:
Що ми дойде люта зима,
Сакать юнакъ да гъ укѣсать. *Пѣс.*

Укѣ́сване и **укѣ́суване**, *с. ср.* отъ **укѣ́свам**.

Укѣ́тамъ, *гл. свр.* отъ **укѣ́твам**. —**танъ**, *прич. стр.*

Укѣ́твам и **укѣ́тувам** (да **укѣ́тамъ**), *гл. д.* Наряждамъ, уряждамъ, суряждамъ, изправямъ, суправямъ, справямъ, прибирамъ, натъкмявамъ, утъкмявамъ, угъздвамъ, прикатвамъ, скатвамъ; охора́мивать, убира́ть, оправля́ть, —**ся**, *гл. възвр.* и *стр.* Наряждамъ, уряждамъ, суряждамъ, изправямъ, суправямъ, справямъ, прибирамъ, натъкмявамъ, утъкмявамъ, угъздвамъ, прикатвамъ, скатвамъ; охора́миваться, убира́ться, оправля́ться.

Укѣ́тване и **укѣ́туване**, *с. ср.* отъ **укѣ́твам**.

Улавина́, *с. ж.* Свойство на **улавъ**; **улавщина**, **улотия**, **палавщина**, **гламавщина**, **лудория**, **лудость**.

Улавщина́, 1) *с. ж.* Улавина. *Всякой человѣкъ има лютинж, а едни улавщинж.* 2) *с. об.* Улавъ, немиренъ, лудетина; **малу́нъ**.

Улавъ, *с. м.* Скътникъ, нехрани-майкж, хайта, хайнана, капьсазъ; броди́га, нобродя́га, блудя́га.

У́лавъ, **ъ**, **а**, **о**, *пр.* Безумнъ. лудъ, глупавъ, гламавъ, серсемъ, будала, палавъ. *Отъ това сж поулавени улавити: отъ нѣкоѣ досадбж, что сторили на самовилы-ты. Хытра была, та вимала; улавъ былъ, та давалъ. Плъвъ ханъ коне, насрѣдѣ единъ улавъ, саде гы клоца. Учи улаво, да бѫде по́-улаво. Вика като улавъ. Врътися като улавж кокошкж. Отъ улавъ умъ не купувай. Да тя чюва Господь отъ улавъ другарь. На улавъ другарь не ставай.*

Улави́ся, **и́шь**,—**ви́лся**, *гл. об.* Скътавам ся, лутамся, нашся, размайвамся, зѣпамъ. *По́-скоро да дойдешь, да ся не улавишь мощнѣ по пѫта. По́ скоро си извѣзнѣте, та ся не улавѣте да ѫ тражите.*

Улавя́м (да **уловя́ж**), *гл. д.* Уловявам.

Улагам (да **уло́жж**), *гл. д.* Налагамъ, натискамъ нѣчто да се улѣгне. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Улѣгвамся. 2) *гл. вз.* Хващамся на басъ, имамъ съ нѣкого за нѣчто облогъ; обзалагамся, облагамся, басямся; держа́ть пари́, закладъ; би́ться объ закла́дъ. *Девятдесять и деветь ѫ прискали и ся улагали ала никутрый отъ тѣхъ не можилъ да ѫ издири.*

Улага́ние, *с. ср* отъ **улага́м** и **улага́ся**.

Улази́м (да **улѣзж**), *гл. ср.* Улѣзвамъ, влазямъ, улизамъ. *Дѣто си живѣкъть задружно, тамо немоча не улази У задружня кыща немоча-та не улазя. Что ти трѣбва да улазишь между гребени.*

***Улака** и **улакъ**, *с. м. Т.* Човѣкъ, нарочно пратенъ нѣйдѣ съ писмо или за друго нѣчто; сапия; ходо́къ, гоне́цъ, ногоно́щникъ.

Царь Ѣсенъ прати улаци,
Улаци бръзы юнаци,
Да си съберѫть войници. *Пѣс.*

***Ула́ръ**, *с. м. Т.* Водило на оглавникъ; юларъ, потягло, капистра.

Ула́чя, *ум. ср.* отъ **ула́къ**. *Дойде царево улачя.*

Ула́шкый, **шка**, **шко**, *пр.* отъ **улакъ**. *Улашкый конь.*

Валѣ възъ Ѣнка отиде,
Че извади ножча улашко,
Улашко и касапско,
У кыто ся срѣдце рани. *Пѣс.*

***Улаштя́свам** и **улаштя́сувам** (да **улаштя́ж**), *гл. д. Т.* За болѣсть: хващамъ, прѣхващамъ, улавямъ; заража́ть.

Улаштя́сване и **улаштя́суване**, *с. ср.* отъ **улаштя́свам**.

Улаштя́ж, **ешь**,—**тя́сахъ**, *гл. свр.* отъ **улаштя́свам**.

Улени́ца, *с. м.* Раст. *Melisa officinalis*, матечина, матичина, маторка, лимоничь, пчеларникъ, пчелинъкъ, пчелнокъ, пчелникъ, пчелякъ; меля́са, медо́вка, ма́точникъ, пче́льникъ, ма́почная трава́.

Улесня́ж, **и́шь**,—**ни́лъ**, *гл. свр.* отъ **улесня́вам**. —**ненъ**, *прич стр.*

Улесня́вам (да **улесня́ж**), *гл. д.* Помагамъ нѣкому на нѣчто, да му е лесно: олесняваамъ, подлѣтвамъ; улегча́ть. —**ся**, *гл. възвр.* Наряждамъ, натъкмявамъ си работы-ты, та да ми е лесно да гы врьша; олесняваамся, да ся налесня. *Улесняхся съ пары, та съмъ мирень.*

Улесня́ване, *с. ср.* отъ **улесня́вамъ** и **улесня́вамся.**

***Улефе,** *с. ср. Т.* Плата за службѫ; лефе; жа́лованье. *Колко ти сѫ сейменитѣ? Дай ми менѣ половинѫ-тѫ, азъ да имъ плащамъ улефе-то, кому двѣстѣ, кому триста,*

Улешка, *с. ж.* и **у́лешь,** *с. м.* Животина сльменъ.

Ули́вамъ (да **улѣѫ**), *гл. д.* Поливамъ съ нѣчто, заливамъ; **полива́ть, улива́ть.**

Не щѫ да ти послужѫ,
Че ми рѧчица трепере,
Та щѫ си вино равлѣѫ,
И щѫ си скуты улѣѫ. *Пѣс.*

Снощи ми е братъ дошелъ,
У земници сьмь влѣзла,
Та сьмь вино точила,
Та сьмь полъ улѣла. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Лѣѫ нѣчто, разсъпвамъ нѣчто възъ себе-си, та ся намокрювамъ; поливамся, заливамся; **обма́чиватьси.** *Цѣлъ си ся улѣлъ въ вино.* 2) Стичамся, отивамъ надолу; **стека́ться.** *Вода-та ся улива.* 3) *гл. стр.* Бывамъ улѣнъ; поливамся; **обма́чиватьси.**

Ули́вамъ и **ули́нвамъ** (да **ули́нѫ**), *гл. д.* Измѣствамъ нѣкой ставъ на тѣло-то отъ мѣсто-то му; извивамъ, извѣхвамъ, измѣтамъ, изкльчвамъ; **вывиха́ть, выви́хивать, сви́хивать, повиха́ть.** *Улина си крака.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамъ улинатъ; изкльчвамся.

Ули́ване, *с. ср.* отъ **ули́вамъ** и **ули́вамся.**

Ули́ване и **ули́нване,** *с. ср.* отъ **ули́вамъ.** Изкльчване.

Улига́вѫ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **улига́вамъ.** **—нешый,** *прич. стр.*

Улига́вамъ (да **улига́вѫ**), *гл. д.* Намацвамъ, умацвамъ нѣчто съ лигы; налигавамъ, уплюнчвамъ; **вымусливать, намусливать, намусливать, наслюнивать.** **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Намацвамся, умацвамся съ лигы; налигавамся, уплюнчвамся; **вымусливаться, намусливаться, намусливаться, наслюниваться.**

Улига́ване, *с. ср.* отъ **улига́вамъ** и **улига́вамся.**

Ули́замъ (да **улѣѫ** и да **улѣнѫ**), *гл. ср.* Улазамъ, улѣзвамъ, влизамъ.

Ули́зане, *с. ср.* отъ **ули́замъ.** Улазане, улѣзване.

Ули́йка, *ум ж.* и **ули́йчя,** *ум ср.* отъ **ули́я.**

Ули́нѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр* отъ **ули́вамъ** и **ули́нвамъ.** Да изкльчѫ.

Ули́свамъ и **ули́сувамъ** (да **ули́шѫ**), *гл. д.* Замайвамъ, забавямъ нѣкого отъ работѫ-тѫ му; залисвамъ; **отвлека́ть, отнима́ть вре́мя.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Замайвамся, забавямся забравямся нѣчто въ работѫ-тѫ си; залисвамся. *Не знаѫ какво ся улисахъ. Улисалъ сьмь ся въ работѫ.* 2) *гл. стр* Бывамъ улисанъ.

Ули́сване и **ули́суване,** *с. ср.* отъ **ули́свамъ** и **ули́свамся.**

Ули́скамъ, *гл. свр.* отъ **ули́скѫвамъ.** Да наліскамъ. **—сканый,** *прич. стр.*

Ули́скѫвамъ и **ули́скувамъ** (да **ули́скамъ**), *гл. д.* Ухліскѫвамъ.

Ули́тамъ (да **улетѫ**), *гл. ср* **Улѣтѣвамъ:** 1) Опадвамъ, окапвамъ, ощипвамся, олитамъ, слитамъ; **облета́ть, опада́ть, облѣза́ть, вылѝнивать.** *Ако го е урочасала жена, да ѝ улѣти коса та; ако е мѫжь, да му улѣти мѫдо-то.*

Да даде Господь, Петрано,
Снага-та да ти угине,
Коса-та да ти улѣти,
Като росицѫ въ ливадъ. *Пѣс.*

2) Ставамъ на парѫ; испарявамся, извѣтрѣвамъ, изгубямся, махвамся, вдигамся, олитамъ; **испара́ться, улету́чиваться.** *Да улѣти роса-та,* да ся загуби.

Хайде да лѣгнемъ да поспимъ,
Додѣ слънце-то припече,
Додѣ роса-та улѣти. *Пѣс.*

Ули́тане, *с. ср.* отъ **ули́тамъ.** Улѣтѣване.

У́лица, *с. ж.* Пать въ градъ, въ село между кѫщы-ты; сокакъ; **улица, переу́локъ.** — *Мѣрѫ улици-ты,* мѣрѫ патища-та, обыкалямъ сокаци-ты, ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ, скытамся, лутамся, мыткамъ; топта́ть пло́щадь. *Какво прави сынъ му? — Мѣри улици ты. — Би ще и на нощѫ-тѫ улицѫ праздникъ.*

У́личка, *ум. ж.* отъ **у́лица.** *Знае баба и другѫ уличкѫ.*

Ули́шѫ, ешь, —ли́сахъ, *гл. свр.* отъ **ули́свамъ.** **—ли́санъ,** *прич. стр.*

Улишѫ, ишь, —ши́лъ, *гл. свр.* отъ **улиша́вамъ.** **—ше́нъ,** *прич. стр.*

Улиша́вамъ (да **улишѫ**), *гл. д.* Земамъ, отнимамъ нѣкому нѣчто; лишавамъ; **лиша́ть, отнима́ть.** *Улиши мя отъ моиты двѣ очички. Какѫ-тѫ ми ты улиши.*

Улиша́ване, *с. ср.* отъ **улиша́вамъ.** Лишаване.

У́лище, *с. ср.* Кошь съ пчелы въ него; **улѣй,** кошеръ, кошьръ, кошарина, кошарица, кошарище, трьвна, трьмна, трьнка, тулище; **улей, пасѣка, кувьё.** *Имахмы си едно улище, та си вадяхмы отъ него медъ.*

Ули́я, *с. ж.* Мѣхъ на торбѫ за дрѣжане,

за носене въ него нѣчто; вулгия, вулия, мѣхъ, мѣшина, тоболець, тагарджикъ, тахарджикъ; сума́, котома́, мѣхъ. *Баба е като Циганскѫ улиѫ: каквото и́ турищ — все вема.*

Улови́ца, *с. ж.* Птица улулица, уулица, урловица.

Уловѝѫ, ѝшь, —ви́лъ, *гл. свр.* отъ **улови́вамь**. —ве́нъ, *прич. стр.* *Неуловенъ влѣзва отъ царка е по́-голѣмъ.*

Улови́вамь (да уловѝѫ), *гл. д.* Улавямь: 1) Бързо зимамь нѣчто въ рѫцѣ-ты си; хващамь, пипвамь, сграбчвамь; схва́тывать. *Скокнѫ и го улови за полѫ-тѫ.* 2) Нѣчто врьлено поимамь съ рѫкѫ, та го не оставямь да падне на земѭ-тѫ; хващамь; лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подца́пать. *Не можалъ да улови топкѫ-тѫ.* 3) Сполучямь на ловъ; хващамъ; лови́ть, ула́вливать, пойма́ть. *Уловихмы много рыбѫ, дивчь.*

На земи мрѣжьѭ леняѭ,
Че иди въ тиха Дунава,
Улови рыбѫ морунѫ,
Добра обѣда да сготвишь,
Съ отровѫ да ѭ посолишь,
Чичиа си да си угостишь. *Пѣс.*

4) Зимамь нѣчто съ бръзане; поемамь, грабвамь; брать, схва́тывать. *Улови пушкѫ-тѫ, та гы погони;* схвати́лъ ружьѣ и погна́лся за ни́ми.

Иванъ си отъ сънъ събуди,
Нѣма Петранѫ при него;
Много си люто разсърди,
Улови остръ ножѣвъ. *Пѣс.*

5) Нѣкой, нѣчто, что бѣга, что ся крые, хващамь, вчепквамь, вкопчвамь, докопчвамь, пипвамь; ловить, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, пойма́ть. *Потѣрка-та уловихѫ хайдуты.* 6) Прѣсрѣщамь, причаквамь, хващамь; перехва́тывать. *Хайдуты гы уловили, та гы обрали.* 7) Издѣвамь, сполитамь нѣкого, когато прави нѣчто неприлично, научвамси, че нѣкой е правилъ нѣчто неприлично; хващамь. *Да уловѭ нѣкого на нѣчто;* лови́ть кого́ въ чѣмъ, улича́ть. 8) За болесть: хващамь, прѣхващамь, сполитамь, снамирамь, снамѣрвамь, снахаждамь, скѫкъливамь; схва́тывать, постига́ть. *Чюма-та да го улови. Люта го тряска уловила.* 9) Сполучямь да ся настаныхъ нѣйдѣ; хващамь; захва́тывать. *Уловили пѫтица-та, тѣсниы-ты, не давать човѣкъ да мине.* 10) Тръгамь изъ нѣчто; поимамъ, хващамь. *Уловилъ горѫ-тѫ, поле-то, Клисурскыя пѫть. Лошь пѫть (адетъ) е уловилъ.* 11) Настигамь, застигамь, сполитамь, хващамь; захва́тывать. *Улови ны дъждь, зло врѣмя, тѫжка зима.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Задрьжамся о нѣчто; хващамся; хвата́ться. *Той ся уловилъ за единъ корень.* 2) Подкачямь да врьшѫ нѣчто; зауловявамся, хващамся; хвата́ться, принима́ться. *Гладенъ не ся стои, ще ся улови и той за работѫ.* 3) *гл. вз.* Ловимся единъ другъ; хващамъ; схва́тываться. *Момы-ты ся уловили на хоро-то.* 4) *гл. стр.* Бъвамь уловенъ. — *Улавя котѫ-тѫ за ноктѥ-то,* голѣмъ майсторъ е. — *Улови едного за крака-та, та удрай другыго по главѫ-тѫ,* и двама-та не вряднать за нищо. — *Улови босыя, та му веми царвулы-ты. Улови слѣпыя, та му извади очи-ты. Слѣпый пушнѫлъ, та ударилъ заякъ, а куцій припнѫлъ, та го уловилъ. Ако гонишь два заяка, ни единъ не можешь улови. И мое-то кучя ще улови заякъ. Лисица ловъ не лови; ако и да улови, сама си го яде. Уловися съ два-та крака въ капана. Който падне въ море-то, о зъмъкъ ся улавя. Дума-та не е врабчя, а, като изврькне, не се улавя. Не ся улавя ни за опашкѫ-тѫ, ни за уши-ты. Оставилъ дѣдо бабѫ, та ся уловилъ за какѫ. Уловился като слѣпець за тоягѫ.*

Улови́ваню, *с. ср.* отъ **улови́вамь** и **улови́вамся**. Улавяне.

Улога́вець, *с. м.* Улогавъ човѣкъ; сакатникъ улогарь. *А брѣ старче улоговчя, хай ела, качи ми ся на рамо, да ми тя отнесѫ въ манастиръ право въ анязмо-то, да ми тя измыѫ да тя изцѣлить.*

У́лога́вый, въ, ва, во, *пр.* 1) Хромый, куцій, сакатый, чкулявый, немощный, логавый; калѣчный, увѣчный, хромо́й, уро́дливый. *Царь-тъ ся чудилъ на слѣпци-ты и улогавы-ты. Слѣпый-тъ, улогавый-тъ и краставый-тъ ся втаксахѫ да кажѫть вси, что бяхѫ сторили грѣхъ.* 2) Малкый, низкый, дребный. *Скыни ми отъ улогавѫ-тѫ джефѫ.*

Улогавѣѫ, ешь, —вѣлъ, *гл. ср.* Ставамь улогавъ, схваща ми ся нѣкой членъ отъ тѣло-то; осакатѣвамь.

У́лога́рка, *с. ж.* Улогава жена, мома; сакатница; калѣка.

Тога сборвить Момиръ-бегъ войвода:
А невѣсто млада момирице,
Ако стигнешь десато момичка,
Ке ти изстамь нодзѣ отъ колѣна,
Ке ти изстамь рѫцѣ отъ рамена,
Ке ть отврьтамь очи отъ глобовъ,
Ке ть оставямь млада тьмничярка,
Ке ть оставямь млада улогарка! *Пѣс.*

Улога́рскъй, ска, ско, *пр.* отъ **улога́рь**. —**скы**, *нар.* Като улогарь.

Улога́рчя, *ум. ср.* отъ **улога́рь**. *Младо улогарчя.*

У́лога́рь, *с. м* Улогавъ човѣкъ; улогавець, улогъ, сакатникъ; **калѣка**. *А зачто не ми кажете, зачто былъ Петре улогарь?*

Улога́та змиа́. Змиа лютица, сойница, осойница, присойница, пепеленка, пепелушка, пепелюшка, пепелявка, стрѣлушка, ридовкыня; *Vipera berus.*

Улóгъ, *с. м.* Улогавъ, логавъ, схванать човѣкъ; улогарь, сакатникъ. *Улогъ да останешь! Жити Господа, дарви мя, оти съмь улогъ безъ нодзѣ!*

Да си начить, мило Турчя,
Моя стара майка,
Отсгорѣ да паднить,
Нодзѣ да си скрьшить,
Улогъ да ѭ глядамь! *Пѣс.*

У́логъ, *с. м.* Облагъ, облогъ, обзалогъ, басъ; **парѝ, аклáдъ**. *Мнозина юнаци искали дъщерьк му, ала царьть ѭ давалъ съ улогъ: който ѭ издыри и види, кждѣ ходи нощиѭ, нему ще ѭ даде.*

Улóжвамь (да **улóжѫ**), *гл. д.* Улагамь. *Улогъ ся уложихѫ за день докрай тьвнѫ земьк да обиджть.*

Улóжѫ, **ишь**, — **жилъ**, *гл. свр.* отъ **улáгамь** и **улóжвамь**. —**женъй**, *прил. стр.* Наложенъй

Улóмокъ, *с. м.* Рѣзаникъ отъ хлѣбъ, отъ мясо, что зима священникъ, кога отстоява, отчита нѣкому; начникъ, порѣзаникъ, порѣзаница, урѣзаникъ. *Азъ ке кажьк на тата, да не рѣже на майкя ти уломокъ отъ колака у црьквя! — На па ке речьк на мама, она да не жѣси колакъ, та да видимъ баща ти кому опинци-ты ке рѣже!*

Улотúна, *с. ж.* Улавина, улавщина *Улотина-та не иде по горѫ-тѫ, а по човѣщи-ты.*

Улу́ка, *с. ж.* Улучване, сполучване; сполука, полука, слука; **успѣхъ, удáча**. *На улукѫ и на улукы*, като *нар. а)* Когато трѣбва, на врѣмя; **впопáдъ**. *б)* Случайно, безъ да чакамъ, нечакано; **случáйно**.

***Улу́къ**, *с. м. Т.* 1) Направа като вадичка, покрыта, за да ся утичать по неѫ водъ, помыи; сопотникъ, геризъ; **водопровóдъ, стокъ**. 2) Жлѣбъ, траба на срѣхѫ за да текѫть водъ-ты, кога вали; **оттóкъ**.

У́лулица, *с. ж.* Птица *Syrnium aluco*, уловица, урловица, хуховица; **ночнáя совá**.

Улу́чвамь и **улу́чѫмь** (да **улучѫ**), *гл. д.* 1) Съ лучене, съ бадкане узнавамь нѣщо какъ е; налучвамь, получвамь, сполучвамь, погаждамь, угаждамь, набадквамь; **угáдивать, отгáдывать**. 2) Измѣрвамь, умѣрвамь, погодявамь, угодявамь, унишвамь, удрѫмь; **попадáть, угодúть, изнорáвливать, утрáфить**. *Улучи го съ срѣлѫ въ чело-то;* **стрѣлóй угодúлъ** егó **въ лобъ**. *Не улучвамь*, не унишвамь; **обкúдываться**. 3) Имамь сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направьк, да спечальк, да идѫ напрѣдъ; сполучвамь, случвамь; **успѣвáть, имѣть удáчу** въ **чѣмъ, улучáть**. 4) Намирамь случай, врѣмя; **улучáть, излучáть**. 5) Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварвамь, сварвамь, застигамь, затичѫмь, зафтасвамь, случвамь, сполучвамь; **улучáть, заставáть**. —**мся**, *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ; сгаждамся, сгодявамся, случвамся, разгледисвамся; **случáйно быть**. *И азъ ся улучихѫ тамъ, когато станѫ така работа.*

Улу́чване и **улу́чяне**, *с. ср.* отъ **улу́чвамь** и **улу́чвамся**.

Улу́чецъ, *ум. м.* и **улу́чя**, *ум. ср.* отъ **улу́къ**.

Улу́чѫ, **ишь**,—**чилъ**, *гл. свр.* отъ **улу́чвамь**. —**ченъй**, *прич. стр.*

У́лчё, *с. м.* Улавъ човѣкъ. *Улчё улавый!*

Уль, *с. м.* Гребенъ на пѣтелъ; гребенецъ, крезка, крезъ, кало.

Улѣгамь (да **улѣгвамь**, да **улѣгнѫ**, **улѣгнувамь**), *гл. д.* 1) Натискамь, налагамь нѣчто да ся улѣгне. 2) *гл. ср.* Полѣгамь; **попáднѣть**. *Улѣгнѫла нива.* —**мся**, *гл. възвр.* 1) Падамь на дъно-то; лѣгамь, утайвамся, уталоѫвамся; **отлегáть**. 2) Патасвамь, мирясвамь, уталоѫвамся; **улегáться**. *Страсти-ты щѫть ся улѣгнѫть;* **страсти улáжутся**.

Улѣганю, *с. ср.* отъ **улѣгамь** и **улѣгамся**.

Улѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **улѣгамь**.

Улѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **улѣгнѫ**.

Улѣгнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **улѣгамь**.

Улѣзвамь и **улѣгвамь** (да **улѣзнѫ** и да **улѣзѫ**), *гл. ср.* Улазямь, улизамь, влазямь, влизамь.

Улѣзване, *с. ср.* отъ **улѣзвамь**. Улазяне, улизане.

Улѣзнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, и

Улѣзѫ, **ешь**,—**зохъ**,—**зълъ**, *гл. свр.* отъ **улáзямь, улúзамь** и **улѣзвамь**.

У́лѣй, *с. м.* 1) Издъѣбано дрьво като хуним, дѣто вода-та ся набира, та кара воденицѫ, теповицѫ, валявицѫ; бука, варадь, гурна, жлѣбъ, коруба, трушъ; **жóлобъ** для **протóка** воды на **водянúхъ мéльницахъ**. 2) Коръто, съ което рудари плавить руда тѫ; коруба. 3) Улище. — *Врьви му като*

изъ (по) улѣй. Духа вѣтъръ като изъ улѣй.

Улѣ́йка, *с. ж.* Птица *Strix*, улайка, улюлайка, утка, утъ, хутка, кукувиа, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; сова́.

У́лѣйчя, *ум. ср.* отъ **у́лѣй**.

Улѣнѭ́ (да ся), **и́шь**,—**и́лся**, *гл. свр.* отъ **улѣня́вамся**.

Улѣня́вамся (да ся **улѣнѭ́**), *гл. об.* Ставамь лѣнивъ; излѣнявамся; налѣня́ться, облѣня́ться.

Улѣня́ваніе, *с. ср.* отъ **улѣня́вамся**. Излѣняваніе.

Улѣтѣ́вамь (да **улѣтѫ́**), *гл. ср.* Улитамь.

Стига си, Радо, сѣдѣла
У тази тьмнѫ тьмницѫ,
Тьма ти снага угнила,
Дълга ти коса улѣтѣ. *Пѣс.*

Улѣтѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **улѣтѣ́вамь**. Улитаніе.

Улѣтѫ́, **и́шь**,—**тѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **ули́тамь** и **улѣтѣ́вамь**.

Улѣ́нѭ, **ешь**, **улѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **ули́вамь**. —**лѣ́нѣый**, *прич. стр.*

Улю́двамь и **улю́ждамь** (да **улю́дѫ**), *гл. д.* Наряждамь, справямь нѣчто за-въ людје-то. —**мся**, *гл. възвр.* Наряждамся, справямся за-прѣдъ людје то; учловѣчвамся, влюдявамся; становя́ться, дѣлаться поря́дочнымъ человѣкомъ.

Улю́дваніе, *с. ср.* отъ **улю́двамь** и **улю́двамся**. Влюдяваніе.

У́люднѣый, —**дьнъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* Наряденъ за въ хора, справенъ за-въ людје, что е за-въ людје; улюденъ. —**дно**, *нар.* За-въ людје, за-прѣдъ людје. *Направи го улюдно*, изчловѣчи го за-въ хора-та.

Улю́дѫ, **ишь**,—**дилъ**, *гл. свр.* отъ **улю́двамь**. —**денъ**, *прич. стр.*

Улюля́йка, *с. ж.* Птица улѣйка.

Улютѫ́ (да ся), **и́шь**,—**ти́лся**, *гл. свр.* отъ **улютя́вамся**.

Улютя́вамся (да ся **улютѫ́**), *гл. възр.* Ставамь лютъ, парливъ на вкусъ; влютявамся; становя́ться жгу́чимъ на вкусъ.

Улютя́ваніе, *с. ср.* отъ **улютя́вамся**. Влютяваніе.

Улъ, *с. об.* Улавъ чловѣкъ; улчё, гламчё.

У́лъвъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Недосѣтливъ, глупавъ, улавъый, гламавъый.

Улъ́йка, *с. ж.* Птица улѣйка.

Улъ́рникъ, *с. м.* Градина, мѣсто, дѣто стоять улища-та; пчелинъ, пчелникъ, ляникъ; пчѐльникъ, па́сѣка.

Умя́жѫ, **ешь**,—**мя́захъ**, *гл. свр.* отъ **умя́звамь**. —**мя́занъый**, *прич. стр.*

Умя́звамь и **умя́зувамь** (да **умя́жѫ**), *гл. д.* Намазвамь, намацвамь, наплесквамь съ нѣчто мазно; вымя́сливать, выся́ливать, зася́ливать, обся́ливать, перемя́зывать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Виждамь, имамь отъ нѣчто облагѫ, калепиръ. *Отъ тѫжѫ работѫ и той ще ся умажѐ.* 2) *гл. възвр.* и *стр.* Намазвамся, намацвамся, наплесквамся съ нѣчто мазно; умя́зываться, перемя́зываться, вымя́сливаться, перемя́сливаться, намя́сливаться, обмя́сливаться, выся́ливаться, зася́ливаться, нася́ливаться, ося́ливаться, обся́ливаться.

Умя́званіе и **умя́зуваніе**, *с. ср.* отъ **умя́звамь**.

Умаломо́щѫ, **ишь**,—**щилъ**, *гл. свр.* отъ **умаломо́щямь**. —**щенъый**, *прич. стр.*

Умаломо́щямь (да **умаломо́щѫ**), *гл. д.* Направямь нѣкого да стане маломощенъ; ослабямь, омаломощвамь, изнурявамь; томя́ть, утомля́ть, затомля́ть. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь маломощенъ, немощенъ; ослабвамь, изпадамь, изнемогвамь, занемогвамь; утомля́ться, затомля́ться.

Умаломо́щяніе, *с. ср.* отъ **умаломо́щямь** и **умаломо́щямся**.

Умалѣ́вамь (да **умалѣ́ѫ**), *гл. ср.* Ставамь по́-малъкъ, по́-слабъ; намалѣвамь, омалѣвамь, смалявамся; умаля́ться. *Дъждъ-тъ умалѣ́*, смалися, зе да запира, да прѣвала.

Умалѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **умалѣ́вамь**. Намалѣваніе.

Умалѣ́ѫ, **ешь**, —**лѣ́лъ**, *гл. свр.* отъ **умалѣ́вамь**. Да намалѣ́ѫ.

Умали́ѫ, **и́шь**, —**ли́лъ**, *гл. свр.* отъ **умали́вамь**. —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Умали́вамь (да **умали́ѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане по́-малко, по́-слабо; намалявамь, смалявамь; умаля́ть, ослабля́ть. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь по́-малъкъ, по́-слабъ, оставамь по́ малко; намалѣвамь, умалѣвамь; намалявамся, смалявамся; умаля́ться, ослабля́ться.

Умали́ваніе, *с. ср.* отъ **умали́вамь**. Намалѣваніе.

Умо́лѭ, *гл. д.* Умолявамь.

У́мамся, *гл. об.* Умѣся, чюдя́ся, мъслѭ, думамся.

Токъ ся чюдамъ и ся умамь,
Какъ да пойдамь да ѣ видамь. *Пѣс.*

Уманъ, *с. м.* Раст. *Inula helenium*, оманъ, чернокосъ; девясѝлъ лѣкарственный.

Умарина, *с. ж.* Горящо и задушено врѣмя; горящина, задухъ, омалина, омала, омарнина, маранѣ, жежчина, жега, тяжнина, тяжчина, тяжкота, сила; вной, жара́.

Умо́рѭ, *гл. д.* Уморявамь.

Умя́цамь, *гл. свр.* отъ **умя́цвамь**. —**цанъый**, *прич. стр.*

Умя́цвамь и **умя́цувамь** (да **умя́цамь**), *гл.*

д. Убрензвам, увалвам, укалвам, умачквам, уплесквам, уцапвам; отпáчкам, обмáрвам. —мся, *гл. възв.* и *стр.* Убрензвам, увалвам, укалвам, умачквам, уплесквам, уцапвам; пáчкам, напáчкам, отпáчкам, обмáрвам.

Умáцване и **умáцуване**, *с. ср.* отъ умáцвам.

Умáчкам, *гл. свр.* отъ **умáчквам**. —кан, *прич. стр.*

Умáчквам и **умáчкувам** (да умáчкам), *гл. д.* 1) Съ мачкане направям нѣчто негладко; смачквам, сгмечквам; сминáм, ковéркам, комкам. 2) Измачквам, намачквам, смачквам, смазвам, сгмечквам, сплесквам; уминáм, отминáм. 3) Умацвам. —мся, *гл. възв* и *стр.* Бивам умачканъ; умацвам.

Умáчкване и **умáчкуване**, *с. ср.* отъ умáчквам.

***Умдúсвам** и **умдúсувам** (да умдáшѫ), *гл. д.* Мисля, прѣдполагам, чини ми ся, надѣвамся; дýмам, надѣвам.

Умдúсване и **умдúсуване**, *с. ср.* отъ умдúсвам.

Умдúшѫ, ешь,—дúсалъ, *гл. свр.* отъ умдúсвам.

Умéлвам, *гл. мн-кр.* отъ **умúлам**.

Умéлѭ, ешь, умúхъ, *гл. свр.* отъ **умúлам**. —**Умúлѧнъ**, *прич. стр.*

Умец, *ум. м.* отъ **умъ**; умóкъ. *Нѣма ли поне малко умец?*

Умúлам (умéлвам, да умéлѭ), *гл. д.* Направям зрънисто нѣчто на брашно, на прахъ; смилам, съмилам; умáлявам, намáлявам, обмáлявам. —мся, *гл. стр.* Бивам умленъ; умáлявам се, намáлявам се, обмáлявам се.

Умúлване, *с. ср.* отъ **умúлам**. Смилане, съмилане.

Умилúтелнъ, —лна и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Който жали, има милость; жалостивъ, милостивъ; сострадáтелъ. 2) Умилнъ.

Умúлквам и **умúлкувам**, *гл. възв.* Подмилквам, подлизвам, подлизурвам, подмазвам, подльстявам; ласкáя, льстúя, ухáжвам.

Умúлкване и **умúлкуване**, *с. ср.* отъ **умúлквам**.

Умúлнъ, —лна и —ленъ, лна, лно, *пр.* Грѣжевнъ, грѣжнъ, жалнъ, жаловнъ, скрѣбнъ, тѫжнъ, покрусанъ, навженъ, умилителнъ, умилнѧтъ, увилнъ, ухълнъ, кахърнъ; печáлнъ, грýстенъ, гóрестенъ, озабóченъ. —лно, *нар.* Грѣжевно, жално, жаловно, тѫжно, увлно, умилнѧто, ухълно, навсено, кахърно; печáлно, грýстно.

Ей въ въе вѣрни побратими,
Вси-ти надѫть и веселбѫ чинять
Зачто Иво умленъ ми сѣдить?

Егиди море младо спахийче,
Что ти ся тебѣ мощнѣ нажаля,
Та олко плачешь мощнѣ умлно

Умúлнѧтъ, тъ, та, то, *пр.* *Ако пакъ ничто не раздаджть сѣдѣли настранѫ умилнѧти, ти кадѣли на софры.* —то, *нар.*

Умилостивúм, úшь, —úлъ, *гл.* **умилостивúвам**.

Умилостивúвам (да умилостивú Направям нѣкого да стане мило ся сили за нѣчто; умилостивам вам; умилостивлáм. —мся, и *стр.* Ставам милостивъ; уми ся, сминавам се; умилостивлáм се

Умилостивúване, *с. ср.* отъ у вúвам.

Умилостúм, úшь, —стúлъ, *гл. свр* милостúвам. —стéнъ, *пр*

Умилостúвам (да умилостúм), *г* лостивявам.

Умилостúване, *с. ср.* отъ у вам. Умилостивяване.

Умилѣвам (да умилѣм), *гл. ср* мплъ; домилѣвам, омилѣвам, в ся, додражавам, подражавам, вам, ревнувам се, аресвам се; станов лимъ.

Стано, Стано, црьвена ябълко,
Умилѣ ми твоя хубавина,
Хубавина, Стано, гьздавина. *П*

Умилѣване, *с. ср.* отъ **умилѣвам** жаване.

Умилѣм, ешь,—лѣлъ, *гл. свр.* лúвам. Да удражам.

Умилúм, úшь,—лúлъ, *гл. свр.* лúвам. —лéнъ, *прич. стр*

Умилúвам (да умилú), *гл. д.* вявам, умилостивявам, сминавам лостивлáм, умилáм. —мся, и *стр.* Умилостивявам се, умило сминавам се; умилостивлáм се, у сжáлявам се.

Ей дѣвойко не толко хубава,
Да что ми си срьдце умилила,
Или си ми магнѫ сторила,
Или си ми коня бълѣсала?—
Ей юначе чрьноокъ невине,
Да не съмъ ти магнѫ сторила,
Ни пакъ съмъ ти коня бълѣсал
Магнѫ съ мои-ты црьнѫ очи,
Бѣло бълие — мое бѣло грло

Умилúване, *с. ср.* отъ **умил** **умилúвам се**.

Умину́вамь (да умина́ж), *гл. ср.* Минувамь, заминувамь, отминувамь, прѣминувамь, махвамся; проходя́ть, миновáть. *Ще ми умине, щѫ алаштипых.*

Да донесешь водѫ лѣковитѫ,
Да омъе майка русѫ главѫ,
Ега си ѝ глава уминяше,
Ега си бъ жива останѫла! *Пѣс.*

Умину́ване, *с. ср.* отъ **умину́вамь**. Прѣминуване, минуване.

Умира́лка, *с. ж.* Умиране, умирачка, умрежка, мрѣне, смрьть; смерть. *Тъче си платно за умиралкѫ*, да ся намѣри, кога умре.

Уми́рамь (да у́мрѫ), *гл. ср.* Излиза ми душѫ-тѫ, издъхвамь, прѣставамь да живѣѫ; отбавямся, прѣставямся; умира́ть, конча́ться, па́дать. *Умрѣлъ и го погребли. Умрѣ ми най-хубавый конь;* па́ла лу́чшая изъ мои́хъ лошадéй. — *Умирамь за нѣчто*, много ми ся иска. *Умрѣлъ съмь за него!* не ми ся иска да го видѫ. *Умарамь отъ смѣхъ*, падамь отъ смѣхъ, смѣѫся тврьдѣ много; умира́ть, помира́ть со́ смѣху. — *Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива и трьси въ пазвѫ-тѫ му хлѣбъ. Единъ умира, другъ му го завира. Никой не знае, кога ще умре. Който не ся е родилъ, той не ще да умре. Жена и котка мячно умирать. Житарь умира водяничарь не умира. Както умрѣлъ, тъй го и закопали. Кой дѣто умре, тамъ го и ровять. Дома и да умрешь е добро. Умрѣлъ, та ся отрѣвалъ. Тягли, додѣ умрешь; кога умрешь, пакъ тягли. Ако не умре у краставици, ке умре у тыквы. Магаря отъ прѣкоръ не умира. Хатове-ти ся рытать, магарета-та умирать. Не умирой ми, магаря, до зеленѫ трѣвицѫ. Кога умре мое-то магаря, ако ще никнѫ трѣва, ако не! Влъкъ-тъ ковинѫ-тѫ си мѣнява, а съ трьсѫ-тѫ си умира. Змиа-та умира, и утровѫ-тѫ си дръжи. Което кучя пази двѣ врата, отъ гладъ умира. Оженихмы калинѫ, кучка-та ще умре, щемъ останемъ сами. Умрѣ волъ-тъ, развалися ортаклѫкъ-тъ. Умрѣлъ Дѣйко, втрясло го! Умира и не го забравя. Умира и пакъ за него мысли. Баба умира, умира, и пакъ надъ грѣня надзира. Умри, тате, да ямь жито! Да умре попъ тъ, да ся наямь жито. Умрѣли-ти ся не врьщать. Умрѣла глава слъзы не пуща. Да бѣхъ вчера умрѣлъ, не щяхъ това да знаѫ. Умрѣлъ харизанъ, та осталъ варѣванъ. Ако умре всичкый свѣтъ, ты колъ не щешь да побиешь. Ако азъ умрѫ, тебѣ свѣтъ-тъ не ще остане. Богъ да го прости, откакъ умре, по́-нехае.*

Уми́ране, *с. ср.* Мрѣне, умиралка, умирачка, смрьть.

Умира́чка, *с. ж.* Умиралка. *Не ны ся знае умирачка-та, кой кога ке умремы. Надъ го е до умирачкѫ. Не е болка за умирачкѫ. На смрьть-тѫ лѣкъ е умирачка. Когато ще дойде на пьсь умирачка-та, на црьковны-ты врата ще ся измочи.*

Умири́свамь и умири́сувамь (да умири́шѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто да земе да мираше. —**ися**, *гл. възвр.* 1) Добывамь дъхъ; замирисвамь, вмирисвамся; получа́ть за́пахъ. *Който си готви частие-то съ дребны клечкы, умирисва му ся на дымъ.* 2) Въвонѣвамся, завонѣвамь, вмирисвамся, втѫхвамся; ту́хнуть.

Умири́сване, *с. ср.* отъ **умири́свамь** и **умири́свамся**.

Умири́шѫ, е́шь, —ри́сахъ, *гл. свр.* отъ **умири́свамь**. —**санъ**, *прич. стр.*

Умирѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр.* отъ **умиря́вамь**. —**ре́нъ**, *прич. стр.*

Умиря́вамь (да умирѭ́), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого, нѣчто да стане миренъ, да мирѭса; помиряавамь, смиряавамь, укротявамь, утѣшявамь; умиря́ть, смиря́ть, усмиря́ть, гоноши́ть.

Размирилася Влашка-та земя,
Размирилъ ѫ е Михалъ войвода,
Той ѫ размирилъ, той ѫ умирилъ,
Стары насѣкълъ, млады изробилъ. *Пѣс.*

—**ися**, 1) *гл. възвр.* Ставамь миренъ; мирѭсвамь, смиряавамся, помиряавамся, укротявамся; умиря́ться, усмиря́ться. 2) *гл. стр.* Бъвамь умиренъ.

Умиря́ване, *с. ср.* отъ **умиря́вамь** и **умиря́вамся**.

Умища, *мн. ч.* отъ **умъ**, като *с. съб. Не мой, бре чядо, не ходи по умища-та отъ тыя другари. Ете ти колко е силенъ гаволъ, натема го, да прѣврьти умищата на четиредесять калугери, вси-ти приготвени за святци.*

Умлъчѭ́ (да ся), и́шь, — чя́лся, *гл. свр.* отъ **умлъчя́вамся**.

Умлъчя́вамся (да ся умлъчѭ́), *гл. об.* Прѣставамь да говорѫ, да глъчѫ; смлъчявамся, млъквамь; умолка́ть. *Какво сте ся умлъчяли, прикажете нѣчтичко.*

Умлъчя́ване, *с. ср.* отъ **умлъчя́вамся**. Млъкване.

У́мникъ, *с. м.* Уменъ човѣкъ; мадрець; у́мникъ, мудре́цъ. *Като ся притуркать кола-та, умници много.*

Умни́къ, *с. м.* Зъбъ у човѣка по единъ задъ клтници-тѣ и на двѣ-тѣ челюсти, израства клсно; мждрець; зубъ мѫдрости.

Ѹ́мница, *с. ж.* Умна жена, мома; ѹмница.

Ѹ́мничкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ ѹ́мнъый; ѹмненькій.

Умножи́ж, и́шь, — жи́лъ, *гл. свр.* отъ **умножи́вамъ**. —женъый, *прич. стр.*

Умножи́вамъ (да умножи́ж), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане по́-много, повяче; намножавамъ; умножа́ть. —мся, *гл. възвр. и стр.* Ставамъ повяче, по́-много; умножа́ться.

Умножи́ваніе, *с. ср.* отъ **умножи́вамъ** и **умножи́вамся**.

Ѹ́мность, *с. ж.* Свойство на умнъый, умнота, умнотиа, умъ, мждрость, хѣтрость; мѫ́дрость, умъ.

Умнота́ и **умноти́а**, *с. ж.* Умность. *Чюдимся на умнотиѫ-тѫ на сестрѫ жу. Личѣтина-та и умнотина-та на това дѣвойчя ѫ нѣмало въ много градовы.*

Ѹ́мнъый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* 1) Който има здравъ умъ; умовитый, разумнъый, благоразумнъый, мждрый, памятнъый, акаллиа; ѹмный, мѫ́дрый. *Уменъ человѣкъ.* 2) Что е направенъ умно, съ умъ; ѹмный. *Умна работа.* 3) Отворенъый, събуденъый, укокоренъый, сѣтнъый, усѣтливъый, ачикгйозъ; смѣтливый, оборо́тливый. —но, *нар.* Съ умъ, мждро, добрѣ прѣмъислено, прѣсмѣтнато; ѹмно, мѫ́дро. *Врьши си умно работы-ты. — Умный всжду си изкарва хлѣба. Ученъ до прага, а уменъ до вѣка. Всякой уменъ и глупость показва. Умна глава дрьва бере. Безумный-тъ безумява и другы, а умный-тъ вразумява. Глупавъ сбрьква самъ-си, уменъ мнозина съблазнява.*

Умови́тый, тъ, та, то, *пр.* Умнъый въ 1-то знаменование.

Умо́крювамъ (да умо́крѫ), *гл. д.* Поливамъ, напрьсквамъ нѣчто съ вода, потапямъ го въ вода да стане мокро; намокрювамъ, наквасвамъ, уквасвамъ; нама́чивать, обма́чивать, омоча́ть. —мся, *гл. възвр. и стр.* Поливамся, напрьсквамся съ вода, потапямся въ вода, та ставамъ мокръ; намокрювамся, наквасвамся, уквасвамся; нама́чиваться, обма́чиваться, омоча́ться.

Умо́крюваніе, *с. ср.* отъ **умо́крювамъ** и **умо́крювамся**.

Умо́крѫ, ишь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **умо́крювамъ**. —ренъый, *прич. стр.*

Умо́лѫ, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **умоли́вамъ**. —ленъый, *прич. стр.*

Умоли́вамъ (да умо́лѫ), *гл. д.* Умалявамъ, съ молбж, съ моленіе склонявамъ нѣкого да направи нѣчто; умоля́ть.

Умоли́ваніе, *с. ср.* отъ **умоли́вамъ**. Умаляніе.

Умо́ра, *с. ж.* 1) Умориваніе; утомле́ніе, уста́лость. *Нѣма уморѫ*, не ся умирява. 2) Трудъ, мжка, напьваніе, усилие, усил ба, зоръ; уси́ліе. *Не е малка умора. Иска голѣмя уморѫ.*

Уморе́нъый, нъ, на, но, *прич. стр* отъ **уморѭ́** и **уморѭ́ся**. 1) Убитый, утрепанъый, умьртвенъый; уморённый. 2) Отслабнѫлъый, запрѣлъый отъ много трудъ, отъ работж или отъ друго нѣчто; морнъый, уморнъый, капнѫлъый, отепаный, разнебитенъый; уста́лый, утомлённый, изнурённый.

Умо́рнина, *с. ж.* Умориваніе, уморъ, умрежь, умиралка; умо́ръ.

Горящина, уморнина
Отъ Неднѫ неправнѫ:
Попа зятиа залюбила,
Сестрѫ си ѭ погубила. *Пѣс.*

Ѹ́мо́рнъый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Кога има моръ, болесть; морнъый, моровитый. *Уморна година.*

Ванче-ле, мила керко-ле,
Стани ми, Ванче, лѣгни ми,
Аль е уморна година,
Да не ми умрешь задовно. *Пѣс.*

2) Уморенъый, запрѣлъый, морнъый; уста́лый, изнурённый.

Твои сѫ коние уморни:
Снощи сѫ отъ пѫть дошли,
Тѭжкы товары носили
Жлътъ восъкъ и бѣлъый темянъ. *Пѣс.*

Уморъ, *с. м.* Умориня. *На уморъ пизмѫ дрьжяла*, до смрьть, до гробъ карезъ гонила, ината си дрьжяла.

Вси-ты дѣвойкы дойдохѫ,
Бѣла Боіана не дойде:
На уморъ пизмѫ дрьжяла! *Пѣс.*

Умори́ж, и́шь, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **умори́вамъ**.

Умори́вамъ (да умори́ж), *гл. д.* 1) Убивамъ, утрепвамъ, умьртвявамъ, земамъ нѣкому живота; мори́ть, умори́ть, умерщпля́ть. 2) Съ много трудъ, работж или съ друго нѣчто докарвамъ нѣкому уморѫ, направямъ го да ся умори, да запре; утомля́ть, изнури́ть. *Работа-та мя умори.* —мся, 1) *гл. възвр.* Отъ трудъ, отъ работж или отъ друго нѣчто изгубямъ силы-ты си; запирамъ, падамъ, утрешавамся, ослабвамъ, заморявамся, отбавямся, малаквамъ; устава́ть. *Уморихѫ ми ся крака-та отъ стоанѥ;* отстоять ноги. *Да сѣднемъ да си починемъ, че ся уморихмы.* 2) *гл. стр.* Бѣвамъ уморенъ.

Умора́ване, *с. ср.* отъ **умора́вамъ** и **умора́вамся**.

Умре́жка, *с. ж.* Умиралка, умирачка, умрежь, умрѣло, уморина, уморъ, умрьтие, мрѣние, смрьть; **смерть, умо́ръ**. *Умрежка хатжръ не гляда. Умрежка-та дохака да ти дойде!*

Умре́жъ, *с. м.* Умрежка. *Отъ еднж капкж водж да му е умрежь-тъ. За да ѫ скута отъ умрѣжа, онъ ѫ уковалъ у санджкъ.*

У́мренъ, **ъ**, **а**, **о**, *пр.* Умрѣлъ, мрьтвъ, мрьтнъ, бездушенъ; **мёртвый**. *На умрены-тъ водж носи*, много е отслабнѫлъ, та ще да мре.

Живъ гъ оставямъ Ѣнчула войводж,
Ка ке дойдемъ, умренъ да го найдемъ. *Пѣс.*

Умрѣкнж, **ешь**, — **нжлъ**, *гл. ср. свр.* 1) Мрьквамъ, да мрькнѫ, да ся смрькнѫ, да ся смрачѫ; **сме́ркнуться**. 2) Да ми застигне нощь-та, да ся намѣрѫ, кога мрьква; да замрькнѫ.

Умрѣкнжтие, *с. ср.* Мрьквание, смрьквание. *На умрькнжтие грабнѫлъ еднж стовничкж и отишълъ да налѣе водж.*

Умрьлу́швамъ и умрьлу́шѫмъ (да умрьлу́шѫ), *гл. д.* Направямъ нѣкого да ся умрьлуши. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Поглядвамъ надолу като посланенъ; посрьнувамъ, усрьнувамъ, отпадамъ, умъслювамся, уникватъ, унъвамъ, уклёвватъ, вмрьлушвамся; **унива́ть, прiуни́ть, обви́снуть, повíснуть, повѣсить носъ, пону́вать го́лову**. 2) *гл. стр.* Бивамъ умрьлушенъ. *Умрьлушился като жишкж въ трьци.*

Умрьлу́шване, *с. ср.* отъ **умрьлу́швамъ** и **умрьлу́швамся**.

Умрьлу́шнж, **ишь**, — **шилъ**, *гл. свр.* отъ **умрьлу́швамъ**. —**шенъ**, *прич. стр.*

Умрѣлнж (да ся), **ишь**,—**лился**, *гл. възвр. свр.* Да ся умрьлушѫ. *Ошла при еднж могылж, умрьлялася, направилася на умрѣла.* —**лянъ**, *прич. стр.* Умрьлушенъ, мрьлушавъ. *Като кога е умрьлянъ.*

Умрьсѫ́, **и́шь**,—**си́лъ**, *гл. свр.* отъ **умрьси́вамъ** —**сенъ**, *прич. стр.*

Умрьси́вамъ (да умрьсѫ́), *гл. д.* Напльскватъ, напрьскватъ, намацватъ съ нѣчто мрьсно; омрьсявамъ, смрьсявамъ, увалвамъ; **пога́нить, опога́нивать, обга́дить**. *Умрьси ми паницж-тж, водж-тж.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ѣмъ блажно въ постенъ день; омрьсявамся, смрьсявамся, облажявамся, ублажявамся, огалащвамся; **скоро́миться**. 2) *гл. стр.* Бивамъ умрьсенъ.

Умрьси́ване, *с. ср.* отъ **умрьси́вамъ** и **умрьси́вамся**.

Умрьтвѫ́, **и́шь**, —**ви́лъ**, *гл. свр.* отъ **умрьтви́вамъ**. —**ве́нъ**, *прич. стр.*

Умрьтви́вамъ (да умрьтвѫ́), *гл. д.* Зимамъ нѣкому живота; умарявамъ, убивамъ, утрепвамъ; **умерщвля́ть**. —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ умрьтвенъ; умарявамся; **умерщвля́ться**.

Умрьтви́ване, *с. ср.* отъ **умрьтви́вамъ**. Умарявание.

Умрьти́е, *с. ср.* Умрежка. *Щж го биж на умрьтие*, до смрьть.

Умрѣло́, *с ср.* Умрежка. *Би го до умрѣло*, до смрьть.

Умрѣ́лъ, **лъ**, **ла**, **ло**, *пр.* 1) Бездушенъ, мрьтвъ, мрьтнъ, умренъ; **мёртвый**. *Хълися като умрѣлъ конь. Натрупалися като кучета на умрѣлъ конь.* 2) Заспалъ, слабъ, мрьтвъ. *Умрѣла работа*, что не отива напрѣдъ.

У́мржж, **ешь**, —**рѣлъ**, *гл. свр.* отъ **уми́рамъ**; **умере́ть**.

Умурда́рнж (да ся), **ишь**, —**ри́лся**, *гл. възвр. свр.* Да ся изсждж, да ся опоганѫ, да ся насерѫ. *Дѣтя-то ся умурдарило у пеленж-тж, а она го обрысала со жито.*

Уму́стж (да ся), **ишь**, —**стился**, *гл. възвр. свр.* (?). *Келъ-тъ хватилъ, та ся прѣмѣнилъ въ парталивы дрипы, умустился и отишёлъ нахъ юдж-тж.*

***Уму́тъ**, *с. м. Т.* Тъкмение, тъкмежь, готвение, умъ, намѣрение; **намѣре́ніе**.

У́мщина, *с. ж.* Умъ, хътрина, хътрость, умнотина. *Умщина-та отъ моѫ-тж майкж, юнащина-та отъ мене.*

Умъ, **у́мове́**, **у́мища**, *с. м.* 1) Най-голѣма душевна способность за познание, за размышление; разумъ, память, акълъ; **умъ**. *Быстръ умъ.* 2) Поучаване, поучение, ука, поука, наука, съвѣтъ; **поуче́ніе, наставле́ніе, назида́ніе**.

Майно-ле, мила майно-ле,
Какво ми сладко говоришь!
Ѣ си изъика извади,
Подъ язъика да тя цалунѫ,
Че си ми сладко говоришь,
Хубаво на умъ поучвашь. *Пѣс.*

3) Мъсление, мъслъ, умъслъ, намѣрение, умутъ; **намѣре́ніе, мысль**. *Не смы на единъ умъ*, не мъслимъ еднакво. *Уйдисалъ на ума имъ*, повелъ ся по тѣхъ. — *На ума си*, тихъчко, помъслено, за себе; **про себя́**. *Казахъ го на ума си*, помъслихъ, рекохъ си. — *На умъ*, като *нар.* Отвънъ, изустъ, наустъ, не по книга; **наизу́сть**. — *Умъ съ кола*, много уменъ, акълъ море; умъ палата. — *Бижся съ умъ*, чюдѫся, маѫся, какво да правѫ; искамъ да ся сѣтѫ за нѣчто, да разберѫ;

ломáть гóлову, размышлáть.— *Влѣзе ми въ ума, втлапи ми ся въ ума*, заячи ми ся въ ума, вуми ми ся, запомнихъ, втлапи ми ся; врѣзывться, вкорениться, вчетлѣвáться въ умѣ, въ пáмяти, натвéрживаться. — *Врьзвамь въ умъ*, знамь, научвамь, запомнямь. *Прикажи ми, да белкимь ке врьзамь во ума, како да го направамь сѣдѣло-то.* — *Докарвамь на умъ: а)* Подмъслювамь, подканямь, подсѣщамь, наумявамь, напомнювамь, припомнювамь, договѣствамь; напомнáть, намекáть. *б)* Правь да дойде нѣчто на умъ, да ся смъсли за нѣчто; подавáть мысль. *Това ми докара на умъ; ѕто пóдало мнѣ мысль.* — *Докарвамь си на умъ*, припомнювамь си, напомнямь ся, сѣщамся; припомнáть себѣ, вспомнáть. — *Докарвамь нѣкому ума въ главжтж*, научвамь го на умъ, накарвамь го да ся прибере, да ся свѣсти, да тръгне изъ правъма пжть; образумявамь, вразумявамь, умждрявамь; вразумливать, остепенáть.— *Дохождамь на умъ*, добъвамь умъ, ставамь уменъ, разуменъ; вразумявамся, умждрямся: образумливать, остепенáться. — *Дохожда ми на умъ: а)* Припомнювамь си, напомновамь си, помни ми ся, спомнямь си, наумявамь си; пóмится мнѣ, пáмятуется мнѣ; припоминáть, вспоминáть. *б)* Намъслювамь, наумявамь, турямь си на умъ, сторвамь нивтъ, скъпнува ми, наканвамся; приходúть на мысль, замышлáть, задумывать вадумывать, вознамѣриваться, вспадáть, напáсть на умъ, придтú въ гóлову. *Дойде ми на умъ;* пришлó мнѣ на мысль. — *Дошьлъ му умъ*, станжлъ уменъ, поумнѣлъ; доумѣть. *Дойде му умъ-тъ, нъ късно;* взялся за умъ, да пóздно. — *Зашьлъ му умъ-тъ*, изгубилъ си умъ-тъ, обезумѣлъ; лишúлся умá. — *Изваждамь си изъ ума*: *а)* Измъслювамь; выдумывать. *Не е истина, извадилъ го е изъ ума си. б)* Прѣставамь да мъслимъ за нѣчто, махвамь го отъ ума си, заборавямь; вúкнуть, вúбить изъ головú. — *Изгубилъ си ума, изврькжлъ му умъ-тъ, излѣзълъ му умъ-тъ*, зашьлъ му умъ-тъ, избезумѣлъ, обезумѣлъ; вúжилъ изъ умá, сошёлъ съ умá. — *Излѣзе ми изъ ума, извокнж ми изъ ума, цукнж ми изъ ума*, заборавихъ; вúшло изъ умá. — *Изпилъ си ума*, отъ пиене обезумѣлъ, станжлъ голѣмъ пиеница; вúпился изъ умá. — *Изялъ си ума*, изгубилъ си ума, останжлъ безъ умъ, извѣтрѣлъ. — *Изялъ си ума въ гладно-то*, направилъ нѣкоѩ глупавѩ работѩ. — *Измамь нѣчто на умъ*, кан
имѣть въ виду. — *Имал
ума си*, помнъ го, мъсли
жься, не ми излиза изъ ум
станжли, видѣлися, намѣри
почюдили ся, къздивилися.
*старци-тъ тъга сборовъ
на умъ вси-тъ бяхж ста
чай си ума, опитвай си
внимавай, бъди внимателе
вамь съ умъ*, отсичамь, рѣ
вамся.

Той ми ся чюди и мае,
Дали чашък-тѩ да земе
Или момѩ-тѩ да земе;
Та па си сами съ умъ
И дома вино имамъ,
Малѩ си момѩ нѣмам
Па си ѩ хванѩ за ржк
И дома си ѩ заведе. П

— *Сбирай си ума!* приб
бъди уменъ, мъсли, какво
вишь, не ся разпущай. — С
ми умъ-тъ, стига ми, зни
разбирамь, принимамь учѣс
быть понятливымъ. *Не мо*
ему ничего не лѣветъ, н
гóлову. — *Турямь си на*
нивтъ, намъслювамь, въмъ
мъслювамь, наканвамся, на
мышлять, задумывать, вадум
мѣриваться. — *Турямь с
ума*, влиза ми нѣчто въ глав
че . . . ., наумявамь си; во
что . . . . *Турилъ си на*
ленъ. — *Хваща ми умъ-т
знаѩ. Кажи му, ако ти з
Не ми го хваща умъ-тъ.
зумъ съ пары ся не купу
много ходи. Умъ има,
Умъ има, свѣсть нѣма.
умъ говядарува. Умъ цар
бува, юнакъ лозе копа.
умъ клятува, умъ лозе к
рува, умъ кърува, умъ
Умъ царува и умъ патк
царува, умъ беюва. Умъ
какѩ цалува. Умъ-тъ е
е сжрча. Трупъ-тъ овдѣ,
Едно на ума, друго на я
врѣмя, другъ умъ. Луд
играе, кой гы гляда, ума
рай мрьзеливыма на раб
научи на умъ. Далъ му
не далъ му умъ. Брада
умъ нѣма. Брада-та му
умъ-тъ му не дошьлъ. Бр
сла, ума опасла. Глава-
умъ-тъ не дошьлъ. Остар

умъ-тъ му не дойде. Ще му дойде умъ-тъ, когато си отиде кумъ-тъ. Дойде умъ-тъ, ала пойде кумъ тъ Проби ѫ му ся шапка-та отъ умъ Умъ море, акълъ брьсначь. Зачто да слушамъ хора-та, кога и азъ имамъ умъ Всяка глава свой умъ носи Какъвто му умъ-тъ, такъвъ му и домъ-тъ. Вижь му ума, та му разбери (крой) за дома. Вижь му дома, та му познай ума. Вижь му ума, че му купи гайдж. Вижте му ума, та му кройте абя (кюлафъ). Зелени-ти умове тичать на зелены череши. Баба умъ не купува, ами продава. Има за что да ся дума, нъ у кого на ума. Въ по́-голѣмо мѣсто да живѣешь, по́-голѣмъ умъ да имашь. Безъ умъ приказва затова порѣзва. Безъ пары умъ готова болесть. Очи на иконы, умъ на коконы Изпила му кукувица (човка) ума. Умъ-тъ му извѣтрѣлъ. Замрькнѫлъ му умъ-тъ. Умъ-тъ да му пощуркне. Господь зима по́ напрѣдъ ума. па и дома. Когато Господь иска да убие нѣкого, по́-напрѣдъ му зема ума Искашъ го, не искашь го, въ ума ти се бута. Тяжко и горко на тоя човѣкъ, что е отъ ума лесенъ. Единъ умъ за зимѣ ли, за лѣтѣ ли Не хвали ми хубость, а умъ. Блазѣ си му на ума. Ако ти е слабъ умъ-тъ, да ти е якъ грѣбъ-тъ. Кое нѣщо е най брзо на свѣта? Гат. — **Умъ.**

Умѣ́сленъ̀ый, нъ, на, но, *пр.* Замысленый, угрыженый, укахарены̀й, увилнъ̀ый, ухълнъ̀ый, покрусанъ̀ый, тѫжнъ̀ый; печа́льный, гру́стный, го́рестный, озобо́ченный. *Умъслена глава бостанъ чюва.*

У́мъслъ, *с. м* Намѣрение, мысль, прѣмышлюване, омыслъ, умъ, наумъ, канение, тъкмение, тькмежь, нпеть, умуть; намѣре́ніе, мысль, поня́тіе. *Съ тоя умыслъ направихъ това*, така мыслѣхъ, кога да го направъ, така бѣхъ наумилъ да направъ, да стане. *Прави го съ умыслъ*, гони съ него нѣчто. *Не го прави съ лошь умыслъ.* 2) Съмнение, съмнѣване, шюте; подозрѣ́ніе. *Имамь умыслъ, че работа-та не е была така.*

Умъ́слювамся (да ся умъ́слѫ), *гл об.* 1) Прѣданямся на мысль, мыслѫ си нѣчто; замыслювамся; заду́мывать ся. *Умыслился като шипарь прѣди Коляда. Умыслился като пуякъ* 2) Имамь нѣкаква грыжа, кахаръ, та мыслѫ; замыслювамся, загрыжвамся, угрыжвамся, укахарявамся, ухълвамся, увилямся; опеча́ливаться. *Умыслился, като че му е стадо загынѫло Умыслился, като обранъ Грькъ на купе.*

Умъ́слюване, *с. ср.* отъ **умъ́слювамся.**

Умъ́слѫ (да ся), **ишь, —лился,** *гл. свр.* отъ **умъ́слювамся.**

Умѣ́рвамъ и умѣ́рювамъ (да умѣ́рѫ), *гл. д.* Погодявамъ, угодявамъ, удучвамъ, унищвамъ, измѣрвамъ, удрямъ; попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать, утра́фить. *Не умѣрвамъ;* обки́дываться. **—мся,** *гл. стр.* Бывамъ умѣренъ.

Умѣ́рване и умѣ́рюване, *с. ср.* отъ **умѣ́рвамъ.** Унищване

Умѣ́рѫ, ишь,—рилъ, *гл. ср.* отъ **умѣ́рвамъ. —ренъ̀ый,** *прич. стр.*

Умѣ́свамъ и умѣ́шямъ (да умѣ́сѫ), *гл д.* 1) Мѣся нѣчто, колкото трѣбва; измѣсвамъ; умѣ́шивать, вымѣ́шивать. 2) Мѣся, умѣсвамъ, замѣсвамъ, направямъ хлѣбъ; вали́ть хлѣбы, тѣста.

Да заколишь овца заловица,
Да уготвишь прѣблагъı гостбъı,
Да умѣсишь прѣблагъı баница,
Да нахранишь прѣгладнъı жетвари. *Пѣс.*

Умѣ́сване и умѣ́сюване, *с. ср.* отъ **умѣ́свамъ.**

Умѣ́сѫ, ишь, —силъ, *гл. свр.* отъ **умѣ́свамъ. —сенъ̀ый,** *прич. стр.*

Умѣ́тнъ̀ый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който знае, умѣе много нѣчта; изкуснъ̀ый, искусный, опытный. *Умѣтны̀ жены̀*, които умѣятъ да си врѣщатъ добрѣ кащны-ты работы. *Въ онова врѣме человѣкъ былъ много неумѣтенъ, не знаялъ ничто.*

Умѣ́ѭ, ешь, умѣ́ахъ, *гл. д.* Иде ми отрѫкъı, знамъ да врѣщѫ нѣчто добрѣ: умѣ́ть. *Умѣе да пѣе, не умѣе да сѣе Да мене, знае, да насъıти, не умѣе. Което не умѣешь да хва чишь, недѣй го хуи.*

Найде въкъ-тъ рудо агне,
Не умѣеть да го задеть;
Найде лудо малко момя,
Не умѣеть да го любить. *Пѣс.*

Умѣ́ване, *с. ср.* отъ **умѣ́ѭ.** Знаене.

Умѫ́дрювамъ и умѫ́дрямъ (да умѫ́дрѫ), *гл. д.* 1) Докарвамъ нѣкого на умъ, докарвамъ го, оправямъ го на правъ̀ый пать; вразумявамъ, образумявамъ, омѫдрявамъ; образу́мливать, остепеня́ть. 2) Изправямъ нѣчто прѣдъ нѣкого да стои мѫдро, мирно; укумявамъ, опопвамъ. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Дохождамъ на умъ, добивамъ умъ, ставамъ мѫдрь, уменъ; вразумявамся, образумявамся, омѫдрявамся; образу́мливаться, остепеня́ться. 2) Изправямся прѣдъ нѣкого, та стоя мѫдро, мирно; укумявамся, опоп-

ломáть гóлову, размышлáть.— *Влѣзе ми въ ума, втлапи ми ся въ ума*, замчи ми ся въ ума, вуни ми ся, запомнихъ, втлапи ми ся; врѣзывться, вкорéняться, впечатлѣвáться въ умѣ, въ пáмяти, натвéрживаться. — *Врьзвамь въ умъ*, зимамь, научвамь, запомнямь. *Прикажи ми, да белкимь ке врьзамь во ума, како да го направамь сѣдѣло-то.* — *Докарвамь на умъ: а)* Подмъслювамь, подкапнямь, подсѣщамь, наумявамь, напомнювамь, припомнювамь, договѣствамь; напоминáть, намекáть. *б)* Правъ да дойде нѣчто на умъ, да ся смъсли за нѣчто; подавáть мысль. *Това ми докара на умъ;* ѕто пóдало мнѣ мысль. — *Докарвамь си на умъ*, припомнювамь си, намомнямь ся, сѣщамся; припомнинáть себѣ, вспоминáть. — *Докарвамь нѣкому ума въ главжтж*, научвамь го на умъ, накарвамь го да ся прибере, да ся свѣсти, да тръгне изъ правъна пáть; образумнавамь, вразумнавамь, умждрнавамь; вразумливать, остепенáть.— *Дохождамь на умъ*, добънямь умъ, ставамь уменъ, разуменъ; вразумнавайся, умждрнамся: образумливать, остепенáться. — *Дохожда ми на умъ: а)* Припомнювамь си, напомновамь си, помни ми ся, спомнямь си, наумявамь си; пóмится мнѣ, пáмятуется мнѣ; припоминáть, вспоминáть. *б)* Намъслювамь, наумявамь, турямь си на умъ, сторвамь нитъ, скъмнува ми, накавайся; приходúть на мысль, замышлáть, задýмывать вздýмывать, вознамѣриваться, вспадáть, напáсть на умъ, придтú въ гóлову. *Дойде ми на умъ;* пришлó мнѣ на мысль. — *Дошълъ му умъ*, станжлъ уменъ, поумнѣлъ; доумѣть. *Дойде му умъ-тъ, нъ късно;* взáлся за умъ, да пóздно. — *Зашълъ му умъ-тъ*, изгубилъ си умъ-тъ, обезумѣлъ; лишúлся умá. — *Изваждамь си изъ ума*: *а)* Измъслювамь; выдýмывать. *Не е истина, извадилъ го е изъ ума си. б)* Прѣставамь да мъслимъ за нѣчто, махвамь го отъ ума си, заборавямь; выкинуть, выбúть изъ головú. — *Изгубилъ си ума, изврькжлъ му умъ-тъ, извлѣзълъ му умъ-тъ*, зашълъ му умъ-тъ, избезумѣлъ, обезумѣлъ; выжилъ изъ умá, сошёлъ съ умá. — *Излѣзе ми изъ ума, изкокж ми изъ ума, цукнж ми изъ ума*, заборавихъ; вышло изъ умá. — *Изпилъ си ума*, отъ пиене обезумѣлъ, станжлъ голѣмъ пиеница; выпился изъ умá. — *Изгалъ си умъ*, изгубилъ си ума, останжлъ безъ умъ, извѣтрѣлъ. — *Изгалъ си ума въ гладно-то*, направилъ нѣкои глупавж работж. — *Имамь нѣчто на умъ*, кан имѣть въ виду. — *Имал ума си*, помнъ го, мъслъ жься, не ми излиза изъ ум *станжли*, видѣлися, намѣри почюдили ся, къздивилися. *старци-тъ тъка сборовъ на умъ вси-тъ бакж ста чай си ума, опитвай си* внимавай, бади внимателен *вамь съ умъ*, отсичамь, рѣш вамся.

Той ми ся чюди и мае,
Дали чашъ-тж да земе
Или моиж-тж да земе;
Та па си сами съ умъ
И дома вино пиамъ,
Малиж си моиж нѣмамъ
Па си ѫ хванж за ржи
И дома си ѫ заведе. *П*

— *Сбирай си ума!* прибе бади уменъ, мъсли, каквот вишь, не си разпущай. — *С ми умъ-тъ*, стига ми, зим разбирамь, приимань учъс быть поняглнвымъ. *Не му* ему ничего не лѣветъ, н гóлову. — *Турямь си на* нитъ, намъслювамь, въмъ мъслювамь, наканвайся, на мышлять, задýмывать, вздýм мѣриваться. — *Турямь с ума*, влиза ми нѣчто въ глав че . . . ., наумявамь си; вос что . . . . *Турилъ си на* лень. — *Хваща ми умъ-т* знамъ. *Кажи му, ако ти х Не ми го хваща умъ-тъ.* – зумъ съ пары ся не купув много ходи. *Умъ има, р Умъ има, свѣсть нѣма. умъ говядарува. Умъ цар бува, юнакъ ловѣ копа. умъ клятува, умъ ловѣ ко рува, умъ кърува, умъ Умъ царува и умъ патк царува, умъ беюва. Умъ какж цалува. Умъ-тъ е к е сжрча. Трупъ-тъ овдѣ, Едно на ума, друго на я врѣмя. другъ умъ. Луд играе, кой гы гляда, ума раи мрьзеливыка на раб научи на умъ. Далъ му не далъ му умъ. Брада умъ нѣма. Брада-та му умъ-тъ му не дошълъ. Бр сла, ума опасла. Глава-т умъ-тъ не дошълъ. Остар*

умъ-тъ му не дойде. Ще му дойде умъ-тъ, когато си отиде кумъ-тъ. Дойде умъ-тъ, ала пойде кумъ тъ Проби ѫ му ся шапка-та отъ умъ Умъ море, акълъ брьсначь. Зачто да слушамь хора-та, кога и азъ имамь умъ Всяка глава свой умъ носи Какъвто му умъ-тъ, такъвъ му и домъ-тъ. Вижь му ума, та му разбери (крой) за дома. Вижь му дома, та му познай ума. Вижь му ума, че му купи гайдя. Вижте му ума, та му кройте абя (кюлафъ). Зелени-ти умове тичать на зелены черешы. Баба умъ не купува, ами продава. Има за что да ся дума, нъ у кого на ума. Въ по-голѣмо мѣсто да живѣешь, по-голѣмъ умъ да имашь. Безъ умъ приказва затова порѣзва. Безъ пары умъ готова болесть. Очи на иконы, умъ на коконы Изпила му кукувица (човка) ума. Умъ-тъ му извѣтрѣлъ. Замрьнѫлъ му умъ-тъ. Умъ-тъ да му пощуркне. Господь зима по-напрѣдъ ума. па и дома. Когато Господь иска да убие нѣкого, по-напрѣдъ му вема ума Искашъ го, не искашь го, въ ума ти се бута. Тяжко и горко на тоя человѣкъ, что е отъ ума лесенъ. Единъ умъ за зимѣ ли, за лѣтѣ ли Не хвали ми хубость, а умъ. Блазѣ си му на ума. Ако ти е слабъ умъ-тъ, да ти е какъ грѣбъ-тъ. Кое нѣщо е най брьзо на свѣта? Гат. — Умъ.

Умѣ́сленъ̀ый, нъ, на, но, *пр.* Замисленый, угрыженый, укахърешый, увиленый, ухыненый, покрусаный, тажный; печа́льный, гру́стный, го́рестный, озобо́ченный. *Умыслена глава бостанъ чюва.*

У́мѣслъ, *с. м* Намѣрение, мысль, прѣмышлюване, омыслъ, умъ, наумъ, канение, тъкмение, тъкмежъ, ниеть, умуть; намѣре́ніе, мысль, поня́тіе. *Съ тоя умыслъ направихъ това*, така мыслихъ, кога да го направя, така бихъ наумилъ да направя, да стане. *Прави го съ умыслъ*, гони съ него нѣчто. *Не го прави съ лошъ умыслъ.* 2) Съмнение, съмняване, шюе; подозрѣніе. *Имамь умыслъ, че работа-та не е была така.*

Умѣ́слювамся (да ся умыслѫ), *гл об.* 1) Прѣдавамся на мысль, мыслѫ си нѣчто; замыслювамся; заду́мывать ся. *Умыслился като шипарь прѣди Колядя. Умыслился като пукаъ* 2) Имамь нѣкаква грыжа, кахъръ, та мыслѫ; замыслювамся, загрыжвамся, угрыжвамся, укахърявамся, ухылвамся, увилямся; опеча́ливаться. *Умыслился, като че му е стадо загынѫло Умыслился, като обранъ Грькъ на купе.*

Умѣ́слюване, *с. ср.* отъ **умѣ́слювамся.**

Умѣ́слѭ (да ся), ишь, —лился, *гл. свр.* отъ **умѣ́слювамся.**

Умѣ́рвамъ и умѣ́рювамъ (да умѣ́рѭ), *гл. д.* Погодявамъ, угодявамъ, улучвамъ, унищвамъ, измѣ́рвамъ, удрямъ; попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать, утра́фить. *Не умѣрвамъ;* обки́дываться. —мся, *гл. стр.* Бывамъ умѣренъ.

Умѣ́рване и умѣ́рюване, *с. ср.* отъ **умѣ́рвамъ.** Унищване

Умѣ́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. ср.* отъ **умѣ́рвамъ.** —ренъ̀ый, *прич стр.*

Умѣ́свамъ и умѣ́шямъ (да умѣ́сѫ), *гл д.* 1) Мѣся нѣчто, колкото трѣбва; измѣсвамъ; умѣ́шивать, вымѣ́шивать. 2) Мѣся, умѣсвамъ, замѣсвамъ, направямъ хлѣбъ; вали́ть хлѣбы, тѣста.

Да заколишь овця иловица,
Да уготвишь прѣблагы гостбы,
Да умѣсишь прѣблагы баници,
Да нахранишь прѣгладны жетвари. *Пѣс.*

Умѣ́сване и умѣ́суване, *с. ср.* отъ **умѣ́свамъ.**

Умѣ́сѫ, ишь, —силъ, *гл. свр.* отъ **умѣ́свамъ.** —сенъ̀ый, *прич. стр.*

Умѣ́тнъ̀ый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който знае, умѣе много нѣчта; изкусный, иску́сный, о́пытный. *Умѣтны жены*, които умѣятъ да си врьшатъ добрѣ кащны-ты работы. *Въ онова врѣме человѣкъ былъ много неумѣтенъ, не знаялъ ничто.*

Умѣ́ѭ, ешь, умѣяхъ, *гл. д.* Иде ми отрядкы, знамъ да врьша нѣчто добрѣ: умѣть. *Умѣе да пѣе, не умѣе да сѣе Да мели, знае, да насыти, не умѣе. Което не умѣешь да хвалишь, недый го хули.*

Найде въякъ-тъ рудо ягня,
Не умѣеть да го гадеть;
Найде рудо малко момя,
Не умѣеть да го любить. *Пѣс.*

Умѣ́ване, *с. ср.* отъ **умѣ́ѭ.** Знаене.

Умѫ́дрювамъ и умѫ́дрямъ (да умѫ́дрѭ), *гл. д.* 1) Докарвамъ нѣкого на умъ, докарвамъ го, оправямъ го на правый пать; вразумявамъ, образумявамъ, омѫдрявамъ; образу́мливать, остепеня́ть. 2) Изправямъ нѣчто прѣдъ нѣкого да стои мѫдро, мирно; укумявамъ, опопвамъ. —мся, 1) *гл. възвр.* Дохождамъ на умъ, добывамъ умъ, ставамъ мѫдрь, уменъ; вразумявамся. образумявамся, омѫдрявамся; образу́мливаться, остепеня́ться. 2) Изправямся прѣдъ нѣкого, та стоя мѫдро, мирно; укумявамся, опоп-

вамся. *Умѫдрилася прѣдъ мене.* 3) *гл. стр.* Бѣвамь умѫдренъ.

Умѫ́дрюване и **умѫ́дрѧне**, *с. ср.* отъ **умѫ́дрювамь**.

Умѫ́дрѧ, *ѝшь*, —*рѝлъ*, *гл. свр.* отъ **умѫ́дрювамь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Умѣ́ся, *ѝшся*, *умѝлся*, *гл об.* Мысль, размъслювамь чюдѫся. маѣся, размайвамся, умайся; *думáть*, обдýмывать, раздýмывать. *Съдѣлъ да ся уми.*

И ми ходить и само ся умить:
Что бъ ова ѣазъ что сьмь сторило!
Како майкѣ ѣазъ ке си ѣ кажемь,
Како татку ѣазъ ке си му кажемь? *Пѣс.*

Не стой, нунко, не ся уми:
Кова дойде и поминѫ,
Слънце огрѣ, та па зайде,
Мѣсячина рогъ подаде,
Нѣма нунко да кинисе,
За невѣстѫ да ми ходи. *Пѣс.*

Умякчѣ́, *ѝшь*, —*чѝлъ*, *гл. свр.* отъ **умякчáвамь**. —**чѐнъ**, *прич. стр.*

Умякчáвамь (да умякчѣ́), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане мяко; смякчавамь; умягчáть. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь мякъ; смякчавамся; умягчáться.

Умякчáване, *с. ср.* отъ **умякчáвамь**. Смякчаване.

Умáзвамь и **умáзувамь**, *гл. ср.* Мазамь, приличамь, ѫдѫ, уйдисвамь, докарвамь, омилисувамь; походáть, идтú.

Ѣазъ си имахъ милъй сина,
Ми умазвить како тебе. *Пѣс.*

Унáсямь (да унесѣ́), *гл. д.* Унисамь, уносямь.

Унáсяне, *с. ср.* отъ **унáсямь**. Унисане, уносяне

***Унгúя**, *с. ср. Гр.* Въ пѣсень мѣрка за тяжесть.

Страна боринѫ изцѣпила,
Изцѣпила, изгорила,
И унгиѫ буйбакъ изпряла,
Сидѣла Бою, чѣкала
До прьвъ пѣтлъ, до вторъ.

Унджúйка, *с. ж.* Жена, мома унджия; брашнарка.

Унджúйница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто продавать брашно; брашнарница; **лабáзъ**, **лебáня**.

Унджúйскъй, *ска*, *ско*, *пр.* Брашнарскъй. *Унджийскъй дюкянъ*, *унджийница*.

Унджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ унджия; брашнарча.

Унджúя, *с. м. Т.* Който има унджийница, та продава брашно; брашнарь; **лабáзникъ**.

***Унджулýкъ**, *с м Т.* Поминъкъ съ продаване брашно; брашнарство.

***Унерджúя** и **унерлúя**, *с. м. Т.* Който прави унеръ, майсторъ да прави унеръ.

Сиромахъ сьмь, баръ юнакъ сьмь:
На унеръ унерджия,
На камено башь тавджия,
На пѣсни-тъ туркиджия. *Пѣс.*

Да не зева свой-та коня,
Оти му е аджамия;
Нека зева мой-та коня,
Оти ми е унерлия. *Пѣс.*

***Унеръ**, *с. м. Т.* Чюдо, нѣчто чюдно, десия; чюдо.

Богъ въ убилъ и ваших-тѫ сестрѫ,
Зачто си ѫ мило милувахте,
Голѣмъ унеръ сестра въ направи,
Въ загуби ваше мѫжко дѣтя. *Пѣс.*

Всѫ нокь на бадже сьмь стоялъ,
Всѫ нокь унеръ сьмь глядалъ. *Пѣс.*

Унесвѣ́сть, *нар.* Несвѣстно, несмъслено прѣмъслено, необмъслено; **необдýм безотчётно**. *Харчи унесвѣсть.* — *нѫ въ унесвѣсть*, падна въ несвѣсть, падна, примрѣ, баилдиса, дошло му на **упáсть** въ **óбморокъ**.

Унесѫ́, *ѐшь*, *унéсохъ*, *унéслъ*, *гл. свр* **унáсямь**, **унúсамь** и **унóсямь**. **нъй**, *прич. стр.* Прѣнесенъй, прѣ нѫтъй.

Унéтрѣ, *нар.* Нетрѣ, внетрѣ, вънтрѣ, в

Унечка, *с. ж.* и **унéчя**, *с. ср.* За запрящка, запрѣщка, прамъ, кацелна, ря, опрьлячка, опрягачь, отрѣбка, прѣ ка, прѣстелка, прѣврьзка, прѣдскут прѣлячка, прѣцемникъ, прягачь, скуд скута, скутайка, скутакъ, скутале, никъ, скутачка, скутина, упрягачка, у фута, хута; **перéдникъ**, **зáпонъ**, **фáр** *На женскы Водици до црьковны-тъ тъ ке ся нарядять дѣвойчинка ос сять годины надолу со отворены чинка.*

Унúквамь и **унúкнувамь** (да уни *гл. ср.* Изниквамь, пониквамь, порас **изникáть**, **произбáть**, **выростáть**.

Боленъ Дойчинъ боленъ лѣжи,
Боленъ лежи три годинъ,
Изнънжилъ е три постели,
Три постели, три дюшека,
Коскъ трава унинжла! *Пѣс.*

Унúквамь и **унúчямь** (да **унúкнѫ** *ср* 1) Навождамь глава-тѫ си надол никвамь, пончямь, понечямся, навож наклонявамся, нагыбамся; **наклон нагибáться**, **навáляваться**, **пониквá** Угрыжвамся, умъслювамся, умрьлуш посрьнувамь.

Ага ѫ видѣ нехино люба,
Нехино люби никомь уникнѫ,
Никомъ уникнѫ, сльзъ заронн. *Пѣ*

Айшо, мала моме,
Что си уникнжла:
Дали дара нѣмашь,
Дара да даруваш,
Али спапък нѣмашь,
Спапък да товарншь? *Пѣс.*

Ано, моме Ано,
Что си уникнжла
Като зрѣло просо,
Зрѣло и прѣзрѣло,
Прѣзрѣла пченицѫ? *Пѣс.*

аньe и уни́кнуване, *с. ср.* отъ **квамь**. Изникване.
аньe и уни́чване, *с. ср.* отъ **уни́к-ь и уни́чамь**.
жѫ, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **уни́к-ь**.
мь (да унесѫ), *гл. д.* Уносямь, уна-.
ньe, *с. ср.* отъ **уни́самь**. Уносяне, ане.
амь (да уни́кнжѫ), *гл. ср.* Уникамь, ждамся.
вамь и упи́шнамь (да уни́шнжѫ), *гл.* мѣрвамъ, улучамь, удрямь.
ване и уни́шнане, *с. ср.* отъ **уни́ш-ь**.
нжѫ, нишь, —шилъ, *гл свр* отъ **уни́ш-ь. —шенъый**, *прич. стр.*
амь и уно́свамь (да унесѫ), *гл. д.* **намь, уносамь**: 1) Вносямь, доносямь; **ѝть**. *Можичя-то износи, а можичя-уноси.* 2) Относямь, отвличамь; **уно-**. *Вѣтьръ го донесе, вѣтьръ го унесе. сла го вода-та* 3) Докарвамь забра-е; прѣхласвамь, прѣносямь, заносямь. *са мя на сънъ. Съпъ мя унесе,* за-ъ **—мся**, 1) *гл. възвр.* Не ся усѣ-ь, заборавямся, захласвамся, прѣхлас-я, заплесвамся, бльнувамь, занасямся, асямся; **тера́ть чу́вства, приходи́ть беспа́мятство, забыва́ться, пасть въ е́ніе, въ летаргію.** *По едно врѣмя ний-тъ ся унесе.* 2) *гл. стр.* Бувамь енъ.
аньe и уно́сване, *с. ср.* отъ **уно́сь и уно́сямся**.
ь, *с. ж.* и *с. об.* Внука. *Вѫшка-та въ есять и четыре сахаты и унукы ва.*
ь, ѹнѹци, *с. ж.* Внукъ.
и́ня, *с. ж.* Внукыня.
и, *ум. ср.* Внучя.
капа́нъ, *с. м. Т.* Пазаръ, дѣто ся ава брашно.
амь и унъива́нжѫ, ешь, *гл. ср.* Посрь-мь, усрьнувамь, умрьлушвамся, вирь вамся, умыслювамся, уклёвамь, уник-, **уничамь; унива́ть, прiуни́ть.**

Унъ́иване, *с. ср.* отъ **унъ́ивамь.**
Упа́дамь и упа́днувамь (да упа́днжѫ), *гл. ср.* Изгубвамь си имота; западамь, изпадамь, засиромашнвамь; **упада́ть въ своёмъ состоя́нiи.** *Кога упаднжлъ, отишлъ въ еднж другж царщинж и напечялилъ много пары.*
Упа́дане и упа́днуване, *с. ср.* отъ **упа́дамь.** Западане; **упа́докъ.**
Упа́днжѫ, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **упа́дамь.** Да западнж.
У́падъ, *с. м.* Врѣмя то, кога навали голѣмъ снѣгъ.
Упазарѝжѫ, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр.* отъ **упазаря́вамь. —ре́нъый**, *прич. стр.*
Упазаря́вамь (да упазарѝжѫ), *гл. д.* Пазарувамь, пазарьж, пазарнвамь, сговарнамь, цѣнъж, уцѣнявамь; **търгова́ть, покупа́ть, нанима́ть.** *Упазари гемии съ киринж.* **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Пазарьжся, пазарувамся, пазарнвамся, цѣнъжся, уцѣнявамся, сговарнамся.
Упазаря́ване, *с. ср.* отъ **упазаря́вамь и упазаря́вамся.**
Упа́звамь и упа́зямь (да упа́зжѫ), *гл. д.* 1) Запазвамь, завардвамь, увардвамь, учювувамь, задрьжямь; **сохраня́ть.** 2) Извардвамь, причакваме нѣкого нѣйдѣ да му направьж нѣчто лоше; **подстерега́ть.**

Онъ си ойде у горж на лова,
Упази го бано Вукашино,
Упази го съ три хилядъı души. *Пѣс.*

3) Съгляждамь, забѣлѣжямь, сапикасвамь, смотрявамь, зрьвамь, съзирамь, заушвамь, заумявамь; **замѣча́ть, подмѣча́ть.**

Никой Стоянжк не позна,
Дѣка е змѣя любила.
Настанж лѣто четврьто,
Снахъı сж ıх упазили,
Та на свекръвж говорять. *Пѣс.*

Орачь оре у святж недѣлъж,
Хемъ недѣла, хемъ прѣображенiе,
Упазишіа го святъ Петръ и святъ Илiя.
Пѣс.

—мся, 1) *гл. възвр.* Запазвамся, завардвамся, увардвамся, учювувамся, задрьжямся; **сохраня́ться.** 2) *гл. стр.* Бувамь упазенъ.
Упа́зване и упа́зяне, *с. ср.* отъ **упа́звамь и упа́звамся.**
Упа́зжѫ, ишь, —зилъ, *гл. свр.* отъ **упа́звамь. —зенъый**, *прич. стр.*
Упарати́чвамь и упарати́чямь (да упарати́чжѫ), *гл. ср.* 1) Свършвамь си работж-тж; напущамь, арнисвамь. 2) Останямь паратикъ, останямь безъ работж.
Упарати́чване и упарати́чяне, *с. ср.* отъ **упарати́чвамь.**

вамся. *Умѫдрилася прѣдъ мене.* 3) *гл. стр.* Бъвамь умѫдренъ.

Умѫдрюване и **умѫдрѭване**, *с. ср.* отъ **умѫдрювамь**.

Умѫдрѭ́, умѫдрѣ́ж, ѝшь, —рѝлъ, *гл. свр.* отъ **умѫдрювамь**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Умѣ́ж, **ѝшь**, **умѝлъ**, *гл. об.* Мысль, размъслювамь чюдѫ́ся. маѫ́ся, размайвамся, **умайся**; **думѝть**, **обдумывать**, **раздумывать**. *Съдѣлъ да ся уми.*

И ми ходить и само ся умить:
Что бъ ова ѣазъ что сьмь сторило!
Како майкѣ ѣазъ ке си ѣ кажемь.
Како татку ѣазъ ке си му кажемь? *Пѣс.*

Не стой, нунко, не ся уми:
Кова дойде и поминѫ,
Слънце огрѣ, та па зайде,
Мѣсячина рогъ подаде,
Нѣма нунко да кинисa,
За невѣстѫ да ми ходи. *Пѣс.*

Умякчѣ́ж, **ѝшь**, —**чѝлъ**, *гл. свр.* отъ **умякчѝвамь**. —**чѣ́нъ**, *прич. стр.*

Умякчѝвамь (да **умякчѣ́ж**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане мяко; смякчавамь; **умягчѝть**. —**ся**, *гл. възвр.* Ставамь мякъ; смякчавамся; **умягчѝться**.

Умякчѝване, *с. ср.* отъ **умякчѝвамь**. Смякчаване.

Умѝзвамь и **умѝзувамь**, *гл. ср.* Мазамь, приличамь, ѫдѫ, уйдисвамь, докарвамь, омнадисувамь; **походѝть**, **идти**.

Ѣаз си имахъ милъй сина,
Ми умазвить како тебе. *Пѣс.*

Унѝсямь (да **унесѫ́**), *гл. д.* Унисамь, уносямь.

Унѝсяне, *с. ср.* отъ **унѝсямь**. Унисане, уносяне

***Унги́я**, *с. ср. Гр.* Въ пѣсень мѣрка за тяжесть.

Страна боринѫ изцѣпила,
Изцѣпила, изгорила,
И унгиѫ буйбакъ изпряла,
Сидѣла Бою, чакала
До прьвъ пѣтлъ, до вторъ.

Унджи́йка, *с. ж.* Жена, мома унджия; брашнарка.

Унджи́йница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто продавать брашно; брашнарница; **лабѝзъ**, **лебѝзня**.

Унджи́йскъ, **ска**, **ско**, *пр.* Брашнарскъ. *Унджийскъ дюкянъ, унджийница.*

Унджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ унджия; брашнарча.

Унджи́я, *с. м. Т.* Който има унджийница, та продава брашно; брашнарь; **лабѝзникъ**.

***Унджулу́къ**, *с. м. Т.* Поминъкъ съ продаване брашно; брашнарство.

***Унерджи́я** и **унерли́я**, *с. ж. Т.* Който прави унеръ, майсторъ да прави унеръ.

Сиромахъ сьмь, баръ юнакъ сьмь:
На унеръ унерджия,
На камено башь тавджия,
На пѣсни-ты туркиджия. *Пѣс.*

Да не зева свой-та коня,
Оти му е аджамия;
Нека зева мой-та коня,
Оти ми е унерлия. *Пѣс.*

***Унеръ**, *с. м. Т.* Чюдо, нѣчто чюдно, десия; чюдо.

Богъ въ убилъ и вашь-тѫ сестрѫ,
Зачто си ѫ мило милувахте,
Голѣмъ унеръ сестра въ направи,
Въ загуби ваше мѫжко дѣтя. *Пѣс.*

Всѫ нокь на баджѫ сьмь стоялъ,
Всѫ нокь унеръ сьмь глядалъ. *Пѣс.*

Унесвѣ́сть, *нар.* Несвѣстно, несмъслено прѣмъслено, необмъслено; **необдумѝ безотчётно**. *Харчи унесвѣсть.* — *нѫ въ унесвѣсть*, падна въ несвѣсть, падна, примрѣ, баилдиса, дошло му на **упа́сть** въ **о́бморокъ**.

Унесѫ́, **е́шь**, **унесо́хъ**, **унесъ́лъ**, *гл. свр* **унѐсямь**, **унѝсамь** и **уносямь**. **нъ**й, *прич. стр.* Прѣнесенъ, прѣ нѫтый.

Унѐтрѣ, *нар.* Нетрѣ, внетрѣ, внѫтрѣ, в

Унечка, *с. ж.* и **унѐчя**, *с. ср.* За запрящка, запрѣщка, прамъ, кацеля, ря, опрьлячка, опрягачь, отрѣбка, прѣ ка, прѣстелка, прѣврьзка, прѣдскут прѣлячка, прѣцемникъ, прягачь, скуд скута, скутайка, скутакъ, скутале, никъ, скутачка, скутина, упрягачка, у фута, хута; **перѐдникъ**, **зѫпонъ**, **фа́р** *На женскы Водици до црьковны-ты ты ке ся нарядять двойчинка о сять годины надолу со отворены чинка.*

Уни́квамь и **уни́кнувамь** (да **уни́** *гл. ср.* Изниквамь, пониквамь, порас **изника́ть**, **прозиба́ть**, **выростáть**.

Боленъ Дойчинъ боленъ лѣжи,
Боленъ лежи три годинъ,
Изнѫнѫлъ е три постели,
Три постели, три дюшека,
Коскъ трава унинѫла! *Пѣс.*

Уни́квамь и **уни́чямь** (да **уни́кнѫ** *ср* 1) Навождамь главѫ-тѫ си надол никвамь, пончямь, понечямся, навож наклонявамся, нагыбамся; **наклоня нагиба́ться**, **нава́ливаться**, **пониква** Угрызвамся, умъслювамся, умрьлуш посрьнувамь.

Ага ѫ видѣ нехино любя,
Нехино люби никомь унинѫ,
Никомъ унинѫ, сльзъ зарони. *Пѣ*

Айшо, мала моме,
Что си уникнѫла:
Дали дара нѣмашь,
Дара да даруваш,
Али спапък нѣмашь,
Спапък да товарашь? *Пѣс.*

Ано, моме Ано,
Что си уникнѫла
Като зрѣло просо,
Зрѣло и прѣзрѣло,
Прѣзрѣла пченицк? *Пѣс.*

аване и уни́кнуване, *с. ср.* отъ **квамъ.** Изникване.

аване и уни́чване, *с. ср.* отъ **уни́к-ъ и уни́чамъ.**

ѫк, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **уни́к-ъ.**

амъ (да унесѫ), *гл. д.* Уносямъ, уна-ъ.

ване, *с. ср.* отъ **уни́самъ.** Уносване, ване.

амъ (да уни́кнѫ), *гл. ср.* Уникнамъ, ждамъ се.

вамъ и уни́шмамъ (да уни́шѫ), *гл.* мѣрвамъ, улучамъ, удрямъ.

ване и уни́шване, *с. ср.* отъ **уни́ш-ъ.**

ѫк, ишь, —шилъ, *гл свр* отъ **уни́ш-ъ. —шенъ, *прич. стр.***

амъ и уно́свамъ (да унесѫ), *гл. д.* амъ, уносамъ: 1) Вносямъ, доносямъ; ѣ́ть. *Момичя-то износи, а момчя-уноси.* 2) Относямъ, отвличамъ; уно-. *Вѣтъръ го донесе, вѣтъръ го унесе. сла го вода-та* 3) Докарвамъ забра-е; прѣхласвамъ, прѣносямъ, заносямъ. *са мя на сънъ. Сънъ мя унесе,* за-ъ **—мся,** 1) *гл. възвр.* Не ся усѣ-ъ, заборавямся, захласвамся, прѣхлас-я, заплесвамся, блънувамъ, занасямся, асямся; теря́ть чу́вства, приходи́ть беспа́мятство, забыва́ться, пасть въ е́ніе, въ летаргію. *По едно врѣмя ѣ́ть-тъ ся унесе.* 2) *гл. стр.* Бувамъ енъ.

ане и упо́сване, *с. ср.* отъ **упо́-ть и упо́сам ся.**

къ, *с. ж.* и *с. об.* Внука. *Вѫшка-та въ десять и четыре сахаты и унукы ува.*

къ, ун'ци, *с. м.* Внукъ.

ки́ня, *с. ж.* Внукъ̀ина.

е, *ум. ср.* Внучя.

капа́нъ, *с. м. Т.* Пазаръ, дѣто ся дава брашно.

амъ и унъива́ѫ, ешь, *гл. ср.* Посрь-амъ, усрънувамъ, умрълушвамся, вмрь вамся, умъслювамся, уклёвамъ, уник-, уничамъ; унива́ть, пріуны́ть.

Унъ́ване, *с. ср.* отъ **унъ́вамъ.**

Упа́дамъ и упа́днувамъ (да упа́днѫ), *гл. ср.* Изгубвамъ си имота; западамъ, изпадамъ, засиромашавамъ; **упада́ть въ своёмъ состоя́ніи.** *Кога упаднѫлъ, отишълъ въ една другъ царщинъ и напечалилъ много пары.*

Упа́дане и упа́днуване, *с. ср.* отъ **упа́дамъ.** Западане; **упа́докъ.**

Упа́днѫ, еш, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **упа́дамъ.** Да западнѫ.

У́падъ, *с. м.* Врѣмя то, кога навали голѣмъ снѣгъ.

Упазаря́ѫ, и́ш, —ри́лъ, *гл. свр.* отъ **упазаря́вамъ. —ре́нъ,** *прич. стр.*

Упазаря́вамъ (да упазаря́ѫ), *гл. д.* Пазарувамъ, пазарѫ, пазарювамъ, сговарямъ, цѣня, уцѣнявамъ; **търгова́ть, покупа́ть, нанима́ть.** *Упазари гемии съ кириѫ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Пазарѫся, пазарувамся, пазарювамся, цѣнямся, уцѣнявамся, сговарямся.

Упазаря́ване, *с. ср.* отъ **упазаря́вамъ и упазаря́вамся.**

Упа́звамъ и упа́зямъ (да упа́зѫ), *гл. д.* 1) Запазвамъ, завардвамъ, увардвамъ, учювувамъ, задрѫжамъ; **сохрани́ть.** 2) Извардвамъ, причаквамъ нѣкого нѣйдѣ да му направя нѣчто лоше; **подстерега́ть.**

Онъ си ойде у горѫ на лова,
Упази го бано Вукашино,
Упази го съ три хилядъ души. *Пѣс.*

3) Съгледамъ, забѣлѣжамъ, сапикасвамъ, смотрявамъ, зрѣвамъ, съзирамъ, заушвамъ, заумявамъ; **замѣча́ть, подмѣча́ть.**

Никой Стояниѫ не позна,
Дѣка е змѣя любила.
Настанѫ лѣто четвърто,
Снахъ̀ съ ѫ упазили,
Та на свекрѣвѫ говорять. *Пѣс.*

Орачь оре у святѫ недѣлѫ,
Хемъ недѣля, хемъ прѣображение,
Упазишя го святъ Петръ и святъ Илия.
Пѣс.

—мся, 1) *гл. възвр.* Запазвамся, завардвамся, увардвамся, учювувамся, задрѫжамся; **сохраня́ться.** 2) *гл. стр.* Бувамъ упазенъ.

Упа́зване и упа́зяне, *с. ср.* отъ **упа́звамъ и упа́звамся.**

Упа́зѫ, ишь, —зилъ, *гл. свр.* отъ **упа́звамъ. —зенъ,** *прич. стр.*

Упарати́чвамъ и упарати́чямъ (да упарати́чѫ), *гл. ср.* 1) Свършвамъ си работѫ-тѫ; напущамъ, арнисвамъ. 2) Оставамъ паратикъ, оставамъ безъ работѫ.

Упарати́чване и упарати́чяне, *с. ср.* отъ **упарати́чвамъ.**

Упаратѝчѫ, ишь, —чилъ, *гл. свр.* отъ **упаратѝчвамь**.

Упа́рвамь и упа́рямь (да упа́рѫ), *гл. д.* Жегвамь съ нѣчто горящо, парливо, та докарвамь болка; попарвамь, изгарямь; обжига́ть, ожига́ть. —мся, 1) *гл. възвр.* Жегвамся съ нѣчто горящо, парливо; же́чься, обжига́ться, ожига́ться. *Духай да изстыне, да ся не упаришь* 2) Излъгвамся въ нѣчто, та ми сполита зло, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ нѣчто зло, та го помнѫ и ся пазѫ вяче отъ него; напарвамся, попарвамся, парвамся, изгарямся, напатвамся. 3) *гл. стр* Бъвамь упаренъ.

Упа́рване, *с. ср.* отъ **упа́рвамь** и **упа́рвамся**.

Упа́рено и упа́рѫто, *с. ср.* Болка, рана отъ упарване; упаръ; обжи́гъ, обжо́га, ожёга, ожо́га.

Упа́ркъ, *с. ж. мн* Жетие листа отъ чювундуръ, отъ зеле, попаренъ съ врѣлѫ водѫ и подлученъ.

Упа́рнубамь, *гл уч.* отъ **упа́рѫ**.

Упа́рѫ, ешь, —ѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **упа́рвамь**. —ѫтъ, *прич. стр.*

Упа́рѫто, *с. ср* Упарено

Упаръ, *с. м.* Мѣхуръ отъ упарено; упарѫто, упарено, флюшка.

Упа́рѫ, ишь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **упа́рвамь**. —ренъ, *прич. стр.*

Упасѫ, е́шь, упа́сохъ, упа́сълъ, *гл. свр.* отъ **упасѝвамь**.

Упасѝвамь (да упасѫ), *гл. д* Съ пасеие ухранвамь добытъкъ; напасѝвамь.

Упе́ръкъ, *с. м.* Въ края на нива рядъ, остѫлъ неизоранъ.

У́печькъ, чка, чко, *пр.* Малкъй.

Упи́некъ, нци, *с. м* Опинець, опинькъ, опанкъ, опиньци, царвули.

Упитоми́вамь (да упитомѫ), *гл. д* Опитомявамь.

Упла́капъй, нъ, на, но, *пр.* Разплаканъй, просльзенъй.

Дружина му ся присмивать:
Везиръ Марко харенъ юнакъ,
Ама лошо любо люби.
Тува станѫ везиръ Марко,
Тува станѫ, та си ойде
Ухълено, уплакано. *Пѣс.*

Упла́са, *с. ж.* Гнялъ спорядъ бона на человѣка, изрѣзанъ при баяне за уплахѫ. *Както така упласа ся копа, така и уплаха-та да излѣзе отъ това человѣкъ.*

Упла́ха, *с. ж.* 1) Уплашване, плахъ, уплахъ, подплаха, страхъ; испу́гъ, испу́га. 2) Болесть отъ уплашване; уплашено, уплахъ. *Боленъ отъ уплахѫ. — Имамь уплахѫ отъ нѣчто*, плашмся, страхъ ми е.

У́плахъ, *с. м.* Уплаха. *Н да ся напишешь, ще п или па да ся измочи*

Упла́шбамь и упла́шиа *гл д.* Задавамь страхъ го да ся бои отъ нѣчто плашвамь, сплашвамь; вать, напуга́ть, испу нагрозя́ть. —мся, *гл.* плашвамся, наплашва сплашвамся; бъвамь уп спу́гиваться, настраш торопѣть. *Отъ два во уплашила. — Уплаш* зехъ страхъ-тъ на нѣч вамся отъ него. — *Упл* *какъ Уплашился ка дж овця.*

Упла́шване, *с. ср.* от **упла́швамся**. Уплаха

Упла́шено, *с. ср.* Упла *Бае му за уплашено.*

Упла́шѫ, ишь, —шилъ пла́швамь. —шепъ плашенъй, наплашенъ повнъй; вспу́ганный, ганный. *Гляда като* но, *нар.* Съ страхъ, с

Уплѐскамь, *гл. свр.* —скалъй, *прич. стр*

Уплѐскванъ и уплѐск камь), *гл. д.* Увалвам вамь, умачкванъ, уцапва дить, загадить, отна́ч —мся, *гл. възвр.* и с калвамся, умацвамся, у ся, убрензвамся. *Уплѐс ваджийскѫ тесля.* — загелнихмъ, забатачихм ботъ-тъ, уцапахмъ, у

Уплѐскване и уплѐск **уплѐскванъ**.

У́плетъ, *с. м.* Плетежъ

Уплетѫ, ешь, уплѐтохъ от **уплѝтамь**. —тѐн

Уплѐщѫ, ешь, — плѐска плескамь, уцапамь.

Уплѝскамь, *гл. свр.* —скалъй, *прич. стр*

Уплѝскванъ и уплѝск камь), *гл. д.* Съ плю заплискванъ, наплискв —мся, *гл. възвр.* и оплѐскиватся.

Уплѝскване и уплѝск **уплѝскванъ**.

Уплѝтамь (да уплетѫ), тене уработванъ, изра

ь; наплетáть, навáзывать. 2) Съ обвивамь отгорѣ; оплетáть. 3) еніе завръзвамь, обвивамь нѣчто ъжи; увивамь; переплетáть, оперевивáть. 4) Забръквамь, вкаркого въ нѣчто, въ нѣкоя запле-ютя; вплитамь, заплитамь, забавплетáть, оплетáть, вáзывать, ть, опýтывать, перепýтывать, ого-. 5) Имь много, бръзо и лакомо; угъвамъ, усуквамь; оплетáть, у-*Уплита комáты-ты.* —ися, *възвр.* Заплитамся, вплитамся, увиоло нѣчто; плестáся, оплетáться, ься. 2) Вплзамь, забръквамся въ нѣкоя замъненя работя; вплиплитамся, забатачвамся, убрьквамтáться, оплетáться, переплетáтьваться, впýтываться, опýтывать-пýтываться. 3) *гл. стр.* Бывамь . — *Уплете си кощницѫ-тѫ;* и да бѫде за него добрѣ. *б)* Наного царь.

, *с. ср* отъ уплѝтамь и уплѝ-

ишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да нада изплъня, да изоплъня. *Още рмѫ не издума, уплъниѫ тила Турци.*

ь и уплѣтнамь (да уплътѫ), *гл.* ивамь, залисвамь нѣкого да млъчи, аче; бавя, тѣшя, утѣшавамь, у-ь; тѣшитъ, успокóивать. *Ето и пѣсничкы, съ които валъгвать вать малкы-ты дѣца като пла-*-ися, 1) *гл. възвр.* Ставамь уплъплътникъ; оплътнавамся, вампъ-; дѣлаться упѣремъ. 2) Млъкѣмѣвамь, вдрьвнавамся, оплътнавам *л. стр.* Бывамь уплътнъ.

ю и уплѣтнанію, *с. ср.* отъ амь и уплѣтвамся.

къ, *с. м.* Плътеникъ, плътникъ,

ѝшь,—тѝлъ, *гл. свр.* отъ уплѣт--тѐнъый, *прич. стр.*

, (да уплю́нѫ), *гл. д* Покрывамь къ; наплювамь; оплёвывать. *Уи брадѫ-тѫ.* —ися, 1) *гл* възпвамся, уплесквамся съ плюнкъ; аться. 2) *гл. стр.* Бывамь уплють; аться.

е, *с. ср.* отъ уплю́вамь и уся.

ѣнь и уплю́нчнамь (да уплю́н-. *д.* Наплесквамь, уплесквамь съ выслю́нивать, изслю́нивать. — *възвр.* и *стр.* Наплесквамся, уплесквамся съ плюнкъ; наплюнчвамся; выслю́нниваться, изслю́нниваться.

Уплю́нчване и уплю́нчанію, *с. ср.* отъ уплю́нчвамь.

Уплю́нчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ уплю́нчвамь. —чѣнъый, *прич. стр.*

Уплю́нѫ, ешь, уплю́лъ, *гл. свр.* отъ уплю́вамь. —лю́тъый, *прич. стр.*

Уповáвамся, *гл. об.* Уповамъ, уздавамся, уздамся, надѣвамся, надѣямся, надѣмся, надамся; упова́ть. *Уповавамся на едѣ-кого-си;* полагáться на кого́.

Упова́ванію, *с. ср.* отъ упова́вамся. Надѣяню; упова́ніе.

Упова́ѫ, ешь, *гл ср.* Уповавамся.

Уподоби́ѫ, и́шь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ уподоби́вамь. —бѣ́нъый, *прич. стр.*

Уподоби́вамь и уподо́бямь (да уподоби́ѫ), *гл. д.* Доказвамь приликѫ-тѫ на едно нѣчто съ друго; уприличнавамь; уподобля́ть. —ися, 1) *гл. възвр* Ставамь еднакъвъ съ другъго; уприличнавамся; уподобля́ться. 2) *гл стр* Бывамь уподобенъ; уподобля́ться.

Уподоби́ванію и уподо́бянію, *с. ср.* отъ уподоби́вамь.

Упокоѭ, и́шь,—коѝлъ, *гл. свр.* отъ упокоѝвамь. —коѐнъый, *прич. стр.*

Упокоѝвамь (да упокоѭ), *гл. д.* Дакарвамь спокойствие; успокоявамь, умирявамь; успокоева́ть. —ися, 1) *гл. възвр.* Ставамь спокоенъ, имамь спокойствие; успокоявамся, умирявамся; успокоева́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь упокоенъ.

Упокоѝванію, *с. ср.* отъ упокоѝвамь и упокоѝвамся.

Упори́тъый, тъ, та, то, *пр.* Опоритъый.

Упо́рница, *с. с.* Опорита, лошя, тяжка дума.

> Стой не думай тѫзи думѫ,
> Тѫзи думѫ убодницѫ,
> Убодницѫ, упорницѫ! *Пѣс.*

Употрѣбѭ, и́шь, — би́лъ, *гл. свр.* отъ употрѣбѝвамь. —бѣ́пъый, *прич. стр.*

Употрѣбѝвамь и употрѣ́бямь (да употрѣбѭ), *гл. д.* Турямь на работѫ, служѫ си съ нѣчто; куландрисвамь; употребля́ть. —ися, *гл. стр.* Бывамь употрѣбенъ.

Употрѣбѝванію и употрѣ́бянію, *с. ср.* отъ употрѣбѝвамь.

Упоѭ, и́шь, и́лъ, *гл. свр.* отъ упоѝвамь. —поѐнъый, *прич. стр.*

Упоѝвамь (да упоѭ), *гл. д.* Опоявамь, опивамь.

Упоѝванію, *с ср.* отъ упоѝвамь. Опоявание, опиване.

Управдáвамь (да управдáѫ), *гл. д* Оправдавамь.

Упра́вѭ, ишь, —**вилъ**, *гл. свр.* отъ **упра́вямь.** —**венъ**ый, *прич. стр.*

Упра́вямь (да упра́вѭ), *гл. д.* Врьшѫ, врътѫ, глядамь, оправямь; **управля́ть.**

Упра́вяне, *с. ср.* отъ **упра́вямь.**

Упра́здня́ѭ, ишь, —**нилъ**, *гл. свр.* отъ **упра́здня́мь.** —**нен**ый, *прич. стр.*

Упра́здня́мь (да упра́здня́ѭ), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да остане праздо; изпразднямь, опразднямь; **упразднѣ́ть, выпора́жнивать, опора́жнивать, опра́стывать.** 2) Прѣмахвамь, махвамь; **уничтожа́ть.** *Да упразднѝ това зло.* —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь упразденъ.

Упра́здня́не, *с. ср.* отъ **упра́здня́мь** и **упра́здня́мся.**

Упра́тѭ, ишь, —**тилъ**, *гл. свр.* отъ **упра́щамь.** —**тен**ый, *прич. стр.*

Упра́швамь и упра́шямь (да упра́шѭ), *гл. д.* 1) Посыпвамь, попръсквамь, увалвамь съ прахъ; напрашвамь, запрашвамь, затурмямь, нашющямь; **напора́шивать, напы́ливать.** 2) Възрѣ́ывамь, прѣкопавамь, запрашвамь, прѣпрашвамь; **разрыхля́ть.**

Ьа имамь сестрѫ по-малкѫ,
Та си ми ѭ рано вдигай,
Даровъ да ми напряде,
Дворовъ да ми изтке,
Босилькъ да ми упраши. *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Посыпвамся, увалвамся съ прахъ; напрашвамся, запрашвамся, затурмямся, нашющямся; **напора́шиваться, напы́ливаться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь упрашенъ.

Упра́шване и упра́шяне, *с. ср.* отъ **упра́швамь.**

Упра́шѭ, ишь, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **упра́швамь,** —**шен**ый, *прич. стр.*

Упра́шѭ, ишь, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **упра́шямь.** Да попытамь.

Упра́шямь (да упра́шѭ), *гл. д.* Пытамь, разпытвамь; **упра́шивать.**

Упра́шяне, *с. ср.* отъ **упра́шямь.** Пытане, разпытване.

Упра́щамь (да упра́тѭ), *гл. д.* Отпращамь; **отбо́йривать, отбо́йриваться, выкадить.** *Цара-та изводилъ, та имъ дала по едно прѣсрещя алтънъ и си ги упратилъ.*

Упра́щане, *с. ср.* отъ **упра́щамь.** Отпращане.

Упре́квамь и упре́кнувамь (да упре́кнѭ), *гл. д.* Боря, укорявамь, подсказвамь, бода нѣкому очи-ты съ нѣчто, натиквамь, удумвамь, въдумвамь; **упрека́ть.**

Упре́кване и упре́кнуване, *с. ср.* отъ **упре́квамь.**

Упре́кнѭ, ешь, —**нахъ**, *гл. свр.* отъ **упре́квамь.** —**нат**ый, *прич. стр.*

Упрекъ, *с. м.* Упрекване, надумване, —тяквание, бодове; **упрѣ́къ.** *Става с зима, а на булкж-тж упрекъ.*

Упри́дамь (да упрядѫ), *гл. д.* Съ ние уработвамь, наготвюнамь; напр изпридамь; **напря́дать.** *Окж пряжд ряла.* —**мся**, *гл. стр.* Бъвамь упр

Упри́дане, *с. ср.* отъ **упри́дамь.** данне

Уприли́ка, *с. ж.* Уприличене, упрал оприличаване, уподобяване; сра **уподобле́ніе.**

Уприличе́не, *с. ср.* отъ **уприличи** прилика.

Уприличѭ, ишь, —**чи́лъ**, *гл. свр.* **приличи́вамь.** —**чен**ый, *прич.*

Уприличи́вамь и уприли́чямь (да личѭ), *гл. д.* Направямь да прали ся види като друго нѣчто; оприлич уподобявамь; **уподоби́ть, сра** *Азъ го уприличихъ на Стояна.* — 1) *гл. възвр* Ставамь приличенъ гъго, приличямь, мазамь на другъго; личавамся, уподобявамся; **уподоб дѣлаться подобнымъ.** 2) *гл. стр.* вамь уприличенъ.

Уприличи́ване и уприли́чяне, отъ **уприличи́вамь.**

Упрѣ́гнувамь (да упрѣгнѭ), *гл.* бобъ и овощие: начинамь, подкач зрѣ́ѭ. *Плодове-ти почнѫли да упр вать. Когато боб-ть е упрегнѫл узрѣлъ добрѣ, наричатъ го рувя.*

Упрѣ́гнуване, *с. ср.* отъ **упрѣ́гну**

Упрѣ́гнѭ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **нувамь.**

Упрьпели́шкамь (да ся), *гл. възвр.* ся упрашѫ, да ся увалямъ, да ся съ нѣчто. *Лѣсица-та изяла каш упрьпелишкалася у брашно-то бѣгнѫла.*

Упрѣ́скамь, *гл свр.* отъ **упрѣ́скв сканъ**ый, *прич. стр.*

Упрѣ́скванъ и упрѣ́скувамь (да камь), *гл. д.* Покрывамь съ прьс увалвамь, умацамъ, уцапвамъ съ пр напрьсквамь, запрьсквамь; обрѣзгив хлѣ́стать, захлѣ́пать. *Не врѣгай ва камыкъ да тя не упреска.* —**м** *възвр.* и *стр.* Напрьсквамся, запрьс обрѣзгиватьси, захлѣ́статьси.

Упрѣ́скване и упрѣ́скуване, *с.* **упрѣ́скванъ.**

Упрѣ́жь, *мар.* Прѣжь, опрѣжь, пр прѣдъ; спе́ред. *Упрѣжъ жене д лицѫ, а прѣжъ кума нищо. Н ли му ся да си врѣви да ги не* ти упрѣжъ царя.

Упрѣтамь, *гл. свр.* отъ **упрѣтвамь**. Да запрѣтнѫ.

Упрѣтвамь и упрѣтнувамь (да упрѣтамь и да упрѣтнѫ), *гл. д.* 1) Възпрѣтвамь, запрѣтвамь, възсуквамь, възсучамь, засуквамь, запрягвамь, запрьчвамь; засу́чивать, завора́чивать, подбира́ть. 2) Завивамь, свивамь, увивамь съ нѣчто; обёртывать, завёртывать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Възпрѣтвамся, запрѣтвамся, възсуквамся, възсучамся, засуквамся, запрягвамся, запрьчвамся; засу́чиваться, **подтыка́ться**. 2) Бързо ся хващамь, залавямся да направя нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, възсуквамся, засуквамся, усуквамся, увивамся, удрѣмь, тръщамь, тяглѫ, слагамся, залагамся; **принима́ться за дѣло, налега́ть**. 3) *гл. стр.* Бивамь упрѣтнѫтъ.

Упрѣтваніе и упрѣтнуваніе, *с. ср.* отъ **упрѣтвамь**.

Упрѣтнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **упрѣтвамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Упря́гамь (**упря́гвамь**, да **упря́гнѫ**, **упря́гнувамь**), *гл. д.* Впрягамь, запрягамь, спрягамь; **запряга́тъ**, **упряга́ть**.

Упря́ганіе, *с. ср.* отъ **упря́гамь**. Впрягание, запрягание.

Упряга́чка, *с. ж.* Унечка, унечя, прѣстилка.

Упря́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **упря́гамь**. Запрягвамь.

Упря́гнувамь, *гл. уч.* отъ **упря́гнѫ**. Впрягнувамь.

Упря́гнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **упря́гамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Упрядѫ, **ешь**, **упря́дохъ**, **упря́лъ**, *гл. свр.* отъ **упря́дамь**. —**дѣ́нъ**, *прич стр.*

Упряжь, *с. ж* Заворка-та, что дрьжи харема за потяглицѫ-тѫ; желѣзо-то, що дрьжи привоя за опще-то; тяглич, заврьнъ; **куро́къ**, **сердѣ́чникъ**.

Упу́лвамь и упу́лямь (да **упу́лѫ**), *гл. д* *Упулвамь очи*, упулвамся, отварямь, оперямь, вторачвамь очи. *Упулихъ му очи-тѣ* отворихъ му очи-тѣ. —**мся**, *гл. възвр.* 1) Упулвамь очи, упулвамся, вглядвамся, завирамся, вторачвамся, джиряся, ококорвамся, ококорчвамся, ококотвамся; **устава́ть**, **устремля́ть**, **впера́ть глаза́**. 2) Изплѣзвамся, оплѣзвамся, озѫбвамся, обрьщамь очи, заклопвамь очи, мѣтамь петала-та, умирамь.

Упу́лваніе и упу́ляніе, *с. ср.* отъ **упу́лвамь и упу́лвамся**.

Упу́лѫ, **ешь**, —**лилъ**, *гл свр* отъ **упу́лвамь**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Упу́лѫ (да ся), **ешь**, —**ялася**, *гл. об. свр.* За магарицѫ: да роди пуля, магарча. *Магарица-та ся упулила.*

Упу́стнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **упу́щамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.* Упущенъй.

Упусто́свамь (да упусто́самь), *гл. д.* Опустосвамь.

Упустѣ́вамь (да упустѣ́нѫ), *гл. ср.* Опустѣвамь.

Упу́швамь и упу́шямь (да упу́шнѫ), *гл. д.* Опушвамь, напушвамь, надъмявамь, накадявамь, укадявамь; **ока́пчивать**, **оку́ривать**, **обку́ривать**. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Опушвамся, напушвамь, надъмявамся, накадявамся, укадявамся; **ока́пчиваться**, **оку́риваться**, **обку́риваться**, **окоптѣть**, **накоптѣть**.

Упу́швамь и упу́шнувамь (да упу́шнѫ), *гл. д.* Убивамь съ пушкѫ; опушвамь; застрѣливать, разстрѣливать. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Убивамся съ пушкѫ, съ пищовъ.

Упу́шваніе и упу́шяніе, *с. ср.* отъ **упу́швамь**. Накадяваніе.

Упу́шваніе и упу́шнуваніе, *с. ср.* отъ **упу́швамь**. Убиваніе

Упу́шнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. свр* отъ **упу́швамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Упу́шѫ, **ишь**, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **упу́швамь и упу́шямь**. —**шенъй**, *прич. стр.* Надъменъй; **накоптѣлый**, **окоптѣлый**.

Упу́щамь (да **упу́щѫ** и да **упу́стнѫ**), *гл. д.* Пущамь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Пущамся *Сетнѣ ся упущило и кучюля во и си влѣгли во долапъ-тъ.*

> Что че сакаютъ за мене,
> Да давашъ и да прѣдавашъ,
> Ега си мене упущишь. *Пѣс.*

Упу́щаніе, *с. ср.* отъ **упу́щамь**. Пущаніе.

Упу́щѫ, **ишь**, —**щилъ**, *гл. свр.* отъ **упу́щамь**. —**щенъй**, *прич. стр.*

Упѫ́двамь и упѫ́ждамь (да **упѫ́дѫ**), *гл. д.* Изпѫждамь.

Упѫ́дваніе и упѫ́жданіе, *с. ср.* отъ **упѫ́двамь**. Изпѫжданіе.

Упѫ́дѫ, **ишь**, —**дилъ**, *гл. свр.* отъ **упѫ́двамь**. Да изпадя.

Упѫ́твамь и упѫ́тювамь (да **упѫтнѫ**), *гл. д* 1) Показвамь пѫтя за нѣкадѣ; напѫтвамь, усочвамь, насочвамь, посочвамь; направля́ть, наводя́ть, ука́зывать. 2) Показвамь, научвамь, наставямь, усочвамь, насочвамь; направля́ть, наста́вливать, нагвоздя́ть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Тръгамь за нѣкадѣ; подпѫтвамся; направля́ться. *На кадѣ си ся упѫтилъ?* 2) *гл. стр.* Бивамь упѫтенъ

Упѫ́тваніе и упѫ́тюваніе, *с. ср.* отъ **упѫ́твамь и упѫ́твамся**.

Упѫтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **упѫтвамь**. —тенъ**й**, *прич. стр.*

Урабо́твань и урабо́тювамь (да урабо́тѫ), *гл. д.* 1) Съ работене наготвямь, свършвамь; изработвамь, наработвамь, сработвамь; **наработывать, перерабо́тывать.** 2) Съ работене подобрявамь; разработвамь. *Колкото повяче орешь еднѫ нивѫ, толкова по̀ ѫ уработваш.* —**ися**, *гл. стр.* Бъ**и**вамь уработенъ.

Урабо́тване и урабо́тюване, *с. ср.* отъ **урабо́твань.**

Урабо́тѫ, ишь,—тилъ, *гл свр.* отъ **урабо́твань.** —тенъ**й**, *прич. стр.*

Уравня́ѫ, ѝшь,—ня́лъ, *гл. свр.* отъ **уравня́вамь**. —не́пъ**й**, *прич. стр.*

Уравня́вамь (да уравня́ѫ), *гл д.* 1) Направямь нѣчто равно, гладко; ура́внивать. 2) Докарвамь, нагодявамь, нагаждамь, наглаждамь, наспособявамь, натъкмявамь, утъкмявамь, наряждамь; устра́нвать, обдѣлывать, кле́ить, ла́дить, нала́живать, обла́живать.—**ися**, *гл. стр.* Бъ**и**вамь уравненъ.

Уравня́ване, *с. ср.* отъ **уравня́вамь.** Изравняване.

Уразѫ (да ся), ѝшь, —зя́лся, *гл. свр.* отъ **уразя́вамся.**

Уразя́вамся (да ся уразѫ), *гл. об.* и *гл. безл.* Ставамь противенъ, непри**я**тенъ; омрьзвамь, погнусявамся, потрьсвамся, потрьсва ми ся, втрьсва ми ся, потряска ми ся, втряска ми ся; чу́вствовать омерзе́ние, отвраще́ние, надоеда́ть, опротиве́ть, бре́звать, бре́зговать, огаждать. *Уради ми ся да го слушнамь. Това ядене ми ся е уразило;* это ку́шанье прѣ́лось мнѣ. *Това вино ми ся е уразило;* это вино́ мнѣ приви́лось. *Ручалъ круши, ручалъ, па като му ся уразилы, изсъпалъ гы*

Уразя́ване, *с. ср.* отъ **уразя́вамся.**

***Ура́ла**, *нар. Т.* Огурларъ-ола, добъръ часъ!

***Урама́**, *с. ж. Т.* Болка, дошла отъ лошь духъ, отъ налѣтище, отъ лошь вѣтъръ; орама, нагазище, нагазувачка.

Ура́ница, *с. ж.* Вранца, оранца, канкъ.

Ура́слъй, —слъ, сла, сло, *пр* Израслъ**й**, нараслъ**й**, пораслъ**й**.

Ура́стнамь и ура́стувамь (да ура́стѫ), *гл. ср.* Покрѣвамся съ трѣва или съ друго растение; обрастнамь, зарастнамь; обрости́, поросто́ть, зарасто́ть. *Пжтекъ-тъ ураслн у трѣвѫ.*

Ура́стване и ура́стуване, *с. ср.* отъ **ура́стванъ.**

Ура́стнъй, —стънъ и —стенъ, стна, стно, *пр.* Който расте на бой; растовпъ**т**ый, из растнъ**й**. *Урастно добычя.*

Урастѫ, е́шь, ура́стохъ, у отъ ура́ствамь.

***Ураштя́вамся и ураштя́** ураштя́шѫ), *гл. об. Т.* *раштисвамся съ старин*

Ураштя́ване и ураштя́ отъ **ураштя́вамся.**

Ураштя́шѫ (да ся), ешь, *свр.* отъ **ураштя́вамся.**

У́рбалецъ, *с. м* Болесть бежь, отичане, пламъ.ние трѣлъ, червенъ вѣтъръ, че

Урба́личя и урба́лчя, *с. choma hirsuta*, рубалчя; мята.

У́рбалка, *с. ж.* 1) Голѣмь дать нѣйдѣ на крьстепът сърнъ заговѣзни и го прѣ ла, гаро, гаганица, мѣшн огънь; костёръ. *Да накла*

У́рбалчица, *ум. ж.* отъ **у́р**

Урба́лчя, *с. ср.* Раст. урба

У́рбелешкъ, у́рбулешкъ, *нар.* Тврьдѣ бръзо, лудеш нашерешкъ, усвѣтъ, курбе лешкъ. *Кучя-то си от комь.*

У́рва, *с. ж.* Вурва: 1) Дъъб ре, яма; про́пасть, бе́здна. стръмнина: утёсъ, скатъ. 3 сосъпище, усъпъ, суда; *стръмна, крака хроми урвѫтѫ. Изъ урвѫ всак*

У́рвамь и у́рнувамь (да у́р Разваляпь, събарнамь, кату рутнамь, рутѫ, ручкамь, орѫ, сурпвамь, сулнвамь, ляпь, турвамь, съровувам шпть, разрушать, обру́шив разоря́ть, опроки́дывать, вергать. *Тамо има урнѫ* Сваляпь; снимать.

Гпндамь любѫ, дѣ ѫ носи
Двѣстѣ дадохъ, ѫ урвахѫ
Триста дадохъ, ѫ открыхѫ
Му открыхѫ мрътво лице

3) Откѫсвамь, откъпнамь, тръгамь, юрпмь; **отрывать торга́ть, оттира́ть.**

Урвай ми, моме, солбѫ бо
За да закачнмь на бѣлѫ

Урвамь нѣкому честь-т събарнамь му честь-тѫ. *Ав жнамь, за да не си урн* — ися, 1) *гл. възвр.* Па 2) Слизамь, урвѫ, спадамь, зя́ть, сходить. *Ся нака ся урва долу.* 3) Спуща

врьгамся, нападамь, налитамь, юрвамся; кидáться, накúдыватьсѧ, бросáться, набрáсыватьсѧ, нападáть, налетáть, навергáтьсѧ, метáться. *Кога го чюли селяни-ты, урѣклися слѣдъ него кой съ кольць, кой съ вилѫ.* 4) *гл. стр.* Бъвамь урѣкатъ.

Ýрваніе и ýрнуваніе, *с. ср.* отъ **ýрвамь и ýрвамся.**

Урвеніе, *с. ср.* отъ **урвѣкъ.** Слизаніе.

Ýрвистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много урвы; брѣжнъый, брѣговитый, планадолний, крънний; обрúвистый, скáтистый, стремúйстый, утёсистый.

Ýрвокость, *с. ж.* Пакость, зло, злина; зло. *За урвокость сѫть родени харамии-ти и лоши-ти людие.*

Ýрвѣкъ, ишь, — **вилъ,** *гл. ср.* Слизамь, спадамь, свалямся, урвамся, уривамь; слѣзáть, сходúть.

Урви, урви, наша снахо,
Оги конѣ постанѫхѫ,
Девять рѣкъ поминѫхѫ,
Нийдѣ водѫ не найдохѫ,
Нито водѫ, нито трѣвѫ! *Пѣс.*

Стоянъ свирнѫ отъ планинѫ,
Мома запѣ отъ градинѫ:
Урви, урви, овчаре,
Отъ високѫ-тѫ планинѫ
На широко-то поле! *Пѣс.*

Урвянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ уровъ.

Да имъ дадемъ ужинѫ
Урвинъ бѣлъ погачи,
Желкънъ зайца прьженъ,
Жълбинѫ ногѫ пастѫрмѫ,
Глушчево мѣшя съренце,
Лѣщиковѫ бочвѫ ракиѫ. *Пѣс.*

Ургýтникъ, ургýтнякъ и ургýтъ, в. **угýртникъ** и др.

Ýрда, *с ж.* Хурда, фурда, сърене отъ млѣко, на което сметана-та е земена и което е подсърено безъ сърище съ горящи камьне; стягать го въ врѣтища, та го продавать на рѣзновъ; бито сърене. *Отъ орѣхъ луспа плъна съ сърене и отъ мъшь мѣшина плъна съ урдж.*

***Ýрджове,** *с. м. мн.* Фурджове, хурджове, голѣмъ мѣшинянъ дисагъ. *На коне отъ мѣшинъ урджове.*

Ýрдица и ýрдичка, *ум. ж.* отъ **ýрда.**

Ýрдянъый, нъ, на, но, *пр.* 1) Направенъый отъ урдѫ. 2) Что е за урдѫ. *Урдяно мѣшя по долъ (ридъ) ся валка.*

Урéколъ и урéколецъ, лци, *с. м.* Отъ основѫ-тѫ нишкъ-ты, что останѫть на привръзало-то, кога изтъкать нѣкаквѫ тъкань и ѫ отрѣжыть; урѣзало, урѣзница, орѣзало.

Урекѫ, чéшь, урéкохъ, урéклъ, *гл. свр.* отъ **уричамь.** —**реченъый,** *прич. стр.* Урисанъый.

Ýрелъ, *с. м.* Растение една трѣва съ класовъ като на овесъ, а съ листие като на царевицѫ.

Урéчници, *с. ж.* Урисници.

Ýрешници, *с. ж мн.* Гѫбъ *Hypholoma fasciculare,* оризници, челядинкъ, желадинкъ; опёнки. (?)

Урúвамь и урúнвамь (да урúнѫ), *гл. д.* 1) Поривамь, поринвамь, изринвамь, огрибамь; огребáть. 2) Развалямь, събарямь, суривамь, урвамь въ 1-то знаменование.

Потеколъ е Вардаръ мѫтенъ и пороенъ,
Мѫтенъ и пороенъ, отъ брѣгъ на брѣгъ биеть,
Отъ брѣгъ на брѣгъ биеть, брѣговъ уривать. *Пѣс.*

3) *гл. ср.* Слизамь, спадамь, свалямся, урвѫ, урвамся, спущамся; слѣзáть, сходúть.

Еленъ урива отъ горѫ
Въ ливадѫ трѣвѫ да пасе,
Въ газовъ водѫ да пие. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь си, махвамся, прѣмахвамся, поринвамся, изринвамся, измитамся; убирáться. *Ега ся урине отъ тува така неволя. Ако пиешь — пий, ако не кешь — уринися.* 2) *гл. стр.* Бъвамь уринѫтъ.

Урúваніе и урúнваніе, *с. ср* отъ **урúвамь и урúнвамь.**

Урúнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **урúвамь.** —**нѫтый,** *прич стр.*

Урúсаникъ, *с. м.* Който е урисанъ, наречень, опрѣдѣленъ за нѣкоя да го земе; наречникъ, речение, кердосникъ; сýженый.

Урúсаница, *с. ж.* Която е урисана, наречена, опрѣдѣлена за нѣкого да ѫ земе той; речениця, наречениця; сýженя.

Урúсанъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **урúшѫ.** Орисанъый.

Урúсвамь и урúсуваль (да урúшѫ), *гл. д.* Наричамь, уричамь, нарячямь, прѣдричамь, прѣдсказвамь, полѣзвамь, орисвамь; опредѣлять, прѣдопродѣлять, проницать. *Урисници-ты урисвать дѣца-та.* —**мся,** *гл. стр* Бъвамь урисанъ.

Урúсваніе и урúсуваніе, *с. ср.* отъ **урúсвамь.** Урисиа.

Урисúа, *с ж.* Урисваніе *Такава ми е урисиа-та,* така ми сѫ урисали урисници-ты, тѫй ми е писано, тѫй ми е отрядено.

Урúсници, *с. ж. мн.* Орисници, речениці, наречници, нарячници, в. **наречници** и пѣсни-ты при **нарячници** и **орúсници.**

Урúчямь (да урекѫ), *гл. д.* 1) Обричямь, вричямь, обѣщавамь, таксувамь, втаксу-

вань; обѣща́ть, сули́ть, отсу́ливать. 2) Уписвань. —ися, 1) *гл. възвр.* Обричамся, вричамся, изричамся, обѣщавамся, ветамся, втаксувамся; обѣща́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь уреченъ. — *Имамы уречено да идемъ*, сговорили сжы ся да идемъ. — *Уречено то врѣмя*, опрѣдѣлено-то, отсѣчено-то врѣмя. *Дойди на уречено-то врѣмя*, когато сжы ся сговорили, за когато сжы казали.

Ури́чиање, *с. ср.* отъ **ури́чиань** и **ури́чиамся**.

Уришѫ, ешь, —ри́салъ, *гл. свр.* отъ **уриса́вань**. —**санъ**ый, *прич. стр.*

Урка, *с. ж.* Хурка, фурка.

У́рловица, *с. ж.* Птица улулица.

У́рнѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **у́рвань**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

У́рнѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. ср. свр.* Да хурнѫ, да хлуйнѫ.

Урнѫ́тици, *с. ж. мн.* Развалины, зидове, стѣны и другы нѣчта отъ развалены, съборены сграда; развали́ны. *И сега стоятъ урнѫтици ты отъ изгорены манастиръ.*

Уро́вечкы, *нар.* Накриво, напрѣко, срьдито, опулено. *Попъ-тъ ся обрьнѫлъ и го изглядалъ уровечкы.*

Уро́вникь, *с. м.* Раст. *Astragalus Wulfenii.*

Уровъ, *с. м.* Раст. *Vicia Cracca* и неговый плодъ; оровъ, ровъ, борчакъ; вы́ка, воробьи́ный (журавли́ный) горо́хъ, кормово́й горо́шекъ.

Да ся роди съсъ берекетъ,
Съсъ берекетъ вино жито,
Ченици-ты до гриды-ты,
Ячмени-ти до стрѣхы-ты,
Ленове-ти до појасы,
Уровя-ти до колѣна! *Пѣс*

Уровя́савань, *гл. ср. свр.* Въ изречение: *гледа като уровясало*, като да е налъ оровъ, изгледа като ахмакъ.

Уро́екъ, *с. м.* Нищкы отъ основѫ-тѫ, останалы ненаведены въ брьдо-то, че то было по́-тѣсно отъ сновано-то.

Уро́къ, *с. м.* Въ баняне за урокъ: *урокъ сѣди подъ клепало, урочици надъ клепало. Скокнѫ укокъ, та хванѫ урочицѫ за червены калци.*

У́роки, *с. ж. мн* и **у́роци**, *с. м мн.* Припадъкъ, болесть, повръда, что ужь станали нѣкому, или на нѣчто, когато нѣкой го погледне съ лоше око или го похвали не за добро; зарекъ, почюда, почюдица, почюдище, почюдница; уро́къ, сглазъ, привóръ, озéвъ, пóрча. *Да не му сѫ урокы, уроци!* Така казвать прѣди да похвалять нѣчто, за да не урочиса то. *Да му не сѫ уроци, добрѣ е.* — *Боле* урочисалъ; хвора́ть отъ *уроци*, урочисалъ. *Врьж да тя не хванѫть урок* баняния, за да минать у отъ тѣхъ: *сѣди на пѫтя пѫтя, едно око водяно Пукнѫлося водяно-то, нено-то. Пукнѫлыся т которо урочисахѫ болны жена, коса и улѣтѣла; отъ момѫ, очи и сѫ п и улѣтѣла. Кой урочис бде мѫжь, мядо му ся ца лѣти по небо, млѣк мыне. пукнѫлыся тыка урочисахѫ болныа*

Уро́чица, *с. ж.* Срѣщася в къ; в. **уро́къ**.

Уро́чище, *с. ср.* Въ баняне *чища, пучища, ако е от мядо да му ся пукне, ско, лѣва бозка да и се*

Урочли́вый, въ, ва, во, *у* урочиса, хваща урокъ; Милый Неко, милый съ Кога прийдешь при собо Не разигруй враня коня Не привръпай тынъ пу Не дигай си самуръ кал Не разпущай русый пер Ти ми си, Неко, урочли Че ми, сыну, очи хване

Урочи́ѫ, и́шь, —чи́лъ, *гл.* чи́вань. —чо́пый, *пр*

Уро́чиѫ (да ся), ишь, —чи Да урочисань. *Ако сакаш урочи дѣтя, да го из мѣсто-то, кай что сѣд вѣкъ или така жена, ч и послѣ нѣма да ся ур*

Урочи́вань (да урочи́ѫ), *гл* лошнавъ, забѣлѣжилъ сьнь знимань го на око; нарoч сьмь го. —ися, *гл стр.*

Урочи́ваніе, *с. ср.* отъ у рочиване.

Урочи́сань, *гл. свр.* отъ —санъый, *прич стр.*

Урочи́свань и **урочи́суи** сань), 1) *гл. д.* Докарва рачвань; урочи́ть, изуро́ч вать, сгла́зить, привóрит озéпать, озѣвывать. *Уро* пóртили, сгла́зили его́. 2 лѣвамся отъ урокы, хва падань на зарек, хващамь чы; захвора́ть отъ гла́ву, Дѣтя, отбито отъ бозкѫ, п

зае, урочиасва всичко, на чтото погледе. Кога помилвать дѣтя, за да не го урочасать, заплюватъ го. Така правять и съ другы нѣчта.

Урочи́асване и урочи́асуване, *с. ср.* отъ **урочи́асвамъ.**

***Урсузлу́къ,** *с. м. Т.* Долна, низка, неприлична, отвратителна работа; **негоди́йство, кана́льство, ме́рзость.**

***Урсу́зъ и урсу́зинъ,** *с. об. Т.* Угурсузъ, долень, нисъкъ човѣкъ, смахнѫтъ, безобразникъ; **негоди́й, кана́лья, мерза́вецъ.**

Уру́глица, *с. ж.* Знамя, знаменъ, прапорецъ, праporъ, прѣпорецъ, прѣпоръ, стягъ, хоржва, хоржвица, рубница, байрякъ; **зна́мя.**

Уручи́нкы, *с. ж. мн.* Опинци съ малко врьви сукари.

Уручи́асвамъ (да уручи́асамъ), *гл. д.* и *ср* **Урочиасвамъ.**

У́рчило, *с. ср.* в. Хурчило.

Уръва́вамъ (да уръвѫ́), *гл. д.* Заръвавамъ, захапвамъ, ухапвамъ; **уку́сывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамъ уръванъ

Уръва́ване, *с. ср.* отъ **уръва́вамъ.** Заръваване, ухапване.

Уръвѫ́, е́шь,—ва́лъ, *гл. свр.* отъ **уръва́вамъ. —ва́нъый.** *прич. стр.*

Уръива́къ, *с. м.* Дѣтя рано отбито отъ бозкѫ, зачтото майка му станѫла тяжка съ друго; уръивачя.

Уръ́ивамъ (да уръ́ивѫ), *гл, д.* 1) Заръивамъ, заравнамъ; **зарыва́ть.** 2) Отбивамъ дѣтя още малко, че е дошло друго. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Заравнамся, заръивамся, затрупвамся. *Вепръ-тъ ся урылъ у шюмж-тѫ, саде едно ухо му останѫло навънка.* 2) *гл. стр.* Бывамъ уръитъ.

Уръ́иване, *с. ср.* отъ **уръ́ивамъ** и **уръ́ивамся.**

Уръива́чя, *с. ср.* Дѣтя уръивакъ.

Уръ́игамся (уръ́игвамся, да ся уръ́игнѫ, уръ́игнувамся), *гл. об.* Изкарвамъ прѣзъ уста-та си въздухъ изъ стомаха; изръгамъ, жръгамъ; **отрыга́ть.** *На чуждъ помянъ была, на бабици ся урыгва.*

Уръ́ганье, *с. ср.* отъ **уръ́игамся.** Горуха, сгеруха, пожиговина; **отры́жка.**

Уръ́игвамся, *гл. мн-кр.* отъ **уръ́игамся.**

Уръ́игнувамся, *гл. уч* отъ **уръ́игнѫся.**

Уръ́игнѫ (да ся), ешь, — **нѫлся,** *гл. свр* отъ **уръ́игвамся.**

Уръ́инѫ, ишь, **уры́лъ,** *гл. свр.* отъ **уръ́ивамъ. —ръ́итый,** *прич стр.*

Урѣзалникъ, *с. м.* 1) Урѣзало. 2) Пита, что мѣсять и раздавать, когато ся отрѣже отъ станъ нѣкаква тъкань.

Урѣза́ло, *с. ср.* Отъ основѫ-тѫ нищкы-ты, что останѫть на привръзалкѫ-тѫ, кога изтъкать тъкань та ѭ отрѣжѫть; **урѣзалникъ, урѣзница, урѣзало, уреколъ, уреколецъ.**

Урѣзаникъ, *с. м.* Рѣзьнъ хлѣбъ, мясо, что зима священникъ, кога отстоява, отчита нѣкому; урѣзка, урѣзникъ, порѣзаникъ, порѣзаница, начникъ, уломокъ.

Урѣзка, *с. ж.* Урѣзаникъ.

Урѣзникъ, *с. м.* Урѣзаникъ.

Урѣзница, *с. ж.* Урѣзало.

Уря́да и уря́дба, *с. ж.* Урядъ, урядка, рядъ; **поря́докъ.**

Уря́двамъ и уря́дувамъ (да урядѫ́), *гл. д.* Уряждамъ.

Уря́дка, *с. ж.* Уряда, урядба, урядъ, рядъ, наряда; **поря́докъ.** *Жена-та ся позната по кѫщнж-тѫ си урядкѫ.*

У́рядный, —дънъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Който има урядъ, който обычя урядъ; който знае рядъ и врьши всяко нѣчто на врѣмя-то му; **скаряднъый; уря́дливый, испра́вный.** *Урядна жена, урядни людже.*

У́рядъ, *с. м* Рядъ, рядовность, наряда, нарядба, уряда, урядба, урядка; **поря́докъ, устро́йство, испра́вность.** *Нѣма никакъвъ урядъ. Станѫ на въль урядъ.*

Урядѫ́, и́шь, — ди́лъ, *гл. свр.* отъ **уря́ждамъ. —де́нъый,** *прич. стр.*

Уря́ждамъ (да урядѫ́), *гл. д.* 1) Турямъ нѣчто на рядъ; натъкмявамъ, утъкмявамъ, угъздвамъ, суправямъ, суряждамъ, наряждамъ; **приводи́ть въ поря́докъ, устра́ивать, убира́ть, уряжа́ть.** 2) Турямъ нѣчто нарядъ, на пѫть да стане; наснобявамъ, нагаждамъ, наглашямъ, натъкмявамъ, утъкмявамъ, наряждамъ; **устра́ивать, обдѣлывать, ла́дить, обла́живать, нала́живать, клеи́ть.** *Урядихмы работѫ-тѫ.* 3) Направямъ нѣчто добрѣ, сполучливо, както трѣбва, майсторскы, изкусно; сполучямъ, улучямъ, измайсторявамъ, услагодвамъ; **мастери́ть.** *Не е урядилъ дрѣжѫ тѫ. Не можа и тоа пѫть да уряди хлѣба.* 4) Наглашямъ нѣчто така, какъвто да ся не види злѣ; замазвамъ, засливосвамъ. *Уряди работѫ-тѫ, та ничто ся не чю.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Утъкмявамъ си работы-ты, та ми е всичко нарядъ, та ми е добрѣ; натъкмявамся, утъкмявамся, сураждамся, наряждамся. *Който чюка отъ надѣждж, приживѣ ся не уряжда.* 2) Изсядвамся въ дрѣхы-ты си, накытвамся, опотвамся *Урядися*, опонися. 3) *гл. стр.* Бывамъ уряденъ.

Уря́жданье, *с. ср.* отъ **уря́ждамъ** и **уря́ждамся.**

Урясѫ́, и́шь,—си́лъ, *гл. д. свр.* Да обшиѫ, нѣчто съ рясы, да зашиѫ на нѣчто рясы.

—сѣ́нъ̀ый, *прич. стр. Носять тканицѫ, въ краища-та урясена съ маниста.*

Усада, *с. ж.* Господарска кѫща, сарай (?); **усáдьба.** *Мома-та отишла въ горѫ-тѫ, че врьхлѣтѣла еднѫ голѣмѫ пещерѫ, въ еднѫ усадѫ; влѣла вѫтрѣ. Кына да види? Одаи, одаи, пакъ човѣкъ никакъвъ нѣма!*

У́садъ, *с. м.* Болесть *Lumbago,* силенъ боденъ въ крьста, дохожда изведнѫжъ и болный-тъ не може да ся изправи; усыпа, сѣкавица, прѣсакъ, прѣсѣкъ, прѣсѣклица; ломъ въ поясни́цѣ.

Усадѫ́, **и́шь**,—**ди́лъ**, *гл. свр.* отъ **уса́ждань**. —**де́нъ̀ый**, *прич. стр.* Хванѫтый отъ болесть усадъ. *Усаденъ̀ій-тъ лѣга отвѫтрѣ.*

Уса́ждань (да усадѫ́), *гл. д.* За усадъ: хващамъ нѣкого. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Поболѣвамся отъ усадъ. *Рѣвва го нѣчто въ крьста и ся усажда, та не може да ся мрьдне отъ болесть.*

Уса́ждание, *с. ср.* отъ **уса́ждань** и **уса́ждамся**.

Уса́лѭ (да ся), **шь**,—**лился**, *гл. свр* отъ **уса́лямся**. —**ленъ̀ый**, *прич. стр.*

Уса́лямся (да ся уса́лѭ), *гл. об.* За качамакъ: отъ много стояне развалямся, плѣсенясвамь. *Качамакъ-тъ ся усалил, кога не е добрѣ изваренъ и кога врѣмя-то е много горящо. Усаленъ качамакъ не ся яде, а ся врьга на свиньте-то.*

Уса́лване, *с. ср.* отъ **уса́лямся**.

Усамотѫ́, **и́шь**, — **ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **усамотя́вань**. Да уединя. —**те́нъ̀ый**, *прич. стр.* Уединенъ̀ый. *Усамотенъ̀ы мѣста,* дѣто малцина ходять, нѣйдѣ на странѫ.

Усамотя́вань (да усамотѫ́), *гл. д.* Турямь нѣкого, нѣчто нѣйдѣ на странѫ, насамѣ; уединявамь; уединя́ть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Отивамь, отдѣлямся нѣйдѣ на странѫ, насамѣ, да сьмь самъ; уединявамся; уединя́тъся. 2) *гл. стр.* Бывамь усамотенъ.

Усамотя́ване, *с. ср.* отъ **усамотявамь** и **усамотявамся**.

***Усанди́свамся** и **усанди́сувамся** (да ся **усанди́шѫ**), *гл. об. Т.* Дотягва ми; надоѣда́ть. *Усандисахся да го слушнамь.*

Усанди́сване и **усанди́суване**, *с. ср.* отъ **усанди́свамся**.

Усанди́шѫ (да ся), **ешь**, — **ди́сался**, *гл. свр.* отъ **усанди́свамся**.

Усаполи́вѭ, **ишь**,—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **усаполи́вямь**. —**венъ̀ый**, *прич. стр.*

Усаполи́вямь (да усаполи́вѭ), *гл. д.* Умацвамь, уцапвамь нѣчто съ сополъ; насаполивямь; сопли́вить, засопли́вить. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Умацвамся, уплесквамся съ сополъ; насаполивямся осопли́вѣть. 2) *гл. стр.* ливенъ.

Усаполи́ване, *с. ср.* отъ и **усаполи́вямся**.

Уса́тка, *с. ж.* Единъ видъ п

Усбо́рвамся и **усбо́рювам** бо́рѭ), *гл. вз.* Правя сго давамъ си думи съ нѣкого говарямся, сговарямся, уд ва́рявать, усло́вливаться *вали да ся нахать единъ*

Усбо́рване и **усбо́рюване**, сборвамся.

Усбо́рѭ (да ся), **ишь**,—**рил** **усборвамся**. Да ся удума

У́свамь и **у́снувамь** (да у́сн спивамь; засыпа́ть, усну́ть. *да спи, дѣто лѣгнѫла, у*

Усване и **у́снуване**, *с. ср* Заспиване

Усви́вамся (да ся усви́ѭ), узви́вамся. Извивамся.

Усвоѭ́, **и́шь**, —**и́лъ**, *гл. свр* вамь. —**своѐнъ̀ый**, *прич*

Усвоя́вамь (да усвоѭ́), *гл.* нѣчто чюждо да стане мо присвоявамь, обсебявамь; осва́ивать, отжи́ливать. — Бывамь усвоенъ.

Усвоя́ване, *с. ср.* отъ **усв** свояване, обсебяване.

Усвѣстѭ́ (да ся), **и́шь**, —**с** отъ **усвѣстя́вамь**.

Усвѣстя́вамся (да ся **усв** Свѣстявамся.

У́свѣтъ, *нар.* 1) Нѣйдѣ на д поврага. 2) Урбеленкъ, ур лишкомь, наперешкъ. *Бѣг* очисти; былъ такóвъ, моми

Усгла́вие, *с. ср.* Узглавие, у главие, възглавница, възгл сглавие, сглавница, льганиц дѣлка, чючка; изголо́вье,

Усгла́вница, *с. ж.* Узглавни 2) Столъ на колесарь.

Усе́рница, *с. ж.* Най-долна ване дѣтя.

Усе́рѭ, **ешь**, **усра́хъ**, *гл. свр.* —**сра́пъ̀ый**, *прич. стр.*

Уси́лба, *с. ж.* Усилие, насил *Който не е ходилъ по м дальъ усилбѫ.*

Уси́лвань и **уси́лямь** (да Давамь нѣкому зоръ за нѣ насилвамь, потискамь, пр камь, мамъ, стягамь, нуд надявамь, накарвамь, нал

усуквамь, зурладисвамь, узорвамь; нýдить, принуждáть, невóлить, заставлáть, насúловать. *Много мя усили илачь-тъ*, докара ми злѣ. *Руси-ти усилихж Маджары-ты. Болка-та мя усили.* —мся, 1) *гл. възвр.* Добúвамь сúлж, власть; засúлвамся, посúлвамся, насúлвамся, замогвамся, даврандисвамся; усúливаться, крѣпчáть.

Усилися Црьна Арапина,
Усилися по Бѣлиша града,
Та не дава сватбы да си правять. *Пѣс.*

2) Мжчúмся, давамь си зоръ да направя нѣчто; засúлвамся, насúлвамся, прѣсúлвамся, помжчвамся, напинамся, напрягамся, напúвамся; дѣлать усúліе, насúливаться, натýживаться. 3) *гл. стр.* Бúвамь усúленъ.

Усúлваніе и усúлваніе, *с. ср.* отъ **усúлвамь и усúлвамся.**

Усúлие, *с. ср.* 1) Усúлваніе, усúлба, насúліе, насúлство, мжка, мжченіе, понжда, зоръ, зорбаджúлжкъ, зорбалжкъ; насúліе. 2) Усúлваніе, усúлба, засúлваніе, напúваніе, напрягáніе, умора, мжка, зоръ; усúліе.

Усúлка, *с. ж.* Животина *Gryllotalpa vulgaris*, дúво (попово) прасе, дúвъ ракъ, жюркъ, конопещúница, конопúщица, конопúщица, конощúница, конощúпъ, конщúпъ, кромúдарь, кромúдарка, куконощекъ, мечо прасе, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, слѣпо кучя; земляно́й ракъ, сверчо́къ земляно́й, медвѣдька.

Усúлнъый, —льнь и—ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Тяжкъый, трýднъый, мжчнъый, зоръ, нелеснъый, замлянъый; тяжéлый, тúжкій, натýжный, трýдный, мудрéный. 2) Лошúй, мжчнъый, тяжкъый, трýднъый. чернъый; чёрный, тяжéлый. *Усилна година*; чёрный годъ. *Усилны години, усилны врѣмена* мжчно ся живѣе, мжчно ся поминува; времена́ тýги; нóлты. *Усиленъ животъ прѣкарвамы.* 3) Что става съ нѣкакво насúліе, съ зорбалжкъ, зорленъ; насúльный, насúльственый. —лно, *нар.* 1) Нелесно, мжчно, тяжко, трýдно, съ зоръ; тяжелó, тúжко, трýдно, мудренó. 2) Съ мжкж, съ насúліе, зорленъ; насúльно, насúльственно, принудúтельно. *Искамь усилно нѣчто.* 3) Мжчно, кахжрно, бално, ухълно, туго, тяжко, тжжно, тжжёвно, тжговито; грýстно, прискóрбно, унúвно, гóрько.

Често при Донж да ходишь,
Пò-често Донж да пúташь,
Усилно ли е въ тевницж,
Усилно ли е, не ли е? *Пѣс.*

Дружкы, мои дружкы,
И дара си нямь,
Дара да дарувамь,
Спапък да товарък;
Ами ни е бално,
Бално и усилно,
Че си ми раздѣлпать
Отъ бащж, отъ майкж. *Пѣс.*

Усúлжк, кшь, лилъ, *гл. сер.* отъ **усúлвамь.** —ленъый, *прич. стр.*

Усúрамь (да усéржк), *гл. д.* 1) Серж възъ нѣчто, та го намачквамь съ лайна; насúрамь, посúрамь; окáкать. 2) Убрьквамь, побрьквамь, развалúамь нѣкакжв работж; насúрамь, улайнúвамь, уцапвамь. —мся, 1) *гл. възвр.* Изсúрамся, изсждвамся въ дрѣхы-ты си, въ постилкы-ты си; насúрамся, посúрамся, нателвамся; обмáрывать-ся. 2) *гл. стр.* Бúвамь усранъ.

Усúраніе, *с. ср.* отъ **усúрамь и усúрамся.**

Ускóпина, *с. ж.* Оскопина.

Ускорúжк, úшь,—рúлъ, *гл. сер.* отъ **ускорáвамь.** —рéнъый, *прич. стр.*

Ускорáвамь (да ускорúжк), *гл. д.* Направямь нѣчто да врьви, да става пó-скоро; ускорúть. —мся, *гл. стр.* Бúвамь ускоренъ.

Ускрúгъ, ускрúзи, *с. м.* Парча, лакъ отъ нѣкакъвъ плать, парцали, излѣзли отъ кроене нѣчто; обрѣзкы, петакъ, петекъ, петъкъ, петякъ, ускрътъкъ; окрóекъ, выкрóйка, обрѣзки.

Ускрúтъкъ, тъци, *с. м.* Ускрúгъ, обрѣзкы, петакъ, петекъ.

Услагóдвамь и услагóждамь (да услагóджк), *гл. д.* Направямь нѣчто както трѣбва, добрѣ, майсторскы, изкусно, сполучливо; уряждамь, улучамь, сполучамь, изпайсторосвамь, изпайсторявамь; мастерúть. —мся, *гл. стр.* Бúвамь услагоденъ.

Услагóдваніе и услагóжданіе, *с. ср.* отъ **услагóдвамь.**

Услагóдж, úшь, — дúлъ, *гл. сер.* отъ **услагóдвамь.** —денъый, *прич. стр.*

Услáда, *с. ж.* Услажданіе, разтушáніе, разтýха, разслáба, утѣха, утѣшéніе; удовóлствіе. *Нѣмамь никакжв усладж.*

Усладúжк, úшь,—дúлъ, *гл. сер.* отъ **услáждамь.** —дéнъый, *прич. стр.*

Услáждамь и усладúвамь (да усладúжк), *гл. д.* 1) Турямь на нѣчто сладко да слади; подслаждамь, ослаждамь; подслáщивать, услаждáть. 2) Направямь нѣкого да ся разпусне, да ся развесели, да види, да сѣти сладость отъ нѣчто; разтушáмь; услаждáть. *Усладихъ го съ думы-ты си.* —мся, 1) *гл. възвр.* Показвамся сладъкъ за ядене; вслаждамся; нрáвиться, казáться прiáтнымъ на вкусъ. *Това частие ми ся услади; ѕто кушанье мнѣ понрáвилось.* 2) Показвамся, ставамь приятенъ, сладъкъ; услаждáться. *Услади ми ся да го слу-*

—сéнтый, *прич. стр. Носять тканицѫ, въ краница-та урясена съ маниста.*

Усада, *с. ж.* Господарска кѫща, сарай (?); **усáдьба.** *Мома-та отишла въ горѫ-тѫ, че врьхлѣтѣла еднѫ голѣмѫ пещерѫ, въ еднѫ усадѫ; влѣла вжтрѣ. Кына да види? Одаи, одаи, пакъ човѣкъ никакъвъ нѣма!*

Ýсадъ, *с. м.* Болесть *Lumbago,* силенъ бодежь въ крьста, дохожда изведнажь и болнъй-тъ не може да ся изправи; усъпа, сѣкавица, прѣсакъ, прѣсѣкъ, прѣсѣклица; ломъ въ поясни́цѣ.

Усадѫ́, и́шь,—дѣлъ, *гл. свр.* отъ **усáждамь.** —дѣ́нъый, *прич. стр.* Хванѫтый отъ болесть **усадъ.** *Усаденыйй-тъ лѣга отвжтрѣ.*

Усáждамь (да усадѫ́), *гл. д.* За усадъ: хващамь нѣкого. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Поболѣвамся отъ усадъ. *Рѣвва го нѣчто въ крьста и ся усажда, та не може да ся мрьдне отъ болесть.*

Усáждане, *с. ср.* отъ **усáждамь** и **усáждамся.**

Усáлѭ (да ся), **и́шь,**—**лился**, *гл. свр* отъ **усáлямся.** —**ленъый**, *прич. стр.*

Усáлямся (да ся усáлѭ), *гл. об.* За качамакъ: отъ много стоиане развалямся, плѣсенясвамь. *Качамакъ-тъ ся усалиа, кога не е добрѣ изваренъ и кога врѣмя-то е много горящо. Усаленъ качамакъ не ся яде, а ся врьга на свиие-то.*

Усáлиане, *с. ср.* отъ **усáлямся.**

Усамотѫ́, и́шь, — **тѝлъ**, *гл. свр.* отъ **усамотя́вамь.** Да уединѭ. —**то́пъый**, *прич. стр.* Уединенъый. *Усамотены мѣста*, дѣто малцина ходять, нѣйдѣ на страна.

Усамотя́вамь (да усамотѫ́), *гл. д.* Турямь нѣкого, нѣчто нѣйдѣ на страна, насамѣ; уединявамь; уединя́ть. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Отивамь, отдѣлямся нѣйдѣ на страна, насамѣ, да сьмь самъ; уединявамся; уединя́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь усамотенъ.

Усамотя́ване, *с. ср.* отъ **усамотявамь** и **усамотявамся.**

***Усандúсвамся** и **усандúсуамся** (да ся усандúшѭ), *гл. об. Т.* Дотягва ми; надоѣда́ть. *Усандисахся да го слушнамь.*

Усандúсване и **усандúсуване**, *с. ср.* отъ **усандúсвамся.**

Усандúшѭ (да ся), **ешь,** — **дúсался**, *гл. свр.* отъ **усандúсвамся.**

Усаполúвѭ, **ишь,**—**вилъ**, *гл. свр.* отъ **усаполúвямь.** —**вепъый**, *прич. стр.*

Усаполúвямь (да усаполúвѭ), *гл. д.* Усвацвамь, уцапвамь нѣчто съ сополъ; насаполивямь; сополúвить, засополúвить. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Умацвамся, уплесквамся съ сополъ; насаполивямся осополúвѣть. 2) *гл. стр.* ливенъ.

Усаполúване, *с. ср.* отъ **усаполúвамся.**

Усáтка, *с. ж.* Единъ видъ

Усбóрвамся и **усбóрювамся** (**бóрѭ**), *гл. вз.* Правѭ сго давамъ си думѫ съ нѣкого говарямся, сговарямся, уд**ва́рюватьсл**, **усло́вливатьсл** *вали да ся ѫхать единъ*

Усбóрване и **усбóрюване** сборвамся.

Усбóрѭ (да ся), **ишь,**—**рил** усборвамся. Да ся удума

Ýсвамь и **ýснувамь** (да ýсн спивамь; засыпáть, усну́ть. *да спи, дѣто лѣгняла, у*

Усване и **ýснуване**, *с. ср* Заспиване

Усвúвамся (да ся усвúѭ), узвúвамся. Извинямся.

Усвоѭ́, и́шь, —**и́лъ**, *гл. свр* вамь. —**свое́нъый**, *прич*

Усвоя́вамь (да усвоѭ́), *гл.* нѣчто чюждо да стане мо присвоявамь, обсебявамь; осва́ивать, отжи́ливать. — Бывамь усвоенъ.

Усвоя́ване, *с. ср.* отъ **усв** своиване, обсебяване.

Усвѣстѫ́ (да ся), и́шь, —**с** отъ **усвѣстя́вамь.**

Усвѣстя́вамся (да ся ус Свѣстявамся.

Ýсвѣтъ, *нар.* 1) Нѣйдѣ на д поврага. 2) Урбелешкы, ур лишкомь, наперешкы. *Бѣг* очисти; былъ тако́въ, помн

Усгла́вѭ, *с. ср.* Усглавю, у главе, възглавница, възгл сглавю, сглавница, льганиц дѣлка, чючка; иеголо́вье,

Усгла́вница, *с. ж.* Усглавни 2) Столъ на колесарь.

Усе́рница, *с. ж.* Най-долна ване дѣтя.

Усе́рѭ, ешь, усра́хъ, *гл. свр.* —**сра́пъый**, *прич. стр.*

Уси́лба, *с. ж.* Усилие, насил *Който не е ходилъ по м далъ усилбѫ.*

Уси́лямь и **уси́ляпь** (да Давамь нѣкому зоръ за нѣ насилявамь, потискамь, при камь, мжчѫ, стягамь, ну нждявамь, накарвамь, нал

усуквамь, зурладисквамь, узорвамь; нýдить, принуждáть, невóлить, заставлáть, наси́ловать. *Много мя усили илачь-тѣ*, докара ми злѣ. *Руси-ти усилихѫ Маджарꙑ-тꙑ. Болка-та мя усили.* —мся, 1) *гл. възвр.* Добꙑвамь силѫ, власть; засилвамся, посилвамся, насилвамся, замогвамся, даврандисвамся; уси́ливаться, крѣпчáть.

Усилися Црьна Арапина,
Усилися по Ѣлиша града,
Та не дава сватбꙑ да ся правят. *Пѣс.*

2) Мѫчѫся, давамь си зорь да направꙑ нѣчто; засилвамся, насилвамся, прѣсилвамся, помѫчвамся, напинамся, напрягамся, напꙑвамся; дѣлать уси́лiе, наси́ливаться, натýживаться. 3) *гл. стр.* Бꙑвамь усиленъ.

Уси́лваніе и уси́ливаніе, *с. ср.* отъ уси́лвамь и уси́лвамся.

Уси́лие, *с. ср.* 1) Усилваніе, усилба, насиле, насилство, мѫка, мѫченіе, понѫда, зорь, зорбаджѫлꙑкъ, зорбалꙑкъ; наси́лiе. 2) Усилваніе, усилба, засилваніе, напꙑваніе, напряганіе, умора, мѫка, зорь; уси́лiе.

Уси́лка, *с. ж.* Животина *Gryllotalpa vulgaris*, диво (попово) прася, дивъ ракъ, жюркъль, конопещица, конопищица, конопищица, конощипица, конощипъ, конщипъ, кромидарь, кромидарка, куконощекъ, мечю прася, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, слѣпо кучя; земляно́й ракъ, сверчо́къ земляно́й, медвѣдька.

Уси́лнꙑй, —льнь и—ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Тѣжкꙑй, трудненъ, мѫчнꙑй, зорь, нелеснꙑй, замлянꙑй; тѣжéлый, тѫ́жкій, натýжный, трýдный, мудрёный. 2) Лошій, мѫчнꙑй, тѣжкꙑй, труднꙑй, чернꙑй; чёрный, тѣжёлый. *Усилна година;* чёрный годъ. *Усилны години, усилны врѣмена* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся поминува; времена́ ту́ги; ко́латы. *Усиленъ животъ прѣкарвамь.* 3) Что става съ нѣкакво насиле, съ зорбалꙑкъ, зорленъ; наси́льный, наси́льственый. —лно, *нар.* 1) Нелесно, мѫчно, тѣжко, трудно, съ зорь; тѣжело́, тѫ́жко, трýдно, мудрено́. 2) Съ мѫка, съ насиле, зорленъ; наси́льно, наси́льственно, принуди́тельно. *Искамь усилно нѣчто.* 3) Мѫчно, кахърно, бално, ухълно, туго, тѣжко, тѫжно, тѫжёвно, тѫговито; гру́стно, прискóрбно, уны́вно, го́рько.

Чисто при Донѫ да ходишь,
По-чисто Донѫ да пꙑташь,
Усилно ли е въ тевницѫ,
Усилно ли е, не ли е? *Пѣс.*

Дружкꙑ, мои дружкꙑ,
И дара си имамь,
Дара да дарувамь,
Спапꙑк да товарꙑк;
Ами ми е бално,
Бално и усилно,
Че си мя раздѣлпать
Отъ бащѫ, отъ майкѫ. *Пѣс.*

Уси́лѭ, ишь, илъ, *гл. сов.* отъ уси́лявамь. —ленъный, *прич. стр.*

Уси́рамь (да усéрѫ), *гл. д.* 1) Серѫ възъ нѣчто, та го намачквамь съ лайна; насирамь, посирамь; окáкать. 2) Убрьквамь, побрьквамь, развалнавамь нѣкаквѫ работѫ; насирамь, улайнявамь, уцапвамь. —мся, 1) *гл. възвр.* Изсирамся, изсѫждамся въ дрѣхꙑ-тꙑ си, въ постилкꙑ-тꙑ си; насирамся, посирамся, нателвамся; обмáрывать-ся. 2) *гл. стр.* Бꙑвамь усранъ.

Уси́раніе, *с. ср.* отъ уси́рамь и уси́рамся.

Уско́мина, *с. ж.* Оскомина.

Ускорѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. сов.* отъ ускоря́вамь. —ре́нъный, *прич. стр.*

Ускоря́вамь (да ускорѭ), *гл. д.* Направямь нѣчто да врьви, да става по́-скоро; ускоря́ть. —мся, *гл. стр.* Бꙑвамь ускоренъ.

Ускрꙑ́гъ, ускрꙑ́зи, *с. м.* Парча, манакъ отъ нѣкакъвъ платъ, парцали, излѣзли отъ рое-ние нѣчто; обрѣзкꙑ, петакъ, петекъ, петькъ, петякъ, ускрꙑтькъ; окрóекъ, вы-крóйка, обрѣзки.

Ускрꙑ́тькъ, тъци, *с. м.* Ускрꙑгъ, обрѣзкꙑ, петакъ, петекъ.

Услаго́двамь и услаго́ждамь (да услаго́дѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто както трѣбва, добрѣ, майсторскꙑ, изкусно, сполучливо; уряждамь, улучвамь, сполучвамь, изпайсторосвамь, изпайсторявамь; мастери́ть. —мся, *гл. стр.* Бꙑвамь услагоденъ.

Услаго́дваніе и услаго́жданіе, *с. ср.* отъ услаго́двамь.

Услаго́дѭ, ишь, —дилъ, *гл. сов.* отъ услаго́двамь. —денъный, *прич. стр.*

Услáда, *с. ж.* Услажданіе, разтушаніе, разтуха, разслаба, утѣха, утѣшеніе; удовóльствіе. *Нѣмамь никаквѫ услады.*

Услады́, и́шь,—ди́лъ, *гл. сов.* отъ услáждамь. —де́нъный, *прич. стр.*

Услáждамь и услаждáвамь (да услады́), *гл. д.* 1) Турвамь на нѣчто сладко да слади; подслаждамь, ослаждамь; подсла́щивать, услаждáть. 2) Направямь нѣкого да ся разпусне, да ся развесели, да види, да сѣти сладость отъ нѣчто; разтушавамь; услаждáть. *Усладихъ го съ думꙑ-тꙑ си.* —мся, 1) *гл. възвр.* Показвамся сладъкъ за ядене; вслаждамся; нрáвиться, казáться прiáтнымъ на вкусъ. *Това ястие ми ся услади;* ѕто ку́шанье мнѣ понрáвилось. 2) Показвамся, ставамь приятенъ, сладъкъ; услаждáться. *Услади ми ся да го слу-*

—сéнтый, *прич. стр. Носять тканицѫ, въ краица-та урясена съ маниста.*

Усада, *с. ж.* Господарска кѫща, сарай (?); **усáдьба.** *Мома-та отишла въ горж-тѫ, че врьхлѣтѣла еднѫ голѣмѫ пещерѫ, въ еднѫ усадѫ; влѣла вѫтрѣ. Кына да види? Одаи, одаи, пакъ човѣкъ никакъвъ нѣма!*

Ýсадъ, *с. м.* Болесть *Lumbago,* силенъ бодежь въ крьста, дохожда изведнѫжь и болнъйтъ не може да ся изправи; усъпа, сѣкавица, прѣсакъ, прѣсѣкъ, прѣсѣклица; ломъ въ поясни́цѣ.

Усадѫ́, ѝшь,—дѝлъ, *гл. свр.* отъ **усáждамь.** —дéнъый, *прич. стр.* Хванатый отъ болесть усадъ. *Усаденъйтъ лѣга отвѫтрѣ.*

Усáждамь (да усадѫ́), *гл. д.* За усадъ: хващамь нѣкого. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Поболѣвамся отъ усадъ. *Рѣвва го нѣчто въ крьста и ся усажда, та не може да ся мрьдне отъ болесть.*

Усáжданіе, *с. ср.* отъ **усáждамь** и **усáждамся.**

Усáлѭ (да ся), ѝшь,—лился, *гл. свр* отъ **усáлямся.** —ленъый, *прич. стр.*

Усáлямся (да ся усáлѭ), *гл. об.* За качамакъ: отъ много стояне разваляамся, плѣсенясвамь. *Качамакъ-тъ ся усалиа, кога не е добрѣ изваренъ и кога врѣмя-то е много горящо. Усаленъ качамакъ не ся яде, а ся врьга на свиньте-то.*

Усáлянѣ, *с. ср.* отъ **усáлямся.**

Усамотѫ́, ѝшь, — тѝлъ, *гл. свр.* отъ **усамотя́вамь.** Да уединѫ. —тéнъый, *прич. стр.* Уединенъый. *Усамотенъ мѣста,* дѣто нѣлцина ходять, нѣйдѣ на странѫ.

Усамотя́вамь (да усамотѫ́), *гл. д.* Турямь нѣкого, нѣчто нѣйдѣ на странѫ, насамѣ; уединявамь; уединя́ть. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь, отдѣлямся нѣйдѣ на странѫ, насамѣ, да съмь самъ; уединявамся; уединя́ться. 2) *гл. стр.* Бѣвамь усамотенъ.

Усамотя́ванѣ, *с. ср.* отъ **усамотявамь** и **усамотявамся.**

***Усандúсвамся** и **усандúсувамся** (да ся усандúшѫ), *гл. об. Т.* Дотягва ми; надоѣдя́ть. *Усандисахся да го слушамь.*

Усандúсванѣ и **усандúсуванѣ,** *с. ср.* отъ **усандúсвамся.**

Усандúшѫ (да ся), ешь, — дúсался, *гл. свр.* отъ **усандúсвамся.**

Усаполúвѫ, ѝшь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **усаполúвямь.** —венъый, *прич. стр.*

Усаполúвямь (да усаполúвѫ), *гл. д.* Умацвамь, уцапвамь нѣчто съ сополъ; насаполивамь; сополúвить, засополúвить. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Умацвамся, уплескванся съ сополъ; насаполивамся осополúвѣть. 2) *гл. стр.* ливенъ.

Усаполúванѣ, *с. ср.* отъ и **усаполúвамся.**

Усáтка, *с. ж.* Единъ видъ

Усбóрвамся и **усбóрювам** бóрѭ), *гл. вз.* Правя сго даванъ ся думѫ съ нѣкоr говарямся, сговарямся, уд вáрнватьсл, услóвливатьсл *вали да ся хахать единъ*

Усбóрванѣ и **усбóрюванѣ сборвамся.**

Усбóрѭ (да ся), ѝшь,—рил **усборвамся.** Да ся удума

Ýсвамь и **ýснувамь** (да ýсн спивамь; засыпáть, усну́ть. *да спи, дѣто лѣгняла, у*

Усванѣ и **ýснуванѣ,** *с.* с Заспиванѣ

Усвúвамся (да ся усвúѭ), узвúвамся. Извивамся.

Усвоѭ́, ѝшь, —ѝлъ, *гл. свр* вамь. —своéнъый, *прич*

Усвоя́вамь (да усвоѭ́), *гл.* нѣчто чюждо да стане мо присвоявамь, обсебявамь; освáнвать, отжúливать. — Бѣвамь усвоенъ.

Усвоя́ванѣ, *с. ср.* отъ усл своявамь, обсебяванѣ.

Усвѣстѫ́ (да ся), ѝшь, —с отъ **усвѣстя́вамь.**

Усвѣстя́вамся (да ся усв Свѣстявамся.

Ýсвѣтъ, *нар.* 1) Нѣйдѣ на д поврага. 2) Урбелешкы, ур лишкомь, наперешкы. *Бѣг* очисти; былъ такóвъ, помн

Усглáвѭ, *с. ср.* Узглавѭ, у главѭ, възглавница, възгл сглавѭ, сглавница, льгаиц дѣлка, чючка; изголóвье,

Усглáвница, *с. ж.* Узглавни 2) Столъ на колесарь.

Усéрница, *с. ж.* Най-долна ванѣ дѣтя.

Усéрѫ, ешь, усрáхъ, *гл. свр.* —срáнъый, *прич. стр.*

Усúлба, *с. ж.* Усилие, насил *Който не е ходилъ по м дадъ усилбѫ.*

Усúлямь и **усúлявамь** (да Давамь нѣкому зоръ за нѣ насилявамь, потискамь, при камь, мáчѫ, стягамь, нуд нждявамь, накарвамь, нал

усуквамь, зурладисвамь, узорвамь; нýдить, принуждáть, невóлить, заставлáть, насѝловать. *Много мя усили илачь-тѣ*, докара ми злѣ. *Руси-ти усилихѫ Маджарꙑ-тꙑ. Болка-та мя усили.* —ися, 1) *гл. възвр.* Добꙑвамь силѫ, власть; засилвамся, посилвамся, насилвамся, замогвамся, даврандисвамся; усѝливаться, крѣпчáть.

Усилися Црьна Арапина,
Усилися по Ѣниша града,
Та не дава сватбы да ся правять. *Пѣс.*

2) Мѫчѫся, давамь си зоръ да направѫ нѣчто; засилвамся, насилвамся, прѣсилвамся, помѫчвамся, напинамся, напрягамся, напивамся; дѣлать усѝліе, насѝливаться, натýживаться. 3) *гл. стр.* Бꙑвамь усиленъ.

Усѝлваніе и усѝливаніе, *с. ср.* отъ усѝлвамь и усѝлвамся.

Усѝліе, *с. ср.* 1) Усилваніе, усилба, насиліе, насилство, мѫка, мѫченіе, помѫда, зоръ, зорбаджѫлѫкъ, зорбалѫкъ; насѝліе. 2) Усилваніе, усилба, засилваніе, напиваніе, напряганіе, умора, мѫка, зоръ; усѝліе.

Усѝлка, *с. ж.* Животина *Gryllotalpa vulgaris*, диво (попово) прасѧ, дивъ ракъ, жюркъ, конопенишица, конопишница, конопищица, конощинница, конощипъ, конщипъ, кромидарь, кромидарка, куконощекъ, мечю прасѧ, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, слѣпо кучѧ; земляно́й ракъ, сверчо́къ земляно́й, медвѣдька.

Усѝлнꙑй, —лньи—ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Тѧжкꙑй, трудньй, мѫчньй, зоръ, нелесньй, замлянъй; тѧжѐлый, тѧ́жкій, натýжный, трýдный, мудрёный. 2) Лошій, мѫчньй, тѧжкꙑй, трудньй, чернъй; чёрный, тѧжёлый. *Усилна година;* чёрный годъ. *Усилны годины, усилны врѣмена* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся поминува; времена́ тýги; ко́лты. *Усиленъ животъ прѣкарвамь.* 3) Что става съ нѣкакво насиліе, съ зорбалѫкъ, зорленъ; насѝльный, насѝльственый. —лно, *нар.* 1) Нелесно, мѫчно, тѧжко, трудно, съ зоръ; тѧжело́, тѧ́жко, трýдно, мудрено́. 2) Съ мѫка, съ насиліе, зорленъ; насѝльно, насѝльственно, принудѝтельно. *Искамь усилно нѣчто.* 3) Мѫчно, кахърно, бално, ухълно, туго, тѧжко, тѧжно, тѧжёвно, тѧговито; грýстно, прискóрбно, унѝвно, гóрько.

Чисто при Донѫ да ходишь,
Пò-чисто Донѫ да пꙑташь,
Усилно ли е въ тевницѫ,
Усилно ли е, не ли е? *Пѣс.*

Дружкꙑ, мои дружкꙑ,
И дара си имамь,
Дара да дарувамь,
Спашѫ да товарѫ;
Ами ни е бално,
Бално и усилно,
Че си ми раздѣлать
Отъ бащѫ, отъ майкѫ. *Пѣс.*

Усѝлѭ, ишь, илъ, *гл. сер.* отъ усѝлвамь. —ленъый, *прич. стр.*

Усѝрамь (да усѐрѫ), *гл. д.* 1) Серѫ възъ нѣчто, та го намачквамь съ лайна; насирамь, посирамь; окáкать. 2) Убрьквамь, побрьквамь, развалямь нѣкаквѫ работѫ; насирамь, улайнявамь, уцапвамь. —ися, 1) *гл. възвр.* Изсирамся, изсѫдвамся въ дрѣхꙑ-тꙑ си, въ постилкꙑ-тꙑ си; насирамся, посирамся, нателявамся; обмáрывать-ся. 2) *гл. стр.* Бꙑвамь усранъ.

Усѝраніе, *с. ср.* отъ усѝрамь и усѝрамся.

Ускóмина, *с. ж.* Оскомина.

Ускорѭ, и́шь,—рѝлъ, *гл. сер.* отъ ускоря́вамь. —ре́нъый, *прич. стр.*

Ускоря́вамь (да ускорѭ), *гл. д.* Направямь нѣчто да врьви, да става по́-скоро; ускоря́ть. —ися, *гл. стр.* Бꙑвамь ускоренъ.

Ускрѣгъ, ускрѣзи, *с. м.* Парчя, манакъ отъ нѣкакъвъ платъ, парцали, излѣзли отъ кроеніе нѣчто; обрѣзкꙑ, петакъ, петекъ, петъкъ, петякъ, ускрꙑтъкъ; окрóенъ, вы-крóйка, обрѣзки.

Ускрꙑтъкъ, тъци, *с. м.* Ускрыгъ, обрѣзкꙑ, петакъ, петекъ.

Услагóдвамь и услагóждамь (да услагóдѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто както трѣбва, добрѣ, майсторскꙑ, изкусно, сполучливо; уряждамь, улучвамь, сполучвамь, изнайсторосвамь, изнайсторявамь; мастери́ть. —ися, *гл. стр.* Бꙑвамь услагоденъ.

Услагóдваніе и услагóжданіе, *с. ср.* отъ услагóдвамь.

Услагóдѫ, ишь, —дилъ, *гл. сер.* отъ услагóдвамь. —денъый, *прич. стр.*

Услáда, *с. ж.* Услажданіе, разтушаніе, разтуха, разслаба, утѣха, утѣшение; удовóлствіе. *Нѣмамь никаквѫ услады.*

Усладѭ, и́шь,—дѝлъ, *гл. сер.* отъ услáждамь. —дéнъый, *прич. стр.*

Услáждамь и усладя́вамь (да усладѭ), *гл. д.* 1) Турямь на нѣчто сладко да слади; подслаждамь, ослаждамь; подсла́щивать, услаждáть. 2) Направямь нѣкого да ся разпусне, да ся развесели, да види, да сѣти сладость отъ нѣчто; разтушямь; услаждáть. *Усладихъ го съ думꙑ-тꙑ си.* —ися, 1) *гл. възвр.* Показвамся сладъкъ за ядене; вслаждамся; нрáвиться, казáться прія́тнымъ на вкусъ. *Това ястие ми ся услади;* ѕто ку́шанье мнѣ понрáвилось. 2) Показвамся, ставамь приятенъ, сладъкъ; услаждáться. *Услади ми ся да го слу-*

шамь, да прикавва за него. 3) *гл. стр.* Бивамь усладенъ.

Услáждание и усладúване, *с. ср.* отъ **услáждамь.**

Услапúвамь (да услапúкь), *гл. д.* Ослинявамь.

Услúцамь (да услúцнж), *гл. ср.* Усляквамь, осляквамь.

Услупъ, *с. м. Кой ѣ видѣ, ся зачюди на услопо* (?) *невинъ и на хубавинж-тѫ невинж: лице-то како сонце ѣ грѣяло.*

Услýхвамь, *гл. ср.* Услушвамся, слухтя. *Услухва да чюе иде ли.*

Услýхване, *с. ср* отъ **услýхвамь.** Услушване, слухтене.

Услýшвамь и услýшювамь (да услýшамь), *гл. д.* Слушамь, послушвамь, ослушвамь; повиновáться, слýшать.

Услушалъ го Иованъ хазнатарь,
Та отиде Иованъ на портъі-тъі,
Та почюка Иованъ и похлопа. *Пѣс.*

—**ися**, *гл. възвр.* Слушамь съ особено внимание да чюя нѣчто; вслушвамся, заслушвамся, ослушвамся, прислушвамся, слухтя, услухвамь; вслýшиватьси, прислýшиватьси. *Услушася да чюе*, навири уши; насторожúть ýши. *Услушвася като глухж свинък.*

Услýшване и услýшюване, *с. ср.* отъ **услýшвамь и услýшвамся.**

Услýшамь, *гл. свр.* отъ **услýшвамь.** —**шанъ**й, *прич. стр.*

Услѣпкъі, *с. ж. мн.* Въ изречение: *правъкси услѣпкъі*, правя ужь-какъ не видя, ужь че съмъ слѣпъ; притворя́ться слѣпúмъ, дѣлаю видъ, будто не вúжу.

Усля́квамь и усля́кнувамь (да усля́кнж), *гл. ср.* За животно: умирамь, врѣгамь петала-та, пукамь, псовисвамь, гибердясвамь, цркамь, чибурисвамь, осляквамь, ослицамь, услицамь; колѣть, околѣвáть. *Умре нѣкому дѣтя — вампъіри-ти сж го уморили; услякне ли добичя или котка — отъ вампъіри-тъі усмякнжло. Что вы прави усмякнжло-то магаря?*

Усмáрь, *с. м.* Осмарь, табакъ; кожéвникъ.

Усмéнъй, нъ, на, но, *пр.* Щавенъй, ущавенъй, осменъй.

Усмúвка, *с. ж.* Усмихване, усмихка; усмѣшка, улúбка.

Усмúхвамся и усмúхнувамся (да ся усмúхнж), *гл. об.* Смѣя́ся, засмивамся безъ гласъ, а само съ лице-то си; усмѣхáться, улыбáться.

Сѣднжлъ Марко съ макъ да вечеря
Соля, хлѣба и вино червено;
Хемъ вечеря, хемъ ся усмихнува. *Пѣс.*

Илчо ся усмихнж,
Па си Анки дума:
Дѣ си е чюло, Анке,
Дунавъ да си дума
Ръіба да си пѣе? *Пѣс.*

Усмúхване и усмúхнуване *с. ср.* отъ **усмúхвамся.**

Усмúхка, *с. ж.* Усмивка.

Усмúхнж (да ся), ешь, —нжлся, *гл. свр.* отъ **усмúхвамся.**

Усмúхнжтый, тъ, та, то, *пр.* Засмѣнъй, веселъй; улы́чивый. —то, *нар* Засмѣно, весело; миловúдно, улыбáйсь.

Усмрьдѣвамся (да ся усмрьдѣ), *гл. об.* Ставамь смрьдливъ, вонящъ; засмрьдѣвамь, завонѣвамь, въвонявамся, увонѣвамся; засмердѣть, провонúть. *Кой ке рече: усмрьдѣлъ съмь ся?*

Усмрьдѣване, *с. ср.* отъ **усмрьдѣвамся.** Въвонѣване.

Усмрьдѣ (да ся), ѝшь, —дѣхся, *гл. свр.* отъ **усмрьдѣвамся.**

Ýснувамь (да ýснж), *гл. ср.* Уснамь, заспивамь.

Уснѣжнж, ѝшь, —жúлъ, *гл. д. свр.* Да увлажамь, да уцапамь съ снѣгъ; насмѣжúть.

Ýснж, ешь, уснжлъ, *гл. свр.* отъ **ýсвамь.** Да заспя; уснýть. *Уснжлъ ми е владика Христу Богу на колѣна.*

Усóвскъій втóрникъ. Единъ отъ забѣлѣженъ-тъі вторници прѣзъ годинж-тѫ, който ся тачи за болесть усовъ; чрънъй вторникъ, сухъй вторникъ.

Усóвъ, *с. м.* Болесть сиренъ бодежъ като отъ шипъ, понѣкога придружена и съ отокъ; устрѣлъ.

Усóе, *с. ср.* Мѣсто нé на припекъ, мѣсто, дѣто не хваща слънце, или хваща малко, усойно мѣсто; осое, осой, осоя, усой, усойка, усойна, усойница, усоя, мрътвина, мрътвица, мрътвичина, замка, кузъ; мѣсто мáло достýпное сóлнцу. *По дълбоко долже и по тъмно усое. Мъгла го влѣче по зелено усое.*

Усóй, *с. м.* Усое. *Лѣгнжлъ да спи въ дълбокъіа усой.*

Усóйка, *с. ж.* 1) Усое. 2) Птица *Garullus glandarius*, осойка, сойка, сока, сокерица, сакерица, дери-гязица, дъргазица, ширка; сóя, рóнжа. *Черна усойка*, птица *Nucifraga caryocatactes;* кедрóвка.

Усóйна, *с. ж.* Усое. *Азъ ще идя въ присойнж, ты въ усойнж.*

Усóйна трава. 1) Раст. *Potentilla*, дива ягода, прозоричя, прозорча, тврьдець; могýчникъ, лапчáтка, гусúная трава. 2) Раст. *Erodium Cicutarium.*

Усóйница, *с. ж.* 1) Усое. 2) Адонита змия,

качюлата змиа, лютица, осойница, осоица, усорлица.

Усо́йпъый, ена, на, но, *пр.* Осойпъый. *Усойно мѣсто*, усое.

Усоли́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **усоли́вамь**. —**ле́пъый**, *прич. стр.*

Усоли́вамь (да усоли́ѫ), *гл. д.* Турямь на нѣчто соль, да ся обсоли; посолявамь, осолявамь; **высо́ливать, осоля́ть**. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Хващамь си соль тя; обсолявамся, осолявамся, посолявамся; **высо́ливаться, солонѣ́ть**. 2) *гл. стр.* Бывамь усоленъ.

Усоли́ваніе, *с. ср.* отъ **усоли́вамь** и **усоли́вамся**.

Усо́рлица, *с ж.* 1) Птица соколъ, что граби гълѫбъ, кокошкъ; доганъ, грѣкъиня, пилякъ. 2) Змиа усойница.

Пила Неда снощпя водя,
Снощпя водя герановя,
Че изпила пъстря змиъ,
Пъстря въмъ усорлица,
Усорлица съ двѣ главъ. *Пѣс.*

3) Жена, мома люта като змиъ усорлица. *Мана баше люта усорлица.*

Усо́чвамь и **усо́чювамь** (да усо́чѫ), *гл. д.* 1) Показвамь нѣкому нѣчто да го види; насочвамь, посочвамь, упѫтвамь, напѫтвамь; **ука́зывать, направля́ть, наводи́ть**. 2) Показвамь, научвамь, наставямь, насочвамь, упѫтвамь; **наста́вливать, направля́ть, уча́ть, ука́зывать, нагвозди́ть**. —**ся**, *гл. стр.* Бывамь усоченъ.

Усо́чваніе и **усо́чюваніе**, *с. ср.* отъ **усо́чвамь**.

Усо́чѫ, и́шь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **усо́чвамь**. —**ченъый**, *прич. стр.*

Усо́ица, *с. ж.* Усое. *Пѣ́йка пѣе въ усоѫ.*

Усоянка, *с. ж.* Самодива, что живѣе изъ усои-ты.

Успи́вамь (да успѭ), *гл. д.* Правя нѣкого да засни; приспивамь; усыпля́ть, убаюкивать. *Жена му успивала дѣтя-то.*

И Калина ся свѣтила,
Че си е дѣтя успала,
Та го на нивя затръла. *Пѣс.*

Хай билбиле, лѣпо пиля,
Не пѣй ми утро рано,
Не буди ми господи,
Сама съмъ си го успала,
Сама ке си го пакъ разбудя. *Пѣс.*

—**ся**, *гл. възвр.* Унасямся на сънъ, та заспивамь дълбокъ сънъ и спя много врѣмя; **заспа́ться**. *Та ся успала, та станѫла късно. Колко магня бѣ́е, мома ся успива.*

Рече Радичь и си лѣгня:
Аѫъ съ успипамь, да ме скорпишь. *Пѣс.*

Успи́ваніе, *с. ср.* отъ **успи́вамь** и **успи́вамся**.

Успиѫ, ешь, *гл. д. свр.* Да успя, да приспя. Да ся успиѫ, *гл. възвр. свр.* Да ся успя; заспа́ться.

Успокоѭ, и́шь,—коѝлъ, *гл. свр.* отъ **успокоя́вамь**. —**коѐнъый**, *прич. стр*

Успокоя́вамь (да успокоѭ), *гл. д.* Упокоявамь; **успоко́ивать**.

Успокоя́ваніе, *с. ср.* отъ **успокоя́вамь**. Упокояваніе.

У́сполкъы и **у́зполкъы**, *с. ж. мн.* Шяркъы по полъ-ты на женска риза; възполкъы.

У́спорядпъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е еднакво надалечъ съ всичкъ-ты си точкъ отъ друго нѣчто; **паралле́льный**. —**дно**, *нар.* Еднакво надалечъ; успорядъ; **паралле́льно**.

У́спорядъ, *нар.* 1) Успорядно, еднакво надалечъ, наравно; **паралле́льно**. 2) Заедно, наравно, токмо, барабаръ; **вмѣстѣ, наравнѣ, паралле́льно**. *Врьви успорядъ тѣхъ.*

Като ми минахте
Прѣзъ дервентъ корпъ,
Прѣзъ хайдучка ле горя,
Дали не видохте
Двѣ стада успорядъ? *Пѣс.*

Успѣ́вамь (да успѣ́ѫ), *гл. ср.* Поспѣвамь, поспивамь, пристигамь, прифтасвамь; **поспѣва́ть**. *Не успѣхъ да му го кажъ.*

Успѣ́ваніе, *с. ср.* отъ **успѣ́вамь**. Поспѣваніе, пристиганіе.

Успѣ́ѫ, ешь, успѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **успѣ́вамь**. Да поспѣя, да прифтасамь.

Успя́ѫ, я́шь, —спа́лъ, *гл. свр.* отъ **успи́вамь**. Да успя, да успивамь.

Усрамя́ѫ, я́шь, —мя́лъ, *гл. свр.* отъ **усрамя́вамь**. —**ме́пъый**, *прич. стр.*

Усрамя́вамь и **усра́мпямь** (да усрамя́ѫ), *гл. д.* 1) Докарвамь срамъ нѣкому, правя го да ся срамува за нѣчто; засрампявамь, посрампявамь; **осрамля́ть, посрамля́ть, позо́рить**. 2) Правя нѣкого да ся срамува; засрампявамь, присрампявамь; **усрамля́ть, устыжа́ть, пристыжа́ть**. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Дохождамь срамъ, иде ми срамно; срамувамся, засрампявамся; **стыди́ться, устыжа́ться, усрамля́ться**. 2) *гл. стр.* Бывамь усраменъ; посрампявамся. *Адамъ ся усрамилъ, кога дошолъ Господь. Много ся усрами и ся скрыл задъ врата-та.*

Усрамя́ваніе и **усра́мпяніе**, *с. ср.* отъ **усрамя́вамь**.

Усра́пъый, ъ, а, о, *прич стр.* отъ **усе́рѫ**. Посранъый, насранъый.

Усрѐ, *с. ж.* Който чясто ся посира; посрѐ, посерко.

Усрѣ́дпъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно,

шямъ, да прикажа за него. 3) *гл. стр.* Бивамъ усладенъ.

Усла́ждание и услади́ване, *с. ср.* отъ **усла́ждамъ.**

Услани́вамъ (да услани́ж), *гл. д.* Ослушивамъ.

Усли́цамъ (да усли́циж), *гл. ср.* Усляквамъ, ослякватъ.

Услупъ, *с. м. Кой ѫ видѣ, ся вачюди на услопо (?) незинъ и на хубавинѫ-тѫ незинѫ: лице-то како сонце ѣ грѣяло.*

Услу́хвамъ, *гл. ср.* Услушвамся, слухтя. *Услухва да чюе иде ли.*

Услу́хване, *с. ср* отъ **услу́хвамъ.** Услушване, слухтене.

Услу́швамъ и услу́шювамъ (да услу́шямъ), *гл. д.* Слушамъ, послушвамъ, ослушвамъ; повинова́ться, слу́шать.

Услушялъ го Иованъ хазнатарь,
Та отиде Иованъ на портъ-тъ,
Та почюка Иованъ и похлопа. *Пѣс.*

—**ме́ся,** *гл. възвр.* Слушамъ съ особено внимание да чюя нѣчто; вслушвамся, заслушвамся, ослушвамся, прислушвамся, слухтя, услухвамъ; вслу́шиватьса, прислу́шиватьса. *Услушкася да чюе,* вавири уши; насторожи́ть у́ши. *Услушвася като глухѫ свинѫ.*

Услу́шване и услу́шюване, *с. ср.* отъ **услу́швамъ и услу́швамся.**

Услу́шямъ, *гл. свр.* отъ **услу́швамъ.** —**шянъ,** *прич. стр.*

Услѣпкы, *с. ж. мн.* Въ изречение: *правѫ си услѣпкы,* правя ужь-какъ не видѫ, ужь че съмъ слѣпъ; притвори́ться слѣпи́мъ, дѣлая видъ, будто не ви́жу.

Усля́квамъ и усля́кнувамъ (да усля́кнѫ), *гл. ср.* За животно: умирамъ, врѣгамъ петала-та, пукамъ, псовисвамъ, гибердясвамъ, цркамъ, чибурисвамъ, ослякватъ, ослицамъ, услицамъ; колѣть, околѣва́ть. *Умре нѣкому дѣтя — вампыри-ти ся го уморили; услякне ли добычя или котка — отъ вампыри-ты усмякнѫло. Что вы прави усмякнѫло-то магаря?*

Усма́рь, *с. м.* Осмарь, табакъ; коже́вникъ.

Усме́нъый, нъ, на, но, *пр.* Щавенъый, ущавенъый, осменъый.

Усми́вка, *с. ж.* Усмихване, усмихка; усмѣшка, улы́бка.

Усми́хвамся и усми́хнувамся (да ся усми́хнѫ), *гл. об.* Смѣякся, засмивамся безъ гласъ, а само съ лице-то си; усмѣха́тьса, улыба́тьса.

Сѣднялъ Марко съ макъ да вечеря
Сола, хлѣба и вино червено;
Хемъ вечеря, хемъ ся усмихнува. *Пѣс.*

Ичо ся усмихнѫ,
Па си Янки дума:
Дѣ ся е чюло, Янке,
Дунавъ да си дума
Рыба да си пѣе? *Пѣс.*

Усми́хване и усми́хнуване *с. ср.* отъ **усми́хвамся.**

Усми́хка, *с. ж.* Усмивка.

Усми́хнѫ (да ся), ешь, —**нялся,** *гл. свр.* отъ **усми́хвамся.**

Усми́хнѫтый, тъ, та, то, *пр.* Засмѣнъый, веселъый; улы́чивый. —**то,** *нар* Засмѣно, весело; миловидно, улыбайсь.

Усмрьдѣвамся (да ся усмрьдѣ́ж), *гл. об.* Ставамъ смрьдливъ, вонящъ; засмрьдѣвамъ, завонѣвамъ, въвонявамся, увонѣвамся; засмердѣть, провоня́ть. *Кой ке рече: усмрьдѣлъ съмъ ся?*

Усмрьдѣване, *с. ср.* отъ **усмрьдѣвамся.** Въвонѣване.

Усмрьдѫ (да ся), и́шь, —дѣхся, *гл. свр.* отъ **усмрьдѣвамся.**

У́снувамъ (да у́снѫ), *гл. ср.* Усвамъ, заспивамъ.

Уснѣжнѫ, и́шь, —**жи́лъ,** *гл. д. свр.* Да увалямъ, да уцапамъ съ сиѣгъ; насиѣжа́ть.

У́снѫ, ешь, **усне́лъ,** *гл. свр.* отъ **у́свамъ.** Да заспѫ; усну́ть. *Усняль ми е владика Христу Богу на колѣна.*

Усо́вскый вто́рникъ. Единъ отъ забѣлѣженъ-тъ вторници прѣзъ годинѫ-тѫ, който ся тачи за болесть усовъ; чрънъый вторникъ, сухъый вторникъ.

Усо́въ, *с. м.* Болесть силенъ бодежъ като отъ шипъ, понѣкога придружена и съ отокъ; устрѣлъ.

Усо́е, *с. ср.* Мѣсто не́ на припекъ, мѣсто, дѣто не хваща слънце, или хваща малко, усойно мѣсто; осое, осой, осоя, усой, усойка, усойна, усойница, усоя, мрътвина, мрътвица, мрътвичина, замка, кузъ; мѣсто ма́ло досту́пное со́лнцу. *По длѣбоко долне и по тъмно усое. Мъгла го влѣче по зелено усое.*

Усо́й, *с. м.* Усое. *Лѣгнялъ да спи въ длѣбокыя усой.*

Усо́йка, *с. ж.* 1) Усое. 2) Птица *Garullus glandarius,* осойка, сойка, сока, сокерица, сакерица, дери-гязица, дьргазица, шарка; со́я, ро́нжа. *Черна усойка,* птица *Nucifraga caryocatactes;* кедро́вка.

Усо́йна, *с. ж.* Усое. *Азъ ще идѫ въ присойнѫ, ты въ усойнѫ.*

Усо́йна трава. 1) Раст. *Potentilla,* дива ягода, прозоричя, прозорчя, тврьдець; могу́чникъ, лапча́тка, гусйная трава́. 2) Раст. *Erodium Cicutarium.*

Усо́йница, *с. ж.* 1) Усое. 2) Надолнта змия,

качюлата змиа, лютица, осойница, осоица, усорлица.

Усо́йнъый, енъ, на, но, *пр.* Осойнъый. *Усойно мѣсто*, усое.

Усоли́ѫ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **усоля́вамь**. —**ле́нъый**, *прич. стр.*

Усоля́вамь (да усоли́ѫ), *гл. д.* Турямь на нѣчто соль, да ся обсоли; посоляваль, осоляваль; **высо́ливать, осоля́ть**. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Хващамь си соль тѫ; обсоляваль ся, осоляваль ся, посоляваль ся; **высо́ливаться, солонѣ́ть**. 2) *гл. стр.* Бъвамь усоленъ.

Усоля́ваньe, *с. ср.* отъ **усоля́вамь** и **усоля́вамся**.

Усо́рлица, *с ж.* 1) Птица соколъ, что граби гълѫбъ, кокошкъ; доганъ, грѫкъиня, пилѫкъ. 2) Змиа усойница.

Пала Неда снощнѫ водѫ,
Снощнѫ водѫ герановѫ,
Че изпила пъстрѫ змиѫ,
Пъстрѫ змиѫ усорлицѫ,
Усорлицѫ съ двѣ главъ. *Пѣс.*

3) Жена, мома люта като змиѫ усорлицѫ. *Мана баше люта усорлица.*

Усо́чвамь и усо́чювамь (да усо́чѫ), *гл. д.* 1) Показвамь нѣкому нѣчто да го види; насочвамь, посочвамь, упѫтвамь, напѫтвамь; ука́звать, направля́ть, наводи́ть. 2) Показвамь, научвамь, наставямь, насочвамь, упѫтвамь; наста́вливать, направля́ть, учи́ть, ука́зывать, нагвозди́ть. —**ся**, *гл. стр.* Бъвамь усоченъ.

Усо́чваньe и усо́чюваньe, *с. ср.* отъ **усо́чвамь**.

Усо́чѫ, и́шь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **усо́чвамь**. —**ченъый**, *прич. стр.*

Усо́ма, *с. ж.* Усое. *Пѣйка пѣе въ усоѫ.*

Усоманка, *с. ж.* Самодива, что живѣе изъ усои-тъи.

Успи́вамь (да успи́ѫ), *гл. д.* Правъ нѣкого да заспи; приспивамь; усыпля́ть, убаю́кивать. *Жена му успивала дѣтя-то.*

И Калина ся сѣтила,
Че си е дѣти успала,
Та го на нивѫ затръгла. *Пѣс.*

Хай билбиле, лѣпо пиля,
Не пѣй ми утро рано,
Не буди ми господи,
Сама съмъ си го успала,
Сама ке си го пакъ разбудѫ. *Пѣс.*

—**ся**, *гл. възвр.* Унасямся на сънъ, та заспивамь дълбокъ сънъ и спѫ много врѣмя; заспа́ться. *Тѫ ся успала, та станѫла късно. Колко агня бѫе, мома ся успива.*

Рече Радичь и си лѣгнѫ:
Акъ съ успиямь, да ме скорнишь. *Пѣс.*

Успи́ваньe, *с. ср.* отъ **успи́вамь** и **успи́вамся**.

Успиѫ, ешь, *гл. д. свр.* Да успѫ, да приспѫ. **Да ся успиѫ**, *гл. възвр. свр.* Да ся успѫ; заспа́ться.

Успокоѭ, и́шь,—ко́йлъ, *гл. свр.* отъ **успокоя́вамь**. —**ко́енъый**, *прич. стр*

Успокоя́вамь (да успокоѭ), *гл. д.* Упокоявамь; успоко́ивать.

Успокоя́ваньe, *с. ср.* отъ **успокоя́вамь**. Упокояваньe.

У́сполкъы и у́зполкъы, *с. ж. мн.* Шяркъы по полъ-тъи на женскѫ ризѫ; възполкъы.

У́споряднъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е еднакво надалечь съ всичкъ-тъи си точкъ отъ друго нѣчто; паралле́льный. —**дно**, *нар.* Еднакво надалечь; успорядъ; паралле́льно.

У́спорядъ, *нар.* 1) Успорядно, еднакво надалечь, наравно; паралле́лно. 2) Заедно, наравно, токмо, барабаръ; вмѣстѣ, наравнѣ, паралле́льно. *Врьви успорядъ тѣхъ.*

Като ми минѫхте
Прѣзъ дервентъ корнѫ,
Прѣзъ хайдучкѫ ле горѫ,
Дали не видохте
Двѣ стада успорядъ? *Пѣс.*

Успѣ́вамь (да успѣ́ѫ), *гл. ср.* Поспѣвамь, поспивамь, пристигамь, прифтасвамь; поспѣва́ть. *Не успѣхъ да му го кажѫ.*

Успѣ́ваньe, *с. ср.* отъ **успѣ́вамь**. Поспѣваньe, пристиганьe.

Успѣ́ѫ, ешь, успѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **успѣ́вамь**. Да поспѣѫ, да прифтасамь.

Успиѫ, и́шь, —спа́лъ, *гл. свр.* отъ **успи́вамь**. Да успиѫ, да успиямь.

Урамиѫ, и́шь, —ми́лъ, *гл. свр.* отъ **урами́авамь**. —**ме́нъый**, *прич. стр.*

Урами́авамь и ура́мямь (да урамиѫ), *гл. д.* 1) Докарвамь срамъ нѣкому, правъ го да ся срамува за нѣчто; засрамяваль, посрамяваль; осрамля́ть, посрамля́ть, позо́рить. 2) Правъ нѣкого да ся срамува; засрамяваль, присрамяваль; урамля́ть, устыжа́ть, пристыжа́ть. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Дохожда ми срамъ, иде ми срамно; срамувамся, засрамяваль ся; стыди́ться, устыжа́ться, урамля́ться. 2) *гл. стр.* Бъвамь ураменъ; посрамяваль ся. *Адамъ ся урамилъ, кога дошолъ Господь. Много ся урами и ся скръ задъ врата-та.*

Урами́аваньe и ура́мяньe, *с. ср.* отъ **урами́авамь**.

Ура́нъый, нъ, на, но, *прич стр.* отъ **усе́рѫ**. Посранъый, насранъый.

Урё, *с. м.* Който чисто ся посира; посрё, посерко.

Урѣ́днъый, —дьнъ и —денъ, дна, дно,

пр. Който отъ срьдце ся труди, ради за нѣчто; усе́рдный. —дно, *нар.* Отъ срьдце, на драгъ волъ; усе́рдно.

Усрѣнувамь (да усрѣнѫ), *гл. ср.* Навождамь главѫ и ставамь невеселъ; посрьнувамь, попарвамся, умъслювамся. умрьлушмамся. угрѣжвамся, увилмамся, ухълмамся, унѣвамь; унива́ть.

Па си усрьнѫ Димо боляринъ.
Отговаря му Димка ми будимка:
Не си грѣжи, Димо болярино,
Добро е Господь и за насъ! *Пѣс.*

Усрѣнуване, *с. ср.* отъ **усрѣнувамь.** Посрьнуване

Усрѣнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **усрѣнувамь.** Да посрьнѫ, да посрьнѣѫ; прiуни́ть. *Усрьнѫлый,* посрьнѫлъй, посрьнѣлъй, попаренъй, умъсленъй, угрѣженъй, увиленъй, ухъленъй, омацуренъй, унѣлъй; прiуни́лый.

Какъ да не съмь си усрьнѫлъ,
Като щѫть мене да бѣдять! *Пѣс.*

Усрѣщѫ, *нар.* Противъ, прѣдъ насъ; срѣщѫ, насрѣщѫ, отупрѣжь, упрѣжь; напроти́въ, про́тивъ.

Усрѣщѫ имъ чюма поморкъниа,
Била, била, вси-тъи гъи избила. *Пѣс.*

Уста, *с. ср. мн.* 1) Дупка на лице-то на човѣка, на животно, прѣзъ комто той ся храни и излиза гласъ-тъ; ротъ, уста́. *Удари го по уста-та. Уста съ парѫ разрѣвани.* 2) Празднина между челюсти-ты и небце-то, дѣто сѫ язъкъ-тъ и други-ты части; ротъ, зѣвъ, пасть. *Отворилъ уста. Днесъ не съмъ турилъ ничто въ уста;* сего́ дня я ещё ничего́ во рту́ не имѣлъ. *Миришѫтъ му уста-та;* у него́ изо рта́ па́хнетъ.

На дай ми ножа касапскъй,
Да си язълъкъ разрѣжъ,
Да си уста-та разкивасъ. *Пѣс.*

3) Отворена-та чясть на грънча, на стомнѫ или на друго нѣчто: гърло; го́рло, отве́рстіе. *Отчюпила уста-та на стомнѫтѫ. Делва съ широкы уста. Уста на пушкѫ, на топъ;* ду́ло. 4) Прѣдна-та чясть на пещерѫ, на дупкѫ, прѣзъ комъто ся влиза и излиза; входъ, исходъ, отве́рстіе, зѣвъ. *Пещера съ тѣсны уста.* 5) Празднинѫ между нищкъи-ты на основѫ, дѣто минува совалкѫ-тѫ, та якарва въткѫ; зѣвъ. *Натъкавамь уста-та,* тъкѫ до само-то брьдо, додѣ вяче совалка-та не може да минува. *Не бива да ся оставѫтъ уста-та ненатъканы, че, както зѣжтъ уста-та на станъ, тъй щѫть зѣжтъ и уста-та на комшии-ты, щѫть прѣдумвать.* — *Арслановы уста,* раст. *Ан-*

thirrhinium, ярлачя, гур
ни-лапни, зѣйка, зѣйко, з
кы, кученца, рушкъй ш
устичя, филибилийчя, ябан
вы уста́, львиноу́стъ. —
раст. *Blitum capitatum,* б
спанакъ, змийско гроздје,
чрьвенъ бурянъ; жени́да
ро́вникъ. — *Вливамь в
хора-та,* правѫ да ня уко
кого е на уста-та, всич
него. — *Дойде ми до ус
да рекѫ. Казва, хоротув
де до уста-та,* что зав
*Заврьзвамь, запушкамь,
тыкамь нѣкому уста-т*
нѣчто да мълкне, да не го
ротъ ному́, заткнѫть гл
*та уста-та (хорски-т
човалъ (торба) да ги в
не ворота́, запо́ромъ ме
жо́й ротъ му́говицы не
*уста-та ти, та въ
казвася за отговоръ, нога
или прокоби нѣчто зло
ловимъ уста, като нас
нѣчто. *Кани мя съ пол*
отъ срьдце, колко за очи
уста-та, казвамь нѣчто
криво за нѣчто. *Не могъ
уста-та,* не могъ да ка
е ва твои-ты уста л
тебе, не е твоя работа,
прави. — *Останѫлъ съ
измамили го, ограбили г
уста,* приказва повече,
— *Отъ твои-ты уста,
уши,* чюлъ тя Господь, да
бы сло́во, да Бо́гу въ у
*миришѫтъ уста-та
малъкъ, младъ, още е адж
молоно́ ещё не обсо́х
да си отвори уста-
нѣчто; онъ не смѣ
ре́дъ нимъ. Не мя
уста-та,* не ня кара
вамь. — *Уста има,*
обычя, не може да го
*му мелять, много раб
казва, има отворены уст
чюжды уста гваче,
пакъ наде, наде насилъ —
за смѣхъ и за плачь. А
за кривенѣ, азъ нѣмам
пѣнѣ. Прави си уста-
К ; ; медъ, за
пары въ
въ уст

жлъчка въ уста, все му горчиво Сребро у уста-та му да извлижть! Който си пъстри уста-та, пъстри си душък-тж. Уста сж кучешкы (псешкы): разкадатся. Разтворилъ уста до уши Разтворилъ уста, та ще мя лапне Раззинжлъ уста, чегато ще мя лапне. Раззинжлъ уста като мисырчя на слънце. Врабци-ти буха брькать, ама сами въ уста-та му влъзвать. Човъшкы-ты уста не сж врътище да гы вашилчимъ. Пече му рыбж на уста-та Хвали мя, усто, щж тя разкынж. Хвалѣте мя, уста, или вы насирамь. Уста нали сж, ка гы нахранямь, ка гы насирамь. Заключили му сж уста та като на влькъ. Шъпа уста наплъва. Съ уста птици лови, съ язык звѣзды снемай, нѣмашь ли пары, ничто не си. Воле ся врьва за рога-та, а човѣкъ за уста та. Въ уста-та му жито ся меле, а пѣсък излива. Духай, докле не си си изгорилъ уста та. Духайте, дѣца, че баща вы си изгори уста-та! Изъ едны уста и топло и студено. Боленъ ли си, щешь трьпишь и да миришкть уста-та на хекимина. Какъв да ж сборишь, каквы уста да разтворишь! Уста-та му голѣмы и тѣ го бижть. Уста-та му хортувать, уши ты му не чювать. Уста-та си затварай, очи-ты си отварай.

***Уста́**, *с. м. Т.* Майсторъ; ма́стеръ. *Уста Димитръ.*

***Устабаши́я**, *с. м. Т.* Начялникъ, глава на еснафъ; прьвомайсторъ, протомайсторъ; гла́вный ма́стеръ; ста́роста, глава́ цеха. *Абаджи-ти ся събрали да си изберѫть устабашиж.*

Устава́лка и устава́чка, *с. ж.* Направа на вадж, за да ся отбива вода-та; отбивъ, отводъ, отвръть, отврътникъ, ставалка, ставило *Махни уставажк-тж отъ керепа.*

***Усталжкъ**, *с. м. Т.* 1) Изкуство, майстория, майсторлжкъ; искуство. 2) Плата, что плаща калфа на еснафа, когато го правять майсторъ. *Всякой калфа, като извика майсторъ, плаща усталжкъ.*

Устани́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ устани́вамь. —не́нъый, *прич стр.*

Устани́вамь (да устани́ж), *гл. д.* 1) Наряждамь, турямь, намѣщамь, настанявамь; устанавливать, помѣщать, ста́вить, класть. 2) Умирявамь, помирявамь, смирявамь, укротявамь, утѣшавамь; умиря́ть, смиря́ть, усмиря́ть, успокоивать, утиша́ть, гомони́ть. —**ся**, 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмявамся, утъкмявамся, нагодявамся, настанявамся; устанавливаться, устро́иваться. 2) Мирявамь, смирявамся, помирявамся, умирявамся, укротявамся, утишавамся, утихвамь; умиря́ться, усмиря́ться. 3) *гл. стр.* Бивамь установенъ.

Петкана каше Стояну:
Либи Стояне, Стояне,
Ѣ-А си лѣгни, либи, та заспи,
Да ти се глава устани,
Да ти ся ерьдце утиши,
Додѣ ся хлѣбъ-тъ опече. *Пѣс.*

Устанява́ние, *с. ср.* отъ устани́вамь и устани́вамся.

Устáтникъ, *с. м* Устатъ человѣкъ; устникъ; говору́нъ, болту́нъ.

Устáтница, *с. ж.* Устата жена, мома; говору́нья, болту́нья.

Устáтный, —тьнъ и —темъ, тна, тно, *пр.* Който знае да говори, да приказва сладко и весело; устатый.

Устáтый, тъ, та, то, *пр.* Който знае, обычна да говори; устатнъый, губатый, брьлявый, брьбривый, джюкъстый; говорли́вый, болтли́вый.

У́стие, *с. ср.* 1) Отворена-та чясть, дупка на нѣчто, прѣзъ кожто ся влиза или излиза, отдѣто ся плъни или изпраздня, уста-та, грьло то на нѣчто; у́стье, отве́рстіе, го́рло, жерло́, дуло́. 2) Тѣсно мѣсто, тѣсенъ проходъ между планины; пролука, пучина, дервентъ, клисура, боазъ; ущéліе, дефилé. 3) Мѣсто-то, дѣто рѣка ся влива въ море; грьло; го́рло, у́стье рѣки.

Усте́нца, *ум.* отъ уста. Устца.

Усти́на, *с. ж.* Праздникъ свята Юстина; празднувать го, за да бждать затворены уста-та на въци-ты, на звѣрове-ты.

Усти́ца и усти́чка, *ум.* отъ уста. Устца.

Усти́чя, *с. ср.* Раст. *Anthirrhinum*, арслановы уста, арсланча, гура, дойкынча, зини-лапни, зѣйка, зѣйко, зѣплакъ, зурличкы, кученца, рушкый шибой, таушанча, филибилийча, кабанско цвѣтие; львове́вы уста́, львиноу́стъ.

Устна, *с. ж.* Брьла, брьна, гьба, жюка, джюка, жюна, джюна, рълка; гу́ба, брьла́, уста́.

У́стникъ, *с. м.* Устатникъ, брьбрица; говору́нъ, болту́нъ.

У́стница и у́стничка, *ум. ж.* отъ устна. Джюкъца.

Усто́рвамь и усто́рювамь (да усто́рж), *гл д.* Учинявамь. —**ся**, *гл. възвр.* Учинявамся. *Усторися подгрѣленце сребрьно*, стана.

Усто́рване и усто́рюване, *с. ср.* отъ усто́рвамь.

Устóрнж, ишь, —рилъ, *гл. сер.* отъ **устóрвамъ**. —**ренъ**, *прич. стр.*

Устоя́ж, и́шь, —и́лъ, *гл. сер.* отъ **устоя́вамъ**.

Устоя́вамъ (да **устоя́ж**), *гл. ср.* Стоя, застрѣщя, дръжмся, крѣпмся; устáвамъ, выстáвамъ. *Устоявамъ си на думя-тя*, дръжа си, не си глаз думя-тя, стоя си на думя-тя, правя чтото съмъ си врекълъ; държáмъ своё слóво, не измѣнáмъ своему слóву. —**мя**, *гл. възвр.* 1) Запирамся, стоя повече врѣмя нѣдѣ; застоявамся; оставáмъ се, останóвамъ се. *Устоялся цѣла година на едно мѣсто.* 2) Стоя колкото трѣбва за да стана добъръ за нѣчто, за да узрѣя, да фтасамъ; прѣстоявамъ; отлéживамъ се.

Устоя́ване, *с. ср.* отъ **устоя́вамъ** и **устоя́вамся**.

Устра́нóтж, ишь, —тилъ, *гл. д. сер.* Да усрамя, да засрамя.

Устрани́ж, и́шь, —и́лъ, *гл. д. сер.* Да усрамя, да засрамя.

Устраши́ж, и́шь, —и́лъ, *гл. сер.* отъ **устрашя́вамъ**. —**шéнъ**, *прич. стр.*

Устрашя́вамъ (да **устраши́ж**), *гл. д.* Плаша, уплашвамъ; **устрашáмъ**. —**мя**, *гл. възвр.* Плашя се, уплашвамъ се, боя се; **устрашáмъ се**. *Вси-ти ся устрашили отъ него.*

Чуйте, старо, разбирайте, младо,
Че си свири Марко, добъръ юнакъ,
Че си храни Шарца, добра коня,
Не мой нѣкой да си ся устраши! *Пѣс.*

Устрашя́ване, *с. ср.* отъ **устрашя́вамъ** и **устрашя́вамся**.

Устрóйство, *с. ср.* Ограда, сграда, ограда, бина; строéніе.

Устроя́ж, я́шь, —я́лъ, *гл. сер.* отъ **устроя́вамъ**. —**роéнъ**, *прич. стр.*

Устроя́вамъ (да **устроя́ж**), *гл. д.* Направямъ; **устрóявамъ**. —**мя**, *гл. стр.* Бъдамъ устроенъ; направямся.

Устроя́ване, *с. ср.* отъ **устроя́вамъ**.

Устрýпечкы, *нар.* Утрепешкъ. *Хрипамъ, скачамъ уструпечкы* и съ два-та крака изведнажъ, като спьнать конь.

Устрѣ́гвы, *с. ж. мн.* Станъ, на който тъкать губеры, килимы.

Устрѣ́шнж, ешь, —нжлъ, *гл. ср. сер.* Да узтрьпна, да изтрьпна.

Устрѣ́лвамъ и **устрѣ́лювамъ** (да **устрѣ́лж**), *гл. д.* 1) Удрямъ, улучвамъ, убивамъ съ стрѣлж; прѣстрѣлвамъ; **убивáмъ**, поразáмъ, попадáмъ стрѣлóю. 2) За болесть: хващамъ, повалямъ изведнажъ, удрямъ като съ стрѣлж. *Устрѣлѧ-тъ го устрѣлилъ, та му не минува. Стрѣла го устрѣлила! Да тя устрѣли черна-та чума! Да тя устрѣли!*

На ни, майно-ле, постели,
Че ни чума-та устрѣли! *Пѣс.*

Устрѣ́лване и **устрѣ́люване**, *с. ср.* отъ **устрѣ́лвамъ**.

Устрѣ́личя, *с. ср.* Едно растение, съ което лѣкуватъ устрѣлъ.

Ýстрѣлъ, *с. м.* 1) Нечистъ духъ, бѣсъ, врагъ сотона, чёртъ, дяволъ, гяволъ; дíяволъ, дъяволъ, чёртъ, дéмонъ, бѣсъ. *Да го не уме устрѣля-тъ!* дяволъ-тъ. 2) Вампиръ, вепиръ, вапиръ, лапиръ, буганецъ, буганъ, гробникъ, вълколакъ, врьколакъ, плтеникъ, плътникъ; вампúръ, упúръ, вукулáкъ, вѣдьмáкъ, оборотень, кровосéсъ. *Устрѣля-тъ смуче врьвя-тя на добитяха.* 3) Болесть *Paralysis*, дамла; апоплéксія, удáръ, пострѣлъ, паралúчъ. *Да тя удари устрѣля-тъ въ срѣдце-та!* 4) Болесть *Erisipellas*, урбанецъ, червенъ вѣтъръ, червенка; рóжа. 5) Болесть усенъ. 6) Болесть кога изведнажъ призаде човѣка срьдце или коренъ, или пакъ глава го заболе. 7) Болесть у говяда-та, отъ която умирать, като чтомъ ги хване.

Болно, сълхо най-мило,
Пусто ти стане имане,
Огънь ти гори косене,
Вѣтъръ ти ги духъ даровы,
Болка ти влѣгла въ говяда,
Сълало ти ся стадо-то,
Устрѣлъ ти влѣголъ въ войне-то,
Ты кога не си хубава,
Какъ бяше млада невѣста! *Пѣс.*

Устрѣ́лнж, ишь, —лилъ, *гл. сер.* отъ **устрѣ́лвамъ**. —**ленъ**, *прич. стр.*

Устцá, *ум. ср. мн.* отъ **уста**. Устаца, устичка, устенца.

Устя́гамъ и **устя́гнувамъ** (да **устя́гнж**), *гл. д.* Стягамъ.

Ивади си коня пехливана,
Усѣдна го, кори, устягна го,
Устягна го съ двайдесять колана. *Пѣс.*

Устя́ганье и **устя́гнуване**, *с. ср.* отъ **устя́гамъ**.

Устя́гнж, ешь, —нжлъ, *гл. сер.* отъ **устя́гамъ**. —**нжтъ**, *прич. стр.*

Ýсуда, *с. ж.* Брѣгъ, сыпéй, сосыпище, усыпъ, урва, суда; **обрúвъ**. *Камень-тя былъ въ едно усудя, та не влѣзя-тя, ами тиля да не може да врьне прѣзя тамъ.*

Усýкванъ и **усýкувамъ** (да **усýчнж**), *гл. д.* Усучвамъ: 1) Съ сукане, направямъ нѣчто; засуквамъ, насуквамъ, увивамъ; **асучивáмъ**, **осучивáмъ**, **выкручивáмъ**, **вынивáмъ**. *Усуквамъ врьвь;* **вынивáмъ** перéя-

ку. 2) Засуквамъ, завивамъ, запрѣшвамъ; **закру́чивать, скру́чивать.** *Усукалъ мустакъ като ракъ.* 3) Мамъ, **надъ**, принуждавамъ, присилвамъ, усилвамъ; **принужда́ть, заставля́ть.** 4) Врѣтъ, вимъ, шнаврѣ, не скланямъ, не ми ся ще да направя нѣчто; мамъ, боря, сучя, усилвамъ; **проти́виться.** *Какво го усуквашъ, та не идешъ?* 5) Амъ много, бързо и лакомо; **увивамъ, угъвамъ, уплитамъ; оплета́ть, уплета́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Засуквамся, насуквамся, увивамся около нѣчто; вимъ ся, завивамся, сбирамся; **ви́ться, крути́ться.** *Врьвьта ся усука около осьтж.* 2) Врѣтъ ся, вимъ ся около нѣкого да ся галя, да му ся подмилкувамъ; **увиваться, умилкваться; увива́ться, извива́ться, ласка́ться.** 3) Съ брѣзинѫ, съ усрьдие врѣщи нѣчто; **възсучвамся, засучвамся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся** на нѣчто да го сврѣщя; тръщамся, слагамся, залагамся, сѣдамъ, тягля, удрямъ, увивамся, упрѣтвамся; **приема́ться за дѣло, налега́ть.** *Усука му ся и го сврѣщи.* 4) Чюдя ся и ся размайвамъ, не ся рѣшавамъ да направя нѣчто; врѣтъ ся, сучя увивамся; **мя́ться.** 5) *гл. стр.* Бивамъ усуканъ

Усу́кване и усу́куване, с, *ср.* **отъ усу́квамъ.**

Усукни́, *с. ж.* 1) Треперане, свиване, грѣчене нѣйдѣ на тѣло то; жмарци, морници, грѣчеве, трѣпкы; **дрожь, содрога́ніе.** 2) Врѣтѣне, маежь, размайване, нещѣне, чюдене да ся направи нѣчто. *Направилъ го безъ усукня.*

У́сукъ, *с. м.* Сиене, насилие, усилие, зоръ, зулумъ; **наси́ліе, принужде́ніе.** *Видѣлъ на усукъ, та бѣгалъ.*

***Усу́лъ,** *с. м. Т.* Начинъ, способъ, колай; **спо́собъ.**

Усу́чя, ешь, усукахъ, *гл. свр.* **отъ усу́квамъ и усу́чвамъ.** —**Усу́канъ**, *прич. стр.*

Усу́чвамъ (да усучя), *гл. д.* Усуквамъ.

Усъмня (да ся), нишь,—нился, *гл свр.* **отъ усъмня́вамся.**

Усъмня́вамся (да ся усъмня), *гл об.* Дохожда ми съмняване, начинамъ да мъслъ за нѣчто, че не е така, както ми го казватъ, както ся види; хваща мя шупе, шупелендисвамся, сумнявамся; **усумня́ться, подозрева́ть.**

Усъмня́ване, *с. ср.* **отъ усъмня́вамся.** Шупелендисване.

Усъновя, ни́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* **отъ усъновя́вамъ.** —**ве́нъ**, *прич. стр.*

Усъновя́вамъ (да усъновя), *гл. д.* Зимамъ чюждо чядо за свой сынъ; посъновамъ, посъновявамъ; **усынови́ть, всыновля́ть.** —**мся**, *гл. стр.* Бивамъ усъновенъ; **усыновля́ться.**

Усъновя́ване, *с. ср.* **отъ усъновя́вамъ.** Посъновяване.

Усъ́па, *с. ж.* Болесть *Lumbago,* прѣсакъ, прѣсѣклица, прѣсѣкъ, усадъ; **ломъ въ поясни́цѣ.**

Усъ́пвамъ и усъ́пувамъ (да усъпя), *гл. д.* 1) Посъпвамъ, обсъпвамъ; **посыпа́ть.** 2) Посъпвамъ, разсъпвамъ, изсъпвамъ, изтурямъ, разливамъ; **высыпа́ть, насыпа́ть, выплива́ть, облива́ть.** 2) За болесть съпа ницѫ: хващамъ нѣкого, избивамъ. *Усъпа мя съпка,* шнарямся.

Дано ся съпка зададе,
Лице-то да ти усъпе,
Коса-та да ти окапе! *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Хваща мя болесть съпаница; съпямся, шнарямся. 2) *гл. стр.* Бивамъ усъпанъ.

Усъ́пване и усъ́пуване, *с. ср.* **отъ усъ́пвамъ.**

Усъ́пливчя, *с. ср.* Раст. *Herniaria,* изсъпливчя; **грыжо́вникъ, ки́льная трава́.**

Усъ́повъ, въ, ва, во, *пр.* **отъ усъ́па,** срѣщася въ баяне за болесть усъпа: *Усъповъ майкя ли искашъ?*

У́сънъ, *с. м.* 1) Болесть *Urticaria,* загребъ, сугребъ, припалъ: **крапи́вная лихора́дка, крапивообра́зная сыпь.** 2) Усуда

Усъ́пя, ешь,—**палъ,** *гл свр.* **отъ усъ́пвамъ.** —**панъ**, *прич. стр.*

Усѣдла́вамъ (да усѣдла́я), *гл. д.* Осѣдлавамъ.

Усѣкнове́ние, *с. ср.* Праздникъ на 29-й Августа, посичане Святаго Иоанна Крьстителя; обсичане, обсѣчение, сѣкновение, сѣкноглавъ; **Ива́нъ сухо́й, по́стный.**

Усѣ́твамъ (да усѣтя), *гл. д.* Усѣщамъ.

Усѣ́тливъ, въ, ва, во, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; сѣтнъ, умнъ, събуденъ, ушибанъ, а чкигиозъ; **дога́дливый, смѣ́тливый, у́мный.**

У́сѣтъ, *с. м.* Сѣщане усѣщане, подсѣщане, договѣждане. *Нѣма усѣтъ за нищо,* не ся сѣща.

Усѣтя, нишь,—тилъ, *гл. свр.* **отъ усѣщамъ.** —**тенъ**, *прич. стр.*

Усѣщамъ (да усѣтя), *гл. д.* Сѣщамъ въ прьвъ ты три знаменования. *Усѣщамъ студъ. Не си усѣщамъ крака-та. Усѣщамъ радость. Не го усѣтихъ, кога влѣзе.* —**мся**, *гл. възвр.* Сѣщамся. — *Усѣтилася Мара, че подъ неи е бара. Усѣтилася хурка-та за кждѣлъ, и то срѣщи недѣлъ. Усѣщамся, дѣ му бие топорь-тъ.*

Усѣщаніе, *с. ср.* отъ **усѣщамь** и **усѣщамся**. Сѣщаніе.

Уся́квамь и **уся́кнувамь** (да **уся́кнѫ**), *гл. д.* 1) Очиствамь нѣкому саполъı-тъı, изтръвамь му носа; издухвамь. *Дай ми кърпѫ, да усякнѫ дѣтя-то.* 2) Съ сякнило, съ ножицѫ зимамь врьха на свѣщь, за да гори по́-добрѣ; сякнѫ; **сощика́ть**, **сощи́кнуть** свѣчу́. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Изчиствамь носа си отъ ирьсолъı-тъı; издухвамся; **сморка́ть**, **сморка́ться**. 2) *гл. стр.* Бъıвамь усякнатъ.

Уся́кваніе и **уся́кнуваніе**, *с. ср.* отъ **уся́квамь**.

Уся́кнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **уся́квамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Утаврѣ́звамь и **утаврѣ́зувамь** (да **утаврѣ́жѫ**), *гл. ср.* Пръминувамь ни пияиството, та дохождамь на себе-си; изтрѣзвамь, изтрѣзнѣвамь, изтаврѣзвамь, окопищамся; **вытрезвя́ться**, **отрезвя́ться**. *Кога щѫ утаврѣжѫ, да ся напиѫ и азъ като хора-та*, казвать пияници-тъı.

Утаврѣ́заніе, *с. ср.* отъ **утаврѣ́звамь**. Изтрѣзваніе, изтрѣзнѣваніе.

Утаврѣ́жѫ, **ишь**,—**зилъ**, *гл. свр.* отъ **утаврѣ́звамь**. Да изтрѣзнѣмъ.

Утаи́вамь и **утаю́вамь** (да **утаи́ѫ**), *гл. д.* Утаявамь, направямь нѣчто да ся утаи; улѣгвамь, уталожвамь, уталагамь; **оса́живать**. —**мся**, *гл. възвр.* За нѣчто мътно: падамь, лѣгамь нѣйдѣ низко, на дъно-то; уталагамся, уталожвамся, улѣгвамся, слѣгвамся; **оса́живаться**, **осѣда́ть**, **отсѣда́ть**, **отлега́ть**, **отлага́ться**.

Утаи́ваніе, *с. ср* отъ **утаи́вамь** и **утаи́вамся**.

Утаи́ка, *с. ж.* Нанесена, утаилася кал, мъ тилка; лезга, лунъ, милъ, ламба, натлака, талогъ, трупинякъ; **оса́дка**, **оса́докъ**, **отсто́й**, **отсто́йки**, **отсѣдь**, **о́тлежь**, **подо́нки**, **илъ**. *Водъı тъı нанесохѫ утайкѫ Да не размѫтишь утайкѫ-тѫ.*

Утаи́ка, *с. ж* Унечка, унечя, прѣстилка, скутайка.

Утаи́чица, *ум. ж.* отъ **утаи́ка**. Малко утайка.

Утала́гамь и **утало́жвамь** (да **утало́жѫ**), *гл. д.* 1) Умирявамь, укротявамь; умиря́ть, успоко́ивать. 2) Утайвамь. —**мся**, *гл възвр.* 1) Умирявамся, укротявамся; умиря́ться, успоко́иваться. 2) Утайвамся.

Утала́ганіе и **утало́жваніе**, *с. ср.* отъ **утала́гамь**.

Утало́жѫ, **ишь**,—**жилъ**, *гл. свр.* отъ **утала́гамь**. —**женъый**, *прич. стр.*

У́тамь (да **у́тнѫ**), *гл. ср.* За утка, за кукумявка: уткамь, крякамь. *Кога ке умрешь тъı, утки-тъı ке ут тъı отъ кале-то.*

Изговаріа Стоіанъ майсторъ
Е тъıвена Струмке крајице,
Пустъ да ти стои Бендеръ
Уткъı да утатъ у девять пр
Сухъı да стоатъ до девять ч

У́таніе, *с ср.* отъ **утамь**.

***Утанна́зъ**, *пр. неизм. Т.* сраминкъ; бевсты́дный.

Ута́шина, *с. сѣб.* отъ **утъ**,

Дойде кова, дойде врѣ
Да си бержтъ вси свап
Си пособра кусъı враб
Кусъı врабци за свато
Си пособра уташина,
Уташина—кумашина.

Ута́ѫ, **ешь**, **ута́ялъ**, *гл.* **вамь**. —**та́енъый**, *прич.*

Ута́ѫ, **и́шь**, **ута́ялъ**, *гл.* **вамь**. —**таи́нъый**, *прич.*

Утая́вамь (да **утаи́ѫ**), *гл.* скръıвамь, укръıвамь; **ут** 1) *гл. възвр.* Спотайвамся, кръıвамся; **утаева́ться**. 2) **вамь утаенъ**.

Утая́ваніе, *с. ср.* отъ **утам вамся**.

Ута́ямь (да **ута́ѫ**), *гл. д.*

Утврьдѫ́, **и́шь**,—**дилъ**, *гл.* **дя́вамь**. —**де́нъый**, *прич*

Утврьдя́вамь (да **утврьдѫ́**), **вамь** нѣчто тврьдо, **ма** —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь и **мъ**; затврьдѣвамь, **вид верждáться**, **затвердѣва́ть**.

Утврьдя́ваніе, *с. ср.* отъ Затврьдѣваніе.

Уте́квамь и **уте́кувамь** (**ср. Утичамь**.

Утекѫ́, **чешь**, **уте́кохъ**, **у** отъ **ути́чамь**.

Уте́пвамь и **уте́пувамь** (**да** 1) Уработвамь на теповица или другъ тъкань. *Занеси теповицѫ тѫ да ги ут* камь, умрътвавамь, утреп —**мся**, 1) *гл. възвр.* Убив ся, утрепвамся. 2) *гл стр* панъ.

Уте́паніе и **уте́пуваніе**, **те́пвамь**.

Уте́пѫ, **ешь**,—**палъ**, *гл. с* **вамь**. —**пашый**, *прич. с*

Утечѫ́, **е́шь**, **уте́кохъ**, **уте́к** Да утекъ

Ути́хвамь и **ути́хнувамь** *гл. ср.* Ставамь тихъ; **мъ**

вамь, умирѧвамся, устанѧвамся, уталожвамся, утишѧвамся, патасвамь; утихáть.

Утѝхване и **утѝхнуване**, *с. ср.* отъ **утѝхвамь**.

Утѝхнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. сѣр.* отъ **утѝхвамь**. Да **млъкна**.

Утица, *с. ж.* Птица утка, утъ (?).

Посврьшился кусый врбець
За дѣвойкѫ подмрѣницѫ;
Си покани, си пособра
Сто сватовъ сколовранци,
Утицѫ-тѫ старосватець,
Сто скакулци бръзи коню,
Орлица-та побратими. *Пѣс.*

Утѝчникъ и **утѝчнякъ**, *с. м.* Момъкъ, който тича прѣди момковъ-тъ да обади у булкѫ-тѫ, че иде юнакъ-тъ съ сватбѫ-тѫ да ѭ земе за вѣнчило; момъкъ, изпратенъ да обади у момковъ, че юнакъ-тъ и булка-та сѫ вѣнчани и си идѫтъ отъ вѣнчило; утрьчникъ, проварникъ, прѣварникъ, спровръникъ, мущулудника, хаберджика. *Тогава тичать утичняци да обадять, че идѫть.*

Утѝчнамь (да **утекѫ**), *гл. ср.* Утекамь: 1) Бѣгамь, побѣгвамь, избѣгвамь, убѣгвамь отъ нѣчто да ми не стигне, да ми не хване, да ми не сполѣти; убѣгáть, уходѝть, утекáть. *На побѣгнѫхъ, едвамь живъ утекохъ. Господь ми го дари съ юнаци колежани, кого гониль, стигали, кой гы гониль, утичали. Отъ вжже и отъ колець да не утечешь!*

Да продадешь до три добра мои:
Прьво добро коня крылатнего,
Что ми лѣтать, ничто не утекать. *Пѣс.*

Утеколъ ми е царевъ конь,
Все е на сенръ излѣзло,
Царю коня мамило. *Пѣс.*

Той ималъ единъ конь съ шесть нодзѣ, ничто не могло да му утече, като го погне. 2) За водѫ: текѫ, изтичамь; вы текáть. 3) Съ теченье влизамь нѣйдѣ.

Истече слънце кръвaво,
Притече вода мътница,
Милену у дворъ утече. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* За водѫ: стичамся, оттичамся надолу, та оставамъ сухъ; уливамся; стекáться.

Искръ-тъ ся утѣче,
Сватба по сухо миналa. *Пѣс.*

Утѝчнаие, *с. ср.* отъ **утѝчнамь** и **утѝчнамся**.

Утишѝ, **ѝшь**, —**шѝлъ**, *гл. свр.* отъ **утишáвамь**. —**шѐнъ**, *прич. стр.*

Утишáвамь (да **утишѝ**), *гл. д.* Умирѧвамь, усмирѧвамь, успокоявамь, устанѧвамь; **утишáть**. —**мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Умирѧвамся, успокоявамся, устанѧвамся, утѣшѧвамся, утихвамь; **утишáться**, **утихáть**.

Утишáване, *с. ср.* отъ **утишáвамь** и **утишáвамся**.

Ýтка, *с. ж.* Птица *Strix*, утъ, хутка, улѣйка, улюлюйка, улайка, кукувия, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; сова. *Отворихѫ му ся очи-ты, като на утка день. Кога умрешь, утки-ты ке утать по кулы-ты отъ кале-то. Сама како утка. Ýтки да ти утать у твои кукы!*

Утка, *с. ж.* Бѣлѣгъ на рабушь за число пять.

Ýткамь и **ýтпувамь** (да **ýтнѫ**), *гл. ср.* Утамь.

Ýткане, *с. ср.* отъ **ýткамь**. Утаие.

Утлъстѣвамь (да **утлъстѣѭ**), *гл. ср.* Ставамь тлъстъ; натлъстѣвамь, накрѣвявамся; отъѣдáться, жирѣть.

Утлъстѣѭ, **ешь**, —**стѣлъ**, *гл свр.* отъ **утлъстѣвамь**.

Утлъстѝ, **ѝшь**, —**стѝлъ**, *гл. свр.* отъ **утлъстѝвамь**. —**стѐнъ**, *прич. стр.*

Утлъстѝвамь (да **утлъстѝѭ**), *гл. д* Съ храненье направямь тлъстъ; ухранвамь, угоявамь, натлъстявамь; откáрмливать. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь тлъстъ; ухранвамся, угоявамся, уядамся, натлъстѣвамь; отъѣдáться, тучнѣть, толстѣть.

Утлъстѝване, *с. ср.* отъ **утлъстѝвамь**. Натлъстяване.

***Ýтманъ**, *с. м. Н.* 1) Който копае рудѫ; рударь; рудокóпъ. 2) Дебѣлъ, тлъп човѣкъ; дебелакъ, дѫбъ, дрьво, тыквянникъ.

Ýтнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. свр. ед кр* отъ **ýтамь** и **ýткамь**. *Дошла една утка на оджака и му утнѫла да три пѫти.*

Ýтока, *с. ж* Естествена вада на рѣкѫ, което ся отбива отъ матькѫ-тѫ, тече до нейдѣ отдѣлно и послѣ пакъ ся влива въ нея; оттокъ.

Дунаве, бѣлый Дунаве,
Ты да бъ ми си раздѣлилъ
На девятдесять дѣловъ,
На сто и шестдесять утокъ! *Пѣс.*

Загазилъ е млада младожена,
Па загази у една утока,
Хвана коня дори до колѣна;
Па загази у друга утока,
Хвана коня до сине-то седло. *Пѣс.*

Утокмѝвамь (да **утокмѝѭ**), *гл д.* Утъкмявамь.

Утóкъ, **ци**, *с. м.* Отдѣлно устие на рѣкѫ; рукавъ рѣки. *Дунавъ ся излива въ Черно Море изъ нѣколко утоци.*

Ýтокъ, *с. м.* Истокъ, вътъкъ въ тъкань; утóкъ, крóка.

Утóнвамь и **утопувамь** (да **утонѝѭ**), *гл.*

д. Натопявамъ въ нѣчто, намокрювамъ съ нѣчто; **утопля́ть, погружа́ть, ома́чивать.**

Врѣзъ постелѫ вино пиѫ,
Вино пиѫ, тебе мъслѫ,
Вино пиѫ, чашѫ плъноѫ,
На градъı ѫ изтурувамъ,
Тънъı крьпъı утопувамъ. *Пѣс.*

Стрѣдѣ дивнъ дѣти загубили,
Все во кръви ножие утопили. *Пѣс.*

Утóпване и утóпуване, *с. ср.* отъ **утóпвамъ.**

Утопнѫ́, ёшь,—пóлъ, *гл. свр.* отъ **утóпвамъ. —пéнъıй,** *прич. стр.*

Утопя́вамъ (да **утопнѫ́**), *гл. д.* Утопвамъ.

Утра́явамъ (да **утрóѫ**), *гл. д.* Утроявамъ

Утра́йвамъ и утра́ювамъ (да **утра́ѫ**), *гл. ср* Пренасямъ нѣчто трьпѣливо; изтрьпѣвамъ, утрьпѣвамъ, стрьпѣвамъ, сдрьжамъ, удрьжамъ, изкайратявамъ, изтрайвамъ, страйвамъ; **выдéрживать, выноса́ть, вытéрпливать, утерпѣть.** *Не утраѫ, а му го кава.*

Утра́йване и утра́юване, *с ср.* отъ **утра́йвамъ.**

Утра́ѫ, ешь, утра́ялъ, *гл. свр.* отъ **утрайвамъ.**

У́трье, *с. ср.* Утрена, утрина, зарань. *На утрѣ-то кога си пойде.*

У́трена, у́трина и у́тренъ, *с. ж.* Начялото, прьви-ти часове на деня; вутрена, вутренъ, сутрена, сутренъ, утрье, утро, зарань, узарань, застра, дзастра; **у́тро.** *Утренъ-тѫ,* утрѣдента, нещ утренъ. *На утренъ-тѫ,* утренъ-тѫ на другъıя день

У́тренний, нь, ня, не, *пр.* Чго става утренъ; **утрѣшний; у́тренний.**

Утрéница, *с. ж.* Звѣзда зора, зорня, зорница, денница, дънница; **денни́ца, у́тренняя звѣзда́.**

Огрѣла е звѣзда утреница,
Бре, надъ Марковъı-тъı дворъı. *Пѣс*

У́трень и у́тренѫ, *нар.* Утрене врѣмя; вутренъ, вутренѫ, сутренъ, сутренѫ, сутромъ, застра, зарань, озарана; **у́тромъ.** *Утренъ врѣмя-то е студено.*

Утрéпвамъ и утрéпувамъ (да **утрéѫ**), *гл. д.* 1) Убивамъ, умарявамъ, умрьтвявамъ, утепвамъ; **убива́ть, умерщвля́ть, погубля́ть, дать кому́ корочу́нъ, карачу́нъ.** 2) Убивамъ, натръквамъ, натръвтвамъ, натръщамъ; **набива́ть, нагнета́ть, натруча́ть, контузить.** *Всякой си знае, дѣ го утрепва калевра-та.* 3) Докарвамъ нѣкому умореѫ; умарявамъ, умаломощнявамъ; **утомля́ть, изнура́ть.** *Така работа мя утрепа.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Работя много, работя нѣчто тяжко; умарявамся, утрошнявамся, отбавямся; **намина́ться, утомля́ться.** *Щѐ ся утрепе да работи,* работи много. 2) *гл. стр.* Бивамъ утрепанъ. — *Ако го е ударилъ, не го е утрепалъ Да утрепе мухж-тѫ, той утрепалъ бава-си Да не бяше опашка-та, утрепалъ бıхъ ѫ.*

Утрéпване и утрéпуване, *с. ср.* отъ **утрéпвамъ.**

Утрепешкъı, *нар. Скача утрепешкъı,* и съ два-та крака изведнѫжъ, **уструпечкъı.**

Утрéпѫ, ешь, —палъ, *гл. свр* отъ **утрéпвамъ. —панъıй,** *прич. стр.*

Утрина, вм. **у́трена.**

У́тро, *с. ср.* Утрье, утрена, утрень; **утр.** *Добро утро* и *добр' утро!* поздравъ утренъ. *На паръı-тъı добро утро, на парътъı добръ вечеръ.*

Утрóба, *с. ж.* 1) Вътрешности-ти на човѣка, като бубрегъ, чирва, далакъ и пр.; **утрóба, черéва, внýтренности.** 2) У всяко животно: *Uterus,* майка, матка, плодница; **утрóба, мáтка, чрéво.**

Утрóбица и утрóбичка, *ум ж* отъ **утрóба.**

Утрóва, *с. ж* 1) Билка или друго нѣщо, отъ което, като ся яде, ся умира; **отрáва, отрова, отровачка, ядъ, зехиръ; отрáва, ядъ, окóримъ, окóрмка.** *Змиа-та умира и утровѫ-тѫ си дрьжи.* 2) Раст. *Solanum dulcamara,* кучие гроздие, развалина, развалничя, разводникъ, разводничя, разходникъ, рушеливо бъле; **наслен сладкогóрькій, сорóчьи я́годы.**

Утрóвявамъ и утрóвувамъ (да **утрóѫ**), *гл. д.* Утравямъ, умрьтвявамъ нѣкого съ утровѫ; отравямъ отровявамъ; **отравля́ть, отрáвливать, опáивать, окáрмливать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Умрьтвявамся съ утровѫ; отравямся, отровявамся; **отравля́ться, отрáвливаться, опивáться, окáрмливаться.** *Откакъ ми утровилъ сръдце-то, велъ да налива илачъ на него.*

Утрóвяване и утрóвуване, *с. ср.* отъ **утрóвявамъ.** Утравяне

Утрóвица и утрóвичка, *ум ж.* отъ **утрóва.**

Утрóвникъ, *с. м Зимскый утровникъ,* раст *Veronica multifida;* **родъ верóника.**

Утрóвно бъ́ле. Раст. *Atropa belladona,* старо бъле, развалеика, развалничя, разгонка; **óдурь краса́вица, бѣшенная я́года, коровя́къ.**

Утрóвнъıй,—вьнъ и —венъ, вна, вно, пр. Что има утровѫ; врѣлъıй, зехирлия; отровнъıй; **отрáвный, ядовúтый.**

Утрóвѫ, вишь—вилъ, *гл. свр.* отъ **утрóвявамъ. —венъıй,** *прич. стр.*

Утромъ, *нар.* Утрень, утренѫ, сутромъ, за-

рань; утромъ. *Утромь ставамь рано. Обложилися, у утромь заедно да врьвять.*

Утрошѝ, ѝшь, — шѝлъ, *гл. свр.* отъ **утрошѝвамь**. —**шѐнъ**, *прич. стр. Утрошенъ въ нѣкоѭ работѫ*, навъикналъ, научилъ ся да ѣ врьши.

Утрошѝвамь (да **утрошѝ**), *гл. д.* Докарвамь слабость, немощь, умора; **перела́мывать**. *Еднѫжь мя втрясе и мя е утрошило, та ми ся не ще ничто да хванѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Навъикнамь, научвамся да работѫ нѣкоѭ работѫ; изпеделсвамся, калявамся, изпичкамся, опичкамся; **набива́ть ру́ку**. 2) Умарявамся, отбавямся, утрепвамся; **намина́ться**, **утомля́ться**. 3) *гл. стр* Бъвамь утрошенъ.

Утрошѝ́ване, *с. ср.* отъ **утрошѝвамь** и **утрошѝвамся**.

Утро́ѝ, и́шь, —**ро́и́лъ**, *гл. свр.* отъ **утроя́вамь**. —**ро́е́нъ**, *прич. стр.*

Утроя́вамь и **утро́йвамь** (да **утро́ѝ**), *гл. д.* Направямь нѣчто три пати повече; **утро́йвамь**, **утроя́ть**.

Утроя́ване и **утро́йване**, *с. ср.* отъ **утроя́вамь**.

Утру́дѫ, ди́шь, —**дилъ**, *гл. свр.* отъ **утру́ждамь**. —**денъ**, *прич. стр.*

Утру́ждамь и **утру́двамь** (да **утру́дѫ**), *гл. д.* Задавамь, докарвамь нѣкому трудъ; измаквамь; **утружда́ть**. —**мся**, *гл. възвр.* Измаквамся, умарявамся.

Утру́ждане и **утру́дване**, *с. ср.* отъ **утру́ждамь**.

Утру́памь, *гл. свр.* отъ **утру́пвамь**. Да натрупамь. —**пънъ**, *прич. стр.*

Утру́пвамь и **утру́пувамь** (да **утру́памь**), *гл. д.* 1) Натрупвамь, струпвамь, скупчамь, начовалямь; **нава́ливать**, **нагора́живать**, **наворачивать**, **загрома́живать**. 2) Затрупвамь, обтрупвамь, отрупвамь, завалямь, загребвамь; **нава́ливать**, **загрома́живать**, **загружа́ть**, **засыпать**, **наку́тывать**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Покрявамся съ много нѣчто; натрупвамся, отрупвамся; **наку́тываться**. *Утрупался съ дрѣхы.* 2) *гл. стр.* Бъвамь утрупанъ.

Утрѝпвамь и **утрѝпнувамь** (да **утрѝпнѫ**), *гл. ср* Изтрьпвамь, вдрьвявамся, вцѣпвамся; **отерпа́ть**. *Лѣжахъ на рѫкѫ-тѫ си, та ми е утрьпнѫла;* я **отлежа́лъ ру́ку**.

Ангелино, моя прьво любо,
Всѫ нощь ми си на рѫкѫ лѣжьла,
Дори ми е рѫкѫ утрьпнѫла,
Та не можѫ кюрка да намѣтнѫ,
Нито можѫ чубукъ да запалѫ. *Пѣс.*

Утрѝпване и **утрѝпнуване**, *с. ср.* отъ **утрѝпвамь**. Изтрьпване.

Утрѝпнѫ, ѐшь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **утрѝпвамь**. Да изтрьпнѫ.

Утрьпѣ́вамь (да **утрьпѭ**), *гл. ср.* Прѣнасямь, прѣтягювамь съ трьпѣние; изтрьпѣвамь, прѣтрьпѣвамь, изтрайвамь, утрайвамь, устоявамь, удрьжямь; **вытѐрпливать**, **утерпѣть**, **выноси́ть**, **переноси́ть**, **сноси́ть**. —**мся**, *гл. възвр.* Удрьжямся, сдрьжямся, стрьпѣвямся, страйвамся, устоявамь.

Утрьпѣ́ване, *с. ср.* отъ **утрьпѣ́вамь** и **утрьпѣ́вамся**.

Утрьпѭ, и́шь, —**пѣлъ**, *гл. свр.* отъ **утрьпѣ́вамь**.

Утрѣ́чникъ, *с. м.* Сватъ, что притрьча напрѣдъ да обади у невѣстинъ, че идатъ момкови-ти сватове, или пакъ отива у момковъ да обади, че младоженци-ти ся врѫщатъ отъ вѣнчило; утичникъ, утичнякъ.

Утрѣ́чичя, *ум. ср.* отъ **утрѣ́чникъ**. *Дошло ми младо утрьчичя.*

Утрьчѭ, и́шь, —**чѝлъ**, *гл. ср. свр.* Да побѣгнѫ, да утекѫ.

Утрѣ́швамь и **утрѣ́шнувамь** (да **утрѣ́шнѫ**), *гл д.* Врьгамь, повалямь съ сила, нѣкѫ-тѫ нѣчто на земѭ-тѫ; тръгамь, тръщамь, трьсвамь, хрискамь; **броси́ть**, **повали́ть на зе́млю**.

Като си ламѭ засука,
Че ѣ въ земѭ-тѫ утрьшнѫ,
Девять си пядъ потънѫ. *Пѣс.*

Утрѣ́шване и **утрѣ́шнуване**, *с. ср.* отъ **утрѣ́швамь**.

Утрѣ́шнѫ, ѐшь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **утрѣ́швамь**. —**нѫтъ**, *прич. стр.*

У́трѣ, *нар.* На другыя день; сутра, сутрѣ, заитрѣ, заютрѣ, утредень-тѫ, изутринѫ-тѫ, зарана, зара́нь, взорѣ, узорѣ; **за́втра**, **наза́втра**. *Не оставяй днешнѭ-тѫ работѫ за утрѣ. Вечерашнѭ-тѫ работѫ за утрѣ не оставяй. Днесь мекѣ, утрѣ тебѣ. Днесь до мене, утрѣ до тебе. Днесь ако смы, утрѣ не смы. Днесь ны има, утрѣ ны нѣма. Днесь хопъ, тропъ, утрѣ охъ, охъ. Днесь съ вѣтьръ, утрѣ съ пепелъ. Да шишѭ ли, да перѫ ли — утрѣ Велидень! Ангеле, Архангеле, днесь ти е день тъ утрѣ ти е снѣгъ-тъ.*

Утрѣдень-тѫ, *нар.* Изутринѫ тѫ, утренѭ тѫ, на утре-то, на другыя день, заранѭ-тѫ. *Утрѣдень тѫ, кога си кинисувалъ да си ходи, наряхналъ на майкѫ му. Понедѣлникъ-тъ прѣсѣдѣхмы у нихъ, утрѣдень-тѫ си дойдохмы.*

Утрѣсь, *нар.* Утренѭ-тѫ, утредень-тѫ, утрѣ, сутра.

Кога было утрѣсь сузарана,
Отидохѫ тыя малкы момы,
Отидохѫ на Иверъ на водѫ. *Пѣс.*

Утрѣ́чка, *ум. нар.* отъ у́трѣ. Заранка.

У́трѣшний, —шьнь и —шенъ, шна, шне, *пр.* 1) Что става утрень, утренъ; утрений, сутрѣшний; у́тренній. 2) Что е за утрѣ, за заранъ; сутрѣшний; за́втрашний. *Днешне-то хайце е по-добро отъ утрѣшнъкъ кокошкж.*

Утря́сва и утря́сува (да утрясе́), *гл. безл. д.* Дохожда, хваща, тряска; втрясва; быва́ть привáдку лихорáдки. *Мене мя е утрясло огничава тряска.*

Утря́свася (да ся утря́сне), *гл. безл.* Втрясвася, потрясвася, втрьсвася, потрьсвася; производя́ть отвращéніе.

Утрясе́, утря́сло, *гл. свр.* отъ утря́сва. Да втрясе.

Утря́сне (да ся), —нжлося, *гл. свр.* отъ утря́свася. Да ся потрясне.

Утъ, у́тове, *с. м.* 1) Птица *Strix,* утка, убишка, улѣйка, улийка, улюлийка, хутка, кукувия, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; сова́. 2) Една муха, която наплюва много раны ты по овця.

Утѣвамъ и утѣнуванъ (да утѣнж), *гл. ср.* Утънвамъ.

Утъка́вамъ (да утъкж), *гл. д.* Натъкавамъ, изтъкавамъ, съ тъкане уработвамъ. —ся, *гл. стр.* Бъвамъ утъканъ.

Утъка́ване, *с. ср.* отъ утъка́вамъ. Натъкаване.

Утъкни́ж, и́шь, —ни́лъ, *гл. свр.* отъ утъкни́вамъ. —не́нъй, *прич. стр.*

Утъкни́вамъ и утѣкнивамъ (да утъкни́ж), *гл. д* 1) Направямъ, докарвамъ, наряждамъ нѣчто да бжде тъкмо, както трѣбва; натъкмявамъ, стъкмявамъ, насмíвамъ, наглашявамъ, съправямъ, суряждамъ, уряждамъ, скáтвамъ, укáтвамъ; приводя́ть въ поря́докъ, убирать, уряжáть, устрáивать, обдѣлывать, ла́дить, облáживать, налáживать, клесть. 2) Приставямъ, цѣнявамъ, уцанявамъ, пазарявамъ, главявамъ, углавявамъ; нанимáть (о лю́дяхъ). 3) Годявамъ, главявамъ, вглавявамъ, оглавявамъ, углавявамъ, пръстенувамъ, запивамъ, придварямъ, прѣдварямъ, свършвамъ, равунъм, арнасвамъ; сговáрнвать, свáтать, обручáть.

Заженися Иванъ, добъръ юнакъ,
Та си пойде у Прилѣпа града,
Та утъкни Прилѣпнк дѣвойка. *Пѣс.*

—ся, 1) *гл. възвр* Наряждамъ си работы-ты, та ни е добрѣ; натъкмявамъ, наряждамъ, суряждамъ, уряждамъ. 2) Годявамъ, главявамъ, углавявамъ и проч 3) *гл. стр.* Бъвамъ утъменъ.

Утъкни́ване, *с. ср.* отъ утъкмявамъ и утъкмявамъ.

Утъкж, чéшь, утъкáхъ, *гл.* ка́вамъ. —ка́нъй, *прич.*

Утѣнвамъ и утѣнувамъ (*ср.* Утъвамъ, потъвамъ, за то; увязáть, погрязáть, по жáться, потонýть, утонýт *земък-тж. Утънжлъ въ сл* сльзъ, плакалъ много; обл ни. *Въ мьглж утънжлъ.*

Утѣнване и утѣнуване, тѣнвамъ.

Утѣнж, ешь, —нжлъ, *гл.* с вамъ и утѣвамъ. Да ущу

Утѣпквамъ и утѣпкувамъ *гл. д.* Съ тъпкане напит утáптывать, отáптывать, тáть, ожимáть, отúскват *стр.* Бъвамъ утъпканъ.

Утѣпкване и утѣпкуван утѣпквамъ.

Утѣпчнж, ешь, —пкалъ, *гл* тѣпквамъ. —пканъй, *п*

Утъчнж, éшь, —тъкáхъ, *гл.*

Утъ́камъ, *гл. свр.* отъ утъ нъй, *прич. стр.*

Утъ́квамъ и утъ́кувамъ *гл. д.* Тъкамъ, отглаждамъ нж, да не може да връш може да ся вряди и той. *В всякой го утъква.* —ся вамъ утъканъ.

Утъ́кване и утъ́куване, тъ́квамъ.

Утъкли́въй, въ, ва, во, *п* мува, стиска, стѣснява да да излѣзе прѣдъ людe-то, свѣнливъй, срамежливъй, с нъй, ушлúвъй; стыдли́в вый, неразви́звый, неразв *кливъ като селянинъ.*

У́тъкъ, *с. об.* Утъкливъ ч ко. *Утъкъ жена.*

Утънчнж, и́шь, —чи́лъ, *гл* чи́вамъ. —че́нъй, *прич*

Утънчнвамъ (да утънчи́ж), нѣчто да стане тъмно; отъ чнвамъ, отънявамъ; утончи

Утънчи́ване, *с. ср* отъ (Отънчнване, отънявание

Утѣсни́ж, и́шь, ни́лъ, *гл.* пи́вамъ. —не́нъй, *прич*

Утѣсня́вамъ (да утѣсни́ж), нѣкого, нѣчто на тѣсно; ма притискамъ, принуждавамъ, стѣсняваме; утѣсня́ть, пр ну́ть кого́ либо въ кръкъ *възвр.* Напирамся на тѣсно, но, сжкетъ; сжкалдисвамся

ся, стѣсня́вамся, стягамся. *Много ся утѣсних, додѣ да го направѧ.* 2) Иде ми срамно, срамувамся, стѣсня́вамся. *Утѣсня́вамся да му кажѧ азъ, кажи му го ты.* 3) *гл. стр.* Бъ́вамъ утѣсненъ.

Утѣсня́ване, *с. ср.* отъ **утѣсня́вамъ** и **утѣсня́вамся.**

Утѣ́ха, *с. ж.* Утѣшение, услада, услаждане, радость, разслаба, разтуха, разтушване; **утѣше́ніе,** удовлетвие.

Утѣ́шѧ, ѝшь, —ши́лъ, *гл. свр.* отъ **утѣша́вамъ.** —**ше́нъ**ый, *прич. стр.*

Утѣша́вамъ и **утѣ́шамъ** (да **утѣ́шѧ**), *гл. д.* 1) Давамъ нѣкому утѣхѫ, направямъ го да ся разпустне, да ся ослободи и развесели; разтушвамъ, услаждамъ: **утѣша́ть.** *Утѣшавай болныя, докле му извочи душа-та.* 2) Умирявамъ, успокоявамъ, утишавамъ, уплътвамъ; **тѣ́шить, успоко́ивать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Давамъ си утѣхѫ; разтушвамся, ослобождамся, разпущамся; **утѣша́ться.** 2) Мирявамъ, умирявамся, уплътвамся, устанявамся, утихвамъ. 3) *гл. стр.* Бъ́вамъ утѣшенъ.

Утѣша́ване и **утѣ́шване,** *с. ср.* отъ **утѣша́вамъ.**

***Утюлюди́свамъ** и **утюлюди́сувамъ** (да **утюлюди́шѧ**), *гл. д.* Ютюлюдисвамъ, углаждамъ, изглаждамъ съ ютия; **утю́жить.** —**мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ утюлюдисанъ.

Утюлюди́сване и **утюлюди́суване,** *с. ср.* отъ **утюлюди́свамъ.**

Утюлюди́шѧ, ешь, —ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **утюлюди́свамъ.** —**ди́санъ**ый, *прич. стр.*

Утяжѧ́, ѝшь, —жи́лъ, *гл. свр. ср.* Да дотягнѫ, да домѫчнѣ. *На мечкѫ-тѫ нѣкъ утяжѫлъ това лафъ, ала ничто не рекла.*

Уу́лица, *с. ж.* Птица **улулица,** уховица.

Уфлешка, *с. ж.* Животина сльменъ.

Ухва́ло, *с. ср.* Ухо на сѫдъ; дръжка. *Дѣлва съ двѣ ухала. Прѣпъ ся грънцу присмивалъ: камъ ти, грънцу, поклапалъ-тъ? Па онъ нѣмалъ ни ухало.*

Уха! *междом.* За присмѣхъ нѣкому, за подвъикване; юха!

Ухамъ и **у́хпувамъ** (да **у́хнѧ**), *гл. ср.* Въ́камъ нѣкому уха! *Отче попе, на ухни и за мене! Ухни като зайчя.*

Уха́не и **у́хнуване,** *с. ср.* отъ **у́хамъ.** Юхане.

Ухапа́нина, *с. ж.* Рана отъ ухапане. *За да ся изцѣли нѣкой отъ ухапанинѫ, нека ся моли на святаго великомѫченика Артемия, 20-й Октоврия.*

Ухапвамъ и **ухапувамъ** (да **ухапнѧ**), *гл. д.* 1) Съ хапане направямъ ранѫ, болкѫ; захапвамъ, заръвавамъ, ухапсвамъ, ужилвамъ; **уязвля́ть, угры́зть, ужа́лить, уку́сывать.** 2) Съ думѫ или по другъ начинъ бодвамъ, кльцвамъ, докачамъ нѣкого. *Той е като кучя, не го закачай, че ще тя ухапе.* —**мся,** *гл. стр.* Бъ́вамъ ухапанъ. *Което кучя мя е ухапало, все е побѣснѣло. Оса го ухапала за язъка. Който е ухапанъ отъ змиѫ, той ся бои и отъ гущерицѫ. Ухапалъ го като змиѫ.*

Ухапване и **ухапуване,** *с. ср.* отъ **ухапвамъ.**

Ухапъкъ, *с. м.* 1) Рана, бѣлѣгъ отъ ухапано; ухапанина. 2) Залъгъ, късчя, отръвано съ ухапване. *Плюе ухапци-ты.*

Ухатый, тъ, та, то, *пр.* За сѫдъ: что има уши, ухала.

Ухачя, *с. ср.* Сѫдъ съ ухало, съ дръжкѫ като ухо; мащрапа.

Ухвана́ѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ухва́щамъ.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Ухвати́ѫ, ишь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **ухва́щамъ.** —**тенъый,** *прич. стр.*

Ухва́щамъ (да **ухвана́ѫ** и да **ухвати́ѫ**), *гл. д.* Хващамъ.

Ухва́щане, *с. ср.* отъ **ухва́щамъ.** Хващане.

Ухли́скамъ, *гл. свр.* отъ **ухли́сквамъ.** —**сканъый,** *прич. стр.*

Ухли́скване и **ухли́скуване** (да **ухли́скамъ**), *гл. д.* Съ хлискане ущапвамъ, упръсквамъ, умокрювамъ; нахлискваме.

Ухли́скване и **ухли́скуване,** *с. ср.* отъ **ухли́скване.**

Ухлѣ́бнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. об. свр.* Да ся засмѣѫ, да ся усмихнѫ. *Ухлѣбнѫлся до уши. Ухлѣбнѫлся като кръ́тъ на рѣпѫ. Ухлѣбнѫлся като пазарскый хлѣбъ.*

Ухнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **у́хамъ.**

Ухо́ и **ушо́,** уши, *с. ср.* 1) Орадие, органъ на слухъ-тъ; **у́хо.** *Съ едно-то ухо не дочувамъ. Очи има, и не види; уши има, и не слушѧ.* 2) Вѫтрешность та на ухото; **у́хо.** *Пищятъ ми уши-ты.* 3) Външна-та хрѫщялева чясть около дупчицѫ-тѫ на ухо-то; **у́хо.** *Съ малкы уши; каплу́хій. Има голѣмы уши. Отклюкнѫлъ му ухо-то. Опни му уши-ты да порастне.* 4) Органъ на рыбѫ, съ когото тя поглъща и изврьга водѫ-тѫ, та дъша; нитъ; жа́бры. *Очисти уши-ты на рыбѫ-тѫ. Рыба-та е прѣсна, зачтото уши-ты и сѫ червены.* 5) Дръжка на сѫдъ извита и съ дупкѫ като ухо; ухало; **у́хо.** *Гръня, вѣдро съ едно, съ двѣ уши.* 6) На иглѫ, на губеркѫ, на работникъ, на совалкѫ; дупката, въ която ся вдѣва конецъ-тъ, нищката; **ушко́.** *Игла съ изпрощнѫты уши.* 7) На носицѫ малка ножичка съ дупкѫ,

въ кожто ся вдѣва, стои врѣтено-то, сжрчанъ-тъ. 8) На брадва, на чюкъ дупка-та, въ кожто ся заглавя, нагнита топорище-то, дрьжало-то; тулейка; обу́хъ. 9) На рало, на плугъ дъсчици отстранъ за да отварнать браздъ ты, да прѣобрьщать земж-тж, кога ся оре. 10) Извитъ краища отъ двѣ-ты странъ на дрьжка-тж на лопатж 11) Извитъ край на косж, съ когото тя се загнѣздя на дрьжи-тж. 12) Въ игрж на жюжель, на гамж: загради-ти жгли по краища-та на фигурж-тж. 13) Двѣ слънца, кожто понѣкога вечеръ при залѣзване ны ся виждать отстранъ на слънце-то. — *Керино ухо*, едно растение отъ рода на гжбъ-ты; бабино ушенце. — *Магарешкы уши*, раст. *Iris germanica*, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, перунига, перуника, пиронига, пеперуга, синя (магарешка) ружа, тжженъ, тжжнакъ, турско цвѣтие, хурка; касáтникъ, пѣтушóкъ. — *Мече ухо*, раст. *Verbascum thapsus*, бабнакъ, дивъ кобакъ, лѣпнанъ, лопенъ, лубовачка, папалечь, пукъ, овча опашка, свищулка, свѣщилка, богородичина хурка, фенерча; медвѣжье ýхо, коронáкъ, вербúшникъ, цáрскій скúпетръ, цáрская свѣчá. — *Поповы уши*, тѣставо сладко отъ нарѣзанъ и изпръженъ въ масло петуръ. — *Вдигамь уши*, навдигамся, голѣмъкся; подниманъ, вздѣрнуть носъ, гордúться. — *Давамь ухо*, слушнамь. *Никакъ не давала ухо на лоши-ты мысли, что и идѣлы.* — *Да си го пише на ухо-то*, заканване; пиши си го на чело-то. — *До уши*, тврьдѣ много. *Смѣся до уши. До уши е потънжлъ въ длъгъ.* — *Комканъ въ ухо-то*, голѣмъ будала. *Хора-та не сж въ ухо комканы*, не сж толкова будалы. — *Кога си види уши-ты*, никога. *Ще прокопса, кога си види уши-ты.* —*Навирилъ уши*, услушвася, слухти; насторожúть ýши. — *Прѣминжлъ е прѣзъ иглены уши*, опрьшнѣлъ е. — *Отъ твоиты уста въ Боговы уши*, в. уста. — *Темкана си носи у уши-ты*, скоро ще мре. — *Туржмь си на ухо*, турнамь си на ума, сторнамь нието, намъслювамь. *Като чюлъ това, турилъ си го на ухо то и тренжлъ да ж дыри.* — *Ухо-то ми сж не пати отъ него*, не ми мига око-то отъ него, не ся боя отъ него, не пскамь да го знаж. — *Има уши, нска слушка. Повяче слушкай, по́-малко говори: затова имашь двѣ уши, а єдны уста. Вѣтъръ му духа въ уши-ты. Отъ єдно-то ухо влавя, отъ друго-то излазя. И дувари-ти имать уши И плетъ уши има. Гора уши има, а уши и мракъ очи. И п. и видъ уши има. И ст и плетъ очи има. Повя ты си, а не уши-ты с разправяли, а то си мр Навирилъ уши като ма Вдига ли магарка уши врьли товара. Камила-т рога, врьнжлася и безъ та отишла да си тръс си изгубила и уши-ты. В уши, поискала и роговы. уши-ты. Клепнжли му на дрьтж свиньк. Грѣн си ще, тамъ гужда ухо то. Грънчарь-тъ знае с на грѣня-то ухо. Равте уши. Влѣзе му блъха дявола коршумъ въ уши. го дяволи теглять за у е обица на ухо-то. Не с жилъ на ухо-то. Нема жилъ Господь на ухо-то зжбы, свѣтъ до очи, ра Не ся улавя ни за опа уши-ты. Плъна плоска ще, праздж плоска — ук Отъ уши на уши чюлъ в вода-та. Всякой иде с иде безъ уши. Хлющилъ нжлы уши-ты. Гущеры д въ уши-ты! Мышкы да уши-ты!*

Уховúца, *с. ж.* Птица *Syr* вица, улулица, урловица, у ца; ночнáя сова́. *Уховица- вика като човѣкъ уху,*

Ýходна мома́. Мома попрѣм ние; уходника.

Ухóдника, *с. ж.* Мома, ко ся ожени на врѣмя, та ход на мома, заходница; заседѣ кахъ.

Ухрáнвамь и ухрáнювамь *гл. д.* Угоявамь, утлъстява *стр.* Бывамь ухраненъ; у

Ухрáнване и ухрáнюване ухрáнвамь.

Ухрáнж, ншь, —нилъ, *гл.* с вамь. —**непъый**, *прич.* утлъстенъый, угоенъый; **кóр**

Ухрúбнъый, —бнъ и —бе *пр.* Что може да докара, д тъ, пагубя, знанъ; хрьбнъ щій ущéрбъ, убúтокъ.

Ухъ́лвамся и ухъ́лювамся лнж), *гл. об.* Отъ радость л

ва; засмивамся, [illegible] у[illegible]ся. *Като мя видѣ, [illegible]ися о[illegible]ю*

**Ухъ́лвамъ и ухъ[illegible]ва[illegible] у[illegible]ся), *гл. ср.* и —ися, *гл.* [illegible]п[illegible]ам-ся, наскръбявамся, угъмвамся, ум[illegible]вамся, разтъмявамся, ухахърявамся, у[illegible]лямся, увѣсвамся; повѣсить носъ, го[illegible]ову, задумыватьси, опечáливатьси.

Вся е войска удряхнала,
Удряхнала, ухъмнала,
Вси сѫ главы прѣклонили,
Вси-ти сльзы поронили. *Пѣс.*

Ухъ́лваню и ухъ́люваню, *с. ср.* отъ **ухъ́лвамся.** Усмихване.

Ухъ́лване и ухъ́лнуване, *с. ср.* отъ **ухъ́лвамъ.** Угръмване.

Ухъ́ленъый, нъ, на, но, *прич.* Засмѣнъый, усмихнатъый.

Ухъ́ленъый, нъ, на, но, и

Ухъ́лнъый, —льнъ и **—ленъ, лна, лно,** *пр.* Загръменъый, угръменъый, замъсленъый, умъсленъый, навѫсенъый, тѫжнъый, кахърнъый, грънъый, увиленъый: озабóченный. *У свѣтъ да бѫдешь все ухълна, покорна, црьна и пъклена! Момчѧто ны е много ухълно, трѣбва нѣчто да му е тѧжко.*

Ухъ́лнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ухъ́лвамъ.** Да ся угръмѫ.

Ухъ́лнѫ (да ся), нѫшь,—лнася, *гл. свр.* отъ **ухъ́лвамся.**

Уцанѫ́, ѝшь,—нѝлъ, *гл. свр.* отъ **уцана́вамъ.** —нѣ́нъый, *прич. стр.*

Уцана́вамъ (да уцанѫ́), *гл. д.* Пазарявамъ, упазарявамъ, главнявамъ, углавнявамъ, утъкмявамъ, приставямъ, уцѣнявамъ; нанимáть. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Углавнявамся, утъкмявамся, пазарявамся, цѣнявамся; нанимáться.

Тамо е израсло той дрьво зелено,
Родъ ми е родило все златны јабълкы,
Уцанѫ́ соколъ пладарь да имъ бѫде. *Пѣс.*

Уцана́ваню, *с. ср.* отъ **уцана́вамъ.** Цѣнаваню.

Уца́памъ, *гл. свр.* отъ **уца́пвамъ.** —панъый, *при. стр.*

Уца́пвамъ и уца́пувамъ (да уца́памъ), *гл. д.* 1) Съ цапане развалямъ, нацапвамъ нѣчто; убрезвамъ, убрълявамъ, укалвамъ, умацвамъ, умачквамъ, уплесквамъ; гáдить, загáдить, испáчквивать, отпáчкать, напáчкать, обмáрывать, отхлю́стать. 2) Загелпвамъ, забатачвамъ, забрькъвамъ, побрькъвамъ, убрькъвамъ, развалямъ нѣкаква работа; насирамъ, усирамъ, улайнявамъ, сговнявамъ, уплесквамъ; сговня́ть. *Чакъ сега гы уцапахмы!* —ися, 1) *гл. възвр.* Нацапвамъ, уплесквамъ себе-си; убрезвамся, убрълявамся, укалвамся и проч. 2) *гл. стр.* Бъвамъ уцапанъ.

Уца́пване и уца́пуване, *с. ср.* отъ **уца́пвамъ.**

Уцрьнювамъ (да уцрьнѫ), *гл. д.* Очернювамъ.

Уцѣня́вамъ (да уцѣнѫ́), *гл. д.* Уценявамъ.

Уцѣ́пвамъ и уцѣ́пювамъ (да уцѣпѫ́), *гл. д.* Отцѣпвамъ, отдирамъ, откръщамъ; отцѣ́пывать, отдира́ть, отка́лывать. —ися, *гл. стр.* Бъвамъ уцѣпенъ.

Уцѣ́пване и уцѣ́пюване, *с. ср.* отъ **уцѣ́пвамъ.**

Уцѣпци, *с. м. мн.* Късчета, парчета отъ дъскъ или отъ друго нѣчто, что сѫ цѣпили.

Уцѣпѫ́, пѫшь, —пнѫлъ, *гл. свр.* отъ **уцѣ́пвамъ.** —пенъый, *прич. стр.*

Учврьстѫ́, ѝшь, —тѝлъ, *гл. свр.* отъ **учврьстя́вамъ.** —тѣ́пъый, *прич. стр.*

Учврьстя́вамъ и учеврьстя́вамъ (да учврьстѫ́), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане чврьсто, яко; заначнавамъ, затягамъ, уначнавамъ, укрѣпнавамъ, учьврьстнавамъ; укрѣпля́ть, вкрѣпля́ть. —ися, *гл. стр.* Бъвамъ учврьстенъ.

Учврьстя́ване и учеврьстя́ване, *с. ср.* отъ **учврьстя́вамъ.**

Учврьстѫ́, ѝшь, —стѝлъ, *гл. свр.* отъ **учврьстя́вамъ.** —стѣ́пъый, *прич. стр.*

Учвьртѫ́ (да ся), ѝшь, —тѝлся, *гл. възвр. свр.* Да ся озъбѫ, да ся опулѫ нѣкому, да го изглядамъ накриво.

Учеврьстя́вамъ (да учеврьстѫ́), *гл. д.* Учврьстявамъ.

Учена́йка и учена́ла, *с. ж.* Жена на уйка; уйна.

Учѣ́пю, *с. ср.* отъ **у́чѣнъ.** *Учене край нѣма. Учене-то е двой очи.*

Учѣ́нне, *с. ср.* Ученю, знание, познаване нѣчто основно; учѣ́ніе. *Учение-то не е цѣрь да го изпиешь, че да станешь ученъ.*

Учени́къ, *с. м.* Който учи нѣчто, нѣкакъвъ занаятъ, който ся учи на нѣчто; чиракъ; учени́къ.

Учени́ца, *с. ж.* Която учи нѣчто, нѣкакъвъ занаятъ, която ся учи на нѣчто; чиракъня; учени́ца.

Учени́ческъый, ска, ско, *пр.* отъ **учени́къ.** Ученичкъый. *Ученическа работа,* работа, свършена отъ човѣкъ, който на неѣ ся е училъ, какъ да ѣ врьши, на неѣ е чиракувалъ. *Това е ученическа работа, а не майсторска.*

Учени́чкъый, чка, чко, *пр.* Ученическъый, ученишкъый, чиракъый.

Сѣднала е гювелъ Дана
Срѣди дворъ майчинъ ѝ,

Тамъ си вине кошюлк-тѫ,
Кошюлк-тѫ ученичѫ. *Пѣс.*

Ученичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **у́ченый.**

Ученъый, нъ, на, но, *пр.* Който знае учение, който е изучилъ нѣчто, който се е научилъ на нѣчто; **учёный.** *Ученъ, ала злѣ наученъ. Ученъый-тъ е съ четыре очи. Ученъ до прага, а умень довѣка. Ученъ да тя бие, простъ да тя не милва Учени-ти свѣта развалять. На ученъ конь ювда не трѣбва. Учена-та маймуна не ще тоюгѫ.*

Ой тъı главнъый башь арамиа,
Не еть учено силно стадо
Со брьканье, со тѣране;
Еть учено силно стадо
Со вабене, со свирене! *Пѣс.*

Учѐрпювамь (да учѐрнѫ), *гл. д.* Намачквамь, нацапвамь съ черно, учрьнювамь, уцрьнювамь, начернювамь, зачернювамь; **начѐрнивать, очѐрнивать.** —**мся**, *гл. стр.* Бъıвамь учерненъ.

Учѐрпюване, *с. ср.* отъ **учѐрпювамь.** Учрьнюване, уцрьнюване.

Учѐрнѫ, нешь,—**нилъ**, *гл. свр.* отъ **учѐрнювамь.** —**ненъый**, *прич. стр.*

Учетворѝ (да ся), ѝшь,—**ри́лся**, *гл. свр.* отъ **учетворя́вамся.** —**ре́нъый**, *прич. стр. Глядамь съ учетворенъı очи*, съ отворенъı очи; **во́рко.**

Учетворя́вамся (да ся учетворѝ), *гл. об.* Казвася за очи-тъı, кога ся прѣмрѣжять, та всичко ся види двойно; вчетворяавамся; **двойтся** въ глаза́хъ. *Очи му ся учетворихѫ.*

Учетворя́ване, *с. ср.* отъ **учетворя́вамся.** Вчетворяване.

Учи́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся учять на нѣчто; школѣ; **учи́лище.**

Учиня́ла, *вм.* **ученя́ла.**

Учи́нямь и учи́нювамь (да учи́нѫ), *гл. д.* Учинямь, учинявамь, направямь, сторвамь, устворвамь; дѣлать.

Твоята майка чюждо тка̀е,
Чюждо тка̀е, чюждо пряде,
Токо тебе да изгледа.
Изгледа тя, порастнѫ тя,
Учини тя голѣмъ юнакъ,
Голѣмъ юнакъ за женене. *Пѣс.*

Кой что си самъ учини, другъ не може да му го учини. Болѣ го учини, а не го говори. —**мся**, *гл. възвр.* 1) Направямся, сторвамся, устворвамся, ставамь; дѣлаться.

Руселенко мала мома,
Что си чюдо учинило
У тѫа града голѣма? *Пѣс.*

Учинися много силнотиа
И настанѫ много гладотиа. *Пѣс.*

2) Ставамь, сторвамся, устворвамся, правямся, прѣврьщамся, прѣобрьщамся; **твори́ться, превраща́ться, перенѣня́ обора́чиваться.** *Желѣзо да хване, то да му ся учини Камень да х желѣзо да му ся учини.* 3) Стор показвамся, виждамся; **каза́ться.** *Бр та му ся учинилъı тѣсны.* 4) *гл.* Бъıвамь учиненъ. — *Учинило ся, гл. безл.* За врѣмя-то: **минѫлося**, из **лося**; **прошло́.**

Заклялся Стоянъ, проклялся
Вяче вино да не пие,
Съ дружинѫ кавгѫ да не чини.
Не учинися ни два дни,
Ни два дни, море, ни три дни,
Зарди Стоянъ механъı. *Пѣс.*

Учи́нване и учи́нюване, *с. ср.* от **чи́нямь и учи́нямся.**

У́чинъ, *с. м.* Учинено нѣчто, магия, в ване, врачюване; **волше́бство, колдов чародѣйство.** *Учинъ да му учинѫт* му направятъ магия. *Това му е у* учинено му е, направенъ му съ уро

Учи́нѫ, нешь,—**нилъ**, *гл. свр.* отъ **у вамь и учи́нямь.** —**ненъый**, *прич. Учинено му е*, направено му е *Учинено му е, та не може да г*

Учи́нямь и учини́вамь (да учи́нѫ) *д* Учинвамь.

Учи́телка, *с. ж.* Жена, мома учител скалица; **учи́тельница.**

Учи́телскъый, ска, ско, *пр.* отъ **учи́** Даскалскъый; **учи́тельскій.** —**скъı**, Като учитель; даскалскъı; **учи́тельски**

Учи́телство, *с. ср.* Учителско звание; калство, даскалякъ; **учи́тельство.**

Учи́телствувамь, *гл. ср.* Бъıвамь, хо читель; даскалувамь; **учи́тельствовать**

Учи́телствуване, *с. ср.* отъ **учи́т вувамь.** Даскалуване.

Учи́телчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ уч даскалчя.

Учи́тель, *с. м.* Който учи нѣкого на н даскалъ; **учи́тель.**

Учку́рецъ, *ум. м.* и **учку́рчя**, *ум. ср* **учку́ръ.**

***Учкурлу́къ**, *с. м. Т.* 1) На потур гащъı душка-та прѣзъ коѣто минув куръ-тъ. 2) Врѣвь, тесма за учкур *чужды гащы учкурлук не ставай. врѣзалъ си учкурлука*, харчи безъ

***Учку́ръ**, *с. м. Т.* Гащникъ, потягача козунъ; **га́чникъ, га́шникъ.**

Учловѣчвамь и учловѣчямь (да вѣчѫ), *гл. д.* Направямь нѣкого да

човѣкъ; улюдвамь. —мся, *гл. възвр.* Ставамь човѣкъ; вчловѣчвамся, очловѣчвамся, улюдвамся, влюдявамся; становúтьси, дѣлатьси порáдочнымъ човѣкомъ.

Учмень, *с. м.* Растение и плодъ ячмень, чюмень.

Ýчрьвенъый, ъ, на, но, *пр.* Червеникавъый, прúчервенъый, *ѫ*чрьвенъый.

Учрьвѣвамь (да учрьвѣѭ), *гл. ср.* Очрьвѣвамь, червясвамь.

Ýчрьнъый, ъ, на, но, *пр.* Прúчрьнъый, възчернъый; черноватый.

Учрьнювамь (да учрьнѭ), *гл. д.* Учернювамь, упрьнювамь.

***Учуртúна**, *с. ж. Т.* Врьчило, фрьчило, вѣтрило, змéй, керкенезъ, калканъ; бумáжный змéй.

Учю́вамь, *гл. д. ср.* Да упазѫ, да увардѫ, да зачювамь; уберéчь, сохранúть. *Не го учювалъ.* **Да ся учю́вамь**, *гл. възвр* и *стр.* Да ся упазѫ, да ся увардѫ, да ся зачювамь; уберéчься, сохранúться. —**ванъый**, *прич. стр.* Упазенъый, уварденъый, зачюванъый.

Учю́двамь и учю́дувамь (да учю́дѫ), *гл. д.* Почюдвамь, очюдвамь, въздивявамь; удивлúть, извумлúть. —**мся**, *гл. възвр.* Очюдвамся, почюдвамся, въздивявамся; удивлúтьси, извумлúтьси.

Учю́дване и учю́дуване, *с. ср.* отъ **учю́двамь и учю́двамся.**

Учю́дѫ, ишь,—дилъ, *гл. ср.* отъ **учю́двамь.** —**денъый**, *прич. стр.*

Ýчѫ, ишь, учúлъ, *гл. д.* 1) Показвамь, давамь умъ нѣкому да знае нѣчто, рядѫ нѣкого на нѣчто да го врьши, да го знае; учúть, обучáть, наставлúть. *Учи го да чете, да пише, учи го, какъ да направи. Учѫ конь*, яздѫ го, впрягамь го да привъкне; объѣзжáть, объѣзживать, натáривать. 2) Затврьдявамь, запомнювамь нѣчто добрѣ, както трѣбва, за да го знаѫ; учúть, изучáть. *Учи дългожѫ наукѫ, учи занаятъ, учѫ си урока.* 3) Научвамь, прiучвамь, навъкнвамь нѣкого на нѣчто; прiучáть. 4) Четѫ, прочитамь, прословямь, пѣѫ; прочúтывать, читáть.

Подайте ми бѣлѫ книгѫ,
Да ѫ учѫ, да си видѫ,
Что писала мой-та севда. *Пѣс.*

—**чѫся**, 1) *гл. възвр.* Глядамь, залѣгамь, рядѫ да знаѫ нѣчто; учúтьси, обучáтьси. 2) Глядамь, слушамь, какъ прави другъ, та го правѫ и азъ; изучúватьси, перенимáть, наслýшиватьси. *Дѣцата едно отъ друго ся учятъ на лоши думи.* 3) Достига и до мень, та го знаѫ; чювамь, узнавамь, научвамь; узнавáть, освѣдомлúтьси, извѣдывать, выспрáшивать. *Учимся, че сте щяли да годите Стоянкѫ.* 4) Навъкнвамь, привъкнвамь, свъкнвамся, нахнадамся, научвамся, алаштисвамь; вúкнуть, привыкáть, прiучáтьси. *Така ся учи на готово, на топло.* 5) *гл. стр.* Бувамь ученъ; учúтьси. — *Учи, учи, тыквѫ бучи. Учи лудо, да е по-лудо; учи мирно, да е пó-мирно. Золанъ учи добрана да лучи. Не учи старца, да мжти яйца. Ако ся не учи, не може ся научи. Както ся кучило, така ся и учило. Можчя съ мустакъı и мома съ бозкъı, лесно ся не учятъ.*

Учиадѫ, ишь,—дúлъ, *гл. ср.* отъ **учиадúвамь, —денъый**, *прич. стр.*

Учиадúвамь (да учиадѫ), *гл. д.* Начиадявамь, надъмявамь, упушвамь, укадявамь.

Учиадúване, *с. ср.* отъ **учиадúвамь.**

Ушёлка, *с. ж.* Раст. *Tarahacum officinale*, борець, глушило, глушина, горець, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтие, магарешка млѣчка, павунко, падикосъ, радика, салата; одувáнчикъ, попóво гумёнцо, хасúмъ, львúный зубъ.

Ушéнце. *ум. ср.* отъ **ушú.** *Бабино ушенце*, едно растение отъ рода на гѫбъı-тъı; керино ухо.

Уши, *с. ср. мн.* отъ **ухó.**

Уши, ýши! *междом.* За пѫдене кокошкъı, птици: ишу, кѫшь, кѫшь! ши, шишъ!

Ушúбамь, *гл. д. ср.* Съ шибане да работѫ нѣчто. *Ушибай влъняжѫ*, разбий ѫ съ прѫтчкѫ. —**банъый**, 1) *прич. стр.* 2) *пр.* Отворенъый, отръканъый, събуденъый, умнъый, укокоренъый, сѣтнъый, усѣтливъый, ачикгйозъ; смѣтливый, догáдливый, оборóтливый, бóйкiй.

Ушúбливъый, въ, ва, во, *пр.* Утъкливъый, срамежливъый; застѣнчивый.

Ушúвамь (да ушúѫ), *гл. д.* Съ шиене работвамъ; съшивамь; сошивáть. —**мся**, *гл. стр.* Бувамь ушитъ; съшивамся; сошивáтьси. *Далъ си попадиѫ-тѫ, ушилъ си шапкѫ; далъ си дъщеръ-тѫ, ушилъ си калимавкѫ.*

Ушúване, *с. ср.* отъ **ушúвамь.** Съшиване.

Ушúкамь, *гл. ср.* отъ **ушúквамь.** Да изшькамь.

Ушúквамь и ушúкувамь (да ушúкамь), *гл. д* Пѫдѫ кокошкъı или друго нѣчто съ въкане: уши, уши! кѫшкамь, шькамь.

Долѣтѣхѫ два гълѫба,
Димитрiя ушикува:
Ишу, ишу, два гълѫба,
Не ронѣте божюръ дрьво,
Напрашихте ми чашѫ вино. *Пѣс.*

Ушúкване и ушúкуване, *с. ср.* отъ **ушúквамъ**.

Ушúтици, *с. ж. мн.* Шнаркы и напивкы на набрьченъ ризы.

Ушúци и ушúчкы, *ум. мн.* отъ **уши**. Ушенца.

Ушúчникъ, *с. м.* Обица, менгушь, ушникъ, ушника.

Ушúчничкы, *с. ж. мн.* Обици, менгуши, ушници, ушники.

На главж си златъы иглы,
Златъы иглы треперушкъы,
На уши си ушичничкы,
Ушичничкы и мингюши,
Сухо злато, чисто еребро. *Пѣс.*

Ушля́, *ум. ср.* отъ **ухó**. Ушя.

Ýшника, кы, *с. ж.* Менгушь, менгъши, мендюшь, наушкы, обица, обишка, обѣсца, обѣтка, ушникъ, ушичникъ, ушичничкы, тока, цурайкы; сéрьга.

Ýшникъ, *с. м.* Ушника.

Ега разпасалъ колана,
Ега отпетлѣлъ ушника,
Ега отпетлѣлъ гердана,
Мома си тога разбуди. *Пѣс.*

Ýшници, *с. ж. мн.* Единъ строй гжбы.

Ýшничкы, *с. ж. мн.* Обици, менгуши, в. **ýшника**.

Откачи ѝ отъ уши-ты,
Отъ уши-ты ушничкы-ты. *Пѣс.*

Ýшно бъ́лю. Раст. *Sempervivum tectorum*; **живýчка**.

Ушнъ́ый, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* отъ **ухó**; **ýшный**.

Ушпóпенъый, нъ, на, но, *пр.* Отворенъый, отръканъый, събуденъый, ококоренъый, умнъый, хътрый, усѣтливъый, ушибанъый, укляченъый, ачикгйозъ; смѣтливый, оборóтливый.

***Ушурджúна**, *с. м. Т.* Прѣкупникъ, събирачь на данъкъ ушуръ.

***Ушýръ**, *с. м. Т.* Данъкъ, что зима правителство-то отъ хранъ-ты на десять едно; десятъкъ, десятúна; десятúна.

Ушѣ́тамь, *гл. сер.* отъ **ушѣ́твамь**. Да изпьтамь. —**танъый**, *прич. стр.*

Ушѣ́твамь и ушѣ́тувамь (да **ушѣ́тамь**), *гл. д.* Свръшвамь да пьтамь; изпьтвамь, изтрѣбвамь, изчиствамь.

Ушѣ́тване и ушѣ́туване, *с. ср.* отъ **ушѣ́твамь**.

Ушя́, *ум. ср.* отъ **ухó**. Ушля; **ушкó**.

Ушя́къ, *с. м.* Рало съ уши, ушярско рало.

Ушя́рско рáло. Рало съ уши, ушякъ.

Ушя́тка, *с. ж.* 1) Гръня съ дръжкж като повръзло надъ устю-то му; арка, котленка, латвица, оватка, рукатка, ржчникъ, обѣшелникъ. 2) Вѣдро, чебуръ съ уши; **ушя́тъ**.

Ушя́тъ [illegible] та, то, *пр.* *Поле* [illegible], **ушяки**

У [illegible], —**ялъ**, *гл.* [illegible], *прич.*

Ущавамь (да **ущавнж**), *гл.* да щавъ, съ щавене **ура**[illegible] **ля́ть**. —**ися**, *гл. стр.* **Б**

Ущáване, *с. ср.* отъ **ущá**

Ущúна, *с. ж.* Нита отъ **н** ощина, вощина, сътъ; **сот**

Ущúпвамь и ущúпуванъ *д.* Стисвамь, стягамь нѣчто щипвамь; **ущúпывать**. **У** *вж-тж.* —**ися**, *гл. стр.* **Б**

Ущúпване и ущúпуване ущúпвамь.

Ущúпка, пкы, *с. ж.* 1) влъна; трупка. 2) **Ущипци**

Ущúпци, *с. ж. мн.* Кога щ нопъ, чтото извръпять неш къ, ощипкъ, ощипци, д отрéпье, отерéбки, ощúпк

Ущúпж, ешь, —**палъ**, *гл.* **вамь**. —**панъый**, *прич. ст* **щипнáтый**; **защúпанный**,

Ущрьбúк, úшь, бúлъ, *гл.* **бúвамь**. —**бéнъый**, *прич*

Ущрьбúвамь (да **ущрьбúк**), **вамь** на нѣчто щрьбегъ, **о** отъ краища-та на нѣчто; **о** щрьбъвамь, накрьнавамь, **о** вамь, осакащамь; **выщербя** зазýбривать. —**ися**, *гл.* Ощрьбъвамся, нащрьбъвамся оклосвамся, осакащамся.

Ущрьбúване, *с. ср.* отъ Ощрьбъване.

Ущýпамь, *гл. ср. сер.* Да тъня, да затъня, да зялѣ утонýть.

Кога хванъ коня за си
Коня тягли назадъ да
А конь-ть си назадъ не
До колѣна у земи ущу

***Уюнджúна**, *с. м. Т.* Който уюнъ.

***Уюнъ**, *с. м. Т.* Игра, нап изиграване нѣкого.

Унъ, уешь, *гл. ср.* За чина *кали-ти цѣлж ноць* **ун**

Уя́тый, тъ, та, то, *прич.* **с** 1) Схванжтый, сцѣпенъый, лалия, съ изсъхналъ кранъ, не умѣе ничто да врьши, **н** ржкы да направи нѣчто; **ум** тýткунъ; **кóнотки́й, неле́н** ный.

Уя́дамся (да **ся уямь**), *гл.*

вамся, угоявамся утл вамся, утлъстѣвамъ, нападамся, на рг надебелѣвамъ, напълнѣвамъ, напр ботѣть, жирѣть, тучнѣть, толстѣ отъѣдаться, отка́рмливаться. 2) Намся, западамся, карамся, глозгамся, грызжа се съ нѣкого; гри́зяться, себ́риться. 3) Грѣмкмся, прѣпкамъ, залѣгамъ, радж, чалащисвамъ; забо́титься, печься, радѣть. *Азъ съмъ вече старъ, не могж да ся уадамъ, каквото по́-напрѣдъ, затова нека Петко ся уада, нека онъ трѣча като по́-младъ отъ мене.*

Уа́дапію, *с. ср.* отъ **уа́дамся**.

Уа́двмъ, **ишь**,—**вилъ**, *гл. д. свр.* Да надосамъ, да разгнѣвмъ, да разлютж; разгнѣвать, разсерди́ть. **Да ся уадвмъ**, *гл. възвр. свр.* Да ся надосамъ, да ся разгнѣвмъ, да ся разлютж, да кѣпнж; разгнѣваться, разсерди́ться. —**венъ**, *прич. стр.* Надосанъ, разгнѣвенъ, разлютенъ; разгнѣванный, разсе́рженный.

Какъ да не съмъ, майко, уплакано,
Какъ да не съмъ мощнѣ уадвено? *Пѣс.*

Уа́днъ (у́еднъ), —**дънъ** и —**денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* Уатый въ 2-то знаменование.

Уа́здж, **ишь**,—**дилъ**, *гл. д. свр.* Да уахнж, да нахнж, да възсѣднж.

Уакчи́ж, **и́шь**,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **уакчи́вамъ**. —**че́нъ**, **ый**, *прич. стр.*

Уакчи́вамъ (да **уакчи́ж**), *гл. д.* Уачивамъ, учврьстявамъ.

Уакъ, **у́йци**, *с. м.* Насѣкомо уйковецъ, комаръ; комаръ. *Уйци и муйци да го ядѫть!*

Уа́мъ (да ся), **уаде́шь**, **уа́дохся**, **уа́лся**, *гл. свр.* отъ **уа́дамся**.

Уа́хвамъ и **уа́хнувамъ** (да **уа́хнж**), *гл. д.* Качвамся на конь, на добычя; нахвамъ, възсѣдамъ, въсѣдамъ, вързсѣдамъ. *Нѣма врѣмя конѧ да си стяга, уахнж го на голицж.*

Уа́хваніе и **уа́хнуваніе**, *с. ср.* отъ **уа́хвамъ**.

Уахнж, **ешь**,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **уа́хвамъ**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Уачи́ж, **и́шь**,—**чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **уачи́вамъ**. —**че́нъ**, **ый**, *прич. стр.*

Уачи́вамъ (да **уачи́ж**), *гл. д.* Уакчивамъ, учврьстявамъ. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Уакчивамся, учврьстявамся.

Уачи́ваніе, *с. ср.* отъ **уачи́вамъ**. Уакчиваніе, учврьстяваніе.

Ф, ф, *ф.*

Ф. Двадесять и второ слово, двадесять и втора буква въ Българска-тж азбукж, наричано *фрѣтъ*; по старо-то начрьтание ѳ, а по ново-то ф, и ржкописно *ф*.

***Файда́**, *с. ж. Т.* 1) Полза, облага, печалa, привидище, кяръ; по́льза, вы́года. *Нѣмамъ файдж отъ него. Бевъ файдж овца трьнь и́ подъ опашкж.* 2) Чтото ся плаща за пары, земены на заемъ; лихва, фаизъ; ли́хва, ростъ, проце́нтъ. *Зелъ пары съ файдж.*

Сестринке, Вело единнке,
Като ме пыташь, щж кажж,
Ала не ти е за файдж. *Пѣс.*

***Файдали́ка**, *пр. неизм. Т.* Что донася файдж, отъ когото виждамъ, имамъ файдж; полезенъ, кяровитый, кярлива; вы́годный, при́быльный. *Файдалика работа.*

Файди́ца и **файди́чка**, *ум. ж.* отъ **файда**.

Файдо́самъ, *гл. свр.* отъ **файдосвамъ**. —**санъ**, **ый**, *прич. стр.*

Файдо́свамъ и **файдо́сувамъ** (да **файдо́самъ**), *гл. д.* 1) Направямъ да принесе файдж, ползж; **опольвотвори́ть**. 2) Докарвамъ, принасямъ файдж, ползж; ползувамъ; по́львовать, приноси́ть по́льзу. —**мся**, *гл. стр.* Бувамъ файдосанъ.

Файдо́сваніе и **файдо́суваніе**, *с. ср.* отъ **файдо́свамъ**.

Фаизчи́йскъ, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **фаизчи́ка**. Лихварскъ; растовщи́чій.

***Фаизчилжкъ**, *с. м. Т.* Даване пары съ фаизъ; работа, занаятъ на фаизчика; лихварство.

***Фаизчи́ка**, *с. м. Т.* Който дава пары съ фаизъ; лихварь; ростовщи́къ. *Баща му бяше страшенъ фаизчика.*

***Фаи́зъ**, *с. м. Т.* Лихва, файда; ли́хва, ростъ, проце́нтъ. *Дава пары съ фаизъ. Щж му го врьнж съ фаизъ.*

Факе́листый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Что има факелъ. *Фекелистъ биволъ.*

Факе́лецъ, *ум. м.* и **факе́лчя**, *ум. ср.* отъ **факе́лъ**.

***Факе́лъ**, *с. м. Л.* 1) Бѣло на чело-то на нѣкое животно; лъсо, лъско; ли́сина. 2)

Бѣла кръпа съ шарени пискюлчета, обвита като гѫжва около фесъ.

***Факи́ръ и факи́рище,** *с. м. Т.* Горкана, горканъ, сиромахъ, сирота, сиротичка, клятникъ, клятница, жалникъ, жалница, тѫжникъ, тѫжница; несча́стный, бѣдня́га, бѣдня́жка, бѣдня́жечка, горемы́чный.

***Факли́я,** *с. ж. Гр.* Голѣма свѣщь; лампада.

***Фа́лага,** *с. ж. Т.* Валага. *Трѣти му едно фалагѫ.*

***Фаладжа́,** *с. м.* Назъвание на овенъ въ пѣсень:

Проминяхѫ клати Турци,
Та запсяхѫ фаладжы,
Фаладжы, вакло кйосемчя. *Пѣс.*

Фа́лѭк, ишь,—лилъ, *гл. д.* вм. **хва́лѭк.**

Фа́лия, *с. ж.* Дупка-та на азлъкъ на пушка; подсыпъ; по́лка.

***Фана́ръ,** *с. м. Гр.* Фенеръ.

***Фанерли́я,** *пр. неизм. Гр.* Фанерлия, чюдотворный. *Святый Размо е много фанерлия. Фанерлия е свята Марина и икона-та нейзина е фанерлия.*

Фа́нувамъ, фа́нѭк, *гл. д.* вм. **хва́нувамъ, хва́нѭк.**

Фа́ра, *с. ж.* 1) Влака, колѣно, поясъ, родъ, повой, пасмина, черга, сой, вѣра, лоза, лѣка, плѣзмина; **родъ, порбда, племя.** *Женска фара. Кучешка фара. Циганска фара.* 2) Родъ, рода, роднина, родъ, своещина; **родня́, ро́да.** *Имашъ парѫ, имашъ и фарѫ.*

Фара́шецъ, *ум. м.* и **фара́шчя,** *ум. ср.* отъ **фараш.**

***Фара́ш,** *с. м. Т.* Дъсчанъ или тенекиенъ сѫдъ за изврьгание сметъ.

***Фаркоди́ца,** *с ж Гр.* Вилица, вилушка, вилка, набодка, набодно, бунела, пантарула; ви́лка.

***Фармазо́нинъ и фармасо́нинъ,** *с. м. Т.* отъ френско-то *franc-maçon.* Човѣкъ, който не вѣрва въ нищо, нѣма никакви вѣрѫ; невѣрникъ, нечестивецъ. *Съ него да нѣмашъ работѫ, той е фармасонинъ.*

***Фарна́къ,** *с. м. Гр.* Утрова. *Дай ми, мамо, хлѣбъ.—Щѫ ти дамъ фармакъ! Сега плюска та каде.*

***Фарси́я,** *пр. неизм. Т.* Ученъ. *Единъ попъ былъ много честенъ и фарсия.*

Фасу́лёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **фасу́лъ.** Бобовый.

Фасу́лецъ, *ум. м.* отъ **фасу́лъ.** Малко нѣщо фасулъ.

Фасу́ли́чя, *с. ср.* 1) Раст. *Lathyrus tuberosus,* медова кѫтка, овча гюзель, орѣшецъ, орѣшковина, орѣшковни: **земляны́е орѣхи, чи́на клубненоо́сная.** 2) Раст. *Polygonum convolvulus,* повѣтица, фасулявчя; **горе́цъ обвиличный.** 3) Раст. *Orobus,* злы ятрѣвы; **сочёвникъ весе́н**

Фасу́лище и фасу́лнище, *с. ср.* засѣто съ фасулъ.

Фасу́лчя, *ум. ср.* отъ **фасу́лъ.** Дреб но фасулъ.

***Фасу́лъ,** *с. м. Гр.* Раст. *Phaseolus garis* и неговый плодъ; сочиво, бѣлъ **фасо́ль, туре́цкіе бобы́.**—*Црьвенъ сулъ,* раст. *Faba* и неговый плодъ, бакла, црьвенъ бобъ; **ру́сскіе бобы́.** *рень фасулъ,* йовенъ бобъ.

Фасули́явчя, *с. ср.* Раст. Фасуличя въ знаменование.

Фа́тѫ, ишь,—ти́лъ, *гл. сѳр.* отъ **фа́щ** вм. **хва́тѫ.**

***Фа́шна,** *с. ж. Т.* Дъга тесма отъ отъ гръба на животно; **огу́зокъ.** *одеремъ отъ гръба фашъ.*

Фа́щамъ (да фа́нѫ и да фа́тѫ), *гл. д* **хва́щамъ.**

Фелте́къ, *с. м.* Който фелти; пелтекъ; **та́вый, косноязы́чный.**

Фелте́чение, *с. ср* отъ **фелте́чѫ.**

Фелте́чѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. ср.* Фелта, течѫ, пелтѫ.

Фелтёние, *с. ср.* отъ **фелтѫ.** Хвел фелтечение, пелтёние.

Фелтѫ, ишь,—тёлъ, *гл. ср.* Завалам ецвамъ въ говора; хвелтѫ, фелтечѫ, тѫ, пелтечѫ; **картáвить, шепеля́ть, шепётывать.**

Фене́рецъ, *ум. м.* и **фене́рчя,** *ум* отъ **фене́ръ.**

Фене́рчя, *с. ср.* Раст. *Verbascum thap* бабякъ, дивъ кобакъ, лѣшанъ, лопен бовачка, мечие ухо, пипалечь, пукъ, опашка, свищулка, свѣщилка, богород хурка; **медвѣжье у́хо, коровя́къ,** ве **никъ, ца́рскій скипетръ, ца́рскал с**

***Фене́ръ,** *с. м Гр.* Фанаръ, напра свѣщь, съ лампѫ въ нея за да си св нощинѫ по пътища-та или изъ кѫщи **на́ръ.** — *Кѫща като фенеръ,* съ прозорци.

***Фера́тъ,** *с. м. Т.* Ферагатъ, отказван нѣчто, оставяне нѣчто. *Сетнѣ фе ке си чинѫ, ще ся оставѫ отъ нѣч*

***Ферахли́я,** *пр. неизм. Т.* Веселъ, г сефалия.

***Фера́хъ,** *с. м. Т.* Веселина, широта.

***Фе́реджа,** *с. ж.* и **фе́редже,** *с. ср. Т* ния дрѣха, която повяче носятъ бул ся забулвать съ нея.

***Ферманли́я,** *пр. неизм. Т.* Който фермянъ.

***Ферма́нъ,** *с. м. Т.* Заповѣдь, царска

вѣдь; фирма́нъ. *Излѣзе ферманъ. Въ орманъ ферманъ не ся пѣе.*

Фе́рмене и **фе́рмеле**, *с. м. Т.* Каса горна дрѣха; дорамча, контошь, салтамарка; ку́ртка.

Феру́глица, *с. ж.* Хорагва, хорагвица, уруглица.

Фе́сецъ, *ум. м.* и **фесенце**, **фе́сче** и **фе́сѣ́**, *ум ср.* отъ **фесъ**.

Фесли́я, *пр. неизм. Т.* Что носи фесъ, что е съ фесъ.

Фесфесе́, *пр. неизм Т.* Замаянъ.

Фе́съ, сове, *с. м. Т.* Шапка отъ червенъ платъ, особена направа; носять ѣ повяче Турци-ти; фесъ. *Не е у феса, а у свѣса.*

Фетва́, *с. ж. Т.* Рѣшение на единъ споренъ религиозенъ, наслѣдственъ и пр. въпросъ, издавано отъ духовно лице.

Фе́фелъ, *с. м.* вм. **пе́пелъ**. Не може да рече пепелъ, ами въика фефелъ.

Фе́ферица, *с. ж.* Птица *Tetrao coturnix*, падпадъкъ, пядпядъкъ, подполошка, прѣпѣлица, прѣперица, прьпелица; пе́репелъ. (?)

Да си идемъ зарань рано,
Да ловимъ дребна лова,
Дребна лова вребици,
А по-дребна феферици. *Пѣс.*

Фе́щавамъ, *гл. д.* Обѣщавамъ, таксувамъ, фтаксувамъ.

Фида́нка, *с ж.* Фиданъ. *Дрьво-то е пустнжло фиданкы.*

Фида́нчя, *ум. ср.* отъ **фида́нъ**. Фиданка.

***Фида́нъ**, *с. м. Т.* 1) Младо дрьво, овощка; фиданка, младокъ, младоча, младочка, младица; молодо́е де́рево. 2) Новъ клонъ, покаралъ отъ дрьво или отъ коренна му; фиданка, фиданча, фидизъ, изданка, издънка, младица, мздочка; о́тпрыскъ, о́трасль, отро́докъ, отро́стокъ, побѣгъ, подро́стъ, на́родокъ, плеть, лѣторасль. *Пущамъ фиданы;* отпрыскивать отрождáться.—*Фиданъ бойлия*, тънъкъ высокъ като фиданъ. *Като фиданъ въ градинж*, хубавецъ, хубавица.

***Фиде́**, *с. ср.* 1) Изсушено тѣсто на лъспъ, на конци за чорбж; вермише́ль. 2) Новопосадено лозе; садъ.

Фи́ё и **фи́ёвецъ**, *с. м.* Птица фишъ

***Фий**, *с. м. Т.* Раст. *Vicia sativa*, единъ видъ оровъ.

***Фике́**, *с ср. Гр.* Чашка за пиене съ нея само вино.

***Фики́я**, *с. ж. Гр.* Назъвание на чашж, фикияна чашка.

Гръло-то й свѣтяше
Като чашж фикияж,
Плъна, равна съ ракияж. *Пѣс.*

Фики́янъ́ый, ъ, на, но, *пр* Что е като фикияж. *Чашка фикияна.*

***Фила́да**, *с. ж Гр* Малъкъ буквáръ.

***Фила́нъ**, *пр. неизм. Т.* Еде-кой, нѣкой.

Филджа́нецъ, *ум. м.* и **филджа́нча**, *ум. ср* отъ **филджа́нъ**.

***Филджанчиче́**, *с. ср. Т.* Раст. *Chrysanthemum Leucanthemum*, алфита, бѣла лайкучка, попадийка; златоцвѣтъ, рома́шка полева́я.

Филджа́нча, *с. ср.* Раст. *Impatiens noli tangere*, слабонога; недотро́га, нетро́нь мена́, бальзама́нъ.

***Филджа́нъ**, *с. м. Т.* Кафиава чашка.

***Фи́лдишь**, *с. м. Т.* Филовъ зжбъ, филова кость; слоно́вая кость.

Филди́шянъ́ый, ъ, на, но, *пр.* Направенъ́ый отъ филдишь.

Фи́лё, им соб. мжжко.

***Филеме́нъ**, *пр неизм. Т. Филеменъ чоха*, Фламанско, Холанско сукно.

Филибили́йчя, *с. ср.* Раст **усти́чя**; льво́вы уста́, львиноу́стъ.

Фили́зецъ, *ум. м* и **фили́зчя**, *ум. ср.* отъ **фили́зъ**.

***Фили́зъ**, *с м. Т.* Фиданъ въ 2-то знаменование.

Фили́йка, *ум. ж.* и **фили́йчя**, *ум. ср.* отъ **фили́я**.

Фили́нта, *с ж.* Дълга пушка, пушка бойлия.

***Фили́я**, *с. ж Гр* Тънъкъ рѣзънъ хлѣбъ; хвелка, крьшенка, порѣзаница; ломо́ть. *Една филия хлѣбъ.*

Фи́ловъ́ый, въ, ва, во, *пр.* отъ **филъ**. Филскъ́ый, слоновъ́ый; слоно́вый. *Филовы зжбы да ижа, па ничто не може направи.*

Фи́лскъ́ый, ска, ско, *пр.* Филовъ́ый. *Филъ ходи, филъ гряде, филскый самаръ носи?* Гат. — Лигавецъ.

Фи́лчё, им. соб мжжко, Филипъ.

***Филъ**, *с. м Т.* Животно слонъ. *Тяжькъ като филъ.*

***Фили́ари**, *с м. мн. Т.* Единъ видъ обуща; фирали, кундори.

Фи́на, *с. ж* Малко на бой кучя; финя, мьничя.

Фини́къ, *с. м.* Кожюрецъ, кожюлецъ, кожюрокъ, кобакъ, козакъ, кукулъ, мумулъ, мушница, мѣхурница, мѣхунка, пашкулъ, бубъ; коко́нъ.

***Фи́нъ́ый**, ъ, на, но, *пр.* Тънкъ́ый, хубавъ́ый, финянъ́ый; то́нкій, лу́чшій. *Фина феса на келавж главж.* —но, *нар.* Тънко, хубаво, финяно.

Финя́, *с. ср.* Малко на бой кучя; фина, мьникъ, мьничя.

Фи́нянъ́ый, ъ, на, но, *пр.* Тънкъ́ый, хубавъ́ый, финъ́ый; то́нкій, лу́чшій.

Сирой ми рубѣ финиѫ,
Финиѫ и кошранѫ,
Да си ся, люба, прѣмѣнѫ. *Пѣс.*

Фи́вец̀ъ, *с. м.* Птица фи́нь.

***Фира́**, *с. м Т.* Чтото ся изпари, извѣтрѣе, отъ нѣчто, та остане то по́малко, по́-леко. *Дава много фирѫ, излива на фирѫ*, много ся изпарява, извѣтрѣва; кога ся вари, прѣварява, пуща много пѣна, утайка, та остава малко.

***Фира́ли**, *с. м. мн. Т.* Филари, единъ видъ обуща кундори.

Денѣ носѣхъ лепѫ фиралъ,
Нощинѫ носѣхъ желѣзны опинци;
Денѣ му сѫ порты затворены,
Нощинѫ му сѫ порты отворены. *Пѣс*

***Фирали́на**, *пр. неизм. Т.* Что излиза на фирѫ. *Фиралина масло.*

Фира́лчина, *с. ср. мн. ум.* отъ фира́ли.

За дѣвойкъ дробны басмы,
За юнаци тунисъ фесове,
За дѣчина фиралчина. *Пѣс.*

Фи́реніе, *с. ср.* отъ фи́рѭ. Гоненіе.

***Фири́да**, *с. ж. Гр.* Долапъ въ зидъ безъ врата; хирида, камара, пещера; алько́въ.

Фи́ркань (да фи́рнѫ), *гл. ср.* Спущамся, затичамся, затрьчавамся, прыпвамь, слитвамся, затирвамся. *Фирнѫ камъ село-то.*

Фи́ркание, *с. ср.* отъ фи́ркань. Трьчание, прыпкание.

Фи́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ фи́ркань. Да ся спустнѫ.

Фи́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ фи́рнѫ. Да погнѫ.

Фирого́нъ, *с. м.* Назъвание за конь: толкова бръзъ, дѣто стига и надминува вихры-ты; споминувася въ пѣсни-ты; вихрогонъ.

Похвалился Михало, добъръ юнакъ,
Похвалился сноши на сѣдянкъ,
Похвалился при малкы-ты момы,
Че си има коня фирогона,
Фирогона коня нефирана,
Че прѣварѫ това ясно слънце
И прѣварѫ той силны вѣтровы! *Пѣс.*

Фи́рнѫ, нешь,—рѝлъ (да фи́рнѫ), *гл. д.* Гоня, тѣрамь, брькамь; гна́ться, преслѣдовать. *Прѣврьвать му очи ты съ крьпж, че го пустнѫть да мжчи да фири другы-ты, като ся врътять наоколо му. Дѣца-та го фирять и, дѣто го стигнѫть, нагарванисать го да го кльвѫть съ ржкы-ты. Голѣмо-то дѣтя ся спуска камъ кале-то, неговыйтъ ешь го фирнѫ, та го фири до кале-то на другѫ-тѫ страпѫ.*

Фири́асань, *гл. свр.* отъ фири́асвамь. Да експлодиѫ.

, м ува
, *гл. ср.* 1) зам
; г губ
, 1 2) Пе
ь, офейкань, изфирясва
цань; навостри́ть лы́ж
а́сване и фири́асува
ри́асвань.
ка, *с. ж. Т.* Орѣхъ, в
лучение съ него изгрѫ
ань (да фи́снѫ), *гл.* с
, фищѫ, цвилѫ; ржать

Па го дочю шарца добра к
Па го дочю нивъ Филибе гр
Па го дочю, па си е фаснѫл

Фи́скание, *с ср.* отъ фи́сн
вищѣне, цвилене.

Фи́снѫ, ешь, — нѫлъ, *гл.*
кань. Да висна, да изцвил

Фиста́нец̀ъ, *ум. м.* и фис
отъ фиста́нъ. Фустанча.

***Фиста́нъ**, *с. м Т.* Женск
като сукманъ, нъ отъ по
фустанъ, кинтинь, рокля;

***Фитари́на**, *с. ж. Гр.* Клѣтк
въ градинѫ; гра́дка.

***Фитилдже́**, *с. ср. Т.* Напр
фитила на свѣщь; сякнило,
гасникъ.

Фити́лец̀ъ, *ум. м.* и фити́л
фити́лъ.

***Фитилли́яный**, нъ, на,
венъ отъ фитилъ, что е с

Фити́ло, *с. ср.* Фитилъ на свѣ

***Фити́лъ**, *с. м. Т.* 1) Усукана
что ся турѫ въ нѣчто да го
то ся запалѫ нѣчто; фити́л
свѣщь фитило; свѣти́льня.
гроба да му ся не найде
что ся турѫ въ душкъ-тѫ
тече гной-тъ. *Фитилъ на*
пени влакнѫ на пашкулъ в
изкаранъ на длъгы усуканы
на фитилы. — *Вѫвирамъ*
фитилы, подсказвамь му
мжчы; изваждамь му го и
рамь му го въ носа (въ о
чѣмъ глаза́, утыка́ть глаз
чѣмъ. — *Пущамь му фи*
му нухы, подкустрямь го
что, да зене да лудѣе.

Фи́тка, *с. ж.* Птица женско
биба, куйка, курка, къка,
миска, мисюрка, пуйка, пу
индю́шка, калку́нка.

Фито́къ, *с. м.* Птица фитъ.

***Фитъ**, *с. м.* Птица *Meleag*
бибокъ, гургуръ, коркой, к

мисиро́къ, мисиръ, мисирякъ, мисуръ, мишро́къ, мисъкъ, фи́токъ; индейскій пѣту́хъ, инди́ю́къ, калку́нъ. — *Фитъ да го направимъ отъ все,* да го направимъ да нѣма ничто, да изгуби всичко.

Фи́чоръ, *с. м.* Една игра; пико, бабка.

Фи́чюръ, *с. м.* Чиракъ при бачь на бачило.

***Фишекли́къ,** *с. м. Т.* Направа за носене въ нея фишеци; патронта́шъ, патро́ница.

***Фише́къ,** *с. м. Т.* Направа съ барутъ, понѣкога и съ коршумъ, за пълненіе пушкъ, пищовъ; за пукане на нѣкой праздникъ, на веселбя. *Фишекъ за пушкя;* патро́нъ. *Фишекъ за веселбя;* раке́та. *Кйоръ-фишекъ,* что ся врьти низко по земьтѣ и пука; шути́ха. — *Пръстягнятъ като фишекъ.*

Фише́чя, *ум ср.* отъ **фише́къ.**

Фишь, *с. м.* Птица *Mareca penelope,* фѣё, фиовецъ, пивачь.

Фищя́ж, **нишь,**—**щѣлъ,** *гл. ср.* Фискамь, вищы, цвилѣ; ржать.

Конь си фищи Стоя да събуди,
Па си Стоя мома не събуди. *Пѣс*

Флори́нти, *с. м. мн* Нанизанъ пары; нани́зъ, ривце; на́низъ.

***Флори́нъ,** *с. м.* Златна пара; жлътица, фуринъ.

Кило-то жито стотина,
Ока-та вино флорина. *Пѣс.*

Флоринъ носи на чело-то,
Флоринъ махмудовъ. *Пѣс.*

Флори́чика, *с. ж.* Една самодивска пѣсень, кокто пѣкть и свирять калушари.

Флото́ра, *с. ж.* Златинка, лъска, лискункъ, тетерица, тетерка, тетерме, фрутулкъ; блѣстка, блѣсточка.

Флю́шка, *с. ж.* Мѣхуръ отъ упарено, отъ натрьтено; упаръ, плига, пръщка.

Фодуле́ніе, *с ср.* отъ **фодулѣ́ся.** Гордѣване, фодуллукъ.

***Фоду́линъ** и **фоду́лъ,** *с. ж. Т.* Фудулъ, горделивъ, гордъ, надутъ, навдигнатъ; горделя́вецъ, горде́цъ, го́рдый, горделя́вый, надме́нный, высокомѣрный. *Голъ фодулинъ,* и сиромахъ и горделивъ. *Полянскый фодулинъ.*

Фодулистый, стъ, ста, сто, *пр.* Гордый, горделивый, фодулинъ; горделя́вый, надме́нный. *Голъ и босъ, па фодулистъ.*

Фоду́лка, *с. ж.* Фудулка: 1) Жена, мома фодулинъ; горда́нка. 2) Малкъ хлѣбчета; кравайчета.

***Фодуллу́къ,** *с. м. Т.* Фудуллукъ, фодулщина. *Голота мя жарави, фодуллукъ мя не остава.*

Фодулщина́, *с. ж.* Фодуллукъ, гордость, гордѣяніе, надутость, фодуленіе; го́рдость, надме́нность, высокомѣріе.

Фодулѣ́ѭся, **ешся,** и

Фодули́ѭся, **и́шся,**—**ли́лся,** *гл. въвр.* Гордѣся, гордѣѭся, голѣѭся, навдигамся, надувамся; горди́тьсл.

***Фо́ла,** *с. ж. Гр.* Парица, пара отъ жлътъ тенекенъ; фрулина

***Фортоля́рь,** *с. м.* Вардунарь въ Рыльскыя монастиръ.

***Фо́ртона,** *с. ж.* Дебело въже; хортома, ортома; кана́тъ.

***Форту́на,** *с. ж. Т.* Фратуна, врьтуна.

Фоце́ла, *с. ж.* Сладъ нѣкакъвъ за раки.

Етъ го Самандра, дѣка гряде,
Со бочва вино на рамо,
Съ фоцели раки подъ мъшки. *Пѣс.*

***Франдже́ла,** *с. ж.* Купешкый бѣлъ хлѣбъ.

Франо́свань (да франо́сам), *гл. д.* Храпосвань, фраскань.

Фра́скань (да фра́сня, фра́снувам), *гл. д.* Враскань, праскань, трискань, хрискань. *Фрасня го по главж-тж.*

Фра́сканіе, *с. ср.* отъ **фра́скань.** Враскание, хрискание.

Фра́снувань, *гл. уч.* отъ **фра́сня.** Враснувань, хрснувань.

Фра́сня, **ешь,**—**нялъ,** *гл. свр.* отъ **фра́скань.** —**нятый,** *прич. стр.*

Фра́тё, *им. соб.* мажско.

Фрату́па, *с. ж.* Фортуна, врьтуна, виелица; вьюга, мятёль, бура́нъ.

***Фре́нга** и **фре́нка,** *с. ж.* Така наричать всяка болесть по дѣтероднѣ-ты удовъ, дошла отъ нечисто съчетаване; венери́ческія болѣзни.

***Френги́я,** *прич. неизм.* 1) Тънка работа, особено за сабя. *Сабя френгия.* 2) Объ-яновенъ шивъ. *Гайтанъ, зашитъ френгия.*

***Френкъ,** *с. м. Т.* Французинъ, а понѣкога и всякой Европеецъ *Турчинъ побратимъ, калугеръ дверъ и Френкъ ортакъ не хващай.*

Фре́нска смо́ква. Раст. *Opuncia vulgaris,* арапска смоква, арапскъй язъкъ, лопаты, лопаткы; инде́йская смо́ква.

Фре́нскый моно́таръ. Раст. *Foeniculum officinale,* дивъ копъръ, монотаръ.

Фре́нскый трьнь, *с. м.* Раст. *Robinia Pseudacacia,* багремъ, бѣло цвѣтю, бѣлъ лилякъ, бѣлъ трьнь, кралчиче, кралчя, люлякъ, салкамъ, солунскый трьнь; бѣлая акаці́я.

Фре́нскы патлѫджа́не. Раст. *Solonum lycopersicum* и неговый плодъ; червени патлѫджане, домати, мехле; помадо́ръ, тома́тъ.

Скрой ми рубя финяня,
Финяня и коприняня,
Да си ся, люба, прѣмѣня. *Пѣс.*

Фиóвець, *с. м.* Птица фишъ.

***Фира́**, *с. м Т.* Чтото ся изпари, извѣтрѣе, отъ нѣчто, та остане то по́малко, по́-леко. *Дава много фирж, излива на фирж*, много ся изпарява, извѣтрѣва; кога ся вари, прѣварява, пуща много пѣня, утайки, та остава малко.

***Фира́ли**, *с. м. мн. Т.* Филяри, единъ видъ обуща кундори.

Денѣ носѣлъ лекъ фиралъ,
Нощинь носѣлъ желѣзнъ опинци;
Денѣ му ся портъ затворенъ,
Нощинь му ся портъ отворенъ. *Пѣс*

***Фирали́на**, *пр. неизм. Т.* Что излиза на фирж. *Фиралина масло.*

Фира́лчина, *с. ср. мн. ум.* отъ **фира́ли**.

За дѣвойкъ дробнъ басмъ,
За юнаци тунисъ фесове,
За дѣчина фиралчина. *Пѣс.*

Фи́реню, *с. ср.* отъ **фи́рнж**. Гоненю.

***Фири́да**, *с. ж. Гр.* Долапъ въ зидъ безъ врата; хирида, камара, пещера; алько́въ.

Фи́ркань (да фи́рнж), *гл. ср.* Спущамся, затичамся, затрьчавамся, пръпвамь, слитвамся, затирвамся. *Фирнж камъ село-то.*

Фи́ркане, *с. ср.* отъ **фи́ркань**. Трьчане, пръпкане.

Фи́рнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **фи́ркань**. Да ся спустнж.

Фи́рнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **фи́рнж**. Да погнж.

Фирого́нъ, *с. м.* Назъвание за конь: толкова бързъ, дѣто стига и надминува вихры-тъ; спомянувася въ пѣсни-тъ; вихрогонъ.

Похвалился Михало, добъръ юнакъ,
Похвалился снощи на сѣданкъ,
Похвалился при малкы-тъ момъ,
Че си има коня фирогона,
Фирогона коня нефирана.
Че прѣварца това ясно слънце
И прѣварца той силнъ вѣтровъ! *Пѣс.*

Фи́рнж, нишь,—рѝлъ (да фи́рнж), *гл. д.* Гоня, тѣрамь, брькамь; гна́ться, преслѣдовать. *Прѣварзвать му очи тъ съ крънж, че го пустнжть да мжчи да фири другы-тъ, като ся врътять наоколо му. Дѣца-та го фирять и, дѣто го стигнжть, нагарванисать го да го кльвать съ рькы-тъ. Голѣмо-то дѣтя ся сърка камъ кале то, неговый-тъ ешь го фирнж, та го фири до кале-то на другы-тъ странж.*

Фирна́сань, *гл. свр.* отъ **фирна́сывань**. Да експлодирнж.

Фирна́сване и фирна́суване (сань), *гл. ср.* 1) Излизань щань фирж; губя, изгубвам, изфирясвань. 2) По(вань, офейквань, изфирясва лущвань; навостря́ть лы́ж

Фирна́сваню и фирна́суваню фирна́свань.

***Фи́ска**, *с. ж. Т.* Орѣхъ, ви за лученю съ него въ игрж

Фи́скань (да фи́снж), *гл. ср* щж, фищь, цвилнж; ржать.

Па го дочю шярца добра ко
Па го дочю низъ Филибе гр
Па го дочю, па си е фиснжл

Фи́скане, *с ср.* отъ **фи́сн** вищѣню, цвиленю.

Фи́снж, ешь, — нжлъ, *гл.* кань. Да виснж, да изцвил

Фиста́нець, *ум. м.* и **фист** отъ **фиста́нъ**. Фустанча.

***Фиста́нъ**, *с. м Т.* Женск като сукманъ, нъ отъ по́-фустанъ, кинтишь, рокля;

***Фитари́на**, *с. ж. Гр.* Клѣт въ градинж; гра́дка.

***Фитилдже́**, *с. ср. Т.* Напр фитила на свѣщь; сяннло, гасникъ.

Фити́лець, *ум. м.* и **фити́л** фити́лъ.

***Фитилли́йскый**, нъ, на, и вецкый отъ фитилъ, что е с

Фити́ло, *с. ср.* Фитилъ на свѣ

***Фити́лъ**, *с. м. Т.* 1) Усукана что ся турж въ нѣчто да го то ся запалж нѣчто; **фити́л** *свѣщь* фитило; **свѣти́льня** *гроба да му ся не найде* что ся турж въ душкж-тъ тече гной-тъ. *Фитилъ на* пени влакнж на пашкулъ и изкаранъ на длъгъ усуканъ *на фитилы. — Въвирамъ фитилы*, подсказвамь му мжчж; изваждамь му го и рамь му го въ носа (въ оч чѣнъ глава́, утыка́ть глав чѣнъ. — *Пущамь му фи* му мухъ, подкустрямь го что, да земе да лудѣе.

Фи́тка, *с. ж.* Птица женско биба, куйка, курка, къка, миска, мисюрка, пуйка, пу индю́шка, калку́нка.

Фито́къ, *с. м.* Птица фитъ.

***Фитъ**, *с. м.* Птица *Meleag* бибокъ, гургуръ, коркой, ку

мисиро́къ, мисиръ, мисирякъ, мисуръ, мишро́къ, мисъкъ, фито́къ; индейскій пѣту́хъ, инди́ю́къ, калку́нъ. — *Фитъ да го направимъ отъ все*, да го направимъ да нѣма ничто, да изгуби всичко.

Фи́чоръ, *с. м.* Една игра; пико, бабка.

Фи́чюръ, *с. м.* Чиракъ при бачь на бачило.

***Фишекли́къ**, *с. м. Т.* Направа за носене въ нея фишеци; патронта́шъ, патро́ниица.

***Фише́къ**, *с. м. Т.* Направа съ барутъ, понѣкога и съ коршунъ, за пълненіе пушкъ, пищовъ; за пукане на нѣкой праздникъ, на веселбя. *Фишекъ за пушкя*; патро́нъ. *Фишекъ за веселбя*; раке́та. *Кйоръ-фишекъ*, что ся врьти низко по земь-тѣ и пука; шути́ха. — *Пръстягнятъ като фишекъ.*

Фише́чя, *ум ср.* отъ **фише́къ**.

Фишь, *с. м.* Птица *Mareca penelope*, фѣё, фиовецъ, шивачь.

Фищя́ж, **ишь**,—**щѣлъ**, *гл. ср.* Фискамь, вищы, цвилы; ржать.

Конь си фищи Стоя да събуди,
Па ся Стоя мома не събуди. *Пѣс*

Флори́нти, *с. м. мн* Нанизанъ пары; нанизъ, ривце; на́низь.

***Флори́нъ**, *с. м.* Златна пара; жлътица, фуринъ.

Кило-то жито стотина,
Ока-та вино флорина. *Пѣс.*

Флоринъ носи на чело-то,
Флоринъ махмудъя. *Пѣс.*

Флори́чика, *с. ж.* Една самодивска пѣсень, кокто пѣять и свирять калушяри.

Флото́ра, *с. ж.* Златинка, лъска, лискунъкъ, тетерица, тетерка, тетерме, фрутулкъ; блѣ́стка, блѣ́сточка.

Флю́шка, *с. ж.* Мѣхуръ отъ упарено, отъ натрьтено; упаръ, плига, пръщка.

Фодуле́ніе, *с ср.* отъ **фодулѣ́ся**. Гордѣяне, фодуллукъ.

***Фоду́линъ и фоду́лъ**, *с. ж. м. Т.* Фудулъ, горделивъ, гордъ, надутъ, навдигнатъ; горделя́вецъ, горде́цъ, го́рдый, горделя́вый, надме́нный, высокомѣрный. *Голъ фодулинъ*, и сиромахъ и горделивъ. *Полянскый фодулинъ.*

Фодулистъ́ый, стъ, ста, сто, *пр.* Гордъый, горделивъый, фодулинъ; горделя́вый, надме́нный. *Голъ и босъ, па фодулистъ.*

Фоду́лка, *с. ж.* Фудулка: 1) Жена, мома фодулинъ; горда́нка. 2) Малкъ хлѣбчета; кравайчета.

***Фодуллу́къ**, *с. м. Т.* Фудуллукъ, фодулщина. *Голота мя жарави, фодуллукъ мя не остава.*

Фодулщина́, *с. ж.* Фодуллукъ, гордость, гордѣяне, надутость, фодуленіе; го́рдость, надме́нность, высокомѣріе.

Фодулѣ́ся, **ешся**, и

Фодули́ся, **и́шся**, —**ли́ся**, *гл. възвр.* Гордѣся, гордѣяся, голѣ́яся, навдигамся, надувамся; гордѣ́ться.

***Фо́ла**, *с. ж. Гр.* Парица, пара отъ жлътъ тенекенъ; фрулина

***Фортола́рь**, *с. м.* Вардунарь въ Рълскъя монастиръ.

***Фо́ртома**, *с. ж.* Дебело въже; хортома, ортома; кана́тъ.

***Фортуна́**, *с. ж. Т.* Фратуна, врьтуна.

Фоцела́, *с. ж.* Сладъ нѣкакъвъ за раковъ.

Етъ го Самандра, дѣка гряде,
Со бочва вино на рамо,
Съ фоцела раковъ подъ мъшка. *Пѣс.*

***Франджела́**, *с. ж.* Купешкъый бѣлъ хлѣбъ.

Франо́свамь (да **франо́самь**), *гл. д.* Храносвамь, фраскамь.

Фра́скамь (да **фра́снж**, **фра́снувамь**), *гл. д.* Враскамь, праскамь, трясамь, хряскамь. *Фрасня го по главя-тѣ.*

Фра́сканіе, *с. ср.* отъ **фра́скамь**. Враскане, хрясканіе.

Фра́снувамь, *гл. уч.* отъ **фра́снж**. Враснувамь, хряснувамь.

Фра́снж, **ешь**, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **фра́скамь**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Фра́тё, *им. соб.* **мя́жско**.

Фрату́на, *с. ж.* Фортуна, врьтуна, вителица; вьюга, мятѣль, бура́нъ.

***Фре́нга и фре́пка**, *с. ж.* Така наричатъ всяка болесть по дѣтеродны-тѣ удовъ, дошла отъ нечисто съчетаване; венери́ческія болѣзни.

***Френги́я**, *прич. неизм.* 1) Тънка работа, особено за сабя. *Сабя френгия.* 2) Обыкновенъ пивъ. *Гайтанъ, вашитъ френгия.*

***Френкъ**, *с. м. Т.* Французинъ, а понѣкога и всякой Европеецъ *Турчинъ побратимъ, калугеръ дѣверъ и Френкъ ортакъ не хващай.*

Фре́нска сно́ква. Раст. *Opuncia vulgaris*, арапска сноква, арапскъй язъкъ, лопатъ, лопаткъ; инде́йская сно́ква.

Фре́нскъй моно́таръ. Раст. *Foeniculum officinale*, дивъ копъръ, монотаръ.

Фре́нскъй трънь, *с. м.* Раст. *Robinia Pseudacacia*, багремъ, бѣло цвѣтіе, бѣлъ лилякъ, бѣлъ трънь, кралчиче, кралча, люлякъ, салкамъ, солунскъй трънь; бѣлая аки́ція.

Фре́нскъ патлѣджа́не. Раст. *Solonum lycopersicum* и неговъ плодъ; червени патлѣджане, домати, мехле; помадо́ръ, тома́тъ.

Фру́глица, *с. ж.* Пръчерець на свадбах; фуруглица, уруглица; **свадебное знáмя.**

Фругличарь, *с. м* Който носи фруглицата на свадбa.

Фру́жекый, ска, ско, *пр.* Фражскый, казвася за нож тънка работа. *Извади фружско ножя.*

Фрули́на, *с. ж.* Тенекиена паница; фурлина, фола.

Фрутулкы, *с. ж. мн.* Златинкы, лъскъ, лъскункы, тетерици, тетеркы, тетермета; блéстки, блéсточки.

Фрúгамь (да фрúжк), *гл. д.* вм. **врúгамь** (да врúжк).

Фръкъ, *с. м.* Голéма чашя отъ кратуна, съ комто пиятъ вино.

(да врúкнж).

Фрúнзи, *с. м. мн.* Фрáзи, французи.

Фрытъ, *с. м.* Назъвание на двадесять и второ-то слово въ Блъгарскатa азбукa; ф; фертъ.

Фрúцамь (да фрúцнж), *гл. д* вм. **врúцамь.**

Фрьчúло, *с. ср.* вм. **врьчúло.**

Фрьчúкъ (да фрúкнж), *гл. ср.* вм. **врьчúкъ.**

Фрáгъ, фрáзи, *с. м* Френець, Французинъ, Френкъ. *У Блъгаринъ инатъ, у Грькъ салтанатъ, а у Фрáгъ мурафетъ.*

Фрáжекый, ска, ско, *пр.* отъ **фрáжъ**; фружскый.

***Фтáксувамь** (да фтáксамь), *гл. д. Гр* Втаксвамь.

***Фтáсвамь** (да фтáсамь), *гл д.* и *ср. Гр.* Втасвамь, стасвамь.

Фтáсиый, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Кадърный, вряденый можный. *Хароко мое не е фтасно за ничто, саде ва трясканье и пуканье.*

Фтéсамь, *гл. свр.* отъ **фтéсвамь.** Да направя, да сторя.

***Фтéсвамь и фтéсувамь** (да фтéсамь), *гл д Гр.* Направямь, сторвамь; причинáть, дéлать.

Фтéсиый, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Виноватый, виновный, кабахатлия; виновáтый. *Хватилъ и ѫ изтирилъ, като кога она да му была фтесна за това.*

***Фтикúó**, *с. ср Гр.* Болесть *Phthisis*, веремъ, охтика, суха болесть, силé, суска, съска; чахóтка, сухóтка.

Фтикúсамь, *гл свр.* отъ **фтикúсвамь.** Да хтикясамь.

***Фтикúсвамь и фтикúсувамь** (да фтикúсамь), *гл ср. Гр.* Хтикясамь, хващя ма болесть фтикйо; съскосвамь, веремясвамь; страдáть чахóткою, чáхнуть.

Фтикúсване и фтикúсуване, *с. ср.* отъ **фтикúсвамь.**

Фтúца, фтичка, вм. **птúца, птúчка.**

***Фудýлъ и фудýлинъ**, *с. м. Т.* в. **фодýлинъ.**

Фýина, *с. ж.* Раст. уина, хвойна, хуина.

Фýкамь (да фýкнж), *гл. д.* и *ср.* Хвърлям. *Фукнж го подъ одра. Фукнжхъ да бегамь.*

***Фукарáа**, *с. м. Т.* Сиромахъ, зулюмъ, факиръ.

***Фукаралжкъ**, *с м. Т.* Сиромашия. *Фукаралжкъ—маскаралжкъ*

***Фýпда**, *с. ж. Гр.* Раст. *Tagetes patula*, прьнооко цвéтие, джунджуле, карадинче; бархатная гвоздúка.

Фунúйка, *ум. ж.* и **фунúйчя**, *ум. ср.* отъ **фунúя.**

***Фунúя**, *с. ж. Т.* Хунúя, хинка; воронúка, лéйка.

***Фурдá**, *с ж Т.* 1) Строшенъ на полу орúз. 2) Ситенъ и смрьзнатъ като грахъ снúг, ситенъ градъ; грахолъ, сугрaшица, сугружица, сущецъ, съграждица; крупá. 3) Нарéчетии, петачета, изрéзанъ отъ кроене дрéхъ; оскрьци, ускрьзи, ускрьтъци, обрéзкы; окрóйки, выкрóйки, обрéзки. 4) Нéщо, отвара, подвари, шюмикъ; творóгъ. 5) Бурда.

***Фýрджове**, *с. м. мн* в. **ýрджове**, фурнь.

Фурдúца и фурдúчка, *ум. ж* отъ **фурдá.**

Фурúнка, *с. ж. ум.* отъ **фурúнъ.** Жлътичка.

***Фурúнъ**, *с. м.* Златна пара; жлътица, флоринъ.

Фурúнянъый, нъ, на, но, *пр* Направенъый отъ фуринъ. *Чехли фурини, позлатени гривны, фуринянъ гердан и бисеръ.*

Фýрка, фуркáрка, в. **хýрка, хуркáрка.**

***Фуркулúца**, *с. ж. Гр.* Фарколица.

Фурлúна, *с. ж.* Фурлина, фола, манарь, банъ. *Сурвакницата быва укичена съ фурлины и жлътъ телъ*

***Фýрна**, *с. ж. Т.* 1) Пещь за печение и нея хлéбъ или друго нéщо; хлéбарница, пламянница, фуруна, вурна, хурна; пекáлница, пекáльня, пекáрня, печь, пещь. 2) Хлéбъ или друго нéщо, колкото може да ся побере и опече изъ единъ пать въ една пещь; печь, обжúгъ. *Замесе имо цéля фурня хлéбъ.*

Фурнаджúйка, *с. ж.* 1) Жена на фурнаджия. 2) Жена, мома фурнаджия.

Фурнаджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **фурнаджúя.**

Фурнаджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ фурнаджия.

***Фурнаджúя**, *с. м. Т.* Фурунджия: 1) Който прави фурны; печникъ. 2) Който има

фурнѫ, та пече въ нем хлѣбъ и чюждъ печива ; пе́карь.

Фу́рникъ, *с. м.* Пита хлѣбъ ; пещникъ, пещерникъ, квасникъ, самунъ.

Фу́рница и фу́рничка, *ум. ж.* отъ **фу́рна**.

Фуру́глица, *с. ж.* Знамя, знаменъ, прапорецъ, праporъ, прѣпорецъ, прѣпоръ, стягъ, уруглица, фруглица, хорѫгва, хорѫгвица, рубница, байрякъ ; зна́мя.

Имамь сына, бъхъ не хватамь,
Ала ми е велнѣ младо,
Велнѣ младо, та глупаво :
Нече може войска ради,
Нече може развивати
Сини бѣлъ фуруглица. *Пѣс.*

***Фу́румъ**, *с. м.* Пезулъ, пезынь, прьстникъ, тланикъ, кланикъ.

***Фуруна и фурунджи́ца, в фурна, фурнаджи́ца.**

***Фурча́**, *с. ж Т.* Четка ; кисть, щётка.

***Фу́рчове**, *с. м мн. Т.* Урджове, фурджове, хурджове.

Фуръ, *с. м.* Рѣдко врѣтище, въ което къснѫть жито за оловинѫ.

Фуса́нкы, *с. ж. мн.* Непукнѫли зрьна печена царевица ; циганкы.

***Фу́ска**, *с. ж. Гр.* Малка пѫпчица на кожѫ.

***Фу́ста**, *с. ж. Гр.* Долнѫ-та чясть на фустанъ, отъ крьста на долу; женска дрѣха безъ чяпакъ; ю́бка.

***Фустане́ла**, *с. ж. Гр.* 1) Женска дрѣха като фустѫ, носи ся подъ фустанъ. 2) Широка, набрьчена, кѫса платняна фуста, която носять понѣйдѣ мѫжие Грьци и Арнаути.

Фуста́нецъ, *ум. м.* и **фуста́нчя**, *ум. ср.* отъ **фуста́нъ**.

***Фуста́нъ**, *с. м. Гр.* Фистанъ, кинтишь, рокля ; пла́тье.

***Фу́та**, *с. ж. Т.* Хута, прѣстилка, в. **унечка**.

***Фути́ца**, *с. ж. Т.* Особна каца съ тѣсно дъно, а широко устие, за цѣнасяне въ нея нѣчто съ конь; кръбла, каруда, фучина, вучина, хутина, чебуръ, шепчеци.

Футу́лъ, *с. м.* Стубла, стублица, стубелъ въ 1-то знаменование

Фухъи́на, *с. ж.* Фуина, хвойна.

Фуче́ние, *с. ср.* отъ **фучѫ́**. Хвучение, хучение.

***Фучи́на**, *с. ж. Т.* Вучина, футина

Фу́чкамь (да фу́чнѫ), *гл. д.* Хвучкамь, заврьгамь.

Фучѫ́, и́шь, —чи́лъ (да фу́кнѫ), *гл. д.* и *ср.* Хвучѫ.

Фучи́анъ, *с. м.* Рыба хвучянъ.

Фучи́асамь, *гл. свр.* отъ **фучи́асамь**. Да хвучясамь. *Фучясалъ конь*, настъналъ, та ся трьшка и издува.

Фучи́свамь и фучи́сувамь (да фучи́самь), *гл. ср.* Хвучясвамь, казвася за конь, кога настъне, та земе да ся трьшка и да ся издува, кога го хване мрьхавица.

Фучи́свание и фучи́сувание, *с. ср.* отъ **фучи́свамь**.

***Фушки́на**, *с. ж. Т.* Фѫшкина, торъ. *На фушкина да стане!*

Фѣ́вление и фѣ́фление, *с. ср.* отъ **фѣ́влѫ и фѣ́флѫ**.

Фѣ́влѫ и фѣ́флѫ, **ешь,—ля́хъ**, *гл. ср.* Не говорѫ ясно поради нѣмание зѫбъ; мя́млить, ша́вкать.

***Фжиджи́къ**, *с. м. Т.* Лѣщникъ, лѣщана, лѣщкы ; орѣхи.

Со фино фесчя на главѫ,
Со фѫндѫкъ алтѫнъ на чело. *Пѣс.*

***Фжнерли́на**, *пр неизм.* Фанерлина.

Фжрду́нъ, *с. ж. мн.* Единъ строй кола за стрьмны мѣста

Фжскамь (да фжснѫ), *гл. ср.* Хвѫскамь, хвучѫ.

***Фжстѫ́къ**, *с. м. Т.* Фистѫкъ, раст. *Pistacia vera* и неговъ плодъ ; фиста́шковое де́рево, фиста́шки.

***Фжшки́на**, *с. ж. Т.* Фушкина, конскъ торъ.

Фѫщѫ́, и́шь,— щи́лъ, *гл. ср.* Хвѫщѫ, хвѫскамь, хвучѫ.

Х, х, *x*.

Х. Двадесять и трете слово, двадесять и трета буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *хѣръ;* по старото начрьтание Ѫ, а по ново-то х, и ръкописно *x*.

Ха, *междом.* Казвася : 1) За обаждание, кога повыкать нѣкого; а! о! оу! что! чюѫ! а? ась? что? чего? что на́до? 2) Кога не дочюе нѣкой что му казвать, та пска да му ся повтори ; а? что? что рече? что каза? что прика́жешь?

Ха́, *междом.* Изричано съ издигание гласа на него, казвася : 1) За насрьдчение, за подкапание, за дразнение; а, а-бе, а-бре, а-дѣ,

Фру́глица, *с. ж.* Прѣпорець на сватбѫ; фуруглица, уруглица; **свадебное знамя.**

Фруглича́рь, *с. м.* Който носи фруглицѫтѫ на сватбѫ.

Фру́жскый, **ска**, **ско**, *пр.* Фрѫжскый, казвася за нож тънка работа. *Извади фружско ножя.*

Фрули́на, *с. ж.* Тенекиява паница; фурлина, фола.

Фрутулкы, *с. ж. мн.* Златинкы, лъскы, лъскункы, тетерици, тетеркы, тетермета; **блёстки, блёсточки.**

Фрѣгамь (да **фрѣгнѫ**), *гл. д.* вм. **врѣгамь** (да **врѣгнѫ**).

Фрѫкъ, *с. м.* Голѣма чашя отъ кратунѫ, съ които пиятъ вино.
(да **врѣкнѫ**).

Фрѣнзи, *с. м. мн.* Фрѫзи, французи.

Фрыть, *с. м.* Название на двадесять и второ-то слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; ф; **фертъ.**

Фрѣцамь (да **фрѣцнѫ**), *гл. д* вм. **врѣцамь.**

Фрьчи́ло, *с. ср.* вм. **врьчи́ло.**

Фрьчѣ́ѫ (да **фрѣкнѫ**), *гл. ср.* вм. **врьчѣ́ѫ**

Фрѫгъ, **фрѫзи**, *с. м* Френець, Французинъ, Френкъ. *У Блъгаринъ инатъ, у Грькъ салтанатъ, а у Фрѫгъ мурафетъ.*

Фрѫжскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **фрѫгъ**; **фружскый.**

***Фта́ксувамь** (да **фта́ксамь**), *гл. д. Гр* Втаксвамь.

***Фта́свамь** (да **фта́самь**), *гл д.* и *ср. Гр.* Втасвамь, стасвамь.

Фта́сный, —**сьнъ** и —**сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* Кадърнѫый, врядный можный. *Хароно мое не е фтасно за ничто, саде ва тръскане и пукане.*

Фте́самь, *гл. свр.* отъ **фте́свамь.** Да направѫ, да сторѫ.

***Фте́свамь** и **фте́сувамь** (да **фте́самь**), *гл д Гр.* Направямь, сторямь; **причинѣть, дѣлать.**

Фте́сный, —**сьнъ** и —**сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* Виноватый, виновный, кабахатлия; **винова́тый.** *Хватилъ и ѫ изтирилъ, като кога она да му была фтесна за това.*

***Фтики́о́**, *с. ср Гр.* Болесть *Phthisis*, веремъ, охтика, суха болесть, силё, суска, съска; **чахо́тка, сухо́тка.**

Фтики́самь, *гл свр.* отъ **фтики́свамь.** Да хтикясамъ.

***Фтики́свамь** и **фтики́сувамъ** (да **фтики́самь**), *гл ср. Гр.* Хтикясвамь, хваща ня болесть фтикйо; съскосвамь, еремясвамь; **страда́ть чахо́ткою, чахнуть.**

Фтики́сване и **фтики́суване**, *с. ср.* отъ **фтики́свамь.**

Фти́ца, фтичка, вм. **пти́ца, пти́чка.**

***Фуду́лъ** и **фуду́линъ**, *с. ж. Т.* в. **фоду́линъ.**

Фу́ина, *с. ж.* Раст. уина, хвойна, хуина.

Фу́камь (да **фу́кнѫ**), *гл. д.* и *ср.* Хвъкнѫ. *Фукнѫ го подъ одъра. Фукнѫхъ да бѣгамь.*

***Фукара́**, *с. м. Т.* Сиромахъ, **зулюмъ**, факиръ.

***Фукаралѫ́къ**, *с м. Т.* Сиромашия. *Фукаралѫкъ—маскаралѫкъ*

***Фу́нда**, *с. ж. Гр.* Раст. *Tagetes patula*, црьноок цвѣтие, джунджуле, карадинче; **бархатная гвоздика.**

Фуни́йка, *ум. ж.* и **фуни́йчя**, *ум. ср.* отъ **фуни́на.**

***Фуни́на**, *с. ж. Т.* Хуниа, **хинка**; **воро́нка, лейка.**

***Фурда́**, *с ж Т.* 1) Строшенъ на полу орѣхъ. 2) Ситенъ и смрьзнѫтъ като грахъ снѣгъ, ситенъ градъ; грахолъ, сугражица, сугружица, сущецъ, съграждица; **крупа́.** 3) Нарѣчетни, петачета, изрѣзанъ отъ кроене дрѣхъ; оскрьци, ускрьзи, ускрьтъци, **обрѣзки; окро́йки, выкро́йки, обрѣзки.** 4) Нанара, отвара, подвари, шюмикъ; **твороги́.** 5) **урда.**

***Фу́рджове**, *с. м. мн* в. **у́рджове**, фурнѣ.

Фурди́ца и **фурди́чка**, *ум. ж.* отъ **фурди́.**

Фури́нка, *с. ж. ум.* отъ **фури́нъ.** Жълтичка.

***Фури́нъ**, *с. м.* Златна пара; жълтица, флоринъ.

Фури́нянъый, **нъ**, **на**, **но**, *пр* Направенъый отъ фуринъ. *Чехли фурини, позлатени гривнъ, фуринянъ гердянъ и бисеръ.*

Фу́рка, фурка́рка, в. **ху́рка, хурка́рка.**

***Фуркули́ца**, *с. ж. Гр.* Фарколица.

Фурли́на, *с. ж.* Фрулина, фола, мангъръ, банъ. *Сурвакница-та быва укичена с фурлины и жълтъ телъ*

***Фу́рна**, *с. ж. Т.* 1) Пещь за печенье на нѣмъ хлѣбъ или друго нѣчто; **хлѣбарница**, пламянница, фуруна, вурна, хурна; **пекалница, пека́льня, пека́рня, печь, пещь.** 2) Хлѣбъ или друго нѣчто, колкото може да ся побере и опече изъ единъ пать въ една пещь; **печь, обжи́гъ.** *Замесе имъ цѣлъ фурнѫ хлѣбъ.*

Фурнаджи́йка, *с. ж.* 1) Жена на фурнаджиѫ. 2) Жена, мома фурнаджина.

Фурнаджи́йскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **фурнаджи́на.**

Фурнаджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ фурнаджина.

***Фурнаджи́на**, *с. м. Т.* Фурунджина: 1) Който прави фурнѫ; **печни́къ.** 2) Който ги

фурнѫ, та пече въ нея хлѣбъ и чюждъ печива; пе́карь.

Фу́рникъ, *с. м.* Пита хлѣбъ; пещникъ, пещерникъ, квасникъ, самунъ.

Фу́рница и фу́рничка, *ум. ж.* отъ **фу́рна**.

Фуру́глица, *с. ж.* Знамя, знаменъ, прапорецъ, прапоръ, прѣпорецъ, прѣпоръ, стягъ, уруглица, фруглица, хорѫгва, хорѫгвица, рубница, байрякъ; зна́мя.

Имамъ сына, бъхъ не хватамъ,
Ала ми е велнѣ младо,
Велнѣ младо, та глупаво:
Нече може войска ради,
Нече може развивати
Сини бѣлъ фуруглици. *Пѣс.*

***Фу́румъ**, *с. м.* Пезулъ, пезьнь, прьстникъ, тланикъ, кланикъ.

***Фуруна и фурунджи́ица, в фурна, фурнаджи́ица.**

***Фурча́**, *с. ж. Т.* Четка; кисть, щётка.

***Фу́рчове**, *с. м. мн. Т.* Урджове, фурджове, хурджове.

Фуръ, *с. м.* Рѣдко врѣтище, въ което къснѫть жито за оловинѫ.

Фуса́нкы, *с. ж. мн.* Непукнѫли зрьна печена царевица; цигинкы.

***Фу́ска**, *с. ж. Гр.* Малка пѫпчица на кожѫ.

***Фу́ста**, *с. ж. Гр.* Долна-та чясть на фустанъ, отъ крьста на долу; женска дрѣха безъ чипакъ; юбка.

***Фустапе́ла**, *с. ж. Гр.* 1) Женска дрѣха като фустѫ, носи ся подъ фустанъ. 2) Широка, набрьчена, кѫса платняна фуста, коѭто носять понѣйдѣ мѫжие Грьци и Арнаути.

Фуста́нецъ, *ум. м.* и **фуста́нчя**, *ум. ср.* отъ **фуста́нъ**.

***Фуста́нъ**, *с. м. Гр.* Фистанъ, кинтишъ, рокля; пла́тье.

***Фу́та**, *с. ж. Т.* Хута, прѣстилка, в. **унечка**.

***Фути́ица**, *с. ж. Т.* Особна каца съ тѣсно дъно, а широко устие, за цѣнасяне въ нея нѣчто съ конь; кръбла, каруда, фучиица, вучиица, хутиица, чебуръ, шепчеци.

Футу́лъ, *с. м.* Стубла, стублица, стубелъ въ 1-то знаменование

Фухъи́на, *с. ж.* Фуина, хвойна.

Фуче́ние, *с. ср.* отъ **фучѭ́**. Хвучение, хучение.

***Фучи́ица**, *с. ж. Т.* Вучиица, футиица

Фу́чкамъ (да фу́чнѫ), *гл. д.* Хвучкамъ, заврьгамъ.

Фучѭ́, и́шь, —чи́алъ (да фу́кнѫ), *гл. д.* и *ср.* Хвучѫ.

Фучи́анъ, *с. м.* Рыба хвучианъ.

Фучи́асамъ, *гл. свр.* отъ **фучи́асамъ**. Да хвучиасамъ. *Фучиасалъ конь*, настъиалъ, та ся трьшка и издува.

Фучи́асвамъ и фучи́асуваиъ (да фучи́асамъ), *гл. ср.* Хвучиасвамъ, казвася за конь, кога настъине, та земе да ся трьшка и да ся издува, кога го хване мрьхавица.

Фучи́асване и фучи́асуване, *с. ср.* отъ **фучи́асвамъ**.

***Фушки́ица**, *с. ж. Т.* Фѫшкиица, торъ. *На фушкиица да стане!*

Фѣ́вление и фѣ́фление, *с. ср.* отъ **фѣ́влѫ и фѣ́флѫ**.

Фѣ́влѫ и фѣ́флѫ, ешь,—ля́хъ, *гл. ср.* Не говоря ясно поради нѣмание зѫбъ; мя́млить, ша́вкать.

***Фжиджѫ́къ**, *с. м. Т.* Лѣщникъ, лѣщани, лѣщкы; орѣхи.

Со фино фесчя на главѫ,
Со фѫндѫкъ алтѫнъ на чело. *Пѣс.*

***Фжнерли́ица**, *пр. неизм.* Фанерлиа.

Фжрду́нъ, *с. ж. мн.* Единъ строй кола за стрьмны мѣста

Фѫскамъ (да фѫснѫ), *гл. ср.* Хвѫскамъ, хвучѫ.

***Фѫстѫ́къ**, *с. м. Т.* Фистѫкъ, раст. *Pistacia vera* и неговъй плодъ; фиста́шковое де́рево, фиста́шки.

***Фѫшки́ица**, *с. ж. Т.* Фушкиа, конскъй торъ.

Фѫщѫ́, и́шь,—щи́алъ, *гл. ср.* Хвѫщѫ, хвѫскамъ, хвучѫ.

Х, х, *x*.

Х. Двадесять и трете слово, двадесять и третя буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *хѣръ*; по старото начрьтание Ѫ, а по ново-то х, и ржкописно *x*.

Ха, *междом.* Казвася: 1) За обаждание, кога повыкать нѣкого; а! о! оу! что! чюѫ! а? ась? что? чего? что на́до? 2) Кога не дочюе нѣкой что му казвать, та иска да му ся повтори; а? что? что рече? что каза? что прика́жешь?

Ха́, *междом.* Изричано съ издигание гласа на него, казвася: 1) За насрьдчение, за подканяние, за дразнение; а, а-бе, а-бре, а-дѣ,

ха-бе, ха бре, ха-дѣ, дѣ, ма; ну, ну́ка, ну́те, ну́тко, а ну-ну! *Ха да тя видж; ну́ка, посмотрю́. Ха ставай;* ну вставай. *Ха врьвѣте дѣ;* ну́те, ступа́йте. *Ха удари, ако ти дрьжи!* а ну-ну! уда́рь, коли́ смѣешь. *Ха тукъ да гы стигнемъ, ха тамъ да гы стигнемъ, та едвамъ чакъ въ село.* 2) Кога ся говори нѣкому надосано, за хоканье, на заканъ; а, а-бе, а-бре, что, ха-ха; го, го, го! а ну, что? *Ха махнися оттука;* а ну, убира́йся отсю́да, поди́ прочь, прочь отъ меня́. *Ха, така ли е? каза щж ти азъ!* что, такъ ли? а вотъ я тебѣ! *Щешь ли слушашь? ха!* бу́дешь слу́шаться? а! Ха! щж ти кажы азъ тебѣ; ну, я жъ тебя́, погоди́. *Така ха!* не уже ли, такъ ли, ой ли! 3) Кога ся говори нѣкому като съ молбѫ и за прѣдумваше да склони на нѣчто; а, а бе, а-бре, бе, о, ха-бе, ха-бре, хо; о, пожа́луста. *Ха, господарю, молѫ ти ся!* пожа́луста, господи́нъ, прошу́ тебя́. *Ха, брате, помогни ми!* о, братъ, помоги́ мнѣ.

Ха, *междом.* Изричано проточено, казвася: 1) Отъ радость, отъ нечаянность, за чюденье; а, ахъ; а, ахъ, га. *Ха! добрѣ добрѣ дошълъ!* а! добро́ пожа́ловать! *Ха! ты ли си былъ! Ха! та и ты ли си тука?* а! ты, здѣсъ? *Ха! така ли е была работа-та!* а! такъ вотъ въ чёмъ дѣло. 2) За похвалѫ; а, а-ха, ха-ха; ну! отли́чно. *Ха! това е конь;* ну! э́то ло́шадь, такъ ло́шадь. *А! добрѣ си сторилъ;* ну! отли́чно! 3) Отъ страхъ; а, ахъ, оле-ле; а, ахъ, ахти́, ай. *Ха! сега!* а! тепе́рь! *Ха! что е станѫло!* ахти́! что тако́е случи́лось! 4) На усѣтъ; а, а-ха, ха-ха; а! да, да, да. *Ха! сега ми дойде на ума!* а! да, да, да, тепе́рь я вспо́мнилъ. *Ха! това е друго нѣчто;* а! э́то совсѣмъ друго́е. 5) На смѣхъ, за укоръ; а, а-ха, ха-ха, хѫ, ха-хѫ, ахѫ; а! а! ну! аа! *Ха! видѣ ли!* а! что ви́дѣлъ! что взялъ! *Ха! така! стой ти ся;* а! такъ по дѣло́мъ тебѣ. *Ха! хаха! хванѫхъ тя!* аа! попа́лся.

Ха, *съюз.* А, ма, или; или́, ли́бо. *Ха майка му хуртувала, ха вѣтъръ вѣяло — все му е едно.*

***Хаба́**, *с. ж. Т.* им. аба́.

Хабарджи́йка, *с. ж.* Изпратена да донесе нѣкакъвъ хаберъ; хаберджийка.

Да ма не съмъ кукувица,
Недо съмъ си Божа майка,
Божа майка хабарджийка,
Отъ Бога съмъ допратена:
Че надойде силна войска,
Да си плѣни монастира
Да заробя гячета-та!

***Хабя́ръ**, *с. м. Т.* Хаберъ.

Ха́-бе, *междом.* в. ха́ и въ
нованиа. *Ха-бе, побрьвай
те; ну́те,* потороплтесь ко
дрьжь, не бойся; ну́ка,
Ха бе, оттука! ну, убир
пошёлъ!

Ха-бе, *междом.* Казвася: 1)
камъ нѣкого; а-бе, а-бей,
ха-бре, ей; эй, эй-ты. *Ха-*
па́рень! 2) Въ отговоръ на
Какво правите тука? —
каввамъ си; такъ себѣ, р
3) Кога отговарямъ нѣкому
и за прѣдумване да склони
а-бе, бе, о, ха. *Каввай дѣ!*
во да каввамъ, като не
ну, говори́! — Да что го
я ничего́ не зна́ю. 4) Кога
то като на посвойщинъ; а-б
брьвай, има врѣмя; не то
есть вре́мя. 5) На пытанк
истина ли е това? а и
6) Когато ся говори нѣкому
хоканье, за свѣстяване и
а-бе, а-дѣ, ха, ха-дѣ; ну. Х
оттука! ну, убира́йся о
ахмаку, что искашь? Х
тя е срамъ? ну, какъ те
Ха-бе, карай! ну, погони́
нѫ; а, а-бе, а-бре, а-ха,
ха-ха. *Ха-бе, азъ щж ти*
же, я тебѣ дамъ.

Ха-бе́й, *междом.* Казвася:
въкамъ нѣкого; а-бе, а-бей
ха бре; эй. *Ха-бей, мому
дете?* эй ребя́та, отку́ду
чюденье; а-бей, ахъ; ахъ.
умно дѣтя! ахъ, како́е у

Хабе́ние, *с ср.* отъ хабя́.

Хаберджи́йка, *с. ж.* Жена
жия; хабарджийка.

Хаберджи́йчя, *ум. ср.* Мал
берджия.

***Хаберджи́я**, *с. м. Т.* Ко
къвъ хаберъ.

Хабе́рецъ и хабе́рчецъ, у
бе́ръ.

***Хаберли́я**, *прич. неизм* Т
какъвъ хаберъ. *Хаберлия
берлия* съмъ, знаѫ.

***Хабе́ръ**, *с. м. Т.* Хабаръ, и
извѣсть; вѣсть, извѣстіе. Д
*че си идѫть. Прати му х
и той. Нѣмамъ хаберъ,* не
хаберъ отъ свѣта, не озн

мѣ̀ть поня́тія. *Хаберъ не ще да има*, не ще да знае, малко го е грѫжа; знать не хо́четъ. — *Влѣзъ съ хаберъ агня не хапва. Хаберъ-тъ ти да дойде, а ти да ся не видишь!*

Хабѝ-парѫ́. Въ изречение: *това си е само хаби-парж*, не е хубаво, не е потрѣбно, та напраздно ся давать пари за него.

Хабѝ-хлѣ́бъ. Невряденъ да изкара работа колкото за хлѣба, дѣто го яде.

Ха-бре́ и **ха-бре́й**, *междом.* Казвася: 1) Кога да повикать нѣкого и когато ся говори нѣкому като съ молбѫ и за прѣдумване да склони на нѣщо; а, а бе, бе, бре, ха, ха-бе; э́й, эй-ты, о. *Ха-бре, Драгане, ела тука; э́й Драганъ, придѝ сюда́. Ха бре брате, послушай мя!* о братъ, послу́шайся меня́. 2) Когато ся говори нѣкому надсано, за хоканье и на заканѫ и за свѣстяване; а бе, а-ха, бре, ха, ха-бе, ха-ха; ну, а ну, э́й. *Ха-бре, что трьсишь тука?* эй ты, за чѣмъ ты здѣсь? *Ха бре, полудѣлъ ли си!* что ты, съ ума́ сошѣлъ? 3) За подканяне; а, а-бе, а-дѣ, ха, ха-бе, ха-дѣ; ну, ну́те. *Ха-бре, четѣте;* ну́те, чита́йте. 4) За пытане на срьдито. *Ха-бре, кой е строшилъ тъя чашъкъ?* э́й ты, кто слома́лъ э́тотъ става́нъ?

Ха́-бре и **ха́-брей**, *междом.* в. **ха́-бе** и **ха́**.

Хабру́вамь, *гл. ср.* Служѫ си съ нѣщо, турямь на работа; употрѣбявамь, куландрисвамь; употребля́ть. *Ако ти оставихъ залогъ човалъ-тъ, не ти го дадохъ да го хабрувашь, та си го изпожжалъ.*

Хабру́ване, *с. ср.* отъ **хабру́вамь**. Употрѣбяване, куландрисване.

Хабѫ́, **и́шь**,—**би́лъ**, *гл. д.* 1) Правѫ нѣщо, нъ не сполучамь и сторвамь зѧнъ онова, отъ чтото съмъ го правилъ; изхабявамь, развалямь, зѧносвамь. *Не знае да крои, та хаби шаюка.* 2) Напразнѧ нѣщо съ нѣкакъвъ наумъ, па не хваща мѣсто, както съмъ го тъкмилъ, та отива напусто; изхабявамь; тра́тить. *Родился да хаби хлѣба. Не си хаби думы-ты. Напусто си хабишь думы-ты. Въ камыкъ да стрѣлѧшь, стрѣлы да хабишь.* 3) За сѣчиво: направямь го да стане тѫпо, та да не рѣже; изхабявамь, затѫпявамь, отѫпявамь; тупи́ть. *Какво хабишь брадвѫ-тъ?* 4) Развалямь, хайтѫ, хуйлузѫ нѣкого; по́ртить. 5) Развалямь, изгубвамь, прахосвамь; по́ртить. *Хабѫ си здравето.* —**би́ся**, *гл. възвр.* и *стр* По знаменование-то на глагола; развалямся, прахосвамся; хайтѫся, хуйлузѫся, галатѫся; изхабявамся, затѫпявамся, отѫпявамся.

***Хава́**, *с. ж. Т.* Хева. Състояние-то на въздуха на едно страна; кли́матъ. *Хава-та ми харадиса;* кли́матъ благопрія́тствуетъ мнѣ. — *Глядай си хавѫ-тъ*, глядай си кефъ-тъ, весели ся, ѧжь, пий.

***Хавале́**, *с. ср. Т.* Товаръ, юкъ, тяжесть, брѣ́мя; грузъ, кладъ, вьюкъ; бре́мя, но́ша, обу́за, тя́гость. *То е хавале ва мене*, едно брѣмя е, една тягота, грѫжа е за мене. — *Сторили го хавале на нѣкого*, натоварили нѣкого, възложили му го да го свръши той.

***Хавалели́я**, *пр. неизм. Т.* 1) Голѣмый на обемъ и мѧчнъ за товарене; громорный, гламатурный; гро́моздкій. *Хавалелия товаръ. Не е тяжко на коня, а е хавалелия.* 2) Мѧчнъ, тяжкъ, труднъ, что е хавале. *Хавалелия работа.*

Хава́нець, *ум. м.* и **хава́нчя**, *ум. ср.* отъ **хава́нъ**; и́готка.

***Хава́нъ**, *с. м. Т.* 1) Ссѫдина отъ пиринчь или ченик за тлъчене въ нея нѣщо; стѫпка, тлъчёкъ, чотура; и́готь, сту́пка. 2) Кѫсъ, широкъ топъ за врьгане бомбы, гранаты и другы нѣща по единъ особенъ начинъ; морти́ра.

***Ха́вра**, *с. ж. Т.* Еврейскый молитвенъ домъ; авра; синаго́га. *Чафутска хавра*, казвать, когато нѣйдѣ нѣкои глъчять много; глъчь, шюмъ, неразборня нѣйдѣ. *Глъчять като Чафуты въ хаврѫ. Тука не е хавра.*

Хаву́зець, *ум. м.* и **хаву́зчя**, *ум. ср.* отъ **хаву́зъ**.

***Хаву́зъ**, *с. м. Т.* Изградено мѣсто за да ся събира въ него вода; виръ; водоёмъ, басе́йнъ.

***Хавъ**, *с. м. Т.* Тънкы-влакна като мъхъ отъ едно-тѫ страна на платъ; рошя, ряса; ворса. *Хавъ на сукно. Като ся поноси сукно-то, хавъ-тъ му ся изтрые и нищкы-ты ся ожѫбять.*

Ха́де, в. **ха́йде** и **ха́-дѣ**.

Хаджи́йка, *с. ж.* 1) Жена, мома ходила на хаджилѫкъ; хаджинца. 2) Жена на хаджия. 3) Животина *Mytilus edulis*, жлабка, нида, скойка, сколка, шевада; раку́шка (слекня́къ). — *И Циганка та позна, че съмъ хаджийка. Не грыжися, хаджийке, вые като умрете, азъ всинца вы закопавамь!*

Хаджи́йска лю́лякa. Раст. *Dentaria bulbifera;* жибе́цъ.

Хаджи́йскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **хаджи́я**.

Хаджи́ница, *с. ж.* Хаджийка, ходила на Хаджилѫкъ. *Лисица-та и хаджиница да бѫде, пакъ ще яде кокошкы-ты.*

Хаджи́йчя, *ум. ср* Малъкъ, младъ хаджия.

Хайтанъ, -а т. [нем. Heiden] [illegible]

Хайтанъ, -а т. [illegible]

[illegible]

[illegible]

Хайтанъ и хайтанъ. [illegible]

[illegible]

Хайтанъ и хайтанъ. [illegible]

Хайтанъ и хайтанъ. [illegible]

Хайтанъ, -а т. [illegible]

Мыслю ли часъ прожить,
Чтобъ Хайтанъ не вспомнить,
Дворянъ и всѣхъ хайтанъ
Я прежде и нынѣ Шах

Хайтанъ и хайтанъ. [illegible]

Хайтанъ и хайтанъ, [illegible]

Хайтанъ, -а м. [illegible]

Хайтанъ, -а м. [illegible]

Хайтанъ, -а т. [illegible]

Хайтанъ, -а т. [illegible]

Хайтанъ, -а т

го земя. — **Ха́йдете,** казвася за мнозина; ну́те, айда́те. *Хайдете да врьвимъ. Что глядате? Хайдете хванѣте.*

***Хайду́къ и хайду́тинъ,** *с. м. Т.* 1) Човѣкъ, излѣзълъ въ гора съ оржие да пръсрѣща людe-то да гы обира; разбойникъ, харамия, край, хайдутъ; разбо́йникъ, гайдамакъ. *Извѣвли хайдуци. Хванѫли го хайдуте.* 2) Извлакъ отъ тенекия или отъ стъкло съ кратуна на единъя край за вадене вино, ракия изъ бъчва съ смученe. — *Бевъ пушка хайдукъ. Хвани хайдука, додѣ не тя е хванѫлъ. Карали хайдука на въшило-то, а онъ гляда па нѣчто да украдне. Хайдуци-ты у срѣдъ село-то, а они гы тражять по планина-тя. Хайдутинъ безъ катакъ не быва. Хайдутинъ отъ хайдутинъ не ся срамува (страхува). Това ся вика майсторина: хайдутинъ хайдутина да краде. На хайдутинъ и на крадецъ всякой има да дава. Отъ поповъ сынъ прокопсинъ нѣма: той става на гайдарджина, на хайдутинъ, на говяда́рь.*

Хайду́тка, *с. ж.* Жена, мома хайдукъ; хайдучка.

***Хайдутлу́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на хайдукъ; хайдутство. *Това ся вика хайдутлукъ.*

Хайду́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **хайду́тинъ.** Хайдучкый, хайдушкый, харамийскый, влъхвешкый; разбо́йническій.—**скы,** *нар.* Като хайдукъ; хайдучкы, хайдушкы, харамийскы, влъхвешкы; разбо́йнически.

Хайду́тство, *с. ср.* Работа, занаятъ на хайдукъ; хайдутлукъ, харамийство, разбойничество.

Хайдуту́вамъ, *гл. ср.* Ходя хайдутинъ, излизамъ, ставамъ хайдутинъ, хващамъ горя́та; харамувамъ, влъхвувамъ; разбо́йничамъ.

Хайдуту́ване, *с. ср.* отъ **хайдуту́вамъ.** Влъхвуване.

Хайду́тчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хайдутинъ.

***Хайду́тъ,** *с. м. Т.* Хайдукъ, хайдутинъ.

Хайдутя́га, *с. об. ув.* отъ **хайду́тъ.** Дрьтъ хайдутинъ; хайдутчина.

Хайдучи́на, *с. об. ув.* Хайдутяга. *Дрьта хайдучино.*

Хайду́чка, *с. ж.* Жена, мома хайдутъ; хайдутка, хайдучярка. *Хубава Анка хайдучка.*

Хайду́чка трѣва́. Раст. *Achillea millefolium,* бубничя, врабчино цвѣтие, гаскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячнякъ, посѣкливча, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежъ, равнецъ, расулява была, рисмява трѣва, спорежъ, сѣчена трѣва, тиянъ; тысячелистникъ, гуляница, гречи́на.

Хайду́чкый, чко, чко, *пр.* Хайдутскый, хайдушкый.

Хайдучя́рка, *с. ж.* Хайдутка, хайдучка.

Хайдучя́рчя, *ум. ср.* Хайдутчя. *Врьло хайдучярчя.*

Хайду́шкый, шка, шко, *пр.* Хайдутскый, хайдучкый, харамийскый, влъхвешкый; разбо́йническій. —**шкы,** *нар.* Като хайдутинъ, като хайдутъ; хайдутскы, хайдучкы, харамийскы, влъхвешкы; разбо́йнически, воровски́, поворовски́. *Нападнѫ мя хайдушкы.*

Хайду́шкый тютюнъ. Раст. *Lysimachia vulgaris;* **вербо́йникъ, лабя́зникъ.**

***Ха́йка,** *с. ж. Т.* Сгонъ; обла́ва, обло́ва.

***Ха́йкаджина,** *с. м. Т.* Въ ловъ на сгонъ който е да въика, да хайка за плашене и изкарване дивячя; кликуни́, клича́нинъ, крича́нинъ, кри́чень, загонщикъ ди́чи.

Ха́йкамъ, *гл. ср.* Въ ловъ на сгонъ: въикамъ, крякамъ, трякамъ, правя шумъ, за да плашя и изкарвамъ дивячя; ка́йкамъ, га́йкамъ, крича́мъ, шумя́ въ охо́тѣ на обла́ву.

Хайканье, *с. ср.* отъ **ха́йкамъ.**

***Хайле,** *нар. Т.* Все, постоянно, халя. *Хайле си е такъвъ.*

***Ха́йле и ха́йлидже,** *нар. Т.* Доста, доволно, много; поря́дочно. *Хайле пары похарчихъ за него.*

***Хайля́зъ,** *пр. неизм. Т.* Лѣнивъ, мрьзеливъ, нехривъ, сирьдливъ, тромъ; лѣнтя́й. *Накарай хайлязина на работя, да тя научи на умъ.*

***Хаймали́я,** *с. ж. Т.* Хамайлия.

Азъ не идя у Битолъ града,
Ке ти изпишъ три хаймалии:
Една отъ главя, друга отъ очи,
Друга отъ очи, третия отъ трякя,
Да не загынешъ млада зелена. *Пѣс.*

***Хаймана́,** *с. об. Т.* Хайта, нехрани-майка, пустокуница, пустикукйовци. *Извѣзе, станя хаймана.*

Хайману́вамъ, *гл. ср.* Ходя хайманя; хайтувамъ; бездѣлничамъ.

Хайману́ване, *с. ср.* отъ **хайману́вамъ.** Хайтуване.

Хайнаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома хайнаджия; лѣнта́йка.

Хайнаджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **хайнаджи́я.** *Хайнаджийска работа.*—**скы,** *нар.* Като хайнаджия.

Хайнаджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хайнаджия.

***Хайнаджилѫкъ**, *с. м. Т.* Качество, работа на хайнаджия.

***Хайнаджи́я**, *с. м. Т.* Хайлазъ, нехрѣ, стема; лѣнтя́й.

***Хайпа́зъ**, *пр. неизм. Т.* Който си губи врѣмя-то напраздно; денгуба.

***Хайра́нъ**, *пр. неизм. Т.* Праведенъ. *Другожъ на едно мѣсто имало единъ попъ наўѣ хайранъ, та, кога литюргисувалъ, все сливалъ единъ ангелъ.*

***Хайре́тъ**, *с. м. Т.* Хайратъ, задушбина въ 2-то знам.

***Хайрлищи́свамся и хайрлищи́сувамся** (да ся хайрлищи́шѫ), *гл. вз. Т.* Хващамъ ся за рѫка и си казвамъ за нѣчто, да е хайрлия! дать ру́ку на сча́стье, пожела́ть добра́, прибы́тка, уда́чи.

Хайрлищи́сване и хайрлищи́суване, *с. ср.* отъ **хайрлищи́свамся.**

Хайрлищи́шѫ (да ся), ешь,—щи́сался, *гл. свр.* отъ **хайрлищи́свамся.**

***Хайрли́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва хаиръ, отъ когото пия хаиръ; благодатенъ, честитъ. *Да е хайрлия!* благословия при пиване и при другы случаи: да е честито, да е благословено, да е берекетлия! *Да е хайрлия бургия и прѣсна чивия!* Казваса за смѣхъ.

***Хайрсѫзинъ**, *с. м. Т.* Хаймана, хайта, хурсузинъ; негоди́й.

***Хайрсѫзъ**, *пр. неизм. Т.* Безъ хаи́ръ, не хайрлия, нечеститъ.

***Хаи́ръ**, *с. ж. Т.* Добро, добрина, благо, благодать, харнотия, милостыня; благодѣ́яніе, добро́. *Направилъ единъ хаиръ. Нѣма хаиръ. Не съмъ видѣлъ хаиръ отъ него. Отъ мазь-тѫ хаиръ нѣма, не отъ изваркъ-тъ.*

***Ха́иръ**, *нар. Т.* Не; нѣтъ, не. *Хаиръ, не е така.*

***Ха́йта**, *с. об. Т.* 1) Който ся скита нагорѣ надолу безъ работа; хаймана, хайрсѫзинъ, хурсузинъ, нехранимайко, пустикуйовци; праношата́ющійся, негоди́никъ, негоди́й, безде́льникъ, блуда́га, броди́га. 2) Кардашлия.

Ха́йтение, *с. ср.* отъ **ха́йтѫ** и **ха́йтѫся.**

Ха́йтица и **ха́йтичка**, *ум. ж.* отъ **хайта.**

Хайту́вамъ, *гл. ср.* Ходя като хайта, скитамся, лутамся безъ работа; хайманувамъ; безде́льничать.

Хайту́ване, *с. ср.* отъ **хайту́вамъ.** Хайманувание.

Ха́йтѫ, ишь,—тилъ, *гл. д.* Казвася за дѣца: развалямъ, научвамъ гы злѣ, направямъ гы хайты; галатя́, изкалпазанювамъ; по́ртить, поха́бить. —**тѫся**, *гл. стр.* и *възвр.* Развалямся, научвамся злѣ, ставамъ хайта; хачѫся, галатя́ся, изкалпазанювамся; титься, поха́биться.

Ха́кань (ха́квамъ, да ха́кнѫ, ха́кнул *гл. д.* Врьгамъ съ силѫ, мя́кя-тя надалечь; броса́ть. —**мся**, 1) *гл.* Затичамся, затрьчавамся, затирвамся, тамся, спущамся; побѣ́гать, броса́ Хакнѫся да го гони. 2) *гл. стр.* вамъ хакнятъ.

Ха́кане, *с. ср.* отъ **ха́кань** и **ха́кам**

Ха́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ха́кань.**

Ха́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ха́кнѫ.**

Ха́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **кань.** —**нѫтъй**, *прич. стр.*

***Хакъ**, *с. м. Т.* 1) Пла́та, заплата, айлякъ; пла́та, жа́лованье. *Плащал хакъ. Искамъ си хака за цѣлѫ го* 2) Право, правда, правдина, правица; во, справедли́вость. *Дырък си хака ва е неговъ хакъ*, негово право. — *му е*, стои му ся, пада му ся, *лаха* такъ ему́ и на́до, такъ ему́ и над ему́ слѣдуетъ, и подѣло́мъ ему́, ему́. *Като смы слабодушни, и д биякть, и да ны затварякть, хакъ* — *Отъ хакъ* и *отъ хакы*, като въ изречение: *дойде му отъ хакы хакъ)*, дойде му дохакъ, доокъ, да да разбере, направи го да си лѣгне ха, да кандиле; справля́ться съ нѣ

Ха́ла, *с. ж.* 1) Тврьдѣ буенъ вѣтъръ; буря, бора, буранъ; бу́ря, пого́да, гроза́. *Иде хала, да ся приберя кѫщы.* 2) Силенъ, мадъръ человѣкъ; юначина. *Каква е хала, може на ца да надвие. Така хала ожьва смопа на день.* 3) Человѣкъ, който много и не ся насыща; пробато дъно, валъ, провала, проломъ, лакомия, нен никъ; обжо́ра. *Така хала изкам два хлѣба, да му дадешь. То е хала, която иска да погълне ве Хала человѣкъ, изяде всичкыя макъ.* 4) Бръзъ, буенъ, силенъ, стр *Хала конь.* 5) Нѣкакво измыслен щество като змѣй, което ужь пращало ровы-ты. *Кога врьжать по небо-то лы-ты сѣвать искры отъ облац Хала-та е черенъ облакъ на пръ спуща опашкя-тя си и пакъ ѫ Кога хала-та си спуща опашк вали порой и залива всичко.* 6) смокъ, змѣй, стопанинъ на нѣкое ус нѣкоя горя, на нѣкое голѣмо дрь прѣдѣлъ. 7) Змѣй, аждерха; драко́нъ, ска́вочный, о́гненый. 8) Самонила, гороломъ. — *Хала-та да го с како нѣкое дрво!*

Стани, стани, Илие Смилданче,
Канва хала на дворовъ дойде,
Ни е дошла, ни па че да дойде,
Пусти че ти посватбинъ останать! *Пѣс.*

Халава́тый, тъ, та, то, *пр.* Нестягнатый, халтавый, отпуснатый. **—то,** *нар.* Нестягнато, халтаво, слабо.

***Хала́йка,** *с. ж. Т.* Халя́къ, мома слугыня при голѣмъ господаркъ; алайка, халаитка; **прислу́жница.**

***Халайтка,** *с. ж. Т.* Мома слугыня; халайка.

И накара момъ халаиткъ:
Една си му главъ мъняше,
Друга си му водъ съпуваше. *Пѣс.*

Халале́ние, *с. ср.* отъ **халалѝ́м.** Харизване.

***Хала́лъ,** *нар. Т.* Просто. *Да ти е халалъ,* да ти е просто, да ти е простено. *Сторвамъ, чинъ нѣчто халалъ,* прощавамъ, не го дърпъ, давамъ, харизвамъ, халалъ; **прощáть, отступáть, освобождáть.**

Овчяри думать на горъ:
Халалъ въ струвай, горо-ле,
Дѣто ти водъ пиахмъ,
Дѣто ти водъ тъпкахмъ. *Пѣс.*

Гора юнаку отговаря:
Халалъ въ струвамъ всичко-то,
Едно въ халалъ не струвамъ:
Дѣто ми елхы кръшахте,
Че гъ на хуркъ правіахте,
И по сѣдянкъ ходіахте,
Че гъ на момъ давахте. *Пѣс.*

Чифутчя дума Стоіану:
Стоіане, холанъ Стоіане,
Ако ли идешь и додешь,
Халалъ да ти съ дюкіанъ,
Заедно съ дюкіанджичетъ;
Ако ли идешь, не додешь,
Щъ ти отземъ, Стоіане,
Хубавъ булкъ чемширкъ. *Пѣс.*

Халалъ му майчино-то млѣко. Халалъ да ти е просяника, дай ми баремъ торбѫ-тѫ. Халалъ да ти е торбалникъ-тъ, токо ми дай отварникъ-тъ.

Халали́м, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Сторвамъ, чинъ нѣчто халалъ, прощавамъ, харизвамъ; **прощáть, отступáть.**

Не казувахъ ли ти за тебѣ.
Че гердянъ че ми у рукѣ дойде,
Зачто ми го е баща опростилъ,
Опростилъ, още халалилъ? *Пѣс.*

Ха́ламь, *гл. д.* Барамъ, хващамъ, катнѫ, закачамъ, задѣвамъ, безпокоѭ, гъбамъ, задирамъ, залацвамъ, лацамъ; **задѣва́ть, задира́ть, тро́гать, приставáть, воро́шить.** *Не халай го,* не закачай го. **—мся,** *гл. стр.* Бъвамъ халанъ.

Ха́ланье, *с. ср.* отъ **ха́ламь.** Задѣване, закачане.

Хала́тина, *с. ж.* Хала, халъ. *Халатината да го отнесе у невидимо.*

Хала́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **ха́ла.** Самодивскый.

Посрамися русалка дѣвойка,
Посрамися, та па ся разлюти,
Накара гъ у нале халатско,
Накарала гъ и затворила гъ. *Пѣс.*

***Хала́тъ,** *с. м. Т.* 1) Справа за работене съ нещ нѣчто; орѫдие, сѣчиво, алатъ; оруди́е, снаря́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ. *Занаятъ безъ халатъ не быва. Имали халатъ, има занаятъ; нѣма ли халатъ, нѣма занаятъ.* 2) Чѣнъ, съставъ на тѣло-то; удъ, органъ. *Со прьво му правѣлъ нозѣ-ты, послѣ трупъ-тъ, послѣ рѫцѣ-ты, послѣ главѫ, коса, уши, очи, уста, нос и вси-ты други халаты.*

Халахо́йда, *с. об.* Несвѣсенъ, халосанъ. *Ходи като халахойдж.*

***Хала́чь и хала́чинъ,** *с. м. Т.* Който бие влънѫ, жарнѫ, памукъ и проч.; бръскачь, дрѣндарь, памукчия, стивиастарь; **шерстоби́й, шерстоби́тъ.** *Разгрѣдился като халачь. Халачинъ отъ бѣло кучя хавъ не струва.*

***Халва́,** *с. ж. Т.* Халва, сладко, направено отъ шекеръ, медъ, тахънъ, ядкы и отъ другы нѣчта; халва́. *Това не е халва,* не е евтино, та да ся яде много.

Халваджи́йка, *с. ж.* Жена, мома халваджия.

Халваджи́йница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять или продавать халвѫ.

Халваджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **халваджи́я.** *Халваджийскый дюкянъ,* халваджийница. *Уплескался като халваджийскѫ тесля. Сѣче му глава-та (акълъ-тъ) като халваджийскѫ тесля. Курдисался като халваджийскѫ тесля.*

Халваджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ халваджия.

***Халваджи́я,** *с. м. Т.* Който прави или продава халвѫ.

***Халвалѫ́къ,** *с. м. Т.* Парѣ бакшишъ, даванъ на калфѫ, на чиракъ за изработено нѣчто; дéньги на во́дку, на чай.

Халви́ца и халви́чка, *ум. ж.* отъ **халва́.**

***Халé,** *с. ср. Т.* Заходъ, коцъ, нуждникъ, серникъ, стоборъ, мущуракъ, кенефъ; **отхóжее, отхóдное, нýждное мéсто, отхóдъ, захóдъ, нýжникъ.**

Халéтина, *ув. ж.* отъ **ха́ла.** Халатина, халъ.

Отсрѣкъ имъ една страшна бѣда,
Страшна бѣда хала халетина,
Халетина црьна Арапина. *Пѣс.*

Халиба́чкый, чка, чко, *пр.* Въ пѣсень за дрѣхы:

***Хайнаджилѫкъ**, *с. м. Т.* Качество, работа на хайнаджия.

***Хайнаджи́я**, *с. м. Т.* Хайлазъ, нехрё, стема; лѣнта́й.

***Хайпа́зъ**, *пр. неизм. Т.* Който си губи врѣмя-то напраздно; денгуба.

***Хайра́нъ**, *пр. неизм. Т.* Праведенъ. *Другожь на едно мѣсто имало единъ попъ наўѣ хайранъ, та, кога литюргисувалъ, все сливалъ единъ ангелъ.*

***Хайре́тъ**, *с. м. Т.* Хайратъ, задушбина въ 2-то знам.

***Хайрлищи́свамся и хайрлищи́сувамся** (да ся хайрлища́ѭ), *гл. вз. Т.* Хващамъся за рѫкѫ и си назвамъ за нѣчто, да е хайрлия! дать ру́ку на сча́стье, пожела́ть добра́, прибы́тка, уда́чи.

Хайрлищи́сване и хайрлищи́суване, *с. ср.* отъ **хайрлищи́свамся.**

Хайрлищи́ѭ (да ся), ешь,—щи́сался, *гл. свр.* отъ **хайрлищи́свамся.**

***Хайрли́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва хаиръ, отъ когото има хаиръ; благодатенъ, честитъ. *Да е хайрлия!* благословия при пиване и при другы случаи: да е честито, да е благословено, да е берекетлия! *Да е хайрлия бургия и прѣсна чивия!* Казвася за смѣхъ.

***Хайрсѫзинъ**, *с. м. Т.* Хаймана, хайта, хурсузинъ; негода́й.

***Хайрсѫзъ**, *пр. неизм. Т.* Безъ хаиръ, не хайрлия, нечеститъ.

***Хаи́ръ**, *с. м. Т.* Добро, добрина, благо, благодать, харнотия, милостыня; благодѣя́ніе, добро́. *Направилъ единъ хаиръ. Нѣма хаиръ. Не съмъ видѣлъ хаиръ отъ него. Отъ мазь-тѫ хаиръ нѣма, не отъ изварокъ-тъ.*

***Ха́иръ**, *нар. Т.* Не; нѣтъ, не. *Хаиръ, не е така.*

***Ха́йта**, *с. об. Т.* 1) Който си скита нагорѣ надолу безъ работа; хаймана, хайрсѫзинъ, хурсузинъ, нехранимайко, пустикѫйовци; празношатающійся, негодникъ, негода́й, бездѣльникъ, блудя́га, броди́га. 2) Кърджалия.

Ха́йтене, *с. ср.* отъ **ха́йтѫ** и **ха́йтѫся.**

Ха́йтица и **ха́йтичка**, *ум. ж.* отъ **хайта.**

Хайту́вамъ, *гл. ср.* Ходя като хайта, скитамся, лутамся безъ работа; хайманувамъ; бездѣльничатъ.

Хайту́ване, *с. ср.* отъ **хайту́вамъ.** Хайманувание.

Ха́йтѫ, ишь,—тилъ, *гл. д.* Казвася за дѣца: развалямъ, научвамъ гы злѣ, направямъ гы хайты; галя́тя, изкалпазанявамъ; по́ртя, поха́бя. —**тѫся**, *гл. стр.* и *взвр.* Развалямся, научвамся злѣ, ставамъ хайта; хачѫся, галятя́ся, изкалпазанявамся; по́ртя се, поха́бя се.

Ха́камъ (ха́квамъ, да ха́кнѫ, ха́кнувамъ), *гл. д.* Врьгамъ съ сила, яка-тя нѣщо надалечъ; броса́ть. —**мся**, 1) *гл. взвр.* Затичамся, затрьчавамся, затирвамся, слитамся, спущамся; побѣга́ть, броса́ться. *Хакнѫся да го гони.* 2) *гл. стр.* Бивамъ хакнятъ.

Ха́кане, *с. ср.* отъ **ха́камъ** и **ха́камся.**

Ха́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ха́камъ.**

Ха́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ха́кнѫ.**

Ха́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ха́камъ.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

***Хакъ**, *с. м. Т.* 1) Пла́та, заплата, рука, айлакъ; пла́та, жа́лованье. *Плащамъ му хакъ. Искамъ си хака за цѣлѫ година.* 2) Право, правда, правдина, правица; пра́во, справедли́вость. *Дырѫ си хака. Това е неговъ хакъ*, негово право. — *Хакъ му е*, стои му ся, пада му ся, лаха му ся, тякъ ему́ и на́до, тякъ ему́ и надо́бно, ему́ слѣдуетъ, и подѣло́мъ ему́, на́што ему́. *Като смы слабодушни, и да ны биѭтъ, и да ны затваряютъ, хакъ ны е.* — *Отъ хакъ и отъ хакы*, като нар. въ изречение: *дойде му отъ хакы (отъ хакъ)*, дойде му дохакы, доокъ, даде му да разбере, направи го да си лѣгне на грѣха, да кандише; справля́ться съ кѣмъ.

Ха́ла, *с. ж.* 1) Тврьдѣ буенъ вѣтьръ; бу́ря, бурна, бора, буранъ; бу́ря, пого́да, на́дея, гроза́. *Иде хала, да ся приберемъ и кѫщы.* 2) Силенъ, надъръ човѣкъ; юнакъ, юначина. *Каква е хала, може на двоица да надвие. Тана хала ожьнва сичка снопа на день.* 3) Човѣкъ, който яде много и не ся насыща; пробито дъно, пре́валъ, провала, проломъ, лакомия, ненасытникъ; обжо́ра. *Тана хала изяжда и два хлѣба, да му дадешь. То е една хала, когато иска да погълне всичко. Хала човѣкъ, изяде всичкыта качамакъ.* 4) Бръзъ, буенъ, силенъ, страшенъ. *Хала конь.* 5) Нѣкакво измыслено сѫщество като змѣй, което ужь пращало вѣтровы-ты. *Кога врькать по небо-то, халы-ты сѣвать искры отъ облаци-ти. Хала-та е черенъ облакъ на прѫтчки, спуща опашкѫ-тѫ си и пакъ ъкъ свива. Кога хала-та си спуща опашкѫ-тя, вали порой и залива всичко.* 6) Голѣмъ смокъ, змѣй, стопанинъ на нѣкое усое, на нѣкоя горя, на нѣкое голѣмо дрьво, на прѣдѣлъ. 7) Змѣй, аждерха; драко́нъ, змѣй ска́вочный, о́гненый. 8) Саповила, вихъ, гороломъ. — *Хала-та да го строши како нѣкое дрьво!*

Стани, стани, Илие Смилданче,
Канва хала на дворовы дойде,
Ни е дошла, ни па че да дойде,
Пусти че ти посватбиныт останжть! *Пѣс.*

Халава́тый, тъ, та, то, *пр.* Нестягнатый, халтавый, отпустнатый. **—то,** *нар.* Нестягнато, халтаво, слабо.

***Хала́йка,** *с. ж. Т.* Халя́йкъ, мома слугыня при голѣмж господаркж; алайка, халаитка; **прислужница.**

***Халайтка,** *с. ж. Т.* Мома слугыня; халайка.

И накара момы халаиткы:
Една си му главж мыюше,
Друга си му водж сыпуваше. *Пѣс.*

Халале́ние, *с. ср.* отъ **халалѣж.** Харизване.

***Хала́лъ,** *нар. Т.* Просто. *Да ти е халалъ,* да ти е просто, да ти е простено. *Сторвамь, чиныж нѣчто халалъ,* прощавамь, не го държ, давамь, харизвамь, халялыж; **прощáть, отступáть, освобождáть.**

Овчяри думать на горж:
Халалъ ныт струвай, горо-ле,
Дѣто ти водж пиахмыт,
Дѣто ти водж тъпкахмыт. *Пѣс.*

Гора юнаку отговаря:
Халалъ ныт струвамь всичко-то,
Едно ныт халалъ не струвамь:
Дѣто ми елхы кръшахте,
Че гы на хуркы правіахте,
И по сѣдянкыт ходіахте,
Че гы на момы давахте. *Пѣс.*

Чифутчя дума Стоіану:
Стоіане, холанъ Стоіане,
Ако ли идешь и додешь,
Халалъ да ти сж дюкіани,
Заедно съ дюкіанджичета;
Ако ли идешь, не додешь,
Щж ти отземж, Стоіане,
Хубавж булкж чемширкж. *Пѣс.*

Халалъ му майчино-то млѣко. Халалъ да ти е просяника, дай ми баремъ торбкѫ-тж. Халалъ да ти е торбалникъ-тъ, токо ми дай отварникъ-тъ.

Халалѣж, и́шь,—ля́лъ, *гл. д.* Сторвамь, чиныж нѣчто халалъ, прощавамь, харизвамь; **прощáть, отступáть.**

Не казувахъ ли ти ја тебѣ.
Че гердянъ че ми у рукѣ дойде,
Зачто ми го е баща опростилъ,
Опростилъ, още халалилъ? *Пѣс.*

Ха́лашь, *гл. д.* Барамь, хващамь, кѫтнѫ, закачямь, задѣвамь, безпокоѫ, гыбамь, задирамь, зълацвамь, лацамь; **задѣвáть, задирáть, трóгать, приставáть, ворóшить.** *Не халай го,* не закачяй го. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь халанъ.

Ха́лание, *с. ср.* отъ **ха́лямь.** Задѣване, закачяне.

Хала́тина, *с. ж.* Хала, халъ. *Халатината да го отнесе у невидимо.*

Хала́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **ха́ла.** Самодивскый.

Посрамися русалка дѣвойна,
Посрамися, та па ся разлюти.
Накара гы у хале халатско,
Накарала гы и затворила гы. *Пѣс.*

***Хала́тъ,** *с. м. Т.* 1) Справа за работение съ неяж нѣчто; орѫдие, сѣчиво, алятъ; оруді́е, снаря́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ. *Занаятъ безъ халатъ не быва. Имали халатъ, има занаятъ; нѣма ли халатъ, нѣма занаятъ.* 2) Чѣнъ, ставъ на тѣло-то; удъ, органъ. *Со прьво му правѣлъ нозѣ-ты, послѣ трупъ-тъ, послѣ рѫцѣ-ты, послѣ главж, коса, уши, очи, уста, носъ и вси-ты други халаты.*

Халахо́йда, *с. об.* Несвѣсенъ, халосанъ. *Ходи като халахойдж.*

***Хала́чь и хала́чинъ,** *с. м. Т.* Който бие влънж, юринж, памукъ и проч.; бръскачь, дрындарь, памукчия, стинястарь; **шерстобо́й, шерстоби́тъ.** *Разгрѫдился като халачь. Халачинъ отъ бѣло кучя хавъ не струва.*

***Халва́,** *с. ж. Т.* Халва, сладко, направено отъ шекеръ, медъ, тахжнъ, ядкы и отъ другы нѣчта; халва́. *Това не е халва,* не е евтино, та да ся яде много.

Халваджи́йка, *с. ж.* Жена, мома халваджия.

Халваджи́йница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять или продавать халвж.

Халваджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **халваджи́я.** *Халваджийскый дюкянъ,* халваджийница. *Уплескался като халваджийскж теслж. Сѣче му глава-та (акклъ-тъ) като халваджийскж теслж. Курдисался като халваджийскж теслж.*

Халваджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ халваджия.

***Халваджи́я,** *с. м. Т.* Който прави или продава халвж.

***Халвалѫкъ,** *с. м. Т.* Пары бакшишъ, даванъ на калфж, на чиракъ за изработено нѣчто; дéньги на вóдку, на чай.

Халви́ца и халви́чка, *ум. ж.* отъ **халва́.**

***Халé,** *с. ср. Т.* Заходъ, коць, нуждникъ, серникъ, стоборъ, мущуракъ, кенефъ; **отхóжее, отхóдное, нýждное мѣсто, отхóдъ, ахóдъ, нýжникъ.**

Халéтина, *ув. ж.* отъ **ха́ла.** Халатина, халъ.

Отсрѣкыж имъ една страшна бѣда,
Страшна бѣда хала халетина,
Халетина црьна Арапина. *Пѣс.*

Халимба́чкый, *пр.* Въ пѣсень за дрѣхы:

***Хайнаджилѫкъ**, *с. м. Т.* Качество, работа на хайнаджия.

***Хайнаджи́я**, *с. м. Т.* Хайлязъ, нехрѣ, стена; лѣнтяй.

***Хайпя́зъ**, *пр. неизм. Т.* Който си губи врѣмя-то напраздно; денгуба.

***Хайра́нъ**, *пр. неизм. Т.* Праведенъ. *Другожь на едно мѣсто имало единъ попъ нацѣ хаиранъ, та, кога литюргисувалъ, все сливалъ единъ ангелъ.*

***Хайре́тъ**, *с. м. Т.* Хапратъ, задушбина въ 2-то знам.

***Хайрлищи́свамся и хайрлищи́сувамся** (да ся хайрлищи́шѫ), *гл. вз. Т.* Хващамъся за ржкя и си казвамъ за нѣчто, да е хайрлия! дать ру́ку на сча́стье, пожела́ть добра́, прибытка, уда́чи.

Хайрлищи́сване и хайрлищи́суване, *с. ср.* отъ **хайрлищи́свамся.**

Хайрлищи́шѫ (да ся), ешь,—щи́сался, *гл. свр.* отъ **хайрлищи́свамся.**

***Хайрли́я**, *пр. неизм. Т.* Что докарва хаиръ, отъ когото има хаиръ; благодатенъ, честитъ. *Да е хайрлия!* благословия при пиване и при другы случая: да е честито, да е благословено, да е берекетлия! *Да е хайрлия бургия и прѣсна чивия!* Казвася за смѣхъ.

***Хайрсѫзинъ**, *с. м. Т.* Хаймана, хайта, хурсузинъ; негода́й.

***Хайрсѫзъ**, *пр. неизм. Т.* Безъ хаиръ, не хайрлия, нечеститъ.

***Хаи́ръ**, *с. м. Т.* Добро, добрина, благо, благодать, харнотия, милостъния; благодѣ́яніе, добро́. *Направилъ единъ хаиръ. Нѣма хаиръ. Не съмъ видѣлъ хаиръ отъ него. Отъ мазь-тѫ хаиръ нѣма, не отъ изваркъ-тъ.*

***Ха́иръ**, *нар. Т.* Не; нѣтъ, не. *Хаиръ, не е така.*

***Ха́йта**, *с. об. Т.* 1) Който ся скыта нагорѣ надолу безъ работа; хаймана, хайрсѫзинъ, хурсузинъ, нехранимайко, пустикыйовци; празношатающійся, негодникъ, негода́й, бездѣльникъ, блудя́га, бродя́га. 2) Кърджалия.

Ха́йтене, *с. ср.* отъ **ха́йтѫ** и **ха́йтѫся.**

Ха́йтица и **ха́йтичка**, *ум. ж.* отъ **хайта.**

Хайту́вамъ, *гл. ср.* Ходя като хайта, скытамся, лутамся безъ работа; хайманувамъ; безде́льничать.

Хайту́ване, *с. ср.* отъ **хайту́вамъ.** Хайманувание.

Ха́йтѫ, ишь,—тилъ, *гл. д.* Казвася за дѣца: развалямъ, научвамъ гы злѣ, направямъ гы хайты; галатя, изкалпазанявамъ; по́ртить, поха́бить. —**тѫся**, *гл. стр.* и *възв.* Развалямся, научвамся злѣ, ставамъ хайта; хачкся, галатяся, изкалпазанявамся; по́ртиться, поха́биться.

Ха́камъ (ха́квамъ, да ха́кнѫ, ха́кнувамъ), *гл. д.* Врьгамъ съ силя, нкя-тя нѣто надалечъ; броса́ть. —**ся**, 1) *гл. възв.* Затичамся, затрьчавамся, затирвамся, спитамся, спущамся; побѣга́ть, броса́ться. *Хакнѫся да го гони.* 2) *гл. стр.* Бывамъ хакнятъ.

Ха́кане, *с. ср.* отъ **ха́камъ** и **ха́камся.**

Ха́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ха́камъ.**

Ха́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ха́кнѫ.**

Ха́кнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **ха́камъ.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

***Хакъ**, *с. м. Т.* 1) Пля́та, заплата, рута, айлякъ; пля́та, жа́лованье. *Плащамъ му хакъ. Искамъ си хака за цѣлѫ годинѫ.* 2) Право, правда, прандина, правица; пра́во, справедли́вость. *Дырѫ си хака. Това е неговъ хакъ*, негово право. — *Хакъ му е*, стои му ся, пада му ся, лаха му ся; такъ ему́ и на́до, такъ ему́ и надо́бие, ему́ слѣдуетъ, и подѣло́мъ ему́, нѣшто ему́. *Като смы слабодушни, и да ны биякть, и да ны затварякть, хакъ ны е.* — *Отъ хакъ* и *отъ хакы*, като *нар.* въ изречение: *дойде му отъ хакы (отъ хакъ)*, дойде му дохакы, доокы, даде му да разбере, направи го да си лѣгне на грѣха, да кандиле; справля́ться съ кѣмъ.

Ха́ла, *с. ж.* 1) Твърдѣ буенъ вѣтъръ; бура, бурия, бора, буранъ; бу́ря, пого́да, на́дера, гроза́. *Иде хала, да ся приберемъ в кѫщы.* 2) Силенъ, надъръ человѣкъ; юнакъ, юначина. *Каква е хала, може на двица да надвие. Така хала ожьнва сто снопа на день.* 3) Человѣкъ, който ми много и не ся насыща; пробито дъно, провалъ, провала, проломъ, лакомия, ненасытникъ; обжо́ра. *Така хала изяжда и два хлѣба, да му дадешь. То е една хала, която иска да погълне всичко. Хала человѣкъ, изяде всичкыя качамакъ.* 4) Бързъ, буенъ, силенъ, страшенъ. *Хала конь.* 5) Нѣкакво измыслено сѫщество като змѣй, което ужь пращало вѣтровы-ты. *Кога врькать по небо-то, халы-ты сѣвать искры отъ облаци-тя. Хала-та е черенъ облакъ на прѫчкы, спуща опашкя-тѫ си и пакъ ѫ свива. Кога хала-та си спуща опашкя-тя, вали порой и залива всичко.* 6) Голѣмъ смокъ, змѣй, стопанинъ на нѣкое усое, на нѣкоя горя, на нѣкое голѣмо дрьво, на прѣдѣлъ. 7) Змѣй, аждерха; драко́нъ, змѣй скя́вочный, о́гненый. 8) Самовила, вила, гороломъ. — *Хала-та да го строши като нѣкое дрьво!*

Стани, стани, Илие Смилданче,
Канва хала на дворовъ дойде,
Ни е дошла, ни па че да дойде,
Пусти че ти посватбинъ останать! *Пѣс.*

Халава́тый, тъ, та, то, *пр.* Нестягнатый, халтавый, отпустнатый. **—то,** *нар.* Нестягнато, халтаво, слабо.

***Хала́йка,** *с. ж. Т.* Халя́йкъ, мома слугыня при голѣмъ господаркъ; алайка, халаитка; **прислу́жница.**

***Халайтка,** *с. ж. Т.* Мома слугыня; халайка.

И накара момъ халаитку:
Една си му главъ мъяше,
Друга си му водъ съпуваше. *Пѣс.*

Халале́ние, *с. ср.* отъ **халалѝ.** Харизване.

***Хала́лъ,** *нар. Т.* Просто. *Да ти е халалъ,* да ти е просто, да ти е простено. *Сторвамъ, чинъ нѣчто халалъ,* прощавамъ, не го държ, давамъ, харизвамъ, халалѝ; **прощава́ть, отступа́ть, освобожда́ть.**

Овчари думать на горъ:
Халалъ нъ струвай, горо-ле,
Дѣто ти водъ пиахмъ,
Дѣто ти водъ тъпкахмъ. *Пѣс.*

Гора юнаку отговаря:
Халалъ въ струвамъ всичко-то,
Едно въ халалъ не струвамъ:
Дѣто ми елхы кръшиахте,
Че гъ на хуркъ правиахте,
И по сѣдянкъ ходиахте,
Че гъ на момъ давахте. *Пѣс.*

Чифутчя дума Стоіану:
Стоіане, холанъ Стоіане,
Ако ли идешь и додешь,
Халалъ да ти сѫ дюкіани,
Заедно съ дюкіанджичета;
Ако ли идешь, не додешь,
Щѫ ти отземъ, Стоіане,
Хубавъ булкъ чемширкъ. *Пѣс.*

Халалъ му майчино-то млѣко. Халалъ да ти е просяника, дай ми баремъ торбѫ-тѫ. Халалъ да ти е торбалника-тъ, токо ми дай отварника-тъ.

Халалѝ, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Сторвамъ, чинъ нѣчто халалъ, прощавамъ, харизвамъ; **прощава́ть, отступа́ть.**

Не казувахъ ли ти за тебѣ,
Че гердань че ми у рукѣ дойде,
Зачто ми го е баща опростилъ,
Опростилъ, още халалилъ? *Пѣс.*

Ха́ламъ, *гл. д.* Барамъ, хващамъ, кѫтнѫ, закачамъ, задѣвамъ, безпокоѭ, гѫбамъ, задирамъ, залацвамъ, лацамъ; **задѣва́ть, задира́ть, тро́гать, приставáть, воро́шить.** *Не халай го,* не закачай го. **—мся,** *гл. стр.* Бъвамъ халанъ.

Ха́лание, *с. ср.* отъ **ха́ламъ.** Задѣване, закачане.

Хала́тина, *с. ж.* Хала, халъ. *Халатината да го отнесе у невидимо.*

Хала́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **ха́ла.** Самодивскый.

Посрамися русалка дѣвойка,
Посрамися, та па ся разлюти,
Накара гъ у кале халатско,
Накарала гъ и затворяла гъ. *Пѣс.*

***Хала́тъ,** *с. м. Т.* 1) Справа за работение съ неѫ нѣчто; ора́дие, сѣчиво, алатъ; ору́діе, снара́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ. *Занаятъ безъ халатъ не быва. Имали халатъ, има занаятъ; нѣма ли халатъ, нѣма занаятъ.* 2) Чѣнъ, ставъ на тѣло-то; удъ, органъ. *Со прьво му правѣлъ нозѣ-ты, послѣ трупъ-тъ, послѣ ржцѣ-ты, послѣ главѫ, коса, уши, очи, уста, носъ и вси-ты други халаты.*

Халахо́йда, *с. об.* Несвѣсенъ, халосанъ. *Ходи като халахойдѫ.*

***Хала́чь и хала́чинъ,** *с. м. Т.* Който бие влънѫ, юрнѫ, памукъ и проч.; бръскачь, дръндарь, памукчия, стивнастарь; **шерстоби́й, шерстоби́тъ.** *Разгрѫдился като халачь. Халачинъ отъ бѣло куця хавъ не струва.*

***Халва́,** *с. ж. Т.* Халва, сладко, направено отъ шекеръ, медъ, тахѫнъ, ядкы и отъ другы нѣчта; халва́. *Това не е халва,* не е евтино, та да ся яде много.

Халваджи́йка, *с. ж.* Жена, мома халваджия.

Халваджи́йница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять или продавать халвѫ.

Халваджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **халваджи́я.** *Халваджийскый дюкянъ,* халваджийница. *Уплескался като халваджийскѫ тесльѫ. Сѣче му глава-та (акълъ-тъ) като халваджийскѫ тесльѫ. Курдисался като халваджийскѫ тесльѫ.*

Халваджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ халваджия.

***Халваджи́я,** *с. м. Т.* Който прави или продава халвѫ.

***Халвалѫ́къ,** *с. м. Т.* Паръ бакшишъ, даванъ на калфѫ, на чиракъ за изработено нѣчто; дѣ́ньги на во́дку, на чай.

Халви́ца и халви́чка, *ум. ж.* отъ **халва́.**

***Халé,** *с. ср. Т.* Заходъ, коць, нуждникъ, серникъ, стоборъ, мущуракъ, кенефъ; **отхо́жее, отхо́дное, ну́ждное мѣсто, отхо́дъ, захо́дъ, ну́жникъ.**

Халéтина, *ув. ж.* отъ **ха́ла.** Халатина, халъ.

Отсрѣкъ имъ една страшна бѣда,
Страшна бѣда хала халетина,
Халетина црьна Арапина. *Пѣс.*

Халимба́чкый, *пр.* Въ пѣсень за дрѣхы:

Насѣдла Тодора
Нейна бръза конѣ,
Прѣмѣни Тодора
Рухо халимбачко. *Пѣс.*

Халѝна, *с. ж.* Горня дълга дрѣха съ ръкавъ и джебовъ, а безъ якѫ, обточена съ черъ или синь гайтанъ; ръкавица, долама. — *Халина на грѣбинѧ,* всичкый му имотъ, что има, е на гръба му.

***Халѝсъ,** *пр. неизм. Т.* Сѫщий; настоѧщій.

Хѧ́лица и хѧ́личка, *ум. ж.* отъ **хѧ́ла.** *А Иоване, бовдогане, ни халица, ни палица, со куџѫ-тѫ магариџѫ!*

Хѧ́лище, *с. ср.* 1) Дебела черга за завиване или за постилане. 2) *мн. ч.* Дрѣхы, рухо, ритища, рутища.

***Халѝна,** *с. ж. Т.* Черга, кебе за постилане; губеръ, килимъ, кытено; ковёръ. *Шарена халина.*

***Халкѝ,** *с. ж. Т.* Колело като обрѫчь малко или голѣмо, отъ желѣзо и отъ что да е; брънка, белчюгъ; кольцо́, звено́. *Халка на порта. Синџиръ на халкы.*

Тогай врьли црьна Арапина,
Врьли халкѫ, хвати Дебелъ Новакъ...
Врьли халкѫ и ми хвати Груѕе...
И него ми въ халкѫ го заключи. *Пѣс.*

***Халкъ,** *с. м. Т.* Свѣтъ, людіе.

Хало́, *с. об.* Глупакъ, ахмакъ. *Какво е пусто хало пакъ то!*

Халови́тый, тъ, та, то, *пр.* Что е като халѫ; бръзый, врьлый, лютый. *Халовита работа,* бръза, прибръзана.

Тамо имать тѫмъ водѫ студиѫ,
Тамо имать имѫ халовитѫ. *Пѣс.*

Халоса́мъ, *гл. свр.* отъ **халоса́вамъ.** —**санъ́ый,** *прич. стр.*

Халоса́нъый, нъ, на, но, *пр.* Бѣснѧтый, пернѧтый, потиренъый, джисѧтый, лудъый, щурый, смахнѧтый, налудничавъый, полудничавъый, сълудничавъый, стрѣлухъый; **набалашный, безразсу́дный, безтолко́вый, своенра́вный, сумасбро́дный, неугомо́нный.** *Халосано салтъ си дрънка.* —**но,** *нар.* Бѣснѧто, пернѧто, потирено и проч. *Приказва халосано. Владание-то имъ е халосано.*

Халоса́вамъ и халоса́вувамъ (да халоса́мъ), *гл. д.* 1) Бѣскамъ, хлаекамъ, бутамъ, джискамъ, тласкамъ, тыкамъ, туркамъ; толка́ть. *Халоса го изъ слѣмѫ-тѫ надолу.* 2) Удрѣмъ якѫ тѫ; бѣскамъ, цапвамъ; удара́ть, бѣть, навари́нать. *Халоса го въ главѫ-тѫ.* 3) Давамъ унесвѣсть, разобарямъ, прьскамъ, съсъпвамъ, закопавамъ, опропастявамъ; разори́ть, погуби́ть; тра́тить необду́манно, безотчётно. *Отиде та халоса толкова пары в духа. Халоса го въ дъм да го срѣтне, та да го* 1) *гл. възвр.* Удрямся, тря ся о нѣчто; удара́ться, то 2) *гл. стр.* Бивамъ халос

Халоса́ване и халоса́уване ло́свамъ.

Халоса́никъ, *с. м.* Халосанъ вѣкъ. *Гиди халоснику! стане.*

Халоса́ница, *с. ж.* Халосана, мома.

Хѧ́лость и хѧ́лось, *с. ж.* *на халость* и *на халос* праздно, залудо, напиле; н *на халость. Ходи на ха*

Хѧ́лосъ, *с. м.* Злина, зло. *халоса!*

Хѧ́лтанъый, въ, ва, во, *пр.* слабый, отпуснѧтый, хал кый, хлѣмакый, широкый стóрный, широ́кій. *Халта тавъ денкъ, халтаво вл човѣкъ,* отпуснѧть, разпас —**во,** *нар. Вжже-то е в во. Халтаво ходи. Дрьж*

Халчѝца, *ум. ж.* отъ **хали**

Хѧ́лчя, *с. ср.* Дѣтя зачнато ля, змѣйчево дѣтя. Такыв дать съ голѣмы тѣлесны народътъ гы убива. *Родил халчя съ голѣмѫ главѫ, ка, безъ кости, съ едно о а друго-то на тѫла. Т халчета и трѣбва да с*

Халъ, *с. м.* Хала. *Халъ да да го халоса.*

***Халъ,** *с. м. Т.* Положение то, въ което нѣкой, нѣчто ложе́ніе, состоя́ніе. *Не с* не ся види какъвъ е, колк *хала си,* колкото му стиг може. *Ни на единъ хал халъ е кжща-та му.*

Плачи, Мандо, да плачемъ
Да плачемъ халовы-ты,
Халовы-ты, дертовы-ты,
Ты твои-ты, анъ мои-ты

Хѧ́ля, *с. ср.* Халча.

***Хѧ́ля,** *нар. Т.* Все, още, *Халя е болень.*

***Хамайлѝя,** *с. ж. Т.* Ос нѣчто, което носять за да болести и отъ другы злин хаймалия; амулѣтъ.

Боленъ си лѣкъ, анъ ке с
Отъ тежкѫ болесть, отъ сѫ

От силнх трясех, отъ силнх главх.
— Что не ми каза три дни поднапрéдъ,
Да ти напишъ три хамáйлии:
Прьва за главх, втора за трясех,
Втора за трясех, трекa за срьдце! *Пъс.*

***Хамáлинъ** и **хамáлъ**, *с. м. Т.* 1) Който носи тяжкы нéчта, конуто работа-та е да прéнася на гръба си тяжкы нéчта; мéхоно́ша, носи́лщикъ. 2) Който врьши нéкои тяжки, мачни работх; мéхоно́ша. *Зима-та прави богаты-ты хамали, а сиромасы-ты чапкжни.*

***Хамалла́къ**, *с. м. Т.* 1) Работа, занамать на хамалинъ. *Работи хамаллáкъ.* 2) Плата за работх, извършена отъ хамалинъ. *Плати му хамаллáка да си врьви.*

Хамáлскый, ска, ско, *пр.* отъ **хамáлинъ**. *Хамалска работа*, тяжка, мачна. —**скы**, *нар.* Като хамалинъ.

Хамáлчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хамалинъ.

Хамáнецъ, *ум. м.* и **хамáнчя**, *ум. ср.* отъ **хамáнъ**.

***Хамамла́къ**, *с м. Т.* Плата за къпане на хамамъ.

***Хамáнъ**, *с. м. Т.* Ограда, направена да ся пали, за да ся къпать въ нея; баня; ба́ня. *Отиде на хамамъ.*

Хáмань (да хáмнж), *гл. д.* Казва ся за дéца: мнь, хамкамь. *Хамни си, мами.*

Хáманье, *с. ср.* отъ **хáмань**. Хамкание.

Хамба́рничя, *с. ср.* Название на мышки, на глухчя.

Писнх дéдо да ми плаче:
Леле стара бабо моя,
Леле глухчя хамбарничя,
Леле мачна тланичарка,
Леле крава млéкарница! *Пъс.*

***Хамба́ръ**, *с. м. Т.* Амбаръ, срьпня, скытъ, изба; амба́ръ. — *Господéви хамбаре*, растение *Cyathus olla;* гнéздови́къ. — *Колко ся пелъе жито-то, додé си дойде въ хамбара! Ако е у хамбара, не е у ножы-ты.*

***Хаме́нъ**, *нар. Т.* Хеменъ. *Хаменъ хай, хай, че въ рай.*

Хáмкань (да хáмнж), *гл. д.* 1) Хамань, мнь. *Дойди, чядо, да хамкамы.* 2) *Хамкамь пайца*, хамкамся, ламкамся. —**мся**, 1) *гл. вз.* Правимъ хамканицх; ламкамся, хлацкамся. 2) *гл. стр.* Бывамь хамканъ.

Хáмканье, *с. ср.* отъ **хáмкамь** и **хáмкамся**.

Хáмканица, *с. ж.* Обычай у Блъгаръ-ты: на Великъ заговéзни врьзвать съ нищкх халвх или пайце за тована, па насéдать наоколо, та люлéкть пайце-то и го ловять съ уста; ламканица, хлацканье.

Хáпнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **хáпамь** и **хáпкамь**.

Хáповый, въ, ва, во, *пр.* Въ изречение: *хапово сéмя!* ничто и никакъвъ човéкъ.

Хапóть и **хамóть**, *с. м.* Хомотъ.

Хапъ! *междом.* За ядене, за хапкание. *Хапъ, сыренце!*

***Хапъ**, *с. м.* 1) Прима. 2) Вдже-то, съ което ся захапчать, впрягать коне, кога врьшкть на токъ. Единый-тъ край на хапа е врьзанъ за стожера, а съ другыя ся захапчени, впрягнати коне-та. 3) Хомотъ. — *Хапъ волове*, впрягатни волове.

Хáпнж, нешь, —**нжлъ**, *гл. д.* 1) Плетх нéчто ядро, като прéжкы, сертие и проч. 2) Плетх лоше. *Не плете като хора-та, ами хапи.*

Ханджáрчя, *с. ср.* 1) Капийно ножа. 2) Чясть отъ остро-то на счюпенъ ножъ.

***Ханджáръ**, *с. м. Т.* Голéмъ ножъ и отъ двé-ты страны остьръ; ятаганъ; кинжáлъ. *Рана отъ ханджаръ.*

***Ханджéръ**, *с. м. Т.* Раст. *Tropaeolum majus*, латина, латинка, латинчя, латифъ, латина, латинъ, лази-бубе, жьста лоза, алтънка, джифирджифа, пеперига, турчинъ; настурцій, капуцúнъ.

Ханджúйка, *с. ж.* Жена, мома ханджия.

Ханджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **ханджúя**.

Ханджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ханджия.

***Ханджилáкъ**, *с. м. Т.* Работа, занамать на ханджия.

***Ханджúя**, *с. м. Т.* Който има, който дрьжи ханъ.

Хáнецъ, *ум. м.* и **хáнчя**, *ум. ср.* отъ **ханъ**.

***Ханъ**, **хáнове**, **хáница**, *с. м. Т.* Кжща съ оборы за добытъкъ, дéто кондисвать, слизать пятници; подвóрье, постоáлый дворъ. *Слéзли въ хана. Да нахранимъ коня на хана. Прéспалъ на хана. Ходи по ханища-та. Който осьвнува на хана, той замрькнува на пжта.* — *Ханъ-парасх*, плата за прéнощуване въ ханъ; постоáлое.

***Ханжúна** и **ханжúнка**, *с. ж. Т.* Женена Туркыня; кадына, була, божа. *Бéла ханжúна станжла.*

Ханжúница, *ум. ж.* и **ханжúнчя**, *ум. ср.* отъ **ханжúна**.

Хáпанье, *с. ср.* отъ **хáпнж**.

Хáпанъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **хáпнж**. Рванъый.

Хáпвамь и **хáпнувань** (да хáпнж), *гл. д.* Нмь отъ нéчто малко; косвамь, накусвань. закусвамь, захапвамь; **закýсывать**. *Влкъ-тъ съ хаберъ агня не хапва. Ты дадни, а азъ да хапнж. Еднжъ да хап-*

нешь, кавват гостили го. Хапни си и отъ фасула, куме. — Добрѣ ми е и отъ хайвара.

Хáпване и **хáпнуване**, *с. ср.* отъ **хáпвамъ**.

Хáпекъ, *с. м.* Мѣсто-то на отхапано отъ нѣчто, мѣсто отдѣто е отхапано. *Кучя го захапа и му остави хапекъ.*

Хáпка, *с. ж.* Залъгъ, залъкъ, кашей, отхапъкъ; кусъ, кроха, откуски. *Хапка не съмъ хапнжлъ*, не съмъ си турнжлъ ничто въ уста. *Хапка и капка. Всяка патка не е хапка. Да му прѣсѣдне хапка-та!*

Хáплё, *с. м.* Глупавъ, ахмакъ, захласнатъ; глупéцъ, блухъ, простáкъ.

Хáпнувамъ, в. **хáпвамъ**.

Хапли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който обича да хапе; кусáка.

Хáпнж, ешь,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **хáпвамъ**. —**нжтый**, *прич. стр.*

***Хáпсаданъ**, *нар. Т.* Изведнажъ, изненадѣйно; внезáпно.

***Хапузхáна**, *с. ж. Т.* Тъмница, затворъ; тюрьмá.

***Хапу́зъ** и **хапжзъ**, *с. м. Т.* Затворникъ, тъмничарь; содержáщійся подъ арéстомъ, арестáнтъ.

Хáпчица, *ум. ж.* отъ **хáпка**.

Хáпчя, *ум. ср.* отъ **хапъ**.

***Хапъ**, **хáпове**, *с. м. Т.* 1) Лѣкъ. цѣръ приготвенъ на топчици; **пилю́ля**. *Хапове за тряскж.* 2) Нѣчто непріятно, горчиво; **пилю́ля**.

Хáпж, ешь,—**нáхъ**, *гл. д.* 1) Съ зжбы-тъ си направямъ рана на нѣчто; ръвж; ку́сать, ку́саться. *Хапе като кучя.* 2) Жилм, клосамъ, клукамъ, клъцамъ; жáлить, уязвя́ть. *И комари-ти до едно врѣмя хапятъ.* 3) Съ думы бодж, докачамъ силно; кусáть, уязвя́ть. —**пжся**, 1) *гл. възвр* Хапж себе-си; ръвжся. 2) *гл. вз.* Хапемся, единъ другъ; ръвемся; кусáться. 3) Бодемся, докачамъ се единъ другъ съ думы; ръвемся; кусáться. *Хапжтся като кучета.* 4) *гл. стр.* Бывамъ хапанъ.—*Хапеся два пжти на едно мѣсто*, каеся, вайкася, пишманися. *Ще ся хапе дѣто ся не стига*, ще ся кае, ще ся вайка.—*Имашъ ли зжбы, хапи, дожлѣ не сж тя захапали. Което кучя не лае, то не хапе. Ни ся воде, ни ся кара: ако го водишъ, хапе, ако го карашъ, рита. Нито е змия, да тя хапе, нито е муля, да ся кзди. Настжпи мравкж-тж, и тжа тя хапе.*

***Харя́**, *с. ж. Гр.* Радость, веселба, веселие. *Имашъ парж, имашъ и харж, нѣмашъ парж, нѣмашъ и харж.*

Харабjж, ишь,—**билъ**, *гл.* ние: *харабятъ му краи* е нѣкакъвъ болесть.

***Харáйкъ**, *с. ж. мн. Т.* ние по тѣхъ фасулъ-тъ, ко кы, пардии.

Харако́самъ, *гл. свр.* отъ —**санъ**, *прич. стр.*

Харако́свамъ и **харако́сувамъ** ко́самъ), *гл. д.* Тягля чрьт ракъ; спартосвамъ, шпартос бумáгу для письмá.

Харако́сване и **харако́сувание** отъ **харако́свамъ**.

***Харáкъ**, *с. м. Гр.* Варак гладка дъсчица, съ кожто на книга; линéйка. 2) Д натъ и съ липичъ залѣпе ци за удрянье чрьты на ние; спарта.

Харакъ, *с. ж. мн.* (? Об изложенитѣ прѣдмѣти, стр.

Харами́йскый, ска, ско, ми́я. Хайдутскый, харамли *нар.* Като харамия; харам скы.

Харами́йство, *с. ср.* Работ харамия; хайдутство, хай листво.

Харами́йчя, *ум. ср.* Малъкъ.

***Харами́я**, *с. об. Т.* 1) тинъ, влъхва. *Невидѣнъ х голѣмъ отъ кадия.* 2) *с. pius rapax*, ласперъ, ра хвучанъ, стрѣлка; бѣлезна

Харамли́йскый, ска, ско, скый.

Харамли́ство, *с. ср.* Харами

Леле съмно, Грузце войн
Дали ти ся пушкы натя
Или ти ся вино доврьшил
Или ти ся харамлиство и

Харамохлѣбецъ, *с. м.* К ничто, та му е харамъ хлѣ харамоядецъ, готованъ, хар зжрджия; дармоѣдъ, тунея

Харамоя́децъ, *с. м.* Харам ванъ.

Харамýвамъ, *гл. ср.* Ходя дутувамъ, влъхвувамъ; ра черь ходи да харамува.

Харамýване, *с. ср.* отъ ха дутуване.

***Харáмъ**, *с. м. Т.* Забранен *е харамъ!* да ти не е хазане мѣсто, да не видишъ *Харамъ да ти е хлѣ падешъ! Харамъ да ся*

Харамъ коремъ не пробива. Да му е харамъ животъ-тъ!

Харамъ ти было юнаство,
Юнаство, брату, левенство,
Что ти плѣнихъ стадо-то! *Пѣс.*

***Харáмъ-неджúна**, *с. м. Т.* Харамохлѣбецъ, харамоядецъ.

Харáмь, *гл. д.* Обыкалямь, крьстосвамь, безпокоя. *Хайдути харать села-та.*

Харáние, *с. ср.* отъ **харáмь**.

***Харанúна**, *с. ж. Т.* Голѣмъ котелъ, казанъ, что бере отъ пятнадесять окъ нагорѣ; харкома, вѣдърникъ, ператникъ.

***Харáръ и харáлъ**, *с. м. Т.* Голѣмъ човалъ; сакула. *Харари, плъни съ влъна. У хараръ да го турятъ, та на гробища та да го занесѫтъ.*

Не излѣзохъ птичкы златокрылкы,
Най излѣзохъ врьли-ти хайдути,
Че избихъ Босненскы хаджии,
Че имъ зехъ храненъ-тъ коне,
Тяжкы-ты хараръ съ мѣшинянъ дисагъ. *Пѣс.*

***Харачлѫкъ**, *с. м. Т.* Харашлякъ.

***Хараччúна и харахчúна**, *с. м. Т.* Харачиарь. *Ако е царь, не е Циганскый хараччина! Разхождася като Циганскый харахчина, докле не е още събралъ харача.*

***Харáчь**, *с. м. Т.* 1) Данъкъ, откупъ за право да си носи человѣкъ глава-та, откупъ за животъ, что съ плащали едно врѣмя всичкы мужие немусулмани въ Турция; телосъ, глава. Тоя данъкъ като докачителенъ за человѣшко-то достоинство ся замѣнилъ съ *беделъ*. откупъ отъ воинска повинность. *Ни Богу колачь, ни царю харачь.* 2) Третя-та книга за харача. *Книгы-ты за харача съ были три: алма, една и харачь.*

Харачúарь, *с. м.* Който събира харача; хараччина, телосникъ.

За зло харачиарь излѣзе,
Рядомъ по села ходяше,
Та си харача вадяше. *Пѣс.*

***Харашлѫкъ и харачлѫкъ**, *с. м. Т.* Пары за обыкновены разноскы; дѣньги на расходъ. *Нѣмамь пары за харашлякъ. Дай ми харашлякъ. Това ми стига за харашлякъ.*

***Харба**, *с. ж. Т.* Маздракъ съ сѣкавица; старо Турско каво и дебело копие.

***Харбаджúна и харбалúна**, *с. м. Т.* Който е въоруженъ съ харба. Така съ ся наричали въ старо врѣмя жители-ты на нѣкои села изъ планинскы-ты клисуры, които съ были задължени да пазятъ тыя клисуры; деребенджина, дербенджина.

***Харбúна**, *с. ж. Т.* Пратка, съ която ся плъни пушка; шóмполъ ружьй.

Харвáтинъ и харвáтъ, *с. м.* Хърватинъ: 1) Грабачь. 2) Нечистъ, нрьсенъ человѣкъ; нрьсникъ. *Яде (лапа) като харватинъ. Рови като харватинъ.*

Харвáтскый, ска, ско, *пр.* отъ **харвáтинъ**. —**скы**, *нар.* Като харватинъ; нечисто; лакомо.

Харгйосамь, *гл. ср. свр.* вм. **хргйосамь**.

***Хардалá**, *с. ж. Т.* Клька отъ заклано говядо отъ колѣно-то до дебелъ-ты мѣса; рýлька, окóстокъ.

Хардáлевъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **хардáлъ**.

***Хардалúе**, *с. ср. Т.* Вино прѣсечено съ хардалъ, за да остане сладко.

Хардалúца и хардалúчка, *ум. ж.* отъ **хардалá**.

***Хардáлъ**, *с. м. Т.* 1) Раст. *Sinapis arvensis*, синапъ; полевáя горчúца. 2) Брашно отъ хардалево сѣмя, направено на каша съ вода или съ оцетъ, за прикуска, за салата; горчúца. 3) Лапа отъ счюкано хардалево сѣмя; плáстырь изъ горчúцы. — *Врьгамь хардалъ*, имамь голѣмъ страхъ отъ нѣчто.

Харджь, жене, *с. м. Т.* Кенета, тантелы отъ коприна и сърма.

Харе, *с. ср.* Ножъ, ханджаръ; мечъ, кинджáлъ.

Что имаше до три момы хубавы:
Прьва ми носиаше бечко харе френгина,
Втора ми биаше во зелено надифе,
Третиа биаше въ црьвенъ кавадъ до земя. *Пѣс.*

***Харемлѫкъ**, *с. м. Т.* Отдѣление на каща, дѣто стои харемъ-тъ. *Чюжди мужие не влизать въ харемлука.*

***Харéмъ**, *с. м. Т.* 1) Жены-ты и дѣца-та на единъ Мусулманинъ; гарéмъ. 2) Харемлякъ; гарéмъ.

***Харéмъ-кехаúа**, *с. м. Т.* Началникъ на харемъ.

Харененъый, въ, на, но, *пр. Сукманъ харененъ*, пьстренъ, *вязанъ по полы-ты.*

***Харéсвамь и харéсувамь** (да харéсамь), *гл. д.* и *ср. Гр.* Аресвамь. *Дѣ хареса, тамъ артиса*, казвать: *а)* За пияница: остава, дѣто намѣри хубаво вино. *б)* За момъкъ: задомнавася, дѣто му ся мома ареса.

***Харзуáлъ**, *с. м. Т.* Прошение, писана молба, подадена на садия, на началникъ и проч.; прошéние. *Врьлилъ харзуалъ на кадиж-тъ;* подáлъ прошéние въ судéбное мѣсто.

Харúжѫ, ешь,—рúзахъ, *гл. свр.* отъ **харúзвамь**. —**рúзанъый**, *прич. стр. Харизанъ отцетъ отъ медъ пó-сладкъ. На*

харизано магаря петала-та не ся гля-дать.

Харизáнъ, *с. м.* Който обича да харизва. *Умрѣлъ харизанъ, та останъ зарѣзанъ*, или: *умрѣлъ харизанъ, останъ сынъ му зарѣзанъ*, или: *умрѣ харизанъ, а сынъ му отиде на Божий Гробъ;* **подарúто пóмеръ, а остáлся въ живúхъ братъ егó купú**, или: **подарúшъ уѣхалъ въ Парúжъ, а остáлся одúнъ купúшъ.** В. **зарѣзáнъ.**

***Харúзвамъ и харúзувамъ** (да харúжъ), *гл. д. Гр.* Подарявамъ, надарявамъ, одарявамъ, поклонявамъ; дарúтъ, **пожáловать.** *Не си кыхнълъ на бѣдний вечеръ, да ти го харижъ. Харизали на Панка магаря, той му глядалъ зѫбы-ты.* —**ися**, *гл. стр.* Бъвамъ харизанъ.

Харúзване и харúзуване, *с. ср.* отъ **харúзвамъ.**

***Харизмá**, *с. ж.* и **харизмó**, *с. ср. Гр.* Нѣчто харизано, поклонено; даръ, дарба, поклонъ; **подáрокъ, подарéнье, даръ.** *Тока мѣдникъ и е харизмо. Баща и и далъ харизмо еднѫ кобылѫ, еднѫ биволицѫ и пять овцѧ. Давамъ ти единъ конь харизмо.*

Който ми Лалча викаше,
Имаше да го удовя,
Харизмъ щѫ му харижъ.
Девять катѫри съ имане. *Пѣс.*

Харúло, *с. ср.* Харо, харище. *Харило, мое старило!* пусты-ты ми старинъ! какво доживѣхъ!

Харúще, *с. ув.* отъ **хáро.** Харило. *Харо харище цѣло бунище.*

***Хáркома**, *с. ж. Гр.* Харанина, перетникъ, мѣдърникъ.

***Хáркомка**, *с. ж. Гр.* Мѣдникъ, бакрачь. *Грабя харкомкы на рамо.*

Харлúвъ, въ, ва, во, *пр.* Хрлúвъ, гурелúвъ, саполúвъ, мрьсолúвъ, мрьсулúвъ; **сополúвъ, возгрúвъ.**

Харлúвъ, въ, ва, во, *пр.* Слабъ, слабушавъ, мрьшавъ, болничавъ, хрлавъ, **запфъ**; **тщедýшенъ, хúлъ, болѣ-менный.**

Харманджúйка, *с. ж.* Жена, мома харманджия.

Харманджúйскъ, ска, ско, *пр.* отъ **харманджúя.**

Харманджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ харманджия.

***Харманджúя**, *с. м. Т.* Който работи на харманъ; **молотúльщикъ.**

Хармáнецъ, *ум. м.* и **хармáнчя**, *ум. ср.* отъ **хармáнъ.**

***Хармáнъ**, *с. м. Т.* 1) Гумно, токъ, врахъ, врьшило; **гумно, токъ, молотúлня, рúга.** *Всякой тичя на сврь* 2) Врѣмя-то, когато врьшъ *ди по харманъ. Щѫ т по харманъ.* 3) Врѣмя-то, намира най-много. *Сега е череши-ты. Харманъ-тъ кратунъ мѣсяцъ.* 4) Пб-с облакъ, отъ мъгла около мѣс це-то; ограда; **окружíе** о лó сóлица. *Когато мѣс слънце-то е въ харманъ, ся развали.* 5) Крагъ, *Около дупкж-тж загра*

Хáрничкый,—чкъ, чка, отъ **хáрнъый.** Добричкый.

Харнотá и **харнотúя**, *с.* та, добротия, добрина, *харнотиѫ нѣмалъ напр*

Хáрнъый, —рьнъ и —ренъ, Добрый; **хорóшій.** —**рно**, нѣ; **хорошó.** — *Харна (лошка) невѣста. Комуто на-та, не му трѣбва рай вѣкъ-тъ, ама залита у к то има да имъ напла то е все харно.*

Хáрнѣ, *нар.* Харно, добрѣ,

***Хáро**, *с. ср. Гр.* 1) Дрьтъ, с лошь человѣкъ; дрьтица.

На ся сама люлямъ
Майци на задовъ,
Че ми макя дала,
На старо, на харо,
Та на бѣлобрадо. *Пѣс*

2) Мрьзеливъ, лѣнивъ, нек мажь. *Харо-но мое не е что, саде ва трясканѣ* Зло, злина, лошотия, срѣ въ клятвы-ты. — *Харо-т стока-та на бунище. Хар въ село попадика. Прати и ты иди слѣдъ него. На водж, ако сакашъ на акъ учи. Харо да тя найде! найде кучелско родило! Х ло! Харо тя сотрѣло! Х (собрало)!*

Харóвпый, —вънъ и —ве *пр.* Харный, добрый, пра ный, **хорóшій.**

Земи, брату, писанъ ка
Ходи на въшних плани
На тъпа нѣхтъ бачил
Край тава бѣла Дунава
Засвири хорошно, жало

Хароко́пый, въ, на, но, отъ ржы, какъвото и да сврьшва. *Харокопо дѣвойч*

Харо́сань, *гл. сѣ* отъ харо́свань. *Харосалый*, прокопсалый.

Харо́свань и ха , (да харо́сань), *гл. ср. Г.* Вина ь дооро, щастие, прокопсим; прокопсвамь, добруваль, прѣуспѣвамь, цьвнуваль; дѣлаться счастливымъ, преуспѣвать, благоденствовать. *Нѣма да харося*, нѣма да иде добрѣ, не ще да го бѫде. *И на нѣма добро да видж, ама и тыве нѣма да харосашь. Съ тоа замалат, сынко, што азъ съмъ харосалъ, што ты щешь харосашь. Ега не харосашь!*

Харо́сване и харо́суване, *с. ср.* отъ харо́свань. Харосина.

Харосѝна, *с. ж.* Харосване, прокопсина. *Таа харосина отъ прьвый чясъ ны е залюлѣла.*

***Харость**, *с. ж. Гр.* Грозотина, лошётина. *Старость—харость.*

Хартѝйка и хартѝшка, *уж. ж.* отъ хартѝна. Книжка.

***Хартѝна**, *с. ж. Гр.* Книга; бума́га.

Хартѝянъ, *ый*, *на*, *но*, *пр.* Паправенъ отъ хартя; книжный.

Харчёвѝтый, *тъ*, *та*, *то*, *пр.* Что харчи много, что иска голѣмы харчевы; насрафлия; расточи́тельный.

Ха́рчение, *с. ср.* отъ ха́рчѫ.

***Ха́рчь**, *с м. Т.* Разноскы, разносъ, масрафъ, трошкъ · расхо́дъ. *Тяглъ, трьгамь нѣкому харча*, азъ харчѫ за него, зимамь го на-възъ себя. *Съ чюждь конь по́-малко харчь ся прави.*

Ха́рчѫ, *ишь*,—*чи́лъ*, *гл. д.* Разнисамь, трошѫ, потрошнавамь, трушѫ, употрѣбявамь, губѫ, изгубямь, хабѫ; тра́тить, издържвать, расхо́довать. *Харчѫ много пары*, врьгамь, прьскамь пары; кида́ть де́ньги. *Харчѫ унесѣсть;* расточа́ть. *На годинѫ харчимъ пять кола дрьва* —*чѫся*, *гл. стр.* 1) Продавамся, трьсѫся, разнисамся. *По това врѣмя влъна-та мѫчно ся харчи.* 2) Бъвамь харченъ. *За това ся харчятъ много пары;* на э́то много де́ржится де́негъ.

Ха́рый, *ръ*, *ра*, *ро*, *пр.* Похабенъ, изхабенъ, *разваленъ*.

***Хасе́**, *с. ср. Т.* Единъ видъ тънко купешко платно; миткаль, перкаль.

***Хасекѝна**, *с. ж. Т.* Воинъ отъ старѫ-та султанска гвардия.

Ха́скамь, 1) *гл. ср.* Аскамь, ходѫ отъ мѣсто на мѣсто; скитамся, лутамся, шлякамся; шля́ться. 2) *гл. д.* На ржцѣ подвръгамь нѣчто нагорѣ. —*мся*, *гл. стр.* Бъвамь хасканъ.

Ха́скание, *с. ср.* отъ ха́скамь.

***Ха́сна**, *с. ж. Т.* Асния, врагъ, душманинъ.

Азъ си имамь седьмь лоши хасны,
Да нь ме мене хасны прѣчякать. *Пѣс.*

***Хасъ**, *с. м. Т.* 1) Дрьнавенъ, короненъ имотъ. 2) *пр.* Чистъ, непримѣсенъ съ по́долнё. *Хасъ брашно, хасъ бахчиа.*

***Хасъ-боя́**, *с. ж. Т.* Чиста боя, что не излиза.

***Ха́сѫлъ**, *пр. неизм Т.* вм. а́сѫлъ.

Хасѫрджѝйка, *с. ж.* Жена, мома хасѫрджия; рогожарка.

***Хасѫрджѝя**, *с. м. Т.* Който прави или продава хасѫры; рогожарь, рогозарь; рого́жникъ.

Хасѫ́рець, *ум. м.* и хасѫ́рчя, *ум. ср.* отъ хасѫ́ръ.

***Хасѫ́ръ**, *с. м. Т.* Рогоже, рогожка, рогожа, рогозина, рогозка; рого́вкна.

Хасѝнъ, *ый*, *нъ*, *на*, *но*, и хасѝвъ, *ый*, *въ*, *ва*, *во*, *пр.* Направенъ отъ хасе.

***Хата́**, *с. ж. Т.* 1) Грѣпка, погрѣпка, прѣстѫпка. 2) Пагуба, поквара, развала, сътра, тщета; на́губа, вредъ, убы́токъ. 3) Прѣмеждие, прѣмежда, прѣмрѣжие, бѣда, пакость, напасть, налѣтище, зло, злочестие, бела; бѣда́, несго́да, несго́дье, злоключе́ние, несча́стный случай, опа́сность. *Станѫло хата.*

***Хатали́я**, *пр. неизм. Т.* Грѣшенъ, прѣстѫпенъ. *Да ся сторятъ мукаетъ да найджтъ и хватятъ овые хаталии и лоши люде*

Другаре-ти ми думахѫ:
Стояне, младый войвода,
Не си ѫсай отъ гроздье-то,
Отъ гроздье-то и отъ дули-ты,
Това е гроздье хаталия!
Азъ гы, мамо, не послушахъ,
Па си отъ гроздье откѫснѫхъ,
Отъ гроздье и отъ дули-ты,
И чтомь си рѫка протягнахъ,
Отъ лакъть рѫка изсѫхна. *Пѣс.*

***Хать**, *с. м. Т.* вм. ать.

Хатѣ́лъ, *с. м.* Голѣмъ камыкъ, что вграждать за темелъ на сграда.

Хатѫрджѝйка, *с. м.* Която гляда хатѫръ.

***Хатѫрджѝя**, *с. м. Т.* Който гляда хатѫръ; устѫпчивый.

Хатѫ́рець, *ум. м.* отъ хатѫ́рь.

***Хатѫ́рь**, *с. м. Т.* Волия, щение, почетъ, почеть, почитъ, тачение, сайгия, срьдце, угода, угодъ; по́честь, почёть, почтёние, уваже́ние, угода, во́ля. — *За хатѫрь, по хатѫрь: а)* Отъ почетъ; изъ уваже́нія, въ угоду. *За хатѫра на бащѫ-тѫ пустѫли и сына. б)* Не както трѣбва, не́ право, а за да у́годимъ нѣкому; пристра́стно, въ уго́ду. *Кадиа-та разглядалъ работѫ-тѫ по хатѫрь.* — *Вардж, гля-*

харизано магаря петала-та не ся гляда́ть.

Харизáнъ, *с. м.* Който обычя да харизва. *Умрѣлъ харизанъ, та останъ зарѣзанъ*, или: *умрѣлъ харизанъ, останъ сынъ му зарѣзанъ*, или: *умрѣ харизанъ, а сынъ му отиде на Божий Гробъ;* **подари́то но́меръ, а оста́лся въ живы́хъ братъ его́ куни́й**, или: **подари́шь уѣхалъ въ Пари́жъ, а оста́лся одинъ купи́шь.** В. **зарѣза́нъ.**

***Хари́звань и хари́зувань** (да хари́жъ), *гл. д. Гр.* Подарявань, надарявань, одарявань, поклонявань; **дари́ть, пожа́ловать.** *Не си кыхнялъ на бѣдный вечеря, да ти го харижъ. Харизвали на Панка магаря, той му глядалъ зѫбы-ты.* **—ися**, *гл. стр.* Бѣвань харизанъ.

Хари́зване и хари́зуване, *с. ср.* отъ **хари́звань.**

***Харизна́**, *с. ж.* и **харизно́**, *с. ср. Гр.* Нѣчто харизано, поклонено; даръ, дарба, поклонъ; **пода́рокъ, подаре́нье, даръ.** *Това мѣдникъ и е харизмо. Баща и и далъ харизмо еднѫ кобылѫ, еднѫ биволицѫ и пять овцѧ. Давамь ти единъ конь харизмо.*

Който ми Лалчю изнами,
Изнами да го улови,
Харизма щѧ му харижъ
Девѣтъ катѫри съ имане. *Пѣс.*

Харѝло, *с. ср.* Харо, харище. *Харило, мое старило!* пустъ-ты ми старинъ! какво доживѣхъ!

Хари́ще, *с. ув.* отъ **ха́ро.** Харило. *Харо харище цѣло бунище.*

***Ха́ркома**, *с. ж. Гр.* Харанина, ператникъ, вѣдърникъ.

***Ха́ркомка**, *с. ж. Гр.* Мѣдникъ, бакрачь. *Грабнѫ харкомкы на рамо.*

Харли́вый, въ, ва, во, *пр.* Хрьливый, гуреливый, саполивый, мрьсоливый, мрьсулявый; **сопли́вый, новгри́вый.**

Харля́вый, въ, ва, во, *пр.* Слабый, слабунявый, мрьшявый, болничявый, хрълявый, запфъ; **тщеду́шный, хи́лый, болѣ́нненный.**

Харнанджи́йка, *с. ж.* Жена, мома харманджия.

Харнанджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **харнанджи́я.**

Харнанджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ харнанджия.

***Харнаджи́я**, *с. м. Т.* Който работи на харманъ; **молоти́льщикъ.**

Харна́нецъ, *ум. м.* и **харна́нчя**, *ум. ср.* отъ **харна́нъ.**

***Харна́нъ**, *с. м. Т.* 1) Гумно, токъ, врахъ, врышило; **гумно, токъ, молоти́льня, ри́га.** *Всякой тичя на сврь*
2) Врѣмя-то, когато врышъ
ди по харманъ. Щѫ т
по харманъ. 3) Врѣмя-то,
намира най-много. *Сега е*
черши-ты. Харманъ-тъ
кратунъ мѣсяць. 4) По-с
облакъ, отъ мыгла около мѣс
це-то; ограда; **окру́жіе** о
ло **со́лица.** *Когато мѣс*
слънце-то с въ харманъ,
ся развали. 5) Крагъ,
Около дупкѫ-тъ ваграж

Ха́рничкый,—чькъ, чка, ч
отъ **ха́рный.** Добричкый.

Харнота́ и **харноти́на**, *с.*
та, добротия, добрина, ха
харнотиѫ нѣмалъ напр

Ха́рный, —рьнъ и —ренъ,
Добрый; **хоро́шій.** —**рно**,
нѣ; **хорошо́.** — *Харна*
(лошка) невѣста. Комуто
на-та, не му трѣбва рай
вѣкъ-тъ, ама залита у
то има да имъ напълн
то е все харно.

Ха́рнѣ, *нар.* Харно, добрѣ, х

***Ха́ро**, *с. ср. Гр.* 1) Дрьть, с
лошь человѣкъ; дрьтница.

А си сама люлямь
Майци на чадовъ,
Че ми мама дала,
На старо, на харо,
Та на бѣлобрадо. *Пѣс.*

2) Мрьзеливъ, лѣнивъ, нека
мажъ. *Харо-но мое не е у*
что, саде ва трясканѣ
Зло, злина, лошѣтия, срѣ
въ клятвы-ты. — *Харо-т*
стока-та на бунище. Хар
въ село попадиа. Прати
и ты иди слѣдъ него. На
водя, ако сакашь на акъ
учи. Харо да тя найде!
найде кучелско родило! Х
ло! Харо тя сотрѣло! Х
(собрало)!

Харо́внъый, —вьнъ и —не
пр. Харный, добрый, пр
ный, **хоро́шій.**

Земи, брату, писанъ ва
Ходи на въшнѫ плани
На тъпа вѣхты бачила
Край тая бѣла Дунава
Засвири хоровно, жало

Хароко́пъый, нъ, на, но,
отъ ржы, каквото и да
сърпша. *Харокопо дѣвойчя*

Харо́сать, *гл. сер.* отъ **харо́свать**. *Харосалый*, прокопсалый.

Харо́свать и **харо́суватъ** (да харо́сать), *гл. ср. Г.* Виждать добро, щастие, прокопсвать; прокопсвать, добрувать, прѣуспѣвать, цьвнувать; дѣлаться счастливымъ, преуспѣвать, благодѣйствовать. *Нѣма да хароса*, нѣма да иде добрѣ, не ще да го бѫде. *И на нѣма добро да видж, ама и живе нѣма да харосашъ. Съ тоа заманатъ, сынко, нито азъ сьмъ харосалъ, нито ты щешъ харосашъ. Ега не харосашъ!*

Харо́сване и **харо́суване**, *с. ср.* отъ **харо́свать**. Харосва.

Харосѝя, *с. ж.* Харосване, прокопсва. *Така харосия отъ прьвый часъ ны е залюлѣла.*

Харость, *с. ж. Гр.* Грозотия, лошѣтия. *Старость—харость.*

Хартѝйка и **хартѝшка**, *уж. ж.* отъ **хартѝя**. Книжка.

Хартѝя, *с. ж. Гр.* Книга; бума́га.

Картѝянъый, ъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ хартъя; книжнъый.

Харчёвѝтый, тъ, та, то, *пр.* Что харчи много, что иска голѣмы харчевы; масрафлия; расточѝтельный.

Ха́рчене, *с. ср.* отъ **ха́рчѫ**.

***Ха́рчь**, *с м. Т.* Разноскы, разносъ, масрафъ, трошькъ расхо́дъ. *Тяглък, трѣгамъ мѣкому харчя*, азъ харчѫ за него, зимамъ го на-възъ себя. *Съ чюждъ конь по-малко харчь ся прави.*

Ха́рчѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. д.* Разнисамъ, трошѫ, потрошнявамъ, трыѕ, употрѣбнявамъ, губѫ, изгубнямъ, хабѫ; тра́тить, надѣ́рживать, расхо́довать. *Харчѫ много пары*, врьгамъ, прьскамъ пары; кидя́ть де́ньги. *Харчѫ унесвѣсть*; расточа́ть. *На годинѫ харчимъ пять кола дрьва* —**чѫ́ся**, *гл. стр.* 1) Продавамся, трьсѫся, разнисамся. *По това врѣмя вълна-та мѫчно ся харчи.* 2) Бывамъ харченъ. *За това ся харчятъ много пары*; на ѕто много дѣ́ржится де́негъ.

Ха́ръый, ръ, ра, ро, *пр.* Похабенъый, изхабенъый, разваленъый.

***Хасе́**, *с. ср. Т.* Единъ видъ тънко купешко платно; митка́ль, перка́ль.

***Хасеки́я**, *с. ж. Т.* Воинъ отъ старѫ-та султанска гвардия.

Ха́скамъ, 1) *гл. ср.* Аскамъ, ходѫ отъ мѣсто на мѣсто; скытамся, лутамся, шлякамся; шля́ться. 2) *гл. д.* На рѫцѣ подврьгамъ нѣчто нагорѣ. —**ися**, *гл. стр.* Бывамъ хасканъ.

Ха́скане, *с. ср.* отъ **ха́скамъ**.

***Ха́сна**, *с. ж. Т.* Асния, врагъ, душманинъ.

Азъ си имамъ седьмь лоши хасмъы,
Да нь ме мене хасмъы прѣчакать. *Пѣс.*

***Хасъ**, *с. м. Т.* 1) Дрьжавенъ, коронен имотъ. 2) *пр.* Чистъ, непринѣсенъ съ по́долнё. *Хасъ брашно, хасъ бахчия.*

***Хасъ-боя́**, *с. ж. Т.* Чиста боя, что не излиза.

***Ха́сѫлъ**, *пр. неизм Т.* ви. **а́сѫлъ**.

Хасѫрджѝйка, *с. ж.* Жена, нома хасѫрджия; рогожарка.

***Хасѫрджѝя**, *с. м. Т.* Който прави или продава хасѫры; рогожарь, рогозарь; рого́жникъ.

Хасѫрецъ, *ум. м.* и **хасѫрчя**, *ум. ср.* отъ **хасѫръ**.

***Хасѫръ**, *с. м. Т.* Рогоже, рогожка, рогожия, рогозина, рогозка; рого́зкна.

Хася́нъый, ъ, на, но, и **хася́въый**, ъ, ва, во, *пр.* Направенъый отъ хасе.

***Хата́**, *с. ж. Т.* 1) Грѣшка, погрѣшка, прѣстѫпка. 2) Пагуба, поквара, развала, сътра, тщета; па́губа, вредъ, убы́токъ. 3) Прѣмеждие, прѣмежда, прѣмрѣжие, бѣда, пакость, напасть, налѣтище, зло, злочестие, бела; бѣда́, несго́да, несго́дье, злоключе́ние, несча́стный случай, опа́сность. *Станѫло хата.*

***Хатали́я**, *пр. неизм. Т.* Грѣшенъ, прѣстѫпенъ. *Да ся сторятъ мукаетъ да найджтъ и хватятъ овые хаталии и лоши людже*

Другаре-ти ми думахѫ:
Стоіане, младый войвода,
Не си ѫсай отъ гроздье-то,
Отъ гроздье-то и отъ дули-ты,
Това е гроздье хаталия!
Азъ гы, мамо, не послушахъ,
Па си отъ гроздье отѫснѫхъ,
Отъ гроздье и отъ дули-ты,
И чтомь си рѫка протягнѫхъ,
Отъ лакъть рѫка изсѫхна. *Пѣс.*

***Хатъ**, *с. м. Т.* ви. **атъ**.

Хатѣлъ, *с. м.* Голѣмъ камыкъ, что вграждать за темелъ на сграда.

Хатѫрджѝйка, *с. м.* Кюато гляда хатѫръ.

***Хатѫрджѝя**, *с. м. Т.* Който гляда хатѫръ; устѫпчивый.

Хатѫрецъ, *ум. м.* отъ **хатѫръ**.

***Хатѫръ**, *с. м. Т.* Волия, щѣние, почетъ, почеть, почитъ, тачение, сайгия, срьдце, угода, угодъ; по́честь, почёт, почтѐние, уважѐние, угода, во́ля. — *За хатѫръ, по хатѫръ: а)* Отъ почетъ; изъ уважѐния, въ угоду. *За хатѫра на бащж-тж пустѫли и сына. б)* Не както трѣбва, не́ право, а за да угодимъ нѣкому; пристра́стно, въ уго́ду. *Кадия-та разглядалъ работж-тж по хатѫръ.* — *Вардж*, гля-

дамь нѣкому хатѫръ, правѫ какво е нему угодно, приятно, каквото той иска; постýпать лицеприя́тно, пристрáстно. — *Дрьжѫ хатѫръ*, правѫ честь нѣкому, тачѫ, почитамь, зачитамь, говѣѫ, не му развалямь срьдце-то.

Ѣзъ не сьмь нѣма, ѣзъ не сьмь слѣпа,
Токо не сборвамь, хатѫръ си дрьжѫ. *Пѣс.*

— *Останѫ ми хатѫръ*, станѫ ми мáчно на нѣкого за нѣчто. *Останѫ ми хатѫръ, дѣто не обадихѫ и менѣ.*

Свекъръ си Неди говори:
Снашице, Недо хубаво,
Е сега девять годинъ,
Катъ сѫ ти тука довели,
Твои-ти братя, Недо-ле,
На гостие ти не додоха. —
Неди е хатѫръ остало. *Пѣс.*

— *Развалямь, разсыпвамь, разтурямь, трошѫ, строшавамь, крошѫ нѣкому хатѫра*, не правѫ каквото нему си иска, не му правѫ волѫ-тѫ, не го слушамь.

Ѣдно си сѫ чюдомь почюдило:
Да ли сыну вѣрѫ да промѣнимь,
Или пашу хатѫръ да разтуримь?
Болѣ сыну вѣрѫ да промѣнимь,
Не чемь пашу хатѫръ да разтуримь. *Пѣс.*

На майѫ си хатѫръ не разсыпалъ,
И си іавнѫ своіа бръза конѧ,
И си кладе гунѫ табарина,
Отиде у краіа Шишманина. *Пѣс.*

Харно, ама царь-тѫ не келѧ да му го разсыпеть хатѫръ-тѫ на пашѫ-тѫ. — Хатѫръ, хатѫръ, послѣ на сатѫръ. Хатѫръ гащи насира. Хатѫръ булѫ завалѧ. Хатѫръ дупкѫ пробива За хатѫръ, за хатѫръ, та себя си затрѫлъ. За хатѫра на вола влѫзѫ тѫ ближе хомота. Главѫ-тѫ му строшавамь, хатѫра му не развалямь. Главѫ-тѫ му трошѫмь, хатѫра не му трошѫмь. Вода и огънь хатѫръ не глядать.

Ха-ха́, *нар.* Казвася за отговоръ на пытание: така, тай, есть, бъ́ива, а-ха, хѫ-хѫ; да. *Напойлъ ли си конѧ? — Ха-ха; напойлъ ли ты лóшадь? — Да. Да идемъ ли? — Ха-ха.*

Ха-ха́! *междом.* Хѫ-хѫ, ѫхѫ, казвася: 1) За похвалѧ, а, хѫ, аферимъ; ну, отлѣчно *Ха-ха, това е конь!* ну! ѳто лóшадь, такъ лóшадь. *Ха-ха! добрѣ си сториле;* ну! отлѣчно! 2) Кога ся говори нѣкому надсадно, за хоканье, на заканѧ и за плашение; а, аа, хѫ, а-бе, а-бре, ха-бре; го, го, го! а ну, что? аа́! ага́. *Ха-ха! не барай;* аа́! не трошь. *Ха-ха! видь-щешь;* аа́! увúдишь. *Ха-ха! щѫ ти кажѫ азъ тебѣ;* ну, я мъ тебя́, погоди́. *Ха-ха! видѣ ли който не мируе* лось тебѣ за шáлость. 3) за укоръ; а, аа, а-ха, ха, ба́! ну! ага́. *Ха-ха! вид* вúдѣлъ, что взялъ! *Ха-ха ти ся!* аа́ (ага́), по дѣ такъ по дѣлóмъ тебѣ. *Х срамѫ!* аа́! не стúдно т тебѣ не стúдно! *Ха-ха, нжѫ!* аа́, попáлся. 4) усѣтъ; а, а-ха, ха, хѫ; а, д *ха, сега разбрахъ;* а, тен *Ха-ха! сега ми дойде на* да, да, теперь я вспóмни денье; а, ахъ, аха, ха, охо, га, ой, ой. *Ха-ха, каква* ахъ, какóй большóй домъ! *ты ли си тука?* а! ты *какъвъ е лютъ!* ну-ну ка ой-ой!

Ха-ха́! *междом.* Казва ся, продава нѣчто изъ пазя. вания прѣдмѣтъ си туря междомѣтия. *Ха наблизи,*

Ха, ха, ха! *междом.* Показв ха, ха, ха!

Ха́чение, *с. ср.* отъ ха́чѫ

Хачецъ, *ум. м.* отъ **хакъ**. *заплати.*

Ха́чѫся, ѫщся,—чился, *гл* ся; упря́миться, причýдн ничать. *Стари-ты говор не ся хачи, сир. не ся с* лямся, хайтáся, нахайтáвам калпазанúвамся; по́ртитьс

***Хаша́**, *с. ж. Т.* Тъкань, т ло-то и чистъ отъ здниц чапра́къ. *Сѣдло сребрено* тена.

***Хаша́шь**, *с. м. Т.* Раст. ха *somniferum*, мак, папору таóрный.

***Хашеня́**, *с. ж. Т.* Онаа дѣто ся кладе огънь и ся г мутвакъ; кýхня, нова́рня.

Ха́нѫ, ешь, ха́налъ, *гл. ср.* по́-чисто съ отрицателна ч *хаѫ:* 1) Не щѫ да знаѫ, мары, не тачѫ; не обращ пренебрѣгáть, нерадѣть, кой тя рѣже, кой тя брьсне 2) Минувамь си врѣмя-то; си, животумъ, поминувамся; коротáть, майчить, мотáть *хаете ли?* Живо-здраво ли сте? весели ли сте? *Како Не хаемъ,* сир. добрѣ смы. *ника-тъ? — Пó не хае се*

ни хае. Чюе, ама не хае. Ты му казваш, той не хае. Богъ да го прости: откакъ умрѣ, по́ не хае. Бойся отъ Бога, прави добро, па не хай отъ никого.

***Хаи́тъ**, с. м. Т.* 1) Прустъ, килеръ, клѣть, задникъ; кладова́я. 2) Прустъ, трѣмъ, слонъ, чардакъ, сайвантъ.

Хвакъ, *с. м.* в. **хватъ**. *Хванѫтъ е у хвака.*

Хвала, *с. ж.* Когато хвалятъ нѣкого или нѣчто: похвала́, слава; **хвала́, похвала́**. *Хвала Богу*, слава Богу *Хвала Богу, добрѣ съмъ. Хвала ти, Боже, Господи. Голѣма бѣла — голѣма хвала.*

Хвала́, *с. ж.* Хвалба. *Хвала-та отъ небето до земѭ-тѫ.*

Хвалба́, *с. ж* Когато нѣкой самъ си хвали, похвалица, тафра; **хвала́, хвальба́, похвальба́, хвастовство́, хвастовня́**. *Хвалбы продава*, хвалися. *Хвалба-та е хула Хвалба е ръжда. Хвалба-та е празднa заплата.*

Ты ли ся, бе, хвалба хвалишь,
Че си имашь брѣзо конча,
За день земѭ да обидешь,
И на вечерь въ домъ да дойдешь? *Пѣс.*

Дрьжь, кошино, не пущай,
Доръ да дойдѫ до тебе,
Твоя да е хвалба-та,
Моя да е мома-та. *Пѣс.*

Хвалбаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома **хвалбаджия**; **хвасту́нья**.

Хвалбаджи́я, *с. м.* Който обича самъ да ся хвали; **хвалопрьдко**; **хвасту́нъ, хвасту́нья, хвастуни́шко**.

Хвалби́ца и **хвалби́чка**, *ум. ж.* отъ **хвалба́**.

Хва́ленѥ, *с. ср.* отъ **хва́лѭ** и **хва́лѭся**.

Хва́ленъ, ъ, на но, *прич. стр* отъ **хва́лѭ**; **хвалѣ́нный**. *Хвалены ягоды — праздна кошница. Хвалено-то дѣвойчя ще веме по́-лоше момчя.*

Хвалопрьдко, ковци, *с. м* Който тврьдѣ много ся хвали, а не може ничто да направи; **хвалбаджия**; **хвастуни́шко**.

Хвалопрьдство, *с. ср.* Праздна хвалба; **пусто́е хвастовство́**.

Хва́лѭ, ишь,—ли́лъ, *гл. д.* 1) Удобрявамъ, въздвигамъ, навдигамъ нѣчие достоинство; **хвали́ть, превозноси́ть**. 2) Познавамъ за добро-то, что ми е нѣкой направилъ, благодарѭ нѣкому за нѣчто; **благодари́ть**. *Како правите? — Хвалимъ Бога, добрѣ смы; какъ пожива́ете? — Сла́ва Бо́гу, хорото́. Хвалимъ тя, че не мы забораваш.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Хвалѭ самъ себе-си; въздигамся, навдигамся; **хвали́ться, хва́стать, хва́статься, надмева́ться**. 2) Турямъ си на ума, казвамъ да напрѣвѭ нѣкому нѣчто, или за да си отврьна́ѫ, или за наказание; захвалямся, похвалямся, заплашвамъ, заканвамся; **хвали́ться, угрожа́ть**, *Хвали ми ся, че цѣлъ да мя бие* 3) *гл. стр.* Бивамъ хваленъ; **хвали́ться**. — *Хвали го работа-та Кога хвали, ще разпали; кога кори, ще изгори. Хвали, който е за хваленѥ куди който е за куденѥ. Кой което жъли, него си и хвали. Хвалѣте мя уста, гладенъ съмъ. Хвалѣте мя уста, че ви разчекважъ. Умрѣ Егюпка-та, что тя хваляше. Всяко птичя гнѣздо-то си хвали. Всякой си хвали булчя то. Хвали колыбарина, да тя обича. Хвали ми село, живѣй въ градъ. Който си не хвали кѫщѫ-тѫ, струполясвася и го притиска Дѣто ся храним, тамъ да хвалимъ. И азъ не хвалѭ, ама и той не лъже. Което не умѣешь да хвалишь, не дъй го хули. Кметъ село брани, кметъ село храни кметъ село хвали, кметъ село пали Не хвалися, а да тя хвалять. Който ся хвали, самъ ся квари. Добро-то ся само хвали. Добра та стока сама ся хвали. Всяко пиля ся хвали съ своя гласъ. Който ся хвали, той не пали. Ако сполучять, тии ся хвалять; ако сбрькать, тебе мъмрѭть. Котка-та ся хвали, че не каде пестрьвѫ, ала нека ѭ подуши, та щемъ видѣ.*

Хва́нувамъ, *гл. уч.* отъ **хва́нѫ**.

Хва́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хва́щамъ**. Да хватѫ. —**нѫтый**, *прич. стр.* Хватенъ.

Хва́тамъ (да **хва́тѫ**), *гл. д.* Хващамъ.

Хва́таніе, *с. ср.* отъ **хва́тамъ**. Хващане.

Хва́тё, *с. м.* Казвася на присмѣхъ за **майсторъ** въ изречение: *майсторъ хватё девять занаята знае: боринѫ цапи, катранъ вари, скрипци прави . . .*

Хва́тка, *с. ж.* Грьсть, грьщь, грьща, пригрьща, гушка, жъмка, кривачия, рѫка, рѫкатка, стиска, шъпа, шака; горсть. *Една хватка влъна.*

Хватъ, тове, *с. м.* 1) Товаръ, колкото може да земе човѣкъ въ рѫцѣ-тъи си да понесе; брѣмя, нарѫчь, сгрътачь; **бре́мя, заха́пъ, оха́пка, но́ша**. 2) Капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, стѫпица, склупца, хвакъ; **капка́нъ, пасть, клящы́, ловушка**. 3) Мѣра за дължина дълга колкото ширина-тѫ на рѫка, кога стиска тоягѫ. *Дълго една пяда и хватъ.* 4) Дупкы-тъи на наплать, въ които стоять пъшлаци ти.

Хва́тѫ, ишь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **хва́-**

дамь нѣкому хатѫръ, правѫ какво е нему угодно, приятно, каквото той иска; поступáть либерíáтно, пристрáстно. — *Дръжж хатѫръ*, правѫ честь нѣкому, тачѫ, почитамь, зачитамь, говѣѫ, не му развалямь сръдце-то.

Азъ не съмь нѣма, азъ не съмь слѣпа,
Тово не сборвамь, хатѫръ си дръжа. *Пѣс.*

— *Останж ми хатѫръ*, станѫ ми мáчно на нѣкого за нѣчто. *Останж ми хатѫръ, дѣто не обадихж и менѣ.*

Свекъръ си Неди говори:
Снашице, Недо хубаво,
Е сега девять годинъ,
Катъ съмъ ти тука довели,
Твои-ти братя, Недо-ле,
На гостие ти не додохж. —
Неди е хатѫръ остало. *Пѣс.*

— *Развалямь, разсыпвамь, разтуркамь, трошѫ, строшавамь, кршѫ нѣкому хатѫра*, не правѫ каквото нему си иска, не му правѫ волѭ-тѫ, не го слушамь.

Ано си си чюдомь почюдило:
Да ли съпу вѣрж да променямь,
Или пашу хатѫръ да разтуримь?
Болѣ съпу вѣрж да променямь,
Не чемъ пашу хатѫръ да разтуримь. *Пѣс.*

На майки си хатѫръ не разсъпалъ,
И си завиѫ своя бръза копа,
И си кладе гунѫ табарина,
Отиде у краля Шишманина. *Пѣс.*

Харно, ама царь-тъ не келъ да му го разсипеть хатѫръ-тъ на пашъ-тѫ. — Хатѫръ, хатѫръ, послѣ на сатѫръ. Хатѫръ гащи насира. Хатѫръ булкж завалиа. Хатѫръ дупкж пробива За хатѫръ, за хатѫръ, та себи си затрѫлъ. За хатѫра на вола влькъ тъ ближе хомота. Главж-тѫ му строшавамь, хатѫра му не развалямь. Главж-тѫ му трошѫмь, хатѫра не му трошѫмь. Вода и огънь хатѫръ не глядать.

Ха-хá, *нар.* Казвася за отговоръ на пытание: такъ, тáй, есть, бъíва, а-ха, хж-хж; да. *Напоилъ ли си конѭ? — Ха-ха;* напойлъ ли ты лóшадь? — Да. *Да идемъ ли? — Ха-ха.*

Ха-хá! *междом.* Хж-хж, ахж, казвася: 1) За похвалж, а, ха, вферимъ; ну, отлúчно. *Ха-ха, това е конь!* ну! óво лóшадь, такъ лóшадь. *Ха-ха! добрѣ си сториль;* ну! отлично! 2) Кога ся говори нѣкому надосано, за хоканье, на заканж и за плашение; а, аа, ха, а-бе, а-бре, ха-бре; го, го, го! а ну, что? аá! агá. *Ха-ха! не барай;* аá! не трогь. *Ха-ха! видѣ-щешь;* аá! увúдишь. *Ха-ха! щж ти кажж азъ тебѣ;* ну, я къ тебé, погодú. *Ха-ха! видѣ ли който не жирує* лось тебѣ за шáлость. 3) за укоръ; а, аа, а-ха, ха, бá! ну! агá. *Ха-ха! вид* вúдѣлъ, что взялъ! *Ха-ха ти ся!* аá (агá), но дѣ такъ по дѣлóмъ тебѣ. *Х срамъ!* аá! не стúдно т тебѣ не стúдно! *Ха-ха,* жжхъ! аá, попáлся. 4) усѣтъ; а, а-ха, ха, хж; а, д *ха, сега разбрахъ;* а, теп *Ха-ха! сега ми дойде н* да, да, теперь я вспóмни денье; а, ахъ, аха, ха, охо, га, óй, óй. *Ха-ха, каква* ахъ, какóй большóй домъ! *ты ли си тука?* а! ты *какъвъ е лютъ!* ну-ну ка óй-óй!

Ха-ха! *междом.* Казва ся, продава нѣчто изъ платна. ванъшна прѣдмѣтъ ся турна междомѣтия. *Ха наблъкы,*

Ха, ха, ха! *междом.* Показв ха, ха, ха!

Хáчение, *с. ср.* отъ **хáчжс**

Хачецъ, *ум. м.* отъ **хакъ**. *заплати.*

Хáчжся, **шся**,—**чился**, *гл.* ся; управúться, причýдн ничать. *Стари-тѫ говор не ся хачи, сир. не ся с* лямся, хайтáся, изхайтвамс калпазанювамся; пóртиться

***Хашá**, *с. ж. Т.* Тъкань, т ло-то и чисть отъ задниц чапрáкъ. *Сѣдло сребрено* тена.

***Хашáш**, *с. м. Т.* Раст. хаш *somniferum*, макъ, напору твóрный.

***Хашевúя**, *с. ж. Т.* Онаа дѣто ся кладе огънь и ся мутвакъ; кухня, повáрня.

Хáжж, **ешь**, **хáжалъ**, *гл. ср.* пó-чисто съ отрицателна ч *хажж:* 1) Не щж да знаж, марѫ, не тачѫ; не обращ пренебрѣгáть, нерадѣть. кой тя рѣже, кой тя брьсне 2) Минувамь си врѣмя-то; си, животѫ, поминувамся; коротáть, майчить, мотáть *хаете ли?* Живо-здраво ли сте? весели ли сте? *Какво Не хаемъ*, сир. добрѣ сѫ *нихъ-тъ? — Пó не хае се*

ми хае. Чюе, ама нѣ хае. Ты му казваш, той не хае. Богъ да го прости: откакъ умрѣ, по́ не хае. Бойся отъ Бога, прави добро, па не хай отъ никого.

***Хаи́тъ**, с. м. Т.* 1) Прустъ, килеръ, клѣть, задникъ; кладова́н. 2) Прустъ, трѣмъ, слонъ, чардакъ, сайвантъ.

Хвакъ, *с. м.* в. **хватъ**. *Хванѫтъ е у хвака.*

Хвала, *с. ж.* Когато хвалятъ нѣкого или нѣчто: похвала́, слава; **хвала́, похвала́**. *Хвала Богу*, слава Богу *Хвала Богу, добрѣ съмъ Хвала ти, Боже, Господи. Голѣма бѣла — голѣма хвала.*

Хвала́, *с. ж.* Хвалба. *Хвала-та отъ небето до земъкъ-тъ.*

Хвалба́, *с. ж* Когато нѣкой самъ ся хвали, похвалица, тафра; **хвала́, хвальба́**, похвальба́, **хвастовство́, хвастовня́**. *Хвалбы продава*, хвалися. *Хвалба-та е хула Хвалба е ръжда. Хвалба-та е праздна заплата.*

Ты ли ся, бе, хвалба хвалишь,
Че си имашъ брѣзо конча,
За день земъ да обидешь,
И на вечерь въ домъ да дойдешь? *Пѣс.*

Дрьжь, кошино, не пущай,
Доръ да дойдѫ до тебе,
Твоя да е хвалба-та,
Моя да е мома-та. *Пѣс.*

Хвалбаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома хвалбаджия; **хвасту́нья**.

Хвалбаджи́я, *с. м.* Който обычя самъ да ся хвали; **хвалопрьдко**; **хвасту́нъ, хвасту́нья, хвастуни́шко**.

Хвалби́ца и **хвалби́чка**, *ум. ж.* отъ **хвалба́**.

Хва́ленье, *с. ср.* отъ **хва́лѭ** и **хва́лѭся**.

Хва́ленъ, **нъ, на, но**, *прич. стр* отъ **хва́лѭ**; **хвалёнинъ**. *Хвалены ягоды — праздна кошница. Хвалено-то дѣвойчя ще земе по́-лоше момчя.*

Хвалопрьдко, ковци, *с. м* Който тврьдѣ много ся хвали, а не може ничто да направи; **хвалбаджия**; **хвастуни́шко**.

Хвалопрьдство, *с. ср.* Праздна хвалба; пусто́е хвастовство́.

Хва́лѭ, ишь, —**ли́лъ**, *гл. д.* 1) Удобрявамъ, въздвигамъ, навдигамъ нѣчие достоинство; **хвали́ть**, превозноси́ть. 2) Познавамъ за добро-то, что ми е нѣкой направилъ, благодаря́ нѣкому за нѣчто; **благодари́ть**. *Какво правите? — Хвалимъ Бога, добрѣ смы; какъ пожива́ете?* — Сла́ва Бо́гу, хорошо́. *Хвалимъ тя, че не мы забораваш.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Хвалѭ самъ себе-си; въздигамся, навдигамся; **хвали́ться, хва́стать, хва́статься, надмева́ться**. 2) Турямъ си на ума, казвамъ да направя нѣкому нѣчто, или за да си отврьна, или за наказание; захвалямся, похвалямся, заплашвамъ, заканвамся; **хвали́ться**, угрожа́ть, *Хвали ми ся, че щѣлъ да мя бие* 3) *гл. стр.* Бывамъ хваленъ; **хвали́ться**. — *Хвали го работа-та Кога хвали, ще разпали; кога кори, ще изгори. Хвали, който е за хваленье куди който е за куденье. Кой което жнали, него си и хвали. Хвалѣте мя уста, гладенъ съмъ. Хвалѣте мя уста, че ви разчекважъ. Умрѣ Егюпка-та, что тя хвалюше. Всяко птичя гнѣздо-то си хвали. Всякой си хвали булчя-то. Хвали колибарина, да тя обычя. Хвали ми село, живѣй въ градъ. Който си не хвали кѫщѫ-тъ, струполкасвася и го притиска Дѣто ся хранимъ, тамъ да хвалимъ. И азъ не хвалѭ, ама и той не лъже. Което не умѣешь да хвалишь, не дъй го хули. Кметъ село брани, кметъ село храни кметъ село хвали, кметъ село пали Не хвалися, а да тя хвалять. Който ся хвали, самъ ся квари. Добро-то ся само хвали. Добра та стока сама ся хвали. Всяко пиля ся хвали съ своя гласъ. Който ся хвали, той не пали. Ако сполучять, тии ся хвалять; ако сбрькать, тебе мъмрѫть. Котка-та ся хвали, че не каде пестрьвѫ, ала нека ѣ подуши, та щемъ видѣ.*

Хва́нувамъ, *гл. уч.* отъ **хва́нѫ**.

Хва́нѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **хва́щамъ**. Да хватѫ. —**нѫтый**, *прич. стр.* Хватенъый.

Хва́тамъ (да **хва́тѫ**), *гл. д.* Хващамъ.

Хва́танье, *с. ср.* отъ **хва́тамъ**. Хващанье.

Хва́тё, *с. м.* Казвася на присмѣхъ за майсторъ въ изречение: *майсторъ хватё девять занаята знае: боринѫ цапи, катранъ вари, скрипци прави . . .*

Хва́тка, *с. ж.* Грьсть, грьщь, грьща, пригрьща, гушка, жъмка, кривачия, рѫка, рѫкатка, стиска, шъпа, шъка; горсть. *Една хватка влъна.*

Хватъ, тове, *с. м.* 1) Товаръ, колкото може да земе човѣкъ въ рѫцѣ-тъи си да понесе; брѣмя, нарѫчь, сгрътачь; бре́мя, заха́пъ, оха́пка, но́ша. 2) Капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, стѫпица, склупца, хвакъ; **капка́нъ**, пасть, **клящы́**, **ловушка**. 3) Мѣра за дължина дълга колкото ширина-та на рѫка, кога стиска тоягѫ. *Дълго една пяда и хватъ.* 4) Дупкы-тъи на наплать, въ които стоять пъшлаци ти.

Хва́тѫ, ишь, —**ти́лъ**, *гл. свр.* отъ **хва́-**

щамь и хва́тамь. Да хванѫ. —**тенъ**, *прич. стр.* Хванѫтый.

Хва́щамь (да хва́нѫ, хва́нувамь, и да хва́тѫ), *гл. д.* Хватамь: 1) Барамь, баламь, бутамь, базикамь, пипамь, халамь; тро́гать, брать, щу́пать, ша́рить, прикаса́ться къ чему́. *Не е за хващанѥ, не го хващай.* 2) Зимамь съ рѫка-тѣ си; залавямь, улавямь, стискамь, захващамь; хвата́ть, ухва́тывать, поймáть. *Хванѫ го ва рѫкѫ, ва опашкѫ-тѫ.*

На вси-тъı коньѥ да хватишь,
На вси-тъı селямъ да дадешь. *Пѣс.*

3) Бързо зимамь нѣчто въ рѫцѣ-тъı си; уловявамь, пипвамь, сграбчвамь; схва́тывать. *Скокнѫ и го хванѫ за гушѫ-тѫ.* 4) Ловя, уловявамь съ рѫцѣ нѣчто, както си врьви; поймáть, лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подцáпать. *Врьлихъ му топкѫ-тѫ и той ѫ хванѫ.* 5) Съ ловкѫ, съ примкѫ, съ вѫдицѫ, съ пушкѫ улавямь, убивамь нѣчто дивечь; сполучамь на ловъ; лови́ть, ула́вливать, поймáть, охо́титься. *Ходихмъı на ловъ, на рѣбѫ, ала ся врьнѫхмъı правдни: не хванѫхмъı ничто.*

На лова ми ся ходили,
Тинка ми лова хванѫли. *Пѣс.*

6) Глядамь да уловя, да задрьжа съ силѫ; нѣкой, нѣчто, что бѣга, что ся крые, улавямь, вчепквамь, вкопчвамь, докопчвамь, пипвамь; лови́ть, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, поймáть. *Излѣзли потѣрка и хванѫли хайдутъı тъı.* 7) Прѣсрѣщамь причаквамь, улавямь, бастисвамь; перехва́тывать, перенимáть.

Прьванъ имъ тихо говори:
Дружина вѣрни, сговорни,
Насрѣщѫ да имъ идемъı,
Милицѫ да си хванемъı. *Пѣс.*

Поведе Панчо момчета,
Момчета като пъчета,
Та въ Добродимъ стигнахѫ,
Царскѫ си хванѫ хванѫхѫ. *Пѣс.*

8) Издѣвамь, сполитамь нѣкого, когато прави нѣчто неприлично; улавямь; захва́тывать. *Хванѫхъ го, че краде, че лъже;* лови́ть, улича́ть въ кра́жу, въ ложь. 9) Зимамь, наимамь, главявамь, приставямь, нѣкъмъ, назаряквамь; наима́ть, снима́ть. *Хващамь съ кирѫж;* брать въ наёмъ. *Хванѫлъ повяче работници.* 10) Каня, поканвамь, калесвамь, въкамь, зъвамь, зимамь за . . .; приглаша́ть, проси́ть.

Ела, Ребрѣ, сговоръ да ся сговоримъ,
Кого щемъı зума да опумимъı,
Кого щемъı старосвата да хванемъ. *Пѣс.*

11) За болесть: ловя, уловявамь, прѣхващамь, сполитамь, снамирамь, снахаждамь, сѫкъ̀ывамь; схва́тывать, по
ща мя болесть; заболѣва́
болесть хваща най-много
дамь, навръташ ся на нѣкое
могѫ да ловя, конто минув
хващамь, завардявамь, уловя
вать. *Арнаути хванѫли*
който вамине, го обират
завзимамь, захващамь; зани
къ-тъ хваща много мѣст
напрѣдъ пристигне, хваща
сто. 14) Тръгамь изъ нѣчт
зимамь, поимамь, уловявамь,
хващамь, отивамь. *Азъ хва*
ле-то, а той хванѫ горѫ
ни изъ пѫтекѫ-тѫ, прѣзъ
Подхващамь, захващамь, под
емвамь; подступа́ть къ ко
стороны́. *Хвани го съ до*
слушка. 16) Когато плащам
му нѣчто, задрьжавамь, чтото
чтото ми ся пада; прихва
въ счётъ, вывёрстывать. *К*
колкото му длъжѫ. 17)
броя, ловя, прихващамь,
та́ть. *Азъ не хващамь то*
не го слагамь, не го прихва
хващамъı, на игрѫ, не слаг
не въ игру́, не счита́ется.
да стои по мене; ловя. задр
вамся. *Златны-тъı нѣчта*
ржджѫ. Не хваща боя. Тр
на цвѣтъ. 19) Работя, вр
дѣлать, вайться. *Хваща*
Какъвото хване, все го
хванѫть мновина, работ
ще ся сврьши. 20) Зимамъ
врьшѫ, да правя нѣчто; за
щамь, подхващамь, подкачв
предприниманъ. *Пакъ хв*
опя́ть пошёлъ ѣсть. *Разс*
нѫ да вика; онъ разсерди
кричáть. *Хванѫ да повлѣ*
работи, да ся учи. Хванѫ
Хванѫ нищо да жи не с
стигамь, застигамь, сполитамъ
хва́тывать. *Дъждъ ни хва*
22) *гл. ср.* Наставамъ, на
пиямь, идя, дохаждамъ;
стоя́ть. *Хванѫ лошаво*
студъ, мразъ, горящинѫ.
завалѣ дъждъ.

Три годинъı дъждъ не
Тоно мъглъı и прахове,
Тоно славъı и градове.

23) Сполучамъ, уловявамъ ся, хва
нима́ться, принима́ться. Бо
нѫ. 24) Запавамъ барутъ-

вамъ. *Пушка-та не хваща; ружьё* ка́ется, осѣка́ется. *Тягли и съ дру-пищов, ала и той не хванѫ.* вя, 1) *гл. възвр.* Барамся, пипамся, мся, бутамся; ощу́пвамъ се. *Не ся цай за ривѫ-тѫ, че щешь ѫ нача-ь.* 2) Залавямся, улавямся, дрѣмкамъ се, кам се за нѣчто, о нѣчто; хвата́мъ се, тывамъ се. *Да бяше ся хванѫла о ь, не бы падняла въ вадѫ-тѫ.*

Ако е нома хубава,
Че ще ся хване о кмекъ,
Пакъ ако нъ е юнакъ некаа,
Че ще ся хване о кавалъ. *Пѣс.*

Іодкачамъ да правѫ, да врѣпѫ нѣчто; ащамся, уловявамся за нѣчто; бра́мъ се, ма́мъ се, предприемна́мъ. *Хванѫся за тѫ, на работѫ. Когато нѣчто ржвешь, не ся хващай да го пра-ь.* 4) Съ прѣпирнѫ казвамъ, инатѫся нѣчто, че е еде какъ си; захващамся. *ся хващай, че не знаешь, какъ стои та-та.* 5) Влизамъ въ приключ-тѫ съ ы, съ нѣчто друго улавямся, изда-я, та мя познаѫтъ, какво мъслѫ, какъвъ врѣпнѫъ; попада́мъ се. *По думы-ся хваща, че той го е зелъ.* 6) За дено, прѣсадено: начинамъ да растѫ, ѫмся, прихващамся, захващамся; при-ма́мъ се (о расте́ніяхъ). *Овощкы-тъ ся ѫжѫ.* 7) Стяга ми ся ставъ, та не ь да работи; схващамся, захващамся, ѫмся, изтрѣпвамъ; отнима́мъ се, мѣня́мъ. *ща му ся, хванѫ му ся ржка, кракъ, къ;* у него́ отня́ла се рука́, нога́, къ. 8) Отъ студъ или отъ друго нѣчто о то ми прѣсъхва, та говоря́ мѫчно и крѣканіе; схващамся, прѣграквамъ, прѣвамъ, прѣсипвамъ, прѣхрипвамъ; оси-ь, охрипна́мъ, захрипна́мъ. *Глась-тъ ми хванѫ, та не могѫ да пѣкъ.* 9) Из-ѫмся, ставамъ, излизамъ вѣренъ; ис-ня́мъ се. *Бабешкы клятвы не ся хва-ѫть.*

Како что ся клятвъ изкльнѫхѫ,
Така имъ ся клятвъ-тъ хватихѫ:
Младъй Иованъ си ся попалави
И ми пойде во горѫ зелена. *Пѣс.*

Напирамся нѣйдѣ, когато става нѣчто *ѫжѫмы ся тука отъ зимѫ-тѫ*, за-ма нъ тука зимно-то лоше врѣмя. 11) *въ.* Улавямъмся, прѣгръщамъмся единъ ъ да ся боримъ, да ся биемъ; схваща я, сграбчвамся, склопявамся, скопчвамся, вамся, счепквамся; схва́тываться. *Хва-ѫся за косы-тъ.*

И му рече Марко Кралевикъй:
Ела еднѫжь да ся обидемъ!

Ся застоа Гине Арнаутчя,
Ся хватихѫ съ оны остръ сабъ,
Остръ сабъ си гы изкрыхѫ,
Ся хватихѫ со тонкъ рамена. *Пѣс.*

12) Заядамся съ нѣкого за нѣчто; залавямся, спрѣчквамся, захващамся, схващамся; схва́тываться. 13) Ловимся на прѫ-тчѫ или по другъ начинъ на игрѫ, за да видимъ, кой ще излиза прьвъ; га́тамъ се, кона́мъ се. 14) *гл. стр.* Бивамъ хванѫтъ, бивамъ хватенъ; хвата́мъ се. — *Хващамся на басъ*, басѫмся, улагамся, обзалагамся; би́мъ се объ заклáдъ. — *Хващамъ бѣхъ*, чинѫ, ловѫ бѣхъ, бѣшѫ, бѣщѫ: *а)* Скрывамъ нѣчто, не казвамъ както е, чинѫ инкиръ, инкирѫ; скрыва́мъ, не говори́мъ то, что есть, отрица́мъ.

Мале-ле, мила мале-ле,
Нѣчто щѫ да тя попытамъ,
Право да си ми казала,
Бѣхъ да ми не си хванѫла. *Пѣс.*

б) Отричамся отъ нѣчто; отка́звамъ се. *Бѣхъ не хваща, ама и не плаща.* — *Хващамъ бѣсъ*, побѣснѣвамъ, бѣснѣѫ, разболѣвамся отъ бѣсъ; бѣси́мъ се. — *Хванѫли го бѣсове-ти*, подлудѣѫ, послободнѣѫ, бѣсува; шали́мъ, куролѣсимъ. — *Хващамъ вѣрѫ*, вѣрвамъ; вѣрнѫ. *Не ми хващать вѣрѫ*, не ми вѣрвать. *Не ми ся хваща вѣрѫ*, не вѣрвамъ; мнѣ не вѣрнѫ се.

Ако ти вѣрѫ не хване,
И ты ѫ каки прьстена,
Прьстена годенишкыа. *Пѣс.*

Хваща мя гнѣвъ, хваща ня надъ, гнѣвѫкся, надосвамся, лютѫся, срьдѫся; гнѣва́мъ се, се́рдимъ се. *Като го чюхъ така да каз-ва, хванѫ мя гнѣвъ, та го ударихъ.* — *Хващамъ горѫ-тѫ: а)* Тръгамъ, упътвамся изъ горѫ-тѫ. *Отбихмыся отъ пѫ-тта и хванѫхмы горѫ-тѫ. б)* Ставамъ, тръгамъ хайдутинъ. *Оставилъ занаята си и хванѫлъ горѫ-тѫ.* — *Хваща мя грыжа*, хваща ня неракъ, дохожда ми да ся грыжѫ, прави мя да ся грыжѫ, да мъслѫ за нѣчто; озабо́чиваться. — *Хващамъ нѣкого за гушѫ-тѫ*, стисвамъ го за гушѫ-тѫ, карамъ го на нѣчто насилѫ, принуждавамъ го; заставля́мъ, принуждáмъ, невóлимъ, наступя́ на го́рло. — *Хванѫся гушѫ за гушѫ*, счепкамся, зехѫ да ся борятъ, да ся давятъ. — *Хващать мя додкы-ты*, хваща мя гнѣвъ, разсрьдѫся, надосвамся, лютѫся; гнѣваться, серди́мъ се. *Ке мя хватять додкы-ты, та напоконъ мысли.* — *Хваща мя дрѣмка*, дохожда ми, иде ми дрѣмка, налѣга мя, бори мя дрѣмка, задрѣмвамъ; дрѣма доли́мъ.

щамъ и хва́тамъ. Да хванѫ. —тѣпъ, *прич. стр.* Хванѫтый.

Хва́щамъ (да хва́нѫ, хва́нувамъ, и да хва́тѫ), *гл. д.* Хватамъ: 1) Барамъ, баламъ, бутамъ, базикамъ, пипамъ, халамъ; тро́гать, брать, щу́пать, ша́рить, прикаса́ться къ чему́. *Не е за хващанѥ, не го хващай.* 2) Зимамъ съ рѫка-тѣ си; залавямъ, уловямъ, стискамъ, захващамъ; хвата́ть, ухва́тывать, поима́ть. *Хванѫ го за рѫкѫ, за опашкѫ-тѫ.*

На вси-тъи копие да хватишь,
На вси-тъи селямъ да дадешь. *Пѣс.*

3) Бръзо зимамъ нѣчто въ рѫцѣ-тъи си; уловявамъ, пипвамъ, сграбчвамъ; схва́тывать. *Скокнѫ и го хванѫ за гушъкѫ-тѫ.* 4) Ловъкъ, уловявамъ съ рѫцѣ нѣчто, както си врьви; поима́ть, лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подца́пать. *Врълихъ му топкѫ-тѫ и той ѫ хванѫ.* 5) Съ ловкѫ, съ примкѫ, съ въдицѫ, съ пушкѫ уловямъ, убивамъ нѣчто дивечь; сполучамъ на ловъ; лови́ть, ула́вливать, поима́ть, охо́титься. *Ходихмъ на ловъ, на рыбѫ, ала ся врънѫхмъ праздни: не хванѫхмъ ничто.*

На лова ми ся ходили,
Тинка ми лова хванѫли. *Пѣс.*

6) Глядамъ да уловъ, да задрьжъ съ силѫ; нѣкой, нѣчто, что бѣга, что ся крые, уловямъ, вчепквамъ, вкопчвамъ, докопчвамъ, пипвамъ; лови́ть, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, поима́ть. *Извѣвли потдрка и хванѫли хайдутъи ты.* 7) Прѣсрѣщамъ причакнамъ, уловямъ, бастисвамъ; перехва́тывать, пренима́ть.

Прѣванъ имъ тихо говори:
Дружина вѣрни, сговорни,
Насрѣщѫ да имъ идемъ,
Милицѫ да си хванемъ. *Пѣс.*

Поведе Панчо момчета,
Момчета като въячета,
Та въ Добродинъ стигнѫхѫ,
Царемъ си хванѫ хванѫхѫ. *Пѣс.*

8) Издѣвамъ, сполитамъ нѣкого, когато прави нѣчто неприлично; уловямъ; захва́тывать. *Хванѫхъ го, че краде, че лъже;* лови́ть, улича́ть въ кра́жу, въ ложь. 9) Зимамъ, наимамъ, главявамъ, приставямъ, нѣкъ, назарявамъ; наима́ть, снима́ть. *Хващамъ* съ *киръкъ;* брать въ наймъ. *Хванѫлъ повяче работници.* 10) Канъ, покривамъ, калесвамъ, въкамъ, зъвамъ, зимамъ за . . .; приглаша́ть, проса́ть.

Ела, Ребрѣ, сговоръ да ся сговоримъ,
Кого щемъ нума да окумимъ,
Кого щемъ старосвата да хванемъ. *Пѣс.*

11) За болесть: ловъкъ, уловямъ, прѣхващамъ, сполитамъ, снамирамъ, снахаждамъ, скжкъвамъ; схва́тывать, н
ща мя болесть; заболѣва́
болесть хваща най-много
дамъ, навръташи на нѣкое
могѫ да ловъкъ, който минув
хващамъ, завардвамъ, уловя
вать. *Аркаути хванѫли*
който вамине, го обират
завзимамъ, захващамъ; вани
къ-тъ хваща много мѣст
напрѣдъ пристигне, хващ
сто. 14) Тръгамъ изъ нѣч
зимамъ, поимамъ, уловямъ,
хващамъ, отивамъ. *Азъ хва*
лѣ-то, а той хванѫ горѫ
ни изъ пѫтекѫ-тѫ, прѣвъ
Подхващамъ, захващамъ, под
емвамъ; подступа́ть къ ко
стороны́. *Хвани го съ до*
слуша. 16) Когато плащами
му нѣчто, задрьжамъ, чтото
чтото ми ся пада; прихва
въ счѣтъ, вывёртствать. *Е*
колкото му дължъкъ. 17)
броѫ, ловъкъ, прихващамъ,
та́ть. *Азъ не хващамъ то*
не го слагамъ, не го прихва
хващамъи, на игрѫ, не слаг
не въ игру́, не счита́ется.
да стои по мене; ловъкъ, задр
вамся. *Златнъи-тъи нѣчта*
ржджѫ. Не хваща боякъ. Тр
на цвѣтъ. 19) Работѫ, вр
дѣлать, ваи́ться. *Хваща*
Каквото хване, все го
хванѫть мнозина, работ
ще ся серъши. 20) Зимамъ
врънѫкъ, да правъкъ нѣчто; за
щамъ, подхващамъ, подкачи
предпринима́ть. *Пакъ хв*
она́ть пошёлъ ѣсть. *Раз*
нѫ да въка; онъ разсерди
крича́ть. *Хванѫ да поизли*
работы, да ся учи. Хванѫ
Хванѫ ничто да ми не с
стигамъ, застигамъ, сполитамъ
хва́тывать. *Дъждъ ни хва*
22) *гл. ср.* Наставамъ, на
пиамъ, идѫ, дохаждамъ;
стоя́ть. *Хванѫ лошавъ*
студъ, жразъ, горящинѫ.
завалѣ дъждъ.

Три годинъи дъждъ не
Токо мъглъи и прахове
Токо славъи и градове.

23) Сполучамъ, уловявамся,
нима́ться, принима́ться. *Б*
нѫ. 24) Запъвася баруть

гръмвамъ. *Пушк[illegible] не хваща; ружьё* обсѣка́ется, осѣ[illegible] *Тягли и съ друзина пищов, ала и той не хванѫ.* —мся, 1) *гл. вр.* Барамся, пипамся, халамся, бутамся; ощупвáться. *Не ся хващай за рукѫ-тѫ, че щешь ѫ начаташ.* 2) Залавямся, улавямся, дръжкся, отискамся за нѣчто, о нѣчто; хвата́ться, ухва́тываться. *Да бяше ся хванѫла о кола, не бы падняла въ вадѫ-тѫ.*

Ако е нома хубава,
Че ще ся хване о камелъ,
Пакъ ако ны е юнакъ некаква,
Че ще ся хване о каваль. *Пѣс.*

3) Подкачамъ да правѫ, да врѫшѫ нѣчто; захващамся, уловявамся за нѣчто; бра́[illegible]ся, хвата́ться, предприемна́мъ. *Хванѫхся за работѫ, на работѫ. Когато нѣчто не умѣешь, не ся хващай да го правишь.* 4) Съ прѣпирнѫ казвамъ, инатѫся за нѣчто, че е еде какъ си; захващамся. *Не ся хващай, че не знаешь, какъ стои работа-та.* 5) Влизамъ въ приказ-тѫ съ думы, съ нѣчто друго улавямся, издавамся, та мя познамть, какво мыслѫ, какво съмъ врѫшилъ; помада́ться. *По думы-ты ся хваща, че той го е велъ.* 6) За посадено, прѣсадено: начинамъ да растѫ, улавямся, прихващамся, захващамся; приема́ться (о расте́ніяхъ). *Овощы-ты ся хванѫхѫ.* 7) Стѣга ми ся ставъ, та не може да работи; схващамся, захващамся, отнамся, изтрѣпвамъ; отнима́ться, мѣмѣть. *Хваща му ся, хванѫ му ся рѫка, кракъ, языкъ;* у него́ отнялáсь рука́, нога́, язы́къ. 8) Отъ студъ или отъ друго нѣчто гръло то ми прѣсъхва, та говоря мѫчно и съ хрькане; схващамся, прѣграквамъ, прѣдрязвамъ, прѣсипвамъ, прѣхрипвамъ; осипа́ть, охрипа́ть, захрипѣть. *Гласъ-тъ ми ся хванѫ, та не могѫ да пѣя.* 9) Изплъзвамся, ставамъ, излизамъ вѣренъ; испълня́ться. *Бабешкы клятвы не ся хващать.*

Како что ся клятвъ изпълняхѫ,
Така имъ ся клятвъ-ты хватихѫ:
Младый Иованъ си ся попалави
И ми пойде во горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

10) Намирамся нѣйдѣ, когато става нѣчто *Хванѫхмы ся тука отъ вимѫ-тѫ*, задрѫжа ны тука зимно-то лоше врѣмя. 11) *гл. вз.* Улавямъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся боримъ, да ся биемъ; схващамъся, сграбчвамся, склопчвамся, скопчвамся, счекмамся, счепкмамся; схва́тываться. *Хванѫхся за косы-ты.*

И му рече Марко Кралевикъый:
Еда еднамъ да ся обидемъ!
Ся застоя Гине Арнаутчя,
Ся хватихѫ съ оны остръ сабъ,
Остръ сабъ си гы изкрьшихѫ,
Ся хватихѫ со тонкы рамена. *Пѣс.*

12) Заядамся съ нѣкого за нѣчто; залавямся, спрѣчквамся, захващамся, схващамся; схва́тываться. 13) Ловимся на прѫтчкѫ или по другъ начинъ на игрѫ, за да видимъ, кой ще излиза прьвъ; гла́таться, кона́ться. 14) *гл. стр.* Бывамъ хванѫтъ, бывамъ хватенъ; хвата́ться. — *Хващамся на басъ*, басѫся, улагамся, обзалагамся; би́ться объ закла́дъ. — *Хващамъ бѣхъ*, чинѫ, ловѫ бѣхъ, бѫщѫ: *а)* Скрывамъ нѣчто, не казвамъ както е, чинѫ никаръ, никарѫ; скрыва́ть, не говори́ть то, что есть, отрица́ть.

Мале-ле, мила мале-ле,
Нѣчто щѫ да ти попытамъ,
Право да си ми казала,
Бѣхъ да ми не си хванѫла. *Пѣс.*

б) Отричамся отъ нѣчто; отка́зываться. *Бѣхъ не хваща, ама и не плаща.* — *Хващамъ бѣсъ*, побѣснѣвамъ, бѣснѣѫ, разболѣвамся отъ бѣсъ; бѣси́ться. — *Хванѫли го бѣсове-ти*, подлудѣлъ, послободнѣлъ, бѣсува; шали́ть, куроле́сить. — *Хващамъ вѣрѫ*, вѣрвамъ; вѣрить. *Не ми хващать вѣрѫ*, не ми вѣрвать. *Не ми ся хваща вѣрѫ*, не вѣрвамъ; мнѣ не вѣрится.

Ако ти вѣрѫ не хване,
И ты ѝ нами прьстена,
Прьстена годенишкыма. *Пѣс.*

Хваща мя гнѣвъ, хваща ми надъ, гнѣвямся, надосвамся, лютѫся, срьдѫся; гнѣва́ться, се́рдиться. *Като го чюхъ така да казва, хванѫ мя гнѣвъ, та го ударихъ.* — *Хващамъ горѫ-тѫ: а)* Тръгамъ, упътвамся изъ горѫ-тѫ. *Отбихмыся отъ пѫтка и хванѫхмы горѫ-тѫ. б)* Ставамъ, тръгамъ хайдутинъ. *Оставилъ занаята си и хванѫлъ горѫ-тѫ.* — *Хваща мя грыжа*, хваща ми неракъ, дохожда ми да ся грыжѫ, прави ми да ся грыжѫ, да мыслѫ за нѣчто; озаботчиваться. — *Хващамъ нѣкого за гушѫ-тѫ*, стискамъ го за гушѫ-тѫ, карамъ го на нѣчто насилѫ, принаждавамъ го; заставля́ть, принуждáть, невóлить, наступя́ на го́рло. — *Хванѫхся гушѫ за гушѫ*, счепкахѫся, зехѫ да ся борать, да ся давять. — *Хващать мя додкы-ты*, хваща ми гнѣвъ, разсрьждамся, надосвамся, лютѫся; гнѣваться, серди́ться. *Ке мя хватять додкы-ты, та напоконъ мысли.* — *Хваща мя дрѣмка*, дохожда ми, иде ми дрѣмка, налѣга ми, бори мя дрѣмка, задрѣмвамъ; дре́ма доли́ть.

щамъ и хва́тамъ. Да хванѫ. —тенъ, *прич. стр.* Хванатый.

Хва́щамъ (да хва́нѫ, хва́нувамъ, и да хва́тѫ), *гл. д.* Хватамъ: 1) Барамъ, баламъ, бутамъ, базикамъ, пипамъ, халамъ; тро́гать, брать, щу́пать, ша́рить, прикаса́ться къ чему́. *Не е за хващанѫ, не го хващай.* 2) Зимамъ съ ржка-тѫ си; залавямъ, уловямъ, стискамъ, захващамъ; хвата́ть, ухва́тывать, пойма́ть. *Хванѫ го за ржкѫ, ва опашкѫ-тѫ.*

На вси-тъ коне́ да хватишъ,
На вси-тъ селямъ да дадешъ. *Пѣс.*

3) Бързо зимамъ нѣчто въ ржцѣ-тъ си; уловявамъ, пипвамъ, сграбчвамъ; схва́тывать. *Скокнѫ и го хванѫ за гушъкъ-тѫ.* 4) Ловя, уловявамъ съ ржцѣ нѣчто, както си врьви; пойма́ть, лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подца́пать. *Врълихъ му топкѫ-тѫ и той ѫ хванѫ.* 5) Съ ловкѫ, съ прамкѫ, съ въдицѫ, съ пушкѫ уловямъ, убивамъ нѣчто дивячь; сполучамъ на ловъ; лова́ть, ула́вливать, пойма́ть, охо́титься. *Ходихмы на ловъ, на рыбѫ, ала ся врьнѫхмы праздни: не хванѫхмы ничто.*

На лова ми се ходили,
Тѫжна ми лова хванѫли. *Пѣс.*

6) Глядамъ да уловя, да задрьжя съ сила; нѣкой, нѣчто, что бѣга, что си крые, уловямъ, вчепквамъ, вкопчвамъ, докопчвамъ, пипвамъ; лова́ть, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, пойма́ть. *Извѣвли потѣрка и хванѫли хайдутъ-тѫ.* 7) Прѣсрѣщамъ причаквамъ, уловямъ, бастисвамъ; перехва́тывать, пренима́ть.

Прѣванъ имъ тихо говори:
Дружина вѣрна, сговорна,
Насрѣщѫ да имъ идемъ,
Милицѫ да си хванемъ. *Пѣс.*

Поведе Панчо момчета,
Момчета като пѣчета,
Та въ Добродѫхъ стигнѫхъ,
Царска си хванѫ хванѫхъ. *Пѣс.*

8) Надѣвамъ, сполитамъ нѣкого, когато прави нѣчто неприлично; уловямъ; захва́тывать. *Хванѫхъ го, че краде, че лъже;* лова́ть, улича́ть въ кра́жу, въ ложь. 9) Зимамъ, наимамъ, главявамъ, приставямъ, нѣкъмъ, назарявамъ; нанима́ть, снима́ть. *Хващамъ съ кириѫ;* брать въ наёмъ. *Хванѫхъ повяче работници.* 10) Каня, поканвамъ, калескамъ, въикамъ, зъвамъ, зимамъ за . . .; приглаша́ть, проса́ть.

Ела, Ребрё, сговоръ да си сговоримъ,
Кого щемы нума да онумимы,
Кого щемъ старосвата да хванемъ. *Пѣс.*

11) За болесть: ловя, уловямъ, прѣхващамъ, сполитамъ, снимирамъ, снахаждамъ, сѫжъ́вамъ; схва́тывать, н
ща мя болесть; заболѣва́
болесть хваща най-много
дамъ, навртамся на нѣкое
могѫ да ловя, конто минув
хващамъ, завардвамъ, уловя
вать. *Арнаути хванѫли*
който замине, го обират
завзимамъ, захващамъ; зах
къ-тъ хваща много мѣст
напрѣдъ пристигне, хващ
сто. 14) Тръгамъ изъ нѣч
зимамъ, поимамъ, уловямъ,
хващамъ, отивамъ. *Азъ хва*
ле-то, а той хванѫ горѫ
ни изъ пѫтекѫ-тѫ, прѣзъ
Подхващамъ, захващамъ, под
емвамъ; подступа́ть къ ко
стороны́. *Хвани го съ до*
слушка. 16) Когато плащам
му нѣчто, задрьжамъ, чтото
чтото ми ся пада; прихва
въ счётъ, вывёрстывать.
колкото му длъжѫ. 17)
броя, ловя, прихващамъ,
та́ть. *Азъ не хващамъ то*
не го слагамъ, не го прихва
хващамы, на игра, не сла
не въ игру́, не счита́ется.
да стои по мене; ловя, задр
вамся. *Златны-ты нѣчта*
ржджѫ. Не хваща боякъ. Тр
на цвѣтъ. 19) Работя, вр
дѣлать, ваяться. *Хваща*
Каквото хване, все го
хванѫть мновина, работ
ще ся свръши. 20) Зимамъ
врьшя, да правя нѣчто; за
щамъ, подхващамъ, подкачва
предприниня́ть. *Пакъ хва*
оня́ть пошёлъ ѣсть. *Разс*
нѫ да вика; онъ разсерди
кричя́ть. *Хванѫ да поизли*
работи, да ся учи. Хванѫ
Хванѫ нищто да ми не с
стигамъ, застигамъ, сполитамъ
хва́тывать. *Дъждъ ны хва*
22) *гл. ср.* Настанявамъ, на
шамъ, идя, дохаждамъ;
стоя́ть. *Хванѫ лошаво*
студъ, мразъ, горящинѫ.
завалѣ дъждъ.

Три годины дъждъ не
Тоно мыглы и прахове,
Тоно слапы и градове.

23) Сполучамъ, уловявамся,
нима́ться, прининя́ться. *Б*
нѫ. 24) Запавяся баруть-

гръмвамъ. *Пушка-та не хваща;* ружьё обсѣка́ется, осѣка́ется. *Тягли и съ другата пищов, ала и той не хванѫ.* —мся, 1) *гл. стр.* Барамся, пипамся, халамся, бутамся; ощупвамъ се. *Не ся хващай за ривѫ-тѫ, че щешъ ѫ начапашъ.* 2) Залавамся, улавамся, дръжмся, отпирамся за нѣчто, о нѣчто; хвата́мъ се, ухва́тувамъ се. *Да бяше ся хванѫла о кола, не бы паднѫла въ вадѫ-тѫ.*

Ако е мома хубава,
Че ще ся хване о кашелъ,
Пакъ ако ны е юнакъ некаква,
Че ще ся хване о кавалъ. *Пѣс.*

3) Подкачамъ да правѫ, да врѣмъ нѣчто; захващамся, уловявамся за нѣчто; бра́мъ се, хвата́мъ се, предприемна́мъ. *Хванѫхся за работѫ, на работѫ. Когато нѣчто не ужѣешъ, не ся хващай да го правишъ.* 4) Съ прѣпирнѫ казвамъ, инатѫся за нѣчто, че е еде какъ си; захващамся. *Не ся хващай, че не знаешъ, какъ стои работа-та.* 5) Влизамъ въ приказ-тѫ съ думы, съ нѣчто друго улавамся, издавамся, та мя познаятъ, какво мыслѫ, какво сьмь врѣшилъ; попада́мъ се. *По думыты ся хваща, че той го е зелъ.* 6) За посадено, прѣсадено: начинамъ да растѫ, улавамся, прихващамся, захващамся; приема́мъ се (о расте́ніяхъ). *Овощкы-ты ся хванѫхѫ.* 7) Стѫга ми ся ставъ, та не може да работи; схващамся, захващамся, отпирамся, изтрѣпвамъ; отпима́мъ се, нѣмѣ́мъ. *Хваща му ся, хванѫ му ся ржка, кракъ, язикъ;* у него́ отнялáсь рука́, нога́, язи́къ. 8) Отъ студъ или отъ друго нѣчто грѣло то ми прѣсъхва, та говоря мачно и съ хрькание; схващамся, прѣграквамъ, прѣдрязвамъ, прѣсипвамъ, прѣхрипвамъ; осипа́мъ, охрипа́мъ, захрипѣ́мъ. *Глась-тѫ ми ся хванѫ, та не могѫ да пѣкъ.* 9) Изплъзвамся, ставамъ, излизамъ вѣренъ; исмолни́мъ се. *Бабешкы клятвы не ся хващатъ.*

Како что ся клятвъ изкльнѫхѫ,
Така имъ ся клятвъ-ты хватихѫ:
Младъый Иованъ си ся попалави
И ми нойде во горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

10) Намирамся нѣйдѣ, когато става нѣчто *Хванѫхмы ся тука отъ зимѫ-тѫ,* задрѣжа ны тука зимно-то лоше врѣмя. 11) *гл. вз.* Улавамъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся боримъ, да ся биемъ; схваща мъся, сграбчвамся, склопчвамся, скопчвамся, счекмамся, счепкмамся; схва́тувамъ се. *Хванѫхся за косы-ты.*

И му рече Марко Кралевикъый:
Ела еднѫмь да ся обидемъ!
Ся застоа Гине Арнаутчя,
Ся хватихѫ съ оны остръ сабъ,
Остръ сабъ си гы изкрьшихѫ,
Ся хватихѫ со тонкы рамена. *Пѣс.*

12) Заядамся съ нѣкого за нѣчто; залавамся, спрѣчкмамся, захващамся, схващамся; схва́тувамъ се. 13) Ловимся на прѫтчкѫ или по другъ начинъ на игрѫ, за да видимъ, кой ще излиза прьвъ; гла́тамъ се, кона́мъ се. 14) *гл. стр.* Бывамъ хванѫтъ, бывамъ хватенъ; хвата́мъ се. — *Хващамся на басъ,* басѫся, улагамся, обзалагамся; би́мъ се об закла́дъ. — *Хващамъ бѣсъ,* чинѫ, ловѫ бѣхъ, бѣшѫ, бѣщѫ: *а)* Скрывамъ нѣчто, не казвамъ както е, чинѫ инкяръ, инкярѫ; скрыва́мъ, не говори́мъ то, что есть, отрица́мъ.

Мале-ле, мила мале-ле,
Нѣчто щѫ да тя попытамъ,
Право да си ми казала,
Бѣхъ да ми не ся хванѫла. *Пѣс.*

б) Отричамся отъ нѣчто; отка́звамъ се. *Бѣхъ не хваща, ама и не плаща.* — *Хващамъ бѣсъ,* побѣснѣвамъ, бѣснѣ́мъ, разболѣвамся отъ бѣсъ; бѣси́мъ се. — *Хванѫли го бѣсове-ти,* подлудѣлъ, послободнѣлъ, бѣсува; шали́мъ, куролѣсмъ. — *Хващамъ вѣрѫ,* вѣрвамъ; вѣрнѫ. *Не ми хващатъ вѣрѫ,* не ми вѣрвать. *Не ми ся хваща вѣрѫ,* не вѣрвамъ; мнѣ не вѣ́рится.

Ако ти вѣрѫ не хване,
И ты ѫ кани прьстена,
Прьстена годенишкыа. *Пѣс.*

Хваща мя гнѣвъ, хваща мя надъ, гнѣвыкся, надосвамся, лютѫся, срьдѫся; гнѣва́мъ се, се́рдимъ се. *Като го чюхъ така да казва, хванѫ мя гнѣвъ, та го ударихъ.* — *Хващамъ горѫ-тѫ: а)* Тръгамъ, упатвамся изъ горѫ-тѫ. *Отбихмыся отъ пѫтта и хванѫхмы горѫ-тѫ. б)* Ставамъ, тръгамъ хайдутинъ. *Оставилъ занаята си и хванѫлъ горѫ-тѫ.* — *Хваща мя грыжа,* хваща мя меракъ, дохожда ми да ся грыжѫ, прави мя да ся грыжѫ, да мыслѫ за нѣчто; озабо́чмамъ се. — *Хващамъ нѣкого за гушѫ-тѫ,* стискамъ го за гушѫ-тѫ, карамъ го на нѣчто насилѫ, принѫдявамъ го; застава́мъ, принуждава́мъ, невба́мъ, наступя́ на го́рло. — *Хванѫхся гушѫ за гушѫ,* счепкахѫся, зехѫ да ся борятъ, да ся давятъ. — *Хващатъ мя додкы-ты,* хваща мя гнѣвъ, разсрьждамся, надосвамся, лютѫся; гнѣва́мъ се, серди́мъ се. *Ке мя хватятъ додкы-ты, та напоконъ мысли.* — *Хваща мя дрѣмка,* дохожда ми, иде ми дрѣмка, налѣга ми, бори мя дрѣмка, задрѣмвамъ; дре́ма доли́мъ.

— *Хващамъ думѫ*, слушамъ и вѣрвамъ. *Милушъ думѫ на Лаваръ не хвата*, нито го слуша, нито го вѣрва.—*Хващамъ зазѫбицѫ*, казвася за човѣкъ като на смѣхъ: глядамъ нѣчто, та ми ся пощя. *Дай му да хапне, да го не хване зазѫбицѫ*. — *Хващамъ истинѫ*, зимамъ за истинѫ, вѣрвамъ; **приниимáть за прáвду, вѣрить.**

Азе ся, Станке, шегувахъ,
Беки го хванѫ истинѫ. *Пѣс.*

— *Хванѫла го керемидяна-та жлтеница*, казвать насмѣхъ за здравъ чрьвенъ човѣкъ. — *Хващамъ кличь*, изпусиáть кличь на плетеие намѣщамь, оправямь; **поднимáть пéтлю.** — *Хващамъ конакъ*, слизамь, спирамся на конакъ, застанамь, прѣпадамь, станувамь, падамь на станъ, кондисвамь; **останáвливаться на ночлéгъ, постóемъ.**

Та си пойде во Софиѫ,
Хвати конакъ у стрѫка в. *Пѣс.*

Хванѫѫся за кормы-ты отъ смѣхъ. смѣхѫся много, до паданіе; **задыхáться отъ смѣха, надрывáть кишкú, живóтики отъ смѣха.** *Хващамъ корень:* *а*) Пущамъ корень, зарастамъ, хващамся; **пускáть кóрень, окоренѣть, окорениться.** *б*) Трая много врѣмя. — *Не ще хване корень*, не ще трае много врѣмя. — *Хваща мя меракъ*, меракъ ми е, хваща мя грѫжа, мъслѫ му, грѫжѫся, безпокоѫся. — *Хваща мя нѣчто меракъ*, турнамъ си нѣчто меракъ, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, което мя прави да му мъслѫ, да ся грѫжѫ, мераклидисвамся. — *Хванѫ мѣсто*, влѣзе въ работѫ, заслужи, принесе облагѫ, дейдиса. — *Не хваща мѣсто*, напраздно, напусто, залудо, нафиле. — *Не хващамъ мѣсто* и *не мя хваща мѣсто*, не мя хваща сѣдка, не ся спирамъ на едно мѣсто, не ся застоявамъ, не стоѫ миренъ. — *Хващамъ огънь*, съ цвѣкание или по другъ начинъ добъвамъ, запалвамъ огънь; **добы́ть огня́.** — *Хващамъ око*, хващать мя урокъ, падамъ на зарекъ, урочасвамъ; **захвора́ть отъ гла́ву, отъ по́рчи.**

Ей Дамяне, тъй мой стопанине,
Углядно е наше мѫжско дѣтя,
Че го водимъ у вѣрнъй комшии,
Че да хване очи, че да умре. *Пѣс.*

— *Хващамъ очи*, наплъняамъ очи, бъява ми, доста съмъ. — *Хваща ми очи-ты*: *а*) Аресва ми. *б*) Ослѣпѣвамъ. *Не хвела да надешь хлѣбъ съ неомыты ржцѣ, оти ке ти хватить очи-ты.* — *Не ми го хващать очи-ты*: *а*) Не го намирамъ за добро, не ми ся види добъ. *б*) Не ми стига умъ-тъ, не ся сѣщамъ, какъ да стане, не ми го хваща умъ-тъ. — *Хващамъ крвыма (лошиа) пѫть*, тръгамъ изъ кривъ пѫть, зимамъ да врьшъ кривъ работъ. — *Хванѫли сѫ го рогати-ты*, хванѫли сѫ го додкы-ты, зели сѫ го дьявола-та, надосался е, та дъри кавгѫ. — *Хванѫ сѫ свѣта*, побѣгнѫ, офейка, олущи; **навострѣть лы́жи, лызнýть.** — *Хваща мя срамъ*, иде ми срамъ, срамъ мя е, срамувамся, свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнѫся, срѣщувамся; **стыди́ться, стѣсня́ться, сбѣсти́ться, пересемѣнивать.** — *Хваща мя сънъ*, иде ми сънъ, доспива ми ся, налѣгналъ ми е сънъ, сънъ мя бори, сънъ мя дроби, дреми; **дрема́ долúть.** *Не ме хваща сънъ*, не могѫ да заспѫ. — *Не мя хваща сѣдка*, не мя хваща мѣсто, не ся спирамъ, не мога да сѣднѫ. — *Хващамъ темелъ*, задържамъ ся, трая. *Нѣма да хване темелъ*, не ще пустне корень, нѣма да трае.

Денѣ си кюприѫ градить,
Нощѣ си кюприѫ събаріа,
Събаріа, темелъ не хваща. *Пѣс.*

— *Хващамъ укъ*, слушамъ, напрамамъ, каквото ми учать; **исполня́ть наставле́нія.**

Како укъ краль-тъ ѣ научи,
Така укъ керка му ѣ хвати. *Пѣс.*

— *Хваща ми умъ-тъ*, разбирамъ, зная нѣчто. *Кажи му, ако ти хваща умъ-тъ. Не ми го хваща умъ-тъ.* — *Хващамъ урокы*, разболѣвамся отъ урокъ, хващамъ око, падамъ на зарекъ, урочасвамъ; **захвора́ть отъ гла́ву, отъ по́рчи.** — *Хванѫлъ тя като Френецъ*, казвася нѣкому, който го хванѫлъ, че прави нѣчто зло. — *Хванѫлся на хоро-то*: *а*) Зелъ да играя хорото. *б*) Уловился въ нѣкоя непріятна работѫ и не може да ся откачи отъ неѫ. — *Хванѫла го чюма-та за врата*, хванѫли го додкы-ты, рогати-ти, разсърдилася. — *Нѣма за что кучя да го хване*, голтанъ е, голѣмъ спромахъ е. — *Това не сѫ хващи*, не ся слага, не ся брои. — *Хванѫли Бога за ногѫ*, казвать насмѣхъ, за нѣкого, кога ся напусто гордѣе съ нѣчто. — *Ако мя хванешь за брадѫ-тѫ*, или *тя хващамъ за мустака. Хвани едного за крака-та, та удрай другыго по главѫ-тѫ. Хвани хайдука, додѣ не ти е хванѫлъ. Хванѫхъ, тато, хайдутина.* — *Доведи го, сынко!* — *Не могѫ.* — *Остави го!* — *Не мя пуща. Дѣто хващать много бабы, килаво дѣтя излиза. Око то го види, нъ зѫбъ го не хваща. И моа-та хрътка, ще хване заекъ. Както пся-то хранишь, такъвъ ловъ*

щешь хванешь. Дай си, мжжю, женжтѫ, а ты хвани трыне-то. Сытъ гладному вѣрѫ не хваща. Двѣ рыбы ся пекжть на единъ огънь, една другѫ вѣрѫ си не хващать на мжкы-ты. Като лъже и самъ си вѣрѫ хваща. Лъже и самъ си вѣрѫ не ваща. Хвани босна, та му сѣбуй опинци-ты (та му земи царвулы-ты). Имай Бога, хвани си и святѣць. Стара (вехта) дъска боѫ не хваща Злато-то ръждѫ не хваща. Чисто сребро ръждѫ не хваща. Хванжла го кокошка-та слѣпота. Врьжи си червенко на прьста да тя не хващать уроци. Хванжть е у рѫцѣ-ты. Дъждь да вали, снѣгъ да иде, зло врѣмя да не хваща. Имамь мжжь, малко лъжь: бъхъ не хваща и не плаща. Добро добро не паща, зло зло не хваща. Хванжлася царска-та дъщерка о работѫ, та и́ ся изпрыщили рѫцѣ-ты. Хванжлся въ капана (въ стжпицѫ тѫ). Дала баба парѫ, хванжлася на хоро-то, дава двѣ да ся отжкне, не ѫ пущать. Хванжлася соль-та за брашно-то. Грьлица да тя хване! клятва за свиня. Да тя хване бѣсъ! клятва за кучя.

Хва́щание, *с. ср.* отъ **хва́щамь** и **хващамся.** Хватане.

Хвѐламь, *гл. ср.* Употрѣбявася съ отрицателна частица *не:* **нехвѐламь,** нехеламь, нефеламь; в. **нехвѐламь.**

Хвѐлка, *с. ж.* Рѣзьнъ, крьшенка, порѣзанца, филия хлѣбъ.

Хвелтѐчѫ, **ишь,**—**чилъ,** *гл. ср.* Фелтечѫ, пелтечѫ.

Хвелтѫ́, **и́шь,**—**тѝлъ,** *гл. ср.* Фелтѫ, пелтѫ, хвелтечѫ.

Хвоѝна, *с. ж. сбр.* Остръ-ты листа на бора, на ела-та и на другы накъвы растения; **хвоѝ, хвóя, кострѐлъ.**

Хвóйна, *с. ж* 1) Раст. *Juniperus communis,* хойна, хуина, уина, овина, кацарка, смрека, смерика, смрика, смрьчь, андрѫчь; **можжевѐльникъ, можжýха, вéресъ,** арца, **арты́шъ, áхра.** 2) Брьбонкы плодъ отъ това растение; **можжýха.**

Хвóйнова млѐчка. Раст. *Euphorbia alepica (?).*

Хвощъ, *с м.* Раст. *Equisetum arvense,* полскый хвощъ, горчица, дзука, конска боровка, вукувичина плюнка, мечю врѣтено, наставча, прьшлика, пряслици, ставякъ, хуркы; **хвощъ полевóй,** пестышки, пýпыши. — *Самодивскый хвощь.* Раст. *Equisetum maximum,* самодивска хурка; **родъ хвощá.**

Хвръ́гамь (да **хвръ́лѫ**), *гл. д.* Врьгамь, хврьлямь.

Хврькáтый, хврьковáтый, в. **врькатый, врьковáтый.**

Хвръ́лѣй, *с. м.* Врьлякъ, врьлѣй.

Пакъ нагази тихъ бѣлъ Дунава,
Че е плавалъ единъ хврьлѣй мѣсто. *Пѣс.*

Хврьли́ще, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся надвръгать; врьлялище.

Излѣтнжло сиво соколя
Открай Будимъ града
По планинѫ, по рудинѫ,
По самовилскы игралища,
По самодивскы хврьлялища. *Пѣс.*

Хвръ́лямь (да **хвръ́лѫ**), *гл. д.* Врьлямь, хврьгамь, бъзгамь, мѣтамь, в. **врь́гамь.** —*Хврьли топа,* изпаднѫ, изгуби, излѣзе мюллюзъ. — *Хврьга чаши ты,* пие много — *Трѣбва да хврьли пепелъ въ очи,* трѣбва да замаже, да засливоса работѫ-тѫ. — *Хврьли глистя, найде ягулѫ Съ вилѫ хврьля орѣхы. Въ рядъкъ калъ камыкъ не хврьлай. Ако искашь да ся накалкашь, хврьли въ кала камыкъ. Въ рядко говно камыкъ не хврьлай, да тя не напръска. Който хврьга камыкъ навысоко, пада на главѫ-тѫ му. Да хврьлишь камыкъ въз кучя, щешь ударишь . . . . Стори милостынѫ на богатъ, по́-добрѣ да ѫ хврьлишь въ море-то. Роди мя, мамо, съ кжсметъ и хврьли мя на бунище-то. Вдига ли магаря уши-ты, ще врьли товара.*

Хврьчѫ́ (да **хвръ́кнѫ**), *гл. ср.* Врьчѫ.

Хву́камь (да **хву́кнѫ, хву́кнувамь**), *гл. д.* 1) Хвучкамь, врьгамь, врьлямь, заврьгвамь съ сила нѣчто нѣйдѣ; броса́ть, забра́сывать. *Хвукнѫ го подъ одъра.* 2) *гл. ср.* Тръщамь, удрямь. *Хвукнжхъ да бѣгамь.*

Хву́каньe, *с. ср.* отъ **хву́камь.** Хвучканье.

Хву́кнувамь, *гл уч.* отъ **хву́кнѫ.**

Хву́кнѫ, **ешь,**—**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **хву́камь** и **хвучѫ́.**

***Хву́ска,** *с. ж Гр.* Фуска, мѣхурча.

Хвучѐньe, *с. ср.* отъ **хвучѫ́.**

Хвучи́ло, *с. ср.* Фучило, играчка отъ дъсчицѫ съ двѣ дупкъ на срѣдѫ-тѫ, прѣзъ които минува врьвь, та ся врьти и хвучи, единъ видъ брьнкало.

Хву́чкамь, *гл. д.* Фучкамь, хвукамь въ 1-то знаменованье.

Хвучѫ́, **и́шь,**—**чи́лъ** (да **хву́кнѫ**), *гл. д.* Хвукамь, хвучкамь, заврьгамь. *Хвучилъ го прѣзъ дувара.*

Хвучѫ́, **и́шь,**—**чи́лъ** (да **хву́кнѫ**), *гл. ср.* Фучѫ: 1) Като врьвь бързо издавамь гласъ **хвѫсъ, хвѫсъ;** хучѫ, пищѫ, **хвѫскамь, хвѫща.** *Вѣтьръ-тѫ хвучи. Камыкъ-тѫ*

хвучи. 2) Прьдъ безъ глась; пьздá, пъплáнь; бадéтъ.

Хвучáние, *с. ср.* отъ **хвучáмъ.** 1) Хучене. 2) Пьздéне.

Хвучáнъ, *с. м.* Фучáнъ, ръíба харáмия.

Хвучáсвамъ (да хвучáсамъ), *гл. ср.* Фучасам.

Хвáскамъ (да хвáсна, хвáснувамъ), *гл. ср.* Казвам, напрáвямъ хвáсъ, хвáсъ; **хвучá, хучáх, фáскамъ, хващá.** *Пжпка-та на огнá хвáсна,* пустнá сáмо вéтъръ, безъ да пукне и подскочи.

Хвáскане, *с. ср.* отъ **хвáскамъ.** Хвучáне, хващáне.

Хвáснувамъ, *гл. уч.* отъ **хвáсна.**

Хвáсна, ешь,—нáлъ, *гл. свр.* отъ **хвáскамъ.**

Хвáсъ! *междом.* Показва хвáскане.

Хвáщá, йшь,—щáлъ, *гл. ср.* Фащá, хвáскамъ, хвучá.

Хе, *нар.* За показване нéщо, за посочване на нéщо наблизо; е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хей, ма, ямто; вотъ, вонъ. *Хе хлéбъ, хе и вода;* вотъ хлéбъ, вотъ и водá. *Ей го хе;* вонъ онъ. *Ей го хе, че иде;* вотъ онъ идéтъ. *Тамъ хе;* вонъ тамъ.

Хе, *междом.* Прéдъ звателенъ падежъ съ проточено изричáние; е, ей, хей *Хе Боже Господи;* о Бóже! *Хе Брате!* о братъ!

***Хебé,** хебéта, *с. ср. Т.* Бисагъ, дисагъ, джагъ.

Хей, *междом.* Казвася: 1) Въ извíкъ отъ разнъ чювства; ей, ой, вой, хой, ай. *Хей тя тебе, добрь юнакъ!* охъ ты гой еси́, дóбрый молодецъ! *Хей луда главо!* 2) Когато да ся повíка нéкой; ей, хе; гей, ей. *Хей, момчи, ка ела тука!* ей пáрень, подú сюда. *Хей! кой е тамъ?* ей! кто тамъ? *Хей, людие, вардéтеся: мжжа си бихъ и пéтела си заклахъ!*

Хей, *нар.* Е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хе, ма, ямто; вотъ, вонъ.

Хекинджúйка, *с. ж.* Жена, мома хекиминъ, хекимка.

Хекинджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **хекинджúя.** Хекимскый.

***Хекинджúя,** *с. м. Т.* и

***Хекúминъ** и **хекúнъ,** *с. м. Т.* Лéкарь, врачувалецъ, бúлярь; врачъ. *Болéнъ ли си, щешь трúпишь, и да мирúшкать уста-та на хекимина. Хекиминъ, лудъ и псалтъ всякой може да стане. Хекиминъ и свать не ставай на тоя свéтъ.*

Хекúнка, *с. ж.* Хекинджúйка.

Хекúнскый, ска, ско, *пр.* отъ **хекúнъ.** Хекинджúйскый.

Хекúнча, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хекиминъ.

Хéламъ, *гл. ср.* вм. **хвéламъ.** *Хела, не хела, у*

Хелбетица, *с. ж.* Въ пéсе

Мома сéди у градúна
Та си шие свилúница,
Свилúница, хелбетúца,

***Хелбéте,** *нар. Т.* Елбете да е, кога да е; навéрно, слýчай. *Хелбете така е день щешъ ся срéщнешъ.*

Хéлда, *с. ж.* Раст. елда, *ручит,* сополянъ; грéш кúшка.

***Хéле,** *нар. Т.* Еле, токо, най-послé. *Хеле тука и* бенно, въ особенности. *Хеле да дойде, та щя мя удари, че да види Господь, та стане. Х да пази Господь!*

***Хенéнъ,** *нар. Т.* Енен, рóвно.

***Хенъ,** *съюз. Т.* И. *Хенъ* бе. *Хенъ голо, хенъ голя няно, хенъ голямо. Хе* боли. *Хенъ го бие, хенъ плаче.*

***Хéндекъ,** *с. м. Т.* Ровя нама, дупка; ровъ, валъ. *нж го въ хендека.*

Имала майка едного съ
Едного сына младъй си
Во понедéлникъ го посл
А во четвортокъ го оже
А во пятокъ-тъ хаберъ
На войска да ходитъ хенд

Хéндечя, *ум. ср.* отъ **хéн**

***Хентéнъ,** *нар. Т.* Енте как.

***Хергелé,** *г. ср. Т.* Стадо пятница.

***Херувúко,** *с. ср. Гр.* коúто ся подкачя съ дум *рувúми тайно образуют* пéсень.

Хесапéне, *с. ср.* отъ **хе**

***Хесапчúя,** *с. м. Т.* Кой ци, да смéта.

***Хесáпъ,** *с. м. Т.* Смéтка разчéтъ. *Виждамъ си, сапа,* смéтамъ, кой какв дава, и ся наплащамъ; к къ-тъ; оплáчиватьса, сос считúватьса, квитáтьса. хесапя, смéтамъ; считáть — *На хесапъ,* да поне на хесапъ. — *По хесапъ* — *Съ хесапъ,* прéсмéтна

— *Домашний хесапъ не зна́ещи пазарскый. Свои свѣщи гори, чюжды ...апы прави. Не ставай ортакъ съ ..., който гологлавъ си гляда хесапа. ...о е кумъ, по хесапъ да е: кръстилъ ... е дѣтя, изялъ ми е прасе.*

...пи́ж, ...и́шь,—...и́лъ, *гл. д.* 1) Правя хе...ъ; броя, смѣтамъ, прѣсмѣтамъ, слагамъ, ...слагамъ; счита́ть, разсчи́тывать. 2) ...слю, прѣмъисльовамъ, обмъисльовамъ, смѣ...ъ, шестамъ; обду́мывать, размишля́ть. *...хесапи, че има и умирачки.* 3) Мъ...ъ, кроя, слагамъ, смѣтамъ; ду́мать, ...у́мывать, замишля́ть, намѣрева́ться, ...дполага́ть, расчи́тывать. *Хесапимъ да ...идемъ на гостю.* 4) Броя, мъслю, ...мъ, зимамъ, слагамъ, сматрямъ, смѣтамъ, ...ж за . . .; счита́ть чѣмъ. *Не го хеса...ва човѣкъ.* —**...и́ся**, 1) *гл. възвр.* ...ся, четя́ся, мъслюся, зимамся, сма...мся, слагамся, смѣтамся за . . .; счи...ся чѣмъ. *И азъ ся хесапъ за нѣч...* 2) *гл. стр.* Бъ́вамъ хесапенъ. 3) *гл.* Виждамъ си, гляда́мъ си хесапа, смѣт...ъ, смѣтамъ, кой какво има да зима, ...дава, и ся наплащамъ; сосчи́тываться, ...счи́тываться, опла́чиватьтьсѧ, кви...ься.

...ме́, *с. ср. Т.* Партида, отдѣлна смѣтка ...ния на нѣкого въ тефтеръ.

...кать (да хе́стиж, хе́стнувамъ), *гл. д.* ...щамъ, поврьщамъ нѣчто заднимъ; сѣ...ъ, стуквамъ, хецамъ; оса́живать. *Хест...ъ воловы-ты.*

...каніе, *с. ср.* отъ хе́сткамъ. Хецане.

...нувамъ, *гл. уч.* отъ хе́стиж. Хецувамъ.

...иж, ешь,—**...ижлъ**, *гл. свр.* отъ хе́ст...ъ. —**...ижтый**, *прич. стр.*

...! *междом.* За врьщане нѣчто заднимъ; ...ъ!

...мъ (да хе́циж, хе́цнувамъ), *гл. д.* Хест...ъ.

...ніе, *с. ср.* отъ хе́цамъ. Хестване.

...увамъ, *гл. уч.* отъ хе́циж. Хестнувамъ.

...иж, ешь,—**...ижлъ**, *гл. свр.* отъ хе́цамъ. ...ижтый, *прич. стр.*

...! *междом.* За врьщане нѣщо заднимъ; ...ъ!

междом. Съ проточено изричане, каз...: 1) Въ досада и отъ нудъ; н. *Хи! ...и си и ты! Хи! махнися оттукъ.* ...ъ чюдене. *Хи! каква голѣма кжща!* ...ар. Съ проточено изричане за показ...е нѣчто, за посочване на нѣчто, което ...далечъ; н. *Ей го хи!* вонъ онъ. *Ей ...и, че иде;* вонъ онъ идётъ. *Тамъ еи ...орѫ-тѫ;* вонъ тамъ въ лѣсу.

Хи, *мѣстоим. дат. п. ви. ѝ. Дай хи хлѣбъ. Баща хи.*

***Хиамекіа́ръ**, **хиамѐтъ** и проч. в. **намекіа́ръ**, **намѐтъ**.

Хика́вица, **хи́кавь**, ви. **ика́вица**, **и́кавь**.

***Хила́лъ**, *с. м. Т.* Орядие за чѣпене уши.

Хило́, *с. ср.* Въ изречение: *хиле и миле*, твърдѣ много, хиляди. *Но царицѫ-тѫ ходѣли хиле и миле вмии. Во сверо-то имало хиле и миле дивы пайкы.*

***Хилло́**, *с. ср. Т.* Лъжа, измама, хътрина.

Хиль, *с. м.* Въ изречение: *хиль хиляды*, твърдѣ много, безбройно, хилядо хиляди. *Станѫло таквъ боботъ по тавана, като да имало хиль хиляды аскеръ.*

***Хи́ля́да**, *с. ж. Гр.* Десять пати по сто; хилядница, хилядо; ты́сяча. *За еднѫ хилядѫ. Много хиляды народъ. Единъ ва хилядѫ, а хиляда ва парѫ. Единъ направя, а хиляда тяглять. Хиляда иглы ва парѫ.*

Хилядарка, *с ж.* Която има хиляди, много богата. *Честита ти кжща хилядарка!*

Хилядарникъ и **хилядарь**, *с. м.* Който има хилядѫ, хиляди, много богатъ.

Хи́ля́дникъ, *с. м.* Что има хилядѫ.

Хи́ля́дница, *с. ж.* Хиляда, хилядо; ты́сяча. *Единъ камень со хилядници оки голѣмъ. Чюма-та биела мѫжье и жены на день по много стотници, дори и хилядници.*

***Хиля́до**, *с. ср. Гр.* Хиляда, хилядница; ты́сяча. *Мышка дупка ва хилядо. Втрывася като калпавъ банъ въ хилядо. За хилядо гостба, ва парѫ посиръ. За хилядо сладко, ва парѫ горчиво, развала сладко-то. Единъ кавва, хилядо го знаѣть. Единъ иска хилядо, другый дава дукато. Който не почита дукато-то, той и хилядо-то не ще да знае.*

Хилядѫ́, **и́шь**,—**дѝлъ**, *гл. свр.* отъ **хилядіа́вамъ**.

Хилядіа́вамъ (да **хилядѫ́**), 1) *гл. д.* Добъ́вамъ хилядо. 2) *гл. ср.* Ставамъ хилядо. *Чюй, горо, че хилядиѫ!* така ся провъ́иквали нѣкого въ горя-тѣ, когато добъ́ивали хилядо грошіа. *Да даде Господь да хилядишь!* да спечелишь хиляды. *Да ти хилядять!* да станѫть съ хиляды.

Хилядіа́ваніе, *с. ср.* отъ **хилядіа́вамъ**.

***Хинаѣ́тъ**, *с. м.* и *пр. неизм. Т.* Инатъ.

Хи́нка, *с. ж.* Фунія, хунія. *Море, каква хинка!*

***Хинто́въ**, *с. м. Т.* Интовъ, кочия, кола; **экипа́жъ**.

***Хиренде́**, *с. ср. Т.* Ренде.

***Хири́да**, *с. ж. Гр.* Фирида, долапча, камара, пещера; **алько́въ**.

Хи́тё и **Хи́то**, *ин. соб.* мъжко.

Хи́цо, *ин. соб.* мъжко.

***Хичь**, *нар. Т.* Никакъ, николко, ни най-малко; во́все, совсѣмъ. *Хичь да тя не е грижа. Нѣма хичь.*

Хла́бавость, *с. ж.* Качество на хлабавъ; халтавость, слабость, мякушавость. *Хлабавость-та на полицик-тж.*

Хла́бавъ, —ва, —во, *пр.* Хлапавъ: 1) Нестегнатъ, слабъ, отпуснатъ, халаватъ, халтавъ, хлѣмавъ, широкъ; сла́бъ, простóрмый, широ́къ. *Хлабава дрѣха, хлабавъ денкъ.* 2) Нестегнатъ, отпуснатъ, разпасанъ, повлѣканъ, халтавъ, хлѣмавъ, мякушавъ; ва́лъ, мéдленный. *Хлабавъ човѣкъ*, развлѣканъ, развлачничавъ, повлѣканъ, повлѣкло, повлѣчи-навуще; нера́ха. *Хлабава работа.* —во, *нар.* 1) Нестегнато, слабо, отпуснато, халавато, халтаво, хлѣмаво, широко; сла́бо, простóрно, широ́ко. *Дрѣхата му стои хлабаво. Денкъ-тъ е врьзанъ хлабаво.* 2) Нестегнато, отпуснато, врьзеливо, тромо, халтаво, хлѣмаво, разпасано, мякушаво; ва́ло, мéдленно. *Бара хлабаво.*

Хла́бнж, ешь, —нахъ, *гл. ср.* Ставамъ хлабавъ, халтавъ, нестегнатъ; отпущамся. *Ще хлабне чюл-тъ, като ся стегне денкъ-тъ.*

Хладáнинъ, *с. м.* Вѣтъръ, что разхлажда, хладенъ вѣтъръ; хладанинъ.

Проговори Марко кралевика:
Хвала тебѣ, вѣтъръ хладанине,
Ѣ подухни нинъ горѣ зелени,
Та подигни на дѣвойки вѣнокъ,
Да видимъ зачто дни губихмъ. *Пѣс.*

Хладéць, *ум. м.* отъ хладъ. Хладинка, хладинка.

Хладина́, *с. ж.* Хладина, хладъ.

Хладинка́, *ум. ж.* отъ хладина́. Хладецъ.

Хла́дкый, —дъкъ, дка, дко, *пр.* Ни горящъ, ни студенъ; хладенъ, прохладенъ; тепловáтый. *Хладка вода*, малко топла, марна, марена, млака вода; тепловáтам водá.

Хладни́къ, *с. м.* Дупка дъмникъ на нивя за вагланца.

Хладнина́, *с. ж.* Хладъ, хладина, хладовина, прохлада, вѣдрина, омахъ; прохлáда.

Хладница, *с. ж.* Стая прѣдъ баня, прѣдъ хамамъ за съблачание и почиване въ нея; соуклукъ; передбáнникъ.

Хла́дничкый, —чъкъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ хла́дный.

Хла́дный, —денъ и —демъ, дна, дно, *пр.* Что има хладнина, что моси, что докарва хладъ; хладовнъый, прохладенъый, вѣдрый; прохлáдный. *Хладно мѣсто. Влѣзе въ хладна вемница. Хладенъ вѣтрець повѣя.* —дно, *нар.* Прохладно, вѣдро; прохлáдно. *Подвечерь става хладно.*

Хладовина, *с. ж.* Хладнина, хладъ. *Зададеся хладна хладовина, вси овчаре у поле смамихж.*

Хлодóвнъый, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Хладнъый, прохладнъый, вѣдрый; прохлáдный. —вно, *нар.* Хладно.

Мъре му ручекъ готовимъ
Подъ онзи сѣнки хладовни,
На онзи трѣва зелена,
Кай онзи водж студена. *Пѣс.*

Хладъ, *с. м.* Приятна малка студенина лѣтѣ прѣзъ горещинъ-ты; хладина, хладнина, хладовина, прохлада, вѣтрина, вѣдрина; прохлáда, свѣжесть. *Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоскж. Голѣмъ хладъ — добръ гладъ. Да излѣземъ по хладъ.*

Хладанúнъ и **хладáнъ**, *с. м.* Вѣтъръ хладанинъ.

Духни ми, вѣтре хладане,
Разхлади ми поле широко. *Пѣс.*

Подухна вѣтъръ хладанинъ,
Хладанинъ, още горѣанинъ,
Окръшн граиж маслиник. *Пѣс.*

Хлапáвица, *с. ж.* Снѣгъ съ дъждъ и вѣтъръ; лапавица, мокрежь, мочава, мятелица; вьюга, мятéль. — *Мига като куча въ хлапавицж*, казвать на тогова, когото сядать за нѣчто, а той мълчи и мига. — *Смѣеся на хлапавицж*, ту му ся смѣе, ту му ся плаче, смѣеся на прѣсѣкницж.

Хлáпавъый, —ва, —во, *пр.* Хлабавъый, халтавъый. *Хлапавъй-тъ врьвежь на рѣчныя конь.*

Въвъ грънж съсъ слъбж да славашь,
У него турскъ да сѣдишь,
И тамъ да ти е хлапаво. *Пѣс.*

Хлапáкъ, *с. м.* Хлапя, хлапчѐ, хлапецъ: 1) Казвася унизително за малко момчя, момчя; мальчúщко, мальчуга́нъ. *Тъ бяше тогава толкова хе хлапакъ.* 2) Дивакъ, глупакъ, серсемъ, ахмакъ, хластавъ, лапнмухж, бутни-габеръ, бутни-кацж, бутни-трънъ, бутни-храстъ, клати-кацж, разклати-гюлъ, бльсни-габъръ, бльсни-дрѣнъ, дангалакъ, бутмишъ; вихлáй, блухъ, разúня, дурáкъ, вислоухій, простофúля.

Хлáпань (да хлáпнж), *гл. ср.* 1) Широкъ съмъ, та плещж; хлопань; хлáбать, хлáпать, шлѐпать. *Обуща-та му хлапать*, не сж тамамъ, та, като ходи шаврать; сапогú хлáбаютъ на ногѣ. 2) Ламъ, плащж като сиимъ. — *Хлапа му дъска-та*, не е съ цѣлъ умъ, глупакъ е, има да дава на Михаля; лапсма му, не му достига ед-

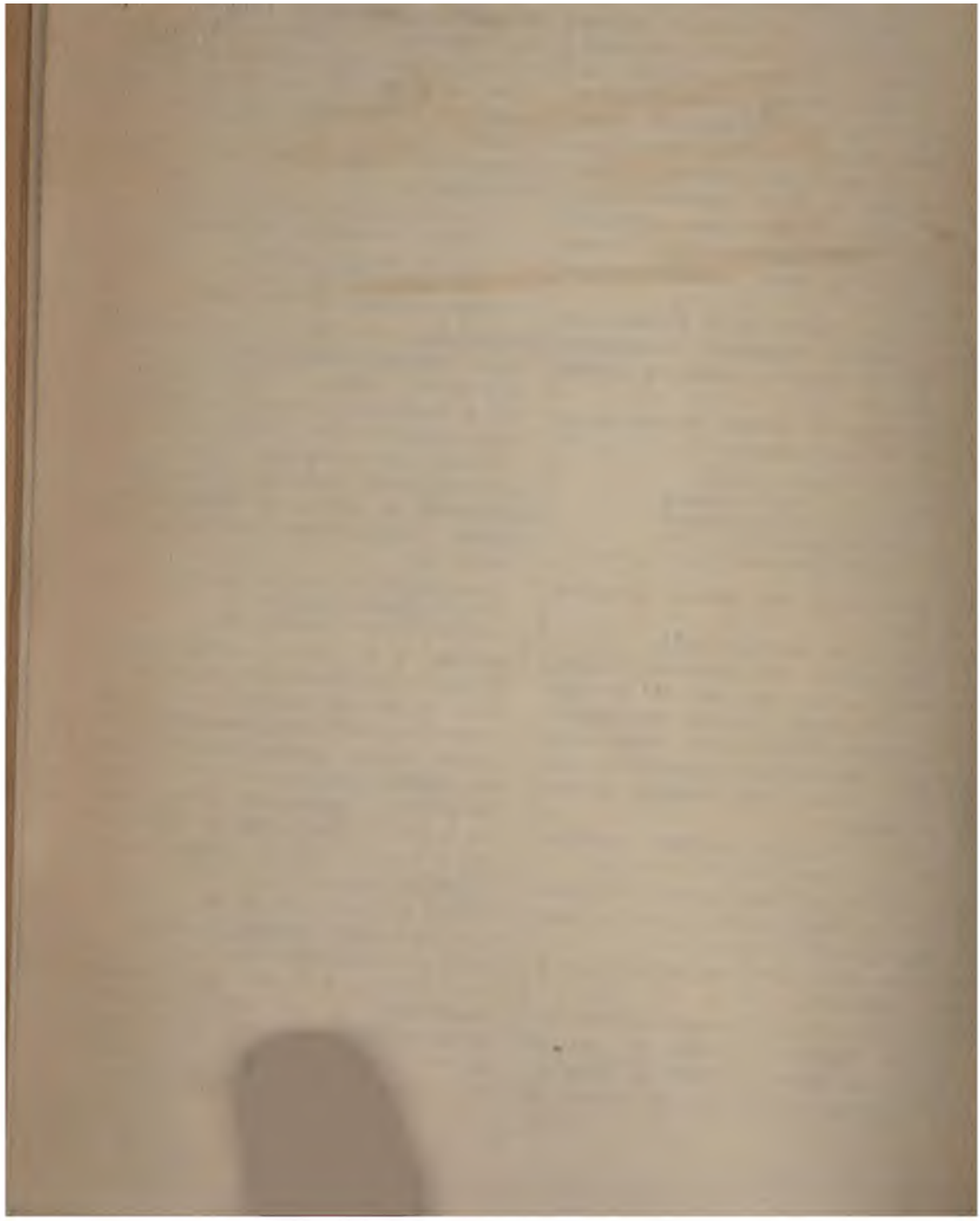

у негó чердáкъ безъ вéрху; пáльца нѣтъ; у негó въ гоклѣпки нѣтъ.
с. м. Обуща покжсаны, вѣхподпятени, та хлапать, кога ся пари; истóпки, отóпки, ос-
. м. Голѣмо обуще. *Азъ съмъ , драпъ недодранъ, кланъ, слапъ, уши ми сж хлапатасж иглетари.*
. ср. отъ хлапáкъ. Хлапенце.
м. ср. отъ хлáпя. Хлапача.
. съб. Хлапета, дѣчюрлига.
м. Хлапакъ.
, —жлъ, *гл. свр.* отъ хлá-
. Хлапакъ.
с. ср. Хлапакъ.
. мн-кр. отъ хлáскамь.
ласвамь, да хлáснж, хлáсну-. 1) Бутамь нѣчто какж-тж и халосвамь, блъскамь, джаскамь, скамь, тъкамь; толкáть. *Хласа ся ударилъ о дрво-то.* 2) карвамь нѣкого на много работь; подѣргивать. *Цѣлъ день го му на еднж работж, ту на* ня, 1) *гл. възвр.* Удрямся, блъсо, халосвамся; ударяться, толмъ. 2) Бутамся, въпрамся, камся, тласкамся измеждж кавáться, тѣсниться, протúскил. *вз.* Тласкамъся, тъкамъся, лъскамъся единъ другь; . толл. *стр.* Бъвамь хласканъ.
ср. отъ хлáскамь и хлáс-
гл. уч. отъ хлáснж. Тъкну-
—жлъ, *гл. ед-кр.* отъ хлáстъый, *прич. стр.*
въ, ва, во, *пр.* Прѣнесенъый, , та не ся усѣща; замаганъый, , прѣхласнжтъый.
л. вз. Правимъ хамканицж;
ср. отъ хлáцамся. Хамканица.
хлéнчя. хлéзжся, и хлѣкичиж, хлѣзжся
хлúниж, хлúнувамь), *гл. ср.* отъ плачь; липамь; хлúпать. *животны-тъ, вси-ты со прьучюдимы, что плачеть и ть така.* 2) За дъждъ: завалжж и много; липамь. *Хлипнж дъждъ като изъ ржкавъ;* дождь хлúнулъ какъ изъ ведрá.
Хлúпаніе, *с. ср.* отъ хлúпамь.
Хлúпнувамь, *гл. уч.* отъ хлúпниж.
Хлúпниж, ешь, —жлъ, *гл. свр.* отъ хлúпамь.
Хлúскамь (да хлúснж, хлúснувамь), *гл. д.* Изврьгамь водж изъ ссждъ; плискамь; выхлéстывать. —мся, 1) *гл. възвр.* Поливамся, прьскамся съ водж; плискамся, плинкамся; плескáться. 2) Изливамся, плискамся; плескáться. 3) *гл. вз.* Прьскамъися съ водж; плискамъися; плескáться. 4) *гл. стр.* Бъвамь хлисканъ.
Хлúсканіе, *с. ср.* отъ хлúскамь и хлúскамся.
Хлúснувамь, *гл. уч.* отъ хлúснж.
Хлúснж, ешь,—жлъ, *гл. ед-кр.* отъ хлúскамь. —жтъый, *прич. стр.*
Хлóпамь (да хлóпнж, хлóпнувамь), *гл. д.* 1) Блъскамь, тропамь, чюкамь, ропамь; стучáть, хлóпать. *Хлопамь врaты-ты, капаци-ты на провopци-ты.* 2) Хлапамь. 3) Затварямь нѣчто какж-тж; тракамь, захлопвамь, прихлопвамь; захлóпывать. *Хлопнж врата-та,* затвори ги съ како тъкание, тягленіе, та блъскать. —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Блъскамся, тропамся, чюкамся, ропамся, хлопчъся, хлапамся; стучáться. *Провopци-ты ся хлопать,* не сж притворени, та ся блъскать. — *Хлопа като водяницж,* приказа праздны работы; мелетъ вадоръ. — *Хлопа му дъска-та,* в. *хлапа му дъска-та* при хлáпамь. — *Дѣ подкова запраци, тамъ щжть хлопать и клѣщи. Ще ми хлопне лъжица-та. Закалъ, кокалъ, по главж тя хлопалъ,* или: *закалъ, кокалъ, задъ врата-та хлопалъ,* казвать за кльнение на шягж.
Хлóпаніе, *с. ср.* отъ хлóпамь и хлóпамся.
Хлопáри, *с. м. мн.* Вехты обуща хлапари.
Хлóпкамь, *гл. мн-кр.* отъ хлóпамь.
Хлóпка, *с. ж.* Особенъ звънець, что хлопче; клапка, клопатя, клопотарь, клопчя, тракачка.
Хлóпкамь (да хлóпнж, хлóпнувамь), *гл. д.* Хлопамь.
Хлóпканіе, *с. ср.* отъ хлóпкамь. Хлопаніе.
Хлóпнувамь, *гл. уч.* отъ хлóпнж.
Хлóпнж, ешь,—жлъ, *гл. свр.* отъ хлóпамь. —жтъый, *прич. стр.*
Хлóпченіе, *с. ср.* отъ хлóпчиж и хлóпчжся.
Хлóпчиж, ешь,—пкáлъ, *гл д.* 1) Блъскамь, тракамь, хлопамь; стучáть, хлóпать. 2) *гл. ср.* Хлопчъся, хлопкамь. —чжся, *гл.*

ьска; у него́ черда́къ безъ ве́рху; строни́льца нѣтъ; у него́ въ го-дно́й клѣ́пки нѣтъ.
, ри, *с. м.* Обуща покжсанъ, вѣхали, подпятени, та хлапать, кога ся хлопари; исто́пки, ото́пки, ос-

рь, *с. м.* Голѣмо обуще. *Авъ съмь дранъ, дранъ недодранъ, кланъ, недокланъ, уши ми сж хлапата-и ми сж иглетари.*
, *ум. ср.* отъ хлапа́къ. Хлапенце.
е, *ум. ср.* отъ хла́пя. Хлапача.
ня, *с. съб.* Хлапета, дѣчюрлига.
, *с. м.* Хлапакъ.
ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ хла́-

с. м. Хлапакъ.
ета, *с. ср.* Хлапакъ.
ь, *гл. мн-кр.* отъ хла́скамь.
ь (хла́свамь, да хла́снж, хла́снугл. *д.* 1) Бутамь нѣчто нжк-тж и жь; халосвамь бльскамь, джскамь, ь, туркамь, тыкамь; толка́ть. *Хласо, та ся ударилъ о дрво-то.* 2) , накарвамь нѣкого на много рабо-згамь; подёргивать. *Цѣлъ день го ть ту на еднж работж, ту на* —мся, 1) *гл. възвр.* Удрямся, бльснѣчто, халосвамся; ударя́ться, тол-о чѣмъ. 2) Бутамся въвирамся, тыкамся, тласкамся измеждж нава-толка́ться, тѣсня́ться, проти́скив. 3) *гл. вз.* Тласкамъыся, тыкамъыся, я, бльскамъыся еднъ другъ; толь. 4) *гл. стр.* Бъвамь хласканъ.
е, *с. ср.* отъ хла́скамь и хла́с-

ыть, *гл. уч.* отъ хла́снж. Тыкну-

ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ хла́с— нжтый, *прич. стр.*

ый, въ, ва, во, *пр.* Прѣнесенъый, тый, та не ся усѣща; замаганый, тый, прѣхласнатый.
ся, *гл. вз.* Правимъ хамканицж; .
ие, *с. ср.* отъ хла́цамся. Хамканица.
ся, хлѣ́ичя, хлѣ́зжся, в. хлѣ́, хлѣ́ичж, хлѣзжся.

(да хли́пнж, хли́пнувамь), *гл. ср.* амь отъ плачь; липамь; хли́пать. *оли животны-тѣ, вси-ты со прьк ся учюдилы, что плачеть и ипать така.* 2) За дъждъ: завазведнажь и много; липамь. *Хлипнж дъждъ като изъ ржкавъ;* дождь хли́нулъ какъ изъ ведра́.
Хли́пане, *с. ср.* отъ хли́памь.
Хли́пнувамь, *гл. уч.* отъ хли́пнж.
Хли́пнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ хли́памь.
Хли́скамь (да хли́снж, хли́скувамь), *гл. д.* Изврьгамь водж изъ сждъ· плискамь; выхлёстывать. —мся, 1) *гл. възвр.* Поливамся, прьскамся съ водж; плискамся, плинкамся; плеска́ться. 2) Изливамся, плискамся; плеска́ться. 3) *гл. вз* Прьскамъыся съ водж плискамъыся· плеска́ться. 4) *гл. стр.* Бъвамь хлисканъ.
Хли́скане, *с. ср.* отъ хли́скамь и хли́скамся.
Хли́снувамь, *гл. уч.* отъ хли́снж.
Хли́снж, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ хли́скамь. нжтый, *прич. стр.*
Хло́памь (да хло́пнж, хло́пнувамь), *гл. д.* 1) Бльскамь, тропамь, чюкамь, ропамь; стуча́ть, хло́пать. *Хлопамь врать-ты, капаци-ты на прозорци-ты.* 2) Хлапамь. 3) Затварямь нѣчто нжк-тж; тракамь, захлопвамь прихлопвамь захло́пывать. *Хлопнж врата-та,* затвори гы съ нако тыкане, тягленѣ, та бльснать. —мся *гл. възвр.* и *стр.* Бльскамся, тропамся, чюкамся, ропамся, хлопчыся, хлапамся; стуча́ться. *Прозорци-ты ся хлопать,* не сж притворени, та ся бльскать. *Хлопа като водяницж* приказва празднъ работы мелеть вздоръ. — *Хлопа му дъска-та,* в. *хлапа му дъска-та* при хла́памь. — *Дѣ подкова запрацци, тамъ цжть хлопать и клѣщи. Ще ми хлопне лъжица-та. Закалъ, кокалъ, по главж тя хлопалъ,* или *закалъ, кокалъ, вадъ врата-та хлопалъ,* казвать за кльнене на шягж.
Хло́пане, *с. ср.* отъ хло́памь и хло́памся.
Хлопа́ри, *с. м. мн.* Вехты обуща хлапари.
Хло́пкамь, *гл. мн-кр.* отъ хло́памь.
Хло́пка, *с. ж.* Особенъ звънець, что хлопче; клапка, клопатя, клопотарь, клопчя, тракачка.
Хло́пкамь (да хло́пнж, хло́пнувамь), *гл. д.* Хлопамь.
Хло́пканю, *с. ср.* отъ хло́пкамь. Хлопане.
Хло́пнувамь, *гл. уч.* отъ хло́пнж.
Хло́пнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ хло́памь. —нжтый, *прич. стр.*
Хло́пченю, *с. ср.* отъ хло́пчнж и хло́пчнжся.
Хло́пчнж, ешь, —пка́лъ, *гл. д.* 1) Бльскамь, тракамь, хлопамь; стуча́ть, хло́пать. 2) *гл. ср.* Хлопчыся, хлопо́тамь. —чи́мся, *гл.*

възвр. Клатѫ́ся и ся удрямь о нѣчто, та издавамь гласъ хлопъ, хлопъ! хлопчѫ́, хлопкамь, хлопамся, хлапамся, блъскамся, тръскамся; стуча́ться. *Кайце-то хлопче* и *хлопчеся кайце-то.*

Хло́пѣй, *с. м.* Голѣмъ дъждъ; порой; ли́венъ.

Хлу́звамь, *гл. мн-кр.* отъ **хлу́згамь.**

Хлу́згамь (хлу́звамь, да хлу́знѫ, хлу́зну вамь), *гл д.* 1) Тъкамь, тласкамь, хласкамь нѣчто по лъзгаво да ся пльзгне- лъзгамь, хлъзгамь. *Хлузнѫ́ѫ го въ пушкалкѫ-тѫ.* 2) Тъкамь, накарвамь нѣкого на много работы; хласкамь; подёргивать. *Хлузгай го на работѫ да му извльзгнѫть очи-ты.* 3) Бия, удрямь; хло́пать. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Хлъзгамся.

Хлу́зганіе, *с. ср.* отъ **хлу́загамь** и **хлу́згамся.** Хлъзганіе.

Хлу́зеніе, *с. ср.* отъ **хлу́зѫ.** Охлузване.

Хлу́знувамь, *гл уч* отъ **хлу́знѫ.** Хлъзнувамь.

Хлу́знѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хлу́згамь.** —нѫ́тый, *прич стр.*

Хлу́зѫ, ишь,—зи́лъ, *гл. д.* 1) Отъ трькане направямь садно на кожы-тѫ; садносвамь, охлузвамь, обѣлвамь, одирамь, одрьгвамь, ожюлвамь, жюлѫ, набивамь, подбивамь; са́днить, оса́днивать, начёсывать, обдира́ть, натира́ть, намина́ть, набива́ть. 2) Тъкамь нагорѣ надолу по работѫ; хласкамь, хлузгамь; подёргивать. —**зѫся**, *гл. възвр.* Обѣлвамь си, одирамь си, одрьгвамь си нѣйдѣ кожы-тѫ; садносвамся.

Хлу́йвамь, *гл. мн-кр* отъ **хлу́ѭ.** Потичѫмь, рукамь, бликвамь, бръсвамь.

Хлуйнувамь, *гл. уч.* отъ **хлу́йнѫ.**

Хлу́йнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хлуѭ.** Да потекѫ, да рукнѫ.

Хлу́ѭ, ешь, хлулъ (хлу́йвамь, да хлу́йнѫ, хлуйнувамь), *гл. ср.* Текѫ много и изведнѫжь; хлъскамь, ручѫ. *Чешма-та хлуе, хлуе вода,* тече много *Дъждъ хлуе,* вали голѣмъ дъждъ. *Хлуйнѫла вода,* урнѫла, хурнѫла; хли́нула вода.

Хлѣбоци и **хлѣбъци**, *с. м. мн.* Странъты на човѣка между ребра-та и сѣдалищны-ты кости; пахове; подвздо́хи. *Болять мя хлѣбоци-ти. Удари го въ хлѣбока.*

Хлѣзгавъый, въ, ва, во, *пр.* Что е гладъкъ отгорѣ, та пльзне; лъзгавъй, пльзгавъй; по́льакій, ско́льакій.

Хлѣзгамь (да хлѣзнѫ, хлѣзнувамь), *гл. д.* Тъкамь нѣчто да ся пльзне по нѣчто хлъзгаво; лъзгамь, лузгамь, хлузгамь, хрьзалямь, прьзалямь, пльзгамь, тушкамь; ката́ть, хлу́здать. —**мся**, *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто хлъзгаво; лъзгамся, хлузгамся, хрьзалямся, прьзалямся, гамся, тушкамся; скольва́ть, ката́ льду́, хлу́здаться.

Хлѣзганіе, *с. ср.* отъ **хлѣзгамь** гамся.

Хлѣзнувамь, *гл. уч.* отъ **хлѣзнѫ.**

Хлѣзнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* от гамь. —нѫ́тый, *прич. стр.*

Хлѣмецъ, *ум. м.* и **хлѣмча**, *ум.* хлѣмъ; хо́лмикъ.

Хлѣмистый, стъ, ста, сто, *пр.* много хлъмовъ; холми́стый.

Хлѣмица, *с. сбб.* отъ **хлѣмъ.** Хл

Хлѣмъ, хлѣми и хлѣмове́, *с. м.* врьхъ; горка, могыла, тепе; холм го́рокъ. *Изкачися на единъ хлѣ*

Хлѣскамь, *гл. ср.* Съ шърчене т тичямъ; ручѫ, хлуѭ; хлеста́ть. *кръвь, дъждъ.*

Хлѣскане, *с. ср.* отъ **хлѣскамь.**

Хлѣтамь, *гл. ср.* Ходѫ нагорѣ надо камь, лутамся, лътамь, миткамь, рысѫ, скътамся; лыта́ть, шля́ть да́ть. *Хлѣта като нехранима* ходи безъ работѫ. *Хлѣта като Хлѣта като кучя по чюждъ п*

Хлѣтамь (да хлѣтнѫ, хлѣтнувамь) Влизамь, падамь дълбоко въ нѣчто вамся; ва́ливаться, впада́ть. *Оч хлѣтнѫли;* глава́ у него́ валя́л

Бѣло ми лице почернѣ,
Черны ми очи хлѣтнѫ́ѫ,
Тъна ми снага прѣкриви,
Дълга ми коса изпада. *Пѣс.*

Хлѣтане, *с. ср.* **хлѣтамь.**

Хлѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **хлѣтнѫ**

Хлѣтнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* от тамь. Да ся вдлъбнѫ.

Хлѣтнѫ́лъый, лъ, ла, ло. *пр.* По навѫтрѣ; вдлъбна́тый; вна́лый, поджа́рый, полобо́кій.

Хлѣцавица, *с. ж.* Хлѣцане, хлъ икавица, хикавица; нко́та, нко́т *нѣкого хване хлѣцавица, нѣйдѣ г нѣчто за него, нѣкой го спомян*

Хлѣцамь (да хлѣцнѫ), *гл. ср.* 1 нѫжь издавамь особенъ гласъ отъ бр ване пищепровода; хикамь, хлѣцкам ика́ть. 2) Плача съ хлѣцане, съ п хлипамь, липамь; всхли́пывать, х пла́кать навръ́здъ. 3) Извикамся вамся, навѣхвамся, изкльчвамся, из ся, уливамся; вывиха́ться, свйх *Хлѣцнѫ ми кракъ, ржка.*

Хлѣцане, *с. ср.* отъ **хлѣцамь.**

Хлѣцка́вица, *с. ж.* Хлѣцавица, нко́та, нко́тка.

амъ, *гл. ср.* Хлъцамъ, икамъ, хикамъ; **ъ.**

каніе, *с. ср.* отъ **хлѣцкамъ.** Хлъцане.

цуванъ, *гл. уч.* отъ **хлѣцнж.**

ѣж, **ешь**, **—нжлъ**, *гл. ед. кр.* отъ **цамъ.**

рница, *с. ж.* 1) Фурна, дюкянъ, дѣто **ивать хлѣбъ.** 2) Уста. *Работять му ать му хлѣбарници-ты*, уста-та.

рничя, *с. ср.* Назъване на кучя, что **хлѣбъ.**

рь, *с. м* 1) Насѣкомо *Blatta orien-*; **тараканъ.** 2) Особенъ бубулечкъ, **ся** въдять въ брашно.

нце, *ум. ср.* отъ **хлѣбя́.**

ць, *ум м.* отъ **хлѣбъ.** Малко хлѣбъ. *бецъ, хлѣбецъ изялъ го дѣдецъ! Безъ бецъ, безъ винце сладкы приказкы ывать. Имай благословиж, па и бецъ въ уста-та си. Нѣма по́-сладко сънъ, а когато го обычашь повячко, ашь и безъ хлѣбецъ.*

инка, *с. ж.* Хлѣбъ, кравай, колакъ. *ѣ на всякож лядинкж има и хлѣ-жж.*

ище, *ув. ср.* отъ **хлѣбъ.** Голѣма пита **ъ.**

ина, *с. ж.* Данъкъ жито, което жи-ти на земж вакуфъ сж плащали за **ъ.**

ница, *с. ж.* 1) Завивка, съ комто за-ть хлѣбъ за да втаса, да възиде; мѣ-, мѣсалникъ. 2) Мѣсалъ, трапезникъ; **ерть.** 3) Хлѣбъ и другы ястия, при-ны за софрж. 4) Болесть отъ ядене **хлѣбъ.** 5) Крѣхкы, мѣсисты дюлы.

ичя, *с. ср.* Малко мѣдничя котля, въ **топлять водж за мѣсене хлѣбъ.**

ный, **—бнъ** и **—бенъ, бна, бно**, *пр.* *бно вино*, гъсто, чисто. *Хлѣбны че-*, надры, мясисты.

ро́дный, **—дънъ** и **—денъ, дна, дно,** Что ражда много жито; плодороденъ, **етлина**; **хлѣборо́дный.**

Пила та горна земя, горна Румелия
Не е хлѣбородна, нито е поморлива,
Пуста долна земя, долна Румелия
Що е хлѣбородна, пакъ е поморлива. *Пѣс.*

Ячменье-то шесторяди.
Пченици-ты прънокласы,
Ръжи-ты хлѣбородны,
Овесье-то бойлии-ты. *Пѣс.*

самъ, *гл. свр.* отъ **хлѣбо́свамъ.** Да **асамъ.**

свамъ и **хлѣбо́сувамъ** (да **хлѣбо́-**), *гл. ср.* Хлѣбасвамъ.

сване и **хлѣбо́суване**, *с. ср.* отъ **бо́свамъ.**

Хлѣбо́тене, *с. ср.* отъ **хлѣбо́тжся.**

Хлѣбо́тжся, **нщся**, **—тя́лся**, *гл. об.* Смѣ-ся, присмивамся нѣкому, чеснжся, гаврѣся, подигравамся съ нѣкого; **насмѣха́ться, надѣва́ться.** *Прѣдъ свахы ся не хлѣбо-тять. Подрѣжь ми копеля-то, да се похлѣботж на тжж курвж.*

Хлѣбчя, *ум. ср.* отъ **хлѣбъ.** Малка пита **хлѣбъ**; кравайче.

Хлѣбъ, *с. м.* 1) Брашно измѣсено съ водж и соль на тѣсто и опечено на огънь за ядене; **хлѣбъ.** *Мѣсила хлѣбъ, разнѣла го и го опекла въ пещь-тж.* 2) Храна, чтото е потрѣбно човѣку за да жи-вѣе; прѣхрана; **хлѣбъ, пропита́ніе.** *Работи колкото за хлѣба. Не си изкарва ни хлѣба. Въ тжж работж ще има хлѣбъ.* 3) Зрънены произведения като жито, кукурузъ; мжка, храна; **хлѣбъ.** *Тжж годинж има хлѣбъ.—Богородиченъ хлѣбъ*, гостба, что гощавать у родилкж слщия день, когато ся е намѣрило дѣтя-то. — *Далъ му повяке соль отъ хлѣбъ*, набилъ го добрѣ. — *Далъ му печенъ хлѣбъ у ржцѣ-ты*, далъ му поминъкъ, научилъ го да си изкарва прѣхранж-тж. — *Изялъ си хлѣба*, развалился, не го быва, не е вяче за-въ работж, зелъ си двѣ-ты пары; **отслужилъ** свой вѣкъ. — *Ще си изкара хлѣба: а)* Ще спечели да ся прѣхрани. *б)* Ще си намѣри крьстника, щжть го бижть.—*Пары-ты обычать четъ, а хлѣбътъ мѣрж. Сыта мѣшлина хлѣбъ пробира. Гладенъ хлѣбъ не пробира. Гладенъ човѣкъ и сухъ хлѣбъ яде. На ръжянъ хлѣбъ гладъ-тъ е манджа. Ракиж пие, хлѣбъ не яде. У пятокъ шятокъ, у сжботж ни хлѣбъ. Печеся хлѣбъ-тъ, а не сж знае, кой ще го яде. Хлѣбъ и соль яли. Хлѣбъ и соль готова гостба. Безъ соль, безъ хлѣбъ сладкы приказкы не бывать. Милъ гость на соль и на хлѣбъ. Погаждатся като соль и хлѣбъ. Дай ми по́-добрѣ днесь соль и хлѣбъ, а не утрѣ печенж кокошкж. Кжща безъ хлѣбъ да не замрьква. Мома е домашень хлѣбъ. Който ми дава хлѣбъ, той ми е и братъ Заговѣва съ сухъ хлѣбъ. Сухы комати безъ хлѣбъ. Мы хлѣбъ нѣмамы, а котка-та питж влачи. Който дава хлѣбъ на чюжды-ты кучета, скоро щжть го лажть неговы-ты. Прѣсно сърене като хлѣбъ рѣже. Тяжькъ е чюждый хлѣбъ. Чюждый хлѣбъ съ сльзы ся яде. И мые хлѣбъ ядемы, трѣвж не пасемы. На брѣзы-ты мѣсять квасникъ хлѣбъ. Да имаше сърене, да направимъ попарж, ама нѣма хлѣбъ. Тамамъ сватба на угадъ: ни*

хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Родился е да хаби хлѣба. Пѣсти, когато и хлѣбъ не остане. Хорати, чегато вчера хлѣбъ не е нялъ. На Циганинъ велидень-тъ е кога има хлѣбъ. Дай на Циганинъ хлѣбъ, да тя кльне. На́ ти, Манго, царство!—Ами хлѣбъ?—Хлѣбъ съ кола.—Ама авъ да карамъ кола-та! Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива, и трьси въ пазвѫ-тѫ му хлѣбъ. Ще ми вдигне хлѣба на полицѫ-тѫ. Ракията съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ, хлѣбъ съ дупкы, сирене безъ дупкы. Ела, хлѣбъ, да тя извамъ. Что му е хлѣбъ-тъ—у мѣшинѫ, что му е дрѣха—на грѣбинѫ. Хлѣбъ-тъ му е у новѣ-ты, сака да ся разходи, да му извѣве. Тако ми хлѣбъ-тъ, что го ручамъ! Да мя убие хлѣбъ-тъ! Да ми хване хлѣбъ-тъ очи-тѣ!

Хлѣбянъ, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ хлѣбъ въ 3-то знаменование; **хлѣбный**. *Хлѣбяна ракията.*

Хлѣбя́самъ, *гл. свр.* отъ **хлѣбя́свамъ**. Да хлѣбосамъ.

Хлѣбя́свамъ и **хлѣбя́сувамъ** (да хлѣбя́самъ, *гл. ср.* Развалямъ си стомаха, поболѣвамся отъ прѣяждане хлѣбъ; **хлѣбосвамъ**.

Хлѣбя́сване и **хлѣбя́суване**, *с. ср.* отъ **хлѣбя́свамъ**.

Хлѣвене́, *с. ср.* отъ **хлѣвя́мъ**. Дяволуване, лишене.

Хлѣвецъ, *ум. м.* и **хлѣ́вчя**, *ум. ср.* отъ **хлѣвъ**.

Хлѣвоу́стый и **хлѣву́стый**, стъ, ста, сто, *пр.* Който говори свободно и много, или нѣчта неприличны, вънъ отъ приликѫ-тѫ, цапнатый, разваленъ въ уста-та. *Хлѣвоуста мома можку не драга.*

Хлѣвъ, *с. м.* Покрыта ограда за добытъкъ; конюшня, плѣвня, оборъ, мандръ; **хлѣвъ**, **плѣвъ**.

Хлѣвя́мъ, я́шь, —вя́лъ, *гл. ср.* Дяволувамъ, лишъкъ, лъжъкъ, мамъкъ, сипамъ; плутова́ть. *Зачто не кажешь право? зачто хлѣвишь? Който хлѣви, Господь не му помага.*

Хлѣвя́, *с. ж.* Лъжа, измама, дяволуване, лишене, хлѣвене; плутовство́. *Все пуста хлѣвя у него.*

Хлѣзене, *с. ср.* отъ **хлѣзѫся**. Шягуване, шяга, хлѣзна.

Хлѣзна, *с. ж.* Хлѣзене, шяга, игра; шу́тка. *Авъ на хлѣвнѫ му подрекохъ, пакъ той ся разсърди.*

Хлѣзѫся, нишся, —зя́лся, *гл. об.* Играмъ си съ нѣкого, шягувамся, хлѣнзамся; шути́ть. *Не ся хлѣви съ мене, кажи ми право-то.*

Хлѣ́навичкый, —чькъ, *смякч.* отъ **хлѣ́навый**.

Хлѣ́навость, *с. ж.* Качество хи́лость.

Хлѣ́навый, въ, ва, во, разслабе́нъй, отпустна́тый, навый, недя́гавый, хлаба хи́лый. *Доскоро бяше х.* муто ся не ще ничто да х анати́чный. —во, *нар.* (трѣбня-тѫ прѫгавинѫ, х *Отива хлѣмаво.*

Хлѣнзене, *с. ср.* отъ **хлѣ́н** шягуване.

Хлѣнзѫся, нишся, —зя́лся, играмъ си, шягувамся; шут съ нѣкого.

Хлѣнкамъ, *гл. ср.* **Хлѣнчъкъ** *да не хлѣнкѫ.*

Хлѣнканье, *с. ср.* отъ **хлѣ** ченье.

Хлѣнченье, *с. ср.* отъ **хл** канье.

Хлѣнчѫкъ, нишь, —чи́лъ, Плачъкъ, хлѣнкамъ, скънтя, замъ, ревъ, циврѫся; **хнѫ** *Остави го, нека си хлѣ* отъ нѣкого нѣчто съ плачъ; длъбамъ; канючитъ, прис *си мя хлѣнчилъ. Болен ли е, хлѣнчи му ся.*

Хлѣщене, *с. ср.* отъ **хлѣщ**

Хлѣщѫся, нишся, —щился, леко облѣченъ, гологлався. *щишъ пакъ ты таквави лѣчи си дрѣжѫ, не ся хл настынешь.*

Хлю́свамъ, *гл. мн-кр.* отъ

Хлю́скамъ (**хлю́свамъ**, да **хлю́снѫ**, **хлю́снувамъ**), *гл.* хлюсница, удрямъ плесн длапясвамъ, лупосвамъ, лѣ заушвамъ, шлякамъ; дава пать. *Хлющилъ го, та дво-ты уши.* 2) Удрямъ н съ тънко да хлющи; плещя Пиѫ много; цукамъ, врьгам камъ. —мся, *гл. стр.* Бъ

Хлю́сканье, *с. ср.* отъ **хлю́с**

Хлюсканя́къ, *с. м.* Хлюсн

Хлюсня́къ, *с. м.* и **хлюсня́** никъ, плесница, заушница, тр ница, тупаница, шлаканица, маръ, шамарница; **оплеух** заушина. *Удари му ед* хлющи го; вле́пить кому

Хлю́снувамъ, *гл. уч.* отъ **х** нувамъ.

ъ, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ скамь. —нжтый, *прич. стр.*
! *междом.* За хлюскане; плесъ!
Ёне, *с. ср.* отъ хлющ. Плющёне.
ъ, ишь, —щилъ, *гл. свр.* отъ хлю́с-. —щенъый, *прич. стр.*
, и́шь, —щёлъ, *гл. ср.* Издавамъ къ гласъ, каквото кога ся удари съ тънко; плющ, плюскамъ; хлеста́ть, та́ть.
, *с. ж.* Омара, омарина; ома́ра.
местоим. дат. п. мн. ч. ви. нимъ.

Тамъ си найде бѣла Неда
Трисета юдъ самовилъ,
И Неда хим вели, говори. *Пѣс.*

ць, *ум. м.* отъ хмѣлъ. Малко хмѣлъ.
вый, въ, ва, во, *пр.* отъ хмѣлъ; евой.
ъ, *с. м.* Раст. *Humulus Lupulus*, го-горсть, горчица, горчичь, печенъ кранъ, гъ, повитъ; хмель.
ждом. Казвася за обаждане, кога по-ить нѣкого; а! о! оу! ха! что! чюк!
ись? что? чего́? что на́да?
ждом. Причинно съ издиганне гласа на казвася, кога ся говори нѣкому като олбя и съ прѣдумване да склони на о; а, а-бе, а-бре, бе, о, ха, ха-бе, ха-о, ножа́луста. *Хо, брате, помогни*
о, братъ, помогни́ мнѣ.
ъ, *с. м.* Който бръзо, много, хубаво ; ходя́къ, ходо́къ. *Ходакъ конь.*
а, *с. ж.* Която бръзо, много, хубаво ; ходя́чка, ходя́чиха.

Милкано ситна ходано,
Твое-то ситно ходене
Ега не бяде за лудо. *Пѣс.*

, *с. ж.* Ходене, ходъ, ходешь, ходня.
ить, *гл. мн-кр.* отъ хо́дж. *Боса а, че хоро водва.*
ь, *с. м.* Ходене, ходба, ходня, ходъ, ешь, прѣстя́пане; ходъ, похо́дка, по́-ь. *Не си мѣня ходежа.*
ье, *с. ср.* отъ хо́дж. Ходба, ходешь, ня, ходъ, врьвешь *Тихо ходене*, наз-ь стя́пане; пла́вная по́ступь.

Изгорѣхъ, дудумъ, за тебе,
За твое кротко ходене. *Пѣс.*

о, *прич. стр. ср. Тукъ е ходено,* й е ходилъ, та е оставилъ дъри.
а, *с. м. Т.* Турскъй учитель, свя-ъникъ.
о, *с. ср.* 1) Долня-та чясть на крякъ, оито стя́пямъ на земь-тя; стя́пало, нъ; стопа́, ступня́, подо́шва, сле́дъ, . 2) Долня-та чясть на чорапъ, на ка, въ които вънза стя́пало-то на крака; ище, стя́пало, щапало. *Ходило на чорапъ;* носо́къ. *Да наплетя ходила-та на чорапы;* навяза́ть носки́ къ чу́лкамъ. *Ходила на чизмы;* го́ловы. 3) Направа като столъ съ крака на колела за ученне дѣтя да ходи; ходу́ли. 4) Вяне-то, врьвь-та на оглавъ, на юларъ, за който ся води добъ́тчя; водило, поводникъ; по́водъ.

Ходи́ня, *с. ж. Имамъ ходиня*, имамъ да ида нѣйдѣ на гостне.

Хо́дкамъ, *гл. ср.* За малкъ дѣца: ходя, хоцкамъ. *Дѣтя-то ве да ходка.*

Хо́дканне, *с. ср.* отъ хо́дкамъ. Хоцканне.

Ходня́, *с. ж.* Ходба, ходешь, ходъ, ходене, по́ходка, по́ступь.

Мое-то рухо облѣчи,
Моя-тя ходня да ходишь,
Моя-тя думя да думашь. *Пѣс.*

***Ходу́линъ**, *с. м. Т.* Фоду́линъ.

Ходъ, *с. м.* 1) Ходба, ходешь, ходня, ходене, врьвешь, врьвѣне, постя́пъ, прѣстя́пане; трьса; ходъ, похо́дка, по́ступь, побѣжка. *Тоя конь има хубавъ ходъ.*

Момченце-ле мьнинко,
Не ходи ситнъ ходовъ,
Не вдигай мьглъ праховъ,
Не задавай ми ядовъ,
Не стигать ли си мои-тъ
Кядѣ да дѣня твои-тъ? *Пѣс.*

2) Ходене, врьвешь, пять; ходъ. *Имамъ ходъ да ходя*, има още много да врьвя, да пятувамъ. *Дотамъ има три денна ходъ.*

Хо́дж, ишь, —дилъ (хо́двамъ), *гл. ср.* 1) Бивамъ пять, прѣстя́пямъ, врьвя; ида́, ходи́ть. *Ходи като боленъ, като мравкя.* 2) Отивамъ нѣйдѣ за нѣчто; ходи́ть, быва́ть. *Ходя въ црыквя. Ходя на школе, на даскалъ, ходя да ся учя. Ходя на майсторъ, учъкся нѣкой занаять;* обучя́ться мастерству́. 3) Навиждамъ, навѣждамъ, посѣтявамъ, похождамъ, спохождамъ; ходи́ть, быва́ть, навѣща́ть, посѣща́ть. *Азъ ходя у тѣхъ. Не си ходимъ*, имамъ нѣчто помежда си, скарани сиы, та не ся спохождамъ. *Ходи по хора́-та, по сѣдянкы-ты.* 4) Врьша нѣчто съ ходене. *Нѣма кой да ны ходи на водж, кой да ны носи водж. Ходихъ въ горж-тя за дрьва.* 5) Изминувамъ, прѣминувамъ, зимамъ, стигамъ, отивамъ, извръвѣвамъ, изходвамъ, проходи́ть.

Хора-та ходятъ за недѣлы,
Младо Турчя за день ходи,
За день ходи и си дойде. *Пѣс.*

6) Харчыся, прахосвамся, разнисамся, употрѣбявамся, отивамъ; ида́. *Ходятъ му за храня сто грошя;* ему́ идётъ на прокормле́ние сто пя́стровъ. *Ходятъ ми*

хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Родился е да хаби хлѣба. Пѣсти, когато и хлѣбъ не остане. Хорати, чегато вчера хлѣбъ не е нальъ. На Циганинъ велидень-тъ е кога има хлѣбъ. Дай на Циганинъ хлѣбъ, да тя кльне. На ти, Манго, царство!—Ами хлѣбъ?—Хлѣбъ съ кола.—Ама азъ да карамъ кола-та! Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива, и трьси въ павѫк-тѫ му хлѣбъ. Ще ми вдигне хлѣба на полицѫ-тѫ. Ракиъ съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ, хлѣбъ съ дупкы, сѣрене безъ дупкы. Ела, хлѣбъ, да тя изямъ. Что му е хлѣбъ-тъ—у мѣшинѫ, что му е дрѣха—на грѣбинѫ. Хлѣбъ-тъ му е у новѣ-ты, сака да ся разходи, да му извѣве. Тако ми хлѣбъ-тъ, что го ручамъ! Да мя убие хлѣбъ-тъ! Да ми хване хлѣбъ-тъ очи-тѣ!

Хлѣбянъый, ъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ **хлѣбъ** въ 3-то знаменование; **хлѣбный**. *Хлѣбяна ракиъ.*

Хлѣбя́самь, *гл. свр.* отъ **хлѣбя́свамь**. Да **хлѣбо́самь**.

Хлѣбя́свамь и **хлѣбя́сувамь** (да **хлѣбя́самь**, *гл. ср.* Развалямъ си стомаха, поболѣвамся отъ прѣяждане **хлѣбъ**; **хлѣбосвамь**.

Хлѣбя́сване и **хлѣбя́суване**, *с. ср.* отъ **хлѣбя́свамь**.

Хлѣве́не, *с. ср.* отъ **хлѣвѣ́ж**. Дяволуване, лишене.

Хлѣве́ц, *ум. м.* и **хлѣ́вча**, *ум. ср.* отъ **хлѣвъ**.

Хлѣвоу́стый и **хлѣву́стый**, стъ, ста, сто, *пр.* Който говори свободно и много, или нѣчта неприличны, вънъ отъ приликя-тя, цапнатый, развален въ уста-та. *Хлѣвоуста мома можу не драга.*

Хлѣвъ, *с. м.* Покрыта ограда за добытъкъ; конюара, плѣвня, оборъ, яхаръ; **хлѣвъ**, **клѣвъ**.

Хлѣвѣ́ж, и́шь, —ви́лъ, *гл. ср.* Дяволувамъ, лишъ, лъжъ, мамъ, сантамъ; плутова́ть. *Зачто не кажешь право? зачто хлѣвишь? Който хлѣви, Господь не му помага.*

Хлѣвя́, *с. ж.* Лъжа, измама, дяволуване, лишене, **хлѣвене**; плутовство́. *Все пуста хлѣвя у него.*

Хлѣзене, *с. ср.* отъ **хлѣзѫся**. Шягуване, шяга, **хлѣзна**.

Хлѣзна, *с. ж.* **Хлѣзене**, шяга, игра; шу́тка. *Азъ на хлѣвнѫ му подрекохъ, пакъ той ся разсърди.*

Хлѣзѫся, ишся, —зи́лся, *гл. об.* Играмъ си съ нѣкого, шягувамся, **хлѣнзѫся**; шути́ть. *Не ся хлѣви съ мене, кажи ми право-то.*

Хлѣ́навичкый, —чькъ, *смякч.* отъ **хлѣ́навый**.

Хлѣ́навость, *с. ж.* Качеств **хи́лость**.

Хлѣ́навый, въ, ва, во, разслабенъый, отпустнѫтый, навый, недѫгавый, **хлаб хи́лый**. *Доскоро бяше х муто ся не ще ничто да х апати́чный.* —во, *нар.* трѣбня-тя прѫгавинѫ, х *Отива хлѣмаво.*

Хлѣнзене, *с. ср.* отъ **хлѣн** шягуване.

Хлѣнзѫся, шися, —зи́лся, играмъ си, шягувамся; шут съ нѣкого.

Хлѣнкамь, *гл. ср.* **Хлѣнчы да не хлѣнкѫ.**

Хлѣнканье, *с. ср.* отъ **хл** чене.

Хлѣнчене, *с. ср.* отъ **х** канье.

Хлѣнчѫ, ишь, —чи́лъ, Плачы, **хлѣнкамь**, скъпитъ замь, ревѫ, цивръся; **хн** *Остави го, нека си хлѣ* отъ нѣкого нѣчто съ плачь; длъбамь; канючить, прис *си мя хлѣнчилъ. Болен ли е, хлѣнчи му ся.*

Хлѣ́щене, *с. ср.* отъ **хлѣ́** **Хлѣ́щѫся**, ишся, —щился, леко облѣченъ, гологлався. *щишь пакъ ты таквави лѣчи си дрѣхѫ, не ся х настынешь.*

Хлю́свамь, *гл. мн-кр.* отъ **Хлю́скамь** (**хлю́свамь**, да **хлю́снѫ**, **хлю́снувамь**), гл **хлюсница**, удрямъ плесн **дланясвамь**, лупосвамь, лѣ **заушвамь**, **шлякамь**; дава **пать**. *Хлющилъ го, та дъвѣ-ты уши.* 2) Удрямъ н съ тънко да **хлющи**; плещя Пиѫ много; цукамь, врьга **камь**. —ися, *гл. стр.* Бъ

Хлю́скане, *с. ср.* отъ **хлю́с**

Хлюскани́къ, *с. м.* **Хлюсн**

Хлюсни́къ, *с. м.* и **хлюсни** никъ, плесница, заушница, т ница, тупаница, шлаканица, маръ, шамарница; оплеу заушина. *Удари му ед* **хлющи** го; вле́нить кому

Хлю́снувамь, *гл. уч.* отъ **х** **нувамь**.

ня, **ешь**, —**нялъ**, *гл. ед-кр.* отъ **скамь**. —**нятый**, *прич. стр.*
ь! *междом.* За хлюскане; плесъ!
ёне, *с. ср.* отъ **хлющя**. Плющёне.
я, **ишь**, —**щилъ**, *гл. свр.* отъ **хлю́с-ь**. —**щенъый**, *прич. стр.*
я́, **я́шь**, —**щёлъ**, *гл. ср.* Издавамъ къ гласъ, каквото кога ся удари съ о тънко; плющя, плюскамъ; хлеста́ть, ста́ть.
ь, *с. ж.* Омара, омарина; эмара.
мѣстоим. дат. п. мн. ч. ви. **нимъ**.

Тамъ си найде бѣла Неда
Тристa юдъ самовилъ,
И Неда хми вели, говори. *Пѣс.*

ѣць, *ум. м.* отъ **хмѣлъ**. Малко хмѣлъ.
ѣвъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **хмѣлъ**; **ѣвёй**.
ь, *с. м.* Раст. *Humulus Lupulus*, го-, горсть, горчица, горчичь, печенъ кранъ, тъ, повитъ; хмель.
еждом. Казвася за обаждане, кога по-ать нѣкого; а! о! оу! ха! что! чюк! ась? что? чего́? что на́да?
еждом. Иричано съ издиганіе гласа на , казвася, кога ся говори нѣкому като олбя и съ прѣдумване да склони на ю; а, а-бе, а-бре, бе, о, ха, ха-бе, ха-, о, **пожа́луста**. *Хо, брате, помогни* **о, братъ, помогни́ мнѣ**.
ъ, *с. м.* Който бръзо, много, хубаво ; **ходя́къ, ходо́къ**. *Ходякъ конь.*
ка, *с. ж.* Комато бръзо, много, хубаво ; **ходя́чка, ходя́чиха**.

Милкано ситна ходано,
Твое-то ситно ходене
Ега не бяде за лудо. *Пѣс.*

ь, *с. ж.* Ходене, ходъ, ходежь, ходня.
нь, *гл. мн-кр.* отъ **хо́дя**. *Боса ка, че хоро водва.*
кь, *с. м.* Ходене, ходба, ходня, ходъ, **жь**, **прѣстя́пане**; **ходъ, похо́дка, по́-ь**. *Не си мѣна ходежа.*
ене, *с. ср.* отъ **хо́дя**. Ходба, ходежь, **ня**, ходъ, врьвежь *Тихо ходене*, наз-ъ **стя́пане**; **пля́вная по́ступь**.

Изгорѣхъ, дудумъ, за тебе,
За твое кротко ходене. *Пѣс.*

но, *прич. стр. ср. Тукъ е ходено*, **ён** е ходилъ, та е оставилъ дъри.
ка, *с. м. Т.* Турскъый учитель, свя-никъ.
но, *с. ср.* 1) Долня-та чясть на крякъ, комто стя́пямъ на земь-тя; **стя́пало**, **нъ**; **стопа́, ступня́, подо́шва, сле́дъ**, **а**. 2) Долня-та чясть на чорапъ, на **жя**, въ комто влиза стя́пало-то на крака; **ще**, **стя́пало, щапало**. *Ходило на чорапъ*; **носо́къ**. *Да наплетя ходила-та на чорапы*; **навяза́ть носки́** къ **чу́лкамъ**. *Ходила на чизмы*; **го́ловы**. 3) Направа като столъ съ крака на колела за ученіе дѣтя да ходи; **ходу́ли**. 4) Вяне-то, врьвь-та на оглавъ, на юларъ, за комто ся води добъчя; **водило, поводникъ**; **по́водъ**.
Ходи́ня, *с. ж. Имамъ ходиня*, имамъ да идя нѣйдѣ на гостіе.
Хо́дкамь, *гл. ср.* За малкы дѣца: ходя, хоцкамь. *Дѣтя-то ве да ходка.*
Хо́дкане, *с. ср.* отъ **хо́дкамь**. Хоцкане.
Ходни́а, *с. ж.* Ходба, ходежь, ходъ, ходене, **по́ходка, по́ступь**.

Мое-то рухо облѣчи,
Моя-тя ходня да ходишь,
Моя-тя думя да думашь. *Пѣс.*

***Ходу́линъ**, *с. м. Т.* **Фоду́линъ**.
Ходъ, *с. м.* 1) Ходба, ходежь, ходня, ходене, врьвежь, врьвѣне, **постя́пъ, прѣстя́пане**; трьса; ходъ, **похо́дка, по́ступь, побѣжка**. *Тоя конь има хубавъ ходъ.*

Момченце-ле мьнинко,
Не ходи ситнъ ходовъ,
Не вдигай мьглъ праховъ,
Не задавай ми надовъ,
Не стигать ли си мои-тъ
Кядѣ да дѣня твои-тъ? *Пѣс.*

2) Ходене, врьвежь, пя́ть; ходъ. *Имамъ ходъ да ходя*, има още много да врьвя, да пя́тувамь. *Дотамъ има три дена ходъ.*
Хо́дя, **ишь**, —**дилъ** (**хо́двамь**), *гл. ср.* 1) Бия пя́ть, прѣстя́пямь, врьвя; **идти́, ходи́ть**. *Ходи като боленъ, като мравкя.* 2) Отивамь нѣйдѣ за нѣчто; **ходи́ть, быва́ть**. *Ходя въ црыквя. Ходя на школе, на даскалъ, ходя да ся учя. Ходя на майсторъ, учъкся нѣкой занаятъ;* **обуча́ться** мастерству́. 3) Навиждамь, навѣждамь, посѣтявамь, похождамь, спохождамь; **ходи́ть, быва́ть, навѣща́ть, посѣща́ть**. *Азъ ходя у тѣхъ. Не си ходимя, имамъ нѣчто помежда си, скарани сиъ, та не ся спохождамъ. Ходи по хора́-та, по сѣдянкы-тъ.* 4) Врьпя нѣчто съ ходене. *Нѣма кой да ны ходи на водя, кой да ны носи водя. Ходихъ въ горя-тя за дрьва.* 5) Изминувамь, прѣминувамь, зимамь, стигамь, отивамь, изврьвѣвамъ, изходвамь; **проходи́ть**.

Хора-та ходятъ за недѣлы,
Младо Турчя за день ходи,
За день ходи и си дойде. *Пѣс.*

6) Харчыся, прахосвамся, разнисамся, употрѣбявамся, отивамь; **идти́**. *Ходятъ му за храня сто грошя;* **ему́** идётъ на **прокормле́ніе** сто **піа́стровъ**. *Ходятъ ми*

хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Родился е да хаби хлѣба. Щести, когато и хлѣбъ не остане. Хорати, чегато вчера хлѣбъ не е яль. На Циганинъ велидень-тъ е кога има хлѣбъ. Дай на Циганинъ хлѣбъ, да тя кльне. На ти, Манго, царство!—Ами хлѣбъ?—Хлѣбъ съ кола.—Ама азъ да карамъ кола-та! Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива, и трьси въ пазвѫ-тѫ му хлѣбъ. Що ми вдигне хлѣба на полицѫ-тѫ. Ракиѫ съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ, хлѣбъ съ дупкы, скѣренѣ безъ дупкы. Ела, хлѣбъ, да тя изкамъ. Что му е хлѣбъ-тъ—у мѣшинѫ, что му е дрѣха—на гръбинѫ. Хлѣбъ-тъ му е у нозѣ-ты, сака да ся разходи, да му излѣзе. Тако ми хлѣбъ-тъ, что го ручкамъ! Да мя убие хлѣбъ-тъ! Да ми хване хлѣбъ-тъ очи-тѣ!

Хлѣбя̀нъ̀ый, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ **хлѣбъ** въ 3-то знаменование; **хлѣбный**. *Хлѣбяна ракиѫ.*

Хлѣбя́сать, *гл. свр.* отъ **хлѣбя́свать**. Да хлѣбсать.

Хлѣбя́свать и **хлѣбя́сувать** (да хлѣбя́сать, *гл. ср.* Развалямъ си стомаха, побол'вамся отъ прѣяждание **хлѣбъ**; **хлѣбосвать**.

Хлѣбя́сване и **хлѣбя́суване**, *с. ср.* отъ **хлѣбя́свать**.

Хлѣвѐне, *с. ср.* отъ **хлѣвѣѫ**. Дяволуване, лишене.

Хлѣ́вецъ, *уж. м.* и **хлѣ́вча**, *уж. ср.* отъ **хлѣвъ**.

Хлѣвоу́стый и **хлѣву́стый**, ст, ста, сто, *пр.* Който говори свободно и много, или нѣчта неприличны, вънъ отъ приликѫ-тѫ, цапнатый, развален'ый въ уста-та. *Хлѣвоуста мома можку не драга.*

Хлѣвъ, *с. м.* Покрыта ограда за добытъкъ; конюшня, плѣвня, оборъ, яхаръ; **хлѣвъ**, **клѣвъ**.

Хлѣвѣѫ, йшь, —йлъ, *гл. ср.* Дяволувамъ, лишѫ, лъжѫ, мамѫ, смятамъ; плутовя́ть. *Зачто не кажешъ право? зачто хлѣвишъ? Който хлѣви, Господь не му помага.*

Хлѣвя́, *с. ж.* Лъжа, измама, дяволуване, лишене, **хлѣвене**; плутовство́. *Все пуста хлѣвя у него.*

Хлѣзене, *с. ср.* отъ **хлѣзѫся**. Шягуване, шяга, **хлѣзна**.

Хлѣзна, *с. ж.* Хлѣзене, шяга, игра; шу́тка. *Азъ на хлѣзѫ му подрекохъ, пакъ той ся разсърди.*

Хлѣзѫся, шися, —зйлся, *гл. об.* Играмъ си съ нѣкого, шягувамся, **хлѣзнѫся**; шути́ть. *Не ся хлѣзи съ мене, кажи ми право-то.*

Хлѣ́навичкы́й, —чкъ, *смякч.* отъ **хлѣ́навы́й**.

Хлѣ́навость, *с. ж.* Качеств хи́лость.

Хлѣ́навы́й, въ, ва, во, разслабенъ'ый, отпустнатый навы́й, недялавы́й, хлаб хи́лый. *Доскоро бяше х* муто ся не ще нищо да х анати́чный. —во, *нар.* трѣбиѫ-тѫ прягавиѫ, *Отива хлѣмаво.*

Хлѣ́нзене, *с. ср.* отъ **хлѣ́** шягуване.

Хлѣ́нзѫся, шися, —зйлся, играмъ си, шягувамся; шут съ нѣкого.

Хлѣ́нкамъ, *гл. ср.* **Хлѣ́нчы** *да не хлѣнкѫ.*

Хлѣ́нкане, *с. ср.* отъ **хл** чене.

Хлѣ́нчене, *с. ср.* отъ **х** кане.

Хлѣ́нчѫ, ишь, —чи́лъ, Плачѫ, хлѣнкамъ, скънтя замъ, реве, цвирѫся; **хн** *Остави го, нека си хлѣ* отъ нѣкого нѣчто съ плачъ; дялбамъ; канючать, прис *си мя хлѣнчилъ. Болен ли е, хлѣнчи му ся.*

Хлѣ́щене, *с. ср.* отъ **хлѣ́** **Хлѣ́щѫся**, ишся, —шился, леко облѣченъ, гологазѫся. *щишъ пакъ ты таквази лѣчи си дрѣхѫ, не ся х настынешъ.*

Хлю́свамъ, *гл. жн-кр.* отъ **Хлю́скамъ** (**хлю́свамъ**, да **хлю́снѫ**, **хлю́снувамъ**), *гл* хлюсница, удрямъ плесн дланясвамъ, лупосвамъ, зашвамъ, шлякамъ; дава нать. *Хлющилъ го, та дев-ты уши.* 2) Удрямъ съ тънко да хлющи; плещя Пѫкъ много; цукамъ, врѣга камъ. —мся, *гл. стр.* Бъ

Хлю́скане, *с. ср.* отъ **хлю́с**

Хлюскани́къ, *с. м.* Хлюск

Хлюсни́къ, *с. м.* и **хлюсни** никъ, плесница, заушница, т ница, тушаница, шлаканица, маръ, шамарница; **оплеу** зау́шина. *Удари му ед* хлющи го; плѣна́ть кому

Хлю́снувамъ, *гл. уч.* отъ **х** нувамъ.

, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ
:ѫть. —нѫтый, *прич. стр.*
междом. За хлюскане; плесъ!
лю, *с. ср.* отъ хлющѫ́. Плющѣне.
, нешь, —щилъ, *гл. свр.* отъ хлю́с-
—щенъ́ый, *прич. стр.*
, ю́шь, —щѣлъ, *гл. ср.* Издавамъ
гласъ, каквото кога ся удари съ
рьнко; плющѫ, плюскамъ; хлестáть,
ѣть.
с. ж. Омара, омарина; эмáра.
Встоим. дат. п. мн. ч. ви. нимъ.
Тамъ си найде бѣла Неда
Триста юдъ самовилъ,
И Неда хми вели, говори. *Пѣс.*
ь, *ум. м.* отъ хмѣлъ. Малко хмѣлъ.
ый, въ, ва, во, *пр.* отъ хмѣлъ;
бй.
с. м. Раст. *Humulus Lupulus*, го-
орсть, горчица, горчиць, печенъ кранъ,
, повитъ; хмель.
:дом. Казвася за обаждане, кога по-
, нѣкого; а! о! оу! ха! что! чюк!
ъ? что? чегó? что нáда?
дом. Причинно съ издигане гласа на
азвася, кога ся говори нѣкому като
бѫ и съ прѣдумване да склони на
а, а-бе, а-бре, бе, о, ха, ха-бе, ха-
, можáлуста. *Хо, брате, помогни*
, братъ, помогни мнѣ.
, *с. м.* Който бръзо, много, хубаво
ходáкъ, ходóкъ. *Ходакъ конь.*
с. ж. Която бръзо, много, хубаво
ходáчка, ходáчиха.
Милнано ситна ходано,
Твое-то ситно ходене
Ега не бѫде за лудо. *Пѣс.*
с. ж. Ходене, ходъ, ходежь, ходня.
ь, *гл. мн-кр.* отъ хóдѫ. *Боса*
че хоро водва.
, *с. м.* Ходене, ходба, ходня, ходъ,
ѣ, прѣстѫпане; ходъ, похóдка, пó-
Не си мѣнна ходежа.
, *с. ср.* отъ хóдѫ. Ходба, ходежь,
ходъ, врьвежь *Тихо ходене*, наз-
стѫпване; плáвная пóступь.
Изгорѣхъ, дудумъ, за тебе,
За твое кротко ходене. *Пѣс.*
прич. стр. ср. Тукъ е ходено,
е ходилъ, та е оставилъ дъри.
, *с. м. Т.* Турскый учитель, свя-
къ.
, *с. ср.* 1) Долна-та чясть на крак,
ито стѫпамъ на земь-тѫ; стѫпало,
; стопá, ступнѝ, подóшва, слѣдъ,
2) Долна-та чясть на чорапъ, на
ь, въ който влиза стѫпало-то на крака;
це, стѫпало, щапало. *Ходило на чо-*
рапъ; носóкъ. *Да наплетѫ ходила-та на чорапы*; навязáть носкú къ чýлкамъ. *Ходила на чизмы*; гóловы. 3) Направа като столъ съ крака на колела за ученье дѣтя да ходи; ходýли. 4) Вѫже-то, врьвь-та на оглавъ, на юларъ, за който ся води добычя; водило, поводникъ; пóводъ.

Ходúня, *с. ж. Имамь ходиѫ*, имамь да идѫ нѣйдѣ на гостие.

Хóдкамь, *гл. ср.* За малкы дѣца: ходѫ, хоцкамь. *Дѣтя-то ве да ходка.*

Хóдканье, *с. ср.* отъ хóдкамь. Хоцканье.

Ходнúя, *с. ж.* Ходба, ходежь, ходъ, ходене, пóходка, пóступь.

Мое-то рухо облѣчи,
Моѭ-тѫ ходиѫ да ходишь,
Моѭ-тѫ думѫ да думашь. *Пѣс.*

*Ходýлинъ, *с. м. Т.* Фодýлинъ.

Ходъ, *с. м.* 1) Ходба, ходежь, ходня, ходене, врьвежь, врьвѣне, постѫпъ, прѣстѫпане; трьса; ходъ, похóдка, пóступь, побѣжка. *Тоя конь има хубавъ ходъ.*

Момиченце-ле мьнинко,
Не ходи ситнъ ходовы,
Не вдигай мьглы праховъ,
Не задавай ми надовы,
Не стигать ли си моѭ-ты
Кадѣ да дѣнѫ твоѭ-ты? *Пѣс.*

2) Ходене, врьвежь, пѫть; ходъ. *Имамь ходъ да ходѫ*, има още много да врьвѫ, да пѫтувамь. *Дотамъ има три дена ходъ.*

Хóдѫ, шь, —дилъ (хóдвамь), *гл. ср.* 1) Бивамъ пѫть, прѣстѫпвамъ, врьвѫ; идтú, ходúть. *Ходи като боленъ, като мравкѫ.* 2) Отивамъ нѣйдѣ за нѣчто; ходúть, бывáть. *Ходѫ въ црыквѫ. Ходѫ на школе, на даскалъ, ходѫ да ся учѫ. Ходѫ на майсторъ, учѫся нѣкой занаятъ*; обучáться мастерству. 3) Навиждамь, навѣждамь, посѣтявамь, похождамь, спохождамь; ходúть, бывáть, навѣщáть, посѣщáть. *Азъ ходѫ у тѣхъ. Не си ходимъ*, имамъ нѣчто помеждѫ си, скарани смы, та не ся спохождамъ. *Ходи по хорá-та, по сѣданкы-ты.* 4) Врьвѫ нѣчто съ ходене. *Нѣма кой да ны ходи на водѫ, кой да ны носи водѫ. Ходихъ въ горѫ-тѫ за дрьва.* 5) Изминувамь, прѣминувамь, зимамь, стигамь, отивамь, извръвѣвамъ, изходвамь, проходúть.

Хора-та ходятъ за недѣлы,
Младо Турчя за день ходи,
За день ходи и си дойде. *Пѣс.*

6) Харчыся, прахосвамся, разнисамся, употрѣбявамся, отивамь; идтú. *Ходятъ му за храняѫ сто грошa*; ему идѣтъ на прокормлéніе сто піáстровъ. *Ходятъ ми*

пять грошa на день за хаденe; у менé выхóдить по пяти́ пiáстровъ на столъ въ день. 7) Намирамся въ нѣкакво положение, врьшъ нѣкакви работи. *Ходж ратай,* слугувамь. *Ходж овчарь,* врьшъ овчарлыкъ. *Ходж ергенъ,* ергенувамь. *Ходж мома,* момувамь. *Ходж вдовецъ,* вдовица, сѣдж вдовецъ, вдовица; вдовувамь, вдовѣмъ; вдóвствовать, вдовéть. *Ходимхмъ години цѣлж годинж,* сѣдѣхмъ години. *Ходж болень,* болѣдувамь. *Ходж луд,* лудувамь, лудѣмъ, лудъ сьмь. *Ходж гладенъ,* жаденъ, гладенъ сьмь, жаденъ сьмь. *Ходж голъ,* бос, голъ сьмь, босъ сьмь. 8) Въ *сер виде.* Да отидж, да идж; пойти́, поéхать. *Щемъ си ходимъ на вилает.*

Мъчи, мъчи, мушичко,
Утрѣ ходамь въ Бътолж,
Да ти купамь кошюлж,
Кошюлж-тж плетенж,
Горѣ долу вязанж! *Пѣс.*

— **Хо́дися,** *гл. безл.* Врьвися, идвася, доходдася, отивася. *Цѣлж нощь ся е ходило изъ пжтж. У тѣхъ не ся ходи, че има бабж шаркж. Не ся ходи за день не ся ходи за два, а иска цѣлж недѣлъ,* не ся стига, не ся отива за день, за два. *Ходи ми ся,* иска ми ся да ходж. *Днесь не ми ся ходи — Дѣто ходи, орлы води,* много е нечистъ. — *Само ходи и дохажда,* не ся запира, крьстосвася, шатрае; быть безпрѣстáнно въ движéнiи, не посидѣть на мѣстѣ. — *Ходи босъ изъ лука,* прави нѣчто прѣстáпно, неприлично — *Ходилъ на благж черковж,* понапился. — *Ходи си по аленъ фесъ,* напривилъ си феса, не ще ничто да знае. — *Ходж по въпка, по себе си,* излизамь да си пустнж вода, да ся изсадж. *Той ходи чясто повънъ;* онъ хóдить часто на дворъ. *Ходи ми ся повънка;* менé позывáетъ на низъ. — *Ходи пять ва четыре,* ходи та ся скыта празденъ, безъ работж, никакъвъ, неуряденъ, ненатъкмень, да нѣма кой да ся погрыжи за него. — *Ходи като кыхавицж. Ходи като недареня свахж. Ходи като сватъ безъ даровы. Ходи като слѣпецъ безъ тоягж. Ходи като прѣбито пся. Колкото ходилъ, толкось и срьшилъ. Който ся не дава да го повчаешь, глядай го, кждѣ ходи. Ако съ куцъ ходишь, щешь научишь да куцашь. Който чясто ходи на повдравление, скоро му ся сдира скуфья-та. Който илѣ кляка, дважь повънъ ходи. Което кучи не ще да варди стадо-то, весь день ходи насамъ натамъ. Водж бродж, жденъ ходж. Размислен врана ходи. Праздень сѣд ди. Праздень ходи, прав Още ли мома ходи, още же? За умъ много ходи. изъ село, та си доде безъ камила та за рога, че ушии. Ходила крава, орал ника усрала. До крива пъ Който не е ходилъ по мо далъ усилбж. На скжпеца дять все по горы-ты. М не ходи по горы-ты и сн хора-та. Болесть-та по а по чловѣци-ты. Дѣто азъ сьмь ходилъ и ся врьн съ кросно не ходи. Врьв ходи, а жденъ. Жена мл а го накарва по волък-т. Дѣ ходи чюма-та, та рякъ тж! Съ дѣтя на п ако ти ся счюпять колан, ако му ся счюпять, п по Бога, трѣгнахъ за Б ходихъ по Бога, подадох жи-ты кости.*

Ходяшкóнь, ходяшкѣнь тж, *нар.* Съ ходене; врь вяшкъмь, врьвяшкж-тж.

Хой, *междом.* Казвася: 1) В разны чювства; ай, ей, гой. *Хой тя тебе, харена* ты гой есѝ, добрый молоде

Хой ми тя тебе, кумичк
Кумичке, млада Енчице!

Хой да ся не види макар да ся повъка нѣкой; ей, хе *Хой момчя на ела тука* подѝ сюдѝ. *Хой, чюешь ли*

Хóйкань, *гл. ср.* Ходж нагор тамся, лътамь, миткамь, гын тамся, хлътамь, шляпамь; л ся, бродѝть. *Дѣка си ход*

Хóйканю, *с. ср.* отъ хóй скытанiе.

Хóйна, *с. ж.* Раст. хвойна.

Хóйса, *с. ж.* Игра посадне, сѣдникъ, посѣдна, прѣскуна, ченица, ръчница, чепанница; присáдку.

Хóкань (хóкамь, да хóкнж, *гл. ср.* 1) Въкань, рукань; *гл. ср.* Въкань, сждж, мъ глъчь, брьбрь, навъкивань, нѝ брецамь, ружамь, сѝпнъ, тя крича́ть, брани́ть, нема́ть, за́ть, щуня́ть, выговáрива погáнивать, распенáть, пор

ть. 3) *гл. д.* Въикамъ, рукамъ, канъ
, калесамъ; знать, приглашáть. *Адетъ
: да хокамъ попъ да му чете.* —**ися,**
жр Бъвамъ хоканъ. *Както хокнѫло,
е екнѫло,* или *както хокнѫло, така
обадило;* какъ аукналось, такъ и
и́кнулось. *Магаря реве, магаря хо-*
—**кася,** *гл. безл.* Въкася, рукася, ху-
. *Нѣчто сѫ хока изъ пѫта.*
ие, *с. ср* отъ **хо́камъ.**
ица, *с. ж.* Хоканье, караńе, караница,
каńе. въикъ, навикване; выго́воръ,
а, бкрикъ, наклобу́чка, ма́пусъ, на-
ма́й, нахлѣ́бстия, нахлѣ́бстынъ.
ишь, *гл. мн.-кр.* отъ **хо́камъ.**
ѫвамъ, *гл. уч* отъ **хо́кнѫ.**
ъ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед.-кр.* отъ **хо́-**
ъ, —нѫтый, *прич. стр.*
нъ, *с. м Т.* Огланъ, момчя, казвася,
го въикамъ нѣкого, говоримъ съ нѣ-
. *Оставися, холанъ!*

Ганка Стояну думаше:
Стояне, холанъ Стояне,
Пъитай, Стояне, мама си,
Да ли ще канъ да стане? *Пѣс.*

Царь Муратъ Марги думаше:
Марго-ле, бѣла Въгаркио,
Тебѣ ти, холанъ, не маза
Бѣла Въгаркa да бждешь. *Пѣс.*

ра, *с. ж Лат.* 1) Болесть *Cholera
bus,* антика; холе́ра. *Плашися отъ
ѫ-тѫ, да не дойде холера-та.* 2)
. *Xanthium spinosum,* бодилъ, казан-
бодилъ, бутракъ, магарешкый трьнь.
а, *с. ж. Т.* 1) Вадица, канджа за ло-
ъ рыбѫ; уда. 2) Праздна разходка. *Да
равимъ донѣйдѣ еднѫ холтѫ.*
ма, *с. ж. Т.* 1) Грѫмъ, кахаръ. *Безъ
умѫ глава въ градинѫ расте.* 2)
авина, пакость, зло. *Направилъ еднѫ
умѫ. Не вима не отъ думѫ, не отъ
умѫ*
ася, ишся, —ли́лся, *гл. об* Въ изре-
е: *на еднъ ся холи сватба, на другъ
лавѫ-тѫ играе брадва*
ец, *ум. м.* и **хомо́тчя,** *ум ср.* отъ
о́тъ.
ъ и хомо́ть и хому́тъ, *с. м.* Хъмотъ:
Заправа на кола, въ която влиза шия-
на впрягнато-то добичя, за да тягли
-та; хамотъ, хамъ, яремъ; хому́тъ,
ъ, ярмо́, и́го. 2) Кость въ човѣшко-то
отъ шия-тѫ до рамо-то; *Clavicula;*
ча́ица, дужка. 3) *Хомоти,* особенъ
, инструкъ на тъкань.

Единъ-тъ бъволъ заревa,
Ни маде бъволъ, ни пие,
Ни ся въ хомота упрага. *Пѣс.*

*Който волъ влачи мликомъ хомота, не
бодять го И волъ-тъ въ хомота до кол-
кото може влачи. За хатъра на вола
ближе влакъ-тъ хомота.*

Хо́пань (**хо́пвань, да хо́пнѫ, хо́пнувань**),
гл. ср. 1) Ставамъ, скачамъ. *Хопнѫ на
крака.* 2) Качвамся. *Хопнѫ на коня.*
—**ися,** *гл. възвр.* 1) Тръгамъ, упътвамся
за нѣкадѣ. 2) Качвамся *Хопнѫся на коня.*

Хо́панье, *с. ср* отъ **хо́пань** и **хо́памся.**

Хо́пвань, *гл. мн-кр.* отъ **хо́пань.**

Хо́пнувамъ, *гл. уч* отъ **хо́пнѫ.**

Хо́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хо́-**
пань.

Хо́пца! *междом.* Показва ставание и скачане;
хопъ! *Хопца, кйорчѣ, дръжся за земъ-
тѫ! Хопца! Ей че иде попа!*

Хопъ! *междом.* Показва: 1) Ставане; хопца!
*Хопъ, на крака! Скрыць вратица, хопъ
столица!* 2) Скокъ, скачане; гонъ. *Хопъ!
съ два-та крака въ трапа.*

Хопъ тропъ! *междом.* Показва: 1) Ска-
чане, подскачане, игране, тропкане. *Днесь
хопъ тропъ, утрѣ охъ, охъ!* 2) Ненадѣйно
дохождане. *Хопъ тропъ, сто го дошълъ!
Хопъ тропъ! вдрави ли сте лански
кайца?*

***Хо́ра,** *с. ср. мн. Гр.* Употрѣбявася само
въ *мн. число* като да е отъ *ср. родъ* (съ
чл. та хо́ра-та): людіе, човѣци; лю́ди.
*Видишь ли гы? Искать хора-та да имъ
ся боякть! Свѣтъ е това и хора смы
ные: може . . . . Хора-та не сѫ въ ухо
комкани, не сѫ толкова будали —
Хора-та хора пасять (пазять). Какъ
знаешь хора-та? — Като себе си. Което
страдать хора-та, и намъ ще ся случи.
По́-добрѣ вѣрвай на очи-ты си, а не на
хора-та. Не е нашя Тодора за прѣдъ
хора. Прѣдъ хора-та похъ, похъ, пакъ
у дома охъ, охъ! Бирабаръ Пятко съ
хора-та и отрѣбка му на показа. Всяка
болесть има лѣкъ, ала го хора-та не
знаякть Насамѣ бой като млинъ прѣдъ
хора-та. Бѣдять мя, мамо, хора-та!
— Бѣдишся, сынко, самъ-си. Изгоро,
хора-та горишь по пѫта, а мене из-
гори въ кжщи!*

Хорса́нецъ, *ум. м.* отъ **хорса́нъ.** Хо-
росанъ.

***Хорсанли́на,** *пр. неизм. Т.* Что е направенъ, что е изнизанъ съ хорсанъ; хоро-
санлина.

***Хорса́нъ и хоросáнъ,** *с. м. Т.* 1) Осо-
бенъ съставъ отъ чюканы керемиды или
тухлы, размѣсены съ гасена варь за лѣ-
пене, за правене зидовы; цеме́нтъ. 2) Чю-
каны керемиды, тухлы за мъене дъскы.

***Хората́**, *с. ж. Гр.* Дума, приказка, говоръ, хорота; слóво. *Така хората не му ся ареса Не мя глядай въ очи-ты, нъ ми слушай хораты-ты. Това сж хорскы хораты.* — *Стоѣ на хоратя-тѫ си, дрьжѫ думѫ-тѫ си, стоѫ на думѫ-тѫ си, правѫ чтото съмь ся обѣщалъ.*

Иванчо Пенки думаше:
Да даде Господь, либя-ле,
Девять годинъ да лѣжишь,
Кога си на хоратя-тѫ не сѣдишь! *Пѣс.*

Хоратаджи́йка, *с. ж.* Хоратлива жена, мома; хоротаджийка.

Има си момъ хубавъ,
Не сѫ си мако хубавъ.
Ала сѫ хоратаджийкъ. *Пѣс.*

Хоратаджи́я, *с. м.* Хоратливъ, приказливъ човѣкъ.

Хорате́ние, *с. ср.* отъ **хоратѫ́**. Хоротение, хоротуване.

Хоратли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който умѣе да хорати; приказливый, разговорный; разговóрчивый.

Хорату́вань и

Хоратѫ́ и **хоротѫ́**, и́шь, —тя́лъ, *гл. ср.* и *д.* Говоря, врѣвя, сборя, ромоня, казвань, приказвань, хоротувань; говоря́ть. *Хоратя си съ въшкы-ты. Хорати на вѣтра. Криво да сѣдимъ, право да хоратимъ. Отдѣка и той знае, нема е хоратилъ съ Бога? Хоратува ни врѣлы, ни кыпѣлы.*

Хóрица, *ум. ср.* отъ **хóра**. *Горкы-ты хорица!*

Хóрище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся събира и играе хоро; хоро, хоролище. *Хоро, хоро, хорище на бабино бунище.*

Той ы за рѫкѫ улови,
Че ы поведе, заведе
На врьхъ на Старѫ планинѫ
На хайдутско-то хорище. *Пѣс.*

Пасълъ е Стоянъ телци-ты
По самодивскы хорища. *Пѣс.*

***Хóро́**, *с. ср. Гр.* 1) Игра, когато играять мнозина млади стари и отъ два-та пола, хванати единъ за другъ на полукрѫгъ, на крѫгъ; родъ хорова́да. 2) Мѣсто-то, дѣто ся събират и играять хоро; хорище, хоролище *Да ся съберемъ на хоро-то и оттамъ да тръгнемъ всичкы купомъ.* 3) Люде-то, който играять хоро, които глядать, какъ другы-ты играять хоро. *Голѣмо, малко хоро. Разпръсня цѣло то хоро.* — *Има разны хора́: вито, пепеливо, подскокливо* — *Шарено хоро*, смѣсено хоро отъ стары, млады, мажье, жены, что играять въ понедѣлникъ слѣдъ святбѫ. — *Едно хоро играять*, една работѫ врьшять. — *Хванѫлъ с хоро*, влѣзълъ е въ тѫмъ раб

Тамо играть до три патъы
Прьво хоро все добри юнаи
А второ-то все млады невѣ
А треке-то все добры двой

Въ каквото хоро влѣзешь, играешь; съ волна́ми жит выть. *Двѣ Циганкы цѣло* ба́ба — торгъ, два гу́ся, дв марка. *Хоро, хоро вито, д Хоро, хоро пепеляно, ры Хоро-то не засвирило, а Гладна мечка хоро не иг мома хоро-то, та си вела ларь. Всяка мома знае д си, нъ да ѫ видимъ на хо моме, хоро-то, че ся сб Была на хоро-то, а гай дѣла. Женско-то естество Боса ходва, че хоро водва. на хоро-то, а да играе не знае дѣдо, толко хоро ска баба на хоро. Знае баба в Дала баба парѫ, хванѫлс то, дава двѣ да ся откѫс щать. И тога гровникъ ся хоро то!—Бабо, ами че т сынъ. — Охъ, какво му пр ца-та! Като си дошълъ н щешь играешь и хоро-то на хоро-то, кучка-та гаде бр*

Хоробе́рець, рци, *с. м.* Който хоро-то, който умѣе добрѣ

Бѣла Магда напрѣдъ тр
Напрѣдъ трѫга со три
Со три танци хороберц

Хороби́йска, *с. ж.* Което об ро-то.

Хорово́дець, *с. м.* Който во водець, танчёръ, танець.

Хорово́дица, *с. ж.* Сватбарско което дрьжи хороводець тъ, играять хоро.

Хорово́дка, *с. ж.* Което во чёрка, танчярка.

Хорокóпа, *с. ж.* Засмѣна, х казлива жена.

Хоро́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣт и играять хоро; хорище, хо

Свикайся, Стойно, завика
Двѣ сплны вилны вѣтр
Та ми тя тебе дигнаха,
Та ми тя тебе поснаха
На юдинското хоролище,
Хоролище, широлище,
Дѣка юды хоро играть.

***Хоросáнъ**, *с. м. Т.* Хорасан

Хорота́, хоротува́нь, хоротѫ́, в. **хората́, хората́тувань, хоратѫ́**.

Хо́рскъ, ска, ско, *пр.* 1) Что е на хората, а не свой; людскый, чюждый; чужо́й. *Глядай свои-ты работы, а не хорскыты.* 2) Человѣческъ, людскый; людско́й. *—Хорскы-ты уста не ся човалѣ, да ся врѣжыть. Хорско-то нѣчто всякога е но-хубаво.*

Хорта́, хорту́вань, хортѫ́, вм. **хората́, хората́тувань, хоратѫ́**.

Майно-ле, стара майно-ле,
Да нѣмашь сѫдбѫ съ Цана,
Да нѣмашь хортѫ врьхъ Цана,
Цанѣ го грѣхомь направи. *Пѣс.*

Тыа не е, булне, хубава
И не е много работна,
Ала е много христна,
Христна още животна,
Съ хортѫ человѣка посрѣща,
Посрѣща и го изпраща. *Пѣс.*

***Хо́ртома**, *с. ж.* Дебело и длъго вѫже; ортома; канатъ.

Хортоне́ню, *с ср.* отъ **хортоня́ѫ**.

Хортоня́ѫ, ни́шь, —ни́лъ, *гл. д.* Врьзвань съ хортома. *Дадохъ хортомѫ да хортомишь конѫ*, да го врьжешь

Хору́гва, *с. ж.* Хорѫгва, хоругвица, хоругвица.

Хору́гвица, *с. ж.* Хорѫгва, хоругва, хоруглица.

Хоругвична́рь, *с. м.* Който носи хоругвицѫ; фруглиарь, байрактарь.

Хору́глица, *с. ж* Хорѫгва, хоругва, хоругвица.

***Хоръ**, *с. м. Гр.* Билюкъ, калабалѫкъ, навалица.

Кога заминѫ войвода,
Хоръ юнаци слѣдъ него млади. *Пѣс*

Хорѫ́гва, *с. ж.* Хоругва, хоругвица, хоруглица, феруглица, фруглица, прапоръ, прапорець, прѣпорець, знамя, байрякъ; зна́мя, хору́гвь.

Кога заминѫ войвода,
Аленѫ хоругвь носіаше,
Слѣдъ него младъı юнаци
Со длъгы пушкы во рѫцѣ
И съ тънкы сабли во уста. *Пѣс.*

Хорѭ́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **хорѭ́тъ**. *Хорѭтскы работы.* —**скы**, *нар* Като хорѭтъ.

***Хорѭ́тъ и хорѭ́тинъ**, *с. м. Гр.* 1) Простакъ, селянинъ. 2) Безобразникъ, безочливъ, суратсазъ, изнамникъ, лъхъ; бездѣлникъ, мошѐнникъ.

Хо-хо́! *междом.* Показва чюденю; а, ахъ, а-ха, ха, охо, ха-ха; а, ахъ, га, ой-ой. *Хо-хо, каква голѣма кѫща!* ахъ, каво́й большо́й домъ! *Хо-хо, какъвъ е лютъ!* ну-ну каво́й сердитый, ой-ой!

Хохо́реню, *с. ср* отъ **хохо́рѭся**. Разперване, разрошаване.

Хохо́рѭся, шися, —рился, *гл. об.* Рошѫ ся, разпервамся, разперчвамся, наежвамь, изправямь пера-та си, разтварямь крѫлата си, опашѫ-та си; растомы́рватьсѧ, натомы́рватьсѧ, хо́хлитьсѧ, нахо́хлватьсѧ, нахму́рватьсѧ, распушѫ́тьсѧ. *Хохорися като мисирякъ, кога му свирнѫть.*

Хо́цкамь, *гл. ср. смѧкч* Ходкамь, ходѫ.

Хо́цканю, *с. ср.* отъ **хо́цкамь**. Ходканю, ходеню.

Хо́ченю, *с. ср* отъ **хо́чѫ**. Щѣню, искане.

Хо́чѫ, ешь, *гл. ср.* и *д.* Щѫ, искамь; хотѣть.

***Хошѫ́въ**, *с. м. Т.* Вариво отъ сушенъı плодовъı; ошавъ.

Хошѐлъ, —шлѫ́, шло́, вм. **ошѐлъ, ошлѫ́, ошло́**.

Хошло лудо конѫ да напивать,
Тамо найде момѫ, лудѫ момѫ. *Пѣс.*

***Хо́штуръ**, *с. м.* 1) Оштуръ, ощуръ, нъравъ, трьса, табехетъ, нюта. 2) Семселе, родъ, колѣно.

***Хошъ-гелди́нъ**, *Т.* Поздравление *добрѣ дошълъ.*

Хощь! *междом.* Казвася за врьщане нѣчто заднимь, за хецкане; за падене кучя; ху. *Не кавзать ли ти хощь, не выкай бау!*

Храбрѐ, нм. соб. мѫжко.

Храбрость, *с. ж.* Юначество, юнащина, безстрашие, срьдцатость; храбрость, смѣлость, отваѫжность, рѣшителность, неустрашимость. *Каква храбрость!*

Храбрый, —бръ, бра, бро, *пр.* Юначный, юнакъ, срьдцатый, срьдчѣвный, безстрашный; храбрый, мужественный, отваѫжный, смѣлый, безстрашный, неустрашимый. *Храбръ юнакъ;* богатырь, вѣтязь. *—ро, нар.* Юначно, юнашкы, безстрашно; храбро.

Хра́камь (да хра́кнѫ, хра́кнувань), *гл. д.* Храчѫ.

Хра́канюе, *с. ср.* отъ **хра́камь**. Храченю.

Хра́кнувань, *гл. уч* отъ **хра́кнѫ**.

Хра́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хра́камь** и **хра́чѫ**.

Хракоти́на, *с. ж.* Чтото изхрачимъ; хракъ, храчка.

Хракъ, *с. м* Хракотина, храчка.

Хра́лѐ, нм. соб. мѫжко.

Хралопа́тый, тъ, та, то, *пр.* За дрьво: что има изватрѣ дупка; шюплявый, корубистый, хралопатый, хралупа; дупленастый, дуплястый. *Хралопато дрьво.*

Хралопъ и хралупъ, *с. м.* Хралопато дрьво;

хрялопа, хрялуша, хрялопъ, коруба, куруба; дупленáстое, дуплúстое, дéрево.

Храму́лекъ, *с. м.* Хрѣма отъ настѣнкѧ съ гѧстъ мрьсолъ изъ носа.

Храмъ, *с. м. Храмъ Божий*, така казвать понѣйдѣ на хлѣба. *Да мя прости (да мя убие) храмъ Божий.*

Хранá, *с ж* 1) Всичко, чтото ядемъ да ся насытимъ; нúща. *Храна брадж глады (крьви).* 2) Крьма, крьмилка, крьмило, крьмъ, брькане, мрма; кормъ, нѣсиво для скотá. *Забрькай малко храна на овцятъ.* 3) Всичко, что е приготвено да ся храним; запáсъ, провíантъ. *Храна-та нъ ся свршги.* 4) Зрьненъ произведенив като жито, кукурузъ, ячмень; мѧка, хлѣбъ; хлѣбъ. *Тъмъ годинж храны-тъ не станжж. Както ся види, храна-та ще отскжпне. — Не си струва хранж-тж*, не струва хлѣба, что ядеш *Работи само за хранж-тж*, нѣма заплатѧ, а само го хранять.

Подъ ружж-тж мома Катерина,
На рждѣ и сиво соколенце,
Прьстче трошi, та го храна храни,
Сльзъ рони, та го вода пои. *Пѣс.*

Хранáчь, *с. м.* Който храни нѣкого.

Хранáчя, *с. ср. Агня храначя*, агня, което объчнать, та го глядать и хранять отдѣлно пó-добрѣ отъ другъ-тъ.

На носила-та хубава Ѧна,
Прѣдъ носила-та агня храначя.
Прѣдъ Ѧнж ходить, за Ѧнж блѣнтъ.
Пѣс.

Хрáненье, *с. ср.* отъ **хрáнѧ** и **хрáнѧся**.

Хрáненье, *с. сб.* Людье, които стоять у голѣмець, които ся наврьтать около него, та му дадать хлѣба; нахлѣбници.

Тамо го найде Петоръ войвода,
Петоръ войвода съ коніа на водж,
Съ коня на водж со все хранение. *Пѣс.*

Пакъ му говорить сильо хранение:
Ослѣпѣлъ, Петоръ, съ обѣ-тѣ очи!
Аль не познавашь хубавж Ѧнж? *Пѣс.*

Хрáненика, *с. ж.* Храненица, чюваница.

Хрáненикъ, *с. м.* 1) Чюждо чядо земено за свое, усъиновено; чюваникъ, бесленe; воскóрмленникъ, вскóрмленникъ, воспúтанникъ, питóмецъ, прiёмышъ. 2) Така назва жена на чюждо дѣтя, което тя е задоила, додѣ слѣзе на майкж му млѣко-то. — *Храненикъ има, ва мѧжь грыжж нѣма.*

Хрáненица, *с. ж.* Женско чядо храненикъ; чюваница, бесленe; воскóрмленица, вскóрмленица, воспúтанница, питóмица, прiёмышъ.

Хрáненичя, *ум. ср.* отъ **хрáненикъ**.

Хрáненъ, *ъ, на, но*, 1) **хрáнѧ**. 2) *пр.* Добрѣ гл
дънъ, ухраненъ; хóленн
ный.

Стояне, съинко Стоянк
Не носи скжпъ прѣнѣ
Не газди коня хранен
Не си минувай надолу
Покрай ханенъ конац

Хрáнило, *с ср сб.* Така сѧ
ска-та въ единж народних пѣ

Говорiаше царiа Муратъ
Ей хранило, ей ситно хра
Нель слѣзите долу въ ран
Хубаво да портъ отворит
Причакайте Ѧнчула войн

Хранúци, *с. м. мн.* Въ п
нъ коне:

Съ пушкж-тж ся надвр
И на койна му говори
Хой вы, койна, мои хр
Дѣка вечерь не конвам

Хранúтель, *с. м. Зѧби хр*
то хранять.

Хранúца и хранúчка, *ум.*
Малко храна.

Хрáно, *нн. соб.* мѧсно.

Хрантýтене, *с. ср* отъ **хрантýтѧся**.

Хрантýтж, *нишь*, —*тилъ*, *гл*
кого безъ да заслужва хра
хрантутишь такыва кы

1) *гл. възвр.* Хранѧся н
безъ да сьмь заслужилъ съ
стр. Бывамь хрантутенъ.

Храну́камся, *гл. възвр.* Хра
вамся, поминувамся, както
си, животѣмъ, животжъ; пер
какъ, жить себѣ потихóнь
тáть, мотáться, майчить,

Хрануканье, *с. ср.* отъ **хра**

Хрáнѧ, *нишь*, —*нúлъ*, *гл. д*
кому хлѣбъ или друго нѣчто
питáть, кормúть. 2) Гля
работа да изкарамь храня
прѣхраня нѣкого; питáть. *Л*
храни. 3) Глядамь нѣкого,
него; кормúть. *Прибра г*
си, та го гляда и храни
4) Давамь силж на нѣчто да
Земя-та храни растения

1) *гл. възвр.* Ѧмь; питáт
храни, ядеш и пие все ху
2) Изкарвамь си храня-тж,
прѣхранвамся, поминувамся;
мúться. *Самъ работи*, я
3) *гл. стр.* Бывамь хране
нѣкого съ нѣчто, залъгван

Съ голы думы г храни.—Храни душъкъ, да тя слушъ. Храни кучя, да тя лае. Храни гарґъ, да ти извлъе очи-ты. Храни доведеникъ, харчи брашно. Родъ рода (свой своего, братъ брата) не храни, тяжко му, кой го нѣма. Да го обличашь, а да не го хранишь. Който го не знае, съ шекеръ да го храни; който го знае, и хлѣбъ да му не дава. Кжщж храни, борчь не плаща И черве-то не ще да храни Както пся-то хранишь, такъвъ ловъ щешь хванешь. Храни конь ступански, газди го душмански. Дѣто ся хранимъ, тамъ да хвалимъ. Овця кали, влъци храни. Дери овця, храни влъци. Колкото и да хранишь влъка, око то му въ горґ тґ. Храни влъкъ прѣзъ зимґ-тґ, да тя изяде прѣзъ лѣто-то Влъкъ ся на порѣкы не храни. Храни сиротґ, на своъкъ срамотґ.

Хра́нѫ, нишь, —на́лъ, *гл. д.* Пазя, варда; **храни́ть**. *Храни, Боже,* пази Боже!

Хра́па, *с. ж.* Дупка, локва, хендекъ на пать; **уха́ъ, уха́бина**. *Пѣленъ съ храпы пжть;* **уха́бистая доро́га.**

Храпа́вица, *с. ж.* Болесть хрѣма, хропотница, ирьхавица.

Хра́павъый, въ, ва, во, *пр.* Что има храпы; грьздѣливъый; **уха́бистый**. *Храпавъ пжть.*

Хра́памь, *гл. ср.* Дъшамь тяжко съ дразгавъ гласъ; прѣграквамь, хрькамь; **хрипѣть, храпѣть.**

Хра́паньe, *с. ср.* отъ **хра́памь**. Хрькане.

Хра́пица и хра́пичка, *ум. ж.* отъ **хра́па**. Дница.

Храпли́въый, въ, ва, во, *пр.* Что е прѣгракналъ, та храпа; **хри́плый**. *Дѣтя-то е храпливо*, прѣгракнало е.

Храпо́самь, *гл. свр.* отъ **храпо́свамь**. Да врасна. —**сапъый**, *прич стр.*

Храпо́свамь и храпо́сувамь (да храпо́самь), *гл. д.* Удрамь, бльскамь, трискамь, враскамь, хрискамь, праскамь; наноси́ть уда́ръ кому́ въ вы́давшуюся и костяну́ю часть тѣла. *Храпоса го по главґ-тґ;* тре́снуть по головѣ. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Удрамся о нѣчто, съ нѣчто; враскамся, бльскамся, трискамся, хрискамся, праскамся; тре́снуться. 2) *гл. стр* Бъвамь храпосанъ.

Храпо́сваньe и храпо́суваньe, *с. ср.* отъ **храпо́свамь**.

Хра́скъы, *с. ж. мн.* Малкъы недозрѣлы зелчета, наберкъы зеле по градинъ-ты. *Рекохъ да понаберґ храскы ва кравы-ты.*

Хрaсталя́къ, *с. м.* 1) Мѣсто, обрасло съ храстье; шибакъ, шюбрькъ, шюмакъ, гастала́къ; **куста́рникъ**. *Побѣгнґ въ храсталака.* 2) Врьшина, врьхарь, шюма, храстье, прґтье. *Направилъ колыбґ отъ храсталакъ*

Хра́стецъ, *ум. м.* и **хра́стчя**, *ум. ср.* отъ **храстъ**.

Храстя́ца, *с. ж.* Раст *Carpinus duinesis*, храстье, ра тица, габьръ.

Храстъ, хра́стье, *с. м.* 1) Дрьво съ много издънкъы отъ корена му; грѣмъ, дрьмка, шюбрька, шюмка; кустъ. 2) *Храстье.* врьшина, врьхари, шюма, храсталакъ, прґтье; прґтья. *Стѣна уплетена отъ храстье.* 3) *Храстье*, раст. храстица. — *Бутникрастъ*, хлапчё, глупакъ, ахмакъ.

Хратъ, *с. м.* Хрьтъ, хридъ.

Хра́ченьe, *с. ср.* отъ **хра́чѫ** и **хра́чѫся**. Храканье.

Хра́чка, *с ж.* Гґста плюнка, что изврьганъ изъ гръло то си, кога храчинъ; **хракотина, хракъ, хрькълъ, хрькотина; харкоти́на, мокроти́на, мерхоти́на.**

Хра́чѫ, нишь, —чи́лъ, *гл. ср.* и *д.* Съ напьване и съ гласъ изкарвамь изъ гръло-то си плюнкґ; хракамь, хрькамь; **харкать.** —**чѫся**, 1) *гл. възвр.* Храчмъ. 2) *гл. вз.* Храчимъ единъ на другъ; **харкаться.**

Хре́лё, им. соб. мґжско.

Хри́дка, *ум. ж.* отъ **хридъ**. Ридець. *На всякґ хридкґ и керемидка?* Гат. — Ноктье на прьстье.

Хридъ, хри́дове, *с. м.* Отдѣлна възсочина, отъ еднґ-тґ страна стрьмна; **хратъ, хрьтъ**, ридина, ридъ, ритъ, рьтъ, хлъмъ, врьхъ, могыла, чюка, чюканъ, баиръ; **бугоръ, приго́рокъ, холмъ, гора́, пикъ**. *Извачился на хрида.*

Хри́низнъый, —**зьнъ** и —**зенъ**, **зна, зно**, *пр.* Чрьвенъый, что бъе нѣколко на жлъто; **хринизянъый, хринизъ, аленъый; а́лый, карма́инный.** *Хринизна коприна.*

***Хри́низъ**, *пр. неизм. Т* Хринизнъый, хринизянъый, аленъый.

А той си прягнґ бръзґ талигґ,
Та си накупи всякакво купе,
Всякакво купе, хринизъ попрягнґ,
И сухо злато, и сухо сребро. *Пѣс.*

Хрини́зянъый, нъ, на, но, *пр.* Хринизнъый, хринизъ, аленъый.

Хри́памь (**хри́камь, да хри́пнґ, хри́пувамь**), *гл. ср.* 1) Скачамь, врьгамся; **скака́ть, прыгать.** *Дѣто хрипа овенъ-тъ, тамъ хрипа и магня-то.* 2) Скачамь, ставамь изъ единъ пать *Хрипнґ, та го улови ва гушкґ тґ Хрипнґ, та си подскокнґ.*

Тога си Стоіанъ хрипнало,
Та си погребълъ Марикъ. *Пѣс.*

А Марко си хрипи на юнашкъ нозѣ,
На взкочи къника низъ чадъра. *Пѣс.*

Хри́пание, *с. ср.* отъ **хри́памъ**. Скачание.
Хри́петъ, *с. ж.* Грамуда, груда, топка, топачь, буца; глиба.
Хри́пкамъ, *гл. мн-кр.* отъ **хри́памъ**.
Хри́пкание, *с. ср.* отъ **хри́пкамъ**.
Хри́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **хри́пнѫ**. Скокнувамъ.
Хри́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хри́памъ**. Да скокна.
Хрипу́шка, *с. ж.* Игра: единъ или нѣколко души стоять наведени, а другы гъ прѣскачать; прѣскокулка.
Хрипъ, *с. м.* Хрипание, подхрипване.

Е тъи Марко, е тъи милъий сънко,
Что си толко много замъислено?
Даль ти, Марко, конца надиграхѫ,
Даль ти, Марко, борба надборихѫ,
Даль ти, Марко, хрипа надхрипахѫ,
Иль ти, Марко, камень надврълихѫ? *Пѣс.*

Хрипъ! *междом.* Показва хрипание, скачание. скокъ!
Хри́са, им. соб. женско.
***Хри́сенъий**, мъ, ма, мо, *пр. Гр.* Умнъий, мждрѣй, тихъий, любезнъий; **любе́ванъий**, **мѝлый**, **миловѝдный**. *Христмо момчѧ*, мирно и мждро. —**мо**, *нар.* Умно, мждро, тихо, любезно.

Тъа не е, булне, хубава,
И не е много работна,
Ала е много христна,
Христна, още животна. *Пѣс.*

Хри́ска, им. соб. женско.
***Христову́лъ**, *с. м. Гр.* Царско писмо съ златенъ печатъ; указъ.
Хри́стѐ и **Хри́сто**, им. соб. мжско.
Христиа́нинъ, **Христе́нинъ**, **Христа́нинъ**, **Хриса́нинъ**, *с. м.* Който вѣрва въ Иисуса Христа. *Додѣ Христанинъ не каде лайна, Турчинъ не каде халвѫ.*
Христо́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **христо́свамъ**.
Христо́свамъ и **христо́сувамъ** (да ся христо́самъ), *гл. вз.* Давамъ си единъ другъмъ на Великдень червенъ яйца и си казвамъ *Христосъ въскресе!*
Христо́сване и **христо́суване**, *с. ср.* отъ **христо́свамъ**.
Христо́сно, им. соб. мжско.
Христо́сово цвѣтѐ. Растение пятопръстница.
Хритъ, *с. м.* Хридъ.
Хрома́, *с. ж.* Хрума, чеперекъ.
***Хро́мелъ**, *с. м. Гр.* Камъкъ на водница ръшица.
Хроме́ние, *с. ср.* отъ **хромѣ́мъ**. Куцание.
Хро́мичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смлч.* отъ **хро́мый**.
Хро́мла, *с. ж.* Хрома жена хроми; **колчено́жка**.
Хромлѐ, *с. м.* Който хроми; гарь, ганятникъ; **ко́лча**, **ко** *замрьквашь съ хромла, да захромишь.*
Хро́мый, мъ, ма, мо, *пр.* куца съ единъия си кракъ два-та; куций, кривъй, **ки** кйопавъй, сакатъй; **хроно́ колчено́гій**. *Хромъ ли ти и ты щешь захромишь. урвж-тж. Далечь хромы*
Хромѣ́мъ, ѝшь, —мѝлъ, *гл.* с цамъ; **хроми́ть**, **костили́ть**, **култи́вѣть**. *Хроми за ко го боли, съ кракъ хроми.*
Хропо́тина и
Хропо́тница, *с. ж.* Болесть хр
Хропотни́чавъй, въ, ва, то има хропотница; хрѣмав ца: что кашле
Хрубелница, *с. ж.* Въ посло *довно врѣмя хрубелница ти, кога е касно, не капе*
Хру́лия, *с. ж.* Пара жлътиц
Хруна́, *с. ж.* Мѣра за дъж на показалеца до връха на разтворени; хрома, хрумиц перекъ, чеперокъ, чеперякъ,
Хру́мва (да хру́мне, хру́мну *Хрумва ми:* дохожда ми слюнамъ; бреха, румва, трекна, тумнува, щукна; мысль, вадуматься. *Хру иде нѣйдѣ.*
Хру́мица, *с. ж.* Мѣрка хрум
Хру́мне, —мѝло, *гл. свр.*
Хру́мнува, *гл. уч.* отъ **хру́**
Хру́памъ (хру́пкамъ, да хру намъ), *гл. д.* Имъ нѣчто съ камъ, храскамъ; **хрѝпать**, стáть. *Конь-тъ хрупа с царевицж.*

Крьсте Божий, помагай,
Крьсти бабж да стане,
Да полива бостанъ,
Да хрупамъ почвамъ!

Хру́пание, *с. ср.* отъ **хру́па** храскание.
Хру́пкамъ, *гл. мн-кр.* отъ
Хру́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **х**
Хру́пнѫ, ешь, —пнѫлъ, *гл.* намъ. Да хрусна.
Хруска́лници, *с. м. мн* Пр ни рѣзьни хлѣбъ; пекосмедъ
Хру́скамъ, *гл. мн-кр.* отъ х
Хру́скание, *с. ср.* отъ **хру́ски**

нувамъ, *гл. уч.* отъ **хру́сна**.
снѫ, **сешь**, —**снѣлъ**, *гл. ед кр.* отъ **ущѫ́**.
тѣ́ние, *с. ср.* отъ **хрустѫ́**. Хрущене.
тѫ́, **шешь**, —**тѣлъ**, *гл. ср.* Хрущя. *Хрущи ми на зжбы-ты;* **хрустѣ́ть на зубáхъ**.
ъ, *междом.* Показва гласъ-тъ, что изда, кога ся чюпи, трошни нѣчто на ситно; **кость**; **хрусть**.
щѣ́лка и хрущи́лка, *с. ж.* Хрущялъ.
щѣ́ние, *с ср.* отъ **хрущѫ́**. Хрускане, **стѣне**.
щѫ́, **и́шь**, —**щя́лъ** (**хру́скамъ**, да **хрусна́мъ**, **хрусну́вамъ**), *гл. ср.* 1) Отъ трошечюпене или отъ друго нѣчто издавамъ съ **хрусъ**, **хрусъ! хрустя**, **хрѫскамъ**; **стѣ́ть**, **хру́пам**. *Хрѫщя́ль-тъ хрущи, по го дъвче чловѣкъ.*

Въпка излѣзешь, видя тя,
Внетрѣ да влѣзешь, чюк тя,
Като ти тропать чехли-ти,
Като ти хрускать полы-ты,
Като ти дрънка герданъ-тъ! *Пѣс.*

гл. д. Имь нѣчто, что **хрущи**; **хрупамъ**, **кснамъ**; **хря́пам**, **хра́стам**, **хру́стам**. *тя-то хруска шекеръ.*
ща́лъ, *с. м.* Хрущелка, хрущялка, хрълъ.
я́тинъ, *с. м.* Хърватинъ. *Иде като ватинъ.*
я́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Хърлавый, слай, слабунавый, слабакъ, болнавый, нелитый, болничавый, цигавый, цигляй, харлавый, занфъ; **хи́лый**, **болѣзненый**, **мо́зглый**, **мозгля́вый**, **перепа́дчивый**, **кый**, **деликáтный**.
и́ца, *с. ж.* Кучя хртка; **хо́ртица**.
ичя, *ум. ср.* отъ **хрътъ**. Хртулчя.
ка, *с. ж.* Единъ родъ ловджийско кугони зайца; **хрътъ**, **ъртъ**, **хртица**; **тъ**, **хо́ртица**. *И мога та хртка ще не заякъ. Стига хртка та, че и́ длъгы крака-та. Хртка-та нашка, ъ-тъ и мѣненъ.*
у́лчя, *ум. ср.* отъ **хрътъ**. Хртичя.

Цици, цици, лобода,
Падна тесла отъ Бога,
Удри бабя по нога,
Баба роди хртулчя,
Си го врьза въ крьпулчя,
Та го кладе въ кланичя!

ъ, *с. м.* Кучя хртка, **ъртъ**; **хортъ**. *врьванъ хртъ зайци ся не ловять. заякъ выкай: бѣгай, а на хртъ — й. Хртъ-тъ не кадъ баницѫ, послѣ научилъ да каде и горници.*
ывый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Что има хрьы; **хрьбеливый**; **зазу́бристый**.

Хрьбели́вый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Что има хрьбелъ; **хрьбавый**, **щрьбавый**, **щрьбеливый**; **зазу́бристый**, **щерба́тый**.
Хрѣбелчя, *ум ср.* отъ **хрѣбелъ**.
Хрѣбелъ, *с. м.* 1) Изхабено, отчюпено на нѣчто остро; **рабулъ**, **щрьбелъ**; **зу́брина**, **зазу́брина**, **щерби́на**. *Има хрьбель Ножъ-тъ е на хрьбелы. Правъ хрьбелы на нѣчто;* **зу́брить**, **зазу́бривать**. *Правъ на хрьбелы;* **незу́бривать**. 2) Грыня безъ устю.
Хрѣбетъ, *с. м* 1) Гръбнакъ, гръбначь, гръбнякъ, крьшнякъ, **ърбетъ**; **позвоно́чный столбъ у живо́тныхъ**, **ость**, **хребе́тъ**. 2) Пера-та по гръба на рыбя.

Рыба въ море играла,
Съ ърбетъ водя цѣпаше,
Съ крыла-та ы плискаше,
Дори мя мене напляска. *Пѣс.*

Хрѣбла, *с. ж.* Комато има хрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ.
Хрѣблё, *с. м* Който има хрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ. *Присмѣлся хрьблё на щрьблё.*
Хрѣпый, —**бнъ** и —**бенъ**, **бна**, **бно**, *пр.* Что може да докара, да направи тщета, пагуба, зянъ; **ухрьбный**; **причиня́ющій ущербъ**, **убытокъ**.
Хрьза́лка, *с. ж.* Покрыто съ ледъ, съ снѣгъ мѣсто за хрьзалюне; **хрьзулка**, **прьзалка**, **лъзгачка**; **катóкъ**.
Хрьза́лчица, *ум. ж.* отъ **хрьзалка**. Прьзалчица.
Хрьза́лямь (да **хрьзо́лѭ**), *гл. д.* Тъкамь нѣчто по лъзгаво мѣсто; **прьзалямь**, **пльзгамь**, **лъзгамь**, **лузгамь**, **хлъзгамь**, **тушкамь**; **катáть**. —**мся**, *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто лъзгаво; **прьзалямся пльзгамся**, **лъзгамся**, **лузгамся**, **хлъзгамся**, **тушкамся**; **скользи́ть**, **катáться по льдý**.
Хрьза́лянье, *с. ср.* отъ **хрьза́лямся**. Прьзалянье.
Хрьзо́лѭ, **и́шь**, —**ли́лъ**, *гл ср.* отъ **хрьза́лямь**. —**лецый**, *прич. стр.*
Хрьзу́лка, *с. ж.* Хрьзалка. *На котя рѣпа, на жабя хрьзулка.*
Хрьзу́лчица, *ум. ж.* отъ **хрьзу́лка**. Хрьзалчица.
Хрѣкамь (да **хрѣкнѫ**, **хрѣкнувамь**), 1) *гл. ср.* Дъшямь тяжко и съ гласъ прѣзъ гръло-то или прѣзъ носа; **хрѣчѫ**, **храпамь**; **храпѣ́ть**, **хрипѣ́ть**. *Кога спи, хрька. Свиня-та хрька*, **грухти**; **хрюка́ть**. 2) *гл. д* Храчя, **храпамь**; **хáркать**. *Хрька крьвь, храчкы.*
Хрѣкане, *с. ср* отъ **хрѣкамь**.
Хрѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **хрѣкнѫ**.

Хрѣкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хрѣ-кать**.

Хрьколе́ць, *ум. м.* и **хрько́лчя**, *ум. ср.* отъ **хрько́лъ**.

Хрько́лъ, *с. м.* Храчка, хракотина, хракъ, хракотина; харко́тина, мокро́тина, перхо́тина.

Хрько́тина, *с. ж.* Хрьколъ, храчка.

Хрьлѧ́вый, въ, ва, во, *пр.* в. **хръля́вый**.

Хрьлё, *с. м.* Саполъ, сополъ, съполъ, цивка, срасолъ; со́пли, возгря́, хля́ки.

Хрьли́вый, въ, ва, во, *пр.* Гуреливый, сополивый, мрьсоливый, мрьсулявый, харлявый; сопли́вый, возгря́вый.

Хрѣ́нкы, *с. ж. мн.* Долна-та чясть на но́са около дупкы-ты; крила, ноздри, рынкы, рылкы, шюпелкы, хрнкы; ноздря́.

Хрѣ́нець, *ум. м.* и **хрѣ́тчя**, *ум. ср.* отъ **хрѣ́тъ**.

Хрьтъ, *с. м.* Хратъ, хрядъ, ридина, рядъ, ритъ, рьтъ, хлъмъ, врьхъ, могыла, чюка, чюкянъ, банръ; бугóръ, пригóрокъ, холмъ, горѧ.

Хрьчѣ́ние, *с. ср.* отъ **хрьчнѫ́**. Хрькание, храпание.

Хрьчнѫ́, ѥшь, —чѧлъ, *гл. ср.* Хрькамь, храпамь като спѧ.

Хрьщѧ́лець, *ум. м.* и **хрьщѧ́лчя**, *ум. ср.* отъ **хрьщѧ́лъ**.

Хрьщѧ́лъ, *с. м.* 1) Въ тѣла-та на животны: тирьда, жилава и малко прозрачна чясть, срасла за костъ-ты; хрущелка, хрущялъ, храло, хрскавець; *Cartilago;* **хрящъ**. 2) *Bot. Jasminum fruticans.*

Хрѣ́на, *с. ж.* Болесть *Coryza,* кога нѣкой настыне, та кыха чясто и носъ-тъ му тече: храпавица, храмулекъ, хропотница, чиавица, врьхавица; на́смо́ркъ.

Хрѣ́мавый, въ, ва, во, *пр.* Който има хрѣ́мя; хропотничавый. *Той е хрѣ́мавъ; у него́ на́смо́ркъ.*

Хрѣ́мица и **хрѣ́мичка**, *ум. ж.* отъ **хрѣ́ма**.

Хрѣ́нець, *ум. м.* отъ **хрѣ́нъ**. Малко хрѣнъ; хрѣно́къ.

Хрѣновый, въ, ва, во, *пр.* отъ **хрѣ́нъ**; хрѣно́вый. *Хрѣновы листа.*

Хрѣ́нъ, *с. м.* 1) Раст. *Cochlearia armoracia;* **хрѣнъ**. 2) Корень-тъ на това растение стрытъ и направенъ за прикуска; хрѣнъ. 3) Лютина, ядъ, лютба, гнѣвъ, ядосание; гнѣвъ, лютость.

Вѣтре горанине,
Вѣй мя, не люлѣй ми,
Ѣ ся сама люлямь,
Майци на ядовы,
Тейну на хрѣновы,
Че мя майка дала,
На егаро, на харо! *Пѣс.*

Не дамь, байчѣ, та не дамь
По снощны-ты ядовы,
По вчерашны хрѣновы,
Че мя срѣщнѫ, байчѣ-ле,
Въ темно, тѣсно сокачя,
Па ми ничто не рече! *Пѣс.*

Хрѧ́скамь (да хрѧ́снѫ, хрѧ́снувамь), *гл. ср.* Хрящѫ, хрущѫ, хрустѫ; хрупа́тъ. 2) *гл. д.* Ямь нѣчто, что хрускамь, хрупамь; хря́пать, хрустать. *Хрѧска като свинѧ виче.*

Хрѧ́скание, *с. ср* отъ **хрѧ́скамь**.

Хрѧ́снувамь, *гл. уч.* отъ **хрѧ́снѫ**.

Хрѧ́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* от **скамь**.

Хржсъ, *междом.* Хрусъ; хрустъ.

Хрящѫ́, и́шь, —щѧлъ, *гл. ср.* Хрущѫ, хрустѫ.

Хрящѧ́лъ, в. **хрьщѧ́лъ**.

Хря́ло, *с. ср.* Хрьщялъ.

Хря́ло́па, *с. ж.* 1) Дупка, праздни фина въ дрво; хрялопъ, хрялупъ, хралупъ, коруба, куруба; дупло. съ хрялопа; хрялупа, хрялопъ, хралупъ, коруба; дупленастое, д дерево.

Хрялопа́тый, тъ, та, то, *пр* Что лопы; хрялупатый, хралопатый, вый, корубистый, куфый, кухъй настый, дупли́стый.

Хря́ло́пинка, *ум. ж.* отъ **хря́ло́п** дупка, малка праздпота въ дрво камъкъ.

Хрялопъ, *с. м.* Хрялопа.

Хря́лу́па, *с. ж.* Хрялопа.

Хря́скамь (да хря́снѫ, хря́снувам Удрямь, бльскамь нѣкъ-тъ; храпосв камь, враскамь, тряскамь; наноси кому въ выдавшуюся и костяну тѣла. —мся, *гл. възвр.* Удрямся съ нѣчто; храпосвамся, бльскамся, ся, тряскамся, тоцкамся, чюкамс снутьси.

Хря́скание, *с. ср.* отъ **хря́скамь** камся.

Хря́снувамь, *гл. уч.* отъ **хря́снѫ**

Хря́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* от камь.

***Хтикйо́**, *с. ср. Гр.* Болесть фтик

***Хтикясвамь** и **хтикя́сувамь** кясамь), *гл. ср. Гр.* Фтикясвам

Ху, *междом.* Казвася: 1) За надея худе, хощь, хѫ, хяде, хящь; щ За чюдение, за укоръ, за смѣхъ; провлачено; у; у. *Ху, какъвъ чл*

Хубаве́ла, *с. ж.* 1) Хубавелка, 2) Ин. соб. женско.

лекъ, *с. м.* Хубавъ човѣкъ; хуба-

лка, *с. ж.* Хубава жена, мома; ху-
, хубавела; краса́вица. *Имашь ли вино и хубавелкж женж, ва досся не вайкай.*

нка, *с. ж.* Но́-малка мажева сестра юма; калинка, малина, малинка, ху-хубавица.

нко, *с. м.* Вторый братъ на мажа (е момъкъ; дѣверъ, драгънко, брачё;

ь.

агънко Стояне, Стояне,
кажи, драгънко, на хубавенка,
не либи, драгънко, Петканж. *Пѣс.*

ць, вци́, *с. м.* Хубавъ човѣкъ; хукъ; краса́вецъ, краса́ецъ. *Хубавець стамболецъ. Ако човѣкъ не моа бжде хубавець и богатъ, както то може да бжде добръ и честенъ.*

ло, *с. ср.* Хубость, хубавина, хубокрасота́.

илѣ ми Пловдинкж дѣвойкж,
илѣ ми ни по рухо, ни по хубавило,
илѣ ми по лѣпо ходене,
ходене и по говорене. *Пѣс.*

па́, *с. ж.* Хубость, хубавило, хубокрасота́. *Хубавина хлѣбъ не дава. нина кжщж врьти ли? Хубавина ъ бере, умъ кжщж врьти. Хубапаваръ събира, а груботиа кжщж . Трьпи баба за хубавинж. За наши хубавины градъ бие.*

ца, *с. ж.* 1) Хубава жена, мома; ла, хубавелка; краса́вица, краса́ва, ка. *Не хвали ми хубавицж, а ми работницж.* 2) Хубавенка, ху- *Живѣжть като хубавицж и снахж.*

чкый, — чькъ, чка, чко, *пр.* . отъ ху́бавъый. Хубавкый; краькій. —чко, *нар. смякч.* отъ ху́-Хубавко; хорóшенько.

а, *с. ж.* Третиа злъва, заварена мо-убавенка, хубавица.

ый, вка, вко, *пр смякч.* отъ ху́й. Хубавичкый.

ій, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има пол-тъи качества да ся нрави на око-то ъздавъый, лѣпъый, краснъый, къпръый, ъый, кльнъый, левентъ, угляднъый; ъый, прекра́сный, хорóшій, ми́лый, йдный, милоли́цый, каи́стый. *Хумома, хубава кжща.* 2) Богатъый, ій, салтанатлиа; великолѣпный, ветвеный, пы́шный, дорогóй. *Хубавъи* . 3) Что е както трѣбва; добрый, й, лѣпъый; хорóшій, гóдный, гó-Хубавъ хлѣбъ, *хубаво вино, хубавъ добытъкъ, хубаво кересте.* 4) Добрый, доброволнъый, добродушнъый, благый, харнъый, достойнъый, вряднъый, рядовнъый; до́брый, хорóшій. *Хубавъ кжщовникъ, търговецъ.* 5) За врѣмя-то: добрый, ясный, вѣдрый, безоблачнъый, лѣпъый; хорóшій, ве́дряный, погóжій, благоприятный. *Врѣмя-то баше хубаво. При по́-хубавъи врѣмена и това щемъ направимъ.* —во, *нар.* По знаменование-то на думж-тж; хубавѣ, хубавж-тж, добро, добрѣ, харно, харнѣ; хорошó, ла́дно, краси́во, прекра́сно. *Отъ хубаво по́-хубаво. Хубаво си направилъ, дѣто си ходилъ. Хубаво, хубаво, щж го направъж!*

Сине ми небо край нѣма.
Морскъый ми пѣсъкъ четъ нѣма,
Дълбока вода бродъ нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

—*Хубава-та бетёнка*, раст. *Betonika officinalis;* бу́квица, шалфе́й полево́й. — *Хубавъый калё*, раст. *Geum coccineum*, калешь, подщрѣкъ. — *Хубавъ като писано кайце. Хубавъ до нѣмай-кждѣ. Хубавъ като прася въ помыкъ. Хубавъ на глядъ като тыквж на плетъ. Хубава като златнж набълкж. Хубава жена, хубаво вино—достове много. Грвна булка домъ бере, а хубава сборъ бере. Хубавъ конь и на каслы-тъи ся продава. Хубавъый-тъ конь и подъ лошь покрывець ся познава. Хубава-та булка и подъ вехто було е хубава. Хубава водяница всякакво меле. Хубаво, ама скжпо. Хубаво сърене у кучешкж мѣшлинж. Отъ хубаво ся задлъжнѣва, отъ ефтино ся засиромашава. Хубаво-то нѣчто не става лесно. Хубаво-то всякому е мило. Имане отъ нѣмане по́-хубаво Бѣгъ-тъ не е хубаво, а здраво.*

Ху́бавѣ, *нар.* Хубаво, хубавж-тж. *Дрьжь хубавѣ.*

Хубавѣ́жж, ешь, — вѣлъ, *гл. ср.* Ставамъ хубавъ; разхубавявамся. *Хубавѣло младо, краставѣло старо!* — вѣ́жжся, *гл. об.* Виждамся, показвамся хубавъ. *Отдалечь ся хубавѣжть наши-тъи високы планины.*

Ху́бавж-тж, *нар.* Хубаво, хубавѣ. *Наби го хубавж-тж. Другари-ти му го набухали хубавж-тж и го оставили.*

Ху́бинъ, им. соб. мажско.

Хубоси́ица, *с. ж.* Хубость, гъздосиа. *Мома хубосиа, булка поразиа.*

Хубóство, *с. ср.* Хубость, хубавина, хубавило, хубосиа.

Нажжъ, пажжъ, Марко,
На твое юнаство,
На твое хубоство,

Какво харо водишь
На врана-та конa! *Пѣс.*

Хубостни́къ, *с. м.* Казваси на смѣхъ и надсано за невраденъ, некадъренъ, лошъ; цвѣтие. *И наший-тъ хубостникъ былъ тамъ. Глядай го, хубостникъ-тъ отишълъ та ся качилъ на комина!*

Хубостни́ца, *с. ж.* Казваси на смѣхъ и надсано за невражда, некадърка и мръзелива. *Хубостница-та всичко сврѣшила и излѣзла на пѫтя да ѫ видятъ.*

Ху́бость, *с. ж.* Качество на хубавъ; хубавина, хубавица, хубостия, лѣпина, лѣпота, гыздавина, гыздосия; красота́, краса́. *Нейнѫ-тъ хубость нидѣ нѣма. Направя го за еднѫ-тъ хубость. — Не хвали му хубость, а умъ. Хубость кѫщѫ не врѣти. Хубость ся на чело не затыка. Хубость ся на чело не носи, а чловѣщина. Хубость ся на тапуръ не топи. За хубость бабѫ не боли. Старо за приликѫ, младо за хубость. Кждѣ бяше за хубость, сега и за тутость.*

Ху́ге и **ху́го,** *нар.* По́-злѣ, по́-лоше, повиче, худже; **ху́же.** *Хуге нека ми е: что си барахъ, това си найдохъ. Нека ми е хуге: на такѫвъ главѫ такъвъ брѣсначь.*

Ху́де, *междом.* За ядене кучя; хощь, ху, хя, хяде, хящь.

Ху́дение, *с. ср.* отъ **ху́дѫ.** Кореие, клопание.

Ху́дже, *нар.* Хуге, хуго, по́-злѣ, по́-лоше, повиче; **ху́же.** *Худже грѣло подлюти. Тыи го не повеселимѫ, ни худже углушимѫ.*

Худо́жество, *с. ср.* Хадожество, изкуство; худо́жество.

Художносло́вие, *с. ср.* Грамматическый разборъ, технологиа.

***Худу́дъ,** *с. м. Т.* Граница; условие; мѣрка.

Ху́дый, *къ, да, до, пр.* Лошій; худо́й. —**до,** *нар.* Лоше, злѣ; ху́до.

Ху́дѫ, *ишь,*—*дилъ, гл. д.* Коря, худя, клопамь, бѣдя, хулѣ; **хули́ть, укори́ть, клевета́ть, обноси́ть.** *Не мя худи, не съмь за дотамо чловѣкъ.*

Арнавалек зудо младо
На далеко на голѣмо;
Едни ядать, ми го хвалять,
Другы ядать, ми го худять. *Пѣс.*

***Хуй,** *с. м. Т.* Нѣравъ, нравъ, табехетъ. *Такъвъ му е хуй-тъ.*

***Хуйли́ва,** *пр. неизм. Т.* Что има нѣкакъвъ лошъ нравъ; **хуйлу́зъ;** съ поро́комъ, съ недоста́ткомъ, съ поро́вомъ. *Хуйлива кона,* имать лошъ; ло́шадь съ поро́вомъ.

***Хуйлу́зъ,** *пр. неизм. Т.* Хуйлива.

Хуи́па, *с. ж.* Растение хвой

Ху́калецъ, *с. м.* Който хука надъ дервишъ; въ клятва: *стане!*

Ху́кать (**ху́квамъ, да ху́кн**
гл. ср. 1) Въкать *ху, ху*
птици. *Хука-тъ хукнѫ.* 2
нѣкого *ху!* за уворъ, за см
хухна́ть. 3) Въкамъ въз
ся карамь; **навъкквамъ,** х
знам. 4) За дервишинъ: вр
та пѣмъ нѣкои религиозны
мать плюкѫ отъ дервиш
Дервиши на главѫ-тъ д
5) Духамъ **мкѫ-тъ** съ уста
лѣмъ дуть изо рта. *Врѣм*
дено, та хватилъ да х
стопли ржѫ-тъ. Кога
кой около гушкѫ-тъ, да
кѫ-тъ, за да не извади з
кать, удрямь, тръщамь въ
нѫкѫ да бѣгать. —**ня,**
рамся нѣкому, хокамь въ 2
взор Духамся за да ся ст
хватилы да му зябнѫть
да ся хука и да гы ст
си гы стопли.

Ху́кание, *с. ср.* отъ **ху́кат**

Ху́кач, *с. м.* Хукалець. *Ту*
ло едно теке отъ дервиш

Ху́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ х

Ху́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **ху́**

Ху́кнѫ, *ешь,*—*нѫлъ, гл.*
кать.

Хукъ, *с. м.* Птица нѣкакна
Кой что ѫ видѣлъ, все
пукналъ; и хука замина
налъ, и той пукналъ. Х
кать!

Хукъ! *междом.* Въ изречен
жукъ! Хукъ та смукъ!

Хула́, *с. ж.* Казване лоше з
ние, худение, кореие, злосл
хула́. *Хвалба-та е хула*

Хулаи́ница, *с. ж.* Хулайца,
куница, кукувѣйка, кукув
улѣйка, утъ, утка, убишк
Онка, надъ чиякто кѫщ
ка, щѣлъ наскоро да ум

Ху́лавъ, *ый, ва, во, пр.*

Ху́леие, *с. ср.* отъ **ху́л**
Хула.

Ху́лѫ, *ишь,*—*лилъ, гл. д*
кого нѣчто лоше; коря,
худя, злослова; **хулить,**
сѣть, порицать, охуждат
умѣешь да хвалишь, не дв

1) *гл. вивр.* Хулѧ себе-си. 2) *гл.* Бывамъ хуленъ.

с. ж. Единъ видъ жилава и мазна ; иловица, клисавица, сама.

ка, *с. ж.* Назъване за присмѣхъ на , что ся мые съ хумѧ. *Богданодолцы момы вси сѫ хумаркы.*

а и ху́мичка, *ум. ж.* отъ **ху́ма.** о хума.

къ и ху́мнякъ, *с. м.* Сѣдина, строгрѣня, въ което дрьжять хумѧ. *Прися хумникъ на черепъ.*

вый, въ, ва, во, *пр.* Размѣсенъ съ . *Хумява прьсть.*

ты, *с. ж. мн.* Болесть, что хваща ле, та заспивать и умирать отъ кръвочиние; навой. *До третиа вечерь не ивать лехусѫ самѫ, за да не ѫ ѧть хунапы-ты, та да умре.*

рджи́ца, хунерли́ца, ху́неръ, *Т.* в. **рджи́ца, у́неръ.**

ка, *ум. ж.* и **хупи́йчя,** *ум. ср.* **хуни́ца;** воро́ночка.

ца, *с. ж. Т.* Тенекиява направа като ѧть конусъ за наливаие прѣзъ неѫ въ шише, въ бъчвѧ; фуния, хинворо́нка, ле́йка. — *Съ хуниѫ ли шь да ти кажѫ?* казвать нѣкому, не чюе или не ще да вѣрва.

и хупъ! *междом.* Хопца! хопъ!

ѣ, *с. ж. Т.* Фурда.

кове, *с. м. Т.* в. **хурчь.**

вый, въ, ва, во, *пр.* Что служи за аие сърение хурдѫ; хурдяный. *Хурмѣшя по планинѫ ся тръкала.*

ный, нъ, на, но, *пр.* Хурдовый. *дяно мѣшя.*

, *с. ж.* Фурка: 1) Дрьвяна справа съ ѫ, врѫзанѫ на неѫ, за прядеие, ася въ пазухѫ-тѫ подъ лѣвѫ-тѫ мъщ; кадѣлица, прялица, прялка, пряло, ца; пря́лка. *Како ке работи, кога е хуркѫ не ке.*

Земи си хуркѫ писанѫ
И земни ново врѣтено,
Надѣни бѣло повѣсмо,
Че ходе да тя заведѫ. *Пѣс.*

лядай си хуркѫ-тѫ, глядай си рабоѫ. 2) Стъблото на кремъ, златоврьхъ, и на другы такывы растениа; стволъ, ; стволъ. 3) Раст. *Iris germanica,* ь дѣдо, ливадарь, магарешкы уши, марско цвѣтие, патета, перуни а, перупиронига, пеперуга, синя (магарешка) , турско цвѣтие, тѫженъ, тѫжнякъ; нкъ, пѣтушо́къ. 4) Раст. *Verbascum sus,* богородичина хурка, бабнякъ, дивъ ъ, лопенъ, лѣпнанъ, лубовачка, папалечь, пукъ, овчя опашка, свищулка, свѣщилка, фенерчя, мечие ухо; медвѣжье ухо, коровя́къ, вербо́шникъ, ца́рскій скѝпетръ, ца́рская свѣча́. 5) Въ мн. ч. *хуркы:* раст. *Delphinium consolida,* ралика, ралица, злы ятрѣвы, кошничкы, опашка, сини кѣткы, ржка; живоко́сть, кавалерійскія шпо́ры. 6) Раст. *Equisetum arvense,* горчица, грѣклянъ, дзука, конска борика, кукувичина плюнка, мечие врѣтено, наставча, прьшлика, пряслици, ставнякъ; хвощъ полево́й, нестышкй, пу́пыши. — *Богородичина хурка,* раст. *хурка* въ 4-то знам. — *Бѣла хурка,* раст. *Lilium candidum,* кремъ, кринъ, арслаиово око, замбакъ, зѫмбакъ, зѫмбулъ; ли́лія, лилея́, кринъ. — *Самодивска хурка,* раст. *Equisetum maximum,* самодивскый хвощъ; родъ хвоща́.

Хурка́рка, *с. ж.* Коиато прави, продава хуркы; фуркарка.

Ой, моме, ой малка моме,
Что ми маханѫ нахождашь,
Али ти не знамь коѫ си,
Коѫ си, моме, чиа си:
Майка ти селска хуркарка,
По саханѫ брашно сбираше,
Та тебе, моме, храниаше. *Пѣс.*

Хурка́рь, *с. м.* Който прави, продава хуркы; фуркарь.

Ху́ркыина посе́да. Кога момы, жены ся надпридать на хуркы.

***Хурма́,** *с. ж.* Плодъ-тъ на дрьво *Phoenix dactylifera;* **курма́, фи́никъ.**

Хурми́ца и хурми́чка, *ум. ж.* отъ **хурма́.**

Ху́рнувамь, *гл. уч* отъ **ху́рнѫ.** Хлуи́нувамь.

Ху́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* Да потекѫ изведнѫшь, да рукнѫ, да хлуи́нѫ; хлы́нуть.

***Хурсу́зъ и хурсу́зинъ,** *с. м. Т.* Урсузъ.

Ху́рчило, *с. ср.* Чясть отъ хурка, дълга-та прѧтчка, на коѫто ся надѣва кажелъ-тъ съ кадѣлѫ-тѫ.

Ху́рчица, *ум. ж.* отъ **ху́рка.** Фурчица.

***Хурчь,** чове, *с. м. Т.* Голѣмы мѣшинянъ дисагы; урджове.

Хурчи́ѫ, и́шь,—чи́ахъ, *гл. ср.* Текѫ съ гласъ; ручѫ. хлуѫ, хлъскамь.

***Ху́та,** *с ж. Т.* Фута, прѣстилка, в. **унечка.**

Ху́тица и ху́тичка, *ум. ж.* отъ **ху́та.** Прѣстилчица.

***Хути́ца,** *с. ж. Т.* Футица.

Ху́тка, *с. ж.* и **хутъ,** *с. м.* Птица хулавица.

Ху́ховица, *с. ж.* Птица *Syrnium aluco,* уловица, улулица, урловица, уулица, уховица; **ночна́я сова́.**

Хуче́ие, *с. ср.* отъ **хучѫ.** Хвучеие.

Хучѫ́, и́шь,—чи́ахъ, *гл. ср.* Хвучѫ, хвѫс-

кань, хващх. *Въ облаци-тъ хучи, кога вали градъ.*

Хъл . . . Думи-тъ, които нѣкои начинать съ **хъл**, като **хѣлбоци, хѣлмистый, хѣлтань, хѣлцань** и пр. в. на ряда при **хлъ . . .: хлѣбоци, хлѣмистый, хлѣтань, хлѣцань** и проч.

Хъмо́тъ, *с. м.* Хомотъ.

Хѣиталъ, *с. м.* Высокъ, нестягнать человѣкъ, развлачничавъ, дангалакъ. повлѣкань; **верзи́ло.**

Хър . . . Думи-тъ, които нѣкои начинать съ **хър**, като **хърва́тинъ, хърла́вый, хѣ́ртица** и проч. в. на ряда при **хръ . . .: хръва́тинъ, хръла́вый, хрѣтица** и проч.

Хъ, *междом.* в. **хи.**

Хъ́жица и **хъ́жичка**, *ум. ж.* отъ **хъ́жа.**

Хъ́жа, *с. ж.* Малка селска кѫща, по-често въ земък-тѫ; кѫща уземъ; **хи́жина, хата.** *Мы изъ хъжю, Богъ у хъжю!* благославять коврѫженци, кога излизать изъ вѫщх. *Чюжда хъжа — чюжда грѣжа.*

Играй, Юдо. да играмъ,
Доръ смъ младъ зеленъ,
До-ще хъжа, до-ще грѣжа,
До-щать дѣца пеленчета. *Шѣс.*

Хъка́вица, хъ́камь, в. **ика́вица, йкамь.**

Хъ́леню, *с. ср.* отъ **хъ́ліжся.**

Хъ́лно, *нар. Хълно ся смѣе*, хълися.

Хъ́лнъый, **—льнъ** и **—ленъ, лна, лно**, *пр.* **Ухъленъый, ухълнъый, навжсенъый, кахжрнъый, тѫжнъый, увиленъый, угрѣженъый; озабо́ченный.**

Тогай стана сирота Влахънка,
Та си ойде дома на дворовъ,
На си хълна по дворовъ шета,
Хълна шета, дробнъ сълзъ рони. *Шѣс.*

—лно, *нар.* Ухълено, ухълно, навжсено, кахжрно, тѫжно, увилено, угрѣжено, хълѣ; **озабо́ченно.**

Хъ́лѣ, *нар.* Хълно, ухълно, тѫжно, кахжрно; **озабо́ченно.** *Хълѣ ся ухълила*, ухълнѣлася, умъсилася.

Хъ́ліжся, ишся, —лѣлся, *гл. об.* Смѣкся безъ гласъ, само съ уста-та и лице-то; ухълкамся, подсмивамся, усхмихвамся, шютѫся; ухмылѣться, улыбаться, усмѣхаться, оскабліться. *Не хълися, да ти не замрьнѣть зъби-ти вънъ. Хълися, чегато сж ся ождрѣбили бащины ты жу кобылы. Хълися като дяволъ на водяницж. Хълися като умрѣлъ конь (като кобылж).*

Хърѣіж, ешь, —рѣлъ, *гл. ср.* Слабѣк, падамъ, чмахъ, лишѣк, хърпскамъ; хирѣть, хилѣть, мо́згнуть, чахнуть.

Хърѣ́ване, *с. ср.* отъ **хъ** ване.

Хърпа́самъ, *гл. сер.* отъ **х**

Хърпа́свамъ и **хърпа́сува** самъ), *гл. ср.* Ставамъ **з** рѣк: **хърѣк, слабѣк, па** нѣк; **хирѣть, хилѣть, мо́з** *Хърпасало дрво*, дрво **з**

Хърпа́сване и **хърпа́сува хърпа́свамъ.**

Хъ́тамъ, *гл. ср.* Брѣзамъ поспѣшно. *Изпратилъ чюлъ да хъта, та да с*

Хъ́тане, *с. ср.* отъ **хъ́** варканѣ.

Хъ́травый, въ, ва, во, *пр нар.* Хътро.

Хъ́трё, *с. м.* Хътръ чло хитре́цъ. *Ималъ хътрё луднѐ съ неѫ.*

Хътрина́, *с. ж.* Хътрост трощина.

Хътринёнь, *нар.* Хътро *Като лисицж хътринёл*

Хътри́ца, *с. ж.* Хътра же

Дона е клята вдовица,
Дона е хътра хътри
Тебе ще, съпко, изма

Хъ́тричкый, —чкъ, чка, отъ **хъ́трый**; **хи́тренък**

Хъ́тромь, *нар.* Съ хътро хътринёнь, хътро. *Ира че хътромь дума, та можк-тж майкж.*

Хъ́трость, *с. ж.* Своиств хътрина, хътрота, хътро лжкавство, враговщина, из **му́дрость, ло́вкость, ков** *Съ хътрость*, съ изма *хътрость надхътра.*

Хъ́трота́, *с. ж.* Хътрость, щина.

Хъ́трощина, *с. ж.* Хъ хътрота. *На Марж и хътрощина ва да ся о то писувало вси-тъ же ли въ тефтера.*

Хъ́трува́мъ, *гл. ср.* Говор нѣчто съ хътрость, глядам мамж; дяволувамъ, хлѣ рить, мудрова́ть, плутова́ *на хътрува. Малко хи ля слугувай.*

Хъ́трува́не, *с. ср.* отъ **х** волуване.

Хъ́трый, —тръ, тра, тро, 1) Умнъый, разумнъый, вад ачикгйозъ; умный, разу́мн

дѣтя. 2) Изкусный, умнъ́й, мѫдрый, горскый; хи́трый, о́стрый, замысло-ый, затѣ́йливый. *Хытра дума, хытработа.* 3) Враговитый, дяволитый, ъ́ый, лихый, злъ́й; хи́трый, лука́вый, и́равый, кова́рный. *Пазися, да тя ъзмами, че е много хытръ.* — тро,

По знаменование-то на думѫ-тѫ; хыь, хытринёмь, хытрѫ-тѫ. — *Тодорка ра разумна. Хытръ като котка по лисицѫ). Хытръ като Ингели-. Когато хытрый-тъ ся извлъже, алко ся не извлъгва. Хытра лисистрѣдѣ стѫпицѫ. Хытра-та лиси-ъ два-та крака въ капана. Хытра пра задъ врата сѣди. Хытръ Пе-ъ задъ врата-та, глупавый-тъ задъ ка. Бѫди хытръ да купишь, а не родадешь. Не пытай хытро, пытай ило. Будали дали, хытри хали. пра была, та зимала, улавъ былъ, давалъ.*

ы́ина, *с. об.* Хытрё, хытрица; хыт-ъ.

Не ми е младо глупаво,
Мало ми е хытра хытрѣина. *Пѣс.*

ѣ́нѫ, ешь,—рѣ́ялъ, *гл. ср.* Ставамь ьръ.

ѣ́ѣяние, *с. ср.* отъ хытрѣ́нѫ.

.. Думы-тъ, които нѣкои начинать съ ..., като хѣ́рбелъ, хърза́лка, хъръ и проч. в. на ряда при хрь ...: белъ, хрьзалка, хрьколъ и проч. , *с. м.* Назъвание на двадесять и тре-о слово, на двадесять и третѫ-тѫ буквъ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; х; хѣръ.

кѣ́тъ, *с м. Т.* Документъ, издаденъ кадиѫ за нѣкакво сѫдебно рѣшение.

междом. Изричано проточено, казвася: Насмѣхъ, за укоръ; а, а-ха, ха, хаха, хѫ, ххѫ; а! а! ну! аа! *Хѫ! видѣли!* а! что ви́дѣлъ! что взялъ! *Хѫ! така! стои ти ся;* а! такъ по дѣло́мъ тебѣ! *Хѫ! хѫ-хѫ! хванѫхъ тя!* аа! попа́лся. 2) За сѣщание, на усѣтъ; а, а-ха, ха, ха-ха; а, да, да, да! *Хѫ, сега разбрахъ;* а, тепе́рь я по́нялъ! *Хѫ, сега ми дойде на ума!* а! да, да, тепе́рь я вспо́минлъ.

Хѫ́де, *междом.* За пѫдение кучя; ху, худе, хѫ, хѫ, хѫщь.

Хѫ́кань (да хѫ́кнѫ), *гл. ср.* Казвань *хѫхѫ́!* сир. тѫй, така; да́кать, та́кать.

Хѫ́каню, *с. ср.* отъ **хѫ́кань**; да́канье, та́каньe.

Хѫ́кнѫ, ешь, — нѫ́лъ, *гл. свр.* отъ **хѫ́кань**; да́кнуть, та́кнуть.

Хѫ́знѣню, *с. ср.* отъ **хѫ́знѫся**. *Какво е тось хѫзнѣне!*

Хѫ́знѫся, нишся, — зи́лся, *гл. об.* Смѣ́ямся безъ да има причинѫ за смѣхъ, смѣ́ямся дивъ смѣхъ. *Какво ся хѫзнишь?*

Хѫ́нкань, *гл. ср.* Отъ болкѫ стенкань, стенѫ; стона́ть. *Хѫнка и пъшка.*

Хѫ́канию, *с. ср.* отъ **хѫ́нкань**.

***Хѫ́ркѫ**, *с. ж. Т.* Горнѫ широка дрѣха като джубе. *Дали му дервишкый кабуръ во ржуѣ-то и дервишкѫ хѫркѫ на рамо-то.*

***Хѫ́рсѫзинъ и хѫ́рсѫзъ**, *с. м. Т.* Урсузинъ.

Хѫ́хреню, *с. ср.* отъ **хѫ́хрѫ**.

Хѫ́хрѫ, ешь,—ра́лъ, *гл. ср.* За конь: издавамь особенъ прѣсѣкливъ гласъ изъ носа. *Конь-тъ хѫхре.*

Хѫ-хѫ́! *междом.* Ха-ха! ххѫ́.

Хѫ, хѫ, *междом.* За пѫдение кучя; ху, худе, хощь, хѫщь, хѫде, тиба, тибаде; цыцъ!

Хѫщь! *междом.* За пѫдение кучя; хощь, хѫ, хѫ, хѫде. *Не кавать ли ти хѫщь, не выкай бау.*

Ц, ц, *ц.*

адесять и четврьто слово, двадесять и рьта буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, чано *ци;* по старо-то начрътание **ц**, о ново-то **ц**, и ржкописно *ц.*

анъ, *с. м.* 1) Раст. царевица. 2) Нео-енъ кочанъ царевицѫ. 3) Ороненъ царе-енъ мамулъ; влашковина, гроздчиничка, лець, жюна, какалашка, калаваръ, каръ, класура, класчунка, козулякъ, кочанкъ, кубакъ, кукулашкъ, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъ, лущка, махалка, мисирликъ, рапковина, тувка, тутунешка, чёканъ, чекутка, ченкушка, чюгачка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; кукурузина съ обитыми зёрнами.

Цава́ркъ, *с. ж. мн.* вм. **цафа́ркъ**.

Цáвка, *с. ж.* Цѣвь, цѣвка. *Криволистъ бащца, пернатa майка, шюпливы дѣца?* Гат. — Чекрѫкъ, врътѫшка и цавкъ.

кáмь, хвáщж. *Въ облаци-ты хучи, кога вали градъ.*

Хъл . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **хъл**, като **хѣ́лбоци, хѣ́лмистый, хѣ́лтамь, хѣ́лцамь** и пр. в. на ряда при **хлъ . . .: хлѣ́боци, хлѣ́мистый, хлѣ́тамь, хлѣ́цамь** и проч.

Хъмо́тъ, *с. м.* Хомотъ.

Хѣ́нталъ, *с. м.* Высокъ, нестягнáтъ человѣкъ, развлачничавъ, дангалакъ, повлѣканъ; **верзи́ло.**

Хър . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **хър**, като **хърва́тинъ, хърла́вый, хѣ́ртица** и проч. в. на ряда при **хръ . . .: хръва́тинъ, хръла́вый, хрѣ́тица** и проч.

Хы, *междом.* в. **хи.**

Хы́жица и **хы́жичка**, *ум. ж.* отъ **хы́жа.**

Хы́жа, *с. ж.* Малка селска кáща, по́-чисто въ земы-тж; кáща уземъ; **хи́жина, хáта.** *Мы изъ хыжю, Богъ у хыжю!* благославять ковръженци, кога излизать изъ кáщж. *Чюжда хыжа — чюжда грыжа.*

Играй, Юдо, да играмъ,
Доръ смы млады зеленъ,
До-ще хыжю, до-ще грыжю,
До-щжть дѣца пеленчета. *Пѣс.*

Хыка́вица, хы́камь, в. **ика́вица, и́камь.**

Хы́лепю, *с. ср.* отъ **хы́лижся.**

Хы́лно, *нар. Хылно ся смѣе*, хълися.

Хы́лнъый, —льнъ и **—лѣ́нъ, лна, лно**, *пр.* Ухыленъый, ухылнъый, навжсенъый, кахжрнъый, тжжнъый, увиленъый, угръженъый; **озабо́ченный.**

Тогай стана сирота Влахънка,
Та си ойде дома на дворовъ,
Па си хълна по дворовъ шета,
Хълна шета, дробны сльзъ рони. *Пѣс.*

—лно, *нар.* Ухылено, ухылно, навжсено, кахжрно, тжжно, увилено, угръжено, хыломь; **озабо́ченно.**

Хы́ломь, *нар.* Хылно, ухылно, тжжно, кахжрно; **озабо́ченно.** *Хыломь ся ухылила*, ухылнжлася, умыслилася.

Хы́лижся, ишся,—лйлся, *гл. об.* Смѣямся безъ гласъ, само съ уста-та и лице-то; ухылявамся, подсмивамся, усхмихвамся, шютáся; ухмыля́тьси, улыба́тьси, усмѣха́тьси, оскабля́тьси. *Не хылися, да ти не замрьзнжть зжби-ти вънъ. Хылися, чегато сж ся ождрѣбили бащины-ты му кобылы. Хылися като дяволъ на водяницж. Хылися като умрѣлъ конь (като кобылж).*

Хърѣ́ижъ, ешь,—рѣлъ, *гл. ср.* Слабѣ́ъ, падамь, чмажъ, линѣ́ъ, хърнасвамь; хирѣ́ть, хилѣ́ть, мо́згнуть, чáхнуть.

Хърѣ́ianю, *с. ср.* отъ **хърѣ́ижъ.** [illegible] ване.

Хърія́самь, *гл. свр.* отъ **хърія́сва**

Хърія́свамь и **хърія́сувамь** (да самь), *гл. ср.* Ставамь захърякъ, рѣ́ъ; хърѣ́ъ, слабѣ́ъ, падамь, чи нѣ́ъ; хирѣ́ть, хилѣ́ть, мо́згнуть, ч *Хърнасало дрво*, дрво захърача.

Хърія́сваню и **хърія́суваню**, *с.* **хърія́свамь.**

Хы́тамь, *гл. ср.* Бръзамь, наркам поспѣшно. *Изпратилъ го и му чалъ да хыта, та да стигне т*

Хы́таню, *с. ср.* отъ **хы́тамь.** варкане.

Хы́травый, въ, на, во, *пр.* Хытръ *нар.* Хытро.

Хы́трё, *с. м.* Хытръ човѣкъ; хы хитрéцъ. *Ималъ хытрё лъжицж, луднё съ него.*

Хытрина́, *с. ж.* Хытрость, хытро трошина.

Хы́тринёмь, *нар.* Хытромь, съ х *Като лисицж хытринёмь.*

Хытри́ца, *с. ж.* Хытра жена, мома.

Дона е клята вдовица,
Дона е хытра хытрица,
Тебе ще, сънко, измами. *Пѣс.*

Хы́тричкый, —чькъ, чка, чко, *пр.* отъ **хы́трый**; **хи́тренький.**

Хы́тромь, *нар.* Съ хытрость, хы хытринёмь, хытро. *Иратѣте* [illegible] *че хытромь дума, та ще пр могж-тж майкж.*

Хы́трость, *с. ж.* Свойство на х хытрина, хытрота, хытрощина, лу лжкавство, враговщина, измама; х му́дрость, ло́вкость, кова́рство, *Съ хытрость, съ измамж. Х хытрость надхытра.*

Хытрота́, *с. ж.* Хытрость, хытрина щина.

Хытро́щина, *с. ж.* Хытрость, х хытрота. *На Марж й техникл хытрощина за да ся откыне. то писувало вси-ты женскы хы ны въ тефтера.*

Хытру́вамь, *гл. ср.* Говоржж, пранъж нѣчто съ хытрость, глядамь нѣкак мамж; дяволувамь, хлѣ́ъ; **хитри́**ть, мудрова́ть, плутова́ть. *Жъд на хытрува. Малко хытрувай, мя слугувай.*

Хытру́ваню, *с. ср.* отъ **хытру́ва** волуване.

Хы́трый, —тръ, тра, тро, *пр.* Хы 1) Умнъый, разумнъый, ваденъый, отв ачинги́озъ; умный, разу́мный, ло́к

дѣтя. 2) Изкуснѣ́й, умнѣ́й, мѫдрѣ́й, горскѣ́й; хи́трый, о́стрый, замысловѣ́й, затѣ́йливый. *Хытра дума, хытра работа.* 3) Враговитый, дяволитый, ѣ́вый, лихѣ́й, злѣ́й; хи́трый, лука́вый, ѣ́рливый, кова́рный. *Пазися, да тя измами, че е много хытър.* — тро, . По знаменование-то на думѫ-тѫ; хыь, хытринёнь, хытрѫ-тѫ. — *Тодорка ира разумна. Хытър като котка по лисицѫ). Хытър като Ингели. Когато хытрый-тъ ся извлъже, алко ся не извлъга. Хытра лисистрѣдѣ стѫпицѫ. Хытра-та лисиъ два-та крака въ капана. Хытра пра задъ врата сѣди. Хытър Пеь задъ врата-та, глупавый-тъ задъ на. Бѫди хытър да купишь, а не продадешь. Не пытай хытро, пытай ило. Будали дали, хытри ѣали. пра была, та зимала, улавъ былъ, давалъ.*

ы́ина, *с. об.* Хытрё, хытрица; хыть.

Не ми е младо глупаво,
Нало ми е хытра хытрына. *Пѣс.*

рѣ́ѭ, ешь,—рѣ́ялъ, *гл. ср.* Ставамь ъръ.

рѣ́ьаніе, *с. ср.* отъ **хытрѣ́ѭ**.

.. Думы-ты, които нѣкои начинать съ ..., като **хы́рбелъ, хырза́лка, хыръ** и проч. в. на ряда при **хрь ...**: **белъ, хрьзалка, хрьколъ** и проч. , *с. м.* Назъване на двадесять и трео слово, на двадесять и третѫ-тѫ буквъ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; х; хѣръ.

ке́тъ, *с м. Т.* Документъ, издаденъ кадны за нѣкакво сѫдебно рѣшение.

междом. Изричано проточено, казвася: Насмѣхъ, за укоръ; а, а-ха, ха, хаха, хѫ, ѫхѫ; а! а! ну! аа! *Хж! видъли!* а! что ви́дѣлъ! что взялъ! *Хж! така! стои ти ся;* а! такъ но дѣла́мъ тебѣ! *Хж! хж-хж! хванѫхъ тя!* аа! попа́лся. 2) За сѣщание, на усѣтъ; а, а-ха, ха, ха-ха; а, да, да, да! *Хж, сега разбрахъ;* а, тепе́рь я по́нялъ! *Хж, сега ми дойде на ума!* а! да, да, тепе́рь я вспо́мнилъ.

Хѫ́де, *междом.* За пѫдение кучя; ху, худе, хѫ, хѫ, хѫщь.

Хѫ́кань (да хѫ́кнѫ), *гл. ср.* Казвань *хѫхѫ́!* сир. тѫ́й, така; да́кать, та́кать.

Хѫ́каніе, *с. ср.* отъ **хѫ́кань**; да́канье, та́канье.

Хѫ́кнѫ, ешь, — нѫ́лъ, *гл. свр.* отъ **хѫ́кань**; да́кнуть, та́кнуть.

Хѫ́нзеніе, *с. ср.* отъ **хѫ́нзѫся**. *Какво е тось хѫнзеніе!*

Хѫ́нзѫся, нишся, — зи́лся, *гл. об.* Смѣ́ькся безъ да има причинѫ за смѣхъ, смѣ́ькся дивъ смѣхъ. *Какво ся хѫнзишь?*

Хѫ́нкань, *гл. ср.* Отъ болкѫ стенкань, стенѫ; стона́ть. *Хѫнка и пъшка.*

Хѫ́каніе, *с. ср.* отъ **хѫ́нкань**.

***Хѫрка́**, *с. ж. Т.* Горнѭ широка дрѣха като джубе. *Дали му дервишкый кабуръ во ржцѣ-то и дервишкѫ хѫркѫ на рамо-то.*

***Хѫрсѫ́зинъ и хѫрсѫ́зъ**, *с. м. Т.* Урсузинъ.

Хѫ́хреніе, *с. ср.* отъ **хѫ́хрѫ**.

Хѫ́хрѫ, ешь,—ра́лъ, *гл. ср.* За конь: издавамь особенъ прѣсѣкливъ гласъ изъ носа. *Конь-тъ хѫхре.*

Хѫ-хѫ́! *междом.* Ха-ха! ѫхѫ́.

Хѫ, хѫ, *междом.* За пѫдение кучя; ху, худе, хощь, хѫщь, хѫде, тиба, тибаде; цыцъ!

Хѫщь! *междом.* За пѫдение кучя; хощь, хѫ, хѫ, хѫде. *Не казвать ли ти хѫщь, не выкай бау.*

Ц, ц, *ц.*

ѭдесять и четврьто слово, двадесять и зрьта буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, ичяно *ци;* по старо-то начрътание **Ц**, о ново-то ц, и ржкописно *ц.*

апъ, *с. м.* 1) Раст. царевица. 2) Неенъ кочанъ царевицѫ. 3) Ороненъ цареенъ мамулъ; влашковина, гроздчиничка, улець, жюна, какалашка, калаваръ, кааръ, класура, класчунка, козулякъ, кочянкъ, кубакъ, кукулашкъ, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъ, лущка, махалка, мисирникъ, рапковина, тувка, тутунешка, чёканъ, чекутка, ченкушка, чюгачка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; кукуру́зина съ оби́тыми зёрнами.

Цава́ркъи, *с. ж. мн.* вм. **цафа́ркъи**.

Ца́вка, *с. ж.* Цѣвь, цѣвка. *Криволистъ бащца, перната майка, шюпливы дѣца?* Гат. — Чекрѫкъ, врътѫшка и цавкъи.

Цавтóкъ, *с. м.* Цвѣтъ.

Цавтѫ́, я́шь,—тѣ́лъ, *гл. ср.* *вм.* **цвѣтѫ́, цьвтѫ́**.

Цавь, *с. ж.* Цѣвь. *Да ми сучешь цави, патрѫ да ми отбирашь.*

Цади́лка, *с. ж.* Цѣдилка.

Цáдня, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* Да изцѣдя, да изпия, да цукня. *Като посѣдѣла малко, па и́ ся припило, пакъ си наточила едно котля, сгрѣяла го, цаднѫла и него и ся оцонила.*

Цáка, *с. ж.* Способъ, начинъ, колай, цѣръ, чаре. *Нажрихъ му цакѫ-тѫ*, наумихъ какъ да стане.

Цáкамь (да цáкнѫ, цáкнувамь), *гл. ср.* и *д.* 1) Цъкамь. 2) Въ игрѫ на книгы: зимамь съ пó-голѣмъ козъ.

Цáкане, *с. ср.* отъ **цáкамь**.

Цáкнувамь, *гл. уч.* отъ **цáкнѫ**.

Цáкнъ, *с. ж. мн.* Тънкы дрѣяе, врѣшина, врѣхари за горѣене; врѣждакъ, кращакъ, сѫчкъ.

Цáкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цáкамь**. **—нѫтый**, *прич. стр.*

Цáко, *им. соб.* **мѫжко**.

Цáлинь, *с. ж.* Цѣлина.

Цаливóнъ, *с. м.* Въ изрѣчение: *Василица василонъ, свинска глава цаливонъ*

Цáлнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* Да цалуна, да цѣлуна. *Дай си, мале, ржкѫ да ти цалнѫ!*

Цалу́вамь (да цалу́нѫ), *гл. д.* Бакамь, бочѫ, здраввамь, полюбвамь, цѣлувамь; цѣлова́ть, лобыва́ть. *Умъ царува, умъ какѫ цалува.* **—ися**, *гл. възвр. вз.* и *стр.* Бакамся, бочкся, здраввамся, полюбвамся, цѣлувамся; цѣлова́ться, лобыза́ться, лобза́ться.

Цалу́ване, *с. ср.* отъ **цалу́вамь** и **цалу́вамся**. Цѣлуване.

Цалу́вка, *с. ж.* Всяко отдѣлно цалуване; цѣлувка; **поцѣлу́й**. *Цалувка дупкѫ не прави. Цалувка за подушке.*

Цалу́вчица, *ум. ж.* отъ **цалу́вка**. Цѣлувчица.

Цалу́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. сд-кр.* отъ **цалу́вамь**. Да цѣлуна.

Цáлъ, *лъ, ла, ло, пр.* Цѣлъ. *Ето става цали три годинъ.*

Цамбу́рвамь и **цамбу́рпувамь (да цамбу́рнѫ)**, *гл. д.* Изведнажъ потапамь нѣчто въ водѫ; цомбурвамь, цопамь, жбурамь. **—ися**, *гл. възвр.* Врѣгамся въ водѫ; цомбурвамся, цопамся, жбурамся.

Цамбу́рване, *с. ср.* отъ **цамбу́рвамь** и **цамбу́рвамся**.

Цамбу́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цамбу́рвамь**. **—нѫтый**, *прич. стр.*

Цамбуръ, *с. м.* Растение и

Цапá, *с. ж.* Цѣпа.

Цáпа, *им. соб. женско.*

Цáпё и **Цáпо**, *им. соб.* м *Добруджѫ, Цапёвица* х

Цапцáрка, *с. ж.* Цѣпцарка

Цапцúгеръ, *с. м.* Птица ц

Цапцолéй, *с. м. мн.* Нѣ лекъ хора, конто прѣскач на скалѫ.

Цáпчё, *им. соб. мѫжко.*

Цапнѫ́, я́шь,—нѫлъ, *гл. д*

Цапáкъ, *с. м.* Цапнатъ, хл развалянъ въ уста-та; ца *е цапакъ пакъ той.*

Цапáло, *с. об.* Цапнатъ чов

Цáпамь (цáпвамь, да цáпн *гл. ср.* 1) Ходя изъ калъ плескамь съ крака-та си; шлёпать, шлёндать пó г шлю́пать. 2) *гл. д.* Удря роко; цопамь, лѣпвамь, пле бльскамь; ля́пать. *Цапнѫ* Правѫ нечисто, улескамь во; мацамь, плещя, мрьс камь; на́чкать. *Не си ца* 4) Въ приказкы-ты си на нѣкого; казвамь какво д нѫ, непрѣмъслено, неприл плещя, траскамь, тропамь вѣчко. *Цапа ни врѣло, м нѫ го като сополъ въ л то мокрѫ полѫ о глав* **възвр.** Падамь въ калъ пл вамся, обувамся, загелвам 2) Удрямся съ нѣчто пл шлёпаться. 3) Мацамся, ся, плещя, шлакамся; п стр. Бъвамь цапанъ.

Цáпане, *с. ср.* отъ **цáпам**

Цапаничи́арка, *с. ж.* Жен

Цапаничи́арчя, *ум. ср.* М паничиарь.

Цапаничи́арь, *с. м.* Който

Цапцръ-цу́парь и **цáпа-** Показва цапане изъ нѣчто

Цáпвамь, *гл. мн-кр.* отъ

Цапéць, ицá, *с. м.* Цѣпъ.

Цáпкамь, *гл. ср.* Цапань новане.

Цáпкане, *с. ср.* отъ **цáпк**

Цáпканица, *с. ж.* Игра каница.

Цáпнувамь, *гл. уч.* отъ **п**

Цáпнѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл* нам. —**нѫтый**, 1) **пр** Който приказва всякакво

устый, разваленъ въ уста-та; цапакъ, цамало.

цáпотеню, *с. ср.* отъ **цáпотѫ**.

цапóтина, *с. ж.* Зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пуканица, разтрога, разцѣпка, рѣзка, тряскотина, цѣпотка, цѣпетино, цѣпотина, цѣпка, аралъкъ; трéщина, расцѣлина, скважина.

цáпотѫ, шѣ, — тилъ, *гл. ср.* Ходя изъ нѣчто възсоко, мяко; цапамь, цапкамь. *Кога влѣзешь у градинѫ, не мой цапоти.*

цапъ, *междом.* Показва цапане. *Цапъ цапало, дома дошло, не папало?* Гат.—Мотыка.

цапъ, *с. м.* Просторъ, пръжина, дръгъ, врьлина, сарълъкъ; висѣлка, грáдка.

цáпѫ, шѣ,—пúлъ, *гл. д.* Цѣпя.

царвендáкъ, царвéнѣный, в. **чрьвендáкъ, чрьвéнѣный.**

царвулáнъ, *с. м.* Който носи царвулы, казвася за укоръ; царвулко; лáпотникъ. *Царь царвуланъ. Царвуланъ бей.*

царвýлецъ, *ум. м.* и **царвýлчя**, *ум. ср.* отъ **царвýлъ.**

царвýлко, *с. м.* Укорително, царвуланъ.

царвýлъ, *с. м.* Обувка отъ кожы съ рѣмычкы и врьви, правять си ѫ повяче сами селяни-ти; опинекъ, опинякъ, опинькъ, опинець, опанкы, опинкы; постóлы, пóршни, кóжанцы, кáлиги. *Царвулъ отъ лыко; лáпоть. — Гложджть му царвулыты*, прѣдумвать го. *Царвулы нѣма, гайдѫ си купува. Да сьмь пашъ, па ако ще бы и съ царвулы. Кучя царвулы не носи. Обули кучя-то въ царвулы, то си изяло крака-та. Потурчилася Мара да не носи свинскы царвулы, а тя носи кучешкы. Поврага тата, ами царвулы-ты му! Кога нѣма, кому царвулы-ты щешь кадешь! Врьнѫлся и безъ царвулы. Болъ му масло-то, та си маже и царвулы-ты. Погони босына, та му земи царвулы-ты. Колко царвулы е съдралъ джаволъ-тъ, доклѣ го накара да направи така! Влачи го подырѣ си като съдранъ царвулъ.*

Цáрева невѣста и

Цáрева щéрка. Животно *Mustela nivalis,* байнова (батева, радева, енева) булчица, байновка, власица, кадѫнка, калиянка, ласица, неврѣска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, пищи-попадийка, попова булчица, чюмова сестра; лáсица, лáстка, лáска, норóкъ.

Царéвина, *с. ж.* Данъкъ на царщинѫ-тѫ; царскый данъкъ.

> Посилися Релѣ крылатица,
> Та не дава царю царевинѫ
> И не дава царю хазна да замине. *Пѣс.*

Цáревица, *с. ж.* Раст. *Zea mays* и неговый плодъ; арапка, влашка, грьчка, гугули, гугуци, гълѫбю, коломбокъ, кукумарка, кукурузъ, мамулъ, масуръ, мисирка, мисиръ, моморозка, моморозъ, моруза, мулуруска, мумурузка, мумурузъ, папуръ, патка, пченка, печенка, пченичка, рапка, цабланъ, царевка, царица, царка, цамбуръ, ченичка, ченка; майсъ, кукурýза, турéцкая пшенúчка, кикú, повóнка. *Высокъ Тодоринъ съ златинкы наковань? или една кула градена все съ куршумы?* Гат. — Царевица.

Цáревичина, *с. ж.* Царевковина.

Цáревичка, *ум. ж.* отъ **цáревица.** Малко царевица.

Цáревичнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **цáревица.** Кукурузнъый, царевичнъый; кукурýзный.

Цáревичнавъый, въ, ва, во, *пр.* Царевичнъый, царевичянъый, смѣсенъый съ царевицѫ, кукурузнавъый.

Цáревичнянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ царевинѫ; царевичнъый, царевичнавъый, кукурузянъый.

Цáревишнякъ, *с. м.* Царевковина.

Цáревка, *с. ж.* Растение и плодъ царевица.

Царевкóвина, *с. ж.* Стъбло отъ царевицѫ съ листа-та; царевичина, царевишнякъ, кочянъ, паперка, пченковина, пченковица, ченичковина, шюма.

> На рамо носи тънкѫ-нѫ пушкѫ,
> Тънкѫ-нѫ пушкѫ царевковинѫ;
> За поясъ носи чифте пищолы,
> Чифте пищолы хемъ тутунешкы. *Пѣс.*

Цáрёвъый, въ, ва, во, *пр* отъ **царь.** Что е на царь; царскъый; царéвъ. *Плащамь царево*, плащамь данъкъ. *Не клячи, царевѫ земъ мамишь.*

Цáрець, *ум м.* отъ **царь**; царёкъ, цáрикъ.

***Цариба́шия**, *с. м. Т.* Джерибаши, церибашия, черибашия, глава, главатарь, кметъ на Цигани.

Цариградско грóздю. Раст. *Ribes grossularia,* нѣмско гроздю, отчёво гроздю; крыжóвникъ.

Цáрица, *с. ж.* Растение и плодъ царевица.

Царúца, *с. ж.* 1) Жена па царь; царúца.
2) Жена, мома царь; царкынѫ; царúца.
3) Мома глава на лазаркыни; крьстница.
4) Матица, матка на пчелы; мáтка. — *Правина-та у тьмницѫ, а кривината царица. Хванѫлася царица за гжвицѫ, та ú ся изпръщили ржъ-ты.*

Царúцинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **царúца**; царúцынъ.

Царúчина, *с. ж.* Царство, царщина, царовище.

Нани, нани, дѣти нишманлийчи,
Да порастнешь юнакъ за женетие,
Да му земешь Маркова царичина,
Да му сѣднешь кралева столнина. *Пѣс.*

Царѝчка, *ум. ж.* отъ **царѝца.**

Цáрка, *с. ж.* Растение и плодъ цареваца.

Цáрко, *с. м. вв. п* Царю.

Сулюманъ паша думаше:
Царко-ле, господарю-ле,
Не могж, царко, да идж. *Пѣс.*

Царкъ̀ина, *с. ж.* 1) Царица. 2) Царска дъщеря; **царéвина.**

Цáрнина, *с. ж.* Царство, царско, царщина, царовище, царичина.

Ой мале, мале, къпро царище,
Тина сънове не сж истовни. —
Истовни ми сж, царь Костадине,
Исно е слънце твоя царнина,
Дребнъ сж звѣздъ твоя фунара. *Пѣс*

Цáрница, цáрнъ̀й, вм. **чрьнѝца, чрьнъ̀й.**

Царóвище, *с. ср.* Царство.

Цáрско, *с. ср.* Царство. *Царско ми е,* отъ мень ся пъита, азъ съмь тукъ царь-тъ.

Цáрскъ̀й, ска, ско, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) царь; **цáрскѝй.** 2) Что е на (за, отъ) царщина-тж; **казённый.** —**Цáрскъ̀,** *нар.* Като царь; **цáрски, поцáрски.** *Живѣе царскы.* — *Царскы врата,* голѣмъ̀-тъ̀, срѣдни-тъ̀ врата на алтарь; **цáрскѝя, свитѝя врáта.** — *Царска пита,* пита мѣсена съ яйца и масло и натопена въ медъ или въ шекеръ; разнасяся спроти Нова година. — *Не лжи царскж-тж земь,* казвать нѣкому, кога е клякналъ, па го дрънжть, та падне. — *Брада царска, глава грьничарска. Капж има царскж, ама главж — водяничарскж. Отъ гладъ жрс, а царскы сънища сънува. Царска правда врядъ грѣе. Царскыйтъ животъ не е животъ. Хванжлася царска та дъщерка за работж, та ѝ ся изпръщили ржцѣ-тъ.*

Цáрство, *с. ср.* Земя, страна, что управя единъ царь; царско, царщина, царинна, царовище, царичина; **цáрство.** *Въ слѣпо царство едноокый за царь бива. Нá ти, Манго, царство!*

Цартж́, я́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* вм. **црьтж́.**

Цару́вамь, *гл. ср.* 1) Бивамь царь нѣйдѣ; **царова́ть.** 2) Живѣмъ добрѣ, напироко. — *Царь царува, умъ беюва. Дѣто ся всички слѣни, тамъ едноокый царува. Лѣтоска царува, зимаска гладува. Умъ царува и умъ паткы пасе. Умъ царува, умъ какж цалува. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ ловце копа. Умъ царува, умъ кварува, умъ говяда пасе.*

Цару́ване, *с. ср.* отъ **цару́вамь.**

Цару́къ̀, *с. ж. мн.* Юака.

Цару́лъ, *с. м.* вм. **царву́лъ.**

Царчя, *ум. ср.* Царско малко
— *Родило ся царчя,* казват дѣ горять двѣ свѣщи. — *царчя,* нѣкой мрьзеливъ изв — *Родила жена дѣтя, с че родила царчя.*

Цáрщина, *с. ж.* 1) Царство. *Да си платимъ царщинж*

Царь, цáрёвé, царѝе, царéта, ховнъ̀й владѣтель на единъ нжк страниж; кралъ, господар **царь.**

Царь царува въ Цариград
Бѣла Рада въ Будинъ-гра

Ага мж ходжа прочете,
Книга-на писва, казува,
Че ще си Мехмедъ да по
Царюму низамъ да стане.

2) Прьвъ̀й-тъ нѣйдѣ, на нѣчт вода, начялникъ.

Тейно-ле, царю бобайно,
Азъ щж хайдутъ̀ да посрѣщ
Да имъ портъ̀-тъ̀ отворьж

Царь тъ на лозя-та. Вс на святый Трифунъ лозар жж си избирать царь на л гато дѣца-та щжть игражт си най-напрѣдъ царь. Цар дари, станеникъ. *Тука то* той е кумъ-тъ, той е главнъ̀й го ся пъита, той господарува. братилъ класъ на нивж, два са клѣщаци на единъ цволъ, жж; брада на дѣда Господа, до Господь, матица, матка, спáсова, вéлесова брадá. **брадá.** — *Единъ Господь единъ царь на земьж-тж царь на земьж. Богъ высоко, ко. Ны Богу колачь, ни Въ Цариградъ живѣлъ, цар Ходилъ на Стамболъ, а цар При царя — при почетъ, при смрьть. Близо до царя джебъ-тъ, близо до царя — гробъ-тъ. Ако е царь, не е ви. Ако е царь, не е Циган чина! Задъ гръба и царь-т И царя корнать за очи. рь правы зло (кога тя цар му да ся оплачеш. И глу чюлъ. Като рече царь-тъ, говядарь-тъ. Напровлжлъ т ми врѣмя не помага. Цар пакъ не ся благодари. Г отъ постелькъ вдига. Съ ц

водѫ не чини инать. Омый си краката, че ще мине царь-тъ. Безъ заемъ и царь-тъ не може Бита книга — прѣдъ царь, небита — ни прѣдъ говядарь. Нехванѫтъ крадець (неуловенъ влѣхва) и отъ царка пѣ-голѣмъ. Нека сьмь съ цлрь, та нека сьмь и съ царвулы (та и гладенъ да сьмь). Царь е на жабы-ты. Живѣе като царь.

Цафа́ра, *с. ж.* Свирка пищялка, цафарка, цифара, цуфара, шепелка; **пищя́ль.**

Драгана мете дворовъ,
Цафара свири въ усои. *Пѣс.*

Цафа́ркы, *с. ж. мн.* Свиркы, пищяли, зурла, цивкы, цаваркы, цифары; **бе́рцовая кость.**

Ца́царка, *с. ж.* Единъ видъ кратуна за наливаше водѫ; цацурка, цьнцарка.

Ца́царчица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ца́царка.** 2) Дебело, пльничко дѣтя, барсучя.

Ца́цурка, *с. ж.* Кратуна, цацарка, цьнцарка.

Ца́чё, *ин. соб.* **мѫжско.**

Цва́нець, нци, *с. м. Нѣм.* Австрийска, Руска сребрьна пара, что врьвяше три, три и половина гроша.

Цви́ка, *с. ж.* Цвикъ.

Цви́кать (да цви́кнѫ, цви́кнувать), *гл. ср.* Прьскать. ръсѫ съ водѫ или съ друго нѣ́что; бръзгать, црькать; **бры́згать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, црькамся, прьскамся; **бры́згаться.**

Цви́каню, *с. ср.* отъ **цви́кать** и **цви́камся.**

Цви́кнувать, *гл. уч.* отъ **цви́кнѫ.**

Цви́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цви́кать.** Да црькнѫ.

Цвикъ, *с. м.* 1) Вода-та, что остава отъ суроватка-тѫ, кога ся прѣвари, та ся земе извара-та; цвика, цвѣкло. 2) Суроватка, суруватка, сурутка, сурватка, сыратка, сыроватка, зира; сы́воротка. 3) Вода варена съ пепель; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лангюръ, лерець, лешиня, лисава, лисида, луга, лищей, лишиня, отава, пепелница, протё, седжь, сѫ́дець, цеджь, цекъ, цѣ́дь; **букъ, щёлокъ.**

Цви́лба, *с. ж.* Цвиление; плачь и въпкотъ, пискотъ.

Ѧ слѣзнѣте долѣ въ поле,
Погляднѣте никомь поле,
Что е толко цвилба, вилба?
Съглядахѫ силенъ огънь,
У огъня младъ Илиня
Гораше и си плачяше. *Пѣс.*

Цви́ление, *с. ср.* отъ **цви́лѫ.** Цвилба.

Цвили́га и цвилу́га, *с. ж.* Раст. цволи́ка.

Цви́лѫ, ишь,—ли́лъ, *гл. ср.* 1) За конь: издавамь особенъ продължителенъ гласъ; вискамь, вищѫ, ржѫ, ръжѫ, фищѫ; **ржать.** *Конь-тъ цвили.* 2) Плачѫ, въпкамь, пискамь, пищѫ, вайкамся, тюхкамся.

Что сѣдишь тува дѣвойко,
Что сѣдишь тува да цвилишь?
— Юначе, море юначе,
Прьстенъ ми падѫ въ Бѣлъ Дунавъ. *Пѣс.*

Цвилба цвилять клати сиромаси,
Цвилба цвилять, до Бога ся чюе! *Пѣс.*

Никола цвили у горѫ,
Та трами сестрѫ Елены:
Сетро Елено, Елено,
Дѣка да си, тува да си,
Погынѫло е Латинча
На мои рамны дворовы. *Пѣс.*

Цви́ска, *с. ж.* Овца звизка, прьвескыня.

Цви́тка, *с. ж.* Животина *Lampiris,* блискавица, блистунка, блъскавичка, блъщукавичка, блъщунка, блѣщунка, блѣстунка, ламберуда, мѣщица, мѣщулка, невѣстулка, свитка, свѣтка, свѣткавица, свѣтулка; **свѣтля́къ.**

Цвичё́ние, *с. ср.* отъ **цвичѭ́.** Квичение.

Цвичѭ́, и́шь,—чя́лъ, *гл. ср.* Квичѫ.

Цво́лець, *ум. м.* и **цво́лчя,** *ум. ср.* отъ **цволъ.** Стволець.

Цволи́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Conium maculatum,* цвилига, цвилуга, цолика, солика, бозѣй, букимишь, букинишь, букунушь, бучемишь, бучинишь, дѫврькало, дѫергало, зѫнзукъ, цврькало, црькало; **оне́гъ, болиголо́въ.** 2) Цволъ. *Гъволъ-тъ зелъ врьше-то, что е цволика-та на компира, а главы-ты останѫли на Цинцарина.*

Цволъ, *с. м.* Стволъ, стрькъ, стьбло, хурка; **стволъ.**

Цврька́ло, *с. ср.* 1) Растение цволика. 2) Црькалка.

Цврька́мь (да цврька́нѫ, цврькнувамь), *гл. ср.* Црькамь. *Цврька като соколъ за пиля. Цврька съ цврькало*

Цврька́ню, *с. ср.* отъ **цврька́мь.** Црьканю.

Цврька́нувамь, *гл. уч.* отъ **цврька́нѫ.** Црькнувамь.

Цврькнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цврька́мь.** Да црькнѫ.

Цврьнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ср.* Да пукнѫ, да хвуснѫ. *Ако не изгори, то ще цврьне.*

Цврьстый, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Якый, здравый, тврьдый; **твёрдый.** *Цврьста врѣча просо дрьжи.* 2) Чеврьстый **—сто,** *нар.* 1) Яко, здраво, стягнѫто; **крѣпко, си́льно, надёжно.** *Усѣдлай го, цврьсто устягни го.* 2) Чеврьсто.

Цврьстѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. д.* Чеврьстѫ, заячавамь.

Цврьтѣ́ние, *с. ср.* отъ **цврьтѫ́.** Цврькаю, цврьчение.

Нани, нани, дѣти нишанлийча,
Да порастнешь юнакъ за женетие,
Да му земешь Маркова царичина,
Да му сѣднешь кралева столнина. *Пѣс.*

Царѝчка, *ум. ж.* отъ **царѝца.**
Цáрка, *с. ж.* Растение и плодъ царевица.
Цáрко, *с. м. зв. п* Царю.

Сулюманъ паша думаше:
Царко-ле, господарко-ле,
Не могж, царко, да идж. *Пѣс.*

Царкъ|ѝна, *с. ж.* 1) Царица. 2) Царска дъщеря; **царéвна.**
Цáрнина, *с. ж.* Царство, царско, царщина, царовище, царичина.

Ой мале, мале, кѣпро царице,
Тиа сънове не сж истовни. —
Истовни ми сж, царь Костадине,
Ясно е слънце твоя царнина,
Дребны сж звѣздъ твоя фукара. *Пѣс*

Цáрница, цáрнъый, вм. **чрьнѝца, чрѣпъый.**
Царóвище, *с. ср.* Царство.
Цáрско, *с. ср.* Царство. *Царско ми е,* отъ мень ся пыта, азъ сьмь тукъ царь-тъ.
Цáрскъый, ска, ско, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) царь; **цáрскій.** 2) Что е на (за, отъ) царщина-тж; **казённый.** — **Цáрскъ,** *нар.* Като царь; **цáрски, поцáрски.** *Живѣе царскы.* — *Царскы врата,* голѣмъ-тъ, срѣдни-тъ врата на олтарь; **цáрскія, святúя вратá.** — *Царска пита,* пита мѣсена съ яйца и масло и натопена въ медъ или въ шекеръ; разнасяся спроти Нова година. — *Не лжи царскж-тж земъ,* казвать нѣкому, кога е клякналъ, па го дрьпнать, та падне. — *Брада царска, глава грьнчарска. Капж има царскж, ама главж — водяничарскж. Отъ гладъ мре, а царскы сънища сънува. Царска правда врядъ грѣе. Царскый тъ животъ не е животъ. Хванжлася царска та дщерка за работж, та ú ся изпрыщили ржцѣ-ты.*
Цáрство, *с. ср.* Земя, страна, что управя единъ царь; царско, царщина, царнина, царовище, царичина; **цáрство.** *Въ слѣпо царство едноокый за царь бива. Нá ти, Манго, царство!*
Цáртж, ѝтъ,—тѣлъ, *гл. ср.* вм. **црътж.**
Царýвамъ, *гл. ср.* 1) Бывамъ царь нѣйдѣ; **царовáть.** 2) Живѣмъ добрѣ, напироко. — *Царь царува, умъ бѣува. Дѣто ся всички слѣпи, тамъ едноокый царува. Лѣтоска царува, зимаска гладува. Умъ царува и умъ патыы пасе. Умъ царува, умъ какж цалува. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ ловѣ копа. Умъ царува, умъ кварува, умъ говяда пасе.*
Царýване, *с. ср.* отъ **царýвамъ.**
Царýкы, *с. ж. мн.* Юнки.
Царýлъ, *с. м.* вм. **царвýл**
Царчя, *ум. ср.* Царско мал
— *Родило ся царчя,* каз
дѣ горять двѣ свѣщи. —
царчя, нѣкой мрьзеливъ из
— *Родила жена дѣтя,*
че родила царчя.
Цáрщина, *с. ж.* 1) Царств
Да си платимъ царщин
Царь, цáрѣвé, царié, царéта
ховнъый владѣтель на единъ
жж страна; кралъ, господ
царь.

Царь царува въ Цариг
Бѣла Рада въ Будимъ

Ага ж ходжа прочете,
Книга-на писва, казува,
Че ще си Мехмедъ да
Царюму низамъ да ста

2) Прьвъый-тъ нѣйдѣ, на нѣ
вода, начялникъ.

Тейно-ле, царю бобайво,
Азъ щж хайдуты да поер
Да имъ портъы-ты отворы

Царь тъ на ловя-та.
на святый Трифунъ лов
лж си избирать царь на
гато дѣца-та щжть играт
си най-напрѣдъ царь. Ц
дари, станеникъ. *Тука*
той е кумъ-тъ, той е глави
го ся пыта, той господарув
братилъ класъ на нивж, дв
са клѣщаци на единъ цволъ
кж; брада на дѣда Господа,
до Господь, матица, матка,
спáсова, вéлесова брадá.
брадá. — *Единъ Господь*
единъ царь на земъ-тж
царь на земж. Богъ высо
ко. Ны Богу колачь, ни
Въ Цариградъ живѣлъ, ца
Ходилъ на Стамболъ, а ц
При царка — при почетъ,
при смрьть. Близо до царк
джебъ-тъ, близо до царя
гробъ-тъ. Ако е царь, не
вы. Ако е царь, не е Циг
чина! Задъ гряба и царь
И царкя корнать за очи
рь правы зло (кога тя у
му да ся оплачешь. И г
чюлъ. Като рече царь-т
говядарь-тъ. Направяхъ
ми врѣмя не помага. Ц
пакъ не ся благодары.
отъ постелъж вдига. Съ

водѫ не чини инать. Омый си краката, че ще мине царь-тъ. Безъ ваемъ и царь-тъ не може Бита книга — прѣдъ царь, небита — ни прѣдъ говядарь. Нехванятъ крадець (неуловенъ влъхва) и отъ царка пò-голѣмъ. Нека сьмь съ цврь, та нека сьмь и съ царвулы (та и гладенъ да сьмь). Царь е на жабы-ты. Живѣе като царь.

Цафа́ра, *с. ж.* Свирка пищялка, цафарка, цифара, цуфара, шепелка; пищя́ль.

Драгана мете дворовъ,
Цафара свири въ усои. *Пѣс.*

Цафа́ркъ, *с. ж. мн.* Свиркъ, пищяли, зурла, цивкъ, цаваркъ, цифаръ; бе́рцовая кость.

Ца́царка, *с ж.* Единъ видъ кратуна за наливание водѫ; цацурка, цьнцарка.

Ца́царчица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ ца́царка. 2) Дебело, плъничко дѣтя, барсучя.

Ца́цурка, *с. ж.* Кратуна, цацарка, цьнцарка.

Ца́чё, *им. соб.* мѫжско.

Цва́нець, нци, *с. м. Нѣм.* Австрийска, Руска сребрьна пара, что врьвяше три, три и половина гроша.

Цви́ка, *с. ж.* Цвикъ.

Цви́кать (да цви́кнѫ, цви́кнувамь), *гл. ср.* Прьскамь. ръсѫ съ водѫ или съ друго нѣ́что; бръзгамь, црькамь; бры́згать. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, црькамся, прьскамся; бры́згаться.

Цви́каню, *с. ср.* отъ цви́кать и цви́кался.

Цви́кнувамь, *гл. уч* отъ цви́кнѫ.

Цви́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ цви́кать. Да црькнѫ.

Цвикъ, *с. м.* 1) Вода-та, что остава отъ суроватк-тѫ, кога ся прѣвари, та ся земе извара-та; цвика, цвѣкло. 2) Суроватка, суруватка, сурутка, сурватка, сыратка, сыроватка, зира; сы́воротка. 3) Вода варена съ пепель; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лангюръ, лерець, лешина, лисава, лисида, луга, лишей, лишина, отава, пепелница, протё, седжь, сѫждець, цеджь, цекъ, цѣждь; букъ, щёлокъ.

Цви́лба, *с. ж.* Цвиление; плачь и въикотъ, пискотъ.

На слѣзнѣте долѣ въ поле,
Погляднѣте никомь поле,
Что е толко цвилба, вилба?
Съглядахѫ силенъ огънь,
У огъня младъ Илия
Гораше и си плачаше. *Пѣс.*

Цви́ление, *с. ср.* отъ цви́лѫ. Цвилба.

Цвили́га и цвилу́га, *с. ж.* Раст. цволи́ка.

Цви́лѫ, ишь,—ли́лъ, *гл. ср.* 1) За конь: издавамь особенъ продължителенъ гласъ; вискамь, вищѫ, ржѫ, ръжѫ, фищѫ; ржать. *Конь-тъ цвили.* 2) Плачѫ, въикамь, пискамь, пищѫ, вайкамся, тюхкамся.

Что сѣдишь тува дѣвойко,
Что сѣдишь тува да цвилишь?
— Юначе, море юначе,
Прьстенъ ми падѫ въ Бѣлъ Дунавъ. *Пѣс.*

Цвилба цвилять клати сиромаси,
Цвилба цвилять, до Бога ся чюе! *Пѣс.*

Никола цвили у горѫ,
Та трами сестрѫ Елены:
Сетро Елено, Елено,
Дака да си, тува да си,
Погынѫло е Латинчя
На мои рамны дворовы. *Пѣс.*

Цви́ска, *с. ж.* Овца звизка, прьвескыня.

Цви́тка, *с. ж.* Животина *Lampiris,* блискавица, блистунка, бльскавичка, бльщукавичка, бльщунка, блѣщунка, блѣстунка, ламберуда, вѣщица, вѣщулка, невѣстулка, свитка, свѣтка, свѣткавица, свѣтулка; свѣтля́къ.

Цвичёние, *с. ср.* отъ цвичѫ́. Квиченю.

Цвичѫ́, и́шь,—чѣлъ, *гл. ср.* Квичы.

Цво́лець, *ум. м.* и цво́лчя, *ум. ср.* отъ цволъ. Стволець.

Цволи́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Conium maculatum,* цвилига, цвилуга, цолика, солика, бозѣй, букимишь, букинишь, букунушь, бучемишь, бучинишь, джврькало, джергало, зянзукъ, цврькало, црькало; оме́гъ, болиголо́въ. 2) Цволъ. *Гьаволъ-тъ зелъ врьше-то, что е цволика-та на компира, а главы-ты останѫли на Цинцарина.*

Цволъ, *с. м.* Стволъ, стрькъ, стьбло, хурка; стволъ.

Цврькало, *с. ср.* 1) Растение цволика. 2) Црькалка.

Цврька́мь (да цврькнѫ, цврькнувамь), *гл. ср.* Црькамь. *Цврька като соколъ за пиля. Цврька съ цврькало*

Цврьканю, *с. ср.* отъ цврька́мь. Црьканю.

Цврькнувамь, *гл. уч.* отъ цврькнѫ. Црькнувамь.

Цврькнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ цврькамь. Да црькнѫ.

Цврьнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ср.* Да пукнѫ, да хвуснѫ. *Ако не изгори, то ще цврьне.*

Цврьстый, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Якый, здравый, тврьдый; твёрдый. *Цврьста врѣча просо дрьжи.* 2) Чеврьстый —сто, *нар.* 1) Яко, здраво, стягнѫто; крѣпко, си́льно, наде́жно. *Усѣдлай го, цврьсто устягни го.* 2) Чеврьсто.

Цврьстѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. д.* Чеврьстѫ, заячавамь.

Цврьтёние, *с. ср.* отъ цврьтѫ́. Црьканю, цврьченю.

Цврьтѫ́, и́шь, —тѣ́лъ, *гл. ср.* Цръкамъ, цръчы, цврьчы.

Цврьчѐ́ние, *с. ср.* отъ **цврьчѫ́.** Цръкание, цврьтѣние.

Цврьчькъ, *с. м.* Животина *Gryllus domesticus,* сврьчькъ, скрежецъ, цуцулъ, щурецъ, квечерня; **сверчо́къ.**

Цврьчѫ́, и́шь, —чи́лъ, *гл. ср.* Цръкамъ, цврьтѫ, цръчы. *Птичкы-ты цврьчят*

Цвьр . . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **цвьр . . . .**, в. по́-горѣ на ряда при **цврь . . . .**

Цвьтъ, *с. м.* Цвѣтъ.

Цвьтѫ́, и́шь, —тѣ́лъ, *гл ср.* Цвѣтѫ, цвьтѫ.

Цвѣ́камь (да цвѣ́кнѫ, цвѣ́кнувамь), *гл. д.* Удрямь на крѣмыкъ съ огнило да хванѫ огънь; **всѣ́камь, свѣ́камь, сѣ́камь, кльвѫ; высѣка́ть ого́нь.**

Цвѣ́кание, *с. ср.* отъ **цвѣ́камь.** Всѣкание.

Цвѣ́кнувамь, *гл. уч* отъ **цвѣ́кнѫ.**

Цвѣ́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. сд-кр.* отъ **цвѣ́камь.**

Цвѣкло́, *с. ср.* 1) Раст. *Beta vulgaris,* пандзиаръ, чукундуръ; **свѐкла, свекло́, ѥ́ица.** 2) Цвикъ *Не было въ прѣснака, та ще въ цвѣкло-то.*

Цвѣ́ла, *с. ж.* Цвѣление, закачание, дразнение *Ты все за цвѣлѫ глядашь,* само да цвѣлишь.

Цвѣ́ление, *с. ср.* отъ **цвѣ́клѫ.** Цвѣла, дразня

Цвѣ́клѫ, ишь, —клилъ, *гл. д.* Закачамъ, подкачамъ, клатя, задѣвамъ, дразнѫ, срьдя, надсмѣвамъ; **дразни́ть.** *Да не цвѣлишь дѣца-та.*

Цвѣта́на, им. соб женско.

Цвѣта́нъ, им. соб. мѫжско.

Цвѣ́тие, цвѣтиа, *с ср.* 1) Всяко малко растение, что цъвти хубавъ цвѣтъ и служи за украшение; клтка; цвѣтъ, **цвѣто́къ.** *Въ тѣхнѫ-тѫ градинѫ има всякакво цвѣтие. Полѣй цвѣта-та.* 2) Отдѣленъ стрькъ цъвнѫло цвѣтие: **цвѣтъ, цвѣто́къ.** *Набери ми цвѣтие Клтка цвѣтие.* 3) Цвѣтъ въ прьво-то знамен. *Цвѣтие-то на босилака не чини, а миризма-та му.* 4) Хубостникъ, хубостница *Той е цвѣтие при него. Какво е цвѣтие,* каква е манга, канъкъ е хубостникъ! 5) *Очищение у женскы-ты,* което става всякой мѣсяцъ; **мѣ́сячина, мѣ́сяць,** женско врѣмя, пране; **мѣ́сячное, платяно́е, же́нство.** — *Съ едно цвѣтие лѣто не става. За едно цвѣтие лѣто не бива. Докль цъвти цвѣтие-то, всякой го кѫса. Не е цвѣтие за миризане Человѣкъ не е цвѣтие да го помиришешь и познаешь какъвъ е Той е таково цвѣтие, дѣто, който го помирише, носъ-тъ му откапва. Едно дѣтя — клтка цвѣтие, накичи ти посадять цвѣтие на*

Цвѣ́тенце, *ум. ср.* отъ **цв**

Цвѣ́тецъ, *ум. м.* отъ **цвѣ́т**

Цвѣтѐ́цъ и цвѣтѣ́къ, тца́, колела на обрядныя хлѣбокъ

Цвѣ́тице́, *ум. ср.* отъ **цв**

Цвѣ́тница, *с. ж.* Недѣля-т день; цвѣтоносна недѣля, вр день; **цвѣтна́я, цвѣтоно́сн дѣля ваій, вѐрбное воскре**

Цвѣ́тный, —тьнъ и —тен Что има цвѣтие, что е съ *недѣлна,* цвѣтница.

По цвѣтны-ты моравъ
По равны-ты полянк

Цвѣтнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл.* тѫ. Да цъвнѫ.

Цвѣтобе́ръ, *с. м.* Браше ц фила. *По цвѣтоберъ,* кога въ-ты.

Цвѣтоно́сна недѣля. Недѣ

Цвѣтъ, *с. м.* Цвьтъ, цвьтъ: ся плика на растение, кон плодъ и дава сѣмя; цвѣтие *вета-та нѣмать цвѣтъ цвѣтъ-тъ.* 2) Мухълъ, плѣ бира надъ нѣчто цвѣтяса мусага; **плѣсень.** 3) Шар ренкъ; **цвѣтъ.** *Такъвъ му*

Цвѣтѫ́, и́шь, —тѣ́лъ (да цв За растение: разтварямъ цвьтѫ, цвьтѫ; **цвѣсти́.** *цвѣтило,* не е цъвнѫло.

Цвѣтѣ́самь, *гл. сер.* отъ Да плѣсенясамъ.

Цвѣтѣ́свамь и цвѣтѣ́сува самь), *гл. ср.* Покрывавс плѣсень, хващамъ мухълъ; м сенясамъ; **плѣсневѣ́ть,** пл

Цвѣтѣ́сване и цвѣтѣ́сув цвѣтѣ́снамь.

Цеджкь, *с. м* Цвикъ въ 3-т

Цеклѣ́ѫся, ешся, — лѣ́ла лѣ́ѫся, лѣщѫ, лѣщѫся, свѣ щѣ́ѫся; блиста́ть, блиста́т

Горѫ зядать кътени сват
Горѫ зядить, гора се лѣ
Водѫ газить, вода се цеклѫ

Це́ко, им. соб. мѫжско.

Цекъ, *с. м.* Цвикъ въ 3-то

Цѐло, в **цѣ́ло.**

Цѐ́рга, *с. ж.* Не е ли чрьда

Со что ми ся хвалиш
Имашь цергѫ воловъ,
Кога дойдохъ да видам
Едно куцо волище
Съ едно криво рожище

Цéрка, *с. ж.* Близна на кълнъ.

Цéрква, *с. ж.* Црьква.

Церкóвище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало црьквѫ, развалинъ отъ црьквѫ; црьковище.

Цéрна, *с. ж.* Болѣсть като ревматизмъ по ставъ-тъ на рѫцѣ-тъ и нозѣ-тъ, муши като съ иглъ, докарва и изсъхване.

Цéрново бъ́лю. Едно растение, съ което лѣкувать болесть цермѫ.

Церóбина, *с. ж.* Церово дрьво, церъ.

Церóвъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **церъ.** *Церово дрьво,* церъ, церовина.

Церъ, *с. м.* Раст. *Quercus cerris, Quercus austriaca,* церово дрьво, церовина; видъ дуба.

Цéца, *с. ж* Сестра кака, дода.

Цéцевець, *с. м.* Покрай рѣкъ единъ видъ малъкъ комаръ, что хапе много.

Ци, *с. нескл.* Название на двадесять и четврьто-то слово въ Българскѫ-тѫ азбукѫ; ц; цы.

***Циатóра,** *с. ж* Дрьжанка, конкубина; содержáнка.

Цúбрый, —бръ, бра, бро, *пр.* Бързъ, ясенъ, чистый; чúстый, прозрáчный, свѣтлый. *Цибръ Дунавъ, цибро поле.* — **бро,** *нар.* Ясно.

Цивúна, *с. ж* Ахнина отъ рыбѫ.

Цúвка, *с. ж.* 1) Саполъ, сополъ, съполъ, мрьсолъ, мрьсулъ, хрьлё, цивколь; сóпли, возгрѧ́, хлѧ́ки. 2) Увиснало наращение надъ клюна на мисирькъ и на другъ нѣкои птици; саполъ, сополъ, съполъ; сóпля. 3) Желѣзна цѣвица въ тѣснѫ-тѫ дупкѫ на бъкълъ за пиене изъ нея водѫ. 4) Замрьзнѫла на прѧтчици вода на стрѣхѫ; климистаръ, крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци. мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, саполъ, свѣщь, сопови, суджукъ, сýлинаръ, цуцунаръ, чюрило, чючюркъ, шипюркъ, шюшюлкъ; висýлька, висю́лька, ледянáя сосýлька. — *Горна цивка,* костьта на клькѫ-тѫ, на бедро-то; бéдряная кость. — *Долна цивка,* кость та на пищяла; зурла. свиркъ, цафаркъ, цифаръ; бéрцевая кость.

Цúвкамь, *гл ср.* За птици: црькамь, црьчѫ.

Цúвканю, *с. ср.* отъ **цúвкамь.** Црькание, црьчене

Цивкóль, *с. м.* Саполъ, сополъ, мрьсолъ, хрьлё, цивка.

Цивлýга, *с. ж.* Въ изречение: *пó-добрѣ думы на нивѫ, а не цивлуга на гумно.*

Цúвнё, *с. м.* Цицина. *Какъвъ е цивнё, не дава ничто.*

Цúвреню, *с. ср.* отъ **цúврѫжся.** Скъитѣние, хлѣнчене.

Цúврый, —въръ, врá, врó, *пр.* Дзиврый, дзивый; слѣпóй, слѣповáтый. *Нема сѫ циври,* нема не видять?

Цúврѫжся, нишся—рúлся, *гл. об.* Хлѣнчѫ, скъитѫ, хлипамь, лигавѫся, рендзамь; хúникать, кúксить.

Цúга, *с. ж.* Рыба *Accipenser sturio,* есетра, есетьръ, несетьръ, мерсинъ, чига; осётръ.

Цúгавый, въ, ва, во, *пр.* Цигланый.

Цигане́ние, *с. ср.* отъ **цигани́ѫся.** Цигануасване.

Цúганинъ, *с. м.* 1) Народно название; цыгáнъ. 2) Лъжливъ. калпавъ човѣкъ; цыгáнъ. *Цѣлъ Циганинъ.* 3) *пр неизм.* Черенъ, мургъ; гагáра. — *Лъже (клънеся, дрьлися) като Циганинъ. Клънеся като Циганинъ, кога иска да излъже. Дай на Циганина хлѣбъ, да тя клне. Отъ Грьцскѫ лъжъ и Циганинъ ся плаши. Гиди Циганину влашкый! Бкхъ, Циганину! Каратся като Цигани. Разглъчѫлися като Цигани на пазарь. Бѣлъ като Циганинъ! Ако смы черни, не смы Цигани. Боися Циганину, че и на ботушка му ли? На Циганина плѣвникъ-тъ гори, а ты имане трьсишь. На Циганинъ Велидень-тъ е кога има хлѣбъ Има ли Циганинъ петмезъ, не заспива, доклѣ го не изяде Циганинъ кисело млѣко (пастѫрмѫ) не прави. Циганинъ мусандрѫ прави ли? Знае ти Циганинъ, извара ли е за попарѫ, или попара за изварѫ. Да тя рыта човѣкъ, а не бось Циганинъ Циганинъ-тъ и въ недѣлѫ работи, а мѣхъ-тъ му голъ. Прилича му като на Циганинъ дивитъ. Доклѣ Циганинъ-тъ има клѣщы, не си гори рѫцѣ-ты Да станѫ христианинъ, трѣбва да ходѫ въ черковѫ, да ся потурчѫ, трѣбва да ся кланѫмь въ джемиѫ — де гиди Циганинъ, тапа Циганинъ! Направи Циганина царь, да обѣси най-напрѣдъ бащѫ си. Циганинъ-тъ и царь да стане, пакъ си занаята не забораваа.*

Цигани́на, *с. ж.* Свойство, качество на Циганинъ; лъжа, измама, калпазанлъкъ; цигандина, циганоръ; цыгáнство. *Не го прави отъ нѣмотиѫ, а отъ циганиѫ Това е циганиа.*

Цúганка, *с. ж.* 1) Жена, мома Циганинъ; цыгáнка. 2) Лъжлива, калпава жена, мома; цыгáнка. 3) Черна, мурга жена, мома; гагáра. 4) Въ печенѫ царевицѫ зрьна непукнѫлы; фусанкы. — *Всяка Циганка врѣтена-та си хвали. Молися като Циганкѫ да иде на пазарь. Празднáта сакулка бие Циганкѫ-тѫ, а не Ци-*

ганина. Циганка уплетена ходи ли? Двѣ Циганки — цѣло хоро.

Цигано́ръ, *с. м.* 1) *събир.* отъ **Ци́ганинъ.** 2) Цигания.

Цигано́свамся и цигано́сувамся, *гл. об.* Цигания се, цигания́свамся.

Цигано́сване и цигано́суване, *с. ср.* отъ **цигано́свамся.**

Ци́гаско пѣтли́. Птица *Upupa epops,* вдодъ, гйонъ, овчарско пиля, пригорийка, пригорица, папунякъ, пупавецъ, пупунецъ, черкезъ; **вдодъ, удо́дъ, дивъ, потату́йка, пусто́шка.**

Ци́гански, ска, ско, *пр.* отъ **Ци́ганинъ.** *Циганский конь.* —**ски,** *нар.* Като Цигани́нъ, като Цигани. — *Разглѣчвалися като на Циганскѫ сватбѫ (като въ Циганскѫ механѫ). Калугерска торба и Циганска вулгина едно е. Калугерска торба и Циганска вулгина не могѫтъ никога да ся напълнятъ. Циганскы дѣца отъ искра не ся плашятъ. Циганскый конь отъ тъпанъ не ся бои. Дебелъ като Циганскый тъпанъ. Въ Циганскый ишликъ чисто нѣ быва*

Ци́гански бу́хиръ. Животина *Limax,* голякъ, голъ бабуръ, голъ охлѣвъ, голъ пужякъ, голъ руйколъ, водна прьжийка, дивъ лигавецъ, дивъ пльжекъ, зьмскый бухъръ; **сли́вень.**

Ци́гански ръ́бы. Малкы-ты на жлабѫ, докълѣ не имъ сѫ израсли още крака; врьтокопанецъ, главулякъ, главупякъ, главочь, егюпскы ръ́бы, жлабина, калугерици, копани, пайвутка, палагуньць, пълхуци, поповы лъжичета, полуглавецъ, попадийка, пулѣглавци, мраморци, мрьморци, скрьдокопани; **головасти́къ лагу́шечный.**

Ци́ганчица, *с. ж.* Рыба *Gobio fluviatilis,* бабушка, водяничарка, говядарка, гулешь, дерменджийка, кротушка, крькушка, курташь, куртушка, пискалъ; **писка́рь, песка́рь, пискоабо́ь.**

Ци́ганчя, *ум. ср.* 1) Дѣтя на Циганинъ, на Цигапкѫ. 2) Малъкъ, младъ Циганинъ. — *Вльзь въ циганчета-та, та избери пъ́-бѣло-то. Рѣве като циганчя ръженъ комать. Удрай циганчя-то, докълѣ не е счопило тыквѫ-тѫ.*

Ци́ганщина, *с. ж* Цигания. *Това е цѣла цыганщина.*

Цигани́ѫся, и́ѫся,—и́лся, *гл. об.* Жинѣмъ, дрьжамся като Циганинъ; врьтамъ, правимъ нѣчто като Цигапы-ты; цигапосвамся, цигапи́свамся. *Да не ся цыганишъ за цѣлъ-тѫ,* да не ся дрьнешъ, да не ся назарашъ като Циганинъ.

Цигани́свамся и цигани́сувамся Цигапъмся.

Цигани́сване и цигани́суване отъ **цигани́свамся.**

Цигари́дъы, *с. ж. мн.* Тирон

Ци́гли, *с. ж.* 1) Печенъ ни тувля. 1) Птица *Anser* с рода на дивъ-ты паткы.

Ци́главый, въ, ва, во, *пр.* гливый. *Циглаво брьдо.*

Ци́глѣ, *с. м.* Въ забавалкѫ: *изъ циглаво брьдце, сбирай отъ рожецъ, отъ купецъ, малкыта прьстецъ!*

Цигли́вый, въ, ва, во, *пр.* лавый, цигловый, цигланый ние: что расте много на крьга бой, въ има тънко, стьбло; цигунавый. *Цвѣтеливо,* тънко-високо, не както човѣкъ: что расте тънко-въ слабунавый, харлавый, х гулястый, зайфъ, прѣфи мо́алый, моагли́вый, болѣз ный. *Цигливъ човѣкъ,* 3) За мѣсто: слабый, гладнъ то́щій. *Цигливо мѣсто; Смокъ свири на планинѫ, та си вика: сбирайтеся, гливо мѣсто.*

Цигли́нъ, *с. м.* Въ нарич *смокъ свири на планинѫ, та си вика: сбирайтеся, гливо мѣсто; цыглинъ, нежъ, пукнежъ, тыкнежъ.*

Цигло́кый и ци́главый, Цигливый. *Скокнѫ жаба о копенъ, та вика, та кли ся войни, на циглово пер*

Ци́гра, *с. ж.* Нѣкакво растен

Дѣто Маринка горѣла,
Златъ ся манастиръ лѣ
Дѣто була й гораше,
Черно ся кръзе лѣташе
И черна цигра пищаше

Чи́гу, ци́гу! *междом.* Покан цигулкѫ. *Цигу, цигу, дѣдо какъ Лулъ! Цигу, жигу оле, мале за вси дни!*

Цигу́намъ, *гл. ср.* Свирь на

Цигу́ване, *с. ср.* отъ **цигу́**

Цигуля́рка, *с. ж.* Жена на менджийка.

Цигуля́рскый, ска, ско, *пр* ля́рь. Кеменджийскый.

Цигуля́рчя, *ум. ср.* Малъкъ ларь; кеменджийчя.

Цигуля́рь и цигуля́ринъ,

свири на цигулкѫ; гѫдуларь, кеменджиа, лаутарь, свирачь; **скрипа́чь.** *Гайдари, цигулари, двурлари и тъпанари. Цигуларь кѫщѫ не храни.*

Цигули́нъ, *с. м.* Въ наричание за игрѫ: *скокнѫ жаба отъ копенъ на копенъ, та вика, та клика: сбирайте ся, войни, на циглово перчя; цигулинъ, мигулинъ, кочь бѣло кокычя.*

Цигу́лка, *с. ж.* Направа съ струны за свирене съ лѫкъ; гънилка, гѫдулка, кемене, лаута, виулець; **скри́пка.**

Ѣ млъчи, мале, не плачи,
Най въкни Чончча цигуларчя-то,
Като камъ гробъ мя носате,
Жално съ цигулкѫ да свири. *Пѣс.*

Цигу́лчица, *ум. ж.* отъ **цигу́лка.**

Цигу́навый, въ, ва, во, *пр.* Цигливый въ 1-то знамен.

Ци́камь (да ци́кнѫ, ци́кнувамь), *гл. ср.* 1) За птицѫ: въикамь *ци, ци;* цициригамь, пикамь, пищѫ, цръчѫ; **цы́кать.** 2) Въикамь, плачѫ, ревѫ, пищѫ. *Цикнѫ Ана заплака, писнѫ.*

Цикнѫ лудо да плаче:
Ой леле, леле до Бога! *Пѣс.*

Ци́кание, *с. ср.* отъ **ци́камь.** Пищание, пискание.

Цикло́самь, *гл. свр.* отъ **цикло́свамь.** —**самый,** *прич. стр.*

Цикло́свамь и цикло́сувамь (да цикло́самь), *гл. д.* Турямь глечь, намазвамь нѣчто съ глечь; гледжёсвамь, глечёсвамь, глечѫсвамь, цьклосвамь; **глазу́рить, мура́вить, поли́вить.** —**мя,** *гл. стр.* Бъивамь цикло́санъ

Цикло́сване и цикло́суване, *с ср.* отъ **цикло́свамь.**

Ци́кнувамь, *гл. уч.* отъ **ци́кнѫ.** Писнувамь.

Ци́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ци́камь.** Да писнѫ.

Цимо́лкамь, *гл. ср.* Плачѫ. *Что ми ся молишь и цимолкашь?*

Цимо́лкание, *с. ср.* отъ **цимо́лкамь.** Плачене.

Ци́нга, *с. об.* Циганинъ, Манга. *Цинго Манго! Цинга Манга дудула, чала че ся надула!*

Цингу́лястый, стъ, ста, сто, *пр.* Цигливый въ 2-то знам.

Цини́геръ, *с. м.* Птица цьнцигаръ.

Цинци́гарець, *с. м.* Птица *Fringilla domestica,* цировъ, врабе́й, врабка, врабча, черковско пиля; **воробе́й.**

Цинци́геръ, *с. м.* Птица цьнцигаръ.

***Ци́па,** *с. ж. Гр.* 1) Тъничка кожа безъ жилы; **перепо́на, оболо́нка, оболо́чка.** *Покрыта е съ ципѫ. По́-напрѣдъ обълять ципѫтѫ.* 2) Женска копринена крьпа за главѫ.

Ци́пистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что е съ ципѫ, что има много ципы; **перепо́нчатый.**

Ци́пица и ци́пичка, *ум. ж.* отъ **ци́па; перепо́нка, оболо́ночка.**

***Ци́поры и ци́пуры,** *с. ж. Гр. мн.* 1) Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, когато ся топять тѣ; цигаридъ, цирункъ, джибаринъ, джигариткъ, джимиринкъ, джиркъ, джьмаринъ, джюмеркъ, жюмеркъ, джюбарлинъ, джюберинкъ, джюгариткъ, жмиркъ, клисъ, прьженици, прьжкъ, прьжюнъ, тиронкъ, туренкъ, чваркъ; **вы́топки, перето́пки, отто́пки.** 2) Луспъ-тъ, сѣмкъ-тъ и пашкъ-тъ, что остават отъ грозде, кога ся изтиска вино-то му; джибръ, каминъ, комина, комине, прашинъ, прьщинъ; **вы́жимки.**

Цирига́ненъ и цирига́ренъ, *с. м* Птица цьнцигаръ.

Цирири́гамь, *гл. ср.* Цициригамь. *Пилета-та цирирігать.*

Цирири́гание, *с. ср.* отъ **цирири́гамь.** Цициригание.

Цироно́ъ, *с. м.* 1) Рыбка *Gobitis fossilis,* виолець, виолка, виолъ, вионець, дърла, змиорка, змѣорчя, зьмина, пѣсъчница, смионка, смионча, смионъ, щипець; **голе́цъ, го́льчикъ, вьюнъ.** 2) Птица цинцигарець.

Море зято, сивъ соколе,
Не ся пули горѣ-долѣ,
Не ся пули като мачоръ,
Като мачоръ по цироны. *Пѣс*

Циру́нкы, *с. ж. мн.* Ципоры въ 1-то знамен.

Ци́рый, ръ, ра, ро, *пр. Не е ли цирый?*

Тамъ е нашълъ бѣлѫ Радѫ,
Дѣва ходе циро мѣгна
И си пие руйно вино. *Пѣс.*

Цирѣ́й, *с. м.* Пѫпка, прьщка, чирка, чиръ; **пупы́рь, прыщъ, пузы́рь.**

Ци́рѣйчя, *ум. ср.* отъ **ци́рѣй.**

Циря́, *с ср.* Малко рыбя пестрьвча.

Цифа́ра, *с. ж.* 1) Свирка, пищялка, цафара, цафэрка, шепелка; **пищаль.** *Отъ клѣнъ ти хурка-та, отъ жаворъ ти цифарата.* 2) Цифары: пищяли на брака-та отъ колѣно-то до глѣзенъ-тъ; свиркы, зурлы, цафаркы, долна цивка; **бе́рцевая кость.**

Ци́фка, *с. ж.* Цивка.

Цифу́да, *с. ж.* Птица *Vanellus cristatus.*

***Цифунъ,** *с. м.* 1) Малка цѣвь на нѣчто. 2) Цѣвунякъ.

Цихула, *с. ж.* Счюканъ ч-сновъ лукъ съ соль и размытъ въ водѫ и отцеден.

Ци́ца, *с. ж.* Женска гряда; бозка, няника, сиска; **грудь, ти́тька, си́са, си́ська, си́ся.**

Мамо, дай ми цици. Да ти даде мама цици. Докль дѣтя-то не плаче, майка му цицѫ не дава. — Онъ-цица, едѣ-кой сн. *Грѣда е жена-та на онъ-цица, ама работна ѝ е ржка-та.*

Цица́йчя и

Цица́лничя и **ци́цалчя**, с. *ср.* Мѧлко дѣтя, животно, което още цица; цицейчя, бозайничя, доилчя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя, рулчя, сисалчя, сукалчя; **грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́терина̀мъ молоко́мъ, моло́чникъ, сосуно́къ.**

Ци́цамъ (да ци́цнѫ), *гл. д.* Бозаѫ, бицамъ, сисамъ, сучѫ; **соса́ть.** *Кротко-то пагня отъ дв҃ (девять) майкы цица.*

Золна ми сакать косѫ плетенѫ,
Момчи ми сакать мякѫ постелѭ,
Мѫжко-то дѣти сакать да цицать. *Шѣс.*

Ци́цаніе, с. *ср.* отъ **ци́цамъ.** Бозание, сисание.

Дѣти плачеть за лѣлиніе,
За лѣлѣніе, за цицаніе. *Шѣс.*

Цица́рка, *с. ж.* Шише за ракия̀ съ дълго гръло и съ малкѫ дупчицѫ за пиене като юзя.

Цице́йчя, с. *ср.* Цицайчя. *Живо, живо живиля на грамадѫ сѣдкаше, живо мясо тягнаше?* Гат. — Цицейчя.

Цици́на, *с. ж.* 1) Чирка, пръщка, що излиза въ уста-та на нѣнци-тѣ. 2) Нарастлякъ на растение, на животно; врѣга, свръга, главулякъ, чворуга; **наро́сть, ши́шка, болонй.** *У горѫ-тѫ намѣрилѫ единъ човѣкъ, че цапи едно дрво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдѫ-тѫ еднѫ страшнѫ цицинѫ.*

Цицири́га, *с. ж.* Малко-то прьстя на ржкѫ; кутря, кутро, кутрець, кутля, кутелъ, малѣ, малешка, малякъ; **мизи́нецъ.**

Цицири́гамъ, *гл. ср.* За птица: въякамъ ци ци! цицириганъ, цикамъ, пикамъ, пищѫ, цръчѫ; **ци́кать.**

Цицири́ганіе, с. *ср.* отъ **цицири́гамъ.**

Цицирига́рчя, с. *ср.* Пиля пѣтля, което още не е прошѣло, а само цицирига.

Ци́цица, *ум. ж.* отъ **ци́ца.**

Цици́ца, с. *об.* Скапъ, скапецъ, скрьжавъ, стеклявъ, стаклѣ, стапца, тврьдица, врилѣчко, джюмерка, пинтия, тамахияръ, цивнѣ; **крѣпи́тъ, скря́га, скупе́цъ, скуня́га, нащо́й.**

Ци́цка, 1) *ум. ж.* отъ **ци́ца.** 2) *с. ж.* Голѣмъ цицьръ, сиапа срѣдечница, отъ кожто човѣкъ умира. *Цицка тя хватило!* клятва. — *Бабины цицкы*, раст. *Sedum album*; **молодѝло.**

Ци́цнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ср.* 1) отъ **ци́цамъ.** 2) *гл. д. ср.* Да ... да ся разболѣе отъ цицкѫ-т... *кѫвъ чичка да го цицнѫтъ*

Ци́цъ, *с. м.* Мѣрка, сѫдъ ... пять окъ.

Ци́цъ, *междом.* за пѫдене. *на планинѫ!*

Ци́цьръ, *с. м* Болесть дря... дрискавица, дрисканица, бѣ... ница, сюрмекъ съ кръвь; ... дри́сля, дрисня́, натуженый, но́съ съ рѣвью. *Хванклѫ*

Цо́главецъ, вци, *с м.* 1) ... логлавецъ. 2) Динъ човѣкъ ... като песоглавецъ.

Цо́ко, им. соб. мѫжко.

Цо́лика, *с. ж.* Раст. цволика

Цо́ло, им. соб. мѫжко.

Цологла́нецъ, вци, *с. м* Пес... главецъ, цоглавецъ.

Цомбу́рвань и **цомбу́рнун** ... бу́рнѫ), *гл. д.* Врьгамъ, пс... въ водѫ; цамбуркамъ, цомбу... баркамъ, жбурамъ, джбурну... вать. —**мся**, 1) *гл. възвр.* ... ведняжъ въ водѫ, та потъ... цамбурвамся, баркамся, жбур... ватьси. 2) *гл. стр.* Бъвам...

Цомбу́рваніе и **цомбу́рну...** отъ **цомбу́рвамъ.**

Цомбу́ркань (да цомбурнѫ) ... бурвамъ.

Цомбу́рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* ... **бу́рвамъ** и **цомбу́ркамъ.** ... *прич. стр.*

Цо́мбуръ, *с. м.* Раст. и плод...

Цомбу́ръ, *междом.* Показва ... водѫ.

Цо́на, им. соб. женско.

Цонё, им. соб мѫжко.

Цо́нко, им. соб. мѫжко.

Цо́по, Цо́нчё, им. соб. мѫжк...

Цо́пнамъ, (цо́пвамъ, да цо́пнѫ) ... *гл. д.* 1) Удрямъ съ нѣчто ... намъ, цѣпкамъ, лѣпвамъ, ду... вамъ, бъскамъ; ля́пать. *Цо... вѫ-тѫ.* 2) Цомбурвамъ. — *възвр.* Падамъ въ кал или ... пасся, обувамся, загазвамся ... 2) Удрямся съ нѣчто пло... плещася; **шля́пятся.** 3) *гл.* ... цопнѫтъ.

Цо́пане, с. *ср.* отъ **цо́пнамъ.**

Цо́пвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **цо́**

Цо́пина, *с. м.* По-малкъ ... что падять изъ рудѫ-тѫ, ... извадили расовачя.

Цо́фа, им. соб. женско. Софи...

Цо́цо, им. соб. мѫжско.

Цоцома́нъ, *с. м.* Ядръ човѣкъ, великанъ, исполинъ; цуцуманъ.

Цо́чё, им. соб. мѫжско.

Црѐвие, црево, црѐнчя, цренъ, црѐшна, в. **црѣвие, црѣво, црѣнчя, црѣнъ, црѣшна.**

Црьвѐна метла. Раст. *Xeranthemum;* **сухоцвѣтъ.**

Црьвеникъ, *с. м.* Спорядъ едни, мѣсяць Юлий, спорядъ други, мѣсяць Юний. *На 14 Юния (црьвеникъ) празднувать пророкъ Елисе.*

Ми помрьчахѫ до три гемии
Во прѣдѣ лѣто, не Црьвеникъ. *Кит.*

Бѣдан собѣ, трендафиле,
Что си имашь мила майка,
Та рановнать стрѣда лѣто,
Стрѣда лѣто, въ Црьвеника.

Црьвѐница, *с. ж.* 1) Болѣсть, отъ която болнъйъ си надува; ширинджа (Т.) 2) Болесть червенка. *Црьвеница-та до не дояде.* 3) Нежълтѣлъ листъ по дрѣвото. 4) Раст. *Physilis Alkekengi,* добрѣчя, добрѣчя, лазаркъини, мурдаротъ, мѣхунчя, мѣхункъ, назлово бълие, горчлива пиперкъ, плюскавичя, плющивичя, цукалчя, тъпанчя; **жидо́вскія вѣшни.**

Црѣвенкъ фасу́лъ. Раст. и плодъ бобъ, бакла.

Црьвѐнъ грахъ. Раст. *Phaseolus multiflorus,* костурначя; **шпа́нскіе бобы́, многоцвѣтная фасо́ль.**

Црьвѐнъ замба́къ. Раст. *Lilium Martagon,* росенъ, руганъ; **сарана́.**

Црьвѐнъ, ѫ, на, но, *пр.* Червенъ, чрьвенъ. *Црьвенъ като Гостивърскій пхитачь.* — *Црьвенъ Гергёовъ-день,* така са нарича понѣйдѣ Гергевъ-день, кога са случи прѣди Великдень. *На црьвенъ Гергёовъ день,* спр. никога, на куково лѣто. — *Вѣли-црьвени,* зли духове, който ядатъ и пиятъ, женятся и ся разминаватъ като людіе-то; живѣятъ покрай водѣ-ты, подъ стрѣхъ-ты и подъ дрѣвета-та; паричатъ гы така, за да не ся разсрѣдятъ.

Црѣвецъ, *с. м.* Животинка *Lumbricus terrestris,* црьвь, црьвякъ, црьвѣлъ, червекъ, чрьвь, чрьвѣй, чрьвякъ, глистъ, глиста, дъждовецъ, дъждовникъ, смулецъ; **дождевóй червь.** *Выка вида отъ высока рида: бранѣте мя отъ кокошкы-ты, отъ пситы не мя е страхъ?* Гат. — Црьвецъ.

Црьви́ло, *с. ср.* 1) Червило, чрьвило. 2) Раст. *Onosma;* **крáсный кóрень.**

Црѣвлё, *с. м.* Црьвливъ, червивъ човѣкъ. *Црьвлё проклятый!*

Црьвли́вый, въ, ва, во, *пр.* Червивъ, чрьвивъ. *Дрьво-то е црьвливо. Црьвливъ е у ржцѣ-ты.*

Тяжькъ товаръ носаше:
Два орѣха шюпливы,
Дѣ яблъкы црьвливы. *Пѣс.*

Црьвъ и **црьвь,** *с. м.* Црьвецъ, црьвѣлъ. *Виеся като црьвь у дрьво. Црьвъ-тъ приличи на црѣво.*

Црѣвѣлъ и **црѣвякъ,** *с. м.* Животина црьвецъ.

Црѣвяшкы, *нар.* Като црьвякъ. *Црьвяшкы пищи отъ него.*

Црѣга, *с. ж.* Черга. *Прѣграждали го съ црѣгж.*

Црькавица, *с. ж.* Цркалка.

Црѣ[illegible]ецъ, *с. м.* Животинка *Cicada orni,* [illegible]ече, жьтварь, жьтварча, жюжеръ, жюжа, жюжа, жюжалъ, кречь, кречакъ, [illegible]ецъ, скрежь, скрьжь, цри[illegible]орецъ; **трава́ля кобы́лка, кузнéчикъ.**

Црькáлки, *с. ж* Справа като излакъ за [illegible]ькане водж или друго нѣчто; бръзгалка, [illegible]ескало, цврькало, црькавица, црькало; [illegible]ыгалка, **шприцъ, сúкалка.**

Црькало, *с. ср.* 1) Црькалка. 2) Раст. цволика.

Црѣка́лци, *ум. ср.* отъ **црькáло.**

Црькáлчица, *ум. ж.* отъ **црькáлка.**

Црѣкамь (**црѣквамь, да црѣкнѫ, црѣкнувамь**), *гл. ср.* 1) За птици и другы малцы животны: **цыкамь** црж, црж! цврькамь, цирьтж, цврьчыкъ, црьтж, црьчыкъ, сврьчыкъ, сврьцж, цивкамь, гръгрыкъ; **чилúкать,** цúкать. *Врабчета-та црькать. Нѣчто црька като трѣвж-тж.*

Хадь да идемъ въ пусто горіе,
Дѣто не си птичка врька,
Нито врѣка, нито црька. *Пѣс.*

2) Выкамь, рукамь, црѣчыкъ, крякамь, крящж; кричать. *Выкать наоколо, црькать, отъ жидѣ глась* 3) Умирамь, озябвамь, озябвамся, цукамь, псовисвамь, осликамь, ослицамь, забурисвамь, гибердисвамь; **колѣ́ть, околѣва́ть.** *Црькнѫлъ отъ радость, отъ студъ.* 4) *гл. д* Прьскамь, ръсж съ водж или съ друго нѣчто като съ црькалкж; бръзгамь, срькамь, цвикамь, цврькамь; **сúкать, брызгать.** *Заклахъ волъ покрай земьж, црькнѫ крьвца по всѫ земьж.* 5) Наточвамь, надоиавамь нѣчто малко. *Црькни малко винце отъ бъчвж-тж.* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, срькамся, цвикамся, цврькамся.

Црѣканье, *с. ср.* отъ **црѣкамь** и **црѣкамся.**

Црѣква, *с. ж.* 1) Ограда, дѣто Християни ся събирать та ся молять Богу и извършивать трѣбы-ты; церква, црькова, црьковь,

Мамо, дай ми цици. Да ти дадє мама цици. Докльдѣтя-то нє плаче, майка му цицѫ нє дава. — Онъ-цица, едѣ-кой сн. *Грѣда є жена-та на онъ-цица, ама работна ѝ є рѫка-та.*

Цицáйчя и

Цицáлничя и цúцалчя, *с. ср.* Мѫлко дѣтя, животно, което още цица; цицейчя, бозайничя, дояльчя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя, рулчя, сисалчя, сукалчя; **грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́тернимъ моло́комъ, моло́чникъ, сосуно́къ.**

Цúцамъ (да цúцнѫ), *гл. д.* Бозая, бицамъ, сисамъ, сучѫ; **соса́ть.** *Кротко-то магня отъ двѣ (девять) майкы цица.*

Зозна ми сакать косѫ плетенѫ.
Момчи ми сакать мякѫ постелѫ,
Мѫжко-то дѣтя сакать да цицать. *Пѣс.*

Цúцане, *с. ср.* **отъ цúцамъ.** Бозане, сисане.

Дѣтя плачеть за лѣлюнье,
За лѣлюнье, за цицанье. *Пѣс.*

Цицáрка, *с. ж.* Шише за ракия съ дълго гръло и съ малкѫ дупчицѫ за пиене като юзя.

Цицéйчя, *с. ср.* Цицайчя. *Живо, живо живиля на грамадѫ сѣдкаше, живо мясо тягнкаше?* Гат. — Цицейчя.

Цицúна, *с. ж.* 1) Чирка, пръщка, що излиза въ уста-та на вѣнци-тѣ. 2) Нарастлякъ на растение, на животно; врѣга, сврѣга, главулякъ, чворуга; **наро́ст, шúшка,** болона́. *У горѫ-тѫ намѣрилъ единъ человѣкъ, че цапи едно дрво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдѫ-тѫ едно страшно цицуно.*

Цицирúга, *с. ж.* Малко-то прьстя на рѫкѫ; кутря, кутро, кутрець, кутля, кутелъ, малѣ, малешка, малякъ; **мизáнецъ.**

Цицирúгамъ, *гл. ср.* За птицѫ: въикамъ ци ци! цирирúгамъ, цикамъ, пикамъ, пицѫ, прьчѫ; **цúкать.**

Цицирúгане, *с. ср.* **отъ цицирúгамъ.**

Цицирига́рчя, *с. ср.* Пиля пѣтли, което още не е пропѣло, а само цицирига.

Цúцица, *ум. ж.* **отъ цúца.**

Цицúца, *с. об.* Скапъ, скапецъ, скрьжавъ, стисланъ, стисле́, стапца, тирьдица, кирклѣчко, джюмерка, пинтия, тамахкяръ, цицне́; **крѣпы́шъ, скря́га, скупе́цъ, скупя́га, пащéй.**

Цúцка, 1) *ум. ж.* **отъ цúца.** 2) *с. ж.* Голѣмъ цицьръ, силна сръдечница, отъ което человѣкъ умира. *Цицка тя хватило!* клятва. — *Бабины цицкы*, раст. *Sedum album*; **молодúло.**

Цúцнѫ, *есь,* —*нѫлъ, гл. сер.* 1) **отъ цúцамъ.** 2) *гл. д. сер.* Да х да ся разболѣе отъ цицкѫ-т *къвъ чича да го цицнѫть*

Цицъ, *с. м.* Мѣрка, сладъ пять окы.

Цицъ, *междом.* за пѫдене. *на планинѫ!*

Цúцьръ, *с. м* Болесть дри дрискавица, дрисканица, бѣ ница, сюрмекъ съ кръвь; дрúсла, дрисна́, натýжный, по́съ съ рѣкью. *Хванѫлъ*

Цóглавецъ, вци, *с м.* 1) логлавецъ. 2) Дивъ человѣкъ като песоглавецъ.

Цóко, им. соб. мѫжко.

Цóлика, *с. ж.* Раст. цволика

Цóло, им. соб. мѫжко.

Цологла́нецъ, вци, *с. м* Пес главецъ, цоглавецъ.

Цомбýрвамъ и цомбýрнувамъ (да **бýрнѫ**), *гл. д.* Врьгамъ, пс въ водѫ; цамбурвамъ, цомбу барвамъ, жбурамъ, джбурну нать. —**мся,** 1) *гл. възвр.* ведняжъ въ водѫ, та потъ цамбурнамся, барнамся, жбур ватьси. 2) *гл. стр.* Бывам

Цомбýрване и цомбýрнуване отъ **цомбýрвамъ.**

Цомбýркамъ (да **цомбýрнѫ**) бурвамъ.

Цомбýрнѫ, *есь,*—*нѫлъ, гл.* **бýрвамъ и цомбýркамъ.** *прич. стр.*

Цóмбуръ, *с. м.* Раст. и плод

Цомбýръ, *междом.* Показва водѫ.

Цóпа, им. соб. женско.

Цопё, им. соб мѫжко.

Цóпко, им. соб. мѫжко.

Цóпно, Цóпчё, им. соб. мѫжк

Цóпнамъ, (**цúпнамъ, да цóпнѫ**) *гл. д.* 1) Удрямъ съ нѣчто пнамъ, цѣпвамъ, лѣпвамъ, лу вамъ, бльскамъ; лáпнать. *Цоп ел-тѫ.* 2) Цомбурвамъ. — *възвр.* Падамъ въ каль или памся, обувамся, загазпамся 2) Удрямся съ нѣчто пло плещѫся; шлёпатся. 3) *гл.* цопнатъ.

Цóпване, *с. ср.* **отъ цóпнамъ.**

Цóпвамъ, *гл. мн-кр.* **отъ цóпнамъ.**

Цóпина, *с. ж.* Пó-малкъ ка что вадить изъ рудѫ-тѫ, с изваднля рясовачя.

Цóфа, им. соб. женско. Софи

Цо́цо, им. соб. мѫжско.

Цоцома́нъ, *с. м.* Ѣдръ човѣкъ, великанъ, исполинъ; цуцуманъ.

Цо́чё, им. соб. мѫжско.

Црѐвие, црево, црѐнчя, цренъ, црѐшла, в. **прѣвие, прѣво, прѣнчя, прѣнъ, прѣшла.**

Црьвѐна метла. Раст. *Xeranthemum;* **сухоцвѣтъ.**

Црьвеникъ, *с. м.* Спорѫдъ едны, мѣсяць Юлий, спорѫдъ другы, мѣсяць Юний. *На 14 Юния (црьвеникъ) празднувать пророкъ Елисе.*

Ми помрьзнала до три гемии
Во срѣдъ лѣто не Црьвеника лѣто.

Бѫдиш себѣ трендафиле,
Что си викаш мила майко,
Та раскажи страдѣ лѣто,
Страдѣ лѣто, въ Црьвеника. *Нѐг.*

Црьвѐница, *с. ж.* 1) Болѣсть, отъ комато боленый си надува; ширинеидже (Турско). 2) Болѣсть червенка. *Црьвеница-та да са живне.* 3) Пожълтѣлы листя по дрѣвето. 4) Раст. *Physalis Alkekengi,* добрѣчя, добрѣчя, лазаркыни, мурдароты, мѣхунчя, мѣхункы, назлово бълие, горчлины пиперкы, плюскавичя, плющивичя, цукалчя, тъпанчя; **жидо́вскія вѣшни.**

Црѣвенкый фасу́лъ. Раст. и плодъ бобъ, бакла.

Црьвѐнъ грахъ. Раст. *Phaseolus multiflorus,* костурячя; **шпа́нскіе бобы́, многоцвѣтная фасо́ль.**

Црьвѐнъ замба́къ. Раст. *Lilium Martagon,* росенъ, руганъ; **сарана́.**

Црьвѐный, ъ, а, о, *пр.* Червенъый, црьвенъый. *Црьвенъ като Гостиварскый пытачь.* — *Црьвенъ Гергёовъ-день,* така ся наричя понѣйдѣ Гергевъ-день, кога ся случи прѣди Велидень. *На црьвенъ Гергёовъ-день,* сир. никога, на куково лѣто. — *Бѣли-црьвени,* зли духове, който ядатъ и пиятъ, женятся и ся разминаватъ като людіе-то; живѣятъ покрай водѣ-ты, подъ стрѣхъ-ты и подъ дрьвета-та; наричатъ гы така, за да не ся разсрьдятъ.

Црѣвецъ, *с. м.* Животинка *Lumbricus terrestris,* црьвь, црьвякъ, црьвѣлъ, червекъ, чрьвь, чрьвѣй, чрьвякъ, глистъ, глиста, дъждовецъ, дъждовникъ, смулецъ; **дождевóй червь.** *Выка вида отъ высока рида: бранѣте мя отъ кокошкы-ты, отъ писиты не мя е страхъ?* Гат. — Црьвецъ.

Црьви́ло, *с. ср.* 1) Червило, чрьвило. 2) Раст. *Onosma;* **крáсный кóрень.**

Црѣвлё, *с. м.* Црьвливъ, червивъ човѣкъ. *Црьвлё проклятый!*

Црьвли́вый, ъ, а, о, *пр.* Червивъый, чрьвивый. *Дрьво-то е црьвливо. Црьвливъ е у ржцѣ-ты.*

Тяжькъ товаръ носяше:
Два орѣха шюпливы,
Дѣ яблъкы црьвливы. *Пѣс.*

Црьвъ и црьвь, *с. м.* Црьвецъ, црьвѣлъ. *Виеся като црьвь у дрьво. Црьвъ-тъ приличя на црѣво.*

Црѣвѣлъ и црѣвякъ, *с. м.* Животина црьвецъ.

Црѣвяшкы, *нар.* Като црьвякъ. *Црьвяшкы пищи отъ него.*

Црѣга, *с. ж.* Черга. *Прѣграждали го съ црьгж.*

Црькáвица, *с. ж.* Црькалка.

Црѣ[illegible]ецъ, *с. м.* Животинка *Cicada orni,* [illegible]че, жьтварь, жьтварчя, жюжеръ, жюжя, жюжялъ, кречь, кречякъ, скрежень, скрежъ, скрьжъ, цри́цорець; **трава́шна кобы́лка, кувне́чикъ.**

Црькáлка, *с. ж* Справа като излакъ за [illegible]кане водж или друго нѣчто; бръзгалка, [illegible]висказло, цврькало, црькавица, црькало; **брызга́лка, шприцъ, сйкалка.**

Црькало, *с. ср.* 1) Црькалка. 2) Раст. цволина.

Црькáлци, *ум. ср.* отъ **црькало.**

Црькáлчица, *ум. ж.* отъ **црькáлка.**

Црькамь (црькавь, да црькнж, црькнуваль), *гл. ср.* 1) За птици и другы малкы животны: **въкамь** црж, црж! **цврькамь, цврькъ, цврькъ, црькъ, црькъ, сврькъ, сврькъ, цивкамь,** гръгрыкъ; **чилйкать, цйкать.** *Врабчета-та црькать. Нѣчто црька изъ трѣвж-тж.*

Хадь да идемъ въ пусто горіе,
Дѣто не си птичка врька,
Нито врьна, нито црька. *Пѣс.*

2) Въкамь, рукамь, црѣчыкъ, крякамь, крящж; кричать. *Въкать наоколо, црькать, отъ нидѣ гласъ* 3) Умирамь, озябвамь, озябвамся, пукамь, псовисвамь, ослякамь, ослящамь, забурисвамь, гибердясвамь; **колѣть, околѣва́ть.** *Црькнжлъ отъ радость, отъ студъ.* 4) *гл. д* Прьскамь, ръсж съ водж или съ друго нѣчто като съ црькалкж; бръзгамь, срькамь, цвикамь, цврькамь; **сйкать, брызгать.** *Заклахъ волъ покрай земыкъ, црькнж крьвца по всж земыкъ.* 5) Наточвамь, надоиавамь нѣчто малко. *Црькни малко винце отъ бъчвж-тж.* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, срькамся, цвикамся, цврькамся.

Црькаше, *с. ср.* отъ **црѣкамь** и **црѣкамся.**

Црѣква, *с. ж.* 1) Ограда, дѣто Христіани ся събирать та ся молять Богу и извършивать трѣбы-ты; церква, црькова, црьковь,

Мамо, дай ми цици. Да ти даде мама цици. Докльдѣтя-то не плаче, майка му цицж не дава. — *Онъ-цица*, едѣ-кой си. *Гръда е жена-та на онъ-цица, ама работна ѝ е рѫка-та.*

Цицáйчя и

Цицáличя и **цúцалчя**, *с. ср.* Мълко дѣтя, животно, което още цица; цицейчя, бозайничя, доялчя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя, рулчя, сисалчя, суквлчя; **грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́тернимъ моло́комъ, моло́чникъ, сосуно́къ.**

Ци́цамъ (да ци́цнж), *гл. д.* Бозая, бицамъ, сисамъ, сучж; **соса́ть.** *Кротко-то агня отъ двѣ (девять) майкъ цица.*

Золна ми сакать косж плетенж.
Момчя ми сакать мякж постелькж,
Мажско-то дѣтя сакать да цицать. *Пѣс.*

Ци́цание, *с. ср.* **отъ ци́цамъ.** Бозание, сисание.

Дѣтя плачеть за лѣлюню,
За лѣлюнце, за цицание. *Пѣс.*

Цицáрка, *с. ж.* Шише за ракия съ дълго грълo и съ малкж дупчицж за пиене като юзя.

Цице́йчя, *с. ср.* Цицайчя. *Живо, живо живиля на грададж сѣдяще, живо мясо тягнеше?* Гат. — Цицейчя.

Цици́на, *с. ж.* 1) Чирка, пръщка, що излиза въ уста-та на вѣнци-тѣ. 2) Нарастлякъ на растение, на животно; врьга, свръга, газвулякъ, чворуга; **наро́сть, ши́шка, болона́.** *У горж-тж намѣрилъ единъ человѣкъ, че цапи едно дърво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдж-тж единж страшнж цицинж.*

Цицира́га, *с. ж.* Малко-то пръсти на рѫкж; кутря, кутро, кутрець, кутля, кутелъ, малё, малешка, малякъ; **мизи́нецъ.**

Цицири́гамъ, *гл. ср.* За птица: пъкамъ ци ци! цирирагамъ, цикамъ, пикамъ, пищж, прьчж; **ци́кать.**

Цицири́гание, *с. ср.* **отъ цицири́гамъ.**

Цицирига́рчя, *с. ср.* Пиля пѣтли, което още не е пропѣло, а само цицирага.

Ци́цица, *ум. ж.* **отъ ци́ца.**

Цици́ни, *с. об.* Скапъ, скапецъ, скрьжнякъ, стисканъ, стиснё, стинца, тврьдица, врикалѣчко, джюверка, цинтиня, тамахкяръ, цинкё; **крѣпы́нъ, скря́га, скупе́нъ, скупя́га, кащей.**

Ци́цка, 1) *ум. ж.* **отъ ци́ца.** 2) *с. ж.* Голѣмъ цицьръ, силна срьдечница, отъ кожто человѣкъ умира. *Цицка тя хванала!* клетва. — *Бабины цицкы*, раст. *Sedum album*; **молодило.**

Ци́цнж, **ешь**, —**нжлъ**, *гл. ср.* 1) **отъ ци́цамъ.** 2) *гл. д. ср.* Да х да ся разболѣе отъ цицка-тл *къвъ чичка да го цицнятъ*

Циць, *с. м.* Мѣрка, сждъ пять окъ.

Циць, *междом.* за падение. *на планинж!*

Ци́цьръ, *с. м* Болесть дри дрискавица, дрисканица, бѣ ница, сюрмекъ съ кръвь; дри́сла, дрисня́, натýжный, но́съ съ рѣзью. *Хванжлъ*

Цо́главецъ, **вци**, *с. м.* 1) Л логлавецъ. 2) Дивъ человѣкъ като песоглавецъ.

Цо́ко, им. соб. мажско.

Цо́лика, *с. ж.* Раст. цволика

Цо́ло, им. соб. мажско.

Цологла́вецъ, **вци**, *с. м* Пес главецъ, цоглавецъ.

Цомбу́рвамъ и цомбу́рнув бу́рнж), *гл. д.* Врьгамъ, по въ водж; цамбурвамъ, цомбу баркамъ, жбурамъ, джбурну вать. **—мся**, 1) *гл. възвр.* веднажъ въ водж, та потъ цамбурвамся, баркамся, жбур ватьси. 2) *гл. стр.* Бъвам

Цомбу́рване и цомбу́рну отъ цомбу́рвамъ.

Цомбу́ркамъ (да цомбу́рнж) бурвамъ.

Цомбу́рнж, **ешь**, —**нжлъ**, *гл.* **бу́рвамъ и цомбу́ркамъ.** *прич. стр.*

Цо́мбуръ, *с. м.* Раст. и плод

Цомбу́ръ, *междом.* Показва водж.

Цо́на, им. соб. женско.

Цонё, им. соб мажско.

Цо́нко, им. соб. мажско.

Цо́но, Цо́нчё, им. соб. мажс

Цо́памъ, (ц пвамъ, да цо́пнж *гл. д.* 1) Удрямъ съ нѣчто памъ, цѣпвамъ, лѣпвамъ, лу вамъ, бльскамъ; ля́пать. *Цоп вж-тж.* 2) Цомбурвамъ. — *възвр* Падамъ въ кал или памся, обупамся, загелпамся 2) Удрямся съ нѣчто пло пленкя; шлёпатся. 3) *гл.* цопкать.

Цо́пание, *с. ср.* **отъ цо́памъ.**

Цо́пнамъ, *гл. мн-кр.* **отъ цо**

Цо́пина, *с. ж.* По-малъкъ ва что падять изъ рудж-тж, с изваждали расовачя.

Цо́фа, им. соб. женско. Софи

Цо́цо, им. соб. мѫжско.

Цоцома́нъ, *с. м.* Ядръ човѣкъ, великанъ, исполинъ; цуцуманъ.

Цо́чё, им. соб. мѫжско.

Цре́вие, црево, цре́нчя, цренъ, цре́шна, в. **црѣвие, црѣво, црѣнчя, црѣнъ, црѣшна.**

Црьве́на метла. Раст. *Xeranthemum;* **сухоцвѣтъ.**

Црьвени́къ, *с. м.* Спорядъ едны, мѣсяць Юлий, спорядъ другы, мѣсяць Юний. *На 14 Юниа (црьвеникъ) празднувать пророкъ Елисе.*

Ми помрьшаах до три гемии
Во срѣдѣ лѣто ... Црьвеника. *Нед.*

Видов собѣ, трендафиле,
Что' си имаш мила майка,
Ти развивать стрѣхи лѣто,
Стрѣхи лѣто, въ Црьвеника. *Нед.*

Црьве́ница, *с. ж.* 1) Болѣсть, отъ конто боленъий си надува; ширинджо (Т). 2) Болесть черпенка. *Црьвеница-та до не лежане.* 3) Исклъвѣлъ листа по дрѣвото. 4) Раст. *Physilis Alkekengi,* добрѣчя, добрѣчя, лазаркыни, мурдаротъ, мѣхурчя, мѣхункъ, назлово бълие, горчливъ пиперкъ, плюскавчя, плющивчя, цукалчя, тъпанчя; **жидо́вскія вѣшни.**

Црѣвенкъ фасу́лъ. Раст. и плодъ боб, бакла.

Црьве́нъ грахъ. Раст. *Phaseolus multiflorus,* костурячя; **шпа́нскіе бобы, многоцвѣтная фасо́ль.**

Црьве́нъ замба́къ. Раст. *Lilium Martagon,* росенъ, руганъ; **сарана́.**

Црьве́нъий, ъ, на, но, *пр.* Червенъий, чрьвенъий. *Црьвенъ като Гостиварскій пѣтачь.* — *Црьвенъ Гергёовъ-день,* така си нарича понѣйдѣ Гергевъ-день, кога си случи прѣди Велидень. *На црьвенъ Гергёовъ-день,* спр. никога, на куково лѣто. — *Вѣли-црьвени,* зли духове, който ядатъ и пиятъ, женятся и ся размишлявать като людіе-то; живѣятъ покрай водѣ тъи, подъ стрѣхъ тъи и подъ дрѣвета-та; врѣчатъ гъи така, за да не ся разсрѣдятъ.

Црѣвец, *с. м.* Животинка *Lumbricus terrestris,* црьвь, црьвякъ, црьвѣлъ, червекъ, чрьвь, чрьвѣй, чрьвякъ, глистъ, глиста, дъждовецъ, дъждовникъ, смулецъ; **дожденой червь.** *Вика вида отъ високо рида: бранѣте мя отъ кокошкы-тъи, отъ пситы не мя е страхъ?* Гат. — Црьвецъ.

Црьви́ло, *с. ср.* 1) Червило, чрьвило. 2) Раст. *Onosma;* **крáсный ко́рень.**

Црѣвлё, *с. м.* Црьвливъ, червивъ човѣкъ. *Црьвлё проклятый!*

Црьвли́въий, въ, ва, во, *пр.* Червивъий, чрьвивъий. *Дрьво-то е црьвливо. Црьвливъ е у ржцѣ-тъи.*

Тяжькъ товаръ носаше:
Два орѣха шюпливъи,
Двѣ яблъкъи црьвливъи. *Пѣс.*

Црьвъ и **црьвь,** *с. м.* Црьвецъ, црьвѣлъ. *Виеся като црьвь у дрьво. Црьвъ-тъ приличя на црѣво.*

Црѣвѣлъ и **црѣвякъ,** *с. м.* Животина црьвецъ.

Црѣвяшкъи, *нар.* Като црьвякъ. *Црьвяшкъи пищи отъ него.*

Црѣга, *с. ж.* Черга. *Прѣграждали го съ црѣгж.*

Црькавица, *с. ж.* Црькалка.

Црѣкавецъ, *с. м.* Животинка *Cicada orni,* **жъчаче, жътварь, жътварча, жюжеръ, жюжа, жюжа, жюжялъ, кречь, кречякъ, скрежецъ, скрежь, скрьжь, црицорецъ; трава́ни кобы́лка, кувне́чикъ.**

Црькáлка, *с. ж* Справа като изякъ за црькане водж или друго нѣчто; бръзгалка, бръзгало, цврькало, црькавица, црькало; **брызга́лка, ширицъ, сйкалка.**

Црькало, *с. ср.* 1) Црькалка. 2) Раст. цволика.

Црѣка́лци, *ум. ср.* отъ **црькало.**

Црькáлчица, *уж ж.* отъ **црькáлка.**

Црькамь (црькавмь, да црѣкнж, црѣкнувамь), *гл. ср.* 1) За птици и другы малъи животины: **выкамь** црж, црж! **цврькамь, цврькж, цврькчж, црькж, црькчж, сврькчж, сврыцж, цвикамь, гръгрыкъ; чилйкать, цйкать.** *Врабчета-та црькать. Нѣчто црька изъ трѣвж-тж.*

Ходь да идемъ въ пусто горье,
Дѣто не си птичка врька,
Нито врѣва, нито црька. *Пѣс.*

2) Въкамь, **рукамь,** црѣчыкъ, крякамь, крящж; **крячать.** *Выкать наоколо, црькать, отъ кждѣ гласъ* 3) Умирамь, озябвамь, озябвамся, пукамь, псовисвамь, осляквамь, ослящамь, хибурисвамь, гибердясвамь; **колѣть, околѣвáть.** *Црькнжлъ отъ радость, отъ студъ.* 4) *гл. д* Прьскамь, ръсж съ водж или съ друго нѣчто като съ црькалкж; бръзгамь, срькамь, цвикамь, цврькамь; **сйкать, брызгать.** *Заклахъ волъ покрай земъкъ, црькнж крьвца по всж земъкъ.* 5) Наточвамь, надоливамь нѣчто малко. *Црькни малко винце отъ бъчвж-тж.* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр* Бръзгамся, срькамся, цвикамся, цврькамся.

Црѣканье, *с. ср.* отъ **црѣкамь** и **црѣкамся.**

Црѣква, *с. ж.* 1) Ограда, дѣто Християни ся събирать та ся молять Богу и изврьшвать трѣбъи-тъи; церква, црькова, црьковь,

черква, черкова; це́рковь, храмъ. *Ходили на црькве. Врѣщатся отъ црькве.* 2) Четиво-то и обряди-те въ црькви; служба, литургия. *Днесь не ще има црькве.* 3) Съборъ, сборъ, гощавка, служба. *Блага црьква съ благо вино бѣша. — Божи црькви*, служба, ядене и пиене за-въ честь на нѣкой святець и за помань умрѣлъ-ты. — *Нашълъ е црьква да ся кръсти*, намѣрилъ съ кого да има работа, не е сполучилъ. — *Ходилъ на благи црькви*, понаялся.

Цр҃квань, *гл. мн кр.* отъ **цр҃кань**.

Црькви́нскый, ска, ско, *пр.* отъ **цр҃кна**. Црьковный; церко́вный.

Още краль-тъ отъ црькви на палѣнци,
Загубиха го на црькинскый трѣмъ,
За него мрѣха много сиромаси,
Потекоха сльзы сиромашкы. *Пѣс.*

Право тягли на лѣвый манастиръ,
На застави на црькинскы врата. *Пѣс.*

Цр҃квица и **цр҃квичка**, *ум. ж.* отъ **цр҃ква**.

Цр҃кнувань, *гл. уч.* отъ **цр҃кнж**.

Цр҃кнж, ешь, —нжлъ, *гл. сер.* отъ **цр҃кань**.

Цр҃кова, *с. ж.* Црьква.

Црькóвище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало црькви, развалины отъ црькви; церковище, черковище, оброчище, тролалище.

Црькóвникъ, *с. м.* Който обычи да ходи въ црькви, който често ходи въ црькви; черковникъ.

Црькóвница, *с. ж.* Жена црьковникъ; черковница.

Црькóвный, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Что е на (за, отъ) црькви; черковный, црьквинскый; церко́вный. *Црьковно врѣмя*, когато клеше црькви. *Дошълъ по црьковна врѣмя.*

Цр҃ковь, *с. ж.* Црьква, црькова, черква; це́рковь. *Не найде црьковь да ся кръстинъ.*

Ми станила руса Стана
На утрини на Великдень,
Са прѣчѣпи, са наруми,
Да ми ходять рано въ црькови. *Пѣс.*

Момчи кладохъ прѣдъ црькови,
А момчи-то прѣдъ алтиндъ. *Пѣс.*

Цр҃котъ, *с. м.* Црькване, писване. *Съ викота, съ црькота весла го.*

Црькýвань, *гл. ср.* Врьшимъ, правимъ, дрьжимъ служба за нѣкой святець. *Ние црькуваме на Св Илина.* —**вси**, *гл. взвр.* Ходя въ црькви; черкувамся.

Црькýване, *с. ср.* 1) отъ **црькýвань** и **црькýвамся**. 2) Служба, съборъ, гощавка за-въ честь на нѣкой святець; черкуване.

Црьнáкъ, *с. м.* Раст. *Pinus L* нокъ, черенъ боръ, черна бори
Цр҃на кѣтка. Раст. *Scabios* коро́стовникъ, переполѣхъ, с говáя.
Црьнё, *нн. соб.* мажко. Черне
Цр҃нение, *с. ср.* отъ **цр҃нж**.
Црьнúло, *с. ср.* Черилце.
Црьнúлчи, *с. ср.* Назъване дѣти. *Зло да ви не види, чета!*
Црьнúца, *с. ж.* 1) Раст. и пл 2) Нѣчто много черно. *Земи* черноземъ. 3) Една болѣсть, човѣкъ почернѣва. *Что сѣ ли си, жлашица ли си, а*
Црьнúчка, *ум. ж.* отъ **црьнú**
Цр҃нúчкый, —чькъ, чка, чко отъ **цр҃нúый**. Черничкый.
Цр҃нúка, *с. ж.* 1) Тьменъ бѣлѣ питно. 2) Вязъ, шнаръ на р шнолж.
Црьнозéмка, *с. ж.* Въ пѣсни-т тѣлно за черна-та земя. *Арм црьноземка дивойка*, умрѣлъ ли въ черна-та земя.
Црьнозéмскый, ска, ско, *пр.* ско юначя, иносказателно земя. *Армасали ж за црьно чя*, умрѣла и ж погребали земя.
Црьнокáпецъ, пци, *с. м* Кой на капа.

Поварай ж, сыну, невѣст
Да не ходи горѣ-долѣ,
Да не лъже гемиджии,
Гемиджии црьнокапци. *Пѣ*

Црьноклáсица, *с. ж.* Назъван класа пшеница.

Да ны донесешь бѣла пшен
Бѣла пшеница црьноклясица
Црьноклясица, шесторядица.

Црьноклáсый, съ, са, со, п то има црьны класы на *Црьнокласа пшеница.*
Црьнонáйе, *с. м* Назъване на *Да мя дадешь за каванджи жика е црьнонайе.*
Црьноно́гый, гъ, га, го, *пр.* ны нозѣ. *Нари црьноногов*
Црьноóко цвѣтие. Раст. *Ta* фунда, джунджуле, карадинче гвоздика.
Црьноóкый, къ, ка, ко, *пр.* ны очи; черноокый.
Црьнопе́рка, *с. ж.* Назъван съ черно перо.

бгый, гъ, га, го, *пр.* Что има црьга; чернорогый.
грѣнъ, *с. м.* вм. **црьноцрѣнъ**. *црьностръпъ.*
рѣнчя, *с. ср.* Нож съ црънъ чи- *Извади си ножя црьноцрѣнчя, я у клято-то срьдце.*
истый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има лице, црьна кожа; мургъ, мурга- *Имала една щерка много црьнук, много бузинистя.*
й, црьнъ, на, но, *пр.* Черъный, чрьчёрный. *Црьна кашлица*, лошa, шка кашлица. *Ако нѣкое дѣтя стоцрьня-тя кашлицу, казвать му: ; ся посере црьно куче въ уста- Црьнъ день*, деньть слѣдъ лѣтенъ Атанасъ, 3-й Мая. — *Црьни анаволи. Умрѣла, зели ѣ црьни и ѣ занесли у црьный пеколъ. бѣло-то црьно вика Ако съмь не съмь Агюптинъ. Црьна-та да го не прибере!*
ѣ, ешь,—нѣлъ, *гл ср.* Чернѣя, ѣ, тьмнѣя. *Да црьнѣемъ, да тьм- .* —**ѣяся**, *гл. възвр.* Чернѣяся, ася *Конь ся бѣлѣе, онъ ся црьнѣе.*
, ишь,—нилъ, *гл. д.* Черня, чрьня.
ка, *с. ж.* Дрьвянъ сѫдъ за хлискаа изъ нѣчто; изполъ.
ь, *гл д.* Черпя, чрьпя, гребя, ваьпя; чѐрпать.
ье, *с. ср.* отъ **црѣпань**. Црьпеще. , *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita lagenaria* ратуна, цьнцарка, тяжкобайчя; **горбутылочная тыква, тыковница.** *е въ тыкву, то въ црьпку.* 2) Сѫдъ а отъ плода на това растение; **крайѣйка**, црьцалка.
ня, *с. ж.* Подница, понца, црѣпня, . чиренна, чрьпула; родъ **латки.**
ешь,—пялъ, *гл. д* Црьпань, черпя, вадя; чѐрпать.

тя глядамь, Ано, на бунарчя-то,
ми црьпешь студенъ водя. *Пѣс.*

ье, *с. ср.* отъ **црьтя**. Црьчяне, ье.
ишь,—тѣлъ, *гл. ср.* Црькань, црьхьчя, цврьтя, цврьчя, сврьчя, сврьякань, гръгря; **чиликать, цыкать.**
чье, *с ср.* отъ **црьхтя**. Црьтѣне, ье.
, **ишь**,—тѣлъ, *гл. ср.* Црьтя. *Мышцрьхтять*
ло, *с. об.* Който много говори, что ; дрьдорко, брьбрица, гаталець, галямпало; **болтунъ.**
эць, *с. м.* Животинка црькалець.

Црьцóреніе, *с. ср.* отъ **црьцóрѣя**. Црьцраніе, цьцраніе.
Црьцóрѣя, **ишь**,—**рилъ**, *гл. ср.* Црьцря, цьцря.
Црѣцраніе, *с. ср.* отъ **црѣцря**. Црьцорение, цьцраніе.
Црѣцря, **ешь**,—**ралъ**, *гл. ср.* Црьцоря, цьцря.
Црьчѝя, **и́шь**,—**чя́лъ**, *гл. ср.* Црькань, црьтя, црьхтя, цврьтя, цврьчя, сврьчя, сврьця, цивкань, гръгря; **чили́кать, цы́кать.**
Црьчя́ніе, *с. ср.* отъ **црьчя́**. Црькане, црьтѣне.
Црѣвіе, *с. м. мн* Обуща, чехлы, папуци, чепица; **башмаци.** *Малко да ся изморя, нѣчто ми сѫ црѣвіе оттягняли. Излѣзнъкла по вяваны чорапы и по жлъты црѣвіе.*

Не играе, какъ ся игра:
Съ глава и къткя боря,
Съсъ прьстіе и колянъ троша,
Съсъ ноѣ и црѣвіе гази. *Пѣс.*

Пено, като че умрешь,
Пено, кой че ти носи,
Пено, илътъ-тъ црѣвіе? *Пѣс.*

Црѣвикъ, *с. м.* Една обувка црѣвіе *Со единъ црѣвикъ не быва да ся ходи, оти, кой ходи така, ке умре.*
Црѣво́, *с. ср.* Черво, чирво, чрьво. *И у црѣва-та е проклятъ. Црѣва-та да си изтури!* — В. **црѣвцо́.**
Црѣвцо́, *ум. ср.* отъ **црѣво́**. Чирьвце. — *Црѣвца и врабчиновы црѣвца*, раст. *Stellaria media*, гаскъино црѣво, врабчиново црѣво; **мокри́ца.**
Црѣнчя, *ум. ср.* отъ **црѣнъ**. Чиренчя.
Црѣнъ, *с. м.* Дрьжка на нож, на сабя отъ кокалъ; чиренъ, тренъ. *Хванѫ сабя за црѣновы.*
Црѣпна и црѣпня, *с. ж.* Сѫдъ отъ прьсть за печене въ него хлѣбъ; подница, понца, црьчула, черепна, чиренна, чрьпула; родъ **лáтки.**
Црѣпнáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **црѣпнáрь**. *Пачавра црѣпнарска.*
Црѣпнáрь, *с. м.* Който прави или продава црѣпни; подничарь
Црѣпчя, *ум. ~р.* 1) отъ **црѣпъ**. 2) Саксия, черепъ, чиренъ; **цвѣтни́къ.**
Црѣпъ, *с м.* Счюпенъ, щрьбъ сѫдъ, черепъ, чиренъ, шютарь. *Нашли крьвь како пихтиа и ѣ събрали въ единъ црѣпъ. Присмѣлся црѣпъ на шютарь, кога да ся обрьне, онъ по-шютарь. Присмивался црѣпъ грънцу: камъ ти, грънцу, поклапала? а онъ нѣмалъ ни ухало. Црѣпъ шютарка прѣкарка.*

черква, черкова; це́рковь, храмъ. *Ходили на црькважь. Врьщатся отъ црькважь.* 2) Четиво-то и обряди-ти въ црькважь; служба, литургия. *Днесь не ще има црькважь.* 3) Съборъ, сборъ, гощавка, служба. *Блага црьква съ благо вино быва. — Божи црькви*, служба, ядене и пиене за-въ честь на нѣкой святець и за помань умрѣлъ ты. — *Нашьлъ е црьква да ся крьсти*, намѣрилъ съ кого да има работа, не е сполучилъ. — *Ходилъ на блага црькважь*, понапился.

Цр҃кванъ, *гл. мн кр.* отъ **цр҃канъ**.

Црькви́нскый, ска, ско, *пр.* отъ **цр҃ква**. Црьковнъ; церко́вный.

Още краль-ть отъ црькважь на палѣгиж,
Загубихж го на црькви́нскый трѣмъ,
За него мрѣхж много сиромаси,
Потекохж сльзы сиромашкы. *Пѣс.*

Право тигли на хѣнъый манастиръ,
Па застанж на црькви́нскж врата. *Пѣс.*

Цр҃ки́ца и цр҃ки́чка, *ум. ж.* отъ **цр҃ква**.

Цр҃кнувань, *гл. уч.* отъ **цр҃кнѫ**.

Цр҃кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цр҃канъ**.

Цр҃кова, *с. ж.* Црьква.

Црькови́ще, *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало црькважь, развалины отъ црькважь; церковище, черковище, оброчище, трохалище.

Црькови́никъ, *с. м.* Който обычна да ходи въ црькважь, който често ходи въ црькважь; черковникъ.

Црькови́ница, *с. ж.* Жена црьковникъ; черковница.

Црькови́нъый, —ньъ и —ненъ, нна, нно, *пр.* Что е на (за, отъ) црькважь; черковнъый, црькви́нскый; церко́вный. *Црьковно врѣмя*, когато клене црьква. *Дошьлъ по црьковно врѣмя.*

Цр҃ко́вь, *с. ж.* Црьква, црькова, черква; це́рковь. *Не найде црьковь да ся крьстишь.*

Ми станжла руса Става
На утринж на Великдень,
Са прѣмѣня, са паруви,
Да ми ходить рано въ црьковь. *Пѣс.*

Момчи кладохж прѣдъ црьковь,
А момчи-то прѣдъ олтарь. *Пѣс.*

Цр҃ко́тъ, *с. ж.* Црьканье, писканье *Съ викота, съ црькотъ зехж го.*

Црькува́нь, *гл. ср.* Врѣщамъ, правимъ, дръжимъ служба за нѣкой святець. *Ные црькуваны на Св Илиа.* —**мси**, *гл. възвр.* Ходя въ црькважь; черкувамся.

Црькуване, *с. ср.* 1) отъ **црькува́нь** и **црькува́мси**. 2) Служба, съборъ, гощавка за-въ честь на нѣкой святець; черкуване.

Црьня́къ, *с. м.* Раст. *Pinus* … нокъ, черенъ боръ, черна бор…

Цр҃на кѫ́тка. Раст. *Scabio…* коро́стовникъ, переполо́хъ, … гова́я.

Црьнё, *нн. соб.* мѫжко. Черн…

Цр҃не́ние, *с. ср.* отъ **цр҃ни́ж**.

Црьни́ло, *с. ср.* Черпило.

Црьни́лчя, *с. ср.* Назъкание дѣти. *Зло да вы не види, чета!*

Црьни́ца, *с. ж.* 1) Раст. и … 2) Нѣчто много черно. *Зем…* черноземъ. 3) Една болѣсть, … човѣкъ почернѣва. *Что си … ли си, жлтица ли си, а …*

Црьни́чка, *ум. ж.* отъ **црьн…**

Цр҃ни́чкый, —чькъ, чка, чк… отъ **цр҃ни́кый**. Черничкый.

Цр҃ни́ка, *с. ж.* 1) Тъмнъ бѣл… нятно́. 2) Вязъ, шаръ на … шюлъ.

Црьнозе́мка, *с. ж.* Въ пѣсни… телно за черна-та земя. *Ар… црьноземкж двойкж*, умрѣлъ … ли въ черна-та земя.

Црьнозе́мскый, ска, ско, *пр… ско юначя*, иносказателно … земя. *Армасали ж за црьно… чя*, умрѣля и ж погребан … земя.

Црьнока́пець, пци, *с. м* Кой… на капа.

Покарай ж, сълну, венѣц…
Да не ходи горѣ-долѣ,
Да не хъмѐ гемиджии,
Гемиджии црьнокапци. *П…*

Црьнокла́сица, *с. ж.* Назъна… класа пшеница.

Да ны донесешь бѣлж пшен…
Бѣлж пшеницж црьноклясицж
Црьноклясицж, шесторядницж.

Црьнокла́сый, съ, са, со, … что има црьны осилы на … *Црьнокласа пшеница.*

Црьномáнё, *с. м* Назъкание … *Да мя дадешь за казандж… жика е црьноманё.*

Црьнопо́гый, гъ, га, го, *пр.* … ны нозѣ. *Кѣря црьнонога.*

Црьноо́ко цвѣтие. Раст. *Ta…* фунда, джунджуле, кяраданче … гноздика.

Црьноо́кый, къ, ка, ко, *пр.* … ны очи; черноокый.

Црьнопе́рка, *с. ж.* Назъкани… съ черно перо.

óгый, гъ, га, го, *пр.* Что има цръ-га; чернорогый.

трѣпъ, *с. м.* вм. **црьноцрѣпъ**. *црьностръпъ*.

рѣпчя, *с. ср.* Нож съ црънъ чи-*Извади си ножя црьноцрѣпчя, я у клято-то срьдце.*

истый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има лице, црьна кожа; мургъый, мурга-*Имала една щерка много црьну-к, много бузинистя.*

й, црьнъ, на, но, *пр.* Чернъый, чрь-чёрный. *Црьна кашлица*, лошa, шка кашлица. *Ако нѣкое дѣтя спо-црьня-тя кашлиця, кавать му: : ся посере црьно кучя въ уста-– Црьнъ день*, деньть слѣдъ лѣтенъ й Атанасъ, 3-й Мая. — *Црьни ан-диаволи. Умрѣла, вели ѣ црьни : и ѣ занесли у црьный пеколъ. : бѣло-то црьно въка Ако съмь не съмь Агюптинъ. Црьна-та да го не прибере!*

ѣ, ешь,—нѣлъ, *гл ср.* Чернѣя, ѣ, тьминѣя. *Да црьнѣемъ, да тьм-. —ѣяся, гл. възвр.* Чернѣяся, ася *Конь ся бѣлѣе, онъ ся црьнѣе.*

, ишь,—нилъ, *гл. д.* Черня, чрьня. **ки**, *с. ж.* Дрьвянъ сждъ за хлиска-ка изъ нѣчто; изполъ.

ь, *гл д.* Черпя, чрьпя, гребя, ва-ьпя; че́рпать.

ие, *с. ср.* отъ **црѣпань**. Црьпеие.

, *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita lagena-*ратуна, цьнцарка, тяжкобайчя; **гор-бутылочная тыква, тыко́вница.** *е въ тыкву, то въ црьпкя.* 2) Сждъ ка отъ плода на това растение; **кра-тѣйка**, црьпалка.

ня, *с. ж.* Подница, понца, црѣпня, . чиренна, чрьпула; **родъ ла́тки.**

ешь,—па́лъ, *гл. д* Црьпань, черпя, **вадя**; че́рпать.

тя глядамь, Ано, на бунарчя-то,
ми црьпешь студеня водя. *Пѣс.*

ие, *с. ср.* отъ **црьтя**. Црьчяние, ие.

йшь,—тѣлъ, *гл. ср.* Црькань, црьх-ьчя, цврьтя, цврьчя, сврьчя, сврь-явкань, гръгря; **чиля́кать, цы́кать.**

чие, *с ср.* отъ **црьхтя**. Црьтѣние, ие.

, йшь,—тѣлъ, *гл. ср.* Црьтя. *Мыш-црьхтять*

о, *с. об.* Който много говори, что ; дрьдорко, брьбрица, гаталець, га-ляпало; **болту́нъ.**

ець, *с. м.* Животинка црькалець.

Црьцо́рение, *с. ср.* отъ **црьцо́ря**. Црьцраие, цьцраие.

Црьцо́ря, **ишь**,—**рилъ**, *гл. ср.* Црьцря, цьцря.

Црѣцраие, *с. ср.* отъ **црѣцря**. Црьцорение, цьцраие.

Црѣцря, **ешь**,—**ралъ**, *гл. ср.* Црьцоря, цьцря.

Црьчя́, **я́ишь**,—**чя́лъ**, *гл. ср.* Црькань, црьтя, црьхтя, цврьтя, цврьчя, сврьчя, сврьця, цивкань, гръгря; **чиля́кать, цы́кать.**

Црьчя́ние, *с. ср.* отъ **црьчя́**. Црькание, црьтѣние.

Црѣвие, *с. м. мн* Обуща, чехлы, папуци, чепици; **башнаки.** *Малко да ся изморя, нѣчто ми сж црѣвие оттягняли. Излѣзняла по вяваны чорапы и по жлъты црѣвие.*

Не играе, какъ ся игра:
Съ глава й къткя бори,
Съсъ прьстие й колань трошя,
Съсъ нозѣ й црѣвие газя. *Пѣс.*

Пено, като че умрешь,
Пено, кой че ти носи,
Пено, клътъ-тъ црѣвие? *Пѣс.*

Црѣвикъ, *с. м.* Една обувка црѣвие *Со единъ црѣвикъ не быва да ся ходи, оти, кой ходи така, ке умре.*

Црѣво́, *с. ср.* Черво, чирво, чрьво. *И у црѣва-та е проклятъ. Црѣва-та да си изтури!* — В. **црѣвцо́.**

Црѣвцо́, *ум. ср.* отъ **црѣво́**. Чирьвце. — *Црѣвца и врабчановы црѣвца*, раст. *Stellaria media*, гаскыно црѣво, врабчиново црѣво; **мокри́ца.**

Црѣнчя, *ум. ср.* отъ **црѣнъ**. Чиренчя.

Црѣнъ, *с. м.* Дрьжка на ножь, на сабя отъ кокалъ; чиренъ, тренъ. *Хванях сабя за црѣновы.*

Црѣпиа и црѣпиня, *с. ж.* Сждъ отъ прьсть за печение въ него хлѣбъ; подница, понца, црьпула, черепна, чиренна, чрьпула; **родъ ла́тки.**

Црѣпна́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **црѣпна́рь**. *Пачавра црѣпнарска.*

Црѣпна́рь, *с. м.* Който прави или продава црѣпни; подничарь

Црѣпчя, *ум. ср.* 1) отъ **црѣпъ**. 2) Саксия, черепъ, чиренъ; **цвѣтни́къ.**

Црѣпъ, *с м.* Счюпенъ, щрьбъ сждъ, черепъ, чиренъ, шютарь. *Нашли крьвь како пихтиях и ѣ събрали въ единъ црѣпъ. Присмѣлся црѣпъ на шютарь, кога да ся обрьне, онъ по-шютарь. Присмивался црѣпъ грънцу: камъ ти, грънцу, поклапала? а онъ нѣмалъ ни ухало. Црѣпъ шютарка прѣкарка.*

Црѣсло, *с. ср.* Черпасло.

Црѣчѫ, ишь,—чилъ, *гл. ср.* Въкамъ, рукамъ, кричѫ, крякамъ, крякскамъ, крящѫ, цръкамъ; **кричáть.**

Црѣшня, *с. сж.* Раст. и плодъ черешня, чирѣшня. *Ха дяволе де, ела бабѫ-тѫ да ѫ турнешъ отъ црѣшѫ-тѫ.*

***Цувúсвамъ (да цувúшѫ)**, *гл. ср. Гр.* Псовисвамъ.

Цу́ка, *с. ж.* 1) прьстянъ ссадъ за вино; бухара, пукалъ, пукълъ, шолець, шюлець, шюботанъ; кандеá, ендовá, кувшúнъ. 2) Срѣдне мѣсто на шапкѫ, носися посрѣдъ чело то.

Цу́камъ (да цу́кнѫ, цу́кнувамъ), *гл. д.* Пъкъ много; врьгамъ, мѣтамъ, хлюскамъ, пиянствувамъ. *Да ми е да цукнѫ, па нека да пукнѫ.*

Цу́каніе, *с. ср.* отъ **цу́камъ.**

Цу́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **цу́кнѫ.**

Цу́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цу́камъ.**

Цу́кыца и цу́кычка, *ум. ж.* отъ **цу́ка.**

***Цулу́фъ**, *с. м. Т.* Зулувъ, скулувъ коста между уши-ты и очи-ты; висóкъ.

Цу́нкамъ, *гл. д. свр.* Да цунѫ, да цалунѫ, да цѣлунѫ.

Цунъ! *междом.* показва пѣлуване. *Цунъ кункѫ*, цѣлуни.

Цу́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* Да цункамъ, да цѣлунѫ.

Цу́паръ, *междом.* Показва цапане. *Цапаръ цупаръ.*

Цурáйкы, *с. ж. мн.* Менгуши, менгъши, мендюши, наушкъ, обици, обишкъ, обѣци, обѣткъ, ушникъ, ушници, ушичникъ, ушичници; сéрьги.

Цу́тамъ, цу́ткамъ, цутѫ, цутъ, в. **цвѣтѫ, цьвтѫ, цвѣтъ.**

Цу́трѣшний, *пр.* вм. **су́трѣшний.**

Цуфáра, *с. ж.* Цафара, цифара.

Цуцáкъ, *с. м.* Човѣкъ, когото сѫ хванѫли хайдути, та го водять за да земѫть откупъ.

Цу́цка, *с. ж.* Чюка, могъла, врьхъ, хлъмъ.

Цу́цула, *с. ж.* Въ клятвѫ: *цуцула-та го отнела!*

Цуцулúна, *с. ж.* Цуцуль.

Цу́цуль, *с. м* Животина *Gryllus domesticus*, цуцулúна, сврьчькъ, скрежецъ, цврьчькъ, квечерчя, щурецъ; сверчóкъ. Не е ли и животина *цръкалецъ? Застанѫлъ како цуцуль на грудкѫ.*

Цуцуль пасеть говида
Покрай рѣка Ситницѫ. *Пѣс.*

Ся посврьшилъ цуцулúна,
Ѭ посврьши малѫ трасопатка.
Напрѣдъ ходить самъ цуцуль мѫжь,
Самъ цуцуль мѫжь зяташúна. *Пѣс.*

Цуцунáнъ, *с. м.* Цоцонанъ, линъ.

Цуцунáръ, *с. м.* Цивка ви вание.

Цѣвнувамъ, *гл. уч.* отъ **цѣ**

Цѣвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. с*

Цьвтъ, *с. м.* Цвѣтъ, цвьтъ.

Тамъ дѣка сѫ вяве и урнеш
Ѣ долѣтѫли три бѣли гълъ
И сѫ застанѫли на бѣлѫ-т
Съ крылѣ затрепнѫхѫ, цьв
Цьвтъ-тъ заронѫли, ризѫ ѫ

Цьвтѣніе, *с. ср.* отъ **цьвт**

Цьвтѫ, ѝшь,—тѣлъ (да цѣв
гл. ср. 1) За растение: р
пѫпкы-ты и ставать на
цвьтѫ, цутѫ; цвѣстѝ.

Домъ да сберешь, Ѣ
Като тъпанъ пепелъ,
Рожбы да сѫ родишь,
Кога врьба цьвне
Рожбѫ да завръже! *Ѭ*

Цьвнѫло дръво; **вы́цвѣлое** *то цъвти;* **хлѣбá красу**
добрѣ, имань добро здравие
изглядъ; **цвѣстѝ.** *Ще цъв*
Цьвнѫлъ е: *а)* Опился е.
не харосалъ е. *Доклѣ цъв*
всякой го кѫса. Цьвти,
цьвне като сливѫ есень.

Цѣди, *нар.* Сьдѣ, сьдѣва, дѣва; сюдá.

Цѣкамъ (цѣквамъ, да цѣки
гл. ср. 1) Казвамъ *цъ*,
чюдѫся. *Клима главѫ и*
За птицѫ: изврьгамъ куре
сждвамся. *Кокошка-та ц*

Цѣканіе, *с. ср.* отъ **цѣкам**

Цъклá, *с. ср. мн.* 1) Цъ
Гряды-ты на птицѫ зас
надець.

Цъклéта, *с. ср. мн.* Цъклъ

Цъклó, *с. ср.* Стъкло, сърча,

Цъклóсамъ, *гл. свр.* отъ **ц**
сапъый, *прич стр.*

Цъклóсвамъ и цъклóсува
самъ), *гл. д.* Цъклосвам
глазýрить, мурáвить, полѝ

Цъклóсваніе и цъклóсува
цъклóсвамъ.

Цѣклъ, *с. ж. мн.* Цъкла, ла, очила; **очкú.**

Цъклѣѭся, ешся, *гл. об.* щáся; блистѣть.

Кога пиешь добро вин
Още толко хубавъ ста
Низъ гръло ти сѫ цъкл
Како низъ чашѫ цъкл

, *с. ж.* Цьклянъ ссждъ; стькля.
ча служи съ чашъ цьклянищж;
с. ж. Стькланка, стькло, шише-

, нъ, на, но, *пр.* Направенъ
стькляный; стекля́ный. *Цьк-*
ъръ, стькляна захарь; леденéцъ.
, *гл. уч.* отъ цѣкнжъ.
ь,—нжлъ, *гл свр.* отъ цѣкамь.
с. м Птица цьнцигаръ.
ж. мн. Малкъ мѣхурчета на
на друго нѣчто.
ка, *с. м* Птица *Saxicola rubet-*
ratincola rubetra.
с. ж. 1) Раст *Cucurbita lage-*
ква вжтрѣ праздна; цацарка, ца-
ьпка, вратуна, тяжкобайчя; гор-
тылочная тúква, тыкóвница.
а отъ това растение. 3) Птица

, *с. м.* Птица *Parus major,* си-
нигеръ, цириганенъ, цириганенъ,
цанцигеръ, цинцигеръ, цьнцарка,
а; синúца, кузнéчикъ.
мъ-тъ, които нѣкои начинать съ
цьрвенúкъ, цьрвéнъкый, цѣр-
ркамь, цѣ́рква, цьрнúло, цѣр-
пýла, цьрцóрнж, цьрчúж и
а ряда при црь ...: црьвé-
ьвенъкый, црьвнакъ, црькамь,
дрьнило, црьпула и проч.
с. ср. отъ цѣцржж.
ь,—ралъ, *гл. ср.* Текж по мал-
нкж струнж; црьцржж, црьцорнж,
нж. *Чошма-та цьцре,* едвамь

ый, въ, ва, во, *пр.* Засмѣнъкый,
прказливъкый, хоратливъкый. *Тжа е*
ьрлива.
м Цицеръ.
. Цѣвь.
цѣвúчка, *ум ж* отъ цѣвá и
ичица.
ж Цавка цавь, цѣва, цѣвь, ка-
ръ.
и цѣвýнъ, *с. м.* Грéздей, ка-
; кранъ.
, *с. м.* Малка тржба, турена въ
чясть на улѣя, за да насочи во-
ъ перницж-тж; цифунъ.
ум. ж. отъ цѣвь. Цѣвица.
Цѣва, цѣвка, цавь, цавка: 1)
цвола на нѣкои растения, из-
здна, за насуквание на нежж вътъ-
нь: тутула, масуръ; цѣвка. 2)
то направено като цѣвь; калемъ,
ба; трýбка. 3) Стьбло на расте-
рѣ праздно; цволъ, стволъ, ма-
суръ. 4) Дъга тржба на пушкж, на пи-
щовъ; масуръ; дýло, стволъ ружьй.
Цѣдéние, *с. ср.* отъ цѣдж и цѣджся.
Цѣджь, *с. м.* Цѣжда, цвикъ въ 3-то знаме-
нование.
Цѣдúлка, *с. ж.* Сждина съ малкъ дупкъ
на дъно-то, рѣдка торба, рѣдка тькань за
прѣцѣждание прѣзъ нежж нѣчто; цадилка,
цѣдило, цѣдка; цѣдúлка.
Цѣдúлникъ, *с. м.* Шарена торба отъ до-
машень вълнянъ платъ съ пращкъ на
устие-то.
Цѣдúлничя, *ум. ср.* цѣдúлникъ.
Цѣдúло, *с. ср.* Цѣдилка, цадилка, цѣдка;
цѣдúлка.
Цѣдúлце, *ум. ср.* отъ цѣдúло.
Цѣдúлчица, *ум. ж.* отъ цѣдúлка.
Цѣдка, *с. ж.* Цѣдилка, цѣдило, цадилка; цѣ-
дúлка.
Цѣджж, úшь,—дúлъ, *гл. д.* 1) Чистж водж
или друго подобно като го прѣкарвамь прѣзъ
цѣдилкж; цѣдúть. 2) Говорнж, казвамь нѣ-
что полека, бавно. *Цѣди думы-ты,* не
говори много. *Комара цѣди, камилы глѣ-*
та. —джся, 1) *гл. възвр.* За водж и за
друго подобно: изтичамь изъ нѣчто капкж
по капкж. 2) *гл стр.* Бъвамь цѣденъ;
цѣдúться.
Цѣждь, *с. м.* Цѣдж, цвикъ въ 3-то зна-
менование.
Цѣлéние, *с. ср.* отъ цѣлúж и цѣлúжся.
Цѣрение.
Цѣлéць, *с. м.* Нѣчто цѣло, непокжтнжто,
непочекнжто. *Снѣгъ-тъ на планинж-тж*
е цѣлець, сир. никой още не е минжлъ да
проправи (да пробие) пжть.
Цѣлúна, *с. ж.* Мѣсто никакъ не орано или
пакъ орано много отдавна; цалинь; цѣлина-
нá, цѣлúна, новúна, новь, луговúна.
Цѣлúна, *с. ж.* 1) Раст. *Anthriscus cere-*
folium, селина, керевизъ, кервизъ, кирвизъ,
рыбска чорба; кéрвель. 2) Раст. *Apium*
graveolens; селдерéй, дúкая петрýшка.
Цѣлúнка, *ум ж.* отъ цѣлúна.
Цѣлúчкы, *с ж. мн.* Бѣлы сребрны стары
пары; бабкы, цѣла.
Цѣличкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.*
отъ цѣлтый. Цѣлкый.
Цѣлкый, лкá, лкó, *пр. смякч* отъ цѣ-
лтый. Цѣличкый.
Цѣлненúчькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ
цѣлтый. *Цѣлъ цѣлненичькъ.*
Цѣлó, *с ср.* Сребрна стара пара; бабка,
цѣличкы. *Дарять младенчя-то съ по*
едно цѣло. Низи отъ цѣла. Стрѣда-та
со цѣло-то ся пращать на момж тж.

Ке ти дадамь парь неброенъ,
Паръ неброенъ, цѣла неслаганъ. *Пѣс.*

Црѣсло, *с. ср.* Черясло.

Црѣ́чкѫ, ишь,—**чилъ**, *гл. ср.* Въкамъ, рукамъ, кричѫ, крякамъ, кряскамъ, крящѫ, црькамъ; **крича́ть.**

Црѣ́шня, *с. сж.* Раст. и плодъ черешня, чирешня. *Ха дяволе де, ела бабѫ-тѫ да ѫ турнешь отъ црѣшѣѫ-тѫ.*

***Цувѝсвамь (да цувѝшнѫ)**, *гл. ср. Гр.* Псовисвамь.

Цу́ка, *с. ж.* 1) прьстянъ ссадъ за вино; бухара, пукалъ, пукълъ, шолець, шюлець, шюботанъ; кандея́, ендова́, кувши́нъ. 2) Срѣдне мѣсто на шапиѫ, носися посрѣдъ чело то.

Цу́камь (да цу́кнѫ, цу́кнувамь), *гл. д.* Пиѫ много; врьгамь, мѣтамь, хлюскамь, пиянствувамь. *Да ми е да цукнѫ, па нека да пукнѫ.*

Цу́кание, *с. ср.* отъ **цу́камь.**

Цу́кнувамь, *гл. уч.* отъ **цу́кнѫ.**

Цу́кнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **цу́камь.**

Цу́кыца и цу́кычка, *ум. ж.* отъ **цу́ка.**

***Цулу́фь**, *с. м. Т.* Зулукъ, скулукъ коската между уши-тѣ и очи-тѣ; висо́къ.

Цу́нкамь, *гл. д. свр.* Да цунѫ, да цалунѫ, да цѣлунѫ.

Цунъ! *междом.* показва цѣлуване. *Цунъ кункѫ*, цѣлуни.

Цу́нѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. д. свр.* Да цункамь, да цѣлунѫ.

Цу́паръ, *междом.* Показва цапане. *Цапаръ цупаръ.*

Цура́йкы, *с. ж. мн.* Менгуши, менгъши, мендюши, наушкъ, обици, обишкъ, обѣци, обѣткъ, ушникъ, ушници, ушичникъ, ушичници; се́рьги.

Цу́тамь, цу́ткамь, цутѫ, цуть, в. **цвѣтѫ, цьвтѫ, цвѣть.**

Цу́трѣшний, *пр* вм. **су́трѣшний.**

Цуфа́ра, *с. ж.* Цафара, цифара.

Цуца́къ, *с. м.* Човѣкъ, когото сѫ хванѫли хайдути, та го водять за да земѫть откупъ.

Цу́цка, *с. ж.* Чюка, могыла, врьхъ, хлъмъ.

Цу́цула, *с. ж.* Въ клятва: *цуцула та го отнела!*

Цуцулина, *с. ж.* Цуцуль.

Цу́цуль, *с. м* Животина *Gryllus domesticus*, цуцулина, сврьчькъ, скрежецъ, цврьчькъ, квечерча, щурецъ; сверчо́къ. Не е ли и животина *црькалецъ? Застанѫлъ како цуцуль на грудкѫ.*

Цуцуль пасеть говида
Покрай рѣка Ситницѫ. *Пѣс.*

Си посвршилъ цуцулина,
Ѫ посвршн малѫ трисопатка.
Напрѣдъ ходить самъ цуцуль мажь,
Самъ цуцуль мажь зиташина. *Пѣс.*

Цуцума́нъ, *с. м.* Цоцоманъ, линъ.

Цуцуна́ръ, *с. м.* Цивка въ вание.

Цѣвнувамь, *гл. уч.* отъ **цѣ**

Цѣвнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. св*

Цьвть, *с. м.* Цвѣтъ, цвьтъ.

Тамъ дѣка си вине и урнекъ
Ѣ долѣтѣли три бѣли гълъби
И си застанѫли на бѣлѫ-тѫ
Съ крълѣ затрепнѫхѫ, цвът
Цвътъ-тъ заронили, ризѫ на

Цьвтѣ́ние, *с. ср.* отъ **цьвтѣ́**

Цьвтѫ́, и́шь,—**тѣлъ** (да **цѣви**
гл. ср. 1) За растение: ра
пѫпкы-ты и ставать на
цвьтѫ, цутѫ; **цвѣсти́.**

Домъ да сберешь, Ѣни
Като тъпанъ пепелъ,
Рожбы да си родишь,
Кога врьба цьвне
Рожбѫ да завръже! *Пѣ*

Цьвнѫло дрво; **вы́цвѣлое**
то цвети; **хлѣба́ красуют**
добрѣ, имамь добро здравие,
изглядъ; **цвѣсти́.** *Ще цвѣ*
Цьвнѫлъ е: *а)* Опился е. *б*
не харосалъ е. *Дожлѣ цвѣ*
всякой го кѫса. Цвети,
цьвне като сливѫ есень.

Цѣ́ди, *нар.* Сьдѣ, сьдѣва, т
дѣва; сюда́.

Цѣ́камь (цѣквамь, да цѣкнѫ
гл. ср. 1) Казвамь *цѣ, ц*
чюдѫся. *Клима главѫ и*
За птицѫ: извръгамь куре
сѫдвамся. *Кокошка-та цѣ*

Цѣ́кание, *с. ср.* отъ **цѣ́кам**

Цѣкла́, *с. ср. мн.* 1) Цѣкл
Гръдъ-тъ на птицѫ заед
ядець.

Цѣкле́та, *с. ср. мн.* Цѣклъ,

Цѣкло́, *с. ср.* Стъкло, сърча,

Цѣкло́самь, *гл. свр.* отъ **цѣ**
сапъ, *прич. стр.*

Цѣкло́снамь и цѣкло́сувам
самь), *гл. д.* Цѣклосвамь
глазу́рить, мура́вить, поли

Цѣкло́сване и цѣкло́сува
цѣкло́свамь.

Цѣ́клъ, *с. ж. мн.* Цѣкла,
ла, очила; **очи́.**

Цѣклѣ́ѫся, ешся, *гл. об.*
щѫся; **блистѣть.**

Кога пиешь добро вино,
Още толко хубавъ ста
Низъ грьло ти си цѣкл
Како низъ чашѫ цѣкл

Цъкляни́ца, *с. ж.* Цъклянъ ссадъ; стъкля. ница. *Мома служи съ чашък цъкляницѫ;*

Цѣ́клянка, *с. ж.* Стъкланка, стъкло, шишебуты́лка.

Цѣ́клянъ, *ъ, на, но, пр.* Направенъ отъ цъкло; стъкля́ный; стекля́ный. *Цъкляна захарь,* стъкляна захарь; ледене́цъ.

Цѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ цѣ́кнѫ.

Цѣ́кнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл свр.* отъ цѣ́камь.

Цъни́гаръ, *с. м* Птица цъницигаръ.

Цѣ́нкъи, *с. ж. мн.* Малкы мѣхурчета на водѫ или на друго нѣчто.

Цъница́решка, *с. м.* Птица *Saxicola rubetra* или *Pratincola rubetra.*

Цѣ́пцарка, *с. ж.* 1) Раст *Cucurbita lagenaria,* тыква вѫтрѣ праздна; цацарка, цацурка, црьпка, кратуна, тѫжкобайчя; горля́нка, буты́лочная ты́ква, тыко́вница. 2) Ссадина отъ това растение. 3) Птица цъницигаръ.

Цъниги́гаръ, *с. м.* Птица *Parus major,* синигеръ, цинигеръ, цириганенъ, циригаренъ, цънигаръ, цанцигеръ, цинцигеръ, цънцарка, подмрѣжица; синя́ца, кузне́чикъ.

Цър . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ цър, като **цървени́къ, църве́ныи, цѣ́рвякъ, цѣ́ркамь, цѣ́рква, църни́ло, цѣ́рпъи, църпу́ла, църцо́рѭ, църчѭ** и проч. в. на ряда при **цръ . . .: цръвеникъ, цръвенъи, цръвякъ, цръкамь, цръква, цръпило, цръпулиа** и проч.

Цѣ́цране, *с. ср.* отъ **цѣ́цръ.**

Цѣ́цръ, ешь,—ралъ, *гл. ср.* Текѫ по малко, съ тънкѫ струѭ; цръцрѫ, цръцорѭ, чичювръдѫ. *Чошма-та цъцре,* едвамь тече.

Цъцърли́въи, *ъ, ва, во, пр.* Засме́нъи, веселъи, приказливъи, хоратливъи. *Тѫ е много цъцърлива.*

Цѣ́цръ, *с. м* Цицъръ.

Цѣва́, *с. ж.* Цѣвь.

Цѣви́на и цѣви́чка, *ум ж* отъ **цѣва́** и цѣвь. Цѣвчица.

Цѣ́вка, *с. ж* Цавка, цавь, цѣва, цѣвь, калемъ, масуръ.

Цѣвру́некъ и цѣву́нъ, *с. м.* Грездѣй, канела, чепъ; кранъ.

Цѣву́пакъ, *с. м.* Малка трѫба, турена въ долнѭ тѫ чясть на улѣя, за да насочи водѫ-тѫ възъ перницѭ-тѭ; цифунъ.

Цѣвчи́ца, *ум. ж.* отъ цѣвь. Цѣвица.

Цѣвь, *с. ж* Цѣва, цѣвка, цавь, цавка: 1) Чясть отъ цвола на нѣкои растения, извѫтрѣ праздна, за насуквание на неѭ вътъка на тъкань: тутула, масуръ; **цѣвка.** 2) Всѣко нѣчто направено като цѣвь; калемъ, малка трѫба; тру́бка. 3) Стъбло на растение извѫтрѣ праздно; цволъ, стволъ, масуръ. 4) Дъга трѫба на пушка, на пищовъ; масуръ; ду́ло, стволъ ружьи́.

Цѣдене, *с. ср.* отъ **цѣдѫ** и **цѣдѫ́ся.**

Цѣдѫ, *с. м.* Цѣждь, цвикъ въ 3-то знаменование.

Цѣди́лка, *с. ж.* Ссадина съ малкы дупкы на дъно-то, рѣдка торба, рѣдка тъкань за прѣцѣждание прѣзъ неѭ нѣчто; цадилка, цѣдило, цѣдка; **цѣди́лка.**

Цѣди́лникъ, *с. м.* Шарена торба отъ домашень вълнянъ платъ съ пращкы на устие-то.

Цѣди́лничя, *ум. ср.* **цѣди́лникъ.**

Цѣди́ло, *с. ср.* Цѣдилка, цадилка, цѣдка; **цѣди́лка.**

Цѣди́лце, *ум. ср.* отъ **цѣди́ло.**

Цѣди́лчица, *ум. ж.* отъ **цѣди́лка.**

Цѣдка, *с. ж.* Цѣдилка, цѣдило, цадилка; **цѣди́лка.**

Цѣдѫ́, **и́шь,—ди́лъ,** *гл. д.* 1) Чистѫ водѫ или друго подобно като го прѣкарвамь прѣзъ цѣдилкѫ; **цѣди́ть.** 2) Говорѭ, казвамь нѣчто полека, бавно. *Цѣди думы-ты,* не говори много. *Комара цѣди, камилы глѣта.* —**дѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* За водѫ и за друго подобно: изтичамь изъ нѣчто капкѫ по капкѫ. 2) *гл стр.* Бывамь цѣденъ; **цѣди́ться.**

Цѣждь, *с. м.* Цѣдѫ, цвикъ въ 3-то знаменование.

Цѣле́ню, *с. ср.* отъ **цѣлѭ́** и **цѣлѭ́ся.** Цѣрение.

Цѣле́ць, *с. м.* Нѣчто цѣло, непокатнато, непочекнато. *Снѣгъ-тъ на планинѭ-тѭ е цѣлець,* сир. никой още не е минаѫлъ да проправи (да пробие) пѫть.

Цѣлина́, *с. ж.* Мѣсто никакъ не орано или пакъ орано много отдавна; цалинь; **цѣлина́, цѣлина́, новина́, новь, луговина.**

Цѣли́на, *с. ж.* 1) Раст. *Anthriscus cerefolium,* селина, керевизъ, кервизъ, кирвизъ, рыбска чорба; ке́рвель. 2) Раст. *Apium graveolens;* селдере́й, ди́кая петру́шка.

Цѣлинка́, *ум ж.* отъ **цѣлина́.**

Цѣли́чкы, *с ж. мн.* Бѣлы сребърны стары пары; бабкы, цѣла.

Цѣличкъи, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ цѣлъи. Цѣлкъи.

Цѣлкъи, лка́, лко́, *пр. смякч* отъ цѣлъи. Цѣличкъи

Цѣлнени́чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ цѣлъи. *Цѣлъ цѣлненичькъ.*

Цѣло́, *с ср.* Сребърна стара пара; бабка, цѣличкы. *Дарять младенчя-то съ по едно цѣло. Нищи отъ цѣла. Стрѣда-та со цѣло-то ся пращать на можѫ тѫ.*

Ке тѭ дадамь пары неброенъ,
Пары неброенъ, цѣла неслаганъ. *Пѣс.*

Цѣлоглѣтка, *с. ж.* Астие гагалка, гушка, виткъ, сарна; галу́ша, голубцы́.

Цѣлоку́пнтый, —ньнъ и —пенъ, нна, нно, *пр.* Който не е изгнилъ отъ святость или отъ друго нѣчто; святый, мощи; нетлѣ́нный. *Слѣдъ много годины, кога го отгребли, тѣло-то му было цѣлокупно.*

Цѣлоу́хый, хъ, ха, хо, *пр.* Что е съ цѣлы уши. *Цѣлоуха овца,* на която уши-ты не са рѣзани за бѣлѣг.

Цѣлу́вань (да цѣлу́нж), *гл. д.* За почетъ допирань устны-ты си до нѣчто; цалуванъ, цѣлъзванъ, здравванъ, любъ, полюбванъ, бакамъ, бацамъ, бочъ; цѣлова́ть, лобыва́ть. *Мома-та цѣлува ржкж рядомъ на всичкы-ты. Който нѣма черноокж, цѣлува и гуреливж.* —**мся,** *гл. вз.* Цѣлуванъ единъ другыго по страны-ты; цалувамся, цѣлъзвамся, здравувамся, облюбвамся, полюбвамся, бакамся, бацамся, бочъся; цѣлова́ться.

Цѣлу́ваню, *с. ср.* отъ **цѣлу́вань** и **цѣлу́вамся.**

Цѣлу́вка, *с. ж.* Всяко отдѣлно цѣлуваню; цалувка; **поцѣлу́й.**

Цѣлу́вчица, *ум. ж.* отъ **цѣлу́вка.** Цалувчица.

Цѣлу́пж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цѣлу́вань.** Да цалунъ; поцѣлова́ть. —**нжтый,** *прич. стр.* Цалунатый.

Цѣлчи́, *ум. ср.* отъ **цѣло́.** Цѣлко́, цѣлчко́.

Цѣлъзвань, *гл. д.* Цѣлувань, цалувань.

Цѣлъ́ый, лъ, ла, ло, *пр.* Цалъй: 1) Что е както си е всякога, не́ повяче, не́ по́-малко, не е ексикъ; всичкъй, съвъ; цѣлый. *Дошли цѣла-та кжща,* всичкы въ кащы. *Извѣзло цѣло то село,* всичкы селяни. *Цѣла година;* кру́глый годъ. 2) Что не е нѣчто строшенъ, повредѣнъ, накрьненъ; здравъй, читавъй; цѣлый. 3) Что е напълно, съвсѣмъ приличенъ на другъ; сащъй, сащинскъй, истинныйъ, асалъ; настоя́щій, по́лный. *Цѣла болесть, цѣлъ хайдутинъ Цѣлъ сиракъ,* и безъ бащя и безъ майкя; кру́глый сирота́. *Това е цѣло имане. — Пуста праздна недѣля какъ не бы цѣлж годинж. Който не цѣ да мѣси, цѣлъ день сѣе. Цѣло лѣто единъ опашъ и той опрьпнъ И питата цѣла и гладный сытъ. И стадо-то да е цѣло и влъкъ-тъ да е сытъ. Цѣлъ букъ оборжчь не става Цѣла майка не быва. Цѣло найце на Велидень. Земѣте си по цѣло, а менѣ дайте по половинкж. Двѣ Циганкы — цѣло хоро.*

Цѣлжж, и́шь,—лѝлъ, *гл. д.* Цѣрыкъ, лѣчъ, лѣкувань; лѣчи́ть.

Цѣна́, *с. ж.* Парыт-ты, които едно нѣчто струва, когато ся купува и цѣна́. *Качвамъ цѣнж-тж* бива́ть цѣну, надбавля́ть. *цѣна-та,* колко струва. *нж-тж, то свири (слуша*

Цѣ́на, *им. соб.* женско.

Цѣнвань, *гл. д.* Цѣнъвань.

Цѣне́ню, *с. ср.* отъ **цѣни**

Цѣне́нъый, нъ, на, но, *п* **цѣнжж.** Пазаренъый.

Цѣни́ца и цѣни́чка, *ум.*

Цѣнка, *им. соб.* женско.

Цѣнко, *им. соб.* мажско.

Цѣно, *им. соб.* мажско.

Цѣнжж, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* вамъ цѣна-тъ на нѣчто, зна то; цѣни́ть, класть. *Не г кото струва. Азъ цѣнъ телство.* 2) Цѣнъвань. — *възвр.* Правъ пазарлакъ, цѣна-тъ на нѣчто, пазарь торгова́ться. 2) Цѣнъвам Бъвань цѣненъ.

Цѣнжж, и́шь,—ни́лъ, *гл. с* вань.

Цѣни́вань (да цѣнжж), *гл.* зарлакъ; пазарувань, паза цѣнвань, цѣнъ, цанъ, хва приставвань; напима́ть. *Ц грошка на годинж.* —**мся** Пазарувамся, пазарьмся, па щамся, главнавамся, приста цѣнъмся, цанъмся; напима́т Бъвань цѣненъ.

Цѣни́ваню, *с. ср.* отъ **цѣ ни́вамся.**

Цѣпвань и цѣпнувань (д *д.* 1) Раздирань, пуквань ра́ть, надбива́ть, раска́ *платно-то, дъскж-тж.* 2) кань, цапвань, цопвань, луп цапа́ть, ли́пать. *Цѣпнж г* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* пуквамся.

Цѣпване и цѣпнуване, с вань.

Цѣпеню, *с. ср.* отъ **цѣпи**

Цѣпеница, *с. ж.* Дрьво раз плоско; цѣпленка; пла́ха. *цѣпеници, а не сурвици.*

Цѣпеня́кь, *с. м.* Каменливо

Като си Ненка заплака,
Та ся оплака отъ врѣмен
Отъ врѣменѣка, отъ цѣпе

Цѣпе́тина, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпецъ и цѣпьцъ, *с. м.* Ц

Цѣпи́лка, *с. ж.* Дрьво, на цѣпять дрьва; дрьвникъ, сѣч

Цѣ́пка, *с. ж.* 1) Цапотина. 2) Дупка на дрѣхѫ, разрѣзано за джеб.

Цѣпкый, —пъкъ, пка, пко, *пр.* Что ся лесно цѣпи; ко́лькій. *Цѣпко дрво.*

Цѣпле́пка, *с. ж.* 1) Цѣпеница. 2) Тънкъ дългъ цѣпеничкъ отъ лѣскѫ, отъ които плетятъ кошевъ, панеръ.

Цѣ́пнувамь, *гл. д.* в **цѣ́пвамь.**

Цѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цѣ́пвамь.**—**нѫтый**, *прич. стр.*

Цѣпо́тина и **цѣпо́тка**, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпъ, *с. м.* 1) Плоскъ прѫтчкъ, что турятъ между нищкъ-тъ на основѫ-тѫ, кога тъкатъ; цѣпецъ, цѣпьцъ; наве́ршникъ. 2) Цѣпка, пукотина на нѣчто.

Цѣпь, *с. ж.* Вѫже отъ желѣзо; верига, веруга, зинджиръ, синджиръ; цѣпь. *Обложихѫ го съ цѣпи.*

Цѣ́пьць, пци, *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпѭ, ишь,—пи́лъ, *гл. д.* 1) Сѣкѫ, пукамь дрва, дъскъ, та гъ правѫ тънкъ; коло́ть, щепа́ть. *Не выкала баба дѣда да кадѫть, выкала го да цѣпять дрва. Цѣпѭ цѣлинѫ*, орѫ; вспа́хивать новь. 2) Дерѫ, раздирамь, разцѣпвамь, разкѫсвамь; драть, рвать. *Цѣпѭ книга, платно.* 3) Сѣкѫ, разсичамь, раздѣлямь; разсѣка́ть. *Корабъ-тъ цѣпѭше, вълнѣ-тѣ.* —**пѭся**, 1) *гл. възвр.* Дерѫся, раздирамся, разцѣпвамся, разкѫсвамся, пукамся надлъжь; дра́ть-ся, рва́ться. *Чоха-та ся цѣпи.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамь цѣпенъ. — *Влакно-то цѣпи*, много е майсторъ.

Цѣре́ние, *с. ср.* отъ **цѣрѭ** и **цѣрѭся.**

Цѣ́рничя, *с. ср.* Едно цвѣтие, цъвти бѣло като обица.

Цѣровѝтый, тъ, та, то, *пр.* Что става за цѣръ, что може да цѣри; лѣковитый, врачевнъ́й, лѣчи́ли; цѣле́бный, врачѐбный.

Цѣръ, *с. м.* 1) Нѣчто, отъ което минува нѣкаква болѣсть; лѣкъ, лѣчь; лѣка́рство. *Цѣръ-тъ е за парѫ, ама кой го знае. На снятѫ главѫ цѣръ нѣма.* 2) Способъ, начинъ, цака, колай, чаре. *Това му е цѣръ-тъ*, така ще стане.

Цѣръ, *с м* Дръво, в. **церъ.**

Цѣрѭ, и́шь, — ри́лъ, *гл. д.* 1) Лѣкувамь, лѣчѫ, здравѫ, цѣлѫ; цѣли́ть, лѣчи́ть, по́львовать, врачева́ть, уха́живать за бо́льны́мъ. 2) Мамѫ нѣкого за нѣчто. *Азъ щѫ го цѣрѭ, та ще види.*—**рѭся**, *гл. възвр.* и *стр.* Лѣкувамся, лѣчѫся, здравѫся, цѣлѫся; лѣчи́ться, врачева́ться.

Цѣ́цамь, *гл. д.* Клатѫ, клатуцамь, клатушкамь, клатукамь, клацкамь, люшкамь; кача́ть, шевели́ть, дви́гать.

Цѣ́цание, *с. ср.* отъ **цѣ́цамь.**

Ч, ч, *ч.*

Ч. Двадесять и пято слово, двадесять и пята буква въ Българскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *чрьвь;* по старо-то начрътание **ч**, а по ново-то **ч**, и ръкописно *ч.*

Ча . . . Българскъ-тъ рѣчи, които начинамъ съ **ча**, в. на ряда при **чя . . .** и **чи . . .** а чюждъ-тъ по́-долѣ на ряда при **ча . . .**

***Чаарé**, *с. ср. Т.* Чаре. *Ако не излѫже Циганинъ, за каквото и да е, не было чааре.*

***Ча́буджа́къ**, *нар. Т.* Веднага, оведнѫжь, еднѫгъ, тутакси; вдругъ.

Чабукъ, *нар. Т.* Бързо, скоро.

***Чабу́къ**, *с. м. Т.* Чибукъ, чебукъ, чобукъ.

***Чавдаръ**, *с. м. Т.* Ръжь.

Ча́вга, *с. ж.* Стрѣла особена направа, която палятъ и подвръгатъ понѣйдѣ на заговѣзни.

Чаджрецъ, *ум. м.* и **чаджрчя**, *ум. ср.* отъ **чаджръ.**

Чаджрджи́ица, *с. м. Т.* Който прави, продава чаджръ

Чаджрчя, *с. ср.* Раст. *Convolvulus sepium*, вампиръ, джефа, дива слачка, зурна, качюлъ, люлка, модъръ шаторъ, повивка, повлекъ, рожкъно цвѣтие, чашюлкъ; вью-но́къ забо́рный.

***Чаджръ**, *с. м. Т.* Чеджръ: 1) Шатъръ чѐрга; пала́тка, шате́ръ. 2) Направа за пазение отъ дъждь, отъ слънце; омбрела, умрела; зо́нтикъ, парасо́лъ, подсо́лнечникъ.

***Чайре́**, *с. ср. Т.* Чаре.

Чайрецъ, *ум. м.* и **чайрчя**, *ум. ср* отъ **чайръ.**

***Чайръ**, *с. м Т.* Ливада, лѫгъ; лугъ. *Ты го карашъ на чаира, а то бѣга въвъ баира.*

***Чака́лъ**, *с. м. Т.* Животно *Canis aureus*

Цѣлоглѣ́тка, *с. ж.* Истие гагалка, гушка, ваткъ, сарма; галу́шка, голубцы́.

Цѣлоку́пный, —пьвъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Който не е изгнилъ отъ святость или отъ друго нѣчто; святый, мощи; нетлѣнный. *Слѣдъ много годины, кога го отгребли, тѣло-то му было цѣлокупно.*

Цѣлоу́хый, хъ, ха, хо, *пр.* Что е съ цѣлы уши. *Цѣлоуха овца*, на комто уши-ты не сѫ рѣзаны за бѣлѣгъ.

Цѣлу́вамь (да цѣлу́нѫ), *гл. д.* За почетъ допирамь устны-ты си до нѣчто; цалувамь, цѣлъ̀вамь, здраввамь, любѫ, полюбвамь, бакамь, бацамь, бочѫ; цѣлова́ть, лобыва́ть. *Мома-та цѣлува ржкѫ рядомь на всичкы-ты. Който нѣма черноокѫ, цѣлува и гурелива.* —**мся**, *гл. вз.* Цѣлувамъ̀ единъ другъ̀го по странъ̀-ты; цалувамся, цѣлъ̀вамся, здравувамся, облюбвамся, полюбвамся, бакамся, бацамся, бочѫся; цѣлова́ться.

Цѣлу́ваніе, *с. ср.* отъ **цѣлу́вамь** и **цѣлу́вамся**.

Цѣлу́вка, *с. ж.* Всяко отдѣлно цѣлуване; цалувка; **поцѣлу́й**.

Цѣлу́вчица, *ум. ж.* отъ **цѣлу́вка**. Цалувчица.

Цѣлу́нѫ, **е́шь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **цѣлу́вамь**. Да цалунѫ; **поцѣлова́ть**. —**нѫ́тый**, *прич. стр.* Цалунѫтый.

Цѣлчи́, *ум. ср.* отъ **цѣло́**. Цѣлко́, цѣличко́.

Цѣлъ̀вамь, *гл. д.* Цѣлувамь, цалувамь.

Цѣлъ̀й, **лъ**, **ла**, **ло**, *пр.* Цалъ̀й: 1) Что е както си е всякого, не́ повече, не́ по́-малко, не е ексикъ; всичкъ̀й, сѣвъ; **цѣлы́й**. *Дошли цѣла-та кѫща*, всичкъ̀ въ кѫщы. *Излѣзло цѣло-то село*, всичкъ̀ селяни. *Цѣла година*; **кру́глый** годъ. 2) Что не е нѣчто строшенъ, повреденъ, накрьненъ; здравъ̀й, читавъ̀й; **цѣлы́й**. 3) Что е наплъ̀но, съвсѣмъ приличенъ на другъ̀; сѫщъ̀й, сѫщинскъ̀й, истинны́й, асѫлъ̀; настоя́щій, по́лный. *Цѣла болесть, цѣлъ хайдутинъ Цѣлъ сиракъ*, и безъ бащѫ и безъ майкѫ; **кру́глый** сиро́тa. *Това е цѣло имане. — Пуста праздна недѣля какъ не бы цѣлѧ годинѫ. Който не ще да мѣси, цѣлъ день сѣе. Цѣло лѣто единъ опашъ и той опрѣлънъ И питата цѣла и гладнѫй сытъ. И стадо-то да е цѣло и влякъ-тъ да е сытъ. Цѣлъ букъ обрѫчъ не става Цѣла майка не быва. Цѣло кайце на Велидень. Земѣте си по цѣло, а менѣ дайте по половинкѫ. Двѣ Циганкы — цѣло хоро.*

Цѣлѭ́, **е́шь**,—**лѭ́лъ**, *гл. д.* Цѣрѭ, лѣчѫ, лѣкувамъ; **лѣчи́ть**.

Цѣнѝ, *с. ж.* Паръ̀-ты, които едно нѣчто струва, когато са купува или цѣнѝ. *Качвамъ цѣнѫ-тѫ на* бива́ть цѣ́ну, надбавля́ть. *К цѣна-та*, колко струва. *Който нѫ-тѫ, то свири (слушка) с*

Цѣ́на, им. соб. женско.

Цѣ́нивамь, *гл. д.* Цѣнявамъ.

Цѣне́ніе, *с. ср.* отъ **цѣнѭ́**

Цѣне́нный, нъ, на, но, *прич.* **цѣнѭ́**. Пазаренъ̀й.

Цѣни́ца и **цѣни́чка**, *ум. ж.*

Цѣ́нка, им. соб. женско.

Цѣ́нко, им. соб. мѫжско.

Цѣ́но, им. соб. мѫжско.

Цѣнѭ́, **и́шь**,—**нѝлъ**, *гл. д.* Ц вамъ цѣнѫ-тѫ на нѣчто, знаѫ то; **цѣни́ть**, класть. *Не го ц кото струва. Азъ цѣнѫ тво телство.* 2) Цѣнявамъ. —**нѭ** *взвр.* Правѫ пазарлѫкъ, сг цѣнѫ-тѫ на нѣчто, пазарѫ́ся, **торгова́ться**. 2) Цѣнявамся. Бъ̀вамъ цѣненъ.

Цѣнѭ́, **и́шь**,—**нѝлъ**, *гл. свр.* вамъ.

Цѣни́вамь (да **цѣнѭ́**), *гл. д.* зарлѫкъ; пазарувамъ, пазарѫ́, цѣнвамъ, цѣнѫ́, цанѫ́, хващамъ пристаявамъ; **нанима́ть**. *Цѣни грошка на годинѫ.* —**мся**, Пазарувамся, пазарѫ́ся, пазар щамся, главнявамся, пристаявамс цѣнѫ́ся, цанѫ́ся; **нанима́ться**. Бъ̀вамъ цѣненъ.

Цѣни́ваніе, *с. ср.* отъ **цѣни́в ни́вамся**.

Цѣ́нивамь и **цѣ́нипувамь** (да ц *д.* 1) Раздирамъ, пуквамъ нѣ ра́ть, надбива́ть, раскалѝва *платно-то, дъскѫ-тѫ.* 2) У камъ, цапвамъ, цопкамъ, лупосва цапа́ть, ля́пать. *Цѣнѫ го по* —**мся**, *гл. взвр.* и *стр.* Разд пуквамся.

Цѣ́ниваніе и **цѣ́нипуваніе**, *с. ср* вамъ.

Цѣ́неніе, *с. ср.* отъ **цѣнѭ́**

Цѣпе́ница, *с. ж.* Дръво разцѣпе плоско; цѣпленка; пла́ха. *Д цѣпеници, а не сурвици.*

Цѣпеня́къ, *с. м.* Каменливо, бо

Като си Ненка заплака,
Та са оплака отъ кръменъка,
Отъ кръменъка, отъ цѣпеняка

Цѣпе́тина, *с. ж.* Цапотина.

Цѣ́пецъ и **цѣ́пьцъ**, *с. м.* Цѣпъ

Цѣпи́лка, *с. ж.* Дръво, на кое цѣпять дръва; дръвникъ, сѣчникъ

Цѣпка, *с. ж.* 1) Цапотина. 2) Дупка на дрѣхѫ, разрѣзано за джебъ.

Цѣпкый, —пъкъ, пка, пко, *пр.* Что ся лесно цѣпи; ко́лкій. *Цѣпко дрво.*

Цѣпле́пка, *с. ж.* 1) Цѣпеница. 2) Тънкъ дългъ цѣпеничкъ отъ лѣскѫ, отъ които плетятъ кошеви, панеры.

Цѣпнувамь, *гл. д.* в **цѣпвамь.**

Цѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цѣпвамь.**—нѫтый, *прич. стр.*

Цѣпо́тина и **цѣпо́тка**, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпъ, *с. м.* 1) Плоскъ прѫтчкъ, что турятъ между нищкы-тѣ на основѫ-тѫ, кога тъкатъ; цѣпецъ, цѣпьць; наве́ршникъ. 2) Цѣпка, пукотина на нѣчто.

Цѣпь, *с. ж.* Вѫже отъ желѣзо; веруга, веруга, зинджиръ, синджиръ; цѣпь. *Обложихѫ го съ цѣпи.*

Цѣ́пьць, пци, *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпнѫ, нешь,—пѫлъ, *гл. д.* 1) Сѣкѫ, пукамъ дрва, дъскы, та гы правы тънкъ; коло́ть, щепа́ть. *Не выкала баба дѣда да ѫдѫтъ, выкала го да цѣпятъ дрва. Цѣпнѫ цѣлинѫ*, орѫ; вспа́хивать новь. 2) Дерѫ, раздирамъ, разцѣпвамъ, разкѫсвамъ; драть, рвать. *Цѣпнѫ книга, платно.* 3) Сѣкѫ, разсичамъ, раздѣлямъ; разсѣка́ть. *Корабъ-тъ цѣпнѫше, вълны-ты.* —**нѫся**, 1) *гл. възвр.* Дерѫся, раздирамся, разцѣпвамся, разкѫсвамся, пукамся надлъжь; дра́ться, рва́ться. *Чоха-та ся цѣпи.* 2) *гл. стр.* Бывамъ цѣпенъ. — *Влакно-то цѣпи*, много е майсторъ.

Цѣре́ние, *с. ср.* отъ **цѣрѭ** и **цѣрѭся.**

Цѣ́рничя, *с. ср.* Едно цвѣтие, цъвти бѣло като обица.

Цѣровѝтый, тъ, та, то, *пр.* Что става за цѣръ, что може да цѣри; лѣковитый, врачевнъый, лѣчи́ма; цѣле́бный, врачебный.

Цѣръ, *с. м.* 1) Нѣчто, отъ което минува нѣкаква болѣсть; лѣкъ, лѣчь; лѣка́рство. *Цѣръ-тъ е за парѫ, ама кой го знае. На снятѫ главѫ цѣръ нѣма.* 2) Способъ, начинъ, цака, колай, чаре. *Това му е цѣръ-тъ*, така ще стане.

Цѣръ, *с м* Дрво, в. **церъ.**

Цѣрѭ, и́шь, — ря́лъ, *гл. д.* 1) Лѣкувамъ, лѣчѫ, здравѫ, цѣлѫ; цѣли́ть, лѣчи́ть, по́льзовать, врачева́ть, ухаживать за болны́мъ. 2) Мамѫ нѣкого за нѣчто. *Азъ щѫ го цѣрѭ, та ще види.*—**рѭся**, *гл. възвр.* и *стр.* Лѣкувамся, лѣчѫся, здравѫся, цѣлѫся; лѣчи́ться, врачева́ться.

Цѣцамь, *гл. д.* Клатѫ. клатуцамъ, клатушкамъ, клатукамъ, клацкамъ, люшкамъ; кача́ть, шевели́ть, дви́гать.

Цѣцание, *с. ср.* отъ **цѣцамь.**

Ч, ч, *ч.*

Ч. Двадесять и пято слово, двадесять и пята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *чрьвь;* по старо-то начрътание **ч**, а по ново-то **ч**, и ржкописно *ч.*

Ча . . . Блъгарскы-тѣ рѣчи, които начинамъ съ **ча**, в. на ряда при **чя . . .** и **чю . . .** а чюждъ-тѣ по́-долѣ на ряда при **ча . . .**

***Чааре́**, *с. ср. Т.* Чаре. *Ако не изляже Циганинъ, за каквото и да е, не было чааре.*

***Ча́буджа́къ**, *нар. Т.* Веднага, оведнѫжь, еднѫгъ, тутакси; вдругъ.

Ча́букъ, *нар. Т.* Бързо, скоро.

***Чабу́къ**, *с. м. Т.* Чибукъ, чебукъ, чобукъ.

***Чавдаръ**, *с. м. Т.* Ръжь.

Ча́вга, *с. ж.* Стрѣла особена направа, която палятъ и подвръгатъ понѣйдѣ на заговѣзни.

Чаджрецъ, *ум. м.* и **чаджрчя**, *ум. ср* отъ **чаджръ.**

Чаджрджи́ица, *с. м. Т.* Който прави, продава чаджры

Чаджрчя, *с. ср.* Раст. *Convolvulus sepium*, вампиръ, джефа, дива слачка, зурна, качюлъ, люлка, модъръ шаторъ, повивка, повлекъ, рожкъно цвѣтие, чашюлкы; вью́нокъ забо́рный.

***Чаджръ**, *с. м. Т.* Чеджръ: 1) Шатъръ черга; пала́тка, шате́ръ. 2) Направа за пазение отъ дъждь, отъ слънце; омбрела, умрела; зо́нтикъ, парасо́лъ, подсо́лнечникъ.

***Чайре́**, *с. ср. Т.* Чаре.

Чайрецъ, *ум. м.* и **чайрчя**, *ум. ср* отъ **чайръ.**

***Чайръ**, *с. м Т.* Ливада, лѫгъ; лугъ. *Ты го карашь на чаира, а то бѣга въз баира.*

***Чака́лъ**, *с. м. Т.* Животно *Canis aureus!*

Цѣлоглѣтка, *с. ж.* Астне гагалка, гушка, виткъ, сарна; галу́ша, голубцы́.

Цѣлоку́пнъ, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Който не е изгнилъ отъ святость или отъ друго нѣчто; святый, мощи; нетлѣнный. *Слѣдъ много годины, кога го отгребли, тѣло-то му было цѣлокупно.*

Цѣлоу́хъ, хъ, ха, хо, *пр.* Что е съ цѣлъ уши. *Цѣлоуха овца,* на комто уши-ты не сж рѣзанъ за бѣлѣгъ.

Цѣлу́вамь (да цѣлуѭ), *гл. д.* За почетъ допирамь устны-ты си до нѣчто; цалувамь, цѣлъ̀вамь, здравамь, любѭ, полюбвамь, бакамь, бацамь, бочѭ; цѣлова́ть, лобыва́ть. *Мома-та цѣлува ржж рядомь на всичкы-ты. Който нѣма черноожж, цѣлува и гуреливж.* —**мся,** *гл. вз.* Цѣлувамъ единъ другъго по страны-ты; цалувамся, цѣлъ̀вамся, здравувамся, облюбвамся, полюбвамся, бакамся, бацамся, бочѫся; цѣлова́ться.

Цѣлу́ване, *с. ср.* отъ **цѣлу́вамь** и **цѣлу́вамся.**

Цѣлу́вка, *с. ж.* Всяко отдѣлно цѣлуване; цалувка; поцѣлу́й.

Цѣлу́вчица, *ум. ж.* отъ **цѣлу́вка.** Цалувчица.

Цѣлу́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цѣлу́вамь.** Да цалунѫ; поцѣлова́ть. —**нѫтый,** *прич. стр.* Цалунѫтый.

Цѣлчи́, *ум. ср.* отъ **цѣло́.** Цѣлко́, цѣличко́.

Цѣлъ̀ивамь, *гл. д.* Цѣлувамь, цалувамь.

Цѣлъ̀ый, ъ, ла, ло, *пр.* Цалъ̀ый: 1) Что е както си е всякога, не́ повече, не́ по́-малко, не е ексикъ; всичкъ̀ый, съвъ; цѣлый. *Дошли цѣла-та кжща,* всичкъ̀ въ кащъ̀. *Излѣзло цѣло-то село,* всичкъ̀ селяни. *Цѣла година;* кру́глый годъ. 2) Что не е нѣчто строшенъ, повреденъ, накрьненъ; здравъ̀ый, читавъ̀ый; цѣлый. 3) Что е наплъно, съвсѣмь приличенъ на другъ; сжщъ̀ый, сжщинскъ̀ый, истинный, асжлъ; настоя́щій, по́лный. *Цѣла болесть, цѣлъ хайдутинъ Цѣлъ сиракъ,* и безъ баща и безъ майкж; кру́глый сиро́тка. *Това е цѣло имане.* — *Пуста праздна недѣлка какъ не бы цѣлж годинж. Който не ще да мѣси, цѣлъ день сѣе. Цѣло лѣто единъ опашь и той опрьнѣнъ И питата цѣла и гладнъ̀ый сытъ. И стадо-то да е цѣло и влъкъ-тъ да е сытъ. Цѣлъ букъ оброчь не става Цѣла майка не быва. Цѣло кайце на Велидень. Земѣте си по цѣло, а менѣ дайте по половинкж. Двѣ Циганкы — цѣло хоро.*

Цѣлѣ́ж, и́шь,—лѣ́лъ, *гл. д.* Цѣрыж, лѣчыж, лѣкуваш; лѣчи́ть.

Цѣна́, *с. ж.* Пары-ты, които едно нѣчто струва, когато ся купува или п
цѣна́. *Качвамь цѣнж-тж на н*
бива́ть цѣну, надбавля́ть. *Ка*
цѣна-та, колко струва. *Който*
нж-тж, то свири (слушка) св

Цѣна, им. соб. женско.

Цѣнѣвамь, *гл. д.* Цѣнѣвамь.

Цѣне́ние, *с. ср.* отъ **цѣнѣ́ж** и

Цѣне́нъ̀ый, ъ, на, но, *прич.* **цѣнѣ́ж.** Пазаренъ̀ый.

Цѣни́ца и **цѣни́чка,** *ум. ж.* о

Цѣнка, им. соб. женско.

Цѣнко, им. соб. мжжско.

Цѣнѣ́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Цаи
вамь цѣнж-тж на нѣчто, знаж ко
то; цѣни́ть, класть. *Не го цѣ*
кото струва. Авъ цѣнѣж твое
телство. 2) Цѣнѣвамь. —**нѣ**
възвр. Правъ пазарджкъ, сгов
цѣнж-тж на нѣчто, пазарѣся, п
торгова́ться. 2) Цѣнѣвамся. З
Бъвамь цѣненъ.

Цѣнѣ́ж, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* о
вамь.

Цѣни́вамь (да цѣнѣ́), *гл. д.*
зарджкъ; пазаруваш, пазарѣ
цѣнѣвамь, цѣнѣ́, цанѣ́, хващамь,
приставямь; наема́ть. *Цѣнѣ*
грошка на годинж. —**мся,** 1)
Пазарувамся, пазарѣся, пазарѣ
щамся, главѣвамся, приставямся
цѣнѣ́ся, цанѣ́ся; наема́ться.
Бъвамь цѣненъ.

Цѣпи́ване, *с. ср.* отъ **цѣпи́вамь** и
ни́вамся.

Цѣпи́вамь и **цѣпну́вамь** (да цѣ
д. 1) Раздирамь, пуквамь нѣч
ра́ть, надбива́ть, раска́лывать
платно-то, дъскж-тж. 2) **Удр**
камь, цапвамь, цопвамь, лупосвам
ца́пать, ля́пать. *Цѣпнж го по*
—**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Разд
пуквамся.

Цѣпи́ване и **цѣпну́ване,** *с. ср.* вамь.

Цѣпене, *с. ср.* отъ **цѣпнѫ** и

Цѣпеница, *с. ж.* Дрво разцѣпен
плоско; цѣпленка; пла́ха. *Дом*
цѣпеници, а не сурѣвици.

Цѣпеня́къ, *с. м.* Каменливо, бодл

Като си Ненка заплака,
Та ся оплака отъ крѣменяка,
Отъ крѣменяка, отъ цѣпеняка.

Цѣне́тина, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпецъ и **цѣпьцъ,** *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпи́лка, *с. ж.* Дрво, на кое
цѣпять дрва; дрьвникъ, сѣчникъ,

Цѣпка, *с. ж.* 1) Цапотина. 2) Дупка на дрѣхѫ, разрѣзано за джеб.

Цѣпкый, —пъкъ, пка, пко, *пр.* Что ся лесно цѣпи; колкій. *Цѣпко дрво.*

Цѣплѣпка, *с. ж.* 1) Цѣпеница. 2) Тънкъ дългъ цѣпеничкъ отъ лѣскѫ, отъ които плетятъ кошеви, панеръ.

Цѣпнувамь, *гл. д.* в **цѣпвамь.**

Цѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цѣпвамь.**—нѫтый, *прич. стр.*

Цѣпотина и **цѣпотка**, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпъ, *с. м.* 1) Плоскъ прѫтчкъ, что турятъ между нищкъ-тѣ на основѫ-тѫ, кога тъкатъ; цѣпець, цѣпьць; навершникъ. 2) Цѣпка, пукотина на нѣчто.

Цѣпь, *с. ж.* Вѫже отъ желѣзо; верига, веруга, зинджиръ, синджиръ; цѣпь. *Обложихѫ го съ цѣпи.*

Цѣпьць, пци, *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпѭ, пшь,—пѫлъ, *гл. д.* 1) Сѣкѫ, пукамъ дрва, дъскѣ, та гѣ правѣ тънкѣ; колоть, щепать. *Не выкала баба дѣда да ѫдѫть, выкала го да цѣпять дрва. Цѣпѫ цѣлинѫ*, орѫ; вспахивать новь. 2) Дерѫ, раздирамъ, разцѣпвамъ, разкѫсвамъ; драть, рвать. *Цѣпѫ книга, платно.* 3) Сѣкѫ, разсичамъ, раздѣлямъ; разсѣкать. *Корабь-тъ цѣпѫше, вълны-тѣ.* —пѭся, 1) *гл. възвр.* Дерѫся, раздирамся, разцѣпвамся, разкѫсвамся, пукамся надлъжъ; драться, рвáться. *Чоха-та ся цѣпи.* 2) *гл. стр.* Бывамъ цѣпенъ. — *Влакно-то цѣпи*, много е майсторъ.

Цѣрéние, *с. ср.* отъ **цѣрѭ** и **цѣрѭся.**

Цѣрничя, *с. ср.* Едно цвѣтие, цъвти бѣло като обици.

Цѣровúтый, тъ, та, то, *пр.* Что става за цѣръ, что може да цѣри; лѣковитый, врачевнъ, лѣчителна; цѣлéбный, врачéбный.

Цѣръ, *с. м.* 1) Нѣчто, отъ което минува нѣкаква болѣсть; лѣкъ, лѣчь; лѣкáрство. *Цѣръ-тъ е за парѫ, ама кой го знае. На снятѫ главѫ цѣръ нѣма.* 2) Способъ, начинъ, цака, колай, чаре. *Това му е цѣръ-тъ*, така ще стане.

Цѣръ, *с м* Дрво, в. **церъ.**

Цѣрѭ, úшь, — рúлъ, *гл. д.* 1) Лѣкувамъ, лѣчѫ, здравѫ, цѣлѫ; цѣлúть, лѣчúть, пóльвовать, врачевáть, ухáживать за болнúмъ. 2) Мáчѫ нѣкого за нѣчто. *Азъ щѫ го цѣрѭ, та ще види.*—рѭся, *гл. възвр.* и *стр.* Лѣкувамся, лѣчѫся, здравѣся, цѣлѫся; лѣчúться, врачевáться.

Цѣцамь, *гл. д.* Клатѫ, клатуцамъ, клатушкамъ, клатукамъ, клацкамъ, люшкамъ; качúть, шевелúть, двúгать.

Цѣцание, *с. ср.* отъ **цѣцамь.**

Ч, ч, *ч.*

Ч. Двадесять и пято слово, двадесять и пята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *чрьвь;* по старо-то начрьтание **ч**, а по ново-то **ч**, и рѫкописно *ч.*

Ча . . . Блъгарскѣ-тѣ рѣчи, които начинамъ съ **ча**, в. на ряда при **чя . . .** и **чю . . .** а чюждѣ-тѣ нó-долѣ на ряда при **ча . . .**

***Чааре**, *с. ср. Т.* Чаре. *Ако не излѫже Циганинъ, за каквото и да е, не было чааре.*

***Чáбуджáкъ**, *нар. Т.* Веднага, оведнѫжь, еднѫгъ, тутакси; вдругъ.

Чабукъ, *нар. Т.* Бързо, скоро.

***Чабýкъ**, *с. м. Т.* Чибукъ, чебукъ, чобукъ.

***Чавдаръ**, *с. м. Т.* Ръжь.

Чáвга, *с. ж.* Стрѣла особена направа, която палятъ и подвръгатъ понѣйдѣ на заговѣзни.

Чаджрецъ, *ум. м.* и **чаджрчя**, *ум. ср.* отъ **чаджръ.**

Чаджрджúя, *с. м. Т.* Който прави, продава чаджрѣ

Чаджрчя, *с. ср.* Раст. *Convolvulus sepium*, вампиръ, джефа, дива слачка, зурна, качюлъ, люля, модъръ шаторъ, повивка, повлекъ, рожкъно цвѣтие, чашюлкѣ; вьюнóкъ забóрный.

***Чаджръ**, *с. м. Т.* Чедджръ: 1) Шатъръ черга; палáтка, шатéръ. 2) Направа за пазение отъ дъждь, отъ слънце; омбрела, умрела; зóнтикъ, парасóлъ, подсóлнечникъ.

***Чайрé**, *с. ср. Т.* Чаре.

Чайрецъ, *ум. м.* и **чайрчя**, *ум. ср* отъ **чайръ.**

***Чайръ**, *с. м Т.* Ливада, лѫгъ; лугъ. *Тѫ го карашь на чаира, а то бѣга въ баира.*

***Чакáлъ**, *с. м. Т.* Животно *Canis aureus!*

шакалъ, чакалка. *Чакали-ти цѣла нощь ухать.*

Чакийка, *ум. ж.* и **чакийче**, *ум. ср.* отъ **чакия**.

***Чакия**, *с. ж. Т.* Чекия, гюлдже ножче, что се затваря и се носи къмъ джебъ; сув.

Чакмаклийка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклия**, *пр. неизм. Т.* Чекмаклия, что е съ чакмакъ.

***Чакмакъ**, *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огниво, огниво; огнйво. 2) Бразакъ на пушка, на пищовъ съ кремъкъ; тъпандже; куроѣ ружьй.

Чакмосамъ, *гл. сер.* отъ **чакмосвамъ**. — **санъ**, *прч. стр.*

***Чакмосвамъ** и **чакмосувамъ** (да чакмосамъ), *гл. д. Т.* Изписвамъ съ съединение. *Вождя-ты си чакмосва.*

Изпаха ага отъ града,
Стрѣте задния подъ града,
Измъкна, изтръгна,
Ранѣ, возѣ навесаѣ,
Каносаѣ, чакмосаѣ. *Пѣс.*

Чакмосване и **чакмосуване**, *с. ср.* отъ **чакмосвамъ**.

***Чакрѫкъ**, *с. м. Т.* Чекракъ.

***Чакшири**, *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ**, *нар. Т.* 1) Дори, доръ, доро, до; вплоть до, даже. *Носихъ го чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесъ.* 2) Едвамъ; только. *Чакъ сега го напрати.*

Чакълистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има чакалъ, что е съ чакалъ.

***Чакълъ**, *с. м. Т.* Чекълъ: 1) Камъне, натрошени на ситно, ситни камъне, надъръ пѣсъкъ; трошлякъ, мозосъ; щебенъ, мѣлкіе каменишки. 2) Каменлива и пѣсъчлива земя, като напесена отъ рѣка, чакълиста земя; грагоръ.

Чакъмджийка, *с. ж.* Жена домакъшна на жътварска дружина.

***Чакъмъ**, *с. м. Т.* Чикамъ, постъ, поста на пивъ.

Бѣ гандай, бѣше, ѫ гандай,
Майчинъ-ты ти жътварки
Все по дѣ варат сданъ радъ,
Единъ радъ и единъ чакъмъ. *Пѣс.*

Чакърнтый, —рънъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* и

***Чакъръ**, *пр. неизм. Т.* За очи: ширенъ, гранъ.

Что си завръщашъ, Грьча Селимче,
Что си завръщашъ русе-тѣ глава,
Что си завръщашъ чакърнтѣ-ты очи? *Пѣс.*

Сега си съ сиалъ момъ:
Прьвоокъ три хилядъ,

Чакаръ гйоза дѣ хил
Модроокъ за хиляда.

Чалънецъ, нца, *с. ж.* Чалъ

***Чалаштйсвамъ** и **чалаштй**
лаштйшъ), *гл. ср. Т.* Зал
бився, рада; старайся, б

Чалаштйсване и **чалаштй**
отъ **чалаштйсвамъ**.

Чалаштйшъ, ешъ,—тйсал
чалаштйсвамъ.

***Чалгани**, *с. м. мн. Т.* Р
tuberosus, гулии, гулкъ, з
кы (земны) ябълкы, кара
рѣпкы, шалгани, ардокъ;
ныя груша.

***Чалгйя**, *с. ж. Т.* Напра
свирня.

***Чалгжджийа**, *с. м. Т.* К
чалгия; свирецъ.

***Чалдйсвамъ** и **чалдйсува**
шъ), *гл. д. Т.* Удрамъ,
тимъ, бъсвамъ, да чалнъ.

Чалдйсване и **чалдйсува**
чалдйсвамъ.

Чалдйшъ, ешъ,—дйсалъ,
чалдйсвамъ. Да чалнъ. —
стр. Чалнатый.

Чалийка, *ум. ж.* отъ **чали**

***Чалия**, *с. ж. Т.* Храстъ
leatus, драка, джигра, чер
трънъ; держидерево, чйжи

***Чалма**, *с. ж. Т.* Гюза, гл
ка, саракъ; турбанъ, чал
чинъ, *кога чалма?*

***Чалмалия**, *пр. неизм. Т.* К

Чалийца и **чалийчка**, *ум.*

Чалнж, ешъ,—нжалъ, *гл. д.*
шъ, да ударя, да перна,
чалнс ся ржка тонкя-тя

Чалнжтый, тъ, та, то, *пр.*
брънанъ, пернатый, хал
чалнжтъ во ума, ударенъ
ексикъ му е една-та чешма.

***Чалъ**, *с. м. Т.* Чалове,
връхове на планина, по
трѣва, пашъ, а не и горы

***Чалъкъ**, *пр. неизм. Т.*
нать, халосанъ, потренъ,

***Чалъмлия**, *пр. неизм. Т.*
на чалъмъ, что има чалъмъ

***Чалъмъ**, *с. м. Т.* Сюда,
лесница, похват. *Иде жи*
лесно ми е да го направя.
чалъмъ, не ми пада на сто
на приятъ, извредно ми е,
да хващамъ. *Дойде ми ма*
на ми на сюда да го на
земя чалъма, да му вземъ

колая. *Знае му чалѫма*, знае какъ да подхване да го направи.

Чалѫшка́нъ, *пр. неизм. Т.* Пръгавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнатъ; енергѝчный. *Чалѫшканъ мома.*

***Чамаши́ръ**, *с. м. Т.* Долни бѣлъи дрѣхъи, ризъи, гащи, крьпъи, мѣсалъи и друг. т.; бѣльё.

Чамба́зъ, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перченъ, перчинъ, перче, къика, коса; чубъ.

На́мецъ, *ум. м.* и **ча́мчя** *ум. ср.* отъ **чамъ**.

На́мовъый, въ ва, во, *пр*, отъ **чамъ**. Боровый.

***Чаиъ**, *с. м. Т.* Дрьво боръ; сосна́.

***Чамъ-сакѫзъ**, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

***Чангали**, *с. м.* Неузрѣли миндали.

***Ча́нта**, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улина, вулина, вулгина, тагарджикъ, тахарджикъ, тоболецъ, тоболица, тобула; сума́, котома́, ра́нецъ.

Ча́нтица и **ча́нтичка**, *ум. ж.* отъ **чанта**.

***Чанъ**, *с. м. Т.* Ченъ, звънецъ, клопотарь; звоно́къ, колоко́льчикъ.

***Чапа́**, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; моты́ка, ко́паница.

***Ча́пкундаръ**, *с. м. Т.* Чапкѫнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

***Чапкѫ́нинъ и чапкѫ́пъ**, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы ты чапкѫни.*

***Чапкѫнлѫ́къ**, *с м. Т.* Работа на чапкѫнинъ.

Чапкѫ́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ **чапкѫ́нинъ**. *Чапкѫнска работа*, мрьснишка

Чапкѫну́вамъ, *гл. ср.* Врьшъ чапкѫнлѫкъ, ходѫ нагорѣ надолу да врьшъ чапкѫнскъы работъы; мрьсувамъ.

Чапкѫну́ваню, *с. ср.* отъ **чапкѫну́вамъ**. Мрьсуване.

***Чапкѫ́нъ**, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкѫнинъ. 2) За конь: който, кога пръпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкѫнъ;* ръса́къ.

> Ѧ мъслямъ да тя продамъ
> На тъна клятъ Чафутъ,
> Или на црьнъ Арапъ
> За сива коня чапкѫна. *Пѣс.*

***Чапраджи́на**, *с. м. Т. Челебина, чапраджина Солунскъый!*

Чапра́зчета, *ум. ср. мн.* отъ **чапра́зи**.

***Чапра́зъ**, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахтъ. 2) Шивъ, съ когото шиятъ гайтанъ много ката. — *Стожъ диванъ чапразъ*, стожъ правъ съ сгрънатъ на поиса ржцѣ.

***Чапрашѫ́къ**, *пр. неизм. Т.* Трычнавъ, загелпенъ, угелпенъ, забрьканъ. *Ще извлѣзе чапрашѫкъ работа.*

***Чапча́къ**, *с. м. Т.* 1) Сждина съ опашкѫ за гребеню водѫ; ковшъ. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

***Чаргифи́лекъ**, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; кавалѣ́рникъ, страстоцвѣтъ.

***Чардакли́на**, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

***Чарда́къ**, *с. м. Т.* Чердакъ, одьръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; сѣна.

> Книгѫ пише молла пашя,
> Че ѫ праща хайдутъ Велку,
> Че ѫ зема хайдутъ Велко,
> Че си сѣда на чардаци,
> На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чарда́чецъ, *ум. м.* и **чарда́чя**, *ум. ср.* отъ **чарда́къ**.

***Чаре́**, *с. м. Т.* Чаяре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не бѫше чаре да гы сработи, безъ дори не ся прашалъ со татка си.*

***Чари́-баши́на**, *с. м. Т.* Чери-башина, царибашина.

***Ча́ркина**, *с. ж. Т.* Тава, тепсина.

> Си улови ръбѫ златокрѫнѫ,
> Іѫ изпече на стребренѫ скарѫ.
> Та ѫ кладе на златѫ чарниѫ. *Пѣс.*

***Чаркли́на**, *пр неизм. Т.* Что има чарковъ; ржбатый, зѫбатый; зубча́тый. *Чаржлина жлътица. Триста чарклии рубии.*

***Чаркъ**, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зѫбъ, зѫбець, ржбъ на монета, на колело; зубе́цъ, зубчикъ. 3) Всяко чарклина колело. *Безъ чаркъ е водяница-та му.* 4) Машина, направа съ колела чарклии. *Чаркове за гайтанъ.*

***Чарпи́на**, *с. ж. Т.* Черпина: 1) Врьвь, конець, съ който дюлгери си удрятъ чрьтъ съ боѫ; белгина; черта́, черто́къ, слѣпу́шка. *Тяглѫ чарпиѫ*, тяглѫ конець, удрямъ белгинъ; отщѣлкивать, отбивать нѣткою, ухлеснуть. 2) Справа дюлгерска съ конець и увиснала на неѫ топкѫ за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; отвѣсъ, вѣсо́къ.

***Чарпти́свамъ и чарпти́сувамъ** (да **чарпти́шѫ**), *гл д. Т.* Удрямъ нѣкого, та го повръждамъ.

Чарпти́сваню и чарпти́суваню, *с. ср.* отъ **чарпти́свамъ**.

Чарпти́шѫ, ешь,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ **чарпти́свамъ**.

***Чарча́въ**, *с. м. Т.* Чаршавъ, чершавъ.

шакалъ, чакалка. *Чакали-ти цѣла нощь ушкть.*

Чакийка, *ум. ж.* и **чакийчя,** *ум. ср.* отъ **чакиа.**

***Чакиа,** *с. ж. Т.* Чекиа, гъздаво ножчя, что ся затвара и ся носи въ джебъ; суя.

Чакмаклийка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклиа,** *пр. неизм. Т.* Чекмаклиа, что е съ чакмакъ

***Чакмакъ,** *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огниво, огниво; **огниво.** 2) Бръзакъ на пушка, на пищовъ съ крѣмыкъ; тъпанджe; **куроkъ ружьй.**

Чакиосамь, *гл. свр.* отъ **чакиосвамь.** — **санъый,** *пр. стр.*

***Чакиосвамь и чакиосуванъ (да чакиосамь),** *гл. д. Т.* Изписвамь съ съединение. *Вѣжди-ты си чакмосва.*

Изахиа ага отъ града,
Стрѣте кадиа подъ града,
Измъена, изтръсиа,
Рѫцѣ, нозѣ киносанъ,
Киносанъ, чакиосанъ. *Пѣс.*

Чакиосване и чакиосуване, *с. ср.* отъ **чакиосвамь.**

***Чакржкъ,** *с. м. Т.* Чекржкъ.

***Чакшири,** *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ,** *нар. Т.* 1) Дори, доръ, доро, до; **вилоть до, даже.** *Носихъ го чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесь.* 2) Едвамъ; **только.** *Чакъ сега го направи.*

Чакѣлистый, сть, ста, сто, *пр.* Что има чакалъ, что е съ чакалъ.

***Чакѣлъ,** *с. м. Т.* Чекалъ: 1) Камъне, натропени на ситно, ситни камъне, надъръ пѣсъкъ; трошлякъ, молосъ; щебень, мѣлкіе каменишки. 2) Каменлива и пѣсъчлива земя, като нанесена отъ рѣка, чакалиста земя; грагоръ.

Чакиджийка, *с. ж.* Мома домакъина на жътварска дружина.

***Чакѣнъ,** *с. м. Т.* Чикамъ, постъ, поста на нивя.

НА глидай, буле, на глидай,
Майчинъ-ты ти жътварицы
Все по днѣ жарят единъ рядъ,
Единъ рядъ и единъ чакамъ. *Пѣс.*

Чакѣрицый, —рицъ и —ренъ, рина, рино, *пр.* и

***Чакѣръ,** *пр. неизм. Т.* За очи: ширенъ, гривъ.

Что си завръщашь, Грьчи Селимче,
Что си завръщашь русѣ-ти глава,
Что си завръщашь чакѣрицы ты очи? *Пѣс.*

Сега си съ силны момы:
Црьноокъ три хиляды,
Чакѣръ гйови дѣ хил
Модроокъ за хиляда.

Чалянецъ, нци, *с. ж.* Чалян

***Чалаштисвамь и чалаштиласштиж),** *гл. ср. Т.* Зал биjкся, радя; стараться, б

Чалаштисване и чалашти отъ **чалаштисвамь.**

Чалаштишж, ешь,—тисалъ **чалаштисямь.**

***Чалгани,** *с. м. мн. Т.* Р *tuberosus,* гулиа, гулкъ, з въ (земны) наблъкъ, кара рѣнкъ, шалгани, кардокиъ; ниа груши.

***Чалгиа,** *с. ж. Т.* Напра свирнъ.

***Чалгаджиа,** *с. м. Т.* чалгиж; свирець.

***Чалдисвамь и чалдисуваштиж),** *гл. д. Т.* Удрямь, тамь, бьсвамь, да чалиж.

Чалдисване и чалдисуван чалдисвамь.

Чалдишиж, ешь,—дисалъ, **чалдисвамь.** Да чалиж. — *свр.* Чалиятый.

Чалийка, *ум. ж.* отъ чали

***Чалиа,** *с. ж. Т.* Храстъ *leatus,* драка, джигра, чер трънь; держидерево, чиж

***Чалиа,** *с. ж. Т.* Гажба, гжа ка, саржкъ; турбанъ, чалм *чинъ, кога чалма?*

***Чалмалиа,** *пр. неизм. Т.* К

Чалиица и чалиичка, *ум.*

Чалиж, ешь,—ижлъ, *гл. д.* шиж, да ударя, да перна, *чалне съ ржкж топкж-тж*

Чалиятый, тъ, та, то, *пр.* брьканъый, пернатый, хал *чалиятъ во ума,* ударенъ ексикъ му е една-та чешия.

***Чалъ,** *с. м. Т.* Чалове, врьхове на планина, по трѣвя, шипк, а не и горъ

***Чалѣкъ,** *пр. неизм. Т.* иятъ, халосанъ, потиренъ,

***Чалѣлиа,** *пр. неизм. Т.* на чалямъ, что има чалямъ

***Чалѣкъ,** *с. м. Т.* Стода, лесница, похвать. *Иде ми* лесно ми е да го направя. *чалякмъ,* не ми пада на сго на приѣгъ, избредно ми е, да хващамъ. *Дойде ми на* ня ми на стодя да го на *земж чалякма,* да му намѣ

колана. *Знае му чалѫма*, знае какъ да подхване да го направи.

***Чалѫшка́нъ**, *пр. неизм. Т.* Пръгавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнѫтъ; енергѝчный. *Чалѫшканъ мома.*

***Чамашѝръ**, *с. м. Т.* Долни бѣлъи дрѣхъи, ризъи, гащи, крьпъи, мѣсалъи и друг. т.; бѣлье́.

***Чамба́зъ**, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перчемъ, перчимъ, перче, къика, коса; чубъ.

Ча́мецъ, *ум. м.* и **ча́мчя** *ум. ср.* отъ **чамъ**.

Ча́мовъый, въ ва, во, *пр*, отъ **чамъ**. Боровый.

***Чамъ**, *с. м. Т.* Дрьво боръ; сосна́.

***Чамъ-сакѫзъ**, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

***Чангали**, *с. м.* Неузрѣли миндали.

***Ча́нта**, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улина, вулина, вулгина, тагарджикъ, тахѫрджикъ, тоболецъ, тоболица, тобулна; сума́, котома́, ра́нецъ.

Ча́нтица и **ча́нтичка**, *ум. ж.* отъ **чанта**.

***Чапъ**, *с. м. Т.* Ченъ, звънецъ, клопотарь; звоно́къ, колоко́льчикъ.

***Чапа́**, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; моты́ка, ко́паница.

***Ча́пкундаръ**, *с. м. Т.* Чапкѫнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

***Чапкѫ́нинъ** и **чапкѫ́пъ**, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы ты чапкѫни.*

***Чапкѫнлѫ́къ**, *с м. Т.* Работа на чапкѫнинъ.

Чапкѫ́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ **чапкѫ́нинъ**. *Чапкѫнска работа*, мрьснишка

Чапкѫну́вамъ, *гл. ср.* Врьшъ чапкѫнлѫкъ, ходѫ нагорѣ надолу да врьшъ чапкѫнскъы работъи; мрьсувамъ.

Чапкѫну́ваню, *с. ср.* отъ **чапкѫну́вамъ**. Мрьсуване.

***Чапкѫ́пъ**, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкѫнинъ. 2) За конь: който, кога прѣпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкѫнъ;* ръса́къ.

На мъслюмъ да тя продамъ
На тъна клятъи Чафутъи,
Или на црьнъи Арапъи
За сива коня чапкѫна. *Пѣс.*

***Чапраджи́на**, *с. м. Т. Челебина, чапраджина Солунскъый!*

Чапра́зчета, *ум. ср. мн.* отъ **чапра́зи**.

***Чапра́зъ**, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахтъи. 2) Шивъ, съ когото шиятъ гайтанъ много кат. — *Стожъ диванъ чапразъ*, стоѫ правъ съ сгрънѫтъи на пояса рѫцѣ.

***Чапрашѫ́къ**, *пр. неизм. Т.* Трънчавъ, загелпенъ, угелпенъ, забрьканъ. *Ще излѣзе чапрашѫкъ работа.*

***Чапча́къ**, *с. м. Т.* 1) Сѫдина съ опашкѫ за гребеню водѫ; ковшъ. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

***Чаргифи́лекъ**, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

***Чардакли́на**, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

***Чарда́къ**, *с. м. Т.* Чердакъ, одъръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; сѣна.

Книгѫ пише молла пашна,
Че ѫ праща хайдутъ Велку,
Че ѫ зема хайдутъ Велко,
Че си сѣда на чардаци,
На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чарда́чецъ, *ум. м.* и **чарда́чя**, *ум. ср.* отъ **чарда́къ**.

***Чаре́**, *с. м. Т.* Чаяре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не бѣше чаре да гъ сработи, безъ дори не ся прашалъ со татка си.*

***Чари́-баши́на**, *с. м. Т.* Чери-башина, цари-башина.

***Ча́ркина**, *с. ж. Т.* Тава, тепсина.

Си улови ръбѫ златокрънѫнѫ,
Іѫ изпече на стребренѫ скарѫ.
Та ѫ кладе на златѫ чарниѫ. *Пѣс.*

***Чаркли́на**, *пр неизм. Т.* Что има чарковъи; рѫбатый, зѫбатый; зубча́тый. *Чаркина жълтица. Триста чарклии рубии.*

***Чаркъ**, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зѫбъ, зѫбець, рѫбъ на монета, на колело; зубе́цъ, зубчикъ. 3) Всяко чаркина колело. *Безъ чаркъ е водяница-та му.* 4) Машина, направа съ колела чаркини. *Чаркове за гайтанъ.*

***Чарпи́на**, *с. ж. Т.* Черпина: 1) Врьвь, конець, съ който дюлгери си удрятъ чрътъи съ боѫ; белгина; черта́, черто́къ, слѣпу́шка. *Тяглѫ чарпиѫ*, тяглъ конець, удрямъ белгинъ; отщѣлкивать, отбивать нѣткою, ухлеснуть. 2) Справа дюлгерска съ конець и увиснѫла на неѫ топкѫ за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; отвѣсъ, вѣсо́къ.

***Чарпти́свамъ** и **чарпти́сувамъ** (да чарпти́шѫ), *гл д. Т.* Удрямъ нѣкого, та го повръждамъ.

Чарпти́сваню и **чарпти́суваню**, *с. ср.* отъ **чарпти́свамъ**.

Чарпти́шѫ, ешь,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ **чарпти́свамъ**.

***Чарча́въ**, *с. м. Т.* Чаршавъ, чершавъ.

шакалъ, чакалка. *Чакали-ти цѣла нощь уякъ.*

Чакийка, *ум. ж.* и **чакийчя**, *ум. ср.* отъ **чакия.**

***Чакия**, *с. ж. Т.* Чекия, гъздаво ножчя, что си затваря и си носи въ джебъ; сува.

Чакиякли́йка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклия**, *пр. неизм. Т.* Чекмаклия, что е съ чакмакъ

***Чакмакъ**, *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огниво, огниво; огнѝво. 2) Бръзакъ на пушка, на пищонъ съ крѣмъкъ; тъпанджe; куро́къ ружьй.

Чакмо́самъ, *гл. свр.* отъ **чакмо́свамъ.** — **санъ**ый, *при. стр.*

***Чакмо́свамъ** и **чакмо́сувамъ** (да чакмо́самъ), *гл. д. Т.* Изписвамъ съ съединение. *Въжды-ти си чакмосва.*

Изахна́ ага отъ града,
Стрѣте надна́ подъ града,
Измъ́лена, изтръ́ена,
Ржцѣ, нозѣ наносанъ,
Каносанъ, чакмосанъ. *Пѣс.*

Чакмо́свание и **чакмо́сување**, *с. ср.* отъ **чакмо́свамъ.**

***Чакрѫ́къ**, *с. м. Т.* Чекрлкъ.

***Чакши́ри**, *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ**, *нар. Т.* 1) Дори, доръ, доро, до; вилоть до, да́же. *Носихъ го чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесъ.* 2) Едвамъ; то́лько. *Чакъ сега го направи.*

Чакѫ́листый, **стъ**, **ста**, **сто**, *пр.* Что има чакълъ, что е съ чакълъ.

***Чакѫ́лъ**, *с. м. Т.* Чекълъ: 1) Камъне, натрошени на ситно, ситни камъне, надъръ пѣсъкъ; трошлакъ, молосъ; щѐбень, мѐлкіе ка́менишки. 2) Каменлива и пѣсъчлива земя, като нанесена отъ рѣка, чакълиста земя; грагоръ.

Чакѫлджийка, *с. ж.* Мома домакъиня на жътварска дружина.

***Чакѫ́мъ**, *с. м. Т.* Чикамъ, постъ, поста на нивѫ.

ЪА глидай, буле, ш глидай,
Майчинъ-ты ти жътварицъ
Все по дѣ нарать единъ рядъ,
Единъ рядъ и единъ чакамъ *Пѣс.*

Чакѫ́рнтый, —**рнъ** и —**ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* и

***Чакѫ́къръ**, *пр. неизм. Т.* За очи: шаренъ, грнвъ.

Что си завръщашъ, Грьчи Селимче,
Что си завръщашъ руси-тѫ глава,
Что си завръщашъ чакърлъ-тъ очи? *Пѣс.*

Сега ни сѫ скапъ момъ:
Црьноокъ три хилядъ,
Чакъръ гледи дѣ хил
Модроокъ ш хилядъ.

Чала́нець, **нци**, *с. ж.* Чалан

***Чалашти́свамъ** и **чалашти́** лашти́шѫ), *гл. ср. Т.* Зал бився, рядъ; стара́ться, б

Чалашти́свание и **чалашти́** отъ **чалашти́свамъ.**

Чалашти́шѫ, **ешь**,—**ти́сал** **чалашти́свамъ.**

***Ча́лгани**, *с. м. мн. Т.* Р *tuberosus*, гулия, гулкъ, з къ (земнъ) яблъкъ, карт рѣпкъ, шалгани, ардокъ; ныя гру́ши.

***Чалги́я**, *с. ж. Т.* Напра свирнъ.

***Чалгаджи́я**, *с. м. Т.* К чалгиѫ; свирецъ.

***Чалди́свамъ** и **чалди́сува** шѫ), *гл. д. Т.* Удрямъ, тамъ, бльскамъ, да чалнѫ.

Чалди́свание и **чалди́суван** **чалди́свамъ.**

Чалди́шѫ, **ешь**,—**ди́сал**, **чалди́свамъ.** Да чалнѫ. — *стр.* Чалнѫтый.

Чали́йка, *ум. ж.* отъ **чали́**

***Чали́я**, *с. ж. Т.* Храстъ *leatus*, драка, джигра, чер трънь; держидѐрево, чѫжи

***Чали́**, *с. ж. Т.* Гажба, гаж ка, сарлкъ; турба́нъ, чалм *чинъ, кога чалма?*

***Чалмали́я**, *пр. неизм. Т.* К

Чалми́ца и **чалми́чка**, *ум.*

Ча́лнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. д.* шѫ, да ударѫ, да перлѫ, *чалне съ ржжѫ тонкѫ-тѫ*

Ча́лнѫтый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* брьканъый, перлѫтый, хал *чалнѫтъ во ума*, ударенъ ексикъ му е една-тя чешма.

***Чалъ**, *с. м. Т.* Чалове, врьхове на планинѫ, по к трѣвѫ, пашѫ, а не и горъ

***Чалѫ́къ**, *пр. неизм. Т.* нлтъ, халосанъ, потренъ,

***Чалѫмли́я**, *пр. неизм. Т* на чалѫмъ, что има чалѫмъ

***Чалѫ́мъ**, *с. м. Т.* Сгода, п лесница, похватъ. *Иде мн* лесно ми е да го направѫ. *чалѫмъ*, не ми пада на сто на прилѣгъ, извредно ми е, да хващамъ. *Дойде ми на* нѫ ми на сгодѫ да го на *земѫ чалѫмъ*, да му намѣ

колана. *Знае му чалѫка*, знае какъ да подхване да го направи.

*Чалѫшка́нъ, *пр. неизм. Т.* Пръгавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнѫтъ; энерги́чный. *Чалѫшканъ мома.*

*Чамаши́ръ, *с. м. Т.* Долни бѣлъи дрѣхъи, ризъи, гащи, крьпъи, мѣсалъи и друг. т.; бѣльё.

*Чамба́зъ, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перчемъ, перчимъ, перче, къка, коса; чубъ.

Ча́мецъ, *ум. м.* и ча́мчя *ум. ср.* отъ чамъ.

Ча́мовый, въ ва, во, *пр*, отъ чамъ. Боровый.

*Чамъ, *с. м. Т.* Дрьво боръ; сосна́.

*Чамъ-сакѫзъ, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

*Чангали, *с. м.* Неузрѣли миндали.

*Ча́нта, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улина, вулина, вулгина, тагарджикъ, тахѫрджикъ, тоболецъ, тоболица, тобулна; сума́, котома́, ра́нецъ.

Ча́нтица и ча́нтичка, *ум. ж.* отъ чанта.

*Чанъ, *с. м. Т.* Ченъ, звънецъ, клопотарь; звоно́къ, колоко́льчикъ.

*Чапа́, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; моты́ка, ко́паница.

*Ча́пкундаръ, *с. м. Т.* Чапкѫнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

*Чапкѫнинъ и чапкѫпъ, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы ты чапкѫни.*

*Чапкѫнлѫкъ, *с м. Т.* Работа на чапкѫнинъ.

Чапкѫнскый, ска, ско, *пр.* отъ чапкѫнинъ. *Чапкѫнска работа*, мрьснишка

Чапкѫну́вамъ, *гл. ср.* Врьша чапкѫнлѫкъ, ходя нагорѣ надолу да врьша чапкѫнскъи работъи; мрьсувамъ.

Чапкѫну́ване, *с. ср.* отъ чапкѫну́вамъ. Мрьсуване.

*Чапкѫнъ, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкѫнинъ. 2) За конь: който, кога пръпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкѫнъ;* ръса́къ.

Ѫ мъслѣмъ да тя продамъ
На тъна клятъ Чафутъ,
Или на црньъ Арапъ
За сива коня чапкѫна. *Пѣс.*

*Чапраджи́на, *с. м. Т. Челебина, чапраджина Солунскый!*

Чапра́зчета, *ум. ср. мн.* отъ чапра́зи.

*Чапра́зъ, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахтъи. 2) Шивъ, съ когото шиятъ гайтанъ много ката. — *Стожъ диванъ чапразъ*, стоѫ правъ съ сгрънѫтъи на пояса ръцѣ.

*Чапрашѫкъ, *пр. неизм. Т.* Трънчавъ, загелпенъ, угелпенъ, забрьканъ. *Ще излѣве чапрашѫкъ работа.*

*Чапча́къ, *с. м. Т.* 1) Ссѫдина съ опашкѫ за гребене водѫ; ковшъ. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

*Чаргифи́лекъ, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

*Чардакли́на, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

*Чарда́къ, *с. м. Т.* Чердакъ, одъръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; сѣна.

Книгѫ пише молла пашя,
Че ѫ праща хайдутъ Велку,
Че ѫ зема хайдутъ Велко,
Че си сѣда на чардаци,
На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чарда́чецъ, *ум. м.* и чарда́чя, *ум. ср.* отъ чарда́къ.

*Чаре́, *с. м. Т.* Чаяре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не бяше чаре да гъ сработи, безъ дори не ся прашалъ со таткѫ си.*

*Чари́-баши́на, *с. м. Т.* Чери-башина, царибашина.

*Ча́ркина, *с. ж. Т.* Тава, тепсина.

Си улови ръбѫ златокрънѫ,
Ѭ изпече на стребренѫ скарѫ.
Та ѫ кладе на златѫ чаркиѫ. *Пѣс.*

*Чаркли́на, *пр неизм. Т.* Что има чаркове; рѫбатый, зѫбатый; зубча́тый. *Чаркина жълтица. Триста чаркини рубии.*

*Чаркъ, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зѫбъ, зѫбець, рѫбъ на монета, на колело; зубе́цъ, зубчикъ. 3) Всяко чаркина колело. *Безъ чаркъ е воденица-та му.* 4) Машина, направа съ колела чаркини. *Чаркове за гайтанъ.*

*Чарпи́на, *с. ж. Т.* Черпина: 1) Врьвь, конець, съ който дюлгери си удрятъ чрътъи съ бояѫ; белгина; черта́, черто́къ, слѣпушка. *Тяглѫ чарпиѫ*, тяглъ конець, удрямъ белгиѫ; отщѣлкивать, отбива́ть ни́ткою, ухлеснуть. 2) Справа дюлгерска съ конець и увиснѫла на неѫ тошкѫ за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; отвѣсъ, вѣсо́къ.

*Чарпти́свамъ и чарпти́сувамъ (да чарпти́шѫ), *гл д. Т.* Удрямъ нѣкого, та го повръждамъ.

Чарпти́сване и чарпти́суване, *с. ср.* отъ чарпти́свамъ.

Чарпти́шѫ, ешъ,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ чарпти́свамъ.

*Чарча́въ, *с. м. Т.* Чаршавъ, чершавъ.

шакалъ, чакалка. *Чакали-ти цѣла нощь ушть.*

Чакийка, *ум. ж.* и **чакийчя,** *ум. ср.* отъ **чакиа.**

***Чакиа,** *с. ж. Т.* Чекиа, гъздаво ножчя, что си затвара и ся носи въ джебъ; суза.

Чакмаклийка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклиа,** *пр. неизм. Т.* Чекмаклиа, что е съ чакмакъ.

***Чакмакъ,** *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огниво, огниво; **огниво.** 2) Бръзакъ на пушка, на пищовъ съ крѣмыкъ; тъпанджe; **куро́къ ружьй.**

Чакмо́сань, *гл. свр.* отъ **чакмо́свань.** — **санъый,** *пр. стр.*

***Чакмо́свань и чакмо́сувань** (да чакмо́сань), *гл. д. Т.* Изписвамъ съ съединение. *Вѣжды-ты си чакмосва.*

Изахна ага отъ града,
Стрѣте надлна подъ града,
Измъсена, натръсена,
Ржцѣ, позѣ каносанъы,
Каносанъы, чакмосанъы. *Пѣс.*

Чакмо́свање и чакмо́сување, *с. ср.* отъ **чакмо́свань.**

***Чакржкъ,** *с. м. Т.* Чекржкъ.

***Чакшири,** *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ,** *нар. Т.* 1) Дори, дору, доро, до; **вплоть до, да́же.** *Носихъ го чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесь.* 2) Едвамъ; **то́лько.** *Чакъ сега го направи.*

Чакъ́листый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има чакалъ, что е съ чакалъ.

***Чакъ́лъ,** *с. м. Т.* Чекалъ: 1) Камъне, натрошени на ситно, ситни камъне, ядъръ пѣсъкъ; трошлякъ, молосъ; щѐбень, мѐлкіе ка́менишки. 2) Каменлива и пѣсъчлива земя, като нанесена отъ рѣка, чакалиста земя; грагоръ.

Чакълиджийка, *с. ж.* Мома домакъшна на жътварска дружина.

***Чакъмъ,** *с. м. Т.* Чакмъ, постъ, поста на нива.

На гладай, буде, за гладай,
Майчинъ-ты ти жътварцъ
Все по дѣ карать единъ редъ,
Единъ редъ и единъ чакъмъ. *Пѣс.*

Чакъ́рпый, —рънъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* и

***Чакъ́ръ,** *пр. неизм. Т.* За очи: шаренъ, грнвъ.

Что си заврьщашь, Грьчи Селимче,
Что си заврьщашь русл-тѫ главѫ,
Что си заврьщашь чакърпы-тъи очи? *Пѣс.*

Сега си са сѣлпъ момъ:
Црьноокъ три хилядъ,
Чакъръ гйоза дѣ хил
Модроокъ за хилядѫ.

Чала́нець, нца, *с. м.* Чала

***Чалаштйсвань и чалаштй** (**лаштйшѫ**), *гл. ср. Т.* Зал биѫся, радѫ; стара́ться, б

Чалаштйсване и чалашт отъ **чалаштйсвань.**

Чалаштйшѫ, ёшь,—тйсал **чалаштйсвань.**

***Ча́лгани,** *с. м. мн. Т.* Р *tuberosus,* гулиа, гулкы, з въ (земы) яблъкъ, кара рѣпкъ, шалгани, ардокивъ; ны́я гру́ши.

***Чалгиа,** *с. ж. Т.* Напра свирня.

***Чалгаджи́а,** *с. м. Т.* чалгиѫ; свирецъ.

***Чалдйсвань и чалдйсува** шѫ), *гл. д. Т.* Удрямъ, тамъ, бъсвамъ, да чалнѫ.

Чалдйсване и чалдйсува чалдйсвань.

Чалдйшѫ, ешь,—дйсалъ, **чалдйсвань.** Да чалнѫ. — *стр.* Чалнатый.

Чалийка, *ум. ж.* отъ **чали**

***Чалиа,** *с. ж. Т.* Храстъ *leatus,* драка, джигра, чер трънь; держидѐрево, чи́ка

***Чалма́,** *с. ж. Т.* Гъжба, гъ ка, сарѫкъ; турба́нъ, чал *чинъ, кога чалма?*

***Чалмалиа,** *пр. неизм. Т.* К

Чалмица и чалмичка, *ум.*

Ча́лнѫ, ешь,—нжлъ, *гл. д.* шѫ, да ударѫ, да перна, *чалне съ ржкж топкж-тѫ*

Ча́лнѫтый, тъ, та, то, *пр.* брьканый, пернатый, хал *чалнѫта во ума,* ударенъ ексикъ му е една-та чевия

***Чалъ,** *с. м. Т.* Чалове, крьхове на планина, по трѣка, нашѫ, а не и горъ

***Чалъ́къ,** *пр. неизм. Т.* нать, халосанъ, потиренъ,

***Чалъмлиа,** *пр. неизм. Т* на чалъмъ, что има чалъм

***Чалъ́мъ,** *с. м. Т.* Сгода, лесница, похватъ. *Иде м* лесно ми е да го направя. *чалъмъ,* не ми пада на сг на прилѣгъ, избредно ми е, да хващамъ. *Дойде ми на* на ми на сгода да го н *земя чалъма,* да му намѣ

колана. *Знае му чалѫка*, знае какъ да подхване да го направи.

*Чалѫшка́нъ, *пр. неизм. Т.* Пръгавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнѫтъ; энерги́чный. *Чалѫшканъ мома.*

*Чамаши́ръ, *с. м. Т.* Долни бѣлъи дрѣхъи, ризъи, гащи, крьпъи, нѣсалъи и друг. т.; бѣльё.

*Чамба́зъ, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перченъ, перчинъ, перче, къика, коса; чубъ.

Ча́мецъ, *ум. м.* и ча́мчя *ум. ср.* отъ чамъ.

Ча́мовъый, въ ва, во, *пр*, отъ чамъ. Боровъый.

*Чамъ, *с. м. Т.* Дрьво боръ; сосна́.

*Чамъ-сакѫзъ, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

*Чангали́, *с. м.* Неузрѣли миндали.

*Ча́нта, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улина, вулина, вулгина, тагарджикъ, тахѫрджикъ, тоболецъ, тоболица, тобула; сума́, котома́, ра́нецъ.

Ча́нтица и ча́нтичка, *ум. ж.* отъ чанта.

*Чапъ, *с. м. Т.* Ченъ, звънецъ, клопотарь; звоно́къ, колоко́льчикъ.

*Чапа́, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; моты́ка, ко́паница.

*Ча́пкундаръ, *с. м. Т.* Чапкѫнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

*Чапкѫ́нинъ и чапкѫ́пъ, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы-ты чапкѫни.*

*Чапкѫнлѫ́къ, *с м. Т.* Работа на чапкѫнинъ.

Чапкѫ́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ чапкѫ́нинъ. *Чапкѫнска работа*, мрьснишка

Чапкѫну́вамъ, *гл. ср.* Врьшъ чапкѫнлѫкъ, ходя нагорѣ надолу да врьшъ чапкѫнскъи работы; мрьсувамъ.

Чапкѫну́ване, *с. ср.* отъ чапкѫну́вамъ. Мрьсуване.

*Чапкѫ́нъ, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкѫнинъ. 2) За конь: който, кога пръпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкѫнъ;* ръса́къ.

На мъслямъ да тя продамъ
На тъна клятъи Чафутъи,
Или на црьнъи Арапъи
За сива коня чапкѫна. *Пѣс.*

*Чапраджи́на, *с. м. Т. Челебина, чапраджина Солунскъый!*

Чапра́зчета, *ум. ср. мн.* отъ чапра́зи.

*Чапра́зъ, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахтъи. 2) Шивъ, съ когото шиятъ гайтанъ много ката. — *Стожъ диванъ чапразъ*, стоя правъ съ сгрънатъи на пояса рѫцѣ.

*Чапрашѫ́къ, *пр. неизм. Т.* Тръчкавъ, загелпенъ, угелпенъ, забрькавъ. *Ще извлѣзе чапрашѫкъ работа.*

*Чапча́къ, *с. м. Т.* 1) Сждина съ опашкѫ за гребене водѫ; ковшъ. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

*Чаргифи́лекъ, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

*Чардакли́на, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

*Чарда́къ, *с. м. Т.* Чердакъ, одъръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; сѣна.

Книгѫ пише молла паша,
Че ѭ праща хайдутъ Велку,
Че ѭ зема хайдутъ Велко,
Че си сѣда на чардаци,
На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чарда́чецъ, *ум. м.* и чарда́чя, *ум. ср.* отъ чарда́къ.

*Чаре́, *с. м. Т.* Чаре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не биаше чаре да гы сработи, безъ дори не ся прашалъ со таткѫ си.*

*Чари́-баши́на, *с. м. Т.* Чери-башина, царибашина.

*Ча́ркина, *с. ж. Т.* Тава, тепсина.

Си улови ръбѫ златокрѫнѫ,
Ѭ изпече на стребренѫ скарѫ.
Та ѭ кладе на златѫ чаркиѫ. *Пѣс.*

*Чаркли́на, *пр неизм. Т.* Что има чаркови; рѫбатый, зѫбатый; зубча́тый. *Чарклина жълтица. Триста чарклии рубии.*

*Чаркъ, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зѫбъ, зѫбець, рѫбъ на монета, на колело; зубе́цъ, зубчикъ. 3) Всяко чаркина колело. *Безъ чаркъ е водяница-та му.* 4) Машина, направа съ колела чаркии. *Чаркове за гайтанъ.*

*Чарпи́на, *с. ж. Т.* Черпина: 1) Врьвь, конець, съ който дюлгери си удрятъ чрьтъ съ боя; белгина; черта́, черто́къ, слѣпу́шка. *Тяглѫ чарпиѫ*, тяглъ конець, удрямъ белгиѫ; отщѣлкивать, отбива́ть ни́ткою, ухлеснуть. 2) Справа дюлгерска съ конець и увиснѫла на неѭ тошкѫ за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; отвѣсъ, вѣсо́къ.

*Чарпти́свамъ и чарпти́сувамъ (да чарпти́шѫ), *гл д. Т.* Удрямъ нѣкого, та го повръждамъ.

Чарпти́сване и чарпти́суване, *с. ср.* отъ чарпти́свамъ.

Чарпти́шѫ, ешъ,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ чарпти́свамъ.

*Чарча́въ, *с. м. Т.* Чаршавъ, чершавъ.

шака́лъ, чака́лка. *Чакали-ти цѣла нощь ужть.*

Чаки́йка, *ум. ж.* и **чаки́йчя**, *ум. ср.* отъ **чаки́на.**

***Чаки́на**, *с. ж. Т.* Чекиня, гъздаво ножчя, что ся затваря и ся носи въ джебъ; суя.

Чакмаклийка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклѝна**, *пр. неизм. Т.* Чекмаклина, что е съ чакмакъ.

***Чакмакъ**, *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огниво, огниво; **огниво.** 2) Бръзакъ на пушка, на пищовъ съ крѣмыкъ; тъпандже; куро́къ ружьй.

Чакмо́сам, *гл. свр.* отъ **чакмо́свамъ.** — **санъ**ый, *пр. стр.*

***Чакмо́свамъ** и **чакмо́сувамъ** (да чакмо́сам), *гл. д. Т.* Изписвамъ съ съединение. *Вѣжди-ты си чакмосва.*

Изахня ага отъ града,
Стрѣте вадяня подъ града,
Измъсена, изтръсеня.
Ржцѣ, возѣ каносанъı,
Каносанъı, чакмосанъı. *Пѣс.*

Чакмо́сване и **чакмо́суване**, *с. ср.* отъ **чакмо́свамъ.**

***Чакрѫ́къ**, *с. м. Т.* Чекрѫкъ.

***Чакшѝрн**, *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ**, *нар. Т.* 1) Дори, дору, доро, до; вилоть до, да́же. *Носихъ га чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесь.* 2) Едвамъ; то́лько. *Чакъ сега го направи.*

Чакѫ́листый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има чакълъ, что е съ чакълъ.

***Чакѫ́лъ**, *с. м. Т.* Чекълъ: 1) Камъне, натрошени на ситно, ситни камъне, надъръ пѣсъкъ; трошлякъ, молосъ; щѐбенъ, мѐлкіе ка́менишки. 2) Каменлива и пѣсъчлива земя, като нанесена отъ рѣкя, чакълиста земя; грагоръ.

Чакѫнджийка, *с. ж.* Мома домакѫиня на жътварска дружина.

***Чакѫ́нъ**, *с. м. Т.* Чинъмъ, постъ, поста на нивя.

На гладай, буле, за гладай,
Майчинъ-ты ти жътварцы
Все по днѣ жарят единъ рядъ,
Единъ рядъ и единъ чакѫнъ. *Пѣс.*

Чакѫ́рнтый, —рѣнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* и

***Чакѫ́ръ**, *пр. неизм. Т.* За очи: шяренъ, гринъ.

Что си завръщашь, Грьчи Селиче,
Что си завръщашь русѫ-тя глава,
Что си завръщашь чакѫрцы-ты очи? *Пѣс.*

Сега си съ силны момы:
Прьпосѣхъ три хилядъı,
Чакѫръ гйоня дѣ жи
Модроокъı за хилядж.

Чала́нец, нци, *с. м.* Чила

***Чалашти́свамъ** и **чалашт**
лашти́ших), *гл. ср. Т.* За
бия́ся, радж; стара́ться,

Чалашти́сване и **чалашт**
отъ **чилашти́свамъ.**

Чалашти́ших, ѐшь,—**ти́сал**
чалашти́свамъ.

***Ча́лгани**, *с. м. мн. Т.* Р
tuberosus, гулня, гулкъı,
вы (земны) яблъкы, кара
рѣшкъı, шалгани, ардонвы
ныя гру́ши.

***Чалги́на**, *с. ж. Т.* Напр
свирня.

***Чалгѫджи́йка**, *с. м. Т.*
чалгия; свирець.

***Чалдѝсвамъ** и **чалдѝсува**
ших), *гл. д. Т.* Удрямъ,
тямъ, бльсвамъ, да чалня.

Чалдѝсване и **чалдѝсува**
чалдѝсвамъ.

Чалдѝщих, ешь,—**дѝсалъ**,
чалдѝсвамъ. Да чалня. —
стр. Чалнятый.

Чали́йка, *ум. ж.* отъ **чали́**

***Чали́на**, *с. ж. Т.* Храстъ
leatus, драка, джигра, чер
трънь; держидѐрево, чи́ж

***Чалма́**, *с. ж. Т.* Гажба, гж
ка, сарж̀къ; турба́нъ, чал
чинъ, кога чалма?

***Чалмали́на**, *пр. неизм. Т.*

Чалми́ца и **чалми́чка**, *ум.*

Ча́лнж, ешь,—**нжлъ**, *гл. д.*
ших, да ударя, да цернж,
чалне са ржкя топкя-тя

Ча́лнжтый, тъ, та, то, *пр.*
брьканый, пернятый, хал
чалнятъ во ума, ударенъ
ексикъ му е една-та чевня

***Чалъ**, *с. ж. Т.* Чалове,
врьхове на планини, по
трѣкя, пашк, а не и горъ

***Чалѫ́къ**, *пр. неизм. Т.*
нать, хлосанъ, потренъ,

***Чалѫмли́на**, *пр. неизм. Т*
на чалѫмъ, что има чалѫм

***Чалѫ́мъ**, *с. ж. Т.* Сгода,
лесница, похватъ. *Иде ма*
лесно ми е да го направя.
чалѫмъ, не ми нада на сго
на прилѣгъ, избредно ми е,
да хващамъ. *Дойде ми на*
нѫ ми на сгода да го на
земя чалѫма, да му намѣ

колана. *Знае му чалѫма*, знае какъ да подхване да го направи.

*Чалѫшка́нъ, *пр. неизм. Т.* Пргавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнѫтъ; энерги́чный. *Чалѫшканъ мома.*

*Чамаши́ръ, *с. м. Т.* Долни бѣлъи дрѣхъи, ризъ, гащи, крьпъи, мѣсалъи и друг. т.; бѣльё.

*Чамба́зъ, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перчемъ, перчимъ, перче, къика, коса; чубъ.

Ча́мецъ, *ум. м.* и ча́мчя *ум. ср.* отъ чамъ.

Ча́мовъый, въ ва, во, *пр*, отъ чамъ. Боровый.

*Чамъ, *с. м. Т.* Дрьво боръ; сосна́.

*Чамъ-сакѫзъ, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

*Чангали́, *с. м.* Неузрѣли миндали.

*Ча́нта, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улиа, вулиа, вулгиа, тагарджикъ, тахѫрджикъ, тоболець, тоболица, тобула; сума́, котома́, ра́нецъ.

Ча́нтица и ча́нтичка, *ум. ж.* отъ чанта.

*Чанъ, *с. м. Т.* Ченъ, звънець, клопотарь; звоно́къ, колоко́льчикъ.

*Чапа́, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; моты́ка, ко́паница.

*Ча́пкундаръ, *с. м. Т.* Чапкѫнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

*Чапкѫ́нинъ и чапкѫ́нъ, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы-ты чапкѫни.*

*Чапкѫнлѫ́къ, *с м. Т.* Работа на чапкѫнинъ.

Чапкѫ́нскъый, ска, ско, *пр.* отъ чапкѫ́нинъ. *Чапкѫнска работа*, мрьснишка

Чапкѫну́вамь, *гл. ср.* Врьшъ чапкѫнлѫкъ, ходѫ нагорѣ надолу да врьшъ чапкѫнскъи работы; мрьсувамь.

Чапкѫну́ване, *с. ср.* отъ чапкѫну́вамь. Мрьсуване.

*Чапкѫ́нъ, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкѫнинъ. 2) За конь: който, кога пръпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкѫнъ;* ръса́къ.

На мъислюмь да тя продамь
На тъна клятъи Чафутъи,
Или на црньъи Арапъи
За сива коня чапкѫна. *Пѣс.*

*Чапраджи́а, *с. м. Т. Челебиа, чапраджиа Солунскъый!*

Чапра́зчета, *ум. ср. мн.* отъ чапра́зи.

*Чапра́зъ, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахтъи. 2) Шивъ, съ когото шиѫтъ гайтанъ много ката. — *Стожъ диванъ чапразъ*, стоѫ правъ съ сгрънѫтъи на пояса рѫцѣ.

*Чапрашѫ́къ, *пр. неизм. Т.* Трычавъ, загелпенъ, угелпенъ, забрьканъ. *Ще излѣве чапрашѫкъ работа.*

*Чапча́къ, *с. м. Т.* 1) Сждина съ опашкѫ за гребеие водѫ; ковшъ. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

*Чаргифи́лекъ, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; кавале́рникъ, страстоцвѣтъ.

*Чардакли́а, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

*Чарда́къ, *с. м. Т.* Чердакъ, одьръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; сѣна.

Книгѫ пише молла пашиа,
Че ѫ праща хайдутъ Велку,
Че ѫ зема хайдутъ Велко,
Че си сѣда на чардаци,
На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чарда́чецъ, *ум. м.* и чарда́чя, *ум. ср.* отъ чарда́къ.

*Чаре́, *с. м. Т.* Чаяре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не биаше чаре да гъ сработи, безъ дори не ся прашталъ со таткѫ си.*

*Чари́-баши́а, *с. м. Т.* Чери-башиа, цари-башиа.

*Ча́ркиа, *с. ж. Т.* Тава, тепсиа.

Си улови ръбѫ златокрѫиа,
Іѫ изпече на стребренѫ скарѫ.
Та ѫ кладе на златѫ чаркиѫ. *Пѣс.*

*Чаркли́а, *пр неизм. Т.* Что има чаркови; рѫбатый, зѫбатый; зубча́тый. *Чаркиа жълтица. Триста чаркли рубии.*

*Чаркъ, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зѫбъ, зѫбець, рѫбъ на монета, на колело; зубе́цъ, зубчикъ. 3) Всяко чаркиа колело. *Безъ чаркъ е водяница-та му.* 4) Машина, направа съ колела чаркли. *Чаркове за гайтанъ.*

*Чарпи́а, *с. ж. Т.* Черпиа: 1) Врьвь, конець, съ който дюлгери си удрѫтъ чрьтъи съ боѫ; белгиа; черта́, черто́къ, слѣпу́шка. *Тяглѫ чарпиѫ*, тяглѫ конець, удрѫмь белгиѫ; отщѣлкивать, отбива́ть нѫткою, ухлеснуть. 2) Справа дюлгерска съ конець и увиснѫла на неѫ топкѫ за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; отвѣсъ, вѣсо́къ.

*Чарпти́свамь и чарпти́сувамь (да чарпти́шѫ), *гл д. Т.* Удрѫмь нѣкого, та го повреждамь.

Чарпти́сване и чарпти́суване, *с. ср.* отъ чарпти́свамь.

Чарпти́шѫ, ешь,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ чарпти́свамь.

*Чарча́въ, *с. м. Т.* Чаршанъ, чершавъ.

***Чарчалу́ша**, *с. ж.* Растение нѣкакво; обичъ.

***Чарчи́йница**, *с. ж. Т.* Дюкянъ дѣто продавать на дребно всякакви стока.

***Ча́рчичокъ**, *с. м. Т.* 1) Раст. *Tulipa gesneriana*, лула, червено лале, лале, божюръ, чюшка, чюшюлка; **тюльпа́нъ**. 2) Раст. *Narcissus poeticus*, щрьково цвѣтие, щрько-цвѣтие, зелимкаде, зарямка, миргишеле, шишарка: **нарцисъ бѣлый**.

***Чарчи́я**, *с. м. Т.* Тръговець, който продава на дребно всякакви стоки.

Чарша́въ, *с. м. Т.* Чершавъ, чарчавъ, платнина постилка на лѣгло; **простыня́**.

Чарши́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **чарши́я**.

***Чарши́я**, *с. ж. Т.* Чершия, улица, пазаръ съ дюкяни. *Чисто като Чафутскя чаршиъ.*

Чата́лецъ, *ум. м.* и **чата́лчя,** *ум. ср.* отъ **чата́лъ**.

Чата́листый, сть, ста, сто, *пр.* Что има чаталъи, что е като чаталъ; чепатый. *Чаталисто дрьво.*

***Чата́лъ**, *с. м. Т.* Четалъ, раздвоено като виля; разсой, разсоха; разсоя, соха, сока, чепарка; **разсо́ха, каря́ка**.

***Ча́тара,** *нар. Т.* Въ изречение: *знае чатара-патара*, чатъ-патъ, тврьдѣ малко; **мороковáть**.

***Чатмá**, *с. ж.* 1) Мѣстото, дѣто двѣ нѣчта ся сбирать съ два-та си края, дѣто ся крьстосвать; **смíчка, стыкъ**. 2) *пр. неизм.* Чатмалиа.

Прѣкачися прѣзъ чатмя-тя,
Отъ чатмя-тя на асмя-тя,
Па поглядня на пенджера. *Пѣс.*

***Чатмали́я**, *пр. неизм. Т.* Что има чатмя, что е съ чатмя; чатма. *Чатма вѣжды* и *чатмалика вѣжды*, които ся скачены надъ носа, сключены вѣждъи, вѣждъи съ ключь, съ ключь; **сходя́щіися бро́ви**.

***Чатъ,** *нар. Т. Чатъ-патъ:* 1) Тврьдѣ малко, чатара-патара. *Знае чатъ-патъ;* **мороковáть**. 2) Шатъ-патъ, понѣкога. *Дохожда нъи чатъ-патъ.*

***Чатъ,** *междом. Т.* Показва удрание; шатъ!

***Чауда́ръ**, *с. м. Т.* Чохадаръ.

Царь-тъ пущи два сейменъи,
Два сейменъи, чаударъи. *Пѣс.*

Ча́уни, *с. м. мн.* Раст. *Leucanthemum vulgare*, бѣло цвѣкие.

***Чауши́нъ и чау́шъ**, *с. м. Т.* 1) Десятникъ, фелдфебелъ въ войска, на стражаръи; **фельдфе́бель, сержа́нтъ**. 2) Слуга въ еснафъ, въ дружина, въоржженъ като стражарь. *Повика го чаушина-тя.*

***Чау́шъ**, *с. м. Т.* 1) Чаушинъ. 2) Адро бѣло грозие.

***Чафу́тинъ и чафу́тъ**, *с.* Чифутинъ, Евреинъ; **жидъ**. *ржка-та като на Чафу* сжлнець, тамахкяръ. *Не тинъ, ходи ли въ черко Чафутинъ, на кждѣ е пя ся оправишь. Когато дляжиде рови старъи-тъи га като Чафутинъ отъ тинъ безъ келъ не быва.*

Чафу́тка, *с. ж.* Жена, мома **дóвка**.

Чафу́тскый, ска, ско, *пр.* о **жидóвскій. —скы,** *нар.* като чафутъи; **жидóвски,** *Като чафутскя хавря. то въ чафутскя чаршиъ. бота чафутска сжбота.*

Чафу́тчя, *ум. ср.* Малъкъ, м чефутчя, чифутчя.

Чва́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ср* нх. *Да си чвакнж на рж*

Чва́ница, *с. ж.* Ссядина за

Рядомь по рядомь святове,
Къмомь по къмомь чваница

Чва́ркъи, *с. ж. мн.* Цапоръ менование.

Чверу́га, *с. ж.* Чвоуга.

Чвиче́ние, *с. ср.* отъ **чвич** *Свинско чвиченe*

Чвичь! *междом.* показва чв

Чвичѣ́ж, йшь,—чíялъ, *гл. ср.*

Чво́рецъ, *ум. м.* и **чво́рчя чворъ**.

Чвороватый и чворови́тый *пр.* Что има чворови· чвор ристый, сжкливый, сжковитъ — *Чворовита работа*, запл забрькана, мжчна.

Чвору́га, *с. ж.* 1) Подпухнж ударено; врьга, брьбонна, дж краставица, рогъ синякъ, чве га, челенна; волды́рь, ныль, шка. 2) Цицина въ 2-то зна

Чворъ, *с. м.* На дрьво дъпер вжзелъ на дрьво; бодикъ, бу глужь, глюждъ, глѣзенъ, гр клужь, розъ, сгрежь, сжкелъ кълъ, сжкъ, чнъръ, чѣканъ, рошка, чепоръ, чепъ, чланъ, ч сукъ. 2) Вжзелъ на вжже.

Чврѣстый, сть, ста, сто, *пр.* 1) Якый, здравый, тврьд цврьстый; **твёрдый, крѣпк но́скій, про́чный, пло́тный,** прагавый, спрѣтнжтый, срь ченый, срьдчестый, срьдчест ный, неповоротливый, расторо

ли́вый, бо́йкій, ло́вкій, воро́вый, бо́рзый, бро́скій, ско́рый, ме́ткій, ки́дкій, ши́бкій, лёкій на́ ногу. —сто, *нар.* 1) Яко, здраво, стягнѫто. *Леко ѣ пипнѫ, чврьсто ѣ стиснѫ.* 2) Бързо, скоро, срѣдчено.

Чвъръ, *с. м* Чворъ въ 1-то знамен.

Че, *съкз.* 1) Свързва приставено допълнително, изяснително изречение съ главно; что. *Казахѫ ми, че былъ дошълъ. Да знаѣ, че ще дойде, да го почакамь.* 2) Да. *Видѣли го, че прѣскача плета*, вм. *да прѣскача плета. Забѣлѣжили, че ходи и доходна.* 3) Показва зависимость между причинѫ и слѣдствие, или послѣдователность по врѣмя; и, да, па, та; и, да, да и, и тогда́, и за тѣмъ, за нимъ.

Отъ триста людіе единъ не ся нае,
Че си нае момчя ми Троенчя,
Че нагази, че прѣплава
Тиха бѣла Дунава,
Че отиде отвѫдъ Влашкѫ земьк,
Че си влѣзе въ тѣснъı бахчии,
Че си набра дулъı и наранзъı . . . *Пѣс.*

Авлига пѣе ранена
Долу ми въ долни гробища;
Че то не бъıло авлига,
Ами булка-та Велика. *Пѣс.*

Даде прьвѣ нему, че тогава менѣ. Стигнѫ го, че го удари. 4) Показва причинѫ; зачто́то; потому́ что, ѝбо, поели́ку, такъ какъ, оттого́, что. *Не го щѫ, че е грозенъ, че е пакостникъ.*

Не либи, Койчо, Павункѫ,
Павунка не е за назе,
Че е сирмашка дъщерю. *Пѣс.*

5) Та, нъ, ала; но, да. *По́-добрѣ малко, че хубаво, нежели много, че какъ да е.* 6) Освѣнь това, още, и, па; да и, да ещё, да́же. *Че и това не стига. Че и така да е, пакъ не бъıва.* 7) Па, та. *Че да е само това, ами още колко има.* 8) Употрѣбявася въ начало на въпросителнъı и възклицателнъı изречения за усилване; а, та, па. *Че тъı кой си?* а ты кто. *Че това какво е?* а э́то что тако́е? *Че тебе что тя е грыжа?* а тебѣ что за дѣло? *Че зачто не ми каза по́-напрѣдъ?* почему́ же ты не сказа́лъ мнѣ ра́ньше? *Че что съмъ кривъ азъ?* чѣмъ же я винова́тъ? *Че отдѣ да знаѣ?* да отку́да мнѣ знать? *Азъ не знаѣ, че тъı ли щешь да знаешь! Че не си го купилъ ка! Че да е само това, ами още колко има!* — А че, и, па, та, че, та че, послѣ; да и, и затѣмъ. *Това издума, а че паднѫ и издъхнѫ;* вы́говорилъ э́то и затѣмъ палъ и испусти́лъ духъ. *Ѣде, пи, а че си отиде безъ да плати.* — *Та че*, казвася вмѣсто само *та* или само *че. Прьво мя сѫди, та че тогава мя бѣси.* — Не че, не е работа-та, че . . .; не въ томъ дѣло, что . . . *Не че нѣма, а зачтото не му ся дава.*

Че, *спомагат. гл.* вм. шя, ще, кю, ке *Че иде, че дойде.*

Чёбренце, *с. ср.* Чебурчя.

Чёбрика, *с. ж.* Раст Чюбрика, чюбрица.

Чебрьна́къ, *с. м.* Дрьво за носене чебуръ.

***Чебу́къ**, *с. м. Т.* Чибукъ.

Чёбурець, *ум. м.* и **чёбурчя**, *ум. ср.* отъ **чёбуръ**.

Чёбуръ и **чёбъръ**, *с. м.* Чюбуръ, чьбъръ, футиа, хутиа, фучиа, вучиа, кръбла, каруда, тарунарь, шепчеци. *Носи водѫ съ чебъръ. Единъ чебуръ гроздье.*

Чева́, *нар.* Нали, нели, налъ, дали, дава, дѣвѣ, ели, като, та, дилмѫ; вѣдь. *Чева е така?* нали е така? *Чева глядашь? Чева не го си купилъ?* та не го си купилъ ли!

Чеварли́га, *с. ж.* Птица *Alauda cristata*, бѣснурка, качюлъ дѣдо, трясопатка, чеверлига, чеварлюга, чеврьлига, чеврьлюга, чёчка, чевюрлига, челюшка, чювърлига, чювърлига, чючюлига, чючюрлига, чюралига, чючюхвалъ; жа́воронокъ хохла́тый.

Чеварлю́га, *с. ж* Птица чеварлига.

***Чевга́ръ**, *с. м. Гр.* Дживгаръ, два чивта волове, впрягнѫтъ въ единъ кола; четворкъ.

Чеверли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

***Чевирме́**, *с. ср.* Печено мясо.

***Чеви́я**, *с. ж. Т.* Чивия.

Чёвка, *с. ж.* Гага на птицѫ; човка, кльвка, кльвунъ, клювница, клювъ, клюница, клюнъ, джонка, чёпка, чипка, чонка; клювъ, носъ. — *Щрькова чёвка*, раст. *Erodium cicutarium L'Her.*

Чёвкамь (да чёвнѫ), *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клюцамь, клюцамь, клькамь, чёпкамь; клева́ть.

Чёвканю, *с. ср.* отъ **чёвкамь**. Кльване.

Чёвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чёвкамь**. Да кльвнѫ.

Чёврька́лка, *с. ж.* Една игра на дупкъ.

Чёврѣкамь (да чеврѣкнѫ), *гл. д.* 1) Съ остро ровѫ, коврадѫ, врѣдѫ нѣчто; чёплѫ, чечкамь; ковыря́ть. *Не чеврькай ранѫ-тѫ, лѣпежа.* 2) Барамь, базикамь, кътнѫ, закачамь, чёплѫ.—ся, *гл. стр.* Бъивамь чеврькань. — *Нѣчто го чеврька*, боде го, жарави го, жеже го, врьти го извѫтрѣ, чепли го, копае го, не му дава да е миренъ; имѣть внутренее беспоко́йствіе.

Чёврѣканю, *с. ср.* отъ **чёврѣкамь**.

Чёврѣкнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чёврѣкамь**.

Чеврьли́га, *с. ж.* 1) Птица чеварлига. 2) Чворуга.

Чеврьло́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чеврьстина́, *с. ж.* Качество, свойство на чеврьстый.

Чеврьстичкы́й, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **чеврьстый.** Чьврьстичкый.

Чеврьстый, стъ, ста, сто, *пр* Чьврьстый, в. **чврьстый.**

Чеврьтѫ́, и́шь, — тя́лъ, *гл. д.* Чьврьтя, цврьтя, оцакчавамъ, укрѣпявамъ, оздравявамъ, зацачавамъ.

Чёвчица, *ум. ж.* отъ **чёвка.** Клюнець, кльвунець.

Чевюрли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чега́то, *съкр.* Като че, като че ли, га че, ужка; будто.

Чёголно и **чёгълно,** *нар* Чогално.

Чегрѣ́тане, *с. ср* отъ **чегрѣ́тя.**

Чегрѣ́тя, ешь,—та́лъ, *гл. д.* Чигрътя, стръжа, гребя; строга́ть, стружи́ть, скобли́ть. *Съ огрибкя чегрьте.*

***Чеджѫ́къ,** *с. м. Т.* Чадъръ.

Чёдо, *с. ср.* в. **чи́до.**

Чёзнатие и **чёзнение,** *с. ср.* отъ **чёзнѫ.**

Чёзнѫ, ешь, — на́лъ, *гл. ср.* 1) Губыся. изгубвамся, загубвамся; исчезва́ть. *Чезне въ тьмнинѫ-тѫ.* 2) Копнѣя, линѣя, тоня, слабѣя, съхна, чемрѣя, чамя; нить, напива́ть. *Чезне въ сиромашия, въ нуждя. Случа мы ся да желаемъ, да чезнемъ, да болѣемъ душевно, безъ да знаемъ что и за какво.*

***Чейзъ,** *с. м. Т.* Прѣмѣна, придъ, придань, прикиа, прике, прикя, спапъ.

Чейли́атый, тъ, та, то, *пр* Злъй, лошай, немирный *Много чейлато е наше-то дѣтя: плаче по цѣлѫ нощь.*

Чёказъ, *с м.* Птица *Sturnus vulgaris,* сковранець, скворець, сколовранець, скорець, скоровранець, ковранець,; скворе́цъ.

Че́калъ, *с. м* Грохотъ, лѣгълъ. *Круши-тѫ, имать като чекалъ,* много ся родили, угрѣхналися.

Чёкань, *гл. д.* и *ср.* в. **чи́кань.**

Чёканец, *ум. м.* и **чёканчя,** *ум. ср.* отъ **чёканъ.**

Чёканъ, *с. м.* 1) Чворъ въ 1-то знамен. 2) Глезенъ, глезня, плянъкъ на кракъ; лоди́га, лоды́жка. 3) Чекутка. 4) Корень на зелка.

Чёканъ, *с. м* 1) Чёканъ. 2) Чюкъ, чюканъ. *Уловила дявола за косы ты и го била по главя-тя съ чеканъ.*

Чёкарюкъ, *с. м.*

***Чеки́на,** *с. ж. Т.* 1) Чакия. 2) Тяжесть отъ четыре кантара, отъ 176 окы.

Чёклясъ, *с. м.* Мустачкы-ты по шюшюлкы-ты, по клясовы-ты на ость, усы у ко́лоса. *Не* запорничявъ, нпатъ.

***Чекма́къ,** *с. м. Т.* Чакмакт

***Чёкмедже,** *с. ср. Т.* Сапд въ пася, въ долапъ, не ся изтяглюва навънъ; выдвижи

Чёкнатие и **чёкнение,** *с. ср* и **чёкнѫся.**

Чёкнѫ, ешь,—налъ, *гл. д.* Р ка, чекоръ, уста тврьдѣ мно —**нѫся,** *гл. възвр.* Разтвар та, устата тврьдѣ много; ч тася, крачася, разчеквамся.

Чеко́рение, *с. ср.* отъ **чек рѫся.**

Чеко́ристый, сть, ста, сто има чекоры; чекурлявый, ч ровитый, сакливый; суков настый, клонатый, кычаст вѣтвйстый. *Чекористо др*

Чёкорчя, *ум. ср.* и **чёкоре чёкоръ.**

Чёкоръ, *с. м.* Чекуръ 1) К разчекоръ, стапка, адамъ; *ко чекоры наблизо.* 2) Чво отъ отсѣченъ клонъ, останец

Чеко́рѫ, ишь,—ря́лъ, 1) стапамъ; шага́ть. *Чекоры невѣстя.* 2) *гл. д.* Прѣкра чамъ, прѣчекоряамъ; перешу ступа́ть. —**рѫся,** *гл. възв* ся, разчеквамъ ся крака-та; нася, чакарыся; разводя́ть читься. *Баба ся чекори, д ри. Египтинъ ся топор ся чекорише. Арапка ся че пинъ ся охолише.*

Чекрѫкчи́йка, *с. ж.* 1) Же 2) Птица *Querquedula ci* кардакъ, крѣчеталъ; чиро́к

***Чекрѫкчи́я,** *с. м. Т.* 1) изкълчено, извихнато, счу пранець, правилець; костоп прави или продава чекрѫци

***Чекрѫ́къ,** *с. м. Т.* Направа спица, врѣтено, дрьжка и съ за прядение; роданъ, руданъ. *дрѣвъ трящи, самъ-ся дрьжи?* Гат. — Чекрѫкъ. — *на чекрѫкъ,* бам да ся заб не може да намѣря пятя.

И той си оттамъ отиде
На баба на надяна-тя.
Тя гы па чекрѫкъ завърт
Тъмна ми мъгла пропадна,
Ситенъ ми снѣжецъ завалѣ.

чець, *ум. ср.* и чекрѫчя, *ум. ср.* екрѫкъ.

ѝвъый, въ, ва, во, *пр.* Чекористый, ватый, чворовитый, сакливый; суко-й.— *Чекурливъ като глоговъ пръть*, ть за опакъ човѣкъ, комуто съ нич- може да ся угоди.

ь, *с. м.* Чекоръ.

ка, *с. ж.* Ороненъ кочанъ царевица; ковина, гроздчиничка, дудулець, жюна, аръ, каламаръ, какалашка, класура, юнка, козулакъ, кочанкы, кубакъ, ку-пкы, кукумарка, кукуратка, куленъ, л, лущкы, мамулъ, махалка, мисир- рапковина, тувка, тутунешка, чеканъ, шка, чибутка, чокутка, чюгачка, чю-, шютарка, шютка, шюшюрага; ку-ина съ обѝтыми зёрнами.

ѝри, *с. м. мн. Т.* Чакшири, чешири, , бечвица, патури, потури; брю́ки, ы. *На свиньж крой чекширы.*

рци, *ум. м. мн.* отъ чекшѝри.

истый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има ж, много чекъныхъ; что приличя на ныхъ; четинистый; щетѝнистый.

ица и чекъ́ничка, *ум. ж.* отъ че-на.

на, *с. ж.* 1) Изправены, остры и белы влакна по гръба на свиньх и на животны; четина, четъина; щетѝна. ст. хвойна.

лъ, *с. м. Т.* Чакълъ.

ка, *с. ж.* Чело. *Горна рѣлка до-челбинкж.*

с. ср. Т. Опрѣдѣлена мѣра конци, на свити; топчя, тура *Едно челе Двѣ челета ибришимъ.*

къ, *с. м* Дѣверъ, братець, драгънко.

ѝ, *с. м. Т.* Челебия.

йка, *с. ж.* Жена, мома челебия.

йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ челебия.

ѝя и челеби́, *с. м. Т.* Почетно наз- на личенъ човѣкъ; господарь; гос-ъ, ба́ринъ.

ся, *с. ж.* 1) Чворуга въ 1-то знаменов. ытка отъ трѣвж ковълъ, кокто попонѣйдѣ момы

къ, *с. м. Т.* Орденъ, нишанъ за нѣ- отличие.

це, *ум. ср.* отъ челе́.

лѝя, *пр. неизм. Т.* Направенъый еликъ; челиковъый. *Ржцѣ демирлии, ке челиклии.*

овъый, въ, ва, во, *пр.* Что е отъ че- направенъый отъ челикъ; челиклия, нянъый; стально́й.

ми му ся кукы познаваать:
рѣхы му ся бисеръ подизаны,
А бедени отъ жлъта дукада,
Виты портъ му ся челиковъ,
А диредзи му ся мраморлии. *Пѣс.*

*Челѝкъ, *с. м. Т.* Чиликъ, стомана, близна, близница; сталь.

Челѝнокъ, *с. м.* Раст. пчелинокъ.

Че́лка, *с. ж.* Оронена гроздова пъшка; ре-люшка, чепка.

Че́лникъ, *с. м.* 1) Който стои на чело, че-ленъ, личенъ човѣкъ; господарь, чорбаджия; корифе́й. 2) Най-старъый въ задру-гж, въ родж, който ѭ оправя; глава, до-макъынь, старѣйшина, чорбаджия. 3) Гла-ва, главатарь на овчари; кехая, желникъ, жълникъ.

Разболѣлся челникъ Пѣё
На въсокж-тж планинж,
И при него никой нѣма. *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задуя,
Во свиркж-тж тага тажить,
Тага тажить и ся трясеть! *Пѣс.*

4) Глава, главатарь на Влашкы колъбы, на Влашко село; кехая. 5) Желѣзна грив-на на ось за да ѭ пази отъ изтръване.

Чѣлнъый, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е на чело, на главж, най-отпрѣдъ; лич-нъый, прѣдний, прьвъый; ви́дный, перед-ово́й. *Ленъ човѣкъ*, челникъ, прьве-нець; корифе́й. *Кондисалъ во посланя-тж кукж на челно-то мѣсто. Ако сѣдне-шь на по́-челно мѣсто, той ке тя вдигне.*

Отговори челнъый Пѣё:
Ой овчяри, три чобани,
Повлсайте, вечерайте,
Нахраните клятж кучкж! *Пѣс.*

Чело́, *с. м.* 1) Прѣдня та часть на главж между вѣждъ-ты и косж-тж; челбинка; лобъ, чело́. *Има голѣмо чело.* 2) Глав-на-та, прѣдня-та часть на нѣчто; глава, лице. *Хванялся на чело-то на хоро-то.* 3) Прьво-то, най-почетно-то мѣсто въ кащж, въ собж, кать; кра́сный у́голъ. *Сѣднялъ на чело.* 4) На дългж софрж кръгла-та часть, дѣто сѣдать прьви-ти и по́-стари-ти; щитъ. 5) Женскъый накъитъ за главж като диадемж; левчя, рядъ. — *Пиши си го на чело-то*, заканване, врьжи си червенко, пиши си го на ухо-то; зарубѝ себѣ на́ носъ, зарубѝ у себѝ на носу́. — *Хубость ся на чело не носи. На чело-то Христоса, въ пазухж дявола. Който много ходи изъ село, остава безъ чело. Много ходи изъ село, та си доде безъ чело. Жена съ голѣмо чело, а конь съ голѣмы грѫды. Нанялася въшка, че излѣзла на чело. Изпрѣчился като гладнъ въшкж на чело.*

Чеврьли́га, *с. ж.* 1) Птица чеварлига 2) Чворуга.
Чеврьлю́га, *с. ж.* Птица чеварлига.
Чеврьстина́, *с. ж.* Качество, свойство на чеврьстый.
Чеврѣ́стичкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **чеврѣ́стый.** Чьврьстичкый.
Чеврѣ́стый, стъ, ста, сто, *пр* Чьврьстый, в. **чврѣ́стый.**
Чеврьстя́ж, и́шь, — тѝлъ, *гл. д.* Чьврьстя, цврьстя, очачнавамь, укрѣпнавамь, оздравявамь, зачачнавамь.
Чёвчица, *ум. ж.* отъ **чёвка.** Клюнец, кльвунец.
Чевюрли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.
Чега́то, *съкз.* Като че, като че ли, га че, ужка; бу́дто.
Чёголно и **чёгълно,** *нар* Чогално.
Чегрѣ́тание, *с. ср* отъ **чегрѣ́тя.**
Чегрѣ́тя, ешь,—та́лъ, *гл. д.* Чигрътя, стръжя, гребя; **строга́ть, стружа́ть, скобля́ть.** *Съ огрибкя чегрьте.*
***Чеджѐръ,** *с. м. Т.* Чаджѐръ.
Чѐдо, *с. ср.* в. **чи́до.**
Чѐзнатие и **чѐзнение,** *с. ср.* отъ **чѐзня.**
Чѐзня, ешь, — нѝлъ, *гл. ср.* 1) Губя се. изгубвам се, загубвам се; **исчеза́ть.** *Чезне въ тьминя-тя.* 2) Копнѣя, линѣя, топя се, слабѣя, съхя, чемрѣя, чизя; **нить, навива́ть.** *Чезне въ сиромашия, въ нужда. Слъчва ны ся да желаемъ, да чезнемъ, да болѣемъ душевно, безъ да знаемъ что и за какво.*
***Чейзъ,** *с. м. Т.* Прѣмѣна, придъ, придань, прикия, прике, прикя, спанъ
Чейли́тый, тъ, та, то, *пр* Злъй, лошай, немирный *Много чейлато е наше-то дѣтя: плаче по цѣля нощь.*
Чёказъ, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris*, скованец, скворец, сколованец, скорец, скорованец, ковранец,; **скворе́цъ.**
Чѐкалъ, *с. м* Грохотъ, лѣгълъ. *Круши-ты, имать като чекалъ,* много съ родили, угрѣхнялися.
Чѐкамъ, *гл. д.* и *ср.* в. **чи́акамъ.**
Чёканецъ, *ум. м.* и **чёканчя,** *ум. ср.* отъ **чёканъ.**
Чёканъ, *с. м.* 1) Чворъ въ 1-то знамен. 2) Глезенъ, глезня, шлянъкъ на кракъ; **лоди́га, лоди́жка.** 3) Чекутка. 4) Корень на зедкя.
Чѐканъ, *с. м* 1) Чёканъ. 2) Чюкъ, чюганъ. *Уловила дявола за косы ты и го била по главж-тж съ чеканъ.*
Чѐкарокъ, *с. м.*
***Чеки́я,** *с. ж. Т.* 1) Чакия. 2) Тяжесть отъ четыре кантара, отъ 176 окъ.
Чѐклясъ, *с. м.* Мустачкъ-ты по шюшюлкъ-ты, по класовъ-ты ... ость, усы у колоса. *Не* ... запорначнявъ, инатъ.
***Чекма́къ,** *с. м. Т.* Чакма...
***Чѐкмедже,** *с. ср. Т.* Сан... въ масл, въ долапъ, не ... изтяглюва навънъ; **выдвя...**
Чѐкнатие и **чѐкнение,** *с.* ... и **чѐкнжся.**
Чѐкнж, ешь,— нялъ, *гл. д.* ... ка, чекоръ, уста тврьдѣ м... —**нжся,** *гл. възвр.* Разтя... та, устата тврьдѣ много; ... тяся, крачыся, разчекнамся...
Чекоре́ние, *с. ср.* отъ **чекоря́ся.**
Чекори́стый, стъ, ста, ст... има чекоры; чекуравый, ... ровитый, сякливый; сук... нистый, клонатый, кычест... вѣтвѝстый. *Чекористо д...*
Чѐкорчя, *ум. ср.* и **чѐкоре́чѐкоръ.**
Чѐкоръ, *с. м.* Чекуръ 1) ... разчекоръ, стяпка, здямъ ... *ко чекори наблизо.* 2) Ч... отъ отсѣченъ клонъ, остане...
Чекоря́ж, ишь,—ря́лъ, 1) ... стяпямь; шагя́ть. *Чекоря невѣстж.* 2) *гл. д.* Прѣкр... чямь, прѣчекорвямь; перея... ступя́ть. —**ряжся,** *гл. въз...* си, разчеквамь си крака-та ... нася, чякарьяся: разводя́т... читься. *Баба ся чекоры, ... ри. Египтинъ ся топо... ся чекораше. Арапка ся ч... пинъ ся охолняше.*
Чекряжкчи́йка, *с. ж.* 1) Ж... 2) Птица *Querquedula c...* кардакъ, крѣчеталъ; **чиро́...**
***Чекряжкчи́я,** *с. м. Т.* 1) ... изкълчено, извихнято, сч... правецъ, правилець; **костоп...** прави или продава чекряще...
***Чекря́къ,** *с. м. Т.* Направ... свящя, врѣтено, дрьжкя и с... за прядение; роданъ, рудан... *дрѣнъ трящи, самъ-си ... дрьжи?* Гат. — Чекряжкъ. *на чекряжкъ, баъ да ся за... не може да намѣри пятя.*

И той си оттямъ отиде
На бабя на кадяня-тя.
Тя гы на чекряжкъ завря
Тъмна ми мъгла пропадня
Снѣгъ ми снѣжець завя...

Чекрѫ́чець, *ум. ср.* и **чекрѫ́чя**, *ум. ср.* отъ **чекрѫ́къ**.

Чекурли́вый, въ, ва, во, *пр.* Чекористый, чвороватый. чворовитый, сѫкливый; суковатый.— *Чекурливъ като глоговъ пръть*, казвать за опакъ човѣкъ, комуто съ ничто не може да ся угоди.

Чекуръ, *с. м.* Чекоръ.

Чеку́тка, *с. ж.* Ороненъ кочиянъ царевица; влашковина, гроздчиничка, дудулець, жюна, калаваръ, каламаръ, какалашка, класура, класчюнка, козулакъ, кочиянкы, кубакъ, кукулашкы, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъ, лущкъ, мамулъ, махалка, мисирликъ, рапковина, тувка, тутунешка, чеканъ, ченкушка, чикутка, чокутка, чюгачка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; **кукуру́зина** съ обѣ́тыми зёрнами.

Чекши́ри, *с. м. мн. Т.* Чакшири, чешири, бечвы, бечвица, патури, потури; бри́юки, штаны́. *На свиньк крой чекширы.*

Чекши́рци, *ум. м. мн.* отъ **чекши́ри**.

Чекъ́нистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има голѣмѫ, много чекъны́; что приличя на чекъны́; четинистый; щети́нистый.

Чекъ́ница и **чекъ́ничка**, *ум. ж.* отъ **чекъ́ня**.

Чекъ́ня, *с. ж.* 1) Изправенъ, остръ и по́-дебелъ влакна по гръба на свиня и на другы животны; четина, четыня; **щети́на**. 2) Раст. хвойна.

Чекѫ́лъ, *с. м. Т.* Чакалъ.

Челби́нка, *с. ж.* Чело. *Горня рѫлка дори до челбинкѫ.*

Челе́, *с. ср. Т.* Опрѣдѣлена мѣра конци, коприна свити; топчя, тура *Едно челе конци Двѣ челета ибришимъ.*

Челебя́къ, *с. м* Дѣверъ, братець, драгънко.

Челеби́, *с. м. Т.* Челебия.

Челеби́йка, *с. ж.* Жена, мома челебия.

Челеби́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ челебия.

Челеби́я и **челеби́**, *с. м. Т.* Почетно название на личенъ човѣкъ; господарь; господи́нъ, ба́ринъ.

Челе́пка, *с. ж.* 1) Чворуга въ 1-то знаменов. 2) Кытка отъ трѣвя ковылъ, комто носять понѣйдѣ момы

Челе́нкъ, *с. м. Т.* Орденъ, нишанъ за нѣкакво отличие.

Челе́нце, *ум. ср.* отъ **челе́**.

Челиклии́я, *пр. неизм. Т.* Направенъ отъ челикъ; челиковый. *Ржѫ̀ демирлии, прьстѫ̀ челиклии.*

Челико́вый, въ, ва, во, *пр.* Что е отъ челикъ, направенъ отъ челикъ; челиклия, стоманянъ; стально́й.

Сами му си кукъы познаваать:
Стрѣхъ му сѫ бисеръ поднизанъ,
А бедени отъ жлъта дукада,
Витъ портъ му сѫ челиковъ,
А дирдеи му сѫ мраморлии. *Пѣс.*

***Чели́къ**, *с. м. Т.* Чиликъ, стомана, близна, близница; сталь.

Чели́нокъ, *с. м.* Раст. пчелинокъ.

Че́лка, *с. ж.* Оронена гроздова пѫшка; релюшка, чепка.

Че́лникъ, *с. м.* 1) Който стои на чело, челенъ, личенъ човѣкъ; господарь, чорбаджия; **корифе́й**. 2) Най-старъй въ задругѫ, въ родѫ, който ѫ оправя; глава, домакынь, старѣйшина, чорбаджия. 3) Глава, главатарь на овчяри; кехая, желникъ, жълникъ.

Разболѣлся челникъ Пѣё
На въсокѫ-тѫ планинѫ,
А при него никой нѣма. *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири. ми задуни,
Во свиркѫ-тѫ тѫга тѫжить,
Тѫга тѫжить и ся трасеть! *Пѣс.*

4) Глава, главатарь на Влашкъы колъбы, на Влашко село; кехая. 5) Желѣзна гривна на ось за да ѫ пази отъ изтръване.

Чѣлнъый, —лънъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е на чело, на главѫ, най-отпрѣдъ; личнъый, прѣдний, прьвъый; ви́дный, передово́й. *Ченъ човѣкъ*, челникъ, прьвенець; **корифе́й**. *Кондисалъ во посланѫ-тѫ кукѫ на челно-то мѣсто. Ако сѣднешь на по́-челно мѣсто, той ке тя вдигне.*

Отговори челнъый Пѣё:
Ой овчяри, три чобани,
Повлсайте, вечерайте,
Нахраните клятѫ кучкѫ! *Пѣс.*

Чело́, *с. м.* 1) Прѣдня та чясть на главѫ между вѣждъ-тъ и косѫ-тѫ; челбинка; лобъ, чело́. *Има голѣмо чело.* 2) Главна-та, прѣдня-та чясть на нѣчто; глава, лице. *Хванялся на чело-то на хоро-то.* 3) Прьво-то, най-почетно-то мѣсто въ кащя, въ собѫ, катъ; краси́ный ѫголъ. *Сѣднялъ на чело.* 4) На дъгѫ софрѫ крайла-та чясть, дѣто сѣдать прьви-ти и по́-стари-ти; щитъ. 5) Женскъый накътъ за главѫ като диадема; левчя, рядъ. — *Пиши си го на чело-то*, заканване, врьжи си червенко, пиши си го на ухо-то; заруби́ себѣ на́ носъ, заруби́ у себи́ на носу́. — *Хубость ся на чело не носи. На чело-то Христоса, въ пазухѫ дявола. Който много ходи изъ село, остава безъ чело. Много ходи изъ село, та си доде безъ чело. Жена съ голѣмо чело, а конь съ голѣмы грѫды. Наялася въшка, че излѣзла на чело. Изпрѣчился като гладнѫ въшкѫ на чело.*

Чевръли́га, *с. ж.* 1) Птица чеварлига 2) Чворуга.

Чевръли́ога, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чевръстина́, *с. ж.* Качество, свойство на чевръстый.

Чевръ́стичкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **чевръ́стый.** Чьвръстичкый.

Чевръ́стый, стъ, ста, сто, *пр* Чьвръстый, в. **чвръ́стый.**

Чевръстѫ́, и́шь, — ти́лъ, *гл. д.* Чьвръстѫ, цвръстѫ, оживчавамь, укрѣпявамь, оздравявамь, зазачавамь.

Чёвчица, *ум. ж.* отъ **чёвка.** Клюнец, кльвунец.

Чевюрли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чега́то, *съкз.* Като че, като че ли, га че, ужа; бу́дто.

Чёголно и чёгълно, *нар* Чогално.

Чегрѣ́тание, *с. ср* отъ **чегрѣ́тѫ.**

Чегрѣ́тѫ, ешь,—та́лъ, *гл. д.* Чигрътя, стружя, гребя; строга́ть, струга́ть, скобли́ть. *Съ огрибкѫ чегрѣте.*

***Чеджѫ́ръ,** *с. м. Т.* Чаджър.

Чёдо, *с. ср.* в. **чи́до.**

Чёзнатие и чёзнение, *с. ср.* отъ **чёзнѫ.**

Чёзнѫ, ешь, — на́лъ, *гл. ср.* 1) Губя се. изгубвам се, загубвам се; **исчеза́ть.** *Чезне въ тьмнинѫ-тѫ.* 2) Копнѣя, линѣя, топя се, слабѣя, съхна, чемрѣя, чамя; **ныть, ныва́ть.** *Чезне въ сиромашиѫ, въ нуждѫ. Случва ни ся да желаемъ, да чезнемъ, да болѣемъ душевно, безъ да знаемъ что и за какво.*

***Чейзъ,** *с. м. Т.* Прѣмѣна, придъ, придан, прикия, прике, прика, спанъ.

Чейли́атый, тъ, та, то, *пр* Злъй, лошій, немирнъй *Много чейлиато е наше-то дѣтя: плаче по цѣлѫ нощь.*

Чёказъ, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris*, скованец, скворец, сколованец, скорец, скорованец, кокранец,; **скворе́цъ.**

Чёкалъ, *с. м* Грохот, лѣгълъ. *Круши-тѣ, имать като чекалъ,* много сѫ родили, угрѣхиялися.

Чёкамь, *гл. д.* и *ср.* в. **чи́камь.**

Чёканецъ, *ум. м.* и **чёканчя,** *ум. ср.* отъ **чёканъ.**

Чёканъ, *с. м.* 1) Чворъ въ 1-то знамен. 2) Глезенъ, глезна, шлянъкъ на кракъ; **лоди́га, лоди́жка.** 3) Чекутка. 4) Корень на зелкѫ.

Чёканъ, *с. м* 1) Чёканъ. 2) Чюкъ, чюканъ. *Уловила дявола за коси-тѣ и го била по главѫ-тѫ съ чеканъ.*

Чёкарокъ, *с. м.*

***Чеки́я,** *с. ж. Т.* 1) Чакия. 2) Тяжесть отъ четыре кантара, отъ 176 окъ.

Чёклясъ, *с. м.* Мустачкъ-тѣ по шюшюлкъ-тѣ, по класовъ-тѣ ... ость, усѝ у кблоса. *Не* запорнчнавъ, нпатъ.

***Чекни́къ,** *с. м. Т.* Чакма...

***Чёкиедже,** *с. ср. Т.* Са... въ маса, въ долапъ, не ... изтяглова навънъ; выдава...

Чёкпатие и чёкпение, *с.* ... и **чёкпѫся.**

Чёкпѫ, ешь,—палъ, *гл. д.* ... ка, чекоръ, уста тврьдѣ ... —**пѫся,** *гл. възвр.* Разтв... та, устата тврьдѣ много; ... тася, крачася, разчекмамся...

Чеко́рение, *с. ср.* отъ **че... рѫся.**

Чеко́ристый, стъ, ста, с... има чекоръ; чекурлявый, ... ровитый, сжклявый; сух... настый, клонатый, кълчест... нѣтвйстый. *Чекористо д...*

Чёкорчя, *ум. ср.* и **чёкор... чёкоръ.**

Чёкоръ, *с. м.* Чекуръ: 1) ... разчекоръ, стѫпка, ядамъ ... *ко чекори наблизо.* 2) Ч... отъ отсѣченъ клонъ, остав...

Чеко́рѫ, ишь,—рѝлъ, 1) ... стѫпямь; шага́ть. *Чекор... невѣстѫ.* 2) *гл. д.* Прѣкр... чямь, прѣчекоряамь; перех... ступя́ть. —**рѫся,** *гл. въз...* си, разчекямь си крака-та ... нася, чакарѫся; разводя́т... читься. *Баба ся чекори,* ... ри. *Елюптинъ ся топо...* ся чекоряше. *Арапка ся ...* пинъ ся охолюше.

Чекрѫ́кчи́йка, *с. ж* 1) Ж... 2) Птица *Querquedula ...* кардакъ, врѣчеталъ; чирó...

***Чекрѫ́кчи́я,** *с. м. Т.* 1)... изкълчено, извихнато, сч... правець, правилець; костo... прани или продана чекрящ...

***Чекрѫ́къ,** *с. м. Т.* Напра... сицѫ, врѣтено, дрѣжѫ и с... за прядене; родянъ, рудян... *дрѣнъ трѫпци, самъ-си дрѣжи?* Гат. — Чекрѫ́къ. *на чекрѫжъ,* баѫ да ся за... не може да намѣри пятна.

И той си оттамъ отиде
На бабѫ на надѫлѫ-тѫ.
Тя гы па чекрѫкъ завр...
Тъмна ми мъгла пропадна...
Сятенъ ми сѣмежь завла...

чець, *ум. ср.* и чекрѫчя, *ум. ср.* екрѫкъ.

ли́вый, въ, ва, во, *пр.* Чекористый, ватый, чворовитый, сакливый; суко-й.— *Чекурливъ като глоговъ пръть*, ть за опакъ човѣкъ, комуто съ нич- може да ся угоди.

ь, *с. м.* Чекоръ.

ка, *с. ж.* Ороненъ кочанъ царевица; ковина, гроздчиничка, дудулець, жюна, аръ, каламаръ, какалашка, класура, юнка, козулакъ, кочанкы, кубакъ, ку-пкы, кукумарка, кукуратка, куленъ, ы, лущкы, мамулъ, махалка, мисир- рапковина, тувка, тутунешка, чеканъ, шка, чикутка, чокутка, чюгачка, чю- , шютарка, шютка, шюшюрага; ку-вина съ обѝтыми зёрнами.

и́ри, *с. м. мн. Т.* Чакшири, чешири, ы, бечвица, патури, потури; брю́ки, ы. *На свиньж крой чекширы.*

рци, *ум. м. мн.* отъ чекши́ри.

истый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има ж, много чекъныхъ; что приличи на ных; четинистый; щети́нистый.

ица и чекъ́ничка, *ум. ж.* отъ че-на.

на, *с. ж.* 1) Изправенъ, остръ и белъ влакна по гръба на свинь и на животны; четина, четына; щети́на. ст. хвойна

лъ, *с. м. Т.* Чакалъ.

нка, *с. ж.* Чело. *Горна рѣлка до-о челбинкж.*

с. ср. Т. Опрѣдѣлена мѣра конци, на свити; топчя, тура *Едно челе и Двѣ челета ибришимъ.*

къ, *с. м.* Дѣверъ, братець, драгънко.

й, *с. м. Т.* Челебия.

йка, *с. ж.* Жена, мома челебия.

йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ челебия.

и́я и челеби́, *с. м. Т.* Почетно наз- на личенъ човѣкъ; господарь; гос-нъ, ба́ринъ.

ка, *с. ж.* 1) Чворуга въ 1-то знаменов. ытка отъ трѣвж ковылъ, комто по-понѣйдѣ момы

къ, *с. м. Т.* Орденъ, нишанъ за нѣ- отличие.

це, *ум. ср.* отъ челе́.

ли́я, *пр. неизм. Т.* Направенъ еликъ; челиковъ. *Ржцѣ демирлии, ике челиклии.*

овъ, въ, ва, во, *пр.* Что е отъ че- направенъ отъ челикъ; челиклия, нянъ; стально́й.

ами му ся кукы познаваеть:
грѣхъ му сж бисеръ подизанъ,
А бедени отъ жлъто дукада,
Витъ портъ му сж челиковъ,
А диредж му сж мраморлии. *Пѣс.*

*Чели́къ, *с. м. Т.* Чиликъ, стомана, близна, близница; сталь.

Чели́нокъ, *с. м.* Раст. пчелинокъ.

Че́лка, *с. ж.* Оронена гроздова плашка; ре-люшка, чепка.

Че́лникъ, *с. м.* 1) Който стои на чело, че-ленъ, личенъ човѣкъ; господарь, чорба-джия; корифе́й. 2) Най-старъй въ задру-гж, въ родж, който ѫ оправя; глава, до-макъинь, старѣйшина, чорбаджия. 3) Гла-ва, главатарь на овчари; кехая, желникъ, жилникъ.

Разболѣлся челникъ Пѣё
На въсокж-тж планинж,
На при него никой нѣма. *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задуя,
Во свирка-тж тага тажить,
Тага тажить и ся трясеть! *Пѣс.*

4) Глава, главатарь на Влашкы колыбы, на Влашко село; кехая. 5) Желѣзна грив-на на ось за да ѫ пази отъ изтръване.

Чёлнъый, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е на чело, на главж, най-отпрѣдъ; лич-нъый, прѣдний, прьвъый; ви́дный, перед-ово́й. *Ленъ чловѣкъ*, челникъ, прьве-нець; корифе́й. *Кондисалъ во посланк-тж кукъ на челно-то мѣсто. Ако сѣд-нешь на по́-челно мѣсто, той ке тя вдигне.*

Отговори челнъый Пѣё:
Ой овчари, три чобани,
Повасайте, вечерайте,
Нахраните влятж кучиж! *Пѣс.*

Чело́, *с. м.* 1) Прѣдня та часть на главж между вѣждьі-тьі и косж-тж; челбинка; лобъ, чело́. *Има голѣмо чело.* 2) Глав-на-та, прѣдня-та часть на нѣчто; глава, лице. *Хванжлся на чело-то на хоро-то.* 3) Прьво-то, най-почетно-то мѣсто въ кащж, въ собж, кать; кра́сный у́голъ. *Сѣднжлъ на чело.* 4) На длъгж софрж кръгла-та часть, дѣто сѣдать прьви-ти и по́-стари-ти; щитъ. 5) Женскъый накытъ за главж като диадемж; левчя, рядъ. — *Пиши си го на чело-то*, заканване, врьжи си червенко, пиши си го на ухо-то; заруби́ себѣ на́ носъ, заруби́ у себи́ на носу́. — *Хубость ся на чело не носи. На чело-то Христоса, въ пазухж дявола. Който много ходи изъ село, остава безъ чело. Много ходи изъ село, та си додe безъ чело. Жена съ голѣмо чело, а конь съ голѣмы гржды. Началася въшка, че излѣзла на чело. Изпрѣчился като гладнж въшкж на чело.*

Человѣкъ и производны-тѣ отъ тѣхъ рѣчь в. при **чловѣкъ**.

Челозвѣздый, да, до, *пр.* Что има звѣздѫ на чело-то си.

Ѣхиѫ Марко коня шестокрѫла,
А Михаилъ коня челозвѣда. *Пѣс.*

Челцѐ, *ум. ср.* отъ **челó**.

Чéлюсть, *с. ж.* 1) Кость *Maxilla*, на комъто стоять забн-ти и вѣнци-ти; вилица, чене; **чéлюсть**. 2) *Челюсти:* бузы отъ заклано животно; **пѫщеки**. 3) Двѣ-тѣ пóкасы дъскы на мѧлицѫ. 4) Всѣка отъ вирѧгнатѣ-тѣ пищкъ на пищелкъ; кутлець.

Челю́шка, *с. ж* Птица чеврлига.

Зажениласи челюшка дѣвойка,
Поканила триста врабци сватци. *Пѣс.*

Челядúнкы, *с. ж. мн.* Гѫбы *Hypholoma fasciculare*, желядинкы, оризници, урешници; **опѣнки**.

Челядúнкъ, *с. м.* Чловѣкъ, който има челядь; домовникъ; **семéйный**. *Той сега е челядникъ съ три дѣчица.*

Челядúница, *с. ж.* Която има челядь; домовница; **семéйная**.

Челядúчя, *с. ср.* Раст. *Echinops ritro*; **крутáй**.

Чéлядь, *с. ж.* 1) Баща и майка съ дѣца-та си, кога живѣѭть въ единъ кѫщѫ; домочядие; **семьй, семéйство**. *Голѣма челядь, малка челядь.* 2) Всичкы-тѣ въ единъ задругѫ. *Прадѣдо, дѣдо, баща, майка, чичевн и братя и сестры унукы живѣѭть въ единъ челядь.* 3) Дѣца-та, рожба-та на едно домочядие; **дѣти**. *Имало единъ царь и единъ царицѫ; тѣ си имали единадесять челяди все женскы. Ахъ ва челядь, охъ отъ челядь. Не бы кѫщѫ тѣсна, ако не бѣ челядь бѣсна.*

Челя́къ и производны-тѣ отъ тѣхъ рѣчь в. при **чловѣкъ**.

***Чемашерлѫ́къ**, *с. м. Т.* Чамаширъ.

***Чемба́зъ** и **чемба́съ**, *с. м. Т.* Чамбазъ.

Чембéрець, *ум. м* и **чембéрчя**, *ум. ср* отъ **чембéръ**.

***Чемберлúя**, *пр. неизм. Т.* Что е съ чемберъ, съ обрѫчи.

***Чембéръ**, *с. м. Т.* 1) Обрѫчь; **обручъ**. 2) Забрадка, забрада, шамия, дема, в. **рѫ́чеиúкъ**.

Чемелúица, *с. ж.* Кандилка, кандилница, кадило, кадилница; **кадúло, курúлница, лáдонка**.

Чемерúга и **чемерúка**, *с. ж.* Раст. *Veratrum album*, чимерига, чюмерига; чемерúца, **чемерúчникъ**.

Щѫ ти турѫ сѣно чемерикѫ,
День да ядешь, два дни да болѣешь. *Пѣс.*

Чемерлúя, *пр. неизм.* Въ рѣкѫ:

Аль минѫхте рѣкѫ чемер
Аль минѫхте край въпше
Аль видохте гроба Секул

Чемéрнъый, —рьнъ и —р
пр. Тѣжкый, лошій, прокл
Чемерно робство.

Чéмеръ, *с. м.* 1) Проклятин
на, диаволъ; срѣщася въ кл
утрова.— *Чемеру проклят
тя земе! Чемери да го
мери, Гано! — Устрѣл
каквы си чемеры? за ка
си, за каквъ спиръ си?*

Не ми задавай юдовъ,
Юдовы пусты чемеръ

Чемрѣ́нж, ешь,—рѣлалъ, *г*
линѣѫ, топыся, слабѣѫ,
чмаѫ, фирѣѫ; ныть, ман
*дълге-то чемрѣе и не мо
вива.*

***Чемшúръ** и производны-тѣ в. при **чимшúръ**.

Ченгéлець, *ум. м.* и чен
отъ **ченгéлъ**.

Ченгéлчя, *с. ср.* Рáст. *Plat
бѣлыя вукýшкины слѣзки*,

***Ченгéлъ**, *с. м. Т.* Кука, ш
окачание на нещ нѣчто;
гелъ да го тяглишъ, нѣм

Чéнгый, га, го, *пр. смяк*
Черничкый.

***Чене́**, *с. ср. Т.* Челюсть, ви
Страшно чене е, или: *чен
ботять*, приказна много.

Ченúца, *с. ж.* Пшеница къ
менования.

Ченúчица и **ченúчка**, *у
ница*.

Ченúчка, *с. ж.* Растение и

Ченичковúца, *с. ж.* Царев

***Ченúца**, *с. ж. Т.* Чинша.

Чéнка, *с. ж* Растение и пл

Чéнкушка, *с. ж.* Чекутка.

Чéнче, *с. ср.* Яйце, сѣмя
бѣхѫ; гнида, кошче, вченч
сѣнче, щене.

***Ченъ**, чéнове, *с. м Т.* Ча

Чéпамь, *гл. ср.* Играѫ игр

Чéпаные, *с. ср.* отъ **чéпам**

Чéпаница, *с. ж.* Игра пос
посядникъ, посѣдиа, прѣс
рѫченица, рѫчници, хойса,
ка въ присѣдку.

Чѣпанъ, *с. м.* Кълка мясо,
дебелина; огýзокъ.

:а, *с. ж.* Разсой, разсоха, разсона, со-
ха, чаталъ, четалъ; разсóха, карáка.
къ, *с. м.* Чеперякъ.
ние, *с. ср.* отъ чепáтж и чепатжся.
ій, тъ, та, то, *пр.* Что има много
что е като чепъ; чепистый, чата-
й, чвороватый. *Да нѣма нѣчто че-
и рогато.*
ь, ишь, —тилъ, *гл. д.* Чекнж. —тж-
ж. *възвр.* Чевнжся.
м. ср. отъ чепъ, в. чёпя.
(е, *ум. ср.* отъ чёпя. *Чёпенце на
ж.*
къ и чепéрекъ, *с. м.* Чеперякъ.
ца, *с. ж.* Треножникъ-тъ, съ който
рать дрво-то, о което врьзвать крака-
волъ, кога го ковать.
:о, *с. м.* Въ гатанкж за гребенъ: *по-
я мой чёпорко по моѫк-тж рун-
цж?*
къ, *с. м.* Чеперякъ.
акь, *с. м.* Мѣра за дължинж отъ
на палеца до показалеца, кога сж
рени; чепарокъ, чеперакъ, чеперекъ,
къ, чёпирикъ, чюперякъ, хрума, хру-
Пядж и чеперякъ.
истый, стъ, ста, сто, *пр.* Напръщене-
наперенъй, натруфенъй, нагъзденъй,
истый; чóпорный.
тый, стъ, ста, сто, *пр* Что има
чепие; чепатый, чекористый, клона-
клонистый, клончистый, кътатый,
стый; вѣтвúстый. *Чепйсто дрво.*
, *ум. м.* отъ чепъ.
къ, *с. м.* Чеперякъ.
ди, *с. м. мн.* Особени гъздави обув-
ундури; штиблéты.
с. ж. 1) Къчюръ гроздие; гроздъ,
къ, пжшка, салкамъ; кисть ягодъ,
ь, гревнъ. 2) Оронена гроздова пжш-
елка, релюшка.
с. ж. Чепъ на бъчвж.
с. ж. Чевка, човка, кльвка, кльвунъ,
на птицж.
ю, *с. ср.* Справа за чепкание, за че-
влънж.
ть и чёпкамь (да чéпнж и да чёп-
гл. д. 1) Чеврькамь, чёплъкь, брькамь,
ь. *Не може човѣкъ да си чепне
отъ него. Който на овый свѣтъ
чепка уши-ты, на онъый свѣтъ,
гы чепка гяволъ-тъ съ клинцъ.
вела да чепкашь огънь съ ножь.* 2)
разчесвамь, разчепквамь. *Чепкамь
ж.* 3) Дрьпамь, ежамь, чъпкамь. *За-
ж да го чепкать за уши, за кра-
двчя-ты чепкать трѣвицж по брѣ-*
) Кльвж, клювж, клоцамь, клюцамь,
кльпамь, чюпкамь; клевáть. *Пиля-то чёп-
нжло книгж-тж и врьжнжло.* —ися, 1)
гл. възвр. Пипамся, барамся, чеврькамся,
чеплъкся, халамся. 2) *гл. стр.* Бъвамь
чепканъ.
Чéпкание и чёпкание, *с. ср.* отъ чéпкамь
и чéпкамся,
Чепкéнець, *ум. ж* и чепкéнчя, *ум. ср.*
отъ чепкéнъ.
*Чепкéнъ, *с. м. Т.* Горнж дебела дрѣха
безъ ржкавы за по кжра; чопкенъ, ямурлукъ,
ямурлукъ, епанчюкъ, епанчя, ямаджакъ,
опанчякъ, сакма, сукарда; плащъ,
епанчя.
Чеплéзение, *с. ср.* отъ чеплéзжся.
Чéпла, *с. ж.* Безчестница, безсрамница, раз-
тура, смахнжта, завѣяна жена, мома. *Чеп-
ло проклята!*
Чеплéзжся, ишся,—зился, *гл. об.* Катерж-
ся, катрезжся, лазж; карáбкаться, лáзать,
лáзить. *Оти не сѣдишь миренъ, ами ся
чеплезишь*
Чёпление, *с. ср.* отъ чёплъкь и чёплъкся.
Чеврькание.
Чёплъкь, ишь, — лúлъ, *гл. д.* 1) Съ остро
ровы, ковръдж, врѣдж нѣчто; чеврькамь,
чепкамь, чечкамь; ковырáть. 2) Барамь,
базикамь, катнж, закачамь, задирамь, ха-
ламь, чеврькамь, чепкамь, чачкамь, играж
ся съ нѣчто; задѣвать, задирáть, трóгать,
приставáть, ворошúть. —ися, *гл. стр.*
Бъвамь чепленъ. —Чёпли ия, юде ия,
врьти ия извжтрѣ. *Нѣчто го гёпли*, боде
го, жарави го, жеже го, врьти го, копае
го, чеврька го, не го оставя на мира;
имѣть внутренее безпокóйствіе
Чéпница, *с. ж* Игра чепаница.
Чéпнъкь, ешь, — нжлъ, *гл. д. свр.* 1) отъ
чéпкамь. 2) Да хапнж, да закусж *Ни
хапнжла, ни чепнжла.* 3) Да плеснж.
Чепнж ржцѣ, подплашы гы.
Чепóнкъы, *с. ж. мн.* Единъ видъ бубъы,
които хранять по-ежсно.
Чепóрошка, *с ж.* Чепоръ, чворъ. *Чепо-
рошка ти подъ опашкж.*
Чéпоръ, *с. м.* Чворъ въ 1-то знаменование.
*Чепрáзъ, *с. м. Т.* Чапразъ.
Чéпурка, *с. ж.* Гжба червенка.
Чéпчя, *ум. ср.* отъ чепъ.
Чепъ, чéпове и чéпие, *с. м.* 1) Гвоздъ,
гредъ, гроздéй, крьновъ, чепка на бъчвж;
крань, гвоздь. 2) Желѣзны прѫтчкы, за-
вренъ въ два та края на тепавично валмо,
за да ся врьти то на тѣхъ. 3) Дрѣновъ
клинъ въ долнж-тж чясть на грънчарско
колело, на който то ся врьти. 4) Сжчка въ
1-то знам. *Не трѣбва да глядамы чепа*

Человѣкъ и производны-ты отъ тѣмъ рѣчь в. при **чловѣкъ**.

Челозвѣздый, да, до, *пр.* Что има звѣздж на чело-то си.

Ахнж Марко коня шестокрыла,
А Михаилъ коня челозвѣда. *Пѣс.*

Челцé, *ум. ср.* отъ **челó**.

Чéлюсть, *с. ж.* 1) Кость *Maxilla*, на която стоять забы-ти и вѣнци-ти; вилица, чене; **чéлюсть.** 2) *Челюсти:* бузъ отъ заклано животно; **пúщеки.** 3) Дѣ-ты пóкасъ дъскъ на мялицж. 4) Всяка отъ вирягнжты-ты пищкъ на пищелкъ; кутлецъ.

Челю́шка, *с. ж* Птица чеварлига.

Заженилася челюшка дѣвойка,
Поканила триста врабци сватци. *Пѣс.*

Челядúнкъ, *с. ж. мн.* Гжбъ *Hypholoma fasciculare*, желядинкъ, оризница, урешница; **опёнки.**

Челядúнкъ, *с. м.* Човѣкъ, който има челядь; домовникъ; **семéйный.** *Той сега е челядникъ съ три дѣчица.*

Челядúница, *с. ж.* Която има челядь; домовница; **семéйная.**

Челядúчя, *с. ср.* Раст. *Echinops ritro*; **крутáй.**

Чéлядь, *с. ж.* 1) Баща и майка съ дѣца-та си, кога живѣмть въ единж кжщж; домочядие; **семья, семéйство.** *Голѣма челядь, малка челядь.* 2) Всичкы-ты въ единж задругж. *Прадѣдо, дѣдо, баща, майка, чичеви и братя и сестры унукы живѣмть въ единъ челядь.* 3) Дѣца-та. рожба-та на едно домочядие; **дѣти.** *Имало единъ царь и единъ царицж; тѣ си имали единадесять челяди все женскы. Ахъ за челядь, охъ отъ челядь. Не бы кжщж тѣсна, ако не бы челядь бѣсна.*

Челя́къ и производны-ты отъ тѣмъ рѣчь в. при **чловѣкъ**.

***Чемашерлжкъ,** *с. м. Т.* Чамаширъ.

***Чембáзъ** и **чембáсъ,** *с. м. Т.* Чамбазъ.

Чембéрецъ, *ум. ж* и **чембéрчя,** *ум. ср* отъ **чембéръ.**

***Чемберлúна,** *пр. неизм. Т.* Что е съ чемберъ, съ обрѫчи.

***Чембéръ,** *с. м. Т.* 1) Обрѫчь; **обручъ.** 2) Забрадка, забрада, шамия, дема, в. рж-**чепúкъ.**

Чемелúница, *с. ж.* Кандилка, кандилница, кадило, кадилница; **кадúло, курúлница,** лáдонка.

Чемерúга и **чемерúка,** *с. ж.* Раст. *Veratrum album*, чимерига, чюмерига; чемерйца, **чемерúчникъ.**

Щж ти турж сѣно чемерикж,
День да жнешь, два дни да болѣешь. *Пѣс.*

Чемерлúна, *пр. неизм.* Въ рѣкж:

Аль миняхте рѣкж чемер
Аль миняхте край въше
Аль видохте гроба Секул

Чемéрлый, —рьнъ и —р
пр. Тяжкый, лошій, прокл
Чемерно робство.

Чéмеръ, *с. м.* 1) Проклятия
на, дяволъ; срѣщася въ к
утрова.— *Чемеру проклят
тя земе! Чемери да го
мери, Гано! — Устрѣл
какъвъ си чемеры?* за ка
си, за какъвъ спиръ си?

Не ми задавай зедовъ,
Ядовъ пусты чемеръ

Чемрѣжж, ешь,—рѣлъ, г
линѣжж, топыся, слабѣжж,
чижж, фирѣжж; ыть, ван
*дълше-то чемрѣе и не мо
вива.*

***Чемшúръ** и производны-ты
в. при **чимшúръ.**

Ченгéлецъ, *ум. м.* и чен
отъ **ченгéлъ.**

Ченгéлчя, *с. ср.* Рáст. *Plat
бѣлыя кукýшкины слѣзки,

***Ченгéлъ,** *с. м. Т.* Кука, п
окачание на нещ нѣчто;
гелъ да го тягнишь, нѣм

Чéнгый, га, го, *пр. смяк*
Черничкый.

***Чене́,** *с. ср. Т.* Челюсть, в
Страшно чене е, или: чен
ботять, приказна много.

Ченúца, *с. ж.* Пшеница въ
менования.

Ченúчица и **ченúчка,** у
ница.

Ченúчка, *с. ж.* Растение и

Ченичковúна, *с. ж.* Царев

***Ченúна,** *с. ж. Т.* Чинна.

Чéнка, *с. ж* Растение и пл

Чéнкушка, *с. ж.* Чекутка.

Чéнче, *с. ср.* Яйце, сѣмя о
бахха; гинда, нохче, ченч
сѣмче, щене.

***Ченъ,** чéнове, *с. м Т.* Ча

Чéпамь, *гл. ср.* Играмь игра

Чéпаше, *с. ср.* отъ **чéпам**

Чéпаница, *с. ж.* Игра пос
посадникъ, посѣдня, прѣс
рачница, рачници, хойса,
ка въ присѣдку.

Чёпанъ, *с. м.* Клька мясо,
дебелина; **огýзокъ.**

рка, *с. ж.* Разсой, разсоха, разсоя, сосоха, чаталъ, четалъ; разсóха, карáка.
рокъ, *с. м.* Чеперякъ.
ене, *с. ср.* отъ чепáтѫ и чепатѫ́ся.
тый, тъ, та, то, *пр.* Что има много , что е като чепъ; чепистый, чататый, чвороватый. *Да нѣма нѣчто чо и рогато.*
тѫ, шь, —тилъ, *гл. д.* Чекна. —тѫ *гл. възвр.* Чекнáся.
ум. ср. отъ чепъ, в. чéпя.
пце, *ум. ср.* отъ чéпя. *Чéпенце на вмѫ.*
рякъ и чепéрекъ, *с. м.* Чеперякъ.
рúца, *с. ж.* Треножникъ-тъ, съ който ирать дрво-то, о което врьзвать крака волъ, кога го ковать.
рко, *с. м.* Въ гатанка за гребенъ: *поися мой чéпорко по моѫ-тѫ рунцѫ?*
рóкъ, *с. м.* Чеперякъ.
рякь, *с. м.* Мѣра за дължина отка на палеца до показалеца, кога см ворени; чепарокъ, чеперакъ, чеперекъ, рокъ, чéпирикъ, чюперякъ, хрума, хрума. *Пядя и чеперякъ.*
рястый, стъ, ста, сто, *пр.* Напрьше, наперенъ, натруфенъ, нагъзденъ, ристый; чóпорный.
стый, стъ, ста, сто, *пр* Что има го чепе; чепатый, чекористый, клонаі, клонистый, клончистый, кытатый, истый; вѣтвúстый. *Чеписто дрво.*
ць, *ум. м.* отъ чепъ.
рикъ, *с. м.* Чеперякъ.
ици, *с. м. мн.* Особени гъздави обувкундури; штиблéты.
а, *с. ж.* 1) Кычюръ гроздие; гроздъ, дакъ, пашка, салкамъ; кисть áгодъ, ъдъ, гревнъ. 2) Оронена гроздова пашчелка, релюшка.
а, *с. ж.* Чепъ на бъчва.
а, *с. ж.* Чевка, човка, кльвка, кльвунъ, нъ на птица.
áло, *с. ср.* Справа за чепкане, за чее вълна.
ань и чёпкань (да чéпнѫ и да чёпнѫ, *гл. д.* 1) Чеврькань, чёплѫ, брькань, ань. *Не може чловѣкъ да си чепне а отъ него. Който на овый свѣтъ не чепка уши-ты, на оный свѣтъ, му гы чепка гаволъ-тъ съ клинецъ. хвела да чепкашь огънь съ ножь.* 2) ѫ, разчесвань, разчепкванъ. *Чепкань чѫ.* 3) Дрьпань, кѫсань, чъпкань. *Заичѫ да го чепкать за уши, за кра- Овча-ты чепкать трѣвицѫ по брѣ-* 4) Кльвя, клювя, клоцань, клюцань, кльвань, чюпкань; клевáть. *Пиля-то чéпнѫло книгѫ-тѫ и врькнѫло.* —ися, 1) *гл. възвр.* Пипанся, барамся, чеврькамся, чеплькся, халамся. 2) *гл. стр.* Бъвань чепканъ.
Чéпканю и чёпканю, *с. ср.* отъ чéпкань и чéпкамся,
Чепкéнець, *ум. ж* и чепкéнчя, *ум. ср.* отъ чепкéнъ.
*Чепкéнъ, *с. м. Т.* Горня дебела дрѣха безъ ржкавы за по кара; чопкенъ, капурлукъ, капурлукъ, епанчюкъ, епанчя, капанджакъ, опанчякъ, сакма, сукарда; плащъ, епанчá.
Чеплéзеню, *с. ср.* отъ чеплéзѫся.
Чéпла, *с. ж.* Безчестница, безсрамница, разтура, смахната, завѣяна жена, мома. *Чеплó проклята!*
Чеплéзѫся, ишся,—ялся, *гл. об.* Катерькся, катрезѫся, лазя; карáбкаться, лáзать, лáзить. *Оти не сѣдишь жиренъ, ами ся чеплезишь*
Чéпленю, *с. ср.* отъ чéплѫ и чéплѫся. Чеврькаю.
Чéплѫ, ишь, — лáлъ, *гл. д.* 1) Съ остроровы, ковръдя, врѣдя нѣчто; чеврькань, чепкань, чечкань; ковыря́ть. 2) Барань, базикань, кахня, закачкань, задиранъ, халамь, чеврькань, чепкамь, чачкань, играмъ си съ нѣчто; задѣвать, задира́ть, тро́гать, приставáть, ворошúть. —ися, *гл. стр.* Бъвань чепленъ. —Чéпли ня, ѣде ня, врьти ня извáтрѣ. *Нѣчто го гéпли*, боде го, жнарави го, жеже го, врьти го, копае го, чеврька го, не го остава на мира; имѣть внýтренее безпокóйствіе
Чéпница, *с. ж* Игра чепаница.
Чéпнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. д. свр.* 1) отъ чéпкань. 2) Да хапня, да закуся. *Ни хапнѫла, ни чепнѫла.* 3) Да плесня. *Чепнѫ ржцѣ, подплаши гы.*
Чепóнкъы, *с. ж. мн.* Единъ видъ бубъы, които хранять по-кжсно.
Чепóрошка, *с ж.* Чеперъ, чворъ. *Чепорошка ти подъ опашкѫ.*
Чéперъ, *с. м.* Чворъ въ 1-то знаменование.
*Чепрáзъ, *с. м. Т.* Чапразъ.
Чéпурка, *с. ж.* Гъба червенка.
Чéпчя, *ум. ср.* отъ чепъ.
Чепъ, чéпове и чéпие, *с. м.* 1) Гвоздъ, грездъ, гроздéй, крьновъ, чепка на бъчва; кранъ, гвоздь. 2) Жълѣзны пратчкы, завренъ въ два та краа на тепавично валио, за да ся врьти то на тѣхъ. 3) Дрѣновъ клинъ въ долны-тѫ чясть на грънчарско колело, на който то ся врьти. 4) Сачка въ 1-то знам. *Не трѣбва да глядамы чепа*

само въ чюждо-то око. 5) Чворъ въ 1-то знаменование.

***Чепъ-чевре́,** *нар. Т.* Наоколо.

Чёпи́, *с. ср.* Малка дупчица, трѫбица на сѫдина за пиене изъ нея или за наливане; **носо́къ, ры́льце.**

Че́ра, *нар.* вм. **вче́ра.**

Чёра, *с. ж.* Така въикать малко новородено женско дѣте, още некрьстено; чора, чина, голка, гушла, кушла, кушленка, пижа, пужа, пушла.

Чера́ша, *им* соб. женско.

Че́рве, *с сѫб* Много червяци, червеи; чрьве, прьве. *И черве-то не ще да храни. И черве-то не щжть да го яджть. Което куче окраставе, него и яджть черве-то.*

Че́рвей, че́рвекъ, в че́рвѣй, че́рвякъ.

Черве́лничя, *с. ср.* Срѣщася въ баяние за нежить: *червелничя, опалничя, не червися, не бружися като курвж на пазаръ!*

Черве́на врьба́. Раст. *Salix purpurea,* червена ракыта.

Черве́на ела́. Раст. *Picea excelsa,* сирьчь, сирьчя.

Черве́на копони́га. Раст. *Onobrychis arenaria.*

Червена́къ, *с. м.* Единъ видъ червены кораы круши: червендакъ.

Черве́на ракыта. Раст. червена врьба.

Черве́на ры́ба. Рыба *Carassius auratus.*

Черве́на чючюли́га. Раст. *Convolvulus arvensis.*

Червенда́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ съ червено лице; божюристый. 2) Крушя червенакъ. *Лесно е баби да наде гнилы круши, да видимъ, какъ ще наде червендаци.*

Червенда́листый и червенду́листый, **сть, ста, сто,** *пр.* Что има черкено лице; червенда́къ, божюристый. **червеный; кра́сный, румяный, краснощёкий.**

Черве́ние, *с. ср.* отъ **червиѫ́ и червиѫ́ся.** Чрьвене, црьвене.

Червени́кавый, въ, ва, во, *пр.* Нѣколко червенъ; при-червенъ, ӳ-червенъ, въз-червенъ, чрьвеникавый, црьвеникавый; **красноватый.**

Червенина́, *с. ж* Качество на червеный, червенъ цвѣтъ; чрьвенина, црьвенина; **красно́та, кра́ска, румя́ность, румя́нецъ.**

Червени́ца, *с. ж* Чрьвеница, црьвеница, казвася за усилване. *Червена червеница.*

Черве́ничкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смлкч.* отъ **черве́нъый.** Червенкый, чрьвеничкый, црьвеничкый.

Черве́нка, *с. ж.* Чрьвенка, црьвенка: 1) Болѣсть шарка *Morbilli;* **корь.** 2) Болесть *Erisipellas,* червенъ вѣтьр пелъ, урбалець, устрѣлъ; видъ пшеница; **кажаджи́а;** Гѫба *Agaricus campestr* чепурка, печюрка, пичюрка, ница; **шампиньо́нъ, печер**

Черве́нкый, ка, ко, *пр.* **ве́нъый.** Чрьвенкый, црьв кый — *Врьжи си черве* пиши си го на чело-то (н си обица; **заруби себѣ на себи́ на носу́.** — *Врьжи прьста, да тя не хванк*

Червенокла́сый, съ, са, червенъ класовъ. *Жито*

Червенопе́рка, *с. ж.* Р *erytrophthalmus;* **краснопе**

Червенопрьстица, *с. ж.* Ч вена прьсть.

Червеносло́въ, *с. м.* Книга ны, печатанъ нѣкоя сло мастило.

Червеноши́йка, *с. ж.* Пти *miliaris, Blyth.*

Червену́шка, *с. ж.* 1) *vulgaris.* 2) Гѫба червенка

Червену́шя, *с. ж.* Казвася болести въ баяние: *темяну съ кола си дошла, съ ко пратж въ пусто горе Червенушя, дебелушя, д идешь въ дивы горы!*

Черве́нъ бобъ. Раст. и пло бакла; **руски́е бобы́.**

Черве́нъ бу́рянъ. Раст. *Bli* бодливо зеле, дивъ спанакъ дие, кысела трѣва, чавкъвн да головча́тая, боро́вникъ.

Черве́нъ нѣтъръ. Болесть ч знаменование.

Черве́нъ кантарио́нъ. Раст *taurium;* **золототысячник**

Черве́нъ патлджа́нъ. Ра *copersicum,* френскый патл мехле; **помадо́ръ, тома́тъ.**

Черве́нъ Пя́тко. Вино

Черве́нъы боропи́нкы. Ра *Vitis idaea;* брусника, бр

Черве́нъый, нъ, на, но, *пр* вѣстенъ цвѣтъ, като цвѣтъ чрьвенъый, црьвенъый; **кра́с** *човѣкъ, червено лице,* бож *нѧла го е червена-та бо* вяся на болень — *Черве (като божюръ, като Ви скакъ). Червена-та кабл Червена зора — жокра д дочакашь червено-то ка*

Червенѣѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Показвамся, виждамся червенъ; чрьвенѣѭся, црьвенѣѭся, червѭся; краснѣѣться. *Нѣчто ся червенѣе на врьха. На едного ся лѭщи, на другѣго ся червенѣе.*

Червенѣѭване, *с. ср.* отъ **червенѣѭся**.

Червúвъ бýрѭанъ. Единъ бурѭанъ, когото горять и стрѣвать на прахъ, та посѣѭвать червѭасалъ ранъ.

Червúвъ, въ, ва, во, *пр.* 1) Що има много червѭаци; червѭасалъ, чрьвивъ, црьвивъ, црьвливъ; червúвъ. *Червиво сѣрене, мясо. Въвирася като червиво кучя по кѣошета та.* 2) Повредѣенъ, разваленъ, изѭаденъ отъ червѣе; чрьвивъ, црьвивъ, црьвливъ; червúвъ. *Червива каблька, червиво дрво.* — *Червивъ съ парѣ*, който има много парѣ, гдѣто съ парѣ.

Чéрвий, *с. м.* Чрьвий, червѭакъ.

Червúло, *с. ср.* Чрьвена мазь, червена боя, съ която си мажѣть лице-то да стои червено; чрьвило, црьвило; румáни. *Мжжь бѣлило, мжжь червило, мжжь чернило*, сир. мжжь-тъ прави жена-тѣ да е такава или онакава.

Червúлце, *ум. ср.* отъ **червúло**.

Червúсвамъ и червúсувамъ (да червúшѫ), *гл. д.* Намазвамъ, натрѣквамъ съ червило; червѣ, чрьвисвамъ, црьвисвимъ; румáня, нарумáнивамъ, подрумáнивамъ. —**ѭся**, *гл. възвр.* Намазвамъ си, натрѣквамъ си лице-то съ червило; румáнѭся, нарумáнивамъ, подрумáнивамъ. *Мома-та ся бѣлисва и червисва.*

Червúсване и червúсуване, *с. ср.* отъ **червúсвамъ**.

***Червúшъ**, *с. м. Т.* Прѣтопена лой отъ коилъ и отъ мозъка въ тѣхъ; чирвещь, чиришъ.

Червúшѫ, ешъ,—вúсахъ, *гл. свр.* отъ **червúсвамъ**. —**сашъ**, *прич. стр.*

Червó, *с. ср.* Дълга мясната, циписта тржба въ животнъ; черево, чирво, чрьво, црѣво; кишкá. *И змиа-та си черва-та не яде. Дънешникъ черво.*

Червотóчина, *с. ж.* и

Червоѭáдина, *с. ж.* Дупчица на дрво или на друго нѣчто отъ червѭакъ; чрьвоточина, црьвоточина, чрьвоѭадина; червотóчина, мóлица.

Червулúна, *с. ж.* Лошь, тънъкъ и слабъ пашкулъ, кожурецъ.

Червь, *с. м.* Чрьвь, црьвь, червѭакъ.

Чéрвѣй, *с. м.* Чрьвѣй, црьвѣй, червѭакъ. — *Нѣяде го червѣй-тъ*, накрьни му ся работа-та, поизгуби.

Чéрвѣйчя, *ум. ср.* отъ **червѣй**. Червѭачя.

Червúѭъ, úѭь, —вилъ, *гл. д.* Чрьвúѭъ, прьвúѭъ: 1) Червисвамъ. 2) Намазвамъ нѣчто да посвѣтлѣе; зачервѭавамъ.

Силны отневы кладяхѫ,
Черны верѣгы червяхѫ,
И гы на Станкѫ качяхѫ. *Пѣс.*

— **вúѭся**, 1) *гл. възвр.* Ставамъ червенъ, врьквамъ въ червенина; зачервѭавамъ, бружджа; краснѣѣть, румянѣѣть. 2) Червенѣѭся. *Черви му ся врать-тъ*, добрѣе му е, прияе му, дебелѣе. 3) Срамувамъ, засрамѭавамъ за нѣчто, берѫ нагодъ; краснѣѣть, стыдúѣться. 4) Червисвамъ. 5) *гл. стр.* Бъвамъ червенъ.

Чéрвѭакъ, *с. м.* Животина червѣй, червий, червь, черевъ, черьвъ, чрьвѭакъ, чрьвѣй, чрьвь, чрьвий, црьвѣй, црьвѣлъ, црьвѭакъ, црьвецъ, црьвь; червь, червúѭакъ.— *Червѭакъ му яде сръдце-то*, има нѣчто, та го мачи. *Всѭако дрво си има червѭакъ да го яде.* — *Дъждовенъ червѭакъ*, дъждовецъ, дъждовникъ, глистъ, глиста, спулецъ.

Червúѭасвамъ, *гл. свр.* отъ **червúѭасвамъ**; очервúвѣть. **Червúѭасалъ**, добълъ червѣе; очервúвѣлый.

Червúѭасвамъ и червúѭасувамъ (да червúѭасамъ), *гл. ср.* Ставамъ червивъ, добывамъ червѣе, напълвамся съ червѣе; чрьвѭасвамъ, црьвѭасвамъ; червúвѣть.

Червúѭасване и червúѭасуване, *с. ср.* отъ **червúѭасвамъ**.

Чéрвѭачя, *ум. ср.* отъ **червѭакъ**. Чрьвѭачя, црьвѭачя.

***Чéрга**, *с. ж. Т.* 1) Дебела тъкань за постиланѣ или за завиванѣ съ нея; црьга, постилка, завивка, килимъ, строшна. *Вдигни, постели чергѫ-тѫ. Завился съ чергѫ. Простирай си чергѫ-тѫ, дѣто грѣе слънце, да ти изсъхне.* 2) Чадъръ, шатъръ; кибúтка, палáтка, шатёръ. *Дошли чергари и опнѫли чергы-ты си.* 3) Влака, вѣра, колѣно, котило, крътило, лоза, лѣка, пасмина, плѣзмина, повой, поясъ, повлѣкло, родъ, сой, фара; родъ, порóда, племя. *Отъ еднѫ чергѫ сѫ.* — *Изтъкалъ си чергѫ-тѫ*, свършилъ си, натъкмилъ си работа-тѫ, изтъкалъ си платно-то. *Подмамяй го (помагай му), докле си изтъчешь чергѫ-тѫ.* — *Простирай си крака-та спорядъ чергѫ-тѫ*, харчи спорядъ касѫ-тѫ си, колкото ти ръка стига; по одёжкѣ простирáй и нóжки. *Колкото ти черга-та стига, толкозъ си и крака-та простирай.*

Чергáринъ и чергáрь, *с. м.* Който нѣма постоянно живѣлище, а ся мѣсти отъ мѣсто на мѣсто и живѣе подъ чергы, подъ ша-

само въ чюждо-то око. 5) Чворъ въ 1-то знаменование.

Чепъ-чевре́, *нар. Т.* Наоколо.

Чёпя́, *с. ср.* Малка дупчица, тръбица на сеадина за пиене изъ нея или за наливане; **носо́къ, ръ́льце.**

Че́ра, *нар.* вм. **вче́ра.**

Чёра, *с. ж.* Така въикать малко новородено женско дѣтя, още некръстено; чора, чипа, голка, гушла, кушла, кушленка, пижа, пужа, пушла.

Чера́ша, им соб. женско.

Че́рвье, *с сгб* Много червяци, червеи; чрьвье, црьвье. *И черве-то не ще да храни. И черве-то не щжть да го наджть. Което кучя окраставе, него и наджть черве-то.*

Че́рвей, че́рвекъ, в че́рвѣй, че́рвякъ.

Черве́лничя, *с. ср.* Срѣщася въ баяние за нежить: *червелничя, опалничя, не червися, не бружися като курвж на пазаръ!*

Черве́на врьба́. Раст. *Salix purpurea,* червена ракыта.

Черве́на ела́. Раст. *Picea excelsa,* смрьчь, смрьча.

Черве́на комони́га. Раст. *Onobrychis arenaria.*

Червена́къ, *с. м.* Единъ видъ червены коравы круши: червендакъ.

Черве́на ракы́та. Раст. червена врьба.

Черве́на ръ́ба. Рыба *Carassius auratus.*

Черве́на чючюли́га. Раст. *Convolvulus arvensis.*

Червенда́къ, *с. м.* 1) Човѣкъ съ червено лице; божюристый. 2) Крушя червенакъ. *Лесно е баби да наде гнилы круши, да видимъ, какъ ще наде червендаци.*

Червенда́листый и червенду́листый, сты, ста, сто, *пр.* Что има червено лице; червенда́къ, божюристый. червены́й; **кра́сный, румя́ный, краснощёкій.**

Черве́ние, *с. ср.* отъ **черви́ж и черви́жся.** Црьвение, црьвение.

Червени́кавый, въ, ва, во, *пр.* Нѣколко червенъ; при-червенъ, у-червенъ, възъ-червенъ, црьвеникавый, црьвеникавый; **красноватый.**

Червенина́, *с. ж* Качество на червеный, червенъ цвѣтъ; црьвенина, црьвенина; **краснота́, кра́ска, румя́ность, румя́нецъ.**

Червени́ца, *с. ж* Црьвеница, црьвеница, казвася за усилване. *Червена червеница.*

Черве́ничкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смлкч.* отъ **черве́ный.** Червенкый, црьвеничкый, црьвеничкый.

Черве́нка, *с. ж.* Црьвенка, црьвенка: 1) Болѣсть шарка *Morbilli;* **корь.** 2) Болесть *Erisipellas,* червенъ вѣтъръ пелъ, урбалецъ. устрѣлъ; р видъ пшеница; **казаджа;** Гъба *Agaricus campestr* чепурка, печюрка, пичюрка, ница; **шампиньо́нъ, печер**

Черве́нкый, ка, ко, *пр. с* ве́нъый. Црьвенкый, црьве кый — *Врьжи си черве* пиши си го на чело-то (на си обица; **заруби́ себѣ на́ себѣ на носу.** — *Врьжи прьста, да тя не хванм*

Червенокла́сый, съ, са, с червены класокы. *Жито*

Червенопе́рка, *с. ж.* Ръ *erytrophthalmus;* **краснопе**

Червенопрѣ́стица, *с ж.* Че вена прьсть.

Червеносло́въ, *с. м.* Книга нъ, печатанъ нѣкои слов мастило.

Червеноши́йка, *с. ж.* Пти *miliaris, Blyth.*

Червену́шка, *с. ж.* 1) *vulgaris.* 2) Гъба червенка

Червену́шя, *с. ж.* Казнася болести въ баяние: *темяну съ кола си дошла, съ кон пратя въ пусто горе Червенушя, дебелушя, д идешь въ диви горы!*

Черве́нъ бобъ. Раст. и плод бакла; **рускіе бобы.**

Черве́нъ бу́рянъ. Раст. *Bli* бодливо зеле, дивъ спанакъ дие, кысела трѣва, чавкынт да головча́тая, боро́вникъ.

Черве́нъ вѣ́търъ. Болесть ч знаменование.

Черве́нъ кантарно́къ. Раст *taurium;* **золототысячник**

Черве́нъ патлиджа́нъ. Ра *copersicum,* френскый патл мехле; **помадоръ, томатъ.**

Черве́нъ Пя́тко. Вино

Черве́ныы боронѝкы. Ра *Vitis idaea;* **брусни́ка,** бр

Черве́нъый, нъ, на, но, *пр* кѣстенъ цвѣтъ, като цвѣтъ- чрьвенъый, црьвенъый; **кра́с** *човѣкъ, червено лице,* бож *нѣла го е червена-та бо* вяся на болесть — *Черве (като божюръ, като Би сжкъ). Червена-та ябл Червена зора — мокра в дочакашъ червено-то кай*

Червенѣѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Показвамся, виждамся червенъ; чрьвенѣѭся, црьвенѣѭся, червѭся; краснѣѭся. *Нѣчто ся червенѣе на врьха. На едного ся лицѣ, на другыго ся червенѣе.*

Червенѣѭане, *с. ср.* отъ **червенѣѭся.**

Червúвъ бýрианъ. Единъ бурианъ, когото горять и стрѣвать на прахъ, та посыпвать червясалъ ранъ.

Червúвъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има много червяци; червясалъый, чрьвивъый, црьвивъый, црьвливъый; червúвъый. *Червиво сирене, мясо. Въвирася като червиво кучя по кйошета та.* 2) Повредженъый, развалженъый, изяденъый отъ червю; чрьвивъый, црьвивъый, црьвливъый; червúвъый. *Червива ябълка, червиво дрво.* — *Червивъ съ парꙑ,* който има много парꙑ, гѫбавъ съ парꙑ.

Чéрвий, *с. м.* Чрьвий, червякъ.

Червúло, *с. ср.* Чрьвена мазь, червена боя, съ която си мажѣть лице-то да стои червено; чрьвило, црьвило; румáны. *Мжжь бѣлило, мжжь червило, мжжь чернило,* сир. мжжь-тъ прави женѫ-тѫ да е такава или онакава.

Червúлце, *ум. ср.* отъ **червúло.**

Червúсвамь и червúсувамь (да червúшѫ), *гл. д.* Намазвамь, натрьквамь съ червило; червꙑ, чрьвисвамь, црьвисвимь; румáнить, нарумáнивать, подрумáнивать. **—ися,** *гл. възвр.* Намазвамь си, натрьквамь си лице-то съ червило; румáниться, нарумáниваться, подрумáниваться. *Мома-та ся бѣлисва и червисва.*

Червúсване и червúсуване, *с. ср.* отъ **червúсвамь.**

***Червúшь,** *с. м. Т.* Прѣтопена лой отъ коклꙑ и отъ мозъка въ тѣхъ; чирвещь, чиришь.

Червúшѫ, ешь,—вúсахъ, *гл. свр.* отъ **червúсвамь.** **—сашый,** *прич. стр.*

Червó, *с. ср.* Дълга мясната, циписта тръба въ животнꙑ; черево, чирво, чрьво, црѣво; кишкá. *И змиа-та си черва-та не яде. Дънешникъ черво.*

Червото́чина, *с. ж.* и

Червоя́дина, *с. ж.* Дупчица на дрво или на друго нѣчто отъ червякъ; чрьвоточина, црьвоточина, чрьвоядина; червото́чина, мóлица.

Червули́на, *с. ж.* Лошь, тънъкъ и слабъ пашкулъ, кожурецъ.

Червь, *с. м.* Чрьвь, црьвь, червякъ.

Чéрвѣй, *с. м.* Чрьвѣй, црьвѣй, червякъ. — *Нападе го червѣй-тъ,* накрьни му ся работа-та, поизгуби.

Чéрвѣйчя, *ум. ср.* отъ **червѣй.** Червячя.

Червúѫ, ѝшь, —вилъ, *гл. д.* Чрьвꙑ, прꙑвꙑ: 1) Червисвамь. 2) Намазвамь нѣчто да посвѣтлѣе; зачервявамь.

Силнꙑ отневꙑ кладяхѫ,
Черпꙑ верꙑгꙑ червяхѫ,
И гꙑ на Станка качяхѫ. *Пѣс.*

—вѭся, 1) *гл. възвр.* Ставамь червенъ, врьквамь въ червенинѫ; зачервявамся, бружджся; краснѣть, румянѣть. 2) Червенѣѭся. *Черви му ся врат-тъ,* добрѣ му е, прилѫе му, дебелѣе. 3) Срамувамся, засрамявамся за нѣчто, берѫ ягодꙑ; краснѣть, стꙑдúться. 4) Червисвамся. 5) *гл. стр.* Бъвамь червенъ.

Чéрвякъ, *с. м.* Животина червѣй, червий, червь, черевъ, черьвъ, чрьвякъ, чрьвѣй, чрьвь, чрьвий, црьвѣй, црьвѣлъ, црьвякъ, црьвець, црьвь; червь, червúякъ. — *Червякъ му яде срьдце-то,* има нѣчто, та го мжчи. *Всѣко дрво си има червякъ да го яде.* — *Дъждовенъ червякъ,* дъждовець, дъждовникъ, глистъ, глиста, сиулець.

Червúясвамь, гл. свр. отъ **червúясвамь;** очервúвѣть. **Червúясалъый,** добълъый червю; очервúвѣлый.

Червúясвамь и червúсувамь (да червúсамь), *гл. ср.* Ставамь червивъ, добъвамь червю, напълвамся съ червю; чрьвясвамь, црьвясвамь; червúвѣть.

Червúясване и червúсуване, *с. ср.* отъ **червúясвамь.**

Чéрвячя, *ум. ср.* отъ **червякъ.** Чрьвячя, црьвячя.

***Чéрга,** *с. ж. Т.* 1) Дебела тъкань за постилане или за завиване съ нея; цръга, постилка, завивка, килимъ, строшна. *Вдигни, постели черга-тѫ. Завился съ черга. Простирай си черга-тѫ, дѣто грѣе слънце, да ти изсъхне.* 2) Чадаръ, шатъръ; кибúтка, палáтка, шатёръ. *Дошли чергари и опнѫли чергꙑ-тꙑ си.* 3) Влака, вѣра, колѣно, котило, кръгило, лоза, лѣка, пасмина, плѣзмина, повой, повясъ, повлѣкло, родъ, сой, фара; родъ, порóда, плéмя. *Отъ единъ черга сѫ.* — *Изтъкалъ си черга-тѫ,* свършилъ си, натъкмилъ си работа-тѫ, изтъкалъ си платно-то. *Подмамяй го (помагай му), докле си изтъчешь черга-тѫ.* — *Простирай си крака-та спорядъ черга-тѫ,* харчи спорядъ късꙑ тѫ си, колкото ти ръка стига; по одёжкѣ простирáй и нóжки. *Колкото ти черга-та стига, толковь си и крака-та простирай.*

Чергáринъ и чергáрь, *с. м.* Който нѣма постоянно живѣлище, а ся мѣсти отъ мѣсто на мѣсто и живѣе подъ чергꙑ, подъ шя-

само въ чюждо-то око. 5) Чворъ въ 1-то знаменование.

°**Чепъ-чевре́**, *нар. Т.* Наоколо.

Чёпя́, *с. ср.* Малка дупчица, трѫбица на сѣдина за пиене изъ неѣ или за наливане; **носо́къ, ры́льце.**

Че́ра, *нар.* вм. **вче́ра.**

Чёра, *с. ж.* Така въикать малко новородено женско дѣтя, още некрьстено; чора, чипа, голка, гушла, кушла, кушленка, пижа, пужа, пушла.

Чера́ша, *им соб.* женско.

Че́рвие, *с соб* Много червяци, червѣи; чрьвие, црьвие. *И черве-то не ще да храни. И черве-то не щжть да го яджть. Което кучя окраставѣ, него и яджть черве-то.*

Че́рвей, че́рвекъ, в че́рвѣй, че́рвякъ.

Черве́личя, *с. ср.* Срѣщася въ баиане за нежитъ: *червелничя, отлничя, не червися, не бружися като курвж на пазарь!*

Черве́на врьба́. Раст. *Salix purpurea*, червена ракъита.

Черве́на ела́. Раст. *Picea excelsa*, смрьчь, смрьчя.

Черве́на конони́га. Раст. *Onobrychis arenaria.*

Червена́къ, *с. ж.* Единъ видъ червенъ кораѣ круши: червендакъ.

Черве́на ракъита. Раст. червена врьба.

Черве́на ры́ба. Рыба *Carassius auratus.*

Черве́на чючюли́га. Раст. *Convolvulus arvensis.*

Червенда́къ, *с. ж.* 1) Човѣкъ съ червено лице; божюристый. 2) Крушa червенакъ. *Лесно е баби да ядс гнилы круши, да видимъ, какъ ще ядс червендаци.*

Червенда́листый и червенду́листый, **стъ, ста, сто**, *пр.* Что има червено лице; червенда́къ, божюристый. червенъый; **кра́сный, румя́ный, краснощёкій.**

Черве́ше, *с. ср.* отъ **червя́ж и червя́жся.** Чрьвене, црьвене.

Червени́кавъый, въ, ва, во, *пр.* Нѣколко червенъ; при-червенъ, у́-червенъ, възъ-червенъ, чрьвеникавъый, црьвеникавъый; **краснова́тый.**

Червенина́, *с. ж* Качество на червенъый, червенъ цвѣтъ; чрьвенина, црьвенина; **красно́та, кра́ска, румя́ность, румя́нецъ.**

Червени́ца, *с. ж* Чрьвени́ца, црьвеница, казвася за усилване. *Червена червеница.*

Черве́ничкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **черве́нъый.** Червенкый, чрьвеничкый, црьвеничкый.

Черве́нка, *с. ж.* Чрьвенка, црьвенка: 1) Болѣсть шарка *Morbilli*; **корь.** 2) Болесть *Erisipellas*, червенъ вѣтър пелъ, урбалецъ, устрѣлъ; видъ пшеница; **кажаджа** Гѫба *Agaricus campestr* чепурка, печурка, пичюрка, ница; **шампиньо́нъ, печер**

Черве́нкый, ка, ко, *пр. с* ве́нъый. Чрьвенкый, црьве кый — *Врьжи си черве* пиши си го на чело-то (н си обица; **заруби́ себѣ на себя́ на носу́.** — *Врьжи прьста, да тя не хванж*

Червенокла́сый, съ, са, с червенъ класокъ. *Жито*

Червенопе́рка, *с. ж.* Ръ *erytrophthalmus*; **краснопе**

Червенопрьстица, *с ж.* Че вена прьсть.

Червеносло́въ, *с. м.* Книга въ, печатанъ нѣкои слов мастило.

Червенопи́йка, *с. ж.* Пти *miliaris, Blyth.*

Червену́шка, *с. ж.* 1) *vulgaris.* 2) Гѫба червенка

Червену́ша, *с. ж.* Казвася болести въ баиане: *темяни съ кола си дошла, съ ко пратьж въ пусто горе Червенушя, дебелушя, идешь въ дивы горы!*

Черве́нъ бобъ. Раст. и пло бакла; **рускіе бобы́.**

Черве́нъ бу́рянъ. Раст. *Bl* бодливо зеле, дивъ спанакъ дје, кисела трѣва, чавкъи **да головчатая, боро́вникъ.**

Черве́нъ нѣтъръ. Болесть знаменование.

Черве́нъ кантарио́нъ. Рас *taurium*; **золототысячник**

Черве́нъ патлиджа́нъ. Ра *copersicum*, френскый патл мехле; **помадо́ръ, томатъ.**

Черве́нъ Пя́тко. Вино

Черве́нъы боронѝнкы. Р *Vitis idaea*; **брусни́ка, бр**

Черве́нъый, ка, ко, пр вѣтенъ цвѣтъ, кат цвѣтъ чрьвенъый, црьвенъый; кра *человѣкъ, червено лице, бо нжла го е червена-та бо* вяся на боленъ — *Черве (като божюръ, като Б сжка). Червена-та каб Червена зора — жокра дочакашъ червено-то ка*

Червенѣѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Показвамся, виждамся червенъ; чрьвенѣѭся, црьвенѣѭся, червѣѭся; краснѣѭся. *Нѣчто ся червенѣе на врьха. На едного ся лѣщи, на другыго ся червенѣе.*

Червенѣѭне, *с. ср.* отъ **червенѣѭся.**

Червúвъ бýрнанъ. Единъ бурнанъ, когото горять и стрѣвать на прахъ, та посѣвать червясалъ ранъ.

Червúвъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има много червяци; червясалъый, чрьвивъый, црьвивъый, црьвливъый; червúвъый. *Червиво сѣрене, мясо. Въвирася като червиво кучя по кйошета та.* 2) Повреденъый, развалененъый, изяденъый отъ червю; чрьвивъый, црьвивъый, црьвливъый; червúвъый. *Червива каблька, червиво дрво.* — *Червивъ съ парѣ*, който има много парѣ, гдѣбавъ съ парѣ.

Чéрвиѣ, *с. м.* Чрьвиѣ, червякъ.

Червúло, *с. ср.* Чрьвена мазь, червена боя, съ която си мажѣть лице-то да стои червено; чрьвило, црьвило; румáны. *Мжжь бѣлило, мжжъ червило, мжжь чернило*, сир. мжжь-тъ прави женѫ-тѫ да е такава или онакава.

Червúлце, *ум. ср.* отъ **червúло.**

Червúсвамь и червúсувань (да червúшѫ), *гл. д.* Намазвамь, натрьквамь съ червило; червѫ, чрьвисвамь, црьвисвимь; румáнить, нарумáнивать, подрумáнивать. —**ѭся**, *гл. възвр.* Намазвамь си, натрьквамь си лице-то съ червило; румáниться, нарумáниваться, подрумáниваться. *Мома-та ся бѣлисва и червисва.*

Червúсване и червúсуване, *с. ср.* отъ **червúсвамь.**

***Червúшь**, *с. м. Т.* Прѣтопена лой отъ кокалъ и отъ мозъка въ тѣхъ; чирвешь, чиришь.

Червúшѫ, ешь,—вúсахъ, *гл. свр.* отъ **червúсвамь.** —**сапъый**, *прич. стр.*

Червó, *с. ср.* Дълга мясната, цилиста тржба въ животнъ; черево, чирво, чрьво, црѣво; кишкá. *И змика-та си черва-та не гаде. Дънешникъ черво.*

Червотóчина, *с. ж.* и

Червоѭадина, *с. ж.* Дупчица на дрво или на друго нѣчто отъ червякъ; чрьвоточина, црьвоточина, чрьвоѭадина; червотóчина, мóлица.

Червулúна, *с. ж.* Лошь, тънъкъ и слабъ пашкулъ, кожурецъ.

Чéрвь, *с. м.* Чрьвь, црьвь, червякъ.

Чéрвѣй, *с. м.* Чрьвѣй, црьвѣй, червякъ. — *Нагаде го червѣй-тъ*, накрьни му ся работа-та, поизгуби.

Чéрвѣйчя, *ум. ср.* отъ **червѣй.** Червячя.

Червѭ, úшь, —вилъ, *гл. д.* Чрьвя, црьвя: 1) Червисвамь. 2) Намесвамь нѣчто да посвѣтлѣе; зачервявамь.

Силны отневы кладяхѫ,
Черны верьгы червячхѫ,
И гы на Станкѫ качяхѫ. *Пѣс.*

—**вѭся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь червенъ, врьквамь въ червенинѫ; зачервявамся, бруждамся; краснѣть, румянѣть. 2) Червенѣѭся. *Черви му ся врать-тъ*, добрѣ му е, прияе му, дебелѣе. 3) Срамувамся, засрамявамся за нѣчто, берѫ нагоды; краснѣть, стыдáться. 4) Червисвамся. 5) *гл. стр.* Бъвамь червенъ.

Чéрвякъ, *с. м.* Животина червѣй, червий, червь, черевъ, черьвъ, чрьвякъ, чрьвѣй, чрьвь, чрьвий, црьвѣй, црьвѣлъ, црьвякъ, црьвець, црьвь; червь, червáкъ.— *Червякъ му гаде срьдце-то*, има нѣчто, та го мачи. *Всяко дрво си има червякъ да го гаде.* — *Дъждовенъ червякъ*, дъждовець, дъждовникъ, глистъ, глиста, смулець.

Червúсамь, *гл. свр.* отъ **червúсвамь**; очервúвѣть. **Червúсалъый**, добълъый червю; очервúвѣлый.

Червúсвамь и червúсувань (да червúсамь), *гл. ср.* Ставамь червивъ, добъвамь червю, наплъвамся съ червю; чрьвясвамь, црьвясвамь; червúвѣть.

Червúсване и червúсуване, *с. ср.* отъ **червúсвамь.**

Чéрвячя, *ум. ср.* отъ **червякъ.** Чрьвячя, црьвячя.

***Чéрга**, *с. ж. Т.* 1) Дебела тъкань за постилане или за завиване съ нея; цръга, постилка, завивка, килимъ, строша. *Вдигни, постели черга-тѫ. Завился съ черга. Простирай си черга-тѫ, дето грѣе слънце, да ти изсъхне.* 2) Чадъръ, шатъръ; кибúтка, палáтка, шатёръ. *Дошли чергари и опнѫли чергы-ты си.* 3) Влака, вѣра, колѣно, котило, крътило, лоза, лѣка, пасмина, плѣзмина, повой, поясъ, повлѣкло, родъ, сой, фара; родъ, порóда, плéмя. *Отъ едня черга сѫ.* — *Изтъкалъ си черга-тѫ*, свършилъ си, натъкмилъ си работа-тѫ, изтъкалъ си платно-то. *Подмамяй го (помагай му), докле си изтъчешь черга-тѫ.* — *Простирай си крака-та спорядъ черга-тѫ*, харчи спорядъ кесия-тѫ си, колкото ти ржка стига; по одёжкѣ простирáй и нóжки. *Колкото ти черга-та стига, толковь си и крака-та простирай.*

Чергáринъ и чергáрь, *с. м.* Който нѣма постоянно живѣлище, а ся мѣсти отъ мѣсто на мѣсто и живѣе подъ чергы, подъ ша-

тръ; шаторникъ, катунъ; кочующія. *Дошли чергари.*

Черга́рка, *с. ж.* Жена, мома чергаринъ; катунка.

Черга́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **черга́ринъ**. Катунскый. —**скы**, *нар* Като чергары; катунскы.

Черга́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чергарь.

Черга́рь, *с. м.* Чергаринъ.

Чергы́ло, *с. ср.* Обрѧчие на кола за покрывъ, покрывало на кола, конерка, кочия; кибйтка. *Кола съ чергыло*, кочия, талига; кибйтка.

Чергы́лце, *ум. ср.* отъ **чергы́ло**.

Че́ргыца и **че́ргычка**, *ум. ж.* отъ **че́рга**. Чердже.

Черда́, *с. ж.* Чрьда.

***Чердакъ**, *с. м. Т.* Чардакъ.

Чердже́, *ум. ср* отъ **че́рга**. Чергыца, черджица.

Че́рджица и **че́рджичка**, *ум. ж.* отъ **че́рга**. Чердже.

Чердо́сать *гл. свр.* отъ **чердо́свать**. —**санъ**, *прич. стр.*

***Чердо́свать** и **чердо́сувать** (да чердо́сать), *гл. д. Гр.* Кердосвать. —**ся**, *гл. вз.* Кердосвамъся, зимамъся.

Дай му Боже, дни, годинъ,
Съ него да си чердосамъ. *Пѣс.*

***Черевя́ъ**, *с. м.* Раст. цѣлйна въ 1-то знам.

Черево́, *с. ср.* Черво. *Кости му потрошихъ, черева му покынѫхъ. Една сестрица низъ плетъ ся провира, черевата в ся влачять?*

Черевце́, *ум ср.* отъ **черво́**. Чирьвце

Че́ревъ, *с. м* Животина червякъ

Чередá, *с. ж.* Чрьда.

Черéзъ, *прѣдл.* Ради, заради, зарадъ. *Черезъ мене и тебе не че*

***Че́резъ**, *с. м. Т.* Овощие и сладкы на на софрѫ; десе́ртъ.

***Чере́къ**, *с. м. Т.* 1) Четвьртина отъ нѣчто. *Черекъ окѫ*, сто драма. *Черекъ кило жито*, единъ кутелъ. *Прѣденъ черекъ мясо;* рáмо. 2) Седдина отъ калай, въ кожто наливать само ракыя; бахуръ, пахуръ.

***Черемйда**, *с. ж Т.* Керемида.

Че́ренчя, *ум. ср* отъ **че́ренъ**. Чиренчя *Ножчя черенчя*, ножя захлупачя поколачя.

Стоянъ си люто разсърди,
Извади ножчя черенчя,
Че си Борянка прободе. *Пѣс.*

Че́ренъ, *с. м.* в **чя́ренъ**.

Че́ренъ, *с. м* Коналяня, рогова дрьжка на нѣчто; чиренъ, прѣнъ, тренъ, дрьжка, дрьжяле; **че́ренъ**. *Дѣдо Трено безъ черено, баба Трена безъ врѣтена.*

Че́ренъ бобъ. Раст. черв русскіе бобы.

Че́ренъ боръ. Раст. *Pin* черна борика, црьнакъ.

Че́ренъ глогъ. Раст. *Cra* черъ глогъ, черноглогонин

Че́ренецъ, *ум м.* отъ че

Че́ренна, *с. ж.* Подница, црѣшня, црѣшня, чиренн ля, чрѣшня.

Че́ренйкъ, *с м* Чиренна Еремня; така го нарич день правять черенчы-т крьшникъ.

Че́ренчя, *ум. ср* отъ че

Че́ренъ, ше, *с. м.* Чирен црѣнъ: 1) Кáсъ, парча черенóкъ, черéнье, кол обйвки. 2) Седове от панища, делвы и другы посуда. 3) Счюпенъ, щ тарь. *Присмѣлся хумм* Глинянъ седъ за седене црѣнчя, саксия; цвѣтни

Чересло́, *с. ср.* Чересло.

Чересло, *с. ср.* Зелена-та корупка, лупешка, орашн ло, черешналъ, чрѣсло, ш

Черешёва задýшница. Пятдесятницъ.

Черéшёвый, въ, ва, во,

Черéшница и **черешка**, решня.

Черéшня, *с. ж.* Черешня

Черéшналъ, *с. м* Черéсл

Черéшня, *с. ж.* Раст *Pru* говый плодъ; черешня, црѣшня, срѣшня; **черéшн**

Черешня си родъ ро
Отъ рода си потрош

Дива черешня, раст дива кашня, дивекъшня. ока череши. *Зелени-ти на зеленъ череши Чи ми грошъ, да си куп чюешь много череши, зн ницъ*

Черешя́рка, *с. ж.* 1) К шя. 2) Птица *Coccothrau* канска званка; толстонóс

Черешя́рскый, ска, ско шя́рь. *Дудже като чер*

Черешя́рчя, *ум. ср.* Ма шярь

Черешя́рь и **черешя́ри** продава череши *Извад като черешаринъ.*

Чéржица и **чéржичка**, *ум. ж.* отъ **чéрга**. Чергъица.

***Черибашúя**, *с. м. Т.* Царибашия.

Чéрка, *с. ж.* Щерка, дъщеря; дочь.

Чéрква, *с. ж.* Черкова, црьква. *Черквж гради, градъ съсыпва. Който пали въ черквж голѣмж свѣщь, не го бѣди съ малькъ грѣхъ. Намѣрилъ праздникъ черквж да ся крьсти. Народъ-тъ въ черквж, а попъ-тъ въ механж-тж. Ако не ще боговица да ся щипе, тя не на черквж.*

Черквúнскъй, **ска**, **ско**, *пр.* Черковнъй, черквинъй, црьквинскъй.

Чéрквинъй, **нъ**, **на**, **но**, *пр.* Черковнъй; *Черквины врата.*

Чéрквица и **чéрквичка**, *ум. ж.* отъ **чéркова**. Црьквица.

***Черкéзъ**, *с. м. Т.* Птица циганско пѣтля.

Чéркова, *с. ж.* Черква, црьква.

Черкóвище, *с. ср.* Црьковище.

Черкóвникъ, *с. м.* Црьковникъ.

Черкóвница, *с. ж.* Црьковница.

Черкóвнъй, **—вьнъ** и **—венъ**, **вна**, **вно**, *пр.* Црьковнъй, черквинскъй, черквинъй, черковскъй.

Черкóвско пúля. Птица цинцигарець.

Черкóвскъй, **ска**, **ско**, *пр.* Черковнъй.

Чéрковчя, *ум. ср.* отъ **чéркова**.

Черкýвамь и **черкýвамся**, *гл. възвр.* Црькувамь.

Чéркъй, **ка**, **ко**, *пр. смякч.* отъ **чéрнъй**. Черничкъй.

Чёрла, **чёрлавъй**, в. **чóрла**, **чóрлавъй**.

Черлúвъй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Корубистъй, хралопатъй, шюпливъй; **дупленáстъй**. *Черливы дрьва.*

Чéрна, им. соб. женско. *Свята Черна*, праздникъ Свята Мавра.

Чéрна борúка. Раст. черенъ боръ.

Чéрна елá. Раст. *Alnus incana* и *Alnus glutinosa*, водна ела, елха, елша, ехла, дива лѣска, лѫговица; **бóлха бѣлая** и **бóлха клéйкая**.

Чéрна кокóшка. 1) Птица чернокосъ. 2) Птица *Fulica atra*, водна кокошка, лишкавець, лиска; **лысýха**, **кýрочка дунáйская**.

Чéрна ръ́iба. Рыба *Abramis vimbra*, карабалъкъ, левга; сырть, рыбéцъ.

Чéрнё, им. соб. мѫжско.

Чéрнение, *с. ср.* отъ **чéрнѫ** и **чéрнѫся**.

Чернúкавъй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Нѣколко чернъй; прú-чернъй, вѣзъ-чернъй, ý-чернъй; **черновáтый**.

Чернúкъ, *с. м.* Ладия, варка, шайка, канъкъ на Дунава.

Чернúлка, *с. ж.* 1) Нѣчто много черно. *Черна чернилка; сáжа сáжею.* 2) *Ustilago*, зрьна отъ жито, повредѣны още на класа, та вѫтрѣ въ тѣхъ има черенъ прахъ вмѣсто брашно; главня, главница; **головúя**, **изгáра**, **изгáрина**, **úзгарь**. 3) Болесть на лозя-та, отъ комто почрьнѣва дъно-то на кычюра, та пада гроздие-то; сыпка.

Черни́лникъ, *с. м.* Лошь човѣкъ, който почерня нѣкого; лошётникъ, пакостникъ. *Гиди чернилнику!*

Черни́лница, *с. ж.* Лошётница, пакостница.

Черни́ло, *с. ср.* Црьнило: 1) Нѣчто тврьдѣ черно; чернота. *Черно чернило.* 2) Чернилникъ, чернилница. 3) Черенъ, тѫжькъ, лошь животъ. *Мѫжь бѣлило, мѫжь червило, мѫжь чернило. Пусто мое чернило!*

Чернúна, *с. ж.* Качество на чернъй; чернота.

Черни́ца, *с. ж.* Црьница: 1) Раст. *Morus alba*, боболкница, дудъ, муренка, агодница; **тýтовое дéрево**, **тутъ**, **шелковúца**. 2) Въ *мн. ч.* Úгодъ-ты, плодъ-тъ на това дрьво; барабонкъ, бобонкъ, брьбонкъ, вацани, галашкъ, дудули, кѫкъли, кѫпинкъ, муръ, мурвъ, мургвъ, муренкъ, скандалъ, съкаменци, туренкъ, црьничкъ, чрьничкъ; **úгода тýтоваго дéрева**.

Черни́чёвъй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* отъ **черни́ца**. *Черничева шюма.*

Черни́чица, *с. ж.* Въ пѣсень за черноокъ дѣвойкѫ:

Черничице дѣвойко.
Чернъ ти сѫ очи-тъ,
Бѣло ти е лице-то,
На дай да го цѣлъвамь.

Черни́чка, *с ж.* 1) *ум.* отъ **черни́ца**. 2) Раст. *Ligustrum vulgare*, миризлива черничка, птичие зрьно; **бирю́чина обыкновéнная**.

Чéрничкъй, **—чькъ**, **чка**, **чко**, *пр смякч.* отъ **чéрнъй**. Черкъй.

Черни́чя, *ум. ср.* 1) отъ дрьво **черни́ца**. 2) отъ **черникъ**.

Чернобрáдъй, **дъ**, **да**, **до**, *пр.* Който има черна брада; **чернобóродый**.

Черновéждъй, **дъ**, **да**, **до**, *пр.* Който има чернъ вѣждъ; **чернобрóвый**.

Черноглóговина, *с. ж* Раст. черенъ глогъ.

Черногри́въй, **въ**, **ва**, **во**, *пр* Что има черна грива; **черногри́вый**.

Черногрéба, *с. ж* Една рыба; грьба, карагйозъ.

Чернозéмець, *с. м.* Житель на нѣкоя черна земя.

Чернозéмка, *с ж* Жена, мома отъ нѣкоя черна земя.

Цигаикъ черноземнъ,
Дайте ми бълкъ зьминскъ. *Пѣс.*

Черноземскый, ска, ско, *пр.* *Черноземска дъщерка*, черна-та земя.

Чинишь, что чинишь, да додешь,
Че съмъ си Недка годила
За черноземскъ дъщерь,
Та щемъ сватбъ да правимъ. *Пѣс.*

Черноземъ, *с. м.* Черна и торна земя, прьсть; каратопракъ.

Чернокласница, *с. ж.* Жито прьнокласица.

Чернокосъ, *с. м.* 1) Птица *Turdus merula*, врагово пиля, дроздъ, дрозенъ, дзворецъ, зворецъ, кйосавецъ, кйосъ, косакъ, косарецъ, косарь, косерь, косъ, сковранъ, сколовранецъ, черна кокошка; дроздъ чёрный. 2) Раст. *Inula Helenium*, оманъ, уманъ; девясйлъ лѣкарственный. 3) Раст. *Telekia speciosa.* 4) Раст. *Valeriana officinalis*, дѣленка, дѣленчя, дѣлянка, кочие бълие, кочя бълка, развалинчя, слѣти-коса; валерйана, маунъ, земляной лйдонъ, булдырьянъ.

Чернокосый, съ, са, со, *пр.* Който има черна коса; черноволосый.

Чернокъ, *с. м.* Раст. черенъ боръ.

Черномерець и черномерянець, рци, *с. ж.* Човѣкъ откамъ Черно-море.

Черномерка, *с. ж.* Жена, мома откамъ Черно-море.

Черномерскый, ска, ско, *пр.* отъ Черноморе.

Черномустакатый, тъ, та, то, *пр.* Что е съ черни мустакъ.

Черноокый, къ, ка, ко, *пр.* Что е съ черни очи; вакълый; чернооки, черноглавый. *Който нѣма черноокъ, цѣлува и гуреливъ.*

Черноперка, *с. ж.* Рыба, Тур. кызылъ-кама. Да не е *чермноперка*, сир. *червеноперка?*

Чернота, *с. ж.* 1) Качество и свойство на черный; чернина; чёрность, чернота. 2) Нѣчто тврьдѣ черно; чернило.

Черно трѣние. Храстъ чалма.

Черночйренчя, *с. ср.* Назъвание на нож съ черенъ чйренъ. *Ножя черночиренчя.*

Черночкый, —чькъ, чка, что, *пр. смякч.* отъ чёрный. Черничкый.

Чёрни боровйнки. Раст. *Vaccinium Myrtillus*, брусница; черйнка, черйнца.

Чёрный, —рнъ и —ренъ и черъ, рна, рно, *пр.* Чрьный, црьный: 1) Что има много тьменъ цвѣтъ, противенъ на бѣлый; чёрный. 2) Что е потьмнѣлъ, почернѣлъ отъ нѣчто; чёрный. *Станжлъ черенъ като вжглень.* 3) Мургый, пьсный, есмеръ, вакълый, калешйй. 4) Мачный, тяжкый, трудный. *Черни дни, черно робство.* 5) Лошйй, злый, чемерный. *Черна чюма.* 6) Горчивый. *Черни сл вторникъ*, вторникъ-ть на лик; усовскый вторникъ. *рень вторникъ*, злочестъ — *Черна бога*, копервасъ ный цвѣтъ. — *Не прод ни бѣлж*, не каза ничто, не си отвори уста-та. — *тюкъ (като вепгиръ, ка Черенъ като опаленъ п то дъно-то на тиганж катранъ, кыселъ като като пелынъ. Ако смы Цигане. Арапинъ съ раки ала пакъ е черенъ Черн кога не става. Бивол а дава бѣло млѣко Чер бѣлы найца носи. Какъ жета-та ти? — Вчер пакъ дважь. Черна кждѣ кж. Черна чюма на бѣ пары за черны дни. На черенъ робъ. Ще дойде пятъкъ. Бѣлъ на лице, це. Вода-та всичко изм лице и лошь языкъ не привръжъкъ черны крыгы Бѣжанова майка бѣло нова черно. Черны крьв*

Чернѣж, ещь, —нѣлъ, *гл.* и ся мачъкъ за нѣчто; коптж, коптѣж.

Чернѣй, горо, черьѣй
Двама да черньемъ
Ты за твой-ты листе
Азъ за прьво либ

Трай, душё, чернѣй, ко
възвр. Показвамся, виждам
ренъ; чрьнѣжся, црьнѣжся
нѣться.

Чернѣяние, *с. ср.* отъ чер

Чёрнѣж, нишь, —нйлъ, *гл.* но; зачерняжамъ, почерня
марйть. 2) Враносвамъ; с мъкъ, безчестж; чернйть. — и *възвр.* Бивамъ черненъ;

Черналникъ, *с. м.* Сждъ него водж; черпало, черпа че, лѣйка; уполовникъ, че

Черпало, *с. ср.* Черналникъ *черпало.*

Чёрпание, *с. ср.* отъ чёрп денне водж.

Чёрпение, *с. ср.* отъ чёр черпина.

Черпйло, *с. ср.* Черналникъ

***Черпйна**, *с. ж.* *Т.* Чарпин

Черпний, *с. ж.* Черпение, п

ма. *Далъ имъ за черпнѫ*, да ся почерпятъ.

Чéрпѫ, ешь,—пáхъ, *гл. д.* Вадя, изваждамъ водя съ ссадъ; гребя, наливамъ, чрьпя, црьпамъ; чéрпать. *Черпѫ водѫ отъ кладенець.*

Чéрпѫ, ишь,—пúлъ, *гл. д.* Чрьпы, црьпы: 1) Каня съ нѣчто питие, поднасямъ вино, ракия; служя, честя, турамъ, гощавамъ, заливамъ; пóдчивать. *Иванъ черпи, Иванъ пие.* 2) Въ кръчмя: азъ плащамъ за изпито-то; угощáть винóмъ. *Който зима пары, той черпи. Не ми си былъ на работѫ, не ми си бралъ лѣщници (охлѣвы), та да тя черпя.* —пѫся, 1) *гл. вз* Служимся единъ другъ. 2) *гл. стр.* Бывамъ черпенъ.

Чертá, *с. ж.* Чрьта.

Чёртъ, *с. м.* Чортъ, дяволъ, гяволъ, сотона.

Черýпка, *с. ж* Чирупка, чюрупка: тврьда, костяна кора на плодъ, на животно; корупка, лупешка, руспа, костилка; лускá, лýщица, лущúна, скорлýпа, рáковина. *Черупкы отъ орѣхы, отъ яйца, отъ жиды и охлювы.*

Черýпчица, *ум. ж.* отъ **черýпка**.

***Чéрчевé**, *с. ср. Т.* Дрьвяна направа, въ коѭто стоять стъкла-та на прозорець или на друго нѣчто и врата-та на нѣчто; чершеве, крѫжникъ, крѫжница, каса; рáма, рáмка, окóнница, окóнчина, верея́.

Чéрчица, *ум. ж.* отъ **чéрка**. Щерчица, дъщерка.

***Черчúна**, *с. м. Т.* Чарчина.

***Чершáвъ**, *с. м. Т.* Чаршавъ.

***Чершéве**, винна, *с. ср.* Черчеве. *Разковали чершевина, та увели невѣстѫ-тѫ.*

***Чершúна**, *с. ж. Т.* Чаршина.

Черъ, *пр. м* вм. **чернъ**, черенъ. *Съ млады момци черъ мустаци*, съ черны мустаци.

Черъ глогъ. Раст. черенъ глогъ.

Черъ оманъ. 1) Раст. чернокосъ. 2) Раст. *Symphytum officinale;* окóпникъ, сáльница.

Черъ трънъ. 1) Раст. чалина. 2) Раст. *Ononis spinosa*, шилободъ; стальникъ.

Чéрьвъ, *с. м* Животина червякъ.

Черúасло, *с. ср* Чирясло, череспо, чрѣсло, црѣсло: 1) Дебело желѣзо, съ което чюкать соль; тлъчникъ, тлъчякъ, тлъчникъ, тлъчёкъ, клъчнякъ; желѣзный пестъ. 2) Ножъ на плугъ за оране, за цѣпене съ него цѣлина; рѣзъ, чрьтало; чéресло́, рѣзáкъ, сошникъ. — *Игла за черяасло. Да запалимъ черяасло-то. Намѣрила булката черяасло-то задъ врата-та.*

Чесáло, *с. ср.* Чешялка, чешяло: 1) Урядъ за чесане коне; скребúца. 2) Единъ гребенъ за разчесване ленъ, вълна; четка; чесáлка, мúкалка, мúканица.

Чéсаніе, *с. ср.* отъ **чéшѫ** и **чéшѫся**. Чешене.

Чéснатіе и **чéсненіе**, *с. ср.* отъ **чéсня** и **чéсняся**.

Чеснéнце, *ум. ср.* отъ **чесня́**. Чесънчя.

Чеспóвый, въ, ва, во, *пр. Чесновъ лукъ*, чесънъ.

Чéспѫ, ешь,—налъ, *гл. д.* 1) Късамъ надлъжь или напирь; держ, цѣпя; драть, рвать. 2) Нѣчто скачено или сраслося отдѣлямъ; отчезвамъ, отчеквамъ. *Чесня лукъ, царевицѫ.* —нѫся, *гл. възвр.* Гаврѫся, ливрѫся, плѣзѫся, лигавѫся, подкривамся нѣкому, хлѣботѫся; насмѣхáться, надѣвáться.

Чéспѫтый, тъ, та, то, *пр.* Кастренъ, рѣзанъ. *Изданкы отъ вехтъ садъ чеснѫтый.*

Чесня́, *с. ср.* Отдѣлно късця чесновъ лукъ; чесънъ, чешлянъ, скилида, скалуда. *Отчеснѫхъ едно чесня лукъ.*

Чесоглáвець, вци, *с. м.* Укорително название въ пѣсень:

Сноци дошли чесоглавци
За науѫ ни смрьдоглавци. *Пѣс.*

Чéствамь, *гл д.* Честя.

Чéстеніе, *с. ср.* отъ **чéстѫ**. Честитяване; правене нѣкому честь. *Посакалъ да пойдеть на честеніе и на гостіе.*

Чéстина, *с. ж.* Частина.

Честитéніе, *с. ср.* отъ **честитѫ**.

Честúтькый, —тъкъ, тка, тко, *пр. смякч.* отъ **честúтый**.

Честúтникъ, *с. м.* Който е отишълъ нѣйдѣ на честито; гостенинъ; гость, поздравúтель, посѣтúтель.

Честúтница, *с. ж.* Която е отишла нѣйдѣ на честито; гостенка; гóстья, поздравúтелница, посѣтúтелница.

Честúто, *с. ср.* День, праздникъ, въ който посрѣщамъ гостіе или ходимъ да честитяваны нѣкому нѣчто; гостіе, ходня, честитокъ. *Имамы честито*, имамы праздникъ та посрѣщамъ. *Ходѫ по честито, на честито*, ходя нѣкому на гостіе на праздника му.

Чéститокъ, *с. м.* Честито. *На честитокъ*, на честито.

Честúтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Който има добра чáсть, късметъ, бахтъ; благатькый, благатный, благатый, доброчестный, честый, бахтлия, късметлия; счáстливый. *Честитъ человѣкъ, честиты дѣца. Царю честитый!* 2) Благополучный, благатькый,

добрый, що дава чест, славен, отъ които нѣщата общо, добрина; благополучный, счастливый, красивый. *Честната дом, честната любов.* 3) Въ благословии и честит и за благопожелание за нѣщо. *Честната гост!* щото си с дошъл нѣкой отдалеч. *Честната компания!* щото нѣкой си е подъл. *Честната булка, невѣстѣ, годеница!* щото нѣкои си е подал. *Честната годеница, момиче!* щото нѣкой си е подъл. *Честната обущарка, чехли!* щото нѣкому си роди дъщеря. *Честната рожба!* щото нѣкому си роди сынъ. *Честната ни годинка!* щото кръстить дѣте на нѣкого нѣкому. *Честната ни рожба!* щото си роди нѣкому чедо. *Честното причестие!* щото си нѣкой взима. *Честната радост!* щото има нѣкой нѣщо радостно: рожба, сватба, гозба. *Да сте честити!* да сте добрести. *Честната си, бивѣ ти. Честитъ му е годината-та,* добрѣ му врѣми работя-ть. *Честитъ като жишка въ орисия,* казвать за онѣзи за които честить човѣкъ. —**то**, *нар.* По жива по здраво, благополучно; благополучно. *Минали честито живота си.*

Честитѣ́, **ѣшь**, —**тѣлъ**, *гл. сер.* отъ **честитя́вамъ**.

Честитя́вамъ и **честѝтямъ** (да честитѣ), *гл. д.* 1) Ходя нѣкому на честито, казвамъ нѣкому за нѣщо: *да ти е честито!* **поздравлявамъ** съ **чѣщо**. *Не смѣ имъ още честитимъ булка. Да идемъ да имъ честитимъ сватбѣ.* 2) Подкачамъ, направямъ, покрѣпвамъ нѣщо за прѣвъ пѫть; **сефтосвамъ**; **обновлявамъ**. *Да честитя дрѣхи-ти,* да ги **обличамъ** прѣвъ пѫть.

Честитя́ване и **честѝтяне**, *с. ср.* отъ **честитя́вамъ**.

Че́стный, —**тънъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* 1) Който врѣши нѣщо, владѣя добродушно, добросѣвѣстно, право, по правдѣ; **че́стный**. *Ако не може человѣкъ да бѫде хубавецъ и богатъ, както желае, то може да бѫде добръ и честенъ. По-добрѣ честно сиромашество, а не безчестно богатство.* 2) Что е за почетъ, когото почитамъ, тачимъ, правимъ му сайгѫмъ-та; почетный, почтенный; **почтѐнный**, **почѐтный**, **че́стный**. *Честно дрво, честенъ кръстъ,* кръстъ-ть на който бѣлъ разпнѫтъ Иисусъ Христосъ. *Честный-ть кръстъ да настанѫтъ.*

Той си сѣдя на честнѫ трапезѫ,
Та си пие вино и ракиѣ. *Нѣс.*

Честна кума, честна сватя. —**стно**, *нар.* Добродушно, добросѣвѣстно, право, по правда; честно. *По-добрѣ чес... рѣшо, а не безчестно до жи...*

Честопрѣ́стица, **честопрѣ́стый**, **прѣ́стица**, **честопрѣ́стый**.

Чѐстый, **сть**, **сто**, **сте**, *ср.* **в...**

Чѐстый, **честь**, **честь**, **чѐсто**, **...тый**, **благостый**, **...**; *Да бѫдешъ честна и доброчес...*

Честь, *с. ж.* 1) Добръ случай, ...ца, благодѣ, благополучие, ...вѣтъ, благ; сайгѫмъ, благочин...ѣ. *Добра честь. Зла честь,* несчастіе.

Научих жидъ живѣть
Да не бере лайгѫмъ,
Пакля ще го честь-та му,
Хванѫ ще го бащя ми.
Строши ще му носа-ть. П...

2) Добродушіе, добросѣвѣстно... правия; честь, честность. ... съ честь, по честно. 3) ...почитъ, почтеніе, почитаніе, ...ие, сайгѫмъ; честь, почѐтъ, ...чтѐніе. *Чинѫ, створямъ, пра... нѣкому честь: а)* **Имамъ му ...** го, почитамъ го, сайгисвамъ го; **...**, **отдавамъ почтѐніе**, **...вѣста**: не му говоря отъ поче... врѣмя; мълча му, гонѣя му.

Изъ не сѫмъ пѣва, изъ не сѫмъ ...
Тово не сворѣмъ, хатаръ си др...
Прѣва година честь сѫмъ чинила...
Честь сѫмъ чинила на мой-ть ...
Втора година на нѣкъ майка. ...

Честь да чинишъ на дѣверя
Още повеке отъ брата-ти. *Пѣ...*

Сталамъ нѣкому на честь-т... вамъ му честь-та, обезчестявамъ ...зливамъ го. — *Честь ви Г...* отговоръ на честитяване радо... имамъ тлак честа, да сѫмъ ... *Честь-та честь наси. Честь т... та отъ пара-ти. Не му раб... та. Человѣку на скута сѣд... честь-та му не можемъ. Ко... не е виждалъ, честь-та си ... Срама-та е чюжда честь. Ро... мо, съ честь, па мя врѣми ...це-то.*

Честѝ, **ѝшь**, —**тѝлъ**, *гл. д.* **Ч...** Чиня, правя, давамъ нѣкому ... му почета; почитамъ, сайдисвам... *Ты жене чюо мя честь, Г... да ми тя чести и да ми ... слови. Нѣмашъ ли пары, ... не тя чести. Дори тя честя... честися и ты.* 2) Ходя нѣ... стито, ходя за много годинъ

честитѭвамь. 3) Гощавамь, служѫ, черпѫ, турамь; подчива́ть, угоща́ть. 4) Дарѫ, дарѭвамь, поклонѭвамь, харизвамь; дари́ть. *Всякой почестилъ булкѫ-тѫ съ нѣчто.* 5) Плащамь; дава́ть въ награ́ду. *Да го почестѫ съ нѣчто,* да му заплатѫ за труда.

Честѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. ср.* в. **чистѫ́**.

Че́сьнчя, *ум. ср.* отъ **че́сьнъ**, чесня.

Че́сьнъ, *с. м.* 1) Раст. *Allium sativum,* чесновъ лукъ, бѣлъ лукъ; чесно́къ. 2) Чесня. — *Дивъ чесънъ*, раст. *Allium ursinum,* дивъ лукъ, левурда; **медвѣжiи чесно́къ**. — *Чесънъ калъ, на чесънъ мирише.*

Чета, *с. ж.* 1) Лика, лико, прилика, противa, спротива, слика, екранъ, ешь; па́ра, четá, верста́, ро́вня. *Той нѣма четѫ*, нѣма другъ като него, нѣма подобенъ себѣ. *Той не е намъ чета*, не можемъ да смѣ противa съ него. *Той не му е чета;* онъ ему́ не ро́вня, не четá. 2) Двой, рало, чифтъ; па́ра. *Три четы младенци ся вѣнчахѫ.* 3) Дружина, билюкъ, тайфа; отря́дъ, па́ртiя, ша́йка, ватáга.

***Четáлъ**, *с. м. Т.* Чаталъ.

Че́твамь, *гл. мн-кр.* отъ **четѫ́**. Читамь. *Остави сега, та четвамы послѣ.*

Четве́рка, *с. ж.* Четыре вола, два чифта волове спрягнѫти въ еднѫ кола, кола съ два съпрѫга воловы; четворка; **четвёрка, четверня́**.

Четве́рнъый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Четвртъый.

Трекѭ хилядa фустанъ ке правы,
Четверна хилядa бинишь ке правы,
Пята хилядa поясъ ке правы. *Пѣс.*

Четверня́къ, *с. м.* Остенъ копралъ, копрала.

Четво́, *с. ср.* Четиво.

Четворе́ние, *с. ср.* отъ **четворѫ́**.

Четво́ренъ шибо́й. Раст. рядовать шибой.

Четво́рица, *с. ж.* Четырма души; че́тверо. *Ега го понесѫть четворица кѫдѣ цркважѫ.*

Четво́ричка, *ум. ж.* отъ **четво́рица**.

Четво́рка, *с. ж.* Четыре вола или коня, впрягнѫти въ еднѫ кола; кола съ два съпрѫга воловы, коне; четверка, четворткола, джигаръ, чевгаръ; **четвёрка, четверня́**. *Излѣзохмы на планинѫ-тѫ на четворкы. Св Илиа съ огнянѫ кочиѫ, впрягнѫта съ четворкѫ коне крылаты.*

Четво́рнъый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что е четыре пѫти повяче, четыре ката; **четверно́й**. *Ще му го плати тройно и четворно.* 2) Что има четыре еднакъвы чѫсты; **четверно́й**. *Четворны кола*, съ четыре колела, съ четыре коня, вола; четворка, четворткола. *Впрягнѫла ми четворнѫ кола. Четворно платно*, съ четыре подноже, съ два чифта нищелкы, съ двойнѫ основѫ. *Четворно хоро,* хоро на поврьщулкѫ. 3) За цвѣтие: къчестый, кытатый, бухалатый, гѫстый, катмеръ, катмерлия; **мохро́вый**. *Кытка четворенъ божюръ. За да бѫде цвѣтие-то четворно, да ся сади въ четвртъкъ.*

Четво́рткóла, *с. ср. мн.* Четворна кола, четворка.

Докарали четворткола,
Четворткола, шесть бывола,
Качили ѭ тьнѫ Роцы
Како кацѫ сапунджийскѫ. *Пѣс.*

Четворѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. д.* 1) Впрягамь четыре вола, бывола, два съпрѫга воловы въ еднѫ кола. 2) За очи: *очи-ты ми четворятъ*, вчетворихѫ ми ся, прѣмрѣжихѫ ми ся отъ слънце-то, та не могѫ да видѫ ясно.

Четвртáкъ, *с. м.* Единъ видъ водяниченъ камыкъ.

Четвртúка, *с. ж.* Кѫсъ отъ платъ колкото дългъ толкось и широкъ, четвртитъ платъ; диирмия.

Четвртúна, *с. ж.* Четврта-та чясть отъ нѣчто цѣло; четвртъ, черекъ; че́тверть, четвертúна.

Четвртúнка, *ум. ж.* отъ **четвртúна**.

Четвртúтый, тъ, та, то, *пр.* Что е нáдлъжь и нáширь еднакъвъ; крьстатый, крьстатнъый; **квадрáтный**. *Мѣсто-то е четвртито. Той е четвртитъ*, колкото высокъ толкось и дебелъ, широкъ.

Четвртóсамь, *гл. свр.* отъ **четвртóсвамь**. —**санъый**, *прич. стр.*

Четвртóсвамь и **четвртóсувань** (да **четвртóсамь**), *гл. д.* Направямъ нѣчто и отъ четыре-ты страны еднакво. *Дрьво-то сака малцѣ да ся четвртоше.*

Четвртóсване и **четвртóсуване**, *с. ср.* отъ **четвртóсвамь**.

Че́тврть, *с. м.* Четвртина, черекъ. *Единъ четвртъ чясъ пѫть.*

Четврѣ́тькъ, *с. м.* Четртый день на нѣдѣлѭ-тѫ; **четве́ргъ, четверто́къ**. *Великы четвртъци*, седемь-ти четвртъци отъ Страстнѫ-тѫ недѣлѭ до Възнесение. *Седьмь-ты великы четвртъци ся празднувать да не бие градъ прѣзъ годинѫ-тѫ.—Когато дойде четвртъкъ подиръ пятъкъ*, никога, на куково лѣто, на конскый велидень. — *Четвртъкъ—несвртъкъ*, сир. не ся сѣди въ кѫщи.

Четврѣ́тый, тъ, та, то, *пр. числ.* Что иде слѣдъ третий; **четвёртый**.

Че́телна, *с. ж.* Рабушь, робушь, четла, четула; **би́рка**, счётная па́лочка, ма́рка.

Чете́ние, *с. ср.* отъ **четѫ́**. *Лозе-то не че четение, а сака копание.*

Чете́нъ̀ый, ъ̀, на, но, *прич. стр* отъ **четѫ́**. *Влѣкъ и четено паде.*

Чёти, в. **чо́ти**.

Че́тиво́, *с. ср.* Четене книгѫ; четиво, четво.

Чегѝна, *с. ж.* Четынѣ, чекынѣ.

Четѝнистый, сть, ста, сто, *пр.* Чекынистый

***Четѝсвамъ и четѝсувамъ (да четѫ́шѫ)**, *гл. д. Т.* Съставямъ.

Четѝсване и четѝсуване, *с. ср.* отъ **четѝсвамъ**.

Четѝшѫ, ешь,—**тѝсалъ**, *гл. сар.* отъ **четѝсвамъ**. —**санъ̀ый**, *прич. стр.*

Четица, *ум. ж.* отъ **чета**.

Че́тка, *с. ж.* 1) Кътчица, направа отъ четинѫ за мазане съ нея бои, за изтрѣсване, за изчистване дрѣхъ; фурча; щётка, кисть. 2) Гребенъ, чесалка, чесало, чешалка, чешелъ за разчесване нѣчто; чеса́лка, мы́калка, мы́каница.

Че́тла, *с. ж.* Четелѣ.

Четмо́, *с. ср.* 1) Четиво. 2) Коледарска благословия, която четникъ тъ изказва много бързо.

Четникъ, ници, *с. м.* 1) Коледарь, който казва бързо четмо-то. 2) Четница.

Четница, *с. ж.* Три зѫба на брѣдо; четникъ. *Десять четници правять еднѫ главѫ.*

Че́тула, *с. ж.* Четелѣ.

Чётура, *с. ж.* Чотура, чютура: 1) Букла, бъклица, белеза, грънайка, карта, карда, пинта, плоска 2) Кутелъ, стѫпа, тъпчёкъ, дибекъ. 3) Единъ видъ коръто на тепавица, въ което стоять димии-тъи и ся движать бутове-ти. 4) Мѣра за жито, събира около тридесять окъ. 5) Глава, кратуна, куфалница, кемане. *Да тя бльснѫ по чётурѫ-тѫ.*

Чётурка, *ум. ж.* отъ **чётура**.

Че́тчица, *ум. ж* отъ **че́тка**.

Четъ, *с. ж.* Брой; счётъ. *Нѣма четъ, безъ четъ*, твърдѣ много. *Парьи-тъи обичать четъ, а хлѣбъ-тъ мѣрѫ.*

Четъ́ина, *с. ж.* Четина, чекынѣ.

Че́тъ̀ре, *числ.* Три и едно; четери, четъръ; четыре. *Четыре пѫти;* вчетверо. — *Отваряй си очи-тъи на четыре*, внимавай, глядай си работѫ-тѫ добрѣ. — *Ходи пѫть за четыре*, ходи та ся скъта празденъ, безъ работѫ, никакъвъ, неуряденъ, ненатъкменъ, да нѣма кой да ся погрѫжи за него. — *Конь на четыре, па и той ся спъва. Глава за четыре нозѣ. Четыре очи отъ двѣ пѣ добрѣ виждать. Очи-тъи му глядать на четыре страны. Играять и́ очи-тъи на четыре. Очи-тъи му ся опуленъ двѣ-тъи четыре. Който лѫже — на двѣ вѫ — на четыре. Четыре Гр питана.*

Четъредеся́тый, тъ, та, то четъ́редесять.

Четъредеся́ть, *числ.* 1) Ч десять; со́рокъ. 2) Помянув четъредесятый день отъ *Носимъ четъредесять на* правля́ть помя́нки по усо́ рокова́ны, въ сорочи́ны. *търедесять* праздникъ на 9 денци. *Кравайчета на* сять. — *Единъ конь чет динъ не пропуска. Дордѣ търедесять орѣха на дъ лѫ камыкъ.*

Четъренáдесятый, тъ, та четъренáдесять.

Четъренáдесять, *пр. числ.* търе; четыренáдесять.

Четъре́ста и

Четъресто́тинъ, *пр. числ.* по сто.

Че́търкъ, *пр. смякч.* отъ

Четъ́рма, *числ* Казвася само търе души, четворица; чет

Четѫ́, е́шь, че́тохъ, челъ вамъ), *гл. д* Чита́ть: 1) П словямъ, пѣкъ, учкъ; чита́ *слово;* чита́ть по скла́дамъ рѣ; чита́ть по верхамъ. Че кы, мыкамъ: ва́кать. 2) Из бѫ, трѣбѫ. *Черкова още ч евангелие, четѫ си за стр* прѣброяванъ; счита́ть, счисл мыслѫ, броѫ; счита́ть чѣм тѫ, че си умень, ты си

Стоане, млада войводо,
Ныне ти войводѫ четах
Кума ти човѣкъ не че
Затуй ти вино не даде

—**тѫ́ся**, 1) *гл. възвр.* Бр мыслѫся за . . .; счита́ть ма́ть себи́ за . . . 2) *гл.* ся тенъ; чита́ться; зна́читься *параклисъ, молитвѫ*, сѣдн *ся на прьстѣ*, малцина см *му ся кокалы-ти*, много омрьшавѣлъ. — *Чете ка Научился да чете като*

Чехла́рка, *с. ж.* Която шие чехлы.

Чехла́рчя, *ум. ср* Малъкъ,

Чехла́рь, *с. м.* Който шие или

Че́хълецъ, *ум. м.* и **че́хъ** отъ **че́хълъ**.

Че́хълъ, че́хли, *с. м.* Обувк

тѫ задницѫ като хлапарь; црѣвіе, чрѣвіе; бабу́ша, ту́фель. *Бѣли крака жълти чехли. На спуканы пяты жълти чехли. Приличи му като на спуканы пяты жълти чехли.*

Чёчка, *с. ж.* Чочка, птица чеварлига.

Че́чкамь, *гл. д.* Чеврькамь, пипамь, барамь, катнѫ, чёпльк. *Не чечкай пищов за да не пукне.*

Че́чканіе, *с. ср.* отъ че́чкамь. Чеврькание, чёпление.

Чешёгла́ва, *с. ж.* Чешётыла.

Че́шелчя, *ум. ср.* отъ че́шелъ. Гребенчя.

Че́шелъ, *с. м.* Чешьк: 1) Гребенъ; гре́бень, гребёнка. *Кой си има брадѫ, онъ си има и чешелъ.* 2) Чешялка, чесалка, чесало, четка.

Че́шеніе, с. ср. отъ че́шѫ и че́шѫся. Чесание.

Чешётыла, *с. ж.* Мрьзелива, неработна жена, мома, която само ся чеше по главѫ-тѫ, но тыла; чешёглава.

***Чеши́ри**, *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чеши́тъ**, *пр. неизм. Т.* 1) Подвѣдникъ, тендилъ, шпионъ; лазу́тчикъ. 2) Разни видове. *Чешитъ стока.*

Че́шкамь, *гл. д.* Чешѫ, чешлѫ, дрьгнѫ, чистѫ ленъ или друго.

Че́шканіе, *с. ср.* отъ че́шкамь. Чешеніе, чешление.

Че́шкъый, вм. псе́шкъый.

Че́шленіе, *с. ср.* отъ че́шлѫ и че́шлѫся. Чешеніе.

Че́шлище, *с. ср. ув.* отъ че́шелъ. Гребенище.

Баба найде чешлище,
Си изчешлѧ главище. *Пѣс.*

Че́шлѫ, ишь,—ла́лъ, *гл. д.* Чешѫ, рѣшѫ; чеса́ть. —**лѫся**, *гл. възвр.* и *стр.* Чешѫся, рѣшѫся; чеса́ться. *Село то гори, баба ся чешли. Когато градина ся копала, баба ся чешлѧла.*

Че́шлянъ, *с. ж.* Чесня, чесьнъ, скилида, скалуда.

***Чешма́**, *с. ж. Т.* Вода, докарана да тече изъ чючюркъ на изградено мѣсто; фонта́нъ, исто́чникъ.

Чешми́ца, *ум. ж.* и **чешми́**, *ум. ср.* отъ чешма́. Чешмурчя.

Чешму́рчя, *ум. ср.* отъ чешма́. Чешмица, чешмя.

Че́шьлъ, *с. м.* Чешелъ.

Чешю́лка, *с. м.* Чюшюлка.

Чешю́ркъы, *с. ж. мн.* Чапюркъы.

Че́шѫ, ешь, чесáхъ, *гл. д.* 1) Дрьгнѫ, трькамь, дѣто срьби; чеса́ть. *Чешък конь*, тимарѫ; чисти́ть ло́шадь скребни́цею. 2) Оправямь косѫ, брадѫ съ чешелъ; чешлѫ, рѣшѫ; чеса́ть. 3) Нѣчто спластено направямь да бухне, да ся оправи; чепкамь, разчесвамь, дармасвамь, влачѫ; чеса́ть. 4) Чистѫ, дрьгнѫ ленъ или друго нѣчто; чепкамь, чешкамь; чеса́ть, ми́кать. 5) Бимь, дрьвѫ, дъмѫ, жюлѫ; дуть, таска́ть. —**шѫся**, 1) *гл. възвр.* Дрьгнѫся, трькаися, дѣто ня срьби; чеса́ться. 2) Чешлькся, рѣшькся; чеса́ться. 3) *гл. стр.* Бъвамь чесанъ; чесаться. — *Чешеся съ трѣскѫ*, голъ е, нѣма парь. — *Чеше му ся грѣбъ-тъ за токагъ. Чешеся като краставѫ козѫ (като кравѫ о плетъ). Кое е шюгаво, оно се чеше. Кого дѣ срьби, тамъ ся и чеше. Чешешь мя, дѣто мя не срьби.*

Чешялка, *с. ж.* Чесалка.

Чешяло, *с. ср.* Чесало.

Че́шялъ, *с. м.* Чешелъ.

Чи, *съкр.* Че, и.

Чи́бу, *междом.* За пѫдене кучя; тыба, тыба-де, хѫщь!

***Чибукчи́я**, *с. м. Т.* 1) Слуга който подава чибуци-тъ. 2) Който обычя да пуши съ чибукъ.

***Чибу́къ**, *с. м. Т.* Чебукъ, чубукъ, чюбукъ: лула съ дрьвяна трѫбицѫ и съ такѫмъ на нея за пушеніе тютюнъ; кури́тельная тру́бка, пи́пка. *Тажмъ на чибукъ;* мунщу́къ.

Чибури́свамь и чибури́сувамь (да чибури́шѫ), *гл. ср.* Умирамь, озябвамь, озѫбвамся, пукамь, псовисвамь, осляквамь, ослицамь, црькамь, гибердясвамь; колѣ́ть, околѣва́ть.

Чибури́сваніе и чибури́суваніе, *с. ср.* отъ **чибури́свамь**.

Чибури́шѫ, е́шь,—ри́салъ, *гл. свр.* отъ **чибури́свамь**.

Чибу́чецъ, *ум. м.* и **чибу́чя**, *ум. ср.* отъ **чибу́къ**.

Чибу́чка, *ум. ж.* Малъкъ чибукъ, лулица.

***Чивга́ръ**, *с. м. Гр.* Чевгаръ.

Чиви́йка, *ум. ж.* отъ **чиви́я**.

Чивита́рь, *с. м.* Който продава чивитъ.

Чиви́тецъ, *ум. м.* отъ **чиви́тъ**. Синилце.

***Чиви́тъ**, *с. м. Т.* Синило; кубовая краска.

***Чиви́я**, *с. ж. Т.* Чевия, заворка, заворня, клѣчка, кама. — *Да е хаирлия бургия и прѣсна чивия!* благославять на смѣхъ, кога пиятъ нѣчто кръчих. — *Екзикъ му е една-та чивия*, хлопа му една-та дъска, има да дава на Михаля, ахмакъ е. — *Залѣзва ми чивия-та*, забатачвамь работѫ-тѫ си, сбрьквамь конци-тъ. — *Чивия чивиѫ вади. Харнѫ чивиѫ му заглавили, нека ѫ носи.*

Чи́га, *с. ж.* 1) Рыба *Accipenser sturio,*

есетра, есетъръ, несетъръ, мерсинъ, цига; осётръ. 2) Рыба *Accipenser ruthenus*, цига; сте́рядь.

Чи́гавъый, въ, ва, во, *пр.* Чиговый. Въ изречение: *чигаво, бегаво, кой го нашьлъ (кой го има), негово.*

Чи́гла, *с. ж.* Птица *Turdus viscivorus*, дрозденъ; дроздъ рябинникъ.

Чи́говъый, въ, ва, во, *пр.* Чигавый, въ изречение: *чигови, бегови, кой гы нашьлъ, негови.*

Чигрѣ́тж, ешь, —та́лъ, *гл. д.* Чегрътя.

Чизи́йка, *ум. ж.* и **чизи́йчя,** *ум. ср.* отъ **чизи́я.**

***Чизи́я,** *с. ж. Т.* Чрьта, рѣзка, чипарка, линия, спарта; черта́.

***Чи́зма,** *с. ж. Т.* Чизьмъ, ботушь, скоренъ; сапо́гъ.

Чизма́ринъ и чизма́ръ, *с. м.* Който шие чизмъ; ботушаръ; сапо́жникъ.

Чи́зьмъ, *с. ж.* Чизма.

Чиѝ, чиѝ, чие́ и чѝ, чѣ, чии и чи, *мѣстоим.* На кого, кому принадлѣжи? чей? *Чии да сж бычичина, наши да сж телчина. Когато Господь дава, не пыта чий си сынъ.*

Чи́йто, чиѝто, чие́то, *мѣстоим. отн.* На когото. *Чийто конь нахашь, неговя пѣснж пой. Чийто плетъ си градилъ, той да ти плати.*

Чи́камъ, *гл. д.* На игра: удрямъ нѣкого, тя го изкарвамъ отъ игра-та. **—мся,** *гл. стр.* Бивамъ чиканъ; изчиквамся.

Чи́каше, *с. ср.* отъ **чи́камъ.** Изчикване.

***Чике́лъ,** *с. м. Т.* Стружка, огрибка на копралъ.

***Чикма́,** *с. ж. Т.* Издадена навънъ часть отъ кащж, отъ сградж; ви́ступъ, ви́кружни.

***Чикма́зъ-сокакъ,** *с. м. Т.* Междина, междениця; глухо́й переу́локъ.

Чи́ко, *с. м.* Чичё.

Чику́тка, *с. ж.* Чекутка.

Чику́тъ, *с. м.* Раст. *Typha latifolia*, калугери, кошюдъ, мякашь, мякъшь, папуракъ, папуръ, рогозъ, сазъ, топузка, топузъ, шамакъ, шиваръ: па́лочникъ широколи́стный, рого́зъ.

***Чикя́къ,** *с. м. Т.* Чакамъ.

***Чилекъ,** *с. м. Т.* отъ челе. Касъ, парча. *Да тя посѣчж мрьвкя по мрьвкж, чилекъ по чилекъ.*

Чиле́къ и чили́акъ, в. **чловѣкъ.**

Чиле́чецъ, *с. м.* Човѣчя въ око; врачёкъ.

Чиле́щина, *с. ж.* Човѣшко говно; погань, човѣщина.

***Чили́къ,** *с. м. Т.* 1) Челикъ. 2) Игра съ пратки, които подмѣтать и перкать надалечь; кленджа, кленза. д ца; клинъ, чирбкъ, чижъ. *ликъ.*

Чи́листый, стъ, ста, сто, *п* что има косьмъ размѣсенъ с вениканъ космъ; чи́лый, *нь-тъ му е чилистъ.*

Чи́локъ, *с. м.* Раст. *Alopecu* кощеникъ, кущрява, лѣна лѣпка, поздавица, муаръ; лисохво́стъ.

Чимери́га и чимери́ка, *с.* мерига.

Чимери́я, *пр неизм.* Скры муханать на ядене; бреагли́ бреага́, гадли́вый.

Чи́мець, *ум. м.* и **чи́мчя,** чимъ.

Чимши́ренъый, въ, ва, во, ши́ръ. Чимширянъый.

Чимши́рецъ, *ум. м.* чимши отъ чимши́ръ.

Чимши́рка, *с. ж.* Назъване хубавж женъ:

Ако ли идешь, не доде
Щж ти отземж, Стоша
Хубавж будж чимшир
Съ хубаво конча хра

***Чимши́ръ,** *Т.* Чемшир: *Buxus sempervirens*, шим зимзелень; самши́тъ. *Див Ruscus aculeatus*; и́глица, 2) *пр. неизм* Направенъый чимширевъый, чимширянъый. *рай, чимширъ портж.*

Чимши́рянъый, въ, ва, но ный отъ чимширъ; чимшир шимширянъый.

***Чинъ,** *с. м. Т.* 1) Гинлъ, упласа, бусъ; дёринъ, лах половина лѣха.

Чи́на, *с. ж.* 1) Чичева жен ча, чана, стръна, стръч Така казвать и на всякоѣ който не познавать, кога д стръна.

Чи́на, *с. ж.* Око. *Мѣсилж е колко мышинж чинж.*

Чина́рецъ, *ум. м.* и чи отъ чина́ръ.

***Чина́ръ,** *с. м. Т.* Раст. *dentalis*, платанъ, явор; ч

Чи́неше, *с. ср.* отъ **чи́ниж.**

Чи́нецъ, *ум. м.* и **чи́нчи** чинъ.

Чинѣенъый, въ, ва, но, ѣ като чинимъ, отъ прьсть, вать и чинин-ты; фаянсов

Чинийка, *ум. ж.* и **чинийчя**, *ум. ср.* отъ **чинийа**.

Чи́нинъый, ѫ, на, но, *пр.* отъ **чи́на**. Стръннныый.

***Чинийа**, *с. ж. Т.* Ченија, паница, талерка, сѣдина, направена отъ хубавѣ бѣлѣ прьсть; фаянсовая посу́да.

Чи́нка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **чи́на**. Стръпка. 2) Птица *Fringilla coelebs*, **чинчя**, **чинъчинъ**; **зя́бликъ**.

Чи́по чине́ещи, *нар.* Едностайно да работи.

Разболѣлся единъ сынъ во майкѣ,
Что ми лѣжалъ девятнѣ годинѣ,
Ми изкънѣлъ девятнъı постели,
Ми изкънѣлъ девятнъı промѣнъı,
Дори ѣ ся майкѣ сдодѣвало
Отъ изметъı чино чинеещи. *Пѣс.*

***Чинтяни**, *с. м. мн. Т.* Широкъı гащъı, шалвари.

Чинчя, *с ср.* 1) *ум.* отъ **чипъ**. Чинець. 2) Птица чинка.

Чинчи́алка, *с. ж.* Длъга-та тояга, съ коѭто въ игрѣ на чиликъ перкать по-кѣсѣтѣ, клензѣ-тѣ; клинзарь, мачка, палица.

Чинъ, *с м.* 1) Дългъ столъ въ училище; па́рта. 2) Отдѣление ученици въ училище на единъ чинъ. *Ученици-тъı ся дѣлять на чиновъı. — Вторый, третий чинъ*, гощавка, что гощава тъсть зятя си второ-тѣ или нѣкоѭ другѣ сѫбботѣ слѣдъ сватбѣ-тѣ.

Чинъ, *с. м. Т.* Джинъ. *Чинъ саба*, въ тъмнъı зоръı.

Чинъ-чинъ. Птица чинка, чинчя; **зя́бликъ**.

Чинъ-чинъ кръвчи́ца. Раст. *Cynodon Dactylon*; ёжа, пе́сья трава́.

Чи́нѣ, **нѣшь**, —**ни́лъ**, *гл. д.* 1) Врѣшѣ, правѣ, работѣ, градѣ; дѣлать, отправля́ть, исполня́ть. *По цѣлъı дни ничто не чини.*

Кс ти чинѣ черно рухо,
Черно рухо калугерско,
Белке юда не познава. *Пѣс.*

2) Намирамся въ нѣкакво положение; правѣ. *Какво чините, добрѣ ли сте?* какъ пожива́ете, что подѣлывате? 3) Владамся, обхождамся, обносямся, дрѣжѣкся, врѣшѣ, правѣ, струвамь; дѣлать, поступа́ть, обходи́ться, обраща́ться съ кѣмъ, вести́ себя́. *Добрѣ чинишь, дѣто не ся брькашь на чюжды работъı.* 4) Достоинъ съмь, имамь рядъ за нѣчто; врядѣ, врядвамь, струвамь, плащамь; сто́ить, зна́чить, заслу́живать. *Това чини много нѣщо;* э́то мно́гаго сто́итъ, э́то мно́го зна́читъ. 5) Влизамь въ работѣ, хващамь мѣсто; врядѣ, врядвамь, струвамь, правѣ, врѣшѣ, приставамь, бъıва мя; годи́ться, идти́. *Това не чини за ничто;* э́то ни къ чему́ не годи́ться. 6) Идѣ, прилѣгамь, приличѭмь, струвамь; идти́, прили́чествовать. *Не чини да ся казва такава дума.* 7) Дохождамь, ставамь, идѣ, падамся, струвамь, врядвамь, хващамь; обходи́ться, сто́ить. *Колко чини така стока?* ско́лько сто́итъ э́тотъ това́ръ? *Кончя му чини хиляда.* 8) Сторвамь, правѣ, направямь; дѣлать. *Какво да го чинѣ?* что дѣлать съ нимъ? 9) Показвамь, сторвамь, давамь, правѣ; дѣлать, ока́зывать, изъявля́ть, отдава́ть. *Чинѣ зло. Чинѣ честь*, давамь честь, честѣ; ока́зывать, изъявля́ть почте́ніе.

Допущили твои-ти братя,
Честь да чинишь на дѣвери
Ощь повяке отъ братя ти. *Пѣс.*

10) Докарвамь, правѣ, причинявамь; дѣлать, причини́ть, доставля́ть, наноси́ть. *Голѣмъı спънкъı ми чини.* 11) Накарвамь, правѣ, направямь; заставля́ть. *Това мя чини да ся смѣѭ.* 12) Прѣправямь, прѣврьщамь, прѣобрьщамь, прѣобразявамь, прѣличявамь, прѣтварямь, промѣнямь, сторвамь, прѣсторвамь; обора́чивать, превраща́ть.

Чинь мя, Боже, малко пиля,
Синѣ пиля кукавица,
Да си лѣтамь по букъı-тъı,
Да си брькамь моя брата. *Пѣс.*

13) Мъıслѣ, сѣкамь, зимамь за . . ., правѣ на . . .; представля́ть, вообража́ть, ду́мать.

Кой не знаеть, лудъ мя чини,
Кой мя пулить, волкъ мя чини. *Пѣс.*

Единъ человѣкъ намѣрилъ еднѣ лисицѣ на пѫтя. Человѣкъ-тъ чинилъ, че е умрѣла, та ѫ земалъ и турилъ ѫ на кола-та си. 14) Прѣкарвамь жито прѣзъ рьшето, прѣзь дармонъ, да го изчистѣ; сѣѭ, прѣсѣвамь, дармоня́; сѣять, вы́сѣвать, просѣва́ть. *Чинѣ жито.* 15) Боядисвамь, вапсвамь, багрѣ, мастѣ; кра́сить, крыть кра́ской, подцвѣча́ть. *Чини маханѣ. Ще чини основѣ-тѣ червено, а вътъка мораво.* —**нѣся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь, сторвамся; дѣлаться, становя́тся. *Чинятся бѣсни.* 2) Ставамь, сторвамся, врьшѣся, правѣся, случавамся; идти́, происходи́ть, соверша́ться. *И такова чюдо не бѣ ся чинило.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь чиненъ; врьшѣся, правѣся; дѣлаться. — **Чи́ни**, *гл. безл.* 1) Бъıва, става, иде, струва; годи́ться, метѣ́тъ. *Не чини да ся пие на гладно сръдце.* 2) *Чини си:* бъıва, може, иде, става, струва; мо́жно. *Попадиа-та има много мераѫ, луде, да тя чюе, какъ свиришь.* — *Чини, чини, рекълъ лудый-тъ, да засвирѣ.* —

Чи́пися, *гл. безл.* Врѣпися, правися, постя́пася, владася. *Така ся не чини.* — **Чи́ни ми ся**, мъслѣ, трачѣ, читавѣ, мние ми ся, прави ми ся, показва ми ся, вижда ми ся, струва ми ся, сторва ми ся; ка́жеться, пока́зываться, мсти́ться. *Чини ми ся;* мнѣ ка́жеться. *Тъй му ся чинило;* ему́ такъ показа́лось, помсти́лось. — *Чиня бъхъ*, в. *хващамь бъхъ*, при хва́щамь. — *Чиня вѣрж и клятвж*, сторвамь вѣрж и клятвж, направямь вѣренъ сговоръ, кльнѫся, заклинамся; кля́сться, божи́ться, присяга́ть. — *Чиня дивамъ*, стоя́ дивамъ нѣкому, стоя́ правъ прѣдъ него да му слугувамь.

Млада робъ̀ня простомь му стоить,
Диванъ му чинить, слуга му служить. *Пѣс.*

— *Чиня забравъ*, забравямь. — *Чиня инкаръ*, инкарѣ, скрѣвамь нѣчто, не казвамь както е, чиня бъхъ; скрива́ть, не говори́ть то, что есть, отрица́ть, отпира́ться. — *Чиня кабулъ*, кабулѣ, приемамь; приема́ть.

А Никола, мое мило братя,
Да ти кажѣ голѣма унера,
Что ми рекълъ твой-ть милъ братецъ,
Тебе, брате, ѫ да ти отруямь,
А ѫ кабулъ това не го чиня,
Добръ юнакъ ѫ да ти загубя. *Пѣс.*

— *Чиня кръвь*, пролявамь кръвь, убивамь, утрепвамь. — *Чиня сватбж*, правя сватбж, имамь сватбж, сватбувамь. — *Чиня сеиръ*, глядамь, струвамь сеиръ, глядамь нѣчто за забавж, за разтухж, за веселбж; смотрѣть.

Мушица хоро крьшюше,
Комаръ ѣ сеиръ чинаше. *Пѣс*

— *Чиня слугж*, слугувамь, служѣ; прислу́живать.

Ако можемь всѣмъ слугж да чинамь,
И не можемь всѣмъ любовь да бъдамь.
Пѣс.

— *Чиня сждъ*, правя сговоръ, сговарямся, допитвамся, съвѣтувамся, сдоговарямся; совѣтоваться.

Ся собрахж, ся набрахж
Вси ти агъ и бегове,
Судъ да чинять, да ся думать,
Когъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

— *Чинишь что чинишь*, правишь что правишь, както и да е, но какъвто и да е начинъ, отъ камъкъ, отъ дрѣво да му намѣришь колая. *Кой что чини, на себе си чини. Кой что чини, това му и дохожда на главж-тж. Кой что чини, това стига. Коквото чини, така и да найде. Жена му чини два града, конча му чини хилядж. Дяволскъ парж*

ва дявола и чинять. Дяво ва тѫпанъ не чини. Жи ся чини говоръ. Чини м врѣчи, все ся ѫде.

Чи́па, *с. ж.* 1) Чѣра 2) Един

Чи́павъй, въ, ва, во, *пр.* Ч

Чипа́рка, *с. ж.* 1) Чрѣта, спарта, чизма; чертá. 2) рѣние чрѣты; линéйка.

Чипере́чка, *с. ж.* Прѣтчка, лица, вѣйка.

Чи́пка, *с. ж.* 1) Чѣвка. 2) Ке кру́жева.

Чи́пкамь, *гл. д* Капя малко 1) *гл. възвр.* Плискамся, пл си съ водж; полоскáться. Бъвамь чипканъ; капя́ся.

Чи́пканье, *с. ср.* отъ чи́пкам

Чи́повъй, въ, ва, во, *пр.* чеше; сакълявъй; суковáты *помага чипова-та токага.*

Чипъ, *с. м.* Чепъ, чворъ, чле

Чипъ, *междом.* Показва чи *чипъ дѣтенце!*

Чи́пъй, ъ, па, по, *пр.* Чи ина малъкъ вирнѣтъ носъ; курно́сый. *Жена съ чипъ* ка. 2) Что нѣма рога; безр безро́гый, комо́лый. *Чипа* муто е отрѣзано ухо; безухъ ноу́хій.

***Чиракли́къ**, *с. м. Т.* Врѣм кой прѣкарва, додѣ е чирак

Чиракýвамь, *гл. ср.* Ходя ч

Чиракýване, с. ср. отъ чир

***Чира́къ**, *с. м Т.* 1) Учени на занаятъ; шегáртъ. 2) По слýшникъ. — *Извадихъ г* чихъ го на нѣчто.

Чиракъ́ина, *с. ж.* Мома чир

Чира́чя, *ум. ср.* отъ чир младъ чиракъ.

Чира́шкъй, шка, шко, *пр.*

***Чи́рвешь**, *с. м.* Червишь.

Чирво́, *с. ср.* Черво, черево, кишка́. *Крукать ми чирва* въ корема; ворчи́ть, бурчи́т въ брю́хѣ, урчи́тъ въ жи *чирва крукать. Развлѣкл ва-та като на бабушкж.*

Чи́ренъ, *с. м.* Черенъ, црѣнъ ка, дрѣжале; че́ренъ.

Чи́репникъ, *с. м.* Черепникъ

Чи́репна, *с. ж* Черепна.

Чи́ренъ, *с. м.* Черепъ.

Чи́решь, *с. ж.* Черепна.

***Чирешли́ня**, *пр. неизм. Т.* решь; ростовы́й, скробнавъй

крахма́льный, крухма́льный, скорби́льный. *Чирешлиха платно.*

***Чи́решь**, *с. м. Т.* Керосинъ, скробъ, скробь, нишесте, нишище, чиръ; крахма́лъ, крухма́лъ, скорби́ло, кле́йстеръ.

Чире́шня, *с. ж* Черешня.

Чирисло́, *с ср* Черясло.

***Чири́шь**, *с. м.* Червишь.

Чи́рка, *с. ж.* На тѣло-то издута папка. что бере; чиръ, чирѣй, цирѣй, брука, брумка, брюмка, брюка, брюкъ, пръщка, пръщей, пръщий, пръщь; чи́рей, прыщъ, ве́редъ, летучій ого́нь.

Чи́розець, *ум. м.* и **чи́розчя**, *ум. ср.* отъ **чи́розъ**.

***Чи́розъ**, *с. м. Гр.* Сушена рыба отъ рода на скумрии-ты.

Чиро́сань, *гл. свр.* отъ **чиро́свань**. —**санъ**, *прич. стр*

Чиро́свань и **чиро́суванъ** (да **чиро́сань**), *гл. д.* Керосвань, скробя, кашя; крахма́лить, крухма́лить, накрахма́ливать, скорби́ть. —**ся**, *гл. стр.* Бъвань чиросанъ.

Чиро́сване и **чиро́суване**, *с. ср.* отъ **чиро́свань**.

Чи́рчица, *ум. ж.* отъ **чи́рка**.

Чиръ, *с. м.* Чирка.

Чиръ, *с. м.* Чирешь.

Чирьвце́, *ум. ср.* отъ **чирво́**. — *Бабины чирьвца*, растение нѣкакво, което готвять на чорбя; лобода (?).

Чи́рѣй, *с. м.* Чирка. — *Слѣпъ чирѣй*, чирка слѣпокъ, слѣпичище, слѣпячище.

Чиря́сло́, *с. ср.* Черясло.

Чиря́шница, *с. ж.* Дрво черешня, черешна.

Чиряшница родъ родила,
Отъ рода си е потрошила. *Пѣс.*

Чиря́шня, *с. ж.* Раст. и плодъ черешня.

Чи́стене, *с. ср.* отъ **чи́стя** и **чи́стя̀ся**.

Чистина́, *с. ж* 1) Чистота. 2) Полана, разчистено мѣсто всрѣдъ горя. *Единъ младъ овчарь въ едня чистиня помеждя едны шюмары видѣлъ три хубавы дѣвойкы, кядѣ ся кяпалы.*

Чи́стичкый, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смякч.* отъ **чи́стый**.

Чистни́къ, *с. м.* Чистъ човѣкъ, който обычя чистотя. *Майчинъ чистникъ, гурель тъ му на носа.*

***Чистни́ца**, *е ж.* Чиста жена, мома, която обычя чистотя; чисто́тка. *Жена му баше голѣма чистница.*

Чи́стонь, *нар.* Чисто.

Чистота́, *с. ж.* Състояние и качество на чистый; чистина; чистота́.

Чисто́тный, —**тънъ** и —**тенъ**, **тна**, **тно**, *пр.* Който обычя чистотя; чистый. *Жена-та трѣбва да е още и чистотна. Имало едня женя, выкали ѣ чиста Кыпра, оти была много чистотна.* —

Чистохва́тка и **чистохва́тница**, *с. ж.* Което хваща, работи чисто; чистница.

Чи́стый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* 1) Что не е нѣчто мрьсенъ; неуплесканый, неумацаный, неуцапанъ, чистотный; чи́стый, опря́тный. *Чиста кяща, чиста дрѣха.* 2) Който обычя чистотя; чистотный; опря́тный. 3) Что не е смѣсенъ съ нѣчто друго; сухый; чи́стый. *Чисто злато*, сухо злато *Всичко си купува съ чисты пары*; онъ всѣ покупа́етъ на чи́стыя де́ньги, нали́чными де́ньгами. *Чисто вино*, не смѣсено съ вода. *Чисто брашно*, хасъ брашно. 4) Истинный, истинскый, истый, сящый, сящинскый, искреный, асялъ; и́стинный, и́скренный, настоя́щій. *Азъ съмъ чистъ Христианинъ.*

Мамо-ле, мила мамо-ле,
Да ли щешь канлъ да станешь,
Да земя Ганка Бълканка,
Като е плато Чифутча,
Пакъ азъ съмъ чисто Българча? *Пѣс.*

5) Что е добрѣ, искусно изработенъ; чи́стый. *Чиста работа, чиста тъкань.* 6) Что нѣма въ себе-си нѣкаква неприятность, лошѣтыя, злина; добрый, честный, почтенный, уряденый, читавый. *Така работа не е чиста*, не е читава, чапрашкъ е, ще има нѣкаква неприятность отъ нея. *Не е чистъ човѣкъ, не му е чиста работа-та.* 7) Что нѣма нѣкакъвъ грѣхъ; безгрѣшный, святый, честный; чи́стый, непоро́чный.

На да идешь, мамо, долу у Донкыны,
Донка да ми ищешь, Донка да ми земешь;
Ако ти ѣ дадать, да си позабавишь,
Ако не ти ѣ дадать, скоро да си додешь,
Че ще да отида въ чиста Свята Гора,
Калугеръ ща ида, духовникъ ща дода. *Пѣс.*

—сто, *нар.* По знаменование-то на думя́тя; чистотно, чистонь; чи́сто, на́чисто, опря́тно. *Работи, бара чисто.* — *Чиста молитва*, молитва, която ся чете въ черковя на родилкя и на отрочя-то и́ на четыредесятый день слѣдъ рожбя-тя; миро; сороковя́ мали́тва, очисти́тельная мали́тва. Отъ црьквя обыкновено ходять у крьстника и по роднины-ты. — *Чиста недѣля*, прьва та недѣля на великы постъ; нѣкои наричать така и недѣлкы-тя прѣди сырня недѣлкы, прѣди сырниця. — *Чистый понедѣлникъ*, прьвий понедѣлникъ прѣзъ великый постъ; пьсый понедѣлникъ, вранинъ понедѣлникъ, ръженый понедѣлникъ; чи́стый понедѣльникъ. *У чистъ понедѣлникъ не ся работи отъ глухци,*

за да не ны правѣть пакость на стокѫ-тѧ. — Не му е чистъ восъкъ-тъ, не му е чиста, читава работа-та, има нѣчто лоше, та го крые. — *Чистъ като гълѫбъ. Чистъ като помыѫ (като кимюрджиа, като Ралевы-ты гащы) Чистъ чегато ся е родилъ въ Циганскый шшликъ. Въ Циганскый шшликъ чисто не бива. Изѣзлъ чистъ като помыѫ. Чистъ — свята вода ненапита! Чиста Мара и прѣчиста, а царвулъ-тъ и́ у грѣнято. Чисто небо отъ грѣмъ ся не бои. Чисты ласлы, праздни хамбари. Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто сърдце. Чисто сърдце излиза на лице. Чисто сребро рѫждѫ не хваща. Кога е налъ мой-тъ мѫжъ чисто, та и сега да каде!*

Чи́стѫ, **ишь**,—**стѝлъ**, *гл. д.* 1) Правѫ нѣчто да стане чисто; трѣбѫ, отрѣбвамъ, очиствамъ; **чи́стить**. *Утрѣ щемъ чистимъ кѫщѫ-тѧ. Сѣднѫла на слънце та чисти лящѫ* 2) Махвамъ, прѣмахвамъ, трѣбѫ, изтрѣбвамъ, доврѣшвамъ, изкоренявамъ, изморявамъ, изядамъ, очиствамъ; **истребля́ть**, **переводи́ть**. —**стѫся**, 1) *гл. възвр.* Чистѫ себе-си; **чи́ститься**. 2) Махвамся, прѣмахвамся, губѫся, изгубвамся, доврѣшвамся, трѣбѫся, изтрѣбвамся; **натребля́ться**, **переводи́ться**. 3) *гл. стр.* Бывамъ чистенъ; трѣбѫся.

Чита́вение, *с. ср.* отъ **чита́вѫ**. Читаене.

Чи́тавъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Неповрѣденый, цѣлый, здравый; **цѣлый**. *Врънѫлся вдравъ и читавъ.* 2) Чистый. *Работата не е читава*, не е чиста.

Захванѫло бусенъ дъждъ да вали
И низъ дъжда снѣжецъ да пролита,
До сабахле читавъ снѣгъ затрупа. *Пѣс.*

Чита́вѫ, **ишь**,—**вилъ**, *гл. д.* Читамъ, мъслѫ, думамъ, прѣдполагамъ, струва ми ся, чини ми ся, трачѫ, трефи ми ся, тачѫ; **ду́мать**, **предполага́ть**, **мека́ть**, **смека́ть**, **мерека́ть**.

Чита́къ, *с. м.* Турчинъ селянинъ, дебелакъ.

Читакли́ка, *с. ж.* Жена, мома читакъ.

Чи́тамъ и **чи́твамъ**, *гл. жн-кр.* отъ **четѫ**.

Чита́ча, *ум. ср.* отъ **чита́къ**.

Чита́шкый, **шка**, **шко**, *пр.* отъ **чита́къ**. —**шкы**, *нар.* Като читакъ, като читаци.

Чита́ѫ, **ешь**, *гл. д.* Читамъ. *Неда го шакѫ читае.*

Чита́ание, *с. ср.* отъ **чита́ѫ**. Читаене.

Чи́тецъ, *ум. м.* и **чи́тча**, *ум. ср.* отъ **читъ**.

Читу́ра, *с. ж.* Четура.

***Читъ**, *с. м. Т.* 1) Платъ, напиренъ съ печатане; басма; **ямбойка**, **набойка**, **сътецъ**, **набивна́я матери́я**. 2) ...за съ голѣмы риклы лѣсы *плѣва.*

Чи́тянъый, **въ**, **на**, **но**, *пр.* ...отъ читъ.

***Чифте́**, *с. м. Т.* 1) Пушка 2) *пр. неизм.* Чифтъ, дв... *пищове.*

***Чифтели́я**, *пр. неизм. Т.* ...двойный; **па́рный**. *Чифте...*

***Чифтлига́рь**, *с. м. Т.* Стоп... ликъ; чифтликъ сайбия. *За... ты и за чифтчии-ты.*

***Чифтли́къ**, *с. м. Т.* Гол... имотъ за земледѣлие и ско... жива, дръжавина, мушия; ...стье, фе́рма, мы́за. *Има... цѣлы села на тѣхъ.*

***Чифтли́къ-сайби́я**, *Т.* Чи...

Чифтли́чецъ, *ум. м.* и ... *ср.* отъ **чифтли́къ**.

Чи́фтомъ, *нар.* Чифтъ по ч...

***Чифтчи́я**, *с. м. Т.* 1) Нае... ликъ; изполдия. 2) Земл...

***Чи́фтъ**, *с. м. Т.* 1) Двой, ...рѫгъ, чифте; па́ра. *Два* ...дживгаръ, чивгаръ, четвор... *изм.* Двойный, чифтелия, ... *Чифтъ пушка*, чифте; дв... жьё. 3) *с. м.* Кошило, гар... **губцы**, **острозу́бцы**.

***Чифтъ-текъ**. Игра, въ ко... ли скрыты-тъ нѣчта сѫ... игра́ въ че́тъ или не́четъ.

***Чифу́тинъ** и **чифу́тъ**, *с.* ...

Чи́хамъ (**чи́хвамъ**, да **чи́хнѫ**... *гл. ср.* Кыхамъ, бръхамъ, ...ха́ть.

Чи́хание, *с. ср.* отъ **чи́хамъ**... ...хание, пръхание.

Чи́хвамъ, *гл. жн-кр.* отъ ... вамъ.

Чи́хнувамъ, *гл. уч.* отъ ч... вамъ.

Чи́хнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл.* ... **хамъ**. Да кыхнѫ.

Чи́чё, *с. м.* Чичо: 1) Чичо, ...зъвание на по́-старъ. *Всичк... чё Мито.* 3) Кога да по... човѣкъ, комуто имя-то не ...му само: чичё. *Ей, чичё, ...* 4) По́-голѣмъ братъ; байк... бате, бачё

Чи́чёнци, *жн. ч.* отъ **чи́чё**

Чи́чёнъ, *с. м.* Чичёвъ сынъ ...чичё; стръковча.

Чи́чёвъый, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* ... ковый, чичанъый. *Дойдѫ м...*

момченце. — *Чичёви*, кѫща-та, домашнити на чичꙗ; **домъ и семьá дѧдя.** *Ходихмы у чичёвы. Щжть ны дойджть чичёви.*

***Чичеклúна,** *пр. неизм. Т.* Нашарenый, извязанъй съ цвѣтꙗ; **чичеклúанъй.**

Чичеклúанъй, нъ, на, но, *пр.* Чичеклúна.

Чичёкъ и чúчекъ, *с. м.* Раст. *Lappa major,* **чичка, чичькъ, чичꙗкъ, бутракъ, лопушь, лѣпка, рѣпѣй; лапýхъ, лапýшникъ, репéйникъ, репéйнишникъ.**

Ой ливадо, зелена ливадо,
Аѧъ тя сѣѧхъ цвѣтіе и босилекъ,
Тъı излѣзе чичекъ и кѫпина. *Пѣс.*

***Чичéкъ,** *с. м. Т.* Цвѣтіе.

Чичёпѣё, *с. м.* и **чичёпѣꙗ,** *с. ж.* Птица *Oriolus galbula,* гроздарка, желва, жлътурка, иволга, профирка, сарѫ-асма; **йволга, виноягодникъ.**

Чúчинъй, нъ, на, но, *пр.* Чичевъй, стрꙑковъй. *Ѣа че си идемь на войнѫ съ чичины-тъı момчета.*

Чúчка, *с. ж.* 1) Раст. чичёкъ. *Чичкы ти въ очи-тъı.* 2) Раст. *Crocus moesiacus,* качюнка, качютка, качитка, качка, крькучка, къцатка, перлусъ, прьлокъ.

Чúчко, *ум. м.* отъ **чичúа.**

Чúчковъй, въ, ва, во, *пр.* отъ **чúчко.**

Чúчькъ, *с. м.* 1) Раст. чичёкъ. 2) Раст. *Medicago minima.*

Чичюврьджѫ, ешь, *гл. ср.* Цыцрѫ, црьцрѫ, црьцорѫ.

Чичúа, *с. м.* Бащинъ братъ; чичё, стрꙑка, бае; **дѧдя по отцѣ.** *Той ми е чичꙗ.*

Чúчꙗ, *с. ж.* Жена на чичúа; чичꙗна, чина, чꙗна, стрꙑна, стрꙑчина. *Отива майката или чичꙗта на юнака.*

Чичúакъ, *с. м.* 1) Раст. *Agrimonia Eupatoria;* **рéпникъ, репѧшки.** 2) Раст. чичёкъ.

Чичúана, *с. ж.* Чичꙗ, чина, чꙗна, стрꙑна, стрꙑчина.

Чичúанинъй, нъ, на, но, *пр.* отъ **чичúана.** Стрꙑнинъй.

Чичúарь, *с. м.* Който ходи да продава овощие за влънѫ; башꙗйко; **ходéбщикъ.** *Единъ глухъ чичꙗрь продавалъ круши.*

Чúшкамь (да чúшнѫ), *гл. ср.* Казвася за дѣца: изсѫдвамся, какамь; **кáкать, кáкаться.**

Чúшканю, *с. ср.* отъ **чúшкамь.** Каканіе

Чúшнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **чúшкамь.**

Чишь! *междом.* за чишкание дѣца.

Чкóрка, *с. ж.* Кѫсъ, кѫсчя, парчя; **кусóкъ.**

Чкóрлꙗвъй, въ, ва, во, *пр.* Грапавъй, шкорлавъй, неравнъй; **шерóховатый.**

Чкрáпиꙗ, *с. ж.* Животина *Scorpio,* чкрапиꙗ, чкраплꙗ, скорпиꙗ, скраплꙗ, скрокъ, скръпланъ, шкраплꙗ, акрапъ; **скорпióнъ.**

Чкрáплꙗ и чкрáпиꙗ, *с. ж.* Животина, чкрапиꙗ.

Чкрепъ, *с. м.* Завръзакъ човѣкъ; шкрепъ, сбитъкъ; **плóтный, коренáстый, крѣпко слóженный.**

Чкрьбóтеніе, *с. ср.* отъ **чкрьбóтѫ.** Драскание.

Чкрьбóтѫ, ишь, —тилъ, *гл. д.* Дращѫ, драскамь, греждѫ; **царáпать, скрести.**

Чкýлавъй и чкýлꙗвъй, въ, ва, во, *пр.* Хромъй, сакатъй, улогъй, улогавъй, куцій, кйопавъй; **калéка.**

Чкýмба, *пр. неизм. И му донесла тъжми чкумба ракиѫ.*

***Чкѫмба,** *с. ж.* Скала, чкѫрка.

Чкѫрка, *с. ж.* Скала, чкѫмба.

Члапъ, *с. м.* Чворъ въ 1-то знамен.; члапъ.

Човѣкъ, *с. м.* Чевѣкъ, человѣкъ, челꙗкъ, челекъ, чивѣкъ, чилекъ, чилꙗкъ, човѣкъ, чолекъ, чолꙗкъ, чювѣкъ, чюлꙗкъ, чюлекъ: 1) Словесно животно съ разумно-свободнѫ душѫ; **человѣкъ.** 2) Мѫжь, стопанинъ, съпрѫгъ; **мужъ, сопрýгъ.** *Тя му рекла: не бѣгамь вяке, тъı ми си вяке чилекъ.* 3) Душа; **особа, душá.** *Кой човѣкъ не иска това?* 4) Достоенъ, добръ човѣкъ. — *И куча и човѣкъ,* и лошь и добръ. — *Човѣче Божий!* Обращение за молбѫ. — *Божий човѣкъ,* тихъ, миренъ, добръ човѣкъ. — *Ставамь човѣкъ,* влюдявамся. — *Той не е човѣкъ, не приличꙗ на човѣкъ,* лошь е, опакъ е, не е за работѫ. — *Видишь ли? иска човѣкъ-тъ да му ся боятъ! Човѣкъ ся учи до смрьть Безъ книгѫ човѣкъ като слѣпъ, не види. Когато човѣкъ умре, тогась добръ стана. Човѣкъ на пятъ ся познава. Какъвто човѣкъ-тъ, таквыс му и думы-тъı. Птица-та ся познава по перꙗ-та, а човѣкъ по лакѫрдии-тъı. Волъ ся врьзва за рога-та, а човѣкъ за языка. Човѣкъ ся гляда напрѣдъ като тыквѫ на плетъ. Самъ човѣкъ и у рай не може. Човѣкъ човѣка събара и човѣкъ човѣка въздига. Гора съ горѫ ся не сбира, а човѣкъ съ човѣка ся сбира. Гладенъ човѣкъ и сухъ хлѣбъ яде. Човѣкъ може кога Богъ поможе. Когато човѣкъ падне въ море, хваща ся и за змиѫ, дано го извлѣче. Да не рече човѣкъ, что сьмь, а что щѫ да сьмь Болка-та не ходи по горѫ-тѫ, а по човѣци-тъı. Вино-то прави човѣка не везирь, а резилъ. Врѣмя човѣка краси, врѣмя човѣка грози. Лакъть брада, пяда човѣкъ.*

Човѣче́ние, *с. ср.* отъ **човѣчѣ́ж** и **човѣчѣ́ся**.

Човѣ́ческый, ска, ско, *пр.* Човѣшкый: 1) Что е на (за, отъ) човѣкъ; человѣческій. 2) Что е свойственъ на човѣка, на човѣщи-ты, что е приличенъ за човѣка, за човѣщитѣ; человѣческій. -скы, *нар.* Като човѣкъ, като човѣщи-ты; человѣчески.

Човѣ́чество, *с. ср.* Свойство, достоинство на човѣкъ; човѣщина, чёвѣщина; человѣчество. *Хубость ся на чело не носи, а човѣчество. Показва си човѣчество то.*

Човѣ́чецъ, *с. м.* 1) *ум* отъ **човѣ́къ**. Човѣчя. 2) *Epiglottis*, язычя-то въ гръло-то; **ма́жецъ**; **язы́чёкъ**.

Човѣчѣ́ж, **е́шь**, *гл. д.* Човѣчѣ.

Човѣчѣ́ж, **и́шь**, —**чи́лъ**, *гл. д.* Правѣ нѣкого да стане човѣкъ; човѣчѣ́ж, вчловѣчавамъ, влюдявамъ; дѣлать человѣкомъ, остепенять. **чѣ́ся**, *гл. възвр.* Ставамъ човѣкъ; човѣчѣ́ся, вчловѣчавамся, влюдявамся; дѣлатся поря́дочнымъ человѣкомъ, остепеняться.

Човѣ́чя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **човѣ́къ**. Човѣчецъ. 2) Въ око-то: *Pupilla*, малка дупчица, прѣзъ която влиза свѣтлина-та; зорочёкъ, врачёкъ, зѣни́ца, ива́нчики.

Човѣ́шкый, шка, шко, *пр.* Човѣческый. *Човѣшко тяглило край нѣма. Човѣшко око насыта нѣма. Човѣшко-то око отъ море-то е зелено. Човѣшко сърдце е отъ мясо, та ся прѣвива.*

Човѣ́шество, *с. ср* Човѣчество, човѣщина

Човѣ́щина, *с. ж.* Човѣчество, човѣшество, чёвѣщина. *Човѣщина-та не е далечь отъ магарещинѫ-тѫ.*

Човѣ́щица, *с. ж.* Чилещица.

Чль́нецъ, *ум. м.* и **чль́нчя**, *ум. ср.* отъ **чльнъ**.

Чльнъ, *с. м.* Канкъ отъ едно дрьво като коръто; чюнъ, чунъ, шайка; чёлнъ.

Чланъ, *с. м.* Чланъ, чворъ въ 1-то знамен.

Чларка? Срѣщася въ пѣсень за бъволъ:

> Па закла чларка бъволъ:
> Наготви манджи всякакъвъ. *Пѣс.*

Чла́ене, *с. ср.* отъ **чла́ѫ**. Чезнене, изнемогване.

Члай, *с. м.* Пара, изпарение, дунанъ; паръ, испаре́ніе.

Чла́ѫ, **е́шь**, **чмалъ**, *гл. ср.* Бутѣмъ, вяхнѫ, кошѣмъ, врѣмъ, линѣмъ, слабѣмъ, съхнѫ, тлѣмъ, топѫся, чезнѫ, чемрѣмъ, изнемогвамъ, отпадамъ, отслабвамъ; нытъ, изнывать.

Чоба́нка, *с. ж.* 1) Жена на чобанъ. 2) Мома, жена чобанъ; овчарка. 3) Раст. *Petasites niveus;* подбѣлъ.

Чоба́нскый, ска, ско, *пр.* Овчарскый.

Чоба́нчя, *ум. ср.* Малъкъ, овчарчя.

***Чоба́нъ** и **чоба́нищъ**, *с.* .

Чо́брика и **чо́брица**, *с. ж.* чюбрица.

***Човалдѫ́зъ**, *с. м. Т.* Губе

Човале́ние, *с. ср.* отъ **чова лѣ́ж ся**.

Чова́лецъ, *ум м.* и **чова́лч чова́лъ**.

***Чова́лъ**, *с. м. Т.* Врѣтище, врѣща, мутавецъ, платникъ, нянища, торба; мѣшёкъ. *Ч гожѫ;* куль. — *Човалъ пльни;* ба́снями соловьй *Хорскы-ты уста не сѫ завръжешь (да гы зашиешь* рота́, запо́ромъ не запрѣ ротъ пу́говицы не напьѣ *вала, ни въ врьзаткѫ-т човала, а въ човала. К брашно-то, дяволъ-тъ Господь менѣ съ торбѫ, човалъ. По-напрѣдъ изпа брашно, па тогава. Пи раздранъ човалъ. Праздев не стои. Остро желѣзо сѣди. Да удрамы човало грѣбъ-тъ.*

Човали́ж, **и́шь**,—**ли́лъ**, *гл. д* трупвамъ; ку́чить. —**лѣ́ж** пався, натрупвамся; ку́чить

Чо́вка, *с. ж.* Чёвка.

Чо́вкань, **човрькань**, в. чёв кань.

Човѣкъ, *с. м.* Човѣкъ.

Чо́галпо, *нар.* Чёгално, чог чогло, чоглаво, непріятно, неблагозвучно, гонарно, лих проти́вно, нело́вко. *Нѣчто*

Чо́главо и **чо́гло**, *нар.* Чога *с нѣчто.*

Чо́голно и **чо́гълно**, *нар. с всс чогълно.*

Чо́гълъ, *с. м.* Мачнотина, у летъ *Дойде му чогълъ, ст*

Чокя́ра, *с. ж* Чюкара, чюка.

Чоку́тка, *с. ж* Чекутка.

***Чоко́й**, *с. м.* Чифтликъ-сайби стопанинъ на мушиж.

Чо́куръ, *с. м.* Чекоръ, чекур

***Чола́къ**, *пр. неизм. Т.* К ракѫ повръденъ, сакать с ракѫ.

***Чолма́**, *с. ж. Т.* Чалма.

***Чолта́ръ**, *с. м. Т.* Чултаръ.

*Чома́къ, *с. м. Т.* Чумакъ, топузъ, топка, глава, чомалюга.

Чомалю́га, *с. ж.* Топка, чомакъ, глава на нѣчто. *Кыкъ-тъ има на единыя си край чомалюгж.*

Чомалю́жка, *с. ж* 1) *ум.* отъ чомалю́га. 2) Карфица, крафица, топлийка игла; була́вка.

*Чомба́зъ, *с. м. Т.* Чамбазъ, чумба.

*Чомбе́ръ, *с. м. Т.* Чемберъ.

Чо́на, *им. соб.* женско.

Чо́нка, *с ж* Чёвка. — *Щрькалова чонка,* раст. *Tribulus terrestris,* щрькова нога, щрьковы иглы, щрькоиглы, врьти-попъ, бабарутка, бодланка, гаскыни зъби, иглица.

Чо́но, *им. соб.* мжжско.

*Чопара́нка, *с. ж. Т.* Колело въ гатанкж за кола.

Чопарла́чя, *с. ср.* Нечисто прася. *Като прася чопарлачя.*

Чопе́рекъ, *с. м.* Чёперкъ.

Чо́пецъ, *ум. м.* отъ чопъ.

Чо́пка, *с. ж.* Чёвка.

Чо́пкамь (да чо́пнж), *гл. д.* Чепкамь, чёпкамь.

Че́плж, шь,—ла́лъ, *гл. д.* Чёплж.

Чопо́ристый, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Гордёливый, навдигнжтый; чванный. 2) Чеперястый.

*Чопра́зъ, *с. м. Т.* Чапразъ.

*Чопъ, *с. м. Т.* 1) Клъчище, клъчишка, повёсма; па́кля, пенька́, костерй, костёръ, костри́ка.

*Чопъ, *с. м. Т.* Джопъ: *а)* Жрёбие. *б)* Тоага.

Чо́ра, *с. ж.* Чёра,

Чора́пецъ, *ум. м.* и чора́пчя, *ум. ср.* отъ чора́пъ.

*Чора́пъ, *с. м. Т.* Чюлка, бечва, калець; чуло́къ. — *Разплитася, разбридися чорапъ-тъ,* нѣкаква тайна, скрыта работа ся разкрыва, излиза на видѣло. — *Чорапъ на ли е, равтягася.*

*Чорба́, *с. ж. Т.* 1) Гостба, ястие, варено рѣдко, да ся срьба; сочиво, кусань; похле́бка, супъ. *Рыба чорба;* щерба́. 2) Зелева, прѣсолева вода, разсолова вода, разсолница, сокъ, юва; разсо́лъ капу́стный. — *Клинъ чорба, пиронъ чорба;* солда́тъ изъ боро́ньяго зу́ба щи вари́лъ. *Чорба мжжка дрьжи. Что е ракъ, да е чорба. Чорбж калъ, кокалъ не видѣлъ Въ всякж чорбж и мерудика. Всичко-то чайце въ чорбж-тж. На ефтино-то мясо чорба-та не е сладка. Всюко нѣчто съ чорбж-тж си ври.*

*Чо́рбаджи́, *с. м.* и *пр. неизм. Т.* Чорбаджия.

Чорбаджи́йка, *с. ж.* Жена чорбаджия.

Чорбаджи́йскый, ска, ско, *пр.* Что е на (за, отъ) чорбаджия. —скы, *нар.* Като чорбаджия, като чорбаджии.

Чорбаджи́йчя, *ум. ср.* Ма́лъкъ, младъ чорбаджия.

*Чорбаджилжкъ, *с. м. Т.* Чорбаджийско достоинство.

*Чорбаджи́я, *с м. Т.* Чорбаджи: 1) Богатъ човѣкъ; богаташь, богатникъ, имотникъ, зенгининъ; бога́чъ, богате́й, бога́тина. 2) Болярь, голѣмець, господарь, прьвенець, глава нѣйдѣ, челникъ, старѣйшина; вельмо́жа, зна́тная осо́ба, болъшина́, болъша́къ, господи́нъ, ба́ринъ. 3) Господарь, владѣтель, стопанинъ, сайбина; ба́ринъ, хова́инъ. *Той ми е чорбаджия,* у него работы. — *Докле дойде кефъ-тъ на чорбаджия, на сиромаха душа-та излиза. Врѣмя-то е най-голѣмъ чорбаджия. На чорбаджия и пѣтли-ти носять кайца. Чорбаджии чорбя каджть, сиромаси — сармж. Чорбаджия чорба калъ, кость не видѣлъ. По́-добрѣ въ село чорбаджия, а не въ градъ кимюрджия. Перчися като селскый чорбаджия. Отъ Блъгаринъ Грькъ, отъ Циганинъ Турчинъ и отъ сиромахъ чорбаджия да пази Господь. На бѣлъ конь сеизинъ не ставай и на новъ чорбаджия измикаръ.*

Чорбала́нъ, *с. м.* Който обича да яде чорбж. *Има ли чорбж, чорбалановци колкото щешь.*

Чорби́ца и чорби́чка, *ум ж.* отъ чорба́. *Цала пацала, врѣла ляща въ щрьбо гръня, па ни ляща, ни чорбица.*

Чорбя́вый, въ, ва, во, *пр* За ястие: что е варенъ рѣдке, та има и чорбица, не е сгжстнжтъ на каша. *Фасулъ-тъ е чорбява. Остани яхнижтж чорбява.*

Чорвь, *с. м.* Червь, червякъ.

Чо́рла, *с. ж.* Чорлава мома, жена; рохла; нечёса, растрёпа.

Чорля́веню, *с. ср.* отъ чорля́вжж и чорля́вжся.

Чо́рлавый, въ, ва, во, *пр.* Чёрлавый, рошлавый, рохавый, разрошенъый, рунтавый, кочлавый; съ растре́панными волоса́ми, коса́тый и кудря́вый. *Бось и чорлавъ.*

Чо́рля́вжж, шь,—вилъ, *гл. д.* Рошь, разрошвамь, разчёрлямь, рунтж; кло́чить, клокати́ть, еро́шить, шеро́шить, пу́тать, мшить, мша́рить. —вжся, *гл. възвр.* Рошься, разрошвамся, разчёрлямся рунтжся; кло́читься, еро́шиться, пу́таться, мша́риться.

Чортъ, *с. м.* Чёртъ, дяволъ, сотона; чёртъ. *Да тя веме чортъ-тъ! Ще го веме чортъ-тъ.*

Чоти, *съкр.* Че оти, зачто? печему, отчего?
Чо́тра, *с. ж.* Чётура.
Чо́тура, *с ж* Чётура.
***Чоха́**, *с. ж. Т.* Свита, сукно; сукно́.
Чохада́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **чохада́рь.**

Па отиде тьнка Ангелина,
Та облѣче рухо чохадарско. *Пѣс*

Чохада́рча, *ум. ср* отъ **чохада́рь.**

Излѣзайте, кадии, муфтии,
Да срѣщнете младо чохадарче,
Че го пратилъ царя господаря. *Пѣс.*

***Чохада́рь**, *с. м. Т.* Нѣкакъвъ служитель при царь; който постила чохъ-тъ на царя. *Царскы брѣги чохадари Царь-тъ выкнжлъ едимъ отъ чохадары-ты свои и го натѣралъ да пойде надворъ. Ся собралъ честенъ съборъ все около тебе, како силны чохадары прѣдъ честнаго цгрка.*

Чохадарс чохъ че ти кроять,
Хазнатарс хазнъ че ти броять. *Пѣс.*

Чохаджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **чохаджи́я.**
Чохаджи́йча, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чохаджия.
***Чохаджи́я**, *с. м. Т.* Който продава, тъче чохъ; суко́нщикъ.
Чохе́нъый и чохи́нъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый, ушитый отъ чохъ; сукнянъый; суко́нный.
Чохъ́ица и чохъ́чка, *ум. ж.* отъ **чоха́.**
Чо́чка, *с. ж.* Птица чёчка, чеварлига.
Чипрѣтавъый и чипрѣтавъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Чипавъый, чипъый; курно́сый. *Съ чипртавъ носъ.* 2) Който нѣма носъ, комуто ся отрѣзали носа; безносый; безно́сый. *Прѣсѣколъ си носа и останжлъ съ чипртавъ носъ.*
Чра́кань (да чра́кнж), *гл. д.* Щракань.
Чрьве́нъый, нъ, на, но, и производны тъı отъ тъмъ рѣчь в. при **черве́нъый.**
Чрьви́въый, чрьви́й, в. **черви́въый, че́рвий.**
Чрьви́ло, чрьви́сванъ, в. **червило, черви́сванъ.**
Чрьво, чрьвото́чина, в. **черво́, черво́точина.**
Чрьвъ, *с. м* Назъвание на двадесять и пято-то слово въ Блъгарскъ-тъ азбукъ; ч; червь.
Чрьвиж, чрьвнакъ, в. **черви́ж, че́рвнакъ.**
Чрьви́сванъ (да чрьви́самъ), *гл. ср.* в. **черви́сванъ.**
Чрѣда́, *с. ж.* Стадо говяда; чарда, черда, череда. *Селска чрьда, селскы говяда Изъ село излазя, чрьдж-тъ ука. Два быка въ единъ чрьдж не живѣжть. Една крава посрана, всичка-та чрьда такава.*
Чрьква и производны-тъı **црьква.**
Чрьпъый и производны-тъı **че́рпъый.**
Чрьпа́лникъ, чрьпа́ло, в **черпа́ло.**
Чрьпанъ, *гл. д.* Чрьпъ, че
Чрьни́ло, чрьпни́, в **черп**
Чрьну́ла, *с. ж.* Черепна.
Чрьпъ, *с. м.* 1) Кратуна-т дѣто е мозъкъ-тъ; *Cranii* че́ренъ. 2) Черепъ, чьренъ
Чрьпж, чрьпнж, в. **че́рпж**
Чрьта́, *с. ж.* Черта, рѣзка, спарта, линия; черта́.
Чрьта́ло, *с. ср.* Чирасло в
Чрьта́пе, *с. ср.* отъ **чрьта**
Чрьта́ж, ешь,—та́лъ, *гл. д* то чрьтъı; спартосвамь; че
Чрьти́ца и чрьти́чка, с **чрьта́.**
Чрѣвя́та жена́. Тяжка, тру варна, непраздна, неволна праздная, береме́нная, бр тая.
Чрѣвю, *с. м. мн.* Обуща
Чрѣвна грозни́ца. Една бо чрѣвница.
Чрѣда́, *с. ж.* Рядъ, сжра; о́чередь. *Съ чрѣдж;* по *тъı-тъı ся врьшять* съ ч
Чрѣдникъ, *с. м.* Чрѣденъ очередно́й.
Чрѣдньый, —дънъ и—денъ Комуто е чрѣда да врьпи но́й. *Попъ-тъ е чрѣдньый,*
Чрѣзъ, *прѣдл.* Кръзъ, крозъ чревъ. *Чрѣзъ кого?* кѣмъ
Чрѣпина, *с. ж.* Черепна.
Чрѣсло, *с. ср.* Зелена-та че корунка, лупешка, орашина сло, чересло, черешналъ, ш
Чрѣсло, *с. ср.* Чирасло и мен. *Загубила си булжа задъ врата-та. Сивъ со лѣтн?* Гат. — Чрѣсло, ко
Что и що, 1) *мѣстоим.* За что? *Что правите, что носишь, что кажа?* 2) За повъкать нѣкого; а, жа, о, чего? что нѣда? а? ась? 3) Кога не дочюе нѣкой, та пска да му ся повтори; а что каза? что прика́жешь *относ.* Чтото, каквото, дѣт което; что, кото́рый. *Да т ти съмь длъженъ. Всичк изгубихъ.*

Просто да ти е ковчежи-то,
Ковчежи-то най-мьничко-то,
Что го шесть бывола возять. *Пѣс.*

5) *съкр.* Зачто, за какво, за кои причина; что, зачѣмъ, почему́, отчего́? *Что мя биешь? Что не му каза да дойде?*

Нали пъташь, право да ти кажы,
Что сьмь толко рано повяхнала. *Пѣс.*

Что ми, кумичке, не играешь,
Както самодивы играять? *Пѣс.*

Зяташине чюжеземянине,
Что си дошьлъ во нашь-тъ земь? *Пѣс.*

6) Дѣто, че; что, че. *Прощавай, что ти прѣгрѣшихъ.* 7) *нар.* Колко, колкото; ско́ль, ско́лька, какъ. *Извыка, что си можа*, колко-то си можа. *Ходилъ что ходилъ отъ изтокъ дори до западъ;* ходи́лъ, ходи́лъ отъ восто́ка да́же до за́пада. *Чинъ что чинъ, правъ что правъ. Плакала что плакала.* 8) Като, като чтомь, токо что, ей сега, колко; то́лько что, лишь то́лько, какъ то́лько.

Двѣ свѣщи горять что запаленъ,
Что запаленъ и оставенъ. *Пѣс.*

— *Като что*, като чтомь, изведнажь; лишь, какъ то́лько. *Като что лѣгнж, и заспа.* — *По́ что*, слѣдъ това; по́слѣ того́ какъ. *По́ что, за́ что*, какъ да е, за колко и да е. *По́ что за́ что свръши го.* — *Токо что*, чтомь, като чтомь, токо като, ей сега; то́лько что, какъ то́лько. *Токо что изрече и умрѣ. Токо что е дошьлъ. Токо что дойде и подкачи да...* — *Что да е*, какво да е, что-годѣ, нѣчто; что нибу́дь, что ни есть. *Дай ми что да е.* — *Не глядай, что си былъ, а что си сега. Что бы око видѣло, ако бы ся кало, не бы ничто остало. Зимна недѣлка не дава, что дава лѣтень день. Что е на грѣбинж, то е и на врьлинж. Что е попово, то си е готово. Что ми трѣбва царство, кога гладенъ ходж. Что ще лисица на пазаръ. Что ти сбира задница, това ти е надница.*

Что́-годнъ̀ый, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* отъ что́-годѣ.

Что́-годѣ, 1) *мѣст.* Что да е, какво да е, какво-годѣ, нѣчто; что нибу́дь, что ни есть, коё-что. 2) *нар.* Какво-годѣ, колкогодѣ, малко, шюшка; маломальски. *Дай ми что-годѣ. Купи что-годѣ.*

Чтомь, *нар.* Веднага, изъ единъ пать слѣдъ нѣчто; токо что, токо като; какъ то́лько. *Чтомь дойде, обади ми. Чтомь го докопамь, и щж го охлопамь.*

Что́то, *мѣстоим. относ.* Каквото, что; что. *Все е добро, чтото Господь дава. Что-то мыслишь, това и сънуваш. Чтото е срамота, то е грѣхота.*

***Чубу́къ**, *с. м. Т.* Чибук.

Чугу́ръ, *с. м.* (?) *Днесь поминж едно худо младо, съ кжсо паля, съ чугуръ магаря.*

***Чукиа́нъ**, *с. м.* Сукиан.

Чукунду́рецъ, *ум. м.* Малко чукундуръ.

Чукунду́ровый, въ, ва, во, *пр.* отъ чукунду́ръ. *Чукундурова глава, чукундурови листа.*

Чукунду́рчя, *ум. ср.* Малка глава чукундуръ.

***Чукунду́ръ**, *с. м. Т.* Раст. цвѣкло. *Зачервился като чукундуръ.*

***Чулбу́ръ**, *с. м.* Оглавникъ, юларъ.

Руси хубави быволи
Съ копринанъ чуловъ
И съ позлатенъ чулбуръ. *Пѣс.*

Чу́лецъ, *ум. м.* отъ чулъ. Чулча, чулчинка.

***Чултаръ**, *с. м. Т.* Чолтаръ: 1) Чулъ, покровецъ на конь; попо́на. *Тури ъж коню подъ чултара.* 2) Единъ видъ скутникъ, вързанъ съ сърмж и шарена прижда. *Надъ футж-тж ся опасва другъ скутникъ — чултаръ.*

Майка ми носи на чултаръ прягачь,
Татко ми носи на бръза конйа,
Сестра ми носи на патерико. *Пѣс.*

***Чулха́**, *пр. неизм. Т.* Чухла, козинарь, мутавчина.

Чулчи́нка, *ум. ж.* Чулецъ, чулча.

Излѣзла е една баба
Сосъ чулчинкж загрънжта,
Сосъ попрачя опашана. *Пѣс.*

Чу́лчя́, *ум. ср.* отъ чулъ. Чулецъ.

***Чулъ**, *с. м. Т.* Постилка, покрывка, черга отъ козинж; козякъ, покровецъ, покровьць, мутавъ. *Постлалъ чулъ и сѣднжлъ на него. Чулъ за конь*, чултаръ; попо́на. *Добръ конь и подъ съдранъ чулъ личи. Паля-то е наше, чюлъ-тъ му мѣненъ. Вдигнжжж му чула. Смъкнжжа му чула.* В. чюлъ.

Чули́асамь, *гл. свр.* отъ чули́асвамь. —*сания*, *прич. с.*

Чули́асвамь и чули́асувамь (да чули́асамь), *гл. д.* Покрывамь, завивамь съ чулъ.

Портъи-тъи му отворенъи,
Коньe-ти му осѣдлани,
Хрътки-тъи му чулиасанъи. *Пѣс.*

Чули́асване и чули́асуване, *с. ср.* отъ чули́асвамь.

***Чума́къ**, *с. м. Т.* Чомакъ.

***Чу́мба**, *с. ж. Т.* Чанбазъ.

***Чумбе́ръ**, *с. м. Т.* Чемберъ.

***Чумбу́шь**, *с. м. Т.* Джумбушь.

Чуму́, в. чюму́.

***Чу́нки и чу́нкимь**, *нар. Т.* 1) Понеже,

кога, тъй като; такъ какъ. *Чунки имашь пары, дай и намъ. Чункимь е была така работа-та, то да си мльчимъ.* 2) Нема, лема, та лема, белки, белкимь; ра́ввѣ. *Чунки не знаешь, ами пыташь. Чункимь за менъ дойдохж. Белкимь, чункимь и санкимь — троица братьа.*

*Чу́па, *с. ж. Арн.* Мома, дѣвойка; дѣвушка.

Чу́пча, *ум. ср.* отъ чу́па. Момича; дѣвочка.

*Чуре́къ, чуре́ци и чуре́дзи, *с. м. Т.* Тестяво сладко.

Чуре́ци, в. чюре́ци.

Чуречи́на, *с. ж.* Голѣмъ чурекъ.

*Чурудѝсвамь и чурудѝсувамь (да чурудѝшж), *гл. ср. Т.* Ставамь чурукъ, изгнивамь, сдувамся, сдухвамся, сплувамся, развалямся. *Дъска-та е чурудисала.*

Чурудѝсване и чурудѝсуване, *с. ср.* отъ чурудѝсвамь.

Чурукли́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има чуруклукъ, что е нѣйдѣ нѣчто изгнилъ, развалень, чурукъ. *Чурукливо вжже, чуруклива работа.*

Ся изкачи Вишя на сливж-тж,
Ся погоди пуста гранка,
Пуста гранка чуруклива,
Та ми падна отъ сливж-тж. *Пѣс.*

*Чуруклу́къ, *с. м. Т.* Изгнило, развалено на нѣчто; нездрава, неопечена работа.

*Чуру́къ, *пр. неизм. Т.* Чурукливъ, изгнилъ, развалень, нездравъ, болнавъ, неопеченъ. *Чурукъ дъска. Работа-та му е чурукъ.*

Чуруци, в. чюруци.

*Чуту́къ, *с. м. Т.* Китюкъ, цънь,

Чу́тура, *с. ж.* Чётура.

*Чухла́, *пр. неизм. Т.* Чулха.

*Чухутинъ, *с. м.* вм. Чафутинъ.

Чьбрепи́къ, *с. м.* Дълга врълина за посеяне съ нея на рамо чебуръ, вѣдро и др. т.

Чьбъръ, *с. м.* Чебуръ.

Чьврьстый, стъ, ста, сто, *пр.* Чевръстый, чврьстый.

Чьврьстѫ́, и́шь,—сти́лъ, *гл. д.* Чевръстж.

Чьпкамь, *гл. д.* Чепкамь въ 3-то знамен.

Чьпкане, *с. ср.* отъ чьпкамь. Чепкане.

Чьре́нъ, *с. м.* Черепъ.

Чьти́на, *с. ж.* Чекъпна, четина, четъпна; щети́на.

Чю́баръ, *с. м.* Раст. чюбрика, чюбрица, чюбьръ.

Чю́бра, пм. соб. женско.

Чюбравичка, пм соб. женско.

Чю́брика, *с. ж.* Чюбрица.

Чюбри́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ чюбри́ка.

Вѣноко у́ ся закачи
За тъмъ къпъ ракътж,
За чюбриково корене. *Пѣс.*

Чю́брица, *с. ж.* Чюбрика: *ja hortensis,* чюбаръ, чю(Шарена соль съ изсуш листа отъ това растение за мерудина. — *Дива чюбри thureja carolea,* овчарска *Thymus pannonicus,* ов *в)* Раст. *Thymus serpyll* щерица, яребичина, яблъ ская трава, тимьянъ. — раст. *Satureja Kitaibeli чюбрица,* раст. дива чюб

Чюбри́ца, им. соб. женско.

Чю́бричка, *ум. ж.* отъ ч

Чю́бьръ, *с. м.* Раст. чюба рица.

Чюбричице дѣвойко,
Чюбьръ ли си сѣяла
Или ситенъ босилак

*Чюбу́къ, *с. м. Т.* Чибук

Чювада́рь, *с. м.* Чювачь, *та-та единъ чювадарь, да влѣзе ничто.*

Чю́вань (да чю́ж), *гл. ср* съ уши-ты си гласовы-ты слъшнамь, слухтж; слы́ш *ухо не чюва. Единый гый-тъ не чюва.* 2) Дов ты уши, научвамся, слу *Чювамь, че ся готвите сьмь чюлъ да ся при* шнамь, послушвамь, чюж, щуквамь, ризамь; слу́шати виновáться. *Глъчахъ го* не зима отъ думж. — Бъвамь чютъ; слушамс шаться. *Глась-тъ му* лечь. 2) *гл. безл.* Брьн уши-ты; говорпся, казвася шнася, чюеся; идётъ слухъ молвá; слы́шно. — *Едн го-то не чюва,* намират отъ друго. — *Както го* хомъ, по наслы́шкѣ. — *че два пжти чюва. Пѣ а не да рѣчешь. И глух Чюлъ го и махалджи кажж като на братъ, всичкый-тъ градъ. Чюва тя въкать на сватбя думашь, по́-много чюва каквото ще, чюва, как то чюешь много нагодъ кошницж. Да чюваше I ты, измирвахж магарет Господь. Да ся чюе и вж глась. Чюлъ, та ся ся чюешь, та да ся не*

Чю́вамь, *гл. д.* Вардж, пазж, будѣж, браньж: берéчь, стерéчь, храни́ть, охрани́ть. *Чювамь стражъ*; карау́лить. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Чювамь себе-си; варджся, пазжся, браньжся; берéчься, стерéчься, охраня́ться. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь чюванъ. — *Зло куче стадо чюва. Умъ́слена глава бостанъ чюва. Чюва като вранж горниа снопъ. Да тя чюва Господь отъ кйосе, отъ куче и отъ слѣпъ! Богъ да ны чюва отъ прѣправены святци! Влькъ пастжрма не чюва. Влькъ домазлжкъ не чюва.*

Чю́ваніе, *с. ср.* отъ чю́вамь.

Чю́ваникъ, *с. м.* Храненикъ.

Чю́ваница, *с. ж.* Храненица.

Чю́ваничя, *ум. ср.* отъ чю́ваникъ. Храненичя.

Чюварли́га и **чюварли́ка**, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюва́чь, *с. м.* Който чюва, пази нѣчто; чювадарь, пазачь, пазитель, вардачь; храни́тель, сто́рожъ, стражъ.

Чювръли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюга́чка, *с. ж.* Чекутка.

Чюда́тый, тъ, та, то, *пр.* Чюднъ́й; стра́нный.

Чю́дба, *с. ж.* Чюдо, чюдесиа, чюденіе; чу́до.

Господь чюдбж имъ даде,
Водж-тж имъ прѣсуши. *Пѣс.*

Чю́деніе. *с. ср.* отъ чю́джся. Чюдба.

Чюдеси́а, *с. ж.* Чюдо, чюдба. *Ела со мене, да те отнесж бливу при Бога, да видишь чюдны чюдесии.*

Чюде́снъ́й, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Чюднъ́й, чюдноватъ́й; чуде́сный, чу́дный. *Дѣтя ся роди чудесно.*

Чюдни́ца, *с. ж.* Чюдно нѣчто; чюдо, чюдовница, чюдесиа. *То не станжло бѣла пченица, ами станжло чудна чюдница: мышимъ до колѣно, заямъ до вакола, жабимъ до рамо-то.*

Чюдновáтый, тъ, та, то, *пр.* Чюдатый, чюдеснъ́й, чюднъ́й, чюдовнъ́й.

Чю́днъ́й, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что има нѣкаква особеность, та докарва чюденіе, дивеніе; чюдатый, чюдеснъ́й, чюдноватъ́й, чюдовнъ́й, дивнъ́й, димнъ́й, лихъ́й, аджаипъ; чу́дный, чуде́сный, мудрёный, стра́нный. *Чюдно чядо, чюдна работа, чюденъ чловѣкъ. Израсло е чюдно дрво. Родило му ся чюдно дѣтя.* —**дно**, *нар.* Чюдато, чюдесно, чюдновато, чюдовно, дивно, димно, лихо, аджаипъ; чу́дно, чуде́сно, мудрёно, стра́нно.

Чю́до, чю́да и чюдеса́, *с. ср.* 1) Работа, нѣчто, что е извънъ ряда на рода си; чюдна, необъикновена работа, нѣчто; чюдесиа, чюдница, унеръ; чу́до. *Това е чюдо чюдесиа. Таково чюдо не смы виждали. Направи едно голѣмо чюдо.*

Руселенко, мала мома,
Что ся чюдо учинило
У тъи града голѣма? *Пѣс.*

2) Много, тврьдѣ много. *Едно чюдо свѣтъ. Едно чюдо ораси. Извадж чюдо пары. Щж платж едно чюдо пары.* — *За чюдо*, да ся чюди чловѣкъ. — *Това е за чюдо и помянъ*, нѣчто да му ся чюдять и да го спомянувать. — *Видѣхся, намѣрихся въ чюдо, дошло ми чюдо до главж-тж*, сир въ недоумѣніе, въ мячно положеніе. — *Всяко чюдо за три дни. Три чюда прави. Висй, сребро, че ти е чюдо дошло. Да бы мирно сѣдѣло, не бы чюдо видѣло. Знаете ли, какво чюдо е станжло?* — *Ахамбаший-тъ станжлъ Чафутинъ!*

Чюдо́вище, *с. ср.* Чюдно, страшно, необъикновено животно; чу́дище, чудо́вище.

Чюдовни́ца, *с. ж.* Чюдница, чюдо, чюдесиа.

Чюдо́внъ́й, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Чюднъ́й.

Чю́доиь, *нар.* Съ очюдваніе, съ чюденіе.

И чюдомь сж ся чюдили,
Каква е таиа звѣрина! *Пѣс.*

Воиска ся чюдомь чюдиаше,
Какво е младо юначя! *Пѣс.*

А Ано ся чюдомь почюдило:
Дали сыну вѣрж да промѣны,
Или пашу хатжръ да развтурь? *Пѣс.*

Чюдотво́реніе, *с. ср.* отъ чюдотво́ржж.

Чюдотвори́на, *с. ж.* Чюдна работа, чюдо, чюдесиа.

Чюдотво́рнъ́й, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что прави чюдеса; чюдотво́рный. *Икона-та была чюдотворна.*

Чюдотво́ржж, ишь,—рилъ, *гл. д.* Правж чюдеса; чюдотвори́ти.

Чюдъ, *с. м.* Навыкъ, нъравъ, нъравие, трьса, кюта, адетъ, табехетъ, ошпухъ; но́ровъ, привы́чка, хара́ктеръ. *Чюдъ потури, измѣни си нърава. Не мя е чадъ за друго, нело че чюдъ потури.*

Чю́джся, ишся,—ди́лся, *гл. об.* 1) Дивыся, звѣрыся, удивявамся, сѣдж та мыслж за нѣчто и не го разбирамь, не го разумѣвамь, та ся намирамь въ чюдо; дивя́ться, удивля́ться. *Чюдж му ся на ума, на майсторигж-тж. Не ся чюдж, какъ го исправишя, но ся чюдж, отдѣ взяшя толко квасено млѣко, та го побѣлишя!* 2) Бимся съ умъ, дивыся, мамся, размайвамся, мыслимъ, размыслювамь, умыся; лома́ть го́лову, размышля́тъ, ду́мать, обду́мывать, разду́мывать, недоумѣва́ть. *Не му ся чюди, а хвани та го свръши. Чюди ся въ*

кога, тъй като; такъ какъ. *Чунки имашъ пари, дай и намъ. Чункимъ е была така работа-та, то да си мльчимъ.* 2) Нема, лема, та лема, белки, белкимъ; ра́ввѣ. *Чунки не знаешь, ами пыташь. Чункимъ за менъ дойдожъ. Белкимъ, чункимъ и санкимъ — троица братя.*

*Чу́на, *с. ж. Арн.* Мома, дѣвойка; дѣвушка.

Чу́пчя, *ум. ср.* отъ чу́па. Момича; дѣвочка.

*Чуре́къ, чуре́ци и чуре́дзи, *с. м. Т.* Тестяво сладко.

Чуре́ци, в. чюре́ци.

Чуречи́на, *с. ж.* Голѣмъ чурекъ.

*Чурудисвамъ и чурудисувамъ (да чурудишъ), *гл. ср. Т.* Ставамъ чурукъ, изгнивамъ, сдувамся, сдухвамся, сплувамся, развалямся. *Дъска-та е чурудисала.*

Чурудисване и чурудисуване, *с. ср.* отъ чурудисвамъ.

Чурукливъ, въ, ва, во, *пр.* Что има чуруклукъ, что е нѣйдѣ нѣчто изгнилъ, развалънъ, чурукъ. *Чурукливо вжже, чуруклива работа.*

Ся изкачи Вишя на слива-тъ,
Ся погоди пуста гранка,
Пуста гранка чуруклива,
Та ми падиъ отъ слива-тъ. *Пѣс.*

*Чуруклу́къ, *с. м. Т.* Изгнило, развалено на нѣчто; нездрава, неопечена работа.

*Чуру́къ, *пр. неизм. Т.* Чурукливъ, изгнилъ, развалънъ, нездравъ, болнавъ, неопеченъ. *Чурукъ дъска. Работа-та му е чурукъ.*

Чуруци, в. чюруци.

*Чуту́къ, *с. м. Т.* Китокъ, пънь,

Чу́тура, *с. ж.* Чётура.

*Чухла́, *пр. неизм. Т.* Чулха.

*Чухуту́нъ, *с. м.* вм. Чафуту́нъ.

Чьбрени́къ, *с. м.* Длъга врьлина за посеяне съ нея на рамо чебуръ, вѣдро и др. т.

Чьбъръ, *с. м.* Чебуръ.

Чьврьстый, стъ, ста, сто, *пр.* Чевръстый, чврьстый.

Чьврьстѫ́, и́шь,—сти́лъ, *гл. д.* Чевръстя.

Чьпкамъ, *гл. д.* Цепкамъ въ 3-то знамен.

Чьпкане, *с. ср.* отъ чьпкамъ. Цепкане.

Чьренъ, *с. м.* Черенъ.

Чьти́на, *с. ж.* Чекъния, четина, четъния; щети́на.

Чю́баръ, *с. м.* Раст. чюбрика, чюбрица, чюбъръ.

Чю́бра, им. соб. женско.

Чюбравичка, им соб. женско.

Чю́брика, *с. ж.* Чюбрица.

Чюбри́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ чюбри́ка.

Вѣноко у́ си закачи
За тѫ́ж къ́тѫ ракъ́тѫ,
За чюбриково корене. *Пѣс.*

Чю́брица, *с. ж.* Чюбрика: 1 *ja hortensis,* чюбаръ, чюбъ Шарена соль съ изсушен листа отъ това растение за т мерудина. — *Дива чюбрица tureja cœrolea,* овчарска ч *Thymus pannonicus,* овч *в)* Раст. *Thymus serpyllum* щерица, яребичина, яблъкъ ская трава, тимья́нъ. — *С* раст. *Satureja Kitaibelii. чюбрица,* раст. дива чюбри

Чюбри́ца, им. соб. женско.

Чю́бричка, *ум. ж.* отъ чю́б

Чю́бъръ, *с. м.* Раст. чюбаръ рица.

Чюбричице дѣвойко,
Чюбъръ ли си сѣяла,
Или ситенъ босилякъ?

*Чюбу́къ, *с. м. Т.* Чибукъ.

Чювада́рь, *с. м.* Чювачь, п *та-та единъ чювадарь, ч да вльзе ничто.*

Чю́вамъ (да чю́ѫ), *гл. ср.* съ уши-ты си гласовы-ты; слъшамъ, слухтя; слы́ша *ухо не чюва. Единый-п гый-тъ не чюва.* 2) Дохо ты уши, научвамся, слуш *Чювамъ, че ся готвите сьмь чюлъ да ся прик* шамъ, послушвамъ, чюѫ, щуквамъ, ризамъ; слу́шать, винова́ться. *Глъчахъ го,* не зима отъ думя. —ися Бъвамъ чютъ; слушамся, шаться. *Гласъ-тъ му ся лечь.* 2) *гл. безл.* Брънчи уши-ты; говорися, казвася, шася, чюеся; идѣтъ слухъ, молва́; слы́шно. — *Едно го-то не чюва,* намирается отъ друго. — *Както го е хомъ, по наслы́шкѣ. — Е че два пѫти чюва. По-до а не да рѣчешь. И глухъ Чюлъ го и махалджий-п кажъ като на братъ, всичкый-тъ градъ. Чюваш тя въкать на сватбѫ? думашь, по́-много чювашь каквото ще, чюва, каквот то чюешь много чагоды, кошницѫ. Да чюваше Го ты, измирвахъ магарета Господь. Да ся чюе и на вѫ гласъ. Чюлъ, та ся ся чюешь, та да ся не в*

Чю́вамь, *гл. д.* Вардж, пазж, будѣм, браня: берéчь, стерéчь, храня́ть, охраня́ть. *Чювамь стражж;* **караýлить. —мся**, 1) *гл. възвр.* Чювамь себе-си; варджся, пазжся, бранямся; берéчься, стерéчься, охраня́ться. 2) *гл. стр.* Бъвамь чюванъ. — *Зло куче стадо чюва. Умъслена глава востанъ чюва. Чюва като вранж горниа снопъ. Да тя чюва Господь отъ кйосе, отъ куцъ и отъ слѣпъ! Богъ да ны чюва отъ прѣправены святци! Влъкъ пастжрма не чюва. Влъкъ домазлжкъ не чюва.*

Чю́ваню, *с. ср.* отъ **чю́вамь**.

Чю́ваникъ, *с. м.* Храненикъ.

Чю́ваница, *с. ж.* Храненица.

Чю́ваничя, *ум. ср.* отъ **чю́ваникъ**. Храненичя.

Чюварли́га и **чюварли́ка**, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюва́чь, *с. м.* Който чюва, пази нѣчто; чювздарь, пазачь, пазитель, вардачь; храни́тель, сто́рожъ, стражъ.

Чюврьли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюгя́чка, *с. ж.* Чекутка.

Чюда́тый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* Чюднъый; стра́нный.

Чю́дба, *с. ж.* Чюдо, чюдесиа, чюденю; чу́до.

Господь чюдбж имъ дяде,
Водж-тж имъ прѣсуши. *Пѣс.*

Чю́деню. *с. ср.* отъ **чю́джся**. Чюдба.

Чюдеси́а, *с. ж.* Чюдо, чюдба. *Ела со мене, да те отнесж близу при Бога, да видишь чюдны чюдесии.*

Чюдéснъый, **—сьнъ** и **—сенъ**, **сна**, **сно**, *пр.* Чюднъый, чюдноватъый; чудéсный, чу́дный. *Дѣтя ся роди чудесно.*

Чюдни́ца, *с. ж.* Чюдно нѣчто; чюдо, чюдовница, чюдесиа. *То не станжло бѣла пченица, ами станжло чудна чюдница: мышимъ до колѣно, заямъ до закола, жабимъ до рамо-то.*

Чюдновáтъый, **тъ**, **та**, **то**, *пр.* Чюдатъый, чюдеснъый, чюднъый, чюдовнъый.

Чю́днъый, **—дьнъ** и **—денъ**, **дна**, **дно**, *пр.* Что има нѣкаква особеность, та докарва чюденю, дивеню; чюдатъый, чюдеснъый, чюдноватъый, чюдовнъый, дивнъый, димнъый, лихъый, аджаипъ; чу́дный, чудéсный, мудрёный, стра́нный. *Чюдно чюдо, чюдна работа, чюденъ чловѣкъ. Израсло е чюдно дрво. Родило му ся чюдно дѣтя.* **—дно**, *нар.* Чюдато, чюдесно, чюдновато, чюдовно, дивно, димно, лихо, аджаипъ; чу́дно, чудéсно, мудрёно, стра́нно.

Чю́до, чюда и чюдеса́, *с. ср.* 1) Работа, нѣчто, что е извънъ ряда на рода си; чюдна, необъикновена работа, нѣчто; чюдесиа, чюдница, унеръ; чу́до. *Това е чюдо чюдесиа. Таково чюдо не смы виждали. Направи едно голѣмо чюдо.*

Руселенко, мала мома,
Что ся чюдо учинило
У тъм града голѣма? *Пѣс.*

2) Много, тврьдѣ много. *Едно чюдо свѣтъ. Едно чюдо ораси. Изяде чюдо пары. Щж платж едно чюдо парь. — За чюдо*, да ся чюди чловѣкъ. — *Това е за чюдо и помянъ*, нѣчто да му ся чюдять и да го спомянувать. — *Видѣхся, намѣрихся въ чюдо, дошло ми чюдо до главж-тж*, сир въ недоумѣние, въ мжчно положение. — *Всяко чюдо за три дни. Три чюда прави. Висй, сребро, че ти е чюдо дошло. Да бы мирно сѣдѣло, не бы чюдо видѣло. Знаете ли, какво чюдо е станжло? — Ахамбаший-тъ станжлъ Чафутинъ!*

Чюдо́вище, *с. ср.* Чюдно, страшно, необъикновено животно; чу́дище, чудо́вище.

Чюдовни́ца, *с. ж.* Чюдница, чюдо, чюдесиа.

Чюдо́внъый, **—вньъ** и **—венъ**, **вна**, **вно**, *пр.* Чюднъый.

Чю́домь, *нар.* Съ очюдване, съ чюдене.

И чюдомь сж ся чюдили,
Каква е таа звѣрина! *Пѣс.*

Воиска ся чюдомь чюдяше,
Какво е младо юначя! *Пѣс.*

А Ѣано ся чюдомь почюдило:
Дали сыну вѣрж да промѣны,
Или пашу хатжръ да разтуры? *Пѣс.*

Чюдотво́реню, *с. ср.* отъ **чюдотво́рьж**.

Чюдотвори́а, *с. ж.* Чюдна работа, чюдо, чюдесиа.

Чюдотво́рнъый, **—рьнъ** и **—ренъ**, **рна**, **рно**, *пр.* Что прави чюдеса; **чюдотво́рный**. *Икона-та была чюдотворна.*

Чюдотво́рьж, **шь**, **—рилъ**, *гл. д.* Правъ чюдеса; **чюдотвори́ти**.

Чюдъ, *с. м.* Навъкъ, нъравъ, нъравие, трьса, кюта, адетъ, табехетъ, оптухъ; но́ровъ, привы́чка, хара́ктеръ. *Чюдъ потури*, измѣни си нърава. *Не мя е надъ за друго, нело че чюдъ потури.*

Чю́джся, **шся**, **—дя́лся**, *гл. об.* 1) Дивъкся, звѣрькся, удивявамся, сѣдж та мъслъ за нѣчто и не го разбирамь, не го разумѣвамь, та ся намирамь въ чюдо; дивя́тся, удивля́тся. *Чюдж му ся на ума, на майсторигж-тж. Не ся чюдж, какъ го изправишя, но ся чюдж, отдѣ взяшя толко квасено млѣко, та го побѣлишя!* 2) Бимъся съ умъ, дивъкся, макся, размайвамся, мъслъ, размъслювамь, умъкся; лома́ть го́лову, размышля́ть, ду́мать, обду́мывать, разду́мывать, недоумѣва́ть. *Не му ся чюди, а хвани та го сврьши. Чюди ся въ*

коѣ водяницѫ да скпе. Чюдися като кучя въ слюзы.

Аѣъ ся чюдѫ и ся мыѫ,
Какъ да хванѫ три славе́я. *Пѣс.*

Чю́енъ̀й, ѫ, а, о, 1) *прич. стр. отъ* **чю́ѭ.** Чютый. *Видѣно-то е по́-харно отъ чюено-то.* 2) *пр* Чютый, чутовный, прочютый, обликованый, извѣстный; **слáвный, знаменúтый, извѣстный.** *Едняжъ ся собрахѫ чорбаджи-ти, чюени-ти.*

Дямо ся назадъ повърнѫ,
Поведе Стояѫ чюенѫ
Прѣзъ тыѫ горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

Мълчи, Мано, не мой прѣвнишь,
Ти писнадисвать, за това врѣвнать,
Оти не идешь на чюено,
На чюено, на хвалено. *Пѣс.*

Чюжбинá, *с. ж.* Чюждина.

Чюждéние, *с. ср.* отъ **чюждѣ́я.** Странение.

Чюжденéць, нцá, *с. м.* 1) Человѣкъ *отъ* чюждѫ страна, не нашенець, странень человѣкъ; **чюждинакъ, чюждинъ, тужинъ, тугънъ, ибанець, ибанджия**; **чужеземецъ, чужестрáнецъ, инострáнецъ, чужóй, чужáкъ, чуженúнъ.** 2) Който ходи по чюжды мѣста на гурбетъ за работѫ, за печалѫ; гурбетчия. *Кога нѣкой чюжденець закисне много годины на чюждинѫ, то домашни-ти му пишятъ писмо.*

Чюжденкá, *с. ж.* Жена, мома чюжденець; **тужинка, тугънка, ибанджийка**; **чуждеземка, чуждестрáнка, инострáнка.** *Не зимай женѫ чюжденкѫ.*

Чюжденскъ̀й, скá, скó, *пр.* отъ **чюжденéць.**

Чюжденчúя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чюжденець; **чюждинчя, тужинчя, тугънчя, тугошинчя, ибанчя.**

Чюждúна, *с. ж.* Чюжда страна, чюждъ мѣсто; **чюжина, чюжбина, тужина, тугъна, тугъшя, гурбетъ**; **чужбúна, чужíе крáя.** *Ходи по чуждинѫ. Отиде на чюждинѫ.*

Чюждинáкъ, *с. м.* Чюжденець.

Чюждинéць, *с. м.* Чюжденець.

Чюждúнъ, *с. м.* Чюжденець.

Чюждине, не познавание,
И ѭ тя тебе не познавамъ
Отдѣва ся, отъ какво ся? *Пѣс.*

Послушна ѭ чюждинъ момокъ,
Чюждинъ момокъ, Турскъ ратай. *Пѣс.*

Чюждúца, *с. ж.* Не свое нѣчто; чюждъ другъ части въ нѣчто; **посторóнныя чáсти** въ чѣмъ нибудь; **чужбúна, чужáя вещь.** *Чюждица не е своица.*

Чю́ждъ̀й, чюждъ, чю́ждá, чю́ждó, *пр.* Не свой, не нашъ; людскъ̀й, хорскъ̀й; **чужóй.** *Чюждо-то си е все чюждо. Чюждо-то свое не става. Чюждий-тъ всякога е чюждъ. Чюждо-то и на срѣдъ пѫть, и на пав Чюждъ конь да възѣдн пѫть да отсѣднешь. Ка чюждъ конь, на срѣдъ пѫ ва. Бѣло, ала чюждо. Е чюждо-то, той и свое Който чюждо-то не почи да види. Въ чюждѫ гостбѫ Не турай срѣща на чюжд чи на чуждѫ гробища, безъ очи. Рой рояла се На чюждѫ крака (на чи тюагы ся жалко. Чюж излупва изъ чюждо кѫ кокошка по-голѣмы кайц та кокошка намѣ ся в простирай крака-та с щѫ, да тя не бимать. Д бирачь е по-страшенъ Бѣлы-ты ржцѣ обичать ч довы. Чюждѫ ржцѣ сръб Съ чюждѫ ржцѣ дръжи Чюждѫ пары пръстѣ г е чюждий хлѣбъ. Чюя ся слъзы ся каде. Чюжде да грызна. Чюждъ чюж едно-то, братъ брату и до-то жито лесно ся в сты раздава.*

Чюждáѫ, ѭшь,—дáлъ, *гл.* **ся**, *гл. об* Глядамъ да с нѣкого, не ся приказвамъ ся, избѣгвамъ, страмъ; чуждáться, сторонúться

Чюжезéмянинъ, *с. м.* Който отъ другѫ земѫ; чюжденец

Затацине чюжеземянине,
Что ся дошълъ во нашъ

Чюжúна, *с. ж.* Чюждина, чю **чюжбúна.**

Лезъ ся хватихмъ върх
Ни да ся врѣшишь, ни д
Доръ да ся дойдѫ въ пус
Тамо не сѣдѫ седмь год
Ке ся постечѣ седмь хи

Чюй-пѣтéлъ. *Отишълъ* нейхвѣство дѣ, пѣйдѣ много *пѣтелѫ да хванеѣ!*

Чю́ка, *с. ж.* 1) Рядина, ра храть, хрѣть, рѣть, рѣтлин могъла, цучка, чюканъ, чи пръ; бугоръ, **пригóрокъ** пикъ. 2) Каменистъ прѣхъ

Чюкайдрѣвец, *с. ж.* Пт вар, дрѣводѣлець, дятел дрѣво, **клюводрѣвец, клъв** дрѣчь, **клювачь, клювочь,**

вондрикъ, кльвотрьчь, клюви-дрьво, клюводрьвець, клюкавець, клюкарець, клюкодрьвець, ковачь, кукарець, желна, въгленарь; да́тель. *Во това врѣмя си шеталъ чюкайдрьвець-тъ отъ дрьво на дрьво и си чюкалъ да му излѣзятъ мрави.*

Чюка́ло, *с. ср.* 1) Чюкъ, съ който клепатъ, чюкать въ црьква. 2) Съдъ, въ който тлъкатъ, чюкать нѣчто; стъпа, ступа, кутелъ, тлъчёкъ, чотура, дибекъ, хаванъ; сту́пка.

Чюка́лникъ, *с. м.* Чюкъ, съ който чюкать нѣчто въ кутелъ; кльчнякъ, кльцанякъ. тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчёкъ, тлъчякъ, токмакъ, тотмакъ, чересло, лукобина; пестъ.

Чюка́лце, *ум. ср.* отъ **чюка́ло**.

Чю́кань (**чю́квань, да чю́кнѫ, чю́кнувань**), *гл. д.* 1) Съ чюкъ или съ друго удрянь врьху нѣчто да издава гласъ; **стуча́ть, тю́кать.** *Не чюкай по дъскѫ-тѫ;* не стучи́ въ до́ску. *Чюка на провореца;* **стучи́ть** въ окно́. 2) Удрянь по нѣчто да ня чюкътъ; бльскань, клюкань, ропань, тошкань, тропань, хлопань; **стуча́ть, стуча́ться.** *Нѣкой чюка врата-та,* и *на врата-та. Иди вижь, кой чюка.* 3) Удрянь, бльскань, враскань о нѣчто. *Чюкнѫхъ си главѫ-тѫ о горния прагъ. Глядай да го не чюкнешь, че ще ся счюпи* 4) Съ чюкане направянь, обработвань; **кова́**; **кова́ть.** *Чюкань желѣзо;* **бить желѣзо.** *Чюкань клинци,* правя. 5) Съ удряне, съ натискане строшавань нѣчто, убивань, смазвань нѣчто; трошя, чюпя; **щёлкать.** *Чюкань орѣхъ, яйца. Чюкань въшкъ, блъхъ,* грохань. 6) Врьшя, оронвань зрьна-та на нѣчто съ чюкане; грохань, грухань, роня, троня; **обива́ть.** *Чюкань царевицѫ.* 7) Бия, валя, падань, удрянь. *Градъ го чюка, той опашкѫ вири.* 8) Трошя нѣчто да го направя ситно; **тлъкя, тлъчя; толо́чь.** *Чюкань соль. Чюкань кахве,* бия. 9) Удрянь нѣчто да му опадатъ луспъ-тъ, мякъна-та; **тлъкя, тлъчя; отола́чивать.** *Чюкань жито за помянъ.* 10) Скопнявань, подвивань, прѣвивань, прѣбивань; **валу́шить, воло́шить, класть, холости́ть, охола́щивать, легчи́ть, скопи́ть.** *Чюкань овенъ.* 11) Пия, плюскань, врьгань, мѣтань, цукань, пукань. *Да си чюкнѫ, та ако щѫ и да пукнѫ.* 12) Въ свр. видъ: да дойдя, да настаня. *Минѫлося още година, чюкнѫлъ му и двадесеть и пятий лазарникъ.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто; бльскамся, рушкамся, враскамся, тоцкамся, тряскамся, хряскамся; **сту́каться, тю́каться.** 2) *гл. вз.* На Велидень боримся съ яйца да видимъ, кое ще излѣзе борчя; крьшкся, клъцамся, тлъчкамся, толчкамся; **би́ться я́йцами, ко́каться.** 3) *гл. стр.* Бъвань чюканъ. — *Чюка му пиперъ на главѫ-тѫ, иячи го.* — *Чюкнѫлъ го горний прагъ,* навелъ глава, минѫло му нѣчто лоше прѣзъ глава-тя. — *Чюка тамо, дѣто не му отварятъ. Ако си глава, щѫть тя чюкать; ако си опашка, щѫть тя тъпчять. Ако камъкъ чюкне яйце-то, тяжко на яйце-то; ако яйце-то чюкне камъка, горко на яйце-то. Да го чюкне горний прагъ, да поглядне долния. Не чюкай на чюждя порта, да не чюкатъ и твоя-тя. Днесь, варань, доклѣ ти чюкне махалджика на врата-та. Чюкай желѣзо-то, додѣ е топло,* или: *желѣзо-то ся чюка, доклѣ е топло. Чюка и на клинецъ и на плочя. Не чюка попъ-тъ за глухя бабя девять пѫти. Чюкай за живъ-тъ, че и за умрѣлъ-тъ. Да чюкашъ камбаня на глухъ, да кадишъ слѣпъка и да черпишъ пиянищя, все едно е.*

Чю́кане, *с ср.* отъ **чю́кань** и **чю́камся.** *Чюканье съ яйцъ,* кльцане; битьё я́йцами.

Чюка́нець, *ум. м.* и **чюка́нчя**, *ум. ср.* отъ **чюка́нъ.**

Чю́каница, *с. ж.* Чюканье, чюкница. *Чюканица да ви удари!*

Чюканъ, *с. м.* 1) Чюкъ. 2) Чюка. 3) Пънь, пънюга, главина, главужина, лоза, гюжа, китюкъ, коренъ. *Лове двѣстѣ чюкана.*

Чю́канъ, **ъ, а, о**, *прич. стр* отъ **чю́кань.** *Чюкано зеле;* **кро́шево.** *Чюканъ овенъ,* скопенъ. *Ако овенъ-тъ е чюканъ, казвася койсемъ, ако ли не е — празъ.*

Чюка́ра, *с. ж.* Чюка, чюканъ, чюкаръ, чюкла.

Чюка́рка, *ум. ж.* отъ **чюка́ра.** Чюкъца, чюканець.

Чюка́ръ, *с. м.* Чюка, чюкара.

Чюка́ченю, *с. ср.* Чюканье, ронене царевицѫ на сѣданкя.

Чю́квань, *гл. мн-кр.* отъ **чю́кань.**

Чю́кла, *с. ж.* Каменистъ врьхъ, чюка, чюкара.

Чю́кница, *с. ж.* Чюканица, чюканье. *Пукница и чючкница.*

Чю́кнувань, *гл. уч.* отъ **чю́кня.**

Чю́кня, **ешь, нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **чю́кань.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Чюкова́тый, **ть, та, то**, *пр.* Что е като чюкъ, что има чукъ.

Ой Джипо, Джипо, кокюмджи Джипо,
Щя ти донеся едно дукато,
Да ми излѣешь сребрьнъ гривнъ,

кокъ водяницѫ да сѣпе. Чюдися като кучя въ сливы.

Азъ си чюдѫ и си мыѫ,
Какъ да хванѫ три славѣя. *Пѣс.*

Чю́ентый, ѫ, о, ѣ, ы, 1) *прич. стр.* отъ **чю́ѭ.** Чютый. *Видѣно-то е пò-харно отъ чюено-то.* 2) *пр* Чютнѫтый, чютовнѫтый, прочютый, окликванѫтый, извѣстнѫтый; **слáвный, знаменúтый, извѣстный.** *Еднѫжъ ся собрахѫ чорбаджии-ти, чюени-ти.*

Димо ся назадъ повръна,
Поведе Стана чюена
Прѣзъ тѫмѫ гора зелена. *Пѣс.*

Мълчи, Мано, не мой врѣвнишь,
Ти каканджисвать, за това врѣвять,
Оти не идешь на чюено,
На чюено, на хвалено. *Пѣс.*

Чюжбúна, *с. ж.* Чюждина.

Чюжде́ние, *с. ср.* отъ **чюждѫ́ся.** Странение.

Чюжденéцъ, нцú, *с. м.* 1) Човѣкъ отъ чюждѫ страна, не нашенецъ, страненъ човѣкъ; чюждинакъ, чюждинъ, тужинъ, тугънъ, табанецъ, табанджия; **чужезéмецъ, чужестрáнецъ, инострáнецъ, чужóй, чужáкъ, чуженúнъ.** 2) Който ходи по чюждъ мѣста на гурбетъ за работѫ, за печалѫ; гурбетчия. *Кога нѣкой чюжденецъ закъснѣе много годины на чюждинѫ, то домашни-ти му пишѫтъ писмо.*

Чюжденкá, *с. ж.* Жена, мома чюженецъ; тужинка, тугънка, табанджийка; **чуждезéмка, чуждестрáнка, инострáнка.** *Не вимай женѫ чюженкѫ.*

Чюжденскúй, ска́, ско́, *пр.* отъ **чюжденéцъ.**

Чюжденчя́, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чюженецъ; чюжинчя, тужинчя, тугънчя, тугошанчя, табанчя.

Чюждúна, *с. ж.* Чюжда страна, чюждъ мѣста; чюжина, чюжбина, тужина, тугъна, тугъна, гурбетъ; **чужбúна, чужíе края.** *Ходи по чуждинѫ. Отиде на чюждинѫ.*

Чюждинáкъ, *с. м.* Чюженецъ.

Чюждинéцъ, *с. м.* Чюженецъ.

Чюждúнъ, *с. м.* Чюженецъ.

Чюдине, не познавнине,
И ѭ тя тебе не познавамъ
Отдѣна си, отъ какво си? *Пѣс.*

Послушна ѣ чюдинъ момокъ,
Чюдинъ момокъ, Турскъ ратай. *Пѣс.*

Чюждúца, *с. ж.* Не свое нѣчто; чюждъ, другъ части въ нѣчто; **посторóнныя чáсти** въ чѣмъ нибудь; **чужбúна, чужáя** вещь. *Чюждица не е своица.*

Чю́ждъый, чюждъ, чю́ждá, чю́ждó, *пр.* Не свой, не нашъ; людскъый, хорскъый; **чужóй.** *Чюждо-то си е все чюждо. Чюждо-то свое не става. Чюждый-ть всякога е чюждъ. Чюждо-то и на срѣдъ пѫть, и на пазе Чюждъ конь да възсѣдн пѫть да отсѣднешь. Ко чюждъ конь, на срѣдъ пѫ ва. Бѣло, ала чюждо. К чюждо-то, той и свое н Който чюждо-то не почит да види. Въ чюждѫ гостбѫ Не турнай срѣцъ на чюжд чи на чужды гробища, д безъ очи. Рой роила съ На чюжды крака (на чю токагы сѫ малко. Чюж излупва изъ чюждо най кокошка пò-голѣмы хайца та кокошка намъ ся ви простирай крака-та сы щѫ, да тя не бижть. Д бирачь е пò-страшенъ Бѣлы-ты ржцѣ обычать ч довы. Чюжды ржцѣ срѣбе Съ чюжды ржцѣ дрьжи г Чюжды пары прьстѣ г е чюждый хлѣбъ. Чюж съ слъзы ся наде. Чюжда да грыжна. Чюждъ чюж едно-то, братъ брату и до-то жито лесно ся в сти раздава.*

Чюждѫ́, ѭшь, —дúлъ, *гл.* **ся,** *гл. об.* Глядамъ да с нѣкого, не ся приказвамъ ся, избѣгвамъ, страня; **чуждáться, сторонúться к**

Чюжезéмянинъ, *с. м.* Който отъ другѫ земѫ; чюженец

Зятящине чюжеземянине,
Что си дошълъ во нашѫ-

Чюжúна, *с. ж.* Чюждина, чю **чюжбúна.**

Лезъ ся хватихмъ нѣрѫ
Ни да ся прышишь, ни д
Доръ да си дойдѫ въ пус
Тамо не сѣдѫ седмь год
Ке си постечѫ седмь хи

Чюй-пѣтéлъ. *Отишълъ н* нейзвѣстно дѣ, нѣйдѣ много *пѣтелѫ да хване!*

Чю́ка, *с. ж.* 1) Рядина, ряд храть, хрътъ, рътъ, рътлин могъла, цуцка, чюканъ, чи ръ; бугоръ, прúгорокъ, пикъ. 2) Каменистъ врѣхъ

Чюкайдрѣвец, *с. ж.* Пти варь, дрѣводѣлецъ, дятлъ, дрѣво, клюводрѣвецъ, кльва дрѣчь, кльвачь, кльвочь,

вондрикъ, кльвотрьчь, клюви-дрьво, клюводрьвець, клюкавець, клюкарець, клюкодрьвець, ковачь, кукарець, желна, вагленарь; дя́тель. *Во това врѣмя си шеталъ чюкайдрьвець-тъ отъ дрьво на дрьво и си чюкалъ да му излѣзятъ мрави.*

Чюка́ло, *с. ср.* 1) Чюкъ, съ който клепятъ, чюкать въ црьквж. 2) Сждъ, въ който тлъкятъ, чюкать нѣчто; стжпа, ступа, кутелъ, тлъчёкъ, чотура, дибекъ, хаванъ; ступка.

Чюка́лникъ, *с. м.* Чюкъ, съ който чюкать нѣчто въ кутелъ; кльчнякъ, кльцанякъ. тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчёкъ, тлъчякъ, токмакъ, тотмакъ, чересло, лукобина; пестъ.

Чюка́лце, *ум. ср.* отъ **чюка́ло**.

Чю́кань (**чю́квань, да чю́кнж, чю́кнувань**), *гл. д.* 1) Съ чюкъ или съ друго удрянь врьху нѣчто да издава гласъ; **стуча́ть, тю́кать**. *Не чюкай по дъскжтж;* не **стучи́** въ **до́ску**. *Чюка на провореца;* **стучи́тъ** въ **окно́**. 2) Удрянь по нѣчто да мя чюкать; **бльскань, клюкань**, ропань, тошкань, тропань, хлопань; **стуча́ть, стуча́ться**. *Нѣкой чюка врата-та,* и *на врата-та. Иди вижъ, кой чюка.* 3) Удрянь, бльскань, враскань о нѣчто. *Чюкнжъ си главжтж о горника прагъ. Глядай да го не чюкнешь, че ще ся счюпи* 4) Съ чюканье направянь, обработвянь; **ковж**; **кова́ть**. *Чюкань желѣво;* **бить желѣво**. *Чюкань клинци,* правя. 5) Съ удрянье, съ натискане строшавянь нѣчто, убивянь, смазвянь нѣчто; трошя, чюпя; **щёлкать**. *Чюкань орѣхы, яйца. Чюкань въшкы, блъхы,* грохань. 6) Врьшя, оронявянь зрьна-та на нѣчто съ чюканье; грохань, грухань, роня, троня; **обива́ть**. *Чюкань царевицж.* 7) Биж, валж, падань, удрянь. *Градъ го чюка, той опашкж вири.* 8) Трошя нѣчто да го направя ситно; **тлъкж, тлъчя**; **толо́чь**. *Чюкань соль. Чюкань кахве,* биж. 9) Удрянь нѣчто да му опадать **луспы-ты, мякына-та**; **тлъкж, тлъчя**; **отола́чивать**. *Чюкань жито за помянъ.* 10) Скопявянь, подвивянь, прѣвивянь, прѣбивянь; **валу́шить, воло́шить, класть, холости́ть, охола́щивать, легчи́ть, скопи́ть**. *Чюкань овенъ.* 11) Пиж, плюскань, врьтань, мѣтань, цукань, пукань. *Да си чюкнж, та ако щж и да пукнж.* 12) Въ свр. видъ: да дойдж, да настанж. *Минжлося още година, чюкнжлъ му и двадесеть и пятий лазарникъ.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Удрянся о нѣчто; бльскамся, рушкамся, враскамся, тоцкамся, тряскамся, хряскамся; **стука́ться, тю́каться**. 2) *гл. вз.* На Великдень боримся съ яйца да видимъ, кое ще излѣзе борча; крьшмся, клъцамся, тлъчкамся, толчкамся; **би́ться я́йцами, ко́каться**. 3) *гл. стр.* Бъвамъ чюканъ. — *Чюка му пиперъ на главжтж, мжчи го.* — *Чюкнжлъ го горний прагъ,* навелъ главж, минжло му нѣчто лоше прѣзъ главжтж. — *Чюка тамо, дѣто не му отварятъ. Ако си глава, щятъ тя чюкать; ако си опашка, щятъ тя тъпчятъ. Ако камыкъ чюкне яйце-то, тяжко на яйце-то; ако яйце-то чюкне камыка, горко на яйце-то. Да го чюкне горний прагъ, да поглядне долния. Не чюкай на чюждж порта, да не чюкатъ и твоятж. Днесь, варань, доклѣ ти чюкне махалджика на врата-та. Чюкай желѣво-то, додѣ е топло,* или: *желѣво-то ся чюка, доклѣ е топло. Чюка и на клинецъ и на плочя. Не чюка попъ-тъ за глухж бабж девять пяти. Чюкай за живы-ты, че и за умрѣлы-ты. Да чюкашъ камбанж на глухъ, да кадишъ слѣпыка и да черпишъ пиканицж, все едно е.*

Чю́каніе, *с ср.* отъ **чю́кань** и **чю́кался**. *Чюканье съ яйцъ,* кльцание; **битьё я́йцами**.

Чюка́нецъ, *ум. м.* и **чюка́нчя**, *ум. ср.* отъ **чюка́нъ**.

Чю́каница, *с. ж.* Чюканье, чюкница. *Чюканица да ви удари!*

Чюканъ, *с. м.* 1) Чюкъ. 2) Чюка. 3) Пънь, пънюга, главина, главужина, лоза, гюжа, китюкъ, коренъ. *Лове двѣстѣ чюкана.*

Чю́канъый, нъ, па, но, *прич. стр* отъ **чю́кань**. *Чюкано велие;* **кро́шево**. *Чюканъ овенъ,* скопенъ. *Ако овенъ-тъ е чюканъ, казвася койсемъ, ако ли не е — празъ.*

Чюка́ра, *с. ж.* Чюка, чюканъ, чюкаръ, чюкла.

Чюка́рка, *ум. ж.* отъ **чюка́ра**. Чюкъца, чюканецъ.

Чюка́ръ, *с. м.* Чюка, чюкара.

Чюка́ченіе, *с. ср.* Чюканье, роненіе царевицж на сѣдянкж.

Чю́кванъ, *гл. мн-кр.* отъ **чю́кань**.

Чю́кла, *с. ж.* Каменистъ врьхъ, чюка, чюкара.

Чю́кница, *с. ж.* Чюканица, чюканье. *Пукница и чючкница.*

Чю́кнувань, *гл. уч.* отъ **чю́кнж**.

Чю́кнж, ешь, ежлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чю́кань**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Чюкова́тый, тъ, та, то, *пр.* Что е като чюкъ, что има чукъ.

Ой Джипо, Джипо, коюмджи Джипо,
Щж ти донесж едно дукато,
Да ми налѣешь сребрьнъ гривнъ,

Сребрьнъı гривнъı, чюковатъ прьстенъ,
Дѣто остане, бъхъ да не го сторишь.
Бъхъ да не го сторишь, да ми го дадешь.
Пѣс.

•Чюкундуръ, *с. м. Т.* Чукундуръ.

Чюку́нъ. *Отъ чюкунъ-дѣдо и отъ чюкунъ-бабѫ,* отъ родоначалника, отъ основателя на нѣкой родъ, отодавна, отнѣкогаси. *Това е останѫло отъ чюкунъ-дѣдо.*

Чю́кчя, *ум. ср.* отъ **чюкъ.** Чучець, чючя.

Чюкъ, чю́ковѣ, чю́ковци, *с. м.* Желѣзна, дрьвяна топка съ дупкѫ и въ нея дрьжка за чюкане; чеканъ, чюканъ, млатъ; мо́лотъ. *Чюкъ за коване водяничен камыкъ;* **клевѣ́цъ.** — *Зелъ си чюковы-ты,* бѣгалъ, махнѫлся, сбралъ си парцалы-ты.

Чюкъ! *междом.* Показва чюкане; **тюкъ!** *Чюкъ по чело-то, по главѫ-тѫ!* **тюкъ** его́ **въ** лобъ!

Чю́къица, *ум. ж.* отъ **чюка.** Чюканець, чюкарка.

Чю́ле, *с. ср.* Птица бухълъ.

Чю́летый, тъ, та, то, *пр.* Чюлъ, безухъй, чипъй; **корноу́хій.** *Посмѣялся црьблѣ на чюлета.*

Чю́лка, *с. ж.* Чорапъ, бечва, калець; **чуло́къ.**

Чюло́вка, *с. ж.* Горска нощна птица отъ рода на бухалы-ты.

Чю́лъый, лъ, ла, ло, *пр.* Чюлетый, безухъй, чипъй; **корноу́хій.**

•Чюлъ, *с. м. Т.* Чулъ.

Чюля́къ, *с. м.* Чловѣкъ.

Чю́ма, *с. ж.* 1) Лошпа прилѣпчива болесть; моръ, жива здрава; чума́, моръ. *Ударила го чюма-та. Бие черна-та чюма.* 2) Зла, лошпа жена; чюмлякъ. *Чюмо недна!*

Отговаря Йованъ младожена:
Нити мя е дрѣмка нападнѫла,
Нити коню синѫ гривѫ рѣшѫ,
Црьна мя е чюма ударила,
Кога кынѫхъ червенъıя божюръ, *Пѣс.*

— *Надулася като чюмѫ въ пятькъ,* разсрьдилася. — *Хванѫла го чюма-та за врата,* разсрьдился. — *Что ще чюма врѣзъ чюмѫ? Чюма отъ чюмѫ бои ли ся? Плашися отъ чюмѫ-тѫ, да не дойде холера-та. Отвънка кукла, отвѫтрѣ чюма. Като види чюмѫ-тѫ, става каиль за трясѫ-тѫ. Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира раѫ-тѫ? Черна чюма и Грьцкый калугерь — двоица братя. Рохавъ като чюмѫ. Разрошилася като чюмѫ. Чюма го рѣгнѫла.*

Чю́навъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Ударенъ, хванатъ отъ чюма; зачумлѣ́нный, чу́мный. *Бѣга като отъ чюмавъ.* 2) Когато има чюмѫ, когато бие чюма; чюмовый; чу́мный. *Свилася като коткѫ въ чюмаво врѣмя.*

Чюна́къ, *с. м. Т.* Чомакъ, *Стори чюмакъ отъ желѣз и чюмако ся разкапахѫ.*

Чюне́ние, *с. ср.* отъ **чюмя́** чюмясване.

Чюне́нь, *с. ж.* Раст. и плодъ

Чюне́реше, *с. ср.* **чюне́рѫ** вѫсение.

Чюнерѫга, *с. ж.* Раст. чем *чюмерига.*

Чюне́рѫся, ншся,—**рялся,** ся, вѫсѫся, мрьждася, мры сушѫся; **хму́ритьсѧ, су́питьс**

Чюнинъый, ъ, на, но, *пр.* мавъый, **чюновый; чу́мный.** *день,* праздникъ св. Харалам руария.

Чю́ница и чю́ничка, *ум.*

Чюни́шь, *с. м.* Едно растен чюмотрьние.

Чю́млякъ, *с. м.* 1) Лошь, чюма. *Като чюмлякъ си.* мишь.

Чю́мова сестра. Животно

Чю́мово трѣ́ние. Растение

Чю́новый, въ, ва, во, *пр.* о минъый, чюмавъый.

Чю́но́сань, *гл. свр.* отъ чюмясамь.

Чю́но́свань и чюно́сувань *гл. д.* Чюмѫ.

Чю́но́сване и чюно́сувани чюно́свань. Чюмене.

Чюнотрѣ́ние, *с. ср.* Раст. трьние, чюмлякъ.

Чю́прение, *с. ср.* отъ **чю́прѫ**

Чю́прѫся, ншся,—**рялся,** *гл.*

Чюну́, *съкъз.* Зачто; зачѣмъ, *ми си? При кривинѫ чю вина? Чюму ти е плат правѫ рухо. Чюму ми е тебе младѫ?*

Кога имамъ младѫ,
Чюму ми е стара!

Чю́мѫк, йшь,—**нйлъ,** *гл. д.* тосвань нѣкого съ ржкѫ чюма-та да тя удари! тя рѣгне! чюносвань, чюм

Чюня́сань, *гл. свр.* отъ чю

Чюня́свань и чюня́сувани сань), 1) *гл. д.* Чюмѫ, чю *ср.* Хваща ми, удря ма чю вамся отъ чюмѫ. *На трети чюмясамъ.*

Чюня́сване и чюня́сувани чюня́свань.

Чюня́ченце, *ум. ср.* отъ ч

Чюня́чя, *с. ср.* Дѣтя отъ чюм

Чюма мрие въ село-то,
Все ся село разбѣгало,
Бѣла Неда не бѣгала,
Дома сѣди, платно ткае,
И отиде прьна чюма,
На Неда й говоряше:
Дай ми Недо, отъ платно-то,
Отъ платно-то до два лакти,
Да завнѣ мѫжско дѣтя,
Мѫжско дѣтя чюмячя! *Пѣс.*

Чюна́рь, *с. м.* Който има или кара чюнъ.

Чю́нка, *с. ж.* 1) Кунка, къдка на рѫкѫ; ручна́я кисть. 2) Врѣтено, гыбелъ пряжда.

Чю́нкычка, *ум. ж.* отъ **чю́нка**.

Пряла баба чюнкычкѫ,
Клала га на бочвичкѫ. *Пѣс.*

Чюнъ, *с. м.* Чльнъ, ладия, варка, канкъ отъ едно дрьво.

Чю́паръ, *с. м.* Градина за зеленчюкъ край село или вѫтрѣ въ него; бахчия.

Чю́пене, *с. ср.* отъ **чю́пѭ** и **чю́пѭся**.

Чюпе́рякъ, *с. м.* Чёперякъ.

Чюпи́ло, *с. ср.* Пилци-тъ, что сѫ ся изчюпилъ, излупилъ отъ едно насажданье; пилило. *Това пиля е отъ друго чюпило.*

Чю́пкань, *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клоцань, клюцань, клькань, чепкань; **клева́ть**. *Кждѣ е просо-то? — Врабчиште-то го чюпкахѫ.*

Чю́нканье, *с. ср.* отъ **чю́пкань**. Кльванье, клоцанье, чепканье.

Чю́пѭ, ешь,—**пѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **чю́пѭ**. Да пукнѫ, да разпукнѫ. *Щешь чюпнешь паницѫ-тѫ, дъскѫ-тѫ.*

Чю́пѭ, ишь, — **пи́лъ** (да **чю́пнѫ**), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло развалямь, разбивамь; трошѫ; лома́ть, круши́ть, разбива́ть. *Гляй да не чюпишь паници-тъ, че сѫ съ пары.* 2) Правѫ нѣчто на кѫсовъ; ломѫ, трошѫ, дробѫ; лома́ть, дроби́ть, кромса́ть, кромши́ть, крошѝть. *Чюпѭ хлѣбъ за папарѫ, керемиды за хоросанъ.* 3) Крышѫ, трошѫ, ломѫ; лома́ть, ломи́ть. *Вѣтьръ вѣе, горѫ чюпи.* 4) Извивамь, врьтѫ, крышѫ, трошѫ; изгиба́ть, извива́ть, измина́ть, размина́ть. *Прьсте чюпы, чюпи си снагѫ-тѫ.* —**пѫся**, 1) *гл. възвр.* Трошѫся, дробѫся; лома́ться. 2) Лупѫся, измѫтвамся, изваждамся; выводи́ться. *Дропли-тъ ся чюпять прѣзъ Маи.* 3) *гл. стр.* Бъвамь чюпенъ.

Чюрали́га, *с. ж.* Птица чеварлига, чючюлига.

Чю́редзи, *с. м. мн.* Така наричать едни 15-й Юлия, а други 1-й Августа; чюреци. *Жены-тъ празднувать чюредзи, за да не имъ чурудисвать дрѣхы-ты, да не бждть работы-ты имъ чурукъ.*

Чюре́не, *с. ср.* отъ **чюря́ѫ**.

Чю́реци, *с. м. мн.* Така наричать 15-й Юлия, Св. Кирикъ и Юлита; чюредзи, чюрика, чюрита, чюрута, чюрулига-мурулига, горящници, Огнена Мария, Мария Опрълия. *Тоа день празднувать за огънь и мышкы.*

Чю́рець, *ум. м.* отъ **чюръ**. Дымець, чядець.

Чюри́ка и чюри́та, *с. ж.* Праздникъ чюреци.

Брала е Койка конопъ
На Лютѫ и на Чюрикѫ
И на прѣсвятѫ Мариѫ. *Пѣс.*

Чюри́лка, *с. ж.* Направа за да ся бута въ нея масло; буталка, бутимъ, бучка, мѫтка; ма́сленикъ.

Чюри́лникъ, *с. м.* Джюрилка, джюрулникъ, джюрулъ, джюрулякъ; муто́вка.

Чюрило, *с. ср.* 1) Тоягa на краия съ дъскѫ на дупкы за бутанье масло въ чюрилкѫ; чюрулка, бутало, буталка; колото́вка, па́хтальная муто́вка, болту́шка. 2) Цивка въ 4-то знаменованье. 3) Дзурла, зурла, муцуна, муцка; мо́рда, ры́ло, сурна́. *На кучета-та капало кръвь отъ чюрила-та. Удри го прѣко чюрило, за още еднѫжъ да не ся бие шегѫ со тебе.*

Чюри́та, *с. ж.* Чюрика.

Чю́рка, *с. ж.* Животина *Gryllus domesticus*, чюркулъ, щурецъ, щурча; сверчо́къ.

Чю́ркавый, въ, ва, во, *пр.* За овцѫ: что дава малко млѣко.

Чю́ркало, *с. ср.* Четалъ съ павить навить на него за мачканье гроздье.

Чю́ркань, *гл. д.* и *ср.* 1) Мачкамь гроздье съ чюркало. 2) Чючюркамь, чюртѫ, шюркамь, шюртѫ. *Вода-та чюрка.*

Чю́ркаше, *с. ср.* отъ **чю́ркань**.

Чю́ркулъ, *с. м.* Животина чюрка.

Чюрла́ва, *с. ж.* Чюръ, чюрлява. *Дѣка има чюрлавѫ, тамъ има и кавгѫ.*

Чюрла́вый, въ, ва, во, *пр.* Надъменъый, напущенъый.

Чюрли́ва, *с. ж.* Чюрлава, чюръ. *Дѣка нѣма огънь, тамъ нѣма и чюрлавѫ.*

Чюрли́вене, *с. ср.* отъ **чюрли́вѭ**. Чюрене, пущене.

Чюрли́вѭ, ишь,—**вилъ**, *гл. ср.* Чюрѫ.

Чюртѣне, *с. ср.* отъ **чюртѫ**. Чюркаше, чючюркаше.

Чюртѫ, и́шь,—**тѣлъ**, *гл. ср.* Чюркамь, чючюркамь, шюркамь, шюртѫ; журча́ть. *Вода-та чюрти.*

Чюрулей, *с. м.* Въ гатанкѫ за кола, волове и коларь: *четыре гангала, два пумпала и единъ чюрулей?*

Чюрули́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чюрули́га и Мурули́га. Дни-ти люта и чюрута, 15 и 16-й Юлия, в. чюреци.

Чюрули́кань (да чюрули́кнѫ), *гл. ср.* За нѣкои птици: пѣѫ; щебета́ть, чили́кать, чири́кать, пили́ка́ть. *Ластовица-та чю-*

Сребрьнъı гривнъı, чюконатъ прьстенъ,
Дѣто остане, бъхъ да не го сторишь.
Бъхъ да не го сторишь, да ми го дадешь.
Пѣс.

•Чюкундуръ, *с. м. Т.* Чукундуръ.

Чюкýнъ. *Отъ чюкунъ-дѣдо и отъ чюкунъ-бабж,* отъ родоначалника, отъ основателя на нѣкой родъ, отодавна, отнѣкогаси. *Това е останжло отъ чюкунъ-дѣдо.*

Чю́кчя, *ум. ср.* отъ **чюкъ.** Чючець, чючя.

Чюкъ, чю́ковé, чю́ковци, *с. м.* Желѣзна, дрьвяна топка съ дупкж и въ нея дрьжка за чюкане; чеканъ, чюканъ, млатъ; мóлотъ. *Чюкъ за коване водяничен камыкъ;* клевéцъ. — *Зелъ си чюковы-ты,* бѣгалъ, махнжлся, сбралъ си парцалы-ты.

Чюкъ! *междом.* Показва чюкане; **тюкъ!** *Чюкъ по чело-то, по главж-тж!* **тюкъ** егó въ лобъ!

Чю́къица, *ум. ж.* отъ **чюка.** Чюканець, чюкарка.

Чю́ле, *с. ср.* Птица бухълъ.

Чю́летъый, тъ, та, то, *пр.* Чюлъ, безухъый, чипъый; **корноýхій.** *Посмѣялся щрьблѣ на чюлета.*

Чю́лка, *с. ж.* Чоранъ, бечва, калець; **чулóкъ.**

Чюлóвка, *с. ж.* Горска нощна птица отъ рода на бухалы-ты.

Чю́лъый, *лъ, ла, ло, пр.* Чюлетъый, безухъый, чипъый; **корноýхій.**

•Чюлъ, *с. м. Т.* Чулъ.

Чюлúкъ, *с. м.* Чловѣкъ.

Чю́ма, *с. ж.* 1) Лошa прилѣпчива болесть; моръ, жива здрава; **чумá, моръ.** *Ударила го чюма-та. Бие черна-та чюма.* 2) Зла, лошa жена; **чюмлякъ.** *Чюмо недна!*

Отговаря Иованъ младоженча:
Нити ми е дрѣмка нападжла,
Нити коню синж гривж рѣшъ,
Црьна ми е чюма ударила,
Кога къпжхъ червенъıма божюръ, *Пѣс.*

— *Надулася като чюмж въ пятъкъ,* разсрьдилася. — *Хванжла го чюма-та за врата,* разсрьдился. — *Что ще чюма врѣзъ чюмж? Чюма отъ чюмж бои ли ся? Плашися отъ чюмж-тж, да не дойде холера-та. Отвънка кукла, отвжтрѣ чюма. Като види чюмж-тж, става каилъ за трнскж-тж. Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира раж-тж? Черна чюма и Грьцкый калугеръ — двоица братя. Рохавъ като чюмж. Разрошилася като чюмж. Чюма го рѣгнжла.*

Чю́мавъый, *въ, ва, во, пр.* 1) Ударенъ, хванатъ отъ чюмж; зачумлéнный, чýнный. *Бѣга като отъ чюмавъ.* 2) Когато има чюма, когато бие чюма; чюмовъый; чýнный. *Свилася като коткж въ чюмаво врѣмя.*

Чюмáкъ, *с. м. Т.* Чоманъ, *Стори чюмакъ отъ желѣз и чюмако ся развапажж.*

Чюмéние, *с. ср.* отъ **чюмя** чюмясване.

Чю́мéнь, *с. м.* Раст. и плод

Чюмéрение, *с. ср.* **чюмéря** вжсене.

Чюмерúга, *с. ж.* Раст. чем *чюмерига.*

Чюмéржся, ишся,—рился, ся, вжсмся, мрьждся, мрь супьмся; хмýриться, сýпить

Чю́минъый, въ, на, но, *пр.* мавъый, чюмовъый; чýмный *день,* праздникъ св. Харалам руарина.

Чю́мица и чю́пичка, *ум.*

Чюмúшь, *с. м.* Едно расте чюмотрьне.

Чю́млякъ, *с. м.* 1) Лошь, чюма. *Като чюмлякъ си* мишь.

Чю́мова сестра. Животно

Чю́мово трíние. Растение

Чю́мовъый, въ, ва, во, *пр.* минъый, чюмавъый.

Чю́мóсамь, *гл. свр.* отъ чюмясамь.

Чю́мóсвамь и чюмóсувамь *гл. д.* Чюмя.

Чю́мóсване и чюмóсуван чюмóсвамь. Чюмене.

Чюмотрíние, *с. ср.* Раст. трьне, чюмлякъ.

Чю́мрение, *с. ср.* отъ **чю́мря**

Чю́мржся, ишся,—рйлся, *гл.*

Чю́му́, *съкж.* Зачто; защóнъ, *ми си? При кривинж чю вика? Чюму ти е плат правъ рухо. Чюму ми е тебе младж?*

Кога имамъ младж,
Чюму ми е стара!

Чю́мя́ж, йшь,—мйлъ, *гл. д.* тосвамь нѣкого съ рáкж *чюма-та да тя удари! тя рѣгне!* чюмосвамь, чюм

Чю́мя́самь, *гл. свр.* отъ чю

Чю́мя́свамь и чюмя́сувам сáмь), 1) *гл. д.* Чюмя, чю *ср.* Хваща мя, удря мя чю вамся отъ чюмж. *На трет чюмясалъ.*

Чю́мя́сване и чюмя́сува чюмя́свамь.

Чю́мя́ченце, *ум. ср.* отъ ч

Чю́мя́чя, *с. ср.* Дѣте отъ чюм

Чюма мрие въ село-то,
Все ся село разбѣгало,
Бѣла Неда не бѣгала,
Дома сѣди, платно ткае,
И отиде црьна чюма,
На Неда й говоряше:
Дай ми Недо, отъ платно-то,
Отъ платно-то до два лакти,
Да завия мѫжко дѣтя,
Мѫжко дѣтя чюмьчя! *Пѣс.*

Чюна́рь, *с. м.* Който има или кара чюнъ.
Чю́нка, *с. ж.* 1) Куика, къгка на ржкѫ; ручна́я кисть. 2) Врѣтено, гьбелъ пряжда.
Чю́нкъчка, *ум. ж.* отъ чю́нка.

Пряла баба чюнкъчка,
Клала га на бочвичкѫ. *Пѣс.*

Чюнъ, *с. м.* Чльнъ, ладия, варка, каикъ отъ едно дрьво.
Чю́паръ, *с. м.* Градина за зеленчюкъ край село или вѫтрѣ въ него; бахчия.
Чю́пене, *с. ср.* отъ чю́пѫ и чю́пѫся.
Чюпе́рякъ, *с. м.* Чёперякъ.
Чюпи́ло, *с. ср.* Пилци-тъ, что сѫ ся изчюпилъ, излупилъ отъ едно насаждане; пилило. *Това пиля е отъ друго чюпило.*
Чю́пкань, *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клоцань, клюцань, клькань, чепкань; клева́ть. *Кждѣ е просо-то? — Врабчиньг-то го чюпкахѫ.*
Чю́нканье, *с. ср.* отъ чю́пкань. Кльванье, клоцанье, чепканье.
Чю́пѫ, ешь,—пѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ чю́пѫ. Да пукнѫ, да разпукнѫ. *Щешь чюпнешь паницѫ-тѫ, дъскѫ-тѫ.*
Чю́пѫ, ишь, — пи́лъ (да чю́пѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло развалѭмь, разбивамь; трошѫ; лома́ть, круши́ть, разбива́ть. *Гляда́й да не чюпишъ паници-тъ, че сѫ съ пары.* 2) Правѫ нѣчто на кѫсовъ; ломѫ, трошѫ, дробѫ; лома́ть, дроби́ть, кромса́ть, кромши́ть, крошѝть. *Чюпѫ хлѣбъ за папарж, керемиды за хоросанъ.* 3) Крьшѫ, трошѫ, ломѫ; лома́ть, ломи́ть. *Вѣтьръ вѣе, горж чюпи.* 4) Извивамь, врьтѫ, крьшѫ, трошѫ; изгиба́ть, извива́ть, измина́ть, размина́ть. *Прьсте чюпы, чюпи си снагѫ-тѫ.* —пѫся, 1) *гл. възвр.* Трошѫся, дробѫся; лома́ться. 2) Лупѫся, измятвамся, изваждамся; выводи́ться. *Дропли-тъ ся чюпять прѣзъ Маи.* 3) *гл. стр.* Бъвамь чюпенъ.
Чюрали́га, *с. ж.* Птица чеварлига, чючюлига.
Чю́редзи, *с. м. мн.* Така наричать едни 15-й Юлия, а други 1-й Августа; чюреци. *Жены-тъ празднувать чюредзи, за да не имъ чурудисват дрѣхъ-тъ, да не бждть работъ-тъ имъ чурукъ.*
Чюре́не, *с. ср.* отъ чюрѫ.
Чю́реци, *с. м. мн.* Така наричать 15-й Юлия, Св. Кирикъ и Юлита; чюредзи, чюрика, чюрита, чюрута, чюрулига-мурулига, горящници, Огнена Мария, Мария Опрьлия. *Тога день празднувать за огънь и мышкъ.*
Чю́рец, *ум. м.* отъ чюръ. Дымець, чядець.
Чюри́ка и чюри́та, *с. ж.* Праздникъ чюреци.

Брала е Койка конопъ
На Лютѫ и на Чюрикѫ
И на прѣсвятѫ Мариѫ. *Пѣс.*

Чюри́лка, *с. ж.* Направа за да ся бута въ нея масло; буталка, бутимъ, бучка, мятка; ма́сленикъ.
Чюри́лникъ, *с. м.* Джюрилка, джюрулникъ, джюрулъ, джюрулякъ; мутóвка.
Чюрило, *с. ср.* 1) Тояга на края съ дъскѫ на дупкъ за бутане масло въ чюрилкѫ; чюрулка, бутало, буталка; колотóвка, пáхтальная мутóвка, болту́шка. 2) Цивка въ 4-то знаменование. 3) Дзурла, зурла, муцуна, муцка; мóрда, рѝло, сурна́. *На кучета-та капало кръвь отъ чюрила-та. Удри го прѣко чюрило, за още еднѫжъ да не ся бие шегж со тебе.*
Чюри́та, *с. ж.* Чюрика.
Чю́рка, *с. ж.* Животина *Gryllus domesticus*, чюркулъ, щурець, щурча; сверчóкъ.
Чю́ркавъ, въ, ва, во, *пр.* За овцѫ: что дава малко млѣко.
Чю́ркало, *с. ср.* Четалъ съ павитъ навитъ на него за мачкане гроздие.
Чю́ркань, *гл. д.* и *ср.* 1) Мачкамь гроздие съ чюркало. 2) Чючюркамь, чюртѫ, шюркамь, шюртѫ. *Вода-та чюрка.*
Чю́ркане, *с. ср.* отъ чю́ркань.
Чю́ркулъ, *с. м.* Животина чюрка.
Чюрла́ва, *с. ж.* Чюръ, чюрлява. *Дѣка има чюрлавж, тамъ има и кавгѫ.*
Чюрла́въ, въ, ва, во, *пр.* Надъменъ, напущенъ.
Чюрли́ва, *с. ж.* Чюрлава, чюръ. *Дѣка нѣма огънь, тамъ нѣма и чюрлавж.*
Чюрли́вене, *с. ср.* отъ чюрли́вѫ. Чюрене, пущене.
Чюрли́вѫ, ишь,—вилъ, *гл. ср.* Чюрѫ.
Чюртѐне, *с. ср.* отъ чюртѫ. Чюркане, чючюркане.
Чюртѫ, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Чюркамь, чючюркамь, шюркамь, шюртѫ; журча́ть. *Вода-та чюрти.*
Чюруле́й, *с. м.* Въ гатанкѫ за кола, волове и коларь: *четыре гангала, два пумпала и единъ чюрулей?*
Чюрули́га, *с. ж.* Птица чючюлига.
Чюрули́га и Мурули́га. Дни-ти люта и чюрута, 15 и 16-й Юлия, в. чюреци.
Чюрули́кань (да чюрули́кѫ), *гл. ср.* За нѣкои птици: пѣѫ; щебета́ть, чили́кать, чири́кать, пили́ка́ть. *Ластовица-та чю-*

рулика. Птичета-та зехж да чюрулика-кать.

Чюрули́кание, *с. ср.* отъ **чюрули́кать.**

Чюрули́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **чюрули́кать.**

Чюру́лка, *с. ж.* Чюрило въ 1-то знаменование.

Чюру́пка, *с. ж.* Черупка.

Чюру́та, *с. ж.* Чюрика, чюреци. *На 15-й и 16-й Юлика жены-ты празднувать Лютж и Чюрутж.*

Чюруци, *с. м. мн.* Чюреци.

Чюръ, *с. м.* Дъмъ, кадежь, кадъ, пушькъ, чюрлава, чюрлява, чядъ; дымъ, чадъ.

Чюрѣ́ж, и́шь,—рѣ́лъ, *гл. ср.* Издавамъ, пущамъ чюрь, пушякъ; чядж, дъмыж, кадж, пушж, чюрлявж; **дыми́ть, дыми́ться, кури́ться.** *Токо чюри, та не гори. Кжщата гори, оджакъ-тъ не чюри. Старо-то бунище повячє чюри.*

Чю́тнъый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Чюенъый, чютовнъый, прочютый, окликванъый, извѣстнъый; **сла́вный, знамени́тый, извѣстный.**

Антонъ базиргянъ, чютенъ тръговецъ,
Ни Бога моля, ни курбанъ коля. *Пѣс.*

Чю́товнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Чютнъый. 2) Что ся чюе. *Да ти є чютовно!* благословия, да ся чюе, че си направилъ нѣчто добро.

Чю́тура, *с. ж.* Чѣтура.

Чютъ, *с. м.* Цвѣтъ, цутъ.

Чютъ. Отглаголно речение отъ **чю́нж,** неизмѣняемо, казвася съ глаголъ **сьмь:** *чютъ сьмь, чютъ си, чютъ є, чютъ смы, чютъ сте, чютъ сж,* все едно като: чюжся, чюешся, чюеся, чюемся и проч. *Не му є чютъ да каже лошъ думж;* **нечю́ть.**

Чю́тый, ть, та, то, *прич. стр.* отъ **чю́нж.** Чюенъый.

Чю́халъ и чю́хълъ, *с. м.* Птица *Strix bubo,* бухъ, бухалъ, бухълъ, болутинъ, буланъ; **фи́линъ, пуга́чъ.** *Кукувичнгий-тъ братъ, чюхалъ-тъ чюхка.*

Чю́хкамь (да чю́хнж, чю́хнувамь), *гл. ср.* За чюхалъ, кога издава свойственъый нему гласъ; бухамь, бухтя; **крича́ть (о фи́линѣ).** *Ако чюхалъ-тъ чюхка късно, ще стане сушка.*

Чю́хнатие, *с. ср* отъ **чю́хнж.** Съхнение.

Чю́хнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́хнж.**

Чю́хнж, ешь,—налъ, *гл. ср.* Съхнж въ 1-то и 2-то знам.

Чю́хнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **чю́хамь.**

Чю́хълъ, *с. м.* Птица чюхалъ.

Чючёнце, *ум. ср.* отъ **чючя́.**

Чю́чець, *ум. м.* отъ **чюкъ.** Чюкчи, чючи.

Чю́чица, *ум. ж.* отъ **чю́ка.**

Чю́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ чюкъица, могылка. 2) Възг... вие, възглавка, главинца, ... ца, сглавие, сглавница, сядѣ **подушка.** 3) Столъ, сѣдало отъ друго нѣчто; ганка. 4 растение, огнище-то му съ братиа; бунъ; дёрнъ раст**чю́чкамь (да чю́чнж и да ... вамь),** *гл. ср.* 1) Сѣдамь, но. *Чючи,* сѣдни. 2) *гл. д* нѣйдѣ да стои, да стръчи.

Чю́чкание, *с. ср.* отъ **чю́чкамь.**

Чю́чнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́чнж.**

Чю́чнж, ешь,—нжлъ, *гл ед кр.* отъ **чю́камь.**

Чючюля́тка, *с. ж.* Птица ... **синя́ца хохля́тая.**

Чючюля́тый, тъ, та, то, *пр.* чюлъ, что е съ чючюлъ; ... чюластый, чючюлатый ... **ля́тый.** *Чючюлата кокош*

Чючюля́шка, *с. ж.* Птица

Чючюле́ткы, *с. ж. мн* Е...

Комарь си далечь заб...
На Иравъ Пирнинъ пл...
Тамъ си чадяры кур...
Чадярн бяхж гябъ...
Гябъ-тъ чючюлеткъ...

Чючю́лець, *ум. м.* отъ **чюч...**

Чючюли́га, *с. ж.* Птица ... бѣспурка, качюлъ дѣдо, тр... лига, чевярлюга, чеверлига, ... люга, чевюрлига, челюшка, ... варлига, чювърьлига, чючюля... чюралига, чюрулига, чючю... **нокъ хохля́тый.** — *Чере...* раст. *Convolvulus arvensis*

Чючю́листый, сть, ста, с... лятый.

Чючю́лка, *с. ж.* Чючюлъ.

Чючю́лчи, *ум. ср.* отъ **чючю...**

Чючю́лъ, *с. м.* Кытка по... главж на птицж; чючюлка, пупуль, бухка; **хохо́лъ.** ... чюлъ.

Чючю́лястый, сть, ста, с... лятый.

Чючюля́тый, тъ, та, то, *Страшно чюдо чючюлят...*

Чючю́рамь (да чючю́рнж), ... камь.

Чючю́раие, *с. ср.* отъ **чю...** чюркание.

Чючю́реие, *с. ср.* отъ **чю...**

Чючю́рецъ, *ум. м.* отъ **чючю...**

Чючю́рка, *с. ж.* Чючюръ.

Чючю́ркамь, *гл. ср.* Текѫ като изъ чючюръ; чючюрамь, чючюрѫ, чюркамь, чюртѫ, шюртѫ, шюркамь; журча́ть.

Чючю́рканю, *с. ср.* отъ чючю́ркамь.

Чючю́ркъı, *с. ж. мн.* Цивка въ 4-то знам.

Чючюрли́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чючю́рнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ чючю́рамь.

Чю́чюрчя, *ум. ср.* отъ чю́чюръ. Чючюрець.

Чю́чюръ, *с. м.* 1) Издѣлбано, проврътено дрьво на изворъ за да тече вода изъ него; чючюрка, сопъ, сопка, сопотъ, сулнарь, стубелъ, шопка, шопуръ, шюлець, шюлнеръ, дулець. 2) Изворъ съ чючюръ.

Чючю́рнѫ, нешь,—рнѫлъ, *гл. ср.* Текѫ, чючюркамь. *Чючюри му кръвь изъ носа;* кровь и́зъ носу чи́ромъ.

Чючюхва́лъ, *с. м.* Птица чючюлига.

Чю́чѫ, нешь, — чи́лъ, *гл. свр.* отъ чю́чкамь. Да сѣдня.

Чючя́, *ум. ср.* отъ чюкъ. Чючець, чючця.

Чю́шелка, *с. ж.* Чекутка.

Чю́шка, *с. ж.* 1) Раст. *Capsicum annuum* и неговъ́й плодъ; пиперка, пиперъ, червенъ пиперъ, какалашка, капичка, мушница; пе́рецъ стручко́вый, кра́сный, туре́цкій, астраха́нскій пе́рецъ, жгунъ. *Дебелы, мясната чюшка*, бумбаркъı, малункъı, топачкъı, топузкъı, шапкъı. 2) У нѣкои растения мясната дългнеста торбичка, въ коѭто ся нанира сѣмя-то; чючюлка, шипярка, какалашка, капичка; струкъ, стручо́къ. *Фасулъ съ голѣмы чюшкы.* 2) Растение чюпюлка, чепюлка.

Чю́шкамь, *гл. д.* 1) Вадѫ нѣчто отъ чюпкъı-тъı му; чюшлѫ, изчюшлювамь, лущѫ; шелуши́ть, лущи́ть. *Чюшкамь бобъ, грахъ.* 2) Избивамь зрьна-та на царевицѫ да паднѫть отъ кочиана; ронкамь, роньѫ, троньѫ, грухамь; въ́бива́ть зёрна. *Чюткамь царевицѫ.* —мся, *гл. стр.* Бъ́вамь чюшканъ.

Чю́шкамь (да чю́шнѫ, чю́шнувамь), *гл. д.* 1) Възсѣдамь, яхамь, язда́ѫ; ѣздить. *Чюшкамь магаря*, яхамь го. *Да чюшнѫ магаря*, да му ся качѫ. 2) Качвамь, мѣтамь, зимамь нѣчто на гръ́бъ; нагаргучвамь, дёхамь. *Майка-та чюшнѫла дѣтя-то на гръба си.* 3) Бутамь, тъ́камь, тласкамь, ръ́тамь, зипамь, клошкамь; толка́ть, пиха́ть, пыря́ть. *Помѣстися малко и чюшнѫ кайче-то и кайче-то утече. Да му чюшкать капѫтѫ по гробищата!* —мся, 1) *гл. възвр.* Качвамся на гръба на нѣчто; възсѣдамь, въсѣдамь, връзсѣдамь, яхамь. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь чюшнѫтъ.

Чю́шканю, *с. ср.* отъ чю́шкамь. Чюшление, ронканю.

Чю́шканю, *с. ср.* отъ чю́шкамь и чю́шкамся. Чюшканица.

Чю́шканица, *с. ж.* Чюшканю, яханю, яздение.

Чю́шление, *с. ср.* отъ чю́шлѫ. Чюшканю, ронканю.

Чю́шлѫ, шешь, — ли́лъ, *гл. д.* Чюшкамь, лущѫ; шелуши́ть, лущи́ть. *Чюшлѫ бобъ.*

Чю́шнувамь, *гл. уч.* отъ чю́шнѫ.

Чю́шнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ чю́шкамь. —нѫтый, *прич. стр.*

Чю́шченикъ, *с. м.* Точено съ чюшкъı между петуръı-тъı, както е зелникъ съ зеле и тъ́квянникъ съ тъ́квъı.

Чю́шчица, *ум. ср.* отъ чю́шка. Чюшчя.

Чюшчя́, *ум. ср.* отъ чю́шка. Чюшчица.

Чюшь, *междом.* Показва чюшканю, казвася на магаря. *Чюшь, пръшь, пущино, пусто остало! — Зехъ го на чюшь*, на гръба си, чюшнѫ ми, чюшнѫхъ го.

Чюшю́лка, *с. ж.* 1) Чюшка въ 2-то знаменование. 2) Раст. *Tulipa gesneriana*, чепюлка, чюшка, чарчичокъ, лула, червено лаля, лале; тюльпа́нъ.

Чюшю́лчица, *ум. ж.* отъ чюшю́лка.

Чю́шѫ, ешь, чюхъ, *гл. ср. д.* и *свр.* Чювамь. *Мясо-то не е ни чюло*, не е още увре́ло, иска още иного да ври. *Чює, ама не хае. Ни чює, ни хае. Дрьво-то чює ли, та и той да чює.*

Чяде́ние, *с. ср.* отъ чяджѫ. Добъ́ване, раждане.

Чяденце, *ум. ср.* отъ чя́до. Чядице.

Чя́дице, *ум. ср.* отъ чя́до. Чяденце.

Чя́до, *с. ср.* Свое дѣтя; рожба, сънъ, дъщеря; ча́до. *Братъ свидно, нъ и чядо мило. Чядо си раждашь, брата не можешь. Отъ старъ баща чядо съмь, что мя глядашь!*

Чядъ, *с. м.* Чядъ.

Чяджѫ, и́шь,—дѝла, *гл. д.* Раждамь, добъ́вамь чядо.

Тогай майка мене люто ми прокльна:
Ано, милна щерко, чядо да не чядишь,
Чядо да не чядишь, въ ржцѣ да не видишь,
Дуръ не чюешь, Ано, рыба да запѣе,
Рыба да запѣе въ црьно то море,
Камень да заевири отъ въшки планинъı,
Ка чюешь, Ано, тогай чядо да чядишь! *Пѣс.*

Чяла́нець, нци, *с. м.* Сре́дний-тъ ставъ на прьстъ. *Рѣжѫтъ прьсте-то до чяланци-тъı.*

Чястене́ние, *с. ср.* отъ чястѫ.

Чя́стижь, *нар.* Често пѫти, често, чястомъ; ча́сто. *Сторилъ го неговъ человѣкъ да му свири чястижь.*

Мари моме, машка моме,
Что мя чястижь поглядуваш,
Едиажь мене и дважь конча? *Пѣс.*

рулика. Птичета-та зехж да чюрулика́ть.

Чюрули́кание, *с. ср.* отъ **чюрули́кать.**

Чюрули́кнѫ, е́шь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **чюрули́кать.**

Чюру́лка, *с. ж.* Чюрило въ 1-то знаменование.

Чюру́пка, *с. ж.* Черупка.

Чюру́та, *с. ж.* Чюрика, чюреци. *На 15-й и 16-й Юлиа жены-ты празднувать Лютж и Чюрутж.*

Чюруци, *с. м. мн.* Чюреци.

Чюръ, *с. м.* Дымъ, кадежъ, кадъ, пушькъ, чюрлава, чюрлява, чадъ; **дымъ, чадъ.**

Чюры́ѫ, и́шь,—ры́лъ, *гл. ср.* Издавамъ, пущамъ чюрь, пушякъ; чадж, дымж, кадж, пушж, чюрлявж; **дыми́ть, дыми́ться, кури́ться.** *Токо чюри, та не гори. Кжщата гори, оджакъ-тъ не чюри. Старо-то бунище повяче чюри.*

Чю́тнѫтый, —тънъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Чюенъый, чютовнъый, прочютый, окликванъый, **извѣстнѫтый; сла́вный, знамени́тый, извѣстный.**

Антонъ базиргянъ, чютенъ тръговецъ,
Ни Бога моли, ни курбанъ коли. *Пѣс.*

Чю́товнѫтый, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Чютнѫый. 2) Что ся чюе. *Да ти е чютовно!* благословиа, да ся чюе, че си направилъ нѣчто добро.

Чю́тура, *с. ж.* Чѣтура.

Чютъ, *с. м.* Цвѣтъ, цутъ.

Чютъ. Отглаголно речение отъ **чю́ѭ,** неизмѣняемо, казваса съ глаголъ **сѫмь:** *чютъ сѫмь, чютъ си, чютъ е, чютъ смы, чютъ сте, чютъ сѫ,* все едно като: чюѭся, чюешся, чюеся, чюемся и проч. *Не жу е чютъ да каже лошж думж;* **нечю́ть.**

Чю́тый, ть, та, то, *прич. стр.* отъ **чю́ѭ.** Чюенъый.

Чю́халъ и чю́хълъ, *с. м.* Птица *Strix bubo,* бухъ, бухалъ, бухълъ, болутинъ, буякъ; **фи́линъ, пуга́чъ.** *Кукувиччнгый-тъ братъ, чюхалъ-тъ чюжка.*

Чю́хкамь (да чю́хнѫ, чю́хнувамь), *гл. ср.* За чюхалъ, кога издава свойственъый нему гласъ; бухамь, бухтѫ; **крича́ть (о фи́линъ).** *Ако чюхалъ-тъ чюжка късно, ще стане сушка.*

Чю́хнатие, *с. ср.* отъ **чю́хнѫ.** Съхнене.

Чю́хнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́хнѫ.**

Чю́хнѫ, е́шь,—нѫлъ, *гл. ср.* Съхнѫ въ 1-то и 2-то знам.

Чю́хнѫ, е́шь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **чю́хамь.**

Чю́хълъ, *с. м.* Птица чюхалъ.

Чючёнце, *ум. ср.* отъ **чючи́.**

Чю́чецъ, *ум. м.* отъ **чюкъ.** Чюкча, чючи.

Чю́чица, *ум. ж.* отъ **чю́ка.**

Чю́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ чюкъица, могылка. 2) Възгие, възглавка, главница, ца, сглавие, сглавница, сидѣ**нодушка.** 3) Столъ, сѣдало отъ друго нѣчто; ганка. 4 растение, огнище-то му съ братиа; бупъ; дѣрнъ растѣ

Чю́чкамь (да чю́чкѫ и да вамь), *гл. ср.* 1) Сѣдамь, но. *Чючи,* сѣдни. 2) *гл. д* нѣйдѣ да стои, да стръчи.

Чю́чкание, *с. ср.* отъ **чю́чи**

Чю́чнувамь, *гл. уч.* отъ **чи**

Чю́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл с* **камь.**

Чючюла́тка, *с. ж.* Птица *А* **синя́ца хохла́тая.**

Чючюла́тый, тъ, та, то, *п* чюлъ, что е съ чючюлъ; **ч** чюластый, чючюлатый **ка**ла́тый. *Чючюлата кокош*

Чючюли́шка, *с. ж.* Птица

Чючюле́ткы, *с. ж. мн* Е

Комарь си далечь заб
На Ириня Парняня пл
Тамъ си чадяры курд
Чадяри бяхѫ гябъ
Гябы-ты чючюлетяы

Чючю́лецъ, *ум. м.* отъ **чюч**

Чючюли́га, *с. ж.* Птица *А* бѣснурка, качюлъ дѣдо, тр лига, чеварлюга, чеверлига, люга, чевюрлига, челюшка, варлига, чювръ́лига, чючюла чюралига, чюрулига, чючю **нокъ хохла́тый.** — *Чере* раст. *Convolvulus arvensi*

Чючю́листый, ств, ста, с латый.

Чючю́лка, *с. ж.* Чючюлъ.

Чючю́лчи, *ум. ср.* отъ **чючи**

Чючю́лъ, *с. м.* Кытка по**главя** на птица; чючюлка, пупудь, бухка; **хохо́лъ.** *А чюлъ.*

Чючю́листый, ств, ста, с латый.

Чючюли́тый, тъ, та, то, *Страшно чюдо чючюлата*

Чючю́рамь (да чючю́рнѫ), камь.

Чючю́рание, *с. ср.* отъ **ч** чюркание.

Чючю́рение, *с. ср.* отъ **чю**

Чю́чюрецъ, *ум. м.* отъ **чю́ч**

Чючю́рка, *с. ж.* Чючюръ.

Чючю́ркамь, *гл. ср.* Текя като изъ чючюръ; чючюрамь, чючюрѫ, чюркамь, чюртя, шюртя, шюркамь; журча́ть.

Чючю́рканіе, *с. ср.* отъ **чючю́ркамь**.

Чючю́ркъı, *с. ж. мн.* Цивка въ 4-то знам.

Чючюрли́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чючю́рнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **чючю́рамь**.

Чю́чюрча, *ум. ср.* отъ **чю́чюръ**. Чючюрець.

Чю́чюръ, *с. м.* 1) Издълбано, проврътено дрьво на изворъ за да тече вода изъ него; чючюрка, сопъ, сопка, сопотъ, сулнарь, стубелъ, шопка, шопуръ, шюлець, шюлнеръ, дулець. 2) Изворъ съ чючюръ.

Чючю́рнѫ, нешь,—рнѫлъ, *гл. ср.* Текя, чючюркамь. *Чючюри му кръвь изъ носа;* кровь и́зъ носу чи́ромъ.

Чючюхва́лъ, *с. м.* Птица чючюлига.

Чю́чьнѫ, нешь, — чи́лъ, *гл. свр.* отъ **чю́чкамь**. Да сѣдня.

Чючя́, *ум. ср.* отъ **чюкъ**. Чючець, чюкча.

Чю́шелка, *с. ж.* Чекутка.

Чю́шка, *с. ж.* 1) Раст. *Capsicum annuum* и неговъ плодъ; пиперка, пиперъ, червенъ пиперъ, какалашка, капичка, пушница; пе́рецъ стручко́вый, кра́сный, туре́цкій, астраха́нскій пе́рецъ, жгунъ. *Дебелы, мяснаты чюшкы*, бумбаркъı, малункъı, топачкъı, топузкъı, шапкъı. 2) У нѣкои растения мясната дългниста торбичка, въ коѭто ся намира сѣмя-то; чючюлка, шишарка, какалашка, капичка; струкъ, стручо́къ. *Фасулъ съ голѣмы чюшкы.* 2) Растение чюшюлка, чешюлка.

Чю́шкамь, *гл. д.* 1) Вадя нѣчто отъ чюшкъı-тъı ну; чюшлѭ, изчюшлювамь, лущя; шелуша́ть, луща́ть. *Чюшкамь бобъ, грахъ.* 2) Избивамь зрьна-та на царевицѫ да паднѫть отъ кочяна; ронкамь, роня, троня, грухамь; въ́бива́ть зо́рна. *Чюткамь царевицѫ.* —мся, *гл. стр.* Бъ́вамь чюшканъ.

Чю́шкамь (да чю́шнѫ, чю́шнувамь), *гл. д.* 1) Възсѣдамь, нахамь, язда; ѣздитъ. *Чюшкамь магаря*, нахамь го. *Да чюшнѫ магаря*, да му ся качѫ. 2) Качвамь, мѣтамь, зимамь нѣчто на гръбъ; нагаргучвамь, дѣхамь. *Майка-та чюшнѫла дѣтя-то на гръба си.* 3) Бутамь, тъкамь, тласкамь, ръ́тамь, зипамь, клошкамь; толка́ть, пиха́ть, пыра́ть. *Помѣстися малко и чюшнѫ кайче-то и кайче-то утече. Да му чюшкать капя-тѫ по гробницата!* —мся, 1) *гл. възвр.* Качвамся на гръба на нѣчто; възсѣдамь, въсѣдамь, възсѣдамь, нахамь. 2) *гл. стр.* Бъ́вамь чюшнѫтъ.

Чю́шканіе, *с. ср.* отъ **чю́шкамь**. Чюшление, ронканіе.

Чю́шканіе, *с. ср.* отъ **чю́шкамь** и **чю́шкамся**. Чюшканица.

Чю́шканица, *с. ж.* Чюшканіе, нахание, яздение.

Чю́шленіе, *с. ср.* отъ **чю́шлѭ**. Чюшканіе, ронканіе.

Чю́шлѭ, шешь, — ли́лъ, *гл. д.* Чюшкамь, лущя; шелуша́ть, луща́ть. *Чюшлѭ бобъ.*

Чю́шнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́шнѫ**.

Чю́шнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **чю́шкамь**. —нѫтый, *прич. стр.*

Чю́шченикъ, *с. м.* Точено съ чюшкъı между петуръı-тъı, както е зелникъ съ зеле и тъıквянникъ съ тъıквъı.

Чю́шчица, *ум. ср.* отъ **чю́шка**. Чюшча.

Чюшча́, *ум. ср.* отъ **чю́шка**. Чюшчица.

Чюшь, *междом.* Показва чюшканіе, казвася на магаря. *Чюшь, прьшь, пущино, пусто остало! — Зехъ го на чюшь*, на гръба си, чюшнѫ ня, чюшнѫхъ го.

Чюшю́лка, *с. ж.* 1) Чюшка въ 2-то знаменование. 2) Раст. *Tulipa gesneriana*, чешюлка, чюшка, чарчичокъ, лула, червено лаля, лиле; тюльпа́нъ.

Чюшю́лчица, *ум. ж.* отъ **чюшю́лка**.

Чю́нѫ, ешь, чюхъ, *гл. ср. д.* и *свр.* Чювамь. *Мясо-то не е ни чюло*, не е още увре́ло, иска още иного да ври. *Чюе, ама не хае. Ни чюе, ни хае. Дрьво-то чюе ли, та и той да чюе.*

Чяде́ніе, *с. ср.* отъ **чядѫ**. Добъ́ване, раждане.

Чяденце, *ум. ср.* отъ **ча́до**. Чядице.

Ча́дице, *ум. ср.* отъ **ча́до**. Чяденце.

Ча́до, *с. ср.* Свое дѣтя; рожба, сънъ, дъщеря; ча́до. *Братъ свидно, нъ и чядо мило. Чядо си раждашь, брата не можешь. Отъ старъ бащя чядо съмь, что мя глядашь!*

Чядъ, *с. м.* Чядъ.

Чядѫ, и́шь,—дѝла, *гл. д.* Раждамь, добъ́вамь чядо.

Тогай майка мене люто ми прокльна:
Ано, мила щерко, чядо да не чядишь,
Чядо да не чядишь, въ ржцѣ да не видишь,
Дуръ не чюешь, Ано, рыба да запѣе,
Рыба да запѣе въ прьно то море,
Камень да заевири отъ въшни планины,
Ка чюешь, Ано, тогай чядо да чядашь! *Пѣс.*

Чяла́нець, нци, *с. м.* Срѣдний-тъ ставъ на прьстъ. *Рѣжьть прьсте-то до чяланци-тъı.*

Чясте́ніе, *с. ср.* отъ **чястѫ**.

Чя́стижь, *нар.* Често пати, често, честомъ; ча́сто. *Сториль го неговъ человѣкъ да му свири чястижь.*

Мари моме, машка моме,
Что мя чястижь поглядуваш,
Еднажь мене и дважь конча? *Пѣс.*

рулика. Птичета-та зехж да чюрулика́ть.

Чюрули́кание, *с. ср.* отъ **чюрули́кать.**

Чюрули́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **чюрули́кать.**

Чюру́лка, *с. ж.* Чюрило въ 1-то знаменование.

Чюру́пка, *с. ж.* Черупка.

Чюру́та, *с. ж.* Чюрика, чюреци. *На 15-й и 16-й Юлиа жены-ты празднувать Лютж и Чюрутж.*

Чюруци, *с. м. мн.* Чюреци.

Чюръ, *с. м.* Дъмъ, кадежь, кадъ, пушькъ, чюрлава, чюрлява, чядъ; дымъ, чадъ.

Чюрѣ́ж, я́шь,—рѣ́лъ, *гл. ср.* Издавамъ, пущамъ чюрь, пушякъ; чядж, дъмыж, кадж, пушж, чюрлявы; **дыми́ть, дыми́ться, кури́ться.** *Токо чюри, та не гори. Кжщата гори, оджакъ-тъ не чюри. Старо-то бумище повяче чюри.*

Чю́тнъый, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Чюенъый, чютовнъый, прочютый, окликанъый, извѣстнъый; **слáвный, знамени́тый, извѣ́стный.**

Антонъ базиргянъ, чютенъ търговецъ,
Ни Бога моли, ни курбанъ коли. *Пѣс.*

Чю́товнъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Чютнъый. 2) Что ся чюе. *Да ти е чютовно!* благословия, да ся чюе, че си направилъ нѣчто добро.

Чю́тура, *с. ж.* Чѣтура.

Чютъ, *с. м.* Цвѣтъ, цутъ.

Чютъ. Отглаголно речение отъ **чю́нж,** неизмѣняемо, казвася съ глаголъ **сьмь: *чютъ сьмь, чютъ си, чютъ е, чютъ смы, чютъ сте, чютъ сж,*** все едно като: чюжся, чюешся, чюеся, чюемся и проч. *Не му е чютъ да каже лошж думж;* **нечю́ть.**

Чю́тый, ть, та, то, *прич. стр.* отъ **чю́нж.** Чюенъый.

Чю́халъ и чю́хълъ, *с. м.* Птица *Strix bubo,* бухъ, бухалъ, бухълъ, болутинъ, буякъ; фи́линъ, пугачъ. *Кукувичиный-тъ братъ, чюхалъ-тъ чюхка.*

Чю́хкамь (да чю́хнж, чю́хнувамь), *гл. ср.* За чюхалъ, вога издава свойственъый нему гласъ; бухамь, бухтж; **крича́ть (о фи́линѣ).** *Ако чюхалъ-тъ чюхка кьсно, ще стане сушя.*

Чю́хнатие, *с. ср* отъ **чю́хнж.** Съхнение.

Чю́хнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́хнж.**

Чю́хнж, ешь,—нълъ, *гл. ср.* Съхнж въ 1-то и 2-то знам.

Чю́хнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **чю́хамь.**

Чю́хълъ, *с. м.* Птица чюхалъ.

Чюче́нце, *ум. ср.* отъ **чючя́.**

Чю́чецъ, *ум. м.* отъ **чюкъ.** Чюкча, чючя.

Чю́чица, *ум. ж.* отъ **чю́ка.**

Чю́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ чюкъица, могылка. 2) Възглавие, възглавка, главница, глица, сглавие, сглавница, сидѣ**подýшка.** 3) Столъ, сѣдало отъ друго нѣчто; ганка. 4) растение, огнище-то му съ братца; бунъ; дѣринъ растѣ

Чю́чкамь (да чю́чнж и да чювамь), *гл. ср.* 1) Сѣдамь, но. *Чючи,* сѣдни. 2) *гл. д* нѣйдѣ да стои, да стръчи.

Чю́чкание, *с. ср.* отъ **чю́ч**

Чю́чнувамь, *гл. уч.* отъ **чю**

Чю́чнж, ешь,—нжлъ, *гл е* **камь.**

Чючюла́тка, *с. ж.* Птица *А* **синя́ца хохла́тая.**

Чючюла́тый, ть, та, то, *п* чюлъ, что е съ чючюлъ; **ч** чюластый, чючюлятый **ла́тый.** *Чючюлата кокош*

Чючюла́шка, *с. ж.* Птица

Чючюле́ткы, *с. ж. мн* Е

Комарь си далечь заб
На Ирикъ Паринъ пл
Тамъ си чаджры курд
Чаджри бьхж гжбъ-т
Гжбъ-ты чючюлеткъ-

Чючю́лецъ, *ум. м.* отъ **чюч**

Чючюли́га, *с. ж.* Птица *А* бѣснурка, качюлъ дѣдо, т лига, чевярлюга, чеверлига, люга, чевюрлига, челюшка, варлига, чюврьлига, чючюла чюралига, чюрулига, чючю **нокъ хохла́тый.** — *Чер* раст. *Convolvulus arvensi*

Чючю́листый, сть, ста, с латый.

Чючю́лка, *с. ж.* Чючюлъ.

Чючю́лчя, *ум. ср* отъ **чючю**

Чючю́лъ, *с. м.* Кытка пе главж на птицж; чючюлка, пупуль, бухна; **хохо́лъ.** *чюлъ.*

Чючю́листый, сть, ста, с латый.

Чючюли́тый, ть, та, то, *Страшно чюдо чючюлит*

Чючю́рамь (да чючюриж), вамь.

Чючю́рание, *с. ср.* отъ **ч** чюркание.

Чючю́рение, *с. ср.* отъ **чю**

Чючю́рецъ, *ум. м.* отъ **чюч**

Чючю́рка, *с. ж.* Чючюръ.

Чючю́ркамь, *гл. ср.* Текя като изъ чючюръ; чючюрамь, чючюрьк, чюркамь, чюртя, шюртя, шюркамь; журча́ть.

Чючю́рканіе, *с. ср.* отъ **чючю́ркамь**.

Чючю́ркы, *с. ж. мн.* Цивка въ 4-то знан.

Чючюрли́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чючю́рнѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **чючю́рамь**.

Чю́чюрча, *ум. ср.* отъ **чю́чюръ**. Чючюрець.

Чю́чюръ, *с. м.* 1) Издълбано, проврътено дрьво на изворъ за да тече вода изъ него; чючюрка, сопъ, сопка, сопотъ, сулнарь, стубелъ, шопка, шопуръ, шюлець, шюлнеръ, дулець. 2) Изворъ съ чючюръ.

Чючю́рнѫ, ишь,—**рилъ**, *гл. ср.* Текя, чючюркамь. *Чючюри му кръвь изъ носа;* кровь и́зъ носу чи́ромъ.

Чючюхва́лъ, *с. м.* Птица чючюлига.

Чю́чьк, ишь, — **чи́лъ**, *гл. свр.* отъ **чю́чкамь**. Да сѣдня.

Чючя́, *ум. ср.* отъ **чюкъ**. Чючець, чюкча.

Чю́шелка, *с. ж.* Чекутка.

Чю́шка, *с. ж.* 1) Раст. *Capsicum annuum* и неговъ плодъ; пиперка, пиперъ, червенъ пиперъ, какаланка, капичка, мушница; пе́рецъ стручко́вый, кра́сный, туре́цкій, астраха́нскій пе́рецъ, жгунъ. *Дебелы, мясната чюшкы*, бумбаркы, палункы, топачкы, топузкы, шапкы. 2) У нѣкои растения мясната дългиста торбичка, въ коя то ся намира сѣмя-то; чючюлка, шишарка, какаланка, капичка; струкъ, стручо́къ. *Фасулъ съ голѣмы чюшкы.* 2) Растение чюшюлка, чешюлка.

Чю́шкамь, *гл. д.* 1) Вадя нѣчто отъ чюшкы-ты му; чюшлѭ, изчюшлювамь, лущя; шелушя́ть, лущи́ть. *Чюшкамь бобъ, грахъ.* 2) Избивамь зрьна-та на царевиця да падня́ть отъ кочяна; ронкамь, роньк, троньк, грухамь; въ́бивать зёрна. *Чюткамь царевицѫ.* —**ися**, *гл. стр.* Бъвамь чюшканъ.

Чю́шкамь (да **чю́шнѫ**, **чю́шнювамь**), *гл. д.* 1) Възсѣдамь, яхамь, яздя; ѣздить. *Чюшкамь магаря*, яхамь го. *Да чюшнѫ магаря*, да му ся качь. 2) Качвамь, мѣтамь, зинамь нѣчто на гръбъ; нагаргучвамь, дёхамь. *Майка-та чюшнѫла дѣтя-то на гръба си.* 3) Бутамь, тъкамь, тласкамь, ръ́тамь, зинамь, клошкамь; толка́ть, пиха́ть, пыря́ть. *Помѣстися малко и чюшнѫ кайцe-то и кайцe-то утече. Да му чюшкать капя-тѫ по гробищата!* —**мися**, 1) *гл. възвр.* Качвамь на гръба на нѣчто; възсѣдамь, въсѣдамь, възсѣдамь, яхамь. 2) *гл. стр.* Бъвамь чюшнѫтъ.

Чю́шканіе, *с. ср.* отъ **чю́шкамь**. Чюшление, ронканіе.

Чю́шканіе, *с. ср.* отъ **чю́шкамь** и **чю́шкамся**. Чюшканица.

Чю́шканица, *с. ж.* Чюшканіе, яханіе, яздене.

Чю́шленіе, *с. ср.* отъ **чю́шлѭ**. Чюшканіе, ронканіе.

Чю́шлѭ, ишь, — **ли́лъ**, *гл. д.* Чюшкамь, лущя; шелуши́ть, лущи́ть. *Чюшлѭ бобъ.*

Чю́шнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́шнѫ**.

Чю́шнѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **чю́шкамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Чю́шченикъ, *с. м.* Точено съ чюшкы между петуръ-ты, както е зелникъ съ зеле и тъкванникъ съ тъквы.

Чю́шчица, *ум. ср.* отъ **чю́шка**. Чюшча.

Чюшча́, *ум. ср.* отъ **чю́шка**. Чюшчица.

Чюшь, *междом.* Показва чюшканіе, казвася на магаря. *Чюшь, прышь, пущино, пусто остало! — Зехъ го на чюшь,* на гръба си, чюшнѫ ми, чюшнѫхъ го.

Чюшю́лка, *с. ж.* 1) Чюшка въ 2-то знаменование. 2) Раст. *Tulipa gesneriana,* чешюлка, чюшка, чарчичокъ, лула, червено лаля, лялe; тюльпа́нъ.

Чюшю́лчица, *ум. ж.* отъ **чюшю́лка**.

Чю́нѫ, ешь, чюхъ, *гл. ср. д.* и *свр.* Чювамь. *Мясо-то не е ни чюло,* не е още увре́ло, иска още много да ври. *Чюе, ама не хае. Ни чюе, ни хае. Дрьво-то чюе ли, та и той да чюе.*

Чяде́ніе, *с. ср.* отъ **чядѫ**. Добъване, раждане.

Чяденце, *ум. ср.* отъ **чя́до**. Чядице.

Чя́дице, *ум. ср.* отъ **чя́до**. Чяденце.

Чя́до, *с. ср.* Свое дѣтя; рожба, сынъ, дъщеря; чя́до. *Братъ свидно, нъ и чядо мило. Чядо си раждашь, брата не можешь. Отъ старъ баща чядо съмь, что мя глядашь!*

Чядъ, *с. м.* Чядъ.

Чядѫ, и́шь,—**ди́ла**, *гл. д.* Раждамь, добъвамь чядо.

Тогай майка мене люто ми прокльна:
Ано, милна щерко, чядо да не чядишь,
Чядо да не чядишь, въ ржцѣ да не видишь,
Дуръ не чюешь, Ано, рыба да запѣе,
Рыба да запѣе въ црьно то море,
Камень да заевири отъ въшни планины,
Ка чюешь, Ано, тогай чядо да чядишь! *Пѣс.*

Чяла́нець, нци, *с. м.* Срѣдний-тъ ставъ на прьстъ. *Рѣжькть прьсте-то до чялanци-ты.*

Чясте́ніе, *с. ср.* отъ **чястѭ**.

Чя́стижь, *нар.* Често пати, често, честомь; ча́сто. *Сторилъ го негов чловѣкъ да му свири чястижь.*

Мари моме, машка моме,
Что мя чястижь поглядуваш,
Еднажь мене и дважь кончи? *Пѣс.*

Чи́стина, *с. ж.* 1) Чисто, ситно, гъсто рѣшето; рѣшето съ малкъ дупчици за сѣяние брашно, жито; протокъ. *Петко е честенъ, ще си остане съ чистинѫ-тѫ.* 2) Рядко рѣшето за прѣсѣване жито; трясинка, дармонъ.

Чи́стичко, *нар. смякч.* отъ чи́сто; часте́нько.

Чистѝца и чистѝчка, *ум. ж.* отъ чясть.

Чистокрѣ́стца, *с. ж.* Название на нивѫ съ много крѣстци. *Малка нивичка чистокрѣстца, голѣма кладничка.*

Чи́стомъ, *нар.* Чисто, чистинѫ; чи́сто. *Чистомъ водъ,* ситенъ шивъ. *Баща ми чистомъ думаше.*

Чистора́дъый, ъ, да, до, *пр.* Что има чисты, гъсты рядовъ.

Чи́стый, чистъ, чи́ста, чи́сто, *пр.* Честый; нерѣдкъый, гъстый; чи́стый, густо́й. *Чиста гора.* — *Чисто млѣко,* кисело млѣко, квасено млѣко, квасеница, подкисъ. — **сто,** *нар.* 1) Нѣ слѣдъ много врѣмя, не на рѣдко; чистомъ, чистинѫ; чи́сто, 2) Гъсто; чи́сто, гу́сто, кру́то. 3) Гъсто, набито, сякнѫто; чи́сто, пло́тно, ту́го. — *Чиста трьница пять нѣма. Чиста гора свѣч нѣма. Който ся чисто посира, чисто ся и прѣпира. Въ малко село чисто вергика. Дѣто добро-то нѣчто, тамъ завистъ-та чисто.*

Чясть, *с. ж.* 1) Отдѣленъ късъ отъ нѣчто цѣло; часть. *Дай другѫ-тѫ чясть. Земи ты останѫ-тѫ чясть. Дѣ си забравилъ другѫ-тѫ му чясти?* 2) Дѣлъ, пай; часть, до́ля, пай. *Дайте ми можетѫ чясть,* что-то ся мень пада. *Раздѣлилъ го на три чясти.* 3) Страна. *Долна-та чясть е раввалена.*

Чястѫ́, и́шь,—сти́лъ, *гл. ср.* 1) Ходя нѣй дѣ чисто; части́ть. *Дѣто тя мразятъ, не ходи; дѣто тя обичатъ не чясти.* 2) Врѣшѫ нѣчто чисто; части́ть. *Пѣтли-ти чястятъ,* пѣмять чисто. *Когато стовна чясти на водѫ, скоро ся развива.*

Чясъ, *с. м.* Часъ.

Чи́буръ, *с. м.* Чебуръ, чьбъръ. *Чибуръ чишка седумдесять ока.*

Чи́вга, в. **чи́вга.**

Чи́вка, *с. ж.* Птица *Corvus monedula,* гарга, галица; га́лка, клу́ша. — *Модра чивка,* птица *Coracias,* бокчийка, граговецъ, синя (какаръ) гарга, зарзаванка, звѣздованка, пездрованка, синековица, синявица, синячка, сирьдованка; синоворо́бка. — *Зѣе (винѫлъ) като чивкѫ. Зѣла по чивки-тѫ? Чивка му изпила ума. Чивка-та гълѫбъ не става. Страчка чивкѫ караше: кѫдѣ си била днеска? На чорбаджина и чивки-тѣ Изрѣлы ти чивкы гроб*

Чи́вкань (да чи́внѫ, чи́вн Дживкань, живкань, гавк кать, та́вкать, ла́ять, бр чивка.

Чи́вканье, *с. ср.* отъ чи́в ние, лаяние.

Чи́вкынъ лукъ. Раст. *Or vergens,* щрьковъ лукъ, зм улецъ, лучка; птицемлѣ́чи

Чи́вкынъый, ъ, на, но,

Чи́вкыны уста́. Раст. чер

Чи́внувамь, *гл. уч.* отъ чи

Чи́внѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* е кань. Да дживнѫ.

Чи́бчица, *ум. ж.* отъ чи́

Чи́гавъый, ъ, ва, во, *пр.* жюрлавъый, жюркавый, дж вый. *Чигавы очи.*

Чиде́ние, *с. ср.* отъ чиде Дъмение, пушение.

Чи́децъ, *ум. ж.* отъ чидъ

Чидойна, *с. ж.* Задоивание чино мѣко изъ начиденѫ му мине срьдцеболъ-тъ.

Чидъ, *с. м.* Дъмъ, каде́нь лава, чюрлава, чюръ; дъм га пчела-та отъ меда, д да. *Татко-то още не р ошелъ въ Стамболя?* Гат

Чидѫ, ишь, —дилъ, *гл. ср.* кадя, чюрлавя, чюря; д ся, кури́ться.

Чий, *с. м.* Раст. миризливо

Чи́кань, *гл. д.* 1) Стоя сьмь ся, не врьша нѣчто, кой, додѣ ся нѣчто свръши поджида́ть, времени́ть. *С ка Цвѣтка. Не го чикай де. Кавалъ да го не чик черкамы. Пѫть-тѫ не ча* путь не стои́ть.

Питно Ради прьстенъ
Да го чика Бѣла Ради
До година и полавя.
Не го чика бѣла Ради
Ни день, ни два, ни д

2) Надѣвамся на нѣчто; дамь; ждать, ожида́ть. *Ч чика друг да го свръ* облѣгамся, облѣгнѫлъ сьмь, ожида́ть. *Отъ тебе чикн* дамь, ты да ми го свръш надѣжда-та. *Всичко чикал* на него сьмь облѣгнѫлъ. пык да дойде врѣмя-то на н выжида́ть, времени́ть, пор

му врѣмя-то. 5) Трѣ**ж**, трѣпѣ**ж**; времени́ть, поджида́ть. *Не бръзай, чакай да пустне черкова. Пусто срьдце не чака.* 6) Има да ни мине нѣчто прѣзъ главж-тѣ, да ми ся случи нѣчто. *Зло го чака.* —**ися**, 1) *гл. възв.* На нѣкое мѣсто чакамъ единъ другъго да ся сберемъ; сжида́ться. *Сговорихмъся да ся чакамъ на игрище-то.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ чаканъ. — *Висѣлъ си на вжже, та не можешь да чакашь,* казвать томува, който съ нетрѣпѣние иска нѣчто. — *Съ душъ чакамъ,* съ нетрѣпѣние. — *Чакамъ пѫть,* сторвамъ пѫть, давамъ нѣкому пѫть, почаквамъ да прѣмине другъ прѣди мене. — *Чакай да видишь!* заканване. — *Отъ Бога чака да падне. Чака да му пустне Господь печены врабчета. Чакамъ да ны улови ваячь, че да ядемъ. Лѣгнѫлъ, та отгорѣ чака. Чака като святый Архангелъ да ми земе душъ-тѫ. Пятина Пятка не чакать. Двама едного не чакать Дрисливо дупя ворж не чака. Чака като конь на праздж ячмж. Чакалъ си на майкж си въ корема толкова врѣмя, та сега ли не можешь да почакашь малко! Отдѣто чакахмъ слънце да ни огрѣе, оттамъ слана ны попари. Чтото не чакашь, то ще ти дойде до главж-тѫ. Аче кравай ся пече, добъръ гость чака. Колкото стои пита-та, по̀-добры гостне чака.*

Чи́каніе, *с. ср.* отъ **чи́кать**; жданьё, подждань**ё**.

Чиака́реніе, *с. ср.* отъ **чиака́рѫся**. Чекореніе.

Чиака́рѫся, ишся,—**рился,** *гл. възв.* Чекоръ**ся**, крачъ**ся**, разкрачвамъ**ся**; разводи́ть но́ги, кара́читься. *Гюпка ся чакари, Гюптинъ ся топори?*

Чи́лнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. д. свр.* в. **ча́лнж**.

Чиана́вица, *с. ж.* Болесть хрѣна.

Чи́навъый, въ, ва, во, *пр.* Слабъый, слабунавъый, сухъый, немощный, недѫгавъый, хлабавъый, хлѣмавъый, харлавъый, хрълавъый, цигливъый, занфъ, захъракъ; ча́хлый, хи́лый, мо́зглый.

Стоѭне, сънко Стоѭне,
Зачто си таженъ, кахаренъ,
Дали ти е стадо чюмаво,
Или ти псета бѣсъ хванѫ? *Пѣс.*

Чюмаво тѣло. — *Чюмаво ми е,* лопе ми е; мнѣ нездоро́вится. *Чюмавъ не е чюмавъ.*

Чи́нань, *гл. ср.* Чанъ**ж**.

Чи́наньe, *с. ср.* отъ **чи́нань**. Чаненіе.

Чинѣ́ніе, *с. ср.* отъ **чинѣ́ж**. Чананіе.

Чинѣ́ж, и́шь,—**ми́лъ,** *гл. ср.* Ставамъ чамавъ; слабѣ**ж**, съхна**ж**, чина**ж**, чинань, линѣ**ж**, хърѣ**ж**, хърчасвамъ; ча́хнуть, хилѣ́ть, хирѣ́ть, мо́згнуть.

Чи́на, *с. ж.* Стръна, стръчина, чина, чичана.

Чи́нинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **чи́на**. Стръ**ж**инъый.

Чинапа́решка, *с. ж.* Садилка, садило; лу́ник**ъ**.

Чи́напачя, *с. ср.* Лигавникъ, лигавецъ, лигарникъ, прѣгра́дникъ, саливка, шерпелъ; дѣтскій нагру́дникъ.

Чи́нпвань и чи́нпуванъ (да чи́нпж), *гл. д.* Клъвна, клювна, клоцань, клюцань, клъкань, чепкань, чюпкань; клевать. *Пущи-ся да го чапне съ дльгъ клюнъ.*

Чи́нпваньe и чи́нпуваньe, *с. ср.* отъ **чи́нпвань**.

Чи́нлекъ, *с. м.* Птица щрьклъ.

Чи́нлица и чи́нличка, *ум. ж* отъ **чи́нлиа**.

Чи́нлиа, *с. ж.* Птица *Ardea,* чапла, бабякъ, гушланъ, гушавецъ, жабарь; ца́ллл. *Отворилъ уста ва ядене като нѣкоѭ чаплѫ.*

Чи́нпж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **чи́нпвань**. Да клъвна.

Чи́напо́нецъ, нци, *с. м.* Копъто, нокъть, пазнъ, пазнъть, пазнъхтю, къ**ж**тица, трънакъ, чапонякъ, чапонъ, планецъ; моня́то.

Чи́напонка, *с. ж.* Разсоха на нѣкои станови за кросно-то съ основж-тѣ; чапонъ.

Чи́напонъ, *с. м.* 1) Чапонецъ. 2) Чапонка.

Чи́напоняякъ, *с. м.* Чапонецъ. *Спекли му ся опинци-ты като чапоняякъ.*

Чинапу́рнстый, стъ, ста, сто, *пр.* Чекористый, чвороватый.

Чи́напуръ, *с. м.* Чекоръ, чворъ.

Чинапъ, *с. м.* 1) Птица *Sterna hirundo,* кокличка, рѣбарь. 2) Кацарско сѣчиво за нѣреніе извивж-тѣ на дъгж.

Чи́напна, *с. ж.* Птица чапла. *Отворилъ си уста-та като нѣкоѭ чапъ.*

Чи́ренъ и че́ренъ, *с. м.* Горна-та часть на огнище; верѫгало. *Дрьнж калугеръ плещы пече?* Гат. — Чиренъ.

Кинисала ни нила Марна,
Мила Марна на житвж да ходить,
Ми ѭ стрѣтнжа турма-на Турци,
Ѭ попленихж мила Марна.
Что ѭ дрьжали за три годины,
Лѣтѣ на слънце, зимѣ на чиренъ,
Дуръ ѭ сторихж катунъ Егюпка. *Пѣс.*

Чинару́вань, *гл. д.* Бая, врая, врачювань, нагйосвань, влъхвуванъ; ворожи́ть, волхова́ть, волше́бничать, гада́ть, колдова́ть, наколдо́вывать, куде́сить, чародѣйствовать.

Чинару́ваньe, *с. ср.* отъ **чинару́вань**.

Чисе́цъ, *ум. м.* отъ **чисъ**.

Чи́ска и чи́скъ, *нар.* Слѣдъ малко врѣмя; часокъ, часъ, сетнѣ, потора, послѣ.

Часовника́рскый, ска, ско, *пр.* отъ часовника́рь. Сахатчийскый.

Часовника́рь, *с. м.* Който прави или продава часовници; сахатчия; часовщи́къ.

Часо́вникъ, *с. м.* Направа, която работи и показва часовъ-ты прѣзъ денѧ; сахатъ; часы́. *Часовникъ-тъ врьви добрѣ;* часы идутъ хорошо́, ходъ часо́въ вѣренъ. *Часовникъ-тъ врьви назадъ;* часы́ отстаютъ.

Часо́вничя, *ум. ср.* отъ часо́вникъ.

Чи́сокъ и часѣкъ, *нар.* 1) Чиска. 2) За единъ часъ, за малко врѣмя, сега скоро, завчасъ, веднѧга; то́тчасъ. *Часокъ ке ся вратимъ.* 3) Начаса, завчасъ, веднага, изъ единъ пѫть; то́тчасъ, вдругъ. *Сѣднѧла и охнѧла: охъ, ѫ сирота! что да чинѫ? Часокъ-тъ ѣ ся исправилъ еденъ чловѣкъ.*

Часчѣкъ, *нар.* Много малко врѣмя, минутка, шюцка.

Тамъ има дрьво въсоко,
Сѣднѧ-щешь часчекъ да посѣдишь
Да посѣдишь да ся отморишь. *Пѣс.*

Часъ, часа́, часове́, *с. м.* 1) Двадесять и четврьта-та часть отъ едно денонощие, има шестдесять минутъ; сахатъ; часъ. *Измиѫжся два часа́.* 2) Врѣмя, рядъ, сгоденъ случай, сахатъ; часъ, врѣмя, пора́, удобный слу́чай. *Дойде му часъ-тъ. Добръ и лошъ часъ. Помыслила си у добръ часъ.* 3) Малко врѣмя; сахатъ. *Не е близо, ни далечи, има единъ часъ дотамъ. За часъ меда, съ годины жълчка. Часъ трьпи, вѣкъ живѣи. Часъ трьпѣнѥ, година почивка.* 4) Мѣсто, пѫть, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ часъ врѣмя; сахатъ. *Отъ село до Пловдивъ има десять часа пѫть.* 5) *нар.* Чиска, часкъ, часокъ, сетнѣ, потора, послѣ, подърь, слѣдъ малко. *Дойди часъ, дойди по́-часъ. Сега може, часъ Боже!* 6) Веднага, изведнѫжь, чтонь, вчасъ, на часа, завчасъ, тоя си часъ, изъ единъ пѫть; то́тчасъ, се́йчасъ, вдругъ.

И ми въпатъ на младѫ Марковицѫ:
Земай мужде отъ нашъ-тъ майкѫ,
Оть си роди нашю мила сестра! —
И часъ пойде млада Марковица,
Да ми зематъ мужде отъ свекръвьѫ. *Пѣс.*

Посърьшися Марко добъръ юнакъ,
Колко си посърьшилъ, часъ-тъ си поболилъ
Отъ срьцѫ-тъ чюмѫ, отъ юначкѫ болесть..
И колко ѫ видѣ, часъ тъ душѫ даде. *Пѣс.*

— *Всякой часъ*, всякога, едностайно, часъ по часъ, повсечѧсно. — *Добръ часъ!* *а)* Молитствуване на изпращане нѣкого на пѫть; добъръ пѫть, лекъ ваго путѝ. *Добръ часъ и* *б)* Поздравъ на срѣщание н срѣтенъ пѫть! привѣтъ в дорого́ѣ. — *На добъръ часъ*, благословия: да е честито, — *На часовы*, не всякога но, кога друго, часъ едно, *Тоя си часъ*, тутакси, изв га, наведнѫжь, чтонь, мигом одма, бирденъ, часъ, вчас вчаска, навчасъ, часокъ, ча се́йчасъ, вдругъ, ра́зомъ, м ма́хомъ. — *Часъ едно*, ч едно, кога друго, на часов едно. — *Часъ по́-скоро*, по́-скоро; какъ мо́жно ско *по часъ*, отъ врѣмя на вр *Отъ часъ на часъ*, усил часъ отъ часу́. *Отъ час по́-злѣ отива.* — *Въ ч* (вчасъ), *нар.* Тоя-си час веднѫжь, завчаска, завчас часа; тотчасъ. *Чтомъ м часа отиде и го направи*

Въ часъ-тъ стана млада Н
Бръза коня не пойде да вид
Токъ ся качи на диванъ въ

Какъ го видѣ невѣста Сим
Въ часъ го позна отъ е м
стоп

Токо дойде грѣшна пай
Въ часо дойде стрѣдъ м

— *За-въ часъ* и *на-въ часъ* завча́съ и навча́съ.

Чи́асѣкъ, *нар.* Часокъ.

Чи́тение, *с. ср.* отъ чи́тѫ.

Чи́тѫ, ишь, *гл. д.* Четѫ. *чютять!*

Ю црьква гласи сапоуче,
Црькви мете и си пѣсень
Книгѫ чіати и си слъзы р

Чи́чкамь, *гл. д.* Играѫ си рамь, бутамь, катнѫ, чѣпл

Чи́чкание, *с. ср.* отъ чи́чк

Чи́шица и чи́шичка, *ум.* Чашка.

Чи́шка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ ч ца, чашя. *Чашка по чи опашкѫ.* 2) Аница подъ на грѫдъ-ты на човѣка, *S dis*, лъжичка, душна; ло́жеч *подъ чашкѫ-тъ* — *Бѣла Calystegia sepium*, зурлич — *Попова чашка*, раст *acris*, в. **скопи́рничя**.

Чи́шюлкы, *с. ж. мн.* Раст.

Чашюри́нка, *ум. ж.* Чашка,

Чáшюрка, *с. ж.* Шапчица, чашка, копанка, въ който стои жълъдъ-тъ; плюска жёлуда.

Чашя́, *ум. ср.* отъ чáша. Чашка, чашица.

Чáша, *с. ж.* 1) Продълговатъ валчистъ съдъ за пиене изъ него водж, вино, млѣко и др. т.; стакáнъ, чáша. *Чашка съ дръжкж;* кружка. *Чашка съ захлупкж;* кýбокъ. *Столовата чашка. Мѣта, гаврьта, катурка, врьга чашки-тъ,* пие много.

Провънжлася чашка іаворова
От горж зеленж,
Плъна ми равна съсъ руйно вино,
Руйно вино тригодишне. *Пѣс.*

2) Кратуна за пиене изъ нея водж.

Нѣма Дона да си дойде;
Домжчѣло Дони майки.
Па си пошла на кладенци,
Да си тражи младж Донж.
Не е нашла своя Донж,
Нолъ е нашла нейно вѣдро,
Нейно вѣдро, нейна чашка:
Вѣдро-то и гжбіасало,
Чашка-та и врѣжь пущила,
Кобълика та напжпила,
Напжпила, листъ пущила. *Пѣс.*

3) На колелó на тепавицж поличка, долапчя, въ което удря вода-та, та кара точилото-то. — *Въ чашъкъ, съ чашъкъ да го випиешь,* казвать за нѣчто, кога е много хубаво или много сладко. — *Чашка плъна, жена гладна. Глядай можж, давай чашъкъ. Има парь, има чашъкъ; нѣма парь, нѣма чашъкъ. Какъвто си чашъкъ на брата си налѣлъ, такава ще ся падне и на твоя дѣлъ. Кой не позната отъ малжтж чашъкъ, онъ не позната и отъ голѣмжтж.*

Чáнамся, *гл. об.* Зѣпамъ, зѣкъ и ся чюдж на нѣчто; звѣрькся, дивькся. *Единъ планинецъ дошелъ у градо на пазаръ, па развръталъ нагорѣ-надолѣ, чакалъ ся, па видѣлъ прѣдъ единъ бакалницж катранъ у качя; учинило му ся, медъ е, та си купилъ.*

Ш, ш, *ш.*

Ш. Двадесять и шесто слово, двадесять и шеста буква въ Блъгарскжтж азбукж, наричано *шя;* по старо-то начрьтание Ш, а по ново-то ш, и ржкописно *ш*

Ша . . . . Блъгарскъ-тъ рѣчи, които начинаатъ съ ша, в. на ряда при шя . . . . и шю . . . ., а чюждъ-тъ по̀ долѣ на ряда при ша . . . .

***Шавýлъ,** *с. м. Т.* Чарпия въ 2-то знаменование.

Шавýлнжа, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да изпѣрж нѣчто съ шавулъ, съ чарпия, да видж да ли е отвѣстно; отвѣшивать.

Шагá, *с. ж.* Шега, в. шягá.

Шадравáнецъ, *ум. м.* и **шадравáпчя,** *ум. ср.* отъ **шадравáпъ.**

***Шадравáнъ,** *с. м. Т.* Направа съ шюлци, изъ които црьчи нагорѣ вода; водобóй, водомéтъ.

***Шáекъ,** *с. м. Т.* Шамакъ.

***Шажбóй,** *с. м. Т.* Нанизъ, отъ бѣлъ старъ парь, носимъ на плетенкъ-тъ на косж; сачбой.

***Шáйка,** *с. ж. Т.* Шейка, врапица, варка, канкъ, гемия, ораница, оравица, ладия, черникъ, чюнъ; лóдка. В. шáйка.

Шайка плъва изъ бѣлъ Дунавъ,
Като плъва, край достига. *Пѣс.*

Кога видѣ Беда, что ке види:
По бѣлъ Вардаръ бѣлъ шайкъ,
Бѣлъ шайкъ како гускъ. *Пѣс.*

***Шайтáнъ,** *с. м. Т.* Шейтанъ.

***Шакá,** *с. м. Т.* Шега, шяга. В. и шáка.

Шалавáристый, стъ, ста, сто, *пр.* Шаваристый.

***Шалангóзъ** и **шалангóсъ,** *с. м. Гр.* Животина шóлменъ.

Шалварáнъ, ни, *с. м.* Които носятъ шаваръ.

***Шалвáри,** *с. м. Т.* Шелвари, широкъ потуръ; гащи, чинтиани, карманкъ; шаравáри.

Шалвáристый, стъ, ста, сто, *пр.* Който носи шаваръ; шаваранъ. *Ой невѣсто шалваристо!*

Шалвáрци, *с ум.* отъ **шалвáри.**

***Шáлгани,** *с. м. мн. Т.* Раст. и плодъ чалгани.

Шáлецъ, *ум. ср.* отъ **шалъ.**

***Шалúна,** *с. ж Т.* Тъкань отъ копринж и памукъ; камлóтъ.

***Шалтé,** *с. ср. Т.* Шилте.

Чи́ска и чи́скъ, *нар.* Слѣдъ малко врѣмя; часокъ, часъ, сетнѣ, потора, послѣ.

Часовника́рскый, ска, ско, *пр.* отъ часовника́рь. Сахатчийскый.

Часовника́рь, *с. м.* Който прави или продава часовници; сахатчия; часовщи́къ.

Часо́вникъ, *с. м.* Направа, която работи и показва часовъ-ты прѣзъ денѧ; сахать; часы́. *Часовникъ-тъ врьви добрѣ;* часы́ идутъ хорошо́, ходъ часо́въ вѣренъ. *Часовникъ-тъ врьви назадъ;* часы́ отстаютъ.

Часо́вничя, *ум. ср.* отъ часо́вникъ.

Чи́сокъ и часѣкъ, *нар.* 1) Часка. 2) За единъ часъ, за малко врѣмя, сега скоро, завчасъ, веднѧга; то́тчасъ. *Часокъ ке ся вратимъ.* 3) Начаса, завчасъ, веднага, изъ единъ пѫть; то́тчасъ, вдругъ. *Сѣднѧла и охнѧла: охъ, ѫ сирота! что да чинѫ? Часокъ-тъ ѣ ся исправилъ еденъ чловѣкъ.*

Часчёкъ, *нар.* Много малко врѣмя, минутка, шющка.

Тамъ има дрьво въсоко,
Сѣднѧ-щешь часчекъ да посѣдишь
Да посѣдишь да ся отморишь. *Пѣс.*

Часъ, часа́, часо́вѣ, *с. м.* 1) Двадесять и четврьта-та часть отъ едно денонощие, има шестдесять минутъ; сахать; часъ. *Изминѫжся два часа́.* 2) Врѣмя, рядъ, сгоденъ случай, сахать; часъ, вре́мя, пора́, удо́бный слу́чай. *Дойде му часъ-тъ. Добръ и лошъ часъ. Помыслила си у добръ часъ.* 3) Малко врѣмя; сахать. *Не е близо, ми далечи, има единъ часъ дотамъ. За часъ меда, съ годины жлъчка. Часъ трьпи, вѣкъ живѣи. Часъ трьпѣние, година почивка.* 4) Мѣсто, пѫть, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ часъ врѣмя; сахать. *Отъ село до Пловдивъ има десять часа пѫть.* 5) *нар.* Часка, часкъ, часокъ, сетнѣ, потора, послѣ, подърь, слѣдъ малко. *Дойди часъ, дойди по́-часъ. Сега може, часъ Боже!* 6) Веднага, изведнѫжъ, чтонь, вчасъ, на часа, завчасъ, тома си часъ, изъ единъ пѫть; то́тчасъ, се́йчасъ, вдругъ.

И ми въпатъ на младѫ Марковицѫ:
Земай мужде отъ нашѫ тѫ майкѫ,
Оть си роди нашиа мила сестра! —
И часъ пойде млада Марковица,
Да ми зематъ мужде отъ свекръвѫ. *Пѣс.*

Посврьшился Марко добръ юнакъ,
Колко си посврьшилъ, часъ-тъ си поболилъ
Отъ дрьнѫ-тѫ чюмѫ, отъ юначкѫ болесть...
И колко ѫ видѣ, часъ тъ душѫ даде. *Пѣс.*

— *Всякоѩ часъ*, всякога, едностайно, часъ по часъ, повсечя́сно. — *Добръ часъ!* *а)* Молитствуване на изпращане нѣкого на пѫть; добъръ пѫть, лекъ ваго пути́. *Добръ часъ и* *б)* Поздравъ на срѣщание срѣтенъ пѫть! привѣтъ дорого́ѣ. — *На добъръ часъ*, благословиа: да е честито, — *На часовы*, не всякоги но, кога друго, часъ едно, *Тома си часъ*, тутакси, изв га, наведнѫжъ, чтонь, мигом одма, бирденъ, часъ, вчасъ вчаска, навчасъ, часокъ, ча се́йчасъ, вдругъ, ра́зомъ, м ма́хомъ. — *Часъ едно*, ч едно, кога друго, на часов едно. — *Часъ по́-скоро*, по́-скоро; какъ мо́жно ско *по часъ*, отъ врѣмя на вр *Отъ часъ на часъ*, усил часъ отъ часу. *Отъ час по́-злѣ отива.* — *Въ ч* (вчасъ), *нар.* Тома-си час веднѫжъ, завчаска, завчас часа; тотчасъ. *Чтонь м часа отиде и го направи*

Въ часъ-тъ стана млада Н
Бръза коня не пойде да вид
Токъ си качи на диванъ въ

Какъ го видѣ невѣста Син
Въ часъ го позна отъ е м
стоп

Токо дойде грѣшна майк
Въ часо дойде страдѣ м

— *За-въ часъ* и *на-въ часъ* завча́съ и навча́съ.

Чи́сѣкъ, *нар.* Часокъ.

Чи́теню, *с. ср.* отъ чи́тѫ.

Чи́тѫ, ишь, *гл. д.* Четѫ. *чютять!*

Ю црьква гласи самоуче,
Црькви мете и си пѣсень
Книгѫ чіата и си слъзы р

Чи́чкань, *гл. д.* Играм си рамь, бутамь, катнѫ, чёпл

Чи́чкание, *с. ср.* отъ чи́чк

Чи́шица и чи́шичка, *ум.* Чашка.

Чи́шка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ ца, чашя. *Чашка по чи опашкѫ.* 2) Іаница подъ на грѫдъ-ты на човѣка, *S dis*, лъжичка, душна; ло́жеч подъ чашкѫ-тѫ — *Бѣла Calystegia sepium*, зурлич — *Попова чашка*, раст *acris*, в. **скопи́ричя**.

Чи́шюлкы, *с. ж. мн.* Раст.

Чашюри́нка, *ум. ж.* Чашка,

Чáшюрка, *с. ж.* Шапчица, чашка, копанка, въ който стои жълъдъ-тъ; плюскá жёлуда.

Чашя́, *ум. ср.* отъ чáша. Чашка, чашица.

Чáша, *с. ж.* 1) Продълговатъ валчистъ сждъ за пиене изъ него водж, вино, млѣко и др. т.; стакáнъ, чáша. *Чашка съ дръжкж*; кружка. *Чашка съ захлупкж*; кýбокъ. *Столовата чашка. Мѣта, гаврьта, катурка, врьга чашки-тъ*, пие много.

Провънжлася чашка јаворова
Отъ горж зеленж,
Плъна ми равна съсъ руйно вино,
Руйно вино тригодишне. *Пѣс.*

2) Кратуна за пиене изъ неж водж.

Нѣма Дона да си дойде;
Домжчнѣло Дони майки.
На си пошла на кладенци,
Да си тражи младж Донж.
Не е нашла своя Донж,
Нолъ е нашла нейно вѣдро,
Нейно вѣдро, нейнж чашкж:
Вѣдро-то ѝ гжбјасало,
Чашка-та ѝ врѣжь пущала,
Кобълика та напжпила,
Напжпила, листъ пущила. *Пѣс.*

3) На колело на теповицж поличка, долапчя, въ което удря вода-та, та кара точило-то. — *Въ чашкъ, съ чашкъ да го извпиешь*, казвать за нѣчто, кога е много хубаво или много сладко. — *Чашка плъна, жена гладна. Глядай момж, давай чашкъ. Има парь, има чашкъ; нѣма парь, нѣма чашкъ. Каквжто си чашкъ на брата си налѣлъ, такава ще ся падне и на твоя дѣлъ. Кой не позната отъ малж-тж чашкъ, онъ не позната и отъ голѣмж-тж.*

Чашáся, *гл. об.* Зѣпамъ, зѣкъ и ся чюдж на нѣчто; звѣрькся, дивкся. *Единъ планинецъ дошелъ у градо на пазаръ, па разврътался нагорѣ-надолѣ, чашался, па видѣлъ прѣдъ еднж бакалницж катранъ у качя; учинило му ся, медъ е, та си купилъ.*

Ш, ш, *ш.*

Ш. Двадесять и шесто слово, двадесять и шеста буква въ Блъгарскж-тж азбукж, наричано *шя;* по старо-то начрътание ш, а по ново-то ш, и ржкописно *ш*

Ша . . . . Блъгарскъ-тъ рѣчи, които начинамъ съ ша, в. на ряда при шя . . . . и шю . . . ., а чюждъ-тъ пó долѣ на ряда при ша . . . .

***Шавýлъ**, *с. м. Т.* Чарпия въ 2-то знаменование.

Шавýлнж, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да измѣрж нѣчто съ шавулъ, съ чарпия, да видж да ли е отвѣстно; отвѣшивать.

Шагá, *с. ж.* Шега, в. шягá.

Шадравáпецъ, *ум. м.* и **шадравáнчя**, *ум. ср.* отъ **шадравáнъ**.

***Шадравáнъ**, *с. м. Т.* Направа съ шюлци, изъ които црьчи нагорѣ вода; водобóй, водомéтъ.

***Шáекъ**, *с. м. Т.* Шаякъ.

***Шажбóй**, *с. м. Т.* Нанизъ, отъ бѣлъ старъ парь, носимя на плетенкъ-тъ на коскж; сачбой.

***Шáйка**, *с. ж. Т.* Шейка, врапица, варка, каикъ, гемия, ораница, ораница, ладия, черникъ, чюнъ; лóдка. В. шáйка.

Шайка плъва изъ бѣлъ Дунавъ,
Като плъва, край достига. *Пѣс.*

Кога видѣ Беда, что ке види:
По бѣлъ Вардаръ бѣлъ шайкъ,
Бѣлъ шайкъ како гускъ. *Пѣс.*

***Шайтáнъ**, *с. м. Т.* Шейтанъ.

***Шакá**, *с. м. Т.* Шега, шяга. В. и шáка.

Шалавáристый, стъ, ста, сто, *пр.* Шаваристый.

***Шалангóзъ** и **шалангóсъ**, *с. м. Гр.* Животина шóлменъ.

Шалвáранъ, ни, *с. м.* Които носятъ шаваръ.

***Шалвáри**, *с. м. Т.* Шелвари, широкъ потуръ; гащи, чинтани, карманкъ; шаравáры.

Шалвáристый, стъ, ста, сто, *пр.* Който носи шаваръ; шалваранъ. *Ой невѣсто шалваристо!*

Шалвáрци, *с ум.* отъ **шалвáри**.

***Шáлгани**, *с. м. мн. Т.* Раст. и плодъ чалгани.

Шáлецъ, *ум. ср.* отъ шалъ.

***Шалúя**, *с. ж Т.* Тъкань отъ копринж и памукъ; камлóтъ.

***Шалтé**, *с. ср. Т.* Шилте.

***Шалъ**, *с. м. Т.* Вълнянъ, копринанъ платъ за намѣтание, за завиване; **шалъ**.

***Шамáкъ**, *с. м. Т.* Шамаръ.

***Шамандýра**, *с. ж. Т.* Гѫба съ тенекийка за фитила на кандило; **плавóкъ, поплавóкъ**.

Шамáрец, *ум. м.* и **шамáрча**, *ум. ср.* отъ **шамáръ**.

Шамáрница, *с. ж.* Шамаръ.

Шамарóсам, *гл. свр.* отъ **шамарóсвам**. —**сапъ**й, *прич. стр.*

Шамарóсвам и **шамарóсувам** (да шамарóсам), *гл. д.* Удрямъ нѣкому шамаръ; плесвамъ, заушвамъ, длапосвамъ, лѣпвамъ, лупосвамъ, шлакамъ, хлюскамъ, цапвамъ, шлѣпвамъ; **давáть оплеýху, лáпат**. *Ако не слушa, може и да го шамароса.*

Шамарóсване и **шамарóсуване**, *с. ср.* отъ **шамарóсвам**.

***Шамáръ**, *с. м. Т.* Заушница, плесникъ, плесница, хлюсканикъ, хлюсникъ, хлюсница, трясканица, тряшница, тупаница, шлаканица, шлакница, шамарница; **оплеýха, оплеýшина, заýшина**.

***Шанатá**, *с. ж. Т.* Шюмотевица, шюмъ, глъчѣтъ, въикоть, брьканица, смѫтня, гюрултня; **гамъ, шумъ, суматóха, лóмка, вóзня, содóмъ**. *Не прави шамата.*

Шаматéне, *с. ср.* отъ **шаматѫ́**.

Шаматѫ́, ѝш, —тѝл, *гл. ср.* Правя шаматѫ; шюмя, въикамъ; шумѣть, кричáть, надóрить.

Шанийчя, *с. ср.* Малка шамия.

***Шамúя**, *с. ж. Т.* Забрада, забрадка, чемберъ, дема, шамлия.

Има ли мѣсто за мене,
Въ праздна кѫщи да сѣдѫ,
Црьна шамия да нося? *Пѣс.*

***Шамлúя**, *с. ж.* Шамия, шамия, шамъ.

Много съмъ дарьі готвила:
Всякому свату по дара,
Старому свекру два дара,
На кумо Петьръ шамлия,
На шамлия-та забъна,
У забъка-та жълтица. *Пѣс.*

***Шамъ**, *с. м. Т.* Копринанъ платъ отъ Шамъ; шамия, шамлия, шамия. *Шамъ-аладжа*, особена аладжа отъ Шамъ, отъ Дамаскъ. *Шамъ-антерия*, антерия отъ шамъ.

Шамия, *с. ж.* Шамъ, шамлия, шамия.

Кой бяше снощи при тебе?
— Темница бяше, не видохъ:
Твоя-та шамия за найдохъ
На моя-та дѣсна пазуха,
Со трн фаорити на неи! *Пѣс.*

***Шáндало**, *с. ср. Т.* Мандало, къ гатанка за сито; *допрати мя мама за шандалото, мандало-то, да го пошандовамь, помандовамь, па ке го донесѫ?*

Шандáнец, *ум. м.* и шанд
отъ **шандáнъ**.

***Шандáнъ**, *с. м. Т.* Свѣтилн
свѣщалникъ, свѣщилникъ, с
свѣчникъ.

***Шанталá** и **шаншалá**, *с.* о
глупавъ, глупакъ, будала.

***Шарампóлъ**, *с. м. Т.* Укр
дъния, окопи отъ плетница
прьсть, отъ оградъ съ кол
габióнъ, туръ, палисáдъ.

***Шарабúя**, *пр. неизм.* Вин
крáсный. *Джубе шарабия*

***Шаранхана́**, *с. ж. Т.* Коръ
прѣкарване грозде; жлѣбъ,
тавъ, шарпана.

***Шарáнъ**, *с. ж. Т.* Вино.

Шарлаганджúйка, *с. ж.* Ж
лаганджия.

Шарлаганджúйница, *с. ж*
вять шарлаганъ; захана.
давать шарлаганъ, шарлаган
кианъ.

Шарлаганджúйскъй, ска,
шарлаганджúя. *Врьзал*
като на шарлаганджийск

Шарлагáнец, *ум. м.* Малк

***Шарлаганджúя**, *с. м. Т*
или продава шарлаганъ. *Ту*
ганджията съ чизмы-т
настне-то много шарлаганъ,
много.

Шарлаганúлникъ, *с. м.* Сл
ние шарлаганъ.

***Шарлагáнъ**, *с. м. Т.* Масл
отъ сусамъ.

Шарлагáнянъкъй, въ, на,
е за (съ) шарлаганъ. 2)
шарлаганъ.

Шарпана́, *с. ж.* Шарапхана.

***Шатъ** *нар. Т.* Шатъ-шатъ,

***Шахáтинъ** и **шахáтъ**, *с.*
тель, свѣдокъ, мартирь; с
имашъ врѣмя за губени
спи ий

***Шахаглѫкъ**, *с. ж. Т.* Сви
дѣтелство.

***Шахúнъ**, *с. м. Т.* Птица с

Шáшани, *с. м. мн.* Изсуш
ныя стѣбла.

***Шашардúсвам** и **шашар**
шашардúям), *гл. д. Т.*
шашардисвамь. —**ися**, *гл.*
Сашардисвамся, шашардис

Шашардúсване и **шашар**
ср. отъ **шашардúсвам**.

Шашардúям, **ѐш**, —**дѝсал**

шапардисвамь. Да сѫшардиша. —ди́санъый, *прич. стр.* Шашкѫнъ.

*Шапарна́, *с. ж. Т.* Шѫшарма, сѫшарма, брьконина, брькотина, смятня, шамата.

*Шашкѫ́нинъ и шашкѫ́нъ, *с. м. Т.* Шѫшкѫнъ, забрьканъ, побрьканъ, сбрьканъ, залисанъ, слисанъ, замаянъ, смаянъ, сащисанъ, сѫшардисанъ, шапардисанъ, сбутанъ, смахнатъ, латоенъ, палавъ, налудничавъ, серсемъ; шально́й, ошалѣлый. *Станѫлъ шалкѫнъ*, замаялся; шалѣть, ошалѣть. *Шашкѫнъ гоѥнъ сайбиѫк-тѫ кани. Шашкѫнъ попъ карета-та крьцава.*

*Ша́ячъ, *с. м. Т.* Шаекъ: 1) Единъ видъ димии, тънка аба. 2) Особена дрѣха отъ платъ шаячъ съ гайтанъи и свитѫ.

Ша́ячецъ, *ум. м.* отъ ша́ячъ. Малко шаячъ.

Ша́ячнъый, —чънъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Направенъый, ушитый отъ шаячъ; шаячнъый.

Ша́ячнъый, нъ, на, но, *пр.* Шаячнъый.

Шва́лямь, *гл. д.* Валямь, тепѫ шаяци въ валяница, въ теповица.

Шва́лянье, *с. ср.* отъ шва́лямь. Валяне, тепане

Швалья́рь, *с. м.* Който вала, тепе шаяци; тепавичарь, валявичарь. *Швалярь швалка, онъ ся вала.*

Шва́лка, *с. ж.* Животина кокошка въшка; кокошина, кокошинекъ, кокошинецъ, кокошинякъ, въшканица, сѣнче, шелка.

Шве́нецъ, нци, *с. м.* Малка въшка; въшя.

Швъ̀рвамь и швъ̀рнувамь (да швы́рнѫ), *гл. ср.* Потичамь изведнѫжь; хлуйвамь, руквамь, руйвамь, бликвамь, брьсвамь; хлыста́ть. *Крьвь-та швырнѫла*, руйнала, хлуйнала, потекла; кровь хлы́нула. *Подлѣгнѫлъ женѫ си, рѣзнѫлъ ѫ съ ножь и крьвь-та швырнѫла.*

Швъ̀рване и швъ̀рнуване, *с. ср.* отъ швъ̀рвамь.

Швъ̀рнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ швъ̀рвамь. Да хлуйнѫ.

Ше, *гл. спом.* Ще, ке, че, же, же.

*Шебе́къ, *с. м. Т.* Една малка маймуна.

Шебе́ристъый, стъ, ста, сто, *пр.* Въ гатанкѫ за врьтящкѫ: *адарданъ татко, адарданъ майка, шеберистъ дѣца?*

*Шебо́й, *с. м. Т.* Шибой.

Шева́да, *с. ж.* Животина *Mytilus edulis*, жабка, мида, скойка, сколка, хаджийка; раку́шка (слизня́къ).

Шева́чь, шевъ, в. шива́чь, шивъ.

*Шевекери́на, *с. ж.* и шевеке́ръ, *с м. Т.* Сѣдянкване късно на работѫ; стване утринь рано на работѫ. *Стоѫ на шевекерь, ставамь на шевекеринѫ*, шевекеруванъ. *Ставать на шевекерь два часа прѣди да съвне.*

Шевекеру́вамь, *гл ср.* Сѣдѫ вечерь късно на работѫ; сѣдянквамь; прѣди да си съвне ставамь на работѫ.

Шевекеру́ване, *с. ср.* отъ шевекеру́вамь. Сѣдянкване.

*Шевеке́ръ, *с. м. Т.* Шевекерина.

*Шевтели́на, *с. ж. Т.* Раст. и плодъ прасква.

На дрьво-то мома Ангелина,
У-въ рѫка ѝ клонча шевтална. *Пѣс.*

Шева́, *с. ср.* Шѫренъ шивъ; шива.

Шега́ и производнъı-тъı отъ тѫк рѣчь в. при шягá.

Ше́ганъ, *с. м.* Горна селска дрѣха отъ бѣлъ шаякъ; шегунъ. *Всы-ти юнаци доломы, мое-то харо шеганъ.*

*Шегáртъ, *с. м. Т.* Шегѫртъ.

Ше́гунъ, *с. м.* Шеганъ.

Шегѫ́ртка, *с. ж.* Мома шегѫртъ, чиракъина.

Боѳана ти е въ одаѫ
Со твои-тъı бѣлъı шегѫрткъı,
Всѫ нощь Боѳана играла,
Играла и си пѣяла. *Пѣс.*

Шегѫ́ртчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ шегѫртъ.

Шила Гѫргіа дългѫ саѫ
Отъ Митровъ-день до Гюргевъ день,
Дванадесять терзивчина,
Тринадесять шегѫртчина,
И пакъ саѫ не шиена *Пѣс.*

*Шегѫ́ртъ и шегѫ́ртинъ, *с. м. Т.* Шегартъ, шигѫртинъ, момъкъ, что си учи нѣйдѣ на занаятъ; ученикъ, чиракъ; ученикъ, ма́льчикъ у реме́сленниковъ.

Кове Видулъ остра сабьа...
Съсъ дванадесять мастора,
Съ тринадесять шегѫрта. *Пѣс.*

Стоѳане, съинко Стоѳане,
Что толкось си милявашь булчя-то:
Цѣла нощь е играло
Съ твои-тъı девять шегѫртъı,
Сега что лѣгнѫ та засна. *Пѣс.*

Та си ми Господь харива
До девятина съиновъı,
Врютъ гъı шегѫртъı пазарихъ,
Кого по двѣстѣ, кого по триста. *Пѣс.*

Ше́йка, *с ж* 1) Рыба нѣкаква. 2) В. ша́йка.

Шейна́, *с. ж.* Шейнина, шийнина, шина, шинина, сани, санкъı; са́ни.

Ше́йна, им. соб. женско.

Шейни́на, *с. ж.* Шейна́.

*Шейре́тинъ, *с. м. Т.* Шайретинъ.

*Шейта́нъ, *с. м. Т.* Шайтанъ: 1) Дяволъ, чортъ. 2) *пр. неизм* Дяволъ, дяволитъ.

Шеке́рець, *ум. м.* Малко шекеръ. *Единъ сака шекерець, другъ сака пиперець.*

Шекерджи́йница, *с. ж.* Дѣто продавать шекеръ, шекерджийскый дюкянъ.

Шекерджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ шекерджи́на.

***Шекерджи́на,** *с. ж. Т.* Който продава шекеръ, шекерчета, сладкъ отъ шекеръ.

Шеке́рка, *с. ж.* Много сладка яблъка

***Шекерли́я,** *пр. немъм. Т.* Направенъ съ шекеръ, что има шекеръ; шекеренъ, шекерленъ.

Ѣ дай ми, Боже, дай едно лудо младо,
Дѣ нищо не пие, вино и ракия,
Само да си пие кафе шекерлия,
Кафе шекерлия, водж щербетлия! *Пѣс.*

Шеке́рнъ, — рънъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Шекерлия.

Дѣвойчи, море дѣвойчи,
Аль ти е уста медена,
Аль ти е грѣло шекерно,
Аль ти си жабки бисерни? *Пѣс.*

Шеке́ровъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **шеке́ръ.** Что е отъ шекеръ. *Бучка шекерова.*

Шекеро́сам (да ся), *гл. свр.* отъ **шекеро́свамся. —санъ,** *прич. стр.* Станалъ на шекеръ. *Шекеросано сладко.*

Шекеро́свамся и шекеро́сувамся (да си шекеро́сам), *гл. възвр.* Пръсвамся, смръзвамся и ставамъ на шекеръ; покръвамся съ шекеръ; обса́харяватъся. *Сладко-то ся е шекеросало.*

Шекеро́сване и шекеро́суване, *с. ср.* отъ **шекеро́свамся.**

Шеке́рча, *ум. ср.* 1) Малко зрно шекеръ. 2) Раст. *Lathyrus;* чи́на.

***Шеке́ръ,** *с. м. Т.* Шикеръ, захаръ, захарь; са́харъ. — *Съ шекеръ да го хранишъ,* толкова добръ, милъ.

Шеке́рянъ, въ, на, но, *пр.* Шекеренъ, шекерленъ, сладкъ.

Ше́кла, *с. ж.* Немирна, бъснята мома, жена.

Ше́кунь, *нар.* Въ пѣсень:

Повръжася кучкомъ Павлевица,
Па убоде Павлу добра коня,
Шекунь, лекунь до хладна махала.

***Шеланго́зъ,** *с. м. Гр.* Животина шо́лпенъ.

Ше́лка, *с. ж.* Животина шевлка.

Ше́лминъ, *с. м.* Животина шо́лпенъ.

***Шелни́къ,** *с. м. Т.* Шеланкъ.

***Шелиангозъ,** *с. м. Гр.* Животина шо́лпенъ.

Ше́мбалъ, *с. м.* Животина шо́лпенъ.

Ше́медливъ, —дънъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Что има болесть шемедъ; врътоглавъ; подве́рженъ головокруже́нію. *Шемедна овца.* 2) Что докарва шемедъ; причиня́ващъ головокруже́ние. *Шемедна работа.*

Ше́медъ и ше́метъ, *с. м.* Болѣсть врътежъ въ глава-та, шемота, имела; головокруже́ние. *Хваща мя шемедъ,* залисва ми ся глава-та, замемедявамся, замайвамся, омо-

моглявамся, занима ми ся за да изгонятъ болѣсть ше то си, закалятъ шемедъ глава-та и, та че къкать то щасе тамъ облизо овца се обади, врълятъ къмъ не

Шемота́, *с. ж.* Шемедъ.

Ше́нение, *с. ср.* отъ **ше́ня** шеланкъ.

Шенли́вълъ, въ, ва, во, сѣтъвълъ; весе́лъвълъ.

***Шенли́къ,** *с. м. Т.* Весел нение; весе́ліе.

Шеланкъ прави Филипъ Ма
Че годява сестра Соколина
Та калеса най-отборъ юнаци
Седемдесять яравла осемдеся

Ше́нция, *с. м. мн.* Болесть и подуване въ рацѣ-тъ, озябване или отъ друго нѣ пука и луша.

Ше́нъжа, *ш* ся,—нила, дрочъ; веселяйтъся. *И ся чя-то ся понаучи и м чунки ся разгомарише Не шенѣтся: нова не нова си ми е проклята*

Ше́па, *с. ж.* Шъпа. *Шепа кръва.*

Шёпавъвълъ, въ, ва, во, *пр.* гавъвълъ, краставъвълъ; чесото шёпаво.

Шёнамъ (да шёпнж), *гл. д.*

Шепе́лка, *с. ж.* Свирка, ц цифара, цуфара; пищалъ.

***Шепе́ндеръ,** *с. м. Т.* Пръ вино, за водж съ широко г ухо като мащрапж; окапица

Шепета́йка, *с. ж.* Назъвани пѣсень:

Четвръта вечерь вечер
Четъре пайкъ шепета
Три кокошкъ менгуша

Шепи́нямъ, *гл. д.* Шепнж, *мо едпжъ му шепнялъ кумеджика-та, ами вск*

Шепи́нване, *с. ср.* отъ ше нение, шъпнение.

Ше́пнване и ше́пнение, *с.* пж. Шъпнение, шъпнатие, ние, шепнявание, шепчене, *нате-то не си е чисто.*

Шепнишко́въ, *нар.* Шепня

Ше́пнъ, *ешъ,* —палъ, *гл. д.* пж, шепнявамъ, шептж, ше *Шепнж си нѣчто,* мърморъ *си,* баемъ си.

Шепняшко́въ, шепняшкъ

.кѫ-тѫ, *нар.* Съ шепнатѣ, шьпнѣнкомъ; ше́петкомъ.

Шепотня́, *с. ж.* и

Ше́потъ, *с. м.* Шепнатѣ, шепнене, шьпнене, шьпнатѣ, шьпотъ, шюшнене; ше́потъ. *Шепотъ (шепотня) кѫщѫ развала.*

Шептене, *с. ср.* отъ **шептѫ́**. Шепнатѣ.

Шептѫ́, я́шь,—тѣ́лъ, *гл. д.* Шепна, шьпна, шюшна.

Шёпурка, *с. ж.* Шопурка, чючуръ, шопка, шюлецъ.

Ше́пченѣ, *с. ср.* отъ ше́пчѫ. Шепнатѣ, шьпненѣ.

Шепче́ци, *с. м. мн.* Чебуръ, фучия, кръбла.

Ше́пчѫ, еше, —чѣлъ, *гл. д.* Шепна, шептя, шьпна, шюшна.

Шербе́тецъ, *ум. м.* Малко шербетъ.

***Шербетли́я**, *пр. неизм.* Что е съ шербетъ, направенъй съ шербетъ.

Само да си пие кафе шекерлия,
Кафе шекерлия, водѫ шербетлия. *Пѣс.*

Шербе́тча, *с. ср.* Раст. *Orobanche epithymum.*

***Шербе́тъ**, *с. м. Т.* Турско разхладително сладко питие.

***Шерве́**, *с. ср. Т.* Дълга крѣпа свита като гѫвѫ на главѫ.

***Шерде́нка**, *с. ж.* и **шерде́нъ**, *с. м. Т.* Шурденъ, мѣхуръ, дънешникъ, бахуръ, свинско черво за плъненѣ.

***Шереме́тка**, *с. ж Т.* Раст. *Carlina acaulis*, дива зелка, лугочка, рьшетка, рѣшетка, трьнова гулия; **колю́чникъ**, **пухо́вникъ** безстебе́лный. *Шереметка, потрупетка, синорка синокость, костчица!* Дѣтско играло броенѣ.

***Шери́тъ**, *с. м. Т.* Ширитъ.

***Шерифе́**, *с. ср. Т.* Въкало на джамия.

Шерпе́лъ, *с. м.* Лигавникъ, чапачя; дѣтскій нагру́дникъ.

***Шеръ**, *с. м. Т.* Шериа: 1) Правда, законъ, священнъй законъ. *Царь-тъ му написалъ единъ шеръ на харзухала вака.* 2) Конакъ.

Скаралися троица ергени,
Не ся карали за нивѫ, ливадѫ,
Лю ся карать за хубавѫ момѫ;
Откарали на шеръ да гы пытать:
Казвайте, кой что й сте дали? *Пѣс.*

Шеста́къ, *с. м.* 1) Намотана прежда отъ шестнадесять главъ; пасмо, повѣсмо, мотовилка, гранка, грань, мандулъ; мотъ, мото́къ, пяти́нка, та́лька. *Ако бяхъ прялъ шестаци, не щяхъ да имамъ мустаци. Да имаше баба мустаци, не бы пряла шестаци.* 2) Мотовилка, мотовила, параджикъ; мотови́ло, мота́льница, та́лька. 3) Сребрена пара шесть гроша; алтѫ́лякъ.

Да посягнешь въ джеповъ-тъ,
Да извадишь дребнъ аспръ,
Дребнъ аспръ и двоіаци
И тъе црьноокъ шестаци. *Пѣс.*

3) Гряда, дъска дълга шесть пяди. 4) Голѣмъ водяниченъ камъкъ.

Шеста́ло, *с. ср.* Справа на два крака за чрьтане кржговъ; шестарь, шестило, пергелъ; кружа́ло, ци́ркуль, воро́ба.

Ше́стамъ, *гл. д.* Мъслѫ, размъслювамъ, обмъслювамъ, прѣмъслювамъ, думамъ, прѣдумвамъ, смѣтамъ, прѣсмѣтамъ, слагамъ, прѣслагамъ, хесапѫ; обду́мывать, размышля́ть, сообража́ть. *Думалъ, шесталъ, какво зло да направи. Дума, шеста, со каковъ мурафетъ дъ гѫ хвати ламък-тѫ. Думала лисица-та, шестала, каквѫ честь да ми стори.*

Ше́станѣ, *с. ср.* отъ **ше́стамъ**.

Шеста́рь, *с. м.* 1) Кацарско сѣчиво, съ което ся опрѣдѣля мѣсто-то на въторъ и голѣмина-та на дъно на кацѫ, на бъчвѫ; шестило. 2) Шестало, шестило, пергелъ; кружа́ло, ци́ркуль, воро́ба.

Шеста́чя, *ум. ср.* отъ **шеста́къ**.

Шестдеся́тый, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестдеся́ть**.

Шестдеся́ть, *числ.* На шесть мѣста по десять; шеесеть; **шестдеся́ть**.

Шесте́нѣ, *с. ср.* отъ **шестѫ́**. Шестичене.

Шести́ло, *с. ср.* Шестарь.

Шести́лъ, *с. м* Дрьво *Acer tataricum* или *Acer platanoides*, наворъ; клёнъ.

Шести́на и **шести́на**, *числ.* Шесть душь; ше́стеро.

Шести́нка и **шести́нка**, *смякч.* отъ **шести́на**.

***Шести́самъ** (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся нѫштишѫ.

Шести́чѫ, ишь, —чилъ, *гл. д.* Отбѣлѣжамъ съ шестило дъно на бъчвѫ, на кацѫ, голѣминѫ-тѫ на водяниченъ камъкъ и проч.; шестѫ.

Ше́стъ, *числ. смякч.* отъ **шесть**.

Шестна́десятый, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестна́десять**.

Шестна́десять, *числ.* Десять и шесть; шестнаесеть; **шестьна́дцать**.

Шестокры́лецъ, лци, *с. м.* Что има шесть крѣла; шестокрѣлый. *Еленъ шестокрылецъ.*

Шестокры́лчя, *с. ср.* Что е съ шесть крѣла; шестокрѣлецъ, шестокрѣлый.

Това бѣше дѣтя Дукатинча,
Что газдяше конча шестокрѣлча. *Пѣс.*

Шестокры́лый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има шесть крѣла, что е съ шесть крѣла; шестокрѣлый.

***Шекерджи́ја**, *с. ж. Т.* Който продава шекеръ, шекерчета, сладкъ отъ шекеръ.

Шеке́рка, *с. ж.* Много сладка ябълка

***Шекерли́ја**, *пр. неизм. Т.* Направенъ съ шекеръ, що има шекеръ; шекерянъ, шекеренъ.

НА дай ми, Боже, дай едно лудо младо,
Дъ вино не пие, вино и ракия,
Само да си пие кафе шекерлия,
Кафе шекерлия, водж шербетлия! *Нѣс.*

Шеке́ренъ, — рѣнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Шекерлия.

Дѣвойчя, море дѣвойчя,
Аль ти е уста медена,
Аль ти е гръло шекерно,
Аль ти сж жлби бисерни? *Нѣс.*

Шеке́ровъ, въ, ва, во, *пр.* отъ **шеке́ръ**. Що е отъ шекеръ. *Бучка шекерова.*

Шекеро́самъ (да ся), *гл. сор.* отъ **шекеро́свамся**. —**санъ**, *прич. стр.* Станжлъ на шекеръ. *Шекеросано сладко.*

Шекеро́свамся и **шекеро́сувамся** (да ся **шекеро́самъ**), *гл. възвр.* Прѣсничамся, смрьзвамся и ставамъ на шекеръ; покрывамся съ шекеръ; **обса́харяватьсѧ**. *Сладко-то ся е шекеросало.*

Шекеро́сване и **шекеро́суване**, *с. ср.* отъ **шекеро́свамся**.

Шеке́рчя, *ум. ср.* 1) Малко зрно шекеръ. 2) Раст. *Lathyrus;* **чи́на**.

***Шеке́ръ**, *с. м. Т.* Шикеръ, захаръ, захарь; **са́харъ**. — *Съ шекеръ да го хранишъ*, толкова добръ, милъ.

Шеке́рянъ, нъ, на, но, *пр.* Шекеренъ, шекерлия, сладкъ.

Ше́кла, *с. ж.* Немирна, бъбрива мома, жена.

Ше́кумъ, *нар.* Въ пѣсень:

Поврънжел кучкомъ Павлевица,
На убоде Павлу добра копа,
Шекумъ, лекумъ до хладна махала.

***Шелангу́зъ**, *с. м. Гр.* Животина шо́лменъ.

Ше́лна, *с. ж.* Животина шевлка.

Ше́лминъ, *с. м.* Животина шо́лменъ.

***Шелни́къ**, *с. м. Т.* Шенликъ.

***Шелангу́зъ**, *с. м. Гр.* Животина шо́лменъ.

Ше́нбалъ, *с. м.* Животина шо́лменъ.

Ше́недънъ, —дънъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Що има болесть шемедъ; врътоглавъ; **подвѣрженный головокруже́нію**. *Шемедна овца.* 2) Що докарва шемедъ; **причиня́ющій головокруже́ніе**. *Шемедна работа.*

Ше́недъ и **ше́метъ**, *с. м.* Болѣсть врътежъ въ глава-та, шемота, инела; **головокруже́ніе**. *Хваща мя шемедъ*, залисна ми ся глава-та, зашемедявамся, замайвамся, ошо-моглавявамся, занима ми ся. за да изгонятъ болѣсть шем то си, закалятъ шемедна главх-тх и́, та че къкать то пасе тамъ облизо овця-т се обади, врѣлятъ възъ него

Шемота́, *с. ж.* Шемедъ.

Ше́неніе, *с. ср.* отъ **ше́нѫ** шенликъ.

Шенли́вый, въ, ва, во, *пр* смѣнъый; весёлый.

***Шенли́къ**, *с. м. Т.* Веселие нение; весе́ліе.

Шенликъ прави Филипъ Мади
Че годява сестрж Соколинж,
Та налеса най-отборъ юнаци,
Седемдесять краля осемдесят

Ше́нци, *с. м. мн* Болесть г и подуване къ рацѣ-ты, в озябване или отъ друго нѣч нука и луши.

Ше́нѫся, **ншся**,—**нился**, *гл.* дрочъ; веселѣться. *И съ в чя-то ся понаучи и му чунки ся разговарящше и Не шенѣтеся: нова не ми нова си ми е проклята Т*

Ше́па, *с. ж.* Шъпа. *Шепа п крыва.*

Ше́павый, въ, ва, во, *пр.* гавъый, враставъый; чесото́чи *шѣпаво.*

Ше́памъ (да ше́нѫ), *гл. д.*

Ше́пе́лка, *с. ж.* Свирка, пи цифара, цуфяра; **пищалъ**.

***Шепе́идеръ**, *с. м. Т* Ирьст вино, за водж съ широко гр ухо като мащрапж; оканица

Шепета́йка, *с. ж.* Название пѣсень:

Четвртъ вечерь вечерja
Четыре пайкы шепетай
Три кокошкы менгушкъ

Шепи́нямъ, *гл. д.* Шепнж, *мо единжжъ му шепнжкла кумендженка-та, ами всяк*

Шепи́ване, *с. ср.* отъ **шеп** ение, шъпнение.

Ше́пнане и **ше́пнене**, *с.* нж. Шъпнение, шъпнатье, ш ня, шепнване, шепчене, ше *нятье-то не си е чисто.*

Шепнишко́мъ, *нар.* Шепнан

Ше́пнж, ешь, —нахъ, *гл. д.* нж, шепнямъ, шептж, шепч *Шепнж си нѣчто*, мрънкж си, бъенъ си.

Шепняшко́мъ, **шепняшкы́м**

.кѫ-тѫ, *нар.* Съ шепнатю, шьпнямкомъ; ше́петкомъ.

Шепотня́, *с. ж.* и

Ше́потъ, *с. м.* Шепнатю, шепнене, шьпнене, шьпнатю, шьпотъ, шюшнене; ше́потъ. *Шепотъ (шепотня) кѫщѫ развала.*

Шептѐне, *с. ср.* отъ шептѫ́. Шепнатю.

Шептѫ́, я́шь,—тѣлъ, *гл. д.* Шепна, шьпна, шюшна.

Шёпурка, *с. ж.* Шопурка, чючюръ, шопка, шюлець.

Ше́пченe, *с. ср.* отъ ше́пчѫ. Шепнатю, шьпнене.

Шепчѐци, *с. м. мн.* Чебуръ, фучина, кръбла.

Ше́пчѫ, еше, —чалъ, *гл. д.* Шепна, шептѫ, шьпна, шюшна.

Шербе́тець, *ум. м.* Малко шербетъ.

***Шербетли́на**, *пр. неизм.* Что е съ шербетъ, направенъй съ шербетъ.

Само да си пие кафе шекерлия,
Кафе шекерлия, водѫ шербетлия. *Пѣс.*

Шербе́тчя, *с. ср.* Раст. *Orobanche epithymum.*

***Шербе́тъ**, *с. м. Т.* Турско разхладително сладко питие.

***Шерве́**, *с. ср. Т.* Дълга кърпа свита като гѫжва на главѫ.

***Шерде́нка**, *с. ж.* и **шерде́нъ**, *с. м. Т.* Шурденъ, мѣхуръ, дънешникъ, бахуръ, свинско черво за пълнене.

***Шереме́тка**, *с. ж Т.* Раст. *Carlina acaulis*, дива зелка, лугочка, рьшетка, рѣшетка, трънова гулия; **колю́чникъ, пухо́вникъ** безстебе́лный. *Шереметка, потрупетка, синорка синокость, костчица!* Дѣтско играло броене.

***Шери́тъ**, *с. м. Т.* Ширитъ.

***Шерифе́**, *с. ср. Т.* Възкало на джемия.

Шерпе́лъ, *с. м.* Лигавникъ, чапачя; дѣтскій нагру́дникъ.

***Шеръ**, *с. м. Т.* Шерия: 1) Правда, законъ, священный законъ. *Царь-тъ му написалъ единъ шеръ на харзухала вака.* 2) Конакъ.

Скарялися троица ергени,
Не ся карали за нивѫ, ливадѫ,
Лю ся карать за хубавѫ момѫ;
Откарали на шеръ да гъ пытать:
Казвайте, кой что и сте дали? *Пѣс.*

Шеста́къ, *с. м.* 1) Намотана пряжда отъ шестнадесять главъ; пасмо, повѣсмо, мотовилка, гранка, грань, мандулъ; мотъ, мото́къ, пятина́, та́лька. *Ако бѣхъ прялъ шестаци, не щяхъ да имамъ мустаци. Да имаше баба мустаци, не бы пряла шестаци.* 2) Мотовилка, мотовила, параджикъ; мотови́ло, мота́льница, та́лька. 3) Сребрена пара шесть гроша; алтѫ́нъкъ.

Да посягнешь въ джеповъ-тъ,
Да извадишь дребнъ аспръ,
Дребнъ аспръ и двояци
И тъе црьноокъ шестаци. *Пѣс.*

3) Гряда, дъска дълга шесть пяди. 4) Голѣмъ водяниченъ камъкъ.

Шеста́ло, *с. ср.* Справа на два крака за чрьтане кржговъ; шестарь, шестило, пергелъ; кружа́ло, ци́ркуль, ворóба.

Ше́стамъ, *гл. д.* Мъслѫ, размъслювамъ, обмъслювамъ, прѣмъслювамъ, думамъ, прѣдумвамъ, смѣтамъ, прѣсмѣтамъ, слагамъ, прѣслагамъ, хесапѫ; обду́мывать, размышля́ть, сообража́ть. *Думалъ, шесталъ, какво зло да направи. Дума, шеста, со каковъ мурафетъ дъ ѫ хвати ламъкъ-тѫ. Думала лисица-та, шестала, каквѫ честь да ми стори.*

Ше́станe, *с. ср.* отъ ше́стамъ.

Шестáрь, *с. м.* 1) Кацарско сѣчиво, съ което ся опрѣдѣля мѣсто-то на въторъ и голѣмина-та на дъно на кацѫ, на бъчвѫ; шестило. 2) Шестало, шестило, пергелъ; кружа́ло, ци́ркуль, ворóба.

Шеста́чя, *ум. ср.* отъ **шеста́къ**.

Шестдеся́тый, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестдеся́ть**.

Шестдеся́ть, *числ.* На шесть мѣста по десять; шеесеть; шестдеся́ть.

Шесте́ние, *с. ср.* отъ **шестѫ́**. Шестичене.

Шести́ло, *с. ср.* Шестарь.

Шести́лъ, *с. м* Дрво *Acer tataricum* или *Acer platanoides*, яворъ; клёнъ.

Шести́ма и **шести́на**, *числ.* Шесть душь; ше́стеро.

Шести́мка и **шести́нка**, *смякч.* отъ **шести́на**.

***Шести́самъ** (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся шѫпнѫтъ.

Шести́чѫ, ишь, —чилъ, *гл. д.* Отбѣлѣжамъ съ шестило дъно на бъчвѫ, на кацѫ, голѣмина-та на водяниченъ камъкъ и проч.; шестѫ.

Ше́сткы, *числ. смякч.* отъ **шесть**.

Шестна́десятый, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестна́десять**.

Шестна́десять, *числ.* Десять и шесть; шестнаесеть; **шестьна́дцать**.

Шестокры́лець, лци, *с. м.* Что има шесть кръла; шестокръ́лый. *Еленъ шестокрылець.*

Шестокры́лчя, *с. ср.* Что е съ шесть кръла; шестокръ́лець, шестокръ́лый.

Това бѣше дѣтя Дуватинчя,
Что газдяше конча шестокръ́лча. *Пѣс.*

Шестокры́лый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има шесть кръла, что е съ шесть кръла; шестокръ́лый.

Хаберъ прати Ръıла шарколиѣ,
Хаберъ прати на Ръıлк шестокрълк. *Пѣс.*

Па си хванк кобълинк,
Кобълинк шестокрълк,
Дѣка лита, дѣка бѣга. *Пѣс.*

Още да ми дадешь конче шестокрълко,
Конче шестокрълко съсъ четъıре ногъı *Пѣс.*

Марко сѣди у хладнъı механъı
И сосъ него пятина юнаци:
Единъıй Милошъ, врадѣнъ юнакъ...
На пятъıй Хрелѣ шестокрълѣ. *Пѣс.*

Христе-ле, Божиче-ле, коладе-ле,
Шестокрълк Ангеле! *Пѣс.*

Донеси ми сабък дипленицк,
Извади ми стрѣлк шестокрълк,
Подсѣдай ми конка шаренего. *Пѣс.*

Шестóрка, *с. ж.* Книга за играние съ шесть бѣлѣга; шестѣрка.

Шестóрно, *нар.* Шесть пати; шестúжды, шестью, шестерúцею, вшéстеро.

Шесторóгъıй, гъ, га, го, *пр.* Что има шесть рога.

Тонѣ-ле шилетарину,
Тонѣ-ле халоварину,
На ми улови овна-то,
Овна-то шесторого-то! *Пѣс.*

Шесторя́дица, *с. ж.* Пшеница, что има по шесть ряда зрънa на класъ; шесторяда пшеница.

Бѣла пченица црьнокласица,
Црьнокласица шесторядица. *Пѣс.*

На сунь си бъıло, шетало
Широко поле Корчанско,
Бѣла пченицк сумь жнало,
Пченицк шесторядицк. *Пѣс.*

Шесторя́дъıй, дъ, да, до, *пр.* Что има шесть ряда.

Святъ Никола служба слуши,
Та калеса вси святии,
На гъı тури у трапезъı,
У трапезъı шесторядъı,
Шесторядъı седмоподъı. *Пѣс.*

Црьноокъıй дѣвере,
Шесторядъıй невине,
Пай ми вино црьвено,
А не мой си опива. *Пѣс.*

Шестестóтник, *числ.* На шесть мѣста по сто; шестьсотъ.

Шéстъıй, стъ, ста, сто, *числ. ряд.* отъ шесть; шестóй.

Шесть, *числ.* Пять и едно; шесть. *Извадчихъ и шесть-тъı (и шесть-тѣхъ) грошка. Дѣто пять, тамъ и шесть.*

Шестѫ́, и́шь, —тѣлъ, *гл. д.* Шестичък.

Шéтамь (да шéтнк), *гл. ср.* 1) Ходя, разхождамся, шетамся; ходúть, гулúть. *Когато шеталъ Стопанъ-тъ по земк-вж, дрѣмъ-тъ ся похвалилъ. Който шета по село, не иде дома весело.*

Шетать мома, талать мома и
Лудо ходить по нем, съ и

2) Шьтамь. 3) *гл. д.* В
разкарвамь, прошътвамь.

Отъ конь слѣзнк левента
Конь си шета ухълент, у

Сосѣднкхк отъ добръı-т
Сѣднкхк си коне да си
Та шетахк никни добр

На шета Юлвана ю
Та го шета и Юлван
На има девитина бр
Та си На на негъ и

—мся, *гл. възвр.* 1) Хо
шетамь; прохáжвaться,
Шетася като паунъ. 2

Шéтание, *с. ср.* отъ шéта
Шетба, шетаница, разходк

Изнкли ми мое мжско
Повий мъı го въ свилин
Ке го вадк на шетание.

Шéтаница, *с. ж.* Шетание
ка. *Тъı ке идешь на ора
шетаница.*

Шéтарнъıй, —рънъ и —
пр. 1) Който обича да
работи; прилагвый, спрѣт
чврьстый, чалкшанъ; тру
тельный, енергúчнъıй.
приказливый, хоратливый,
сиѣнъıй, веселъıй.

Шетáчка, *с. ж.* Шьтачка.

Шетáчь, *с. м.* Шьтачь.

Шéтба, *с. ж.* Шетание, ше
ходене.

Шетба шета Марко Кра
Шетба шета по горк зе

Шетба шета Срьбанъ, д
Шетба шета по всичкк-т
Шетба шета, слнкк да

Шéтвамся и шéтнувамся
гл. възвр. Спущамся, зат
ся, пръцвамь, трьцамь,
ся, броса́ться, устремля́т

И си нкхк таме шарка
И си шетнк низъ поле
И си срѣтнк до девять

Па си шетнк робчи пот
Па си шетнк още цѣ-на

Запрягнкла свилнъı
Па се шетнк низъ И
Низъ Иордана, возъ

Шетнкласи е Милиц
Низъ Дрѣнополскк ч
Та бѣло лице продан

Шéтване и шéтнуване,
вамся.

Шéтка, *с. ж.* Въ гатанкѫ за совалкѫ: *шетнѫлася шетка низъ трънищѫ рѣдкѫ, срѣщнѫла ѭ друга: кѫдѣ, мари луда?*

Шётка, *с. ж.* Птица шятка.

Шетлúка, *с. ж.* Нѣкакво растение, въ баяние за подлютѫ: *тръгнѫлъ е . . . да бере шетликѫ, метликѫ, та ся наболъ на орловы ноктѣ.*

Шéтнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. сер.* отъ **шéтвамся** и **шéтамся**.

Шéтомъ, *нар. Шетомъ шета*, шята.

Шетомъ шета малка мома,
Шетомъ шета, дворы мете. *Пѣс.*

***Шефтерúчя**, *с. ср. Т.* Раст. *Fumaria officinalis;* дымúнка, кокóрышъ.

Шехвéлкамъ, *гл. ср* Хвелтѫ, хвелтечѫ, фелтечѫ, пелтечѫ; шепелять.

Шехвéлканю, *с. ср.* отъ **шехвéлкамъ**; шепелúне.

***Шехюлислúмъ**, *с. м. Т.* Главенъ началникъ на Мухамеданскѫтѫ вѣрѫ.

***Шехѫмъ**, *пр. неизм. Т.* Шахѫмъ, мома царице.

Рано ранила шехѫмъ Тодорка,
Че е отишла обѣдъ да носи. *Пѣс.*

Шибáкъ, *с. м.* Храсталакъ, гѫстакъ, шюмакъ.

Шибáлка, *с. ж.* 1) Прѫтчка, съ която шибать, разтрьсвать вълнѫ или друго подобно. 2) *Шибалкы:* забúти, забúци-ти на брьдо.

Шибáлчица, *ум. ж.* отъ **шибáлка**.

Шúбамь (**шúбвамь, шúбнувамь, да шúбнѫ**), *гл. д.* 1) Удрѫмь съ нѣчто тънко; враскамь, хлюскамь, шлевѫ, шлѣцвамь, шлякамь; хлестáть, хлыстáть, шибáть, остéгивать. 2) Удрѫмь нѣчто съ шибалкѫ да го разтрьсѫ, да го разбúѫ, да го раздрънкамь. *Шиба вълнѫ.* 3) Мѫ много и лакомо; врьтѫ, увивамь. *Шиба коматытѣ.* 4) *гл. ср.* Тръгамь изъ нѣчто; зимамь, хващамь, удрѫмь, трьщамь, слитвамся, шетвамся. *Той шибнѫ низъ гѫсталака.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Удрѫмся съ нѣчто тънко; удрѫмся о нѣчто издадено. 2) *гл. стр.* Бúвамь шибанъ.

Шúбаню, *с, ср.* отъ **шúбамь** и **шúбамся**.

Шибачица, *им. соб.* женско (?).

Шúбвамь, *гл. мн-кр.* отъ **шúбамь**.

Шúбка, *с. ж.* Прѫтчка за набиване, за плъненю пищовъ, пушкѫ; харбúна; шóмполъ ружья́.

Шибли́ка, *с. ж.* Тънкы, жилавы и бодливы прѫтчкы храстю.

Чие е това момичя,
Что играе срѣдъ хоро-то?
Виеся като шибликѫ,
Трошися като трошликѫ! *Пѣс.*

Ка минѫхъ село Дрѣново,
Ка видохъ мома хубава:
Мѣтася като метликѫ,
Шибася като шибликѫ. *Пѣс.*

Шибли́чица, *ум. ж.* отъ **шибли́ка**.

Ка си пойдохъ по друмовы,
Закачи ми шибличица,
Шибличица шибокова
Оскуби ми рядици-ты,
Избрька ми црьнъи кражкы! *Пѣс.*

Шúбнувамь, *гл. уч.* отъ **шúбнѫ**.

Шúбнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шúбамь**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

***Шибóй**, *с. м Т.* Шебой, цвѣтю *Matthiola annua,* радовать (четворенъ, виенъ) шибой, плъно менекше; левкóй. — *Дрисливъ шибой, жълтъ шибóй, литъ шибой,* раст. *Cheiranthus,* менекше, минише, праздно менекше, масирка; левкóй.—*Рушкый тибои,* раст. в **устúчя**.

Шибóйчя, *ум. ср.* и **шибóвец**, *ум. м.* отъ **шибóй**.

Шибóковый, въ, ва, во, *пр.* (?) в **пѣсень при шибли́чица**.

Шúночица, *ум. ж.* отъ **шúбка**.

Шивáчество, *с. ср.* Работа, занаятъ на шивачь; шивъ.

Шивáчка, *с. ж.* Което шие чюждо; терзийка.

Шивáчкый, чка, чко, *пр.* отъ **шивáчь**. Терзийскый.

Шивáчь, *с. м.* 1) Който шие чюждо; терзия; портнóй. *Който всякой день промѣня дрѣхы-ты си, всякой чась ся кара съ шивачя.* 2) Птица *Mareca penelope,* фиё, фиовецъ, фишъ.

Шивúшь, *с. м.* Даръ, сахани, тенджери и др. т., что дарять сватбари младоженека въ недѣлѭ на сватбѫ-тѫ.

Шивъ, *с. м.* Шевъ: 1) Шиене; **шитвó, шитьё**. *Шивъ-тѣ му не струва.* 2) Начинъ на шиене. *Шивъ вадѣ-иглѫ.* 3) Отдѣленъ рядъ защито нѣчто. *Разпрася шивъ-тѣ.* 4) Шивачество. *Работа-та му е шивъ.*

Шивá, *с. ср.* 1) Шаренъ, вязанъ шивъ; **шитьё**.

Ризѫ-тѫ да ми опере,
Съ шивета да ѭ напише. *Пѣс.*

2) Плетка, плитка, плетеница, пленица, сплитка коса, коцакъ, коцелъ, витица; коса́, коси́чка.

***Шигѫртинъ**, *с. м. Т.* Шегѫртъ.

Шúене, *с. ср.* отъ **шúнѫ**. Шивъ.

Шúеникъ, *с. м.* Врать-тъ на птицѫ; вратнякъ, шиганикъ.

Шúенича, *ум. ср.* отъ **шúеникъ**.

Шúйка, *ум. ж.* отъ **шúма**. Шиица; **шéйка**.

Брани, моме, кучета-та! — Заколи мя до шийкж-тж, не могж тя брани!

Ши́йна и **ши́йни́ца**, *с. ж.* Шейна, шейница, шина.

***Шийре́тинъ**, *с. м. Т.* Дяволъ, дяволитъ, хътръ, лукавъ.

Ши́ица, *ум. ж.* отъ **ши́ла**. Шийка.

Ши́калка, *с. ж.* 1) Наращение като орѣхъ на дѫбовъ-тъ вѣйкъ; **орѣшекъ черни́льный**. *Шикалка-та не е орѣхъ. Мъжъ за шикалкъ.* 2) Плодътъ на нѣкои хвойнъ растения; **шикла**, **шишарка**, **шишаранка**, **бѣйка**, **мазница**, **мазница**; **сосно́вая ши́шка**; *Strobilus.* 3) Черна боя, направена отъ дѫбовъ шикалкъ.

Не се бѣлосвай, червосвай,
Не си вѣждъ-тъ начернай
Съсъ варж боя шикалкж. *Пѣс.*

Ши́калчица, *ум. ж.* отъ **ши́калка**. Шикалчя.

Ши́калчя, *ум. ср.* отъ **ши́калка**. Шикалчица.

Ши́кать (**шикнать**, да **ши́кнж**, **ши́кнувать**), *гл. ср.* 1) Въскать *шикъ, шикъ!* да изпѫдж. да **мъчятъ**, **шъкамъ**; **ши́кать**. *Шикни му да мъкне.* 2) Шюртж, шортж.

Ши́кание, *с. ср* отъ **ши́кать**.

Ши́кнувать, *гл. мн-кр.* отъ **ши́кать**.

***Шикеро́сать**, *гл. д. сов. Т.* Шекеросать, да спечелъ, да добълъ, да уловъ, да земж плѣчкж, да плѣчкосамъ.

Отбрали ми са тридесят момчина,
Да си ходитъ горесъ харамии.
А что си юнаци намъслихж:
Прьвъй шикеръ, что ке шикеросать,
Ке го давать по прьквъ, монастиръ. *Пѣс.*

***Шике́ръ**, *с. м. Т.* Шекяръ, плѣчка, ловъ, обиръ, кяръ; в. пѣсень при **шикеро́сать**.

***Шике́ръ**, *с. м. Т.* Шекеръ.

Ши́кла, *с. ж.* 1) Раст. шишка. 2) Шишарка, шишаранка, шикалка, мазница, мазница, бѣйка; **сосно́вая ши́шка**. *Видѣлъ въ единъ коринъ шиклы боровы. Iайца орловы, шиклы боровы. Да порастятъ голѣмы-колко шиклж на шюмж!* 3) Плодъ отъ дѫбъ; желѣдъ, жълѫдъ, жиръ, шопъ; жёлудь.

Шикла кошница полна ченица,
И ю си задж и въ село давать,
Пакъ се надѣямъ сватбж да чинъ. *Пѣс.*

4) *прич. неизм.* Шиклосанъ, шикосанъ: вписанъ съ боя отъ шиклы.

Что видѣхъ момчи хубаво,
На сива коня іахаше,
На шиклж сѣдло сѣдаше,
Сребрянж юзда дражаше! *Пѣс.*

Ши́кличица и **ши́кличка**, *ум. ж.* отъ **ши́кла**.

Шиклосать, *гл. сов.* отъ **шиклосвать**. Да шикосамъ. —**санъ**, *прич. стр.* Шикосанъ, шикла, украченъ съ разнъ цвѣтя. *Налани шиклосани. Баща-та зима шиклосанж-тж бъклицж отъ сина си.*

Шиклосать и **шиклосувать** (да **шиклосамъ**), *гл. д.* Черня, почерняватъ, вапцвамъ коса, вѣждъ съ боя отъ шиклы; шикосвамъ, враносвамъ, сурмесвамъ. *Ево ти шиклы, что си шиклосувать женъты коскж-тж, за да цмъ бѫде урьна!* —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Шикосвамся, враносвамся, сурмесвамся.

Шиклосване и **шиклосуване**, *с. ср.* отъ **шиклосвать**.

Шикосать, *гл. сов.* отъ **шикосвать**. Да шиклосамъ. —**санъ**, *прич. стр.* Шиклосанъ, позлатенъ, посребренъ, варакосанъ, шикъ, шикла; **украшенный** суса́льнымъ зо́лотомъ, **мишуро́ю**; **мишу́рный**.

Дѣвойка му война дръжмаше
За юздж-тж позлатена,
За женги калайлия,
За сѣдло-то шикосано. *Пѣс.*

***Шикосвать** и **шикосувать** (да **шикосамъ**), *гл. д.* (?) Шиклосвамъ, позлатявамъ, посребрявамъ, накътвамъ съ варакъ, варакосвамъ; **золотя́ть** листовы́мъ зо́лотомъ или серебро́мъ, **украша́ть** суса́льнымъ зо́лотомъ, **мишуро́ю**.

Граждоменка ме послуша,
Си промѣни, си накъти,
Направи зелена къпка,
Ме накъти, ме шикоса. *Пѣс.*

Шикосване и **шикосуване**, *с. ср.* отъ **шикосвать**.

***Шикъ**, *Т.* (?) 1) *с. м.* Златенъ ширитъ; **галу́нъ**, **мишура́**. *На пашж-тж има ошвицж отъ аленж чохж, бѣлы шнурки и шикъ.* 2) *пр. неизм.* Варакосанъ, шиклосанъ, шикосанъ, шикла; **украшенный** суса́лью, **мишуро́ю**, **галу́нами**.

Да е скашалъ три постели,
Три юргана, три дюшека,
И три градеты рогозини,
И три другы шикъ перници. *Пѣс.*

Шилега́ринъ и **шилега́рь**, *с. м.* Овчаръ, что пасе шилета; шиленгарь, шилетарь.

Духна ли, вѣтре хладане,
Разхлади поле широко,
По поле пръви аргати,
По планинъ млади шилегари. *Пѣс.*

Шиле́жи, *с. ср.* 1) Шиля. 2) Късно омагнесо агне; сугаря.

Ши́лези, *с. ср.* Шиля, шилежи.

Шиленга́рь, *с. м.* Шилегарь, шилетарь.

Овчаре, бѣли Котлене,
Та рачите як шиленгарь,
Ѣзе шиленгарь да дойд? *Пѣс.*

Ши́ленѣ, *с. ср.* отъ ши́лѧк.

Ши́ленце, *ум. ср.* отъ ши́ля. *Да ти даде Господь шкареня овчицѫ и шкарено шиленце.*

Шилета́рь и шилета́ринъ, *с. м.* Шилегарь, шиленгарь.

Тонѣ-ле шилетарину,
Тонѣ-ле халоварину,
Ѣ ми улови овня-то,
Овня-то шесторого-то,
Дѣто ти води стадо-то. *Пѣс.*

Ши́лець, лци, *с. м.* Четыре клѣчкы побиты въ крьстацѣх-тѣ на врьтацѣх, за да ся изопва на тѣхъ прѣжда-та, шестанъ-тъ.

Ши́листый, стъ, ста, сто, *пр.* Изостренъый камъ края; что е като шило.

Ши́лка, *с. ж.* Шило. *Арапи да го хакать, та сосъ шилкѫ у врата да го бодкть!*

Ши́ло, *с. ср.* 1) Изострена желѣзна прѣтчица съ дрьвянѫ дрькѫ за пробиване дупкы; шилка; ши́ло. *Клѣчка шило*, спица. 2) Немирникъ, който само пуща думы за да боде съ тѣхъ. *Дяволско шило*, дяволъ, дяволитъ човѣкъ. *Стоянъ е дяволско-то шило*, той подбужда, той учи другы-ты да правять пакости. — *Глядай какви шила и бодове*, каквы противны работы и думы. — *Шило за огнило, шило за длато*, много дадохны, малко зехны. — *Остро шило и камыка пробива. Шило въ торбѫ не съди. Шило въ човаль не ся крые. До-ще шило до гкзило. Съ шило гробъ му копае. Има шило и то скрыто. Шило бодило нивъ горѫ ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела.

Шилобо́дъ, *с. м.* Раст. *Ononis Spinosa*, черъ трьнь; стальни́къ, стальна́я трава́.

***Шилте́**, *с. ср. Т.* Шалте, дюшекъ, напълненъ съ вълнѫ, съ памукъ; тюфя́къ, матра́цъ.

Шилте́нце, *ум. ср.* отъ шалте́. Шалтенце.

Ши́лце, *ум. ср.* отъ ши́ло; ши́льце.

Ши́лци, *с. мн.* Шилета.

Ши́лчепѣ, *с. ср.* отъ ши́лчѧк. Шиленѣ.

Ши́лчѧк, ишь, —чи́лъ, *гл. д.* Шилѧк.

Ши́лѧк, ишь, —лилъ, *гл. д.* Остръ, изострювамъ, шилчѫ, изшилвамъ; остри́ть, востри́ть, заостря́ть, обва́стривать. *Шили колке.*

Ши́лѧкся, ишся, —ли́лася, *гл. об.* За овцѫ: раждамъ шиля; агнѫкся, багнѫкся; я́гниться.

Ши́ля, ши́лета и ши́лци, *с. ср.* Отбито агня, додѣ годинѫаса; шилежя, шилезя, бейчя.

Ши́лякъ, *с. м.* 1) Шилець. 2) Клѣчка шило, съ което запилчвать устѣ-то на торбѫ.

Шимши́ровый, въ, ва, во, *пр.* отъ шимши́ръ. Чимшировый, чимширянъый.

***Шимши́ръ**, *с. м. Т.* Раст. чимширъ.

Шимши́рянъый, нъ, на, но, *пр.* Чимширянъый.

Шина́, *с. ж.* Шейна, шейнина, шинина, шийна, сани, санкы; са́ни.

Ши́на, ин. соб. женско.

Ши́нваню, *с. ср.* Изкълчваню, извѣхваню, навѣхваню, уливаню; вывиха́ню, вывиха́ване, свиха́ване.

Шингали́самъ, *гл. д.* Въ гатанкѫ за кантаръ: *дайте ны ваше-то мингало шингало, да помингалосамы шингалосамы, та пакъ щемъ вы го дадемъ?*

Шинга́ло, *с. ср.* Въ гатанкѫ за кантаръ, в. шингали́самъ.

Ши́нгалъ, *с. м.* Човѣкъ много малъкъ на ръстъ; джудже; ка́рло, ка́ранкъ, ка́ранца.

Ши́нда и ши́ндра, *с. ж.* Букова дъска.

***Шиникчилѧ́къ**, *с. м. Т.* Плата за мѣрене съ шиникъ.

***Шиникчи́я**, *с. м. Т.* Който мѣри съ шиникъ.

***Шини́къ**, *с. м. Т.* Дрьвяна мѣра за зрънисты храны; кутелъ, крина, леминца; око́въ. *Жито кило и два шиника. — Шиникъ глава*, голѣма глава. *Шиникъ глава — въшка акълъ.*

Шини́чя, *ум. ср.* отъ шини́къ. Кутленце, кринца.

Шини́я, *с. ж.* Шива́.

Шина́рецъ, *ум. м.* и **шипа́рчя**, *ум. ср.* отъ шипа́ръ.

Шипа́ръ, *с. м.* Шипъръ, скопена и нескопена свиня; вепьрь, нерѣзъ, глыгъ, глыганъ, глыгаръ, кръмакъ, крънакъ; саме́цъ свинно́й, бо́ровъ, кабанъ. *Умыслился като шипаръ прѣдъ Коляджа.*

Ши́пенкы, *с. ж. мн.* Плодъ-тъ на шипкѫ; шипленкы, шипкы, срьбогѫзкы, глогынкы.

Ши́пецъ, *ум. м.* отъ шипъ. Шипчя.

Ши́пка, *с. ж.* 1) Раст. *Rosa canina.* шипокъ, шипъ, шикла, дивъ трендафилъ, дивъ гюлъ; шипо́вникъ, ди́кая ро́за. 2) Раст. *Punica Granatum*, калина, калинка, наръ; грана́товое де́рево. 3) *Шипкы*, шипенкы.

Ши́пкавый, въ, ва, во, *пр.* Что има шипе, бодлы по себе-си; трьнливый, бодливый, бодликавый; коло́чій, бодли́вый.

Излѣзло е старчище
Отъ ръждиво нѫщище,
Съсъ ръждиво гуглище,
Съсъ краставо конище,
Съ шипкаво прѣтчище. *Бахане.*

Ши́пленкы, *с. ж. мн.* Шипенкы.

Ши́покъ, *с. м.* Раст. шипка въ 1-то знам.
Шиповична́рь, *с. м.* Суръкварь, что носи шиповъ-тъи на дружина-та.
Ши́пчица, *ум. ж.* отъ ши́пка.
Ши́пчя, *ум. ср.* отъ шипъ. Шипецъ.
Шипъ, ши́пове и ши́пие, *с. м.* 1) Трънъ на нѣчто; бодецъ, бодилка; шипъ, игла́, колю́чка, о́стіе. *Тояга съ шипие. Телъ съ шипие.* 2) Тояга съ желѣзенъ остъръ врьхъ за забиване въ земь-та, за бодене съ нея. 3) Раст. шипка въ 1-то знамен. 4) Котка, гачь; барсу́къ, баалу́къ, баала́къ, буалу́къ. 5) Особенъ клинъ на кожухарскъй калафъръ за заглавване коса-та. 6) Дюйме, клупъ, тепрешъ на врата. 7) Гръмъ, громъ, клинъ, мълния, стрѣла, тряскавица, трясъкъ; молнія, громова́я стрѣла́, громово́й уда́ръ, перу́нъ. *Да го разтрясне шипъ-тъ!*
Ши́ньръ, ши́нри, *с. м* Животно шипаръ.
Шипѣние, *с. ср.* отъ шипѣ́ж.
Шипѣ́ж, и́шь,—пѣлъ, *гл. ср.* Издавамъ особенъ гласъ; сжкамь, сжскамь; шипѣть. *Змиа-та шипи. Вода-та зашипѣ.*
***Шира́**, *с. ж. Т.* Сладко вино, още не врѣло; мусто, мьстъ; мсто.
Ширѐние, *с. ср.* отъ ширѣ́ж и ширѣ́жся.
Ширина́, *с. ж.* 1) Широко мѣсто; ширинѣй, ширине, широчина. 2) Широта, широчина, ширъ.
Шири́на, *с. ж.* Ливадка край нива.
Ширине́, *с. ср.* Голѣмо широко мѣсто, равнина; ширинѣй, ширина; простра́нство. *Всичко-то ширине бѣ като една зелена ливада.*
Ширинѣ́й, *с. ср.* Ширине. *Излѣзохмы на единъ ширинѣй.*
Шири́тецъ, *ум. м.* и шири́тчя, *ум. ср.* отъ шири́тъ.
***Шири́тъ**, *с. м. Т.* Тѣсенъ плать като пращи́ка; тесма; тесьма́, галу́нъ, гасъ.
Ши́рка, *с. ж.* 1) Нѣкакво дрво и неговъ плодъ; сирка. 2) Птица *Garrulus grandarius,* сойка, сока, сокерица, сакерица, дергазица, осойка, усойка; со́я, ро́бжа.
Ши́ркань (да ши́рна, ши́рнувамь), *гл. ср.* Теча, шюрта. *Като излѣзе изъ рѣка-та, ширкаше отъ него водж.*
Ши́рканье, *с. ср.* отъ ши́ркань. Шюртѣне.
Ши́рнувамь, *гл. уч.* отъ ши́рна.
Ши́рна, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ ши́ркань. Да шюрна.
Широ́кый, къ, ка, ко, *пр.* Что има голѣма широчина, что ся простира напирь много, что е по-голѣмъ отъ обыкновено-то; широ́кій, обши́рный, просто́рный, простра́нный. *Широка дъска, широко поле, широкъ пжть, широка рѣка, широка кжща, широкы обуща.* — лѣма широчина; на вси много; широко́, обши́рно стра́нно.

Змѣйно си врька въ
И гляда змѣйно шир

— *Дльго и широко,* по за всичко. *Става дльго ся разкавва, то е дла Широко срьдце,* трьпѣли срьдце. *Има широко ср* трьпи, не ся утѣснава, *На широко* (напироко), на широчина, много дл тънко за всичко; простр обширно. *Разправихъ л широко. б)* Безъ да ся много, на болдукъ. *Жи* жить на большо́й ногѣ. *около врата (шия-та,* си, заможенъ е. охолно *низко гляда, широко высоко, гляда на широ*
Ши́ромь, *нар.* Широко, в всякадѣ. *Черни Власи*
Широпа́тый, тъ, та, то, *человѣкъ.*
Широта́, *с. ж.* Широчина.
Широчина́, *с. ж.* 1) Про по прѣка-та му страна; рина, широта; ширина́, ш *два аршина, а широчи* роко и отворено равно мѣс рине, ширинѣй.
Широ́чкый, —чькъ, чка, отъ широ́кый.
***Ширта́ръ**, *с. м. Гр.* Чеки ся затвара съ ширтъ.
***Ширтъ**, *с. м. Гр.* Ключь чалка, отворъ, анахтаръ,
Ширу́вамь, *гл. ср.* Ширж дася, курулдисвамся.

Мале-ле, мила майчи
Ширувай та ся наши
Все е отъ тебе, мале
Девять сьмь женъ и
Тая е, мале, десета

Ширу́ване, *с. ср.* отъ ши
Ширъ, *с. м.* и ширь, *с.* ката протока на нѣчто пл ширина, широта; ширина́ *ширь* (на́ширь), *нар.* По на, отъ широчина-та на рину. *Прдмѣри го и наи*
Ширѣ́жся, ешся, —рѣла рься.
Ширѣ́ж, и́шь, —ри́лъ, *гл.* то широко; разширявамь;

рѭмь, разтварѭмь, разпервамь. *Тале, портале, ширѣте порты да влѣзѭть царевы воиски.*

Соколъ лѣти въсоко,
Шири пера широко,
Трани сѣнѭ хладовнѭ. *Пѣс.*

Соколе ситенъ, динитенъ,
Не лѣтай горѣ въсоко,
Не шири крылѣ широкы,
Не хватай сѣнѭ голѣмѭ! *Пѣс.*

—ри́ѭся, *гл. възвр.* 1) Ставамь широкъ, по́-широкъ; разширявамся, разпущамся; **ши́риться**. 2) Дрѣжѭся на въсоко, на голѣмо, живѣѭ на широко; навдигамся, голѣѭся, гордѭся, възнасямся, подносямся, надувамся, врѣчѭ, перчѭся, разпущамся, кокорѭся, куруздисвамся, ширувамь, ширѣѭся; **жить на большо́й ногѣ, нести́ высоко́ себи́, нести́ся, величи́ться, превозноси́ться, горди́ться, надмева́ться, кичи́ться, чва́ниться, лома́ться, напыща́ться.** *Шири ми ся, мѣшя, оти цешь гадешь чождо прася. Останѭлъ да ся шири самъ съ бащинѭ-тѭ си стожѭ. Не ми ся шири съ праздньѭ кесиньѭ.*

Ши́тба, *с. ж.* Шиене, шитѣ; **шитьѣ**. *Кждѣ бабы шитбѭ шиѭть, кждѣ булкы дарбѭ дарять.*

Ши́тѣ, *с. ср.* Шитба, шиене, шивъ; **шитьѣ**.

Малка мома шитѣ шие
Въ градиничцѭ подъ люлчицѭ,
Шитѣ шие, пѣсень пѣе. *Пѣс.*

Отишълъ е подыръ чернооки момы, дѣто момы шитка шиѭть, дѣто млады булкы платна бѣлять.

Ши́тнѭ, ешь,—нѭлъ, *гл. д. сво.* Да врѣѭ, да дѣитнѭ, да стрѣлнѭ.

Шитни саблѭ, Груице войводо,
Шитни саблѭ Момчилу юнаку.
— Ѣ не смѣѭ съ око да го глядамь,
А кано ли саблѭ да му шитнѭ. *Пѣс.*

Ши́тый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **ши́ѭ**. Шиенъый.

***Шише́**, *с. ср. Т.* 1) Стъклянъ сждъ съ тѣсно длъго гръло; цѣклянка, гарафа: бутылка, графи́нъ. *Грѣцкы-тѣ момы вино не пиѭть, а съ шишета-та по кйошета-та.* 2) Тънка и длъга дъска. 3) Замрьзнѭла вода, ледъ на стрѣхѭ; в. **шишна́рка** въ 5-то знаменование.

Шише́нце, *ум. ср.* отъ **шише́**.

Ши́шецъ, *ум. м.* отъ **ши́шь**. Шишчя.

***Шишине́**, *с. ср. Т.* Кѭса пушка съ широко устѣе; **караби́нъ**.

Ши́шка, *с. ж.* Топка, шишнарка; **ши́шка**. *Всяка крушѭ и шишка.*

Ши́шкавъый, въ, ва, во, *пр.* Дебелъый, надутый, кръвенъый, шишманистъый, тронтистъый; **но́лный, то́лстый, ту́чный, тѣльный.**

Ши́шкамь (да **ши́шнѭ**), *гл. д.* 1) Бодѭ, ѣышкамь; **коло́ть**. 2) Подбуждамь, подсторвамь, надумвамь нѣкого да направи нѣчто; насѭсквамь, насѭкѭвамь, подучвамь, подшишкѭвамь, надувамь, науствамь, наушвамь, надъѣхвамь, надъхвамь, подострувамь, подбутвамь, дупѭ, сдупвамь, наежвамь, дрѣтѭ; **насыка́ть, подстрека́ть, наусъкивать, натра́вливать.** **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Бодѭся, бъивамь шишканъ.

Ши́шканіе, *с. ср.* отъ **ши́шкамь**.

Шишка́рка, *с. ж.* Шишка, шишнарка.

Ши́шко, *с. м.* Шишкавъ, шишманистъ човѣкъ; шишманъ, тронтё; **толста́къ**.

Шишма́нистый, стъ, ста, сто, *пр.* Шишкавъый.

***Шишма́нъ**, *с. м. Т.* Шишко.

Ши́шнѭ, ешь,—нѭлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ши́шкамь**. Да боднѭ, да ѣышнѭ; **кольну́ть.** **—нѭтый**, *прич. стр.*

Ши́шчя, *ум. ср.* отъ **шишь**. Шишецъ.

***Шишь**, *с. м. Т.* 1) Шилиста дъга прѭтчка. 2) Желѣзна шилиста прѭтчка за печене натыкнѭто на неѭ мясо; врътѣлъ, ръжень; вѣртелъ. 3) Теляна прѭтчица съ кукъцѭ на единъия край за плетение чорапе и проч.; иглы, кукъ, супинци; вяза́лныя, плете́йныя, чуло́чныя и́глы.

***Шишь-кеба́пъ**, *с. м. Т.* Печено мясо на шишь.

Шишо́поть, *с. ж.* Окапала шюма.

Шишнара́шка, *с. ж.* Шишнарка.

Шишна́рка, *с. ж.* 1) Плодъ-тъ на нѣкои хвойнъ растенѭя, *Strobilus*, **шишка, шишкарка, шикалка, шикла, блѣка, бѣйка, дека, мазина, мѭзина, брука, брюка, брюкъ**; **сосно́вая ши́шка.** *Боровы шишнаркы.* 2) Разпукнѭта чюшка на памукъ; **шюплявка**; *Земѭть шишнаркы, извръбять бубакъ, извиѭть на витѣлъ, извпрядѭть и сткаѭть.* 3) Чюшка, чюшюлка, канапашка, капичка, плашка, шюша, шюшюлка; струкъ, стручо́къ. *Сухы фасулевы шишнаркы,* шлашкы *Ляща-та не заврьзала хлѣбъ въ шишнаркы-тѣ.* 4) Раст. *Narcissus poeticus,* бѣло ладя, бургиѭа, гергевчя, диве-бой, качюнка, латинчя, мензифаръ, миргишеле, овчица, ризя, рьземка, зелимкаде, зѭрѭмка, чарчичокъ, щръково цвѣтѣе, щръкоцвѣтѣе; **нарци́ссъ бѣлый.** 5) Замрьзнѭла на прѭтчици вода на стрѣхѭ; **шише, в. ши́вка** въ 4-то знам.

Ши́ѭ, ешь,—шилъ, *гл. д.* Съединявамь тъкань, кожы или друго такова съ конци, съ прѭжда или съ друго нѣчто; **шить.** *Шиѭ злѣ, какъ да е;* **ковыря́ть.** *Шиѭ задъ*

иглѫ; **шить** *вповадь-иго́лку*, **настра́чивать**. *Единъ шие, другій пори. Шие, пори наша Мара, правдна да не стои. Да шьѥ ли, да поръ ли—утрѣ Велидень.*

Шйна, *с. ж.* Онаа часть на тѣло, коѧто съединява главѫ-тѫ съ трупа; вратъ; шéя, **вы**я. *Лебедь-тъ има длъгъ шьѥ.* 2) Надебелѣло на кожѫ-тѫ отъ тръкане, отъ работѫ; привой, тръта, трънь кокошинъ, слъпъ, мозо́лъ; мозо́лъ. *Ржцѣ-ты му хванѫли шьѥ. — Ни по врата, ни по шьѥ-тѫ. Не по врата, а по шьѥ-тѫ. Не бѣло по шьѥ-тѫ, ами по врата, Широко му около шьѥ-тѫ. Потънѫлъ въ дълъгъ до шьѥ. Не тя е стиснѫлъ нѣкой за шьѥ-тѫ да го направишь на! Сама шиа крастѫ иска. Криво перо на кйораво око, жълти чехли на спукани пѧты, коване гердань на келявѫ шьѥ.*

Шйнакъ, *с. м.* Сръбскый Шопъ.

Шйняникъ, *с. м.* Шиенникъ, вратъ-тъ, шиѧта на птицѫ, мясо отъ овцѫ, отъ говядо или отъ что да е отъ шьѥ-тѫ; вратнякъ; **заше́нина**.

Шйняничя, *ум. ср.* отъ **шйняникъ**.

Шка́ла, *с. ж.* Много рѣдка тъиа, утайка на дъно-то на рѣкѫ, на блато.

***Шке́дра**, *с. ж. Гр.* Тънка дъска, обтягнѫта съ тънка ярешкѫ или агнешкѫ кожѫ, за да пишѫть по неѭ и да го изтръвать. *На шкедры ся учѫхѫ да пишѫть прѣди пятдесять, шестдесять годины.*

***Шкенбе́**, *с. ж. Т.* Кормина, кормушка, желудъкъ, тръбушина, тръбухъ, мѣше, мѣшлина, тумбакъ, тулумъ; **желу́докъ**, **брюхо́вина**, **о́ходъ**, **рубе́цъ**, **мамбо́нъ**.

***Шкенбели́на**, *пр. неизм. Т.* Шкембестый.

Шкенбе́нце, *ум. ср.* отъ **шкенбе́**.

Шкембестый, *сть, ста, сто, пр.* Что има голѣмо, издуто шкембе; кормистый, тумбестый, тръбухъстый, шкембелина; **толстобрю́хій**, **толстопу́зый**, **брюха́стый**, **брюха́нъ**, **брюха́чъ**.

Шко́ба, *с. ж.* Дрьводѣлско сѣчиво съ двѣ дрѣнкы за бѣлене корѫ на дрѣво, за стръгане; **обърачка**, **роганъ**, **роканъ**, **руканъ**; **скобель**, **драчь**.

***Школе́**, *с. ср. Гр.* Училище; **шко́ла**, **училище**. *Ходи на школе́-то.*

Шко́рлавый, *въ, ва, во, пр.* Неравнъый, граѧвый, чкорлавый; **шероховатый**.

***Шкра́пица**, *с. ж. Гр.* Насѣкомо *Scolopendra*, **краканъкъ**, **попадина**, **попадийка скрипа**, **скрипецъ**, **скрипна**, **скорпина**, **сопакъ**, **сунакъ**, **стонога**, **стоногалица**, **стоногалка**, **стопожецъ**, **стопожица**, **щипулка**; **сороконо́жка**.

Шкра́пла, *с. ж.* Насѣкомо пина, скрапла, скрокъ, скр чкрапля, акрапъ; **скорпи**

***Шкрепъ**, *с. м.* Човѣкъ з сбитъкъ.

Шкробъ, *с. м.* Тръпци *Шкробъ да хаде като с угои!*

Шкрупе́ние, *с. ср.* отъ мение.

Шкрумъ, *с. м.* Скрумъ.

Шкрумя́ж, *и́шь*, —*мйлъ*,

Шкумбли́авый, *въ, ва, во шкумблиаво каѧня.*

Шку́рны, *с. ж. мн.* Ногав

Шла́кать (**шла́квать**, да вать), *гл. д.* Шлапосвать щѫ, мацамъ, цапамъ; **пáч** цапамъ, цопвамъ, лѣпва маросвамъ; **давать опле** Плескамъ, плещѫ; **шлѣпа** *ще шлакне: шлакъ, шла кы-ты шлакать со кр дк-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. в* цамся, плещѫся, цапамс *гл. стр.* Бъявамъ шлакн

Шла́каше, *с. ср.* отъ ш **камся.**

Шла́канйца, *с. ж.* 1) Ш маръ, шлакница. *Тогай еднѫ силнѫ шлаканиц двѣ шлаканици. Помн лютина-та, откога ц цк-тѫ.*

Шла́квать, *гл. мн-кр.* от

***Шлакно́**, *с. ср. Нѣм.* С желѣзо; шлекно, шлякно **шагáрь**, **шагáрина**.

Шла́кнувать, *гл. уч* от

Шла́кнѫ, *ёшь*,—*нѫлъ*, *г* кать. —*нѫтый*, *прич*

Шлакъ, *междом.* За шла

Шла́нець, *с. м.* Чапонец

Шлапо́сать, *гл. сер.* о Да шлакна.

Шлапо́свать и **шлапо́су** сать), *гл. д.* Шлакать.

Шлапо́сване и **шлапо́су шлапо́свать.**

Шле́вать (да **шле́вна**, ш Шлевѫ.

Шлева́ше, *с. ср.* отъ шл

Шле́внувать, *гл. уч* от

Шле́нѫ, *ёшь*,—*нѫлъ*, *г* вѫ. Да шибна. —*нѫт* Шибнатый.

Шлевѫ́, *ёшь*,—*нлъ* (да вать), *гл. д.* Шлевать:

камь, хлюскамь; хлестáть, хлыстáть, шибáть, остéгивать, стегáть. 2) Пасж много и лакомо. *Крава-та шлеве зеленж-тж трѣвж.* 3) Крадж, обирамь. *Ошлевахъ сливж-тж* —вжся, 1) *гл. възвр.* Удрямся съ нѣчто тънко; шибамся; хлестáться, хлыстáться, шибáться, стегáться. 2) *гл. стр.* Бъвамь шлеванъ.

Шлéкамь, *гл. ср.* и *д.* Шлякамь.

***Шлéкно**, *с ср.* Шлакно.

Шлúбамь (шлúбвамь, да шлúбнж, шлúбнувамь), *гл. д.* Тягля, опинамь, дрьпамь нѣчто нажж-тж *Конь-тъ, кога шлúбнж, изкънж оглавника. Шлúба, шлúба, дори му фтаса.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Тягльмся, дрьпамь.

Шлúбаню, *с. ср.* отъ **шлúбамь** и **шлúбамся.**

Шлúбвамь, *гл. мн кр.* отъ **шлúбамь.**

Шлúбваню, *с. ср.* Навѣхваню, навихваню, лапваню жилж.

Шлúбнувамь, *гл. уч.* отъ **шлúбнж.**

Шлúбнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шлúбамь.** —нжтый, *прич. стр.*

Шлѣзъ, *с. м.* Раст. слѣзъ.

Шлѣмя, *с. ср* Слѣмя.

Шлѣпвамь и шлѣпнувамь (да шлѣпнж), *гл. д.* 1) Шамаросвамь. 2) Шлапамь. — мся, *гл. стр.* Бъвамь шлепнатъ.

Шлѣпване и шлѣпнуване, *с. ср.* отъ **шлѣпвамь.**

Шлѣпнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **шлѣпвамь.** —нжтый, *прич. стр.*

Шлю́нець, *с. м.* Една рыба въ Охридско езеро.

Шлю́пка, *с. ж.* 1) Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, трясло, чересло, черешналъ, чрѣсло. *На всичкы дѣлбж дѣли: кому съ паницж, кому съ лъжицж, кому съ орѣховж шлюпкж.* 2) Листа-та, шюма-та, съ ком-то е свитъ мамулъ царевица.

Шля́камь (да шля́кнж), 1) *гл. д.* Шлакамь, шамаросвамь. 2) Слѣдж нѣкого, ходя по него скрыто за да го съглядамь, что прави, за да го хванж.

Тодора крондиръ дрьпяше
И дребнъı слъзъı ронѣше,
Па на хайдуци думаше;
Салъ мене ли сте шлякали,
Салъ мене ли сте хванжли? *Пѣс.*

Уврьтѣлся въ село, та шлпака да отвлѣче нѣкоѣ момж. 3) Тайно трьсж нѣчто. 4) *гл. ср.* Шлякамся. —мся, *гл. възвр.* Ходж нагорѣ-надолу; скытамся, скытосвамся, аскамь, хаскамь, блъждж, блъждаж, бродж, гънж, клапамь, клюскамь, лутамся, лытамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатж, ръгамь, ръсж, рѣхамся, рѣкся, свѣткамся, стрѣлкамся, талкамь, хайкамь, шлякамь; шляться, скитáться, блудúть, слоня́ться, мотáться.

Шля́каню, *с. ср.* отъ **шля́камь** и **шля́камся.**

Шля́ка-тра́ка. Крьчетало на водяницж; друсалка, кречеталка, кречетало, кречя, кричетало, лопаткъı, магарнакъ, трясалка, тътрачка; конёкъ въ мéльницѣ.

***Шлякно́**, *с. ср. Нѣмско.* Фира отъ желѣзо на тонкъı като сюнгеръ; шлакно.

Шля́кнж, ешь, — нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шля́камь.**

Шля́нець, нци, *с. м.* Ставъ на прьстъ на ржка.

Шля́нъкъ, нци, *с. м* Глезенъ, коць; лодúга, лодúжка, щúколотка, щúколотокъ.

Шля́памь (да шля́пнж), *гл. д.* Враскамь, хлюскамь, шибамь, шлевж, шлѣпвамь; хлестáть, хлыстáть, шибáть, остéгивать.

Изведе го изъ равнъı-тъı дворъı,
Па го шляпнж една камчия. *Пѣс.*

Шля́пане, *с ср.* отъ **шля́памь.**

Шля́пнж, ешь, — нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шля́памь.**

Шля́шка, *с. ж.* Шишарка въ 3-то знамен.

Шмúлё, им. соб. мжжко.

Шмýгвамся и шмýгнувамся (да ся шмýгнж), *гл. об.* Въвирамся, вльзамь, скръвамся бръзо въ нѣчто; шмукамся, шопамся. *Всякой ся шмугнжлъ у дупкж-тж си.*

Шмýгване и шмýгнуване, *с. ср.* отъ **шмýгвамся.**

Шмýгнж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **шмýгвамся.**

Шмрѣкамь (да шмрѣкнж), *гл. д.* Смръкамь, шмукамь.

Шмрѣкане, *с. ср.* отъ **шмрѣкамь.** Смръкане.

Шмрѣкнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **шмрѣкамь.** Да смръкнж.

Шмýкамь (да шмýкнж), *гл. д.* 1) Шмръкамь. 2) *гл. ср.* Подсмръчамь *Жены му шмукать како на конь. Харно е да му шмукне, како кога му ся шмука на нѣкой конь.* —мся, *гл. възвр.* Шмугвамся. *Като ся залѣти, че ся шмукне у човала, а ты го завръжи*

Шмýкане, *с. ср.* отъ **шмýкамь** и **шмýкамся.**

Шмýкнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шмýкамь.**

Шмýлене, *с. ср.* отъ **шмýлнж.** Бруленю.

Шмýлнж, ешь, — нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шмýлнж.**

Шмýлнж, нш,—лúлъ (да шмýлнж), *гл. д.*

Брулѫ и въ двѣ-тьі знаменованиа. *Съ длъгѫ врьлинѫ шмули орѣхы.*

Шоана. (?) *Ей шоана, что ке быде овай страшенъ сонъ! Ей шоана, како да сгрѣшямъ авъ и да останамъ во вѣчнѫ!*

Шóгавчя, *с. ср.* Шюгавчя. *Тебе тя майка сврьшила ва едно момчя келявчя и шогавчя.*

Шóкунь, (?) Въ пѣсень:

Дѣвойкъ), мори дѣвойкъ),
Кротко вишпайте момчя-то,
Кіа падиеть, кіа ся опереть,
Отъ шокюмь какюмь за него.

Шóлець, *с. м.* Шюлець, цука.

Шóлменъ, *с. м.* Животина *Helix,* бабуръ, бахалъ, бохлё, бохлёвъ, бухъіръ, гугупетръ, гужелъ, гулшёкъ, жембалъ, жюжелъ, кукурошькъ, лигавець, лигавничя, лиговець, лопей, мелчё, мелчёкъ, охлё, охлёвъ, пасмолець, пасочя, пажёкъ, пахалъ, пажёвякъ, пижёкъ, пижелъ, пишёвякъ, пишпирогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плуж къ, пльджявъ, пльжець, пльжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьжёкъ, прьжлокъ, прьжлйка, повець, пужель, пужимусъ, пужь, роглё, роглёвець, роглець, рожко, рожковець, рожковъ, салякъ, слимякъ, слимукъ, слинякъ, сльменъ, слюмякъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодъръ, улешка, улешь, уфлешка, шалангосъ, шелангосъ, шелминъ, шембалъ, шомбалъ, шплякъ; **улйтка.**

Шóмбалъ, *с. м.* Животина шолменъ.

Шóпавъый, *въ, ва, во, пр.* Шёпавъый.

Шóпамь (да шóпиж), *гл. ср* и *д.* Шёпамь: 1) Въвирамь, увирамь, втъкамь, втыкамь, бъкамь, пъхамь; **всóвывать, випырáть, втйскивать, засóвывать, запускáть.** *Грабнѫ го и го шопиж въ джоба си.* 2) Текѫ, шюртѫ. *Отъ прьчяне прѣзъ ровинкаци и каменкаци нозѣ тзи му ся сдрани и шопало крьвъ отъ ниха.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Вплзамь въ нѣчто; въвирамся, бирнувамся, шмугвамся, шмукамся. 2) *гл. стр.* Бъівамь шопнатъ.

Шóпаие, *с. ср.* отъ **шóпамь** и **шóпамся.**

Шóпецъ, *ум. ж.* отъ **шопъ.**

Шóпка, *с. ж.* Сопка, сопотъ, сопъ, сулиаръ, стубелъ, чючюрка, чючюръ, точка, шёпурка, шопотъ, шопурка, шопуръ, шюлець, шплперъ, дулець. *Тамо была чешма съ деветь шопкы.*

Шопкѣ́ица, *с. ж.* Жена, мома шопъ.

Шоплу́къ, *с. ж.* Страна-та, дѣто живѣкать Шопе-то; Шопско, Софийско

Шóпнувамь, *гл. уч.* отъ **шóпиж.**

Шóпиж, ешь, —ижъ, *гл. свр.* отъ **шóпамь.** **—ижтый,** *прич. стр.*

***Шопондеръ,** *с. м.* Солдъ шепендеръ.

Шóпоръ, *с. м.* Шопка, ш

Шопотили, *с. м. мн.* Р алати.

Шóпско, *с. ср.* Шоплукъ.

Шопу́рка, *с. ж.* Шопка.

Шóпуръ, *с. м.* Шопоръ,

Напарай мермеръ
Издигай чешмѫ шпр
Съ девятдесять шопу
Съ осьмдесять ворът

Шóпчица, *ум. ж.* отъ ш

Шопчя, *ум. ср.* отъ **Шоп**

Шопъ, *с. м.* 1) Назъвани въ западнѫ Българыѫ, о ско. *Да тя пази Гос погрьченъ и Шопъ по* ладъ, ѣыладъ, жиръ, ши

Шóркамь (да шóрнѫ, ш 1) Пикамъ, мочѫ; сцать, тичямь, хлуйвамь, шортѫ *Шорнѫ вода,* свирнѫ, по

Шóркание, *с. ср.* отъ **шó**

Шóрнувамь, *гл. уч.* отъ

Шóрнѫ, ешь, —нжлъ, *гл.* камь.

***Шоролончи́на,** *с. м. Т.* ролопы; **мошéнинкъ.**

***Шороло́пъ,** *с. м. Т.* Зи съ измамѫ, съ хътрость; ничество. *Направилъ ор Шоролопъ, лопѫ, сподо въ мока джёбъ!*

Шортѣние, *с. ср.* отъ **шо**

Шортѫ́, я́шь,—тѣлъ, *гл.* шюртѫ, шоркамь, шпкамь ручѫ. *Вимо-то шорти.*

Шóшлякъ, ци, *с. м.* на стоборъ.

Шóшница, *с. ж.* вм. **кóш** пѣсень 264 в Шапк. 11

Шóщрьбъ, *с. м.* Улёй дань, въ самоковъ.

***Шпа́рта,** *с. ж.* Спарта,

Шпартóсвамь (да шпар Спартосвамь, харакосвамь.

***Шпибо́нъ,** *с. м Фр.* Под чешитъ; **лазу́тчикъ.**

Шпи́ртецъ, *ум. ж.* отъ

Шпи́ртнъый, —тьнъ и— *пр. Шпиртно дрьвце,* пая спи́чка.

***Шпи́ртъ,** *с. ж. Лат.* 1) вадять съ прѣваряване нѣ то лесно мѣтрѣе и гори; ядовитъ.

Шпи́ца, *с. ж.* Спица.

***Шпицарѝна,** *с. ж. Лат.*

***Шта́мпа**, *с. ж. Лат.* 1) Икона на книга. 2) Какъвъ да е другъ образъ на книга.

Штампа́рь, *с. м.* Който прави или продава штампы.

Шта́мпица и **шта́мпичка**, *ум ж.* отъ **шта́мпа**.

Штампо́сань, *гл. свр.* отъ **штампо́свань**. — **санъ**й, *прич. стр.*

Штампо́свань и **штампо́суванъ** (да **штампо́сань**), *гл. д.* Печатамъ, бастисвамъ; печа́тать, отти́скивать, отти́снивать, отти́снять, натиснять.

Штампо́сване и **штампо́суване**, *с. ср.* отъ **штампо́свань**.

***Ште**, *нар. Т.* На, нато, ето.

***Ште́рна**, *с. ж. Лат.* Направа като кладенець за дръжане въ нея води за пиене; водоёмъ.

Штива́лецъ, *ум. м.* и **штива́лча**, *ум. ср.* отъ **штива́лъ**.

***Штива́лъ**, *с. м. Нѣм.* Особена обувка кондуръ; боти́нка.

***Штири́ца**, *с. ж.* Штиро, малъво, неплодно животно; малъвушка. *Штирица овца, крава*, малъва. *Жена штирица.* бездѣтъкиня.

***Шти́рый**, ръ, ра, ро, *пр. Гр.* Что не добъива, не ражда; малъвый, изштиричавый.

Штира ходила овца рогушка,
Штира ходила девять годинъ,
На десятъ-тъ ся обягнила. *Пѣс.*

И си сакамъ понаджицъ,
Понаджица штиръ кокошкъ. *Пѣс.*

***Што́фа**, *с. ж. Лат.* Копринена тъкань съ сърмъ; парча́.

***Шу**, *нар. Т.* Само. *Рано ли, късно ли, шу да дойдешь.*

***Шупе́**, *с. ср Т.* Шубе, съмнѣние, подозрѣние, омъслъ, умъслъ. *Имамъ шупе за нѣчто*, сумнасвамся, съмнавамся. *Безъ шупе*, безъ никакво подозрѣние; несомни́телно.

Шупеледи́свамся (да ся **шупеледи́шъ**), *гл. об.* Имамъ шупе за нѣчто; сумнасвамся, съмнавамся.

Шупеледи́сване, *с. ср.* отъ **шупеледи́свамся**.

Шупеледи́шъ (да ся), ешь,—дѝсахся, *гл. свр.* отъ **шупеледи́свамся**.

***Шупели́ва**, *пр. нсвм. Т.* Който има шупе, който е направилъ нѣчто. та го е страхъ; гузнъый; подозри́телный. *Шупелива съмъ*, сумнасвамся, съмнавамся. *Шупелива работа*, съмнителна. нечиста.

***Шурденъ**, *с. м. Т.* в **шердѐпка**.

Шы́па, *с. ж.* Шепа, шяпа, шяка, гребъ, грьсть, грьща, грьщь, кривача, пригрьща, стиска ржкатка, хватка; горсть, приго́ршни. *Пълна шъпа;* по́лныя приго́ршни. *Шъпа уста пълни. Шъпа лѣща, шъпа граа. Едно на ржкъ, двѣ въ шъпъ.*

Шы́пица и **шы́пичка**, *ум. ж.* отъ **шы́па**. Шъпка, кривачка.

Шы́пка, *ум. ж* отъ **шы́па**. Шъпица.

Шы́пнатъе, *с. ср.* отъ **шы́пнъ**. Шъпотене, шюшюкане.

Шы́пнъ, ешь,—нѫлъ, *гл. д.* Приказвамъ низко; шепна, шепнямъ, шепта, шепъ, шъпота, шъпта, шъпъ, шюшна; шепта́ть. *Шъпнемъ си*, приказвамъ си тихъчко, шюшюкамъ си; нерешѐпътываться. *Шъпнй покровъ кѫщѫ запустява.*

Шъпняшко́мъ, **шъпняшкы́мъ** и **шъпняшкѫ́-тѫ**, *нар.* Съ шъпнатъе.

Шъпо́тене, *с. ср.* отъ **шъпо́тѫ**. Шъпотна, шъпотъ, шъпнатъе.

Шъпотня́, *с. ж.* Шъпотене, шъпотъ. *Шъпотня кѫщѫ развална.*

Шы́потъ, *с. м.* Шъпотене, шъпотня.

Шъпо́тѫ, ишь,—тѝлъ, *гл. д.* Шъпна.

Шъптѐне, *с. ср* отъ **шъптѫ́**. Шъпнатъе.

Шъптѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. д.* Шъпна.

Шы́пчъкъ, ешь,—чѝлъ, *гл. д.* Шъпна.

Шы́пчъкане, *с. ср.* отъ **шы́пчъкъ**. Шъпнатъе.

Шъпъ, *междом.* показва шъпнатъе. *Шъпъ, шъпъ кѫщѫ развална.*

Шы́тамъ (да **шы́тнѫ**), 1) *гл. ср.* Ходя нагорѣ надолу; миткамъ, отлатя, снова, тарашювамъ, тарашкамъ: гуля́ть, шаря́ть. *Шътнѫла е тънка Неда.* 2) Слугувамъ. 3) *гл. д.* Връшъкъ нѣчто, работя, шетамъ. 4) Развождамъ, шетамъ. — *Шъта като свахя безъ даровы. Заровници-ты безъ пары шътатъ. Който шъта по двора, той играе на сбора*

Шы́тане, *с. ср.* отъ **шы́тамъ**. Шътня.

Шы́тнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **шы́тамъ**.

Шътня́, *с. ж.* Шътане, връшене нѣчто, шътъкъ, слушня. *Като ся пристави нѣкоя ратакъня, най-напрѣдъ ъ накарвать да донесе водѫ, да и́ връви шътня-та като по водѫ.*

Шъть! *междом.* Казвася за мълчане. *Шъть! млъкнѣте, нѣкой иде!*

Шы́тъкъ, *с. м.* Шътня, шътане, шетане, слушня.

Шюбарча, *с ср.* Късо, безъ ржкавы кожюха.

Шюбо́танъ, *с. м.* Шолець, шюлець, цука.

Шю́бра, *с. ж* Чохяна шапка, качюла; шюбура.

Шюбра́къ, *с. м.* Шюбрькъ, храсталакъ, дъбрава.

Шюбрька, *с. ж.* Шюбрькъ, храстъ, шюмка.

Шюбрьчкы, *с. ж. мн.* Храстіе, храсталакъ.

Шюбрѣкъ, *с. м.* 1) Шюбрька. 2) Шюбракъ. *Плашена врана отъ шюбрькъ ся бои.*

Шю́бура, *с. ж.* Шюбра.

Шю́га, *с. ж.* 1) Болесть *Scabies*, краста; чесо́тка, коро́ста, ше́луды. 2) Баница, погачка, что надъть у момковъ на сватба; шюгава турта. — *Дрьна шюга да го хване! Шюга да вы тръти! Краста и шюга да тя яде! Дошла краста при шюгя. Шюга крастя позната. Присмѣлася краста на шюгя. Краста шюгя руга.*

Шю́гавчя, *с. ср.* Шюгаво момче, момиче; шюгавче.

Шю́гавъ, **ъй**, **ва**, **во**, *пр.* Что има шюга; краставъ, шѣпавъ, шопавъ; чесото́чный. *Кое е шюгаво, оно се чеше. Шюгавъ конь, като чюе гебре-то, земе да ся чеше. Една шюгава овца все-то стадо ошюгави. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излива. Приличать ли витѣ гривны на шюгавы рящѣ! — Шюгава турта, шюгавъ хлѣбъ*, шюга, недяникъ.

Шюгавѣ́ж, **ешь**, —**вѣ́лъ**, и

Шюгавѣ́ся, **я́шеся**, —**вѣ́лся**, *гл. ср.* Ставамъ шюгавъ, хващамъ ми шюга; краставѣ́ж; коро́стѣть.

Шю́глё, *с. м.* Шюгавъ човѣкъ. *Шюглё проклятый!*

Шю́дра, *с. ж.* Късметъ; судьба́. *Блъснѣла го шюдра-та*, късметъ-ть му бѣлъ такъвъ.

Шю́дравъ, **ъй**, **ва**, **во**, *пр.* 1) Ущапанъ, уплесканъ, рошавъ, дрипавъ, парцаливъ, мундаръ. *Шюдрава като Циганка.* 2) За плодъ: не расълъ рядовно, а нѣкадѣ изкривенъ, развалянъ; алиповъ.

Шю́кать (**шю́кивать**, **да шю́кнж**, **шю́кнувать**), *гл. ср.* 1) Издавамъ слабъ гласъ, говоря́ ниско; пикамъ; ку́кать, пи́кать. *Не сѫдѣ да шюкне.* 2) Шюпвамъ, издувамся. *Каквото шюкнува квасъ, така да шюкне всичко на младоженци-тѣ!* 3) *гл. д.* Удрямъ нѣчто о земь-тъ; тупамъ. *Едно отъ двца та ке шюкать топкя-тя отъ земи.* 4) Мушъ, мушнамъ, въпирамъ, втъпкамъ, пъхамъ, пъхамъ, пъкамъ, пъшкамъ; сова́ть, всо́вывать, втѝсквать. *Лисица-та шюкнѣла мончя-то вжтрѣ.* —**ся**, 1) *гл. възвр.* Въпирамся, втъпкамся, вмъкамся, бъкамся, мушкамся, мушкамся, пъхамся, пъхамся, пъшкамся, пъкамся; сова́тъся. *Гаволь-тъ ся шюкнѣлъ у една дупка.* 2) *гл. стр.* Бивамъ шюкнатъ. 3) *гл. безл. Не дава да ся шюкне*, да каже нѣкой нѣчто, да шюмне, да мрѣдне или да ся помѣсти.

Шю́каше, *с. ср.* отъ **шю́кать** и **шю́кался**.

Шюка́ница, *с. ж.* Лишеи, изирѣхнало по лице-то отъ вѣтъръ, отъ мъсене съ сапунъ или отъ друго.

Шю́квамъ, *гл. мн-кр.* отъ **шю́кать**.

Шю́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **шю́кнж**.

Шю́кнж, **ешь**,—**нѣлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **шю́кать**. —**нѣтый**, *прич. стр.*

Шюкъ, *с. м.* Една игра на топкя.

Шюле, *с. ср.* Шюля.

Шю́ленце, *с. ср.* отъ **шюля**.

Шю́лецъ, *с. м.* 1) Шопка. 2) Сладъ съ чюрка, съ шюлка; ибрикъ, дудецъ. 3) Сладъ за ракия, за вино; шолецъ, шюботанъ, пукълъ, чваница, цука; ендона́, кандей, кувши́нъ.

Шю́лко, *с. ср.* Мжско малко дѣте още некрьстено; шюля, голчё, гушлё, джоля, желѣзко, еврейче, кушле, некрьстенче, некрьстче, ноне, пижё, пуже, пурде, пуше, пушле.

Шю́лнарь и **шю́лнеръ**, *с. м.* Шопка.

Това като чюло момче Латинче,
Прѣзъ нощь ходило, подя довело,
Отъ три планины чешмя изкара
Прѣдъ нейни портъ съ девить шюлнаря,
Девить протекли въ десить постава. *Вѣс.*

Шюля, *с. ср.* 1) Плосъкъ прьстенъ сладъ за ракия; карта, литря, пахуръ, пинта, плоска, сладя, коза, кронделче, жлъбка, кукума, бахурче, чѣтура. белека, грънайка, виячка; кабачёкъ. 2) Единъ видъ барда. 3) Шюлко.

Шю́ма, *с. ж.* 1) Листа-та на нѣкои растения; ли́стье, ли́стіе. *Дрьво-то останѫло безъ шюмя. Гази изъ шюмя-тя.* 2) Клоне дрьве съ листа-та по тѣхъ; врьшина, драка. *Храни овця-тѣ съ шюмя.* 3) Гора, шюмякъ, храсталакъ. *Хванѣла шюмя-тя*, горя-тя. 4) Царевконина. — *Шюма влана, дупка плана. Шюма бобо родила. Шюма ми е майка. Гладъ и влачка изъ шюмя-тя изгонва.*

Шюмадина, *с. ж.* Въ пареченне: *шюмадина да го хване!* да го хване глупость-та.

Шюма́къ, *с. м.* Шюмалакъ, шюмаръ, шибакъ, храсталакъ, гастакъ, дрездакъ, дрядакъ, дриздакъ, дребакъ, дабрава, кичеръ, лѣсъ, лѣсченикъ; лѣсъ, куста́рникъ.

Шюмала́къ, *с. м.* Шюмакъ, шюмаръ.

Шюма́рникъ, *с. м.* Врьшина съ шюма-тя, насѣчена още прѣзъ лѣто-то и напластена нѣкадѣ за храненне добытъкъ зимне врѣмя; листникъ, листурникъ, пластъ.

Шю́маръ, *с. м.* Шюмакъ, шюмалакъ. *Скрыенъ во шюмаря-тя, бяше чюлъ всичко.*

Ѣ. са момъкъ Сеяулу оряже да земя,
Въ ядѣте назоромъ нивъ шюмаръ,
Кога ва му оруже назадя,

И тогай гласъ не въ проглася,
Да дойдете живъ да го хватимъ. *Пѣс.*

Шюматáрь, *с. м.* Който за смѣхъ ся е облѣкълъ съ смѣшны дрѣхы на нѣкой праздникъ; бабурець, дракусе, жамалъ, завада, маскара, кукъръ, старець; ра́женные, окру́тники.

Шюма́тый, тъ, та, то, *пр.* Что има шюмх, покрытый съ шюмх; шюмистый, шюмастый, разшюменый, къчистый, къгатый, клонистый; вѣтви́стый, кюдра́вый.

Шюме́ние, *с. ср.* отъ шюмѣ́.

Шю́микъ, *с. м.* Извара, отвара, подвара, хурда; твороґъ.

Шю́мистый, стъ, ста, сто, *пр.* Шюматый.

Шю́ница и **шю́ничка**, *ум. ж.* отъ шю́ма.

Шю́ика, *с. ж.* 1) Листо; листъ. *Падня като шюмкя.* 2) Гръмъ, дрънка, храстъ; кустъ. *Шюмка шюмня, Манго мрѣдня. Шюмка шюмне, дупя прѣдне.*

Изворъ вода извирала студена,
Надъ извора шюмка вѣйка зелена. *Пѣс.*

Шю́мкавчя, *с. ср.* Раст. *Inula dysenterica,* жлъто бълие, жлъто цвѣтие; девясѝлъ, соло́дковое зе́лье.

Шю́мкамь (да шю́мнх, шю́мнувамь), *гл. ср.* 1) Шюмолѣ, шюмтѣ. 2) *гл. д.* Трьсѣ, тражѣ, барамь; искáть.

Шю́мкание, *с. ср.* отъ шю́мкамь.

Шю́мнувамь, *гл. уч.* отъ шю́мнх.

Шю́мнх, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ шю́мкамь, шюмтѣ́ и шюмѣ́.

Шюмо́ле́ние, *с. ср.* отъ шюмо́лѣ́. Шюмъ, шюмтѣние.

Шюмо́лѣ́, я́шь,—ля́лъ, *гл. ср.* 1) Шюмкамь, шюмтѣ, шюмѣ, правѣ шюмъ; шелестѝть. *Гора-та шюмоли.* 2) За вода: издавамь тихъ гласъ, като теклъ; шюмтѣ, жюборѣ; жюрчáть, урчáть. *Вода-та, долчя-то шюмоли.*

Шюмоли́къ, *с. м. съб.* Навѣяна, нападала нѣйдѣ шюма.

Да съмъ вода студена,
По дворъ бъ ти потекла,
Шюмолякъ бъ ти нанела. *Пѣс.*

Шюмотѐвица, *с. ж.* Шюмъ, шамата.

Шюмтѣние, *с. ср.* отъ шюмтѣ́. Шюмоление.

Шюмтѣ́, я́шь,—тѣлъ (да шю́мнх), *гл ср.* Шюмолѣ,

Шюмутро́къ, *с. м* Партушина, прътушина, прътошиня, прътонякъ, калабалъци; ножи́тки.

Шю́мчица, *ум. ж.* отъ шю́мка.

Шюмъ, *с. м.* Шюмотевица, глъчь, глъчѐтевица, глъчѐтъ, въкъ, въкотъ, брьканица, смѣтня, шамата, гюрултия; шумъ, гамъ, сумато́ха, ло́мка, во́зня, содо́мъ.

Шюмѣ́, я́шь,—ми́лъ (да шю́мнх), *гл. ср.* 1) Правѣ шюмъ, шюмкамь, шюмолѣ, шюмтѣ, баботѣ, боботѣ, буботѣ, бубучѣ, бучѣ, грохотѣ; шумѣ́ть, издава́ть гулъ, шелести́ть. *Нѣчто ми шюми въ уши-ты. Вода-та шюми,* шюмне, струи, начина да ври. 2) Правѣ шюмъ, шамата; въкамь, крякамь, шаматѣ; шумѣ́ть, крича́ть, вадо́брить. 3) Приказвамь срѣдито; брьборѣ, брьбрѣ, грьмѣ, дрьдорѣ, какря, пъкамь; брюжа́ть, ворча́ть, кронота́ть, кронта́ть.

Шюмя́ница, *с. ж.* Шюмяна завивка. *Шюмянца йорганица.*

Шюмянѣ́, нъ, на, но, *пр.* Направенъ отъ шюмѣ.

Ке да помнетъ моя-то
Да ке ся судитъ съ момчя-то
Оти е црьвенъ прьстенъ-тъ,
Оти е шюмянъ вѣнецъ-тъ,
Оть ся крьпени чехли-ти. *Пѣс.*

Шю́мастый, стъ, ста, сто, *пр.* Шюматый.

Шюпа́ръ, *с. м.* Шипаръ.

Шю́пвамь (да шю́пнх, шю́пнувамь), *гл. ср.* За тѣсто, за друго нѣчто: издувамся, повдигамся, възпдамь, втасвамь, възкъсвамь, вкъсвамся, шюкамь, кабардясвамь; подниматься. *Тѣсто то шюпва; тѣсто подни́мается. Хлѣбъ-тѣ шюпнх. Угарьта шюпнжла.*

Шю́пване, *с. ср.* отъ шю́пвамь.

***Шюпе́**, *с. ср. Т.* в. шупе́.

Шю́пелка, *с. ж.* 1) Шепелка, свирка, пищалка, цафара, цпфара, цуфара; пищáль. *Ако щешь му свири и съ дрѣновх шюпелкх. Момчя-то духнжло шюпелкх-тх да си свири. Гайда шюпелка.*

Прѣдъ стадо овчарь засвири
Со шареня-тх шюпелки,
Со еребрено-то кавалчя. *Пѣс.*

2) *мн. ч.* Ноздри, крила, рълкъ, рънкъ, хрънкъ, хрнкъ; ноздри́. 3) Шюпливъ плодъ; шюпелъ.

Шю́пелчя, *ум. ср.* отъ шю́пелъ.

Шю́пелъ, *с. м.* Шюпливо овощие, шюпливъ плодъ; шюпелка, шюпливица, пувлякъ.

Шюне́ние, *с. ср.* отъ шюпѣ́. Свирене.

Шю́пенъ, нъ, на, но, *пр.* *Шюпенъ рѫкавъ (?).*

Сѣднх мома срѣди града
Да си шие шюпенъ рѫкавъ. *Пѣс.*

Шюни́на, *с. ж.* Обвивка та на царевичинх какалянкх.

Шю́пла, *с. ж.* 1) Празднина, дупка, нѣхуръ, заякъ въ нѣчто; ноздри́на. *Сърене съ много шюплх.* 2) Шюпнжла кукурузяна пита; шюпникъ, попарникъ. *Шюпнжлъ е като шюплх,* не е прокопсалъ. 3) Рѣдко тѣсто

отъ чисто брашно, изпечено на жаръ въ тепсия, намазана съ мазь, съ масло.

Шюплáвый, въ, ва, во, *пр.* Шюплявый. *На лице здрава, на срьдце шюплава.*

Шю́плё, *с. ср.* Шюпливо дрьво; коруба, хралопа. *Тамо имало шюпле буки и камяны пещеры.*

Шюпли́вица, *с. ж.* Шюпелъ, шюпелка, пувлякъ. *Что ся хвалишь, каболщице бре шюпливице!*

Шюпли́вый, въ, ва, во, *пр.* Шюплявый: 1) Что е изяденъ отъ чрьвякъ; червивый; черви́вый. *Шюплива каблъка. Шюпливъ орѣхъ;* свищь. 2) Что има шюплъ, дупкъ; раплавый; ноздреватый, печу́ристый. *Шюпливъ камыкъ;* ноздрева́тикъ. 3) Хралопатый, хралопатый, черливый, раплавый, курубистый; пусто́й. *Шюпливо дрьво,* куруба. 4) Слабый, кекавый, недъгавый, страхливый, пувлякъ. *Шюплива мома,* развалена, не дѣвица. — *Шюпливы-ты каблъкы самы си падать отъ гранкы-ты. Шюплива-та крушка сама пада. Голѣмо дупя, шюпливо срьдце. Име велико, дупя шупливо. Глава-та му права, ама му е шюплива. Шюпливо дупя пѣтлы не чака.*

Шю́плица и шю́пличка, *ум. ж.* отъ шю́пла.

Шю́пнатье и шю́пнение, *с. ср.* отъ шю́пнѫ. Шъпнение.

Шю́пникъ, *с. м.* Шюпла, попзрнакъ.

Шю́пнувамь, *гл. уч.* отъ шю́пнѫ.

Шю́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ шю́пвамь.

Шю́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ср.* и *д.* Шъпнѫ, шюпотѫ.

Шюпо́тение, *с. ср.* отъ шюпо́тѫ. Шъпотение.

Шюпо́тѫ, и́шь, —тѣлъ, *гл. д* Шъпотѫ, шъпнѫ.

Шюпнѫ, ишь, —пнѫлъ (да шю́пнѫ), *гл. ср.* Свирѫ; свиста́ть, игра́ть на свирѣли. *Не хвала да шюпнишь съ уста-та си нощно врѣмя.*

Да шюпнемъ вси-ти едномь,
Отедномь, отедномь,
Да изъ чюетъ тыа пуста, тама шура
Хрътица, хрътица.
Ми шюпнахмѫ вси-ти едномь,
Отедномь, отедномь,
Не дочюла тама пуста, тама шура
Хрътица, хрътица. *Пѣс.*

Шюпя́, *с. ср.* Горна-та трѫба на духало.

Шю́ракъ, *с. м.* Шюрей.

Шю́рей, *с. ж.* Женинъ братъ; шюракъ, шюра, шюрекъ, шюренякъ; шу́рякъ.

Шюрейчя, *ум. ср.* отъ шюрей.

Шю́рекъ, *с. м.* Шюрей.

Шюрена́йка, *с. ж.* Жена на шюрей; шюрница, шюрна, шюрнакя.

Шюрена́къ, *с. м.* Шюрей.

Шюрени́ца, *с. ж.* Шюренайка.

Шю́ркамь (да шю́рнѫ, шю́рнувамь), *гл. ср.* 1) Шюркамь, шюртѫ, щюрчѫ, чюртѫ, чюркамь, чючюркамь, шикамь, потичѣамь, хлуйвамь. *Вода шюрнѫ.* 2) *гл. д.* Трьсѫ, тражѫ, дърпѫ, барамь, шюмкамь; иска́ть.

Шетахъ, шетахъ низъ горѫ зеленѫ,
Шюрнахъ, шюрнахъ дробно пили за люба;
Не си найдохъ дробно пили за любѫ,
Токъ си найдохъ леденчица зеленъка. *Пѣс.*

Шю́ркание, *с. ср.* отъ шю́ркамь.

Шю́рна, *с. ж.* 1) Женина сестра; шюрница, свѣстка, балдѫза; своячина, своячиница. 2) Шюренайка.

Шюрна́кя, *с. ж.* Шюренайка. *Една-та нога на шюрнакя-тѫ е на ятя-тѫ.*

Шюрна́ца, *с. ж.* Шюрна въ 1-то знаме.

Шю́рнувамь, *гл. уч.* отъ шю́рнѫ.

Шю́рнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ шю́ркамь.

Шюртѣ́ние, *с. ср.* отъ шюртѫ́. Шюркание, шюртѣние.

Шюртѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Шюркамь, шюрчя, щопамь, шоркамь, шикамь, чюркамь, чюртѫ, чючюркамь, потичѣамь, хлуйвамь, хлъскамь, грѣгамь, ручя, шортѫ. *Шюрти вода. Вино-то шюрти.*

Шюрчя́, и́шь,—чя́лъ, *гл. ср.* Шюртѫ.

Шюрчя́ние, *с. ср.* отъ шюрчя́. Шюртѣние.

Шюръ. *Щюръ-шюръ дупка,* една игра.

Шю́ря, *с. ср.* 1) Шюрей. 2) Мазь на шюрнѫ, на балдѫза; свояк.

Шю́тарець, рци, *с. ж.* Стовна шютка, шютарка. *Напълнили вси-ты гранци и шютарци.*

Шютарка, *с. ж.* 1) Шютарець, шютка. 2) Чекутка.

Шютарь, *с. м.* Счюпенъ, щрьбъ сѫдъ; черепъ, чиренъ, чьренъ, чрьпъ, црѣпъ. *Под корень-ть единъ шютарь пари. Црѣва шютарка прѣкарка. Присмѣла ся црѣва на шютарь, кога да ся обрьне онъ шютарь. Присмѣлся шютарь на рабуля.*

Шюта́-нана. Отокъ подъ мъшинца-ты и задъ уши-ты.

Шю́тение, *с. ср.* отъ шю́тѫся.

Шюти́лка, *с. ж.* Терзийска игла съ кралъ уши.

Шю́тка, *с. ж.* 1) Шютарець, шютарка, стовна безъ устие или безъ дрьнка. 2) Чекутка. 3) Птица *Podiceps,* долгачь, гмурець, криве пати, норча, потапникъ; чо́нга, нырок, пегайка. 4) Глупакъ.

Шю́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е безъ ре-

говы, что нѣма рога, не му сѫ израсли рогове; безрогъ́й; безрóгій, комóлый, комéлый, комлáтый. *Шюта кова, шюта овца, шютъ волъ.* 2) Что е безъ опашкѫ или съ кѫсѫ опашкѫ; кѫсопахъ, кѫсопадъ, кусы́й, гуджи́й; ку́цый, кургу́зый, коротковбо́стый. 3) За сладъ: что е съ счюпенѫ дрьжкѫ, или съ счюпено ухо, съ счюпено грѫло; щрьбъ́ый *Шюта стовна,* шютарець, шютарка, шютка. 4) За човѣкъ: комуто нѣчто липсва, не достига; безумны́й, глупавъ́ый, будала, ахнакъ. *Не съмъ шюта, та да не разбирамъ!* —то, *нар.* Кога нѣма нѣчто. *Стои шюто,* като да нѣма, да липсва нѣчто. — *Шютъ волъ не боде. Хемъ шюто, хемъ боде. Шюто буца, криво клоца. Шютъ не може сѧ бори съ рогатъ. Сборвай шютому: съ едно то ухо слушка, съ друго-то пуща.*

Шюто поте на лядинѫ,
Полно поте къселинѫ!

Шю́тжся, шисѧ, —ти́лся, *гл. об.* Хълъкся. *Конь-тъ сѧ шюти.*

Шюшёви́тый, тъ, та, то, *пр.* Сушёвитый. *Даде Богъ лѣто шюшёвито, па ми умрѣ конекъ за водицѫ.*

Шюшка, шюшлю, шюшлякъ, в. шющка, шющлю, шющлякъ.

Шюшлáвка, *с. ж.* Черупка, чюпка, въ която стои пашукъ-тъ прѣди да сѧ обере; шишярка.

Шю́шнатю и **шю́шненю,** *с. ср.* отъ шю́шнѫ.

Шю́шнѫ, ешь,—на́лъ, *гл. ср.* 1) Шьпнѫ, шепнѫ, шептѫ, шепчѫ, шепинѧмь, шюпнѫ, шюпотѫ. 2) За водѫ: издавамъ тихъ шюмъ, кога завирамъ; шюмѫ, струѫ. *Вода-та ве да шюшне,* ще заври. 3) Мѣстѧся, клатѧся, мрьдамъ, пьпнѫ, шлавамъ, шлврѫ; шевели́ться, ворошѝться, гомозѝть. 4) *гл. д.* Пипамъ, барамъ, работѫ си нѣчто.

Шю́шпа, *с. ж.* Чюшка, чюпюлка, шюпюлка, шишярка, шлапка, какалашка, капичка; струкъ, стручо́къ.

Шюшю́камся, *гл. вз.* Говоря нѣкому шьпняшкомъ, нисичко, казвамъ му нѣчто скрѫшемъ, шьпнемъ си; шушу́кать, перешёптываться. *Шюшюкамся сѣ нѣкого,* говоримъ си нѣчто скрито.

Шюшю́каню, *с. ср.* отъ шюшю́камся; перешёпты.

Шюшю́лка, *с. ж.* Шишярка въ 3-то и 5-то знам.

Шюшюмѝ-капа. Игра мижешь, избѝй-коло.

Шюшюра́га, *с. ж.* Чекутка.

Шюшня́нъ, *с. м.* Раст. *Chaerophyllum bulbosum;* рѣпиный ке́рвель.

Шю́шярь, *с. м.* Малка негледжосана стовна.

Шю́щю, *с. сѣб.* Шющлопъ. — *Зави си, ве си шющю-то,* отиде, очисти, бѣга.

Шющёню, *с. ср.* отъ шющѫ́.

Шю́щець и **шющекъ,** *с. м.* Шющякъ, шющка. *Ни шющець,* ни шющкѫ, никакъ; ниско́лько.

Шю́щка, 1) *с. ж.* Много малка чясть отъ нѣчто; троха, трошица, трошка; тро́шечка. кроха́. 2) Прашець, прашинка, троха, шющець, шющекъ, шющякъ; сори́нка, порошѝнка, пылѝнка. *Влѣве ми шющка въ око-то.* 3) Нѣчто много малко; мьнинкъ́ый; кро́хотка, кро́хотный, ка́пельный, ма́хотный. *Шющка дѣтя;* дитѧ́ кро́хотка, ка́пельный ребёнокъ. 4) *нар.* Много малко, троха, трошка, тронца, мрьва, мьничко, чтогодѣ; кро́шка, кро́хотка, чуть-чуть, чу́тку, чу́тучку, мало-ма́льски. *Дай му шющкѫ. Ни шющка,* ни шющець; ниско́лько.

Шю́щлю, *с. сѣб.* 1) Щющю, шюшяци, шюшлопъ. 2) Шюпа отъ царевичины мамулы; шющлекъ.

Шющлекъ и **шющлякъ,** *с. м.* 1) Шющякъ, шющець, шющка, прашець, прашинка; сори́нка, порошѝнка. 2) Царевичина мяка шюпа; щющлю. 3) Иней, ина, крьчь, синякъ, скрежь; и́ней, и́морозь.

Шюшло́пъ, *с. м.* Шющю отъ нѣчто; щющлю, шющяци.

Шю́щчица, *ум. ж.* отъ шю́щка.

Шющѫ́, и́шь, —щѫ́лъ, *гл. д.* Правѧ шющю; прашѫ. —щѫ́ся, *гл. възвр.* и *стр.* Прашѫся, напрашвамся; пылѝться, порошѝться. *Покрѣено-то млѣко не ся шющи.*

Шющя́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има шющю; прашны́й.

Шю́щякъ, *с. м.* Шющекъ, щющлекъ, шющець, шющка, прашець, прашинка, троха, русъ, рѫсъ; сори́нка, пылѝнка, порошѝнка.

***Шѫшкѫнъ,** *с. м. Т.* Шашкънинъ.

***Шѫшти́свамъ** (да шѫшти́шѫ), *гл. д. Т.* Шѫшкрдисвамъ, шашардисвамъ, сѫшкрдисвамъ, слисвамъ, смайвамъ, сбрьквамъ; озадачивать, смѣшивать.

***Шѫшкрди́свамъ** (да шѫшкрди́шѫ), *гл. д. Т.* Сѫшкрдисвамъ, шашардисвамъ, шѫштисвамъ.

Шѫ, *гл. спом.* вм. щѫ.

Шѫ, *междом.* за падене кокошкы; шя.

Шѫ́камъ (да шѫ́кѫ), *гл. д.* Казвамъ нѣкому *шѫ* за да сѧ махне; шя́кать. *Шѫкни на кокошкы-ты* и *шѫкни кокошкы-ты да сѧ махнѫть оттука.*

Шѫ́каню, *с. ср.* отъ шѫ́камъ.

Шѫ́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ шѫ́камъ.

Шягá, *с. ж.* Шега, шака, игра, глума, хлѣз-

на; **шу́тка, забава.** *На шягѫ,* на игра, не наистинѫ, а да си поиграемъ, да ся пошягуваме; **въ шу́тку.** — *Биѫ си шягѫ съ нѣкого,* шягувамся, подигравамся съ него, **глумя́ся; шути́ть, глуми́ться надъ кѣмъ.** — *Това не е шяга,* не е играчка, не е лесна работа. — *Съ огънь (съ лудъ) шяга не быва. По голо шяга не быва. Въ шягѫ правда не быва. Шяга-та не ходи по говяда-та, ноло по людѣ-то. Да пипашь, не е шяга; да пыташь, не е бѣда. Ако тя видять, шяга; ако тя не видять, въ торбѫ.*

Шягаджи́йка, *с. ж.* Която обычя да прави шягы; шягобийка, шягобийница, шяговница; **шутя́ица, шути́ха.**

Шягаджи́йчя, *ум. ср.* отъ **шягаджи́ица.**

Шягаджи́ица, *с. м.* Който обычя да прави шягы, шягобица, шягобиец; **шу́тникъ, погуда́ло.**

Шягоби́ец, *с. м.* Шягаджица.

Шягоби́йство, *с. ср.* Качество, свойство на шегобиец.

Шягоби́йка, *с. ж* Шягаджийка, шяговница, шягобийница. *Имало еднѫ женѫ много шягобийка, присмивулка. Шягобийка жена заманъ на врата-та.*

Шягоби́йница, *с. ж.* Шягаджийка. *Вдовица шягобийница.*

Шягоби́ца, *с. м.* Шягаджица

Шягови́тый, тъ, та, то, *пр.* Что обычя да ся шягува; шяговнъый; **шутли́вый.**

Шяго́вница, *с. ж.* Шягаджийка. *Удовица е шяговница*

Шяго́внъый, —вньъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Шяговитый.

Шягу́вамся, *гл. об.* Правѫ шягы, биѫ си шягѫ съ нѣкого, играѫ си, глумѫся, клоцамся, подигравамся съ него, подбивамь му клинци, не казвамь нѣчто наистинѫ, а само за игра; **хлѣзѫся; шути́ть, насмѣха́ться, подтру́нивать.** *Шягувайся колко щешь, нъ не пипай дѣто щешь.*

Азе си, Станке, шягувахъ,
Беки го хванѫ истина? *Нѣс.*

Шягу́ване, *с. ср.* отъ **шягу́вамся.**

Шягъ́ица и шягъ́чка, *ум ж* отъ **шяга́.**

Ша́ка, *с ж* Шьпа, в. **ша́ака.**

Ша́нтавъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Замазанъый, запѣснѫтый, захласнѫтый, лапни-мухѫ, шяшкавый, шашкавъ. *Той е шянтавъ, та не знае какво приказва.* 2) Шятавый, шяшкавый, кривоглядый; **косо́й.** *На шянтавы очи очила не трѣбвать.* 3) Кривоногый, кривокракъый, пайтакъ; **крива́ногій, косоно́гій, косола́ный, клещено́гій, килтоно́гій.** *Шянтавъ да станѐ.*

Ша́ица, *с. ж.* Шепа, шьпа, шака.

Ша́та, *с. ж.* Шятка, шятица, патка,

Да ловимы таіа дива лова,
Дива лова шяты златокрълы. *Нѣс*

Ша́тавый, въ, ва, во, *пр* Кривогл разноглядый, кривоокъый, гаврогляды гавый, вягый, вядый, назорливый нтавый, шяшкавый, кангйозъ; **косо́й, гла́зый, косоо́кій, коси́ня.**

Шята́ѫ, ешь, *гл ср.* Не ся запира едно мѣсто; шятраѫ, шятраѫся, раз ся; **шята́ться, слоня́ться.**

Шята́ване, *с. ср.* отъ **шята́ѫ.** Шатр

Ша́тица, *с. ж* Шятка, шята, патица, ка. *Мжжь-тъ отъ нозѣ-ты изстъ жена-та е като шятицѫ.*

Ша́тичка, *ум. ж.* отъ **ша́тица.**

Ша́тка, *с. ж.* Птица *Anas,* биба, биб ница, мятка, пайка, папиа, патица, плавка, пловка, утка, шата, шатица, йордечка; **у́тка.**

Стани, стани, Момчиле юначе,
Дружина ти по горѫ ойдохѫ,
Та че ловять шяткы златоперкы. *Л*

Прѣстѫпна като шяткѫ у рѫшето ко, помочко води шяткы на водѫ вать на нѣчисто дѣтя.

Шятокъ, *с м.* Птица мжжска шятка торъ, манекъ. памуръ, папарокъ, пат патокъ, патуръ. патъръ, панкъ, п сѣлезень. *У пятокъ шятокъ, у сел ни хлѣбъ.*

Шято́ръ, *с м.* 1) Птица шятокъ. 2) търъ, шяторъ.

Шятра, шятъръ, в. **шятра, шя**

Шятра́ѫ, ешь, *гл. ср.* и **шятра́ѫся** *об* Шатаѫ.

Шятра́ване, *с. ср.* отъ **шятра́ѫ** и **ра́ѫся.**

Шяши́ица, *пр. неизм.* Шяшкавый.

Все харно, Радо, все харно,
Ама ти е люби грозно:
Шяшиица и кривошиица. *Нѣс.*

Ша́шливъый, въ, ва, во, *пр.* Шяш шятавый, шянтавый, кривоглядый. *дѣтя да не пущашь косы надъ че да не остане шяшливо.*

Ша́шлица, *с. об.* Шяшкавъ, кривоглядъ **си́ня.**

Ша́шкавый, въ, ва, во, *пр.* Шяшкя: маканый, запѣснѫтый, захласнѫтый, тавый, залисанъ, слисанъ, забрьканъ брьканъ, сбрьканъ, лапни-шяранъ, ш нинъ; **шально́й, опалѣлый.** *Они шяшкави.* глупави. 2) Кривоглядый, воокъый, разокавый, разноглядый, гав дый, вягавый, вягый, вядый, назорл шятавый, шянтавый, кангйозъ; **косо́ соглаа́зый, косоо́кій, коси́ня.**

Ша, *с. ж.* Названіе на двадесять и шесто то слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; ш; ша.

Шáвамь (да шáвнѫ, шáвнувамь), *гл. д.* 1) Мѣстѫся мрьдамь, мрьдамся, пьпнѫ, шюшнѫ, шнаврѫ; шевелúтьси, ворошúтьси, двúгатьси, гомозúть. 2) Не приставамь на нѣчто, противúмси нѣкому за нѣчто; шнаврѫ, мрьдамь. 3) Отивамь нѣйдѣ набръзо и безъ да ся обадѫ нѣкому. *Той шавнѫ на нѣкждѣ.* 4) Походвамь тукъ тамъ да мрьсувамь, не сьмь вѣренъ на съпруга си: мрьдамь, шнарамь, шнаврѫ. *Ако жената шнава, има дрьво и она ще ся оправи.* 5) *гл. д.* Клатѫ, мѣстѫ, двúжѫ, мрьдамь нѣчто; двúгать, шевелúть. *Не си шнавай крака-та.* — *Като шава разрѣшава. Шава като врьбовъ клинъ. Шава като попадиѫ въ плѣвникъ. Шава, шава, па пристава. Шава, шава, че дважь дава. Прѣдъ кумъ ся не шава.*

Шáваню, *с. ср.* отъ **шáвамь**. Шнавреню.

Шнаваракъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто има много шнаваръ. *Ходилъ ми е рачко три дни и три нощи низъ папурако, низъ шнаварако.*

Шнавáрецъ, *ум. м* отъ **шнавáръ**.

Шнавáръ, *с. м.* 1) Раст. чикутъ. 2) Раст. *Juncus communis;* тростúкъ. 3) Раст. *Carex,* къндра, острúка; осóка.

Шáвнувамь, *гл. уч* отъ **шáвамь**. *За толкось и попадика шнавнува;* кстáти и попъ плáшетъ.

Шáвнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шáвамь**.

Шáвраню и шáвреню, *с. ср.* отъ **шáврѫ**. Шнаваню.

Шнаврúвъй, въ, ва, во, *пр.* Който много шнавре.

Шнаврогѫзъ, *с. м.* Който не стои мирно, а все шнавре; мрьдогѫзица, непосѣдко, шнаврúвъ.

Шáврѫ, ешь, —рáлъ, *гл. ср.* Шнавамь въ 1-то, 2-то и 4-то знам. *Шнаврѫ съ крака та си,* клоцамь, протамь, рътамь; подёргивать, барáхтать ногáми.

Шáвуръ, *с. м.* Въ изречение: *шнавуръ мрнавуръ*, разбрькана работа, карма карашѫкъ.

Шáйка, *с. ж.* 1) Шайка. 2) Гвоздей, пиронъ, клинецъ.

Шáка, *с. ж.* 1) Шепа, шъпа, шяпа, гребъ, грьсть, грьща, грьщь, кривачна, пригрьща, ржкатка, стиска, хватка; горсть, пригóршни. *Да не ручашь съ цѣлы шнакы, а съ два прьста. Турилъ му еднѫ шнакѫ жлътици у погачѫ-тѫ.* 2) Мѣрка за вариво. *Далъ му еднѫ шнакѫ фасулъ.* 3) Кацарско сѣчиво, съ което бъчварь-тъ изглажда извътрѣ дѫгы-ты, когато вече ся стягать съ обрѫчь; изгрибачь, огрибачка.

Шнаклúка, *с ж.* Врьхъ-тъ на носъ; носеръ.

Шáко, *съкъ.* Ако и да. *Младеженецъ-тъ шнако и да не сакалъ да ся оженитъ, го вели со силѫ.*

Шáкомь, *нар.* Съ шнакѫ, съ стискѫ. *Удари го шнакомь прѣвъ обрава. Кога махнѫ шнакомь прѣвъ обрава, и двѣ-тѣ úчи извлѣтѣли.*

Шáлавъй, въ, ва, во, *пр.* Немирнъй, бѣснъй, дудъй, налудничавъй, сулудничавъй, буйнъй, палавъй: **шалúвый, шаловлúвый, шалýнъ.** *Шналавы-ты дѣца и въ црьквѫ мждро не стоять.*

Радке ле, мила чичева,
Има мѣсто за тебе,
Ала тъи не си за тука,
Че ти е тънка снага-та,
И ти е дълга коса-та,
И ти е бѣло лице-то,
Шналавъ ти си очи-ты! *Пѣс*

Шáлнакъ, *с. м.* Животина полиенъ.

Шáптавъй, в. **шáнтавъй**.

Шáпаво бъ́лю. 1) Раст. яблъкъпна. 2) Раст. *Cynoglossum officinale,* богородичино млѣко; собáчьи зýбы, пéсiй (собáчiй) язúкъ, чернокóрень, чередникъ, щелкýнъ, собáчникъ аптéчный.

Шáпавъй, въ, ва, во, *пр.* Шюплúвый.

Шáпадъ и шáпатъ, *с. м.* Болесть шапъ.

Шáпичя, *с. ср.* 1) Раст. *Alchemilla vulgaris;* манжéтка, львúнан лáпа, росúнца. 2) Раст. *Rhodiola rosea,* шапливо бълye, шапъ.

Шáпка, *с. ж.* 1) Направа дрѣха за покрьване главѫ-тѫ; капа, гугла; шáпка. *Турямь си, налагамь си шнапкѫ-тѫ.* 2) Всяка покрывка на нѣчто валчисто. *Шнапкы на жълѫдь.* 3) Раст. укрълчя, слѣзъ. 4) *Шнапкы,* дебелы чюшкы, бумбаркы, малункы, токачкы, топузкы. — *Разбрькали, промѣнили си шнапкы-ты,* скарали ся, рекли си едно друго. *Щемъ си размѣсимъ шнапкы-ты,* щемъ ся скарамы. — *Боли мя шнапка-та,* глава-та. — *Далъ си и шнапкѫ-тѫ, вели му и шнапкѫ-тѫ,* далъ, зели му всичко, что ималъ. — *По главѫ-тѫ и шнапка-та. Не гледай ми шнапкѫ-тѫ, а подъ шнапкѫ-тѫ. Шнапка-та ми е добра, глава-та ми не хвела. Който си има мужѫ на шнапкѫ-тѫ, той си ѫ шнка. Който е откраднѫлъ кошеръ-тъ, на шнапкѫ-тѫ му е кацнѫла пчела. Далъ си попадиѫ-тѫ, ушилъ си шнапкѫ; далъ си дъщеръ-тѫ, ушилъ си калимавкѫ. Честита ти, Райко, шнапка!* — *Не е мока, баёва е. Още Петко не роденъ, шнапкѫ*

му шапкѫ. Капка по капкѫ, па послѣ и безъ шапкѫ. Малко щрепелчя, а голѣма шапка. Троица съ едно шапкѫ. Шапка-та му три дни дълга, день широка. Калугерска шапка и мухы-ты сбира. Дотогава (до утрѣ) колко шапкы щѫть опустѣѫть! Кога му опустѣе глава-та, тогазъ и шапка-та. Да ти опустѣе шапка-та!

Шапли́вецъ, *с. м.* Растения *Nymphaea* и *Nuphar*, деветабанъ; **кубы́шечкы, кувши́нчики, лопу́шникъ.**

Шапли́во бъ́лю. Раст. шапичя въ 2-то знам.

Шапли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който има шапъ, болнъй отъ шапъ; шапавый.

Ша́пчица, *ум. ж.* отъ **ша́пка.** Шапчя; **ша́почка.**

Шапчи́ще, *с. ср. ув.* отъ **ша́пка.**

Шапчя́, *ум. ср.* отъ **ша́пка.** Шапчица.

Шапъ, *с. м.* 1) Болесть у добытъка въ крака-та и уста-та; шападъ, шапатъ; я́щеръ, сапъ, **молбчница.** *За да не хваща добытъкъ-тѫ шапъ, пролѣть, кога ся заврьне отъ зимовище, нѣкоѩ ссѣботѫ прѣди изгрѣвъ слънце го закрѣмкавать съ главѫ отъ ахтаподъ.* 2) Раст. шапичя въ 2-то знам. 3) Раст. *Seseli rigidum wk.*

Ша́рань, 1) *гл. д.* Шарѫ. 2) *гл. ср.* Шаванъ въ 4-то знам. *Така жена шара.*

Шара́нецъ, *ум. м.* и **шара́нчя,** *ум. ср.* отъ **шара́нъ.**

Шара́новый, въ, ва, во, *пр.* отъ **шара́нъ.**

Шара́нъ, *с. м.* Рыба *Cyprinus,* крапъ, сазанъ; **карпъ, ка́ропъ, саза́нъ.** — *Лапни-шаранъ,* лапни-мухѫ, лапнишь, захласнѫть, глупавъ, будала, гламавъ, пишкавъ, шянтавъ, шишкавъ човѣкъ; **дура́къ, висло-у́хій, простофи́ля, ко́па.** *Какъвъ лапни-шаранъ е! Лапни-шаранъ, бутни-хрустъ и размѫти-гйолъ—троица братя.*

Ша́рение, *с. ср.* отъ **ша́рѩ** и **ша́рѩся.**

Шарени́ло, *с. ср.* 1) Нѣчто, съ което шарять; шарилка, шарило. 2) Мѣсто, нашарено съ шаркы.

Шаренина́, *с. ж.* Шаренина, шаръ, пьстрина, пьстрота; пестрина́, пестрота́.

Ша́реничкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **ша́ренъый.** Шаренкый.

Шарени́на, *с. ж.* 1) Шаренина. 1) Шарка, шарилка, шарило, шаръ, пьстрила; **вы́чуры.** *Съ шарении,* на шаровы; **вы́чурый.**

Ша́ренкый, нка, нко, *пр. смякч.* отъ **ша́ренъый. Шареничкый.** *ботна, ама шаренка,* ша

Шареноо́кый, къ, ка, к шаренъы очи.

Ша́ренъый, нъ, на, но, навсякѫдѣ съ еднакъвъ ш еднакви боя; шаръый, пъс 2) Вапсанъый, боядисанъый разны бои, съ разны цвѣ писанъый; **узо́рчатый.** 3) Ш плетенъый съ разны цвѣтов дъы; съпанъый; **узо́рный,** Който има болесть шарка; паничавъый; **о́спенный.** 5 всякѫдѣ еднакъвъ; размѣсе *Шарена соль,* мерудия. 6 мрьда, мрьсува; **шаврывы** *шарена,* шара, пошава, *Шарено хоро,* сѣсено млады, мѫжю, жены, что дѣлникъ слѣдъ сватбѫ.—*Д* особенъ обряденъ хлѣбъ; богувица.—*Шареный-тъ гима. Да ти даде Госпо чичѫ и шарено шилен шареня-тѫ кравѫ тел като шарено гайце. В Радка, токо си нѣма шар*

Шаренѣ́ѭся, ешся,—нѣл дамся, показвамся щаренъ; *то ся шаренье.*

Ша́рецъ, рца, *с. м.* Шаре кулия, шарко.

Тогай жрѣбчя ми ся у
На Марка това ся пок
За чюденье шарецъ пр
И на Марка вака това

Шари́лка, *с. ж.* Нѣчто, съ шаренило, шарило, шарка, *дѫ за шарилкѫ,* шарена тредь. *И баба знае да ш шарилкѫ. И мама знае рень зелникъ, ама шари*

Шари́ло, *с. ср.* Шарилка. *да шари зелника, кога и*

Ша́рка, *с. ж.* 1) Украшени разны бои; шаренина, ш **узо́ръ, вы́чуры.** *Тына шар Турци другы шаркы.* 2) *съмъ купила още шаркы.* паница, съпка, струпка, ш **сыпь, корь, о́спа, во́спа,** ха́. *Баба шарка.* Шарк брусница, дребница, кожи лѣщенка, червенка, надра лесть *Antraknose* по лозя-т ленъ, маврада, мана, съпк Раст. *Hyoscyamus niger,*

блѣно бъ́ле, блѣнъ, буника, грънеица, грънея, пищобобъ, пиши-попъ, полудѣвка; бѣлена́ чёрная, блекота́.

Шя́рко, *с. м.* 1) Шярено животно; шяро; пестру́ха. 2) Име-то на Крали-Марковъ́ия конь; шярець, шяркулия, шяркулинъ.

Шяркули́йчя, *ум. ср.* отъ **шяркули́я.** *Кончя шяркулийчя.*

Шяркули́нъ, *с. м.* Шяркулия. *Стягни ми коня шяркулина.*

Шяркули́я и шярколия, *с. м.* 1) Шярець, шярко, шяркулинъ.

Коя коня да извадя:
Дали коня звѣздоброя,
Или коня вихрогоня,
Или коня шяркулия? *Пѣс.*

2) Назъвание на Ръ́ыла юнакъ въ пѣсень;

Хаберъ прати Ръ́ыла шярколия,
Хаберъ прати на Ръ́ыла шестокръ́ыла,
Да си идятъ у кума на гостю.

Шя́ро, *с. м.* Шярено животно, особено куче; шярко.

Шяро́санъый, нъ, на, но, *пр.* Шяренъый, шяръый, пьстръый.

Стани, стани, старъый свату,
Та си вдигни сватовъ́-нъ́,
Отведи гъ́ у дома ти
На одровъ́ стругосанъ́,
На постелкъ́ шяросанъ́. *Пѣс.*

Шяру́ла и шяру́лка, *с. ж.* Болесть шярка, съпаница.

Шяру́лия, *с. ж.* Шярена овца.

Да-че тата шяруля.
Че у́ купи кушюлк;
Да-че тата юничк,
Че у́ купи сукничк. *Пѣс.*

Шярцано́гъый, гъ, га, го, *пр.* Что има шяренъ́ ногъ́.

Ой невѣсто, мило добро мое,
Оружай ми коня шярцанога,
Азъ не ходамь на силнѫ-нѫ войска. *Пѣс.*

Шя́рчица, *ум. ж.* отъ **шя́рка.**

Шяръ, шяро́вe, *с. м.* 1) Цвѣтъ, боя, ренкъ; цвѣтъ, масть. *Такъвъ му е шяръ-тъ.* 2) Шяренина, шяренин, пьстрина, пьстрота; пестрина́, пестрота́. 3) Шярка, шяренин, пьстрила, украшение; узо́ръ, вы́чуры. *На шяровы;* вы́чурный. 4) Врѣмя-то, когато гроздѣ-то начина да ся прошярва. *Лозя-та ся копать третий копъ у шяръ.*

Шя́ръый, ръ, ра, ро, *пр.* Шяренъый, пьстръый. *Шяръ́ы възглавници.*

Той си подъ сѣнк сѣдаше,
Шяро си лагня печаше. *Пѣс.*

Шя́рѭ, шишь,—ря́лъ (да шя́рѭ), *гл. д.* 1) Правѫ нѣчто да стане шярено, пьстро; шярамь, пьстрѫ, пишѫ, зодѫ; пестря́ть, расписывать, малева́ть. 2) Шишѫ, плетѫ, вяжѫ нѣчто съ конци, съ пряжд разны шяровъ́; съпѫ, шярамь; вышива́ть. 3) Шлевѫ, бишѫ съ копривѫ. 4) Трьсѫ, тражѫ, барамь; иска́ть. *Что шяришь по кйошета-та?* 5) *гл. ср.* Ходѫ нагорѣ надолу; миткамь, лутамся; шля́ться. *Онъ ся уплашилъ и захванѫлъ да шяри натамъ навамъ да гы тражи.* 6) Шярамь, шявамь, шявря, мрьдамь, мрьсувамь, изневѣрявамь. *Не чинило да обуѫть на малко дѣтя со сефте шяреныя чорапы, оти кога ке порастнѫло ке шяря́ло.* —**рѭся,** 1) *гл. възвр.* Хващ ми болесть шярка, шярула; съпѫся, усъпвамся. *Дѣца-та му още не ся ся шярили.* 2) *гл. стр.* Бъ́вамь шяренъ.

Шята, шятавъый, шятанѫся, в. гы на ряда съ шя . . .

Шя́терници, *с. м. мн.* Шяторници.

Шятавъый, стъ, ста, сто, *пр.* Что е като шяторъ, като шятъръ. *Поминѫлъ покрай едно дрво шятависто.*

Шято́рници, *с. м. мн.* Които не ся заселени на едно мѣсто, а ся мѣстять отъ мѣсто на мѣсто и живѣять подъ шятръ́; шятерници, чергари; кочу́ющіе.

Шяторча, *ум ср.* отъ **шяторъ.** Шятърчя. *Жены-ты прокосихѫ шяторчина, а на мѫжде-ты излѣзохѫ перчета-та изъ капѫ-тѫ.*

Тукъ ми нинѫло тополчя,
На тополчя-то сѣдѣлце,
Надъ сѣдѣлце-то шяторчя. *Пѣс.*

Шяторъ, *с. м.* Шятъръ; в. и **шято́ръ.**

Шя́тра, *с ж.* 1) Шятъръ. 2) Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, сайвантъ, сая; навѣсъ, наме́тъ, ови́нъ.

Шятра́ѭ, в. **шятра́ѭ.**

Шя́търчя, *ум. ср.* отъ **шя́търъ.** Шяторчя, чадѫръ, омбрела, умрела; во́нтикъ, парасолъ, подсо́лнечникъ.

Шя́търъ, *с. м.* Кѫща, колыба отъ чергы, отъ платна, разпънѫты на коловъ́ и вѫжа; шяторъ, шятра, черга, чадѫръ; пала́тка, шате́ръ. *Разпя шятъръ въ зелено ливадже.* — *Модръ шятъръ,* раст. чашюлкы, чадѫрчя.

Шяшя́вый, шяшливый, в. гы при шя...

Щ, щ, *ц.*

Щ. Двадесять и седмо слово, двадесять и седма буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *ща;* по старо-то начрътание щ, а по ново-то щ, и ржкописно *ц.*

Ща, *с. ж.* Назъвание на двадесять и седмото слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; щ; ща.

Щáва, *с. ж.* Водява каша отъ стлъченѫ сиradликѫ, отъ псешлящи и отъ другъ нѣчта, въ които къснѧть кожи, та гы уработвать; аргаса; квасы́, хлѣбы, дубúльная кислотá. *Щава отъ псешлящи;* кáшка. *Да ся сплуе въ щавѫ-тѫ.*

Щáвелъ, *с. м.* 1) Раст. *Rumex acetosa,* щавунякъ, гластурець, коза брада, козилъчка, къселекъ, къселецъ, къселица, къселикъ, къселокъ, къслекъ, къслякъ, къшлекъ, къшлякъ; щавéлъ обыкновéнный, кúслица. 2) Раст. *Oxalis,* щавунякъ, щавлякъ, дивъ лападъ. 3) Раст. *Oxalis Acetosella,* щавунякъ; кúслица, зáячья капýста. 4) Раст. *Polygonum lapatifolium,* щавунякъ, пиперичя. 5. Раст. *Oxyria digyna*

Щáвеню, *с. ср.* отъ щáвѫ.

Щáвенъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ щáвѫ. Осменъый, усменъый, ваденъый.

Щáвица и щáвичка, *ум. ж.* отъ щáва.

Щáвлаковъый, въ, ва, во, *пр.* отъ щáвлякъ.

Щáвлякъ, *с. м.* Раст. *Oxalis,* щавель, щавунякъ, лападъ, лападець.

Щавýнякъ, *с. м.* 1) Раст. буренъ като лападъ, нъ не така тлъстъ; дивъ лападъ; варять го за свиня, в. щáвелъ и щáвлякъ.

Щáвѫ, шишь, — вúлъ, *гл. д.* Потопявамъ кожы въ щавѫ да късне за да ы уработѫ; аргасвамъ, вадѫ; дубúть, квасúть, вымúнать, скорнáжить, скорнáчить, сбивáть мéздру.

Щáма, *с. ж.* Шамата, шюмъ (?). *Что е щама на горныѫ долныѫ земѫ?*

***Щáмпа,** *с. ж.* в. штáмпа.

Щапáло, *с. ср.* Стѫпало.

Щáпамь (да щáпиѫ), *гл. ср.* Щапукамь: 1) Прѣстѫпямь полека и тяжко; едва ся дрьжѫ на крака и ходѫ отъ умореніе или отъ друго нѣчто; кретамь, кретькамь, кретуцамь, клонзамь. 2) Казвася за дѣца, кога проходять; прѣстѫпямь. *Дѣтя-то ве да щапа.* 3) Стѫпямь, ходѫ. *Нѣкой е щапалъ по дъскы-ты. По лѣтежи е щапано.*

Щáпане, *с. ср.* отъ щáпамь. Щапукане.

Щáпиѫ, ешь,—нѫлъ, *гл.* пямь.

Щапýкамь, *гл. ср.* Щапамь

Щапýкане, *с. ср.* отъ щ паме.

Щапъ, *с. м.* Стапъ, тояга;

Щапъ, *междом.* Показва прѣстѫпване.

Щáпьць, щапци, *с. м.* Въ дебели отвѣстни прѧтове на подбойници-ты.

Щáстие, *с. ср.* Честь, срѣщ стіе.

Ще, *пр. неизм.* Въ изречен *це вино не ся пие,* на гл

Ще, *спом. гл.* в. щѫ.

Щéва, *с. ж.* Раст. трѣва жабова нога, крастава гора, мачець, пазина. Тава трѣва

Щéжеръ, *с. м.* Стежеръ, сто

Щенé, *с. ср.* Щеня.

Щенúе, *с. ср.* отъ щѫ, в. щ

Щéпене, *с. ср.* отъ щéни

Щенéць, нцá, *с. м.* 1) Ма на вълчицѫ, на мечкѫ; щ щеня, щенóкъ. *Въ едныѫ рѫ-тѫ имало мечкыны* къ прѣщкы около голѣма

Щéнѫся, нишся, —нилася кучкѫ, вълчицѫ, мечкѫ и добно женско животно: ра щеня; щенúться. 2) За щ вамся, умножавамся, раз къждамся, подвъждамся. *К пукнѫть, щенятся още.*

Щеня́, нéта, *с. ср.* 1) Ще чя, кутря; лиaýнчикъ. *К излива овчарско куче.* малка-та прѧтчка на рабу

Щéрка, *с. ж.* 1) Дъшеря, дóчка. 2) Така казва вся отъ него жена; щерко, ч *вамь ти, щерко, сѣквайс наговарямь ти, щерк снѣхо;* кошку бьютъ, а ки даютъ. *И у поповѫ-толко кривичко. — Цар* вотно цáрева невѣста.

***Щерна,** в. штéрна.

Щéрчица, *ум. ж.* отъ щ дъщерка, дъщерчица; дóчи

Щета, *с. ж.* в. тщета.

Щетúна, *с. ж.* 1) Полянк въ горѫ отъ три-ты стра дрьвета. 2) Трапъ, яма от горять вѫглища.

***Щива́лъ**, в. **штива́лъ**.

Щи́вамся (да ся **щи́внѫ**, **щи́внувамся**), *гл. об.* Врьлюмся подъ вода-та, кога ся **капѫ**; стрѣлкамся изъ-подъ вода-та; гмурамся, гмуркся, барвамся, цомбурвамся; **ныря́ть**, **уни́рвать**, **оку́нуваться**, **ю́ркать**, **встрепену́ться**, **ла́зать**.

Щи́ване, *с. ср.* отъ **щи́вамся**.

Щи́внувамся, *гл. уч.* отъ **щи́внѫся**.

Щи́внѫ (да ся), ешь, —**нѫлся**, *гл. ед-кр.* отъ **щи́вамся**.

Щи́глиць, *с. м.* Птица *Fringilla carduelis*, **стиглиць**, **догуличя**, **кадѫнка**, **кадкадѫнка**, **калинчица**; **щегóлъ**.

Щи́мкы, *с. ж мн.* Щимъ.

Щимъ, *с. м.* Дребна и нечиста вълна, что остава между забъ-ты на даракъ, кога вълчимъ; дребъ, ущипци, щимкы; вы́чески, очёски, на́чеси, отерёбки.

Щипа́лка, *с. ж.* 1) Направа като клѣщи, съ които защипвать нѣчто; щипка, щипулка, щипци; **щипцы́**. 2) Чѣнъ у нѣкои животны, съ който тѣ щипать. *Рачи-ти имать по двѣ щипалкы.*

Щи́пане, *с. ср.* отъ **щи́пѫ**.

Щи́панъ, **ѫ**, **на**, **но**, *прич. стр.* отъ **щи́пѫ**. *Намѣри баба хапано, ами пакъ и щипано.*

Щи́пелчица, *с. ж. Водна щипелчица*, насѣкомо *Nepa cinerea*.

Щипёцъ, *с. м.* Рыбка *Gobitis fossilis*, в. **цирóнъ**.

Щи́пка, *с. ж.* 1) Щипалка. 2) Сбирачъ. 3) Желѣзо въ крайща-та на ось, въ което заглавнать клѣчкы-ты. 4) Защипване, щипокъ. *Щипка сукманъ не дере;* сло́во вреда не причиня́етъ. 5) Нѣчто ситно, колкото може да ся земе съ три-ты прьста; **щепо́ть**, **нано́йка**. *Една щипка соль;* **щепо́тка со́ли**.

Щи́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **щи́пѫ**.

Щи́пѫ, ешь,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **щи́пѫ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Щипо́къ, *с. м.* Едно защипване; щипка, пощипъкъ; **щипо́къ**.

Щипу́лка, *с. ж.* 1) Щипалка. 2) Животина **шкрапина**.

Щи́нци, *с. м мн.* Щипалка, щипка, щипулка; **щипцы́**.

Щи́пѫ, ешь,—**пѫлъ** (да **щи́пнѫ**, **щи́пнувамъ**), *гл. д.* 1) Хващамъ, стискамъ съ два-та си прьста или съ нѣчто като съ клѣщы, та да заболи; **щипа́ть**. 2) Чистя, мъкна, скубамъ пера-та, козина-та на попарено животно; **теребя́ть**, **щипа́ть**. *Щипѫ кокошкѫ, прася.* 3) За нѣчто надовито: бодѫ, **лютѫ**, **парѫ**; **щипа́ть**. *Вино-то, стипца-та щипе на языка. Студъ-тъ щипе.* —**пѫся**, 1) *гл. възвр.* За вълна, за козина: падамъ, капя, окапвамъ, литамъ, скубамся; лѣзть, вылѣзывать, слѣза́ть, спада́ть. *Вълна-та на кожуха ве да ся щипе.* 2) *гл. стр.* Бывамъ щипанъ. — *Щипи прася, доклѐ е въ корыто-то; бий женѫ, доклѐ е рано. Ако не ще боговица да ся щипе, тя не на грькавѫ.*

Щи́рецъ, *ум. м.* отъ **щиръ**. Малко щиръ.

***Щири́ца**, **щи́рый**, в. **штири́ца**, **шти́рый**.

Щи́рникъ, *с. м.* Зелникъ съ щиръ между листа-та.

Щиръ, *с. м.* Раст. *Amaranthus retroflexus. Минѫ щиру врѣмя. Не мя е надъ, кога мя пари коприва, а кога щиръ.* — *Бѣлъ щиръ*, раст. *Albersia prostrata*.

Щи́рянъ, **ѫ**, **на**, **но**, *пр.* Направенъ отъ щиръ.

Сготвила съмъ въ, сготвила,
Щиряно зеле варено,
Въ копанище дробено
Со голѣмѫ-тѫ сѣкырѫ. *Пѣс.*

Щи́тецъ, *ум. м.* и **щи́тчя**, *ум. ср.* отъ **щитъ**.

Щитъ, *с. м* 1) Кать, който въ кащи възъ огъня. 2) Врьшникъ-тъ, кубе-то на фурнѫ; сводъ пе́чи. 3) Дъскы прѣграда, что ся турять между рыклы-ты на кола отпрѣдъ и отзадъ; задънка. *Прѣдень щитъ*, прагъ. *Сѣдни на щитъ*, сѣдни назадъ, навътрѣ. 4) На дългѫ софрѫ кръгло-то мѣсто, дѣто сѣдать прьви-ти и по́-стари-ти; чело. *Сѣднѫлъ на щита*, на чело-то, най-напрѣдъ. 5) Горня-та чясть на корабъ; **па́луба**.

Святый Никола корабъ сдѣлюва
Съ три дунгеры най-башъ майморы
Па го врьшѫ у Черно море
У него сѣднѫлъ святый Никола,
Отъ едно странѫ на щитъ на корабъ,
Отъ едно странѫ, отъ дѣсно странѫ,
И сѣднѫлъ си е отъ лѣво странѫ
Святый Илия на щитъ на корабъ. *Пѣс.*

6) Желѣзна или отъ друго направена кръгла, продълговата дъска, дръжана на ржкѫ за запазя отъ стрѣлѫ, отъ ножъ, отъ ударъ; щица челикова; **шитъ**.

Разсрьдися самодива,
Па си мѣтнѫ тънкѫ стрѣлкѫ,
Да удари Храбро юнакъ;
Той си мѣтнѫ щитъ на себе,
Защити си конь и себе. *Пѣс.*

Щи́ца, *с. ж.* 1) Дъска. *На гнилѫ щицѫ не ходи.* 2) *Щица челикова*, щитъ въ 6-то знам.

И станѫхѫ до два бракіа миля,
Облѣкохѫ пандзурѫты кошюлы,
Си кладохѫ щицы челиковы. *Пѣс.*

Богъ ѣ убилъ младж Анкулицж,
Что ми зеде щицж челиковж,
На щицж си сабьк му прѣчюка,
Само себе не си ся загуби. *Пѣс.*

Щлъбъ, *с. м.* Стлъбъ.

Що, щото, щомь, в. что, чтото, чтомь.

Щрагóрение, *с. ср.* отъ **щрагóрнж**. Грачение, страгорение.

Щрагóрнж, **ишь**, — **рúлъ**, *гл. ср.* Грачя, страгоря, страчя; **грáкать, кáркать.**

Щрáкало, *с. ср.* Дѣтска играчка отъ зелено царевичино стъбло особенъ направъ, съ което щракать.

Щрáкамь (щрáквамь, да щрáкнж, щрáкнувамь), *гл. д.* Опвамь нѣчто да отскокне, да ся отпьне и да ся удари о нѣчто, та да издаде гласъ; щрѣкамь, чракамь. *Щрáкамь мандало-то. Щракнж пищова, ала не хванж.* —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Хлопамся, удрямся о нѣчто; чракамся.

Щрáканю, *с. ср.* отъ **щрáкамь**. Чраканье.

Щрáквамь, *гл. мн-кр.* отъ **щрáкамь**.

Щрáкнувамь, *гл. уч.* отъ **щрáкнж**.

Щрáкнж, ешь, —**нжлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **щрáкамь**. Да чракнж.

Щракýкелъ, щракýкълъ и **щракýкылъ**, *с. м.* Птица щръкукълъ, щръкълъ.

Щрáчка, *с. ж.* Птица страчка, сврака.

Щрепелáкъ, *с. м. ув.* отъ **щрéпеля**.

Щрепелáчя и **щрéпелчя**, *ум. ср.* отъ **щрéпеля**.

Щрéпеля, *с. ср.* Малко момчя; **мальчугáнъ**. *Малко щрепеля, а голѣма шапка.*

Щръгáрь, *с. м.* Дръглива свиня, която не може да ся угои.

Щръкáлова чóнка. Раст. щръкова нога.

Щрѣквамь и **щрѣкнувамь** (да **щрѣкнж**), *гл. ср.* Изправямся, вдигамся, настръхвамь, накривамся, наежвамся; вставáть дúбомъ, **ощетúнивáться, топúриться, растопúривáться.**

Щрѣкване и **щрѣкнуване**, *с. ср.* отъ **щрѣквамь**.

Щрѣкелъ, *с. м.* Птица щръкълъ.

Щръклéцъ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus*, щръкъ, щръкълъ, стрѣкъ, щрышель, оводъ, окъдъ; оводъ, слѣпéнь.

Щрѣкли, *с. м. мн.* Особенъ кола за стръмны, лоши и тѣсни клтища въ планинж.

Щръклúвый, въ, ва, во, *пр.* Что щръклѣе лесно и отъ малко.

Щрѣкластый, сть, ста, сто, *пр* Что има длъгы крака като на щръкълъ, что стрѣчи като щръкълъ; голенастый.

Щрѣклúца, *с. ж.* Муха *Hydroderma bovis*, отъ която пощрьклѣвать говяда-та. *Хванжла го щръклица-та.* пощръкълъ. *Щръкле като волъ отъ щръклицж.*

Оттогава овци-ты маз лѣжть и щръклица-та ловы-ты.

Щръкло́, *с. ср.* 1) Кога щ бъчя. *Хванжло го щрък то кучя отъ щръкло.* 2 ло, змѣй, калканъ, керкене мáжный змѣй.

Щрѣкловъ снѣгъ. Снѣгъ дохожданье-то на щръкл снѣгъ, лапандаристъ.

Щръклѣнж, ешь, —**лѣлъ**, мя щръклица, та прыпка опашкж като лудъ; пощр лѣвамь; бадúрить, бвúри вовáть, дрочúться, стр дѣж, лудувамь, салмувамь шалúть, повѣсничать, ку

Щръклѣпанье, *с. ср.* отъ

Щръкнж, ешь, —**нжлъ**, гл вамь.

Щрѣкова нога́. Раст. *Tr* щръкалова чонка, щръков иглы, врьти-попъ, баба гжскыни зжби, иглици.

Щрѣкова чóвка. Раст. *Er* щръкъ.

Щрѣково грóздье. Раст. *Dut*, щръкогроздье, кукав сичино (мечкыно) гроздье.

Щрѣково цвѣтье. Раст. щ знамен.

Щръковъ лукъ. Раст. чи

Щрѣковый, въ, ва, во, — *Щръковъ снѣгъ*, послѣ който вяче дохождать щръ ловъ, лапандаристъ снѣгъ.

Щръкогрóздье, *с. ср.* Раст.

Щръкокрáкый, къ, ка, длъгы крака като на щ кракый.

Щръкоцвѣтье, *с. ср* Рас 4-то знамен.

Щръкýкелъ и **щръкýкъл** щръкълъ.

Щръкъ, щрѣци, *с. м.* 1) лецъ. 2) Птица щръкълъ. ва човка. — *Трьси щръ змчета. Попыталн щ сж толкова щрькы мозь-п не сьмь по-щрькъ отъ до*

Щрѣкълецъ, *ум. м.* и **щр** отъ **щръкълъ**. Щръчя.

Щрѣкълъ и **щрѣкылъ**, мо щръклецъ. 2) Птица кель, щракукылъ, щраку щръкукелъ, щръкъ, чапле жна, лайлекъ, лилекъ, л

а́ист. *Бѣлъ щрѣкълъ;* буа́нъ, бу́сел. *Черенъ щрѣкълъ*, циганскы́й щрѣкълъ; а́ист чёрный.

Щрѣчя, *ум. ср.* отъ щрѣкъ. Щрѣкълчя. *Само щрѣкъ-тъ знае, кое щрѣчя е лоше.*

Щрѣбавы́й, въ, ва, во, *пр.* Щрьбы́й, щрьбатый.

Щрьба́тый, тъ, та, то, *пр.* Щрьбы́й, щрьбавы́й.

Щрьбели́вый, въ, ва, во, *пр.* Щрьбы́й.

Щрѣбелчя, *ум. ср.* отъ щрѣбелъ.

Щрѣбелъ, *с. м.* Изхабено, отчюпено, ощрьбено на нѣчто остро, на нѣкакъвъ сѫдъ; щрьболъ, хрьбелъ, рабулъ, ѫрболъ; **щерби́на, зу́брина, зазу́брина.** *Присмѣлся хрьбелъ на щрьбелъ.*

Щрѣбла, *с. ж.* Което има щрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ.

Щрѣблё, *с. м.* Който има щрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ; беззѫблё. *Присмѣлся хрьблё на щрьблё. Съднялъ хрьблё на пятна, та ся щрьблю присмива. Посмѣялся щрьблё на чюлета.*

Щрьбла́вый и **щрьбли́вый**, въ, ва, во, *пр.* Щрьбы́й.

Щрьбога́зичка, *с. ж.* Раст. глогъ, глогынка, калинка.

Щрѣбы́й, бъ, ба, бо, *пр.* 1) Что има щрьбелъ, щрьбелы, что е нѣйдѣ нащрьбенъ, накрьненъ, отчюпенъ; шютый, щрьбавы́й, щрьбатый, щрьбеливый, щрьблавый, щрьбливый, хрьбеливый; **щерба́тый, зазу́бристый.** *Цала пацала врѣла ляща въ щрѣбо грѣня, па ни ляща, ни чорбица.* 2) Който има нѣкакъвъ недостатъкъ. *Щрьба овца*, беззѫба, шюта, безрога.

Щрьвъ, щрьвове, *с. м.* Стрьвъ. *Турнать гы въ новж шкаренж торбж заедно съ щрьвовы: каблъкы. нахутъ, шекеръ и др.*

Щрьквамь, щрькъ и производны-ты в. при **щръ . . .**

Щрѣпнакъ, *с. м.* Рыба *Torpedo marmorato.*

Щрѣшелъ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus bovinus*, что къца по добытъкъ и смуче кръвь; в. **щръкле́ць.**

Щрѣга́рь, *с. м* Който стои на щрѣкъ; буднъый.

Щрѣкамь (щрѭкамь), **щрѣквамь**, да **щрѣкнж**, **щрѣкнувамь**), *гл. ср.* 1) Щракамь, чракамь. 2) Бия, чюкамь, тупамь, туптѫ. *Жила-та щрѣка.* 3) Шюртѫ, извирамь, изтичамь. *Отъ дѣснж-тж странж щрѣка кюкюрлива вода. — Болесть-та щрѣка изъ село-то ны*, има ѭ.

Щрѣканю (щрѭканю), *с. ср.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣквамь, *гл. мн-кр.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **щрѣкнѫ.**

Щрѣкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣкъ, *с. м.* Въ изреченке: *стои на щрѣкъ*, стои на стрѣкъ, на стрѣжь, на скокъ, будно, да чюка да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; быть на сторо́жкѣ. *Дръжи го на щрѣкъ. На щрѣкъ му е работа-та*, страхъ го е.

Щубъ, *с. м.* 1) Сатенъ прахъ отъ вѫглища; манина, мънина, мрьва. 2) Каль, съ конто замазвать дрьва-та въ жижницѫ за вѫглища. 3) Сгуръ отъ желѣзо; шлакно, шлакно; изга́рь, изга́рина.

Шу́ка, *с. ж.* Рыба *Esox lurius;* щука.

Щука́вець, *с. м* Въ изречение: *щукъ щукавець да станешь!*

Щу́квамь и **щу́кнувамь** (да **щу́кнѫ**), *гл. ср.* Липсвамь, изгубямся, скрѣвамся, пропадамь, изчезвамь, потъвамь да мя нѣма никакъвъ; **пропада́ть, изчеза́ть.** *Пѣтлити пропѣли и гаволи-ти щукнѫли. Старецъ-тъ щукнѫлъ, нѣмало го никакъвъ.* — **Щу́ква** и **щу́кнува** (да **щу́кне**), *гл. безл. Щукна ми*, дохожда ми на умъ, намъслювамь; бреха, румва, хрумва, скъмва, текна, трекна, тумнува; **приходи́ть на мысль, вздуматься.** *Щукнѫло му да иде на паварь. — Щукнѫ ми изъ ума*, излѣзе ми, изкокнѫ ми изъ ума, заборавихъ. — *Ега ти щукне и тога, что го имашь!*

Щу́кваню и **щу́кнуваню**, *с. ср.* отъ **щу́квамь.**

Щу́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **щу́квамь.**

Щу́къца и **щу́кычка**, *ум. ж.* отъ **щу́ка.**

Щу́лець, лци, *с. м.* и

Щу́ли, *с. ж. мн.* Гъгы, ждракълы, кокълы, конкълы, кукълы, нащулци, ногавици, ногачкы, нощалкы, патарагы, стулци; ходу́ли.

Щу́пеню, *с. ср.* отъ **щу́пнѫся.**

Щупъ, *с. м* в. **щубъ.**

Щу́пнѫся, нишся,—ни́лся, *гл. об.* Навождамся, лѣгамь по очи-ты си съ задницѫ издаденѫ нагорѣ.

Щу́равый, въ, ва, во, *пр.* Щурый.

Щу́рамся, *гл. об.* Ходѫ нагорѣ надолу; скъитамся, врътѫся, щурѫся, блъдаѫ, лутамся, талкамь, шлякамся; **шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слони́ться, мота́ться.** *Прави мя да ся щурамь и скътамь.*

Щу́раню, *с. ср.* отъ **щу́рамся.** Щуреню.

Щу́реню, *с. ср.* отъ **щу́рнѫся.** Щураню.

Щуре́ню, *с. ср.* отъ **щурѫ́.** Щуркане.

Щуре́ць, рци́, *с. м.* 1) Животина *Cryllus domesticus*, щурча, сврьчькъ, цврьчькъ, квечерча, цуцуль, чюрка, чюркулъ; свер-

чо́къ. 2) Птица *Sturnus vulgaris*, скворецъ, скорецъ, скороврапецъ, сколовранецъ, ковранецъ, скованецъ; **скворе́цъ.** — *Щурецъ у кукъ ако ти запѣе, было харно, на работѫ-тѫ напрѣдиа. У кѫщи щурци да ти щурятъ!*

Щу́рина, *с. ж.* Щура жена, мома. *Пущино, щурино.*

Щу́ркамъ, *гл. ср.* За щурецъ: пищѫ, пѣя, щурѫ; **сверча́ть.** *Когато щуркать щурци у нѣкоѫ кѫщѫ, казвать, че тая кѫща щѣла да запустѣе.*

Щу́ркание, *с. ср.* отъ **щу́ркамъ.** Щурене.

Щуро́главость, *с. ж.* Болесть, отъ която ся врьти глава; шемедъ, шемота, омела; **головокруже́ніе.**

Щуро́главъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Щуръый. 2) Който има болесть щуроглавость; врьтоглавъый, шемедъный; **подве́рженый головокруже́нію.** *Щуроглава овца.*

Щуроти́ца, *с. ж.* 1) Щурина. *Щуротиѣ проклята!* 2) Лудотиа, шемедъ, дивотиа. *Щуротиа-та си тѣра раѣ-тѫ.*

Щу́рчё, *с. м.* Щуръ човѣкъ. *Щурчё щурчё!*

Щурчи́, *ум. ср.* Щурецъ въ 1-то знамен.

Щуръ, *с. м.* *Щуръ-шюръ дупка*, една игра.

Щуръый, ръ, ра, ро, *пр.* Щуроглавъый, врьтоглавъый, палавъый, латойнъый, побрьканъый, лудый, дивъый, залухавъый, замаианъый, серсемъ, шашкавъ, смахнатъый, налудничавъый, съludничавъый, полудничавъый, стрѣлухъый, блъснатъый, пернатъый; **безу́мный, глу́пый, безтолко́вый, безразсу́дный, сумасбро́дный.**

Ей либя щуро, глупаво,
Когы не знаешь да либишь,
Зачто си баремь закачашь? *Пѣс.*

Щура недѣла. прьва-та недѣла на великъ постъ, тримирна недѣла, чиста недѣла. *Прѣзъ щурѫ-тѫ недѣлѫ жены-ты не работятъ ничто влъняно. — Една пуста и щура хрътица. Станѫлъ съмъ като щуръ. Ходѫ като щуръ. Щура овца*, замаиана, шемедна, щуроглава. *Щура попи, лудъ ся калугери.*

Въ механѫ съмъ го отнела
За пусто вино црьвено,
За щурѫ лютѫ раниѫ. *Пѣс.*

Щурѣ́ѫ, ешь,—рѣлъ, *гл. ср.* Ставамъ щурь; пощурѣвамъ, подивѣвамъ, замайвамся, сплювамся.

Щурѭ́, и́шь,—рилъ, *гл. ср.* Щуркамъ; **сверча́ть.** *У кѫщи щурци да ти щурятъ! Щурци да му щурятъ у главѫ-тѫ!*

Щу́рѭся, ишся,—рилъся, *гл. об.* Щурамся.

Щута́ѭся, ешся,—та́ялся, *гл. об.* Чюдяся и ся вайкамъ за нѣчто, какъ да направя; щуткамся. *Ся щутаѣтъ, край не ся находя.*

Щу́ткамся, *гл. об.* 1) Ходѫ като лудъ, като залисанъ, лутамся. 2) Щутаѭся. *Ся щутка Дефица-та со умъ тъ: что е ова?*

Щълбъ, *с. м.* вм. **стлъбъ,** клонъ.

Щѫ, ешь, щахъ, щалъ, *гл. д.* Искамъ, рачѫ, хочѫ; **хотѣть.** *Не ми ся ще; мнѣ неохо́та. Безъ да ще*, не го е искалъ, не че го е искалъ, не е нарочно; **не́хотя, нево́льно, невоо́лею, непроизво́льно, ненарокомъ.** *Щяло му ся*, искало му ся, срьбѣло го, дзивкало му. — *Щешь не щешь, стани баби зять. Ако не щешь, ти иди кѫдѣ щешь.*

Щѫ, щешь, ще, *гл. спомаг.* Ждѫ, жѫ, шѫ, кю, ке, чю, че. *Щѫ му пишѫ писмо. Оти-щѫ и азъ. Видѣ-щемъ. Ако си е дошълъ, щяше да ны ся обади. Да сьмъ го направилъ, не щяше да мя е гадъ. Казвать, че сьмъ щялъ былъ да работѫ. Щяли ужъ да си дойджтъ. Щяло да вали дъждъ.*

Щяние, *с. ср.* отъ **щѫ.** Искание, рачение, хочение, пощяние; **хотѣніе.** *То бѣ колко за щяниѣ*, за пощянка.

Ъ, Ы, Ь, Ѣ.

Ъ. Двадесять и осмо слово, двадесять и осма буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *еръ*; по старо-то начрьтание **Ъ**, а по ново-то **ъ**, и ржкописно **ѣ**.

Думы-ты, които нѣкои начинатъ съ **ъ**, **ѣ** на ряда при **ѫ** и **ѭ**. Виж. **еръ**.

Ы. Двадесять и девято слово, двадесять и девята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *еры* или *и двойно*; по старо-то начрьтание **Ы**, а по ново-то **ы**, и ржкописно **ꙑ**; произнасяся като *и*, а нѣйдѣ въ окончяние-то на думы-ты и като *е*, зъ малко мѣста и като *эй*; в. **еры**.

есято слово, тридесята буква въ Бъ-
-тѫ азбукѫ, наричано *малъкъ ерь;*
иро-то начрътание Ь, а по ново-то ь,
юписно ь; произнасяся въ срѣдѫ-тѫ
ѫы-тъı като ъ; в. ерь.

десять и прьво слово, тридесять и
буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, на-
о *ять* или *е двойно;* по старото на-
ше Ѣ, а по ново-то Ѣ, и ржкописно ѣ
ѫы-тъı, които нѣкои начинать съ Ѣ,
ряда при ма.

Дат. пад. отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъıй родъ единствено число; ней, ной, ѝ, у, ву, ю; ей, еѝ. *Помози Богъ, ѣ рекълъ чловѣкъ-тъ на женѫ-тѫ. Не ѣ давать Господь нейдѣ челядь за добро-то невино. Явлѣве божка сѫ рѣшето, та ѣ пукнѫло мѣшя-то. Бѫ ведѣ майка ѣ и ѫ отнесе на параклисъ.* 2) *Вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъıй родъ единствено число; неѫ, ѫ, ю, ню; еѣ.

Богъ ѣ убилъ млада Анкулицѫ,
Що ми зеде щицѫ человковѫ,
На щицѫ сабѫ сѝ му причюка. *Пѣс.*

Ю, ю, *ю*

десять и второ слово, тридесять и вто-
ква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; по ста-
начрътание Ю, а по ново-то ю, и ржю *ю.*

дл. вм. у. *Отивамь ю васъ Той* илъ. *Ютрѣ.*

Дат. пад. отъ лично мѣстоимение лице женскъıй родъ единствено число; юй, ѝ, у, ву, Ѣ; ей, еѝ. *Кога огладнайка ю принесе, что ю трѣбвало, нахрани.*

Мома сѣди у градинѫ,
На станъ падни у чичїа ю,
Агня печи у баща ю. *Пѣс.*

а царїа дума врьнѫла,
арь сѝ ю тихомь думаше . . .
ратъ ю е хаберъ допратилъ. *Пѣс*

Что ю бяше у Каменикъ,
Каменю го потрупали;
Что ю бяше у село-то,
Сосъ него сѧ чердосали. *Пѣс.*

инит. пад. отъ лично мѣстоимение лице женскъıй родъ единствено число; ѫ, ню, Ѣ; еѣ. *Да ю хванѫ.*

Поболѣлася Катинка,
Татко ву довелъ докторъı,
Прьвъıй ю хванѫ за рѫкѫ,
Вторъıй ю хванѫ за главѫ,
Третий ву гради слушяше. *Пѣс.*

ж. Разсолева вода, прѣсолева чорба, разсолница.

с. ж. Т. Тѣснъı и дългъı листца ы отъ тѣсто, замѣсено съ яйца и ; царукъı; лапша́.

ца, *с. ж.* Насѣкомо *Padura aquatica.*

къ, *с. м.* вм. ага́рокъ.

Юги́чь, *с. м.* вм. води́чь.

Юговѝтый, тъ, та, то, *пр.* За врѣмя-то: когато духа южнъıй вѣтъръ, югъ, та е топло; южнъıй: ю́жная пого́да. *Врѣмя-то е юговито,* лодосъ.

Ю́говица, *с. ж.* Птица *Picus viridis,* голѣмъ зеленъ кльвочь; да́телъ зеленоѝ.

Ю́говъ снѣгъ. Снѣгъ, който вали и ся топи, не трае.

Югъ, *с. м* 1) Южнъıй вѣтръ, топлъıй, бѣлъıй вѣтръ, долнякъ, лодосъ; югъ, полу́деннякъ. *Хванѫ единъ югъ. Югъ-тъ вѣе. Еднѫжь ся скарали вѣтрове-ти сѣверъ и югъ. Югу, югу, да повелишь да найдѫ топеницѫ, а на лѣто да вѣйдѫ пчейницѫ! Югъ е по́-какъ отъ горнякъ, а врѣмя-то и отъ два-та. Югъ, та югъ, ама ще дойде и другъ.* 2) Мѣсто-то между изтокъ и западъ срѣщѫ сѣверъ камъ топлъı-тъı странъı; пладне; югъ, по́лудень. *На Благовецъ сѧ врѣщать отъ юга ласто-вици-тъı и щрекове-ти.*

Ю́да, *с. ж.* 1) Самодива въздушна и по поляньı-тъı; самоюда, самовила, люда. Народъ-тъ вѣрва, че юдъı-тъı сѫ хубавъı женскъı сѫщества, които обътавать пусты-тъı планинъı и живѣятъ край планинскъı езера. Прѣдъ изгрѣвъ слънце юдъı-тъı сѧ събирать на сборища, къпятся въ езера-та и играятъ самовилскъı хора. Юдъı-тъı като самовилъı-тъı имать по единъ бѣлъ дрѣхъ, нарѣчена *сѣнка.* Ако нѣкоя юда си загуби сѣнка-та или ако нѣкой ѝ ѫ открадне, то юда-та сѧ прѣвръщала на обыкновенѫ жена. Юдъı-тъı обыкновено не правять па-

кости. Лѣтнъ-тъ вихрушкъ сж работа на юдъ-тъ. В. **самовúла.**

Добро-ле, млада лехусо,
Не поглеждай изъ комина,
Че ще ти види юда-та,
Юда-та и самодива-та,
Та ще ти земе дѣтя-то,
Дѣтя-то прьвескънчя-то. *Пѣс.*

Стоіанъ си стадо размаміа
Возъ тъіа бѣлъі Дунавъ,
Сосъ тъіа мѣднъі кавалъі.
Излѣзнж люда изъ Дунавъ,
Та си младъ Стоіанъ излюди. *Пѣс.*

Тръгнж ми Петъръ на-камто Влашка,
На плаіа срѣщнж юдж съ три главъ,
Извади Петъръ влашко-то ножа
Да ми съсѣче юдж съ три главъ. *Пѣс.*

Царева-та керка рекла: жи ми младость, майко, до утрѣ ако не мя свръшитє за това момча, да знаетє, оти сама себе юда ке ся сторѣ, и вые на душѣ да мя имате и на той вѣкъ джевабъ да ми давате. Имало въ еднж горж троица братіа юды; тѣ ся прѣправили на царскъ сыновъ и отишле да земѣть царевъ-тъ дъщери. 2) *с. об.* Лошь, враговитъ човѣкъ; дяволъ. *Каква є юда! Юда-та недна!*

Сънко Арсенко. Арсенко,
Мама нали ти думаше,
Кога ся боленъ разболишь,
Турчинъ побратимъ да не ловишь,
Че Турчинъ е юда голѣма,
Та ще ти, сънко, измами! *Пѣс.*

3) Малко немирно дѣтя; немирникъ, пакостникъ.

Юденѣ, *с. ср.* отъ **úждж** и **úждѣся.**

***Юджерéтъ,** *с. м. Т.* Плата за ползуване отъ имотъ; нивнина, снимнина. *Съ юджеретъ.*

Юдинскъ́й, ска, ско, *пр.* отъ **úда, úдъ.** *Юдинско хоро.*

Юдинъ́й, нъ, на, но, *пр.* отъ **úда.** *Има доста юдино желѣво,* има много паръ

Юдица и **úдичка,** *ум. ж.* отъ **úда.**

Úждж, ишь, —**дúлъ,** *гл. д.* Мамж, лъстж, блазнж, прѣсатанявамъ; **лъстúть,** съблазнúть, обольщáть, искушáть, плутовáть, поддѣвáть. *Чифутинъ-тъ почнжлъ да юди женж-тж.* —**джся,** 1) *гл. възвр.* Плѣзася, подкръвамся, гаврьжся. *Абре бивольо, не ми ся юди, че тя закалямъ.* 2) За малко дѣтя: не мирувамъ, бѣснѣѫ, салмувамъ. 3) *гл. стр.* Бъвамъ юденъ; мамъ́ся, лъстж́ся, блазнъ́ся, прѣсатанявамся.

Úжина, *с. ж.* Ужина. *На южинж, по южинж,* на пладня.

Кога было на южинж,
На вси момъ́ оринъ чорба. *Пѣс.*

Минж у сестрж на южинж,
Тури сестра му трапезж,
Сѣднж Марко да южнува. *Пѣс.*

Южúнамъ и **úжнувамъ,** *гл. д.* Уж пладнувамъ.

Южúнаніе и **úжнуваніе,** *с. ср.* отъ **намъ.** Ужинаніе.

Южници, *с. ж. мн. Южници верѣжж* праздници на 16 Януарія и 20 за грѣмотевицж; в. **веръ́жници.**

Úжнъ́й, —жьнъ и —женъ, жна, жно, 1) Что глада, что ся намира на югъ ный. 2) Что иде откамъ югъ, откамъ ня; **úжный.**—*Южно врѣмя,* кога в нъ́й-тъ вѣтръ, та е топло; юговито **úжная погóда.** *Юженъ Божичь, н ва година.* — *Юженъ хлѣбъ,* добрѣ сенъ и втасалъ, та ся опекалъ кат геръ съ зайци.

Южя́, *с. ср.* Вжжя. *Прибра ли ю отъ двора?*

Мара си скъде жлътъ папуци
Отъ габеръ до водяницж
По Ивана, по нѣмай-мира:
Ѣль Иванъ, ѣль душа,
Ѣль южя на гушъ! *Пѣс.*

Южя́въ́й, въ, ва, во, *пр. Южявъ* мякъ́й, что е захванжлъ да ся топ *ся биемъ оти снѣгъ-тъ е сега ю та ся прави добрѣ на топкъ.*

Южя́рь, *с. м.* Вжжярь.

Юздá, *с. ж.* Узда. *Турямъ юздж на* заюздвамъ; мундшту́чить ло́шадь. *гамъ нѣкому юздж-тж,* не го ос да прави, каквото си ще, да ся ра **прижáть** къ но́гтю, подъ но́готь. *Е скж главж юзда прилича На конь юзда не трѣбва. Жена бъ е като конь безъ юздж.*

Юздúца и **юздúчка,** *ум. ж.* отъ ю

Юзéмж, ешь, юзя́хъ, *гл. свр.* отъ **юзй**

***Юзенгúя,** *с. ж. Т.* Узенгия.

Юзенúчя, *с. ср.* Сѣдъ юзя.

Юзенце, *ум. ср.* отъ **юзя.**

Úзецъ, *ум. м.* отъ **юзъ.**

Юзúнамъ (да юзéмж), *гл. д.* Узнам

***Юзлукъ,** *с. м. Т.* 1) Стотинникъ. 2 14 гроша.

***Юзъ,** *с. м. Т.* 1) Сто. 2) Една четв отъ окж; сто драма.

Юзя́, *с. ср.* Шюля въ 1-то знам. *С юзя сватба не става. Не глядай то, а что е въ юзя-то.*

***Юйдúсвамъ** (да юйдúшж), *гл. ср.* дисвамъ.

Ю́кань (да ю́кнѫ, ю́кнувань), *гл. ср.* Въ-кань нѣкому ю, ю! да бѣга.

Ю́каню, *с. ср.* отъ ю́кань. *Влѣкъ отъ юканю не зима.*

***Юкла́на**, *с. ж. Т.* Йоклама, провѣрюване, да ли не липсва нѣчто, да ли всичко е на мѣсто-то си; провѣрка. *Чинися юклама*, провѣрявася.

***Юклу́къ**, *с. м Т.* Ракла масандра.

***Юкъ**, ю́ци и ю́кове, *с. м. Т.* 1) Товаръ въ 1-то и 2-то знамен. *Единъ юкъ има стокы. Два юка борина. Това бѣ голѣмъ юкъ за него.* 2) Купъ халища; поставъ, става, стива, ствю, ствя. *Натрупанъ юкъ халища.*

Юла́рецъ, *ум. м.* и **юла́рчя**, *ум. ср.* отъ **юла́ръ**.

***Юла́ръ**, *с. м. Т.* Водило на оглавникъ; уларъ, потягло, капистра, поводникъ, власть; о́броть, недоу́здокъ.

Юлванъ, *им. соб.* мажско.

***Юмру́къ**, *с. м. Т.* Бушница, пестникъ, пестница, стиска, тупаница; кула́къ.

Юмру́чецъ, *ум. м.* и **юмру́чя**, *ум. ср.* отъ **юмру́къ**.

Юнакля́къ, *с. м.* Юначество, юнащина.

Ей тя тебе Марко Краловитый,
Тъи си бълъ курва и кахпия,
Съ юнакля́къ ся борбѫ тъи не боришь. *Пѣс.*

Юна́ковъый, въ, ва, во, *пр* отъ **юна́къ**, младоженецъ. Войновъый.

Дайте сито и ситно рѣшето,
Да прѣсѣемъ юнаковъи дворъи,
Да найдемъи юнаково прьстенъ,
Да пъитамъи юнаковя майкя,
Играе ли юнаково срьдце. *Пѣс.*

Юна́къ, *с. м.* 1) Якъ, силенъ, срьдчевенъ, срьдцатъ, юначенъ, забрутенъ, левентъ, кураглия човѣкъ; витязъ, хала; молоде́цъ, геро́й, могу́чій, могу́щій, бра́вый, ко́зырь. 2) Младоженецъ, младоженякъ, младоженетый, младоженъ, младичь, младенецъ; молодо́й, новобра́чный, новоже́нецъ, новоже́нья, оженокъ, князь. 3) Мажь, войно, стопанинъ, съпрѫгъ; мужъ, супру́гъ, су́женый. — *Юнакъ прави, юнакъ тягли. Спорядъ юнака и калпакъ-тъ. Юнакъ безъ раня не быва. Искамъи да смъи юнаци, и да нъи стоятъ рога та. Който мъисли сетнины-тъи, юнакъ не быва. Билася Мара съ юнака, че му строшила кривака. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ лозе копа. Былъ юнакъ, та свръшилъ, и тъи бѫди, та свръши. Дѣто пада юнакъ, тамъ и става. Юнакъ и да може, ако Богъ не поможе, ничто не може. И конь може, и юнакъ може, ама Господь не поможе. Юнакъ си конь кове, и жаба кракъ повдига. Юнаци — босокраци. Юнакъ рапонко, прѣскокни желя. Юнакъ рапонко — прѣскочи плетъ, насери гащы. Юнакъ оглядва дѣвойчя, а попъ-тъ ся жени. Кога има юнакъ, и кжщя ще има.*

Юнакъ́ина, *с. ж* 1) Жена, мома юнакъ. 2) Годинясало женско теля.

Юна́ство, *с. ср.* Юначество.

Юначескый, ска, ско, *пр.* Юначъый.

Юна́чество, *с. ср.* Свойство, качество на юнакъ; сила, якость, безстрашие, мажество, юнаство, юнаклякъ, юнашство, юнашество, юнащина; му́жество, молоде́чество, отва́га, геро́йство. *Господарство съ даване, а юначество съ удрание.*

Юна́чина, *с. об. ув.* и *съб* отъ **юна́къ**. 1) Юначюга, юначяга. 2) Юнаци.

Юна́чъый, —чъинъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Силнъый, здравъый, якъый, срьдцатъый, срьдчёвнъый, забрутенъый, левентъ, кураглия, юнашкъый, юначескый; му́жественый, молоде́цкій, отва́жный, геро́йскій. —чно, *нар.* Юнашкъи; молоде́цки.

Юначю́га и **юначя́га**, *с. об. ув.* отъ **юна́къ**. Юначина; молодчи́на.

Юна́шество и **юна́шство**, *с. ср.* Юначество.

Юна́шкъый, шка, шко, *пр.* отъ **юна́къ**. Юначъый. —шкъи, *нар* Като юнакъ; молоде́цки. — *Юнашко былче*, риза панцирлия, пандзурлия кошюля, панциръ, ризница; па́нцырь, броня, ла́ты, кольчу́га, кольчу́жная руба́ха.

Накъитися Срьбинъ, добъръ юнакъ,
Че прѣпаса саблъя демишлия,
И облѣче юнашко-то былче,
И си юзе тънка боздугана,
Тънка боздугана крьстатъый мъздракъ,
Че возсѣдна коня дуралия. *Пѣс.*

Юна́щина, *с. ж.* Юначество.

Чюму му е Маркое юнашина,
Юнащина и пуста кралщина,
Ко му любять млада Марковица? *Пѣс.*

Ой тя тебе Марко Кралевичъый,
Какъ не тя дамъ керка Ангелина,
Доръ не сторитъ дѣтя юнащина? *Пѣс.*

Юне́ць, **юнци́**, *с. м.* Младъ волъ още не впрягантъ; юня; не́укъ.

Юни́ца, *с. ж.* Млада крава о́ще не телилася; телица; теля́ца, нете́ль, подтёлокъ.

Юни́чка и **юни́чица**, *ум. ж.* отъ **юни́ца**. Юничя.

Юни́чя, *ум. ср.* Юничка, юничица.

Ю́ность, *с. ж.* Възрасть отъ 15 до 20 година; младость; ю́ность.

Ю́ношескый, ска, ско, *пр.* отъ ю́ноша; ю́ношескій.

кости. Лѣтнѣ-тъ вихрушкъ сѫ работа на юдѣ-тъ. В. **самовѝла.**

Добро-ле, млада лехусо,
Не поглѣждай изъ комина,
Че ще ти види юда-та,
Юда-та и самодива-та,
Та ще ти земе дѣтя-то,
Дѣтя-то прьвесъкънча-то. *Пѣс.*

Стоіанъ си стадо размаміа
Возъ тъіа бѣлъі Дунавъі,
Сосъ тъіа мѣднъі кавалъі.
Излѣзнѫ люда изъ Дунавъ,
Та си младъ Стоіанъ излюди. *Пѣс.*

Тръгнѫ ми Петъръ на-наито Влашка,
На пѧтіа срѣщнѫ юдѫ съ три главъі,
Извади Петъръ влашко-то ножи
Да ми съсѣче юдѫ съ три главъі. *Пѣс.*

Царева-та керка рекла: жи ми младость, майко, до утрѣ ако не мя свръшите за това момчя, да знаете, оти сама себе юда ке ся сторѫ, и вие на душѫ да мя имате и на той вѣкъ джевабъ да ми давате. Имало въ еднѫ горѫ троица братіа юды; тѣ ся прѣправили на царскъі сыновъі и отишле да земѫть царевъ-тъі дъщери. 2) *с. об.* Лошь, враговитъ човѣкъ; дяволъ. *Каква е юда! Юда-та недна!*

Съінко Арсенко. Арсенко.
Мама нали ти думаше,
Кога ся боленъ разболишь,
Турчинъ побратимъ да не ловишь,
Че Турчинъ е юда голѣма,
Та ще тя, съінко, измами! *Пѣс.*

3) Малко немирно дѣтя; немирникъ, пакостникъ.

Юденю, *с. ср.* отъ **ю́дѫ** и **ю́дѫся.**

***Юджере́тъ,** *с. м. Т.* Плата за ползуване отъ имотъ; нивинна, симинна. *Съ юджеретъ.*

Юдинскъ́ый, ска, ско, *пр.* отъ **ю́да, ю́дъі.** *Юдинско хоро.*

Юдинъ́ый, нъ, на, но, *пр.* отъ **ю́да.** *Има доста юдино желѣзо,* има много паръ

Юдица и **ю́дичка,** *ум. ж.* отъ **ю́да.**

Ю́дѫ, ишь, —дѝлъ, *гл. д.* Мамѫ, льстѫ, блазнѫ, прѣсатанявамъ; **льсти́ть, соблазня́ть, обольща́ть, искуша́ть, плутова́ть, поддѣва́ть.** *Чифутинъ-тъ почнѫлъ да юди женѫ-тѫ.* —**дѫся,** 1) *гл. възвр.* Плѣзѫся, подкрѣвамся, гаврѫся. *Абре биволъ, не ми ся юди, че тя закалямъ.* 2) За малко дѣтя: не мирувамъ, бѣснѣѫ, салмувамъ. 3) *гл. стр.* Бъівамъ юденъ; мамѫся, льстѫся, блазнѫся, прѣсатанявамся.

Ю́жина, *с. ж.* Ужина. *На южинѫ, по южинѫ,* на пладня.

Кога было на южинѫ,
На вси момъі орисъ чорба. *Пѣс.*

Минѫ у сестрѫ на южинѫ,
Тури сестра му трапезѫ,
Сѣднѫ Марко да южнува. *Пѣс.*

Южи́намъ и **ю́жнувамъ,** *гл. д.* Ужи пладнувамъ.

Южи́наніе и **ю́жнуваніе,** *с. ср.* отъ ю нямъ. Ужинаніе.

Южници, *с. м. мн. Южници верѣжк* праздници на 16 Іануарина и 20 И за грѣмотевицѫ; в. **верѣ́жници.**

Ю́жнъ́ый, —жнѣ и —женъ, жна, жно, 1) Что гляда, что ся намира на югъ; ный. 2) Что иде откамъ югъ, откамъ ня; ю́жный.—*Южно врѣмя,* кога вѣ нъ́ый-тъ вѣтръ, та е топло; юговито вр ю́жная пого́да. *Юженъ Божичь, нез ва година.* — *Юженъ хлѣбъ,* добрѣ сенъ и втасалъ, та ся опекалъ като геръ съ зайци.

Южя́, *с. ср.* Вѫжя. *Прибра ли юж отъ двора?*

Мара си скъіде жлътъі папуци
Отъ габеръ до водяницѫ
По Ивана, по вѣмай-мира:
Ѣаль Иванъ, ѣаль душіа.
Ѣаль юни на гушѫ! *Пѣс.*

Южя́въ́ый, въ, ва, во, *пр. Южявъ с* мякъ́ый, что е захванѫлъ да ся топи *ся биемъ оти снѣгъ-тъ е сега юж та ся прави добрѣ на топкъі.*

Южя́рь, *с. м.* Вѫжарь.

Юзда́, *с. ж.* Узда. *Турямъ юздж на* заюздвамъ; **мундшту́чить ло́шадь.** *гамъ нѣкому юздж-тѫ,* не го оста да прави, каквото си ще, да ся разп **прижа́ть** къ но́гтю, подъ но́готь. *На скѫ главѫ юзда приличѫ На конь юзда не трѣбва. Жена бъіъ е като конь безъ юздж.*

Юзди́ца и **юзди́чка,** *ум. ж.* отъ **юзд**

Юзе́мѫ, ешь, юзя́хъ, *гл. свр.* отъ **юзи́м**

***Юзенги́я,** *с. ж. Т.* Узенгия.

Юзени́чя, *с. ср.* Сѫдъ юзя.

Юзенце, *ум. ср.* отъ **юзя.**

Ю́зецъ, *ум. м.* отъ **юзъ.**

Юзи́мамъ (да **юзе́мѫ**), *гл. д.* Узимамъ.

***Юзлукъ,** *с. м. Т.* 1) Стотилникъ. 2) 14 гроша.

***Юзъ,** *с. м. Т.* 1) Сто. 2) Една четвр отъ окѫ; сто драма.

Юзя́, *с. ср.* Шюля въ 1-то знам. *Съ юзя сватба не става. Не глядай то, а что е въ юзя-то.*

***Юйдѝсвамъ** (да **юйдѝшѫ**), *гл. ср. Т* дисвамъ.

Ю́кань (да ю́кнѫ, ю́кнувамь), *гл. ср.* Въскамь нѣкому ю, ю! да бѣга.

Ю́каня, *с. ср.* оть ю́кань. *Влъкъ отъ юканѣ не зима.*

***Юкла́на**, *с. ж. Т.* Йоклама, провѣрѧване, да ли не липсва нѣчто, да ли всичко е на мѣсто-то си; **провѣ́рка.** *Чинися юклама*, провѣрѧвася.

***Юклу́къ**, *с. м Т.* Ракла масандра.

***Юкъ**, ю́ци и ю́кове, *с. м. Т.* 1) Товаръ въ 1-то и 2-то знамен. *Единъ юкъ има стокы. Два юка борина. Това бѣ голѣмъ юкъ за него.* 2) Купъ халища; поставъ, става, стива, стивѣ, стивя. *Натрупанъ юкъ халища.*

Юла́рець, *ум. м.* и **юла́рчя**, *ум. ср.* оть **юла́ръ.**

***Юла́ръ**, *с. м. Т.* Водило на оглавникъ; уларъ, потягло, каписта, поводникъ, власть; о́броть, недоу́здокъ.

Юлванъ, *им. соб.* мѫжко.

***Юмру́къ**, *с. м. Т.* Бушница, пестникъ, пестница, стиска, тупаница; **кула́къ.**

Юмру́чець, *ум. м.* и **юмру́чя**, *ум. ср.* оть **юмру́къ.**

Юнакля́къ, *с. м.* Юначество, юнащина.

Ей тя тебе Марко Краловитый,
Тъи си бълъ курва и кахпиа,
Съ юнакля́къ ся борбѫ тъи не боришь. *Пѣс.*

Юна́ковъый, въ, ва, во, *пр* оть **юна́къ**, младоженець. Войновъый.

Дайте сито и ситно рѣшето,
Да прѣсѣемъ юнаковъи дворъи,
Да найдемъи юнаково прьстенъ,
Да пътамъи юнаковѫ майкѫ,
Играе ли юнаково срьдце. *Пѣс.*

Юна́къ, *с. м.* 1) Якъ, силенъ, срьдчевенъ, срьдцатъ, юначенъ, забрутенъ, левентъ, кураглиа човѣкъ; витязъ, хала; **молоде́цъ, геро́й, могу́чій, могу́щій, бра́вый, ко́зырь.** 2) Младоженець, младоженякъ, младоженетый, младоженъ, младичь, младенець; **молодо́й, новобра́чный, новоже́нець, новоже́нья, оженокъ, князь.** 3) Мѫжь, войно, стопанинъ, съпрѫгъ; **мужъ, супру́гъ, су́женый.** — *Юнакъ прави, юнакъ тягли. Спорядъ юнака и калпакъ-тъ. Юнакъ безъ ранѫ не быва. Искамъи да смъи юнаци, и да нъи стоятъ рога-та. Който мъисли сетнинъи-тъи, юнакъ не быва. Билася Мара съ юнака, че му строшила кривака. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ лозе копа. Былъ юнакъ, та свършилъ, и тъи бѫди, та свръши. Дѣто пада юнакъ, тамъ и става. Юнакъ и да може, ако Богъ не поможе, ничто не може. И конь може, и юнакъ може, ама Господь не поможе. Юнакъ си конь кове, и жаба кракъ повдига. Юнаци — босокраци. Юнакъ рапонко, прѣскокни велѫ. Юнакъ рапонко — прѣскочи плетъ, насери гащъи. Юнакъ оглядва дѣвоичя, а попъ-тъ ся жени. Кога има юнакъ, и кѫщѫ ще има.*

Юнакъ́ина, *с. ж* 1) Жена, мома юнакъ. 2) Годинясало женско теля.

Юна́ство, *с. ср.* Юначество.

Юначескый, ска, ско, *пр.* Юначъный.

Юна́чество, *с. ср.* Свойство, качество на юнакъ; сила, якость, безстрашие, мѫжество, юнаство, юнакля́къ, юнашство, юнашество, юнащина; му́жество, молоде́чество, отва́га, геро́йство. *Господарство съ даване, а юначество съ удрѫне.*

Юна́чина, *с. об. ув.* и *съб* оть **юна́къ.** 1) Юначюга, юначага. 2) Юнаци.

Юна́чъный, —чънъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Силъный, здравъый, якъый, срьдцатый, срьдчёвнъый, забрутенъый, левентъ, кураглиа, юнашкъый, юначескый; му́жественый, молоде́цкій, отва́жный, геро́йскій. —чно, *нар.* Юнашкъи; молоде́цки.

Юначю́га и **юначи́ага**, *с. об. ув.* оть **юна́къ.** Юначина; молодчи́на.

Юна́шество и **юна́шство**, *с. ср.* Юначество.

Юна́шкъый, шка, шко, *пр.* оть **юна́къ.** Юначъный. —шкъи, *нар* Като юнакъ; молоде́цки. — *Юнашко былѫ*, риза панцирлиа, пандзурлиа кошюлиа, панцирь, ризница; па́нцырь, броня, ла́ты, кольчу́га, кольчу́жная руба́ха.

Накъитися Срьбинъ, добъръ юнакъ,
Че прѣпаса саблъ демишлиа,
И облѣче юнашко-то былѫ,
И си юзе тѫшка боздугана,
Тѫшка боздугана крьстатъи маздракъ,
Че возсѣдна коніа дуралиа. *Пѣс.*

Юна́щина, *с. ж.* Юначество.

Чюму му е Маркое юнашина,
Юнащина и пуста кралщина,
Ко му любять младѫ Марковица? *Пѣс.*

Ой тя тебе Марко Кралевитый,
Какъ ке тя дамъ керкѫ Ангелина,
Доръ не сторитъ дѣти юнащина? *Пѣс.*

Юне́ць, **юнци́**, *с. м.* Младъ волъ още не впрѧганъ; юня; не́укъ.

Юни́ца, *с. ж.* Млада крава о́ще не телилася; телица; **теля́ца, нете́ль, подтёлокъ.**

Юни́чка и **юни́чица**, *ум. ж.* оть **юни́ца.** Юничя.

Юни́чя, *ум. ср.* Юничка, юничица.

Ю́ность, *с. ж.* Възрасть оть 15 до 20 години; младость; ю́ность.

Ю́ношескый, ска, ско, *пр.* оть **ю́ношя**; **ю́ношескій.**

Ю́ноша, *с. ср.* Младо момче; ю́ноша, ю́нота.

Юнче́цъ, *ум. м.* и **юнча́**, *ум. ср* отъ **юне́цъ**. *Кждѣто пойде юнча-то, тамъ и порожя-то.*

Юнъ́ый, ю́нъ, ю́на, ю́но, *пр.* Младъ́ый; юный.

Юня́, *ум. ср.* отъ **юне́цъ**. Юнец, бъ́ичя; бъ́чёкъ, не́укъ. *Трьси юня-то подъ бъ́ика.*

Юпла́канъый, нъ, на, но, *пр.* Разплаканъый.

*Юра́лъ, *с. м. Т.* Юларъ.

Ю́рвамь и ю́рнувамь (да ю́рнж), *гл. д.* Откжсвамь, откъ́нвамь, откъ́нвамь оттръгамь, урвамь; отрыва́ть, срыва́ть, отторга́ть, оттира́ть.

Юрва листо отъ бѣлк-тѣ лозк,
Потопи го увъ студнк-тѣ водк,
Попрьска мк по бѣло-то лице. *Пѣс.*

Юрвай ми, моме, солбк босилекъ,
Солбк босилекъ, граник карафилъ. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Спущамся, затичамся, врьгамся, нападамь, налитамь, урвамся; кида́ться, наки́дываться, броса́ться, набра́сыватьтя, напада́ть, налета́ть, наверга́ться, мета́ться. *Селяни-ти ся юрнжли слѣдъ него.* 2) *гл. стр* Бъ́ивамь юрнжтъ.

Ю́рване и ю́рнуване, *с. ср.* отъ **ю́рвамь и ю́рвамся**.

*Юрганджи́ица, *с. м. Т.* Който шие или продава юрганъ.

Юрга́нецъ, *ум. м.* и **юрга́нча**, *ум. ср.* отъ **юрга́нъ**.

*Юрга́нъ, *с. м. Т.* в. **йорга́нъ**. *Пружи си новѣ-ты спроти юргана.*

*Юрги́нча, *соб. ср. Гр.* Гергинча, Гергана.

Скоро по́-скоро да доде,
Кавалъ да ми донесе,
Юргинча да ми доведе,
Юргинча, бѣло момича. *Пѣс.*

*Юрдѐчка, *с. ж. Т.* Йордечка, патка.

*Юре́чнъый, —чень, чна, чно, *пр. Т.* Юнакъ, сръдцатъ.

Ю́рна, като *междом.* Казвася, като дотягне нѣчто нѣкому или като въ́кане за помощь; юрна, аманъ! увы́, пощада, ми́лость! *Въкнжлъ съмъ юрна отъ него.*

*Юрне́къ, *с. м Т.* в. **йорне́къ**.

Ю́рнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **ю́рвамь**. —нжтъый, *прич. стр.*

Юро́дивъый, въ, ва, во, *пр.* Слабоумнъый, глупавъый, палавъый; юро́дивый.

Юртецъ, *ум. м.* и **ю́ртча**, *ум. ср.* отъ **юртъ**.

Ю́ртище, *с. ср.* 1) Юртъ. 2) Оброчище.

*Юртъ, *с м. Т.* Празденъ, запустѣлъ дворъ между кащы; мѣсто на изгорѣлк сградк; юртище; пусты́рь.

*Юру́къ, юру́ци, *с. м. Т.* 1) ' ско плѣмя въ Родопы-ты; ко ракачанинъ, влахъ.

Юру́чкъый и юру́шкъый, ка, **юру́къ**.

*Юру́шь, *с. м. Т.* Рѣшително пость съ много войска; прист

Ю́рна, *междом.* Юрна. *Въкан*

Юска́, ви. воиска́.

Юснж, ешь,—нжлъ, *гл. ср.* да заспк.

*Юсте́, *с. ср. Т.* Придъ въ 2-т мен.; панагонъ; придатокъ, *вамъ юсте*, давамь отгорѣ ощ дава́ть сверхъ.

*Юстю́нъ, *пр. неизм. Т.* Ч по́-горѣнь отъ другы ты; извр *лѣве юстюнъ*, по́-горѣ, по́-д другы-ты.

*Ютилиди́свамь (да ютилиди́ *Т.* Ютюлюдисвамь, изглаждам съ ютнк; утюлюдисвамь; ут

Ютилиди́сване, *с. ср.* отъ вамь. Ютюлюдисване.

Ютилиди́шнж, ешь,—ди́салъ, **ютилиди́свамь**. Да ютюлю санъый, *прич. стр.*

*Ютѝна, *с. ж. Т.* Желѣзо съ жено за углаждане дрѣхы, тю́гъ.

Ютрѣ, *нар.* ви. у́трѣ.

*Ютюлюди́свамь (да ютюлюд Ютилидисвамь.

*Юфка́, *с. ж. Т.* Ювка.

Юха! *междом.* За присмѣхъ н въкване; уха!

Юхоръ, *с. м. Юхоре, бабуре роговы, да ти видимъ б леня трѣвицж, на студе* така пѣкть на животинк ба покаже роговѣты.

Юхъ, *нар.* ви. люхъ. *Отиде лѣве на юхъ*, излѣзе на люх текъ, отиде на вѣтьра, не сп дало́сь. *Толкова пары отив* напраздно.

Ючецъ, *ум. м.* отъ **юкъ**.

*Ючула́нъ, *с. м. Т.* Ич-ола царскъый момъкъ, слуга.

Отговаря самъ-си царь-тъ:
Ой въ ваше ючулани,
Доведѐте малко момча! *Пѣс.*

*Ючурджу́мъ, *с. м. Т.* Что з за наемъ на нива една трета

*Ю́шуре, *с. ср.* Минералъ *Bit* гага́тъ.

*Ю́шуръ, *с. м. Т.* Десятъкъ.

Ѫ, ѫ, ѫ.

Ѫ. Тридесять и трете слово, тридесять и трета буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *жсѣ;* по старо-то начрътание Ѫ, а по ново-то Ж, и ржкописно ѫ.

Ѫ, *вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскый родъ единствено число вин. кѫ, нем; её.

Слуга слуши, чашѫ не долива,
Долива ѫ мома съ бъстрѣ сльзѣ,
Соглядалъ ѫ Атаръ, младъ войвода. *Пѣс.*

Ѫ, *нар.* Употрѣбявася прѣдъ прилагателнѣ и произведенѣ отъ тѣхъ нарѣчиа еднакво съ *въвъ, при* и *у,* за да показва качество-то слабо, въ малкѫ мѣрѫ, както въ Русскый языкъ окончѫание оватый, овато, и въ такъвъ случай ся изричя съ ударение; *ѫ́-зелень,* вѣзъ-зеленъ, при́-зеленъ, у́-зеленъ, зеленичькъ, нѣколко зеленъ; зеленова́тый.

Ѫбѣ́лъ, ла, ло, *пр.* При́бѣлъ, вѣзбѣлъ, у́-бѣлъ, бѣличькъ, бѣлзникъвъ; бѣлова́тый.

Ѫгъ́лъ, ѫгли́, *с. м.* Рогъ, рогулъ, ръгулъ, кйоше; у́голъ.

***Ѫгѫ́лъ,** *с. м. Т.* Агълъ, кѫшла за овця.

Ѫди́ца, *с. ж.* Вѫдица.

Ѫ́жлътенъ, тна, тно, и

Ѫ́жлътъ, та, то, *пр.* Вѣзжлътъ, при́жлътъ, у́жлътъ, жлътичькъ, жлътеникавъ; желтова́тый.

Ѫзеленъ, на, но, *пр.* Вѣззеленъ, при́зеленъ, у́зеленъ, зеленичькъ, зеленикавъ; зеленова́тый.

***Ѫмѫ́нила,** *с. ж. Гр.* Раст. *Matricaria chamomilla,* боливачь, бѣлеочь, бѣлъ-попокъ, врьти попъ, куминчь-куминчь енево-то пиленце, лай-кучка, лай-лай-кучка, попадийка, попадиица, попадичя, подрумичя, рамонъ, ржмонъ, ианево цвѣтие; рома́шка.

Ѫрбетъ, *с. м.* Хрьбетъ, гръбнакъ, крьшнякъ; ость, хребе́тъ, позвоночный столбъ.

Рыба въ море играла,
Съ ѫрбетъ водѫ цѣпаше,
Съ крѣла-та ѫ плискаше,
Дори ма мене наплиска. *Пѣс.*

Ѫрболъ, *с. м.* Хрьбелъ, щрьбелъ, щрьболъ, рабулъ; щерби́на, зу́брина, зазу́брина. *Ся посмѣха ѫрболъ на църболъ.*

Ѫрбъ, *с. м.* Чирепъ, въ който наливать водѫ на кокошкѣ.

Ѫрвеникъ, *с. м.* Кладенець, стубелъ. *Пять сестрѣ ся мжчять единъ ѫрвеникъ да направять?* Гат.—Шишеве за чорапъ.

Ѫргйосамь, *гл. ср. свр.* Да ръждясамь.

Ѫргйо́санъый, нъ, на, но, *пр.* Ръждясалъый.

Ѫрга, *с. ж.* Ръжда. *Хвалба е ѫрга.*

Ѫргавъый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый. *Едно ѫргаво ножище.*

Ѫрдо́ква, *с. ж.* Раст. рьдоква.

Ѫрждѝвъый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый.

Ѫржнѫ, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ ѫржѣ.

Ѫржь, *с. ж.* Раст. и плодъ ръжь, оржь.

Ѫржѣ, ишь,—жялъ (да ѫржнѫ), *гл. свр.* За конь: ръжѣ, вискамь, вищѫ, цвилѣ, ѫрзвамь; ржать. *По пѫта кобыла-та постанѫ, оти бяше ждрѣбна, и хвати да ѫржи сирота.*

Съ лѣвѫ ржнѫ коня дрьни,
Коня дрьни, конь-тъ ѫржи,
Конь-тъ ѫржи и му вели. *Пѣс.*

За байракъ коня ми врьжете,
Конь да ѫржи, мене да ма буди. *Пѣс.*

Кога ѫржнѫ коня Секулова,
Си обзрьнѫ Маркова-та коня. *Пѣс.*

Ѫржяни́чя, *с. ср.* Ръжанъ хлѣбъ, ръжяничя. *Ѫржяничя, медяничя, ка лѣтни, уплаши мя, оти ми побѣлѣжѫ вевъ тебе очи-тѣ!*

Ѫржяновъый, въ, ва, во, *пр.* Ръжановый, ръжянъый.

Помиувамь, замиувамь,
Пустѣ портѣ затворенѣ,
Прѣлазенъ, прѣраденъ
Со двѣ сламкѣ ѫржиновѣ *Пѣс.*

Ѫржянъый, нъ, на, но, *пр.* Ръжянъый. *Ѫржянъ хлѣбъ да намь, ама здравъ да бѫдѫ.*

Ѫржявъый, въ, ва, во, *пр.* Ръжявый, ръждивый.

Ѫржяню, *с. ср.* отъ ѫржѣ. Цвиление.

Ѫрзвамь и ѫрзнувамь (да ѫрзнѫ), *гл. ср.* Ѫржѣ, цвилѣ. *Сивъ конь жрзнѫ, цѣла море смрьзнѫ?* Гат. Вѣтръ.

***Ѫрзли́на,** *пр. неизм Т.* Ръзлина.

Ѫрзнѫ, ешь, — нжлъ, *гл. свр.* отъ ѫрзвамь. Да ѫржнѫ, да изцвилѣ.

Ѫрзнѫ (да), ешь,—нжлся, *гл. об. свр.* Да ся изръжѫ, да ся изръжѫ, да ся изрьнчѫ, да ся заканѫ; окри́ситься, оска́литься на кого́, погрози́ть, погрози́ться.

Кадѣ можѫ ја стара да ходѫ!
— Ѣ ся ѫрзнѫ на неговѫ майкѫ:
Ала глядашь жлъта боздогана,
Ти изкрьшамь твои старѣ коскѣ. *Пѣс.*

Ѫрнкѣ, *с ж. мн.* Рънкѣ, хрънкѣ, шюпелкѣ, ноздри, крила, ръпкѣ; ноздри́.

Ѫрска́вець, *с. м.* Хрьщалъ, хрущалъ, хрущалка.

Ѫрскамь, *гл. ср* Пращѫ, пукамь, трискамь; трещѫ́ть.

Ѫрсканю, *с. ср.* отъ ѫрскамь. Ѫрскоть.

Ѫрскоть, *с. м.* Ѫрсканю, пращеню, пукоть,

трясъкъ. *Ѫрскотъ и плускотъ*, голѣма патѫрдия, голѣмъ крясъкъ и въкъ. *Ся разиграхѫ сватове-ти, токо така ѫрскотъ и пукотъ ходѣло во кукѫ-тѫ отъ жѫбаръ-тъ.*

Ѫртича, *с. ж.* Хртича.

Ѫртъ, *с. м.* 1) Животно хртъ, куча хртка; **хортъ.**

Просто тебѣ ѫрти, хемъ зѫгари.
За да ходишь по лова по горѫ. *Нѣс.*

2) Животно *Talpa Europea*, кртица, кртичина, кртечина, кръточина, кртъ, кртокъ, кртулъ, кръчетина; **кротъ.**

Ѫрцѣ́нъ, *с. м.* Силно удрянe, завръзане съ ръкѫ.

Ѫсъ, *с. м.* Название на буквѫ ѫ.

Ѫтро́ба, *с. ж.* Утроба.

Ѫхѫ́! *междом.* Ха-ха́! хѫ-хѫ́!

Ѫцамь и ѫ́цкамь (да ѫцнѫ), *гл. ср* цамь, хлъцкамь, хикамь; **нкáть.** *Ко ка нѣкой, прѣдскажюе, оти го н нѣкой. Кога ѫдешь, ако жцнешь, за радость было.*

Ѫцаніе и ѫ́цканіе, *с. ср.* отъ **ѫц ѫ́цкамь.**

Ѫчрьвенъ, на, но, *пр.* Вѣ́червенъ, червенъ, у́червенъ, червеничькъ, че кавъ.

Ѫчрьнъ, на, но, *пр.* Вѣ́зчрьнъ, пр у́чрьнъ, чрьничькъ, чрьникавъ.

Ѭ, ѭ, ѫ.

Ѭ. Тридесять и четврьто слово, тридесять и четврьта буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано **ѭсъ**; по старо-то начрьтание **ѪѪ**, а по ново-то **ѭ**, и ръкописно **ѫ**.

Ѭ, *вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третие лице женскъий родъ единствено число; ѫ, неѭ, ню, ю, ѣ; её.

Ѭгаре́ць, рци, *с. м.* Вѫгарецъ.

Ѭгленáрь, *с. м.* Вѫгленарь, вѫглищарь, ѭгленарь, кимюрджия.

Ѭгленъ, *с. м.* Вѫгленъ, ѭгленъ; у́голъ.

***Ѭголъ**, *с. м. Т.* Агѫлъ.

Ѭгу́ля, *с. ж.* Рыба ягула.

Ѭгѣ́рци, *с. м. мн.* Подуване на подчелюстиъ-тъи жлѣзъи; желкъи, в. **ѭгърци.**

Ѭдица, *с. ж.* Вѫдица, ѫдица, ѭдица.

Ѭдка, *с. ж.* Ѭдка.

Ѭжé, *с. ср.* Вѫже. *Правъ като ѭже у струняницу.*

Ѭжица, *с. ж* Вѫже отъ класовъи за врьзване снопие; вѫ́жица.

Ѭжли́въий, въ, ва, во, *пр.* Вѫзл *Ѭже ѭжливо.*

Ѭзелъ, *с. м.* Вѫзелъ, ѭзелъ.

Ѭку́чка, *с. ж.* Ѭкуцка. *Дѣдо сѣди грудѫ и си плетитъ ѭкучкѫ. ти е ѭкучка? — Ке си берам ладь.*

***Ѭлдѫзче**, *с. ср. Т.* Раст. ѭлдѫзче.

Ѭлѫ́къ, *с. м. Т.* Крьпа ѭглѫкъ.

Ѭндза, *с. ж.* Болесть треперане трясѫ отъ голѣмъ студъ; ѭндза, сини ници; озно́бъ, дрожь. *Ѭндза тя тила!* ѭндзосала тя.

Ѭндзо́самь (да), *гл. д. свр.* За ѭ да хванѫ нѣкого. *Ѭндза тя ѭ сала!*

Ѭндри́я, *с. м.* Така наричѫть въ О ско мѣсяць Декемврия; ядрѣй.

Ѭсъ, *с. м.* Название на буква **ѭ.**

Ѭтка, *с. ж.* Ѭдка.

Ѭчме́никъ, *с. м* Ячменикъ.

Я, я, ѧ.

Я. Тридесять и пято слово, тридесять и пятиа буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричѫно *ясъ*; по старо-то начрьтание **Ѧ**, а по ново-то **Я**, и ръкописно *ѧ*.

Ягу́лица и ягу́лка, *ум. ж.* отъ ягу

Ягу́лникъ, *с. м.* Рыбникъ съ ягулѫ.

Свепръва ти отъ рядъ на рядъ ходи,
На рядъ ходи, змиѫ си брьна,

Зимы си брьна, зимы лютица,
Рыбникъ да прави, рыбникъ ягулникъ. *Пѣс.*

Ягу́ла, *с. ж.* Рыба *Anguilla vulgaris*, мугула, енгула, ангула, йогула, змѣюрка, змиорка, иланъ-балъ, ахелъ; у́горь, угря́. *Врьли глистъкъ, найде ягулъкъ.*

Ядрё, *с. м.* Казваси на смѣхъ на дребенъ, низъкъ човѣкъ.

Ядрина́, *с. ж.* Ядрота.

Ядрина, *с. ж.* Растение нѣкакво въ пѣсень:

Сѣднала е малка мома
Задъ кащи въ градинѫ-та
Подъ бѣла лоза на сѣнѫ,
Подъ бѣла дрѣновинѫ,
Подъ Солунска ядринѫ,
Подъ бѣлъ црьвенъ трандафилъ.

Я́дричкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **я́дрый**.

Ядрота́, *с. ж.* Качество на ядрый; ядрина.

Я́дрый, я́дьръ, я́дра, я́дро, *пр.* Едрый: 1) Что е отъ голѣмы частици, противно на *ситный, дребный;* неситный, недребный, крупый, крупный; кру́пный. *Ядро брашно, ядьръ пѣсъкъ. Рѣпа-та, колкото ся разрядава, по́-ядра става.* 2) Голѣмый, снажный, бойлия; кру́пный, ро́слый, ста́тный. *Ядьръ човѣкъ. Ядьръ добытъкъ,* волове и коне. *Той има и ядьръ и дребенъ добытъкъ.* 2) Голѣмый, тяжкый, крупный; ва́жный. *Ядра работа, ядьръ търговецъ.* —**дро**, *нар.* Неситно, недребно, крупно, крупо; кру́пно. *Брашно-то е смлѣно ядро.* — *Търговецъ на ядро,* топтанджия; **обтовщи́къ**, гуртовщи́къ.

Ядрё́й, *с. м.* 1) Праздникъ Св. Андрей. 30-й Ноември. 2) Мѣсяць Декември; Ядрё́й, Ядрия.

Ядрѣ́ж, ешь, *гл. ср.* Ставамъ по́-ядьръ, по́-голѣмъ; голѣмѣя, растѫ; крупнѣ́ть, дюжѣ́ть, прибыва́ть.

Ядрѣ́ние, *с. ср.* отъ **ядрѣ́ж**.

Язва, *с. ж.* Енза, рана, яра, скулъ; я́зва, ра́на.

Язы́къ, *с. м.* 1) Мясиста, подвижна частъ въ уста-та на животно; **язы́къ**. *Прѣхапалъ си языка. Сварили языкъ.* 2) Сборъ отъ думы-ты и особены ты изречения на единъ народъ; **язы́къ**. 3) Начинъ на говорене; **язы́къ**. 4) Народъ, плѣмя; **язы́къ**, наро́дъ. 5) Мѣхуръ, торбичка съ хайвяръ отъ рыбѫ; па́юсъ. *Хайвяръ на языци;* па́юсная икра́. 6) Желѣзна продлъговата тонка въ звънець, въ камбанѫ, когато ся удря по стѣны-ты, та звъни; **язы́къ**. 7) Остра изправена пръчица на капонъ, на кантаръ, когато показва равновѣсие-то, когато ся тягли нѣчто; стрѣла́, сторожо́къ. 8) На капанъ желѣзце, пръчица, на когото ся закачи стрьвь-та, кога ся залага капанъ-тъ; сторожо́къ. 9) На кофаръ, на брава желѣзце, което ключь-тъ движи, та отключи и заключи; перо, грездие; язычѐкъ у замка́. 10) На ралица заострена частъ, на когото ся надѣва ралникъ-тъ; рамо. 11) Отдѣлны части отъ пламъкъ, что приличать на языкъ. *Голѣмы языци пламъкъ ближѫхѫ стрѣхѫ-тѫ.* — *Арапскый, волскый языкъ*, раст. *Opuntia vulgaris,* арапска (френска) смоква, далакъ, лопаты, лопатки, ряка; индѣйская смо́ква. — *Волскый* или *еленскый языкъ*, раст. *Scolopendrium vulgare;* олѐній язы́къ. Съ това растение чистять въшкы.

Царь-тъ за Славя проводи:
Дѣ да е Славка да доде,
Да доде да му попѣе,
Изъ едно гръло два гласа,
Изъ единъ языкъ двѣ рѣчи. *Пѣс.*

Какво сьмь либя залибилъ,
Нидѣ го нѣма по свѣта:
На снагѫ тънка тополя,
Лице и прѣсно сърене,
Очи и черъ череши,
Вѣждъ и тънкъ гайтанъ,
Уста и чиста сребрьна,
Языкъ и захарь продава. *Пѣс.*

— *Изпотился подъ языка*, много му е студено. — *Не му ся вапира языкъ-тъ*, много приказва, голѣмъ брьбрица е. — *Оса го ухапала за языка*, или: *хванѫлъ му ся языкъ-тъ*, не може да продума. — *Прѣхапалъ си языка*, замлъчялъ, възчюдился. — *Свивамъ си языка*, не ся отпущамъ да кажы нѣчто; обуздывать язы́къ. — *Съ языка си звѣзды-ты свалиа*, много знае да приказва, много е уменъ. — *Уста има, языкъ нѣма*, не може да говори, не обычя да приказва. — *Горчи ли ти языкъ-тъ, смый го. Кога ся сбрька языкъ-тъ, тогазь си право казва. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно на ума, а друго на языка. По́-добрѣ съ крака-та си да ся подпрьзалишь, а не съ языка. По́-добрѣ е да подхлъзнешь съ кракъ, а не съ языкъ. Языкъ-тъ понѣкога главя сѣче. Языкъ-тъ по́-влѣ сѣче отъ ножа. Языкъ кости нѣма, а кости троши. Лошь языкъ что не може да направи. Чтото языкъ-тъ посере, не може ся опере. Нѣма по́-сладко отъ языка и по́-горчиво отъ него. Вода-та всичко измыва, само черно лице и лошь языкъ не може. Волъ ся врьзва за рога-та, а човѣкъ за языка.*

На языка ми ся врѣти, и не могѫ да го кажѫ. Никога языкъ тѫ му не ся запира. Съ уста птици лови съ языкъ звѣзды снемай, нѣмашь ли пари, нищо не си. Да даде Господь да си пръхапешь языка! Мокро теля въ каслы лѣжи? или: *црьвенъ носъ у пещерж лѣжи?* или: *црьвено кучя прозъ плотъ лае?* или: *црьвена кучка низъ долапъ лае?* Гат. — Языкъ.

Язы́чецъ, *ум. м.* отъ **языкъ**. Езичя; **язычёкъ**.

Язы́чный, —**чьнъ** и —**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* Който говори много; рѣчёвитый, устатый; **говорли́вый**, **словоохо́тный**.

Язы́чя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **языкъ**. Езиче. 2) Мѫжецъ, човѣчецъ, *Epiglotis, seu uvula;* **язычёкъ**.

Я́ндза, *с. ж.* Болесть ѭндза, сини морници. *Изяла ж яндза! Още тогай яндза мя изяде. Оставися, яндзо, скръвави ми ся отъ тебе!*

Яребица, в **я́рябица**.

Ясъ, *с. м.* Название на буквѫ я.

Я́то, *с. м.* в. **я́то**.

Ятро́, *с. ср.* Голѣма жлѣза, отъ която ся отдѣля жлъчка-та; черенъ дзигеръ; пе́чень.

Ятрѣ́ва, *с. ж.* Женъ-ты на двама братя сѫ поменѫдѫ си *ятрѣви. По́-стара, по́-голѣма ятрѣва*, голѣмица. В. **злъ ятрѣ́въ**.

Ятрѣ́вный, **ъ**, **на**, **но**, *пр.* отъ **ятрѣ́ва**.

Ятрѣ́вица и **ятрѣ́вка**, *ум. ж* отъ **ятрѣ́ва**.

Ятрьни́къ, *с. м.* Падѣница отъ свинскы черенъ дзигеръ и назнъ жлѣзы около заколя.

Ятрьни́чя, *ум. ср.* отъ **ятр**

Ячемы́къ, *с. м.* Ячмы́къ.

Я́ченье, *с. ср.* отъ **я́чѫ**. Ох

Ячмы́къ, *с. м.* Ячмы́къ: *деит* и неговый плодъ; мыкъ, ечмыкъ, ечюмыкъ, менъ, чюмень, ячьмыкъ, яч ячьмень; ячме́нь. 2) Пръш на клепачи-ты на око; ѫ никъ, смичёкъ; ячме́нъ гла

Ячмы́чецъ, *ум. м.* отъ **яч**

Ячмы́чный, —**чьнъ** и —**ч** *пр.* отъ **ячмы́къ**. Ячм новый; **ячме́нный**.

Ячмы́чный, **ъ**, **на**, **но**, ячмыкъ; ячмычный, ячм

Ячме́никъ, *с. м.* Пръщка мыкъ, мъченикъ, смичёкъ; но́й.

Ячменя́на, *с. ж.* Ячменова сл соло́ма.

Ячме́новый, **ъ**, **ва**, **но**, *пр.* Ячмычный.

Ячме́нь, *с. м.* Раст. и плодъ

Ячмы́къ, **ячьмы́къ** и **яч** Раст. и плодъ ячмыкъ.

Ячмя́ный, **ъ**, **на**, **но**, *пр.* ячмычный.

Я́чѫ, **ячишь**,—**чилъ**, *гл. ср.* охтѫ, ехтѫ, пъшкамь, сте стонѫтъ, о́хать. *Что тов ти е, что тя болитъ? Х на, хемѫ денъ и нощь то*

ІА, іа, *ia*.

ІА. Тридесять и шесто слово, тридесять и шеста буква въ Бѣлгарскѫ-тѫ азбукѫ; по старо-то начрътание ѩ, а по ново-то іа, и ржкописно ѫ.

ІА, *мѣстоим.* лично прьво лице; азъ; я.

ІА, *съюз.* 1) А, хѫ, или; или, лйбо. *ІА ты, ѫ той, все едно. Отъ попово сынъ прокописѫ нѣма: той става ѫ гайдарджика, ѫ хайдутинъ, ѫ говядарь. Речи ѫ тѫй, ѫ тѫй. ІА това, ѫ оновa.* 2) Вмѣсто а.

Разболѣлся челинъ Пъё
На възсокѫ-тѫ планина,
ІА при него никой нѣма.

Прѣлитала дѣ орлаше,
ІА едно-то му застана.

ІА, *междом.* Казвася за насрь, каяване, за чюдение, за дра а-бре, а-дѣ, хѫ, хѫ-бе, хѫ- ну́ка, ну́те, ну́тко, а ну-н май; послу́шай ка. *ІА пийни! ІА ми дай това оттука! ІА постани от лѣгни, та поспи! ІА да во нѣчто е това! ІА го вижд ли?* ну-ну какъ сердѝ *да тя видѫ, дойди, ако ти смѣлься подойти! Не е ми ѫ него ѫ! Не съмъ*

Ѣ, *нар.* За показване нѣчто, за посочване на нѣчто наблизо; е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хе, хей, ѣто; **вотъ, вонъ.** *Ѣ го же въ кйоше-то! Ѣ гы, не видишь ли гы?*

***Ѣ**, *с. ж. Т.* Масло. *Гюлъ-ѫ*, гюлово масло.

Ѣба, *с. ж* Вила съ четыре пальци на дрьво, втыкнѫто на дрьжкѫ.

***Ѣбанджи́йа и ѣбане́цъ**, *с. м. Т.* Ебанджия.

Ѣбанско́ цвѣ́тие. Раст. устичя.

Ѣбли́нъ и ѣбли́нъ, *с. м.* Нѣкакво дрьво; ѣбленъ, ѣбленово дрьво.

Срѣдъ Новоселци нова чешма,
И до нова чешмѫ ѣбланъ дрьво. *Пѣс.*

Ѣбленóвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ѣбле́нъ.** *Дрьво ѣбленово*, дрьво ѣбланъ, ѣбленъ.

Поби копие, врьза коня,
Па ся шетнѫ, та намѣри,
Та намѣри студнѫ водѫ
Поди дрьво ѣбленово. *Пѣс.*

Кой прѣстрѣли врьше ѣбленовъ
Кой прѣброи листие ѣбленовъ,
Той че земе Лозенѫ дѣвойкѫ. *Пѣс.*

Ѣбле́нъ и ѣбле́нъ, *с. м.* Дрьво ѣбланъ.

Ѣ́бло и ѣ́блоко, *с. ср.* Плодъ ѣблъка; ѣблъко; **ѣ́блоко**; в. **ѣ́блько.**

Изтекло ми тенко дрьвце
На дворовци Димитровъ,
Врьшило до синё небе,
Клонило до черѫ земьѫ,
Че заврьза до два ѣбла,
До два ѣбла, третёмь дулкъ. *Пѣс.*

Ѣ́блъка, *с. ж.* 1) В. **ѣ́блъка** и произвед. ѣы-ты отъ тѫѫ рѣчь. 2) Плодъ ѣбло, ѣблоко, **ѣ́блъко**, ѣапка, ѣапко. 3) Злъва по-млада отъ хубавкѫ, четврьта злъва — *Влѣчна ѣблъка*, раст. ѣблъчина. *Дивы, земны ѣблъкы*, раст. и плодъ **чѣ́лгани.** *Кыселица-та никога не ражда ѣблъкы. Хубава като златнѫ ѣблъкѫ.*

Ѣблъкъ́ина, *с. ж.* Раст. *Thymus serpyllum*, бабина (марина) душица, мащерига, мащерика, мащерка, мащрика, материка, матерка, маторъ, махра, овчарска мерудия, дива чюбрица, шишаво бълие, царябичина; **богоро́дская трава́, тиньянъ.**

Ѣ́блъчевый, въ, ва, во, *пр.* Ѣблъчный.

Ѣблъчи́на и ѣблъчковина, *с. ж.* Раст. *Aristolochia clematitis*, влъчи ѣблъкы, ѣблъчина; **каркажу́нъ, каркашу́нъ.**

Ѣболчици, *с. ж. мн.* Бузы; щека́.

Ѣболщица, *с. ж.* Дрьво ѣблъка, ѣблъка.

Ѣ́вамь *гл. мн-кр.* отъ **ѣамь.** *Като нѣма кокошкѫ, Турчину, и сврякѫ ѣвашь.*

Ѣвдови́ца, *с. ж.* Вдовица, удовица.

Ѣ́винъй, —вынъ и —венъ, вна, вно, *пр* 1) Что ся врьши, что стана не скрышень, не прикрыто, а да ся види и знае; отворенъй, открытый, ачикъ; **я́вный, откры́тый, вѣста́мый, я́сный.** 2) Истинный, сящий, всѣкому извѣстенъ, ачикъ; **я́вный, отъя́вленный, отпѣтый.** *Той е явенъ лъжецъ;* это **отпѣтый** лгунъ. —**вно,** *нар.* Открыто, отворено, ачикъ; то не ще дума, то ся знае; **я́вно, откры́то, вѣста́мо.**

Ѣворецъ, *ум. м.* и **ѣ́аворчя**, *ум. ср.* отъ **ѣ́аворъ.**

Ѣаворовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ѣ́аворъ.**

Ѣ́аворъ и ѣ́воръ, *с. м.* Дрьво *Acer pseudo-platanus*, шестилъ; **бѣлый клёнъ.** *Млѣчень ѣаворъ*, дрьво *Acer platanoides;* **клёнъ.** *Полскый ѣаворъ*, дрьво *Acer campestre*, клѣнъ; **полевóй клёнъ.** *Acer tataricum*, дрьво ѣаворъ, шестилъ.

Че щѫть дойдѫть дрьводѣлци,
Дрьводѣлци съ кривъ брадвъ,
Щѫть отсѣкѫть зеленъ ѣаворъ,
При ѣавора тьнѫ ехлѫ. *Пѣс.*

Ѣ́вѣ, *нар.* Авѣ, в. **наѣ́вѣ** и въ 2-тѣ знам. *Който скрышемь ся жени, ѣвѣ срамъ продава.*

Ѣавѭ́, я́шь, — **ви́лъ**, *гл. свр.* отъ **ѣави́вамь.** —**ве́нъй**, *прич. стр.*

Ѣави́вамь (да ѣавѭ́), *гл. д.* 1) Извѣстявамь, казвамь, обаждамь; **навѣща́ть, увѣдомля́ть, явля́ть, объявля́ть, отъявля́ть, заявля́ть, обнарóдивать.** 2) Показвамь, посочвамь, мѣркамь; **пока́зывать, выставля́ть.**

Чюбриченце-ле, малко момичя,
Ѣ ѣави главѫ на мала врата,
Ѣаѫ да ти видѫ бѣло-то лице,
Бѣло ли ти е, како что бяше? *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Излизамь да ми видять; показвамся, вѣскамся, вѣстѫся, мѣркамся; **явля́ться, пока́зываться.** 2) Отивамь при нѣкого, обаждамь му ся; **явля́ться.** *Ѣавихся едѣ-кому-си* 3) *гл. стр.* Бывамь ѣавѣванъ.

Ѣави́ване, *с. ср.* отъ **ѣави́вамь** и **ѣави́вамся.**

Ѣага́ и ѣагѫ́й, *нар* в. **ега́.**

Ѣгкый, в. **ѣ́акый.**

Ѣглена́рь, ѣ́глень, в. **вѫглена́рь, вѫ́глень.**

Ѣглерия́ца, *с. ж.* Мѣсто дѣто дрьжять ѣагле; кюмюрлукъ, кюмюрлукъ; **у́гольникъ.** *Вльзолъ въ ѣаглерницѫ-тѫ и почнѫлъ да гризе ѣагленце.*

Ѣгли́ка, *с. ж* 1) Раст. **ѣгли́ка.** 2) Раст. *Primula elatior*, ѣгуличка, ѣнгуличка, бѣличка, бѣлючка, ѣгличка, кукавичино цвѣтие, самовилско цвѣтие; **бу́квица, бара́нчикъ, скороспѣлка.** 3) Им. соб. женско. *Промѣнися Ѣглика, за да ѫ види владыка.*

***Ягл҃**, *пр. неизм. Т.* Ягл҃, мазнъ́й, маслянъ́й.

***Ягл҃ѣ**, *с. м. Т.* Яглѣ, крьпа, пошь. *Вязанъ ягляѣ*, шита, пьстрена крьпа.

Ягмо́сать, *гл. свр.* отъ **ягмо́свать**.—**са**нъ́й, *прич. стр.*

Ягмо́свать и **ягмо́сувать** (да **ягмо́сать**), *гл. д.* Направямъ нѣчто на нѣмъ, на дрипъ; развалямъ, хабя, парцалосвамъ. *Зачто салтъ ягмосвашъ плата, като не знаешь да кроишъ?*

Ягмо́сване и **ягмо́суване**, *с. ср.* отъ **ягмо́свать**.

***Ягмурлу́къ**, *с. м. Т.* Ямурлукъ, горня дрѣха за дъждъ; чепкенъ, епанча, япанча, опанчакъ, опянджакъ, япянджакъ, сакма, сукарда; **епанча́**, **ку́рка**, плащъ.

Ягнатъ́й и **агна́тъй**, та, ты, *пр.* Ягнитъ́й.

Ягнина, *с. ср. мн.* отъ **я́гня**, в. **я́гънца**.

Ягни́тъй и **агни́тъй**, тна, тны, *пр.* За овца: что ся ягни чясто, что носи ягня *Овчици ягнитны. Агнаты му овчици, ройны му пчеличкы!*

Я́гня и производны-тъ отъ нея в. при **я́гня**. *Кротко ягня отъ двѣ майкы сучe. Дѣто хрипа овенъ-тъ, тамъ хрипа и ягня-то. На́ ти, вльчѐ, ягня!*

Ягови́ца, *с. ж.* вм. **аго́вица**, жена на агъ.

Я́года, *с. ж.* 1) Раст. *Fragaria vesca* и неговъ́й плодъ, който ся ѧса чистъ отъ стъбло-то; ягодякъ, зоница, зуница, годка, коконица, планинница, планица, пламеница, планучка, планушка, осойка; **земляни́ка**. 2) Раст. *Fragaria collina hortensis* и неговъ́й плодъ, който ся ѧса заедно съ стъбло-то; пускавица, плюскавица; **клубни́ка**. 3) Всякой плодъ, что е като ягодѧ; зърно; **я́года**. *Дрънчявы ягоды*, съкаменци. 4) Им. соб. женско. — *Дива ягода*, раст. *Potentilla*, прозоричя, прозорча, тврьдець, усойна трава; **могу́чинкъ**, **ланча́тка**, **гусяшки трава́**. — *Берѫ ягоды*, червъ́ся прѣдъ нѣкого за нѣчто, срамувамся; **краснѣ́ть**, **стыда́ться**. — *Прѣхваленъ ягоды — праздна кошница. Дѣто чюешь много ягоды, носи малкѫ кошницѫ. Заглядался като дѣтя по ягоды. Червено мънчко царя отъ пять отбива?* Гат. — Ягода.

Ягода́къ, *с. м.* Мѣсто обрасло съ много ягоды.

Ягодёвъ́й, въ, ва, во, *пр.* отъ **я́года**. *Ягодёво сладко, листо.*

Я́годица и **я́годка**, *ум. ж.* отъ **я́года**. *Хваленъ ягодкы—праздны кошницы.*

Ягоди́ница, *с. ж.* Дрво черница, ягунца, агодница.

Ягоди́якъ, *с. м.* Раст. и плодъ ягода 1-то знамен.

***Ягори́да**, *с. ж. Гр.* Агорида. *Позелен като ягоридж. Единъ ядѣ ягоридж-другъ трьга оскоминѫ-тѫ.*

Ягостъ, *с. м.* Мѣсяць Августъ, егусъ, ревъ мѣсяць; **мѣсяць Августъ**.

Ягу́личка, *с. ж.* Раст. ягълика въ 2-то з

Ягу́ла, *с. ж.* в. **ягу́ла**.

Ягу́ница, *с. ж.* Раст. дрво ягодница, ница.

Я́гънца, *с. ср. мн.* Бѣлы звѣздичкы, излизать понѣкога на нокте-то; ягн *Комуто излѣзять ягънца, ще много овцѫ.*

Ягѣ́рци, *с. ж. мн.* Слѣзы, грахалкы, гы, жлокы; желѣза́.

Яда́, *с. ж.* 1) Ядъ, гнѣвъ; **гнѣвъ**. *да го разкѫцать отъ ядж. Щяли ся прьснѫть отъ ядж.*

Разлютися лудо младо,
Та утиде у ѣахѣры,
Та утепа девять юнца,
Па му ядъ не минувать. *Пѣс.*

2) Самоглавщинѫ, бъковитость, **инатъ**, ма; **упо́рство**, **упря́мство**, **огу́рство**. *ва е по ядж.*

Я́дало, *с. ж* Ядиво, ядежь, ядение, ястие, храна, манджа. *Ничто живо оставяла да излѣзе на бѣло видѣло си сбира ядало.*

Ядань, *с. м.* Ядъ, яда, гнѣвъ; **гн** *Марко е ядань докадѣло*, ядосался, нѣвѣло го.

Я́дба, *с. ж.* Ядало, ядиво, ястие, гос манджа. *Что ядбѫ ми ядяше? — до ягня прѣпечено.*

Я́двамъ, *гл. мн-кр.* отъ **ямъ**. **Яв** *Ядвашъ ли, куме, печено прася?*

Ядѐние, *с. ср.* отъ **ямъ**. Ядежь.

Яде́ние, *с. ср.* Ядало, ядба, ядиво, ястие, храна. *Много за думанье, ни за ядение. За думанье далъ Господь ядение отдѣ да земѫ?*

Яде́жь, *с. м.* 1) Ядало, ядиво. *Ако вадежь, ще има и ядежь.* 2) Ядба, ранница, крамола, кавга.

Яденъ́й, ъ, а, о, *прич. стр.* ямъ, ядешь.

Я́децъ, *с. м* Вилообразна кость отъ пт отъ гръдъ-тъ; ду́шка. *Ядець-тъ съ со-то*, цъкла. *Съ ядець ся хващать бась.*

Я́диво, *с. ср.* Ядало, ядба, ядение, ядежь, ястие, храна, манджа; **ку́шан** ѣда́, я́ства, сиѣдь, пи́ща. *По едно в мя примели я́диво: манджи и хл*

Я́дица, *с. ж.* Вядица, ядица. *Кога да*

ли малце роса, рыба-та играе у Вардарь и повяке ударя на ѣдицѫ.

Ѣдка, *с. ж.* 1) Сѣмка въ чюрупкѫ; ѣдка; ядро́, ядри́шко. *Орѣховы ѣдкы.* 2) Най-хубава-та, най-главна-та часть на нѣчто; срьдце; ядро́. — *Четворица братя въ единѫ ризѫ?* Гат. —Ѣдкы отъ орѣхъ.

Ѣ́днъый,—дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Ѣдосаньый, ѣдовитый, срьдитый, гдѣвньый; **серди́тый, гнѣвный.** *Който ѣденъ става, гладенъ лѣга.* 2) Жѣлньый, милньый, умилньый. кахърньый, тѫжньый, ухъленъый, ухълньый, увиленъый, ѣдовньый; **жа́лостный, печа́льный, гру́стный.**

Орачь орать, ѣдньѫ пѣснѫ пѣить:
Леле Боже, леле милъый Боже,
Ке ся чюло и ке ся видѣло,
Да ся грабить Марковѫ невѣстѫ,
Да ся грабить со все мѫжко дѣти! *Пѣс.*

—дно, *нар.* Ѣдосано, ѣдовито, срьдито, гнѣвно; **серди́то, гнѣвно.** *Ѣдно му говори. Ѣдно ми е,* ѣдъ мя е, гнѣвъ мя е.

Трандафелъ ся ѣдно ѣзади,
Още люто ся разсрьди,
Та извади ножчя касапчя,
Та й главѫ-тѫ отрѣза. *Пѣс.*

Ѣ́дньж, ешь,—ѫлъ, *гл. д. свр.* Да хапнѫ, да поѣмь малко.

Сѣдньли, та па ѣдньли,
Ѣдньли, сладко пиньли,
Лѣгньли, кротко заспали. *Пѣс.*

Ѣдови́тость, *с. ж.* Свойство на ѣдовитый; гнѣвъ, сертликъ, лютость; кру́тость.

Ѣдови́тый, тъ, та, то, *пр.* Ѣдньый, ѣдосаньый, гнѣвньый, лютый, срьдитый, сертъ; **серди́тый, гнѣвный, круто́й.** —**то,** *нар.* Ѣдно, ѣдосано, гнѣвно, люто, срьдито, сертъ; **серди́то, гнѣвно, кру́то.**

Ѣ́довньый, —вньъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Ѣдньый въ 2-то знам.

Стани ми, Ванче, лѣгни ми,
Аль е уморна година,
Да не ми умрешь ѣдовно,
Руво-то да ти останетъ! *Пѣс.*

Ѣдо́самь, *гл свр.* отъ **ѣдо́свамь.** Да разгнѣвѫ, да разлютѫ, да разрьдѫ. —**сапъый,** *прич. стр.* Разгнѣвенъый, разлютенъый, разсрьденъый, ѣдовитый, понаѣденъый. —**сапо,** *нар.* Ѣдовито, ѣдно.

Ѣдо́свамь и ѣдо́сувамь (да ѣдо́самь), *гл. д.* Докарвамь нѣкому ѣдъ; гнѣвѫ, люта, срьдѫ, разсрьдвамь, ѣдѫ; **гнѣвать, гнѣви́ть, серди́ть, осерди́ть, серча́ть, осерча́ть, бѣси́ть, злить, озлобля́ть.** *Не мя ѣдосвай.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Берѫ ѣдовъ, правѫ си зло срьдце, хващa мя ѣдъ, дохождa ми ѣдъ; врьквамь, гнѣвѫся, срьдѫся, лютѫся, кустрмѫся, ярмѫся; **гнѣваться, се́рдиться, вспыля́ть.** *Не ся ѣдосвай, да не остарѣешь безъ врѣмя.* 2) *гл. стр.* Бывамь ѣдосанъ.

Ѣдо́сваніе и ѣдо́суваніе, *с. ср.* отъ **ѣдо́свамь и ѣдо́свамся.**

Ѣдосли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който отъ малко ся ѣдосва; гнѣвливый, прудый, прьхавый, сприхавый, сертъ; **гнѣвли́вый, вспы́льчивый.**

Ѣ́дръый и производны-ты отъ нея в. при **я́дръый.**

Ѣ́дчица, *ум. ж.* отъ **ѣ́дка; ядри́шко, я́дрышко.**

Ѣдъ, ѣдове́, *с. м.* 1) Повдигъ у човѣка, кога ся разлюти; ѣда, ѣданъ, гнѣвъ, лютина, зехиръ, сертликъ; **гнѣвъ.** 2) Отрава, отрова, отроначка, утрова, зехиръ; **ядъ, отра́ва, око́рмъ, око́рмка.** *Зеленъ е като ѣдъ.* 3) Мѫка, тѫга, скрѫбь, кахърь, тягоба; **скорбь, печа́ль, туга́, грусть, го́ре, го́ресть, тоска́, кручи́на.**

Момичя ситноросничя,
Не ходи ситно прѣдъ мене,
Не вдигай мьглъ, праховъ,
Не задавай ми ѣдовъ. *Пѣс.*

Ѣдъ мя е, ѣдно ми е, ѣдосвамся, гнѣвъ мя е за нѣчто.—*Берѫ ѣдовъ, хващa мя, пада ми ѣдъ,* ѣдосвамся. *Минува ми ѣдъ-тъ;* **отходи́ть.** — *Ѣдъ мя разкъпѣва,* много ся ѣдосвамь, врѫ отъ гнѣвъ, блюкамь зехиръ, зеленъ гущеръ; **кипѣть гнѣвомъ.** *Ѣдъ мя разкъпѣва, кога чюя такова нѣчто.* — *Ѣдъ мя е на нѣчто,* гнѣвъ мя е на него; **негодова́ть на кого́.** — *На (въ, у) ѣда си,* богато сьмь ѣдосанъ. *Въ ѣда си извади ножь и го прободе.* — *Да мя рыта конь, не щяше да мя е ѣдъ, а то мя рыта краставо магаря. Ако го е ѣдъ, нека ѫхне на бѣлъ ать. Който ближе отъ медъ-тъ, не му горчи ѣдъ-тъ.*

Ѣдѫ́, ешь, ѣдохъ, ѣлъ, *гл. д.* Ямь.

Ѣ́жба, *с ж.* Кога ся ѣдать нѣкои помежда си, ѣдене единъ другъ; издница. *Колко бѣхмѫ имотни, пусты ѫжбы ги сасыпахмѫ.*

Ѣжé, *с ср.* Вѫже, мѫже

Ѣжли́вый, въ, ва, во, *пр.* Вѫзливый, мѫзливый *Ѫже ѫжливо.*

Ѣ́жникъ, *с. м.* Който много ѣде и не ся насыща; гладникъ, лакомия, ненасытникъ, провала, провалъ, проломъ; **обжо́ра.**

Ѣ́жница, *с. ж.* Която много ѣде и не ся насыща; гладница, лакомия, ненасытница, провала; **обжо́ра.**

Ѣзаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома ѣзаджия.

Ѣзаджи́йчя, *с ср.* Малъкъ, младъ ѣзаджия.

***Иазаджи́ја**, *с. м. Т.* Писець, грамматикъ; писе́цъ, пи́сарь.

Ѝзва, *с. ж.* в. **я́зва**.

Ѝздене, *с. ср.* отъ **ѝаздѫ** и **ѝазджся**.

Ѝзди́тѣлъ, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* За добытъкъ: что ся ѣзди, что е за ѣздене. *Това конь е ѣздителенъ*, за ѣзденье, бинекъ; верхова́я ло́шадь.

Ѝздоко́лникъ, *с. м.* Немирникъ, лудетина, пакостникъ, обѣсникъ.

Ѝздѫ, ѣдешь,—дѣлъ, *гл. д.* 1) Качилъ съмъ ся на конь или на друго ѣздитно добытча и го карамъ; ѣхамъ, чюшкамъ; ѣздить верхо́мъ.

Не видѣхъ, мамо, юнака,
Надъ мене юнакъ да надѣзе,
Надъ врана коня хранена;
Най видѣхъ моме Московке,
На бѣла ата ѣздѣше,
Сребьренъ чибукъ пиѣше,
Червенъ ми байрякъ носѣше. *Пѣс.*

2) Тъпчѫ, мачѫ, потискамъ, злоупотрѣбявамъ, постѫпамъ съ нѣкого, както си щѫ, угнетявамъ; гнести́, угнета́ть, притѣсня́ть, гнуть въ дугу, въ крюкъ. —**дѫся**, 1) *гл. възвр.* Катерѫся, катрезѫся, лазѫ, чепезѫся; кара́бкаться, ла́зать, ла́зить. *Тамо трѣба да ся ѣздишь по еднѫ спилѫ.* 2) *гл. стр.* Бъвамъ ѣзденъ. — *Конь приликѫ не гляда: кой го има, той си го ѣзди. Глядай конь стопанскы, ѣзди го душманскы. Доклѣ има самаръ, вачто да ѣзди на голо. Болкаринъ-тъ на конь ѣзди, а сиромахъ-тъ пѣшемъ ходи. Далъ ли си конь съ кириѫ, не пытай, кой го ѣзди. Който ѣзди на чюждъ конь, насрѣдъ пѫтя пѣшь тръгва. На какъвто конь ѣздишь, такевѫсь пѣсень щевщь пѣешь. Нито е змиа, да тя хапе, нито е конь, да ся ѣзди. Кой конь ся не води, онъ ся повячє ѣзди. Хора-та хора ѣздятъ. Кога тя царь ѣзди, кому да се оплакувашь.*

Ѝздяшко́мь, **ѣздяшкѣ́мь** и **ѣздяшкѫ́тѫ**, *нар.* На конь; верхо́мъ.

Ѝзе, *вм.* **азъ**.

Ѝзелъ, *с. м.* Вѫзелъ, ѫзелъ.

Ѝзи́лка и **ѣзи́лница**, *с. ж.* Вдигнѫтъ прахъ, дъмъ, думанъ; пыль.

Ѝзовецъ, *с. м.* 1) Животно *Ursus meles, Meles taxus*, барсукъ, борсукъ; нове́цъ, ѣзвикъ, барсу́къ. *Крыеся като ѣзовець въ дупкѫ.* 2) Животно *Sciurus vulgaris*, веверица, катерица, ѣнджанъ; бѣлка, вѣкша.

Ѝзовина, *с. ж.* Дупка на ѣзовець, дупка, въ което живѣе нѣкой звѣрь; лѣгало, кръгога; ло́говище, ло́гово, берло́га.

Ѝзъ, *мѣстоим.* вм. **азъ**, **ѣзе**, **я**; **я**.

Ѝзъ, *с. м.* Бентъ, плотъ; **плоти́на**, **мы́чка**. *Крьстена вода въ ѣзъ не*

Ѝзѫ́, **ѣшь**,—**зѣлъ**, *гл. д.* Градѫ ѣзъ

***Ѝзѫ́**, *с. Т.* Написана-та страна на *Тура-ѣзѫ*, игра съ паръ; **орля́нка**, **ѣли рѣшётка**.

***Ѝзѫ́къ**, *нар. Т.* Горко, горкана, ѫ **жаль**, какъ жаль. *Ѣзѫкъ за маср* жално за масрафа, напусто отиде масра *Ѣзѫкъ станѫ за човѣка*, горк човѣкъ, какво станѫ съ него! *Ѣзѫ момчя-то, че изгорѣ момичя-то.*

***Ѝй**, *с. м. Т.* Вилушка, мамець; пру *Столъ на ѝѣвы.*

***Ѝйла́**, *с. ж.* и **ѣйла́къ**, *с. м. Т.* нинско лѣтно пасище; па́стбище, па выгонъ.

***Ѝйрья́нъ**, *с. м. Т.* Айрянъ, **мѫт** мѫтанъ, брьканица.

Ѝйцѐ, *с. ср.* 1) Плодъ-тъ, рожба-та ц ци-тъ и насѣкомы-тъ; **яйцо́**. 2) Сем сѣмя-то у мѫжскы-ты животны; ятро; **яйцо́**. — *Червено яйце*, п *яйце*, вапсано шарено яйце за Вел — *Носѫ яйца*, снисамъ; **накла́дк** *Хамкамъ яйца*, хамкамся, ламкамс *Гляда го, обычя го като писано* много го варди и обычя. *Хубавъ писано яйце*, много хубавъ. — *му ся пече на врата*, има нѣчто д за. *Припекло му яйце-то*, видѣлъ къвъ зоръ. — *Удри яйца на м* харчи наготово, безъ да му мысли, вѣсть. — *Яйце нѣма дѣ да падне*, навалица; **я́блоку нѣгдѣ упа́сть**. — *яйце на грьба си*, обръщася както слободенъ е. — *Кралъ яйца*, казвать нѣкой хлъца. — *Бѣло като яйце.* кокошка бѣлы яйца носи. *Чюжд* кокошка мисирчи яйца носи. *Кож* ска-та кокошка по́-голѣмы яйца *Малка кокошка малкы яйца нос* кокошка-та като ще снесе яйце, кудячи. *Когато кокошка много к* малко яйца сноси. *По́-добрѣ свое* а не чюжда кокошка. *Днешне-то* по́-добро отъ утрѣшнѫ-тъ коко *Когато яйце-то припре отзади н* кошка-та, тогась и трьси полагъ снесе. *Дѣто кокошка-та нѣе, тамо* ца нѣма. *На чорбаджиѫ и пѣтл* носять яйца. *Нѣма она, что но* голѣмы-ты яйца. *Чюждо-то пил* излупва изъ чюждо яйце. *Всякой* ли вгледа камъ свое-то яйце. *дава, патѫ зима. Запали му с* че му дай яйце да бѣли. *Борец* ти е яйце-то, не го подлагай от

Ако камыкъ чюкне ѩйце-то, тяжко на ѩйце-то; ако ѩйце-то чюкне камъка, горко на ѩйце-то. Всичко-то ѩйце въ чорбѫ-тѫ. Прьжи ѩйца на вѣтьра. Не учи старца да жѫти (да мака) *ѩйца. Трьнь му въ уста-та, а ѩйце въ ржкѫ-тѫ. Зять ся храни съ прьженъı ѩйца. Ако ся омрьсѫ, за агня печено да ся омрьсѫ, а не за ѩйце варено. Да не дочакашь червено-то ѩйце! Варь варосано, видъ видосано, нидѣ зирка ни провирка?* или: *царьтъ си има еднѫ бъчвѫ половинѫ бѣло вино, половинѫ жльто?* Гат. — Ѩйце.

Ѩйченикъ, *с. м.* Кравай съ червено ѩйце на него́.

Ѩйчицé, *ум. ср.* отъ **ѩйцé**.

Ѩйчникъ, *с. м.* Брьканъı ѩйца опрьженъı съ масло; **ѩйчница**.

***Ѩка́**, *с. м. Т.* Онаа чясть на дрѣхѫ, която обшива шивѫ-тѫ; огрълие; **воротни́къ, во́ротъ.** — *Трьсѫ си ѩкѫ-тѫ отъ нѣкого*, въикнѫлъ съмъ аманъ отъ него, не искамъ да го видѫ, да имамъ зимание-давание съ него, много е лошь.

***Ѩки́пъ**, *с. м. Т.* Екинъ.

***Ѩки́ма**, *с. ж. Т.* Мушама цѣръ, наложенъ на болно мѣсто; **вытяжно́й пла́стырь, виникато́ръ**

***Ѩкна́**, *с. ж. Т.* Болесть *Diphtheritis*, лоше гръло, диферитъ.

Ѩ́кпатие и **ѩ́кпение**, *с. ср.* отъ **ѩ́кнѫ**.

Ѩ́кнѫ, **ешь, ѩкналъ**, *гл. ср.* 1) Ставамъ ѩкъ, силенъ; назаквамъ, подзаквамъ; **становя́ться си́льнымъ, крѣпнуть.** 2) Растѫ, ставамъ по́-голѣмъ.

Ѩ́ко, *им. соб.* **мѫжско.**

Ѩко, *нар.* в. **ѩ́кый**.

Ѩкова́тый, **тъ, та, то**, *пр.* Ѩкый, ѩковитый. *Добрѣ ся събрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е домовитъ, да е ѩковатъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Ѩкови́тый, **тъ, та, то**, *пр.* Ѩкый, ѩковатый.

Ѩкогла́вие, *с. ср.* Ѩкоглавость.

Ѩкогла́вость, *с. ж.* Ѩкоглавие, бъковитость, опачина, инатъ.

Ѩкогла́вый, **въ, ва, во**, *пр.* 1) Който има ѩкѫ, здравѫ главѫ; **крѣпколо́бый.** 2) Който не зима отъ думѫ, който не пристава на онова, что му думать, на чтото го накарвать; бъковитый, бъкоглавый, дебелоглавый, опоритый, опакый, инатъ; **упря́мый, упо́рный, несгово́рчивый.** *Ѩкоглавъ конь*, инатъ конь; **крѣпкоголо́вая, крѣпкоу́здая ло́шадь.**

Ѩкоко́стый, **стъ, ста, сто**, *пр.* Что има ѩкъı костъı.

Ѩ́коръ, *с. м.* Три кравайчета, които мѣсятъ у момина въ недѣлѭ прѣди вѣнчавкѫ и гъı турятъ въ пазухѫ-тѫ на булкѫ-тѫ, кога да иде на вѣнчило

Ѩ́кость, *с. ж.* Ѩкота, ѩчина, здравина, жилавина, жилавика, мощь, сила, юначество; **крѣпость, крѣпь.**

Ѩкота́, *с. ж.* Ѩкость.

Ѩку́лка, *с. ж.* Ѩкуцка, ѩкуця, ѩкучка.

Дѣдо сѣди на грудкѫ
И си шие ѩкулкѫ. *Пѣс.*

Ѩку́цка, *с. ж.* Горня кѫса самоцрьна абяна дрѣха въ Дебърско; ѩкулка, ѩкуця, ѩкучка.

Дѣдо сѣдитъ на грудкѫ
И си шиетъ (плетитъ) ѩкуцкѫ.
— Заощо ти е ѩкуцкѫ?
— Ке си берамъ желѫди. *Пѣс.*

Ѩку́ця, *с. ср.* Дрѣха ѩкуцка.

Ѩ́кый, **ѩкъ, ѩка, ѩко**, *пр.* Ѩковатый, ѩковитый: 1) Что има силѫ; силнъıй, мощнъıй, можнъıй, врьлъıй; **си́льный, крѣпкій, мо́чный, мо́щный, могу́чій, могу́щественный.** *Ако царство.* 2) Който има още силѫ-тѫ си, още може; здравъıй, чевръстый; **здоро́вый.** *Старъ е, ала е още ѩкъ.* 3) Не слабъıй, здравъıй, силнъıй, юначнъıй, левентъ; **здоро́вый, пло́тный, дю́жій.** *Ѩкъ мѫжъ*, юнакъ, сънчага; **плотный мущи́на.** *Ѩкъ конь;* **выно́сливая ло́шадь.** 4) Юначнъıй, силнъıй, храбръıй, буйнъıй, срьдцатый; **хра́брый, смѣлый, отважный, крѣпкій.** 5) Что има здравѫ направѫ; здравъıй, трайнъıй, длъговрѣменнъıй; **крѣпкій, про́чный, пло́тный.** *Ѩка кжца, ѩкъı кола, ако кале.* 6) Здравъıй, тврьдъıй, цврьстъıй, чевръстъıй, трайнъıй, длъговрѣменнъıй; **твёрдый, крѣпкій, здоро́вый, но́скій.** *Ако вжже, ако платно, ѩкъ камыкъ, ѩкъı обуща.* 7) Силнъıй, врьлъıй, лютый, къселъıй, сертъ, сарпъ, кескинъ; **крѣпкій, ѣдкій, жгу́чій.** *Ако вино, ѩкъ оцетъ. Ѩка салямура*, съ много соль; **крѣпкій разсо́лъ.** — **Ѩко**, *нар* Ѩкѫ-тѫ: 1) Съ голѣмѫ силѫ; силно; си́льно, крѣпко, 2) Трайно, здраво, стегнѫто, чевръсто, цврьсто; **про́чно, надёжно, крѣпко, на́крѣпко, твёрдо, си́льно.** 3) Съ голѣмъ гласъ; въсоко, силно, грохотливо; **си́льно, гро́мко.** 4) Тврьдѣ, много, мощнѣ, зацѣ; **о́чень, си́льно.** *Ако добрѣ сжı.* — *Ѩкъ като бъıкъ. Ако като счюпено ѩйце. Братъ, помогнѫтъ отъ братъ, по́-силенъ е отъ ѩкъ градъ. Ѩжь, бабо, да растѣшь, да си ѩка да врь-*

шешь. По́-яко е село-то отъ сватовъ-тъ. Ѧка вѣра като сврачий мозѣкъ.

Ѧкъ́ица и **якъ́ички**, *ум. ж.* отъ **яка́**.

Ѧ́къчкъый, **—чькъ, чка, чко**, *пр. смякч.* отъ **я́къый**.

***Ѧкжинджи́я**, *с. м. Т.* Едноврѣмешень, нерядовенъ войникъ, който е ималъ право да присвои всичко, что плѣчкоса въ врѣмя на нападение. *Кляти якжинджии.*

Ѧ́кж-тж, *нар.* Яко. *Дрьжь якж-тж.*

Ѧла́, *съкз.* вм. **ала́**.

Ѧла, *нар.* Ето, ято, ей. *И я не бѣхъ обычнала бащж ти, кога ся вяхмы, но яла живѣхмы си и досегы: обычь доходи и послѣ вѣнчило.*

***Ѧ́ла**, вм. **яела́**. *Ѧла жи, любя, отвори.*

Ѧлавина́, *с. ж.* Яловъ овця и говяда; яловина.

***Ѧлама́**, *с. ж. Т.* Раници, болчици по крайща-та на уста-та; я́ѣды.

Ѧланджи́йка, *с. ж.* Жена, мома яланджия.

Ѧланджи́йскъый, **ска, ско**, *пр.* отъ **яланджи́я**. **—скы**, *нар.* Като яланджия, като яланджии; плутовски.

Ѧланджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ яланджия.

***Ѧланджи́я**, *с. м. Т.* Лъжецъ, лъхъ, лъстецъ; лгунъ, лжецъ, лжа́нецъ, плутъ, плута́га, обма́нщикъ, мошѐнникъ, подлѐта, подлета́ло, поддѣва́ло. *Ако не вѣровашь, иди пытай Петко яланджи-та.*

***Ѧла́нъ**, *с. м. Т.* Лъжа; лъжѐвенъ.

Ѧлдж́зка, *с. ж.* Ялджъз.

Ѧлджзли́въый, **въ, ва, во**, *пр.* Златенъый, позлатенъый, ялджзлия.

На застанчи сѣдитъ мома свршено,
Прѣдъ неж е зеленъ гергевъ ялджзлинъ,
На гергевъ е зленъ тулбенъ махрама. *Пѣс.*

***Ѧлджзли́я**, *пр. неизм. Т.* Ялджзливъ, позлатенъ.

Ѧлдж́зчя, *с. ср.* Раст. *Dahlia variabilis*, ялджзчя, стамболчя, гюрджинъ, дакия; георги́на, да́лия.

***Ѧлдж́зъ**, *с. м. Т.* Златна пара; жлътица, ялджзка.

Нинялло дрьво срѣдъ море,
Пущяло дрьво коренье;
Коренье-то му сж сребрини,
Гранъы-тъы му сж ялджзи,
Листье-то му сж флорини *Пѣс.*

Ѧ́ле я, *нар.* Ето го, ято го, яла го, яла го.

Ѧли́, *съкз.* вм. **пали́**. *Ѧли какъвъ е долѣба (?) мжжь.*

Хайде да дадемъ Маринкж,
Ѧли ѣ ищжтъ сгладници
Отъ девять добры домовъ. *Пѣс.*

Ѧ́ли и **яль**, *съкз.* Или. *Ѧли Ивана, я́ли жже на гушж.*

Ѧлица, *с. ж.* Тѣсна улица.

***Ѧлла**, *нар. Т.* Хайде. *Ялла, Боже, помози!*

***Ѧлма́**, *с. ж. Т.* Елме, нанадолнище къ банръ.

***Ѧлижѐшь**, *пр. неизм.* и *нар Т.* Яллъ

Ѧ́ло, *с. ср.* Яниво, яло. *Тѣстяны я́ла. — Соль и хлѣбъ — яло господарско.*

Ѧлова́къ, *с. м.* Ялъвакъ. *Овенъ яловакъ.*

Ѧлова́рка, *с. ж.* Жена, мома яловарь.

Ѧлова́рскъый, **ска, ско**, *пр.* отъ **ялова́рь**. *Извягнялся като яловарскъый пьсъ.*

Ѧлова́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ яловарь. *Младо яловарчя.*

Ѧлова́рь и **ялова́ринъ**, *с. м.* Който пасе яловинж; яловичарь.

Два сж яловарча сговоръ сговаряли,
Сговоръ сговаряли и сж надумвали,
Дѣ да си запладнять сиво бѣло стадо,
Сиво бѣло стадо, мжжскж яловинж. *Пѣс.*

Ѧлови́на́, *с. ж.* Ялъва стока, малъкъ овця, говяда.

Два сж яловари сговоръ сговаряли,
Дѣка да запладнять витж яловинж,
Витж яловинж, дребна шилетина. *Пѣс.*

Ѧлови́ца, *с. ж.* 1) Ялъва крава, овца; ялъвушя, штирица; я́ловица, неравте́лъ, неразро́дъ. *Гостба имѣ е крава яловица.*

Да заколишь овцж яловицж,
Да уготвишь прѣблагъы гостбы,
Да умѣсишь прѣблагъы баници,
Да нахранишь прѣгладнъы шертвари. *Пѣс.*

2) Жена, която не е добывала; бездѣтна, штирица, ялъвушя; бездѣтная. *Слушай, чядо, речелъ му татко му, по́-напрѣжь ные нѣмахмы никакво чядо, и майка ти баше я́ловица.*

Ѧловичя́рь, *с. м.* Яловарь.

Ѧловъый, **въ, ва, во**, *пр.* Ялъвый.

Ѧлосанъый, **нъ, на, но**, *пр.* Глечѐсанъый, глечясанъый, циклосанъый; **оглаву́ренный, замура́вленный, помура́вленный.**

Ѧлъва́къ, *с. м.* Скопенъ овенъ, что води стадо; яловакъ, овенъ водичь.

Мое стадо лично бяше:
У стадо-то девять овна,
Девять овна яловака. *Пѣс.*

Ѧлъву́шя, *с. ж.* Яловица.

Ѧ́лъвъый и **я́ловъый**, **въ, ва, во**, *пр.* За женско животно, което не ражда; штирьый, изштиричавъый; я́ловый. *Ялъва крава, овца, жена,* яловица. *Иска да дои и отъ ялъвж кравж млѣко. Дава ли ялъва крава млѣко, та и той да даде нѣчто! — Ялъвъ кукурякъ*, растение, съ

което заспряждвать болесть гутурачь и шиапъ и което употрѣбявать за помѣтание.

Ѣль, *съкз.* вм. **ѣли**.

***Ѣлѫ́**, *пр. неизм. Т* Ѣглѫ.

***Ѣлѫ́къ**, *с. м. Т.* Ѣглѫкъ, **ѣлѫкъ**: 1) Крьпа, пощь. 2) Неостриженъ мѣста влъна на овенъ, оставени за накытъ.

Отключи си до триста сандъци,
Че извади до триста ѣлѫка,
Че си врьза по триста алтѫна. *Пѣс.*

Руна пасе сиво сдадо,
По Пиринга по планинѫ
Съ братово си мѫжско дѣте,
Овенъ има четророга,
Ѣлѫци му подрязила,
Роговы му оковала,
Ногы му е позлатила. *Пѣс.*

Ѣлѫка́сти о́вни. Най-хубави-ти овни въ едно стадо, които никога не стригать, а само подстригвать.

***Ѣлѫ́нъ-катъ.** *Т.* 2) За цвѣтие: рѣдькъ, еднорядъ, забистъ, рохавъ, пулякъ. 2) Слабунавъ, който не трае.

Ѣ́ма, ѣ́мы, *с. ж.* 1) Дупка, трапъ, трапчина, ровинякъ, рупа, ламъ, хендекъ; я́ма, ко́пань, каменоло́мия. 2) Мѣсто, оджакъ, дѣто горять кимюръ, вѫглие; щетина, торлукъ; у́гольня. — *Влѣзе, падня въ ѣмѫ-тѫ*, удовися въ нѣчто. — *Копаѣ нѣкому ѣмѫ*, искамъ му зло-то, правя му злины. *Който другиму копае ѣмѫ, самъ пада въ неѣ.*—*Слѣпець слѣпца води, и двама-та въ ѣмѫ-тѫ.*

***Ѣ́ма**, *с. ж. Т.* Разграбване, грабежь, плѣчка; шара́нъ, шера́нъ. *Ѣма!* да грабимъ, да земе кой какво му ся изпрѣчи; шара́нъ, ребя́та! *Направихѫ го, сторихѫ го ѣмѫ*, разграбихѫ го; вя́ть на-шаранъ, подня́ть на-шаранъ.

***Ѣма́**, *с ж. Т.* Ѣмакъ, крьпка, петекъ. *Дрѣха съ ѣмы.*

***Ѣма́къ**, *с. м. Т.* 1) Петекъ, парче, зашито на съдрано; ѣма, крьпка, крьпа, закрьпа, заплата; запля́та, намѣтка, ля́тка, плать. *Жена-та не е ѣмакъ, та да го отперешь, когато щешь;* жена́ не гу́сли: поиграва́ъ, на стѣнку не повѣсишь. *Зашивамъ ѣмакъ*, крьпя; ветошить. 2) На единъя край на вѫже-то на стожеръ врьзано дрьвце, съ кое-то запримчвать конѣты, кога врьшять. 3) Ѣмакъ, орѣхъ или друга каква да е топчица, на комто навиватъ концы на клѣбо. 4) Единъ чинъ въ Турция у ѣничеры-тъ; приставенъ при нѣкого.

Ѣма́чя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ ѣма́къ. 2) Малко котленце съ една ръчка отгорѣ.

Ѣмболъ, *с. м.* Козякъ. *Вълнянъ чергы, възглавници, два три ѣмбола, изтъкани отъ козинѫ.*

Ѣмборо́вый, въ, ва, во, вм. **ѣ́воровый**.

Направи ми сухо дрьво,
Сухо дрьво ѣмборово. *Пѣс.*

Ѣме́ние, *с. ср.* отъ **ѣмѫ́**.

Ѣ́мица и ѣ́мичка, *ум. ж.* отъ **ѣ́ма**.

Ѣмѭ́ца, *ум. ж.* отъ **ѣма́**. Ѣмачя.

Ѣ́мка, *с. ж.* Клупъ, халка отъ вѫже; пе́тля, о́силъ, захлёстка. *Още не клаена ѣмка-та на гушъ, кренѫлъ очи наугорѣ, та видѣлъ гавола со единъ товаръ изкынѫтъ опинци. Качили го на крьблѫ, за да му наврѫть ѣмкѫ-тѫ.*

***Ѣмурлу́къ**, *с. м. Т.* Ѣгмурлукъ.

Ѣмъ и ѣдѫ́, ѣде́шь, ѣ́дохъ, ѣлъ (ѣ́вамъ, ѣ́двамъ, да ѣ́днѫ), *гл. д.* 1) Дьвча, гвачя нѣчто и го глътамъ да ся нахраня; хапнувамъ, ручямъ, зобамъ, крькамъ; ѣсть. *Уста-та му ся плъни, нѣчто ѣде, та не може да продума.* 2) Храня́ся, ручямъ, обѣдвамъ, вечерямъ, пладнувамъ, закусвамъ; ѣсть. *Сѣднѫхмы да ѣдемъ.* 3) Употрѣбявамъ нѣчто за храня, храня́ся съ нѣчто; ѣсть. *Не ѣмъ блажно. Ѣдемъ каквото намѣримъ* 4) Щипя, хапя, ръвя, клосамъ, клукамъ, клъцамъ; ѣсть, ку́сать, уязвля́ть. *Цѣлѫ нощь мя ѣдохѫ блъхы.* 5) За нѣчта люты: разядамъ, проядамъ, изядамъ, разваляамъ; съѣда́ть, вы́ѣдать, прое́да́ть, переѣда́ть. *Ръжда-та ѣде желѣзо-то, а кезапъ-тъ бакыра.* 6) Срьбя, хапя; ѣсть, свербѣть, зудѣть. *Ѣде мя длань-та. Ако тя ѣдѫть вѣжды-ты или чело-то, щешь ся срамишь за нѣчто.* 7) Врьтя, боля, грызя. дъзбамъ. *Ѣде мя коремъ, срьдце;* рѣжетъ въ животѣ, живо́тъ подво́дитъ, брю́хо боля́тъ. 8) Врьтя, дъзбамъ, екня, заецвамъ, крьтя, крькамъ, пекя, мя́чя, дрънѫ, рупя; ѣсть, канючить, ку́читься. *По цѣлы дни го ѣде за пары.* —**Ѣмся**, 1) *гл. възв.* Ядосвамся много, топяся, косяся, пукамся. 2) *гл. вз.* Карамъся, глозгамъся, джокамся, грыземся; ѣстьси, заѣда́ться, пожира́ться. *Ѣдѫтся помеждѫ си.* 3) *гл. стр.* Бывамъ ядень.—*Като да не е ни лукъ ялъ*, или: *не лукъ ялъ, не на лукъ мирисалъ*, като да не е нищо правилъ, не го е никакъ грыжя; какъ съ гу́сля вода́. —*Още на похлупкѫ бобъ (лящѫ) ѣде*, не е още порасълъ, не е още вряденъ за никаква работа. — *Стани да ѣдемъ*, казвать на смѣхъ, кога нѣкой ся спрѣпне и падне.—*Ялъ бой, ялъ дрьвянъ господь.* или: *ялъ сухо-то*, били го. *Сѣди миренъ, да не ѣдешь дрьвенъ господь.* — *Ялъ му съмь попарѫ-тѫ,*

шешь. Пб́-како е село-то отъ сватовьи-ти. Ѧ́ка вѣ́ра като сврачий мозѣкъ.

Ѧкъ́ица и **якъ́ички**, *ум. ж.* отъ **яка́**.

Ѧ́къчкый, **—чькъ, чка, чко**, *пр. смякч.* отъ **ѧ́кый**.

***Ѧкжинджи́я**, *с. м. Т.* Единоврѣмешенъ, нерядовенъ войникъ, който е ималъ право да присвои всичко, что плѣчкоса въ врѣмя на нападение. *Кляти якжинджии.*

Ѧ́кж-тж, *нар.* Ако. *Дрьжь якж-тж.*

Ѧла́, *съкъ.* вм. **ала́**.

Ѧла, *нар.* Ето, ѣто, ей. *И на не бѣхъ обычала бащж ти, кога ся зяхмы, но яла живѣхмы си и досегы: обычь доходи и послѣ вѣнчило.*

***Ѧ́ла**, вм. **за ела́**. *Ѧла ми, любя, отвори.*

Ѧлавина́, *с. ж.* Яловъ овца и говяда; яловина.

***Ѧлама́**, *с. ж. Т.* Раници, болчици по крайща-та на уста-та; за́ѣды.

Ѧланджи́йка, *с. ж.* Жена, мома яланджия.

Ѧланджи́йскый, **ска, ско**, *пр.* отъ **яланджи́я**. **—скы**, *нар.* Като яланджия, като яланджии; плутовски.

Ѧланджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ яланджия.

***Ѧланджи́я**, *с. м. Т.* Лъжецъ, лъхъ, лъстецъ; лгунъ, лжецъ, лжа́вецъ, плутъ, плута́ча, обма́нщикъ, мошѐнникъ, подпаѣта, подлетя́ло, поддѣва́ло. *Ако не вѣровашь, иди пытай Петко яланджи-та.*

***Ѧла́нъ**, *с. м. Т.* Лъжа; лъжёвенъ.

Ѧлдж́зка, *с. ж.* Ялдзъ.

Ѧлджзли́вый, **въ, ва, во**, *пр.* Златенъ, позлатенъ, ялдзлива.

На застанча сѣдитъ моя свръшено,
Прѣдъ нея е зеленъ гергевъ ялджзливъ,
На гергевъ е аленъ тулбенъ махрама. *Пѣс.*

***Ѧлджзли́я**, *пр. неизм. Т.* Ялдзливъ, позлатенъ.

Ѧлдж́зчя, *с. ср.* Раст. *Dahlia variabilis*, ялдзчя, стамболча, гюрджинъ, дакия; георги́на, да́лія.

***Ѧлдж́зъ**, *с. м. Т.* Златна пара; жълтица, ялдзка.

Никнѣло дрьво срѣдъ море,
Пущило дрьво корение;
Коренье-то му съ сребрини,
Гранкы-ты ну съ ялдзки,
Листю-то му съ флорини *Пѣс.*

Ѧ́ле за, *нар.* Ето го, ѣто го, яла го, яла го.

Ѧли́, *съкъ.* вм. **нали́**. *Ѧли какъвъ е долѣба (?) мжжь.*

Хайде да дадемъ Маринка,
Ѧли за ищжть сгледници
Отъ девять добры домовы. *Пѣс.*

Ѧ́ли и **яль**, *съкъ.* Или. *Ѧли Ивана, я́ли якже на гушы.*

Ѧлица, *с. ж.* Тѣсна улица.

***Ѧлла**, *нар. Т.* Хайде. *Ѧлла, Боже, помози!*

***Ѧлма́**, *с. ж. Т.* Елме, нападателница отъ бакъръ.

***Ѧлнѫ́шъ**, *пр. неизм.* и *нар Т.* Ялакъ.

Ѧло, *с. ср.* Ядиво, ело. *Тѣстямы я́ла. — Соль и хлѣбъ — ало господарско.*

Ѧлова́къ, *с. м.* Ялъвакъ. *Овенъ яловакъ.*

Ѧлова́рка, *с. ж.* Жена, мома яловарь.

Ѧлова́рскый, **ска, ско**, *пр.* отъ **ялова́рь**. *Изтягнялся като яловарскый пысъ.*

Ѧлова́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ яловарь. *Младо яловарчя.*

Ѧлова́рь и **ялова́ринъ**, *с. м.* Който пасе яловины; яловичарь.

Два ся яловаря сговоръ сговарѣали,
Сговоръ сговарѣали и ся надумвали,
Дѣ да си запладнять сиво бѣло стадо,
Сиво бѣло стадо, мжжемъ яловинж. *Пѣс.*

Ѧлови́на́, *с. ж.* Ялъва стока, ялъвъ овца, говяда.

Два ся яловари сговоръ сговарѣали,
Дѣва да запладнять витж яловинж,
Витж яловинж, дребна шилетина. *Пѣс.*

Ѧ́лови́ца, *с. ж.* 1) Ялъва крава, овца; ялъвушка, штирица; я́ловица, нерате́лъ, неразро́дъ. *Гостба имъ е крава яловица.*

Да заколишь овцж яловицж,
Да уготвишь прѣблагъы гостбы,
Да умѣсишь прѣблагъы баници,
Да нахранишь прѣгладнъы жертвари. *Пѣс.*

2) Жена, която не е добывала; бездѣтница, штирица, ялъвушка; бездѣтная. *Слушай, чядо, речелъ му татко му, пб́-напрѣжь ные нѣмахмы никакво чядо, и майка ти баше я́ловица.*

Ѧловичя́рь, *с. м.* Яловарь.

Ѧ́ловый, **въ, ва, во**, *пр.* Ялъвый.

Ѧло́санъый, **ны, на, но**, *пр.* Глечѐсаный, глечасанъый, циклосанъый; **оглазу́ренный, замура́вленный, помура́вленный.**

Ѧлъва́къ, *с. м.* Скопенъ овенъ, что води стадо; яловакъ, овенъ водичъ.

Мое стадо лично биаше:
У стадо-то девять овна,
Девять овна ялована. *Пѣс.*

Ѧлъвуша, *с. ж.* Яловица.

Ѧлъвый и **я́ловый**, **въ, ва, во**, *пр.* За женско животно, което не ражда; штирый, изштиричавый; я́ловый. *Ялъва крава, овца, жена,* яловица. *Иска да дои и отъ ялъвж кравж млѣко. Дава ли ялъва крава млѣко, та и той да даде мѣчто! — Ялъвъ кукурякъ*, растение, съ

което заспряждвать болесть гутурачь и шапъ и което употрѣбявать за помѣтание.

Ѧль, *съюз.* вм. **я́ли.**

***Ѧлѫ́**, *пр. неизм. Т* Ѧглѫ.

***Ѧлѫ́къ**, *с. ж. Т.* Ѧглѫ́къ, **ѫлѫ́къ**: 1) Крѣпа, пощь. 2) Неостриженъ мѣста вълна на овенъ, оставени за накытъ.

Откључи си до триста сандѫци,
Че извади до триста ѧлѫка,
Че си врѣза по триста алтѫна. *Пѣс.*

Руна пасе сиво сдадо,
По Пиринја по планинѫ
Съ братово си мѫжско дѣтя,
Овенъ има четророга,
Ѧлѫци му подрисила,
Роговъ му оковала,
Ногы му е позлатила. *Пѣс.*

Ѧлѫка́сти о́вни. Най-хубави-ти овни въ едно стадо, които никога не стригать, а само подстригвать.

***Ѧлѫ́нъ-катъ.** *Т.* 2) За цвѣтие: рѣдъкъ, еднорядъ, зѫбистъ, рохавъ, пулѫкъ. 2) Слабунавъ, който не трае.

Ѧ́ма, ѧмы, *с. ж.* 1) Дупка, трапъ, трапчина, ровинякъ, руна, ѧмъ, хендекъ; я́ма, ко́пань, каменоло́мня. 2) Мѣсто, оджакъ, дѣто горять кимюръ, вѫглие; щетина, торлукъ; у́гольня. — *Влѣзе, падня въ ѧмѫ-тѫ*, уловися въ нѣчто. — *Копаѫ нѣкому ѧмѫ*, искамъ му зло-то, правя му злинъ. *Който другиму копае ѧмѫ, самъ пада въ неѫ.* —*Слѣпець слѣпца води, и двама-та въ ѧмѫ-тѫ.*

***Ѧ́ма**, *с. ж. Т.* Разграбване, грабежь, плѣчка; шара́нъ, шера́нъ. *Ама!* да грабимъ, да земе кой какво му ся изпрѣчи; шара́нъ, ребя́та! *Направихѫ го, сторихѫ го ѧмѫ*, разграбихѫ го; взять на-шаранъ, подня́ть на-шаранъ.

***Ѧма́**, *с ж. Т.* Ѧмакъ, крѣпка, петекъ. *Дрѣха съ ямы.*

***Ѧма́къ**, *с. м. Т.* 1) Петекъ, парче, зашито на съдрано; яма, крѣпка, крѣпа, закрѣпа, заплата; запла́та, намѣтка, ла́тка, платъ. *Жена-та не е ѧмакъ, та да го отперешь, когато щешь;* жена́ не гу́сли: поигра́въ, на стѣнку не повѣсишь. *Зашивамъ ѧмакъ*, крѣпѫ; вето́шить. 2) На единъ край на вѫже-то на стожеръ врѣзано дрѣвце, съ кое-то запримчвать конетѣ, кога врѣшкать. 3) Юмакъ, орѣхъ или друга каква да е топчица, на която навиватъ конци на клѫбо. 4) Единъ чинъ въ Турция у ѧничеры-тѣ; приставенъ при нѣкого.

Ѧма́ча, *с. ср.* 1) *ум.* отъ ѧма́къ. 2) Малко котленце съ една ржчка отгорѣ.

Ѧмболъ, *с. м.* Козякъ. *Вълнены чергы, възглавници, два три ѧмбола, изтъкани отъ козинѫ.*

Ѧмборовъ́ый, въ, ва, во, вм. **ѧ́воровъ́ый.**

Направи ми сухо дрво,
Сухо дрво ѧмборово. *Пѣс.*

Ѧме́ню, *с. ср.* отъ **ѧмѫ́къ.**

Ѧ́мица и **ѧ́мичка**, *ум. ж.* отъ **ѧ́ма.**

Ѧми́ца, *ум. ж.* отъ **ѧма́.** Ѧмачя.

Ѧ́мка, *с. ж.* Клупъ, халка отъ вѫже; пе́тля, бсилъ, захлёстка. *Още не клаена ѧмка-та на гушѫ, кренѫлъ очи наугорѣ, та видѣлъ гавола со единъ товаръ изкынѫты опинци. Качили го на кръбѫ, за да му наврѫть ѧмкѫ-тѫ.*

***Ѧмурлу́къ**, *с. м. Т.* Ѧгмурлукъ.

Ѧмъ и ѧдѫ́, ѧде́шь, ѧдохъ, ѧлъ (ѧвамъ, ѧдвамъ, да ѧднѫ), *гл. д.* 1) Дьвчы, гвачы нѣчто и го глътамъ да ся нахраны; хапнувамъ, ручѫмъ, зобамъ, крькамъ; ѣсть. *Уста-та му сѫ пльни, нѣчто ѧде, та не може да продума.* 2) Храныся, ручѫмъ, обѣдвамъ, вечерѫмъ, пладнувамъ, закусвамъ; ѣсть. *Съднѫхмы да ядемъ.* 3) Употрѣбявамъ нѣчто за храна, храныся съ нѣчто; ѣсть. *Не ѧмъ блажно. Ядемъ каквото намѣримъ* 4) Щипѫ, хапѫ, ръвѫ, клосамъ, клукамъ, клъцамъ; ѣсть, ку́сать, уязвля́ть. *Цѣлѫ нощь мя ядохѫ блъхы.* 5) За нѣчта люты: разядамъ, проядамъ, изядамъ, развалямъ; съѣда́ть, вы-ѣда́ть, проѣда́ть, переѣда́ть. *Ръжда-та яде желѣзо-то, а кезапъ-тъ бакыра.* 6) Срьбы, хапы; ѣсть, свербѣть, зудѣть. *Яде мя длань-та. Ако тя ядѫть вѣжды-ты или чело-то, щешь ся срамишь за нѣчто.* 7) Врьтѫ, болѫ, грызѫ. длъбамъ. *Яде мя коремъ, срьдце;* рѣжетъ въ животѣ, живо́тъ подно́дитъ, брю́хо боли́тъ. 8) Врьтѫ, длъбамъ, екнѫ, заецвамъ, крьтѫ, крькамъ, пекѫ, мѫчы, дрьгнѫ, рупы; ѣсть, кани́чить, ку́читься. *По цѣлы дни го яде за пары.* —**Ѧмся**, 1) *гл. възв.* Ядосвамся много, топыся, косѫся, пукамся. 2) *гл. вз.* Карамъся, глозгамъся, джокамся, гръземся; ѣстьси, заѣда́ться, пожира́ться. *Ядятся помеждѫ си.* 3) *гл. стр.* Бъвамъ ядень.—*Като да не е ни лукъ ялъ*, или: *не лукъ ялъ, не на лукъ мирисалъ*, като да не е нищо правилъ, не го е никакъ грыжа; какъ съ гу́ся вода́. —*Още на похлупкѫ бобъ (лящѫ) яде*, не е още порасълъ, не е още вряденъ за никаква работа. — *Стани да ядемъ*, казвать на смѣхъ, кога нѣкой ся спрѣпне и падне.—*Ялъ бой, ялъ дрьвянъ господь.* или: *ялъ сухо-то*, били го. *Съди миренъ, да не ядешь дрьвенъ господь.* — *Ялъ му съмъ попарѫ-тѫ,*

видѣлъ съмъ го, какъвъ е, знаѣ му главоболие-то, белѣ-тѫ, ималъ съмъ съ него нѣкаквѫ неприятнѫ работѫ. — *Ѣде мя нѣчто, имамъ нѣкаквѫ мъсль, грѣжѣ, които не мя оставя на мира; врѣти мя извѫтрѣ, чепли мя, издува мя; имѣть вну́треннее беспоко́йствіе. — *Ѣлъ е кокоший кракъ, казвать за човѣкъ, който не може да трѣпи да не каже, чтото знае; перемѣтная сума́. — *Това не ся ѣде, не бъ́ва, не ся трѣпи, не ся носи.— *Който не работи, не бъ́ва да ѣде. *Ѣде като мечкѫ, работи като бубулечкѫ. *Два дни пряла, три дни ѣла. *Ѣде като врѣколакъ. *Забравился кога ѣде. *Както го е солилъ, така да го ѣде. *Каквото си брькалъ кашѫ тѫ, така ѫ ѣжь. *Бобъ сѣлъ, бобъ ѣлъ. *На едно слѣнце ѣли, на едѫ мѣсячинѫ спали. *Гладенъ човѣкъ и сухъ хлѣбъ ѣде. *Говѣе, че нѣма какво да ѣде. *Баба Неда и гнила крушѫ ѣде. *Не ѣде Димо ѣря, кога го не намѣри. *Когато тя камять, ѣжь; когато тя гонять, бѣжь. *Има кой да ѣде, нѣма кой да дава. *Ракиѫ пие, хлѣбъ не ѣде. *Да знае Мара, кога е кумовала, да знае кутра, кога е благо ѣла. *Който ѣде на заемъ, ѣде отъ хамбара си. *Иска съ мечкѫ-тѫ да ѣде дребници. *Билъ ли си козѫ-тѫ, не щешь ѣдешь млѣко. *Влъкъ и броено (четено) ѣде. *Влъкъ-тъ и отъ броены-тъ овця ѣде. *Влъкъ-тъ ѣде и сурво. *Влъкъ-тъ най-сурво ѣде, пакъ врать-тъ му е по-дебелъ. *Безъ ползѫ овцѫ и влъкъ не ѫ ѣде (влъкъ да ѫ изѣде). *Голѣма-та рыба ѣде по-малкѫ-тѫ. *Рыба-та още въ море-то, а мые ѫ ѣдемъ. *Който има брадѫ, той ѣде рыбѫ. *Ѣ ли щешь, коню, зобъ? *Ѣ ли щешь, куме, печено прасе да ти опечемь? *Хлѣбъ ся пече, а не ся знае, кой ще го ѣде. *Чюждый хлѣбъ съ сльзы ся ѣде. *Съ свои ѫжь-пий, земанѫ-даванѫ не прави. *Ѣде баба и пие, ала дѣда не забравя. *Ѣжь, бабо, да растешь, да си здрава да врѣшешь. *Чорбаджина! — чорбѫ ѣлъ, кокалъ не видѣлъ! *Ни медъ смы ѣли, ни срьдце ны боли. *Прави си уста-та ва да ѣде медъ. *Ако е благъ медъ-тъ, не ѣдй и прьстеты. *Мълчанъ пытѫ изѣдѫ. *Който не пави лозе-то си, не ѣде гроздѫ. *И мые хлѣбъ ѣдемы, трѣвѫ не пасемы. *Ако смы прости, плѣвѫ не ѣдемъ. *Пшеницѫ врѣшемы, просо ѣдемы. *Ори, мели, ѫжь; просѣчи плесть, дой млѣко. *Ѣдйпий, лѣгни-спи. *Дали да го ѫжь, дали да го продамь! *Който има прѫть, ѣде орѣхы. *Който сѣди подъ кру тѫ, той ѣде круши. *Чини му ся что врѣчи, все ся ѣде. *Ако бы ся ко ѫло, то не бы висѣло. *Да бы ѫло, не бы ни висѣло. *Краста ѫла, че въ бостана спала. *Зимскый калъ не ся ѣде. *Голъ кокалъ и т та-та не ѣдѫть. *Зло кучя ни к ѣде, ни другыму ѫ дава. *Евтин мясо (орташко мясо) и кучета-т ѣдѫть. *Човѣку сборъ-тъ ся ѣде, мясо-то. *Мясо-то ми ся не ѣд крьвь-тѫ не оставѩть. *Двѣ кучкы едно корыто не ѣдѫть. *Кучя-то колкото ще, въ не ѣде, когато ще. ѣде котана сметанѫ. *Хвалися ко та, че не ѣде пестрьвѫ рыбѫ, но ѫ подуши, та щемъ видѣ. *Сгов дружина и въ пятъкъ благо ѣд. *Въ пятъкъ ѣде лящѫ, въ благо джемекъ. *Гость ѣде, что му дадѫт не что иска. *Ѣжь, каквото ти ся носи, каквото носять. *Варвара Савва носи, Никола ѣде. *Ѣжь, сыреня, овчара си сакала. *Кметъ и ся вакмети; сиромахъ ѣде, и ся плете. *Врѣжи магаря-то, дѣто стопанинъ-тъ му, па нѣмай грыжы влъкъ ще го ѣде. *Всяко дрьво си червѣй-тъ да го ѣде. *Да го ѣдѫть ци-ти (кучета-та)!

Ѣмѫ́, ѣ́шь, —**мѝлъ**, *гл. д.* 1) Правъ, пакъ ѣмъ; **окопавамъ**; **обрывáть**. 2) рѣмь, отравямъ китюци-ты на лозе. *Ѣ лозе.

Ѣ́на, *им. соб.* женско.

***Ѣнгиóзъ**, *пр. неизм. Т.* Шяшавый 2-то знам.

Ѣнгуличка, *с. ж* Раст. ѣглика въ знамен.

***Ѣнгѫ́нъ**, *с. м. Т.* Пожаръ.

Ѣнё, *им. соб.* мѫжско.

Ѣневдéнскый, ска, ско, *пр.* *Ѣневде кытка, кытка отъ цвѣтие брано на Ѣн день; ѣневска кытка.

Рано рани Маргита дѣвойка
Да отиде у росно ливадие
На личенъ день на Ѣневъ-день,
Да набере цвѣтие мириливо,
Да уние ѣневденскѫ кытку. *Пѣс.*

Ѣнево цвѣтие. Раст. **ромашка**.

Ѣневскый, ска, ско, *пр.* *Ѣневска к ка, ѣневденска.

Ѣ́невъ-день. Праздникъ **Еневъ-день**.

***Ѣни́кара**, *с. ж. Т.* Болесть сѫща пр ка, отъ когато човѣкъ скоро умира. *Ѣ

кара-та да тя хване! Дрьна-та јаникара да тя удари!

***Јаничаринъ**, *с. м. Т.* Еничеръ

Јаничарство, *с. ср.* Еничерство, званіе на јаничаринъ; събиране, земане юноши за јаничеръ.

Насилиха Турци јаничари,
Они си шетать, јаничарство пишать,
Кждѣ двойца, единъ-тъ го пишать,
Кждѣ единъ, самъ него пишать,
Кждѣ сж тройца, двойца-та гы пишать. *Пѣс*

Опустѣло това јаничарето,
Кога дойде, все за мене дойде!
Еднажъ дойде, дѣда ми откара,
Па повтори, баща ми откара,
Па потрети пусто јаничарство,
Па потрети, па за мене дойде. *Пѣс.*

Јанка, им. соб. женско. *Малкж Јанкж за копанкж, а голѣма за сѣданкж.*

***Јапкеседжија**, *с. м. Т.* Който краде чюждъ нѣчта изъ джебоѣ-ты, изъ пазухж-тж на людето; **мошѐнникъ.**

Јанко, им. соб. мажско.

***Јаплажшь**, *пр неизм. Т.* Погрѣшенъ, побрьканъ.

Јаповка, *с. ж* Раст. *Lathraea squamaria;* **петро́въ крестъ.**

Јаново цвѣтие. Раст. јановчя.

Јановчя, *с. ср.* Раст. *Galium verum,* јаново цвѣтие, еневчя, енювчя, еневчецъ, енева трѣва; **подмарѐнникъ настоящій, сы́вороточная трава́, млекосѣдъ.**

Јантра, им. соб рѣка Етъръ.

Јануа́рий, *с. м.* Мѣсяцъ коложегъ.

Јапу́да, им. соб женско.

Јанчё, им соб. мажско.

Јанчецъ, *с. м. Питоменъ јанчецъ*, раст. *Solidago canadensis;* **родъ зо́лотия, золоту́шника.**

***Јапъ**, *с. м. Т.* Черга, кытено, килимъ.

Јапали, *нар.* Јато. *Јапали го, той е скрытъ въ долапа.*

***Јапанджа́къ**, *с. м.* и

***Јапанчи́а**, *с. ж. Т.* Јагмурлукъ.

Јапи, *с. (?) мн* Подножје, подножкы, крака, ногалкы, пастапалкы, настапалци, стапалкы, патитры; **подно́га, топта́лка у тка́ческаго ста́на.**

***Јапиа**, *с. ж. Т.* Направа. *Конь-тъ има хубавж јапиж.*

***Јапи́**, *пр. неизм. Т.* Лъжливъ, подправенъ, калпавъ; **поддѣлный, подло́жный.**

***Јаптжрди́свамъ и јаптжрди́сувамъ (да јаптжрди́шж)**, *гл. д. Т.* Поправямъ, заправямъ да направятъ, направямъ.

Јаптжрди́шж, ешь—дйсалъ, *гл. свр.* отъ **јаптжрди́свамъ.**

***Јапунджо́къ и јапжиджа́къ**, *с. м. Т.* Јагмурлукъ.

Ја побийте кривы харбъ,
Кривы харбъ и ноджеци,
Наметайте јапунджеци,
Дано стигне обсѣнъ сѣнка,
Обсѣнъ сѣнкж на овця-ты *Пѣс.*

Јара́, *с. ж.* 1) Червена свѣтлина, что ся вижда на небо-то въ облаци-ты, кога има пожаръ; зара; за́рево, отраже́ніе лучё́й. *Јара-та отъ пожара.*

Запалила сьмь девять ахжръ
Девять ахжръ плънъ съ катжръ;
Ахжри горить, катжри ревжть.
Јара се вдига до синё небо. *Пѣс.*

2) Видимо-то треперане на въздуха, кога има голѣмж горящиж. *Каква јара ся дига надъ керемиды ты? Излиза јара изъ пещь-тж. Отъ топлж-тж нарж не ся види.*

***Јара́**, *с. ж Т.* Рана, язва, скулы.

***Јарадйсвамъ и јарадйсувамъ (да јарадйшж)**, *гл. ср. Т* Признавамъ, поносямъ. *Јарадиса ми*, стана ми добрѣ отъ него, хваща ми ся, личи ми, признае ми

Јарадйсване и јарадйсуване, *с. ср.* отъ **јарадйсвамъ.**

Јарадйшж, ешь, — дйсалъ, *гл. свр.* отъ **јарадйсвамъ.**

***Јарали́а**, *пр неизм. Т.* Ранѐнъ, раняванъ, скулявъ.

Разсърдися юнакъ јаралиа,
Јаралиа, юнакъ джаралиа,
Повлѣчеся по коремъ, по ржцѣ,
Че си дрьнжа пушкж гегалийскж,
Че удари пили соколово. *Пѣс*

***Јарама́зъ**, *с м Т.* Лошъ человѣкъ; безчестникъ. *Нашелж снажж си со јарамазы да ся безчествува.*

***Јара́нъ**, *с. м. Т.* Другарь, приятель, побратимъ; любовникъ.

Хай дѣвойко, даль имашь јарана?
— Хай тъ̀ лудо, хай тъ̀ кутро младо,
Кждѣ имать момж безъ јарана?
Колко ми сж у годинж денја,
Толко ми сж у мене јарана. *Пѣс.*

Ја́рбяжся, яшь, јарбился, *гл. възвр.* Качвамся, катрезжся, язджся на много высокъ дрьвета, кащы, дѣто не ми приличя да ся качвамъ.

Јардъ, јардове, *с. м.* Сждъ за дрьжане въ него вино.

Ја си имамъ три јардовъ,
Три јардовы съ руйно вино,
Та чемъ Бога пои, гости,
Пои, гости и изпрати. *Пѣс.*

***Јарджмъ**, *с. м. Т.* Помощь. *Да идемъ на јарджмъ*, да помогнемъ.

Скочете, нѣрна дружина,
Да идемъ вуйчю на јарджмъ. *Пѣс.*

видѣлъ съмъ го, какъвъ е, знаѫ му главоболие-то, белѫ-тѫ, ималъ съмъ съ него нѣкаквѫ непріятнѫ работѫ. — *Ѧде мя нѣчто, имамъ нѣкаквѫ мысль, грыжѫ, които не мя оставя на мира; врьти мя извѫтрѣ, чепли мя, издува мя; имѣть вну́треннее беспоко́йствіе. — Ѧлъ е кокоший кракъ, казвать за човѣкъ, който не може да трьпи да не каже, чтото знае; неремётная сума́. — Това не ся ѫде, не бъ́ва, не ся трьпи, не ся носи.— Който не работи, не бъ́ва да ѫде. Ѧде като мечкѫ, работи като бубулечкѫ. Два дни пряла, три дни ѫла. Ѧде като врьколакъ. Забравился кога ѫде. Както го е солилъ, така да го ѫде Каквото си брькалъ кашкѫ, така ѫ кажь. Бобъ сѣлъ, бобъ ѫлъ. На едно слънце ѫли, на еднѫ мѣсячинѫ спали. Гладенъ човѣкъ и сухъ хлѣбъ ѫде. Говѣе, че нѣма какво да ѫде. Баба Неда и гнила крушѫ ѫде. Не ѫде Димо ѫря, кога го не намѣри. Когато тя канять, кажь; когато тя гонять, бѣжь. Има кой да ѫде, нѣма кой да дава. Ракиѫ пие, хлѣбъ не ѫде. Да знае Мара, кога е кумовала, да знае кутра, кога е благо ѫла. Който ѫде на заемъ, ѫде отъ хамбара си. Иска съ мечкя-тѫ да ѫде дребници. Билъ ли си козѫ-тѫ, не щешь ѫдешь млѣко. Влъкъ и броено (четено) ѫде. Влъкъ-тъ и отъ броены-ты овця ѫде. Влъкъ-тъ ѫде и сурво. Влъкъ-тъ най-сурво ѫде, пакъ врать-тъ му е по́дебелъ. Безъ ползѫ овцѫ и влъкъ не ѫ ѫде (влъкъ да ѫ изѫде). Голѣма-та рыба ѫде по-малкѫ-тѫ. Рыба-та още въ море-то, а мые ѫ ѫдемъ. Който има брадѫ, той ѫде рыбѫ. Ѧ ли щешь, коню, зобъ? Ѧ ли щешь, куме, печено прася да ти опечемъ? Хлѣбъ ся пече, а не ся знае, кой ще го ѫде. Чюждый хлѣбъ съ сльзы ся ѫде. Съ свои кажь-пий, земане-даване не прави Ѧде баба и пие, ала дѣда не забравка. Ѧжь, бабо, да растешь, да си здрава да врьшешь. Чорбаджика! — чорѫ ѫлъ, кокалъ не видѣлъ! Ни медъ смы ѫли, ни срьдце ны боли Прави си уста-та за да ѫде медъ Ако е благъ медъ-тъ, не ѫди́ и прьстеты. Мълчанъ пятѫ изѫдѫ Който не пази лозе-то си, не ѫде гроздье. И мые хлѣбъ ѫдемы, трѣвѫ не пасемы. Ако смы прости, плѣвѫ не ѫдемъ Пшеницѫ врьшемы, просо ѫдемы Ори, мели, кажь; просѣчи плеть, дой млѣко. Ѧди́пий, лѣгни-спи. Дали да го ѫмь, дали да го продамь! Който има прѫть, ѫде орѣхы. Който сѣди подъ кру тѫ, той ѫде круши. Чини му ся что врьчи, все ся ѫде. Ако бы ся ко ѫло, то не бы висѣло Да б ѫло, не бы ни висѣло Краста ѫла, че въ бостана спала Зъмскы ѫлъ не ся ѫде. Голъ кокалъ и та-та не ѫдѫть. Зло куче ни ѫде, ни другыму ѫ дава. Евтин мясо (орташко мясо) и кучета-т ѫдѫть. Човѣку сборъ-тъ ся ѫде, мясо-то. Мясо-то ми ся не ѫд крѣвь-тѫ не оставя нь Двѣ кучкы едно корыто не ѫдѫть. Кучя-то колкото ще, нъ не ѫде, когато ще ѫде котана сметанѫ. Хвалися ко та, че не ѫде пестрьвѫ рыбѫ, но ѫ подуши, та щемъ видѣ. Сгов дружина и въ пятъкъ благо ѫд Въ пятъкъ ѫде лящѫ, въ благо джемекъ. Гость ѫде, что му дадѫ не что иска. Ѧжь, каквото ты ся носи, каквото носять. Варвара Савва носи, Никола ѫде. Ѧжь, сыренѣ, овчара си сакала. Кметъ и ся закмети; сиромахъ ѫде, и ся плете. Врьжи жагаря-то, дѣно стопанинъ-тъ му, па нѣмай грыжы влъкъ ще го ѫде. Всяко дрьво си червѣй-тъ да го ѫде. Да го ѫдѫть ци-ти (кучета-та)!

Ѧми́ѫ, и́шь, —ми́лъ, гл. д. 1) Прави пакъ ѫмъ; окопавамъ; обрыва́ть. 2) рѣмъ, отравямъ китюци-ты на лозе. *лозе.*

Ѧна, им. соб. женско.

***Ѧнгио́зъ**, *пр. неизм. Т.* Шишавый 2-то знам.

Ѧнгуличка, *с. ж* Раст. ѫглика въ знамен.

***Ѧнгѫ́къ**, *с. м. Т.* Пожаръ.

Ѧнё, им. соб. мѫжско.

Ѧневде́нскый, ска, ско, *пр.* *Ѧневде кытка*, кытка отъ цвѣтье брано на Ѧ день; ѫневска кытка.

Рано рани Маргита дѣвойка
Да отиде у росно ливадје
На личенъ день на Ѧневъ-день,
Да набере цвѣтье мирзливо,
Да увие ѫневденскѫ кыткѫ. *Пѣс.*

Ѧнево цвѣтье. Раст. ѫмамила.

Ѧне́вскый, ска, ско, *пр.* *Ѧневска к* ка, ѫневденска.

Ѧневъ-день. Праздникъ **Еневъ-день.**

***Ѧни́кара**, *с. ж. Т.* Болесть сѫща пр ка, отъ които човѣкъ скоро умира. *Е*

кара-та да тя хване! Црьна та јаникара да тя удари!

***Јаничаринъ**, *с. м. Т.* Еничеръ

Јаничарство, *с. ср.* Еничерство, знание на јаничаринъ; събиране, зимане юноши за јаничеръ.

Насилиха Турци јаничари,
Они си шетать, јаничарство пишать,
Кадѣ двойца, единъ-тъ го пишать,
Кадѣ единъ, самъ него пишать,
Кадѣ са тройца, двойца-та гы пишать. *Пѣс*

Опустѣло това јаничарство,
Кога дойде, все за мене дойде!
Еднажь дойде, дѣда ми откара,
Па повтори, баща ми откара,
Па потрети пусто јаничарство,
Па потрети, па за мене дойде. *Пѣс.*

Јанка, им. соб. женско. *Малка Јанка за копанка, а голѣма за сѣданка.*

***Јапкеседжийа**, *с. м. Т.* Който краде чюждъ нѣчта изъ джебовъ-ты, изъ пазухъ-тъ на людіе то; **мошéнникъ.**

Јáнко, им. соб. мжско.

***Јаплáшь**, *пр неизм. Т.* Погрѣшенъ, побрьканъ.

Јáповка, *с. ж* Раст. *Lathraea squamaria;* **петрóвъ крестъ.**

Јáново цвѣтіе. Раст. јановчя.

Јáновчя, *с. ср.* Раст. *Galium verum,* јаново цвѣтіе, еневчя, еневичя, еневчецъ, енева трѣва; **подмарéникъ настоя́щій, сы́вороточная трава́, млекосѣ́дъ.**

Јáнтра, им. соб рѣка Етьръ.

Јануáрий, *с. м.* Мѣсяць коложегъ.

Јану́да, им. соб женско.

Јáнчё, им соб. мжско.

Јáнчецъ, *с. м. Питоменъ јанчецъ*, раст. *Solidago canadensis;* **родъ зóлотня, золоту́шника.**

***Јапъ**, *с. м. Т.* Черга, кытено, килимъ.

Јáпали, *нар.* Ято. *Јапали го, той е скрытъ въ долапа.*

***Јапанджáкъ**, *с. м.* и

***Јапанчи́а**, *с. ж. Т.* Јагмурлукъ.

Јапи, *с. (?) мн* Подножіе, подножкы, крака, ногалкы, настжпалкы, настжпалци, стжпалкы, патитрыі; подно́га, топта́лка у тка́ческаго ста́на.

***Јапыя**, *с. ж. Т.* Направа. *Конь-тъ има хубавж јапыя.*

***Јапи́**, *пр. неизм Т.* Лъжливъ, подправенъ, калпавъ; **поддѣлный, подло́жный.**

***Јаптжрди́свамь и јаптжрди́сувамь** (да јаптжрди́шж), *гл. д. Т.* Поправямь, заправямь да направять, направямь.

Јаптжрди́шж, ешь—дисалъ, *гл. свр.* отъ **јаптжрди́свамь.**

***Јапунджéкъ и јапжиджáкъ**, *с. м. Т.* Јагмурлукъ.

Ја побийте кривы харбы,
Кривы харбы и ноджеци,
Наѣтайте јапунджеци,
Дано стигне обсѣнъ сѣнка,
Обсѣнъ сѣнка на овци-ты *Пѣс.*

Јарá, *с. ж.* 1) Червена свѣтлина, что ся вижда на небо-то въ облаци-ты, кога има пожаръ; зара; зáрево, **отражéніе лучéй.** *Јара-та отъ пожара.*

Запалила сьмь девять ахжры
Девять ахжры плъны съ катжры;
Ахжри горять, катжри ревжть.
Јара се вдига до синё небо. *Пѣс.*

2) Видимо-то треперане на въздуха, кога има голѣмж горящинж. *Каква јара ся дига надъ керемиды ты? Излиза јара изъ пещь-тж. Отъ топлжтж јарж не ся види.*

***Јарá**, *с. ж Т.* Рана, язва, скулы.

***Јарадúсвамь и јарадúсувамь** (да јарадúшж), *гл. ср. Т.* Приемж. поносямь. *Јарадисва ми*, става ми добрѣ отъ него, хваща ми ся, личи ми, приемж ми

Јарадúсване и јарадúсуване, *с. ср.* отъ **јарадúсвамь.**

Јарадúшж, ешь, — дисалъ, *гл. свр.* отъ **јарадúсвамь.**

***Јаралúја**, *пр неизм. Т.* Ранéнъ, ранивъ, скулявъ.

Разсърдися юнакъ јаралија,
Јаралија, юнакъ джаралија,
Повлѣчеся по коремъ, по ржцѣ,
Че си дрьпжж пушкж гегалийскж,
Че удари пиля соколово. *Пѣс*

***Јарамáзъ**, *с м Т.* Лошь человѣкъ; безчестникъ. *Нашелъ снахж си со јарамазы да ся безчествува.*

***Јарáнъ**, *с. м. Т.* Другарь, приятель, побратимъ; любовникъ.

Хай дѣвойко, даль имашь јарана?
— Хай тъı лудо, хай тъı кутро младо,
Кадѣ иматъ момж безъ јарана?
Колко ми са у годинж денја,
Толко ми са у мене јарана. *Пѣс.*

Јáрбжся, ишь, јарбился, *гл. възвр.* Качвамся, катрезжся, јаздж на много высокы дрьвета, кащы, дѣто не ми приличя да ся качвамь.

Јардъ, јардове, *с. м.* Сждъ за дрьжане въ него вино.

Ја си имамь три јардовы,
Три јардовы съ руйно вино,
Та чемь Бога пои, гости,
Пои, гости и изпрати. *Пѣс.*

***Јарджмъ**, *с. м. Т.* Помощь. *Да идемъ на јарджмъ*, да помогнемъ.

Скочете, вѣрна дружина,
Да идемъ вуйчю на јарджмъ. *Пѣс.*

***Ѧрдѫчь**, *с. м. Т.* Раст. ардъчь, в. **хвóйна.**

Ѧребица и производны-тъ отъ нея в. при **ѧрябица.**

Ѧремéцъ, *ум. м.* и **ѧремчя**, *ум. ср.* отъ **ѧремъ.**

Ѧремъ, *с. м.* 1) Хомотъ, хомоть, хомутъ, хамоть, хамъ, бондрикъ; **хомýтъ, ярéмъ, ярмó, ѧго.** 2) Чюжда власть, робство, иго; **ѧго.** — *Врàтъ-тъ му е прѣтрѣтъ отъ ѧрема. Бѣга волъ-тъ, да не влѣзе въ ѧрема.*

Ѧреше, *с. ср.* отъ **ѧрѣжъ** и **ѧрѣжся.**

Ѧренце, *ум. ср.* отъ **ѧря.**

Ѧрец и **ѧрьць**, **ѧрцá**, *с. м.* 1) Ѧря. 2) Разсовато дебело дрьво въ ѧзъ, подирѣно съ кобылкы. — *Танець ѧрець води*, казвать за смѣхъ на хороводець.

Ѧрешкый, шка, шко, *пр.* отъ **ѧря.** —**шкы**, *нар.* Като ѧря, като ѧрета.

Ѧржь, *с. ж.* Раст. и плодъ ръжь, **ѫржь.** *Ближна-та ѧржь е пó-блага отъ пшеницѫ-тѫ.*

Ѧрина, *с. ж.* 1) Вълна отъ ѧгнета или пакъ отъ овця, стриженъ есень вторый пѫть; **поя́рокъ, перестри́га, лѣтни́на.** *Отъ козѫ ѧринѫ не стригѫть.* 2) Козина.

Ѧринка, *ум. ж.* отъ **ѧрина.**

Ѧриновый, въ, ва, во, *пр.* Что е отъ ѧринѫ; **поя́рковый.**

Ѧрица, *с. ж.* Млада кокошка, что не е още носила; ѧръ-кокошка, ѧрка, поладица, поладка, пулка; **моло́дка.**

Ѧричка, *ум. ж.* отъ **ѧрица.** Ѧрчица. *Малка-та кокошка е всякога ѧричка.*

Ѧрка, *с. ж.* Ѧрица. *Малка кокошка всякой день ѧрка.*

***Ѧрна́**, *с. ж. Т.* 1) Брашно, смлѣно тврьдѣ ядро за кръмило за овця, говяда и проч.; **крупа́.** 2) Булгуръ, балгуръ, блъгуръ, коркутъ; **крупа́ пшенúчная.**

Ѧрни́, *с. мн.* Дрьвета, сложены надъ четыре-ты стлъба на теповица, та дрьжать цѣлѫ-тѫ направѫ.

Ѧрни́ца и **ѧрни́чка**, *ум. ж.* отъ **ярна́.**

Ѧростный, —**стенъ** и —**стьнъ, стна, стно**, *пр.* Что има ѧрость; **я́ростный.** —**стно**, *нар.* Съ ѧрость; **я́ростно.**

Ѧрость, *с. ж.* Голѣмъ гнѣвъ, ядъ, голѣма лютина; **я́рость.** *Има на еди-кого-си ярость*, много го е ядъ на него.

Ѧрченье, *с. ср.* отъ **ѧрчѫ.**

Ѧрчерóжци, *с. ж. мн.* Назъвание на прьчевы.

Ковъ ти си изковали
Все ковящи виторожкы
И прьчевци ѧрчерожци. *Пѣс.*

Ѧ́рчица, *ум. ж.* отъ **ѧ́рка.** Ѧричка. *кокошка заманъ ѧрчица.*

Ѧ́рчѫ, **ѧ́рчишь, ѧрчи́лъ**, *гл. д.* Ра вамь, разкрьшвамь, ѧрѫ; **гарцова́ть**

Ѧръ, *пр. неизм.* *Ѧръ-кокошка*, ѧрка. *Ѧръ-момa*, пиленце.

Топлѫ сьмь пилѫ мѣсила
И ѧръ кокошкѫ заклала. *Пѣс.*

***Ѧръ**, *с. м. Т.* Стрьменъ брѣгъ; *Падня отъ ѧра.*

Ѧ́рьць, *с. м.* 1) Ѧрец. 2) Козелъ.

***Ѧржѫ́шь**, *с. м. Т.* Ѧржѫшь: 1) Водил тяглица, тягличь, процѣпъ на кола; д 2) Грядѣлъ на плугъ; воище, оище, к камарица, срѣлка, увишка.

Ѧрѣжѫ, ѧ́шь, —рѝлъ, *гл. д.* 1) Ѧрчѫ игравамь, разкрьшвамь; **гарцова́ть.**

Не могѫ кончя да ѧрѫ,
Не могѫ саблѫ да врьтѫ,
Не могѫ калѫчь да влачѫ. *Пѣс.*

Калинка врьви прѣзъ село,
Хранена коня ѧрѣше *Пѣс.*

2) Казвася за мѫжскы животны, ко сѣдать женскы-ты; прьцамь, мрькамь *телъ-тъ ѧри кокошкѫ-тѫ.* 3) Ѧдо гнѣвы, срьдѫ; **прѝть.** *Нито го ѧр то го мирѝ.* —**рѣ́ся**, 1) *гл. възв* досвамся; **прѝться.** 2) *гл. вз.* За ны-ты: прьцамся, мрькамся, водѫся. *би-ти, кокошкы-ты ся ѧрять. Ов ся ѧрять съ овны-ты.* 3) *гл. стр* вамь ѧренъ. — *Нито си го ѧри, си го жѣри.*

Райко коня ковѧше, Малка го дръжа
Сльзы ѧрѣше (?) и коню ромоняше.

Ѧря, *с. ср.* 1) Малко-то на козѫ; козля; **козлёнокъ.** 2) Малко-то на ко *Кошюта съ млады ѧренца.* 3) ка, что гощава кумъ кумци ти си, гы прости. — *Дѣка е скакала коз тамъ и ѧря-то. Каквото кова-та кова и ѧря-то. И той отъ стар ѫ ѧря. Безъ работѫ попъ крьцав рета-тъ. Зола ѧря, грошь кожа.*

Ѧрябáтый, тъ, та, то, *пр.* 1) За ко что има сивопепелявы пера; ѧрябичя 2) Който има по тѣло-то си много или черны пръщкы.

Ѧрябица, *с. ж.* Птица *Tetrao per* куропáтка. *Планинска, горска ѧ ца*, кекликъ. *Да ми е живъ соколъ, бичи триста.*

Моря дѣвойко ѧрембице,
Не пѣй рано въ зорѫ-тѫ:
Коня си носѫ на водѫ,
А конь-тъ водѫ не пие
Отъ твои-ты тънъи гласовы,
Что гласишь рано въ недѣлѫ. *Пѣс.*

Ꙗрябѝчина, *с. ж.* Раст. ябълкъ̀ня.
Ꙗрябѝчка, *ум. ж.* отъ **ꙗ́рабица.**
Ꙗрябѝчкавый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗ́рябица.** Ꙗрябовъ̀ый.
Ꙗрябичꙗ́рь, *с. м.* Птица *Falco cottmis,* соколъ, крагуй; **соко́лъ.**
Ꙗрябѝчастый, стъ, ста, сто, *пр.* Ярябатъ̀ый. *Какво хубаво, шарено, ꙗрябичасто пиленце.*
Ꙗ́рябовъ̀ый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗ́рябица.** Ꙗрябичкавъ̀ый.

Малко момча съ врано конче
Не си найде ситна лова,
Ситна лова ꙗрябова,
Ꙗрябова, прѣпѣлова,
Нолъ си изкара сура елена. *Пѣс.*

Ꙗсакчѝйскъ̀ый, ска, ско, *пр.* отъ **ꙗсакчѝйа.**
Ꙗсакчѝйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ꙗсакчия.
***Ꙗсакчѝя,** *с. м. Т.* Есакчия, който съ оръжие придружава нѣкого въ пътъ за да го пази; **проводни́къ, провожа́той для охране́нія.**
***Ꙗса́къ,** *с. м. Т.* Есакъ: 1) Възбраняване, забраняване, забрана; **запрещє́ніе, воспрещє́ніе.** *За глядъ ꙗсакъ нѣма.* 2) Като *пр. неизм* Что е забраненъ. 3) *Нар.* Забранено, възбранено. 4) Стража, вардачъ.

Дѣвойка была разумна,
Пратила вѣренъ побратимъ,
Ꙗсакъ да стане на хамамъ
Колко до единъ сахата,
Она ся пешинъ соблѣкла,
Соблѣкла и окъпала. *Пѣс.*

Ꙗсеникъ, *с. м.* Дрво ꙗсенъ (?)

Вѣнчялися, не ся кердосали,
Куньк брали како прахъ на тъпанъ,
Чяда стекли како врьбье гроздье,
Цутъ цутяли како ꙗсеникъ,
Завързали какъ врьбино гроздье. *Пѣс.*

Ꙗсеновъ̀ый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗсенъ.** Осеновъ̀ый. *Ꙗсенов пръ̀тъ.*

Минахъ горѫ, минахъ другѫ,
Настахъ горѫ ꙗсеновѫ. *Пѣс.*

Дѣ си хвати о два кола,
О два кола ꙗсеновъ̀,
Ꙗсеновъ̀, кетеновъ̀. *Пѣс*

Ꙗ́сенъ, *с. м.* Дрво *Fraxinus,* осенъ, **мажду́нъ; я́сень, ду́бъ.**
Ꙗси́ка, *с. ж.* Дрво *Populus tremula,* осика, ꙗшка, дивъ кавакъ, трепетлика, трепорушка, треперъ̀га; **оси́на.** *Ходили, ходили до единѫ ꙗсикѫ, ся качили сгора.*

Тонка ꙗсина тонка да бъ̀дитъ,
Тонка да бъ̀дитъ, сѣнкѫ да вѣматъ! *Пѣс.*

Ꙗси́ковъ̀ый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗси́ка.** *Ꙗсиково дрво,* ꙗсика.

Едно дрво ꙗсиково,
Оно си ся не умири,
Оно стои, та трепере. *Пѣс.*

Ꙗ́скамь, *гл. ср.* Болѫ, чюкамь, бъхтѫ, бимь, щракамь. *Зѫбъ-тъ мя ꙗ́ска. Око мя е заболѣло, срьби, боли, гнои, бере, ꙗска, та мъска, та гложде, та сльзъ̀ пуща.*
Ꙗ́скание, *с ср.* отъ **ꙗ́скамь.**
Ꙗ́сла, *с. ж.* по́-употрѣбително въ *мн ч.* **ꙗ́слъ̀:** направа като сандъкъ, долапъ на стѣнѫ въ оборъ за турянье въ нѣмъ хранѫ, сѣно на добитъкъ; **я́сли.** *Хубавъ̀ый-тъ (харнъ̀ый-тъ) конь и на ꙗ́слѫ-тѫ ся продава. Мысли като конь на праздны ꙗслы. Замыслился като магаря на праздню ꙗслѫ. Неканенъ гость като магаря на ꙗслъ̀. Биеся като прьчь о ꙗслѫ. Чисты ꙗслы — праздни хамбари. По́-добрѣ и бобова слама отъ праздны ꙗслы. Кой не е купувалъ, онъ отъ ꙗслы-ты ꙗха. Ако съмь простъ, та не съмь говядо да мя врьзуваш за ꙗслы-ты!*
Ꙗ́слица и ꙗ́сличка, *ум. ж.* отъ **ꙗ́сла.**
Ꙗсне́цъ, *с. м.* 1) Сухъ мразъ. 2) Вѣтъръ горнякъ, рупелъ, мохаръ.
Ꙗснина́, *с. ж.* Ясно, отворено врѣмя, вѣдро, вѣдрина; **я́сная пого́да,** вѣдро.

Отъ ꙗснинѫ темна мъгла,
Темна мъгла попаднѫла,
Ситна роса заросила. *Пѣс.*

Гръмни, Боже, пролѣтна гръма
И залѣти пролѣтна дъжда,
Да съборишь въсокѫ кулѫ,
Да налѣзѫ на бѣлѫ ꙗснинѫ,
Да си видѫ Юлвана юнака. *Пѣс.*

Ꙗ́сничкъ̀ый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **ꙗ́снъ̀ый.**
Ꙗснограѣ́йчица, *с. ж.* Что грѣе, свѣти ясно. *Звѣздица ꙗсногрѣйчица.*
Ꙗ́снъ̀ый, ꙗсьнъ и ꙗсенъ, сна, сно, *пр.* 1) Нетъмнъ̀ый, свѣтлъ̀ый; **я́сный.** *Изгрѣла ꙗсна мѣсячинка. Потече ꙗсна кръвь.*

Зорнице, ꙗсна звѣздице,
Зачто ми тѫй рано изгрѣла,
Дѣца-та да си разплачешь,
Момъ-тъ да си раздигнешь,
Булкъ-тъ да си разбудишь? *Пѣс.*

2) Безоблачнъ̀ый, вѣдръ̀ый, видръ̀ый; **ве́дреный, ве́дряный, я́сный, пого́жій, кря́сный.** *Врѣмя-то е ясно. Ясно небо — отъ гръмежъ не ся бой.* 3) Что ся лесно разбира, не тъмнъ̀ый, не забрьканъ̀ый, не смуталавенъ̀ый; явнъ̀ый, ачикъ; **я́сный, вия́тный.** 4) Что има, что издава хубавъ, отворенъ гласъ; **я́сный.**

Ꙗсенъ ми славѣй пѣе,
Като пѣе, дори дума. *Пѣс.*

Стягайся, стягай, хубава Ѧнке,
Че ангели сла.ѧть съ ѧсняы бории,
А тии ѧдѫть душѭ да ти земѫть! *Пѣс.*

5) Быстрый, чистый, цибрый; чи́стый, прозра́чный, свѣтлый. —но, *нар.* 2) Нетъмно, свѣтло, безоблачно, вѣдро; я́сно, ве́дряно, красно́. *Вѫѕ е ясно.* 2) Да ся види, да ся разбира лесно, нетъмно, незамлѧно; ѧвно, цибро, ачикъ; я́сно, вня́тно. 3) Съ хубавъ, отворенъ гласъ. *Ясно ся провыкнѫ. Ясно поцвили конь-тъ.*

Та па ся ѧсно послушіа,
Да ли ся нѣйдѣ чюѭть юнаци. *Пѣс.*

Ясно като день Ясно като цькло. Ясно като млѣко прѣсно.

Ѧснѣѭ, ешь, —нѣлъ, *гл. ср.* и

Ѧсня́ся, ѧсня́шся, —ня́лся, *гл. об.* 1) Ставамъ ясенъ; я́сниться, ясня́ть, свѣтлѣть. *Врѣмя-то ся ясни.* 2) Свѣтѫ, блъщѫ, блъщѣѭ, свѣтѫся, блъщѫся, блъщѣѭся; блиста́ть, блѣсте́ть.

Поминѫ момчи Дрѣновчи,
На бръза коніа віахаше,
Лице то му ся ѧсніаше
Како лампадѫ боринѫ. *Пѣс*

Ѧстагачь и ѧста́чь, *с. м.* Дръвяна совра като синиѭ съ столъ, източена на стругъ; ѧстегачь.

***Ѧста́кчя,** *с. ср. Т.* Ѧстѫкъ, възглавничя; поду́шечка.

На ѧстакчи сѣдитъ моя скрьшено,
Прѣдъ неѭ е зеленъ гергевъ ѧлдѫвнивъ. *Пѣс.*

Ѧстегачь, *с. м.* 1) Ѧстагачь 2) Крѫгъ за хлѣбъ, за питѫ; блюдъ, тануръ. 3) Софра за точене петуры.

Ѧстели́вый, въ, ва, во, и

Ѧстели́тый, тъ, та, то, *пр* Който ѧде повячко, има голѣмъ ищахъ; ѧшнъый; прожо́рливый, ѣдо́къ, ѣду́нъ.

Ѧстѝе и ѧстѝе́, *с. ср.* 1) Ядба, ѧдене, ѧдиво, ѧло, гостба, манджа; ку́шанье, я́ства, ѣства, ѣство. 2) Храна на бубъ. *Бубъ-тъ изврьвѣхѫ три-тъ си ѧстиѭа и завихѫ кожюрци. — И отъ камъкъ ѧстѭ става. По́-добрѣ сухъ хлѣбъ съ жиръ, а не много ѧстиѭа съ скрьбь. Който си готви ѧстие-то съ трѣскы, умирисва му ся на дъмъ. Изважь ѧстие-то, па строши паницѫ-тѫ.*

Ѧстице́, *ум. ср.* отъ ѧстѝе́.

Ѧстребецъ, *ум. м.* и **я́стребчя,** *ум. ср.* отъ я́стребъ.

Ѧстребовъый, въ, ва, во, *пр* отъ я́стребъ; ястреби́ный.

Ѧстребъ, *с. м.* Птица *Astur palumbarius* и *Accipiter,* кокошяръ. вѣтрушка; я́стребъ.

***Ѧстѫкъ,** *с. м. Т.* Възглавница; поду́шка.

Ѧтага́нецъ, *ум. м* и **ѧтага́нчя,** *ум* отъ ѧтага́нъ.

***Ѧтага́нъ,** *с. м. Т.* Ханджаръ; кинд ятага́нъ.

Ѧта́кчя, *ум. ср* отъ ѧта́къ.

***Ѧта́къ,** *с. м. Т.* 1) Постеля, лѣгло, 2) Който дава станъ, конакъ на кр гы крые; съкрадецъ; укрыва́тель ча́стникъ разбо́йниковъ. *Хайдутин ѧтакъ не быва.*

Я́то, *с. ср* 1) Много птици вкупъ, бя птици; орлякъ, клапа, клопа, куда, чю ста́я птицъ. *Едно като птици, ят рябици.* 2) Рыбье гнѣздо; скровище, ликъ, виръ; ято́въ, ято́вье, ложе́вье. *лучихъ рыбы-ты на ято.*

Я́то, *нар.* за посочване нѣчто; ето, ет ева, еве, ево, ене, ала, ѧла, ѧле, а ѧпали, ѧ, ѧ-хе, на, те, ште; вотъ. го, ѧ го, ей го; вотъ онъ. В. е́то.

Я́токъ, *с. м.* Вътъкъ.

Ѧтрѣ́ва, ѧтрьни́къ, в. **ятрѣ́ва,** я ни́къ.

Ѧть, *с. м.* Назъване на буквѫ Ѣ, е дв

Ѧхамь (ѧхвамь, да ѧхнѫ, ѧхнув *гл. д.* Ѧздѫ, ѧшѫ, чюшкамь, вя възсѣдамь, връсѣдамь; ѣздить, ѣхать *хамь конь;* ѣздить на ло́шади. *Ѧ по тоѭа пѫть — Ѧхнѫлъ е на* много е зълъ, голѣмъ злопко, арнаутск перка. — *Ако го е надъ, нека ѧхн бѣлъ ать. Чиѭто кола ѧхѫ, нея сень пѣе. Кога е ясно, кабаниц носять; кога е дъждовно, она сам ха.* —мся, *гл. възвр.* Чюшкамся, качя

Я́ханіе, *с. ср.* отъ я́хамь. Ѧханица.

Ѧхани́ца, *с. ж.* Ѧханіе, ѧздене. *Д конѭа товарени, а десятына ѧхан* за ѧздене.

Я́хвамь, *гл. мн-кр.* отъ я́хамь.

Ѧхни́йка, *ум. ж.* отъ ѧхни́ѭа.

***Ѧхни́ѭа,** *с. м. Т.* Възъ-гасто ѧстие, ся топи и ѧде съ вилицѫ; топань.

Я́хнувамь, *гл. уч.* отъ я́хнѫ.

Ѧхнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл ѕвр.* отъ я́х —нѫтый, *прич. стр.*

Ѧхтѫ́, ѧшь,—тѣлъ, *гл. ср.* Ехтѫ.

***Ѧхѫ́ръ,** *с. м. Т.* Ахъръ. *Двѣ ма та ся скарали въ людскый ѧхѫръ*

Запалила сьнь девять ѧхѫръы,
Девять ѧхѫръ, пѫѭни съ катѫръ,
ІАхѫри горять, катѫри ревѫть,
ІАра ся вдига до синѣ небо. *Пѣс.*

Я́цѣ, *нар* Тврьдѣ, много, мощнѣ, о́чень, си́льно. *Яцѣ добрѣ, яцѣ с но,* тврьдѣ много

Я́чё, *им. соб.* мжско.

Я́че, *нар.* в. я́че.

Ѧчéйница, *с. ж.* Единъ видъ чирей у добытъка.

Ѧчемѣ́къ, ячмéнь, в. **ячемѣ́къ, ячмéнь.**

Ѧчиná, *с. ж.* Якость, якота.

Ѧ́чѫ, в. **я́чѫ.**

Ѧ́шка, *с. ж.* Дрьво ясика.

***Ѧшлѫ́къ**, *с. м. Т.* Влажно врѣмя; влага, мокрежь.

Знаешь ли, мамо, помнишъ ли,
Га бюше ѧтлѫ́къ година,
Подърь ѧтлѫка ѧшлѫка,
Кога сѣ овця-тъ изморихмъ. *Пѣс.*

***Ѧшмáкъ**, *с. м. Т.* Ашмакъ: 1) Бѣло було, съ което булъ ся забулвать. 2) Врьшникъ въ 3-то знаменование.

Ѧ́шникъ, в. **ѧ́жникъ.**

Ѧ́шнъый, ѧшенъ, ѧшна, ѧшно, *пр.* Който яде много; ѧстелнвъый, ѧстелитъый, ѧжникъ.

Ѧ́шѫ, ешь, *гл. д.* Ѧхамь, ѧздѫ.

Крьстнъı имена.

Абленка ж.
Абленко м.
Авра́мъ м.
Агна ж.
Алдё ж.
Але́ко м.
Але́кса м. и ж.
Алекса́на ж.
Але́ксна м. и ж.
Але́са ж.
Али́нна м. и ж.
Алтжна ж.
Ана ж.
Ана́дна м.
Ана́кна м.
Ананна м.
Ана́нчё ж.
Анастасна ж.
Анаста́ско м.
Анаста́съ м.
Ана́чко ж.
Анга ж.
Ангели́на ж.
Анге́лко м.
Ангелчё ж.
Ангелъ м.
Анги́ка ж.
Ангна ж.
Анджели́на ж.
Андо́нчё м.
Андо́нъ м.
Андре́й м.
Андро м.
Андушко м.
Анё м.
Ани́ка ж.
Аница ж.
Анка ж.
Анко м.
Анта м. и ж.
Антимъ м.
Анто́пъ м.
Антулъ м.
Анчё ж.
Анчна ж.
Апо́столка ж.
Апо́столъ м.
Аратио́нъ м.
Аргакна м.
Ариза́нъ м.
Арса ж.
Арсе́нна м.
Арсо м.
Аса ж.
Асе м.
Асе́нъ м.
Ата ж.
Атана́ско м.
Атана́съ м.
Ате м
Ато м.
Аца ж.
Аце м.
Ацко м.
Ачё ж.
Ачко м.
Ачна ж.

Балáнъ м.
Бáлё м.
Бáлчё м.
Бóна ж.
Боне́ м.
Бáнка ж.
Бáнко м.
Бáно м.
Бáнчё м.
Барбарóсъ м.
Бáрчё м.
Бáца ж
Бéда ж.
Бéйко м.
Бéна ж.
Бéпё м.
Бéно м.
Бéнчё м.
Бéро м.
Бéта ж.
Бéто м.
Бéца ж.
Бéчё м.
Билúна ж.
Билúнка ж.
Билúна ж.
Бúна ж.
Бисéра ж.
Благáтка ж.
Благна ж.
Блáго м.
Благóй м.
Благýна ж.
Блáже м.
Богдáна ж.
Бóгданъ м.
Боге́ м.
Богóй м.
Богослóвъ м.
Бóгна ж.
Бóда ж.
Водё м.
Боё м.
Бóжкё м.
Божидáръ м.
Божúдоръ м.
Божúка ж.
Божúлко м
Божúлчё м.
Божúлъ м.
Божúна ж.
Божúнъ м.
Бóжко м.
Божюра ж.
Бóжна ж.
Божúна ж.
Божúнъ м.
Бóйка ж.
Бóйко м.
Бóйна ж.
Бóйно м.
Бóйчё м.
Бойчúнъ м.
Бóка м.
Бóкна ж.
Бóна м. и ж.
Боне́ м.
Бóнё м.
Бóнка ж.
Бонке́ м.
Бóнко м.
Бóно м
Бóнчё м.
Бóра ж.
Борáна ж.
Бóре м.
Борúка ж.
Борúсъ м.
Бóро м.
Бóрчё м.
Борúна ж.
Босúла ж.
Босúлка ж.
Босúлко м.
Бóско м
Бóта ж.
Бóтё м.
Бóто м.
Бóца м. и ж.
Боце́ м.
Бóчё м.
Бóшё м.
Бóшка ж.
Бóшко м.
Бóша ж.
Бóза м. и ж.
Боúна ж.
Боúнъ м.
Бráё м.
Бráйко м.
Бранимúръ м.
Бráнко м.
Бráнчё м.
Братóй м.
Бráшко м.
Брекóза м.
Брындýша ж.
Брынё м.
Бýда ж.
Будáкъ м.
Бýдинка ж.
Бýдинъ м.
Бýдинка ж
Бýдинъ м.
Бужюра ж.
Бýза ж.
Бýзё м.
Бýнё м.
Бурúна ж.
Бýтё м.
Бѣжúна ж.
Бѣла ж.
Бѣлё м.
Бѣлúко м.

Бѣли́на ж.
Бѣли́чко м.
Бѣлка ж.
Бѣлчё м.

Ва́ё м.
Ва́ка ж.
Ва́кла ж.
Вакле́ м.
Вакли́на ж.
Вакли́нъ м.
Ва́лё м.
Вале́тина ж.
Ва́на ж.
Ванге́ м.
Ванге́ла ж.
Вангели́на ж.
Вангели́на ж.
Ванге́лко м.
Ванге́лъ м.
Ва́нё м.
Ване́ м.
Ва́нка м. и ж.
Ва́нко м.
Варади́нка ж.
Варади́нъ м.
Варва́ра ж.
Ва́рда ж.
Ва́са ж.
Ва́сё м.
Васе́ м.
Василе́на ж.
Васи́лка ж.
Васи́лко м.
Васи́лъ м.
Васи́лка ж.
Ва́ско м.
Ва́со м.
Ва́чё м
Ва́чка ж.
Вези́ра ж.
Ве́ла ж.
Ве́лё м.
Веле́ м.
Вели́ка ж.
Вели́кдень м.
Вели́ко м.
Вели́къ м.
Вели́нъ м.
Вели́чка ж.
Вели́чко м.
Вели́на ж.
Ве́лка ж.
Ве́лко м.
Ве́лчё м.
Ве́лка ж.
Велі́анъ м.
Ве́на ж.

Вене́ м.
Вене́цко м.
Ве́нка ж.
Ве́нко м.
Веради́на ж.
Веради́нъ м.
Ве́са ж.
Весели́на ж.
Весели́нъ м.
Ве́селка ж.
Ве́ска ж.
Ве́со м.
Ве́та ж.
Ве́то м.
Ви́да ж.
Вида́къ м.
Ви́денка ж.
Ви́денъ м.
Ви́динка ж.
Ви́динъ м.
Ви́до м.
Ви́дулъ м.
Ви́ка ж.
Ви́ко м.
Ви́ле м.
Ви́лё м.
Вилими́ръ м.
Ви́линъ м.
Ви́ла ж.
Ви́та ж.
Вита́на ж.
Вита́нъ м.
Вити́на ж.
Ви́тко м.
Ви́то м.
Ви́ца ж.
Ви́чё м.
Ви́шна ж.
Ви́шнё м.
Ви́ша ж.
Вла́да ж.
Вла́дё м.
Владими́ръ м.
Владисла́въ м.
Вла́дка ж.
Вла́до м.
Владъ м.
Вла́ё м.
Вла́йко м.
Вла́со м.
Вла́тка ж.
Вла́тко м.
Влахъ́на ж.
Вла́ма м.
Влъка́на ж.
Влъка́нъ м.
Влѣ́кна ж.
Влѣ́ко м.

Влѣ́чё м.
Влъчи́нъ м.
Влѣ́чко м.
Влъчи́анъ м.
Во́ё м.
Войда́на ж.
Войнка ж.
Во́йно м.
Вонинъ м.
Вонисла́въ м.
Во́лка ж.
Волка́нъ м.
Во́скна ж.
Во́на м.
Врьба ж.
Врьба́на ж.
Врьба́нъ м.
Ву́ё м.
Вукади́нъ м.
Вука́на ж.
Вука́шинъ м.
Ву́ко м.
Ву́ла ж.
Ву́ло м.
Ву́на ж.
Ву́та ж.
Ву́тё м.
Ву́то м.
Ву́че м.
Ву́чко м.
Вѫ́кла ж.
Вѫ́со м.
Вѫ́та ж.
Вѫ́тка ж.
Вѫ́тко м.
Вѫ́то м.

Гàврё м.
Гаври́лъ м.
Га́дё м.
Га́джё м.
Гайта́на ж.
Га́ки м.
Га́кина м.
Галатио́нъ м.
Га́лё м.
Гале́ м.
Га́лка ж.
Га́лчё м.
Га́ла ж.
Га́на ж.
Га́нё м.
Гане́ м.
Га́нка ж.
Га́но м.
Га́нчё м.
Га́пчё м.
Га́рё м.

Га́рчё м.
Га́ца м.
Га́чё м.
Ге́ка ж.
Ге́ко м.
Ге́ла ж.
Ге́ле м.
Гелу́ша ж.
Ге́на ж.
Гена́дина м.
Гене́ м.
Ге́нка ж.
Ге́нко м.
Ге́но м.
Ге́нчё м.
Ге́ра м. и ж.
Гера́на ж.
Ге́рга ж.
Герга́на ж.
Ге́рги м.
Ге́рго м.
Ге́рда ж.
Герда́на ж.
Ге́рдо м.
Герма́на ж.
Ге́рманъ м.
Ге́ро м.
Ге́рчё м.
Ге́та ж.
Ге́то м.
Ге́шё м.
Ге́ша ж.
Ги́ба ж.
Ги́га м. и ж.
Ги́чо м.
Ги́да ж.
Ги́ла м.
Гили́на ж.
Ги́на ж.
Ги́нка ж.
Ги́нчё м.
Ги́ола ж.
Ги́она ж.
Ги́оне́ м.
Ги́оно м.
Ги́ора ж.
Ги́орга ж.
Ги́орги м.
Ги́орги́на ж.
Ги́орги́ца ж.
Ги́оре́ м.
Ги́очё м.
Ги́оше́ м.
Ги́ошна ж.
Ги́то м.
Ги́ца ж.
Ги́чё м.
Гла́вчё м.

Гли́го м.
Глигойра ж.
Глигори́нка ж.
Глиго́ръ м.
Гми́тра ж.
Гмитръ м.
Гна́та ж
Го́га м. и ж.
Го́ге м.
Гоге́нко м.
Го́го м.
Го́да ж.
Го́ё м.
Го́йчё м.
Го́луба ж.
Голуби́нко м.
Го́лубъ м.
Гоне́ м.
Го́нчё м.
Го́нча ж.
Го́па ж.
Гора́на ж.
Гора́нъ м.
Горголи́ца ж.
Горготи́на ж.
Го́рчё м
Господи́на ж.
Господи́нъ м.
Го́та ж.
Го́то м.
Го́ца ж.
Го́чё м.
Го́чка ж.
Го́чко м.
Го́шё м.
Го́шко м.
Го́шта ж.
Григойра ж.
Григори́нка ж.
Григо́ръ м.
Гро́за ж.
Гро́зда ж.
Гроздана ж.
Гроздан ъ м.
Гро́здё м.
Гроздена ж.
Гро́зё м.
Грозена ж.
Гру́да ж.
Гру́дё м.
Гру́ё м.
Гру́йчё м
Гру́шка ж.
Гру́ло м
Гру́на м
Грѣнё м
Грыкъ́ина ж.
Гржда́нъ м.

Грж́дё м.
Грж́денъ м.
Грж́днё м.
Гу́га ж.
Гу́лобъ м.
Гу́на ж.
Гу́нё м.
Гурли́ца ж.
Гу́се м.
Гу́те м.
Гу́тка ж.
Гу́ца ж.
Гуши́нко м.
Гуши́нъ м.
Гюпри́на ж.
Гю́ра ж.
Гю́рга ж
Гюрге́на ж
Гюрги́на ж.
Гюрги́ца ж.
Гюрги́на ж.
Гю́ргна ж.
Гюрда́лъ м.
Гю́рица ж.
Гю́ро м.
Гѣлжба ж.
Гѣлжби́нка ж.
Гѣлжбь м
Гж́ла м и ж.
Гж́на ж.
Гж́нё м.
Гж́нче м.
Гж́сё м.

Да́да ж.
Да́ко м.
Да́ле м.
Да́лчна ж.
Да́на ж.
Да́не м.
Дани́лъ м.
Да́нко м
Да́по м.
Да́нчё м.
Да́нко м.
Дарда́на ж
Дарда́нъ м.
Дари́нка ж.
Дари́нъ м.
Дафи́на ж.
Дафи́нъ м.
Да́фка ж.
Да́фо м
Дафчё м.
Да́ца ж.
Да́цо м.
Дачё м
Да́чна ж.

Да́жё м.
Де́ко м.
Де́на ж·
Дени́ца ж.
Де́нка ж.
Де́нко м.
Де́не м
Де́на ж.
Де́сё м.
Де́спа ж.
Деспи́на ж.
Де́сна ж.
Де́шё м.
Де́шпа ж
Джерда́на ж.
Дж р гнъ м.
Джю́ле м.
Джю́лка ж.
Джю́на ж.
Джюне́ м.
Джю́нко м.
Джю́но м.
Джю́ра ж.
Джюраджё м.
Джюрджё м
Джю́рджна м.
Джю́рко м.
Джю́ро м
Джю́то м.
Джя́ка м.
Джя́нко м.
Дза́но м.
Дзвѣзда ж
Дзвѣздко м.

Ди́дё м.
Ди́ко м.
Ди́ла ж.
Ди́на ж.
Дина́на ж.
Дина́нъ м.
Дини́тко м.
Дими́тра ж.
Димитра́на ж
Дими́тръ м.
Ди́нка ж.
Ди́нко м.
Ди́мо м
Ди́нчё м.
Ди́шё м.
Ди́шпа м.
Ди́на ж.
Ди́пё м
Ди́ница ж.
Ди́нко м
Ди́но м
Ди́нчё м.
Ди́ца ж.
Ди́чё м.

Ди́шко м.
До́бра ж.
До́брё м.
Добрена ж.
Добре́нъ м.
Добри́ко м.
Добри́на ж.
Добри́нъ м.
Доброславъ м.
До́да м и ж.
Доци́на м.
До́до м.
До́ё м.
До́йка ж.
До́йна ж.
До́йно м.
До́йчё м.
Дойчи́нъ м.
До́йчна м. и ж.
До́ка ж.
Дока́на м.
До́ко м.
Докси́на ж.
До́кна ж
До́лё м.
До́лна ж.
До́на ж.
До́нё м.
Доне́ м.
До́нка ж.
Донки́на ж.
До́нко м.
До́но м.
До́нчё м.
До́ре м.
До́са ж.
До́се м.
До́ста ж.
Достена ж.
До́сна ж.
До́та м. и ж.
До́тко м.
До́ца м. и ж.
До́цо м.
До́чё м.
До́чна ж
До́ше м.
До́шна м. и ж.
До́за ж.
Дра́га ж.
Драга́на ж
Драга́нъ м
Драги́на м. и ж
Дра́гна ж.
Дра́гнё м.
Дра́го м.
Драго́й м.
Дра́гулъ м.

Драгу́на ж.
Драгу́шка ж.
Дри́на ж.
Дрѣта ж.
Дрѣтё м
Дрѣму́шка ж
Ду́да ж.
Дуде́на ж.
Ду́до м.
Ду́ко м.
Ду́лчка м.
Ду́лка ж.
Ду́на ж.
Дуне́ м.
Ду́нка ж.
Ду́пка ж.
Ду́ра ж.
Ду́рко м.
Ду́рчё м.
Ду́чё м.
Ду́шё м.
Ду́шко м.
Ду́шка ж.
Душка́нъ м.
Дѣ́йка ж.
Дѣ́йко м.
Дѣ́ко м.
Дѣ́лка ж.
Дѣла́нъ м.
Дѣ́лё м.
Дѣ́лка ж.
Дѣ́лко м.
Дѣ́ло м.
Дѣ́лчё м.
Дѣ́лка ж.
Дѣ́чё м.
Дѣка́на ж.
Дѣка́нъ м.
Джо́йна ж.
Джо́ко м.
Дже́нка ж.
Дженка́на ж.
Дженка́нъ м.
Дже́шё м.
Дже́шка ж.
Дже́нка ж.
Дже́на ж.
Дже́нко м.
Дже́нчё м

Ёва ж.
Евангели́на ж.
Евáнгелъ м.
Ёвга ж.
Евгали́на ж.
Евгени́ца ж.
Евгени́на ж.
Ёвда ж.
Евдоки́на ж.
Ёве м.
Ёвко м.
Евро́нъ м.
Евроси́на ж.
Евроси́нъ м.
Евру́мка ж.
Ёвта ж.
Евти́нъ м.
Ёвчё м.
Егли́ка ж.
Ёка ж.
Еле́на ж.
Еле́ничка ж.
Еле́нко м.
Ели́ка ж.
Ели́на ж.
Елиса́ва ж.
Елисаве́та ж.
Ели́ца ж.
Ёлка ж.
Ёло м.
Ёма ж.
Ено́ка ж.
Ёна ж.
Ёне м.
Ёнё м.
Ени́кита м.
Ени́ца ж.
Ёнка ж.
Ено́ка ж.
Ёнчё м.
Ёнчка ж.
Ереми́на ж.
Ери́на ж.
Ёга ж.
Ёцо м
Ёшко м.
Ёшка м.

Жёда м.
Жёжё м.
Жёжка м.
Же́йна ж.
Же́ка ж.
Же́ко м.
Жела м.
Же́лё м.
Же́лка ж.
Же́лко м.
Желёзко м.
Жёна м.
Жёне м.
Жёнко м.
Же́нчё м.
Жерма́на ж.
Же́рманъ м.
Жёто м.
Жёчко м.
Жи́ва ж.
Жи́вка ж.
Жи́вко м.
Жи́ото м.
Жи́ано м.
Жи́анчё м.

Завúра ж.
Зазу́ла ж.
За́йко м.
Зайнко м.
Зайнчё м.
За́ка ж.
За́на ж.
Зане́ м.
Занке́ м.
Запри́ана ж.
Запри́анъ м.
За́ра ж.
За́ре м.
Зари́нка ж.
За́рка ж.
За́рко м.
Зафи́ра ж.
Зафи́рко м.
Зафи́ръ м.
Заха́рина м.
Захари́на ж.
За́хо м.
За́шё м.
Здра́ве м.
Здра́вка ж.
Здра́вко м.
Здравчё м.
Зи́нба ж.
Зимбю́ла ж.
Зла́та ж.
Злата́на ж.
Злата́нко м.
Злата́нъ м.
Зла́тё м.
Зла́тка ж.
Зла́тко м.
Змѣ́ё м.
Зойца ж
Зо́на ж.
Зо́ра ж.
Зори́ца ж.
Зо́рка ж.
Зорни́ца ж.
Зу́ра ж.

Йва м. и ж.
Ива́на ж.
Ива́нъ м.
Йвка ж.
Йвко м.
Йво м.
Йвта ж.
Йга ж
Игли́ка ж
Игли́чина ж.
Йгна ж.
Игна́тъ м.
Йго м.
Йка ж
Иконúна ж.
Йла ж.
Йлё м.
Йлинъ м.
Илúна м.
Йлко м.
Йло м.
Йлчё м.
Имéна ж.
Йнка ж.
Йнта ж.
Йнто ж.
Йпа ж.
Ирúна ж.
Йса ж.
Иса́на м.
Йскрё м.
Йскренъ м.
Йскро м.
Йта ж.
Йтко м.
Йто м.
Ифти́нко м.
Ифти́нъ м.
Ихти́на ж.
Йце м.
Йцо м.
Йчко м.

Йóва ж.
Йова́на ж.
Йова́нка ж.
Йова́нъ м.
Йóве м.
Йóвка ж
Йóвко м
Йóво м.
Йóвчё м
Йóвша ж.
Йóго м.
Йóйко м.
Йóйчё м
Йóла ж.
Йóлка ж.
Йóло м.
Йóпа ж.
Йóнчё м.
Йóнчка м.
Йóрда ж.

Йорда́на ж.
Йорда́нъ м.
Йо́рдо м.
Йо́та м. и ж.
Йо́тко м.
Йо́то м.
Йо́ца м. и ж.
Йо́шка ж.

Кавди́вка ж.
Кади́вка ж.
Ка́йчё м.
Ка́ла ж.
Ка́лё м.
Кали́на ж.
Кали́нъ м.
Ка́лка ж.
Ка́лчё м
Ка́лчка м
Ка́лка ж.
Каме́на ж.
Ка́менка ж.
Ка́менъ м.
Ка́мчё м.
Ка́на ж.
Капозе́ръ м.
Карава́ё м.
Карави́ла ж.
Карамфи́ла ж.
Карамфи́лъ м.
Ка́рчё м.
Ка́та ж.
Катери́на ж.
Кати́лъ м.
Кати́на ж.
Кати́ца ж.
Кату́на ж.
Кату́шка ж.
Ке́ва ж.
Ке́жё м.
Ке́жка м. и ж.
Ке́ка ж.
Ке́лё м.
Ке́на ж.
Ке́наръ м.
Ке́ра ж.
Ке́рда ж.
Ке́ро м.
Ки́нка ж.
Ки́ося ж.
Ки́осе м.
Ки́пра ж.
Кипре́ м.
Ки́ра ж.
Ки́рикъ м.
Ки́рилъ м.
Ки́рка ж.
Ки́рко м.
Ки́ро м.
Ки́та ж.
Кита́на ж.
Кита́нъ м.
Ки́то м.
Кли́ме м.
Кли́ментъ м.
Ко́да ж.
Ко́ё м.
Ко́йка ж.
Ко́йна ж.
Ко́йчё м.
Ко́ла м.
Ко́лё м.
Ко́ло м.
Ко́лчё м.
Кома́нъ м.
Ко́на ж.
Ко́пка ж.
Ко́пко м.
Ко́по м.
Ко́пчё м.
Ко́нчё м.
Ко́рдо м.
Кору́нчё м.
Ко́рчё м.
Коса́нъ м.
Ко́ста м.
Костади́на ж.
Костади́нко м.
Костади́нъ м.
Косте́ м.
Костена́ ж.
Косто м.
Костура́нъ м.
Косту́рко м.
Ко́та м.
Коте́ м.
Кото м.
Ко́ца м. и ж.
Ко́цо м.
Ко́чё м.
Кра́ё м.
Кра́йна ж.
Кра́йнё м.
Кра́йчё м.
Крали́ца ж.
Краль м.
Кра́ла ж.
Кра́ста ж.
Краста́на ж.
Кремена́ ж.
Кро́те м.
Кру́на ж.
Кру́нъ ж.
Кру́на ж.
Кр҃лё м.
Кр҃пё ж.
Кр҃нчё м.
Кр҃ста ж.
Кр҃ста́на ж.
Кр҃ста́нъ м.
Кр҃стё м.
Кр҃сте́ м.
Кр҃сте́на ж.
Кр҃сти́на ж.
Кр҃то м.
Ку́за м.
Ку́здо м.
Кузма́ м.
Ку́змана ж.
Ку́зманъ м.
Ку́зо м.
Ку́йка ж.
Ку́ла ж.
Ку́манъ м.
Ку́нчё м.
Ку́на ж.
Ку́нё м.
Ку́нчё м.
Ку́рто м.
Куртъ м.
Ку́та ж.
Ку́то м.
Кѣлё м.
Кѣна ж.
Кѣнё м.
Кѣнчё м.
Кѣта ж.
Кѣте м.
Кѣто м.

Ла́да ж.
Ла́зара ж.
Ла́заръ м.
Лазе́ м.
Ла́зо м.
Ла́ка ж.
Ла́ко м.
Ла́ла ж.
Ла́лё м.
Ла́лка ж.
Ла́лко м.
Ла́ло м.
Ла́лчё м.
Ла́мбо м.
Ла́ско м.
Ла́та ж.
Лати́на ж.
Лати́нко м.
Лату́шка м.
Ла́чё м.
Ла́чко м.
Ла́шё м.
Левтери́на ж.
Левте́рица ж.
Ле́го м.
Ле́ка м. и ж.
Ле́ко м.
Ле́на ж.
Ле́нко м.
Ле́нчё м.
Ле́па ж.
Лепо́ша м.
Ле́са ж.
Ле́се м.
Ле́ска ж.
Ле́ско м.
Ле́со м.
Ле́та ж.
Лето м.
Либенъ м.
Ли́гдо м.
Лизаве́та ж.
Ли́ка ж.
Ли́ко м.
Ли́ла ж.
Ли́ло м.
Лилиа́на ж.
Лимо́на ж.
Ли́на ж.
Ли́па ж.
Ли́по м
Ли́пко м.
Ли́са ж.
Лисава ж.
Лисаве́та ж.
Ли́чё м.
Ли́чка ж.
Ли́чка м.
Ли́шка ж.
Ло́за ж.
Лоза́на ж.
Лоза́нъ м.
Лозе́на ж.
Ло́ка ж.
Локса́ндра ж.
Луги́нъ м.
Лу́го м.
Лука́ м.
Лу́ка ж.
Лука́на ж.
Лука́нъ м.
Лу́ко м.
Лу́ла ж.
Лу́лко м.
Лу́ло м.
Лу́лчё м.
Лю́ба ж.
Лю́бенка ж.
Лю́бенъ м.
Любо́ика ж.
Лю́бца ж.
Любоми́ръ м.

Лю́лчё м.
Ля́ско м.

Ма́га ж.
Ма́гда ж.
Магделе́на ж.
Магде́на ж.
Ма́да ж.
Ма́до м
Макаве́й м.
Мала́на ж.
Ма́лё м.
Мале́на ж.
Мали́на ж.
Мали́нко м.
Мали́нъ м.
Ма́лко м.
Ма́лчё м.
Ма́лтичка ж.
Малёй м.
Ма́на ж.
Манаси́я ж.
Манге́ м.
Ма́нго м.
Ма́ндо м.
Ма́нё м.
Мани́ка ж.
Мани́кя ж.
Ма́нка ж.
Манке́ м.
Ма́нко м.
Ма́но м.
Манои́лъ м.
Мано́лко м.
Мано́лъ м.
Мануи́лъ м.
Мануш м.
Мануша ж.
Ма́нчё м.
Ма́ра ж.
Ма́рга ж.
Ма́ргара ж.
Ма́рге м.
Марг'ва ж.
Марге́та ж.
Мари́кя ж.
Мари́на ж.
Мари́нъ м.
Марио́ла ж.
Мари́ца ж.
Мари́на ж.
Мариа́нъ м.
Ма́рка ж.
Ма́рко м.
Ма́рта ж.
Мартинъ м.
Маруда ж.
Маруша ж.

Ма́са ж.
Маси́на ж.
Масли́на ж.
Ма́та ж.
Ма́те м
Мат'й м
Ма́тли м.
Ма́то м.
Матру́на ж.
Махру́да ж.
Ма́ца ж.
Мацела́на ж.
Ма́цка ж.
Ма́цо м.
Ма́що м.
Мегле́на ж.
Ме́до м
Ме́лко м.
Ме́на ж.
Ме́нда ж.
Мендуша ж.
Ме́но м.
Меру́да ж.
Ме́тко м.
Ме́то м.
Мето́дина м.
Ме́ца ж.
Ме́цко м.
Ме́цо м.
Ме́чё м
Ме́шко м.
Ме́ша ж.
Ми́ка ж.
Ми́ко м.
Ми́ла ж.
Миладинъ м.
Мила́на ж.
Мила́нко м.
Мила́нъ м.
Ми́лё м.
Миле́ва ж.
Миле́на ж.
Миле́нина ж.
Миле́нко м.
Миле́нъ м.
Миле́тина м.
Мили́нка ж.
Мили́ца ж.
Ми́лка ж.
Милка́на ж.
Ми́лко м.
Ми́лошъ м.
Ми́ло м.
Милова́нъ м.
Милосо́въ м.
Мило́тина ж.
Ми́лошъ м.
Ми́лтена ж.

Ми́лтенъ м.
Ми́лудинъ м.
Милути́нъ м.
Ми́лчё м.
Ми́ла ж.
Ми́на ж.
Мина́ м.
Мина́кина ж.
Ми́нда ж.
Ми́ндо м.
Мине́ м.
Ми́нка ж.
Ми́нко м.
Ми́но м.
Ми́нта ж.
Ми́нчё м.
Ми́нчина м. и ж.
Ми́нтё м.
Ми́ра ж.
Ми́рка ж.
Ми́рко м.
Мирона ж.
Мирони м.
Ми́рчё м.
Ми́та ж.
Мита́на ж.
Мите́ м.
Митенъ м.
Ми́тка ж.
Ми́тко м.
Ми́то м.
Ми́тра ж.
Митра́на ж.
Митра́нко м.
Митре́ м.
Ми́тро м.
Митръ м.
Михайла ж.
Михайлъ м.
Михалё м.
Миха́лко м.
Миха́лъ м.
Михо м.
Ми́ца м. и ж.
Ми́цко м.
Ми́цо м.
Ми́чё м.
Ми́чина ж.
Ми́шё м.
Ми́шко м.
Ми́ша ж.
Ми́на ж.
Младе́на ж.
Младе́нъ м.
Мла́дже м.
Младина́ ж.
Мла́до м.
Мо́ба ж.

Мо́да ж.
Мо́дра ж.
Мо́дро м.
Мо́лна ж.
Моне́на ж.
Мончи́ла ж.
Мончи́лъ м
Мончи́ола м.
Мо́на м. и ж.
Мо́нка ж.
Мо́но м.
Мо́ра ж.
Мо́ска ж.
Мо́ско м.
Мо́то м.
Мо́ца м.
Мо́цка ж.
Мо́шё м.
Мо́ща ж.
Мрёна ж.
Мрёнка ж.

На́да ж.
На́де м.
На́дка ж.
Надёжда ж.
На́за ж.
На́йда ж.
На́йденка ж.
На́йденъ м.
На́йдо м.
На́ка ж
Наке м.
На́ко м.
Нана ж.
На́нка ж.
На́нко м.
На́но м.
На́ста ж.
На́та ж.
Ната́лина ж.
Нате м.
На́тка ж.
Нау́къ м.
На́ца ж.
На́цо м.
На́чё м.
Не́вко м.
Невя́на ж.
Невя́нко м.
Невя́нъ м.
Не́да ж.
Не́данъ м.
Не́дё м.
Неде́на ж.
Недёлё м.
Недёлко м.
Недёлчё м.

Недѣ́ля *ж.*
Не́йка *ж.*
Не́йко *м.*
Не́йчё *м.*
Не́ко *м.*
Не́кля *ж.*
Не́на *ж.*
Не́нка *ж.*
Не́нко *м.*
Не́но *м.*
Нера́ница *ж.*
Не́ро *м.*
Не́тка *ж.*
Не́тко *м.*
Не́то *м.*
Не́ца *ж.*
Не́цо *м.*
Не́чё *м.*
Не́чка *ж.*
Не́шё *м.*
Не́шня *ж.*
Ни́го *м.*
Ни́ка *м.*
Ни́кля *ж.*
Ни́кленъ *м.*
Ни́ко *м.*
Нико́ла *м.*
Нику́ла *ж.*
Никули́на *ж.*
Никули́ца *ж.*
Ни́на *ж.*
Ни́нко *м.*
Ни́но *м.*
Ни́то *м.*
Ни́хтенъ *м.*
Ни́чё *м.*
Ни́чко *м.*
Нова́къ *м.*
Но́ё *м.*
Но́кля *ж.*
Но́на *ж.*
Но́нка *ж.*
Но́нко *м.*
Но́но *м.*
Но́нчё *м.*
Но́та *ж.*
Но́то *м.*
Ну́на *ж.*
Ну́нта *ж.*
Ну́нчё *м.*
Ну́та *ж.*
Ня́га *ж.*
Ня́гулъ *м.*

Обрани́ха ж.
Обре́йко *м.*
Обре́нко *м.*
Обре́тенъ *м.*
Обре́шко *м.*
Ова́на *ж.*
Ова́нъ *м.*
О́вчня *ж.*
Огня́на *ж.*
Огня́нъ *м.*
О́лга *ж.*
Олю́тко *м.*
Олю́шко *м.*
Орда *ж.*
О́рде *м.*
О́рдо *м.*

Па́велъ м.
Па́вла *ж.*
Па́вле *м.*
Павле́на *ж.*
Павли́на *ж.*
Павли́нъ *м.*
Павли́на *ж.*
Па́го *м.*
Па́ко *м.*
Па́ла *ж.*
Пала́гина *ж.*
Палаки́на *ж.*
Па́лё *м.*
Палеса́на *ж.*
Паликсе́на *ж.*
Па́ло *м.*
Па́на *ж.*
Панайо́тъ *м.*
Па́ндела *ж.*
Па́ндура *ж.*
Па́ндуръ *м.*
Па́пё *м.*
Па́нко *м.*
Па́но *ж.*
Па́нта *ж.*
Пантеле́й *ж.*
Па́нто *м.*
Па́нтё *м.*
Па́нчё *м.*
Панчели́нъ *м.*
Па́нчна *ж.*
Параскева *м. и ж.*
Парашке́ва *ж.*
Па́се *м.*
Па́ско *м.*
Пасу́нъ *м.*
Па́тё *м.*
Па́то *м.*
Патру́на *ж.*
Паули́на *ж.*
Пау́на *ж.*
Пау́нъ *м.*
Па́цо *м.*
Па́чё *м.*
Пачё́на *ж.*
Па́чна *ж.*
Пашю́нъ *м.*
Пе́ка *ж.*
Пе́ко *м.*
Пе́ла *ж.*
Пе́ло *м.*
Пе́на *ж.*
Пене́ *м.*
Пе́нко *м.*
Пе́нчё *м.*
Пе́ра *ж.*
Пе́рка *ж.*
Пе́рса *ж.*
Персе́ида *ж.*
Пору́на *ж.*
Пору́ника *ж.*
Пору́ница *ж.*
Пору́нка *ж.*
Пору́нъ *м.*
Пе́рчё *м.*
Пе́тё *м.*
Пе́тка *ж.*
Петка́на *ж.*
Петка́нъ *м.*
Пе́тко *м.*
Пе́то *м.*
Пе́тра *ж.*
Петра́на *ж.*
Петри́на *ж.*
Петру́на *ж.*
Петру́нка *ж.*
Петру́нко *м.*
Петру́нъ *м.*
Петруши́нъ *м.*
Петръ *м.*
Пе́ца *ж.*
Пе́цо *м.*
Пе́тё *м.*
Пе́шко *м.*
Пешюнъ *м.*
Пе́шня *ж.*
Пи́жё *м.*
Пи́жня *ж.*
Пи́за *ж.*
Пи́но *м.*
Пити́ле *м.*
По́нда *ж.*
По́ндё *м.*
По́нко *м.*
По́но *м.*
По́столка *ж.*
Посто́лъ *м.*
Пра́джё *м.*
Про́данъ *м.*
Про́ё *м.*
Про́йка *ж.*
Про́йна *ж.*
Про́йно *ж.*
Про́йчё *м.*
Прокопия *м.*
Про́ля *ж.*
Пр҃ва *ж.*
Пр҃ва́нъ *м.*
Пр҃во *м.*
Пр҃дё *м.*
Псантиръ *м.*
Пу́жё *м.*
Пу́йко *м.*
Пу́йчё *м.*
Пу́йчна *ж.*
Пу́ла *ж.*
Пу́на *ж.*
Пу́не *м.*
Пу́нко *м.*
Пу́нчё *м.*
Пѣ́ё *м.*
Пѣ́йка *ж.*
Пѣ́йко *м.*
Пѣ́йна *ж.*
Пѣ́йчё *м.*
Пѣ́йчна *ж.*
Пѣте́лко *м.*
Пѣ́ня *ж.*
Пѣ́ля *ж.*

Ра́ба ж.
Ра́бо *м.*
Ра́да *ж.*
Рада́нъ *м.*
Ра́де *м.*
Раде́нко *м.*
Раде́шь *м.*
Радиво́й *м.*
Ради́лъ *м.*
Ради́нка *ж.*
Ра́дко *м.*
Ра́до *м.*
Радова́нъ *м.*
Радо́й *м.*
Радо́йка *ж.*
Радони́ръ *м.*
Радосла́ва *ж.*
Радосла́въ *м.*
Ра́дошь *м.*
Ра́дула *ж.*
Ра́дулъ *м.*
Раду́на *ж.*
Раду́шь *м.*
Раду́ша *ж.*
Радъ *м.*
Раздѣли́на *ж.*
Раё *м.*
Ра́йка *ж.*
Ра́йко *м.*
Райна *ж.*

Ра́йна *ж.*
Раи́нка *ж.*
Ра́йно *м.*
Раи́нъ *м.*
Ра́йчё *м.*
Райчи́нъ *м.*
Ра́йчна *ж.*
Ра́ко *м.*
Ракъ̀ита *ж.*
Ра́кна *ж.*
Ра́ле *м.*
Рали́нъ *м.*
Ра́лчё *м.*
Ра́ма *ж.*
Ра́но *м.*
Ра́на *ж.*
Ра́нгелъ *м.*
Ране́ *м.*
Ра́нка *ж.*
Ра́нко *м.*
Ра́но *м.*
Ра́нчё *м.*
Ра́нчна *ж.*
Ра́чё *м.*
Ра́чко *м.*
Ра́шё *м.*
Ра́шка *ж.*
Ра́шко *м.*
Рекъ̀ита *ж.*
Ре́лё *м.*
Ре́на *ж.*
Ренги́на *ж.*
Ре́нко *м.*
Ре́са *ж.*
Ре́со *м.*
Ри́за *ж.*
Ри́зе *м.*
Ри́зинка *ж.*
Ризнанъ *м.*
Ри́зо *м.*
Ри́лко *м.*
Ри́на *ж.*
Риса́вка *ж*
Риси́нка *ж.*
Ри́ста *ж.*
Риста́ки *м.*
Ристе́ *ж.*
Ри́стё *ж.*
Риста́на *ж.*
Ристи́на *ж.*
Ри́сто *м.*
Ристо́ско *м.*
Ритла́на *ж.*
Ро́глё *м.*
Рода́нъ *м.*
Роксе́на *ж.*
Ро́лё *м.*
Ро́пса *ж.*

Ро́са *ж.*
Роса́на *ж.*
Ру́жна *ж.*
Ру́ле *м.*
Ру́на *ж.*
Руне́на *ж.*
Ру́са *ж.*
Руса́къ *м.*
Руса́на *ж.*
Ру́сё *м.*
Руселе́на *ж.*
Ру́синъ *м.*
Руси́на *ж.*
Руста́на *ж.*
Ру́счё *м.*
Рѣкъ̀ита *ж.*
Ржсо *м.*

Са́ва *м.* и *ж.*
Са́ве *м.*
Са́вка *ж.*
Са́вко *м.*
Са́во *м.*
Саволи́нъ *м.*
Са́да *ж.*
Са́до *м.*
Сазани́на *м.*
Са́зда *ж.*
Са́здна *ж.*
Са́здо *м.*
Сала́та *ж.*
Сали́на *ж.*
Са́лка *ж.*
Са́лчё *м.*
Са́на *ж.*
Сандё *м.*
Са́ндо *м.*
Сане́ *м.*
Са́нка *ж.*
Са́ра *ж.*
Сараки́на *ж.*
Са́тна *ж.*
Са́со *м.*
Сивле́ *м.*
Сивле́нка *ж.*
Сивле́нъ *м.*
Свѣтоза́ръ *м.*
Свѣтосла́въ *м.*
Се́ва *ж.*
Севаста́кна *ж.*
Се́вда *ж.*
Севдале́на *ж.*
Севде́на *ж.*
Северѝна *ж.*
Севе́та *ж.*
Се́вка *ж.*
Седе́ва *ж.*
Се́ка *ж.*

Секу́ла *ж.*
Се́ла *ж.*
Се́ле *м.*
Селе́на *ж.*
Се́лина *ж.*
Се́ма *ж.*
Се́мко *м.*
Се́мо *м.*
Се́мчна *м.*
Се́на *ж.*
Се́нта *ж.*
Сенти́на *ж.*
Серафи́на *ж.*
Се́та *ж.*
Си́ва *ж.*
Си́вка *ж.*
Си́вко *м.*
Си́вчё *м.*
Си́йка *ж.*
Си́лианъ *м.*
Си́на *м. ж.*
Синео́на *ж.*
Синео́нъ *м.*
Синио́нка *ж.*
Си́но *м.*
Сино́на *ж.*
Сино́нъ *м.*
Си́нчё *м.*
Си́на *ж.*
Сина́на *ж.*
Сина́нъ *м.*
Сина́на *ж.*
Си́но *м.*
Сипа́на *ж.*
Сира́къ *м.*
Си́рна *ж.*
Си́чё *ж.*
Сичи́анъ *м*
Сна *ж.*
Сиа́нъ *м.*
Ска́чко *м.*
Сла́ва *ж.*
Сла́ве *м.*
Славе́на *ж.*
Сла́вка *ж.*
Сла́вко *м.*
Сла́вна *ж.*
Сла́вчё *м.*
Славъ *м.*
Сла́вѣй *м.*
Сла́дко *м.*
Сладу́нка *ж.*
Сле́на *ж.*
Сми́лко *м.*
Смилъ *м.*
Сми́лна *ж.*
Совѝца *ж.*
Совиа́нка *ж.*

Совѝна *ж.*
Совро́нъ *м.*
Со́колъ *м.*
Солуи́на *ж.*
Солу́на *ж.*
Со́лунъ *м.*
Со́на *ж.*
Со́са *ж.*
Соса́нка *ж.*
Со́те *м.*
Сотѝръ *м.*
Со́фа *ж.*
Со́фка *ж.*
Спа́са *ж.*
Спасе́ *м.*
Спасѝна *ж.*
Спа́ско *м.*
Спасу́на *ж.*
Спасу́нъ *м.*
Спасъ *м.*
Спѝра *ж.*
Спиридо́нъ *м.*
Спѝрка *ж.*
Спѝро *м.*
Сре́бра *ж.*
Сре́на *ж.*
Срѣбинъ *м.*
Срѣдко *м.*
Ста́вра *ж.*
Ста́вре *м.*
Ставрѝна *м.*
Стаё *м.*
Ста́йка *ж.*
Ста́йко *м.*
Ста́на *ж.*
Стана́чко *м.*
Ста́нена *ж.*
Ста́ненко *м.*
Ста́ненъ *м.*
Ста́но *м.*
Ста́на *ж.*
Стана́шё *м.*
Ста́пё *м.*
Стане́шё *м.*
Станѝка *ж.*
Станѝмиръ *м.*
Станисла́на *ж.*
Станисла́къ *м.*
Станѝшь *м.*
Ста́нна *м.*
Станке́ *м.*
Станкѝна *ж.*
Ста́нко *м.*
Стано́й *м.*
Стано́йка *ж.*
Ста́нчё *м.*
Ста́на *ж.*
Сте́ва *ж.*

Стева́на ж.
Стеваниа ж.
Сте́ванъ м.
Сте́вка ж.
Сте́вко м.
Сте́нчё м.
Сте́панъ м.
Стефа́на ж.
Сте́фанъ м.
Сте́фо м.
Стодѝнъ м.
Сто́ё м.
Сто́йка ж.
Сто́йко м.
Стойла ж.
Стойлъ м.
Стоймена ж.
Стойменъ м.
Сто́йна ж.
Сто́йно м.
Стойца ж.
Сто́йчё м.
Стойчко м.
Сто́ја ж.
Стоядѝна ж.
Стоядѝнъ м.
Стоя́на ж.
Стоя́нъ м.
Стратѝна м.
Страшѝлъ м.
Страшимѝръ м.
Стре́зо м.
Струна ж.
Струменъ м.
Струмника ж.
Струна ж.
Стрѣда ж.
Султа́на ж.
Суса ж.
Суса́на ж.
Сѹска ж.
Сѣйко м.
Сжба ж.
Сжба́нъ м.
Сжбо м.
Сжботѝнъ м.
Сжйко м.
Сжлка ж.
Сжло м.

Та́га ж.
Та́за ж.
Та́ка ж.
Та́ке м.
Та́кина м.
Та́ко м.
Та́ла ж.
Та́ле м.
Та́на ж.
Тана́ска ж.
Та́нё м.
Тане́ ж.
Та́нко м.
Та́но м.
Та́нчё м.
Та́нчја ж.
Та́са ж.
Та́се м.
Та́ска ж.
Та́ско м.
Та́со м.
Та́ца ж.
Та́чё м.
Та́чко м.
Та́чја ж
Та́шё м.
Та́шко м.
Та́шја ж.
Те́лфа ж.
Те́лфо м.
Те́ма ж.
Темелѝаки м.
Теме́лко м.
Теменѹжка ж.
Темѝана ж.
Те́на ж.
Те́но м.
Те́рко м.
Те́шё м.
Те́шко м.
Ти́ле м.
Ти́лко м
Ти́ма ж.
Ти́мо м.
Ти́нчё м.
Ти́на ж.
Ти́нё м.
Ти́нко м
Ти́нчё м
Ти́ха ж.
Тиха́на ж.
Тиха́нъ м.
Ти́холъ м.
Ти́хулъ м.
Ти́чё м.
Ти́шё м.
Ти́шка ж.
Ти́шко м.
Ти́шја ж.
То́да ж.
То́даръ м.
То́до м.
Тодо́ра ж.
Тодорѝнка ж.
Тодорѝнъ м.
Тодорѝца ж.
Тодо́съ м.
То́за ж.
То́ка ж.
Токе́ м.
То́ко м.
То́ла ж.
То́ле м.
Толѝца ж.
Тома́ м и ж.
Тома́нка ж.
Тома́нко м
То́пе м.
То́по м.
То́па ж.
Тоне́ м.
То́ница ж.
То́нка ж.
То́нко м.
То́нчё м
То́та ж.
Тоте́ м.
То́тко м.
То́то м.
Тофра́кија ж.
То́че м.
То́чја ж.
То́шё м.
Тошѐ м.
То́шко м.
То́шја м. и ж.
Траја́на ж.
Траја́нъ м.
Тре́на ж.
Трендави́на ж.
Трендафѝла ж.
Трендафѝлко м.
Трендафѝлъ м.
Трене́ м.
Тре́нка ж.
Тре́но м.
Тре́нче м.
Тре́шё м.
Трѝвонъ м.
Трѝнчё м.
Трѝфунъ м.
Трѝчко м.
Трьнко м.
Трьпе́на ж.
Трьнчё м.
Трѣса ж.
Трьсѝна ж.
Тѹ́ле м.
Тѹ́на ж.
Туна́нко м.

Ѹгринъ м.
Ѹ́на ж.
Ѹ́нка ж.
Ѹ́но ж.
Ѹ́нчё м.

Фе́та ж.
Фе́тка ж.
Фидан́ъ м.
Фѝко м.
Фѝлё м.
Фѝле м.
Фѝлипъ м.
Фѝлчё м.
Фѝтё м.
Фо́на ж.
Фо́та ж.
Фра́ла ж.
Фра́те м.
Фра́тё м.
Фрьго м

Херовѝмка ж.
Херовѝмъ м.
Хѝна ж.
Хѝнко м.
Хѝта ж.
Хѝца м.
Хорида́нъ м
Хрѝста ж.
Христа́ки м.
Хрѝстё м.
Христе́на ж.
Христѝна ж.
Хрѝсто м.
Хѹ́ба ж.
Хубаве́на ж.
Хуба́нъ м.

Ца́ко м.
Ца́на ж.
Ца́не м.
Ца́нка ж.
Ца́нко м.
Ца́но м.
Цано́а м.
Ца́нчё м.
Ца́нко м.
Ца́рко м.
Ца́ца ж.
Ца́цо м.
Ца́чё м.
Цвѣ́лё м.
Цвѣ́та ж
Цвѣта́на ж
Цвѣта́нъ м.
Цвѣ́тко м.
Це́ка ж.
Цеко м.
Це́лё м.
Це́ло м.

Це́мко *м.*
Ци́ка *ж.*
Ци́ко *м.*
Цико́ла *м.*
Ци́ла *ж.*
Цо́йко *м.*
Цо́ка *ж.*
Цо́ко *м.*
Цо́ла *ж.*
Цо́ло *м.*
Цо́на *ж.*
Цо́нё *м.*
Цо́нка *ж.*
Цо́нко *м.*
Цо́нчё *м.*
Цо́ца *ж.*
Цо́цо *м.*
Цре́на *ж.*
Црі́на *ж.*
Црі́нё *м.*
Црі́нка *ж.*
Црі́ца *ж.*
Црі́це *м.*
Цу́ца *ж.*
Цу́це *м.*
Цьвта́на *ж.*
Цѣна *ж.*
Цѣнка *ж.*

Цѣнко *м.*
Цѣно *м.*
Цѣца *ж.*

Чека́ м.
Че́нко *м.*
Че́рна *ж.*
Че́рнё *м.*
Чи́на *ж*
Чирі́ашна *ж.*
Чо́на *ж.*
Чо́бне *м.*
Чо́бра *ж.*
Чюри́ка *ж*
Чю́до *м.*
Чю́ла *ж.*
Чю́па *ж.*
Чю́ра *ж.*
Чюри́ца *ж.*
Чю́рка *ж.*

Шепердáна ж.
Ше́рё *м.*
Шери́нко *м.*
Ши́ко *м.*
Шо́ке *м.*
Шо́ла *м.* и *ж.*
Шо́на *ж.*

Шо́нда *ж.*
Шо́тка *ж.*
Шо́тко *м.*
Ште́рё *м.*
Шю́ла *м.* и *ж.*
Шю́лко *м.*
Шю́нка *ж.*
Шю́нко *м.*
Шю́на *ж.*
Шю́нё *м.*
Шю́рка *ж.*
Шюрули́нка *ж.*
Шю́та *ж.*
Шю́тё *м.*
Шіа́на *ж.*
Шіа́нго *м.*
Шіа́ндо *м.*
Шіа́но *м.*
Шіа́рга *ж.*
Шіа́рго *м.*
Шіа́рка *ж.*
Шіа́рко *м.*

Щіука ж.

Юлва́нъ м.
Юли́на *ж.*

Ю́лка *ж.*
Юрошь *м.*

Е́бленка ж.
Е́бленко *м.*
Е́гли́ка *ж.*
Е́гна *ж.*
Е́года *ж.*
Е́кимъ *м.*
Е́ковъ *м.*
Е́на *ж.*
Е́ни́ния *м.*
Е́ни́чко *м.*
Е́нгелъ *м*
Е́не *м.*
Е́нё *м.*
Е́нийка *ж.*
Е́нка *ж.*
Е́нко *м.*
Е́нку́ла *ж.*
Е́нку́лъ *м.*
Е́ну́да *ж.*
Е́сёнка *ж.*
Е́сёнъ *м.*
Е́та *ж.*

ЗАБѢЛѢЖЕНЪІ ПОГРѢШКЪІ ВЪ ПЕЧІАТАНІЕ-ТО.

Образъ	Столбъ	Редъ	Напечіатано:	Чети:
1	2	18	*чудна*	*чюдна*
1	2	19	чудение	чюдение
3	2	56	равнець	раванець
3	2	58	биле	быле
11	1	18	бол-	бул-
19	1	5	расговóрчивый	разговóрчивый
26	2	35	*кревътѫ*	*кръвь-та*
31	2	50	*извкинѫть*	*извкънѫть*
41	1	26	успѫ	успѫ
42	1	43	стрѣвъѭся	стръвъѭся
42	2	40	Риба	Ръіба
42	2	45	Распéрѫ	Разпéрѫ
43	1	42	допирамъ	запирамъ
50	2	37	клочúть	клóчить
55	2	17	*тичѫмь*	*тичѫмь*
57	1	36	*Разтрашюва-лися*	*Разтарашю-валися*
60	1	26	Рáстрѣпъый	Рáзтрѣпъый
63	2	16	*съ разумъ*	*съ пары*
64	2	32	хлъі-	хлі-
71	1	1	свадбѫ-тѫ	сватбѫ-тѫ
73	2	37	*Расаманину*	*Расоманину*
74	1	11	Рáстъкъ	Рáстъкъ
76	2	42	Рéжница	Рéжница
77	1	4	сватонъі	сватовъі
78	1	23	*minon*	*minor*
79	2	16	рьдовка	рьдоква
79	2	20	сомустрачъ	сомустракъ
84	1	28	баша	баща
87	1	40	*perenis*	*perennis*
89	2	50	*Рукли*	*Руклі*
91	1	25	бъздушякъ	бѫздушякъ
93	1	34	кусáть	кусáть
93	1	48	*ни*	*нъі*
100	1	38	*Мѣтамъ*	*Мѣтамь*
102	1	34	*си*	*ей*
115	1	44	ягуличка	ѭгуличка
116	1	4	никъ	никъ
128	2	1	*стр.*	*възвр.*
128	2	2	спускáт ся	спускáться
129	1	41	врьшимь	врьшимъ
133	1	4	скржнавъый	скрьжнавъый
133	2	47	татуле	татула
138	1	58	*Съдѣмь*	*Сждѣмь*
138	2	45	*Болний-тъ*	*Болъый-тъ*
140	2	24	*Свѣсна*	*Свѣстна*
151	1	56	*м.*	*ж.*
154	1	42	*сдрумихмъся*	*сдружихмъся*
155	2	33	правъі	правъ
161	1	13	Сéтнешний	Сéтнѣшний
164	2	13	*Caracias*	*Coracias*
176	1	24	чрапиа	чкрапиа
176	1	24	чрапиа	чкрапиа
176	1	26	Скóррýша	Скóрýша
178	2	58	тягувамь	тѫгувамь
180	2	30	Окржшвамь	Окрьшвамь
181	2	36	*Дунавскѫ*	*Дунавска*
183	1	26	скѣмпува	скѣмпува
184	1	49	кржстникъ	крьстнатъ
190	2	48	влекъ	вѣкъ
190	2	51	за	за-
193	2	45	тѫрло	търло
197	2	47	тлъжковъ	пльжковъ
199	1	56	*слѣпаць*	*слѣпець*
199	2	38	медьвѣдка	медвѣдка
202	1	3	джаснѫтый	джасиѫтый
202	1	33	съсѣднъый	съсѣдний
202	1	34	сосѣдный	сосѣдній
206	1	28	опна	уина
206	1	39	*Смрькамь*	*смрькамь*
206	1	43	Смѣркание	смрѣкание
208	1	35	сиýрѫ	сиýрѫ
210	1	12	развíтывать	разсчíтывать
210	2	44	*Станала*	*Станяла*
211	2	22	*лапавица*	*лапавицѫ*
212	2	46	*имолъ*	*ималъ*
216	2	11	*сосваты-*	*сосвати-*
216	2	40	лютица	лютица
216	2	42	срѣлуш-	стрѣлуш-
216	2	45	смѣшни	смѣшнъі
216	2	56	поиздигнѫ-тѫ	поиздигнятъ
217	2	3	*нѣкой*	*нѣкои*
217	2	34	Селéнкъый	Солéнкъый
221	2	47	казнúть	казнúть

Образъ	Столбъ	Редъ	Напечатано:	Чети:
223	2	54	расходкѫ	разходкѫ
226	1	49	**Спи́ри**	**Спи́ръı**
240	1	47	*Прьвıй тъ*	*Прьвıй-тъ*
240	2	54	Солѣма	Голѣма
242	1	15	*Станаха*	*Станѫхѫ*
249	1	25	**Станболе́цъ**	**Стаболецъ**
256	1	47	те́-	сте́-
262	2	8	супругъ	съпругъ
262	2	30	супруга	съпруга
264	1	32	клѣтвѫ	клятвѫ
266	2	21	*страни*	*страмъı*
274	1	27	всѣкоѭ	всякоѭ
277	2	15	*Стрѣсни*	*Стрясни*
280	1	5	*стине*	*стыне*
280	1	17	слъбка	слъбка
280	1	46	цьклана	цьклана
280	1	46	дрьвеница	дрьвяница
284	1	23	смръз-	смрьз-
284	1	44	Сѫдба	Судба
306	1	21	*Сѫто*	*Съто*
312	2	35	*ви*	*вı*
315	1	9	терамся	тѣрамся
315	2	41	*Мене*	*Менѣ*
318	1	49	*То́баръ	*Та́баръ
321	1	1	то	то-
333	2	56	*тѣсте*	*тесте*
334	1	4	**Тесте́гюлка**	*Тесте́гюлка, *Т.*
335	1	12	сн	ся
338	1	43	*пищишь*	*тищишь*
339	1	44	опадѫть	опадать
343	1	22	*ви*	*вı*
344	1	34	*Тока*	*Токо*
346	2	37	*Тирha*	*Турha*
349	2	49	*тясны*	*тѣсны*
351	1	18	*Трендафелъ	*Трандафелъ
353	1	8	цренчя	црѣнчя
359	1	9	*Бѣлыцѫ*	*Бѣлицѫ*
369	1	35	*бѣди*	*бѣды*
369	1	35	*трьнишь*	*трьпишь*
370	1	23	*прижѣри*	*прѣмѣри*
376	2	43	чекакъ	чеканъ
377	1	13	**Туго́шанчя**	**Туго́шанчя**
394	2	40	*пабаш-*	*побаш-*
398	1	33	заврънь	заврънъ
400	1	31	*тягнѫть*	*тягнѫть*
409	2	10	грижнъıй	грѣжнъıй
412	1	56	**у́га́ждан-**	**уга́ждан-**
420	1	17	*сто-*	*Сто-*
442	1	9	**дума́ть**	**ду́мать**
451	1	1	погляде	погляднe
466	2	35	*Sупiит*	*Sутпiит*
471	2	44	*Фекелистъ*	*Факелистъ*
518	1	12	**Ца́ка**	*Ца́ка, *Гр.*
529	2	18	*нѫла*	*нѫла*
560	2	30	*Робо-*	*Рабо-*
564	2	48	*Чюй,*	*Чюй-*
569	1	42	*Чюткамь*	*Чюшкамь*
575	1	11	*шалкѫнъ*	*шапкѫнъ*
594	2	25	*шилен це*	*шиленце*
595	2	51	*шятъръ*	*шатъръ*
597	2	48	**шитъ**	**щитъ**

Какъ да трьсимъ думъы-тъы.

Употрѣбено-то въ рѣчника правописание е чисто етимологическо, та ся различава яко много отъ употрѣбявано-то сега отъ Блъгаръ-тъы правописание. При дърение-то думъы въ рѣчника това трѣбва да ся помни и рѣчи-тъы трѣбва да ся трьсять по старо-то правописание. Така рѣчи-тъы, конто изглашамъы съ е, ако гъы нѣма на ряда при тъыкъ буквѫ, трѣбва да трьсимъ при я и ꙗ: *евя́вамъ, евя́къ, е́дрый, егу́ля, е́бреница, ве́звамъ, греда́, ле́дина, ле́ща, ме́кина, пе́дя, редъ, те́глѫ* и проч. в. *явя́вамъ, явя́къ, я́дрый, ягу́ля, я́рябица, вя́звамъ, гряда́, ля́дина, ля́ща, мя́кына, пя́дя, рядъ, тя́глѫ* и проч. Рѣчи-тъы пакъ, конто изглашамъы съ и, а гъы нѣма на ряда при тъыкъ буквѫ, трѣбва да дърим при тъы слѣдъ ъ: *ви́дра, ви́камъ, висо́кий, ги́зда, ги́на, ди́ря, ди́хамъ, кико́та се, ки́селий, ки́хамъ, ли́ко, ли́сий, ли́тамъ, ми́сля, ми́то, ми́шка, ние, нинъ, пи́камъ, пи́тамъ, пи́шкамъ, хи́ба, сти́на, ти́камъ, хи́трий* и проч в. *вы́дра, вы́камъ, высо́кый, гы́здѫ, гы́нѫ, ды́рям, ды́хамъ, кыко́тѧся, кы́селый, кы́хамъ, лы́ко, лы́сый, лы́тамъ, мы́слѫ, мы́то, мы́шка, ные, ны́нѣ, пы́камъ, пы́тамъ, пы́шкамъ, ры́ба, сты́нѫ, ты́камъ, хы́трый* и проч Така и рѣчи-тъы, конто сега пишемъ съ ъ, ако гъы нѣма на ряда при тъыкъ буквѫ, трѣбва да дърим малко по́долѣ при ь: *бле́вамъ, блъну́вамъ, бля́скамъ, брънча́, бре́сна, врьсть, врьта́, грькъ, грьмя́, дрьво́, дре́гна, дя́вка, клъва́, кля́ка, крьстъ, кре́ша, лъвъ, ля́скамъ, лъста́, мъгла́, мъгла́, мя́на, мъста́, пле́джавъ, пле́згамъ, пре́вий, пре́скамъ, пя́кълъ, пя́на, пя́стря, пъсъ, рьмя́, ргстъ, ръше́то, слъза́, сле́менъ, стрьвъ, се́внува, съмъ, трьпя́, тя́мний, тя́нкий* и проч. в. *бля́вамъ, блъну́вамъ, бля́скамъ, брънчѫ́, бре́снѫ, врьсть, врьтѫ́, грькъ, грьмѫ́, дрьво́, дре́гнѫ, дя́вка, клъвѫ́, кля́ка, крьстъ, кре́шъкъ, лъвъ, ля́скамъ, лъстѫ́, мъгла́, мъгла́, мя́нѫ, мъстѫ́, пле́джавъ, пле́згамъ, пре́вый, пре́скамъ, пя́кълъ, пя́нѫ, пя́стрѫ, пъсь, рьмѫ́, рьстъ, ръше́то, слъза́, сле́менъ, стрьвъ, се́внува, съмъ, трьпѫ́, тя́мный, тя́нкый* и проч.

Слѣдъ шипящъы-тъы ж, ч и ш сѫ писанъы нарядъ мякъы гласнъы вмѣсто тврьдъы, както сега пишемъ, така рѣчи-тъы *жа́ба, жа́ля, жара́ва, жужелъ, жука, жуля; ча́камъ, ча́ша, чукамъ, чушка; ша́вамъ, ша́пка, ша́ря, шуга, шумта́, шупли́вий* и проч. трѣбва да дърим при *жа́ба, жа́лѫ, жара́ва, жужелъ. жу́ка, жу́лѫ; ча́камъ, ча́шка, чу́камъ, чу́шка; ша́вамъ, ша́пка, ша́рѫ, шу́га, шумтѫ́, шупли́вый* и проч. Обаче въ несловянскъы-тъы рѣчи слѣдъ тъыя буквъы сѫ писанъы тврьдъы гласнъы.

Звукове-ти ъ и ь при плавнъы-тъы л и р отъ еднъы ся изглашать прѣдъ тѣхъ, а отъ другъы слѣдъ тѣхъ, та едни казвать: *вълкъ, дългъ, мълчѫ, сълза, върхъ, търнъ, върно, държѫ, скърбѫ* и проч., а другъы: *влькъ, длъгъ, млъчѫ, слъза, врьхъ, трънъ, зрьно, дрьжѫ, скрьбѫ* и проч. Въ рѣчника звукове ъ и ь сѫ писани нарядъ слѣдъ плавнъы-тъы л и р.

За по́-нагледно изложение ряда на думъы-тъы и начина на трьсение-то имъ в **Правописание-то на Блъгарскый языкъ** въ прѣдисловие-то камъ прьва-тѫ часть на рѣчника на образъ IX.

ПОСЛѢСЛОВИЕ.

Благодарение на голѣмы-ты жрьтвы, които почитаема-та Госпожа Мария Н. Герова принесе, рѣчникъ-тъ можа да излѣзе докрай въ духа и начрьтание-то, което покойный-тъ му авторъ бяше нарядилъ. Съ тѣзи си жрьтвы Госпожа Мария Н. Герова въздигнѫ несъкрушимъ памятникъ на покойныя си съпругъ и изплъни най-добросъвѣстно задлъженията-та, които той имаше камъ народа си, а тя сама заслужи най-голѣмѫ хвалѫ и благодарность.

Когато слѣдъ смрьть-тѫ на Н. Герова поехъ азъ доврьшване-то и издаване-то рѣчника докрай, никакъ не мыслехъ, че щѫ срѣщнѫ толкова мѫчнотии, каквыто посрѣщнѫхъ, особено въ послѣднѫ-тѫ чясть, която, естествено, бяше тврьдѣ много изоставена необработена. Задлъжения-та, които имахъ и имамь камъ моя благодѣтель и възпитатель, и насрьдчения-та, които негови-ти наслѣдници ми показвахѫ, даваха ми срьдце да работѫ и свршѫ тоя грамаденъ трудъ докрай, и съ това да ся отплатѫ понѣ съ что-годѣ на благодѣтеля си.

Приятно ми е да поблагодарѭ тукъ на Господина Малѣя Л. Малѣева (вѣщъ познавачь на Турскыя языкъ), който бяше така добръ, та всѣкога съ най-голѣмѫ готовность ми ся притичаше на помощь при тлъкуване-то чюжды-ты думы, особено Турскы-ты.

Въ цѣлыя рѣчникъ влизать 67358 заглавны рѣчи и при тѣхъ за примѣры разны изречения до 26400 и откѫслаци отъ народны пѣсни 4936, другы изречения, които сѫ особеность на Блъгарскый языкъ, около 4100, пословици до 15500, въ това число и нѣколко клятвы и гатанкы, и около 2200 крьстны имена. Имамь набраны още около 4000—5000 рѣчи, които, по еднѫ или по другѫ причинѫ, не сѫ влѣзлы въ рѣчника и които тъкмѫ да издамь въ едно особено доплънение, дѣто щѫть влѣзѫть и всичкы неплъноты, които критика-та ны посочи. Тыя внушителны цифры показвать голѣмо-то богатство на языка ны и карать наши-ты списатели да ся червять, дѣто черпять думы и извития въ рѣчь-тѫ си отъ чюжды языци.

Сравненъ съ рѣчника отъ Дювернуа, наший-тъ рѣчникъ по обемъ е почти два пѫти пò-голѣмъ, ако по число-то на страници-ты и да е пò-малъкъ, обаче по число-то на буквы-ты, които единый-тъ и другый-тъ имать въ еднѫ страницѫ, наший-тъ надминава рѣчника на Дювернуа съ 1820 буквы: наший-тъ рѣчникъ има 2323 страници съ по 4060 буквы всяка една, а Дювернуа има 2624 страници съ по 2240 буквы всяка една; буквы-ты, съ които рѣчникъ-тъ на Дювернуа е печатанъ, сѫ доста пò-ядры отъ буквы-ты на нашия. Като намалимъ материала на Дювернуа

съ 15 %, показания на източници-ты, отъ които той е черпалъ, богатство-то на нашия рѣчникъ изпѫква още повече.

Когато излѣзе на свѣтъ прьва-та чясть, критика-та посочи само на двѣ сѫществены грѣшкы на рѣчника: *негово-то правописание* и *непоказванге източници-ты, отъ дѣто сѫ черпаны думы-ты и изречения-та при тѣхъ.*

За правописание-то щѫ кажѫ и азъ, че е вяче много остарѣло и че то прави рѣчника непрактиченъ за общо ползуване, ала той е писанъ не за общо употрѣбление, а само за достатъчно подготвены-ты по языка, които не щѫть срѣщнѫть никаквѫ мѫчнотиѫ, кога трьсять рѣчиты. Авторъ-тъ имаше особенѫ слабость камъ старо-то правописание, на което истинскый основатель бѫше той, и не можѫше да употрѣби едно ново неустановено още правописание, което всякы двѣ-три годинъ ся мѣнява. Съ това щѫ помолѫ бѫдѫщы-ты критикари да не ся захващать най-напрѣдъ и най-много за правописание-то, а да покажѫть другы грѣшкы и неплъноты на рѣчника, съ което щѫть принесѫть сѫществены ползѫ на дѣло-то.

Не смы показвали източници-ты, отъ дѣто смы черпали думы-ты, зачтото тѣ сѫ толкова много и толкова разнообразны, дѣто не можѫше да ся употрѣбять обыкновены съкращения, каквыто е употрѣбилъ Дювернуа, който е черпалъ материалъ само отъ книгы, а не и отъ живѫ-тѫ рѣчь, а бы трѣбвало да употрѣбимъ цѣлы думы. Така много чясто ся срѣщать такывы бѣлѣжкы за източници-ты: *Сюлеманъ-кехага отъ Марково, Марковскый ходжа отъ Савтѫщи (Пловдивско), дѣдо Петръ Софелига-та, дѣдо Трандафилъ отъ Шайтанъ-кйой (Пловдивско), Тодоръ хайдутинъ-тъ отъ Радилово (Т. Пазарджикско), Таиръ-ага отъ Ракытово (Чепинско), А. А. Макаковъ отъ Старѫ-Загорѫ, Савва х. Дечевъ отъ Бургасъ (Старозагорчанинъ), дѣдо Найденъ отъ Царацово, дѣдо Рангелъ Перущичанинъ, баба попадиа Михалица отъ Вѣлево (Т. Пазарджикско), Михалаки Георгиевъ, снаха ми Атанасица отъ Копривщицѫ, лѣля Дона Камилкына отъ Карлово, ханджиа-та Петръ въ Габрово, талигаджиа-та Стефанъ отъ Бѣлѫ при Русчюкъ, монахыня Екатерина въ Калоферъ, сваха-та Иваница х. Стоянова отъ Кйостенджѫ (Котленка), архиепископъ Натанаилъ отъ Скопско, слуга Добре отъ Хасково, Шиваневъ отъ Малко-Трьново, А. Гяуровъ отъ Плѣвныѫ (Драмско), Н. Димковъ отъ Г. Броди (Сѣрско), Стефанъ Карабаджакъ-тъ отъ Хасѫтъ (Казанлѫшко), Тана слугыня отъ Габарево (Казанлѫшко), Бахчаванов отъ Пиротъ, Лугынъ Ивановъ отъ Чепинско, В. Радушевъ отъ Шуменъ. Савва Филаретовъ отъ Софиѫ, чорбаджи Мано отъ Софиѫ, Захарий Крушка отъ Самоковъ, Никола писарь тъ отъ Враныѫ, Благой Дамитровъ учитель отъ Емборе, Йоно псалтъ тъ отъ Битолѫ, Д. В. Манчевъ отъ Батакъ, Хр. Г. Дановъ отъ Клисурѫ (Карловско), на панаира въ Серезъ, въ Узунджово, въ Прилѣпъ* и проч. и проч. съ хидяды такыва бѣлѣжкы. Ако речахмы да покажемъ всичкы-ты тыя източници нé при всякѫ думѫ, а само при пò-особены-ты, рѣчникъ-тъ щѫше да излѣзе най-малко още съ тридесять печатны листа пò-голѣмъ и въ такъвъ случай цѣна-та му щѫше да бѫде двойно пò-голѣма. Не отказвамы, че тѣ сѫ особено важны, ала

ныe гы имамъ въ ржкописа при всякж думж на разположение на любознателны-ты. При прьвж възможность всичкы-ты тыа бѣлѣжкъ щжть бжджть изваденъ на свѣтъ въ еднж особнж студиж.

Отъ критикъ-ты, что сж разгляждалъ излѣзлъ-ты чясти на рѣчника, най-вѣщо и всестранно е написана критика-та отъ глжбокоученыа и многозаслужилыа нашь професоръ-историкъ Господинъ М. С. Дриновъ подъ заглавие **„О Болгарско-Русскомъ Словарѣ Найдена Герова“**, печатана въ I-й томъ, 2-тж книжкж на *Извѣстія Отдѣленія Русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ (1896).* Отъ срьдце благодарыж на почтеныа професоръ за тжыж неговж вѣщж критикж, коато ми е показала доста наши грѣшкы и мя е упжтила въ нѣкои добры направленыа.

Господинъ М. С. Дриновъ грѣши, като казва, че рѣчникъ-тъ ны е *Болгарско-Русскій*, зачтото нидѣ той не ся наричя така, а само ся казва, че думы-ты ся тлъкувать и на русскы за пò-точно опрѣдѣление знаменование-то имъ. Таа е причина-та, дѣто не смы ся маали да дырим да изтлъкувамы всичкы-ты рѣчи и на русскы. Н. Геровъ е работилъ и готвилъ и два другы рѣчника: *Блъгарско-Русскый* и *Русско-Блъгарскый*. Той остави грамаденъ суръвъ материалъ за тѣхъ, а отъ Русско-Блъгарскыа е и печатилъ прѣзъ 1856 лѣто начяло-то до думж **браковщикъ.** При удобенъ случай и тиа рѣчници щжть бжджть напечатаны.

Обвинявать ны, че смы си служили съ рѣчника отъ Дювернуа, дори че смы зимали направо отъ него примѣры и тлъкуваниа. Господинъ М. С. Дриновъ прави паралелны сравненыа за това като показва примѣры, земены и въ два-та рѣчника изъ сборници-ты на братиа Миладиновы, на Дозона, на Чолакова и проч. Прѣди всичко тиа сборници сж достояние на всинца и всякой може да чрьпи изъ тѣхъ, и, ако има нѣкакво съвпадение на наши примѣры съ примѣры отъ Дювернуа, това ще каже, че тиа примѣри сж были най-характерни за думж-тж, при коѭто сж приведени отъ насъ и отъ Дювернуа, а не че смы гы зели направо отъ Дювернуа. Това ся види още повяче, дѣто много думы и характерны примѣры отъ тыа сборници не ся намирать въ рѣчника на Дювернуа, когато у насъ сж показани, което е слѣдствие само отъ пò-основно то и пò-внимателно-то изучване отъ насъ казаны-ты сборници. Колкото за Дюзановыа сборникъ трѣбва да забѣлѣжж и това: самъ Дозонъ въ прѣдисловие-то на своа сборникъ казва, че ся е ползувалъ и отъ ржкописны-ты сборници на *Н. Геровъ, Захарий Икономовичь и П. Р. Славейковъ.* Тиа ржкописни сборници сж были собственость на Н. Геровъ, който врѣменно гы отстжпилъ на своа другарь, да си послужи съ тѣхъ за своа сборникъ. Тиа ржкописни сборници заедно съ още два-три другы, междж които и единъ отъ *Априловъ*, ся намирать и до днесь у насъ и ныe смы вадили рѣчи-ты и примѣры-ты направо отъ тѣхъ, а не отъ сборника на Дозона, и никакъ не отъ рѣчника на Дювернуа. Чюдно ны е, какъ почтеный-тъ авторъ на приведенж-тж критикж не ся е сѣтилъ да направи сравнение междж прьво-то издание на нѣколко-то буквы отъ рѣчника ны прѣзъ 1855—1856 лѣто и рѣчника на Дювернуа и да види, че Н. Геровъ още тогава еималъ на ржцѣ нѣкои отъ казаны-ты сборници, когато още не сж били печатаны ни Дозоновы-ты пѣсни, ни

Чолаковъиа сборникъ, и ся е ползувалъ съ тѣхъ. Такъви доказателства той щаше намѣри при рѣчи-ты ***бобъ***, ***божюръ***, ***буднъый***, ***буля***, ***бъхъ***, ***веселъый***, ***вихрогонъ***, ***виѫ***, ***влъкъ***, ***вода***, ***врьло***, ***врядньый***, ***въкамь***. Отъ тыя наши рѫкописны сборници единъ день щѫть бѫдѫть оправены грѣшкы-ты, които Дозонъ е направилъ въ своиа печатанъ сборникъ.

Сѫще-то трѣбва да ся каже и за другѫ еднѫ бѣлѣжкѫ коѭто Господинъ М. С. Дриновъ прави въ своѭ-тѫ критикѫ, какво Н. Геровъ не былъ спомянѫлъ, че ся ползува съ излѣзлы-ты вяче много сборници отъ народны пѣсны, приказкы, пословици, баианиа, народны названиа на растениа и животны и отъ нѣкои лексикографическы трудовы, когато въ сѫщность той е черпалъ отъ тѣхъ много градиво. Тукъ е станѫло нѣкакво недогляждане, зачтото самъ Господинъ Дриновъ привожда думы-ты на Н. Герова изъ прѣдисловие-то, който казва, че „***ималъ записано отъ уста-та на народа и отъ народны-ты творенига***“ всичко, что има внесено въ неговыа словарь. Ако е така, зачто тогава винимъ Н. Герова, че не былъ показалъ, че ся ползува и отъ ***народны ты творенига***, каквито сѫ всичкы-ти сборници отъ народны пѣсни, приказкы, пословици и всевъзможны другы народны умотворениа? Не сѫ показани и тиа източници въ рѣчника, зачтото, както казахъ и по-горѣ, той щаше да стане много по-голѣмъ и слѣдователно много по-скѫпъ, а и така, чини ми ся, ѣль-та е постигнѫта.

Най-послѣ азъ молѭ всичкы любители на нашѭ-тѫ рѣчь, които имать на срьдце изучване-то народно-то ны слово, кой дѣто ся намира, ако забѣлѣжи нѣкоѭ рѣчь, коѭто ся употрѣбява въ народа, а въ рѣчника ѭ нѣма, или нѣкое изречение, което е особеность на Блъгарскый языкъ, да гы запише и да ми гы изпрати съ обяснение знаменование-то имъ и съ показание мѣсто-то, дѣто гы е чюлъ, за да гы вмѣстѫ въ доплънение-то. За тоа трудъ азъ щѫ бѫдѫ благодаренъ на всичкы, които ся отзовѫть на тѫѭ поканѫ.

Пловдивъ,
Декемврий 1904 лѣто.
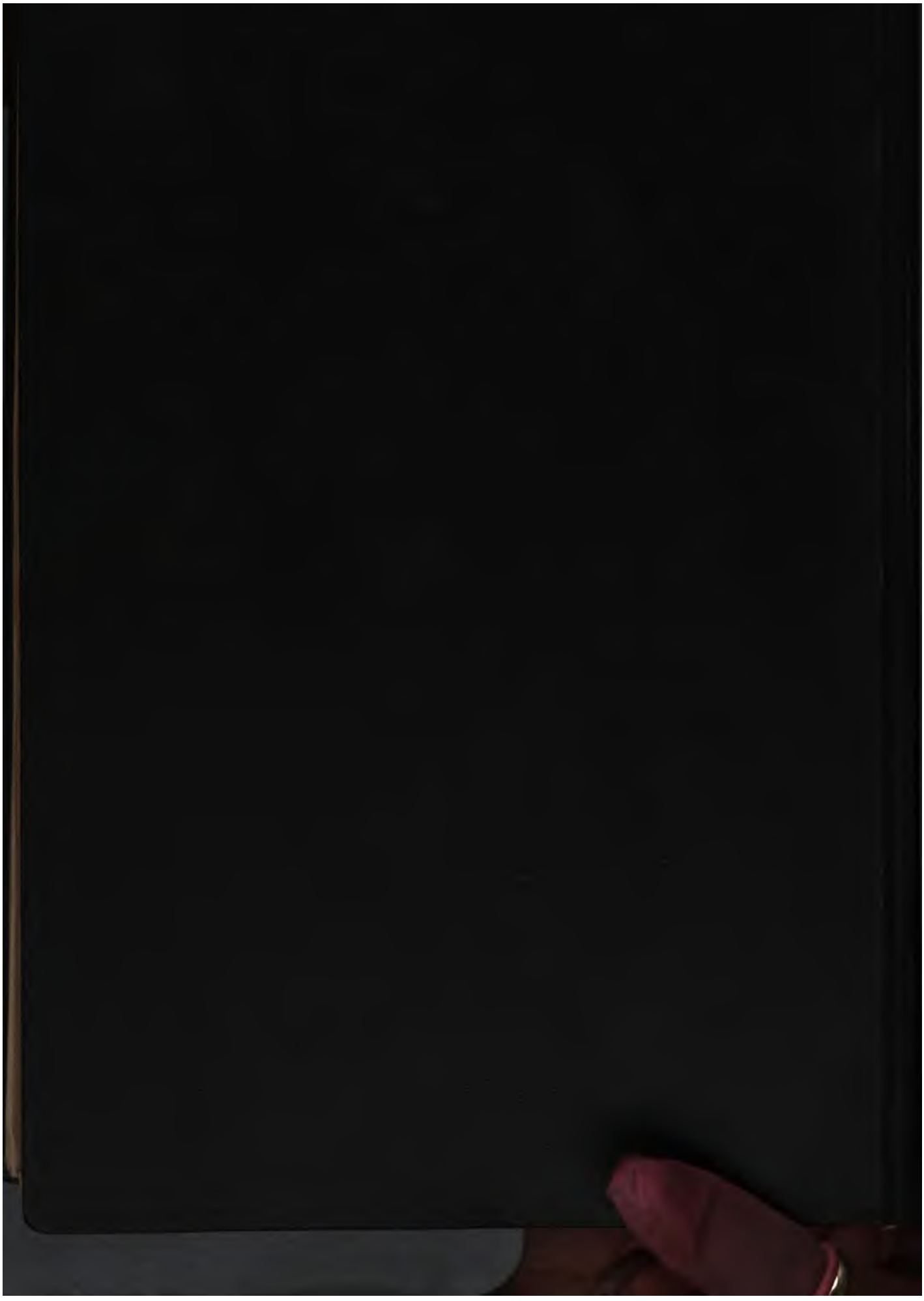
Теодоръ Панчевъ.